Les Bibliothèques Virtuelles Huıanistes

Extrait de la convention établie avec les établisseıents partenaires :

- ces établisseıents autorisent la nuıérisation des ouvrages dont ils sont dépositaires (fonds d'Etat ou autres) sous réserve du respect des conditions de conservation et de ıanipulation des docuıents anciens ou fragiles. Ils en conservent la propriété et le copyright, et les iınages résultant de la nuıérisation seront dûıent référencées.
- le travail effectué par les laboratoires étant considéré coııne une « oeuvre » (nuıérisation, traiteıent des iınages, description des ouvrages, constitution de la base de données, gestion technique et adıinistrative du serveur), il relève aussi du droit de la propriété intellectuelle et toute utilisation ou reproduction est souınise à autorisation.
- toute utilisation coıınerciale restera souınise à autorisation particulière deıandée par l'éditeur aux établisseıents détenteurs des droits (que ce soit pour un ouvrage édité sur papier ou une autre base de données).
- les bases de données sont déposées auprès des services juridiques coıpétents.

Copyright - © Bibliothèques Virtuelles Huıanistes

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

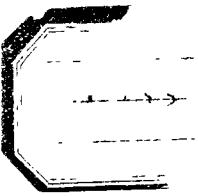

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

FF

SR/5°

BARTOLIA SAXO FERRATO IVRIS

Monarchæ, In Primam Infortiati partem Commentaria, Ioannis Nicolai Arelatani I. V. D. cura peruigili, natali suo splendori nunc primum restituta, studiosorum gratia, prodeunt in lucem. Nec desunt interea, solitæ Iurisprudentum Additiones, suis locis insertæ.

Cum priuilegio Regis, ad Octennium.

M D XXXVIII.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Erratorum aliquot que excuso opere mihi lustranti Titulũ de vulgari et pupil. preter spem de typographis cõceptã occurrere: Anacephaleosis.

In l.j.nu.j.ibi §.bonorũ.et.j. ad trebel. deleas.et nu. 17. ibi fieri exheredatio. lege exheredato. Paulopost. ibi sunt priuata.lege priuatiua. Nu.23.ibi.C.de bo.lib. lege.de bo.que lib. Nu.27.ibi ⁊ in l.si pater.lege vt in.l. Nu.32.linea.53.ibi aut habꝫ coheredem ⁊c.lege aut non habet coheredẽ. nu.43. ibi de illo casu nõ erat ꝯtentio. lege de illo casu erat contentio. In l.ij.nu.5.in fine ibi qđ ibi determinabo: tem intelligo ⁊c.leg.idem intelligo. Nu.12.ibi ⁊ ideo in tali non posset.dele in. Nu.24.in fi.ibi.s̃.proxima.in.q.lege.s̃.l.prox.in.q. Nu.28.ibi si heres erit j̃.pupillarem ⁊c.lege.et.j̃.pupillarem ⁊c. Nu.34.ibi: sed excludit partem.verbi gratia. lege sed an excludat patrem: verbi gratia. Nu.eod.linea.31. ibi vnde voluit lex.lege noluit lex. Nu.39.ibi quãdo mater est in dubio.lege est in medio. In l.ij.§.prius. nu.5. ibi vt l.debitum.lege.l.vt debitum. Nu.6.in fi. ibi l.finita.pone.l.si finita. In l.cum filio.ibi heredẽ.do.Ja. lege heredem dñm: Ja. In.l.si is qui ex bonis. Nu. 2.in fi.ibi j̃.de re iudic.l ius nr̃m pone.j̃. de reg iur. In l.verbis.nu.j.ibi.l.pupill lege in pupillari. Nu.5. ibi.j̃.de adop.leg.pone optio.leg. Nu.8.ibi titij plotij.pone sempronius plotij. In.l.qui liberis.§.hec verba.nu.j.ibi non refert an qñ.dele qñ. Nu.6.ibi qꝛ in iudicio testatoris.dele in. Nu.7.in fi ibi mihi heres istitui: pone: hr̃des istitui. In l.si pr̃.in prin.ibi ꝯiũctim. pone coniuncti.et in fine.ibi.l.in testamento. pone si in testamento. In l.sed si.§.in arrogato. nu. 2.ibi et non in l.pone.notatur in l. In l.si filius qui patri. linea.34.ibi pone adijcitur.lege obijcit. Paulopost.ibi presertim.ibi itaqꝫ.et postea ⁊c.l.ibi presertim. vsqꝫ ibi itaqꝫ.et postea ⁊c. Nu.3.ibi l.sed et si sine.dele sꝫ. Nu.5.in fi.ibi l.si ex modica.lege ⁊ si ex modi. Nu.7. in fin.ibi adhoc vt legatum abstineat.lege obtineat. In.l.centurio.in prin.ibi et priuilegio.pone ex priuilegio. Nu.6.ibi.§.sed et sint sui. et.§.seq.j̃.ad tex.lege.§.sed si sint sui.et.§.seq.j̃.ad tertul. Nu. 16. ibi talis accipiat: vel talis moriatur.lege tali moriatur.nume.eo.ibi l.cuꝫ quidã.§.suo.lege.§.suũ. Nu.18.in fi. ibi quote vt dicam.lege vel quote: dicam. Nu.26.ibi ⁊ per verbum substituo.pone vt per verbũ substituo. Nu.30.ibi decesserit de pupillari etate. pone in pupillari. Paulopost ibi in vnum casum potest omitti. pone cõmitti. In l.ex facto.nu. 21.ibi nam cauillãdo. lege non cauillando. Nu.22.ibi. Secundo principaliter.pone tertio. Nu.28.ibi.l.que propter necessitatem de re iudic.pone de regu.iur. Nu.32. ibi furiosi quib⁹ fit substitutio.lege cui fit. Nu.41.ibi tabule pupillares.lege exemplares. Nu.42.in fi.ibi non eẽt vera illa ratio quam facio ⁊c.legas sic.nõ esset vera illa ratio quã facio ex dictione cessat: tamen est vera illa ratio quam facio per glos.⁊c. In l.lucius. nu.9. ꝓpe finem.ibi.a natura depositione defuncti.pone a natura: non dispositione ⁊c. In l.filio p̃terito. de iniust. rup.et irrito.nu.8.ad fi.ibi propter decretum cause. lege defectum. Nu.11.ibi substituendo opi. Azo pone substituendo. Nu.12.ibi.dũ dicit ꝙ ea non possunt relinqui.lege ea que non possunt. In l.j.§.si pater.ad silleia.ibi l.cũ q̃ritur.§.et si qs.l.cũ quasi.§.sꝫ ⁊ si su⁹.

¶ Finis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

18726
C. E. S. RENAISSANCE

AMPLISSIMO CANCELLARIO ANTONIO A BVRGO,

Ioannes Nico æus Arelàtanus S.

ON ABS REVETERES INSTITVERVNT, ET A POsteritate receptum extitit, integerrime CANCELLARIE, vt, qui ingeniorum suorum specimen aliquod in publicũ æditurí essent, viris quibusdam amplissimis, lucubrationes suas inscriberent. Tum, vt, hoc argumẽto, librorum suorũ Titulos exornarent. Quandoquidem, vt Sol, diei decor est præfulgẽtissimus: Luna, nocturnis tenebris lux, Gemmæ, anulis & vestibus ornamentum perspicuũ: ita, clarissimorum nomina, a voluminum vestibulis, lucem quandã operi exhibent. Tum, vt mordacibus Zoilorum linguis, & caninæ facundiæ, tantorũ virorum nomen, patrociniũ, ac fauor, terrorẽ incuteret, frænũ imponeret, & denicp, ita mutos redderet. vt, ne My quidem proferre auderẽt. Quod cũ aliquãdiu cogitabũdus conuoluerem, patronũcp huic nostro instituto nõ impigre disquirerẽ, nullum inter mortales celebriorẽ, nec si voluissem, deligere valui, cuius in sinũ, nostras has vigilias fouẽdas reponerem, cp te omnigenę eruditionis Oceanũ, totiuscp Galliæ decus præclarũ: qui, tuis ægregijs virtutibus, & animi dotibus eximijs, illud attigisti dignitatis fastigiũ: quod, nõ nisi fama percelebres, pbitate ornati, virtute insignes, iuris vtriuscp cõsultissimi, Regiæ maiestati perchari, tãtæ (vt paucis dicã) prouinciæ subeundæ apti, cõscendere queunt. Quis, quęso, mortalium te non passim eum prædicet, cuius sano consilio, vniuersæ Galliæ monarchia regitur? cuius iudicio ingruentia regni negotia (quibus mille capita, vel ipso digna Catone, vix facere possent satis) ita explicãtur, vt tibi immortale nomen vendicare non cesses. Quis te vbivis gentium eum non nouit, qui, ne dicã Galliæ, sed latissimi orbis gubernaclo præfici mereáris? Quo fit, vt cum apud omnes pręclarum tuũ nomẽ pateat, non est, quod rauca mea buccina rudicp stylo egeat. Nemo hercle me non dignum ellęboro iudicaret, si eburatramẽto candefacere laborarem. Adhæc, vt ad Solis lucem lucernæ lumẽ nihil adiscit, ita, ad ingentem laudum tuarum cumulum, frigida mea oratio nec addere quicquã posset. Illud tamen non retrecbo, quinimo, pro viribus affirmare non erubescã (circũspectissi. Cancellarie) te ea plausibili natũ humanitate, vt, vel tenues studiosorum conatus læta fronte suscipias: quæ res, mihi tanti viri autoritatem subuerenti (expulso quouis metu) lucubrationum mearum tenebras pellucidi nominis tui inscriptione illustrare animum dedit, scribendicp ansam exhibuit. Accipe igitur Galliæ iubar præcipuum, hosce nostros labores, quos, non immerito hoc compello nomine: quãdoquidem quanta cura quantisve sudoribus huic Bart. recognitioni iam biennio ferme operam nauarim quantoperecp laborarim, testantur insomnes transactę noctes, diurnacp studia. Dij boni, cp falsis (ita dixerim) allegationibus squallidum. cp mãcum, cp superfluum, cp (vt breuius absoluam) intricatis & quasi ex Diametro pugnantibus sententijs refertissimum Bartolum nobis iniuria temporum, & typographorũ incuria hactenus dederat. Quem quæso iuris studiosum latet (nisi qui sacras leges a limine tãtum salutauit) hunc nostrum ducem hactenus ita corruppte excusum fuisse, vt lectoribus innumera sese offerrent loca, quorũ sensum, nec mediocriter iurisprudentiæ dogmatibus imbutus, non sine labore magno, longacp librorum euolutione percipere valeret. Nullus tamen mortalium ad hæc vscp tempora de repub. literaria tam bene mereri studuit, vt tanti viri monimenta (quorum adminiculo, quãtopere in controuersijs egeamus, quibusuis dijudicandum relinquo) tam mendose per eorum qui iuri inuigilant manus volitantia, ab erroribus vindicare curarit. Huccine rerum venimus, vt huiuscę tempestatis iurisprudẽtes tanto studio noua quædam emittere nõ cessent volumina: vt sibi feciśe satis minime videantur, ni suas nugas in publicum edant? Demiror. ch eos antiquorum iureconsul. vtpote Bartoli, Baldi, Angeli, & id genus probatorum virorum dicta suffurari non pudeat, dein a charta (vt dicitur) in papyrum transferre: nouis etiam titulis tancp nouum quid construxerint, inscribere: & quasi informes corniculæ alienis plumis exornatæ, in vulgus prodire. Verum esto qua se laude dignos astruere ausint, eos tamen non minore præconio celebrãdos eredidcrim (& quiuis sanus mecum sentiet) qui celebrium authorum scripta infinitis mendis deformata, ad paterni furculi saporem introspicientes, natali suo splendori restituta in lucem mittere insudarunt: ac eorum opera ita effecere, vt, quæ antea studiosis negotium faciebant, absolutissima elimatissimacp, omniũ haberẽtur in manibus. Expectabam ex tam fœlici prouentu ingeniorum, quæ hæc tempestas nobis produxit, aliquem exoriturum, qui lucernæ iuris Bartoli cõmentaria recognoscendã assumeret: interea tamen, sese obtulit occasio, quæ tantæ prouinciæ subeundæ nobis fenestrã aperuit: quandoquidẽ clarissimi viri Iacobi Groslotij, Aurelianæ prouinciæ præsidis bene meriti, supremicp Senatus Consiliarij æquissimi, ac bonarum literarum cultoris admodũ venerãdi impulsu, & salubri cõsilio, iurisprudentũ gratia q tua castra sequũtur, Bartoli cõmẽtaria minutulis caracterib⁹, eocp (vt sic dixerim) nũc excudi curatũ est margine, vt cp hactenus multo facilius circũferri possent: ita, vt farcinulæ parum his esset accessurũ, qui itineri sese accincturi tãto legũ interprete carere nollẽt: quo munificẽtiæ genere, posteritatẽ sibi deuinxit nõ satis laudandus ille Aurelianus præfectus. Cæterũ, vt opus omni ex parte perpolitũ prodiret, assiduis amicorũ precib⁹ deuictus, intermisso legendi munere, quod Auenione, iam Septennio persolueram, repurgandorum Bartoli commentariorum onus humeris subire non recusaui. Subuerebar (fateor tamen) primo congres-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ſu tam præclarum aggredi munus, quaſi impar viribus onus: fatius ducens iura interpretando Auditorum meorum ſubire iudicia, ꝙ omnium ferme prouinciarum hominibus ſcripta mea dijudicanda exponere. Noueram ſiquidem, eum qui ſcribit, plures (vtait Hieronymus) ſibi iudices facere. Verum enimuero, cum, aſſeuerante Marone, labor improbus omnia vincat: non me deterruit labor, non lectorum variæ ſententiæ. Malui dubio procul, plurium vtilitati conſulere, ꝙ detrahentium calumnias formidare: & facile paſſurus ſum, meum hoc conſilium carpi, ſi ij ipſi, quibus non probabitur, ſe aliquando noua ſua melius pronũtiaſſe oſtenderint, ꝙ qui aliena emendarunt. Quod ſi minimi fortaſſis negotij mendoſa reparare ducant: in hanc cupio palæſtram deſcendant: noſcent profecto, multa cogitantibus facillima, periculum facientibus, ſupra quam dici poſſit, grauia. Vtramꝙ viam expertus loquor. Extant enim Commentaria, quæ in Titulum de ſecundis nuptijs (abſit iactantia) paucis abhinc menſibus ædidi, extat & de Hæreticis opus, extantꝙ & in Iuſtinia. lib. quatuor annotationes & argumẽta aliquot, ſed hac noſtra Barto. repurgatione (fas eſt dicere) plus apud Iuris ſtudioſos meruiſſe puto, ꝙ meis illis nouis æditionibus. Ampliſſima igitur Commentaria in Quinquaginta Digeſtorum, incꝙ Nouem Codicis libros non indiligenter luſtrauimus, ac, pro viribus, adamuſſim repurgauimus. Quæ omnia, tibi Iuriſconſultorum conſultiſſimo, nuncupamus. Commentariolos vero in Tres Codicis poſteriores libellos, vigilantiſſimo Mediolanenſi Archiepiſcopo, non abs re dicare duxi. Qualia igitur cumꝙ ſint, quæ tanta cura elaboraui, integro tuo iudicio ſubijcio: vt, quæ albo tuo calculo probabuntur, omnium Iuriſprudentum latura ſuffragia, non pertimeſcant. Si quid autem inexcultum, aut præclaro conſpectu tuo minus dignum forſan occurrerit, æqui bonicꝙ cõſules, ſcio. Noſti enim, in omnibus bene dicere, & in nullo errare, diuinum potius, ꝙ humanum. Adhæc, quis quæſo tam lynceus, cui, præſertim in tam prolixo opere, non conueniat Horatianum illud, Sæpe opere in longo, fas eſt obrepere ſomnum? Nec te latet inſuper, æquiſſime vir, quantas nobis mendas cauſſetur Calcographorum præpropera ſedulitas, quippe qui, quo diurnum penſum perſoluant, plura, prudentes, ſcienteſꝙ, nonnumquam prætermittant: taceo, quod præcipitanti eorum feſtinatione, nonnulla committere non caueant: ita, vt nil tam emunctum eis excudendum detur, quod, excuſo opere, cenſoria virgula iterum non indigeat. Cæterum, te vnum oratum velim, ſpectabile virtutis exemplar, vt, meum hoc, quantulumcumꝙ munus hilari ſuſcipias fronte, ſi non donum, at donantis animum inſpiciens: memor, Artaxerſem Imperatorem (cui, cum omnigena munuſcula a plebe oblata eſſent) dicere ſolitum, animi præcelſi, ac vere regij eſſe, donaria, vel ab infimæ ſortis hominibus collata, non aſpernari, quin potius, obuijs vlnis, & aperto vultu ſuſcipere. BENE VALE Inclitum Galliarum decus & ſpeculum, Nicolaumꝙ tuæ celſitudinis obſeruantiſſimum, in tuorum Clientulorum infimo ſaltem Subſellio locare digneris.

Rubrice que in hoc volumine cõtinentur.

¶ Acquirenda hereditate. fo. 288.
Ad ſenatuſconſultum ſilleianum. fo. 336.
Admini. z peri. tuto. z cura. fo. 102.
Autor. tuto. z cura. fo. 120.
¶ Concubinis. fo. 79.
Conditio. inſti. fo. 276.
Confirmando tutore. fo. 91.
Contraria tute. z vtili actio. fo. 132.
Contrario iudicio tutele. fo. 158.
Curato. furioſo. fo. 77. et. 135. z. 163.
¶ Eo qui pro tutore vel curatore negotia geſſit. fol. 132. z. 160.
Excuſa. tuto. z cura. fo. 130. z. 135.
¶ Fideiuſſo. et manda. et hered. tuto. et curatorum. fol. 133, 160. z. 161.
¶ Here. inſti. fo. 210.
His que in teſta. delen. fo. 209
¶ Impen. in re. dota. fac. fo. 60.
Iniuſto rupto z irri. teſta. fo. 199.
Iure deliberandi. fo. 282.
Iure codicillorum. fo. 344.
¶ Legi. tuto. fo. 92.
Liberis agno. vel alen. patro. fo. 68.
Liberis z poſthu. fo. 177.
¶ Magiſtratibus conueniendis z heredibus eorum. folio. 134. z. 161.
¶ Quando ex facto tuto. vel cura. ꝛc. fo. 126.
Quemadmo. teſta. aperi. fo. 326.
Qui petant tuto. fo. 99.
Quod falſo tuto. autore. fo. 76. z. 133. z. 160.
¶ Rebus eorum qui ſub tute. ꝛc. fo. 134. z. 162.
Rerum amotarum. fo. 64.
¶ Si quis omiſſa cauſa teſta. fo. 130.
Si quis aliquem teſtari prohibuerit. fo. 342.
Si ventris nomi. mu. in poſ. miſ. fit. fo. 77.
Si mulier ventris nomi. in poſ. calũnie cauſa fuiſſe dicatur. fo. 78.
Soluto matri. fo. 3.
Suſpectis tuto. fo. 124.
¶ Teſtamentis z qui teſta. fa. poſ. fo. 163.
Teſtamentaria tutela. fo. 84.
Teſtamento mili. fo. 283.
Tutelis. fo. 80.
Tutelis z ratio. diſtra. fo. 132. z. 153.
Tuto. z cura. da. ab his. fo. 95.
¶ Ubi pupil. educa. debeat. fo. 132. z. 152.
Ventre inſpicien. fo. 75.
Vulga. z pupil. fo. 235.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur. Rubrica.

1 ☞ Liber hic quare appelletur infortiatum.
2 Nomina imponuntur ad libitum et ideo de eis non curandum.
3 Statutū cōcedens represalias cōtra perusinos non comprehendit illum qui vocatur perusinus.
4 Idem est dicere perusinus quod de perusio.
5 Argumentū ab ethymologia vocabuli non habet locum in nominibus proprijs.
6 Hic liber diuiditur in quinq; partes.
7 Denominatur ab vltimis voluntatibus hic liber qꝛ illa est maior et potentior pars.
8 Continuatio Rubrice.
9 Libri pandectarum diuisi sunt gratia commodioris lecture.
10 Dos in matrimonio putatiuo nō est proprie dos.
11 Uerbum petatur pro repetatur. Et quando hec expositio sit ex propria vel ex significatione interpretatiua.nu.12.
13 Uerbum reddendi qñ accipiatur pro quolibet actu translationis dominij sicut verbum dari.
14 Uerbum dari potest sumi duobus modis.
15 Dictio quemadmodum quādo interrogatiue et qñ similitudinarie ponatur.
16 Dos quid sit.et nu.21.
17 Datum pro traditum.
18 Dos est quoddam ius vniuersale.
19 Accessiones augent dotem et veniūt ex natura eiusdem actionis.
20 Pretium in vniuersalibus succedit loco rei.
22 Libellus generalis in actione de dote admittitur sicut in petitione hereditatis et fructus veniunt eadem actione.
23 Sententia lata in iudicijs vniuersalibus quomodo dicatur continere quid certum.
24 Contractus dotis est de iure gentium.

Via Hic non est caput libri cōsiderata diuisione legislatoris vt.j.dicam:ideo omitto que in aliorum librorū principijs dici consueuerūt.s.quid sit subiectū legalis scientie. et similia.
1 ¶ Ante tñ q̄ ad rubricam descendam quero † quare hoc volumen. Infortiatū appellat. Quinq; sunt rñsiones in glo. Prima cū studiū esset antiquitus destructū Rome: istd volumen fuit amissum:postea studium incepit Bononie esse sicut adhuc hodie est.ꝛ istud volumē fuit recuperatū Rauēne:ꝓpter qd multa iuri nostro fuerunt addita q̄ ante deerant. Unde ius nostrū est factum magis forte vnde dr Infortiatū.i. valde fortiatum sicut.j.de li.ꝛposthu.l.gallus.§.ille casus.sic in syndone qd hz plus de syrico dr syndon Infortiatum. Hoc puto falsum. nam hoc volumē nunq̄ fuit amissum semper em̄ fuit totū volumē pādectarū Pisis ꝛ adhuc est preterea si hoc esset verū iste liber diceretur infortians nō infortiatuz. Scda rō est qꝛ hic

a ¶ Mutantur.adde gl̄iosissime matris marie presidio inuocato inq̄tum Alexan. post Gui. de cu.in.l. comparationes.C.de fi.instru.tenet qd notarius nō possit mutare signum propter comparationem. qd idem voluit Bal.ꝯsi.xx.j.j.li.ꝛ consi.ccccxxxij.lib.iij.

sunt fortes leges. sed certe ꝛ in.ff.veteri.vt dicit gl.hic: puto tamē qd hic sunt text.magis difficiles. scilicet in titu.de lib.ꝛ posthu.ꝛ in tit.ad.l. fal.de acqui.heredi.ꝛ in ti.de bo.pos.q̄ sint in aliqua parte iuris quare hoc potest tolerari. Tertia quia dicitur ab inuentore quod nō placet:quia nec iustinianus nec aliquis de compilatorib⁹ qui ponuntur.C.de vete.iu.enu.in.l.ij.fuit hoc nomine vocatus. Quarta qꝛ hec sunt nomina magistralia. ꝛ de his nō est curādum:quia pertinacibus relinquūtur.vt dicit glo.ar.C.de consti.pe cu.l.ij.ꝛ.j.ad mu.l.fi.§.pe. ista enīz no
2 mina † mutantur[a] et imponunt ad li-
a bitum.C.de mu.no.l.j.ꝛ.j.ad treb.l.facta.§.si in danda.ꝛ ideo de his nō curatur vt.j.de leg.j.si quis in fundi vocabulo.certe hec rō satis placet. ¶ Et
3 est ar.ad.q.Quidā † habēs repsalias ꝯ ciues perusinos siue hoies de perusio inuenit aliquem qui vocabatur perusinus:an hoc probat ipsum esse de
4 perusio.videtur quod sic:quia † idem est dicere perusinus quod de perusio. vt extra de spon.c.j.facit extra de rescrip.c.significante.ꝛ ad municip.l.assumptio.in princi.dixi in.l.prouinciales.j.de verb.sig. In contrariū est veritas.pro hoc est casus in allegata.l.
b fi.§.pe.j.ad muni. Et qꝛ[b] de istis noībus ꝓprijs non est curandum.vt dixi nō ob ꝯria:qꝛ loquunt qñ hoc nomen
c pusinus ponit vt nomē appellatiuū[c] in quibus etiaz tenet qd signuz sit de substantia. et quod notarius presumatur rogat⁹ q̄q̄ q̄ signum notarij nō sit de substantia nisi vbi viget cōsuetudo tz.d.card. cōsil.cxxxiij. ꝛ quod notari⁹ nō p̄sumatur rogat⁹ voluit ange. consilio lxxiiij. ꝛ cc lxxiij.

✠ Andreas Pomate.

b ¶ Et qꝛ. Adde qd aliquando nomen paruz operetur effectū quia si mortuo patre nascat posthumus et imponitur nomen patris q̄ ex hoc probatur filiatio ita Bal.c.tuam.el.j.de ord.cog.vbi ponderat text.l. vxorem.ff.de manu.test.adde etiam quod dicit Io. and.Imol.ꝛ car.c.grauis.de depo.ꝛ dicit gloss.l.facta.§.in danda.ff.ad treb.car.c.cum secundū de preben.vide Cepol cōsil.iij.in vlt.co.ꝛ ꝯsi.xxiiij.i.iij.co.
c ¶ Appellatiuum.vltra Alex.adde qd voluit.d.ant. in.c.de Francia.extra de spon.Gemi.in proemio decretalium vbi dicit qd idem est dicere petrus Francigena qd Petrus de francia ꝛ romanus qd subiect⁹ romanis.allega.j.di.c.ius quesitum ꝛ glo.in c.quarto.lxiij.dist.ꝛ tex.in.c.florentinum.lxxxv.distin.arti. xxiiij.q.iij.c.comperimus. et.j.q.j.scriptum.ꝛ inquātum Alexan.post Imol.ponit an concessis represalijs contra perusinos si perusinus alibi habitat non perusij possit capi.vide quod consuluit Bald.consilio.cxj.quatuor ad propositum.j.lib.vbi de represalija concessis pervenetos contra.d.galeo.malatesta et eius subditos et districtuales.in quantum etiam idem Alexan.querit quid econtra si represalie con-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cedant per bononienses contra perusinos et bononienses habitet perusij an possit capi et dicit q̄ non allegando Joan.andre.in addi.ad spec.in rubri.de inu.et dam.da.adde quod idem voluit Bald.consilio.cij.quod dictus grassus.et consilio.cccxj. puncto con-

cessis.ij.lib. an autem 5 cōcessis re a pīalijs cōtra aliquā ciuitatem comprehēdant post ea nata. vi de Pau.ō castro.consil.cccxiij.

~ Andreas 6 pomate.

a ¶ Etymologia. Vide Feli. in pemio de cre. in.xiij. col. Feli.c. quanto.j. col.de pres sump.barba. consilio primo. viij. colū. in.j. volu. et.c. priuilegia. iij. 7 distinctio.

b ¶ Id est repetatur. Adde eum 8 dem Alexan. in lege prima. §.siqs edificium. z q̄ ibi posui. īfra ō ope. no.nun. ēt inquantus hic dicit statutū de cōpromissis est fauorabile allegando Bet.de ancha. consi. lxxxvij. in alle.clxxxvij.z vide Pau.de ca.cōf.lxix. et precedēti.

c ~ Andreas pomate. ¶ Reddendi. Vide aliqd per Alexan.consilio.liij.in.iij.colū.iiij.volu. gloss.c. qui dormierit.xxvij.q.j. Alexan.consilio.vlt.iiij. vo. Barba.consilio.cxx.

secus si vt proprium vt dixi. Ex quo habes †quod ar.ab etymologia a vocabuli non habet locum in nominibus propriis. Si aliquis vocetur perusin? nō per hoc pbatur ipsum de perusio esse. ¶ Quāra qō ōr ab infortiasin qō est dispositio:q̄ he vltime dispositiones hic sunt.et hāc tz Dy.qō satis placet. Collige ergo qō istud nomen est magistraliter impositū ad placitum. Rō aūt q̄ mouit imponentem potuit esse q̄ cōtinetur in scōa z vltima rōne.

¶ Scōo q̄ro †qualiter diuidat iste liber.glo.videt dicere qō in tres ptes: q̄ de trib? tractat. Tu dic qō in q̄nq;. Primo cōplet tractatum matrimonij vsq; ad titulū de tutelis. Scōo materiam tutelarū vsq; ad ti.de test. Tert.o de testamētis et de his que continentur in eis vsq; ad ti.de bo. possess. 10 Quarto de modo et ordine succedendi de iure pretorio vsq; ad tit.de suis et legi. Quinto et vltimo tractat materiam succedendi ab intestato de iure ciuili vsq; ad finem libri.et ista potest esse quedam magistralis diuisio. Iz imperator diuiserit aliter in.l.ij.C. de veteri iure enu. Sed tu dices scōz hoc q̄re magis denominat †ab vltimis volūtatib? q̄s ab alijs materijs q̄ hic 11 tractantur. Rūdeo q̄ illa est maior et b potentior pars.ar.ē.de sta. ho.l.queritur. ¶ Ibo: premisso †qō est generale ad totū librū descendā ad rubricā cōmunandā et examino per cōtraria et.q.ē.o.continuat duobus modis. prima est multū a remotis.Scōa pōt sustineri.Tu posses sic dicere.Primo dixit de matrimonio et in ti.de spon. et in ti.de ritu nup.Itē quia in eo interuenit dos ideo posuit de iure do.z de pact.dot.et de fundo dota. Item quia constante matrimonio fiunt donationes inter coniuges: que reprobantur:ideo de his tractauit hic.Itē quia matrimonium quandoq; est necesse dissolui vt in.§. nuptias in aut. de nuptijs.ideo posuit de diuortijs. Et quia soluto matrimonio dos petitur:ideo posuit istam rubricā. ¶ Op. 13

primo sic iste liber traditᵗ ad instruendū alios. et sic dz edi seu tradi a capite.vt.l.argētarius.§.edi.ē.de edē.sed hic nō est caput libri.vt in glos.ō: ergo. ꝛc. Sol.sicut fundus diuidit gratia vberioris culture. vt.j.de lega.ij.l.catus.§.titius. z gratia cōmodioris diuisiōis iudex adiudicat de parte vnius alteri. vt inst.de offi.iudi.§.qō si cōmode. Ita dicunt docto. †qō iurisc̄onsulti ista tria volumina diuiserunt gratia cōmodioris lecture:al's vnus liber esset nimis magn? et alius nimis paruus. Aduerte quia recte pōt dici qō hic est caput libri accipiendo librum pro volumine:sed accipiendo librū pro istis libris partionalibus:vt sunt quinquaginta libri digestorum.tunc non est caput libri vt probatur.j.de leg.iij.l. librorū. §.si cui.secundū doc. ¶ Scōo oppo.hic dicit soluto matrimonio. Cōtra q̄ etiam cōstante matrimonio repetitur dos.vt.j.e.l.si constante et sic ista rubrica non est congrua ad nigrū. So.imo est generalis ad omnes leges de quibus tractare intendit principaliter:q̄n regula est qō soluto matrimonio repetitur dos.licet q̄nq; fallat.vt no.j.eo.l.ij.in princ. Ideo.l. si constante.ponitur sub hoc ti.vt denotet illam specialitatem. ¶ Tertio oppo.qō etiam q̄n nullum precessit matrimoniū tractatur de dotis repetitione.vt j.e.l.si cum dotem.§.fi.Sol.vt hic ti.sit perfect? tractatus etiā de matrimonio †putatiuo. in quo tn non est proprie dos nec actione de dote repetitur:sed cōdictione ob causam.vt.l.j.de condi.ob cau. et supra de con.sine causa.l.aūculo.dic vt ibi.et.C.de incest. nup.l.qui cōtra.et infra de adul.l.si adulterium cum ince. ¶ Quarto oppo.dicitur hic petatur. ꝛc. Contra quia cum semel data fuit dos vt.C.de do.cau.l.j. debet dici repetatur:vt.§.depositi.l.j.§.eleganter. z j.de leg.ij.l.cum pater..§.fidei tue.z.C.de condi. ob causam.l.si repetenti.vt.ē.de cōdi.unde.l.repetitio. Solu.huius †timore dicit glo.expone petaᵗ.i.repetatur bene ꝛc sic.C.si cer.pet.in rubri. Vel dic ſm Dy. qō hec.l.potest stare proprie aliquo casu quando dos esset data ab alio:vel a nemine:sed a marito constituta:sed certe tunc videtur ipsi muliert donata. sic ipsa dedisse videtur.vt supra ti cer.pet.l.singularia. ē.de iure do.l.licet.§.j.et sic expositio ista est necessaria sicut prima. ¶ Item an iste maritus possit dotē constituere est dubium.quod dic vt.l.j.C. de do.ante nup.et.l.si voluntate.C.de do.promis. vide gloss. bene exponit.sed an †hec expositio sit ex propria significatione an ex interpretatione:gloss.in lege verbum reddendi.infra de verborum signifi. dicit ex interpretatione.tu dic etiā quod peti potest assumi vt genus pro qualibet petitione seu repetitione in iudicio vel extra vt.l.amplius.rem ra.hab. et.l.si decem cū petiero.j.de ver.ob.z tunc repetitur est eius species:et continetur sub suo genere ex propria significatiōe.vt.j.de reg.iur.l.semp in generalibus. z si intelligas ita esse positū hic ista expositio nō esset necessaria nisi causa dubitationis tollende. Itē potest assumi vt species ſparata: et tunc procedit qō 12 dicit q̄ ex interpratione.ꝛc. Idē dic †de verbo reddendi nam pōt accipi verbū reddi pro genere.ſ pro quolibet actu translationis dominij sicut verbū dari vt inſti.de actio.§.sicitaq;.ff.de verbo.oblig.l.vbi aūt in fi.et tunc verbū reddendi contuet verbū da-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ri ꝓprie. Alio mō pōt accipi ꝓut est ſpēs diſtincta ꝛ ſeparata vt.d.§.elegāter.ꝛ.§.fidei iue.ꝛ tūc ex interpretatione.ꝛ iſtud eſt vtile ſcire ꝓpter ſtatuta.

14 ſic ſ etiā verbū dari pōt ſumi duob⁹ modis.vno mō ꝓout eſt gen⁹.i.qō ois actus p quē dñium trāſfert eſt genus.l.vbi aūt.in fi.de ver.ob.Sc̄o ſumit trāſ ſpēs. mō ſi tu accipis dari tanq̄ genus tūc cōtinet reddi ex ꝓpria ſignificatione vt.l.ij.de ver.obl. Sed ſi accipit dari p ſpecie ꝛ ſit ſeparatū a reddēdo:tūc ex interpretatiōe cōtinet reddi. ꝛ ita in ꝝbo petat qⁱ pōt accipi large vt genus. Itē ꝓout ſpēs. et ſi accipitur peti tanq̄ genus: tūc nō eſt neceſſaria expoſitio petatur.i.repetatur qⁱ ex ꝓpria ſignificatione cōtinetur:ſed ſi accipis peti ꝓout ſpecies tunc eſt neceſſaria expoſitio.i.repetatur.quia ex interpretatione continetur. ¶Quero primo dicitur hic ſol.mat.an hic ti habeat locum quocūq̄ modo

a ſoluatur dicit gloſ. q ſic⁴ facit.ĵ.,eo.l.ſi quis ſic ſtipuletur.¶Secundo quero qualiter accipiatur hoc

15 dictū ſ quēadmodum. Ād eo hic accipitur interrogatiue:querit eīn per quos ꝛ a quibus inquantum ꝛ qñ dos petatur.ꝛ dic vt in gl.ſic.s̄.quēadmo. ſerui. amit.in rubr.ꝛ.ĵ.quēadmo. teſt.aper.ꝛ de pac. do. l.ſi pater.§.j.qñq̄ ponit ſimilitudinarie directo vel per cōtrariū:vt.ĵ.de adi.le.l.iij.§.ſi qs duob⁹. et ibi b gl.de acq.poſ.l.quēad.ꝛ.C.de agri.ꝛ cenſi.l. quēad.

¶Tertio q̄ro hic dos.quid eſt dos.dicit Azo in

16 ſumma.C.de iure do.dos ſ eſt que a muliere vel ei⁹ patre marito vel eius patri ꝓpter onera matrimonij datur:vt perpetuo ſit penes eū.ꝛ ibi eaz probat. c hec diffinitio nō videtur vera: q⁹ etiā ſi nihil datur vel traditur a muliere cōſtituitur dos. vt in debitore liberato cā cōſtituē de dotis:vt.s̄.de iure do.l.,p mittē do.§.j.ꝛ.l.liz.in prin.Sed pōt rñderi qō videt a muliere data.vt prealllega.l.liz. Preterea ſi mulier nō eſſet dña:ꝛ dat fundum alienum in dotem:tñ tradendo dicitur fundum dotalem facere vt.s̄. de fun. do.l.dotale.§.dotale.ꝛ ibi no. ſed excuſando dic q

17 intellexit ſ datū pro traditū.ſic.s̄.depoſi. l.j.in prin. et qō ibi no.ꝛ.ĵ.de re.iur.l.nō videnť data. Preterea q diffinitio Azo.non ſit vera probatur ſic. Azo dicit qō illud qō datur eſt dos. hoc eſt falſum q⁹ dos eſt quoddā ius incorporale. ſicut hēditas:patrimonium peculiū.ꝛc.vt.ĵ.de impen.l.qō vr.ꝛ ibi text. et

b gloſſ.b Preterea ſ qō ſit ius vniuerſale ſeu incorporale pīz quia fructus et acceſſiones non augent res ſingulares:ſed bene augēt vniuerſalem.ſ. hereditatem vt.l.item veniunt.§.fructus.s̄.de peti.here. ad qō facit.ĵ.de verb.ſig.l.hereditatis appellatione.et

19 l.pecunie.§.j.ꝛ.s̄.de pecu.l.peculiū naſcit.ſed ſ acceſſiones dotis augent dotem ꝛ veniūt ex naturali eiuſdem actionis vt.ĵ.e.l.ſi marito.§.fi.C.de iure dot.l. etiā.ergo apparet qō eſt quid vniuerſale. Preterea

20 in vniuerſalibus pretiū ſ ſuccedit loco rei ſec⁹ in particularibus.vt.l.ſi rem ꝛ pretiū.s̄. de peti here.ꝛ ibi no.ꝛ m.l.imperator.in fi.ĵ.de leg.iij.ꝛ per doct. C. de rei ven.l.mater.ſed in dote pretium ſuccedit loco rei vt not.ĵ.de verbo.ſignifi.l.labeo et ſabinus.§.idem d ſi dñs.ergo dos eſt aliquid vniuerſale. hoc aūt qō pretium ſuccedit loco rei intelligo ſm.l.ita cōſtāte.ꝛ l.res que ex dotali.s̄.de iure dot. ¶Ex his conciu-

c do diffinitionē Azo. eſſe falſam. Dic ergo c ſic dos

¶Quod ſic. inq̄ſtum Alexan. dicit quod perſona ignorans ius ꝛ ſciens factum et contrahens matrimonium de preſenti in gradu prohibito amittit dotem et applicatur fiſco. adde q⁹ dictum ſuum debet intelligi quando per carnalem copulam matrimonū fuit

21 ſ eſt qōdā ius in ſe cōtinens id qō a mulliere vel eius patre marito vel eius patri:traditvel p traditohabeť: ꝓpter onera matrimonij ſuſtinenda. ¶Et predicta ſunt multū vtilia

22 ſ ad practicam:quare dico quod admitteretur libellus vniuerſalis⁹ ſeu generalis ſicut in petitiōe hereditā. et cōſummatum ꝛ erāt maiores: quia verba nihil operārtur in cōtrahendo matrimonio in gradu p hibito. et ita voluit Bald.conſilio.cij.libro.iij.ꝛ ad hec ne longior ſim vide Roma.cōſi.ccccv.Adde quod Pau. de caſtro.hic enumerat priuilegia ꝛ idem facit Ro. qui conſil.cxlvij.conſuluit quod ſtante ſtatuto quod omnia bona mariti ſint tacite hypothecata vxori et perinde habeantur ac ſi eſſent expreſſe hypothecata q⁹ hic tacita hypotheca habet omnia priuilegia que vera hypotheca.

¶Andreas Pomate. ¶Textus et gloſſ. Vide q̄d ex hoc inferat Alexander conſilio.cv. in quinta columna.iij.volumine.et conſilio.xxiij. in.ſij. colum. eodem volumi.Alexan.l.edita.ij.colum. C. de edē. Barto.conſi.cxx.

¶Dic ergo.de hac diffinitione Pau.de caſt.hic dicit quod aliqui reprobant Barto.ꝛ male de quo vide Angel.conſilio. clxxx.licet domi. Alexan. aliter alleget ꝛ in.d.conſil.ex ſua diffinitione infert quod ſtante ſtatuto quod maritus lucretur dotem quod tale ſtatutum verificabitur in dote promiſſa quod limitat Paul.de caſtro.in.l.iubemus.C.de ſacroſanctis eccleſijs.ſi promittens fuit in mora:quia ſua mora non debet ſibi opitulari. Et hoc idem voluiſſe videtur Baldus conſilio.cxxxiij.libro.iij.ibi nec mora poſſit imputari debitori et conſilio. cxxxij.vbi allegat conſilio Bartol.incipiens ſtatutum communis ſartiani.et Alexan.conſilio.lxuij.in fine libr.iij.vbi dicit hanc eſſe communem opinionem quam etiam firmauit Angel.conſilio.lxxvj. incipi.,in dei nomine ſtatutum loquitur. an autem ſtante ſtatuto quod ſi matrimonium fuerit ſolutum morte mulieris liberis non extantibus ita quod dos ſit in caſu reſtitutionis maritus lucretur tertiam partem dotis quaz reſtituere non teneatur ſi maritus vxori vel ſocero dederit dilationem 3de ſoluenda dote in tribus vel in quatuor annis et dilatione pendente moriatur mulier ſine liberis vel lapſa ſit dilatio an lucrifaciet maritus dotem conſuluit Ange. quod non quia iſte eſt caſus omiſſus a ſtatuto quia ſtatutum non concedit lucrum niſi eo caſu quo eſſet in caſu reſtitutionis q⁹ hic non fuit. vide eius conſi.clviij.incip.quod ſi ſtatutum.

¶Vniuerſalis. Adde Angel.conſil.lxxxj.incipien. do.Maria.de baſtardis.do. Alexan.aliter alleg. cui inquantū in fin.ponit an valeat ſtatutum imponens penam filio cum ea contrahenti matrimonium ſine conſenſu patris. Adde quod voluit Oldra.conſilio

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

xvj.z Bald.consi.cccxxiiij.lib.iiij. Et quod actio de dote competat etiam ad fructus. Adde etiã Bart. in.l.j.§.sponte.j.de impen.in re.do.fac. Bal.in.l.em proxem.C.loca.z in.l.frater a fratre.ẽ.de conditione indebi.domi.Anto.z Jmo.in.c.raynutius.extra de test.z sing.

in consilio lxxiij.inci. domia Alu riola. Et quod ve= niant fru= ctus z ac= cessiões in actiõe de dote.tenet etiam glo. mag. j.l.j. in princip. ẽ.de eden. Et possunt petivna cũ uteruſurio medij tem pore. ita Barto. et omnes in l.si socer.in §. lucius.j. e.z in.l.nu= pta.§.j.et in.l.si mari to.§.si fun dũ.j.eodẽ. vbi actio de dote da tur ad fru= ctus. po= nunt etiaz Cy.z doc. in.l.nõ est. C.fa. ercis. Andreas Pomate. a Dotis causa. Vi= de in mate ria per bar ba.cõsi.iij. vij.colum.in.j.volu.z consi.vj.in.ij.colum.z seq.eod. volu.z colum.xv.vide Felt.c.ad audientiam.in.iij.z v.colum.versicu.viij.concludendo.de'prescript. ali= quid per Barba.consi.xv.in.v.colum.j.voluminis am plia hanc.l.vt per glos.primam.l.ius pluribus.ff.de iusti.z iure.

fructus interim percepti veniũt eadẽ actione: nõ ex officio iudicis: p ea q̃ ẽ.dixi.z qđ no.ẽ.de edẽ.l.j. in princ. mag.glo. Sed hoc videt ẽ.l.fi.C.de 23 sen.q̃ sine cer.quãti.pfer. So.†finla q̃ fert in iudicio vñ dz cõtinere certum respectũ vniuersi,sed incertitudo que est respectu rerũ particulariũ q̃ cõti= nent subvniverso nõ vitiat.vt.d.l.j.in glo.mag.ẽ.de edẽ.Sed in.d.l.fi.fuit finla incerta respectu vniuersi. nõ eiñ declarauit ibi iudex dotẽ esse data3 ne: quãtitatẽ dotis.sed si declarasset dotẽ datã lz nõ quãtitatẽ:valeret.vt ex predictis ptz. hoc ẽt pbat in.d.l. fi.vbi libell9 admittit in quo dos pe= tit lz quãtas dotis nõ exprimatur. Jtẽ pdicta determinatio vt cõtra.l. si peculiũ in prin.j.de pecu.le.vbi di= cit ipsa corpalia vendicanda. Quare dic q̃ q̃dã est vniuersitas corporũ.vt grex.z vniuersalr põt vẽdicari: z pso nali actiõe petivt.l.j.in fi.z.l.seq.ẽ.de rei vẽ. Quedã est vniuersitas corpo= rũ z iurũ.vt peculiũ: hẽditas:dos z similia:z tũc si actiõe psonali vel mi= xta agat põt vniuersalr peti vt dixi. aut agit mere reali z tũc sunt corpa designanda.vt palleg.l.si peculiũ.rõ qr ista iura incorpalia nõ pñt vẽdica ri vt.l.si ager.ẽ.de rei vẽ. z.l. pe.C.e. ti.z.j.q̃ũ bono.l.fin. Quarto q̃ro an dos siue ꝓtract9 dotis sit de iure gentiũ vel ciuili. Dico de iure gẽtiz. vt est expressum.ẽ.de capi. di.l. eas. facit qr non est de casibus exceptua= tis qui ponũtur in.l.ex hoc iure.ẽ.de iusti.z iur. Ultimo q̃ro an guarne= rius viderit hunc librũ.quidã dicunt qđ nõ:qđ nõ placet.qr hic posuit opi. suas vt ptz in.l.ij.§.j.

b Eadẽ die. Adde vltra Alex.qđ voluit Bal.cõsi. ccxiij.li.iij.qđ si reperiantur duo instrumẽta dotis eadẽ die:z ipsdem testib9 cõfecta vnũ quo apparet predia simpliciter in dotem data aliud quo fuerũt estimata qđ hereckũ mulieris erit electio quo vti ve= lint et qualiter intelligatur qđ in dubio pro dote iu= dicandum sit.vide Ro.consi.dvij.

1 Privilegia dotis an dẽtur ipsi actioni dotis an vero persone.
2 Priuilegiũ prelationis in hypothecaria nõ transit in alium.
3 Priuilegium ne fundus dotalis alienetur quando transeat ad omnes.
4 Priuilegiũ qđ in dubio p dote presumatur z p ea fiat interpretatio trãsit ad oẽs ad quos dos transit.
5 Priuilegium tacite stipulationis et qđ contract9 do tis sit bonefidei transit ad omnes.
6 Priuilegium vt iudicium dotis sit summarium an transeat ad heredes.
7 Priuilegium quod preferatur ceteris non transit ad heredes.
8 Priuilegiũ quod tacita hypotheca dotis sit priuile giata transit ad suum heredem.
9 Dos an sit priuilegiata ante matrimonium.
10 Dos an constituatur nudo pacto.
11 Dos creditur promissa de bonis patris.
12 Dos quando dicatur promissa de bonis aut z quid de matre z fratre.
13 Si mutuus accepit dotem qđ fingatur stipulatio.
14 Dos an ratione incertitudinis vitietur z quãdo in= certitudo vitiat contractum.
15 Alia priuilegia dotis.
16 Judex constituit dotem filie q̃ũpater est absens.
17 Alienari quod non possit res dotalis immobilis si= ne decreto.
18 Res mobilis dotalis quando z que alienari possit si ne decreto.
19 Mulier prefertur pro dote in actione personali z hy pothecaria.
20 Si testis dicat qđ vidit titium possidere per.xxx.an nos semper:qđ nõ dicatur falsus licet probetur titiũ aliquo tempore fuisse absentem.
21 Dictio semper quod denotet continuationem.
22 Testis qui deponit de possessione qđ intelligatur de possessione naturali.
23 Possessio continuata qđ satis dz probata si testis di cat qđ vidit semper responderi de fructibus.
24 Dos quod in omni parte mundi z contra quẽcunq; est priuilegiata.
25 Utilitas publica z priuata sumitur quatuor modis.
26 Publica vtilitas quando preferatur priuate z alteri publice.
27 Dispositio huius.l. quod habeat locũ in dote profe cticia z aduentitia.
28 Mulier que secundo nupsit dote non repetita quod habeat priuilegia.
29 Mulier sterilis qđ habeat priuilegia dotis.
30 Doctor vel scholaris q̃ũ possit expellere fabrum ma leantem penes scholas vel cameram.
31 Debitũ causa studij et debitũ cã dotis qđ cõcurrãt.

Dotis causa. a Causa dotis est priuilegiata pro= pter fauorem reipu. que verat in libe= ris ꝓcreandis.z diuide vt in gl. Ca= sus in terminis. Reperiunt duo instru= menta cõfecta in eadẽ die b. z in quolibet cõtinetur obligatio personalis per se et hypothecaria. vnum est dotis.z aliud est mutui.queritur quod preferat= z presumatur primo factum? z rñdet iurisconsultus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

do tibi talē regulā. dotis causa ꝛc. et ponit rōnē regule. ꝛ rationē rōnis. notabilia collige per text̄m ꝛc. Primo op. certū est qō matrimoniū est causa dotis. vt. l. iij. cū si. §. de iure dot. male ergo hic dicit dotis causa: qr scōm hoc tractat de matrimonio cum deberet tractare de dote: vt patet ex rubrica. Huius tamen glo. que est hic dat sex expositiones vt in ea videtis. Sed quidā dānant, oēs istas expositiones. Primas quinq; reprobant ista ratione: qr si priuilegium daretur ipsi actioni vel doti vel eius nature siue contractui: transiret ad omnem ad quē transiret actio siue ipsa dos: vt. l. in oibus. et. l. priuilegia. ff. de reg. iur. et de aqua quoti. ꝛ esti. l. j. §. permittitur. sed hoc nō est verum in dote. l. j. C. de priui. do. ergo, ꝛc. Ultimā reprehendit Dyn. dicens qō hoc non reperiatur lege cautū. et qr hic esset potius odium q̄ favor. vt. C. vt infra certū rēpus. l. j. vnde alij vt Odof. exponūt dotis causa. i. mulier̄ in actione de dote. ꝛ hoc videtur probari. ff. de priui. cre. l. dabimus. in pn. vbi dicit ipsi mulieri. ꝛc. et ad idē. C. de priuile. do. l. j. sed istud videtur contra tex. C. de rei vxo ac. l. j. §. ꝛ vt plenius. vbi dicitur de ipsa actione dotis. ꝛc. ꝛ sic patet quod priuilegium datur actioni et non persone. Unde Dy. dicit dari priuilegiū actioni et nō persone. tamen datur favore psone mulieris. et ideo nō transit ad heredes. Idem tenet Dy. in. d. §. et vt plenius. ¶ Tu dic † quamlibet expositionem per se esse veram diuersis respectibus. nam dos habet multa priuilegia. vt. ff. vi debitis. ¶ Quoddam priuilegiū est tacite hypothece. et illud datur ipsi actioni de dote. vt prēallegato. §. et vt plenius. et fateor qō hoc transit ad quēcunq; transit actio de dote. vt probat institu. de act. §. fuerat. in fin. vbi ponitur a diuersitate dictio autem que innuit quod hypotheca trāsit ad oēs. et ad idē facit dictus. §. et vt plenius. qr etiā ex parte viri est tacita hypotheca. et sic competit alteri quam mulieri: sed illud priuilegium † quod illa hypotheca sit priuilegiata vt preferatur alijs hypothecis hoc non transit in alium. Et hoc tenz Pe. vt no. Cyn. C. de priui. do. l. j. et Jaco. de are. et not. ipse Cyn. in. l. assiduis. in vlt. q. C. qui po. in pi. ꝛ tunc bene procedit illa expositio dotis causa. idest actio dotis. et sic est causa causata. vt. C. per quas psonas. nob. acqui. l. j. quoddam est priuilegium quod datur ipsi doti. hoc est rei in dotem date. quod gloss. dixerunt esse dotem vt dixi. §. in rubrica. vt est priuilegiū d † ne fundus dotalis possit alienari. ꝛ istud similiter transit ad omnem ad quem transit dos ipsa: quia heres posset alias vendicare sicut ipsa mulier. nisi ipse vir esset heres. vt. l. fundum dotalē. §. de fundo do. et. j. de vsucapio. l. cum vir. ꝛ † pone exemplum de illo priuilegio quod habet dos vt in dubio presumatur pro ea. ꝛ fiat interpretatio secundum quod possit casum in hac. l. illud enim datur ipsi doti: quia text. dicit in ambiguis pro dotibus ꝛc. vt. l. in ambiguis. §. de iure dotium. ꝛ. l. in ambiguis. de re iudicata. et istud trā sit ad omnem ad quē ꝛ dos. nō enim datur ipsi mulieri tātum: sed etiam ex parte viri: vt patet in dicta. l. in ambiguis. ꝛ tunc bene procedit expositio sequens dotis causa. i. ipsa dos. Idem dico de tertia ꝛ quarta expositiōe: quia ad idem tendūt. quoddam est priuilegium quod datur ipsi contractui: vt † de tacita stipulatione: vt. C. de rei vxo. ac. l. j. in princip. Item qō sit contractus bonefidei. vt. institu. de act. §. fuerat. ꝛ ista similiter transeunt ad heredes. ꝛ tunc procedit qn̄ta expositio dotis causa. i. titulus seu contractus. quoddam est priuilegiuz † qō datur cause seu instantie iudicij. vt qr ista causa est favorabilis: ideo iudex potest abbreuiare dilationes vt causa citius finiatur. arg. j. de re iudi. l. ij. ꝛ extra de iudi. c. dispēdiosam. in clemē. ꝛ hoc modo procedit sexta expositio glo. Non ob. qō dicit Dyn. videlicet quod nō reperitur. l. cautū ꝛc. quia imo reperit vt dixi. Nec obst. l. ij. C. vt infra certū tempus. quia fateor qō instantia ipsius cause non perit tpe biennij: quia hoc esset odium: sed iudex dabit dilatiōes breuiores in favorem mulieris sicut in causa alimentorum ꝛ hoc tetigit j. e. l. si consa non teneatur si iudex pronuntiauerit instantiam peremptam.

~ Andre. Poma. ¶ Mulier. Lex ista cum glo. inducit in arg. Vide Feli. in proe. decre. in. c. rex pacificus. Roma. consi. cclxiij.

~ Andreas Pomare. ¶ Aduersatiua. Vide Feli. in. c. ex tenore. ij. colum. de test. Roma. cōsi. cclxiij. et consilio seq. ꝛ cōsil. cccj. alias xxxi. imolā consilio viij. ij. col. ¶ Breuiores. Add de Bal. cōsil. xxxv. lib. j. ꝛ quod causa accipiatur pro instantia voluit idem Bal. cōsil. cclxxij. lib. ij. vbi voluit qō fideiussor expensarū si principalis succubuerit in causa

✶ Pro concordia. Aduerte qō do. Ja. in hac. l. j. col. ix. allegat Bar. contrariari dum vult Bar. inducendo vt ipse inducit. ff. qō priuilegiū dotis transit ad quēcunq; hered̄. Contrarius tamen allegatur in. l. nesennius. §. fundum. in fi. ff. de reg. iu. Soluit ipsemet do. Ja. in hac. l. j. ideo dicendum vt ibi per eum. Et per do. christo. de Nicel. qui facit differentiam inter priuilegia que concernant personam mulieris ꝛ illa non transeant ad alium nisi esset pater vuente filia: quia tunc communis est patri ꝛ filie. Item etiā transeunt ad filios eiusdem matrimonij priuilegiū prelationis. Alia autem communiter transeunt: et ita potest saluari Bar. adde ad Bar. in. l. post dotem circa v. col. in verbo: ego autem hoc titulo.

¶ Causa alimentorum. Adde inquantum Alexan. concludit hic qō causa dotis non possit agitari diebus feriatis in honorem dei nisi mulier nō haberet vnde se aleret: quia etiam legatum alimentorum factū diuitī non dicitur pium. quod hoc idem voluit Bald. consi. cclvj. libro. ij. ℞ et. de ancha. consi. xxiij. et inquantum Alexan. etiam concludit quod quando nō potest haberi copia iudicis secularis qō causa dotis potest tractari coram ecclesiastico in terris imperij: sed in terris ecclesie principaliter possit tractari coram iudice ecclesiastico vide Feli. consil. ccxxxvj. et Petr. de anchara. consilio. xx. vbi dicit quod dictū Innocentij potest procedere cum dos repetitur sed cum dos petitur constitui quod non habet text. nec dictum doct. quod iudex ecclesiasticus censeatur competens. et est mirandum quod domi. Alexā. hoc nō allegat: quia supra in rubrica allegauit dictū.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

consilium ad statutum prohibẽs filiumfa. matrimonium contrahere sine consensu patris. ⁊ vide Spe. in titu. de compe. iudi. §. primo. versi. xxxvij. et inquãtum dixi. supra quod causa dotis potest agitari die feriata in honorẽ dei quando mulier non habet vnde se alat pulchrum est scire qñ non dicatur habere vnde se alat quia non memini in hoc titulo tãgi. de quo vide Baldũ cõsi. cxcvj. lib. ij.

7 stante. in. iij. q. primi. et in. vj. et illud priuilegium transibit ad heredes vniuersales secundum qualitatem heredis: vt preallegata. l. ege secũda de re iudi. quoddam est priuilegiũ † quod dicitur personale vt preferatur alijs: et illud datur mulieri: et ad heredes non transit: vt allegata. l. dabimus. in primi. infra de priui. credi. et. C. de priui. do. lege prima. et tunc procedit expositio Ꝺ dof. dotis causa. idest mulier in actione de dote. quoddam est priuilegium quod datur mere actoni fauore mulieris † vt quia illa taciti

8 ¶ Eo soluto. Pau. de castro. hic in rubri. dicit se consuluisse super statuto senensi quo cauetur quod mulier habens liberos non possit testari nisi de quarta parte sue dotis reliquas teneatur reseruare liberis quod istud statutum vendicat etiam et habet locum in vidua: qr adhuc est dos et ita dicit detei minasse Bald. in. l. prima. C. vnde vir et vxor. sed melior ratio videtur esse quod istud statutum fuit factum fauore filiorũ et iniquum videtur quod alios preferat propijs filijs iuxta illud quod pulchre consuluit Pet. de ancha. cõsilio. xxiij. super statuto castri polimarti quo cauetur quod mater non possit disponere aliquo tẽpore nec aliqua dispositione nec etiam pro anima nisi. x. pro centenario: quod tale statutum valet: quia pia causa filijs non est preferenda et ita credo b quod mens fuerit statuentium nõ autem habuerit animum ad istas subtilitates. et pro opi. Pau. facit quod etiam ipse consuluit consilio. cxxj. quod vidue luxurioſe viuenti potest per heredes mariti obiici 10 exceptio stupri: vt per dat dotem quemadmodũ potuisset maritus opponere adulterium latius ibi vide et in terminis Pauluz de castro vide Alexan. cõsilio. cclj. ij. volu.

a ¶ Ita seruatur. idem tenet Bald. cõsi. xvj. j. volu.

b ¶ Non sequatur. idem tenet Bald. cõsi. xvj. j. volu.

c ¶ Creditur. Adde quicquid dicat Alex. post Imo. hic quod Bal. consuluit consi. cxlv. ij. lib. quod stante statuto qõ mulier presumatur dotata de bonis p 11 patris si pater dotet filiã: ⁊ dicat quod de bonis propatris dotauit qõ elicitur illa ꝓsumptio statuti ⁊ ibi c dicit qõ in dubio intelligitur dotata de bonis patris. ⁊ vide eũdẽ cõsi. ij. lib. iiij. dico tñ qõ Abb. cõsi. cxv. ij. vol. tenuit qõ de iure canonico sicut pater tenetur filiã spuriã alimentare ita etiã tenetur dotare 12 et nõ solum ipse sed eius heres. fatetur tñ quod solua. per mortẽ spurie dos reuertitur ad de mũ quẽadmodũ alimẽta finirent. dicit etiã ibi Abb. quod fauorabilior est causa dotis quã alimentorũ ⁊ ita dicit notare Cy. in. l. nemini. C. de admi. tut. cuius contrarium tenuit hic Alexan. qõ pater filiam spuriam dotare non teneatur ⁊ quod fauorabilior sit causa alimentorum quam dotis.

ta hypotheca sit priuilegiata: et tunc non transit nisi ad suum heredem: vt preallegato. §. fuerat. ⁊. l. assiduis. ⁊ tunc procedit expositio Dyn. ⁊ Cyn. qui eum sequitur: ⁊ tunc vides quod quelibet expositio est bona. ⁊ ideo iurisconsultus dixit dotis causa ⁊c. Volens ponere verbum generale aptum referri ad omnia priuilegia. posseris dicere hoc est falsum. nam textus qui sequitur loquitur soluz de priuilegijs que competunt mulieribus. dicit enim: nam reipublice interest dotes mulieriꝫ ⁊c. vnde de necessitate debet exponi dotis causa. i. mulier in actione de dote. Respondeo cuicunq; cõceditur siue actioni siue cõtractui siue ipsi doti: siue ipsi mulieri: semper interest mulieris. Interest enim nostra habere bonas et priuilegiatas actiones: ⁊ ideo text. iste non concludit quod semper mulieri concedatur priuilegium.

¶ Ex predictis apparet solutio. q. quam ponit Dy. j. eodem. l. post dotem. an mortua filia pater habeat priuilegiũ. et dic vt ibi dicam ⁊ dabo regulã. ¶ Secundo oppo. ad hoc quod dicitur hic semper cõtra infra eodem. l. maritum. Huius contrarij timore dicit gloss. quod est veritas quod illa est regula quod dos est priuilegiata omni tempore et omni casu eorundem temporum scilicet ante matrimonium ⁊ eo constante et eo soluto[a] et de hoc ponit exempla fallit in casu dicte. l. maritum. ideo gloss. subaudit fere.

¶ Aduertatis circa istam gloss. oportet nos videre vtrum bene dicat in eo quod dicit omni tempore est priuilegiata. Secũdo an bona exempla ponat. Certo an bene contraria soluat. ¶ Ad primum oppo. et videtur † qõ dos non potest esse priuilegiata ante matrimonium: cum non possit esse sine matrimonio vt. l. tertia. supra de iure dot. Respon. quod dos post secutum matrimonium assumit priuilegiũ in eo qõ factum fuit ante matrimonium. vel dic quod etiam si matrimonium non sequatur[b]. habet tamen sponsa in aliquibus priuilegium vt infra de priuileg. credi. l. secunda. in fine. et supra de iure dot. l. si sponsa.

¶ Ad secundum venio scilicet ad exempla. Et primum exemplum scilicet quod † dos constituitur nudo pacto. oppo. quia semper fingitur stipulatio. vt C. de rei vxo. act. l prima. §. primo. Solu. ista glo. loquitur secundum ista tempora. vt no. in. l. ad exactionem. C. de dotis promis. ¶ Item contra: quia illud exemplum est ex parte viri. sed. l. nostra loquitur de priuilegio ex parte mulieris. Respondeo: quia etiam mulieris interest dotem nudo pacto constitui et stipulationem presumi: quia statim queritur mulieri. aliud priuilegium est † quia de bonis patris promissa creditur[c] vt. l. fina. C. de dotis promiss. ratio quia paternum officium est. quod intellige de patre legitimo et naturali: secus de naturali tantum: vt infra de legatis tertio. l. vxorem. §. pater naturalis. dic vt ibi. ¶ Quero † quid in auo. gloss. male loquitur in preallegata. l. fina. sed dic idem in auo paterno. vt infra de collatio. l. dedit dotem. quid de matre. dic vt lege neq; mater. C. de iure dot. Sed quid in fratre. dic vt in lege cum plures. §. penulti. infra de administratio. tutorum. lege non omni. C. de administratio. tutorum. Aliud priuilegium est de tacita stipulatione et de tacita hypotheca. et hoc est verum de iure hodierno nõ secundũ ista tempora. ¶ Sed

a quid ſi mutus* accepit dotem quod poteſt† vt lege
13 mutus. in princip. ſupra de iure do. videtur quod nō
poſſit fingi ſtipulatio. vt infra de verborum obliga-
tionibus. in.l. prima. in principio. coniuncta. l. qui ad
certum. ſupra loca. ſed puto fingi ſtipulationē inter-
poſitam eo modo quo poteſt ſcilicet per ſeruum vt
preallega. l. prima. in principio. de verborum obliga
tionibus. ¶ Aliud priuilegium eſt quod dos poteſt
in arbitrium partis conferri et eo derracto remanet
14 promiſſio† incerta et valet. vt lege cum poſt. §. ge-
ner. de iure do. quod intellige in promiſ. facta per ſti
pulationem vt ibi not. ¶ Quidam moderni dicunt qō
hoc non eſt ſpeciale in dote: quia dicunt idez in aliis
b contractibus vt incertitudo[b] poſſit admitti ratio-
ne adiuncti certificati. vt in legato ad refectionem
vie: in tutelis: ꝛ in alimentis ꝛc. vt lege quidam in te e
ſtamento. infra de legatis ſecundo. de annu. leg. l. ſi
cui annuum. ita dicit Cy. C. de dot. promiſ. l. prima.
Ego credo glo. bene dicere alias nulla incertitudo
vitiaret: nam in venditione pretium intelligeretur
ſecundum rei qualitatem. Idem in locatione ꝛ idez
in legato: nam intelligitur ſecundum merita vt lege
nec adiecit. ſ. pro ſocio. quod eſt falſum vt dicto. §.
gener. et. j. de verborū obligatio. l. ita ſtipulatus. in
princ. et ibi ſcripſi. ¶ Eſt ergo ſpeciale in dote ꝛ in ali
mentis. vt in preallegata. l. ſi cui annuuz. ꝛ in legato
ad refectionem vie vt dicta. l. quidam in teſtamen-
to. quia eſt cauſa fauorabilis vt. l. ad inſtructionem.
c C. de ſacroſan. eccl.[c] Aliud vero† priuilegium ſpecia
15 le eſt in. l. fina. C. ad velleia. dic vt ibi. Aliud. C. com- c
munia de leg. auten. res que. dicemus in. l. a filia. in
princi. j. ad trebellia. et iſta ſunt iura noua. Aliud in
l. quod autem. ſ. de iure dot. ſed ibi nullum eſt ſpe-
ciale: quia ibi tacite agebatur. vt ibi no. glo. ergo ꝛc. d
vt lege item quia ſupra de pact. Aliud in. l. qui libe-
b ros[b]. de ritu nupt. quia pater cogitur dotare filiam
16 vt ibi. ¶ Quero† hic ſi pater eſt abſens vel haberi
non poteſt quid fiet. Certe iudex cōſtituet eam. La
ſus eſt notabilis in. l. profectitia. circa principium. ſu
pra de iure dot. ¶ Expedita ſunt exempla primi tē
poris. Aliud priuilegium eſt in ſecundo tempore. qz
17 † non poteſt alienari. vt inſtitu. qui. alie. licet. in prin-
ci. ita dicit glo. et ſic videtur tenere quod indiſtincte
res dotalis non poteſt alienari: ſiue mobilis ſiue im
mobilis. Idem nota. j. de regu. iuris. l. libertas. ꝛ. C.
de rei vxo. act. l. vnica. §. et cum lex. licet ibi ſe nō fir-
18 met. In contrarium ſcilicet† quod res mobilis dota
lis poſſit alienari tenet inſti. qui. ali. licet. in princip. ꝛ
Azo in ſumma de fund. do. circa fi. Idoſ. tenet iſtā
glo. ſ. ꝛ ſimiles quia. ll. que loquuntur de fundo dota-
li ponūtur gratia exempli: ſed hoc videtur contra. l.
res in dotem date. ſ. de iure do. Jaco. de aret. tenet
opi. cōtrariam in dicto. §. ꝛ cum lex. Pet. vero diſtin
guit. licet Cy. ibi eum aliter recitet. Aut res dotalis
conſiſtit in pondere numero vel menſura: et poteſt
alienari. vt dicta. l. res in dotem. Aut cōſiſtit in aliis
rebus: ꝛ tunc ſi poſſunt ſeruari non poſſunt alienari.
vt hac glo. cum ſimi. fallit fauore libertatis. vt. j. eo.
l. dotalem. in princ. Aut non poſſunt ſeruari: et tunc
poſſunt alienari. argu. l. lex que tutores. C. de admi. e
tuto. hoc non placet quia non eſt eadem ratio in mu
liere et in minore vt. l. ſicut. C. de preſcript. xxx. anno.

¶ Si mutus. Adde qō doc. hic ꝛ in. l. j. j. de verbo.
obligatio. ſequitur Bar. ſed queritur an talis ſtipu-
latio ficta habeat executionem paratam. vide Ale-
xan. in. l. iuriſgentium. §. qō fere. ſ. de pact. Bal. in. l.
ad proba. la. j. C. de proba. et in. l. j. §. et vt plenius. C.
de rei vxo.

Alij vt Jac. de are. dicunt quod inte- ac. Bar. in
rim vir poteſt alienare quia nō eſt pro l. j. j. de his
hibitum. ſed ſoluto matrimonio do- que in te-
tis dominium reuertitur ad mulierē. ſtamento
vnde ipſa poterit vendicare. argu. ſu delē. ꝛ dic
pra de in diem adie. l. iij. §. ſed et mar- quod ficta
cellus alſ eſt ſub. l. vj. ſicut in rebus q̄ ſtipulatio
ſubiacent reſtitutioni vt in auten. res hz oīa pri-
que. C. communia de leg. ¶ Et hoc pu- uilegia q̄
to verum[c] de iure antiquo: tamen de hz vera. ita
iure autenticorum dico innouatuz in Bo. conſi.
rebus que ſeruari poſſunt vt non poſ crlvij.
ſint alienari ſine ſolemnitate quam b ¶ Incerti
tudo. Ad-
de qō licet
Cy. dicat hoc nō eſſe ſpeciale in. l. iij. C. de dotis p-
miſ. qō Bart. eum etiam reprehendit in dicta. l. ſi ita
ſtipulatus de quo vide Pau. de caſtr. conſil. cxxv. et
adde qō licet incertitudo vitiet de iure ciuili tamen
de canonica equitate promiſſor poſſet compelli vt
promiſſa adimpleat ad arbitrium boni viri ſm Ar-
chi. j. q. j. c. nonnulli. ꝛ de incerta promiſ. vide Bald.
conſi. xliij. j. volu.

Andreas Pomate.

¶ Sacroſanc. eccleſi. Vide multa ad hec per Bar
ba. conſilio. xij. in prima colum. et. iij. ſequen. in pri
mo volumi.

¶ L. qui liberos. Adde q̄ filie nupte ſine dote dos
etiam per patrem debet conſtitui glo. xxxij. q. ij. hoc
ſanctum. et. xxxij. q. j. de rap. ſi autem indigno nupſiſ
ſet ſine conſenſu patris minor dos conſtituitur ſcōm
Jmol. alleg. l. iij. §. ſi emancipatus. j. de contratabu.
quia ſicut inbens indigno nō poteſt exheredari ita
nec dote priuari adde tamen qō licet filia que pecca
uit in corpus non debet ali nec dotari vt no. Specu.
in tit. qui filij ſint legi. §. penul. verſic. quid ſi filia. ta-
men ſi penitentiam egerit debet ali et dotari ſcōm
Specu. vbi. ſ. et domi. Aut. in. c. quintauallis. de iu
reiuran. et eſt text. in. l. imperialis. C. de nupt. eodem
modo poteſt dici de filio qui commiſit cauſas ingra
titudinis vt facta penitentia non poſſit exheredari.
et an filia nupta viuente patre poſſit dotem petere
vide Paulum de caſtro conſilio ducenteſimo iuigeſi
moquinto. et an ſi expediat plus dare filie pro dote
quam ſit legitima an pater poſſit cogi. vide eiſdem
Pau. conſilio ducenteſimo iuigeſimo ſecundo. ꝛ quid
ſi filia ſit arcta quod non poſſit cognoſci tamen luxu
rioſe viuat an poſſit exheredari. vide Baldum con-
ſilio. cxxj. primo volumine. et gloſſ. ſ. xxxij. queſtio.
tenuit Abbas conſilio. lxv. et quod pater teneatur
ad dotem filie que nupſit ſine eius conſenſu tenuit
Alexand. conſilio. vij. ſecundo volu. et Abb. conſilio
xj. libro. ij.

¶ Puto verum. adde an fundus dotalis poſſit alie e
nari Bald. conſil. cccxxix. iij. volumi. et per Roma.
conſilio. lxxviij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶L. assiduis. Adde post domi. Alexã. Bal. consil. ccclxxxix. j. vol. per Pau. de ca. cõsi. cccxciiij. p Ang. consi. dxxx. z per Pau. de cast. hic p et. de anch. psi. cccx. Roma. consi. cccxv.

b ¶Et ista actio. z vide Ludo. ro in cõsi. cclx. vbi cõsuluit testẽ excusandũ quando dixit semp z vide quia pulchre loquit z allegat ea que hic dicit. Andreas Barba.

c ¶De fructib⁹. Adde q cõik h tenetur vt no. p Bal. a in. l. foramẽ. de ser. vr. pre. per spe. in titu. de teste. §. post q̃s. archid. xxij. dis. c. sacro san. Ang. i l. minime. de lega. et in. l. j. §. j. ff. flu. pet. de anch. cõsi. b cccxvij. incip. in chu sti noie vi sis articulis. et de hac dictione semper vide spec. in ti. de rest. in. ite. i. iij. parte §. infra.

d ¶Ut pleniꝰ adde qđ Jmol. dicit q puma opi. antiquorum fuit ausi hãc l. tõ p istũ ter. fuit inductuz vt nedũ in p̃dijs italicis: sz vbiq̃ sit dos p̃ui legiata.

ponit autẽ. siue a me. C. ad velle. z ibi no. gl. in fi. Idem tenet in corpore vnde sumitur dicta aut. §. penul. collatio ne. v. qđ esse verũ patet quia licet illa constitutio dum loquitur de donatione exprimat de immobilibus: tamen cum loquitur de dote dicit generaliter. si quid dotis causa ꝛc. qđ est notãdum. ¶Aliud priuilegium est quod cõstante matrimonio possit repeti ex causa. vt hic dicit glo. dicam in. l. si cõstante. j. eo. in princ. ¶Aliud priuilegium est in tertio tempore quia p̃fertur in personalibus et in hypotheca ria. vt. l. assiduis⁺. C. qui po. in pig. habe. de quo dic vt ibi. aliud † est priuilegium qđ non opponitur compẽsatio. vt in. §. taceat. C. de rei vxo. act. Contrarium ibi no. vnde dic vt dicã. j. eo. l. diuortio. §. ob donationes. z. l. rei iudicate. appa. et ergo qualiter omnia quasi exempla procedunt. ¶Hũc venio ad solutionem contrarij. de. l. maritum. dicit gl. subaudi fere. dicit Dy. imo nõ subaudias. sed dic sic qđ in. l. maritum. est istud: ideo quia inter cõiuges actiones turpes z turpia continentes non dantur: vt. j. eo. titu. l. alia. et. j. rerum amo. l. j. z ij. Et ista actio⁹ haberet turpem effectum si condẽnaretur ad id qđ honeste facere non potest. vt. l. filius. j. de condi. instit. ideo non condemnatur insolidum secundũ eum. sed nihilominus regula istius legis falsificatur. q. hoc est fauore persone maritꝰ z excludit actionẽ de dote contra regulam communem aliarum actionum. vnde subaudi fere vt glo. dicit propter hoc. l. ista cum glos. induc̃atur † in argumẽtum ad. q. testis dixit vidi titũ possidere per. xxx. annos semper: deinde probatur titium aliquo tempore fuisse absentem: an ex hoc testis reddatur falsus. et videtur qđ sic: quia dictio semper † denotat cõtinuationem seu perpetuitatem. vt. l. caio. §. imperator. j. de ali. z cib. le. facit. j. de flu. l. j. §. item. Et quia oratio sumitur ex vniuerso vt. l. si is qui ducẽta. §. vtrum. de reb. dub. Jn contrarũ facit hec. l. que dicit semper. et tamen in aliquo est falsum. vt in auten. vt de termi. sit nu. cle. §. cum vero. colũ. j. dicit Dy. cum non esse puntenduz: quia potuit saltez animo possidere: vt lege licet. ff. de acquirenda possessione.

22 Jstud non placet: quia † dictum testis non debe intelligi de possessione que consistit in animo. sed ea que est facti. vt. l. stipulatio ista. §. hec quoq̃. j. deve bo. obli. z ibi gl. Tu sustine dictũ testis: quia potest esse qđ testis vidit qđ ille semper potuit vti re sivole bat. licet ergo quandoq̃ non vtatur tñ semper vti videtur. vt. l. j. §. ergo. j. de aqua quoti. z est. vel dic qđ potest esse qđ vidit omni anno sibi respõderi de fructibus c a colono. qđ satis † videtur ad probandum c
23 continuam possessionẽ. vt dicit text. no. C. de agri. et censi. l. litib⁹. lib. xj. z facit. j. de cõdi. z demon. l. si qs ita legauerit. z hoc quantũ ad excusandum testem alias autẽ qualiter probetur continua possessio no. per Ly. C. de presc. lon. temp. l. pe. z. l. celsus. et ibi vide. j. de vsuca. ¶Tertio opp. dicitur hic qđ vbiq̃ est precipua. sed contra quia solum in fundis italicis scõm ista tempora. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. et vt
d plenius⁹. Solu. si exponis vbiq̃. i. omni casu eorundem temporum vel. i. cum stipula. vel sine non obst. contrarium. Si exponis. i. in omni loco qđ videtur verius cum sit aduerbium loci: tunc rñdeo qđ ibi nõ dicit text. qđ secus esset in fundis italicis q̃s in alijs. sed ponit quorũdam variam opi. z dubiam. dic ergo
24 † qđ habet locum in omni parte mundi siue agatur in rem siue in personam siue contra maritum siue cõtra alium et sic semper z vbiq̃. ¶Quarto oppo. ad scõam partem hic dicitur quod reipublice interest. contra imo respublica perimit dotes. vt. l. satis notum. C. in qui. cau. pig. taci. contraha. sol. ibi ex vna parte est vtilitas publica principaliter: et alia dos: que est principaliter priuata: secũdario publica: hic ex vna parte est dos et alia vtilitas priuata. hec sovidetur contra casum. l. ij. C. de priui. fisc. vbi dos z fiscus concurrunt. dic ergo qđ in illa. l. satis. est specia
le propter officium primipili. sic z aliud speciale est in. l. fi. C. de primipil. libr. xij. ¶Tu vero pro intelle
25 ctu huius materie dic † qđ publica z priuata vtilitas possunt sumi quatuor modis. Prima est quedam vtilitas publica que suam vtilitatem affert in communi: et in quolibet particulari: que consistit in sacris sacerdotibus et magistratibus. nam sicut vnus potest intrare ecclesiam et orare ita et alius. sicut vnus defenditur a magistratu et cetera. vt supra de iustitia et iure. lege prima. §. huius studij. Secunda est vtilitas publica que suam affert vtilitatem in communi: et non in particulari vt id quod habet camera fiscalis. vt lege vtilitas. C. de primipil. libro duodecimo. Tertia est quedam vtilitas priuata principaliter: tamen dicitur publica secundario: quia respectu vniuersi vtilis est: quia affert vtilitatem respectu vniuersi. Et est apta afferre in quolibet actu particulari. vt quod mulieres sint dotate. Nam si mulierent ditioni viro parerent filios qui forte erũt magistratus: sacerdotes papa: vel imperator. et sic est apta nata afferre suam vtilitatem in qualibet re particulari. et ita loquitur hic. ¶Quarto modo assumitur vtilitas publica illa que principaliter est priuata: sed ideo dicitur publica quia affert vtilitatem suam respectu vniuersi: sed in particulari affert suaz vtilitatem cuilibet separatim per se. et ita quod vni et non alteri. nec est apta afferre in quolibet particulari vniuersaliter. Exemplum quod homines sint

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a diuites[a] simpliciter loquendo sine adiectione alicuius cause: quia hoc reipublice interest. vt insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. § penul. ꝛ in auk. vt iudi. sine quoquo suffragi. §. cogitatio. et de procur. l. seruum quoqꝫ. §. publice. et ista est propie priuata vtilitas.

26 ¶ Cum enim† queritur vtrum publica vtilitas preferatur priuate: vel etiam vna publica alteri publice

b vtilitati. Dic,[b] aut queris de prima: et preferatur oibus alijs vt. C. de sacrosan. eccl. l. sancimus. ꝛ in. c. bone memorie. extra de postu. pla. et. §. de reli. ꝛ sump. fune. l. impensa. quod est notandum ad multa: et illa prefertur dotibus. Aut queris de secunda: et tunc distingue aut queris an preferatur tertie vt in casu. l. no stre. Dic quod non: quia paribus passibus ambulāt. vt. l. ij. de pri. fisci. fallit in casu. l. satis notuꝫ. C. in quibus cau. pig. ta. contraha. Aut queris an preferatur quarte hoc est vtilitati priuatorum: et tūc aut loqueris in iure iam quesito preferendo: et publica prefertur vt. C. de pri. fisci. per totum. et. j. de priuile. credi. l. penulti. aut queris de iure de nouo per principem condendo: et tunc quandoqꝫ princeps prefert vtilitatem priuatorum: ne videatur auarus vt. C. de secun. nup. l. j. et de cadu. tollen. l. j. in fi. Si vero queris de tertia: et tunc ista prefertur vtilitati priuate vt hic. et auk. res que. C. communia. de lega. ¶ Quinto opp. dicitur hic quod reipublice interest propter liberas personas. contra: liberum corpus non recipit estima

c tionem vt. l. liber homo. supra ad legem aquiliam. et l. j. §. sed cum liber homo. §. de his qui dete. vel effu. et sic non est interesse quod est estimatio damni. huius timore glos. dicit quod hic loquitur de interesse inestimabili: ꝛ ponit quandam diuisionem interesse: quod non prosequor: sed dic vt. l. j. C. de senten. que p eo quod interest. ¶ Sexto oppo. ad tertiam partez l. hic dicit qđ interest reipublice mulieres esse dotatas et ciuitates impleri liberis hominibus. Sed cōtra: nam mulieres possunt nubere sine dote vt in auten. quibus mod. natu. effi. sui. §. legitimi. colum. vij. Item ciuitates possunt regi per spurios vt. l. generaliter. §. spurios. de decu. Huius timore sunt hic tres glosselle. Sol. expone necessarium. idest vtile. vt exponit prima glosella. In quo autem cōsistit vtilitas dicunt alie glosselle: vna incipit ad nubendum. alia incipit legitimis. ¶ Veniamus ad questiones. ꝛ primo quero de qua dote hic loquatur. Dicit glos. tam de profectitia qꝫ de aduentitia vt. l. profectitia. §. de iure do. Alia gl. dicit qđ hic loquitur de vtraqꝫ. quidam dicunt qđ ista non est bona: quia per hoc hec. l. restringitur ad filiosfa, tantū. vt. l. ij. C. de inoffi. test.

27 Tu dic† qđ licet nomē peculij tam profectitij qꝫ aduentitij solum cadat in filiosa. vt ibi: tñ dos profectitia ꝛ aduentitia dicitur etiā in ea que est sui iuris: nō solū respectu patris qui emancipat: vt. l. pfectitia. in fi. §. de iure do. sed etiā in qualibet alia femina sui iuris. vt. l. j. §. ꝛ vt plenius. C. de rei vxo. actio. ꝛ in auk. vt exac. instan. do. §. illud. ꝛ ibi est bonꝰ ter. ¶ Sco quero de qua ciuitate loquit hic. dic vt in gl. ¶ Ter

28 tio† quero quid si mulier iam sco viro nupta est antecqꝫ dotem a primo repetat: an habebit hoc priuilegium? videtur qđ non quia cessat ratio huius l. Jac. de are. tenet cōtrarium per. l. nupta. in princi. j. eo. et

29 ibi dicam. ¶ Quarto† quero quid in muliere sterili

¶ Diuites. Adde qđ Imo. dicit qđ imo diuitie sunt apte afferre vtilitatem in quolibet particulari p ter. in. l. j. §. qđ si nemo. §. qđ cuiusqꝫ vni. ꝛ facit quia videmus qđ res priuatorum afferri possunt pro vtilitate publica vt notat Pau. de ca. in. l. sciendum. j. de operis nun. et

an habeat ista priuilegia. Videtur qđ non. quia cessat ratio huius l propter quod quidam vt Jaco. de are. intrant hic materiam an ex ratione. l. debeat fieri restrictio qđ dicam alibi. ego dico ꝛ ita expresse tenet Cy. in addi per l. nupta. j. eo. ti. ꝑm Old. qđ habet priuilegia. ꝛ hoc omnes tenent. probo si sunt plures rationes finales ꝛ vna cessat: tñ propter aliam remanet dispositio vt insti. de nup. §. affinitatis. no. j. de priuile. cre. l. si ventri. §. in bonis. et de excep. rei iudi. l. si quis ad exhibendum. no. §. de his qui no. infa. l. liberorum. §. j. ꝛ in auk. de nuptijs. §. si vero altera. colla. iij. facit. j. de hered. insti. l. si non lex. sed in dote sunt plures rationes que ponūtur in. l. assiduis. licet enim cesset vna: remanent tñ alie. pro hoc videtur casus. j. de libe. ꝛ posthu. l. si quis posthumos[c]. in prin. Preterea casus est hic dum dicit maxime. q. d. reipublice interest etiaꝫ si liberi nō nascuntur. p hoc videtur casus. §. de iur. dot. l. ij. vbi ponitur qđ ratio favoris est solum qđ possit nubere: ne forte

c alias meretricaretur: que ratio semp adest: sed si solam illam rationem attenderes: ista esset vtilitas priuata nō apta afferre in quolibet particulari: ꝛ sic cessant ista priuilegia: vt dixi. §. in iij. oppo. quare dicas qđ ratio est illa que ponitur etiā in mulieribus sterilitum in ratione sui. j. de execu. rei iudi. vnde hic sumpta occasione Ray. ꝛ Bal. tāgunt an cessante ratione legis cesset. l. dispositio de quo plene per Bar. et alios in. l. ij. j. de dona.

¶ Vltimo adde qđ cā studij est publica vtilitas ter. est in. §. fi. in pemio insti. ꝛ dū Bar. dicit qđ cōsuetū est legi p eo facit. l. ij. in pn. j. de aqua plu. ar. ꝛ in tit. de pace ꝭstā. in ꝭ si sicut in qb⁹ attēdit ꝓsuetudo. et dū Bar. dicit qꝫ si faber ꝓuenit doctorē qđ nō pōt cū expellere tñ adde qđ si in hoc loco sit ꝓsuetū legi poterit expelli ita Pe. de anch ꝛ Imo. in. c. j. de loc. Jo. an. Ant. de bu. in. c. fi. de iud. dicit etiā spe. in ti. de iudi. §. j. vers. hic etiā no. qđ si scholaris vicin⁹ camere alteri⁹ legit ita alte qđ alij impediat qꝫ iudicis officio pōt cōpelli aut tacere aut abire. qđ añ dict bar. idē priuilegiū esse scholarib⁹ p §. o matricib⁹. Imo. tz ꝑ qm nō est par vtilitas in scholari q̄ est in doctore p. l. j. ꝛ ij. C. de excu. artī. li. xij. nō ob §. o matricib⁹. qꝫ loquit in vltimis volūtarib⁹ in qb⁹ fit larga interꝓtatio. l. in ābigenis j de reg. iur. l. quoties. j. de re. du. p quo facit qđ no. cano. in proe. decre. p illū ter. in ꝭ. doctorib⁹ ꝛ scholarib⁹ intelligē do qđ copula expo-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nat iter di uersa facit qđ no. bar to. in.l.j.§. a nec castrẽ se. de col. bo. qđ da tum est cã studij non ꝺz castren se. z an pu uilegia cõ cessa doctor ib⁹ trahã tur ad scho lares vide Fel. i pe. decre.

Andreas Pomate.

a ¶ Ultio. b vide decũ in.c.fi. ꝺ iu di.

Andreas Pomate.

b ¶ Fabrũ. vide aliqd p Alex. in l.ira stipulatus in.x. col.ff. ꝺ ꝛ. dbli. z que ibi f. ripsi ad Bart. iij oppo.

bus: quia debet attendi natura mulie rum nõ ipsius vitium ſpectale ſterili tatis. vt in prealle.l.ſi qs poſthumos.

¶ Ultimo[a] inducit glo. iſtam.l.in argumentum ad queſtionem no. per gl. C. de ſtudijs liberalibus vbis Rome l.j. in fi. lib. xj. quia ſcholares † vel doc. poſſent repellere fabrũ qui ſtat iuxta ſcholas vel cõpellere ne malleat: propter publicam vtilitatẽ. vt reſpublica pertis hom. nibus repleat. ſicut hic. et no. in. ꝺ. l.j. in fi. ¶ contra qđ non: qz puuilegiũ ſcholarium debet intelligi ſine iniuria cuiuſq; vt l. impubert. j. de admi. tuto. z j. ne quid in loco publ. l. ij. §. merito. z §. ſi quis a principe. z. C. de emanci. lib. l. nec auus. ſed hic fieret iniuria fabro. ergo ꝛc. Preterea patronus non põt impedire libertũ ſuũ vti arte ſua. ergo multominus ſcholaris fabrum[b] vt. j. de iurepatro. l. quero. z de obſeq. ali. l. fiñ. Preterea faber nihil immittit in alieno. ergo ꝛc. vt. l. ſicuti. §. ariſto. ſ. ſi ſer. vendi. Jaco. de are. diſtinguit. Aut doctor pũenit fabrum: z doctor prefertur. vt. j. ne quid in loco pub. l. ij. §. ſi quis nemine. Aut faber prevenit doctorem: z tũc aut doctor nõ poteſt in alio loco commode ſtare: z prefertur doctor: quia propter neceſſitatem frãgitur diuina reuerentia. vt. C. de feriis. l. offies. Aut poteſt alibi ſcholas commode facere: z tunc ſecus quia preuẽtus. vt. l. ſi pluribus. de leg. j. cum ſim libus. ſi vero ſimul concurrunt: prefertur doctor: qz maior prefertur minori. vt. ff. de iud. l. per minorem. C. de ordi. iudi. l. fi. z mel⁹ prefertur bono. vt. l. exigendi. C. de procura. z. ff. de offic. procon. l. obſeruare. §. profiſciſci. alij hoc reprehẽdunt: quia cũ ſcholares ſint puuilegiati ſicut mul. er. argu. huius. l. prefertur enim ei qui prior eſt tempore: quia puuilegia non conſiderantur ex tempore. vt. l. quod quis. z l. puuilegia. j. de puuile. cred. z C. qui po. in pig. habe. l. aſſiduis. Et p hoc reſponderur ad omnia cõtraria. z ſic dicunt doctorem z ſcholarem iudicẽ ſtricte pferri ei. ſ. fabro. Ego puto qđ iſta lex nihil faciat. quia hic loquit ꝗn iura diuerſorum cõcurrunt circa idẽ. queſtio noſtra loquitur quando quilibet operatur in ſuo ſeparatz alter ab altero. Dico igitur in hac queſtiõe qđ hoc totum pẽdet ex officio iudicis cõſiderata locorum diſpoſitione z aptitudine: z antiqua conſuetudine cõtracta: quia forte eſt ibi cõſuetum ſemper legi. z ex alijs circũſtantijs iudex preferret doctorem vel fabrum. Idem in duabus ſcholis ita propinquis quod inuicẽ ſe impediant vt preallegata. l. puma. C. de ſtudijs liberalibus vbis Rome. lib. xj. vbi eſt caſus qđ hoc fiet vel iudicis officio vel condictione ex illa. l. z in ambiguis prefertur doctor fabro. argu. huius. l. multomagis: quia in doctore verſatur publica vtilitas in communi et in quolibet particulari: quia quilibet poteſt adire doctorem et addiſcere. ſecundum ea que dixi. ſupra in. iij. oppo. Idez dico ſi faber eſt iuxta domum vnius ſcholaris vel doctoris. vt. l. legatis ſeruis. §. omatricibus. j. de leg. iij. z ad hoc ꝓpie facit. l. noſtra. quia hic verſatur vtilitas reſpectu vniuerſi z apta afferre vtilitatem in quolibet particulari: quia propter ſcientiam efficietur doctor. z leger. vel erit magiſtratus. vel papa. vel cardinalis. vt tota die videmus. z ſic ex dicta glo. z ex iſta † ſumit argu. quod debitum cauſa ſtudij et debitum cauſa dotis concurrunt cum ſint paria. vt dicta. l. aſſiduis. §. except. C. qui pot. in pign. habean. quod eſt multum notandum.

1 ☞ Dos quibus caſibus reſtitui non debet.
2 Dos quando reſtituatur mulieri.
3 Dos conſtante matrimonio quibus caſibus repetatur.
4 Marito bannito dos repetitur.
5 Bannitus equiparatur deportato.
6 Exulare eſt principum paupertatis.
7 Maritus quando poſſit ſoluere dotem vxori cõſtante matrimonio: et ſoluendo liberetur.
8 Dos an ſtatim ſoluto matrimonio reddatur.
9 Actio de dote competens extraneo ad dotem repetendam eſt ſtricti iuris.
10 Dilatio reſtituende dotis de qua in. §. exactio. qđ cõpetat etiam quando extraneus repetit.
11 ¶ In omnibus: de iudi. quod locum habeat in actione ſtricti iuris.
12 Maritus cogitur ꝓmittere reſtituere dotem vxori: Et quando alteri.
13 Promittere alteri quando quis cogatur.
14 Vaſallus ad petitionem domini an cogatur fidelitatem alteri promittere.
15 Quod poſſum cogere debitorem meum vt mihi faciat inſtrumentum.
16 Actio ex ſtipulatu tacita ſecundum iura. ff. quod nõ competat mulieri.
17 Vtr quod teneatur mulieri in actione de dote ſcõm tempora. ff. in quantum facere poteſt.
18 Extraneus qui ſtipulatus eſt dotem ſibi reddi quãdo agat contra virum inſolidum.
19 Mñ quis dicatur effici non ſoluendo z pauper.
20 Maritus qđ cogatur officio iudicis cauere de dote reſtituenda:
21 Maritus qualiter cauet vxori.
22 Conſuetudo quando eſt contraria in ciuitate redditur ad ius commune.
23 Mulier an caueat viro de euictione.
24 Cauere inimico ſuo an quis cogatur.

Oluto matrimo. ¶ Vſqz ad. l. de diuiſione tractatus hñ materiã z vſqz ibi diuiditur in duas partes. Primo loquitur de femina ſui iuris. Secũdo de ea

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

q̄ est in patris potestate. scōa ibi qō si in patris. Itē prima subdiuiditur in duas: q; primo loquitur de solutione. scōo de promissione. scōa ibi nec cogit. et breuiter hoc dicit. Soluto matrimonio debet dos reddi mulieri: et ab initio debet promitti ipsi mulieri. et nō alij si marito noceret. hoc dicit in terminis. ¶ In p̄ma particula tria fuerūt quesita. primo an dos data debet restitui. secundo quando. tertio cui. ¶ Ad que respō det tex. per ordinem qō dos debet restitui. et q̄n. s. solut. matri. et cui. s. mulieri. h. d. Et sicut sunt tria dicta ita tres oppositiones per ordinē formant in glo. ad quodlibet dictū. vnde diuidit glo. in tres partes. scōa ibi itē fallit si extraneus. tertia ibi item qō dicit. ¶ Oppo. ad primū et videtur qō dos non a debet restitui. vt. j. eo. l. lucius. fol. dicit glo. hoc primum fallit † si culpa mulieris matrimonium est solutū. vt. j. e. l. lucius. et. C. de diuor. l. consensu. nisi 1 ipse maritus delinqueret. vt. j. eo. l. cum mulier. secundo fallit si fuit pactum appositum de dote lucranda. vt in auc. de san. epi. §. si vero constante. et hoc nisi maritus deliquerit. vt. l. si ab hosti. §. j. j. eod. nisi matrimonium sit solutum morte viri quo casu pactum nō b operatur. quod dic vt lege. ij supra de pact. do. et in l. j. infra de dot. preleg. Item fallit regula huius l. si aliquid potest obijci mulieri: vt reconciliatio matrimonij vel mora. infra eodem lege si mulier. et lege semel. Ita dicit glo. et bene. nunc habes primam partem glo. ¶ Scōo op. ad scōam partē hic dz qō mulieri dos solui dz. cōtra qō nō debeat reddi mulieri. vt. C. de rei vxo. act. §. accedit. vbi redditꝝ extraneo.
2 Sol. † q; hic dz qō mulieri dz dos reddi: fallit in duobus casibus. s. si extraneꝰ dedit. et si mulier est in potestate. vt in glo. ¶ Tertio op. ad tertiū qō dz reddi sol. ma. cōtra: q; imo eo cōstante vt. j. eo. l. si cōstante. in prin. glos. dicit qō hic dz qō sol. ma. redditur fallit
3 † in quatuor casibus. vt hic habes in glo. primus casus est verus. tū nō est ꝓpter restitutio cū adhuc dos deseruiat oneribus matrimonij. vt. C. de iu. do. l. vbi. dicā in p̄al. l. si cōstante. ¶ Aduerte q; scōs casus nō facit ad propositū q. l. quē ad. loquit̄ de repetitione q̄ fit per cōdictionē ob causam vel sine causa. hic de ea que fit per actio. de dote. ¶ Itē aduerte quia
b tertius et quartus ꝓpter dicti ijdem cū primo. nam primus casus est q̄n maritꝰ vergit ad inopiā: sed si maritus deportatur vel dānatur in metallū: perdit bona olim et hodie: tamē olim veniebant ad fiscum. vt l. deportatorum. C. de pe. vt. l. fi. C. de bo. damna. hodie dantur certis personis: vt in auc. bona damnatorum. C. de bo. dam. Merito ergo dos repetitur: quia
4 ad summam inopiam deducitur. ¶ Et hoc not. † facit ad questionē si maritus est exbānitus quod sit locus repetitioni dotis vt hic. cōiuncta gl. que est insti. qui. mo. ius pa. po. fol. §. relegati. et ita tenet Spec. in tit. de dona. inter vi. vxo. §. fi. ver. qō si vir. de quo dixi plene. j. eo. l. si constante. in. j. q. prin. ¶ An autē
5 exbannitꝰ † equiparentur deportatis disputaui et tenui quod non. et Cy. idem. C. de hered. instit. l. j. tamē finaliter dico quod eo ipso qō ipse est exbannitus facit locum repetitioni dotis. vt in auc. de col. et in corpore vnde sumitur: quia eo ipso quod ipse incipit male vti substantia sua potest dos repeti: quod facit eo
6 ipso quod incipit exulare. nam † exulare est punc- ¶ Non debet. Add de inquātum Alex. ponit de hac dictione perpetuo. Cal. consi. xvij. de ver. sig. z Abb. sicul. consi. lx. et inquantum Alexā. limitat Paul. de castro. in eo quod dicit quando mulier ab intestato decederet et maritus esset inops quod maritus succederet in dote p̄cedere nisi exterent filij vide spec. in titu. qui filij sint legi. §. p̄mo. versi. quid si mulier.
7 tium quod ipse efficiatur pauper. vt in auc. vt oīes obe. iudic. prim. §. hec considerantes. et in auc. de exhi. et intro. re. in princi. ¶ Quinto quero † an maritꝰ extra hos casus possit sua spō te soluere dotem vxori constante matrimonio. gloss. dicit quod sic in casibus qui sunt. j. eo. l. cūis. et. l. seq. j. e. et de iure do. l. mutus. §. manente. in alijs non valet solutio: nec liberat ma b ritus soluendo: nisi quatenus ipsa mulier esset locupletior facta. vt. C. si constante matrimonio dos soluta fuerit. lege prima. et ita dicit glossa in dicta l. j. Ista est nota. glos. firmat enim vnā opi. contrariam Jaco. de arec qui dicit quod maritus etiā soluendo extra illas causas constante matrimonio liberatur. Circa quod arguo pro et cōtra. vt dicit Cy. C. si dos constante matrimonio. l. j. finaliter tene quod hic dicit glo. quod maritus non liberetur nisi mulier sit locupletior. et tunc liberatio contingit magis iure compēsatio- c nis et exceptionis doli q̄ iure solutionis. vt lege apud celsum. §. si quis pupillo. de do. excep. z pro hac pte est expressum in auc. de nup. §. dotes. et est casus. s. de iur. dotium. l. fi. Nec ob. s. ad velleianum. l. vir vxori. §. primo. q; ibi intelligo quod soluebatur in casu premisso. Predicta vera quando vir soluit mulieri vt habeat sibi: secus si solueret confitendo se vergere ad inopiam: licet forte confessio non esset vera: quod dic vt infra eodem. lege si constante. in quarta quest. principali. ¶ Joā. de arc. Add de qō cōmunis est opi. quod maritus nō liberatur nisi mulier effecta sit locupletior dicit tamē Pau. ō ca. reperire q; aliqsi liberatur. scilicet si facta erat donatio propter nuptias equalis dori et ei restitueretur donatio nam posset etiam dos restitui. vt l. si constante. §. sed si econuerso. z ibi Cyn. C. de do. ante nup. de quo hic per Alex. Item si dos nō erat soluta marito sed promissa potest maritus consentire constante matri. quod soluatur vxori et liberatur promissor: vt colligitur ex. l. huiusmodi. §. cum pater de leg. j. alias frustratorium esset cōsilium illius. l. tē si socer qui recipit dotem emancipet filium et iussu mulieris dotem filio restituat liberatur a muliere. supra de iure dotiū. l. sane. in fine. cum lege precedenti. et ibi ita tenet Bar. expresse quem casum dicit Pau. esse notandum: quia quotidie accidit quando filij nō possunt stare cum patre. de quo vide Bal. consi. xix. iij. volumine. et pulchre per Pe. de Ancha. consi. o cccxxix. et not. quod in predictis consilijs loquuntur quando sunt in potestate patris.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Ultimo quero an stante statuto de trigesto quod mariti de trigesto ipsis stantibus in matrimonio sint vsufructuarij bonorū mulierum tam datorum in dotibus q̄ acquisitorum & mortuis maritis ipsarum mulierum omnia bona ipsarū incontinenti deuenire debeant in mulieribus a predictis q̄ rit̄ mō an dos data i pecunia numerata statz peti possit quia in statuto fit mentio de dotibus Bal. cōsuluit q̄ non possit peti. consi. cij. j. volu.

b ¶ Bonefidei. Adde q̄ Jmol. ang. Paul. de castr. et Alexan. dicunt quod etiā in contractibus stricti iuris hz locum cautio de qua in l. in omnibus non facta aliqua distinctione. vt probat in l. possessionem, in versic. permissa sit cū gloss. j. ex quib. cau. in pos. ea. et in l. si creditores, de pnuil. credi. & in l. in creditoribus. cū glo. j. de sepa. bo. & in l. inter cōs. §. qui satisda. cog. & in l. cuj. in pun. §. de condi. ob cau. & in l. si finita. §. eleganter. de dam. infecto. q̄ intellige semper ex causa superueniente. vt. d. l. si creditores alias nō dz satisdare. item q̄ ex vltima volūtate est debitor debet satisdare etiā nulla causa superueniente vt. d. l. inter omnes. et tenendo hanc opin. respondeo ad hanc secundā lec. q̄ non est vera dū intelligit de extraneo nec huic litere conuenit maxime q̄ iste r. loquitur de incommodo de futuro vt in versicul. suspectum. quod in j. in omnibus: dz intelligi causa superueniente. volut Pau. de ca. consi. xlix. & inquantum Alexā. dicit qualiter debeat constare de causa superueniente vide Decium. Add de Ro pulchre consi. 13 cclxxxj. incipi.

¶ Ultimo quero[a] hic dicit q̄ dos dz reddi soluto matrimonio. quero: ſ an statim? glo. hic in pun. dicit q olim annua bima trima vte: hodie ꝛc. innuit 9 ergo q̄ tam in mobilib⁹ q̄ immobilibus habebat olim vsum istam dilationem. & expresse dicit j. e. l. diuortio. §. interdū. quod est falsum vt ibi dicaz: ¶ Nunc veniamus ad versi. nec cogitur. in hoc versi sunt due gloss. Jn prima ponunt lecture diuerse. Jn scda: ponūtur cōtraria & questiones. Cōtinua sic. Dictū est. §. quod solui debet dos mulieri. Sed quaritur an marit⁹ cogatur promittere alteri: vt sic alteri reddatur. Et respondeo vt in litera. & legitur duobus modis. Primo in dote promittēda ab initio: scilicet incohoante matrimonio. & hoc propter verbū ab initio: quod est in litera. Et sm hoc loquitur de nuda promissione sine fideiussore. Sc̄do modo legitur de promissione facta ab initio: scilicet soluto matrimonio. Et secundum hoc loquitur de promissione facta cū fideiussore. vt. l. si constante. §. quoties. j. eod. Ad hanc secundā lec. nos induxit cōtinuatio litere vt prosequatur hic eandem materiā sicut in pun. fz solu. ma. Item quelibet istarū lect. subdiuiditur in duas. nam secundum primam pōt intelligi quando ipsa mulier dat dotem: & ista est vera. Item quando extraneus dat pro muliere. & ista est falsa: Nam tunc maritus cogitur promittere extraneo vt. l. j. §. accedit. C. de rei vxo. act. nisi sustineres istā ponendo q̄ extranei promissio precesserat simpliciter. postea q̄ dabat dotē volebat stipulari sibi. tunc enim nō cogitur maritus: q̄ ius quesitū erat muliери. vt. C. de pact. conuen l. ex morte. in fin. et not. in prealleg. §. accedit. vt. j. dicā. Jtē secunda lec. potest intelligi quando mulier ab initio dedit dotez et hec bona. Item quando extraneus dedit pro ea: tunc extraneo nō prestabitur talis cautio: ratio quia actio et competens est stricti iuris: et sic ei non cauetur vt. l. dedi. in princip. de condi. ob cau. ita dicit gl. not. ¶ Ex qua glo. not. ſ primo quod actio de dote cōpetens extraneo ad repetendam dotē est stricti iuris. quod indubitanter, est verum vt dicam. j. eo. l. de diuisione. ¶ Sc̄do no. ſ q̄ quando extraneus stipulatus est dotem sibi reddi hz locum dilatio de qua in l. j. §. exactio. C. de rei vxo. act. quod patet q: hic q̄ritur: an interim debeat prestari cautio de qua loquitur j. eodē. l. si constante. §. quoties. si enim illam dilationem non haberet non quereretur de ista cautione. ¶ Tertio not. ex ista glo. mirabilem opi. nam ſ licet sit dubium vtrum. l. in omnibus. §. de iudicijs: habeat locum in actione stricti iuris: de quo glo. ibi dubitat & se non firmat: tamen firmat se. §. de condi. ob causam. l. si pecuniam. §. item si quis dederit. et. l. in possessione. j. ex quib. cau. in posses. ea. & videtur text. in. l. si creditores j. de pnuil. credi. C. de prect. imp. offer. l. vniuersa. tamen ista glo. & hic text. determinant omnia ista iura: vt ita demum debitor cogatur in actionibus stricti iuris: si non est laboriosum inuenire fideiussores. in actionibus autem bone fidei[b] illa distinctio sit laboriosum. vel ne: non attenditur. quod multum not. tamen prima lectu. multum applaudet litere. ¶ Istis lectu. sic explicatis & extricatis. primo oppo. quod ab initio quis non cogatur promittere. vt. C. de act. & oblig. l. sicut. Solu. glo. dicunt quidam q̄ hic est speciale. vel dic quod occasione dotis preambule inducit in hanc necessitatē. & hāc tenet Dyn. per. l. si quis seruum. §. de actione empti. ¶ Et aduerte ad istā solutionem. quia secundū hoc oporteret te ponere quod hic precessit cōuentio de dote vel etiam traditio: nulla facta promissione mu- 12 lieri de dote reddenda. & hoc est verum. ¶ Not. ſ ergo quod maritus cogitur mulieri promittere nō autem alteri si sibi noceret vt hic. Sz si poneres quod nulla conuentio de dote precessisset: mulier non cogeretur se dotare: nec ipse vir promittere: vt in authentica. de nupt. §. sic itaq; versicu. si quis enim. et in authenti. quibus mod. natu. effi. legi. §. quoniam. et hoc modo potest sustineri prima lectura. etiam extraneo dotante: quia precessit promissio simplex: & sic videtur muliери donatum: vt. l. ex morte. C. de pac. conuē. Secundo oppo. gloss. quod non cogitur alij promittere: vt. C. de nouat. l. prima. dicit gloss. Solu. vt ibi. sed certe magis obstat. l. nec creditores. eod. titul. gl. ibi dicit quod hic est speciale. Petrus dicit quod illa glossa dicit verum de rigore: sed si inuenimus veritatem et equitatem etiam in quolibet alio. idem quod cogatur alteri promittere si ei nil nocet: vt. l. in creditore. §. de cuic sed certe satis videtur ei nocere ex eo quod fit contra voluntatem suam vt. §. de vsu. et habi. l. fina. instit. de act. §. preterea tenetur ergo q̄ hoc 13 est speciale in dote. Ad huius ſ autem declarationem sic distinguo, quando aliquis petit a me q̄ sibi

prodesti

prodest ꝛ mihi nõ nocet. Aut precedit cõtractus de cuius natura est vt faciã: ꝛ cogor vt. d. l. in creditore. Aut non precedit: et tunc aut ille petit quod faciam: qr ex hoc aliquid lucratur vel aliquid cõmodi sentit aut vt dãnum euitet. ¶ Primo casu non possum cogi. vt prealle. lege nec creditores. et de vsu et habi. l. fi. ꝛ instit. de actio. §. pterea. ¶ Fallit. ſ. ad trebel. l. qa poterat. fauore vltime voluntatis. Itẽ fallit fauore religiõis. vt. l. si quis sepulchrũ supra de religio. Itẽ fallit fauore dotis vt hic. ¶ Secũdo casu aut ille petit a me vt possit reformari quod ante erat. et cogor vt. l. chirographis. cum gl. sua. de admi. tu. et in. l. ij. §. item varus. de aqua plu. arcenda. Aut vult quod aliquid de nouo faciam: et non cogor: vt putavult qr vendam sibi viam ad fundum cum aliunde ire non posset. vt partz supra de seru. vrbano. predio. l. binas. Fallit fauore religionis. vt. l. si quis sepulchrum. supra de religio. ¶ Et predictæ sunt arg. ad ꝗ questionem an vasallus ad petitionem domini cogatur fidelitatem promitere alteri. de quo hic per Jaco. de are. quidam vt Lyn. habent in lege prima. C. de nona. dic vt ibi. ¶ Tertio oppo. quod hec cautio videtur superuacua cum habeat mulier actio. ex stipulatu per titu. C. de rei vxor. acti. Sol. dicunt glos. quod imo est vtilis quia habebit instrumentum et habebit probationes ideo petitur vt caueat. Et vide gl. illam ibi sed ad quid cauetur. et quicquid dicat illa glo. non habet mulier tacitam actionem ex stipulatu secundum ista tempora. vt not. gl. C. de dotis promis. l. ad exactionẽ. hodie sic. vt. ſ. dicã. ¶ Et facit hec glo. ad questionem an possim ꝗ compellere debitorem meum ad faciendum mihi instrumentum. Dixi in lege si pupillus. de noua. et ibi per gloss. et lege chirographis. infra de admini. tuto. et cur. et facit. l. sicut datam. C. de libe. cau. et lege plures apo. C. de fide instru. et in spec. de instrum. edi. §. post ꝗs in ver. quid si solui. et per glos. extra de testi. c. significauit. de quo plene dixi in. l. si finita. §. eleganter. de dam. infect. quod tamen glo. dixit quod secundum ista tẽpora haberet actionem ex stipulatu non est verũ. vt statim dicam. ¶ Venio ad questionem et quero pro declaratione litere quomodo potest maritus suspicari se habere incommodum. Glo. dat quatuor responsiones. Prima quia forte ille qui vult quod maritus promittat est rixosus homo. Secũdo si est potentior. quod not. et iste due prime sunt multum not. Tertium incommodum est. dicit glo. si mulier stipulanti donat in casu soluti matrimonij: qa mulier ageret inquantum facere potest. vt infra eodem. l. maritum. et. l. nesennius. infra de re iudic. sed extraneus insolidum. Istud non videtur verũ quia actio ex stipulatu secundum antiqua tempora habet exactionẽ insolidum: etiam si mulier stipularetur. C. de rei vxo. acti. §. cum autem. vnde in hoc non videtur diuersitas siue mulieri siue extraneo promittatur. gl. ꝗ ista vt dixi in precedenti contrario ibi dum dicit ad qd cauetur. videtur tenere quod secundum ista tempora mulier habet actionem tacitam ex stipulatu. Idẽ in lege si filio. infra eodem. dicam quod hoc non est verum: quia secundum ista tempora mulier non habebat actionem tacitam ex stipulatu. vt no. in glo. in l. ad exactionem. C. de do. promis. dico ergo qõ actio

¶ Et ꝓdicta. Adde vltra do. Alex. Bal. cõsi. ccxcv. j. volu. qui tenet quod inuito vasallo dñs non possit delegare duobus casibus exceptuatis de quib⁹ ibi vide. et Ro. cõsi. xxv. dicentẽ qr sub vniuersitate trãseunt. sed vide plenius per eundem bal. pf. cclxxxvij. iij. lib.

de qua fit mentio in. §. cum aũt. erat quedam actio ex stipulatu que fuit ante antiqua tempora digestorum in antiqua iuris prudentia non post: cũ nõ habeamus alibi mentionẽ qꝫ ibi. alias sequeretur quod totus iste titul⁹ esset destructus. Jaco. de ra. ponit in preal leg. §. cum autem. ꝛ sic ꝗ teneo quod secundum ista tempora vir tenetur ipsi mulieri in actione de dote inquantum facere põt. vt. l. iij. s. de consti. pecu. et l. rei iudi. ſ. e. licet alia actione agatur qꝫ actione de dote ex stipulatu vel alia. vt no. ſ. eo. l. maritum. ¶ Sed pone quod ꝗ extraneus stipuletur dotem sibi reddi an aget insolidum contra maritum. Hic glos. videtur quod sic. tu dic inspiciendum qualiter verba stipulationis fuerunt concepta: vt no. in l. si prior. ſ. eo. ¶ Not. tamen secundũ istam glo. quod actio competens extraneo pro dote ꝓpetit insolidũ. Sed contra hoc oppo. quia secundum hoc expectat maritus qr ipse efficiat pauper: et propter hoc denegat extraneo promittere: quod nõ debet fieri: quia casum ꝛ aduersam fortunam expectare non debet. vt lege inter stipulantẽ. §. sacram. infra de verbo. obliga. Solu. dicit glos. ꝗ vir non erat soluẽdo vel expectabat effici in breui nõ soluẽdo: quia res eius erant in loco periculoso. ᵇ Quod declaro vt puta si res erant in montibus et sic propter aquã

¶ Loco periculoso vide eundem bar. in l. si quis stipulatus stichum. §. primo. in fi. de verb. obliga. et l. l. iij. §. fi. de lib. leg. ꝛ in. l. item §. qui paratus. supra qui. mod. pig. vl hy po. sol. Ange. in rep. l. nemo carcerem. de exac. trib. li. x. similiter non putatur idoneus fideiussor qui talia bona possidet. ꝛ ita limitatur. l. sciẽdum similiter qꝫ habet pecunias ad

vsuras per istam glo. qr est verisimile effici nõ soluẽdo. pro quo est bonus tex. in. c. quando. in verbo voragine. extra de vsur. et ibi ꝑt. de ancha. facit mentionem de ista glo. et per hoc etiam facit quod consuluit Bal. consi. xj. j. vol. cum esset facta quedam diuisio inter duos et vnus habuisset stabilia: alius nomina debitorum ex vsuris dicit rescindendã diuisionem: quia sine vexatione exigere non poterant nec assignari cum saperẽt vsurariam prauitatem. Ad id quod no. Bal. et post eum do. Aler. qr sufficit primo per instrumentum causam suspitionis probare: ꝛ postea post capturam iustificare capturam. prout etiã tenent Bald. et Ange. in lege apertissimi. C. de iudi. per glo. in verbo recusare. tu vides de hoc per Ro. consilio. ccxlj. et ibi quid si ab vna parte sunt proba. plene de fuga: ab alia parte proba. de bona fama. et quod possideat immobilia et qr habitator cõtinuus. et consilio. ccccxvj. per eundẽ quomodo constare debeat debitorem de fuga suspectum. Et de predicta materia vide etiam Pau. de ca. consilio. xxxix. cum sequen. et per Roma. consi. ccclxx. ꝛ. ccxxiiij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Tunc reddimus. Adde ad Bartol. hic Alexan. de imo. in consi. v. col. j. et in consi. cxxvij. col. penulti. in. v. volu. Et intellige hoc verum nisi altera dictarum consuetudinum esset prescripta spatio. xl. annorum de iure canonico: vel. x. annorũ de iure ciuili q̃a tunc tolleretur precedens cõsuetudo et sic non redirem⁹ ad ius cõmune. ita alexan. in dicto cõsi. v. in. v. colũ. versi. non obst. dum quarto dicebat cunctis his q̃ ponit in. ij. colũ. vers. tertio q̃a presupponitur. Et ibi vid pulchra p ipsum quanto tempore prescribatur consuetudo.

b ¶ Ultimo quod communiter tenetur qd si probabiliter dubitat se posse offendi: q̃ possit petere ab inimico caus. de quo per Bartol. et Ange. in. l. sed si susceperit. §. si liberis. s̃. de iudi. per Spe. in ti. de pig. §. sequitur. versi. quid si timeo per imo. in lege si finita. infra de dam. infec. per Cyn. et alios in. l. denuntiamus. C. de his qui ad eccle. cõfu. Barto. in lege capitalium. §. ad statuas. infra de pe. Bald. in lege finali. C. de episc. et cle. et an si sit statutum et dicat quod offendens possit petere cautio. ab offenso et eius consanguineis et pro se et eius cõsanguineis dicatur fauorabile vel odiosum. et tunc q̃d si maior pars consanguineorum offendentis renuntiauerit statuto an preiudicet minori parti petẽti caut. et qualiter sit probanda offensa: ⁊ qualiter cõsanguinitas. vide Ancha. consilio. lj. et vide ad hãc materiam quod consuluit Bal. consi. cxlj. iij. vol.

c ✠ And. Poma. ¶ Quod si in patris. Vide ĩ materia per Are. post Roma. l. placet. de acq. heredi.

d ¶ Communis. Adde inq̃tum Alexan. limitat hoc ꝓcedere nisi pater simpliciter stipulatus esset dotẽ reddi: q̃ tunc sola filia agere poterit quod idem voluit do. Cardi. consi. penulti.

diluebantur. vel si res erant iuxta flumen. Ad predicta facit. l. verum. §. si locupleti. supra de mino. Et not. ista exempla: quia faciunt ad limitandũ. l. sciendum. qui satisd. cog. Ponit eñ gloss. exemplum de iusto timore quãdo subiacebat vsuris: vel erat implicitus mercantijs periculosis in mari: vel per terram. Ista omnia iustum ingerunt metum ne efficiatur non soluẽdo. ¶ Dat glo. aliud exemplum. quãdo vir non vult alij promittere quia retinet incommodum ex eo quia mulier postea non posset de dote testari et sibi relinquere. sed hoc videtur falsum: quia vir posset semper recusare ꝓmittere alteri q̃ est ꝯ mẽtẽ huius. l. ¶ Preterea istd non cõtinet incõmodũ sz timet amittere lucrũ: et nõ ẽ par eademq̃ ratio vt. l. si. in fi. C. de codicillis. ¶ Quero ergo quo iure petatur caueri. Glo. dicit quod si dos non est data: per retentionem: vel si est data † per officium iudicis: quod placet per istum text. qui dicit cogitur: quod iudicis officium importat. vt dixi de condi. ex le. l. j. et de ali. leg. l. iij. et no. in lege sicut datam. C. de libe. cau. et l. plures. de fide instru. ¶ Extra glos. quero qualiter formabitur promissio fiẽda per virum de dote restituenda. Dic de iure † cõmuni taliter quod vir non teneatur ab aliud nisi ad quod teneretur stipulatione nõ facta. vt lege si quis sic stipuletur. infra eodem titulo. et. l. cũ querebatur. infra de ver. sig. alias si aliquid nouũ promitteretur pateretur incommodum contra. l. istam. Item debet cauere de dolo et lata culpa et leui: vt. j. eo l. si filio. §. j. Sed cum hodie in quibusdam locis fiant instrumenta dotis reddende cum his verbis. videlicet quod maritus sub hac conditione promittit reddere et restituere dotem si matrimonium solutum fuerit morte mulieris sine liberis vel cum liberis decedentibus in pupillari etate: an promittetur cum illis verbis. Certe non nisi consuetudo fuerit. vt. l. quod si nolit. §. q̃a assidua. supra de edi. edic. et. l. si tertius. §. j. supra de aqua plu. arcen. ¶ Sed quid si esset † consuetudo que haberet aliam consuetudinem contrariam: tunc redimus ad ius commune. vt. l. nemo. §. temporalis. infra de reg. iur. Ex quo not. quod si in ciuitate conficiuntur instrumenta diuersimode propter tales contrarietates et diuersitates redimus ad ius commune. vt dicta. l. nemo. §. tẽporalis. infra de reg. iur. ¶ Quero † quid si vir petit sibi caueri a muliere de euic. an teneatur mulier sibi cauere. Dic vt est text. et glo. in lege non solum. s̃. de iure do. ¶ Ultimo hec. l. inducitur ad. q. an quis cogatur cauere † inimico suo de nõ offendendo. Guil. ponit in. l. illicitas. §. j. s̃. de offi. presi.

1 ☞ Actio de dote profectitia est communis patris et filie nec aliter in alterius preiudicium potest petere vel delegare.

2 Filia contra voluntatem patris nubere potest.

3 Filia in dote profectitia potest agere sine consensu patris.

4 Actio de dote profectitia est solius filie emancipate et in ea agit.

5 Ratio inducendi communionem actionis inter patrem et filiam.

6 Factũ patris q̃ nõ noceat filie post emancipationẽ.

7 Pater quando possit agere actione pro dote.

8 Filia quando possit agere patre viuo et durante patria potestate.

9 Filij quod possint agere contra patrem consumentem omnia eius bona ne dos consumatur.

c **Quod si in patris.** Ista est secunda pars principalis huius legis et vsq̃ ad. §. voluntatem: tractat vnam materiam. et hoc dicit. Actio † de dote profectitia est communis patris et filie: nec alter in alterius preiudicium petere vel delegare potest. hoc dicit. Primo ponit dictum in genere. Secundo infert aliquas illationes. Tertio ponit quid si fuerit contra factum. Secunda ibi: deniq̃. Tertia ibi: ceterum. ¶ Opponi. quicquid acquirit filius acquirit patri etiam hodie in profectitijs. vt lege cum oportet. post principium. C. de bonis que liberis. Solut. speciale est hic in dote quod filia hoc iure nõ q̃rit patri. ¶ Scdo op. dicitur hic qd dos est cõis. Cõtra imo est mariti vt l. doce. C. de rei vendi. Solu. hic dos. i. dotis actio. ¶ Tertio oppo. de. l. si vt proponis. C. de nup. glo. dicit quod ibi fallit: quia filia nupsit contra voluntatẽ patris. et ratio † quia filia non potest se nubere contra voluntatem patris: quod de iure canonico est hodie correctum. vt supra de statu ho-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

mi.l.paulus.ꝛ inſtitu.de nuptijs.§.j.ꝛ ibi not.ꝛ ſic cū a ceſſat ratio ceſſat ꝛ lex. ¶Oppo.vltimo infra eodē l.quoties.Solu.ibi pater fuit incontinenti ſtipulat⁹ ſibi reddi:hic nō. ¶Quero hic loquitur in dote p 3 fectitia:quid in aduentitia. ¶Reſpondeo † poteſt fi 2 lia in ea agere ſine conſenſu patris vt in autenti.qō locum.C.de collationibus. ſecundum gloſſ.et bene. ¶Quero hic loquitur de filia in poteſtate: quid ſi e b eſt emancipata.ᵇSuar.dicit idem.alij dicunt idem quod Suar. iure antiquo. ſed hodie dicunt corrigi 4 per.§.extraneum.C.de rei vxor. actio. ſed † veritas eſt quod dicit Joan.in fin.quod ſi filia eſſet emancipata tota actio remanet ſua. Ratio:quia per emancipationem actio que eſt cōmunis cum patre ſolida tur in filiam:vt in.§.videamus.de rei vxo.acti.multomagis efficitur propria filie a principio. vt argu.l. 1 acceptam.l.ſi per te. C. de vſuris ꝛ hoc tenet Dyn. hic.ꝛ idem Ly.in.l.auia.C.de iure dotium. Nō ob. 2 l.profectitia.§.de iure dotium. quia fateor quod eſt profectitia vt ibi:non tamē eſt cōis patris ꝛ filie:ſed 3 ſolius filie. Item nō obſt.l.filie.j.eod.qi reſpondeo qō ibi pater fuit ſtipulatus.non obſt.l.ſi ab hoſtib⁹. 4 j.e.quia ibi filia erat in poteſtate iuris ficti. ¶Quero que fuit ratio que mouit legiſlatorem ad inducendam iſtā cōmunionē. † Bio.ponit vnam ex parte pa 5 tris:ſcilicet ne ſi filia haberet actionem integram ꝛ 1 eam peteret ꝛ perderet dotem pater cogatur iterū eā dotare. Alia ratio eſt ex parte filie:ne pater acc- f cipiens dotem eam cōſumeret ꝛ filia remaneret indotata:ᶜvt.l.ſi cum dotem.§.eo autem tempore.j.eod. c 6 ¶Venio ad verſi.ceterum ſi pater. ¶Not.hic † qō factum patris nō nocet filie poſtq̄ fuerit emancipata:et ſic videtur qō interim noceat. ¶Oppo.j.eod. l.ſi pater.ꝛ.l.ſi eū dotem.§.ſi pater. Solu.glo.intelligo hanc ſcōm illas.ſ.quod nō nocet filie: niſi pater poſtea ſibi tantū dō decidat vel reliquerit. ¶Quero † vtrum pater interim poſſit agere. Gloſſ. que eſt c 7 hic dicit qō nō:quia non poteſt venire contra factū ſuum.ꝛ vide eam que incipit morte vel emancipatione ꝛc.ꝛ dicit verum gloſ.ſi pater vult agere pro iure ſuo pro actione ſibi cōpetente:ſed ſi vellet agere tā- d q̄ legitimus adminiſtrator ſilie poſſet.vt not.in gl. l.cum dos.§.de pac.dot. ꝛ hoc.§.a contrario ſenſu. Et per conſequens poſſet etiam filia agere patre volente.pro quo facit.j.proxi.nō.ꝛ qō ibi dicam pro 8 cedendo vlterius. ¶Sed quero † vtrū patre viuo et durante patria poteſtate poſſit filia agere ſine patris voluntate.ꝛ eo inuito.gloſſ.dicit qō ſic. ſi pater eſt inops:alꝫ non. Et ad hoc adducit l.fina.§.de eo per quē factū eſt.quia ſicut inopia eximentis reſcindit liberationem exemptitia inopia patris reſcindit ſpem liberationis quā habebat vir. pro hoc facit.l.plane.la.ij.§.j.de le.j.ꝛ l.pater.in fi.j.de do.ple. inducit etiā glo.l imperatoꝛ.j.ad treb.nam ſicut ibi ſuſpicio de patre facit trāſire fideicommiſſum in filiū.ita hic ſuſpicio patris propter paupertatē facit e trāſire actionē de dote in filiā fm Dy.p hoc.j.eo.l.

b ſi cū dotē.§.eo autē tēpore.no.hanc glo. Formo⁹ti f 9 bi vnam aliā.q. p one† q̄ vxor alicuius deceſſit remanētibus filijs heredibus:dos remanſit apud patrē.qui diſſipat ea bona:filij volunt agere cōtra patrē vt dos nō conſumatur:an poſſint. Et videtur q̄ ¶Sine conſenſu. Adde Baldum conſilio.ix.quinto libro.Roma.conſilio. ccccl.xxxvj. vbi etiam ſi ſit minor et facit quod volunt domi.de rota in anti.deciſi.ccccxcviij.quod ca.ſi annuum. habeat locum in minore petente decimas ſibi debitas ex priuilegio et in dicto

nō:vt de bo.ma.l.j.ꝛ in auk.de nup.§. conſilio ro
eſt quoq̄.ᶜꝛ melꝫ in.§.ſz qō ſanctiū. ma.appro
dico qō filij pñt agere ſicut ipſa ma bat exem
ter poſſet.primo p iſtā glo. q̄ equipa plum glo.
rat paupertatē patris emancipatiōi. quod Ale
Pro hoc videtur caſus de ſen.paſ.l. xan.impro
fi.ꝛ.§.vt leg.no.ca.l.fi.in prin.vbi gl. bat. et tu
tangit iſtam.q.poſui in.l.ſi cōſtante. adde quod
in prin.j.eo. Venio ad verſi. opini.Bar
¶Factum filie durante patria po tol. hic di
teſtate qō nocet ſibi facte ſui iuris. cit commu
Pater ꝛ filia in actione de dote non nem Ale
ſunt ſocij nec duo rei. xander de
¶Quid ſit dicere pater agit aduncta Imola j in
perſona filie. cōſilio. xx.
Actio que cōpetit filie ꝛ patri p do colum. fin.
te an ſit vna vel ſint plures. in ſecundo
volu.

Item ſi voluntate. Nota qō fa b ¶Emancipata. Ad
ctum filij nō nocet patri. ¶Sed ſo de, quod
no.quod factum filie tempore patrie communiter tenetur
poteſtatis nocet ſibi facte ſui iuris ᶠvt

quod ſi pater dat dotem pro filia emancipata quod actio de dote eſt propria filie.pro qua opinio. eſt textus cum glo.in.l.pater filie. ſupra de eiuction.vbi dicit quod quandoq̄ pater dat dotem pro filia emancipata et ſtipulatur ſibi reddi: quod illo caſu eſt patris. ergo a contrario ſenſu extra illum caſum erit filie.

¶Indotata.adde quod pro notabili tenent doctores hanc gloſ.hic ꝛ Bart.in.l.ſi conſtante.ꝛ Bald. in.l.vbi.C.de iure dotium.ꝛ Bartol.in.l.imperator. j.ad trebel.

¶Formo.Adde Joan.andre.in additio.ad Specul.in titul.de donatio.inter virum ꝛ vxorem.§. fin. ad finem Bald.in.l.ſecunda.C.ſi in fraudem patro. et in l.non poteſt.ſupra de adoptio. Bartolus et Baldus in.l.cum oportet.§.cum autem.C.de bonis que liberis.et dicit Innocentius in capitulo finali. de ſequeſtra.quod ille qui pro ſuis neceſſitatib⁹ fructus cōſumit dicitur dilapidare fructus:quod Baldus reputat nota.dignum in dicto capitulo finali. ꝛ idem voluit Baldus in capitulo primo.§.ſanctum⁹. in titu.quo tempore mi.ꝛ Archidia.xj.q.j.quia res. Angel.in.l.duus.de peti. hereditā.ſequitur Barba.cōſilio.x.ij.volumꝫ.ꝛ quod patri dilapidanti auferatur adminiſtratio.voluit Barto. conſilio.lxxv. viij.libro.

And.Roma. ¶Quoq̄.Vide Feli.in ti.de treu. et pace.in.viij.col.Vbi.§.ſeq.

¶Sui iuris.adde an ſi filius ſa.liberet debitores paternos:illa liberatio ſibi prejudicet effecto ſui iuris. Pau.de ca.dixit q̄ ſibi videtur quod a principio nō valuit nec ex poſtfacto poſſit reconualeſcere et ſe remittit ad not.per Bart.ꝛ Dy.in.l.filius.j.de ſolu.et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

in.l.cum dominus.§.si filius.de pecu.leg.z in.l.z he re.§.si filia.ſ.de pactis.per Petrum de ancharano. dominic.de ſancto Gemi.in.c.q̄uis. de pactis. per Specul.in titul.de pactis.§.penulti.Sed qua pena veniat puniendus filiuſſa.qui aſſeruit ſe procuratorem patris et liberauit debitorem. z etiã qua pena ſi debitorẽ liberatum 2 alij cedat. vide Baldum conſilio.xxij.iij. volumine. concludit etiam hic Pau.de caſtro de mẽte docto. quod ſi filia commiſit adulterium quod non preiudicat patri vt marito lucretur dotem.

a ¶Conſentiẽte.addequod pau. de caſt.dicit iſta verba non habere ſaporem . quia etiamvidetur agere nomine filie ad eius vtilitatem. et dicit qõ poteſt dici z quod ſolu. glo. poſita in vltima parte ſitvera cum nõ noceat facum filie q̄ſtum ad hoc vt pater repellatur ab agẽdo:ſed benenocet q̄ſtũ ad aliud. qz ſi agat adiuncta perſona filie tenebitur eã defendere in cãm reconuentionis. ſi forte filia promiſiſſet penam marito ſi ab aliqua molestaretur per l.iij.§.ſi.j.re.amo.

l.et heredi.§.penul.de pac.z vide qõ ibi not. Nã debet intelligi hic qõ illa remiſſio fiat ante matrimoniũ:vel eo ſoluto:alias eo conſtante non valeat prohibẽte lege.per ti.de do.inter vi. et vxo. ¶Oppo.quod promiſſio† ſiuevoluntas ſolius filie preiudicet patri:vt.l.ſi rem.§.ſi duo.j.de noua.z.l. ſi duo.ſ.de arbit.Huius contrarij timore glo.dicit qz pater z filia in actione de dote nõ ſunt ſocij: ſicut duo rei credendi.z ſic nõ obſtant contraria: qõ probat glo.primo per.l.qui hominẽ.§.ſi gener.j.de ſol.qõ apparet : qz vnus ſocioũ agit ſuo nomine tantũ. a hic vero agit nomine ſuo z alterius. probat etiã Dy.qõ nõ ſunt ſocij.nam hic ſperatur cõſolidatio in perſonam vnius per mortem alterius: vt hic. et C.de rei vxo.actio.§.videamus.ideo non eſt idẽ qõ in duobus ſocijs reis credendi:qõ patet quia duo rei tranſmittunt ad heredẽ:vt.j.ad . l.fal.hoc eſſe obſeruandũ.et.l.j. de noua. et de duo.reis.l.ſi reus.z vide glo.que incipit.ideſt filia. ¶Alterius hic dicitur qõ pater poteſt agere adiuncta perſona filie. ¶Opp.de.l.cũ dos.§. ſi vero.de pac.do.contrariũ eſt. forte glo. ſolu.qõ poteſt agere vt hic:ſed exceptione repellitur vt ibi:ſed hoc nihil 4 eſſet in effectu:vel ibi in pacto: hic in delegatione.hanc repreheñdit Dy.qz maioris auctoritatis eſt delegatio q̄ pactũ.vt.l.ſi rẽ.§.ſi duo.j.de noua.et l.ſi vnus.in princ.ſ.de pac.ſolu.ergo alio modo vt ibi dicit glo.z illã tenet Dy.ſed mihi videtur qõ ſit ꝓtra ter. ibi iz alias ſim ſolitus illam firmare. ¶Quid dicemus.dic ergo† ſi vis intelligere ſufficienter opz intelligere hoc dictũ: qõ pater agit adiuncta perſona filie:vel nõ adiũcta vt gl.dicit.z qñq; noie ſuo vel filie.z qñq; ſolus . ſ. noie ſuo.declarem⁹ hoc.¶Qñq; pater ſolus põt agere nõ adiũcta perſona:vt ſi filia nullam habet cãm cõtradicendi. vt.j.§.proximo. Item qñq; põt agere filia patre permittente. vel ſi dos eſſet magna patre nõ permittente.vt C.de colla.auten.qõ locũ.z eo exiſten. te inope.vt dixi.ſ.proxime.Et ex hoc que dã ſequitur qõ ambe perſone poſſunt agere quilibet principaliter:ſicut quilibet duorum reorum credendi: vt.l. iij.in fi.j.de duo.reis. ¶Item quãdoq; poteſt agere pater adiũcta perſona filie z hoc duobus modis. Primo vt agat nomine ſuo z nomine filie:hoc eſt ad vtilitatem tam ipſius patris q̄ filie:quia iſta verba nomine ſuo z filie:tantum important q̄tum ſi pater ageret pro medietate ꝓ ſe z ꝓ medietate pro filia. Et iſto primo modo non poſſet agere pater in caſu iſto cum filia ſibi preiudicaverit:z ſi ageret iſto modo repelleretur ex perſona filie z ſic loquitur.l. contraria. ¶Secũdo modo poteſt agere pater adiuncta perſona filie.id eſt de voluntate z permiſſione filie:non tamẽ ad eius vtilitatem:z hoc modo poteſt agere etiam in caſu iſto vt hic. z probatur expreſſe in.l.filiuſſa.§.ſed z filia.ſ.de procurat. z ita videtur ſentire hic Jacob.de aret. Et ſecundum hoc quedã glo.parua ſuper verbo adiuncta.que dicit.i.nomine ſuo z filie:non bene dicit . ſed debet intelligi adiuncta perſona filie.i.filia conſentiente[a]. per dictum.§. ſed z filia.z ita intelligit gloſſ. magna circa princip. et in fin.vt.j.dicam in proximo contrario. Procedo vlterius z opp. dixi quod filia non poteſt agere ꝓ ſe ergo neq; poterit per alium.vt.l.neq; per ſe.C.de heredi.inſti. Breuiter gloſſ. bene dicit quod non agit per ſe neq; per alium:ſed alij permittit quod agat.z vide glo.in fi. Ex hoc habes qualiter debeat practicari quod pater agat adiuncta perſona filie vel non adiuncta. Quando ergo quis poteſt alij permittere quod ipſe facere non poteſt. Ter.ſoluit in.l.ſi fundus.§.j.ſ.de pigno. ¶Sed contra predicta op. idẽ eſt aliquid facere voluntate alterius z mandato alterius.vt.l.poſt dotem.ſecundum intellectum Dyn. j.eodem.vnde ſi pater agat volũtate filie debet repelli:quia videtur agere vt eius procurator. Soluã. in.l.contraria. ¶Quero vtrum actio† que competit filie z patri ſit vna, vel plures. Et dic vt hic per gloſſaz.que plene hoc diſputat. Joan.tenet quod ſit vna ſola quam pater intentat quandoq; ſolus quandoq; ſola filia:quandoq; filia z pater:vt dictum eſt. ¶Sed contra hoc facit iſta litera:que dicit, nec ea; actionem ꝛc.qua copulatiua inclusa in dicta negatiua:nec oſtẽdit diuerſitatem actionũ.z ſic ſunt plures. Dyn.dicit quod ſignificat pluralitatẽ circa modum agendi non circa ſubſtantiam actionis. ¶Secundo contra hoc facit quia ex eadem iniuria facta filie naſcuntur plures actiones:vt.l.pater.j. de iniu. Gloſſ.dicit aliud in actione iniuriarũ. Dy.dicit ideo aliud:quia ex pluralitate perſonarum inducit pluralitas iniuriarum:z conſequenter pluralitas actionum.vt.l.j.§.fina.de iniur.z.l.eum qui.§.penul. eod. titu.ſed hoc ꝓpter pluralitatẽ perſonarũ nõ inducitur pluralitas dotiũ. z ideo nec pluralitas actionũ. ¶Tertio cõtra Joan.facit.nã ſicut in duobus reis ſunt due actiones:vt.l.ſi reus.j.de duo.reis.eadem ratione z hic. Rñdet Dyn.vbi eſt pluralitas obligationum merito ſequitur pluralitas actionũ : ſed hic vna tantũ eſt obligatio:vt.l.qui hoiem.§.ſi gener.j. de ſolutio. ¶Quarto cõtra hoc inducitur.qz qñ pater agit cauet de rato.vt.j.ea.l.in fin.z.l. non ſolum. §.ſi de dote.ſ.de procura.ſed ſi agitur nomine ꝓ

* Pro concordia. Aduerte quod Barto. in l. iubemus C. ad velleia. dicit quod mulier que consentit alienationi sibi preiudicat in uribus hypothecarum. Cōtrarius allegatur in hoc. §. voluntatem. Solut. do. Alexan. in dicta l. iubemus. in apostillis soluit quod debet intelligi secundum determinationē in hoc. §. volūtatez. vt loquatur patre mortuo seius quando esset viuus. et ita intelligatur in hoc §. voluntatem.

1 ¶ Preiudicet pri. Adde qō Bal. hic ꝛ cano. in c. ex literis. de pigno. et Specu. in ti. de dote post dotalitium. §. formam versic quid si filia. inferunt quod a si filiusfamilias renuntiauit iuri hypothece qō non preiudicat patri. idem si commisit adulterium. et hoc omnes sequuntur hic per text. in auten. de nup. §. est questio. idē sentit glo. in lege finali. C. de repu. d. Anto. in. c. quia plerūqz. de dona. inter virum et vxo.

b ¶ Qui tacet. adde quod Bald. infert ad statutum quod mulier non possit sine consensu duorum propinquorum alienare quod non sufficit illos esse presentes et tacentes per hunc text. in verbo videri qō fictionem denotat. lege prima. §. detecisse. de vi ꝛ vi arma. et lege tertia. §. econtrario. infra de acquiren. c possess. et Barto. in lege is qui pro emptore. infra de vsuca. sed statutum requirit casum verum et non fictum. vt lege finali. C. de his qui veniā. eta. et lege tertia §. hec verba. ff. de nego. gest. et. c. in nostra. de iureiur. et ita transeunt moder. pro qua opi. alleg. Angel. text. in lege prima. in fine. infra de auto. tuto. sed melius facit lege tertia. cum gloss. eodem titulo: tamen. §. emphyteosim. el. ij. in auth. de ali. et emphy. limitat nisi statutum requireret scientiam: quia tunc etiam scientia cum contradic. sufficeret quod limitatur nisi scientia esset necessaria alicuius positi in dignitate: vt episcopi: quia tunc requiritur scientia ꝛ cōsensus. vt eleganter voluit Arch. in. c. quidam per illum text. xxiij. q. ij. als. xxviij. quod reas supsit bal. in lege finali. §. necessitate. C. de bo. q̄ libe. et an si propinqui nolunt consentire an iudex possit illos cogere vl dispensare quod absqz eorum cōsensu cōtrahat. et similit de eo quod dicit Rosi. quod si requirat vt aliqd fiat de licentia talis an requirat expressa. vide te Abb. consi. lxvj. ij. volu. et quando tacēs videatur consentire. vide Alex. cōsi. j. ij. volu. et per Abb. consi. xl. ij. li. et inq̄ntum Alexā. concludit quod stante statuto quod filius non possit contrahere sine consensu patris: quod si pater efficiatur furiosus quod absqz curatore vel decreto filius poterit contrahere. Adde pro hoc quod voluit bal. super statuto predicto. consilio cccxliij. quod mulier non possit contrahere sine consensu mariti: qz si maritus sit absens de longinquo quod poterit contrahere absqz eius consensu.

Andreas Pomate. ¶ Vt in gloss. vide Cardi. consi. xxxiij. et consi. lvj. in primo dub.

¶ Absenti. facit ad testem qui dicit scio: quia fui presens: licet non dicat vidi quod eius dictum valet. licet Bald. hic contra et quod probet tenuit Abb. in c. peruenit. de testi. cog. et Imol. sequitur et Bald. in lege diem. §. coram. supra de arbi. Ange. in auten. de testi. §. si quis. per glos. in capitulo presentium. de testibus in. vj. gloss. in lege prima. C. de erro. aduoc.

1 Filia quando diuortium fit eius culpa quod non preiudicet patri: sed sibi mortuo patre.

2 Filia si consentit marito alienanti bona qz nō p̄iudicet patri: sed sibi.

3 Tacens quando videatur consentire. remissiue.

4 Furiosus qñ videatur cōsentire: et habeatur pro absente. nu. §.

5 Pater agens pro filio quando teneatur satisdare.

6 Venditor scienti litem motam est denuntiandum per emptorem.

* **Voluntatē.** Filia sane mentis dicitur velle si presens sit et non contradicit. Idez si est furiosa: secus si est absens. h. d. Et habet tres partes vt patet ex litera. Iste versi. facit † ad questionem. facta est diuortium culpa filie an preiudicet patri. a glo. mouet in lege consensu. C. de repu. et in lege si dotem. C. de iure do. et ibi Cyn. tenet idem qō Dyn. hic. quod patri non preiudicat: sed preiudicat sibi filie patre mortuo per hunc. §. et in auth. de nup. §. est quo qz posita. C. de diuor. auth. econtra si fil. ij. Secundo facit † filia consentit marito alienanti bona secundum formā legis iubem⁹ ꝛ legis etiam. C. ad vell. an preiudicet patri. Certe nō: sed preiudicat sibi filie patre mortuo. vt hic secundum Dyn. facit. l. et heredi. §. penulti. supra de pac. et hoc tenet Specu. in titu. de dona. inter virum ꝛ vxorem. versi. quod si filia. ¶ Oppo. qui † tacet non videtur consentire. l. q̄ vas §. vetare. infra de fur. gloss. solu. remittendo ad not. in lege filiusfami. §. inuitus. supra de procura. Cyn. in lege inuitus. C. de procurato. Dyn. in. c. is qui tacet. b de regu. iur. lib. vj. Ego examino. ifra eodem lege que dotis. ¶ Oppo. infra eodem. l. titia. Sol. vt in gl. c ¶ Oppo. ad secundum dictum de. l. qui ad certum. supra locati. Solu. furiosus non videtur consentire quando requiritur consensus verus tacit⁹ vel expressus. vt. l. contraria. sed hic nullus consensus requiritur. sed non contradicere pro voluntate habetur. facit ad hoc quod not. in lege. in negotijs. de regu. iur. ¶ Opp. ad tertium dictum naz furiosus equparatur absenti. d vt lege secunda. §. furiosus. supra de procura. et infra de iure codi. lege secunda. §. furiosus. ergo idē debet esse in absente quod supra dixi in furioso. glo. inuoluit se. Dyn. † dicit optime. quandoqz sufficit absentia nec requiritur consensus absentis: et tunc furiosus habetur pro absente: vt lege sed et si vnus. §. filio. infra de inur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Specu.in titu.de teste.§ primo.versic.item quod vi sum.et Barto.in lege prima.in fine.infra de auto.tu to.Bald.in lege si non specialiter.C.de testibus.z bar. a in suo tracta.de teste.procedit tamen opinio.j.Bal. vbi qs de altera psentia deponeret qr intelligit nō de scientia sed de psentia tantum depo nere.secus vbi ō sua: quia intelligitur de psentia et scientia:vt per Bart. in.l.j.j.de aut.tut.de q̄ Bal. facit festum in lege prima. C.de bonorum possef. secundū tabu.qs autem dicatur absens ille qui longe est propte.lege finali.§.vbi autem.co dice ō bo. que libe.ō quo p paulum de leza. in fi de men.cū ratione.de elec.et Jo. andr.in capitulo si ō legatus. ō officio de lega.in.vj. et p bal.cōsil.cccxliij.et quō qo p̄sumat p̄sens:et cui incumbat onus probādi absentiam per eundem consilio.cccxliij.ij.volumine. et an psentia testis necessario includat scientiam. vide Bald. consilio.cccclj.tertio libro.

Quandoqs requiritur consensus absentis:et tunc furiosus non habet pro absente.vt.l.ij.§.fi.ff.de procur.quandoqs requiritur psentia z consensus 7 expressus:et tunc habetur pro absente.vt.l.ij.§.furiosus.j.de iure codicil. quandoqs requiritur consensus nec curatur vtrum sit presens vel absens:et b tunc aut sane mentis contradicere potest: tunc habetur loco dissentientis. vt.l.qui ad certū.ff.locati.aut non posset contradicere: et habetur pro consentiente:vt hic.veruntamen istud nō est proprie consentire. sed magis non dissentire.vt.ff.dicti. Venio ad glo. 6 et oppo.dicitur hic quod pater tenetur satisdare pro filia. Contra.ff.de p cura.l.non solum.§.si pater. Solu.dicit glo.ibi pater agebat actione iniuriarum que erat sua propria. hic agebat actione de dote que est communis etvna tantum.vt.ff.dicti. Opp. ad idem.pater est legitimus administrator.vt.l.j.C.de bo.ma.ergo nō cogitur satisdare.vt.l.fi.§.defensionem. C.de admi.tu. Sl.format istud dubiū C.de bo.que libe.l.cum non solum.§. vbi autem.et.l.filiusfa.ff.qui satisd.cog. Dy.in c.ratum.de regu.iur.lib.vj. dicit. Aut pater agit tanq̄ legitimꝰ administrator filie.et non cogitur cauere:vt in contrario. Aut agit nomine filie tanq̄ quilibet administrator extraneus.et cogitur cauere. Est et tertiū membrū. Aut pater agit nōie suo z requiritur consensus filie: et similiter debet cauere vt hic.ita dicit Lyn. in.d.

§.vbi autem. Querit glo.quid si omissa sit cautio de rato.dic vt.j.eo.l.si cum dotem.§.si pater. Secundo quaritur quid si filia[a] moritur.dic vt in gloss. Querit glo.quomodo hec practicabimus vt doceamur de filie voluntate? Respon.si de filie scientia non constat debet ei denuntiari:sed si sciret nō esset opus denuntiatione:vt.l.hieremius.supra de euic.et lege prima.in fine.supra de actio.emp. Not.hanc glo.et leges quas gloss.alleg.que videntur firmare quod vbi venditor scit litem motam emptori: non debet ei emptor denūtiare.idem tenet in.l.emptor. C.de euic.et ibi Ly.et Dy.in.c.eū qui certus. de re. iur.li.vj. Contrarium semper tenui. bNā quandoqs denuntiatio fit ad certificandum aliquem:z tūc verificatur regula quod qui certus est certificari non debet:sed quando denuntiatio fit ad aliud:tunc etiam scienti debet fieri denuntiatio:vt.l.denuntiasse.in pn cipi.infra de adul. Sed denuntiatio que fit venditori non fit tantum vt certificet eum:sed ad citandum eū quod veniat ad defendendū:vt.l.j.C.de peri.et commo.rei ven.et in lege si rem.in fine.de euic.dixi in dicta lege denuntiasse.in pun.et in.l.non solum.§. finali.de ope.no.nun.et in materia protestationum.

Petere rem qui potest quando possit etiam solutionem recipere.

Filiofamilias quod possit solui in his in quibus nō requiritur vsusfructus patri.et nu.9.

Solutionem recipere quod sit alienatio.

Dictio que: idest cuius.

Actio de dote quomodo sit cōmunis patris et filie.

Actio de dote competit patri et filie insolidum.

Alter ex duobus reis credendi potest agere sine cōsensu alterius:nec tenetur cauere de rato:sed de defendendo.

Coniuncte persone quando possit solui.remissive.

Procuratori dato ad exigendum quod possit solui.

Solutio facta creditori creditoris quando liberet soluentem.

Non solum. De dote cuius actio est cōmunis solutio facta vni non preiudicat alteri: nisi pecunia in eius pmodū sit puersa.ff.d. cū.l.seq. Vos habetis hic qō qui nō potest petere non potest solutionē recipere. Opp. infra de verb.oblig.l.eū qui.§.qui sibi.et de sol.l.qō stipulatus.Sol.gl.qō aliud in adiecto.vt ibi: qō declara vt statim dicam. Oppo.j.de solu.l. hoc iure.vbi quis potest petere:non tamen solutionem recipere. Dicit glos.aliud in procuratore litis. Tu dic †pro declaratione istorum iurium: vtrum petere et solutionem recipere procedāt ex iisdem regulis. dic aut quis non potest petere sine voluntate alterius: quia alieno nomine petit.z tunc illa procedūt ex iisdem regulis vel non:scōm voluntatem eius cuius nomine petit.nam si mandat vtrūq; ff.quod petat et solutionē recipiat:vtrūq; potest facere.si mandat alterū tantū illud;solum facere poterit: z nō aliud.exēplum in adiecto cui tantū solui potest:quia hoc vtile tur mandatum.vt.l.vero procuratori.ff.de solu.petere autem non potest:qr hoc non est mandatū. idē est in procuratore litis:qui potest petere cū sibi mandatum sit:non autem solutionem recipere:qr hoc nō

a Vind. Poma. Quid si filia. Adde q si filia ingrederet monasterū.p Alex.cōs.cxxix.ij.vol.

b Contrarium.adde cum Bar.cōmuniter tenetur. et idē quod hic tenet Bar.in.l.denūtiasse.ff.de adul. et in.l.non solum.§.morte.ff.de oper.no.nun. Bald. Bar.Sal.in.l.emptor.C.de eui.Bar.in.l.qui absentem.et ibi Bal.et Ang.ff.de pcu.Ang.et Jmo.in.l. in exec.§.insolidū.ff.de ver.obli.Bal.in.c.j.ff.vas. de feud.ab alio fuerit interp.Specu.et Joan.andre. in titu.de empt.et vendi.§.finali.ad fi.et Pe.de ancha.et Joan.an.in.c.fi.de empt.et vend.in.vj. q sin gulariter limitat Alle.vt hic per eum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

est sibi mandatum: vt. l. hoc iure, ff. de solu. ¶ Quicquid quis vult petere nomine suo ꝛ ad suã vtilitatẽ: tunc aut non potest petere propter defectũ iuris qđ habet: ꝛ nõ potest solutionẽ recipere. hic est casus hic: quia illa ratio respicit vniformiter petitionẽ ꝛ solutionẽ. nã propter cõmunionem que est inter patrem et filiam non potest pater solus petere. eodem modo nec solutionẽ recipere. ¶ Quicquid quis prohibetur petere propter defectũ qualitatis persone: qr nõ potest stare in iudicio: ꝛ tunc quicquid talis defect⁹ est ita potens quod eodem modo quo impedit petitionẽ impedit ꝛ solutionem: sicut in pupillo ꝛ furioso: et sic qui nõ potest petere nõ potest solutionem recipere: vt. l non omnis. §. fi. ff. si cer. pet. ¶ Quicquid talis defect⁹ respicit petitionẽ tantum propter solennitatem iudiciorũ: nõ solutionẽ. Exemplũ in filiofa. ꝛ seruo. ꝛ tũc qui non potest petere potest solutionez recipere: vt l si vnus. in prin. ff. de pac. ꝛ l. qđ seruus. ff. depositi. ¶ Et per hoc potest determinari questio, vtrum in
2 casibus in quibus † patri per filiũ non queritur vsus 6
fructus possit solui filio. Et videtur qđ non: qr filius non potest agere: vt. l. cũ non solũ. §. necessitatem. C. de bo. que libe. ergo nec solutionem recipere vt hic. In contrarium dicit Dyn. qr filius potest alienare. ꝛ prohibitio alienationis facta est solum in his in quibus patri acquiritur vsusfructus: vt. l. fi. §. filius autẽ. C. de bo. que liber. ibi dũ taxat: sed recipere solutio-
3 nem † est alienatio: vt. j. de solu. l. qui hominẽ. §. si ti- 7
tium. ergo ꝛc. Preterea probatur ex distinctiõe precedenti: quia ratio que impedit filium agere nõ impedit eum solutionem recipere. ¶ Oppo. hic dicitur qđ dos est cõmunis patris ꝛ filie. Contra imo est vir: vt. l. doce. C. de rei ven. Solu. vt in glo. breui
4 ter dicas qđ debet exponi hic † que. i. cuius actio. si mile. ff. l. proxi. §. quod si in patris. ¶ Opp. de. l. si filia. ff. de iure dot. Solu. ibi ideo quia filia se dotauit de peculio, ꝛ ideo pater permittendo quod se dotet de peculio videtur permittere quod sibi soluat. ¶ Oppo. de. l. si cum dotem. §. primo. infra eodem. Solu. ibi solutum fuit filie ex iustis causis. ¶ Quero circa istud principium qualiter actio de dote est 8
5 communis patris et filie †. Glossa dicit sicut duob⁹ heredibus: vt. l. ea que. C. familie erciscunde. tamen pater habet exercitium partis sue ꝛ partis filie. Certe ex hoc sequitur quod non est bona simi. itudo. nã vnus ex heredibus non potest habere exercitium nisi pro parte sua: vt. l. sepe. de re iudicata. ꝛ l. pro hereditarijs. C. de hereditatis actio. Unde glos. respondet aliter quod est communis sicut in duob⁹ reis: quia quilibet habet actionem insolidum. ꝛ secũdum hoc plus habet pater: quia habet exercitium volente filia. Sed cõtra hoc facit: quia etiam filia habet exercitium volente patre. vt in auten. quod locum. C. de colla. Sed respond. in filia requiritur quod habeat expressum consensum patris. in patre sufficit qđ filia non cõtradicat nec causam contradicendi habeat: vt. ff. l. prox. §. volũtatẽ. facit. l. filiusfamilias. §. sed et filia. ff. de procura. Sed Dyn. dicit quod exemplum de duobus reis non est bonum. nam in duobus reis sunt plures actiones ꝛ plures obligationes. vt de fideiussor. l. generaliter. ꝛ l. si reus. sed hic est vna tantum. vt. ff. l. proxima. §. item si volũtate. hoc etiam dicit gl. in. l. qui hominem. §. gener. ff. de solutionibus. Qualis est ergo ista communio? Dicit Dy. quod communio est sicut in plurib⁹ heredibus eius qui stipulatus est indiuiduum: vt. l. secunda. §. ex his. ff. de verborũ obligationi. hoc tamen est hic plus: quod non potest alter agere sine altero. ratio est propter spez cõsolidationis que est vt altero mouente consolidetur in alterum. ꝛ ita intelligit glos. in preall. §. si gener. ¶ Quero qualr fit ista cõsolidatio. Certe ex ꝓdictis apparet: nõ em trãsit actio de vno in alũ: qr vna est tm̃ actio vt dictũ est: sz obstaculũ tollit: nã pre mortuo tollit obstaculũ qđ obstabat filie. ꝛ econtra mortua filia tollit obstaculum qđ obstabat patri. ita dicit glo. ¶ Quero si hoc est verũ † quod vtriq; cõpetit actio insolidũ. vñ est vt alter caueat de rato p altero insolidũ. vt. ff. pri. in fi. qđ videt cõtra. l. nõ solũ. §. si pater. ff. de procu. Glo. respondet et bene: qr consensus alterius requiritur: sz in duobus reis secus esset. ¶ Ex ista glo. no. primo istud tertium mẽbrum additũ ad distinctionẽ gloss. ꝛ Dy. ꝛ vt supra. l. proxi. in fine. ¶ Secundo
nota. † quod vnus ex reis credendi 7
potest agere sine consensu alterius: nec tenetur cauere pro eo. Dyn. allegat gl. istam. C. de duobus reis. aut. hoc ita. sed ego dico qđ licet non teneatur cauere de rato secundũ istam gloss. tenetur tamen caucre de defendendo eum si ab alio conueniatur. vt est tex. nota. in. l. fideicommissa. §. plerumq; in fin. ff. de leg. iij. ¶ Text. iste inducitur in arg. ad questionem: vtrũ
† coniuncte persone possit solui. ꝛ hic 8
est casus quod non. nam nulla est magis coniuncta persona qꝫ pater et filius. ꝛ tamẽ ei non potest solui vt hic. et. l. secunda. ff. vt leg. no. ca. ꝛ infra eodem. l. filie. ꝛ ff. de solutio. l. qui hominem. §. si gener. ꝛ no. in. l. vero procuratori. de solutio. ¶ Item inducitur
† ad aliam questionem vtrum in casi- 9
bus in quibus patri per filium non quritur vsusfructus possit solui filiofa. Et videtur quod non: quia filius non potest agere sine consensu patris. vt l. non solum. §. necessitatem. C. de bo. que liberis. ꝛ sic non potest sibi solui: vt hic. In contrarium argumen. Dynus quod filius potest alienare: ꝛ prohibitum est sibi solui in illis casibus in quibus patri queritur vsusfructus: vt. l. finali. §. finali. C. de bonis que liber. sed recipere solutionem est alienatio. vt. l. si hominẽ. §. si titiũ. ff. de so

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Utrum procu. Adde q̄ Specu. tenet q̄ solu. recipere non po. sit a sponte soluente procu. in titu. de p cu. §. vt autē. idē tenet Ro. per. l. fi. in verbo nec extendere. C. solu. mat. cōtra doc. tenēt cōtrariū per. l. inductum. C. de solu. z. l. non abstulit. C. de noua. z. l. verbum extracte. de ver. sign. Ange. in. l. solutam. §. solutum. de pig. actio. Bald. in. l. falsus. C. de fur. et licet non satis in proposito p̄dict q̄. si testator prohibuit heredem ne se immisceret de facto hereditati donec soluerētur legata sub pena p̄ua. ipsius et heres a sponte soluentib⁹ recipit pecunias an debeat priuari hereditate. de ancha. consi. xlvj. consuluit quod non.

* Pro cōcor. Aduerte quod Barto. his que dicit i hac l. de diuisione circa fi. §. q̄ stricti iuris est actio descendens ex stipulatu in b dotalibus que cōpetit extraneo contrarius alleg. in l. si cōstante. in. q. parte. co. ix. ver. vj. quer̄itur. hoc. e. tit. ista materia q̄stū ad propositum reputatur satis difficilis z prolixa quia glo. z docto. multum variarunt. Pro solu. tamen vide concordan. quam posui in. d. l. si constante.

b ¶ Possessiōe tradita. videtur verū etiā si in dote sit diuersitas bonorū vt est glo. reputata singularis in l. j. in ver. vnius. ff. j. pro dote. quā alle. Bal. z Imol. hic et eam singularem facit Bal. in. l. ij. C. de in. do. et pro glo. est tex. in. l. qui tibi. C. de his qui a nō do. man. et vide Ange. consi. lxxvj.

lu. ergo ꝛc. Ad hanc. l. respondeo: q̄ hic est eadem ratio in solutione sicut in petitiōe. vt. §. dixi. in pun. l. ¶ Itē inducitur ad aliam. q. vtrū procurator dato ad exigendū possit solui. 1 ¶ Hic videtur q̄ nō cōiuncto tex. cum 2 glo. prima huius. l. ibi vbi dicit exigit procurator litis nō ita et soluitur ꝛc. 3 breuiter dico aut mandatū de exigēdo sit seruo. z intelligit q̄ exigat extra iudiciū quia in iudicio esse nō potest. vt. l. si quis seruo. j. de solu. Si vero mandatū de exigendo fiat libere persone tūc importat q̄ possit solutionē recipere scōm Jaco. de are. vt C. de noua. l. non abstulit. z. C. de sol. l. inductū. dixi in. l. hoc iure. j. de solu. Non obst hic glo. il. q̄ exponitur exigit. i. peragit vsq; ad sententiam perueniendo. Cento ad versiculum sed si pecunia.

Sed si pecunia. ¶ Hic habes q̄ si pecunia soluta per viū peruenat ad aliū qui nō cōsentit solutioni q̄ contingit liberatio. h. d. ¶ Opp. q̄ peruenit ad patrē illud q̄ soluitur filio: quia quicquid acquirit filius acq̄rit patri. ergo statum liberatur. vt. l. j. j. si a pa. quis sue. ma. Solu. dicit Dy. intelligo q̄ ad patrē peruenit realiter et cū effectu. simile. infra de legatis primo. l. si seruus. §. primo. ¶ Oppo. hic dicit q̄ tollitur actio ipso iure. z. j. l. proxi. dicit q̄ tollitur ope exceptionis. Sol. hic loquitur q̄n pecunia directo ad alterū peruenit. j. eo. l. proxi. loquitur q̄n ad aliū peruenit p obliquum: sed glo. hic posita sup verbo peruenit. non patitur istam solutionem. dic ergo q̄ in. l. proxi. dicit

2

3 de doli exceptione. f. facti vel intētionis. ¶ Sed cōtra hoc op. quādo soluitur creditori f creditoris non contingit liberatio ipso iure: sed ope exceptiōis sicut. l. si liber homo. §. de nego. gest. z. §. de doli exce. l. si opera. Sol. ibi quādo soluitur creditori qui nullo modo est particeps oblig⁹. hic q̄n soluitur illi qui erat particeps oblig. facit. §. de pigno. act. l. solutū. §. solutā. z hoc modo intelligitur illud quod gloss. hic nota. q̄ libero: soluendo alij: dummodo pecunia ad creditorem peruenerit.

☞ Prediū nō ꝺr dotale nisi possessione tradita. Mulier quod nō constituatur in mora p̄o dote sine interpellatione.

Actio ex stipulatu que competit viro est bonefidei. Et nu. §.

Fructus dotis a quo tempore debeantur marito. Ambasiatori reuerso in tertijs quod debeatur salarium pro integro die.

* **De diuisione.** Supratractauit iurisconsult⁹ materiam cōtonus in actione de dote inter filiam z patrem. hic incipit tractare qualiter fructus vltimi anni quo matrimonium separatur diuiduntur inter virum z vxorem seu heredes eorū. z hanc prosequitur vsq; ad. l. si abhostibus. z breuiter. h. d. Ultimus annus a die traditionis rei dotalis connumeratur si nuptie precesserunt. h. d. ¶ Glo. primo ponit duas lectu. vna quādo matrimonium durauit pluribus annis. alia quādo durauit tantum vno anno vel minus. j. z in alio nō differunt. ¶ Ro. primo q̄ predium f non dicitur dotale nisi possessiōe tradita. b sic. §. de fundo dota. l. dotale. §. j. ¶ Oppo. hic inuitur quod fructus medij temporis vir lucratur. contra. j. e. z. l. in insulā. §. vsuras. de dolt excep. l. fi. circa prin. Sol. hic vir sustinuit onera matrimonij: ideo fructus medij tēporis lucratur: ibi secus. ita dicit glo. j. ¶ Oppo quod inspiciatur tempus nuptiarum. vt. j. l. proxima. So. si nuptie precesserunt inspicitur tempus traditiōis vt hic. si non precesserunt inspicitur tempus nuptiarum: vt in contrario. ita dicit gloss. vlti. in puncipio. ¶ Opponi. pro declaratione eiusdem gloss. quod marito debeantur fructus a tempore more: vt. l. videamus. in puncip. §. de vsuris. Solu. intelligo hoc cum mora non processit: aliter fateor q̄ vir deberet eos habere a tempore more: cum actio ista sit bonefidei. ita dicit gl. imputet enim sibi maritus si mulierem non interpellauit. habes ergo q̄ mulier f nō constituitur in mora sine interpellatione. Secundo habes hic q̄ hec actio f que competit viro est bonefidei. ¶ Ad primum oppo. q̄ cum iste contract⁹ sit vltro citroq; obligatorius: statim cū vir impleat contractum ex parte sua fust mendo onera matrimonij: vxor dicitur esse in mora re ipsa: vt. §. de actio. emp. Iulianus. §. offerri. z. §. ex vendito. z. C. de actio. empti. l. curabit. Solu. dicit glo. intelligo mulierem nō percepisse fructus: alias oppositio procederet. Vel dicit glossa. dic mulierem obtulisse: et maritus fuit negligens recipere: sic non fuit in mora. Jacobus de are. damnat istam gloss. per. l. fina. §. finali. C. de iure dotium. vbi nō contrahitur mora nisi per interpellationem vel per cursum biennij. ¶ Ad contra-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

rium signatum in gloſ. reſpondebat Andreas de piſis quod hic maritus non impleuit cõtractum ex a parte ſua perfecte: quia adhuc debet mulierem alimentare per totũ tẽpus matrimonij. Itẽ q̃ põt eã repudiare: hec rñſio non placet: q̃ eodẽ mõ poſſunt contrahentes ſi volũt a ꝯctu vẽditionis diſcedere.

¶ Preterea in cõtractu locatiõis ſi aliquis locaſſet ad plures annos: põt in fi. vnius anni petere mercedem pro illo anno: ꝛ nõ impleuerit pro toto tẽpore. e ita et maritus pro tẽpore quo ſuſtinuit onera matrimonij: pro illo ꝺꝛ lucrari fructus. vñ dicit Pe. q̃ videtur donare fructus vxori non petendo eos. ſed non placet: q̃ eadẽ ratione poſſet dici q̃ emptor videretur donare vẽditori. imo fortius cũ ſit ꝓhibita f donatio inter virũ et vxorẽ: vnde teneo opi. gloſ. a

b ¶ Nõ ob. l. fi. §. fi. C. de iur. do. ſ. alleg. b q̃ hic loquit ſ q̃ mulier ſeipſam dotauit: vnde cũ ea impleatur cõtractus per virum: re ipſa mulier eſt in mora: ſed lex cõtraria loquitur q̃ dos fuit promiſſa ab extraneo: et ita ibi ponitur in gl. parua dã ter. dicit ſi q̃s ꝛc. dicit g'o. ſ. extraneus. q̃ patet ex cõtinuatiõe illi⁹. §. ad precedentia. licet enim maritꝰ preſtet vxori alimenta: nõ tam ad extraneũ nullum cõtractũ implet: q̃ quo ad eũ eſt donatio: ideo extraneus non eſt in mora: niſi per interpellationem vel curſum biẽnij. et iſta eſt vera. Sed q̃ſi ſe dotat mulier eſt idẽ q̃ in vẽditione: vt. l. oẽs. et. l. ſe. j. de ac. et obliga. et. l. apud celſum. §. ſi cum legitima. j. de doli excep. ¶ Reaſſu 1

c me ergo breuiter aut ꝓtraditio precedit nuptias: et 4 tunc inſpicitur tẽpus nuptiarum. vt. j. l. prox. aut nu 2 ptie preceſſerunt et ſecuta eſt traditio: et tũc aut dotauit mulierem extraneus: aut ipſa ſeipſam dotauit. Primo caſu annus computabitur a tempore traditionis: niſi mora preceſſerit per interpellationem vl curſum biennij. vt prealle. l. fi. C. de iure do. tunc enĩ incipit a tẽpore more. Scõo caſu q̃ſi mulier dotauit ſeipſam: et tunc aut vir non ſuſtinuit onera matrimonij poſt nuptias. et ab illo tempore annus non cõnumeratur. arg. l. in inſulam. §. vſuras. j. e. l. fi. in princi. de doli excep. Aut ſuſtinuit onera matrimonij: ꝛ tũc aut per eum ſtetit quominus fundum reciperet cuꝰ 1 fuerit interpellatus. ab vxore: ꝛ cõnumeratur annꝰ a tpe traditionis. vt hic ſm vnã ſolutionẽ gloſ. Aut

b per eũ nõ ſtetit. ꝛ tũc aut mulier fructꝰ nõ pcepit. ꝛ idẽ vt hic ſm aliã ſolutionẽ gl. Aut mulier percepit fructus. ꝛ cõnumeratur annus a tpe quo incipit maritus onera matrimonij ſuſtinere. quia mulier eſt in mora re ipſa: a ſimili: ſicut in emptore ꝛ venditore dictũ eſt. 5 ¶ Ad ſecundũ q̃ dicit glo. oppo. † q̃ actio iſta ex ſtipulatu ſit ſtricti iuris. vt no. ſ. eo. l. q. in. iij. glo. Jac. de are. fatet q̃ glo. nõ dicat verũ. cũ ſoluz actio ex ſtipulatu q̃ cõpetit mulieri ſit bone fidei ſm. d eũ vt in. §. fuerat. inſti. de ac. Pet. ꝛ Cy. tenẽt cõtrariũ. C. de rei vxo. act. l. j. §. ſed ꝛ ſi nõ ignoramus. vñ teneas iſtã gl. Nõ enĩ puto q̃ reperiatur q̃ ex vno cõtractu actio ex vna parte ſit bone fidei ꝛ ex alia ſit ſtricti iuris. ꝺꝛ ergo intelligi prealleg. §. fuerat. ſecũ dum prealleg. §. ſed ꝛ ſi nõ ignoramus. Nõ ob. gloſ. l. ij. in princ. ſ. eo. quia fatetur q̃ actio ex ſtipulatu q̃ cõpetit extraneo eſt ſtricti iuris: q̃ illa nõ reperitur e inter actiones bone fidei. Eſt enim quedam actio f quam extraneus ſibi acquirit ex propria ſtipulatione

ne. vt in. §. accedit. C. de rei vxo. acti. et. l. auia. C. de iure do. Actio vero ex b ſtipulatu q̃ cõpetit vxori ꝛ etiã viro c eſt bone fidei: vt hac gloſ. ꝛ prealleg. §. fuerat. ꝛ. d. §. ſed ꝛ ſi nõ ignoramꝰ. ¶ Opp. de fun. do. l. iij. Sol. aut traditio nõ preceſſit ꝛ nõ eſt dotalis pro parte: ſed quaſi dotalis vt in gloſſa. f ¶ Ultimo hãc. l. inducit Dy. in arg. c ad. q. de † ambaſiatore qui reuerſus eſt in tertijs an debeat habere ſalaria pro die integra an vero ꝓ parte. Hec lex facit q̃ ꝺꝛ habere pro parte vt. ſ. de minо. l. iij. §. minorẽ. ¶ In cõtrarium facit q̃ dies cepta habet pro cõpleta. vt. j. de teſta. l. qua etate. et. l. in vſucapione. j. de diuer. ꝛ tẽpo. preſcrip. ꝛ. j. de manu. l. j. ille. ll. faciunt modicum: ſed pro parte iſta vi detur caſus. j. de verbo. ſigni. l. iij. et tene hanc partem.

☞ Dictio quaſi eſt expreſſiua veritatis: et q̃ſi nota diminutionis.

An ille q̃ duxit puellã minorez annis xij. ꝛ ſuſtinet onera matrimonij lucretur fructus dotis.

Ante nuptias. Si traditio pceſſerit: dies nuptiarũ inſpicitur et fructus ante nuptias percepti augẽt dotem. h. d.

¶ Opp. ad fi. ſ. de iu. do. l. dotis fructus. ꝛ. j. eo. l. diuortio. §. item ſi meſſes. Sol. † iſtud quaſi eſt expreſſiuũ veritatis. ſimile. C. de legi. tu. l. iuſ. et l. j. ſ. de tranſact. ꝛ. j. de eo qui pro tu.

glo. in. c. ſi propter debita. de reſcrip. in. vj. Jo. and. et omnes in. c. licet. de ſup. neg. prela. Bal. ꝛ Ro. in l. j. ſ. ſi quis cau. Bal. in auten. qui ſemel. C. quomodo ꝛ quando iudex. Ange. poſt glo. in ver. triũ menſium. in. l. fi. §. j. de iu. delib. Bal. in. l. cũ diſſextus. de ver. ſig. per Bar. in. j. ij. C. de tẽp. ap. Pau. de leaza. in commento. c. nulla. de conſe. preben.

¶ Fructus nõ percepit. ex doctrina Bar. hic iũcta gl. colligitur q̃ mora iſta nõ ꝛtrahitur niſi vbi percepti ſunt fructus ab illo cui impletũ eſt nec ſufficit q̃ impletũ ſit ab implere debẽte: niſi implementũ accipiens fructus perceperit ꝛ ita videtur voluiſſe ter. in. d. l. curabit. ꝛ firmat Cy. in. l. ſi mimorẽ et ibi Bal. C. in qui. cau. in integr. reſtitu. non eſt neceſ. et. Pau. de caſt. hic.

¶ Etiã viro. Add de Pau. de ca. conſi. cccxlij.

Andre. Poma. ¶ Ut in glo. Vide Fely. conſil. cx. ꝛ conſi. ſeq. in pe. col.

Andreas Pomate. ¶ Bot. ſ. alle. Vide Alexan. cõſilio. cxlvij. in antepe. colum. iiij. volu. ¶ Reaſſume quid ꝺ meſe emergenti quomodo cõpenſabitur quia aliquid ſit dies plures: aliq̃ paucores: vt ſitur der die. x. februa. ꝺeꝛ derit dilatione vnꝰ meſis q̃o. cõputabimus et dicẽdum eſt xxiij. ad. x. martij: q̃ inſpicitur menſis in quo fit actus ſcẽm glo. cõtra approbataz in. c. q̃. ſit. ꝺ elect. in. vj. ꝛ eſt

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Nõ pot ser. spec. in ti. de do. in ter vi. et vx. §. format. ver. si. quid si mulier. et ibi Jo. an. 3 qõ de iuris rigore non lucretur fructꝰ sec. de eq tate vide quod volunt de an. & cõsi. xcij. et inquãtũ Alexan. se remittit an statutũ disponẽs qõd vir lucret dotem habeat locũ in muliere non traducta ad domum nec carnali copula cognita. Vide de abb. cõsil. cvij. Pau. de ca. cõsi. cxxiij. bal. ps. cccxliij. j. lib.

~ Vnd. po.

b ¶ Fructꝰ. a vide Feli. in. c. ad aures. col. an tepe. i. cxxiij. de prescrip.

c ¶ Et ō ista materia fructuũ qõd dict prętũ. vide Luc. ro. cõsil. x. incl. gõmis ꝓpositę de ci. an. barb. l. j. §. cum et. j. ad trebel. l. mulier. §. fi. et. j. de inu. l. sed et si vnꝰ. §. prętor ait. 1
Quandoq; hec dictio quasi est diminutionis nota: vt lege posthumorum j. de inu. et irri. test. et. j. eo. l. diuortio 3
§. si fundũ. fm quod ibi intelligit Dy. 4
et supra de vsufruc. ea. re. que vsu con su. l. ij. j. eo. l. si cum dotem. §. fina. fm 5
Jaco. de are. ¶ Querit glos. † quid si 6
aliquis duxit vnam puellam minorẽ xij. annis: cum qua non potest esse matrimonium de iure: et sustinuit onera eius. vtrum interim lucretur fructus. 8
Dicit glo. quod non per istam. l. et precedentem: quia debet inspici tempus 9
nuptiarum que nuptie non fuerunt. et 10
hoc de rigore. sed Azo dicit quod de equitate lucratur: quia est eadem ratio in isto que in viro: quia subit onera matrimonij. et dicit quod. seruatur 1
Bononie per legem municipalem. licet glos. illam equitatem non firmet hi: tamen firmat eam in. l. dotis fructus. in prin. supra de iu. do. istaz opi. etiam ponit Specu. in ti. de dona. inter vi. et vx. §. fi. versi. sed quid si mulier. et Hosti. in summa de dona. inter c
vi. et vx. Dy. dicit quod contra opi. Azo. facit. j. eo. l. in insulam. §. j. que. l. bene facit. Jdeo distinguit Dyn. aut vir credebat matrimonium tenere. et lucratur fructus. aut non. et tunc secꝰ. vt prealleg. l. in insulam. §. j. nisi cõtrarium fuerit pactum: vt. l. dotis fructꝰ. s. de iure do. Jstam. q. videtur tangere glo. C. de do. promis. si pro dote. et ibi Cyn. dicit idem quod Dyn. hic. co addito: quia videtur fructus ex presumptione dare si tradit dotem. facit l. dotis fructus. s. de iu. do. quia bene facieti benefacere debemꝰ. Jsta opi. Azo. habuit originem ex dictis suis in summa. C. de iure dot. circa fin. sed et hic mihi videtur qõd oẽs isti doct. 3
male dicunt: nam pupilla etiam si ex presse vellet donare cum decreto nõ
posset. a. non potest dotem constituere: vt. l. siue generaliꝰ. s. de iure dot. et. l. sequen. et. C. de administra. tuto. l. ex que tutores. de predi. mino. l. predia. vnde dicerẽ quod interueniat pactum de lucrandis fructibus vt dicit Dy. vel quod tradendo videatur donare fructus: vt dicit Cyn. non procedit: quia si expresse vellet donare nõ posset. vt dictum est. et pro hoc vt vir non lucretur est casus. j. quod fal. tut. auto. l. penultri. §. iulianus. et hoc verum in pupilla. Sed si ponereꝰ spõsam esse maiorem: tũc procederet qõd dicunt docto. et ita procedit glos. in. l. si pro dote. C. de do. promis. et. l. in insulam. §. vsuras. j. eodem titu.

Fructus quod dicantur deductis expensis.
Si matrimonium durauit pluribus annis de quibꝰ fructibus deducantur impense.
Dos quod sit quid vniuersale.
Si vltimo anno non fuerunt fructus recollecti non fit deductio expensarum.
Colonus ante diuisionem fructuum quod non deducit impensas.
Verbum fructus prolatum a lege quod intelligatur deductis expensis.
Et quomodo prolatum ab homine. nu. 7.
Dispositio huius. l. an habeat locum in fundo dato estimato in dotem.
Dictio mox quomodo capiatur.
Si testes dicunt quod testator instituit heredem Titium postea sempronium quod censentur ambo instituti.

b † Fructus intelliguntur mariti et mulieris deductis expensis. h. d. Primo ponit quando matrimoniũ durauit vno anno vel minus. Secundo quãdo plus. scda ibi ita et. Prima subdiuiditur: quia primo ponitur dictum. secundo declaratio dicti. tertio exemplum. secunda ibi: qõd scęuola. tertia ibi: nam si mulier. ¶ Oppo. j. l. c prori. §. interdum. Solu. ibi matrimonium durauit pluribus annis integre: sed ꝙ̃ est vnus annus non completus: recurrimus ad distinctionem huius. l. Item oppo. j. prori. l. §. ob donationes. Sol. ibi in viro qui nõ deducit: hic in muliere fm quosdam: tu dic qõd ibi matrimonium durauit integro tempore. hic autem fuit vnus annus non completus. Quero de quibus expensis loquitur hic. dicit glos. et bene quod loquitur de impensis que fiunt fructuum querẽdorum causa. ¶ Quero circa fi. huius. l. † cum matrimoniuꝫ durauit pluribus annis de quibus fructibꝰ deducantur impense facte a muliere. c. de pumis non: quia sunt consumpti. de vltimis non: quia in eis a muliere nõ est impensum. Glos. dicit qõd de vltimis: quia vltimi succedunt loco priorum. argu. l. imperator. §. fi. et. l. seq. j. de lega. ij. pro hac glo. primo est tex. huius. l q̃ hoc probat expresse. Secundo ratio † dos enim est quid vniuersale: vt dixi supra eodem. super rubr. sed in vniuersalibus vna res succedit loco alterius: vt prealleg. l. imperator. in fi. et nota in. l. si rem et prętũ. s. de peti. heredi. et hoc facit ad. q. quem dixi in. l. si seruus legatus. §. qui quinq;. infra de legatis primo. ¶ Quero extra glo. † quid si vltimo anno nulli fructus sunt percepti. Dicit Jacob. de areti. quod nulla fit deductio ab aliqua partium. sicut enim si fructus vltimi anni succedunt loco fructuum primi anni si sunt vbertiores: ita si sint minores vel nulli et cetera. pro hoc alleg. infra lege proximã. §. si fundũ. in fine. ¶ Contra hoc videtur casus. supra de petitio. heredi. lege quod si sumptus. Respond. ibi loquitur de possessore hereditatis bone fidei: qui non debet pati commodum vel incommodum: quia restituit quatenus est locupletior. hic loquitur in viro et vxore qui patiuntur commodum vel incommodum secundum quod casus occurrit. ¶ Ter-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

5 tio quero †locat quis fundū dūz colono ad dimidiam a
partem fructuū.colonus vult ante omnia deducere
expensas:postea dividere fructus per medium ar. b
huius.l.an possit.Ja.de are.dicit qđ non:quia ope-
ras suas ꝛ expẽsas videtur ponere pro illa media- 3
tate fructuū quã lucratur. arg.l.cum duob⁹.§.si in
cocunda.s̃.pro socio.ꝛ sic habet se cõis vsus ꝛcon-
suetudo que est seruanda.ar.l.cũ delationis.§.asi-
nam.j̃.de fun.instru.ꝛ.l.annuculus.de ver.sig. Nec 4
ob.hec.l.vt dicit Ja.qꝛ hec dictio fructꝰ profertur
a lege.sed in.q.predicta profertur ab hoie. ¶Pro
6 declaratione huius.q.dic aut †verbũ fructus ꝓfer- 5
tur a lege ꝛ intelligitur deductis expẽsis:vt hic.fal
lit in decimis vt extra de deci.c.tua nobis.ꝛ not.de
7 peti.here.l.si a dño.vel a patre.§.fi. Si vero †ꝓfer 6
tur ab homine.tunc aut ista dictio fructus ꝓfertur
ad fructus extantes in fundo seu pendentes.ꝛ intel
ligitur de fructib⁹ integris deductione nõ facta:vt
l.si pendentes.in prin.de vsufruc.ꝛ.l.quoties.§.si co 7
lono.ro.tit.ꝛ.l.qui pendentem.de actio.empt. et.j̃.
de his que in frau.credi.l.fi.§.penul.licet gl. videa-
tur ibi aliter dicere.vt in.l iulianus.§.si fructib⁹.s̃. 8
de act.emp.ꝛ de in.fisci.l.fi. in fi. Si vero refert ad
fructus futuros recolligẽdos:intelligitur deductis
impensis:vt.l.fundi trebatium.j̃.de vsufru.leg.ꝛ gl. 9
in.l.si quis argentũ.§.j̃.C.de dona.et hoc nisi aliud
sit actum tacite vel expresse:vt in colono dictum est
ſm Jaco.de are.ꝛ hoc verũ qñ nomẽ fructus inde-
terminate profertur.sed si ꝓfertur determinate.vt 10
decem corbes frumẽti ex illo fundo: tunc nõ habet
locũ ista distinctio.sed si starutũ dicit qđ de corbe
frumenti recollecti soluatur tantũ nomine gabelle; 11
non deducentur impense:secus si diceret de fructi-
bus:vt.l.si debitor.§.verisimile.s̃.de ꝓtrahẽ. emp.
dixi plene in.l.inter stipulantẽ.§.sacram.j̃. de verb. 12
8 ob. ¶Quero †vtrũ ista.l.habeat locũ in fundo esti
mato dato in dotem.rñdeo non:vt.l.j̃.§. sed ꝛ nouis
simi.C.de rei vxo.actio.ratio qꝛ estimatio facit emp
tionẽ.ꝛ ideo fundus videtur carior estimatus ꝓ-
pter fructus:vt.l.si qđ ex pamphila.j̃.de leg.ij. et.l.
9 fi.§.pe.j̃.de his que in frau.cred. ¶Ultimo †est hic
quedã glo.super verbo diuertit ꝛc.que intelligit qđ 13
a mor⁹ dicitur fieri qđ intra mensem fit.ꝛ idem vide
tur in dictiõe postea. ¶Et hoc inducit Dy.ad que- c
10 stionem † testes dixerunt qđ testator instituit here-
dem Titium postea Sempronii. ¶Quero vtrum
vltimus tantũ erit heres. Mihi videtur qđ sic:quia
hec dictio mox ꝛ postea denotãt interuallũ vt hic ꝛ
l.nam ꝛ postea.s̃.de iureiur.et.l.post diem.s̃.de le
ge cõmissoria.et.l.per interuallum.s̃.de iudicijs. et
j̃.eo.l.post dotem. ¶In cõtrariũ:quia dictio mox
et dictio postea possunt accipi incõtinenti post: vt
l.j̃.§.j̃.j̃.de ver.obli.ꝛ pro hoc extra de electi.c. quia
b propter. Concludit⁹ ergo Dy. qđ verbum mox et
postea sunt ambigua: ideo in dubio ambo intelli-
guntur heredes.pro hoc.j̃.de vulga.ꝛ pupil.l. si pa
ter captus.ꝛ in auc.de incest.nupt.§.j̃.colla.ij.arg.l.
quoties.j̃.de reb.dub.

11 ☞ Mulier qñ non habet aliud preter dotem de-
ber intra annum ali ab heredibus viri.

12 Heredes viri lucrantur fructus dotis pro illo anno
quo alimentant mulierem.

¶Quod mox. de dictione mox illico statim vide
Lar.consi.x.de ver.signi.

☞ Andre.Poma. ¶Concludit.vide Aler.consi.
liiij.ver.lx.
j.volu.

Mulier debet operari in illa domo
ex qua alimenta percipit ex legis dis c
positione.secus si ex dispositione te-
statoris.

Mulier qñ non vult stare vel non po
test cũ heredibus viri:qñ cogat.vel
debeat deducere quantũ interſit he-
redi ex non prestatione operarum.

Heredes mariti qđ lucrantur fructꝰ
dotis qñ superabundant alimentis
prestitis vxori defuncti.

Contributio fructuum sicut nõ fit in
fructibus naturalibus nisi de perce-
ptis:ita in pensionibus.

Quis teneatur stare colono qñ res in
ipsum transfertur ex necessitate. secꝰ
si ex voluntate.

Tempus locationis si excedit annũ
a die matrimonij: de illo qđ excedit
vir nihil habere debet.

Locatio fundi dotalis si esset facta
pro certa quãtitate fructuũ qui per-
cipiuntur ex ipso fundo qđ nihilveni
ret in contributione.

Mulier qñ possit agi contra colonũ
sine cessione qñ fundus fuit ad ipsaz
reuersus.

Vir si decedit qđ transmittit fructus
perceptos ꝑ eo tpe quo durauit ma
trimonium ad eius heredes.

Canonicus qđ non transmittat fruc
tus perceptos pro rata anni quo ste
tit in canonicatu ad eius heredes de
iure canonico.

Ista decisio forte non procedit in ca
nonicis sctẽ Marie de la scala Me-
diolani.

13 Si mulier locauit fundum qñvir de-
beat aliquid habere de fructibus.

DUoctio. 'Si fũ dus ple
nus fructibus datur in
dotem tempus locatio
nis inspicit vt sciamus
qđ percipit de pensione.i.ꝑ quanto
tpe pcipit pensio: tps ꝛo matrimo
nij inspicit vt sciam⁹ pro quota parte
anni de pẽsione vir lucrat. sed si fun
dus vacuus dat in dotẽ:tẽpus loca
tionis pro nullo inspicit.h.d. vsq; ad
§.ob donationes.primo ponit' dictũ
in genere.Sc̃o exemplificat qñ ple
nus fundus datur in dotem. Tertio
exemplificat qñ fundus vacuus dat
in dotem.secunda ibi nec enim.ter
tia ibi:econtrario.prima pars est cla
ra. et gloss. prima ponit casum in
hoc ꝓncipio. Secunda pars subdi

¶Duoctio. Adde
in quãtum
Ale.ã hic
de.de an-
cha.consi.
lxxxvij.qđ
ita ꝓpter
timorẽ bel.
li sit fieda
remissio si
cut si esset
bellũ qđ.ꝓ
hoc facit
idẽ consi-
luit consil.
cccxxj.qđ
si dr filiaz
infirmam
morbo pe
stifero e-
mãcipet vt
possit testa
ri vt ipsum
vniuersalꝫ
instituat ꝛ
filium pro
prijs infam
tẽ i modi-
ca re: qđ
nõ vz emã
cipatio in
prudiciuz
eoꝝ q̃ suc-
cessuri fuis
sent ab ite
stato ifan-
ti qꝛ prori
musmorti
habet ꝓ
mortuo.

☞ Andreas
Pomate.
¶Duoc-
tio.vide ad
istũ tex. q.
formatã ꝑ
Oldr. ꝓsi.
cxij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Primo.dic fm Pau.de cast.qđ hic nō omnes cō cesserunt tum quia hoc non reperitur iure cautum: tum quia dilatio debet prodesse heredibus quibus a lege datur vt ff.l.si constante.§.quoties. sed hic esset onerosa:ergo videtur nō bene dictum. Adde qđ Abb.psil. xxxix.li.ij. dixit quod Ly. refert multos tenere q nō debeat alias qđ sibi videt subtilior et verior opiō. q: mulier pōt cōsuli videndo ius sibi cō petens de

uidit:quia primo remouet quorundam opinionē falsam.scđo illud probat reducendo ad inconueniens. tertio concludit et exemplificat. scđa ibi alioquin.tertia ibi itaqz.Item tertia pars subdiuiditur:quia primo loquitur qñ fundus fuit datus vacuus et eo marito nullos fructus percepit. Scđo qñ maritus percepit aliquos fructus sed non integros. Tertio ex predictis ponit vnam illationē. scđa ibi item si messes.tertia ibi: apparet igitur. Ad primā partez opponō qđ a tempus locationis inspicitur vt patet 1 cle.stabimus ergo cum glo.et cōmuni opi. qđ si non habet vnde se alat mulier infra annū omnino alenda sit a viri heredibus.et ita consulunt Bald. consi. alle.consi.ccviij.ij.volu.et do.Lar.consi.lxxiij. an autem heredes viri lucrentur omnes fructus an solū p ea parte p qua expēse facte sūt.anto. quem Paul⁹ de cas. sequit dicit qđ ea ten⁹ lucrētur quatenus expo nunt. et sic potius de suo mulier alidicitur. pro quo facit quod voluit Bal.in alleg.consi.ccxxiiij.scz quod heres viri non teneantur ad alimenta nisi secūdum quantitatem dotis non secundum patrimonium viri.et hoc idem voluit Jaco.but.in.§. illo proculdubio.vt refert do.Alexan.quam opi.putat de iureverioremlicet Bal.non alleget.tamen Barto. et glos. aliter loquūtur.operari autem cui debeat dic scđm Pau.de cast.illis a quibus percipit alimenta si stat in domo omniaqz illa facere tenetur q̄ operari scit per glo.in.l.si sic.de ope.lib.Si autem extra domū habet alimenta ex eo quia cum honore vel pacifice stare in domo non potest vel est consuetudo in patria quod mortuo marito reuertantur ad domū patris vel suorum:tunc quia per ipsam non obstat debet ali extra domuz deducto eo quod ex opera sua commode lucrari potest.ita dicit Paulus de castr. hic et Bald. allega. consilio diuersissimoquinquagesimooctauo An autem post annum possit petere alimenta. Raphael cumanus dicit communem opinio.esse quod post annum non possit petere alimenta quia secundum Angelum imputandum est mulieri que non repetit dotem ex qua se alere posset.et hoc probat per legem tirta infra de solu. confirmat Paulus de castro quod simile videmus qđ quis potest petere sortem non tamen vsuras. lege puma.cum ibi not.C.de senten.que sine certa.quanti.et ita dicit dominus Alexander tenuisse Jmol. hic Anton.de butri.et Joannem andream in capitulo salubriter.de vsur.Hostien.in summa.de vsu. paragrapho aliquo. versicu. quid econuerso. Romanum in capitulo consuluit.in repetitio.de vsu.in tertia questione.Tancre.in sua compendiosa. in rubr.quia iure cautum non reperitur quod mulier heredibus viri teneatur operari.ergo nec ali.argumē. lege secundum naturam.adde quod Abb. consilio allega.supra consuluit quod non valet statutū disponens quod vxori relicte debeantur alimenta dotis nec dos soluatur. et ita dicit tenuisse Joannem de lign.in clementi. prima. de vsu. quia dicitur vsura alleg. etiam Jmol. in capitulo salubriter.vbi dicit quod si heredes viri pignorauerint mulieri fundū

rī ab heredibus viri. Ita ꝓsupponit hic gl. nostra. et hoc firmat in. §. exactio. C. de rei vxo. act. ꝛ in. l. pe. ff. vt in pos. lega. ꝛ in Spe. in tit. qui fi. sint legi. §. j. ver.
2 sed nūc dicamus. Scō no. † q in illo anno heredes viri lucrari debent fructus. per regulam iuris ſm naturam. cū enim sustineant onus: habeāt lucrum ſm Dy. vt extra de reg. iur. c. qui sentit. lib. vj. ¶ Extra gl. quero infra illum annum vbi mulier dz operarie
3 Rñdeo † ibi vbi debet alimētari: vt. l. sicut. in pan. ff. de ope. lib. ꝛ ibi no. qō intelligo verum qñ debentur alimenta ex dispositione iuris siue legis: vt in qōne proposita: sed si ex dispositione testatoris tūc illud cessaret: vt. ff. de ali. et cibā. lega. l. libertis quos. §. j.
4 ¶ † Quero quid si mulier nō vult stare in domo cū heredibus viri e Spe. in tit. qui filij sint legitimi. distingut aut ibi potest honeste stare: aut nō. sed ter. in. l. libertis prealleg. §. fi. videtur dicere qō non imponatur necessitas standi cum heredib⁹: sed qō debet alibi alimentari. sed tūc quid fiet de operis mulieris. Rñdeo quedam sunt mulieres quarum nulle sunt opere in domo: vt iste domine magne que suis manibus nihil operātur. ꝛ tunc de suis operis nulla est ratio: vt. l. fi. ff. de oper. seruo. si vero est domina que operaretur: tunc de alimentis dz deduci quantum interest heredis ipsam in domo operari: vt. ff. e.
5 l. si cōstante. §. quoties. ¶ † Quero quid si heredes 7
in alimētis mulieris expendant minus quā sint fructus dotis. Dy. hic format istam questionē ꝛ nō determinat. credo qō heredes isto casu tenent vicē defuncti: mulier cui illo tpe videtur stare in primo matrimonio: vt. l. fi. C. de bonis maternis. nā sicut si fructus dotis nō sufficerent sibi de suo deberēt supplere ita si superabundant debent lucrari. Venio ad secundam partem scz ad versiculum neqz enim.

Neqz enim. ¶ Et intro gl. magnā que est ita difficilis sicut aliqua alia que sit in isto libro. ¶ Opp. hic dicitur q quarta portio mercedis miscetur cū fructibus perceptis. ¶ Contra imo tertia: quia tertia parte anni durauit matrimonium. Rñdet gl. q illa portio non debet cōputari anteqz debeatur: sed nō debetur ꝓ tribus mensibus. ꝛ sic ꝓ quarta parte anni. ergo illa tantum cōputatur: sed si ꝓius locasset ꝓ maiori tempore cōputaret. fructus enim percepti cōtribuuntur hic: vñ
a sicut de fructibus naturalibus[a] non fit contributio a
6 † nisi de perceptis: ita de fructibus ciuilib⁹ ꝛ de pensionibus non fit cōtributio nisi quatenus sunt percepti. vide glo. que hoc dicit. ¶ Ad hoc opp. quia ſm hoc tempus locationis inspicitur: q ab initio negauit. Rñdet glo. tempus locationis inspicitur vt sciamus quid percipitur: tempus matrimonij inspicitur vt sciamus ꝓ quota parte anni fructus vir lucret: et sic si bene cōputes de tribus aureis ꝓ quatuor mensibus vir habebit vnum. ꝛ si dicis quare ꝓ primo mense hz aliquid de pensione. Rñdet gl. et bene quia ꝓ illo mense subijt onera matrimonij. ergo ꝛc. vt in re. iur. ſm naturam. Et q hoc sit verum apparet ex ter: qui vult habere virum tertiam partē quarte: sed si aliud diceres haberet solum quartam quarte. ¶ Opp. ꝛ videtur qō tota pensio venit in contributione sicut totus fructus. Rñ. hic tractatur de diuisione fructuum perceptorum tātum. sed totus fructus ꝓ restitutione dotis qō mulier tenetur fructus cōpensare. ꝛ idez sensit Pau. de ca. hic nisi nō haberet vnde se aleret. et ad proxime dicta faciunt que vult Pe. de anch. cōsi. xciij. qō licet testator damnet heredem soluere. x. annua donec dos soluatur ꝓ centenario occasiōe alimē torū qō illa mulier exigere nō pōt. Si tñ mulieres solite sunt mercari vl dare pecunias suas ad partez lucri illi⁹ lucri cessantis pōt rō haberi. vt est i. l. iij. et ibi glo. de eo qō cer. loc. ꝛ de ꝫ consuluit Pau. ō ca. consil. cccl xxxv. vbi

est perceptus: nō tota pensio ideo tota in contributione nō venit. ita dicit gl. ¶ Contra hoc opp. imo tota pensio est percepta. vt. ff. de reg. iur. l. qui act. habet imo plus qz fructus quia ꝓ viri solicitudinē habetur pensio: sed fructꝰ solus nō. vt. l. si nauis. §. de rei ven. Bl. rñdet tribus modis. Primo q non ꝓprie dz haberi id ad qō quis hz actionem. vt. l. minus. ff. de reg. iu. Ista sol. destruitur per tertiam rñsionem quā statim dicam. Scō modo soluit qō hoc est ideo. q mulier grauatur in vno: quia tenetur stare colono. vt. l. si filio. §. fi. ff. e. tit. ꝛ l. in vendi tione. §. j. de bo. auc. iudi. pos. ideo cū translatio fiat in mulierem de necessitate. ideo releuatur in alio vt nō contribuat pensionē totam. ideo ex hac glos. distingue aut res † trāffertur ad aliquē ex necessitate ꝛ cogit stare colono. aut ex volūtate ꝛ tūc secus. dixi etiam videtur voluisse qō si mulier non habet vnde se alat ꝛ pacta fuerit cū heredibus viri de lucrando aliquid vltra dotem qō licite retinere possit dicit dicta canonistarū procedere qō mulier nullum cōmodū percepisset de dote: quia tenuisset in casa vel haberet vnde se aleret. quas autem vsuras et qualiter possit maritus petere ab heredibus vxoris quibus est facta mora in soluendo dotem. vide plene ꝑ Bo. consi. cccxvij. ꝛ ad ꝓme dicta an mulier possit post annum petere alimenta dotis. vide Bald. consilio cclij. secūdo volum. et Barto. consi. cxxviij. incipiē. Franciscus.

Andr. Poma. ¶ Primo, vide Alex. cōsi. xxvij. col. j. volu. iij. ꝛ cōsi. cxxxiij. in pan. ꝛ per totum. eo. volu. vbi declarat Bar. consi. lxxvj.

¶ Naturalibus. Qui dicantur fructus naturales ꝛ qui industriales vide eundem Bar. in. l. ex diuerso. §. de rei ven. Bal. in. l. qō oneribus. C. de iu. do. Bal. in. l. ancille. C. de fur. do. Anto. ꝛ cano. in. c. graue. de resti. spo. Bar. in. l. fi. ff. ad. l. fal. Bal. in rub. C. de fru. et lit. expen. Bal. in. l. fi. C. de vsu. Et licet pensiones veniant appel. fructuum vt per gl. ꝛ doc. hic vt etiaz est tex. in. l. si nauis. §. de rei ven. ꝛ in. l. videamus. §. de vsur. tamen Bal. in. l. si traditio. C. de actio. emp. qō pensiones stricte non veniunt appel. fructuū ꝓ quo bonus tex. in. l. cum autem. §. cuz redhibetur. §. de edil. edic. et in. l. mercedes. §. de peti. here. et in. l. predioꝝ. in verbo locum fructuum. §. de vsur. si ergo loco fructuum ergo non sunt fructus. cum aliud sit esse fructus aliud loco fructuum. l. mercis. ia. ij. ff. de verbo. signifi. qō est no. propter statuta et qui dicantur fructus industriales et qd de oleo. vide Bar. consi. cxxv.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Pro hoc dico. Adde q̄ cū Bar. trāsit Ang. pau. de ca. ⁊ Inno. sed Mod. ro. ⁊ Aler. contra quia licet non sit nata actio ⁊ obli. tñ spes ip̄a videtur posse cō tribui ⁊ diuidi in. l. spē. C. de dona. l. in quantitate. ff. ad. l. fal. nec iste tex. ꝑm ipsos considerauit natiuita tem act. et ob. ſz soluz acquisitio quo ad iur. interpreta tionez ꝑm quā interp tationē nō reperīt iu re cautum q̄ pēsio cō fistēs i fru ctib⁹ nasci turis non ita cēseat acq̄sita ꝑ tpe ꝑteri to sicut pē sio ꝓsistēs in pecunia vel alio ge nere cū ler gñatr lo quat alle. ro. ter. i ff. si messes. i ea. l. quē te net. d. Alle xā. dicit nō facere ad ꝓpositū ſz ip̄e dicit ꝑ bari ⁊ da rū est vbi aliq̄d mi bi cōperit sub condi tiōe semp habeb rō illi⁹ q̄ pē det ab eue tu cōdi. vt l. i. l. lege aq. si deletuz. §. ad legē aq̄l. et in. l. si seru⁹. §. de condi. furti.

plene in. d. l. si filio. §. fi. ff. eo. vbi vide gl. ⁊ no. Tertio modo soluitur. pēsio de iure peti nō potest: nisi in fine anni. vt no. in. l. iij. C. locati. ⁊ ideo merito tota nō cōtribuitur. certe ꝑm istaz sol. nec ꝓ trib⁹ mensibus cōtribue retur: quia non potest peti. vñ isto tempore Jo. legit aliter istam. l. vez q̄ tota pēsio cōtribuatur tripliciter re: noiez ⁊ spe. Et scōm hoc oportet te ponere q̄ locatio esset facta ꝓ. xij. aureis ita q̄ quolibet mense vnus aureus solueretur. Sed qualiter ista cō putatio fiat. gl. ponit hic ita obscure q̄ doc. ⁊ scholares cōmuniter nō capiunt. Dubiū est quia. xij. debētur ꝑ vno anno a die locationis. et vir non dz habere nisi ꝑ vno anno a die con tracti matrimoniū: q̄ annus nō capit nisi. xij. mēses de tpe locatiōis. Ideo cōputatio fiet tribus modis. Primo modo vt vnus mēsis detrahatur. vt sic tria ꝓtribuantur re. ⁊ octo spe. q̄ a eēm Jo. dixit nouē detracto vno mē- 9 se. idē est dicere q̄ octo. ¶ Nota ex hac expositione gl. † q̄ vbicūq; tps locationis excedit annū a die matri monij: de illo q̄ excedit vir nihil ha bere debet. Nec ob. ff. e. l. ver. ecōtra rio. ⁊. §. item si messes vt in quolibet eoz dicam. ¶ Alij aliter cōputant vi delicet q̄ tota nouem cōtribuātur in spe. ⁊ ne incidas in illud absurduz q̄ fiat cōputatio ꝓ. xij. mensib⁹: pēsio vltimi mensis attribuetur mensi bus precedentibus. ⁊ sic ꝓ singulis quatuor mensib⁹ debeātur quatuor aurei cū dimidio. ⁊ sic in octo mensi bus debebūtur nouem. Cōtra istam cōputationem op. quia nō est in pote state nostra facere q̄ illud q̄ quisdz in mense sequēti debeatur in preceden ti: quia ante diem male agitur. vt. l. ff. qui di. vsuff. le. ce. Sol. ad istud euitā dum dicebat Jo. hanc cōputationē faciendā esse finito anno a tpe locationis. vt sic debitoris in nullo inter sit: tunc cēm fiet cōputatio perinde ac si ꝓ precedēt trib⁹ mensibus ille vlti mus aureus esset debit⁹. Tertio mō fuit dicē do hanc opi. Jo. pōt fieri illa cōputatio: vt. j. dicet in gl. vez q̄ vi deat perceptū quātū istud nomē de bitoris debētis mercedē posset veni di. vt ibi alij q̄ caueat re. Si ista opi. Jo. in aliquo esset vera: deberet intel ligi ꝑm primam cōputationez in veritate tñ non est vera: q̄ est cōtra istaz literā. Teneo ergo primā lec. s. q̄ tria tñ cōtribuantur. ¶ Ad rationē in oppositū dū dicit q̄ oia cōtribuantur quia oia videnť percepta. vt in regula iuris qui actionē. Rñdeo hic tracta tur solū de diuidē dis fructib⁹ a viro perceptis. dico ergo q̄ ab initio colonus debet totā pensionē. vt. l. si a colono. ff. de fideiuss. sed videnduz est cui debeat. Rñdeo ꝓ illa parte anni ꝓ qua fundus ad virum pertineat ipse vir implet cōtractū quia patitur colo num frui. Ideo ipsi viro videtur acquisitum merito in ꝓtributione venit: ⁊ ꝓ alia parte anni qua fundus pertinuit ad mulierē ipsi muliери videtur debita pē sio in effectu: ipsa eēm mulier cōtractū implet ⁊ patit fruī: ergo merito sibi debetur. vt. l. si seru⁹ cōmunis meuij. §. fi. ff. de stip. ser. ⁊ ibi dixi. ¶ Quare aūt hoc casu non contribuatur illud q̄ a muliere percipitur sed solum q̄ percipitur a viro dicā statim in sequēti parte. ¶ Op. quā cūq; opi. teneas reperīt q̄ vir hz ꝓ isto vltimo anno partē fructuū duoz annoꝝ. Glo. hic in fi. tñ det q̄ nō hz nisi vnus annus tantū. tñ ille annus est fertilior. ita dicit glo. in fi. ¶ Cōtra hoc op. extra glos. si fundus iste nō esset locatus de fructibus sequentis anni vir nihil dz habere. vt. §. l. ꝓri. ergo eadē ratione nec hic. Ñ. non est eadē ratio. nā si fundus nō esset locatus. in fructib⁹ percipiē dis vir nihil iuris videtur habere. ⁊ ideo nō pōt dici q̄ veniāt in cōtributione tanq̄ ꝓcepti. secus si locaū it vt dictū est. Et ꝑ hoc dico a si ista † locatio esset facta ꝑ certa quātitate fructuū q̄ percipient ex isto fundo q̄ nihil veniret in cōtributione. nā illa ꝓmissio hz cōditionalis. vt. l. j. ff. de cōdi. ⁊ demō. Et ideo merito viro nihil est quesitū: sed si locatio esset facta ꝓ certa quātitate in genere: soluē da quolibet mēse vel in fine anni nō curo: pars venit in contributione ꝑm formā hums legis. quia licet hec obligatio sit in diem tñ dies cedit viro debeť. vt. d. l. cedere diē. ff. de ver. sig. ¶ Circa istā † partē querit gl. q̄ñ fundus reuertitur ad mulierem: an mulier possit agere sine cessione ꝯ colonū. Glo. determinat q̄ non. sed vir co gitur cedere vt in gl. Si tñ vir nō esset vel nō reperi retur per quē cogi posset: tunc haberet actionē vtilē sine cessione. vt. l. j. C. de ac. ⁊ obli. ⁊. §. de insti. l. j. Ve nio ad tertiam partem. f. ad versi. econtrario.

Econtrario. ¶ Opp. q̄ litera videť sibi con tradicere. dicit enī ecōtrario quoq; ⁊ sic dicit q̄ est hic ꝙuum: ⁊ est idem. Rñdeo nō cōtradicit q⁹ ista verba referuntur ad diuersa est enī ecōtra ad ꝓcedēt ia: q⁹. §. mulier dedit fundū ple num fructib⁹: hic vacuū sed est idē quia circa diuisio nem fructuū habeť ratio mercedis vel fructuū nō a die locatiōis: sed ꝺcti matrimonij. vt hic ⁊ ibi ꝑm gl. et bene. ¶ Ad hoc op. q⁹. §. dixi tñ illā partē pēsio nis diuidi cui⁹ tps fluxit durāte matrimonio: hic ve ro totā pensionē dicit diuidi: ⁊ sic nō est idē. Rñdeo q̄ est idē sed non q̄ oia vtrobiq; cēm pēsio cōputať. sed ibi pars. hic tota: ⁊ ratio est q⁹ ibi datus fuit fun dus plenus. hic vacuus. ꝑm gl. ⁊ bene declarādo. vt j. dicā. Alij soluūt dicē do q̄ hic est ꝓ oia idē. et ma gis ponit quedā facti accidēt ia q̄ iuris ministerū. ideo non placet glos. Tertij vt pla. dicunt se non in telligere istum. §. Quarti vt Jo. qui in precedenti. §.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tenet q̄ ola cõtribuantur. dicit q̄ est per oia idē sed illius opi s. repro baui. tene ergo primā so. gl. ¶ Ad huius declarationē scias q̄ qñ vir fructus percepit nihil sibi debetur a muliere de eo qđ percipiendū est sed qñ maritus non percepit fructus: tunc debet sibi a muliere de eo qđ percipiendū est ab ea de pensione. vt. j. e. l. §. interdū. vnde merito in precedenti ver. marito nil debet de pensiõe percipienda hic sic. ¶ Item aduerte q̄ intelligo istū. §. q̄ mulier locauit fundū pro xij. habito respectu ad fructus q̄ percipiuntur infra annū a die matrimonij merito vir de illis debet habere partē. Et quod hoc sit verum apparet ex litera: licet enī vinea locetur de mense martij pro vno āno pro. xij. aureis. Hoc fit respectu vin9 vindemie que percipitur de mē se octobris. et sic intra annum a die matrimonij. Si enim locasset pro maiori parte forte pro. xviij. aureis in duobus annis vel in viginti mēsibus. et sic respectu fructuum duorū annorū: vir nō deberet habere nisi de pēsiõe que respicit fructus illius anni quo matrimonium durauit: nec enim pro vlteriori tempore debet habere. vt patet ex precedenti parte. fallit in versi. itē si messes j. eodem ſm secundam lecturam. vt ibi dicam. Et eadem ratione dico si vir locasset pro multis annis et pensionem ab initio recepisset q̄ solum debet vir pensionem habere que respicit fructus quos ipe debebat habere illo anno. et residuum debet restituere mulieri. ¶ Opponitur j. de iure fisci. l. finali. glosa parua que incipit pro tota locatione. ꝛc. dicit aliter distinguī in predio vendito alij locato quam hic. pro hoc assignio rationē: quia venditio fit ex voluntate ista restitutio fit ex necessitate vt not. s. in gl. magna. ¶ Opponitur supra de vsufru. l. defuncta. 1 2
11 dicit glo. † aliud in fructuario aliud in viro. assignat rationem quia vir percipit fructus respectu oneris matrimonij vt. l. pro oneribus. C. de iure dot. vnde pro ea parte anni qua onera sustinuit lucretur fructꝰ: sed fructuarius percipit fructus propter ius. qđ habet: non respectu alicuius oneris: vnde eo ipso quod percipit fructus facit eos suos irreuocabiliter: et si decedit anteq̄ percipiat perdit ius percipiendi totaliter. ¶ Unde forte esset † idem dicendum de canonico qui decedit: quod in viro. vt fructus perceptos et percipiendos transmittat ad successores p rata anni quo stetit in canonicatu: non enim percipit fructus tanq̄ simplex fructuarius: sed propter onera ecclesie que sustinet. canonice tamen aliter dicūt quibus in hoc est standum. ¶ Querit Dy. hic quid si ipsa mulier locauit an debet ipe vir habere aliq̄d. a quidam quod non: quia vir nil percipit cum habeat mulier actionem. Contrarium tamen dicit Dy. et apparet ex princip. huius. l. vbi generaliter loquitur. 12 1
13 Tu † dicas mulier locauit constante matrimonio: et tunc idem est ac si locasset vir. q̄ ex bonis viri que fuit mulier. et sic est viri. vt. l. quintus. de dona. inter virum et vxo. aut locauit ante matrimonium et tunc dic vt. j. proxi. ver. sed in secam lectu. et ibi dicam. Ve nio ad ver. item si messes. 2

Item si messes. Iste versi. legitur tribꝰ modis. primo ſm primā lecturam. et est clara et bona lectura. secundo modo ſm secundam lecturam, et est notabilis lectura. licet non ita clara. tertio ſm tertiam lecturam. et ista non est notabilis neq̄ clara. prima lectura est plana ideo vide per te. ¶ Veniamus ad secundam lecturā ex qua not. q̄ si mulier ante matrimonium locauit fundum: et recepit pensionem: et postea nupsit: et anteq̄ alij fructus percipērētur diuertit tūc in recompensationē vir debet habere de fructibus sequentis anni. et sic est casus in quo ad maritū pertinent tam fructus vlteriores anni quam vltimi. quod no. diligēter: sed si mulier pensionē nō percepisset: tunc viro debetur pars pensionis. vt patet in hoc versic. ſm primam lecturam. tertiam lect. vide per te. ¶ Oppo. si fructus est perceptus tota pensio in contributione non venit. vt. s. e. l. versic. ita q̄. Sol. illud verum si fructus est perceptus totus seq̄ pro cultura totiꝰ anni. et ita ibi. hic ꝑo fuit pceptus p parte tm: quia frumentū tm et ideo in cõtributione venit pensio vindemie. ¶ Ultimo ponit Dy. vnā distinctionem de fructibus quā Cyn. refert. C. de rei vxo. act. §. sed nouissime que tm eget multa suppletione vt ex pcedētibus pateat vide per te.

☞ Dos est quid vniuersale.

Compensatio quantitatis debite in pecunia ad quantitatem fructuū qđ non fiat.

Unum genus qñ possit solui p alio.

Quis q̄ non teneatur ad fructꝰ perceptos: sed ad estimationem.

Ob donationes. Op. cõtra petitionē dotis nō obicitur cõpēsatio. vt. C. de rei vxo. act. §. sed nec ob impensas. et. §. sed nec retentio ob res amotas. Sol. dicit gl. q̄ isti fructꝰ nō sunt dos iz actione de dote petūtur. q̄ nō est verū q̄ † dos est ēd vniuersale. vt. j. ti. j. l. qđ dz. et dixi. s. e. ti. sup rub. vñ nec ipsa res data in dotē nec fructus ppie sunt dos iz sint dotis. a Ad 3tiū dic vt dicā. j. eo. l. rei iudica. §. j. ¶ Op. hic3 fit cõpēsatio de spē ad quātitatē vel de spē ad spēm. Cõtra de. l. si quenerit. de pig. ac. gl. fol. q̄ hic res amote et donate desierūt extare et sic mulier ad q̄titatē tenebat. Item fructus desierūt extare et sic vir tenebat ad quātitatē. vide gl. et no. q̄ notabilis est: annuit ergo ista glo. q̄ † quātitatis debite in pecunia ad quātitatē fructuū nō fiat cõpensatio. Contrarium no. C. de compensa. l. neq̄. Jaco. de are. dicit tenę vltimā opi. positam in gl. in. l. cõtraria. et sic ista remanebit firma: q̄ enim cõpen-

Andreas Bomare. ¶ Oppo. hic. Vide in materia fructuū cõsumptoriū p Bart. in rubr. C. loca. in. xv. colum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andreas pomate. ¶ Predictꝫ vero limita hec per Barto. l. eum qui. in fi. princi. ff. de his quibus vt indig. ꝛ adde Bar. in materia l. dñi. predi. C. de agri col. et censi. li. xj. et l. ex diuerso. §. j. ff. de rei vend. in fi. panor. c. grauis. de resti. spolia.

b ¶ In anno. Adde ꝙ Bal. infert ad qō. si vendo tibi vuas meivtrida rij que bis in anno colliguntur quod debet intelligi facta vendi. de prima vice quod limita secundum Roñ. nisi quātitas pretij aliud iudicaret: quia esset magnum pretium nisi pro prima vice quia tunc intelliguntur vendite omnes per text. in l. cum fundo. §. vtore vtro. supra de iure do. Item limitatur nisi essent aliate ex causa lucratiua quia nō debent intelligi inperpetuum ita decidit Bald. in auc. excipitur. C. de bo. que li. per l. fi. de ser. vrba. predi. pro quo facit qō ipse dicit. in l. ij. C. de fideicō. ꝙ si testō: legauit vxorem suam vestiri et sic ex titulo lucratiuo debet intelligi quod singulo anno vestiatur si mos regiōis exposstulat alias illis fractis alie fiant quod est not. et si vis videre quando aliquid debetur pro prima vice vel annuū. vide Bart. in l. dotis. §. eū q ꝛ. §. quita. el grande. de verbo. obliga. et in lege penulti. infra de annu. le. Refert etiam do. Alexan. quod bal. in lege idem. C. loc. per hunc text. in ver. quod si in anno dicit quod si emphyteota cessat in solu. vel biennio vel triennio vt res est et cadat a iure suo non verificatur in eo qui cessat illo tempore si in illo biēnio vel triennio vnus solus fructus percipitur quod licꝫ ipse non exemplificet potest exemplificari in nemoribus que de tribus vel quatuor annis solent incidi. Et per hoc dicit ipse se velle dicere. q. quam habebat de facto quia ecclesia concesserat in emphyteosim cuidam pacto apposito quod in quolibet festo resurrectionis solueret canonem et transiuit binus terminus resurrectionis: quia tamen non transiuit totum biennium non dicitur cecidisse ꝛ ita dicit expresse tenere domi. Anto. in additio. Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua versi. lxxxvij. quia requiritur lapsus biennij non autem sufficit quod labatur vn⁹ terminus soluendo. et ita dicit sentire Lyn. in l. ij. in ꝛ. vel. xj. q. C. de iure emphyteo. Dicunt etiam docto. de. q. Archidia. qui locauit fructus Archidia. ad decennium vtrum conductori debeatur illud quod solitum erat dari pro suo aduentu: de quo Old. consuluit in meo consi. cxxix. quod no.

c ¶ Restituuntur. Paul. de castro querit quid de clerico beneficiato si perceptis fructibus moriatur nōdum completo anno: an eius heres teneatur restituere successori pro rata sicut here s marti an non sicut nec heres fructuarij. et se remittit ad glossam ordina. in lege prima. C. de anno. ciui. libro vndecimo. ꝛ quod not. in lege defuncta. supra de vsufruct.

c Si vultis videre de quibus bonis possit facere testamentum ꝛ quomodo de fructibus. videte Bald. consi. cccl xxiij. ij. lib.

de auro ꝛ argen. lega. l. j. §. fina. ꝛ l. titie amite. §. fin. Respondeo vnū genus potest solui pro alio si sunt eiusdem materie. vt si debeo tibi libram auri possum tibi soluere in pecunia aurea: et ecōtra: sed si sunt diuerse materie: vt si ab vno debetur pecunia ab altero frumentum non fiet compensatio vt hic: predicta vera nisi ex consuetudine sit ad aliud inductum. videmus enī qō pro floreno soluitur pecunia numerata argentea vel econtra: quod ex consuetudine procedit. vt. C. de donatio. l. si quis argentum. circa pncip. ꝛ ibi no. s. de contrahen. emptio. l. imperatores. dixi in l. paulus. j. de solutio. ¶ Oppo. ad idem fructus percepti ex pignore extenuant debitum. vt. l. j. et. ij. C. de pigno. actio. ꝛ sic fructus cum pecunia cōpensantur. Solu. illud verum si fructus sunt consumpti: sed si extant tunc sunt pignori pro debito nec tollitur debitum. vt. C. in quibus cau. pig. ta. cōtra. l. iij.

4 ita intelligit Ly. in l. j. ꝛ ij. de pig. actio. ¶ † Et predictis vero [3] not. diligenter ꝙ quando percipio fructus ex re tua licite: vt maritus creditor tutor ꝛ procurator et similes persone: consumptis fructibus non teneor ad fructus sed ad estimationez sic vt hic cum sua gl. qō est vtile quia de cetero nō potest crescere vel decrescere estimatio. quod nota.

¶ Quando fructus vnius temporis sunt maiores qꝫ alterius quomodo fiet diuisio.

Si in fundo vno anno seminatur frumentū ex consuetudine regionis in alio nihil vel seges minoris valoris quod totum biennium computatur pro vna cultura.

Quod in anno. [b] Quod in anno dicitur intelligitur de vna cultura siue sit maioris temporis siue minoris. h. d. et est notabilis. §. ¶ Oppo. ꝙ solus annus debet inspici: vt. j. l. proxi. §. fi. alias est sub hac. l. Respondeo hic bis tota terra colitur. ibi semel tñ in anno. ¶ Querit gl. quid † si fructus vnius semestris tēporis sunt maiores qꝫ alterius: quia primo fuit frumentū post ea milium. Glos. dicit idē. quia si vnus annus est fertilior altero hoc non inspicitur: vt no. supra ea dē. l. in scōa glos. magna. in fi. hoc intellige verum quando vnus annus est fertilior alio anno ex casu: sed si ex necessitate. vt puta quia ideo seminatum est milium qō sequenti anno possit facere frumentū quod alias non faceret: tunc puto qō dicetur totius temporis vna cultura et fructus totius temporis confunduntur et pro rata diuiduntur. sicut dicimus in messe et vindemia. vt. s. ea. l. ver. item si messes. et sicut dicimus in lana ꝛ fetu que percipiuntur ex animalibus vt dicam in proximo. §. ꝛ † ideo in possessionib⁹ illarum partium in quibus vno anno seminatur frumentum: in alio anno nihil: vel seges minoris valoris. puto totum biennium computari pro vna cultura ꝛ inspici pro quanta parte biennij durauit matrimoniū quod nota ꝛc.

Non solum. In animalium fructu ꝛ pōdiorum vibanorum fit diuisio sicut in fructibus rusticorum. h. d. ¶ Oppo. res mobiles nō restituūtur [c] statim mulieri vt. C. de rei vxo. act. §. exactio. vnde vir dz sibi lucrari istos fructus: vt. l. si constante. §. quoties. j. eo. difficile cōtrarium est. dicam in prealleg. §. quoties.

Dictio

☞ Dictio quasi quod denotet improprietatem et a etiam similitudinem.

2 Maritus si incidit arbores fructiferas tenetur actione de dote.

3 Emphyteota quod non possit incidere arbores fructiferas. b

a **Si fundum.** a Arbores cedue computent in fructibus: secus in arboribꝰ fructiferis et thesauris. hoc dicit. ¶ Oppo. dicitur d hic quasi in alieno inuenti. Contra. C. de iure do. l. in rebus. Huius ꝛ timore dicit gl. q̃ hic hec dictio quasi improprietatem denotat. Dyn. dicit q̃ denotat similitudinem quia nullum simile est idē: vt l. q̃ nerua supra depo. ¶ Contra hoc oppo. de. §. thesauros. in fi. de re. di. Sol. fateor q̃ sit viri vt ibi. sed reuocabi e liter vt hic. q̃ debet restituere. ¶ Quero quid si vir

2 incidit arbores fructiferas ꝛ qua actione tenetur. di- 3 cit glo. q̃ actione de dote: et in hoc bene. vel actione l. aquil. et hoc non placet: quia maritus est domin? fundi dotalis: ergo nō tenetur. l. aquil. sed sibi datur vt. l. item mella. §. legis. ad. l. aquil. Non obst. s̄. ad. l. aquil. l. si seruus seruum. §. si maritus. in glo. allega. f q̃ ibi vxor dedit damnum in rebus maritꝰ: ꝛ sic in rebus alienis. hic maritus in rebus dotalibus et sic in rebus propꝛijs. ¶ Querit Dyn. aliquis accepit fundum ī emphyteosim an ꝛ possit arbores fructiferas incidere. videtur quod sic: quia habz vtile dominiū: vt. l. j. supra si ag. vecti. pe. sed in re ppria quilibet est d moderator et arbiter: vt. l. in re mandata. C. manda. et. l. si quid possessor. §. sicut. supra de pet. heredi. In

b contrarium dicit Dyn. quod sit idem b quod hic dicitur in marito. vt in lege in fraudem. §. conductor. infra de iure fis. et infra de cens. l. forma. §. si vites de vsu et ha. l. si ita. §. primo. idem in vasallo seu feudatario eadem ratione.

1 ☞ Impense que fiunt in querendis lapidibus q̃ debent restitui. e

2 Mulier que non permittit virum accipere marmor cesum qua actione teneatur. f

3 Vxor relicta vsufructuaria a marito notario quod non debeat habere fructus protocollorum.

c * **Si vir in fundo.** c Lapis qui non renascitur non est in fructu. secus si renascitur. idem in aurifodinis argentifodinis et cretifodinis. h. d. ¶ Opp. si maritus fecit fundum pretiosiorem debent sibi impense restitui. vt. l. fina. supra de fun. do. et de iure do. l. si ex lapidicinis: sed hic in versi. et impensa dicitur contrarium. Huius timore dicit glo. q̃ hic mutat casum iurisconsultus quando maritus fecit fundū deteriorē. ¶ Opp. hic dicitur quod si marmor est in fructu impensa debet restitui. Contra. j. ea. l. §. impendia. Sol. impense que fierent ad perpetuam rei vtilitatem: vt in querendis lapidicinis debent restitui: vt hic. sed postq̃ lapidicine sunt inuente: expense que fiunt in fodiendis lapidibus dicuntur fieri causa querendorū fructuum: et non veniunt in restitutione vt in contrario.

2 ¶ Querit glo. ꝛ quid si mulier non permittit virum accipere marmor quod cesum est. Dicit glos. q̃ mulier tenetur ad exhibendum: vel si impensa est facta et marmor non est exemptum tenetur de dolo. vt. l. si cum mihi. §. de dolo. hoc scꝫ reprobatur per Ja ✠ Andreas pomate. ¶ Si fundum. Vide Alexā. consil. cxviij. inci. in casu. v. col. Cepo. in tractatu de rusti. prędi. in. c. de monte. contrarium tñ consuluit Barba. consi. xxxvj. in. q̃. volu.

¶ Quod sit idem. Adde q̃ idem consuluit Bald. cōsi. dviij. inci. vulgare. est. j. li.

co. de are. q̃ cū maritus sit dñs rei do talis et habeat actionē ad exhibēdū: et iniuriarū ceſſat actio de dolo, vt. l. ✠ Andreas pomate. qui pendentē. de actione empt. ꝛ hoc est verum constante matrimonio: sed c etiam soluto: haberet maritus actionem mandati vel nego. gest. vt. l. j. §. sed nec ob impensas. C. de rei vxo. actio. ergo cessat actio de dolo. c ¶ Ultimo per istū. §. respondi ad questionem. Maritus ꝛ qui fuerat notarius legauit vsum fructum omnium bonorū suorum mulieri. quero numquid istud quod percipitur ex exemplatione protocollorum pertineat ad mulierē. Dixi quod nō. illud enim quod semel tā tum percipitur et non renascitur: non dicitur esse in fructu vt hic. sed reddi-

cum Bertoldus. pe. col. de re iudicata.

¶ Iniuriarū Bo. hic tenet contrarium q̃ actio q̃ infamat non datur inter vi. et vxorem. l. j. C. re. amo. ꝛ actio iniuriarum infamat. l. j. §. furti. contra. de infa. et. l. infamē. de pu. iudi. ita dicit consuluisse. d. Alex. padue per dictū Jo. and. in addi. spec. in tit. de iur. qui tenuit quod pro atroci iniuria inter coniuges: non detur actio iniuriarum per. d. l. ij. sed tuti? esset dare actionē in factū. ar. l. nō dz. s̄. de dolo. et hoc voluit gl. l. pretor. §. pterea ver. si q̃s ex li. j. de iurijs. ✠ And. Poma. ¶ De dolo. Vide ꝛ. xlix. in fi. §. interdū. ver. q̃ fm ista tēpora. vide Bo. sing. cccdxiij. ¶ Dixi q̃ non. Pau. de ca. dicit hic q̃ Bar. male respondit et q̃ Bald. distin. in l. j. C. de fru. et li. expen. ideo verba Pau. amittam. et dicit Bal. aut queris. an ista pecunia sit mulieris quo ad ptātem fruendi: et dicēdū est q̃ sic: vt. l. vsufru. leg. j. ō vsufruct. et. l. vxori mee. infra de vsufruc. leg. et si aliter dicerem? sequeretur quod si aliud in hereditate non haberet testator heres nunq̃ aliquid haberet. aut queritur nunquid pecunia spectet ad mulierem iure proprio et ita loquitur Bartolus inducit etiam Paulum de castro ad questio. de qua Alexander non facit mentionem. scilicet quod cum in montibus Bergomi essent quedam vene subterranee ex quibus fodiebātur cotes et iste vene essent sub prędijs priuatarum personarum et quidam fodissent per aliquod tempus illi qui habebant prędia supra impediebant dicentes venas esse eorum qui prędia supra habebāt et facit iste text. quia lapidicina est illius cuius est fundus in contrarium dicit. facit text. cum gloss. l. cū qui. et lege quosdam. C. de meta. lib. xj. et ita dicit mē ti tenendum de quo latius per eum consilio. lxxix. sequenti si vis videre consilium Barto. de perceptis protocollorum an veniant appel. fructus vide consilū. l. incip. filius petri.

cL

a ¶ Verbū cautio. vide Old. consi. lxix. vbi refert qd papa dixit in cōsistorio de predicto verbo.

✻ Pro cōcordia aduerte si testor dicat oia bona mea lego comprehendere videtur etiā noia debitorū ita Bar. in l. vxori mee. ff. de vsufru. leg. d. Alex. ibi alleg. Bart.

sibi cōtra-ria i hoc §. si vir in fundo. circa finē vbi dicit Bar. non ptine-re ad mu-lierem id qō percipi-tur ex exā-platiōe pro-tocollorū. tu dicbar. non cōtra-dicere nā in hoc. §. si vir non di-cit legatū factum bo-norum. ꝛc. Sed loq-tur quādo legauit v-sumfruc. q̄ valde dif-ferūt. pre-terea et se-cundo sm subiectam materiā in-telligit le-gatum sm qualitatē legatarij cui si co-uenit vt sē-tit Bar. in hoc. §. si vir. et ita possit limi-tari dictū in d. l. vxori. vide ad propositū Bart. in l. mutuum. c. ti. pro prima solutione que videtur melior et ibi do. Alex. videtur dare aliam solutionem quo ad illū casum. et vide per eum aliter soluentē in hoc si vis altas in. §. si fundū. colū. penū. vbi late per eum quem simul legit cum. d. §. si vir.

1 tus protocolli est huiusmodi ergo. ꝛc. qz postq̄ semel est redditus nūq̄ am-plius restituetur. cum non sit verisimi-le qz accipiens perdat. facit. l. si ex la-pidicinis. §. de iure dotium.

1 ☞ Immobilia data in dotem solu-matrimo. an statim restituantur.

2 Ratio quare immobilia statim resti-tuantur sed mobilia non.

3 Cautio quam prestat mulier viro so-luto matrimonio de restituendis fruc-tibus an debeat esse cū fideiussore.

4 Vir et vxor sunt socij diuine et huma-ne domus.

5 Cautio si hoc verbum cautio profer-tur a lege quod debet intelligi cum fi deiussore.

6 Sī fructus sunt pendentes ꝛ de primo recolligendi vir retinet fundū.

7 Mulier soluto matrimonio potest re linquere fundum viro quousq̄ fruct⁹ sint recollecti.

3 Dicta in viro habent locum in socero et eius heredibus.

a **Interdum** tuitur pendenti-bus fructibus mulier viro cauet sed eis perceptis et matrimonio soluto post annum maritus nihil restituit. si intra annū. ꝛ fuerit dissolutum restitu-itur pro rata. quod etiam ad socerū ꝛ eius heredes extenditur. h. d. ¶ Et iste. §. ponit practicam eorum que dicta sunt. s. ¶ Opp. qz sm tēpora ista dos debeat remanere penes virum. ꝛ restitutio debet fieri annua bima trima die. vt in. §. exactio. C. de rei vxo. act. ergo non est necesse qz mulier cau-eat marito. Sol. glos. ꝛ qz hic loquit de quinquēnali fructu: vel qz hic fiat mentio noui iuris sm qz restitutio fit statim. vt pre-allegato. §. et sic tenet ista glo. qz olim immobilia nō restituebantur statim sed restituebant annua bima trima die qō Dyn. et oēs reprehendunt. primo per prealle. §. exactio. ibi qō cōmune vtriusq; fuerat. ꝛc. et per text. in l. cū in fundo. §. si fundus. s. de iure do. qō tenet glo. j. de do. prele. l. ij. §. fi. et et hoc apparet qz non ob. contrariū qz immobilia etiam olim resti-tuebantur statim. ¶ Sed quero ꝛ que est ratio qz im mobilia statim restituuntur: immobilia vero post tem-pus debent restitui. Dicit Ja. de are. qz quilibet pōt statim restituere immob lia: ideo si vir esset diues ꝛ haberet pecuniam pre manib⁹ cogeretur statim re-stituere. idem tenet Cy. in prealle. §. exactio. et Bof. in libellis suis super ti. de act. ex stipu. pro dote. Mi-hi videtur qz hoc sit contra prealleg. §. exactio. vbi dicit qz res se mouentes et iura debent restitui post annum: et tū constat qz erat facilis restitutio. non est ergo alia ratio nisi qz sic principi placuit. qm̄ aūt dicti iura restituenda post annūm intelligitur sm determi-nationē. l. lx. §. fi. s. de iure do. ¶ Quero ꝛ circa prin-cipium an hec cautio que prestat a muliere debeat esse cum fideiussore vel sine. gl. videtur dicere quod sine. licet sit arg. contra. j. eo. l. si cōstante. §. quoties. idem tenet glo. C. de rei vxo. acti. §. cum autē ꝛ Cy. ibi. ad similitudinem soacrōū: vt. l. verū. ver. itē vidē dum. s. pro socio vir enim ꝛ et vxor sunt socij diuine ꝛ humane domus. ꝛ et. videtur dicere contrarium qz verbū ꝛ cautio⁹ quādo profertur a lege siue ciuili siue pretoria debet intelligi cum fideiussore. vt. j. de pre-to. stipu. l. pretorie. et supra de iudi. l. in omnibus. ꝛ in d. l. si creditores. de pupille. credi. vt refert Cy. C. de verb. sig. l. sancimus. C. de procu. l. j. sed possumus di cere hoc qō illud facit rōe societatis ꝓdicte. ¶ Quero econtra vtrum vir caueat mulieri glo. dicit quod sic. infra eodem. l. si filio. §. finali. ¶ Quero ꝛ quid si soluto matrimonio fructus sunt recolligendi de pro-primo. g. o. dicit quod tunc non deberent restitui nec cauere: qz cum de proximo sunt recolligendi habent tanq̄ recollecti. ideo vir tenet donec percipit. arg. l. si is a quo. j. vt in pos. leg. ¶ Quero quid ꝛ si mulier vult interim relinquere fundum viro et non cauere an possit. glo. respondet quod sic per. l. hac edictali. §. mobilium. C. de secun. nup. Dyn. contra per dictū §. mobilium et per. l. si constante. §. quoti. j. eodem. puta. glo. melius dicere. nam in potestate eius est ca uere vel restituere ei apud quem res debz esse. vide in rebus que debēt esse apud virum annua bima tri ma die cum cautiōe: est in potestate viri an retineat restituat vel caueat. vt prealleg. l. hac edictali. et in his que debent esse apud vxorem in continenti cum cautione: debet esse in potestate vxoris an dimittat vel recipiat⁹ et caueat: eadem ratione. et ita intelli-gitur ista gloss. ¶ Quero de quo cauebit vxor. dic vt in glo. et bene. ¶ Vltimo ꝛ nota quod que dicun-tur in viro habent locum in socero et heredibus ei⁹. quod videtur contra text. in. l. si vero. §. de viro. infra eodem et ibi dicam.

☞ Impensa facta in curādo seruum quod dicatur necessaria.

Impensa facta in curando equum accommodatum qz non repetitur si fuit modica.

b ¶ Dimittat vel recipiat. Adde qz Bal. dicit qz mu-lier etiam potest prohibere viro ne fructus colligat nisi in presentia viri⁹ quē mittere pretē dit ne frau-dētur fru-tibus quonā hoc iura tolerant fieri posse per text. in l. ij. §. sub aspectu. C. quando et qui. quarta parg debe. lib. x. per quē tex. alleg. ꝓcu. ita tenere ꝛ expresse in titu. de dect. §. j. ver. fi. quod est not. cōtra partarios vt posset quis mittere famulum inspecto-rem ne fraudetur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Si pro cultura agri sit impensum plus ꝙ̄ fuerit perceptum quod talis impensa non deducetur de fructibus secundi anni.

Impendia. Impendia facta gratia querendorū fructuum de fructib⁹ deducuntur cetera necessaria ꝛ vtilia repetūtur. h. d. ¶ Oppo. ꝙ impensa facta in seruo curando reputatur tanꝙ̄ necessaria. j. ti. j. l. ij. Sol. m Jaco. de are. ibi quando impensa est magna: hic quando parua: que nō reperitur. ꝙ nota. si eñ accommodo tibi equum ꝛ tu expendis in eo curando: siquidē impensa fuit modica nō repetitur sicut nec cibaria vt. l. in rebus. §. possunt. s̄. cōmo. secus si esset magna vt in prealega. l. ij. j. de impen. ¶ Opp. de. l. prętor. §. his verbis de bo. auto. iudi. pos. Glos. solu. illud ideo q̄ creditor fructus non lucratur. ¶ Oppo. ꝙ constructio noue ville non sit impensa necessaria. vt. l. impēse. j. de verbo. signi. Glo. exponit necessaria. i. vtilis. vel dic ꝙ potest stare propter eo q̄ fundus sine illa domo peribat vel laborari non poterat. ¶ Quero quid si pro vno anno pro cultura plus expendit ꝙ̄ percipit an possit deducere de fructibus sequentis anni? gl. arguit pro ꝛ contra. Et primo allegat ꝙ sic. vt. s̄. eo. l. fructus. vbi impense primi anni deducunt de fructibus vltimi anni. ¶ Ad idem expresse. s̄. de peti. here. l. quod si sumptus. allego pro hoc. l. si vno §. loca. vbi vbertas vnius anni compensatur cū sterilitate alterius vt. l. si merces. §. vis maior. s̄. loca. In contrarium allegat glos. j. titu. primo. l. fin. quā Dy. sic inducit. impensa facta gratia querendorum fructuum non debet deduci de dote. vt. j. tit. primo. l. fina. ꝛ hoc. §. sed fructus vltimi anni sunt dotis. vt l. si marito. in fi. j. eodem. ergo de ipsis non deducit.

Istam partem teneatis primo per hunc text. quia debet deduci de fructibus eiusdem anni. j. l. prox. §. fin. Nec obst. l. fructus in fi. s̄. eodem. quia fructꝰ vltimi anni bene computantur loco fructuum primi anni: quia omnes ad virum non pertinebant vt ibi. sed fructus vltimi anni non debent computari loco fructuum precedentium annorum in quibus integrum matrimonium durauit: cum illorum annorum commodum vel incommodum debet esse viri. Nec obst. l. ꝙ si sumptus. s̄. de peti. here. quia ibi in bone fidei possessore qui non debet habere damnū: quoniam ab eo extorquetur lucrū: hic in marito ad quē interim pertinet commodum vel incommodū. Itē non obst. l. si vno. s̄. loca. eadem ratione. qñ a colono exigeretur maior merces si vbertas niminum excederet. eodem modo fit sibi remissio propter sterilitatem. vnde commodum ꝛ incōmodū simpliciter non est suū. vt. d. §. vis maior. s̄. alleg. vnde si vir in illo anno post sterilitatē percepisset fructus multum vberes totū sibi lucraretur. vñ si sterilitas sit: dānū patietur. ¶ Quero qua actione repetentur iste impense necessarie ꝛ vtiles dic vt in glo. ꝛ bene.

Fundus. Commodum lapidicinarum existentium in re dotali pertinet ad maritum nisi aliud actum sit. h. d. ¶ Opp. s̄. l. prox. §. si vir in fundo. Solu. quando lapidicine inquiruntur ab initio habet locū ista. l. quādo vero ꝙ ostea sunt inuente habet locum distinctio ibi posita. s. an lapis renascitur vel non vt ibi.

Quod in sementem.

Impensa facta in ceteris fructibus deducitur ex alijs fructibus eiusdem anni ꝛ eiusdem fundi. h. d. quod intelligit glo. ꝛ Dyn. quando ex eodem terreno fructus vterq̄ percipit alias secus. quod eñ facit diuersitas annorū. multo magis faceret diuersitas rerum. ¶ Ultimo iste. §. probat ꝙ impensa facta vno anno: non deducitur de fructibus alterius anni. vt dixi. s̄. l. prox. §. fi.

Maritus propter culpā mulieris excusatur a culpa leui ꝛ leuissima.

Non factum vocatur factum.

Negligētia creditoris in nō recipiendo fructus qñ noceat debitori.

Dominium rei dotalis ꝙ nō trāseat in mulierem soluto matrimonio de ture isto.

Mulier quomodo dicatur hic fuisse in mora.

Oblatio ꝙ cadat in reb⁹ mobilib⁹.

Consignatio ꝙ nō cadat in equo et similibus sed oblatio sic.

Oblatio sola qñ sufficiat si dos est in pecunia numerata: ꝛ ꝙ liberat soluz a casu fortuito.

Re oblata ꝛ perempta postea: an debitor liberetur. remissiue.

Debitor ex alia cā ꝙ̄ ex causa dotis an ꝛ qñ ex sola oblatione liberetur.

Oblatio quid operet si mora p̄cessit.

Oblatio ꝙ operetur dupliciter effectus in his in quibus quis propter moraz tenetur de casu.

Maritus qñ teneatur de lata culpa post oblationem.

Marit⁹ ꝙ teneatur de leuissima culpa in faciendo.

Dñium rei dotalis ꝙ sit mulieris soluto matrimonio.

Culpa leuissima in nō faciendo ꝙ nō veniat in actione de dote nec in actione. l. aquilie.

Qui accepit castr̄ custodiē dū ꝓ uno anno si finito āno obtulit dño ꝛ post ea castrū p̄dit sine dolo ꝙ nō teneat de culpa. ꝛ salarium habere debeat.

Remanens in custodia castri finito p̄mo tēpore an videatur eodez modo relocare operas suas remissiue.

Imora. Mora mulieris in nō recipiendo fundū dotalē facit maritū teneri de dolo dūtaxat et de fructibus quos percipit. h. d. Prio ponit dictū de re. secundo rationem.

* Pro intel. l. ꝙ si sumptus. ff. de peti. here. ✠ Andreas Pomate.

a ¶ Impendia. Limita nisi marit⁹ legasset dotem vxori vt p Bal. in. l. si ñ designat C. de falc. cau. adiec. leg. ✠ Andreas Pomate.

b ¶ Si mora. Vide feli. in. c. sedes. versi. subreptio. in. ij. col. et iiij. limitatione de rescript. facit glo. in aut. p̄sbyteros cū si. C. de epis. ꝛ cler. et ibi bart. facit qđ voluit Fel. in c. cū accessissent. xj. col. de consti. ro. sing. ccccliij. et fin. dccxxxiij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Non est verum. Illud tenent Ange. & Bald. sed Pau. de castro. & Alexan. sequuntur Barto. qui idē tenuit in l. ob rem. ff. rer. amota. & in l. si filio. §. f. vbi glo. sentit. ff. eodem. & in l. ne sennius. §. f. de regu. iu. et ibi dicit Barto. vnum perpetuo nota. q licet hodie transferatur dominiū in mulierem tpo iure nō tamen retrāsfertur in heredē mulieris q sine gl'are reputat imo. in. d. l. ne sennius. Quod videtur intelligendum solum in heredes extraneos per. l. f. cum glos. C. de priuileg. do. secundum Alex. tu de hoc vide in terminis paruum consilium Bal. cccxv. iij. volumi. & Petr. de ancharano. consil xxij. circa medium. ñ. colum. & ita etiam tenet Petr. de ancha. consi. lxxxv. tertio ponit aliud dictū de fructib⁹. scōa ibi ne facto. tertia ibi: fructus tñ &c. ¶ Oppo. q mora mulieris in nullo releuet maritum. nā alias maritus non tenetur nisi de dolo tantum vt. ff. eo. l. si fil. §. maritum. & l. si constante. §. si maritus. Huius timore Azo subaudiebat hic maxime. & tangitur hic in glos. ij. sed nō placet. q scōm hoc hec. l. frustra esset posita. Ad cōtrariū respondetur q imo releuat: q

1 2 3 4

a

b ¶ Sola oblatio. Intellige fm Ange. scilicet realis quia vbi requritur oblatio nō sufficit verbalis. vt. l. qui decem. §. idem respondit. de solu. & l. seruus qui heredi. in fi. ff. de sta. libe. Bar. plene in l. prētor. §. si quis de ope. no. nun. q vbi opus est facto verba non sufficiūt vt per glo. ordi. in. c. pastoralis. de offi. ordi. et text. in. c. f. & ij. de seq. pos. & fru. q̄ regula breuiter 5 fallit in obla. rei immobilis q sufficit verbalis si sit solutio parata fm Bal. in l. acceptā. in. f. q. C. de vsu. Itē fallit. d. regula q̄ ad impediendū irretractabilē vendi. pig. l. si fundus qui lucij. §. de rescin. ven. Itē fallit in debito intricato fm Bar. q sufficit qō debitor interpellet creditorem cora iudice & deputetur vnus calculator vt ipse dicit in l. pen. de distrac. pig. 6 Itē fallit vbi aliquid offertur quod momento expedirī nō pōt. vt in eo qui offert se probaturum non est 7 necesse q ducat testes: ita Bost. & do. Ant. & moder. in ca. interposita. de appel. per tex. in. c. literas. §. de restit. spolia. Item fallit nisi ille cui fit oblatio verbalis dicat se nolle recipere quia tūc illa oblatio nō requritur ad similitudinē eius qui semel citat⁹ dixit nolle comparere. ita Bald. in l. f. C. ne li. ter. pro. uo. Item fallit in eo qui promisit se soluturum parme bo. &c. quid si est conuentus sufficit quod offerat verbo soluturū in loco destinato soluti. ita Bald. in d. l. acceptam. in. f. q. & omnes istas fallentias limitra non procedere quando creditor incōtinenti responderet se paratum recipere. nam debitore tunc realiter non offerente talis oblatio verbalis euanescit secundum Barto. in. d. l. penul. de distra. pig. Imol. hic de obla. verbali. & an possit fieri procu. vide bal. consi. xxv. & an oblatio facta per vnum ex reis sufficiat: eundē consi. cxvij. & volumine tertio. & an quando valeat oblatio facta per debitorem ad domum creditoris vide eundem consilio. cccxlix. et de oblatione vide Petrum de Ancharano consilio cccxxij.

8 b 9

qñ mulier nō est in mora maritus tenetur de dolo et lata culpa & leui vt. f. eod. l. etiā. §. f. C. de iure dot. l. in rebus. hic alleg. & §. de pa. do. l. pompo. & ita debet suppleri in. ll. alleg. in contrarium. Ex hoc sequitur q maritus propter moram mulieris excusatur a culpa leui: & hoc inducitur per hanc. l. ¶ Secundo op. ad scōam particulā. & hic ne facto mulieris. Contra. mulier nō facit sed cessat recipere. Sol. glos. ij. dicit q non factū vocat factum. vt. l. qui nō facit. f. de regu. iur. ¶ Ad idem opp. extra glos. q maritus vel alius quicunq debitor nō teneatur de negligētia adhibita in nō recipiendo fructus etiā ante morā creditoris vt. l. vēditor ex hērditate. §. quēadmodū. §. de here. vel ac. vē. Sol. ibi loquitur in re nobis debita que nunq̄ nostra fuit: hic in re debita nobis que fuit nostra. Circa qō dic vt dixi plenius in. l. si seruum. §. f. f. de ver. obli. ¶ Op. ad vltimam partē et videtur q maritus lucretur fructus perceptos negligentia mulieris non petentis: vt. f. ad treb. l. mulier. §. si heres. Sol. dicit Jacob. hic are. hic erat rei propria mulieris debentis recipere. quia res dotalis est mulieris soluto matrimonio: vt. l. in rebus. C. de iure dotium. ibi erat res alij debita. Immuit ergo ista solu. q fm iura ista solu. mat. dominium rei dotalis tranſit in mulierē. quod non est verum. vt f. de acqui. re. do. l. quedā. §. de fundo do. l. f. in fin. C. de iure do. l. si dotē. & no. f. eo. l. si filio. in glos. super verbo nostras. quare solue vt precedens cōtrarium: quod ibi loquitur in re debita q̄ nunq̄ fuit nostra. hic in re nobis debita que iam fuit nostra: vel alterius qui pro nobis dedit. argumen. l. videamus. §. si actionē. §. de vsuris. ¶ Quero quō fuit hec mulier in mora. Dici glo. idest quia res oblata ei fuit vt C. de vsuris. l. si per te. non dico consignata: quia forte erat talis que non poterat consignari vt equs ita dicit glo. quam vide. Certe glos. non debuit dicere forte. quia tex. clare loquitur in agro qui non potest consignari. quia res est immobilis vt. C. quando et a quib. quarta pars debe. l. ij. oblatio cadit solum in rebus mobilib⁹. vt. C. de donatio. ante nupt. auf. dos data. ista tamen gl. puto notandā. que tenet quod in istis animalibus non cadit consignatio sed sufficit sola oblatio. cui concordat glossa. in. l. acceptam. C. de vsu. in prima glos. ¶ Quero quid in pecunia numerata. glo. licet obscure dicit idem quod quid: scz q sufficit sola oblatio. bnec requirit cōsignatio: sed quo ad quid secus in aliis speciebus oblatio facit quē nō teneri nisi de dolo: vt hic. in quantitatibus vero tenetur de dolo. et culpa etiam post oblationem. vt. l. qui decem. in princi. de sol. ita dicit glo. quā vide. & hoc est verum. ratio q in speciebus in cōtractib⁹ de q̄bus loquimur: ante morā creditoris debitor tenetur de dolo lata culpa & leui: oblatio ergo liberat debitorē a leui: & remanet obligatus de dolo & lata culpa tantum vt hic. sed in quantitatib⁹ debitor tenetur de dolo lata culpa & leui et de casu fortuito vt incendium &c. vt. l. incendium. C. si cer. pe. ta. & l. in ratione. §. diligenter. f. ad. l. falci. oblatio ergo debitoris liberat eum a casu fortuito: & remanet obligatus de dolo & lata culpa et leui: ita intellige glo. hic. et bene. ¶ Quero re oblata & postea perē pta an liberetur debitor iūo iure an ope exceptiōis:

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Glo. remittit ad notata in preallegata glo. l. qui de-
10 cem. ff. de solu. dic vt ibi. ¶ †Quero vtrum id quod
hic dr de oblatione sit verū in debito ex alia causa
q̄ ex causa dotis. Glo. videtur dicere q̄ hoc sit ve-
rum in debito in diem post elapsum diem tacite vel
expresse. et sic post morā debitoris: alias sec⁹. ¶ Ut
hoc intelligas scias quod quo ad quedam quis te-
netur ex natura contractus etiam nulla precedente
mora: et tunc vt ab his quis liberetur ante omnem
moram posset quis offerre congruo loco et tempo-
re. et ita loquitur ista. l. non enim ponit q̄ virt mora
precessit: sed quo ad quedā quis nō tenetur nisi pre-
cedente mora: et tunc fateor q̄ glos. dicit qđ non est
necessaria oblatio nisi mora precedat. ¶ Sed tunc
11 †quero si mora precessit vt hic intelligit gl. debitor
tenebatur de casu fortuito: ergo oblatio nō facit eū
teneri de dolo dumtaxat sed remanet obligatus de
leui culpa. vt. §. dixi de debitore quantitatis. vt. l. q̄
decem de so. Respon. quod imo tenetur de dolo dū b
taxat fm intellectum glo. vt hic. et est casus in. l. se-
mel. ff. eo. Non ob. contrarium. q̄ illud est quādo q̄s
tenetur de casu fortuito ex natura cōtractus seu rei
12 debite. Secus† si de casu tenetur propter moram:
quia illo casu oblatio operatur duplicem effectum.
Primo quia purgat moram debitoris et per conse-
quens non tenetur de casu. vt. l. parui. §. de cōdi. fur.
fm effectū operatur: quia creditorem in mora reci-
piendi constituit: ex quo liberatur de leui: vt hic et
13 preallega. l. semel. ff. eo. ¶ Quero nunquid †marit⁹
teneatur de lata culpa post oblationem. glo. dicit q̄
sic: q̄ dolo equiparatur. Fallit in casibus quos glo.
ponit hic. et clarius in. l. in actionibus. §. de in litem
iu. dic vt ibi dixi plenius in. l. quod nerua. §. deposi.
14 ¶ Quero quid si maritus † fuit in culpa leuissima
in faciendo. glo. dicit q̄ tenetur. argu. l. in lege aqui.
ff. §. ad. l. aquil. Pet. hoc dicit verum si maritus fuit 1
in mora alias non tenetur de leuissima. Tu dicas in
dubitanter glo. dicere verum secūdum iura hodier 2
15 na: secundum† que dominium rei dotalis est mulie-
ris sol. ma. ꝛc. vt in. l. in rebus. C. de iure do. et ideo
maritus tenetur de culpa leuissima acti. l. aq̄. vt pre- 3
alle. l. in. l. aqui. sic intellige glo. non dico q̄ leuissima
culpa veniat in actiōe de dote vt dictum est. culpa 4
16 †vero leuissima in non faciendo non venit in actio-
8 ne[a] de dote nec in actione. l. aqui. vt supra de ꝓsufr. l.
si cuius. §. denicq̄. alias est sub. l. si vsufruc. legatus. 5
et sic culpa in faciendo preponderat culpe in nō fa-
ciendo: sed si loqueremur secūdum tempora hui⁹. l.
fm que dominiū rei dotalis non transfertur in mu- 6
lierem ipso iure vt dictum est: tunc gl. nō procederet
q̄ nec actione de dote ageret contra maritum: nec c
actione. l. aquil. q̄ nō est dña vt. l. item mella. §. f. ad
l. aquil. ¶ Quero de vna questione quam ponit hic
17 Dynus. quidam †promisit custodire castrū vsq̄ ad
annum: finito anno domino obtulit et dominus id
non accepit: postea inimici castrum inuaserunt et de
struxerunt id sine dolo custodis an custos teneatur?
et vt q̄ nō. vt hic sed nihilominus potest salarium
petere. in cōtrariū facit. l. item queritur. §. qui imple
to. §. loca. quia remanendo in castro vt remanere in
eadē custodia et eiusdē qualitatis quā primo presti
terat. vt. d. §. qui implero. Sed primo tenebat de cul-
pa que ꝓsumitur adesse. vt. l. carceri et
l. fi. de custo. reo. ꝛ no. in. l. si quis ex ar
gentarijs. §. pe. §. de edē. ergo ꝛ tunc.
sed illud habet locū vbi nō obtulisset 18
domino. ita dicit Dy. sed certe† q̄ cu-
stos remanendo in castro videtur eo
dem modo locare operas suas nō te-
neo indistincte: dic plene vt dixi in. d.
l. item queritur. §. qui impleto. §. loca.
dic vt ibi dixi.

Si ab hostib⁹.

Sidē iuris est si filia de- ✠ Andreas Pomate.
cedat in potestate siue a ¶ In ac-
vere siue ficte. h. d. Op. tione. vid̄
q̄ videtur decedere preambula hora Barb. ꝑ. l.
captiuitatis et sic in potestate vt. l. lex- tiꝫ. in. iiꝫ. co
cornelia. ff. de vulg. et pu. sub. So. istō lū. iij. vo.
ficte sed non vere vt hic. ¶ Oppo. b ✠ Andreas
in auk. de nup. §. sed etiā captiuitatis. Pomate.
Solu. olim soluebatur matrimonium b ¶ Op. vi-
per captiuitatē. hodie nō. ¶ Op. ad de Felt. in
hoc vt patri dos restituatur oportꝫ q̄ c. nostra
dos sit profectitia et filia sit in pote- xxxvij. co-
state. v. l. ij. §. q̄ si in patris. §. eod. sed rollario. de
hic non erat in potestate ergo ꝛc. So. prescrip.
quidam dicunt quod pater fuit pact⁹ ✠ Andreas
sibi reddi: quod est diumare. alij di- Pomate.
cunt quod pater repetit iure successio. c ¶ Si vir
et sic innuit ista glo. q̄ fm ista tēpora vxorē. vid̄
filiusf. habeat heredes in dote: quod quid per
an sit verum dicam. ff. e. l. post dotem. istū tex. di
Tertia sol. est. et ista est vera q̄ hic ꝓ cat Bart. ī
fictionem. l. cor. filia presumitur decede pril. l. i. iiij.
re in potestate patris. volu.

☞ Si maritus occidit vxorem dos vadit ad heredes vxoris.

Dos mulieris applicatur fisco quādo 1
alius occidit vxorem et maritus non
vindicauit.

Maritus qui nō adhibuit medicū ꝑ 3
curāda vxore q̄ reputet indignus.

Practica ad probandum q̄ quis nō 4
adhibuit medicum et sic ad imputā-
dum q̄ quis non fecit per alium.

Maritus occidens mulierem repertā 5
in adulterio quando perdat lucrum
dotis.

Substitutus q̄ nō admittatur qñ in- 6
stitutus eius facto decedat.

Si vir vxorē.

c Qui occi- dit vxorē non dz aliqđ ex dote lucrari. h. d. Isti ver. idēq̄ ecōtrario. legitur duobus modis. ꝓmo fm gl. et bñ in mulierē q̄ stipulata est lucrari donationē ꝓpter nuptias. ſcdo legit fm quosdam q̄ si mulier occidit virū nō possit repetere dotē quasi culpa eius sit dissolutū ma trimoniū: vt. l. cōsensu. C. de repu. q̄ lz sit verū in se tñ quo ad istā. l. ista lect. nō placz Dy. q̄a. §. loquit qñ vir ꝓuat

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas pomate. ¶Cõtra hoc facit. Et vide pro intellectu dicte.l.cum ratio que dixi late in rub. de succes.ab intesta.

b ¶Non sufficit probare. Adde Jnnocen. in.c.statutum de rescrip.in.vj.tex.in l.ij.§.si quis cau.et.c.que rela.de p= cura. Bar to.in dicta l.deniq; su pra.p Jo. et Barto. in tracta tu de teste c.lata culpa.z in.l.tu.q repertoriũ.de admi.tu. Bar. in.l.in bonoriũ.j.de bo.pos.tit.generali Bal.in.l. iur. igno.C.qui admi.in quibus locis etiã habetur qõ lo b cus dr insignis cũ habet foriũ meri z mixti imperij.l. si duas.§.decẽ.de exe.tu.et si nõ esset medicus in lo 4 eo dz ire ad locũ vicinũ vt per Bar.in.l.cõtinuus.§. qui insulã.de ver.obliga.do.Anto.et Jmo.in.d.c.ij. de consti.no.etiam Bal.ex gloss.quod si vulneratus nõ adhibuit medicũ presum tur sua culpa decessisse quando vulnus iudicio medicorum poterat se habe re ad mortem et vitam et idem tenet Tã cre. in sua compendiosa in rubri.in.ix.q.et Bal.in.l.qui occidit §.fi.ad.l.aqui.et in.c.j.qui.mo.feu.ami.si habes duplicatum.vide.c.qõ incipit quia in prin.et melius ad c de Bal.qui alleg.glo.hic et ponit que sint cõsiderã= 5 da ad videndũ an sit mortuus ex vulnere an sua cul pa.consilio.cxcv.lib.j.

c ☞Andreas pomate. ¶Quero quid. vide Rom. d singul. consilio.xx. Jas.l.j. columna prima. C. vnde vir et vxor.

d ¶Si licuisset.idem tenent Ange.et Cy.et Baldus de quo latius per Alexandrum hic. Adde etiam se cundum Pau.de castro ex glo.in verbo curãda vnã quotidianum quod si maritus expulit vxorem sine 6 causa vel absentauit et non fecit prouisionem de ali mentis et mortua sit mulier sui culpa non sustinens onera matrimonij nõ debet lucrari dotem ex forma statuti et ita dicit obtinuisse florentie per istum tex= 1 tum cum gloss.et dictum Baldi in autenti. dos data.C.de dona.ante nuptias.et pro hoc facit quod vo 2 luit Bald.consilio.ccxxiij.primo volumine. quod ne gligens testatorem infirmum priuetur cõmodo suc= 3 cessionis.allega.hunc.§.et ibi etiam quando mari tus occidit vxorem a qua erat institutus an perdat 4 successionem ipso iure vel per sentẽtiam. Sed in ter minis fortioribus ad propositum Pau.de castr.con 5 sulut idem Bald.consilio.cccxxviij.iij.lib.incipien. quedam domina quod si mulier diuertat a viro z vir ipsam faciat excommunicare in contumaciam vt ad ipsum reuertatur et ipsa negligat et infirmetur et moriat:et maritus non dederit sibi alimenta: quod nihilominus perdit lucrum dotis ex forma statuti. 1 quia sicut vltima mors nocet ita vltima culpa de serendo vxorẽ in infirmitate mortali. vt.ff.de actio. empt.lege si per emptorem.nec obst.quod sit excõ municata quia sicut pars corporis debebat nutrire vt.c.admonere te lachrymis.zc. Latius ibi videte. et idem quod Paul.tenuit Abb. in vltimis verbis. consilio.lxxxv.ij.li.

propter q perdit lucrum.sibi alius interfecit: fz ideo sibi perdit qua non vindicauit mortem viri. vn de aliquo tempore lucratus est: sed ab eo tanẽ ab indigno aufertur z applicatur fisco. hic nullo tempo re est lucratus:ideo vadit ad heredes mulieris. Cõ tra hoc facit a.l.cum ratio.in fine.j.de bo.dam. et in fra si quis ali.test.prohi.l.j.§.si dominus. et.l.ij.§. si fidei. Sol.possumus dicere q sit speciale in istis lu cris nuptialibus.vt.l.j.C.de secũ.nup.vel aliter vt di xi in prealleg.l.et qui mortem.infra de his qui.vt in dig. ¶Querit glo.quid si maritus non interficit cã sed † vxor erat infirma:et maritus nolut ducere me dicum vel durit talem qui nihil sciebat. Certe dicit glos.quod perinde est indignus acsi eam occidisset. quod not.ad fundandam tamen intentionem tuam et ad repellendum virum nõ sufficit probare b quod medicum nõ adhibuit:sed debes probare quod me dicum potuit adhibere † cum in isto loco essent me dici.alias sibi non imputaretur vt lege idemq; post princi.supra pro socio.in ciuitatibus tamen et locis insignibus presumptio est ipso iure quod habeant copiam peritorum. vt infra. de excu.tu.l.si duas. §. est aũt. z eẽ de rescri.c.statutum.lib.vj.quod no. pro omnibus casibus in quibus vis alicui quid imputa ri quod non fecit per alium: vt habeas necesse pro bare vere vel presumptiue quod alias inuenichat p quem de facili facere poterat. ¶Quero quidc si † maritus interfecit vxorem repertam in adulterio: p pter quod ipsa debebat perdere dotem: an vir per dat istud lucrum.dicit glo.quod sic quia non licebat sibi interficere. Et per hoc dico quod si licuisset d interficere ex consuetudine vel statuto nõ perderet do tem:vt.l.qui seruum.de verbo.obliga. et de lega.j.l. quid ergo.§.si heres. ¶Ultimo not.per istam legẽ cum per totam ytaliam sint statuta vt mulier prece dente vir lucretur certam partem dotis vt eam nõ lucretur si mulierem occidat vt hic:et facit quod † si facto substituti decedat substitutus quod non voca tur nec venit substitutus ad hereditatem.

☞ Exceptio dominij q non põt obiici contra mu lierem dotem repetentem.

Questio dominij quando possit referri mihi p agẽ tem causam a me.

Ecclesia si vendit rem aliquam solennitate non ser nata:quod eam potest repetere ab emptore.

Minor si tradit indebite possessionem eius rei quod poterit illam repetere.

Extraneus quando non possit opponere exceptio nem dominij.

Jalienam. Mulieri repe tenti dotem nõ obijcitur exceptio quod non sit domi na.hoc dicit. Not.quod si mulier † agit ad repetitionem non potest obiici excep ptio dominij. ¶Opp.de.l.ita vt si fur.§.cõmo.Rñ. hic agitur actione personali ex contractu matrimo nij:vnde exceptio dominij nõ permit ius agẽtis. in contrario agebatur actione in rem: vnde exceptio dominij ius agentis permit ita tenet gloss. hic.et in palle z.l.it a vt si fur.et probatur in.l.fi.C.de rei vẽ=

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a dica. Dic ergo[a] pro huius declaratione vtrum ille
2 ¶qui habet causam a me possit mihi referre questio
nem dominij. sic distingue. aut ipse cõuentur actio-
ne in rem, aut actione personali. primo casu potest re
ferre questionẽ dominij: vt prealleg. l. fina. C. de rei
ven. ꝛ qõ no. in. l. itavt si fur. Fallit in possessore violẽ
b to[b] vt. l. si quis emptiõis. §. sed hec cõtra. versi. nam
si quis. C. de prescrip. xxx. anno. Itẽ fallit in autenti.
item si possessor. C. qui po. in pig. ha. si vero conueni
tur actione personali: tunc aut conuenitur actione p
sonali que descendit ex cõtractu directo: aut ea que
descendit ex quodam quasi contractu celebrato ex-
tra id quod agitur. vt condi. indebi. vel cõditio. ob
causam vel simili. ¶Primo casu subdistingue: quia
quandoq; ad substantiam illius contractus ex quo
agitur requiritur q; agens fuerit dominus: vt in cõ-
tractu mutui: ꝛ tunc referri potest exceptio dominij.
ratio quia talis exceptio permittit ius agẽtis: vt di-
xi. §. in rei vendi. ꝛ not. per docto. C. si certum peta.
l. ij. per Guil. in. l. si a furioso. §. si cer. peta. et ibi ego
dixi. sed licet talis exceptio possit obiici: tamen ille
c qui obiicit debet probare[c] tradentem non fuisse do
minum: cum hoc presumatur. vt not. per gloss. in si-
mili in. l. j. §. de rerum permutatione. Nec ob. predi
ctis. C. de non numerata pecunia. l. j. C. de pigno. ac.
l. nec creditores. quia ad producendum pig. act. non
requiritur quod ille qui dat rem pignori sit domin⁹:
licet requiratur quandoq; ad constituendum ius in
re. Quandoq; non requiritur q; actor contrahens
fuerit dominus: sed requiritur q; conuentus non sit
dominus. vt in deposito locato commodato ꝛ ceteris
similibus: potest enim quis mihi vendere rem
alienam non meam propriam: tunc aut quis obiicit
exceptionẽ dñij alieni: ꝛ nõ auditur: vt. l. j. §. si prædo.
§. depositi. ꝛ §. cõmo. l. ita vt si fur. cum simi. ratio q;
per talem exceptionem non permittur ius agentis:
et ita est casus hic. Aliq; quis obiicit autori suo ex-
ceptionem proprij dñij: ꝛ tunc potest: vt. l. qui rem. §.
depositi. ꝛ. l. ei a quo. j. de vsuc. ꝛ. §. de cõtrahen. emp.
l. sue rei. ratio quia tunc per hanc exceptionem per-
c mittur ius agentis. s. contractus: quod intellige sm
distinctionem positam. j. de acquiren. pos. l. si rẽ ali-
quam quandoq; ad substantiam contractus nõ est
necesse q; agens sit dominus nec ille qui recipit sit
non dominus. vt in casibus in quib⁹ valeret emptio
et locatio et ceteri contractus super re propria. vt in
prealleg. l. si rẽ aliquam. ꝛ tũc nullo modo potest ex
cepto dñij proprij vel alieni obiici vt ibi ptz. ratio
quia per hoc ius agentis non infringitur: predicta
vera cum res propria venit restituenda quia extat
et in ea potest fieri executio. sinautem non extaret
vel alias ad executionẽ fiendam ad estimationẽ veni
retur: tunc semper potest obiici exceptio dominij: vt
per hoc estimetur possessio ꝛ non res. vt. §. quod me
tus causa. l. si mulier. §. qui possessionẽ. Secundo ca
su principali quando agitur actione personali descẽ
dente extra id quod agitur. ꝛ tunc non potest obiici
exceptio dominij. vt si agitur cõditione ex. l. ad pos-
sessionem. vt. l. si quis conductionis. C. loc. vel si agi-
tur cõditione triticaria. vel similibus vt. l. j. in fi. ꝛ l.
ij. §. de condi. tritic. ꝛ. l. si indebi. §. sed si nũmi. §. de con
d dic. inde. ¶Et p hoc dicebã alias ¶de facto si ecclesia

a ¶Andreas Pomate. ¶Dic ergo. Vide bolog. in
repe. §. cato. in. iij. col. de ver. obli.

b ¶In possessore violento. Limita secundum Bal.
in. l. vis eius. C. de probatio. ꝛ ibi per Bet. ꝛ Lyn. et
Bald. in. l. si quis a se fundum. C. ad. l. iul. vnde vi. et
Jmol. in. l.
iij. §. cato.
j. de verb.
oblig. Inno-
cẽ. in. c.
bone. de
post. plat.
Bald. in. l.
ij. in. xiij. q.
C. de seruit.
et aqua.
Jmol. in. l.
naturaliter
§. nihil cõ-
mune. j. de
acqui. pos.
qui dicunt
hoc esse ve
rum tantũ
modo in
spoliato q̃
habebat
tempore
prerogati-
uam. quia per. xxx. an. ante possederat vnde ex con-
iunctione duarum presumptionum. antique pos. ꝛ spo. rei
resultat sufficiens probatio dominij secus in eo spo
liato qui per. xxx. ann. non possedisset quia potest ei
opponi exceptio tu non es dominus. l. cum seruum.
C. de seruis fugitiuis. probatur in. c. j. de restitu. spo.
et quãdo habẽs causam a me possit referre questio
nem dominij. vide ꝑ au de castro consi. iiij. ꝛ an idẽ
sit in clandestino. quod in violento possessore. vide
Oldra. consi. lxxvij.

c ¶Debet probare. cum hac doctrina Barto. trans-
eunt docto. in. l. secunda. §. mutui datione ꝛ in. l. nam
et si fur. §. si certum peta. ꝛ Bal. in. l. cum proponas.
C. pro socio. ꝛ Barto. in. l. si duo. in fine princip. j. vti
pos. vbi dixit q; idem in omnibus rebus mobi. ꝛ p
theorica Bartol. facit text. in. c. cum venerabilis. de
except. quem ibi ponderat Abba. Concordant etiã
Lyn. ꝛ Bald. in. l. secunda. C. si certum petatur. Et
vnum post docto. dicit Alexand. hic quod omni ca-
su quo dicunt docto. posse oppoi de dominio vel iu
re tertij quod illud est verum quando illud ius est
in totum excluisiuum iure agentis. alias secus ita fir
ma gloss. in. l. is consequenter. §. primo. §. fami. ercis.
cunde. no. Bald. hic. est gloss. in. l. iij §. si ager vecti.
et de illa gloss. in. l. is consequenter. facit mentionem
Barto. in. l. si pro do. ꝛ Baldus ꝛ Jmola in. l. ex fac-
to. §. iulius longius. de vulga. ꝛ pupilla. ꝛ vide per
Baldum in. l. secunda. j. de exceptione rei iudicate.
et quando quis possit oppoi de iure tertij. vide
Paulum de castro consilio. cxij. ꝛ dominum Card.
consilio. cxliij.

d ¶Andre. Poma. ¶Quero. vide Alexã. consil. j. in
vlti. colum. vlti. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Andreas Pomate. ¶ Maritum. Adde q̄ maritus non habet beneficium huius legis quando culpa sua factus est pauper. Ita Feli. in c. que in ecclesiarum. in. xxv. col. de consti.

b ¶ Aut maritus. regula hic posita vltra fallentias quas hic ponit bar. to. fallit ēt in marito putatiuo vt est text. not. in. c. j. in versi. tota. tam. de dona. inter vi. rum & vxo. ꝑm cōmunem intellectū Jo. and & doc. et sequitur Jacob. de bel. sua. q. que ponitur in. l. vni ca. C. de rei vxorie ac. itez si maritus cōuentus negaret se maritum per. l. sed et hoc ita. j. de re iudica. & l. verum. §. pro soc. firmat Bar. in. l. etiam. j. eodem. item fallit si maritus haberet filios ex quorum artificio viuere posset vt est glo. j. e. l. si maritus. & glo. C. de do. si quis argentū. sed pau. de cast. dicit q̄ cōtra hoc facit gl. que est in. l. miles. j. de reg. iur. que dicit q̄ clerici & aduocati gaudēt hoc priuilegio ne cōdēnētur vltra q̄s facere possint qđ est notan. ꝑm ipsum & intelligendū si cōmode ex aduoca. non potest viuere doctor & clericus habeat solum beneficium q̄ viuere possit & ad hoc vide Pa nor. in. c. odoardus. extra de solu. Item fallit vbi iudex reiiciendo hanc excep. tulit sententiam condemnatoriam & maritus non appellauit quia in execut. non poterit opponere vt est glos. no. in. l. nesennius. j. de re iudi. item fallit ꝑm Bald. quando maritꝰ cōueniretur vt liberaret mulierē a promissione dotis: vt puta q̄ dotē vir nō habuisset & hoc dicit Bal. instit. de lega. §. sed si vxori per. l. depositi. §. si nuptura. s. de pecu.

c ¶ Simplr. Idem ipse tz in. l. si dubitetur. j. de fide inst. Bal. & Buil. de cug. in. l. penul. s. q̄ cum eo & bal. in. l. ij. C. cuz eo multa singula. ponit in hac materia. idem Barto. in. l. sunt qui putant. j. de re iudi. Jacobus. in. §. preterea. instit. de actio.

d ¶ pauperrima. Hec videtur magis cōmunis opi. ꝑm Alex. quā tenet Buil. Bald. in. l. si crediderit. de pac. que venit limitanda vt ibi per eos & inquantuz Alex. alleg. l. qui bonis. vide q̄ singulariter voluit Roma. consi. cccccx. in. fi.

heredi suo non tamen extraneo.

a MAritum. In precedentibus iurisconsultus primo tractauit materiaz cui competat actio de dote vsq̄z ad legem de diuisione. Post ea tractauit de diuisione fructuum vltimi anni quo finitum est matrimoniū vsq̄z ad hanc l. excepta. l. si ab hostibus. hic tractat de quadam exceptione que competit marito ne conueniatur in plus, q̄s facere potest vsq̄z ad. l. si mulier. j. eodem. & breuiter hoc dicit. Maritus habet priuilegium ne condemnetur nisi inquantum facere potest. nec porrigitur ad heredes. licet porrigatur ad defensoreꝫ. hoc dicit vsq̄z ad. l. alia. §. electāter. j. eodem. ¶ No. quod dixi in summario. ¶ Oppo. quod condemnetur insolidum vt. l. si rerum. j. de re iudicata. Solu. hic actione de dote cōuenitur: ibi ex delicto. ¶ Op. de. l. nesennius. §. fundum. j. de re iudicata. Sol. hic loquitur quando maritus conuenitur actione personali: ibi quando conuenitur actione in rem et sic vt quilibet possessor: non vt vir. merito non habet beneficium. vt. j. eodem. l. si cum dotem. §. fina. s. de pecu. l. deposui. & l. ex facto. §. fina. tangit Dy. in. l. si filiofami. in. ij. questio. j. eodem. quod tenet Guil. s. de condi. indebi. l. quod nomine. ¶ Et pro † declaratione huius materie distinguit Dyn. instit. de act. §. preterea. non tamen plene. Et ideo dicas aut maritusb conuenitur actione in rem. & non habet locuz beneficium vt dictum est. aut conuenitur actione personali & tunc aut descendit ex maleficio. et non habet locum beneficium vt. l. si rerum. j. de re iudic. aut descendit ex contractu vel quasi. & tūc aut ex cōtractu dotis. et tunc habet beneficium. vt hic. et institu. de actio. §. item si de dote. nisi illud beneficiuz perdiderit. vt. l. etiam. §. licet. j. eodem. aut conuenitur alia actione. & tunc siquidē succedit in locoꝫactionis de dote aut succedit propter negligentiam seu culpam viri: & perdit beneficium: vt. l. diuortio. s. de nego. gest. si vero sine culpa sua & non perdit beneficium. vt. s. de constitu. pecul. l. iij. Si vero conueniatur alia actione prorsus separata ab actione de dote: tunc glosse sunt contrarie. nam hic distinguit aut conuenitur constante matrimonio aut post. idem nota. in. l. non tantum. j. de re iudicata. Alibi gloss. non curat de hoc quando conueniatur: sed quando fuerit celebratus contractus. scilicet aut constante matrimonio aut post. ita not. in. l. diuortio. s. de nego. gest. & ita tenet Dy. institu. de actio. §. preterea. et est verum. Nec ob. l. sed hoc ita: quam glo. alleg. hic q̄ alio casu loquitur vt videbitis. j. eo. ti. l. ex diuerso. ¶ Quero quid est dictū † inquantum facere potest. Dicit glo. deducto ne egeat. vt. l. in condēnatione. j. de re iudica. ¶ Quero quando ego † contra maritum an debeo in libello ponere peto eum condemnari in q̄ntum facere potest an sufficiat me simpliciterc petere. Respon. q̄ sufficit me simpliciter petere. vt. l. pe. quod cum eo. probatur in. l. ex diuerso. §. fi. j. eod. & l. nesennius. §. fina. j. de re iu. ¶ Quero † quid si maritus nō est soluendo & mulier est pauperrima. Jac. de are. formal. istā. q̄ j. e. l. si maritꝰ. et dicit mulierem preferendam: quia ordinata charitas incipit a seipso vt. l. preses. C. de ser. & aqua. Pre-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

terea in pari causa mulier prefertur vt.l.assiduis. §. a
exceptis.C.qui po.in pig.ha.facit.l.si quis a liberis.
§.de alimentis.ff.de libe.agno.facit.l.verum.§. fina
li.supra de mi.vbi in pari causa prefertur ille qui tra
ctat de damno,vitando.ita hic cum neuter habeat
vnde viuat equius est mulierem preferri que repetit
suum:cꝫ virum lucrari.de hac questione plenius vi-
de per Jaco.de are.in.l.si maritus.ff.eo. ¶Quero
dicitur quod tale beneficium non datur heredi ex-
5 traneo†an detur heredi suo.Bl.dicit q̄ sic.vt.l.etiã
infra eo dē.et.l.assiduis.C.qui po.in pig.ha.hoc au-
tem quod dicit suo intelligit quod sit suus filꝰ nec
est necesse q̄ sit in potestate.

1 ☞ Beneficium personale quando transit ad here 2
dem.et nu.3.

2 Fructus percepti vsufructuario viuēte transeunt ad
heredes.

4 Beneficium ne maritus conueniatur vltra cꝫ face-
re possit datur propter liberos.

5 Priuilegium concessum titio et posteris. vel titio et 3
suo generi vel titio et heredibus quando trāseat ad
heredes et ad quos. b

6 Priuilegium quando in dubio intelligatur reale et
quando personale remissiue.

a Quia tale.personale non transit
ad heredem.quod glo.tractat.C.de ex
cu.mu.fortidoꝛum.li.x. Dyn.in.c.priui
legium personale.extra de re.iu.lib.vj.
Pe.hic et in.l.j.ff.de consti.princi.in fi.et dic sic. Alut
1 †priuilegium personale conceditur a principe.et nō 4
transit ad heredem.vt prealleg.l.j.in fi.ff.de consti.
prin.et.j.de aqua quo.et esti.l.j.§.permittitur.Sive
ro conceditur a lege:tunc Pe.dicit idem quod Dyn.
¶Quandoq̄ persona est proxima causa priuilegij: et
non transit ad heredem vt hic.quādoq̄ persona nō
est proxima causa priuilegij:sed lesio vel alia natu- c
ralis equitas:vt in muliere que iuuatur velle.et tunc 5
transit ad heredes.vt.l.non solum.ff.de in integ.re-
sti.et.l.heredes.C.ad velle.et hoc est verum si in pri
uilegio non est facta mentio de heredibus. si enim
fieret mentio tunc dic vt.j.dicam.Mihi videtur alt
ter distinguendum.Aut queris nunquid priuilegiū
transeat ad heredes super his rebus ꝛ in casibus in
quibus defuncto non incepit competere.ꝛ ad here-
des non transit:vt.l.j.ff.de constitu.princip.ꝛ hoc est
generale:siue concedatur a principe siue a lege.non
enim est dubium q̄ heres minoris vel mulieris in
contractibus celebratis a se non habet beneficium
minoris vel mulieris cuiꝰ est heres.Aut queris nū- b
quid transeat ad heredes super his que incipiūt de
functo co mpetere:et tunc aut illud priuilegium in-
troducit exceptionem seu defensionē: aut introduc-
it concessionem alicuius iuris rei vel actionis.
¶Primo casu aut contnebat exceptionem perem-
ptoriam:ꝛ transit ad heredem' postq̄ cepit compe-
tere defuncto:vt.l.iij.§. quod autem.ff. quod quisq̄
iuris.et sic intelligitur quod dicitur de muliere ꝛ mi
noꝛe qui transmittunt ad heredes:vt dictum est.aut c
dilatoria in tempus vel intra tempus vite eius cui
conceditur:ꝛ ad heredes nō transit:vt hic. nā istud
beneficium q̄ maritus non conueniatur nisi inquan-

¶Beneficium.Idest bona actio tribuens gaudiū a
vt not.Archi.in.c.gratis de rescrip.ꝛ tex.in.c.j.qui.
cau.feud.amit.ꝛ hoc modo sumitur in.l.si seruus.ff.
de ser.exportan.Sumitur etiam pro beneficio eccle
siastico q̄ qualiter differat a prebēda. vide in dicto
loco p ar-
chi.Com-
prehendit
etiam feu-
dum vt in
c. bñficiuz.
si de feud.
fue. cōtro-
uer. et que
fu . prima
causa bene
ficij amit.
in rubꝛo et
nig.Com-
prehendit
etiam pri-
uilegiū qō
est contra
ius vt lege
ius singu-
lare.de le-
gi.Itē re-
scriptū qō
est fm ius
vt dediuer
sis rescri-
ptis p to-
tū ꝛ not.in
c.j. de re-
scrip.Itez
cōprehen-
dit benefi
ciū princi-
pis qō nō
est ꝯ ius
nec ☞ ius
sed preter ius vt si concedit bona fiscalia ꝛ istud est
propie beneficium largissime interpretādum. vt.l.
si quādo.C.de bo.dā. et.l.beneficium.de cōsti. prin.
et in.c.dilec.de dona.¶Comprehendit etiam ius de
falcandi vt.l.beneficio.ff.ad legem falci. et ibi vide
Bar.qui infert ad.q.

☞Andr.Poma. ¶Beneficium.Vide Ancha.in
regula pe.de regu.iur.in.vj.

¶Transit ad heredes.do. Alex. dicit posse inferri
ad decisio.q.Dy.ꝛ Bar.in.l.limitatio.§.fi.ff.de pu-
bli.per illum ter.dicentium q̄ priuilegium conces-
sum ecclesie romane vel fisco qō teneantur soluere
vectigalia non trāsit in emptoꝛem fiscalium salma-
rum vt no.spec.ꝛ Jo.and.in ti.de immu.eccl.ꝛ gl.in
cle.presenti.de cen.doc.in.c.cꝫcꝫ.de cen.in.vj.Fede.
de se.consi.cxj.incipi.queritur an rustici.

☞Andreas Pomate.

¶Est dictum.vide per moder.c.j.§. et quia vidi-
mus.in.xxvj.q.qui feudum dare possunt.Alex.con-
si.cl.in.ij.col.alias consil.clx.remissiue Feli.c. man-
dato,de presump.

a ¶ Posteris. Adde quod idem voluit Pe. et Lyn. in c. finali. de const. prin. in. iiij. q. sed Pau. de castro hoc limitat esse verum in priuilegio indulto contra publicam vtilitatem vt in casu. d. l. penulti. de iure imu. sed in alio priuilegio dicit comprehendi omnes descendentes etiam per a femias. vt l. j. §. liberorum. de verbo. sig. et gloss. ex presse in. l. si ita scriptum filiabus de lega. ij. Et an i dubio priuilegiū censeatur esse perpetuum. vide Bald. cōsilio. cj. iiij. vol. Et an, et per que verba trāseat ad successores vide eundem Bal. cōsil. cccv. inj. volu. et an i dubio sit iudicādum reale vel personale p pe. de ancha. consilio. cccxxviij. Federi. consilio. lxviij. p Barto. cōsilio. xliij. ij. libr. et ibi quādo fiat dictum q talis cum tota sua familia fit perpetuo exemptus. et per Alex. qūo intelligat priuilegiū cōcessum p se et suis heredibus et successoribus eius consi. cxc. ij. vol.

b ¶ Propter reuerentiam. Ex hoc inferunt Angel. et Imol. q̄ ls ecclesia sit exempta per pactum ab epō q̄ tamen tenetur ei reuerentiam exhibere. vt voluit Bld. et Bal. in. l. fi. C. de. bo. libe. Et tu ad dicta bar. hic adde Jogn. and. Host. et Imo. in. c. Odoard⁹. de solu. et do. Maria. sozi. in. c. si diligenti. in glo. j. extra de foro competenti.

et tuis posteris[a] vel tibi et tuo generi: et tunc transit ad heredes descendētes ex sexu masculino vt. l. j. j. de iure immu. Quandoq̄ dicit tibi et tuis heredibus. et tunc transit ad omnes heredes. vt. l. sciendum. de verbo. signi. Fallit in casibus ibi notatis. aut dicitur relinquo tibi et tuo heredi: et tunc ad primum tuū heredem porrigitur tantum: vt. l. antiquitas. C. de vsufruc. ¶ Mihi ista verba nō placēt. sed dic plene vt dicam in. l. gallus. §. nunc de lege verſi. et bene verba se habent. j. de liberis et posthu. et tangitur p Ly. in. l. inflammatibus. C. de leg. ¶ Quero †numquid in dubio cōcessio priuilegij intelligatur facta in persona vel in re. hoc plene examinaui. infra de ser. le. l. pe. dic vt ibi.

1 ☞ Ratio quare beneficiū q̄ habet maritus ne teneat vltra q̄s facere possit: non transit ad heredē vel fideiussorem et ad defensorē sic.

2 Quod quis alieno nōie conueniatur duobus modis intelligitur.

3 Defensor mariti qui suscepit in se iudicium animo nouandi vel donandi q̄ habeat beneficiū cōpetens marito.

4 Defensor non potest plus grauari q̄s dominus.

5 Beneficio quod quis non conueniatur vltra q̄s facere possit quando quis renuntiare potest: et nume. 7. et num. 9. vbi si est iuratum.

6 Pactum quod qui tenetur insolidum non conueniatur vltra q̄s facere possit quod tenet.

8 Quod quando aliquid fit requiritur certa habilitas tempore quo fit: tunc aliquid fieri certo tempore vel alio tempore et conferri in aliud non procedat a pari.

10 Pactū q̄s non liceat creditori capere debitorem q̄ non valeat.

11 Habens pactum ingrediendi possessionem autoritate propria q̄ non possit eo vti si inueniat resistentem.

12 Argumentum de lege ad pactum: quod nō semper valeat.

13 Renūtiatio cessionis bonorum quando fieri possit. et nume. 15. 2. 15.

14 Stare in carceribus est species seruitutis.

Alia causa. ¶ Quero †que est ratio differentie quod transit ad defensorem: non ad heredez vel fideiussorem. glos. assignat tres rationes. vna ponitur in. l. si cum procuratore. j. de re iu. videlicet q̄ defensor hz regressum cōtra dñum sed non heres. ista non est vera q̄ etiā fideiussor hz regressum contra dñm: et tamen ad eū non transit vt in. l. et si fideiussor. de re iudi. Itē posset esse talis defensor qui non hz regressum contra dñm: et tñ indistincte transit ad eum beneficium. vñ gl. assignat hic duas alias rōnes. prima q̄ defensor cōuenitur nōie mariti et eius personaz in iudicio representat: heres vero et fideiussor cōueniuntur tanq̄s principales obligati: ista est bona ratio. ¶ Contra hoc etiam. op. de. l. furti. §. si quis alieno. s̄. de his q̄ no. infa. vbi etiam heres dicitur cōueniri alieno nomine. Sol. hoc dictum † quem alieno nōie cōuenire potest intelligi vno modo large: quādo ortus obligationis fuit in persona alterius. et hoc modo heres et etiam fideiussor alieno nomine conueniuntur. vt in cōtrario. Quandoq̄ accipimus stricte et tūc dicimus illum alieno nomine cōueniri in quo nullo modo residet obligatio sed tantūmodo ex persona alterius cōuenit. et hoc modo accipitur hic. ¶ Quid ergo dices † de defensore qui suscipit in se iudicium animo nouandi vel donandi: et sic conuenitur vtili. Nō. debemus aduertere verba obligationis: aut promisit quantum maritus debet: et tunc non conuenitur nisi inquantum maritus debet in effectu: aut promisit certam quantitatem expresse et ad illam tenebitur. arg. l. si puer. et quod ibi no. j. eo. Assignat gl. aliam rationem. quia hoc est propter regulam. non enim potest in plus † grauari defensor q̄s dominus preter q̄s in satisdando. ita etiam no. in. l. verum. §. j. s̄. pro socio.

4

Elegantur. Pactum q̄ maritus conuenitur vltra q̄s facere potest nō valet quia cōtra bonos mores. h. d. et est no. §. ¶ Opp. C. de pac. l. si quis in conscribendo. dicit glos. q̄d fallit hic. et est ratio: quia contra bonos mores. idem ergo in quolibet simili vt. C. de pac. l. pacta que contra. ¶ Oppo. j. de re iudi. l. si conuenerit. Sol. vt dicit gl. et bene quandoq̄ † quis hz hoc beneficium propter reuerentiam debitam persone: vt in casu nostro: et tunc huic non potest renuntiari: quia esset cōtra bonos mores vt hic. ¶ Ofiq̄s quis hz istud beneficium ex natura cōtractus vt in cōtractu societatis: et tūc bene potest renūtiari: vt in cōtractu ē: quia non est cōtra bonos mores: et possum facere cōtractum prout nobis placet. ¶ Quero q̄d ecōuerso † an qui tenet insolidū possit pasci vt conueniatur solum in q̄s tū facere potest. Dicit gl. q̄ sic. vt. l. si q̄s crediderit. s̄. de pac. ¶ Quero an huic † beneficio possit p pactū renūtiari soluto matrimonio. glos. dicit q̄d nec tūc valet. sm Bof. ar. s̄. de relig. l. q̄d si nulla. hoc

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tenet Dy. propter reliquias reuerentie precedentis matrimonij que durant so. matri. vt. l. j. ꝛ. ij. j. rerum amo. ꝛ. l. vnius. §. seruus. j. de questionib⁹. Itē probat quia si pactū fit cōstante matrimonio ꝛ conferatur in tēpus soluti matrimonij: tñ non valet vt hic. ergo nec si fiat soluto matrimonio: quia paria sunt fieri tpe phibito ꝛc. vt. l. in tempus. j. de here. instit. et. l. qō sponte. C. de dona. ante nup. Guil. de cug. in l. diuortio. s̄. de neg. gest. tenet contra. ꝛ dicit qō est casus in prealleg. l. diuortio. vbi actio de dote trāsfertur in aliam actionem sol. matri. absq; isto beneficio: qō non fieret si esset contra bonos mores. pro hoc. s̄. de pactis do. l. licet. ꝛ. l. sequen. qui hic allegātur in glo. qō puto verum. Non ob. ratio Dy. nam reliquie reuerētie durant in negotio ante gesto. nō
8 in eo quod postea fit. ¶ Non ob. quod dicit † q; paria sunt aliquid fieri certo tēpore vel fieri alio ꝛ cōferri in illud. quia hoc est verum. nisi tēpore quo fit certa habilitas requiratur. vt. l. si alienum seruū. §. an extraneis. j. de here. instit. ꝛ. l. si minor. s̄. de ser. exporta hic requiritur q; tēpore quo fit nulla sit debi
9 ta reuerētia. ¶ Quero † quid si super hoc pacto inretur. Hic dicit glo. q; ꝓpter hoc non cōfirmatur. ꝛ bene de iure ciuili. ꝛ etiaz de iure canonico: quia regula est q; non est obligatorium cōtra bonos mores prestitum iuramentū. vt in. c. non est obligato-
a rium. extra de reg. iur. lib. vj. ¶ Querit Dy. a an pa-
10 ctum factū † qō liceat creditori capere debitorem b
b valeat. Et determinat Dy. q; nō per istum. §. et ar. l. nō est singulis. j. de reg. iur. ¶ Contra hoc oppo. de. l. tutius. s̄. de ser. expor. ꝛ. l. iij. C. de pign. Sol. ibi fuit pactū de capiendis rebus vel personis seruorū que sunt loco rerū: questio nostra est de capiendo li-
11 bero homine: quod non valet: dico etiā † qō si quis c
iret ad occupandum possessionē ex pacto et ibi inueniret resistētem q; nō posset eū repellere. nam pactum non potest porrigi ad id qō est causa maioris tumultus. vt. l. non est singulis. j. de reg. iur. dixi latius in repetitione. l. iij. C. de pig. ¶ Item opp. contra Dy. de. l. ait pretor. §. si debitorem. j. de his que in frau. cre. vbi per. l. potest cōcedi q; debitor capiatur: ergo per pactū. vt. l. non impossibile. s̄. de pact.
12 sed dic † q; ista ꝓpositio nō est vera simpliciter. multa enim possunt fieri per. l. que non per pactum: vt. l. neq; pignus. §. priuatorum. ꝛ l. nec ex pretorio. j. de regu. iur. ¶ Ultimo Dy. inducit hunc. §. in argu. ad
13 questionem † an valeat pactū ne liceat debitori cedere bonis. Ad qō facit. l. nemo carcerē. C. de exac. trib. lib. x. Ly. ponit istam. q. in. l. j. in fi. C. qui bo. ce. pos. ꝛ ibi recitat vnum consilium. Jac. de are. qui dicebat quod aut istud pactum fuit vestitum appositum iuxta cōtractum: ꝛ est validum. alias secus per l. fi. in fi. C. qui bo. ce. pos. Ad istum. §. rñdet Dy. qō istud pactuz non est cōtra bonos mores q; debitor stet in carceribus donec soluat debitum: qō patet. quia ler hoc qñq; permittit. vt prealle. l. fi. C. qui bo.
14 ce. pos. Ad istud quod solet dici † q; stare in carceribus est species seruitutis. vt. l. titio centum. §. titio centū. ij. j. de cō di. ꝛ demon. ꝛ. C. de ac. ꝛ ob. l. ob es. Rñdeo qō licet stet in carceribꝰ non tñ est seruꝰ creditoris sui. ¶ Richar. malum. tenet qō pactum nō valet. pro hoc all. glo. que est in aut. imo. C. de ac.

Andreas Pomate.

¶ Querit Dy. Vide Feli. in. c. de cetero. in antepenul. col. ꝛ seq. de re iudi.

¶ Debitorem. Inquantum Alex. post Bar. cōcludit non valere tale pactum. Adde quod idē voluit Bld. cōsi. liij. ꝛ incōsi tuz ponit fallentiam i capto ab hostibus. Adde pro hoc qō cōsuluit Bo. cōsi. cccxvj. qō minor ꝓ se reintēdo possit se obligare omissa solēnita te statuti. Et inquātū Alexā. dicit non etiam valere pactū

c et obli. ꝛ istud puto esse verum c. Do duas limitationes: quia hic † fallit si iste qui vult cedere bonis dissipauit omnia bona in fraudem creditoris. vt. l. fi. in fi. j. de his que in frau. cred. qō tenet Dy. instit. de act. §. item si qs
16 in fraudem. Fallit † etiam si debitor tempore quo cōtrahit sciebat se non soluendo vt. s̄. de iu. do. l. pefi. qui istis duobus casibus valet tale pactū.

Quod tempus inspiciatur an litis contestationis vel rei iudicate ne quis cōueniat vltra q̄ facere possit.

1 Heres mariti obiicit cōpensationez ob res amotas vel donatas.

3 Heres mariti non potest vti retentione.

4 Vir nec ei⁹ heres ꝓpter mores vxoris nō ledētes matrimonium nō pōt

qō quis possit excommunicari sine solennitate dic qō nec valet consuetudo quod quis possit excōmunicari sine scriptis vt voluit rota. decisio. cccl viij. in antiquis. Et ad dicta Bartol. hic adde domi. Maria. sozi. in rubric. de dila. articu. quarto. in princip. questio. ij.

¶ Puto verum. Contrariam opiñ. sequitur domi. Alexan. Rapha. Jmo. in. c. cum cōtingat potissime per consi. Fede. de senis consilio. lx. vbi consuluit valere tale pactum iuramento firmatum si non sit notoria mendicitas quod fame pereat. tu vide Rotā in antiquis decisi. deci. lxvij. per. ij. columnā. Unum dicit Paulus de castr. quod florentie truffantur de dicto Baldi. in. l. prima. qui bonis cedere possunt. vbi tenuit quod debitor ita possit liberari cedendo bonis si est captus per statutuz. sicut si esset captus de iure communi. tu etiam vide pro opi. florentinorum Oldra. consilio allega. liij. vbi voluit quod licet debitor de iure communi pro debito non possit extrahi de ecclesia tamen per ius municipale debitor obligatꝰ possit extrahi: ꝛ an debitor q; dolo versatus est cū creditoribꝰ possit cedere bonis. vide eūdem Pau. cōsi. xlvj. ꝛ vide an in cessione bonoꝝ sint citādi creditores: et an eoipso qō princeps scribit qō carceratus relaxetur facta cessio. bonoruz an videatur remisisse illa ignominiosa que seruantur in aliquibus cessionibus. Baldum consilio. cccxxxvij. quarto volumine. Et adde Romanum in decisio. centesimaquinquagesimaprima. et decisio. ducentesimaquinta. et vide Abbatem in cōsilio quadragesimosecundo: in secundo volumine. vbi quod talis renuntiatio firmatur iuramento. de quo etiam per doctores in. §. fina. instittu. de actionibus. et per dominum Maria. sozi. in. c. si diligenti. de foro competenti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Non autem heres. Add de tex. in l. j. in fi. j. ad fil/ letianum. ꝛ in l. omnimodo. ꝛ ibi gl. C. de inoffi. testa/ men. ꝛ C. de reuocatio. do. l. j. imo. in c. plerunq; de dona. inter virum ꝛ vxo. ꝛ hoc verum si maritus sci/ uerit ꝛ dissimulauerit. Si autem scauit ꝛ ita repete/ decesserit

qđ accusa/ re eũ non potuit: tũc hꝛdes ma riti potue/ runt accu/ sare vt vo/ luit Joan.

dotem retinere. 1
Vir retinet dotem propter mores le/ dentes matrimonium: nõ eiꝰ heres. 5
Vxore mortua vir obiecit eiꝰ heredi de adulterio. 6
Vxor quomodo dicatur esse in pote/ state soceri ꝛ viri.

an. in. c. ij. de dona. in glos. fi. ꝛ in additio. in titu. de feudis. in additione incipiente reuoluitur hec que/ stio. vbi ponit questionem de vasallo qui cõmisit fe/ loniam ꝛ dñs ita repente mortuus est ꝙ feudo eum priuare non potuit quod heres potent. alle. Jo. an. l. in confirmando. ꝛ l. vtilem. j. de confir. tuto. et do/ minus Alexã. dicit ꝙ hanc distinctionem sequitur Cy. in l. j. C. de reuo. do. And. de iser. ꝛ Bald. in c. j. §. porro. in titu. que fuit prima causa benefi. amit. Non obst. l. j. de priua. delic. quia limitatur: vt hic. Addo etiam qđ eandem dist. sequitur Abb. consil. iij. in. ix. q. Si autem maritus ignorauit: vt heres sci/ uerit. an ipse possit opponere de adulterio. Bal. di/ cit qđ non per gl. in. l. cum eman. §. emancipatus. j. de colla. bono. Idem vult Pau. de cast. Ro. contra per glo. communiter approbatam in. l. fideicom. C. de fideiusso. ꝛ ter. in l. j. cuz ibi no. per Bar. j. de his qui. vt indig. ꝛ quia quis non videtur renuntiare iu/ ri qđ quis ignorat. l. mater. C. de inoffic. testa. et per ea que voluit Jo. an. vbi. §. de feu. cui adde Bal. in c. imperialem. §. insuper. de prohi. feud. alie. per Fe/ de. ꝛ hoc de feud. sequitur Abb. vbi. §. scilicet qđ do/ minus ignorans feloniam non videtur remittere. ꝛ per hoc etiam facit qđ voluit Jo. and. in. c. fi. de do/ natio. vbi limitat. l. fi. de reuo. do. non procedere in donatore decedẽte ꝛ ignorãte donatariũ fuisse ingratũ quia poterit heres reuocare per dictũ. c. fi. in versiculo tacente. Et dicit dñs Alexan. qđ ita serua/ retur in practica propter autoritatem Jo. an. Ego tamen inuenj quod Baldus cõsuluit in causa cuius/ dam mulieris que mortuo marito ad exonerationem conscientie protestata fuerat generasse filium ex adulterio et ille recesserat alio legitimo et natu/ rali existente herede qui deinde mortuus est quod heredes non poterant de hoc adulterio ignoto ma/ rito ipsam accusare quia tanquam actio ad vindi/ ctam non transit ad heredes. alleg. dictũ paragra/ phũ emancipatus filius. eius consilio trecentesimo octuagesimosecundo incipiente in Christi nomi/ ne Petrus de firmo. primo volumine et hoc idem voluit Paulus de castro consilio centesimo nouage/ simo octauo. in fine. Limita etiam primo dicta secun/ dum Jacobum de bel. in. §. si vero plurimas. in au/ tenti. vt liceat matri et auie. nisi maritus approbas/ set mores mulieris. quia heres non posset accusare licet repente decesserit. vbi autem improbasset ip/ sam expellendo vel conquerendo licet non accusa/ uerit eius heres poterit accusare. argumento lege

Rei iudicate. Opꝙ inspiciat tps lit. pte. vt. l. litis. §. de neg. gest. Bl. subaudit etiã quasi diceret vtrũq; tẽpus spectat qđ Hug. nõ placet nõ tñ videt ad cõtra. vnde glos. cõiter tenetur. Ego vero teneo me cum Hug. Ad cõtrarium tñ deo qñq; quẽ esse locu/ pletiorem est causa dãde vel denegãde act. et tunc inspicitur tẽpus lit. cõtest. quo tpe act. in iudiciũ de/ ducitur: vnde tunc dz videri an acti. habeat vt. l. in pupillo. j. de excep. ꝛ j. de solu. l. in pupillo. j. de do/ na. inter vi. ꝛ vxo. l. qđ autem. ꝛ l. litis. §. de neg. gest. Qñq; aliquẽ esse locupletiorem est causa moderan/ de cõdẽnationis: ꝛ tunc tempus rei iudi. inspicitur. Jta loquitur hic. ꝛ l. verũ. §. tẽpus. §. ꝓ soc. et. §. de peti. here. Si a dño vel patre. §. quo tempore.

Heredi mariti. Heres mariti põt obij/ cere cõpensationem ob res donatas ꝛ amotas non ob mores. h. d. Oppo. C. de rei vxo. act. §. taceat. Dicit glo. ibi erat spe/ cies debita ab altera parte tantũ: hic abutraq; quã/ titas. vel hec corrigitur per illã. vel hic in heredib9 ibi in viro. Glos. tenet hic primã fol. sed. §. eo. in. l. j. glo. mag. tenet ꝙ hic corrigatur: ꝛ sic in actione de/ tenõ obijciatur cõpensatio priuilegio eiꝰ: sed ve/ ritas est qđ ponitur hic. scz qđ utriq; debeat quãti/ tas: merito cõpensatio fit: vt patet et text. qui dicit cõpensationes tñ que ad pecuniariã causaz ꝛc. Idẽ/ no. in prealleg. §. taceat. et. C. de cõpen. l. neq; ꝛ. §. e. l. diuortio. §. ob donationes. ꝛ j. e. l. sed si ideo. §. fi. et. l. si cũ dotem. §. si pater. et. l. si cõstante. §. si vxor. et. l. in his. §. j. j. eo. titu. in. l. vero cõtraria † phibet retentio non compensatio. quod no.

Morum. Glo. ponit hic casum: sed nõ clare. tu pone sic. Mulier cõmisit adul/ terium ꝓpter qđ vir potest eam expellere ꝛ dotem lucrari ꝛ non fecit: queritur an heres posset hoc op/ ponere ꝛ dotem retinere. Et respondeo ꝙ nõ si ipse maritus nõ accusat. h. d. ita legit Dy. Oppo. C. de diuor. l. consensu. Sol. vir potest opponere sed si ipse non opposuit videtur remittere et heres eius non poterit conqueri: vt. l. fi. C. de reuo. do. Oppo. qđ vir non possit retinere dotem ob mores mu/ lieris: vt. C. de rei vxo. actio. §. taceat. Gloss. dicit ꝙ iste ver. hodie corrigitur. Jsta gl. dicit verum si in/ telligimus in moribus pudorem matrimonij nõ le/ dentibus: quia tunc de iure antiquo licebat viro eã expellere: hodie non. sed si loquimur de moribꝰ pu/ dorem matrimonij ledentibꝰ vt adulterium ẽm ca/ sum Dy. tunc non corrigitur hoc. Jta sentit gloss. in prealleg. §. taceat. ꝛ Cy. ibidem. ꝛ habes † tria di/ cta qđ propter mores nõ ledentes pudorem matri/ monij nec vir nec heres potest retinere dotem ho/ die: sed si ledunt † pudorem matrimonij potest reti/ nere vir: non autem heres[a]. Casus est not. hic licet Spec. de hoc dubitet in titu. de dona. inter virum ꝛ vxo. §. ij. versi. sed quid si mulier. ꝛ in ti. de except. §. dicto. versi. item queritur. Quero an mortua mu/ liere possit obijcere vir heredi eiꝰ de adulterio. ter. est de hoc in. l. fi. C. de adul.

Socero. Socero ex vtraq; parte et etiã ipsi mulieri datur hoc beneficium. h. d.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cum l.seq. ¶ Opp.dicitur hic q̄ parentis locū obtinet. Cōtra nurus non est in potestate soceri sed patris sui vt.C.de cōdi.infer.l.si vxor ꝛ.j.de miur.l.j.in fi.et.l.ij.Sol.†dicit gl.in potestate soceri videt esse q.d.quadā fictione in potestate tñ patris sui et viri est vere.quidā habent in gl.In sui patris et viri est potestate:ꝛ sic recitaui.Alij habent in sui patris et vere est in potestate.quelibet potest esse bona.nam in potestate sui patris est vere vt dictuꝫ est in potestate patris ꝛ mariti est.naꝫ in potestate patris est quo ad reuerentiā tantū vt hic:in potestate mariti est quo ad operas ꝛ debitū carnis:vt no.gl.insti.ad treb.§.ij.ꝛ l.si vxor.C.de condi.infer.

6

8

Ex diuerso. Opp.de.l. sicut.in fi. j.de re iudi.Glo.solu it hic cū agitur cōstāte matrimonio: secus si eo soluto.quo casu distingue: vt.s.de iure do.l.pe.Contra.solu.matri.debet dos reddi a viro.vnde per virum non potest peti a socero.Sol.glo.quia forte potest peti ex pacto de lucrando. vel ex.l. fin statuta Italie. Uesio ad versi.

Item si. Opp.aut mulier cōuenitur cōstante matrimonio.ꝛ nō hꝫ beneficium.cuꝫ enim debeat alt a viro nō potest petere q̄ deducatur ne egeat vt.l.si cū dotem.§. sinautem in seuissimo.j.eo.aut sol.ma.ꝛ tunc nō potest cōuenirι ex pacto de lucrando:quia nō haberet locum ea superuiente.vt.l.ij.de pac.do.Sol potest intelligi matrimonio cōstante.ꝛ q̄ mulier volebat dare quicquid habebat:sed quia illud non sufficiebat:vir volebat eam incarcerare ,pter dotem vel eā repellere:certe hꝫ beneficium ne cōueniatur nisi inquantū facere potest.Itē potest intelligi matrimonio soluto viro agēte ex pacto de lucrādo q̄ pōt habere locum matrimonio soluto diuortio: secus si morte.vt.d.l. ij.de pac.dota.ita loquitur.l.j.j.de do.preleg.

7 ☞ Exceptio peremptoria que non impugnat sententiam potest opponi post sententiam.

8 Exceptio q̄ heres non possit cōueniri vltra vires hereditarias q̄ possit opponi post sententiam.

9 Error expressus in sentētia reddit sententiā nullā.

10 Uxor agendo ad dotem cōtra virum nō habet necesse ponere in libello ipsum cōdemnari inquātum facere possit.ꝛ nu.ij.

12 Excipiendo post sententiā debet excipere ne cōueniatur vltra q̄s facere possit.

13 Tutus exceptione ne conueniatur.nisi inquantum facere possit si soluit totum:quando repetat.

14 Exceptio ne quis cōueniatur vltra q̄s facere possit post sententiam opposita q̄ non sit odiosa.

15 Exceptio ne quis conueniatur nisi inquantum facere possit q̄ sit temporalis.

Si in iudicio. Exceptio q̄ nō impugnat sententiam potest opponi post sententiam.h.d. ¶ Opp.C. sententia rescindi non posse.l.peremptorias.gl.dicit hoc speciale:ve-
7 ritas est quod nulla specialitas.nā † ille peremptorie opponi non possunt post sentētiam:que si opponuntur impugnant sententiam:sed ista non est huiusmodi:fateor enim me condemnatum ꝛ bene.sed peto executionem fieri inquantum fieri potest.j.de heredem.j.de regulis iur.facit.l.j.in verbo conquestus.infra ad silleia.Tu hoc singulariter limita nō habere locum in hērede extranei vel singulari successore:quia isti non possent obijcere de adulterio li cet maritus sciuerit et cōquestus fuerit ipsam expellendo. ita

re iudicata.l.nesennius.in fine. et.l.si fideiussores.§. idem respondit.j. de fideiuss.per Ly.C.de iur.ꝛ facti ignorantia.l.j.ꝛ per hoc dicebat Mar.sil. q̄ exceptio† cōpetens heredi ex cō- voluit baldus ei⁹ cō si.lxxxviij. primo volumine incipiente in chuisti no-

mine.nam quandoq̄ ꝛ ita dicit debere intelligi Jaco.de bel.quem ipse alleg.in.l.j.C. de rei vxorie act. et ibi dicit tenere Specu.quod si mulier nisi sit condemnata vir non lucratur dotem nec ea non condēnata heres potest excipere de adulterio.ꝛ hoc in titu.de dona.inter virum et vxorem.§.fi. versic.quid si mulier agit ad dotem.ꝛ in titulo de exceptio.§.fi. versiculo item queritur.ꝛ Joan. an. in.d.c. plerūq̄. se remittit ad Spec. tanq̄ cōtentus decisione sua, ita dicit vbi supra.Aduerte etiam quia Paul.de ca. hic dicit quod maritus debet accusare vxorem coram iudice ecclesiastico ad separationem thori ꝛ lucrum dotis.vt in.c.plerunq̄. et isto casu non habet necesse se inscribere.vt capitulo tue. de procura. Si autem accusaret criminaliter ad penam legalē quo casu habet necesse se inscribere non posset postea civiliter agere ad lucrū dotis.imo detruderetur in monasterium vna cum dote diuidenda. iurta autem, sed hodie.C.de adulte.et ita dicit tenere Ly.ꝛ glo. in.l.consensu.C.de repu.ad solu.contrariorum dicte aut.et hoc singulare:quia regulariter finita accusatione criminali nō prohibetur quis ciuiliter agere, et propter hoc dicit Bart.errasse.in.l.miles.§. si socer.j.de adul.vbi dicit q̄ maritus non lucratur dotem nisi accuset et se subscribat:quia non est verum nisi accuset ciuiliter.et idem voluisse videtur Bal. in allegato consi.lxxxviij.et consi.cclxxxj.quarto volumine.An autem maritus heredibus mulieris repetentibus dotem possit opponi adulterium quod mulieri non fuit oppositum.glos.in.d.c.fi.de donationibus.tenut q̄ non.sed Joan.an.in titu.de seu. vbi.s.et Bal.in.d.c.imperialem. de vasalli hērede formant questionē et determinant:vt.s.si fuit sciēs dominus de culpa defuncti et habuit tempus adquerelandum.et ita tenendo opinionem Jo.an. de qua supra esset eodem modo distinguendū: sed tenendo opinionem Bal.in dicto consi. Paul. de cast. in dicto consilio.ꝛ Specu.ꝛ Jo.and.in.d.c.fi. ꝛ glo. esset dicendum q̄ non.ex quo non est condemnata. An autem adulter ꝛ adultera possint eodem libello accusari:et an stante statuto quod adulter possit torqueri an torqueri possit adultera.vide Bald.dicto consilio.cclxxxj. vbi dicit quod non. Et an mulieri minori confessio adulterij preiudicet sine cura tore:et an ex eo quod maritus dixit esse publicā vocem et famam inepte gerit:quia secum habitando commisit lenocinium.dico quod confessio ei nō nocet.veruntamen absoluenda:quia inepte maritus egit. ita Baldus eius consi.clx.tertio volumi.incipiente

in Christi nomine.aut mulier. ¶Que autem indicia sint sufficientia ad torturaz in causa adulterij:z qui testes admittantur.vide Romanum cõsilio. cccclj.

An autem mulier per adulteriuz ipso iure priuetur alimentis.vide Federicum de senis consilio.clxvj. 11

Et an pendente que actiõe adulterij in foro ecclesie possit secularis cognoscere sup alimẽtis vxoris. vide p eũdem cõsil. ccxxxvj. 9 10

Unũ scias qõ Paul⁹ de cast. cõsiluit cõsi. cxxj. quod vidua ita perdit dotẽ ppter stupꝝ sicut p adulterium. Aliud etiam scias dum dixi de feudo quod Baldus in.d.c.imperialem.dicit qõ si per vasallum esset talis felonia commissa seu culpa propter quaz feudum ipso facto perdidisset quod tunc posset agi ab herede domini contra heredem vasalli quod dictum dicit Abbas nota.in dicto consilio.iij. qõ.ix. qui per hoc alleg.§.calidis.iuncta glosſ. in dicto.c. imperialem. limitando nisi dominus per aliquem actum positiuum tacite probauerit.argu. c. ex ore. de priuile.z.d.c.dilecto.de preben.z.l.si filius.§.fami.erciscun.

a ¶Inuentarij.Adde extra Alexan. quod exceptio inuentarij possit opponi post sententiam.tenuit Petrus de anchar.consil.vj.vbi dicit etiam qõ omnis exceptio que potest opponi post sententiam potest opponi post bannum.z Paulus de castr.cõsi.cxliij. vbi etiam tenet qõ exceptio retentionis bonorum pro meliorametis potest opponi in executiõe sententie similiter exceptio pretij non soluti: quia per eas non impugnatur sententia.et vide etiam Ang. consilio.cxxxij.

b ¶Ad filios.Pau.de castr.hic dicit esse not. vnum verbum. Ange. qõ priuilegium de quo hic transit ad filios primi gradus eiusdem matrimonij. non autem ad nepotes et vlteriores sequitur Imol. et Roma.

c ¶Ecclesie.Adde post Alexand.id quod licet docto. varij fuere legendo eo modo et consulendo et tres inuenio opini.prima est quod emphyteosis ecclesiastica transeat ad heredes extraneos et quod paragraph⁹ emphyteosim corrigatur et hanc tenet dubitatiue tamen Paulus de castro cõsilio centesimotrigesimonono.z Abb.consilio.lxxiij.dummodo fiat ex causa.subdit tñ in fi. quod si concessio de re iudic.z probatur per rationem:quod si opponeretur post sententiam impugnaret sententiã que emanauit:cognito super illa exceptione.Et ex hoc etiam apparet quod non est necesse quod de hoc in libello fiat mentio.probatur in.l. penulti.§.quod cum eo.dixi in.l.maritum.supra eodem.puto tamẽ quod etiam hoc casu quando opponeretur post sententiam debet opponi quod non conueniatur vltra cꝫ facere potest tempore sententie.vt.l.rei iudicate.§.eodem titu.in princi. ¶Quero quid si tutus hac exceptione solut totum:an repetere possit. Gloſſ.distinguit hic.aut ante sententiam: et potest repetere.aut post et tunc secus:quia est tutus exceptione doli que est odiosa:vt hic.Contra hoc facit: quia ista exceptio est dubia forte quia maritus perueniret ad pinguiorem fortunam et forte non. ergo interim potest repetere:vt.l.sufficit.§. de condi. in debi.In contrarium videtur casus in.l.nam et maritus.§.de condi.inde.Dy.dicit qõ quedam est exceptio dubia que tollit naturalem obligationez vt exceptio pactiz tunc quocũqꝫ errore solutum repetitur:vt prealllega.l.sufficit.¶Quedã est exceptio dubia que non tollit naturalem obligationem: vt hic. et probatur in.l.vbicũqꝫ.j.de fideiuſ.z probatur.§. proxi.§.Et tunc si soluit errore facti repetit: vt hac glo.secus si errore iuris:vt.l. cum quis. C. de iur. et fac.igno.ita dicit Dy.Certe illud quod dicit glo.qõ ista exceptio post sententiam est odiosa nõ dicit verum.Est enim illa eadem que competebat ante:vt l.nesennius.in fine.infra de re iudica. Et quod hic dicitur qõ est exceptio doli.intelligе de illa que cõperit loco cuiuslibet exceptionis que non dicitur odiosa nec impedit repetitionem.vt no.in.l. qui excep.§.de condi.indebi.et.l.qui se debere. de condi. ob cau.Item illud quod dicit Dyñ. qõ ista exceptio est dubia:non dicit verum imo est temporalis: quia lex presumit quem venire ad pinguiorem fortunam:vt.l cura.§.deficiẽtium.infra de mune.z honor.et.l.si defunctus.C.arbi.tute.et hoc tenet Cyñ. in lege cum quis.C.de iur.et fac.igno.Bul. et Jaco.butri.in lege nam et maritus.supra de condi. in debi.vide soluens indistincte nõ repetit.z hoc placet.Constat enim quod est temporalis etiam alio respectu quia finitur in vita viri et ad heredem non transit.vt lege maritum.et lege sequen.supra eodez titulo.

1 ¶Exceptione quis conueniatur vltra cꝫ facere possit transit ad filios.

2 Res ecclesie data in dotem: in emphyteusim:et in feudum qꝫ non transit ad extraneos heredes.

3 Si vir relinquit dotem vxori qõ filij habebũt priuilegium ne cõueniantur vltra quam facere possint.

4 Priuilegium ne filius conueniatur nisi inquantum facere possit quod non competit filijs alterius matrimonij.

Etiam filios. Exceptio ista ne conueniatur nisi inquantum facere possit transit ad filios eiusdem matrimonij. hoc dicit. ¶Opponitur supra eodem. lege maritum. Solutio. dicit glosſa speciale est hic in filijs. et idem in re ecclesie data in dotem et

in emphyteusim et data in feudum que non transiat ad heredes extraneos nisi sit actum vt in gloss.

3 ¶ Sed quid si vir reliquat vxori dotem numquid filij habebunt priuilegium. videtur qꝫ non. insti. de leg. §. sed si vxori. et quod ibi not. in contrarium facit. l. in condemnatione. et quod ibi not. in gloss. j. de

b leg. tur. cogitabitis. ¶ Quero quid de filijs alterius mariti alterius matrimonij an ad eos transit hoc beneficium. Bal. dicit quod sic. quam vide. cõtrarium ꝛno. in. l. si cum procuratore. et. l. sciendum. j. e

4 de re iudica. et. instit. de act. § item si de dote. s. pro so. l. verum. circa princi. in glo. super verbo ceterorũ. et ille sunt veriores. probatur per tex. C. qui po. in pigno. ha. l. assiduus. §. excep. et hoc tenet ¶ ibi.

1 ¶ Culpa in bonis proprijs qñ cõmitti possit et qñ faciat qꝫ maritus perdat beneficium ne cõueniatur vltra qꝫ facere possit. nu. 2.

3 Maritus si negat matrimonium perdit istud priuilegium. sed si negat dotem illud non perdit. nu. 4.

5 Usurarius si dissipauit bona sua in foro conscientie: an teneatur ad restitutionem remissiue.

c ¶ Dolus a marito cõmissus in rebus proLicet- prijs perdendis eum facit perdere beneficium si contra mulierem cõmittatur. in rebus vero dotalibus aduersus quoscunqꝫ hoc dicit. Et primo ponit vnum dictum qualiter dolus et culpa obli

d get. Secundo ponit aliud dictum qualiter dolus ꝛ culpa faciunt hoc beneficium perdi. secunda ibi. cũ tamen. Item secunda subdiuiditur: quia primo loquitur in dolo commisso in rebus proprijs ipsius viri. Secundo in dolo commisso in rebus dotalibus. secunda ibi. offilius. Item quelibet istarum diuiditur in dictum et limitationem dicti: vt patet ex litera. et ex isto casu collige per te pulchram distinctio-

1 nem. ¶ Opp. quod etiam in re propria possit committi culpa. vt. l. ediles. §. pedius. et. l. cum aurem. §. a fi. s. de edi. edi. glo. non solu. Dyn. dicit quod ibi res subiacebant restitutiom. Et sic possunt dici aliene spe: et bene. hoc probatur hic. nam in reb⁹ j dotalib⁹ b licet sint viri constante matrimonio: tamen potest committi culpa propter spem restitutionis. in reb⁹ vero proprijs viri est secus. ¶ Opp. de. l. j. in fi. s. de c his qui sunt sui vel alie. iur. Glossa non soluit. Dyn. soluit quod ibi ex qualitate facti presumebatur dod lose agere: quod non licet: maxime in re animata: vt in seruo. facit. l. j. j. ad. l. coue. de sica. C. de iniur. l. si non conuitij. et. l. prima. de dolt exceptio. ¶ Oppo. j. que in fraud. credi. l. ait pretor. §. illud. gloss. non soluit. Dyn. dicit quod hic loquitur de dolo debitoris qui est minus culpabilis: quia de eundis muneribus tractat. argumen. l. fulcinius. §. sed illud. j. ex qbus causis in possess. eatur. ibi vero de dolo eius in quem est facta alienatio qui de acquisitione cum alterius iniuria contendit. argumen. l. fina. §. licentia. C. de iure deliberan. ¶ Quero quid de alijs qui habent beneficium ne conueniantur nisi inquantum facere possunt. Respondeo idem vt. l. verum. §. tem-

2 pus. s. pro socio. ¶ Quero quid si maritus perdit bona sua propter culpam suam an perdat beneficium. hec gl. quod sic in prealle. l. verum. §. tempus. e ¶ Contrarium nota. C. de rei vxo. actio. §. cum autem. fiat filijs et suis heredibus quod non debet intelligi de extraneis et eandem opinio. videtur habuisse Bald. consilio. xcvij. iij. libro. Incipiente quedam monales si inuestitura dicatur pro se et suis heredibus et quibus iura sua dederit si autem solum dicatur pro se et suis heredibus nõ vult quod trãseat ad matrem illij pro quo facta est inuestitura: et ista est vera. probatur per istũ tex. de culpa enim tenetur non tamen propterea perdit beneficium. ¶ Quero quid de dolo cõmisso e tempore quo mulier dotem petit: puta si maritus negat positiones mulieris. Respon. sed stetur huic gloss. quam etiam sequitur consilio cxcvij. primo libro. et consilio. clxvij. secundo libro. Paulus de castro. consilio. cxxxvij. cum duobus sequentibus. ꝛ Bartolus consilio. lviij. et hec est secũda opinio. tertia est opini. Petr. de anchara. consil. cxxxiij. plene et subtiliter. quod emphyteosis ecclesie possit transire ad quoscunqꝫ descẽdentes et hãc opi. habuit Cal. cõsi. vj. Alex. consi. lxxx. j. lib. ꝛ cõsi. viij. et cõsi. xxxviij. ij. lib. And. sicu. late ꝓsi. lx. ij. lib. vbi refert ita consuluisse Fran. de rampo. Gasp. de cal. fulg. Jo. de san. ita tenuisse. x. q. ij. ꝓpetua. et ita etiam ibidem tenere Gem. ꝛ referre qꝫ vidit consilium Bal. Quid autem de feudo. vide Pau. de ca. consi. s. alleg. ꝛ Bal. consi. cccxxvj. ij. volu. et consil. lxxij. j. lib. vbi dicit qꝫ si inuestitura dicatur qꝫ transeat ad quoscunqꝫ ꝛ rex in cuius ditione sunt feuda fecerit constitutionem qꝫ vasallus possit in non capacem alienare feudum ꝛ ille incapax teneat intra annum vendere capaci qꝫ vigore dictorum verborum ad quoscunqꝫ nec vigore cõstitutionis regie nõ transire poterit ad spurium. vide quia alia no. dicit que breuitatis causa omitto.

~ Andreas Pomate. ¶ Non transit. Adde qꝫ ista est communis vt per Alexan. cõsi. xxxviij. invlti. colum. ij. volu.

¶ Ubi cogitabitis. adde qꝫ do. Alex. dicit hoc non fuisse Bar. ꝛ qꝫ. l. in cõdemnatione nõ facit ꝛ putat qꝫ non perdant. latius hic vide.

~ Andre. Poma. ¶ Licet. vide Felt. c. sed in ecclesiarum. xxij. col. de consti.

¶ Dolus. Adde etiã qꝫ maritus tenetur de leuissima si in suis rebus est nedum diligens sed diligentissimus: vt firmauit gl. in. l. in rebus. s. de iure dot. quapropter j Rico. de neapo. dicit hic limitari omia iura dicentia aliquem solum teneri de dolo lata et leui culpa. Et per predicta dicit Alex. posse decidi questionem indecisam. Bal. in. l. pignus. s. de pig. acti. de eo qui dederat bouem vni pro certa merce de vt eo vteretur quo casu tenebatur de lata ꝛ leui. l. item queritur. §. si fullo. s. loca. ꝛ ille duxit bouem vna cum suo ad castrum vt essent in loco tuto et conducum posuit in locum tutum: suum autem in locum tutissimum ꝛ hostes conductum abstulerunt qꝫ propter hoc ille teneatur de hac leuissima per ꝓdicta quia in suis fuit diligentissimus.

~ Andreas Pomate.

¶ Dolo commisso. vide Bal. in aut. cõtra qui ꝓpriam. C. de non nume. pecu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ✠Andreas Poma. ¶ Facit ad questionē. adde q̄ istam questionē decidit Barba. c. que in ecclesiarū. vñ. col. de constit. facit. c. cum tu. de vsu.

b ¶ Usurarius. Adde quod Imol. dicit quod si dolo dissipauit non esset liberatus in foro contentioso nec posset vti beneficio 3 quando maritus † negat illud qō est 4 cessiōis bonoꝝ per causa beneficij: vt si negat matrimonium: puto quod perdat beneficium: l. fi. §. fina. a de cessio. bonorum. sed in foro conscientie erit liberatus et per. c. peccatum. cum ibi not. de regulis iuris. b in. vj. per. c. ij. et. j. de peniten. dist. prima. Ierit tamen dignus duplici pena: quia vsuras extorsit et dolo extortas consumpsit. et vide Pet. de ancha. in dicto. c. 1 peccatum. et quod in simili habetur in ca. super eo. de rapto. et. xliij. questione. vj. c. si res. et quod debitor dolo versatus cum creditoribus nō possit bonis cedere. voluit Pau. de castro consilio. xlvj. Et tu adde ad questionem Bart. quod si vsurarius absq; culpa amisit bona q̄ tunc non tenetur restituere: z si peniteat euitat penam eternam. item Antoni⁹ de but. et ibi Abb. in. c. cum tu. in secundo notabili de vsuris: non tamen euitat penam temporalem purgatorij. ita Antonius de but. in. c. super. de rapto. in prin. ij. col. Et hoc idem tenet Henri. bohic in dicto. c. cū tu. col. iij. in fi. ver. aut non potest. et ponit Landulphus. in. iiij. senten. distin. xv. et ibi ceteri. 1

c ¶ Pendente. Adde inquantum Alexander tangit an post cōclusionem in causa possint produci instrumenta nouiter reperta: quod Bald. consilio. cxxvj. 2 primo libro dicit quod coram consultore si expresse nō est cōclusum in causa possunt produci instrumenta liquida et iuret q̄ ante potuit producere. 3

d ¶ Reintegratum. Adde. q. quam ponit hic Pau. de ca. q̄ stante statuto padue q̄ mulier nubēs nulla dote constituta censeatur omnia bona dedisse in dotē quod si vidua nubat nulla aliter constituta dote q̄ 5 dos data primo. secundo videtur constituta vt ipse 6 consuluit consilio. cclxxxiij. non autem omnia bona 7 secundum statuta. 8

e ✠Andreas Pomate. ¶ Quamuis. An ista. l. procedat in dote tantum promissa vide Roma. singu. 9 ccccccxix.

f ¶ Expendit. q̄ ita demum liberatur marit⁹ si probat mulierem expendisse in dictas causas aliter nō fm Roma. hic allegantem glo. singularem in. l. fin. e in versu. creditori. §. de iure do. dum gloss. dicit idez esse in marito quod in emptore rei ecclesiastice iuxta auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccle. f

g ✠Andr. Poma. ¶ Tertio. Vide Bo. cōsi. lxxvij. j. columna.

h ¶ Ab hostibus. Adde quod Bald. infert ex ter. in ver. ex vinculis q̄ liberare quem a carcerib⁹ sit op⁹ 1 pium q̄ etiam videtur si esset in carcere pro maleficio cum ista lex generaliter loquatur fm eus ex quo 2 etiam infert q̄ executores electi ad distribuendum bona in pios vsus poterunt distribuere incarceratos pro maleficio a pena pecuniaria alleg. glo. optimam. xij. questione secunda ca. sacrorum que glossa 3 alleg. text. in capitulo si res aliena. xiij. questio. vj. z g c. reos. xiij. questione. quinta. vbi dicitur quod non h sicut socius qui negat societatē beneficiū p̄dit: vt. l. si vnus. §. fi. ff. pro soc. de re iud. l. sed hoc ita. in fi. et l. si dubitet. post prin. j. de fideiuss. simile z in liberto qui impetrauit ius annulorū aureorū. nā p̄dit illud si negat se libertum vt. C. de iure aur. annul. l. fi. facit q̄ not. C. de legi. l. q̄s fauore. z. §. de legi. l. nulla. sed si nō negat matrimoniū: † negat dotē datā vel cōtractū celebratū: tūc nō perdit beneficiū: vt. l. pe. cuz sua glo. j. qui bo. ce. pos. dixi in. l. si dubitet. j. de fideiusso. ¶ Ultimo hec. l. facit ad. q.ª que magis pertinet † ad theologos q̄s ad nos: vsurarius b dissipauit omnia bona sua: an teneatur ad restitutionem in foro cōscientie. hic est argumētum q̄ sic. standum est tamen in hoc theologis.

☞ Exceptio superueniens pendente iudicio prodest reo.

Si mulier. c Si pendēte iudicio deficiat id q̄ est causa cōcedēde act. expirat iudi. h. d. Supra pri. vidistis de vna exceptiōe q̄ cōpetit marito. s. ne conueniatur vltra q̄s facere potest. hic de alia q̄ sibi cōpetit si matrimonium fuit reintegratum d. z ista. l. est cōtra Pet. qui dicebat † q̄ exceptio superueniens pēdente iudicio nō prodest reo. Ad idem. j. eo. l. si cum dotem. §. eo autem tpe. z dixit plene in. l. j. j. de excep. ¶ Op. c. de nup. l. si vt proponis. Sol. vt in gl. ¶ Opp. de. l. plerique. §. de ritu nup. Sol. vt in glos.

☞ Dos q̄ potest solui ꝑstante matrimonio vxori vt es alienum soluat.

Ubicūq; ex solutione dotis q̄ fit mulieri eius cōditio fit melior z vir nō efficit pauperior potest maritus soluere vxori dotem cōstante matrimonio.

Uxori recte soluitur vt redimat consanguineos ab hostibus vel eos egentes alat.

Juste soluitur vxori per virum vt impleat votum a se factum pro anima sua vel alterius coniuncti.

Actio de dote non nascitur cōstāte matrimonio.

Jus futurū nō pōt tolli p̄ pactū sed per pactū sic.

Largiri de alieno est species furti.

Maritus expendens de voluntate vxoris hz exceptionem: z idem si non contra voluntatem.

Ratum habere quando quis cogatur etiam q̄ est suum naturali ratione.

Actio de dote tam ex parte viri q̄s mulieris est bonefidei.

Quamuis. c Si mulieri ex iustis causis soluatur vel ipse marit⁹ in iustas causas expēdit f: eatenus actio dotis tollit. h. d. cū l. seq. z sunt singulares. ll. z. §. dictū est de duab⁹ exceptionib⁹ cōpetentib⁹ marito. hic ponit vnā exceptionē. s. solutiōis facte cōstante matrimonio. ¶ † No. ꝓmo q̄ mulieri pōt solui dos vt es alienū soluat: vt. l. fi. §. de iu. do. ¶ Scōo no. q̄ mulieri † potest solui vt p̄dia emat. Et hoc est regulare. q̄cunq; ex solutione que fit mulieri causa dotis fit melior z marit⁹ in de nō efficiatur pauperior potest maritus soluere vxori cōstante matrimonio. vt l. ita constante. §. de iur. do. ¶ † Tertio⁸ no. q̄ potest solui mulieri vt redimat suos consanguineos ab hostibus b vel vt eos egentes alat. Ex quo not. q̄ si mulieri

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

4 †quod si mulieri soluitur pecunia vt impleat votum
facrum a se vł vt vadat in aliquã pegrinationez pro
anima sua vel alterius sibi con uncti q̃ iuste soluit. ꝛ
dotem minuit. Si enim hoc permittitur ad liberan-
dum corpora multomagis ad liberandũ animas. vt
l sancimus. C. de sacrosan. eccle. et no. in. l. j. s. de pac.
¶ Oppo. C. si dos cõstante matrimonio. l. j. So. spe 10
ciale in casibus hic positis. ¶ Opp. de. l. seq ad istã
nam hic dicitur q̃ tollitur ipso iure: ibi ope except. 11
Sol. hic soluitur ipsi mulieri. j. l. prox. alteri soluit.
5 ¶ Oppo. Dy. actio de †dote non nascitur constante
matrimonio: vt. l. sed si alia. de bo. dam. et l ij. in pn.
j. de do. pele. et dicã. j. e. l. si constante. §. j. ergo non
potest tolli. So. Dy. nõ tollit actio sed spes actiõis.
Ad idem. l. iij. §. desinere. s. vsufruc. quemadmo. ca.
¶ Sed ad hoc oppo. de. l. si seruus. §. boue. s. de cõ 1
6 dict. fur. et. l. grege. §. fi. s. de pig. Solu. †ius futurum
non põt tolli per sententiã: quia nõ potest in iudiciũ
deduci: vt ibi. sed propter pactũ vel aliud sic, vt hic.
¶ Opp. dicitur hic in fine maxime si ex volũtate fi-
lie. ꝛc. et sic innuit idem si filia nõ consentit. Sed con
7 tra qua species †furti est de alieno largiri. vt. l. filius
§. j. de dona. et de furtis. l. si is qui pignori. So. timo
re huius cõtrarij. dicunt quidam q̃ hic abundat ma
xime. Alij dicunt q̃ mulier habuit ratũ. Alij q̃ mu-
lier videtur habere ratum tanq̃ vtiliter gestum: vt
l. põponius scribit. s. de neg. gest. Ego dico q̃ maxi
me non superabundat sed debem⁹ distinguere tres
8 casus. Aut †maritus expendit de volũtate mulieris
et habet exceptionẽ. aut absq̃ voluntate non tamẽ
contra voluntatem. et idem. vt hic colligitur ex dic-
tione maxime. Aut contra voluntatẽ et non habet
locum hec. l. vt. l. fi. C. de neg. gest. cũ si. ¶ Et si dicis
9 †quomodo mulier cogitur habere ratũ cũ istud ne-
gotium nõ sit suũ nec re ipsa: nec ipso gestu. nec cura
et solicitudine? Rñ. possumus dicere q̃ negotiuz sit
a suũ re ipsa si ille redẽptus[a] erat talis cui ipsa succe-
debat. nam hoc non facto perdebat ius successiõis.
vt in auk. si capti. C. de epis. et cle. facit. l. si pupilli. §. itẽ
queritur. et. §. si rtij seruũ. de neg. gest. sed si erat ta-
lis cui mulier non succederet. tunc oportet nos dice-
re q̃ istud est quartũ genus negotiorũ. scz qđ est no-
strum naturali rõne. et sic cogitur quis habere ratũ
sicut si esset suũ re ipsa. dixi in. l. si pupilli. §. itẽ q̃rit.
10 s. de neg. gest. ¶ Quero †an actio de dote sit bone
fidei. hic est casus q̃ sic ex pte mulieris. Idẽ ex pte
viri. et habuistis no. in. l. de diuisione. s. e. secus si cõ
peteret extraneo: vt habuistis no i. l. ij. circa đn. s. e.
1 ☞ Casus omissus q̃ remaneat in dispositione iu-
ris cõmunis. et nu. z. et. s.
2 Prouidens sibi in vnum casum quando videat pro
uidere alium.
4 Prouisio hominis qđ tollat prouisionẽ legis extra-
ordinariã nõ ordinariã. et quando tollat.
5 In casu omisso per patrem in stipulatione actio do-
tis integra est filie. et nu. 6.
7 Lex nunq̃ fingit donationẽ in muliere quando ma-
trimonium non sequitur.
9 Si pater vel extraneus stipuletur dotẽ si matrimo-
nium soluatur morte mulieris sine liberis si mulier
decedat cum liberis: quod actio isto casu queritur
mulieri.

est inhumanũ benefacere his qui deliquerunt. et fa-
cit tex. lxxxvj. dis. c. non satis. vbi dicit text. sed plus
illis qui sunt sine culpa implicat q̃ etiã culpatis be-
nefaciendum sit et hanc opinio. tanq̃ magis robo-
ratam q̃ illa quam tenuit Bal. in auk. contra roga-
tus sequi-
tur Alexã.
post Ful.
dicens qđ
per hoc in
ferri põt
ad decisio
q. formate
per Bart.
in auk. reg
que. C. cõ-
munia de
leg. vbi in
decisum re
liquit qđ
bona. sub-
iecta fidei
cõmiss. pos
sint alienа
ri pro redi
menda q-
sona gra-
uati a car-
ceribus in
quib⁹ po-
situs fuit
propter de
lictum: sed
tu dic qđ
ptrariũ ex
presse te-
nuit Bal.
ꝯ. clxxxvj.
icip. ĩ. chri
sti nomie.
quid im-
portent. ij.
li. vbi vo-
luit quod
si testator granat heredem onere fideicõmi. ꝛ quod
non possit alienare nisi in casu necessitatis et pro re-
dimendo a carceribus quod nõ possit alienare si ne-
cessitas est causata causa euertendi fideicõmiss. simi
liter non possit alienare pro se redimendo ꝓpter de
lictum cõmissum nisi testator expresse dicat licet di-
cat in casu necessitatis.

Liberi positi in conditione per testa-
torem quod non censentur vocati.
Filia ingrediente monasterũ an cõ-
mittatur stipulatio. remissiue.

SI cum dotem.

Qui sibi puidit in vnũ
casum: alij renũtiare vi-
detur. h. d. ſm vnã lectu-
ram. Vel aliter ſm aliã. Casus †omiſ
sus remanet in dispositiõe iuris cõis.
et in hac. l. incipit iuris cõsultus reassu
mere materiã cõmunionis q̃ est inter
patrẽ et filiã in actione de dote et eã
prosequitur vsq̃ ad. §. trãsgrediamur.
et est no. pun. ¶ Opp. hic text. innuit
patrẽ dãtẽ dotẽ appropriare sibi act.
per pactũ dũ dicit pepigit. cõtra. C. cõ
iur. do. l. auia. et. j. e. l. quoties. ¶ Hu-
ius timore legit hec. l. duobus modis
primo modo q̃ licet in narratione cõ-
iungat patrẽ et extraneum: in rñsione
loquit tm̃ de extraneo: quasi diceret
pactũ patris nihil operat. Hec lectu-
ra ponitur in. j. glo. quã vide. alij dicũt
q̃ verbũ pepigit prout refertur ad pa
trem intelligitur per stipulationẽ. et
cessat cõtrariũ. prout refert ad extra-
neum intelligitur siue per pactũ siue
per stipulationem. et hec lec. ponit in
pun. glo. mag. quã vide. et hoc satis
plz. vel dic tertio q̃ lz pater pactus sit
per pactũ nudũ qđ non valet ad acq̃-
rendam sibi solidã act. valet tm̃ q̃tuz
ad inducẽdam presumptionem vt in
casu omisso vt deatur dare velle filie.
arg. de leg. j. l. plane. in pun. et sic de

a ¶ Redemptus. Pau. de castro dixit hic est argu. q̃
soluens condemnationem pro eo cui sibi veniebat
amputanda manus cogitur habere ratum et resti-
tuere vt etiam Bartolus firmat in lege stichus cum
gloss. infra de pe. leg. et idem Pau. in lege finali. C.
de nego. gest. Pet. de ancha. in. c. lator. de pig. ꝛ hoc
etiam si ipso inuito. soluerit pro quo gloss. lxxxij. di-
stinctio. capitulo primo volens impensam factam
pro libera infirmi etiam eo inuito repeti posse ꝛ fuit
de mente Specula. in titu. de sal. §. finali. versi. quid
si infirmus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Baroli super Infortiato

a ¶ §. cum inter. Adde post Alex. qđ sol. Bart. et Ja. de bel. sequitur clarissime Bal. consi. cxlvij. incip. pũctus. q ij. lib. vbi tractatur cõtra quendã doct. q dicebat q marit⁹ lucrabat dotẽ a cõtrario sensu. z ibi dic qđ sibi mittet dis-putationẽ Jacob. de belu. si sibi credere nolebat. ꝺ quo vide etiam suis ꝑ. lxxxvij. Et duob⁹ seq. Bart. cõsil. cxxx. pater dedit dotẽ.

↝ Andreas Pomare. 3

b ¶ Lucretur. Vide barb. cõsi. cxxviij. et consilio ccxxx.

↝ Andreas Pomare.

c ¶ Querit. Vide Alexãdrũ. cõsil. cxxcix. i prima columna secunda volumie. Et pro intelligentia hũius gloss. vide Karolum Ruyrepe. l. gallus. §. z qđ si tantum quinta columna, de lib. et post hu. quid autem si filia prohibeatur religionem capacẽ an 5 actio ꝺ dote desinat esse cõmunis tam qđ pacto nudo põt intelligi in persona vtriusq;. ¶ Opp. §. de diuor. l. si filia. 6 Sol. in casu omisso remanet actio filie nisi fraudẽ committat: vt ibi et. C. de diuor. auc. e cõtra si filij. z. j. e. l. filie.

¶ Op. et vꝺ q qui sibi ꝓuidet ꝑ i vnũ 2 casum videat sibi ꝓuidere in alium: vt. §. de cõdi ob cau. l. si extraneꝰ. gl. dicat q vꝺ ꝓuideri in aliũ. ſ. sibi simile: vt ibi nõ dissimilẽ vt hic: qđ glos. reꝓhẽdit et bene dic ergo q ibi loq̃tur de cõd. ob. cau. nõ de act. de dote. 7 ita tꝫ Dy. hic. et Ja. bu. in. l. cõtraria. et etiã Bul. qđ est ipsa veritas vt. j. de cam statim. ¶ Op. C. de posth. here. instit. l. fi. glos. nõ soluit hic in cõtrario ponit plures sol. vna est q ibi sunt verba ambigua apta referri ad vtrumq; casum: hic secus. Circa hoc dic vt dicam in. l. cõmodissime. j. de libe. z post hu. ¶ Opp. casus ꝑomissus remanet in dispõne iuris cõis. vt. l. si vero. §. ꝫ viro. j. e. et. l. si extraneus. j. de condi. ob cau. ergo in casu omisso act. erat 9 cõis ꝓis ei filie nõ solũ filie: vt l. ij. §. qđ si in patris. §. e. Huius tamen varia⁹ lec. hui⁹ legis. qđã ẽm fatẽtur cõtrariũ et ita intelligitur hic. qđ nõ placet. nã qñ vna determinatio refert ad duo: ꝺz intelligi vt ea vniformiter determinet: vt. l. iam hoc iure. in pun. z. l. lucr⁹. j. de vulga. et pu. ſz hec ꝟba esse mulieri actionẽ. ꝛc. referunt ad patrẽ et extraneũ dotãtẽ: sed in extraneo nõ est dubiũ q mulieris est tota dos. vt in. §. accedit. C. de rei vxo. act. sic ergo ꝺz intelligi in patre. z ista lec. reꝓbata ponit hic in fi. gl. Reperit tñ in quibusdã additionib⁹ qđ Dy. tenuit eã. z in additionib⁹ suis reperit q tenuit aliã. et sic in hoc vꝺ sibi cõtradixisse. z a tñ ista nõ est vera. vnde alij legunt vt glos. dicit q hic filia erat emãcipata: qđ nõ placet q. est dominare. ¶ Item q ꝑ hoc inter patrẽ et extraneũ nulla esset differẽtia cũ ꝙlibet ꝺicerẽt extraneus vt. C. de rei vxo. act. § extraneũ. 4 Dicẽdũ est ergo q ꝑ in casu omisso est actio filie integra: et hoc per rõnẽ: q eligendo vnũ casum vꝺ renũtiare alteri vt. C. de ꝓcu. l. marit⁹. ita dicit glo. ꝓo hoc facit q ꝓuisio hois tollit ꝓuisionẽ legalẽ. vt. l. et hꝫ. §. cũ q⁹. j. de ꝑa. et. C. de pa cõuen. l. ſt. Ita rõ nõ placet nã ꝓuisio hois tollit ꝓuisionẽ legalẽ extraordinariã. ita loquunt intra ꝑalle. nõ aũt ꝓuisionẽ ordinariã. Fra. not. in. l. ij. C. de tu. emp. Dy. sed q 10 actio patris et filie sit cõis est ordinaria ꝓuisio legis ergo. ꝛc. Preterea q ꝓuisionẽ homis recedit a ꝓuisione legis circa idẽ qđ est ꝓuisum: vt in. l. §. alle. hõ aũt reperit q per ꝓuisionẽ factã in vno casu recedatur a ꝓuisione facta in alio casu. vnde ista rõ hoc nõ cõcludit. Tene tñ ſqđ. §. dixi q actio sit ꝓpria filie. z qđ pater eligendo vnũ casum vꝺ alteri renũtiare et hoc per rõnem vt istos duos casus vniformiter determinet. z per casum. l. inter socerũ. §. cũ inter §. de pac. do. qđ tꝫ Dy. in. c. qđ ob gram. extra de re. in. li. vj. et Ly. in. l. qđ fauore. C. de legi. Ad cõtraria rñdeo et maxime ad. l. si extraneꝰ. §. de ꝓd. ob cau. q qñ dos datur ꝓo muliere et matrimoniũ sequit⁹ lex multũ fauet muliери et ꝓsumit donationẽ. z stipulationẽ mulieris: vt in. §. accedit. C. de rei vxo. act. ſz ſqñ matrimoniũ nõ sequitur: ex nunc̃ fingit donationẽ in muliere: vt. l. si ego. in pun. §. de iur. do. ¶ Ide ad cõtrarium casus ſomissus remanet in dispoſitione iuris cõis. verũ est si ille casus respicit illũ euentum quo matrimoniũ nõ cõtrahit vt prealle. l. si extraneus. sed si respicit euentũ quo matrimoniũ contrahitur ꝓsumitur donatio in muliere fauore matrimonij: ita loquit̃ hic et prealle. l. inter socerũ. §. cũ inter. ¶ Opp. extra glos. et vꝺ q in casu omisso vir lucretur dotẽ nec queraꝰ mulieri. vt. l. si filia. §. ꝺ duor. et prealle. l. inter socerũ. §. cum inter. §. de pa. do. qđ est vtile scire qñ cõtra in oibus cõtractibus paꝰ vel ſextraneus stipulaꝰ dotẽ si matrimoniũ soluat̃ mortе mulieris sine liberis: si ergo moriaꝰ cũ liberis: est dubiũ vtrũ remaneat apud maritũ: quasi vir eã lucreꝰ ex tacito pacto: an remaneat apud eũ tanq̃ ꝓ filijs heredibus mulieris: et sic mulieri videaꝰ quesita in casu omisso. Dy. in prealle. c. quod ob gratiã. et Ly. in prealle. l. qđ fauore. C. de legi. innuit q queritur marito ex tacito pacto. q tex. in prealle. §. cũ inter. in ↄtrariũ est hec. l. q dicat q̃ri mulier. r. Ja. de bel. disputauit et determinauit q in casu omisso q̃rat̃ mulieri per hãc. l. et per. l. debitus. §. de pac. dotal. vbi dicat esse casum ꝓo hoc q tacita ꝑsumptio donatiõis est in ipsam mulierẽ: vt prealle. §. accedit. facit. j. de leg. j. l. seruo leg. §. si testator. ¶ Ad. l. si filia. §. de diuor. rñdeo i eo qđ tex. dicẽ q diuertit vtrũ lucro affectiat intelligẽ q fuit expresse actũ q vtro q̃reretur mulierе diuertente vt. l. inter socerũ. in pun. et. l. si pater. in pun. §. de pac. do. ¶ Ad. l. inter socerũ. §. cũ inter. a de pact. do. Rñ. q dos retinebaꝰ ꝑ maritũ ꝓ filijs eius. qui sunt heredes matris eorũ: nõ q vir iste lucretur. b Et ista opi. placet. ꝓo hoc induco. j. de here. instit. l. lucius. cũ gl. ſua ſ vbi si pater grauat filium si decesserit sine liberis: i casu quo hẽ ret liberos nõ vꝺ nec intelligit̃ per hoc ipsis liberis prouidere: sed solũ filio suo qđ faciat q̃cquid vult. ita in ꝓposito vꝺ ꝓuidere filie nõ liberis. ꝑ hoc q ꝑsumptio est q ꝑ diligit plus filiã quã tunc hꝫ cũ filios ex ea nascituros in quibus nulla cadebat affectio: vt not. in. l. qui filiabus. j. de leg. j. in pun. Ad idẽ. j. de cõdi. et demo. publius. §. fi. Et per hoc si filia erat sui iuris poterit de illa dote testari et facere quod vult. Contra dices tu quomodo secũdam ista tempora poterat maritus retinere dotem ꝓo liberis tanq̃ ꝓ heredibus mulieris: cum filius sa. isto iure non habebat hereꝺes. ꝺicam in. l. ꝓsit dotem infra. eod. ¶ Querit. c

11 glo. †q̃d si filia ingrediat̃ monasteriũ. Rñ. dicit glo.
a q̃ tũc committit̃ stipulatio: q̃ cõferk in casu mortis[a]. vt l. deo nobis. C. de epis. ꝛ cle. secus si deponeretur: vt l. ex ea parte. §. insulã. j. de ver. ob. ¶ In q̃ũ facit §. p soc. l. actione. §. publicationẽ. ꝛ. j. de cõtratab. l. j. in fi. gl. nõ sol. dic q̃ in illis factũ ciuiliter repsentat eundẽ effectũ q̃ factũ naturaliter. fm Dy. ꝛ Pe. in prealle. l. deo nobis. ꝛ plene examinabo in l. gal[9]. §. ꝛ quid si tantum. j. de lib. ꝛ posthu.

1 ☞ Pater quando possit agere actione de dote ad iuncta persona filie.

2 Pater quando teneatur iterum dotare filiam que q dit dotem. ꝛ nu. 5.

3 Dos si fuit soluta filie ex iusta causa ꝛ eam amittat an maritus liberabitur.

4 Patri an incumbit onus probandi q̃ filia nõ expendit in iustis causis.

6 Pater q̃ dat filie legitimã ꝓ soluẽda cõdẽnatiõe nõ tenetur amplius illi legitimam assignare nec dare.

Si post solutum. Per solutionẽ factaz filie patri actio nõ toliturnisi ex iustis causis soluatur filie non ꝓditure. h. d. ¶ Opp. q̃ seing pater, videt velle si nõ ꝓdicat: vt l. ij. §. volũtatẽ. s. e. gl. Sol. no. istud verũ in filia. sed in pfe rcqrit expressus cõsensus. vt l. filiusfa. §. mutuus. s. de. pcu. dixi in. l. nõ solũ. s. e. ¶ Opp. q̃ sine patre nõ põt exigi: vt l. ij. §. qõ si in patris. s. e. Sol. hic exigit̃ spõnte soluente. dic vt in glos. ¶ Op. s. c. l. ij. in fi. Dicit gl. q̃ hic nõ cõsumpsit in rẽ patris. et bene dicit. ¶ †Quero an pater possit agere adiũcta persona filie. glos. dicit q̃ sic vt l. ij. §. sed vtrum. s. eo. alij cõtra. per l. cũ dos. §. si vero. s. de pac. do. Nec ob. §. sed vtrũ. q̃ ibi in pmissione hic in solutione ꝛ hoc tenebat Jaco. de are. Lu dic q̃ patrem agere adiuncta persona filie põt intelligi duob⁹ modis vno mõ põt. alio modo nõ. vt dixi in prealle. §.

b sed vtrũ. ¶ Quero[b] quid si filia †consumpsit dotem

2 an iterũ pater teneatur eã dotare. glos. dicit q̃ sic. q̃ ter. C. de do. promis. l. fin. Iz quidã ꝺ. In quibusdam additionibus reperit̃ Dy. tenuisse cõtrariũ. per l. fidei cõmissa. §. si quis decem. j. de leg. ij. p̃o hoc adc duco quasi expressum casum in. l. si soci⁹ pro fratio. s. pro so. puto sic dicendũ q̃ si filia pdit dotẽ sine cul-

c pa ꝛ dolo[c] pater tenetur eã iterũ dotare: alis secus vt l. etiã. §. licet. s. eo. p̃o hoc est casus. C. de colla. aut. quod locum. ibi nisi filie possit imputari ꝛc. Add. l. si socius p̃o filia. s. p̃o socio. Rñd. socius non tenetur

3 iterũ dotare vt ibi. sed pater sic. vt hic. ¶ †Quero quid si solutũ fuit filie ex iusta causa ꝛ ipsa amittat vel amiserat. numquid maritus liberabitur. glos. respondet q̃ non: quia nec tunc videtur solutum. quia perditure est solutum. alleg. glo. l. ij. §. sed si mutuã. s. de in rẽ vers. ꝛ hoc exigit ter. q̃ iusta cã sit solutũ et nõ perditure. ꝛ tñ perdidit. glo. arguit p̃o ꝛ ptra: q̃ ex quo perdidit videtur solutũ filie perditure: qõ puto verũ qñ solut̃ ex iustis causis voluntarijs que ponuntur. s. l. p̃o ri. ꝛ l. q̃uis. sed si solui̇sset ex causis necessarijs forsitan distingue aut mulier pdidit istã pecuniã data opera ꝛ similiter pcedit ista glos. vt l. ij. §. sed si sic accepit. s. de in rẽ vers. nisi pater in pdendo dolũ cõmiserit: vt l. si p̃o patre. §. versum. e. ti. Aut fuit pdita casu ꝛ tũc pater nõ põt agere: vt l. solidetur in patrẽ vel in filiam. vide ibi esi. Et ad dictum Bar. hic vide Lardi. consi. dij.

¶ Mortis. Adde vltra Alexan. quod non valeret statutum dictans quod muliere ingrediente monasterium vir lucretur dotem vel dotis partem. itẽ stãte statuto q̃ vir lucretur dotem vel partez morte vxoris non lucrabitur si vterq̃ religionem ingreditur. ita consuluit Pe. de ancha. consilio. cclxxiij. inci. ꝓ et contra.

4 seruus. in princ. de in rẽ ver. ꝛ l. ij. §. si mutuatus. eod. titu. ¶ †Quero quis debet probare an maritus q̃ mulier in iustis causis expẽdit an pater q̃ in causis nõ iustis. Et videt q̃ pater, vt l. predictorũ. ꝛ l. si predictũ. C. de predi. mi. ¶ In cõtrariũ videtur l. ij. §. si mutuatus. s. de in rẽ verso. Nõ ob. cõtrariũ q: ibi soluebatur autoritate iudicis vel mandatũ precessit. ¶ Ultimo no. id qõ. s. dixi q̃ †que perdit dotem sua culpa nõ debet iterũ dotari a suo patre. facit quod si pater[c] dat filio †legitimam pro soluenda cõdemnatione ex forma statuti qõ pater non tenetur amplius legare vel relinquere legitimam[f]. Addidez. j. de pecul. l. si noxali. et auten. quod locuz b C. de colla.

5 ☞ Nouatio qõ tollat preceidentẽ.

6 Per solutionẽ factaz filie patri actio nõ toliturnisi ex iustis causis soluatur filie non ꝓditure. h. d. ¶ Opp. q̃ seing pater, videt velle si nõ ꝓdicat: f vt l. ij. §. volũtatẽ. s. e. gl. Sol. no. istud verũ in filia. sed in pfe rcqrit expressus cõsensus. vt l. filiusfa. §. mutuus. s. de. pcu. dixi in. l. nõ solũ. s. e. ¶ Opp. q̃ sine patre nõ põt exigi: vt l. ij. §. qõ si in patris. s. e. Sol. 7 hic exigit̃ spõnte soluente. dic vt in glos. ¶ Op. s. c. l. ij. in fi. Dicit gl. q̃ hic nõ cõsumpsit in rẽ patris. et bene dicit. ¶ †Quero an pater possit agere adiũcta persona filie. glos. dicit q̃ sic vt l. ij. §. sed vtrum c s. eo. alij cõtra. per l. cũ dos. §. si vero. s. de pac. do. Nec ob. §. sed vtrũ. q̃ ibi in pmissione hic in solud tione ꝛ hoc tenebat Jaco. de are. Lu dic q̃ patrem agere adiuncta persona filie põt intelligi duob⁹ modis vno mõ põt. alio modo nõ. vt dixi in prealle. §. sed vtrũ. ¶ Quero[b] quid si filia †consumpsit dotem an iterũ pater teneatur eã dotare. glos. dicit q̃ sic. q̃ ter. C. de do. promis. l. fin. Iz quidã ꝺ. In quibusdam additionibus reperit̃ Dy. tenuisse cõtrariũ. per l. fidei cõmissa. §. si quis decem. j. de leg. ij. p̃o hoc adc duco quasi expressum casum in. l. si soci⁹ pro fratio. s. pro so. puto sic dicendũ q̃ si filia pdit dotẽ sine cul-

c pa ꝛ dolo[c] pater tenetur eã iterũ dotare: alis secus vt l. etiã. §. licet. s. eo. p̃o hoc est casus. C. de colla. aut. f quod locum. ibi nisi filie possit imputari ꝛc. Add. l. si socius p̃o filia. s. p̃o socio. Rñd. socius non tenetur

3 iterũ dotare vt ibi. sed pater sic. vt hic. ¶ †Quero quid si solutũ fuit filie ex iusta causa ꝛ ipsa amittat vel amiserat. numquid maritus liberabitur. glos. respondet q̃ non: quia nec tunc videtur solutum. quia perditure est solutum. alleg. glo. l. ij. §. sed si mutuã. s. de in rẽ vers. ꝛ hoc exigit ter. q̃ iusta cã sit solutũ et nõ perditure. ꝛ tñ perdidit. glo. arguit p̃o ꝛ ptra: q̃ ex quo perdidit videtur solutũ filie perditure: qõ puto verũ qñ solut̃ ex iustis causis voluntarijs que ponuntur. s. l. p̃o ri. ꝛ l. q̃uis. sed si solui̇sset ex causis necessarijs forsitan distingue aut mulier pdidit istã pecuniã data opera ꝛ similiter pcedit ista glos. vt l. ij. §. sed si sic accepit. s. de in rẽ vers. nisi pater in pdendo dolũ cõmiserit: vt l. si p̃o patre. §. versum. e. ti. Aut fuit pdita casu ꝛ tũc pater nõ põt agere: vt l. et in auten. qõ locum. in. v. col. C. de colla.

¶ Culpa ꝛ dolo. Communiter hoc tenetur quicqd dixerit Guil. ꝛ Jo. de imo.

¶ Ultimo no. Et vide Baldum in auten. quod locum. ꝛ ibi plene Ludo. hic alleg. ꝛ quid in alimẽtis vide etiam Bald. in. l. j. §. j. de iusti. ꝛ iure. ꝛ Jacob. de are. in. l. si liberius qui operarum. j. de oper. libẽ. Andre. Barba.

~ Andre. poma. ¶ Ultimo no. Faciũt que not. Feli. in. c. q̃ in ecclesiarũ. col. xxiij. de cõsti. Pau. de cast. consi. xxij. in antiquis. ꝛ consi. seq.

¶ Facit qõ si pater. Et vide Bal. in. l. post emancipationẽ. j. de pecu. li. ꝛ Bal. in. d. aut. qõ locum et ar tale statutum valeat. vide glo. singu. in rubr. de decre. decu. Andre. Barba.

¶ Legitimam. Paul. de cast. hic dicit quod Bal. in auten. si captiũ. dicit quod tenebitur tamen ipm alimentare secundum Oldrad. qui hoc tenet per l. libertus qui operarum. j. de oper. liber. vbi patron⁹ perdit ius patronatus quantum ad succedendum, non tamen perdit ius reuerentiale quin ipsum alere teneatur. Quod etiam dictum limitatur secundum Bald. in auten. contra rogatus. nisi filius partem suam dolo vel lata culpa dissipauerit quia tunc etiã alimenta perdit secus si leui culpa. allega. l. etiam. §. eodem. ꝛ ita videtur tenere Spec. in tit. qui filij sint legit. §. primo versi. sed pone. ꝛ ita etiam tra. sit do. Alexan. Sed tu dic quod Specula. de hac limitatione nõ loquit̃. sed simpliciter dicit q̃ si pater emãcipat filium ꝛ dat ei partẽ ꝛ filius nitet decedere nõ petere alimenta quod nihilominus si efficiat inops pater tenetur cum alere quia tale pactum est cõtra ius naturale.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Addetur dotare. Roma cõtra quia imo videtur fecisse maritus sub spe quod in futurũ efficiatur solvendo. arguimen. l. si defunctus tu. & l. cura. §. deficientium. de muneribus & honor. & allegat ter. in l. promittẽdo. §. si a debitore. ff. de iure dotium. ad l. cum vir. reſpondet quod. ibi apparebat de animo nouandi. idem volunt Bald. in d. l. promittendo. et cum eis trãsit Alexan. Andreas pomate.

b ¶ Si pater. Vide Aret. consilio. xciij. in. ij. col. Andreas pomate.

c ¶ Et ista. Vide Panor. & doct. in. c. officij. de testa. Fede. consilio. iij. in similibus.

d ¶ Ex forma statuti. Paul. de castr. dicit hanc opi. esse tenendam quicquid dixerit Fede. de Scalis. & Ange. Bapha. & aliqui tenentes contrarium quibus vide responsum per Alex. hic. & vide p. bal. consi. lxxiij. circa fin. ij. volu. vbi refert Fede. de Scalis. & id quod ipse ponit in auc. preterea. Quid autẽ econtra an maritus legando vxori videatur legare animo compensandi cũ lucro q̃ mulier cõsequi debeat ex forma statuti videte eundẽ Bal. ꝙsi. cxxiij. ij. volu. Et an legatũ dotis videat factũ alio cõpensandi cum debito ad qd̃ alius q̃ testator tenebatur vtputa si filius legat centũ que pater promiserat p dote filie vel suo testamento legauerat si. filius testatoris & frater filie similiter legat centũ vel aliam summã an videatur legare animo compensandi, vide Pau. de ca. cõsi. lxxiij. & an si filia agnoscat legatũ sibi factum animo compensandi, sibi preiudicet. vide Bal. consi. cxcv. iij. volu.

e ¶ Per nuntium. Adde q̃ vbi requiritur cõsensus alicuius in iudicio potest prestari per nuntium vel epistolam qd̃ est notandum. ad intellectum. l. fin. §. necessitatem. C. de bonis que liberis. & ita tenet Ja. de bel. per textum. in l. honores. §. fin. ff. de cur. idem tenet Bart. o. in l. prima. C. de decurio. libro decimo

obligationẽ ipso iure & idẽ delegatio. 1

Maritus accipiens debitorem mopẽ 2
pro dote quando videatur donare.

Si mulier. Delegatio pau- 4
peris debitoris
ignorante muliere dotis actionẽ nõ b
perimit fin glos. ¶ Oppo. §. mãda.
l. inter causas. §. abesse. Sol. dicit gl. 1
speciale est hic fauore dotis. Tu dic
q̃ ibi recepit scienter hic ignoranter.
vt ibi nota. que solutio est vera. vt. l. 2
si quis stipulatus sit stichum aut pãphilũ. §. fi. de ver. ob. lz glo. aliter dicat in. l. q̃ satisdare. ff. de fideiuſ. & ibi
dicti. ¶ Op. nouatio tollit precedẽ 7
tẽ obligationẽ ipso iure & eriã delegatio: vt. l. j. & l. fi. ff. ẽ. in fin. ff. de noua.
vide cũ hic sit facta delegatio nõ potest agi actiõe de dote: sed dz agi de
dolo: vt. C. de transac. l. sub pretextu.
glos. ponit plures solutiones vna q̃ c
hic restituitur vel a lege vel a iudice: 3
qd̃ est cõtra hũc text. qui dicit q̃ actio
dotis et manebit. dic ergo vt glo. dicit q̃ est speciale fauore dotis. simile
in. l. mulier. §. si dos. ff. quod me. cau.
¶ Querit glos. quid si delegatio est
facta cõstante matrimonio. dic vt in
glo. ¶ Quero si econtra quid si mari
tus accipit pro dote a muliere debi- 8
torem nõ locupletem. Respõdeo aut
. 4

accipit ignoranter & non imputatur sibi: vt. l. promittendo. §. si a debitore. ff. de iure do. Aut accipit scienter & non valet ipso iure quia videtur donare: vt. l. cum vir. de iure dotium.

Quis nõ debet improbare factum eius ex cuius persona lucrum sentit. 1

Legatum q̃ in dubio videtur relictum animo compensandi. cnu. 2

Legatum factum ab vxore viro quod computetur in portione quam vir lucratur ex forma statuti. 3

Si pater. b Legatum relictum videtur relictum animo compensandi in debitum necessarium. hoc dicit. & est nota. §. ¶ Nota
ex qua persona quis lucrum sentit factum eius non debere improbare. vt in regula iuris ex qua psona.
¶ Secundo not. quod legatum in dubio videtur 2
relictum animo compensandi cum debito. quod intellige vt. j. dicam. ¶ Oppone. j. ad. l. falcid. l. pater filiam. in princip. glos. dicit & solu. quod hic filia habebat vltra fal. tantum quod sufficiebat sibi ad dotem: quod placet eo casu quo filia fuit instituta a patre. sed vbi fuit ei legatum tantum: tunc non est curandum de falcidia. ¶ Oppone. C. de rei vxo. act. §. sciendum. Solu. hic pater expressit q̃ esset contenta altero tãtum: quod est diuinare: vel dic ibi in viro relinquente. hic in patre. & ista est vera ratio: quia vir
† est debitor vxoris spontaneus qui in dubio non videtur animo compensandi relinquere. vt preallegato. §. sciendum. & l. creditorem. j. de leg. ij. sed hic pater erat debitor et necessitate: quia cogitur filiã dotare: vt. l. qui liberos. de ritu nupti. C. de do. promiſ. l. final. In quo debito necessario legatum in dubio computantur: vt hic. & j. de bo. libe. l. etiam. §. si debita. C. de inoffic. testamen. l. quoniam nouella. vbi legatum computatur in legitimam. Ad idem. C. vnde vir & vxor. autenti. preterea. fin Jacob. de are. et bene. ¶ Et per hoc pluries † dixi quod legatum factum ab vxore vxori computatur in portionem quam 4
debet lucrari vir ex forma statuti de dote: vt preallega. auten. preterea. quod multum no. ¶ Sed contra hoc facit. j. ad leg. fal. l. in quartam. & l. id autem. et l. qõ autem. Sol. testator instituendo videtur voluntarie incidere in illam obligationem. vel alterius cum falc. debet habere iure hereditario relinquendo iure legati videtur habuisse animũ quod in falc. non computetur. nisi hoc exprimatur. secus in aliis quartis in quibus nõ est necesse q̃ iure hereditario habeantur. vt in trebel. vt preallega. l. j. in quartam. ¶ Oppo. de. l. hujusmodi. §. qui seruum. de lega. j. glos. dat duas solu. Dyn. tenet vltimam q̃ ibi cepit esse debitum post mortem de quo non potuit cogitare. Opp. q̃ non fit lucrum: q̃ si mulier esset rogata de restituendo alteri: sibi non imputaretur: vt. l. mulier. §. cũ proponeretur. j. ad treb. Sol. dicas hic improprie ponitur vt in glo. no.

Si patri. Propter patris absentiam necessariam potest solui mulieri cauenti patrem ratum habiturum. hoc dicit. ¶ Quero que
et quot sunt cause propter quas rome habitare non licet: Dic vt in glos. ¶ Quero quid si pater existẽs 6
absens contradicit fieri per nuntium vel epistolam

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quod non soluatur. Jn glo. sunt opi. Tu dic aut pater habet legitimam contradicendi et procedit prima opi. aut non et procedit secunda vt probatur infra proxima.

1 ☞ Pater agens ad dotem pro filia: quando possit agere. et nu. 4.

2 Stante statuto quod mulier non possit cõtrahere sine consensu duorum cõsanguineorum: quod poterit contrahere si consanguinei nolunt consentire.

3 Filia quando possit agere ad dotem absq; patre. et nume. 4.

5 Mulier que nimis virum diligit qñ sit audienda.

b **Eo autem tempore.** b Ante lit. conte. potest filia mutare voluntatem. Jtẽ ex causa quãdoq; datur actio filie et patri denegatur vel econtra. h. d. ¶ Opp. de l. huiusmodi. §. si stichum. j. de le. j. et de opti. lega. l. apud aufidium. Glos. soluit duobus modis et bene quas solutiones not. Opp. per absentiam non videtur patri contradicere: vt. l. u. in fi. s. eodem titul. dic quod hic erat absens et expresse ꝺicebat. ¶ Quero qualiter filie consulitur. Dicunt quidam quod datur curator patri vel quod filia agit. Jsta est vera: quod istis casibus filia agit: vt. l. filius. §. sed et filia. supra de procurato. facit aut. quod locum. C. de

c colla. ¶ Quero c practicam huius materie. Respõ- ⇝ Andreas Pomate.

1 deo † aut pater agit et sufficit probare filiam scire: b vt. l. u. in fine. s. eodem. aut nihil probat: et admittit cum cautione de rato. vt ibi dicit glossa: sed si filia contradicit expresse debet examinari causa contradictionis. et si iustam causam allegat: pater non audietur vt hic. alias secus. vt. j. eodem l. dotem. dico etiam quod si iudici liqueret patrem esse vilem personam potest iuder ex suo officio non admittere: eũ: d

2 vt hic. ¶ Et per hoc † dicebam in quibusdam ciuitatibus est statutum quod mulier non possit cõtrahere vel testari sine consensu consanguineorum: q; si consanguinei requisiti nolunt consentire: q ad iudi-

d cis officium ꝺ spectat examinare causam cõtradictionis. et si quidem est iusta: bene quidem. alias iuder permitteret muliert contrahere aut testari: vt hic.

3 ¶ Aut agit † sine patris consensu. et tunc si pater est presens debet docere de expressa voluntate patris: vt. s. ca. l. §. j. aut pater non potest esse presens: et admittetur filia cum cautione de rato: vt. s. §. proxi. aut pater presens sive absens contradicit expresse: ꝛ tũc examinatur causa contradictionis: vt hoc. §. ¶ Dic

4 † latius practicam. aut filia scit et tacet: aut scit et cõtradicit: aut scit et consentit: aut dubitabatur vtrum sciat vel non. Primo casu: aut filia est presens aut absens: si presens aut habet causam contradicendi: et per officium iudicis suppletur: et habetur pro cõtradicente: vt hoc. §. ver. nec non. aut nõ habet causam contradicendi et habetur pro cõsentiente. vt. d. §. si voluntatem. Sed si filia est absens: et tunc aut filia se absentauit: quia verecundabatur cõtradicere patri in psentia. et tunc pro contradicente habet. Jdeo examinatur causa contradictionis an sit iusta vel iniusta. vt hoc. §. ver. sed si latitet. aut ideo se non absentauit: ꝛ habetur pro consentiente. vt dicto. §. si voluntatem. in fine. quod intelligo nisi habeat iustam causam contradicendi. quo casu si filia taceat et causa iudici apparet: debet iuder filie subuenire. vt hoc. §. ꝑ. necnon quod potest absente intelligi si se non absentauerit ad istum finez. Secundo casu principali quando expresse contradicit. et tunc siue presens siue absens debet iuder causam contradictionis examinare. vt hic in vltiꝰ

a ¶ Et procedit prima. Adde qõ Paul. de castro dicit quod ista distinctio est bona si pater duntaxat contradixit ꝛ pro curatorem ad agendum non misit si autem mitteret et esset casus in quo deberet audiri quia non est bannitus vel relegatus tunc sicut ipse si esset pẽs preferretur filie etiam si filia esset honesta quia exercitium est patris ita et eius procurator preferretur: vt infra eadez lege. §. si soluto. vbi de hoc probatur in simili et tunc potest procedere prima opinio quã glossa reprobat nisi pater sit turpis psona: quia tũc sicut non audiretur ipse ita nec eius procur.

b ¶ Eo aũt. pro intellectu huius. §. vide Jas. in. l. si cõ uenerit. in. vij. col. ff. de iurisdi. omnium iudi. ⇝ Andreas Pomate.

c ¶ Quero. vide Alexan. consilio. lxij. in. ij. columna secundo volumine. Fely. in. c. cum accessissent. in. ix. columna. C. qui admit. Roma. consil. xxxvj. Pan. ꝛ. consilio. lxv. in. ij. colũ. in. ij. volu.

d ¶ Judicis officium. Adde post Alexandrum Roma. consilio. xxxvj. et Bal. in. c. primo per illum text. de consuetu. recti feu. et in lege prima. C. de nup. ꝛ in l. j. C. qui admittuntur in fi. vbi multa pulchra ĩ hac materia Petrus de anchara. in repe. c. canonum statuta. in versicu. transeo ad statuta que quãdoq; prohibent. Baldus in. l. in conuictione. et. l. vidue. de nuptijs. vbi dicit quod iuder loco istorũ poterit surrogare alios propinquos limitat in rubri. C. de contrahen. empt. nisi statutum requireret presentiã propinquorum et iudicis decretũ. nam tũc iuder nõ poterit supplere defectum propinquorum recusantium per not. per gloss. in lege finali. in versi. persona. C. si propter publi. pen. et sequitur Sali. in. l. dudum de contrahen. empt. subdens cautelam quod adhibeatur iuder ad interponendum decretum suum: alius ad supplendum defectum propinquorum per id qõ in simili habetur in lege finali. §. primo. C. de iure de libe. de quo per Barto. in lege cum heres institut⁹. j. de acqui. here. per Bar. Ange. et Bal. in. l. turpia. §. j. j. de leg. j. ꝛ q; iuder in loco nolentium consentire possit alios surrogare tenuit abbas consi. lxv. ij. lib. et an solennitates statuti requisitas tempore cõtractus habeat validare si deinde interueniat. vi3 Roma. consi. lvij. et inc̃tum hic Alex. truffatur de Roma. breuitatis causa. vide Ro. in antiquis in titu. de appella. decisio. ccxxij. incipiẽte vbi appellatur a tribus si vnus solus deferat Jnc̃tum etiam Alex. tan

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

git de instrumento guarentigie. Adde quod stante b statuto q̄ instrumenta guarentigiata habeant executionem paratam quod mulier agēs in casu.l.si cōstante nō habebit executionem paratam: vt voluit c Pe.de ancharano.consilio.cxviij. et quod sit instrumētuz guarētigie z que a instrumenta habeāt executionem paratam. Pau. de cast. cōsilio.lxxij. et ibi etiā 5 vide de eo quod tangit hic alexan. quod quando solēnitas requiritur a principio ī aliquo actu nō sufficit quod 2 ex post facto adhibeat. Itēm ꝯtum ī tertia limitatione dicit qō instrumentū depositi ō 1 ture cōmuni hz executionēparataz. hoc 2 videtur intelligendū verū in deposito naturali vbi apparet ō numeratione.secus vbi apparet depositum confessionatū et hoc per ea que voluit Bal.consi.cccxxxij. in fine.vbi dicit quod priuilegium datum depositoquod non admittatur compensatio habet locum in vero deposito.arg.l.assiduis.qui po.in pigno.ha.ex quo etiam notare potes quod priuilegia dotis non habent locum in dote confessata.et predicta videntur intelligenda nisi sit renuntiatum exceptioni non numerate pecunie.per ea que idem Bald. voluit cōsilio.cccxij.ij.lib.inꝯtum etiā Alex.tangit an filius dicatur aliqd facere metu vel reuerentia.vide Pau. de castro.consilio.clxxxviij.

a Andreas pomate.Casu. Et vide domi. Abb. in.c.nulli.de iurepa.c.tue.et.c.relatum.de cle.non resi. Et vide Ludo.Roma.in consilio.xxxv.incip.visa disceptatione vbi singulariter loquitur quando sine iusta causa contradicitur.

mo respon. Tertio casu a principali qñ consentit:et tunc non est dubiū q̄ pari datur actio:nisi filia reuocet ante li. contesta.vt in princi.hnī.§. Quarto casu quādo dubitatur an sciat an nō. tunc est locus cautioni de rato: ita intelligitur.§.iste vt in.l.ij.§.fi.ff.eo Ex hac distinctione collige plene que. ff. dixi. ¶ Querit glo.hic dicatur nō fauendā mulierē que nimis virū diligit.an hoc sit distinguendū si vir meruerit vel nō.In glo.sunt opi. Dy. vī tenere vltimā.s.q̄ non curatur de meritis mariti:vt.l.iubemus.§.j.C. de sacrosanc.eccle.Alij dicunt contrariuz. puto hoc relinquendum arbitrio iudicis:vt hoc.§.

☞ Coniunx debet esse particeps pene infortunij nō pene delicti.

Excusatus a muneribus propter morbū qñ dicat perpetuo excusatus.

Si maritus. Furiosus b nō potest coniugem repudiare:nec ipse potest ex hac causa repudiari:nisi furor sit intolerabilis.hoc dicit. ¶ Oppo.C.de dona. inter vi.et.vxo.l.res.Glo.nō soluit.dic q̄ hoc nō est delictum:sed infortunij. vnde allegatur q̄ † coniunx debet esse particeps pene infortunij nō pene delicti fm Dynum. ¶ Ultimo c not.tex. qui dicit nulla spes sanitatis superfit. q̄ si semel † quis est excusatus a muneribus propter morbum cuius sanitatis nulla est spes: quod hoc prodest semper.vt hic fac t.infra de vacca.mu. l.penulti.in princi.secus si sit excusat propter morbum simpliciter:quia potest esse vno tempore sanus: alio tempore morbosus.C. qui morbo.l.podagre.lib.x.facit.l.spadonem.§. qui absolutus.j.de excusa.tutorum.

☞ Furiosus.Qualiter probetur furor vltra loca vulgaria.Alexander consilio.cxl.primo volum. Barb. consilio.lx.ij.lib.per Petrum de ancha.consi.v.

¶ Ultimo.Paul.de castro dicit contra Bartolum facere quia comperta veritate error cedit veritati. vt in.c.veritate.viij. distinctio. et qō habeꝫ in ca. fraternitatis. de frigidꝫ z malefi. vnde dicit ipse quod aut immunitas propter aliquā causam q̄ erat vera tempore concess. postea tamen desinit eē vera. Et tunc nō finitur immunitas et habz locum regula illa qō decet priuilegiū eē māsurum. vnde loquūtur allega. primo loco si bene īspiciatur. aut conceditur propter aliquam causam q̄ cōmuni estimatione putatur vera:tamen ex postfacto apparet quod non vera erat:et tunc finitur immunitas tanꝫ concedentes fuerint decepti. Et ita loquuntur al leg.pro secunda parte: et ista est veritas secundum ipsum.et ex his potest etiam decidi.q. quod si pater fuit accusatus a muneribus propter numerum liberorum.iuxta.l.semper.de iure immun. quod si postea filij moriantur debet durare immunitas: qa habuit principium a causa vera.et hoc voluit Joānes andre.in regula decet.de regulis iuris vide tamen de hoc Bal.consi.cj.iij.volu.

¶ An vir cogatur fm Pau.de castro quod in causa pia possunt cognati imploare iudicis officiū ppter eorū interesse ratione sanguinis.facit.l.j.cum seqnē. de liberali causa.nec habebūt cauere de rato: qa asgunt noie proprio non noie cognati.facit.l. nō rātū. de appellationibus.et an maritus cogat restituere

Furiosus.Qualiter probetur furor vltra loca vulgaria.Alexander consilio.cxl.primo volum. Barb. consilio.lx.ij.lib.per Petrum de ancha.consi.v.

¶ Marītus cogitur vxorem alimētare ad instantiam consanguineorum vxoris.

Dos sequestratur si vir ea abutitur. et nume.4.

Vir alimentat vxorem nullam dotem habentem.

Vxor debet ali secundum redditus q̄ percipiuntur ex dote.

Vxor diues cogitur alere virū inopē.

Bona mariti quod sunt obligata vxori pro alimentis.

Dñs tenetur facere famulo īfirmo expensas modicas non magnas.

Medicine quod sint prestande illi cui alimenta debentur.

Si autem in senili= mo.Maritus cogitur vxorem furiosam alimentare. et si dotem dissipat dos sequestrabitur.hoc dicit. ¶ Nota quod ad petitionem consanguineorum cogitur maritus alimentare vxorem.argu.infra de libera.causa.l.ij. et ij.de appellationibus.l.non tantum. et infra qui pe.tuto.l.ij. ¶ Nota † dotem seq̄strari si vir ea abutit. ¶ Oppo.quod † vir debet vxorem alere etiā si nulla dos est. vt lege quod si nulla supra de religi. Solutio. glossa subaudit maxime Dynus: an vir cogatur vxorem alere: ponit aliqua ver-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dotem mulieri que nõ est in eius seruitio viri culpa. vide Baldum in.l.finali.C.de senten.que sine certa quantita.tenentem quod sic per.l.si is.§.primo. de iure dotium.de quo etiam per Joannem andream in titulo de donatione inter virum ꝛ vxorem.§.nũc. a in additio. incipiente. Odoffredus.ꝛ licet communis cõciusio sit quod maritus alere cogat vxorem: tamẽ si dos sit promissa ꝛ non soluta non cogitur per gl. in autentica de non eligẽdo secundo nubentes. in §.illud. Xsicu. onera.et secundum Paulum de castro et Baldum hic. et licet cui debentur alimenta debeantur medicine. vt etiam voluit Speculator in titulo qui filij sint legitimi.versicul.sed nunquid is. et facit textus in lege prima.§.mulier.ff.de ventre in possessionem mittendo.tamen appellatione cibariorum non veniunt medicine secundum Angelum qui allega.l. sicut impẽdia.§.de vsufructu.et probatur in lege in rebus.§.possunt.§.commodati.et ibi Baldum. Et quia dixi.§.Bald. tenere quod vxor que sine sui culpa nõ est cum viro teneatur vir restituere dotem secundum Baldum. vide de hoc Paulum de castro tenentem contrarium consilio.cccxcij.in secunda columna.vbi dicit quod propter expulsionem de domo vel malam tractationem quod mulier potest solum petere alimenta. et ibi etiam dicit quod si fructus dotis excedunt alimenta quod vltra alimenta maritus potest per se retinere sicut si non essent sufficientes teneretur de suo alere incipit viso quodam libello. Et quid si dos sit promissa post confessionẽ marti.de recept.et per.xxx. annos vxorem ꝑaluerit an poterit transigere cum vxore vir ratione alimentorum prestitorum ad effectum ne eius heredes molestentur vigore sue confessionis.ꝛ si partem recepe rit tempore matrimonij: an et illam partem poterit diminuere vigore transactionis alimentorum. vide Abbatem consilio.lxxxv.secundo libro.et dum allegat glossam in autentica de non eligendo secundo nubentes. Romanus cõsilio.cccclvij. dicit se nũq̃ reperisse gloss. vnde ibi reprehendens modernos consuluit quod si viro sit promissa dos et non possit agere ad alimenta si est in eius seruitio vxor nec sit bona distinctio Modernorum.f.aut maritus protestatus est aut non.ꝛ siue mulier sit sana siue infirma imo cogatur vir in omnem casum ex quo est in eius seruitio ipsam alimentare vel etiam si non sit in ei? ba. Jacobus de are. plenius quam Cynus. refert.C. de negotijs gestis. 6 lege quod in vxorẽ. dicit ibi. Cop a poni.† quod dos nõ debet sequestrari:vt.C.de prohibi.sequestra.l.j.glos. dicit quod istud est speciale. Sed ad hoc oppo. quod marito dissipante non debet dos sequestrari:sed vxo b rem assignari.vt.j.eod.l.si constante.in 7 princip.ꝛ.l.vbi.C.de iure doti. Solu. contraria loquuntur q̃n vir dissipat bona sua.hic autem erat diligẽs circa bona sua.sed dissipabat dotem.di xi plene in.l.si constante.j.eodem.dic vt ibi. Quero † dicitur hic secundũ dotis quantitatem: quomodo intelligitur? Dicit Jacob.de are.i.ſm reditus qui percipiuntur ex dote. vt.j. seruitio viri culpa et quod causa dotis dicatur causa pia voluit Joan.de ana.consilio.lvij. Et an Bar. hic adde etiam Alexan.in cõsilio.vij.colum.j. circa princip.in.ij.volu.

Andre.Poma. Diues cogatur. Vide Alex. consi.lvj.in ij.colum.in iiij.volu.

de alimen.ꝛ alba.leg.l.cũ vnus.§. finali. Quero † an vxor diues cogatur[a] alere maritum inopem. Doct.diu b cunt q̃ si arg.huius.l.ꝛ.C.vnde vir et vxor. auꝫ preterea.qõ tenet specu.in tit.qui filij sint legi.§.j.versi.sed quid si mulier diues. Quero nunquid bona[b] mariti sint obligata pro † alimentis.Ja.de are.determinat q̃ sic. vt.C.de rei vxo.act.§.sed vt plenius. nã ex dote debentur alimenta vt hic. sicut vsure q̃q̃ debentur ex pecunia ad idem.C.de iur.do.l.pro oneribus. sed res obligate pro sorte sunt ꝑ vsuris obligate:vt.§.qui po.in pig.ha.l. lucius ergo res obligate ꝑ dote sunt obligate, pro alimentis. facit de alimen.et alba.lega.l.lucius. ꝛ de annu. Quero nũquid bona. Paul. de castr. in mea lectu. de hoc nõ facit mentionem cõsilio tamẽ vij. dicit qõ stante matrimonio videtur obligata. et ita dicendũ est intelexisse specu.ꝛ Bartoluꝫ. secus solu.matrimo.et subdit e[t] si per statutũ taxatur certa quantitas pro alimentis videtur idem dicendum vt pro eis bona sint obligata vt pro dot. sicut de iure communi constante matrimonio vel post infra annum quia eadem est ratio ꝛ ista obligatio ꝛ hypotheca fuit contracta ab ipso puncipio dotis date scilicet tam pro illa quam pro alimentis q̃ in futurũ incipient deberi ratione tarde sol.l. prima cum ibi nota.ff.qui po.in pign.ha. sub dubio tamen hoc dicit dicere.domi.Alexan.hic dicit quod Paulus de castr. dicit obtinuisse tres sententias potest dirisse in meo non habeo.preterea dominus Alexander non facit mentionẽ de statuto de quo loquitur Paulus de castro sed ipse simpliciter dicit sibi idem videri.solu.matrimonio.vt bona sint tacite hypothecata pro alimẽtis eadem ratione vel maiori.vt hic per eum. Sanius videtur fecisse Paul.relinquendo sub dubio quia Roma.consilio.cccclviij.in fi.incipi. omnipotentis dei.ꝛ cetera. In re presenti quatuor, vbi refert Speculator Bartolus et Baldus in lege lucius.ꝛ in lege vnica.C.de rei vxo.actione.ꝛ firmat non esse obligata verum est quod erat in casu solu. matrimo.tamen ipse non specificat.sed similiter dicit de statuto de quo loquitur Paulus de castro. qõ nec tunc sint tacite hypothecata:quia dicit ipse licet constitutio municipalis det vxori post mortem mariti facultatem alimenta petendi tamen de tacita hypotheca' non dicit vnde casus hic omissus remanet in dispositione iuris communis.lege si extraneus.supra de conditio. ob causam. et idem firmat Abba.consilio.xliij.in fine incipien. Jesu christi. secundo libro.ꝛ ibi clare dicit quod solu. matrimo. sibi placet optimo Barto.et ibi etiam dicit de statuto alia ratione quia statutũ satis operatur ad obligandum heredes ad alimenta absq; eo quod tribuat tacitam hypothecam.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

leg.l.cui⁹.cũ sua gl. ferk tñ q Guid. de suza.dixit cõtrariũ.z idẽ determinat quidam qui vocatur Jo. ruffi.de parma q nulla.l. cautũ reperitur q res sint obligate pro alimentis. Sed vt vidistis. Ja.de are.dicit q imo reperiuntur obligata sicut pro vsuris. ¶Quero an dñs teneatur facere expensas famulo infirmo. Respondeo †si expensa est modica debet facere si magna tũc secus.vt colligit. ff.eo.l. diuortio.§.impendia.z qõ ibi dixi cõiuncta.l.j. j.ti.j.z qõ ibi dicã.facit.l.in rebus.§.possunt.ff.cõmo.z.ff.de edi. edic.l.itẽ si seruus.§.j.z ita determinaut Jaco.de are. ¶Ultimo ex isto §.no. †qõ illi cui debẽtur alimẽta sũt prestande medicine.vt.j. de ver. sig. l.verbo victus.ad de.l. sicut unpẽdia ff.de vsufru.quam nullus alleg.

1 ☞Soluere mihi vel alij de meavoluntate est idem.

2 Pater qñ teneatur p dote data filio.

3 Filium esse heredem patris an probet creditor.

4 Pater quando cogatur consentire filio recipienti dotem per illam pmittere.z nu.5.

6 Filius accipiendo vroẽ nõ cõgruã poterat de iure.ff. exheredari.

7 Simplex cõsensus patris filio an sufficiat ad ipsum obligandum pro dotis restitutione.

8 Lucrum dotis an teneatur alter frater alijs communicare.

Andreas pomate.

Distingue. Vide Rapha.comen.consi. xl.in.ij.dubio.

Item pater. Pater põt age re pro se et filia furiosa z pro ea repudiũ mittere. h. d. ¶Et op.ff.proxi. §. Sol.ibi in femina sui iuris hic in ea q̃ est in ptate patris p qua põt pater mittere libellũ repudij. ¶Op.furioso nõ põt solui vt.l.qõ si forte.§.pe.z.l.si seru⁹ decẽ dare iussus esset.j.de sol. male ergo dicit hic qõ pater petit dotez filie sibi reddi vt furiose. Sol.dic filie ve. hoc est sibi nomine filie.

Si soluto. Patre furente ei⁹ curatore vl filia de dote agit: idem in patre capto. h.d. ¶Nota q patre non valente agere agit filia.vt.l.filiuffa.§. sed si filia.ff. de procura.

Tralgrediamur. Hec a crioda tur contra maritum si ipse dotem receperit per se vel per aliũ. Itẽ cõtra socerũ si sibi vel eius nolẽ vel iussu soluta est: alias de peculio tñ tenebit filius insolidum.h.d. Primo loquitur de viro sui iuris. Secundo in eo qui est in patris potestate.secũda ibi sed si filius. Item iste.§. seipsum continuat. ¶Not. †q non refert.an mihi vel alteri de mea voluntate soluatur. Aduerte hic.z oppo.gloss.de solu.l. fugitiu⁹. Dicit glo.fallit ibi.z bñ.ratio patet ibi in rer. ¶Ad idem op.C.de thesau.l.j.§.in alienis.lib.x. Solimiter ibi fallit.ratione dic vt ibi. ¶Itẽ opp.de.l.cũ fundum.§.quesitum.j.de vi z vi arma. Dicit glo.fallit ibi.tu dic vt ibi per Dy.in.c.potest quis.extra de regu.iur.lib.vj. ¶Opp.z videtur q licet †pater accipiat:filius tamen tenetur:vt.l.si pupil.§.j.ff.de nego.gest.propter quod gloss. hic distinguit:an quis dederit contemplatione patris tantũ.an filij tantũ: vel vtriusq. Tu tamẽ clarius distingue⁹ sic. ¶Qñq pater solus recipit nomine suo:z solus tenetur vt hic:filius non:nisi sit heres patris:vt hic in fi. ¶Quãdoq pater recipit nomine filij tantum. hoc actore vt ipse non teneatur. Et tunc solus filius tenetur si habet ratum sicut si solus recepisset: vt hic. recipit enim per alitũ. ¶Quandoq pater recipit nomine suo et filij ratum habentis:z tunc vterq tenetur: vt.l.fi. C.de dona.cau. ¶Quandoq solus filius recipit z sine patris iussu:z tunc solus tenetur nõ pater.nisi de peculio:vel de in rẽ verso:vt hic.aut recipit patris iussu:z tunc distingue vt glo.aut habuit animum obligandi alterum tantum:aut vtrũq. sed si dubitetur cuius contemplatione dederit.intellige q dederat cõtemplatione vtriusq arg.l.in ambiguis.ff. de iure do.fm Jacob.de are. ¶Opp.ff.de pecul.l.in bonefidei.z.l.depositi.Sol.illud quod dicit patrem teneri de peculio tantum:intelligo nisi res extent dotales:tunc enim ad illas teneretur insolidum:vt probatur in contrario.z etiam.j.proxi.§. ¶Quero †cui incumbit onus probandi an creditor quod filius sit heres:an ipi filio:q̃ abstinuerit.Sl.dicit q creditor debet probare:vt.C.si vt se ab here.absti.l.j. de hoc dixi plene in.l.necessarijs. de acquirenda hereditate. ¶Quero an pater †cogitur consentire filio. z obligare se z bona sua pro restitutione dotis quam filius accipit. Videtur q non:vt.l.honores.in fin.de decurio.et.j.ad municipa.l.ij. ¶In contrarium videtur l.qui liberos.ff.de ritu nuptia. et.C.de do. promis.l. fina. Dyn.determinat q cogitur per.l.fin.de suspec. tuto.z.l.si quis inter.§.imperator.j.de excu.tu. Alij contra:quia non reperimus quod cogatur se obligare pro dote filij: sed bene cogitur filio assignare donationem propter nupt.vt.l.fina.C.de dotis promis. sed si ad vtrumq teneretur esset inconueniens. Et hoc puto verum in his partibus in quibus fiunt donatiões propter nuptias.debet enim esse equalitas vt sit tanta donatio quanta dos:vt.C.de donat. ante nuptias. [auten.dos data.et in autenti. equalitas C.de pactis conuen.sed in partibus † in quibus non est hec consuetudo an pater cogatur promittere dotem.videtur mihi sic distinguendum. aut filius non accepit sibi personam congruam sed vilem que sibi non congruit:et tunc pater non cogitur promittere.ratione † fm ista tempora erat iusta causa exheredationis:vt.l.non tantum.§.si emancipatus.j.de cõtra tab.sed si filius acciperet honestam personam tunc cogitur pater p mittere dotẽ:ne matrimoniũ impediatur.ar.in.l.qui liberos.de rit. nup.z.l.fi. de suspe. tut.in fi.z.l.si quis inter tres.§.imperator.j.de excu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ l. si filius. idem tenuit spec. in ti. de dona. §. forma tis. ver. quid si filius. et idem Bald. Angel. Imo. et Pau. de castro. vnde dicit se habuisse cõnem de facto quod quidam filius mente capti receperit dotem et pater nõ potuit se obligare et ipse filius fefellit: et mulier volebat ire cõtra possessores bonorum patris dicebatur qđ non poterat: q; pater non se obligauerat dicit se respondiſſe qđ imo possit: ꝗa si fuisset sanus mente potuisset cogi. de quo latius per eundem. consilio. clxxvj. etiã dicit Pau. consilio. xiiij. quod nõ solum bona patris censentur obligata pro dote filij ipo viuẽte. sed etiã si filius post mortem patris ducat vxorem censetur illa obligatio causata viuente patre. dicit etiam idẽ Pau. de castro. quod si filius vult recedere a patre ex iusta causa si esset emancipatus potest compellere patrem ad dandum sibi dotem. Si autem nõ sit emancipatus iudex habet super hoc ꝓuidere. Bal. consilio. xix. iiij. volumine. vbi allegat Dyn. ita consuluisse non facit hanc distinctionem: nec dominus Petrus de anchara. consilio. ccxxxix. qui similiter allegat Dyn. ita consuluisse: sed an valeat pactum qđ facit pater cum recipit dotem vna cum filio: scilicet quod non teneatur nisi si in tantum quantũ erat portio contingens filio. Vide Baldum. cõsilio. ccv. primo volumine.

7 tuto. maxime si pater cõsensisset matrimonio. ar. l. honores. in fi. de decurrio. et. l. ij. ff. ad municipa. ¶ Sed qro an sufficiat ꝙ pater cõsentiat filio recipienti dotem. Videt qđ non: q; per simplicẽ cõsensum pater non obligat nisi de peculio: vt. l. lucius titius cauñ. j. de adminis. tut. et. l. j. §. j. s. qđ iussu. Respon. et dico q; sufficit q; pater simpliciter consentiat. et per hoc obligat ipse et eius bona. pro hoc do regulã quod vbicunq; cogitur pater consentire et se obligare: simpliciter consentiendo se obligat: vt. l. si filius. a j. de tute. et prealleg. l. si quis inter tres. §. imperator. infra de excu. tuto. dic ergo quandoq; pater cogitur consentire non tamen se obligare: et tunc cõsensus eum non obligat vt. l. cum nõ solũ. §. necessitatẽ. C. de bo. que liber. quandoq; cogitur cõsentire ꝛ se obligare: ꝛ tũc simplex cõsensus eũ obligat vt dixi. quandoq; non cogitur cõsentire nec se obligare: ꝛ tunc simplex cõsensus nõ obligat eũ nisi de pecu. not. in. l. lucius titius caium. j. de administra. tuto. et no. in. l. j. §. j. s. quod iussu. ¶ Quero b pone quod filius lucretur dotem: an cogatur eam fratribus communicare? Dyn. dicit aut lucratur eam patre viuo. ꝛ tunc tenetur eam communicare fratribus: aut eo

a

b

de rẽ iudicata. Et pars patri obueniẽs est inter fratres diuidenda. per dictam legẽ contractum pars autem fratris minime tanq; aduentitia: per dictam legem finalem iuncta. l. prima. aut onera matrimonij sustinuit solus filius: et tunc soli filio illud queritur: nõ autem patri: et igitur non communicandum vt dicta lege finali. hoc autem membrum vltimum recte probatur in dicta lege si is qui stichuz. §. ibi dos ꝛ in lege si martius. ꝛ in lege si filia. §. hoc amplius. supra famil. erciscun. et in lege prima. §. cau. de rei vxo. actio. ꝛ hanc vltimam esse verissimam existimo: quam ego primo probo per textuz singularem iuncta glossa. supra pro socio lege quod si eo tempore. vbi videtur quod lucrum dotis prouenies vni ex socijs omnium bonorum communicari debet alijs: si alij onera matrimonij sustinuerunt: ecce ergo ibi ad considerandum cuius sit lucrum dotis consideratur penes quem sint onera matrimonij. Secundo probo: vbi nulla sunt onera matrimonij: ibi nulla dotis constituto: et consequenter nullum dotis lucruz cadit: vt formaliter dicit text. supra de iure dotium. lege iulianus. et lege si pater mulieris. in fine. nec huic consideration refragatur textus in lege prima et secunda. C. de bonis que liberis. inquantum vult quod ad instar aduentitiorum pater habeat vsumfructum lucri municipalis filio obuenientis et consequenter in eodem nullo modo sit collationi locus per dictam. l. finalem. C. de colla. quia possunt dicte leges intelligi de eo lucro quod non prouenit marito meravtous liberalitate et quod non conceditur propter onera matrimonij: et quod illud sit verum probatur: quia et huic casui copulatur alter casus in dictis legibus scilicet de lucro ex bonis mariti prouenient vxori: cuius etiam pater vsumfructum habet: et tamen illud vxori non conceditur ob matrimonij onera que solus vir subit: vt lege pro oneribus. et quod habeatur ratio persone que sustinuit onera matrimonij. tenuit Abb. consilio. lxxix. secundo libro. vbi dixit illud domini Barto. in tract. suo de duobus fratribꝰ esse notabile. et vide Bald. consilio. lxxx. quinto libro. et vnum verbum per dom. Card. consi. xxxvij. Adde tu et vide dom. Pet. de vbal. in trac. de duobus fratribus. questione quinta principali. columna decimaseptima. versicu. xvj. quero. vbi dicit qđ in fratribus socijs omnium bonorum tale lucrum communicabitur.

b ¶ Quero. domi. Alexan. hic plures refert opi. et in illa residere videtur quod aut statutum dicit qui recepit dotem lucretur: et tunc quia verba possunt verificari in patre lucrum sit conferendum. aut dicit vir lucretur et tunc lucrum non communicabitur vt hic latius per eum. verum quia Paulus de castro. aliam facit distinctionem omissis varietatibus lecturarum vobis affero quod Ludo. Roma. consuluit consilio. cccv. qui refert quinq; opiniões quas causa breuitatis omitto vna excepta quam ipse approbat. et dicit vltima fuit equissima et vera opinio Bartoli in tractatu de duobus fratribus prima parte principali. questio. vltima. quam secutus fuit Baldus in. l. secunda. familie erciscunde distinguentis quod aut ipse pater solus sustinuit onera matrimonij. et tali casu cum lucrum queratur patri tanq; ex re eius quesituz qui onera matrimonij sustinuit: merito venit fratribus communicandum. Aut vterq; onera matrimonij sustinuit: scilicet ꝛ pater et filius. et inter vtrunq; lucrum diuiditur pro rata onerum supportatorum. argumento. l. secundum naturam

Prima Bartoli sup̃er Infortiato

a ¶ Dotis putatiue. Adde Pau. de castr. qui dicit q̃ predium dotale non poterit alienari: vt l. iiij. de fun. dota. quod etiam putat verum si mulier non fuit in dolo ad decipiendum virum: vt l. adiectio. supra de ri. nup. de quo vide Bald. consilio. xx. iiij. volumine. dicit etiaz Bald. in lege puma. in fine. de condi. ob cau. quod si statutuz dicat q̃ instrumenta dotalia executioni mittantur sicut sentẽtia diffinitiua q̃ locum habebit in quasi dotalibus: quod est notandum secũdum pau.

Andreas pomate.

b ¶ Dotis. vide Roma. consilio. xl. in fi.

c ¶ Ad q̃stionez. vide Bo. cõsilio. xl. i fi. Adde tu qõ pores limitare hãc doctrinam Bar. non habere locũ q̃n mutuãs pecuniam p̃ emendis bobus specialiter fecisset sibi obligari boues vel aliam rem emptam: quia tunc preferretur talis mutuans etiã creditoribus anterioribus in dictis bob⁹ vel in alia re empta. per not. in. l. licet. C. qui po. in pig. habita dat cautelam Lepo. in suis cautel. char. xvj. cautela incip. vulgaris est regula iuris.

mortuo: et tũc sec⁹ vt. l. ij. C. fa. er. ẽ ibi ¶ Dy. item ad literam pro hoc videtur casus in. l. dotem. j. de castren. pecu. secundum vnam lec. et. l. actione. §. fi. et. l. se. §. pro so. q̃ mihi placet fm̃ ista tempora hodie puto contrarium: naz quod filius lucratur ex dote est aduẽtitium vt. C. de bo. que li. j. ergo non venit in colla. vt. l. fi. C. de colla. et istõ est verissimum.

1 ☞ Res empta ō pecunia dotali est dotalis.
2 Dos putatiua retinet p̃pt impẽsas.
3 Dos putatiua repetitur condictione sine causa.
4 Ratio quare rebus extãtibus mulier prefertur domino.
5 Mulier pro dote putatiua an habeat hypothecam. et nu. 8.
6 Dos putatiua habet priuilegium in personali.
7 Res empta ex pecunia dotis putatiue est quasi dotalis.
9 Uxor in matrimonio vero quib⁹ preferatur in actione de peculio.
10 Uendens boues quod pro pretio nõ soluto non possit repetere boues. Et idem in mutuãte pecuniam vt boues quis emat q̃ nõ põt petere boues.
11 Dos et quasi dos est quid vniuersale.

Similiter. Uxor putatiua hz quasi priuilegium in actione de peculio supra omnes preterq̃z contra dominum mariti putatiue: et contra eum in rebus extantib⁹ que propter impensas potuerunt retineri. h. d. cum. l. seq. Et est nota. ad materiam putatiuam. ¶ Opp. hic dicitur quod res empta de pecunia dotali est quasi dotalis. Contra. ẽ. de in re dotum. l. ita constante. Sol. si matrimonium † esset verum res vere essent dotales: sed q̃ hoc non est: ideo dicuntur quasi dotales secundũ glo. ¶ Opp. q̃ non possit retineri ppter impensas. C. de rei vxo. acti. l. j. §. sed nec ob impensas. quidam dicunt q̃ hic corrigitur. tu † dic q̃ hic in dote putatiua in qua nihil corrigitur ibi in vera. ¶ Quero quare dicat quasi pulegium. Dicit gl. quia nõ est vere matrimonium: quia si esset verum matrimonium tunc enim esset verum priuilegium. ¶ Quero qua actione † repetitur ista dos. respon. condictione sine causa: vt. l. auuncio. de condi. sine cau. ¶ Quero que est ratio q̃ in rebus extantibus mulier prefertur domino. Respon. quia † ille non sunt peculij. ideo dominus de his nõ potest deducere vt. l. deposui. in princip. ff. de pecu. ¶ Quero an mulier † ista p̃ ista quasi dote habeat hypothecam et priuilegiatam. glos. dicit. ẽ. q̃ sic. vt in. l. j. in fi. j. de priui. cre. Ista glo. dicit verum quando liber homo contraheret matrimonium non verum ignoranter. tunc enim obligãtur bona sua et mulier in hoc habet priuilegiũ: vt. l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. quod ibi nota. sed quando seruus accipit vxorem putatiuam: vt. l. nostra dicit non possumus tractare de obligatione bonoum ipsius: quia nihil habet nec bona domini potest obligare: nec etiam bona peculij nisi habeat liberam administrationẽ: vt. l. si conuenerit. j. §. fin. ẽ. de pigno. actio. et sic not. q̃ † dos putatiua hz priuilegium in personali sicut vera dos. qõ est singulare: vt hic. Item † q̃ res empta ex pecunia dotis putatiue est quasi dotalis. qõ est speciale vt hic. Item habet † priuilegium de tacita hypotheca. Item quãdoq̃z habet illam hypothecam priuilegiatam vt dictũ est. ¶ Quero. ter. hic in fi. dicit in rebus que in dotem date sunt. et gl. exponit. i. existunt vt sit tertium adiacens. quid est hoc dictũ. Pe. in. l. j. C. vbi fideicõ. peti oportet. vbi glo. dicit idem: nescio quid vult dicere. et Dy. ibi refert. Dy. hic exponit tertiũ adiacens. i. nomen tertie persone nullius certi actus determinationem continens. et istud est obscurius q̃ dictũ glos. Tu dic clarius: assume istam orationem: res date sunt. que oratio consistit in tribus verbis. ergo vult dicere glos. qõ istud verbum sunt: est tertium verbũ positum in oratione: quasi dicat totũ illud regitur ex parte ante: et sic unum: sunt. i. existũt. sed si aliquid regeretur ex parte post: aliud importaret. ¶ Quero: † pone q̃ verum fuit matrimoniũ an mulier preferatur oĩbus in actione de peculio. glos. dicit qõ sic: et intelligitur verum esse preterq̃z in patre et dño: vt patet ex ter. ¶ Ultimo Dy. inducit ad questionem b: si vendidi † homini tuo duos boues: et ago ad pretium: et tu vis detrahere qõ tibi debetur: sed peto saltẽ boues. hic est arg. q̃ audiar quasi species existat. Item si mutuaui pecuniam et ex ea sunt empti boues. est hic argu. qõ admittar ad boues. facit de lega. ij. l. imperator. §. fi. et de priuile. credi. l. si ventri. §. in bonis. sed est arg. contra. in. l. procuratoris. §. plane. versi. sed si dedi. ẽ. de tribu. non dicit plus Dy. hic. ego dico qõ pro ista vltima parte est casus in. l. quidam fundum. ẽ. de in rem verso. ¶ Ad cõtrarium rñdeo nam. l. imperator. in fine. loquitur in vniuersalibus: hic in singularibus: vt no. in. l. si rem et pretium. ẽ. de peti. heredi. Ad istã. l. respondeo: quia † dos et quasi dos est quid vniuersale: vt. l. qõ dicitur. j. utu. j. dixi. ẽ. eo. in rubri. merito vna res succedit loco alterius. vel potes dicere q̃ est priuilegiũ dotis vel quasi dotis: vt ibi dixi. ad. l. si ventri. §. in bonis. dico qõ ibi loquitur in priuilegio personali: sed dñs prefertur omnibus habentibus priuilegiuz personale: vt hic.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

et.ſ.de pecu.l.ex facto.in prin.

¶Repetitio.

1 ☞Bona quando dicantur ere alieno deducto.
2 Jus digeſtorum prouidet mulieri qꝫ poſſit agere ad dotem cum vir eſſet in extrema paupertate: ita qꝫ bona non ſufficiebant ad dotis exactionem ere alieno deducto.
3 Jus.C.prouidet mulieri qꝫ licet bona mariti ſufficiant ad dotis exactionem ꝛ creditoribus tantuz:ſi tamen maritus erat talis qꝫ non poſſet viuere niſi mulier patereturneceſſitatem:qꝫ tunc mulier agere poſſit ad dotem.
4 Jure autenticorū prouidetur mulieri vt ad dotem agere poſſit quando vir licet diues incipit male vti ſubſtantia ſua.
5 Dos quibus caſibus ſequeſtretur.
6 Remedium.l.in omnibus.C.de iure do.quibus caſibus habeat locum.
7 Facultates viri non eſſe ſufficientes ad dotis reſtitutionem qualiter probabitur.
8 Vbi ſententia facit magnū preiudicium debet plene cognoſci et probari.
9 In illis caſibus in quibus ſententia facit modicum preiudicum ſemiplena probatio ſufficit.
10 Quando mulier agit contra virū ad dotem ſufficit probari per opinionez vulgi facultates viri nō eſſe ſufficientes ad dotis exactionem: ſecus qñ contra tertium.ꝛ nu.15.
11 In caſibus in quibus probandum eſſet facultates alicuius nō eſſe ſufficientes ſufficit qꝫ aſſeratur tot eſſe bona:ꝛ qui dicit eſſe plura probare debet.
12 Verbum euidentiſſime aſſumitur ſcōm ſubiectam materiam.
13 Paupertas an probetur per vulgi opinionem.
14 Paupertas quando a lege limitatur ſtatur legi fit modicum preiudicum probatur per vulgi opi. vbi magnum preiudicum paratur relinquitur iudicis arbitrio.
16 Quod vir incipiat vti male ſua ſubſtātia ſufficit ꝓbatio ſemiplena qñ agitur contra virum: ſi contra tertium requiritur plena.
17 Viro incipiente male vti ſua ſubſtātia reſpectu initij ſine reſpectu finis:vxor poteſt agere ad dotem dotis fauore.
18 Marito bannito etiam bonis non publicatis vxor poteſt agere ad dotem.ꝛ nu.20.
19 Bannitus an equiparetur deportato,remiſſiue.
21 Peregrinatio perducit ad paupertatē ꝛ ad mortez.
22 Marito abſenti debent mitti alimenta.
23 Licet mulier a principio tempore matrimonij ſciuerit maritum inopem tñ poteſt ad dotem agere.
24 Sententia que fauet matrimonio eſt amplectenda.
25 Mulier quod agat ad dotem: ſocero vergente ad inopiam.
26 Argumentum de re ad tempus qꝫ procedit.
27 Executio qꝫ fiat vbi eſt eadem ratio.
28 Gloſſ.in.l.li vero.§.de viro.in prin.j.eodem.non eſt vera.
29 Hec lex ad caſum ſpecificatum extenditur.
30 Lex noua qꝫ poſſit extendi per legem antiquam.
31 Lex extenditur per ſuam rationem.
32 Quando ſocer ꝛ maritus tenentur ad dotem: altero ipſorum ad inopiam vergēte:mulier poteſt agere ad dotem.
33 Paupertas alterius ex reis debendi quod noceat alteri.
34 Quādo plures fratres vel patruus ꝛ nepotes ſunt obligati pro dote:altero ad inopiam vergente quā do poſſit agi ad dotem.
35 Si duo extranei ſunt obligati pro dote ꝛ alter vergat ad inopiam an mulier poſſit agere ad dotem.
36 Extraneus poteſt dotem recipere ꝛ ad eius reſtitutionem ſe obligare.
37 Si extraneus qui recepit dotem et ꝓmiſit reſtituere:ſi vergit ad inopiam qꝫ mulier agere poſſit ad dotem.et nu.45.
38 Lex ſimpliciter loquens in vno caſu ex identitate rationis extenditur,ad alium caſum quando correctio non inducitur:ſed declaratio ꝛ diſtinctio.et numero.43.
39 Opinio Joan.in auten.quas actiōes.communiter tenetur.
40 Jus facilius diſtinguitur q̄ tollatur.
41 Jus diuinum per ius humanum diſtinguitur: non autem tollitur.
42 Lex loquens per dictionem taxatiuam quod extēdatur per aliam legem ad caſum habentem ſimilem rationem:et quando per honorem poſſit extendi.et nume.44.et numero.45.et ibi in caſu fauorabili et pio.
46 Vir nec ſocer per dationem fideiuſſoris poſſunt euitare quod mulier non agat ad dotem in caſu inopie.
47 Filia qꝫ in caſu huius.l. patre inuito agit ad dotē qñ dos eſt paua vl̄ ſi eſt magna ꝛ pater ſit ita pauper qꝫ ſi dos perderetur non poſſet iterum filiam dotare.
48 Dos magna vel parua intelligitur ſm qualitatem perſonarum.
49 Patre abſente poteſt filia agere ad dotem in caſu huius.l.etiam ſi ſine ipſo agere non poſſet cautione non rati.
50 Pater in caſu huius legis quando agere poſſit abſq; filia.
51 Actio que competit patri et filie pro dote eſt vna numero.
52 In caſu huius.l.quando pater agit ad dotem filia ius ſuum non amittit ſed illud conſolidatur: et fratribus confert.
53 Licet mulier ſtipulata fuerit ſibi dotem reddi quā docunq; ſoluto matrimonio poterit tamen agi ante viro ad inopiam vergente.
54 Prouiſio hominis qꝫ tollat prouiſionem legis de iure ſpeciali in eodem caſu non diuerſo:ꝛ ibi quandoq; remiſſiue.
55 Extraneus qui dotem dedit pro muliere et pactus eſt ſibi dotem reſtitui an in̄ caſu inopie vir poterit agere ad dotem.
56 Actio ex ſtipulatu pro dote competēs extraneo eſt bone fidei.
57 Lex in omnibus.ſ.de iudiciis.qꝫ nō habeat locū in actionibus ſtricti iuris.
58 Extraneus q̄ dedit dotez ꝛ pactꝰ eſt ſibi dotē reſtitui qꝫ habeat beneficiū.l.in oibus.ſ.de iudi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

59 Si pater mulieris stipulatur dotem sibi reddi solu
to matrimonio an ipse vel mulier possit ad dotem
agere ob inopiam viri.
60 Si pater viri vel extraneus recepit dotez:an eo ad
inopiam vergente vir agere possit ad dotem.
61 Actio personalis que cõpetit mulieri vel hypothe
caria pro dote:vir eam non intentat suo nomine scꝫ
licet quando agitur ratione inopie:sed nomine mu
lieris.
62 Vir qui sustinet onera matrimonij quãdocunqꝫ.po
test etiam extra casum inopie intentare condictio=
nem ex lege:vel iudicis officiũ implorare ad dotẽ.
63 Filij matre mortua qõ non poterunt cõtra patrem
habere remedium harum legum ꝛ quando.
64 Filij matre bannita vel excommunicata quod po
terunt agere contra patrem vergẽtem ad inopiam
nomine matris:et etiam eorum proprio nomine.et
numero.68.
65 Coniuncta persona agit nomine coniuncti etiaꝫ eo
inuito qñ tractatur de proprio interesse.
66 Coniuncta persona impropie dicitur procurator.
67 Titulus dotis ex parte viri:et filiorum non est lu
cratiuus.
69 Delictum parentum non nocet filijs in his que per
parentes ipsi filij non acquirunt.
70 Mulier qua actione agit ad dotem viro ad inopiã
vergente.
71 Mulier qõ habeat actionez in rem cõtra extraneũ
possessorem ad rem datam in dote inestimatam vi
ro ad inopiam vergente.
72 Mulier agens hypothecaria cõtra extraneos pos
sessores ad dotem qõ debeat facere executionem.
73 Mulier in casu huius legis agit ad quecunqꝫ bona
viri etiam emphyteutica et feudataria ꝛ etiam ad
mobilia.
74 Minor recipiens dotem qõ tacite nõ obligat eius
bona:ideo vxor non potest agere ad dotem:ipso ad
inopiam vergente.
75 Illata et inuecta per minorem in re cõducta quod
tacite non obligantur.
76 Donatio ppter nuptias qõ statim ipso iure vide
tur constituta cum vir dotem recepit.
77 Tacita hypotheca qõ cõpetat etiam viro pro do
te habenda.
78 Mulier nubens quando videatur omnia sua bona
dare in dotem.
79 Cautela vt ille qui dat dotẽ minori:expressam obli
gationem cum iuramento recipiat.
80 Fructus dotis pro eo anno quo dos repetitur per
vxorem in casu huius legis quod non diuidantur:
sed restituuntur mulieri.
81 Quando agatur in casu huius legis an ꝛ qñ requi
ratur libellus ꝛ lit.contesta.
82 In causa matrimoniali ꝛ tangentibus quoquo mo
do eam proceditur summarie et sine strepitu ꝛ figu
ra iudicij.
83 Libellus et litis contestatio qõ semper requiratur
vbi agitur de magno preiudicio:et probatio plena
requiritur.
84 Que exceptiones opponantur in remedio huius
legis.
85 Omnis exceptio que cõstante matrimonio minuit
dotem:poterit etiam opponi in casu huius legis.
86 Exceptio ne maritus conueniatur vltra quã facere
possit:potest in casu huius legis opponi.
87 Pactum de dote lucranda per virum matrimonio
soluto qõ nõ possit in hoc iudicio opponi.
88 Exceptio cõpensationis alterius quãtitatis debi
te viro per mulierem non opponit in hoc iudicio.
89 Uxor potest vti retentione etiam contra extraneos
agentes hypothecaria viro ad inopiam vergente.
90 Viro vergente ad inopiam ꝛ contumace existente
mulier mittitur in possessionem.
91 Qui effectus sequantur in repetitiõe dotis viro ad
inopiam vergente.
92 Mulier repetens dotem in casu huius legis quan
do consequatur dominium rerum pro dote assigna
tarum.
93 Verbum assignare prolatum a iudice quando ad
translationem dominij importet qñ ius pignoris ꝛ
quando custodiam.
94 Hypothecaria intentata per mulierem in casu hu
ius.l.quod non sit nature hypothecarie intentate
per alios.
95 Vir sua sponte restituẽs dotem vxori ppter inopiã
quando talis restitutio sibi et creditoribus noceat.
et nume.97.
96 Omnis contractus ex quo dotis cõditio fit melior
et vir non efficitur pauperior.inter virum ꝛ vxorem
est licitus.
98 Si vir volens transferre dominium vxori eidẽ assi
gnaret dotem:quod in ea transferatur:quãdo resti=
tutio fit vi vxoris se suosqꝫ alat.
99 Restitutio dotis facta ab eo qui vergit ad inopiam
in quo differat ab ea que fit ab eo qui non vergit.et
numero.101.
100 Ad hoc vt restitutio dotis fieri possit in casu hu
ius legis requiritur q̃ appareat instrumentũ dotis cõ
fectum ante contractum matrimonium.
101 Si res restitute mulieri in casu huius.l.fierent dete
riores ad quem spectabit incommodum.
102 Si fructus dotis restitute nõ sufficiunt mulieri ad
alimenta quod vir teneatur dare vltra.
103 Vir quod teneatur alere vxorem etiam nulla dote
constituta.
104 Fructus dotis restitute si excedunt onera matri
monij excessus restituitur viro.
105 Vir in casu huius.l.quando possit conueniri insoli
dum:vel in quantum facere possit.
106 Conuentus actione in rem non potest allegare ne
conueniatur vltra qꝫ facere possit.
107 Vir si efficitur diues facta dotis restitutiõe quod
dos sibi non restituitur.
108 Quando casus superueniens qui ab initio impedi
ret actum geri tendit ad eundem effectum cũ actu
gesto ex superuenienti casu non tollitur gestum.
109 Uxor cui dos est restituta tenetur ex ea: si satis sit
alimentare virum socerum et filios alterius matri
monij.

Iconstante. Principium hu
ius.l. qõ repeti
turus sum breuiter. h. d. Si bona ma
riti nõ sufficiũt ad dotẽ: si ante mimo
nio dotis exactio cõpetit mulieri. h. d.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Diuide in duas partes. Primo querit. ſcõ rñdet: ſcõ a ibi: ꝛ cõſtat ꝛc. Caſum in terminis pone per te et notabilia collige. Oppo. ꝛ videtur primo qõ mulier nõ debet tantum expectare ſed poſſit agere qñ vir poteſt ſibi ſatisfacere plene vt. C. de iure dot. l. vbi. Sol. glo. q̃ hec facultas mariti non ſufficiebat creditoribus ꝛ mulieri ſed mulieri bene poteſt ſatisfieri vt hic ꝛ ibi not. et qõ hoc ſit verum probat per ꝛationem qõ alias mulieri nullum eſſet legis conſilium: cum manus eſt actio ꝛc. vt. ſ. de dolo. l. nã is. ꝛ extra de reſtit. ſpoli. c. olim. ꝛ hoc placet q̃ hec. l. ſic intelligatur quia alias eſſet inane conſilium. tamen nõ credo qõ. l. vbi. debeat reſtringi ad hãc inopiaz c vt. j. dicam. ¶ Scõo oppo. qõ facultates hominuz debent intelligi nulla facta deductione eris alieni vt. ſ. de iure do. l. ſiue generalis. ꝛ ibi no. ꝛ. j. de admi. tu. l. cum poſt. §. j. Sed iſte tex. requirit facultates nõ ſufficere. ꝛ ſic videtur qõ requiratur qõ bona non ſufficiant etiam nõ deducto ere alieno ꝛ ſic predicta ſo. nõ eſt vera[a]. ¶ Huius timoꝛe glo. exponit facultates ideſt bona ꝛ et ſic intelligantur bona ere alieno deducto vt. j. de verbo. ſign. l. ſubſignatũ. §. bona. ꝛ ſic eſt bona ſolutio. Quando autem intelligũtur bona ere alieno deducto vel non dic vt. j. de verb. ſignu. l. princeps bona. dicam. j. de bono. poſſ. l. j. Tertio oppo. et videtur qõ mulier non expectet inopiam: imo agat ſtatim cum vir incipiat malevti ſubſtãtia ſua. vt in auc. de equalit. do. §. illud. col. vij. gloſ. hic ꝛ. C. de iure do. l. vbi dicit qõ hec iura coꝛrigantur per illam auc. ſed in. d. §. illud. videtur dicere qõ hec intelligatur ſm illam. ꝛ hãc ſequitur Dy. licet Jaco. de are. ſequatur primam vt refert Ly. in l. vbi in prima op. ¶ Mihi autem videtur qõ circa hoc ſunt tria iura ſcilicet ius. ffoium. et hoc puidet mulieri plene. ius. codicis et hoc prouidet plenius. Et ius autenticoꝛum ꝛ hoc prouidet pleniſſime. et nullum alteri derogat: imo diuerſis caſibus loquũtur. nam ſm hec iura ꝛ digeſtoꝛum mulier tunc poterat agere cũ vir erat in illa extrema miſeria vt bona ſua nõ ſufficiebãt ad exactionem dotis deducto ere alieno: nec ante poterat agere: ꝛ iſtud eſt ſolum in dote. Sed ꝛ per ius codicis prouiſuz eſt plenius qõ licet bona mariti ſufficiant ad exactionez dotis tamen ſi maritus laboꝛat inopia: puta qõ ſit nobilis homo ꝛ habet in bonis paruz: tñ habet in bonis tantum qõ ſufficit creditoꝛibus ꝛ doti: tñ quia oporteꝛ eum viuere honorifice: omnia expendit ꝛ mulier pateꝛetur neceſſitatem: ſm iſta tempoꝛa: mulier nõ poteꝛat agere: ſed hodie poteſt per dictam l. vbi. et l. in rebus. §. omnes. eo. tit. Et qõ de hac inopia debeat intelligi dicam. j. in queſtionibus. Itẽ per ius auc. eſt prouiſum pleniſſime. Ecce vir ꝛ habet tantũ qõ ſufficit creditoꝛibus ꝛ doti: ꝛ eſt diues: et habet tantum qõ poteſt bene viuere: tamen eſt dubiũ qõ vergat ad inopiam: quia male vtitur ſubſtãtia ſua: et ſm iſta iura mulier non poteꝛat agere: ſed hodie eſt ſibi prouiſum plenius: vt etiam tunc poſſit agere: vnum ergo ius non corrigat aliud: ſed addit alteri ut plenius prouidendo. ¶ Quarto opp.[b] extra glo. ꝛ videtur q̃ mulier non poſſit agere ad dotem vt hic dicitur: ſed petere dotez ſequeſtrari: vt. ſ. eo. l. ſi cũ dotem. §. ſi vero dotem. Sol. dicunt quidam fateoꝛ qõ habet vtrunq; remedium ꝛ illud ꝛ iſtud. Ego dico aliter: ꝛ aut vir diſſipauit et diſſipat bona ſua ꝓpter qõ dubitatur de exact. dotis: et tunc procedit iſtud principium: aut diſſipat ꝛ cõſumit dotem ꝛ res dotales: ꝛ tunc loquitur lex ꝓtraria[c] nec poteſ dicere q̃ idem ſit iuris: ſiue diſſipat res ſuas ſiue res dotales: quia eſt cõtra. l. etiam. §. licet. ſ. eo. qõ credo verum. Poſſet etiã aliter intelligi: quia ibi loquitur qñ mulier eſt furioſa: vel eſt talis cõditionis q̃ ipa diſſipaꝛet: tunc enim officiũ iudicis in hac actione de dote que eſt bone fidei de equitate non facit dotem reſtitui mulieri ſed facit ipſam ſequeſtrari apud tertium: vt ſic viro et vxoꝛi conſulatur. ¶ Quinto oppo. ꝛ videtur q̃ hec. l. ſit ſuperflua: quia ꝛ poteꝛat mulieri eſſe cõſultum per remedium. l. in oib[s]. ſ. de iudi. ſed in iure noſtro nihil debet eſſe ſuperfluum: vt in prima conſtitu. C. §. quibus. ergo ꝛc. Sol. dicit Ly. in l. vbi. C. de iure do. in. ij. oppo. melius eſt habeꝛe res q̃ cautiones: vt. l. qui ita. §. j. j. ad trebel. ꝛ inſtit. de oblig. que ex delic. §. furti. Cõfitetur tamen ipſe remedium. l. in omnibus poſſe habeꝛe locum ſi mulier vellet intentare. hoc non puto verum. nam d. l. in omnibus. loquitur de cautione cum fideiuſſoꝛe. q̃cquid dicat ibi gl. vt ipſe idem Ly. not. in. l. ſancim[s]. C. de verb. ſig. ꝛ bene probatur per. l. ſi creditoꝛes. j. de priuile. cre. aut ergo dices qõ dabit fideiuſſoꝛes de dote cõſeruãda. ꝛ hoc eſt falſum: per tutu. cto deꝛato ꝛc. quia illud tantuz prodeſt paſciſcenti: non autem abſenti: imo potius poſſet nocere. ita tñ quocunq; pacto de ꝛato poteſt dici.

Ꝓ concoꝛdia. Aduerte qõ creditoꝛ vnus habens plures reos debendi inſolidum paſciſcitur cuz vno recipiendo puta partem debiti: ꝛ ſic tacite videt diuidere debitum inter ipſos reos tam iſtud tacitum factũ ꝓoſit abſenti. ꝛ Bar. videtur tenere affirmatiuã in. l. ſi creditoꝛes. p illũ text. C. de pact. put eſt veritas. Cõtranũ alĳ. tenere in hac. l. ſi cõſtãte. in pn. c. in. iiij. q. ſecũdi arti. principalis. Tu dic qõ nõ meꝛet argui de ꝓtradictione. nã in hac. l. ĳ. poſſit filia agere actione de dote patre abſente: eo qꝛ cõiſeſtñ iſtud nõ ꝛ tacituz pactũ: ſed facultas agẽdi ꝓpter abſentiam pris. l. ſi longi[s]. §. j. ff. de iudi. ꝛ ita fuit mẽs bar. to. ibidez. nec obſt. ſi obĳceꝛet de illo pacto Andreas ſomate.

[a] ¶ Non eſt vera. Vide Alex. in. l. nam queſtio. §. nõ omnis. in. j. col. in. iij. no. ff. ad trebel.

[b] ¶ Quarto oppo. Et vide Ludo. roma. in conſilio xiv. incipien. in cauſa domine camille. quando mulier repetat dotem conſtante matrimonio. Andre. barba.

[c] ¶ Lex contraria. Adde ſolu. Barto. hic approbat Bald. in autenti. quod locum. C. de colla. in quinta queſtio. et inquantum Alexander concludit quod mulier conſtante matrimonio in caſu huius legis poſſit agere rei vendicatio. dic quod idem conſuluit Baldus conſilio vigeſimoquarto. primo libro.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ~Andre. Poma. ¶Si maritus. Sequit Alexã. cõsi. cij. in. ij. volu. z cõsi. xxxiiij. iiij. vol. z consil. xxxj. alis. lj. z cõsi. cxcvj. eo. volu. iiij. Feli. in. c. veniens. j. de testi. et aliquid in. c. literis. ver. sed his nõ obstãtibus. de presump.

b ¶Cũ de lege. addeqõ idẽ ipe tenet j. l. ſi. §. lucẽtuã. p illũ text. C. de iure de libe. z seqtur Bal. i d. l. cuz de lege. z idẽ videt tenere Bar. in l. decem. de ver. obli. z Pau. de castr. in l. maritũ j. eo. z facit pro hac opi. qõ ipse no. in. l. cõſiciuntur. §. codicilli. de iu. codicil. vcz ſi non possint haberi septem testes tẽpore pestis in testamẽto sufficiant quinqz z eoipso qõ asserit plures haberi non a potuisse: fundata est intentio sua: nisi cõtrarũ probetur. d. l. cum de lege. facit etiã pro hac parte qõ ſi b quis parmie existens habeat pducere aliquod statutum Papie: z sic illud pducat asserens esse totuz s presumitur pro ipso: donec probetur cõtrarium sm Bar. in rub. j. de ope. no. nun. per gl. in. l. cum de lege. quã gl. sequitur Roma. hic. z pro ea dicit esse casum in. l. ſi is qui. j. de testi. z dñs Ant. in. c. j. in fi. de proba. z in. c. cõtingit. de fi. instru. z cũ opi. Bar. hic tenent etiã Ang. z Imo. qui fuit sibi cõtrarius in. l. 9 ſi ex causa. j. de re iud. z Euge. in. l. mutuum. §. illo. j. c de acqui. here. et tenendo istã opi. non ob. ratio illa d qõ probario debeat de necessitate cõcludere: quia illud est verum ad ostendendum quantitatem eris alieni ex quo resultat presumptio fundamentalis illius qui asserit plura bona non extare. alij tñ modi securiores ad pbandum facultates alicuius nõ sufficere ad debita. de quib⁹ per Wald. in. c. j. de reuo. his que in frau. cre. z in. l. ſi vero. §. qui pro rei. ſ. qui 10 sanisda. cog. z in. l. vbi adhuc. C. de iure do.

~Andreas Pomate.

c ¶Quedam. Vide Feli. in. c. veniens. el. ij. de testi.

d ¶Preiudicium. Ad qõ plenius per ipsum in. l. j. §. fi. ij. de pacto. stipu. z in. l. iiij. §. hoc autem iudicium. de dam. infec. z in extrauagan. ad repumen. in ver. summarie per Bal. in. l. iudices. C. de appel. z Barto. in. l. ij. C. de edi. dium adria. tollen. et in lege a diuo pio. §. ſi super rebus. infra de re iudica. per Specu. in titu. de offi. iudi. §. postremo. et per Barto. et e Bald. in. l. nec quicquam. §. de plano. ſ. de offi. pro- 11 con. et lega.

~Andreas Pomate.

e ¶Et predictis. Vide Alex. consi. cij. volu ij.

~Andreas Pomate.

f ¶Sed contra predicta. Quid importet verbum f euidẽs: vide Bal. in. l. ea quidem. C. de accusa. Alexan. cõsi. lxx. iiij. volumi. Alexan. in. l. ſi plures. ff. de vulga. et pupilla. Feli. in. c. licet causam. in xj. no. de proba. Barb. consi. xxvij. j. volu. et consi. xxxvij. ij. volu. et consi. xlv. eo. volu.

dium illi⁹ legis nõ potest habere locum. ¶Setto op. z videtur qz dos potest tantũ peti sol. ma. vt. ſ. c. l. ij. in pun. Sol. speciale est hic. sunt z alij casus speciales quos dic vt tibi. ¶Veniamus ad materiã legis nostre examinãdam per. q. vt etiã facili⁹ habeatur pro doctrina hoc ordine pcedam. primo querã circa personã er⁹ a quo dos repetitur ppter inopiã. scõo circa personã eius qui repetit. tertio circa modum repet̃di. quarto de repetitionis effectu. ¶Circa primuz quero qualiter pbabitur viri facultates ad dotis exactionẽ non sufficere. Dy. dicit qz pbabitur sm vulgi opi. sicut no. i. d. l. vbi. et in. d. §. illud. de equa. do. ¶Ista verba videtur innuere idẽ esse bona ad dotis quãtitatem nõ sufficere: z virum esse inopem: z malevti substãtia sua cũ eodem modo videtur pbari. ſz ego ꝓdicta posui. ſ. vt diuersa: idco singulr examinem⁹: z primo discutiamus † qualiter viri facultates ad dotis quãtitatez nõ sufficiũt. Nõ igitur pbatur per vulgi opi. imo pbatur hoc modo pbando plene per instrumẽta: et per testes virũ habere tot debita: z asserẽdo habere virũ tot bona que ad debita nõ sufficiunt: tñ si maritus⁴ vult probare esse plura bona potest hoc facere: vt. ſ. de probatis. cũ de lege⁵ z ibi no. Ista enim cũ nõ sit negatiua aliter pbari nõ potest. Sed sustinẽdo gl. et Dy. dico qõ quedã sunt cause in quib⁹ † sententia lata facit magnũ preiudiciũ. z in illis requirit plena cognitio z plena pbatio vt. C. de iudi. iudices. et in illis si deberet pbare qõ bona ad debita nõ sufficerent probabitur eodẽ modo quo ꝓ. in. d. l. cũ de lege. nã pbabitur plene tot esse debita: z asseret tot esse bona. z p hoc optime facit extra de pbum. c. fi. † Quedam⁶ sunt cause in quib⁹ sententia lata facit modicum preiudiciũ⁷: z in illis sufficit semiplena pbatio. vt. j. de car. edi. l. iij. §. cause. z. ſ. ad exhi. l. iij. §. sciendum. z qõ no. j. de libe. ag. l. ſi quis a liberis §. ſi vel pater eius. Cum ergo ex hac silla que fertur in hoc iudicio ipsi marito fiat modicum preiudiciuz. Ideo dotem esse tantam mulier probat plene: quia ſi de hoc dubitaretur fieret plenum preiudiciũ alijs creditoribus: † sed nõ esse tot bona que sufficiãt eis cõputatis ad exactionem dotis: probatur per vulgi opi. quia summaria et semiplena probatio per famam videtur haberi. vt no. ſ. de testi. l. iij. §. eadez quoqz principa. nam hec sententia parũ preiudicat viro cũ fructus deseruiant oneribꝰ matrimonij. vt d. l. vbi. z j. dicam. qõ puto verum qñ agitur contra ipsum virum: sed ſi ageretur cõtra extraneum: tunc credo qõ deberet probare plene scõm glo. d. l. cum de lege. z j. dicam. z ad predicta facit qõ habem⁹ in Spe. de iudi. §. fi. ver. v. z. vj. ¶Ex predictis⁸ not. qõ † in omnibus casibus in quibus idem dz pbari: sufficeret asserere tot esse bona: z quvult dicere esse plura probat. idest debita vel credita esse tot: et in causis in quib⁹ paratur plenum preiudicium debet pbari plene. in alijs vero per vulgi opi. vt hic cũ si.

¶Sed contra predicta⁹ instatur de litera ista. ibi eñ euidẽtissime ꝛc. vbi videtur qõ requirat id esse notorium qõ est plus qz plena pbatio. nam verbũ euidẽtissime notoriũ denotat. vt. ſ. qui satisda. cog. l. ſi ꝙo. §. q̃ p rei qualitate. z ibi no. Sol. aduerbiũ euidẽtissime qñqz ponit̃ p eo qõ affirmative asserit̃:

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ṽt aliquē eſſe diuitē:et ſic eū habere tot:et tūc bene ſumit pro notorio:vt in cōtrario. Iſta eñ pñt trāſire in notoriū.vt.l.ea quidē. C. de accu. et l.emptorē.in pñn.de act.emp.et ibi no.Spe.de noto.cri.§.ſequr de manifeſto.verſi.j.et.§.iam de notorio.per totū. Q̃ñqz ponit iurta id qđ negatiue aſſerit:nec certo tpe vel loco coartat:vt in caſu nro:et tunc cū non cadat in plenā ꝓbationem:vt.l.acro:.in fi.C. de ꝓba.

a multomagis nō cadit in notoriū.† Aſſumit ergo

12 euidētiſſime ſm materiā ſubiectā. vt.l.ſi vno.ff.loc. et in his in qbus ſit plenū ꝓiudiciū ꝑ plena ꝓbatione:als ſemiplena et vulgi opi. vt hic. Expone ergo

b euidētiſſime ſm vulgi opi. Scdo q̃ro ⁊ iurta p̃dicta qñq† ꝓbat pauꝑtas ſeu inopia aliqui⁹.gl. i. d. l.

c vbi.dicit eodē mō ꝑ vulgi opi. Iſtud ⁊y. et Cy.tenent.Plus dicit Ja.de are.in diſtinctē.eſſe vez in qubet caſu vt no.ꝑ ipſum in.l.pauꝑtas.j.de excu.tuto. Cōtra hoc op.nos habem⁹ q̃ pauꝑ ⁊ q̃ non hz in bonis q̃nquagita aureos vt j de accu.l.nonnunq. Alibi vī pauꝑ q̃ nō hz centū aureos in bonis. vt in ſti.de ſuc.lib.§.ſed nra.et in hoc reſidet gl.in aut.de exhi.et intro.re.§.fi.in gl.qs ⁊ pauꝑ.col.v. Alio mō

h vī accipi pauꝑ:vt inſti.de execu.tu.§.ſed et ſi ꝓpter

d pauꝑtatē. Quid dicem⁹? dic† q̃ q̃ñqz in aliqbus

14 caſib⁹.l.limitat qualr debeat intelligi pauꝑ: et tunc ſtabo diſpōi l.vr.d.l.nōnulli.et.d.§.ſed nra.q̃ñqz.l. nō limitat,et tūc in caſib⁹ in qb⁹ ex pauꝑtate paratur paruū p̃iudiciū ſtabo gl.l.vbi.vt ſufficiat ꝓbari per vulgi opi.ꝑſtā dicta in caſibus ꝯo in qui⁹ paraī magnū p̃iudiciū:tunc relinquēdū eſt arbitrio

e iudicis. Sgl.hoc tz.C.vñ vir et vx.aut.ꝓterea.arbitrabit aūt hic iudex diuerſimode ſm diuerſitatem ꝑſonarū et factorū:vñ vn⁹ miles vel nobilis homo habēs mille in bonis eſt pauꝑ. vn⁹ ruſticus habēs minus eſt diues.ar.j.de ver.ſig.l.nepos ꝑculo.⁊ qō no.de reg.in l.in cōdēnatione.de iud.l.ſed et ſi ſuſceperit.§.j.Itē ex qualitate factorū:cōſideraī em⁹ onꝰ iniunctū:et vtrū ſit ille ſufficiēs vel nō: et ſm hoc ⁊ diues vel pauꝑ.vt.d.l.pauꝑtas. et no.in.d.§. ſi ꝓpter pauꝑtatē. Circūſtantijs ergo ꝓbatis remanebit in iudicis arbitrio. Iſta ſcire ꝑſunt ad multa vbi expedit ſcire de pauꝑtate diuitijs:⁊ in teſtibus ⁊ aliis.

15 Ex predictis ergo dico qđ † ſi mulier vult agere in caſu inopie cōtra extraneū pignorum poſſeſſorez hypothecaria:qđ pōt.vt.d.l.vbi.quia tunc fieret ſibi extraneo magnū p̃iudiciū:quia inopia debeat ꝓbari plene eo modo quo poteſt vt arbitrium iudicis ad hoc moueatur.⁊ in hoc non puto gloſſ. iſtā d

bene dicere. Tertio quero quomodo ꝓbabitur virū inchoare male vti ſubſtantia ſua. Sio.in prealle lega.auten.de equa.do.§.illud videtur dicere idez:

f vez qđ ꝓbetur per vulgi opi.vel loquendi cōſuetudinē.alibi videtur no.qđ debeat ꝓbari per actus extrinſecos:q; vendidit ⁊ dilapidauit ꝛc.no.j.de tu. e et cur.da.ab his.l.is qui.§.fi.⁊ videtur ꝓbari.j.de

15 cur.⁊ fur.l.j.dico† idē qđ.ſ.q cū agitur cōtra maritū vbi fit paruū p̃iudiciū ſufficiat vulgi opi.in aliis caſibus vbi fit magnū p̃iudiciū:vt in caſibus.l.is q. f §.fi.j.de tut.⁊ cur.da.ab his.⁊.l.j.de cur.fur. ⁊ in eaſu noſtro ꝓtra extraneū:dico ex geſtis ⁊ ex aliis cauſis extrinſecis ⁊ ꝓbari. Quarto quero pone q̃ maritus eſt diues homo incipit facere mercantiam

Notorium. Adde qđ cōtrariū ꝓbat per plura Anto.de but.in repe.c.veſtra.de coha.cle.⁊ mu. per c.j.de cōfeſ.in.vj.iuncto.c.fina.de coha.cle.⁊ mulie. et eſt caſus in.c.cum olim.de ver.ſigni.⁊ in.c. dudū. el.j.de electio.

Andreas Pomate.

g et tre per mare ſm qđ etiaz aliꝯ in ar te illa perdi faciunt:incipit numis per b dere ⁊ depauperari ita qđ vulgi opi. eſt quod vergat ad inopiam an mulier poterit dotē petere.⁊ videtur qđ non.nā.l.iſta nō habet locum:q; eius bona adhuc dotī ⁊ creditoribus ſufficiunt. Itē nec.l.vbi.habet locū: q; omnib⁹ cōſideratis ꝛc ſm vulgi opi. adhuc eſt diues:hz tendat ad inopiā. Itē nec ius in auten.nā illud requirit virū male vti ſubſtantia ſua: ſed hic non inchoauit male vti cum vtiliter cepit:licet negotiū malū ſortitus habuit vt.ſ.de neg.geſt.l.ſed an vltro. §.fiñ.⁊.l.ſucceſſori.in fi. Reſpondeo⁹ h

17 quandoqz † dicitur res male geri reſpectu initij: vt.d.ll.quandoqz reſpec c tu finis.vt.j.de impen.l.⁊ in totum.

Secundo quero. Vide aliū modum ꝓbandi per Ro.conſil. ccclv. in fi. et quis dicatur pauper vide Alexan.in auten.ꝓterea. vbi Jaſon. C. vnde vir ⁊ vxor.

Pauptas. Adde alios modos ꝓbandi:vide Ja.bu.in.l.actor.C.de ꝓba.bal. et Sali.in aut.ꝓterea.C.vnde vir ⁊ vxor.Bald.in l.pauꝑtas.j.de excuſa.tuto.⁊ in.l.ſi quis ad declinandam.de epiſco.⁊ cle.per gl.inver.abſint.in aut. de heredi.et fal.per Canoñ.in.c.odoardus.de ſol. Item ſm Ang.quādo quis fideiubet videtur ꝓbatum q; male vtitur ſubſtantia ſua.ita in.l. in perſona.ff.de pe.Item qñ habet pecunias ſub vſuris ſuꝛ eum per illum ter.⁊ in.l.iij.de fideiuſ. No.tñ ꝓ practica qđ non ſufficit ſi teſtes dicant qđ vergit ad inopiam niſi dicant manifeſtū eſt vergere ad inopiā ita probatur in.l.in rebus. C.de iu.do.⁊ vide Roñ. conſi.cclxvj.in fi.vbi conſuluit ſuper dictis quorundam teſtium qui dixerant q; maritus alia bona nō habebat niſi illa que in articulis poſita fuerāt quo ad alimoniam nō ſufficiebant.qūo probatur illa negatiua:dicit eo modo quo deponunt:quia vicini noti.et alle.glo.ordi.que dat modum probandi negatiuam.in auten.de here.et falci.§. ſi vero abſint. in verſi.et vidiſſe.

Andreas Pomare.

Quid dicemus. Vide Are.conſi.xiij.facit qđ vult idem Areti.conſi.xvij.facit qđ vult Alex.conſi.xxxvij. ver.⁊ eiſdem.in.v.volu.⁊ iſtam materiam vide poſſeſſ.in.c.quo iure.viij.di.Feli.in.c. cōtra teſtium. in fi.de teſti.vide Cardi.conſi.lxxxvij. vbi ea ꝓbetur paupertas per vulgi opi.

Andre.Poma. Arbitrio iudicis. Adde multos caſus quibus ſtatur arbitrio iudicis:per Barb. conſi.xx.volu.ij. Alex.conſi.xxj. Et vide no.in.l.j.§. ait ꝓtor.ff.de iure delibe.

Vulgi. Adde Bal.conſi.cccxxiij.j.lib.

Per mare. Vide Pau.de caſt.conſi.cccxcij.

Andreas Pomare.

Reſpondeo.vide Alex.in.l.ſi cum dotez.§.ſi maritus.in.iij no.ſ.eo.

Prima Bartoli sup̃er Infortiato

a ¶ Quinto quero. Cum Bar. cõcludit habere locũ repetitio dotis: si vir solũmodo sit bãnitus. Adde quod idem tenet Rom̃. consilio. ccxcij. in loco. ſ. allega. et Barto. in l. j. C. de repudijs. Imo. in l. si cum dotem. §. si maritus. supra eodem. Bal. in l. vj. §. eo. ꝑ au. ó ca

stro. in l. si marito. in fra eodem Ang. in. l. cum notiſ simi. de ꝑscript. xxx. anno. Anto. de but. in. c. ꝑ vestras. de a do. inꝭ vi. b et vxo. Jo an. and. in addit. ad Spe. in ti. de do. iter vir. et vxo. §. fin. ver. quid si vir est in ban no. vbi q̃

In ꝓposito ergo fauore dotis ne mulier possit perdere dotẽ si vir perueniret ad perfectã paupertatem: vtroq; modo intelligam: vt siue vir male inchoaret respectu mitij siue malũ exitum habeat cõsulerur mulieri. arg. §. eo. l. j. et de reg. iur. l. in ãbiguis. & hoc vt hic sentire gl. & in. d. §. illud. in aut. de equa. do. in glo. in. q. qua querit q̃d si maritus et socer teneãtur. ¶ Quinto quero[a] ꝑ hoc[b] q̃ maritus est bãnitus ꝓpter maleficiũ de ciuitate sua: vtrũ tunc mulier poterit petere dotẽ. ar. istorũ iurũ quidã dicunt q̃ sic: q̃a bãnitus equiparatur deportato. vt in ſti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. relegati. & x. col. in titu. hic finitur. l. cõradi. circa ꝓin. sed in deportatis est locus repetitioni. vt. C. de repu. l. j. et not. supra eo dem lege. ij. in ꝓin. ergo et in bãnito.

19 Ista questio† an bannitus equipare

tur deportato est multũ magna vulgata fatis quã tangit Ly. C. de here. inſti. l. ij. & Spe. in ti. de inſtru. edi. §. cõpẽ dioſe. ver. q̃ro q̃d de bãnito. hoc hic non

20 examino. tñ q̃tũ† ad ꝓsens spectat aut iste bãnitus perdit oia bona sua q̃ publicant: & tũc nõ est dubiũ q̃ hz remediũ huius. l. q̃ tunc est in perfecta inopia. Idẽ credo de parte bonorum publicata vt. ſ. eo. l. si marito. in ꝓin. Si vero nihil de bonis publicatum est: sed solum exulare iussus est: tunc est dubium. Finaliter credo idẽ ꝓpremidiũ. d. auten. de equa. do. vbi viro inchoante male vti substãtia sua hz locum repetitio. sed ille quẽ oportet peregrinari male vti:

21 q̃ peregrinatio perducit eũ ad paupertatem et ad mortẽ. vt in auſ. de exhi. re. in ꝓinc. et in auſ. vt oẽs obe. iudi. ꝓoum. §. hoc considerãtes. in fi. §. & idẽ videtur tenere Spe. in ti. de do. inter vi. & vxo. §. fi. &

22 quid si vir. plus etiam ibi dicit † q̃ marito absenti debẽt mitti alimenta: q̃ tene menti. Ad q̃ facit. ff. de iu. do. l. mutus. §. manente. in auſ. de ince. nup. §. si vo cõtigerit. colla. ij. ¶ Sexto q̃ro iuxta ꝓdicta, quid si q̃n ab initio mulier dedit dotem: maritus in inopia ꝓstitutus erat vel in aliquo ex ꝓdictis casib' qui faciũt locũ repetitioni dotis cõſtante matrimonio: an poterit vti beneficio istarũ legũ. Dy. dicit q̃ nõ: per. l. si is a quo. §. fi. j. vt in pos. leg. do. Ly. in. d. l. vbi. in. iij. q. distinguit aut mulier sciuit: & ꝓiudicat: aut nõ & tunc nõ ꝓiudicat. vt. d. l. si is a quo. §.

23 fi. & C. de spon. l. fi. §. his hoc quoq;. Ego† credo q̃ semꝑ mulier habet tale beneficiũ. ꝓ primo quia ante cõtractas nuptias mulier nõ potest aliq̃d pactus facere expreſſe per q̃d lõgitor die repetatur dos: me cõditio ei' fiat deterior. vt. §. de pac. l. de die. & l. sequen. et. l. attilicinus. Multo magis non potest sibi ꝓiudicare per tacitũ pactũ q̃d videtur resultare: ex eo q̃ dat dotẽ viro inopi. ¶ Preterea sentẽtia ꝓdicta esset nuptijs impedimẽto: mã pauper & qui male facit facta sua nõ inueniret vxorem cũ dote eo q̃ mulieres viderẽt se auxilio istarũ legũ destitutas. Ista autem nostra sniac nuptijs est fauorabilis† et ideo c

24 est tenẽda & admittẽda. vt. j. de cõdi. & demõ. l. hoc modo. & de iurepa. l. adigere. §. si patron'. ꝓ hoc videtur casus extra de do. inter vir. & vxo. c. per vestras. ¶ Septimo quero† q̃d in socero si ipse rece

25 pit dotẽ & vergat ad inopiã: vel male vtitur substãtia sua. Videtur q̃ cõtra eũ non possit agi: nã regula est exactionẽ de dote nõ dari nisi sol. matri. vt. C. de ꝓcri. xxx. an. l. cũ notissimi. §. illud. & C. de iu. do. l. in reb'. §. omnes. de do. ꝓele. l. ij. in ꝓin. Et hec regula fallit in viro vergẽte ad inopiam: vt hic cũ si. de socero nõ habemus expreſſum. ergo ſtabun' regule. & leges que loquuntur in viro nõ extendũtur ad socerum. vt. j. eo. l. si vero. §. de viro. & ita possumus arguere. glo. tñ hic & in. l. vbi. determinat contrarium. quia eadem ratio est equitatis in socero q̃ est in viro. ergo &c. vt. l. fi. C. ad le. fal. cũ simi. ¶ Preter

26 ea Dy. hoc probat alia ratione. licitum† est arguere de re ad tẽpus. vt. j. de re mili. l. miles ita. §. et quia diximus. sed in re seu in quantitate ita datur cõtra socerum sicut cõtra virum. vt. §. e. l. rei. §. fiñ. ergo & ita in tempore. Dy. inducit ꝓ glo. §. eo. l. diuortio. §. interdum. in fi. qui facit ad rationem factã in contrarium. Et ad. §. de viro. qui videtur casus in contrarium

a ¶ Quinto quero. Cum Bar. cõcludit habere locũ repetitio dotis: si vir solũmodo sit bãnitus. Adde quod idem tenet Rom̃. consilio. ccxcij. in loco. ſ. allega. et Barto. in l. j. C. de repudijs. Imo. in l. si cum dotem. §. si maritus. supra eodem. Bal. in l. vj. §. eo. ꝑ au. ó ca

stro. in l. si marito. in fra eodem Ang. in. l. cum notiſ simi. de ꝑscript. xxx. anno. Anto. de but. in. c. ꝑ vestras. de a do. inꝭ vi. b et vxo. Jo an. and. in addit. ad Spe. in ti. de do. iter vir. et vxo. §. fin. ver. quid si vir est in ban no. vbi q̃

In ꝓposito ergo fauore dotis ne mulier possit perdere dotẽ si vir perueniret ad perfectã paupertatem: vtroq; modo intelligam: vt siue vir male inchoaret respectu mitij siue malũ exitum habeat cõsulerur mulieri. arg. §. eo. l. j. et de reg. iur. l. in ãbiguis. & hoc vt hic sentire gl. & in. d. §. illud. in aut. de equa. do. in glo. in. q. qua querit q̃d si maritus et socer teneãtur. ¶ Quinto quero[a] ꝑ hoc[b] q̃ maritus est bãnitus ꝓpter maleficiũ de ciuitate sua: vtrũ tunc mulier poterit petere dotẽ. ar. istorũ iurũ quidã dicunt q̃ sic: q̃a bãnitus equiparatur deportato. vt in ſti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. relegati. & x. col. in titu. hic finitur. l. cõradi. circa ꝓin. sed in deportatis est locus repetitioni. vt. C. de repu. l. j. et not. supra eo dem lege. ij. in ꝓin. ergo et in bãnito.

19 Ista questio† an bannitus equipare

tur deportato est multũ magna vulgata fatis quã tangit Ly. C. de here. inſti. l. ij. & Spe. in ti. de inſtru. edi. §. cõpẽ dioſe. ver. q̃ro q̃d de bãnito. hoc hic non

20 examino. tñ q̃tũ† ad ꝓsens spectat aut iste bãnitus perdit oia bona sua q̃ publicant: & tũc nõ est dubiũ q̃ hz remediũ huius. l. q̃ tunc est in perfecta inopia. Idẽ credo de parte bonorum publicata vt. ſ. eo. l. si marito. in ꝓin. Si vero nihil de bonis publicatum est: sed solum exulare iussus est: tunc est dubium. Finaliter credo idẽ ꝓpremidiũ. d. auten. de equa. do. vbi viro inchoante male vti substãtia sua hz locum repetitio. sed ille quẽ oportet peregrinari male vti:

21 q̃ peregrinatio perducit eũ ad paupertatem et ad mortẽ. vt in auſ. de exhi. re. in ꝓinc. et in auſ. vt oẽs obe. iudi. ꝓoum. §. hoc considerãtes. in fi. §. & idẽ videtur tenere Spe. in ti. de do. inter vi. & vxo. §. fi. &

22 quid si vir. plus etiam ibi dicit † q̃ marito absenti debẽt mitti alimenta: q̃ tene menti. Ad q̃ facit. ff. de iu. do. l. mutus. §. manente. in auſ. de ince. nup. §. si vo cõtigerit. colla. ij. ¶ Sexto q̃ro iuxta ꝓdicta, quid si q̃n ab initio mulier dedit dotem: maritus in inopia ꝓstitutus erat vel in aliquo ex ꝓdictis casib' qui faciũt locũ repetitioni dotis cõſtante matrimonio: an poterit vti beneficio istarũ legũ. Dy. dicit q̃ nõ: per. l. si is a quo. §. fi. j. vt in pos. leg. do. Ly. in. d. l. vbi. in. iij. q. distinguit aut mulier sciuit: & ꝓiudicat: aut nõ & tunc nõ ꝓiudicat. vt. d. l. si is a quo. §.

23 fi. & C. de spon. l. fi. §. his hoc quoq;. Ego† credo q̃ semꝑ mulier habet tale beneficiũ. ꝓ primo quia ante cõtractas nuptias mulier nõ potest aliq̃d pactus facere expreſſe per q̃d lõgitor die repetatur dos: me cõditio ei' fiat deterior. vt. §. de pac. l. de die. & l. sequen. et. l. attilicinus. Multo magis non potest sibi ꝓiudicare per tacitũ pactũ q̃d videtur resultare: ex eo q̃ dat dotẽ viro inopi. ¶ Preterea sentẽtia ꝓdicta esset nuptijs impedimẽto: mã pauper & qui male facit facta sua nõ inueniret vxorem cũ dote eo q̃ mulieres viderẽt se auxilio istarũ legũ destitutas. Ista autem nostra sniac nuptijs est fauorabilis† et ideo c

24 est tenẽda & admittẽda. vt. j. de cõdi. & demõ. l. hoc modo. & de iurepa. l. adigere. §. si patron'. ꝓ hoc videtur casus extra de do. inter vir. & vxo. c. per vestras. ¶ Septimo quero† q̃d in socero si ipse rece

25 pit dotẽ & vergat ad inopiã: vel male vtitur substãtia sua. Videtur q̃ cõtra eũ non possit agi: nã regula est exactionẽ de dote nõ dari nisi sol. matri. vt. C. de ꝓcri. xxx. an. l. cũ notissimi. §. illud. & C. de iu. do. l. in reb'. §. omnes. de do. ꝓele. l. ij. in ꝓin. Et hec regula fallit in viro vergẽte ad inopiam: vt hic cũ si. de socero nõ habemus expreſſum. ergo ſtabun' regule. & leges que loquuntur in viro nõ extendũtur ad socerum. vt. j. eo. l. si vero. §. de viro. & ita possumus arguere. glo. tñ hic & in. l. vbi. determinat contrarium. quia eadem ratio est equitatis in socero q̃ est in viro. ergo &c. vt. l. fi. C. ad le. fal. cũ simi. ¶ Preter

26 ea Dy. hoc probat alia ratione. licitum† est arguere de re ad tẽpus. vt. j. de re mili. l. miles ita. §. et quia diximus. sed in re seu in quantitate ita datur cõtra socerum sicut cõtra virum. vt. §. e. l. rei. §. fiñ. ergo & ita in tempore. Dy. inducit ꝓ glo. §. eo. l. diuortio. §. interdum. in fi. qui facit ad rationem factã in contrarium. Et ad. §. de viro. qui videtur casus in contrarium

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

27 trariū nō rñdet. Sed ex verbis ꝓ glo. hic et ibi potentis colligere talē solu. hic extendit ad socerū q; est eadē rō. Et ibi nō extendit ad socerū: q; nō est eadē ratio. ¶ Aduerte: q; hoc vī falsum nā in l. si vero. in prin. no. q; maritus de volūtate vxoris manumittēs tenet mādati vel nego. gest. ad id qđ ad eū puenit: eadem rōne in socero. nā. l. vult q; quod cūq; ad alīū peruenit ex mandato meo dz mihi restituere: vt. ff. manda. l. ex mādato. in prin. Ista ratio est cōis ad virum et ad socerū. ergo ista sol. nō est bona. ¶ Quid di-
28 cemus: dico qđ glos. l. si vero. in prin. ꝓ que dicit dari act. manda. vel neg. gest. nō est vera. nā ille q; est patronus de voluntate alterius non vī ex eo esse locupletior: nec ꝓpter id aliqua actiōe tenebit regulariter. vt. ff. de prescri. ver. l. naturalis. §. fi. et ibi no. et. j. de leg. primo. l. plane. ij. §. fi. et. j. de reg. iur. l. nemo. prēdo. §. j. sed. l. iu. de. ma. or. statuit cōtra virū dari hoc casu spālē actionē. hoc est condi. ex. l. illa cū de. noīe actiōis nō cōstet in. d. l. si ꝟo. §. dabit. et. j. ad le. cor. de fal. l. filius. §. marit⁹. et de socero nihil ꝟr: ergo remanet in dispōne iuris cōis q; est vt ꝯ eū nō detur a-
29 ctio. nō em̄ est nostrū legē ꝓ ad casum nō specificatū extēdere: ita hic nā ista lex loquit de viro: et de socero nihil ꝟr. remanet ergo sub dispōne iuris cōis. que est vt eodē modo detur actio de dote in re et tēpore in socerū q; datur in virū. vt. ff. e. l. rei iudicate. §. fi. et
30 l. diuortio. §. interdū. ꝓ nō ergo sumus nos qui hāc. l. extēdimus: sed alie leges eā extendunt. s. leges p̄cedentes. simile vī in iudicijs q; l. si qs seruo. C. de fur. q; in seruo loquit in casu spāli ꝛ odioso: per. l. antiquā extendit ad filiū. s. per. l. vt tm̄. §. j. ff. de. ſer. cor. hoc no. dicit glo. in. l. qđ vero. ff. de leg. lex ergo legē extē-
31 dit. Itē extēdit ꝓ qđcq; per rōnem suā vt dicā. j. pxi. m. ix. q. facit etiā pro hac opi. d. l. vbi ad hoc. nā ibi 34
datur istud bñficiū nō tm̄ cōtra maritū sed etiā contra extraneos possessores: ergo multomagis contra
32 socerū. ¶ Octauo ꝗro ꝓ qđ si socer et marit⁹ teneantur: ꝛ alter tm̄ vergat ad inopiā. an locū habeāt ista remedia. dicit gl. q; nō �means ista tēpora: sed hodie poterit agi: q; negari nō pōt cepisse male geri res pro 35
dote astrictas. dñs Ly. in. l. vbi. in. ij. q. vī dicere qđ tñe hārū legū poterat agere q; mulieris ītereſt plures reos hñe. vt. l. iij. in fi. j. de li. le. hoc qđ dicit Ly. nō credo bñ dictū. nā tale interesse nō daret mulieri act. cū. l. reqrat bona mariti euidēt issime ad dotē nō
sufficere. ar. pro gl. j. de ver. ob. l. si qs stipulatus sit 36
stichū. §. fi. cū si. Istud dictū gl. vī mihi dubiū: nam aut tu intelligis vtrū cōtra eū possit agi q; vergit ad 37
inopiā: et tūc de hoc nō est dubiū. Aut cōtra alīū propter inopiā alterius: et tūc si glos. habuit hūc respectū vī dubiū. nā factū vnius correorū nō nocet alteri nisi sint socij. vt. ff. de vſu. l. mora. §. pe. et no. q; Dy. in. c. mora. extra de reg. iur. li. vj. in fi. ¶ Aduerte aut vir et socer sunt obligati tanq; duo rei: puta si hoc est actū tacite vel expresse. vt. j. de duo. reis. l. iij. j. rñ. l. reos. §. cū in tab. et tūc si sunt socij tūc nō videt du 38
biū q; ꝓpter paupertatē vnius pōt agi cōtra alium. arg. j. de duo. reis. l. pe. si non sunt socij dico idē q; tū ad hūc casum. nā lz regulariter factū vn⁹ nō noceat alteri: tñ fallit ad perpetuandā actionē. vt. l. fi. C. de
33 duo re. et in auth. hoc ita eo. ti. Itē ꝓ paupertas vnius nocet alteri: q; aufert sibi beneficiū diuisiōis: vt. d. l. fi. de duo. re. et in auth. hoc ita. C. ō duo re. ita in ꝓposito pauptas vn⁹ nocet alteri. Preterea nō est dubiū: q; casus mortis cōtingēs in persona viri facit dari actionē cōtra socerū: quare non est idē in casu pauptatis in ꝑsona alterius immmēte. Preterea hoc videmus in pluribus heredib⁹ vn⁹ debito-
ris facti: qui cōditionaliter ꝓmisit penā: vbi factū vnius nocet alteri. et facit actionē dari cōtra alios: vt. j. ō ver. ob. l. q. §. item si in sacro. cū. l. seq. Et hoc
a modo sustineo glo. Aut sunt obligati ambo nō tanq; duo rei vt in casu nostro. et. ff. e. l. si cū dotē. §. transgredia mur. puta qñ mulier dedit vni dotē cō templatione vtriusq; vel vbi obligati sunt ambo. nō tñ tanq; duo rei: q; vn⁹ nō cogitauit de obligatione alterius: et sic nō est actū tacite vel expresse q; sint duo rei: et tunc nō credo q; ꝓpter inopiā alterius possit agi contra alīū: q; est ꝯ oīa iura. nā factū cuiq; suū. ꝛc. vt in reg. iur. non debet quis alterius odio p̄grauari: vt in. c. nō debet. extra de reg. iur. lib. vj. Ratio diuersitatis est qñ sunt duo rei: et qñ nō sunt: q; primo casu dz imputari sibi qđ alterius obligationē participauit vel eius inopia sibi noceat. Sc̄do casu nil pōt sibi imputari. vel alterius inopia nil dz nocere sibi. vt not. Dy. in. c. mora. extra ō regu. iur. lib. vj. ¶ Aduerte tm̄: q; dixi duos reos posse ſ constitui in dote in teiligo patrē ꝛ filiū vel plures fratres patruos vel nepotes forte simul habitantes: quorū ꝓmissio nō est causa generande ꝑfidie in viro seu matrimonio. et sic intelligo. l. fin. C. de dote cau. si aūt ponerent ſ in extraneis prorsus: et tunc inquantū adinuicē vident fideiubere �means cōem opi. Azo. no. in. l. vir vxori. §. fi. ad vel. Et ponet dubitari vtrū teneatur per totū. C. ne fideiuſ. do. den. qđ reliquo sub dubio. ¶ Ho-
no quero quid si extraneꝰ ſ recipit dotem et se obligauit: quod fieri pōt. vt
37 d. l. fi. C. de dote cau. an eo ſ vergente ad inopiā habeat locū remediū hārū legum. Bo. hic in fi. dicit quod sic: q; eadem est ratio: ergo ꝛc. Aduerte q; a glo. dicit quod extraneus recipit dotem. ꝛc. et sic non videtur fideiubere. Si autem non recepisset et obligaretur vt correus tunc esset dubium. tenet ſ ergo ista gloss. quod lex prolata in vno casu extendatur ad alium casum habentem eandem rationē. Idē tenet glossa. infra de regulis iuris. lege que propter necessitatem. Cōtrarium videtur tenere. C. de patri. qui fi. distra. l. q. Dyn. in. c. mora. et in. c. in ar-

¶ Sustineo gl. ad de inquātum Alex. in hac. viij q. dicit q; opi. Bart. nō videtur vera. q; illā tāq; verā secutus est Bo. cō sil. cccclxij. vbi dicit q; hoc in lec. Bar. pbatur: et cū filius et pater obligati sint insolidū ad restitutionē dotis. ita q; ad quēlibet ipsorū ꝑsumit pro dimidia pueniſ se qđ tunc mulier agēs cōtra socerū. ſ teneat insolidū cedere actionē ꝯ maritū et opi. bar. se quit ꝑsu. de ca. cōsi. cxxvj. cum quadā modificatiōe de qua ibi per eum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Aui. quas actiones. Adde q illud venit limitandum nisi per talem extensionem reduretur ad ius cõmune: quia tunc ex identitate rationis fit extensio tã de causa fauorabili. glos. est in. c. statutũ. in ver. diuumerandum. de preben. in. vj. not. dominus Anto. in c. olim tibi de verbo. signi. Itẽ limita vt in l. ij. C. de indi. vidui. Item limita nisi ratio sit scripta in. l. correctoria: quia tunc etiã fiet extensio ex identitate ratio nis secundũ gl. cõtra' text. in. c. j. i v. eligitur. ũ elect. in. vj. quod intelligi debet nisi correctoria non sit penalis quia tunc non fit extensio. text. in cle. ij. in ver. in eisdẽ. ũ eta. et qli. Itẽ itellige verum nisi alia rõ non scripta. I. gumentum. extra de regulis iuris. li. vj. tenet istam glossam: quãdo lex simpliciter loquitur. sed si in lege eẽt verbum taxatiuum sicut in lege secunda. que dicit hoc tantummodo casu: vel vbi per aliam legem prohibetur extendi: et tunc non extenditur. Istũ dictum Dyni in vtroq; casu non videtur bonum. In primo videtur contra aut. quas actiones. et quod ibi nota. C. de sacrosan. eccl. vbi lex simpliciter loquens non extenditur ad casus eandem rationem habentes vel maiorẽ. vt ad ciuitates. Respondeo si tenes opini. Pla. ibi no. quam tenet Pe. non obstat. imo cõcordat: sed si tenes opr 39 †Joan. que ibi not. que communiter tenetur tunc obstat. dicendum est ergo quod ibi tractatur de correctione l. et ideo non extenditur: quia quod nõ mutatur ꝛc. vt l. precipimus. in fin. C. de appellatio. In casu nostro non tractamus de correctione: sed de declaratione seu distinctiõe. nam l. que simpliciter loquitur que dicit actionem non dari constante matrimonio: intelligitur nisi propter inopiam viri: vt hic. vel extranei qui dotem accepit p 40 eandem rationem: et †tus facilius di b stinguitur q̃ tollatur in totum: vt di- 41 camus de iure † diuino quod distinguatur non autem tollatur per humanum: ut supra de consti. prima. lege prima. in fine. et. C. si contra ius vel vtili. suaderet extensionem nõ debere fieri. ex hoc esti de prehenditur quod in casu non expresso non militat omnino eadem ratio. glo. et in. c. constitutio. de elec. in. vj. quam ad hoc ponderant Jmo. et gemi. alias limitat titulum ad ista: vide Anto. de but. in. c. feminarum. in. ij. et. x. fallentia. de consue. per gemi. in. c. primo. et. c. si posq̃. de temp. ord. in. vj. Fortius dicitur quod etiam si ratio non sit scripta in. l. tamẽ reddi non possit nisi vnica ratio. tunc etiam fiet extẽsio in correctorijs ad casum non expressum: sicut si ratio scripta esset in lege. vt not. glos. et Moderni in. l. q̃uis. de fideiuss. et Bald. in lege maximum vitium. b C. de libe. prete. et in lege finali. et ibi Jmo. infra de hered. instit. Pau. de castro. in. l. si vero. §. de viro. infra eodem. Item dum Barto. dicit quod vbi nõ sumus in materia correctoria sed exorbitanti: si tamen est pia et fauorabilis: tunc ex identitate rationis fiet extensio. Adde gloss. in lege prima. C. de his qui ante apertas tabul. et in lege miles. de re iudicata. textus in. l. libertum. §. senatus. s̃. de ritu nuptiarũ. Itẽ inquantum voluit quod iura loquentia per dictionẽ taxatiuam possunt extendi ex alijs iuribus. Adde l. iij. §. cum titio. infra de adi. lega. vbi ipse voluit qõd si fit statutum quod vulnerãs aliquem puniatur pena mille: deinde fiat aliud quod vulnerans puniat tantum in dimidia gentis. qõ omnino erit pena in mille: quia per dictionem tãm non videt corrigere. de quo dicto vide in lege prima. C. õ bono. possess. contrata. quaz prętor. lib. po. et ibi glo. Jo. de imo. in. l. si vero. §. de viro. infra e. z in. c. in alia. de immu. eccle. et de extẽsionis materia vide per Lyn. bar. z bal. in. l. nõ dubium. C. õ legi. p bal. in lege prima. C. õ interdi. per Salt. in lege secũda. 42 pub. l. fi. et ibi nota. ¶ Contra †secũdum membrum Dyn. opp. quod etiã vbi esset dictio tantum vel duntaxat: fieret extensio ad casum habẽtem eãdem rationem vt. C. de pred. minoũ. l. ob eas. z quod ibi not. et infra de vsucap. l. ferui nomine. et infra de regulis iuris. l. contractus. in princi. Respon. dictio taxatiua impedit. l. extendi per hominem. ita loquitur Dyn. sed per aliam legem bene potest extendi non ob. dictione taxatiua. ita loquunt cõtra. Contra hoc iterum instatur et videtur quod per hominem potest extendi non obstante dictione taxatiua C. de sacrosan. eccle. l. illud. z quod ibi nota. Solu. aliquando dictio taxatiua ponitur in lege que permittit aliquid fauorabile et tunc potest extendi ad casus similes. Et dictio taxatiua solum casus dissimilem rationem habentes videtur excludere. ita loquitur. l. illud. cum sua glossa. quando q̃ ponitur in lege que permittit aliquid odiosum: tamen propter aliquam necessitatem toleratur. vt dicta lege secunda. C. de pa. qui fi. distra. z tunc nõ extenditur ad similes casus. argu. qa odiosa restringũt. ꝛc. Ex his b ergo apparet dictum Dyn. non esse perfectũ. distingue ergo cũ queritur virũ lex extendatur ad casum similem rationem habẽtẽ. Aut lex est plata simplr: aut in ea sunt verba taxatiua. ¶ Primo C. de nota. per Bal. in. l. ij. C. de patri. qui fi. distra. g Geminia. in. d. c. j. per Canonistas in clemẽ. j. de elect. per dominum Anton. in. d. c. ij. de constit. et per Jo. an. in ti. de actionu. et per. §. pe. in addi. que incipit. autor. et per eundem in regula pro possessore. in mercurialibus. per Pau. de ca. cõsilio. xxxvij. z. clxj. et. cccxxxvj. per Barba. consilio. xxxiij. et. iiij. ij. libu. per Pe. de ancha. consilio. xcij. per Roma. consi. d. et dominum Car. consi. lx. et an in exorbitantibus p identitatem rationis fiat extensio: vide Roma. consilio. cclxxv.

And. Poma. ¶ Ex his in ista materia excussionis: vide Pano. per illum tex. in. c. canonica. de sententi. excõ. Aller. in. l. si presens. ff. de operis noui nunt. et consi. xcij. iiij. vol. Feli. in. c. translato. in fine. de cõstitution. Cepo. consilio. xxxij. in fine. et consi. lxxij. et consilio. xxxiij. Barto. brix. consi. xlij. in. j. volumi. Aleran. in. l. filiusfamilias. §. dui. ff. de lega. primo. Jmo. consi. lxxij. Alexand. in. l. j. §. si is qui heres. ff. ad trebellia. et in. l. marcell⁹. co. ti. ad trebellia.

43 casu † aut per extensionem induceretur correctio: et a non potest. vt. d. auten. quas actiones. et. C. de app. l. precipimus. ad fi. aut legum declaratio siue distinctio: et tunc potest fieri: vt hic. ⁊ in reg. que propter
44 necessitatem: vt ibi nota. ¶ † Aut in ea sunt verba b taxatiua: ⁊ tũc aut per aliã legem apparet de extensione. ⁊ extendimus. vt. l. ob es. et. l. serui noie. ⁊. l. cõtractus. preall'. Aut p aliã. l. nõ apparet: ⁊ tũc aut lex est prolata in casu fauorabili: et extenditur. vt. l. illud C. de sacrosan. eccl. auten. in casu odioso: ⁊ tunc sec⁹. vt. l. ij. C. de pa. qui fi. distr. ⁊ quod no. By. in. c. in ar-
45 gumentum. ¶ Ex † predictis a ergo patet glo. bene a dicere in. q. ppolita: quia ista. l. loquitur simpliciter nec est dictio taxatiua. et si esset: loq̃tur in casu fauorabili ⁊ pio. ergo extenditur fm predicta: vel possumus dicere si volumus laqueos predictos effugere: quod idez fit in extraneo quod in viro nec hoc fit ex extensione hominis ppter idẽtitatẽ ratiõis: sed ex extensione legis q̃ vult actionẽ ex stipulatu p do e te pariter ⁊ eodẽ modo dari: siue vir siue ali⁹ dotez 53 recepit: vt. C. de rei vxo. act. §. ⁊ vt plenius hoc etiaz vi expressum in. d. l. vbi. nã cõtra extraneos possesso f
b res ibi datur hypothecaria. ¶ Decimo b et vltimo
46 circa hãc partẽ quero quid si marit⁹ vel socer † vult dare mulieri agenti fideiussores: an euitabit actionem. glos. in. l. vbi dicit qõ nõ. ⁊ idẽ tenet Cyn. in. iij. q. ⁊ bene dicit vt ibi. ¶ Veniamus ad secundũ. s. ad personã eius qui repetit dotem propter inopiaz vel
47 qz qs male vtit substãtia sua. ¶ Et primo q̃o † circa hoc quid in casu vbi est cõis dos patris ⁊ filie: an filia possit agere pfe inuito. ⁊ de hoc est casus in. d. §. illud. in aut. de equa. do. posita. C. de colla. aut. qõ locuz. que in dote profectitia distinguit. aut dos est parua aut magna. dic vt ibi. Adde alium casum q etiam dos vbi est parua et pater vxoris est ita paup quod si dotẽ perderet nõ posset eã de nouo dotare: tunc filie eo inuito permittitur agere: vt in glos. l. ij. §. ceterum. s. eo. Intelligas quod in illis casibus in quibus filia põt agere ex forma illius aut. nõ requisitu cõsensus patris. de quo loq̃tur. l. cũ non solũ. §. g necessitatem. ⁊ ibi no. in glos. mag. C. de bo. que libe.
¶ Secundo quero: tu dicis qõ quando dos est ma t gna c ⁊ pfectitia filia potest agere inuito patre. quo
48 modo † intelligatur magna vel parua c Respondeo d fm qualitatem personarum. vt. s. de iure dotium. l. quero ⁊. l. siue generalis. ita no. in. d. §. illud. ⁊. d. aut. d qõ locũ. ¶ Tertio d quero quid † si pater est absens
49 eo casu quo filia non potest agere sine consensu suo? ✳ Respon. quod tunc filia potest agere. vt. s. de iudi. l. si longius. §. j. ⁊ j. de iureiur. l. sed si vnus. §. filio. et e §. seq. qõ tenet Pe. in. d. auten. qõ locum. quod intelligo cum cautione rem ra. habe. vt. s. ea. l. ij. in fine. f
50 ¶ Quarto quero † quid si filia non vult agere: iz pater eius: vtrum possit? Gloss. dicit hic q sic: quia ad patrem pertinet periculum vt teneatur de nouo dotare eam. vt. C. de rei vxo. actio. autentica sed q̃uis. g Aduerte hoc dictum intelligo si filia sibi consentit vel causam contradicendi non habet. vt. s. eo. l. si cũ dotẽ. §. eo autem tempore. ⁊. s. eo. l. dotẽ. tunc enim
51 poterit pater agere † nam cum vna sit actio numero ⁊c. que competit patri ⁊ filie. et ita determinatuz est j. eodez. l. ij. §. item si voluntate mulieri committitur

~ Andreas Pomate. ¶ Ex predictis. placet in casu vero fauorabili ⁊ pio: vide Bald. nouel. in tractatu de dote. in. §. parti. vbi late in causa dotis: an sit causa pia.

¶ Decimo. Adde quod idem tenent Canoniste in c. per vestras. ⁊ Jo. andre. in additio. ad Specul. in titu. de donatio. inter virum et vxorem. in additio. incipien. vt nota. in dicta. l. vbi. ⁊ ista est cõmunis. ad c. per vestras. potest responderi quod per remedium illi⁹ decretalis non excluditur a beneficio legis huius.

actio: vt hic. ergo ⁊ patri. hec tamen intelligo q dos exacta nõ perueniat ad manus patris: sed oneribus matrimonij deseruiat. Item licet † alias
52 per actionem patris filia amittebat ius cõsolidationis in eam patre mortuo vel ea emancipata. vt argu. j. eo. l. si marito. §. si voluntate. et not. j. eo. l. in insulam. in pun. tamen hoc casu filia tale ius non amittit. imo in eã consolidatur ⁊ fratribus confert. hoc satis innuitur in. d. §. illud. ⁊. d. autenti. quod locum. ¶ Quinto quero c quid
53 † si mulier dedit dotem ⁊ stipulata sit sibi reddi quando cũq; soluto matrimonio: an ante diem poterit agere f. Glo. hoc non tangit: videtur q non: quia huc casui quando agitur constante matrimonio: videtur renũtiasse. vt. s. eod. l. si cum dotem. in pun. et C. de pac. conuen. l. fin. cum simi. Cõtrarium videtur. s. de eo quod certo loc. l. j. ⁊. s. pro socio. l. si quis a socio. By. dimittit hanc. q. insolutam. Jac. de are. dicit vxorẽ non admitti p tura primo allegata. Cyn. in. l. vbi. in. v. q. ⁊ d
contrarium. s. q mulier admittatur. maxime hac ratione: quia non est vera restitutio: cũ adhuc deseruiat onerib⁹ matrimonij. teneo me cũ Cyn. q si mulier ab initio voluisset expresse; huic q repetitioni renuntiare nõ potuisset: vt tã dixi. ergo nec tacite. Preterea leges e in contrarium allega-

¶ Dos est magna. ad de quod Baldus in fin. consil. cxxiij. j. lib. dixit quod dos mille florenoruz est magna

re ⁊ effectu: allegat ita notasse Accur. in aut. pterea. C. vñ vir ⁊ vxor. ⁊ vide ba. i. l. admonẽdi. de iureiur.
~ Andr. Poma. ¶ Tertio. pro intelligentia huius questionis. ⁊ quis probabit istam dotem magnam vel paruam. vide Alex. consi. lxvj. incipiente: viso p cessu. volu. j.

✳ ¶ Pro intellectu. l. tritio cẽtum. §. tritio genero. ff. de conditio. ⁊ demonstra.
~ Andre. Poma. ¶ Quinto quero. Vide Ant. de but. consi. j. tiij. dubio. Jmo. consi. c.
¶ Agere. sed quid si sit statutũ q instrumenta guarẽtigiata habeãt executionem paratã: an mulier in casu huius. l. poterit vti beneficio illius statuti. Petr. de ancha. consi. cxviij. tenet q non.
¶ Preterea leges. Et pondera qz consilium Mantue hodie q si filia nõ est presens tempore stipulationis non queritur sibi actio. allegant Bar. hic. ⁊ in vij. q. sed Salic. in. l. si cum dotem. in pun. ff. sol. matri. tenet cõtra ⁊ mouctur q id. in operatur tacitum pactũ qõ operat expressum. p. l. ij. C. de pac. sequitur Jo. de imo. in. d. l. si cum dotẽ. all. rationẽ Sali. sed

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nomẽ tacet. Lud. roma. ibi dubitat ego consului ſm opinio. Barto. ex eo quia iſta erat quedam donatio ergo erat opus quod eſſet pactus vel nuntius ad hoc vt epiſtola et reſponde ad. d. l. ij. q. illud pactũ tacitum veſtiebatur colore iudicij. vide in dicto conſi. and. barb.

a ¶ In oĩbus. adde q. l. in oĩbus. habet locũ in cõtractib⁹ bone fidei ſolum voluit Paul. de caſt. cõſilio. xlix.

Andr. põ.

b ¶ Septimo quero. Vide barba. conſi. iiij. vol. ij. imo. conſi. c.

Andr. po.

c ¶ Intelligo. Adde cõtra bar. in fortioribus terminis. tz pau. de caſt. cõſil. cxxvj. incip. queritur. cõtrarium tñ tenuit Rom. cõſi. ccxcij. vide per Imo. i tracta. de dote. in iij. pte princip. q. xl.

te nõ vigent. nã. l. ſi cũ dotẽ. ſm vnaz opi. que eſt vera: vult q filia abſente tpe quo pater ſtipulatur dz intelligi qõ caſus omiſſus remanet in diſpoſitione iuris cõis. vt. l. ſi extraneus. ſ. de condi. ob cau. z ita dotis actio eſt ibi in caſu omiſſo cõmunis patri z filie: aut intelligis qõ pater i caſu omiſſo videatur filie ſolidã actionẽ cõceſſiſſe: qõ põt ꝓcedere: ſi poneres eam apũtẽ. ar. ſ. de pac. do. l. inter. §. cũ inter. z tũc eſt ſpecialis fauore dotis talis ꝓſumptio. hoc aũt eẽt ꝛ dotẽ. Jõ huic intellectui feci differentiã inter pũtẽ z abſtẽ: q ea ꝓſente: põt cadere in pactũ: qõ põt porrigi ad futura: ea abſente caderet in ſimplicẽ renuntiationem que ad futura nõ porrigitur: vt no. C. de pac. l. j. Item nõ obſt. l. pe. C. de pac. conuen. quia fateor † q prouiſio hominis tollit prouiſionem legis de iure ſpeciali: quod eſt verum in eodẽ caſu: vt ibi. ſed in diuerſo caſu ſecus. ſed iſte caſus inopie cõſtante matrimonio fuit i ſtipulatiõe omiſſus: ergo ꝛc. ¶ Quando q autem prouiſio hominis tollit prouiſionem legis: dic plene per Lyn. C. de iure emphy. l. j. in. vj. q. ¶ Sexto quero qd ſi extraneus dedit dotem pro mulere z pactus eſt ſibi reddi dotez: an in hunc caſum inopie agere poterit. Dicit hic glo. z bene qõ non: quia in caſu ſoluti matrimonij videtur ſtipulatus. hic ergo caſus inopie remanet i iure cõmuni: z ſic mulier agit. ¶ Preterea hic fit reſtitutio inopie: ſcz vt mulier ſe ſuoſq alat: quod nõ põt fieri ſi extraneo reſtitueret: vt glo. dicit z bene. ¶ Sed circa hoc inſurgit dubium qualiter cõſulitur extraneo. numquid habebit remedium. l. in oĩbus. ſ. de iudi. Bto. in. l. ij. q. reſpõſo. ſ. eod. videtur tenere q non: q actio competens extraneo eſt ſtricti iuris. quo caſu non habet locum cautio. d. l. in omnibus. arg. ſ. de cõdi. ob cau. l. dedi. illam gl. ibi in quolibet repro

56 baui ꝛc. ¶ Primo. i eo † q dicit actionem cõpetentem extraneo eſſe ſtricti iuris non bene dicit: imo eſt bone fidei. vt pater. C. de rei vxo. actio. l. j. §. et vt plenius. vbi dat actionem ex ſtipulatu: ſiue ipſa mulier dedit dotem: ſiue extraneus pro ea. poſtea in ea. l. §. ſed non ignoramus. dicitur dictaz actionem ex ſtipulatu: de qua lex dixerat eſſe bone fidei. quod ibi videt tenere. Pet. predicta videntur probari inſti. de act. § fuerat. ſ. vbi dicit actionem ex ſtipulatu eſſe bone fidei. quod intelligo quandocunq z apud quẽcunq ſit. Nec obſtat qõ in eo. §. ſequitur. proferri autem ꝛc. imo facit pro. nam aduerſatiua aũt: videtur innuere cõtrarium eſſe in precedentibus. vt. j. de dam. infec. l. hoc amplius. §. de his autem. in. ij. gl. z ibi no. quicquid ergo in. d. §. dixerat eſt cõe oĩbus. qõ vero poſtea ſequitur preferri aũt ꝛc. illud cõpetit mulieri tñ. z hoc tenere videt alia gl. ſ. eo. l. de diuiſiõe. pro hoc facit qõ no. doc. C. de patti. do. l. j. z. C. qui potio. in pigno. ha. l. aſſiduis. in vlt. q. ¶ Scõo in eo quod

57 dicit † q in actionibus ſtricti iuris non eſt locus cautioni. vt. d. l. in omnibus[3]. ibi glo. non firmat. ſed in l. dedi. de condi. ob cau. dicit q habet locũ in actiõe ſtricti iuris. idem tenet j. ex quib. cau. in poſ. ea. l. in poſſeſſione. z bene. pro hoc. j. de patti. credi. l. ſi creditores. vbi eſt caſus. z hoc tenent oẽs doc. ¶ Concludo ergo † q extraneo ſuccurritur per remedium. d. l.

58 in omnibus. facit ad hoc de preci. impera. offe. l. vniuerſa. z quod ibi no. per Lyn. z per eundem. C. vt in poſ. leg. l. j. ¶ Septimo quero[b] quid † ſi pater eſt ſtipulatus dotem ſibi reddi ſoluto matrimonio. dico

59 q ſm opi. glo. poſite in. l. ſi cum dotem. in princip. in caſu non expreſſo videtur pater renuntiare. ideo hoc caſu filia ſola ageret. ſed illam glo. ſ. proxi. in. v. qõ. ego tenui ſi ponis filiam fuiſſe preſentem: alias caſus omiſſus remaneret diſpoſitioni iuris cõmunis. et ſic eſt cõmunis actio patris z filie: z erit idem qõ

c dictũ eſt. ſ. in. iij. qõ. ¶ Et predicta vera intelligo[c] etiã ſi pater ſtipulat⁹ ſit dotem ſibi reddi in omnem caſum reſtituende dotis: cum caſus inopie nõ ſit caſus dotis reſtituende: niſi in vxore vel in eo qui cum ea habet actionem communem: vt ex predictis patet: quod eſt no. z quotidie accidit. ¶ Octauo quero

60 † pater viri vel extraneus dotem recepit z vergit ad inopiam: certum eſt q vxor poteſt agere. vt. ſ. dictum eſt. ſed nũquid ipſe vir ſuo nomine poteſt agere contra extraneum vel contra patrem ſi ponam⁹ eum emancipatum. Videtur q ſic: nam patre mortuo exheredatus habet actionem vtilem fami. ercis. vt. j. de do. prele. l. ij. §. ſi tamẽ. z no. j. proxi. §. in glo. Preterea videtur caſus. j. de condi. z demon. l. tritico centum. §. titio. Preterea hoc videtur ſibi permittere regula generaliſ: que eſt: quod vbi eſt onus matrimonij ibi debeat eſſe dos. vt. ſ. de iure do. l. ſi is. §. j. ¶ In cõtrarium videtur. quia cũ iſta actio ſit inducta cõtra virũ: vt hic cum ſi. ideo non videtur ei

61 cõpetere. ſ. vt. j. de lega. j. l. legata inutiliter. Breuiter dico † q actio perſonalis ꝓ dote que competit hoc caſu vel hypothecaria competit ipſi mulieri: vt hec l. z l. vbi. ergo non poterit eam intentare vir ſuo nomine: pro hoc videtur caſus. j. de leg. iij. l. fideicommiſſa. §. interdum. de lega. j. l. ſeruo legato. §. ſi teſtator. Nec obſt. §. titio. quia illud de equitate: quia ꝑſona viri fuit nominata in legando: alis ſecus. vt. l. cum pater. §. de iure dotium. fateor tamen quod ex regula poſita in. d. l. ſi is. §. j. ſ. de in. do. reſultat quedam condictio ex. l. vel officiũ iudicis quod cõpetit

62 ipſi filio † qui ſuſtinet onera matrimonij: vt dos debeat eſſe apud eum: quam poterit intentare quandoq etiã extra caſum inopie niſi aliud impedimen.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tum obstet.pro isto dicto do.gl.no.j.de do. ple.l.ij. §.si tamen.in glo.super ver.iudicio. ¶ Nono quero
63 †uxor decessit extantibus liberis.dos remãsit apud patrẽ:pater nũc soluto matri.vergit ad inopiã: vtrũ filij poterũt agere cõtra patrẽ ad dotẽ per remediũ harũ legũ. Et videt q sic:quia priuilegiũ dotis trãsit ad filios eiusdẽ matrimonij.vt.l.affiduis.§.exceptis.C.qui pot.in pig.hab.et.s.eo.l.etiam.in princ. ¶ In cõtrariũ videt.s.de iudi.l.lis nulla. et de his rebus potest pater facere quicquid vult.vt.C.de bo. mater.l.j. Ad hoc dico q remedia istarũ legũ nõ habent locũ:que tm succurrũt mulieri cõstãte matrimonio:sed ea mortua est solutũ:sed si pater male vtitur substantia sua:siquidẽ est talis abusus qui cadit in prodigalitatẽ: constituatur ei curator. et de hoc nõ est dubiũ.aut non cadit in prodigalitatẽ: et tũc aut male vtitur dote:forte quia fundũ dotalem vẽdidit. et tunc filij nõ possunt aliquid dicere:sed patre mortuo poterunt vẽdicare.vt.d.l.j.de bo.ma.et in auth. nup.§.sed quod sancitum.colla.iij.erubescit em.ꝛc. vt ibi:sed si dotem alio modo dissipat ꝛ subuertit vt cum dos sit in quantitate et patrimoniũ suũ taliter destruit q dos filijs nõ sit salua.puto eis esse consulendũ per officiũ iudicis vt suũ saluũ habeant. vt.j. ad treb.l.imperator.et.C.de sen.passis.l.fi. §. quib⁹. vbi casus est.hoc etiam optime probatur.j.vt le.no. ca.l.fi.circa prin.et ibi videtur casus. ¶ Decimo ꝛ vl
64 timo quero circa hoc:†uxor habens dotem ꝛ filios et maritum vergentem ad inopiam est excõmunicata vel exbãnita:ª ita quod propter suum delictũ non potest agere quin exceptione repellatur:filij sui volunt agere tam contra patrem ista actione ex hypotheca.contra extraneos possessores bonorum: cum ista actio sit fauore matris et filiorum vt ex dote sustententur:quero vtrum possint nomine eorum vel nomine matris vel aliquo alio iure. Non insisto in allegationibus.pro et contra multe possent fieri. ꝺa questio est dubitabilis. Credo quod filij possent agere contra quoscũq tanq̃ coniuncte persone noie matris:nec repellentur exceptiõe ex persona sua: cũ agunt ad eorum vtilitatem.hoc pater primo: quia li
65 cet alias †coniuncta persona non posset agere cõtra voluntatem coniuncte.vt.l.pomponius.in fine. infra de procura.tamen vbi coniuncta persona prosequit proprium interesse.et agit pro coniuncta et non repellitur.vt ibi.et.l.j.ij.ꝛ.iij.de lib.cau.facit de appel. l non tantum. ¶ Preterea ego video quod pater agit actione de dote nomine suo et nomine filie: quia agit ad suã vtilitatẽ.et nõ obstat sibi exceptio ex persona filie.vt.s.eo.l.ij.§.item si voluntate.etiam si exceptio procedat ex delicto filie:vt ibi not.Dyn.ꝛ probatur in auth.de nup.§.est quoq̃. ¶ Preterea procuratori in rem suam ex persona auctoris a quo nõ habet causam lucratiuã non opponitur exceptio doli: excõmunicationis:vel banni.vt.j.de doli excep.l.apud celsum.§.de autoris.cum simi. et not.per Dyn. in.c.si quis in ius.in pe.q.extra de regulis iuris. lib.
66 vj. Et licet †coniuncta persona non dicatur proprie procurator.vt.j.iu.fol.l.iij.§.j.in fin.improprie tamen dicitur.vt.j.de procu.sed et he.in prin.l.et ibi not.cũ ergo hic agunt ad suum cõmodum sunt quasi procuratores in rem suã.vt.l.j.§.impropria.j.quando appel.sit. ¶ Item non habẽt causam lu
67 crativam †quia titulus dotis ex parte viri ꝛ filiorũ nõ est lucrativus.vt.j. de act.et obliga.l.ex promissione. cũ simi.ergo eis nõ ob.exceptio. ¶ Cõ-
68 clude ergo † quod eius nolle possunt agere nec exceptione repelluntur. Cõsulo tñ qõ in libello dicant se agere ad eorũ vtilitatẽ. Itẽ dico qõ possunt agere suo ꝓprio nomine saltẽ vtilibus actionibus que mulieri cõpetebãt directo.et hoc ꝓbo.video em qõ quãdo ius dat alicui actionẽ ad meã vtilitatem:illo impedito agere mihi cõpetit actio vtilis.vt.l.j.et.ij.s.de insti.ſz hic cum actio detur mulieri ad vtilitatez filiorum.ergo ꝛc. Preterea video qõ si testator legat alteri ad meam vtilitatem:mihi cõpetit actio.vt.j.de leg. j.l.seruo legato.§.si testator. et de le. ij.l.fideicõmis.§.interdum.et de lib. leg.l.non solum.§.j.cum simi. sic ergo in iure qõ ꝓuideret uxori ꝓ se ꝛ filijs: uxore ipedita:saltẽ filij agẽt. ¶ Preterea pro hoc bene facit.s. de iud.l.si
69 longius.§.j.cũ sua materia.†ideo delictum parentũ non nocet filijs in his que per ipsos filios non acquirunt. vt l.diui fratres.j.de iurepa. et.s. de sena.l.emancipatũ.et per Dyn.in.c.non debet aliquis.extra de reg.iur.lib.vj. sic in proposito cum filij agant ad eorum propriã sustentationẽ et non matris. Possent etiã isti filij habere tertium remedium:scz qõ per officiũ iudicis peterẽt dotem sequestrari.ar.s. eo.l.si cum dotem.§.sinautẽ in seuissimo.cõiuncto.§.si vero dotem. Si opponis mihi quomodo poterũt agere contra patrem:cũ nõ sit de casibus q ponũtur in.l.lis nulla.de iud.et sic nõ possunt agere cõtra patrem:ergo nec cõtra alios extraneos possessores: cũ debeat fieri discussio bonorũ patris. vt.j.dicam. Respondeo imo est de casibus:cum hic casus pertineat ad alimenta: pro quibus potest esse lis: et sic seruus etiam pro relicto in causa alimentorum:potest agere contra dominum suum: quod alias non posset. vt infra de lega.j.l.seruo alieno.§.j.cũ si. Predicta vera si filij sunt maiores: si vero essent minores constitueretur curator: liti.vt not.in dicta lege si longius.§.primo.et predicta tene menti. ¶ Expedit⁹ de secundo:venio ad tertium.s.ad modum repetendi. Primo
70 ergo quero †qua actione aget mulier ad ullam dotem? Respondeo aut mulier dedit in dotem res que pondere: numero:vel mensura contimentur: et tunc mulier poterit agere actione per

a ¶ Exbãnita.adde quod voluit Pe.de ancha.cõsilio.ccxlv. vbi ponit si statutuz repellit publicũ vsurariũ agẽdo an filr repellat tutor agens nomine filij heredis vsurarij:et ibi etiã ponit ancedẽte excõicato vel bannito cessionarius possit agere.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ✠And. ꝑoma. ¶Scdo q̄ro. Vide Barba. consil. xxviij. in. viij. colū. j. volu.

b ¶Credo verū. adde q̄ dō Roma. cōsil. dxxxvij. tenet idem. et consi. quod alī. dñs Alexā. est. ccccxxx. ꝛ idē Roma. consilio. cccxcij. dicit not. q̄ illud quod dicitur aduersus extraneos bonorū possessores creditorē hypotheca= riam non posse dirigere nisi precedat excussio eorum qui sunt obligati procedit nisi agatur contra illum qui vnus est ex reis principaliter obligatus quoniam tunc nō est necessaria excussio bonorum: per glo. quam dicit singu. s̄. qui po. l. mulier. ꝛ ibi illam summe no. Bar. et Bal. firmare in aut. si hodie. C. de act. et obl. Jtē dicit predictam regulam procedere nisi eorum bona hypothecantes constituant se precario nomine reditionis possidere quia tunc si inueniatur per tertiū possessio bonorum debitoris acquisita creditori precario: poterit ipse creditor excusatione non facta agere contra possidentes condictione ex. l. vlti. C. de acquiren. possess. vt singulariter ibi dicit firmare Jaco. but. et Bald. sequitur in l. j. C. de his que in frau. cre. et in. l. exitus. C. de acquir. possess.

c ✠Andreas ꝑomate. ¶Tertio, quero. Adde vltra doct. hic quod ratio est: quia in feudo non cadit hypotheca. et est ter. in. c. j. in prin. de prohi. feu. alie. per Fed. glo. et Bal. in. l. lex vectigali. C. de pig. bal. d in. l. ij. C. cōmunia de le. et in. c. j. §. aut si luellario q. mod. feu. amit. Joā. fab. et moder. in. §. seruari. inſti. de acti. Aler. consi. cxxxij. iiij. volu.

d ¶Emphyteoticarie. vide per Bald. consi. cccxxxij. ij. li. et pulchre. consi. cxxxvij. et. cclvj. iij. lib. de feudo autem Bald. consil. cccl xxxij. j. lib. dicit quod mulier e potest habere regressum pro gaudimentis et nō alter. et consilio. ccxij. dicit feudum posse dari in dotē: f q̄diu durat penes mulierem: et idem voluit Roma. consi. cccl vij. per vasallū aūt in dotē dari non potest: vt voluit dñs Cardi. consi. lxxij.

e ¶Merces. Adde quod pro hac parte mulier possit agere ad merces venales. facit illa ōcisio magis cōmunis quod in obligatione generali veniant merces venales: cum generaliter facta est dispositio de rebus: secundum Barto. in. l. generali. §. vxori. infra de vsufru. leg. et tenet Bal. in dicta lege cum tabernam. in reportatis antiquis. vbi refert Bart. ita tenere in dicto. §. vxori. et alle. sicut quis esset venditus eodem modo et obligatur⁹. et hic sequit Aler. confirmans quia in generali obligatione non venit 75 pecunia: et tamē pecunia semper est venalis. et ideo non comprehenditur in legato in quo venalia nō cōprehenduntur ſm Bald. in. l. fi. C. de cōpen. alle. rer. not. in. l. vxorē. §. legauerit. de leg. ij. Nō in obligatione generali non veniant merces venales: tenuit Bald. consilio. c. clxvij. j. volu. inci. verba dicunt. et alī. Jaco. de are. in prin. l. vbi adhuc.

✠Andreas ꝑomate.

f ¶Quarto quero. vide Roma. consilio. cclxxx. pothecaria quo personalis. vt supra de distra. pig. l. cum soluende. ꝛ qui. mo. pig. vel hypo. fol. l. soluitur §. si pactscatur. sed hic defertur personalis: ergo ꝛc. Jtem si ponis res emptas ex dotali pecunia vel dotem esse datam in rebus estimatis tali estimatione que facit emptionem: eo casu quo vir non esset solue= do satis puto mulierem habere vtilē in rē q̄ sibi cōpetit soluto matrimonio. probatur in. l. vbi. et in l. in rebus in princ. §. finali. facit supra. de donatio. inter virum et vxorem. l. vxori marito. Si vero ſ mulier dedit marito in dotem res inestimatas: tunc siquidem vir ipsas res dotales dissipat: habz locum remediū sequestrationis. vt supra eodem lege si cum dotem. Si vero substantia sua male vtitur: tunc credo quod poterit vendicare ab extraneo possessore: et a viro sicut posset ab extraneo possessore. vt dicta lege vbi. et lege in rebus. licet gl. in hoc dubitauerit. C. de rei vend. l. doce. Quidam tamen dixerūt quod sola hypothecaria sibi competit: quod est falsum: vt nota. Cyn. in dicta lege vbi. in. xj. q. ¶Secundo quero+ 72 vtrum cum vult agere actione hypothecaria cōtra extraneos debeat prius precedere discussio i bona viri. Glos. in lege vbi. dicit quod sic. Idem Cyn. ibi in. xj. q. Idem tenet Specu. in titu. de donatio. inter virum et vxorem. §. fina. versi. sed quo iure. quod credo verum licet quidam contra. ¶Tertio quero+ 73 ad quas res poterit mulier agere hypothecaria? Respondeo: aut queritur de rebus immobilibus q̄ sunt propie viri: et tunc non est dubium quod poterit agere contra virum et contra extraneos. vt dicta lege vbi. Aut non erant propie viri sed emphyteoticarie⁹ vel feudatarie: et tunc idem donec ius viri durat: alias secus. vt supra. de pig. l. lex vectigali. Si vero queritur de rebus mobilib⁹: tunc aut sunt merces: aut res causa mercandi habite ꝛ tūc aut habet eas maritus: et potest agere: aut iam sunt vendite: ꝛ non potest agere. vt supra de pigno. l. cum tabernā. in prin. sed si non sunt merces⁶ tūc poterit agere per dictā. l. vbi. cum nō reperiatur prohibitū. ¶Quarto quero+ ponē+ quod minor accipit vxorem et dotem. nunquid erunt bona eius tacite obligata: ita quod vxor possit causa inopie mariti agere hypothecaria: videtur quod non: quia prohibentur res minoris obligari. vt lege prima. de re. eo. et. C. de admi. tute. lege lex que tutores. cum si. ¶Econtra videtur quod sic: quia lex permittit eis facere matrimonium. vt inſti. de nup. in princi. ergo et accessoria. scilicet dotem recipere. argu. l. mutus. in princ. supra de in. dot. Jsta. q. formatur in glos. C. de legi. tute. l. finali. et ibi se non firmat. Cy. ibi tenet quod obligetur: quia est obligatio legalis: et hoc per rationem predictam. et per. l. ij. et. iij. j. de re. eorum. Vltra gl. in 75 simi. q. ſ. vtrum† inuecta et illata per minorem sint tacite obligata. dicit q̄ non. vt no. s̄. de pac. l. ite q. quod sequitur Cy. inſti. de action. §. item seruiana. Bur. l. de cu. in dicta lege. item quia. dicit sic: aut lex inducit obligationē aut hypothecam rerum precedente contractu: nullo alio subsecuto. Et tunc bona minoris possunt tacite obligari. vt dicta lege fin. de legi. tute. et. l. ij. et. iij. de re. eo. Aut requiritur quod subsequatur aliud factum: et tunc secus. ita loquitur glo. in dicta lege item quia. nam ex solo cōtractu bo

na tacite non obligantur nisi sequatur inductio. vt l. a
si non inducta. C. in quib. cau. pig. tacit. contrahi. que
verba recitantur per Lyn. C. loca. l. certi iuris. in. v. b
a questione. [a] In casu ergo nostro erant tacite bona
obligata: cum aliud factum nō requiratur: licet ista
verba sint pulchra ꝛ subtilia: tamen non videnť ve-
76 ra. nam † statim cum vir recepit dotem ipso iure vi-
detur donatio ꝓpter nuptias cōstituta vt. C. de do.
ante nup. auten. dos data. fm opi. Azo. ibi not. quā
sequtur Ly. ꝛ Jac. de are. Eccelergo si minor accepit
dotem erit ne statim facta donatio ꝓpter nuptias
equalis? Certe non nisi intercedente tutore ꝛ decre
to. vt. l. lex que tutores. in princip. ꝛ de predi. mi. l. pre
77 dia. Preterea quid plura † sicut ex parte viri contra
hitur tacite hypotheca pro dote restituenda ita ex
parte vxoris pro dote danda vt. l. prima. §. ꝛ vt ple-
nius. C. de rei vxo. actio. Sed pone quod vxor mi-
nor promittit dotem erunt ne bona eius tacite obli
gata. Certe non sine decreto vt. s. de iure dotium. l.
titia. ꝛ ibi not. ꝛ. C. si aduersus do. l. prima. Apparet
ergo verba Guil. non esse vera. tamen fateor quod
si minori tradātur res estimate in dotem: vel ex do
te comparate: q tunc res cū sua obligatione transi-
ret vt. d. l. ij. ꝛ. in. de re. eorum. non autem res que pri
mo minori essent quesite. Ad. l. mutus. dicas q po-
test recipere dūtamen recipiat modo legitimo. Pre
78 terea hoc alia ratione probatur. mulier † eo ipso q
nubit videtur dare omnia bona sua in dotem tacte
licet nil dicatur. vt nota. s. de iure dotium. l. mu-
lier bona. Ita tenet Jacob. de aret. in distincte. sed
Mar. de fano tenet cum distinctione. s. prout digni-
tates ꝛ facultates viri patiuntur. vt. l. quero. s. de iu
re dotium. Ista ergo tacita dotis datio que nullum
factum requirit fiet ne per minorem in rebus immo
bilibus sine decreto? Certe non: per iura prealega-
79 ta. Consulo † ergo quod ille qui dat dotem minori
obligationem bonorum expressam recipiat cum iu-
b ramento [b] per auten. sacramēta puberum. Quā
to quero quid in fructibus anni eius quo dos repeti
80 tur † vtrum diuiderentur secundum formam. l. de di
uisione. s. eodem. Et videtur quod sic. in. d. l. vbi. nā
datur actio sicut matrimonio soluto. Credo quod
omnes fructus extantes qui debent conuerti in one
ra matrimonij debent reddi muliери: non cōsumpti:
nec debet fieri predicta diuisio. hoc probo euidenti
tate rationis que insurgit ex finali effectu repetitio-
nis. nam sicut repetitur dos vt sit penes vxorem. vt
ea vtatur vt domin? re sua: sic sibi fiet restitutio fru-
ctuum qui spectāt ad eam, quibus potest vti vt re
sua: sicut apparet ex diuisione predicto modo facta.
Ita in casu nostro cum dos restituatur vt mulier in
casu matrimonij expendat. dico omnes fructus qui
in causa matrimonij sunt expēdendi debere restitui
muliери eadem ratione. Sexto quero vtrū in hoc
81 † iudicio requiritur libellus litis contest. ꝛ plenaria
cognitio sicut in aliis. Videtur quod sic vt in auten.
offeratur. C. de lit. contest. ꝛ. l. iudices. C. de iudicijs.
In contrarium quia cū hic versatur quasi causa
alimentorum adhibeatur summaria cognitio vt. j.
de li. agno. l. si quis a liberis. §. si vel parēs. pro hoc
82 in cle. de iud. c. dispendiosam. vbi † in matrimonijs ꝛ
ea quoque modo tangentibus proceditur summa-
riе ꝛ sine strepitu ꝛ figura iudicij: qō
est sine libello ꝛ aliis vt i cle. sepe. de
verb. sig. ꝛ hoc videtur sensisse Rofr.
glossator antiquus. s. e. l. j. sup verbo
causa. in fi. Sed Dy. hoc ibi repro
bat. qd dicem? Dic fm q dixi supra
qñ illa causa agitur cōtra extraneos:
et facit plenum preiudiciū: qñ contra
virū in eo qō querit vtrū dos sit da-
ta ꝛ quanta facit plenū preiudicium.
in alio vtrū vergat ad inopiā vel ma
le vtatur substantia sua facit semiple
83 nū preiudiciū: vt dixi. qñ † ergo aliqd
versatur plem preiudicij dicas semp
libellū ꝛ litis ꝓtest. requiri fm auten.
offerat. ꝛ hoc tenet Spec. in. d. tit. de
do. inter vi. ꝛ vxo. §. fi. ver. sed quo iu
re. ꝛ ibi vide libel. ꝓbatio aūt in his
que plene preiudicāt requirit plena:
in alijs nō: vt iā supra dictū est. Acce
dit ad hoc qō no. Spe. de offi. iu. §. fi.
ver. quinto dicamus. ꝛ ver. seq. credo
tñ q iudex in hac causa q̄ fauorabi-
lis poterit dilationes abbreuiare. et
erit fauor ipsius cause. vt ar. l. ij. j. de
re iu. ꝛ sic voluit intelligere Rog. s. e.
l. f. ꝛ bene. Ad. c. dispēdiosam. rñdet
84 vt ibi no. Septimo † q̄ro quas ex
ceptiones admittit iudex in hoc iudi
cio. Ad qō dico q oēs exceptiones
iuridice contra libellū: ꝛ cōtra perso
nas: vt qua minor: vel quia agit sine
consensu patris eo casu quo ius sibi
nō ꝓmittit: poterūt opponi: vt in au-
ten. quod locum. nec video rationes
repugnantes. Item si sibi opponat
q etiam ipsa male vtitur substantia
sua: quid tunc iudex habeat facere:
patet ex notatis in hac. l. in. iij. opp.
Si vero queritur de exceptionibus
85 tangētibus negotiū principale. Ad
hoc do tales regulas. Prima † re-
gula est cōmunis: exceptio que cōstā
te matrimonio ipso iure minuit dotē
hoc casu poterit opponi. ꝛ hoc ꝓba-
tur. s. eo. l. q̄uis. ꝛ. l. seq. vbi videtur
casus ad hoc. j. titul. j. l. quod dicitur.
et. s. de iure dotium. l. si is. §. quod dici
86 tur. Secunda regula est † quod
omnis exceptio qua omissa marito
nisi par pari nuberet ꝛ malitia suppleret etatem vel
nisi consensus propinquorū adfuerit ꝛ quod minor
absq; decreto nō possit constituere dotez: voluit ro.
consi. cccxiij. ꝛ contra predicta faciant q̄ voluit idē
Roma. consi. cclxxx. ꝛ. cccxciij.

dominum
suum quia
constitutio
dotis non
est legalis
et necessa-
ria, ꝛ volū
ria ꝛ atten
ta ratione
l. nō potest
fieri sine
decreto. itē
alia ratio-
ne non po-
test minor
constituere
dotē quia
requiritur
cause co-
gnitio. vt
j. de mino.
l. si ex caus-
se. §. in do-
tis. scilicet
an suppe-
tant facul-
tates ꝛ an
vir sit di-
gnus tan-
ta dote et
hic cāe co-
gnitio spe-
ctat ad iu-
dicem ad
glos. in. l. p̄-
dia: dicit
quod alle-
gantes nō
intelligunt
ibi vide re
sponsum ꝛ
eandē opi.
sequit ipse
Bal. ꝛ bar.
hic mētio-
nē facien-
consil. ccc-
xcvij. inci.
i causa ista
j. lib. restri-
git tamen
dictū bar.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Exceptio nõi ꝙperatur. Addẽ ꝙ idem tenet Joã. andre.in titu.de donatio.inter virum ⁊ vxorem.§.fi nia.super v͞ꝛ. si mulier.Bald.in.d.l.vbi.Paul.de ca. in.l.ij.j.eodem.⁊ Bald.Ange.in.l.j.ad fin.ff.eod. Sed hic Bald.Ange.Imo.Roma.⁊ Paul.de cast. tenent contrariuꝫ qõ limitat paulus hic verum si fructus dotis sufficiãt ad alimentandum familiam aliter debeat sequestrari ꝙ bonus mariti tantuꝫ quod sufficiat ad alimenta. et in.§.sinautez in fenif simo. Tu dic quod Bald.con si.cclxxxij. incipien.in xpi nomine premittenduꝫ est j.lib.tenet opi.Bart. hic.⁊ in.d. l.cum tibi. quam dicit esse Jaco.de are. et Ly.non tamen facit mentionẽ de Bar to.hic.

b ¶Modo istud verbum. Et ꝙ isto verbo assignare: vide Bal. in.l.vbi ad huc.C.de iure dotiũ. vbi sequitur Bart. Et quod voluit idẽ Bal.in.c.j.in ti.quid sit investitura ⁊ ideo dixit idẽ Bal.in.l.ff.C.de sac.sanc.eccle. q verbũ assignio: est ꝛbũ plenariũ sed pẽ det mõ dubitatio per me. ꝙd si maritus dixit assigno vxori talẽ fundum loco fundi dotalis quem alienauit de consensu suo virum in

soluto matrimonio nõ esset cõsultum illa põt opponi.hoc patet i exceptio a
ne ne quis cõueniat nisi in ẽctum fare põt.⁊ hoc declarat in tractatu de effectu repetitionis.in.q.viij. ¶Tertia regula negatiua est talis:nulla exceptio ꝓcedens ex causa que dotem cõstante matrimonio nõ minuit:⁊ qua 89
nõ opposita marito soluto matrimonio poterit esse cõsultũ:põt in hoc tu=
dicio opponi.hoc ꝓbatur in.l.vbi.in
87 fin. ¶Quero ꝙ pone maritũ esse pactum de dote lucranda soluto matri=
trimonio per diuortiũ liberis extantibus:qõ pactum valet:vt.ff.de pac. 90
do.l.ij.si mulier modo repetit dotem perinde ac si matrimoniũ esset solutum:vt.d.l.vbi. poterit ne vir opponere exceptionem ex illo pacto. Certe non:qr talis causa constante matrimonio dotem ipso iure non minuit:⁊ viro soluto matrimonio põt esse consultum:vt hic. hoc etiã inducit ratio huius.l.⁊ ff. sunt enim inducte vt mulieri consulatur ⁊ viro non noceat: vt patet ex.l.vbi. sed si mulieri possent 91
opponi exceptiões que alias ipso iure dotem minuunt exceptio mulieri noceret.Item si vir non posset opponere exceptiones quibus nõ oppositis soluto matrimonio sibi non esset consultũ viro noceret qõ esset contra l.propositũ. quod nõ esse debet:vt.l. scire.§.sufficit.j.de excusa.tut.facit.j. de lega.j.l.legata inutiliter. ⁊ de condi.⁊ demon.l.cũ tale.§.falsum. ¶Ex
88 his ergo respõdetur ad.q. ꝙ mulier in casu nopte repetit dotem cõsistẽtem in quantitate:vir vult opponere exceptionem cõpensationis alterius quãtitatis sibi debite: an poterit:⁊ certe licet posset indistincte si ageret soluto matrimonio.vt nota.C.de rei vxo. actio.l.j.§.taceat.⁊.§.e.l.diuortio. §. ob donationes.⁊.l.rei iudicate.§.j.§. eo.tamen in casu proposito compensatio non poterit opponi:quia cõstante matrimonio dotẽ non minuit:⁊ eo soluto ⁊ etiã cõstãte põt viro alio modo esse consultuꝫ. ad quod facit cum

hoc casu dos repetitur quasi in causa alimentorum ergo non est opponenda compensatio:vt.C.de compensa.l.in ea.hoc ꝓbatur aliter.ius offerendi qõ cõ petit secundis creditoribus contra primos agẽtes hypothecaria competit etiam contra mulierem solu.matri.vt.C.qui po.in pig.ha.l.cum tibi. sed eo casu quo agitur cõstante matrimonio ꝓpter inopiã contra eam talis exceptio non operatur vt no. Ly. in.l.cum tibi.preal. Ista enim repetitio non est simplex sed est limitata ꝑm suum effectum. ⁊ ideo cum omnis exceptio vtatur sua equitate:vt.ff.de doli exceptio.l.qui equitate.contra istam non opponuntur omnes exceptiones que opponuntur solu. matri.qr equitas hoc nõ dicrat. ¶Octauo ꝙ quero:nunquid mulier sibi possit cõsulere per viã retentionis certe sic tam contra extraneos hypothecaria agentes:vt d.l.vbi.quam etiam contra ipsum virum si sibi dotem non soluit ⁊ petit vir qui vergit ad inopiam: vt in.c.per vestras.extra de do.inter vir.⁊ vxo. ¶No
no ꝙ quero quid si vir est cõtumax vtrũ ꝓcedatur ad diffinitiuam contra eum certe non:sed mittatur mulier in possessionem sicut regulariter fit:vt.l. cũ ꝓponas.C.de bo.auto.iud.poss.de quo in spec. in titu. de dona.inter vir.⁊ vxo.§.fi.ver. quid si vir vocat⁹. ¶Decimo ⁊ vltimo quer põsset circa hoc: vtrũ vir spontanea voluntate possit ꝓpter inopiam restituere mulieri ⁊ que questio licet hic caderet: tamen quia non posset bene hic tractari nisi videremus repetitionis effectum:ideo reseruo eam tractandam. j.priori. ¶Expeditus de tertio:veniamus ad quartum: scilicet ad repetitionis effectum. Circa quod
91 primo quero ꝙ quis sit repetitionis effectus: Respõdeo magnus:nam mulier non poterit ammodo perdere dotes suas per viri dilapidationem. Itẽ vxor non poterit alienare. Item viri conditio ex hoc non fit deterior:quia simul ex ea alimentatur. Item predia dotalia remanent sibi salua in casu soluti matrimonij.vt dicta.l.vbi.et supra eodem.l.si cum dotez. §.si vero dotẽ.et hoc est clarum. ¶Secundo quero
92 ꝙ an mulier hoc casu consequatur dominium rerum assignatarum ꝓ dote? Quidam quod sic quando agitur personali:nam tunc res dantur in solutum:et mulier consequitur dominium. Ita videtur dicere gloss.in dicta.l.vbi.in gloss.parua que incip.idem dicas ꝛc. Alij vt Uber.de bobio tenent cõtrarium.qõ probant ex.d.l.vbi.nam ibi prohibetur alienari dicit ipse: ergo non datur sibi in solutum nec transfertur dominium. Ita not. Specula.in titu.de donat.inter virum ⁊ vxorem.§.fina.versicu.sed nunquid poterit. Credo glos.bene dicere:et videtur casus in.d. autẽ.de equa.do.§.illud.ibi:sic enim habitura erat in collationis ratione ꝓprias res ꝛc. Tamẽ vt ista materia clarꝫ liqueat:distingue:aut mulier agit hypothecaria:⁊ tunc certum est ꝙ non cõsequatur dominiũ:sed pignus tantum.vt.d.l.vbi. Aut actiõe in rem:⁊ tunc dominium nõ cõsequitur per traditionẽ: sed suum esse ex.l.ratione declaratur. vt.d.l.in rebꝰ. C.de iure dotium. Aut agitur personali:⁊ datur sibi res in solutum et consequitur dominium.vt dictum est. Aut dubitatur:verbi gratia: mulier petit de re=
93 bus viri sibi assignari vsq; ad dotis quantitatem. ꝙ et iudex in sentẽtia assignauit:modo istud verbũ b

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a assignare[a] est dubiũ: pot̃ em̃ intelligi per trãslationẽ dominij: sicut ſ. de rei vendi. l. itẽ ſi verberatũ. §. itẽ ſi forte. et de euict. l. lucius. ad hoc. ſ. de assig. li. p totum. Itẽ poterit ſe habere loco pignoris vel loco custodie vt. ſ. de ven. in poſſeſ. mit. l. ſ. §. antepeñ. et de leg. iij. l. item legato. §. item interest. Iſto casu dicit Guil. de cu. ſ. de pecu. l. ſi notarij. §. ſ. qõ bona videntur data causa custodie: et sic loco pignoris non dñij 97 causa. vt. C. ne pro do. muli. bo. ma. abdic. l. ſ. de iure do. impe. l. ſ. in fi. In hoc non teneo cũ Guil. imo dico q̃ videtur translatum dominiũ in dubio cũ precedat causa habilis. casus videtur. ſ. de iure do. l. dotis fructus. §. fi. et. l. ſe. et. ſ. pro dote. l. j. circa mediũ. Non obstant iura allegata in contrariũ: quia loquũtur de quadam adiectione que fit mortuo viro: et q̃ habetur loco vniuerſalis ſucceſſionis: que ibi nõ potest fieri: ſed fit in casu ſpeciali fauore libertat̃. vt instituta. de eo cui liber. ca. bo. adi. per totum. ꝛ infra de fideic. li. l. cũ vero. §. ſubuẽtũ. Itẽ facit p Guil. l. cũ pat. §. pat̃ pluribus. ſ. de le. ij. vbi vſ dicere qõ in dubio traditio vſ facta causa custodie vt ibi not. gloſſ. Solu. ibi non p̃cedebat aliqua causa: vnde in dubio nõ p̃sumitur cã donatiõis ſed causa custodie: hic ſecus. ¶ Tertio † quero aliqui agentes hypo-
94 b thecaria[b] cõſequuntur omnia bona ſibi obligata: vt pignoris incumbant. vt not. de bon. au. iudi. poſ. aut. et qui. nunquid ergo hypothecaria intentãda p mu-
c lierem erit huiuſmodi effectus? Reſpõ. non[c] credo. nam mulier agit conſtante matrimonio vt ex ſpeciali iure: et agit reſpectu certe cauſe: vt ſe ſuoſq̃ alat ex dote. ergo pro quãtitate dotis agat hypothecaria. vt. C. communia de le. lege prima. in fine. Idem no.
95 Lyn. in dicta lege vbi in. x. iij. q. ¶ Quarto † quero
d pone quod vir conſtante matrimonio extra iudiciũ vxori reſtituit certa bona pro ſua dote: et confeſſus eſt ſe vergere ad inopiam: vel iurauit coram iudice. et ſic de plano confeſſus eſt vir. vtrum valeat iſta reſtitutio ſic quod preiudicet viro et etiam alijs creditoribus ne poſſint hoc reuocare? Hec queſtio eſt dubia. Dy. eam tangit. et Lyn. recitat in l. vbi. in. xij. q. etiam videtur tenere q̃ non valeat talis contractus: c quia donationis eſt inſtar. vt ipſe ibi ponit. Ego arbitror iſtam. q. requirere altiorem indaginem. dico ergo ſic: aut erat verum quod confeſſio continet: ſcilicet q̃ vergebat ad inopiam: ꝛ hoc conſtat: et tunc non eſt dubium talem reſtitutionem valere: quia co d gitur bonam fidem agnoſcere. vt. l. quoties. §. ſicut ſ. de admi. tuto. ꝛ maxime ſi hoc eſt manifeſtum: qõ e
e quaſi habetur[c] pro ſententia. vt. l. emptorem. ſ. de actio. empt. ꝛ illo caſu ipſe non poterit reuocare: niſi quatenus dediſſet res matoris pietij que caderent in donationem. Creditores vero non poterunt dicere contra niſi vt poſſent facta reſtitutione per iudicium contentioſum. Aut eſt falsum quia vir nõ vergit ad inopiam. vel hoc non conſtat: vel non poteſt probari ipſum vergere ad inopiam: tunc ſcias: quod iſta falſa cauſa adiecta a ſciente non vitiat contractum. vt. ſ. de verbo. obligatio. ſi diuortio. Videndũ eſt ergo: vtrũ contractus ille valeat. Et ad hoc exa-
95 minandum do talem regulam. omnis † contractus et quo dotis conditio fit melior: ꝛ vir non efficitur pauperior: eſt licitus inter virum ꝛ vxorẽ. ꝛ hoc propter trãſlationẽ dñij q: doct. hic loquũtur in actu iudiciali: q: vxor agebat contra maritum.

⁓ Andreas Pomate. ¶ Aſſignare. Adde Bald. in. l. ordo. C. de execu. rei iudi. et in. l. ij. C. communia de le. ꝛ in. c. ſ. quid ſit inue. ꝛ in. c. fi. de no. fo. fideli.

batur. ſ. de iure dotium. l. ita conſtante. clarius eodem titulo. l. fi. † In proposito ergo ſi vir aſſignauit dotem vxori vt habeat loco pignoris: tũc dotis conditio fit melior: ꝛ securior eſſe videtur ex eo q̃ res eſt pignorata: ꝛ vir non efficitur pauperior cum de iure eſſet tacite obligata. ſed tantum minus habet ipſe maritus: q̃ ante iſtas res adminiſtrabat ipſe: modo nõ administrat: ſed mulier. vtrum propter hoc videatur conditio viri facta deterior ita q̃ poſſit reuocare? dico qõ vſq̃ ad quantitatem dotis iſta donatio vel adminiſtratio iſtorum fructuũ facta mulieri valet: ſed qõ eſt vltra dotis quantitatem poterit reuocari. Caſus eſt. ſ. de dona. inter virum et vxo. l. ex ãnuo. creditores ergo id qõ eſt vltra dotis quantitatem poterũt reuocare. qõ eſt infra non poterunt: niſi vt poſſent reſtitutione facta exve-
98 ra cauſa in p̃tentioſo iudicio. Si † autem vir aſſignauit volens in eã transferri dominium: tunc eſt dubiũ. nam videtur qõ non poſſit fieri: per tex. C. ſi dos conſtan. matrimonio. l. prima. et in auten. de nupt. §. dotes. et. ſ. de

Angel. in. l. offic. ſ. de rei vendic. Archid. in c. ſi canonici de offic. ordi. in. vj. et in. c. referente. de p̃bẽ. de ver. cõcedo. vi de text. gl. Bartol. et Imol. in. l. finali. ſ. de dona. ꝛ in l. vxori. de lega. iij. et ter. in. l. cũ pr̃. §. dubitatum. ſ. le. ij. ꝛ in. l. phibe. §. plane. ſ. qõ vi aut clã p abb. in. c. cũ venerabilis. de ſen. exc. p gl. in. c. ſ. de p̃ceſ. p̃ben. per imo. ꝛ anc. in. c. paſtoralis. de do.

⁓ Andreas Pomate.

¶ Hypothecaria. Vide de iſto ſ. bo aliqua p Alexan. conſi. xl. col. ij. volu. iiij. et Barba. in. l. cum pol. §. ſi pluribus. ff. de leg. ij.

¶ Reſpon. non. idez hic tenẽt raph. ꝛ Jo. an. in addi. ad ſpe. in ti. de do. inter vi. ꝛ vxo. §. fi. in addi. incipientevt no. in. d. l. vbi. adde tu. ꝛ ad Bar. hic vide Alexan. de imo. in conſilio. iiij. columna. v. in ſecundo volumi.

⁓ Andre. Poma. ¶ Quarto quero. Adde Alex. conſi. xl. aſs. iij. col. vij. ij. volu.

¶ Quaſi habetur pro ſententia. Adde q̃ ipſe melius locutus eſt in. l. is cui bonis. de verbo. obl. quia imo habetur ſententie. iuxta no. per doc. in. c. cum ſit romana. de appel. et in. c. ad noſtram. el. iij. de iureiuran. Bal. in. l. j. ſ. de cur. fu. et in. l. is cui. ſ. de teſta. et in capitulo veſtra. de cohabi. cleri. et mulie. Bald. in propoſito noſtro conſilio quadrageſimo. tertio volumine. vbi conſuluit ſuper causa cuiuſdam condemnati ob maleficium qui poſt maleficium aſſignauit dotem vxori et querebatur an valeret: quia poſt condemnationem quod vergeret ad inopiam non erat probatum ipſe conſuluit valere: q̃ condemnatio priuate perſone: et ſententia cõdemnatoria faciebat manifeſtum ipſum vergere ad inopiam. latius ibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

reli.et sump.fune.l.sic pro rata. ¶Cõtrarium dico q valeat et in vxorẽ trã seat dñium:quia ista restitutio non fit ad aliud nisi vt vxor se suosq alat: vt dicta.l.vbi.ff in hac causa dos potest restitui:vt.l.mutus.§.manẽte.s. de iure do.ergo ꝛc.hoc modo intelligo dotem fuisse restitutã: vt.s.ad velleia.l. vir vxori.§.j. ¶Preterea regula precedẽs hz locum qñ causa dotis fit melior et vir nõ efficitur pauperior:q fructus deseruiũt oneribus matrimonij: neq res poterit alienari. Non ob.C. si dos constan. matri.cũ similibus. q istud verũ qñ talis restitutio cadit in donationẽ.puta:quia restituit simpliciter vt mulier habeat sibi fructꝰ nec conuertat in oneribus matrimonij:vnde in fructibus est donatio:hic nõ:vel etiã ibi restituit vir qui ex pacto dotẽ debebat lucrari:sed hoc casu í hac restitutione agitur etiã tacite: vt pacta dotalia in suo statu permaneãt: ergo vir nõ efficitur pauperior: et dotis cõditio fit melior:ergo valet.nõ ergo revocabit vir nisi res vltra valeret ita q caderet in donationẽ:nec creditores poterũt revocare nisi sicut possint restõne facta ex vera causa et in cõtentioso iudicio. ¶Aduerte tñ † q inter illam restitutionẽ que fit ab eo q ad inopiam vergit et eã que fit ab eo qui non vergit est differentia in periculo deteriorationis rerum:vt dicam.j.pro xi.q. ¶Item aduerte q in omnibus † predictis casibus requirit q appareat instrm dotis cõfectũ ante cõtractum matrimoniũ.nã si cõstante matrimonio cõfiteretur se dotẽ recepisse; et pro illa dote confessata restitueret sua bona: si quidem dos fuisset in rebus, mobilibus presumptio est iuris ꝛ etiã iure q fuit fraus.ꝛ nullo modo preiudicat creditoribus vt. C. de do. ante nup.auc.sed iã necesse.ꝛ vide ibi per Ly. an aũtª ipse vir posset revocare.vide plene per Ly.C.de do.cau. il.qõ de suo. ¶Quinto † q̃ro si tales res mulieri restitute fierent deteriores: ad quẽ incommodum pertinet. Respondeo aut fuerunt restitute in pignus ꝛ hypothecam: ꝛ periculum est viri vt.C.de pigno.acti.l. pignus. aut fuerunt ei restitute vt dominiuz. et tunc siquidẽ est vera causa vt inopie:ꝛ tunc periculum erit mulieris: q illi res perit cuius est. vt.d.l.pignª. et erit commodũ ꝛ incommodũ sicut in alijs rebus dotalibus vt.s.de iure. l.iij.ꝛ de vtroq ꝓbatur.s.de iu. do. l.plerũq.in princip.ꝛ hoc videtur sequi Guil.de cugn.in.d.l.si noxali. §.j. Si vero fuerunt res restitute ex falsa causa inopie: tunc dicitur quod periculum semper est viri. naz ad dictam restitutionem lex duo requirit. s. causam iustam:et vt se suosq alat: hoc videtur innuere vt. s. pzori.dicti. Item vt soluatur mulieri non perditure: vt patet in.d.l.mutus.§.manente. sed postq perdidit mulier:vel deteriorata est: dos mulieri perditure data est:ergo restitutio nõ videt tenuisse in ipsi? mulieris preiudicium.hoc videtur tenere gloss.in si mili.s.e.l.si cum dotem.§.j.in gloss. super verbo ex iustis.;cõmodum vero pertinet ad mulierem.tamẽ si res efficitur melior non est perditura mulier. Et sic erit casus in quo fallit regula iuris secundũ naturam.nec mirum:quia ideo est quia non est par ratio lucri ꝛ damni vt not. Dyn.in.c.qui sentit. extra de re iuris.libro.vj.Sexto † quero quid si fructus dotis restitute non sufficiunt vxori ad alimenta vtrum vir teneatur dare vltra? Certe sic si habet vnde det: quia etiam nulla † dote constituta tenetur eam alere vt.l.quod si nulla.ꝛ.s.de reli.ꝛ sumpti.fune.ꝛ no. s.eo.l.si cuz dotem.§.sinautem.in fi. plene per Ly. de nego.gest.l.qõ in vxorem.ꝛ in spec.qui fi. sint legi.§.j.versi.nunc dicam? de vxoris alimẽtis. ¶Se primo † quero quid si fructus sunt tot quot supersunt pro omnibus oneribꝰ matrimonij? Respõdeo viro restituuntur.nam dotis fructus debent esse viri vt.s.de iure dot.l.dotis fructꝰ. si ergo lucraretur vxor:viri conditio fieret deterior:qõ noluerunt hec iura vt dictũ est. Preterea esset donatio: que est prohibita inter virum ꝛ vxorez.facit ad hoc optime.C. de episco.ꝛ cleri.l.ij. ¶Octauo † quero vtrũ illa petitio quam vxor facit habeat effectũ solide exactionis:an solum inquantum vir facere potest.glo.vltima huius prin.ibi vt tamen cum temperamẽto ꝛc. tenet quod vir exigatur inquãtum facere potest.sed in.l.vbi.tenet contrarium quod exigatur insolidus: assignat rationem quia nõ potest egere cum alatur a muliere Ly.tenet ibi illam glossam. Idem Ray. hic intelligo ergo vltimam glossam hic bene dicere ꝛ diuersis casibus loqui. ¶Ad cuius declarationẽ premitte quod † quando agitur actione in rem contra virum vel alium qui habeat beneficium ne conueniatur nisi inquantum facere potest:illud beneficium non habet locum:quia tunc agitur cõtra eum tanq̃ quemlibet possessorem.casus est.j.de re iudi. l.nesennius.§.fundum.ita tenet Guil.de cu.s.de cõdi.inde.l.qõ nomine. Nec ob.j.e.l.si filio.la.ij.et qõ ibi no.per Dy.qõ intelligo ibi qñ agitur personali. et ita intelligebat Ray.nunc ergo dico q qñ mulier agit hypothecaria sicut loquitur lex vbi tũc vir debet cõdemnari insolidum:quia contra eum agitur realr tanq̃ cõtra quemlibet possessorem. Item non potest egere.vt dicit gl. Itẽ nullum parat sibi preiudicium solu. ma.nam offerendo vxori qõ sibi debet cum effectu habita ratiõe ne egeat recuperabit hypothecam suam.et ideo notabiliter dicit gloss. ibi hoc casu ꝛc.quasi dicat quando agitur hypothecaria:sed in casu legis nostre agitur personali tanquã contra virum:merito habebit beneficium. Nec ob. si dicas q non potest egere cum alatur a viro:quia dico qõ si istud suum beneficium nõ admitteretur: nec posset opponere exceptionem istam: fieret sibi

a ¶An aũt. vide Bar. in aut. sed iã necesse C. de do. ante nup. et in.l.fivo lũtarie. C. de do. promis.g bar. ꝛ alios in.l. si diuortio. de ver.ob. et ibi per Alex.

✳ pro intellectu.l.si filio. la.ij.ff. sol.matri.

a vide plene per Ly.C.de do.cau.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

preiudicium in futurum solu. mat. nam cum mulier agat personali si daretur sibi res in solutū: ꝛ sic trāsiret in eam dominium: solu. mat. ageret rei ven. per quam vir excuteretur insolidū vt dixi. poterit ergo ista exceptio opponi in illo iudicio qua omissa solu. matri. viro nō esset cōsultum vt dixi in p̄cedenti ar
107 ticulo. in. vij. q. ꝛ hoc credo verū. ¶ Nono† quero si vir post restitutionem effectus est diues: nūquid dos sibi restituetur. Glo. in. l. vbi. tenet q̄ nō: sed remanet penes vxorem: quā gl. ibi approbat Ly. pōtissime per fi. illius. l. Ibi si quas postea forte acqui
a sierit ꝛc. vbi videtur ter. alij sunt in contraria opi. a vt videtur tenere Specu. in. d. §. fi. ver. quid si in fi. Et hanc vidi tenere quosdam modernos doc. allegantes p̄o casu. l. dicentes q̄ illud qō fit ꝓpter inopiam est temporale donec superueniāt diuitie. vt §. de mūn. ꝛ hono. l. cura. §. deficientium. ꝛ de vaca. mu. l. his oneribus. §. auctis. de iu. immu. l. semp. §. negotiatio. Ego sustineo glo. hic. ꝛ sic p̄obo. quan
108 docunq; † casus superueniens qui ab initio impediret actum geri tendit ad eundem effectum cū actu gesto: ex superuenienti casu nō tollitur qō est gestū. vt. j. ad. l. fal. l. verbis. ꝛ insti. de leg. §. ex contrario. Dy. in. c. factum legitime. in fi. extra de reg. iu. li. vj. sed hec restitutio facta est ad securitatem mulieris: et diuitie superuenientes tendunt ad eundem effectum: scz ad securitatem mulieris: ergo non tollitur restitutio iam facta. p̄o hoc videtur casus. §. qui satisda. cog. in. l. sciendum. §. fi. vbi cautio interposita p̄o securitate a paupere vel a non possidēte immo
b bilia nō tollitur b superueniente possessione vel diuitijs. ratio quia quicquid superuenit tendit ad eundem effectum scz securitatem ꝛ per hoc patet rñsio ad contrarium s. ad. §. deficientiū cū simili. quia ibi I diuitie que superueniunt tendunt ad cōtrarium effectum cum actu iam celebrato. ¶ Decimo et vlti-
109 mo quero † nunquid ex istis bonis mulier tenebit
c alere non solum virum sed etiam socerum c et filios viri ex alio matrimonio. Credo qō sic si sunt bona omnibus sufficientia: als secus. de quo dic vt no. p Ly. in. d. l. vbi. in decima. q. Et hec de ista repetitio d ne sufficiant.

1 ☞ Actio de dote qō non nascatur cōstante matrimonio. et nu. ꝛ.

3 Conditio omnino extitura qñ impediat natiuitatē actionis.

4 Dictio sed cum exponitur p̄o quando.

5 Maritus qō possit dotem repetere.

6 Heredi differenti hereditatē adire statuitur tempus ad adeundum vel datur curator: eius bonis.

Si exheredato. Iste. §. legitur quatuor modis. duob⁹ modis in gl. ista. aliis duobus modis in gl. in. l. pater. in pun. de do. ꝓle. Et breuiter hoc intendit ꝑm lect. quam tenebo. Inopia cōtingens per exheredationē incipit esse euidēs a die adite hereditatis. h. d. ¶ Oppo. actio de dote nascitur solu. mat. vt. l. in rebus. §. omnis. C. de iure do. ꝛ. l. cum notissimi. §. illud. C. de p̄script. xxx. an. sed hic durabat matrimonium: ergo actio de dote non est nata. ¶ Huius timore glo. legit primo modo: quia post mortem soceri solutū est matrimonium morte vel diuortio: que lect. vera est

¶ Contraria opi. Adde q̄ in eadem fuit Rapha vt refert Pau. de cast. in. l. pluribus. de verbo. obli. qui dicit quia non dat bonum rēsponsum ad. l. sciendum. ideo sto cum Bar.

b ¶ Non tollitur. idem tenet Jo. an. in. l. sepius alle. in se: sed non cōgruit litere: que dicit ti. de do. in
d. §. fi. ff. si
vir. ꝛ Bar.
in. l. si plu
rib⁹. §. ꝛ si
placeat. et
ibi Pau. ō
ca. j. de ff.
ob. Ang. i
§. illud. in
aut. de eq̄.
do. ꝛ Bal.
post Ly. i
d. l. vbi. et
Imol. hic.
ant. de bu.
in. c. perve
stras. Ange. ff. Bal.
Ro. Rapha. hic te
net p̄rium.
de quo hic
vide q̄ ale
xan.

c ¶ Socerus. Adde
tex. et qō
ibi no. bal.
in. l. si pfno
affectu. C.
de nego.
gest.

d ¶ Nascit. Vide bal.
cons. ciij. j.
vol. vbi cō
suluit qō
stāte statu
to q̄ mari
ti in dotib⁹
ꝛ bōis mu
lierū ꝓstā-
te mſumo-
nio sint vsu
fructuarij
et mortuis
maritis in
continenti
oia bona
mulierum

die adite hereditatis: tunc em̄ incipiet actio de dote a die soluti matrimonij: nec additionem hereditatis debem⁹ inspicere. ¶ Scdo modo legitur ꝑm Ro. q̄ matrimoniū durabat: sed vir vergebat ad inopiam: et sic actio nascatur cōstante matrimonio vt. §. pri. hanc rep̄hēdit gl. per rationē in ea positā. sed mihi videt hanc lec. esse bonā: vt. j. dicā. ¶ Tertio modo legitur in. l. pater. in princi. de do. ꝓle. q̄ dos petat actione ex testamēto: nō act. de dote. qō nō placet quia illud est ō istū ter. q̄ dicat mulier agit de dote. Preterea sumus in materia actionis de dote: non in materia actionis ex testō. vnde in dubio de actione de dote intelligitur: vt. l. imperatores. de in diē adiec. ¶ Un de alij legūt quarto modo q̄ hic matrimoniū ꝓstabat: ꝛ actio de dote nascatur cōstante matrimonio qñ socer mortuus est: ꝛ hoc tenebat Joā. in. l. pater. in prin. j. de do. ꝓle. hoc etiaz c tenebat Jac. de are. qō mihi non placet: vt statim dicam. ¶ P̄o hui⁹ gl. I declaratione q̄ro† qñ nascit actio de dote. gl. dicit q̄ hic nō dicitur: sed dicetur in. l. v. in fi. j. de bo. dam. Certe circa hoc gl. variat. naz gl. §. de pac. l. iurisgentiū. §. quinimo. ver. vtputa post diuortium. et ver. idē marcell⁹. d §. de pac. tenet q̄ actio de dote nascitur⁹ cōstante matrimonio. ꝓ quo videtur casus. C. de iure dot. l. auia. ꝛ. j. eo. l. quotics. ꝛ. l. v. in fi. j. de bo. dam. ꝓbatur per rationē: q̄ ꝓditio que est oīno extitura nō suspēdit natiuitatē actionis: vt. l. si pupillus. §. qui sub cō ditione. j. de noua. sed actio de dote pēdet ex ista cōditione si mſrimoniū soluat: sed certū est matrimoniū debere solui: vt in aut. de nuptijs. §. nuptias. ergo ꝛc. ¶ Alia est opi. Jo. in d. l. pſ. quā tenet Jaco. de are. scz qō actio de dote nascat cōstante matrimonio ꝓ heredem soceri non ꝓ ma-

restituantur quod dotes consistentes in pecunia non poterunt petere mulieres intra annum licet in statuto facta sit mentio de dotibus. et quia adhuc actio de dote non est nata intra annum: et si sit nata non est efficax vt possit dici in bonis. latius vide in allegato consilio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

✳ pro concordia. Aduerte qꝫ inopia nulla existente fideiussor potest dari pro virum vxori tam pro dote conseruanda ꝙ restituenda. Ita Bar. in hac. l. si cõstãte. in prin. in. v. op. Sed ibi do. Alex. arguit bart. de contrarietate in hoc. §. quoties. Tu dic si bene inspiciatur Bart. non mereꝫ assignari contrariꝰ. Nã loquitur in d. prin. ꝑm vnã opini. postmodũ se remittit ad dicta p eũ i hoc. §. quoties vbi: ample p. d. Alex. de veritate illius et videꝫ tandẽ ꝓclude re cũ bart. qꝫ tz negatiuã ꝛ dicit eẽ magis cõem multo plꝰ dicit et c. cuz iuramento qõ tñ est dubi tabile ītelligetñ prędictã ꝓclu. nega. cum modificationibꝰ ꝛ limitationibus de qꝫbus p do. Alexan. in hoc. §. quoties.

a ¶ Eo soluto. idez tenuit gl. i. l. j. C. ne fid. do. dẽtur. idez tenet Specu. in titu. de do. inter vi. ꝛ vxo. §. fi. versi. illud. Bal. in. l. si cum dotem. §. transgrediamur. s̃. eo. Ange. in aut. de equali. do. §. illud. Ray. et ro. hic in prin. l. Bal. in. l. profectitia. s̃. de iure do. Nico. de neapo. hic et raph. qui dicit hanc esse communem opi. rationes adducuntur que in lecturis possunt videri et Paulus de castro. idem dicit vidisse practicari et seruari nisi statutum sit contrarium vt est florentie postea querit qd si ꝑstat talis fideiussor cũ iuramẽto an valeat. rñdit dicẽs Bar. dicit qõ nõ in. l. si qs ꝑ eo a ritum: nisi causa inopie. ꝛ hoc ꝓbo primo per istaz. l. sẽdo per. d. l. pater. in prin. de do. prele. tertio quia respectu soceri mortui solutũ est matrimonium: vt. l. cũ hic status. §. si socer. s̃. de do. inter vir. ꝛ vxo. ergo cõtra heredes soceri cõpetit actio. Preterea videtur casus in. l. sed ꝛ si ꝑ dote. §. j. de le. prestan. ¶ Tertia est opi. nostrorũ glos. qui indistincte dicunt qõ actio nõ nascitur cõstante matrimonio: vt. l. cũ notissimi. §. illud. C. de ꝑscrip. xxx. an. ꝛ ibi glo. ꝛ. l. in rebus. §. omnes. C. de iure dot. ꝛ ibi ter. ꝛ glo. idem tenet gl. in. l. auia. eo. tit. ꝛ. s̃. de pig. act. l. si rem. §. omnis. s̃. eo. l. si cũ dotem. §. si mulier. et. j. de bo. dã. l. v. et videtur ter. in. l. seruũ dotalem. j. de manumiſ. ꝛ hoc tenẽt glosſ. ꝛ Dy. ego dico † hoc esse verissimũ: qꝫ etiaz cõtra heredes soceri mortui non nascitur actio ꝓstante matrimonio. ter. est in. l. ij. in prin. j. de do. prele. ¶ Ad cõtrarium rñdeo ad. l. auia. C. de iure dot. dic vt ibi ad. l. quoties. j. eod. dic vt ibi. ad. l. v. j. de bo. dã. dicit vt ibi in glo. ¶ Ad rationẽ qꝫ conditio est omnino extitura dic ꝑm Dy. in. l. pater. j. de dote preleg. qꝫ potest esse qꝫ soluet matrimoniuz culpa mulieris. et sic nõ nascitur actio de dote. et sic non est omnino extitura. vel dic† cõditio extitura omnino impedit natiuitatem actionis: verũ est si est certũ an ꝛ quando existat. vt ipse Dy. dicit in. l. si pupillus. j. de noua. sed hic nõ est certũ an ꝛ qñ: ergo ꝛc. Ex his concluditur qõ gl. allegate in. l. iurisgentium. s̃. de pac. non sunt vere. ¶ Ad rationes Jo. ꝛ Jac. de are. rñ. Et primo ad istum text. qõ hic teneo opiñ. Rog. supra positaz qꝫ vir accepit dotem ꝛ est exheredatus a patre. Certe propter hanc exheredationez incepit esse non soluendo. vnde mulieri actio de dote incepit competere: sed qua non est certum exheredationem nocituram nisi adita hereditate cũ tunc sumat effectum. vt. l. filium. §. si cum exheredatio. j. de contrata. ꝛ. j. de leg. prestan. l. j. ꝛ. l. si quis filiũ. C. de inoffic. test. ideo tempus additionis inspicit: quia tunc euidentissime apparebit mariti facultates ad dotis exactionem non sufficere. vt requiritur in principio huius legis. ¶ Ad. l. pater. infra de dote prelega. dico quod ibi exegit de facto. Ad rationem cuz dicitur quod quo ad socerum est solutum matrimonium. dico quod non sufficit vt in. l. secunda. in prin cip. de do. preleg. ¶ Ad. l. sed et si pro dote. dico qꝫ ille casus non est contra. dicit enim ille text. ibi sed † cum constante matrimonio aduersus heredes soceri ꝛc. expone sed cum. id est quando quod est viro vergente ad inopiam post mortez soceri. vt in casu huius. §. ¶ Quero an † maritus ipse possit dotem repetere. glo. dicit quod sic et bene. ¶ Querit Dy. † quid si heres institutus per malitiam differt adire hereditatem. respon. quod statuetur certum tempus ad adeundum. vel dabitur curator bonis. vt lege si quis instituatur. §. primo. infra de heredi. instituẽ. et. l. prima. in princip. de suc. edic. et. s̃. de cur. bo. dan. l. j.

1 ☞ Maritus debet cauere de dote soluẽda annua bima trima die in casu inopie. ꝛ nu. 8.

2 Cautio de dote restituẽda an sit ꝓhibita sicut ꝓhibetur cautio de dote conseruanda.

3 Aliquid fieri vno tpe: ꝛ fieri alio ꝛ conferri in illud quod idem sit: nisi lex initio resistat. nume. 7.

4 Signum vniuersale de sui natura requirit plura.

5 Debitor dicitur quodãmodo seruus creditoris.

6 Duo rei an possint in dote constitui. ꝛ nu. 2.

9 Interusurium medij temporis quãdo estimetur in restitutione dotis ob inopiam.

10 Vir volens soluere dotem ab initio qõ deducat cõmodum medij temporis.

11 Vir qñ possit soluere dotem ante diem vxori.

12 Satisdatio de qua hic petitur officio iudicis.

13 Libellus remedio huius. §. quomodo formetur.

14 Periculum rerum dotalium regulariter ad mulierem spectat.

15 Culpa in rebus propꝛijs non punitur.

16 Maritus in rebus dotalibꝰ tenetur de leui culpa.

✳ **Quoties.** Super maritum non satisdetur cum possit: statim insolidum condemnatur: sed si non potest: medij temporis interusurium deducetur. nec mulier potest voluntatem suam mutare. hoc dicit in glos. legitur duobus modis. primam Roge. rep: obat. vnde pone casum secundum secundam lecturam. ¶ Et not. quod maritus debet † satisdare de dote soluenda annua bima trima die. dic vt in lege in omnibus. de iudic. et lege vniuersa. C. de precibus impera. offerend. ¶ Opponitur quod non debet satisdare sed cauere vt lege diuortio. §. interdum. supra eodem. Solut. ibi in muliere: hic in viro secundum Dyum qõ dic vt in contrario. ¶ Opponitur. C. ne fideiuss. dentur. l. prima. Solu. glos. quod ibi ꝓhibet satisdari constante matrimonio. hic permittit eo soluto. in contrario recitatur quedam opinio secũdum

quam ſoluitur. quod ibi † phibetur ſatiſdatio de dote conſeruanda. non autem de dote reſtituenda de qua loquitur hic. ꝛ illam opinionem tenet Dy. ꝛ ita dicit ſe conſuluiſſe. Que ergo illarum opinionuꝫ ſit verior: videamus. Et pro Dy. facit quia in dote poſſunt cõſtitui duo rei. vt. l. fi. C. de do. cau. ſed duo rei videntur ad inuicem fideiubere. vt. l. vir vxoꝛi. in fi. ſ. ad velleia. Preterea † paria ſunt aliquid fieri vno tempoꝛe vel fieri alio ꝛ conferri in illud ꝛc. vt. l. in tempus. j. de here. inſti. ꝛ l. qõ ſponſe. C. de dona. ante nup. ſed matrimonio ſoluto poteſt ſatiſdari de dote reſtituenda. ergo eodem modo matrimonio conſtante: cum cõferatur in tempus ſoluti matrimonij. Preterea ꝓbatur per. l. cum oporteꝛ. §. nõ autem. conuncto. §. fi. eiuſdem. l. fin ſolu. quã facit ibi gl. C. de bonis que lib. Preterea pignoꝛa poſſunt conſtitui pro dote reſtituenda: vt. l. cuis. als incipit calipodius. j. de ſol. fin Dy. Preterea pater videtur fideiuſſoꝛ filij: vt. l. cũ filius. in pun. ꝛ. l. ſi ſeruum. §. penul. de verb. obl. ſed pater poteſt obligaꝛi pro dote filij: vt. l. ſi cuꝫ dotem. §. trãſgrediamur. ſ. eo. ꝛ. j. l. pri. in pun. ergo ꝛc. Preterea videtur ter. in. l. ꝛ ſi fideiuſſoꝛ. in pun. j. de re iudi. et. l. alia. in pun. ſ. eo. ꝛ qõ ibi no. Jn cõtrarium eſt opi. Azo. in d. l. j. C. ne fideiuſ. do. den. ꝛ hoc tenet Jnno. in. c. peꝛ veſtras. extra de do. inter virum ꝛ vxo. qõ mihi placet. primo per. l. j. et. ij. C. ne fideiuſ. do. den. quia. l. j. prohibet fideiuſſoꝛem dari pro dote cõſeruãda. lex y. dicit q ampliatur. l. j. ergo prohibet omnem ſatiſdationem cõſtante matrimonio: als nulla ampliatio eſſet. Preterea vide ter. ibi dum dicit nullam ſatiſdationem fieri et ſic vtitur ſigno vniuerſali qõ † de ſui natura requirit plura: vt no. in. l. in re mãdata. C. mãdati. prohibet ergo nõ ſolum ſatiſdationeꝫ de re cõſeruanda ſed etiam de reſtituenda. Preterea ratio que ponit in. d. l. fi. eſt ne vlla cauſa perfidie oriatur inter virũ ꝛ vxoꝛem: ſed illa ratio habet locũ ſiue detur fideiuſſoꝛ de dote conſeruanda ſiue de dote reſtituenda vnifoꝛmiter: ſemper enim poteſt maritus dicere mulieri qõ eſſet perfida aduerſus eum: cum ab eo fideiuſſoꝛes exigat: propter qõ ipſe maritus eſt fideiuſſoꝛibꝰ obligatus: ꝛ eſt quaſi ſeruus eoꝝ: quia † debitoꝛ ſiꝛ quo dammodo ſeruus creditoꝛis: vt. l. fideicõmiſſa. §. ſi rem. j. de lega. iij. ꝛ C. de noua. l. iij. Preterea contra Dy. eſt: quia fideiuſſio de dote cõſeruanda ꝛ de dote reſtituenda eſt idem. nõ enim poteſt reſtitui ſi non conſeruetur: vt patet in depoſito qõ datur ad cõſeruandum: per qõ ille obligatur ad reſtituendum: vt. l. j. ſ. depoſiti. Sicut ergo ꝓhibet dari cautio de dote cõſeruãda: ita ꝛ de ea reſtituẽda cõſtãte matrimonio: ſed eo ſoluto põt interponi: vt hic. Ad rationẽ † Dy. dum dicit q in dote poſſunt cõſtitui duo rei: dico q in. d. l. fi. nõ dicitur hoc: ſed dicitur q duo rei poſſunt reciꝓere dotem nec adijcit inſolidum: ſed ſi ſic intelligeres dic q erant perſone inuicem coniuncte vt pater et filius vel duo fratres: ꝛ ſic ex hoc nõ oritur cauſa perfidie conſtante matrimonio: vt infra dicam. Ad † aliud qõ dicit gloſ. per. l. in tempus. rñdeo per. l. ſi minoꝛ. ſ. de ſer. exꝑoꝛ. qõ hec. l. reſiſtit in initio. Ad. l. cum oporteꝛ. §. non autem. rñdeo q ibi loquitur in pignoꝛibus in quibus nõ eſt eadem ratio que in fideiuſſoꝛe: vt. j. dicam. Ad illud quod dicitur de pignoꝛibꝰ. reſpon. q ſi vir obligat bona ſua nõ eſt eadem ratio que in fideiuſſoꝛe: ſed ſi obligat bona alterius fateoꝛ qõ eſſet eadem ratio. et non valeret. Ad illud vero qõ dixi de patre ꝛ filio recipiẽtibus dotem. rñdeo qõ ſunt coniuncte perſone ita q ꝓpter hoc non poteſt oriri cauſa perfidie. Ad. l. ꝛ ſi fideiuſſoꝛ. j. de re iudi. cum ſimi. rñdeo qõ loquitur in fideiuſſoꝛe dato a marito ſoluto matrimonio als ille leges non procederent. hoc autem † qõ dixi fideiuſſoꝛẽ non poſſe dari cõſtante matrimonio intelligo niſi in caſu inopie: quia tunc ſecus: vt in. c. peꝛveſtras. extra de dona. inter vi. ꝛ vxo. Opp. q † nulluꝫ ſit interuſurium medij tẽpoꝛis: vt. C. de rei vxo. act. l. j. §. exactio. vbi videtur q vir omnes fructus deꝫ reſtituere mulieri. Jſtud eſt forte cõtrarium ꝛ Ly. tangit in. l. cõtraria. ꝛ neſcit qd dicat. Dico q omnes fructus q̃ percipiuntur ex reuel ꝓpter rem mulieris debent ei reſtitui poſt annum: vt. d. §. exactio. et. §. ſeq. ꝛ. ſ. eo. l. diuortio. §. non ſolum. Et iſto caſu cõmodum mediorum tẽpoꝛuꝫ eſt q illo medio tempoꝛe habet cõmoditatem iſtoꝝ fructuũ. facit. l. iij. ſ. de pac. dota. Si vero fructus percipiũtur ex dote nõ iſi ex re mulieris: vtputa ſi dos erat in pecunia: et ſic erat debitũ in genere. tunc nomine vſurarũ poſt annum maritus nõ debet aliquid reſtituere merito cõmodum medij tẽpoꝛis eſtimatur: ita loquit hic. facit. l. ſi nauis. ſ. de rei vendi. Venio ad glo. fi. et oppo. ꝛ videtur qõ ipſa mulier inuita ipſa non patiatur hanc deductionem: vt. l. ſi tibi mandauero. in pun. et. §. j. ſ. mand. Solu. gl. hic ſpeciale in dote. vel ſolue vt in contrario. Quero quid ſi † vir vult ſoluere ab initio deducto cõmodo medij tẽpoꝛis: ꝛ mulier contradicit, an debeat audiri vir. Quidam dicunt q ſic. et ita ponunt caſum hic in verſi. nec. ꝛ hec eſt.

de in. d. cõſilio. fallit etiã in extraneo ſm Jmola et Ro. q̃ põt hꝫe fideiuſ. de dote reſtituẽda. et dat ꝓbaꝫ. nõ ca. in. d. conſilio cautelaꝫ contra dictũ ti. ne fideiuſ. ſcz q aliquis abſente marito recipiat dotem ſolꝰ ꝛ principalis ꝛ ꝓmittat dotẽ ſaluare et reſtituere: quia de hoc nõ loquit̃ ille ti. hãc cautelam dixit Alex. non carere periculo. hic vide q eũ. dubiũ facit ſi appareat poſtea de indẽnitate fctã ꝓ marituꝫ an iſta ſimulatõ noceat vxoꝛi. ꝛ videt qõ nõ ꝓ id qõ in ſimili dicit Bal. in l. j. C. advelle. per ter. in. l. ſeia mancipia. ſ. ad velleia. vbi dicit qõ cum mulier non poſſit pro alio fideiubere: ſed pro ſuo facto ſic: ſi tamen promiſit tanquam in facto proprio licet poſtea reperiatur per aliquem ei promiſſa indemnitas ſua promiſſio non vitiatur. qõ eſt notandum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Rebus propriis. Adde q̄ non sufficit quēvti negligentia in rebus propriis vt excusetur si eadēvtatur in alienis ſm doc. q̄ limita nisi res aliene essent commisse arbitrio ipsius negligentis ſm Bar. in l. j. j. de solu. per. d. l j iuncta. l. ceterum. cū glo. mag. eo. titu. et ibi ang. ꝛpau. de ca. qūo ꝓbetur negligentia q̄si in aliq̄ actu req̄rit diligētia vtrō bar to. cōsi. cij. inci. clarissime.

vna lectu. ista nō est vera lectu. quia hoc fit nō tantuz gratia mulieris sed etiam viri. que lec. potest esse vera si intelligas virum satisdare nō posse. ꝛ q̄ō mulier in principio satisdationez petijsset alias secus. nō enim hoc debet fieri ad petitionem viri. argu. dicte. l. si tibi mandauero. §. j. s. māda. Alij dicunt q̄ō loquitur hic quando iam est lata sententia cōtra maritū: et facta est deductio cōtra mulierez: quia tunc nō posset mutare voluntatem: quasi dicat si deductio non esset facta non posset vir in muliere consequi vt fiat deductio. argu. l. si iudex circunuento. s. de minor. ꝛ. l. item illud. in fi. s. de edili. edic. Sed puto quod eoipso q̄ō mulier petijt a viro sibi ꝓstari satisdationem: marito defertur per legē. hec facultas vel quod satisdet: vel si non potest solʒuat deducto interusurio medij tēporis.

b ¶ Prohibuit. Bal. ex isto ff. i ff. ꝓbauerit. iuncta gl. ifert ad q. si vir vxor i eo dē instrō simꝫ donauerit ntio fūdū q̄ erat i toto tū viri an dñium trā pdimidia ut trāslatū in donatariū an solū pdimidia Bal. dicit q̄ i totū et q̄ō etiā ꝓ parte mulieris trāsferat dñiū idē tenuit Bal. in l. si liqueat. C. de inoffic. do. ꝛrefert ita ꝓsului se Bart. et pro hoc facit dictum

nec mulier potest mutare voluntatem vt hic dicitur. Non obstant leges allegate in cōtrarium quia loquuntur in beneficio q̄ō datur alicui de iure speciali q̄ō facilius tollitur vt. l. in honorarijs. versi. sed cū rescissa j. de ac. et obli. ¶ Sed cōtra predicta † videtur q̄ō siue mulier velit siue nolit maritus possit soluere ante diē. j. de sol. l. q̄ō in diem. §. j. Respondeo si maritus vellet statim insolidū nulla facta deductione posset. vt. l. cōtraria: sed si vult deducere nō potest nisi prius mulier ab eo petat propter q̄ō ei defertur conditio. Nec obstat. s. eo. l. di uortio. §. interdū. ꝛ q̄ō ibi nota. et q̄ō ibi dixi. ¶ Quero † quo iure petatur hec satisdatio. Rñdeo officio iudicis vt hic. et. l. in omnibus. s. de iudi.

¶ Quero † qualiter formabitur hic libellus. respondeo potest mulier petere sibi satisdari ꝛ adijcere q̄ō si per contumaciam recusauerit statim cōdemnetur insolidum. arg. C. vndevi. l. non ab re. et. l. cōductores. C. locati. Puto etiā q̄ō si simpliciter petat sibi satisdari: succedit offi. iudicis ad illō faciendum ſm formā illius. §. ¶ Ultimo glo. assignat arg. cōtra. de. l. si. C. qui bo. ce. pos. dicit Dyñi. fol. vt ibi. vel so. vt colligitur. s. eo. in gl. ibi vel dic verius.

Siue autem. Quero quando est pericu-

lum mariti. respondeo regulariter † esse periculum mulieris: quia res perit ei cuius est vt lege pignus. C. de pigno. actio. Fallit in casibus hic notatis in glossa.

Si vir. Vir tenetur restituere q̄quid habet vel habere sperat a liberto dotali nisi animo donandi vel cōpensandi sibi permissum fuerit manumittere. h. d. ¶ Oppo. q̄ ista cautio nōva leat cum sit pactum de futura successione. vt. l. fi. C. de pac. q̄ō glo. soluit notabiliter. quod dic vt plene scripsi in. l. stipulatio hoc modo concepta. j. de verb. obliga.

Si maritus. In bono sufficit maritū esse talez in rebus dotalib⁹ qualis in suis est: secus in malo. hoc dicit notabiliter. ¶ Nota quod in rebus † propriis[a] culpa non punitur sic. supra eodem. l. etiam. §. licet. et de petitio. hereditate. lege si quid possessor. §. sicut. et. C. mandata. l. in re mandata. ¶ Opponitur supra de his qui sunt sui vel alie. iur. lege secunda. §. primo. Solut. ibi ex qualitate facti apparebat dolus. ¶ Opponitur q̄ō res dotales nō sunt aliene sed proprie. vt. l. doce. C. de rei vendi. Solut. intellige aliena. scilicet spe. ¶ Quero vtrum † maritus teneatur in rebus dotalibus de leui culpa. ¶ Quidam distinguunt aut cōmittit in faciendo aut negligendo ꝛc. finaliter glo. tenet quod teneatur de leui culpa: quod est verum: siue in faciendo siue in omittendo: quod dixi in. l. si mora. s. eodem.

☞ Compensatio fit in dote quando quātitas debetur vtrinq̄.

Uxor commodans res viri q̄ō committat furtum. Et ibi ad quid teneatur.

Arbitrarium est iudici tēpus q̄ō datur mulieri ad restituendas res viri per ipsam commodatas.

Vir sciens vxorem commodare res suas ꝛ nō prohibens quando videatur permittere.

In obligatiōe rem restitui q̄ō ita deuenitur ad estimationem non apparente re: sicut non extante.

Si res commodata per vxorem non inueniatur q̄ō teneatur cauere: ꝛ de quo caueat.

Si vxor. Qui propter dolum tenetur restituere rem non consequitur dilationem ad eam perquirendam: als secus. h. d. ¶ Oppone. C. de rei vxo. §. taceat. et. §. sed nec ob impensas. quidam dicunt quod hic corrigitur: sed veritas est † ista quod fit compensatio quando quantitas debetur vtrinq̄. dixi in. l. rei iudi. §. primo. s. eodez. ¶ Dicitur hic q̄ō compensabitur. quero quid in gl. sunt opi. nam glos. tenet q̄ō † mulier teneatur ad duplum vel ad quadruplum: quia furtum commisit. Hu. q̄ō ad simplum tantum. et hanc tenet Dy. nam constante matrimonio non nascitur actio penalis: ergo non nascitur eo soluto nisi de nouo contractet: sed hic non contractauit: ergo ꝛc. vt. l. tertia. infra rerum amota. ¶ Quero † quod tempus est istud q̄ō datur mulieri. in glos. sunt opini. tene quod erit in arbitrio iudicis. argumen. lege prima. in fine. infra de iure deliberand. ¶ Quero an eoipso † quod vir non prohibuit videatur permittere. Glos. videtur dicere quod sic: quod intelligo si vir sciuit et non prohibuit[b]: alias secus. vt lege qui vas. §. ves

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tare.ſ.de fur.idem ſi res erat quã veriſimiliter mulier credebat virum permiſſurum cõmodare. arg.l. inter omnes.§.recte.ſ.de fur.et inſti.de obli. que ex delic.naſcũ §.placuit.et ibi not. ¶Ultimo nota† q̃ in obligatiõe rem reſtitui ſicut deuenitur ad eſtimationem re non extante: vt.l. in re furtiua. cum ſimilibus.de condi.furt.ita re non apparente[a] vt hic in ter.expreſſius in.l.cum res.ver.item ſi res.ſ. de le.ſ. 8

6 ¶Querit glo.†de quo cauebit.Dic vt in glo. q̃ incipit vt inuentat ſi poſſit:ſed illud quod dicit vel actionem cedat non eſt verum:quia non liberatur cedendo actionem:quia nõ tenetur eo quod habeat actionem:ſed ex ſua culpa tenetur.

1 ☞ Inſtantia iudicij cepta quod non tranſeat in fiſcum.nume.4.

2 Fiſcus quod non ſit heres.

3 Inſtantia cepta cum filio q̃ tranſeat in patrem.

5 Quando ſufficiat iudicem pro parte pronuntiare.

6 Si petit actor totam rem: et in fine iudicij apparet reum poſſidere pro parte iudex pro parte ꝯdemnat et ſententia valet.

7 Habens actionem ad quinquaginta ſi petit centum quod iudicium teneat.

8 Dos quando tota publicari poſſit conſtante matrimonio:et eo ſoluto.

Si bona. [b]Si iudiciũ tenet pro parte:ſufficit pro parte ferri ſententiam. Item in fiſcum non tranſit inſtantia iudicij.hoc dicit. ¶Opp 1
po.q̃ iudiciũ expiret:ſed†inſtãtia trãſeat ad fiſcũ:[c]
c vt.l.ſi eum hominẽ.ſ.de fideiuſſo. et.l.ſeruus.§. de his qui not.infa.et.l.j.C.ſi pen.appel. mora interue. et.ſ.ſi pretor.§.de iudi.Solu.dicit Ja.de are. quod
2 contraria loquuntur in herede:ſed†fiſcus nõ eſt heres vt hic.et probatur in.l.inter eos fideiuſſores. §. fi.ſ.de fideiuſſoribus.et.l.quoties.ſ.de noua.hec ſolutio non placet.ſufficit enim quod in aliquem tranſeant bona vniuerſaliter:vt patet in patre qui occu
3 pat bona filij iure peculij:et†in eum tranſit et tranſfertur inſtantia:vt.l.tam ex contractibus.§.de iudicijs.et.l.ſed.ſi vnius.§.ſi filio. infra de iniuriis. dic
4 †ergo quod ſpeciale eſt in fiſco vt in eum inſtantia non tranſeat:quia ſuos iudices habet. ¶Oppoui.
d quod non ſufficiat[d]iudicem condẽnare pro parte cũ debeat ſententiare ſuper toto:vt.l.in hoc iudicio.§. famil.erciſcun.l.j.C.ſi aduer.rem iudi.ꝛ ibi per ꝓpet.
5 Solu.†quando iudicium ſuper toto tenet:ſuper toto debet pronuntiari:vt in contrarijs:ſed quando tenet pro parte tantum:ſufficit pro parte pronuntiari: 1
6 vt hic. ¶Per hoc dicebam in.q.de facto†petitor petijt rem:in fine apparet conuentum non poſſidere niſi pro parte:iudex pro illa parte eum condemnauit: de alia nihil dixit:puto ſententiam valere: quia pro parte quam non poſſidebat non valet iudicium. vt l.fina.de rei vend.ꝛ ibi Cyn.ꝛ C.de ali.iudi.mutan.
e cau.fa.l.j. ¶Quid ergo dices[e]ſi† ille qui habebat
7 actionem ad quinquaginta petijt centum: an ſufficit iudicem pronuntiare de quinquaginta. Reſpondeo non.vt dicam in.l.prima.C.ſi aduer rem iudic. quia in totum tenet iudicium: licet non totum debeatur.text.eſt in.c.abbate ſane.extra de re iudica. e
lib.vj.ꝛ.l.cum putarem.§.familie erciſcun. ¶Quero dicitur hic quod dos fuit publicata pro parte. q̃ Bartol.in.l.cum pater.§.libertis.de lega. ij. vbi dixit ſi pater ꝛ filius in vno ꝛ eodem inſtrumento obligentur:pater videtur cõſenſiſſe filio.alleg.text.in.l. titius.§.qui.mo.pig.vel hypo.quod pro notabili tenuit Bal.in.l.is qui.ſ.de acqui.here.§.neq; filius et ro exemplum. Gloſſ. dicit in.l.iulia. de vi priuat. ¶Ex hoc nota† quod dos fuit publicata ſoluto matrimonio:quia.l.iulia. de vi priua. non eſt in illis caſibus in quibus poteſt fieri publicatio dotis conſtante matrimo a
nio qui ponũtur in.l.iij.ſ.de bo.dam. ¶Quero qua lege fuerunt publicata omnia bona:dicit glo.in quinq; caſibus qui ponuntur in. l.quinq;.ſ. de bo.dam.glo.non habet neceſſe ſe reſtringere ad illos caſus: quia illa lex loquitur conſtante matrimonio: iſta autem de publicatione que fit ſoluto ma.quo caſu habent locũ oẽs leges que loquũtur de publicatione bonorum:quod eſt notandum.

☞ Compenſatio in actione de dote quod non prohibetur. 1

Mulier contra virum retinet ꝛ compenſat. 2

Pater cedendo actionem cõtra filiũ q̃ non liberatur. 3

Habens actionem de peculio quando poſſit de ea compenſationem ponere. 4

Si filiofamilias. In peculio filij videtur eſſe quicquid mulier debet filio: et ideo b
illud mulier poterit cõpenſare. h.d. Adde ad text.ibi:vtrou debeat.q.d. ipſe res donate ꝛ amote nõ valebãt tñ q̃tũ erat dos:ꝛ ſic pr̃ habebit totũ per cõpẽſationẽ:ꝛ reſiduũ adhuc debebit ſm Ja.de are. ¶Op. C.de rei vxo.act.l.j.§.ſz nec ob ipẽſas. Dicit gl.q̃ iſta lex corrigit hodie:q; prohibita eſt cõpẽſatio in actiõe de dote.idẽ no.ſ.eo.l.j.in gl.ma.ſcz q̃ cõ c
pẽſatio hodie ſit ꝓhibita.ſuũ†no.i multis locis:ꝛ verũ vt dixi. ſ.e.l. rei iud.§.j.quia etiã in actiõe dotis obijcit cõpẽſatio:ſed quicquid ſit poſito quod compenſatio eſſet prohibita: iſta lex nõ corrigitur.nam compenſa

[a] in.l.fi.C.ad macedo.et Jo.andre. in.c.qui tacet.de reg. iu.i mercu.

[a] ¶Re nõ apparẽte. dic idez eſſe ſi appareat tamẽ ſine magna difficultate haberi nõ poſſit vel ꝓpt̃ lõgã abſentiã vel aliã ſilez cãm. l. non lz. in pn.ſ. de ac q̃.re.dom. ꝛ.l.mkta.ſ. de ꝛd.ꝛ de mõ. voluit Cy.ꝛ bal.i l.mr̃.C. de rei ven.

☞ Andreas ꝓmate.

[b] ¶Si bõa. viõ ro. ſin. dccclxxxviij. pañ. i c.q;.¶.pe. ꝛ vlt. col.ũ iudi. vide pañ.in materia cõſi. xxix.col.ij. volu.ij.

[c] ¶Ad fiſcũ an inſtãtia cepta cum laico trãſeat i clericũ.viõ bal. ꝓſi.ccvij.

[d] ☞ Andr. ꝓma. ¶Op.q̃ nõ ſufficiat.Et fac‡ ſimile q̃ habetur in.§.in bonefidei.inſti.de acti.ꝛ vide Bart.in d.l.j.ſi aduer.rem iudi.

☞ Andre. ꝓma. ¶Sufficiat. vide mar.ſili.no tabili.cxxxix.feli.in.c.pe.in.v.col.de excep.

¶Quid ergo dices. Adde tu ꝛ vide Bar.in.l. quivas.in prin.ff.de fur. Pau.de ca.ꝛ ibi dñz Alex.in.l. quidam eſtimauerunt.ſ.ſi cer.peta.

¶ patiẽdo. An patientia habeatur pro traditione. vide Bal. cõsi. cccxlvij. ñ. lib.

b Andreas pomate. ¶ Dic ergo latius. vide pano. in. c. fi. ne prela. vices suas. pano. in. c. nemo, lib. 3 vj. Bo. singu. lxxiij.

c ¶ Singulari. sed an successor tutoris vel iurisdictionis dicat singularis vel vniuersalis: vide Bal. cõsil. lxv. et an successor i ecclesiasticis teneat stare colono: vide Bal. cõsil. xxxvij. j. li. Cal. cõsil. j. de loca. et quid si prelatus recipit pensionem totius locationis p eũdẽ cõ sil. vij. e. ti. p ꝓpet. de ancha. cõsi. cxv. per. d. ¶ Car. cõsi. xliij. xcv.

¶ Que aurẽ 1 dicatur lo locatio ad 2 longũ tempus: vide 3 Cal. cõsil. viij. et de locatione p- 4 lati qñ valeat et quã do successor teneat stare: vide plenissime Ange. cõsi. ccxliij.

tio est prohibita opponi contra mulie a rem agentem actiõe de dote. hic ꝺo permittit mulieri cõuente de dote ob res donatas amotas vel impensas vt cõpensationem opponat. ¶ Cũ ergo sit 4 in fauorẽ mulieris non debet intelligi correctũ per. §. sed nec ob impẽsas s. alleg. cũ sit in fauorẽ mulieris. ꝛhoc verũ si res donate vel amote sunt cõsũpte a viro ita qꝺ vtriq; debeat quãtitas: sed si res extarent: adhuc mulier haberet ꝓretentionem illarum rerum pro dote: per hanc. l. que indistincte loquitur et esset speciale fauore mulieris ꝓtra regulã positam in. l. sub prętextu. C. cõmo. ¶ Nota ergo ex hac. l. 5 quod † mulier contra virum retinet et compensat: et in hoc nulla hodie facta est cõpensationis mutatio. ꝛ hoc tenet hic Ja. de are. ¶ Quero † an pater cedendo actionẽ liberetur. Respõdeo qꝺ non: quia haberet cedere eandem contra seipsum quod cũ non posset fieri: de necessitate fit compẽsatio: ſm Dynum. ¶ Oppo. qꝺ † ille qui habet actionem de peculio nõ põt de ea cõpensationem opponere: vt. l. cũ fun 1 dus. §. seruũ. s. si cer. pe. Solu. illõ est 2 verum qñ pater vel dñs ageret actione propria: secus si peculiari: vt hic vꝺ dicꝺ ꝙ ꝓstabat peculiũ esse soluẽdo.

☞ Actio de dote quod non sit arbitraria.

Maritus tenetur de dolo lata culpa 1 leui. 2

Vir quod possit alienare seruitutes 3 fundo dotali debitas non vtẽdo non tamen patiendo.

Res dotales an sint vere vxoris soluto matrimonio. 4

In quibus casibus debeat fieri distinctio: an res esset eodem modo peritura apud actorem. 5

Maritum. Maritus qui dotem restituit tenetur cauere de dolo ꝛ lata culpa: et contra non restituentem iuratur in litem. hoc dicit. quidam dicũt per istũ

1 §. † actionem de dote esse arbitrariã: b sed non est verum. ideo enim in ea iuratur in litem: quia est bone fidei: vt

2 hic dicitur in glossa. ¶ Quero † de qua culpa teneatur maritus. Glo. ponit opin. veritas est quod tenetur de c dolo lata culpa ꝛ leui: vt dixi plene in l. si mota. s. eodem. ¶ Quero exemplum in quo vir potuit committere culpam constante matrimonio. Glossa dicit si forte cessat vti seruitutibus: ꝛ sic sunt amisse'. hoc non placet Jacobo de are. quia † vir non potest alienare seruitutes fundo dotali debitas. vt. l. lex iulia. alꝭ est. l. iulianus. s. de fundo dota. sed potest sustineri glos. quod nõ potest alienare patiendo: vt ibi. sed non vtendo sic: vt hac glos. not. ꝛ. l. si maritus. s. de fundo dota. argumen. j. de diuer. et tempo. prescript. l. longe. et quod ibi not. ¶ Ultimo hic videtur text. qꝺ ſm iura digestorum † soluto matrimonio res dotales fiunt mulieris. ibi dum text. dicit res nostras ꝛc. sed exponit glossa res nostras. scilicet spe nõ re. ꝛ sic determinat glossa quod etiam soluto matrimonio non sunt res dotales mulieris vere. Jacobus de arena contra g l. in rebus. C. de iure dotium. sed illud est verum hodie: sed tempore istarum legum secus. vt dixi in. l. si mota. s. eodem.

Si post diuortium. Post mortem periculum rerum dotalium spectat ad virum. hoc dicit. ¶ Querit gloss. † an debeat adhiberi distinctio an res dotales essent eodem modo periture penes vxorem vel non. Et iste text. facit qõ non. ibi dum dicit omnimodo ꝛc. in actionibus realibus. dic vt plene no. in. l. item verberatum. §. fi. de rei ven. in personali dic vt not. in. l. quod te. s. si certũ peta. dixi in. l. nemo rem suã. §. j. j. de verbo. obliga.

Si qui dotalium. Vir tenetur pręstare suos fugitiuos sui culpa suis expensis. hoc dicit.

☞ Successor quando teneatur stare colono.

Conductor quod potest dicere se remanere in re cõducta vigore pignoris et non possit expelli a successore quando locator pro obseruatione obligat omnia bona sua.

Si vir. Vxor tenetur stare colono: ꝛ pẽsiones sequentium annorum spectant ad eã: precedentium ad virum. hoc dicit. Adde ad textũ ibi: maritus condemnatus fit. dic colono eo qõ mulier colonum expulit Jaco. de are. ¶ Oppone. C. locati. l. emptorem. et. l. nihil proponitur. §. primo. de legatis primo. Solu. hic in successore ad quem quis cogitur ex necessitate transferre: in contrarijs vero transferebatur ex voluntate. Hanc solutionem ponit glossa in lege diuortio. in glossa magna. ¶ Contra istam solutionem opponitur. supra loca. l. si quis domum. §. primo. Solu. ibi: fructuarius non habebat plenam administrationem respectu iuris dominij. hic maritus plenam administrationem habebat. Circa hanc materiam Jacobus de arena ponit hic vnam distinctionem. et Cynus aliam in lege emptorem. C. locati. Et neuter eorum plene dicit. Dic ergo latius b et sic cum queritur an successor cogatur stare colono: aut loquitur in successore vniuersali: et tunc non est dubium quod tenetur ꝛ cogitur sicut defunctus. vt lege heredem. et lege in omnibus. §. non debeo. infra de regulis iuris. Aut de successore singulari c et tunc aut conductor est constitutum ius in re: et quilibet successor cogitur stare colono. vt. l. prima. §. primo. j. de superficiebus. et. l. j. ꝛ ñ. s. si ager

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ñ.§.si ager vectigalis vel emphyteoti.petatur. Aut a
ei non est constitutum ius in re: et tunc aut successor
non successit in plenum ius: vt missus in possessionē b
causa rei seruande:et cogitur stare colono:vt.l.in vē
ditione.§.j.de bonis auctoritate iudicis possidē.dis. c
a Aut succedit in ius plenum:et tunc[a] aut ex volūtate:
z non cogitur stare colono.vt.l.emptorem.C.locati.
l.et nihil.§.finali.j.de legatis primo. Fallit fauore fi
sci.vt.l.fina.§.penul.j.de iure fisci. Aut successor fuit
ex necessitate.Et tunc aut ille qui locauit non habe-
bat plenam administrationem:vt fructuarius respe 1
ctu iuris dominij:et successor non tenetur stare colo-
no.vt.l.si quis domum.§.primo.ſ.locati. Aut habe
bat plenam administrationem respectu eius cui re-
stituitur postea:et successor tenetur stare colono. vt
l.si tutele.infra de administratio.tutorum. Aut ha- 1
bebat plenam administrationem nomine suo: et tūc
similiter successor in quem transfertur ex necessitate 2
tenetur stare colono:vt hic inuit iste.§. quod mulier
habet necesse stare colono viri: quod sane intelligo: 3
scilicet causatiua necessitate quadā quia cauit mari
to de indemnitate:et per cōsequens de patientia pre
standa colono.sed non vt colono detur exceptio vel
retentio. Nam hoc non est iure cautum: nec ista lex
dicit hoc si inspicias eam in mille annis. ¶Ultimo
b ex predictis[b] habetis notare† quod quando aliquis
2 locat domum vel fundum:et pro obseruatione obli-
gat omnia bona sua quod colonus vel inquilin[9] po
test dicere se remanere in re conducta:iure et vigore
pignoris.et sic successor non poterit eū expellere: q
habet ius in re ſm distinctionem predictam, idem
no.j.de superfi.l.j.§.quod autem.

1 ☞ Mora quod purgetur per oblationem sequen- 1
tem.
2 Maritus quod non tenetur per interitum rei sua cul
pa.
3 Maritus non tenetur de leui culpa post oblationē.

c ¶Emel[c] mora. Oblatio sequēs purgat morā pē
ced entem et eius effectum tollit. h.d.
¶Oppo.et vī q non sit mora postq̄ vir obtulit et mulier accipere noluit. vt
l.mora.§.de vsur. Respondeo q ab initio fuit mora:
1 sed postea † per oblationem sequentem purgatur. d
2 ¶Quero † vtrum libe[illegible]r marit[9] interitu eius rei
interueniente culpa ſ[illegible]. Gloſſ. videtur dicere quod
non.et intelligit hic ſerū decessisse sine dolo z cul-
3 pa mariti:quod intellige de lata culpa. † de leui eñ
non tenetur post oblationem. vt.l.si mora.§.e. et ibi
dixi. ¶Quero vtrum aliis modis mora purgetur.
Dic vt in gloſ.

1 ☞ Extraneus quod nō habeat eadem priuilegia
que habet mulier.

d ¶Si[d] post dimortiū. Licet per-
sona actoris mutetur non tamen mutatur quali-
tas actionis:scilicet respectu cōuenti. h.d. ¶Oppo.supra eodem lege mari-
tū.So.si mutat̄ ꝑsona ex ꝑte rei mutat̄ etiā cōditio
☞ Andreas pomate. ¶Et tunc.Vide Roma.cō-
silio.xxij.
☞ Andreas pomate. ¶Ultimo ex predictis.vide
Raph.cuma.consi.xxij.Lardi.consi.xcv.
¶Semel.refert Paul.de castro. quod Bald. induc-
cit istūtex. ad.q.duo-
actiōis ex parte actoris. vt ibi.sed si rum qui se
mutatur persona ex parte actoris. nō cerunt pa-
contingit mutatio ex parte rei: vt hic. cem et pro
sed bene contingeret mutatio ex par miserūt se
te ipsius actoris. q† heres extraneus non offen-
agens non habet eadem priuilegia q̄ dere sub
mulier.vt.C.de priui.do.l.j.et lege as- pena ta-
siduis.§.exceptis.C.qui po.in pigno. men vnus
habe. primo offē
☞ Maritus quod debeat posse fa- dit alī se-
cere de iure et de facto. cundo vi-
¶Maritus obligatus pure pro vxo- debat q̄
re:an ante eā ſoluat poterit cōpēsare. secūdo of-
Fideiussor pro euictiōe afiq̄s res eum fendēs tā
catur:an et quando possit agere vt li- tum tene-
beretur. ret ad pe-
nam quia
¶Acere. Q̄ vir ab vltima mo-
et vxore po ra nocet cō
test exigere in eius bo- trarū ta-
nis computatur: et illud men deter
dicitur posse facere: q̄ minatur p
dicitur hic in tex.ibi: non videtur face tex.in.l.cū
re posse:et ideo in hoc cōpensatio nul par.§. illi.
la obiciť mulieri.hoc dicit. ¶Que- j.de re.iu.
ro vtrum indistincte maritus dicatur et in.l.j.§.
posse facere id ad quod habet actio- idem ait.j.
nem.Glo.dicit quod sic si debitor est ne quid in
soluendo. vnde requiritur † quod vir lo.publi.z
possit facere de iure et de facto. nam in.c.consti
alias est inanis actio quam inopia de tut[9].de pe
bitoris excludit.vt.l.nam is.§.de do- nis.Joan.
lo.sed Dy.dicit q̄ ēstum ad casum hu- an.in rub.de treu.et pa.in addi.Spe.Bal.Imo.ro.
Paul.de ca.hic cū multis cōcordantijs:de quo p ro.
consi.dxxxiij.et.cclviij.Paul.de cast.consi.lxxiij.per
Aller.consi.cxix.et seq.iiij.vo.et plene per Bald.cō-
silio.lviij.j.volumine.
¶Conuenti.Adde quod Bal.infert ad statutū di-
sponens quod frater non possit facere capi fratrem
pro debito quod si frater cedat actionem suā pro de
bito cessionarius non poterit ipsum facere capi.q̄
limitat paul.de ca.si statutū loquit in rē q̄ dicat pro
debito fratris fratrē capi nō posse.arg.l.aut qui alī.
§.fi.j.q̄ vi aut clā.secus si in ꝑsonā:ſm bal.arg.l.q̄
tale.§.e.et hoc vltimū limitat ro.verū si ex lucrati-
ua.l.apud.§.de autore.j.de do.exce.iūcto.§.si cū le
gitima.e.l.Infert etiā paul.de ca.q̄ si data sunt licē-
tia creditori vt ꝑpria autoritate possit ingredi pos-
ſessionem rei debite vel pignorate quod poterit vti hac licen-
tia cōtra heredē eius:sed q̄d si mulier in instrō do-
tali habeat tale pactū.an sol.matri.poterit vti illa li
cētia nō citato possessore autoritate iudicis: vīd bal.
consi.ccxxxiij.j.volu.an aūt frater fratrem possit ca-
pere propria autoritate et quando portauit eū depi
ctum in scuto.vide Bal.consi.lx.j.libro.

fs

ius.l.eo ipso quod vir cõtra mulierẽ habet actionẽ:dicitur vir sibiipsi semper esse soluendo.vt.l.nesennius. §.fi. de re vxorica.et.l.cũ q̃rebatur.ff. ad legem falci. ¶Querit glo.quid† si maritus est obligatus p vxore pure:an anteq̃ soluat potuerit mulieri cõpensare.Glo.dicit q̃ sic.per.l.si quis mãdato.de nego.gest.In contrarium facit: quia fideiussor non repetit anteq̃ soluat.vt.l.lucius §.manda. Sed ratio diuersitatis patet in.l.indebitũ. §. de condi.indebi.et no.in.d.l.si quis mandato. ¶Ulti.ª Ja de are.inducit hũc fi.in ar.† q̃ fideiussor de euictione anteq̃ res euincatur etiam si stetit per magnum tempus nõ potest agere vt liberetur: quia adhuc obligatus non est:vt hic in fi.huius.l. et quod tenet Ly.in.l.si pro ea.C.manda.

a ¶Ultimo Idẽ tz Io. an.in add. ad spe.i ti. de iudi.in iij. parte. §. spãlia. i addi.q̃ inci. Joã.de pronosco. Bal.in.l.j. C.de fide iuss.idẽ tenent Moderni.

b ¶Extraneus. Sz q̃d si sit dubiũ:an fuerit stipulatus incõtinẽti vel ex interuallo pro extraneo tñ sint alique cõiecture.vide Bal.cõ si.xlij.j.vo. Andreas Pomate.

c ¶Nupta. vide Alex. p̃silio. vij. volu.ij.

1 ☞Actio de dote q̃ sit nata ante solutum matrimonium spe.

2 Stipulari dotẽ incontinenti patrem q̃ dicat.Et sic quomodo dicatur facta stipulatio incontinenti.et nu.5.

3 Ratio quare pater possit ante contractum matrimoniũ et post statim sibi dotem stipulari extraneus vero non.

4 Pater sicut non potest dirimere sponsalia quod etiam non potest inuita filia dotem stipulari.

QDotes. Pater appropriat sibi actionem de dote sũte matrimoniũ stipulet vel post tẽpore traditionis:alʒ secus nisi filia ei p̃sentiat.h.d.

1 ¶Opp.† q̃ actio de dote non est nata ante matrimoniũ solutũ. vt.l.in rebus.§.j.C.de iure dotium. dixi.in.l. si constante.§.j.eodẽ.si non est ergo nõ potest stipulando in se transferre dotem:dico q̃ transfert in se stipulando: scilicet spẽ actionis de dote. ¶Opp. 1
C.de iure dotium.l.auia. Solu.pater 2
stipulando appropriat sibi actionem de dote:vt hic, secꝰ pascisecẽdo quãq̃ 3
incontinenti:vt ratio ibi patet: licet in extraneo sit secus. ¶Quero hic dici- 4
tur† patrem debere stipulari incontinenti:qualiter debet intelligi. Breuit: c
aut dat dotem pater:aut extraneus.
primo casu aut ante matrimonium cõ 1
tractum:et tunc semper dicitur incontinenti siue p̃cesserit promissio de dote danda siue non:vt hic.inver.plane. Si post matrimonium contractum:et tũc aut nulla promissio precessit de dote danda.et tunc dicitur incontinenti 2
tempore traditionis: vt hac.l.in pan. aut precessit de dote danda:et tunc debet intelligi incontinenti tempore promissionis: alʒ autem quereretur ius filio.vt.C.de rei vxo.acti.§.accedit.et.C.de pact.conuen.l.ex morte.secundũ Dyn. quod intellige verum si promissio fuit facta tempore matrimonij vel post.nam si ante totum tempꝰ ante matrimonium dicitur incontinenti. vt supra dixi.
b ¶Si vero dotat extraneus si nulla precessit promissio:dicitur incõtinenti tempore traditionis. vt.C.de rei vxo.actio.§.accedit.si vero precesserit promissio: dicitur incontinenti tempore promissionis: siue fuerit facta ante matrimonium vel post. vt.l.ex morte. C.de pac.conuen.et no.in dicto.§.accedit. Idem dico si tempore promissionis apponatur pactum de prouisione sibi facienda de dote restituenda. argu. l.modestinus.infra de solut. ¶Quero que est ratio† quod pater ante matrimonium potest quãdocunq̃ stipulari licet promiserit ante: extraneus vero non. Gloss.dicit quia ante matrimonium filia nullum ius habet in dote:vt hic in vlti.gloss.sed certe illa eadem ratio videtur in extraneo.vt.l.si extraneꝰ. supra de condi.ob.cau. Sed ratio est: quia pater ante matrimonium contractum potest sponsalia a muliere contracta dissoluere: quod fieri potest. vt lege prima.C.de spon.et sic est in eius potestate ne matrimonium contrahatur.merito est in eius potestate stipulari dotem:sed in potestate extranei non est dirimere sponsalia:eodem modo nec stipulari dotẽ; sed post contractum matrimonium in neutrius potestate est illud dissoluere inuita muliere. C. de repud.lege dissentientis cum lege sequenti. Et hanc rationem ponit tex.in lege adoptiuum. §.primo. supra de iure dotium. Et per hoc dico† quod si de iure 4
canonico pater non potest dirimere sponsalia:quod etiam non potest dotem stipulari inuita filia sua. ¶Oppone.infra eodem lege post dotem. Solut. i.lud contrarium est quod istam legem reddit difficilem.dic vt ibi. ¶Ultimo scias† quod hic nõ cadit illa expositio quam quidam faciunt quod incontinẽti dicatur fieri quicquid fit constante matrimonio. vt gloss.dicit quod plene examinaui in.l.turisgentium. versi.vt puta post diuortium.ff.de pactis.

SSi quis. Si extraneus stipulatur dotem solutio facta vxori maritum non liberat.hoc dicit.

☞Mulier nupta sedo q̃ habeat priuilegia dotis. Dos quod sit necessaria etiam ad sustinenda onera matrimonij sicut ad mulierem maritandam.

Quod quis non possit petere id quod exactum cogeretur restituere.

4 Maritus an possit soluto matrimonio dotem exigere vel lucretur interusurium medij temporis.

NNupta. ¶Op.C.de diuor.l. pen. Sol.intellige q̃ hic dicit sine culpa sua. ¶†Quero an ista mulier habeat priuilegiũ actiõis de dote. Ja.de are.dicit simplr q̃ sic. In contrarũ facit.ff.e.l.j.nã postq̃ est nupta cessat rõ cõcedendoꝝ priuilegioꝝ muliери.concedebant enim propter eam maritandam. Sed Ja.de are.dicit et bene quod dos non solum est necessaria † ad maritãdam mulierem:sed etiam ad sustinenda onera matrimonij.pro hoc est casus in.l.assiduis.§.excep.C.qui po-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ti pignꝰ habe.ꝛ.l etiam.s.eo. vbi filꝰ pumi matrimonij habent priuilegium: ergo multomagis ipsa mulier.quod no.

2 **Quoties.** [a]Non † pōt quis petere q exactū
3 cogetur reddere:sed satis est de-
4 bitorem liberare.h.d. ¶Quero vtrū † maritus possit soluto matrimonio dotē exigere vt lucretur interusurijs medij temporis qō olim tenebatur restituere annua bima trima die:hodie post annuz.Rñdeo vt dicam.j.eo.l.si socer.§.lucius.

1 ☞ Fiscus tenetur ad dotē pro ea parte pro qua bona mariti sunt publicata.

2 Vir quod sit liberatus pro ea parte pro qua fiscus tenetur.

3 Dotem remissam pacto pater non exigit soluto matrimonio.

4 Soluto matrimonio quando vir possit dotem petere.

5 Dos non potest esse sine matrimonio instāti vel preterito.

6 Actio iudicati q consolidetur in filiam post mortē patris sicut actio de dote.

7 Actio quando fiat ad heredes transitoria per sententiam.

8 Pater et filia in dote quod non habeantur vt duo rei.

9 Heres patris q cogatur dotare filiam.

10 Consentiens alicui quando videatur consentire heredi eius.

11 Per exactionez dotis factam a patre an permaturius consolidationis filie.

12 Si conditio vnius ex institutis pro parte pendet an alij possint interim insolidum agere vel conueniri.

13 Fructus q augeant dotem. Et qō iuris est in dote idem sit in fructibus.

14 Dos q sit quid vniuersale ꝛ augetur a fructibus.

15 Fructus dotis quod non sint dos.

16 Legata facta seruis dotalibus quando sint viri et quando mulieris.

1 **Imarito.** †Pro qua parte bo-
b na mariti publicant pro ea parte ad dotē fiscꝰ b tenetur. h. d. ¶Opp. ille ad quē bona peruenerūt nō tenet creditoribꝰ.vt.l.mulier bona. 8 s. de iure do.ꝛ.C.de heredi.vel act.ven.l.j.ꝛ.ij.Sol. hic bona mulieris peruenerūt ad fiscum iure cuiusdam successionis:in contrarijs peruenerunt ex contractu:fm Dyn.vt.l.iij.§.cum ex causa.de iu.fis.Vel dic q hic bona peruenerunt ad aliquem ex dispositione legis:in contrarijs autem ex dispositione hominis.facit l.j.de bono.pos.ꝛ.l. princeps bona.j.de
c ver.sig.¶Opp.de.l.si debitor.C.de sentē.pa. Sol. ibi fuit publicata certa res:hic quarta pars bonoꝝ. vel melius ibi fuit restitutus ad certas res hic in qr
2 ta parte bonoꝝ fuit facta publicatio.¶Quero † an vir sit ipso iure liberatus p ea parte q peruenit ad 9 fiscum.veritas est q sic.vt.l.si debitou deportato.j. de fideiuſ.lz.quedā glo.dicat cōtrariū. qō examina d ui plene in.l.vbicūqz.j.de fideiuſ. vbi dicit quod nō tenetur ciuiliter:sed remanet naturalis: sed in.l.fin. j.de duo.re.dubitat.

3 **Si pater.** †Dotem sub pacto remissam pater nō exigit soluto matrimo.h.d. ¶Opp. q: solutione eius qō debetur tollitur omnis obligatio.vt.j.eo.l.fi.§. si vir. et.s.de iur.do.l.vir ab eo. Solu.hic dos fuit remissa pacto: ibi acceptilatione q vicem solutionis obtinet. fm Dy.ꝛ Ja. de are.q solutio an vera sit dicā in.l.fi.§.si vir.j.eo.¶Oppo.pactū factū viu trāsit ad heredē etꝰ. vt l.si pactū.de pba. So.hic pactū fuit psonale:dicit em̄ nec a se tm̄ peteret. ¶Opp.q soluto matrimonio vir nō pōt petere dotē.vt.s.l. pri.in fi.So. 4 intelligeꝝ † q hic matrimoniū consta bat mortuo socero: vel si erat solutuz fuit interpositū pactū de dote lucrāda:fm glo.Sed illa sol.vlti.non congruit litere q dicit ista quoqz pecunia in dotē erit † cū nō posset esse dos sine mrimonio:nisi sustinēdo dicas sine mrimonio.s.instāti vel p̄terito:sic ergo habes q si post matrimonium soluatur viro qui dz dotē lucrari dicitur illa pecunia dotis fieri.ꝛ vt dotem eam lucrari.

Si volūtate. †Actio iudicati post mortē patris cōsolidat in persona filie si 7 cut actio de dote.h. d. ¶† Opp.qō per sniam actio efficitur transitoria ad hr̄des.vt.l.q̄ libertin⁹. §.sed si iā j.de ope.lib.Solu.aliud in operis libertorum:vt ibi:aliud in dote:vt hic. Dyn.assignat rōnē:q: ibi viuo patre nulla actio filie cōpetebat ꝛ sic p sentētiā nihil sibi auferet. hic viuo patre actio q̄ filie competebat de dote erat cōmunis cū filia ꝛ sic nec ipa sniam:nec actio:nec litis p̄testatio impedit in filiā cōsolidari p̄e mortuo.¶Op.ad doc.j.de duo.re.l.ex duob⁹. Sol.materia duoꝝ reoꝝ nihil hz cōe cū ista. 8 † nā pater ꝛ filia nō habentur vt duo rei.vt.l.ij.§.ite si volūtate.s.e.ꝛ.l. nō solū.¶Opp.de.l.sicut.§.si debitou. s.q.mo.pig.vel hypo.sol.vb: qui cōsentit debitou videtur cōsentire heredi eius:ergo hec filia que cōsentit patri videtur consentire heredi patris. Glo.nō sol.Dy.dicit q in eodē statu est ibi a quocunqz res vendatur: ꝛ c persona heredis non variatur:hic secus: quia pater tenetur filiam dotare: non heres eius.ita dicit Dynus.tenet ergo Dynus quod † heres patris 9 non cogitur dotare filiam: quod no d ta. „ Contrarium ° notat ipse idem in.l.in insulam.in principio.j. eodem quod est verus vt dicā.j.e.l. post dotem. Contrariū † ergo solue.quando 10

~ Andr.po. a ¶Quoties. Declara iſtuz §.vt p bar. in.l.ita stipulatus.in l.q.ff.de ſ. obli.

b ¶Fiscus. pau. de ca. hic refert bar.i.l.res §.res q̄.j.ō iu.fis.dicētē q̄ bonis cōſcatis si cōparet mulier vel alr̄ creditor cum instrumento qō non debēt cōpelli ad dādum libellū ꝛ p cedendum ordinarie coā iudice fiscali imo ſummarie dz eis ſolui per officiales camere viſo de iuribus eoruz ſine alio iudicio et ſine a.ita ſnia diffinitiua qō ppetuo dicit mēti tenē dū eē.

~ Andr.po. ¶Si debitor. Vide imo.conſi. xxxv.

~ Andr.po. ¶Cōtrariuz. Vide Felex.cōſi. cxxxiij.volu.ij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Fructus. an possint in sniam deduci si petiti non sunt: z an sup fructib⁹ sufficiat generalis libellus et gñalia snia. vide p Ly. in l. certū. C. de rei vē. z in l. cū ppua. C. si qs alte. vel sibi. z ibi p Bal. per Inn. et Cano. i. c. sign. ficātib⁹. de li. ob. z in c. gratū. z in c. accedēs. ō. resti. spo. et in c. certificari. de sepul. et in c. tanta. de excess. plā. z in c. ij. de or. cog. per bar. in l. et diuerso. C. de rei vē. p eūdem et Woder. in l. j. §. ō. edē. p bal. in l. C. si secū. nup. p. d. ō Ro. cōclusio. iij. ang. in l. si filiꝰ. §. j. de ver. ob. vnū dixit Angel. qō iudex nō pōt cōdēnare ad fructꝰ pciēdos p sniam. alē. l. j. post ōn. §. de vsu. z est gl. in l. iul. §. j. ver. res iudicata. §. de rei ven. z idez Ange. in l. vbi. et ibi Alex. j. de verb. ob. p Alex. cōsi. xcij. ij. vol.

a Andr. po.

b ¶ Et tūc. Vide imo. consi. cij. in vj. co. z se.

quis videtur alteri consentire ex voluntate videtur cōsentire heredi eiꝰ: vt in cōtrario: secus si cōsentit ex necessitate: quia tunc nō videtur cōsentire heredi. sic cessat ratio inferende necessitatis in heredē que tñ erat in defuncto: vt hic. 11 ¶ Quero † cū nec p cōtestationē nec p sniam perimatur filie ius cōsolidationis: an saltē perimat p exactionē a patre factā. Dyn. tāgit in. d. l. in insulā. z nil alē. Ter. est in l. ij. C. de bo. que libe. z l. fina. C. cō munia vtriusq; iud. z dicit ibi p Ly. ¶ Vltu. scias qō est quedā glo. j. ad l. falcid. l. pater filiam. in pun. que videtur huic text. contradicere: sed dic vt ibi dicam.

Cum patri. Quatenus solutum est mulieri catenus vir al' coheredibus suis non repetit. h. d. ¶ Oppo. j. de heredi. inst. l. suus quoq;. Solu. intelligas ista secundam distinctionem illius legis. ¶ Oppo. de. l. si maritus. §. fami. erciscunde. Sol. intelligas qō hic matrimonium erat solutū: ibi nō. ¶ Vltimo iste. §. facit ad questionem notabi. in l. ij. §. si pars heredi. peta. vi 12 delicet † an pendēte conditione vnius ex institutis pro parte alij possint interim insolidum agere vel conueniri: et hic videtur casus quod non nisi p parte pro qua instituti sunt pure. qō dixi in. l. plane. §. si conuenti. j. de legatis primo. Sed quero tenedo hoc qualiter consuleretur vxori ad dotem pendente conditione. Dyn. tangit in l. si constante. §. eodem. §. primo. qō facit dari curatorem bonis: per. l. si diu. j. qui. ex cau. in possessione. z. l. j. de cura. bo. dā. z. l. si quis instituatur. de here. institu.

Si fundum. Fructus a augent dotē. † et ideo qō iuris est in dote erit et in fructibus. h. d. Et per istum dict. §. cod. 14 super rubric. quod † dos est quid vni

a ē. fale. quia augetur fructibus sicut hereditas. vt hic probatur in. l. quod dicatur j. titu. proxi. ¶ Oppo. C. de posi. l. iij. Solut. ibi quando fructus debent peti officio iudicis. hic autez principaliter petuntur actione de do. 15 te licet † fructus non sint dos ita dicit glos. quod intelligo sicut res hereditarie non sunt hereditas. vt. l. ij. §. de rerum diui. ita fructus non sunt dos nec aliqua res dotalis est dos cum dos sit quid. vniuersale. vt §. dixi. sed fructus sunt dotis seu dotales. Oppo. j. de verbo. obliga. l. iulianus. §. j. Dicit glos. tu dic vt ibi sed illa nihil habet facere cū ista quia ibi loquitur quando dos est soluta perfecte sed in re deficit aliquod ius. hic quando dos nō est perfecte soluta. et de ista materia habes in. l. eleganter. §. non solū. §. de dolo. z per Lyn. C. ad exhiben. l. exhibitionis. 16 ¶ Quero nūquid legata facta seruis dotalib⁹ † debeantur mulieri. glos. z Dyn. dicunt: q; debet institui cuius contemplatione sit relictum z bene. sed quid in dubio dic vt dixi in. l. aditio. de acqui. heredi. sm Dy. quod no.

Si prior maritus. Qui promittit quod debet intelligitur de debito cuz effectu. h. d. ¶ Oppo. j. de re iudi. l. ne semmus. et de excep. do. l. pure. §. si cū. Glos. soluit mirabiliter aut maritus promittit simpliciter quod debet z intelligitur cum effectu deducto ne egeat vt hic. Aut promisit centum que debet et sic quantitatem expressam z tunc b conueniet in solidum: vt in contrario ar. l. eum qui. §. si mulier. §. de iureiur. idem' no. in dicta l. nesemmus. Idē Azo in summa solu. mat. z videtur tex. in. l. meuio. §. a me j. de leg. ij. ¶ Querit glo. quid si post hanc promissionem vir efficiatur non soluendo. Respondeo periculum est mariti sm distinctionem que ponitur in l. si extraneus. §. de iu. do.

1 Mulierum genus auaritissimum.

2 Adhibitus a muliere ad stipulandum dotem qñ videatur adhibitus vt minister vel animo donandi.

3 Si est adhibitus a muliere ad stipulandum animo donandi an poterit mulier donationem reuocare z que donatio dicatur etiam quando est facta mentio mortis.

4 Donatio quando arguatur ex cursu temporis. et numero. z.

5 Donatio quod non presumatur ratione sanguinis sed consensus sic.

6 Donatio quando presumatur vicissim facta.

7 Donatio qñ presumatur ex modo vel genere.

8 Consentire quando quis videatur adeundo.

9 Aditio quando habeat vim solutionis.

10 Maritus an habeat beneficium ne conueniatur vltra qz facere possit. quādo aliquis fuit adhibit⁹ ad stipulandum.

11 Si stipulor dari adiuncto an presumatur animo donandi.

12 Si stipulor emo vel cōtrahō noie tertij an in dubio videar donare ipsi tertio. z ibi quid in ascendēt⁹. et quid in extraneo z descendentibus.

13 Si consentio vt obliges rem meam quod non videtur animo donandi. z potero agere vt tuas.

14 Si cōsentio tibi vendēti rē meā an videar cōsentire ad hoc donā di z sic qñ cōsensus inducat donationē.

15 Consentiens donanti rē suā qō videatur donare.

16 Consentiendo alienanti rem suam quando dicatur donare remittiue.

17 Si consentio alienationi rei mihi obligate licet presumatur remissio pignoris nō tamen de debito pre

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sumitur donatio.

18 Consentire quod non videatur absens ꝛ ignorans.

19 Absens sciens ly non sit presens in casibus in quib⁹ cogeretur consentire: presumitur consentire.

20 Presens sciens et intelligens quãdo presumatur cõsentire. et nu. 22.

21 Tacere est medium inter consentire et dissentire.

23 Coniunctio que in se habet reuerentiam in tacente presente facit presumi dissensum.

24 Si aliquis intrat possessionem meam vel accipiat de rebus meis me presente et tacente quando presumar consentire.

25 Scientia superueniens ex postfacto quãdo arguat consensum remissiue.

26 Subscribens quando videatur consentire.

27 Sigillans quod videatur consentire.

* **De dotis.** Ista est pulchra l. et habet materiã quotidianam et subtilem et pessime examinatam. ꝛ hoc dicit secundum lectu. quã teneo. Adhibitus ad stipulandum partem dotis animo donandi videtur adhibitus: et si b maritus mulieri est heres ei tenebitur: etiam si hereditas soluendo non fuerit. hoc dicit. Primo ponit thema. Secundo respondet ad questionem. Tertio respondet cuidam tacite obiectioni: secunda ibi nihilomin⁹. tertia ibi nec ad rem pertinere. In text. ibi compensasse. i. deest actionem confudisse. ¶ Oppo. isti adhibiti videntur adhibiti: vt procuratores. vt. l. mulier. §. finali. alias est. l. si mulier de suo. ff. de iure do. ergo non possunt illum heredem conuenire: quia si esset exactum ei restitueretur. vt. l. idemq. §. si cui. ff. manda. debet ergo heres tueri se exceptiõe dolo facis. Gloss. respon. quod animo donandi facit et constat. als presumeretur vt procurator: ‡ cum auarissimum sit genus mulierum. et ita dicit glos. quam vide et incipit animo donandi. ꝛc. vsq; ibi nisi et ibi dimitte. Et assume ibi et ita locum habet. ꝛc. et illa cõmuniter tenetur. sed diuinare est. quod mihi displicet. quia nõ est vera lec. dic ergo quod hic isti fue a runt ad stipulandam partem dotis adhibiti: ideo videntur animo donandi adhibiti. In contrario vero ad totam dotem stipulandam fuerũt adhibiti: ideo non presumitur donatio. sed potest etiam esse alia p̃ sumptio. modo quando mulier vult alium adhiberi ad totam dotem stipulandam tunc est propter honestatem quia mulier non vult ascribi in instrumento. vt. l. pupillus. §. sane. de auto. tuto. et. l. optimam. C. de contrahen. et cõmit. stip. Sed quando partem stipulatur et ad partes alias adhibet alios cessat ista presumptio honestatis: cum voluerit stipulari: qa sicut partem stipulatur in sua persona: ita et in totum p̃ otuisset reiecta causa honestatis. Idem dico si partem non stipulatur sed alium adhibet ad partem stipulandã. ¶ Preterea prout potuit sine stipulatione in parte stare: ita et in toto. et hoc probat. l. ij. C. de iure do. ꝛ. l. cũ propria. C. si quis alte. vel sibi.

2 ¶ Opp. ‡ de. l. maritus. §. fi. ff. de pa. do. glos. dicit qõd ibi animo donandi fuit adhibitus et cõstabat. Istũ est diuinare et mihi displicet. Sed respondeo q̃ ibi fuerunt adhibiti ad stipulandum dotem in vno casu in alio non. ideo presumitur donatio vt ibi. secus

* pro concor. Aduerte qñ presens est et tacens in actibus filij videtur q̃ pater presumatur consentire: ita Bar. in. l. si filius. ff. de tuto. Sed do. Alex. ibi alleg. Bar. tenere contrarium in hac. l. que dotis. co. fi. Tu dic quod non contradicit Bar. Nam in. d. col. fi. non loqr Bar. si fuissent adhibiti ad stipulandum in in munere omnez casum. vt. l. mulier. §. fi. als est publico aut l. si mulier de suo. ff. de iure do. et. l. cũ tantate ꝛ quis decedẽs. §. nuptura. j. de leg. iij. vtilitate p Tene ergo si constat quod animo donandi esset adhibitus stamus certo: si nõ apparet. tũc aut est adhibitus ad uato vt est stipulandum partem[a] dotis aut totũ. in tutela: vt vidistis et rationẽ assignaui. ¶ Ulterius oppo. ‡ posito q̃ adhibitus videatur animo donandi. ipsa tamẽ mulier potest donationem ipsam reuocare. vt. l. seia. in fi. de dote prelega. Huius timore contrarij glos. dicit qõ potest intelligi ista. l. q̃ fuit adhibit⁹ causa mortis. [b] quod i dubio presumitur. non. ob. l. seia. q: fateor q̃ potest reuocare expresse vt ibi fuit: hic non expresse reuocauit. et sic glos. dicit hic. Et glo. expressius ponit istam opini. que

* Partem. pe. de ancha. cõsi. xxij. cõsuluit nepotes mulieris adhibitos ad stipulãdũ dotẽ pro se ꝛ eorũ heredibus censeri adhibitos vt donatarios. et cõsilio. cccxv. tenet fratres adhibitos ad stipulãdum dotem sororis q̃ renuntiauit hereditati paterne et fraterne cẽseri adhibitos vt ministros. de quo vide et Bar. cõsi. cxxvij. incip. quidam fratres.

¶ Causa mortis. an in dubio dñatio sit censenda cã mortis et ad primã limitationẽ Alex. vide ro. consi. ccxxix. et vide Bal. consi. cvij. lib. j. et circa sextã limitationẽ Ale. inquantũ reprehendit Pau. de cast. qõ donatio omniũ bonorũ valet saltem in presentibus dic quod contrarium consuluit Ang. consi. clxxix. et quod donatio que non potest valere in vim donationis inter viuos valeat in vim donationis causa mortis etiam si dictum esset quod non posset reuocari nisi in duobus casibus consuluit Bald. consilio. cccvj. libr. primo. et quod cum in donatione vbi fit mentio mortis et sunt illa verba perpetuo non cõtrauenire quod propter hoc non desinit esse donatio causa mortis tenuit Bald. allega. consilio. cvij. et Angel. consilio. cclij. vbi dicit Ray. tenere gloss. in lege si alienam. et Bald. allega. consilio. cccvj. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quo ad septimam limitationem Alexan. vide Bal. consilio. cxxxviij. libro primo. et. cccclj lib. iij. et consilio. cxcv. lib. ij. et vide et melius. consilio. cclxiij. eodem libro. quod ista donatio et quo ad vltimam limitationem vide Bald. allega. consilio. ccvj. et. xlix. ij. colum. j. volu.

Andreas Pomate.

a ¶ Etiam stamus. vt de Alexã. consi. xviij. incipi. circa primuz. in princ. in j. volu.

b ¶ Procula. Adde post Alexand. Ro. consil. ccccxvij. vbi refert dominum Dionysium de perusio pceptorem suum secutum fuisse Bal. in dicto consilio. allega. per Alex. et dicit nõ bene considerasse. l. cuz quidã. ff. vsur. subdens ipse quod sivir b staret toto tẽpore durantis matrimonij. qz non ipeteret interesse quod videtur tacite remisisse per text. iuncta gl. in ff. bovsuras. in. l. vir vsuras. ff. de vsu. ꝯ all. l. cũ opz. ff. si res. C. de bo. ꝯ lib. et dicit mirari qz bal. fuerit incogn. 7

Andr. Poma. ¶ Procula. de intellectu huius. l. vide Alex. consi. lvj. in. ij. colũ. in. iiij. volu.

c ¶ Fauore dotis. Adde tu qz hanc sol. Bart. sequit do. meus Sozi. in consilio suo mihi. cxxxix. in. iij. vo. qz nõ habet cõiter in col. x. ver. ad secũdam rationẽ. Et consi. inci. dñs labia mea aperiat ꝛc. ff. scriptus insignis doctor. et mihi frater.

fuit Otto. in. l. cum maritus in fine. supra de pac. do. Dicit ne bene ista glo. Et certe nec ad istam legez. nec ad. l. cõtrariam bene dicit. qz donatio causa mortis defalcatur vt. l. in donationibus. C. ad. l. falci. et. l. j. ff. si quis ex mortis. j. quorum leg. Si defalcatur ergo apparet quod heres nõ tenetur vltra vires hereditarias: sz hic tex. dicit qz vltra vires hereditarias. ergo ista lectu. non est bona quantũ ad hanc. l. quod presumatur donatio causa mortis. Ad. l. seia. de do. prele. Respõdeo quod fuit facta mentio mortis. ideo presumitur causa mortis. ¶ Sed contra istud oppo. et est difficile contrarium de. l. cum maritus. in fi. ff. de pac. do. vbi fuit facta mentio mortis: et tamen est inter viuos: nescio quid dicã. dic quod ibi fuit actum quod inter viuos esset vel ibi presumitur propter duos actus. vnus est quia fuit pacta mulier fri suo. deinde alij fuit stipulatus. secz si vno actu. vt dicta lege seia. de do. preleg. Sed istud dubitando dico. nam habes quod si apparet animo donandi stamus certo: si cã mortis vel inter viuos etiam stamus certo. Aut dubitatur et tunc si est facta mentio mortis presumitur quod causa mortis vt hic. nisi duo actus interueniant vt dixi. Aut non est facta mẽtio mortis: et tunc presumitur inter viuos. vt. l. supra allega. ¶ Oppo. de. l. procula. supra de proba. Gloss. dicit 6 quod est verũ nisi ratio tẽporis aliud inducat. et vide glo. ibi nisi aliud. ꝛc. et sic gl. tenet quod sola ratio temporis facit presumi donationem. dicit ne bene. Certe non quia non sufficit solus cursus temporis. Ideo dic. quandoqz quis allegat titulum et cursum temporis: et illud an sufficiat. dic vt dixi in lege si certis annis. C. de pac. et. l. c cum de in rem verso. supra ff. vsur. vbi tetigi de dote: et in questione quam disputaui de illa que fuit ad maritum cum magna dote. Aliquando allegatur cursus temporis tantũ: et tunc si esset tantus cursus qui sufficeret ad prescriptionem tunc non est dubium. Si non est sufficiens: tunc solus cursus temporis non inducit presumptionem liberationis. vt. l. libertis. in. ij. §. j. ff. de alimen. leg. fallit in. d. l. procula. qz ibi plura interuenerũt. vt per gl. in. d. l. libertis. §. j. Fallit etiam in debito od. o si lucri. vt. l. cum post. in princ. ff. de iure do. et. l. cum qdã. §. j. ff. de vsu. ꝛ. C. ꝯ vsu. l. aduersus. Et ita debes intelligere illam exceptionem. Et aduerte qz non cadit ad. l. sed ad regulam generaliter formatam q in dubio non presumitur animo donandi. ¶ Oppo. de l. si seruus cõmunis. §. j. de dona. inter vi. et vro. Solu. illud est verum nisi ratio sanguinis aliud inducat. et vide glos. ibi sanguinis. Simile m glo. habes in. l. vtrũ. j. de do. inter vi. et vro. dicit ne bñ ista glo Certe non. quia. l. si seruus cõmunis. §. primo. nõ dicit quod ratio sanguinis facit presumi donationem: sed dicit quod facit presumi consensum qui inducit donationem. et hoc dicit glo. in lege qui patitur. supra man. sed in casu legis contrarie ille consensus in quocunqz extraneo facit presumi donationem. vt. l. in edibus. in fine. infra de dona. vnde ibi fecit ratio sanguinis presumi consensum istum. Et sic ista glo. quantum ad. l. illam non bene dicit. sed ad. l. istam pcius dicit. scilicet quod ratione sanguinis presumatur in dote animus donandi. nam non est verum: vt in matre probatur in. l. si mulier de suo. ff. de iure do. Item in patre non presumitur. vt. l. post dotem. Fm lec. By. Item in fratre non presumitur. vt. l. cum qs. §. nuptura. j. de lega. iij. etiã fm opi. glo. et est casus contra illam glo. in. l. cum maritus. in fi. ff. de pa. do. Fm quod glo. intelligit et sic glo. male dicit. In vno tamen reperio quod bene dicit quando ascendens adhibet aliquem ex descendentibus vt mater filiã et pater filium. tunc enim in dubio presumitur animum donandi. et pro hoc. l. donationes. §. species. j. de dona. et. l. si. eodem titulo. ¶ Oppo. de. l. si vero non remunerandi. §. idem papi. ff. manda. Gloss. solu. it † per rationem quod vicissim presumitur donatio. dicit ne bene ista gl. Et dico quod bene dicit in casibus extraneus ille uus legis quia in dote est speciale quod non presumatur donatio si mihi mulieri donasti et te adhibeo vt stipulẽris. vt. l. idẽ qz. §. si cui. ff. man. et q hoc sit verum est casus in. l. post dotem. j. eo. Fm lec. By. Sed ad illam potest responderi qõ pater non videtur donare: sed ad. l. idemqz. §. si cui. non videtur dari responsum. ¶ Oppo. de. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. acti. solut. ibi fauore dotis est: quia illa causa respicit pietatem. vt lege cũ is. §. penul. ff. de condi. inde. ¶ Oppo. de. l. omnino. j. ff. de iu. Sol. illud est verum in modicis. et ideo do vnam regulam quã dat iurisconsultus in. l. vtrum. ff. de dona. inter vi. et vro. † qõ in dubio non presumitur donatio nisi ex modo vel genere alius inducatur vel presumatur. declaro ex modo intelligo. idest cursu temporis ex gestu negotij. vt lege procula. supra de pba. et hac. l. cum si. Fm lec. quam teneo in. l. falsus. §. si factum. j. de fur. et quod not. in. l. qua ratione. §. fin. de acquir. re. do. et quod not. in. l. ij. in fin. ff. ad. l. rhodiã de iac. ¶ Sequitur vel ex genere. potest duob9 mo

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dis intelligi ex genere.ſ.rei vt modica vel parua.vt a l.omnino.ꝛ.l.quod dicitur.j.iuu.j.Item ex genere.ſ. cauſe p:opter quam da tur vel remittitur vt ſi cauſa eſt que reſpiciat pietatem vel reſpiciat lucrum odio ſum vel in alijs cauſis in glo.ſpecificatis. vt.l.ſed ſi ego.in fi.ſ.ad velle.ꝛ ſic põt intelligi omnis caſus q̃ ponit in.d.l.ſi vero nõ remunerandi.§.idẽ papm.ſ. a
8 man. ¶Uemo ad alias glo.dicitur hic † q̃ adeũdo
9 videtur compenſare.contra.aditio † nõ habetur pro ſolutione in dãnũ heredis. vt.l. viãn⁹ ij. de fideiuſ. alʒ eſt.l.ſi debitor.ꝛ qõ no.in.l.ſi ſocer.in prin.j. eo. Rñ.q̃ hic iſta ſucceſſio nõ habet vim ſolutionis.ſed actio habetur pro cõfuſa.ꝛ ideo heres tenetur iſtis ſtipulatoribus ſicut quilibet extraneus ꝛ ppter hoc dico meliorem expoſitionem ſm Jac.de are. in tex. qõ gloſ.teneatur per.ll.quas allegat videtur dicere q̃ habeat vim ſolutionis .q̃ nõ eſt verũ. ¶Dicitur hic q̃ tenetur inſolidũ creditoribus.cõtra de.l.j.§.ſi is qui.j.ad trebel.ꝛ.l. in ratione.§. qõ vulgo. j.ad.l. falc.Solu.glo.q̃ vſq̃ ad vires hereditatis tenetur legatarijs:ꝛ creditoribus inſolidũ ſm iſta tẽpora. hodie diſtinguitur aut fecit inuentariũ vel nõ.quia tunc hodie tenetur legatarijs inſolidũ per auten .ſz
10 cum teſtator.C.ad.l.fal. ¶Quero an † maritus habeat beneficium ne cõueniatur nu ſi inquantum facere poteſt.Glo.dicit q̃ ſic.dicit ne bene glo' Certe ſic intelligendo q̃ fuerunt adhibiti ad ſtipulandũ partem dotis ſimpliciter: ſecus ſi ad certam partẽ ſpecificatam.vt no.gloſ.in ver.ſuſpectũ.ſ.eo.l.ij.et
11 ſ.l.proxi. ¶Quero iſta lex loquitur quandoq̃ † aliqs fuit adhibitus ad ſtipulandum.pone q̃ non fuit adhibitus ad ſtipulandũ:ſed ego fui ſtipulat⁹ dari ſibi an preſumetur alio donandi vel non.dic quãdoq̃ ſtipulor dari tertio qõ nõ eſt meum nec eſt mihi debitum. tũc talis cõuentio nõ valet.nec mihi nec ſibi acquiritur.vt.§.alteri.inſti.de inuti.ſtipu.et.l. ſtipulatio iſta.§.alteri.j.de ver.ob. nec poteſt intelligi q̃ ſtipuler vt negotior ũ geſtor ũ:q̃ nõ eſt meũ negotiũ tanq̃ procuratoris. ¶Quandoq̃ ſtipulor alteri q̃ eſt meũ vel mihi debitum.ꝛ tunc in extraneis nunq̃ p̃ſumitur donatio.ſed tanq̃ procuratori vel adiecto. vt.l.iulianus.§.j.de verb.ob.ꝛ.§. ſi quis alij inſti. de inuti.ſtipu.ꝛ hoc apparet in.l.donationes.§. penul. de dona.cũ glo.Falſitur ratione ſanguinis.intelligendo prout dixi quando vnus ex aſcendentibus ſtipulatur deſcendenti in caſu in quo põt ſibi queri. vt.l. publia.in prin.ſ.depo.ꝛ qõ no.in.l.donationes. §.j. j.de do.Et nõ eſt multũ tps q̃ ego allegaui in quãdã pulchra ꝛ magna.q.de q̃dã ſtipulatiõe. ¶Quer
12 o vlterius pone † q̃ ego ſtipulor emovel contrahor tũ noie tertij. an in dubio videar donare ipſi tertio. Videte dñi.iſte eſt pulcher põctus q̃.i extraneo nõ p̃ſumitur donatio.vt.l.ij.ſ.de neg.ge.ꝛ per totũ tit. niſi eſſet cauſa pietatis vt.ſ. dixi inter aſcendentes ꝛ deſcendẽtes iſtud eſt dubiũ ꝛ gl.in.l.filie.C. fa.er. dicit q̃ donatio preſumitur in patre qui habet filiũ in poteſtate ſed dico q̃ ex ſolo cõtractu nõ preſumitur animus donandi ſed concedendi in peculiũ ſic. vt.l.j.C.de caſtren.pecu.ꝛ.j.de pec.leg.l.ſi.ſed ſi nomine filij emeret ꝛ pateretur ſibi tradi tunc preſumitur donatio.vt.l.ij.ꝛ.iij.C.ſi quis alte.vel ſibi. ita debet intelligi.l.filie.C.famil.erciſcun. nec ob.l.j.C.de

¶In matre.inquãtum Alexan.tangit quid in matre ſoluente pro vxore.adde quid ſi maritus ſoluit pro vxore. deinde ſe dedicauit an contra vxorẽ vel ꝓtra monaſterũ agere debeat marit⁹. Ro.conſ.ccxcij.

Andreas Pomate.

caſtren.pecu.In matre[a] vero que talem filium non habet in poteſtate aduerte.ſiquidem eſt talis contractus qui geritur ex quo poſſet queri actio alteri:ſtatim preſumitur perfecta donatio alʒ ſecus.vt.l.ſi.j. de donatio. Nos habuim⁹ in.l.ſi fundum per fideicommiſſum.j.de lega.j.Jan cõſenſus ſit animo donãdi vel non.Et † pone ego' conſentio q̃ obligetes rẽ meã: et bene induceit pignus cõſenſus: ſed quero an animo donandi vel non videtur adhibitus.Reſpondeo nõ:ſed potero agere vt luas. vt.l.ſi vt certo
13 §.rem tibi dedi.ſ. cõmo.ꝛ dic plene in.l.pe.C.commo.ꝛ.l.lucius.ſ.mand.

b ¶Procedo b vlterius conſenſi tibi
14 † vendenti,rem meam an videar cõſentire animo donandi per illa q̃ dixi in.l.ſi fundum per fideicommiſſum j.de lega.j. Reaſſumo vnam diſtinctionem ꝛ videbis.ll. quas allegãdo quandoq̃ conſentio venditioni rei mee ꝛ a te mihi donate: quãdoq̃ de alio.ſi de re mihi donata a te preſumitur donatio.vt.l.ſi vero.§. idẽ papi.ſ.mand.ſi vero non fuit a te mihi donata:ſed ab autore tuo: vel ab eo cuius es heres vel ab alio eius precepto.ꝛ tũc aut ille qui vẽdebat erat patronus meus vel heres patroni et preſumitur donatio niſi aliud appareat.vt.l.codicillis.§.j.de lega.ij. aut non erat patronus nec heres patroni.ꝛ tunc aut res ipſa erat mea re aut ſpe: ſi re:tunc non preſumitur animo donandi.vt.l.ſi fundum per fideicõmiſſum.de lega.j. Si vero erat mea ſpe.ꝛ tunc aut ille actus cui conſentio erat talis actus ex quo res ad me pueuire debeat:ꝛ mihi eſt in preiudicio.vt.l.cum pater.§.libertis.j. de lega.ij.ꝛ.l.mihil.§.j.j.de lega.j.ꝛ.l. quoties.C.de fideicommiſ. aut ille actus non erat talis actus:quia erat in re mihi legata ſub aliqua conditione. iſto caſu conſentiendo non videor remittere fideicommiſſum.vt.l.fundo. infra ad legem falcidiam.ꝛ nota per Dyn.in.l. qui rome.§. duo fratres.j. de verbo.obligatio.ꝛ habuiſtis glo.

b ¶Procedo. Vide Bal.doct. in.l.dotalem.j.eod. Aret.cõſi. clxviij.col. viij ale.cõſi.viij.vol. iij.verſi.ex premiſſis. et conſilio lxxviij.in fine.eo.vol. et conſilio cxviij.ver. et per predicta.eod. volu.Bar. in.l.quib⁹ diebus.in fi.puncip. ff.de cõdi. et demon. Et an vniuerſi qui iterſunt cõgregationi dicant conſentire.vide Feli.in c.cum oẽs. in.vij.col. de conſtit. et an fiat p̃ iudicialis conſtitutio vni eorum non cõtradicenti an dicatur cõſenſiſſe.vide Ro.ſingul.cccclxxxviij. et ſequẽ.ꝛ an in baptiſmo tacens habeat p̃ conſentiente. vide.c. cum parruius. de ꝓſe. diſtin.

iij.Et an ſtatutum requirens cõſenſum antiquorũ ſatisfit data eorũ cõſcientia ita Ro.ſing.ccccxxvj. Lepo.cau.xlvij.Ro.ſingu.ccccliiij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Andre. poma. ¶ Habem⁹. In ista materia vide Feli. in c. cum omnes. in vi. colū. de consti. z in c. nonne. in. ij. col. vsq; ad fin. de presum. z in c. iij. in. ij. col. ver. xix. de prescrip.

b ¶ Andreas poma. ¶ Quid. Vide Lepo. in cau. fo. xij. in fi.

Et de materia, vide Barba. cō consi. vj. in v. colum. in fi. volu. Feli. in c. cum M. ferra. in. ij. colū. de constitutio.

15 ga. j. ¶ Tertio pone q̄ cōsentio tibi donanti rem meam an videar donare

c ¶ Quoddam medium. Propter hoc vet. de anch. const. cxxv. iste executor dicit male locutam gloss. in clemen. cū⁹ rigor. de appella. que voluit quod iudex tacendo cum petuntur apostoli videat negare quia dicit hic non presumendum ibi vide quod voluit.

d ¶ Per contumaciam. Videtur consentire. optima est gloss. in l. q̄ diu. j. de acquiren. here. z ex hoc melius probatur dictū Innoc. in c. j. de his que fi. a mato. part. ca. vbi dicit quod vocatus ad actū vt approbet si est presens z tacens videtur consentire si actor sit sibi preiudicialis licet secus si non erat vocatus per l. filiusfami. §. inuitus. de procu. quod dictū magnifecit Abb. in c. ij. de his que fi. a prela. sine p̄sensu ca. z in c. ij. de loca.

¶ Andre. poma. ¶ Per cōtumaciā. Vide Bar. in l. q̄ diu. la. iij. ff. de acqui. here.

e ¶ Andre. poma. ¶ Contradicendo. vide Alex. const. cxxxj. in. ij. colū. in. ij. vol. Panor. consi. lxxxvj. Ro. consi. cxl. in. ij. volu.

f ¶ Et istud quod fallit. not. quod ratione sanguinis presumitur consensus. fallit nisi siti cōiunctio habēs in se reuerentiam. vt. l. j. §. que onerande. hic alleg. z hoc etiam tenet hic do. Ant. in c. nonne. de presum. sed moderniores indistincte hoc non tenent z cōtra hoc allegant text. in c. vnico. de despon. impu. in. vi. vbi ex taciturnitate habetur pro consentiente etiaz in actu in quo requiritur consensus omnino liber ab omni coactione: vt in matrimonio. vt. c. cum locum. de spon. nec obst. text. in §. que onerande. quia loquitur si pretor liquido constiterit quod ob reuerentiam libertus promisit vbi deberent esse alique circunstantie ad hoc vt reuerentia excuset quia patronus erat terribilis: quia solebat seuire vel quia acriter vir tractabat vxorem. arguūt eorum que no. Innocen. in c. causam matrimonij. de offic. delega. et idem videtur velle Bartol. in l. ad inuidiam. et l. metum. C. quod metus causa. Et secundum hoc posset limitari similiter dictum. c. vnicum. vt filij non habeantur pro consentientibus. Si causa cognita constiterit ob reuerentiam tacuisse tē poore contractus matrimonij. Item vbi ex contradictione expressa timeretur de aliquo damno saltem de facto contradicentis etiam si daret verba generalia. z allegant bonum text. in c. cum veniss̄et. de institu. Item fallit fauore cultus diuini vel religionis. z sub hoc, compre

16 j. de don. ¶ Quid si t concessio alienanti rem meā. Dic vt ibi dixi in l. si fundum per fideicommissum.

17 prealleg. ¶ Quid si cōsentio alienationi t rei mihi obligate: Nō. presumitur remissio pignoris. non tñ de debito presumitur donatio. vt. l. si probaueris. C. de remiss. pigno. z. l. si cōsensit. §. quibus modis pig. vel hypo. solu. ¶ Habemus a videre quando quis dicatur consentire. z in isto habemus videre de presente de absente z de tacente. Item de subscribente

18 et sigillante. Et primo t quero an absens z ignorans videatur consentire. Et breuiter in homine sane mētis loquor. nam de furioso dixi. §. eod. l. ij. §. voluntate. z q̄ non videatur consentire absens z ignorans. not. in l. in eo. §. final. §. de ritu nup. cum. l. sequen. et l. ij. in fi. §. eodem. z. l. debitorem. C. de pigno. z. l. qui

19 vas. §. vetare. j. de furtis. ¶ Quero t quid b de scienb te non tamen presente Respond. absens in casu in quo cogitur consentire presumitur consentire. vt. l. ij. §. voluntate. §. eodem. absens consensus non presumi-

20 tur. vt. l. in delictis. in princip. §. de noxali. ¶ t Quero quid de presente sciente z intelligente: cū in ignorante nō cadat consensus. vt. l. labeo. j. de aqua plu. arcen. an in presente z sciente tacente presumatur cōsensus. Et breuiter hic sumus in materia. c. is qui tacet. extra de regulis iuris. lib. vj. z ibi per Dy. z glos. in l. caius. §. de pigno. actio. z. l. quidam. de euictio. z l. filiussa. §. inuitus. §. de procura. z glo. in l. tritia. §. li-

21 cia. j. de lega. ij. Et vere loquendo tacere t est quod

c dam medium c inter consentire z dissentire: quia qui tacuit non vere consentit nec vere negat. vt in. c. is q̄ tacet. extra de regu. iur. lib. vj. Unde si sumus in tali casu in quo non requiritur nec scientia nec ignorantia: tunc nulli applicabitur. vt. l. j. §. sciendum. §. de tribu. Si vero est necesse q̄ applicetur alicui extremorum: et tunc quandoq; quis tacet per contumaciam d. z tūc presumitur consentire vel negare in dā

d num sui. vt. l. de etate. §. qui tacuit. §. de interrog. ac. quandoq; tacet non per contumaciam. z tūc quandoq; actus qui geritur est aliquis actus vniformis. vt contractus vel quasi. z tunc quandoq; ille actua-

22 qui geritur respicit meum fauorem. quandoq; t respicit meum preiudicium circa ius reale. quandoq; respicit meum preiudicium circa actionem personalem. quandoq; respicit preiudicium tertij. cuius bona ad me presentem z tacentem pertinent cura z solicitudine. In primo casu presumitur consentire. vt. l. si remunerandi. §. si passus. z. l. qui patitur. §. manda. Secundo casu quando respicit meum preiudicium circa ius reale. z tūc aut circa ius meum quod habeo in re tertij vt quia venditur res mihi obligata. vel aliquis cōtrahit super re mihi obligata: z tūc dic vt dixi plene in l. vlti. C. de remiss. pig. si vero circa ius mei dominij vel vsusfructus: z tunc glo. distinguit aut erat talis actus quē non poteram impedi-

e re cōtradicendo e. z nō presumit cōsensus. vt. l. cas. §. de pigno. acti. z. l. tritia. §. lucia. j. de leg. ij. z l. sepe. j. de re iudica. fallit ratione coniunctionis: quia tunc presumitur consentire. vt. l. si seruus. de dona. inter virum z vxorem. z hec gloss. fallit etiam in l. qui patitur. §. manda. Et istud quod fallit f ratione cōiun-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

23 ctionis intelligenisi sit talis † coniunctio [a] que ha-
a beat in se reuerentiam: quia tunc facere et presumi dis-
sensum. vt. l. j. §. que onerande. j. quarum re. acti. non
da. et. l. penul. j. de fur. si vero contradicendo poterat a
impedire: tunc tacens presumitur consentire, ita di-
cit glo. et alle. l. fideiussor. §. pater. supra de pigno. et
ibi glo. et dicta lege sepe. j. de re iudi. sed an requira 5
tur quod ipse taceat dolo vel non. et vnus tex. videt
requirere qđ taceat dolo. vt. l. ij. C. si alt. res pi. da.
sit. et facit. l. si sine. C. ad velleia. do. Jacob. but. dicit 6
contrarium et istud tenuit maxime per rationem. l.
sepe. et. l. si sine. ad velleia. quam glos. inducit pro se:
⁊ est contra se. quia. l. si sine. requirit quod mulier do 7
lo taceat vt excludatur a velleia. alias in obligatio-
ne rerum non excluditur. sed habet velleia. nisi ha- 8
beat dolum quia tunc a vell. excluditur. In tertio ca
su quando respicit suum preiudicium circa ius per-
sonale. et tunc in dubio tacens non videtur consenti 9
b re. vt. l. filius. §. inuitus. [b] s. de procura. Fallit [c] fauo-
c re pupillorum. vt. l. si filius. infra de tute. et. l. ij. j. ad mu-
d nici. In quarto casu quando respicit preiudiciu ter-
tij cui⁹ bona te respiciunt cura et sollicitudine: et tūc d
non presumitur consentire. vt. l. iij. infra de auto. tu-
e to. et ibi tex. et glo. [c] ¶ Quero quid si sum presens [f]
f et tacens in casu diffomi † vt cum intras possessio- e
24 nem meam vel accipis de reb⁹ meis et taceo. ⁊ isto
casu siquidem precesserit contractus ex cuius natu-
ra tenebar illud pati: et presumor consentire, vt. l. ij.
et ibi no. C. de acquiren. posses. si talis contractus nō
precesserit: et tunc siquidem tractatur de magno pre- ✠ Andreas Pomate.
iudicio videor dissentire. vt. l. penulti. j. de fur. et no. f
g in l. ij. C. de acquir. possessio. Si vero [d] de modico p̄- g
iudicio. presumor consentire. vt. l. cū tuberonis. §. fūt
quidam. supra de pecu. et. l. fabinus. supra commu-
ni diui. et. l. labeo. cum sua glos. infra de aqua plu. ar h
cen. et. l. qui bona. §. si quis iuxta. infra de dam. infe.
predicta vera in scientia que est tempore negotij ge-
25 sti. sed si superueniat scientia ex postfacto dic vt di
ri anno. in. l. quo enim. §. primo. infra rem ratam ha-
be. tangitur in. l. si absentis. C. si cer. peta. et ibi dixi.
tetigi hoc in lege prima. ver. pena. infra de lib. agn.
26 ¶ Quero † quid [e] de subscribēte. ⁊ si se subscribat vt i
h testis nō dicit cōsentire: alias videt consentire sub-
i scribendo: nisi erraret [f]. vt. l. fideiussor. §. pater. s. de
pign. ⁊ l. sicut. § nō videtur. s. qui. mo. pig. vel hypo.
fol. ⁊ l. vlti. C. plus vale. quod agitur. ⁊ l. sticho. §. sti
chus seruus. j. de sta. lib. ⁊ l. j. §. inter filium. j. de fal.
k et. l. cauus. s. de pig. act. ¶ Quero quid de sigillāte [k]
27 an † videatur consentire. Et videtur q̄ sic. vt. l. ij. C.
de reb. alie. non alie. ⁊ dicta. l. fideiussor. §. j. fm vnaz
lec. s. de pig. ⁊ in quibusdam casibus sigillare habet
vim adeptionis possessionis. vt. l. quod si neq; s. de
peri. ⁊ cō. rei vend. quod dic vt ibi. fallit in vno casu.
vt. l. j. §. si dolum. eo. titu.

1 ✠ Pater si probat filiam legitimam dicitur pro-
bare ipsam esse in eius potestate.

2 Filia probatur legitima probando ipsam natam ex
legitimo matrimonio.

3 Legitimitas filij quando probanda sit coram epi-
scopo ⁊ quando possit probari coram seculari.

4 Incidens examinatur coram iudice cause pūcī-
palis.

henditur casus. c. si seruus scīēte. liij. distinctio. vbi
si ordinatur seruus domino non contradicente. vi-
detur consentire.

✠ Andreas Pomate. ¶ Coniunctio. Vide Alex.
in. l. interpositas. C. de transactio, Panor. in. c. nam
his. de pre
sum. Aret.
consi. xiij.
in. iij. colū.
Causa matrimonij est examinanda coram ecclesiastico qñ est dubium an matrimonium esse possit. b ¶ §. inuitus. Vide late Andr. sic. consilio xlvj. libr. ij. ⁊ Ro. cōsi. clxx.
Judex secularis qđ possit cognoscere de exceptione excom. punire sacri legum ⁊ hereticum.
Judex secularis qñ possit cognoscere de exceptione vsuraria.
Tertius quando admittatur in iudicio ad probandum licet sua non interfit.
Filiam sibi consentire probat pater eoipso quod non habet causam contradicendi. c ✠ Andreas Pomate. ¶ Fallit. Vide Ro. cōsil. cccxj.

✠ Andr. Poma. ¶ Casu. vide Pañ. cōsi. xl. in. ij. col. in. ij. dubio. in. ij. volu. Feli. in. c. tuis questi. in vl
ti. col. de testi.

¶ Tex. ⁊ gl. intelligendum esse si taciturnitas lōgo tēpore duret. quia tunc videtur cōsentire. l. qui alie-
na. j. de acqui. here. ⁊ l. filius. C. de pet. here. Bar.
in. l. gerit. in fi. j. de acqui. here. facit qđ voluit Pet.
de ancha. consi. clxxv.

✠ Andreas Pomate.

¶ Presens. vide are. consi. clx. ij. col.

✠ Andre. Poma. ¶ Si vero. Vide Pañ. cōsi. xlix.
in. ij. col. in. ij. vol. Jmo. cōsil. lxxxij. in fi. Et vide ro.
in materia sing. consi. ccccxcvj.

✠ Andre. Poma. ¶ Quero qđ. vide late Alexā.
cōsi. cxlvij. in. ij. col. in. ij. vol. Feli. in. c. trāslato. in fi.
de cōsti. ⁊ pulchre in. c. qñ contra. in. xxiij. col. ver.
quarto quero. de proba. et in. c. cum venerabilis. in
iij. col. de excep. gl. ⁊ scribē. in. c. si quis presbyteros.
de rebus eccle. non alie. Feli. in. c. cum. D. iij. colū.
de re iudica.

¶ Nisi erraret. Bal. dicit esse notandū pro subscri-
bentibus se cōsilijs aliorū absq; eo qđ legerint, sed
si appareat legisse nūq̄ presumatur error. l. sicut. §.
non videtur. s. qui. mo. pig. vel hypo. fol. quid de se
subscribēte papyro albo. vide Bal. in. l. si ita stipu-
latus. §. chrysogonus. de ver. obli. ⁊ ibi per Jmo. p
Ange. in. l. sciendū. eo. tit. per Bal. in aut. si quis in
aliquo documento. C. de edē. vbi dixit q̄ generalis
subscriptio sufficit de quo per Pau. de ca. posi. ccxxx.
et. cccxxxij. ⁊ ccd. vbi dixit quod tñ subscribēti incū-
bit onus pbandi q̄ nō legit nec notitiā habuit per
se. de anch. consi. cxlij. perro. consi. ccciij.

k ¶ Sigillante. q̄ sic idē tenet Bal. in. d. l. ij. per illū
tex. ⁊ ro. d. consi. ccciij. q̄ videtur verū nisi res esset
magni preiudicij per ea que not. Jnn. ⁊ gl. in. c. post
cessionem. de proba. vbi habetur q̄ creditur sigillo
episcopi in sententia excommunicationis qđ debet
intelligi in his que sunt parui preiudicij.

✠ Andreas Pomate.

¶ Sigillante. vide Feli. in. c. tertio loco. in. j. col. de
proba. Ro. consi. cccxciij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli sup̄er Infortiato

a ¶Quero quō. Qualiter probetur filiatio. consilio cclxxx.j.vo Bal. et per eundē cōsi.xv.ij.volu.
⁂Andr. Poma. Quero quō. adde Bar. cōsi. cliij. et Moder. in l. si emanci. C. de colla.

b ¶Sed dubitatur. Pau. de cast. hic videtur inhere re distin. Bal. in dicta l. quoties. vbi dicit q̄ aut loq̄mur in causa matrimoniali aut vsuraria. primo cāsu: aut

Itia. Exceptio opposita a tertia psona cuius interest obstat et venit examinanda in iudicio: z ipedit p cessum. hoc dicit. Et est no. z plus subtilis lex q̄ credatur. glo. legit hanc. l. quod pater imploraut primo officiū

incidit in causa criminali. vt si procedit pro adulterio et sic expedit probari matrimonium aliter nō diceretur adulterium tūc quia ecclesia de causa vbi ingeritur pena sanguinis non habet se impedire nec cognoscere. ecclesiasticus autem incidit in causa ciuili. et tunc siue sit questio facti siue iuris remittitur ad iudicem ecclesiasticum. vt in. c. tuā. de ordi. cog. et. c. causam que. qui fi. sint legi. in quibus iurib⁹ etiā loquitur quando erat. q. facti et dicit se semel Florentie in causa ardua irritasse processum vnius iudicis qui super hoc proba. acceperat de quo per eum con a filio. cxliij. et ibi quid de causa vsuraria vbi facit dicta 1 quam facit Barto. hic et in dicto consilio. etiam habetur an talis exceptio poterit opponi post lit. contestatam. 2

c ⁂Andreas Pomate. ¶Diceremus. Vide Semi. in. c. j. §. si duo. de exce. lib. vj. et in. c. fin. de fo. cōpe. li. vj. quē sequitur Feli. in. c. fi. de exce. licet aliter teneat b Card. cal. cōsi. ix. posito sub ti. de foro cōpe. et vltra Alex. hic etiā tenet Pau. de ca. consi. cccxxxiij. incip. 3 visa petitione predicta. Cal. consi. xxx. posito sub ti. de foro cōpe. incip. in causa vsurarū. Alex. in. l. si non sortem. in prin. ff. de condi. indebi. vbi alleg. alia Jo. de ana. in. c. post miserabilem. de vsur. Alex. cōsi. xcj. incip. visis actis transmissis. in. ij. volu. et consi. ix. incip. prestantissime doctor. in. iiij. volu. et consi. lxxvj. 5 in. ij. columna. in. iiij. volumi. Panor. consilio. lxuij. in iiij. colum. in. j. volumi. z consi. lxxj. in. ij. colum. eo. volumi. Fede. consi. xcvj. z consi. ccxlv. Paul. de cast. in l. cum nouatione. C. de sacrosanc. eccle. z in autem. causam que cum monacho. in. ij. colum. de episco. et cle. per Felin. in simili. in. c. ecclesia sancte Marie. in xvij. colum. ver. tertia declaratio. de constitu. z in. c. significauit. in. iij. no. de testi. vnum verbum. in. c. cōstitutus. in principio. de testib. in. c. fi. in. ij. columna de exceptio.

d ¶Excōmunicationis. q̄ iudex ecclesiastic⁹ debeat cognoscere de exce. excōicationis tanq̄ mere spiri- c tualis: consuluit Cald. consi. ix. de iudi. 6

e ⁂Andreas Poma. ¶Et ita tenent decretiste. Et d istam questio. alibi satis late remisi. sed vide que no. Bald. in l. j. C. de lati. lib. tol. z in l. j. C. de confes. et in autem. et qui. C. de bo. auto. iudi. possef. docto. in. c. laroz. qui filij sint legiti. z. c. cum sit generale. de foro competen. z. c. post miserabilem. de vsur. z Fede. de sen. in consilio. xcj. Sed vnum adde q̄ in casu in e

iudicis contra filiam petens pronuntiari eam in sua potestate esse. Secundo intentauerat actionem de dote contra maritum. sed ista lectura non congruit bene litere. nam ordinata causa ista principali sequē tes cause debent silere cuz sit preiudicialis. vt. C. de libe. cau. l. lite ordinata. z instituta. de actio. §. preiudiciales. vnde per actionem de dote non procederetur. sed esset officium iudicis pronuntiare donec pē det causa principalis super alia non esse procedendum. et ideo posui casum quod pater dictauerat libellum contra maritum: z in eo dicebat filiam in sua potestate esse z dotem sibi reddi debere. in quo iudicio comparuit filia dicens se sui iuris esse. z se velle agere cum actio sibi competat. certe ista exceptio examinabitur cum ipsius filie opponentis interesse. facit. l. si suspecta. in principio. ff. de inoffic. testamē. et. C. de litig. auten. nunc si heres facit. j. de re iudic. l. sepe. z. j. ad treb. l. ita tamen. §. quoties. z ibi dicti. et. l. is a quo. de rei vendi. de peti. hereditā. l. penul. et in qualibet earum dicti. ¶Opp. quod filie incumbat onus p̄bandi se sui iuris esse. vt. l. circa. ff. de p̄ba. Sol. hic erat in quasi possessione existētie sui iuris fm gl. ¶Quero de qua dote loquatur hec lex. Respon. de dote profectitia fm iura allega. et fm veram opi. nam aduentitia nō potest petere parer. etiam si filia esset in potestate. vt. C. de colla. auf. qō locū. ¶Quero quomodo[a] pater probabit se habere filiā in potestate. Respon. †gl notabiliter colpso quod probat filiam esse legitimam. vt. l. nā z ciuili. de his qui sunt sui vel alte. iur. z insti. de pa. pote. in prin. ¶Sed tunc quero †quomodo probabitur hic qō sit legitima. Respon. probando quod sit nata ex legitimo matrimonio. vt. d. l. nam z ciuium. et lege filium. eodem titulo. ¶Sed dubitatur[b] tunc vtrū iste articulus non possit probari coz̄ alio: nisi coram †episcopo quod videtur. nam questio est spiritualis. ergo debet determinari coram episcopo. vt C. de sacrosanc. eccle. l. omni nouatione. et extra qui filij sint legiti. c. causam. et de ordi. cog. c. tuam. In 4 contrarium quia †quodlibet incidens debet examinari z determinari coram iudice cause principalis. vt. C. de iudi. l. quoties. Respon. quandoq̄ †est dubium vtrum inter patrem et matrem fuit matrimonium: et istud debet examinari coram iudice ecclesiastico: quia est causa spiritualis vt dictis. ll. ꝫ forte hoc non est verum in casu nostre. l. quia de matrimonio non est questio inter cōiuges sed inter alios. vel inter coniugem et alium. vnde questio matrimonij non tractatur ad illum finem vt inter tales personas quicquid iudicetur decideret causam matrimonij. vel aliquid faceret ad esse vel non esse matrimonij. vnde cum essentia matrimonij in aliquo per hoc non ledatur non potest dici questio de re spirituali: alꝫ si secus diceremus[c] sequeretur q̄ iudex ¶secularis non posset cognoscere de exceptiōe excommunicationis[d]. Item q̄ non posset punire sacrilegum vel hereticum quando incidenter de re spirituali queritur. ¶Quandoq̄ de matrimonio non dubitatur sed dubitatur an ille filius fuerit natus ex illo matrimonio. et istud non est spirituale. sed potest examinari coram iudice seculari. vt hic z dicta l. quoties. ¶Et ita tenent decretiste[e] in. c. causam. pre-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

7 alleg. ¶ Et eodem modo si ꝑ est questio super con-
a tractu qui dicitur vsurarius[a] potest hoc esse duob⁹
modis: vno modo quia partes confitentur factum.
tamen dubitatur an contractus descendens ex tali
facto confessato sit vsurarius an non: tunc quia illud
est spirituale examinabitur cor̃ episcopo: quia tũc
est questio inter prohibitum et concessum. sed si de
facto dubitatur: quia vnus dicit factum processisse
per vnũ modum: ꝛ alter per alterũ: puta quia credi
tor dicit se numerasse totam summam in instrumẽ-
to comprehensam: debitor dicit se nõ recepisse nisi
dimidiam ꝛ aliam dimidiam esse adiectam in frau
dem vsurarum. Item dicit venditor q̃ contractus
sunt excogitatus in fraudem vsurarũ. qõ̃ emptor ne-
gat tunc istis casibus est contentio de facto non de
vsura nec de aliquo spirituali negotio: quia quilibet
confitetur qõ̃ vsura esset si sic esset. ꝛ tunc debet exa
minari coram iudice laico. ꝛ ita videtur mihi qõ̃ po
nat dñs Paul. de leaza. in. c. vlti. extra de vsu. in cle.
8 ¶ Ultimo videtur in casu qõ̃ tertia persona ꝑ ad-
mittatur in iudicio ad probandum. licet nõ prose-
quatur propriũ interesse. vt. l. ij. in fi. C. de neg. ge.
9 ¶ Q̃ucro quomodo ꝑ probabit pater filiã sibi con
sentire. Respon. eo ipso q̃ non habet causam cõtra-
dicendi. vt. l. dotem. j. eo. examinauit latius in. l. si cũ
dotem. §. eo autem tempore. s̃. eo.

Liberta. Liberta que legitime rece-
dit a patrono ab eo põt pete
re dotem. h. d.

b 8 Maritus. b Etiam si fiscus succe-
dat vxori non perditur
priuilegium mariti. h. d. cum. l. seq.

1 ☞ Eo ipso q̃ quis contradicit vt habere iustam
causam contradicendi iuris permissione.

2 Voluntas in re propria pro ratione non est in com
munibus nec in his que alium ledunt.

Dotem. Non videtur filia cõtra-
dicere que iustam causaz
contradicendi non habet. h. d. sed filia 3
comparente ꝛ cõtradicente causa pr⁹
examinabitur. vt. l. si cum dotem. §. eo
autem tpe. s̃. eo. ¶ Op. j. de no. ope. nũ. l. j. in prin.
1 Glo. nõ soluit. Sol. ibi eo ipso ꝑ q̃ quis contradicit
habet iustã causam cõtradicendi iuris permissiõe.
¶ Scõo op. C. de pa. cõuen. l. hac lege. Glo. nõ sol- 4
2 uit dic q̃ ibi mulier suũ defendit. ꝛ in re ꝓpria ꝑ est
pro ratione voluntas. hic mulier volebat patrẽ gra
uare in iure ꝓprio ipsius patris: vel dic q̃ nõ est ꝓ
ratione voluntas in rebus communibus vel in his
que alium ledunt. ¶ Op. j. ad treb. l. quia poterat.
Sol. qõ̃ ibi heres repudiãdo se exonerat: ꝛ iuri suo
renuntiat. hic mulier aliũ grauare volebat. ¶ Ulti
mo glo. inducit hanc. l. in argu. contra eos qui con-
tradicunt electiõi b⁹. de quo. j. de decu. l. imperator.
§. fi. de mu. et ho. l. reus. §. j. ꝛ per Dy. in. c. qõ̃ semel
extra de reg. iu. li. vj. ibi itẽ potest poni exemplum.
1 ☞ Iniuriam factam filio per coniunctos quod pa
ter non remittit. et nu. 3.
2 Quando pater est turpis persona non remittit in-
iuriam factam filio.
4 Heres qñ cogatur habere ratum factum defuncti.
5 Heres soceri qõ̃ poterit opponere de morbus vxo
quo laicus procedit in istis causis seruabit. ll. suas
nec seruabit cle. dispendiosam. de iudi. ꝛ ibi est bo
na glo. quo ad ordinem procedendi. sed quo ad de-
cisionem quid iuris. do. Pe. in repe. c. ea que de re-
gu. iur. in. vj. dicit habuisse de facto. ꝛ arguit qõ̃ de
bẽt seruari statuta laicorũ in
ris: licet heres mariti non.
Conuentus vt heres q̃ possit vti ex- 6 q. de istfo
ceptionibus sibi competentibus etiã vsurario
non vt heredi. qõ̃ nõ pro-
bat si non
ẽ registra-
tũ i memo
rialib⁹ ac-
toꝝ ꝛ nõ
est ausus
decidere
ꝓ ista pte
ex quo e-
rat cã̃ anime ꝛ agit
de periculo animarũ p. c. cuz
esses. ó testa. vbi eũ
in. ij. q. ꝛ in
q. xxvj.

Ideus. Spõsalia contracta per patrem non exigũt ius petendi dotem vel retinendi filio cõpetẽs culpa mulieris. h. d. ¶ Op. q̃ eo ipso qõ̃ filius non cõtradicit videtur ꝓsen tire spõsalibus. vt. l. sed ea que. ꝛ. l. filio. s̃. de spon. Sol. gl. ibi in filia: que videtur tacite consentire: sed in filio secus. vt hic in. l. cõtraria. gl. hoc non approbat. ꝛ idem Pe. ꝛ Ja. de are. ꝛ Ja. de ra. dic ergo qõ̃ hic loquitur in filio qui ignorauit sponsalia contracta. ¶ Op. extra gl. ꝑ q̃ pater potest remittere iniuriã filij. vt. l. sed sivnus. §. filio. j. de iniu. potes dicere qõ̃ hoc ideo quia sponsalia non duraverunt quod nõ placet quia iniuria semel remissa non resuscitatur. vt. l. sivnus. §. a pactus ne peteret. s̃. de pa. nec potest dicere q̃ mulieri imputatur si dissoluit spõsalia: quia hoc licet. C. de spõ. l. j. ꝛ tex. hic expresse dicit qõ̃ mulieri imputatur culpa in dissoluendo primo matrimonio. Dic ergo ꝑ q̃ hic pater erat turpis persona qui iniuriã filij non potest remittere. vt. d. §. filio, vel dic q̃ speciale ꝑ est in istis iniurijs que tanꝯ a cõiuncta persona inferũtur. sicut est vxor: vt a patre remitti non possit vt hic simile in iniuria pretentionis vel exheredationis facte a matre. vt. l. papi. in princip. s̃. de inof fi. testa. ¶ Opp. quia eo ꝑ qõ̃ filius est heres patris cogitur habere ratum factum per patrem. vt. l. ex qua persona. j. de regu. iur. ꝛ. C. de rei vẽdi. l. cũ a matre. Glo. sol. notabiliter qõ̃ tunc heres cogitur habere ratum factum defuncti quãdo illud factum est obligatorium: ex quo contra defunctum

¶ Usurari⁹. Quis debeat cognoscere d̃ exceptiõe vsuraria ꝛ qs debeat punire vsurariũ. vide Cal. cõsil. iij. et Bal. ꝓsi. xxv. li. v. ꝛ consil. clxix. li. ij. ꝛ ibi qd̃ si fuit opposita iudeo ꝛ saraceno do. Lard. cõsi. cxx. et an arbiter possit cognoscere d̃ cã̃ vsuraria. vide Pau. de ca. consi. lxxiij. ꝛ an iudex ecclesiastic⁹ possit inhibere seculari ne cognoscat non citata parte. vide Pe. de ancha. consi. ccxxxv. ꝛ. ccxxxvij. Bal. cõsi. xvij. lib. iij. et quid de causa decimarũ. vide Bal. consi. ccxlij.

b ¶ Si maritus. inquantũ Alex. hic remisisse ponit an debitores bannitorum liberentur soluẽdo fisco, adde Bal. consi. ccxciij. lib. ij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre. Pomat. ¶Uxore. An & quãdo culpa cõpenſetur. vide Felin. in c. dilecti. de excep. Paulum de caſtro conſilio. cxxvj. alias. cxxviij. Roma. ſingula. ccccccccxcv. 6

b ☞Andre. Pomat. ¶De adul. vide Alex. pſi. lxxv. incip. viſis dubitatio nib⁹. i. iij. col. iij. vol. 1

competeret actio vel exceptio: ſz hic non erat hmõi ergo ꝛc. Iſtud examinaui plene in l. cum vir. ff. de vſu. et l. 2 3 4

c ¶Dãnovi tãdo. Adde inquantũ Alexã. dicit quod Bo. nõ intellexit ca. michael. q ipſe potuiſſet vti dicto morali ſenecalauda pce vitupera parci⁹. vel illud. qõd dixit tacere. rem alienam. ſ. de pigno. act. vel aliter ſoluit gl. factum defuncti cogitur quis habere ratum. ſicut ſi ipſe feciſſet. ſed ſi ipſemet filius cõſenſiſſet nõ preiudicaret ſibi: quia ſponſalia tantum fuerunt cõtracta: non matrimonium. ergo ꝛc. hoc vltimũ nõ placet ꝑe. quia eadem eſt ratio in ſponſalibus que in matrimonio: nã cõtrahendo ſponſalia videtur approbare mores ſuos ſicut cõtrahendo matrimonium. Tene ergo precedentem ſolu. ¶Op. ſ. eo. l. rei iudicate. §. heredi. ver. morum. Sol. heres ☨ mariti non poteſt opponere de moribus vxoris ſi maritus nõ oppoſuit vt in ꝓtrario: quia Bo. conſi. cclxxv. omnia ad deciſi. idem tenet q hic & dicit quod in. c. cum aliquibus eſt ter. ſingularis q quoties in reſcripto ſunt illa verba autoritate noſtra qõ ordinarius efficitur delegatus nec obſtat qõ in. d. c. michael. ſunt illa verba. quia duplicit er reſpõdet. primo qõ illa verba autoritate noſtra. referantur ad verba eiuſdem tex. attentius prouiſirus. q. d. autoritate noſtra attentius prouideas nõ autem referatur ad perſonam epiſcopi vt ipſa autoritate apoſtolica procedat vel qõ ibi putabat epiſcopus ex quo papa ſibi mandauerat ſimpliciter vt bono. ciues compelleret ad reſtitutionem vſurarum fiendam michaeli non deberet admittere dictã exceptionem dilatoriam quaſi reſcriptuꝫ deberet aliquid operari vltra commune poſitum in. d. c. q⁹ fruſtra. vnde papa declarando dicta autoritate reſcripti ſui ex hoc ad epiſcopum directi vt ipſe faciat vſuras reſtitui intelligitur dicere ſecundum ius cõmune dummodo idem michael reſtituat ſcõm. c. quia fruſtra. qõ in delegatis loquitur loquẽs papa extẽdit ad ordinarios a iu. omnium communi reſcripta iuriſditionis excitatiua ſeu iuriſditionalis interpretationem recipiunt & ſcõm illud reſtringũtur. de primo eſt caſus ſcõm ipſum in. c. graue. de offi. ord. de ſecundo in. c. cauſam que. de reſcrip. et ca. ſuper eo. de offic. delega. et fortifica. vt ibi per eum qui ita conſuluit. 2 3 4

d ¶Captando. ſed quid ſi lucrum captandum pendet ab euentu an admittetur replicatio vide Petrum de anchara. conſilio. ccxcij. de quo articulo vide Petrum de anchar. conſilio ſexageſimoprimo. Roma. conſilio. ccxlix. et conſilio. ccxcix. Fede. conſilio. ccxlv. 5

e ☞Andreas Pomate.

e ¶No. quod. vide Pau. de caſt. in l. decuriones. C. de infami. ſed heres ſoceri idemq; maritus bene poteſt opponere vt hic. Ultimo no. ☨ q licet quis conueniatur vt heres: poteſt vti defenſionibus competẽtibus ſibi etiam non vt heredi. vt hic in fi.

☞ Paria delicta mutua cõpenſatione tolluntur. et nume. 7.

Exceptio lenocinij qõ tollat cãm adulterij ciuilem.

Exceptio doli quando tollatur replicatione doli.

Caſus poſitio in iſta lege.

In criminalib⁹ poteſt ſuper facto pronuntiari ſicut quando proceditur de crimine ciuiliter.

In actione deſcendente ex cõtractu ſufficit qõd pronuntietur ſuper facto.

Locus et tempus debet in inſeri in accuſatione etiã quando de crimine agitur ciuiliter.

Idem quando excipitur.

Bannitus an poſſit opponere ꝛ bãnitum ipſum nõ audiendum quia bannitus. remiſſiue.

Dolus cũ dolo & culpa cum culpa qñ cõpenſetur.

Viro atq; vxore. a ☨ Paria delicta mutua cõpenſatione tollũtur. h. d. gl. ponit caſum q vxor repetebat dotem vir excipiebat de adulterio: mulier replicabat de lenocinio. vel econuerſo maritus repetebat donationem propter nuptias: mulier excipiebat de lenocinio: maritus replicabat de adulterio vxoris. Sed tũc opp. ☨ exceptio lenocinij non tollit cauſam adulterij. vt. l. ij. §. ſi publico. ff. de adulter. b Sol. non tollit cauſam criminalẽ vt ibi: ſed ciuilem ſic vt hic. ¶Opp. ☨ cõtra exceptionẽ doli nõ datur replicatio doli. vt. l. apud celſum. §. marcellus. ff. de doli. excep. Sol. qñ aliquis agit & repetit qõ dederat & ſic certat de damno vitando c cõtra exceptionem doli datur replicatio doli vt hic. ſed qñ ille qui agit certat de lucro captãdo⁹. vt ſi petat q ſibi p̃miſſum eſt per dolum: cõtra exceptionem doli non datur replicatio doli: vt in contrarijs. Iſta eſt vera ſolutio. Inno. tamen aliter ſoluit extra de reb. eccle. non alie. c. ſi quis. & de adul. c. intelleximus. ¶Op. ſm hunc caſum hic fuit pronũtiatum ſuper incidenti q fieri nõ debet ꝛc. vt. l. j. C. de ordi. iud. fol. fateor q nõ erat neceſſe pronuntiare. tamẽ ſi fit pronũtiatio valet. vt. l. intra vtile. ſ. de mino. Mihi tamẽ videtur ☨ q iſta lex verius & ꝓprius poſſet legi qõd vir principaliter agebat cõtra mulierem petens ꝓnuntiare ſua culpa diuortium eſſe factũ: & eam perdere dotem: & econuerſo vxor cõtra maritum: dicens eum debere perdere donationẽ ꝓpter nuptias: & ſic recõueniebat eũ. iudex ergo ex natura conuentionis et recõuentionis vna ſententia pronũtiauit cauſam repudij dediſſe vtrunq; dubitatur an ſnia valeat: quia nõ videtur pronuntiatũ ſuper eo qõd principaliter petit. ſ. an vxor perdat dotẽ vel non. et idẽ in viro. Ad qõd reſpõdet iuriſcõſultus q valet ſententia: et idẽ importat. ſicut ſi iudex pronũtiaret abſoluendo vtrũq; cũ nullus debeat iuuari ea lege quã ipſe cõtempſit cum paria delicta ꝛc. ¶No. ☨ q c ſicut in criminalibus ſufficit pronuntiari ſuper facto. vt. l. j. §. j. ff. ad turpil. ita cuz agitur de crimine ciuiliter: vt hic. ita etiam quãdoq; ſufficit in actione deſcendente ex cõtractu. vt. l. qõ tamen. §. j. ſ. de arbi. & l. ſi pre- 1 2 3 4 5 e

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cet non etpmat. et hoc simplicit stipulãdo. vt Dy. dicit. et sm hãc lect. Dy. concordat cum tertia in hoc quod stipulatio fuit simpliciter concepta: sed in alio discordat: quia hic actio est tota filie. cum pater pro curatorio nomine stipulatus videatur. ibi vero communis: quia communi nomine videtur stipulatus. ꝛ sic lec. iste videntur contrarie. sed infra apparebit so

a lu. Oppo. [a] et videtur ꝙ voluntas non sit idem cum 13 mandato. vt. s̃. de exerci. l. j. §. si is qui nauem. de tri. l. j. §. scientiam. et de admini. tuto. l. lucius caiꝰ seiꝰ. Sol. dic aut negotium spectat principaliter ad eum cuius voluntate geritur. aut principaliter ad gerentem: aut potest ad vtrũq; pariter pertinere. Primo casu illa voluntas inducit mandatum. vt. l. qui patitur. et quod ibi no. s̃. man. insti. de muti. stipu. §. si qs ali. et ibi no. quod intellige si interueniat alia neces- d
saria causa ad inducendũ mandatũ. s. quod partes 15
sint presentes. vel nuntius vel epistola interueniat. vt no. in. l. consensu. j̃. de act. et obli. et ita dicunt dicta iura. Secundo casu voluntas non inducit mandatum. vt. l. ij. s̃. mã. licet quandoq; preiudicium generet. vt dixi. s̃. eo. l. ij. §. volũtate. Tertio casu distingue aut voluntas est causa negotij. vt quia precedit volũtas mea propter quam tu aliquid facis: aut eõtra negotium est causa voluntatis. vt te faciente aliquid ex tuo motu ego volui et consensi. Primo casu

b illa voluntas [b] inducit mandatum. vt. s̃. mand. l. j. ibi cum dicitur siue volo: et hac. l. fm istam lec. et ita verisimile est Dy. intellexisse. qõ patet ex verbis suis. nam ponẽdo casum dicit. deinde voluit quod pater stipularetur. innuit ergo quod voluntas pcessit. Secundo casu talis voluntas non inducit mandatum. vt. l. aliud est vendere. j̃. de re. iur. et sic loquitur tertia lect. huius. l. licet autem non inducat mandatuz. 16 parat tamen aliud preiudiciuz secundum ea que. s̃. e
dixi in. l. ij. §. voluntate. s̃. eo. Inducit etiam ratihabitionem si eius nomine gereretur. dices tu per totam istam distinctionem non respondetur ad. l. j. §. si is qui nauem. ꝛ alias. ll. que allegantur in contrariũ: nam ibi precedebat voluntas: et tamen non inducit mandatum. Solut. ibi precedit voluntas. s. limitata quod filius contrahat in peculio quod sibi separatim concesserat. ꝛ ideo solum tributoria obligatur. fallit in mercede nauali vbi obligatur insolidum. vt dicto. §. si is qui nauem. ꝛ de tribu. l. prima in princi. et. §. scientiam. fuit ergo limitata voluntas respectu peculij. sed non fuit determinata respectu cõtractꝰ. non enim retulit se ad certum contractum faciẽdum cum titio vel sempronio. sed si hoc poneres quod voluntas patris precedens fuit causa certi ꝛ determinati contractus tunc bene inducerer mandatum: p
✳ dicta iura. vt. s̃. quod iussu. l. j. Ad. l. lucius. de admi. tuto. iam est responsum. quia ibi voluntas non fuit causa illius tutele. sed eõtra. Ullo tñ casu quo pater vẽ mandare an ipse obligeꝫ volendo ꝛ cõsentiẽdo dixi. s̃. eodem. l. si cum doten. §. transgrediamur. et

14 ista tene menti. quia iam ſ vidi examinari in. q. de facto ꝛ nullus scuit allegare aliquid boni. Ecce accuso titium de publico crimine. ꝛ dico me hoc facere de voluntate sempronij ibidem presentis ꝛ volẽtis. an videar accusare procuratorio nomine. ꝛ fuit de-

c terminatum [c] quod non. quia secundum hoc apparet dum emat fundum medium nomine suo aliam partem dimidiam nomine domini ꝛ totum possideant per. xxx. annos quo remedio succurratur domino. vi de Joan. an. in addi. ad Specul. in titu. de emp. §. j. versi. nonnunqꝫ.

✠ Andreas pomate.

accusationem nõ procedere. ideo ꝛc. vt. l. quoties. de re. dub. ꝛ determinatio fuit in se bona ꝛ apparet ex dicta doctrina: quia negotium potest ad vtrũq; equaliter pertinere. Itẽ opp. ad secundũ ꝛ videtur in dubio suo nomine stipulari. vt. d. §. chrysogonus. et de in rem verso. l. si filius. ꝛ. j̃. man. l. papi. ꝛ de solu. l. ꝛ magis. cum simi. Solu. vt dixi. s̃. in tertia lectu. et ita b sentit Dy. videte ſ hoc intelligo si in stipulatione dotali volũtatis vel mãdati fuit habita mentio. vt. s̃. de institu. l. fina. ꝛ j̃. de admini. tuto. l. cum post. §. primo. Et sic intelligitur qõ no. in. l. post mortem. §. primo. j̃. quãdo ex facto tut. sed si nil fuisset dictũ c tunc secus. vt. j̃. iudi. solu. l. ij. §. sed ꝛ qõ de tutore. ver. ſz et siqdẽ. Itẽ oppo. et nunc reintro dicta Dy. nam aut filia erat in potestate. et tunc pater stipulando filie videtur stipulari sibijpsi. vt. l. dominus seruo. j̃. de verbo. obligatio. et. l. eum qui ita. §. qui sibi. eodem titu. aut erat emancipata. et tunc per patrem nõ potuit queri filie: vt. C. de iure dot. l. si genero. Sol. ſic ponis in potestate. tunc dico qõ hoc casu ipsi filie potest queri. vt. l. pompo. phila delphus. s̃. famil. erciscun. et quod no. C. de inoffic. do. l. ij. si ponis in emãcipata idem dico: quia queritur filie vtilis in casu isto sine dubio. vt. j̃. cod. l. cauꝰ. In alijs casibus quid iuris sit. j̃. dicam. plus dico qõ etiam si filie emancipate nil queritur tamen quia pater tenetur sibi cedere ideo non posset agere inuita filia etiam ante cessionem. vt lege apud celsum. §. mãdaui. j̃. de doli excep. in gloss. ibi vel dic quod feci pactum ꝛc. vt. s̃. de pac. l. si cum empto re. §. fi. Expressius vide. s̃. de proc. l. si procurator meus. quod tene menti. Ultimo oppo. de. l. dos a patre C. eodem. vbi videtur qõ ad patrem indistincte reuertatur. Sol. intellige d in dote aduẽtitia. aut si tu intelligas istam. l. in dote profectitia. et tunc quod hic dicitur sine liberis subaudi maxime vel dic qõ ibi loquitur qñ fi-

✠ Andreas pomate.

e

a Opp. ꝛ videt. ꝛ vide Joã. de imo. in ꝑsi. c. qõ alleg. Bart. hic.

✠ Andreas pomate.

b Volumtas. Vide Alex. cõsi. viij. in. iij. col. in. iij. vol. ꝛ colũ. penul.

c Fuit determinatũ Hec. q. fuit Jac. bu. vt refert Jo. an. i addi. ad Spe. i ti. de accusatore. ꝛ dicit Pau. cõ. esse. vtile hãc iuesti. ad statutũ Bossi. qꝫ dicit qꝫ de iniuria facta alteri non possit aliꝰ accusare sine voluntate offensi. qõ si aliqs accusat ꝛ dicit de volũtate titij qꝫ si non probat punit.

✠ Andreas pomate.

d Sol. vt Vbi imo. cõsi. c. in. j. dubio.

✠ Andreas pomate.

e Solu. si. vide Alexand. consilio secundo. in penul. colum. in quarto volumi.

✳ Pro intel. l. lucius. ff. de admi. tuto.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Andre. Poma. ¶ Scõo modo. vide Alex. in l. j. in. iij. col. de leg. ij.

b ¶ Andre. Poma. ¶ Sonat. Vide Alex. cõsi. dix. ij. col. in. ij. volu.

✶ pro cõcordia. Aduerte q̃ omnis ꝓcurator qui suscipit mandatum de emẽdo domũ z̃ postea simplr emat videtur ꝓcurare totũ noie emisse. allegat p. d. alex. i hac l. post dotẽ. i co. vij. bar. tenere q̃ nõ ẽ necesse q̃ semp fiat mentio ꝓcuratoris q̃ vidẽ factus ꝓcuratorio noie ꝓpter mandatũ ꝓcedẽs alleg. Bart. in l. q̃ seruũ. ff. de iter. ac. in l. seruꝰ si oim. in fi. z̃ in l. proinde. in ꝓn. z̃ §. j. ff. ꝺ fu. ser. et i l. q̃ aliena. §. si is q̃ putabat. in ꝓn. ff. de acq̃r. here. Sed do. Alexã. vbi. §. all. Bar. ꝛia ri in hac l. post dotẽ. q̃ nisi faciat mẽtionẽ de ꝓcuratorio nõ videtur cõtrahere ꝓcuratorio noie ꝓ l. iij. §. sed q̃ de emptore. ver. sed si quid. ff. iudi. sol. soluit idem do. Alex. q̃ in ꝺ. l. iij. §. sed q̃ de emptore nõ ꝓcesserat mandatũ vel iussus. z̃ hãe sol. dedit ipsemet Bar. in l. qui mihi donatũ. circa vlt. col. ℟. quero q̃d in dubio. ff. de dona. per. l. res ex mãdato. ff. de acqui. re. do. licet nõ bene ꝓbet fm Alex. dicit ibidem per eum qui alle. concor. pro vtraq̃ opi.

c ¶ ꝓcurator. adde Baldum consilio. ccxxvij. li. b. o secũdo. sed quid si habens mandatũ ad emendũ dicergo quod ista lectur. est in se vera et notabilis et menti tenẽda. tñ respectu huius l. nõ placet: quia ter. expresse dicit q̃ fuit stipulatus sibi dari nõ simpliciter: z̃ fm dictas tres lec. illa verba filie voluntate determinant participium stipulatus. ¶ Quarto modo legitur † q̃ pater stipulatus est sine filie volũtate dotem dari sibi. s. facto diuortio volũtate filie. et sic illa verba filie volũtate determinant participium facto. z̃ nõ ob. ver. ceterũ. quia hic filia nõ cõsensit patri stipulanti. Ista lect. tenet gl. ꝺ. de mino. l. iij. §. sed vtrũ. in penul. gl. z̃ est vera in se ista lect. si ille † ꝓmisit per errorem credens se teneri. z̃ ista est exceptio que cõpeteret marito cõuento in tali stipulatione. s. quia per errorem ꝓmisit. sed si sciẽter ꝓmisisset tũc ipse teneretur. nec haberet exceptionẽ. vt. l. sed z̃ si quis. §. fi. ꝺ. si quis cau. z̃ de cõdi. indebi. l. j. cũ si. tñ hoc mulieri nõ præiudicaret vt hic. z̃ ꝺ. e. l. quoties. z̃ l. ij. §. q̃ si in patris. ꝺ. eod. ¶ Aduerte tñ quia tam vidi quosdã qui nesciuerunt opponere istam exceptionẽ. z̃ per hoc perdiderũt causam: tñ hec lec. nõ placet. quia nõ cõtinet dubitationẽ contra. l. q̃ labeo. j. de carb. edi. ¶ Quinto † modo legitur q̃ pater stipulatus est dotem facto diuortio sibi dari filie volũtate. z̃ hoc est si filia tũc voluerit et ista verba filie volũtate determinant verbũ dari. ista lec. tenet etiã gl. in. ꝺ. l. iij. §. sed vtrũ. de mino. hanc etiã tenet ꝑe. ¶ Contra hoc op. q̃ filia mortua ante cẽs declaret euanescat stipulatio. vt. j. dever. obli. l. si q̃s stipulatus. z̃. l. cẽtesimis. §. fi. z̃. C. de contrahen. empt. l. fi. sed hic dicit q̃ potest agi ex stipulatione. Sol. speciale † est in dote quia mouendo videtur velle sicut in vltimis volũtatibꝰ. vt. j. de le. iij. l. fideicõmissa. §. sic fidei. z̃ l. vxorem. §. pe. ar. ꝓ hac specialitate. C. de do. ꝓmiss. l. j. z̃ de iure do. l. cũ post §. gener. z̃ sic ille casus est notabilis z̃ singularis. nec potest dici q̃ hic agitur actione ꝓuma nõ ex stipulatione. quia hoc est ꝓtra rem. Itẽ opp. q̃ fm hoc filia viua ipso iure nõ potest agere pater ea inuita q̃ nõ extat cõditio stipulationis: sed hic dicit q̃ removetur exceptione. Sol. dic q̃ in vlti. ver. hic pater agebat actione ꝓuma: vel dic q̃ loquitur de exceptõe facti vel intentionis. Ista lec. licet in se possit sustineri: tñ huic. l. non cõgruit. quia fm hoc fuerãt due cõditiones. z̃ rem. dicit de vna. Præterea litera violenter transponitur. Ex quibus videtur q̃ glo. tua remaneat confusa dicens quod sine istis violẽtijs ista lec. non videtur posse procedere. ¶ Sexto † modo legitur secundum Dyñ. vt litera sonat b quod pater primo dedit dotem. deinde ex interuallo post contractas nuptias filia voluit quod pater stipularetur dotem sibi reddi facto diuortio: hoc est thema. Responsio est vt iacet litera. Nec ob. ver. ceterum. quia pater vbi stipulatus est noĩe suo. hic procuratorio nomine filie. hoc facere videtur in dubio stipulãdo simpliciter. vt. l. que dotis. ꝺ. eo. et quod dicit filie voluntate. dic ideſt mandãte. z̃ hanc tenet Dyñ. C. de rei vxo. act. l. rem in presenti. §. videamus. ✶ Et pro hac lec. do tibi casum notabilẽ. ꝺ. man. l. idẽq̃. §. si cui mandauero. ista est notabilis lec. ex qua habes duo. Primo † q̃ idem est facere ex volũtate alicuius z̃ de mandato alicuius. Secõ quod procurator videtur † facere ꝓcuratorio nomine domini: li

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

6 tor.in prin.ſ.de iud. ¶Quero † qñ de crimine agit ciuiliter an debeat inferi locus ⁊ tẽpus ſm formã.l. libellorum.ĩ.de accuſationib⁹.Rñ.ſic.vt.l. item exigit.ſ.de dolo.⁊.l.p̃tor edixit.in prin.ĩ.de iniur. ter. eſt in caſu.l.noſtre extra de p̃cu.c.tue.⁊ idẽ ſi oppo
a nat exceptio⁹ criminis.qð dic vt dixi in.l.i.ĩ. de ex-
7 ce. ¶Querit gl. † nũquid hoc ſit verũ q̃ paria delicta mutua cõpẽſatione tolluntur ſiue circa idẽ factum verſetur turpitudo vtriuſq; ſiue circa diuerſa. Glo.dicit idem vbiq; : q̃ eſt verũ in terminis.l.noſtre:quia vtrũq; tendit ad eũdem finẽ.ſ.ad diſſoluẽ duz matrimoniũ.vt in.c.intellexim⁹.extra de adul. et.ĩ.de adul.l.vxor.ſ.iudex.an aũt hoc aliàs proce-
8 dat tãgitur in.l.cũ mulier.ĩ.eo. ¶Quero † nũquid erbãutus poſſit opponere erbãuto iꝑm audiẽdũ nõ eſſe q; erbãutus.Et ter.facit q̃ non quia paria delicta ꝛc.dicam in.l.cũ mulier.ĩ.e. ¶Vltimo.Dy-
9 ponit † hic vnã diſtinctionẽ q̃ dolus cũ dolo ⁊ culpa cũ culpa cõpenſatur quam poſuit in.c.in pari.extra de reg.iur.lib.vj.ideo hic non recito.

1 ☞Limitatio ad.l.ſi pecuniam.ſ.ſi cer.peta.ſ.qð pendente conditione ſtipulationis nouantis ⁊ perimentis primam conſentiente illo cui queri debet in euentu conditionis agi poteſt.

2 Glo.in.l.iulianus.ſ.de condi.indebi.in fi. in ver.illud quero non videtur vera.

3 Secunda lectura huius.

4 Tertia lectura ponitur.

5 Stipulatio ſimplex limitatur ſm naturã precedentis contractus.

6 Quarta lectura huius.l.

7 Promittens per errorem credens ſe teneri qð habeat exceptionem ſecus ſi ſcienter promiſiſſet.

8 Quinta lectura.

9 In ſtipulatiõe dotis cũ voluerit moriendo videtur velle ⁊ eſt ſpãle in dote ſicut in vltimis volũtatib⁹.

10 Sexta lectura huius ter.

11 Facere ð volũtate alicuⁱ vl̃ eiꝰ mãdato q̃ idẽ ſit.

12 Procurator licet nõ exprimat videtur facere procuratorio nomine domini.

13 Voluntas quando inducat mandatum.

14 Accuſans aliquem de publico crimine ⁊ dicẽs hoc facere de voluntate tertij preſentis ⁊ volens non di-
1 citur accuſare procuratorio nomine.

15 Pater quando in dubio videtur dotem ſtipulatus nomine ſuo vel nomine filij.
b

16 Pater ſtipulando dotem pro filia emancipata qð ipſi filie queritur actio vtilis.Et q̃ pater ea inuita agere non poſſet.

17 Septima lectura huius.l.

18 Octauus modus legendi.

19 Pater q̃ admittat etiã filia ignorãte q̃ non �

ſtam cauſam cõtradicendi ad agendum pro dote.

20 Vir ſi in inſtrumẽto confeſſus fuit habuiſſe et recepiſſe a patre mulieris centũ in dotem que promiſit per ſtipulationẽ reſtituere an mulier ſoluto matri-
2 monio poſſit dicere actionem ſuam.

21 Verba preteriti temporis appoſita in inſtrumento circa id qð poſſibile fuit interueniſſe tẽpore cõfecti inſtrumenti qð intelligãtur in tpe preſenti ⁊ ſic tpe quo confectum fuit inſtrumentum.

22 Filia an ⁊ quando perdat omne iure ius conſolida-
tionis q̃ pater fuit ſtipulatus inconuenienti ſibi dotem reddi.⁊ nu.24.
a
23 Dos an tranſeat ad heredes patris etiam extraneos cum onere ſuo.

25 Filia qð in dote aduentitia habeat actionem etiam patre inuito. Et q̃d
b in eius herede.

POſt dotem.

Primo ponit dictũ vſ q; ibi ſi cõditio. ibi ponitur rñſio bimẽbris. et ꝓpter diuerſitatem lecturarũ non recipit cõgruum ſummarũ. Et ideo pone in nube ſm q; litera ſonat caſuz in terminis. ¶Opp.⁊ videtur q̃ q̃ pater ſtipulatur filie volũtate poſſit agere etiã inuita filia ſicut ſi ab initio ſtipulatus fuiſſet. vt.ſ. eo.l. quoties.ſ.ceterũ. Huius cõtrarij timore ſunt in glo.quinq; lec.extra glo. ſunt tres. Prima q; hic in ſtipulatiõe fuit adiecta duplex cõditio vt in prin. gl. Cõtra iſtam opi.videtur q̃ ſm hoc viua filia nõ poſſet agere ipſo iure q; ſtipulatio non eſt cõmiſſa cum ſolum vna cõditio extiterit. vt.l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit.ĩ.de ver.obli. Sol. intelligo verũ viua filia q; hic pater volebat agere actiõe de dote primeua nõ ex ſtipulatiõe ſcõa. Et ideo repellit exceptione niſi filia conſentiat vel caueat eam ratã habituram. vel cauſa cognita ꝛc.vt gl.dicit. Ex quo apparet qð hoc dz intelligi q̃ agit actiõe primeua:q; ſi ageret ex ſtipulatione ſcõa etiã cũ cautione nõ admitteret:quia ſtipulatio nõ eſt commiſſa. ¶Itẽ op.quia nõ videt poſſe agi donec pendet cõditio ſequentis ſtipulationis nouãtis et perimentis primã.vt.l.pecuniã.ſ. ſi cer.pe. Sol. † illud verũ q; nõ poteſt agi niſi conſentiente illo cui debet quer in euentu cõditiõis.⁊ ita loquit̃ ħ.qð eſt notandũ⁹:quia eſt notabilis limitatio. ratio ptz:q; debitori ſoluẽti eſt plene ꝓſultũ.ar.ꝓ hoc.l.pure.in princ.ĩ.de doli exce.⁊ qð no.in.d.l.pecuniã.in ſolutiõe ꝓxij ad.d.l.pure. Sed ꝺ ꝓdicta facit qð no.de ꝓdi.indeb.l. iul.ħ ſi.ſi mãdemq;.in glo.in fi.in ver.illud q̃ro. vbi ð: q̃ qñ idẽ eſt ſtipulat⁹ ſub contrarijs ꝓditionib⁹ nõ põt ſtatim agere.ergo ꝛc. Sol. q̃dã gl. illã nõ tenẽt
2 † ꝛz poſito q; eſſet vera ibi nunq; ꝓceſſit ſtipulatio pura:ſz vtraq; fuit cõditionalis ⁊ neutri⁹ extiterat ꝓditio. ħ ꝙ iam prima obligatio eſt cõmiſſa facto diuortio. Eſt ergo vera hec lec. in ſe:ſed quantũ ad hãc.l. hec le. non plz: q; hic nõ fuit niſi vna conditio.ſ.

a ¶Exceptio.vide Cal.ꝓſil.ĩ. de excep.

¶Notandũ. Addeinq̃rtũ alegãtã. ħ ipro-bãdo bar. dicit q̃ cũ ſcõa ꝓmiſſio ꝓmeat pl⁹ q̃s prima qð hodie videt fctã nouatio q̃ hic eſt vera ſi ex pbabilib⁹ ꝓiecturis appareat qð partes voluerint nouare.vtidẽ ipſe volunt cõſi.xiij.li. ij.tñ Bo. ꝓſi.cxxij. dicit q̃ iure nouiſſimo non fit nouatio niſi exꝓſſe agatur ðt etiã ibi qð per ſtipulationem non inducit nouatio ſz exſtipulationis obligatiõis ꝓmeꝓfirmatiua reſultat qð prima actio põt nouiter allegari ad pbãdũ intẽtionẽ agẽtis ꝓallegata ibi ꝙ iꝑm.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

lia non est stipulata sibi per se vel per
paratorem vt ibi. vel illud qñ mulier p̄
decessit in matrimonio vel ante. si au-
tē postea. repetitvt heres filie. vt hic.
Et ista sunt verba Dy. multum dubia
hic vel alibi male examinata. ego ex
aminabo in. iij. q. ¶ Tu aduerte qō
ista lect. non vt vera: q; de iure isto fi-
liussa. nō habebat heredē. vt. l. j. et. ij.
j. de castren. pec. propter quod quidā
17 recedunt ab ista lec. Septimo isti † le
gunt q; tota hec. l. loquat in filia emā
cipata. et sic potest habere heredem.
In alijs tenentes opi. Dy. isti restrin
gunt nimis istā. l. et est quedā diuina-
tio. et lec. Dy. qualiter posset sustineri
18 j. dicam. ¶ Octauo † potest legi lex
ista. vt ponam⁹ casuz simpliciter sm
quod litera iacet. et glo. tangit in glo.
magna. in fi. Ad ver. ceterum. respon
detur q; talis consensus preiudicet fi
lie post mortem eius non in vita. arg.
s̄. de pac. do. l. ij. q; non placet. q; post
mortem filie pater posset agere sine
stipulatione. sed illa stipulatio nihil
operaretur. dicite ergo q; etiam viua
filia mater potest agere vt in ver. ce-
terum. et hoc est verum nisi filia con-
tradicat et habeat iustam causam cō
tradicendi. et ita dz intelligi. s̄. e. l. do 2
tem. et. l. si cum dotem. §. eo autē tem
pore. et sic quidā tenent istā lec. qō mi
hi satis placet. ¶ Quid enim si filia fa-
cto diuortio vult nubere et pater con-
tradicit quia forte est persona vilis?
¶ Certe ipse cogetur per iudicem filiaz
dotare. vt. l. qui liberos. s̄. ō ritu nup.
Eadem equitate impediretur repete
re ne eam cōsumeret. licet ergo per sti
pulationē actio sit integra patris: ta-
men filia habet ius impediendi ex cā
vt hic. preiudicat ergo sibi filia ꝯsen-
tiēdo patri stipulāti in hoc q; actio q̄
erat primo cōmunis nūc est propria
patris: z p̄ hoc preiudicat sibi q; per-
didit ius ꝯsolidatiōis. vt. j. e. l. in his
§. filia. z. j. dicam. Item in alio. q; qñ
actio est cōmunis oportet patrē pro
bare filiā scire. vel de rato cauere. vt
l. ij. in fi. s̄. e. sed hoc nō est necesse. nā
19 † admitteretur etiā filia ignoāte. ni-
si cōtradicat iusta causa vt hic. qō est
satis notabile. z hoc procedit hodie
sine dubio cū ius filie sit fortificatum
etiā patre stipulāte. vt. C. de rei vxor.
act. auten. sed q̄uis. z ibi dicā. ¶ Ex
peditis lec. veniam⁹ ad qōnes. z pri-
20 mo † q̄ro pone qō cōtinetur in instru-
mento q; vir fuit cōfessus se habuisse
et recepisse mille in dotē pro matri-
monio contracto a tali patre vxoris.
qui promisit sibi reddere per stipula
tionem ꝛc. nunc dicit filia solu. mat. actio est mea: q;
vir fuit confessus se habuisse z recepisse. ista sunt ver
ba preteriti temporis. z sic numeratio precessit stipu
lationē: vnde dicit sibi nō esse preiudicatum. ꝑ ater
autem vel patris heredes dicunt q; solutio z nume
ratio fuit tēpore stipulationis facta: queritur quid
iuris. In dubio itelligo istā questionē q; partes nō
negant pecuniam numeratam esse: q; nolunt vel q;
nō possunt. Jac. but. cōsuluit in simili questione z di
21 xit † q; si verba preteriti tēporis apposita sint in in-
strumēto circa id qō possibile fuit interuenisse tem
pore cōfecti instrumēti: illo tunc presumitur actum:
allegabat. C. de fide instru. z iur. haste. li. j. libr. x. et
qō ibi no. in glo. pro hoc facit qō cōmuniter fit nam
notarius scribit in instrumento titius dedit vendi-
dit z tradidit. oia ista sunt preteriti tēporis z tamē
cōstat qō intelliguntur de illo tēpore quo instrumē-
tum fuit confectum: z sic debet intelligi preteritū in
modica preteritione ita qō incōtinenti non ex inter
uallo dicatur gestū. Ego hoc credo verum z proba
tur. C. de apoc. pub. l. fin lib. x. vbi subscribitur pecu-
niā solutam esse. z sic ꝑ verba preteriti temporis. et
tamen de eodem tēpore loquitur. vt. l. pe. C. de col.
fun. lib. xj. ad idē qō no. in. l. si ex cautione. C de non
nu. pecu. vbi notarius scribit q; accepit. et intelligit
in presenti. pro hoc expressius de ver. obli. l. si ita sti
pulatus. §. chrysogon⁹. vbi quis scribit se accepisse
et per stipulationem promittit. z intelligitur stipu-
latio incontinenti subsecuta vt ex illo ter. intelligit
clare colligi si bene aduertaz. z gl. ibi ita intelligit⁹. a
et est expressum. s̄. si cer. pet. l. lecta. in prin. ad idem
q; in instrumentis cōtinetur testimonium rei geste.
22 No. q; dicit geste temporis preteriti. ¶ † Itē sēdo
quero pone q; pater stipulatus est incōtinenti. vtrū
ex hoc filia perdat ius consolidationis mortuo pa-
tre vel ipsa emancipata. Ista questio est multū dif
ficilis. z in ea variant glo. z doc. antiqui. z moderni.
Nos autē examinabimus eam triplici modo. Pri-
mo quid iuris sit de iure antiquo ante iustinianum.
Secundo quid sit de iure. C. post iustinianū. Ter-
tio quid iuris sit de iure autēticorum. ¶ Circa pri-
mum tempus dicunt quidam qō filia non perdit il-
lud ius: quia officium paternū est dotare filiam. vt
l. qui liberos. s̄. de ritu nup. Cum ergo faciat ex ne-
cessitate videtur q; non possit auferre beneficiū cō-
munionis. vt. l. vnum ex familia. in prin. de leg. ij. et
de here. instit. l. si seruo. ¶ Preterea leges dicūt ge-
neraliter mortuo patre vel filia emācipata actionē
sibi filie cōpetere. vt. s̄. eo. l. ij. ver. quid si in patris.
et. j. e. l. si socer. in prin. ergo ꝛc. l. j. §. generaliter. de
lega. prestan. ¶ Preterea per nouationē que fit per
sententiam non tollitur filie tale ius. vt. l. marito. §.
si voluntate. s̄. eo. Ita etiam per nouationē que fit
per stipulationem nō tollitur. ¶ Preterea videtur
casus in l. vxorem. §. testamento quo filium. j. de le-
ga. iij. videtur etiam casus in hac. l. in fine. vbi licet
pater stipulatus sit de filie voluntate non tamē po
test agere ea inuita. z sic durat ius cōmunionis. fa-
cit. j. eo. l. cassius. Nec ob. j. eo. l. penul. §. filia. quia ibi
interuenit factum filie que cōsentit delegationi vel
nouationi. ideo debet sibi preiudicari. questio no-
stra loquitur qñ est stipulatus pater ab initio sine
voluntate

Andreas Pomate.

a ¶ Intelli
git. Adde
Bar. l. cer-
ti ꝑdictio.
§. sinumof
in. iij. co. ff.
si cer. pe.
Bar. in au
ten. si quis
in aliquo. i
fi. C. ō. edē.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

voluntate filie.arg.ĵ.ad' trebel.l.q̃dã.§.hoc ampli⁹. de re.iur.l.factũ cuiꝯ suũ.et in hac opi.fuit Jac.de bel. Alĳ sunt in contraria opi.nam pater non dz esse deterioris conditionis q̃ extraneus imo melioris. ¶ Ego autẽ dico hoc esse verum nisi in duobus casibus. a scilicz si pater habeat alios filios pro quibus dederat dotem: vel donationem propter nuptias: nec fuerit stipulatus: et illi ex aliquo casu non tenentur conferre. tunc ne emergat inequalitas ista filia haberet ius consolidationis vsqz ad concurrentem quantitatem. Secũdus casus est si extranei sunt a patre heredes instituti cas⁹ est in lege finali. C. communia vtriusqz iudi. nam si dos exacta a patre filie redditur. multomagis habita retinetur. et licet glos. in extraneo ibi videat aliter intelligere. tamen hec est veritas vt tex. ibi sonat et ita intelligit Azo in summa de rei vxo. act. circa fin. prime col. et gloss. ibi super auc. q̃uis. q̃ tenementi. ¶ Circa tertium. scilicet quid iuris sit de iure autenticorũ. Dicunt quidam quod hodie non obstante stipulatione ius cõsolidationis est apud filiam q̃ auc. sed q̃uis. C. de rei vxo. act. et in corpore vñ sumitur. nam ibi dicitur quod pater tenetur conseruare eam filie secundo nubẽti. sz quomodo conseruaret si essent heredes patris. et hoc tenebat Richar. malũ. per illã auc. Alĳ dicunt quod illa auc. nil facit. nã dos transibit ad heredes patris b cum onere suo vt ipsi cogãtur dotare. et ita ibi sentit Ly. in prima q̃stione super illa auc. Alĳ vt dominus Ray. de fo. dicunt q̃ primo datur actio heredibus. illis cessantibus daretur filie actio causa euitandi circuitũ. arg. l. dominus testamento. de condi. indebi. ¶ Nos quid dicemus? certe videtur quod ista opi. pẽdeat ex hoc tan transeat ad heredes patris etiaz extraneos dos cum onere suo. Rich. quod non. Ly. contra vt vidistis. Dy. breuiter in hoc variat. nam §. eod. l. si marito. §. si voluntate. tenet q̃ non. licet ĵ. eo. l. in insulam. in prin. dicit contrarium. vt habetur in suis additionib⁹. et miror de opi. tãtoz. nã adquẽ cũ q̃ dos reuertat vadit cũ suo onere. vt ex ea iterũ dotet filia vt. l si socius. p filia. §. pro socio. vbi est casus rotũdus. et miror q̃ nullus allegauit. videndũ est ergo quid addit auc. sed q̃uis. dico q̃ per dictam. l. si socius. dos reuertebatur ad patrẽ cũ onere suo vt eaz dotẽ secũdo viro dare posset. ¶ No. quod dici possit. non enim imponit necessitatem. sed si eam cum minori dote poterat cõmode nubere pater po-

cundũ vnam lect. vel sibi et filie. et sic est idem q̃ de iure cõmuni. et hoc tenet ibi Ly. z sic tenet q̃ sit idem de iure ffozum. et. C. ¶ Ego autẽ dico hoc esse verum nisi in duobus casibus. a scilicz si pater habeat alios filios pro quibus dederat dotem: vel donationem propter nuptias: nec fuerit stipulatus: et illi ex aliquo casu non tenentur conferre. tunc ne emergat inequalitas ista filia haberet ius consolidationis vsqz ad concurrentem quantitatem. Secũdus casus est si extranei sunt a patre heredes instituti cas⁹ est in lege finali. C. communia vtriusqz iudi. nam si dos exacta a patre filie redditur. multomagis habita retinetur. et licet glos. in extraneo ibi videat aliter intelligere. tamen hec est veritas vt tex. ibi sonat et ita intelligit Azo in summa de rei vxo. act. circa fin. prime col. et gloss. ibi super auc. q̃uis. q̃ tenementi. ¶ Circa tertium. scilicet quid iuris sit de iure autenticorũ. Dicunt quidam quod hodie non obstante stipulatione ius cõsolidationis est apud filiam q̃ auc. sed q̃uis. C. de rei vxo. act. et in corpore vñ sumitur. nam ibi dicitur quod pater tenetur conseruare eam filie secundo nubẽti. sz quomodo conseruaret si essent heredes patris. et hoc tenebat Richar. malũ. per illã auc. Alĳ dicunt quod illa auc. nil facit. nã dos transibit ad heredes patris b cum onere suo vt ipsi cogãtur dotare. et ita ibi sentit Ly. in prima q̃stione super illa auc. Alĳ vt dominus Ray. de fo. dicunt q̃ primo datur actio heredibus. illis cessantibus daretur filie actio causa euitandi circuitũ. arg. l. dominus testamento. de condi. indebi. ¶ Nos quid dicemus? certe videtur quod ista opi. pẽdeat ex hoc tan transeat ad heredes patris etiaz extraneos dos cum onere suo. Rich. quod non. Ly. contra vt vidistis. Dy. breuiter in hoc variat. nam §. eod. l. si marito. §. si voluntate. tenet q̃ non. licet ĵ. eo. l. in insulam. in prin. dicit contrarium. vt habetur in suis additionib⁹. et miror de opi. tãtoz. nã adquẽ cũ q̃ dos reuertat vadit cũ suo onere. vt ex ea iterũ dotet filia vt. l si socius. p filia. §. pro socio. vbi est casus rotũdus. et miror q̃ nullus allegauit. videndũ est ergo quid addit auc. sed q̃uis. dico q̃ per dictam. l. si socius. dos reuertebatur ad patrẽ cũ onere suo vt eaz dotẽ secũdo viro dare posset. ¶ No. quod dici possit. non enim imponit necessitatem. sed si eam cum minori dote poterat cõmode nubere pater po-

Andreas Domate.

a ¶ Casib⁹. vide Ro. ꝑsi. lĳ. alias dlĳ. ad finem.

b ¶ Heredes pfis. an on⁹ dotãdi transeat ad heredes vsq̃ post Aler. Ab. consi. cxv. et an idẽ in spuria.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

terat minuere dotem: hodie vero redactum est ad necessitatem: vt cogatur dare tantum prout primo viro dotis: nec possit diminuere. Et ideo dico q̄ quando pater dat dotem primo viro potest eam sibi stipulari. et i hoc nil est innouatum per auth. sed si ponere dotem semel datā primo viro sim pliciter: postea dote ad patrem reuersa ipse daret eam secūdo viro.[a] et sibi expresse stipularetur sine filie voluntate: hoc sibi nō preiudicaret: imo haberet ius consolidatiōis sicut primo. sicut em exuerat patris bona ab initio: ita et nunc debet esse. vt dicit tex. in corpore vnde sumitur. ¶ Preterea per hāc stipulationem minueret dos filie vel saltem causa: quod esse nō debet. et hoc sentit glos. in dicta auth. sed q̄uis. si bene inspiciatur. et in hoc solum est innouatum per auth. Ex predictis[b] †ergo collige. aut pater est stipulatus simpliciter: aut sibi et filie. aut sibi aut filie. et tunc de iure antiquo filia habet ius consolidationis. vt hac l. p̄m vnam lec. et l. vxorem. §. testamēto. de lega. iij. aut fuit sibi stipulatus expresso tantū proprio nomine. et tūc siquidem hoc fuit in primo matrimonio: filia perdit ius cōsolidationis. nisi in duobus casibus. vt. l. fina. C. communia vtriusq; iudi. Aut fuit dos secundi matrimonij: et tunc aut pater in primo matrimonio fuit stipulatus eodem modo quo in secundo: et idē q̄d s. proxi. aut primo fuit data dos simpliciter. et tunc per stipulationem patris ipsa non perdit ius consolidationis. vt in auth. sed q̄uis. et in corpore vnde sumit. ¶ †Tertio quero de dote aduentitia. Et in hoc nō est dubiū quod ipsi filie ea viua cōpetat actio: etiam patre inuito. vt. l. ij. §. quod si in patris. s. eod. et ibi no. et. C. de colla. auth. quod locum. licet glo. innuat contrarium. s. eo. l. tertia. et male. sed ea filia mortua tunc est dubium. nam glo. huius. l. videtur dicere q̄ transeat ad filios tanq̄ ad heredes.[c] in eo q̄ dicit q̄ requiritur voluntas eorum. z ita etiam videtur hoc sentire Dy. sed tūc videtur obstare q̄ p̄m ista tempora filiusfamil. nō habebat heredem ab intestato etiam in castrensibus. vt. l. j. et ij. cum simulibus. infra de castren. pecu. et hoc videtur sentire glos. supra eodem lege nupta. §. primo. Quid †dicemus: secundum ius autenticorū ista questio non habet dubium. quia filij sunt heredes per autenticam de heredi. ab intesta. §. primo. C. de suis et legitti. auth. in successione. Item similiter de iure codi. dico quod in aduentitijs filij habet he redem. vt. C. de bo. que libe. l. quod scitis. vbi nota tex. de hoc. et legē quecunq; cod. titu. licet glos. ibi male intelligat. vt. C. communia de succes. l. finali. et ad trebel. lege finali. Item de iure digestorum dico idem hoc casu tantum: quod filia in dote aduentitia habet heredem. vt hac. l. secundum glos. et Dy. z est expressum in lege auus. in princip. de iure dotium. si bene inspiciatur. Nec obst. quod dicitur in castren. pecu. quia filiusfami. non potest descendentes habere heredes legitimos qui non sunt in potestate patris. vel ab ipso patre emancipati. Et sic ipse pater ipsis descendentibus prefertur. vt infra si quis a pa. fuc. ma. l. prima. §. nepos. sed filia potest habere posteritatem que nō est nec̄ fuit in potestate patris ipsius filie. vt in titu. de pa. po. in fin. Nec ob. quod not. supra eodem l. nupta. §. primo. quia illud refertur ad. l. prout loquitur de dote profectitia. secus in aduentitia vt dixi. alias male diceret. ¶ Quarto quero quid de dote profectitia † quando ipsa filia est stipulata ipso patre volente. vel pater eius nomine vt in casu huius. l. secundum Dyn. vel alio modo pater donauit ipsi filie integram actionem de dote. cuius erit actio soluto matrimonio. Respon. viua filia non est dubium quod est ipsius filie. vt hic secundum Dyn. et supra eodem. l. si cum dotem in princi. et supra, famil. erciscun. l. pompo. philadelphus. et not. C. de inoff. do. l. ij. sed filia mortua videtur quod transeat[e] ad filios filie tanq̄ ad heredes. vt hic secūdum lec. Dyn. et expresse ipse Dyn. dicit respondendo ad. l. dos a patre profecta. vt supra vidistis. In contrarium videtur quod pater occupatibus filie. vt nota. supra eodem lege nupta. paragrapho primo. etiam secundum iura hodierna vt nota. in autem. de here. que ab intesta. paragrapho primo. Et Azo dicit expresse in summa soluti. matrimo. circa fine. veritas est quod filia transmittit ad filios tanq̄ ad heredes vt hic p̄m hanc lectu. et. s. de pac. do. l. inter socerum. §. cum inter. vbi est casus not. nam ibi in casu omisso pater videtur donare filie. et ipsius solius est actio. vt. s. e. l. si cum dotem. in p̄n. et ideo ibi retinetur propter filios tanq̄ heredes filie. et ita intelligūt illum. §. Odof. et Jaco. de bel. in quadam disputatione. vt dixi. s. eo. l. si cum dotem. in princi. De iure vero autenticorum hoc est expeditum, quia tex. dicit omnia que per filium patri non queruntur transeunt ad eius heredes descendentes. vt in. d. §. j. in auten. de heredi. que ab intest. p̄m docto. Sed dos ex donatione tacita vel expressa acquiritur ipsi filie: ita quod pater in ea nil habet facere: vt dictum est. ergo transit ad filios vt heredes. Non ob. quod nota. in lege nupta. et per Azo. in summa. quia illud quando pater non donauit filie tacite vel expresse. in questione nostra est secus. Non obst. quod nota. in paragrapho primo. de heredi. que ab intest. quia verum est quod etiam filius hodie non habet heredem in profectitijs scilicet peculijs que ipsi filio non queruntur. sed ipsorum dominium in bonis patris remanet: vt. C. famil. erciscun. l. certum. ¶ Quinto quero quid in dote profectitia vbi nulla stipulatio interuenit p̄m ius cōmune: et filia in potestate mortua est in matrimonio superstitibus liberis: an dos

a Scdo viro. Sz q̄d si scdo matrimōio ē aucta dos et decessit mulier liberis superexistētibus? ex p̄mo an illud plus debeat reuerti ad patrez vel ad filios p̄mi mrimonij. vide bald cōsil. cclxxxviij. j. volu.

b Andreas pomate.

b ¶ Ex p̄dictis. vide de Alle. cōsil. cxxxx. in. ij. col. in ij. volu.

c ¶ Heredes. q̄n filiafa. in dote hēat heredē. vide Pau. de ca. cōsil. ccl. d. car. pf. cliij.

d ¶ Quarto. Adde q̄ cōsuluit Pau. de ca. conf. cxxv.

Andreas pomate.

e ¶ Transeat. Vide Alex. cōsi. xxix. in. ij. col. in. iiij. vo. Pau. de ca. in. l. illā in. iiij. col. C. de colla. imo. cōsil. lxiij.

✳ pro itelle ctu. §. j. in auth. de her. q̄ ab itest. defe.

debeat ad patrem reuerti. Ista questio est antiqua a et difficilis. ꝛ diffinit opi. olim ꝛ hodie. nam Martinus antiquus gloss. dicebat dotem non remanere apud patrem. primo per casum. l. illam. C. de collat. secūdo b per rationem. quia in successione prima causa est filiorum. ꝛ sic filij preferuntur patri. eristam rationez
29 ponit. C. eodē. l. dos a patre. Item pro eo videtur casus. s̄. de pact. dot. l. inter socerum. in princip. et. §. cum uter. j. de legat. iij. l. vxorem. §. testamento. et. s̄. de minor. l. iij. §. sed vtrum. vbi dicitur qđ dos est pro parte patrimonij ipsius filie. ergo trāsmittit ad filios. vt. s̄. eodem. l. si ab hostibus. Et in hac. l. videtur casus a contrario sensu: et ista iura inducuntur hic per glo. pro Martino. Item pro se inducit casum. vt lega. nomine ca. l. fina §. j. et ibi gloss. hoc tangit. Petr. de bel. et quidam alij moderni tenent istam opinionē. et de iure addunt rationem. dos datur propter onera matrimonij. vt. l. pro oneribus. C. de iure dotium. et matrimonium est fauorabile propter liberorum procreationem. vt. s̄. eodem. l. prima. sed onus liberorum remanet apud patrem: ergo ꝛc. vt. l. si maritus. fami. erciscunde. ꝛ s̄. de iure dotium. l. si is. §. j. Alij vt Bul. Joan. et Azo sunt in contraria opinio. quod indistincte reuertatur ad patrem nisi sit factū pactum in contrarium vt. l. dos a patre. C. eodem. ꝛ s̄. de pa. do. l. si pater in principio. C. de bonis que liberis. l. ij. et. j. rem ra. habe. l. finali. et. j. de euictio. l. pater. s̄. eodem. l. si ab hostibus. C. de neg. gestis. l. quod in vxorem. ꝛ s̄. ad maced. l. si filiusfami. cum. l. similib⁹ notatus in. d. l. dos a patre. Sed ad omnes istas. ll. respondet Martinus. quod debet distingui ꝑm a predictas leges. sed illa non est bona responsio. vt infra patebit. Item hoc ꝓbat per rationē: sicut in extraneo. vt not. in dicta. l. dos a patre. Item per aliaz rationem. quatenus duo participant circa idem illud debet seruari de vno quod debet seruari de altero. vt. l. si de meis. als idem pompo. s̄. de arbi. ꝛ. l. fina. C. de duobus reis. ꝛ. C. de fruc. et lit. expen. l. fin. cum similibus. sed mortuo patre consolidatur actio in filiam sine distinctione. ergo idem mortua filia. ꝛ hanc rationem ponit etiam glo. in dicta. l. dos a patre. per quam rationem Dy. tenuit illam opinionem de iure. Sed qui tenent contrarium respondent qđ hoc est verum quando in vtroq; est eadem ratio. hic secus. Item inducit glossa. C. de rei vxo. actio. l. vnam. §. fileat vbi dicitur expresse. Sed Martinus respondet quod ibi fuit matrimonium solutum diuortio ꝛc. et sic unum text. ibi dum sequitur contra vxores. ꝛ sic unum vxorem superuiuere. Preterea illud priuilegium ne iste retentiones fiant non transiret ad alios heredes nec ad patrem vt. j. dicam. Item inducunt. j. eo. l. si dotali. sed dic vt ibi. Item facit. j. de do. prelega. l. j. in princip. sed respondeo. modo. b Item facit contra Martinum quia ꝑm istā tēpora filiusfami. non habebat heredem. vt. l. ij. j. de castren. pecu. ergo non transmittit ad filios tanq; ad heredes. istam rationem facit Azo in summa solu. matri. circa fin. sed potest responderi quod imo habet in dote. vt. s̄. dixi. Item contra Martinum inducit Jacob. de ra. filius non potest plus iuris transferre in heredes q̄ habeat. vt de regu. iuris. l. nemo plus iuris. ꝛ. l. in omnibus. §. non debeo. ꝛ. l. heredem. eodem titulo.

¶ Nostrorū maiorū. vide late Cal. per. iij. col. cōsi. j. de dona. inter vi. ꝛ vxo. ꝛ Jo. an. in addi. ad spec. in tit. de do. inter vir. ꝛ vxo.

Andre. Poma. ¶ Martinus. esset. Adde Panor. in c. q; transacti. in secundo notabili. de offi. deleg. bal. in. l. fi. ver. vnū. C. cōmuniavtri. iudi. sic est in statuto vt p̄ Bart. in. l. cesare in. viij. de pub. et de consuetudine q; nō extēditur ad alium casum. adde q; dicit Odra. consi. ccxxxvij. Incip. prospectis cause de. cōsi. xj. in rubri. de feu. Alexā. consi. ix. in ci. viso the mate. in. j. colū. in. ij. vol. Paul. de cast. cōsil. ccxij. incip. quādo adiectioni ad fin. moder. in. c. j. in. vj. q. qui feud. dare pos.

sed ipsa filia erat huius conditionis quod sol. matri. dos reuertebatur ad patrem. ergo idem in filijs ipsius. p pter quam rationem Jacob. de ra. et Cyn. sequendo eum tenent istam opinionem. in. l. dos a patre. sed certe hec ratio non concludit quia filia habebit hoc ius. quia ea non existente in patria potestate dos erit integra sua. vt in. §. videamus. ꝛ. j. eod. l. si socer. ita ergo in proposito cum filij ipsius mulieris non sint in potestate patris materni scilicet aut eorum: consolidatur totum ius dotis in eos sicut fieret in matre eorum. Quid ergo dicemus? certe multum est dubia questio. in tā tum quod Rofre. in titu. de actio. ex stipula. pro dote noluit eligere veriorem. et nostri glossatores quando volunt ponere exemplum de lege de cuius intellectu dubitetur ponunt exēplum de hac. l. vt no. in. l. non possunt s̄. de legi. finaliter tamen teneo communem opinionem nostrorum maiorum[a]. quod de iure debeat ad patrez reuerti simpliciter. siue extant liberi siue non. per leges allegatas per nostros glossatores. qui dicunt simpliciter ad patrem reuerti. que p̄ nullam aliam. l. distinguūtur. debent ergo intelligi quod nullo casu dos remaneat apud maritum. vt. j. de ver. signifi. l. cum querebatur. Secundo per. §. fileat. et per rationem ibi posi tam. quia naturali ratione pater tenetur alere filios: non propter dotem: ꝛ per hoc patet responsio ad rationem Petr. Tertio per. l. inter socerum. §. cum inter. Nam ex vigore tacite renuntiationis dos ibi retinet. als ista lex esset facta frustra et in casu nō dubio: contra legem quod labco. ad carbo. Quarto quando filia pascitur in dote nocet sibi demum in vno casu. scilicet si fuerit sui iuris effecta. vt s̄. eodem. l. ij. §. item si voluntate. sed si opi. Martini. esset[b] vera noceret sibi in alio casu. scilicet si filia decederet ✳ cū filijs. ꝛ sic iuris cōsultus insufficien

a Pro cōcor. Aduerte q; Bart. in l. in quarta ff. ad. l. fal. ver. quero filia decessit anteq̄ pater dicat q; matris dotez iputat nepos in legitimam. cōtrarium tñ voluisse al

legatur in hac. l. post dotē Bar. qui dicit q; qñ est hęres matris dicta dos non cōputatur in legitima. solutiones adistud cōtrariū vī accōmodare Ang. are. in. §. fi. post gl. in ver. cōstōnes. insti. de inoffi. test. qui videtur sentire hanc cōtrarietatem. dic vt per cum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Verum. Vide Bal. consi. cccclxix. lib. ij.
b ¶ Andre. Poma. ¶ Puto verum. vide Imo. consilio xxiij.
c ¶ Octo doct. hoc idem refert & sequitur Pet. de ancharano eius consi. cccl. & Bald. consi. vij. iij. volumi. et Paul. de castro consil. cxxvij. quid autez si pater stipulatus sit dotem restitui sibi aut cuius deberet restitui et sit statutuz q̄ marit⁹ lucretur certam partez dotis an non obstãte stipulatione maritus lucretur partez secundum formaz statuti Bald. tenet quod sic consilio ccvj. libro iij. & idem ferẽ hic tenuisse ray. et quod dicit hic barto. de consuetudine nõ videtur placuisse Bal. alleg. consi. vij.
d ¶ Andre. Poma. ¶ Quã teneamus. adde Alexã. consi. xxij. in. e. col. in. iij. vol. Alex. in. c. in quartã. in xviij. col. ff. ad. l. fal. Paul. de ca. cõsi. xxv. Lap. consi. lij. alex. p̃si. xxiij. in. ij. col. in. j. vol. Panor. cõsi. cxv. in ij. dubio. in. ij. vo. imo. consi. lxxij.
* Pro intel. l. illam. C. de col.
e ¶ Bonis aut. vide Bal. alle. cõsi. Bar. in cõsi. incip. pater dedit dotẽ. & cõsi. inci. Gilibertus. & cõsi. inci. ray. & vide tu Bal. & Paul. de cast. in l. q̃n nouella. C. de inoffi. test. & in l. illã. C. de col. & eũdẽ Paul. de ca. in cõsi. lxij. inci. dubitatio. in cõsi. cxxij. inci. dubia de quib⁹ & in cõsi. cclj. inci. visis & cõsideratis. Petr. de anch. in cõsi. xlix. inci. visis diligẽter. & in cõsi. ccc. inci. diuin⁹ Bar. Alex. & ponit in. d. l. illã. & in cõsi. xxxiij. in j. vol. reperito. in. iij. vol. cõsi. xxiij. põdera rñ in cõtrariũ verba Bal. distinguẽtis in. § illã. quẽ sequitur Sali. in. l. scimus. §. replerionẽ. C. de inoff. testa. & imo. hic & in. l. in quartã. ad. l. fal. idẽ Pe. de ancha. in p̃si. cccl xvj. inci. in themate. sed Alex. rapha. et Ro. in. d. l. illã reprobant pro quo, vide quod not. idem Alex. in. l. pactum. C. de col. vide tamen And. Barb. in consi. xl. in. ij. volu.

causa est liberorum. si de iure non est vera tunc sec⁹. nam cum cõsuetudo dictet q̄ dos remaneat apud virum propter filios eiusdem matrimonij: non ertẽ ditur ad alium casum. vt. l. si vero. §. de viro. j. eod. & l. quod vero. s. de leg. Et hoc tenuit Jacob. but. in l. fi. C. cõmunia vtriusq; iud. & ibi reperitur in reportationibus suis. & hoc puto verum[a]. quia de eodem oportet filios extare. casus est in. l. si inter virum. s. de pac. dotalibus. & j. de condi. & demon. l. cum vir.
31 ¶ Itẽ facit ad aliud. pone ꝙ maritus decessit primo: postea decessit vxor extantibus liberis: an pater poterit repetere dotem ab illis filijs. Dyn. hic videtur dicere quod non: quasi filij habeantur vt heredes filie. ibi dum dicit respondẽ do ad. l. dos a patre. vel illud quando mulier decessit in matrimonio. Si autem post reperit vt heres filie. vt hic. Et ista sunt verba sua vt vidistis. quasi dicat si filij extant ipsi sunt heredes. alias pater. Vel forte fuit motus Dy. ad hoc dicendum: quia ante solutum matrimonium non est nata actio. & sic filia non habet qd trãsmittat. & ideo tota actio est patris. secus solu. marr. istam reputo falsam de iure. nam ius consolidationis inter patrem et filiam eodem modo habet locũ solu. matrimo. ante dotis exactionem. sicut eo constante. vt. s. e. l. si marito. §. si voluntate. & j. e. l. in insulam. in prin. & sic matrimonium esset solutum: non facit illud ius magis esse transmissibile ad heredes quam primo. vnde hoc nõ est verũ de iure. nec etiã puto verum[b] de consuetudine. quia ista consuetudo habet locũ in muliere decedente in matrimonio. vt l. dos a patre. & sic non portigitur ad casum quo vir predecedit & mulier superuiuit. arg. d. l. si vero. §. de viro. & quod no. j. eo. l. si dotali. & de do. preleg. l. j. in princi. & s. de pac. dotalibus. l. ij. & cũ erã bononie eã audiui sic determinatã fuisse bñ per octo doc. [c] rñ de dicto Dy. hic nullam fecerunt mentionẽ. credo hoc esse verum de iure. & videtur casus. s. de pactis do. l. bebius. Predicta vera nisi probaretur de consuetudine idem esset etiam si mulier decederet in vidua
b te existentibus liberis. & hoc p̃m opi. quã tenemus⁹;
* sed si opi. Bar. esset vera de iure. tunc isti filij succe-
32 derent matri vt heredes. ¶ Item ad ꝙ aliud an filij filie cõputent sibi dotem matris eorũ in supplemẽtum legitime eis debite in bonis aut[c] an non. nam si vera esset opi. Barti. de iure ipsi habent vt heredes matris. & sic non computantur in legitimã cum tractaretur de successione aui. vt. l. scimus. §. replerionẽ. Si vero alia opi. esset verior. isti filij nõ habẽt hoc a matre eorũ: sed a patre matris a quo cõsuetudo aufert & si videret cõtrariũ. hoc nõ examino modo: q̄ vtilis & subtilis passus est.
33 ¶ Sexto ꝙero vtrum cũ pater agit de dote sit priuilegiatus sicut filia. Et dicit Dyn. q̄ videtur q̄ sic q̄ patri cõpetit actio ex stipulatione tacita. vt. §. extraneum. & §. se. C. de rei vxo. act. Preterea videtur casus. j. e. l. in insulam. §. vsuras. In cõtrariũ. quando persona facit locum priuilegio: cessante persona cessat priuilegiũ. vt. l. in omnibus. & l. priuilegium. j. de regulis iu. sed priuilegium conceditur mulieri. ergo &c. vnde ipse distinguit. aut pater agit: filia viuẽte. & est actio priuilegiata. quia agit ad vtilitatem filie. aut agit filia mortua & tunc est secus. non ob. l. in insulam. §. vsu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ras.ĵ.eo.q; ibi pater fuit stipulatus vsuras. ideo hȝ eas nõ q; sit actio bonefidei in patre. accessiões aũt naturales bene haberet etiã sine stipulatione. vt.l.si marito. in fi.ff.e. ita debet intelligi qõd not. in.§. itẽ si de dote alȝs in.§. fuerat. instit. de act. et quantũ ad secundũ credo q; sit verũ qõd ℣y. dicit q; actio q̃ trãsit ad patrẽ non sit bonefidei. ¶Ego credo† q; si ad diabolũ infernalẽ transiret haberet priuilegium dotis: q; omne priuilegiũ datũ doti qõd meretur executionem a lege vel ab homie viua muliere transit ad quẽcũq; vadit dos. vt dixi in.l.si maritũ.ff.e. nãvsus fructus est personalis. et in eo quod est facta executio transit ad heredem. in eo q; non est facta executio nõ transit. modo actio de dote incõtinenti q; est dos est priuilegiata. et sic est facta executio. Itẽ priuilegiũ hypothece statim cũ est dos est facta executio et ad quẽcũq; transit. sunt tamen quedã priuilegia que nõ merentur executionem nec a lege nec ab hoie. vt priuilegiũ personale q; non habet nisi venerit ad conflictũ. Et quid est priuilegiũ. tex. dicit. C.q̃ dot.ce.pos.l.fi.§.fi. circa fi. vbi dicitur q; est quoddã officiũ iudicis qõd resultat ex illo priuilegio: q; nõ est priuilegiatus per ius: sed iudex ex officio suo defert: ideo non transit ad alios mortua muliere. ſm hanc glo. quicquid dixi tibi in.l.ĵ.§.eo. Priuilegium ergo bonefidei trãsit ad quẽcũq; vt.§. extraneũ. et.§. seq. C. de rei vxo. act. sed in isto priuilegio qõd non meret executionẽ in muliere nõ transit ad patrẽ viua filia. Pone ergo in simili† q; mulier cedit actionem de dote alteri: trãsit ne in cessionariũ viua muliere cũ priuilegijs suis. Pet. et Lyn. in lege prima. C. de priuil. do. dicũt q; sic. quia pertinet ad vtilitatem mulieris et alleg.l.vlti. de priuile. fisc. et eodem modo trãsit ad patrem. Ego cogitaui quod anno tenui opi. Pe. ibi vbi ponit. sed reperi vnam legem que turbauit spiritum meũ in hoc in auc. vt exac. instan. do. circa prin. col.vij. Nescio quid dicam. finaliter est sic dicendũ. quedam est cessio que fit ex necessitate exvtraq; parte. quia ille qui cedit cogitur cedere. et ille qui emit cogitur emere. isto casu transit cum onere suo. vt.l. ff. C. de priuile. fisc. et si nescires extrahere tũc venias ad me. Quedam est cessio que fit ex voluntate. z isto casu non transit priuilegium: vt in auc. vt exactio. instan. do. circa princip. sed quicquid dixi in.l. vnica. C. de priui. do. quod transit priuilegium in cessionariũ. intelligo si agit iure directo nomine cedentis. vt gl. probat in.§. fuerat. instit. de actio. secus si ageret nomine suo vtili. Modo quo ad patrem. pater potest agere suo nomine tanq; administrator filie. vt lege cum dos. supra de pac. do. dixi in.l.si cũ dotem.§. itẽ pater. supra. e. z.l.ĵ.§. item si volũtate. supra eodem. Et isto casu si agit dico q; habet priuilegium. sed si ageret nomine suo et ad suam vtilitatez licet veniat per obliquũ ad filiam tunc non habet priuilegiũ et sic sumus expediti. ¶Sed quero pater a dedit dotem filie et stipulatus est pro filia et est mortua sine liberis succedit ne pater solus qui dedit dotem vel pater et mater cum fratribus et sororibus. et fuit nuper b interrogatus de hoc. et casus est in.l.q; sciris.ĵj. rñ. C. de bo. que libe. dixi quod pater solus et est ibi casus singularis ita q; non est alibi.

a ☞ Actio de dote etiam soluto matrimonio efficitur propria patris et filie.

Andreas Poma. ¶Sed quero patr. Ego consului pudice secus in causa dñe libere de bellamanib⁹ vide in dicto consilio. et vide Lu.ro. in cõsi. xxxix. in ci. visis ac discussis.

¶Nuper. adde q; opi. Bar. sequitur Ro. consi. xl. et multa ibi adducit recta opi. Bal. in auten. defuncto. ad ter.

b ℣ Qõd soluitur pro dote etiã soluto matrimonio cõuertitur in dotem.

SI pater dos soluto matrimonio q; actionẽ de dote repetit. h.d. ¶Op. q; agit conditione indebiti vt.l.si quis in fundũ.§.ĵ.ff. loca. Glos. dicit sol. vt ibi. Pe. dicit q; hec est specialis fauore dotis. ratio quia actio ex dote est cõmunis patris et filie: sed cõditio indebiti est propria patris solui⁹ soluentis indebitũ. ¶Ex quo no. †q; actio de dote etiã solu. ma. efficit propria patris et filie: vel dic aliter secundum Ja. de are. nã licet matrimoniũ sit solutum tamẽ dos adhuc est debita viro. vt.l.si socer.§. lucius. ĵ. eo. et l. titio.§. titio. de condi. et demon. et iõ etiã si soluatur† sol. ma. in dotem cõuertitur facit quod dixi. ff.e.o.l.si marito.§.ĵ. et quod no. in glo. ibi.

c ☞ Onus dotãdi an transeat ad heredem extraneum. remissiue.

IN insulam. Mors ciuilis patris facit actionẽ de dote filie esse pro solido. hoc dic. ¶Op. ff.e.l.si marito.§. si voluntate glos. subaudit hic maxime. vel dic qõd nõ petierat cũ effectu. id est non exegerat. nã tũc secus. q.d. per exactionẽ impeditur consolidatio fieri in filiã: non per petitionẽ vel sniam. vt in.l. cõtra. et verum dicit. vt. C. cõia vtriusq; iudi. l.fi. et. C. de bo. que lib.l.ĵ. Addit Dyn. rationẽ q; si patri esset soluta. actio de dote esset extincta: et bona trãsirẽt ad fiscũ cũ onere suo. ar.l. si marito. in pun. ff.e. et.l.si maritus. z ad sil

d ℣ Mors ciuilis. iste tex. facit secũdũ pau. de ca. q; cõfiscatis bonis nõ trãsit in fiscũ feudũ vel ẽphyteusis q̃ post mortẽ patris deuẽtura sũt in filios: hoc etiam tangit Bal. in l.ĵ. C. ŏ bo. libe. Bal. in.l.si finita. §. si de vectigalibus. ŏ dã. infe. repro bãdospec. in ti. ŏ feu. §. quoniã. ver. xl. vbi videtur tenere quod trãseat i fiscũ quousq; ille vivit cui⁹ bona sunt cõfiscata qõd est ꝓtra. c. si vasallus culpã. ff. de feu. fue. contro. et in. c.ĵ. si vas. feu. pri. et. c. felicis. circa mediũ de penis. de quo latiꝰ p Aler cõsil. xxiij. et. xxix. in. ĵ. vo. et cõsi. xcix. iiij. vol. et p Old. consi. xvij. et appellatiõe mortis an cõprehendat ciuilis vide eundẽ Old. cons. cclxxiiij. et pe. de anch. consi. cccl xxix. vbi cõsuluit q; non ŏr decedere sine filijs decedens cum filio fratre minore.

Andreas Pomate. ¶Consolidatio. vide aler. consilio. cxxxiij. in. iiij. colum. in. ij. volumine. et vltima colum. in materia an per ingressum filium in religionem cõsolidetur actio in patrem vide caro. rui. in repe. l. gallus.§. et quid si tantum. in. v. col. et seq. de li. et post.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Cõsumpsit. Pau. tz cõtrariũ p gl. in verbo ꝓpẽsa tis que videtur velle q eos lucretur nõ tãꝯ marit⁹: bonefidei possessor. et hic si erant cõsumpti nec esse ctus erat locupletior. nec text. negat hic quin si eẽnt consumpti in alia causa quam in mulierem nõ possint repeti z de

testib⁹ dicentib⁹ an te guerrã zpost guerram. vide Bal. cõsil. lxxiij. et se. iij. volu. z de afi post et prius vide eundẽ Bal. cõsil. xlij. j. vol. z qñ testes reducendi sint ad cõcordiã. vide alex. cõsil. xxxiij. ij. vol. ꝑe. de ancha. cõsil. ccxcvij. Et etiã de testib⁹ dicentib⁹ ante et post Angel. pf. cclxxiij.

b ¶ Usuras et vi⁹ bar. in consilio lxxvij. ici. Frãcis. habuit. m. in vxorẽ z vide⁹ Bar. in pf. ccxciij. incipiẽ. hubertus habuit vxorẽ quãdã vbi loquit de vxore an sit alimẽtãda. Alb. in d. c. salubriter. vide ibi. Andre Barb.

c ~ Aud. ꝑoma. ¶ Quero. vide are. in. §. fuerat. insti. de actio. et quid de iure cano. vide Bar. in l. ategoia. §. tantũ. ff. de neg. gest. alex. consi. xxvij. in ij. co. f et consi. lxij. in ij. col. in. iiij. vol. panor. consi. xxxix. in ij. vo. bal. in l. fi. §. preterea. C. de iure delib.

d ¶ Quero quid. Adde que voluit Romañ. consilio dxvij. Pau. de castro. in lege diuortio. supra. e. Abb. consilio cvij. li. ij.

e ¶ Mulieri. Adde Pau. de castro. cõsi. cccixxxvij. et que posui in l. diuortio.

f ¶ Querit. et etiã Bald. qd si vir hz magnũ palatiũ modici redditus et magni valoris an cogatur vendere hic non decidit sed in l. qui bonis. C. qui bo. ce. pos. dicit q non ꝓ quo vide Ro. cõsi. cccix.

a glo. et Dy. in eo qõ no. s. e. l. si ante nuptias. vt in matrimonio putatiuo † quis teneꝫ restituere fructus nisi quatenus consumpsit in muliere vel in rebus eius.

¶ Op. C. de rei ven. l. certũ. Sol. ibi loquit in bonefidei possessore qui putabat se dñm et sui cõtẽplatione tantũ fructꝰ recipiebat nullo alio respectu: hic vero percipiebat fructus ratione oneris matrimonij. ¶ Quero quo iure † maritus illos fructꝰ sibi cõpensat vel iure cõpensationis. vel iure exceptiõis doli. Quidã dicunt q iure cõpensationis. Nec ob. §. fz nec ob impensas. C. de rei vxo. act. q ibi nõ ꝓhibet cõpensatio vt ibi. diximus in l. rei iudicate. §. j. s. e. et posito quod prohiberetur non habet locum in matrimonio putatiuo. sed in vero. vt. l. si cum dotem. §. fi. cum l. seq. s. eodem.

1 ¶ Debitũ hinc inde ex causa vsurarie cõpensatur.
2 In actione de dote quod currant vsure ex mora.
3 Usure vero in dotẽ nõ solutã qõ debeantur etiam de iure cano. secus mulieri in dote restituenda.
4 Usure legales qõ hodie sunt prohibite et correcte.

Usuras. b Debitũ † hinc inde ex causa vsurarie cõpensatur. Itẽ marito nõ debẽtur vsure qui nõ alit vxorẽ. h. d. ¶ Quero c an in actione de dote currãt vsure ex mora. Certe sic. q est actio bonefidei. vt habes in gl. habes ergo q actio de dote est priuilegiata etiã mortua filia. ¶ Quero quid d de iure canonico. an ista vsura debeaꝫ. Ñideo † marito post moꝛã in dãdo sibi dotẽ debẽtur vsure: magis eñ petit tãꝯ ꝓpriũ interesse q sustinuit onera matrimonij quã vt vsura ꝓpria: vt in. c. salubriter. extra de vsu. sed mulieri e paſſe moꝛã in dote restituẽda sibi soluto mat. vsure non debentur. q tunc proprie essent vsure. Sm Inno. et Joã. an. in. d. c. salubriter. lz Cyn. aliter dicat in l. j. §. exactio. C. de rei vxo. act. † facit qõ tz azo in sũma de vsu. q oẽs vsure etiã legales sunt hodie ꝓhibite et correcte de iu. ca.

Ad hirum. Reintegrato matrimonio iudicium de dote inceptũ per extraneum non dissoluitur. h. d.

¶ Maritus pro restitõne dotis qõ teneꝫ cedere nomina debitorũ etiã si nõ habeat aliũde vnde viuat. si ex sua opera poteſt sibi querere victum.

Quis qñ possit soluere in nominibus debitorum.

Si maritus. Maritus † nõ tenetur pro restitutiõne dotis actionẽ cedere si aliud ad victum sufficiens sibi non remanet. h. d. glo. dicit notabiliter nisi persona mariti sit talis quod ex sua opera possit sibi querere victũ quod tenet menti. omnes gloſſ. tendunt ad expositionem littere. ¶ Queritf hic Jacob. de are quid si etiã mulier nõ habet vnde viuat. certe ipsa preferẽ viro. Dixi in l. marituꝫ. s. e. Dyn. inducit ad † q. teneor tibi ad centũ volo soluere ut noſe debitoꝛuꝫ an cogaris recipere. Uidet q sic. vt hac. l. et. l. cũ q̃ritur. j. de admi. tu. In cõtrariũ cessio videt emptio. vt. l. si dubitet. §. j. et. l. cũs q j. de fide inſt. Item nemo inuitus cogit emere. ergo ꝛc. Dyn. dicit q non cogitur recipere. vt l. non aduersus. C. si cer. pet. et. l. nã et seruus. s. de negest. mihi videt q hec q. nõ fuit necessaria. nam aut ds teneꝫ ideo q hz actionẽ. z eam cedẽdo liberatur vt. l. qõ debeꝫ. s. de pecu. aut tenetur alis et tunc non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cogetur quis recipere actiões. nisi cũ debitor aliud a
a nõ haberet[a]. vt. l. eũ a quo ꝛ auf. ibi posita. C. de sol.
1 ☞ Successio quando habeat vim solutionis. b
2 Pater ꝛ filia in dote an equiparentur duobus reis.

Socer. Successio soceri quam fa
cit genero nõ pmit filie
ius ꝓsolidatiõis. ff. d. ¶ Op. successio
hz vim solutiõis. vt. j. de fideiuss. l. si de
bitor. ergo pmit filie ius ꝓsolidatiõis
1 vt no. in. l. in insulã. in pn. s. eo. So. successio hz ꝯ vim
solutiõis respectu succedẽtis tm nõ alteri⁹ ꝑm Azo.
hoc nõ est verũ per. l. si ei. §. j. s. de euic. vñ glo. dicit
q hz vim solonus quantũ ad succedentẽ ꝛ fideiussores
ꝛ ad ceteras accessorias obligatiões. q. d. nõ q̃ꝫ
tũ ad filiã q̃ quo ad patrẽ non est accessoria: imo eq̃
b principaliꝫ debeꝯ sibi sicut pri. ꝛ hoc dicit glo. b. iij. q̃
2 equiparat ꝯ patrẽ ꝛ filiã duobus reis: licet nõ sit pro
pria eqparatio vt. l. nõ solũ. s. eo. ꝛ ibi dixi. Dy. vero
dicit q successio hz vim solutionis quantũ ad oẽs q̃
bus põt solui: sed patri nõ põt solui nuita filia. vt. l.
q̃ hoiem. §. si gener. de sol. ideo ei⁹ successio nõ hz vi
solutiõis. q nõ placet. quid enim si filia nõ haberet
causam cõtradicendi. certe tũc successio patris ha
beret vim solutionis ꝑm eum. quod est contra istz
tex. dico ergo q successio hz vim solutionis ex qua
dam fictione que tunc demũ inducitur quando ille
qui succedit vult ex hoc euitare dannum. vt. d. l. si ei
j. de euic. ꝛ. l. si debitor. de fideiuss. sec⁹ si ex hoc vel
let lucrum consequi. vt. l. heres a debitore. §. fi. j. de
fideiuss. ꝛ ita hic nõ habetur pro sol. vt per hoc patet
pmuet filiam iure consolidationis. ꝛ de hoc dixi in. l. d
si is qui pro emptore. j. de vsuca. in illa. q. qua quero 5
que sit causa inducende fictionis. dixi etiã in. l. vtã
nius. j. de fideiuss.
1 ☞ Qui petit illud quod est restituturus alteri. q̃ꝫ
ei a quo petit non videtur facere dolo.
2 Actio de dote mortuo patre soluto matrimonio cõ
solidatur in filia.
3 Dos etiã soluto matrimonio dicitur deberi viro.
4 Uerba enuntiatiua per modũ cause ꝓlata q̃ induc
ant dispositionem etiam quo ad actionem.
5 Regula dolo facis petere quod alij est restituturus
quando habeat locum.

* Lucius. ¶ Qui ꝯ petit illud quod restituturus
c est alteri q̃ꝫ ei a quo petit dolo face=
1 re nõ videtur. h. d. Primo ponit thema ꝛ questionẽ.
Sco ꝛsistionẽ. Tertia ꝛndet cuidã obiectiõi i ꝓtũ.
Quarto probat illud p reductionẽ ad inconuenies.
Quinto iuxta predicta formar vnã questionẽ. sco ibi
nõdeo. tertia ibi nec vllã. quarta ibi aliquin. qui
2 ta ibi sed ꝛ si ex parte. ¶ No. ꝯ so. ma. mortuo pa
tre actio de dote cõsolidat in filiã. sic. s. e. l. si mari
3 to. §. si volũtate. ¶ Not. ij. ꝯ etiã solu. mat. dicitur
dos deberi marito. dixi. s. eod. l. si pater. ¶ Itẽ no.
q regula dolo facit hz locũ qñ illud petit quod quis
restituturus est eidẽ a quo petit secus si alij. ¶ Op.
genero nõ põt imputari cur patrem nõ cõuenit. vt c
l. si extraneus. s. de iur. do. ergo videtur q a filia nõ
possit cõueniri. Sol. glo. q hic pater exheredauit fi
liam cõtemplatione dotis. ꝛ ideo filie legare videt. d
et sic propter voluntatẽ patris imputatur mari. to:
quod aliꝫ nõ imputaretur. Ex hac glo. not. q verba

¶ Aliud non haberet. idem tenet Romanus. consi
lio. ccccxij.
b ¶ Dicit glos. Pau. de cast. post Bald. ex glo. fi. not.
q pater non compellitur dotare filiam iure actiõis
et ideo videtur dicendum q non trãsit a d heredes
vt cogãtur
dotare fi
liam scõm
Baldum.
4 ꝓenuntiatiua per modũ cause ꝓlata cui⁹ contra
inducũt dispositionẽ ẽt quo ad actio rium vult
nẽ. ¶ Sed ꝛ hoc vꝛ. l. emptor. §. ancil Bartol. in
la. allegata in gl. ꝛ. j. de doli excep. l. l. post' do
fi. in pun. Vñ q nõ inducit dispositio tem. s. eo.
nem quo ad actionẽ realẽ vt in ꝓuis. et sequitur
ratio q nõ est legatũ expressum sed Pau. de ca
tacitũ. arg. l. seruum filij. in fi. j. de le. stro hic q
j. sed quo ad actionẽ personalẽ induc et officium
cit dispositionẽ. vt. l. pe. j. de col. do iudicis cõ
tis. ꝛ hac glo. hz tñ hec in se sint vera. petens pro
tamẽ in proposito ista solutio nõ pla alimentis
cet. quia per illã causam testator vide transit con
tur voluisse filie prouidere ꝛ nõ mari tra heredẽ
to. vt. l. seruo legato. §. si testator. j. vt. l. si quis
de legat. j. si ergo nõ prouidit marito aliberis. §.
in aliquo nõ potuit eũ grauare testa item rescri
tor vt faceret eum teneri vbi aliꝫ non ptum. j. de
teneretur. vt. l. ab eo. C. de fideicom. libe. agno.
et. l. plane. la. ij. §. j. aliꝫ fi. j. de leg. j. vn et hoc di
de glo. soluit aliter q marito non im cit esse in fi
putaretur cur patrem nõ cõuenit vt lia non ma
in contrario. sed cur non conuenit he ritata vn
redes patris quos conuenire potest. de dicit qõ
vt hic. ¶ Oppon. extra glo. hic ha habuit cõ
betis duo. primo q regula ꝯ dolo fa sulere nun
cis. habet locum in eo qui debet resti quid fi
tuere. secundo q nõ habet locũ in eo lia maritata sine dote per patrem possit implorare
qui debet restituere alij incontinenti. officium iudicis contra patrem vt eam dotet et hoc
in lectu. dicit aliqua verba clarius vide eius consil.
cxxxj. in principio. et vide Baldum consilio. lxxiij.
primo volumme. et ibi quid si vult repudiare here
ditatem paternam ꝛ cõsequitur dotem ꝛ an curator
datus bonis donec hereditas iacet possit dotare fi
liam defuncti.

* Pro cõcordia. Aduerte qõ his que vult Barto. in. l. hoc. §. lucius scilicet quod medij tẽporis tantũ inter usurũ habetur in ꝓsideratione qñ repetitur indebi te solutũ ante tps. alleg. cõtrariari per do. Alexã. in apostil. in. l. cũ quis. colũ. xj. C. de iu. ꝛ fact. ignor. et in l. j. col. fi. ff. de condi. inde. Tu dic q non contradicit Bar. nã. in hoc. §. Lucius nõ loquitur precise de inter locutoria. nã dicit q mulier poterit petere propter interusurũ medij tpis sed nõ dicit tm propter illud vel aliter loqꝫ in casu speciali dotis q̃ dos cõmet plura alia ꝓuilegia vt per doc. in. l. j. ff. sol. mat. ꝛ in c. saluberr. de vsuris.

¶ Lucius. Et vide Bar. in consi. cclxix. incip. fr̃ius maritauit suam sororem vbi consuluit in materia hu ius. l. Andre. Barba.

¶ Andre. Poma. ¶ Oppo. vide per Ange. are. in primo instit. de excep. in. xxvj. col. Ro. consil. ccxij. in ij. colum. in fi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andr. Poma. ¶ Habent locū. ad de q̄ cōtrariū tz Bartol. in l. j. in pe. col. de cōdi. inde. sed q̄ cordat vt per Jaso. in l. diem. ff. de condi. inde.

b ¶ Ascendentes. no. Paul. de castro in ver. respondi. in text. quod in casu huius l. non solum ille qui dat dotem mulieri potest pacisci redi illi mulieri sed ēt filijs z nepotibus ex ea z acquiritur illis vtilis actio sicut si stipularetur mulieri q̄si repꝛesentetur eadem persona p l. pater. C. de pac. do. quem dicit singulare z ad hoc q̄ licet loquatur ī patre a dante dotem pro filia tamen filij filie nō sunt in eis potestate z ipe dicitur ascendens ex linea materna z nihilominus potest acq̄rere descēdenti non solum mulieri p qua est data dos. sed imo liberis eius q̄ est valde singulare vnde eadē est ratio in quocunq; extraneo z dicit menti tenenda quia quotidiana et vtilia.

¶ Ad primū op j. vt le. no. ca. l. fi. §. j. Rñ. q̄ regula dz intelligi q̄n restituturus est eidē incōtinēti. fec⁹ ex interuallo vt in cōtrario. ¶ Op. ad istud de. l. ista in fi. nam mulieri debet dos restitui ex interuallo. tñ pro parte sua nō dz cōuenire simile. §. de condi. ob cau. l. si donaturus in fi. Rñ. quādoq; pars hz dilationē que miserationis causa. indulgeretur solutioni z ista dilatio non impedit quin habeat locū regula: vt in cōtrarijs. q̄q; quis habet dilationē que respicit ipsam obligationē: z tunc impedit locū habere regulā. vt in. d. l. fi. §. j. in fin. vt le. no. ca. probatur hec so. in l. si cū muliuri in fi. §. de cōpen. ¶ Opp. q̄ dos possit interim peti ppter cōmodū interusurij medij tpis. nec ob. petenti regula dolo facit. vt. l. j. C. si cōstā. ma. dos. z j. re. amo. l. si mulier. §. rerū. So. ea q̄ dixi habēt locū[a] in petitione nō in repetitione. ratio q̄ ille q̄ repetit ex aliqua iusta causa vī quodāmō dicere vt tāq̄ spoliatus restituat. vt. l. interdū. z q̄ ibi no. in glo. de cōdi. inde. z in regula iuris q̄ dicit q̄ faciendū est magis repetitioni q̄s aduentitio lucro. vñ cū. l. j. C. si constā. mat. dos so. fu. z. l. si mulier. §. rerū. j. rer. amo. loquantur in repetitione faueꝛ ei ppter interusurū medij tēpoꝛis. licet habeꝛet dilationē miserationis causa. q̄d nō fieret si principaliter petꝛetur vt hac. l. in fi. z. d. l. si donaturus. ¶ Op. ad regulā de le. j. §. redigūtur. j. quoꝝ le. Sol. quidā dicūt ibi in possessoꝛijs: hic in petitoꝛijs. Tu dic q̄ ibi nō erat liquidū quid deberet restitui. et ideo nō haberet locū regula. ar. l. fi. C. de cōpen. z no. de doli excep. l. dolo. ¶ Oppo. ad secundā regulam q̄ q̄n est restituturus alteri habeat locum. regula dolo facit. vt. l. si donaturus. in fi. de cond. ob cau. Sol. aut ille qui petit restituturus est alteri qui restituturus est ei a quo petitur. z habet locū regula vt in cōtrarijs: aut ille alius non est restituturus ei a quo petit. z nō hz locū regula vt hic. Ex predictis distingue breuiter aut opponitur exceptio dolo facis q̄ petis q̄d restituturꝰ es eidē. aut restituturus es alij. Primo casu aut nō est liquidum. aut est liquidū. si nō est liquidū. aut est restituturꝰ eidē incōtinenti. aut ex interuallo. aut erat dilatio que respicit obligationem: aut illa q̄ miserationis causa indulgeretur solutioni z hoc secūdo casu: aut loquitur in petēte aut repetente vt ex predictis ptz. Secūdo casu principali q̄n restituturus est alij. z tunc aut ille alius est restituturus sibi a quo petitur. aut nō. vt dixi in precedentibus. Predicta vera in petitoꝛijs sed in possessoꝛijs dic vt no. per Dy. in. c. dolo. z in. c. quia ad agendum. extra de reg. iu. lib. vj. z. l. ij. C. de edic. diui adria. tol. dixi plene in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. de acqui. pos.

1 ☞ Actio q̄ regulariter non queratur per ascendētes ex linea materna.

2 Extraneus q̄ semp videt adiectꝰ ad solutionē siue q̄s stipulet sibi aut extraneo siue extraneo aut sibi.

3 Actio vtilis ex stipulatione fauoꝛe nuptiarum queꝛitur mulieri per extraneum.

4 In stipulatione dotis alternatiua actio integra est mulieris.

5 Si extraneus dedit dotem z stipulatus est eam sibi reddi aut cui de iure debebit: et ex hac stipulatione actio est integra mulieris.

6 Quando extraneus stipulatur dotem sibi reddi z mulieri: actio queritur pro patre.

7 Quando extraneus stipulatus est dotem simpliciter cui actio acquiratur.

Caius. Ex pacto aut materne dotem dantis. solu. matrimo. actio queritur mulieri. h. d. ¶ No. q̄ p ascendētes[b] ex linea materna nō pōt nobis queri actio regulariter. simile in l. debitoꝛ. in fi. j. ad treb. ¶ Scōo no. q̄ siue q̄s stipulet sibi aut extraneo siue extraneo aut sibi semp stipulatoꝛ vī adiectus ad obligationē: extraneꝰ ad solutionē. vt hic z in ver. sed dicendū. pbatur in l. j. §. ū fructuarius. j. de stip. ser. ¶ Tertio not. c q̄ fauoꝛe nuptiarū p liberā personā extraneā q̄ritur actio mulieri vtilis ex stipulatione vt hic in fin. ¶ Et aduerte diligenter ad ter. qui dicit maxime propter affectionē personarū: quasi dicat solus fauoꝛ nuptiaꝝ sufficit. etiā si affectio pꝛsonarū nō esset. ¶ Vltio no. q̄ fauoꝛe dotis si aliquis stipulet sibi aut mulieri et sic alternatiue: mulieris est integra actio. vt hic facit. l. vxoꝛē. §. testō. j. de leg. iij. ¶ Op. ad primū. §. deposi. l. publia. in prin. vbi p pactū matris q̄ritur filie. Sol. ibi nō ideo q̄ritur filie. q̄ mater ei cessit. z q̄ pactū fuit interpositū sup re ppria. z sic q̄rit cuilibꝫ extraneo. vt. l. pe. C. ad exhi. dixi in. l. stipulo ista. §. si q̄s insulā. j. de ver. ob. ¶ Op. ad idē de. l. si gñō. C. de iu. do. Sq. vt ibi. Tu dic q̄ dicit gl. ibi p ascendētē ex linea pꝛia q̄rit vtilis descendēti. si nō sit in potestate. si le ī. l. vt iurisiurādi. §. si liberi. j. de ope. lib. dixi plene in. l. q̄d dz. j. de ✠. ob. ¶ Ad scōm dō op. pīo. q̄ stipulāti nō q̄rit actio. q̄ si p̄mittit pꝛsonā extraneā: pꝛsona sua vī adiici ad solutionē. ergo ei non q̄rit actio. vt. l. cū q̄ ita. §. q̄ sibi. j. de ver. ob. So. illō q̄n ei cui pīo adiicit stipulatio posset queri. sed hic filie queri non poterat de rigoꝛe: merito ipse stipula-

c ¶ Andre. Poma. ¶ Tertio no. ad de nunquid per extraneum queratur futuro marito: Alexan. consilio. xij. incipien. visis hijs que in themate in. xvj. colum. j. volumine.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tor videt adiect⁹ ad obligationē.mulier ad solutio⁹ a
nē.et ideo q; de eqtate mulieri q̄ri pōt vt i fin.l.eadē
equitate mulier videbit adiecta ad obligationē sti- b
pulator ad solonē. ¶Opp.ad.iij.no.de.l.debitor.in c
fi.j.ad treb.So.gl.q; p extraneū stipulantē pōt q̄ri
nobis actio eo casu quo nobis q̄rere stipulatiōe nō
iterposita:sed ꝫ si au⁹ ꝺ disset dotē:nulla stipulatiōe e
interposita q̄rer actio mulieri vt in.§.accedit. C. ꝺ
rei vxor.act.ergo etiā stipulatiōe interposita.ꝛc.no.
hāc sol. ¶Cōtra hoc vī casus in.l.si ita stipulat⁹. §.
chrysogonus.j. de verbo.ob.vbi ly ex numeratione
pōt nobis q̄ri actio q; aliū nulla interposita stipula-
tione.tū si stipulatio interponit nobis nō q̄rit. Item
hoc vī ꝓtra tex.hui⁹.l.q; dicit hoc esse fauore nuptia
rū.et ideo ſm ista iura nō vī verū dictū glos.hodie
aūt hoc vī determinatū per.l.ij.C.per quas pso.no.
acqui. ¶Ad vltimū not.op.alternatiua posita inter e
psonas q̄bus acq̄ritur resoluit in cōiunctā etiā in cō
tractibus.vt.l.cū quidā.C.de ver.sig. Cū ergo auus
stipuletur sibi aut filie.ꝺz intelligi.i.filie et sibi.Sol.
ſm ista iura nō ꝓcedit cōtrariū.vt.l. pinde. in fi. cū
l.se.de stipu.ser.hodie ꝓcedit.sed vīde hoc speciale
a fauore nuptiarū.[a] si le in.ꝺ.l.vxorē.§.testō.j.de le.iij.
5 Et per ꝓhoc dicebā semel in.q.de facto extrane⁹ de-
dit dotē et stipulatus est eā sibi reddi aut cui de iu-
b re debebit. Certe ex hac stipulatiōe integra [b] est ac-
tio mulieris.q; perinde est acsi dicat sibi aut mulie
ri:q; mulier est illa cui de iure ꝺz reddi vt in. §. acce-
c dit. ¶Sed q̄d [c] si extrane⁹ ꝓtesset stipulat⁹ sibi ꝛ mu
6 lieri. Nā credere tūc actionē q̄ri pro parte sibi ꝛ pro
parte mulieri vt.l.si mihi et titio.j.de ꝺ.ob. ¶Que
7 ro q̄d si extrane⁹ stipulat⁹ est dotē reddi.ꝛ nō dicit
sibi vī mulieri. Vī q; sit stipulat⁹ sibi.vt.l.stipulatio.
§.si qs.j.de ver.ob. ¶In cōtrariū facit q; fauore do
tis intelligit stipulat⁹ dotē reddi cui de iure debuit.
casus est.s.e.l.post dotē ſm tertiā lec.glo. et sic ipsi
mulieri q̄rit.dic ergo aut extraneus dedit dotē ꝛ nō
stipulatur vel paciscitur aliquid de restitutione. aut
ꝺ sup ea paciscit.et hoc ſcō casu⁹ aut paciscitur sim-
pliciter reddi sibi.aut simpliciter mulieri, aut sibi et
mulieri copulatiue.aut sibi aut mulieri alternatiue.
vt ex predictis patet ꝛ hoc in extraneo in patre dixi
plene in.l.post dotem.

Qui dotem. Legatum quod nō
potest capi non po-
test in dotem compensari.ḥ.ꝺ. ¶Que
ro exemplum q̄ uxor capere nō po-
terit. Bloss. ponit q̄ legauit mater ea
que sunt affixa edibus.vt.l.cetera.j.de le. primo q̄ nō
non placet quia tūc saltem estimatio debetur vt ea.
l.§.si ꝺuobus.vnde pone exemp'um per.l.apud iul.
§.fin.j.de lega.j.

1 ☞ Liberorum appellatione quod veniant ne-
potes.

Si dotali. Appellatione libero-
rum cōtinentur nepo-
tes. hoc dicit innuit q; si pactum non
fuisset interpositum non potuisset retī-
neri propter liberos. Et sic facit ad.q.
no.in.l.ꝺos a patre.C.eodem.examinaui plene in.l.
1 post dotem.s.eodem. ¶Item not.ꝓquod appella
tione liberorum continentur nepotes, quid autem

~Andre.Poma. ¶Nuptiarum.vide Car.consil.
cxj.in.ij.colum.

b ¶Integra.vide Bal.consi.cclv.lib.ij.

~Andre.Poma. ¶Sed q̄d.Adde q̄ cōsuluit in
terminis Bal.consi.ccclxxvij.ij.vol.

d ¶Secun
do casu. vi
de Alexā.
cōsilio.xix.
in.iij.colū,
versi.nunc
capio.iiij.
volumi.et
consil.xvij.
in.iiij.col.
j.volumi.

appellatione filiorum[e]. dixi plene in
l.liberorum.de verbo.signi. ¶Item
no.glo. q̄ dicit q; hoc pactū valeat si
mulier predecedat, secus si predece-
dat vir.ꝛ per hoc videtur quod opin.
Marti.sit vera de cōsuetudine nō de
iure.s.q; filia mortua in matrimonio
cū liberis dos retineatur. q; si cōtin-

¶Appellatione filiorum.an eorum appellatiōe cō
tineantur nepotes.vide Bal.consil.lxxvj.lib.iiij. et
consi.ij.iij.volu.ꝛ consi.clxx.j.volu.per Pau.de'cast.
cōsil.clxxj.per Oldra.consi.cclxix.per Ange.consil.
lxxxviij.per Roma.consil.ccccxxxix.An autem ap-
pellatione nepotis filius fratris contineatur. Pau.
de cast.hic dicit q; Dy.consuluit qō non idē per plu
ra media consuluit Fede.consi.xxxix.vbi dicit qō si
in aliquibus iuribus reperiatur nepos pro filio fra
tris id impropue est ꝛ ibi allegat ofnia iura allega
ta hic per Alex.idem pau.distinguit hic q; aut ver
bum nepotibus iungitur cum verbo filijs vt si ali-
quis accipit emphyteusim pro se ꝛ pro suis filijs et
nepotibus nasciturisꝛ tunc non debet intelligi pro-
pter verbum adiunctum de natis ex fratre quia per
verbum adiunctum declaratur significatum.argu
mentum in.l.seruum filij.§.fi.de lega.j.aut verbum
nepotes profert pro se aut a.l.vel statuto.ꝛ tūc de-
bet intelligi propie de filijs filiorum.Si autem ab
homine tunc si subiecta materia non conuenit nisi
descendentibus vt in feudis idem erit. als intelli-
gatur late scōm communem vsum loquendi.An au
tem appellatione fratris comprehendantur patrue
les ꝛ in dubio dicit Imo.qō cōtinentur fratres qui
sunt in primo gradu non autem patrueles vt dicit
Bar.in.l.lucius.§.quesitum.de leg.iij.vī dicit Alex
xan.se consuluisse q; stante statuto qō fratrib⁹ exist
tibus excluderentur sorores qō fratres patrueles si
excluderent prout in terminis decidit Bald.in.l. iu
bemus.§.fi.C.ad trebel.Bald.in.l.si vxor.C. qui ac
cu.non pos.Ange.in.l.j.ff.de inoffi.test.ꝛ in aut.ma
tri et auie.C.quando mu.offi.tu.et per Bald.in.c.j.
de benefi.fratris.Contrarium tamen tenuit Joan.
and.in additio.ad spe.in titu.de succes.ab intest. in
rubu.referens Jac.de are.disputasse.ꝛ tenuit Bal.
in.l.scimus.in fi.princi.C.de inoffi. testa.idem ro.in
l.prima.C.de suc.edic.de quo vide Alexan.eius cō
silio.xcvij.libro secundo.vbi refert que hic adduxit
pro sua parte.et vide Bald.consilio.xxx.in secunda
columna.Ro.in consilio.xvj.an autem stante statu
to qō fratres patrueles excludant matrem an sore-
res patrueles illam excludent.vide Baldum consi
lio. cccxvij, libro quarto. et an stante statuto quod
frater excludat sororem an stante fratre consobri-
no excludetur. Roma. consuluit quod sic. consi.
lio.ccccxj.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andreas pomate. ¶ Cum mulier. vide Fran. a creuno. fin. lxvj. in j. nota. vide Barb. cõsil. x. in. vij. et viij. col. et tribus seq. et in. xv. col. in. ij. vol.

b ⁓ Andreas pomate. ¶ Replicatio. Adde simile casum per Pet. de ancha. consi. cccl xxxiij. incip. retẽ ito ordine.

ver. descẽdo ad fin. dubiũ. et ad hoc dictũ Bar. vide Feli. in. c. dilecti filij. in. iij. col. de excep. vbi sequit Bar. hic et vide Bart. in l. j. ff. ō cōd. ob turpẽ causam.

gat virũ primo decedere, postea vxorem viduã cũ filijs relictis, q̃ pater filie vidue potest ab illis liberis dotem repetere: quia consuetudo loquit mulierẽ descendente constan. matri. si ergo decedit eo soluto remanet dispositio iuris communis. quod plene examinaui. s. eo l. post dotem.

1 Ratio legis et mens legis quod idem sint.

2 Replicatio turpitudinis q̃n tollat exceptionem turpitudinis.

3 Exceptio doli quando tollatur per replicationem doli.

4 Si bannitus offensus a bannito exciens potuisset offendere bannitum offensum replicat offendentem bannitum an talis replicatio bannit admittatur.

⁓ Andreas pomate.

c ¶ Doli exceptiõe. vide alex. cõ. si. lix. ad fi. in j. vol.

5 Bannitus qui potest impune offendi q̃ admittat oĩa iura sue ciuitatis.

6 Stante statuto quod bannitus non audiatur nec agendo nec defendendo. Et bannitus agat contra bannitũ bannitus excipit de banno & replicat contra bannitum quod iudicium non procedit.

⁓ Andreas pomate.

d ¶ Et predicta inducũtur. ¶ Attũc iudex ex officio suo põt excipere licz pars priuetur iure excipiẽdi. nã q̃n ꝑs priuatur iure excipiendi carens actione põt agere. vt ẽ glo. no. in c. cũ ecclesiastice. de excep. ter. in l. qui habebat. §. fina. de manu. testa. l. vlt. §. inquantum. ad exhiben. Bald. in l. ij. ff. ne quis. tamen iudex potest excipere. ij. q. vij. c. aliter. & vide q̃ no. per moder. in dicto. c. dilecti. quod bene not. & Innocen. in. c. intimauit. de testib. & domi. Anto. in. c. cum dilectus. de consuetudine.

d Statutum quod bannitus non audiatur tam in agendo q̃m in defendendo an valeat.

7 Stante statuto q̃ de quolibet cõtractu soluatur gabella als cõtractꝰ ipso iure non valeat an̄ contra excipientem gabellam non solutam possit de tali non solutione replicare.

8 Exceptio infamie cõtra testem opposita an tollatur replicatione.

9 Judei et heretici sunt nobis inimici et odiosi ratione secte.

e ⁓ Andre. pomatus. ¶ Pone. vide aliquid per Ang. are. insti. de excep. in. xix. col.

f ¶ Nam illud. Et de materia vide Bald. in l. ij. ff. ne quis eum. & l. in arena. C. de inoffic. testamen. Ang. in auten. vt iud. sine quoquo sinffr. §. itaq; Barto. in l. apud celsum. §. marcellus. de doli excep. d. Pet. de ancha. in. c. intelleximus. de adul. domi. Anto. & moder. in. c. dilecti. de excep. & ibi Innoc. et Innocen. in

Dum mulier. a Siue maritus excipiat ō adulterio vt dotẽ lucret siue criminaliter accuset lenocinij exceptiõe repellit. h. d. Nota ex fin. q̃ ratio l. & mens l. est idẽ. vt no. p Dy. extra de re. iu. c. fi. li. vj. ¶ Op. j. de adul. l. ij. §. si publico. Sol. post nomẽ rei receptũ inter eos nõ repellit vir exceptiõe lenocinij: vt ibi. ante sic. vt hic. ¶ Op. b replicatio turpitudinis nõ tollit exceptionẽ turpitudinis. vt. l. ij. C. de cõdi. ob tur. cau. ibi in pari turpitudinis cã melior est cõditio possidentis. Sol. ibi agẽs illa cõditione in ipso libello objcit reo turpitudinem. reus excipit de pari causa turpitudinis: nec auditur actor si replicat de pari causa turpitudinis. q̃ si replicaret illud idem quod posuit in actione: sed hic mulier fundauit intẽtionẽ suã ex ꝺctu dotis nõ ex turpi cã. vir accipiebat de turpitudine mulieris. mulier replicabat de turpitudine viri. de quo in actiõe nihil erat dictũ. ¶ Opp. de doli exce. l. apud celsum. §. marcell⁹. So. q̃n ille q̃ excipit certat de lucro tũc exceptio doli tollit q̃ replicationẽ doli vt hic. & l. viro. s. e. secus si de dãno certaret. vel vterq; esset in pari causa vt in contrario ꝺm Jac. de are. & alios doc. Cõtra hoc videtur. C. si mi. se ma. dix. l. pẽn. in princ. vbi minor petit restitui se, q̃ potest esse etiã propter lucrum: & si ei obijctatur q̃ se asseruit maiorem: & sic dolo fecit potest replicari per eũ: quia ad hoc fuit inductus dolo aduersarij. Ꝟ̃deo cõtra exceptionem doli non obijcitur replicatio doli. sed ostẽditur dolum nõ fuisse. si enim dolo me induxisti vt me maiorem dicerem: aduersus te nullus dolus est cõmissus. ¶ Et p̃dicta inducũtur. c ad. q. exbannitus offendit exbannitum: offensus accusat: accusatus excipit de banno: q̃ non debet audiri: quia est exbãnit⁹. vnde nõ potest hoc opponere: an admittat hec replicatio. Jac. de are. dicit q̃d non: quia exbannito datur defensio non autem alteri⁹ impugnatio. vt. l. seruos. de accu. pro quo videtur casus extra de excep. c. dilecti. vbi dicit ter. magis ꝑpue. Sed p̃o cui dẽ tion intellectu huius questionis op. sic cõtra Jac. de are. exbãniti & q̃ possunt impune offendi perdunt omnia iura ciuitatis sue: vt. l. amissione. s. de capi. di. & no. per Jac. de are. in. l. si. ex facto. §. ex facto. j. ad treb. & sic cũ quilibet esset exbãnitus statuta ciuitatis sue nõ vendicabunt sibi locũ in eis. Ꝟ̃de quia istud statutũ quod possit impune offendi nõ est in beneficium offendẽtis: sed fauore reipublice in oditz exbãniti. vt. l. j. C. q̃n licet. sine iudi. sc vtr merito exbãnitus nõ vtitur aliquo beneficio ex forma statuti. sed dicit q̃d talis actus in talem cõmissus nõ est delictũ. ¶ Opp. ad idem fortius nõne determinatio Jac. de are. est cõtra solutionem quam modo dedi: q̃d q̃n ille qui excipit certat de lucro: exceptio doli tollitur replicatiõe doli vt hic. sed exbãnitus excipiẽs excipit vt ipse nõ teneatur: & sic lucretur impunitatem delicti: & sic per replicationem doli debet repelli. Pone⁹ clarius in ciuili. exbannitus q̃ agit: excipitur quod nõ potest: quia exbannitus: & sic excipiens certat de lucro: an potent replicari quod ipse est exbannitus. Puto q̃ non: & sic credo verum esse dictum Jaco. de are. nã illud⁶ quod dicitur quod exceptio doli quãdo cer-

f

tat de lucro repellitur doli replicatione eſt verū ad menta cauſe quando opponitur exceptio doli. vt poſt lit. cōteſt. tunc tolleretur replicatione iſta exceptio. vt in. c. iij. extra de excep. ꝛ per hanc. l. et. l. viro s. eo. ſed quando circa perſonam certatur tunc non
a eſt querendum de lucro. ¶ Preterea[a] quando opponitur ad perſonam non poteſt replicari. ratio eſt
b quia quando cito[b] te vt reum: ſtatim facto te habilem reum cū cito ad iudicium veneris per te et per alium: ſed tu non approbas me vt actorem. et iſta ſunt verba Inno. in. c. cū inter extra de excep. predicta vera niſi actor eſſet familiaris vel domeſticus rei. vt extra de accu. c. nulli. ꝛ ibi per gloſ. et Innoc.
c ¶ Quero[c] de vna queſtione † quam diſputauit do
6 minus Jaco. de bu. pone quod ſtatuto[d] cauetur qō
d erbannitus non audiatur nec in agendo nec in defendendo. Erbannitus agit contra erbannitum. dicit ille tu nō potes agere. dico ego nec tu potes excipere. quid erit dicendum. Jac. but. in ſua diſputatione determinauit finaliter quod nō poteſt excipere vetante ſtatuto. ꝛ iudex de facto nō poteſt ſupplere. et ſic iudicium procedit. Sed videndum eſt an
g
h dictum ſtatutum valeat. ſ. quod nō audiatur nec in agendo nec in defendendo. Certe non qꝛ leges debēt eſſe iuſte. vt. l. ij. s. de legi. ꝛ defenſio eſt iuris naturalis: quod non poteſt tolli. vt. l. vt vim. s. de iuſtitia et iure. ꝛ no. s. de pac. l. pactum. in glo. mag. ꝛ eſt
ter. in. c. paſtoralis. de re iudi. in clemen. nec poteſt facere vt iudex te iniuſte condemnet. ideo dic quod
e quedam[e] eſt defenſio voluntaria. vt qñ fit proclama ſi quis vult talem defendere vel ſuſcipere iudi- a
cium in ſe ꝛc. tunc iſta poteſt tolli per ſtatutum. ſed defenſio neceſſaria per ſtatutum non videtur poſſe tolli. ꝛ hoc tenet Inno. in. d. c. cum inter. Modo ad propoſitum erbannitus excipiens contra exbannitum poteſt facere cum ſit neceſſaria defenſio. et ſic
b
procedit iudicium. ſed dic quia forte hoc non videtur verum: ſicut enim reo denegatū eſt excipere ita denegatum eſt actori replicare. vnde ſicut videtur denegatum reo ne excludat actionem. ita videtur
c denegatum actori ne excludat exceptionem. ergo qua ratione tu dicis qō procedit actio quia deficit exceptio. eadem ratione dicas quod procedit exceptio quia replicatio deficit. Reſpondeo quod non deficit replicatio. quia non venit ad excludendum ſed ad detegendum: quod exceptio eſt nulla ſeu ex- d
cipiens eſt inhabilis. ſed certe idem dicet reus. naz exceptio venit ad declarandam inhabilitatē actoris. vnde videtur quod iudex ſimul reperiat qō nec
e
reus poteſt excipere nec actor agere cuz nō debeat plus concedere actori quam reo. ꝛ ſic non procedit
f iudicium. ¶ Quero de vna queſtione[f] quā diſputauit Jac. but. ſtatutum † eſt quod ſoluatur certa ga-
7 bella de quolibet contractu. alꝭ ipſo iure nō valeat g
contractus. emi vnum fundum pro centum: tu vendidiſti. non fuit ſoluta gabella ab aliquaꝭ partium: tu vendicabas a me dicens qō ego non ſolui gabellam: ꝛ ego contra te excipio. quia tu non ſoluiſti. poteſt ne hoc fieri? Breuiter ille doctor determinauit
h
quod exceptio doli nō tollitur replicatione doli qñ quilibet eſt in pari cauſa: vt hic ꝛ in. s. marcell⁹. ſed qñ excipiens certat de lucro; replicans de damno:

c. ſi quis preſbyterorum. de reb. eccle. non alie. et limita iſtud dictum procedere quo ad epiſcopos qui debent habere ſanctos cubicularios ſecus quo ad prelatos inferiores qui habent famulos. ita no. dicit gl. ꝛ ibi Inn. in. c. nulli. de accu. qō eſt not. dignū. ꝛ vide no.

tunc ſecus vt hic ꝛ ſupradictum eſt. c. q̄rendū.
Et ex hoc ſequitur ſi repeto a te fun- c. ſicut alij
dum quem poſſides ego certo de lu- c. alienā. c.
cro et tu excipiens de gabella nō ſo- cū paſtoralis. ij. qō.
luta certas de dam. vitan. et ſic non vij. et vide
poſſum replicare quia nec tu ſoluiſti. Inn. in. d.
Sed videtur in contrarium caſus in c. cum dile
l. ſi. circa punct. C. de litig. ſed teneas cti. vbi di-
opinionem quam tenuit ille. Nec ob. cit idez in
l. vltima. C. de litigi. quia ibi ideo eſt diuerſiſca-
quia ille qui agit non agit ad cōmo- pitibus. et
dum ſuum ſed ad cōmoduz alterius in ca. quia
ſcilicet illius in cuius fraudez res eſt frustra. de
alienata. Predicta ſunt vera quan- vſu. ꝛ c. in
do obijcitur inter actorem et reum[g]. choādum
¶ Queto quid ſi[h] obijciatur inter eo. tit. idez
dicit in ca.

cum olim. de conſt. ſi quis improbat vnam. l. non poteſt eius executionez pro ſe inducere ꝛ vide Bal. in c. ſ. de ordi. cog. vbi dat pulchram doctrinā. et vide Lud. ro. in cōſi. ccxj. qñ ſtatutum dicit nō audiatur ciuiliter nec criminaliter vide ibi quia pulchre loqꝛtur. Andr. Barba.

⁓ Andr. Poma. ¶ Preterea. Vide cep. cau. char. xxiij. in. j. col. Feli. in. c. preſentium. in. iij. col. de teſt. et in. c. cū inter. in. vij. colum. ver. vide generaliter. de excep.

a ¶ Cito te. ꝛ qō citatus vt reus videaꝰ habilitatus ad iudicium. Adde ꝛ vide late Feli. in. c. cum inter. col. vj. circa fi. hic allegato. ꝛ vltra ibi dicta p ipſuz: adde Pau. de ca. in conſi. xij. inci. tota diſputatio. in j. parte conſiliorum antiquorum.

⁓ Andre. Poma. ¶ Quero. Vide Areti. inſti. de excep. in pun. in. xxv. col. Alex. conſi. cxxx. in. ij. col. in iiij. volu. vbi in ſimili. in ver. quero vnam. q. quā diſputat Jac. de but. ſtatutum eſt ꝛc. ad de barba. pſil. xiij. in. xxij. col. in. j. volu. Ange. are. inſti. de except. in pun. in. xxvj. col.

b ¶ Statuto. ſi erbannitus non debet audiri an iudex poſſit ſupplere vide ro. conſi. ccxiiij.

c ¶ Ideo dic qꝛ quedam. an defenſio poterit tolli vide Bal. pulchre loquentem in. l. vt vim de iuſti. ꝛ iu. et vide que no. s. ea. l. Andr. barba.

d ¶ De vna queſtione. vide Petrum de anchar. conſilio. cxcij.

⁓ Andreas Pomate.

e ¶ Et reum. vide Feli. in. c. de cetero. in. iij. col. verſi. finita. q. de teſt. et in. c. teſtimonium. in vlti. colum. eodem titu.

f ¶ Quero quid ſi. Et vide que dixi in capitu. teſtimonium. de teſtibus et pondera in lege ſeruos. ff. de accuſa. vbi ſeruus poteſt excipere contra accuſatorem infamē vt eum repellat. ergo ita poterit excipere contra teſtem quia equiparātur teſtis ꝛ accuſator. ꝛ tu pōdera qꝛ criminoſus ipſo fctō eſt puat⁹ po

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

testate testificandi ita probatur in.c. testimoniū. in versi. remoueri. de test. ita seruus ipso iure est priuatus vt in auc. de testa. in prin. et ibi glo. sing. fm Ange. ad quid ergo est opus q excipiatur quia a iure est priuatus item seruus potest repellere accusatorē vt leno-
nē. vt. l. ser a uus. ff. de 8 accu. ergo ita pōt repellere testē als inhabilē vide gl. in. c. notifica- mꝰ. xxv. questione. vj. que dicit. Idē q hic Bart. Andreas Barba.

a ¶ Et testē. Adde 9 ibi qđ pro etꝰ decisio ne est gl. ī c. testimoniū. de test. et idem tenēt Ange. Rosī. Bal. hic. et Bal. in. c. dñō guerrā. in pn. ℞ fi. lex dein de icipiūt. spec. in tit. de test. §. j. ℣. quid si excōicatꝰ. et ver. q̄d si vnus de vniuersitate. et idem tenet do. Anto. de butri. in dicto. c. testimonium.

partem et testem[a] an exceptio infamie † cōtra testem proposita tollatur replicatione. vt si dico tu qui excipis es similiter infamis. Et gl. dicit in. l. iij. §. lege iulia. s. de testi. qđ sic. sed forte contrarium est verū. nam infamis nō potest obiicere infamiam alteri infami etiam in his que inuicem habent facere. vt. l. in arenam. C. de inoffi. testa. sed testis non facit aliq̄d puncapaliter parti. sed adhibetur vt faciat fidem iudici sed iudex ꝓpter infamiam partis nō habet maiorem fidē testi vili et infami. et ita dicit Inno. in simili in. c. intelleximus. extra de adul. Sed contra hoc facit. C. de hereti. l. quoniam. sed respondeo iudex † et heretici sunt nobis inimica et odiosi ratione secte qđ odium cessat inter eos: sed infames de quibus hic loquitur sunt tales qđ eis non debet adhiberi fides ratione ꝓpriꝫ delicti et ꝓprie malitie: que ita respicit aliū infamem etiā eiusdem infamie sicut non infamem: ideo eis non dꝫ adhiberi fides.

Muia. Marit⁹ non tenet de periculo nois si sibi culpa imputari non pōt. ℞. d. ¶ Oppo. j. de leg. ij. l. cauis. Sol. fm Petr. hic tradidit instrumēta singulariter et expresse als in generali cōcessione nō venirent instrumenta vt ibi. ¶ Opp. de. l. si nomen. s. de here. ven. Solu. intelligas qđ hoc nomen fuit datuꝫ simpliciter in dotem. secus si est estimatuꝫ: quia tunc faceret emptionem et periculum esset viri. vt. l. contraria. ¶ Oppo. de. l. promittendo[b]. §. si a debitore. s. de iure do. solu. aut nomen datur in dotem: et habet locum distinctio precedens scz aut datur estimatum. aut datur simpliciter. Si vero nomen non datur in dotem sed delegatur[c] viro. et tunc aut loquimur de periculo subsistentis inopie tpe delegationis: et distinguitur vtrū vir fuerit sciens vel ignorans vt in. d. §. si a debitore. aut loquitur de periculo subsequentis inopie: et periculum est viri simpliciter. vt. l. pupilli. §. ij. j. de solutionibus.

℣ Titulus dotis ex parte viri dicit oneroſus ex parte mulieris lucratiuus.

1 Dolus autoris quod noceat habenti causam lucratiuam.

2 Qui exceptione repellitur dicitur teneri ad non petendum.

3 Mulier renuntiando iuri hypothecarū qđ sibi non preiudicat si vir non habeat alia bona.

Fundus. Si predium estimatum in dotem datum sine culpa euincatur nō debetur estimatio mulieri. hoc dicit. et subtilis. §. est. ¶ Oppo. qđ dolus patris non noceat filie. vt lege apud celsum. §. de autoris. de doli excep. Solu. gl. quod hoc ideo quia filia habet causam lucratiuam: non oneroſam. Et not. hic. nam † licet titulus dotis dicatur ex causa oneroſa. vt. j. de actio. et obliga. l. ex ꝓmissione. tamē illud nō intelligitur ex parte viri sed ex parte mulieris ꝓ qua dos datur et sic dotem lucratur: et dicitur titulus lucratiuus. vt. l. fi. §. primo. j. de his que in fraud. credi. et ita intelligitur ista gloss. ¶ Opponi. C. de iure dot. l. auia. et. s. de pact. l. rescriptum. §. si pacto. et supra de euict. l. vendicantem. Gloss. dicit intelligo istam secundum illas. scilicet quod sit in electiōe viri vel agere de euictione contra heredes soceri. vel excipere cōtra mulierem vt hic. quod non placet nostris docto. nam constante matrimonio posset agere vir de euictione. sed eo soluto non: ageret enim ad commodum mulieris: sed ipsa non posset agere cum causam lucratiuam habeat vt dictum est. ergo non potest cōqueri. vt lege aristo. de donatio. nec alius ꝓ ea facit supra de conditio. ob cau. l. si donaturus. in fine. et sic tenebat Jaco. de areti. et sic subauditio gloss. non est bona. ¶ Opponi. dolus patris non debet nocere filie: vt infra de carbo. edic. l. prima. §. secundo. Solu. vt no. in. l. diui fratres. infra de iure patro. et per Dñm. in capitu. non debet aliquis. extra de regulis iuris. libro sexto. sed † quantum ad propositum hic dolus patris nocet filie sicut dolus cuiuslibet extranei a quo quis causam lucratiuam haberet. vt lege apud celsum. §. de autoris. de doli exceptione. ¶ Quert Dynus quid si constante matrimonio vir egit de euictione et obtinuit an teneatur restituere mulieri. Et dicit quod sic: vt supra de iure do. lege non solum. et lege quoties. distinxit plene in lege preto. §. primo. de bonis autoꝝ. iudicis possidē. ¶ Ultimo Jacob. de arena not. istum textum qui dicit: ait enim propterea se non teneri: et exponit gloss. scilicet de euictione: vel dic. id est non repellitur exceptione. et sic not. † quod ille qui exceptione repellitur dicitur teneri ad non petendum.

Andreas Pomate.

b ¶ Promittendo. vide Alex. consi. x. in. ij. col. et seq. 2 in. ij. volu. Ro. consi. xlvj.

c ¶ Sed delegatur. Pau. de cast. dicit qđ non videt rationem diuersitatis presuppositō priuilegio in. l. iure succurſuꝫ. §. fi. et. l. si ea res. §. j. de iure do. an autem eoipso qđ trado tibi instrumentum videar tibi mandare. vide hic per Pau. de cas. an deponere an remittere debitum et an eoipso qđ trado instrumēta mea ꝓcuratori ad causas an videar ei mandare qđ exerceat actiones vide gloſ. in. c. coram. de offi. delega. per Bartolum in. l. tertia. §. cause. de car. edic. per Cynum in lege maritus de questione per cano. in capi. ij. de sol. sed pulchre vide per Roma. 3 consi. cccxlvj.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

et facit l. si vnus. §. pactus ne peteret. s. de pactis. ꝛ
a l. vbi pactum. C. de trāsactio. ꝛ per hoc ipse inducit a
4 ad questionem. † mulier potest renuntiare b secun-
b dum iura digestorum ꝛ. C. iuri hypothecarum. vt. l.
iubemus. et. l. etiam. C. ad velleianum. sed secundū b
iura autentica mulier non potest obligari pro viro.
in autentica si mulier. C. ad velleianum. sed si re-
nuntiat obligatur ad non petendum pro viro. er-
go videtur qꝫ hoc non valet. et hoc concedit Ja-
co. de arena. qꝫ quando vir non habet bona qꝫ ta-
lis renuntiatio sibi nō preiudicet quia per hoc non 1
impeditur petere. secus si alia bona haberet. qꝫ te-
ne menti. Idem tenet Dy. in. d. l. si pignus. ff. de his
que in fraudem creditoris. ꝛ Jacobus de bel. in au 2
tētica: vt immobilia ante nup. §. fi. als primo. ꝛ hec
sufficiant in isto. §. 3

1 ☞ Mulier qꝫ non alienet fundum dotalem etiam
viro volente.

Estimatis rebus. Fun
dus estimatus tali estimatione que non fa
cit emptionem potest alienari mulie-
re volente. h. d. ¶ Oppo. hec lex vide
tur etiam loqui in rebus mobilibus: qꝫ apparet dū 5
dicitur que vero nō extarent. nam immobilia non
possunt de facili non extare: sed mobilia indistin- 6
cte poterant alienari isto tempore. vt. s. eodem. l. j.
c Solutio. c fateor qꝫ poterūt alienari: sed soluto ma
trimonio possunt per mulierem reuocari. vt. l. in re-
bus. C. de iure do. ¶ Opponitur hic innuit qꝫ res
dotales possunt alienari volente muliere. naz talis
estimatio non facit desinere rem esse dotalem. vt. l.
qꝫ si fundus. s. de fundo dotali. ꝛ. l. si inter. ꝛ. l. cū do
tem. C. de iure dotium. ꝛ sic est contra. C. de rei vxo.
actī. l. j. §. sed cum lex. ꝛ instituta quib⁹ alienare non
licet. in prin. Soluunt quidam ad textum qui hic di
cit neqꝫ volente ꝛc. subaudiunt maxime. ꝛ istam te-
net Dy. Alij dicunt quod ista estimatio licet non fa
ciat emptionem. facit tamen vt possit alienare vo-
lente muliere. vt. l. fi. s. de pac. dota. ꝛ istā tenet Pe-
trus qꝫ est notandum. ¶ Opponitur in auc. vt im-
mobilia ante nup. do. §. j. posita. C. ad velleianū. au
tentica siue a me. Glos. dicit quod ibi dos equipa-
ratur donationi propter nuptias quo ad cetera nō
autem quo ad permittendum alienationem. Non
enim hodie permittitur pluscꝫ olim. ¶ Quero di-
ximus supra. an vir possit alienare volente muliere.
1 Quero † an mulier b possit alienare fundum dotalē
d volente viro. Jacob. de are. dicit qꝫ sic per. l. si pre-
dium. C. de iure do. a contrario sensu. ꝛ ibi per Cyn.
ideo quia ipse tenet qꝫ dos potest solui mulieri con- ☙ Andreas Pomate.
c stante matrimonio: vt dixi in. l. j. in prin. s. eo. vnde
eoipso quod vir permittit mulier qꝫ vēdat videtur
sibi solutum. Sed certe illam opi. reprehēdi in. l. j.
s. eo. Ad. l. si predium. Rideo qꝫ ibi nō dꝫsumi ar, d
a cōtrario sensu quia resultaret prauus intellectus,

e Estimare. e Seipsaz summat. ¶ Quero qd si an
te matrimonium res estimate in do-
tem date deteriorentur cuius pericu-
lo deteriorantur. Respondeo, vt. l. ple
runcꝫ. §. si ante. s. de iure do.

☙ Andreas Pomate.

¶ Inducit. vide quid per hoc dicat Pau. de cast. ꝛ
Alex. in. l. rogasti. §. fi. ff. si cer. pe. Ro. consi. cxl. ꝛ cō
silio. cclxxxvij.

¶ Renuntiare. inquantum Alex. allegat hic glo. in
c. lz mulier
res. de in
reu. tu sin
gulariter
limitavit p
Bal. cōsil.
cxviij. et
cccxciij. li
bro. iij. Sz
qd si mu
lier agat ꝯ
emptores
bonorū et
emptor ex
ciatur qꝫ ip
sa nō sensit
ipsa repli
cet qꝫ illa
erant vti
ma bona
cui incum
bat onꝰ p

Maritus. Dos indebite reddita condi
citur. h. d. prosequere hanc. l. vt in glo. que bene dicit.
☞ Filius dotem recipiēdo tenetur insolidum pater vero tenetur de pe
culio.
In actione de dote qꝫ non interest an res data in dotem extet vel non.
Maritus qui habuit domum in do-
tem ꝛ conuentus qñ teneatur quate
nus facere potest.
Maritus cōuentus actione reali qꝫ non habeat beneficium ne conuenia
tur vltra cꝫ facere possit.
Mulier qꝫ hodie possit vendicare a viro rem in dotem datam.
Filiusfamilias qꝫ teneat de peculio inquantum facere potest.
Pater conuentus de peculio deducit

bandi an mulieri quod alia non essent. Pau. de cas.
dixit se respondisse sic facto qꝫ mulieri actrici negā
ti non esse in bonis incumbebat onus probandi. l.
hoc iure. de verbo. obli. non obstat. l. cum de. l. s. de
proba. qui a loquitur quando reus negabat ad fun
dandam intentionem suam. sed hic iste habet fun
datam intentionem ex renuntiatione mulieris ſm
ipsum Pau. de cast. q. hic formata per Barto. vide
Bal. consi. cccxciij. j. volu. Pau. de cast. consil. ccxix.
et per Ro. consi. clxxxvij. vbi etiam dicit qꝫ si mari
tus sit exul a ciuitate vel tancꝫ bannitus ꝛ peruene
rint pecunie sufficiētes ad dotem ex bonis ipsi⁹ ma
riti ad mulierem tancꝫ ad negotiorum gestricez qꝫ
si sibi non consuluit pro dote extinguitur hypothe-
ca. ita qꝫ non potest agere contra po. mariti hac ra-
tione. quia quando alius sui debitoꝛi negotia gerit
si solutionem pecunie eiusdez debitoris sui sibimet
sine iusta causa facere retardat in culpa esse cēsetur
quāobrem si de pecunia ipsa aliud obueniat actio-
nem competentem admittit et secundum ipsum ca
sus est vnicus et singularis. ff. de nego. gest. l. debi
toꝛ. ꝛ qꝫ renuntiatio mulieris sibi nō preiudicet te
nuit Fed. consi. ccxlj.

☙ Andreas Pomate.

¶ Solutio. Adde secus constante vt per Bal. in. l.
si predium. in. j. colum. ff. de iure do. per Alex. consi.
cvij. in. iij. volu.

¶ An mulier. Adde Roma. qui consuluit quod sic.
consilio. cxl.

¶ Estimate. Bal. quem refert Paul. de castr. dicit
hanc. l. esse notandam propter mulieres rusticanas
que remanent vidue cum vestibus ꝛ iocalib⁹ factis
a primis ꝛ deinde nubunt secundo et tradunt istas
vestes vel iocalia estimata et mariti dimittūt ipsis
mulieribus et efficiuntur deteriores vtendo qꝫ hoc

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

rodes matriti nō posſunt illas restituere solu. mat. 8 mulierib⁹ lz ipse illa deteriorarint qz esti matio fecit emptionem.

es alienum z qō sibi z suis debetur. Sententia lata contra filiūfamilias qō habeat executionem cōtra ipsum 4 factum sui iuris.

Filiusfamilias potest condemnari: z executio fit in peculio et etiā in personam.

Filio. Primo ponit vnū dictum communiter in patre z filio. Scdo in filijs 5 tantū tollit tres dubitationes. Tertio in patre tm̄ tollit vnū dubium. Quarto in filio tantū tollit aliud dubiū. scda ibi nec interest. tertia ibi at quin. quarta ibi ac si cū filio. 6

1 Ex prima parte no. † q⁹ filiꝰ recipiēs dotez tenetur insolidū pater vero de peculio. vt. l. si cū dotem. §. transgrediamur. s̄. eo. ¶ Opp. de hac leadē l. vbi filius non exigitur insolidum. Sol. tenetur insolidum respectu substantie obligatiōis vt hic in prin. sed cōsiderata efficacia exactionis non exigitur nisi quatenus facere potest vt in sequenti responso. ¶ Venio ad

2 scdam partem. Ex qua † nota primo 7 q⁹ non interest siue res extet siue nō. Cōtra. s. de peculio. l. in bone fidei. et commo. l. iij. §. si filio. Sol. qñ cōuenitur filiꝰ nō interest. vt hic. secus qñ conuenitur pater. vt in contrario. 8 probatur in. l. si cū dotem. §. fi. s̄. eo.

3 Et istud facit in arg. † ad. q. maritus habuit in dotem domum. querit an solu. mat. debeat eaz restituere si simil aliud habeat. vel debeat cōdemnari quatenus facere potest. Cy. dicit qō hic videtur casus q⁹ debeat cōdemnari quatenus facere potest dum dicit siue res extent siue nō. qō est verū sine dubio si maritus conueniret actione personali: sed si actione in rem tūc est dubium per. l. nesennius. §. pe. de re iudi. z Guil. tenet q⁹ quādo vir conuenitur reali nō habeat beneficiū vt nō exigatur nisi quatenus facere potest. quia cōuentus vt quilibet extraneus possessor per illam. l. nesennius. §. pe. Item no. ipse in. l. qō nomine. s̄. de condi. inde. dixi in. l. maritū. s. eo. pro hoc videtur casus in. l. etiam. §. licet. ver. offilius. s̄. eo. vbi si dolo maritti res doralis interijt tenetur insolidum: sed parta sunt quē possidere vel dolo desijsse possidere. ergo z cetera. ¶ Quid dicem⁹? Rñdeo q⁹ si loquimur de alia re vxoris que ad virum peruenit si cōueniatur vir rei vendicatione, pcedit opi. Guil. sine dubio. si vero loquimur in re dotali. tūc 9m ista tempora mulier non poterat vendicare: quia in eam nō transibat dominium. vt. l. et si dotis. C. de iure do. dixi in. l. si mota. §. eo. glo. tenet in. l. si filio. §. eo. in. §. j. Hodie ☞ † mulier potest vendicare per. l. in rebus. C. de iure do. Sed aduertendum est q⁹ tunc oportet agere vt vxor de necessitate hoc habeat in iudicio deducere q⁹ vxor fuerit: et sic non agit vt quilibet extraneus. z sic sustinē do Dynum hoc casu posset vir habere beneficiū ne exigatur vltra q̄ facere possit pro quo est hec lex. Non ob. l. etiam. §. licet. quia ibi ꝓpter dolum grauꝰ punitur q̄ si possideret. Ho. etiam † ex hac scda parte, quod filiusfa. tenetur inquātum facere potest de peculio. ¶ Oppo. s̄. de pecu. l. si quis cuz filio. Solu. ibi cōueniebatur alia actione q̄ de dote 9m gloss. ¶ Venio ad tertiam z quartam partem simul. Ex quibus no. q⁹ quando † pater cōuenitur de peculio deducitur es alienuz. z quod sibi z suis debetur. sed quando ipse filius conuenitur nihil deducit. ¶ Cōtra hoc oppo. quia hoc nullius effectus est. nam pater statim cum videbit filium condemnari admet sibi peculium. z sic mulier nihil consequitur. vt. l. q̄ tuberonis. §. fi. cum. l. seq. s̄. de pecul. Respondet gl. q⁹ imo ꝓficiet ad tria. Primo quia potest pater cōueniri actione in factū quod prius non poterat. Secundo quia filius factus sui iuris poterit ex hac sententia conueniri nec exigentur alie probationes qō no. † quia sententia contra filiumfa. habet executionem paratam cōtra eundem factum sui iuris. Tertio prodest dicit gloss. quia currunt vsure centesime post quadruenestre tempus: z hoc verū si pater admiserit: si autem non admiseret tunc fieret executio in peculio vt hic dicit glo. Ex hoc † vltimo habes qō filius condemnatur. Item q⁹ executio fit z sic in peculio. ¶ Contra hoc oppo. q⁹ filius condemnetur z exigatur insolidum. vt. l. si dubitetur. §. filius. j. de fideiusso. Sol. specialis casus est hic q⁹ filius non tenetur vltra vires peculij. simile in. l. si filius. de iudi. ¶ Oppo. q⁹ executio differri debet in tempus existentie sui iuris. vt. l. qō si minor. §. si seruus. z. l. iij. §. sed vtrum. ibi et quidem ꝛc. z ibi no. s̄. de mino. Solu. dico sustinendo glo. quod executio non fit in personā filij durante patria potestate vt ibi. sed in peculium sic: vt hic. veritas est quod etiam in persona filij fit executio. quod apparet. quia potest cedere bonis. vt lege penultima. C. qui bonis cedere possunt. non enim est necessaria filio cessio bonorum nisi possit capi in personā: vnde preallegate gloss. non sunt vere et eas reprehendit Richar. malumb. potest ergo fieri executio durante patria potestate et in personam et in peculium vt dictum est. ¶ Opponitur quod pater qui tenetur de peculio teneatur vt fideiussor contractus. vt lege cum filius. in principio. de verborum obligationibus. sed in fideiussorem contractus non fit executio vt plene dixi in lege prima. iudicatum solui. ergo in patrē non potest fieri executio: quod fieret capiendo peculium. quare Petr. dicit quod non fiet per modum executionis: sed agendo contra patrem de peculio: quod est contra istum textum nam tunc pater deduceret quod sibi z suis debetur. Dico ergo q⁹ pater non est solum fideiussor contractus: imo est vt fideiussor iudicij. vt lege tertia. §. item scribit. de pe-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

culio. Ideo poterit in eũ fieri executio. vt. d. l. j. iudi. solu. Preterea pater et filius tenentur eadẽ actione. vt. l. iij. §. cui congruit. ff. de pecu. ¶ Item oppo. ad glo. quod pater non possit adimere peculium. vt l. summa cum ratione. ff. de pecu. Solu. intellige qõ hic bona fide ademit. et ita sentit Jaco. de are. Ad predicta de executione fienda in peculio facit. ff. de noxa. l. et sit condemnatus. que lex habet gl. no. qualiter in peculio aduentitio fiet executio cõtra patrẽ. ¶ Ultimo Dyn. inducit ad questionem. maritus habuit in dotem vnam domum. et solu. matr. nihil habebat. an debeat restituere domum. vel sit condemnandus inquantum facere potest. De qua questione dic vt. ff. dixi in eadem l. ꝛc.

Maritus. In exactione inquãtũ quis facere potest non fit deductio eris alieni nisi in donatore.

c **Dm mulier.** Viro restituente dotẽ debet a muliere caueri de indemnitate. hoc dicit.

Si quis sic stipuletur. Stipulatio generalis refertur ad oẽm casum soluti ma. h. d. ¶ Oppo. in aut. de nup. §. sed et captiuitatis. Solu. hodie per captiuitatẽ nuptie non dissoluuntur. ¶ Op. q̃ mors ciuilis non equipararetur naturali. vt. l. ex ea parte § insulam. j. de verbo. obliga. Solu. vt p̃ Dy. in. l. si cũ dotem. in prin. ff. eo. dixi in. l. gallus. §. et q̃d si tantum. de libe. et posthu. ¶ Quero aliqs est stipulatus sibi dotem redd[i] in omnem casum restituẽ de dotis. Ista stipulatio est generalior q̃z illa ꝺ qua hic dicitur. quia potest etiam euenire casus restitutionis dotis constante matr. vt propter inopiam an
a
b tunc poterit repetere? Puto[b] q̃ non. quia ꝓpter inopiam non dicitur dos vere restituta: cum remanet vt deseruiat oneribus matrimonij. vt. l. vbi. C. de iure do. sed si esset alius casus restituende dotis vere. vt si vxor deberet separari a viro propter fornicationẽ viri: ꝑm q̃ dicunt iura canonica. tunc forte illi stipulatori cõpeteret actio ex stipulatu.

1 Habens actionem directam si consequitur vtilem quod ita non intentat.
2 Usufructus licet cedi nõ possit commoditas tamẽ vtendi cedi tur.
3 Si mulier incedit in dotẽ vsumfructũ fundi qui erat viri sed eius nõ durauit q̃ ad heredem mulieris nõ transeat.
4 Locatio vel venditio facta vno nummo quãdo valeat. remittue.
5 Emphyteusis data in dotem viro cui fuit refirmata per dominum soluto matrimonio. quomodo restituatur.

Usufructu. Usufructus in dotẽ datus in re propria mulieris sibi ꝛ heredi restituit facto diuortio. in re vero mariti sibi dũtaxat in aliena vero cõmoditas ꝓcipiẽdi fructꝰ sibi ꝛ heredi ꝺz restitui. h. d. Diuidit i partes ꝛ quiq̃. Primo ponit vnũ dictũ in quo simpliciter dicitur vsumfructũ mulieri ꝛ heredi eius debere restitui vsq̃ ibi. qõ an sit verũ. Ibi scõa in qua qõ est dictũ de herede reuocat i dubiuꝫ vsq̃ ibi. si cum haberet. Ibi tertia in qua declarat qñ mulier dedit in dotẽ vsumfructũ fundi q̃ erat mariti vsq̃ ibi. q̃ si fundi. Ibi quarta in qua ponit aliud dictũ qñ mulier dedit in dotẽ vsumfructum fundi qui erat mulieris. ꝛ durauit eiꝰ neq̃ alienauit. vsq̃ ibi. si vero alienata. Ibi quinta. In qua prosequitur duo cõiter. s. quãdo dedit in dotem vsumfructum fundi mulieris qui nõ durauit eius: sed alienauit. vel si dedit in dotem vsumfructum fundi alieni vsq̃ ad finem. Et ista vltima pars diuiditur in duas. q̃ prima loquitur de restitutione que fit mulieri. Scõa de restitutione que fit heredi eius. scõa ibi: nam ꝛ finge. et dubietas huius. l. est specialiter in hac vltima parte. q̃ vsusfructus non põt cedi ꝛ si cedatur finit. vt. l. si vsusfructus. §. de vsufruc. ꝛ instit. de vsufru. §. finit. ¶ Et ex hac diuisione habes casum in terminis clarum. Glo. prima fuit additio ꝛ ponit casum ꝛ in quibusdã non bene dicit vt. j. dicam. recito ergo primo aliã gl. ¶ Oppo. ego dixi diuidendo qõ primo ponit vnum dictũ simpliciter. Contra imo loquitur limitatiue in fundo qui non erat viri neq̃ vxoris. Sol. gl. qõ non apparet cuiꝰ erat fundus tpe dationis in dotẽ ꝛ ideo illud diuidit postea in quatuor casus. Scõa pars non habet cõtraria. ¶ Uenio ad tertiam partẽ. ꝛ opp. ei qui est dñs nõ potest cedi vsusfructus: cum res sua nemini seruiat. vt. l. vti frui. in prin. ff. si vsusfru. pe. Rñ. apud mulierem erat vsusfructus formalis: cũ conceditur viro dño ꝓpuetatis ꝺz esse causalis: et cũ restituit mulieri incipit de nouo esse vsusfructus formalis. ꝛ vide glos. que incipit formalis ꝛc. que bene dicit qõ statim qñ est apud mulierem mutat de formali in causalem. Et hoc facit ad questionẽ si habẽs actionẽ directam cõsequatur vtilez an possit illã vtilem intentare. Et dic q̃ nõ ar. huius. l. ꝛ qõ dixi in. l. ij. C. de act. ꝛ obli. ¶ Uenio ad quartam partez ꝛ opp. si mulier est dña sibi non põt restitui vsusfructus vt prealle. l. vti frui. Rñ. q̃ in eã nõ trãsfertur formalis ſz incipit esse causalis. ¶ Uenio ad quintã partẽ ꝛ opp. videt q̃ vsusfructus nõ possit cedi vt instit. de vsufr. §. finitur. Sol. dic q̃ hic nõ cedit ei vsus

a ¶ Reddi. Pau. ꝺ ca. dicit se semel defendisse vnam vidũ que se obligauerat i oẽz casum restituende dotis ꝓ dote nurꝰ recepta a filio ꝛ filius esset effectus inops ꝛ nurꝰ ageret ad restitutionẽ dotis ꝓsuluit ipse q̃ illo casu ñ erat fiẽda restitutio sed ꝓsignatio eiꝰ ꝓsilũ est. cxxvj. Idẽ tenuit Pe. ꝺ anch. cõsi. cxviij.

Andreas Pomate.

b ¶ Puto q̃ adde q̃ p istã opi. cõsuluit pau. de ca. cõsi. cxxvj. ſz cõtrarũ consuluit Bo. ꝓsi. cccxiij. et vide de hac qõne per imol. consi. c.

a ¶ Cõmoditas. Bal. cõsil. cclxxxv. li. iiij. dicit q̃ mulier dando in dotẽ vsumfructum non dicitur alienare. sed in corpore matrimonij retinere.

b ¶ Vno nũmo. vide pe. de anc. cõsi. vlt. Lar. ꝯ. iiij. de loca. ꝛ ibiq̃d si res est solita cõcedi q̃ eccliam ad lon: gũl tps vno nũmo a possit sibi concedi in deo.

c ¶ Fraudulentũ. p hoc determinat. q. q̃ si aliqs expectans bñficiũ p mortem et aliqs habeat pingue bñficiũ q̃ renũtiauit consãguineis aut amicis ne ptineat ad expectãtẽ vl̃ vt ptineat ad domũ si moriat renũtiatio habeb̃ pro non facta et expectãti cõcedit et hodie ẽ casus in. c. ij. de renũ. li. vj. si aũt non moreb̃ remanet firma renũtiatio q̃ sibi solt renuntiãti esset nociua nec posset cõtrauenire. q̃ fundaret se in turpitudie sua. l. cũ p fitearis. C. de ser. pig. da. manu. ꝛ vide old. ꝯsi. cccxxtiij.

¶ Andr. po.

b ¶ Vide p Barb. cõ fructus. sed cõmoditas[a] vtendi ꝛ fruẽdi. Ad quod facit. l. necessario. ꝯ. fi. de peri. et cõmo. rerum. et hoc habes. ff. de pac. l. si tibi. ꝯ. pactum. ¶ Opp. q̃ sit alius modus restituendi. s. q̃ locet vel vendat mulieri vno nũmo. vt. l. si vsufru. ff. de iu. do. So. fateor: qõ illud remediũ quod hic deficit suppleb̃ per illã. l. ¶ Opp. ad fi. q̃ non debeat restitui heredi. q̃ vsusfructus morte finitur. vt. l. corruptionem. C. de vsufru. Sol. si mulier fuisset vsufructuaria fateor qõ ad heredẽ nõ trãsiret. sed hic maritus erat vsufructuarius: tñ quia hoc erat cõtemplatione mulieris cõmodum quod percipit debet restitui mulieri et heredi eius. ¶ Quero † q̃d si mulier dedit in dotẽ vsumfructum fundi qui erat viri: sed eius non duravit q̃ alienauit. gl. j. magna dicit istũ casum esse in text. et esse idẽ sicut quãdo mulier dedit in dotẽ vsumfructuz fundi sui quem alienauit. q̃ nõ placet. Iste eñ casus nec in text. est. nec esset vera decisio. q̃ si mulier dedit in dotem vsumfructum fundi qui erat viri: et ipsa mulier erat vsufructuaria: non fecit fructuarũ virũ. vnde ad heredẽ mulieris nihil transit † vt hic in tertia parte. l. ¶ Quero an valeat venditio vel locatio vno nũmo. b Ly. ponit i. l. maritus. C. de procu. et pet. hic gl. tãgit in. l. si quis ante. j. de acquir. posse. et ibi plene dixi. ¶ Ultimo ex hac. l. collige distinctionem per te. ¶ Quero extra † glos. res emphyteutice fuerunt date viro in dotẽ ꝛ ei refirmate per dñm. quero qualiter restituantur so. ma. cũ nõ possit fieri alienatio nisi cõsentiẽte dño. Rñdeo per remedia huius. l. patietur. vti frui re illa. Idez forte in rebus occasione dotis marito concessis in feudum.

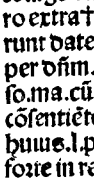

Seruus dotalis. In reb⁹ q̃ in alienuz cõmodũ gerũtur consilũ est illius volũtatem exquirere. vt gestor se a periculo gestionis exoneret. h. d. ¶ Op. q̃ istud remediũ nõ sit necessariũ cũ ꝓpter hereditatẽ marit⁹ nõ teneat vxor vt. l. hinc queritur. ꝯ. põt. ff. de pec. Sol. intelligas hic q̃n fuit cõsecutus cõtemplatione vxoris. ꝛ colligit ex qualitate psonę relinquentis. vt. l. sed ꝛ si plures. ꝯ. in arrogato. de vulg. ꝛ pupil. sub. ꝛ. C. de iure deliber. l. cũ aliquis. vbi ex verbis colligitur. Itẽ in dubio presum tur fm no. in. l. aditio. de acquiren. here. ¶ Opp. extra gl. dos nõ põt restitui cõstãte mat. vt. C. si cõstã. mat. l. j. Solu. hic casus est specialis: q̃ per hoc cõditio mulieris efficitur melior ꝛ maritus nõ efficitur pauperior. vt. l. ita ꝙstante. ff. de iure do. diri. in. l. q̃uis. ff. eo. ¶ Opp. extra glo. de. l. qui sic. j. de so. So. vbi q̃s sic soluit vt statim reciperet nõ trãsfert dñium si cõmodum aliquod apud recipientem non remanet: secus si apud recipientem remanet cõmodum. vt hic. ¶ Quero quid si mulier interrogata tacet. Respondeo maritus non cogitur adire. vt l. si procurator. ꝯ. si hi qui pro te. ff. man. q̃ tacitumitas semper interpretatur contra tacentẽ. vt. l. de eta te. ꝯ. qui tacuit. ff. de interroga. ac. ¶ Quero quid si mulier est absens adeo q̃ non potest sibi denũtiari. Respondeo videtur q̃ perinde est ac si denuntiatuz esset. vt. l. si ancillam. j. pro suo. ꝛ. l. si fideiussor. ꝯ. j. ff. de manda. verius est q̃ non videtur denuntiatum. nam dicta iura loquuntur q̃ habeatur pro denuntiato quãtum ad exonerãdum sene incidat in obligationẽ aliquam ꝓpter denũtiationem nõ factam sed non habetur pro denũtiato vt liberetur ab obligatione que iam incipit. vt. l. si tibi mandauero. ꝯ. j. ff. man. alꝫ est. l. si mãdassem. eo. tit. Ita in ꝓposito maritus iam erat constrictus vtiliter gerere negotia dotalia. vt. l. pe. in prin. ꝛ. l. fi. j. eo. ꝛ. l. si cõstante ꝯ. si maritus. ff. eo. ꝛ ita absenti nõ preiudicabitur: idem in societate.

c

Filie. Repudium fraudulentum patri nõ preiudicat. h. d. Pone casum in terminis fm gl. et Dy. qõ pater dedit dotem ꝓ filia emãcipata et stipulatus est in casu mortis tantũ. ¶ Opp. q̃ patri nullo modo cõpetat actio cum filia est emãcipata. vt. C. de rei vxo. act. ꝯ. extraneũ. So. hic stipulatus est in vnũ casum scz mortis. ¶ Opp. ff. de iure do. l. pfectitia. Sol. intelligas eodẽ modo q̃ hic pater in vnũ casum tantũ stipulatus erat. vnde in alio cõpetebat actio filie ꝛ heredib⁹ eius. vt. l. si cũ dotem. in prin. ff. eo. facit. ff. eo. l. ij. ꝯ. qõ si in patris. Opp. dolus tertij. f. viri nõ dz preiudicare mulieri vel eius heredib⁹. vt. l. elegãter. in princ. ff. de dolo. cuius cõtrarium hic dicitur. Sol. potes dicere q̃ hec mulier participauit dolum. sed diuinare est videtur enim q̃ de iure communi actio detur heredi mulieris: tñ quia viri dolo factũ est. pater cõtra eũ potest habere regressum per vtilem actionẽ: et si vir nõ esset solucndo: pater ageret contra heredes mulieris ad quos peruenit in subsidiũ. vt. l. plane. la. ij. ꝯ. qui rogatus. de leg. j. ꝛ. l. fi. de eo per quez fac. est. ¶ Querit glo. quid si filia esset in potestate. tunc glo. dicit secus. quia filia nõ haberet heredem in profectitijs. Idẽ no. ff. eo. l. nupta. ꝯ. j. ꝛ per Azo. in summa de iure do. Cõtrarium videtur tenere gl. in. l. si cum dotem. in prin. ff. eo. q̃ in dote filiafa. poterat habere heredez fm ista tempora quãdo actio esset sua tota. et ibi examinaui. ¶ Quero quomodo b ꝓbatur qõ vir ad hoc misisset repudiũ vt patrem fraudaret. Rñ. eo ipso qõ infirmam repudiauit. nã hic vꝫ missum repudiũ vt pꝫ fraudeb̃. text. est

extra

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

extra de renũ.c.fi.li.vj.et hoc videtur etiã de mente huius.l. ¶Ultimo ista l.inducitur in ar.ad. q. quas a quesiun.s̃.e.l.ij̃.§.item si voluntate.

Si filia. Expensa funeris ª statim repetitur nõ expectata dilatione legali.hoc dicit. Nota ergo qõ mulier debet sepeliri de dote. Concordan.sunt in glossa.

a

1 ☞ Vtr manumittit seruum dotalem etiam vxore inuita.

2 Res subiecte restitutioni q nõ possunt alienari.

3 Qua actione vxor repetit seruum dotalem per virũ manumissum.

Dotalem. Iurisconsultus tractat hic vnam materiam de seruo dotali manumisso vsq̃ ad.l.i his. et primo loquitur quando vir manumittit vxore contradicente vt hac.l. dotalem.Secundo q̃n vir manumisit vxore volente animo donandi.vt.l.quod si vir.et.l.seq.Tertio q̃n vir manumisit vxore volente non animo donandi. vt.l. si vero negotium.vsq̃ ad finem.et breuiter hoc intẽdit.si vir manumittit vxore cõtradicẽte restituit omnia:hoc dicit. ¶No.†q vir potest manumittere seruum dotalem inuita muliere vt hic et.l.seruum. j̃.de manumis. ¶Oppo.seruus dotalis subiacet restitutioni;ergo non valet manumissio vt.l.seruum qui sub cõditione.j̃.de manumis.C.cõia de leg.l.fi.§.penult.

1

2 Sol.Jaco.de †are.q contrariũ loquitur quãdo subiacet restitutioni ita q ipso iure trãsferatur dñium: qõ hic non est:ista est bona sol.fm ista tẽpora.vt dixi in.l.si mora.s̃.eo.hodie nõ procederet per.l.in rebus.C.de iure do.nisi diceres.vt.j̃.dicam. Vel aliter fm Ja.de are.q contraria loquũtur quãdo res subiacent restitutioni ita q adueniente cõditione retro actum fingatur.quod hic non est quod nõ placet.qa in legatis conditionalibus non fingitur retro.vt.l.j̃. §.j̃.ad sil.et.l.si mater.§.eãdem.j̃.de excep.rei iudi.

1

Tene ergo primam.nec obst.hodie.l.in rebus.nam cum dos detur eo proposito. vt perpetuo sit penes virum.vt.l.ij̃.s̃.de iu.do.fauo: libertatis facit q valeat perinde ac si maritus esse dominus irreuocabiliter. ¶Opp.res dotales alienate possunt reuocari in dotem vt.l.si estimatis.s̃.eo.solu. speciale est hic in libertate que reuocari non potest. ¶Oppo.C.de his qui a non do.ma.l.j̃.solu.hic maritus erat dominus:ibi manumittens non erat dominus. ¶Oppo. q etiam quando a domino manumittitur debeat restitui vt.l.in summa.§.penul.de condi.indebi.sol.ibi dominium fuit translatum ignoranter hic scienter.

2

¶Sed contra hoc videtur qõ plus debet fm hoc grauari vir qui sciebat se teneri quam ille qui ignorabat.Solu.vt dixi.s̃.hoc faciunt duo.s.fauo: libertatis et votum dãtis quod est vt perpetuo sit penes

1

3 virum. ¶Quero qua †actiõe ista mulier repetit. gl. dicit conditione sine causa vel ex cautione si prestita est. Ja.de are.dicit et melius:quia istud iuspatronatus succedat in locũ dominij sui seruii.et quod sequitur alteram vero portionem dotis iudicio exponit:idest p pter equitatem iudicij dotis quod est bonefidei.quod satis placet. ¶Ulterius possumus dicere quod ista mulier agit conditione ex.l.iulia.de maritan.ordi.de qua fit mentio.j̃.eod.l.si filius emancipatus.§.fi.j̃.ad.l. come. de fal.et isto modo põt etiã intelligi.

¶ Donatio rei que est futura mea: An valeat.

Dictio quodammodo quod sit nota improprietatis.

Quod si vir. Si voluntate mulieris donãtis seruos dotales manumittit de ipositis oper ibus nil restituit.h.d'. ¶Opp.j̃.quarum re.act.non da.l.j̃.§.que onerãde. Sol.intelligas quod non fuerunt opere imposite causa onerãde libertatis. ¶Oppo.quod seruus dotalis est viri.vt.j̃.eod.l.seruus dotalis.ergo non potest ei donari vt.l.proprias.C.de le. Solu.potes dicere †q consistit donatio rei mee que est futura non mea vt l.si rem meam.de verbo.obli. et de legatis primo.l.cetera.§.j̃.sed hoc non placet.quia ibi confertur in tempus q̃ est futura non mea. hic autem donat cum mea est.Et ideo iurisc̃onsultus volens tollere hoc contrarium dicit qõ non est proprie donatio:sed quodammodo videtur donare in hoc qõ permittitur manumitti: hec enim dictio †quodammodo:improprietatem denotat vt.l.si me in vacuam. supra de acquirẽ.possess.et.l.j̃.j̃.re. amo. et.j̃.de lib.et posthu.l.in suis.

2

☞ Si maritus manumittit seruum vxore ignorãte: An mulier habeatur pro contradicente.

Ignorans etiam si sit cõiunctus: An habeatur pro contradicente remissiue.

2 Maritus qua actione teneatur pro seruo per ipsum manumisso.

3 Ambasiatores quod non teneantur

h lb

filio.xvij̃.in.vij̃.columna.et seq.in.q̃ volumine.

¶Expensa funeris.q̃ vz maritus habeat dilationẽ legalẽ ad dotẽ restituendã tñ dz facere expensas funeris q̃ de ipsa dote est sepelienda. et si ipse nõ fecit sed alius cui venit restituenda ille statim põt nõ expectata dilatione legali a marito expensaz petere l.eũ in fin. cũ.l.seq.s̃. de religio. sic ergo loquitur ista lex q̃n cedebat lucro mariti vz q̃dã moderni contrariũ dicãt ꝛ male cõtra istũ tex.nã q̃n nõ cedit lucro mariti nõ tenetur maritꝰ cõtribuer ad expẽsas funeris fm eos.vz hoc nihil facit q̃ verũ est q̃ nõ tenebitur cõtribuere de suo:vz quoꝰ usq̃ dos est penes eũ teneat facere expensas de ipsa dote et ipas postea in eaz ꝓputarevt iuribus.s̃. alleg.

descendit ex illa equitate. quia si seruus non fuisset manumissus totũ acquireretur mulieri.et exponit sic istuz text.restituere debet mero iure per actionem de dote.cum istud iuspatronatus succedat in locũ dominij sui seruii.et quod sequitur alteram vero portionem dotis iudicio exponit:idest p pter equitatem iudicij dotis quod est bonefidei.quod satis placet. ¶Ulterius possumus dicere quod ista mulier agit conditione ex.l.iulia.de maritan.ordi.de qua fit mentio.j̃.eod.l.si filius emancipatus.§.fi.j̃.ad.l. come. de fal.et isto modo põt etiã intelligi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

reddere communi munus eis factum ab imperatore.

Sed vero. Si marit⁹ manumittit vxori volente eo animo vt eius negotium geratur restituit omnia que vt patronus consequitur mulieri ꝛ ei⁹ heredi. secus in eo quod consequitur vt quilibet. hoc dicit vsq; ad. §. de viro. ¶ Querit glo. quid † si marit⁹ manumittit vxori ignorante. et dicit qđ vxor videtur contradicere. Jacob. de are. dicit quod propter coniunctionē personarum presumitur consentire. vt in. l. si seruus. de dona. inter vi. et vxo. sed certe illa loquitur in psente ꝛ sciēte: sed ignorans videtur contradicere etiam si sit coniuncta persona. vt. l. ij. §. fi. s. eod. et. l. in eo. §. deinde. s. de ri. nup. sed si esset presens et tacens an propter coniunctionem personarum inducatur cōsensus. Dixi plene in. l. q̄ dotis. s. eodem. ¶ Querit glo. † qua actione repetat vxor illud a marito. Respondet quod act. mandati vel ne go. gest. Idem not. in. l. proxima. ꝛ sic pertrāseunt doct. mihi hoc displicuit: quia si hoc esset verum dictum iuris cōsul. j. eadem. l. §. de viro. non procederet vt ibi dicam. Preterea si manumitto seruum tua voluntate: ex eo q̄ sim patronus non teneor tibi ad aliquid: nec ex eo videor locupletior. vt. l. naturalis. §. fin. de prescriptis verbis. et ibi no. et. l. plane la. ij. §. fi. j. de legatis primo. quia ergo maritus nō tenebatur mandati: vel nego. gest. de iure cōmuni: ideo prouidebat. l. iuli. de ma. ord. q̄ maritus teneatur vt. j. ea. l. §. dabit autem. competit ergo contra virū cōdictio ex illa. l. iul. vt dicto. §. dabit. et l. si filius. in fine. j. de fal. probatur in. l. si postulauerit. §. fin. j. de adul. posses dicere quod istud est contra. l. dotalē. s. eodem. vbi ad hoc competit actio de dote. Respondeo ibi manumisit vxore contradicente. ideo de iure cōmuni tenetur restituere quicquid consequitur. vt. l. titius. cum. l. seq. §. de actio. empt. et not. in. d. l. naturalis. §. fi. de prescrip. ver.

1 Querit glo. quid † si marit⁹ manumittit vxore ignorante. et dicit qđ vxor videtur contradicere. Jacob. de are. dicit quod propter coniunctionē personarum presumitur consentire. vt in. l. si seruus. de dona. inter vi. et vxo. sed certe illa loquitur in psente ꝛ sciēte: sed ignorans videtur contradicere etiam si sit coniuncta persona. vt. l. ij. §. fi. s. eod. et. l. in eo. §. deinde. s. de ri. nup. sed si esset presens et tacens an propter coniunctionem personarum inducatur cōsensus. Dixi plene in. l. q̄ dotis. s. eodem.

2 ¶ Querit glo. † qua actione repetat vxor illud a marito. Respondet quod act. mandati vel nego. gest. Idem not. in. l. proxima. ꝛ sic pertrāseunt doct. mihi hoc displicuit: quia si hoc esset verum dictum iuris cōsul. j. eadem. l. §. de viro. non procederet vt ibi dicam. Preterea si manumitto seruum tua voluntate: ex eo q̄ sim patronus non teneor tibi ad aliquid: nec ex eo videor locupletior. vt. l. naturalis. §. fin. de prescriptis verbis. et ibi no. et. l. plane la. ij. §. fi. j. de legatis primo. quia ergo maritus nō tenebatur mandati: vel nego. gest. de iure cōmuni: ideo prouidebat. l. iuli. de ma. ord. q̄ maritus teneatur vt. j. ea. l. §. dabit autem. competit ergo contra virū cōdictio ex illa. l. iul. vt dicto. §. dabit. et l. si filius. in fine. j. de fal. probatur in. l. si postulauerit. §. fin. j. de adul. posses dicere quod istud est contra. l. dotalē. s. eodem. vbi ad hoc competit actio de dote. Respondeo ibi manumisit vxore contradicente. ideo de iure cōmuni tenetur restituere quicquid consequitur. vt. l. titius. cum. l. seq. §. de actio. empt. et not. in. d. l. naturalis. §. fi. de prescrip. ver.

3 ¶ Itē q̄cquid. Sed cal. in. c. postulasti. de ꝓcef. p̄bē. distinguit aut persone ambasiatorū erant note principi et tunc sunt ābasiatorū aut non erant note et tunc seus aut dona erāt cōcessa p̄sonis ambasiatorū puta. dat eis vestes vel doctori librū et tūc sūt ambasiatorū aut dedit castrum ꝛ tunc videtur spectare ad ciuitatem ꝛ sic erit ciuitatis cū hac distinctiōe trāsit etiā ibidē do. Anto. ꝛ d. floua. tenz opi. Bart. hic quā videtur seq. d. Joann. And. bar. Andreas b Bonate.

Item quicquid. Sumam cū precedenti. Nota argumen. de tanc̄. Et inducitur in argumen. per glos. ad quest. † de ambasiatoribus mediolanē. quibus fuit factum encenium ab imperatore. vtrum debeant restituere commune. et vide gloss. hic et supra de procurato. l. qui proprio. paragrapho procur. vt in ceteris. et lege si plures. paragrapho in arrogato. de vulga. et pupil. et per Cyn. in lege manifestissimi. C. de furt. et per Bul. de cu. in dicto paragrapho procura. vt in ceteris. et ibi dicit quod ambasiatores nullo modo debent restituere cōmuni: nisi expresse id fuerit eis datum vt communi redderent. ꝛ probatur quia donationes que fiunt ab imperatore videntur fieri contēplatione eius cui dantur vt in lege cum multa. C. de bonis que liberis. sego pro hoc induco le gē diuus. infra de bo. dam. vbi patet quod tales ambasiatores consueuerunt remunerari. ad idem. C. publicē. letitie. lege prima. libro duodecimo. Et pro hoc est casus si bene inspiciatur. supra pro socio. lege socium qui in eo. in fine.

3 ¶ Itē q̄cquid. Sed cal. in. c. postulasti. de ꝓcef. p̄bē. distinguit aut persone ambasiatorū erant note principi et tunc sunt ābasiatorū aut non erant note et tunc seus aut dona erāt cōcessa p̄sonis ambasiatorū puta. dat eis vestes vel doctori librū et tūc sūt ambasiatorū aut dedit castrum ꝛ tunc videtur spectare ad ciuitatem ꝛ sic erit ciuitatis cū hac distinctiōe trāsit etiā ibidē do. Anto. ꝛ d. floua. tenz opi. Bart. hic quā videtur seq. d. Joann. And. bar. Andreas b Bonate.

Dabit autem. Summaut cum precedenti. Not. ex hoc. §. quod ad petenda ista que maritus cōsequitur vt patronus inducta est prouisio. l. iulie. et sic competit conditio ex ista. l. non actio mandati. vel neg. gest. vt supra dixi. et bene.

1 ¶ Lex prouidēs aliquid cōtra ius cōmune quādo extendatur.

2 Statutū non disponēs cōtra ius commune q̄ extendatur ad casus similes.

3 Allegans causas absentie non cauet de rato.

De viro. Prouisio. l. cōtra ius cōmune non extenditur vltra illud quod lex exprimit: licet eadem sit ratio. hoc dicit. ¶ Opponitur qđ de viro dz extendi ad socerū. vt. l. diuortio. §. interdū. s. eo. cum eadem sit ratio ergo idem ius. Huius rei tamen hic sunt due lec. in glos. fm primam obst. contrariū. sed respondetur quod nō est eadem equitas in socero que est in viro. sed quare non est eadē hic non dicitur. vnde alij legunt quod hic detur vtilis actio contra socerum et eius heredes. ꝛ sic due negationes hic posite faciunt vnam affirmationem. quod est expresse contra mētem huius. l. dic ergo vt intelligas. ¶ Quando † l. prouidet aliquid contra ius cōmune illa. l. non extenditur. nisi quatenus in ipsa exprimatur. vt tex. dicit expresse in. l. precipimus. in fin. C. de appellat. et. s. de legibus. l. quod vero et l. ius singulare. Sed de iure cōmuni contra eum qui manumittit de voluntate alterius nulla actio datur. vt lege naturalis. in fi. de prescript. verb. sed per legē iulia. fuit prouisum contra virum et contra heredes viri: de socero nil fuit additū: ideo ad eum nō extenditur

istum tex. dicat Bal. cōsi. cxxx. et consilio xlviij. in fi. ¶ Ambasiatorib⁹. Addebal. in terminis. consil. lvij. j. vol.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ In his. et vi bar. in cōsi. incl. Barto. de tuder. ad qō allegat istā. l. xvi glo. Inno. in. c. cū dignū. ī. de homi. and. Barb. Andr. po.

¶ In his. vide Alex. 2 cōsil. xx. in fi. in. v. vol.

b ¶ Tenemēti. adde q bal. fm Ly. 3 contrariū: q esset nimis ihumanū: q nulla rō dictat q ſi habes rez 1 cōductā et aliqs ponat incēdiū absq; tui culpa: quia habeat te odio: quod tu tenearis arg. l. sed 2 dāno. ī. lo. pau. de ca. distinguit. q aut potuisti prohibere: q ille fuit minatus hoc facere 2 non adhibuisti diligentiā nec mihi significasti. 2 pōt pcedere dictum bart. alias dictū Ly. 2 Bal. 2 de hoc vide bar. in. l. cōtē. ī. q maximos. de pu. sp. in ti tu. de inu. 2 dā. da. ī. sequitur. ver. ſ pone ini ditur vt hic. Sz ſi intelligeres vt gl. dicit in principio ſhus. l. 2. j. l. proxi. ſ. quod vir teneatur actione mandati 1 vel negotiorum gestorum. 2 sic de iure cōmuni: eadem ratione teneretur a socer et heres soceri: cum scriptuz sit quod quilibet ad quem aliquid peruenit ex mandato teneatur mandati vt l. ex mandato. ī. manda. 2. l. qui proprio. ī. procura. vt in ceteris. ī. de procu. ¶ Cōtra predicta facit quod nota. in. l. ſi cōstante. in principio. ī. eodem. Dic vt ibi dixi. 2 in hoc appa ret intellectus eius cuz dicitur quod 1 † statuta non recipiunt interpretationem extensiuam: quia hoc verissimū esſz in statutis que disponunt contra ius commune. vt hic. Sed ſi statutuz b est q ꝯ ius cōē nō disponeret trahere tur ad similes casus vt. l. de quibus. supra de legi. ¶ Querit Dynus † an c veniens ad allegandum causas absentie debeat cauere de rato. 2 dicit quod non quia. l. non cauetur. 2 est gl. in. l. in eo. ī. nemo. infra de regul. iur.

☞ Qui tenetur ad certam quantitatem respectu certe speciei, dando speciem liberatur.

Ex istis verbis quanta pecunia erit quis videtur obligatus ad quantitatem 2 non ad speciem.

Quod ait. Quando quis † tenetur ad quantitatem respectu certe speciei soluendo 1 specie liberatur. h. d. ¶ Not. † quod ex istis verbis quāta pecunia erit videtur quis obligari ad quantitatem 2 nō ad speciē. Scdo no. qō dixi i ſummario. facit. j. de leg. j. l. ſi fundū per fideicōmissum. ī. j. 2. l. titie textores. 3 ī. fi. 2. l. quidam testamento. ī. ſi tibi. 4 j. de leg. j. 2. j. de doli exceptione. l. fideiusso: euictionis. 2 sic habes casuz in quo aliud pro alio potest solui creditore inuito.

Hec actio. Quero de qua actione loquatur. gloſſ. dicit man. vel neg. gest. qō reprobaui. ī. l. proxi. in pun. 2. ī. de viro. vel dic vt gloſ. dicit condictione ſine causa vel ex cautione: vt. ī. eod. l. dotalem. quod non placet. quia ibi loquitur de actione de dote que datur demum solu. mat. Unde gloſſ. dicit tertio quod loquitur actione de dote. 2 quod vir vergebat ad inopiam: quod licet in se sit verum: tamen non est de mente. l. dic ergo quod loquitur de conditione. l. iulī. que datur contra maritum ad id quod cōsequitur a liberto: vt dixi. ī. eodem. l. proxi.

☞ Damnum datum ab inimicis qñ dicatur casus fortuitus.

In his reb⁹. Damnum datum ab inimicis mariti culpa mariti dari vſ 2 ideo maritus tenetur. hoc dicit. ¶ Oppo. de l. incendium. C. ſi certum petatur. Solu. hic excipit pecuniā. quia in ea maritus tenetur de casu fortuito. vt ibi. ¶ Quero † quid ſi aliquis habebat inimicos ſine culpa ſua: an teneatur de damno ab eis illato. 2 videtur qō sic vt. l. ſi merces. ī. culpe. ī. locati. qō tene menti b. ¶ Contra hoc oppo. ī. commoda. l. ad eos. 2. l. in rebus. 2. ī. loca. l. ſed et de damno. 2. j. de regul. iuris. l. contractus. vbi violentia c numeratur inter casus fortuitos. ſolut. dic quod quando violentia adhibetur contra te ſingulariter propter aliquam indignationem contra te habi tam culpa tua: vel ſine: tunc dicitur c damnum datum tua culpa: vt in. d. ī. culpe. Si vero non contemplatione tui: quia sic feciſſet cuicunq; quem inueniſſet vt in deprecationibus que fiunt in strata vel captura ciuitatis: tunc esset casus fortuitus vt in cōtrarijs.

micus. Rapha. i. l. ſtichus certo. de ver. ob. bal. in. l. falſus. j. ō fur. bar. i. l. creditor. j. de ſol. vbi dicit q dānū datū a pdone ō: casus fortuit⁹ et vide q bal. cōſi. clix. et ccxxvij. lib. ij. an dānū qō passus est socius ob inimiciti ā socij vel partialitatis tangat socium.

Andr. po.

¶ Violentia. Vide Roma. cō ſil. clxxij.

☞ Quādo vestes restituuntur vxori an compensetur pretium quod est tunc an ꝯtum consistebat ab initio. Uestes date vxori per virum quando sint vxoris vel restitui debeāt heredi viri.

Victus appellatione venit vestis.

Dominus quando possit accipere vestes famulo recedenti.

Seruus vxoris. Facto diuortio maritus vestimenta data seruis dotalibus recuperat qualia sunt als compensat in dotem. hoc di. ¶ Opponitur supra de in rem verso. l. tertia. ī. proinde. 2. l. ſi res. in principio. gloſſ. ſoluit. quod hic maritus debet vestimenta vtra ꝯ esset necesse. 2 secundum hoc loquitur hic ſiue erant dotales ſiue non. Sed Jaco. de are. legit quod loquitur in seruis q erant propriae mulieris. Ad contrarium dicit quod maritus vtebatur iſtis seruis: 2 ideo compensantur vestimēta cū seruitio. ¶ Op. C. de rei vxo. act. ī. ſed nec ob impensas. glo. ſoluit. dixi in. l. etiam. ī. j. ī. eo. ¶ Sed opponi. qō hec compensatio nō habeat locū

Prima Bartoli super Infortiato

Andreas Pomate.

a ¶Item quero. Vide Alexan. consilio. xlij. incipiē. in causa ⁊ lite vertente in .j. colum. in .v. volumi. Ro. consil. cxlvj. Feli. in .c. super ea in .ij. colum. libr. ij. de test. Barba. consilio. xlix. Roma. consilio. clxxij. ⁊ cōsilio. cclxij. Lard. cōsi. xlviij.

b ¶Tertia opi. Et vide Roma. in consilio 1 cclj. de vestibus q̄s vxor apportat ad domum viri ad vsum quotidianum. And. Barba.

Andreas a Poma. 2

c ¶Pluries. Vide Alexan. consil. xxj. in vltima colum. in .iij. volumine. ⁊ cōsilio. xlij. in vltj. columna. in .j. volumi.

d ¶Pluries consulit. 3 Adde ⁊ cōmuniter docto. trāseunt cum opi. Bart. tam legendo q̄ consulendo vt ipse Barto. consuluit. consi. incipien. q̄ de vestimentis. Ang. consi. clj. incipien. nicoletus de tartagnis qui fuit pater aut dom. Alexan. vt ipse refert ⁊ cōsuluit Paul. de castro. consi. clxxxiij. Pet. de ancha. consi. clxxxj. vbi refert ita consuluisse quēdam dom. Joan. de canamonte solennem virum. dom. Lardi. consi. xiij. Idem consuluit Roma. consi. cxlvj. in quo consi. tenet q̄ licet donatio facta spōte per verba de presenti non valeat vt per Bald. in auten. ex testamento. tamen si illa sponsa non erat viripotens quod donatio tenet per casum sing. in .l. antepe. ē. de don. inter vir. ⁊ vxo. tenet etiam q̄ annuli qui dantur vel mittūtur per sponsum sponse dicantur donati ⁊ valeat donatio quia donatio facta per sponsum sponse eorum que necessaria sunt ad contrahendum matrimoniū valida est vt est casus. ē. de dona. inter virum ⁊ vxorem. l. si quis pro vxore. in versicu. de contrahendo. matrimonio. ⁊ in versicu. nostris oneribus. Sed an. multi vt patet de consuetudine hodierna licet non de iure communi vt patet in .c. illud. extra de presump. sunt necessarij pro matrimonio contrahendo. igitur cum ex altera parte debeatur species .s. vestimenta. Sol. quando vestimenta dantur que consumuntur vsu pūde est ac si daretur pecunia vt hic. et ē. de vsuf. ea. re. que vsu consu. per totum. ¶Quero quādo vestimēta nō restituūtur vtrum compensetur pretium quod est tunc an q̄ntum cōstitit ab initio. Tex. hic nō aperit puto q̄ tantum pretium q̄ntum est tunc. nec pōt ei imputari cur vestimenta nō restituit. Est enim iusta causa non restituendi ne nudus remaneat. argu. l. si domus. ē. qui cōfitetur. j. de leg. j. ⁊. l. fin. ē. si fenerator. ē. qō metus causa.

b ¶Itē quero[a] extra ‡ glo. quid de vestimentis que vir dat vxori ⁊ postea moritur an debeant esse vxoris an heredis mariti. In hoc repto tres opi. Prima q̄ vxor lucratur. quasi vir videatur donasse ⁊ donatio morte confirmat: vt. l. cum hic status. ē. j. de donatio. inter vir. ⁊ vxo. l. si filij. C. de donatio. inter ‡ vir. ⁊ vxo. ⁊. C. fami. erciscunde. l. filie. Secunda opi. fuit Dyn. qui dicit q̄ iste vestes nō videtur donari: quia maritus tenetur alere vxorem vt. l. si cuz dotem. ē. sinautem in fin. ē. eo. ⁊. l. q̄ si nulla. de relig. ⁊ sum. fune. sed ‡ appellatione vic Ecus continentur vestimenta vt. l. verbo victus. de verb. signifi. ⁊. l. legatis de alimen. ⁊ ciba. leg. Cum ergo necesse habeat dare vestimenta. non videntur donate. quia nemo in necessitatibus liberalis existit: vt. l. rem legatam. infra de adi. lega. pro hoc videtur casus in .l. mortis sue causa. ē. de donat. inter virum ⁊ vxorem. Certe ex hoc dicto Dy. sequitur q̄ vestes q̄ sunt ad vsum quotidianum non videtur donate sed debent esse heredis viri. Sed vestes festiue ⁊ pretiose videtur donate: quia eas sponte maritus sibi debit. ⁊ sic sunt mulieris que opinio manifeste continet iniquitatem.

b Tertia opini. est q̄ vestes quotidiane quas maritus tenetur dare vxori statim efficiantur vxoris. vt. l. ex annuo. in princi. de dona. inter vi. ⁊ vxo. et sic sine dubio pertinēt ad heredes mulieris: vestes vero pretiose nō efficiuntur mulieris: nec vir videtur dare animo donādi: sed propter seipm facit vt vxor sua magis ornateva dat vt. l. mortis sue causa. in princi. de donatio. inter vir. ⁊ vxo. ⁊ hoc dicit glo. j. ad legem falcidi. l. si vsusfructus. et hoc videtur velle. l. quod talia ornamenta non sint vxoris nisi expresse legarentur. vt. l. ornamentorum. de alimen. et ciba. lega. et. l. hoc legatuz. cum. l. sequenti. infra de lega. iij. ⁊ hoc mihi placet. ⁊ pluries[c] consuluit. ē. vt

tum quia improprie tur verbuz illud secundum fidei ctam materiam. l. si vno. in principio. ff. loca. quia dicit Roma. non videtur verum ex quo verbum illud donat simpliciter plenum. est et generaliter meritocontra spōsum interpretandum potiꝰ q̄ contra sponsam. l. veteribus. ē. de pact. sibi enim imputari debet si tam generali sermone vsus est. l. fina. C. de

do. promisit. item ex quo simpliciter fuit donatū non subintelligitur illa clausula quo ad vsum etiā si spōsus hoc in mente habuerit. l. si repetenti. C. de cōdictio. ob causam. item quia in hac donatione facta sponse. solum hic tacite hoc intelligitur scilicet si matrimonium secutum fuerit et per sponsam non steterit. ergo non debet intelligi hic quo ad vsum: si enim imperator illam voluisset subintelligi illam expressisset quemadmodum ⁊ aliam. C. de caduc. tollen. l. prima. ē. sinautem a deficientis. ⁊ capi. ad audientiam. de decim. vnde dicit ipse aut precedit aliqua donatio per sponsam facta sponso: et tunc transmissio facta per maritum ornamentorum intelligitur facta causa remunerandi. ⁊ igitur donatio inducetur. l. si vero non remunerandi. ē. papinia. supra mandati. que donatio valida est: quia reciproca. l. vt. supra de donatio. inter virum et vxorem. l. quod autem. ē. si vir. aut nulla donatio facta per sponsam precedit ⁊ tūc aut ornamenta sunt parue estimatio. aut magne. primo casu donata presumuntur secundo. nō arguē. iuris. ē. allega. tenuit etiam in dicto consi. quod vestium donatio facta per maritum vxori valeat in vi

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

veſtes quotidiane ſint vxoris: pretioſe et feſtiue ſint heredis viri. Non ob. l. cū hic ſtatus. §. primo. q; ibi cōſtat q; dedit animo donandi: hic non. vt dixi. Nō ob. l. filie. C. famil. erciſcū. quia aliud in filia q̄ in vxore. quia in ea non eſt illa ratio que eſt in vxore: vt. §. dixi. Non obſtat. l. ſi filij. C. de donatio. inter virum ꝛ vxorem. q; reſpondetur: vt ibi not. ¶ Ultimo †gloſſ. 4 inducit hunc. §. in argu. contra ſeruientes et pediſſequas qui recedunt: vt tunc dominus poſſit eis accipere veſtes. dic vt in glo. que incipit hoc videtur corrigi. quod no. vnde dic quod quedam ſunt veſtimēta que dantur ſeruis non vt ſint ſua ſed vt his vtantur certo tempore cum ſeruiunt domino in menſa ꝛ a non aliter. alia eſt veſtis que daf ſeruitori vt ea vtatur et ad ſuum vſum conſumat. Iſtam diſtinctionē ponit text. in lege id veſtimentum. ſupra de pecu. vn de primo caſu veſtis videtur dari vt ſpecies. Secūdo caſu veſtis videtur dari vt quantitas: vt lege ſed et ſi quid. §. et ſi veſtimentorum. ſupra de vſufru. et de vſufru. ea. re. que vſu conſu. l. ſi tibi. Iſto ergo caſu quando veſtis datur vt pecunia ſic dicas. aut famulus recedit ex tali cauſa ex qua ſibi inſolidum ſatisfieri debet: quia abſq; culpa ſua et culpa domini: ꝛ tunc abſq; dubio non poteſt retineri veſtis: ſed ſi nō debet ſibi fieri integra ſolutio ſecundum diſtinctionem poſitam in lege ſi vno. §. item cum quidam. ſupra loc. tunc non debent ei auferri veſtimenta ſi vult domino reſtituere cōſtitatem vt hoc. §. et ſupra dixi. ſed ſi quantitatem non vult reſtituere cōſuetudo inducit vt poſſint eis veſtimenta reaccipi: ratio eſt qa cōmuniter iſti ſeruitores ſunt ſuſpecti et fugitiui. ar. l. ait pretor. §. ſi debitorem. infra de his que in frau. 1 credi. ſed ſi non eſſent ſuſpecti non video de iure q; poſſint eis auferri veſtimenta: et quia propter debi- 2 tum pecunie quis poſſit ſpoliare reum et ſibīpſi ius dicere: licet contrarium de conſuetudine obſeruetur Nec obſtat iſte. §. quia hic iſti quibus veſtes erant b date erant ſeru: et ſic veſtimenta non erant ſua effecta. Nos loquimur in ſeruitoribus liberis. ¶ Prete rea nec hic dicitur quod dominus ſpoliet eos ſua autoritate imo magis innuit contrarium.

Filia. Voluntas de ſoluendo patri non impedit filie eius conſolidationis mortuo patre in ea parte que ſoluta non eſt. hoc dicit. ¶ Concordan. §. eodem. l. ſi marito. §. ſi voluntate. Iſte. §. allegatur pro caſu q; quando pater ſtipulatur dotem reddi ſibi ius conſolidationis in filia extinguitur. per hoc q; dicit nec promiſſa nouandi animo. ꝛc. quod plene examinaui in. l. poſt dotem. §. eo.

1 ☞ Si dati ſunt florenj eſtimati cum pacto vt reddantur ſub eadem eſtimatione quod licet florenus ſit deterioratus tamen debent reddi ſub eſtimatione facta tempore traditionis.

Mancipia. Si ad maritum ſpectat periculum ancillarum ad eum ſpectat 1 partus earum. hoc dicit. facit ad †. q. dediſti mihi cē tum libras in florenis hoc pacto vt tibi reddantur in florenis ſub eadem eſtimatione. ¶ Quero quid importat illud pactum. Et iſta. l. eſt in argumen. qō importat quod ſi florenus eſt factus deterior quod debeam tibi ſupplere. ſed hic loquitur in mancipiis b que poſſunt creſcere et decreſcere in bonitate intrinſeca. plus enim valet ſeruus iuuenis quam antiquus: et ſanus quam infirmus: quod in florenis non cadit. nam eiuſdem bonitatis intrinſece eſt ſemper: licet eorum eſtimatio varietur. ꝛ ideo importat vt ſemp floreni ſic eſtimentur prout eſtimati [a] ſunt tempore traditionis vt dixi in. l. Paulus. infra de ſolutio.

Mulier. Si maritus per errorem promiſit plus debito: non poteſt exigi vltra debitum. hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. ſi diuortio. infra de verbo. obligatio. ſolut. ibi maritus promiſit ſcienter hic ignoāter. ¶ Quero quid ſi ducenta promiſſa eſſent in dotem: an poſt promiſſionez teneretur inſolidum an inquantū facere poteſt quod videtur in lege tertia. ſupra de conſtitu. pecu. In contrarium quod inſolidum: vt. l. eum qui. §. ſi mulier. ſupra de iureiur. gloſſ. nō ſoluit. tu dic conſyderanda eſſe verba promiſſionis vt not. in lege ſi puor. ſupra a eodem.

☞ Mulier an videatur oia eius bona in dotem dediſſe. remiſſiue.

Per matrimonium vltimo contractū cum concubina: an filij antea nati legitimentur.

Vxor. [b] Dos primi matrimonij videtur in ſequenti matrimonio repetita licet matrimoniū terminatum quemadmodum valet donatio per vxorem facta viro cauſa honoris. l. nupti. et lege quod adipiſcende. ſupra de donatio. inter virum et vxorem. a paritate rationis. an autem in caſu earum veſtium vel ornamentorum que preſumuntur donata ſi vxor moriatur ꝛ cū ill' ſepeliatur maritꝰ teneat he redibꝰ mulieris reſtituere eſtimata. et cui incumbat onus probādi illas extare vide eundez Roma. cō ſilio. cclxij. an res donate p cōſāguineos viri vxoris ſint viri vl' vxoris: adde Bal. cōſil. ccxv. lib. iiij.

¶ Eſtimati. Adde quod conſuluit bal. cōſil. ccccxxxij. ꝟ. volumine. et conſil. cccxxxix. eodem volumine. q̄d autem in ſententia an debeat inſpici valor tp̄e ſſite: an tp̄e ſolutionis: vide Oldr. conſilio. xij. quid autem ſi teſtator dicat lego. cc. libras pro anima mea nec appa ret de qua moneta et teſtator viuat per. x. ānos poſt. an debeat fieri ſolu. ſecundum quod currebat moneta tempore teſtamenti vel tempore mortis. Oldra. conſuluit quod tempore teſtamenti conſi. xxxj. cuius contrarium conſuluit Bo. conſi. cxxiij. allegatur in. l. cum certum. verſi. pretium preſentis. infra de aur. et argen. leg. et Specu. ita tenere. quid autem in reſcriptis vide Old. conſilio. clxviij. et Bo. predicto conſil. quid autem in cōſtitutionibus et ſtatutis an ſolutio ſit fienda de antiquis vel de vſualibus nummis. Oldr. conſil. ccl. tenuit q; ſolutio ſit fienda de moneta que currebat tempore conſti. idem Abb. conſilio lvj. lib. ij. Sed ro. tenet contrariū in allegā. cōſi. quod in vltimis voluntatibus ſtatutis conſtitu. reſcriptis debeat fieri ſol. de vſuali per. d. text. quem dicit fuiſſe incognitum. Oldra.

¶ Vxor. Allegat iſtum. §. Bart. in conſi. liij. incip. ꝑ. nupſit. qō ſimiliter alienauit cum viro fundum dota

lem quod potest dimidium pretium petere ab hered
dibus viri actiõe de dote. quia non videt donare et
succedit in locum dotis vide ibi. And. barb.

a ✠Andreas Poma. ¶Interuenerit. Vide Rom. d
consilio. xlviij. in. ij. colum.

b ¶Patrimonii. ad a
de Bald. tij in medio interuenerit a. h. d. ¶Fa-
cit ad. q. quam disputaui de muliere
consil. xcviij. 1
ij. volumi- b †habente magnum patrimoniũ b que
ne. Quid assumpsit virum: et passa est eum pos-
autẽ si mino. sidere illa bona: nulla facta consti. do
rij. annis et vir tis: an videantur omnia bona in do-
ministra- 2 tem data: et hic facit in arg. quod sic.
uit patri- quod dic vt illa questione incipit mu-
monium taz lier dedit. secundo facit † ad questio-
ipsa existẽ nem quam disputauit Rich. mal. vi-
te minore delicet quod per matrimonium vlti-
cõ fctã ma mo contractum cum cõcubina: filij an
iore: et car te nati legitimẽtur. licet matrimoniũ
nali copla alterius medio tempore interuenerit.
matrimo- quod tangit Jaco. de are. in lege cum
nio consũ decem. §. ij. infra de solut. et ibi dic. de
mato dein 1 hoc not. bene istum. §.
de etiam
sit fctã esti ☞ Si maritus fuit confessus se ha
matio pa- buisse dotem quam promisit restitue-
trimonij i re et statim dicta confessione non ob-
ter generũ stante pater vel extrane⁹ promisit do
et soceruz tem: an soluto matrimonio heredes
non tamẽ viri debeant dotem restituere vel libe
habitamẽ c rentur cedendo actionem.
tione do-
tis z sit sta Sibi. ¶Dos acceptilata potest
tutum qõ repeti sicut dos data. ℞
decedente dicit. ¶Oppo. s. eodem. l. si marito.
vroze ima d §. primo. et supra de pact. dota. l. fina-
trimõio vir 1 li. in fine. Sol. ibi in pacto hic in acce-
lucret do- ptilatione que vim solutionis habet.
tem vel di et hoc est vtile ad † questionem occur e
midiam an hoc vir lucrabitur: vide Ro-
manum consilio. cccxiij. Quid si sit statutum quod
omnia bona presumantur in dotem data nisi fuerit
vis constituta. vt est padue et mulier que primo nu
psit assignata dote nubat secundo alia dote non cõ
stituta an vigore statuti presumatur omnia bona de
disse in dotẽ an vero dos data ꝓmo dicatur cõstitu
ta. sc̃do. vide pau. de ca. of. cclxxxiij. et qd si sit mulier
xv. annorum nubens simpliciter an statutum illã cõ
prehendat. vide Ancha. consilio. xcij.

c ¶Si vir. et vide pro quo in isto. §. ang. in §. mulier.
supra eodem. et ibi Bald. Ange. in consilio. cxvj. vbi
consuluit contra Barto et vide Bald. in lege legem
C. de pact. Et in lege si voluntatẽ. C. de dot. promis.
et in lege pollicitatione. C. de dona. ante nupt. et in le
ge ab anastasio. C. manda. et in lege si absentis. C. si
cert. peta. consulo nunc sensu contra Barto. et vide
Bart. in cõsi. incipien. statuto cauetur quod mulier.
¶Et ibi etiam allega. Jacob. de are. hic. statutum lo-
quens de lucro dotis habet locum in dote promissa.
et vide Barto. in consilio. cclvij. vbi consuluit de eo
qui confessus est recepisse dotem et incontinenti so-
cer promisit sibi solucre incipit illud consilium sta tũ
to cauetur quod si mulier. Andr. barb.

✠Andreas Pomate.

¶Utile. vide Alexand. consilio. xxxvj. in prima co-
lumna. in. ij. volumine. et vide Panor. consilio. lxxiij.
in. tij. colũ
rentem sepe de facto. maritus fuit cõ na. in secũ-
fessus se habuisse dotem integrã: quã do volumi
promisit restituere. et statim non ob ne. et consi
stante dicta confessione pater vel ex lio. lxv. ad
traneus dans dotem promisit tantuz fi. eodẽ vo
marito illam dotem soluere. queritur lumine. et
an soluto matrimõio heredes viri de Barb. con
beant restituere dotem: an liberentur silio. xix. in
cedendo actionem contra heredes so ij. volum.
cert. vel alterius promittentis. quod e ¶Ipsius
videtur: vt lege si socer. §. lucr⁹. supra viri. adde
eodem. In contrarium quod post quod hoc
fuit confessus se habuisse videtur fibi sequit pau
solutum: vt hic. et supra de iure do. l. l⁹ de cast.
vir ab eo. et lege dotem. quod sine du et Bal sal
bio verum esset in extraneo promitte uo qõ bal.
te: sed in patre est dubium propter gl. dicit quod
que est in lege dotem. supra de iu. do. illud verũ
que in patre hoc non tenet. nam illa si promis-
verba qb⁹ ꝓfess⁹ est se habuisse z rece sio fuit fa-
pisse videnť emanare spe future nume cta ex in-
rationis: vt patet ex sequenti promis teruallo. se
sione. vnde illa verba ab initio nõ in cus si incõ
ducunt obligationem efficacem. vel tinenti qõ
possumus dicere quod non fuit facta Paul. de
prima promissio spe future numeratio castro re-
nis sed spe future promissionis. pro illa probat qa
cñ futura promissio fuit iste ꝓfessus se imo econ-
habuisse dotẽ. vñ illud nomẽ tñ esti tra. qz quã
masse vr̃. facit. C. de rescin. vẽ. l. pretij do sequi-
causa. videtur enim insolutũ accepisse tur incon-
illud nomẽ. et sic periculũ est ipsi⁹ vi tinenti tũc
ri. ¶vt dixi in. l. meuia. in prin. §. eo. ¶Et tẽpore con
fessiõis cẽ
setur habuisse respectum ad illam promissionem sta
tim secuturam et contemplatione filij censetur con
fessus iuxta not. in lege per retentionem. C. de vsur.
sed quando ex interuallo non censetur ad illam ha
buisse respectum et sic censetur potius spe future nu
merationis quam spe future promissionis. licet er
go ex post facto promissionem recipiat non perdit
exceptionem numerate dotis quia hic promissio non
cõtrariatur ei: sed potius eam roboret. quia probat
numerationem non esse factam et hanc opi. Pau. de
castro habuit Abb. consilio. lxxiij. libr. ij. vbi consu-
luit in facti contingentia secundum Barto. z Ja. de
are. in diuersa tamen opi. fuit Ro. eius consi. cccclv.
de quo etiam vide Ange. plene consi. cxlv. et per ro.
aliquid consi. xlvj. Barba. consi. xix. lib. ij. concluden
do opiñ. Barto. et Jaco. de are. sequitur clare Bal.
et in pulchro casu consilio. cccci. lib. ij. sed quid si ma
ritus sit cõfessus se habuisse dotem a muliere z hac
confessione non obstante mulier per aliud instru-
mentum statim promisit dotem quam nunc̃ soluit
an habeat locum an determinato Bartol. Paul.
de castro in facti contingentia dicit se respondisse

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

hoc videtur tenere Jac. de are.

Si quis. Pro qua parte mulier tenetur solue-re pro ea parte ad virum nō spectat periculum. h. d.

1 ¶ Si castrum cum iurisditione datur in dotē con fiscationes mulcte ꝛ condemnationes sunt viri ꝛ nō restituuntur soluto matrimonio.

2 Fructus iurisditionis sunt condemnationes mulcte et confiscationes.

3 Siege in dotem dato omnia q̄ nascuntur ex eo sunt viri: licet ex renatis in loco mortuorum ponat.

4 Vir q̄ non debet repudiare lucra obuenientia circa dotem.

In partem. Vir tenet de do-lo et culpa in que rendo ꝛ conseruando peculium et fru- 1
ctus peculij qui spectant ad virum. h. dicit. Quero † mulier dedit in dotem 1
a vnum castrum[a] cum iurisditione: durante matrimo 2
nio contingit quod sunt commissa delicta per subdi tos. ex quibus bona sunt plublicata. ꝛ alie condem- 4
nationes ꝛ mulcte impolite. quaritur an iste debeāt restitui mulieri. Videtur quod sic. vt. l. iij. ꝛ. l. cum in fundo. s̄. de iure dotium. ꝛ. s̄. eodem. l. diuortio. §. si 5
vir. vbi ea que renascuntur debent restitui. In con-trarium videtur. l. ista' quia quando aliquid vniuer- 6
sale datur in dotem vt peculium. fructus illius per-tinent ad maritum: quidam dicunt quod pecunia et res mobiles percepte ex condemnatione sunt mari ti: immobilia vero restituuntur vxori. Alij dicunt q̄ omnia debent esse mariti tanq̄ fructus illius iuris- 1
ditionis. ꝛ hoc verum puto per hanc. l. ꝛ. l. item si fun di. §. ij. ꝛ. §. aucupiorum. s̄. de vsufru. ꝛ. l. vsufru. s̄. eo.
2 omnia † enim[b] sunt fructus iurisditionis: vt. x. co. que
b sunt regalia. c. j. C. de mo. mulcta. l. mulctarum. et ibi per Lyn. Ad contraria respondeo quod illud quod accrescit debet vxori restitui si tamen non est in fru-ctu vt hic. Non ob. q̄ dicitur q̄ ea que non renascū tur non sunt in fructu: q̄ nunq̄ ex aliena re illud idē numero quod semel nascitur postea renascitur. sed aliud eiusdem generis. ita in iurisditione sepe ꝛ se-pius contingit committi delicta propter que cō dēnationes mulcta ꝛ bonorum publicationes dicūtur renasci: licet nō eorūdem bonorū numero. ¶ Quero 3
† pono q̄ datur in dotem grex ouium: quid pertine bit ad virū. Dico q̄ omnia que nascuntur. sed ex re-natis debet in loco mortuorum ponere ꝛ gregē sup plere vt. l. vetus fuit questio. cum. l. seq. s̄. de vsufruc. facit. l. diuortio. §. nō solū. s̄. eo. ¶ Ultimo not. text. 4
† qui dicit quod vir teneatur acquirere. quod intel-ligo. i. lucra obuenientia non repudiare. fm formā. l. b
seruus dotalis. s̄. eod. alias sequeretur q̄ vir tenere tur ad vtiles impēsas quod non est verum: vt dicā c
j. titu. j. l. j. circa prin.

c ¶ De impensis in rebus dotalibus factis. c Rubri.

Impensarum. d In isto titu- d
lo sic ꝓcedit iurisconsultus quia primo ponit vnam diuisionem generalem impensarum vsq̄ ibi necessarie vbi tractat de neces-sarijs vsq̄ ad. l. quod dicit. §. vtiles. vbi incipit tractare de vtilibus vsq̄ ad. l. voluntarie. vbi de voluntarijs vsq̄ ad. l. vtilium: vbi incipit tracta-re cōmuniter ꝛ permixtim de omni-bus vsq̄ ad fi. Legam totam simul ponendo casum vsq̄ ad. l. quod dicit assume. §. necessarie.

☞ Necessarie expēse sunt quas ma ritus habet necesse facere ꝛ que dicā tur. nume. 3.

Vir an teneatur facere vtiles impen sas ex necessitate contractus. 4

Impense necessarie in petitione he-reditatis vel rei vendicatione dicun tur quando sunt ex parte rei. 5

Curator repetit impensas actione ne gotiorum gestorum.

Expense facte per maritum in exigē dis debitoribus in dotem datis q̄s computentur mulieri. 6

Necessarie. Not. hic et in. l. et in totū. in ꝓn cipio. quod † necessarie impense sunt 1
quas maritus habet necesse face-re alias teneretur. ¶ Contra. ma-ritus tenetur facere impensas vtiles. quod non quia hec determinatio loquitur quan-do fuisset confessus se recepisse ab alio ꝛ conuenitur a muliere non sic quando ab eadem muliere per te xtum. §. sequenti. ꝛ. l. promittendi. ꝛ. l. fina. s̄. de iure dotiū. ꝛ esset iniquum quod mulier repeteret a ma-rito pecu-niam quaz nunq̄ sol-uit. facit. l. nupta. §. j. s̄. co. adde quod idez vult Ang. in. d consil.

a ¶ Unum castrū. ad-de quod Bald. non fatetur de cisionem Bartol. in confis:atio nibus bo-norum im-mobilium: quia si per tineret ad maritū nō redderetur territoriuz integrum mulieri. qō non placet Paul. de castro. hic quia imo redderetur nec in aliquo diminuitur cōtum ad iuris ditionem: quia mulier erat domina vniuersalis ter-ritorij ꝛ iurisditionis non singulorum bonorum im-mobilium vnde sicut transeunt de priuato in priua-tum tit. donationis vel venditionis nō alteratur ter ritorium et vniuersitas. ita ꝛ si transeant in virum per confiscationem et sic mulier recuperato terri-torio exercebit iurisditionem contra virum vel he-redes eius super bonis confiscatis sicut cōtra alios subditos alle. bo. tex. in. l. vsufructu legato. s̄. de vsu fru. an aūt dans in dotem videatur dare territoriuz. vide Bald. consil. cccxcij. iiij. volumine. ꝛ an dando omnia bona ꝛ iura in dotem transeat iuspatronat⁹ vide Bal. consi. j. lib. v.

b ☞ Andre. Poma. ¶ Omnia enim. vide Roma. cō sil. vij. in vlti. dubio. in vlti. col.

c ¶ Et vide. circa hanc rubricā fratres dederunt do tem soroꝛ ꝛ stipulati sunt eis reddi ꝛ passi sunt insti-tuere heredem filium suum q̄ non est restituēda fra tribus alle. l. mulier. ff. de iu. do. in consi. ccxj. incipiē. quidam fratres. Andre. Barba.

☞ And. po. ¶ Impensarum Adde an impense cu stodis sint efficaces vide Ro. sin. cccxxxij. ꝛ an ipēse inutiles vide Ro. sin. ccccx. ꝛ q̄d si in vtilitate alteri⁹ aliquid expendit cōtemplatione cōcedentis vide ro. sing. cccccclxxij. ꝛ sing. dclxxiij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quero mulier. Vide Bald. in l. ij. C. de actio. et obliga. ꝛ in l. per diuersas. in v. q. C. manda. Bald. a in l. iij. C. de fal. causa. dicit hanc gloss. procedere in expensis paruis de quo not. per Bartol. in l. qui se b debere. in vltima questio. ff. de conditio. ob causaj. et ad istaz gloss. vide gloss. in l. meuia. §. fina. ff. tit. j. nota per Bald. in l. j. C. de bo. ma.

vt j. eo. l. pe. ꝛ ff. titu. j. l. fi. ergo vtiles sunt necessarie. ¶Huius timore glo. hic posite se inuoluunt. Dicit em̃ prima gl. q̃ debet intelligi hic de necessitate ex parte rei: quia alias si nõ fieret res periret: vt. l. impense. j. eo. Sz hoc est cõtra tex. in l. ꝛ in totũ vbi inspicitur necessitas ex parte persone.

b ¶Marit⁹ fecit expensas. Et vide Bald. in l. ij. C. de act. ꝛ obli. et habetur in l. j. C. de bo. ma. Et vide ibi Ang. ꝛ doct. in l. ꝛ dicante. de test. Bal. i. l. j. ꝛ ij. C. mã. ꝛ in l. per diuersas. eodez tit. Andre. Barba.

Est enz necessitas ex parte rei vt q̃ domus periret oportet q̃ reficiatur. Est etiã necessitas ex pte persone. vt q̃n. l. imponit persone necessitatem q̃ faciat: ꝛ de qua necessitate loquatur: glo. inuicem variant hic. ꝛ in l. et in totum. Et vide glos. que incipit scilicet a. l. imposita ꝛc. ¶Pro cuius † declaratione quero an vir teneatur facere vtiles impensas? et videtur q̃ nõ. q̃ que fiunt ex necessitate cõtractus nũq̃ veniunt in actione mãdati. vel negotiorum gestorũ: sed in actione ex eo cõtractu: vt. l. heredes. §. si vnus. ff. fami. er. ꝛ l. si cõmunes. de neg. ge. Sed impense vtiles repetũtur a viro per actionẽ mãdati vel neg. gest. vt. l. j. §. sed nec ob impensas. C. de rei vxo. act. ergo nõ dz vir eas facere ex necessitate ↄctus. ꝛ hoc est vex. Nõ ob. l. pen. j. eo. q̃ ibi dicit q̃ debeat res tueri non q̃ debeat augeri. Non ob. ff. tit. j. l. fi. q̃ intelligit q̃ dz acq̃rere nõ faciendo expensas de nouo. sed lucra sibi obuenientia agnoscere: et nõ repudiare fm formam. l. seruus dotalis. ff. tit. j. nunc ad ꝓpositũ dico † q̃ ipense necessarie dicunt q̃ hñt ne necessitatẽ ex pte rei ꝛ ex pte ꝑsone simul: nunq̃ em̃ est necessitas ꝑsone mariti nisi subsistat necessitas rei: et ita sentit Hug. in l. ꝛ in totum. in p̃n. q̃ est verissimũ. † Predicta vera cuz tractatur de impensis in rebus dotalibus factis. sed in petitione hereditatis vel in rei vendicatione in quib⁹ bonefidei possessor nõ tenetur ad aliquid: solum inspicitur necessitas ex pte rei vt dicantur impense necessarie vt dicit gl. in. l. ꝛ in totũ. ꝛ bñ. Una obiectionẽ restat † de curatore q̃ repetit actio. neg. ge. ꝛ istud tenez ꝛ semp tenui nec vnq̃ reperi contrarium.

c ¶Ad perpetuam. dixit tamen glos. in. l. in fundo. ff. ꝛ rei vendi. q̃ expensa que fit puncipalr causa percipiẽdorum fructuum non dicit fieri ad perpetuam vtilitatem. ꝛ ita dicit ibi Barto.

d ¶. §. quod in anno. ff ille tex. nõ bene facit sed bonus tex ẽ j. l. domoz de le. j. ꝛ ibi vide moder. de istis impensis factis ꝛ no. bñ q̃ si vtilitas ad certum tempus vide que dixi post Jmo. in. d. l. domos.

vt in gl. Venio ad ver. in necessarijs. ¶Quero mulier[a] dedit in dotem † nomina debitorum: mariꝰ fecit expensas[b] in exigendis debitoribus: an ille expẽse computentur muliери. Glossa hic dicit quod non quia illud non est impensum in rem mulieris. et ita dicit casum esse hic. Et vide gloss. que incipit nec ad perpetuam. ibi cõuenisse videtur vel signa eã ꝛ no. q̃ singularis est. Specula. tractat hanc questionẽ in titu. de dona. inter vir. ꝛ vxo. §. fina. versi. illud queritur. ꝛ ibi recitat opi. antiquorum. scilicet Jo. ꝛ Guarnerij qui guar. fuit in contraria opinione. ¶Et pro ista gloss. facit. C. de bo. mater. l. j. ꝛ de bo. que libe. l. fi. §. vbi autem. vbi videtur casus. In contrarium videt q̃ si impense fiant gratia rerum: deducuntur de fructib⁹: vt. l. si a domino. §. fi. ff. de peti. here. ꝛ ff. tit. j. l. fructus. ꝛ l. diuortio. §. impẽdia. ¶Preterea iste impense in exigẽdis vel conuenendis debitoribus videntur necessarie. quia eis nõ factis maritus tenet: ꝛ sibi esset periculum vt dixi. ff. tit. j. l. meuia. in p̃n. et in hac opi. est Guar. non obstat. l. j. de bo. mater. et de bo. que lib. l. fina. §. vbi autem. quia ibi pater q̃ capit fructus propter patriam potestatem non propter aliquod onus quod ipse sustineat: quia etiam si nullum onus sustineret: ipse perciperet. merito de illis fructibus debet facere impensas. sed hic vir percipit fructus propter onera matrimonij: si ergo debet facere impensas in conuenendo debitores: tam in duplicem causam computarentur contra. l. quod labeo. ff. de compẽ. quid dicemus? modo dico sic. quandoq̃ datur in dotem nomen estimatũ: et sic periculum est mariti. tunc sine dubio nõ repetet impensas: vt. l. si nomen. ff. de here. vel act. vend. dixi in. l. meuia. in princi. ff. tit. j. ¶Q̃q̃ vir accepit nomen debitoris in dotem simpliciter. et tunc dico q̃ omnes impense legitime facte in exigendis nominibus debitorum debent deduci de dote. pro hoc do gloss. que hoc dicit in simili. C. mandati. l. per diuersas. in gloss. magn. vbi dicitur q̃ quando nomen datur: tantum videtur dari q̃tum põt cõsequi deducta impensa. Venio ad versic. proinde ꝛ in eo q̃ dicit q̃ prestitit ex stipulatiõe damni infecti interesse. intellige si vxor erat vtile magis prestare q̃ domũ pro derelicto relinquere: vt. l. si quis putãs. cõi diui.

Vel infirmitate.

Vp. §. titu. j. l. diuortio. §. impendia. fo. hic in impẽsa magna ibi in parua. quod facit ad. q. quam ibi dixi.

Vel si vites.

Nos autem. Nota regulam aut impensa fit ad perpetuam rei vtilitatem aut ad vtilitatem illius anni. Sed circa hoc querit gl. quid si fit expensa ad vtilitatẽ. x. an. Et respondet q̃ dicitur expensa necessaria ꝛ venit deducenda q̃ nõ not. hoc intellige verum si post impensas factas matrimoniũ statim est solutũ. Sed si matrimoniũ nõ esset solutũ tũc per totũ decennũ cõpensaret expensas cum fructibus. ar. l. diuortio. §. q̃ in anno. ff. tit. j. Itẽ si matrimoniũ durauit p̃ mediam partẽ tpis: medietas tñ que respicit vtilitatẽ futuri temporis veniet repetenda. arg. d. §. quod in anno.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ET in totum. Ex prin. sume regulam que impē se dicantur necessarie quod declarauit ē. eod. l. j. in prin. ¶ Ex fi. no. q̄ sufficit ab initio interesse. licet ex postfacto desierit. quod tractat Dy. hic et plenius per Lyn. in l. ad comparandas. C. manda. dixi in l. qui autem. §. j. supra si quis cau.

1 ☞ Impense facte circa fundum dotalem quando minuant ipsum fundum.
2 Dos est quoddam nomen iuris.
3 Quid sit dicere nomen iuris.
4 Maritus si vult an potuis possit repetere impensas q̄s habere fundum.
5 Si mulier vult dimittere fundū viro et impēsas nō soluere an vir possit contradicere.
6 Dos propter impensas q̄n videatur de nouo dari.
7 In dote crescēte propter impensas an habeat locū auf. sed iam necesse. C. de dona. ante nup.
8 Impensas vtiles an teneatur facere maritus.
9 Si in feudo auito vnus fratrum cōmisit feloniam et amisit feudū: dñs remisit: an videatur de nouo datum: an remaneat auitum quo remanet.
10 Compensatio q̄ non fiat ipso iure.

QVOD dicitur. Expēse necessarie in dotem facte minuunt dotem et quantitatem in dote contentam non corpora dotalia: secus si extra dotem sint facte. Itē muliere soluente eas dos crescit. h. d. Et est subtilis et difficilis multū et diuiditur in quatuor partes vsq̄ ad. §. si dos. primo declarat regulā de dote minuenda propter impensas non potrigi ad corpora: et hoc probat per absurdū et merito consuluit. Secūdo declarat regulam pertinere ad quantitates. Tertio declarat regulam non pertinere ad expensas factas extra dotem. Quarto determinat vnam questionē circa predicta vsq̄ ad. §. si dos. secunda ibi: ibi ergo. tertia ibi hoc de his. quarta ibi: ſz si ipensas. ¶ Opponitur hic dicitur quod corpora non minuunt propter impensas. Contra de. l. si is. §. quod dicitur. ē. de iure dotium. Huius timore sunt hic in gloss. magna quatuor opinio. prima quod non minuitur corpus propter impensas: scilicet ab initio vt hic: sed si mulier cessat soluere per annum tunc minuitur vt in contrario. vide glossā que incipit vniuersitatis. ibi. sed si postea mulier. et ibi. sed si maritus. Ista opin. non placet gloss. nec docto. quia ibi videtur textus. quod ab initio minuatur. vnde alij dicunt quod statim minuitur corpus. sed muliere soluente intra annum fingitur non esse minutum: que opi. non est vera. nam in contrario scuola dicit aut impense equiualent toti fundo et totus fundus desinit esse dotalis vt ibi. sed quando equiualent parti nihil dicit. vnde alij dicunt quod aut equiualent toti fundo: et tunc totus fundus desinit esse dotalis vt ibi. Aut equiualent parti fundi et pro parte non minuitur corpus vt hic. Ista solutio est contra text. huius. l. vbi reputatur absurdum diminutionem fieri in totum vel in ptem. ibi ceterum hec res ꝛc. Unde alij dicunt quod ibi ponitur opin. scuole: hic Ulpiani: qui eum manifestissime reprehendit. et ista est vera. Et vide gloss. ibi vel illud quod dicitur ꝛc. ¶ Ut ergo hic examinemus. arguo primo pro scuola. pro quo facit quod debemus leges legibus cōcordare: vt. l. j. C. de inof. dotibus. Secundo quia ibi in textu dicitur desinit. Item ibi in tex. dicit reuertatur. ergo desinit esse dotalis. Item dicit q̄ est ratio q̄ pars fundi desinit esse dotalis ne inducatur communio que ratio cessat quando impense equiualent toti fundo. et istam rationem ponit Joan. in contrario. Et hanc opin. scuole. vt distinguam⁹ an expense equualeāt toti fundo vel parti. tenet glo. C. de rei vxo. act. §. sed nec ob impensas. vt ibi tenet Jac. de ra. et Ly. et gl. instit. de act. §. fi. et etiam Dy. ¶ In contrarium contra Scuolam probatur. q̄ in. l. contraria dicitur manifesta iniquitas ꝛc. Item quia ibi dicitur impleatur. Tertio per rationē: non debet esse deterior conditio mulieris quam alterius imo melior: vt. l. j. §. titu. j. Sed si alius expēdit i rem meā necessario plus q̄ valeat non desinit res esse mea: vt. l. si seruos. ē. de pig. act. ergo ꝛc. Preterea videtur text. pone si seruus dare deberet domino plus q̄ habeat in peculio an corpora desināt esse peculiaria. Casus est quod non in lege peculium. §. si ere. supra de pecu. Preterea contra scuolam est text. in versicu. ceterum. quod inquum est minui in totum vel in partē. Sed ad hoc vidi responderi hoc modo exponendo sic versic. ceterum. hec res facit desinere esse fundum dotalem. subaudi. scilicet totum eo casu quo impensa equiualet toti fundo: quod est verum. Sequitur vel eius parti: subaudi scilicet eo casu quo equiualet parti fundi: quod est absurdum sed hec expositio est manifeste contra textum qui dicit vtrumq̄ absurdum. Item contra textum quia ratio text. est quare non fit diminutio: quia non fit compensatio speciei ad quantitatem vt patet in versicu. igitur. teneo ergo opini. Ulpiani reprobata opinio. Scuole. ¶ Ad contrarium respond. et dic quod nos debemus leges legibus concordare si possumus. sed hic nō possumus. quia directe cōtradicunt. Non obstat quod ibi dicitur desinit: quia ibi loquitur secundum opinio. Scuole reprobatam per Ulpianum. Non obstat quod dicitur reuertatur: quia est impropria locutio. sicut verbum reddere ponitur pro dare. vt lege cum quidam. de legatis secundo. et lege verbus reddendi. de verborum significatio. non obstat ratio Joan. quia non est illa ratio ne inducatur communio. sed illa quia speciei ad quantitatem non fit compēsatio. vt hic. ¶ Opponitur dicitur hic quod diminutio fit propter impensas necessarias quando pecunia est in dote. Contra in pecunia non potest fieri impensa necessaria. Solu. glo. intelligit q̄ in dote erat corpus et pecunia secus si pecunia tantum. et vide glo. que dicit quando corpus mestimatum ꝛc. Et sic habes quod quandoq̄ est pecunia seu quantitas tantum in dote. et non fit dotis diminutio propter impensas neq̄ rei in dotem comprehense. quandoq̄ est corpus tantum in dote. et tunc fit diminutio dotis et iuris quandoq̄ est corpus et quantitas seu pecunia in dote. et tūc propter impensas necessarias diminuitur pecunia. ¶ Opponitur hic dicitur quod vir remanet in detentatione rerū.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Contra. C. de rei vxo. acti. §. sz nec ob impensas. Sol. quidam dicunt quod hic vir remanebit. ꝛc. corrigit. dic verius quod. §. sed nec ob impensas. loquitur de impensis vtilibus vel volũtarijs. sed pro necessarijs competit retẽtio. vt hic ideo nõ corrigit. ¶ Quero dicit hic. nec em̃ ipso iure corporũ sed dotis fit diminutio. quid vult dicere? Glos. mirabiliter declarat quod
2 † dos est quoddam nomen iuris sicut hereditas: peculium: et similia qd̃ no. et declaraui supra titulo primo. in ru-
3 brica. ¶ Quero † quid est dicere nomen iuris. Respondeo idest nomẽ ei⁹ qd̃ est ius. vel dic' id est nomen a iure inductum. primum plus placet. Ista autem nomĩa iuris quedam sunt particularia. vt obligatio seruitus et similia. et de istis loquitur instituta. de re. cor. et incor. et l. j. s̃. de rerũ diui. Quedam sunt nomina iuris vniuersalia et ista quãdam continent vniuersitatem personarum vt populus collegium et similia vt l. proponebatur. supra de iudi. et l. mortuo. j̃. de fideiussori. Que-
a dam sunt nomina iuris vniuersitatis rerum tantum vt grex. Quedam sunt nomina vniuersitatis iurium et rerũ vt hereditas peculium dos patrimonium et similia. et de hoc nõ multum
4 curo. ¶ Quero quid † si vir vult poti⁹ repetere impensas q̃ habere fundũ. glos. magna hic dicit q̃ potest ibi. sed si maritus ꝛc. Mihi videt q̃ ista questio sit fundata super illa opiñ. quam s̃. reprobaui. sed tenendo quod ꝓpter impẽsas equiualentes toti fundo fundus desinit esse dotalis. tunc enim est questio. quero quid si vir velit restituere fundum et repetere expensas. sed vt dixi nũq̃ fund⁹ desinit esse dotalis nec vir põt retinere muliere volente soluere: secundum opinio. Ulpiani.
5 dz ergo sic formari qõ. ¶ Quid † si vxor vult apud virũ dimittere fundũ et impensas nõ soluere. an vir possit cõtradicere. ꝛ tũc bene procedunt leges allegate in glos. pro quo videtur casus. j̃. proxi. §. in cõtrariũ. arg. per Dy. j̃. de aqua plu. ar. l. is cũ quo. ꝛ. j̃. de dã. infe. l. pretor. §. hoc edictũ. l. et si forte. §. etiã. s̃. si ser. ven. ꝛ l. cũ fructuarius. s̃. de vsufruc. Dy. determinat q̃ sit in electione viri per. l. j. C. de his qui ve. eta. impe. ne vir legis autoritate decipiatur: vt. l. omnimodo.
6 j̃. eodẽ. ꝛ ibi dicam. ¶ Quero † vtrũ aliquo casu dos videat de nouo dari propter impẽsas. Breuiter s̃m opinionem istorũ videtur quod sic si solus fundus esset datus in dotẽ et impense, equiualerent toti fundo et sic dos esset extincta. Soluẽdo ergo impensas videtur de nouo dari. sed s̃m opinionẽ quã teneo nõ potest videri dos de nouo constitui sed constituta augetur. aut enim sola q̃ntitas est in dote: ꝛ impense necessarie nõ possunt constitui. aut est in dote quantitas et corpus ꝛ tũc dos nõ potest extingui propter impẽsas vt dixi. nisi forte poneres q̃ illud corpus naturaliter perimeretur. augeretur ergo dos qñ im-
7 pense redduntur. ¶ Venio † ad vnuz dubium dos crescit quando impense redduntur: an tunc habeat locum auten. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. quod debeat reddi in rebus immobilibus secundum formam dicte
8 aut. cogitabitis. ¶ † Ultimo querit Dy. quid de impensis vtilibus? Uidetur idem qd̃ vir habeat necesse eas facere vt not. supra eadem. l. prima. in principio. sed illud ibi reprobatur in expensis vtilibus. tene quod dixi in
a l. vtilium. j̃. eodem. ¶ Hec lex[a] indu-
9 citur † ad questionẽ de feudo. Et pre-
b mitte[b] q̃ si sint plures fratres habẽtes feudum auitum vno decedente transit ad alios fratres. secus si erat feudum ipsi fratri decedenti concessum. et probatur. x. collatione. de successione feud. capit. primo. Pone ergo quod vnus fratrum commisit feloniam et amisit feudum: dominus remisit sibi feloniam an videatur de nouo datum vt sic non sit auitum: an videatur esse illud feudum quod primo erat. Et hec lex est in argumẽ. q̃ antiquum feudũ duret sicut antiqua dos dicitur durare et crescere. et hoc probatur. x. colla. de vasallo decrepite etatis. §. j. not. de prohibita feudi alie. per Feder. l. imperialem. §. insuper. ꝛ ibi glossa determinat qd̃ vide-
10 tur auituz. ¶ Ultimo † lex nostra determinat opi. que fuit inter glossatores nostros an cõpensatio fiat ipso iure vel sit necesse q̃ opponatur ab homine. de quo. s̃. de cõpẽ. l. si quid a fideiussore. ꝛ. l. si cõstat. C. de cõpen. et insti. de ac. §. in bonefidei. sed hic habes casum inversi. hoc de his ꝛc. Nã speciale est in impẽsis necessarijs in dotem factis vt fiat cõpensatio ipso iure si in dote est quãtitas. Sed q̃d de impensis factis extra dotem? Certe ipso iure non cõpensaretur nisi opponeretur ab homine. et pro hoc est casus. j̃. proximo. §.

1 ☞ Si dos tota soluitur sine deductione impẽsarum necessariarum qua

Andreas Pomate.

a ¶ Hec lex Uide ale. cõsi. cv. ante fi. in. iiij. volu. alias cvij. ꝛ cõsi. ij. in. ij. col. in. ij. volu.

b ¶ Et premitte. ad glo. in. l. pecu. §. si. ere. de pe.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

actione agatur.
Quomodo in hac actione formetur libellus.

Si dos. Tota dos soluta sine deductione impensarum necessariarū indebiti conditione condicitur. h. d. ¶ Opponit de. l. si in area. §. de conditione indebiti. Solu. glo. dicit solu. vt. §. de condi. indeb. l. qui excep. §. si pars. quasi dicat in l. si in area, restituebatur res que erat illius cui restituebatur. Et sic nullum negotiū inter eos gerebatur vt ibi: sed hic transfertur dominium a restituente in eum cui restituitur. z sic inter eos negotium geritur. z sic potest oriri conditio indebiti. vt dicto. §. si pars. ¶ Sed contra hoc videtur quod dos que restituitur est debita z pro impensis vir hz actionē de dote. vt. l. omnimodo. j. eodem. ergo vir non habet conditionem indebiti: vt. §. de conditione indebiti. l. qui inuicem. z. j. titulo primo. l. si cum dos. in prin. que allegantur in glo. pro concor. z tamen sunt contrarie. sed contraria loquuntur quando compensatio non fit ipso iure. sed hic fit ipso iure in necessarijs impensis merito tanq̄ indebitum repetitur. vt no. dicta. l. qui inuicem. ¶ † Sz tertio instatur quare de hoc fuit questio inter iurisc̄onsultos. si enim est ipso iure indebitum sine dubio cōdictio indebiti cōpetit de rigore. Respon. in dote sunt consideranda duo primo ipsum ius dotis prout est nomen iuris z cuiusdam vniuersitatis. et istud ipso iure minuitur propter impensas. vt in principio huius. l. Itē sunt corpora dotalia et illa non diminuuntur: vt. §. dixi sed quantitas sic. Aut ergo soluit plus debito quātitas. et tunc repetitur per conditionem indebiti secundum oēs. Aut soluitur plus debito ipsum corpus quod solum erat in dote. z tunc si ipsum corpus inspiciatur non haberet locum conditio indebiti. q debebatur. sed debet vir repetere per actionem de dote: vt. l. omnimodo. j. eodem. et dicta. l. qui. et. l. si cum dos. aut consyderamus ipsum ius dotis quod erat diminutum. et illo respectu videtur solutū plus debito. et sic habet locum cōdictio indebiti z debet vir repetere: et ita loquitur hic et sic in libello dicā totam dotem solui indebite. vel agitur aliter condi. indebi. secundum quod dicitur in lege qui excep. §. si pars. §. de conditio. indebi. tamen primum plus mihi placet.

1
2
3

Vtiles. Istum. §. cum. l. sequenti. prosequere vt in glo.

Voluntarie. Oppoñ. quod pictura sit vtilis impensa: vt infra eodem. l. qō si he. Solu. verum est in re quam quis venalem habet: quia melius venditur. secus in re quam quis haberet ad vsum suum: quia eodem modo vtitur sine pictura sicut cum pictura. ¶ Quero qua actione iste impense vtiles repetantur: dic vt in gloss.

1

Vtilium. Jurisconsultus hic incipit tractare de omnib? impensis communiter vsq̄ ad finem. Mulier tenetur ad impensas vtiles si eius voluntate facte sunt vel aliunde soluere potest. alias secus. hoc dicit. ¶ Opponitur C. de rei vxo. actio. l. prima. §. sed nec ob impensas. Soluunt quidam quod hodie indistincte cogitur mulier istas impensas restituere. et in hoc ista iura antiqua videntur corrigi per noua. vel dic quod illa intelligatur secūdum istam. aut sunt facte impense voluntate mulieris et tenetur. aut sine: z tunc aut potest aliunde soluere z idem vt in cōtrario. aut nō potest aliunde soluere et non tenetur vt hic: non eñ tunc videntur vtiles cum non expediebat mulieri. et hanc tenet Dyn.

Proboluntarijs. Mulier dz patrimonium tollere quod voluntarie impendit si ablatum viri commodo cedat alias secus et si non patitur debet soluere. h. d. Sl. signat argumēta ptraria. supra de iure dotium. lege cum in fundo. §. diuortio. in fine. sed ibi ex detractione vsusfructus potest vtilitas percipi: vt supra titulo primo. l. vsufructu. hic ex detractione impensarum vpluntariarum non. secundum Dynum. Item petit ibi quod suum est: ideo sibi restituitur.

In voluntarijs. Nota istū casum. nā qui recordaretur deciperetur. cum gl. dicit contra istam legem instituta. de actio. §. penultimo. et Dynus eam reprehendit.

Negotiorum gestor repetit expēsas minimas secus in dote.
Actio de dote dupler est. s. directa z contraria.
Expensa modica dicitur arbitrio iudicis.

Omnimodo. In actiōe de dote de impēsa modica non curatur. secus in actio. negotiorum gest. hoc dicit. ¶ Quero pro declaratione litere qd vult dicere versicu. alioquin negotiorum ꝛc. gloss. exponit primo impensa modica non repetitur. impensa magna venit in actione negotiorum gestorum. quod non placet. primo quia non congruit litere. secundo per rationem: impensa necessaria fit ex necessitate contractus dotalis: vt supra eodem. lege et in totum. ergo non venit in actione negotiorum gestorum. vt lege heredes. §. si vnus. supra familie erciscunde. et lege si communes. supra de negotijs gestis. et hoc prout intelligitur de necessarijs impensis. sed si hanc legem velles intelligere in voluntarijs procederet dicta expositio. Exponunt † ergo alij secundo modo et dicunt expense necessarie modice non curantur in actione de dote. si autem diceres aliter sequeretur quod nulla esset differentia inter actio. de dote. et actio. negotiorum gestorum. in qua curatur de minimis. Jsta est bona expositio: secundum quam summau. et est ratio secundum Petrum quia negotiorum gestor nihil lucratur. ideo modicam impensam repetit. sed vir lucratur fructus: ideo modicas impensas non repetit hoc etiam inducit societas vite inter eos vt sic inuicem infesti esse non debeant. Sed ad hoc op. iudicium de dote non videtur posse adaptari ad impensas: cum illa actio

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Casum huius.l.Et ideo dicit Bal. quod hic in glo.traditur doctrina que nõ est alibi quod directa et contraria non habent locum.nisi in casibus a iure expressis ita dicit ipse.in.c.j. in fine. quid de prece.inuesti.z etiam in.l.edita.in.xxviij.col. de eden.z allegatur Angel. et Imo. in.l. prima.ſ.fi. ff.de tu.j.in.vij. colũ.z cuz istaopinione Bal.vi detur pcor dare Ange.in.l.diuortio.§. fi vir. in fi. ſ. titu.j. et Paul. de castr.in.§. impẽdita. ea.l.

competat mulieri z non viro.Et huius timore quidam dicunt. quod loquitur de impensa facta a muliere in rebus viri quod est cõtra mentem littere.Sumus enim in materia de impensis in rebus dotalibus factis nõ in rebus viri. vnde Roge. † dicit qõ actio de dote est dupler. scilicet directa et contraria.directa datur vxori: contraria datur viro pro impẽsis sicut in actiõe pignoratitia depositi et simili.Sed glo.dicit qõ de hac contraria non meminit se legisse. vñ intellige iudicium dotis competere viro pro impensis hoc est deductionẽ ex dote nã vxore agente vir excipiet. Mihi placet opi.Roge. qõ sit actio de dote contraria. primo per casum huius.l.ª secundo per rationẽ: quia ea que fiunt ex necessitate contractus veniunt in actione ex eo cõtractu. vt l.heredes.§.si vnus.ſ.fami.ercis.sed impense necessarie fiunt ex necessitate cõtractus dotis:vt.l. z in totuz.ſ. eo.ergo ea actione repetuntur. Preterea actio de dote est bonefidei ex parte viri z vxoris vt dixi.ſ.tit.j.l.de diuisione. ergo in ea dz venire quicquid est equum vt institu.de actio.§. in bonefidei. Preterea nõ video equitatem quare in hoc contractu nõ cõpetat viro contraria de dote sicut in aliis[b] de quibus supra dixi. Tene ergo quod actio de dote est directa et contraria vt hic in tex. ¶Redeo ad primam gloſſ. et oppo. quod impense etiam modice reperantur vt.l. sed si mors.§.finali. supra de dona. inter virum et vxorem.Solu. ibi non erãt modice. ¶Opponitur de.l. quod si vir.de dona.inter virum et vxorem. Bl.aliquantulum se inuoluit.dicit quod si virvult donare potest vt in contrario:sed in dubio si est impẽsa magna non presumitur donare secus si modica:vt hic. ¶Quero † qualiter dicatur modica dic qõ est in arbitrio iudicis z ista est bona.

☞ Qui percipit fructus tenet soluere collectas z tributa.

Res dotalis non dicitur in bonis viri quo ad onus personale:sed quo ad onus reale.

Vir tenetur soluere pro fundo dotali onera que imponuntur persone pro rebus.

b ¶Sicut i alijs. Et colligit ex doctrina tradita per Bart. in.l.curatoris. de nego.gest.dũ loquitur ỗ ptractu pignoris et negotiorũ gestorum.

c ¶Collectas solue re.z idem no.gl.bar. z docto. in l.j.C.ỗ mulie.z i quo loco.lib.x. et Bar. in l.lucius.§.idem respondit.si constante.ff.ad municipa.et Specu.in titu.de censi.§.nunc dicendũ. versicu.fin.ille enim qui fructus percipit et possidet ad talia munera vocatur.l.hactenus. et lege si pẽdentes.§.si quid cloacarij.ff.devsufruc.et.l.prima.C.de anno.et tri.libro.x.l.fine herede.§.lucius.de administra.tuto.l.fructus.C.de actio.emp.l.in summa.C. de pigno.sed maritus est de talibus.l. pro onerib[9]. C.de iure dotium.l.dotis fructus.§.si res.supra de iure dotium.et.l.pomponius.§. in dotem.ff. de acquiren.posſe.et.l.vnica.C.de vſu.pro dot. ergo ꝛc. intantum quod si essent munera.non tantum realia. Realia enim sunt de quibus dixi in lege volũtarie. C.de excusa.tuto.sed etiam personalia de quibus personalibus muneribus cõuenirí possit.mulier debet conueniri vbi vir eius incolatum habet dicta.l. prima.C.de mu.et in quo loco.l. fina. C. de incol. libro decimo.l.fina.§.item rescripserunt mulieres.ff. ad municipa.consuetudo enim in talibus attendi debet vt est casus in.l.fine herede.§.lucius.infra de administratio.tut.cum similibus ibi allegatis. vbi habes qõ valet consuetudo ẽt cõtra ius commune in talibus oneribus[9] et intantũ qõ dicit Bal. in.l. omnes populi. in penul. colum.in versicu.ſz pone statuto cauet qõ mulier ꝛcetera.de iustitia et iure. quod est si statutum vel cõsuetudo loquẽs in talibus oneribus dicẽdo qõ nullus ciuis originan[9] teneat ad talia onera extrẽ detur etiam ad eũ qui est ciuis ex priuilegio vt ipe etiã non teneatur. vide no.p Bartol. in. l. si maritus sit in magistratu.§. primo. j. de adult. et in cõsilio incipien.punctus talis est quidam ꝛc. vbi dicit quod consuetudo talis disponens in ciue locum etiam sibi vendicat in ciue ex priuilegio. et idem dicit Bald.in.l.si non speciali.C.de testamen.z in.l.sine possidetis.C.de proba.et in.l.iij.§.hec verba.de nego.gest.et in.l.ciues.C.de appellia.et in.l.secũda. C.de iure aur.ann.et in.l.in vibe.post Ly.per illum textum.ff.de statu homi.et late per Pet.de ancha. in repeti.capi.canonum statuta.de constitu. in versicu.ij.pone statuto cauetur.et quod not.Bartol.et docto.in.l.si is qui pro emptore.in fine.iij.questiõis princip.j.de vsucap.et in.l.j.j. ad munici. cum simi. qõ priuilegium ciuitatis cum non sit de casib[9] reseruatis principi possunt etiam antiani et consules ciuitatis sic habẽtes ad ministrationẽ concedere vt

Eqz stipendium.

¶Qui† pcipit fructus debet tributa z collectas soluere[c]. h.d.no. hanc.l. ¶Oppo.j. ad municipales. l.lucius.§.idẽ respon.constante. Solu. † illud verum quod quo ad onus personale res dotales non dicuntur in bonis viri secus quo ad onus reale vt hic. et lege hactenus. supra de vsufru.cum similibus. Idem † in eo quod imponitur personis pro rebus vt collecta:spectat enim ad virum.vt in glosſa.C.de mu.et in quo loco.l.prima.et hoc tenet Specul.in titulo.de censi.§.nunc videndum.

☞ Colonus qñ teneatur facere agueres et fossata.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

per Bart. in l. Is qui. ff. de iure immunt. ⁊ in l. vacua-
tis. de decurio. lib. x. ⁊ Specu. in titu. de censi. §. nūc
dicendum. versi. quid si vniuersitas alicuius. et ibi
Joan. and. in addi. incipiente. ⁊ per hanc. l. ⁊ domi.
Anto. ⁊ alij in. c. peruenit. de immuni. eccle. legitur ⁊
rio. in. c. au-
ditis. ō re- 2
siti. in inte.
vbi habet 3
qō ciuitas
⁊ vniuersi- 4
tas possūt a
hoc ⁊cede
re. ⁊ l. fi. §.
idē rescri. b
ad munic.
gl. ⁊ doct.
i. l. origine. 1
C. de muni
ci. et origi.
lib. x. Bal.
⁊ doc. in l.
cū quedā.
de iurisdi.
om. iu. iste
eēm nō est 2
de casib⁹
reseruatis
prima. ca.
qō transla
tionē. cum
ibi not. de

Fossata et aggeres veniunt in ven- c
ditione.

Ea que sunt de ꝓsuetudine regionis 3
veniunt in contractu.

Cautela vt ꝓbetur consuetudo. 4

Impense.

a Declarat per exempla que dicantur impense necessarie. b

Not. quod aggeres 4
facere et fossata est impensa necessa-
ria. Habui † in anno consulere quod d
quidam conduxerat multū terrenuz
a communi: querebatur an cōductor
teneat scarpere et purgare aggeres
et fossata: videtur quod nō debebat
facere nec mundare nisi sit actum. vt
l. si in lege. §. si domus. §. loca. cum
quadam glos. que est ibi. In contra-
rium videtur quia † aggeres et fossa-
ta veniunt in venditione: vt. l. predia
maritima. §. ita legatum. ff. de fun. in-
stru. ergo ⁊ in locatione. cum eisdem
regulis venditio ⁊ locatio cōsistunt

officio delega. c. nuper. cum nota. de senten. excom.
Specu. in titu. de lega. §. nunc ostendendum. versi-
culo legatus igitur quicunq; et glo. ij. questione. v.
qua de causa. et quod not. xxv. questione secūda. in
summa quod ꝓcul. seruandum est. l. decurionibus.
C. de silen. libro. xij. cum similibus. talia enim onera
possessorem seu successorem in poss. vndicq; sequun-
tur. l. prima et secunda. C. sine cen. vel reli. licet. C. de
iure dotium. etiam si alius sit in estimo descriptus
vt declarat Bald. in lege si negotium. C. de nego.
gest. et in l. omnes. in principio. C. sine censu vel reli.
et sic qui rem in alium transtulit ab onere liberatus
est facit ad hoc quod not. Specula. et Joan. andr.
in titu. de cleri. coniug. in versiculo ad huius. et ver
sicu. sequen. vxor enim non habet neq; dominium
neq; possessionem neq; fructus. l. doce. de rei vendi
ca. l. si predium. C. de iure dotium. item quia si sic esi
set sequeretur quod de vna et eadem re duplex col-
lecta esset soluenda scilicet vna a viro alia ab vxore
contra not. per glo. et docto. in dicta l. prima. C. de
mulie. et in quo lo. libro. x. ⁊ glo. in l. honorem sustī
nenti. ff. de mune. et hono. et Innocen. in. c. cum nō.
sit. de deci. et Barto. et docto. in l. fini. §. quoties. ff.
de publi. et Bald. in l. j. §. quibus. in secunda questi.
princ. ff. quod cuiusq; vni. no. Poet. de anchar. in cle.
presenti. de censi. Adde prime parti huius apostil-
le omnino que consulunt Pau. de castr. consil. cccv.
vbi ponit an mulier debeat subire onera in loco pa-
trimonij vbi habet bona licet mutauerit domicilium
et quid si cuis nouellus sit creatus cum hoc quod

tion fiat preiudicium velle in qua est otius an si pos
ea in eadem villa emat bona an tenebitur ad one-
ra: vide Baldum consilio. cxxiij. cum sequen. tertio
volumine.

Andreas Pomate.

a vt l. j. §. loca. Breuiter dico sic c qō
primo inspiciatur consuetudo regio-
nius. quia † ea que in consuetudine re-
gionis sunt veniunt in cōtractu. vt l.
arca. C. locati. ⁊. C. de agri. et censi. l.
domini predioꝝ. et l. si prius. §. pri-
mo j. de aqua pluuia arcend. ⁊ l. sem- b
per in stipulationibus. j. de regulis
iuris. et l. qō si nolit. §. quia assidua.
ff. de edil. edic. Et ideo † consulo tibi
quod facias positionem de consuetu
dine vt in actis appareat. si vero nō
apparet de consuetudine. ⁊ tūc quan
doq; debent mundari ad vtilitatem
perpetuam vel longioris temporis
quam sit tēpus conductionis ⁊ istud c
nō debet facere colonus: vt hac. l. po
nitur enim inter istas expensas neces
sarias quas vir repetit et non com-
pensatur cum fructibus. et sic non te
netur facere colonus. vt hic coniun- d
cta lege tertia. §. nos generaliter. su-
pra eodem. Predictavera nisi condu
ctor cōduxisset ꝓ illo tempore quo

de domo que erat in fundo seu agro in quo habita-
bat colonus agri que fuit exusta. et postea fuit refe
cta per maritum an illa expēsa refectionis possit re-
peti ab heredibus vxoris: et quia colonus non po-
terat aliter stare in illo agro nisi esset illa domus: vi
detur connumerari inter necessarias impensas: vt
est text. in l. dimittio. §. impendia. soluto matrimo.
ibi dum tex. dicit plane si nouam villam necessario
extruxit vel veterem totā sine culpa sua collapsam
restituerit erit eius impense petitio. et licet ibi glos.
dum tex. loquitur de constructione noue ville expo
nat necessario. id est vtiliter tamen secundum Bar.
et alios ibi tex. stare potest proprie scilicet quod sit
impensa necessaria quando fundus aliter laborari
non poterat sine constructione noue ville. Ita etiaz
in effectu accipit Dy. in l. j. supet gl. in versi. factū. §.
eo. ⁊ ibi Ange. in. §. j. dicens qō si nullus colonus vo
lebat in predio dotali stare nisi ibi de nouo fiat pi-
strinum: illa impensa dicetur necessaria. ⁊ ad illam fa
ciendam tenebitur maritus: quia alias res dotalis
efficeretur deterior. multomagis ergo erit impēsa
necessaria quando combusta et destructa erat do-
mus ipsa: ⁊ fuit postea reedificata per maritum. vt
dicta. ll. j. et quod ibi not. gloss. in verbo. factum. §.
eo. etiam per istum text. expresse not. Ange. in l. ⁊ in
totum. supra eodem. ⁊ non est dubium quod impen
sas necessarias indistincte consequi debet maritus
quinimo dos minuitur propter dictas impensas. l.
quod dicitur. la. j. cum ibi plene no. supra eodem. et
l. de dote. de ri. nup. ⁊ insti. de actio. §. itē si de dote.

a Impen se. Vide Alexand. consili. iiij. ad finem. v. volumi-ne.

b Impē se. Impen se necessa-rie. Vide quod legi-tur ⁊ nota-tur in l. di-uortio. §. fi tulo. j.

c Dico sic. Vide bar-to. in l. pre dia. j. de fun. instru.

d Actis appareat. Et iō cir-ca tales i-pensas vi dubitart

versi. propter receptionem. et est in electione viri si potius velit agere ad expensas tales ꝯz dotem retinere: vt no. Dy. z Bar. in. d. l. quod dicitur. z ibi probatur in versi. si dos. z in. l. omnino. fm intellectum Bar. z aliorum communiter. eo. titu. dato etiam qꝯ illa impensa non fuerit necessaria et ad quā faciendaz fuisset obligatus maritꝰ. tñ qz fuit fctā ad ppetuā vtilitatem rei et rem reddidit melioꝛē et deterioꝛez esse nō pmisit: dicit fuisse vtilis impensa: vt legit et no. in. c. pastoral. de deci. z in l. impense. de verb. sig. z in. l. quod dicitur. in fi. prealleg. vn devenit repetenda cum presupponatur non fuisse modicam impensam siue cōtraria act. de dote. d. l. omnino fm intellectum Bar. et aliorum. z ibi Ang. in. l. diuortio. §. si vir. solu. matr. et Pau. de cast. in. d. §. impendia. siue act. neg. gest. l. j. §. sed nec ob impensas. de rei vꝛo. act. que remedia procedunt vbi absqꝫ voluntate mulieris impēse facte essent: alias haberet locum actio mandati. d. §. sed nec ob impensas. et l. vtilium. §. eo. nec aliquo modo videntur facte donandi animo ipsi mulieri. vt probant iura prealleg. vt l. virum. cum glo. ff. de do. inter vir. z vxo. z no. glo. z doc. in. d. l. omnino. z Dy. z Bay. in distinctione quam ponunt in. l. j. §. eo. quam etiam approbat Lyfi. in. d. §. sed nec ob impensas. et minus etiam videtur habuisse animū donandi eccleſie vel alteri persone cuius dicebatur fuisse directum dominium soli. vt probatur in. l. fin. C. de iure emphy. z i. c. poruit. de loca. vbi suas meliorationes vendere potest emphyteuta vel conductor ad longum tempus. bene facit qꝯ habetur in. c. domino guerram. §. si vasallus. z quod ibi Bald. in tit. hic finitur lex con. z declarat Bal. in auc. excipitur. C. de bo. que lib. z in. l. fi. §. emptor. C. communia de le. z in. l. in fundo. ff. de rei vendi. in. l. ij. C. eo. titu. Spec. in tit. de loc. §. nunc autem. in pluribꝰ verbis illius. §. z Ang. in. l. senatus. §. marcellus. de. l. j. preterꝯ in casu posito in. §. si vero quis locator. in auc. de ali. z emphy. per Bar. in. l. colonus. in prin. ff. loca. per Bal. z Ang. in locis prealleg. nec etiā potest dici qꝫ fructus percepti a marito debeant cōputari in sumptus factos iuxta. l. sumptus. ff. de rei ven. qꝫ illud locum non habet in eo aduersus quem nec fructus nec res peti poterant tempore quo fructꝰ percipiebantur. vt no. gl. reputata sing. ff. de rei vendi. in debet durare vtilitas seu impensa. vt dixi. §. codez. l. ij. §. nos generaliter. Si vero sunt fossata qꝫ annuatim debent refici tunc ad colonum pertinet vt hic. z in. l. prima. §. de eo. j. de aqua plu. arcen. probo hoc nō est dubium qꝫ colonus debet colere fundum: vt l. ex conducto. §. j. §. loca. Sed istos aggeres z fossata facere est de cultura fundi. vt dicta. l. j. §. de eo. cum respiciant presentem vtilitatem: vt dicto. §. nos generaliter. ergo colonus debet facere. et hoc est verū siue fuerint aggeres fundi proprij conducti siue communes cum vicinis. Item si proprij alterius. et dominus fundi cōducti teneatur purgare. z quandoqꝫ tenetur ali? vt. l. prima. §. primo. z ij. de aqua pluuia arcen. z ibi dixi: puto et no. in. c. pastoral.

l. emptor. in prin. in ver. medij. in ver. sed quid si pendente etc. sed constante matrimonio nullus poterat petere rem dotalem neqꝫ fructus. l. pro oneribꝰ. C. de iur. do. l. dotis fructus. §. e. Item non ob. si dicatur qꝫ expense vtiles facte in dote sine voluntate mulieris aduersus eā exigi nō pñt nisi qñ ipa aliūde quā ex fundo dotali hꝫ vñ soluat. l. vtiliū. §. e. qz rideo qꝫ posito sine preiudicio qꝫ ꝺ voluntate mulieris si nō appareret dictas expensas factas fuisse qꝯ nihilominus heres mulieris qui vult exigere dictas expensas seu melioramēta tenetur: quia satis est qꝫ tēpore quo agitur de repetitione z de restitutione dotis. mulier seu pars ratione heres mulieris habeat aliunde vnde soluat vt in. d. l. vtiliū. vbi loquitur de tpe quo dos exigebatur: vt ibi legitur z no. hoc clare apparet ex distinctione Dy. in. l. j. §. eo. quā ibi in additio. formaliter reassumpsit: z sequit Bay. ad quā se remittit Ly. in l. j. §. taceat. C. de rei vxo. act. vnde verba Dyfi. sunt hec quo ad ꝓpositum nostrū si expensa per maritū facta est vtiliter z tūc aut maritus impendit māda to mulieris z repetit totū per actionem mādati. vt d. §. sed nec ob impēsas z. d. l. vtilium. aut sine mandato. z tūc si mulier est soluendo tēpore impense facte: z tēpore quo repetitur z tūc reperet ꝑ actio. nego. ge. in totū. vt. d. §. sed nec ob impēsas aut est soluendo tēpore impense facte nō tēpore quo repetit. et tunc idē arg. l. an. §. j. de neg. ge. z l. z in totū. §. eo. et no. in. d. l. vtilium aut nō est. soluēdo mulier tēpore impense nec tpe repetitiōis z tūc ita demū tenet si aliūde soluere pōt: vt. d. l. vtiliū. z ita residēt Dy. et alij doc. z sic volunt qꝯ etiam dato qꝫ tēpore impense facte mulier soluendo nō esset hoc non nocet petenti expēsas vel excipienti de expēsis: dūmodo qñ dos repetitur mulier aliunde habeat vñ soluat: et ideo si tpe quo facta est impēsa mulier nō est soluēdo vt quia impensa erat adeo magna qꝫ excedebat primeuum valorem fundi dotalis z omniū bonoꝝ mulieris si que habebat: ptingit etiā qꝫ mulier nō erat soluēdo tēpore quo soluitur matrimonium: qꝯquidē tēpus appellatur tēpus repetitiōis dicte dotis. l. ij. in prin. solu. matr. z l. ista. §. exactio. de rei vxo. act. postea anteqꝫ actu ageretur ad ipsam dotem mulier vel forte heres eius si morte mulieris fuit solutum matrimonium: vt in casu nostro repe

Quod dicitur.

Expense necessarie minuunt dotem si in dotez sunt facte ad perpetuam vtilitatem: secus si causa querēdi fructuū vel ad tēporalem rei custodiam. h. d. cum. l. seq. ¶ Nota

ritur habere bona alia que non habebat tempore impense facte: nec tempore quo matrimonij fuit dissolutum: certe hoc casu volunt prefati doctores expesas esse repetendas. ita videtur exemplificandū dictū mēbrū predicte distinctionis. alias videret ipsi-
care cōtra dictiōez in quantū di cunt prefati doc. q; si non esset b soluendo mulier tēpore ipē se: nec tempore repetitionis: si aliūde solue re pōt tenetur: q; intelligere c mus q; tēpore quo soluit matrimonij mulier haberet aliū de vñ solue re posset: diceretur soluendo. l. face re. sol. ma. facit. l. qui pōt face re. cōsl. j. de re. iu. Idē decidit Nico. de neapo. in. d. l. vtilium. cum seq. vbi querit quid si quando maritꝰ fecit expensas mulier non erat soluendo: nunc autez sic: et respondet q; hoc casu non solum ꝓtentio dotis: sed etiam act. neg. gest. competit pro eis per id q; ibi habetur et quod sufficiat si tempore quo agit ad dotem possit aliunde soluere expensas. probatur in. l. litis. de nego. gest. z plene Barto. in. l. rei iudicate. in princip. solu. matr. Nec ob. si diceretur q; dato q; heres habet aliunde: tamen fortasse mulier non habebat. respondeo hoc non esse in consideratione: quod probatur: quia aut dicimus q; hoc erat concessum mulieri in priuilegium vt ipsa nō teneretur satisfacere vtilibus expensis nisi aliunde habeat tantuz c quod satisfacere possit ne ipsa habeat alienare fundum dotalem. z tunc dicēdum est q; hoc priuilegiū non trāsibit ad heredem mulieris. l. j. C. de priui. do. d aut dicimus q; transibit ad filios eiusdem matrimonij iuxta. l. assiduis. §. exceptis. qui potio. in pig. ha. et gloss. et docto. in. d. l. j. de priui. do. z in. l. etiam in e princip. solu. matri. z tunc consideramus personam et statum ipsorum filiorum. vt. d. l. etiam. in prin. aut volumus dicere q; istud est ius commune in mulie- ✍ Andreas Pomate.
re. f. q; expensas vtiles non tenetur soluere si aliūde f non habet vnde soluat: sicut etiam habet in alijs psonis. l. in fundo. cum ibi no. §. de rei ven. z tunc cum g attendi debet tempus inchoati iudicij. z sic tempus

†quod expense que fiūt ad tempora lem custodiam rei nō repetuntur. Et 4
ideo si vxor dedit in dotem castrum
expense facte in custodia castri nō re
petuntur. b Item facit† quod si ali- 5
quis detinet castrum alterius quod
impense facte in custodiam castri cō
pensantur cum fructibus ibidem per
ceptis: sunt enim sicut impense facte
causa querendorum fructuum vt hic.
que in omnem casum ab omni possessore debent deduci. Nota † etiam q; si iste impense facte in custodiam essent maiores q̄ fructus quod non debent repeti. c debent enim cum fructibus compensari: vt hic vides facit qđ dixi supra titulo primo. l. diuortio. §. quod in anno.

1

¶Rerum amotarum. Rubrica. d

Vxor est quodammodo domina rerum viri.
Dictio quodammodo denotat improprietatem. e
Condictio furtiua non datur marito f contra vxorem.
Libelli conclusio in actiōe rerū amo- g

quo fit exactio. d. l. litis. in princ. ideo tunc habemus considerare an heres qui representat personam mulieris habeat aliunde vnde satisfaciat p dictis meliorametis tempore iudicij: ideo si habet tenetur satisfacere.

✍ Andreas Pomate.

tarum.
Vxor pro magno furto facto viro po a
test puniri criminaliter q̄ potestatē:
licet vir non possit agere.
Vxor q; possit facere eleemosynam
de bonis viri etiam pro anima sua.

¶Rerū amota- b
rum. Licet vxor constāte matrimonio furtum faciat furti non tenetur: sed actione rerum amotarum diuortio facto cōuenitur. nisi post diuortiū contrectauerit. h. d. ¶Opp. dicitur hic q; mulier que facit furtum non tenetur actione furti contra. l. fi. §. fi. C. de fur. sol. vt ibi. ¶Opp. qui est dñs non facit furtum. vt. l. j. de fur. Sol. nō † est domina nisi quodammodo: vt hic dicit tex. quia dictio quodammodo denotat improprietatem: vt dixi in. l. quod si vir. §. titu. ij. z. l. si me in vacuam. j. de acquirē. possess. z. l. in suis. j. de libe. z posthu. Opp. de. l. si quis vxori. de furtis. Sol. vt in gl. f ¶Quero an mulier teneatur condictione furtiua. Et gl. arg. pro et contra. et vide gl. que incipit. vt insti. de ob. g

¶Not. q. Vide prepositi. in. c. ius generale. in vlt. colū. j. dist.
¶Non repetuntur. bar. in hoc fuit contrarius. vide de hoc art. in. l. diuortio. §. ipendia. s. tit. j. z ibi Ang. tz ꝑ Bar. z dicit se ita cōsuluisse apud vbē veteres q; no. q; Bar. in. l. cū qre ret. §. predijs. de le. tij. z Jmo. in. d. §. ipē dia. cōcordat qđ si est expensa temporalis vt quia fiat ꝙd tantum singulo mense custodibus: tūc pertinet ad maritum. secus si fuit perpetua: vt si emit seruos qui perpetuo esse debent ad custodiam. facit qđ habetur in. l. seruos. de ali. le. nec ob. predictis dictus. §. predijs. quia ibi testator legabat fundum z ea que parata erant culture ideo nimirum si seruus saltuarius non venit quia non operatur circa culturam sed cus si legasset ea que parata erant gratia fructuum percipiendorum: cum seruus saltuarius sit paratus vt melius z facilius percipiantur fructus: z vide no. in. l. domus. z in. l. sumptus. de lega. j. z vide que dixi in. d. §. predijs. z no. Jmo. in. d. l. sumptus.
¶Repeti. de hoc post Jmo. aliqualiter tangūt moder. in hac. d. l. domus. in fi. de le. j. z solet etiam tractari in. l. diuortio. §. impendia. prealleg. Alex.
¶Quia dictio. z nota de dictione quodammodo. vide tex. in. c. primo. de dona. et in. c. fi. xij. q. prima. Andre. Barba.
¶Opponitur de lege si quis. Vide glo. in. c. si dicatis. xij. q. j. z de vxo. in. c. manifestum. xxxiij. q. v. in. c. ceterum. de dona. z ibi dixi. And. Barb.
✍ Andreas Pomate.
¶Vt in glo. Adde tex. in. l. fi. §. non solum. j. eo. tit. vbi Alex. in apostil.
¶Rerum amotarum. in titu. de obli. Adde. l. pretor. z ibi Bar. ff. de eden.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

que ex delic. ibi sed an condi. ꝛc. sed in
2 l. proxi. determinat et ponit ꝓpo constanti quod non datur condictio furtiua. Ad istã. l. respondet qꝫ isti sunt casus speciales. Ad. l. rerum. respondet vt ibi videbitis. Sed cõtra istas glo. habeo glos. cõtrariam in. l. cum quis. §. ij. j. de so. Ja. de are. dicit qꝫ illa glo. est falsa et ista est vera. Potest aliter dici qꝫ condictio furtiua nõ datur marito contra vxorẽ: sed ꝓ furto facto extraneo potest dari cõdictio furtiua. et illa marito potest cedi. et ita loquit ibi. et videbitis infra. l. iij. ¶Quero quomodo cognoscam actionem furti ab actione rerum amotarũ. Respõdeo† in actione rerũ amotarum non
3 fiet mentio furti in libello. vt. j. l. proxima. dicam enim qꝫ amouit vel exportauit nõ autem qꝫ furata est. Itẽ in cõclusione potero cõcludere sic. et qꝫ nõ cõgruit bonefidei aliquẽ locupletari
1 cum aliena iactura. ideo peto ꝛc. vt dicitur in simili in. l. nõ debz. §. de dolo. vbi ponitur qualiter cognoscat actio
3 de dolo ab actione in factũ: quod not.
a ¶Et ipa possit. sed dic qꝫ i materia huꝰ tituli nõ solum ꝓpter amotis ꝑpetit hec actio. ſz et certi cõdictio. text. est multuz not. in. l. si cõcubina. §. nõ solũ. j. eo. quod no. ꝛ vide ista eleemosyna quã facit mulier de bonis mariti. vide Flor. in l. pen. ad. l. aql. ꝛ glos. magistraz xxxiij. q. v. c. qꝫ demũ et vide ho sti. in sum. de pe. ꝛ remiss. in. §. quibus ꝛ qualiter. versi. quid si facientibus.
Ly. in. l. si superstite. C. de dolo. et hoc
4 ſm quosdã. ¶Ultimo† quero an potestas posset mulierem punire licz vir non posset agere. Certe alias dixi vobis. aut est furtũ modicũ: et tunc non potest puniri criminaliter: ſz magnuz sic. vt in. l. respiciendũ. §. furta domestica. j. de penis. et. l. fi. j. de fur. et. l. si libertus. e. ti. ¶Quero† an mulier possit facere eleemosynam de bonis mariti. Et iste text. facit quod sic: quia societas vite quodãmodo facit eam dominam. Et ego puto qꝫ secundum qꝫ maritus consueuit facere et ipsa possit. a vt. l. vel vniuersorum. §. de pigno. act. ꝛ ꝓ hoc. l. fi. §. qꝫ cũ eo. Et lex cõcludit quod potest facere eleemosynam ꝓ viro: seu ꝓ anima viri sed vtrum ipsa etiam posset facere ꝓ anima sua: breuiter concludo qꝫ vxor ꝓ se eleemosinam posset facere de bonis mariti ipso permittente. qꝛ ipso casu permittitur donatio. vt. l. si sponsus. §. concessa. circa fi. §. de dona. inter vi. ꝛ vxo.

e Ideo si post.

☞Dictio vterqꝫ est distributiua duorum.

Item si seruus. Ex persona alterius inter virum ꝛ vxorem datur condictio furtiua. hoc dicit. ¶Oppo. quod in princip. innuit quod non detur actio furti. contra. l. de his. C. de furtis. Huius timore contrarij nõ signati in gl.
1
2

est facta glos. que incipit in vtroqꝫ casu ꝛc. que dicit quod hic dicit de vtroqꝫ intelligas. scilicet de secundo de tertio et quarto responso. non in primo hoc est in principio huius legis. ¶Sed contra hoc† opponi. vterqꝫ est distributiuum duorum tantum: ergo non potest referri ad tria. vt no. in. l. ancille. C. de furt. huius timore dicunt quidam quod nec etiam in secundo casu detur condictio furtiua. per. l. si mulier. §. j. j. eod. sed ille. §. nil facit vt ibi patet. dic ergo qꝫ dictio vterqꝫ refertur ad istos tres casus. simile in. d. l. ancille. vel dic duo vltimi casus habentur ꝓ vno: quia in vna oratione ponuntur. alias esset contra. l. si quis vxori. j. de furt. ¶Oppo. qꝫ condictio furtiua est turpis. vt. l. honori. ꝛ. l. parens. j. de obse. sed turpes actiones non dantur. vt. ff. l. proxi. Solu. vt in glo.

Item verum. Hec actio datur etiam ꝓ rebus consumptis. hoc dicit.

☞Filia delinquens siue contra patrem siue cõtra virum non nocet patri.

Pater repetens dotem adiuncta persona filie tenetur satisdare de ea defendendo in casu reconuentionis.

Procurator actoris an teneatur de ea defendendo in casu reconuentionis.

Si filia. Filia amouens tenetur in solidum ꝛ pater de peculio ꝛ pater adiuncta filia dotem repetens ipsam tenetur defendere in solidum ꝛ ea mortua tenetur ad id qꝫ ad eaz peruenit h. d. vsqꝫ ad. l. cõtra. ¶Opp. de. l. iij. §. ex furtiua causa. §. de pecu. gl. sol. ꝛ bene dic vt in ea. ¶Opp. ꝛ videtur qꝫ detur actio noxalis. vt. l. j. §. cũ seruus. §. de his qui dete. vel effu. glo. non soluit: sed istud est verum in seruo sed in filio delinquente cessat actio noxalis. ¶Ultimo opponitur hic qꝫ si pater adiũcta filia ꝛc. Contra delictum filie non potest nocere patri: vt. l. si filia. §. de duob. ꝛ. l. filie. §. tit. ij. ꝛ in auc. de nup. que est posita. C. de repu. auk. cõtra si filij. glos. soluit primo qꝫ ibi filia delinquebat in fraudem patris: hic vero cõtra virũ. hec nõ est bona. qꝛ† siue cõtra patrem siue cõtra virum filia deliquerit non dz nocere patri. vt. l. ij. ver. ceterũ. §. ti. ij. ꝛ fuit determinatũ per Dy. no. in. l. cõsensu. C. de repu. ꝛ. l. si dotem C. de iur. do. vnde soluit gl. qꝛ hic pater adiũcta persona filie agebat. ꝛ ideo eam teneretur defendere. ꝛ ista est vera. ¶Sed quero cum agere adiũcta persona filie possit intelligi duobꝰ modis. vt dixi in. l. ij. §. item si voluntate. §. titu. ij. quomodo hic intelligatur. respõdeo si agit adiũcta filia: hoc est ad vtilitatem suam et filie. secus si ageret nomine suo tantum licet de voluntate filie: quia tunc non teneretur eam defendere: vt. l. seruum quoqꝫ. §. ait prætor. et. l. si quis in rem. §. de procurato. ¶Opponitur supra de in ius vocan. l. neqꝫ. solu. ibi loquitur in filia impubere. hic in maiore. ¶Opponitur qꝫ pater non debeat satisdare: vt. l. fina. §. defensionem. C. de administra. tuto. Solu. vt. l. fina. §. vbi autem. de bonis que libe. ꝛ. l. filius. §. qui satisda. cog. dixi in. l. ij. §. fina. §. titulo. ij. ꝛ no. in. l. ij. eodem titu. ¶Quero† quam satisdationem prestabit hic pater. gloss. hic videtur variare in hoc. et videtur intelligere quam

doqꝫ de

doꝯ de ſatiſda. de defendendo: et qñꝯ de iudicato ſoluendo. et hoc propter leges quas allegat et vide glo. que incipit videt ex delicto ibi. et facit ꝛc. Et gl. in l. ſeruũ quoꝯ. §. ait prætor. ſ̃. de procura. intellexit l. noſtrã. qõ ſatiſdet de defendendo. Pet. dicit quod non reperitur. l. cautũ qõ ſatiſdetur de defendendo. nam lex dicit qõ qui agit alieno nomine defendere debet: nõ aũt dicit q teneatur ſatiſdare. Ly. intellexit ita in. l. actione. C. de procuratori. nunquid dicit verũ: veritas eſt q poteſt intelligi de cautione de defendendo per text. in. l. j. C. de ſatiſda. et ita cõmuniter tenetur hoc enim dictat equitas: nam iſte exceptiones pro quibus ſatiſdatur debent opponi ante litem conteſtatam. vt. l. pompoñ. §. rati. ſ̃. de procurato. Modo cum agis forte non ſum paratus te recõuenire incontinenti: ſed volo quod preſtes cautionem de defendendo in cauſa recõuentionis. q̃ ſatis cõuenit. Quero an hoc ſit verum quocũꝯ modo agat pater vt teneat defendere in cauſa recõuentionis: quia ſatiſdat: reſpondeo: vt. ſ̃. tetigi qõ modus agendi eſt duplex. vno modo vt agam de voluntate filie mee: vt. l. filiuſſami. §. ſed et filia. ſ̃. de procura. Alius modus eſt in. l. ſi cum dotem. §. item pater. ſ̃. ti. ij. vbi nomine ſuo et filie agit. et gloſ. tangit in. l. ij. ver. ceterum. ſ̃. titu. ij. licet ibi male intelligat. Modo quero ſi debet intelligi q pater ſimpliciter agat: et certe non niſi quando filie nomine: quia quando quis agit nomine ſuo et voluntate filie tunc non tenetur ſatiſdare: vt. l. ſi quis rem. ſ̃. de proc. et. l. ſeruũ quoꝯ. §. ait prætor et ſic agit pater ad ſuam vtilitatem: ſecus ſi non ad vtilitatem ſuam ſed nomĩe ſuo et filie: vt ſupra dixi.

Contra.

1 Si filius recipit dotem patre non conſentiẽte nec obligante: patri nil queritur.

2 Si filꝰ lucratur ex pecunia dotali quod pater in lucro habeat vſumfructum.

Quoties. Pro rebus q̃ ſpectant ad virũ non cõpetit ſocero hec actio. h. d. Opj. e. l. nihil. §. vxor. So. dicit gl. Aut erat filius emãci patꝰ: ꝛ tũc põt pꝫ agere: aut nõ erat: et tũc vide gl. q̃ incipit nec rerũ amotarũ ꝛc. Alo. caſum. l. cũ gloſ. †q ſi filius recipit dotẽ patre nõ cõſentiente: nec ſe obligãte: patri nil q̃ritur: nec vſusfructꝰ: nec aliq̃d aliud: ꝛ ex hoc ſeq̃tur q ſi dos eſt filio data: ꝛ ex ea lucratur: patri nil acq̃ritur. bet hoc puto verũ ſi res eſt data in dotẽ in ſpecie vel eſt ſpecies empta ex pecunia dotali: tũc credo q glo. dicat verũ: dicã ideo † q mihi vr̃: ſcz q ſi eſt pecunia dotalis cõſumpta: q̃ cũ ea emit ꝛ vẽdidit et mercaret filius ꝛ tũc credo qõ patris ſit vſusfructꝰ. vt. l. depoſui. in pun. et. §. j. ſ̃. de pecu. q̃ ſi ſpecies datur in dotẽ nõ efficitur peculij ꝓfectitij. vt. l. ex facto. ſ̃. de pecu. ꝛ. d. l. depoſui. ꝛ. l. ſi cũ dotẽ. §. fi. ſ̃. ti. ij. Sed ſi datur pecunia fm iſta tẽ pora efficit peculij ꝓfectitij. vt. d. l. ex facto. ꝛ p hoc l. dotẽ. j. de caſtren. pecu. et hodie efficitur peculij adventitij: vt. l. j. C. de bo. que libe. et ſic acquiritur vſusfructus patri. Sed quid ſi emit rem ex pecunia dotali mercando: de hoc vobis alibi dicã: ſed intelligo de ſpecie empta ex re dotali.

De cautione. Vtrum procurator actoris preſtet cautionem de defendendo. vide Barto. poſt glo. et Lyn. in dicta. l. actionem.

Nil acquiritur. no. q ſi filiuſſ. recipit dotẽ pro qua pater ſe non obligat: q pater nil habꝫ agere de fructibus dotis. Vide ad. h nota. i. §. fuerat. inſti. ſ̃ act. adde tñ q ſi dos etiã fit data ſocero. ꝛ permittitur pro percipere fructus illi intelligitur donati filio etiam ſi ſocer ſupportet onera matrimonij. ita no. Bal. in auf. ex teſtamento. in ix. col. ſ̃ colla. adde etiã tex. ſ̃. de pecu. l. in bonefidei. ſed ro. in. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. ſolu. ma. dicit q mirat̃ de bar. q̃ facit differentiam de dote cõſiſtente in quantitate aut in ſpecie: quia ſecundũ eũ l. non probatur: et ideo indiſtincte ipſe tenet deberi patri vſũ fructum per. l. j. ij. et. iij. maxime ſimul iunctis illis legibus: cum ibi not. C. de bo. que libe. quod intellige verum ſi pater ſuſtinet onera matrimonij. alias dixit quod indiſtincte vſusfructus debeat eſſe penes filium: quia vbi onus matrimonij ibi dos eſſe debet d. l. ſi is qui. §. j. de iu. dot. et per not. per Ang. et doc. in dicto. §. tranſgrediamur. et ad Bar. hic vide Ro. in. d. auf. ex teſtamento. in ver. cũ deberem incipere. Et adde Bar. in. l. ſiquidẽ. C. de tranſac.

Sed ſi datur. Et ex hoc infertur q non ꝓferũtur. vide Bald. in auf. ex teſtamento. C. de colla. Andre. Barba.

Item cũ rerũ. Hec actio datur contra virum etiam ſi fuerit filiuſſami. et in patrẽ de peculio. h. d.

Si poſt diuortium. Hec actio datur cõtra heredẽ. et trãſit ad heredes. Itẽ heres viri põt cõdicere res amotas eo mortuo: licet ſa cente hereditate nõ fiat furtum. h. d. Opp. C. eo. de. l. vl. Solu. vt in glo. et hanc glo. tene menti ad id quod dixi in. l. j. ſ̃. eo. qõ cõditio furtiua nõ datur cõtra mulierẽ: qa ſi daret tũc trãſiret contra heredẽ inſolidũ. contra. l. vlti. C. eo. titulo.

Mulier. Si maritus et vxor inuicem agãt rerum amotarum actione poterũt cõpenſare. h. d.

Qui ſoluit q dꝫ non tñ prohibet petere quod ſibi debetur.

Si creditor in ducentum petit centum an ex hoc videtur liberatus debitor vltra centum.

Si debitor accipit centum a debitore que dixit ſibi deberi quod ex hoc non videtur intentio rei fundata.

Si cuꝫ dos. Qui ſoluit † quod debet non prohibet petere qõ ſibi debetur. h. d. Oppo. in auf. ſ̃ic cũ teſtator. C. ad. l. falci. vir̃ gl. que incipit nihilominus poterat. ꝛc. Et iſta fuit ratio dubitandi. ſed dic q ibi heres habebat ſolam exceptionez ſeu retentionem. quam perdidit ſoluẽdo. ſed hic etiam habebat actionem: ſed per hoc non videtur reſpõderi ad

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre. Poma. ¶Sed pone. Vide Alex. consil. lxiiij. in. ij. col. in. ij. vol. et vide Barb. in. l. si quod. C. de transac. et Angel. are. in. §. si minus. in. j. nota. insti. de actio.

b ☞Andr. Poma. ¶Cum titio. Vide Ro. cons. cxliij.

☞Andreas Pomate.

c ¶Qui de negat. vtõ Jo. bap. õ sctõ Seue. et Moder. in. l. rogasti. q illum text. in pri. ff. si cer. pe.

d ¶Conuenatur. Et ideo solet alleg. iste tex. q non iformato nõ defert iuramentũ in defectũ semiplene probationis. ad idẽ facit qõ not. in. l. maritus. j. de q̃stio. et in. l. admonendi. de iure iur. et in. l. in bonefidei. de rebus cre. et ibi bal. dicit q̃ non b põt̃ deferri iuramẽtũ heredi õ gestis p õfunctũ p l. gñaliter. in pri. e. ti. 1

id quod ibi dicitur. q̃ heres soluendo prẽiudicat sibi quo ad non soluta. dic ergo q̃ ibi est speciale. Viterius opp. et videtur q̃ non potest agere per actionẽ rerum amotarum: sed cõdictione indebiti: vt. l. quod dicitur. §. si dos. ti. j. et vide glos. ibi vel videbat. ꝛc. Et dic quandoq̃ fit cõpensatio ipso iure. et loquit. l. quod dicitur. §. si dos aut non ipso iure. et loquitur hic. et no. in. l. qui inuicem. ff. de condi. indebi. ¶Opp. tutꝰ exceptione fouorabili soluens repetit per condictionem indebiti: vt. l. qui exceptionem. ff. de cõdi. indebiti. sed hic erat tutus exceptiõe compensationis que est fauorabilis. ergo ꝛc. Solu. exceptio compensationis non respicit actionem: sed magis executionem. sed. l. qui exceptionẽ loquitur de ea que actionem elidit. hic de ea que executionem elidit. Et no. illam prẽsumptionẽ hic: q̃ licꝫ tibi soluam aliquid non tamen prẽsumo: q̃ a te non debeam aliquid percipere. ¶Sed pone dico q̃ debeo a te cẽtum habere et debes, ducenta an videaris liberatus ab eo quod est vltra centum. Et dico q̃ est text. in. l. rationes. C. de proba. aut apponitur dictio taxatiua tñ. vt q̃ debes mihi cẽtũ tñ et video: confiteri q̃ vltra nõ debes: sed secus: si non apponatur dictio taxatiua: vt ibi not. ẽm opinio. Azo. que est vera. probatur. j. de admẽ. le. l. ij. §. cũ titio. ¶Sed pone q̃ debitor dixit creditori: ecce centũ que centum tibi debeo: et creditor accipit et nihil dixit: vtrum ex hoc sit fundata intentio rei: et videtur q̃ non nisi appareat q̃ illud reciperet animo trãsigẽdi. cassus est in. l. si quidem. C. de transac. ☞In oñi actiõe qua q̃sq̃ intẽnit restituere ad iudicis p̃ceptũ iurat̃ in litẽ.

Sabinus. Continuatur vsq̃ ad. l. marcel. lº. In hac actione contra non restituentem iuratur in litem: et soluenti estimationem non cauetur de euictione. hoc dicit. ¶Not. quod in hac actione iuratur in litẽ sicut in arbitraria: licet non sit arbitraria vere secundum gl. Idẽ no. in lege in actionibus. paragrapho finali. de in li. tur. Ego dico q̃ in oñi actione in qua quis cõtinuit restituere ad preceptum iudicis iuratur in litẽ. text. est in lege qui restituere. in fine.

2

☞Andreas Pomate.

e ¶Sequẽ. Vtõ Feli. supra de rei ven.

☞Denegans restituere rem meã quã habebã venalem liberatur rem dando vel verum pretium.

¶Quis q̃ cogatur vendere res suas. remissiue.

Non enim. Oppo. C. de in li. dã. tu. l. an tibi. solu. dicit glos. q̃ ibi habebat rem venalẽ. ¶No. illam solu. q̃ ille qui denegat restituere rem meam quam habebam venalẽ: liberatur dando rem vel verum pretium. vel ẽm gl. et ẽm Dy. illud ibi cõtingit ex necessitate officij. Preterea nec ibi cogitur sed potest vendicare. vt ibi dicitur ẽm Dy. ¶Oppo. ad. l. ideoq̃. de. l. si donate. §. de do. inter vi. et vxo. Solut. ibi possidens habebat causam a vendicante ẽm gl. et Dy. in. c. pro possessore. extra de reg. iu. li. vj. dixi in. l. litis estimatio. j. pro emp. et in. l. in depositi. de re iudi. ¶Vltimo Dyn. tractat hic istam materiã an quis cogatur inuitus vendere res suas quam ponit Cyn. in. l. j. C. de epis. aud. dixi in. l. annona. j. ad. l. iul. de ãno. et in. l. j. §. cura carnis. §. de offi. prefec. vrbis.

Marcellus. Tã viro q̃s vxori cõpetit hec actio. h. d.

☞Positionibus in causa criminali an sit respondendum et quomodo. ad de de hoc et vide Georgium natan in clemen. sepe. §. et quia. columna septima. de verbo. significatio. vbi ponit octo casus in quibus tenetur quis respondere.

Positioni continenti factum alienum in causa ciuili an sit respondendum. remissiue. Et vide Abb. in cõsi. fi. in. ij. volu.

Positioni continenti turpitudinem respõdentis q̃s sit respondendum. Et de hoc vide per Lanfranc. in c. quoniam contra falsam. in verbo. responsiones. col. secunda. de proba. et Feli. in. c. dilecti. col. secunda. de accusa.

Quirerum. Conuento hac. l. potest deferri iusiurandum: nisi alieno nomine conueniatur. Et is cui defertur non potest referre. hoc dicit. cum duabus legibus sequẽ. c ¶Pro declaratione huius legis. debemus primo examinare vtrum in criminalibus sit respondendum positionibus. et hic videtur text. quod sic. in quantũ fiat de facto proprio. domini volo vobis dicere clarius istam questionem quod in criminalibus non debeat responderi per credit. vel non credit. ratio quia meã credere non facit esse delictum illud quod non esset. vt lege inter omnes. paragrapho recte. infra de fur. instit. de oblig. que ex delic. §. placuit. et infra de cri. exp. here. lege finali. sed de veritate debet responderi vt hic. et infra de questi. l. repeti. et per totum ti. et. j. de iniur. l. ext. co. §. hac. l. et. §. de iureiu. l. iij. circa prin. q̃ intelligẽ si positio fiat de facto ppio delinquentis. alias secus. vt hic siue de crimine agatur ciuiliter siue criminaliter. vt probant dicta iura. An autem in negotio ciuili non ex delicto debeat respõderi positionibus de facto alieno. glo. C. de iura. cal. lege secunda. §. quod obseruari. in fi. dicit quod non per istum textum: sed non facit. quia hic loquitur de respõsionibus que debent fieri de veritate. ibi de credulitate. in quibus respondetur etiã si interrogatus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

non potest habere notitiam nisi per credulitatē: qđ patet: quia interrogat quis de etate sua: vt l. de etate. in princip. §. de inter. act. dic de hoc: vt not. p Ly. in. d. §. quod obseruari. in vlti. q. 2 in Specu. depos. §. v. versi. 2 not. quod autem dixi in criminalib⁹ an sit respondendum positionibus: tangitur in specu. depos. §. vij. ver. xix. ¶ Secundo est videndum an positioni continenti turpitudinem respondentis debeat responderi: 2 videtur quod sic vt hic. In contrarium videtur. §. de iureiu. l. qui iurasse. §. si pater. Et quod ibi not. per gloss. 2 quod not. j. de excep. rei iudi. l. si a te in princip. 2 per canonistas. in. c. inquisitionis. extra de accu. 2. c. dudum. el. ij. extra de elect. per glo. 2 Inn. 2 per Spe. de depos. §. vij. ver. xix. quē §. allegaui. respondeo aut crimen de quo ponitur si celaretur faceret criminosum locupletari cum alterius iactura. et debet responderi positioni criminose vt hic. et l. quoties. §. pretor. de nox. vbi cogitur qs respondere an possideat vel dolo fecerit quominus possideret. simile in l. non intelligitur. §. tacite. j. de iure fisc. vbi dicit glos. parua quod per confessionez partis deteguntur tacita fideicommissa. 2 hoc est quod dicunt canoniste quod quando est tale crimen per quod quis remouetur a beneficio: tunc cogitur quis respondere positioni criminose: ne indebite beneficium detineat. vt in. c. §. allegato. hoc tamen verum intelligo nisi tractaretur quod semel decisum est sententia vel per iusiurandum. vt dicta. l. qui iurasse. §. si pater. quod ibi no. in. l. si a te. in princip. de excep. rei iudi. quandoqꝫ si illud crimen de quo ponitur occultaretur non faceret quem lucrari cum aliena tactura: vt quia dico quod nō potes agere qz es infamis vel excommunicatus: posito quod illud crimen occultaretur: non propterea lucraretur cum aliena tactura: quia solueret quod deberet: 2 de istis casibus non debet responderi positionibus criminosis: 2 hoc modo loquuntur iura. §. allega. 2 p hoc l. idemqꝫ. §. generaliter. §. manda. 2. C. de transactio. l. transactione. Predicta vera nisi iam illa sint notoria. et crimen est detectum ab illis per sententiam. 2 tunc cogitur quis respondere. vt. l. alias. §. de iureiuran. 2 ibi dixi plene. sic debet intelligi glo. que est in l. j. §. de offic. assef. in gloss. super verbo postulationibus. vbi interrogatur aduocatus et respondere cogitur an sit infamis. f. per sententiam. pro hoc in. l. de creto. j. de suspe. tu. et l. sed 2 si milites. §. sed et ignominia. j. de excu. tuto.

Jurare. Iste versi. iurare allegatur quod positioni de facto alieno in criminalibus non debet responderi. vt. §. dixi. ¶ Oppo. gloss. C. de adulte. l. in adulterij. 2. C. de sica. l. fina. Solu. dicit gloss. quod ibi deponit vt testis: imo non est verum quod deponat vt testis de facto alieno: sed de suo: sicut de eo quod vidit vel alio modo sensu percepit: vt. d. l. qui testameeto. in fine. j. de testamē. 2. l. testium. C. de test.

Relatio iuramenti quod habeat locum in delictis.

Si quis delatum. Oppo. C. de iureiu 2 ran. l. delata. Dicit gloss. f speciale est odio delinquentis quod non possit iuramentum referre. sed est contra. l. j. de iniur. l. in. c. presentium. in. iiij. col. ver. xxxix. de testi. ¶ Tangitur in spe. vide Bal. aliter loquentem in. l. j. C. de pe. tu. 2 in. l. j. C. de confes. ✠ Andre. Poma. ¶ Secundo. Vide Jo. an. in. c. ij. de confes. lib. vj.

lex comel. §. hac. l. dic† ergo secunduz Pet. qꝫ ideo hic non est locus relationi al's: quia delictum de quo queritur non cadit in scientiam eius cui refertur sicut in scientiam eius cui ab initio defertur. sed quando equaliter caderet in scientiā vtriusqꝫ. vt eū aliquis est verberatus ab aliquo tūc est loc⁹ relationi. vt. d. l. delata. 2. l. lex comel. §. hac lege.

Arguere quod liceat ab ordine titulorum. ✠ Andreas Pomate.

Item labeo. Inducitur in argu. † an sit arguendum de ordine titulorum. 2 videtur quod sic. vt hic per hoc quod no. in. l. j. §. si cer. pe. 2 ibi per Bul. de hoc gl. e tua dicit. C. ne fideiusso. do. den. l. j. circa fi. mag. glos. facit quod not. doc. C. de confir. tut. l. j. 2. ij. 2 dicam in. l. j. de confir. tuto.

Quando admittatur variatio.

Derebus. Circa diuersas res admittitur variatio. hoc dicit. ¶ Nota † qꝫ variatio admittitur dicit glo. ¶ Oppo. §. de pcu. l. in cause. gl. nō soluit. Dy. dicit qꝫ hic nō est variatio circa idem. nec circa diuersa que habentur loco eiusdē: ideo admittitur variatio. vt. l. aurelius. innocen. in capitu. secundo. de confess. plene ibi per domi. Lardi. domi. Abba. et alios Innocen. in. c. dudum. ij. de electio. quid in teste. vide Innocen. in. d. c. secundo. plene ibi domi. Lardiñ. et per omnes in c. cum causam. de testibus. gloss. in. c. ij. de confes. lib. vj. et in. c. ex penitentibus. l. dist. et vide Bart. in cō si. xlij. incip. Nicolaus de Spoleto. pro ista. l. marcellus. ex isto. §. j.

¶ Dicit gloss. Vide Bartol. in. l. iusiurandum. §. ait pretor. de iureiur.

✠ Andre. Poma. ¶ De rebus. adde qꝫ vbi admittitur variatio quod in dubio non intelligitur nisi semel vt per Bal. in auten. habita. C. ne fil. pro pat. fecit quod notat idem Bald. in. c. ij. de libel. obla. g. in. l. quicquid astringende. ff. de verbo. obliga. Et vt de Felt. in. c. presentata. in. ij. col. 2 fi. de testi. Alex. in l. si ex toto. §. fi. de leg. j.

¶ Ideo admittitur. An et quando admittatur variatio per hoc deciditur. nota. q. per Dyn. Rayne. 2 Imol. in. l. pater. §. finali. de condi. indebi. et adde quod vbi permissum est variare forte non licebit nisi

semel: ita videtur velle Bald. in auten. habita. in. c. colum. ne fil. pro pat. in ver. secundo quero. per. l. iusiurandum. C. de reb. credi. z adde casum in quo non admittitur variatio qui no. per Bald. in. l. fina. in vlti. colum. C. de testi. adde q licet consultori variare et contraria ſm bal. in. l. fina. §. sed cum. in ij. colum. in fi. C. de fur. et de hac materia vide etiam nota. per Baldum. z Imol. in. l. si cum dote. §. eo autem. fol. mat. plene per Jacob. de bel. in. l. in cause. in princip. de procu. z not. bene q vbi requiritur cõsensus in certo tempore si ante prestetur potest mutari voluntas ante illud tempus. text. est melior de corpore iur. in dicto. §. eo autem secundum Angelum ibi. z facit ad questio. de qua per Joan. an. in regula mutari in mercu. z an qui semel declinauerit forum possit variare. Vide per gloss. in autenti. habita. in ver. ambitione. et ibi in materia. C. ne fi. pro pat. vide bonum tex. in. l. de die. in fi. qui satisd. cog.

§. pe. j. de lib leg. z. l. si sterilis. §. fi. de act. emp. sed si esset circa idem vel circa diuersa que ratione conuenitatis haberentur loco eiusdem non admitteretur varietas: vt. l. celsus. §. idem celsus. ad exhiben. z. l. legatarius. j. de legatis. j. z. l. pretor. §. vnde queritur. de dam. infec. z. d. l. in cause. de pcura. Fallit in. l. nõ nunq̃. j. de col. bo. z. j. ad tertulli. l. filij. z in eis redditur ratio secundum Dy. de hoc plene per

a ~ Andreas pomate. ¶ Sed Oldr. Vide. Bald. in. l. fina. §. finiatur. in ij. colum. C. de furt. z Ly. in. l. j. in. iij. q. eo. titu.

b ~ Andreas pomate. ¶ Nihil. Et vide Baldum in. l. tantum. C. de leg. et que dixi in. c. Ray. de testa. z col. xxxij.

c ¶ Ad questionem. vtrum maritus lucretur tertiam dotis vxoris predefuncte etiam si eam in domũ nõ ducum duxerit. Adde quod contra Bartol. hic tenet Bald. in. l. non sine. C. de bo. que liber. z in. l. deo nobis. de episco. z cler. per Salic. late in. l. cum te. C. de dona. ante nup. z vide latissime scripta. in. ſt. de act. in. §. fuerat. vide que not. Barto. z ibi dixi in simili. in. l. iubemus. §. sane. C. de sac. sanc. ecc. z Bal. in auten. dos data. de do. ante nup. in. ij. col. z quod not. Bal. in. l. j. C. vnde vir z vxor.

~ Andre. Poma. ¶ Ad questionẽ. De ista qõe vide Pau. de cast. z Aler. in. l. si ante nuptias. in fin. ff. sol. mat. z ibi Are. tenet contra Bar. hic. z ptra Barto. hic consuluit Panor. consi. j. in. j. vol. sed Bar. hic sequitur Pau. de ca. in consi. xxiij. inci. super primo q̃sito. Ro. in. l. j. C. vnde vir z vxor. Paet. de anch. in. c. j. de sponsa. lib. vj. Mathe. notab. lxxvij. al's. xvij. inci. not. q statutum. Are. in. §. fuerat. in. xxv. col. in ſt. de act. vbi dicit istam opi. Bar. esse magis communẽ et q si maritus consummauit matrimonium in domo patris vxoris. vide Barto. in tracta. differentiarum inter ius ciule z canoni. in. viij. col. z quid si vir et vxor morerentur eo momento. vide Franc. cremosi. sing. lvij. inci. no. q statutũ. Et nunquid dictus statutũ habeat locũ in dote promissa z nõ tradita. vide Sozi. in. l. de diuisione. ff. sol. mat. z in materia vide Roma singu. dcccxxij.

eum. in. c. mutare consilium z in. c. quod semel. extra de regulis iuris. libro. vj. Sed Oldra. a circa hoc distinguit latius z clarius aut variatio inducit contrarietatem: aut simplicẽ diuersitatem. primo casu non admittitur variatio: vt. l. si ita stipulatio. in fin j. de ope. libe. z. l. nam absurdum. de bo. libe. eodem titu. Ad hoc faciunt omnes leges que dicunt q allegãs contraria non auditur. Secundo casu quando inducit simplicem diuersitatem tunc aut variatio est in hoc quod plures res adinuicem separantur: aut in hoc quod voluntas mutatur. Primo casu licita est variatio: vt. l. cum hi. §. qui transigit. s. de transacti. et infra commoda. l. incommodato. §. duobus. z de actio. empt. l. et si vno. z hac. l. Secundo casu aut proprietas rei seu vocabuli se habet ad varietatem impediendam: aut ad varietatem inducendam: aut ad neutrum. Primo casu varietas improbatur impediente natura rei vel vocabuli: vt in electione rerum legatarum cum statim rei acceptate acquiratur dominium: vt. l. apud aufidium. de oper. libe. z. l. statu liberum. §. stichum. j. de legatis secundo. z. l. huius modi. §. stichum. j. de legatis primo. ¶ Idem si proprietas vocabuli impediret vt si stipulor quem volo vero. vt. l. si quis stipulatus sit stichum. j. respon. j. de verbo. obligatio. Secundo casu admittitur variatio siue rei proprietas hoc fieri deat: vt in electiõe legali. vt. l. eum qui certarum. in fi. de verb. obliga. z de act. empt. l. si sterilis. §. fi. siue hoc inducat natura vocabuli. vt si stipulor illum aut illum quem volam: vt. j. de verbo. obliga. l. si quis stipulatus sit stichum. ij. respon. Tertio casu tene distinctionẽ Dyn. fin domi. Oldra.

☞ Statutum de dote lucranda vxore premoriente quod habeat locum quando matrimoniũ fuit cõtractum per verba de presenti.

Nihil. b Ad hanc actionẽ nõ curat an simul habitauerint conuiuges. h. d. facit ad qõnẽ c qõ statutũ loquens † q vir lucrat certã partẽ dotis vxoris predefuncte habeat locũ etiã si cũ ea non habitauerit si per verba de presenti matrimonium contractum fuerit: vt hic. z. l. hic stat⁹. §. si maritus. de do. inter vir. z vxo. z. l. res. C. de do. inter vir. z vxo. cum. l. seq.

Vxor. Contra coniugem eius quem quis habet in potestate non datur actio furti seu si emancipatus fuit. h. d.

Adfiscum. Hec lex legitur pluribus modis taz in primo q̃ in secundo ff. fo. primo loquitur in viro damnato in metallũ: z si ea occasiõe vxor amouet certe tenetur fisco ratione rerum amotarum in simplum quod not. quia ſm doc. est casus qõ hec actio locum habeat si quis amoueat propter spem matrimonii soluẽdi aliter q̃ per diuortium. dicam. j. e. l. rerum amotarum quidam. Secundo modo potest legi qõ mulier amouerat causa diuortij: postea maritus fuit damnat⁹ in metallum aliasue deportatus et mulier diuertit non enim per deportationem soluitur nisi diuortium sequatur. vt. l. j. C. de diuor.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Quãuis. Iste ver legitur duobus modis in glo. tñ circa primã lec. vide gl. 2 sup ple dicit glo. i. in fisci patrimonio incorporatis alias non tenetur in quadruplum: vt. C. de iure fis. l. defensionis facultas. lib. x.

Si concubina. Inter eos inter quos non fuit matrimoniũ vere non habet locũ hec actio. h. d. ¶ Not. [a] q̃ ex matrimoniũ putatiuũ habeat quedã priuilegia circa dotem putatiuã. vt. l. si cum dotem. §. fi. ff. so. ma. Non tamen habet circa alia. vt hic.

a

☞ Animus qualis fuerit apparet ex euentu.

Res amotas. Causa diuortij potest amoueri tunc cum fit diuortium vel etiam ante si postea celetur. h. d. ¶ Not. text. q̃ ex euẽtu appareat animus precedens. ex eo enim quod facto diuortio celat. presumitur causa diuortij amouisse. facit. ff. ad mace. l. sed Julian⁹. §. proinde. et. l. si ventri. §. fi. de priuileg. credi.

I

☞ In obligatione rem restitui re perẽpta potest ipsa res principaliter peti.

Non solum. [b] Hec actio competit pro rebus extantibus et peremptis. h. d. ¶ No. q̃ in obligatione rem restitui re perempta potest ipsa res principalit peti vt hic et in. l. inter stipulantem. §. penul. ff. de verb. obliga. et. C. de condic. fur. l. fi. et. l. si seruus. §. bone. eo. titu. ff. licet glos. in. l. in re furtiua. in princi. eodem titu. dicat contrarium. scz q̃ debeat peti estimatio. et plene dicã in lege stipulationes non diuidũ. ff. de ver. obli.

I

b

Que vir o. l. antepenul.

Sed et si diuortij. Amouere dicitur qui dolo causã dat vt alius amoueat. hoc dicit. ¶ Op. ff. de fur. l. vulgaris. in fi. et. ff. de condi. furti. l. ex causa. et. l. se. So. aliud in condictione furtiua vt ibi. aliud in hac actione. vt hic ꝑm glo. et potest esse ratio differẽtie: quia alius tenetur furti licet nõ condictione furtiua: sed vxor non tenetur furti: ideo equum est q̃ actiõe que est rei persecutoria teneatur.

1

c

Item. Hec actio cõpetit coniugi pro re a se bona fide possessa. hoc dicit ista lex quam no. 2 menti tene.

2

Si mulier. Ita eam q̃ causa mortis sperate amouet vtilis hec actio datur. h. d. ꝑm primam lec. ¶ Quero quare non datur rerum amotarũ directa. glo. dicit q̃ hic diuortium non fuit secutũ: qđ requiritur ad directã. vt. l. rerũ amotarũ quidã. ff. eo. Et ꝑm hanc lec. exponẽ ter. ibi dũ dicit diuerterit. i. ꝺ domo recesserit. alias ista lec. esset cõtra ter. ¶ Legitur alio modo qui amouit causa mortis sperate: tenetur hac actione: si postea diuortium est secutum. h. di. Et tunc est ratio quare non datur directa: sed vtilis: quia amotio nõ fuit facta principaliter cã diuortij sed cã mortis. ¶ Sz op. q̃ detur directa si post diuortiũ celat. vt. l. si cõcubina. §. res amotas. ff. eo. dicit Jaco. de are. q̃ ibi dat vtilis. vel ibi res extabant que celabãtur. hic iam erant cõsumpte ꝑm eum. Tu dic qñq̃ est certum q̃ nõ amouit causa diuortij: tunc licet celat post diuortium non tamen datur directa sed vtilis. sed qñq̃ est certum q̃ causa diuortij amouit: et tunc datur directa vt in. d. §. res amotas: si diuortium interuenerit. vt. l. rerum amotarum quidã. ff. eo. qñq̃ est dubiũ qua cõtemplatione amouerit. et tunc si post diuortium celet presumitur gratia diuortij amouisse. et datur directa. vt. l. si cõcubina. §. res. Sed quid si diuortium nõ interuenerit. et vxor amouit causa diuortij vel causa mortis sperate. Respondeo tenetur vtili vel in factum. vt. ff. e. l. rerum amotarum quidam. 2. C. eo. l. ij.

a ¶ Si cõcubia. not. Jmo. in. l. diuortio. § ipẽdia. so. ma.

b ¶ §. nõ solũ. hic habes text. valde not. q̃ cõditio ꝓpetit marito cõtra vxorẽ ꝓ re bꝰ amotis: et econtra quod tenementi.

☞ Furtum est nomen iuris et significat illud totum quod ponitur in diffinitione furti.

2 Si ille qui fecit citare aliquos in relatione plures posuit q̃s citari fecerit an cõmittat falsum.

Si seruus. Etiã si in amouendo furtum nõ fiat: mulier cuius dolo fit amotio tenetur rerum amotarũ actione. h. d. ¶ Op. ff. eo. l. ij. §. item si seruus. et. ff. de fur. l. si quis vxori. in prin. Solu. hic seruus non fuit in dolo ideo furtum hic non cõmittitur. vt. l. si is. §. si tu titius. ff. de fur. ¶ Sed tunc oppo. ergo vxor non tenetur si seruus nõ fuit in dolo. vt. d. §. si tu titium. Glo. nõ soluit hic: sed in l. si quis id quod. §. penũ. ff. de iurisdi. iud. videtur soluere: nam furtum est nomen iuris. et hoc etiã vocabulo significatur totum illud quod ponitur in diffinitione furti. si ergo non interuenerit dolus facientis non fit furtũ: nec potest teneri tanq̃ quis mãdans fieri furtum si furtum non est factum: vt. d. §. si tu titium. sed verbum amouere est nomẽ facti et verificatur in sola amotione de facto. sufficit eñ quod seruus in veritate amouerit: 2 ꝺ dolꝰ cesset: tñ amouerit merito mulier potest teneri rerum amotarum actione. vt. d. l. si quis id quod. §. pe. ¶ Et hec faciunt ad ea que dixi. ff. de fal. l. si qs obrepserit. Et hoc consului de facto in cautate Tuderti. quia vnus dixit notario scribe citationem factam de istis. et baiulus dixit verum est. et ille fecit scribi de pluribus personis q̃s ille citauerat. Dicebatur quod ille fieri fecit falsum: certe fuit dictũ q̃ non est verũ: qa falsum fit cum dolo. vt lege quid sit falsum. infra de fal. et. C. de

c

d

¶ §. si seruus. dixit notario. et no. hic qñ obedies. ĩ illicitis excusat. de q̃ in gl. in. l. si fami. furt. fec. dica. et glo. in. l. ij. in fin. ff. de noxa.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre. Doma. ¶Instrumentū. Vide Feli. in. c. qm cōtra. in. xxiij. col. in ver. ij. limita. de proba.

b ¶Sed si in dote querit Ja. ad de que not. Bart. in. l. credi. in fi. prin. de solu.

c ¶Rerū amotarū. et allegatur quotidie ꝑm Nico. ꝺ nea. q cō dicto furtiua sit ex ꝺ licto. et sic cō ra gl. in fi. de act. a §. j. de ꝓdi. fur l. j. §. ne ex delī. de fun l. j. j. de act. et obl. l. j. ō re. iur. l. pupillū. §. in hered bi di cit q nasci tur ex variis figuris. In ꝟsum est hic tex. et i. l. si am bo. §. idē. de cōpen. gl. est valde no. in. l. seruꝰ quē. in gl. inter lineari. de ac. empti. And. bar. ¶Rerum amotarū. vide bart. i. l. si ita sti pulatꝰ. in j. q. prin. ad fi. ꝺ ꝺ. ob.

☞Andreas c pomate.

d ¶Doli exceptio. vi ꝺ Bart. in. l. ita stipulatꝰ. in fi. pe. q. punc. de ver. ob.

fal. l. j. sed notarius non commisit dolum in scribendo falsum. ergo non est commissum falsum. et sic non poterat puniri tanꝯ faciens falsum instrumentum. et sic consului. et idē domi. Fran. nigrini: sed dixit q poterat puniri ex alio falso secundum l. si quis obrepserit. j. de fal.

At si in dotem. Ex facto seruꝰ ꝺotalis mulier tenetur si fuerit sciens alias liberaꝝ dimittēdo pro nopa. h. d.

b ¶Queritᵇ Ja. de are. qua actione cōuenitur mulier. Respon. aut fuit sciēs. et tunc conuenitur actione in factum: vt. l. j. in fi. C. de iure dotium. Si vero fuit ignorans tūc vir probabiliter nullam actionem habet contra eam: sed solam retentionem. ar. ſ. de edi. edic. l. cū autem. §. iul. Et predicta vera qñ seruus fuit datus mestimatus: alꝫ si estimatus et mulier fuisset ignoās in nihilo tenetur. vt. ſ. de act. empt. l. iul. §. j. certe satis videtur q mulier tenea tur actiōe de dote cōtraria de qua di xi in. l. omnimodo. ſ. ri j. Si cēm hocve nit in actione depositi mādati et simi libus: ea dē rōne in actiōe de dote. vt in. l. iul. in prin ſ. de act. emp. et. l. si seruus. j. de fur. et intellige in actione cōtraria ꝑm opi. quā posui in. l. omnimodo. ſ. ti. j. Huic tamen multū contradicit. C. de iure do. l. j. sed dico qō inquātum dicit tenetur in factū intelligo id est de dote ꝓpter tale factū. ꝓbaꝫ. C. de rei vxo. actio. l. j. §. et vt plenius.

Rerum amotarum. c Iste est fortis. §. et legitur duobꝰ modis. primo qñ fuit amota res dotalis. scōo qñ fuit amota res viri. et hec lec. colligiꝫ ex gl. ibi non ꝙ iterum est. ꝛc. Sequens glosꝫ. sequitur vtraq; lect. primitum. Si res dotalis amoueatur hꝫ locū hec actio ꝓpter interusurium

d medij tpis. h. d. ¶Op. j. ō do. exceꝰ l. dolo faē. So. hic vir petēs restituꝰ est non incōtinenti sed ex interuallo. ¶Sed op. ſ. de cōd. ob cau. l. si donaturus. in fi. Sol. ibi loquiꝫ in viro petente ab initio: hic in repetē te: qō plene diri in. l. si socer. §. lucius. ſ. so. ma. sed ꝑm aliam lec. hoc intendit. Exgēri hac actione nō pōt obiici cōpensatio et habeꝫ rō lucri et dāni. h. d. Et incipit hec lec. j gl. ibi nō ꝙ interim. ¶Cū ergo loquatur de cōpensatione necessario ꝺz intelligi de re viri amota. si em amouisset rem vxoris nō tractaretur de cōpensatione. ¶Quero exēpla. quō habeatur ratio lucri amissi. glo. ponit multa exempla q quedā congruūt prime lec. et quedā scōe. Primū exēplum est q estimationē vel penā oportuit eū soluere quia rem amotā prestare nequit: hoc exēplum congruit prime et scōe lec. Scōm exemplū est qñ creditam pecuniā chirographo a se subtracto ꝓbare non potuit illud exemplū congruit tm scōe lec. qñ res viri est amota. Tertiū exēplā est qñ vir nō lucratur seruꝰ operas. Istud exemplum congruit prime lect. qñ res dotalis est subtracta. Quartū exemplū est quādo non est lucratus hereditatem in qua seruus amotus erat instituꝰ. hoc exemplū magis congruit in re propria viri. ratio quia si seruus esset dotalis acqreretur muliēri in dubio. vt. l. seruꝰ dotalis. supra titu. ij. ꝛ. l. additio. supra de acqui. her. ¶Querit glos. an mulier incidat in. l. si quis in tantam. vel in edictū diui mar. ¶Odofr. dicit q sic. Dy. quod non. q: ille leges sunt penales: ergo ꝛc. vt. l. ij. C. eo.

☞Condictio furtiua oritur ex delicto.

Hec actio Hec actio est ꝓsecutoria. ideo perpetua. h. d. ¶No. q ꝙcōdictio furtiua oritur ex delicto. simile in. l. si ambo. §. quoties. de cōpen. per quas leges Dy. et Guil. reprehendūt glo. nostras que dicunt conditionem furtiuam oriri ex varijs figuris causarum. vt. l. si pro fure. ſ. de condi. fur. et. l. j. in prin j. de act. et obliga.

Nec uiro. In actione ex maleficio non est locus beneficio: ne quis condemnetur nisi inquantum facere potest dixi in lege maritū. supra solu. matri.

Si propter res. Litis estimatio facit ēptionem iō soluens habet exceptionē et retentionem. hoc dicit. Istam materiam ponit Dyn. in. c. pro possessore. extra de reg. iur. lib. vj. et glo. in. l. si culpa. eo. ti. ¶Oppo. de rei ven. l. hoc si res. Solut. intelligo quando fuit data estimatio res erat pēns. et circa hoc an soluēs estimationē querat dominiū. vide per Dy. in. c. pro possessore. in. iiij. et. vij. q. de reg. iur. lib. vj. ¶Quero an mulieri soluenti estimationem sit cedenda actio. Glo. quod sic. nisi dolo desierit possidere. de quo vide Dyn. in. d. c. pro possessore. in. iiij. q. ¶Quero an vxori soluenti estimationē: vir debeat cauere de euictiōe. vide de ꝑ Dy. in dicto. c. pro possessore. i. j. q. de hoc dixi vobis in. l. iij. j. pro emp. ꝛ. l. fi. ex quibꝰ cau. in pos. ea. et. l. in depositi. j. de re iudi.

Si mulier. Si mulier amouit causa mortis que secuta est tenetur ac. pe. here. et ad exhib. hoc dicit. Glo. dicit tenetur forte vti li rerum amotarum: quod an sit verū, dicam statim in. l. rerum amotarum. j. eodem.

Retegrato. Seipsum fūmat. ¶Opp. qō per secundum matrimonium sit sublata actio rerum amotarum: vt infra eodē lege finali. Solu. glo. non fuit sublata in totum sed interim cessauit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

OB res amotas.[a] Ob res amotas mulier tenetur pluribus actionibus ḷz altera debet eligi.h.d. ¶Op. q̃ in re dotali marito non cõpetat rei vendicatio cũ sit mulieris.vt.C.de iur. do.l.in rebus.Huius contrarij timore dicit glos.[b] q̃ res erant estimate:et sunt propie viri.vel dic q̃ interuenit pactũ de lucrãdo.sed hoc est diuinare.dat gl. alias duas solutiões. et prima so.nõ tollit contrariũ:nec secunda:qualiter soluemus.dicunt quidã q̃ l.in rebus.loquitur de rebus immobilibus:sed secus in alijs. Sed ista solu. nõ placet:q; illa.l.loquitur generaliter.sed sol. est:q; ꝑm ista tempora nõ transferebatur dñium statim in uxorẽ.z ideo viro datur rei vendicatio.vt.l. etiam. §.de fun.do.z.l. in rebus.loquitur ꝑm noua tempora.et dixi in.l.si filio.solu.matri. ¶Quero que conditio competat viro.dicit glo.condictio furtiua.hoc non est verum:nisi poneres contrectationem secutã esse facto diuortio.vt dixi in.l.iij.§.j.§. eodem.dicit ergo q̃ de certi condictione generali vel sine causa loquitur.

a ☞Hec actio an hodie competat ex quo non fit diuortium:vbi quod competit vtilis.

2 Actio quod sit de iuregentium.

3 Venetijs z apud tartaros ius dicitur manu regia.

4 Libellus peto eum condemnari ꝑm formam iuris et statutorum quod procedat.

RErum quidẽ. Pro rebꝰ amotis secuto diuortio competit hec actio: si diuortiuz nõ est secutũ competit condictio.h.d. Ibi in ter. iuregentiũ.i.iure a quo sumpsit origine. ¶Op.hodie ſ non põt fieri diuortium de iure cano.nisi ex causa fornicationis. z tunc tollitur sed separatur:z sic ista actio nõ potest hodie, habere locum: sed si dicas q̃ causa consanguinitatis diuiditur: non est verum:imo tunc iudicatur q; declaratur matrimonium non fuisse:vt.l.si concubina. §.eo.dicit glos. q̃ hodie potest habere locũ solum vtilis qñ causa sperate mortis amouit.et vide glos. que incipit. sunt ergo ꝛc.vsq; ad finem. Idem dicit glo.C.eo.super rub.sed hoc non videtur verum per d.l.si mulier.quam glos. alleg. q̃ ibi fuit secutum diuortium. Dyn.dicit fateor q̃ verba legis deficiunt: tamen possumus dicere q̃ ex mente detur vtilis. et hoc tenent oẽs.z Cy.in.l.ij.C.eod.z probatur per.l. ob res.ꝑm vnã lec.§.eo.hoc habeo pro verissimo et probo per rationẽ. Sed prius contra istud videtur §.eod.l.contra rurum.§. sed si morte. et. l. si propter res.§.fin. Item cum ista actio nunq; competat marito non ergo transit ad heredes eius. Breuiter respondeo q̃ heres ḥz alias actiones vna cũ ista z si dicis nunq; competit:nego quia constante matrimonio vir videtur habere actionem in factum:vt.l.q;.C. eodem. Nam ipsa z actio rerum amotarum non differunt vt no.glo.in simili.§.ad.l.aquil.l.quemadmodum.§.magistratus.z.l.de pecoribus.C.ad.l.aqui. ¶Procedo vlterius, nam dicitur hic iuregentium

2 ꝛc.ſ videtur q̃ actio sit de iuregentium contra.l.ij. §.deinde.§.de ori.iur.Propter hanc.l.vltramon.dicũt q̃ est verum q̃ actio est de iuregentium:sed ista

✠Andr. Poma. Ob res amotas. de intellectu huius text. vide Barto.in.l.ita stipulatus, magna.in.j. col.circa medium. de ver.obli.

b ✠Andre. Poma. ¶Dicit glo.in.l.si mora.in.ij.colum.ff.solu.matri.

✠Andreas Poma.

est materia.l.ex hoc iure.de iust.z iu. ¶Prout vis. Vide Felin.in.c. dicunt etiam ipsi vt Jac. de aret. q̃ si c ij.in.xv.colum.versi. fuisset illo tempore quo actio nõ fuit ij.declaratur. de rescript. accepisset multam pecuniam mutuo. ter.respõdet q̃ nõ erat actio: sed manu ſregia fiebat.vt.l.ij. in princi.§.de origi. iur. vt fit venetijs z apud tartaros.sed iurisc̃onsulti z imperatores introduxerunt, postea actiones subtiliter intuentes.z.h.d.l.fi.C.de prescr. long.tempo.ad istam.l.respondeo q̃ ✠Andreas Poma. actiones sunt de iure ciuili: z iurisconsultus arguit.sic.quod de iuregẽ.quo d ¶Arg.ad q. Sz ista subtilitas non erat actio fiebat exactio. mu.tomagis hodie cum fit actio.vide glo. que incipit:quia iure ꝛc.sed quare dicit iuregẽ.i.naturali.cum sint species oppositi et separate vt.l.j.in fin.§.de iusti.et iure.gloss.respondet z vide.in gl.ibi:sed certe ꝛc.habes simile gl.in l.stichum.§.naturalis. j.de sol. z ter. in.l.cum amplius.circa fin. de regul. iu.vult ergo gl. q̃ ex obligatiõe naturali sola nõ oriat actio. ¶Cõtrariuz videtur tenere gl. q̃ ex naturali obligatiõe oriatur actio in.l.fideiussor.§. fideiussor.j.de fideiuss. sed illa glo.nõ dicit verũ z intellige eam prout glo. loquitur in.l.naturalis.j.de act. z ob. vel aliter potest responderi ad cõtrarium.ſ.de iuregen.potest condici ad dita tamen actione de iure ciuili. Ultimo dic q̃ iusgẽ. vocatur ius ciuile. vel expõe vt dixi sup ter.i. iure a quo sumpsit originem ius ciuile.non curo.expone prout vis.[c] ¶Istam.l.induco in ar.ad.q.[d] z consueui formare

istis vt. l. omnes populi de iust. z iur. ergo ꝑm Hic. de nea. hic. z dicit q̃ illud ꝓbuz ꝑm formam iuris vel ꝑm ius cõmune et statuta ꝑa

due intelligi debent secũdum ius commune paduanum: et ita dicit de facto fuisse inductum per §.primo.prealleg.

¶Ar.ad.q.vide que not.Barto.in.l.ij.§.si publico. j.de adulte.in versicul.tertio quero.de quo late per Rapha.et Jmol.in l.gallus.§.si eius.j.de liberis z posthumis.bene facit.l.q.§.j.C.quemadmod.testa. ape.ibi secundum.l.morescz locorum ꝛc.z vide Bal. in.l.eos.C.de appel.Joan.andre.de arbit.in.c.statutum.bene facit quod not.dixit.Jmol.in.c.dilecti.de offic.ord.Adde quod Bald.de pace constan.in versicu.secundum leges z cõsuetudines dixit no. argu. q̃ si causa est commissa secundum leges z consuetudines terrarum terminanda q̃ potius ḍz terminari ꝑm bonas consuetudines q̃s ꝑm leges. et talis seruat bontatem arbitrij non meruz ius commune: de eo qui mit.in pos. causa rei ser.c. cũ venisset. et vide Cyn.C.de testa.milita.l.capta: quas. z dixit Bald.

in.l.j.C.de ser.et aqua.quod libellus potest fundari super consuetudine.z Inno.in.c.dilecti.de offic.delega.et tex.in.l.fina.C.de iudi.z ad hoc vide Bald. in.l.obseruare.§.proficisci.in.xxxiij.q.de offi.procō. et in.l.sed si quis.§.quesitum.si quis cauti.z in.l.j.C. de confess.

in.l.de quib⁹.§.de legi.ago z peto in libello † eū cōdēnari;ꝑ formā iuris et statutorū.an iste libell⁹ ꝓcedat.et dicūt quidā q̄ nō q; proponit actionē de iure cōi z cōditionē de iure statutorum cōtra.l.q; in herede.§.elige re.§.de tribu. ¶Sed cōtrariū dico q̄ verba debēt interpretari ꝑm ꝓferentē in iudicio.vt.l.si qs intētione. §.de iudi.z mō q̄si dico ꝑm ius z formā statutorū.i. ꝑm statuta a iure approbata.ꝑm hāc.l.ꝑm quā glo.exponit.i.de iure cunq approbato ꝛc.Et p hoc videt casus in iure canonico extra de eo q̄ mit. in pos.causa rei ser.c. cū venissent vel interpretabit.i. cōdēnetur ꝑm ius.z ꝓcedatur ꝑm formaz statutoruz. vel intelligitur.i. ꝑm iura non reprobata per statuta ꝑm quod actori vtilius visum fuerit.

4 nota. Roma. in rubr.de arbi.in.xv. quest. Adde quod no. Bald. in.l. generaliter. in ij.colum. ō epis.z cler. et Inno.in c.certificari.de sepul. z dicit bal. q; iz quis faciat mētionem de consue.z super ea fundet se. tamen potest etiam sup ea deducere ius commune scōz eum in. l.p scri.in.x.colum.C.si cōtra ius alle ga.Imo.in d.c.certificari. z adō Bald.in.l. edita.C.de edendo.in xvij.colū. vbi alleg. Bart. hic z dicit q; p cedit libellus dicendo peto p nuntiari secundum leges z consuetudines et ad Bar. hic adde Bald.in.l.vnū.si cer.pet.z Bal.in.l.ij.in.iij.co.C.de nup.vbi dixit q; si peto quē puniri ꝑm cōsuetudines et statuta.si nō cōstat de cōsuetudine punitur extra ordinē.adde puncta verbis apostille Bal.cōsi.cclxvj.in pe.col.j.volu.z ad Bart.hic vide.d. Maria.in c.ū.de li.ob.ar.xiij.q.ij.circa fi.

Rerū. Ista actio est in personā. h. d. ¶Quērit vtrū ista cōdēnatio infamet. glo.dicit q; nō:vt.j.de actio.z oblig.l.cessat.qđ intellige de iure.sed de facto infamat vt.l.honoru.z.l.licet et.l.si parens.j.de obsequijs.

Rerū amotarum. Legitur duobus modis z ꝑm primā lect. h.d. Actio ciuilis ꝓposita ab vno nō differt ꝓpter accusationē criminalē ꝓpositā ab alio.h.d. ¶Op.C.de adult.l.adulterij. gl.dat duplicē sol.vnā q; ibi criminalis z ciuilis.ꝓponebātur inter eosdē hic inter diuersos.z ista est vera in se. Vel aliter z ista est scōa lec. Accusans criminaliter nō pōt recōuenire ciuiliter vt in cōtrario:sed vnus z idē pōt agere ciuiliter z criminaliter vt hic.z ratio solutionis pōt esse ista:qñ accusat vir z agit mulier ciuiliter:ista sunt preiudicialia.q; si mulier cōuincit perdit dotē:vt.l.cōsensu.C.de repu. Ideo vna impedit aliā:sed actio rerū amotarū et accusatio adulterij nō sunt preiudiciales. ¶Sed oppo.de.l.interdū.j.de publ.iu. Dy. respondet z bene qñ ciuilis z criminalis oriuntur ex eodē facto:nō pñt simul ꝓponi:q; sunt inuicē preiudiciales:secus si ex diuersis vt dixi in.l.ij.j.vi bo.ra. et solitus sum dicere in.l.j.C.qñ ciui.act.cri.preiudi. ¶Sed cōtra illud est.C.de ordi.iudi.l.fi. q; nō pñt cō.urrere ciuiles z criminales: nō ob.hoc q; sunt ꝑiudiciales:sed q; vna est maior altera:vt.l.ꝓmouē§.de iudi.z.l.fin.z ibi tenet glo.de ordi.iudi. sed ista ratio hz locū siue ab vno siue a diuersis ambe ꝓponantur:z vide absurditatē q̄ sequerēt nā si posset fieri q; actor ciuilē z criminalē simul intentaret:sed reus non posset opponere:z sic liceret actori qđ nō liceret reo contra.l.non debet actori.j.de reg.iu.tene ergo primam sol.z primam lec.

Ivror. Pro re viri subtracta cōpetit actio furti extraneo cuj⁹ interest:iz nō viro.h.d. ¶Op.C. de fur.l.fi.sol.qñq; mulier surripit rē viri q̄ est apud virū:z tūc hz locum actio rerū amotarū soluto matrimonio: q; totū istū titulū eo cōstante actio in factū.vt.l.ij.C.eod. ¶Qñq; surripit rē viri que est apud extraneū. z loquitur iste ter. qñq; surripit rē extranei q̄ est apud virū z tūc hz locum.l.fi.in fi.C.de fur.z.l.ij.concubina.in fi.§.eo.

Rerum amotarum. Inspicitur q̄tū res valuit tēpore amotionis z postea q̄tū plurimū fuerit.h.d. ¶No. casum in quo fit furtū z efficit res furtiua:nō tñ cōpetit actio furti:qđ ꝑsequitur glo.in.l.sequitur.§.si rem.j.de vsucapio.z ibi plene dixi:et per Dy.C.de ser.fugi.l.j.z Dy.summaui istum titu.in.l. sed z si diuortij.§.eo. per distinctionē quam posui Dy.C.eo.l.fina.

Cum soluto. Per matrimoniū reintegratum solui tur hoc iudiciuz.h.d. Sed intellige: vt.l.reintegrato.§.eo.

¶De liberis agnoscendis vel alendis parentibus vel patronis vel libertis. Rubrica.

¶Dictum est.§.qđ soluto matrimonio! q̄q; oritur contentio super repetitione dotis:z de hoc dixi.in titu.§.sol.mat.z quemad.dos petatur. q̄q; oritur cōtentio super impensis in rebus dotalib⁹ factis.ideo posuit tit.de impēsis.q̄q; oritur cōtentio ꝓpter res amotas.ideo posuit tit.rerū amo.q̄q; oritur cōtentio de liberis.z hoc duobus modis:vel q; maritus non vult agnoscere illos in suos filios:ideo ponitur hic rubr.de liberis agnoscendis.Et istā partē prosequitur iuris cōsultus vsq; ad.l. fi qs a liberis. q̄q; oritur ꝓtentio de alendis liberis:ideo annectit in rubrica vel alendis:z istā partē prosequitur a principio.l.si qs a liberis.vsq; ad.§.solēt.Et q; incepit tractare de alimētis z cōtingit interdum q; parētes petant alimēta a filijs.ideo subnectitur in rubrica parentibus.de quibus etiā dixit.a prin.l.si quis a liberis. vsq; ad.§.solent permixtim.Item q; contingit interdum vt patroni petāt alimēta a libertis siue seruis vel ecōuerso.ideo annectitur in rubrica vel patronis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vel libertis: de quo dicitur in.d.§.solent vsq; ad fin. a postea fiomat quasdam questiões ad materiã vsq; ad fi. totius titu.

Senatus. Diuisionem titu li habuistis in ru bri. Prima pars q̃ tractat de lib. agno. diuiditur: quia primo iurisc̃ consultus ponit in summa que fuit mens senatusc̃ consulti circa hoc vsq; ibi permittit igitur. Ibi ponit que fuit mens senatusconsulti inquantuz spectat ad mulierẽ cũ quibusdã declarationibus vsq; ibi mariti. Ibi tertia in qua ponitur mens senatusconsulti in ꝙtum ad maritũ spectat vsq; ibi: sed si marit⁹. Ibi quarta in qua tractat permixtim de marito et vxore contẽnentibus senatusconsultũ vel obedientib⁹ vsq; 2 ad.l. siue cõtra.§. q; plautianũ. Ibi quinta: in qua circa dicta formant aliquas q̃nes vsq; ad.l. si quis a liberis. ¶ Venio ad primã partem. et ista est clara inter. ¶ Opp. ad princ. q; de partu falso suppositio nõ tractatur hic. Sol. licet non ponatur hic: ponebatur b tñ in verbis senatusc̃ consulti. vel aliter: lz nõ tractetur principaliter tñ tractatur per cõsequentiã: cũ dantur remedia ne partus possit supponi. ¶ Quero qua lege teneatur qui partum falso supponit. dic plene vt l.j. C. de fal. et ibi plene per glo.

1 ☞ Denuntiare q; possit procurator et an requirat speciale mandatum. et q̃ sufficiat generale. c

2 Procurator constitutus ad denuntiandum a quo debeat constitui: scilicet an a filia tãtum an a patre: an ab vtroq;. d

3 Citatio facta ad domum quando valeat. 3

4 Nuntius quomodo referat quando citatio est facta ad domum.

5 Citatio debet fieri ad domum habitationis vt valeat non ad apothecam.

6 Citatio ad hospitium in quo quis hospitatur quando fieri possit.

7 Ille dicitur manere in ciuitate qui in ea habet familiam licet ipse sit absens.

8 Differentia inter ciuitatem villam et municipium.

9 Qualiter mulier denuntiat viro se prægnantem.

Quis non tenetur instruere aduersarium suum.

* **Permittit.** a ¶ Op. j. que sentẽ. sine appe. a
re. l. j. §. item cũ ex edicto. Sol. 1
vt ibi. ¶ No. hic † q denuntiatio põt fieri per procuratorẽ. Sed hic queritur an requiratur speciale mãdatũ. Et glo. dicit q; sic. que incipit speciale vt dicũt ꝛc. Et sic no. quod vt procurator possit denuntiare requiritur speciale mandatũ: simulem glo. habes in. l. de pupillo. §. qui procur. j. de ope. no. nun. glo. quedã in hac. e. l. videtur dicere cõtrarium. j. prox. §. super verbo nomine. in versi. mariti. ꝛ allegat. l. actione. §. renuntiare. ſ. pro so. Possumus dicere quod hec gl. loquitur in denuntiatione facta ex parte mulieris: alia in denuntiatione facta ex parte viri. ꝛ licet glos. possent sustineri tñ credo q̃ procurator habens ge b nerale mandatũ possit denũtiare vt. l. act. §. renũ. ſ. pro so. ꝛ. l. j. in fi. cũ. l. seq. de ope. no. num facit. l. si qs. c §. j. de vsuris. predicta intelligo quãdo denuntiatio fit circa id quod spectat ad administrationem bono d rũ non enim est de casibus in quibus requiritur spe

~ Andre. Poma. ¶ Permittitur. Vide qd p istum tex. dicat Bar. consi. xcviij.

* Pro concordia. Aduerte quod his que dicit Bart. in hoc §. permittitur. ſ. quod citatio facta ad domũ in qua habitat cum familia dicitur iuri cano. contradicere alleg. per. d. Alexã. in. l omnis qui dem. ff. de fun. instru. vbi Bart. voluit q̃ debet citari ad apothecam. tu dic quod meretur argui de contrarietate. nã in hoc §. permittit nõ negant quinq; ꝛc. ad apothecam vbi labozat fiat: imo etiã si bene cõsiderek. idẽ dicit dum pcludit q̃ vz si fiat in loco i quo stãt persone q̃ verisimiliter notificẽt citato: g̃ etiaz vbi laborat ꝛ sic nõ cõtradicit imo eõcordat: intelligẽ tñ semp facta diligẽti perquisitione persone: et non reperto pſonaliter ſm doctrinã bar. in. l. iiij. §. prætor. ait. ff. de damno infe. Rota decisione. lj. cum simi.

~ Andreas Pomate.

4 ¶ Puto q̃ filia sola. ꝛ vide quod not. in. c. fi. de iudi. libro. vj.

~ Andre. Poma. ¶ Secõdo no. Alex. cõsi. ix. §. prætor. ait. de dam. infec.

¶ Per hoc dicunt. ꝛ vide plene in prealleg. §. ſten. per modernioꝛes. And. barb.

Prima Bartoli super Infortiato

ad domum. predicta examino multū
late in dicta.l.iij.§.pretor. de dam.in
a fect.[a] ¶Tertio †ex versicu.domū. no
5 ta q denuntiatio seu citatio debet fie
ri ad domū habitationis non ad apo
thecam vel stationē: licet in contrariū
faciat.l.itē apud labeonē.§.conuitiū.
infra de iniur. ¶Sed quero quid si
habeat plures domos in quibus ha-
biter. Respon. de hoc est glo. extra de
electio. c. causaz. in cle. dixi in dicto. §.
6 pretor. ¶Quero †nūquid sufficiat ci-
tari ad hospitium in quo hospitatur.
Tex. hic videtur dicere q sic. si in qui 1
tate maneat. hoc intelligo de hospitio 2
in quo habitat non de eo in quo pau-
per hospitatur. illud enim nō est ha 3
bitare. vt.l.j.§.hospes. ff. de his q de- 4
te. vel effu. et hoc innuit hic tex. dū di-
cit in ciuitate maneat: h est i ciuitate
7 habitationē habeat. ¶Et ex hoc no.
Andreas pomate. v
†glosf. que est hic qō in ciuitate dici- 1
tur manere licet ibi non sit presens: si
tamē ibi retinet familiam suam: vt di
xit hic glossa super verbo manere: fa-
cit de vsu et habita. lege. ij. et. iij. et in-
fra de lega. tertio. l. quesituz. §. j. quod
allegabam in questi. de facto factum
fuit hic statutum quod oīes habitā
tes de ciuitate: a die dicti statuti con-
fecti habeantur pro ciuibus: cōtingit
quod illa die quidam erat extra terri-
torium ciuitatis: tamen domum et fa
miliam suam retinebat in ciuitate cer
te illa die habitare videbatur vt ex p̄ b
8 dictis patz. ¶Quero †quam differē-
tiā facit hic iuriscōsult⁹ inter ciuitatē 2
habitatam villam z municipium. Rñ
deo: in ciuitate cōmuniter non habe-
tur domus nisi causa habitandi ideo
in ciuitate hospitium simpliciter pro
domo accipitur. In villa vero z munici
pio habentur domus quādoq causa
habitationis: quandoq causa fru-
ctuum querendorum: et ideo expres-
sit quod debet intelligi de domo in
qua larem matrimonio collocauit. i.
in qua familiariter habitauit: dicam
tm. l. j. §. siue autem. j. de operis noui
nuntiatio. et Joan. andre. ponit in no
uella. in. c. si ciuitas. de senten. ex com.
libro. vj. ¶Venio ad ver. denuntia-
9 re. ex quo no. † formam denuntiatio-
nis quam mulier debet facere: quia 3
solum debet notificare se pregnantē.
nec debet vlterius instigare virum vt
mittat custodes: ex quo dicit Jacob.
de aretio. quod non tenetur quis in-
struere aduersariū suum. simile. j. de
publi. l. fina. §. diui. Sed quero an in
denuntiatione debeat dicere se pre-
gnātē ex eo. text. hic dicit primo q sic.
Andreas pomate. a ¶Dā. ife. vide Jaſ. i. l. pleriſq; in. j. col. ff. de in ius vocan. b ¶Examinabo. vīgin. roſſi. ſing. dcclxiij. in ver. vlt. vide de Angel. are. in. §. p allnuioue. in. ij. col. inſti. de rerū diui.

Scdo innuit qō sufficit quod simpliciter dicat se pre
gnantem. et sic non facit differentiam: dicunt quidā
vt dicit gl. quod denuntiatio est q sit pregnans: sub-
intelligitur ex eo. istud non est verum quia denuntia
tio esset incerta. vt. l. denuntiasse. j. de adulte. z vide
gloss. que incipit denuntiare. Preterea persona ex-
trinsecus nō intelligitur. vt. l. si ita stipulatus. §. chy-
rographus. j. de verbo. obligatio. Ideo puto quod
talis nuntiatio non valeat per hunc textum. et quia
nūtiatio debet esse certa. vt dixi in. l. denūtiasse. j. de
adul. z ideo puto primam opinio. esse veram. f. q de
beat dicere se esse ex eo pregnantem.

¶Qui non improbat: probat: z quādo. remissiue.
An quelibet protestatio tollat primam.
Denuntiatio facta procuratori quando cōstituat do
minum in mora. remissiue.
Juramentum quod defertur ei qui melius scit ve-
ritatem.

Mariti. Oppo. C. de nup. l. patrem. Solu. vt
in glo in. §. pena autem. tbi: qō mari
tus dz denuntiare ꝛc. z sic collige no. Rm gl. † qō qui
non improbat: probat z vide glo. que incipit qui nō
improbat ꝛc. Sed contra illud oppo. de. l. quo esti.
§. ij. j. rem ra. ha. So. istud est in odium eius qui cō
tempsit senatusconsul. quando autem quis dicatur
approbare si non improbat: dixi in. l. si absentis. §.
fi. C. si certum pet. z tbi tangit Ly. not. q denuntia
tio posset fieri per procuratorem. ¶Quero an requi
ratur speciale mandatum et dic vt in gl. ¶Quero
de qua pena hic loquatur. sunt opi. in glos. Sed pu
to verum qō arbitrio iudicis: vt. l. j. §. expilatores j.
de effra. et. l. sancto. j. de pe. ¶Quero an habeat
necesse se probare filium plene vel summarie. Et gl.
est hic contraria. j. ea l. §. ex his. z tbi examinabo. b
¶Extra glo. quero an hoc sit verum indistincte q
†quelibet protestatio tollat protestationem pri-
mam: et hic videt qō sic. et. j. qō vt aut clam. l. aut cui
ter. §. si quis cum denuntiasset. ¶In cōtrarium vi
detur qō non tollat sed cōfirmat: vt in citato. qui re
sponder se nolle venire: et tunc est contumax: vt ver
l. fulcinius. §. fi. j. ex qui. cau. in pos. ea. z no. in. l. fi. §.
de in integ. resti. Breuiter distingue. Quādoq de
nuntiatio fit ad inducendum consensum tuum tacī
tum vel fictum: et tunc contraria protestatio tollit
primam: et est casus hic. z in. l. aut qui aliter. §. si qs
cum denuntiasset. j. qō vt aut clam. Quandoq de
nuntiatio fit ad aliud finem vt puta ad declarandū
voluntatem meam vel ad constituendum quem in
mora. et tunc prima per cōtrariam protestationem
non tollitur. imo esset magis contumax: vt no. supra
de in integrum restitutio. lege fina. z de hoc per Ly
num in. l. prima. in quinta questio. C. de lite contest.
¶Quero an † denuntiatio procuratori facta con
stituat dominum in mora. Pet. tangit hic cuius di
cta refert Lyn. C. in quibus causis in integrum re
stitutio non est necess. l. in minorum. in secunda quē
stio. Dyn. formal illam questio. in lege de pupillo.
§. nuntiationem. infra de operis noui nuntiatio. et
ibi distinguit prout dicat gloss. in lege procu. in prin
cip. supra de tributoria. Domi. anto. de p. sis. posuit
istam questionem in repetitio. quam fecit. de lege si

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quis.in prin.ff.de leg.iij.ꝛ do.Jo.and.posuit in mercu.in.c.in gñali.extra de reg.iu.li.vj.dixi in.d.§.nũtiationem.ꝛ plene in.l.nõ solum.§.fi.de ope.no. nũ. in materia protestationũ. ¶Ultimo glos.tua q̃ est hic dicit no.inver.illud qõ nuntiatio incipit a mulie re:quia melius scit factũ:ꝛ tene menti. Et dicat Dy. a
4 qõ †valet q̃n defertur iuramentũ quia dz deferri et q melius scit veritatẽ.ꝛ dicyt in.l.in bonefidei.C.de iureiu.ꝛ eo.ti.l.gñaliter.ꝛ.§.ti.ff.l. marcellus.§.ff.declaraui plene in.l.admonendi.§.de iuretur.

1 ☞Que sit iusta causa excusandi mulierem si non denuntiauit.

2 Dies diuortij q computetur in ista delatione: quia intelligitur de momento ad momentum.

3 Dies date dilationis an cõputetur in dilatione.

Sed si maritus. Si mulier contemnit 1 senatusconsultum plautianum p̃tiudicat filio nisi vere ꝓbet se filium. Fallit si erraret vel ex necessitate mulier denũtiationez omisisset.h.d.vsq; ad.§.quẽadmodum. Et diuidit vsq; ad.l.si quis a liberis. Primo loquit q̃n mulier cõtemnit senatusconsultum vsq; ibi. quẽadmoduz. ibi q̃n non cõtempsit mulier nec vir vsq; ad.l.qõ senatusconsul.als est.§.ibi loquitur q̃n maritus contẽpsit ꝛ nõ mulier vsq; ad.§.plane.ibi redit ad casum quãdo nec vir nec mulier cõtempsit senatusconsultũ. vsq; ad l.siue.§.quia plautianum.ibi formal aliqua dubia circa materia vsq; ad finẽ huius partis. ¶Quero primo quot ꝛ qui sunt hi custodes gl. ponit ꝛ incipit forte liberos ꝛc.dic vt in gloss. ¶Quero quid si 1
maritus nõ est cõtentus ista pena sed vult omnino
1 mittere custodes dicyt in gl. ¶Quero †que potest esse iusta causa ꝓpter quaz mulier excusatur si non denũtiauit.rñdet gl.q̃ ignorabat se pregnantem:ꝛ hoc cõtingit.vt dicunt physici.ꝛ Rofre.refert super hoc titulo ex multis signis que debẽt esse in mulieribus pregnãtibus que q̃nq; nõ sunt. Itẽ addit gl. qõ excusatur ratione minoris etatis.qõ no. facit.C. si aduer.delic.l.fi. ¶Quero q̃s debeat alere ꝓlũ filium interim:certe mater.vt dicit glo. que incipit si probauit ꝛc. ¶Quero dicitur hic dies triginta cõ-
2 putantur a die diuortij in.§.permittitur dicit †q triginta dies cõputantur post diuortium.vtrum ergo dies diuortij cõnumeretur.dicit Jaco.de are.q̃ sic et intelligetur de momẽto ad momentum: vt.l.j.§.
3 biduum.ꝛ §.dies.ꝛ qõ ibi no.j. q̃n ap.sit.† In aliis autem dilationibus nunquid dies date dilationis computẽtur in dilatione:solet dici in.l.j. si quis cau. ꝛc.extra de dila.c.super eo.tangitur per Jo.an.in.c. frequens.extra de resti.spo.li.vj.ꝛ in.c.pia. extra de 1
excep.libro.vj.

1 ☞Mulier si non petit curatorem ventri qõ excu- 2
satur si peperit intra triginta dies.

2 Villa que nõ denuntiauit maleficium intra tempus 3
statuti quod excusatur si interim alius accusauit vel iudex inquisiuit.

Eleganter. No.istũ tex.qõ ex eo qõ trigin- 4
ta dies statuuntur non hz locũ senatusconsultum in ea que parit intra.xxx.dies. fa-
1 cit †qõ si mulier non petijt curatorem ventri nõ imputetur sibi si intra.xxx.dies peperit. ꝛ sic dz determinari.j.ad tertul.l.ij.§.si mater.versi.qõ si cũ pre- 1
guans.Itez Jac.de are. inducit hũc
2 tex.†ad quẽstionẽ qõ si statutũ est in ciuitate qõ villa debeat denuntiare maleficiuz intra certos dies quod si alius interim accusauerit vel iudex inquisiuerit villa excusetur[a].pro hoc est.l.edicto.§.ij.j.de iu.fis.ꝛ.j. ad tertu.l.ij.§.si mater.ver. sed si forte absens. ¶Ultimo dz hic qõ si mater cõ temnit senatusconsultum nõ ꝓiudi- a
cat partui si ꝓbat se filiũ ꝛc. ¶Quero an hoc debeat ꝓbari verũ: breuiter gl.super.§.ꝓ.quẽ recitare omisi tenet qõ dz vere ꝓbari. Contrarium no.j.l.proxi.§.ex his.ꝛ ibi dicam.

☞Conducens roncinũ ad vecturam. Jn teneat de custodia si locãs misit famulum.

Quemadmodum. Uxor ꝛ marit⁹ obseruant senatusconsultum licet maritus partũ nõ agnosceret.h.d. ¶Quero quid si marit⁹ mittit custodire simpliciter.gloss.hic nõ bene declarat et vide eã q̃ incipit repete neget ꝛc.ibi ꝛ custodes misit: rñdeo sufficit ꝓ tex.q̃ hic dixit maxime.et.§.ea.l.§.permittit.ꝛ innuit.§. e ver.pena aũt.Jnduco ad qõnem. †Conduxisti roncinũ ad vecturã. et ille q̃ locat roncinũ tibi mittit famulum an excuseris a custodia.glo.format istã quẽstionã.§.vsufru. quẽad. ca.l.penul.Ego suz solitus dicere qõ si do tibi famulũ vt roncinũ reducat qõ tunc negligentia famuli nõ excuset te:sz dol⁹ sup̃te excusaret.vt.l.sij.vt certo.§.si me rogaueris.§.cõmo.sed si do famulum vt eum custodiat: tũc distingue:vt.l.sivt certo.§.si a me petisses.§.commo.

Quod senatusconsultum. Si maritus contẽnit senatusconsultũ plautianũ cogitur partum agnoscere nisi vere ꝓbet non filium. Sed si mulier cõtemnit maritus nõ cogitur nisi ille ꝓbetur filius.h.d. ☞Cõfiteri videt q̃ nõ facit ꝓtestationẽ vel denũtiationẽ cõtrariam.

Confessio patris facit aliqualem ꝓbationem pro filiatione.

Confessio filiationis facta extra iudicium quam probationem faciat.

4 Practica capitulandi filiationem.

Item per contrariũ. Si maritus contẽnit senatusconsultum plautianũ cogit partũ agnoscere nisi probet illum nõ filium.h.d. ¶†No. ex prin.huius.§. qõ nõ facere protes-

¶.§. Eleganter.villa excuset.dicit idẽ bar to.i.l.sororẽ.C.ꝰ his q̃. vt indi. et Bar.i.l. diu⁹.la.ff. de custo. reo.in vlti. col.ꝛ Alb. de ro.in.ij. parte statutorũ.qõ. lxiij.incip. Itẽ quero statuto cauet q̃ ꝓsules villaꝝ. vide bal. in.l.si quis heres. de inoffi.test. Bal.in.d. l.sororẽ. limitat opi. bar. vt ibi p eũ vide etiã Bar. in.l.peñ.j. ad silleia.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

Andreas Pomate.

a Examinemus. vide plene Felin. in c. per tuas. in iij. col. et in. iij. seq. de proba. Barba. consil. xxvij. in iij. colum. et seq.

b Quod senatusconsul. §. idem per cõtrarium pro veritate. 2 istã doctrinaz sequit̃ de ancha. in c. si pro. de sen. excõ. et de materia habet p doc. in c. transmissa. qui fi. sint legi. 2 in c. per tuas. de proba. et vide per mod. in l. neqz. C. de testa. 2 Bar. in l. filium. de his qui sunt sui. 2 no. in c. machael. de fi. presby. per Bal. in l. neqz natales. et in l. non nudis. de proba. 2 omnino vide Ly. in d. l. nõ nudis. Ang. in l. vrorem. de ma. te. Inn. in c. transmisse. qui filij sint le. Adde melius p Bal. cõsi. lix. lib. iij. vbi dicit q sicut in l. filiũ diffinim9 2c. eo mõ si pater noiat filium dz intelligi de legitimo 2 naturali 2 idẽ in teste qui deponit filiũ esse 2 nihil pl9 dicit quia intelligit de legitimo 2 naturali: 2 si testis dicat scio pro certo qõ est filius talis ppter hoc nõ dr filius qz dz intelligi fm humanã naturã. i. psump. vt lex psumit vt. j. de edil. edic. l. si vẽditor. refert etiã Bal. in. d. consi. qõ cum quidã sapiens bononiẽsis iuisset romam et summus pontifex illi dixisset q erat suus filius: quia eum cõceperat dum erat in studio bononie 2 qõ volebat eum promouere ad maximos honores q̃ ille rñdit nõ placet deo mater mea fuit vror 2 bona domina: papa rñdit recede cũ dño iste creditur legi. 2 de pba. filiationis vide eundẽ Bal. cõsil. xv. in. iij. col. ij. vo. 2 de cõfessione patris facta apud acta sup filiatione vide eo. vol. Bal. consi. cxxxij.

c Unũ ego. Et bene facit p. q. in qua fuit interrogatus bono. quedã miserat quedã ad scholas faciebat indui optimis vestib9 2 vocabat ipsum filiũ an constituatur in quasi possessione filiationis et vide de ista filiatiõe Bal. in. l. filius. §. de his q̃ sunt sui. bar. Bal. Ly. in l. nõ nudis. C. de pba. l. nõ epistolis. eo. ti. Ang. 2 Lud. in l. neqz matris. C. de testa. Ang. in l. vrorem. ff. de manu. testa. Imo. in. c. trãsmisse. qui fi. sint legi. gl. 2 ibi Ang. 2 Jo. de imo. in l. vrorẽ. ff. de manu. test. Bar. in l. j. alias. ij. C. quoz bonorũ. 2 no. qõ ista opi. ij. Bar. multũ facit p opi. Boff. q̃ est valde no. vt no. i. c. afferte. de psum. nã in casu illi9. c. dicit ibi gl. q dz fili9 habere hereditatẽ illi9 in cui9 erat possessiõe filiationis ibi legit sed Bof. dicebat q si puer possidebat vtrãqz hereditatẽ hz exceptionem p̃ petẽtes ex quo est reus. optime facit qõ hic Bar. dicit q inquantũ ad vnum ex cõfessione cõstituitur filius in quasi possessione filiatiõis 2 sic quãtum ad aliũ vide ibi do. Jo. de imo. 2 tu vide Abb. in c. pro tua. de pba. vbi dicit contra Bar. 2 que cõfuluit hic ferrarie. And. barb.

d Notare. ad de Bar. in l. filium. de his q̃ sunt sui. et Bal. in l. neqz. C. de testa.

And. Poma. Notare. Vide Aler. ꝯ si. j. inci. viso 2 discusso in. j. vol. Barb. cõsi. xxvij. in. iij. col. 2 seq. tris hic in patris: tu dic qõ nec ibi facit plenam probationẽ sed qualemqualem sic vt hic. Opp. C. de cõfes. l. j. fol. ibi in ꝓfessione que fit in iudicio hic extra iudicium. 2 vide istã gl. que incipit magnã pbationem. Examinemus[a] † an confessio filiationis facta extra iudiciũ prei udicet. Breuiter tu habes tenere pro veritate[b] in cõfessione extra ius de filiatione quandoqz quis cõfitetur principaliter ppter se: et tũc restituit eũ in quasi possessione filiationis donec probetur cõtrarium vt hic et. l. fi. §. de pba. als est. l. pe. Uñqz extra iudicium asserit suũ filium incidenter propter aliud: 2 tũc indistincte dicũt docto. qõ nil preiudicat: vt. l. ex his. C. de testa. milita. probat. l. epistola. in prin. §. de pac. Doc. ponunt in. l. nõ nudis. C. de pba. in iudicio vero faceret fidem vt dicta. l. j. C. de confessis. Unũ ego[c] addo qõ si aliquis incidenter ppter aliud appellat aliquẽ filiũ: siquidem est talis actus qui non congruit nisi filio, vt ex heredatio vel emãcipatio vt. l. quidã cũ filiuz. ff. de verb. obl. tunc cõstituetur in quasi possessione filiationis: 2 vltra docto. fateor qõ ista nuda enuntiatio non preiudicat nisi illud quod vltra ponitur ppter quod nomino filium cõuenit magis filio quã extraneo. 2 tunc constituit eum in quasi possessione filiationis. vt si dico bene veniat filius meus quẽ volo vt res meas tractet: vt. l. quidam. in prin. §. de pbatio. dico aliud qõ quando quis tractat eum vt suum filium: etiam si nulla verba interuenerũt: ponit eum in quasi possessione filiationis nisi contrarium probetur: vt. l. j. §. primo. j. de questioni. et † istud feci tibi notare[d] ad hoc vt facias quando vis probare filium vt fiant duo articuli vnus qõ talis est vel fuit talis filius. secundus quod ille qui dicitur pater eũ habuit tenuit et tractauit eum vt filium. ex hoc em̃ presumeretur filius nisi probaretur contrarium vt dixi supra 2c.

Idem Iulianus. Opp. ad versi. si quis longo. §. de his q̃ sunt sui vel alie. iuris. l. filiuz. Solutio. Azo in summa de alendis libe. legit quod hic non sit. §. nec ver. et sic ad precedentia cõtinetur: et sic contrarium non obstat sed concordat. alij dicunt quod est. §. et ob. contrarium: sed responde vt in gloss. quia nascitur ei filius quo ad alimenta: 2 quo ad omnia donec probetur contrarium.

☞ Actio preiudicialis quando pater negat aliquem filium: ita reperitur sicut quando quis dicit se esse filium.

Filius quando debeat habere alimenta: qñ mulier contempsit senatusconsultum plautianum.

Ex his. Nota ibi ceterum recusare poterit filium: signa 2 nescio alibi ad qd̃ sit dicam. j. in l. sine. §. quia plautia. ex † quo habes qõ sicut reperitur actio preiudicialis in rem per quã pater dixit aliquem filiũ suũ 2 filius aliquẽ suũ patrẽ. vt insti. de act. §. preiudiciales. 2 de rei vendi. l. j. ita reperitur actio preiudicialis per quã pater negat filium suum esse: vt hic aperte dicit tex. Quero qñ † mulier cõtemnit plautianum: 2 filius petit alimenta an oporteat quod probet se verum filium Et glossa dicit hic quod sic: quam vide. que incipit si plene probet 2 cetera. Contraria glo. est in versicu. pena.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ſ.ea.l.et incipit ſummatim ꝛc. Tu dic quod mulier quandoq; contemnit plautianum: ꝛ tunc non debet filius habere alimenta niſi vere probet ſe filium vt hic.ꝛ.ſ.ea.l.§.ſed ſi maritus.ꝛ.§.idem per contrarium. Quandoq; maritus contemnit plautianum et mulier obſeruat: tunc filius debet habere alimenta vt in glo.contraria huic: niſi probet non eſſe filiũ. Quandoq; vterq; obſeruauit ꝛ tunc iſto caſu cauſa alimentorum debet ſummatim cognoſci: et hec eſt gl. quam ſignaui pro contraria ꝛ ter.in.§. quemadmodum ꝛc.ſ.ea.l. Quartus caſus eſt qñ vterq; contempſit plautianum et iſte caſus non eſt poſſibilis: quoniam nũtiatio debet incipere a muliere. vt.ſ.e.l.§.illud notandum.et ſi nuntiatio debet incipere a muliere: ꝛ ſi cõtempſit imputetur ſibi vt.ſ.e.§.idẽ per cõtrarium: quandoq; vterq; obſeruauit et tunc cauſa alimentorum debet ſummatim cognoſci vt.ſ.eo.l.ſi quis a liberis.§.ſi vel parens.

1 ☞ An ſententia lata in cauſa filiationis preiudicet alijs q̃ patri.

2 **Plane.** [a]Sententia lata in cauſa filiationis inter patrem ꝛ filium facit fidez quo ad

1 omnes.h.d. Opp.ꝛ videtur q; hec ſententia non preiudicet niſi inter patrẽ et filiũ vt in aut.qui.modo.ea.effi.ſun.§.filium.vide glo.que opp.ꝛ nõ ſol.ꝛ incipit ſic infra vnde ꝛc.ꝛ ibi in.§.filium.Sol.ibi loquitur de illo actu qui rem de nouo in eſſe cõſtituit. Cõſtat enim qđ ante non erat legitimus: ſed per illum actum efficiebatur legitimus. hic de actu q̃ in preteritum aliquid fuiſſe declarauit.vt.ſ.l.prima.§.fi.facit.ſ.de ſta.ho.l.ingenuum.in hoc quando ſententia facit ius dic plene per doc.C.quibus res iudi.nõ no.l.ſ.dixi in.l.l.de excep.rei iud.ꝛ per Ly.C. in qui. cau.in integ.reſti.non eſt neceſſa.l.ſ.

[3] Iue contra.

1 ☞ Quod remedium inducat ſenatuſconſul.plautianum et adrianum.

2 Actio deſcendens ex dictis ſenatuſconſulti dicitur preiudicialis id eſt fauorabilis.

3 In quo differat hec preiudicialis in rem a rei vendicatione.

4 Beneficium iſtorum ſenatuſconſultorũ quando locum habeat.

5 Preiudicialis actio quare dicatur preiudicialis.

6 Quis poteſt intentare duplicem actionem quãdo eſt probabiliter incertus.

7 Libellus in hac actione.
Libellus incertus hoc caſu qđ admittitur et qñ incertitudo cauſatur a facto patris. Et quando eſt incertitudo iuris.

8 De maleficio commiſſo in cõfinio duarum ciuitatũ: quis cognoſcit: remiſſiue.

9 An reperiatur actio preiudicialis per quã quis aliquam in ſuam vxorem vendicet vel econtra.

10 Si filius naſcitur ſoluto matrimonio morte qñ mater teneatur denuntiare.

11 Filius natus etiam cõſtante matrimonio qđ poſſit intentare actionem preiudicialem in rem.

12 In qualibet actione que datur pro iuribus incoporalibus poteſt quis intentare actionem preiudicialem in rem.

13 Caſus in quo inſtãtia cepta nõ trãſit ad heredes.

14 Si pẽdente inquiſitiõe ſuperueniat accuſator an ſileat inquiſitio. remiſſiue.

15 Cõtra accuſatũ de falſo iudex pcedere poteſt mortuo accuſatore.

16 Actio preiudicialis q; cõpetat etiam non cõtingentibus ſe per patriã poteſtatem. Et ſic fratri vel alteri coniuncto.

Quia plautianum.

Iſte.§.eſt ſolennis ꝛ ſubtilis ſingularis.h.d. Si partus naſcitur cõſtante matrimonio et eo ſoluto morte viri auo ſuperſtite vel ſi de hoc dubitetur an ſit vxor preiudicialis in rem redit et non habet locũ cum extraneus ſupereſt: ꝛ in petitione hereditatis incidẽter examinabitur de filiatione vel ad carboñ. deuenitur: ꝛ hec inſtantia incepta cum patre ad heredem non tranſit.h.d. Habet ſeptem reſponſa. et ideo ſummatio non eſt multũ congrua. ponam primo caſum in terminis: ꝛ poſtea reaſſumam declarãdo. In primo reſponſo iuriſcõſultus vnũ preſupponit.ſ.q; ſenatuſcõſultũ plautianum de quo dixi in principio tituli vſq; huc habet locuz in partu q̃ poſt diuortium naſcitur. deinde dicit qđ aliud ſenatuſconſultum eſt factũ temporibus adriani qđ pertineat ad partus qui naſcuntur cõſtante matrimonio. Oppo.ad primum.ſ.eo.l.ſ.§. elegãter. Sol.gl.qđ hoc eſt verum ſi naſcatur poſt diuortium.et poſt. xxx. dies.q.d. ſecus intra.xxx. dies vt in contrario. tu dic q; quantũ ad penaz inferendam mulieri contẽnenti plautianum: nõ habet locum in partu qui editur poſt.xxx. dies. vt in cõtrario: ſed quantũ ad agnitionem fiendam per patrem habet locũ vt patet in.d.§.eleganter. Ad ſcõm quod hic dicitur q; per aliud ſenatuſcon. agitur de partu agnoſcendo. querit qua actione. Glo. dicit q; actione in rem preiudiciali qua ſe vendicabat in filiuz vel nepotem vel ecõuerſo vt inſti.de act.§.preiudiciales. Iſtã lec. ponit Roſ. in titu.de actionibus preiudicialib⁹. quam poſuit in materia pretoriarũ. ꝛ titu.de ac.preiudi. in rem quã poſuit in materia ciuilium actionum. Contra hoc videtur qđ illa actio preiudicialis eſt pretoria: ſed hic dr qđ agitur ex ſenatuſcõſulto. ergo iſta actio eſt ciuilis. nec erat neceſſe q; ſ̃ hoc fieret nouum ſenatuſcõſultum: quod iuriſcõſultus hic videtur velle. ꝛ ideo

a C.§.Plane. Circa iſtũ. §. vide do.i.c. cauſam.el ij.q̃ fi. ſint leg. et not. per Imol.plene i.l.ſepe. de re iudi. q gl.ꝛ doc. in.c.vl. eo. titu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

reperio qđ Roſ. legit iſtum. §. aliter in duobus titulis quos ipſe ponit in tractatu ſenatuſconſultorum. poſſunt enim vnum titu. de ſenatuſcō. plau. alium de ſenatuſconſulto adriano. ideſt facto tempore adriani de quo loquitur hic. et magis placet. ¶ Unde p declaratiōe materie clarius qđ ponit Roſ. eſt aduertendum qđ ex ſenatuſconſulto plautiano proditum eſt remedium filio et etiam patri. ſi eiꝰ mulier obſeruauit plautianum et vir cōtempſit partus edit⁹ proponit actionem ideſt cōdictionem ex dicto ſenatuſconſulto. per quam petit patrem cogi vt eu⁹ agnoſcat in filium quo ad omnia: donec pater ordinarie agat et probet vere ipſum nō eſſe filium: vt. ſ. e. l. j. §. pena. et. l. ij. in prin. alias eſt. §. iulianus. ſub l. j. Si vero mulier cōtempſit plautianum et vir obſeruauit tunc oritur viro condictio ex illo ſenatuſcō ſulto per quam petit pronuntiari ipſum non eſſe cogendum ad cognoſcēdum in filium illum donec ordinarie agat et probet vere ſe filiuꝫ. vt. d. l. j. §. pena. et. l. ij. §. idem per contrarium. ſ. eod. alꝫ eſt ſub. l. j. poſtea quia illud ſenatuſcon. nō loquebatur niſi de partu qui naſcitur poſt diuortium: factum eſt ſenatuſconſultum adrianum: quo caueturvt filius natus conſtāte matrimonio: ex hoc ſolo qđ natus eſt conſtante matrimonio petit in filium ſe agnoſci: donec pater ordinarie agat vere et probet eum vere non eſſe filium: et omnes iſte actiones que deſcendūt ex dictis ſenatuſconſ. poſſunt vocari preiudiciales de partu agnoſcendo. vt hic dicitur in tex. non quod ſit illa de qua loquitur. §. preiudiciales. quia illa facit plenum preiudicium vt ſupra proxi. ¶ Et ſi tu dicis quare iſta actio vocatur preiudicialis cum preiudicium non faciat. Exponit Roff. preiudicialis ideſt fauorabilis: quia ex modica preſumptiōe inducitur preſumptio pro filio donec vere probetur cōtrariū: que expoſitio probatur. ſ. eo. l. ij. in prin. alꝫ eſt. §. iulianus. ſub. l. j. ibi magnum preiudiciuꝫ affert pro filio. hoc eſt magnum fauoꝛez ideo dicamus hic preiudicialis ideſt fauorabilis filio. Et circa iſta ſenatuſconſulta ſunt facte ſuppletiones iuriſcon. in omnibus reſponſis que ſequuntur. ¶ His viſis tenendo opi. glo. que intelligit quod agatur preiudiciali in rem de qua loquitur. §. preiudiciales. Quero in quo differt hec preiudicialis in rem a rei vēdicatione de qua loquitur. ſ. de rei vendi. l. j. §. per hāc. Reſpondeo quia rei vendicatio competit tantum aſcēdentibus qui vendicant alios in ſua poteſtate. Iſta preiudicialis competit aſcendentibus et deſcendentibus inuicem. Secundo illa rei vendicatio datur tertio poſſidente filium. Iſta preiudicialis etiā cōpetit ſi a nemine poſſidetur. Tertio quia illa rei vēdicatio eſt ciuilis. Iſta preiudicialis eſt pretoria vt d. §. preiudiciales. Quarto quia in illa rei vendicatione agitur principaliter de iure patrie poteſtatis in hac pretoria agitur principaliter de iure filiationis ita ſentit glo. in. d. §. preiudiciales. et omnes docto. antiqui et moderni. Et ex hoc patet quod hic. §. non loquitur de actiōe preiudiciali pretoria dē qua loquitur. §. preiudiciales. quia pretoꝛ dat actionem filijs qui nō ſunt in poteſtate ſicut eis qui ſunt in poteſtate et ſolam filiationē naturalem conſiderat ſed hic vt patet ex ſi. §. non datur eis qui non ſunt reciſuri in poteſtatem. de alia ergo preiudiciali loquit. ¶ Sed contra hoc oppo. quia ad hoc vt qs agnoſcatur vt filius quo ad alimenta et cetera onera donec vere probetur non filius competit officium iudicis. vt. l. ſi quis a liberis. in principio. et per totam. l. infra eodem. ergo non eſt neceſſaria prouiſio iſtoꝝ ſenatuſconſultoꝝ. Reſpondeo qđ quandoq; eſt contentio de filiatione et alimentis et tunc habent locum remedia ſenatuſconſul. quandoq; eſt contentio de alimentis tantum et non de filiatione et tunc habet locum officium iudicis et ita intelligitur. l. ſi quis a liberis. Sed ſi eſſet contentio de alimentis a filiatione et ceſſaret prouiſio ſenatuſcon. quia forte natus non reincidit in poteſtatem: tunc cognoſcere tur ſummatim in illo officio iudicis quo illa alimenta petuntur. vt dicta. l. ſi quis a liberis. §. idē reſcripſerunt. Idem ſi alimenta peterent a matre quam conſtat filios non habere in poteſtate. Item retenta opini. gloſ. quero quare illa actio in rem dicitur preiudicialis. Dicit gloſſa. quia alijs queſtionibus preiudicat. vt. l. ordinata. infra de liberali cauſa. qđ modicum eſt dicere. Dico ergo quod preiudicialis dicitur multis reſpectibus. quandoq; reſpectu contingentie quia vna cauſa ſic ſe habet ad aliā quod abſolutoria lata in vna parit exceptionem rei iudicate in alia: vt lege fundi. et lege fundum. infra de exceptio. et lege prima. C. qui accuſa. non poſſunt. quandoq; dicitur preiudicialis reſpectu autoritatis et preeminentie. licet ſe inuicem non contingant ratione pleni preiudicij. vt petitio hereditatis vt lege ſi quis libertatem. de petitio. hereditā. et lege finali. C. de petitio. heredi. quandoq; dicitur preiudicialis reſpectu maioritatis licet ſe inuicē nullo modo contingant: vt quando ciuilis et criminalis ex diuerſis factis vt not. in lege finali. C. de ordinarijs iudicibus. quod dixi vobis. ſupra titulo primo. lege rerum amotarum actio ob adulterij. ſecundum vnam lecturam et legē per munozem. ſupra de iudicijs. quandoq; dicitur preiudicialis: quia in ea vertitur res magni preiudicij. vt cauſa ſtatus. ita loquitur. §. preiudiciales. ſecundum Petrum quandoq; dicitur preiudicialis id eſt fauorabilis. et ita loquitur hic. ſecundum intellectum Roffre. quem ſupra poſui. Uenio ad ſecundum reſponſum quod gloſſ. intelligit quod actione preiudiciali agatur in rem: vt ſupra tu dic quod agitur actione preiudiciali ex ſenatuſconſul. extenſo per iuriſconſul. tum: per quam filius qui naſcitur mortuo patre viuo auo petit ſe agnoſci in filium quo ad omnia donec auus ordinarie agat et ipſum non eſſe filium oſtendat. et hoc quod dicitur in textu ſi ex filio natus probetur. intelligo quod probetur coipſo quod mulier ſtetit in matrimonium cum defuncto marito: et partus eſt natus intra tempus a quo poſſibile eſt filium ſuum naſci: vt lege filium de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. hoc autem non habet locum in nepote nato ex filia cum non reincidat in poteſtatem aui vt gloſſa dicit. ¶ Uenio ad tertium reſponſum. vbi dicitur quod ſi eſt dubium quo tempore eſt natus agitur ex ſenatuſconſulto. ¶ Quero ex quo ſenatuſconſulto agatur gloſſa finaliter concludit propter dubiū ex vtroq;. ¶ Nota ergo quod quā-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

do q̄s probabiliter est incertus pōt intentare duplicem actionem: vt.l.prima.§.quia autem.ff.quorū legato.sed certe ibi loquitur quando incertitudo causatur ex parte conuenti que ratio hic cessat: et sic videtur quod deberet cogi eligere ex quo senatusconsul.agat.vt.l.quod in heredem.§. eligere de tribu. ergo respōde vt statim dicam. ¶Quero ad quid agatur ex senatusconsul.et secundum glos.agitur actione preiudiciali in rem.vt in.§.iudiciales.Certe tunc male diceret tex.ex senatusc̄osul. imo ageretur tūc ex edicto pretoris.Item cum causa sit plene preiudicij deberet reddi certus in libello:vt.l.j.in princ. ff.de eden.dic ergo quod agitur ex senatusconsul. extenso per iurisconsultum ad hunc casum, dubitabi-
7 lem. ¶Petet ergo filius sic.dico me natum ex tali viro et ex tali domina.et dubitatur vtrum constāte matrimonio vel eo soluto.et in quocūq; tempore natus fuerim.deberem agnosci vt filius per senatusconsultum.ideo peto vt in filium me agnoscas quo ad omnia:vsq; quo ordinarie agas. et me non esse filium vere conuincas.erit ergo hic speciale fauore filij.et quia res est modici preiudicij. vt admittatur libell⁹ sic incertus:sed quādo incertitudo,causaretur ex facto cōuentitunc etiam libellus incertus admitteretur in re magni preiudicij:qui concluderet in diuersis actionibus.vt in dicta.l.prima.§. quia autez
13 quorum lega. Idem si incertitudo non esset in facto sed in iure propter opinionē doct,vel iurisconsulto. vt.l.gallus.§.si eius.infra de liber.et posthu.in fine.
a ¶Ultimo Dy. inducit illum ver.in argumentum
§ ad questionem de maleficio cōmisso in p̄finibus ita quod non constat in cuius territorio de qua dixi in l.iurisperitos.§.cum oriūdus.de excu.tu. Venio ad
14 quartū responsum.vbi hic q; si est contentio an vxor fuerit.agitur preiudiciali.hoc intelligit duob⁹ modis.primo vt sit quedā actio preiudicialis qua vxor vendicat aliquē in suū virū vel ecōuerso. quod glos. nostre nō placet.Spe.tz in ti qui filij sunt legi.et allegat hunc.§.scōm illā lect.qđ an sit verū in se statim dicā:illi ad p̄s nō placet:sed dico qđ hic loquitur de quadā actione preiudiciali ex senatusc̄osulto extēso per iurisconsultum ad istum casum: in quo filius di-
15 cit sic.dico quod ego sum natus ex tali viro z ex tali vxore constante matrimonio. vel eo soluto . et quod de hoc est questio an illa fuit vxor.quod mihi preiudicare non debet . quare peto vt me agnoscas in filium quo ad omnia donec causa matrimonij principaliter agatur z verū matrimoniū non esse doceak.
9 ¶Reuoco ergo in dubium[b] an reperiatur preiudi-
b cialis per quam quis vendicet aliquam in vxorē vel vxor vendicet aliquem in virum . ¶Videtur quod sic quia habemus interdictū de vxore exhibenda.vt C.de lib.exhi.l.iij.sed ibi loquitur qñ ab aliquo detinetur.sed si ipsa faceret controuersiam z diceret se non esse vxorem tunc non habemus expressum in iure nostro nisi per identitatem rationis:de iure vero canonico est expressum in titu. de conuer.coniu. per totum.z in Specu.de spon.§.sequitur. Quero quot sunt casus in quibus agatur preiudiciali. glos. hic enumerat aliquos.s. eos qui pertinent ad istum titulum secundum intellectum suum: licet aliter in-
10 tellexerim,vt dixi. ¶Quero qñ filius nascitur sol. mat.morte vtrū vxor teneatur denūtiari socero sicut qñ solutū ē diuortio. glos.hic in fine dicit quod nō.qđ not. Jac. de are.dicit qđ qñ nascitur post mortem patris viuo auo qđ est locus denuntiationi propter eandē rōnez. qđ dic vt dicam.ff.ti. proxi.l.j.§.,de inspiciendo. ¶Ex predictis ptz qđ si
11 filius nascitur cōstante matrimonio z sic est in possessiōc filiationis. tūc potest intentare actionē preiudicialē in rem tenēdo lec. glos.qđ puto verum.
12 Idē ut qualibet actione q̄ cōpetit p̄ uiribus incorporalibus et que cōpetit vt detur possessor vt.l.z si forte.§. sciendū.si ser ven.z.l.vti frui.§.fina.si vsufru.pe. ¶Venio ad quintū respō sum.s.ad ver.illud tenendū.quē intelligo in filio maiorez etiā in filio minori si nōvult vti beneficio carbo.alias
a ¶Ultimo Dy. Vide Bart. in.l. ij.C.vbi de crimi. agi opor.
posset impetrare carbon.z non agitur petitione hereditatis vt.ff.proxi. responso.an autem posset agere hoc casu actione preiudiciali in rem. dixi ff.pri.ver.venio ad p̄.adeo. ¶No.
13 casum specialem in quo instantia iudicij non transmittitur ad heredes. contra.l.si euz hoiem.ff. de fideiusso. ratio quia mortuo illo z eo defuncto
b exprirat actio que iam intētata erat. facit.l.j.C.si pen. app. mors interue. ¶Et hic Dy.inducit ad questionez
14 pone tqđ incepta inquisitione superuenit accusator an ſileat inq̄sitio. Et hic videtur arg.qđ sic.de hoc tangitur in.l.pe.ff.de suspe.tuto.z ad idem ipse in.l.si maritus.ff. de adulte. Dy. hoc ponit in.c.actum legitime.extra de reg. iur.li.vj.Ly. in.l. ea quidē.C. de accu.dixi plene in.l. si maritus. ff. de adul.in p̄in. ¶Itē inducit in ar-
15 gu.tad questionē. Accusauit aliqs testem de falso:accusator est mortu⁹: an iudex possit procedere sicut poterat ab initio? Certe sic. Et Dy.nō allegat.l.defuncto.scōm vnam lec. vbi est casus.ff.de pub.iud.z in.c.j.z.ij. extra de collu.dere. ¶Venio ad vltimum rūsum.z not.illud tqđ preiudi-
16 cialis in rem non habet locū nisi inter eos qui se inuicez contingunt per patriam potestatē:z est valde notabile tenendo lect.glos. scōm hoc ego nō possum petere me pronūtiari esse tuum fratrem vel tuū patruuz z similia.Innoc. vero extra de ordi.cog.c. cum dilectus.als.c.tuā.dicit qđ principaliter z incidenter possum petere me pronuntiari tibi esse cōiunctum. idē in Spe.qui fi.sint legi.circa prin. ct.Joan.de blanosco in dicto.§.preiudiciales.Cyn.formal hoc in.l.non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Si quis a liberis. ad hanc.l. vide Bart. in.l. quidã cum filium. de verbo. obliga.

b ¶Sed vtrũ. an filius cogatur: Add de qõ not. Bar. in.l. si cõstante. in.v. q. prime. q. principalis. so. ma. cõtrarium sequitur et tenet Bald. in tit. de pa. cõstã. in prin. q. tex. ibi in ver. spondeãt, nec allegat Bart. aliquid. et idẽ tz bal. in.l. si quis de incest. nup. et vide que no. Bal. ĩ auẽ. bona dam natorũ. C. de bo. dã. 1 et Bal. in d. titul. de pa. cõstan tie loquẽ primo ĩ casu speciali de non nume. pe. itẽ 1 nisi eẽt cõtra patriã per. l. mini me. infra de reli. et sump. fune. iuncta lege necessario. eodem titulo.

~Andreas Pomate. ¶Sed vtrũ. Et vide Bal. in auẽ. incest. C. de incest. nup. et in auẽ. bona dãnatorum. C. de bo. dam. quid de marito bãnito. Bald. in l. vbi ad huc. C. de iu. do. 1 2 3

c ~Andreas Pomate. ¶Quero. vide Cepo. consi lio. v. col. iiij. ad fi. Barba. cõsi. xlj. co. xx. j. vo. 4

d ¶Quero vtrum. Et vide Joan. andre. in. c. quintauallis. de iureiur. vbi dicit ex quib⁹ causis pater potest filiũ exheredare põt denegare sibi alimenta. vide not. dictum specu. in tit. qui fi. sint legi. versi. quid si filia. z in versi. seq. vbi dicit qõ si filia vult penitere de peccato que luxurie erat dedita, pater tenetur eã alere. arg. l. dist. c. ferrũ. z per cõsequens tenetur eaz dotare ẽm moderniores. in. d. c. quitauallis quia fauor alimentorum z dotis equiparantur. l. j. solu. mat. Andre. Barba. 1 2 d

¶Quero vtrum. z not. specu. in titul. qui filij sint legitim. §. j. z vide que habentur in autenti. licet. C. de natu. lib. 3

~Andre. Poma. ¶Utrum. vide doc. in. c. cũ habẽt. de eo qui dux. in mat. quã poluit per adulteriũ. et Are. de iure natu. gen. z ciui. in prin. in. vij. colum. Ro. consi. xlij. ad fi. e 4

e ~Andre. Poma. ¶An istud. vide in materia per prepo. in. c. nõ satis. lxxxvj. distinc. z. in. c. ius naturale. in. fi. col. j. distin. f g 5

f ~Andre. Poma. ¶An frater. Vide aliquid ppanor. cõsi. xij. in pe. col. vij. dubio. j. vol.

g ¶L. qui facit tex. ibi no. in. l. q̃uis sol. mat. cũt qõ in primo casu qñ prefocat punitur. l. cornelia. sed qñ denegat alimenta: punitur pena extraordinaria: vt. l. j. §. pena. s. eo. Item quando abiecit et qñ exponit infantem ad hospitale: vt. l. ij. C. de infan. expo. sed etiam quando dolo exponeret in aliquo locovt moreretur teneretur. l. cornelia. de sica. vt. l. j. §. diuus. j. ad. l. cor. de sica.

☞Alimenta petuntur officio iudicis.

Si quis a liberis. a ¶Continuatio ꝓz ex his q̃ dixi. s. l. j. z. s. l. prox. §. quia plautianũ. z hoc intẽdit. Alimẽta liberis a parentibus vel a liberis decernũtur officio iudicis cognoscẽtis an sit filius vel pater: z an de facultatibus cõuẽti possit ali z an sibi petens sufficiat propter res z operas suas: vel an subsit cã propter quã possit legitime denegari. hoc dicit vsq; ad. §. solẽt. ¶No. qõ iudicis officio alimenta petuntur. ¶Oppo. qõ nõ subsit obligatio nisi naturalis vt. l. j. in fin. s. de iust. z iu. ergo nõ dat actio. Solu. verũ est qõ nõ datur actio sed officiũ iudicis vt. l. qui per collusionem. §. j. s. de act. empt. qõ non presupponit aliquam obligationem ciuilem: vt. l. si res. in fi. de leg. j.

☞Bannitum patrem an filius alere teneatur.

Sed vtrum. b ¶Opp. si nõ est in potestate non habet locuz hoc remedium: vt. l. siue contra. §. quia plautianum. s. eo. Solu. hic de alio remedio loquitur. ¶Quero c si pater †est exbannitus an filius cogatur eũ alere? Respõdeo qõ sic. in auẽ. de incest. nup. §. si vero contigerit cum sua gloss. col. ij. et. l. mutus. §. manente. s. de iure dot.

☞Officium iudicis circa alimenta descendit ex charitate sanguinis et ex equitate.

Pater etiã spurium tenetur alere de iure canonico.

Filiam bastardam pater dotare tenetur.

Officium iudicis competens filio qñ possit implorari ab alio q̃ a filio.

Frater tenetur alere fratrem etiam naturalem.

Vtrum. d ¶Not. quod hic † officium iudicis descendit ex charitate sanguinis et ex equitate: non ex iure patrie potestatis: z sic aliud est q̃ in senatusconsulto. vt dixi in. l. siue contra. §. quia plautianum. supra eodem. ¶Quero † vtrum pater cogatur filiam inuitam alere. Gloss. dicit si est nata ex damnato coitu non tenetur eam alere. secus si ex concubina. Certe hoc est verum de iure ciuili: sed de iure canonico cogitur quis alere etiam spurium vt in capitu. cum haberet. extra de eo qui du. in ma. quam pol. per adulte. ¶Quero † an quis cogatur dotare filiam bastardam. Casus est in lege vxorem. §. naturalis. j. de lega. iij. ¶Quero † an istud e officium iudicis possit implorari ab alio q̃ a filio. Respon. qõ sic. quia consanguinei z alij admittuntur ad petendum alimenta pro filio vt. l. qui filium. j. vbi pu. edu. de. ¶† Quero an frater f teneatur alere fratrem. Glo. arguit pro et contra et videtur inclinare qõ tenetur per. l. quis filium. vbi pupi. edu. de. sed certe ibi loquitur in sorore que est vite obsequioris. et sic non est eadem ratio: vt lege cum hi. §. in persona. s. de transac. veritas est qõ cogitur alere

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Alere fratrem. Adde glo. et Barto. in lege pater C. de alē. lib. et Bald. in lege prima. §. ius naturale. de iust. et iur. et ibi q̄d i vxore. z q̄d i eo filio q̄ dilapidauit bona. adde q̄ idem de fratre tenuit Bal. cōsi. cccxcvij. ij. lib. vbi propter hoc consuluit cum quidā pater alterum filium a heredem instituisset cum hoc quod nihil daret fratri alteri et sic filio testatoris sub pena prīua. ad euitandam penā b cōsuluit q̄ adeatur iudex qui cogat fratrem ad prestandum sibi alimenta ex persona sua. et hoc modo iudex pro alimentis poterit sibi facere assignare vnā pos. non obstante pro hi. testatoris et quid de eo qui dilapidauit bona. q̄ō Pau. de castro. in lege si cum dotem. in. §. primo. supra sol. ma. dicit Bald. tenere quod pater omnino teneatur ad alimenta in auth. si captiui. supra de epis. z de. et dicit Oldra. ita tenere per. l. libertus qui operarum. infra de ope. liber. quod limitat Bald. in auten. cōtra rogatus. nisi filius dolo vel lata culpa partem suam dissipauerit quia tunc etiam alimenta perdit secus si leui culpa. allega. l. etiam. supra sol. matri. z hoc tenet Specu. in titu. qui fi. sint legi. ver. sed pone.

alere fratrem[a] naturalem. ergo multo fortius legitimū vt. C. de natura. li. auten. licet. et. §. solu. matrimo. l. q̄uis. ō hoc per Ly. C. de alen. li. l. j. a

An qui ex operis suis pōt se alere possit petere alimenta. c

Sed si filius. Hic ponit de alia causse cognitione. s. an ille qui petit sibi dare alimenta posset sibi sufficere et sic an filius aliunde posset[b] habere quam a patre. Not. q̄ō qui potest † se alere ex operis suis nō potest petere alimēta per istud officium iudicis: quod est verum. pro hoc in auth. de questore. in fine col. vj. C. de mendi. val. li. j. libr. xj. et hoc intellige si honeste potest exercere[c] illam artem alias secus: vt lege nepos proculo. infra de verbo. sig. secundum Pet. a

An sententia in causa alimētorū sit interlocutoria vel diffinitiua: et an donec causa pendet filius ali debeat. ex forma statuti et secundum hoc istud statutū erit in hac parte alimētorū cō forme iuri cōmuni iō talis interpretatio videtur amplectēda. l. ij. C. ō no ta. c. cū dilecti. de consue. nec maritus videtur posse petere alimenta q: si non constat sibi promissam fuisse aliquā dotem et non apparet q̄ mulier fuerit infirma tunc alimēta prestita a marito vxori que fuit et est in seruitio viri non possint peti per maritū vt firmat Innocen. in. c. per vestras. de dona. inter vi. quasi videatur fuisse contentus maritus persona ipsius mulieris p dote ex quo ab initio non conuenit de dote secundū Innocen. vbi supra allega. quod habetur in autē. q. mo. na. effi. leg. §. pe. ver. q̄d eñ agat z Ly. z bal. in. l. pro oneribus. C. de iure do. et Lyn. et alij in lege q̄ō in vxorē. C. de neg. gest. hoc expresse voluit ibi Pau. scilicet quod quādo marito nulla fuit dos promissa et alimentauit vxorem sanam existentē seu que esse poterat in obsequio viri nulla possit petere alimēta. Et ad materiam Barto. hic vide not. per Barto. in lege alimenta. de transac. et Barto. in lege semel. C. de mendi. val. lib. x. et glo. et Bart. in lege si quis argen. §. sed et si quis. C. de don. et spe. in ti. qui fil. sint legi. ver. quid si is qui petit. Adde tu ad primā partem quid si testator legat mille sue filie et vult quod ponantur in loco tuto vsq̄ ad nubilem etatem et q̄ō de vsibus fructibus alatur: et heres hoc nō fecerit an ista puella tempore nubilis etatis poterit petere illud quod plus percepisset vltra alimēta si mille fuissent deposita non obstante quod alimenta habuerit ab herede. vide Pau. de ca. consi. cccxxxvj. Ad secūdam partem apostille dic q̄ etiam si marito sit dos promissa dūmodo mulier sit in seruitio viri vel per ipsum steterit q̄ non sit quod tamen non potest petere alimenta ab ipsa. ita consuluerunt panor. cōsil. lxxxv. vbi consuluit rescindendam quandam transactio. factam inter virum et vxorem: eo q: vir partē dotis quam habuerat volebat compensare cum alimentis factis vxori que erat in eius seruitio. Et Romanus. cōsi. ccccxcvij. vbi similiter dicit quandam liberam factam marito per vxorem de dote occasiōe alimentorū prestitorū fuisse erroneam.

b

c

Sed si filius aliunde posset. Quid autem in filio habente aduentitia. vide legē finalē. §. finautem. et ibi Bald. C. de bo. que lib. vide Bart. et Bald. in lege liber. §. primo. de ali. et cibā. leg. et quid de muliere nupta an debeat habere alimenta a patre vel ab heredib⁹ pris. nā dicit statutū bononie se q̄ante q̄ō mulierib⁹ dos fuerit ꝓstituta debeāt eisdari alimēta decētia de bo. here. illius de q̄ dos costitui debuerit: et vltra dicit statutum quod ista alimenta debeant prestari arbitrio coniuncto z. dico quod istud etiam erat de iure communi. vt not. Bald. in lege q̄ filium post Nic. de Neapo. ff. vbi pupi. educa. debe. per illum text. et in lege non sine. de bo. que libe. tamen licet alimenta quandoq̄ debeantur iure sanguinis et nature prout sunt alimenta que debentur a patre ipsi filie et succedisse ab heredibus patris eū representantibus iuxta. §. ita rescriptum in hac lea. l. j. eodem. tamen non debent prestari illi qui iam aliunde alimentatus est nisi quando pro se alimentando se obligauit alteri. vt quia pecuniam mutuo accepit pro alimētis. ita declarat Bar. in lege libertis quos §. manumissus. infra de ali. leg. et quia de iure ex dispositione. l. alimenta non constituuntur illi qui habet aliunde vnde sibi prouideat de alimentis vt infra eadem lege. §. alimenta. et dicta lege qui filium. cum ibi not. et ideo filia postq̄ erit nupta et in obsequio viri cum viro: etiam si nulla dos promissa erat quia poterat sibi prouidere de alimentis ex persona viri quia maritus tenetur eam alere satis tunc iuri consonum videtur quod statuentes noluerint prouidere mulieri de talibus alimētis postq̄ nupta erat viro et si ipsa volebat poterat dotem suam exigere

Alere fratrem. Adde glo. et Barto. in lege pater C. de alē. lib. et Bald. in lege prima. §. ius naturale. de iust. et iur. et ibi q̄d i vxore. z q̄d i eo filio q̄ dilapidauit bona. adde q̄ idem de fratre tenuit Bal. cōsi. cccxcvij. ij. lib. vbi propter hoc consuluit cum quidā pater alterum filium a heredem instituisset cum hoc quod nihil daret fratri alteri et sic filio testatoris sub pena prīua. ad euitandam penā b cōsuluit q̄ adeatur iudex qui cogat fratrem ad prestandum sibi alimenta ex persona sua. et hoc modo iudex pro alimentis poterit sibi facere assignare vnā pos. non obstante pro hi. testatoris et quid de eo qui dilapidauit bona. q̄ō Pau. de castro. in lege si cum dotem. in. §. primo. supra sol. ma. dicit Bald. tenere quod pater omnino teneatur ad alimenta in auth. si captiui. supra de epis. z de. et dicit Oldra. ita tenere per. l. libertus qui operarum. infra de ope. liber. quod limitat Bald. in auten. cōtra rogatus. nisi filius dolo vel lata culpa partem suam dissipauerit quia tunc etiam alimenta perdit secus si leui culpa. allega. l. etiam. supra sol. matri. z hoc tenet Specu. in titu. qui fi. sint legi. ver. sed pone.

b Sed si filius aliunde posset. Quid autem in filio habente aduentitia. vide legē finalē. §. finautem. et ibi Bald. C. de bo. que lib. vide Bart. et Bald. in lege liber. §. primo. de ali. et cibā. leg. et quid de muliere nupta an debeat habere alimenta a patre vel ab heredib⁹ pris. nā dicit statutū bononie se q̄ante q̄ō mulierib⁹ dos fuerit ꝓstituta debeāt eisdari alimēta decētia de bo. here. illius de q̄ dos costitui debuerit: et vltra dicit statutum quod ista alimenta debeant prestari arbitrio coniuncto z. dico quod istud etiam erat de iure communi. vt not. Bald. in lege q̄ filium post Nic. de Neapo. ff. vbi pupi. educa. debe. per illum text. et in lege non sine. de bo. que libe. tamen licet alimenta quandoq̄ debeantur iure sanguinis et nature prout sunt alimenta que debentur a patre ipsi filie et succedisse ab heredibus patris eū representantibus iuxta. §. ita rescriptum in hac lea. l. j. eodem. tamen non debent prestari illi qui iam aliunde alimentatus est nisi quando pro se alimentando se obligauit alteri. vt quia pecuniam mutuo accepit pro alimētis. ita declarat Bar. in lege libertis quos §. manumissus. infra de ali. leg. et quia de iure ex dispositione. l. alimenta non constituuntur illi qui habet aliunde vnde sibi prouideat de alimentis vt infra eadem lege. §. alimenta. et dicta lege qui filium. c cum ibi not. et ideo filia postq̄ erit nupta et in obsequio viri cum viro: etiam si nulla dos promissa erat

c Pōt exercere. Ille qui pōt se alere ex operib⁹ suis non debet ali fallit si aliter deberentur per not. per Bal. in. l. de alimentis. de transac.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Si vel parens. In causa alimentorum proceditur summarie [a] et sententia lata non facit preiudicium in causa filiationis ordinarie exercenda. h. d. ¶ Op. quod causa filiationis agatur per senatusconsultum vt. l. siue contra. §. quia plautianum. ff. eod. Solu. hoc intellige in casibus in quibus senatusconsulta deficiunt quia forte filius non est in potestate: quod apparet in hoc. §. quando filius denegat aliquez [c] suum patrem quo casu senatusconsulta non prouiderunt vel dic quod remedium istius officij iudicis et remedia senatusconsultorum possunt concurrere et in electione eius qui dicit se filium est quod intentet. ¶ Quero [1] an sententia que datur hic super causa alimentorum sit diffinitiua vel interlocutoria: glo. hic dicit quod est interlocutoria veritas est quod est diffinitiua vt dicam. j. proxi. §. et ibi est gl. ¶ Quero an interim donec causa pendet debeat ali filius gl. dicit quod sic vt. l. si neget. j. eo. dic vt ibi dicam. inducit Dy. ad questionem an si iudex pronuntiet testem falsum sibi preiudicet de quo dic vt. l. iudex in fi. de his qui no. infa. [d]

[1] Sententia lata in causa alimentorum quo ſit diffinitiua.

[2] In causis summarijs vbi sententia speratur lis contestatur et libellus dari debet.

Quando proceditur summarie et de plano sine strepitu et figura iudicij an requiratur libellus.

Si quis ex his. Quero an ista sententia sit diffinitiua: an interlocutoria. veritas est quod est diffinitiua: vt gl. dicit lz in precedenti. §. aliud dicam nam in causis summarijs vbi speratur lis dz protestari lis: et dari libellus alias non valeret [b] sententia vt in auth. offeratur. C. de lit. contesta. et hoc tenet specu. in tit. de offi. iudi. §. postremo als. §. post quos ver. v. dicamus. facit. l. tigni. §. fi. ff. ad exhiben. nam actio ad exhibendum requirit summariam cognitionez: et tamen datur lis et contestat vt ibi. in suum facit quod vt tenere glo. in. l. damni. §. qui aliena. de dam. infect. imo in. l. q bona. §. si alieno sed ibi videt et hoc verum quando de quo causa examinetur summarie: secus si diceretur summarie et de plano sine strepitu et figura iudicij tunc seruaretur ordo qui ponit in. c. sepe contingit. de verbo. significa. in de. ¶ Quero [c] in istis [†] summarijs que probatio sufficiat. Respon. quedam est causa summaria que facit plenum preiudicium: et tunc requiritur plena probatio licet dilationes dentur breuiores: vt. C. de naufra. l. de submersis. lib. xj. et in. d. c. sepe. quedam est causa summaria que non parit plenum preiudicium: sed modicuz vel quasi nullum vt in actione ad exhibendum et tunc sufficit probatio per iuramentum: vt. l. thesaurus. ad exhiben. quedaz est causa que non parit plenum: sed qualequale preiudicium vt causa alimentorum et tunc requiritur qualisqualis probatio vt hic z. j. e. l. §. solet et. l. iij. §. causa. j. ad carbo. in causis vero ordinarijs sine dubio requiritur plena probatio vt. l. iudices. C. de iudicijs. in criminalibus requiruntur probationes luce clariores. vt. l. sciant. C. de proba.

Idem iudex. [d] No. quod ex quibus causis [e] potest filius exheredari ex eisdem possunt et alimenta denegari vt hic cum sua glo. que incipit ex qua causa. tene menti.

Non tantum. ¶ Oppo. j. ea. l. §. parens. So. intellige hic de oneribus alimentorum pro se et pro vxore et liberis vt in gl. non tamen quod soluat pro filio ex alienum vt in contrario. et vide gloss. que dicit vt vestimenta. Ista prima exempla sunt vera in se non tamen congruunt litere: quia postquos tenetur alimentare tenetur dare et vestimenta et habitationem sed ideo dicit cetera vt in fin. glo. ibi item pro se et suis liberis cum vxore. et ista est vera.

Si impubes. ¶ Declara hunc. §. vt in gloſa. ꝛc.

[1] Quando mater possit repetere alimenta facta filio.

Si mater. ¶ Mater alimenta que fecit in filium: quia a patre ali debebat: patre repetit. h. d. secundum veram lect. ¶ Oppo. de. l. alimenta. C. de nego. gest. Sol. gloss. que est hic [†] distinguit aut expensa est magna vel parua: aut mulier fuit protestata aut non. Jaco. de are. et Lyn. et Pe. in. d. l. alimenta. dicunt quod in casu huius. l. non est necessaria protestatio: tunc enim est necessaria quando onus alimentandi spectat ad ipsum filium: tunc quia presumptio est quod mater velit donare filio necessaria est protestatio: sed quando onus alimentorum spectat ad virum non est verisimile q

---

a ¶ Si vel parens. summarie ꝛc. ad hanc summariaz cognitionem vide que no. Barto. late in. l. j. §. fin. de pacto. stipu. 3 1

b ¶ Si quis ex his. non valeret. vide qualiter in causis summarijs in quibus speratur lis debet dari libell⁹ et lis contestari et que probatio fieri debeat. vide quod vtrum sententia lata in causa summaria sit diffinitiua vel interlocutoria. Giul. et pe. de ancha. post eum in de. j. de iure patronatus. dicunt quod causa alimentorum est summaria: quod non requiritur libell⁹ nec alia iuris solemnitas cum expediatur officio iudicis per hac. l. et l. j. et. l. si iudex. vbi his qui sunt sui et quod nota tur i rubri. de interroga. actio. et Adde Bart. in. l. j. §. fina. de pacto. stipul. 2

c ¶ Andre. Poma. ¶ Quero. vide Feli. in. c. venies el. ij. col. iij. et seq. de test. et in. c. cum sup. co. vij. vbi re iu.

d ¶ Andre. Pomate. ¶ Judex. vide Jaso. in. l. ius ciuile. in. j. col. in pen. ff. de iusti. et iur. et quid per hoc dicat Fran. cremen. sing. xix. vide prepositum in. c. ius generale. in. ij. col. j. distin. 1

e ¶ Alimenta denegari. Adde Joan. andre. in. c. quitauallis. de iureiuran. et idem dicit Bald in lege finali. C. de do. promis. in dote. scilicet quod poterit ex eisdem causis filia dote puari arguendo de dote ad alimenta. et hic adde bar. post glo. in. l. fi. C. de alen. libe. et qui procedit arg. de alimentis ad legitimam dicti in. l. fi. de his q. vt indi. et not. Bal. hic adde gl. not. in. l. in quum. C. qui accu. que dicit quod alimenta pietatis causa prestita repetuntur si alimentarius accusat alimentatorem. 1

Jn summarijs que probatio sufficiat.

---

[a] tia sit diffinitiua: an interlocutoria. veritas est quod est diffinitiua: vt gl. dicit lz in precedenti. §. aliud dicam nam in causis summarijs vbi speratur lis dz protestari lis: et dari libellus alias non valeret sententia vt in auth. offeratur. C. de lit. contesta. et hoc tenet specu. in tit. de offi. iudi. §. postremo als. §. post quos ver. v. dicamus. facit. l. tigni. §. fi. ff. ad exhiben. nam actio ad exhibendum requirit summariam cognitionez: et tamen datur lis et contestat vt ibi. in suum facit quod vt tenere glo. in. l. damni. §. qui aliena. de dam. infect. imo in. l. q bona. §. si alieno sed ibi videt et hoc verum quando de quo causa examinetur summarie: secus si diceretur summarie et de plano sine strepitu et figura iudicij tunc seruaretur ordo qui ponit in. c. sepe contingit. de verbo. significa. in de. ¶ Quero [c] in istis [†] summarijs que probatio sufficiat. Respon. quedam est causa summaria que facit plenum preiudicium: et tunc requiritur plena probatio licet dilationes dentur breuiores: vt. C. de naufra. l. de submersis. lib. xj. et in. d. c. sepe. quedam est causa summaria que non parit plenum preiudicium: sed modicuz vel quasi nullum vt in actione ad exhibendum et tunc sufficit probatio per iuramentum: vt. l. thesaurus. ad exhiben. quedaz est causa que non parit plenum: sed qualequale preiudicium vt causa alimentorum et tunc requiritur qualisqualis probatio vt hic z. j. e. l. §. solet et. l. iij. §. causa. j. ad carbo. in causis vero ordinarijs sine dubio requiritur plena probatio vt. l. iudices. C. de iudicijs. in criminalibus requiruntur probationes luce clariores. vt. l. sciant. C. de proba.

Idem iudex. [d] No. quod ex quibus causis [e] potest filius exheredari ex eisdem possunt et alimenta denegari vt hic cum sua glo. que incipit ex qua causa. tene menti.

Non tantum. ¶ Oppo. j. ea. l. §. parens. So. intellige hic de oneribus alimentorum pro se et pro vxore et liberis vt in gl. non tamen quod soluat pro filio ex alienum vt in contrario. et vide gloss. que dicit vt vestimenta. Ista prima exempla sunt vera in se non tamen congruunt litere: quia postquos tenetur alimentare tenetur dare et vestimenta et habitationem sed ideo dicit cetera vt in fin. glo. ibi item pro se et suis liberis cum vxore. et ista est vera.

Si impubes. ¶ Declara hunc. §. vt in gloſa. ꝛc.

[1] Quando mater possit repetere alimenta facta filio.

Si mater. ¶ Mater alimenta que fecit in filium: quia a patre ali debebat: patre repetit. h. d. secundum veram lect. ¶ Oppo. de. l. alimenta. C. de nego. gest. Sol. gloss. que est hic [†] distinguit aut expensa est magna vel parua: aut mulier fuit protestata aut non. Jaco. de are. et Lyn. et Pe. in. d. l. alimenta. dicunt quod in casu huius. l. non est necessaria protestatio: tunc enim est necessaria quando onus alimentandi spectat ad ipsum filium: tunc quia presumptio est quod mater velit donare filio necessaria est protestatio: sed quando onus alimentorum spectat ad virum non est verisimile q

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

mulier velit viro donare. Ideo repetit etiam si non fuit protestata vt hic. Probatur in l. nescennius. ff. de neg. gest. & ibi dixi. Infra triennium tamen ons alimentorum spectat ad matrem vt l. penul. C. de pat. pot. test. qđ intellige si mater pōt alere filiū sec⁹ si esset ita pauper qđ eū sine auxilio sustentare non posset tunc spectaret ad virum: vt. ff. e. l. §. j. & j. e. l. §. parēs. et. §. pe. & vide glos. que incipit etiam non modica in fi. glo. dic vt plene dixi ibi post Ly.

a An educare parentes sit de iure naturali: et an valeat pactum ne liceat alere. nu. 2.

Parens. Solet dubitari: quia in l. j. in fi. ff. de iust. & iur. dicitur quod educatio liberorum est de iure naturali. †Sed quid de

a educatione parētum. Hic videtur tex.ª quod sic ibi

b iure naturaliᵇ. sed dixi vobis ibi quod educatio pa-

c rentum non est de iure naturaliᶜ. sed naturali ratiōe quia benefacientibus benefaciamus. vt. l. sed si lege §. consuluit. ff. de peti. here. quod apparet quia huic verbo naturali adiungitur: ratio que non competit aliis animalibus: ideo intelligitur ratione naturali. id est de iuregentium. facit. ff. de iust. & iur. l. omnes. ibi naturalis ratio. id est de iuregentium. dicit glos.

2 Quero † an valetᵇ pactum ne liceat alimentare.

d Certe non vt. l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. Spec. in tit. qui filij sint legi. &c.

a Onus alimentandi qñ transeat ad heredes.

2 Frater qđ alit fratrem inopem. Et non heredes extranei filij ipsius alimentandi.

3 Monasterium quod alat filios ingressi.

Item rescriptum. Onus† alimētā

a di in subsidium trā sit ad heredes. h. d. Dicitur hic heres filij. Sed contra filiussa. non habet heredem vt infra de ca. pecu. l. ij. Sol. intelligas hic in filio emancipato vel in filio in potestate habente castrēse peculium qui fecit testamentum. Dicitur hic heredes non cogi &c. Sz c contra, de obse. li. l. heres liberti. Sol. ibi in herede liberti: hic in herede filij. vel aliter intelligitur ibi se- d cundum distinctionem huius. §. prima plus placet.

2 Quero † aliquisᵉ pater egenus habet fratres qui

e tenentur eum alere vt. ff. ea. l. §. vtrum. Item habet heredes filij extraneos: ad quos incumbit seu pertinet onus alimētandi. Quidam dicunt quod primo e pertinet ad heredes filij vt hic. et hoc videtur tenere Lyn. C. de nego. gest. l. alimenta in fine. sed breuiter puto quod onus alimentandi potius spectat ad fratres vel ad matrem si habet per istum tex. qui dicit in summa egestate. vult enim dicere quando nullum alium habet qui debeat ipsum alere. Illa est enim summa necessitas: hoc est vltima. vt. l. qui duos. j. de reb. dub. et l. eum qui. ad treb. pro hoc vide

3 tur tex. j. eo. l. penulti. & ibi dicam. Quero † quidᶠ

f si pater ingrediturᵍ monasterium an monasterium teneatur alere filium. Dy. dicit quod sic per hunc tex. et Specu. in titu. qui filij sint legiti. §. j. versicu. quid si intret.

a Sententia lata in causa summaria quod nō facit preiudicium si agitur ordinarie.

2 Repetitur actio preiudicialis per quam quis negat se libertum.

Andre. Poma. Hic videtur tex. & vide. c. vbi quidā. de iureur. vbi tale iuramentū est cōtra rationem. vide que remisi ad lectu. Abba.

b Iure naturali alimenta debentur de iure naturali. et ideo non valet pactum in cōtrarium vt per Jo. an. in spec. qui fil. sint legiti. & sequit Petr. de ancha. in. c. canonum statuta. circa medium.

Cognitio de qua hic an sit summaria vel semiplena.

4 An sufficiat in ista summaria cognitione probare per iuramentum.

Solent. Hic incipit tractare de tertia parte rubrice. scilicet de alimētis prestandis de constituti. ex quo dicebat spec. in predicto tit. qui fil. sint legi. §. j. ver. sed pone. quod nō valet pactum qđ filiū nō tenetur alere pater. & idē erit in dote danda filie vez qđ nō valet pactū qđ pater non teneatur eā dotare ꝑm ro. in. l. j. fol. mat. & limita istū text. in similibus dicit qđ parenti debentur alimēta nisi talis pater esset in delicto pacis rupte. casus est no. in. c. j. §. si quis hominē. de pa. tenē. intellige tamen vt ibi patet ex litera ꝑ bal. in auten. bona dā. C. de bo. dā. Itē fallit in patre q̄ cōtra patriam venit qñ nedum isti alimenta nō debentur sed poterit impune occidi per tex. no. in. c. minime. de reli. pro quo vide not. per moder. in. l. q̄uis. cū. l. seq. fol. matr. an aūt et qñ alimentis renuntiari possit etiā cū iuramento. vide Bal. in. l. pactū. C. de col. & qđ not. Bar. in. l. cum hi. in prin. de transactio. & qđ not. ro. in. l. j. fol. mat. vide Bar. in. l. filiū. vbi pupil. educa. debe. & facit iste tex. pro eo quod consuluit Dyn. in consil. vij. incip. questio talis est quidā noie odanus. & adde tu quod tale pactū nō firmatur iuramento ꝑm do. Maria. sozi. in. c. si diligenti. in glo. j. de fo. compe. ita nec valeret statutum vt ibi per ipsum.

Andre. Poma. Naturali. vide Feli. c. cum inter priorem. in. v. col. de rescrip.

Andr. Poma. An valeat. vide Socinū. in. c. si diligenti. in scō membro principali. col. iij. & se. de fo. cōpe. & Alexan. in. d. §. eleganter. hic allegato. in iij. col. ver. predictis. ff. geminī. in. c. q̄uis. in. ij. col. ver. quid si filia de pactis. in. vj.

e Quero aliquis. vide etiā Bar. in. l. si marito. §. voluntate. fol. mat. & in. l. post dotē. eo. ti. & qđ not. in simili in. l. sicut. §. si deberi quib. mo. pig. vel hypo. so. & incidenter imo. in. l. stipulatio hoc modo cōcepta. de ver. obli. vide Barto. in. d. l. j. C. de mendican. vali. lib. xj. & glo. ibi & Bald. in. l. si quis argentum. §. fz si quis. de do. & specu. qui filij sint legi. §. j. versi. quid si is qui petit.

Andre. Poma. Aliqs. vide qđ in simili dicit Alex. in auē. preterea. in. vj. col. C. vnde vir & vxor.

f Andre. Poma. Quero quid. & sic sentit Bar. qđ filius nō potuit petere legitimā interim idem tenuit in auē. si qua mulier. C. de sac. sanc. ecc. & auē. idē est. C. de bo. que li. contra tz Bal. in. d. auē. si qua mulier per tex. singu. in. c. cū simus. de reg. ego allego glos. sing. pro Bal. in. c. ex transmissa. qui fi. sint legi. et vide que dixi. in. d. c. cum simus.

Andre. Poma. Quero quid. vide Feli. in. c. j. col. xix. & xxvij. de probatio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

inter libertos ⁊ patronos ⁊ hoc intẽ dit. Liberti cogũtur alere patronos et eoꝝ filios ⁊ parentes ⁊ officio iudicis cognoscetur an sit libert⁹ ⁊ de facultatib⁹ liberti ⁊ patroni ⁊ an causam habeat recusandi. hoc dicit vsq; ad finem. l. ¶ No. qõ † sententia lata in causa summaria non facit preiudicium si agatur ordinarie vt. ſ. eo. l. §. si vel parens. ⁊. j. de re iudic. l. a duo pio. §. si super rebus. ¶ Not. † vnam actionem preiudicialẽ per quã quis se negat libertum. qõ vt glo. dicit facit vendicando se in ingenuitatẽ. vt. l. circa. ſ. de pba. Quero vtrũ † ista cognitio sit summaria vel semiplena. et dic vt glo. que incipit. ſ. summatim. et vera est opinio glosse per istum text. qr si causa alimentorum cognosceret plene faceret preiudicium in alio. vt l. pe. et ibi no. ſ. de his qui sunt sui vel alie. iur. ⁊. l. j. C. de ordi. iudi. ¶ Op. C. de iudi. l. iudices. vbi dicitur quod plena debet esse cognitio. Sol. fallit hic. Sed hic † quero an in hac summaria cognitione sufficiat probare p iuramentum sicut dicimus in. l. thesaurus. ſ. ad exhiben. Et Petr. dicit quod non ⁊ bene per. l. iij. §. cause. j. ad carbo. Pro cuius notitia not. tria quod causarum summariarum quedam facit plenum preiudicium ⁊c. vt plene scripsi. ſ. e. l. §. si quis ex his. et ibi vide.

a ¶ Alimenta. §. imperatoris qõ sic. de hoc per Bald. in. l j. §. qõ scim⁹. C. de lat. lib. tol. et Bart. in tracta. de alimentis.

4

Vtrum. ¶ Querit glo. vtrum liberi libertoꝝ teneãtur alere patronos: ⁊ vtrum patroni teneantur alere filios liberti. dic vt in gloss. et benè.

a

1 ☞ An vasallus vasalli mei sit vasallus meus.

Si quis a liberti. ¶ Dubium dictum fuit in argumentũ quod † vasallus vasalli mei nõ est meus vasallus. de quo est glos. in. l. de accessionibus. j. de diuer. ⁊ tempo. prescri. ⁊ ibi doct. cõcor. Ad secundũ dictũ quero in quo perdatur ius patronatus qñ quis manumittit ex causa fideicõmissi. et dic vt in glos. tamẽ intelligas q̃ non cogitur alere patronum nisi sit filius patroni vt. l. q̃ ex causa. j. de bo. lib. ¶ Quero quid in eo qui est emptus nummus suus. dic vt in glo. 1

1 ☞ Qualiter ecclesia teneatur alere patronum.

De alimentis. ¶ Querit Ja. de are. quid si mulier nõ hz vnde viuat. Rñ deo q̃ tũc cõdemnatur vir in solidũ. arg. huius. §. ⁊ dixi in. l. martitũ. ſ. sol. mat. Querit Dy. † an presbyter ecclesie teneatur alere patronum ecclesie si est inops. ⁊ dicit qõ sic. si sibi supereſt: alias secus vt hic.

1 **Alimenta.** ¶ Si patron⁹ libero denegat alimẽta perdit ius patronatus si libert⁹ patrono redigetur in seruitutem. h. d.

1 ☞ Donatarius an teneatur alere donantem: remisſiue.

2 Vasallus alimentat dominum.

3 Filius emancipatus negans alimenta reuocatur in potestatem.

Imperatoris. ¶ Op. C. de libe. cã. l. solo. Sol. dicit gloſſ. dic vt ibi ⁊ bene. Querit gl. dicitur hic emptor adijcientur. q̃d venditur. ⁊ glos. dicit q̃ libertus fact⁹ seruus ꝓpter ingratitudinẽ. Et ista tz Dy. sed ista nõ videtur vera q̃ tex. dicit q̃ a preside ⁊ sic nõ ipse patronus: qõ nõ esset dubiũ si esset seruus. Alij dicũt qõ venditur libertus vel verius ius patronatus vt ⁊ filius venditur. ⁊ vide glo. que incipit vel ꝓ saltẽ. ibi. sed quid vendetur que opi. est vera: ⁊ vltima opi. nõ vr vera: q̃ tex. presupponit qõ redigat in seruitutẽ. qũo venditur libertus? Preterea tex. vult ponere qõ sit maior pena: ⁊ si ius liberti vẽderetur esset minor. Qualiter ergo saluetur ista glo. dic qõ fm lec. glo. precedẽ. qñ dicit tex. commoueantur q̃ hoc modo non sint commoniti actu quod venditur ius patronatus. si autem intelligitur q̃ amoueantur. id est corrigantur. ⁊ tunc procedit prima opi. ¶ Inducitur in argu. † an donatarius teneatur alere donantem ⁊ glo. sunt varie seu contrarie in. l. vlti. C. de reuo. do. ⁊. j. de regu. iur. l. in condemna. dic vt not. per Ly. in. d. l. fina.

2 ¶ Querit Dyn. † vtrum vasallus teneatur alere dominum ⁊ videtur quod sic ar. huius. l. Preterea vasallus tenetur dñm defendere: vt col. x. q̃ sit for. fid. c. j. sed si non prestat alimenta videtur necare. vt. l. necare. ſ. eod. ergo tenetur eum alere. glo. tangit in l. solo. C. de libe. cau. facit glo. in. d. c. j. que sit for. fid. et hec no. specu. in titu. qui fi. sint legi. §. j. ver. quid si dominus. ¶ Quero † an filius emancipatus qui denegat alimenta reuocetur in potestatẽ ⁊ Jacob. de are. dicit quod sic arg. huius. §. ⁊. l. j. C. de ingra. li. et j. de iurepa. l. ingratus.

☞ Reperitur actio preiudicialis negatiua.

Non existens in quasi possessione filiationis nõ aliquando.

Actio preiudicialis per quam nego aliquã esse vxorem meam.

Existens in possessione prebende alitur ex ea etiam si de ea sibi moueatur questio.

Si neget. Ista lex habet tres lec. et vno modo legit Jac. de are. vt recitat Ly. C. eo. l. fi. qõ filius perit alimenta a patre. ⁊ in summaria cognitiõe filij obtinuit: quare pater cogitur alere: nunc pater agit preiudicialiter dicens illum non esse filium legi. cum mater fuerit serua alterius. et sic non vxor. an pendente hac actione preiudiciali filius debeat interea alere. et dicitur quod sic. et an ista pronuntiatio in alimentis preiudicet in filiatione. certe non. In textu ibi interim. id est pendente

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

causa super actione prudiciali in qua debet fieri pleana probatio filiatiõis: q primo fuerat facta summaria in causa alimentorum. vt dicit Jaco. de are. nopera Ly. C. eo. l. fi. et secundum istam lec. Not. † istud b
quod dixi tibi in l. iij. §. q plautianũ. s. e. q̃ iuenitur prejudicialis actio negatiua. et secundum istam lec. habes quod istaller nil facit ad illud ad quod alleg. 1
glo. hic et in l. si quis a liberis. §. si vel parens. quando dicat. ter. nec decernent alimenta ꝛc. et sic intelligit ibi glos. q̃ pendente causa alimentorum debeat ali: quod non probat hic ter. imo quod pẽdente prejudiciali causa. Secũdo modo legit eam Dy. q̃ hic erat questio de matrimonio et filiatione q̃ negabã vxorem et esse ex me natum: interim dz ali. et sic facit pro glo. que est in. §. si vel parens. in l. si quis a liberis. s̃. e. ¶ Videamus istã lec. Dy. quomodo erat q̃ de matrimonio et filiatione. et oportet te dicere q̃ erat incidens q̃ petebat filius alimenta: ego negabam ipsum esse ex me natum et matrem fuisse meã b
vxorem. Certe pẽdente isto iudicio cogitur alere filiũ: et tunc nullum fit prejudicium in filiatione: que supereſt et agitatur in eodem iudicio. secũdum Dy. Est ne vera ista lectu. Certe si esset vera tunc sequeretur absurditas quia quilibet Ribaldus posset ire ad vnum diuitem hominem et facere questionem filiationis q̃a interim deberet alimentari. Et idem tenet glo. in l. vlti. C. eo. Ut ergo cesset iniquitas intelige glo. que est in l. si quis a liberis. §. si vel parens. et aliam que est in l. vlti. C. eo. et hanc l. fm istã lect. quod potest esse verum in vno casu quando quis est in quasi possessione filiationis quod interim debeat ali. alias non vt lege prima. §. idem iul. supra eo dez.
2 sed si † non est in quasi possessione filiationis tunc nõ debet ali nisi precedente aliqua cognitione. vt lege c
prima. §. si ea. infra de ven. in pos. mittẽ. et. l. iij. §. cause. infra ad carbo. ¶ Tertio modo legitur vt Dyn. tãgit hic q̃ erat q̃ de matrimonio de filiatione non principaliter sed an esset legitimus: interim teneturn eum alere. et Dy. nutrit hoc impugnare quia si hoc esset verum causa alimentorum non potest subesse: quia si pronuntiatur esse matrimonium sequitur q̃ sit filius legitimus. si pronuntiatur serua: cogitur eũ alere vt filium et seruum suum et sic causa alimento 1
rum non poterit subesse. Sed dico quod Dy. arguit ab insufficienti partium enumeratione. quia lex non 2
dicit de ancilla sua vel alteri⁹ quia si esset ancilla alterius tunc non cogeretur pater alere illum seruulũ extranei sed dominus eius et sic potest procedere. ꝛ *
3 secundum istam lect. † habemus nouam prejudicialem actionem. scilicet quod nego te esse vxorẽ meã. et ita ponit Dy. in. §. q plautianũ. vide per spec. qui
4 ponit in titu. de spon. ¶ Ultimo⁹ Dyn. istam. l. induc
cit in ar. ad. q. † Alicui mouetur. q. de prebenda an in 1
terum debet ali ex ea. Et certe sic si est in possessione ipsius prebende: et pro hoc. l. fi. C. de ordi. cog. ꝛc.
1 ☞ An habẽs heredes patris et auũ materni ab illo potius ali debeat et a quo ali debeat habens filium et patruũ diuites vel auum et patrẽ. nu. 2.

NOn quemadmodũ. Descendentes p lineam masculinam coguntur alere ascendẽtes suos: secus si per femininã nisi in subsidium. h. d. * ¶ Ultimo. adde an Abbas expuls⁹ possit facere pactum de rebus monasterij et debeat alimentari. vide Bal. in consi. ccccxxxviij. volu. iiij.

Andreas Pomate. ¶ Dicat. vide Alex. consilio cxxxvj. ver. et quod ita. in. ij. vo. Aret. in. c. monach⁹. ch⁹. colum iiij. de accu.

hic dico esse casum eius quod † ponitur in l. si quis a liberis. §. item rescriptum. scz an debeant alimẽtari ab hẽ c
redibus patris vel ab auo paterno: et dico q̃ ab auo materno ita videtur casus hic. Et Dy. volens fugere contrarium exponit text. dum dicit non sit superstes ꝛc. subaudi vel heredes eius. sed iste ter. tunc nil releuat nec est de mente huius litere. et hoc voluit ter. in §. item rescriptũ. ibi in summa ege state ꝛc. credo q̃ hoc sit verũ. licz aliter dicat⁹ Pe. in l. alimenta. C. de neg. gest. ¶ Querit Jaco. de are. † aliquis habet patrem et filium diuites a quo petit alimẽta. alia questio est. aliquis habet patrem et auum diuites a quo petit alimenta. Ja. de are. formal hic et in l. j. C. de alen. libe. et Ly. eum recitat licet sit aliqualis variatio. suã ibi tenet q̃ filij sit electio. hic tenet quod prius debet petere a patre q̃s ab auo: vel a patre prius q̃s a filio: ꝛ hoc puto verius. ꝛ est ratio. quia ter. in l. si quis a liberis. s̃. eo. versi. et magis. dicit q̃ hec res descendit ab equitate et charitate sanguinis: sed quod pater alat filium est de iure naturali c non autem vt filius prestet alimenta patri vt dixi s̃. e. l. si quis a libe. §. si vel parens. ergo equitas naturalis facit vt prius petantur alimẽta a patre q̃s a filio. et sic cum pater sit de propinquiore sanguine putarem q̃ prius petantur alimenta a patre q̃s ab auo. et hoc dicit Ja. de are. et dixi in l. j. i fi. s̃. de iusti. ꝛ iur.

☞ Alimenta an debeantur annua vel menstrua.

Et an filius viuente patre dicatur habere aliquod ius in debito bonorum subsidio.

IN bonis. Patronus nõ habet ius in bonis liberti nisi pro alimentis in casu necessitatis. hoc dicit. * Aduerte
¶ Nota † quod dicit de alimentis mẽstruis. et tenemenli. et sic videtur q̃d qui debet alimenta debet soluere de mense in mensem. ¶ Opp. C. de epis. quod Bartol. in hac lege alleg. cõtrarius dum videtur velle q̃ teneat assignare legitimã filio pater eo viuente. Sed pro sol. vide concor. quam posui in l. si qua mulier. C. de sac. san. eccle.

¶ In bonis. q̃ro an. solent aliqui Moder. examinare hoc in. l. stipulatio hoc modo. de ver. ob.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ☞ Andreas Pomate. ¶ Quero an vide Bart. in l. post emancipationē. §. j. ff. de libe. leg. Panor. cōsi. lxiij. in fi. j. vol. Alex. consilio. clxxx. v. volu. Bal. cōsilio. ccvj. inci. pater in. j. parte. Et limita vt per Jo. de ana. in. c. ij. co. xiij. de delic. pue. Et in. c. iudei. ij. de iudic. et ad istam. q. vide etiam Alex. cōsi. lvij. in p̄n. iij. vol.

☞ Andreas Pomate.

et cle. l. si quis ad declinandam. vbi dicit quod annua die. Jaco. de are. sol. valde solenniter. et dicit quod quandoq; alimenta debentur in perpetuū vt pauperibus talis hospitalis vel fratribus: tunc debentur annua vt in contrario: quandoq; debentur alimenta

b ¶ Et quidam habent. Et illam glos. sing. tene menti. licet sit reprobata. tu potes eam soluere quod aut ingrediatur monasterium et sic venit naturaliter et tūc debetur. casus est sing. in. c. cum scimus. de reg. secūdum Bal. in aut. ingressi. aut non: et tunc ex statuto: puta quia filius est condemnatus et pater tenetur ad legitimam et tunc procedit glo. ista est sing. glo. in rubrica de decu. lib. x. C. et vide Joan. de imo. in. c. raynutius de test. si filius habet in bonis patris ius viuo patre tex. glo. et Barto. in lege post emancipationem. ff. de lib. leg. et vide Barto. in lege si quis legatum. §. primo. de fal. et in. l. iij. C. de iu. et fac. igno.

c ☞ Andreas Pomate. ¶ Temporibus. Limita vt per Are. consilio. cxliij. col. xij.

d ¶ Temporibus. Et not. istam glo. Et an medici et obstetrices debeant iurare. vide Bal. in. d. §. si illud et ang. in repetitione. l. si vacantia. de bo. vacanti. et tene menti qd̄ sententia lata iudicio medicorum nō transit in rem iudicatam et sic potest continuo retractari. ita singulariter dicit Jo. and. in tit. de homici. in additio. in. §. primo. refert dom. Anto. in. c. proposuisti. de probatio. et ibi extendit quod sententia lata consilio sapientis non transit in rem iudica. quod est singulariter notandum. Andre. barb.

✱ Pro concordia. Aduerte quod testis deponens per ista verba videre suo iudicio non probāt: quia non videtur deponere per sensum corporeum sed per iudicium intellectus. Bartolus in lege quid tamen. paragrapho si arbiter. ff. de arbi. Contrarius tamē allega. in hac lege. in princip. Tu dic quod in hac lege prima. in princip. loquitur in casu singulari quando ꝑm subiectā materiā sufficit testimonium de credulitate quia deponitur de peritia artis alias regulariter contra. Ita Franc. de aret. in consilio suo. lxiiij. in. iij. columna. et ita procedat prima opi. ratio autē specialitatis in secunda opi. est quia tunc testimoniū de credulitate admittit: quia non est proprie testis. vide dom. Jas. in rubrica post gloss. ibidem. ff. de iureiuran.

e ¶ Quero testis. semper solet ista lex allegari quod creditur peritis in arte et an testis qui deponit per verbum videtur valeat: et an ille qui deponit per verbum credo de peritia artis excusetur a falso testimonio. vide Baldum in lege data opera. in. xxij. columna. C. qui accusa. et de teste deponēte per verbum videtur scripsi post Barto. in. l. qui tamen. §. si arbiter. s̄. de arbitris. et vide decisum de duob⁹ medicis testificantibus vnum fuisse tantum vulnus ad tempus vt alicui certo homini quem est certum moriturum: et tunc de mense in mensem debentur. Sed dices tu nomine alimentorum continentur vestes an in omni mense induet me. Breuiter hoc intellige verum in. l. nostra quantum ad cibum ꝛ potum. vestes autem debent dari cum eget. et hoc tenet gl. i. l. firmio. j. qñ di. le. ce. facit. l. nec semel. §. si i habitatione. eo. ti. Predicta intelligo vera nisi per disponētem esset aliter declaratum: quia dixit annuatim vel dietim vel quolibet mense: vt no. in. d. l. nec semel. §. si in habitatione. facit. l. diarijs. j. de ali. et cib. le. declaraui plene in. l. pecunie sortem. ifra de ali. et cib. le.

2 ¶ Quero † an [a] filius dicatur habere aliquod ius in
a debito bonorum subsidio viuente patre. et quidam
b habent [b] hic per Dyn. additionem et de hac q̄stione glo. aut. de heredibus et sal. §. si quis autem nō implens videtur dicere quod sic. et pro hac. l. papi. §. si quis impubes. s̄. de inoffi. testa. In contrarium videtur casus in. l. nostra: q; patronus nullum ius habet in bonis liberti. et pro hac. l. ij. j. si a pa. quis fuma. verum est quod viuo patre non dicitur debitum proprie sed quasi debitum glo. est expressa. C. de iur. et fac. igno. l. iij. facit. j. col. bo. l. j. §. si impuberi. et qd̄ ibi dixi declarabo melius in. l. is potest. j. de acqui. here. Ultimo quero dicitur hic q; nullum ius hz nisi sit egenus. an ergo tūc haberet ius in bonis liberti. et dico q; non q; si haberet ad quēcūq; transirēt bona transiret istud onus. quod est cōtra. l. heres liberti. j. de obse. mihi ergo videtur quod sit onus persone pro rebus secundum quod alias videtur in. l. rescripto. in fine. j. de mu. et ho.

¶ De vētre inspiciēdo custodiēdoq; partu. Rub.

¶ Continuatio rubrice huius apparet ex principio legis prime.

1 ☞ Obstetrices que adhibentur in aspiciendo ventrem iurare debent.
Medici missi ad inspiciendum vulnus: iurant.
2 Testis deponens per verbum videtur qñ probet.
3 Relationi peritorum in arte quod credatur.
Modus scribendi cōmissionē factam peritis.
4 Plures periti adhibentur quādo plures haberi possunt.
5 Dictum duorum testium an eneruetur per dictum vnius dicentis contrarium. remissiue.
6 Plus creditur vni affirmanti q̄ duobus negantibus.
7 Testimonium de credulitate quando sufficiat.

c ✱ Temporibus. [c] Hic dicit qd̄ in nouo facto consilio opus est. et ista est notabilis. l.
1 Quero primo † an iste obstetrices que adhibentur habeant iurare. et gloss. dicit forte quod non. et vide gloss. que incipit sic. C. de
d fide instru. ꝛc. et not. istam glossam. [d] pro medicis qui mittuntur ad videndum vulnus an sit mortale vel an sit remansura cicatrix. et Jacobus de are. tenet gloss. in lege iusiuran. C. de test. dicit ne verum ista glossa. et illa certe non: quia dicit cōtra legē hac
2 edictali. §. is illud. C. de secun. nup. et contra. l. cōparationes. C. de fide instru. ¶ Quero † testis [e] examinatio

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

mortale quod sufficit. vt in. §. quod autem. in auten. C. de non alie. l. compara. C. de fide instrumento. c. quoniam contra. de probatio. nota. Barto. et alij in proemio digestorum. et Bartolus in. l. quoties. C. de ponde. et auri illa. libro. x. et in. l. prima. §. fina. de verbo. ob. et Bald. ꝛ Sali. in d. l. compara. ꝛ cano. in. c. propositi. ꝛ de proba. ꝛ satis est qđ predicti q̃ habent super tali cognitiõe deponere sint experti in arte sua vt dicit text. in. c. finali. de fri. ꝛ male. vbi quod sint medici l. semel. C. de re mili. libro. xij. ꝛ c. significasti. el. ij. de ho. ꝛ medici in proposito dicuntur illi qui eas egritudines curare solent tam febres q̃ etiam vulnera. l. j. in princi. ꝛ ibi Bar. j. de var. ꝛ extra de ordi. cogni. vnde appellatiõe medicorum veniunt obstetrices ꝛ qui nõ vniuersaliter sed etiam certam partem corporis curare solent vt dolores dentium seu auricularum etiam si per incantationem curarint vt dicit tex. ibi no. Bald. in. l. j. C. mandati. ꝛ sic apparet non oportere quod sit doctoratus quod patet etiam ex. l. j. §. ne autem. C. de communi seruo ma. vbi serui vtriusq; sexus possunt esse medici quod esse non posset si ad hoc vt quis dicatur medicus requireretur doctoratus: quia cum doctoratus sit dignitas. c. quanto. de magist. no. Bar. in. j. constitu. codi. ꝛ in. l. j. ff. de test. mili. ꝛ Bald. in. l. j. in princip. ff. de iustitia ꝛ iure. cum similibus. serui autem a dignitate repelluntur. l. penul. ꝛ fin. C. q̃ mili. non pos. libro. xij. sequeretur quod non possent esse medici contra. d. §. ne autez. Adde tu quod vbicũq; cum dicto vnius medici probate note ꝛ in arte periti concurrit longitudo vite in cura infirmi vel etiam quod vulnus non esset in loco in quo non requireretur consilium medicorum vel aliud cõcurrere quod medici dictum iuuaret tunc testimonium vnius medici est sufficiens ad absoluendum. non obstant ura que dicunt quod vbi de peritia artis testimonium redditur non sufficit vnus testis: sed requirunt plures vt in autentica. de non alienandis. §. sed neq; in verbo archi tectis. et in. l. semel. de testamen. milita. libr. xij. in verbo medicis. ꝛ hic text. in verbo omnes vel due. et in lege hac edictali §. mobilium. in verbo arbitros. quia ista iura procedunt quando plures fuerunt adhibiti quia tunc per plures fienda est probatio. sed ibi vulneratus solum vnum medicum adhibuisset vel aliter fuisset adhibitus si est probate note ꝛ pertus in arte iudex potest se conformare cum dicto illius. argumento. l. prime. in fine. de verborum obligatio. et quia non debet vulneratus subtrahere aduersario facultatem probãdi nullum medicum vel vnum adhibendo ꝛ hoc consuluit clarius Bal. eius consi. cccij. secũdo volumi. Scias etiam vnũ quod dicit Baldus in. l. si mota. §. si vir. supra soluto matrimonio. quod si vulnerat⁹ non adhibuit medicum presumitur sua culpa mortuus quando vulnus poterat habere ad mortez et vitam iudicio medicorum ꝛ que sint considerãda ad videndum an sit mortuus ex vulnere vel sui culpa posuit Bald. consilio. cxcv. primo lib. ꝛ sletur dicto vnius periti in arte quando plures haberi non possunt. tenuit Romanus eius consilio. xx. vbi dicit quod licet istis deponentibus de eorum peritia deferatur iuramentum: tamen si sit statutum quod in causis aliquibus procedatur summarie simpliciter et de plano iuris solemnitate non seruata quod absq; iuramento valebit eorum dictum. allegat Bart. j. de dona. l. si filius. ꝛ in tractatu ad repumendum super verbo videbitur. ꝛ Rom. ipse comprobat per plura media.

~ Andreas Pomate. ¶ Testis. Adde Pau. de castro. in. l. j. ff. de iusti. ꝛ iur. vbi late per Jaso. in. vj. colum. vide Alexan. consilio. cxlix. versic. et licet. v. volumi. Areti. in. l. plene. §. si tra. ff. de lega. j. in quarto notabili. Roma. singu. cccly. ꝛ quid si testis dicat se fallor. vide Pau. de castro. consilio. cdxxviij. incipit. viso processu. col. fi. ꝛ an valeat statutum quod testi deponenti de credulitate credatur. vide Roma. qđ sic sing. cccix. Aret. consi. cxlij. incip. ex facto proponitur. per Pau. de ca. consi. cxcviij. incip. visa inquisitione. in. ij. colum. Rapha. com. consil. cxxxiij. in. ij. col. Alex. consi. cxlij. j. volu. ancha. consi. clxxvj. incip. ex consuetudine. in fi.

~ Andreas Pomate.

a ¶ Utrum. Vide Alexan. consilio. clxviij. in. ij. cõlũ. ij. volumi. ꝛ consi xv. colum fi. j. vol. Roma. consi. xx. in. ij. colum. ꝛ que scripsi in. j. constitu. ff. veteris. in vlti. col. versi. item no.

b ~ Andre. Pomate. ¶ Ulterius. vide Lepo. consil. xxviij. colum. antepe.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quam duobus. exemplum quando dicis est hic maritus sic etiam si negatiue referatur ꝺm Jmo. ꝓ istum textum. ⁊. l. si cum dotem. §. si maritus. soluto matrimonio.

b ¶Ex hoc rescripto. de banno. Et adde que dixi in rubrica. de regul. iur. post Roma. et adde glos. in l. iij. §. qd ergo. de iu spe. tuto. et nota. per Bartol. in l. illicitas. §. veritas. a de officio presi.

Andreas Poma.

c ¶Ulteri⁹. Vide Felinum in. c. proposuisti. in. iij. colum. de ꝓbationib⁹.

d ¶Ultimo. Et vide Bart. in l. pe. j. de adul. ⁊. l. j. §. si seruus. j. de acq. pos. Bald. in. l. j. j. de legi. ⁊ in aut. q̃ supplicatio. C. de preci. impe. offe. l. huiusmodi. §. cũ ita. de leg. j. Bal. in. l. si duo. de acq. here. and. barb

Andre. Poma. ¶Ultimo. Vide Feli. in. c. que in eccleſiarũ. in. iij. col. ver. ſi. quinto caſu. de conſtitu.

e ¶Denuntiari. Ad intellectũ huius. §. vide Bar. in l. in diem. j. de aqua plu. arcend. ⁊ ſemper allegatur iſte tex. quod iudicium et citatio debet dirigi contra illum quem principaliter negotium tangit et nõ ad illum ad quem negotium ſpectat in conſequentiam. de quo text. ad hoc facit feſtum Bald. in rubr. de ſuc. edic. vbi dicit ꝙ ille debet citari in iudicio cuius intereſt tanq̃ pars. de quo dicto facit feſtus do. Lardi. in. c. inter quatuor. de ma. ⁊ obe. facit qꝺ voluit idẽ Bal. in. l. ſi curatoris. de iure delib. ⁊ in. l. nam ita diuus. de adop. ⁊ in. l. obſeruare. §. proficiſci. de offi. procon. dicit tamen Bal. in. l. ab eo. quomodo ⁊ quando iudex. quod ad ſubſtantiã iudicij ſufficit citare illum ad quem dirigitur petitio. ſed quo ad extenſionem preiudicij non preiudicat iſta ſcientia niſi fuerint citati illi quorum intereſt. et dicit hanc fuiſſe doctrinam Jnnocen. in capitulo humilis. de ma. ⁊ obe. Dico quod hic eſt text. vbi probatur quod debet iudicium dirigi in illum ad quẽ principaliter negotium ſpectat. ⁊ Bald. ibi er abrupto loquitur. nam Jnnocen. in dicto capitu. humilis. dicit quod in citatione requiri debent omnes quos cauſa tangit. l. nam ita diuus. de adop. l. in cauſe. §. cauſa cognita. de minо. l. de vnoquoq̃. de re iudic. l. ſi deſerta. C. ſi ob publi. penſi. ⁊ abſentibus non preiudicat l. etiam. §. veluti. de mino. poſtea Jnno. refert alios argu. eiuſdem text. dicentes ꝙ non tenet qꝺ factum est et poteſt dici non tenere ſententiam latã niſi per

ℭ poſitionibus etiam de iure iſto eſt respondendum.

Si intentatur vnum ex tribus remedijs contra contumacem de quibus in. l. conſentaneum. ſi nihil mihi prodeſt an poſſum aliud intentare.

Denegans reſpondere poſitionibus an habeatur pro confeſſo.

De banno in quibus legibus fiat mentio.

Si conſultor debet eligi eligitur a partibus ⁊ ipſis diſcordantibus a iudice.

Occidens deſcriptum in libro bannitorũ excuſatur.

Ex hoc rescripto. Iſte text. allegatur ℭ an poſitionibus de iure iſto ſit reſpondendum. et ſolet allegari. l. officij. j. de leg. iij. ſed mihi videtur qꝺ ſit caſus hic q̃ interrogatur mulier an ſit pregnans: ⁊ debet reſpondere qꝺ ſic: q̃ ſi negat tunc mittuntur obſtetrices. ſi cõfiteatur exonerat partem a probatione: ſed ℭ vos ſcitis ꝙ. l. conſentaneum. C. quomodo ⁊ qñ iu. dat tria remedia contra contumacem ⁊ ſi intento vnum et nihil mihi prodeſt an poſſum aliud remedium intẽtare ⁊ dico ꝙ caſus videtur hic qꝺ ſic. ibi dum dicit quid ergo ſi non ꝛc. Jn contrarium facit. l. ſatiſq̃. §. de in ius vocan. vide in. l. conſentaneum. vbi de hoc dixi. Jtem ℭ vlterius ex hac. l. no. aliud an ille qui de negat reſpondere habeatur pro confeſſo. ⁊ facit qꝺ non: ſed remedijs pretorijs cogitur reſpondere. habes per Cynum in. l. ij. §. penul. C. de iur. callũ. ⁊ j. de confeſ. l. certum. ⁊ extra de confeſ. c. ij. lib. vj. Jtem habes ℭ hic de banno⁹ glo. facit mentionem in. l. j. circa prin. j. de requi. re. de iure hodierno habes in auten. item nulla communitas. C. de epiſco. ⁊ der. ⁊ in tit. hic finitur. l. conradi. c. j. colla. p.

ℭ Ulterius[c] iſta l. facit ad queſtio. debet ℭ aſſumi aliquis ſapiens: quis debet eligere ſapientẽ vel iudex vel pars. Et in verſicu. ⁊ notandum. videtur ꝙ iudex. Dyn. dicit quod partes. ſed ſi diſcordant tunc iudex eligat. vt. l. iij. §. ſi. j. de adminiſtra. tuto. ⁊ l. finali. C. de iudic. ⁊ in. l. in venditione. §. fina. j. de bonis auto. iudi. poſ. ⁊ Specul. in titul. de requi. conſi. §. j. verſicul. quid ſi exigitur. ¶Quero quid de poſſeſſiõe. videtur per. l. iuraturan. §. ſi de qualitate. ſ. de iureiuran'. ¶Ultimo[d] inducitur hec. l. cum glo. que incipit ſciliꝫ ꝛc. in argumentum. ℭ aliquis eſt ſcriptus bannitus in libro communis alius interfecit eum an excuſetur per formam ſtatuti. Certe ſic per iſtum verſicu. ceterum. et per Dyn. in. l. penul. j. de adulte. ⁊ in dubio preſumitur ignoare vt hic Dy. dicit. ⁊ probatur in verſi. mei miniſſe. j. ea. l.

Meminisse. Iſtum. §. allegaui tibi in. l. prior. j. vi bo. ra. ⁊ in. l. quẽadmo. §. fi. ſ. ad. l. aquil. quod dictum eſt in vna lege non intelligitur repetitum in alia.

Si cui ventrem. Oppo. dicitur hic qꝺ factum matris preiudicat filio. Contra imo videtur quod factum matris filio preiudicare non debet. vt. l. prima. C. de fal. Solu. in petitorio non preiudicatur poſſeſſorio ſic. ¶Oppo. j. ad carbo. l. iij. §. miſſum. Solu. vt ibi. et l. penul. eo. titu.

Denuntiari. [c] Facit

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

edictum ſolenniter euocentur.ff.que ſen.ſi.'app.re.l. item cum ex eo.ſed bene tenet etiam ſi non,vocẽtur ſingulariter.ſed non preiudicat eis qui non audierunt,edictum:hec ſunt verba formalia Innocen. ex quibus apparet quod refert opi.duas.vna eſt:quod iudiciuz teneat: alia a qõ iudiciũ ſit nullum poſtea elegit tertiaz opi.ſcz ſententiã latã non tenere niſi p edictum ſolẽniter euocentur:ſed bene tenet etiã ſi non vocent ſingulariꝫ qõ ſuia valeat ſed nõ preiudicat eis qui non audierunt edictum. et ita eundẽ Innoc.refert do.Cardi.in.d.c.humilis.in.ij.q. et ſic illud ad quod Bal.alleg.Inn.non fuit opi. Inn.ſed quoꝛũdã. Si ergo ſit facta citatio per edictũ in gñe iuxta no.per Bar.in.l.fi.C.de iur.deliberan. et quod habetur per Jaco'.de but.et alios in auf.ſi oẽs. C. ſi vt ſe ab here.abſti.valebit iudiciũ. Jſtud tamen qõ Inno.dicit ſufficere quod citetur per edictum et nõ ſingulariter poteſt limitari non ꝓcedere ſcilicz quãdo perſona que citatur eſſet certa et ſciretur: qã tũc non ſufficit eam citare per edictum et in genere; ſed requiritur quod ſingulariter citetur.ita voluit ſingu. Inno.in.c.cũ in tua.qui ma.accu.poſſunt. et ibi omnes ſequuntur.facit quod voluit Joã.andre. in.c.fi. de elec.in.vj.preterea iſtud dictum Bald.in dicta.l. ab eo.intelligitur quando principalis actus ſpectabat ad illum cõtra quem directa fuit petitio. Jta recte intruenti ſenſit Bald.in.d.l.ab eo.inquantum alleg.Jnnocen.in dicto.c.humilis.vnde iudicium debet dirigi contra illum ad quem principaliter negotium tangit non in conſequentiam, facit quod dixi poſt Bartolum.in.l.iij.in.x. colum. in apoſtilla magna circa finem.de pign.adde videndum circa predicta Bald.conſilio.xvj.iiij.volumi.z ſcias quod licet ſtatutum dicat debere citari ꝓpriꝰ nominibꝰ filios et heredes debitoris non autem generaliter per procur.quod debet intelligi vt ipſi creditori ad cuius inſtantiam citatio emanauit poſſibile eſt facta diligenti inquiſitione notitiam habere proprio rum nominum ipſorum filiorum et heredum citandorum;alias autem conſtitutio arctaret ad impoſſibile nec preſumitur quod conſtitutio voluerit quẽ arctare ad impoſſibile.l.titius.de excuſatio.tut.no. Bald.in.l.prima.C.vnde vir z vxor.ſolu. ſeruabitur ius commune quod vbi incerti ſunt ſufficiat generalis citatio ſi ſunt certi ſpecialis: vt not. Bartolus in extrauaganti ad reprimendum. in verbo per edictum.z in iuribus allegatis in apoſtilla. s. quibus

1 a ad.q.ª quam poſui in repetitiõe.§.cato.in.fi.l.iiij.j.de verbo.obliga.

b

1 Omiſſio crucis in inuentario qõ non vitiet.

2 Solennitas leuis que dicatur.

3 Conſuetudo loci inſpicitur in confeſſione alicuius actus.

Quod autem. b Omiſſio modice ſolennitatis non vitiat. hoc dicit. Facit ad queſtionem †quando omittitur ſignum crucis c in inuentario quod non vitiat quia eſt leuis ſolennitas. ſed q̃ eſt leuis ſolennitas. Oldra. dicit †qõ leuis ſolennitas eſt cuius omiſſio nullum vel paruum preiudicium generat vt hic z illa dicatur grauis ſolennitas d que omiſſa multũ obſt.perſone. vt.l.cum hi.§.ſi pretoꝛ.ſ.de tranſact. ¶Item nota. †quod in eo quod eſt gerendum debet inſpici conſtuetudo loci vbi fit.facit ad.q.teſtamenti, qõ locus vbi fit teſtamentu m debet inſpici.vt.l.ſecunda.C.qui teſtamen. facc.poſ.z.l.ij. quẽadmodũ teſta.ape.

Dictum. Mulier ꝓpter imperitiam excuſatur.hoc dicit. ¶Opp. j.titu.ij.l.j.et.l.iij.§. cauſe infra ad carbo.Sol. glo. ¶Not. ligatur quẽ admoduz ſi fuiſſet legitime citatus. caſus eſt in clemẽ. cauſam.de electio.z licet alias ſentẽtia nõ preiudicet nõ citato preiudicat h̃ caſu illi q̃ habuit notitiaz licet legitie citatus non fuerit ita'tz Bo.cõſi.ccccx. Que a ũt diligentia req̃ratur qñ aliquis eſt citandus ad domum z an ille q̃ eſt in comitatu ciuitatis dicatur abeſſe a ciuitate vt excuſet faciẽs citare ſi citari debebat perſonaliter: vide Bo.cõſi.ccccliij.z an ſi in cita.requiratur certa ſolennitas an omiſſio ſolẽnitatis vitiet citationẽ ſi in cauſa poteſt ꝓcedi ſummarie. z ſi nũtius referat ſe oĩa feciſſe ꝓſumatur ſeruata forma.z an preſumẽda ſit cõmiſſio iudicis de cita. ꝓ validitate act?: vide eundem Bo.cõſi.ccccxcvij.z formam qũo abſens ſit citandus ſiue ſit de ciuitate ſiue nõ vide per Bal.conſi.cccl v.j.volu.

~Andr.Poma. ¶Denũtiari. Jſte.§.eſt ſin.ſin Barba.ꝓſi.xxix.in.xvj.col.j.vol.z Alex.ꝓſi.clvj.in.ij.vo, et cõſi.v.in.j.col.ij.volu.Feli.in.c.ij.de conſti.

a ¶Ad queſtionẽ.z iſtum.§.pro ſin.allegat Bal. in rub.de ſuc.edic.z vide que dixi poſt Bart.in.l. ſi qs inſtituatur.§.item ſi condi.de here.inſti.

b ¶Quod autem.Et vide Bal.in proe.C.z in.l.fi.C. de iu.delibe.And.barb.

~Andre.Poma. ¶Quod autẽ. ꝓ intellectu huius.§.vide Alex.cõſi.cxlj.in vltu.col.ij.volu.z conſi. xlviij.col.iiij.Feli.in.c.iij.col.ij.de teſti.cogen.Barba.conſi.cxcviij. Feli.in.c.cum cauſa.col.v.de re iudi.Roma.conſi.clvj.

c ¶Quod autem.ſignum crucis.Vide Bart.in.l.ij. de vulg.z pup.z que ibi dixi.

d ¶Grauis ſolẽnitas.Et que dicat leuis ſolẽnitas. vide Bal.in.l.hac cõſultiſſima.in princ.C.qui teſta. fa.poſ.vbi dicit qõ eſt illa que nõ eſt fundata in alia qua vigenti ratione vel vtilitate.qõ tene mẽti.z adde qõ no.Bar.in.l.fi.§.cũ igitur.in fi.C.de iur. deliberan.z in.l.j.§.ſi plures.in.iiij.q.de exercito. z cõditio apposita a lege,nunq̃ intelligitur ꝓtinere leuem ſolennitatem.Bal.in auf.matri z auie.C.qñ mu.tu.of fi.fungi poteſt.Ang.in.l.j.de libe.z poſthu.Bar. in l.j.de vulg.z pup.in.iiij.q.ad fi.ij.effect?.vide Bar. in.l.licitatio.j.de publica.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quod factum matris filio non preiudicat in petitorio: in possessorio sic. ¶Quero quid sit istud edictum ad exemplum carbo. et due expositiões sunt in glo. et quelibet bona. et dic vt in ea et secundam tenet Dy.

1 a ¶Qui vẽ tri. vĩ ad qđ allega. bar. istã. l. i l. j. in. x. co. de vul. et pup. ✠Andreas pomate. ¶Qui vẽ tri. vide ca ro. Bay. in §. et qđ si tãtũ. xxij. col. de lib. et posthu. b ¶Hoc edicto. ſz an in ista bonorũ possessione requirat decretũ iudicis. bal. qõ sic in l. fi. z vĩ. C. qui admi post nico. õ ma. ibi. ita etiã tz ibi pau. de castr. let Frã. tigri. in l. j. eo. ti. Itẽ an ista bonoꝝ possessio duret anno z nunqđ hodiẽ sit sublata. vide ibi z vide b Bal. z ibi dixi in l. fi. C. vñ legi.

Subſtitutio vulgaris tacita qõ non valeat ſine aditione. remiſſiue.

Qui ventri. a Legitur duobꝰ modis. Ald ſecũdum modum qñ ſubſtitutus pupillariter opp. qz ſua non intereſt: vt. ſ. proxi. l. quod eius non intereſt ptz qz ſi non naſcitur non ſuccedit: ergo ſua nõ intereſt. Dic quod ſua intereſt, ppter tacitã vulgarem. et vide gl. que icipit directa vſqꝫ ad finem. Et ſic vides quod ſubſtitutus ſuccedit per tacitam vulgarem: ſed hoc eſt verũ qñ haberet coheredem inſtitutum: † qz ſine hereditatis aditione non valet tacita vulgaris vt l. quod ſi filius. j. de cap. et hoc nõ examino hic. gl. eſt in. l. lex comẽ. j. õ vul. et pupilla. ſubſti. et Cy. in. l. precibus. et Guil. de cu. in trac. de vulg. z pupil. dicam in. d. l. lex cornelia.

1 Si annis. Fideicõmiſſarius vlis cũ conditio defecit propter natiuitatem poſthumi admittitur ad cuſtodiendũ partũ. h. d.

2 ¶Si ventris noſe mulier in poſſeſſionẽ miſſa eadẽ poſ. zc. Rubuca.

3 ¶Continuat Dy. iſtã rubucã ad precedẽtẽ: qz ſeruatis ſolẽnitatibus que ponũtur. ſ. ti. j. mulier mittitur in poſſeſ. cauſa ventris: vt. l. j. §. ſi venter. et per totum. infra de ventr. in poſſeſ. mit. ſed quia quandoqꝫ ad alium dolo malo trãſitur ideo ponitur hic hec rubuca.

Hoc edicto. b Primo commẽdat edictum z eius rationẽ ponit. Secundo ponit mẽtem edicti. Tertio exponit edictum vſqꝫ ad finem. ſecunda ibi idcirco. tertia ibi intereſt autem. ¶Opponitur j. eadem. l. §. intereſt. Gloſſa exponit hic prede. i. iniuſte acquiſitionis reipſa. Extra gloſſ. oppo. nomine ſubuenitur alio modo etiam cõ per iſtud edictum ſcilicet per petitionem hereditatis vel per rei vendicationem. Sol. illa remedia nõ ſufficiebant in omni caſu: quia poteſt eſſe quod poſſeſſio eſt penes eũ cũ titulo. z petitio hereditatis non datur contra titulo poſſidẽtẽ. vt. l. regulariter. ſ. de peti. here. Itẽ nõ per rei vẽdicationem: qz non veniunt ea de quibus nõ eſt dictũ: ſecus in hereditate ivt de peti. here. l. z non tantum. ideo pretor iſtud edictum de neceſſitate poſuit.

Idcirco. Iſta ſecunda pars ſubdiuiditur in quatuor. Primo dicit actionem dari contra mulierem. Secundo in patrem. Tertio dicit ad quid detur contra eos. Quarto dicit dari in extraneum z hec eſt mens edicti. ſecunda ibi nõ ſolum. tertia ibi actionẽ. quarta ibi neceſſario. ¶Oppo. ad primum reſponſum quod debeat dari condictio ex. l. non actio in factum: vt. l. prima. ſ. de condi. ex. l. Solu. ibi ex. l. ciuili: hic ex edicto pretoris vt in gloſſ. ¶Oppo. z videtur quod pro poſſeſſione iſta actio non datur in mulierẽ: quia heres habet actionem in eum in quem eſt tranſlata poſſeſſio. Sol. vt ſ. proxi. z. j. in. §. intereſt. ¶Ultimo oppo. quia erat prouiſum per. l. pretoris. in pri. z. §. eſt preterea. j. de bonis auto. iud. poſ. In veritate dubito: ſed poſſumus dicere qz illud edictum habet locum in creditore miſſo in poſſeſſionem: hic in mulierem miſſa in poſſeſſionem nomine ventris: ſed iſta ſolutio facit me dubitare z illud edictũ generaliter loquitur qñ quis eſt miſſus in poſſeſſionem: z. l. j. ex quibus cau. in poſ. ca. loquitur etiam de muliere miſſa nomine ventris. poſſumus eñ dicere qõ illud tanqꝫ generale habeat locum: z iſtud etiam ſpecialiter in hoc caſu. z ideo vnum per aliud non tollitur.

¶Quod interdictũ datur heredi vt expellat poſſeſſorem iniuſte miſſum in hac materia.

Dubium ſuperueniens qõ non tollit aditionẽ iam factam licet impediat faciendam.

Lex in dubio debet intelligi ſcõm materiam tituli in quo ſituata eſt.

Executio ſententie late contra principalem qõ poſſit fieri contra eum in quem poſſeſſio dolo eſt tranſlata.

Neceſſario. Vidi qõ actio datur ꝓtra mulierem z cõtra patrẽ in eo qõ intereſſ. ¶Quero quid de extraneo miſſo in poſſeſſionem. Reſpondet; uriſconſultus qõ de hoc pretor neceſſario fecit edictũ vt dicit in litera. ¶Quero quid vult dicere non pretoria poteſtate vel manu miniſtrorum. Quidam dicũt qõ ponitur pro eodem. Alij dicunt qz pretoria poteſtas eſt vna pars: manus miniſtrorũ eſt alia: ſꝫ per miniſtros pretoꝝ vel miniſtros ipſiuſmet agẽtis. z vide iſtam gloſ. q̃ incipit miniſtrorum zc. ¶Ad hãc lec. ſic declarata op. qõ hic dicit ter. qz non poteſt manu militari contra. l. ſi quis miſſus. j. ne vis fiat ei. Si. dat duas ſolutiones. Una eſt qõ ibi auxilũ manu militari deꝫ expulſo: hic dño ſeu heredi denegeꝫ. Et qđ vult dicere expulſo: dic ei q̃ añ erat miſſus vel miſſi miſſus auctoritate iudicis. ſed dño vel heredi q̃ rũc miſſus nõ erat vel nullũ ius haberet denegaꝫ manꝰ militaris ſed dz dari libelꝰ. z iſta eſt bona ſolu. Secũda ſolutio eſt qz ibi loqꝫ in poſſeſſore malefidei: hic i poſſeſſore bõefidei. Hec ſolutio ẽ vera i ſcẽtã nõ ꝓgruit huic. l. q̃ loqꝫ tã i bõefidei qꝫ i malefidei poſſeſſore

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vt.j.e.l.dolo. ¶Scdo op.q̃ heres possit expellere istũ possessorem sua autoritate.nam mulier missa in possessionem non possidet sed detinet ꝛ sic apparet q̃ heres possidet.extraneus ergo missus in possessionem facit violentiam heredi.ergo heres potest eum expellere sua autoritate:vt.l.quẽadmodum.in pun.s.ad le.aquil.ꝛ.l.j.§.vim.ꝛ.l.iij.§.eu3 igitur.de vi ꝛ vi arma.ꝛ.l.si vitem.§.si ad ianuam. qõ vi aut clam.male ergo õ hic qõ nõ potest p se vel p suos ministros prout exponitur per ministros agentis. Bio.vult soluere.ꝛ dicit cõcedo q̃ verus heres possidet ꝛ licet ille intromittatur in possessionem tñ ꝓpter hoc nõ potest illum expellere. Sed si poneres qõ ille teneꝰ vellet expellere heredem ꝛ nõ admittere:tunc heres posset repellere per vim.ꝛvide istã gl.que incipit pro eodem ꝛc.ibi velut prius ꝛc.et ibi dum dicit nõ pretoria ꝛc.ideſt pretoris officio. Itez ibi ciuilius.large accipe vt comprehendat edictum pretoris mortui.ex istis cõtrarijs apparet qõ ille q̃ possidet ciuiliter ꝛ naturaliter:ꝛ alius soluz detinet iniuste non a se possidente sed ab alio: possidẽs tũc
a sua autoritate nõ potest expellere:sed debet experiri interdicto vti possidetis.vt hic.et.l. hec autẽ.§. fi.in fi.j.ex quibus cau.in poſſ.ea possumus etiã intelligere q̃ hic heres nunq̃ fuit in possessione.vt dixi in solutione precedentis contrarij. ¶Venio ad
1 sequentem glo.magnã.ꝛ quero † qõ sit illud interdictum per qõ heres potest expellere possessorẽ.glos. respondet quatuor modis. Primo qõ sit interdictũ vti possidetis. Scdo quod sit interdictum vnde vi. Tertio qõ sit interdictum hoc est actio in factũ descendens ex hoc edicto. Quarto qõ sit interdictum ne vis fiat ei.virtus eorũ dependet ex precedentib⁹ lec. Si enim ponim⁹ qõ heres ante possidebat potest procedere ſm qõ dicitur de interdicto vti possidetis.ꝛ vnde vi.si dicimus qõ heres nõ possidebat procedit sequens expositio.tamen vt clarius ista liqueant oppo.ad primaz heres non possidet anteq̃ adipiscatur possessionẽ:vt.l.cũ heredes.de acquir.
3 pos.ꝛc. Item adipisci nõ potest possessionem donec est dubium an partus nascatur:vt.l.cum quidaz.§. qõ dicitur.j.de acqui.here.ꝛ.j.ti.j.l.j.in fi. Quomodo ergo cũ non possideat ante imo impossibile erat eum possedisse:potest habere interdictũ vti possidetis.certe nõ video.fol. Rof. in libellis suis sup hoc edicto ponit qõ heres primo adierat hereditatẽ:
2 et postea mulier dicit se prẽgnãtem.ꝛ sic no.† q̃ dubium superueniens nõ tollit additionem iam factam licet impediat faciendam. Idem tenet gl.in.l.cũ falsum.j.de acqui.here. By.soluit aliter q̃ hic interuenientibus illa tria ꝓpter que nõ impediatur aditio licet mulier dicat se prẽgnantẽ.ſ.q̃ sic erat opi.vulgi. et q̃ nõ erat prẽgnans in veritate ꝛ q̃ ipse heres sic credebat.vt.d.l.cũ quidã.§.q̃ dicitur. ¶Scdo op. q̃ mulier licet non possideat mittẽ do alium priuat dñm possessione.vt.l.peregre.§.quib⁹.ꝛ.l.iij.§.qõ si seruus.de acqui.pos.ꝛ.C.de acq̃ pos.l.fi.cũ ergo heres nõ possideat non hz locũ interdictũ vti possidetis. Rof.fatetur oppositũ.vñ ad hoc vt habeat locũ interdictuz vti possidetis oportet te ponere q̃ mulier expresse egit vt nõ transferat nisi detentationez quam ipsa habebat. By. vero dicit melius qõ mu-

a ¶Necessario.nõ potest.Et sic no.qõ possidens ciuiliter ꝛ naturaliter nõ potest expellere detinentem sua ꝓpria autoritate.adde Inn.in.c. inter quatuor. de maio.ꝛ obed.ꝛ qõ no.in.l.fi.C. si per vim vel alio modo.ꝛ in.l.fi.alias pe.C.de bo.vacan.libr.x.ꝛ in.l. facitas.C. õ iu.fi. eo. li.ꝛ in.l.ob maritorum.C.ne vxor ꝓ marito. ꝛ in.l.a diuo pio.§.si sup reb⁹.õ re iud.ꝛ in l.null⁹.§. ex qb.cau. ma.et not. Bal. etiã i l si deserta C.si ꝓpter pu.pẽsi. et Bald.in.l. certa forma.C.vt i pos.le.ꝛibi tenet ꝓtra Bar.hic p gl.ordinariaz.in.l.j. §.interdicto.ifraviti pos.ꝛ vide q̃ not.bal. in.l.fi.C.õ popu.ac.ꝛ in.l.pe.in pun.de nõ nu.pecu.ſz cũ Bar.tenet Bal.i l.j.ad fi.C. de exec.rei iud.p Bo. in.l.peregre.§.fi.ad fi.de acq. pos.

lier per immissionem tertij nõ priuat heredem possessione: quia nõ potest transferre plus q̃z habeat. Ad cõtraria rñdeo qõ loquũt in colono p quẽ dñs possidet:vnde cũ animus domini qescit in illa possessiõe coloni merito transferendo in alium priuat dominum.hic loquũt in muliere per quã heres non possidet.ꝛ nil allegat By. dico qõ istud est verum.ꝛ gloss est in l.j.in fi.§.vsufruc.quemadmo.ca.ꝛ.j. de vi ꝛ vi ar.l.iij.§.vnde vi.ꝛ istud tenementi. ¶Tertio oppo. ſm istam expositionem dicitur q̃ datur interdictum vnde vi.cõtra.aut heres possidet ꝛ non habet interdictum vnde vi:vt.d.l.iij.§.vnde vi de vi et vi arma.aut dicis qõ heres desinat possidere et diceres tunc contra ea que supradicta sunt.Respon. fateor qõ heres nõ amisit possessionẽ per immissionem factaz de illo.vt.s.sed postq̃z heres accessit ad possessionem ꝛ ille immissus eum non admisit: et in illo actu passus est vim:vt.l. clã possidere.§.fi.cum.l.seq.de acqui. poss.et sic oportet te ponere volendo tenere q̃ detur interdictum vnde vi. ¶Venio ad tertium exemplum scõm qõ glos. dicit qõ interdictũ istud intelligitur l.actio in factum ex hoc edicto.istud exemplum tenet Jaco.de ra.q̃ mihi placet:quia.l.debet † intelligi in dubio quod loquatur de actiõe de qua loquitur in titu.in quo situata est: vt l.imperator.s.de in diem addic.nõ. in.l.fina.in princip.s.de conditio.indebi.et ista lectur.est vera et necessaria ponendo qõ heres ante non possidebat: vt supra dixi. potest etiam necessaria esse ista opini.alio modo. pone quod partus est natus ex ventre:ille qui primo adierat est exclusus per partum: qualiter subueniatur huic nato contra possessorem. Certe per nullum interdictum nisi per istud.et de hoc sentit Rofred. in suis libellis super hoc titulo. ¶Venio ad quartum prout loquitur in interdicto ne vis fiat ei. licet gloss. circa hoc multa dicat:tamen hoc interdictum non potest habere locum: quia competit et qui est missus vel mitti missus autoritate iudicis:ſz heres non est huiusmodi: ergo et cetera.vt lege si quis missus infra ne vis

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

fiat ei. Alij dicunt q̄ mulieri cōpetit interdictū ne vis fiat ei. ꝛ mulier fuit missa mitti in possessionē nomine ventris: sed nō placet: quia aut ille tertius ingressus est volūtate mulieris: ꝛ mulier nō potest cōqueri: aut cōtra eius voluntatē ꝛ tunc mulier haberet cōtra eum auxilium manus militaris. vt. l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. q̄ hic negatur. vnde ista quarta expositio nō procedit. tenerem ergo tertiā expositionē tanq̄ magis vtilē ꝛ magis cōgruam legi. ¶ Vltimo sciast q̄ do. Tyñ. in. l. f. C. de ali. iu. mu. cau. fac. tenet q̄ª cōtra eum in quē trāslata est possessio dolo potest fieri executio sentētie late cōtra principales. alleg. C. vt in pos. leg. l. certa est forma. q̄ dictū est contra istū text. facit insti. de act. §. itē si quis in fraudem. q̄ plene declara vt dixi in repe. l. iij. C. de pigno.

a ¶ Tenet q̄. Adde Bart. in l. si q̄s missum. §. vi deam⁹. de dā. infec. ꝛ tu vi. q̄ frā. de are. i. c. q̄. v. colū. iij. de iud.

b ¶ Interest. q̄ro an. adde bar. in. d. §. vi deam⁹. al le. in. §. p̄cedenti.

Interest. Quero anᵇ a mulie re possit heres pete re possessionem ꝛ fructus. Et iste tex. facit q̄ nō: quia solum tenetur ad id q̄ est vltra. puto q̄ totū possit peti: vt. l. p̄tor. §. est p̄terea. ff. de bo. auto. iud. pos. succedit enim ista actio q̄ da tur cōtra mulierem in totū in locum actionis que daretur cōtra eā si possideret. ideo durat perpetuo: vt. ff. primo. §. ꝛ si aliud diceres oportet te dicere q̄ esset annalis: vt dicam. ff. ti. ff. l. f. §. hanc autem. ꝛ ibi probabo.

c ¶ Hoc edictū. Jstuz text. p̄ no. ponderat Bal. i. l. ij. C. si ꝑpter pu. p̄ si. vi de Bal. in l. ꝑperandum. §. sin autē alter utra. de iu di. ꝛ i. l. ge nerali. de epis cop. et cleri.

Hec actio. Opp. q̄ sit annalis: vt. ff. tit. ff. l. f. §. hanc autē. Sol. vt ibi dicam.

Dolo facit. Nota dicat gl. differentiā inter eū qui tradidit et eū qui prodidit. vt. l. fi. C. de acqui. pos. ¶ Opp. ꝛ videtur q̄ mulieri non imputet si aliusoccupat possessionē: vt. l. si finita. §. si quis dān. ff. de dā. infec. ꝛ l. p̄tor. §. est p̄terea. de bo. auto. iud. pos. Sol. illud verū si dolo fecerat vel ibi in creditore misso in pos c sessionem: hic in muliere missa nomine ventris que plus debet custodiri. prima placet.

Si a patris. Versi. est: ꝛ iō legitur duob⁹ modis. Primo vt versi. ꝑter sumpt⁹. determinet sequētia. Scōo q̄ determinet precedentia. In tex. ibi: ab eo qui est in possessione. alij habent ab ea que in potestate. ꝛ ista est communis litera. ¶ Opp. ad primum. C. de euic. l. f. glos. nō soluit. dic q̄ ibi actio 1 de euictione nō fuit nata ꝑpter principale: ideo non durat p̄o expensis: hic fuit nata propter principale: ideo p̄o expensis durat. ¶ Quero in quibus sumptib⁹ loquitur hic. Dicunt quidam q̄ hic loquitur p̄o expensis factis in litigando cōtra illum missum: hoc tenendo p̄cedit prima lec. ꝛ tunc iste expense veniunt iure actionis: vt. l. iij. §. ex quibus. ff. de altena. iu. mu. cau. fac. et. f. q̄ fal. tu. auto. l. nouissime. ꝛ f. de leg. iij. l. ij. §. si rem. Alij dicunt q̄ hic loquitur de expēsis factis in litigando contra mulierem. ꝛ tunc procedit scda lec. q̄ determinet precedentia: et tunc iste expense veniunt officio iudicis. ¶ Cū enim expiret actio principalis expirabit officiū iudicis propter expensas: vt. l. iiij. C. depositi. ꝛ l. terminato. de fruct. ꝛ lit. expē. ¶ Sed ad primū opp. nam videtur q̄ sumptus deb buerit recuperare a possessore victo: quia victus victor condēnatur in expensis: vt. l. properandum. §. sinautem. C. de iudi. et. l. qui solidum. §. etiā. de leg. ij. Sol. glo. q̄ ab illo nō potuit recuperare: vel ꝓpter ignoātiā vel ꝑpter ꝓtumaciā. tenēdo p̄mū: q̄ ꝑpter ignoantiā non potuit recuperari: tunc procedit prima lec. scz q̄ determinat sequentia: ꝛ sic propter expensas durat actio sicut si propter paupertatem recuperare non potest: vt. ff. l. proti. §. interest autem. Si tenēs secundam scz q̄ ꝑpter cōtumaciam: tunc non durat actio ꝛ non recuperat: et tunc procedit alia lectu. Cū enim ex sua culpa perdiderit nō est equum q̄ ab alio recuperet. vt in regula iuris damnum q̄ quis sua culpa sentit ꝛc. Ex p̄dictis apparet q̄ diuersitas lect. que est hic procedit fm diuersas literas. nam hi qui habent text. ab ea que est in potestate. debent legere fm lecturā que loquitur de impensis factis in agendo cū muliere. illi qui habent ab eo qui est in possessione debēt legere fm literam illam que loquitur de expēsis factis agendo cum ipso.

¶ Si mulier ventris nomine in possessione calumnie causa fuisse dicatur. Rubrica.

J de possessione.

Juramētum mulieris excusat oā a calumnia ꝛ partui nō nocet nec prodest. h. d. Primum dictū fuit q̄ iuramentum excusat ab expē sis. dixi in. l. qui solidum. §. enim f. de leg. ij. ꝛ l. f. §. f. ad turpil.

Hoc edictum. Ho. q̄ calumnia ō quāq̄ docunq̄ quis vnum dicit ꝛ aliud scit vel facit.

1 ☞ Actio penalis quando sit perpetua.

2 Juramentum calumnie q̄ nō excusat ab expēsis.

Hanc autem actionē. Oppo. quod sit perpetua. supra titulo primo. l. prima. in fine. gloss. dicit q̄ illa intelligitur secundum istam: quod est violare literam. Alij vt Jaco. de are. dicunt q̄ ibi datur de eo quod ad eam peruenit: sed certe ibi etiam datur de eo quod non peruenit scilicet ad expensas. vt lege fina. in fine. supra titulo primo. dic ergo † q̄ quandoq̄ actio penalis succedit in locum actionis persecutorie: ꝛ tunc est perpetua. vt patet in vtili rei vin

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dicatione que datur contra eũ qui dolo desijt possi-
dere. ita loquitur. ff. tit. j. l. j. in fi. de tabu. exhi. l. j. §.
hoc interdicto. ℣. j. ne quid in lo. pu. l. ij. §. fi. sed quã-
do actio ex sui natura ℣ ab ipso initio est penalis et
pretoria tunc nõ datur nisi intra annuz. ita loquitur b
hic. nã ab initio datur in penam eius qui calumnie
causa venit in possessionem. hoc plenius dixi in. l. in
honorarijs. j. de act. ℣ obli sed cõtra hoc facit. l. item
§. fi. cum. l. seq de ali. iu. mu. cau. fac. Respõ. actio ex
illo edicto nõ succedit in locum eius qõ veniebat in
prima actione sed loco illius qõ est vltra. sed. ff. tit. j. c
actio ex illo edicto succedit in totuz in locum illius
qõ veniebat in actione prima. ¶ Itẽ oppo. de. l. ij.
2 §. fi. ad carbo. Sol. vt ibi. ista. l. ☞ facit in ar. ad. q. an
a iuramentum excuset ab expensis[a]. ex hoc videtur
qõ sic quia excusat a calumnia. vt no. in auth. de iudi.
§. fi. ℣ Cy. in auth. generaliter. C. de epis. ℣ cleri. Ego
feci vos notare in. l. j. §. queri poterit. j. ad turpil. q
aliud est temeritas aliud calumnia. iuramentũ er-
go excusat a calumnia vt hic ℣ l. ij. §. j. ff. de iureiu-
ran non autem excusat a temeritate. et expense ve-
niunt propter temeritatem. vt. l. eum quem temere.
ff. de iudi. et sic non excusatur ab expensis qñ aliqs
temere litigat.

1 ☞ An pater putatiuus repetat expẽsas factas fi 1
lio putatiuo.

b Competit. b Facit ad questionem si pater
1 alimentauit quendam vt filiũ 2
et postea apparet qõ non est filius an possit alimen-
ta repetere. Et certe distinguitur aut filius fuit in ca- 3
lumnia aut non. et hoc si querimus de alimentis re-
petẽdis a filio. sed an possit repetere a patre nõ est 4
dubium: quia ipse nil fecit vt aleretur. sicut ergo hic
expẽse facte in muliere pregnãte nõ repetũtur a pa
tre qui nõ fuit in calũnia nec ab ipsa ita in ꝓposito 5
nõ repetũtur expẽse a filio putatiuo nec a patre eius.
tamen cũ semel de facto acciderit in foro cõscientie
fratres iudicauerunt contrarium. 6

Sub pretextu. In hoc interesse non po-
test venire estimatio to-
tius hereditatis si propter ventrem alius succes-
surus est ab hereditate exclusus. h. d. ¶ Oppo. j. ad
carbo. l. scriptũ. glos. soluit qõ plene dixi in. l. ventre
j. de acqui. here.

Substitutus. Contra mu
lierẽ succur- d
ritur heredi substituto defuncti ℣ con-
seruant legata ℣ libertas. h. d. ¶ Op. 1
si mulier soluit pretiũ hereditatis vi- e
detur emisse res hereditarias. vt. l. ei⁹ rei. de reivẽ.
et. l. lit. estimatis j. ꝓ emp. Sl. fatetur cõtrarium
sed nõ estverũ quia mulier nõ dedit pretiũ vt emẽs
sed dedit vt pretiũ sue culpe. Item dedit pretiuz ei 2
qui nil ☞ facere in hereditate: ☞ est ab ea excluſus f
facto mulieris. ita itelligit Pe. ℣ Ja. de are. ¶ Que g
rit gl. quid si nõ vult vendere. nec dicit de quo. certe
hoc intelligitur de legitimis testatorib⁹ apud quos
serui remanent. ratio quia cõpellitur vendere fauo-
re libertatis. ar. C. de ser. cõ. ma. l. j. Ad mulierẽ au-
tem potest referri hoc quia soluẽdo pretium nihil
ei queritur. vt. ff. dixi. ¶ Quero vtrũ eo ipso qõ non
peperit presumatur calumnia. et Rof. dicit qõ non

¶ An iuramentũ excusat ab expensis. Vide Bald.
cõsi. lxxxiij. j. vol. trãseuntẽ cũ gl. in. c. ignorãtia. de
reg. iur. ℣ adde q cõsi. celebris doc. excusat ab expẽ
sis. ita tenuit Pe. de ancha. cõsi. cxxxiij. in fi.

¶ Cõpetit. ad. q. Pau. de ca. in. l. alimẽta. de negot.
gest. se re-
mittit ad
istum. §.
Andreas
pomate.

nisi probetur ipsam calũnie causa fe-
cisse: vt. l. non alia. ff. de his qui not.
infami.

¶ De concubinis[c]. Rubrica. c ¶ Cõcubi
nis. Que
dicant cõ-
cubine. et
an aliquo
casu licitũ
sit tenere
concubinas.
vide Ja. de
ana. in ru.
de adul.

¶ Dy. super rubrica ponit vnã distin
ctionẽ per quã summat istã materiã
de cõcubinis ℣ filijs natis ex cõcubi-
na. ideo nõ recito eã scribatis ꝙ vos
quia cõmuniter habetur.

Que in cõcu- d
binatu. An libertapos
sit patronuz relinque-
re. dic vt in gloss. et il-
lud est verum qõ non
potest relinquere.

☞ Matrimonium ꝓsumitur qñ qs
retinet in domo mulierem liberã ho
neste natam.

Cõcubinatus q sit illicit⁹ de iure ca
nonico licet licitus de iure ciuili.

Concubinarius coitus qualiter dica e
tur legitimus.

Filij adulterini vel incestuosi q non
legitimentur per subsequens matri-
monium.

Clericus cõcubinari⁹ in minorib⁹ cõ
stitut⁹ si hz filios an ipsos legitimet
per subsequens matrimonium. f

Societas an presumatur contracta
inter plures fratres simul cõmoran-
tes ℣ ponentes lucrum in communi.
remissiue.

In cõcubina
tu. In igenua honeste g
nata presumitur matri
monũ nisi cõtrarium⁹
ꝓbetur. secus si fuerit liberta vel vti-
liter nata. h. d. ¶ Nota ex eo[c] quod
quis retinet liberam mulierẽ hone-
ste natam ꝓsumitur matrimoniũ de
iure ciuili ℣ de iure canonico: ℣ quali-
ter ꝓbetur dic vt extra de ꝓsumpt. c.
illud quoqz. ¶ Quero ☨ an[f] concubi-
natus sit licitus. Dic de iure ciuili sic
vt hic. de iure canonico[g] secus. vt
xxxij. q. iiij. c. j. ℣ c. nemo. ℣ c. dicat. qõ
intellige quantũ ad penam spiritua-
li. de adul. per Host. in. c. lator. qui fi. sint leg. ℣ adde
Bar. ℣ Bal. in. l. ℣ si cõtra. C. de nup. ℣ Bal. in authẽ.
licet. C. de na. li. ℣ vltra predicta vide tu Are. in. d. c.
cum sit generale. col. fina.

¶ Andreas
pomate.

¶ Not. ex
eo. vidꝫ bar
ba. ꝑ. viij.
alis. vj. col.
xiij. j. volu.

¶ Andreas
pomate.

¶ Quero
an. vidꝫ pa
nor. i. c. cũ
sit gñale. i
pe. colũ. et
ibi Are. in
vlti. col. de
fo. cõpe.

¶ De iure
canonico.
adde q ☞
tz Ant. de
bu. in. c. cũ
sit gñale. ff.
fo. cõpe. et
adde gl. in
l. liber. ff.
de ri. nup.
℣ vide que
dixi post
Bart. i. l. si
adulterũ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Clericus. No. q. de clerico z cõcubinario. z adde q clericus in sacris cõstitutus vt cõmittere incestuz fm gl. z Bal. in l. fi. C. de epis. z cle. z his adde Bal. in l. parẽtes. de in ius voc. z Bal. in c. naturales. si de feu. fue. contro. quesiuit an natus ex clerico in minoꝝ constitutolegitimet per subsequẽs matrimoniũ. z Ric. mal. dixit q nõ quia est natꝰ ex damnato coitu lege Pau. ff. stat. ho. tu dic cõtra quia ibi ꝓtrahere mſimoniũ ab initio erat in pſisptãte. z tõ legitimatio trahit retro. extra q fil. sint legi. c. tãta et ita tenet Jo. an. z Bal. adde bar. z doc. in l. et si cõtra. C. de nup. et no. loqr Jo. fa. isti. de nupt. §. aliqñ.

3 lem non quantũ ad tẽporalem. alias nati ex cõcubina per subsequẽs matrimoniũ nõ legitimarentur fm Richar. vt statim dicam. ¶ Quero ꝛ ergo qualiter dz intelligi q cõcubinatus est legitimus coitus. do. Richar. mal. in quadam sua disputatione dicit q de iure antiquo primeuo oĩs coitus seu cõiunctio erat legitima: z statim cũ quis nascebatur erat legitimus: vt in auf. quibꝰ mod. na. effi. sui. §. licet. Superuenerũt postea leges que aliquas cõiunctiones approbauerunt exprẽsse vt matrimoniũ: z tũc filij ex eo nati dicunt legitimi.

4 dam est ꝛ cõiunctio exprẽsse reprobata: vt coitus adulterinus z incestuosus z similes: z tunc filij nati nõ dicũtur legitimi nec filij nominãtur: z tũc per subsequẽs matrimonium nõ legitimantur: vt l. paulus. §. de sta. ho. et extra qui filij sint legi. c. tãta. et. C. de nup. l. z si cõtra z in auf. qui. mo. nat. effi. sui. §. pe. C. de natu. lib. auf. licet. Quedã est cõiunctio que a lege non est approbata nec improbata: vt coitus cõcubinarius: isti remanẽt in primo iure naturali: z ideo filij nati dicũtur naturales. et per subsequens matrimoniũ legitimãtur: vt in multis legibꝰ. C. de natu. libe. z in auf. quibus mo. na. effi. sui. §. pe. Et hoc vult dicere tex. q cõcubinatus assumpsit nomen per legem. scz nudum nõ qõ per legẽ talis coitus sit approbatus vel reprobatus sed remanet in primo iure naturali. ¶ Et ꝓ hoc determinat ꝛ ipse talem qõnem. Clericus[a] in minoribus ordinibꝰ cõstitutus reminit cõcubinam: z ex ea habuit filios post ea eam duxit in vxorem: an filij legitimẽtur. Et determinat q nõ: quia coitus cõcubinarius in clericis est totaliter reprobatus a lege: vt in auf. de san. epi. §. clerici cos. z in auf. de mona. §. si quis autẽ. z. C. de epis. et de. l. eum qui probabilem. vnde nõ possunt dici filij naturales nec legitimãtur per subsequẽs matrimonium. z Jo. and. ponit istaz qõnem in mercurialibꝰ suis super illa regula sine culpa: nisi subsit causa ꝛc. Et facit mẽtionem de dicto Richar. et determinat cõtrarium. Primo q coitus concubinarius in clericis est totaliter reprobatus de iure canonico: vt est dictũ. Sed ad illud rñdetur qõ est verũ quantũ ad penam spiritualem nõ quantũ ad tẽporalez. Scõo dicit ipse q non est verũ q de iure naturali oĩs coitus sit licitus: imo statim cũ deus fecit masculum z feminam fecit matrimoniũ z voluit q vnus inheret vni. hoc etiã animalia faciũt: alꝰ esset incertitudo totalis parentũ. Determinat ergo qõ legitimãtur per subsequẽs matrimoniũ. Vltimo videtur q ista ratio nõ facit. nam ꝓcedit fm ius naturale primeuz in quo fuit genus humanũ ante pctm primi parentis: quia fm legem naturalem a deo datam statim fuit matrimoniũ: sed post pctm natura humana corrupta est: z fm illud tẽpus post naturam humanaz corruptam dicũt iura qõ de iure naturali omnes liberi z legitimi nascebãtur: nec erat aliquis coitꝰ reprobatus. Ad qõnem[b] principalem dico q si clericus nõ est beneficiatus si alꝰ retinebat cõcubinam qõ filij tunc nati per subsequẽs matrimonium legitimãtur: quia tunc cũ eam retinebat cocubinam: rebus sic se habẽtibus poterat esse vxor. et ita loquit determinatio Jo. and. sed si clericus erat beneficiatus z retinebat cõcubinam: filij tunc nati per subsequens matrimoniũ nõ legitimãtur: qui cũ nati fuerunt rebus sic se habẽtibꝰ nõ poterat esse vxor. hic est tex. in l. z si cõtra. C. de nupt. vbi filij nati ex ea q non potuit esse vxor per subsequens matrimonium non legitimantur. ¶ Ultimo hec. l. ꝛ facit ad qstionem quã tangam de admi. tu. l. titium z meuium. §. altero. scz q inter duos fratres simul commorãtes et ponentes lucrum in communi in dubio presumatur contracta societas: sicut intervirum z mulierem in dubio presumitur contractum matrimonium. qõ dicit vt ibi dicam.

☞ Filij nati ex cõcubina non retenta in domo an legitimentur per sequens matrimonium.

¶ Concubinam. ꝛ ¶ Quero qd si aliqs hz aliquã mulierem extra domum suam vtrũ ista dicatur cõcubina adeo qõ filij nati ex ea dicantur natiꝰ ex cõcubina. Tex. qõ sic: quia concubina fit ex solius animi destinatiõe. gl. dicit ꝓtrariũ scz qõ requiratur habitatio simul. nõ est ergo cõcubina nisi simul cohabitent. Illud etiã tenet Dy. et dicit q in concubinatu requiritur indubitatus effectus sicut in vxore cuius affectus ꝓsumptio inducit per cohabitationem: qõ multũ no. hi ergo[c] filij qui habentur[f] ex muliere nõ retenta secuz in domo vel ex aliqua famula non legitimantur per subsequens matrimonium.

¶ De tutelis. Rubrica.

¶ Rubricam istam continua vt in glossa.

a ~ Andreas Pomate.

b ¶ Ad qõnẽ. et vide Bal. in l. z si cõtra. C. ŏ nup. barto. in l. bonoz. C. qui admit.

c ~ Andre. Poma. ¶ Cõcubinam. istum tex. dicit sing. ro. singu. dcccxciij.

d ¶ Dicũtur nati. vide q no. Bar. in l. si vxor. in prin. ff. de adul. z adde Bal. in auf. licet. per illũ tex. C. de natu. li. z ibi no. q requirãtur ad licitũ cõcubinatũ z Bal. in l. eam quam. m. xxiij. col. de fideicõ.

e ¶ Ibi ergo filij. z vide do. abb. in c. innotuit. de ele. vbi refert old. tenere ȝ. z. d. pe. de anch. z vide q ibi dixi. idẽ voluit. d. pe. in. c. p tuas. de pb. and. barb.

f ~ Andre. Poma. ¶ Qui habẽtur. vide Areti. in §. fi. insti. de nup. vbi ponit que requirantur ad hoc vt dicatur concubina.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 Quid sit dicere in diffinitione tutele vis ac po
testas. ꝛ nu. 4.

2 Tutor q̄ sit tutor etiam anteq̄ satisdet vel inuenta
rium faciat.

3 Pupillus decedens intra annum ante aditam here
ditatem quā tutor qui non satisdederit vel inuenta-
rium non fecit scruit ei delata: q̄ transmittit ius de
liberandi.

4 Vis quot modis capiatur.

5 Quando duo substantiua sic se habent adinuicem
quod vnum ineſt alteri tunc vnum resoluitur in ad-
iectiuum alterius.

8 TVtela. a Primo ponit diffinitionē tutele. Secundo ponit dif
finitiones tutoris. Tertio ponit alluſio-
nem seu derivationē huius vocabuli tu-
toris. ſcda ibi: tutores. tertia ibi ex quare.

1 Quero ꝛ qd vult dicere vis ac ptās. gl. dic̄. i. violēta
ptās: q̄ datur inuitus ꝛ inuito. vt inſti. eo. in prin. ꝛ p
hoc differt a curatore qui nō datur inuito. dicit glo.
iſta expoſitio nō plz: q̄ ſi ſint duo ſubſtātiua copula
tiue poſita: reſoluunt vt vnū ſit adiectiuū alteri⁹: q̄ſ
vnū de neceſſitate ineſt alteri: vt. l. j. ſ. de pac. ibi duz
dicit placitus ꝛ cōſenſus. i. placit⁹ cōſenſus: ſed vis ꝛ
poteſtas vnum non ineſt alteri de neceſſitate: ergo
ꝛc. Preterea natura copule poſita inter ſubſtantiua
eſt augere vt. l. ea tamen, adiectio. j. de leg. iij. ſed hic 3
ſcōm hoc nō augeret: imo reſtringeret dicendo vio
lenta ptās q̄ in volēte non fit: q̄ eſt falſum: q̄ repe
rio tutores qui datur demū volēs vt eſt mater: vt. C.
q̄ſ mu. of. tu. fun. po. l. ij. ꝛ auc. matri ꝛ aute. Itē mul
ti dant tutores qui hoc affectāt: vt. j. eo. l. in eos. ꝛ j.
de excuſa. tu. l: tria onera. hoc etiā ptz in oibus tuto-
ribus qui habent excuſationē: ꝛ eam non ꝓponunt.

¶ Item ſi hec expoſitio eſſet vera inferꝝ q̄ ſi pupil
lus volens petierit tutorē volentē nō eſſet tutor: q̄
non eſſet violenta poteſtas: q̄ eſt falſum: q̄ pōt da-
ri volenti ꝛ inuito: vt. j. l. proxi. ꝛ. j. de tu. ꝛ cur. da. ab
his. l. illud. ꝛ. l. ſeq. vnde glo. inſti. eo. circa prin. expo
nit aliter. ſcilicet vis ad cogendum: poteſtas ad im- b
perandum. q. d. in tutela eſt poteſtas ad imperandū 4
et vis ad cogendum. i. ad mandāduz executioni q̄
imperat: vt denotet quod non eſt poteſtas ſola ſicu
ti eſt in quibuſdam iudicibus qui habent cognitio-
nem et non executionem vt iudices delegati: vt. l. a
duo pio. in principio. j. de re iudica. facit quod not.
in. l. priuatorum. C. de iuriſdi. om. iudi. ꝛ quidam qui
habent executionem ſine cognitione: vt. l. executo-
rem. C. de execu. rei iudic. ſed in tutore eſt vtrūq̄: q̄
hz vim ꝛ poteſtatē ꝛ iuriſdictionē ꝛ exercitiū. ꝛ hoc
vult dicere vis ꝛ poteſtas. ꝛ q̄ aliud ſit ptās aliud
exercitiū poteſtatis. videbitur in. l. inter tu. j. de ad-
2 mini. tut. ſed iſtud etiā non placet: q̄ ꝛ tutor ante fa-
ctum inuentarii nō poteſt adminiſtrare: vt. l. fin. C.
arbi. tut. ꝛ j. de admi. tut. l. tutor qui repertorii. Itē
tutor qui nō ſatisdedit nō poteſt adminiſtrare: vt. C.
de tut. ꝛ cu. qui nō ſatiſde. per totū. ꝛ inſti. de ſatiſda.
tut. per totum: ꝛ ſic ꝑm iſtam expoſitionem ſequere-
tur q̄ tutor non ſit tutor anteq̄ poſſit adminiſtrare:
quia licet habeat poteſtatem non tñ habet executio
nem: ꝛ ſic in eum non cadit diffinitio: ergo non eſſet
tutor: vt. j. proxi. rñſo. hoc autem eſt falſum, nam tu-
tor eſt incōtinenti teſtamētarius adi
ta hereditate: vt. j. tit. j. l. ſi nemo. ꝛ. l.
pe. j. de excu. tut. legitimus enim ſta-
tim eſt mortuo defuncto: quia ipa lex
eū facit: vt. l. legitimos. j. de leg. tu. ſi
militer ꝛ datiuus eſt tutor ſtatim cū
eſt datus: vt. j. de tut. ꝛ cu. da. ab his.
per totum. qd etiam apparet: quia tu
tor anteq̄ faciat inuentariū poteſt q̄
dam facere que ſunt vtilia pupillo et
alienare que ſunt tpe peritura: vt. l. tu
tor qui repertorium. in prin. j. de ad-
mi. tut. et ꝓbatur optime in. l. muto.
ſ. j. j. eo. Eodē modo pōt anteq̄ ſatiſ
det: vt. C. de tu. ꝛ cur. qui nō ſatiſde. l.
fi. ex quibus cōcludo q̄ tutor eſt an-
teq̄ ſatisdet vel inuentarium faciat.

¶ Et ꝓ hoc concludo ad qōnē de a
facto q̄ ſi eſt hereditas delata pu-
pillo ꝛ tutor ſcit: ꝛ pupillus intra an-
num decedit qd̄ ꝓpter ſcientiā tuto-
ris qui nō ſatiſdedit vel inuentarium
nō fecit trāſmittit pupillus ius deli-
berādi: cū hoc pupillo ꝓſit ꝛ nil no
ceat: vt plene dicā. j. de reb⁹ dub. l. q̄
duos. in prin. vnde iſta ꝛ ba ſunt alt-
ter exponēda. Ꝓ cui⁹ † declaratiōe
ſcias q̄ verbuz vis qñq̄ ponitur ꝓ
actu illato in alterū: ꝛ tunc idē eſt qd̄
violētia. vt. ſ. qd̄ me. cau. l. j. in prin. ꝛ
ſ. j. l. extat. ꝛ. j. ad. l. iul. de vi publi. et b
de vi priua. ꝛ de vi ꝛ vi ar. et. ſ. de iu-
ſti. ꝛ iur. l. vt vim cū ſimi. qñq̄ ponit
vis ꝑ quadā potentia que eſt in ꝑſo
na ſiue in anima ſiue in corpore ꝓut
ipſi ꝑſone ineſt nō ꝓout in aliū trāſ-
fertur: ꝛ tūc vis ꝛ poteſtas idē eſt: vt
hic. ꝛ. j. pri. rñſo. ꝛ inſti. eo. in prin. et
ſic dico q̄ iſta duo ꝛba ꝓ eodē po
nuntur. Sed tunc b inſtabis qñ † duo
ſubſtātiua ſic ſe habēt adinuicem q̄
vnū ineſt alteri: tūc vnū reſoluitur in
adiectiuū alteri⁹ ꝛ copula ſubducit:
vt. ſ. de pactis. l. j. ibi placitus ꝛ conſen
ſus. exponit glo. i. placitus cōſenſus.
vnde videt q̄ ſit vera prima expoſi-
tio glo. vis ꝛ poteſtas. i. violēta pote
ſtas. Rñdeo: hec dictio vis nō deſcē
dit a verbo violo violas: hoc eſt vio
lēto violētas: tūc em poteſt loqui ex-
poſitio gl. ſed deſcēdit a vireo vires
ꝑm Hug. et pōt exponi vis ac pote-
ſtas. i. virēs poteſtas. hoc eſt viridis
ꝛ fructifera: nō ſicca ꝛ inutilis. ¶ Se
quitur in diffinitiōe in capite libero.
dicit gl. per hoc remouet ſeruū q̄ nō
poteſt habere tutorē: vt. j. eo. l. ſi arro
gati. ſ. j. niſi in duob⁹ caſib⁹ vt hac. l.
et in glo. hic. Iſta expoſitio non pla-
cet. nā iſta poteſtas ꝓut refertur ad
perſonā in quā exercet illa ꝑſona po
neret in accuſatiuo caſu: vt. l. in eos.

¶ Tutela. An autem tutela com
prehendatur appel-
latione cōtractuū vl
negotioꝝ: vide q̄ dixi
in. l. j. ad fi. poſt Bal.
C. ſi de mo
men. poſ.

¶ Sz tūc. Et vid gl.
ꝛ doc. in. c.
j. de homi
ci. vbi ex-
ponunt id
eſt. c. j. xx.
q. j. Andr.
barb.

Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

j.eo.et.s.de of.presi.l.iij.et oēs leges
que dicunt actionē dari in aliquē: sed
hic ponitur i ablatiuo: vt significet il-
lam personā in quā est illa ptās. z que a
eā hz nō in personā in quā exercet. di-
co ergo q̄ per hec verba excludit ser
uum qui nō pōt esse tutor. vt insti. qui
da. tu. pos. in prin. filiꝰ aūt familias est
liber homo. hz nō sit sui iuris. vnde po 1
test dari tutor: vt ibi pz. ¶ Seq̄tur in
diffinitiōe cōstituta. Glo. nec doc. non
exponūt istud verbū: dic ergo q̄ est q̄
dam ptās q̄ in se subsistit: hz nō sit per
sona in qua cōsistat vt iurisdictio. z iō 1
vno iudice mortuo vel remoto aliꝰ ōz
habere eandē iurisdictionē. vt. j. de iu
di. l. pponebat. sed tutela est quedam
a ptās q̄ nō est nisi prout est in capite li- a ¶ In. §. tu
bero ꝓstitutra. ante eꝫ ergo sit tutor nō tores. not.
est tutela: sed si semel desinit z postea valere ar.
reassumat ipse vel alius non est ibi eadē a significa
tutela: vt. j. de suspec. tu. l. iij. §. q̄ri pōt. 1 tio nois. l.
Sequit ad tuendū. per hoc dicit glo. j. si cer. pe.
remouet patrē q̄ est ꝓpter alios effe- 2 l. j. de acq̄.
ctus patrie potestatis. scz vt patri q̄ra pos. in ru.
tur ex causa profectitia vel aduentitia 3 fo. ma. an-
vsusfructus q̄ō satis placet. ¶ Sequi dre. barb.
tur in diffinitione eū. hec dictio nō ex 4
ponitur a glo. vel doct. sed dico q̄ hic
ponit vt excludat curatorē qui nō da
tur ad tuendū eū. s. personā eiꝰ ꝓnci-
paliter: sed ad tuenda bona. vt. C. de
nup. l. in copulandis. cū si. vnde glo. j.
huius. l. q̄ dixit q̄ō ideo fuit positū in 1
diffinitione vis vt excluderet curato-
rem: nō dixit bene: nec fuit bona expo 2
sitio sua vt dixi. sed hec dictio eus ad b
hoc ponit. ¶ Sequit in diffinitione q̄
propter etatē suā. hoc ponit ad diffe-
rentiam curatoris q̄ datur furioso ad
tuendū eū tam in psona q̄ in reb⁹: vt
j. de fur. cur. l. furiose. et. l. virum. et. l. z
mulieri. Sequitur in diffinitiōe spon
te se defendere. hoc ponit ad dīam 3
cuiusdā defensiōis necessarie q̄ fit pa
tiendo quē venire in possessionē ex p̄
mo decreto. vt. l. sed z he. §. fi. s. de p
cur. q̄ō pōt facere pupillꝰ. Sequit in 4
diffinitiōe iure ciuili data ac pmissa.
p hoc q̄ō dicit iure ciuili. excludit gl.
quādā tutelā. hoc est quādā defensio
nē pmissam de iure gētium de qua fit
mētio in. l. vt vim. s. de iust. z iu. q̄ ōz
data ac pmissa. gl. exponit data a le-
ge vel a iudice. pmissa a testatore. vt
data psone. pmissa secūdario rebus.
Uel tertio data a lege. pmissa dispo-
sitione iudicis vel testatoris. quasi di
ceret hec ptās interdū datur a lege
vt. j. de legi. tu. l. legitimos. z p totū
tit. interdū permissione legis datur a
testatore. vt. j. ti. j. l. j. in prin. z per totū
titulū. interdū datur a iudice similiter legis pmisso
ne. vt. j. de tut. z cur. da. ab his. l. j. z. j. e. l. muto. §. tu-
toris datio. Et ita exponit Jac. de are. quod placet.

Tutores. a Not. q̄ ille est tutor in quem cadit
diffinitio tutele. s. qui habet eā vim
ac ptātē ꝛc. silr ille est iudex q̄ hz iurisdictionē iudi
cis. ille est pretor q̄ hz iurisdictionē pretoris. z ille ōz
potestas qui hz iurisdictionē potestatis z similia.
☞ Ex diffinitione an sumatur propria significatio
vocabuli.

Ex quare. Nota q̄ tutor ōz a tutela: ex quo
habes q̄ ꝓpria significatio vo-
cabuli sumitur ex diffinitione. q̄ ille est tutor cui cō-
petit diffinitio tutele. silr. j. de test. l. j. ¶ Secdo nō.
ex ver. itaq̄ qō significatio ꝓprij vocabuli sumit
ex deriuatione seu allusiōe. simile. s. si cert. pet. l. iij. §.
appellata. z de ver. sig. l. tuguriꝰ. sed q̄ alluscio voca
buli z diffinitio, discordaret prevaleret diffinitio vt
dixi. in. l. j. de test. z in repetitione. l. oēs populi. s. de
iusti. z iur. dum tractaui de interpretatione statuto-
rum declaratiua seu expositiua ꝛc.
☞ Tutor in interponendo autoritatem quod de-
beat loqui.
Aditio hereditatis an inducatur ex habitatiōe fa
cta de domo per pupillū sciente tutore. remissiue.
Tutor post tutelā si efficitur surdus vel mutus desi
nit esse tutor.
Intelligens solum ad motum labiorum qō nō pos
sit esse tutor.

Mutus. Mutus et surdus tutores dari non
possunt. h. d. ¶ Opp. s. de ꝓcura.
l. mutus. in prin. Sol. procura. potest esse ad negotia
non tutor: quia non potest autorare. Ex hoc no.
†quod interponendo autoritatem requiritur q̄ tu
tor loquatur. si enim nō requireretur: mutus posset
esse tutor. de hoc j. de aut. tu. l. iij. z hoc † induco ad
q.b quā tractaui in. l. gerit. in fi. j. de acquir. hereditā.
vtrum si pupillus habitauit in domo defuncti tuto
re sciente inducatur aditio. ¶ Oppo. ad scōm qō
surdus possit esse tutor vt. j. de legi. tut. in. l. fi. Sol.
ibi non erat per omnia surdus licet male audiret.
¶ Opp. j. de decurio. l. honores. §. j. Sol. ibi in mu-
neribꝰ patrimonialibꝰ hic in personalibꝰ. ¶ Que-
rit glo. †an ista vitia superuenientia extinguant tu-
telam tam susceptam. Respondeo quod sic et bene.
¶ Queritur an isti defectus faciant ipsum ipso iu-
re non esse tutorem: an sit opus excusatione. Dic vt
in glo. qō ipso iure. ¶ Item quero † quid de eo qui
nullo modo audit: sed videndo motum labiorū in-
telligit an possit esse tutor. Respondeo qō nō: quia
ter. hic dicit audire debet hoc est per sensum audi-
tus percipere: sed ille qui intelligit ad motū labio-
rum non audit: sed ex motu labiorum dijudicat qd
tu vis dicere qō non est audire. simile. j. de his que
in testa. delen. l. j. in prin. similem. q. facto. j. de verb.
obli. l. j. in prin.

Non est exigendum. No. qō non est de necessitate q̄ pupil
lus petat sibi tutorem cuz possit dari
etiam absenti. vt glos. dicit et bene. si
tamen pupillus peteret sibi tutorem nō esset impe-
dimentum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dimentum vel si esset ꝑsens: vt l. illud. ĵ. de tut. ⁊ cu. da. ab his. ¶ Scdo non est necesse quod tutor habi
a tet in eadem domo cum pupillo. vt hic. dñ dicit vel ad tutorem proficiscatur ꝑm vnam expositionē gl. b
Ponit etiam glo. aliam expositionem q̄ non est necesse q̄ pupillus vadat ad iudicium: scz tēpore quo datur tutor quod etiam placet.

1 ☞ Pupillo et furioso simul substituitur pupillariter vt pupillo non exemplariter vt furioso.
2 Causa naturalis quando prevaleat accidentali: vel e econtra.
3 Minori et ꝓdigo simul datur curator vt minori. 1
4 Si datur curator minori et prodigo simul tanꝯ prodigo quando datio vitietur.

8 **Qui habet.** [a] Nñ cōcurrunt due cause vna naturalis alia accidētalis ꝑualet naturalis. h. d. Per hanc. l. determinatur † q̄ si aliq̄s
1 est pupillus et furiosus debz sibi substituti pupillariter vt pupillo: nō exēplariter vt furioso. et hoc. ĵ. pupil. etatem. dixi in. l. ex facto. ĵ. de vulga.
b et pupilla. ¶ Opp. [b] s̄. de iure dotium. l. cū pater. gl.
2 non soluit. dic † quod quādoq̄ causa naturalis q̄ accidentalis sunt inuicem repugnātes tunc prevalet ac-
c cidētalis. [c] cum' natura alteretur: vt. l. ĵ. §. bestias. s̄. de postulā. quandoq̄ causa naturalis ⁊ accidentalis non repugnant sed repugnāt effectus earum vt hic. nā potest quis esse pupillus et furiosus: sed nō habere tutorem vt pupillus et curatorē vt furiosus: ⁊ prevalet causa naturalis vt hic patet. ¶ Quandoq̄ causa naturalis et accidentalis possunt simul cōcurrere et etiam effectus earum se compatiuntur et tūc vna non prevalet alteri. et ita loquitur. d. l. cum pater. et ita videtur intelligere Dyn. ¶ Quero minor. xxv.
3 annis † est prodigus an dabitur ei curator vt prodi-
d digo vel vt minori. hic est text. [d] quod dabitur ei curator vt minori. hoc fecit mihi dubium. nam per dationem curatoris non est subuentum prodigalitati. nam prodigus non obligatur naturaliter: vt. l. is cui bonis. ĵ. de verbo. obliga. sed adultus obligatur naturaliter. vt. l. ĵ. ĵ. de noua. et. l. pupillū. ĵ. de regu. iur. et quod ibi not. propter quod dico quod duplex est actus. Primus per quem bonis interdicitur. vt. l. ĵ. ⁊ l. iulia. ĵ. de cura. fur. et iste actus celebratur in minori prodigo quod post interdictū non obligatur etiā naturaliter. Secundus actus est datio curatoris et dabitur ei curator tunc vt minori non vt prodigo vt
4 hic. ¶ Querit Dy. † q̄d si datus fuerit curator tanꝯ 2
prodigo cum debuerit dari tanꝯ minori: et tunc distinguit ipse. aut fuit expressus error in sententia: et non vz aut non: et vz: vt. l. preses. et. l. cum prolatis. infra de re iud. ita dicit ipse. dicam in lege seie egresse. infra de tu. et cu. da. ab his. hoc dixi in. l. is cui bonis. ĵ. de verbo. obliga.

1 ☞ Tutor durante tutela potest a pupillo cōueniri rei vendicatione.
2 Curator ad litez datus pupillo dat inuitus ⁊ volēs.
3 Curator q̄si datur ad litem debet esse presens.
4 Infanti quando possit dari tutor ad litem.
5 Prodigo et furioso datur curator ignoranter.
6 Cōtractus ꝓdigi vel furiosi q̄ validet iuramēto.
7 Pupillus ab extraneo q̄ possit citari personaliter.

¶ Qui habet. et vide Bald. in l. humanitatis. C. de impu. et plene. d. Jo. in. d. l. ex facto et eundem in. c. Ray. extra de testa. Andre. Barba.
~† Andreas Pomate. ¶ Oppo. Vide Pe. de anc. in regula semel malus. in. ĵ. colum. de reg. iur. in. vj. Barba. cō silio. xxvij. in. v. col. ĵ. vo. Jmol. cōsi. xxxv. vide Ange. in. l. iij. ff. de officio assess. Bal. in repe. padua. in. l. ĵ. i. iij. colū. versi. christiano rum. C. de sum. trī. taso. in. l. iij. in fine. ff. s̄ offi. assess. Feli. in. c. significante. invlt. colum. de p̄scri. Rom. sin. dcccix. in. l. p̄ces. in princ. C. de appell. Ro. sing. cccliiij.

Si pupillus. Propter litē quā quis habiturus est cū tuto. vel cura. datur curator [c] qui nō datur nisi presenti et petenti. Jtē cogitur quis petere. hoc di. ¶ Opp. † q̄ pupilli nō possit habere litem cū tutore. vt. C. qui da. tu. pos. auc. minoris. So. glo. intelligit hic de lite in rei vendi. nō aūt super actione personali. et sic non est debitor vel creditor. tutor. et ita intelligit Dy. q̄ format hanc oppositionem: sed certe propter litē que est super rei vendicatione qs non pōt esse tutor: vt dicta auc. minoris. et ibi no. Aliter ergo intellexit gl. dum format contrariū sic ꝑm eundez Dy. tutor nō potest conueniri nisi finita tutela. vt. l. ij. C. de admi. tuto. et. l. si tutor. in fi. ĵ. de tute. et ratī. distr. Solu. glo. hic non conuenitur ratione administrationis: sed rei vendicatione: que potest intentari etiam durante tutela. qualiter autē durante tutela posit conueniri tutor: vide plene glo. in. l. ij. C. de admi. tu. ¶ Oppo. et videtur quod iste. §. sibi contradicat: nam primo dicit quod talis curator nō datur nisi volenti. Secundo dicitur quod cogitur. Glo. respondet quod aut pupillus agit et non recipit talem curatorem nisi volens: vt in prin. aut cōuenitur et cogitur recipere: sed non hūc vel illum sed erit in electione sua quē velit. Miror quomodo iurisconsulti fuerunt moti in persona pupilli loqui. quid enim potest ipse puer discernere forte septem annorum quem habere sibi expediat: forte petet quēcunq̄ tutor vult. vnde forte equus fuisset dicere hoc esse in arbitrio iudicis: vnde cōtra hanc iniquitatem hodie est prouisum: vt. ĵ. dicam. ¶ Quero † an talis curator dabitur inuitus vel volēs. Jaco. de are. dicit quod volens alias frustra diceret, de p̄sentia. Alij dicunt quod inuitus. argu. infra de mune. et d
c ¶ Prevalet accidē talis. An inspiciatur natura vl accidens. Adde bal. in lege prima. C. de vsur. et adde not. per Cy. ⁊ imo. in lege qui soliduz. §. primo. de le. ij.
1 ¶ hic est ter. Adde Bart. in. l. si cur. habens. C. de in integrū rest. mino.
e ¶ Datur curator. hic ergo habes quod pupillo datur curator ad iudicia. et vtrum dari possit ad negotia habes text. not. in lege prima. §. si procurator de eo qui pro tu. et vide in titu. C. in qui. cau. tuto. habē. et ibi glo. et Barto. in lege curator. ĵ. de tu. et cu. da. ab his. et no. casum. in quo curator datur inuito. ad-
de Bal. in. l. tutor. C. de neg. gest.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Quero quid.no.tñ casum q̄ curator nō datur absenti.et vide in.l.illud .j. de tut.et cur.da.ab his.

b ~ Andre.Ioma. ¶ Preterea vbi. Et vide not.in l.si quis mihi bona.§.iussu.j. de acqui.here.

c ¶ Semper ponatur.vide Ja.de are. et Bal.in.l curatores alis tutoris. C. de neg.ge. et que ibi scripsi.

ho.l.munerū.§.defensoreo. et.§.iudicandi.et.§.vlti.sed dico quod volens constituitur:vt hic. Sed ex causa potest cogi:vt dicim⁹ in curatore bonis dando:vt.l.ij.§.queritur de cu.bonis dan.et de hoc per Ly.C.qui pe.tutor. l.j. ¶ Quero quid¹ si dat⁹ est absens: an valeat datio. ¶ Videtur q̄ sic.ff. de procura.l.prima.et supra in princ.l.ij. In contrarium quod non: quia nō est seruata forma que hic ponit. ergo nō valet:vt.l.cum hi.§.si pretor.supra de transac. Preterea vbi[b] certo et limitato tempore requiratur consensus non sufficit ratihabitio sequens vt.l.obligari.§.tutor.infra de autor.tuto.et.l. quid ergo in princ.supra de his q̄ no. infra.et hic no.et tenet Jacob. de are.

d ¶ Quero dicit.an infanti possit dari curator ad lites: vel qō sit remediū creditorum:vide late Bal. in.c.f. ō mili. vasal. q̄ contu.post no.per no. in.l.hic autem.z in.l.c fulcini⁹.§. adeo. qui. dō ex cau. in pos. ea. et duz hic dicatur q̄ nō datur curator ad lites nisi petenti. intelligo tamē in casu illo qñ tutor agit contra pupillum alis datur multo secundum formam.l.j. qui pe.tu.et ibi glos.et docto.et vide hic in glo.et per spec.in titu.de cura.§.vt autem . circa p̄n. et Bald.not.in.l.ne quicq̄.§.vbi decretum. de offi. procon.et omnino Bald.in lege si quis instituatur.§.finali.de here.insti.et Ange.in.l.mutus.§.is q̄ potest.ff. de procu.z an impuberi possit dari curator ad lites quas habiturus est principaliter cū alio q̄ cū tutore.vide bar.in.l.curator.ff.de tu.z cu.da.ab his. et quod ibi scripsi.et de ista materia vide Joā.and. in addi.Spec.in ti.de reo.ad fi.et per Jo.fab. in.§. itē inuiti.insti.de cu.et p ange.in.d.l.j.C.q̄ pe tuto.

Sis ergo caut⁹ quod in curatore ad lites semper ponatur[c] quod presens 6 datur presenti et petēti. ¶ Quero dicitur hic[d] qō infanti non potest dari curator.† quid ergo faciet tutor. Jac. de are.dicit quod differtur actio z cō e uentio:sed neutri parti currit prescriptio:vt.l.secunda.§. in omnibus . supra de iudic. Certe per hoc male prouidetur tutori qui vellet suum:et ideo lex ista recipit hodie in multis limitationem per aut.minoris.C.qui da.tu. pos.nam aut tutor erat petiturus alis quid a pupillo anteq̄ tutelam assumeret: et non potest dari tutor:et si datur perdit ius suum: vt dicta auten. minoris:et sic non est necesse quod detur pupillo curator propter litem quam ipse tutor tam perdidit:sed si pendente tutela superueniat sibi ius contra pupillum: et tunc non potest administrare sine adiuncto sibi curatore secundum formam dicte auten.in qua adiunctione non requiritur quod pupillo sibi petat.et sic cum illo curatore sibi adiuncto potest agere:sicut si ab initio fuissent plures tutores:vt infra titulo primo.l.si plures.et hoc ibi not.in gloss. sed si lis esset mouenda a pupillo contra tutore tunc si ius superuenit pupillo pendente tutela est idem quod supra dixi. Si autem ius competebat pupillo ante: tunc ille tutor non debet accedere ad tutelam: nec admissus fuisset si hoc expressisset. si ergo tacuit tanq̄ fraudem committens in tacendo poterit remoueri:vt lege in eos.infra eodem si quis autem vellet petere eum remoueri haberet necesse recurrere ad remedium huius.§. ¶ Quero † quid sit in furioso et prodigo. Respondet Jac.de are. quod isti accipiunt curatores ignoranter sicut pupilli tutores:quia consentire non possunt:vt lege furioso. de regu.iur.et lege secunda.§.voluntate.supra fol.ma. et est text.expressus ex quibus cau.in poss.eatur.l. fulcinius.§.adeo. ¶ Quero vtrum † contractus furioli vel prodigi ualeatur iuramento . De furioso certum est quod non: quia non habet intellectum. De prodigo.Jaco.de are.dicit idem quod plene ex animo[e] in lege is cui bonis. infra de verbo. obliga. ¶ Quero † an pupillus[f] possit citari prima vice ad petitionem tutoris. Et videtur quod sic:vt in.§.isto. ibi siue agat siue conueniatur. Et sic videtur[g] quod ipse iam erat citatus. facit infra de admini.tuto.lege prima §.sufficiat. pro hoc facit quia pupillus qui non habet tutorem patitur immissionem ex primo decreto: vt.l.apud iul.ex quibus cau.in poss.eatur. In contrarium quia non habet legitimam personā standi in iudicio: vt lege primā.C.qui legiti.perso. ergo citatio que est fundamentum iudicij: vt instit. de pe.teme.li.§.finali.et supra de in ius vocan.l.prima non cadit in pupillo. Respondeo in extraneo litigante cum pupillo fateor quod possit citari pupillus per iura supra allega.et licet pupillus citetur intelligitur quod veniat cum tutore:sed quando tutor litigat cum pupillo secundum tempora huius.l.tutius erat citari pupillum vt veniret ad petendū curatorem cum tutor intendat litigare cum eo. et vide ad hoc per Ly.in lege prima.C.qui pe.tu.

Quolibet. ¶ Quidam habēt literam sic quolibet loco et tempore hunc curatorem &c. Alij habent in litera quolibet loco et tempore et hunc curatorem:et tunc implicat non solum tutorem imo et curatorem posse dari quolibet loco et tempore. Idem probatur.infra de tu.et cura. da. ab his.l.nec mādante.§.dari.et de fer.l.ij. Et ad istū quod subauditur de tutore. Oppo.nam cum detur cum cause cognitione.vt instit.de aut. tu.in fin. ergo non pōt dari a procedēte iudice:vt.l.a procedente. C. de dila. Sol.intellige hic quādo datur sine inquisitione:secus si cum inquisitione.et ita loquuntur contraria.quando ergo datur tutor non esset necesse

e ~ Eramio,adō bal.in.l.ij.C.de ref.vē.z q̄ solēt notari in.l.is cui bonis.de ✠.ob.adde bal.meli⁹ examinātē.pl.cxxviij.f.vo.z ibi q̄d si iurauit cū p̄sensu curatoris q̄ curator nō tñ iurauerat gerere negotia legitim put ius z iudex et p̄ceperat:z ibi ēt q̄d si erit pdig⁹ z adult⁹.z an valeāt p̄cs⁹ pdigi vl furiosi facti cū aut.cura.dati tāq̄ adulti. vide pe.de anc. pl.cccxv.

f ~ And.po. ¶ Pupill⁹ vbi pa.pl.xxix.co.vl.ij.vo.

g ¶ Et sic vī.z vbi bart.in.d.c.sufficiat.z q̄ ibi remisit And.barb.adde z vbi abb.in pl.xxix.co.fi.in.ij.vol.

h ~ An.po. ¶ Necesse.vbi ale.pl.lxxxvj.i.f.co.i.ij.vo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a quod aliquis citetur[a]. qđ qualiter intelligaf dicā[b]. ſ. de tut. z cur. da ab his. l. tuto: ſi fuerit petitus.

b ☞ Procurator conſtitutus ad cauſam ſimpliciter an videatur datus ad preſentes z futuras.

c **Si pupillus** [c]Curator ad litem ſimplici ter datus intelligitur datus ad oēs lites quas pupillus habet cum tutore cum quo litigare intendit. h. d. ¶ Facit ad. q. vtrum † p curator datus ad cauſam ſimpliciter videatur datus ad omnes cauſas preſentes z futuras. Et videf ad preſentes tantū. Glo. tangit in. l. omnium. s. de procu. z in. l. dāni. §. ſi is qui vicinas. de dā. infe. z ibi dixi. Et ſpeculator de procuratori. §. ratione quoq; forme. z. §. j.

1 ☞ Procurator ſimplr datꝰ qđ intelligitur quo ad perſonas z res nominatas in inſtrumento.

2 Pupillus ex cauſa quod prouocat ad diuiſionem.

3 Procurator q intelligitur datus ad agendum z defendendum.

d **Quod dicitur** [d]No. primo ex princi. l. qđ † p curator ſimplr datꝰ quo ad res dz intelligi ſtricte datꝰ quo ad pſonas noia tas in inſtro procurato. niſi alius exprimatur. Et ideo ſi reperitur inſtrumentum in quo aliquis fecit ſeum procuratorem ſuum cōtra rituz in tali cauſa et generaliter in omni alia: intelligitur ſ. cōtrariū vt hic. Eſt ergo neceſſe qđ in pcuratione exprimatur z generaliter cōtra quācunq; perſonaz vt ex iſto text. colligit. ¶ Not. etiā ex hoc principio

e 2 † q pupillus poteſt puocare ad diuiſionē. q intelligo ex cauſa alias ſecus vt. l. ſi pupillorū. in prin. ſ. de re. eorū. z ibi dicam. z per doc. C. de ſacroſan. eccle. l. iubemus. circa princi. in eo qđ dicit predia diuidere

3 z. Ultimo no. † q procurator datus ſimpliciter intelligitur datus ad agendum z defendendū vt hic. p quo facit: q: defendere tenef. vt. l. ſeruū quoq;. §. ait pretor. de proc. glo. op. de. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. j. de acquir. here. z non ſoluit. dic qđ id eſt ſpeciale. vt ibi dixi.

Poſſunt Opp. quando ſunt plures tutores non eſt neceſſe deuenire ad hūc curatorem. vt. j. tit. j. l. ſi plures. Solu. propter hoc forte glo. intelligit hic plurium. ſ. pupillorum: quia vnꝰ erat curator plurium pupillorū. pōt intelligi pluriuz ſ. tutorū quando plures tutores vnius pupilli erant c habituri eandem cauſam cum pupillo. alſ non eſſet neceſſe deuenire ad hunc curatorem. ¶ Oppo. glo. de. l. iā tamen. §. pe. j. iudi. ſolu. Solue vt in glo.

1 ☞ Per dationem vnius curatoris an alius videatur remotus.

2 Per ſecundam cōſtitutionē procuratoris non tollitur puma: niſi fiat circa diuerſa.

3 Plures curatores ad litem ſimul dari non poſſunt niſi dentur inſolidum.

Cum ſemel In eadem cauſa dato vno curatore d nō poteſt dari alius. Itē datus in vna cauſa nō pōt dari in alia. h. d. ¶ Opp. e ē. de procu. l. pluribus. z. l. ſi quis cū p

1 cu. §. ſi. dicit glo. † Sol. vt ibi. nam poſt lit. cōteſt. nō

¶ Quod aliquis citetur. vide no. per Barto. in. l. leges. in prin. de legi. tut.

¶ Dicam. j. Quid quando datur curator prodigo vide Ange. z Imo. in. l. is cui bonis. de ver. obli. qui dicunt quod requiritur citatio ipſius prodigi vel furioſi cum poteſt dari alius: niſi primo remoto: tractef de ante lit. conteſta. eoipſo quod datur auferenda alius videtur remoueri prim⁹. ¶ Sz eius admi contra hoc oppo. nunq; per dationē niſtratiōe. vnius curatoris videf remoueri ali⁹. pro hoc fa vt. l. veu. §. primo. j. de tu. z cur. da. ab cit qđ voluit Bart. his. Reſpō deoverum eſt in curatore in. l. legitimos. j. e. li generali vt ibi. non tamen exiſtente mitari tamē poteſt vno poteſt dari ali⁹ niſi cauſa cogni ſ. dicta cō ta: vt. l. curatori. C. qui da. tut. poſ. ſed cluſio Angel. in. l. is curator ad litē remouef p cōſtitutio cui bonis nē alterius curatoris ſicut dicitur, in preallega. pcuratore ne in plures aduerſarios 2 ſm quod diſtinguaf qui cū vno contraxit: vt. l. limitat bal ne in plures. de ererci. z. d. l. ſi qs cum dus ibidē procur. in fi. z no. per Bul. ¶ Opp. et poſt eū de † ſequēti reſpōſo ad fi. vbi per ſecū ibi Petr. dum mandatū nō tollitur primum. de ancha. Solu. glo. hoc ideo. q: circa diuerſa. licet de Bal. mentionē non faciat vez illud eſſe verū ¶ No. q illud qđ dicitur, q facientio niſi notorium eſſet illū eſſe prodigū: q: tunc non req ritur aliqua citati oqđ tamen nō eſt ſine dubio: quia pendet ab illo dubio paſſu an in notoriis requiratur citatio z magis cōmunis concluſio eſt qđ ſic de quo per glo. in. c. ad noſtram. de iureiurā. z per Archi. in c. j. de elec. in. vj. per doc. in. c. euidentia de accu. z ibi Jo. de imo. firmat clare eſſe neceſſariā citationem. z Abba. in. c. cū ſit romana. de appella. dicit quod aut eſt tale notorium ex quo conſtabat nullam eſſe defenſionem tunc nō requiritur aut econtra z tunc ſecus. z de hoc arti. plene no. per Ant. de but. in. c. veſtra. de coha. cle. z mu. Adde qualiter ꝓtra minores poſſit peruenti ad primū z ſcm decretum z an miſſus in poſſeſſionē bonorū minorū pro cauſa partim vera partim falſa faciat fructus ſuos. Vide Abba. conſi. xliij. ij. lib. z Ro. conſi. cccxcvj.

✠ Andreas Pomate. ¶ Si pupillus. z vide que dixi in. c. cum dilecta. de reſcrip. ſed adde Oldra. in conſilio. viij. vbi conſuluit quod ſi generalitas precedit: quia teſtator dixit volo quod ſoluantur omnia debita creditoribus patris et matris poſtea apponit ſpeciem talis loci quod reſtringitur illa generalitas ad locum iſtum. vide ibi. Et vide docto. in. c. j. de tranſactioni. vbi dicunt quod liberatur z. vide ibi. adde quod pulchre conſuluit Oldra. in ſimili vt refert dominus Antonius in. c. cum dilecti. de donationibus.

✠ Andre. Poma pupilli⁹. vide Ro. ſingu. clvij.

✠ Andr. Poma. ¶ Quod dicitur. vide quid dicat Ro. ſingu. clvij.

¶ Nota etiam. quid in prodigo. vide Bal. in. d. l. iubemus. alleg. caſum ſingu. in. l. ex caſtrenſi. de caſt. pecu. quod no. Andre. Barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Sub cõditiõe. adde tñ q̃ administratio tutoris põt dari sub ꝺditiõe vt i.l.i alia.§.pf.de ꝺdi.ꝛ defñ.

b ¶De. dicit. vide gl. bar. ꝛ doc. i.l.j.C. de testa. tutel.

c ¶Si eũ idoneũ. Et vide tex. i.c. significasti. de ele. vbi si exprimit ꝺo pallũ si iuraueris nõ facit cõditionẽ v. de q̃ ibi dixi. et vide. c. fi. de ꝺsum. 3 ꝛ q̃ ibi viꝺ Bald. qui pulchre loquit in l.ij. C. qñ puo non est necesse. Andre. barb.

d ¶Quã cõditionẽ. de quo vide no. p bart. in l. si i diẽ. de cõdi. in deb. ꝛ in l. nõ dubiũ. in versi. iuxta hoc q̃ro. C. de le. et in l. neq̃ natales. C. de proba.

e ¶Sed ita demũ. ꝛ vide q̃ nota. Ni. de nea po. in l.j.j. de tu. ꝛ cu. datis ab his. And. Barba.

f ¶Ei cui⁹. adde ad istũ tex. gl. et Bal. in l.j. C. de cura. furio.

alium procuratorem remouetur primus intelligitur si circa idem fit. ꝛ vide istam glo. ¶Ex predictis ꝟ appa ret soluta questio an plures curatores ad litem possint dari simul. Iste casus non est hic in tex. sed dicitur tamen simul: nec adijcitur insolidũ ꝛ nõ b valet si opponatur. ne quis in plures aduersarios distinguatur: vt. l. taz tñ §. pe. iudi. solui. ꝛ. l. ne in plures. de exerci. ꝛ q̃ nota. §. l. pri. in prin. aut adijcitur insolidũ. ꝛ tũc valet sicuti in plu 2 ribus procuratoribus. §. de procura. l. pluribus. cũ eis tales curatores assimilentur: vt dictum est: sed si detur vnus deinde alius habet locum q̃ 3 §. dixi.

Muto. Muto potest 4 dari tutor qui ei poterit autorari. hoc c dicit. ¶Nota. q̃ ex parte d eius cui prestatur autoritas non est necesse quod loquatur: 1 vt hic. sed ex parte prestantis sic: vt. l. j. in fi. §. eo.

☞ Tutor quando ꝛ sub qua conditione dari possit. 1

Dictio si non facit conditionem quãꝺo adijcitur ei quod tacite inerat de necessitate. 2

Tutor anteq̃ satisfdet q̃ sit tutor licz a dministratio differatur. 3

Clausula apposita in literis apostolicis: si eum idoneum repereris: q̃ e faciat potius admonitionem q̃ conditionem. 4

Sub conditione. A iudice non potest dari tutor sub cõditione[a]. Et expressio eius quod tacite inest dispositionẽ conditionalẽ nõ inducit. ḣ.ꝺ. 1

¶Oppo. ꝟ q̃ possit dari sub cõditione: vt. j. eo. l. furiosus. Solu. nõ potest dari sub cõditione expressa vt hic. ſz quandoq̃ sub conditione tacita sic: vt in cõtrario ꝛ in alijs casibus q̃ hic ponuntur in glo. que satis placet q̃tum ad alios casus: sed quantũ ad. l. furiosus. dic vt ibi dicam. ¶Op. §. de pro. u. l. ij. Sol. dicit glo. aliud in procura. ꝛ est ratio dicit Dy. fauor pupilli ne dum conditionis existẽtia expectãtur bona pupilli negligantur et f pereant. ¶Oppo. ꝛ videtur q̃ possit dari sub conditione sicut sentẽtia: vt. l. j. §. biduum j. quando appel. sit. So. hec. l. vltra procedit annullando: ibi vltra procedit confirmando. Circa quod quidam habent distinctionem Dy. quam ipse ponit in. c. qui contra ius. extra de re. iur. lib. vj. ꝛ per docto. in l. nõ dubiũ. C. de legi. ¶Opp. q̃ tutor possit dari sub conditione: vt. j. titu. j. l. tutor datus. ꝛ insti. qui da. tut. pos. §. ad certum. Sol. glos. verum est a testatore: vt in contrarijs: non a iudice: vt hic. Sed que est ratio quidam dicunt quia actus iudiciarius non debet dependere de futuro: vt. l. nõ quemadmodum. de iudic. quod non placet: vt in pallega. l. prima. §. primo. et. §. biduum. Alij dicũt q̃ est actus legitimus: sed Petr. dicit[b]. ratio est: quia factum testatoris in eo quod deficit potest suppleri per iudicem: sed factum iudicis non debet suppleri nisi per iudicem: ideo iniungitur sibi quod pure et perfecte det: vt hic not. Lyn. C. de testa. tutel. super rubrica. ¶Oppo. ꝟ dicto si facit conditionem vt. l. qui promisit. §. de condictio. indebi. et. l. si titio. j. quãꝺo ꝺies lega. ce. j. Solut. fallit hic. ratio: quia adijcitur ei quod tacite inerat de necessitate vt. l. iij. j. de legat. primo. ¶Ultimo not. ꝟ q̃ tutor anteq̃ satisfdet est tutor sed solum administratio differtur. ꝺicit. §. e. l.j. in prin. ¶Et per hũc tex. ꝟ dicit do. Jo. an. q̃ si in literis apostolicis apponatur. puꝺeas tali ꝺebeneficio si eũ idoneũ [c]repereris q̃ talia verba faciũt potius admonitionem q̃s conditionem[ɔ] vt extra de offic. delega. c. j. in cle.

☞ An tutele datio sit iurisꝺictionis vel mixti imperij.

Tutoris. Jus potest dare tutorem cui specialiter permittitur. ḣ.ꝺ. vel aliter. tutele datio est mixti imperij. ḣ.ꝺ secundũ glo. ¶Quero ꝟ expositionẽ illorum verborum. ¶Glos. exponit quod non est meri imperij tantum nec iurisꝺictionis tantum sed mixti imperij olim: sed hodie competit iure magistratus. Sed Jaco. de are. dicit q̃ non est imperij. hoc est q̃ nõ competit alicui eoipso q̃ habet imperium: nec est iurisꝺictionis. hoc est non competit alicui eoipso quod hz iurisꝺictionem. sed ita demum[e] si hoc specialiter lex concedit vt. l. j. de iuro. et curato. da. ab his in glo. mag. in princip. ꝛ probatur quia presides in prouincia habent merũ imperium vt. l. illicitas. §. qui vniuersas. §. de offic. presi. et tamen. l. iulia. attilia. specialiter concedit eis ꝺare tutorem vt instituta. de attilia. tuto. §. j. quod fuisset superfluum si habuissent eoipso quod habent imperium. Item si esset iurisꝺictionis tam priuatus non posset ꝺare tutorem in testamento. quod. l. permittit ei: ergo cõpetit cui permittit. l. vel senatusconsultum vel princeps: ꝛ sic facit ꝓ comitib⁹ qui ex priuilegio habent istã ꝺignitatẽ cõstituendi vel creandi tutores et faciẽꝺi iudices ordinarios q̃ hoc facere possunt. vt ꝺicit Jac. de are. Fateor q̃ tutele datio put cõpetit priuato nõ est iurisꝺictionis: sed prout cõpetit iudicibus: est iurisꝺictionis in genere ꝛ reponitur in specie mixti imperij vt hic in glo. q̃ patet q̃ officio iudicis nobili expeditur: vt ꝺixi in. l. imperium. §. de iurisꝺict. iudi.

Ei cuius. [f]Ei cuius status est dubius non poterit dari tutor sed dabitur curator. ḣ.ꝺ. ¶Nota bonis captiui et absentis dari

a curatoꝛ[a] cum quo poterit litigare vt.ff. ex qui.cau. ma.l.ab hoſtibus.in prin. et ex qui.cau.in poſ.eaſ.l. poſſeſſionem.§.fi.

1 ☞An pater preſens et tacens cum filius datur tu toꝛ videatur conſentire. Et an adire hereditatē vi- a deatur qui alij agenti conſentit.nu.2.

* SI filius. tutoꝛi dato tenetur inſo lidum:et admonitio pro cōſenſu nō ha bet.h.d. ¶Quero †qd ſi pater eſt pre ſens et tacens an videatur conſentire. Glo.hic q; ſic.Dy.reprehendit eam:q; glo.meli⁹ di cit in l.ij.ad munici.vnde dicit qō eſt quoddā mun⁹ publicū autoꝛitate et vtilitate: et tunc preſentia pa- b
tris ſine contradictione habetur pro conſenſu [b] vt.l. ij.ff.ad municipa quoddam eſt munus publicū au- toꝛitate:ſed non vtilitate vt tutela: tunc ſi pater ex- preſſe conſentit tenetur vt hic:ſecus ſi taceat: et hoc verum ſi tutela eſt datiua.ſi vero eſt teſtamentaria: tunc etiam ſi exp:eſſe conſenſerit non tenetur niſi de peculio.vt.l.lucius titius catum.ff.de admini.tu. ra- tionem ibi dicam.de quo per doct.in.l.ff.C.qō cū eo. dixi in.l.ſi cum dotem.§. transgrediamur.ff.fol.ma. de hoc qualiter cōſenſus patris eū obliget. ¶Ulti- c
mo no.[c] mirabilē.l.ad probandū aditionē hereditа- 2 tis. †nam ille adit hereditatē qui eam agnoſcit vt.l. gerit.ff.de acquir.here.agnoſcere aūt videt ſiue qs gerit per ſe ſiue alij gerenti cōſentiat ſiue aliquid ex hereditate attingat.ſiue diceret hereditatem ad ſe pertinere vt dicit tex.hic.de quo dixi plene in.d.l.ge rit.de acqui.heredi.

PAtronus. patrono imputatur negligentia et fraus in bonis liberti ſicut in bonis extranei hoc dicit.

1 ☞An remoueri poſſit q̄ omiſit vnꝫ rē ponere i iuētario.Et an q̄ accepit pecuniā vt eēt tutoꝛ poſſit pueniri p̄dictione ob turpē cām.et nu.2.

3 Salariū pōt cōſtitui ex cauſa per iudicem tutoꝛi.

INeos. fraus in aſſumendo tute lam vel in male adminiſtrando extra oꝛdinem punitur.hoc di cit. ¶No.iſtos caſus et ſpecialiter vlti
1 mos q̄ †qui in inuētario omittit pone re bona pupilli punit extra oꝛdinē et poterit remo- ueri.Itē ſi alienat bona pupilli q̄ nō debuerūt alie-
2 nari. ¶Quero ſm glo.†qd ſi aliqs accepit pecuniā vt eſſet tutoꝛ.Rñdet gl.q; tutoꝛ erit: ſed pecunia re- b
peret per p̄dictionē ob turpē cām: q; officiū tutoris
d dꝫ eſſe gratuitū.Idē not.in.l.ff.§.man. [d] Veritas eſt
3 iſta †q; tutoꝛi pōt p̄ſtitui ſalariū a iudice: vt.l.a tuto c
ribus.§.fi.de admi.tu.Itē a contutoꝛibus ex cauſa: vt.l.ff.§.ſi pupillis.ff.de tute.et rationi.diſtra.

ETiam municeps. hic eſt duplex litera.vna affirmatiua ſm quā dicit q municipes poſſunt dari tutoꝛes muni- cipi hoc eſt ciues ciui.et ſic innuit: ſecꝰ ſi nō eſſet ciuis. ¶Ad qō op.C.de excu.tu.l.teſtō.z ff.ti.ff.l.quero.Sol.nō municeps nō pōt dari tutoꝛ a iudice vt hic:q; in eum non extenditur iuriſdictio dā d
tis:ſz in teſtō pōt dari nō municeps vt in p̄rarijs.rō

* p̄o cōcoꝛ.eoꝝ q̄ vult Bar.in hac.l.ſi filius.videtur qō pater p̄ſumatur cōſentire qñ preſens eſt z tacens in actibus filij ſui.et vide concoꝛdantiam quam po- ſui in.l.que dotis.ff.ſolu.matri.

¶Dari curatoꝛē.not.argu.q; ſi debitoꝛ ſit multū a
longinquo poſſunt pe tere curatoꝛes dari bonꝫ ſuoꝝ. ſm pe.dy. et Ray. et no.in.l.ab hoſtib⁹.in prin.ff. ex quib;. cau. maio. et Bald. hic i addi. ſpe cu.in titu. de cur.fur. et no. bar. in.l.cū pe. de iniur.et Bal.no.in lege cohe redib⁹. C. fa.erciſcū. in verſicu. quid ſi vo lo diuidere cum ab ſente. bal. i legeigno rare in fin. C.de reſti.mi.et in.l.pe.C.de bo.auto.iu. poſ. Bart. in.l.ſi finita.§.iulianus.in.x.colum.de dā.infect.non tamen ſemper procedit vt no.Bart.in.l.qui liberis. §.hec verba.de vulgari et pupil.ad dividendū bal. ad ſupradicta bene declarantem conſilio. xxv.et ſe quen.primo volu.et ibi quid ſi fuit datus curatoꝛ ab ſenti foꝛenſi et deinde comparens petat illum reuo- cari et pars neget et foꝛenſis petat articulum hunc cōpromitti vigoꝛe ſtatuti q; cauſe inter foꝛenſem et ciuem debeant compromitti:an audiatur.vide in di ctis duobus conſilijs vbi declarat dicta Dy. alleg. in aposti.

b ¶Pro conſenſu.ſed Barto.in.l.que dotis.in vlt.co. ſolu.mat.videtur tenere contrarium eius quod hic dicit.et ibi Imo.

¶Ultimo no.z vide moderniores in lege prima de verbo.obliga.in princi.et Bald.in lege ſi dominus. C.quod cum eo.et quid importet iſtud verbū facias quod velis.dic quod non importat donationem. ca ſus eſt notabiliſſimus ſecundum Bald.in lege p̄ma §.primo.ſupra quod iuſſu et quid ſi dicitur facias qc quid tibi placet.vide textum ſingu.in.c.cum notiſſi- mi.de inſtit.Andre. Barba.

⁓Andreas Pomat. ¶Ultimo no. vide Bal. in.l. potuit.in.vj.co.C.de iure delibe.

⁓Andreas Pomate. ¶Wanda.vide Barba.cō ſilio.lxxxij.in.iij.col.ij.volu.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Locum impediti. vide Bald. supra l. proxima.
b ¶ Andreas Poma. ¶ In eo qđ dicit. Et vide no. in l. ercipiunt. ad fille. et ibi moder. et Bar. in l. 2 si seuerior. C. ex q. cau. Bal. in l. clarũ. de auto. pñstanda.
c ¶ Iuteligе. vide bal. in l. clarũ. C. de auto. prestan.
d ¶ Ad hęredes. no. q vbi agitur de cõmissiõe officij in dubio intelligitur personalis. adde l. eri. j. de cu. furi. et de hoc no. Jnoc. in l. qr tale. fol. mat. post Bal. ibi: qđ facit ad not. per Bald. in l. pe. s. ꝺ fer. et ibi dixi. ¶ Andreas Pomate.
e ¶ No. ct. Et no. etiã per hanc. l. 1 pñcta gl. quod femina non potest esse executrix. et 2 vide Bar. to. in dicta lege vroni. et vide Bald. in lege secũdi in. xuij. q. s. vbi dicit q̃ iudex est iudicũ 3 de executionibus et tutelis. Et vidi dubitari an cõmissaria perdatur per transitũ ad secũda vota sicut tutela in auth. sacramẽtũ ꝛc. cogita qñ mater seu auia dantur cõmissariam testõ. vide Bal. in auth. isdẽ penis. C. de secũ. nup. Bar. in l. filio. de adi. leg. 1
e ¶ No. etiam Jmo. alle. istam gloss. pro singu in l. si quis a filio. §. si quis plures. j. de le. j. equiparando fideicõmissariũ tutori: vt in hac glo. Adde glo. similiter equiparantem tutelam et cõmissariã in l. vroni. 1 §. j. de fal. quã all. imo. in l. cum pater. §. hereditatẽ. ꝺ de leg. ij. vbi etiam vide an tutela finiatur per deportationem. et ipsam hic tenebat Bart. et an executor cogatur inuitus officium suscipere. vide Barto. in l. iij. C. si penden. appel. mors interue. et ad gloss. hic adde Bal. in l. j. C. si quis rem mi. e

ad casum huius l. nã cõditio tacita q̃ inest ex voluntate disponẽtis q̃ poterat nõ inesse ita suspendit et eiusdem effectus est cuius et expressa: vt dixi in l. iij. j. de leg. j. probatur in l. miles. 2 §. pro parte. de leg. ij. sed hic iudex dãdo tutorẽ: poterat aliquem cõpotem mẽtis dare tutorẽ pure. in casib9 aũt in quibus iudex nõ potest prouidere admittitur tacita: vt. ꝺ. §. sub cõditione. Et aduerte diligenter: qr oẽs isti casus loquuntur in conditione tacita in qua tutela finitur: non in ea in qua tutela suspenditur.

Desitum. Tutores dati in locum absentis durãt etiã illo defũcto. h. ꝺ. 3
¶ Oppo. qđ in locũ absentis detur curator. vt instit. de cura. §. itẽ qui. Sol. expone tutoris ideſt curatoris. vel proprie q̃libet practica est 4 bona. vel qđ detur tutor vel curator. declarabo. j. l. proxi. ¶ Oppo. s. eo. l. muto. §. fi. Solu. vt in glo.

¶ Tutor datus coadiutori tutoris quanto tempore duret.
Modus dandi tutorem habenti.
In locũ tutoris impediti curator siue coadiutor datur.
Si ẽpo datus est coadiutori: ẽpo mortuo administratio spectat ad capitulum non ad coadiutorem.

Solet. Curator vel coadiutor ꝺatur tutori per iudicẽ ex causa vel p ipsum tutorẽ cũ decreto iudicis. h. ꝺ. b
¶ Quero. iste curator ꝺat9 quãto tẽ c pore durat. gl. dicit q̃ finit cũ officiũ finita necessitate: qđ dic vt. C. de pcur. l. neq. et eodẽ mõ finit offiũ actoris sicut tutoris in cui9 locũ ꝺat. Jn cõtrariũ vꝺ. s. l. pri. et. j. de tu. et. cu. ꝺa. ab his. l. curatorẽ. Sol. q̃q tutor est absens et in locũ absentis est datus tutor: et tunc iste tutor est principaliter ꝛ p se: et ideo etiã pño mortuo durat tutor: vt. l. pri. q̃q pupillo datur curator. et hic est aduertendũ. qr si tutor est pñs: et nõ impedit: curator ꝺari nõ põt: vt. l. curator. j. de tuto. et cura. ꝺa. ab his. sed si esset absens vel pñs et impeditus. tunc põt sibi dari curator. Et † modus ꝺandi est duplex: qr vel ꝺabit eũ iudex. vt in pri. l. vel ꝺabit eũ tutor cũ decreto iudicis. vt in ij. rñ. Jdẽ probatur in l. neq. C. de procur. in glo. q̃ ponit vtrãq practicã: et instit. de cura. §. fi. Et istius officiũ finitur finita necessitate vel etiã finita tutela: quia nõ ꝺatur principaliter propter se: sed ad supplendũ defectũ alterius. ita intelligitur hic. ꝛ hoc probatur hic in ter. dũ dicit magis administrator rerum quam cura. intelligitur. quãdoq̃ ꝺatur curator impuberi nullum tutorem habenti et sic nõ ꝺatur vt suppleat defectũ alterius tutoris determinati: ꝛ tunc ꝺurat cura toto tempore pupillaris etatis. vt dicta l. curatorem. infra de tut. et cura. ꝺa. ab his.
¶ Not. † etiam quod quandoq̃ in locum impediti potest ꝺari curator siue coadiutor vt hic: siue actor. vt. C. de ac. a tut. seu cur. ꝺã. l. j. cuius actoris materiã plene examinaui in l. actor. j. rem ra. habe. ¶ Ultimo hec lex † et precedens inducuntur ad questionẽ. Quidam episcopo propter infirmitatem fuit datus coadiutor: mortuo episcopo queritur vtrum administratio deuoluatur ad capitulum: vel an resideat penes coadiutorem: et videtur q̃ penes coadiutorẽ vt l. questitũ. s. e. Jn cõtrariũ videtur hec l. ꝛ qđ. s. dixi: et hoc est verũ etiã ꝓpter aliã rõnẽ: qr vbi supuenit administrator legitimus cessat ꝺatus9. vt. l. si tutor. §. j. de tu. et ra. distra. sed capitulũ est administrator legitim9 cessante epõ: ergo cessat administratio datiua cõcessa coadiutori. et ꝺe isto coadiutore episcopi habes extra de cleri. egro. c. j. li. vj.

Arrogati. Si pupillus trãsit in alterius potestatem vel perdit ciuitatem tutela finitur. Jtẽ si tutor remouetur vel cõditio extiterit. h. ꝺ. in eo qđ dicit b qđ pupillus fuit deportat9 intelligẽ c qđ erat doli capax.

Iquis. Si tutor est apũd hostes sine mutatione status nõ finitur tutela. ¶ Opp. quod transfuga mutat statũ. Sol. vt in gl. ¶ Opp. s. e. l. muto. §. fin. Solue vt in glo.
Tutela non transit ad heredes.
Prelatura et cõmissaria non transit ad heredes.
Tutela legitima q̃ transeat ad filios et quomodo.

Tela. Tutela est officium virile et non transit ad heredes. hoc dicit. ¶ Nota. † tutelam non transire ad heredes. Idem in qualibet prelatura et commissaria. vt dicit gloss. no. de hoc extra de testa. c. finali. lib. vj. et. l. alimenta. in pri. ꝺe alimen. et cibaria. lega. in glo. per Dyn. et Jac. de bel. in auth. de eccle. tit. §. si quis edificium. in fi. vi time oppositionis. ¶ No. etiam c istam equiparatio

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nem tutele commissarie, simile facit gloss. in l. vxori.
2 §. j. de fals. ¶ Not. † q ad liberos transeunt tutele legitime: qđ intellige nō q̄ ista tutela que est in patre transeat ad filios: q̄ illa est finita morte: sed quia filius tanq̄ legitimus proximior consanguineus incipit esse tutor pupillo. 1

EMINE. Hodie secus. vt in auk. matri et aue. C. quādo mulier offi. tut. fun. po. dicam. j. tit. j. l. si quis sub conditione. 2

¶ De testamentaria tutela. Rubrica. 3

¶ Dictum est. s. de tutelis in genere: sequitur videre de tutelis in specie. verum quia testamentaria tutela precedit alias ideo p̄mittit de testamentaria tutela ꝛc.

1 ☞ Tutor filio naturali dari nō potest in testamēto nisi confirmetur. 1
2 Spurio non datur tutor in testamento.
3 Si testamētum rumpitur ex causa preteritionis datio tutele firma remanet.
4 Auk. ex causa. quod habeat locum in preteritione paterna.
5 Item habet locum in preteritione posthumi.
6 Item in preteritione illius qui per legem velleiam succedit in locum primi defuncti.

REGE. Parentes p̄nt dare tutores in testamēto liberis natis ꝛ nascituris q̄ in alterū potestatem recasuri nō sunt. h. d. 1

¶ Quero † vtrū filijs naturalib⁹ possit dari tutor. Rñdet glo. q̄ nō nisi cōfirmet. vt. l. ij. de cōfir. tuto. 1
2 ¶ Quero a an etiā † spurio possit dari tutor in testamento. glo. qđ non: quia nō debet nominari filius. ꝛ
3 no. hanc glos. ¶ Quero dicitur hic † si liberi sunt rupturi testamentum ex causa preteritionis nonvalet datio tutele: an hoc sit correctuz per auten. ex causa.
4 Glo. dicit q̄ sic. quod no. ¶ No. † ex hac glo. b q̄ aub ten. ex causa. habet locum in preteritiōe paterna de quo dicam in l. filio preterito. j. de iniusto rupt. ꝛ irrito testa. 1
5 ¶ Nota † ex hac glo. qđ etiam auten. ex causa habet locum in preteritiōe posthumi. vidistis in l. si quis testamento. j. de leg. ij. dixi plene in auten. ex causa. ꝛ dicam in l. filio. de liberis ꝛ posthumis.
6 vbi melius occurret. ¶ Tertio nota † quod autentica ex causa. habet locum non solum in preteritione posthumi hoc est post mortem seu testamētum nati: sed etiam in preteritione eius qui per legem velleiam succedit in locum primi defuncti: et reperit se preteritum.

TESTAMENTO. Testamento videntur dari qui sunt dati in codicillis testamēto cōfirmatis. ¶ Opp. q̄ semper codicilli videant testō cōfirmati: vt insti. de codicillis. §. nō tm. dicit glo. hoc est verum hodie. quod c intellige: si testamētum est factum: secus b si nō. Circa quod vide Ly. in l. ij. C. eo. facit quod not. in l. sepe. §. at cum dicitur. j. de verborum signi. ¶ Opp. 1 ad secundum dictum ꝛ videtur quod non requiratur de iure factum: vt. j. de condi. instituti. l. mulier. §. primo. Glos. non solvit. Tu dic q̄ ibi conditionibus que sunt facti. preterea et ibi postea valet de iure.

☞ Dictio q̄si est nota ꝓprietatis. 1
2 Mater quod non potest dare tutorem licet datus confirmetur cum inquisitione.
3 Idem in aula.

PATER. Pator dat tutorē filio instituto ꝛ exheredato. mater instituto tm: ꝛ tūc cū inquisitiōe cōfirmabit. h. d. ¶ Opp. dicitur hic q̄ in rē potiꝰ q̄ in personā videtur dari. cōtra. j. e. b l. quia. vbi videtur dari persone potius q̄ rebus. Dicit gl. † q̄ dictio qua si est nota improprietatis: quia vere datur persone. ¶ Opp. de leg. ij. l. peto. §. mater. Solu. nō † p̄t dari a matre: vt ibi tamē cōfirmabitur cū inq̄sitione: vt hic: ꝛ. C. eo. l. iiij. ꝛ ista inq̄sitio quando filius instituitur erit modica: alꝰ esset magna: vt videbitis. j. tit. j. l. ij. §. ꝛ iij. ¶ Quero † quid in aula. Respondeo idem quod in matre: vt c no. C. eo. l. j. licet Spe. videatur aliud dicere in ti. de tutore. §. j. versi. quid si aula. opi. gloss. probatur per. l. ij. §. si mater. j. ad tertul. vbi lex que loquit in matre q̄ cogatur petere tutorem filio hz locū in aula. vt. j. in eadem. l. q̄. versi. filiqs autem.

CUM A PATRE. Tutor datꝰ a patre nō legitimo confirmatur sine inquisitione nisi noua causa superuenit. hoc dicit. d

☞ Filiorum appellatione an veniāt posthumi. remissiue. 1
Liberorum appellatione an veniant nepotes. remissiue. 2
Varietas loquendi per nomen filios vel liberos an attendatur in idiota sicut in literato. 3
Verba notarij q̄ intelligi debēt ꝑm iuris interpretationem. 4
Verba testis deponentis in vulgari: quando non possunt redigi in latinū: cautela est quod vulgariter scribant. 5

QUIS FILIAB⁹. Appellatione filiorum ꝓtinent posthumi filij nō nepotes: sed appellatione liberorū etiam nepotes continentur. appellatione vero posthumorum omnes descendentes continentur. h. d. cum. ll. seq. an † appellatione filiorum contineantur posthumi. qđ 1

¶ Quero. an filio naturali vel spurio possit dari tutor testō. vide no. i. l. naturalis. j. tit. j. ꝛ an habeat tutorē legitimum. vide Bal. i. l. minor. C. qñ mu. tu. offi. fun. potest.
¶ Not. ex hac gl. Et an habeat locū i testō mīno. vrō glo. sin. ꝑm Frā. de rā. po. i. l. vxorē. j. de manu. test. Andre. barb.
¶ Aliter secus. ꝛ sic tenet Barto. hic q̄ tutor in codicil. datꝰ nō sit tutor testamētarius. vide tñ Bal. in. ſt. ij. C. e.
¶ Cōtinētur. in hac l. habes an appellatione filiorum ꝛ liberorum cōtineātur nepotes. ista tñ. l. restrigit et limitat infra. in. l. qui filiabꝰ de le. j. ꝓcedere q̄n testator sciebat mulierē vlyxorē p̄gnātez: alꝰ secus: p. l. si quis ita. j. eodem.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ In idiotam. No. quid importent ista verba nō cadit. vide tert. nota. in. l. item prætor. de suis et legitim. ibi abusiue vult qui est not. quando facit glos. not. in. l. quoties. fami. ercis. in ver. si. quilibet nescit vti p d prius verbis ‡specificis. et ibi Barto. post antiquos: et not. per petuo prædictos testium qui non debēt intelligi secundū sub tilitates iuris. vide Innocen. in. c. cum clamor. de testi. et qō not. in. d. l. j. C. de vsu. et in. §. si scriptū. insti. de inu. a stipula. et b ad hoc nota. per bartolū. adde Cyn. C. de dona. ante c nuptia. l. si cum ante ⁊ q not. Bald. in. c. j. in prin. de suc. feu. ⁊ quod not. Barto. in. l si quid erit. in punct. de leg. iij. et in. l. liberorū. in vlt. colum. de verb. signi. vbi omnino vide facium no. in. l. j. C. de vsu. ⁊ cū Bar. hic trāsit p aul. de cast. in. l. stipulatio. §. hoc quoq; de verbo. oblig. ⁊ ibi vide Bal. ad fi. ⁊ Bald. in. l. j. ad fin. C. de legi. here.

examina vt dixi plenissime in. l. q̄ filiabus. in prin. j. de lega. j. Secundo ‡an appellatiōe filiorū cōtineātur nepotes: examina vt dixi plenissime in 1 l. liberorum. infra de verborum signi fication. Aduerte tamen ‡quod glo. 3 dicit hic q̄ talis varietas loquēdi an dicat filios vl liberos nō cadit i idiotā. ¶ Quidā exponūt ista glos. quasi velit dicere q̄ defuncto huius. l. habeat locū. q̄n ista ⁊ba fuissent plata ab hoie literato iurista: vel alio hoie intelligēte tales diuersitates: secus si a rustico. Certe aliud vult dicere gl. quasi diceret ista varietas dicendi est in sermone literali non in vulgari locutione: ⁊ ideo nō cadit in idiotā qui nescit vulgare. puto[b] tamē quod si in testamento idiote in scriptis per notarium reducto reperiuntur ista verba: quod deberent intelligi secundum interpretationem istaruz legū. nam præsumendū[c] est quod notarius in scribendo apposuit verba importantia voluntatem testatoris. ⁊ ‡sic verba notarij intelligenda sunt secundum iuris interpretationem. vt not. C. de vsur. l. j. et. l. sciendum. de verb. oblig. Et ista possunt[b] esse vtilia ad multa ‡scilicet q̄n dicta testū deponentiuz in vulgari rediguntur in scriptis: consilū tñ est q̄ illa que propriē in latinū redigi non possunt scribātur in vulgari ꝑm quod prolata sunt arg. l. j. in puncip. j. de excu. tutorum.

☞ An si reperiantur in eodem volumine contraria statuta qō volumen eodē die fuit cōfirmatū qō tempus inspici debet.

Tutor. Dies tutele cedit abadita hereditate ⁊ immediate illa potestas transit a testatore in tutorem. h. d. Not. ‡inspici tempus quo tutor datur nō quo testū confirmatur. Et sic facit ꝑm Dy. ad questionem de duobus statutis contrarijs in eodem volumine repertis: qō volumen fuit vno ⁊ eodē tēpore confirmatū: qō inspicit tempus cōstitutionis non tempus confirmationis: de quo per Cy. C. eo. l. ij. dixi plene in. l. omnes populi. de iusti. ⁊ iure. et ideo inspicienda est vltima scriptura ex quo contrarie sunt vt. j. l. proxima. in fine. et hoc tenet hic Dyn. Dicitur hic nam ⁊ ipse heres tutor dari potest. quid vult dicere. Respondeo. s̄. dixi potestatem tutoris procedere a defuncto non ab herede. hoc probat duabus rationibus. Prima quia ipse heres tutor dari potest. Ex quo concluditur qō ab eo non dependet tutoris datio: quia seipsum dare non posset. vt. j. de tut. ⁊ cura. da. ab his. l. prætor. Aliam rationem ponit textus: q; post mortem heredis tutor recte dari potest. ergo patet quod ab eo non procedit: quia ipse non posset ante mortem suā dare.

Tutor datus. Oppo. C. de codicil. l. j. ⁊ inst. eo. §. j. vbi hereditas non pōt adimi in codicillis. Sol. intellige hic in codicillis scz in testamēto cōfirmatis. vel dic ꝑm glo. aliud in hereditate cū tractatur de adēptione. aliud in tutela ⁊ istud plz nā heredis institutio dz assumere vires a seipsa. ideo nō pōt dari nec adimi in codicillis. cū dependeat ex testamēto. vt. l. qō p manus. j. de iu. codi. sed tutela pendet ex testō ⁊ requit additionē hereditatis vt. j. l. prox. Opp. s̄. de adop. l. quesitum. Sol. patria potestas non potest esse sub conditione vtili sed potestas tutoris sic vt hic. ⁊ ibi patet ratio in glo ¶ Oppo. de. l. muto. §. sub conditione. s̄. titu. j. Solu. ibi in datiua tutela: hic in testamentaria ꝛc.

In tutoris. In tutele datione attendit etiā nouissima scriptura. h. d. Intelligе nisi prima sit derogatoria vt plene dicam in. l. si quis in pun. testamenti. j. de lega. iij.

☞ Tutela cedit a die adite hereditatis.
Regula catoniana non habet locum in tutela.
Si testator instituit pupillū ⁊ ei tutorem dedit: qūo succurratur pupillo vt possit hereditatem adire.
Existentia sui heredis qō cōfirmet dationem tutele in testamēto nec tollitur per beneficiū abstinendi.

b ~ Andre. Poma. ¶ puto. Vide Bar. in. d. l. liberorū in fi. Bal. in. l. pe. C. de legi. here. Et hoc dictuz Bar. refert ⁊ sequit Alex. cōsi. ij col. xj. ver. ij q̄ quotiescūq; in. j. vol. ⁊ cōsi. xxxvij. in pe. col. in. ij. volu. et Bal. in. l. j. in fi. C. de suc. edic. Alex. cōsi. xlvij. v̄. prio casu in. v. vol. ⁊ cōsi. lxvj. p totū. eo. vol. Panor. cōsil. lxxix. Et an ⁊ qñ cōis vsus loquēdi attendi debeat. vide Felin. in proe. decretaliū in. ij. col. ⁊ an sermo vulgarū sufficiat ad intētationē statutorū vide barb. in. c. j. in vlti. char. de cōsti. Glo. in. c. statutū. in ⁊ba copiā. de rescrip. in. vj. Et no. q̄ verba gl. plata glo. interpretātur. Bal. in. l. mācipiū. in fi. C. de ser. fugitī. Glo. in cle. j. in punct. de relig. domi. Et circa ista vt de Alexan. consi. xxvj. in penul. col. in. iij. vol. Et que scripsi ad Barto. in. l. liberorum. in vltī. col. de verb. signi. vide Alexan. consi. ix. in. iij. colum. v. vol. Felin. in proemio decreta. in. iiij. colum. ⁊ in rubri. de cōsti. colum. penul. ⁊ in. c. iij. loco. in. ij. colum. de proba. et in. c. quoties. in. iij. colum. de testi. ⁊ in. c. cum clamor. in vltī. colum. eod. titu. ⁊ in. c. venerabilis. colum. fin. de testi. cogen.

c ~ Andre. Poma. ¶ præsumendū. vide qd p hec verba dicat Ro. consi. clxxix. col. ij. ⁊ consi. clxij.

d ¶ Et ista possunt. Et vide Ludo. ro. in consil. ccxlj. Andre. Barba.

1 2 3 4 5 1

4 Relicta in testamento an hereditate non adita valeant.

5 Relicta in testamento quod confirmentur instituto in re certa adcūte.

8 SI nemo. a Non valent dispōsita in testamēto nisi adeat hereditas saltē p vnū ex plurib⁹. h.d. ¶ Quero a quo tēpore cedit dies tu- 1 tele vtrū a die mortis: vt in legatis: an a die adite hereditatis. Bio. dicit q a die adite hereditatis per hanc.l. et ideo regula catoniana non habet locū in tutela: vt. ī. de regu. cato. l. antepe. dictū glo. est verū: et melius probatur. s. eo. l. tutores. et. ī. de excu. tut. l. si is qui tres. §. idē euenire. sed posito q tex. non diceret probatur ratione. nam in his que ad heredem non transeunt dies cedit ab adita hereditate: nam a die mortis: vt pz in vsufructu ⁊ in libertate vt. l. j. in fi. cū seq. ī. quando dī. le. ce. et. l. j. §. in nouissimo. C. de cadu. tol. sed tutela nō transit ad b heredem: vt. s. titu. j. l. tutela. ergo ⁊c. ¶ Uenio b ad 2 quoddam ✝ indissolubile cōtrariū hic positū in glos. pone q testator pupillū filiū solū heredē instituit et ei tutorē dedit. Ex hoc insurgit perplexitas. nā pupillus non potest adire sine tutoris auctoritate. vt. l. potuit. C. de iure delī. et. ī. de acqui. here. l. pupillus. Item tutor nō est tutor anteq̄ pupillus adeat: ⁊ sic non pōt autorizari. sed contra hanc perplexitatē succurritur per glo. duobus modis. primo qō adeat he- c reditatē auctoritate iudicis c vt. l. si infanti. C. de iure delibe. et. l. bonorū. C. qui admi. ad bono. pos. secundo q dabitur curator ad adeundā hereditatē: vt. C. de admi. tu. l. cum quidam. sed hoc nō videtur verū. q curator non potest autorizari pupillo ad adeundā hereditatē. vt. l. cū in vna. §. tutor. ī. de appella. ⁊ tio. in. l. solet. s. ti. j. ¶ Nec ob. l. cum quidam. quia loquitur in curatore adulti. Dyn. soluit istud indissolubile 3 alio modo. scilicet q ✝ existētia sui heredis cōfirmat d datiōnē tutele: vt insti. de here. q. ab intest. §. posthumi. et de heredum quali. et diffe. §. sui. hoc tenet Ly. C. eod. l. ij. ego etiam hoc teneo. Cum enim hoc sit ad cōmodum filij habere tutorē: existētia sui heredis hoc operat: nec est sublata p beneficiū abstinendi inductū a pretore: vt. l. si filius qui patri. ī. de vulg. ⁊ pupil. substi. ⁊ ibi dixi. Sed si poneremus q existentia sui heredis non posset operari: q: testator fecisset de suo voluntarium substituēdo vulgariter. vel alio modo: tūc esset recurrendū ad primū remedium positū. s. esset etiam aliud remediū scz qō detur tutor ad adeundam hereditatē: vt. ī. l. proxima. in princi. Non dico curator vt dicit glo. sed tutor qō f 4 qualiter procedat. ī. dicam. ¶ Quero quid ✝ si non e aditur hereditas an hodie valeant relicta c: vt. C. de libe. prete. auten. ex causa. Resp̄ondeo non: quia loq̄tur quando testamentum rumpitur ex causa exheredationis vel preteritionis tantum. vnde quando rūpitur propter hereditatem non aditam ista iura remanent incorrecta. In casu tamen hodie est immutatum scz si heres non vult adire: quia est prohibit⁹ f detrahere falcidiā: tūc valent relicta in testamento: et pars hereditatis vadit ad personas enumeratas in auten. de heredi. ⁊ fal. §. si vero expressum. ⁊ de § hoc ibi per Jacobū de bel. ¶ Quero quid ✝ si fuerit

a ☞ Andre. Poma. ¶ Si nemo. vide Roma. in repeti. auten. similiter. in. ij. speciali prime cause. C. ad. l. fal. vbi assignat tres rationes huius l.

b ☞ Andr. Poma. ¶ Uenio. vide panor. consi. ⁊c. colum. ij. in. j. dubio. in. ij. volu.

c adita hereditas per aliquem institutum in re certa. an confirmentur alia relicta in testamento quia heredes vniuersales non adiuerunt. Respondeo q sic. argu. huius l. ⁊ l. testamento. ī. de manu. testa. probo per rationem. nam certum est testatorem decedere testatum. nam si heredes vniuersales adibunt non est dubium. si non adibunt. tunc iste institutus in re certa erit heres vniuersalis. vt. l. j. §. si ex fundo. de heredi. insti. quia tunc d accrescit totum et. vnde est eadem ratio. sicut si adierit vnus ex institutis vniuersaliter. vt dixi in. l. ex facto. ī. de here. insti.

☞ An tutor possit dari ad vnū articulum. ⁊ an teneatur tunc facere inuentarium.

SI hereditas. Pendente aditione hereditatis potest dari tutor pupillo. h.d. ¶ Oppo. donec locus est testamētarie tutele alie cessant. vt i auc. matri ⁊ aue. C. qñ mulier tute. offi. fungi po. ⁊. ī. e. l. si quis sub conditione. sed hic testamentarius est cōfirmatus per existētiam sui heredis. vt dixi. s. l. proxi. ergo ⁊c. Sol. intelligas hic qñ existentia sui heredis nō operabat. ⁊ aduerte q hic dicit in text. posse dari. q. d. nō succedit legitimus propter spem testamentarij. sed peruenitur ad datiuum. ¶ Opp. tutor ✝ ad certū articulum dari non potest. vt. ī. eo. l. certarum ⁊c. huius timore dicūt quidam quod hic tutor datur simpliciter nō ad adeundam hereditatem tantum quia talis datio non valeret. vt in cōtrario fri Dy. qō videtur ꝓbari per tex. hic dum dicit quasi nō sit nec speretur ⁊c. ſz Jac. de are. intelligit e ✝ isto casu esse speciale. vt ad vnum articulum detur tutor. ſ. ad adeundam hereditatem: vt. l. impuberi. ī. de tuto. ⁊ cur. da. ab his. puto quālibet practi-

lio. in fi. de heredibus instituendis.

¶ Intelligit. vtrum possit dari tutor ad vnū actum tantum. Adde Bart. in lege cum in vna. §. tutor. de appella. et tutor seu cura. ad vnum actum an teneatur satisdare lege mulier. et qō ibi Bald. C. de iure dotium.

¶ Autoritate iudicis. An curator possit autorizari pupillo ante aditā hr̄editatez. vide i. l. cū in vna. §. tutor ī. de appella.

¶ Confirmat dationem tutele. adde Bal. oino in. l. j. post gl. C. eo. et ibi et bar. ⁊ an isto casu añ aliaz additionez tutor possit ꝓficere inuē tarius ⁊ qūo. vid Bal. post gl. i. l. tutoris. C. de admi. tut. hic adde no. p imo. in. l. si filiꝰ q pr̄i in ✝. quero effectus. et qō ibi dixi de vul. ⁊ pup. adde Jo. an. in ti. de tuto. in addi. spe. circa prin.

¶ Ualeāt relicta. an debeāt legata non adita hereditate. Vide. l. qui fi-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

cam esse bonam. tamen diuersis casibus. Aut enim certum est hereditatē esse locupletem et vtilem. et datio tutoris extenditur ad istum articulum: scilicet ad adeūdam hereditatem. vt d. l. impuberi. Aut hic est dubiū. et tūc dē tutor simpliciter: quasi nec sit nec 2] spectetur alius vt hic. sed si sequat adi tio incipit esse locus testamentarie: et datiua extinguitur vt instit. attil. tuto. §. item si puto tamen quod si datus est tutor ad vnum articulum tantum
1 non habet necesse facere[3] inuentariū: 1 sicut dicim⁹ in curatore dato ad litē. vt no. in. l. de creatiōib⁹. C. ō epi. aud.

Jn tutelis. Jn tutelis attendimus nouissimā scripturā. h. d. ¶ Opp. C. eo. l. ij. Solu. hic qñ diuerse scripture reperiunt sup datione eiusdem tutoris. ibi qñ super
1 ¶ Necesse facere. ita ēt not. Bart. in l. tutor. i ꝓn. et Ang. in l. cū in vna §. tutor. j. de appel. datione diuersorū: q; tunc vterq; erit. 1 Sed cōtra. ē. de ꝓcu. l. si quis cū procura. in fi. vbi per dationē vltimi primus videtur remotus. So. glo. aliud in procuratore vt ibi: aliud in tutore vt hic. Tu dic q; licet fuit scriptus primo vnus: postea al⁹. ñ q; eodē tempore confirmantur ideo valet datio vtriusq; que ratio cessat in procuratore. vt no. per doc. C. eo. l. ij.

1 ☞ Si filius preterit⁹ decedat viuo auo: an testamentū cōfirmetur.

2 Regula catoniana quod non habeat locum in tutela.

Qui filium. Si nepos viuo auo icipit tenere locum sui sicut confirmatur testamētum per. l. velleia. ita tutele datio. hoc dicit. ¶ Oppo. dicitur hic viuo auo succesisse. contra: viuus nō habz heredes. vt. l. j. ē. de here. ven. et. j. pro here. l. j. Sol. dicit glo. et bene in hereditate a licuius quis non succedit ei 1 viuo: sed nepos bene succedit in locum filij. vt incipiat tenere primum 2 locum viuo auo z filio mortuo. Jta loquitur hic. q. d. succedit in suitate: 3 non in hereditate. ¶ Oppo. dicitur hic cum testamentum sit confirmatum: z sic innuit quod ab initio nō valebat. Contra arguendo a diuisiōe. vt in glos. magna. Et solue quod cō firmatū est testamētū: non q̄ab initio nō valuerit: valuit em̄ q; filius fuit 6 instituꝰ. z nepos substituꝰ q̄ est p 7 missum p. l. velleiā. vt. l. gallꝰ. in pun. et. §. nunc de lege. j. de liberis z posthumis. z de illa confirmatione testamenti hoc est de permissione legis
1 velleie. loquitur hic. Not. ꝑ tamen ex 9 hac glos. quod si filius preterit⁹ decedat viuo auo testamentum non cō firmatur contrarium not. j. de regu. cato. l. fina. z videtur casus in. l. posthumus. §. idem z circa. j. de iust. rup. z irri. testa. z ibi dicam. simulem glos. habetis in. l. fina. §. fina. j. de donatio. z ibi dixi. ¶ Opp. datio tutele non valuit ab initio ergo non confirmatur impediente regula catoniana: vt. j. de regu. cato. l. j. Solu. regula ꝑ catoniana non pertinet ad tutelas: quia earum dies cedit ab adita hereditate: vt vidistis. ē. l. proxi.

Si furiosus. Jnhabilis datus tutor intelligitur datus cum fuerit habilis. hoc dicit.

☞ An seruus alienus possit dari tutor.

Seruus. Seruus alienus potest dari tutor sub conditione libertatis: z si simpliciter detur in dubio videtur ei data fideicommissaria libertas. hoc dicit. ¶ Opp. C. qui da. tut. pos. l. in seruili. Solu. non potest dari a iudice vt ibi sed a testatore sic. vt hic. ¶ Oppo. vt instit. eod. §. seruus. vbi dicitur non valere. Solu. vt in glos. Et circa ꝑ hanc materiaz distingue sic ꝑm Jac. de are. aut seruus datur tutor a iudice: aut a testatore. Primo casu non valet. vt. C. qui da. tut. pos. l. in seruili. Secundo casu aut testator credit eum liberum et non valet. vt. j. eo. l. si quis tutorem. z instit. qui testa. da. tuto. pos. §. plane. j. de fideicommiss. liber. l. generaliter. C. si quis tutorem. aut scit eum seruum. et tunc aut est proprius aut alienus. si proprius aut prouidit de eius libertate. z statur illi prouisioni: vt. j. eo. l. qui tutelam. §. penul. ꝑm veram opinionē: aut non prouidit: sed simpliciter dedit tutorem: et tunc erit liber directe. vt. C. de necess. ser. here. instit. l. fi. z instit. qui da. tuto. pos. circa punc. Aut ignorat proprium. et videtur data fideicommissaria libertas. arg. huius. §. Aut erat alienus: z tunc aut fuit datus tutor cum liber erit. z tunc erit tutor: vt hoc. §. j. respō. aut fuit datus pure. et tunc fideicōmissaria libertas videtur ei data z erit redimendus et manumittēdus vt hic. ij. respon. z. C. eo. l. si pupillorum. ꝑm Jaco. de are. adde. l. et si non ascripta. C. de fideicōmiss. liber. ibi videtur casus.

☞ Spes testamentarie tutele quādo faciat cessare legitimum.

Si tutor legitimus desijt an succedat alius vel perueniatur ad datiuum.

Quando tutor datiuus desinit an perueniatur ad legitimum vel detur alius.

Quando prebenda vacat in curia: papa concedit si postea illa cui conceditur moritur: naturaliter ordinarius confert.

Mater z auia q; hodie possunt esse tutrices z quid sit immutatum per ius autenticorum.

Proauia quod possit esse tutrix z est vere auia.

Mater quod possit esse tutrix filio naturali: et quid in matre spurij.

Mater in tutela non prefertur patri legitimo in tutela: sed naturali tantum sic.

Mater filio naturali tantum succedit simpliciter.

Quando supersunt auus z auia: prefertur auus in tutela.

Auia naturalis tantum prefertur in tutela et in suc

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cessione auo naturali tantum.
10 Mater in tutela z successione prefertur auo.
11 Mater et auia qō possunt esse curatrices sicut sunt tutrices.
12 Mater z auia non coguntur tutelam suscipere.
13 Tutela que defertur matri et auie. an sit legitima vel datiua: quod sit legitima.
14 Mater data tutrix in testamēto qō sit testamentaria voluntaria.
15 Mater data tutrix si nō renuntiat secundis nuptijs non tenet datio.
Lex presumit q mater excusaret filium ꝓpter secundum virum.
16 Si mater non renuntiat, velleiano in datione tutele vitiatur datio.
17 Si mater renuntiat secundis nuptijs et velleiano non tamen omni alij legum auxilio, qō non valeat datio.
18 Mulier pro debito tutele potest capi z carcerari.
19 Renuntiari qō non possit velleiano secūdum veraz opinionem.
20 Mulier renuntiando omni auxilio legum q non videtur renuntiare beneficio masculo competenti ne conueniatur: nisi inquantum facere possit. b
21 Mater tutrix data q non habeat specialiter renuntiare velleiano: sed secundis nuptijs sic.
22 Mater tutrix tenetur expresse obligare omnino sua bona.
23 Si mater z extraneus sunt dati in testamento tutores ambo erunt.
24 Mater data tutrix in testamento non eget confirmatione: sed illam agnoscit coram iudice renūtiando illis beneficijs.
25 Si tutor a iudice datur matre ignorāte. An valeat datio. remissiue. c
26 Mater si non transit ad secunda vota: sed aliter est d luxuriata: quod priuatur tutela.
27 Mater excluſa a tutela per transitum ad secunda vota.
An sit locus legitimo vel datiuo.
28 Mater q statim desinit esse tutrix qꝫ primum vadit ad iudicem: z dicit velle transire ad secunda vota.
Sponsalitijs contractis statim mater desinit esse tutrix.
29 Judex q non tenetur dare in tutorem nominatuz a matre que dixit velle transire ad secunda vota.
30 Si mater est minor q sit locus legitimo.
31 Si sequēs legitimus est debitor vel creditor. an sit locus legitimo vel datiuo. remissiue.
32 Si propter transituz matris ad secūda vota datus sit tutor superexistente auia prefertur auia.
33 Mater existente viro bannito q sit tutrix.

a **Si quis sub conditione**[a]. Hec est valde nota lex. Spes testamētarie facit cessare legitimā: z locus erit datiue. Idē si testamētarius desijt esse naturaliter vel ciuiliter iudice hoc principaliter agente: secus si desijt esse naturaliter vel ciuiliter iudice principaliter hoc nō agente: quia tunc legitimus succedit: sed nō succeditvbi aliquis ex testamentarijs superuiuit. h. d. primo ponit qī testamētaria nō cepit sed eī spes subest. Secūdo qī cepit z desijt naturaliter vel ciuiliter iudice principaliter hoc agēte. Tertio qī cepit z desijt naturaliter vel ciuiliter iudice principaliter hoc nō agente. Quarto qī testamētaria in vnius persona cepit z desijt: z in alteri⁹ persona supererit. Secūda ibi: z si semel. Tertia ibi: q si tutor. conunctover. ceterū. qui est in fi. l. Quarta ibi: plane. Ad euidentiam premitte q regula est q tutela testamētaria precedit legitimam: z legitima pcedit datiuam: vt ꝓbatur ex ordine titulo⁹. ff. z. C. z inſti. z. C. quādo mu. tu. offi. fun. po. auē. matri z auie. et hic in gl. ꝛc. hoc pmisso pone casuz b in terminis q te: q clarus est. Op. de verſi. z si semel. ad ver. qō si tutor. gl. ſo. uit inver. z si semel. licet sit accusatus z remotus ad huc supersunt reliquieb testamētarie tutele. ideo non hz locum legitima: secus qī tutor est mortuus. vt inver. qō si tutor. idē no. C. eo. l. j. in gl. magna. sed ꝫ hoc videt c q nō supersint reliquie alique. nā tutela testamētaria finitur cū tutor est remot⁹. vt. l. si arrogati. s. fit. j. z. j. de ſuſpec. tuto. l. decreto. nec apparet in quo iſte reliquie remaneant. Vñ Dy. declarat intellige reliquias remanere qī remot⁹ a tutela remanet ita habilis qō pōt dari tutor: sed qī nō remanet habilis: vt quia mortuus vel deportatusc est: tūc nō dicunt remanere reliquieb ſm Dy. z Ly. in. d. l. j. et oēs cōmuniter: qō mihi nō placet: q remotus vt ſuſpectus decetero illi pupillo tutor non dabitur: vt. l. iij. §. d queri pōt. j. de ſuſpe. tu. z sic quātum ad illū pupillū nulle remaneant reliquie. Preterea ex dicto Dy. sequeret hoc inconuenies. Pone aliquē excusatū morbo ꝑpetuo: ita qō nulla spes sanitatis supereſt: qō pōt esse: vt. l. si cū dotem. § si maritus. s. ſo. ma. z de vaca. mu. l. penul. in princi. Certe ſm eum succederet legitimus: quasi nulle superſint reliquie: quod est contra iſtum text. qui indiſtincte vult quod quando aliquis est excusatus perueniatur ad datiuuz. Dic ergo q ratio est illa quam ponit iuriſconſultus in text. nam primo caſu remouetur a iudice hoc principaliter agēte: et ideo iudex eum remouet vt alium det. Et hoc dicit text. ibi: nā z idcirco. abiicit vt alius detur ꝛc. z. j. de leg. tu. l. iij. §. queri potest: z ibi est idem tex. z hoc erat forte qō in senatuscōſulto cōtinebat. de quo hic fit mētio. In secūdo vero caſu tutor desijt esse naturaAndreas Pomate. a Si qs sub ꝓditione. Vide are. ꝑ. caiij. col. iiij. Andreas Pomate. b Ad huc superſunt. Et vtrū bal. in l. j. C. eo. vbi alle. casum. l. hec ſ. ō ſuſpe. tuto. c Vel deportatus. Quare in deportato nō attēdit q est de tu re spāli. z vi de Bar. in l. iter stipulantē. §. fa crā. in vlti. b: ocardo. de verbo. obli. d Remanere reliquie. Not. qō si plēs sunt tutores z vnus decesſit an sit aliꝰ subrogandꝰ. vi de Bal. i. l. cū magis tus. C. qī puo. z ad de bar. gl. z doc. i. l. j. C. eo. tu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

liter mortuꝰ vel ciuiliter vt deportatus quo casu iudex principaliter hoc nō agebat: vt eum remoueret ꝛ aliuz 1
daret ꝛ sic cessat senatusconsultū. Simile induxerūt hodie canoniste. qꝛ si 2
prebenda vacat aliqua in curia papa remouente aliquem: collatio spectat ad eum nō ad ordinariū. vt extra de prebē. c. licet. ꝛ. c. ꝑsenti. lib. vi. Et ex hoc sequit alia cōsequentia. pone qō tutor est datus in testamēto ad tempus vel ad certam cōditionē que venit: certe tutela finit. vt. ff. eo. l. tutor datus. sed an perueniatur ad legitimum videtur qō non ꝑm Dyn. qꝛ supereſt persona habilis ꝛ sic reliquie. sed secus puto. ꝑm rationē iurisconsulti. quia tūc vere cessat tutela absq; alio facto iudicis. ꝛ sic locꝰ est sequēti legitimo vt hic. pro hoc inſti. qui. 2
mo. tute. ff. §. ſ. vbi assimilat tutelam finiri morte et aduētu diei vel conditionis. ¶ Opp. ad ꝓnc. l. extra gl. si spes testamētarie facit cessare legitimā: multo magis datiuā: que est minus potens vt dictū est. Rn. hoc non sequit. nam tutele deferuntur per eū modum per quē hereditates. vt. l. ſ. ꝛ ij. de legi. tu. sed cꝫdiu spes est testamētarie successionis cessat legitima. vt. l. cꝫdiu. ſ. de acqui. here. ꝛ. ſ. de re. iur. l. cꝫdiu. ꝛ. C. cōia de succeſ. l. ante cꝫ. sed in illa quidet iudex dādo curatorē bonis vel dādo bonoꝝ possessionē ꝑm ta. vt. ſ. de here. inſti. l. si qꝭs inſtituat. de bono. poſſ. ꝑm tabu. l. ij. §. si sub ꝯditione. de cura. bo. dā. l. ſ. ꝛ ita hic donec est spes testamentarie cessat legitima ꝛ deuenit ad ꝓuisionē iudicis. ¶ Opp. oꝛ hic qꝛ si est deportatus locus est legitime. Contra ſ. titu. iij. l. ſ. §. si apud hostes. Sol. ibi desijt esse absq; facto iudicis: tñ subest spes qō redeat ad tutelā ꝓpter 3
postliminiū: in deportato secꝰ: sed ꝛ qō etiaz in deportato subest spes qō restituatur. vt. C. de ſen. paſ. ꝓ totum. sed ista spes est de iure speciali ꝙ vitā restitutionis ideo nō arteditur: vt. l. iiij. in ꝓn. ſ. de fideicō. lib. Preterea illa restitutio nō potest ꝓcedi nisi ab vno scz a principe ergo reputatur impossibile. vt. l. apud iul. in fi. ſ. de le. ſ.
¶ Opp. ad fi. nā licet vnus testamentarius tantū decesserit: videt esse locus legitime: sicut in testamētis vbi ex postfacto pōt quis decedere ꝓ parte testatus ꝛ ꝓ parte intestatus: vt. l. circa. ſ. de inoffi. teſt. sic in tutela vt habeat vnū testamētariū ꝛ alium legitimū. Sol. Dy. et bene tutela est apud quēlibet insolidū licet administratio diuidatur: vt. l. inter tutores. ſ. de admi. tut. vnde ideo nō potest peruenire ad legitimū: quidit ergo ꝓtor substituendo datiuum. ¶ † Ex ꝓdictis circa materiam huius. l. distingue². aut tutor testamētarius nunc fuit: sed est eiꝰ spes: ꝛ locus est datiuo vt hic. ꝛ inſti. de atti. tu. in ꝓn. aut fuit ꝛ desijt: et tunc aut iudice hoc principaliter agente: ꝛ locus est datiuo. vt hic. in ſcō ꝛſo. aut desijt ex causa naturali vel ciuili iudice hoc principaliter non agēte. et tunc aut desijt in persona vnius alijs remanentibus. ꝛ locus est datiuo. vt hac. l. in fi. aut nullis alijs remanentibus: ꝛ tunc aut spes nō subest qō reassumant quia mortui. ꝛ tunc succedit legitimus vt hic. in ver. qō si tutor. aut supereſt spes: ꝛ tunc aut supereſt spes de iure cōmuni vt in capto ab hostib⁹ ꝛ locus est datiuo. vt. l. ſ. §. si apud hostes. ſ. ti. ij. aut supereſt spes de iure speciali vt in deportato: per restitutionem: ꝛ tunc succedit legitimus: ꝛ cessat datiuus: quia illa spes nō attenditur vt hic. facit. l. iij. §. non tantum. ſ. ti ij. ¶ Quero † quid si vnus fuit legitimus ꝛ desijt esse. Glo. dicit succedit alius sequēs legitimus alꝫ peruenitur ad datiuum. In hac questione puto distinguendum eodē modo quo distinxi in testamentaria sic. quandoq; tutor legitimꝰ nō fuit sed eius spes supereſt: scz primi legitimi q̄ alios precedit. ꝛ tunc non est locus sequenti legitimo sed datiuo. vt. l. nō solum. §. si libertus. ꝛ ibi no. ſ. de excu. tuto. ꝛ. l. ſi tutor reipublice. §. ſ. de tu. et ra. diſtra. Quandoq; fuit sed desijt: et tunc aut facto iudicis principaliter hoc agentis: ꝛ nō est locus sequēti legitimo: sed datiuo: vt. l. iij. §. queri potest. ſ. ti. ij. aut desijt causa naturali vel ciuili iudice hoc nō agente. et tunc aut supereſt aliquis legitimus eiusdem gradus. ꝛ locus non est sequenti legitimo sed datiuo: vt. l. iij. §. sed ꝛ si aliquis. ſ. ti. ij. ar. huius. l. in fi. Aut omnes legitimi eiusdem gradus desierunt esse. et tunc aut non supereſt spes qō reassumat et succedit sequens legitimus. vt. ſ. ti. ij. l. iij. ver. sed si oēs. aut supereſt spes. et tunc aut est spes de iure cōmuni vt in capto ab hostibus ꝛ tunc non succedit legitimus sed datiuo est locus. vt. l. ſ. §. si apud hostes. ſ. ti. ij. aut supereſt spes de iure speciali vt in deportato et succedit sequens legitimus nec est locus datiuo: vt ſ. tit. ij. l. iij. §. peſi. ¶ Quero quid † si datiuus desijt esse. Dicit gl. qō peruenitur ad legitimū si est. alꝫ peruenitur ad datiuum. vide gl. istam in questione ista ter. deficiunt. Et glo. breuiter loquitur. dicit eñ quod si deficit datiuus peruenitur ad legitimum. ꝛ sic presupponit quod ille habebat datiuum qui poterat habere legitimū. ¶ Videndum est ergo quo modo potuit hoc esse. Respondeo primo qō legitimus non erat adhuc idoneus. et tunc glo. procedit clare. nam aduenīente legitimo cessat datiuus. vt. l. si tutor reipublice. §. primo. de tute. et ra. diſtra. ꝛ lege non solum. §. si libertus. de excuſa. tuto. Item potest esse quod datus fuit datiuus tutor ei qui poterat habere legitimum in casu huius. l. scilicet ꝓpter spem testamentarie. tunc etiam gloſſ. procedit quia deficiente datiuo peruenitur ad legitimuz. qō intelligo si quando datiuus deficit spes testamētarie defecerat alias si ſuperſit sicut ab initio impediuit legitimū ꝛ ita tūc impediat. Item potest esse qō

1 ¶ Distingue². adde bart. in. l. ſ. C. eo. post gl. ꝛdocto. ibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

fuit deuentum ad datiuum in locum excusatiuel re/
moti: & tunc si datiuus desijt esse morte naturali vel
ciuili peruenitur ad sequentem legitimum: quod est
no. & qđ dicit supra aliquo remoto vel excusato per/
uenitur ad datiuũ intelligitur pro prima vice secus
si ille datiuus postea naturaliter esse desierit vt hac
glo. que omnes istos casus cõprehendit. & hoc etiã
a dicunt canoniste[a]. Nam †quando prebenda vacat
4 in curia papa concedit: sed illo postea mortuo natu
raliter debet fieri collatio per ordinarium et sic pro
prima vice deuoluitur. vt extra de preben. c. licet. et
c. presenti. lib. vj. Expedita est glo. prout ppie ad
l. pertinet. ¶Sed modo glo. intrat questiones ali/
quas per quas oportet nos examinare de tutela q̃
defertur matri & auie. ¶Anteq̃ veniã ad questio/
5 nem glo. quero †an mater & auia possint esse tutri/
ces. Respondeo de iure isto nõ poterant esse nisi hoc
impetrarent a principe. vt. ſ. titu. j. l. fi. de iure. C. fuit
introducta quedam solennitas scz qp post impetra/
tionem requirebatur decretum iudicis & qđ cum iu
ramento renuntiaret secundis nuptijs & locum ha/
e bebat si nulli superessent legitimi. vt. C. quãdo mu.
ture. offic. fun. po. l. ij. hodie per iura auc. est immu/
tatum. Primo quod non requiritur impetratio a iu
dice sed hoc eis permittitur a lege. Secõ est immu
tatũ quia de iure. C. & fforum. non fiebat mentio nisi
de matre hodie permittitur matri & auie solũ. Ter/
tio est immutatũ quia hodie mater & auia si volunt
preferuntur omnibus legitimis & datiuis: exceptis
testamentarijs: cum olim legitimi preferebantur vt
dixi. Quarto est immutatum: quia per iura. C. debe
bant cum iuramento renuntiare secundis nuptijs: 10
qđ iuramentũ hodie tollitur. Preterea sufficit si sine
iuramento renuntiant secundis nuptijs & velleia
no: & omni alio legis auxilio. quinto per iura auten/
ticorum debitor & creditor non possunt assumere tu
telam. vt. C. qui da. tuto. pos. auc. minorus. sed in ma
tre & auia hoc non obstat vt. C. quando mu. tu. offi.
fun. po. auc. matri & auie. sumpta ex corpore. de he/
re. que ab intest. ſ. ex his. & auc. sacramentũ. & autẽ.
ad hoc eo. tit. sumpta ex corpore vt sine prohi. ma.
b debi. et cred. ¶Quero quid in proauia[b]. Videtur
6 †qp non possit esse tutrix. cum tex. dicat matri & auie 11
soluz. Contrariũ credo. nam proauia vere est auia:
licet adiciatur dictio pro. vt. l. cui eorum. ſ. ij. de po
stu. & l. generi appellatione. de ver. sig. dicã in. l. gal
7 lus. ſ. instituens. de lib. & posthu. ¶†Quero quid
de matre naturali tantum. Glo. in auc. matri & auie.
dicit qp potest esse et bene. vt. l. fi. C. quando mul. tu.
offi. fun. po. & in auc. vt sine prohi. ma. debi. & cre. ſ. j.
c Idem videtur de matre spurij. vt no. in. l. fiñ.[c] C. qñ
mu. tu. offic. fun. po. Sed putarem distinguendum
vtrum mater fuit illustris vel non vt distinguitur in
successione. vt. C. ad orfi. l. si qua illustris. ¶Quid si
8 est pater & mater. Respon. † si pater est legitimus.
ipse prefertur. vt. l. ij. in fi. C. quando mu. tu. offi. fun.
po. nam tex. qui dicit matrem preferendã legitimis
intelligitur scilicet a latere: vt text. exprimit in. d. ſ.
ab his. & in auc. de here. que ab intest. col. ix. ergo in
ascendentibus iura antiqua remanent incorrecta.
sed si esset pater naturalis tãtum puto matrem esse
preferendam. vt. C. quando mu. tu. offi. fun. po. l. fiñ.
sicuti in successione prefertur. vt inſti.
de succes. cogna. ſ. vulgo. & j. vñ cog.
l. hac parte. pater autez naturalis nõ
succedit filio suo ab intestato: nisi for
te in duabus vncijs: sicut filius patri.
vt. l. ij. C. de nat. lib. et ibi per Azo. in
sum.[b] mater vero succedit simplici/
ter. ¶Quero quid si est auus & auia
†quidam ambos admittẽ dos. dic si
9 est auus paternus & auia paterna: de
necessitate sequitur qp illa auia est nu
pta. si poneremus eam esse nuptã. et
per consequens repellitur a tutela: qz
nupta: & pferr auus. idẽ si ponamus
auũ maternũ: & auiã maternã: sz si po
namus auum paternũ & auiã mater/
nam: vel ecõuerso: & legitimos. & tũc
procedit questio. quaz glo. formar in
auc. matri & auie. & puto auum prefe/
renduz. quia tex. in corpore dicit eas
e preferri legitimis[c] ex latere non ex li
nea ascẽdenti. Et si diceres leges co
dicis que dicebant legitimos preferri
non loquebantur de auia. fateor ta
men eadẽ est ratio in auia que in ma
tre. simile. j. ad tertul. l. ij. ſ. si mater.
ver. filijs autem. nõ enim fuit de mẽ/
te legis facere conditionẽ meliorem
auie qz matris. sed si ponerem[9] auuz
et auiam naturales tantum: tũc pre/
fertur auia: sicuti in successione. vt di
xi. ſ. in matre. ¶Quero †quid si est
10 mater & auus. dicit glos. in auc. matri
et auie. qđ prefertur auus tanq̃ legi
timus: cum sit de ascendentibus: qđ
non placet: quia tex. vnde sumit auc.
matri & auie. vocat eos ad tutelaz si/
cut ad hereditatem: sed absq̃ dubio
in hereditate pferetur mater auo. vt
in auc. defuncto. & ibi no. C. ad tertul.
et quod ibi no. ergo auus nõ est legi
timus: quia non succedit. ¶Quero
†an idem sit in cura qđ mater & auia
possint esse curatrices. Tex. nõ clare
exprimit. tamen glo. doct. omnes te/
nent idẽ in cura qp in tutela: per idẽ
titatem rationis. vt no. in. d. auc. ma/
12 tri & auie. ¶Quero †an mater & auia
cogantur suscipere tutelam. Respon
deo qp non: quia tex. in corpore. et in
auc. matri & auie. dicunt permittim[9]:
non dicunt precipimus. Et idẽ tenet
glos. in auten. matri & auie. ¶Que/
13 ro †et nunc aliqualiter intro gl. mag.
an tutela que defertur matri et auie
sit legitima vel datiua. Glos. hic du/
bitat videtur qp sit legituma. l. omnẽ.
C. ad tertul. Econtra quod sit datiua:
quia per. l. C. legitimi eam precede/
bant. Preterea. l. non facit eam tutri/
cem nisi ipsa velit: vt dixi. vnde glos.
in auten. matri et auie. dicit qđ nõ est

a ¶Dicunt canoniste. no. dictum cano. & ad de Bar. in l. j. C. eo.

b ¶Quid ſ pauia. an auc. matri et auie. ha beat locuz in pauia. dixi ibi post Bar.

c ¶Et no. i l. fina. vide Bal. in. l. j. C. qñ mu. tu. qđ i pa tre spurij. vide Bal. in. d. autẽ. matri et auie.

d ¶In summa. vide etiã Bar. i l. fi. j. ó his quib. vt in/dig.

e ¶Preferri legitimis. ſz bal. in. d. autẽ. ma. & auie. dicit qđ ꝺ non ponit pro cõstanti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

legitima nec datiua: sed anomala. idem Spec. in ti. de tut. dicit Dy. matrem esse legitimam. primo per text. d. l. omnem. scdo per. l. ij. §. si mater. ver. q si pater. ad tertul. Ego allego l. pe. C. in qui. cau. pi. ta. contra. z hoc puto verum: scz q sit legitima hodie per iura autē. qđ apparet: quia alijs legitimis prefertur. z nō intelligo legitimā per. l. xij. tabu. sed per dictas cōstitutiones. simile dicim⁹ de fiduciaria tutela. C. de legi. tute. l. iiij. z ibi per glo. z doc. dicam in. l. ij. §. fi. j. tit. ij. Non ob. q demum volens admittitur: quia per hoc nō desinit esse legitima: sicut videmus in legitimis heredibus: quia quidam sunt sui et necessarij: quidam voluntarij: ita in legitima tutela quedā est necessaria quedam voluntaria. ¶ Quero quid si mater † vel auia est data tutrix in testamento. an dicetur testamentaria. glo. hic finaliter dubitat: veritas est q est testamentaria. quia dari potest per auc. matri z auie. z erit testamentaria voluntaria. Alij sunt testamentarij necessarij. sicut dicimus in heredibus. ¶ Quero per auc. requiritur qđ † mater et auia renuntient secundis nuptijs velleia. z omni alij legum auxilio. quid si non renuntient secundis nuptijs: an valeat ista assumptio tutele. videt qđ sic: quia omissio modice solennitatis non vitiat. vt. l. j. in fi. ē. de ven. inspi. z qđ not. C. de iudi. l. rem non nouam. ¶ Contrariū[a] credo: quia in datione tutoris quocūq; modo est erratum nō valet datio. vt l. tutor si petitus fuerit. j. de tu. et cu. da. ab his. Item quia ista solennitas posset esse multum preiudicialis: ergo presumitur necessaria. vt. l. diuus. de in integ. resti. z. l. cum hi. §. si ꝓtor. ē. de transac. quod autem posset esse multum preiudicialis ostendo. Certum est q ista que habet secundū virum est multum suspecta legi: q; lex presumit qđ excoxaret filium ꝓpter secundum virum. vt. C. de admi. tut. l. lex que tutores. et auc. ad hec. C. qñ mu. tu. offi. fun po. sed idez dicemus in ea que habet animum et cōsilium nubēdi: sicut in ea que iam nupserit. simile in ea que habet animum z cōsilium diuertendi. vt. l. si cōcubina. §. j. ē. rerum amo. z. j. qui z a qui. l. sed z si maritus. circa fi. pro hoc opti. text. C. de nup. l. imperiales. §. sed si tales. Preterea probatur in tex. auc. vt sine proli. ma. debi. z credi. §. quia vero. ver. mox tamen. col. vij. ibi dum dicit secundas concupiscentias ꝛc. z ex illo verbo apparet qđ cōcupiscentia secundarū nuptiarum ita eam reddit inhabilem sicut ipse nuptie iaz contracte. Preterea de iure antiquo cogebant hoc iurare. alꝫ non admittebātur: hodie vero remouetur iuramentum: sed renuntiatio requiritur. ergo in alijs remanet idem effectus scilicet qđ renuntiatio omissa vitiet. Preterea iudex qui dat eam tutricem cum secundis nuptijs non renuntiauerit: fecit hoc ignorans an illa haberet animum nubendi vel nō: tamen ad istum effectum requiritur renuntiatio: ergo errauit in iure magni preiudicij merito non fuit tutela legitime assūpta: nec poterit administrare[b]. ¶ Quero † quid si mulier non renuntiauit velleia. Dy. in auc. matri z auie. ē. allegata. dicit qđ ista renuntiatio modicum releuet: ex quo sequitur q eius omissio non vitiaret: z cum esset semel hic de facto ista questio: fuit mihi ostensum quoddam cōsilium quod dicebatur esse cuiusdam magni doctoris antiqui de Bononia. qui vocatus est Federic⁹ de scalis: qui determinabat qđ ista renuntiatio esset modici preiudicij. z sic eius omissio non vitiabat. Contrarium puto qđ omittitur res magni preiudicij: videtur dicere glo. d. auc. matri z auie. Pone igitur q mulier debitum pupilli non exigeret vel hz contutores pro quibus possibile est eam obligari: vel constituit actorem z sic esset interceptio vnde iuuaretur velleia. quare opus est eius renuntia. Et ideo concludo qđ si aliquod istorum omittitur. omittit res magni preiudicij z non erit legitima tutrix. hoc videtur sentire gl. extra de appel. c. ex parte. M. z idē videtur sentire Spec. in titu. de tuto. z ita consuluimus ī hac ciuitate ego z quatuor aduocati. ¶ Quero † quid si renuntiauit velleia. z secūdis nuptijs: z non fuit dictū et omni alij legum auxilio an valeat. Et videtur qđ sic: quia tex. in auc. matri z auie. non requirit qđ renuntiet nisi secūdis nuptijs z velleiano. ¶ Preterea non videtur q habeat aliud beneficium: et sic adiectio illius generalitatis non videtur necessaria. Cōtrarium dico: quia mulier in multis iuuatur: in quibus non iuuaretur masculus. Primo in iure ignorantia. vt. l. fi. C. de iur. et fac. ignoran. z in plurib⁹ alijs. z ideo per hanc renūtiationē omnia beneficia mulieri tolluntur z reducitur in eo casu quo esset si esset tutor masculus[c]. vnde † puto qđ hoc casu pro tali debito posset ista mulier capi z incarcerari. licet alias secus vt. C. de offic. diuer. iudi. lege prima. et autenti. ibi posita. licet talia beneficia alias per renuntiationem non possint tolli: et tamen hoc casu tolluntur legis autoritate permittente hanc renuntiationem: vt patet in velleia. cui secundum veram opinionem † renuntiari non potest. vt not. per docto. in lege finali. C. ad velleianū probatur in lege doli exceptio. §. diuersum. infra de nouationibus. et per Cynum in lege si quis in conscribendo. C. de episcopis et clericis puto tamen † quod beneficia que competerent mulieri etiam si masculus esset vt non conueniatur a filio nisi quatenus facere potest per hanc renuntiationem non tollantur. sed solum beneficia mulieris. ¶ Quero † quid si non renuntiauit secundis nuptijs nec velleiano specialiter sed generaliter omni beneficio an valeat. respondeo non est necesse quod

a ¶ Contra riuz. Vide Alex. cōsi. ciij. alias cccij. colū. iiij. ij. vol.

b ¶ Admi/nistrare. vide Areti. ī l. sciēdum. xiiij. col. ō verb. obli. Alex. cōsi. ciij. v. col. ij. volu.

c ¶ Tutor masculus. adde bar. in. d. autē. mis z auie. z qđ ibi dixi.

d ¶ Ñ puto. et vide Sali. ī auc. matri z auie. C. qñ mu. off. tu. z Lud. ro. ī. l. auia. §. eleganter. ē. fol. mat. ego tenui ꝓtra in. c. ij. de pig. p rōnē ter. ī c. ij. §. fi. de iudi. li. vj. z per. d. l. j. vbi ō qđ ꝓpter honestatē sexus mulier nō icarcerat. z vide q ibi dixi.

[a] Andreas pomate.

[b] Andreas pomate.

[c] Andreas pomate.

[a] l. rem non nouam. ¶ Contrariū[a] credo: quia in datione tutoris quocūq; modo est erratum nō valet datio. vt l. tutor si petitus fuerit. j. de tu. et cu. da. ab his. Item quia ista solennitas posset esse multum preiudicialis: ergo presumitur necessaria. vt. l. diuus. de in integ. resti. z. l. cum hi. §. si ꝓtor. ē. de transac. quod autem posset esse multum preiudicialis ostendo. Certum est q ista que habet secundū virum est multum suspecta legi: q; lex presumit qđ excoxaret filium ꝓpter secundum virum. vt. C. de admi. tut. l. lex que tutores. et auc. ad hec. C. qñ mu. tu. offi. fun po. sed idez dicemus in ea que habet animum et cōsilium nubēdi: sicut in ea que iam nupserit. simile in ea que habet animum z cōsilium diuertendi. vt. l. si cōcubina. §. j. ē. rerum amo. z. j. qui z a qui. l. sed z si maritus. circa fi. pro hoc opti. text. C. de nup. l. imperiales. §. sed si tales. Preterea probatur in tex. auc. vt sine proli. ma. debi. z credi. §. quia vero. ver. mox tamen. col. vij. ibi dum dicit secundas concupiscentias ꝛc. z ex illo

[b] ¶ Quero † quid si mulier non renuntiauit velleia. Dy. in auc. matri z auie. ē. allegata. dicit qđ ista renuntiatio modicum releuet: ex quo sequitur q eius omissio non vitiaret: z cum esset semel hic de facto ista questio: fuit mihi ostensum quoddam cōsilium quod dicebatur esse cuiusdam magni doctoris antiqui de Bononia. qui vocatus est Federic⁹ de scalis: qui determinabat qđ ista renuntiatio esset modici preiudicij. z sic eius omissio non vitiabat. Contrarium puto qđ omittitur res magni preiudicij: videtur dicere glo. d. auc. matri z auie. Pone igitur q mulier debitum pupilli non exigeret vel hz contutores pro quibus possibile est eam obligari: vel constituit actorem z sic esset interceptio vnde iuuaretur velleia. quare opus est eius renuntia. Et ideo concludo qđ si aliquod istorum omittitur. omittit res magni preiudicij z non erit legitima tutrix. hoc videtur sentire gl. extra de appel. c. ex parte. M. z idē videtur sentire Spec. in titu. de tuto. z ita consuluimus ī hac ciuitate ego z quatuor aduocati. ¶ Quero † quid si renuntiauit velleia. z secūdis nuptijs: z non fuit dictū et omni alij legum auxilio an valeat. Et videtur qđ sic: quia tex. in auc. matri z auie. non requirit qđ renuntiet nisi secūdis nuptijs z velleiano. ¶ Preterea non videtur q habeat aliud beneficium: et sic adiectio illius generalitatis non videtur necessaria. Cōtrarium dico: quia mulier in multis iuuatur: in quibus non iuuaretur masculus. Primo in iure ignorantia. vt. l. fi. C. de iur. et fac. ignoran. z in plurib⁹ alijs. z ideo per hanc renūtiationē omnia beneficia mulieri tolluntur z reducitur in eo casu quo esset si esset tutor masculus[c]. vnde † puto qđ hoc casu pro tali debito posset ista mulier capi z incarcerari. licet alias secus vt. C. de offic. diuer. iudi. lege prima. et autenti. ibi posita. licet talia beneficia alias per renuntiationem non possint tolli: et tamen hoc casu tolluntur legis autoritate permittente hanc renuntiationem: vt patet in velleia. cui secundum veram opinionem † renuntiari non potest. vt not. per docto. in lege finali. C. ad velleianū probatur in lege doli exceptio. §. diuersum. infra de nouationibus. et per Cynum in lege si quis in conscribendo. C. de episcopis et clericis puto tamen † quod beneficia que competerent mulieri etiam si masculus esset vt non conueniatur a filio nisi quatenus facere potest per hanc renuntiationem non tollantur. sed solum beneficia mulieris. ¶ Quero † quid si non renuntiauit secundis nuptijs nec velleiano specialiter sed generaliter omni beneficio an valeat. respondeo non est necesse quod

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

exprimatur de velleiano specialiter quia illud est beneficium mulieris. & ideo de necessitate concluditur sub generali renuntiatione: sed est videre an sit necesse q exprimatur de secundis nuptijs. nam posse transire ad secundas nuptias non est beneficiuz seu priuilegium: sed est quedam facultas cuilibet cõpetens et illa sub illa generali renuntiatione non comprehenderetur. vnde est necesse q exprimatur vt dic-
22 tum est. ¶Quero †quid si in tutela non obligauit exprimere omnia bona sua quod requiritur. vt. d. auth. vt sine prohi. ma. debi. et credi. col. vij. dicunt quidã q non vitiatur: q bona sunt tacite obligata pro administratione: vt. l. pro officio. C. de admi. tut. ¶Cõtrarium puto verum scilicet q requiratur expressa obligatio: q multi sunt effect⁹ hypothece exprimere obligationis vltra quã tacite. maxime in casu. l. assiduis C. qui po. in pigno. hab. et hoc dicit rex. in. l. de creа-
23 tionibus. in fi. C. de epi. au. ¶Quero pone q † duo sunt tutores dati in testamento mater et extraneus. an mater erit tutrix. ¶Quidam quod non. quia testamẽtarius prefertur ei. et glo. in auth. matri et aue. dicit quod vterq; erit tutor & bene. ¶Quero si mater
24 † est data in testamento: an egeat cõfirmatione: quidam q sic per. l. qui in aliena. §. cõ cõ. de neg. gest. tu dic q illa lex loquitur de iure antiquo: hodie vero non eget cõfirmatione: sed est necesse q tutelã agnoscat coram iudice et renuntiet illis beneficijs de quibus dictum est supra tangitur in dicta auth. matri et
25 aue. ¶Quero quid si † datus tutor est a iudice matre ignorante. an valeat. De hoc habemus glo. contrarias. de hoc dicam in. l. tutor si fuerit petit⁹. j. de tut. et cura. da. ab his in glo. j. vbi glo. ponit. ¶Que-
26 ro † mulier quæ transiuit ad scõa vota priuat tutela.
1 quid si aliter luxuriata est. Glos. dicit quod idem. vt no. in auth. de resti. et ea que parit. §. fi. et no. in auth. sacramentum. C. quando mu. tu. offi. fun. po. probatur in. l. vlti. illius ti. vbi dicitur q mater debet pudicitiã suam intactam conseruare. ¶Quero matre excluса
27 a tutela † q transitum ad secunda vota ad quem redit tutela. vtrum ad legitimum vel ad datiuum. dicit glo. siue dicas eam testamẽtariam siue legitimã siue datiuam: habes responsionem ex predictis. sed in. d. auten. sacramentũ. dicit glo. q vadit ad datiuũ ad instar eius qui remouetur vt suspectus. Ista questio fuit semel in ciuitate ista pro tutela filie Bernardini comitis de merciana: & fuit commissa Bononie quatuor doctoribus: scilicet Richar. de ma. qui erat ibi tunc relegatus. dominus Jaco. de bel. dominus Jaco. bu. & dominus Ray. de for. qui fuerunt discordes. dominus Rich. & dominus Ja. de bel. dicebãt q erat locus datiue vt in gl. predicta. dominus Ja. but. & domi. Ray. dicebant q erat locus legitime. & hoc probat dominus Jaco. but. sic. regula est quod donec est legitimus nõ peruenitur ad datiuum: sed legitimus excludit datiuum: vt dictũ est. Habem⁹ ergo dicere & respondere ad iura que faciunt in contrarium: que videntur velle q sit locus datiuo. Primo pro hoc facit. l. ij. in fi. C. quãdo mu. tu. of. fun. po. que dicit q matre exclusa locus est datiuo. Ibi illa loquitur in tempora antiqua in que mater nõ poterat esse existente legitimo: merito ea exclusa perueniebat ad datiuum: q nullus erat legitimus. Item q sit loc⁹ datiuo. videt rex. in. l. oẽm. et. l. matres. C. ad tertul. & in qui. cau. pig. taci. ꝓtra. l. pe. & in auten. de nup. §. sinautem tutelam. colũ. iij. & C. quomodo tut. l. matris. sed ad oẽs illas. Ille respondebat Jac. but. q loquũtur q̃ si non supersunt legitimi. si nautẽ legitimi supereссent tunc remaneret regula. s. quod existente legitimo datiu⁹ repellitur. pro hoc facit. j. qui pet. tu. l. ij. & l. diuus. ¶Sed cõtra istud vltimũ facit. d. auth. sacramentũ. & q̃ ibi no. in glo. scz q mater remouet vt suspecta. & per ꝓs deuenit ad datiuũ & in illo cõsilio nõ respondet ad istud contrariũ: ideo videtur mihi dicẽdũ q tres sunt casus: quando mater nũq̃ assumit tutelã sed vadit ad iudicẽ et dicit nolo esse tutrix & peto dari tutorẽ filio meo: & tũc non est dubiũ q̃ defertur legitimo si est vt. l. ij. j. q̃ pe-
3 tu. quandoq; mater assumpsit tutelam: & postea desijt esse: hoc potest esse duobus modis. primo quod vadit ipsa ad iudicem & dicat ego intendo transire ad secunda vota detis tutorem filio meo. tunc puto q sit loc⁹ datiuo. ita loquitur glo. in auth. sacramẽtum. & glo. hic posita. nam coram iudice manifestat primo ista causa suspicionis. & idcirco abijt vt alius detur. vt text. dicit in hac. l. idcirco iuit ad manifestandum hoc iudici vt alius detur. Si vero mater nõ curauit de iudice nec de filijs sed simpliciter ad scõa vota transiuit. tunc ipso iure cessat esse tutrix. vt. d. auth. sacramentũ. & hoc iudice nullo modo agente. sed a iudice factum nõ est sed a lege merito deuenitur ad legitimũ nõ ad datiuum. vt hac. l. & quod. §. dictum est.
28 ¶Quero †an statim cũ mater vadit ad iudicem et dicit velle transire ad scõa vota desinat esse tutrix antequã transeat. gl. C. in qui. cau. tuto. vel cura. haben. l. propter. dicit q non allegat. l. omnem. C. ad tertul. & in auth. de nup. §. sinautẽ tutelam. expressius infra. de cura. §. interdum. q̃ mihi non placet. nã ab initio nõ daretur tutrix nisi renuntiaret secundis nuptijs. vt dictũ est: & sic statum cum superuenit animus nubẽdi incipit esse suspicio. ergo &c. Preterea sufficit hoc allegare licet postea nõ nubat q̃ est no. ar. C. de nupt. l. imperialis. §. sed et si tales. ꝓ hoc rex. in. d. §. sinautẽ tutelã. & auth. de nup. ibi & volẽte ad nuptias venire &c. Et ex hoc puto idẽ in spõsa lib⁹ vt ꝛctis spõsalib⁹ statum desinat esse tutrix. q̃ tãgit Spe. de tut. §. nũc dicendum. ¶Quero dixi q̃ mater

¶ Priuat tutela. Vide q̃ dixi i l. sciant. C. de legi. here. post Bar.

a ¶ Mater petit. Adde Bald. consilio. dv. lib. ij.
b ¶ An sit locus. ad de Bal. in auf. sacramẽta. C. si ad uer. ven. et Specu. in ti. de tute. §. nunc dõm. ver. sed pone aliqua. et dicã in. d. auf. matri et auie.
c ☞ Andreas pomate. ¶ Quero pone. vide Bald. in l. j. in. j. colũ. C. de her. instit. 29 †est datiuo an iudex debet dare illũ vadit ad iudicem anteq̃ nubat loc⁹
d ¶ Certarum. adde ad istaz. l. q̃ no. bart. s. eo. ti. l. si hereditas in prin. curatorẽ amẽ aliꝗ ꝗ ad lites põt dari ad vnũ actũ. vt in. l. nec non. cuz. l. seq. de tut. z cura. da. ab his. et adde hicq̃ not. bald. post gl. in l. j. in prin. C. eod. et qõ curator possit dari ad vnã rẽ tm̃ nõ solũ ad lites ẽ glo. in. l. fi. §. sinautez in. ij. col. C. de bo. que li. quaz ibi no. doc. maxime bal. q̃ dicit illã esse elegantẽ: z ibi q̃rit bal. an possit dari curator ad cõsulendũ si statutuz req̃rit cõsiliũ z dicit q̃ non.
☞ Andr. po.
e ¶ Certarum. Videro. ꝑsil. ciij. co. v. vo. ij.

[a] Qui petitus est tutor ab uno ex filiis, et alius petit, an sit locus dativo? Et videtur quod sic, quia mater non est legitima tutrix, nisi quando vult. Nunc autem non vult. Ergo videtur quod sit locus dativo. Sed contra, quia mater non est legitima tutrix, nisi quando vult. Nunc autem vult. Ergo non est locus dativo. Sed

nitione tutele datur enim ad tuendum eum qui pro a
pter etatem se defendere nequit. ¶Opp.C.de nup.
l.in copulandis.Sol.ibi in curatore qui datur puncti
paliter rebus.¶Ultimo ad.l.si tamen.opp.de legi=
bus precedentibus.Dicit gl.hic datur cuidã vniuer
sitati scz rei Africane vel Italice. ¶Contra hoc vi
detur.j.de here.instit.l.ex facto.vbi taliter institutus 4
videtur institutus in re certa.Unde respon.quod de
stricto iure etiam ista datio non procedit. tamen de
consuetudine admittitur.et hoc est quod dicit iuris=
consultus.et hoc iure vtimur ꝛc.Ex vsu enim magis 5
hoc probatur q̃ ex stricti iuris ratione.et hic vsus
potest esse causa quare tutor simpliciter datus po= c
test se excusare ab administratione rerum que sunt
in alia prouincia.vt.C.de excu.tu.l.testamento.vnde
forte testator sic dãdo intellexit q̃ esset tutor simpli=
citer tamen administraret tãtum bona que essent in
illa prouincia.pro hoc dicit Jacob.†de are. quod si
aliquis daret tutorem rebus que sunt in certa villa: 1
quod non valeret datio:secus in rebus q̃ sunt in cer=
ta prouincia secundum dictam rationem.Idem ho
die si daretur rebus que sunt in vna ciuitate: cũ ha=
beat hodie territoria et iurisditiones distinctas vt
no.in lege finali.C.de prescrip.lon.temp. ¶Ultimo
3 het glo.est arg.ad questionem reliquit tibi testator
quicquid haberet penes:postea supuiuens ibi mul=
ta quesiuit:queritur an ad te pertineant. si tenemus
hanc glo.quod sit relictum vniuersitatis:tunc perti
nebit ad te sicut reperitur tpe mortis:vt dicimus in
grege et in peculio.vt.l.grege.infra de leg.j. et.l.pe= d
culium.infra de le.ij.si dicimus quod sit relictũ cer=
tarum rerum inspicitur tempus testamenti. vt lege
finali.§.primo.infra de leg.ij.et.l.si ita.infra de au.ꝛ
arg.lega.et hoc ibi tetigi in.q.de eo qui reliquit.po=
dere quod habet in tali villa.tetigi in lege prima.in=
fra de reb.dub.

1 ☞Filij appellatio quod refertur ad omnes:nõ ta=
men ad eum quem testator credebat mortuũ.
2 Indefinita quod equipolleat vniuersali.
3 Institutio facta de filijs q̃ non comprehendat quẽ
testator credebat mortuum.
4 Certus q̃ dicatur qui de aliqua re habet aliquã opi
nionem vehementem.
5 Testis si in causa scientie dicat q̃ scit: quia est cert9
q̃ non probat.

SI quis ita. Indefinita in sin= 1
gulari vel etiam in
plurali prolata in tutelis equiualet vni
uersali:non tñ cõprehendit eos de qui=
bus cõstat testatorẽ nõ sensisse. hoc.d.
1 ¶No.q̃ †appellatio filij refertur ad omnes. qõ in=
telligit glo.si non fiet adiectio proprij nois:tunc eñ
ad alium non extenditur.qõ no.idem dicit Ly.in.l.
2 q̃cũq̃.in.j.q.C.de ser.fug. ¶Scõo no. q̃ †indefinita
equipollet vniuersali:quod dic vt dixi in.l.si plurib9
3 infra de leg.ij. ¶Tertio no.†q̃ propter mentem te
statoris qui credebat se alium filium non habere:ap
pellatio filiorum ad alium non extenditur.Idem di d
cit Dy.in institutione facta de filijs:vt non cõprehẽ=
datur ille quẽ testator credebat mortuum.facit.j.de
a lib.et posthu.l.titius.in prin.a Et istud facit ad ea q̃
b dixi in.l.qui filiabus.in prin.j.de lega.j. ¶Ultimo b

¶Si quis ita.l.titius in prin.Vide ibi glo. Jmo.et
Pau.de ca.sed Bal.in.l.sicut certi.de resti.in inte.ꝛ
contrarium lz de Bar.hic non faciat mentionem et
hoc fauore testiũ quo casu nõ tractatur de onere ali
cuius.hic autem tractatur de onere tutoris.facit se=
cundũ eũ.
l.iij.C.de
inoffi.test.
Andreas
Pomate.
¶Ultimo
in.l.patrui
§.re per=
duellionis
ff.de acq.
here.intel
lige tamẽ
q̃ propter
iste talis nõ
dicitur scire
gloss.in
notabili.l
l.ij.§ pe.in
fine bo sciat.
ff.de aqua
plu.arcen.
glos.in.l.si
duo.§.pe.
inver.scire
ff.vti poss.
glo.in.l.li=
bera.ff.de
pecul.ꝛ gl.
paruã ꝛ i.l.
si paterfa=
mil.ff.de
here.insti.
quam ibi
no.Bal.et
Jmo.adde
etiam ro.
post.ccccij.
in pe.colũ.
¶Nõ pro
bat.Not.
q.de teste
qui reddit
rationẽ di
cti fuit q̃ di

cit hoc esse verũ: quia sum certus: facit qõ dixi post
Bar.in.l.q̃ interrogatus.de pet.here.et qõ no.In=
nocen.in.c.cũ causam.de testi.et qõ dixi in.l.si quid
tñ.§.si arbiter.de arbi.et not.Bal.in.l.solã.in.ij.col.
C.de testi.vide tñ Bal.et Jmo.in.l.paterfami.in fi.
ij.col.de here.insti.adde qõ Bal.tenuit consi.lix.iij.
vo.q̃ testis dicens q̃ sit certus nõ dicitur falsus: q̃
debet intelligi sm humanam naturam.

¶Testamento.eligitur per istã.l.sequeret q̃ filius
naturalis non posset dari tutor quia non potest ca=
pere vide istum ter.tamen eum limita secundum.l.
naturalis.j.ti.j.et vide Bart.in.l.item in potestate.
de his qui sunt sui.

TEstamento.

Testamentarij nõ cogũ
tur a iudice satisdare:sed
qñq̃ possunt offerre: vt
soli administrent.ad qõ admittuntur
nisi alij etiam offerent idonee: vel iu=
dici cognoscenti aliud videatur: q̃ si
plures simul offerunt idoneos eligi=
tur.Dy.D.cum.l.sequen. ¶Opp.de ver.
sed recte.ad.l.q̃ si plures. nam ibi di=
citur qõ omnes administrant hic qõ
eligitur idoneior.sol.Pe.aut patrimo
nium est magnũ.et loquit versi.sed re
cte.aut paruũ.et habet locũ.l.quod si
plures.Dy.videtur dicere in quadã
additione paruula quod quandoq̃
plures offerunt satisdationem:et qui=
libet dicit se velle insolidum admini=
strare et loquitur.l.qõ si plures. Quã
doq̃ plures offerunt:sed non dicũt in
solidum se administrare velle: ꝛ ita lo
quitur.sed recte.vel dic sm Ja. vbi are.
q̃ in.l.qõ si plures oẽs offerebant si= c
mul:sed in ver.sed recte.vn9 primo ob
tulit postea alius.et iste due sol.Dy.ꝛ
Ja.sunt veriores.distingue †ergo aut
plures tutores ꝓuocant ad satisdatio

¶Quãdo plures tutores ꝓuocant
ad satisdationẽ quis prefertur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nem aut vnus tantū.aut nullus. Primo casu aut apparet ordo prouocantium.et tunc secūdus p̄fertur. cū primus sua prouocatione secō facultatem hanc dederit.vt inst.de satisda.tut.§.j. Si vero ordo nō apparet.tunc eligitur idoneior vt hac.l.quod si plures.Secundo casu qñ vnus tātum prouocat.aut cōtutores alij acceptant:et tunc ille solus nō gerit ha bita cause cognitione.de qua dicitur in fin. huius.l. aut non acceptant.sed ipsi volunt gerere cum eo satisdatione oblata.et tunc omnes gerent. vt hac.l.in ver.sed recte.aut ipsi soli contutores volunt gerere illo non admisso.et audiuntur vt dictum est.vt inst. de satisda.tut.§.j.si vero nullus offert satisdationē. 1 sed petunt q̄ vni administratio decernatur vel diuidatur.et habet locum quod dicitur.ff. de admi. tut. l.iij. ℂ Opp.ad.l.qō si plures.de.l.in tribus.ff.de iudi.vbi sorti cōmittitur.Solu.vt not.per docto.C.cō munia de le.l.fi.in princip.dixi.in.l.huiusmodi.ff. de leg.j. ℂ Item oppo.gloss.de admi.tuto.l.iij.in fine. sed ex predictis apparet solutio quia ibi nemo offerebat satisdationem.

Si nemo. Extraneus volens satisdare nō repellit tutores ab administratione. h. d. Inducitur per Dyn.ad.q.q̄ si heres vel cōunctī dūcto dicāt se paratos satisdare de exeq̄nda voluntate defuncti:q̄ propter hoc executores dati non repellantur ab exequendo etiam si non satisdent an autem teneantur satisdare ꝛ de quo dic vt dixi in.l.diuus.ff.si cui plusq̄s.per.l.fal.

1 ☞ Qui tutores satisdent.

Hoc edictū. Ad euidentiā scias q̄ tutores dati ex inquisitione nō debēt satisdare.vt inst.de satisd.tut.§.j. ℂ Secō scias q̄ duplex est cōstitutio.vna per quā vnus tutor prouocat 1 aliū ad satisd.vt.l.testamento.ff.eo.alia per quā tutores cōmittunt administrationem vni ex eis vel diuidunt.vt.l.iij.de admi.tu.hoc premisso hic dicit q̄ ad datos ex inquisitione porrigitur vtraq; clausula.

1 hoc dicit. ℂ Not. ꝗ quod soli legitimi et datiui sine inquisitione satisdēt secundum glo.j.sed glo.in.l.j.C. de tu.et cur.qui non satisd.dicit quod hodie omnis datiuus satisdat. Idem in Spec.in titu.de tut.Sed gl.in auf.vt sine phi.ma.§.fi.dicit distinguēdū esse. aut q̄s est datus a maiori iudice aut a minori.et istā tenent docto.vt.C.de tut.et cur.qui satis non de. super ruba.In glo.huius.l.in princi.ibi. C.cōmuni diuidū.l.iij.gl.nō solvit.dic q̄ hic fuit electa industria persone que ratio ibi cessat. 1

Testamento. De eo q̄ō quis gerit anteq̄s nascat 2 posthumus tenetur actione negotiorū gestorum si vero post eum natus gerat in actione tutele devolvitur.h.d.

Tutor incertus. Not. quod 1 non potest 2 dari tutor incertus, tamen incertitudinis materiam declarat.vt dixi in.l.cum quid.ff.de reb.dub.

Testamento. Op.de filio famil. qui potest dari tutor et nō potest facere testamentum.vt inst.qui datu.pot.in prin.So.dicit ter.cum quibus est testamēti factio.et sic passiue.et sic congruit filiofa. nō dicit de eo qui testamenti factionem habet.ab hac autez l.excipe eos qui specialiter prohibētur a lege vt mulier.et minor.xxv.annis. cum quibus licet sit testamenti factio non tamen possunt esse tutores.vt.ff.ti. ff.l.fi.et.ff.eo.l.quero.§.fi.

Si quis tutorem. Qui relinquit tutorem seruum quem putabat liberum nō videtur libertatem ei dare. hoc dixi. ff. eo.l.si hereditas.§.fi.

☞ Obligatio ad aliquod officium quod possit cōferri in voluntatem eius qui grauatur.

Tutor ita. Incertitudo circa personas quib⁹ datur tutor vitiat dationem. Item datio certe potest conferri in voluntatem eius qui datur.h.d. ℂ Op.ff.de noua.l.si is.Solu.vt ibi.Oppo.C.de verbo.signi.l.cum quidam.vbi disiunctiua posita inter personas quibus prouidet resoluitur in coniunctam. Sol.hic apparet testatorem aliud sensisse quia dixit vtri eorum volet. simile in.l.ff titio aut seio.ff.de le.ij.fm p̄e. ℂ Oppo.dicitur hic si non elegerit non valet datio. Contra imo omnibus erit tutor.vt.l.si quis titio.in fi. et.l.cū quidam.et.l.vnum ex familia.§.rogo.ff.de lega.iij. Sol. aliud in tutela vt hic:aliud in legato vt ibi: ideo q̄a tutela est onus. ℂ Opp.dicitur hic quod potest dari tutor si volet.contra de prin.huius.l. Sol.ibi erat incertitudo personarum quibus datur. in fine vero non. ℂ Oppo.dispositio non potest conferri in voluntatem eius qui grauatur.vt.l.senatus.§.legatus, infra de leg.j.et de verbo.obliga.l.centesimus,§.fin. So.ibi loquitur in obligatione pecuniaria:sed ꝗ obligatio ad aliquod officium potest conferri in voluntatem eius qui grauatur.vt hic.quod no.Sed dices tu q̄ in tutela quis obligatur ad pecuniam.Respon. non est verum incōmutabiliter ꝛ de necessitate.quia potest esse quod ita bene administrabit q̄ non tenebitur ad pecuniam.cum ad administrandum accedat ex benignitate et pietate.secus in contrarijs vbi obligatur ad pecuniam incōmutabiliter.

Si plures. Quero dicitur hic suppetuacuū. quid si fuerit petitus et datus. Respondeo nō valet.vt.ff.de tuto.et curato.da. ab his.l. curator pupillo.fm Jaco.de are.

☞ In separatis de vno ad aliud non infertur.

ℂ Quando patrimoniū est indiuiduum excusatus a tutela vnus non excusatur a tutela alterius.

Duobus. Excusatus a tutela vni? propter hoc non excusatur a tutela alterius. hoc dicit. vel alter ꝗ inseparatis de vno ad aliud nō infertur. hoc dicit. ℂ Quero ꝗ quid si patrimonium est indiuiduum.g. oss. dicit forte est.vt dicitur.C.qui nu.tut.l.fina.sed certe illa lex modicum aut nil facit fm Jacob.de are.qui dicit q̄ excusatio nō proderit quo ad alium.vt supra quemadmo. ser. amit.lege si communem. per.contra quia ius tutele est indiuiduum et in indiuiduis inutile per vtile vi-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tiatur.vt.l.j.§.item queritur.ff. de aqua quoti. & estiuo. Non obst.l.si cōmunē.q: ibi loquitur de iure questo hic de iure querendo fm eum:sed nō placet.quia etiā hic loquitur de iure questo.iam enim erat tutor si enim nō esset non haberet necesse excusare tenerē ergo opi.Jaco.de are.

Jure. Water nō pōt esse tutrix testamentaria. nec cōfirmari a iudice.h.d. ¶Opp.ff. de admi.tut l.quidā decedēs.§.pap.So.ibi nō dedit eā tutricē sed iussit tutorē gerere consilio eiusdem. ¶Opp.ff.ad tertul.l.ij.§.si mater. ver. qui tamen.Sol.vt ibi. ¶Ultimo scias q hec lex corrigitur per auten.matri & aue. quod dic vt plene dixi tibi in.l.si quis sub conditione.s.eodem.

¶ Tutor honorarius quis dicatur.

Honoris. Non videtur tutor honorari⁹ qui ab alijs rationes exigere debet.h.d.ad euidentiam scias ꝙ quis dicitur tutor honorarius.Gloss.in.l.quod si forte.ff. de sol.dicit q est honor ei qui datur.sed certe imo est onus.Sc̄dō vt hic dicit glo.q est honor cui datur.& istud placet vt forte vnus magn⁹ & potēs homo detur tutor nō vt gerat sed propter honorē pupilli vt ex hoc pupill⁹ magis reuereatur.Alij dicunt q dicitur honorari⁹ datus a pretore sicuti ius honorariū dicitur ius prētoriū qđ non placet.q: tutela est de iure ciuili.vt.l.j.s. tit.j. Tenc ergo precedentē expositionē.ex quo ptz qđ qñ tutor dz recipere rationes ab alijs non dicitur honorarius simpliciter imo etiam habet onus quia debet administrare:& hoc est quod dicit iste.§.

¶ Testamento rupto per querelam habet locum a auten.ex causa.

Datio tutele conseruatur per auten.ex causa.

Item ea que non possunt dari nisi in testamento.

Elut.ex causa:quod conseruat etiam quod est relictū filio rumpenti testamentum.

Propter litem. Datus tutor in testamento de cuius viribus dubitatur a pretore confirmatur & interim erit tutor sed qualis sit declarabit euentus.h.d. ¶Opp. qđ non egeat cōfirmatione. nam anteq̄ testamentū rescindatur per querelam vere est testamentū.Respōdeo istud ideo.q: ipse filius cui erat datus tutor volebat agere querela. ¶Opp.de auten.ex causa.C. de lib. prete.vel exhere. Sol.dic q hodie ista lex corrigit. qđ no.& q testamento rupto per querelam hz locus auten.ex causa.Idē no.in.l.cū filius.in prin. ff. de lega.ij.& l.papinia.§.si ex causa.s.de inoffi. testa. et.l. penul.eo.tit.& hoc puto verū per text.in corpore qui dicit ne filijs falsis accusationibus cōdemnētur.et sic loq̄tur in exheredato causa incerta hz falsa. ¶Not.

2 & etiam q per hāc auten.ex causa.conseruantur tutele.& ea que non possunt dari nisi in testamento. Idē no.s.eo.l.j.quod est contra illud quod Dyn.dicit in l.j.ff. de vulg.& pup.& male dicit q: text. in corpore dicit expresse q cōseruetur datio tutele. ¶Tertio & ex hac glo.no.q per auten.ex causa conseruatur illud quod est relictum filio rumpenti testamentum.nam ei erat datus tutor et sibi conseruatur. quod etiam tangit gloss.in.l.maximum vitium.C.de libe. prete. War.fil.disputauit & ibi Dy.refert de quo dixi ff. de lega.prestan.l.filium.§. omnibus.dic vt ibi. Item hic videtur text. q tutor confirmatus est datiuus non testamentarius quod dic vt dicam ff. titu. primo.l.j.

¶ Presumitur pro testamento licet dicatur falsum:ideo tutor confirmat et iudex de subreptione rescripti impetrati cognoscit.

Dez fiet. Ex hac l.no. q licet testamentum dicatur falsum interim p eo presumitur adeo q tutor qui in eo est datus confirmatur. & sic facit quod si dicatur rescriptū falsum iudex qui rescripto dicitur dat⁹ de hoc posset cognoscere sicuti si dicatur impetratum tacita veritate. vt l.prescriptione.C. si cōtra ius vel vti. publi.& quod no.per Jnno.de rescri. c.pastoralis.

Cum autem. Propter causam status recedit a legitimo & locus est datiuo. hoc dicit.hodie vero indistincte propter quamlibet litem impeditur esse tutor secundum formam autentice mmo.C.qui da.tu.pos.dicam in.l.propter litem ff. de excu.tut.

Andreas Pomate. ¶Qui tutelā. Vide Ro.i repe. auten.similiter.i x:x:& spāli pie cause.C.ad l.fal.

Qui tutelam. a Qui se a tutela excusat perdit quod sibi suisq̄ est ea contemplatione relictum.hoc dicit. ¶Oppo.ff. de lega.ij.l.fina.§.seio.& l.si titio.& ei q̄ capere.Gloss.non soluit.dic quod in illis legibus erat pro parte relictum in persona vtriusq̄. hic autem totus erat relictum contemplatiōe patris: vt.ff. de vulga.et pupil.substi. l. sed si plures. §. in arrogato. quid autem presumatur in dubio. Dyn. tangit in l.filiofa.ff. de condi.& demonstra.& ibi dicam.

Verbis. Seruus datus tutor non erit liber incontinenti sed de eius libertate aliter prouidetur.hoc dicit. ¶Oppom.instit. eodem.§.tutor.et.s.eodem l. si here ditas.§.fina.Huius timore est hic facta ista gloss.dic tamen q ille qui tutorem dedit de libertate specialiter prouidit.vnde illi standum est secundum pet.& omnes dixi in.l. si heres. §.fina.s.eo.

Impuberi. Patronus nō potest dare liberto tutorem.sed confirmatur.h.d.

¶ Lex cornelia punit verū falsum.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Ex ſnīa. Facit iſte text. ad no. p Bal. in q. no. in l. j. in tij. q. ſi ſer. extero.
Andreas Pomate. ¶ Ex ſententia. Vide Bapha. co. conſi. viij.
b ¶ Ponit Dy. vide ad materiam q̄ dicit Bald. in l. ſeruꝰ. j. de teſt. z l. im puberum. de fal. et in l. ſi conſul. de adop.
Andreas Pomate.
c ¶ Iſtā. ad de Are. cō ſi. xxxvj. colum. penul. Alex. in l.
d ¶ Ad queſtionem. Vide Bart. in l. ſi ſeruus cōmunis. ſi pīn. de ſtip. ſer.
e ¶ Dico ergo. Et vide domi. Anto. in c. ad audientiam. de procura. vbi alleg. iſtud dictum Barto. hic. Andre. Barba.
f ¶ Aliquo actu. iſtam deciſionem Barto. hic ſequitur Angel. in l. ſciendum. in princip. de verbo. oblig. ſed contra hanc deciſionem tenet Hoſtien. in c. quoniam contra. de probatio. z Joan. andre. in regula. cum quid vna. de regu. iur. in mercur. vt refert Ang. et Moder. in d. l. ſciendum. in princip. Bal. etiam in l. iuſiurandi. C. de teſti. tenet contra Barto. z in l. iudices. de fi. inſtru. et in l. fina. §. j. de iure deliber. ſed Sali. concordat opi. in l. a pud eloquentiſſimum. de fi. inſtru. de quo vide no. per domi. Anto. in d. c. quoniam contra. vide etiā Bar. in l. ſi pater. §. j. j. de fal. et in l. quod dicimus. §. finali. de auto. tuto. z Joan. andre in Specul. in rubri. de inſtru. edi. et Bald. in l. inſtrumenta. C. de probatio. z adde que dixi nota. poſt Bartolum in l. iubemus. §. ſane. de ſacroſanct. eccle. et de eo quod dicit hic Bartol. vide Bald. in l. iudices. C. de fide inſtrumen. et adde Lyn. in l. pe. §. de arbit. z omnino Innocen. in c. cum bertoldus. de re iudica. in. vj. Bald. in dicta l. iuriſiurandi. in vlti. colum. et dicit Bald. in l. ij. in vlti. colum. de ann. excep. quod notarius poteſt de cōſenſu iudicis partes monere et eundem actum ſcribere. Angel. in repe. l. ſciendum. in pīn. tenet opi. Bar. hic adde bal. in l. fi. C. de in. delibe. Sali. in. d. auten. apud eloquētiſſimum. tenet contra Barto.
g ¶ Non poteſt. Idem tenet dominus Antonius. in c. cauſam. de iudicijs. cuius Imol. inclinet in cōtrarium: vt ibi per eum. z adde quod not. in l. conſtitu. de appellatio. et ibi per Barto. facit quod not. bal. in c. ij. circa fin. de alie. feudi. z dixi poſt Bar. in l. ij. ſi q̄s in ius voca. z vide bald. in l. iudices de fid. inſtrumentorum.
h ¶ Etiam pro ſe. vide bart. in l. ſeruus. j. de teſt.
i ¶ Debere. adde tu Bal. ad hec dicta in l. vni. §. j. C. de rei vxor. actio.

ment quod non poſſit poſtea recuſare.
6 Qui ſcribit ſe debere alicui ex aliqua cauſa videtur promittere.

Ex ſententia, a Qui ſibi aſcripſit tutelam in teſtamento nō erit tutor niſi teſtator ſubſcripſit z excuſationem amittit. hoc dicit. Ad euidentiam ſcias quod ponit Dy. b q̄ lex cornelia punit verum falſum doloſe cōmiſſum. vt. l. nec exemplū. C. de falſ. z j. de fal. l. quid ſit falſum. z patet in omnibus capitibus. l. come. Itē fuit factum ſenatuſconſultum libonianum qđ punit quaſi falſum hoc eſt cum quis ſibi aſcripſit in teſtamento. vt. l. diuus. j. de falſ. z C. de his qui ſibi aſcri. in teſta. per totum. quod ſenatuſconſultum loquitur de eo qui in teſtamento aſcribit ſibi commodū ſi ergo aſcribit ſibi tutelā que eſt onus non habet locū ex verbis: ſed ex ſnīa: niſi teſtator ſubſcripſit, vt hac l. ¶ Op. extra gl. z videtur q̄ tutor ſit etiā ſi teſtator non ſubſcripſit. vt. l. vxor. §. j. j. de fal. ſo. pm Jacob. de aret. quando teſtator ſe ſubſcripſit erit tutor teſtamentarius. vt hic. Sed quando teſtator ſe non ſubſcripſit: non erit tutor teſtamentarius. vt hac. l. in princip. ſed iudex poterit eum dare ſi alꝫ eſt idoneꝰ vt. d. l. vxor. §. j. z vtroq; caſu non admittitur excuſatio hic z ibi. ¶ Op. glo. j. de leg. iij. l. cum quis decedens. in pīn. z non ſol. Dy. dicit q̄ hic deprehenditꝰ culpa facientis quia fecit id quod ſciebat aut ſcire debebat de iure fieri non poſſe: z factum erat cuius ratione pene ſubiectus erat. vt. d. l. vxor. §. j. ſed in cōtrario nulla erat delicti ſuſpicio. tu dic q̄ hic videtur pure promiſiſſe. In contrario promiſit ſub quadam conditione. ſeu quodam reſpectu qui poſtea defecit.
¶ Inducoꝫ iſtam c. l. ad queſtionem d iudex facit notario aliquam commiſſionem an ipſe idem poſſit eā ſcribere videtur q̄ non. quia non poteſt ſibi aſcribere officium vt hic. ad idem. l. vxor. §. j. j. de falſis.
¶ In contrarium facit quod quotidie fit. nam ſcribunt notarij ſe rogatos a partibus vel a iudice. dico ergo e ſi alicui aliquod officium committitur. ille idem non poteſt ſcribere vt hic. ſed ſi committatur vnus articulus officij eius vt quod recipiat teſtes in vna cauſa vel aliquid ſimile. tunc non eſt prohibitum quod ſcribat quia rogatus eſt de aliquo actu. f Similiter ſi quereretur de alicuius iuriſdictione. an aliquis ſit poteſtas vel capitaneus huius ciuitatis. ipſe idem non poteſt g cognoſcere quia iudicaret in cauſa ꝓpria. vt. C. ne ꝙs in ſua cā. l. j. Sed ſuper vna queſtione poteſt ipſe pronuntiare vtrum ſit iudex vt. l. ij. in princip. §. ſi quis in ius vocat. non ter. ſic vt tutor licet non poſſet ſibi aſcribere tutelam. poteſt tamen conſcribere libum rationum in quo continetur actus particulares et ei creditur etiam ꝓ ſe. h vt. l. neſennius. §. de negotijs geſtis. tutius tamen eſt quod alius notarius ſcribat vel cum eo ſubſcribat. ¶ Secundo facit ad queſtionem quod ſi aliquis aſcribat ſibi fideicommiſſa vel eſt preſens vel acceptans tempore teſtamenti quod poſtea nō poteſt ea recuſare. ita inducitur per gloſſ. in. d. l. vxor. §. j. ¶ Tertio facit quod ſi ego ſcribo me tibi debere centum ex aliqua cauſa. licet non dicatur quod ita promittam video: tamen promittere. vt hac. l. in ſi

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ibi prom: fisse videbatur.

1 ☞ Si duo eiusdem nominis dati sunt tutores q̃s eorum in veritate erit tutor.

2 Ex conjecturis probabitur de quo testator senserit.

DO sunt titij. [a] Incertitudo persone q̃ datur tutor vitiat dationẽ. h.d. Nota ibi non ius deficit sed probatio. ¶ Oppo. de.l.si quis seruũ.§.si inter duos.j.de le.ij.Sol.vt no.in.l.si quis a filio.§.si quis plures.j. de leg.j.et per Dy.de regu.iu.c.in obscuris. dixi in d.§.si inter duos. ¶ Op.de.l.item mella.§.sed si seruum plures.s̃.ad.l.aquil.Glo.non sol. Dy. dicat q̃ illud est fauore publice vtilitatis ne maleficia remaneant impunita cũ omnes deliquisse cõstat. Idem no.in.d.c.in obscuris.de reg.iur.lib.vj. ¶ Op.j.de adi.lega.l. ij.§.si duobus.Solu.vt ibi patet.Opp. de.l.qui soluendo.j.de heredi.instit.Solu.ibi voluit ambos esse liberos hic,vnum tantum esse tutorem.

1 ¶ Quero an in veritate † aliquis sit tutor. Jaco. de are.q̃ non:q̃ veritas que non potest apparere habetur pro nihilo quo ad ius nostrũ.vt.l.in lege.s̃.de contrahen.emp.et hoc vult dicere ista lex dum dicit non ius deficit sed probatio. Pe.dicit cõtrarium: q̃ lex semper est certa[b].vt.l.cum quidam.§.suum here dem.j.de acqui.here.et.s̃.si pars here.pe.l.illud.et s̃.de condi.ob causam.l.si pecuniã.§.si seruus.ideo non deficit ius sed probatio.et ita videtur velle gl. in.d.§.si inẽ duos.et.l.sed si ita.de stip.ser. ¶ Quero[c] quomodo † possit probari de quo testator senserit.

2 Respon.per amicitiã quam habebat magis cũ vno q̃ cum alio.et propter alias conjecturas. vt lege si seruus plurium.§.finali.infra de lega.j.et inuitur in dicto.§.si inter duos.

JPater. Tutores dati i testamẽto rupto debent confirmari.Dicit glo.q̃ hodie erunt tutores testamẽtarij per auc.ex causa.nec egẽt confirmatione et idem no.in.l.iure nostro.§.fi.et.l.j.s̃.eo.

QVero. In testamento potest dari tutor non ciuis. ¶ Opp.de l.etiam.s̃.ti.j.Sol.ibi a iudice hic a testatore.rationem ibi dixi. ponit etiam rationem tex.s̃.eo.l.tutor.§.j.

Idem paulus. Tutor datus causa notitie ita teneturvt alij.h.d. 1

¶ Quero quid vult dicere accessiones.Respon.ibi propter ea que patrimonio pupilli accesserunt. vt.j. de adi.lega.l.quoties.§.constat.Alij in litera habẽt cessationis.et tunc dic si cessauit gerere tenent sicut quilibet alius ẽm Dy. 2 1

1 ☞ An minor.xxv.an.possit dare tutorem filijs.

Lucius. Licet expressum differatur. tacitum non differtur.h.d.Cõcordat.j.de admi.tut.l.lucius.§.j.et hoc ideo quia tacitum potest cadere in seruo sine expresso.simile in.l.fideiussor.in prin.j.de leg.j.et quod ibi not. ¶ No.q̃ minor.xxv. ann.non potest esse tutor.simile.C.de legi.tut.l.fi.rõ q̃ cum sit sub cura alterius non debet ipse alium regere. 1

¶ Sed quero † an minor.xxv.ann. possit dare tutorem filijs in testamento.Respon.quod sic casus

¶ Duo sunt titij.ad limitationẽ huius.l.vide Bar. in.l.quidam.in fine.de reb.dub.

✠ Andreas Pomate. ¶ Duo sunt titij. Vide per istam.l.quid dicat Rom.sing.ccxxxiij.limita. vt per Barba.consi.xxxiij.col.iiij.vol.j.

b ¶ Est certa. Ad intellectũ huius vide q̃ dixi in lege si quis seruum. §. interdũ. ff lega. ij. et Bal.in lege hac cõsultissima. in. ij. colũ. C.qui test. fa.pos.per Ang. in.l. ij.j.de lib. et posthu. ✠ Andreas Pomate.

est.infra de admi.tut.l.iij.§. q̃uis. q̃ tenementi.

☞ Dictio tunc denotat extremitatem temporis.

Si electus pro primo anno moritur vel impeditur venire ad officiũ quod acceptauit an electio expirauerit vel ad secundum deuoluatur.

TOtoribus. Verba p̃sentis temporis cum adverbio tunc referũtur ad tempus mortis. hoc dicit. ¶ Oppo.verbum viuit est presentis temporis:ergo debet referri ad tẽpus presens et non mortis. vt.l.si ita. de au.et arg.lega.et lege finali.§. primo.infra de leg.ij.Solu.istud est propter dictionem tunc:que significat extremitatem temporis.† nam tunc adc uerbium idem importat quod illo tẽpore.ergo non potest intelligi de presenti cum hoc pronomẽ illo:sit demõstratiuum de longinquo. ☞ de hac dd uctione tunc dixi in.l.si is.§. primo. de cõdi.et demõ.Alij dicũt q̃ hoc est propter naturã tutele que sumit efficaciã in tẽpore mortis.et tñ verba p̃sentis tẽporis referũtur ad tẽpus testãti.tene ergo primã. ¶ Hec lex inducitur ad.q.eligũtur duo potestates. vnus propter primo anno.alius pro scõdo.primus accepta et postea mortẽ vel venire impeditur.an electio deuoluat ad scõm. an vero expirauerit.et sic opus sit noua electione. Istã questionem[d] ponit Lyn.C. de impu.et alijs substi.l.post aditam.Jaco.de are.j.de condi.☞ de mon.l.cum sub hac.et ibi dixi.

☞ Defectus cause finalis vitiat dispositionem.

Causa cessante cessat effectus.

QVm codicillis. Defectus cause † finalis vitiat dispositionem.h.d. ¶ Querit gl. quid erit de datis in codicillis. quidã dicũt q̃ illi erũt tutores.vt.l.ij.C.eod. nõ em̃ reuocanẽ primi ☞ dentur scõi ☞ aliud sit in procuratore rõnẽ dixi in.l. si hereditas.§.j.s̃.eo.Alij dicũt q̃ secundi dati nõ sunt tutores ꝓpter defectũ cause finalis.vt.l.vlti.j.de here. instit.et istam tenet Dyn.non ob.l.ij.s̃. eo.ti.q̃ ibi scõi fuerunt dati simplicit.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Ut ne dispositionē. ita istam. l. alleg. Bal. in. l. repeti. l. j. in. viij. colū. de leg. ij.

b ¶ Dari in testamento. fallit in curatore furiosi. item adde quod fallit in omni eo qui potest curatorem legitimum habere secundum Bal. in. l. curatorē. C. de neg. gest.

alleg. text. 2 in auk. vt hi qui ob. circa medium. 2 ibi vide de ratione et vide Barto. in lege tutores. §. p̄mo. de adm. tu. 1

¶ Ultimo format hic glo. † aliud generale an cessante causa cesset effect⁹ qđ examinat doct. in. l. generaliter. C. de epi. et cle. et Dy. in. l. ij. j. de dona. et ibi plene dixi de hoc. 5

¶ De confirmando tutore. Rubrica.

¶ Quia tutores inutiliter dati in testamento veniunt cōfirmādi. ideo ponitur hic rubri. de confirman. tut. c

c ¶ Non satisdat an tutor confirmat⁹ sit 3 tutor testamētari⁹ vl̄ datiuus vt euitet satisdationez. adde bar. 6 in rub. §. ō eo per quē factū erit. et. l. ij. C. e. et not. in. l. j. de pecul. et vide pe. de ancha. in cle. ij. de sta. mo. q̄ sequit̄ ad 1 literā bar. a hic.

☞ Andreas pomate.

Verba deprecatiua quādo inducant dispositionem. 1

Mater non dat tutorem et datus confirmatur cum inquisitione. 2

Curator non datur testō: nisi furioso. 3

Impuberi an detur curator in testamento. remissiue. 4

Tutor datus in testamento et cōfirmatus. An dicatur datiuus. An testamentarius. 5

Tutor confirmatus quod preferatur legitimo admittit tamen secum aliuz datiuum. 6

Tute. Tutor legitime datus in testamento non eget confirmatione. secus si min⁹ legitime vel ex persona dantis vel ei⁹ cui datur vel ex modo dādi. h. d. No. † q̄ verba deprecatiua in tutelis nō inducūt dispositionem[a] licet secus sit in legato. vt. l. vnū ex familia. §. fi. et. l. peto. in pūn. j. de le. ij. vel dic q̄ istud ideo q̄ verba deprecatiua referūtur ad grauatū. vt. l. generali. in pūnct. de e vsufruc. leg. et no. in. d. l. pet. in pūn. de leg. ij. vel ver⁹ hoc ideo q̄ dixit deprecor curā habere rerū non dixit psone cui tutor debz dari. vt. l. q̄ persone. §. ti. j. ¶ No. † q̄ mater nō pōt dare tutorē filijs et datus nō cōfirmat̄ sine inq̄sitione. rōnē differentie inter patrē et matrē ponit gl. C. eo. l. j. et ibi per Ly.

b ¶ Hoc p bat. ō hoc ordine. vide glos. in lege pena le. et ibi 2 Are. in penulti. colū. inſti. ō act. Bartol. in 3 rubri. ff. de b eo per quē fac. erit Barba. consi. v. col. viij. vo. ij. vbi late.

¶ No. † q̄ curator nō pōt dari i testō[b] sed tutor sicrōnē ponunt doc. in. l. pe. f 1

c ¶ Preferatur legitimo. no. q̄ tutor cōfirmatus prefertur legitimo nec est necesse inquiri de legitimo in dicta cōfirmatione et sequitur ad literam Bar. pe. 3 de anchara. in. d. cle. ij.

f ¶ Mulier. modica inq̄sitione. sed q̄d in tutore dato 4 in codicillis. vide Bal. et Ly. in. l. ij. C. de test. tu. C. de test. tu. ¶ Sz ad istō op. C. de epi. aud. l. ō cretionibus. et de cura. furio. l. vlti. So. aliud in curatore furiosi vt ibi: aliud in curatore adulti. vt hic. Nec ob. j. de cur. fu. l. fi. vbi dicit q̄ a iudice datur qđ debet exponi. t. administratio decernit̄ sm̄ pe. ¶ Quero † an impuberi possit dari curator in testō. Rñ. nō. vt. l. impuberi. j. de admi. tu. ¶ Quero † an tutor cōfirmatus dicatur datiuus vel testamētarius. Videtur q̄ datiuus: q̄ qui confirmat dat. vt. l. lege obuenire. j. de verb. sig. et in auk. de defen. ciui. §. interim. ibi. decreto vero ꝛc. et qđ not. in. l. et quia de iurisdi. om. iudi. sed hic iudex cōfirmat. ergo ꝛc. pro hoc videtur tex. §. ti. j. l. iure nostro. in fi. et C. eo. l. si vt proponis. et l. j. vbi dicit text. datos a iudice. pro hoc. j. de admi. tu. l. qui negotiationē. §. testamento. et. j. ō cur. fur. l. pe. circa pūn. In contrariū qđ sit testamētarius videtur. q̄ non satisdat. [c] vt. j. e. l. fi. et videtur expressum. j. e. l. iij. quod etiam apparet ḡa p̄fertur legitimo. vt statim dicam. Dy. dicit q̄ est datiuus. tamen sapit natura testamentarij. in hoc q̄ nō satisdat et quia prefertur legitimo sm̄ quosdā. qđ an sit verum dicā in sequenti questione. probat hoc tex. j. eo. l. iij. ibi assimilat tutorē cōfirmatum ei qui est datus in testamento. si simile ergo non idē vt no. in. l. quod nerua. ff. depositi. ¶ Sed † quero vtrū talis tutor confirmatus preferatur legitimo. gloss. inſtit. de tutelis. circa finem. tenet q̄ legitimus preferatur. qđ tangit in. l. neq̄z. C. eo. ti. Sed cōtra videtur tex. §. ti. j. l. iure nostro in fin. et. l. seq. sed ad illam posset responderi. Dicit Dyn. q̄: ibi loquitur quando est dubium an testamentum valeat. Sed questio gl. loquitur in casu certo sm̄ eum. sed dñs Mar. fil. disputādo determinauit q̄ talis confirmatus prefertur legitimo. ꝛ hoc probat[d] ex ordine titulorum. nam in. ff. ꝛ. C. primo posuit de testamentaria tutela. post de cōfirmando tutore. tertio de legitimis tuto. vnde ostēdit tutorem confirmatum preferri. Item probatur in ſti. de tute. §. finali. vbi dicitur q̄ omnino debet confirmari pro hoc. j. e. l. qui a patre. vbi assimilatur dato in testamēto. Item in hac. l. dicitur q̄ iudex eum cōfirmet simpliciter sine aliqua inquisitione: et sic non inquirit an supersit legitimus. et istā opinionē tenēt cōmuniter doc. quam puto veram. Ly. tangit. C. eo. l. neq̄z. et licet preferatur legitimo[e] admittit tñ datiuū secuz vt l. ſivt ꝓponis. C. eo. et. d. §. testamento. j. de admini. tu. ratio q̄ ipse verus datiuus est. ideo secum admittit alium sibi similem.

Mulier. Tutor vel curator datus a matre cōfirmatur ex inquisitione. h. d. ¶ Op. de. l. peto. §. mater. j. de leg. ij. vbi datio tutoris facta a matre nō valet. Sol. quidā dicūt ibi q̄ſi nō instituit ſic vel dic ſi q̄dē eū instituit cōfirmat̄ cū modica inquisitione[f] vt ibi ſi eū non instituit cōfirmatur cum magna inquisitione: vt hic ita tenet Dy.

☞ Dictio perinde est nota similitudinis.

Testamentum imperfectum solum valet inter liberos non quo ad extraneos.

Tutor datus in testamento imperfecto quod debet petere se confirmari.

Si tutor datus in testō min⁹ solēni petit se cōfirmari et iudex negligat qđ poterit administrare.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Quia patre. a Tutor datꝰ a patre in testõ mualidato cõfirmat. secꝰ si in testõ validus datus esset. h.d. ¶ No. ꝙ dicit pinde et sic est nota silitudinis: ergo nõ est idẽ vt no. s. eo l. j. ¶ Opp. testm̃ nunꝰ soléne facit fidez inter liberos. vt l. hac cõsultissima. §. ex impfecto. C. de test. Sol. glo. in l. neqs. C. eo. dicit em̃ hodie has leges esse correctas p. §. ex impfecto. sed gl. in l. j. C. de test. tut. vꝫ tenere ꝓuũ. Idẽ in. d. §. ex impfecto. ꝛ hoc est verũ ꝙ testm̃ impfectũ vz tm̃ inter liberos nõ quo ad extraneos. vt. d. §. ex impfecto. ꝛ. C. cõia utri. iudi. l. fi. melius in. l. fi. C. fa. er. nõ em̃ priuilegiũ filiorũ dz extẽdi ad dãnũ extranei ũ: vt l. impuberi. j. de admi. tut. hoc verũ nisi poneres vnũ ex liberis esse tutorẽ datũ in testõ. tũc em̃ valeret hodie p. d. §. ex impfecto. ¶ Quero ꝙ an tutor datꝰ in testõ non e solẽni teneat petere se cõfirmari adeo ꝙ si cesset te neatur de periculo administratiõis deserte. Et hic vꝫ ꝙ sic. equiparat em̃ dato in testõ legitime. p hoc j. de admi. tu. l. tutores. § si curatores. cõtrarũ esse rũ. vt j de admi. tut. l. impuberi. ꝛ qõ no. in. l. pf tutelã. m fi eo. tit. alꝫ est. §. papi. sub. l. quidã decedẽs. et est expressum. C. e. l. j. ꝛ. ij. ¶ Quero ꝙ quid si petit se cõfirmari et iudex negligit eum confirmare. an poterit interim administrare. Decretiste in rectoribus eccle siarum dicunt ꝙ sic. extra de supplẽ. negli. prela. c. j. et ibi per Inno.

1 ☞ Eligens aliquẽ ad offm̃ presumit ipm̃ habere notũ: ideo canonici eligẽtes aliquẽ indignũ psumũtur fecisse scienter ꝛ puuandi sunt iure eligendi.

Si patronus. Quilibz põt dare tutorẽ impuberi quẽ instituit si nihil aliud hz. h.d. ¶ Quero quid si hz alia bona. Rñ. cõfirmabit sine inqsitiõe ꝛ cõceditur sibi administratio illorũ bonorũ in quibus impubes est institutus. in alijs aũt nõ cõcedit administratio sine inquisitione fm Dy. ꝛ bene. vt. l. viti. C. eo. et. l. fin. qñ mu. tu. offi. fun. po. ¶ Ultimo ꝙ no. tex. ibi quẽ tutorẽ ꝛc. b Ex quo no. c arg. ꝙ si qs elegit aliquẽ ad aliqđ beneficiũ seu officiũ presumit ipsum habere notum. facit. j. fur. aduer. nau. cau. l. j. §. pe. ꝛ sic est arg. ꝙ canonici qui eligũt aliquẽ indignũ presumitur fecisse scienter ꝛ sic puentur iure eligẽdi fm Jac. de aret. facit. j. de re. iur. l. qui cum alio. quod tene menti.

1 ☞ An tutores dati ex inquisitione hodie debeãt satisdare ꝛ cũ datur tutor ex inquisitione debet ante pronuntiari de idoneitate. nu. 2.

Tutores. Ad magistratꝰ ꝙ tutores cõfirmãt sine inqsitione ꝛ fideiussores nõ recipiũt ptinet 1 piculũ administratiõis. h.d. ¶ Op. tutor datꝰ cũ inqsitiõe nõ dz satisdare. vt ista. de satis. tu. §. j. gl. inuoluit se. Ista est qđ debue rũt recipe fideiussores qñ confirmãt sine inqsitiõe. Et qđ sequit in tex. ꝙ nõ põt añ interponere decretũ q̃ d per inquisitionẽ idoneꝰ pnuntiet. intellige qñ vult cõfirmare p inquisitionẽ ꝛ fideiussorẽ nõ recipe. ita e intelligit Dy. ¶ Quero ꝙ an tutores dati ex inquisi f tione hodie debeãt satisdare. In gl. hic sunt opi. gl. que est hic ꝛ in. l. j. C de cur. qui satis non dedit. tz ꝙ ¶ Qui a patre. ꝛ vide cõsiliũ Bar. quod incipit scie dũ est. ꝛ est tertiũ in ordine meo. Andre. Barb. ☞ Andre. Poma. ¶ Tutorẽ ꝛc. vide Felt. in. c. cum olim. in. iij. col. ver. qñ autem. de test. ☞ Andre. Poma. ¶ Si patronus. Ex quo no. ꝛ sic hodie ois datꝰ dz satisdare etiaz ex inqsitione datꝰ. Cõtrarũ no. s. ti. j. l. si nemo. §. j. ꝛ tangit hic fm aliam opi. Dy. dicit distinguẽdo aut datur a maioribꝰ iudicibus cũ inqsitiõe et nõ dz satisdare. aut datꝰ a minoribus et tũc sic. ita tz Dy. hic. ꝛ gl. in anten. vt hi qui obli. se perhibẽt. §. fi. Ly. in l. fi. vel super rub. C. de tut. ꝛ cur. q̃ nõ satisde. Ego dixi in. d. l. si nemo. §. j. ¶ Ultimo no. c diligenter istũ tex. ꝙ ꝙñ datur tutor ex inquisitione ante ꝙ decernatur sibi tutela debet pronuntiari esse idoneus.

Si filio. Tutor datꝰ a patre sine inqsitione confirmatur. h.d.

Naturali. Declarabo istud principium. j. proxi. §.

☞ Tutor datus in testamẽto a patre quando debeat confirmari.

Tutor datus a matre in testamento qualiter confirmetur.

2 Patronus si dat tutorem liberto: an confirmetur.

3 Tutor datus ab extraneo an confirmetur.

4

Si queratur. Hic ponitur d forma quo tutor cõfirmat ex inquisitiõe. ¶ Opp. s. de tutelis. l. qui hz. §. pe. Solu. ibi qñ datꝰ sine inqsitione. ¶ Opp. ꝙ aliud requirat. s. ꝙ cognoscat de moribus. vt. l. scire opz. §. pe. j. de tu. ꝛ cur. da. ab his. So. dicit glo. q; qđ hic dicit per illã suppleꝛ. Tu dic ꝙ cũ dz et is detur cui dandi erat facultas. tollit cõtrariũ. nã dicit inquirendum de persona tutoris. in quo venit inqsitio de moribus in qua dz pnuntiari ante ꝙ interponat decretũ. vt. s. e. l. tutores. ¶ Ultimo scias qđ Dy. po e suit hic vnã distinctionem p declaratiõe tit. quã nõ bñ declarat. Jdeo p eꝰ declaratiõe q̃ro ꝛ an tutor datꝰ in testõ a patre debeat cõfirmari. Rñ deo ꝙ siquidẽ datꝰ a patre legitimo et naturali filio in ptãte in voluntate rerũ pupilli dz pnũtiare eã eẽ recte factã alꝫ nõ p sumit p excussiõe nec apit via cõtra extraneũ possessorẽ tm̃ glo. ordi. in. l. j. C. ad treb. tz cõtra Andr. barba. ☞ Andre. Poma. ¶ Si q̃rat. ibi op. ꝙ aliud. ꝛ vide ꝙ not. in. l. eũ qui. s. de tut. om. tud. l. si pater. C. ne de statu defun. et cle. j. de seq. pos. in cle.

¶ Intellige quando vult. ꝛ not. hic secũdũ Bal. ꝙ cõfirmatio tutoris põt committi fm Jaco. de are. facit. c. si abbate. ẽ cle. lib. vj. Andre. barb. ¶ Ultimo no. ꝛ sic no tat fm bal. qđ añ iudex interponat decretũ sup alienatiõe

te solẽni nõ eget cõfirmatione vt. l. j. in pun. ſ. eo. Si vero dat in testõ minus solẽni tũc olim debebat indistũcte ꝓfirmari. vt. ſ. l. pri. z. l. q a pfe. z l. j. hodie dz distingui. Aut testm̃ est nullũ ex cã ꝑtitiõis vel exhereditiõis. aut ex defectu solẽnitatis. Primo casu nõ eget ꝓfirmatione. sed vz hodie ꝑ aut. ex cã. vt no. ſ. ti. j. l. j. et. l. iure nostro in fi. z. l. ſi pater exheredato. ſcõo casu. aut est dat⁹ tutor vn⁹ ex liberis. z nõ eget cõfirmatiõe hodie vt. l. hac ꝓsultissima. ſ. ex impfecto. C. de test. aut est dat⁹ extraneus: z tũc eget cõfirmatiõe vt dixi. ſ. e. l. q a patre. z no. in. d. ſ. ex impfecto. ¶Sed aduertẽdũ qõd si pr̃ decessit incõtinẽti post testm̃: cõfirmat sine inq̃sitiõe: si ꝙo ex iteruallo tũc adhibet inq̃sitio quedã de qua dz. j. l. pri. z. l. fe. Si ꝙo pr̃ dat tutorẽ filio legitio tm̃ vt adoptiuo. tũc de iure veteri erat idẽ qõd in legitimo naturali: q: tũc trãsibat in ptãtẽ adoptãtis. hodie sec⁹. vt. l. cũ in adoptiuis. C. de adop. Et ideo dz adhiberi distinctio illa. l. Aut trãsit in ptãtẽ aut nõ fm Dy. Si ꝙo dat tutorẽ filio naturali tm̃: hoc põt cõtingere duob⁹ modis: q: q̃nq̃ est fili⁹ emãcipatus in quo ꝑpter emãcipationẽ vinculũ ciuile est sublatũ: legitim⁹ tm̃ est: tũc dat⁹ cõfirmat sine inquisitiõe vt. ſ. e. l. j. ¶Nunq̃ dat filio naturali vt nato ex concubina. z tũc dz distingui aut eũ nõ instituit. z nõ cõfirmat sine inq̃sitiõe. vt hac. l. in pun. aut eũ instituit z tũc aut nõ habebat alia bona. et cõfirmat sine inq̃sitiõe vt. ſ. eo. l. ſi patronus. Aut habebat alia bona z tũc cõfirmat: ſz in bonis q̃ hz a testatore decernet sibi administratio sine inq̃sitiõe. In alijs aũt nõ decernit nisi cũ inq̃sitiõe vt. l. fi. C. e. z qõd no. per Dy. in. l. ſi patron⁹. ſ. e. Si ꝙo det filio spurio nõ vz datio nec ꝓfirmat vt ſ. ti. j. l. j. ¶Quero † qd si tutor det amfe. Rñ. aut mf̃ instituit filiũ z cõfirmat cũ modica inq̃sitiõe vt. l. pe. to. ſ. mf̃. j. ſ. le. ij. z ibi ꝑ Dy. aut nõ instituit et ꝓfirmat cũ magna inq̃sitiõe vt. l. ij. ſ. e. z ibi ꝑ dy. ¶Quero † qd si patronus det tutorẽ liberto. Rñ. distingue eodẽ mõ q̃ dixi in pfe naturali ꝑ eas dẽ. ll. vel eodẽ mõ quo dixi in matre ꝛc. Quero † quid si tutor detur ab extraneo. Rñd. si eum cui dat instituit vel aliquid sibi reliquit confirmatur cum inquisitione alꝫ secus. vt. ſ. e. l. ſi patronus. z. l. tutores.

1 ¶Qui probat⁹ fuit dies vel paup̃ non ꝓsumitur hodie idem.

2 Mutatio volũtatis ꝓsumitur ꝑpter morũ mutationẽ. Mandatũ ꝑ curatoris videt revocatum si aliquid mali in personam eius emerserit.

Tutela qõd denegetur ei q̃ implicatus est cum fisco. Propt̃ vtilitatẽ pupilli recedit a volũtate defuncti.

Licet testator remiserit confectionem inuentarij tutori iudex tamen ex causa coget tutorem.

Si testator non habens filios fecit plura legata qõd propter superuenientiam filiorum ꝓsumitur ab illis recessisse: remissiue.

¶In cõfirmando. Licet pater dederit tutorẽ filio tñ inqrì dz: an volũtas patris mutata fuerit vel mutari debuerit: maxime si diu post testm̃ factũ decesserit. h. d. cũ duabus. ll. se. ¶Not. q[a] ꝛ† ꝑbetur qs semel dives vel paup nõ ꝓsumit hodie de necessitate talis: qm̃ diminutio z augmẽtatio facultatum vel morũ de facili obuenit vt hic. facit. j. de excu. tuto. l. spadonẽ. ſ. qui absolutus. z qõd ibi no. Quid cõuersoan qs ꝓsumat talis retro qualis; est hodie. dicemus. j. de magist. cõue. l. j. ſ. si magistratus. ¶No. † q ꝑpter mutationẽ morũ ꝓsumit mutatio voluntatis[b] eius qui administrationẽ cõcedit. z sic facit qõd si ea q̃ hic ponũtur emerserint in pson̄a ꝓcuratoris videat revocatũ mandatũ ꝓ hoc. j. de solu. si cũ cornelius. z ibi dixi z per Lyn. C. de furt. l. falsus.

¶Tertio no. † q ei q̃ est implicat⁹ cũ fisco denegat tutela qõd qualiter intelligat glo. tangit in. l. pe. C. ne tu. vel cura. vecti. cõ. dic vt ibi. ¶No. † q ꝑpter vtilitatẽ pupilli recedit a volũtate defuncti. simile in. l. j. C. vbi pu. edu. de. Et † ꝑpter hoc dicebat[c] Mart. sill. qõd ꝛz pater ꝓhibuerit cõfectionẽ inuẽtarij qõd põt vt. l. fi. C. arbi. tu. in fi. tamen si iudici videbitur q pupillo expediebat inuentariũ facere coget tutorẽ ad inuentarium faciendũ argu. huius. l. z doct. referunt in. d. l. fi. C. arbi. tu. faciunt † etiam iste. ll. ad id qõd dixi in. l. pe. j. de codi. qõd si testator reliq̃t multa legata tpe quo nõ habebat liberos postea suscepit plures filios qõd ꝑpter superuenientes filios ꝓsumatur recessisse ab illis legatis tetigi in. l. j. de codicil. et in auten. ex causa. C. de libe. prete.

Didam. Curator datus a patre non debet satisdare rem pupilli saluam fore. sed de fideicommisso restituendo sibi relicto si curam dimiserit. h. d.

¶De legitimis tuto. Rubrica.

¶Post tutores testamẽtarios z testõ. cõfirmatos veniũt legitimi. ideo ponit hic rub. de legi. tut. Quidam tamẽ habẽt z curatoribus in rub. qõd nõ debet esse q: licet tutela distinguatur inter species scilicet legitimam testamentariam z datiuam. ifi. cura non. q: dari in testamento non põt vt. l. j. in fi. ſ. ti. j. z nulla cura est legitima nisi furtoſi vt. C. de epis. au. l. de creationibus. z. j. de tut. z cu. da. ab his. l. fcare opor. et. l. ventri. ſ. j. et. j. de excu. tuto. l. sed z milites. et. l. amicissimos.

1 Agnati z cognati hodie pariter ad tutelam admittuntur nisi aliter per statuta prouideatur.

2 De iure antiquo agnatis deficientibus cognati veniebant ad tutelam.

Andreas pomate.

a ¶Not. q. vide alex. consil. cij. j. col. ij. vol. z ꝓsi. clxxxv. in fin. in. ſ. vol. Fel. in c. scribã. in ij. col. de p̃sum. z in. c. ad aures. pe. co. ver. limita. ij. de resci. et qd cõuerso. viꝫ ale. cõsi. clxxxtiij. in fi. ij. vol.

b ¶In cõfirmãdo. mutatio volũtatis vide Bart. in. l. eũ qui ita. ſ. q̃ sibi. ff. de ver. ob. et i. l. cũ qs sibi. ff. ꝫ so.

Andr. po.

c ¶Dicebat. adde bar. 3 in. l. nemo põt. col. ij. de le. j. are. consil. xxij. 4 col. ij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

3 Filijs adoptiuis tñ q̃ competat legitima tutela.
4 Ratio declarat et limitat dictum.

a ¶ Legitima tutela ex verbis et ex mẽte l. xij. tab. defertur agnatis ad quos defertur hereditas. fallit si mulier est in medio. h. d. ¶ Oppo. dicitur hic q̃ agnati vocantur tantũ ad tutelã sicut ad successionẽ. ¶ Contra quia hodie videntur vocari etiã cognati ad tutelã et ad successionẽ. vt in auẽ. de here. que ab intesta. defe. §. ex his. glo. fatetur quod hodie admittũtur pariter agnati et cognati et bene q̃ tex. dicit. Puto tñ qõd in ciuitatibus in quibus per statuta est derogatũ iuri cõmuni vt agnati p̃ferantur cognatis in successiõe q̃ eodẽ modo p̃ferentur in tutela per rationẽ isti⁹. l.

b ¶ Quero ꝺ de iure antiquo an agnatis deficientib⁹ veniant cognati ad tutelã: sicut vocabantur ad successionem de iure pretorio. glo. videtur hic dicere q̃ non. q̃ nõ reperitur lege aliqua cautũ: contrariũ no. insti. eo. §. sed agnationis. in glo. no. diligenter. et. C. e. l. j. et ista verior. p̃o quo. j. e. l. iij. in fi. et. j. e. l. fi. ℔ verũ intellectũ quẽ ibi dicã. hodie vero nõ esset dubiũ vt dixi. ¶ Quero ꝺ an filijs adoptiuis tñ cõpetat legitima tutela glo. hic dicit q̃ nõ. Ja. de are. dicit cõtrariũ per rationẽ redditã in tex. q̃ hereditas per. l. defertur adoptiuis. ergo et tutela. vt. j. de suis et legi. l. j. in fi. et. l. ij. §. parui. Non ob. iste tex. qui videtur requirere vtrũq; s. qõd sit legitimus et naturalis q̃ debemus magis considerare rõnẽ q̃ verba.

b 4 nam ꝺ ratio limitat et declarat dictum vt. l. cum pater §. dulcissimis. j. de leg. ij. secundum eum.

Si apud hostes. Spes p̃mi legitimi facit tutelam non deuolui ad sequentem: sed opus est datuo. h. d. ¶ Opp. s. pri. Añ. fol. ibi proximus agnatus erat impedit⁹ impedimento perpetuo. q̃ mulier. hic fec⁹: q̃ capt⁹: sed erat spes quod rediret. simile in. l. iij. §. non tantum. j. eo. ibi enim in deportato nulla erat spes reassumendi tutelam de iure communi. rationem horũ vidistis in. l. si quis sub conditione. s. tit. j.

Interdum. Licet patronus propter delictũ priuetur iure succedendi non tamen priuatur onere tutele. h. d.

Legitima. Tutela legitima tollitur capitis diminutione. h. d. istud est verũ p̃mi ista tpa sed hodie q̃ sublata est differẽtia emancipationis et patrie ptãtis quo ad successionem eodẽ mõ quo ad tutelã: vt in auten. de here. q̃ ab inte. §. ex his. ita tenet Dy. et omnes doc.

Tutela. Ex lege dicit quod ex mẽte eius colligitur ly verba deficiant. h. d. argumento huius. l. dicunt doc. moder. qõd illud c qõd est ex mẽte. l. est ex lege et cõpetit directa actio ex illa. l. et hoc ponunt. in. l. j. C. vti pos. et in. l. j. C. de ac. et oblig. Aduerte tamen q̃ licet sit ex. l. non tñ est ex verbis vt hic patet. et. j. de ver. sig. l. nois et rei. §. verbum ex. l. declarabo aliqualiter. j. ea. l. §. fi.

☞ Qui perdit hereditatem: an perdat tutelam.

a ¶ Legitime ex glo. istius no. habes quod correcta ratione. l. intelligitur correcta et eius dispositio. adde glo. idem volentem in. l. ij. in prin. in versi. filio p̃cedente. de vulg. et pup. de quo vide no. per Jmo. in l. ij. j. de dona. et per Bald. in. l. j. §. solu. mat. et Joan. andr. in. c. post transla. de renũ. per Jmol. in. l. si vero §. de viro. solu. matr.

Delictum non tribuit immunitatem.

Sed a ſũ hac. Contumax in manumittẽdo priuatur hereditate. sed non tutela nisi in totum iuspatronatus perdat. et quid econtra vide glo. in. c. nouit. inver. quicunq; de iudi. et in. l. fi. de fal. vbi habetur q̃ quis allegat ll. correctas. qua pena debet puniri.

¶ Contra quia. tene menti q̃ ex statuto agnati p̃feruntur cognatis in successione p̃feruntur in tutela. et sic correcto vno videtur correctum id quod venit in consequentiam quod est not. et vide Bartol. in consi. inci. ciuitatis mediolanẽ. et vide quod no. in. c. fi. de offic. ordi. in glo. super verbo. prout sunt et in. c. inter dilectos. de fi. instr. in nouel. et Bal. in. l. oĩa pri uilegia. C. de epi. et cle. et. l. cũq; C. de aduo. diu. iudi. vbi cõcesso priuilegiovni studio sic hz aliud si reuocaretur illud nõ reuocarẽtur illa priuilegia cõcessa instar q̃ est p̃ Bar. hic que oĩa bene no. quia ista allegauit do. Pe. de anch. in repe. c. canonũ de p̃sti. et vide sal. in auẽ. matri. vbi loquitur singulr. C. q̃n mulier. et vide Bal. in. l. pcib⁹. C. de impub. vbi alle. tex. isti⁹. l. j. et sentit q̃ tutela spectat ad eũ ad quem spectat prima spes succedẽdi et cõsulo nũc p̃mi istã opi. et sic sentit opi. Bar. et vide qõd voluit Bal. in. c. cum cessante. de app. Sed p̃ Bar. facit q̃ euitãda est. ll. correctio nec dz extẽdi: tuz q̃ aliud est tutela: aliud successio facit. l. iij. ff. de legitimis tut. vbi q̃s excluditur a successione nõ tñ excludit a tutela. itẽ quia in fauorẽ matris fuit inductũ vt sit tutrix in. d. auẽ. matri et auie. ergo. l. gñaliꝛ loquẽs nõ tollit specialẽ fauorẽ. l. decurionib⁹. C. de sil. li. xij. Itẽ repellere quez ab officio est pena. l. testõ cẽturio. ff. de test. tut. sed tutela est testamentũ ergo ꝛc. Andre. Barba.

☞ Andre. Poma. ¶ Cõtra q̃. vide Alexã. in. l. j. xxxj. col. ff. si cer. pe. Jo. an. in addi. spe. in ti. de cur. §. fi. inci. Bar. in. l. iij. §. fi. j. e. Ang. are. in. §. actionũ in. vij. char. ver. ex quo sequit instit. de actionib⁹. Sali. in auẽ. sunt. C. de leg. tut. Alexã. cõsi. cxxj. iij. volu. areti. in rub. de acqui. pos. in. ij. col.

c ¶ Glo. fatetur. idem cõsuluit Bar. in cõsi. incip. ciui. Mediolani. et sequitur Pet. de anch. in. c. canonũ statuta. de consti. in. x. charta. in ver. quero si lex p̃hibet in duob⁹. et adde Bar. in. l. j. C. eo. per Jnnoc. in. c. post transla. de renun. contra Bart. tenet Joã. an. in specu. in tittu. de cur. et vide per Sali. in. l. fi. C. de legi. here.

d ¶ Quam verba. sicut dicimus de testatore cuius voluntatem magis q̃ verba inspicere debemus. l. cum virum. C. de fideicommis. l. in conditio. et demonstra. l. non aliter. de legatis. iij. Ad hoc etiam bene facit. c. propterea. de verborum significatio. in antiquis.

e ¶ Quod illud. et vide Barto. in. l. prima. j. vti pos. Andre. Barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a hoc dicit. ¶Quero an a isto casu ille q̃ manumisit admittatur ad hereditatem. Glo. j. dicit qđ nõ. Alia gloss. parua vt dicere q sic. que est super verbo tutorẽ esse: sed iste gloss. diuersis casibus loquũtur. nã scda glo. refert se ad tex. qñ seruus fuit emptus nũmis suis cõsentientibus occultis dñi. prima gl. refertur ad aliũ casum qñ nũmis emptoris. ¶Quero isto ꝯ casu qñ perdit hereditatem an perdat tutelã. Rñ. gl. q nõ q; delictũ non tribuit immunitatẽ. pro hoc. ff. e. l. j. §. fi. qđ est not. facit qđ ly proximus agnatus infra annũ non administrauerit vl̃ tutorẽ nõ petierit. ly priuetur hereditate vt. l. sciant. C. de legi. here. nõ rñ priuatur tutela. Spe. in tit. de tu. in illo. §. in quo tractat de legitima tutela: innuit cõtrariũ in his verbis. ¶Itẽ opp. quod priuetur ex quo infra annũ tutelã nõ petijt per. l. sciant. C. de legi. here. Sed illa op. nõ est bona quantũ ad remouendũ eũ a tutela: vt hic patet sed quantũ ad remouendũ eũ a successione tangã in. l. tutor qui repertoriũ. in prin. de ædmi. tuto. ¶Cõtra predicta opp. glo. de l. decreto. j. de suspe. tu. et. l. sed q milites. §. sed et ignominia j. de excu. tuto. vbi pena dat immunitatẽ. Sz so. vt no. per Dy. in. d. l. decreto. q in. c. qđ ob gratiam. extra de regu iur. lib. vj.

a ¶Quero an. Adde Bal. in. l. p cib. in. v. colũ. C. de impu. Andreas pomate.

b ¶Itẽ cõtra. et not. q ly quis priuet honore nõ rñ priuat onere et vide qđ not. in l. iis qui solidũ. j. de here. instit. et. l. nemo. §. de capitis dimi. et l. si duo. e. titu.

c ¶Queri põt. Vide gl. Bart. et doct. in. l. j. de test. tu.

b ¶Itẽ contra hea que dixi op. de. l. tutelas. de capi. dimi. et. §. l. proxi. j. ea. l. in ver. plane. vbi ille qui priuatur hereditate priuatur tutela. Sol. in primis duab; priuat hereditate et iure agnationis. merito priuatur tutela. in ver. plane priuatur in totum iure patronatus adeo q non est patronus. ¶Itẽ contra predicta facit quod dixi. §. e. l. j. in prin. vbi posq; agnati priuantur hereditate p. l. nouã; autẽticorũ. et ꝓferũtur cognati anteriores grad; quã tur etiã tutela et rñ agnati remanent. Rñd. ibi priuantur hereditate absq; suo delicto. merito priuantur et onere tutele. Et predicta tene menti.

Si duo. Si plures sunt patroni oĩb; deferẽ tutela et aliquo deficiẽte remanet apud ceteros et oĩbus deficientibus vadit ad liberos eorũ. p eumdẽ modũ p quez defertur hereditas. h. d. 1

c **Queri potest.** c Si primo legitim; de finat facto iudicis hoc principaliter agẽtis loc; est datiuo nõ sequenti legitimo. secus si desint casu naturali vel ciuili iudice hoc principaliter nõ agẽte. h. d. cũ. §. se. Istã materiã plene declarau in. l. si qs sub conditione. §. tutu. q. 2 3 4 5

Frater fratri an sit legitimus tutor.

Tutela que sit que defertur ex mente et verbis. l. duodecim tabularum.

Que ex mente et non ex verbis.

Que nec ex mente nec ex verbis.

Que dicatur fiduciaria.

Si parens. Pater est legitimus tutor filij emancipati: frater fratris emancipati est tutor fiduciari9. h. d. cũ. l. se. ¶Est aduertendũ q; in libro institutionũ habem9 tres titulos, primum de legi. tu agna. et de illa habuistis vsq; ad hũc. §. scẽm de legi. paren. tu. de illa dicit iste. §. tertiũ de fiduciaria tutela. et de illa loquit. l. sequẽs quo defuncto. ¶Opp. de isto. §. vbi vi q est legitim9 ad l. seq vbi dicitur q est fiduciarius. glo. C. eo. l. frater. dicit ꝯ q frater fratri est legitimus tutor. et gl. nostre in ista materia nõ habuerũt clarũ intellectũ, doct. dicũt melius sic. ¶Quedã est ꝯ tutela ꝓpter que defertur ex mente et ex verbis legis. xij. tab. vt. §. eo. l. in princ. et inst. de leg. agna. tu. quedã est tutela legitima ex mẽte. l. xij. tab. nõ ex verbis. vt illa que defert patrono. vt. §. e. l. iij in prin. ¶Cũ cñ per. l. xij. tab. defertur hereditas pat. ono per cõsequẽs eius mens fuit de tutela. licet ℞ bis hoc nõ expressisset. q̃ mens colligit ex rõne. l. vt ptz. §. e. l. j in pr. n. et l. iij. in prin. facit solu ma. l. cũ mulier. quedã est tutela legitima nõ ex ℞ bis nec ex mẽte. l. xij. tab. ꝛz ex extẽsione iuris cõsulti ꝓpter idẽtitatem rõnis. vt si pater emãcipat filiũ. l. xij tab. nõ vocat eos inuicẽ ad successionẽ. ratio. q nõ cogitauit de hereditate nec de tutela. nõ ergo est ex ℞ bis nec ex mẽte. sed postea superuenerunt senatus cõsulta que vocãt patre ad hereditatem filij. Rñ postea ex hac. l. noua cõuncta cũ ratione. l. xij. tab. iuris cõsulti vocãt patrẽ ad legitimã tutelã filij vt hoc. §. et inst. de legi. tu. et hoc vult ter. dicere vicem legitimi tutoris sustinet. q. d. nõ per. l. xij. tab. sed per extensionẽ iurisconsulti ex idẽntate rõnis. ¶Quedã est alia tutela q̃vocatur fiduciaria vt si filius emãcipatus est tutor filij in potestate retẽti vel ecõuerso iste nõ est tutor ex ℞ bis nec ex mẽte. l. xij. tab. nec ex rõne. q; fm ista tpa nõ vocabat ad hereditatẽ: sed q; ꝓpter charitatẽ sanguinis lex multum cõfidebat de eo. ideo vocabat tutor fiduciari9: vt hic. et inst. de fidu. tute. sed hodie frater vocatur ad successionẽ fratris emãcipati et ecõuerso. vt l. lex xij. tab. et l. meminim9. C. de leg. hered. Et ideo põt dici hodie tutor legitim9 nõ ex. l. xij. tab. ꝛz ex. l. noua ꝓiũcta cũ rõne. l. xij. ta. et isto respectu in. l. frater. C. e. ista tutela q̃ hic appellat fiduciaria. ibi appellatur legitima: q; illo tpe fuit introducta successio isto modo et vide de hoc per doc. in. l. frater.

Quinq; requiruntur ad hoc vt tutor dat9 possit administrare. et nu. 7.

Decretum iudicis in tutela qđ fuerit introductum de iure. ffoum.

Decretum iudicis in quibus tutoribus requiratur.

Institutus in beneficio q nõ administret nisi ponatur in quasi possessione administrationis.

Decretũ in tutela inter positũ ab vno iudice an porrigat effectum suum ad res alterius territorij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Forma interponendi decretū qñ decernitur tutela.
6 Decretuz qñ interponitur super tutela an alij q̄ sunt seu esse possint tutores citari debeant.
8 Tutor licet dederit fideiussorem pauperē respectu facultatū pupilli potest tamen administrare.
9 Gesta per tutorem in his que principaliter tendūt ad commodum pupilli q̄ teneant licet in ei⁹ datione omnia requisita non interuenerint.

4 LEgitimos. [a]Tutores legitimi constituūtur ipo iure per. l. non tñ possunt administrare nisi satisdent: que satisdatio a patrono causa cognita non exigit.
b h.d. Queritᵇ gl. an ꝯ eo ipso q̄ tutor datus est alicui
t possit accedere ad administrationē. glo. dicit q̄ sic. dum tñ tria primo faciat. primū q̄ accipiat res cum decreto iudicis. Scōm q̄ faciat inuētariū. ista duo probātur in. l. fi. C. de arbi. tu. Tertiū q̄ iuret: vt in auc. vt hi q̄ obli. per hi. ha. res mi. §. fi. col. vj. Quartum addit gl. q̄ satisdet vt hic. Quintū addūt doc. s. q̄ expresse p̄mittat defensionē pro pupillo suscipere. vt. C. de admi. tu. l. fi. §. defensionē. vt ibi p̄ cy.
2 ¶Examinemus per ordinē. ꝯ Primo quero quo iure sit introductū. hoc decre. Gl. vt vidistis alle. l. fi. C. de arbi. tu. dū dicit imperator q̄ res accipiat fm 6
qd̄ vsitatū est z sic se refert ad quādā cōsuetudinē. dico q̄ proprie loquēdo seu intelligēdo istud decre e
tum fuit introductū de iure. fforum. quo nō poterat administrare tutor nisi sibi decerneret administratio vt ter. expresse dicit. j. de auc. tu. l. iiij. licet gl. aliter ibi exponat p hoc. s. de postu. l. cui eoꝝ. in prin. et ibi no. z. C. de tu. z cur. illu. perso. l. j. z. C. qñ mu. tu. offi. fun. po. l. ij. z arbi. tu. l. fi. z preaile. §. fi. in auc. vt
c hi qui obli. se per hi. ha. res mi. ¶Quero vtrumᶜ in quolibet genere tutorum sit necessarium decretum
3 hoc. ꝯ Rñ. sic vt. d. l. iiij. de auc. tu. z aliis. ll. s. alleg. hoc tamē potest recipere instātiam in tutore testamētario. s. si testator ei hoc remiserit expresse vt. d. l. fi. C. arbi. tu. vel si testator ipse decernat sibi administrationē. potest enim ipse testator decernere: vt tutor sua autoritate icipiat administrare. vt. d. l. cui eorum. sicut potest cōcedere legatario licentiā accipiendi possessionē sua autoritate vt. l. titia. §. j. z ibi no. j. de leg. ij. propie enim istud decretū est p̄stare tutori quasi possessionem administrationis. sicut di
4 cunt canonistę ꝯ qd̄ licet aliquis sit institus in beneficio non tamen accedit ad administrandū nisi ponatur in quasi possessione administratiōis. vt extra de insti. c. ij. in prin. z per Inno. de cōcef. p̄ben. c. p
d posuit in. j. gl. ¶Quero an istud decretū interpo
5 situm ab vno iudice ꝯ porrigat effectū suum ad res 7
alteri⁹ territorij. videtur q̄ nō vt. l. cū vnus. §. pe. j. de bo. au. iud. pos. z. s. de iurisd. om. iud. l. extra territo f
rium. ¶Pro huius declaratione est vidēdum q̄ sit forma huius decreti. Rñ. q̄ iudex decernat sibi administrationem dicte tutele: seu licentiam administrādi. z ita vtimur. ad quem vsum se refert lex nostra vt. C. arb. tu. l. fi. probatur. j. eo. l. §. in legitimis. vbi ex. dicit decerni tutelam. gl. exponit. i. administrationē tutele. ad idē. j. de auc. tu. l. iiij. nō est ergo necesse qd̄ iudex ponat eū in possessionē de facto. ꝛ data licētia ipse tutor potest accipere res. z hoc est qd̄ dicit tex. in. l. fi. C. arbi. tute. z gl. hic dicit res ac-

a ¶Legitimos. q̄ possunt opponi cōtra legitimū tutorem vide per spec. de le. tu. z ibi ponit formam.
b ~Andre. Poma. ¶Querit. Vide Panor. consi. xc. j. col. j. dub. ij. volu.
c ¶Quero vtrū. Adde Bart. z ibi no. in. l. tutor. qui rep. de admi. tut. z in l. tutor. z in l. tutoribᵘ. de auc. tut.
d ¶Quero an. vrō pe. de anch. i cle. ij. ō sta. mo.
e ¶Debēt citari. z cū decisione Bart. hic trāsit Pet. de anch. in cle. ij. de sta. mo. facit qd̄ in simili dicebat Ang. i l. is cui bonis. de ꝛb. obl. vcz an qñ iudex p cedit ad interdicēdū administrationē. pdigo req̄rat citatio ipsi⁹ pdigi. et cōcludit q̄ sic. quia tractat de auferenda ei administratiōe et cū ang. ibi trāsit imo. de quo vide q̄ dixi. i l. q̄ hz i. §. q̄libet loco z tpe. s. de tut.
f ¶Ultimū est. an decretuz administratiōis dēat

cipiat per decretū. i. p̄cedente decreto. nunc ad propositū decretū qd̄ interponitur in aliquo actu voluntario nec hz coertionem in alium: pōt interponi a iudice q̄ hz personā in potesta te. licet res sit extra territorium vt. l. magis puto. §. illud. j. de re. eo. z not. per doct. C. de p̄di. mi. l. si prediū. Et ex hoc concludo q̄ iudex sub quo est pupilli⁹ potest interponere illud decretū: qd̄ extēditur ad bona vbicūq̄ posita si cōtradictorem nō hz. sed si cōtradictor esset ita q̄ haberet necesse mitti in possessionē per ministros iudicis. tunc nō sufficeret licētia illi⁹ iudicis. sed debet scribi illi iudici sub quo res sunt. vt. d. l. cū vnus. §. pe. de bo. au. iudi. pos. ¶Quero an ꝯ quando istud decretum interponi debēt citari aliᶜ qui sunt vel esse possunt tutores. rñdeo q̄ q̄cq̄ per istud decretuz conceditur administratio vni. ita qd̄ aliis denegatur. tūc illi debēt requiri: cū hoc fiat causa cognita. vt. s. de testa. tu. l. testamēto. z. l. seq. j. de admi. tuto. l. iij. §. fi. ¶Q̄cq̄ per istud decretum cōceditur vni administratio nō tñ alij denegatur. z tūc siquidē sunt alij qui sunt tutores legitimi vel datiui iam cōstituti a. l. vel a iudice: z illi debent requiri. nō enim fiet nisi causa cognita. vt. j. ead. l. §. in legitimis et hoc maxime verū est in legitimis quorum interest ne vnᵘ accedat ad administrandū sine alio propter spem successionis. vt. j. e. l. §. pe. si vero non sunt tutores: sed esse p̄sūt: tunc enim nō est necesse eos requiri: q̄ nō ledūtur ar. pro hoc optimū. C. de cōfir. tu. l. fi vt. pponus. z. j. de admi. tu. l. qui negotiationem. §. testamento. z quod no. per Innocen. de concef. p̄ben. c. propositum. in prima glo. ¶Ultimo scias ꝯ q̄ licet gloss. ponat istud decretum pro primo: tamen vltimum
est. debet enim tutor prius fecisse in f uentarium z alia que. s. dixi. cū ei tutele administratio concedatur. vt dicta. l. fi. in fi. C. arbi. tu. vel hoc debet

tiōis dēat precedere inuentarium z alia. sed Bal. in. l. fina. de ma. conue. per illum textum dicit qd̄ non refert fm Bar. in. l. tutor qui reper. circa prin. de admi. tut. et Bal. in. l. ij. in pe. colum. C. qui admit. Adde ro. consi. cccxxv. vbi ponit. xv. que debet facere tutor tutele suscepta.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Quod satisdet. Adde qđ licet tutor non satisdet vel caueat rem pupilli saluam fore eo tempore quo tutela suscipitur tamen non est de substantia. facit qđ no. doc. in. c. de die. §. tutor. qui satisf. cog. z qđ no. p bar. i. §. pri. z Bal. i. l. fi. de mag. que. C. z qđ si nō pōt tutor fieri in ipo actu quo decretū interponitur vt in auc. vt hi qui obl. se perhi. ha. res mi. §. fi. ¶Scōm qđ requiritur est q faciat inuentarium qđ examino in l. tutor qui repertoriū. in prin ci. de admi. tuto. ¶Tertium qđ requiritur est q turet se vtilia facere et inutilia pretermittere. vt. d. §. fina. in autē. vt hi qui obli. se. perhi. ha. res mi. quod de iure. C. fuit introductum in curatore furiosi. vt. l. de creationibus. C. de episco. aud. sed per. d. auc. est extensum ad omnes tutores z curatores. debent enim hoc ꝓmittere

[a] deiussores idoneum dare vide Bal. in. d. l. fi. vbi est text. ꝑm eū q̄ fideiussor nō idoneus tutelā non vitiat: nisi fideiussor fuerit i dolo. [b] [c]

b ¶Quintū qđ requirit. Et vide rex. z ibi Bar. in. d. §. defensionē. And. bar. ADDE tu z intellige hoc idez in curatore quia dz satisdare rem adulti saluam fore iuxta ea que habētur in auc. vt hi qui perhi. §. fi. cum ibi no. z in. l. si ad species. j. rem pupil. sal. fo. tamen vbicunq; curator promisit vtilia adulti facere z inutilia pretermittere: z qđ ipsum defendet ꝛc. z iurauit ac fideiussit ꝛc. sufficit ex quo in effectu sunt eiusdem importātie ac si promissum fuisset rem adulti saluam fore vt probatur in. l. fi. §. in prouincia. C. de cura. fu. dum text. ibi dicit ad similitudinem tutorū. z in. l. de creationibus. C. de epis. audi. de quo late vide per Alex. in consi. lxxx. col. fi. in prin. in. v. volu.

c ¶Promittat defensionez. adde Bal. in. l. pretor. in prin. de oper. no. nuntia. in. l. fi. §. omnem. C. de administra. tuto.

✠Andreas Pomate.

d ¶Ultimo. vide Jmo. consi. xcix. ij. dubio.

e ¶Dilationē nō recipiunt. Et sic sentit hic Bar. qđ tutor potest expedire sine decreto ea que sunt tempore pertura: et in. d. l. tutor qui repertorium. et ita declarant Bal. z Ang. in. l. ꝓcuratorem. C. de ꝓcu. et Alex. in consi. cxlvij. col. fi. in. v. volu. z adde q si vno z eodem tempore fuit creatus curator obligatio cōtracta z decretum interpositum actus redditur nullus: ita Pet. de anch. in cōsi. lxxix. inci. in christi nomine visis diligenter actis z Pau. de ca. in cō si. lxxxiij. incip. in christi nomine super eo qđ queritur. et Alexand. in. d. consil. cxlij. Et vide per ro. in consi. cvj. in fi.

f ✠Andre. Poma. ¶Recipiūt. vide per Feli. in. c. translato. iij. col. de consti.

g ¶In legitimis. z vide Joan. de Jmo. in cōsi. xcix. pro eo qđ hic dicitur. Andr. barb.

✠Andreas Pomate.

h ¶Tutele. Vide Jmo. cōsi. xcix. in. j. dubio.

i ¶Querit glo. negatio postposita signo vniuersali equipollet suo contrario hoc tamē non est simpliciter verum vt no. per rex. et ibi Barto. in. l. de pupillo. §. si plurium. de ope. no. nun. z quando resultaret absonus z iuri cōtrarius intellectus. et vide Bart. i

a sub expressa obligatiōe rerum suarum vt ibi patet. ¶Quarto requiritur dicit glo. q satisdet[a] quod in tutore dativo dic vt dixi. §. ti. j. l. tutores. In legitimo habes hic in rex. ꝑm quem omnes debent satisdare excepto patrono a quo causa cognita non exigitur satisdatio. ¶Quero quid si iudex voluit hāc satisdationē exigere vel exegit et est finita. Respō. vt dicaz. j. e. l. §. in legitimis. vbi rex. tāgit. ¶Quero† quid si dederit fideiussorem pauperem respectu facultatum pupilli. Respō. nihilominus potest tamen ob hoc remoueri ꝑm ea q̄ not. in. l. paupertas. j. de excusa. tuto. et ibi dicam. ¶Quintum quod requiritur[b] est qđ expresse ꝓmittat defensionem[c] pupilli. vt. l. vlti. §. defensionem. C. de admini. tuto. et ibi per doct. ¶Et aduerte quod antiqui non apponebant istud: propter qđ iam vidi multas tutelas cassari. sed hodie hoc in qualibet apponitur: et licet de iure antiquo hoc esset precipuum officium tutoris: scilicet pupillum ipsum indefensum non relinquere. vt. l. tutoris precipuum. j. de admini. tut. tamen lex vult qđ hodie tutor hoc expresse promittat vt dixi. ¶Ultimo[d] scias qđ licet† predicta omnia requirātur. tamen in his que dilationem[e] nō recipiunt[f] vel in his que principaliter ad commodum pupilli spectarent valent gesta per tutorem etiam nō interuenientibus predictis. vt infra de administra. tuto. l. tutor qui repertorium. in princ. C. de tut. et cur. qui non satisde. l. fi.

[b] [c] [d] [e] [f]

Decretum iudicis in tutele administratiōe interponebatur de iure digestorum.

Tutele administratio qđ possit vni ex pluribus tutoribus decerni: si alij sint impediti.

Qui petit tutelam recte petit. Et intelligitur. i. administratio tutele.

Contra tutorem qui nō satisdedit de iure vel de facto alter tutor non potest venire nisi offerat satisdationem. sed pupillus vel tertius sic.

Inlegitimis.[g] Vni ex tutoribus legitimis ex causa pōt decerni administratio z se inuicē possunt ꝓuocare ad satisdationē nisi sint patroni. h. d. ¶Ex isto pān. no. q† isto tpe interponebat decretū administrationis. ibi dū dicit tutelā decerni. Dicit gl. j. administratio tutele[h]. ¶Scōo no. q† quādo sunt plures tutores tutela nō decernitur vni nisi ex causa si alij sunt impediti vt hic in princ. vel si alij ꝓuocant ad satisdationē: vt in seq. ver. z sic videtur q debeāt requiri vt dixi. §. proxi. vel saltez debeat hoc iudici liquere ne alias erraret in interponēdo decretū ꝑm ea que dicūtur. j. tit. j. l. tutor si petitus fuerit. ¶Tertio nota †istam expositionē decerni tutela. i. administratio tutele que facit ad questionē. Cōparuit proximior agnatus z petijt sibi decerni tutelaz pupilli z iudex decernit: opponitur q non debet peti sibi decerni: sed declarari: certe pōt sustineri vt intelligatur decerni tutela. i. administratio tutele vt hic. ¶Item venio ad versi. an igit. no. primo dicit text si oēs non satisdederunt qđ exponit glosse. i. nullus. nā negatio postposita signo vniuersali equipollet suo cōtrario. vt. j. de capti. l. in bello. §. primo. ¶Circa hoc querit gl.[i] qđ si aliqui satisdederūt z aliqui nō: dicit gl.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

qꝫ inter nō satisdātes admittit ꝓuocatio. ¶Sed tunc quero quid si omnes satisdederūt. sed vnus nō vult agere cū alio. Rñ. recurrendū est ad remediū l.iij.§.fi.cum.l.seq.ff.de admi.tu. ¶Alterius quero quomodo verſi. nōnunqꝫ ꝛc. se habeat ad preceden tia. Rñ. q est quedā interpositio per quam rīdetur cuidam oppositioni. dictū est q inter nō satisdātes locus est ꝓuocationi. ¶Cōtra nam tutores legitimi debent satisdare. vt.§.proxi. qūo ergo procedit qꝫ hic dicitur de nō satisdantib⁹. Ad hoc rñdetur nō nunqꝫ ꝛc. ¶Ex quo† ver. no. q contra tutorem qui nō satisdedit de iure vel de facto alter tutor nō pōt venire nisi offerat satisdationē. sed pupill⁹ vel adul tus vel etiā tertius potest petere eum cogi ad satis dandum. vel interdici sibi administrationē. vt. C. de tu. ꝛ cu. qui nō satisde. l.j. ꝛ per totum illum titulum. ¶Venio ad verſi. an ergo. quero an idē sit in agna tis qꝫ hic dicit in patronis. Glo. dicit q nō. ꝛ est ra tio fm Jac. de are. ꝛ Dy. quia nobis nō est ita debi ta hereditas agnatorum sicut libertorum. vt.j.si a paren. quis sue. ma. l. non vsqꝫ.

1 ☞An clerici siue seculares siue religiosi possint esse tutores.

Si legitimus. [a] Capitis diminutiōe pe reūt legitime tutele etiā iam suscepte. h.d. ¶Quero† quid de sacerdotib⁹ an possint esse tutores. Videtur qꝫ non. vt. l. non di stinguemus. §. sacerdotio. §. de arb. tex. habem⁹ in aut. presbyteros. C. de epi. ꝛ cle. s. q possint esse volē tes non vt cogātur inuiti. qꝫ dic vt ibi. ꝛ hoc in cleri cis nō in religiosis. Si autē esset monachus vel ca nonicus regularis tūc in distincte sibi interdicta est tutela de iure ciuili. vt. d. aut. pbyteros. in fi. idē in epo vt ibi patet. Sed quidā canonistę dicūt q de iu re canonico secus est. vt in decretis. lxxxvj. di. c. per uenit. ꝛ ibi no. ꝛno. spe. de tu. §. generaliter. ver. item excipitur q est episcopus.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Ntestato. Qui nō reliquit tutorē est intestatus quo ad tu telam ꝛ mortuo testamētario deuenit ad legitimos. h.d. iste tex.

Si reliquero. Qui sunt in pari gradu agnatio nus pariter vocātur ad tutelā. h.d. cuz l. seq. dicit Jac. de are. q hodie nepos ex alio filio prefertur in tutela sicut in successione vt in aut. de here. ab intest. §. si igitur q satis placet.

1

b **Gnato.** [b] Propinquior cognat⁹ nō impedit sequētē agna tum nec ꝓpinquior cognata impedit sequētem cognatum. h.d. ¶No. hoc qꝫ dr de matertera que est soror ma tris. ꝛ sic cognata q non impedit filios fratris ipsi⁹ matertere hoc est filios auunculi qui similiter sunt cognati. ꝛ sic habes casum q in defectū agnatorum tutela deuoluitur ad cognatos dicti. §. l.j. in princip. Alij volentes hoc effugere dicūt hic loqui de filijs fratris ipsius impuberis ꝛ hoc nullū habet dubium quia illi preferūtur matertere quia agnati. Itē ma tertera nō esset in proximiori gradu ꝛ sic non corre sponderet ad id qꝫ in ꝓn. l. dicitur fm Dy.

¶De tutoribus et curatorib⁹ datis ab his q ius dandi habēt. Rubrica.

¶Post tutelā testamentariā ꝛ legi timā deuenit ad datiuam: ideo de ea ponit. in institutis ꝛo habem⁹ titulū de attiliano tutore vbi tractat de tu tore datiuo. ¶Itē aduertēdū q hic in rub. dr de tutore ꝛ cura. merito. q etiā curator dat a iudice. in pcedētibus nō dr de curatorib⁹. q. sol⁹ tutor est legitim⁹ ꝛ testamētarius nō cura tor. vt dixi. §. titu. j. sub rubrica. a

☞Tutor an possit dari per dele gatum.

Merum imperium quantū ad cogni tionem delegatur non quantum ad executionem.

Jus dandi tutorem qꝫ cōpetat qui bus specialiter mandatur.

Tutor dari potest a comitib⁹ haben tibus potestatem a principe.

Judices ciuitatum hodie dant cura tores ꝛ tutores.

Populus debet esse de iurisditione dantis tutorem.

Casus in quo tutor datur non existē ti in iurisditione dantis.

Qui dicit se perusinum vel de peru sio intelligitur origine.

Pupillus quod possit habere domi cilium.

Statutum disponens circa legitimā personā alicuius cōprehendit originarios ꝛ habentes domicilium.

Quis iudex dabit tutorem pupillo: qui est originarius in vno loco: hz do micilium in alio ꝛ facultates in alio: remissiue.

Jue ꝓcō [b] sul. Jspotest dare tutorem cui est cō cessum: ꝛ illi q sue iurisdictioni subest h.d. ¶Op. dr hic q vicē gerens pīdis pōt dare tuto rem. Contra† datio tutoris est mixti imperij vt. §. de tutelis. l. muto. §. tu toris. ergo nō pōt fieri p delegatuz. vt. l.j. §. de offi. ei⁹ cui man. est iurisd. Dicit gl. intelligo eo casu quo merū ꝛ mixtū imperiū pōt delegari: vt pīside absente. Jsta sol. videt ꝛ casum. l.ij. C. de offi. ei⁹ q vicē alte. gerit ꝛ qꝫ ibi no. Sustinēdo gl. dicit Dy. qꝫ quātū ad cognitionē pōt demādari meruz imperiū ita loquit̄ ista gl. sed nō quā tū ad executionē vt in ꝛio. Tu dic q ista possunt esse vera in delegato seu in ipso vicario ab ipso pīside cōstitu to. vt. d. l.j. §.j. de offi. ei⁹ cui man. est in. l. necessarias. §. q annua. ff. dpig. act. ꝛ meli⁹ i tit. qui sint rei belles i ff. nōnullos. et limitat Bal. i. l.j. i pn. qūo ꝛ qñ iudex.

¶Si legi timus. an cleric⁹ posi sit esse tutor. dr bal. in. l. pbyteros. C. de sa. san. ecc. q nō cū in minorib⁹ pstituti nō suspiciant nō tutelaz vel alio officiū secu lare p illū tex. ꝛ vide Bal. in. l. gñaliter. ad fi. de epi. ꝛ cle. Adde qꝫ bal. ossi. cclxiij. li. j. tz q cleri cus laici tu tor eē posi sit ꝛ laicus clerici.

¶Agna to. vide in siti spe. de tut. §. si ve ro ff. si. sed pone pī.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶.§.tutoris.ibi hoc etiam reprehendit Bar.dicēs q̄ hoc est mixti imperij ꝛ vide que dixi post Bar.in l.j.in.ix.ꝛ.x.col.de iurisdi.om.iudi.

b ¶No.qō.Vide aut.generali.de epi.ꝛ cler.ꝛ ibi q̄d i. tutor est clericus.ꝛ de hoc vide q̄ dixi post Bart. in.l. legitimos.§.tit. j.§.ſiñ.Sz q̄ro an pupill⁹ possit prorogare iurisdictionē ꝛ nē sine cōsensu sui tutoris. vide Bal.in.l.j. C.de iurisd. om.iudi.ꝛ vide ibi de iudice icōpetēti ad dandā tutorem.

1 iuri.sed ille cui mandat a principe vt vicem p̄sidis gerat mortuo p̄side vel etiam absente hz merum ꝛ mixtū imperium:etiā quo ad executionem: vt hic et.l.j.§. deportatos.j. de lega.iij.

2 ¶Opp.dr hic† q̄ ius dādi tutores cōpetit quibusdam. ¶Ctra imo omnibus qui habēt merum imperiū.cum sit mixti imperij.vt.d.§.tutoris⁴. Dicit gl.speciale hic vt non cōperat nisi specialiter mādetur. Idē tenet Jac. de are.vt dixi i.d.§.tutoris. ¶Quero† quid de istis tutoribus qui dātur ab istis iudicibus chartularijs habētibus potestatem seu autoritatem a principe.vel a comite cui p̄ceps cōcessit.anvaleat glo.dicit q̄ sic ꝛ bene de hoc no.in spec.de tuto.§.j.ver. q̄d de his.facit qō no.C.vbi ꝛ apud quē

3 c ¶Querit Dy.ō hac q.vide decisionez p eū in.l.pupillo. j.eo. et in.l.j. q̄ pe.tu.

4 l.fi.¶Quero tutores† et curatores dātur hodie a iudicibus ciuitatum: an p̄cedat datio de iure. Pe. dicit q̄ sic p̄pter cōsuetudinē vt. C. de emā. l.j.ꝛ.i.fi. Puto qō procedat etiā de iure:quia omnibus magistratibus est permissum.vt.j.eo.l.ij. Venio ad sez

d ¶Jus dā di.¶Et vide Bart.in.l. j.in.iij.co. et ibi scripsi plene i ix.col.cum seq.de iur. om.iud.an possit delegari datio tutoris.

5 cundam partem. ¶No. q⁹ oportet† pupillum esse de iurisdictione eius q̄ dat tutorem:qō tenemētr:quia si esset aliquis pupillus clericꝰ.tutor debet dari ei autoritate iudicis sui non iudicis secularis.in casu tamē potest dare tutorem ille qui non habet eum

6 in sua iurisdictione.puta in lite q̄ vertitur coram eo.vt.l.fi.§.j. C. de admitu.qō no. ¶Item no.tex.hic qui dicit eiusdem prouincie vel vbi domicilium habebat.per hoc† q̄ dicit eiusdem prouincie intelligitur.s.origine. vt gloss.dicit et sic videtur casus qō eoipso qō dico me perusinum vel de perusio intelligitur.s.origine.ꝛ examinauit.j.ad mum.l.j. ¶No.etiam† qō

7 pōt aliq̄d innouari.sed nō innouat contra appellantem vt est gl.ordi.in.l.creditor.s.man.And.barba.

e ¶Compromitti.que cause possint compromitti in arbitrum.vide per Bar.in.l. non distinguemus.§. quesitum.s.de arbitris.

Andreas Pomate.

¶Cōpromitti.vide Lanfrā.in tract. de arbi.char. xiiij.q.vij. Bo.consi.cclxij.

f ¶Nec cōpromitti.An.q.tutele cadat in cōpromissum.faciunt no.per Bar.in.l.si quis in cōscriben.de pac.ꝛ no.Bar.in.l.fi.C.vbi ꝛ apud quē per spe. in titu.de arbi.§.restat.versi.quid si pater.

pupillus potest habere domicilium:qō est mirabile. Nam domicilium paternum nō transit ad eū.vt l.assumptio.§.fi.j.ad muni.sed non videtur qō ipse possit constituere domicilium sine tutore cū per hoc obligatur.Sol.intelligo q̄ habeat domicilium scz quando constituitur re ipsa:quia ibi habet maiorē partem fortunarum suarū.vt no.in.l.heres absens. ff.de iudi.vel possumus dicere q̄ pupillus possit cōstituere domicilium in loco ad hoc vt possit habere tutorem.quod videtur sentire Azo in summa.C.vbi pe.tut. ¶No.ex hac.l.qō† statuta ciuitatū que disponunt circa personam legitimandam ad aliquem actum non porriguntur ad eos qui nō sunt sue iurisdictionis.sed ad eos tantum qui sunt originarij vel habent domicilium vt hic:secus in statutis que disponunt circa solemnitatem alicuius actus:qō plene examino in.l.cunctos populos.in repeti. mea.C.de sum.trini.ꝛ fide catho. ¶Ultimo† querit Dy.ᶜ hic quid si pupillus in vno loco sit originarius: in alio habet domicilium:in tertio loco hz bona vbi nullū habet domicilium:quis dabit tutorem illis facultatibus.glo.ꝛ doc.tāgunt in.l.j.C.vbi pe.tu. dicam in l.pupilli.j.eo.et ibi videbitis.

8 9 c

Dum quidam. Propter absentiā vel appellationem aliorum datur tutor ad tempus.hoc dicit. ¶Oppo.a datione tutoris non appellatur:vt infra.de excu.tuto.§.qui autem.ꝛ.j.quando appel.sit.l.j.§.fi quis tutor.Gloss.dicit quod hic loquitur secundum iura antiqua.tu dic quod hic appellatur a sententia reprobante excusationem.et sic concordat cum contrarijs.

d

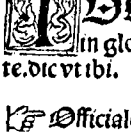

Jus dandi. ᵈOppoñ.instit.de attil. tut.§.sed hoc iure dicit† in glo.et bene. ¶Opp.de.l.etiam.ff.de tute.dic vt ibi.

☞ Officiales non possunt cogere vt partes in se compromittant et questio tutele non potest cōpromitti etiam stante statuto qō omnes compromittant.nume.2.

1

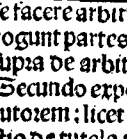

Retor. Pretor nō potest se dare tutorem. vel delegare.hoc dicit. ¶Quero de intellectu illorum verborum:nec compromissarius et cetera. Gloss.exponit duobus modis. Primo quod nō potest se facere arbitrum.quod nota† contra officiales qui cogunt partes ad compromittendum in se de hoc supra de arbit. lege sed si ita in seruum.§. secundo. Secundo exponit quod arbiter non potest se dare tutorem; licet de hoc cōpromittatur. innuit qō questio de tutela posset compromitti:quod non placet quia est mixti imperij.vt lege muto.§. tutoris datio. supra de tutel. ego non potest compromitti. vt lege non distinguemus.§. iulianus. et paragrapho sequenti.supra de arbitris. Preterea non competit nisi eis quibus conceditur specialiter.vt supra eodem lege prima. Preterea non potest delegari nisi habenti iurisdictionem. vt infra eodem.l nec mandante. ergo eadē ratione nec cōpromitti

e

f

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Sed quid.Et vide quod no.in.l.si distinguemus §.liberali.ſ.de arb.ſed ſi incidenter veniret.vide ſingularem caſum ſm glo.C.de reb.cre.l.cū proponas. b et vide Lud.ro.in cōſi.ccxcv.vbi alleg.iſtud dictum Bar.qō non poſſit arbiter cognoſcere de cauſa matrimoniali c vi ibi andre. barb. d Et adō tu e quod ex dictis Bart. hic habes q̄ ſtatutuz generale ō oīb⁹ cauſis cōpromittendis reſtrigitur ad cauſas f cōpromiſſibiles alās de iure et ſic non includerentur cauſe liberales vl criminales ſm Bart. g hic q̄ ſunt meri vel mixti ipe- h rij ſm modernos in tractatu d arbitris duz tractāt ſuper quib⁹ reb⁹ z cauſis poſſit cōpromitti. facit da ſtatutū debet intelligi vt aliqd poſſit operari.et poſtea q̄ aliquid operauit reſtringitur z reducitur ad ius commune vt minus corriga i tur.et facit quia leges veteres quantum poſſumus tolerare debemus ne corrupte dicantur. ita dicit gl. per multa iura in auten.de fideiuſ.in princi.Et ſic ta k le ſtatutum recipit etiam limitationem ne cauſe clare z executiue compromittantur ſicut hic. Ne cauſa l alās non compromiſſibilis intelligatur compromiſſibilis per ſtatutum:vt dicit Barto.hic.Et bene confirmat ꝓ anor.in.c.irrefragabili.in fin.de offic.ordi. vbi vult q̄ ſi ſtatutum dicat ſententie arbitrorum executioni mandari debeat intelligi et reſtringi niſi fuerit ſententia arbitri in cauſa criminali vel liberali. De quo non licet de iure communi compromittere:quia ſtatutum de tali cauſa non intelligitur.vt minus ledat ius commune.z bene faciūt que dicit Alexan.in conſi.lxi.incip.viſa facti narratione in vlti, colum.in.ij.volumi.

¶Sed quid.Et vide quod no.in.l.ſi diſtinguemus §.liberali.ſ.de arb.ſed ſi incidenter veniret.vide ſingularem caſum ſm glo.C.de reb.cre.l.cū proponas. b et vide Lud.ro.in cōſi.ccxcv.vbi alleg.iſtud dictum Bar.qō non poſſit arbiter cognoſcere de cauſa matrimoniali vi ibi andre. barb. Et adō tu quod ex dictis Bart. hic habes q̄ ſtatutuz generale ō oīb⁹ cauſis cōpromittendis reſtrigitur ad cauſas cōpromiſſibiles alās de iure et ſic non includerentur cauſe liberales vl criminales ſm Bart. hic q̄ ſunt meri vel mixti ipe- rij ſm moderos.in tractatu d arbitris duz tractāt ſuper quib⁹ reb⁹ z cauſis poſſit cōpromitti. facit da ſtatutū debet intelligi vt aliqd poſſit operari.et poſtea q̄ aliquid operauit reſtringitur z reducitur ad ius commune vt minus corriga tur.et facit quia leges veteres quantum poſſumus tolerare debemus ne corrupte dicantur. ita dicit gl. per multa iura in auten.de fideiuſ.in princi.Et ſic tale ſtatutum recipit etiam limitationem ne cauſe clare z executiue compromittantur ſicut hic. Ne cauſa alās non compromiſſibilis intelligatur compromiſſibilis per ſtatutum:vt dicit Barto.hic.Et bene confirmat ꝓ anor.in.c.irrefragabili.in fin.de offic.ordi. vbi vult q̄ ſi ſtatutum dicat ſententie arbitrorum executioni mandari debeat intelligi et reſtringi niſi fuerit ſententia arbitri in cauſa criminali vel liberali. De quo non licet de iure communi compromittere:quia ſtatutum de tali cauſa non intelligitur.vt minus ledat ius commune.z bene faciūt que dicit Alexan.in conſi.lxi.incip.viſa facti narratione in vlti, colum.in.ij.volumi.

¶Sed quid dicemus ex forma ſtatutorū quibus cauetur q̄ oēs cauſe cōpromittantur in arbitros et arbitratores de iure et de facto:an ſi ſit inter duos cōtentio de tutela veniat in cōpromiſſum? Rñ.non:q̄ illud cōpromiſſum in arbitratorē eſt quedā trāſactio.vt in aut.vt dif.iudi.§.j.z ibi no. que tranſactio non cadit in iſta qōne. non enim poteſt quis dare pecuniam vel accipere vt ſit tutor vel patiat aliū eſſe tutorē.vt.l.in eos.ſ.de tute.

☞Curator dat inuitus z ignorans.

Illud. Absens z inuitus.absenti et inuito poteſt dari tutor.h.d. ¶Opp.ſ.de tute.l.qui hz.§.j.Sol.ibi in curatore qui datur ad lites. Op. inſt. de cu.§.item inuiti. So.ibi loquitur in curatore adulti:qui non recipit curatorem inuitus niſi ad lites.Curator tamen ipſe bene datur inuitus et etiam ignorans.vt in.l.ſi.in prin.C.de admi. tu.Eſt enim munus publicum z ideo poteſt dari inuitus et etiam ignorās ſm Dy.pro hoc.j.de cu.bo.dā.l.ij.§.q̄ hritur an inuitus et ſi datur inuitus ergo etiam ignorans et abſens.vt.l.qui poteſt inuitus. infra de regu.iur.et.l. iiij.de fideicōmiſ.lib.gloſſ. ſignat ar. contra.ſ.de adop l. poſt mortem. §. finali.et nō ſoluit. dic quod ibi in adoptione que eſt actus priuatus nec cadit inter abſentes ſicut nec cognatio naturalis. ſed hoc eſt publicum mu-

~Andr. ꝑoma. ¶Sed quid. Vide Roma.in materia conſi.ccxcix.

¶Statutorum.adde q̄ hoc ſequitur Roma.conſi. cclxij.z.ccxcviij.

~Andre. ꝑoma. ¶Que tranſactio non cadit.vide Barb. diſtinguen tē.l. queſitum. ff. de arbit. Alexan.in.l.penul.in fi.C. de pac. ro. ſingu. xlvj. ¶Illud. ꝑer iſtam l.Barto.in l.hoc autē. in princip. ex quibus cau.i poſſ. eatur. dixit q̄ turorē pōt dare iudex pupillo ēt ſi a nemine petat.ō quo etiam vide q̄ ſcripſi.in.l.j.i iij.colū. de iur.om.iudi. Sed q̄ro q̄ſi tutor dat abſenti. vi ō bal. in.l.ij.C.de neg.ge.alle.p Bal.i l.q̄ hz.§. pupill⁹.de tute.z bar. in.l.q̄ ſi

Non tantum. Curator poteſt dari ad autorandum in vno cōtractu tātum. hoc dicit. Aliud in tutore quod dic vt. l. certarum.ſ.de teſta.tut. fallit in caſu.l.im pubert.j eo.dixi in.l. ſi hereditas. in prin.ſ.de teſta.tu.

Nec mandāte. Tutele datio nō poteſt mandari ei qui non habet iuriſdictionē ſed habenti iuriſdictionem ſic.h.d.text.cum glo.quam vide per te.

Si pretor. Qui nō intelligit licet habeat iuriſdictionem non poteſt eam exercere. hoc dicit.

☞Tutor dari poteſt in diem feriatam in honorem dei ſi non detur ex inquiſitione.

Dari. Tutor poteſt dari die feriata. hoc dicit. ¶Quero quid de die feriato in honorem dei. Jaco.de are.dicit quod forte illo die poterit cum hoc ſpectet ad pietatem:vt extra de fer. capitulo fina. et.C.de fer.l.fiñ.que lex facit ad hoc. et hoc niſi fiat cum inquiſitione. tūc enim debet fieri iudice ſedente ꝑ tribunali.vt lege naturali.in fine. ſupra titulo.ij.

forte.§.ſunt qui dicunt.de ſol.

~Andre. ꝑoma. ¶Eſt eñ munus. No.abſentibus etiam nō citatis poſſe officia decerni ſm Bal. hoc eſt tñ poſtea eis notificādum.vt.l.ſi.j.eo.

¶Non tātum.de materia huius.l.dixi poſt Bar. in.d.l.certarum.

¶Dari pōt. Et vide gl.fing.pro diſtinctiōe Bar. in.l.actus.C.de fer. Andre. Barba.

¶Die feria. An die feriata poſſit dari tutor: et q̄ vide Bal.in.l.actus.C.de feri.et ibi etiā habes an poſſit confici inuentariū et adminiſtratio decerni.

¶L.bonorum. Et ibi vide et probatur etiam in lege fina.C.de tuto.et cur.qui non ſatisfecit. z quod voluit ꝑau.de caſt.in.l.bonorum.C. qui admit. ſed pro Barto.hic eſt glo.in.§.neq̄.inſti.de auto. tut.z Bald.in.l.potuit.de iure deliberandi et Jmol.in.l. reſtituere.§.fina.ad trebel.vide que dixi in dicta.l bonorum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

1 ☞ Tutor potest dari ad vnum articulum tantum etiam hoc expresso.

2 Tutor q̄ non sit necessarius ad adeūdam hereditatem.
Idem in restitutione trebellianice.

3 Tutor solus nō adit hereditatem q̄n pupillus est maior infante.

1 IMpuberi. Sepsūmat. ¶Not. q̄ † tutor pōt dari ad vnū articulū etiā hoc expsso. s. ad hereditatē adeundā. et hoc ex causa q̄ declara. vt dixi. in. l. si hereditas. §. de test. tu. in pun. ¶Op. † q̄ nō sit necessarius tutor ad adeundā hereditatē. vt. C. q̄ admi. ad bo. possess. l. bonorū. glos. dicit aliud in bonorū pos. postea subiungit idē in vtroq; casu et bene: q; sicut bonorū possessio pōt agnosci autoritate iudicis in defectū tutoris. vt ibi. ita pōt hereditas adiri. vt. l. si infanti. in fi. C. de iure deli. ¶Quero quid in restitutiōe trebellianica. Nā.

a ¶Sed cōtra. vide Bal. in. d. l. si vt proponis. 3 idem vt in gl. ¶Quero † an solus tutor possit adire sine pupillo. glos. dicit q̄ non si est maior infante. l; bonorū possessionem posset acquirere. ¶Cōtrariū no. in. d. l. bonorū.

✶ Pro intel. l. si vt ppponis. C. cō fir. tuto. a sed quod hic dicit est verius: vt no. in. l. potuit. C. de iur. delibe. et ita tenet Dy. dicam in. l. tutor. j. de bo. pos.

b ¶Nemo. ad q̄. glo. et vid. bar. in consilio cxvj. incip. Jo. de stricto mysterij vbi consuluit in casu in quo loquitur glo. ista. Andr. Barba. 1 ☞ Error in datione tutoris quando illam impediat.

2 Error in persona dati quod non reddat dationem nullam. licet faciat datum remoueri.

3 Una causa ex pluribus est sufficiens perueniendi ad datiuum.

4 Datio tutoris facta a iudice alio petente non facta mētione de matre an valeat.

5 Si in petitione tutoris est facta mētio de matre.
An ipsa debeat requiri.

6 Si iudex cui fuit narratum de matre dedit tutorē sine inquisitione. An pre iudicet matri postea volenti tutelaz.

7 Si pupillus hz tutorē de facto nō de iure cum alius petitur. An de hoc sit fienda mentio vt datio teneat.

8 Nā sñia est nulla ex cā intrinseca que iudici nō liquet manifeste nō pōt ad aliā sñiam deuenire nisi p̄ia cassata.

TUtor. Si in causa dādi tutorez erraī datio est nulla. h. d. primo loq̄tur in specie. Sc̄o illud p̄bat p regulā generalem. sc̄a ibi. nam z si.

1 ¶Quero † qd vult dicere erratū fuerit in facti causa. Dicit gl. q̄ credeba tur nō habere tutorem et habebat. vel credebat nō habere patrē. z habebat. in qbus casibus nō pōt dari tutor. Istud est verū in se sed nō cōgruit legi. Nā in principio loquit in casu i quo tutor pōt dari ppter absentiā alterius. vt. l. ij. §. eo. z. §. de tute. l. quesitus, sed nō valuit datio. q; hec causa nō fuit declarata in dicī. Illud q̄ sequit. nā z si ꝛc. venit ad p̄bationem illius. sed nō esset bona probatio arguēdo de casu in quo nō pōt dari tutor. ad casum in quo pōt dari. dicergo q̄ hic loquit generaliter quocūq; mō erretur in petitione tutoris. nō dico de omni errore ſz in facti causa. hoc est in eo q̄ est causa huius facti. s. datio nis tutoris: datio nulla est. simile in aditione hereditatis. nā ois error nō impedit sed ille q̄ est in causa aditionis. vt. j. de acq̄. here. l. iis ad quē. Exemplū ergo huius regule vnū habes in p̄n. huius. l. q; causa quare poterat dari tutor erat absentia alterius tutoris: sed si tutor fuit datus ex alia causa nō vz datio. Idē quocūq; modo erret in cā datiōis. Exemplū ad datiuū nō peruenit donec est spes testamentarie. vt. l. si quis sub cōditione. §. de testa. tute. Itez donec subest spes p̄ximiorum legitimorum. vt. §. ti. j. l. j. §. si apud hostes. z. l. non solum. §. j. si libertus. j. de excu. tu. Item si primus est remotus vel excusatus. Item si proximior appellauit. vt. l. q̄. §. eo. titu. Item si proximior erat pupilli debitor. vt. l. si impuberi. j. e. z ibi dicā. iste ergo cause vel altera earum dz exprimi vt iudici sit notum: nā si ex alia causa daret nō valeret datio hic est casus hic. ¶Itē aduerte q̄ solus error in causa facit dationē nullaz. si eīn erratur in persona que datur †. quia dicebat idonea cum nō esset dicebatur diues cū nō esset dicebatur amicus cū esset inimicus. hec nō faciunt dationem nullā vt. l. in eos. §. de tute. sed faciūt eos posse remoueri. j. de suspe. tu. per totū. Sed cōtra[a] p̄dicta videtur multū fortiter. C. de cōfir. tu. l. si vt ppponis. vbi ei qui habebat tutorez datū in testamēto inutiliter qui debebat cōfirmari fuit datus tutor a iudice de illo non facta mētione. z tñ ibi dz q̄ valet. ad idē quod dz in auē. matri z aue de tutore datiuo non facta mētione de matre. vt ibi no. Sed ad illam. dico

✶ vt statim dicam declarādo gl. hic positam que est illi cōtraria. ¶Ad. l. si vt proponis dico q̄ tex. ibi dicit q̄ legitime factū est ꝛc. Intelligo q̄ iudici notū erat de datione tutoris in testamēto sed ppter cessationem illius iudex dedit alium vt p̄batur in. l. q negotiationē. §. testamēto. j. de admi. tu. vel ernus et subtilius q̄nq; tutor datur a iudice ad petitionez alterius. z loquit ista. l. z q̄. §. dixi vt expresse dicit tex. in hac. l. tutor si fuerit petit⁹ ibi. nā z si quocūquomodo in petitione ꝛc. Si aūt tutor datur ppter motu iudicis si casus erat in quo poterat dari. licet sit erratū in causa tñ valet datio. vt. d. l. si vt ppponis. z hec sol. videtur hodie p̄bari per tex. extra de p̄bē. c. si motu ppio. lib. vi. simile in iure nro si liber hō putans se seruū adijt hereditatē motu ppio talis aditio nō vitiat per errorem. secus si ad petitionez alterius. hoc est alio iubente. vt. j. de acqui. here. l. q̄ in aliena. §. si is qui putabat. ¶Sed quero † qd si plures sint cause perueniē di ad datiuū z exprimit vna an valeat. Puto q̄ sic. si illa est sufficiēs. ar. j. de acqui. here. l. sed z si dubiteī. ¶Nemo ad. q. gl. b z ꝛo quid si

b

4 quid si tutor † est dat⁹ a iudice alio petẽte nulla facta mentione de matre an valeat datio tutoris. Glo.vf hic determinare qđ nõ vt habes in ea. Cõtrariũ hu ius determinat gloſſ.in aut.matri et auie. per.l.ſi vt proponis.C.de cõfir.tu. Spec.tangit in ti.de tuto.§. nunc dicendũ.ver.quid ſi mater. Dy.tenet hanc gl. nam ly anteq̃ mater aſſumat tutelã nõ ſit tutrix. vt in aut.de here.q̃ ab inteſt.defer.§.ex his. tñ ex quo petit incipit eſſe legitima.vt.j.ad tertul.l.ij.§.ſi mater.verſi.q̃ ſi pater.dixi in.l.ſi quis ſub cõditione.ſ. de teſta.tu.ſed legitimo ſuperueniente repellitur da tiuus.vt.l.ſi tutor reipublicc.§.j.de tute.et ra.diſt.et in.l.non ſolũ.§.ſi libertus.j.de excu.tuto. Non ob.l. ſi vt proponis.q̃ confirmatus nõ habetur loco legi timi:ſed in veritate eſt datiuus vt dixi in.l.j.ſ. de cõ firm.tut.merito ſecũ cõpatitur aliũ datiuum. ita dicit Dy.iſta verba magis probant iſtã gloſ. male dicere q̃ bene. Nam concludunt q̃ interim valet datio ſed matre poſtea petente tutelã euaneſcit,gloſ.aũt dicit
8 q̃ ſtatim non vz. Unde Odofr.[a] diſtingu.t aliꝰ aut mater fuit in mora petendi tutelã. et tunc preferunt 8
datiui.aut nõ fuit in mora nec eſt quid imputetur ſi bi.et tunc preferatur ipſa arg.j.de adul.l. ſi maritus. §.ſi ante extraneus.facit.j.de iure fiſ.l.edicto.§.ij.et iij.et.j.de admi.tu.l.tutor qui repertoriũ.in prin.z.C. de his qui vt indig.l.ſororẽ.qđ tenet Ja de are.Pe. et Cyn.in.d.aut.matri et auie.pro hoc optime facit ter.j.ad tertul.l.ij.§.ſi mater.verſi. ſed ſi forte.et. C. de epi.et cle.aut.preſbyteros.z ibi innitur qđ tacẽ do per quatuor menſes ſit in mora. Iſta verba reſpi ciunt quando mater poſtea venit et vult tutelã. ſed ſi mater non peteret tutelam:an ex eo q̃ nõ ſit facta ment o de ea.vitiatur datio tutoris.et hoc eſt quod querit glo.noſtra ad qđ predicta verba non vadũt. dico ergo in queſtiõe propoſita q̃ ſi de matre in pe titione non fiat mentio:tutele datio eſt nulla:q; erra tur in cauſa:ergo ꝛc.vt hac.l.ideo eñ peruenitur ad datiuũ q; mater nõ vult. Itẽ ideo admittitur alius ad petendũ:q; nõ petit mater. dz ergo hoc exprimi iudici.text.eſt.C.qui da.tu.poſ.l.qđ dicis. ¶Quero
b an ᵇſi de matre facta eſt mẽtio in petitione † debeat
5. ipſa requiri Text.in.d.l.qđ dicis innuit q̃ ſic. quaſi iudex debeat inquirere an hoc ſit verũ. vt ibi pz.qđ puto verũ ſi tutor daretur ex inquiſitione.vt.l.natu rali.in fi.ſ.ti.ij.ſed ſi iudex vellet dare abſq; inquiſi tione tutorũ tunc ſufficeret cõa eo eſſe narratũ: nec eñ hz neceſſe aliꝰ inquirere qđ hz.q; põt fieri quoli bet loco et rẽpone vt.l.qui hz.§.pe.et qđ ibi no.ſ de
6 ture. ¶Sed tunc † quero quid ſi iudici narratũ fue rit et tutorem ſine inquiſitione decerat an matri po ſtea tutelã volenti preiudicet. Ñ tene hoc caſu di ſtinctionem Odof.an mater fuit in mora an non vt dixi.ſ.et qđ dixi de matre cuiꝰ prima cauſa eſt in pe tendo tutorẽ.idẽ videtur in ceteris vt debeat aſſere re iudici quõ proximiores conſanguinei ſeu agnati
1 ceſſẽt petere tutorẽ cũ ſint admoniti ne erret in cau
2 ſa facti vt.j.ti.j.l.diuus.§.ſi quidẽ. ¶Quero † qđ ſi
7 pupillus habeat tutorẽ de facto nõ de iure an cũ pe titur alius debeat de hoc fieri mentio. Ñ.q̃ tu tela nõ vacat neq; de iure neq; de facto.et tũc nõ eſt dubiũ q; non põt dari alius tutor regulariter. vt.C. in qui.cau.tu.ha.per totũ.ſed in caſibus in quibꝰ po teſt dari dz ille caſus exprimi coram iudice ne erretur in cauſa vt hic. Q̃q; tutela non vacat de iure ſed de facto: vt q; hz tutorẽ qui non adminiſtrat et tunc idẽ vt hac.l.in prin. Q̃q; tutela vacat de iure.ſed non de facto. tũc pu to qđ debeat fieri mẽtio ſi petitiõe ne aliꝰ erret in cã.pbo q; regula eſt q̃ tu torem habenti regulariter non datur tutor.ſed habere põt referri ad ius et ad factũ.vt.l.ſtipulatio iſta.§.hi quoq; et.§.ſeq.de ver.ob. ergo deberet de clarari. Preterea ſicut teſtamentũ qđ eſt de iure validũ impedit aditionem ab inteſtato ita teſtiñ qđ eſt de facto: vt puta ſi eſt heres cum falſum cũ he res dubitat.vt.l.cũ falſus.j. de acqui. here. Ita hic propter tutorẽ exiſtentẽ de facto iudex aditur ad dubitationẽ an pupillus tutorẽ habeat. Ad idem a † q; ſi ſententia eſt nulla ex cauſa intrin ſeca ita q̃ iudici manifeſte non liquet nõ põt deuenire ad aliã ſententiã niſi prima caſſata.vt.l.cũ querebatur.j.de re iudi.et ibi dixi.pro hoc habem⁹ de cretales expreſſas et de elec.c.cõſi de- b rauimus.de cõceſſione prebẽde.c.cũ noſtris.z.c.poſt electionẽ.z.c.literas. debet ergo hoc exprimi et poſtq̃ fa ctum fuit hoc iudici notum non eſt ne ceſſe q̃ de hoc inquirat cũ poſſit dare tutorẽ ſine inquiſitione vt dictũ eſt. ſz licet iſta datio valeat,tamen iſte ſecũ do datus nõ poſſet ſua autoritate re pellere primũ qui erat in quaſi poſſeſ ſione.ſed ſup hoc adhiberetur cauſe co gnitio ne illi fiat iniuria.ar.j.de aqua quo.z eſti.l.pen.et eſt expreſſum in ſi mili.extra de preben.c.ly eps.libr.vj. Q̃q; tutela vacat de iure z de facto. quomodo autem de iure vacet liquet omnibus.de facto aũt vacare intelli go etiam ſi quis adminiſtret nõ tanq̃ tutor.vel ſi adminiſtret vt tutor et in ca ſu tali q̃ cõtra eum nõ datur actio pro tutele vt j. de eo qui pro tut.l.j.§.j. et §.ſimili modo.et ibi no.cũ eñ in tali non cadat hoc nomẽ protutor:merito nõ põr dici q̃ de facto gerat vt tutor. Iſto caſu non eſt neceſſe q̃ fiat mẽtio de tali adminiſtratione. ſz dz fieri mẽ tio de alio cuius prima cauſa eſt in tu tela vel in petitione tutoris vt.ſ. dixi de matre et ſi.

Curator datur tutorem nõ hñti.

Curator datus pupillo tutorem non habenti qđ poſſit facere omnia niſi q̃ ſolennitatem iuris conſiderant.

Que ſunt illa que deſiderant iuris ſolennitatem.

Curatoris datio habenti tutorẽ pre ſentem non tenet.

[a] Andreas Pomate.

¶ Unde Odof. vi de bar.cõ ſi ctl.in.ij. colũ.in.tij. dubio.

¶ Quero an. Vide bar.i aut. matri z a uie. et ibi oſtio Bal. C.qñ mul. tu. offici. fũgi põt.

n ij

a ¶ Curator. Circa prin. Bar. tenuit contrarium in. l. qui habet. §. fi. in glo. in ver. talem cum glo. seq. ſ. de tute. et est text. et ibi clarius Archi. et Joan. andre. in. c. fi. de iudic. in. vj. et Bald. in lege prima. §. si tutor impuberis. j. de eo qui pro tut. et glo. in. l. ait prætor. §. permittit cuz a glo. iuncto text. ſ. de min. z bal. in. c. j. i pe. col. de nu. vasal. q cō 1 tu. est z per hoc et per alia ita a- lias consu lui apōmu 2 tinam.

Curator. a Presente tutore pupillo non potest dari curator. h. d. Opp. ſ. de tutelis. l. solet Sol. intelligit glo hic si est presens et administrare pōt. ¶ † Querit gloss. nunquid ei qui nō habet aliquem tutorem presentem vel absentem possit dari curator. Dicit glos. quod sic per. l. istam. j. e. l. curatorem quod not. ¶ Quero curator † qui datur pupillo non habenti tutorem quid potest facere. Respon. omnia exceptis his que solennitatem 1 iuris desiderant. vt. l. curatorem. j. de autor. tuto. solennitatem autem iuris 2 3

b ¶ Is qui. vtrum filiꝰ teneat red dere rōnē patri vel econtra. vide Bal. in. l. si superstite. C. de dolo.

c ☞ Andreas pomate. ¶ Hoc dicit. De modis prohandi quem furiosum. vide Alex. in. l. si cū dotem. §. si maritus. in glos. super verbo offerens. ff. sol. ma. et c aliquid per eum. in. l. apud iulianum. §. constat. in. fi. 1 vol. de leg. j. vbi Jas. d

b ¶ Sit sane mentis. Et quomodo cognoscatur quis 2 sit furiosus. vide not. per Bar. latius in suo tractatu e de test. in ver. in existente. exponam pēdentia est et 3 aliud. vt quia habet memoriā inordinatā. casus est in. c. filij. de here. in. vj. et ibi eū ponderat do. de san. gemi. aliud est scilicet quādo nescit proferre q vult. 1 istō ꝓbaꝫ in. c. j. ver. si vero de deri. egro. in. vj. et ibi ponderat do. de san. gem. et an debeat deponere te- 2 stis super qualitate furoris cū interrogaꝫ vide Bal. in rub. C. si ex fal. instru. et in. l. furiosum qui testa. fa. pos. et quomodo cognoscatur quis esse furiosus. vide que dixi in. l. si cū dotem. §. si maritus. so. matri. z vide not. per Bar. in. l. nec codicillos. j. de codicil. p 5 Bal. in. d. l. furiosum aliquid per Bo. in. l. j. in prin. de ver. obli. vbi dixit quē non reddi furiosum. Iz corpus suū ad sepulturā deferri mandet cum cantibus ꝛc. z mortem suam non lugendo per text. xiij. q. ij. qui diuina. z. c. non itaqz. quid aūt. in mēte captovel de mē te an differat a furioso. et an. ll. loquentes in vno habeāt locum in alio. Ang. in. d. l. §. si maritus se remittit ad no. per se in. l. ex facto. j. de vulg. et pupil. et ibi tenet quod. ll. de vno tractantes non extēdantur ad alium per. l. si furiosi C. de nuptijs. tu vide Barto. in d. l. furiosū et bal. j. l. hūanitaz. in. iij. co. C. de imꝑu. et alijs substi. et Bal. in. l. ij. de inoff. do. al's. de inof. test. et in. l. sed et milites. §. iam autem. de excu. tu. et imo. in lege si vero. §. de viro. in. pj. columna. so. mar. vbi perfecte loquitur. Adde qualiter furor probetur Alexand. consilio. cxl. lib. j. Sicu. lxj. Per. de ancha. consilio. lxvij.

e ☞ Andreas pomate. ¶ Sermonibꝰ. Adde alex. consilio. lxxxv. col. pe. v. vo.

desiderare arbitror omnem actum per quem pupillus obligatur: vel alienaret: sicut patet in aditiōe hereditatis in qua non sufficit autoritas talis curatoris. vt. l. cum in vna. § primo. infra de appella. et hoc ideo quia per aditionem pupillus obligatur. vt infra de acqui. heredi. l. morte. et ideo non posset esse in iudicio nisi cum datur curator ad litem cū tutore suo. vt. l. qui habet. §. qui pupillꝰ. supra de tute. potest ergo interim iste curator a ministrare: conseruare bona et recolligere fructus et similia que sunt facti nō autez ea que iuris sunt. Quero quid si talis curator esset datus cum tutor esset presens. Respon. non valet: vt hac. l. continuata. l. precc. et hoc no. Jac. de are. ſ. de test. tute. l. si plures. et ibi dixi.

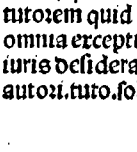

Si qui. b Filiꝰ potest dari curator patri curatore egenti. h. d. ¶ Querit gl. an iste filius teneatur reddere rationem patri. et dic quod sic: z secus sit in patre. q dic vt in glo.

☞ Sanitas mentis comprehenditur ex sermonibus.

Prodigꝰ ex factis nō ex sermonibus cognoscitur.

Testis deponēs super aliqua qualitate animi debz testificari per actus exteriores quos vidit.

Diuus. Prodigo filio ad matris instantiam datur curator. et pdigus est qui in sermonibus videtur sapiens: in factis insipiens. hoc dicit. c ¶ Not. † ex sermonibus comprehenditur an qs sit sane mentis vel demens simile in lege quidam. d de condi. institu. ¶ Secundo nota. † q prodigꝰ cognoscitur ex factis non ex sermonibus. c Ex quo not. † q quandocūqz de aliqua qualitate animi queritur testis debet testificari per actus exteriores quos vidit. facit. C. de pdijs naui. l. ij. in fi. et qō ibi dixi. li. pj.

☞ Seruo qui debet esse liber incōtinenti tutor datur. Et qñ pōt cum dño litigare. nu. 3.

Parta sunt aliquid in esse consistere vel de proximo in esse deduci.

4 Tutor datur in casibus in quibus legitimus esse nō potest.

Et impedimento legitimi cessante cessat datiuus.

Quod tutor datus cessat legitimo superueniente et satisdante rem pupilli saluam fore.

Impuberi. Ista est optima et aurea. l. Seruo pupillo in causa quam potest habere cum domino datur tutor qui desinit esse statum cum ceperit habere patronum. et legitime satisdederit. hoc dicit. Primo loquitur in eo cui est relicta libertas et hereditas per fideicommissum. Secundo in eo cui est relicta libertas directo. et hereditas per fideicommissum. Tertio respondet cuidam tacite obiectioni. Quarto format circa predicta quedā dubia et soluit. secūda ibi. postea. tertia ibi. quāuis. quarta ibi. quid ergo. Prima pars subdiuiditur in duas: quia primo ostendit per senatusc̄. prouisum esse impuberi seruo vt ei tutor detur qui petat heredem institutum cogi adire et illum manumittere. et ei hereditatem restituere. Secundo in ver. qui tutelam declarat quanto tēpore duret hic tutor datus. z dicit q statum cum here-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

instituus manumittit seruũ incipit esse patronus. & a
per consequẽs tutor legitimus. & sic videt q̃ cesset
tutela datiua. dicit tñ q̃ nõ aufertur primo adminis- b
stratio. nisi patronus restituat hereditatem & caue-
a at rem pupilli saluam fore. ¶Oppo. q̃ seruo[a] non
detur tutor: quia tutela est potestas in capite libero
posita. vt. ſ. de tutel. l. j. in princip. & l. ſi arrogati. §. j. c
1 Solu. qõ † dicitur seruum non posse habere tutorem
verum est nisi debeat fieri liber incontinenti. vt hic.
2 quod no. ¶Ex quo no. † q̃ aliquid in esse consistere
vel de proximo debere deduci in esse paria sunt. fa-
cit. j. de excusa. tut. l. nõ tantum. in princi. & j. qui sine d
3 ma. ad liber. perue. l. vlti. & el aliter † seruus nõ potest 1
habere tutorem nisi in casibus in quibus potest cum
domino litigare: ita loquitur hic q̃ tene menti: facit e
j. eodem. l. ei qui. & idem forte in filiosa. qui de statu 2
suo litigat cum patre. argu. huius. l. et qui. ¶Ulti- f
b mo[b] no. ex hoc prin. † q̃ in casibus in quibus legiti-
4 mus nõ potest esse tutor: q̃ debitor vel creditor vel
propter lite: deuenendum est ad datiuum: cuius tu-
tela deficit statim cũ ille desierit esse debitor vel cre-
ditor. vt hic inver. qui tutelã. statim enim q̃ patron⁹
desinit esse debitor reassumit tutelã legitimã: quod
5 bene no. ¶Item no. † illud qõ dicitur q̃ supernenie-
te legitimo cessat datiuus intelligitur positis legiti-
mus satisfecit rem pupilli saluam fore: quod est sin
gulare. posses tu hic dicere forte hoc est speciale in
casu isto. sed non video rationem et hoc vtilitati pu
pillorum congruit. Et ideo puto hoc generaliter in-
telligi in quolibet legitimo. & sic determinat. l. ſi tu-
tor reipublice. §. primo. j. de tute. & ra. distra. et. l. nõ
solum. §. ſi libertus. de excusa. tuto. ¶Uenio ad se- d
cundam partem & oppo. quod non sit idem quod in
precedenti: quia ille cui datur directo libertas est li
bertus ordinis hoc est familie testatoris. vt. l. iij. §. e
plane. ſ. titul. j. Solu. non est idem omnino: nisi po-
nas q̃ heres institutus sit de familia testatoris se-
cundum Jacob. de aret. ¶Uenio ad tertiam par-
tem & opp. ſ. titu. j. l. prima. §. interdum. & l. iij. §. pla-
ne. Solu. vt in glo.

Omnem. Curator datus in locum tutoris ab-
sentis datur in omnem rem. hoc dicit.
¶Quero quid vult dicere in omnem
rem. Respon. curator qui datur impu-
beri non habenti tutorem datur in omnem rem que
solemnitatem iuris non requirit. vt. l. curatorem. j. de
auto. tuto. dixi in. l. curator. ſ. eo. sed curator qui da-
tur in locum absentis tutoris datur in omnem rem f
etiam que solennitatem iuris requirit: vt hic preter-
q̃ ad adeundam hereditatem. vt. l. cum in vna. §. j.
de appella.

Iqui. Hanc legem declara vt dixi in. l.
ſi impubes.

1 ☞Quando in ciuitate non est iudex appellationis
appellatur ad ordinem decurionũ.
2 Episcopatu vacante iurisditio remanet apud capi
tulum.
3 Papatu vacante iurisditio est in collegio cardina-
lium.
4 Decuriones possunt dare vnum ex episcopis in tu-
torem pupillo.

¶Oppo q̃ seruo. Adde. l. j. & ibi gloſſ. C. qui da. tu.
pos. ad datiuum. m. adde Bal. in. l. cum in eo. ſ. de pac.
¶Ultimo. Et vide quod notatur singulariter in. l.
ex pecunia. j. vt leg. causa. al'ſvt in posſeſſ. leg. Ange.
in. l. dedit. §. plane. ſ. qui satisdare cogantur. Andre.
Barba.

Vbi. [c]Quando recto c
res non sunt in ci
uitate tutoris datio re-
manet apud priores vel
ordinem decurionum.
p. d.[c] ¶No. diligẽter † istũ casum. & sic in ciuitatibus vbi nõ est iudex ap
pellatiõis posset appellari a sentẽtijs potestatis ad ordinem decurionu[c]. Item † facit quod vacãte episcopatu remanet iurisdictio apud capitulum. f
¶Ubi. Et hanc. l. nota. limitat Ange. in. l. testamen-
tum. C. de testa. vt ibi dixi. et de hoc vide notata per Bartol. in l. j. §. solet. j. qñ appellã. sit. & q̃ ibi per moder. & vide q̃ no. dixit Ange. in. l. nulli. q̃ cuiusq̃ vni. nomi. Et ad hanc l. vide Ang. in. l. vacantia. de bo. vac. li. x. in. v. chart. Et Bal. in auten. habita. ne fil. p pat. in. xvj. colum. ver. sed dubitatur. & in. l. ij. al's. iij. C. qñ fisc. vel pu. in versic. sed nunquid defectũ aliorũ. & ad not. hic vide Bald. in. c. j. ſi de inueſt. lis oriatur inter do. & vasal. et Bal. in. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. et Bart. in l. ij. j. ad munici. & istud dictũ Bar. hic probatur per tex. valde sing. in auten. vt nulli iudi. §. hic peruenit. in ver. primordibus ciuibus quẽ text. alleg. Bal. pro sing. in. l. ij. C. quando fisc. & Bal. in. l. j. ſ. de offi. consu. in. xix. q. & tex. ibi Bal. in. d. c. j.
☞Andre. Po. ¶Hoc dicit. Vide concor. per ro. in rub. de arbi. in. xj. col. & limita. vt ibi per eum vide Barba. consi. j. in. vj. char. in. iij. col. j. vol.
☞Andre. Poma. ¶Decurionum. Adde quod istã opi. reprobat Fel. in rubri. de appella. Bald. in. c. licet ex suscepto. de foro competen. per tex. in clemen. ne romani. §. irritum. de elec. alleg. hic per Alexan. in apostillis & vacante imperio iurisditio non remanet apud electores sed apud papam vt in dicto. c. licet ex suscepto. & in. c. pastoralis. colum. fina. aliter vi deatur loqui. Et ita tenet Bartolus in. l. puma. §. denicq̃. el. ij. de aqua plu. arcen. et ibi Alexan. in apostillis quid autem in legato de latere an mortuo pa pa succedat pape sede vacante in prouincia sibi com missa. dic quod non: ita Barba. in dicto. c. licet ex su cepto. Roma. singu. cccc vij. incipien. vacante impe-
rio & sing. seq.
¶Apud capitulum. Adde quod Bald. per illum textum in. c. primo. ſi de inueſti. lis ori. inter dominũ et vasallum. in principio. dixit ibi mirabilem esse te-
xtum. quod propter negligentiam magistratus re-
curritur ad populum terre. Et ideo est argumentũ secundum eum quod ſi vacat iudex a populis debet appellari ad populum non ad successorem. et istam l. non intelligit habere locum in actis mere volunta tis per. l. secundam. C. de donatio. et ibi late vide p eum bonũ dictum. Innocen. quod videtur facere in contrarium.
ADDE text. in auten. vt nulli iudicum. §. hic perue nitur. in versicu. primatibus ciuitatis. quem text. ad hoc allegauit Baldus pro singulari in. l. secunda. C.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quando fiscus vel priuatus.et idem Baldus in.l.j. ff.de offic.proconsul.

a ¶Collegium cardinalium. Ego dico quod vacante sede papali sacrum collegium fratrum dominorum cardinalium non habet iurisditionem nec potestatē quaz papa viuꝰ exercebat hoc decidit tex.ele gans in clemen.nero mani.§.ir ritum. de electio.per quem text. confundit opi.Bart. hic inquantumvult qꝫ vacante sede papali appellatur ad collegium cardinaliuz si cut ad ipz papam si viueret qz male loqtur Bart. quia mortuo papa iurisditio z potestas pape nō remanet apō collegium cardialiū: vt ibi est textus. hoc etiam voluit glo.ibi vbi ponit differentiā inter collegium cardinalium et alia collegia. Et idem voluit gloss.in ca.vbi periculum.§.ideoqz.de electio. in.vj. vbi etiam probat hoc tex.et glo.mag.in.c.j.de schisma.in.vj. Hec ob.si dicatur qꝫ minora collegia possunt ergo multofortius collegium cardinaliuz: quia respondet qꝫ quo ad accelerandum prouisionem ecclesie in cuius prouisione imminet periculum speciale est quod statui debet. z sic est simile sm glos.in.c. accusa.§.fane.de hereti.in.vj.z dicit etiam ibi gloss. qꝫ cardinalatus est officiū. quā glos.adde ad ea que dixi in.l.j.§.de qua re.de postul.z ex istis gloss.sequitur qꝫ cetus cardinalium vacante sede non potest facere consti.qz condere consti.est iurisditionis vt voluit gloss.in.l.j.de iurisdi.om.iudic.et Innocen. in.c. cum accessissent.de cōsti.probatur in.l.nulli.de sen. et in.c.vt animarum.de constit.in.vj. z in.c. ecclesia. de consti.Barto.in.l.omnes populi. de iustit. z iure gloss.tamen in.c.nullus.lxxix.distin.dicit qꝫ vacante sede cetus cardinalium tenet locum pape mortui.ex quo sequitur qꝫ videtur qꝫ possit facere illud quod papa viuus.sed glos.illa non bene loquitur: qz mortuo papa ecclesia nō remanet sine sponso qui est christus: vt voluit glos.et doc. in clemen romani. et in.d.c.j. ō schisma. in.vj. et in dicto.c.vbi periculuz. et contra illum text. est text. in d.cle.nero mani. z qō nō habeāt iurisditionem voluit Bal.in tractatu schismatis i.ij. colum. in versi. suppono autē qꝫ cardinales.

ADDE si vis videre verba formalia huius apostille Barba. consilio.j. vbi late de potestate pape z cardinalium. et in.xxxiij.co. hic dicta plenius reperies. z vide que posui post Imo.in clemen romani.

Andreas Pomate. ¶His que.vide Barba.cō silio.j.xxij.colum.j.vo.z.c.translato.penul.colum.de constitutionibus.

¶Vnum ex eis. ¶Ñ ordo decurionū dat tutorē an possit dare vnum ex eis in tutorem vide glo.z Bar. in.l.plane.quod cuiusqz vni.

¶Cum reliquis. Vide de hac materia per Bart.in l.si finitra.§.mbemus.in.iij.col.de dam.infec.

Andre.Poma. ¶Ultimo.limita vt per Alexā. consi.lxxxvj.in.ij.volu.z vide ad dictum Barto. hic Imo.consi.lxxviij.

¶Et qui non sint. Adde que not. Bartolus per illum tex.in.l.cum vnu.z in.l.ij.alias prima de adopt.

¶Op.vide i fili spē ti.de syndi.§.dz autem fieri

---

3 et sic vacāte papatu remanet iurisdi
a ctio apud collegiū cardinaliū circa
q̄ vide Inn.extra de maiori.z obedi.
b c.his que.Itē no. qō q̄ ordo de
4 curionum tutorem dat potest dare
c vnum ex his in tutorem pupillo. qō
no.fm vnam lectu. 2

Ventri. Uentri nō datur tutor ſz curator. hoc dicit. d

De differentia inter tutorem et curatorem.

Curatorem. Hec intellige dicit glo.causa cognita.dz ergo liquere iudici qō habeat aliū curatorem.z procedere fm formam.l.curatorē.C.qui da.tut.possunt. ¶Ultimo glo.que est hic not. differentiam inter tutorē z curatorez e
quā vide z signa.sed in eo qō glo. dix 2
cit curator est tantū datiuus videbatur habere aliam glo.contrariā. vt.j. de excu.tuto.l.amicissimos.que dicit qꝫ curator est legitimus. sed hanc tz Dy.z oēs doc.z not.in.l.de creationi f
bus.C.de epi.audien.

Cire oportet. Mulieres nō possunt esse curatrices.h.d. Fallit hodie in matre z aua. vt in auten.matri.z aue.C.qñ mu.tu. o ffi.fun.potest.

Si mater. Cū quid vna via prohibet alia non debet esse permissum.h.d. Quod dicit in.c.cū quid vna.extra de reg. iur. li.vj.z ibi pDy.de hac phibitiōe testatoris: vide.C.si cōtra ma.vo.l.j. g

Eos. Absens causa reipublice nō debet dari tutor.z si dat remittitur.h.d.

Quando inquiritur de moribus dandi in tutorē coniuncti z amici pupilli requiri debent.

Suspectus est qui se ingerit.

Testis non citatus deponens est suspectus.

Cū reliquis. Cū tutor datur ex inquisitione inqrit de moribus dādi. nec dz dari ille qui se ingerit.h.d. Certe qñ ista inquisitio fit debēt requiri cōiuncti z amici pupilli. vt.l. ait pretor. §. penul.ſ. ex quib.cau.maio. z qō no.j. ex quib.cau.in pos.ea.l.hoc aūt. z qō no. Imo.extra de transac.c. fin.in fi. ¶Ultimo not. quod qui se ingerit est suspectus. Facit.l.q̄ omnia. §.j. ſ. de procura. quod facit cōtra testem qui deponit non citatus. de quo dixi j.de his quib.vt indig.l. post legatū. §.his vero.

Tq̄ nō sunt. Nobiles possunt esse tutores populariū z econuerso.h.d. ¶Oppo.j. de excu.tu.l.spadonem.§.j.Sol.Dy. aut qui sunt in hac dignitate dantur illis qui sunt in aliqua dignitate.licet minori.ita loquitur hic.sec⁹ si in nulla.vt in contrario.

Ius. Si idoneꝰ tutor in ciuitate nō reperit perqrit in ciuitatibꝰ circūstātibꝰ.h.d. ¶Opp.ſ z vi

detur quod iudex possit dare eum qui non est de ter
ritorio suo verbotenus: et scribere illi iudici cui ille
tutor subest: vt eum cogat sicut in interlocutoria de
mittendo in possessionem rerū que sunt in alieno ter
ritorio.vt.C.de iudicijs.l.properādum.§. sinautem.
et de bonis autoritate iudicis possi.l.cum vnus.§.is
qui.Solu.fm Jaco.de are.ibi iudex pronuntiat de
bonis rōne persone litigantis que ei subest. sed hic
persona eius quem volebat dare tutorem nō subest
principaliter nec accessorie.

Curatorem. Curator datus im
puberi durat vsq; ad pubertatem.h.d. Nō declara. vt di
xi in l.quesitū.et.l.solet.§.de tute. ☞ Datio tutoris in qua erratū est ra
tione etatis quando sit nulla.et nu.4.

2 Sententia lata ex falsa causa quando sit nulla.

3 Decretum interpositum ex falsa causa etiam non ex
pressa q; sit nullum.

5 Curatoris datio facta alicui prodigo qō teneat.

Eie egresse. [a]Si tutor dat im- d
puberi ei qui non
est non valet datio.h.di. ¶ Opp.† de
re iudi.l.preses.et.l.cum prolatis. Sol.
gl.intellige quod hic erat expressus er
ror in sententia aliter secus.idem videtur sentire in
l.si ab eo.j.de vsuca.et insti.qui.non est permis.face.
test.§.item prodigus. Jdē tz Dyn.in.l.is cui bonis.
j.de ver.obli.vbi glos.tangit et hoc propter autori-
tatem rei iudi.vt.j.de re.eorū.l.sed si pecunia.§.itez
queri pōt. Contrarium videtur dicere glo.C.qñ pro
uo.nō est necess.l.ij.z.C.de peti.here.l.si putas. z hoc
tenet Pe.et Jaco.de are.et Cy.in.d.l.ij.qñ prouo.et
dicunt q; est casus in.l.tutor si petitus fuerit.§.eo.et
b verum dicunt. ¶ Ad dictum [b]Dy.† et gl. respondēt
2 q; quedā est sīia que si semel est vera semper et incō
mutabiliter est vera et tūc procedit distinctio an sit
expressus error in sententia vel non.vt dictis. ll. sed
qñ sīia non durat semper vera vt datio tutele q̄ ex-
tinguitur aduenīente pubertate.tunc nō procedit di
cta distinctio vt hic.et d.l.tutor si petitus fuerit.§.e.
c fm cos.que solu.non placet.sed dic[c] q; differētia est
3 inter sīiam et decretum.nam decretum† interposi-
tum ex falsa causa etiam non expressa est ipso iure e
nullum vt.l.j. §.hec verba.j.ne vis fiat ei.et.l.cū ve-
ro.§.subuentū.de fideicō.lib.et hic.et.l.tutor si peti-
tus fuerit.§.eo. Jn sīia ꝓcedit ista distinctio.qō dic
vt dixi in.l.seruo inuito.§.cum pretor.j.ad trebe. Jn
4 †proposito tñ sunt alique glo.que dicunt verum.nam
qñ datur tutor vel curator rōne etatis.tunc si in hoc
est erratū datio est nulla ipso iure: vt hic.et.d.l.tutor
si petitus fuerit et glo.que dicūt contrariū nō dicūt
5 verū. Quandoq; † datur curator alicui vt prodigo.
tunc licet in hoc sit erratum tamen valet datio. z sic i
bene loquitur glo.j.de vsucap.l.si ab eo.et insti.qui-
bus non est permis.facere test.§.itē prodigus.ratio
q; declaratio etatis fit a natura.declaratio prodiga
litatis spectat ad iudicē. vñ sic esse pro veritate ha-
betur ex quo iudex declarauit.ad qō facit[c] q; dicunt
doc.in simili.in.l.j.§.idem pōp.j.qō fal.tu.aut.z hāc
distinctionem facit gl.C.de cur.fur.l.j.dixi in.l.is cui
bonis.infra de verbo.obli.

☞ Quis det tutorem pupillo cū ra
tione originis domicilij et fortunarū
habet diuersos iudices.

Pupillo. In loco originis
datur tutor a iudice do-
micilij alias datur a iu-
dice originis si in vtroq; habeat bona. ¶ Oppo.dicitur hic re
rum. Cōtra quia datur persone nō re-
bus.vt.l.quia persone.de test.tu. So.
hic dātur persone principaliter sed re a
rum limitat administratio.vt ibi dixi.
¶ Quero† pupillus hic sortitur origi
nem. Florentie habet domicilū: in ter
tio loco habet bona.vbi non sortit fo-
rum neq; ratione originis neq; rōne
domicilij.qualiter dabitur tutor illis
bonis. Judex enim originis vel domi
cilij non potest.vt hic. Judex illi[9] ter-
tij loci non potest[b] qr personam nō ha
bet in iurisditione.vt.l.j.§.eo. Dyn.vt
quidam habent ponit in.l.j.§.eo.et ar b
guit pro z contra. Cyn.refert.in.l.j.C.
vbi pe.tu.vbi glo.tangit. Dy. tenet q;
iudex domicilij vel originis potest da
re tutorem cuius administratio porri
gatur ad oīa bona.allegat.l.magis
puto.§.illud.j.de rebus eorum. Sed
glo.videtur tenere cōtrarium. in.l.nō
solum.§.z qui testamēto.infra de exe.
tu.et male.qr pro opi.Dy.et sequacū
est casus expressus.j.de execu.tuto.l. c
propter litem.§.licet.vbi ad vniuersū
patrimonium dicitur datus.licet pos-
set se excusare de bonis q̄ sunt in alia
prouincia.si igitur habet necesse se ex
cusare.ergo valet datio. vt.§.l. prox.
¶ Ad hanc.l.respondeo fateor q; iu-
dex originis potest dare tutorem qui
administret tantum bona originis.
et eodem modo iudex domicilij: quia
hec est quedam vniuersitas. vt.l.si ta d
men.§.de testa.tu. Dico etiam[c] q; iu-
dex tertij loci in quo non habet domi
cilium neq; originem poterit dare cu
ratorē illis bonis que sunt in sua juris
ditione.cum curator detur principali-
ter rebus non persone.vt.l.in copulan
dis.C.de nup.z hoc vult dicere tex. in e
l.iurisperitos.§.cum oriundus.infra
de excu.tu.

☞ Quando vnus tutor possit pro
alio esse fideiussor.

Romanus. Pōt quis
dari tutor ei pro quo te-
netur.h.d. ¶ Opp. q; a
creatione tutele non ap
pellatur.vt.l.j.§.si quis tutor.infra qñ
do appel.sit. Solu.dic quod appella-

Seie egresse.hāc l no.limita fm Bal.in l.ij.C.qñ puoca.ni-
si fuisset sup etate dis
pensatū.

Andreas Pomate.

Ad dictū.vide p Bo. consi. lxix.i.ij co. alex.cōsil. lxiij. in.ij. colū.in.ij. vo.et cōsi. lxxxvij. in pn.i.ij. vo.

Sz dic. et vid bal. in.l. iuste. in addi de acq̄.pos.et ibi do.Jo. et vid bal. in.l.j.j. de cura. furi. and.barb.

Nō pōt vide in fili bal.in.l.ij. de ꝓtrahē. emp.z adō bar.in.l.j. qui pe.tu.

Dico ēt adō tu ad hoc alex.ō Jmol.i pl. xl.iij.co.v. post me-
diuz.in.v. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Fideiubere. ſi plures delinquunt vel ſunt cõperti cũ armis põt vn⁹ fideiubere pro alio allegant doct. iſtum text. in l. his. §. ſi ſeru⁹. de fideiuſ. et hoc qõ dicit hic Bar. intellige verũ ſi non ſunt ſuſpecti alꝰ ſecus ꝑm glo. in aut. de exhi. reis ꝛ. §. ſuſpec. et an ꝛ qñ ſũt plures inqſiti poſſit vn⁹ pro alio teſtificari. vide Ang. in. l. ſi. de ſica. et Bal. in l. qñ liberi de teſti. et in. l. fin. de acc. et vid ſpec. in tit. de teſt. §. j. ver. qd ſi a quot. ꝛ ibi vide oĩno. Joã. an. et ad hãc doctrinã tradita pbar. hic adde bal. p illã tex. i. l. oẽs in. j. col. de epi. et cle. b et ange. et Imol. in. l. reos i ꝓn. q̃ duo reis Andreas Pomate. 1

b ¶ Matrꝭ. De materia huj⁹. l. vid ꝓ bal. 2 in. l. põib⁹ C. de ipu.

uit a ſententia reprobant excuſationẽ.

¶ Ultimo ꝛ no. hanc. l. in qua eſt caſ⁹ qꝫ vn⁹ tutor põt eſſe fideiuſſor ꝓ alio. qꝫ intelligit Dy. ſi eſt idoneus et ſoluẽdo. alias ſecus. q; hoc eſt in fauorẽ pupillorũ. quod intelligas quantum ad hoc qõ iudex non poſſit recipere cotutorem in fideiuſſorem: ſed ſi recipit paupertas eius non vitiaret. vt. C. de iure do. l. ſi mulier. qꝫ declarabo in. l. paupertas. j. de excu. tu. et eſt ar. opt. 1 iſta. l. qõ plures accuſati vel inquiſiti vel ſimul cũ armis inuenti poſſint inuicem fideiubere. 2

Si peregre. Tutoribus datis debet per iudicem infra. xxx. dies nuntiari. h. d. Facit. j. ti. ij. l. quidã decedens. §. fi. declara vt in gloſ. tua.

¶ Qui petant tutores vel curatores. Rubrica.

b Matris. b Matertenetur filijs impuberibus petere tutores et curatores nõ adultis. hoc dicit.

☞ Agnati quib⁹ ſpectat ſucceſſio ab inteſtato qõ hodie ſi non petant tutorem pupillo priuantur ſucceſſione.

2 Diſpoſitio. l. ſciant. C. de legiti. here. qõ debet ſtricte intelligi et non extendi ad aliud qñ loquatur. et nu. 12.

3 Mater et auia qõ non cogantur eſſe tutrices vel curatrices: et ſi non petãt tutores quomodo puniant. Et an habeant neceſſe petere.

4 Si in teſtamento eſt datus tutor minus ſolenniter imputatur ſuccedentibus ab inteſtato ſi non petunt ipſum confirmari.

5 Qñ ſunt duo tutores legitimi i codẽ gradu an vnus excuſetur per alium.

6 Lex noua q̃ũcũq; odioſa et penalis dz extendi ꝑm regulam iuris antiq.

7 Excluſo primo a ſucceſſione propter negligentiam petendi ſecundus non habet neceſſe petere tutorem.

8 Si pupillo extraneus eſt ſubſtitutus et mater cui primo incumbit neceſſitas petendi tutorem pupillo.

9 Subſtitutus pupillo qñ repellaꝫ a ſucceſſione propter non petitum tutorem.

10 Que cauſa ſit iuſta excuſandi ſubſtitutum propter tutorem non petitum.

11 Mater an admittaꝫ qñ ſubſtitut⁹ eſt excluſus ꝓpter non petitũ tutorẽ: vel ipſa etiã excludatur.

13 Mater excluditur a ſucceſſione et legitima filij ꝓpter ſubſtitutionem pupillarem.

14 In pertinẽtibus ad tutelam prefertur matri qui dz ſuccedere: ſz in educatione preferatur mater.

15 Si aliquo caſu mater et ſubſtitutus excludantur an alij veniant.

Simiores. Pupillis petẽdi tutores ſunt a matre: alꝰ ꝑuaꝫ ſucceſſione. et a libertis q̃ alꝰ puniẽt ꝛ alij agnati vel cognati pñs facere: ſz ſi neglexerint nõ puniẽt. h. d.

¶ Op. ꝛ qõ etiã agnatis q̃ ſperãt ſuccedere ĩponaꝫ onus petẽdi tutores: vt. C. de legiti. her. l. ſciãt. Sol. dicit glo. intellige in agnatis illis q̃bus nõ defertur hereditas ab inteſtato. ſi em̃ deferret tunc puniret ſicut mater. vt. d. l. ſciãt. et hoc ꝑbaꝫ. j. ad tertul. l. ij. §. qd ſi nepotibus. vbi dicit de auia. ita dicit gl. Iſta ſol. eſt directe cõtra iſtũ text. q̃ expreſſe dicit qõ hec neceſſitas eſt matri ꝛ libertis tm̃ impoſita nec de iure antiquo reperit qõ alijs agnatis imponeret hec neceſſitas expreſſe nec ꝓ rõnem. rõ em̃ quare matri imponit neceſſitas eſt materna pietas. vt. l. mattis. C. e. q̃ ratio ceſſat in alijs agnatis. Non ob. qõ dõ de auia. ideo em̃ auia eſt q; mater fuit. et ideo durat ratione materne pietatis. ꝛ appellatiõe matris ꝓtinet auia et appellatiõe filiorũ ꝓtinentur nepotes in hoc caſu. vt. d. l. ij. §. quid ſi nepotib⁹. j. ad tertul. et id qõ dicitur in. l. ſciant. eſt noua lex facta per theodoſium q̃ immutat et corrigit ius antiquũ in hoc: ſz qõ hodie ſit neceſſe agnatis q̃ ſunt ſucceſſuri ab inteſtato ſcõm formã iſti⁹. l. ꝛ iſta inueſtigatio eſt vtilis ꝓ qua illa. l. ſit cõtra ius antiquũ debet ſtricte intelligi ꝛ nõ extendi ad aliud quã ad id quod in eo expreſſum eſt vt. l. precipimus. in fin. C. de appel. qõ facit ad multa q̃ dicã in. q. diſputata quã. j. ſcribam.

¶ Op. iſta neceſſitas imponitur quando pupillus non habet tutores legitimos. vt hac. l. in princip. ſed ipſe agnat⁹ vel cognatus hodie eſt tutor legitimus qui ſperat habere hereditatem. ergo non habet neceſſe petere tutorem. Dicit Dyn. intelligas hoc quando datus in teſtamento erat remotus vel excuſatus ita quod nõ vocabantur legitimi: ſed locus erat datiuo. vt lege ſi ſub condi. ſupra de teſta. tute. vel eo caſu quo proximior erat inhabilis inhabilitate temporali. vel alijs caſibus in quibus locus eſt datiuo ſecundũ Dy. quod no. Sed contra iſtud oppo. de lege ſciant. que loquitur de illo agnato cui incumbebat onus petendi tutorem a tempore mortis defuncti. dicit enim textus. ſciant illi qui vocantur ad hereditatem pupilli ſi mortuo patre intra annum ꝛc. ſed ſi pupillus habuit in teſtamento tutorem qui eſt remotus vel excuſatus non debuit ei peti tutor a tempore mortis. ergo illa cõſtitutio non habet locum: nec debet extendi cum ſit contra ius commune. vt dixi. Reſpondeo teneo oppoſito. Dyn. quod enim dicitur intra annum a morte teſtatoris ſubaudi et imminentis neceſſitatis hoc probatur in ſimili. in lege

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ij.in.§.si quis heredis.j.de statu.liberis. ¶Idem aduerte quod videtur colligi ex verbis Dyn. quod si successurus ab intestato est tutor legitimus quod est quando non subest impedimentum: quod eo casu non impediatur si tutorem non petierit.ꝛ sic videtur quod si inuentarium non faciat et administret. non puniatur illa constitutione. Contrarium credo. sicut determinatum est in matre cui.s.delata est tutela legitima:si non administret legitime: punitur ꝛ no.j.ad tertul.l.ij.§ si mater.versicul. quod si pater. Cum enim ipse idem sit tutor legitimus ad eius curam pertinet facere inuentarium ꝛ legitime administrare.quod si non facit punitur.argumẽ.j.ad tertu. l.ij.§.idoneos.ꝛ.§.sequen. Nec obst.quod dicit Dy. quia fateor quod non punitur:quia non petijt: sed qꝛ non legitime administrauit. Non obst.quod hoc nõ dicitur in.l.sciant.vt infra dicam. ¶Opponi.matri hodie defertur legitima tutela per.l.vt in autentica matri et aue.C.quando mul.tut.offi.fun.ergo ei nõ imputatur si tutorem non petierit cum pupillus habeat tutricem legitimam. Respondet Dy. hic notabiliter. †quod mater ꝛ auia non coguntur esse tutrices:sed ita demum sunt si volunt:vt.d. auten. matri et aue.ideo cum nullus sit legitimus remanent iura antiqua incorrecta:quod placet.et per hoc determino text. istum qui dicit quod mater tunc tenetur petere tutores quando nõ habet tutores legitimos qꝛ hodie non potest habere tutores legitimos pupillus matre existẽte anteq̃ mater sit in mora: quia ipa prefertur omnibus legitimis:vt.d.auten.matri ꝛ aue.punitur ergo mater si tutores nõ petierit:vel antequam sit per moram exclusa non renũtiauit. ita quod deueniatur ad legitimum. ꝛ hoc probatur de iure antiquo in.d.l.ij.§. si mater.ver.qõ si pater. sed secundum ista tempora eo casu quo mater nõ potest esse tutrix legitima excusatur si pupillus hꝫ alium legitimũ. ꝛ hic expresse dicit tex.ꝛ glo.no. C.ad tertul. l.matres.nec puto qõ matri imputetur si non petijt eos cogi administrare vel facere inuentariũ: qꝛ huius cura nõ videtur ei iniuncta. Nec obst.qõ dicitur in.d.l.ij.§.idoneos.ꝛ.§.seq.qõ constitutio punit matrem si pupillus tutores nõ petierit:vt.j.l. pri.ꝛ.d.l. ij.§.si mater.nota quod dicit petierit:quod est futurũ vel preteritũ subiunctiue.ꝛ sic dꝫ intelligi cũ effectu:vt.l.j. in fi.§. qõ quisqꝫ iur.vñ in petitione ab ea requiritur plenũ offiũ.vt.d §.idoneos.hoc est qõ petat cũ effectu:vt dixi.ꝛ ita loquitur glo.in.d.l.matris C.e.sed qñ legitimus subest nulla necessitas imponi tur sibi aliquo iure:ergo nõ dꝫ puniri. Nõ ob.qõ no. glo.in.d.ver.qõ si pater.in.l.ij.j.ad tertul.qꝛ ibi loqꝫtur qñ locꝰ nõ erat legitimo ꝓpter voluntatẽ defuncti qꝫ volunt matrẽ administrare tutelã legitimã.ꝛ sic intellige qõ ibi nõ erat legitimus. Itẽ[a] dicerem hodie in alia muliere que succederet ab intestato vt nõ puniatur per.l.sciant.si pupillus hꝫ tutorẽ legitimũ hꝫ nõ administraret:qꝛ nulla.l.reperit.nã.l.sciant imponit necessitatẽ qõ faciat ei dari tutorẽ. qñ vero.l. facit eũ nõ loquit:ꝛ idẽ dicerẽ in substituto pupillariter. ¶Quero †quid si in testõ est datus tutor minus solẽniter. Rñdeo imputet eis nisi petãt confirmari:vt.l.credendũ.in pun.j.eo. ¶Quero †quid si sunt duo legitimi eiusdẽ gradꝰ:an vnus excuset ꝓ aliũ. Rñdeo si quidẽ vnus geratꝫ legitime:alius excusat.ar.l. credendus q̃.rñ.j.eo.sed si vterqꝫ negligat vterqꝫ punit per.l.si maritus.in pun.j.de adul. Sed si dicas qũo hoc cũ jl. sciãt loquat in eo casu quo nõ sunt tutores legitimi:ergo nõ dꝫ extendi ad istuꝫ casum. Rñdeo †lex noua quantũcunqꝫ odiosa ꝛ penalis dꝫ extẽdi scõm regulã iuris antiqui:vt no.in.l.qõ vero. §.de legi.sed.l antiqua cautũ est qꝫ si ille cui incũbit hec necessitas hoc facere dimittit negligat puniat:vt.d.l.ij.§.idoneos.circa fi.§.ergo ꝛc.sed qñ est j aliꝰ legitimꝰ nõ ipse tũc hec necessitas fi bi nullo iure imponit. ¶Quero †primo excluso a successione ꝓpter negligentiã:an scõo incũbit necessitas petendi tutorẽ. Et hic in fi. dicit qõ nõ. Idẽ no.in.l.nepotib⁹.C.e.ꝛ.d.l.sciãt qõ est verũ:vt declarabo in.q.disputata quam.j.ponã in tertio puncto. ¶Quero † quid si est substitutus extraneus ꝛ mater:cui ꝓmo necessitas incũbit. Circa hoc disputaui vnã.q. quã hic insero de verbo ad verbũ q̃ talis est. Pupillus cui erat extraneꝰ pupillꝰ substitutus:decessit post annũ a morte pris: nullo ei existẽte vel petito tutore a substituto: vel matre: q̃rit an illiꝰ hereditas deferat substituto vel matri vel neutri. ¶Et pro videamus de psona substituti: et qõ nõ admittat.videt casus.C.de legiti. here.l.sciant.ꝛ ꝓ ista parte cõtra euꝫ nõ est aliud allegãdum. ¶Cõtra qõ ipse extraneus substitutꝰ admittat. Primo probat:qꝛ vt casus.j.de excu. tu.l.amicissimos.in pun. vbi ꝓpter tutelã nõ administratã nõ repellitur ab hereditate sibi delata ex substitõne. facit eo.iti l.tutor petitus.§.j.ꝛ casus videtur in.l.credendũ.§.si vero maritus.j.eo.vbi ꝓpter nõ petitũ tutores nõ perdit id qõ venit iudicio defuncti. Secundo sic:ille cui incũbit onus petendi tutores tunc tenetur qñ nullꝰ est cui tutela legitima deferatur vt no.C.ad tertul.l.matres.sed hic mater est que oẽm legitimum excludit seu precedit:vt in auten.matri ꝛ aue. et in corpore vnde sumitur: ergo substitus excusatur si nõ petijt tutores. Tertio sic: qñ sunt due cause quarum vna est naturalis: alia accidentalis: naturalis preferetur: vt.§.de tutel.l.q̃ habet.in princi.ꝛ de liber.ꝛ posthu.l. filio quẽ.in princip. sed hic est mater cui incũbit onus petendi tutorem ex causa naturali:qꝛ materna pietas facit eã ad hoc teneri:vt. C.e.l. matris. et l.fin.itẽ est substitutꝰ cui incumbit

[a] Andreas Pomate.

¶Idem. vide anch. consi.iij.in j.colum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

onus petẽdi tutorẽ per accidẽs: quia substitut⁹: vt d. l. sciãt. ergo mater ei añponit. nõ põt ergo substituto imputari negligẽtia donec eũ p̃cedit mater: vt l. fi. C. qui admit. ad bo. pos. et d e succes. edi. l. j. in p̃nc. cũ si. ¶ Quarto
a sic⁹ nõ tenet facere quis id qõ factũ nõ releuaret aliquid: vt. s. si qs in ius vo. nõ ie. l. ij. in fin. z de arbi. l. arbiter calendis. z vt leg. no. ca. l. hec stipulatio. §. diu⁹. cũ si. ẽz si substitut⁹ perijsset tutorẽ non releuaret aliqd qz mater in petẽdo p̃fertur adeo qõ iudex dz dare eũ quẽ petit ipsa. vt in auten. de nup. §. si qs aũt tutelã. z glos. hoc tz in. l. si qs sub cõditione. s. de testa. tut. ¶ Sed videamus de matre et quo iure repellit a successiõe si nõ petijt tutorẽ. Sunt casus multarum. ll. j. ad tert l. ij. §. si mater. C. illo tit. l. matres. z quẽpetant tutores. l. ij. z. l. fi. et insti. ad tertul. §. pe. ¶ Ecõtra quod mater admittatur ad hereditatẽ probatur primo sic. tutor testamẽtarius preferet matri: vt in aut. matri z aue. et in corpore vnde sumit: ergo eadez rõne substitut⁹ cui incũbit onus petendi tutorẽ in petẽdo preferet matri: cũ a testatore sit substitutus. non est ergo imputandũ matri si nõ petijt: qz nec ad petendũ fuisset admissa. Secũdo sic. tũc matri imputat si nõ petijt tutorẽ filijs qñ ipsa habet ius succedendi z nullo iure est priuata: vt j. ad tertu. l. ij. §. si mater. cũ si. z ideo dicunt leges qõ eis quoũ causa succedendi nõ est prima z potior in succedendo nõ imputatur si tutorẽ nõ petierunt: vt. l. ij. §. fin. ad tertul. z. C. qui
9 pe. tuto. l. ne portibus. z not. C. de legi. here. l. sciant. sed in proposito in succedẽdo causa substituti pupillariter est prima z potior: ergo matri in nõ imputatur si tutorem nõ petijt. Tertio sic. tũc matri imputat si tutorẽ nõ petijt filijs scz qñ filij decesserunt intestati. vt. j. ad tertul. l. ij. §. si mater. ibi intestatorũ filiorũ ꝛc. z. j. eo. l. credendũ. vbi similiter dicit intestatorũ filiorũ sed qñ pupillus hz substitutũ pupillariter non põt dici intestat⁹: ergo ꝛc. videtur ergo in dictis. ll. casus p matre: cũ nullo alio modo pupillus possit esse testat⁹: nisi habendo substitutũ: et tunc eo casu lex non grauat matrem in petendo tutorẽ. ¶ Quarto sic: quando filius decessit pubes matri
10 non imputatur si tutorẽ non petijt. ratio qz tunc filius ipse potuit sibi prouidere testando vel petendo curatorem. vt. C. ad tertul. l. matres z. C. qui pe. tu. l. matris. in fi. Sed ista eadem ratio est in casu proposito: quia prouidit filio pater testando z etiam dando sibi personam que petat tutorem. ergo nõ est quid matri imputetur. ¶ Quod neutri deferatur probatur primo. quando pluribus incumbit onus petendi tutorem pupillo. si vterqz negligit vnus non excusatur propter alium sed ambo puniuntur vt patet in matre z liberto vt hac. l. et. C. qui pe. tuto. l. ij. ita in proposito substitutus non excusatur propter matrem z sic tanqz negligens non potest succedere per. l. sciant. C. de legi. h̃ red. Item mater nõ excusatur propter substitutum z sic etiam ab hereditate excluditur ipsa per dicta iura. Secũdo sic. regulariter quando plures tenentur ad dandum aliquid vel faciendum vnus propter alium nõ excusatur imo non prohibet omnes in penam cõstitui: vt. j. de verb. oblig. l. ij. §. j. z. §. fi. z. l. ea. §. cato. et de duobus reis. l. fina. ita in proposito nec mater propter substitutum nec substitutus propter matrẽ excusatur sed vterqz cadit in penam et sic successione priuatur. Tertio sic. quando pluribus incumbit on⁹ faciendi aliquid: licet sint talis conditionis qõ vnus alteri preferatur tamẽ donec vnus preoccupet ambo dicuntur simul teneri argu. ff. de adulte. l. si mantus preuenerint. in principio. vbi videtur casus. quo stre. licet ergo in petendo tutorem mater preferatur substituto z substitutus matri: tamen quilibet est in mora donec ad iudicium prouocetur. z sic vterqz excluditur z alij succedent. ¶ Quarto sic. quando filius decessit impubes matri incumbit onus petendi tutorem filio iure quodam naturali propter maternaz pietatem: vt. C. eo. l. matris. et. l. fin. z ibi not. sed hec pietas materna non tollitur licet filius habeat substitutũ. durat ergo ratio legis. z sic lex. ¶ Item substituto incumbit onus petendi tutorem propter spẽ successionis: que spes durat etiam si sit mater. quod apparet: cum ergo ratio legis duret in vtroqz videtur quod vterqz excludatur z alij succedant. Solut. in questio. predicta primo videndum est de persona substituti. ¶ Circa † que dico quod si quidem quis vellet eum repellere: quia cum tutor esset testamentarius vel legitimus vel datiuus et se excusat: non potest: vt. j. de excu. tuto. l. amicissimos. in princip. et l. tutor petitus. eo titu. in. §. j. z iste casus nõ pertinet ad questio. nostram. Si vero vult quis substitutum a substitutione repellere quia pupillo non habenti tutorem non petijt: z tunc aut propter hoc vult quis substitutum repellere a substitutione fideicommissaria: et non potest: quia illud consequitur vt ex bonis testatoris non pupilli: vt. j. eodem. l. credendum. §. si vero maritus. et ita intelligunt doctores in dicta. l. sciant. C. de legi. here. Aut quis vult repellere substitutum a substitutione directa pupillari: et tunc excluditur si infra annum cessauit: vt dicta. l. sciant. et hoc not. quod intelligo nisi excuserur ex aliqua iusta causa: vt diximus in matre. j. ad tertullia. l. ij. §. si mater. et. §. sequenti. quod nota. C. ad tertul. l. matres.
10 ¶ Item † intelligo iustam causam esse. si substitut⁹ ignoraret se substitutum: vt. C. qui pe. tu. l. cum a matribus. z argumen. j. ad tertu. l. ij. §. si mater. ver. sed si forte absens. vbi propter absentiam mater excusatur: eodem modo propter ignorantiaz facti. facit de iur. z fact. ignoran. l. prima. z quis ordo in bo. possess.

Andreas pomate.

a ¶ Quarto sic. vide Fel. in. c. ex transmissa. in. ij. colũ. ver. limitatiõ. de pscr.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ser.l.ij.in prin.nec excusatur substitutus. ideo qa pupillus matrem habet.vt ostenditur. ſ. Respondeo nunc rationib⁹ predictis factis pro hac parte ad excusandum substitutum. Non ob.l.amicissimos.et.l. tutor petitus de excu.tut.et.l.credendū. vt.ſ.patet. Non ob.secunda ratio que dicit substitutum excusari:quia mater est cui legitima tutela defertur: q; illa non est nec cogitur.sed ei permittitur si vult. vñ propter eam non excusatur substitutus quin petere debeat.ita determinat Dy.hic.quod verum est. nō em̄ spes eius qui potest esse excusat aliquem a petendo tutorem interim.sufficit enim q; tunc non habeat defensores:vt hac.l.Non ob.tertia ratio.ſ.quod causa naturalis prefertur cause accidentali:quia illud vergñ effectus illarum causarū se nō cōpatiuntur ad inuicem:secus qñ se cōpatiuntur et vna cōcurrit cum alia:qđ patet per omnia iura in quibus cōcurrit obligatio naturalis et ciuilis:ita in ꝓposito nil impedit quin mater teneatur petere:et etiam substitutus sicut tenetur mater et libertus:vt hac.l.Non ob.quarta ratio:scz qđ si substitutus peteret nil releuaret cū iudex debeat dare petitū a matre:quia illud non est verum ſm opi.multorū:vt dixi in.l.ſi quis sub cōditione.ſ.de testa.tute.Sed posito q; illud esset verū: tamen propter hoc substitutus non excusatur: q; interim donec mater tacet substitutus dicit esse in mora:et ei currit tēpus scz mater veniens preferatur: vt j.de adul.l.ſi marītus preuenerit.in ꝑn.qui casus est
11 no.ad hoc. ¶Secundo †videndum est excluso substituto an mater admittatur:an vero ipsa etiam excludatur:quia tutorem non petijt.z loquor de matre maiore.xxv.annis que nullam excusationem habet de illis que ponuntur in.d.l.ij.§.ſi mater.j.ad tertul. et quod no.C.ad tertull.l.matris.solum ergo hic est inuestigandū an iusta causa sit excusandi matrem: quia pupillus habet substitutū. Et ad hoc videndū premitto quod de iure digestorum necessitas petendi tutores incūbebat solum matri et libertis. et nullus alius propter non petitum tutorem priuabatur hereditate nisi mater et auia:vt expresse dicit tex.ff. et.j.ad tertul.l.ij.§.ſi mater.ver.filijs autem. per iura vero.C.fuit introductum:vt hec necessitas imponatur venientibus ab intestato et substituto alꝭ puenitur hereditate:vt.C.de legi.heredi.l.sciant. licet gloss.in dicta.l.secunda.qui pe.tut.videatur velle intelligere istum textum.vt non contradicat.l. sciant. Sed veritas est quod dixi scilicet quod olim alij a libertis matre et auia non tenebantur petere tutores:vt hic expresse dicit text.nec ratio que hic habebat locum in matre habebat locum in alijs venientibus ab intestato. nam ratio est materna pietas: vt C.eodem l.matris.et.l.fina.et ibi not.que ratio ha-
12 bet locum in matre et auia non in alijs. ¶†Ex hoc concludo quod cum dicta.l.sciant.corrigat iura antiqua in hoc:et sic est cōtra ius commune. debet stricte intelligi vt non extēdatur vltra id quod in dicta l.expressum est:vt dicit text.C. de appella.l. precipimus.in fi.et de legi.l.quod vero.z.l.in his. ¶Sciēdum est quod etiam matri imponitur necessitas petendi tutorem confestim.i. cum primum poterit ita quod annum non transcendat:vt.j.ad tertul.l.ij.§. confestim.sed alijs succedētibus ab intestato z etiā substituto datur annus in.d.l.sciant. licet quidam doct. moder. dicant qđ l.sciāt.debet intelligi vt loquatur de anno secundum formam dicti.§.confestim. scilicet quod statim teneatur cum potest:licet annum nō possit trāscendere.pro quibus facit tex.dicte.l. sciant.cum dicit ſm.l.non petierit intra annum ꝛc. Ex eo enim quod dicit ſm.l.videtur se referre ad dictum §.confestim. sed hoc non est bene dictum.nam illud quod dicitur secūdū l.refertur ad verbum petierit.Est ergo sensus talis ſm.l. hoc est ſm modum legitimum z permissum eis impetēdo tutores:et sic se refert ad hāc l.Mutatur ergo ista,l.in hoc. q; olim petebant si volebant ex permissiōe l.hodie imponitur necessitas:vt si nō fecerunt quod dicta.l. eis permittit perdant hereditatem. Item statuitur eis tempus quod hoc faciant b intra annum:nec est mirum si mater astringitur plus q̄ alij venientes ab intestato:quia in ea est duplex ratio: scz materna pietas. Item spes succedendi. Sed in venientib⁹ ab intestato:z substituto:est sola spes succedēdi. Et ista interpretatio tanq̄ benigniori admittenda est:vt.l. benigni⁹. ſ.de legi.maxime cū.d.l.sciant.sit cōtra ius commune et etiam penalis. ¶His premissis dico matrem non teneri si non petit tutorem filio intra totum illud tēpus intra qđ substitutus potest petere.qđ sic probo. ¶Certum est †q; mater excluditur a successione filij:z a legitima,ꝑpter substitutionem pupillarem:vt.C.de impu.et ali.substi.l.precibus.et.ſ.de inoffi.testa.l.papi.§.sed nec impuberis.z extra de testa.c.ſi pater. lib.vj. Sed ei qui excluditur ꝑpter testamentū debita portiōe sibi licitū est omittendo facere qđ potest: vt ille intestat⁹ decedat:nec videtur dolo nec culpa facere:sed iuste ꝺ facere:z ab omni pena excusatur.z istud est multū approbatū per iurisc̄sultos:vt.j.de leg.ij. l.cū pater.§.titio.z si quis omis.cau. test.l. excusatus.z.l.quia autem.§.nō simpliciter.z ibi no.z.§.ſi patron⁹.et de inoffi.test.l.papi.§.quarta.z etiaꝫ ꝑpter factū patris potest omitti hereditas ex testamēto impuberis. vt sic impubes decedat intestatus:vt.j. de acqr.here.l.iulia.alꝭ incipit: si pupillus.licitum est ergo matri intra illud tēpus quod datur substituto ad petendum tutores facere:vt sic substituti excludantur a successione;z pupillus intestatus decedat. Si em̄ ꝺ

* Pro intel. l.sciant. C. de leg.heredi. q̄ debet stricte intelligi et non extendi ad aliud qđ loquat eius dispositio.

Andreas pomate.

a ¶Ex eo em̄. Vide ad hoc pa nor.ꝑsi.ꝛc. in.ij.col. et seq.i.ij.dubio i.ij. volu.

b ¶Qđ hoc faciāt. Sz qđ idē sit i alijs qđ in matre tenet Bar.i d.§. confestim.et in d.l.sciāt.et sic est ꝓtra ius. z de h̄ p Bal.in d.auf.matres. C.ad tertul.

ceres matrem intra illud tempus debere petere tutores tam p̃uenire sub stitutum: et sic propter tutorē nō petitum nō excludetur a successione: vt ſ. ad tertul. l. ij. §. ſi mater. ver. ſed ſi forte absens. qđ esset absurdū et contra rationē precedentē: non enim tenetur substitutionē conseruare sed magis confirmare. ad hoc faciant oēs rationes. s̃. facte de matre. ſz ſi mater esset 15
instituta in tabulis pupillaribus in legitima sua: tūc cessaret ratio predicta vt. d. l. excusatus. et. l. quia aūt. §. ſi patronus. ſ. ſi quis omiſ. cau. testa. Preterea ſi ponimus substitutū esse talis cōditionis qđ impossibile sit eum excludi ꝓpter cessationē predictā: vt ſi substitutus est minor nec est possibile eum effici maiorem infra pupillarem etatem eius cui facta est substitutio: tūc em̃ in matre cessat ratio predicta: et ſi cessaut petere tutorem: priuatur hereditate pupilli ſi quoquo modo ad eam deuoluere tur substituto mortuo vel repudiāte per dictā. l. ij. ſi mater. ſ. ad tertul. et hic. et. C. eo. ti. matris. cū ſimilib⁹. nec excusatur mater propter substitutū. hoc enim nulla. l. cauetur: ſz enim ſit substitutus adhuc subest materna pietas que facit eam teneri: vt probatur. s̃. vt allegationibus ꝓ tertia parte factis. Nec obstant rationes facte. s̃. ad excusandū matrē. Non enim obstat prima ratio que dicit qđ substitutus in petitione debet preferri. ideo mater debz excusari: qa posito qđ esset verum substitutū preferri tamen interim dum ambo negligunt vtriq; imputatur negligentia: vt l. ſi marit⁹ p̃uenerit. in pun. ſ. de adul. Sed an substitutus preferatur potest esse dubium. Pone matrem ⁊ substitutū cōcurrere in petitione tutorū: et petunt diuersos quid faciet iudex. Respon. non tenetur sequi consilium matris nec substituti: vt. ſ. eo. l. ſi. ⁊ dixi plene in. l. ſi quis sub cōditione. de testamen. tutel. ſed ſi vult non puto b
eum errare ſi preferat substitutum.
14 nam in his que pertinent ad tutelā preferetur his que sperat succedere: licet in educatione preferatur mater: vt. C. vbi pupilli educari deb. l. fina. et ibi no. per glo. non ob. ratio secunda: quia illa ratio non procedit in matre. nā etiā ſi non sperat succedere: materna pietas facit eam teneri ad petendum tutorem: vt dictum est. Non obstat ratio tertia: quia dicte leges imponunt matribus necessitatem petēdi tutores filijs simpliciter. Sz tamē c
priuant eas successione filiorum inte

a ¶ Mater ⁊ auia. vide Bal. in d. auf. matres. C. ad tertul.

b ¶ Cauſis ſepatis. vide bart. in cōſi. incip. andre. con dicit.

c ¶ Prim⁹ excludit. cōtrariū tz Bart. in. l. nepotibus C. qui pe. tut. et vide qđ no. in. l. quid ergo. §. ſ. de iſa.

statorum. vnde sufficit ad priuandam eam quod tēpore quo mater vult succedere filius reperiatur intestatus: et sic fateor qđ de iure antiquo ſi mater esset substituta non priuaretur illa successione: quia filius non est intestatus: ſed hodie priuatur per. l. ſciant. Non obſt. quarta ratio: quia licet testator prouiderit filio de herede non tamē prouidit de tutore: nec de eo qui peteret tutorem directo: licet lex ipſi substituto necessitatem imponit petenti tutorem. ¶ Tertio ſ. est videndum an aliquo casu excludatur mater et substitutus ⁊ veniant alij. Et constat quod possibile est substitutum excludi: quia non petit tutorem: matrem vero morte vel repudiatione. Item contra matrem excludi propter tutorem non petitum: substitutum repudiatione vel morte: tunc ſine dubio veniunt alij. dubium vero est an substitutus vel mater possint excludi propter non petitum tutorē. que dubietas descendit ex eo quod lex videtur velle qđ primo excluſo propter non petitum tutorem ꝙ non excludantur sequentes: vt. l. ij. in fi. ad tertul. et no. C. qui pet. tu. l. nepotibus. et dicta. l. ſciant. de legi. heredi. et hac. l. ſiue ergo mater excludatur primo: nō debet postea excludi substitutus: ſiue econtra: ſi primo excludatur substitutus: nō debet postea mater excludi. Sed ad hoc dicē dum est quod alias de iure antiquo alijs a matre et auia non imponebatur neceſſitas petendi tutores: vt dictum est. ideo matre excluſa sequentes agnati non poterant excludi propter negligentiam. ita loquitur. l. ſecunda. in fine. infra ad tertul. et gloſſ. ſupra allega. Sed ſi esset mater et auia[a] cum vtriq; imponatur neceſſitas petendi tutores puto ambas posse excludi propter negligentiam per rationes ſuperius factas pro tertia parte lex enim neceſſitatem imponit auie: nec diſtinguit vtrum pupillus habeat matrem vel nō: credo tamen qđ prius matrem debeat expectare: nec debeat auia matrem precipua festinatione preuenire: vt infra de iure fiſc. lege edicto. §. cum ante. et C. de his quibus vt indign. lege ſororem. ⁊ quod ibi nota. et. C. qui admitta. ad bonorum poſſeſſio. lege finali. Nec obstat infra de adulter. lege ſi maritus preuenerit. et quod ſupra dictum est. Respond. ad illam. nam mater et auia vocantur ex eadem cauſa propter pietatem maternam: que cauſa reſpicit matrem per prius et auiam per poſterius: et illo ordine incumbit eis onus petendi tutorem: ſed mater et substitutus vocantur ex duabus cauſis ſeparatis[b] quarum quelibet ſe habet ad quemlibet per prius: et eis ſimul incumbit onus petendi tutorem per prius: matri ratione materne pietatis: substituto ratione ſperate ſucceſſionis. ſimile in dicta lege ſi maritus preuenerit. prouocatur em̃ pater ad dolorem ratione patrie nitatis: maritus ratione maritalis affectionis. licet enim iſta ratio ſit magis intēſa. vt lege ſecunda. in fine. infra de adul. non tamen est per modū prioris. ⁊ ideo cōcurrunt et ſimul currit tēpus de iure antiquo. De iure vero. C. per leges ſciant. dico quod illa pena imponitur ſolum illis quorum est prima ſpes ſucceſſionis patre mortuo: vt ex text. illius. l. manifeſte colligitur. Si ergo primus excludatur[c] propter non petitum tutorē alius ad quem incipit pertinere ſpes ſucceſſionis non pri-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nabitur ea si tutorem nō petijt: quia l. illa hoc nō di a
cit. nec dz extendi cū sit cōtra ius cō e. vt. s. in. j. pun
cto ostēsum est. z sic gl. in. d. l. sciant. bene loquitur.
¶ Hūc ad ꝓpositū dico qđ possibile est substitutū b
et matrē simul excludi ꝓpter non petitū tutorem:
vt si est substitutus: z matri in tabulis pupillaribus
est relicta legitima vt dictū est in scđo puncto. Itē
si substitutus est exclusus primo ꝓpter nō petitū d
tutorem: z tunc incipit currere tempus matri. cessat
enim causa ꝓpter quam excusabatur. matri enim
omni tēpore quo filꝰ eget tutore imponitur necessi
tas. hoc est siue tēpore mortis siue postea. ideo le
ges vulgares ad hoc allegate dicūt matrem puni
ri si prioribꝰ relictis alios nō petierit. Sed si pone
res matrem primo excludi ꝓpter nō petitum tuto
rem: quia primo ei incūbe. et omnes: tunc impossibile
est substitutum excludi. Exemplū: pupillo est substi
tuta mater primo loco: extraneus scđo loco: tunc si e
mater excluderetur ꝓpter nō petitū tutorem non
excluderetur substitutus postea quia mortuo patre
pupilli prima spes successionis non erat talis substi
tuti. z sic ad eum nō porrigitur. vt. d. l. sciant. Dispu
tata fuit hec. q. per me in ciuitate Perusij an. domi
ni. M. ccc lx.

d Ius seuerus.

a **Si quidem.** a Qui litigaturus est cum pu 1
pillo nō debet ipse petere tu
torem: sed alijs nuntiare quibus negligentibus iu
dici debet referri. ḥ. d. ¶ Nota ibi hoc ipsum ꝛc. f
Quod debet iudici notum hoc fieri qūo illi qui pre
feruntur in iure petendi hoc negligunt. dixi tibi ple
ne in. l. tutor si fuerit petitus. s. ti. j. ver. sed tūc que
ro quid si iudici. in. iij. col.

1 ☞ Ubi minor potest per se stare in iudicio potest
procuratorem constituere.

b **Curatores.** bMinores petunt sibi curato
res per se vel per ꝓcuratorez.
ḥ. d. ¶ Quero qualiter constituatur iste procurator
c a minore. Glo. variant. Ista est c †veritas. vbicūqꝫ
1 minor habet legitimam personaz standi in iudicio
per se potest cōstituere procuratorez: nec requiritur
curator vel tutor. ita loquitur iste text. facit. j. de in
tur. l. sed si vnius. §. idē ait. et. j. de manumissis vin
di. l. etiam. §. absens. et. j. rem ratam hab. l. iij. §. pe, d
et qđ ibi notatur. z per Inno. extra de resti. spo. c. ex
parte. ¶ Quero an alius possit petere pro minore
cauendo de rato. Respondeo, sic. vt. l. mutus. §. is
qui. s. de procurato.

Curatorem Tutor nō potest
petere curatorez
pupilli: z qui legitime nō petierit tuto e
rem pro non legitimo habetur. hoc di
cit. et breuiter.

Qui qualitercūqz Remotus a tute
la non tenet aliuz
petere. hoc dicit.

Decreto. Not. q̄ priores possunt dare f
aliquem iudicē tutorem. hoc
dicit.

1 ☞ An valeat tutoris datio facta a iudice sine in
quisitione.

¶ Si quidem. ibi in text. ipse quidem nō petit ꝛc. et
sic no. in materia huius ti. q̄ quilibet potest petere
dari tutorem pupillo etiam si tutor talis dari nō po
test. l. iij. et ibi Bal. C. de nego. gest.

¶ Curatores. no. qđ illis casibus quibus potest tu
tor esse i iu
quisitione. dicio pōt
cōstituere
ꝓcuratorē
p se solū et
qui sint illi
casus vide
p gl. z Inno. in. c. ex
parte. el. j.
de appel. z
no. in l j. in
pun. C. qui
le. per. z add
de ter. i. c.
fi de iudi.
in. vj. qbar
to. in. l. ne
qz. C. de pa
cu. z i. l. in
uit⁹. §. his
q. z ibi gl.
z gul. e. ti.
z Bal. in. l.
etiā. ō ma.
vindi. per
Jun. in. c.
cū. i. z. a. ō
re iud. per
moder. in.
c. intellexi
mus. ō in.
Andreas. ⁊ Andreas Pomate.

¶ Credendum. Credendum. ¶ Credendum. vide Bar. in cōsi. incip. testamē
tum sit nullum. vbi loquitur de venientibus ab in
test. vtrum perdant successorem per negligentiā ma
tris et est tertium consilium scđm ordinem lib. mei.
Andre. barba.

¶ Credendum. Mater q̄ tutorem nō pe
tijt cōfirmari vel in locuz
excusati alium dari cū alius nō super
esset perdit successionē filij: nō id qđ
ei debetur ex testō mariti: nec sibi im
putatur si vt suspectū nō petijt remo
uerit. ḥ. d. in pun. scđm respōsuz decla
ra per ea q̄ dixi. s. l. ij. ¶ Opponi. ad
ver. e si vero maritus. C. ad tertul. l.
omnem. z de legi. here. l. sciāt. gl. sol.
veritas est quicquid matri debeꝫ: vt
ab ipso pupillo istud perdiꝫ. sed hic
fideicōmissum debebaꝫ vt ex bonis
mariti: ideo nō perdit: quia circa bo
na mariti mater non deliquit fm Ja
co. de are. z Pe. z no. per Cyn. in. d. l.
sciant. examina vt in questione dispu
tata. s. eo. l. secunda. in primo pūcto
¶ Venio ⁊ ad finem et quero: mateꝫ
petijt tutorem filio: quez iudex dediꝫ
sine inquisitione an valeatꝫ. Videturꝫ
qđ non. dicitur enim hic quod datus
a matre non confirmatur sine inquisi
tione. Contrarium est verum: licet
enim iudici cum inquisitione et sine
dare tutorez. vt lege qui habet. §. pe
nultimo. supra de tutel. Non ob. iste
text. quia quando mater petijt tuto
rem dari in testamento filio: tunc
iste non confirmabitur sine inquisi
tione: ad hoc vt habeat vim tutoris c
confirmati: qui prefertur alijs legiti
mus et datiuis. vt dixi in lege prima.
supra de confirmatio. tuto. sed si ma

¶ Credendum. vide ad hunc tex. Ro. consi. cclxvij.

¶ Opp. ad ver. z hanc gl. in versi. tu dic aliter pro
no. alle. Oldr. in consi. xcix. z est in simili alia glo. in
l. precibus. in versi. fideicōmiss. quas damnaui in. d.
l. precibus in. ix. col. C. de impu. z in. l. centurio. in. ix.
char. post Bar. j. de vulg. z pup. per illum tex. z per
tex. in. c. si pater. de test. tu. lib. vj.

¶ An valeat. An valeat semper tutele datio sine
inquisitione. vide legem secundam. C. de confirma
tio. tu. et vide quod no. in. l. prima. C. de tu. qui non
satisfe dit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ter petijt tutorez ſimpliciter. z iuder cõfirmat ſine inquiſitione vt ſit tãq̃ ſimpler datiuus: licet ei. z poſſet etiã abſq; matris petitione facere. ita intelligit gloſ.

¶ De adminiſtratione z periculo tutorum z curatorum. Rubrica.

¶ Continuatio eſt de ſe manifeſta.

1 ☞ Tutor an cogat adminiſtrare. 1
2 Tutor vt adminiſtret qualiter cogendus ſit. 2
3 Tutor an cogitur adminiſtrare officio iudicis nec libellus nec ordo iudicij requiritur.
4 Si tutor vult gerere z alius non admittit quomodo prouideatur tutori. 3

Andreas pomate.

a ¶ Hic nõ. vide alex. i.l.q̃ pupilli.in.l.j.et ſeq. ff. dere iudi.

GErere. Tutor cogitur adminiſtrare z ad eum ſpectat periculum ex quo ſcit ſe datum. h. d. ¶ Oppo. qđ † tutor non cogitur adminiſtrare. vt. j. de aut. tu. l. ſi tutor. Solu. hic loquitur in tutore qui nunq̃ geſſit: ibi in eo qui aliquãdo geſſit: tñ in aliquo actu non vult autorari. in quo diſtingue vt ibi: ratio vt ille qui nunq̃ geſſit incipiat teneri actione tutele. ideo cogitur. Sed opp. etiã ille qui nunq̃ geſſit tenetur vtili vt. l. ita autem. §. geſſiſſe. j. e. ſed inter vtilem z directã non eſt differentia vt. l. actio. §. de nego. ge. ergo nõ videt ratio quare hic magis cogat q̃ ille q̃ geſſit aliquid. Rñ. ille q̃ nõ geſſit non põt remoueri ꝓpter dolũ lataz culpã z leuem: vt. l. he eñ. §. qui nihil. j. de ſuſpe. tut. ſed qui gerit poteſt remoueri ꝓpter dolum latã z leuem culpẽ. vt. d. l. he eñ. ideo intereſt pupilli vt gerat: z ꝓpter hoc cõpellitur vt hic ffm Dyñ. Eſt et alia ratio validior: quia qñ non gerit nõ obligatur fideiuſſor ex ꝓmiſſõe rem pupilli ſaluam fore vt. l. nõ quaſi §. illud. rem pupil. ſal. fore. ¶ Itẽ intereſt pupilli vt adminiſtret z eũ bonis moribus informet vt. l. ſcire opor tet. § fi. ſ. titu. j. ¶ Quero † qualiter fiat iſta coactio. Dicit glo. captis pignoribus z mulcta indicta. vt. l. j. §. ſi quis ius dicen. non obtem. et de ven. inſpi. l. j. §. de inſpiciẽdo. ¶ Quero † quo iure fiat iſta coactio. Reſpõdetur qđ officio iudicis. vt hic patet: ex eo qđ dicit cogi ſolent. z puto qđ non ſit neceſſarius libellus nec aliquis ordo: cũ quolibet loco z tempore expediri poſſit. vt. l. qui hz. §. pe. ſ. đ tute. z l. ij. de feriis. † Sed quero pone; qđ tutor vult gerere z alius non admittit qualiter puniatur tutor. Reſpondeo ſi eſt contutor: ille qui non admittit ex hoc poteſt accuſari vt ſuſpectus. vt lege actus. j. e. Si vero eſſet pupillus vel adultus tũc ogeretur eum admittere officio iudicis. datur enim inuito. vt. ſ. de tuto. z cura. da. ab his. l. illud. et hoc eſt qđ dicitur qđ accipitur res per decretũ iudicis. vt. l. ſi. in fi. C. arbi. tu. facit. l. legitimos. in princ. z qđ ibi dixi de le. tuto. ¶ Venio ad verſi. ex quo. quem declara plene vt per gloſſ. j. eodem. l. quidam decedens. §. fi.

1 ☞ Libellus qualiter formetur quãdo agitur contra pupillum tutorem habentem. 1
2 Citari debet pupillus vel minor in prima citatione vt per ſe vel per legitimam perſonam compareat. Itẽ an valeat citatio pupilli facta ſimpliciter ſicut minoris: z intelligitur vt legitime compareat. 2
3 Tutori cõparenti z petenti dilationem ad exhibendum pupillum non datur dilatio.
4 Quando agitur contra pupillum tutorem habentẽ cum quo lis conteſtatur.
Non differt qđ lis cõteſtetur cuz pupillo vel tutore: quia eodem modo preſcriptio interrumpitur.
5 Tutor ſemper iurat de calumnia quando pupillus conuenitur.
6 Quando minor ſuſcepit iudicium cum tutoris auctoritate an ſit neceſſe quod ei in quolibet actu auctoretur.
7 Tutor poteſt per ſe in iudicio comparere licet iudicium ſit ſuſceptum per pupillum cum tutoris auctoritate.
Quando lis eſt conteſtata per pupillum cum tutoris autoritate: ipſe z non tutor eſt citandus.
Si citatur tutor et non comparet hoc caſu non eſt contumax.
8 Si pupillus cõparet in iudicio ſine tutore qđ proceditur contra eum tanq̃ contumacem: quia non legitime comparet.
9 Sententia qualiter formetur in iudicio moto cõtra pupillum tutorem habentem.
10 Sufficit. Tutor poteſt defendere pupillum per ſe vel ei defendẽti autorari prout elegerit ipſe: ſed curator poteſt defendere adultum per ſe vel ei defendẽti autorari prout elegerit actor. Itẽ tutor z curator poſſunt agere vel agentibus autorari prout ipſi elegerint. h. d. z eſt ſolẽnis z magiſtralis caſus. Diuide: primo loquit in pupillo cõuento. ſcõo in adulto cõuento. tertio de eis agentibus. ſed a ibi: in caſus autem. tertia ibi: non denegari.
¶ Oppo. qđ tutor ſatisfacit: vt. l. vulgo. j. eo. ſol. ibi erat dubium an ſit tutor: hic nõ a. ¶ Quero † contra quẽ formabitur libellus. gl. dicit qđ poteſt formari in perſonã tutoris z in perſonã pupilli. tu dicas qđ in pupillo eſt electio tutoris: an ipſe rñdeat tutori noie an ꝓ pupillo rñdenti autorẽ: et ideo poterit eſſe practica: qđ primo citetur tutor z interrogetur an ipſe velit per ſe pupillũ defendere: an ipſi pupillo defendenti autorari ex equitate. l. vbicũq; ſ. de interrog. acti. et. ſ. de peti. here. l. qui interrogatus. et ex hoc redditur actor certus qualiter formet libellũ: vel vt puto poterit formare generaliter libellũ contra pupillũ: z quãlibet pſonã pro eo legitime cõparentem.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

seu defendentem seu interuenientem: ⁊ ita admittit cõsuetudo. ratio: quia nõ est in potestate sui actoris a quẽ conueniat. vt. l. j. §. quia autẽ. j. quoz leg. ⁊. l. qõ in heredẽ. §. eligere. s. de tribu. in adulto vero non est dubium cũ electio sit actoris. vñ potest formare libellũ vel in ipsum curatorem vel in ipsum adultũ. vel etiã simpliciter: vt dixi. s. in pupillo. nõ enim ex hoc leditur adultus si actor dat sibi electionẽ cõpa rẽdi per se cũ autoritate curatoris, vel per curatorẽ tantuz. ¶Quero † qualiter[a] fiat prima citatio[b]: an citabũtur minores vel defensores eorũ. nã in adulto est electio actoris. Rñdeo[c] verum est qõ in adulto electio actoris est. sed in pupillo dz fieri citatio alternatiue qõ cõpareat per se vel per legitimã personã vt euidẽter dicit hic tex. qõ etiã potest fieri in adulto per rationẽ quã dixi. puto etiã[d] qõ si sol[9] pupillus citetur valeat citatio: sicut eñ qñ citatur maior intelligitur qõ cõpareat per se vel per ꝓcuratorem: vt. l. j. in fi. s. de ꝓcur. ⁊. l. fi. C. de ꝓcur. ita in pupillo intelligit qõ cõpareat per se vel per legitimaz personam: ⁊ qõ talis citatio valeat apparet: quia si nemo cõparet ad defendendũ pupillũ fit missio in possessionez ex primo decreto: licet nõ ex scõo: vt. j. ex qui. cau. in pos. eatur. l. apud iulia. §. j. ¶Quero si tutor † cõpareat ⁊ petat dilationẽ ad exhibẽdum pupillũ an debeat sibi dari. Rñ. nõ[e]: imo absentes ⁊ infantes omnino per se debet defendere. vt hic in tex. ⁊ eodem modo si agitur contra adultum absentem non cogatur curator eum exhibere sed tenetur actor dictare iudicium cõtra ipsum curatorẽ vt hic in ver. in absentibus autem. ¶Quero † cuz quo fit litis cõtestatio. Rñ. ex predictis patet: quia vel cum tutore vel curatore vel cũ minoris[9] autoritate ipsorum. data electione eis quibus dixi. s. ¶Quero † vtrum sit differentia an lis cõtestetur cum pupillo vel tutore. Sio. innuit qõ sic: nam si sit cum pupillo autoritate tutoris interrũpit prescriptionem. secus si fieret cum tutore, ⁊ ita innuit gl. doc. dicũt qõ etiã si fiat cum solo tutore interrũpitur prescriptio: cum eius mora ⁊ culpa noceat pupillo ⁊ eius solicitudo prodest. vt. l. sed si ex stipulatu. j. de ver. obli. Ita tenet Jac. de are. ⁊ Pet. qõ placet per. l. si quis solutionis. §. j. s. de vsur. ¶† Quero quis iurabit[f] de calumnia. B. of. dicit indistincte qõ siue pupillus sit in iudicio cum autoritate tutoris siue tutor solus ipse tutor semper iurat de calumnia. vt. l. ij. §. qõ obseruari. C. de iura. calum. licet aliter olim aliter hodie obseruetur quod satis placet. ¶Quero † quando minor suscepit iudicium cuz autoritate sui administratoris: an debeat esse presens in quolibet actu et auctoari: an sufficiat vna autoritas pro toto iudicio. Et videtur qõ in quolibet actu alias ille actus non noceret pupillo seu adulto. vt. l. clarum. C. de auto. prestan. non ergo[g] potent respondere vni positioni sine tutoris autoritate. qõ intelligo vt dixi. j. de confes. l. certum. §. sed an ipsos. ver. in pupillo. ¶Item † quero si pupillus suscepit iudicium cum autoritate tutoris: tutor postea vult esse in iudicio puncipaliter per se: an possit. Respon. qõ sic. nam omnis iuris cõpetentis pupillo exercitium cõpetit tutori. licet ergo ius instantie istius sit pupillo quesitum: inquantum tutor potent ipsum exercere: nõ autem co

→Andreas ꝑomate.

¶Qualiter. adde quomodo per citationem quã debet habilitetur vt per Bal. in. l. si suscepta. ff. de inof fi. testa. aliquid per Alexã. in. l. si ex legati causa. in iij. col. in fi. ff. de verb. obli. ꝑanor. in consi. xliij. in. j. dubi. in. ij. volu.

gitur inuitus hoc facere. vt. s. dixi. et ex hoc sequitur qõ si pupillus fuscepit iudiciũ autoritate tutoris nõ va- ¶Prima citatio. ¶Qualr fiat

citatio de minore ⁊ de adulto. vide Bal. in. l. pe. ad fi. C. si aduer. rem iu. vbi alle. tex. loquentem de pupillo. in. l. si ideo. ff. de eui. ⁊ quid si pupillus sine autoritate tutoris est litem contestatus vtrũ solus tutor possit litem prosequi. dic qõ sic. d. l. si ideo. et notat Bal. in. viij. q. in. l. si quando. de test.

¶Respondeo. sed Barto. in extrauagan. ad reprimen. in ver. citatum. non decidit adde Bal. in. l. j. C. qui pe. tuto.

¶Puto etiam. ⁊ vide do. Abb. in. ca. tua nobis. de appel. pro his que hic dicuntur et vide Bald. in. l. si ex legati causa. j. de verbo. obli. arg. contra istud dictum quia si interpellatio extraiudicialis nõ potest fieri pupillo ergo multomagis iudicialis: sed bene potest saluari hoc dictum si non haberet tutorem vel curatorem: sed imo videtur qõ dictum Bart. sit verum per istam. l. sed ad. l. si ex legati. respondeo: ⁊ ibi agitur de maiori prẽiudicio. Et no. qõ ad valitudinem primi decreti debet citari tutor: alias esset nullum. arg. l. hoc autem. §. j. ex quib. cau. in pos. eatur. Jo. an. in addi. in ti. de primo decreto. §. restat. ver. quid si maior. ⁊ vide Barto. in. l. qui habet. §. pupillus. ff. de tutel. alias audiui distingui an possit citari in prima citatione. dic qõ sic vt hic. aut in secũda et tertia: dic qõ non propter prẽiudicium. ⁊ vide pro opi. Bar. hic docto. ⁊ in. c. raynutius. de testa. ⁊ adde Bald. in. l. fi. C. si propter publi. pensi. et quando minor citatur. vide Bald. in. l. prima. C. qui pe. tuto. Andre. barba.

¶Respondeo non. contra Bar. tenet Bal. per illũ tex. in. l. si ex legati causa. de verb. obl. cum seq. item contra Bar. facit. l. hoc autem. j. qui. ex cau. in poss. ea. in ver. citandi sunt tutores. per imo. in. l. ꝓtra pupillum. de re iudi. quid in furioso. vide Bart. in. l. ij. ff. de cu. fu. de infante certum est quod citari nõ potest: vt hic. ⁊ no. Bal. in. c. j. de mili. vasal. qui contu. est. sed quid debet facere creditor qui vult suũ consequi. vide Bal. ibi. et Bar. in. l. hoc autem. in prin. et in. l. fulcinius. qui. ex can. in pos. ea. ⁊ vide in materia ista no. per Bar. in. l. qui habet. §. si pupillus. s. de tut. et de infante etiam vide Bald. in. l. donaturus. C. de acqui. possess. et de modo citandi pupillũ. vide Bal. in. d. l. dona. ⁊ in. l. fi. C. si propter pu. pensi. et Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. citatur. et no. Bal. in. l. j. C. qui pet. tu. ⁊ dixi in dicta. l. si ex legati. in vlti. char. adde Abba. consi. lxxxiij. ij. libro. consi. ccccliij.

¶Jurabit. ⁊ illũ tex. no. quia est valde sing. q̃ neg. gest. cõstituit quem in mora. Andr. barba.

¶Non ergo. et vide dominum Baldum qui elegãter loquitur in. l. clarum. s. de autorita. prestan. Andre. barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Et. [illegible] nc.l.j.de sen.z interlo.limitavt p Bar. 1 in extrava.ad repu.in ver.sine figura.

b ¶ Cõtra tutorem.Ad hoc vide qõ dixi post Jmo. in simili in l.iiij.§.ex cõuẽ.in fi. de re iudi.

leret citatio postea facta de tutore z non esset cõtumax tutor si nõ cõparet licet posset comparere si vellet.

9 ¶ Quero † quid si pupillus cõparet sine tutore ab initio vel postqz suscep.t iudicium in se cũ auctoritate tutoris.Rñ.proceditur cõmuniter contra eum sicut cõtra cõtumacem:quia nõ legitime cõparet.vt.l.hec autem.§.recte defendi.j.ex quib.cau.in pos. ea.z sic non est necesse ad quemlibet actum citare pupillum z tutorem:sed 1 sufficit qõ citetur pupillus eiusqz est cõparere legitime vt.ẽ.dixi sicuti ab initio elegit. ¶ Quero † in quem dz formari sententia.Rñ.patet ex predictis:quia in eum in quem formatur libellus. in hoc tñ est differentia inter tutorem z procuratorez:quia valeret sentẽtia lata cũ tutore:licet verba cõferãtur in personam pupilli. secus tñ esset in alio.vt.l.j.[a] C.de sen.z interlo cu.arg.l.cum qui.§.si actori.ẽ.de cõsti.pecu. dixi in.l.stipulatio ista.§.si quis insulam.j.de ver.obli. ¶ Quero lata sententia in quẽ fiet executio. dic vt.j.l.proxima.

Andreas Pomate.

c ¶ Quamuis. Videro.singul. clxxviij.inci.gl.ordi.

d ¶ Jta autẽ.Et ad hõ Bart.in.l. iiij §.abesse.de dam. infec.et an cõputẽtur lubie dedu ctis impẽsis.vide.j. de ꝓdi.inde.l.si vir. als in.l.fz si hoc.§. cuidã.per Bar.z circa dicta p Bar.h vide p eũ in l.iiij.§.prẽtor.circafi. de dã.ifec. et q̃ ibi dixi in repor tatis.z vide Bal.in l.sacrosancta.de sac. san.eccle.

Andreas Pomate.

¶ Jta autẽ.Ad hoc vide alex. in.l.ij.i.iiij. vol.z cõsi. liij.in pnc. e.vol.z pl. cxxx.e.vo lu.z consil. xvij.j.vol. Barb.con si.x.ij.vol.

10 ¶ Jta autẽ.Ad hõ Bart. in.l. iiij §.abesse.de dam. infec.et an cõputẽtur lubie dedu ctis impẽsis.vide.j. de ꝓdi.inde.l.si vir. als in.l.fz si hoc.§. cuidã.per Bar.z circa dicta p Bar.h vide p eũ in l.iiij.§.prẽtor.circafi. de dã.ifec. et q̃ ibi dixi in repor tatis.z vide Bal.in l.sacrosancta.de sac. san.eccle.

Andreas Pomate.

¶ Jta autẽ.Ad hoc vide alex. in.l.ij.i.iiij. vol.z cõsi. liij.in pnc. e.vol.z pl. cxxx.e.vo lu.z consil. xvij.j.vol. Barb.con si.x.ij.vol.

Jtutor. Judicati actio nõ 1 datur contra tutorẽ nisi se liti obtulerit:sed con 2 tra pupillũ nisi ab hereditate cuius causa cõdẽnatus est se abstinuerit.h.d. ¶ Op. C. qñ ex fac. 3 tuto.l.j.glo.hic ponit opinio. Tu dic 4 qõ actio directa datur tutori z cõtra tutorem[b].z vtilis datur pupillo z cõ 1 tra pupillũ:vt hic.sed executio semp fit in pupillũ.vt hac.l.z.l.iiij.in pnc. j.de re iudi.qõ intellige de ipsa condemnatione principali. sed si esset cõ 1 demnatio facta in expẽsis in quẽ fieret executio.dixi in.d.l.iiij. de re iud. tetigi in.l.qui solidum.§. etiam.j. de lega.ij.z dixi in.l.j.§.si ꝓcurator.ẽ.si quis ius dicen.nõ obtempe. ¶ Oppo.ẽ.de procura.l.ꝓcurator qui pro euictione.Solu.aliud in procuratore:aliud in tutore.qõ an sit verum ibi plene dixi. ¶ Ultimo querit glos.qd si tutor satisfecit pro pupillo qui nõ adiuerat nec rñdet. Dic qõ si ex certa scientia tenẽtur fideiussores:si per 1 errorem iuris vel facti nõ tenẽtur. vt j.vt in possef.leg.l.j.primo respõso.et de fideiussorib⁹.l.postqz.et.ẽ. si quis d cautionibus.l.sed z si quis.§.fi. scõm Dynum. 1

☞ Executores testamentorũ an equiparentur tutoribus vel curatoribus.

Jplures. Ex plurib⁹ tutoribus vel curatorib⁹ quilibet põt administrare.z vni erit decernẽda administratio per iudicem.vel si vni erat decreta per testatorez ille administrabit:z alij nõ gerentes tenentur ad ea q̃ hic expumũtur in tex.h.d. ¶ Opp.qõ nõ valet gestum per vnũ j.de cu.fur.l.cũ filio.§.pe.z fi.Sol. hic administrabit vnus alio nõ cõtradicẽte vt hic:secus si alius cõtradicat vt in cõtrario. ¶ Op.ẽ.de ꝓcur l. plurib⁹.vbi nõ potest gerere quilibet insolidum nisi sit dictũ.Sol.aliud in ꝓcuratore vt ibi:aliud in tutore vt hic.dixi i repetitiõe.l.j.§.si plures.ẽ.de exerci. ¶ Quero † quid in pluribus executoribus testamentorum an eos equiparemus tutorib⁹ vel procuratoribus.olim erant opi. hodie est casus extra de testa.c.fi.lib.vj.

☞ Ex mala cõuersatione p̃sumitur qs suspectus.

Si parens. Ho.ex hoc.§. ad quid tenẽtur tutores si nõ gesserint. ¶ Secũdo no.finẽ huius.§. ibi solicite eos curare.qualiter conuersetur.ex quo habes † qõ ex mala cõuersatione p̃sumitur quis suspectus ꝛc.

☞ Minor dat tutorem filio.

Ex causa receditur a voluntate defuncti.

Ex mala conuersatione quis est suspectus.

Facilius res expeditur per vnum qz per plures.

Quãuis. [a]Ex causa receditur a voluntate defuncti.z alij qz testator dixit administratio cõcedit[b]ur. Idẽ in curatore.z si testator nõ dixerit vnus e igitur.h.d. ¶ Ho.tex. † ibi minor forte ꝛc.q̃ minor.xxv.annis potest filio dare tutorẽ in testamẽto. ¶ Jrẽ no. † q̃ ex causa receditur a voluntate defuncti.[c]simile in.l.in cõfirmando.z.l.vltimatem.de cõfir.tu.facit.j.vbi pu.edu.de.l.j. ¶ Ho. † qõ ex cõuersatione mala quis est suspectus.simile.ẽ.proxi.§. ¶ Not.[d] q̃ facilius res expeditur per vnum qz per plures. Concordantie sunt in glo.

☞ An vnus tutor possit cogere alium ad diuisionem administrationis.

Si non erit. Tutores pñt vni ex eis administrationẽ cõmittere vel oẽs simul gerere vel diuidere. ¶ Quid † si vnus vult diuidere z alius nõ an vnus possit cogi per alium ad diuisionẽ.tex.nõ aperit.dic qñqz omnes vo[illegible]unt cõmittere vni:qñqz nolunt.z de istis casib⁹ nõ est dubium.sed si vnus vult diuidere cũ omnes alij velint administrare tũc fiet diuisio ceteris inuitis per officium iudicis.arg.ẽ.fa.ercis.l.z puto.z.ẽ.cõi diui.l. cõmuni diuidũdo.§.si duo.facit qõ no.per Jnno.in c.ex literis.extra de ꝓba.Et predicta sunt vera q̃ nullus offert satisdationem. tunc enim recurrimus ad distinctionem positam in tex.ẽ.de testa. tu.l.testamento datos.z.l.seq.

☞ Stante statuto qõ noie gabelle debeant solui tot denarij pro libra si res de qua fit cõtractus non ascendit libram non debet gabella solui.

Jta autem. [e]Dictum determinatur secundum suam causaz. hoc dicit. † Ho.text.ibi z cũ cã de positionis

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

exprimatur.ex quo colligit quod dixi in summario.

8 ¶Ista lex[a] facit ad questionē dicit statutū qđ debeant solui nomine gabelle tot denarij pro libra. qđ si illud super quo contrahitur vel quod colligitur nō ascendit libram.hic est argu.quod nulla gabella debeat solui.

1 ☞Ex administratiōe modice rei ds dr gessisse. Item adiuisse hereditatem.

2 Tutor qui gessit tenetur actione directa:non gerens vtili.

Actio tutele directa oritur ex quasi contractu celebrato gerendo.

3 Tutor q̄ gessit postea cessat remouer vt suspectus.

4 Qui per aliū facit qñ videat per seipsum facere.

Gessisse. Iste.§.venit ad declarationem. l.j.in prin.ff.c.vbi dicit quod tutor qui non gessit cogitur gerere.secus si gessit. hic dicit ds gessisse dicatur: et gessisse dicitur qui modicum attigit per se vel per alium.et sic si cessat vt suspectus potest accusari.et qui non gessit tenetur vtili. hoc dicit.

1 ¶Not.†quod ex administratione modice rei dicitur quis gessisse et obligatur actione directa tutele. similiter per administrationem modice rei videtur quis adire vt dixi in l.gerit.de acquir.here. ¶Not.

2 quod†tutor qui gessit tenetur directa:ille qui nō gessit tenetur vtili:ex quo apparet qđ actio directa tutele oritur ex quasi contractu celebrato gerendo. si ergo nō gerit tenet vtili non directa:vt hic ptz. ¶No.

3 †quod ille qui gerit et postea cessat potest remoueri vt suspect⁹:secus in eo qui nihil gerit. dixi. §.ea.l.

4 in prin. ¶No.q̄ ille†qui per alium gerit videtur per seipsum gerere:vt teneatur directa. An autem ille q̄ per alium gerit dicatur ipse gerere ꝑm veritatem vl ꝑm fictionem.dixi plene in.l.sed si vnius.§.j.ff.de iniur. Materiā aūt an quod quis per se potest possit p aliū.dic per Dy.in.c.potest quis.et in.c.qui per aliū. extra de reg.iur.lib.vj.tangitur per Jmo. extra de offi.deleg.c.fi. ¶Glos.tamen ad istud generale signat quedam arg.cōtraria et non soluit.vide eam z tolle solutionē.et dicit glo.ad.l.cū fundū.Sol.vt ibi patet. ¶Ad.§.si quis.dic quod ibi in absentia vendidisse non videtur sed in presentia sic ex quo p aliū 1 facit.et sic concordat Dy. ¶Sequitur in glos.et de b adop.l.post mortem.§.j. dic fallit ibi: quia adoptio non est in administratione.vt.j.de manumiss.l.seruꝰ furiosi.Dy. Item quod adoptio imitatur naturam: c ideo non potest contrahi per procuratorem sicut filiatio naturalis. ¶Sequitur.z.C.de his qui ve.eta. impe.l.ij.dic fallit ibi:q̄ venia etatis dat ratione industrie que magis apparet cū petit per se cꝫ si peteret per aliū ꝑm Dy. ¶Sequitur in glos.de.l.paulꝰ. c So.vt ibi. ¶Sequitur et de transac.l.cum hi. §.fina. hoc non est pro nec cōtra. ¶Sequitur.et.l.liber homo.secundo responso.hec est pro:quia ibi vterq̄ tenetur.vt ibi patet.

☞Tutor an teneat a se exigere debitū naturale.

Debitor. Debitū ex alia causa deuoluitur in actione tutele. ¶Oppo.C.qui da. tu.pos.auten.minoris.so.ista iura hodie corrigūtur: qr tutor non potest esse si sit debitor vel creditor. qđ dic vt dicam in.l.propter litē.j.de excu.tu. ¶Quero†an tutor teneatur a se exigere debitum naturale, et consi.xj.ij.volu.z consi.xiij.eo.vol.z consi.xx.eod. volu.z consi.xxxij.eo.vol.z consil.seq.z consi.xxxvj. eo.ij.vol.et.lvij.col.iij.eo.volu.z consi.lviij.v. colū. et.xv̄j.col.eo.volu.et consil.lxxij.in.ij.colum.et.xvj. colum.eo.ij.volumi.Roma.consi.xcij. z consil.cij.et cv. et. cvij. et.cxx.z cō si.clxiij. et cōsi.cxcvij. et vide Feli.in.c. non nulli.in pn. de rescrip. Jmo.consi.ix.in ōn. et consilio xxxij.in fi. et.xxxvj.et xlij.j. colū. et. xciij. q̄ cui nō conuenit̄ sens sus.l.iiij.§. quoties. ff dā. infect. vbi scripsi l.illā.C. de colla. bar. ꝓsil.inci.in mōasterio fratrū mi nor. Aler. cōsi.lvij.ij. volu. Feli. in.d.c.non nulli.

Post cōpletum. Post cōpletam tutelam vel curam cogitur quis litez a ceptam perficere nisi instrumenta litis et rationes reddiderit.hoc dicit. ¶De hoc habes rub.C.vt cau. post pu. assit tu. facit infra de appella. lege tutor. ¶Quero†syndicus[b] fuit constitutus ab aliqua vniuersitate vsq̄ ad certum tempus lis fuit cōtestata tēpus est finitum:an finito tpe teneatur[c] litem ꝓsequi:dicerē sic aut

a ¶Ista lex. z vide bar to.in.l.iiij. §.ꝓtor aut. de dā.infec. et ego dixi in cle.fi.de reseri. i gl. vlt. And. barba.

b ¶Quero syndicus.

Et vide scribentes in.c.j.de syndi.ibi Joā.de imo. tenet contra Andr.Barb.

c ¶Teneatur.an syndicus possit cogi finito suo tempore litem per ipsum ceptam finire.vide Bart.in.l. fi.ad fi.de app.z vide que no.in.l.damni.§.fabinus. de dam.infe.post Bar.cum Bar.tenet Jmo.in.c.j. de syndi.vbi vide no.per do.Ant.de bu.addę tu q̄ hic dicta per Bar.reprobat Pau.de ca. ꝓsi.cxxxv. visis z discussis sequitur dicta Bar.in.l.j.§.de.pcu. vbi vult qđ procurator constitutus ad certum tempus etiam volente aduersario finito tempore z lite contestata non possit prosequi quia imputet sibi aduersarius qui sciebat tempus appositū a principio esse finiturum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

tu queris vtrū possit cōpelli ad causaz peragendā ab aduersario. et dico qō sic nisi syndicus alleget aliquā iustam causam de his q̄ ponunt in.l.post lite. cū.l.seq.ē.de pcu. Non em̄ pōt reuocari in iudiciū aduersarij: vt ibi: aut queris an possit cogi ab illa vniuersitate ita quod ei teneatur si non exerce
3 ret:et non potest cogi nec tenetur.[a] ni si forte cessauerit in reddendis instrumentis et in reddenda ratione:vt hic dicitur in tutore.

a ¶ Nec tenetur. vīdar. q̄ idē tenet. in.l. b creditor. § substituti. de appel.
Andreas Pomate.
b ¶ Decedēs. vide Alex.cōsi. cxxxv. in pn.q. vol.
Andreas Pomate.
c ¶ Remissus. vide Alex.cōsi. lxij.vo.iij. barb.lxviij ñ.volu. 2
d ¶ plene examinari. Vide bal. in auth. ingressi.i.iij colū. C. de sac.san. ec. et qō not. Bartol. in l.a filio.de alī. ꝛ ciba. 1 le.ꝛ melius Bar.in.l.j. §.si plures. de exer. 2
e ¶ Ergo mop⁹. ꝛ vide q̄ dixi i c.cū cōtingat. de rescri. Andr. 1 Barba.

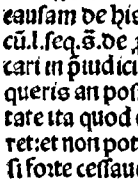

Quidam decedens.[b] Si relinquitur liberatio a reddendis rationibus nihilomin⁹ tu- 2
tor de dolo tenetur.qui nō pōt remitti.secus si de dāno qō sua culpa sentiret.h.d.cōcor.l.si seru⁹ vetitus.de le.j. e ꝛ ibi dixi.et in.l.aurelio.§.j.de libe.le.
¶ Oppo.ē.de pac.l.si vnus.§. illud. Sol.vt ibi. ¶ Opp.de.l.si quis rationes j.de lib.le.So.illa dz intelligi sm istā qñ legat liberatio ab administratione preterita ante factū testamētū: 1
sed si ab administratione futura dolus nullo modo videtur remissus:ꝛ ita 3
loquitur hic:et hoc tenet do.Dy. 4
☞ Jussus gerere de consilio alicuⁱ quando teneatur illud requirere et se qui.remissiue. 5
Si executor tenetur voluntatem defuncti exequi de consilio alicuius fratris minoris: an possit sine eo facere. remissiue. 6
7

Papinianus. Si tutor iuberur gerere de consilio eius qui non potest esse particeps officij:de honestate illō requirit: sz nō tenet sequi:sicut alīs qñ a 8
volūtate defuncti receditur. h. dicit. 9
¶ Op.j.e.l.titū ꝛ meuū §.j. Solu. ibi fuit assumptus vt ꝑ consultor ille q̄ 10
potuit esse particeps officij: hic mulier q̄ esse nō poterat:qō plene examinari in repe.l.j.§.si plures.ē.de exer. 11
et hoc facit ad qō.dixit testator ꝑ qō 12
executor teneatur exequi voluntatez defuncti de consilio alicuius fratris minoris:an executor sine eo possit facere.plene examinari⁹ in.iij.libro minoricarum. 13
☞ Sufficit quē scire sine protestatione. 14
An sufficiat esse denuntiatum alicui per aliquem quod sit tutor. 15

Er quo. A tpe scīē nepericulū est tutoris ꝛ ignorātia 16
presumit nisi scia pbet. h.d ¶ Not.
f ꝑ sufficit quē scire sine ꝓtestatione, qō intellige qñ ꝓtestatio fit ad notificandū tm̄:cū ille qui est certus certiorari non dz. vt l.j.in fi.de ac.emp.ꝛ extra de reg.in.c.eū q̄ cert⁹.sec⁹ si ꝓtestatio fieret ad aliud.vt.l.denūtiasse.in princ. de adul.dixi in.l.ij.in fi.ē.sol.mat. ¶ Op. q̄ teneat tutor a tpe quo fuit iussus.vt.j.eo.l.qui iussus. Hui⁹ rumore posita est quedā distinctio per glos quā vide et signa.sed in vltimo mēbro in quo dicit qō tenetur ex quo iussus est.Dy.dicit q̄ imo tenetur ex die qua debuit administrationem accipere:ꝛ et quo sciuit se datū.vt.j si tu.vel cur.ap.l.j.ꝛ ij.ꝛ.j.eo.l.tutores qui post.§.tutor dat⁹.Op.C.ō peri.tu.l.si tutor. So.ibi tutor ꝓbat ignorātiā ex volūtate nō ex necessitate. ita dicit gl.vel verius sufficit pupillū ꝓbare publicā famā:ex quo ꝓsumitur scientia:nisi per tutorem ꝓberur ignorantia.idē si denuntiatū fuit ad domū.vt no.in.l.cōtraria.simile dixi vobis in.l is pōt j.de ac qui.here. ¶ Quero ꝑ qd si per aliquē est denūtiatū mihi q̄ ego sum tutor an sufficiat.tex.innuit quod sic. In cōtrariū est qō nō debeā alteri credere. vt.j.qō fal.tu auto.l j.Est ergo modus q̄ illi qui datus est tutor ostēdatur testamentum:ꝛ el⁹ catur ei per personas que dicant se vidisse testamentum adeo qō si non credit sit ignorantia supina. vt.l.si quis inficiatus.ē.depos.dixi plene in.l.non solum.§.fi.de ope. noui nun.in materia ꝓtestationis.
☞ Tutor tenetur facere inuentarium.
Actor constitutus a tutore non facit inuentarium.
Tutor honorarius facit inuentarium.
Tutor datus ad vnum articulum tantum puta ad eundem non tenetur inuētarium facere:cautus tamen est vt faciat.
Tutor ad lites non facit inuentarium.
Inuentarium debet fieri q̄primum poterit.
Tutor qui neglexit facere inuentarīū si nihil administrauit nihil ei obijcietur.
Si administrauit ante confectionem inuentarij nihil obijcitur inuentario ipse tamen vt suspectus accusari potest.Contra tutorem qui non gessit nō potest obijci dolus ꝓsumptus ad remouendū eum vt suspectum.
Inuentarium debet fieri coram notario.
Inuentarium vt faciat fidem cōtra debitores in eo descriptos debet fieri coram iudice.
Que res debent poni in inuentario.
Inuenire dicitur proprie quod manibus apprehenditur.
Res in inuentario taliter ascribi debent vt tutor et illo possit conueniri.
Forma inuentarij posita per Speculat. quod non sit bona.
Si tutor in inuentario dicit qō credit tales res esse pupilli ꝛ ad eum pertinere quod sufficiat.
Tutor non ponens omnes res in inuentario quādo videatur dolo facere.
In inuentario necessario expense miseri debent instrumenta in quibus continentur nomina debitorum.
Et citatis nominatim ad hoc ipsis debitoribus ad hoc vt inuentarium contra ipsos probet:sed quātū ad tutorem sufficit summatim ponere.
Necessaria causa que dicatur quando non conficitur inuentarium.

Que iustissima

18 Que iustissima licet non necessaria.
19 Iudex ex causa potest remittere confectionem inuentarij.
20 Qui non facit q̃ scit vel scire debet rõne officij sibi iniuncti est in dolo presumpto.
21 Contra tutorẽ iuratur in litẽ propter dolũ verũ non propter presumptum et ex quibus causis.
Cõtra heredẽ tutorẽ quõ iuretur in litẽ remissiue.
22 Tutor non debet aliquid gerere anteq̃ non fecerit perfecte inuentarium.
23 Protestatio apposita in inuentario qõ si qua nõ apposuit apponenda ꝛc. qõ nihil releuat.
24 Copia inuentarij quod debet dari per tutorem aduersario petenti.
Facultates pupilli non debent manifestari.
Forma in dãdo copiã inuentarij aduersario petenti.
25 Copia totius inuentarij non est danda petenti etiã dicenti se velle accusare tutorem de suspecto q: dẽs res in inuentario non posuit.
26 Tutor que habeat facere vt possit administrare. remissiue.
27 Tutor ante confectionem inuentarij potest expedire illa que dilationem non recipiunt.
28 Scientia tutoris sufficit ad translationem iuris deliberandi.

Tutor qui repertorium.

Cõtra tutorẽ qui non facit inuentariũ absq; causa iurat in litem. et anteq̃ faciat nõ põt administrare: nisi q̃ dilationem nõ recipiũt. h. d. pmo ponit dictũ ꝛ exceptionẽ. e scõo effectũ dicti. scõa ibi: si qs igitur. prima subdiuiditur in duas. s. in dictũ et exceptionẽ. scõa ibi: nisi forte. itẽ scõa ibi subdiuidit in quatuor. primo ponit vnũ effectũ. scõo eius practicã q̃stũ ad modũ probãdi. tertio ponit aliũ effectũ. quarto ab eo excipit. scõa ibi. qõ ex iure iurando. tertia ibi: nihil. itaq;. quarta ibi: nisi id qõ. Anteq̃ ponam casum in terminis scias qõ iuris cõsultus ponit pro cõstanti qõ tutor inuẽtariũ facere tenet, vt. l. tutores. C. e. et de arbi. tu. l. fi. et. l. ij. §. tutores. j. de suspec. tu. hoc pmisso casus est planus. examinemus per particulas. pmo habemus vnũ qõ hic psupponit qõ tutor tenet facere inuentariũ. Cõcordãtias dixi. s. idẽ in curatore. vt. C. de cura. fu. l. fi. C. õ epis. au. l. de creatiõib9. Sed quero quid de actore? Rñ. actor non gerit nisi suo sed gerit nisi tutoris et eius periculo cõstituit. vt. l. solet. §. de tute. et. l. decreto. j. eo. et ideo nõ est necesse qõ faciat inuentariũ. sed sufficit a tutore esse cõfectũ. tutor enim per eũ gerit. vt. l. ita aũt. §. gessisse. §. e. sed tutor qui daretur in locũ absentis vel coadiutor vel quicũq; haberet autoritatẽ per se et periculo pupilli tutoris non gereret: tenetur facere inuentarium: propter generalitatẽ huius. l. et similiũ. Querit glo. an tutor honorarius vel datus causa notitie teneatur facere inuentariũ. Et determinat qõ sic propter generalitatẽ huius. l. Itẽ quia põt eis solui qui habent cõmunionẽ in tutela. vt in gloss. Quero vtrũ tutor datꝰ ad vnũ articulũ vt ad adeũdã hereditatẽ teneat facere inuentariũ. Jac. de are dicit qõ nõ. vt. l. impuberi. §. de tu. et cu. da. ab his argu. C. de tuto. et cura. qui satis non dede. l. vlt. secundum vnã Andreas pomate. Tutor qui repertoriũ. Vide quid per hanc. l. dicat Roma. consi. cxviij.

Facere tenetur. Adde qõ si plus deberet expẽdi in cõfectione inuẽtarij quã esset vtilitas tunc non debet tutor conficere inuentarium vt in terminis dicit Bart. per illum text. in lege mediterranee in princip. C. õ anno. et tri. libr. x. vbi plura dicit in simi.

lectu. ita dicit ipse. quod puto verum: quia inuentarium debet fieri solum de corporibus que inueniũtur in bonis pupilli. vt. j. dicã. sed ante adita hereditatem nullum tale repertur. vt infra dicam. ergo ꝛc. tutius tamen est quod inuentarium faciat et in inuentario solum ponat ius adeundi illam hereditatem. et ita videtur sentire Cyn. in lege tutores. C. eodem.

Quero an tutor datus ad lites teneatur facere inuentariũ. Rñdeo quod nõ. vt no. C. de epis. au. l. de creationibus. licet quidam contra per. l. et si ad species infra rem pup. sal. fo. dic vide pe. de ancha. in cle. ij. de statu mona.

Quid de actore. Utrum actor õbeat facere inuentarium: de quo ẽt

Quero vtrũ. Et no. pro. q. j. in qua psulo nũc vtrũ tutor qui cõfecit inuentariũ de bonis et rebus inter pupillũ et aliũ sed institit vt fieret an incidat in istã l. et vide Bar. in. l. j. §. de tute. Andre. barb.

Quero vtrũ. Adde Bar. in. l. si hereditas. õ test. tu. in prin. itẽ debet satisfdare curator datus ad vnũ actũ. l. mulier. et ibi Bal. de iu. do.

Quero an tutor. et vide Ange. in. l. si vacantia. C. de bo. va. li. x. vbi ponit sing. limita. et vide Bart. in consilio. viij. inci. literas magnificentie vestre vbi cõsuluit qui non posuit in inuentario res que erant pupilli. et in consil. seq. vbi tangit quomodo excusetur tutor non ponendo res in inuentario. et ibi vide de libro rationũ. et qualiter debet cõfici: vide consil. bar. inci. Nico. Soffre. vbi consuluit qõ si tutor dicat qõ talia bona sunt in hereditate non sequitur qõ hereditas illa possideat vnde potest probari contra: et sic limitatur illa regula quod non potest probari õtra eius quod scriptum est in inuentario: et quando pupillus agit contra tutorem dicens tutorem non posuisse res in inuentario qualiter debet esse probatio dic talis constituit tutorem in dolo vel culpa. scz qõ scierit illas res vel cõmuniter sciebant vel qõ diligens paterfamilias sciuisset. ita dicit Bar. in consil. inci. cũ predicta examinarẽ. ꝛ an poterit probari per indicia vide eundẽ ibi vbi requirit legitimas pbationes. l. fi. §. licentia. C. de iu. delib. et ita pbatur in. l. fi. C. de in li. iurã. et. l. si defunctus. arbi. tute. et an poterit pbari per iuramentũ: vbi tenet qõ sic: sed in cõtrariũ facit qõ no. in. l. si qñ. C. vñ vi. et qualiter debz fieri liber rationũ: vide ibi dẽ per eum. et vide Lud. Roma in consilio. cxv. et in consi. clxxvij. vbi disputat si tutor paternus possit administrare bona veniẽtia a matre pupilli. Andre. barba.

Quero an. Et an tutor datꝰ bonis ad lites teneatur facere inuentarium: et an ad exigenda debita teneatur ꝛc. vide Specu. in titu. de act. ver. pubes autem. et vide eum in ti. de tuto. §. generaliter. ver. vt ũ curator. et ibi etiam tangit quid possit facere.

o

a ☞Andreas Pomate. ¶Quando. De ista dictione mox vide Jaso. in l. fructus. so. ma.

b ¶Sed quero. Adde hic Bal. in l. j. §. solent. de offi. prefe. vrbis. et vide omnino Bart. in l. legitimos. in versi. vltertius scias. de legi. tuto.

☞Andreas Pomate. 6 vt ibi. ¶†Quero quãdo[3] debeat fieri inuentarium. tex. in l. tutores. C. eo.

c ¶Puto. a Vide Alexand. cõsi. lxxxvj. ij. volu. dicit mox quod creati fuerunt: quod quidam intelligunt infra tempus qõ

d ¶Presumptus. Et quid si tutor omisit aliqua scienter ponere in inuentario. vide l. in eos. supra de tuto. et infra prox.

e ☞Andreas Pomate. ¶L. ij. Vide Rapha. cu. consilio. xv.

f ¶Personarum. Et an requiratur decretũ. vide bal. in auth. sed cum testator. C. ad le. falci. et Bald. in l. j. C. qui bo. ce pos. et specu. in titu. de instru. edi. §. fina. ver. quid si heres. et Sali. in lege finali. §. primo. de iu. deli. dicit q̃ nõ est fiendum in iudicio: et quod ita terminatur hec. q. in. d. l. fi. et in. §. sancimus. in auth. ỗ here. et falc. licet secundum eum glo. aliter dixerit in §. sancimus. in auth. de here. et fal. in versi. Si vero. Bart. in. §. hinc nobis. in auth. de here. et fal. dicit qõ d. glo. facit pro opi. mar. de fano. relata in Specu. in prealle. loco scilicet quod inuentarium fieri debet coram iudice. Bald. in l. facultas. C. de iu. fisci. lib. x. tenet q̃ inuentarium heredis non sit fiendum in iudicio secus in inuentario tutoris: et an inuentarium debeat fieri in iudicio. vide in lege de crea. de epis. au. et l. nulli. §. cum autem. de episco. et cle. per que iura Ang. in lege prima. §. hec stipulatio. si cui plus q̃s p̃le. fal. tenet quod heres non debet facere inuentariũ in iudicio. cogita: quia in inuentario heredis requiruntur testes. l. fi. §. finautem. C. de iure deli. §. si vero absint. in auth. de here. & fal. qui non solent in actibus iudiciarijs interuenire. l. in dona. C. de dona. et cogita: quia de hoc secundum Ange. videtur glo. in. d. §. sancimus. in ver. nostra. item hic adde Bal. per illuz tex. in l. orphanotrophos. de epis. et cle. et in auth. si oẽs. C. si vt se ab here. absti. et in. l. sicut. C. in q. cau. in integ. rest. et ibi dicit qõ req̃ritur decretũ iudicis et qõ etiã decernat administratorẽ. et cũ Bar. transit simpliciter p̃e. de anch. in cle. ij. de sta. mona. vbi modo inuentarij ponitur per Bal. in l. j. C. q̃ bo. ced. pos. et adde q̃ in inuentario heredis nõ debet poni legatũ relictũ post mortẽ defuncti per extraneũ testatorẽ: p̃m Bal. in l. j. in prin. C. vt act. ab here. & cõ. here. qõ limita vt per eũ. j. e. l. in fi. et vltra hec dicta per Bar. quali pecunie res et noia debitorũ debeãt describi in inuentario: vide l. si qs. in prin. & ibi Bal. C. de bo. p̃sc. adde q̃ requirant in inuẽtario heredis vide p̃s. lxxiij. ij. li. p Ab. et qõ inuẽtarij heredis: de quo dñs Alex. in apostil. relict cogitandũ sit fiendũ in p̃sentia iudicis: tenuit bal. p̃s. ecc xxvj. ij. volu. all. Specu. in titu. de instru. edi. §. dicto.

g ☞Andreas Pomate. ¶Concludo. Vide Are. cõsilio. cxlviij. in prin.

h ☞Andreas Pomate. ¶Secundo. Vide Lepo. in repe. l. si fugitiui. de fer. fu.

7 †Sed quero[b] quid si neglexit facere per plura tempora et postea inuentarium facit: an admittatur ad agendum? Glo. dicit quod non. imo debet reuocari vt suspectus & incarcerari. vt. l. iij. §. tutores. de susp. tu. et. C. arbi. tu. l. vlti. et hoc videtur tenere Specu. de instru. edi. §. finali. circa princip. §. vbi dicit quod contra inuentarium potest obiici quod non fuit factum mox cum potuit et debuit. ¶Contrarium puto[c]: nam dicte. ll. dicunt quod tutor qui non facit inuẽtarium debet remoueri vt suspect⁹. ergo interim est tutor. Preterea non facere inuentarium est dolus p̃sumptus: vt hic. sed contra tutorem qui ml gessit ad eum remouendum vt suspectũ non potest obiici dolus presumptus.[d] vt. l. he enim. §. qui nihil. infra de suspe. tu. tangitur per gloss. et clarius per Lyn. C. de suspe. tu. l. ij.[e] dico ergo quod si tutor nil administrauit licet tardius venerit ad conficiendum inuentarium et tardius venerit ad gerendum: nihil potest ei obiici a quocunq̃: sed si administrauit anteq̃ faceret inuentarium: nil potest obiici inuentario: quia tutor est et facere debet: sed posset accusari vt suspect⁹. vt dictis ll. ¶†Quero qualiter † inuentarium debeat fieri. Respond. tex. in l. tutores. C. eodem dicit quod in presentia publicarum personarum.[f] glo. tamen ibi intelligit quod sufficit vnus notarius: et ita etiam hic. et ita etiam cõmuniter obseruat. ¶Quero vtrum debeat fieri coram iudice. Gloss. hic videtur tenere quod sic. arg. l. chirographis. infra eo. docto. dicunt et bene† quod q̃ntum ad tutorem sufficit fieri extra iudicium: sed q̃tum ad hoc vt inuentarium fidem faciat contra debitores quorum nomina in inuentario scribuntur: requritur quod coram iudice fiat. vt dicta lege chirographis. ¶Quero† que res debent poni in inuentario. tex. in l. tutores. dicit quod debeat fieri inuentarium omnium rerum et instrumentorum: quod intellige verum: scilicet omnium corporalium. et quod dicit instrumentorum: intellige id est iurium incorporalium: de quibus apparent instrumenta seu probationes in bonis pupilli. ¶Et ex hoc concludo[g] duo. primo quod debita a pupillo alijs tutor non tenetur ponere in inuentario: quia illorum ius non est res pupilli: sed est res creditoris ipsius. pro hoc text. in l. vltima. C. de ali. pup. p̃stand. non tamen nego quin possit ponere si vult. ¶Secundo[h] concludo quod si sunt debita aliqua ipsi pupillo de quibus in bonis suis non reperiatur instrumentum quod tutor non tenetur ponere in inuentario anteq̃ exigat. quod probo: inuentarium dicitur: quia reperta et inuenta in bonis pupilli ibi describuntur: vt hic nota. in prima glossa. † sed inueniri dicitur illud proprie quod manibus apprehenditur. vt instituta de re. diui. §. item lapilli. C. de. fideiusso. l. si barbatorem. et nor. per docto. in lege licet. ff. de acquiren. possessio. sed talia debita non inueniũtur nec capi possunt manibus: ergo non possunt scribi in inuentario: post q̃ vero illa debita erunt exacta poterunt in inuentario poni sicut res de nouo obue-

b datur heredi. quidam intra quatuor menses. glo. ibi et hic et etiam omnes docto. intelligunt mox. id est q̃primum poterit. facit infra de condi. et demon. l. conditio. quod si nõ fecit dolo fecisse videtur. vt hic.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

12 nientes.vt.l.fin.§.tali.C.de cura.fu. ✠Quero qua a
a liter[a]res debeant scribi in inuentario: Respon. tali-
ter quod tutor ex illo inuentario possit conuenir. vt b
l.final.in princip.C.arbi.tu.ꝛ ex hoc dico qꝫ omnes
res debent scribi per signa per latera ꝛ cõfinia sicut
in libello ponerentur. vt dicitur in.l. si in rem.§. de
rei vendi.ꝛ.l.in actione.j.de fur. dico etiam quod tu
tor debet scribere se inuenisse in bonis dicti pupilli
vt hic.secundum qꝫ glo.intelligit in dicta.l.tutores.
13 C.eodem. ✠Et per hoc non placet mihi forma inuen
tarij quam Spe.ponit in titul.de instru.edi.§.dicto.
vbi dicit talis tutor dixitet asseruit in pupilli dicti
bonis primo esse talem remitem talem ꝛc. nam se-
cundum illam formam non dicit se inuenisse: sed di-
cit esse in bonis.quod potest intelligi de re existẽte f
et iam apud alium cuius habeo petitionem .vt.l.
rem in bonis.de acqui.re.domi.ꝛ sic ex hoc inuenta
rio tutor non posset conuenir. ad resignandam rem
cum se eam inuenisse nõ asserat.ꝛ istam formã Spe.
arbitror esse corruptam vitio scriptoris:cũ in sequẽ- g
tibus formis semper adiecerit verbum inuenisse.
14 ✠Quero quid [b]si tutor dicit in inuentario quod h
b credit esse tales res dicti pupilli ꝛ ad eum pertine-
c re:vtrum sufficiat [c]c Rñ.inuentarium fit de eo quod
inuenitur: vt dixi.si ergo inuentarium clare dicit id
quod spectat ad inuentionem: vt qꝫ possessionẽ seu
ipsam rem inuenit in bonis:satis est: nec puto quod
tutor habeat necesse asserere de dominio ipsius rei:
cum hoc nõ subijctatur inuentioni de facili ꝓprie lo
15 quendo. ✠Quero quid si tutor in inuentario non
d posuit [d]omnes res Rñ. dolo facere videtur cũ oẽs
debeant poni ere.vt.d.l.tutores. C.eo. non tamen pro-
pter hoc remoueretur ab agendo contra debitores:
nisi primo remoueretur vt suspectus.vt.j.dicam. p-
dicta vera nisi aliqua iusta causa esset propter quaꝫ i
non posuit: vt quia ille res erant sibi occulte: vt hic.
ibi nisi aliqua necessaria ꝛc.facit.j.quod vi aut clam
16 l.semper.§.hoc interdicto. ✠Quero an instrumen
ta in quibus continentur nomina debitorũ debeãt
poni per extensum in inuentario videtur quod sic.
vt.l.chirographis.j.eo.ꝛ hoc videtur tenere Spec. e
in prealleg. §. dicto.vbi dicit quod contra inuenta-
rium opponitur quod instrumenta non sunt scripta
per extensum in inuentario:puto qꝫ si aliquis vellet
quod inuentarium probaret contra debitores debe
ret scribi totum per extensum.vt.d.l. chirographis.
et deberet inuentarium esse confectum coram iudi- f
e ce presentibus debitoribus vel citatis legitime ad
hoc alias inuentarũ non faceret fidem. vt in auten.
si quis in aliquo. C.de edẽ.ꝛ qꝫd dico citari ad hoc
intelligo clare. s. quod compareãt coram iudice ad
videndum confectionem inuentarij in quo exempla
tur tale instrumentũ debiti.debet enim esse clare ci
tatio.vt.l.aut qui aliter.in princip.j.quod vi aut clã. g
et de adul.l.denuntiasse.in princip.sed qꝫtum ad tu
torem volentem gerere sufficit qꝫ summa seu sentẽ
tia instrumenti ponatur in inuẽtario:licet tenore nõ
excusso.ar.l.scire leges.§. de legi. et ita obseruatur. h
✠Venio ad scdam partem dicitur hic nisi forte ali
qua necessaria:aut iustissima causa allegari possit. i
17 ✠Quero que sit illa causa necessaria ꝛ Rñ.potest
esse puta in persona tutoris:qꝫ morbo sontico im-

✠Andre.Poma. ✠Qualiter.vide Bart.cõsi.lix.
ij.volu.ꝛ consi.lxij.ij.volu.

✠Andre.Poma. ✠Quero quid.Vide Panor.cõ
si.lxxiij.ij.dubio.ij.volu.ꝛ vide aliquid per Barba.
consi.cxlv.Jmo.consi.xcix.in.vij.dub.

c ✠Utrum
peditus.vt.l.quesitum.de re iud. põt sufficiat.vi
etiam esse impedimentum ex parte de Bal. in
rei:quia non reperitur adhibita dili- l.fina.C.ar
genti inquisitiõe.vt.§. dixi facit.j.de ac bit.tut.sed
qui pos.l.iij.§.neratius.vt.j. de lega. an ãñ adi-
j.l.cum res.versi. sed si stichus.ꝛ ver tam here-
sicu.item si res. ✠Quero que dica 18 ditatẽ pos
tur causa iustissima licet non necessa sit tutor fa
ria Rñ.si testator remisit confectio- cere inuen
nẽ inuentarij.vt.l.fi.in fin.C.arbi.tut. tarium:vi
qꝫ intellige nisi ex causa iudici aliud de gloss.et
videretur.vt.l.in cõfirmando.ꝛ.l. vti Bald.in.l.
litatem.§.de cõfir.tuto.ꝛ.§.eo.l. quã- tutores.C.
dã.§.vsqꝫ adeo. Itẽ si consuetudo eo.ꝛ Bar.
esset qꝫ tutores nõ facerent inuenta- in.l.in eos.
rium.ar.§.de leg.l. de quibus. et.C.q C.de tuto.
sit lon.cõsue.p totũ.ꝛ hoc tãgit Spe d ✠Nõ po-
cu.in preall.§.dicto. Item puto qꝫ 19 sunt. Quid
etiaz iudex ex causa possit remittere si res mo-
cõfectionẽ inuentarij: sicut qñqꝫ expe dicas di-
dit pupillo nõ habere tutorẽ vel quã misit pone
titatẽ patrimonij sui nõ manifestari. re in inuen
vt.j.ad tertu.l.ij.§.tractari.ver.ergo tario non
etiã si mater.C.de ali.pupil.pre.l. vlt. nocer: ſm
et.C.qñ ꝛ quib. quar. pars debe. l.ij. Bald. in
✠Venio ad scdam pticulã punc.pa Specu. in
le.s.ad ver.si qs igitur.ex quo cõsun- titu. de in-
cto cũ punct. ✠not.qꝫ ille qui nõ facit 20 strui.edi.ſ3
id quod scit vel scire debet se teneri quid si ni-
hil est ī bo
nis an tutor teneatur facere inuentarium me vide bal.
in.l fi.C.qui bo.ce.pos.sed an debeat poni estimatio
rerum in inuentario Vide Bald.in.l.fina.C.de ma
gi.conuenien.

✠Legitime sed an requrat citatio creditorũ Adde
g.o.Bar.ꝛ Bal.in l.tutores.C.eo.ꝛ an in inuentario
requrat signũ crucis:vide Jo.an.qꝫ no.in Spe.de
instru.edi.§.fi.ver.hoc aũt.adde qꝫ ꝑsũ vr voluisse
Abb.cõsi.pri.al.lxxiij.ij.lib.primã tamen opi.seqtur
Bal.plene consi.ccccxxxj.iij.lib.

✠Andre.Po. ✠Renuit.adde an valeat remissio f
muẽtarij facta p testatorẽ Barto.ꝛ alios in.l.nemo
põt.in.v.q.de le.j.vbi cõiter cõcludit qꝫ sic.ꝛ idem in
tutore legitio.ꝛ dat ſm gl.in.l.tutores.la.ij.in ver. p
sonarũ.ad fi.C.de admi.tu.an aũt sit idẽ in inuenta-
rio cõficiẽdo p heredẽ:vide ibi p eos:ꝛ p Ale.cõsi.
ccxix.inci.perspectis que in themate narrantur.

✠Si cõsuetudo.ꝛ de materia vide Ang.in trac. in
uentarij.ꝛ dñm meum in.l. nisi. §. hec stipulatio.j.si
cui plus qꝫ per le.fal.ꝛ qꝫ no.per moder.in rubri.de
acqui.here. Andre. Barba.

✠De quibus. Adde quod no.Barto.in.l.nemo po
test.de lega.j.

✠Not.quod ille.vide quod dixi post Bartol.in.d.
l.fina.vbi dixi quod hoc casu requiritur quod remit
tatur apud iudicem.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Non debet. Not. quod ante inuentarium confectum non potest tutor administrare. adde Bald. in l. si tutor. C. in quib. cau. in integr. restitu. vbi etiam dicit quod ante decretum administrationis specialiter non potest tutor administrare: et adde Bal. in l. legitimꝫ. de legi. tu. et no. qꝫ si facultates augentur tutor debꝫ augere inuẽtarium: 21 sm gloss. ⁊ Bald. in l. tutoris. C. eo. ⁊ dicta hic p bart. limitantur in fi. huius princi. per eum. adde que requirãtur in tutore affiçꝫ administret: vide. xv. nota. per Roma. consil. ccccxxv.

b ¶ Debeat fieri. An cõuento a tutore ỏbeat fieri copia inuentarij? vide q̃ dixi in. l. in illa. de verbo. obliga.

✠ Andreas ꝑomate.

c ¶ Uento. Vide Roꝰ consil. cvj. ad fi.

d ¶ Possunt geri. vide text. in. d. l. final. et ibi Bartol. et docte. de tut. ⁊ cura. q̃ satis non de. potest etiam oẽs fructus vendere ⁊ si biennio non corrumpantur ⁊c. Ang. in. l. procu. C. de procura.

e ¶ Si tutor. ⁊ p istũ. §. no. qꝫ si ecclesia i feudat ⁊ cõis opi. erat qꝫ esset cõmodũ eccl'e hꝫ ex post facto illud e euenat: ⁊ sic actualiter reqritur qꝫ sit ꝓficuũ ecclesie et vide gloss. sing. fm do. Anto. in. c. cũ apostolica. de ratione officij sibi iniũcti est in dolo ꝑsumpto. sic. ff. de cust. re. l. carceri. et b ẽ. mã. l. fi. ꝓcuratorẽ. §. si dolo. ⁊. ff. ad leg. fal. l. dolo. ⁊ ex hoc obligatur ad interesse: vt hic patet. ¶ Uenio ad secundã particulã. s. ad ver. qꝫ ex iureiu. No. qꝫ ꝯꝫ propter dolũ suũ iure tur in litẽ ⁊ nõ propter latã culpã. vt in. l. in actionibus. s̃. de in lit. iurã. tamen intelligitur ꝓ dolo vero nõ ꝓ dolo ꝑsumpto: vt hic. Item qꝫ dicitur in litẽ iurari qñ inuentarũ nõ facit idẽ puto si facit ⁊ aliquas res non posuit vel obscure posuit: ita quod de bonitate ipsarũ apparere nõ potest. pauca eñ sunt non esse ⁊ non apparere. vt. l. in lege. ff. de cõtrahen. emp. facit. l. cũ res. §. itẽ si res. ff. de leg. i. Nõ enim videtur legitime fecisse si ex eo cõuenti nõ potest. vt. d. l. vlt. C. arbi. tu. ⁊. C. de suspe. tu. l. neminẽ. Itẽ hoc verũ cõtra ipsum tutorẽ. contra autẽ heredẽ suũ quomodo iuretur in litẽ: dic plene. C. de in li. iuran. per totum.

¶ Uenio ad tertiã particulam. s. ad 22 ver. nihil itaqꝫ. ⁊ in quo habes qꝫ tutor nõ debet[a] aliquid gerere ante factum inuentarũ. Et aduerte diligenter: qꝫ dicit factũ qꝫ rẽ perfectã signi ficat. vt. l. j. in fine. s̃. qꝫ quisqꝫ tur. Est eñ participiũ preteriti tẽporis: nõ ergo sufficeret esse ceptum. ⁊ hoc tenet Spe. in ti. de tut. §. ⁊ generaliter. ver. fiet autẽ. ⁊ ver. seq. ⁊ intelligo perfectũ quando ab ipso tutore est habitũ pro perfecto. vt. l. cõtractus. C. de fid. 23 instru. ¶ ⁊ Quero quid si tutor apposuit in inuentario protestationem: qꝫ si qua posuit nõ ponẽda habeantur pro nõ appositis: ⁊ si qua non apposuit ponenda paratus est apponere. vtrum ex hoc inuentarium dicaꝫ non perfectũ e Rñ. non: quia q̃ctum est in c se tutor habet pro perfecto. Preterea hec protestatio nihil operatur: fit eñ d circa ea que quis habet necesse facere. ⁊ sic nihil importat. vt. l. alimenta. C. de neg. gest. dixi plene in materia protestationis in. l. non solũ. §. fin. de op. no. nun. ¶ Itẽ aduerte qꝫ tex. hic dicit nihil gerere eum oportet. i. expedit. Et sic videt consilium, sed in. l. fi. C. arbi. tutel. declarat imperator qꝫ nõ audeat ad administrationem accedere ante confectꝫ inuentarium: et sic imponit necessitatẽ: ergo non po 24 test nisi legitime: nisi prius faciat inuentariũ. ¶ ⁊ Quaritur: quid si tutor agit contra aliquem[c] an illi pereanti debeat fieri copia [b] inuentarij. Uidetur quod sic: alias illi aduersario non esset cautum quod agat cũ legitima persona: quod debet esse: sicut si ageret cꝫ principali. vt. l. hec aũt. §. recte defendi. qui. ex cau. in pos. ea. ¶ In cõtrarium qꝫ nõ debeat edi videt: quia facultates pupilli nõ debent manifestari alijs, vt. d. l. finali. de ali. pu. prestan. et. l. ij. quando et qui. quar. pars debe. lib. x. ⁊ ibi tetigi. Ad̃d. quod inuentarij copia debet fieri per primam rationem: non tamen ponentur in copia omnes res posite in inuentario: sed solum dabitur parti aduerse tantum qꝫ sibi sufficiat. ⁊ probare possit tutorẽ habere legitimam personam standi in iudicio: per iura secundo allegata. Dicet ergo sic. hec est copia cuiusdam inuentarij confecti per talem tutorem cuius tenor talis est. ⁊ ponit totum vsqꝫ ad res. ⁊ postea dicit in primis ⁊c. vltimo ponit lectum ⁊ publicatum vsqꝫ ad finem. non enim debet edi nisi illa particula q̃ spectat ad aliꝫ. vt. l. argentarius. §. edi. s̃. de edend. ⁊ hoc est verum tenendo opin. quã dixi qꝫ inuentarium non vitiatur ex eo quod aliquid sit omissum. Si enim vitiaretur deberet dari copia totius inuentarij: alꝫs non esset 25 cautum parti aduerse. ¶ Sed quero ꝯ quid si totius inuentarij petit copiam aduersarius: quia intendit tutorẽ accusare de suspecto eo quod oẽs res nõ posuit in inuentario: vtrum debeat habere copiã. Uidetur qꝫ sic: sicut qñ petit copiam fieri cũ die ⁊ consule: qꝫ vult redarguere in die ⁊ consule de falso vt. l. j. §. editiones. s̃. de eden. cõtrarũ est verius. nã forte ibi quis copiã petit vt possit redarguere de falso prosequendo suam iniuriam: vt qꝫ cõtra eum sunt instrumenta producta: hic vero petit copiam totius vt accuset eum de suspecto ad vtilitatem pupilli non ad suam. ⁊ ista reconuentio de crimine quãdo quis suã iniuriam non prosequitur non permittitur: vt. l. negãda. C. qui accusa. non pos. ⁊. ff. de public. iudic. l. is qui reus. maxime cum iste conuentus sit suspect[a] quod facit animo differẽdi litem. vt. l. secũda. C. de falsis. 26 ¶ Quero ꝯ an tutor habet alia facere vt possit administrare. glo. quod sic. ⁊ posuit illa q̃ posuit in. l. legitimos. in princip. s̃. de leg. tut. qꝫ examina vt ibi dixi. ¶ Uenio[e] ad vltimam particulã ꝯ ex qua not. quod 27 illa q̃ dilationẽ non recipiũt ꝑñt gerigante cõfectionem inuẽtarij. Ideo puto de his que de necessitate confectionẽ inuẽtarij precedũt vel expectãt. vt perscrutatio rerũ hereditariarũ: vt. ff. de acqui. hered. l. aristo. Idẽ puto de his q̃ pupillo nullo mõ possunt obesse sed prodesse tñ. vt. l. fi. C. de tu. ⁊ cur. qui satis 28 non dede. Pro hoc dico ꝯ qꝫ scientia tutoris qui non facit ea que requirũtur vt possit administrare: sufficit ad transmissionẽ iuris deliberandi. vt plene dixi in. l. qui duos. ff. reb. dub.

Si tutor. [c] Nimia festinantia vel negligẽtia tutoris in rebus pupilli vendẽdis punitur. hoc dicit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Competit In emendis rebus tutor non tenetur nisi de dolo et lata culpa. hoc.d. ¶Opp.C.arbi.tu.l.quicquid.vbi etiam tenetur de leui. Solu.specialis casus est hic: scz qñ emit ꝑdia:vt non teneatur nisi de lata culpa.

1 ☞Tutor potest cogi ad emendum.

2 Tutor propter negligentiam in emendo tenetur ad vsuras.

3 Negligentia tutoris quomodo probetur.

a **Si post depositionē** [a]Hic vsq; ad fi. 3 .l. iurisconsultus f tractat materiā de vsuris pupillaribus:quam gloss. summat.j.ea.l.§.que autē.et ideo vsq; ad finem nō dabo summariū. No.q† tutor pōt cogi ad emendū.

1 Et est casus specialis cū regulariter nō cogitur autor ari certo articulo vt.j.de aut.tu.l.si tutor. ¶Itē

2 q† propter [b]negligentiam in emēdo tenetur ad vsu

b ras:quod forte hodie non est correctum:non enī directo petit vsuras pecunie sed magis quantū ex fru

3 ctibus percepisset ex predio empto. ¶Ultimo† ad hocvt tutor cōueniatur ex hac negligētia est necesse q; probetur q; predia erant venalia que emere potuit,alꝰ negligentia non probaretur:ꝓbatur in auc. vt hi qui ob.perhi.res mi.§.pe.facit.j.e.l.cū plures. §.fi.et.s̄.pro socio.l.idemq;.§.j.

1 ☞Hic.§.an hodie sit correctus.

2 Iudex non potest hodie percipere vt post tempus vsure currant licet inobedientem mulctet. Nec testator.

c **Si deponi.** [c]Opp.q; etiaz facta depositiōe currant vsure.vt.s̄.ea.l.§.si post. Sol.post depositionē possunt vsure currere ob moram factā in cōparando vt ibi:nō ob moram factā in

1 deponēdo vt hic. ¶Quero an† hodie iste.§.sit correctus:cū vsure hodie nō possint exigi.Azo in summa de vsuris videtur tenere qđ sic. qđ intellige nisi

b tanq; interesse petātur: vt dixi in.§.si post.puto ēt

2 q† iudex nō possit hodie percipere vt post tempus currant vsure:nec etiā testator vt.j.de annuis leg.l. iij.in fi.licet aliter iudex possit mulctare inobediētē. vi.C.de modo mulcta.l.mulctarum.et.s̄.si quis ius b dicē.non obtem.l.j.

e **Si tutele.** [c]Tutor tenetur restituere pecuniam quam cre- c dit aduenīente die: nisi in credendo nō potuit sibi culpa imputari.h.d.

1 ☞Per seruū tutoris queritur vtilis pupillo sicut per ipsum tutorem.

2 Melius est meum q; vestrum.

3 Quedam exceptio potest opponi actiōi directe que non opponitur vtili.

4 Si tutor stipulatur quo debeant concipi verba.

Quoties. Tutor debet facere pupillo si potest vt quera- d tur directa:alꝰ actionem vtilem queri sufficit.hoc dicit.Not.tex.ibi qui ve in

1 potestate eius erit. quod† per seruum tutoris ita queritur vtilis pupillo sicuti per ipsum tutorem. ¶Quero que est ratio huius ordinis. Dicit e

2 glos quod† melius est meum q; nostrum: et ideo si stipuletur pupillus habet actionem directam: si stipulatur tutor queritur directa tutori z vtilis pupillo. f

his que fiunt a pcla.z per hoc dicet saluari g'o. que cōmuniter reprobatur.xij.q.ij.in sūma.ibi per doct. in.c.j.de in integ.resti.quod alienatio in casu non cōcesso seruata forma sit valida:quia dz intelligi quando saltem appareret licet existentia de casu cōcesso

vnde si pupillus lederetur super illa directa non posset impetrare restitutionem.ita dicit glo.quam vide et signa. ¶No.ex ista glo.† quod aliqua exceptio potest obstare directe f q̄ non obstat vtili:de quo per Dyn. in.c. pro possessore.extra de regu.iur. lib.vj. in vltima.q.Dixi in lege si culpa.supra d a rei vendi.Istā gloss.reprehendit Pe. et Jaco.de ra.dicētes quod siue agatur directa siue vtili potest peti restitutio:quia inspecta origine fauorē pupilli respicit.pro quo facit quod no. in lege non solum.in princip.et.§.primo. supra de procura.vbi ita cauet de rato ille qui agit directa sicut ille qui agit vtili.pro quo videtur casus in lege secunda.in fine.supra eodem. ¶Quero an iste ordo sit necessarius. Gloss. respondet quod est consilij non necessitatis. ¶Quero quando† tutor stabat q; hoc habebat cōmunis opi. et vz̄.d.ant. in.d.c.cuz apostolica and.barb. ¶Si post depositionē. habes hic q̄modo quis dicatur esse in negligētia Adde etiam qđ anteq; qs habeat testes nō dicitur esse i negligētia agendivel accusandi.

ita not.dixit Bald.in.l.j.C.de his qui.vt indi. et ad probandā negligentiam in genere.vide.l.idē.z q; ibi dixi.s̄.pro socio.et adde quod testis deponēs super negligentia etiam nō interrogatus debet deponere causam dicti sui secundum Bald.in.l.solam. C. de testibus.adde ad probādam negligētiam quod in actu requiritur diligentia et qualiter debeant deponere testes.vide Barto.consilio.cij.inci. charissime frater et vide Ro.cōsilio.xxviij.an tutor tenea tur si pecuniam pupilli nō collocauit in emptionem predionum vel sub lucro.

~Andre.Poma. ¶Quod propter.vide Ro.cōsi. xxviij.j.dubio.Alex post Bar.ibi in.l.diuus.in.j.co. ver.in glo.ij.ff.ad l.fal.

¶Si deponi.adde Bart.in.l.diuus j.ad.l.fal.et an iudex possit p̄cipere q; post tps currāt vsure.z de testatore vide q̄ scripsi in.l.stipulatio ista.§.alteri.de ver.ob.et de iudice vide Ang.in.l.,pcuratori.la.j j. rē ra.ha.et vz̄ q̄ scripsi in.l.si finita.§.iulian⁹.i.xvij. char.de dā.infect.in illo arti.an iudex possit tubere q; īmissus ex primo decreto ob nimiā cōtumaciā lucretur fructus.adde an testator possit mandare heredi vt soluat decē pro cētenario si nō soluerit dotē mulieri testatoris.ancha.cōsi.xcij.

¶Puto etiam.et vide Barto.in.l.diuus.ff.ad.l fal. c.per vestras.de do.inter virum et vxo.Lud.Ro.in consilio.cxxvj.Andre. Barba.

~Andre.Poma. ¶Puto etiam,vide Alex.consi. xxvij.col.ij.iij.vol.ro.consi.cxxxix.

¶Si tutele.hāc.l.allegat Bar.in.l.si filio.de verb. ob et Cy.et alij in.l.emp.C.loca.

¶Quoties.obstare directe.vide Bal.in.l. emptor. in fi.C.de here.vel act.vē.qui sequitur istā glo.

a ¶ Respondeo.vnus modus.et vide Bar.et ibi ange.in.l.stipulatio ista.§.insulam si quis.de verb.ob. et Bal.in.l.ij.C.per quas perso.And.barb.

b ¶ Item si temporali.quero an tutor debeat exigere debitum naturale.et videtur q̄ quilibet teneatur sibi soluere. ar. bonelitere.in l. frater a a fratre. de cōdi.inde. et insti. de actio.§. actio.

¶ Sicut autem. vide not. s. prox.§.et vide Bal. in.l. cū ipse.de contrahē.ēpt. et Bart.et doct.in.l.j. de stip.ser. quid in executore testamēti vide Joan. andr. post Specu. in ti.de instr. edi.§. nūc aliqua. in addi. inci. supple q̄d aūt in procuratore et officiali.vide Barto. in.l.j.§.hec verba in fine. ne vis fi.ei.

pulatur quomodo debeant p̄cipi verba stipulationis. Respon. vnus modus est quod tutor stipuletur nomie pupilli.et iste est bonus modus et indubitabilis:valeret enim etiam in p̄curatore.vt.l.huiusmodi.in principio. 2 et quod ibi notat.j.de legatis.j. Secūdo quod stipuletur per hec verba promittis pupillo.vt.l.eum qui.§.fi actori.s.de consti.pecu Ita dicit glo. idē 3 j.de stipu.ser.l.j.in princi. Jac.de are. istum secundum modum non approbat.dic vt dixi in.l. stipulatio ista.§. si quis insulam.j.de verbo. obliga. vbi tangit glo.

Nequaq̄. Debitū ex alia causa in actione tutele deuoluitur si tutor debuit et potuit soluere:et pupilli interest quod in actionem illam deuoluat. h.d. ¶ Quero 2 p̄o declaratione litere quid vult dicere hoc et supertius. Gloss. variant et ꝑm gloss. exponitur hoc.s.proxime dictum.et superius.s.dictū in princi.§.se c cundum vero responsum nō mutatur: et hoc tenet Dy. ¶ Opp.s.de nego. 1 gest.l.diuortio. Glo. soluit ibi debeba tur pecunia pupillo:hic vero debebat pupillum liberare. 2

Tutor quando teneatur a se exigere d debitum naturale. 3

Si pupillus debet naturaliter tutori non potest sibi soluere. 2

Nemo sine actione experitur.

Itē si temporali. Ad hūc e ver. op. 4. nā actio subrogata dz sapere naturaz

c ~ Andreas Pomate. ¶ Sicut autem. Limita vt per Rom. sing. cxiij.

d ~ Andreas Poma. ¶ Agnoscere. vide Feli. in.c. f quintauallis. vij. col. de prescrip.

e ~ Andreas Pomate. ¶ Et ipsos. vide Lardi. cōsilio. lj. col. fi. vij. dubio.

f ¶ Non tantum. Et per istum text. dicit dom. Anto. post Innocen. in.c. de cetero. de transac. quod licet 1 ille cui data est potestas transigendi non posset a lite discedere pura remuntiando tamen potest si lis erat inusta. Andre. barb.

¶ Non tantum. vide quod per istum text. dicit glo. in lege singularia. si cer. pet. et eā reprehendit Bar. ibi in.iij. colum. Adde quod ibi prestat argu. ad. q. Bald. consilio. cclxviij. iij volu. consi. ccclxxxv.

g ~ Andreas Pomate. ¶ Huius l. vide Feli. in.c. g cum venerabilis.x. colum. in fin. et seq. et xiij. colum. 1 de excep.

eius in cuius locū subrogatur:vt.l.si eum.§. qui iniuriarū.s. si quis cau. Sol. hic propter culpam tutoris q̄ a se exigere ꝺbuit.ita no. in.d.l. diuortio. ¶ Quero ꝙ an tutor ᵇ teneatur a se exigere debitū naturale. Text. innuit qō sic et glo. videtur tenere. Sed cōtra hoc:q̄a officiū esset sibi dānosum. Dicūt quidā q̄ nō est:quia etiam antea poterat sibi obijci compēsatio. ita tenebat Jaco. de are. Pet. propter omnia ista distinguit aut debitum naturale cepit esse ante tutelā: et non tenetur a se exigere; alꝫ secus. vt dixi. s. eo. l. ita aut̄ §. debitor. et istud videtur equius. ¶ Quero ꝙ quid econtra si pupillus debet tutori naturaliter an possit sibi soluere. gloss. innuit quod sic. postea in contrarium adducit. supra de pet. heredi. l. si quid possessor. §. j. et. j. de solu. l. stichum. §. aditio et istud vltimum tenet Dyn. et verus. ¶ Ultimo not. ꝙ text. quod sine actione nemo experitur. simile. s. de neg. gest. l. si pupilli. §. videamus.

Sed si sub bluris. Iste. §. videtur correctus per aut. minoris. C. qui da. tu. pos. quod debitor vel creditor nō potest esse tutor. et an hoc sit verum in testamētario. dixi in.l. si quis sub cōditione. de test. tute.

☞ Quando tutor condemnatur in expensis fit executio contra eum.

Tutor debet agnoscere bonam fidem.

Item in iudicio licet faciat cōtra pupillum debet veritatem respondere.

Hic. §. corrigitur in tutore legitimo et datiuo.

Sicut autem. Tutor potest sibi et aliis soluere:debz enim bonam fidem agnoscere. h.d. No. hic arg. quod ꝙ si tutor cōdemnetur in expensis fiet executio cōtra eum. ibi in versi. deniq̄s imperator. &c. tetigi in.l.ij. s. eo. l. qui solidum. §. etiam. infra de lega. ñ. ¶ Not. q̄ ꝙ tutor debet bonam fidem agnoscere. ᵈ ¶ No. quod ꝙ tutor interrogatus in iudicio debet respondere veritatem licet faciat contra pupillum: vt ibi denuntiare verū debeat. Exponit gl. scilicet iudici. de quo plene per Cyn. C. de confes. l.j. in. xiij. q. dixi plene in.l. certum. §. sed an ipsos. ᵉ ¶ Quero ꝙ an iste. §. et precedens sint correcti per aut. minoris. que ꝓhibet debitores et creditores esse tutores. Respon. sic in tutore legitimo et datiuo. In testamentario est magna controuersia. dicam in lege propter litem. infra de exactatio. tuto.

Non tantum. ꝙ Tutor pōt a pupillo mutuo accipere et seipsum debitorem ascribere. h.d. ¶ Not. quod hoc casu sustinet tutor duplicem personam. scilicet mutuantis. et eius cui mutuatur. h.d.

☞ Licet fundans ecclesiam dicat quod vult illaz subesse abbati tamen subest episcopo:et licet deputetur rector ad regendum castrum ciuitati de nouo adiunctum per hoc nō tollitur iurisditio potestatis ciuitatis. iuxta. 2.

Constat. Tutor datus patrimonio superuenienti non tenetur de anteriori sed prior tenetur de augmento obuenien. hoc dicit. Et fine huius legis sumitur arg. ꝙ quod si aliquis fundat ecclesiam hac. l. et pacto quod subsit abbati nō nihilominus erit sub episcopo. Jaco. de are. Item

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

† finis huius. l. prestat arg. ad. q. qō si aliquis ad re- a
gendam terram vel castrum que vel quod de nouo
adiūgitur territorio ciuitatis, deputatur singularis
rector: quod nihilominus generalis iudex id est po b
testas habet in illa terra vel castro iurisdictionem: q⁹
in illis que possunt esse apud plures insolidum vt est
iurisdictio: non videtur ademptum vni quod est con
cessum alteri vt hic: secus in his que non possunt es- 1
se apud plures insolidum: vt est in dominio rerum: a
quia tunc obtinet regula contraria vt. l. qō in reruz. b
§. ij. de leg. j. ⁊ ibi dix.

Generaliter. ¶Tutor qui non facit ea que faceret quilibet legitimus defendens non videt recte defendere. h.d. ¶Quero c,
dicitur hic: si detrectat solutionē: qūo 2
solutio pertinet ad rectā defensionē. Respon. intelligas copulatiue: quia non solut nec defendit. et ita d
procedit clare: quia si solueret nō esset necessaria defensio. Si vero intelligas alternatiue vt sonat text.
tunc intelligas quod detrectat solutionē. scz sportularum: vel salarium notariorum ⁊ aduocatorum: p- 1
pter quod impeditur processus.

Circa. ¶In reb⁹ emptis p tutorē q est inuēt⁹, seru⁹ dñs nō hz 2
ius deductionis. ratio quia res empta
de pecunia pupilli est pupilli. vt. l. sed si
pecunia. j. de reb. eo. ⁊ ideo sicut in re- 3
bus alienis dñs nō hz ius deductionis. vt. l. cū dotē
§. fi. ff. sol. ma. ⁊ l. ex facto. ff. de peculio. itē nec in his 1
habet ius deductionis.

Cum plures. ¶Durante tutela nō potest agi
actione tutele. Circa qō distingue plene vt. l. ij. C. eo.

Que bona. ¶Que legitime et bonafide alienata sunt nō retractantur eo qō
bona pupilli fuerunt. h.d. ¶Quero de quibus rebus intelligitur hic. §. gl. ff. intelligere videt in reb⁹
que casibus videtur esse subiecte ⁊ cōseruari nō pos- 1
sunt. Precedentes gl. intelligere videntur simpliciter in omnibus rebus cuiuscūq; cōditionis: que si legitime ⁊ bonafide alienate sunt non retractantur de 2
iure communi vt hic. Sed an retractentur per restitutionem in integrum: tunc bene adhibetur distinctio leuis damni ⁊ enormis: vt in glo. ⁊ ita intelligit Dy. ¶Quero an sit verū indistincte qō nō interest
an tutor sit pauper vel diues. glo. dicit quod non. dicam plene in. l. fi. j. eod.

Nimium. Non potest tutor propter pupillum plus expendere suo nomine. 3
hoc dicit.

☞Tutor dotat sororem pupilli ex eodem patre natam. 1

Filia cui assignatur dos in testamento per patrē qō videtur dotata. 2

Cum tutor. Circa personā pupilli debet tutor expendere quod moribus honestati ⁊ cōditioni pupilli cōgruit. h.d. ¶Opp. qō ista munera debeat dimittere vt. j. l. pr. §. fi. So. e
hic loquitur de muneribus solitis ⁊ cōsuetis que ex honestate dimitti nō possunt: ibi de muneribus in-

✠Andre. Poma. ¶Dicitur. Adde Bar. in rub. ff. de te. in. iij. col. vide pe. de anch. cōsi. cccciv. als. cccc xxxv. inci. ex narratis supertus.

¶Ex alio patre. frater nō tenet dotare ex alio patre natā sororē. Adde Bal. in. l. fi. C. de dot. ꝓmiss. et consuetis et que ꝓm honestatem dimitti ꝓnt. ¶Quero dicitur a hic q
nō debuit sororī dotem ex alio patre b
nate: quid si est nata ex eodem patre an eā dotabit si nō hz vnde se dotet. Bl. dicit qō sic. ⁊ bene p. l. qui filiū. §. quesitū. j. vbi pupillus educ. de. tangit gl. C. eo. l. nō omn ⁊ ibi per Lyn. c
¶Ultimo c gl. † ista facit ad q̄stionē an si pater assignauit filie dotem in testamento videatur dotata. glo. hic innuit quod sic d quod plene examinaui in. l. tutio. §. ante nup. j. de condi. et demonstratio.

t

Dotē.

d

☞Quod quis facit de suo presumitur q potuerit etiam de alieno.
Tutor qui nō potuit collocare pecuniam pupilli sed suam sic non est in culpa si suam collocauit.
Negligentia alicuius qō pecuniā nō mutauit quomodo probetur.

Non est. Quod † quis facit de suo presumitur quod potuerit de alieno. h.d. ¶Op. §. de in lit. iur. l. videam⁹. Sol. tutor in propijs ⁊ in pupillaribus eādē diligentiā dz adhibere. vt. j. e. l. a tutoribus. e
sed in ꝓpuo facto nō cōpellit diligēs paterfa. subire periculū. eodē modo nec pupillarib⁹. vt. d. l. videam⁹. hic aūt cōstabat diligētiā adhibitā in p
propijs ergo dz adhibere in pupillarib⁹ ꝓm Dy. ¶Quero † qd si est certū qō pecuniā pupillarē nō potuit collocare: suā sic. Rōn. hec. l. loquitur in casu duby: sed in casu certi nō est tutor in culpa si vtilitatē ꝓpriā pretulit vtilitati pupilli. ne alias officiū suū sit sibi dānosum qō esse nō dz. ar. p hoc qō no. in. l. si vt certo. §. cōmodatū. ver. proinde. ff. cōmo. ita tenet Pet. C. arbit. tutel. l. quicquid. ¶Ultimo not, † ex hoc. §. quod si quis vult arguere aliquem ex negligentia q pecuniam nō mutauit oportet quod probet directe vel presumptiue quod eam mutuare potuerit.

☞Tutori non possunt imputari munera nuptialia missa sororī pupilli si sine dedecore illa euitare non poterat.

In soluendis. c Tutor debet soluere debita et expensas necessarias.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

facere ꝛ tutores suspectos arguere: expẽsas vero q̃ in donationẽ caderent facere non põt. h. d. ℂ Opp. s. l. proxi. §. vlti. gl. soluit hoc vt ibi dixi. ℂ Querit gl. q̃d si idebitũ exigit an teneaꝛ restituere pupillo. ꝛ determiat qõ sic ꝛ bñ. sz cõtra hoc facit. s. de pe ti. her. l. si possessor. §. bonefidei. So. vt not. s. de neg. gest. l. si qs negotia. hic ſ vr casus q si tutor maritauit sororẽ pupilli ꝛ eidẽ misit munera nuptialia qõ nõ põt imputare pupillo. Intelligẽ si poterat se abstinere a dictis muneribꝰ sine dedecoꝛe ita loq̃tur hic. Si vero nõ potest se abstinere sine dedecoꝛe ꝛ verecundia tũc id debet mittere: illud enim est munus solenne de quo loquitur l. proxi. §. pe. et per hoc. s. manda l. quintus. ꝛ. j. de ali. et cibaria. leg. l. pecunie.

a ℂ Cũ que riꝝ. ad hãc l. vide bal. in. l. si absẽtis. si certum peta.

b ℂ Fauoꝛ iudicij. hãc gl. allegat Bal. sing. in. l. fi. §. sin aũt. de bo. que libe.

Andreas Pomate.

c ℂ Võ rõ. sequiꝝare, cõsil. xxix. col. iij.

a

Tiã Querit gl. de q̃ tutoꝛe loquiꝝ et dicit de datiuo ꝛ legitimo: nõ de testamẽtario q̃nõ satisdat. Ja. de are. dicit q̃ etiã põt intelligi in testamentario ꝛ datiuo ex inq̃sitione si ex post facto est factꝰ non soluendo. vt. j. loq̃tur litera q; que de nouo emergũt ꝛc. pro hoc. j. eo. l. tres tutores.

Si tutoꝛ Negligẽtia in nõ cõuenẽdo debitores et in nõ mutãdo pecunias imputatur tutoꝛi. h. d.

Cum q̃ritur. a Si in eadẽ administratione plura noĩa ꝯhant ad petitionẽ administrãtis dz dñs vel oĩa agnoscere vel oĩa repudiare. h. d. ℂ Opp. gl. j. rẽ ra. ha. l. cũ debitoꝛe. nec soluit. Dic q̃d ibi ratihabitio ptis vz ad cõmodũ ꝓcuratoris hoc acceptãtis. secꝰ si in eiꝰ cõmodũ hoc acceptare nollet. ita loq̃tur hic. ℂ Opp. s. mã. l. si ꝙ nõ remunerãdi. §. idẽ ait. So. ibi gerẽs nõ defecebat ꝯditionẽ hoc est nõ petebat vt totũ approbaret vel totũ reprobaret hic secꝰ. ℂ Opp. s. de neg. gest. l. si qs aliena. Sol. intelligas ibi q̃d diuerse et separate erãt administrationes: hic vna. vel si intelligeres q̃d ibi vna cẽt administratio dicas q̃d ibi deficit p hanc suppleturꝝ si deferatur condꝯtio dz vel in totũ approbare vel in totũ reprobare ſm Dy. ℂ Querit gl. quid erit eo casu quando pupillus in totũ reprobauit. Respondeo tutoꝛ tenet ad vsuras cẽtesimas ac si in vsus suos conuertisset vt in glo.

Qui iussus. Tutoꝛ tenetur a tpe quo iussus est administrare si añ ignoꝛauerit. h. d. ℂ Opp. s. e. l. quidã decedẽs. §. fi. cũ. l. seq. Sic soluit ibi. vno modo. Dy. aliter vt ibi dixi. ꝛ dicam. j. eo. tit. l. tutoꝛ. ꝛ ibi vide.

Qui tutoꝛ. Tutela põt geri ꝛ tuitor obligari: sz in nullo actu iterponaꝝ autoꝛitas. h. d. Inuestigatio huiꝰ. l. est facta ꝓpter id q̃d habuistis in. l. ita. §. gessisse. s. eod. vbi gerens tenetur directa: non gerens tenetur vtil.

Ex duobus. Opponi. glos. de. l. si ex duobus. de tu. et ra. distra. glo soluit ponendo quandam distinctionem quam plenius ponit et examinat in. l. prima. C. de transactio. dicam in. l. contraria. ꝛ in. l. j. §. nunc tractemus. j. de tutel. ꝛ ra. distra.

☞ An tutoꝛ faciens inuentarium alteri volenti facere an teneatur illud ostendere.

Actus. Durante administratiõe nõ tenetur quis reddere rationẽ collegę: sed eũ ad administrationẽ admittere. h. d. Et est bona lex. ℂ Nota. arg. imo ſ casum q̃d si vnꝰ tutoꝛ facit inuentarium alteri nolenti facere inuentarium non tenetur illud cõmunicare vel ei ostẽdere. ℂ Sed circa hoc posset dubitari quõ plures tutoꝛes asserẽt se easdem res inuenisse separatim. Respondeo nõ est incongruum: quia res ad eos non veniunt: nisi quantum ad curã ꝛ custodiam: sed custodia potest pluribus insolidum pertinere. vt. l. si vt certo. §. si duobꝰ. s. commo. ℂ Nota. ex. ij. rñ. qualiter contutoꝛ cogitur admittere contutoꝛem: quia alꝫ vt suspectus accusatur. dixi in. l. j. in pũ. s. eo. titu.

Tutoꝛ Tutoꝛ qui succũbit in exactione tenetꝝ ex quo debuit gerere. h. d. Oppo. s. e. l. qui iussus. quidã dicunt q̃d dies iussus est illa qua debuit accedere ꝛ sic cõcordat. Alij dicũt et istud tz Dy. q̃d dies iussus inspicitur si scientia nõ precedit: alias dies scientie: vt hic. ꝛ. l. quidam decedens. s. eodem.

☞ Quando in tutela consensus patris habeatur pro obligatione: ꝛ an requiratur expressa obligatio cum quis contrahit presente patre. ꝛ nu. 2.

Licius. Si pater consentit filio q̃ administrat vt testamentarius non obligatur nisi de peculio et de in rẽ verso. h. d. ℂ Opp. s. de tutel. l. si filius. vbi pater cõsentiendo obligatur insolidũ. Sol. dicit ſ glos. hic in testamentario ibi in datiuo. ratio q; nõ eget ita cõfirmatione testamentarius sicut datiuus ſm glos. Alij dicunt q̃ ratio est fauoꝛ iudicij. b Alij vt Jacob. de are. quod ratio est quia testamentarius non tenetur satisdare: sed datiuus tenetur satisdare. vnde patris consensus eum non obligat ad satisdandum: sed datiuus tenetur satisdare. vnde patris consensus eum obligat ac si satisdedisset. vt. l. contraria. Ego dico quod ratio c est q; in tutela in qua requiritur satisdatio pater potest cogi filiꝫ cõsentire ꝛ pro eo se obligare vt. l. si qs in-

b

c

ter tres. §. imperator. j. de excusa. tut. cum ergo possit cogi merito consensus habetur pro promissione. que ratio cessat in tutore testamentario. hoc plene expediui. s. sol. matrimonio. l. si cum dotem. §. transgrediamur. ¶ Ultimo[a] not. † diligenter qñ celebras cõtractum cũ filio de voluntate patris[b] qr si quid in instrumento scribatur patre presente vel consentiente propter hoc ipse non obligatur. vt hic. & no. s. qd iussu. l. j. §. j. qd intellige sm distinctionem quam dixi in. d. §. trãsgrediamur. Est ergo necesse quod pater expresse se obliget.

Tutor ad vtilitatem.

Quero quid si est dubiũ an ad vtilitatẽ pupilli pertinent. Respon. idez quia potest. vt. l. nouare. §. j. s. de noua. et ibi no. per Dy.

1 ☞ Tutor quando dubitatur de mãdato quomodo caueat.
Differentia inter cautionem rati: et hanc quam prestat tutor quando de mandato dubitatur.
2 Si de mandato procuratoris cõstat pleneq; et de reuocatione semiplene: quod sit locus cautioni de rato.
3 Actore probante plene de credito et reo semiplene de solutione res efficitur dubia.
4 Habens instrumenta cause admittit cum cautione rati.

Vlgo.

Tutor nõ dz cauere d rato nisi de eius potestate dubitet. h. d. & est notabilis casus. ¶ Quero quid vult dicere tex. ibi dũ dicit rem in iudicium deducit. Rñ. hoc est ius pupilli in iudicio facit periclitari: sicuti si ipse litigaret. j. de excep. rei iudi. l. si mater. §. hoc iure. facit. l. procurator. j. rẽ ra. ha.

1 ¶ Quero † qñ dubitatur de mãdato quã cautionẽ prestat tutor. quidã intelligũt de rato. Alij vt Jo. qd nõ est de rato. sz qd aduersari9 nõ dãnificabit. qd est idẽ sm Dy. ac si caueret de cõseruando aduersariũ indẽnẽ si apparet ipsum nõ esse tutorẽ. vt. j. de dã. infe. l. pretor. §. si cõtrouersia. & l. qui vias. §. j. Et est differẽtia[c] inter hãc & cautionẽ de rato: qr illa de rato cõmittitur etiã si vere habeat mandatum saltem ad sumptus litis vt. l. si fine. §. cũ autem. & §. marcellus. j. rem ra. ha. sed ista nullo modo cõmittitur si apparet euz habere mandatũ. Et propter hoc doc. in. l. j. C. de procu. formant. q. qualiter dz cauere procurator de cuius mãdato dubitat. Ego de hoc dixi in. l. iter quos §. alieno. j. de dam. infec. vbi gl. tãgit sm diuersas lec. nam ille qui hz officium volũtariuz vt procurator cauet de rato ille qui hz necessarium cauet sub hac cõditione si nõ apparebit eũ esse tutorem. vt hic sm Joã. et bene.

2 ¶ Quero † de mãdato cõstat plene: de reuocatione semiplene: an sit locus cautioni de rato. docto. dicunt quod hic est casus quod sic. ibi vel an duret tutor: de hoc per doct. in lege prima. C. de procuratoribus.

3 ¶ Item † facit si actor de credito probat plene: reus de solutione semiplene: qd dicatur res dubia adeo quod deueniatur ad iuramentum. de hoc per docto. in lege in bonefidei. C. de rebus credito. dixi in lege admonẽdi.

a Andreas Pomate. ¶ Ultimo. Vide Alex. cõsil. clxxi. in. j. col. ij. volu.

b ¶ Voluntate patris. cõsiliũ qñ filius volũtate patris. & adde Bal. in. l. j. C. qd cũ eo.

c ¶ Est differẽtia. sed Ray. tenuit contrarium in. l. j. de procur. per. l. inter eos. §. si alieno. scdz vnã lectu. item quia dñs non potest contrauenire nisi de facto sed sm eum etiaz istud non debet attendi. l. eo tpe. in princip. de pecu. propter ea si vera esset ratio reddita p Bar. & sequẽces hic & in. d. §. alieno. sequeret qd quilibet procurator ẽt de cuius mandato cõstaret deberet cauere de rato. quod est falsum vt. l. vnica. C. de satisdan. & l. j. de procu. ista opi. videtur mihi sustentabilis vt referam statim quã tamẽ limita ex dictis Sali. in. d. l. j. nam Sali. ibi licet de ray. nullã mentionẽ faciat allegat cõtra opi. Cy. fere oĩa q Ray. dici. & finaliter cõcludit Sali. qd aut cõditio apposita in cautione exprimitur per hec verba caueo qd dñs me9 ratũ habebit sub hac tñ cõditione. scz si nõ habeo mandatũ vel si nõ probetur mandatũ & sic onus probandi nõ residet in procuratore & tunc nõ procedit opi. Cy. et sequacium aut cõditio exprimitur per hec verba. s. si tu probes me non habere mãdatum et sic onus probandi in aduersarium transferatur. Et sic procedit opinio Cyn. quia si posset apponi dicta conditio inuito aduersario sequeretur quod quando domin9 conueniretur haberet necesse aduersarius probare de mandato procuratoris. & etiam in hoc facere expensas quas non posset petere a procuratore ex cautione rati. Et sic esset deterior conditio aduersarij litigantis cum tali procuratore quam si cum domino litigaret quod esse non debet. l. ij. §. defendi. j. ex quib. cau. in pos. ea. Pau. de castro. in. d. l. non solum. §. qui alieno. ff. de procurato. distiguit aut procurator est in culpa quia nõ ostẽdit instrumentũ mãdati cũ debuerit venire paratus. arg. l. si qñ de dilatio. & tũc procedat opi. Cy. et Bar. nam imputet sibi qui suo defectu subijcit se cautioni rati. Itẽ nõ dz ei9 alterare naturaz inuito aduersario & natura ei9 est vt faciat procuratorẽ & ei9 fideiussorez teneri ad expẽsas litis dato q sit ver9 procurator si dominus contraueniat. d. §. cum autem. aut procurator non est in culpa quia instrumentum mandati produxit & aduersarius replicat qd est reuocatũ et per hoc dubium prestat cautionem rati. Et tũc possit opponi dicta conditio per. d. §. qui alieno. cũ gl. sed hec distinctio nõ videtur iure probari in primo casu. nam si procurator fuit in culpa non exhibendo mandatum grauatur in hoc quia tenetur satisdare de rato. vnde si procurator in cautione rati prestita sub conditione assumit in se onus probandi de mandato legitimo nullum videtur fieri preiudicium aduersario. nec obstat dict9 paragraph9 cum autem. quia ibi non fuit adiecta hec conditio in cautione rati.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ~Andre. Poma. De iureiuran. Vide Ro. sing. lxvj. et singu. cccclvij. Cepol. consi. xij. in. iij. col.

b Habet instrumenta. no. qđ idem tenet Bar. in. l. iij. §. cause. j ad Carbo. et Bald. et Ang. in. l. marito so. ma. et ibi etiam Pau. de castro. et Jmo. quod intellige verum secundum Jmo. in. c. cozá. ó offi. deleg. si erat penes eũ qui consuetus erat exercere officium pcu. quia tunc admittet cum cautione rati nisi manifeste constaret de traditione facta per dominum quia tunc videtur quod non sit necessaria cautio rati. et ad predicta vide domi. Anto. in. d. c. coram. et Jmo. in. c. j. extra eo. per Bal. et Pau. de castro. in. l. si qua per calũ. de epi. et cle. idem tenet Bald. in. l. j. C. de procu. quam sequitur ibi Salt. et adde glos. et doc. in. l. fi. C. de pac. conuen. Adde an quod ex eo qđ quis habet instrumenta cause videatur procurator. Rom. consilio. cccclvj.

✳ Pro concordia eorum que vult Bar. in hac. l. decreto. scilicet qđ etiam sine causa cum decreto tamen in dicis actor per tutorem vel curatorem potest cõstitui. vide concordantiam quam posui in. l neq. C. de procu. vbi allega. contrarius per Fran. are. in suo cõsilio. xxix. in. x. col. ꝛc.

c ~Andreas Pomate. Cs. man. Vide aret. consilio. clxvj. col. iij.

d Quero si sunt. Nic. de nea. hic dicit qđ glos. pcedit qñ agũt vt oẽs admittãtur nõ qñ oẽs conueniunt q; in ptãte actoris est vnũ illorũ eligere ne inuit⁹ in plures distringat. ꝛ de hoc dicit esse casum in. l. tam tñ. §. si plures iud. sol. Adde qđ etiã in eodẽ libello oẽs admittuntur ꝛ non diuersi hoc ideo est: q; oĩm interest rõne officij ꝛ cõis periculi. vt. d. §. si plures. in fi. dec. l. iure cõi. in pin. ꝛ de sepul. viol. l. ij. §. si ad plures. ꝛ p hoc induco. l. ij. ꝛ. l. senat⁹. C. q accus. non pos. que in tutoribus loqtur in plurali. ꝛ est ibi casus nisi tex. caueretur si cõuenitur: tũc si cõuenitur pupillus oẽs possunt interuenire. casus est nõ cauillando in. l. j. §. sufficit. de admi. tut. Et probatur in tex. l. j. C. si ex plu. tuto. aut cõuenitur tutor tutorio nomine p infante: ꝛ tũc actore inuito alij cõtutores nõ possunt defensionẽ suscipere. ita dicit Sali. in. d. l. j. ꝛ ita sunt verba sua et dicit Nicol. de neapo. fuisse doctorem suum. Andre. Barba.

e Can possunt. Vide quod not. Bal. in. l. senatus. C. qui accu. non possunt.

ex parte tutoris. vt si est infirmus vel in dignitate l; põt facere pcuratorẽ eo modo: ti põt cõstitui actor sed qũ esset necessitas ex parte pupilli: q; infans vel absens qui nõ pñt facere procuratorẽ tũc de necessitate fit actor vt hic in fine: qđ intelligo ad iudicia: cũ sibi non possit facere tutor procuratorẽ ante lt. cõte. vt. d. l. neq; sed ad negotia posset facere pcuratorẽ: vt. l. si pcura. §. j. s̃. man. pót enim per aliũ exercere. vt. l. ita aũt. §. gessisse. s̃. eo. Sed quero an si nulla subest necessitas possit constitui actor. Dy. quod sic per hanc. l. in pin. ꝛ qđ no. C. qui da. tut. po. l. curatorem. certe hic etiam aliqua subest necessitas vt dixi. quod videtur requiri. vt. s̃. de tu. l. solet. et instit. de cura. §. fi. cõmuniter tenetur qđ ex voluntate posset fieri actor pro quo. C. de proc. l. neq; cõsultius tamẽ est quod semper aliqua apponat causa q̃tumcunq; generalis. puto enim qđ propter impedimentũ rei familiaris propue potest gerere per actorẽ. vt. l. thais. §. j. de fideicom. lib.

☞ An plures tutores possint simul agere.

Si duobus. Unus ex pluribus tutoribus potest agere. h. d. Oppo. s̃. man. c l. creditor. §. duobus. de ar. l. sicuti. de pcu. l. qui proprio. §. fi. ꝛ. l. seq. Solu. aliud in tutoribꝰ cũ ius tutele sit individuum: ꝛ insolidum apud quemlibet. vt. j. co. l. inter tutores. aliud in procuratoribus vt in cõtrarijs. quam materiã expediui plene in rei petitiõe. l. j. §. si plures. s̃. ó exer. Quero† si sunt plures tutores ꝛ volũt simul agere an possunt. gl. videtur tenere qđ sic. qđ enim hic dicitur qđ simul agere non possunt intellige impedimento facti non iuri. idem no. C. si vnus ex pluribus. l. j. ꝛ hoc tenet Dy. contrarium tenet ibi Ly. ꝛ Jaco. de aret. C. qui accu. non pos l. senatus et ibi per Ly. in vlt. q. ꝛ hoc per rationem positam in. l. iam tamen. §. pe. j. iudi. sol. debet ergo postulante reo eligi vnus ex eis qui agat. vt dictis. ll. secus si reus nõ cõqueritur. ꝛ istud videtur equius.

☞ Auxilium ordinarium non impedit extraordinarium qñ competit contra diuersos. ꝛ nu. 3.

Qñ actio gñalis est ꝓposita ꝛ prosequutio in vna specie non prosequutis quando agi possit.

Si iudex male iudicauit ꝛ ab eius sententia sit appellatum: an appellatione pendente potent tempore syndicatus conueniri.

Restitutio in integrum qđ possit cedi.

Omnis modus per quem quis inuocat auxiliũ in dicis potest dici prouocatio.

Exceptio doli qñ possit opponi post sententiam.

Jminoris. Auxiliũ† ordinarius non impedit extraordinarium quãdo cõpetit cõtra diuersos. Item beneficium restitutionis potest in alios per cessionẽ transferri. h. d. primo ponit vnum dictũ. Secõ illationem ex dicto. Tertio vnã. q. circa p̃missa. secũda ibi: ꝛ idcirco. tertia ibi: quid tñ si ita. Opp. qđ si egit in minus: de iure cõmuni potest agere in plus. vt instit. de act. §. si minus. ergo nõ habet restitutionẽ vt. l. in causa. s̃. de mino. Et huius timore hoc principiũ legit duobꝰ modis. primo qđ actio tutele fuit proposita simplr ꝛ indefinite. sed processũ cause culpam frumẽti male venditi posuit

in.x.cū deberet poni in.xx.ꝛ sic inspecto libello fuit actum in totū:sed fuit actum minoris inspecta ꝓse/cutione.in cōtrarijs ab ipso initio fuit actū in mino/
2 ri quātitate.ꝛ ista est bona lec. ¶Sed opp.†qr ad/huc potest agi pro his que nō est ꝓsecutus.ꝛ si ex/cipietur.replicabitur de iure cōmuni sine restitutio/ne.vt.l licet.C.de iudi.Rñ.qñ actio generalis est ꝓ/posita:sed ꝓsecutio in vna specie est facta et in alia non:tūc loquitur.l.licet.sed si in vna specie est facta ꝓsecutio:licet nō in totum qō debetur:pro residuo
8 nō potest agi de iure cōmuni:nisi petat restitutio. hic est casus.ide si fuerit omissum aliqō accessorū illius speciei in qua facta est ꝓsecutio vt.l.si cū tibi C.de iudi.que tene mēti.ꝛ sic habes in gl.ibi dū dicit.in specie vero frumēti in integrū restituio con/tra sentētiam nō cessat.licet quidaz habeāt siue nō. sed tunc deberet dici in specie vero frumēti replica/tio cōtra sententiam cessat. ¶Scōo modo legitur qō ab ipso initio fuit actū pro specie frumēti tantū:
5 et tutores fuerunt condēnati in parte ꝛ in parte ab/soluti.ꝛ sic pro parte illa pōt peti restitutio. nec ob. §.si min⁹.quia ibi pro parte fuit actū pro alia parte nihil dictū fuit nec in libello nec in sīa. ¶Op. vbi
3 hz locum remedium ordinarū non hz locū extra/ordinariū.vt.s̄.de mino.l.in cause.Sol.gl. hic ꝫ di/uersos:ubi cōtra eundem ꝛ bene. ¶Cōtra hoc op.
f de iudi.l.properādum.in fi.glos.ibi dicit speciale in instantia iudicij.Pet.dicit contra.dicit enim qō qñ eque bene pupillo posset esse cōsultum per ordina/rū sicut per extraordinariū.vt qñ petitur pecunia:
6 tunc licet cōpetat cōtra diuersos. vnū tamen tollit aliud:vt.d.l.properandū.in fi.sed qñ nō potest esse eque cōsultum.vtputa qñ tutor vendidit vnā speciē si ageret cōtra tutorem haberet pecuniaz ideo pōt agere ꝫ emptorē vt rehabeat rem vt.l.etiā.C. si tu/
7 to.vel cu.interue. ¶Sed hec sol. est contra hanc.l. vbi agitur de interesse:ꝛ sic ad pecuniā:tñ quia ꝫ di/uersos vnū nō tollit aliud:tene ergo so.gl.quia vnū speciale est ibi in instātia iudicij. ¶Venio ad scōaz partē ꝛ op.actio cōpetens ꝫ tutorem est extincta ꝓ sñiam vt dictū est:ergo nō potest cedi.Huiꝰ timo/re ista pars legitur tribꝰ modis.primo qꝛ ab illa sen/tentia qua tutores fuerūt condēnati in minus: cura/tores appellarunt.ꝛ hoc videtur dicere text.hic dū dicit ꝓuocantes.Sed ꝑm hoc queritꝝ in qua cā ex/ceptio doli obijcitur.de qua dicit hic in tex.Rñ deo in actione in factū de re iudicata[1] atque ꝓponitur ꝫ cura/
b tores condēnatos.Ista est vna lec. b ꝑm quā vide/
4 tur casus qō si iudex†male iudicauit ꝛ ab eius sñia est appellatū:qꝛ tēpore syndicatꝰ appellatione pen/
c dente iudex posset cōueniri c ad interesse:sicut si ap/pellatum nō esset.nam licet hic curatores appella/uerint nihilominus fuerunt cōuenti ꝛ condemnati ab adulto ꝓpter culpam eorū. ¶Sed ego disputaui hanc qōnem ꝛ determinaui cōtrarium:qō iudex nō posset cōueniri nisi ad interesse sumptꝰ litis tantū. arg.l.iij.§.ex quibꝰ de alie.iu.mu.causa fa.et.l.si si/ne.§.cū autem.ꝛ §.marcellus.j.rem ra.ha.Ad hāc l.respōdeo qō hic curatores appellauerunt. vñ ap/pellando nō poterūt perimere actionem competen/tem minoribus cōtra ipsos.Sed in questione pro/posita appellauit qui nō vult agere cōtra iudicem.

a ¶Si minores.hic est casus.no.pulchrā limitationē l.lz.C.de iudi.vide Ly.in.l.si cū tibi eo. ti. vbi decla/rat qñ intelligatur vnū capitale vel vna species.
b ¶Ista est vna lec.ꝛ vide Ang.in.l. argentarius.§. cū autē.s̄.de eden.ꝛ in.l.mancipia.et ibi Bal.C. de fur.ꝛ imo.i l.j.j.de ap/pel.Andr. barba.
c ¶Posset cō/uenire.vtꝛ si iudex male iudica/uit ꝛ fuerit appellatū tpe syndi/catꝰ possi/conueniri. adde not. doct.in.l.j. in p̄n.j.de ap.ꝛ bar.i l.qꝛ si res. s̄.d ali.iu. mu.cā fa.ꝛ i.l.iij.§.exi/git.eo.ti.ꝛ seqt Ang. simplr i.l. sancimus. C. de iudi. et bal.in.l. obseruare §. ꝓficisci. in.xx.q. de offi.ꝓcon.
Andreas pomate.
d ¶Ex quo. vide bar. ꝓsi.xcij.
¶Pōt cedi.vide qō no,Bar.in l. modestꝰ/nus. i fi. j. de sol.ꝛ qō dixi in ma/teria post Bart.in.l. ꝓ diuersas C. manda.
Andreas pomate.
¶Tertio modo. vi/de Ro.ꝓsi. xc.in p̄n.
e ¶Ponitur actio que est inutilis penes cedentem debet esse inutilis penes eum cui ceditur:quia non debet esse melioris conditionis. vt lege in om/nibus.§.non debeo.j.de regulis iu/ris.ꝛ in ca.si quis in ins. extra de re/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Si sine herede. vi de Bar. in l. si q̃dē. C. de p̃di. mi no. 1 2

b ¶Inter posito. Vi de Bar. in l. si q̃dē. C. de p̃di. mi no. 1

a ¶Luci⁹. Et vide Bart. in l. etiã. §. de mino. bal. in l. fi. C. in q̃. cau. i integ. restit. non est ne cessaria. Andreas Barba.

¶Luci⁹. Adde q̃ no. Bar. z q̃ ibi dixi i l. fi. in fi. C. in q̃. cau. i integ. restit. vide q̃ scripsi in. l. cũ delamõis. §. asinã. de fun. istru. z vide in filĩ spec. in tit. de instru. edi. §. edicto. de ipugnatiõe testamenti. ℣. q̃d sit ỽ consuetudine.

gu. iur. li. vj. Rñ. causa que reddebat actionem inutilem: per cessionē purgatur. merito efficitur vtilis. simile in l. fi. in prin. C. de iure dotium. 1

☞ Procurator quando possit cõuenīri officio durante. 2

Curator quando durante officio curatoris conuenīri possit. a

¶Dn curatore.

1 Opp. s. eo. l. actus. gl. ponit multas solu. breuiter. h. d. † aut loquimur in p̃cur. z potest cõuenīri durante officio vt hic. licet aliter not. z non bene. s. de p̃cu. l. qui. p̃prio. §. fi. cũ l. sequẽti. q̃d dic vt ibi. aut loquimur in procura. vel in eo qui † gerit tanq̃m curator z ille statum potest conuenīri vt hic p̃m vnam so. z l. nõ quasi. §. illud j. rem pu. sal. fo. aut loquimur in curatore vero. z tũc aut in curatore furiosi: z potest conuenīri durante administratione simpliciter: vt. l. nisi. §. cũ furiosi. j. de tut. z ra. distr. z ita potest intelligi hic. aut loquimur in curatore adulti: z tunc siquidem loquimur de actione que oritur aliũ de q̃ ex gestione illa: z potest conuenīri. vt hic p̃m diuersas solutio. aut loquimur in ea q̃ oritur ex gestione: z tunc aut cõueniatur p̃ tota illa administratione et nõ potest ea durante. vt. l. actus. s. eod. aut p̃o particulari administratione 1 et potest cõuenīri ea durãte. vt hic et no. C. eo. l. ij. si vero loquimur de tutore. Dic vt no. in. d. l. ij. p Bul. z doct. dicam in. l. si tutor reipublice. §. fiñ. j. 3 de tute. z ra. distra.

¶Tutor.

Tutor q̃ bene facit habetur p̃ domino. hoc dicit. 5

Tutor.

Finita tutela finiũtur satisdationes iudiciales. 6 h. d. vt in gl. ¶Op. C. vt ca. post pu. ast. tu. l. j. z. ij. fol. vt in glo. tetigi. s. eo. l. ita autem. §. fi. b

Tutor.

Ille per quẽ nõ stat quominus reliqua soluat ad vsuras non tenetur. h. d.

¶Tutoris.

Not. q̃ q̃n tutor promittit bene z legaliter gerere i hac generali p̃missione venit pupillũ indefensum nõ relinquere. vt hic tamẽ hodie hoc dz exprimi in p̃missiõe. vt C. de admi. tu. l. fi. §. defensionem. 1 2

¶Jui.

Donec plures gerũt ex officio publico tenentur insolidum secus cum incipiunt gerere ex priuato. h. d. facit ad questionez an plures mercatores socij teneantur insolidum. de quo dixi plene in. l. j. §. nunc tractemus. j. de tut. z ra. dist. z in. l. iij. §. j. j. de duobus reis. imo melius in. l. eandẽ. eodem titu. 3

☞ Obligatio fideiussoria durat absq̃ principali. Et an contra fideiussorem et heredem tutoris iuretur in litem.

¶Jsine herede.

a Mortuo principali sine herede tenetur fideiussor ad id ad q̃ principalis tenebatur. h. d. ¶Ho. † casus in quo durat obligatio accessoria absq̃ principali obligatione. similem text. habes in. l. stichum aut pamphilum. in prin. j. de so. tangitur in. l. post q̃. in prin. j. vt le. no. ca. z. j. depositi. l. j. §. idem pompo. z ibi gl. z tex. Cy. tangit. C. de lui. pig. l. intelligere. dixi in. l. stichũ. in p̃n. ¶Quero † an contra istum fideiussorem iuretur in itẽ. Sl. dicit q̃ non quia conuenitur actione stricti iuris. ¶Quero vtrum contra heredes tutoris iuretur in litem. Bl. ioss. videtur dicere quod sic. quod intellige si ipse est in dolo. vt. C. de in litem iuran. lege fina. z per totum.

Modestinus.

Tutori non imputatur dãnum absq̃ sui culpa contingens. hoc dicit.

Modestinus.

In reddenda ratione sufficit cõtra tutorem probare q̃ fructus bona fide percipi potuerunt licet percep̃tos per eum non probetur. h. d. quod no. vt quando agis in faciendo articulos non dicas q̃ percepit fructus quia forte non posset p̃bari: sed dicas quod tantum potuit percipere z sic cõmuniter p̃ceditur.

☞ Onus probandi quod pecunia sit perdita vel pupillus sit factus locupletior cui incumbat.

Restitutio rei an fiat vigore p̃mi iudicij rescindentis.

Restitutio in integrum restituit q̃ lesio absulit. 4

Si minor quivendidit rem: p̃tium perdidit an et hoc habeat iustam causam petendi restitutionē in integrum aduersus venditionem.

Practica petendi restitutionem in integrum aduersus venditionem.

Res potest ab edificio separari q̃n p̃distina facies edificij per eius separationem non mutatur.

Interposito.

b Restitutus ad rem vendi tam nõ debet restituere p̃tium nisi quatenus ex eo factus est locupletior: nec expensas voluntarias. sed auferri possunt. hoc dicit. ¶Querit † gloss. cui incumbit onus probandi an minor quod pecunia sit perdita: an aduersario quod minor sit locupletatus. Dic vt lege predictorum. C. de p̃edi mino. et bene. ¶Ultimo † ille. §. facit ad questionem quod ex vigore p̃mi iudicij rescindentis fiat restitutio rei. vt ibi in possessionem induci iussus est. quod declaratur in lege qui. p̃prio. §. item queritur. supra de procuratoribus. et lege ab hostibus. §. sed quod simpliciter. s. ex qui. cau. ma. ¶Queritur igit an ex hoc iudicio rescindat cõtractus z restituat possessio. hic videt tex q̃ sic. z† breuiter restitutio id restituit q̃ lesio abstulit. vt si minor fuit lesus quia vẽdidit z nõ transtulit possessio(

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nem tunc solum in venditione restituitur.nō in pos- a
sessione in qua non fuit deceptus.z hoc probatur in
dicta.l.qui proprio.§.item queritur.supra de procu b
4 ra.¶Quero minor vendidit z fuit sibi soluta pe
cunia quam perdidit est ne ista iusta causa restitu-
tionis in integrum aduersus venditionem.Et vide
tur hic ter.quod sic.z istud habui de facto z dixi qō
ista non erat iusta causa petendi restitutionem ad-
uersus venditionem seu solutionem: z ideo †quan-
1 do formas articulum et quando petis restitutionē
aduersus venditionem:debes dicere quod tibi non
expediebat tunc vendere:sed cum perdis pecuniaz
es deceptus in solutione: quia non fuit facta prout
fieri debuit.et ista probantur in lege res.C. de iure
dotium.et.l.siquidem.C.de predi.mino.et ista sunt
quotidiana.¶No.etiam text.in fi. qui optime de-
6 clarat †que sunt res que possunt ab edificio separa-
ri:scilicet quando per separationem pristina facies
edificij non mutatur.

a **Lucius.** [a]¶Consuetudo que respicit rem sicut
ligat maiores ita z minores. hoc di
cit.examinaui in repetitione.l.omnes populi. de iu
sti.et iur.in.q.illa quos ligent statuta per Guil.in.l.
de quibus.§.de legibus.

1 ☞An exbannitus desinat esse tutor.

Tutores. Relegatione nō finitur tutela ideo
tutor conueniri non potest.hoc di
cit.¶Opponitur infra de tu.et ra.di.l.si tutor.§.fi-
na.Sol.intelligas hic de dato in exilium.ideſt rele
gato secus si fuerit deportatus. vt lege contraria.
1 ¶Quero †an exbannitus desinat esse tutor. hic vi
detur casus quod non.In cōtrarium videtur dicta
b l.si tutor.in fin.de tut.z ra.di.communiter tenetur b c
aut per exbannimenta bona sunt publicata aut non
vt institu.quibus mo.ius pat.pot.sol.§. relegati. et d
ibi nota.

c **Tutoribus.** [c]Tutor tenetur facere
illud qō diligēs pater
fa.facturus esset.h.d.Bar.

Officium. Curatoribus constitutis in eos
administratio transfertur et offi
cium tutoris finitur.h.d.

Heredibus. Jus eligendi vnum ex reis
transit ad heredes.hoc dicit.
¶Opp.j.eo.l.ex pluribus.Solu.istud non est pri
uilegium ideo transit ad heredes: ibi secus, et isto
modo intelligas.

d **Principalibus.** [d]Expense facte circa
personam tutoris nō
imputantur pupillo nisi per iudicē salarium ei fue-
e rit ordinatum.h.d.Oppo.tutori[e] nō potest dari pe
cunia vt sit tutor:vt.§.de tute.l.in eos.Huius timo
re dicunt quidam qō istud qō hic dicit refertur ad
principium.l.ad sumptꝰ factos in tutela.veritas est
qō refertur ad proximum:potest enim iudex ex cau
sa statuere tutori certum salarium. vt dixi plene in
d.l.in eos.¶Opp.j.de tu.z ra.di.l.j.§. si pupillus.
Sol.hic intelligitur qñ tutor manet in domo vel ci
uitate propria:nam si oporteret eum alio proficisci;
tunc de bonis pupilli deberent fieri expense, ita in-
telligit Jaco,de are,vt in.l.contraria.

☞Andre.Pomat. ¶Lucius.Vide Alexan.consi.
xxvij.col.iij.in.iiij.vol.limita vt ro.sing.l.
¶Tutores.tenetur hoc idem voluit Barto. in.l.si
qua pena de his qui sunt sui.vide etiam no.spec. et
Jo.an.in ti.de actore.§.j.ver.quid si bannitus. z in
ti. de instr.
edit. §. cō
pēdiose.et
p Bald.in
l. seruum
quoq;. §.
publice.de
pcu.plene
p cy. Bal.
z oēs in.l.
j.C. de he-
re.instit. p
Jac.bu. et
Bal.i auk.
item nulla
cōitas. de
epis.z cle.
et lz cōiter
cōcludatur q; bāniti nostri tpis nō perdāt patriam
potestatē tñ Bal.in.l.j.de here.instit.z ibi etiā Pau.
de ca.z imo.in.l.ex facto.§.ex facto.ad treb. z Bal.
in.l.iij.in pe.vel vlt.col.C.si pē.app.mors uterue. z
imo.post Ray.z Bal.in.d.l.j.de here.instit. dicūt q;
talis bānitus p dit ea q̄ sunt ciuitū romanoꝝ quo ad
ipsam ciuitatē.vide q̄ dixi in.l.si cū dotē.§.si pr̄.so.
ma.vbi limitat cōem opi.ad de q; abb.osi.ciuj.cō
suluit i terminis qō si bāniti ex forma statuti possint
occidi perdūt patriā potestatē j.volu.cōsi.eius.
¶Tutorib⁹.§.puncipalibus salarium.an tutori cō
stituatur salarium.adde Bar.in.l.j.§.j.§.man.
¶Principalibus.Sed glo.d.l.in eos.z.l.j.§ pe. ff.
man.dicit qō officiū tutoris dz esse gratuitū. Bar.
ibi limitat illam gl.nisi interc̄issēt autoritas iudi
cis vt hic Bal.z in.d.l.in eos.idem sequitur et dicit
qō hoc tenuit Jac.de are.Old.z And. de pis. in.l.j.
§.si pupilli.ff.de tu.z rat. dist.Et dicit hic Nico. de
neapo.solutam quēstionem de qua vidit sepe dubi
tari an tutor dz habere expensas de bonis pupilli.
et dicit q; non nisi iudex ex causa sibi salarium con-
stituat:qō potest.z illud firmauit in.d.l.in eos z sub
dit ibi qō scōm cōstitutiones regni apulie minores
habentes feuda debent habere baylum qui debet
habere salarium ab illis minoribus. et ex predictis
decidit aliam quēstionē:capitulum sede vacāte ele
git economum z cōstituit sibi salarium an ille possit
percipere tale salarium licite.et dicit qō aut ipse pe
tit et licite habere non potest. aut capitulum motu
proprio constituit:et potest in.d.§.si pupillus. dicit
duo videlicet q; si tutor accusatur tanq; suspectus z
ipse defendit se et finaliter obtinet qō omnes expē-
sas quas fecit in lite potest recuperare a pupillo et
sibi satisfieri de bonis pupilli quod est mirabile et
aliud quod dicit ibi et quid in syndico an possit cō
stitui sibi salarium dic q; sic.c.j.de syndi. et vide ibi
docto.And.barba.
☞Andreas Pomate.
e ¶Tutori.vide Imo.consi.lxxv.col.fina.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Inter tutores. diuisa administratio. v. trũ iurisdictio cõcessa alicui possit diuidi inter filios. bene facit qõ no. bar. i. l. si vni ex pluribꝰ. ff. de iud. i fi. qnto õro et l. luciꝰ. §. j. et ibi bar. ff. aqua quo. et est. et p ino. in ca. prudẽtiaz. de off. leg. adde qõ no. Bart i l. fi. in fi. ff. de re iudi. et ad no. ff p Bar. vi de Bal. in d. c. in §. ꝑ tere aduca tus. de ꝓbi. seu. alie. p fede. et adde qꝫ no. idẽ Bal. i aut. ff amplius. de fideicõ. et vi de Ang. in l. ij. §. ex his. de fi. obl. et vide q̃ dixi in. l. ẽ receptũ. de iur. om. iudi.

Andreas Pomate.

b ¶ Tutori. Vide late Feli. c. cuz inter ꝓcurem. in. xij. col. de excep.

1 Pro debito vnius tutoris potest obiici cõpensatio alteri tutori: etiam tutela durante. nu. 4.

2 Pro debito vnius tutoris qñ possit alter conueniri.

3 Qñ diuisio est facta inter tutores an et qñ vnus possit se intromittere de administratore alterius.

4 Casus in quo obligatio naturalis et ciuilis datur non tamen actio: et tamen potest compensari scilicet tutela durante.

5 Datio tutele qõ sit imperij: et qõ possit delegari.

6 Iurisdictio peruẽta in plures fratres licet nõ possit diuidi: tñ eius administratio seu exercitium diuiditur.

nomina debitorum periculo successorum et tunc non potest. sed datur electio an velint omnia nova acceptare: vel velint ab omnibus recedere.

Inter tutores.[a]

Hec. l. legit quatuor modis. primo scõm Joã. scõo secundũ quosdam alios de quorum opi. fuit mentio facta in lect. Azo. tertio legit ſm Azo. quarto scõm Hugo. prosequor lec. Azo. tanqꝫ veriorem scõm quam breuiter. h. d. Diuisio qualitercunqꝫ facta non impedit quin de re pertinẽte ad administrationem vnius contra alium possit obiici compensatio et dari petitio. hoc dicit primo determinat. q. secundo probat per rationem. tertio ponit vnum dictum ex quo potest sumi argumentuz, ad probationem predictorum a maiori, secunda ibi nam diuisio. tertia ibi nec expedit. ¶ Not. quod † pro debito vnius tutoris obiicitur cõpensatio alteri tutoriꝭ. ¶ Item no. † qõ administratio licet sit diuisa: pro debito vnius tutoris potest alter cõuenire. Sed procedamus vlteriꝰ. et op. de. l. vel in partes. §. eo. vbi vnus non debet se intromittere de portiõe seu administratione alterius. Istud est contrarium principale: cuius timore sunt hic plures lecture. dicit Jo. ego intelligo quod hec administratio fuit diuisa a iudice. et quod in tota hac. l. ponatur vnus casus scilicet de eo qui obiicit compensationem: tunc ad contraria fateor quod alius nõ potest se impedire de administratione alteriꝰ principaliter agendo seu defendendo: sed obiiciendo compensationem sic vt hic. Sed contra hoc videtur littera in fine. dum dicit nec expediri etc. sed Joan. exponit expediri ideſt cõpensare. et sic est totus vnus casus.

1 Item opp. C. de compensa. l. eius. vbi ex persona alterius non obiicitur cõpensatio. Sol. hic ex parte vnius vt esse: quia ambo tutores representant personã eiusdem pupilli. ibi vero prohibetur opponi ex persona alterius. scilicet extranei. hec lec. licet in se sit vera: tamen in eo quod hanc. l. restringit vt exponat experiri pro compensare. non placet: quia est contra verboꝝ significationem. nec subest rõ quare hoc facere debeamus merito etc. vt. l. non aliter j. de leg. iij. Preterea ratio posita in text. congruit volenti agere sicut volenti compensare. vnde alij legunt aliter et dicunt diuisionem esse factam ab ipsis tutoribus: non a testatore vel a iudice. et ideo vni de debito ex persona alterius potest obiici cõpensatio. Item potest vnus conueniri pro debito ex persona alterius et sic in fine experiri propriie ponitur. Nec obst. l. vel in partes. qz hic fuit diuisio facta a seipsis que nõ potest aliis preiudicare vt text. dicit: ibi fuit diuisio facta a testatore vel a iudice. ista lect. inquantum restringit istam. l. in diuisione facta a seipsis nõ est vera cuz indistincte loquatur. Azo legit tertio mõ. f. siue diuisio sit facta a seipsis siue a testatore vel a iudice qõ ex persona vnius alteri possit obiici cõpensatio et agi cum altero. Non ob. ff. e. l. vel in partes. quia fateor qõ vnus non potest agere de re pertinẽte ad administrationẽ alterius vt ibi: sed cõueniri sic. ita loquitur hic. et ista est vera lec. Nec enim diuisio quocũqꝫ modo facta potest preiudicare eis vt nõ possint agere: non autem extraneis vt eos nõ possint conuenire. et hoc innuit text. dum dicit inter ipsos iocũ habeat. pro hoc facit qõ ius tutele remanet apud quẽlibet insolidum vt hic dicit littera. ad idem. C. de pac. l. pacto successorum. facit etiam qõ es alienum respicit totũ patrimonium: vt. l. si fideicõmissum. §. tractatuz, de iudi. ad treb. l. j. §. si heres. et. j. de here. instit. l. ex facto etc. ¶ Opp. j. c. l. si duo. Sol. hic alter potest conueniri ex persona alteriꝰ. f. de re pertinente ad administrationem alterius actione personali nõ reali. ratio: qz illa non datur cõtra obligatum: nec respicit totũ patrimonium: sed datur cõtra eum qui habet facultatem rei restituende vt. l. officiũ. ff. de rei vendi. et ita loquitur. l. si duo. j. eo. ¶ Op. C. si ex pluribus tuto. l. ij. ibi expresse dicitur qõ si est diuisa administratio non potest alter agere vel cõueniri ex persona alterius. Sol. dicit Dy. intelligo illud ad cõmodũ actoris: quia nõ habet necesse citare nisi tutorem illiꝰ regionis. Sed si vellet cõuenire alium posset si vellet. vel dicas qõ ibi loquitur de actione reali ſm Dy. et sic cõcordat cum. l. si duo. tu dicas qõ si tutores qui diuiserũt sunt eiusdem fori tunc vnus potest conueniri pro alio actione personali: vt dixi vt hic. Si vero sunt diuersi fori: tunc siquidem volo tutorem cõuenire in foro administrationis sue: possum simpliciter vnũ pro alio. ita loquitur hic. Si vero volo eũ conuenire vt ille qui est in vna regione cogatur ire ad aliam regionem non sue administrationis: et nõ possum. ita loquitur ibi. ¶ Opp. qõ etiam agendo posset vnus se intromittere de his que pertinẽt ad administrationem alterius: vt. l. tutores qui post. §. heres. j. eodem. Sol. ibi ille qui cõueniebatur erat de regione q̃ spectabat ad administrationem agen

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tis tutoris:vñ rõne psone dicebaꝫ ptinere ad eũ ad a
3 ministrationẽ.Ex predictis ꝛdistingue qñ est facta diuisio an vnus posset se intromittere de his q̃ pertinent ad administrationẽ alterius.aut administrãdo.aut agendo cõtra alũ.aut defendendo.si administrando:nõ põt se intromittere: quia diuisio inter eos hz effectũ vt hic:aut agendo contra alũ. et tunc aut nullo modo spectat ad administrationẽ ipsius nec rõne rei:nec rõne psone:et repellit exceptione vt l.vel in partes.§.e.vel pertinet ad eius administrationẽ rõne persone cõuenti z põt agere:vt.l.tutores. a
§.heres.j.eo.tertio casu qñ defendendo: põt intelligi b
6 duobus modis.primo an ipse possit accedere ad defensionẽ voluntarie.scõo an si cõuenatur teneat rñdere. Ad primũ dico q̃ sponte non põt venire ad defendendũ eadẽ rõne:q̃ nõ põt agere.vt.d.l.vel in partes.et hoc si vult defendere vt tutor. Sed si veniret vt quilibet extrancus non est dubiũ qõ possit. Scõo modo qñ necessaria.q̃ vel cõtra principalẽ excipitur vel principaliter cõuenitur ex persona alterius: et tunc aut cõuenitur reali et nõ põt:vt.l.si duo.j.eo. aut personali:et tũc aut quenitur in foro administrationis sue et põt cõuenire vt hic.aut qs vult eũ trahere ad aliam prouinciã et nõ põt:vt.l.ij.C.si ex pluribus tuto. Expedita est lectu. Alzo.bona vtilis no- c
tabilis et vera quam teneas. ¶ Quarto modo legitur secundũ Hug.vt in glo.ex qua no.quod hz durante tutela cõtra tutorẽ nõ posset agi:põt tñ cõpensatio opponi.quod tene menti.est enim hic casus in quo datur crulitis et naturalis obligatio et non actio et tamen põt obiici compensatio.quod alibi ita expressum non habes. Venio ad secundã partem quero quid vult dicere rex.q̃ diuisio tutele non est iuris hz iurisditionis ꝛc.quidã exponunt vt dicunt gloss. hoc d
non fuit iure sed iudicis autoritate:qõ non placet:q̃ istã.l.intelligo quocunq; modo sit facta diuisio etiã a seipsis vt dixi. Alij exponũt non est diuisio iuris.i. eorum que in iure consistunt que non diuiduntur vt debita et credita.quod non placet:quia etiã ista diuiduntur saltẽ credita cũ vnus nõ possit agere de eo quod pertinet ad administrationem alterius.vt.d.l. vel in partes. Tertij exponunt vt colligitur in glo.informatione contrarij z eius solutione vt dicam⁹ diuisio tutele non est iuris.f.magni vt dicatur meri vel mixti imperij:sed est iurisditionis.f.minime. ¶ Hz contra oppo.ſ.de tut.l.mutuo.§.tutoris datio. So.
5 ꝛdatio tutoris est mixti imperij vt ibi:sed diuisio tutele est iurisditionis vt hic. quod tene menti.z sic innuit quod diuisio tutele petatur per modum actionis:alias non esset iurisditionis:sed hoc est falsum. q̃ imo officio iudicis petitur.vt.l.ij.in fi.ſ.eo. Sustinendo tamen glo.in hoc possumus dicere qõ est imperij.f.minimi z sic competit cuilibet.f. magistratui:z sic posset delegari.vt.l.cognitio.§.vt possessio bonorum.ſ.de offi.eius cui manda.est iurisdi.z plene dixi in.l.imperium.ſ.de iurisdi. om.iudi. hec tamen expositio huic litere non congruit.dic ergo qõ hoc vult dicere qõ diuisio tutele nõ est iuris hoc est qõ ipsum ius tutele non diuiditur cũ sit apud quemlibet insolidum:sed qõ.j.sequitur: sed est iurisditionis.hoc est diuisio administrationis.hz ita intelligit d
Dyn.z quod sequitur.j.et modum administrationis

~Andre.Poma. ¶ Sunt plana. Vide Alex.cõsi. xvij.ij.vol.z consi.xxv.ij.volu.z consi.vj.z seq.v. volu.et consi.xxv.in pun.eo.vol.v.z consi.xxix.eo.vol. Feli.c.que in ecclesiarũ.de consti.Bar.consi.clxxxij. Barba.consi.xx.ij.vol.

facit.respondet cuidam obiectioni q̃ fieri posset quomodo administratio que consistit in facto diuiditur. Rñdeo qõ diuidere est modum administrationis tradere.alia sunt plana[a]. ¶ Et predicta multũ[b] diligenter no. in.q.quã habui de facto ꝛcuidam comiti fuit concessum feudum a principe de pluribus castris: filij postea diuiserunt.dicebã qõ nõ erat diuisa iurisdictio que nõ põt diuidi a seipsis. vt.l.imperialẽ.§. preterea. de prohi. feu.alie.sed est diuisa administratio seu exercitũ iurisditionis:vt hic. Et ex hoc sequitur qõ si vnus ex illis delinquat in territorio alterius non potest ab alio puniri: quia cum iurisdictio sit cõmunis par in parem nõ habet imperium. Itẽ ex hoc[c] sequitur qõ propter delictum vnius ex eis posset superior exercere iurisdictionẽ in bonis vtriusq;:quia illa diuisio inter eos habet locũ tantum: non quo ad alium vt hic in tex. ¶ Venio ad tertiam partẽ.z ista declarata est ex precedentibus:quia diuersis modis legitur vt superius dixi.

b ¶ Multũ. Et no.istã questio.no ta. ego consului i causa illorum de Bãponibus.bal. tenet contra.in.d.§. preterea.z ego dixi quod illud dictũ eius fuit dominj Bart.et ita dz itelligi illõ qõ hic Bart. dicit vcz qñ iurisdictio iheret personę.ita dixit Bar.ff. cõmo.l.si vt certo.§. si duo.z vide Bal.in ca.j.de no. for. fideli. vide do. Abb.z do. Anto.Jo. de imo.in

Otan. ᵈSiue riaꝫ cõditio psone gerẽtis vel eius cuius negotia ex necessitate gerunt obli

c.prudentiam.de offi.deleg. vbi transeunt cum isto dicto Bar.z vide Bar.in.l.si iam alꝰ pompo.ff. de re iud.z vide do.in.c.ij.de arbi.lib.vj.vbi refert hoc dictum Bar.z vide Bal.in.c.vno dcle.de offi. dele. et vide Pe.de ancha.in.c.postulasti.de fo.cõpe.vbi alleg.Bar.hic vtrum collega possit punire collegã. et vide Bart.in.l.si quis violauerit.ff.de re.diui.et an iurisditio possit vẽdi ꝛc.z vide bar.in ꝛsi.cxxxij. inci.an iurisditio possit vendi ꝛc.z vide Bar.in ꝛsi. ccxcij.incip.vtrũ iurisdictio possit vendi ꝛc.vbi pulchre loquitur z vide Ang.in.l.ij.§.ex his.ff. de ver. obli.z vide do.Abb.in.c.fi.de re iudi.Bart.in.l.lucio.§.j.de aqua quoti.z esti.bar.in.l.arbor.§.iudex. ff.com.diui.And.barba.

~Andreas Pomate.

¶ Item ex hoc.Limita vt per Bald.c.j.in fi.qualiter vasallus debeat fidelitatem.refert z sequitur Lancelo.l. j.ff.de offi.eius.et Jaso.vbi ponit multa similia.lege de pupillo.§.si quis riuos.ff.de operis noui nuntiatio. Felin.late in capitulo nihil concedendo.de prescrip.

c ¶ Tutorem.ad intellectum huius l.vide Bald.in l.j.C.de transac.

gationis ꝓditio variatur.h.d. Primo ponit vnã regulã.scdo exẽplificat illã per quatuor exẽpla.scda ibi:scdꝫ quã.
¶Quero circa prin. de cuius tutoris persona loquitur. Glos. dicit de omni siue sit liber:siue seruꝰ:siue paterfa. siue filius. In eo qđ dicit de seruo: non intelligas tutorẽ:sed alio modo negotia gerẽtẽ:cũ tutor esse nõ possit. vt.l. si arrogati.s.de tute.et ter.j.hoc probat. ¶Op.qđ durante tutela nullus tutor obligat:vt.j.de tu.et ra.distra.l. si tutor in fi. Glo.so.vltima solutio est vera:qđ durante tutela oritur obligatio ciuilis et naturalis:sed nõ actio.vt in.l.ꝓria.et hoc inuit hic in fi. ¶Op. s.de neg.gest.l.põpo.in negotus. Dicit glo.sol.vt ibi:nã variat ibi cõditio eius cuius negotia gerunt per rationem ibi positã:hic cõditio persone gerentis. Sed hec solu. videt cõtra text. istũ in ver.hoc em.quare dic qđ in gestione q̃ fit ex volũtate hꝫ locũ hec distinctio.scd aut variatur cõditio gerẽtis aut eius cuius negotia geruntur ꝓ rationem ibi positã.sed in eo q̃ gerit ex necessitate dicta distinctio nõ hꝫ locũ: sed in cuiuscũqꝫ persona variatur cõditio variatur obligatio:vt hic.cessat em ratio istius distinctionis. ¶Vltimo illud qđ ꝺ hic qđ negotium cõtum gestũ in seruitute venit in actiõe descendente ex eo negotio gesto in libertate.intellige ꝑm.l.eum actum.s. de nego.gest.et ibi no.per glo.

a ¶Si plures duobꝰ modis. vi de bart.in l.j.C.ꝺ trãs actio.

1 ☞ ¶Contumacia an sit maleficium. remissiue.

2 ¶Vnus ex pluribus tutoribus fideiussoribus vel correis cõuenit an cessio fiat et ꝓ quanta parte.

Si plures. Inter tutores contumaciter nõ gerẽtes hꝫ locũ beneficiũ diuisionis nõ aũt cessionis.h.d. Et no. primo loquitur de beneficio diuisionis.secundo de beneficio cessionis.secunda ibi:vnde querẽdũ. Itẽ in prima primo ponit vnum dictum. secũdo circa illud examinat vnũ dubiũ.scda ibi:si quidã. ¶Op. qꝫ nõ habet beneficiũ diuisionis. vt l.j.§.nunc tractemus.j.de tutel. et ra. distr. Sol. huius timore prin. istud le
a gitur duobus modis.ª primo qđ habeat beneficiũ diuisionis. Nec obstat contrariũ:qꝫ ibi denegat beneficiũ cessionis vnde concordat scum fine huius l.alii vt Azo dicunt quod etiam beneficium diuisionis denegatur his qui dolose gesserunt vel contumaciter cessauerunt. Ad istum text. respõdet Accur.accusando Azo.quod hic non dicitur qđ habeant beneficium diuisionis: sed quod pupillus non potest vnum eligere: sed omnes simul debeant conuenire:et secundum hoc est faciendavis in modo excipiendi.aut enim tutor excipit petens actionẽ diuidi et non audietur.aut excipit petens non se solum conuenri sed alios simul debere cum eo cõuenire et audietur hec lect. Azo.inquantum concludit qđ vnꝰ non possit eligi non videtur vera. Nam contra plures tutores etiam non doꝫosos pupillus habet ius eligendi.vt.s.eod.l.a tutoribus.§.heredibus.C.de diui.tu.l.ij.ergo multomagis contra dolosos. Itez in eo qđ dicit idem esse in beneficio cessionis et beneficio diuisionis:non videtur verum: qꝫ non est eadẽ ratio in vtroqꝫ.nam beneficium diuisionis est mera defensio.beneficium cessionis finaliter tẽdit ad cessionem vel actionem dandam contra alium: sed fauorabiliores sumus in defensiõibus quam in actionibus.vt in regula iuris fauorabiliores.et de act.et obligatio.l.arrianus.et ita tenent docto. in.l.j.C. de transact.tenenda est ergo prima lect.quod hic tutores consequuntur hoc opponẽdo beneficium diuisionis. In hoc tamen no.lec. Azo qđ opponẽdo beneficium diuisionis procedit libellus si omnes conuenirentur tutores simul.imo hoc habebat necesse facere scõm eum:qđ intelligo verum si in libello decerem cõuento omnes:insolidum ita qđ vna solutio sufficiat:et eodẽ modo fiet condemnatio.sed in executione fiet diuisio si omnes sunt soluẽdo:alias fiet executio tantum contra illos qui soluendo essent vt hic.facit in aut.de duob.reis.§.penulti.examinaui plene.l.iij.§.j.j.de duo.reis. ¶Ad secũdam partez opp.qđ actio sit cedenda vt.j.e.l.si pupillus.de tu. et ra.dist.l.j.§.nunc tractemus. Solu. ibi in plurib⁹ tutoribus qui cõueniuntur ex culpa:hic vero cõueniuntur ex cõtumacia et sic ex dolo et maleficio. Ita
1 dicit glos.et bene qđ no.†appellat enim cõtumaciã maleficium.qđ an sit verũ docto.tangunt.C. de ex. stel.l.j.Ego examinaui plene in.l.omne delictuꝫ.§.
2 contumacia.j.de re mili. ¶Quero †qñ cessio fit ꝓ qua parte debet fieri. Tex. videtur hic dicere qđ ꝓ parte.glo.hic singulariter distinguit.aut est renuntiatum beneficio diuisionis:et cessio fit insolidum: alias ꝓ parte.quam gloss.no.alibi videtur dicere glo.qđ si est renuntiatum indistincte non fiat cessio: vt.l.vnde queritur.in fi.s.commo.et ibi glo.alibi gl. dicit indistincte cessionem fieri ꝓ parte vt.l.j.C.de duo.reis.et.j.de sol.l.modestinus. Dyñ. dicit qđ distinctio huius.l.non habet locum in correis vel cõtutoribus.ratio quia si vnus solut totũ repetet ab alio ꝓ sua parte vt.l.j.C.de duo.reis.nõ potest ergo impetrare cessionem actionis insolidum contra alium effectualiter:quia ille quem cõueniret posset excipere:si soluissem in totuꝫ a te repeterem in parte:ergo ꝓ ea parte non potest agere per regulam cui damus actionem. Sed in pluribus fideiussoribus potest procedere hec distinctio scõm Dy. cum soluens non habeat regressum cõtra alium fideiussorem. vt.l.vt fideiussor.j.de fideiuss.et.C. de fideiuss. l.cum alter. Ego dico qđ nec in fideiussoribus procedit ista distinctio.nam constat quod creditor tenetur cedere fideiussoribus actiones suas. Si ergo cedit

cedit vni fideiussori cedit illam cum sua causa. vnde ipso agente insolidum contra fideiussorem: conuentus excipiet non debes agere insolidum: quia si insolidum soluerem tibi tu deberes mihi cedere actionem contra teipsum sicut tenebatur creditor puncipalis. et sic ptz qđ est eadē ratio in tutorib⁹ correis et fideiussoribus. pro quanta ergo parte sit facienda cessio. Doc. tangunt in l. j. C. de transac. Ego examinaui plene in l. modestinus. j. de solu. ¶ Ultimo circa prin. querit glo. quid vult dicere ibi qa nulle partes ꝛc. Tene vltimam expositionem Azo.

Tutores. [a] ¶ Et qui non pōt agere nō imputatur periculum si nomina debitorum sunt effecta deteriora. ḥ. d. ¶ Querit glo. quid si iste tutor erat cōiuncta persona. Respō deo quod tunc tenetur: vt supra de neg. gest. l. sinautem: quod no. aperte enim dicit q̄ coniuncta persona potest agere pro minore. quod tenet Ja. de are. ꝛ doc. tractant. C. de procu. l. exigendi.

1 ☞ Curator datus in testamento impuberi quod non tenet dato.

2 Tutor non legitime datus qđ nō possit administrationem deserere nisi aliū faciat dari legitime.

Curator. [b] Tutor iutiliter dat⁹ gerēs postq̄ alius fuerit legitime datus non tenetur. ḥ. d. ¶ No. quod dicit † curator datus in testamento impuberi non valet. nā in contrariū facit qđ debz valere et debeat exponi curator. i. tutor. vt l. pater scuernam. §. conditionum. j. de condi. et demō. Sed ibi bene exponitur tutor. i. curator quia cuz sit plus cum detur persone et rebus potest trahi ad id qđ est minus: non autem exponitur curator id est tutor: cum sit minus. vt hic vides. ¶ Oppo. quod teneatur insolidum pro tota administratiōe vt. l. si pupli. §. fi. ff. de negot. gest. fol. intellige hunc finem secundum distinctionem illius. §. ¶ Ultimo not. † qđ tutor non datus legitime non potest deserere administrationem nisi alium faciat legitime dari: et faciēdo dari alium ipse est liber ab administratione seqn tis temporis. et sic feci his diebus practicari in ciuitate tuderti. nam quidam erat datus tutor et gesserat plura: et qa erat senex volebat nō gerere amplꝰ tunc ego feci ostendere mihi tutelam et vidi qđ non erat legitime datus et sic feci petere quod daretur alius vt redderetur ratio gestorum per istum et nō tenebitur amplius vt vidistis.

1 ☞ Bonis publicatis per iudicem marchie fisco suo non veniunt bona existentia in ducatu: sed ad ip sum iudicem ducatus spectant.

Heres. [c] Ea que sunt agēda cum persona pertinent ad tutorē eius regionis vnde est persona. et ea que sunt agenda in rebus pertinēt ad tutorem eius regiōis vbi sunt res. hoc dicit ¶ Not. quod † si per rectorem marchie publicā: tur bona alicuius: ea bona que sunt extra prouinciam vt in ducatu debent pertinere ad thesaurariū ducatus. vt hic in fi. glo. intrat hic quandam materiam nō multum pertinentem ad tractatum nostrū. Primo an aliquo casu heres heredis instituti possit cogi adire. et respondet q̄ sic in casu. l non iustam. C. ad treb. dic plenius vt no. in. l. eā quā. C. de fideicōmiss. ¶ Querit secundo quid si decessit institutus post additionem ante restitutionem. dic vt in gloss.

Aduersus. Qui contraxit cū tutore tanq̄ cum priuata persona potest conueniri: licz pecunia ad pupillum peruenit. hoc dicit. ¶ Oppo. s. eodem. l. ij. Solu. hic contraxit puncipaliter: ibi vt tutor. [a] ¶ Item ibi contraxit cum creditorib⁹ hereditarijs a qua hereditate pupillus abstinuit: hic cum alijs. ¶ Quero an pupillus ipse possit cōueniri. Distingue cuius rei cōtemplatione fuit contractum vt in glossa.

Curatores. Sublata causa cautionis; interponēde tollitur effectus cautionis interpositę. hoc dicit. [b]

☞ Appellans frustratorie est in dolo vel lata culpa: ideo debet succumbēs indistincte in expensis condemnari si sententia emanauit ex primis probationibus alias secus.

Tutor. Periculum tpis currētis pēdente appellatiōe frustratorie interposita ad piculū tutoris pertinet. ḥ. d. ¶ No. † qui appellat frustratorie nō est in leui culpa sed in dolo vel lata. et ex hoc dicunt doc. quod [c] ille qui succumbit in causa appellationis indistincte debet cōdemnari in expensis. [c] quia non potest habere iustā causam litigandi: videbat enim acta prime cause et sic errabat in ture. ita no. per Jo. and. in. c. iuris ignorantia. [d] extra de regu. iur. li. vj. quod intellige qñ finia appellationis emanauit ex primis probationibus: si enim ex nouis probationibus sentētiaretur in cā appellationis cessaret ratio predicta.

Rerum. Tutor vnius prouincie recte petit curatorem constitui ad causam q̄ in alia prouincia agitatur. [e]

Patronus. Tutor dat⁹ certe regioni administrat ea que tempore administrationis erant eiusdē regionis. ḥ. d.

Curatores. Protutores tenētur insolidum vt tutores. hoc dicit ¶ Not. quod dixi in summario. ¶ Oppo. supra eodem lege diui. Sol. hic loquitur in eis qui gesserunt tanq̄ tutores vel tanq̄ curatores: et sic ex necessitate vel necessitatis suspicione: ibi in eis qui gesserunt ex voluntate. ¶ Ultimo vides hic quod rex. innuit quod datus inutiliter debet petere confirmari. quod intellige vt dixi supra de confir. tu. l. qui a patre. et videbitis in. l. proxi.

[a] ¶ Tutores. Vide bar. in. l. si actor. C. ō appel. ☜ Andreas pomate.

[b] ¶ Curator. Vide aret. in. l. a titio. in vl. co. ff. ō verbo. obli. et cōsil. lxvj. in. iij. col. vide Jas. l. qui quartam de lega. j. ☜ Andreas pomate.

[c] ¶ Heres. vide Alex. q̄si ex. maxime in. j. ꝛ vlti. col. in iij vol.

[d] ¶ Not. q̄ si p rectore. et vide bar. ꝛ bal. i. l. cūctos pplos. C. ō summa trī. et fide ca. and. barb.

[e] ¶ Tutor. cōdemnari i expensis. an succumbens in cā appellationis sit condēnādus i expēsis. vide bart. in l. pperandū. §. ante pe. q̄ est. §. finautē. C. de iudi.

p p

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

Tutoribus. Iste.§.legitur in gloss. tribus modis tene illam quod vn⁹ heres non tenetur ex sua persona si non exegit hereditē alterius tutoris.h.d. 2

In eum. Primo tenetur gerens q̄ non gerēs pro gestis:pro neglectis q̄libet equaliter.hoc dicit. 3

Tutores. Quamuis finita tutela causa cepta posset peragi per tutorem non pōt tñ agi iudicati per eum.h.d.iste.§.quem no.bene.

1 ☞ Si minor a tutore est damnificatus in centum et remittit pro quinquaginta cum iuramento tenet remissio.

Abeo. Dic casum.†tutores dānificauerunt pupillum in centum:postea pupillus factus maior cepit agere contra eos:et cum nollent litigare dederunt ei pupillo quinquaginta:et ipse remisit eis actionem tutele.primo queritur an teneat remissio.secundo an videatur remissio ex causa donationis vel transactionis:quia aliquid est datū.et respōdetur q̄ remissio tenz q̄ facta fuit a maiore.xxv.an. et q̄ non videtur ex causa donationis sed trāsactionis.h.d. ¶Opp.C.de transac.l.preses.et.de iureiu. l.tutor.Sol.maior factus potest liberare tutores vl curatores sine dubio.vt hic:cristens minor nō posset liberare ex causa donationis sed transactionis sic:si fieret bona fide vt in contrarijs:alē secus: q̄ potest restitui per titulum.C.si aduer.transact. hodie vero valeret ista remissio cum testamento per auē. sacramenta.C.si aduer.ven.et no.j.de contra.iudi.tu.l.iij. §.contrarium. 4 5

Periculo. Gloss.legit pluribus modis tene quam vis.Bar.

Adolescens. Per actionem propositā contra tutores nō tollitur actio cōtra tutores:nisi quatenꝰ est exactum.hoc dicit.

Tutor. Tutori imputatur negligentia si heredem contutoris non conuenit sicut si cō tutorem suspectū facere neglexit.h.d.

Tutele. Non eget summario.ratio dubitationis erat q̄ actio tutele non potest intētari nisi finita tutela.hic aūt ly esset finita in persona vnius:tñ propter personam alterius in cuius persona tutela durabat videbatur non posse agi tutele q̄ remouet hic.§.

1 ☞ Tutori inutiliter dato in testamento non imputatur si non gerit nec se confirmari petit.
2 Priuilegium debet intelligi sine alterius iniuria.
3 Priuilegium militum non extenditur extra dispositionem factam super suis bonis.
4 Dispositio.§.ex imperfecto non habet locum in datione tutoris.
5 Tutela datur iure patrie ptātis non militie pmio.

Impuberi. Priuilegium concessum militib⁹ circa testamenta intelligit concessum circa eorum bona necvltra se extēdit.h.d. notabilis casus est. ¶No.primo †q̄ si dat⁹ in testō inutiliter nō gerit nec se confirmari petit non est quod sibi imputetur,secus si sponte gerere.vt supra.l.priori.§.curatores. ¶Secundo nota. †quod priuilegium debet intelligi sine alterius iniuria.vt.C.de eman.li.l.nec anus.vbi fra ne quid in lo. pu.l.ij.§.merito.et.§.si quis a principe. ¶Tertio no. †quod priuilegia militum non extenduntur vltra dispositionem factam super bonis suis. et sic videtur hic casus quod †priuilegium concessum hodie patribus vt possint testari inter liberos non seruata solēnitate vt.l.hac consultissima.§.ex imperfecto. C.de testa.non habeat locum in datione tutoris. vt no.in dicto.§.ex imperfecto.dixi supra de confir.tu.l.qui a patre.et hanc materiam quatenus se extendit priuilegium militis in cōficiendis testamētis ponit Dy. j.de testa.mili.super rub.die vt ibi. ¶Ultimo not. quod †tutela datur iure patrie potestatis non militie premio.q.d.tunc potest dare tutorem miles quādo paganus. 1 2 3 4 5

Diplures. Duob⁹ modis principaliter legitur.primo in liberatione relicta vni ex tutoribus per testatorem qui tutores dabat. et hanc prosequitur glo.secundo in liberatiōe relicta per ipsum pupillum factum adultum. et hanc ponit Dyn.secundum punam.hoc dicit.Licet vni sit relicta liberatio reddendarum rationum: non prohibetur pupillus alium ex eius persona conuenire si eum suspectum facere neglexerit.hoc dicit. ¶Op.ad hanc lec.quod pupillus agens repellitur exceptione cedendarum actionū: q̄ eas non potest cedere.et sic ob.j.eo.l.si pupillus.sluui⁹ timore sunt tres solutiōes principales.primo quod hec actio potest cedi licet non in totum.ceditur enim in eo quod dolo facit vel in reliquis que remanserunt apud eū. et sic in plus cōuenitur cōtutor q̄ cedatur actio.hec nō videtur vera:q̄ quod iuris est in toto hoc idē videtur in parte.et pro qua parte non pōt cedere p ea non pōt agere. Unde solue secundo modo q̄ hic pupillus non pōt cedere absq̄ facto suo:remisit eīn testator non ipse pupillus ꝛc. ¶Sed contra hoc facit q̄ persona defuncti et pupilli videtur eadem.ꝓpter qō quidā recedunt ab hac solutiōe. Sed tñ.q̄ eadē videtur quantū ad obligatiōes hereditarias. Sed obligatio qua tenetur tutor nō est hereditaria. Preterea nō est quid imputetur ipsi pupillo. ab ipso enī initio tutor qui accessit ad agendum sciebat se habere contutorē cui liberatio est relicta:vnde cōtemplatione illius actionis cedende non gessit.simile in.l.fi titius.j.de fideiuss.et dixi plene in.l.stipulatus.§.fin. eo.ti.vnde tene hanc solutionem. Alia solutio est q̄ non possit agi nisi eatenus quatenus actio posset cedi.Sed precedens est verior.tenendo hanc lect.cū pupillo nō possit imputari culpa.vt dicam in.l.si pupillus.j.e. ¶Venio ad secūdam lect.Dy.fm quā.h.d. Si pupillus factus maior liberationem vni ex tutoribus reliquit:cōtutor poterit cōueniri pro eo ad q̄ illa liberatio se non extendit: hoc dicit.hanc lect.magis, applaudet l'rera quod ipse pupillus liberationem reliquit.Dicit enim quod ille habuit tutores et vetuit rationem reddere. ¶Oppo.de.l.si pupillus infra.e.sol.fateor quod contutor non potest cōueniri nisi ratione doli vel reliquorum ad se non extenditi liberatio alteri relicta.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ¶ Que non transmittuntur ad heredes non possunt cedi.
2 Priuilegium quod datur pupillo non transit ad heredes.
3 Priuilegium quod habet pupillus in actione personali contra tutorem ꝙ preferatur omnibus ꝙ nō trā sit ad heredes.

a **Ex pluribus.** a¶ Que nō sunt trāsmissibilia ad heredes: per cessionē non transeunt. h. d.
1 ¶ No. † ꝙ que non sunt transmissibilia nō sunt cessabilia. de quo per doc. C. de priui. do. l. j. dixi. j. de ver. ob. l. si stipulatus[b] fuerim.
b 2 in princip. ¶ Not. † ꝙ priuilegium qđ datur pupillo non transit ad heredes. ¶ Oppo. ff. de in integr. restitu. l. non solum. & ff. e. l. a curatoribus. § . heredib[9]. Solu. illa priuilegia non dantur mere ratione persone. vt dixi plene. ff. solu. matri. l. maritum. et. l. seqnē.
3 ¶ Quero † ꝙ est istud priuilegium quod datur pupillo. Rñ. vt in personali preferatur ceteris vt. l. dabimus. § . j. j. de priui. credi. ¶ Quero an hoc priuilegium transeat ad suum heredem. hoc est ex se descēdentem. Bloss. hic ponit opin. in. d. l. dabimus. tenet quod ad suum heredem transit. Jaco. de aret. tenet contrarium per. l. pe. § . si puelle. de ritu nupti. vbi est casus.

Dm post mortem. Rationē quare tutor non potest agere vidistis. ff. cod. l. tutores. qui post finem.

1 ¶ Quando tutor vel curator promittit scienter illud ad quod scit pupillum vel adultum nō posse cōuenīri ipse tenetur.
2 Promittens dotem pro illa cuius negotia administrat non videtur promittere animo donādi sed animo repetendi.
3 Mulier ꝙ possit conueniri constante matrimonio et eo soluto.
4 Mulier que conuenitur pro dote habet exceptionē ne conueniatur vltra ꝗs facere possit. et idem eius curator.

Quidā cū esset. Primo ponit thema. et qō. scō vna ratio cōtra patruū. tertio alia ratio pro patruo. quarto determinatur vna questio circa predicta. quinto determinat questio proposita. & hec quinta subdiuiditur in tres partes: q̄ primo ponit quando curatori nullo modo subueniatur. Scō qñ ei subueniatur ꝯtra adultū. Tertio qñ ei subueniatur cōtra eū qui dotem promisit. scō a ibi. qñ. tertia ibi: mouet. quarta ibi: preterea. quinta ibi: rñdi. partes vero istī[9] vltime sunt tres. scō a ibi: sed is. tertia ibi: ꝙ si mulier. Summarium colligitur ex prima glo. hic posita. ¶ Examinemus per particulas. prima pars in qua ponit thema & questio non
c habet dubitationē. ¶ Uenio ad secundā [c] partem in qua fit argumentatio contra curatorē. & sic qñ q̄s promittit proprio nomine indubitanter tenetur: sed quando promittit curatorio nomine nō tenetur. vt. l. j. § . eo. & l. post mortem. § . j. j. qñ ex fac. tu. sed hic promittit exprimendo nomine ꝓprio & appellatiuo: et precessit proprīū. ergo proprio noīe promisse videt vt. l. si cōis seruus. in pun. j. de stip ser. & ad hanc ra-

a Andre. Poma. ¶ Ex pluribus. Adde ꝙ cōtrarīū vult Bal. in. c. imperialē. § . preterea ducat[9]. de pht. feu. alie. per Fede. are. cōsi. clxiij. in. vj. col. Alex. l. si stipulatus fuerit & Alexā. in apostil. l. si mulier. § . ex asse. ff. de iure deliberan.

tionē non rñdetur. j. sed rñdeo qđ ex eo ꝙ cōtractū est super re pertinenti ad vt: litatē adultē videtur esse cōtractū curatorio noīe. vt. l. fi. j. qñ ex fac. tu. dixi in. d. l. si cōmunis seru[9]. vel alter posito ꝙ ista argumentatio sit vera qđ proprio noīe ꝓmisisse videat: nō tñ ob. determinationi seq. vt. j. dicam. Erāt em in ꝓmissione alia verba q: promisit se daturū & sic habuit animū obligādi se nō pupillū: vt ptz ex themate. qđ qualiter ꝓcedit. j. declarabo. ¶ Uenio ad tertiā ꝓticulā in qua ponit ar. ꝓ ipso curatore & est clara. ¶ Uenio ad quartā ꝓticulā ex qua colligēter no. † ꝙ vbi tutor vel curator promittit sciēter illud ad quod scit pupillū vel adultū nō posse cōuenīri: ipse tenet vel q: videat donare: vel q: nō est dignus ꝙ sibi subueniat ꝓpter dolū: qđ facere potest ad multa. ¶ Uenio ad quintam particulam et prima eius pars est clara. siue eius promisit animo donandi siue sciēter supra vires patrimonij sibi non subueniatur. ¶ Uenio ad secundam partē vltime partis ex qua singulariter nota ꝙ † quando administrator promittit dotem pro illa cuius negotia administrat: non videtur promittere animo donādi sed aio repetendi. et sic determinatur. l. vlt. & quod ibi no. C. de do. promi. facit quod no. j. de lega. iij. l. vxorem. § . pater naturalis. fa
c cit. ff. de nego. gest. l. nesemus. & sic sis cautus facere articulum q̄ ꝓbare quomodo ille qui dotē promisit gerebat negotia mulieris. ¶ Lucro pro huius declaratione qualiter iste curator dotem promisit. Rñd. non potest dici ꝙ promisit curatorio nomine: q: tunc ipso iure non tenetur: sed adulta. vt. l. ij. ff. eod. ez. nec esset opus exceptione: nec tanta dubitatione ꝗram. hic videtur fecisse iurisconsultus. Itē non potest dici quod promisit vt priuata persona animo donandi: quia tunc nullo modo subueniretur sibi vt in prece. responso. dicendum est ergo ꝙ promisit nomine proprio. quod apparet: quia promisit se soluturum vt dixi in themate. sed dubium est an videatur promisisse animo repetendi a muliere vel non. & interpretatur iurisconsultus ꝙ videtur ꝓmisisse aio repetēdi. qđ colligit ex eo ꝙ est gestor

b ¶ Si stipulat[9]. ex illo tex. vī ꝓbari ꝙ q̄ trāsmittuntur ad heredes si sunt facti nudi non ꝓfit cedi nisi cessio fiat ex cā necessaria. l. pro herede. §. qđ tñ. cum gl. de acq̄. here. & ibi Bart. sec[9] si sunt iuris. fallit ī casu. l. si mulier. §. ex asse. de iure dot. et dixi post Jmol. in. l. apud. §. vtz. ad trebel. ꝙ bar. late in. l. q̄ tale. solu. mat. & in. l. j. C. de priui. dot.

¶ Uenio ad scām. & vide bar. in. l. fi. ff. de pet. he. & q̄ notant ad Bal. in. l. fina. C. cō do. ꝓmis. An. Barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

negotiorũ suorũ vt dixi. z tãgũt doc. in l.fi.C.de do.pmis. ¶Not.etiã hic
3 †q cõstante matrimonio z eo soluto mulier põt cõueniri. ¶Venio ad vltimã partẽ z p eius declaratiõe q̃ro qñ mulier nõ vult q̃ soluat:q̃s mod⁹ erit tenẽdus:Dicit glosſ.q̃ ipsa petit restitutionẽ in integr.p ti.C.si aduer. dotẽ.z l.si ex causa. §.in dotis. ſ. de mino. Sed dices tu qũo põt ipsa restitui cũ ipsa nõ teneat marito.Rñ.ꝛ non teneat marito:tũ tenet curator: q̃ est habitur⁹ regressum ꝯ eã.ꝛ hoc cũ marito actũ nõ fuerit.vñ defensiones ex psona vxoris psunt ifti curatori.sic̃ in.l.i.dẽq̃.§.gñaliter.ſ. man.z de interro.ac.l.q̃ feruũ. ¶Quero tenendo istã lect. an ipse curator possit petere restitutionẽ. Quidã dicunt q̃ sic ad instar fideiussoris minoris inducti dolo. Sed istud exẽplũ nõ est bonũ:q̃ respectu mariti iste curator nõ est fideiussor. Alij dicũt idẽ:q̃ curator z pupilla repꝛesentãt eandẽ psonã.nec hec plꝰ q̃ nõ tãq̃ p̃misit vt.ſ. dixi.dic ergo q̃ iste curator nõ põt petere restitutionẽ: ſꝫ ista pupilla haberet necesse petere z sustinere defensionẽ illius curatoris: z in illa defensione vti iure suo.vt.d.l.idẽ 1
q̃.§.generaliter.z.l.pcurator ad exhiben.§.j.j.rẽ ra.habe. hec tñ lect.q̃ 2
4 ¶Si pupillus.Secũdo opp. Vide bal. in.l.j.C. de trãsac.z vtr.q̃ tutor pño teneꝛ reddere rationẽ de introitib⁹ q̃ de expensis . vt.l thais .§.si libertatez. de fideicõ. lib.

hic impetrat restitutio nõ placet q̃ 3
huic litere nõ cõgruit. Preterea cum 4
sit tuta bñficio iuris cõmunis:vt statim dicã nõ hꝫ necesse petere restitutionẽ.Rñ.ergo secundo q̃ tam curator q̃ pupilla habet exceptionem ne conueniatur vltra vires patrimonij. 6
Sed tunc quero que est ista exceptio.
4 Rñ.†mulier cõstãte matrimonio nõ põt cõueniri vltra q̃ facere põt:z ista est exceptio quam opponit marito.z hoc innuit litera que dicit ipsaꝫ cogi ad cauendũ de supplenda dote si effecta fuerit locupletior. Apparet ergo ex predictis q̃ illo curatore cõuento tanq̃ proprio nomine: põt mulier cõparere:z opponere exceptionẽ istã et cauere z ob hoc ipse curator absoluetur:põt etiã hoc facere ipse curator 1
vt dicit glo.Opp.q̃ ipso iure sit tut⁹ quãdo promisit vltra vires patrimonij vt.l.siue generalis.ſ.de iure dot. Sol.vt ibi. ¶Oppo.q̃ nullo modo iste curator sit tutus.vt.l.si donatur⁹. §.j.ſ.de condi.ob cau.Sl.dat plures a
solu.ista est vera q̃ ibi promisit credens se teneri z sic non animo repetẽdi a muliere.hic vero promisit animo rehabendi z petendi de patrimonio mulieris.

Qui nominibus. Qui nomina que sibi a pore administratore assignant agnoscit eorum periculo est astrict⁹.h. dicit. ¶Oppo.ſ.eod.l.tutor siue. Solu.ibi recepit assignatione facta a pꝛiore administratore: non tamẽ illa nomina assignata agnouit vt idonea. Sed tũc dubitatur qualiter videtur agnoscere. Sl. respondet notabiliter:agnoscere videtur ſm. l. si filius.ſ.de tu.siue verbo siue aliquo actu apparet q̃ illa nomina dixit idonea esse satis est recipiendo vero assignationem simpliciter non videtur illa nomina vt idonea approbare: vt. ſ. eodem. l. tutor siue. ¶Oppo.C.eod.l.debitoribus. Sol.hic tenetur de periculo.ſ.de inopia subsistente tunccum illa nomina acceptauit vt idonea.de piculo vero inopie subsecute tenetur si sibi potest imputari culpa alias nõ vt in contrario.

Sed si pupillus. Iste versiculus legit in glosſ.pluribus modis.tene hanc lectu.ſ.quod assignationem reliquoꝝ acceptauit z vsuras recepit.per q̃ non videtur suo priuilegio renuntiare.z sic in summa dicit quod per receptionẽ vsurarũ pupillus nõ perdit priuilegium. ¶Oppo.j.de priuile.credito.l.si ventri.§.in bonis. Sol.aliud in priuilegio q̃ datur depositario: illud enim perditur per receptionem vsurarum. egredit eñ terminos depositi.aliud in priuilegio quod datur pupillo vt hic.

☞ Pupillus volens conuenire alium tutorem ex persona liberati non auditur.

Unus tutor quando pro alio teneatur.

Plures magistratus an habeantur vt duo rei.

Liberatus prescriptione quod per omnia non sit similis soluenti.

Quando actiones sunt sublate culpa vel facto eius qui cedere debet tunc exceptio cedendarum actionum obstat.

Actio perpetuata contra vnum ex tutoribus quod dicatur perpetuata contra alium.

Si pupillus. Quatenus vnus ex tutorib⁹ est liberatus facto pupilli eatenꝰ alter eius noie cõueniri nõ potest.h.d. Vel aliter. Qui tenetur cedere actionem si eã cedere non põt facto suo repellitur exceptione cedendarũ actionũ.h.d. ¶In text.ibi interpellare q̃ non potest contra aliũ actiones cedere q̃ facere debet vt.l j.§.nũc tractemus.de tut.z ra.dis.z sic repellitur exceptione cedendarum actionũ. Ibi conuenit:liberauit. Nam si †ex persona liberati velit alterũ cõuenire non auditur. Dyn. ¶Oppo. ad principium quod non possit pupillus liberare tutorem:vt.ſ.eo. l.tutores qui post.§.ab eo. huius timore est hic facta glo.j.dicens quod liberauit transigendo:q̃ potest vt hic:sed non donando vt ibi. ¶Secundo opponitur quod vnus tutor pro alio non teneatur: sed quilibet in virili.vt.l.tutores qui post.§.in cum.ſ.eodem.et.C.de diuꝛ.tutel.l.j.Solu.†dicit glosſ.intellige quod hic vnus gessit: alius non. vel quod ambo non erant soluendo tempore depositi officij. Istud non est necesse:quia siue sint soluendo siue nõ quia

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

bet tenetur insolidum licet habeat beneficiū diuisionis. vt. d. l. j. C. de diui. tute. et. s. eod. l. si plures. et ibi dixi. Si ergo amiserunt diuisionis beneficium: superest beneficiū cessionis: quod potest opponi post sentētiam. vt. l. si minoris. s. eo. l. si fideiussores. §. j. j. de fideiussoribus. Sed tenēdo illam opinionem quod hic alter non erat soluendo oppo. quando quis liberat debitorem qui non tenetur efficaciter nō potest repelli exceptione cedendarum actionum vt. l. q̄uis §. marcellus quoq; s. ad velleia. Respon. ibi debitū erat inefficax inefficacia iuris hic vero de iure erat efficax: sed de facto inefficax: quia erat non soluēdo. ¶ Opponi. j. de fideiussoribus. l. si stipulatus. §. finali. Solutio vt ibi plene dixi. ¶ Opponi. j. de le. j. l. ab omnibus. j. respon. glo. non soluit. dicit Dyn. ibi non liberatur facto creditoris: sed facto testatoris legantis: qui vnum ex heredibus potuit liberare: et alios insolidum obligare. vt lege cuz ab vno. infra de leg. ij. quod placet. facit quod dixi supra. e. l. qui plures. secundum lec. gl. ¶ Venio ad secundam partē:
3 dicitur hic quod † duo magistratus non habent vt duo rei. vnde est hoc. Dicit glo. ꝙa magistratus non tenetur nisi de dolo alterius: secus si ex culpa conueniatur. vt. j. de magistra. cōuenien. l. antepenultima. hocnō placet: quia magistratus tenetur ex culpa cō muni: vt. j. ad municipales. l. imperator. et de administra. rerum ad ciuita. pertinentium. l. diuus. al's. l. fi. §. item curatorē. Nec obst. allegata in glo. que loquitur q̄n magistratus conuenitur ex facto tutoris quem dedit. hic loquitur q̄n conuenitur ex culpa college. Dico ergo quod non sunt proprie duo rei: quia duo rei p̄m hec tempora non habebant beneficium diuisionis: sed magistrat⁹ sic. ꝛ istud vult dicere text. Sed tunc instatur cum hodie duo rei habeāt beneficium diuisionis: ergo plures magistratus habentur hodie vt duo rei. Respō. non est ita. nam duo rei habent beneficium diuisionis: ita demum si coreus est presens et soluendo: tunc quando conuenitur: vt C. de duo. reis. aut. hoc ita. et in corpore vnde sumit. Sed plures magistratus et plures tutores habent beneficiū diuisionis etiā si tunc cum cōuenitur collega non sit soluendo: si tamen soluēdo erat tēpore de positi officij: vt. C. de proba. l. ex pſona. ¶ Venio ad
4 vltimū responsum: ex quo nota primo † qō liberatus prescriptione similis est soluenti. quod nō intelligas quo ad omnia: cū prescriptio nō tollat naturalē obligationem. solutio sic. Sed q̄tum ad hoc vt posset obiici ei cōtra quē prescriptum est culpa quasi facto suo et negligentia sua sit liberatus. ¶ Nota etiam
5 ex hoc responso ꝙ † tūc obstat exceptio[a] cedendarū
a actionū quando actiones sunt sublate culpa vel facto eius qui credere debz. Et hoc est quod tex. dicit in fi. habet enim quod obiiciat petitori. Circa quod distingue plene. vt in. l. stipulatus. §. fin. j. de fideiuſ. ¶ Oppo. quod non potest tempore extingui actio contra vnum quin extinguatur contra alium. nam solo cursu temporis nō: quia eodem tempore nascitur
6 contra vnum quo contra alium. Item † si perpetuab retur contra alium. b vt. l. fi. C. de duo reis. Glo. huius timore dat duas solutiones que clare sunt: tamen diuinationē continent. dic ergo quod. l. fi. de duo. reis. loquitur in duobus reis proprie: non in tutoribus et magistratibus qui non sunt proprie duo rei: vt hic dicitur in text. Ista est vera quam tene menti. pro hoc. infra de solut. lege cum quis. §. si quis pro reo. et ibi gloſſ. sed hic non videtur ꝓ cedere: cum prescriptio triginta ann. hoc tempore non esset cognita: vt no. in lege qui occidit. §. primo. supra ad l. aquil. Respond potest dici quod hic loquitur de actione tutele q̄ dabat cō tra patrem de peculio: et sic infra annum: vt. l. tutores qui in fin. supra eo- a dem. et sic esset expeditus casus huius. l. vel dicas quod erat quedam prescriptio secūdū antiqua tempora de qua mētionem non habemus. facit quod no. insti. de perpe. et tēpo. act. in prin.

¶ Obstat exceptio. q̄n obstat exceptio cedēdarū. vide Bar. in l. j. j. ō trāſ.

Lucius. Si adult⁹ debitorem b suum procuratorem constituat non videtur eum vt debitorem idoneum ex causa preambula approbare. h. d.

¶ Cōtra aliū. vide Bart. in. l. cū quis. §. si q̄s ꝓ eo. de fideiuſ. quivꝫ tenere ꝓtrariū eius qō tz hic. ſz do. alex. in ꝓſ. mihi. ccc. i nō impſſis incipit ſup eo quo q̄ritur. ſ. an dicta interruptio. dicit dicta bar. hic vera.

Sempronij. Diuisio fctā inter plures tutores a seipsis non facit quin vnus pro alio teneatur anteq; perueniatur ad magistratum: secus in diuisiōe facta a pluribus reipublice administratoribus. hoc dicit. ¶ Oppo. quod etiam magistratus teneatur insolidum alter pro altero. vt. l. prori. s. eodem. Solu. glo. ibi loquitur in pluribus magistratibus qui gerūt aliquod officiū cui inheret iurisdictio siue dignitas. hic q̄n administrant bona sine aliqua iurisdictione vel dignitate sicut bona priuatorum. hec solu. est singularis: sed non est vera. q; cōtra. l. imperator. et. l. seq. infra ad municipa. et quod ibi no. ꝛc. ¶ Ad contrarium respō. ibi simul gerebant nulla facta diuisione etiam a seipsis: sed promiscue faciebāt modo vnus modo alter. hic inter se diuiserunt. ¶ Oppo. quod idem sit in tutoribus quod hic dicitur in magistratibus. vt infra eadem lege. §. cum testamento. vt ibi dicam. ¶ Oppo. supra de nego. gest. l. cum alicui. Solu. vt in glossa. ¶ Oppo. de. l. aufertur. §. finali. infra de iure fisci. Solu. gl. quod ibi cum agit fiscus: hic cū agit minor cuius bona fuerunt administrata. hec solu. videtur contra predictam. l. imperator. Ideo dic quod. l. contraria loq; tur quando non fuit facta diuisio: ꝛ sic debet intelligi secundum distinctiones not. in dicta lege imperator. quod plene dic vt ibi. ¶ Quero que actio detur pupillo contra istos curatores glossa dicit quod negotiorum gesto. et bene.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas pomate. ¶Paulus. vide areti. consi. xxix. in. xiij. col. et consi. lxxiij. vij. colum.

b ¶Ad. q. vide hoc dictum relatum per me in lege si mora. in fi. solu. matri.

c ¶Dy. dicit idē facit qō dixi post Bar. in l. vbicūq; de fideiuss. et Joā. an. iii. d. c. preterea req̄siti. de appel. z adde l. si cū hermes. z ibi bal. C. loc. z adde qō no. Dy. et Bart. in l. si mora solu. matri.

Tutorem. Si tutor facit de re pupilli id ad qō tenetur licet suo nomine ad vtilitatē tamen pupilli facere p̄sumitur. h. dic. Et est casus valde no. ¶Nota quod dixi in summario declarabo. j. l. prox. §. altero.

1

d ¶Not. ergo. Et vide Paul. ō a ca. in. j. consil. vbi reprobat bar. hic et vide Ang. in. ff. non abstulit. C. de noua. et vide b que dixi in c. cautio. ō fide istru. and. barb.

Quesitum. Finita tutela ante solutionē curr̄unt vsure que prius currebant. h. d.

e ¶Tutele. respondet glos. hanc c glo. sequitur Ange.

1

f ☞Si ille qui accepit castrum in custodiam per sex menses et dedit fideiussores elapsis sex mēsibus castrum capiatur pro mala custodia non tenēbitur fideiussores.

g

Paulus. [a] Fideiussor tutoris non tenetur ad ea q̄ tutor post pubertatē spōte gessit. h. d. ¶Ex eo quod dicit sponte z nulla necessitate cogente: apparet quod si ne gotium erat cōnexum: ita q̄ gessit de necessitate: quod teneatur fideiussor. ꝑm Jaco. de are. Iste. §. facit [f] ad questionem [b] quod si aliquis assumpsit custodiam castri vsq; ad sex menses: et dedit fideiussores: quod si finitis sex mensibus remansit in custodia: et castrum perdatur q̄ fideiussores nō teneantur. et ita dicit Jaco. de are. et dicit hanc. q fuisse de facto verone. Dy. dicit idem [c] quando isti custodes promiserunt seruare et custodire castrum in. l. a diuo. §. super de re iudica. et vide ibi Jmo. et etiam in lege si debitori. de noua. et quod not. Bart. in lege ex contractibus. de non nu. pecu. et Bald. in auten. ijsdem. in. vij. colum. de secund. nupt. per Paul. de castro. in consilio. j. et sequitur etiam Lud. gl. istā i in. l. predia. de acqui. possē.

f ☞Andreas pomate. ¶Preiudicat. vide Alex. cōsilio. l. col. pe. in. v. vol. et contra Bar. hic tenet Paul. de castro. consilio. ij. vlti. et consi. j. hic alle. per Alex. inci. ego Paulus. opi. tamen Barto. dicit esse cōmunem are. consilio. iij. et pro eis dicit. facit text. in. l. iij. §. si is qui pro. ff. qō quis. iur. vide Alex. consi. xxxvij. j. col. iij. vol. Roſi. consilio. xxiij.

g ¶Accepit. non est differentia an dicta apocha contineat quod tutor receperit vel quod confessus fuerit recepisse. vt not. Bald. in lege si ex cau. de non nume. pecu. alle. glo. j. l. si non singuli. C. si cer. pet. ita dicit Paul. in suo consilio primo. vbi in omnibus tenuit hic contra Bar.

h ¶Loquitur. vide Barto. in lege prima. C. de transactio.

i ☞Andre. Poma. ¶Hoc etiam. vide Bar. l. j. C. de transac. Roma. singu. ccxcvij.

per illud tempus: et in hoc dederunt fideiussores g hanc. l. et. j. de admi. rerum ad ciui. pertl. ij. §. pe. et fi. et vt le. no. ca. l. j. §. bellissime. sed si promiserūt dictum castrum restituere: quia tunc non restituerunt adhuc fideiussores tenentur. ita dicit Dyn. ista questio fuit de facto florentie et in ea consului quod plene examinaui in. l. item queritur. §. qui impleto. s. loca. dic vt ibi.

☞Confessio tutoris non nocet pupillo.

Tutele. Apoche tutorum debitoribus date fidem faciunt contra pupillum licet ipse contra tutores habeat regressum. h. d. ¶Nota ergo [b] quod scriptura tutoris probat contra pupillum, sed quero quid cōtinebat ista scriptura. Rñ. [c] glo. q tutor confessus fuit solutum. quod si verū esset notabile esset. doc. tamen tenent q confessio tutorū spōte facta non preiudicat [f] pupillo. vt. j. de confes. l. certum. §. sed an ipsos. ei ibi plene dixi per doc. C. de cōfes. l. vnica. et ibi per Dy. in. ix. q. dico ergo quod scriptura debet continere quod tutor in veritate pecuniam illam accepit. [g] et si solam confessionem contineret non noceret pupillo. j. si quid in frau. patro. l. j. §. si mutuam. vbi est text. not. et hoc est quod dicit hic iurisconsultus respondendo si bene aduertatur. dicit enim si debitores soluissent ꝛc. quasi dicat nō sufficiat confessio ꝛc.

Cum in testamento. Si tutor testamentarius z datiuus gerūt diuisim pro datiuo prius peruenitur ad magistratum cū ad contutorem: secus si oēs essent datiui. hoc dicit secundum lec. quam teneo. et est singularis casus. ¶Oppo. quod habenti tutorem tutor dari non potest. C. in qui. cau. tu. ha. l. j. Solutio, specialis casus est hic. ¶Opp. quod prius debeat conuenire tutor cū magistratus. vt. l. j. §. nunc tractemus. j. de ta. et ra. diſt. Solutio. glo. intelligit qō hic in principio sint diuisa administratio per iudicem. qō tertius non patitur. dic ergo q̄. §. nunc tractemus. loquitur [b] quando plures sunt tutores eiusdem cōditionis: quia omnes testamentarij vel omnes legitimi vel omnes datiui: hic quando sunt diuerse conditionis. patet: quia vnus testamentarius vel legitimus alter datiuus. et hanc distinctionem expresse facit text. nec opus est aliqua cauillatione. et hoc etiam [i] tenet Jaco. de arena. Dicit glossa prima a. testatore diuisa tutela: imo a seipsis secundum Jacobum de arena. vide glossam super verbo als. ibi vel est interimo non vult facere hanc diuersitatem: sed dicit alias ideſt aliter obseruabitur quādo vnus est dat[us] a iudice: alius a testatore et diuisa est administratio a seipsis: vt supra dixi aliter quando ambo essent data a iudice ꝛc.

Tutoribus. Tutor potest solutionem recipere non donare vel pro modico sine causa transigere. h. d. iste notabilis. §.

1

☞Tutor ad hoc vt teneatur requirere consilium alterius etiam testatore iubente quid requiratur.

2 Dictio et implicat.

3 Habens potestatem a lege vel ab homine aliquid faciendi cum alterius consilio quando teneatur illud sequi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Jussus facere cum consilio alterius: si quidem est particeps officij tenetur eum requirere et sequi. al's secus. hoc dicit. ¶ Nota ꝙ ad hoc † quod tutor teneatur requirere consilium alterius etiam testatore iubente duo requiruntur in persona illius. scilicet ꝙ sit tutor ꝛ particeps officij. Item quod ei administratio nō sit denegata: sed possit administrare. hec dicit textus ibi: si et administrationem ꝛc. ¶ Nam † illa dictio ꝛ: implicat etiam ista duo scilicet quod officium ꝛ administrationem habeat. ¶ Ad istud opponitur. s. eodem. l. quidam decedens. §. pater tutelam. Respon. si non esset particeps officij de vbanitate debet requirere consilium vt in contrario: non de necessitate: vt hic. ¶ Opponitur. s. de exceptionib⁹. l. j. §. si plures. et. l. idemq; §. si quis ea. s. mandati. ꝛ. j. de acquirenda hereditate. l. si quis mihi bona. §. si coram tertio. Respondeo † contraria loquuntur in eo qui habet potestatem ab homine: vnde si ab homine adijciatur quod faciat cum consilio alterius: valet ista adiectio. ꝛ est sequenda. ¶ Hic loquitur in tutoribus qui licet sint † nominati a testatore: officium tamen habent a lege: vt. l. prima in principio. supra de tute. Ideo testator adijciendo quod faciat cum consilio alterius extranei: vel contutoris non habentis administrationem: non potest officium datum a lege infringere vt hiciet dicta. l. quoniam. §. primo. s. eodem. et ita dicit Oldradus in quadam sua disputatione. Et eadem ratione dico quod si data esset alicui potestas a lege: et lege adijciatur quod faciat cū consilio alterius: quod illud debet de necessitate requiri. vt lege impuberibus. de suspe. tuto. et hoc examinaui plene in repetitione. l. prime. §. si plures. de exercit. ¶ Circa secundum responsum querit glossa an consilium seu arbitrium istarum mulierum sit sequendum. Circa quod distinguit glo. si quidem alimēta sint relicta ipsi pupillo: vt in casu legis nostre: tunc quia hoc spectat ad administrationem tutorū cum habeant plenum officium: et mulieres nō possunt esse particeps officij non requireretur earum consilium de necessitate: vt dicta. l. quidam. §. primo. s. eodem. Sed si legata essent alimenta si ijs nō instituis: et sic non esset de administratione tutorum tunc illarum arbitrium debet requiri. et si male arbitrarentur corrigerentur per arbitrium boni viri: vt l. prima. j. de lega. ij. et. l. si cum annuum. j. de annu. lega. Jacob. de aret. dicit ꝙ etiam ab ipso initio videtur relictum arbitrio boni viri: nec est necesse ꝙ arbitretur: vt dicta. l. j. de legatis. ij. et ibi plene dixi. ¶ Ultimo gloss. signat argumentum contra. Vide gloss. ibi. §. si arbitratu. Sol. illud est speciale fauore matrimonij: vt. l. turpia. §. j. de leg. j.

Qualiter conueniri possit qui promisit soluere vbicunq; fuerit petitum.

Tutores. Ad tutorem apud quem instrumenta ad administrationem alterius pertinentia reperiūtur pertinet alteri notum facere: als tenebitur. hoc dicit. Ex principio ᵇ. §. circa facti narrationem. not. illa † verba quod promisit soluere vbi cunq; fuerit petitum ᶜ. Ex quo patet quod vbicunq; conuenitur: ibi videtur contractum: et ratione contractus poterit conueniri: vt. j. de actio. et obligatio. l. contraxisse. ꝛ supra de iudicijs. l. heres absens. secus ergo si dixerit se conueniri velle vbicūq; inuentus fuerit: quia huic promissioni poterit renuntiari ante litem cōtestatam: vt. l. si conuenerit. s. de iurisd. omnium iudicum. De hoc in speculator. de competen. iudi. adi. §. primo. versiculo quid si pactum. ¶ Circa textum nota illud quod dicit quod si nec debitores in Italia essent: nec eorum predia: ex quo patet quod illa verba promitto me soluturum vbi cunq; fuerit petitum: non operantur ᵈ vt possim trahi extra territorium. Titium. Et a sententia lata consilio sapientis potest appellari. l. j. §. j. de appel. ꝛ ibi Barto. in fin. vbi etiam habetur ꝙ consulto non potest noua recipere instrumenta. Quid de verbo licentia: ꝛ simili. vide no. in. l. si autem plures. j. de aqua plu. arcen. ꝛ ibi quid si partes consentserunt cōmitti cum consilio sapientis an iudex faciat litem suam si sm id iudicet. vide Bar. in. l. si conuenerint. de re iudica. ꝛ Bald. in. l. si mācipia C. de ser. fugitiuis. Adde an consiliū sapientis possit peti de iure: et an iudex debeat dare: ꝛ an illud teneatur sequi: vide Bal. consi. cclxx. j. lib. ꝛ ibi quid iuris stāte statuto. ꝛ per Ang. consi. clxxxviij. ꝛ quid si post terminū cōsilium iudici presentatū sit ꝛ publicatū ꝛ cōfirmatuz per iudicē an valeat. vide Bal. cōsi. duij. ꝛ. clvij. an aūt teneat sequi cōsiliū imperiti. vide eo. vol. consi. cxcij. ꝛ Angel. consil. cclxxj. vbi dixi qō non est turpe imperito sequi cōsilium peritum: an autem petito consilij sapiētis ita suspendat sitiam quēadmodum appellatio: vide Roma. consi. ccxxxv.

Ex principio. Et vide eundem in. l. ij. al's. iij. §. si quis ita. ff. de eo quod cer. loco et Bald. in. l. Lucius titius. s. depositi. Bartolum in. l. si conuenerit. et ibi alios. de iurisdi. om. iudic. domi. Anto. ꝛ do. Joan. de Imo. ꝛ do. Abb. in. c. j. de iudi. vbi discutiūt hoc. Andre. Barba.

Tutores vbicunq; fuerit petitum. Quando promitto soluere vbicunq; fuerit petitum quid importet. Vide Bartol. ꝛ docto. in. l. si conuenerit. de iurisd. omnium iudicum.

Non operantur. Casus est in. c. romana. §. cōtrahentes. de fo. competen. in. vj. vide not. per docto. in l. ij. s. si quis in ius voc. ꝛ vide Bartol. in. l. si quis in conscribendo. ꝛ que ibi dixi de pactis. ꝛ idem ꝙ hic tenet domi. Ant. in. c. j. de iudi. ꝛ ibi Imo. ꝛ ibi dixit domi. Anto. ꝙ si promisi soluere Bixie: Bononie: ꝛ vbicūq; locorum ꝙ non potero conueniri in loco remotiori locis expressis. sed Imol. tenet contrarium ibi vbicunq; fuerit petitum ꝛc. vide Bartol. et Moder. in. l. si quis in conscribendo. C. de pac. vbi late de hoc articulo. ꝛ in. l. si conuenerit. de iurisdi. om. iudi. Fulgo. in. d. l. si quis in conscribēdo tenet cōtra hāc doctrinam per. l. in bonefidei. in fi. de eo quod cert. loco. ꝛ. c. dilectis filijs. in versi. respondere vel soluere ꝓpter disiunctiuā vel. vide de fo. compe. ad q̄ intra rūdent moder. in. d. l. si quis in cōscribendo. vt ibi per eos et si cōsideras Bar. hic videt sibi cōtrari⁹

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

circa id quod dixit in.d.l. si quis in conscribendo.in ꝫ.contrario vbi vult ꝙ non sufficit dicere vbicunq; fuerit petitum sed est necesse ꝙ etiam dicatur ꝙ promitto soluere siue me soluturum in quocunq; loco vel vbicunq; fuerit petitum. Vide ibi not.ego tenerem opinionē bartol. ibi per istum text. in versi. fol uereꝫ. quē ipsi allegant vide que ibi dixi. Adde a quod si instrumentū dicat promisit solue re rome ve netijs vbi cūq; ꝛ sub quocunq; iudice vult posse conueniri qō tamen non poterit conueniri nisi vbi inuentus fuerit: sed quid si procurator istius debitoris sit inuentus in aliquo loco cum mercantijs an poterit ibi cōueniri. vide pulchre Bald. consi. cccl xvij. j. volu. determinat ꝙ nō si c. mercantie erant alibi vēdite ꝛ tradite per cōsigna. vel inspec. oculoꝝ: qr nō induduntur in obligatiōe. l. cum tabernam. de pig. Qualiter aūt intelligantur illa verba quod vult in quolibet loco posse conueniri. vide ro. consi. ccxl viij.

a ⁓Andreas pomate. ¶Ultimo. vide Alex. cōsil. cxj. pe. versi. conformis. iiij. volumi. et consil. xvj. col. fina. j. volumi.

b ¶Altero. non videtur. an et quando tutor emēs videatur emere nomine suo an pupilli sui. Adde quod no. Bart. in l. iij. j. iud. solui. per Bart. ꝛ Bald. in l. si patruus. circa princip. C. communia vtri. iudi. Adde Bal. consi. liij. ij. vol.

c ⁓Andreas pomate. ¶Oppo. vide Bald. in. c. j. de bene. fra.

d ¶Sol. Fateor ꝛ vide Bald. in. l. si vt proponis. C. de rei vendi.

e ¶Et ideo pro huius declaratiōe. et de materia qñ plures fratres vel nepotes habitant simul. Bal. in c. j. de bene. fra. et in. l. j. C. qui testa. face. pos. ꝛ in suo tracta. ꝛ in. l. si seruus. si cert. peta. Barto. in consilio xxxvij. incip. vitoriensis. do. Pet. in consi. clxij. et in consilio. cxij. ꝛ in consi. ccxcj. ꝛ considera: quia reducitur ista materia ad duo. primo de gestis viuo patre de quo per Bald. in. l. filie. C. fami. ercis. et de gestis mortuo patre de quo per Bald. in. l. si patronus. C. communia vtri. iudi. ꝛ vide Bal. in. l. j. C. pro socio. ꝛ in. l. ij. eo. titu. ꝛ in. l. j. C. si quis alte. vel sibi. ꝛ in. l. penul. eod. titu. et in. l. cum duobus. §. si fratres. pro so. et in. l. final. C. de colla. Salic. in dicta. l. si patronus. e Andre. Barba.

Lucius. Damnum subito emergens in re pignorata tutori non imputatur. hoc dicit.

Res empta ex pecunia pupilli per tutorem est pupilli de iure speciali.

Pecunia redacta tutore ex re pupilli suo nomine vēdente non efficitur pupilli.

Si patruus: frater idemq; tutor negotiatur etiā de pecunia pupilli: an ad pupillum pertineat pars lucri an simpliciter interesse.

Si patruus vel frater sit tutor vel curator ꝛ negotiatur: an minor debeat habere partem lucri: et

An damnum debeat cum pupillo communicari.

Societas inter duos fratres vel inter patruum ꝛ nepotes quando tacite dicatur contracta.

Si plures fratres vel patruus ꝛ nepotes insimul habitant que societas dicatur contracta.

Altero. Tutor qui est debitor pupilli i genere: si rem emit suo nomine non videtur d emisse de pecunia pupilli. h. d. ¶Opp. ꝛ videtur prestandum compendium. vt. l. actione. §. si in rem. ꝛ. §. morte. s. pro socio. Sol. hic patruus gessit negotiuz suo proprio nomine: ibi nomine cōmuni quantuz ad l. cōtrariā diuinare est. vnde glo. in. d. §. si in rem. solu it aliter pluribus modis: sed illa est vera quod ibi loquitur de compēdio qō processit de re communi: hic loquitur de compendio qō processit ex alia negotiatione postea facta ¶Secundo oppo. glos. de l. verum. §. in heredem. s. pro socio. finis illus. §. habet duas lec. scōm vnā cōcordat: scōm aliā est cōtra. Sed solue vt precedens cōtrarium. ¶Oppo. e extra glo. quod hoc compendium videatur prouenire ex re pupilli. vt. j. quando ex facto tut. l. ij. et. C. arbitru. l. curator. Si ergo hic tutor ex mercibus communibus habuit pecuniam. illa pecunia fuit communis cum pupillo. Item alie merces empte ex dicta pecunia eadem ratione fuerunt communes cum pupillo. vt dictis legibus. ergo compendium ex re cōmuni videtur processisse. Solutio fateor f quod res f empta ex pecunia pupilli per tutorem est pupilli de iure speciali. vt dicta lege sed contra pecunia redacta ex re pupilli a tutore: suo nomine vendente: non efficitur pupilli. vt hoc. §. et. l. qui vas. §. fina. cū similibus. infra de furtis. ratio quia pecunia de facili consumitur consumptione et immixtione: ꝛ ideo voluit. l. tutorem teneri in genere: et illam pecuniam non effici pupilli: vt sic interitu non liberetur. ita tenet hic Dynus. et patet ex summario quod dedi supra: et secundum hoc si de pecunia pupilli emeret res suo nomine res essent pupilli: et sic compendius illius prime emptionis esset pupilli. sed si iterum venderet tutor et alias emeret: haberet locum hic §. vt debeatur vsura non compendium. hodie vero de iure canonico non debetur vsura sed interesse. ¶Item opp. j. eodem. l. qui negotiationem. in principio. Gloss. fol. pluribus modis. illa est vera quod ibi in dubio videtur nomine pupilli gessisse: quia tali modo fuerunt dati tutores: et sic fuit mandatum collatum etiam post mortem: ꝛ sic non fuit finitum morte. hic vero gessit nomine suo: vt patet ex litera. ¶Et ideo e pro huius declaratione distingue f quando patruus vel frater idemq; tutor pupilli negotia-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tur an ad pupillū pertineat pars lucri: an petat sim/ a pliciter interesse. Dic aut negotiatur nomine cōmu= ni: aut suo proprio: aut dubitatur: si cōmuni non est dubium quod compendium est commune vt dixi in primo, cōtrario. Sed secundo casu quando nomine b proprio: z tunc aut de pecunia cōmuni cum pupillo: aut de propria: aut dubitatur. Si de cōmuni: tūc qa res empta efficitur cōmunis cōmunicabitur cōpen= dium: vt l.ac.§.si in rem. et ibi no.s. pro socio. et dixi supra. si vero de pecunia ppria etiā de rebus cōmuni bus redacta que propria est: vt dixi: cōpendium est propriū: sed pupillo tenetur ad interesse vel vsuras: et hoc.§. Si vero dubitetur de cuius pecunia: in du e bio presumitur de ppria: vt. C. arbi. tu. l. si defunct⁹. f nec in dubio puto recurrendū ad coniecturas quas glo. tangit in l. cū oportet. in princi. de bo. que libe. quia coniecture ille non habent locum nisi in filiofa. vt ibi vel in vxore: vt. l. quintus. ff. de dona. inter vi. z c vxo. vel prelato ecclesie: vt. C. de epi. et cleri. auten. li centia. Tertio casu quando dubitatur an proprio no mine vel cōmuni fuerit mercatus: tunc in dubio pre sumitur quod suo proprio nomine: vt. l. z magis. §. j. de solu. ne persona subintelligatur extrinsecus: vt. l. si stipulatus. §. chrysogonus. j. de verbo. obliga. fal a lit in. l. qui negotiationem. in prin.ª j. eo. ratio est ibi propter mandatū precedens: vt supra dixi. ad quod facit supra solu. ma. l. post dotem secundum lec. Dy. Et regulariter est dicendum quod quando tutor fa= d cit illud ad quod tenetur: licet faciat suo nomine. vi= detur facere pro pupillo. vt supra. l. proxi. §. tutorem. negotiationem vero non tenetur facere nisi testator e precepisset: imo tenetur pecuniam conuertere in em ptiones predioum: vt in auc. vt hi qui ob. se perhi. §. quoniam. et supra eodem. l. ita autem. in prin. et re gula est quando licite potest facere nomine suo z no mine pupilli. simpliciter faciendo: nomine suo subin telligitur facere vt supra eodem. l. §. prefect⁹. In du bio ergo proprio nomine videtur negotiari. ¶ Nec f obst. j. quando ex fac. tu. l. post mortē. et quod ibi no. quia illud intelligo quando facit mentionem quod b erat tutor: vt ibi dicam. ¶ Quero quidᶜ si patruus c vel frater † qui negotiatus est nō erat tutor vel cura 3 tor. Nā licet pecunia fuisset cōmunis tamē compen diū nō esset cōmune: si cōmuni nomine nō esset mer catus. nam si quidē ille frater vel fratris filius erat mator nō est dubium: vt. C. cōia vtri. iudi. l. si patru⁹. Fm lect. gl. z. s. pro so. l. cū duobus. §. si inter fratres. alꝫ in. l. si fratres. Idem si erat minor: quia illud qō dicitur qō res empta ex pecunia minoris: est verum quando emitur per tutorem vel curatorem: secus si per extraneum nisi forte in subsidium: vt. l. tres filie. cum gloss. sua. j. de sol. dicam in. l. ij. j. qñ ex fac. tu. p̄dicta vera nisi inter eos cōtracta esset societas tacite vel expresse. qualiter aūt ꝓtrahatur tacite. statim 4 dicā. ¶ † Quero dixi de compendio. quid de dāno. d Nā ᵈ eo casu quo tutor est debitor in genere non est dubium quod tutoris est damnū. Sed eo casu quo pecunia est pupilli siue communis: in eius fauorem est q̄ res empta ex ea pecunia sit pupilli: quo fauo= re potest non vti si vult. arg. s. de mino. l. si iudex cir cumuento. nec tutor poterit hoc contra eum allega= re cum ipse suo nomine facit. argu. C. de transactio. l. ¶ In princip. de hoc text. vide etiam Bal. in. l. cum oportet. in. xiij. colum. de bo. que libe. et de hac ma= teria vide que dixi post Bartol. in. l. qui mihi dona= tum. ff. de donatio.

✠ Andre. Poma. ¶ Dicam. Vide Roma. consilio iij. z ad hec transa. Sed si tutor gessisset nōie cōi: tūc si tale negotiū erat cōsuetū a pa= tre pupilli: est cōe damnū sicut et lu= crum: alꝫ lucrū est cōmune: z damnū solius tutoris: vt. s. de neg. ge. l. si ne= gotia. ita no. in auc. vt hi q̄ ob. perhi. §. qñ inci. q̄d ergo. ¶ Quero an so cietas possit cōtrahi tacite z qualiter omnia vi= de Barb. consil. xxxvij. per to= tum. ij. vo. Ro. consi. ccxc. Car. cōsi. xxvij. colum. ij. ij. dubio. Bald. l. si patronus. ij. colum. C. communia vtri. iudi.

¶ Quero quid. Et vide omnino quod dicit Bal. in c. j. §. duo fratres. de fratri. de no. bene inuest. ex quo ter. infert ad aliud quod dixi in. l. fi. j. ad le. falc. z ad predicta adducit illum text. in. d. §. si duo. per solam tamen habitationem non inducitur societas secun= dum eum in. l. cum duobus. §. si frater ꝓ socio. et de decuri. l. licet. lib. x. z dicto. §. si duo. adde q̄ sta= tim. j. dicam. et que notat Bald. in. l. sivt proponis. C. de rei vendi. et que post Bartol. habes in. l. fina. C. de col.

¶ Respōdeo. Adde Bald. in. d. l. si patruus. in. iij. col. z q̄ ipse no. in. l. certū. in fi. j. col. C. fa. ercī. et q̄ no. Bal. in. d. l. si patruus. in vlti. oppo.

✠ Andre. Poma. ¶ Quid ergo. Adde q̄ in du= bio dicitur contracta societas omnium bonoꝝ per Alex. consi. cxxxij. col. iij. in. q. dubio. ij. volu. Et de materia vide Alex. consi. cliij. ij. col. ij. volu. z consi. xxxvij. in. ij. col. iiij. vol. Et qualiter possit cōtrahi so cietas. vide Bar. cōsi. xxij. in. ij. col. ij. volu. z consil. xxj. in. iij. col. in. j. volu. Ro. consi. cclxxxij.

¶ Quero an. Et ista faciunt ad ea que dixit Bar. in. l. ex diuerso. in prin solu. matri. quem omnino vi= de. z etiam Bal. in. c. j. de bene. fra. quem etiā omni no vide dum dicit q̄ si titius emit tale castrū a sem pronio ꝛc. z q̄ facit ad questionem rusticoꝝ simul stantium ꝛc. Adde in simili q̄ no. Bal. post glos. in l. si paterno. C. de nego. gest. z Moder. insti. de act. §. actio in materia nego. gesto. z vide Bal. in. d. c. j. dum dicit q̄ ex solo conuictu ꝛc. et dum Bal. in. d. c. j. refert Bar. dic q̄ Bar. illud dixit in vno cōsilio q̄ incip. an karolus. consi. lxvij. et vide Bal. in. l. ij. C. qui test. face. pos. et hic adde Bart. in. l. cum duo= bus. §. pater. s. pro soc. et vide Bar. hic in fina. ver= bis. et adde Bar. in. l. j. §. nec castrense. de col. bo. et in. l. cum oportet. in prin. de bo. que libe. z que no. de rusticis. vide per Bal. in. d. l. si patruus. ad finem. z in. l. j. pro socio. in. x. q. et de materia per Ange. in cō silio. lix. et consilio. lxxxix. et cōsilio. cx. et cōsi. clxxj. et Pau. de castr. in consilio. clxxxiij. Adde qualiter presumatur cōtracta societas: et an diuersitas exer citij: vt quia vnus sit mercator: alter doctor: alter in= tendat rei rustice et agriculture impediat societa= tem. vide Petrum de ancharano consilio. cccij. et vide etiam per Romanum cōsilio. ccxcj. z per Bal= dum consilio. ccxxvij. primo libro. qualiter intelliga

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tur contracta societas.

a ¶Sic dicas.vide Bar.in l.cum duob⁹.§.pap. pro soc.al's est lex et eundē in tract.de duo. fra.et Bal. in l.si patruus.C.cōmunia vtri.iudi.et in.l.j.C.qui te a.fa.pos.

~Andreas Pomate. § †quidam dicunt quod sic.nam cū con

b ¶Secundo casu.vi de alex.cōsil.xxiiij.in cipi.visis. in vlti.col. in.j. volu. Pet.de ancha. consi. xxx.incipien.quia questio modica. trahatur cum consensu : consensus potest exprimi verbis et factis : vt. ff. de legi.l.de quibus. et ideo si contractus cōmunis noie celebretur: inter eos videtur esse cōtracta societas. arg.j. de leg.iij.l.predijs.§.fi.sic et in dissoluendo ex actibus presumitur tacite disso=

c ~Andreas Pomate. ¶Tertio casu.adde Alexā. consi.cliiij.in.ij.co.vo.ij.et.cōsi.xxiij.ij.volu. et consi a lio.lxxvij.in vlti.colum.eo.iiij.volu. et consilio.xxiij. ad fi.volu.j.barba.consil.xxj.in.ij.colū.in.j.volumi. Bo.consi.ccxcj.

d ~Andreas Pomate. ¶Ideo enim.vide Alex.cō silio.xxxvij.in vlti.col.volu.iiij.et consilio.lxxviij.al's xlviij.in.iij.volu.Et idem tenet Sal.l.cū duobus.§. tres.ff.pro socio.et Jo.de ana.consi.lxiij.incipien.vi so puncto.Idem tenet Anto. de but.consil.lxxj. al's b lxxiij.inci.dictum Francis.contra tñ tenet Bald.l.si socius per illum text.ff.si certum pet.Angel.consilio ccxxxvij.incipien.filium Hugonis Alexā. consi.xlix. in primo volu.et consi.lxxvj.al's.xxxvij.§.allega. vide late de hoc per Jas.l.j.colum.ij.et.vj.seq.C.qui testa.fa.pos. c

e ¶Contracta societas.vide Bal.in l.j.C.si qs alteri vel sibi.et dum dicitur hic q si emo fundum nomine proprio illum non teneor cōmunicare. Pet.de anch. tenuit contrariū et ita consuluit quando ante et post omnia fuissent hincinde collata.in consilio. cxxxiij.et in consi.cclxxxix.et Bal.in l.cum oportet. ver.quero qualiter fratres.de bo.que libe.et in.d.l.cum duob⁹. §.papinianus.in lec.antiqua.Angel.in consi.clxxj.et d adde Bar.in l.forma.§.si quis hoc interdictum hic alleg.et ad de q nunq̄ in vita patris videtur cōtracta societas inter filios et ideo debita facta per vnū non sunt communia.l.certum. et ibi not. hic Bald. in.vj.columna.C.familie erciscunde.et.l.cum duob⁹. in fine.pro soc.et Baldus in dicta. l. cum duobus.§. Papinianus.in lectura antiqua.et in.l.cum oportet. 6 versiculo quero qualiter fratres. de bo.que libe.et in tractatu de duobus fratribus.et retuli posti Bal.in d.l.patruus.et in hac materia vide Bal.in.l.fi. C. de colla.et in.l.si socius.si cert.peta.et in.l.j.qui testamē. facere pos.et Sali.in.l.papi.§.si inter fratres. pro solu. Bald.in.l.j.C.si quis alte.vel sibi.Adde an si patruus stat cum pupillo: videtur contracta societas cum pupillo.Roma.cōsi.clxxxij.et ibi an patruus accipiens vtroiem possit in diuisione de communi illos detrahere.an vero de parte sua tantum: et q inter fratres hereditatem paternam indiuisam possi- e dentibus non intelligatur contracta societas ita q si alter lemit nomine proprio non teneatur communicare:tenuit Roma.consi.cccxiij.quando neuter coluta societas.vt.§.pro soci.l.itaq̄.predicta vera sunt nisi alter consensu careret:tunc enim non potest esse contracta societas tacite:cum nō posset exprimi. vt §.pro socio.l.vt in conductionibus.ita dicit Richar. malū.hoc etiam sequebatur Oldra.his verbis.insimul habitatio:lucrorum in vnum collatio:et eius quod alter superlucretur inuicem non reddit ratio: facit presumi societatem.arg.§.de proba.l.procula. et de do.inter virum et vxo.l.si seruus.et solu.mat.l.q dotis.et quod ibi nota.et ita reperitur in quibusdam dictis Jacob.de are.Sed contra predicta oppo. §. pro soc.l.iiij.vbi not.q re sola nō potest videri contracta societas vera.Rñ.fateor quod non contrahi tur societas re tantū:q non est de contractibus qui re contrahuntur : sed contrahitur consensu solo: vt ibi no.de act.et obliga.l.consensu. iste aūt consensus potest esse declaratus verbis et factis:vt.§. probatū est. ¶Ex predictis tamen dicta materia non est bene declarata.ideo latius sic dicas[a] in duobus fratribus patruo vel nepote. aut alter eorum est pupillus.et nō videtur cōtracta societas:vt.§. pro so.l. vt in productionib⁹.vt.§.dixi:aut vterq̄ est maior:et tūc aut neuter negotiatur:aut alter tm̄:aut vterq̄. Primo casu etiā si indiuisam hereditatem insimul habeant nulla videtur inter eos cōtracta societas nisi exprimi sit dictū:vt.§.fami.erci.l.ex parte.§. filius. Secūdo casu[b] qñ alter tantū negotiatur : tunc idē: q non potest videri contracta societas tacite cū alter nil ponat.vt.§.pro so.l.societas.in fi. nisi aliud esset actum.et ideo quesita ab altero non cōmunicantur. vt dicta.l.si patruus. cōmunia vtriusq̄ iudi. et pro so.l.cū duobus.§.si inter fratres al's in.l.si fratres. Tertio casu[c] qñ vterq̄ negotiatur:tunc si hincinde lucra cōsueuerūt cōmunicare:presumo societatē contractaq̄ esse:per ea q̄ dicta sunt a dictis doc.hoc etiā probo per.l.in cōcubinatu.§.de cōcu.et.§. de rerum ptia.l.in libere. Preterea talis actus citra ius et nomen societatis nō potest celebrari:ergo societas videtur tacite cōtracta arg.j.de acqui.here.l. pro herede.§.papinianus.nō enim potest dici donatio cū non fiat ex liberalitate:ideo enim[c] tibi cōfero:quia tu mihi.Item nec veniūt ista ex natura hereditatis insimul retente:et sic nō venient in iudicio fa.ercis. quia ea sola veniūt in fa.ercis.iudicio que quis facit vt heres.vt.§.fa.ercisc.l.ij.et.l.veniunt.et.l.et puto.§. sed si dolo.Item nō venit in cōmuni diuidundo:q illud datur ad diuidendū non ad cōmunicandum.

¶Restat ergo q dicta cōmunio sit facta iure societatis:et sic societas videatur tacite cōtracta:sed de vno restat dubiū q̄ societas sit cōtracta : an oim bonoꝝ:an vni⁹ negotiationis : vel dicatur societas simplr cōtracta:de quib⁹ habet.§.p so.l.v.et.l. coīn.et.l.seq.Ad qd̄ dico qd̄ ista est regula q actus nostri volūtarij nō extendūtur vltra q̄ gerātur.C. ne vxo: p ma.l.fi.de itine.actuq̄ priua. l.j.§. si qs hoc interdicto.C.de neg.gest.l.j.et.ij. al's in.l. tutoꝝ.et.§. e.l.tutores qui post.§.j.dico ergo qd̄ si cōcauerunt lucra vnius negotiationis:illius negotiationis tm̄ vt esse contracta societas[e].si erāt diuerse:illarū contracta societas videt.et ideo si forte vn⁹ emisset fundū suo nomine:nō teneret fundū cōmunicare : sed teneret cōmunicare pecuniam si ex dicta negotiatione fuisi

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a set. s. pro so. l. si vnus. §. j. Sed si emptiones[a] fundorum communi nomine celebrarẽtur tũc etiã huius negotiationis presumeret cõtracta societas: et sic cogeretur cõmunicare: sm ea que dicta sunt. Et idem dico in tpe nam ab eo tpe quo ceperũt cõmunicare videtur cõtracta societas. Itẽ ab eo tpe quo desierunt cõmunicare vt dissoluta: vt. d. l. ita ⁊ q. s. p soc. secus si vnus cõtinuabat cõmunicare ⁊ alter sibi retinebat: ⁊ societati nõ renuntiabat tunc enim seruarem[b] qđ dictuz est. s. pro socio. l. actione. §. dixim⁹. Item qđ dicitur de cõmunione inuicez facta nõ intelligo de modicis ⁊ paruis lucris. arg. s. de impensis. l. omnino. de dona. inter virum et vxo. l. vtrum. ¶ Quero illa societate tacite cõtracta que partes intelligantur. Respon. dicebat Ray. equales: vt. s. pro socio. l. si non fiant. quod placet.

Tutor rerum. Tutor vnius regionis potest soluere creditori alterius regionis. h. d. 1

1 ☞ Curatores prodigi furiosi: et pupilli dicuntur habere plenam ⁊ liberam administrationem.

Plene idem est quod libere.

2 Curator bonorum ⁊ ventris non habet liberam.

c **Inter bonorum.** [c] Ponit differentiã inter curatorem ventris ⁊ bonorum ex vna parte ⁊ curatorem prodigi furiosi ⁊ pupilli ex altera parte. ¶ Nota. q⁹ curatores prodigi furiosi ⁊ pupilli dicũtur habere plenam ⁊ liberã administrationem vt colligitur hic ex eo qđ dicitur plene qđ idem est ac si diceret libere: vt. C. de procur. l. si procurator. ⁊ l. j. in prin. s. de offi. procur. cesa. qđ tenet gloss. in. l. mandato. s. de procur. ¶ Scdo not.

1 b ⁊ qđ curator bonorum et ventris non dicitur habere liberam ⁊c.

Benus. Tutor qui nõ est soluendo ob negligentiã punitur in corpore. h. d. ¶ Opp. de officio pfi. l. illicitas. in fi. glo. non soluit hic: solue vt ibi et. C. de pe. l. penam.

Res. Casus fortuitus nõ imputatur tutori. h. d. Hoc intellige res perdite erant in loco verisimiliter turo alias tenet tutor: vt. C. de peri. tut. l. si res. et. j. de dam. infec. l. vtiq. et. s. eo. l. tutor pro pupillo. in fine.

1 ☞ Generalis prouisio quando valeat tantũ quãtum specialis.

2 Administratio certe rei qđ interdicitur sicut administratio omnium bonorum.

Duo. Eodem modo quo vnus tutor tenetur pro alio eodẽ modo tenet fideiussor ei⁹. h. d. Pro declaratione quero a quo fuit diuisa administratio. glo. dicit a iudice: nec audeo dicere a testatore: quia tũc tutores nõ satisd atent nisi inter se: ita dicit d gl. Sed potest sustinere etiã facta diuisione a testatore. nã licet nõ teneatur satisdare: si tñ satisdet tenetur vt. j. de fideiuss. l. grece. §. a tutore. ¶ Quero qđ si administratio est diuisa ab eis: videtur q⁹ fideiussor non teneatur nisi pro gestione quã tutor gessit p alia vero non sicut nõ tenetur pro non gerente. glo. non firmat. cõtrarium videtur. nam diuidendo administrationẽ inter se alter alteri videtur cõmittere qđ administret. ⁊ sic quilibet in totũ videtur administrare per alium. vt. j. e. l. tres tutores. §. nõ solũ. ¶ His declaratis opp. q⁹ possit conueniri p alia administratione: vt. s. e. l. inter tutores Sol. verũ est actione personali. vt ibi: nõ reali vt hic. ¶ Opp. ad fi. q⁹ non sit idẽ denegare in genere vel in specie vt. s. de vsufr. l. quoties. §. fiñ. Sol. † quãtum ad inclusionẽ ⁊ exclusionem rei tantũ valet gñalis quantum specialis. puisio vt hac. l. ⁊. j. de leg. iij. l. si chorus. in prin. C. de pscri. xxx an. l. omnes. sed quantum ad dilationez rei mutuate nõ: vt ibi. ratio quia ibi per mutationẽ desinit contineri sub appellatione speciei: manet tamen sub appellatione generis. ita dicebat dñs Oldra. ¶ Opp. ad idẽ s. de mino. l. illud. §. si talis. Solu. ibi requiritur speciale mandatum: quia sub generali verisimiliter non cõprehenditur: vt in casu illius. l. et in alijs in quibus exigitur speciale mandatum. Regula ergo vniuersalis que dicit: quod tantum valet generalis quo ad omnia quantum specialis quo ad quedam: intelligitur in his[c] que sub generali dispositione seu expressione comprehenduntur: et hoc quo ad comprehensionem tantum: nam quo ad alia multe sunt differentie: vna patet in solutione precedẽtis cõtra et nepotem vide Bald. consilio. ccxl. et. cclxxv. secũdo volumi.

qđ de instrumẽtis q̃ alter frater facit capitare in p sonã filioꝝ vel vxoris vide eũ dẽ Ro. ꝑalle. ꝑsil. ¶ Et qđ de duob⁹ fratrib⁹ simul stantibus p qñquaginta annos: et vn⁹ ex idustria lucretur: vtrũ eũ dẽ cõsi. iij. ¶ Et qđ de fratre matore habitãte cũ minore p eũdem cõsil. ccccxiij. et qđ de lucris q̃ ꝑuenũt vni ex fratrib⁹ ex dote lucrata: vide eũdem cõsil. cccv. ¶ Et qualr ĩtelligaf ☞cta societas inter patruũ

¶ Sed si emptiões. ⁊ vide Bal. in. c. ecclesia. vt lit. pend. el. j. vbi querit si quis de pecunia ecclesie fecit mercantiam ⁊ multa est lucratus non acquiritur ecclesie. Vide ibi And. barba.

¶ Seruarem. idẽ no. Bal. in. l. fi. §. qui quatuor. de leg. ij. ⁊ in. l. si soci⁹. §. si cer. pe. ⁊ tex. in. d. l. si patru⁹. ibi Bal. ⁊ Ange. in consi. cx.

¶ Inter bonorum. Adde que no. in. l. j. C. etiã per procuratorem can. in integ. resti.

¶ Andre. Poma. ¶ No. q⁹. Vide late Bal. ⁊ Alex. an. l. presses. C. de transactionibus.

¶ Si duo. intelligitur in his. idez operatur genus quo ad genus: quod species quo ad speciem: fallit: vt hic. item fallit etiam in obligatione pignoris secundum Raynutium in lege per illum text. C. que res pig.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

rij: alia quia qñ relinquitur in genere vnũ legatũ est: si specificãtur sunt plura. Ex quo insurgit qd primo casu nõ potest pro parte agnosci ꝑ parte repudiari. secõ sic. vt. j. de leg. ij. l. ij. cũ l. seq. ¶ Ultimo no. diligẽter: qd † sicut alicui potest interdici administratio omniũ bonorũ ita ei potest interdici administratio certe rei vel certi actus: vt hic in fine. facit. j. de castrẽ. pecu. l. pater. §. j. z de pe. l. motus. et ideo in repetitiõe l. cũctos populos. C. de sum. tri. ego dico qd si per statutum minor filiusfami. vel mulier ꝓhibetur aliqd genus cõtractus celebrare: ita porrigit effectũ suum vbicunqꝫ sicut porrigitur effectus vniuersalis interdictionis administrationis: dic vt ibi dixi. 2

Orator. Hoc est verũ de istis expẽsis nuptialib⁹ que fiũt ꝓ ipsa adulta: ꝓ alijs vero ꝓsanguineis pupilli vel adulti an possint fieri dic vt. l. tutor scõm dignitatem. §. j. s. eo.

Emilius. Ad cõtutoris z magistratũ ptinet periculũ tutoris q̃ satis nõ dedit si tpe finite tutele reperitur nõ soluẽdo. h. d. 1
¶ In text. ibi idonei permansissent. No. ꝓnũtiationẽ fieri sub ꝯditione: quia est cõditio que tãgit negotiũ: facit. C. de sen. l. cũ iudex. z de re iudi. l. a diuo pio. §. in vẽditione. z. j. qñ appellat. l. j. §. biduum.

Andreas a Pomate.

Non existimo. a Tutor põt accipere pecuniam pupilli mutuo a cõtutore vel seipso palã z bonafide z non clam. h. d. ¶ Not. distinctionem huius legis.

a ¶ Nõ existimo. Rõ huius. l. est: q̃ fiũt palã ꝓsumũtur sine dolo ꝓ 1 Pañ. cõsi. lxvij. in. ij. col. volu. j. Barba. cõsili. xxvj. in 3 itij. col. i. ij. vol. Anto. 4 de bu. ꝓsi. xlvj. in. iij. col.

Qd opaꝫ diuisio totius ad totũ: operatur diuisio partis ad partem. 2
Si plures cõueniuntur ex aliqua administratione inter oẽs sufficit vna solutio.
Cessta a ꝓdicto manifeste valent nisi sit ei bonis interdictum.
Quando bona alicuius venduntur ad creditoris petitionez presumptio est quod non sit soluendo.

Tres tutores. Ista l. diuiditur diuersimode ſm diuersos doc. ego diuido eam ponẽdo casum ſm qd mihi videtur ꝓcessisse de mente iurisconsulti. Primo ponit thema z qd vsqꝫ ad ver. z tutorꝫ. et in hac parte est variatio: quia quidam ponunt qd tertius tutor nõ gessit per se: sed cõtutoribus tutelam cõmisit. Alij qd tertius nullo modo gessit nec alteri cõmisit: z hoc mihi placet per tex. q̃ dicit nihil omnino gessit. ¶ Sequit ver. z tutorꝫ. hec est scõa pars in qua anteqꝫ iurisc⁹sult⁹ rideat ad questionẽ ꝓpositã examinat generaliter de natura obligationis plurium tutorũ: z dicit qd hec est regula vt periculuz sit cõmune: z omnes teneantur insolidũ. Sed ista regula hz quasdam limitatiões vulgares quas iurisc⁹sultus nõ ponit: sed ꝓsupponit eas tanqꝫ notas. Prima qd hec regula est vera qñ omnes gesserũt cõmuniter: secus si administratio esset diuisa a testatore vel a iudice. s. e. l. si duo. Itẽ est vera si omnes gesserũt: secus si vnus gessit et alius nõ: quia tũc primus cõueniretur gerẽs. vt. s. eo. l. tutores qui post. §. in eũ z. §. si tutor. Itẽ si oẽs sunt finita administratione soluẽ do diuiditur periculum inter eos. vt. s. e. l. emilius. His ergo ꝓsuppositis circa regulam z limitationẽ iurisc⁹sultus in prin. format quedã dubia z determinat: ex quib⁹ patet solutio ꝓpositе questionis. ¶ Sequit versi. plane. Hec est tertia particula in qua format vnum dubium circa limitationẽ illam que dicebat qd qñ diuisa est administratio a testatore vel a iudice periculum nõ est commune: z est dubitatio talis: quid si non diuiditur administratio tota: sed aliqua res: vt puta pecunia fuit diuisa inter tutores a testatore vl a iudice: rñdetur q̃ respectu illius pecunie est etiam periculum diuisum: z quilibet tenetur pro eo qd accepit. ¶ Not. qd † id qd operatur diuisio totius ad totũ: id em operatur diuisio partis quo ad partem. facit. s. e. l. si duo. in fi. z tene menti istũ casum. 1
¶ Sequitur versi. sed si ipsi. Ista est quarta pars in qua format vnũ dubium circa regulã que est qd periculum est cõmune: z est talis dubitatio: regula procedit indubitanter qñ hec actio datur ad interesse. Sed quia quãdoqꝫ cõtra tutorem datur actio penalis que vocatur de rationib⁹ distrahendis: an illa pena possit exigi a quolibet insolidũ: an vero teneantur omnes cõmuniter sicut ad interesse. Etrñdetur qd nõ possit exigi a quolibet insolidum sicut in alijs actionibus ex delicto: imo omnes tenentur cõmuniter sicut quãdo agitur ad interesse: z in quadruplo inest simpluz: licet secus sit in actione furti. h. d. ¶ No. † quod qñ plures cõueniuntur ex aliqua administratione: siue sint administratores publici siue priuati: non tenentur ad pecuniam soluendam quilibet insolidum: sed inter omnes sufficit vna solutio: vt hic z. j. de publi. l. si multi z ibi dixi. et ad leg. iul. pecu. l. sacrilegij. §. j. z de iur. fis. l. aufertur. §. fi. quod no. quia sepe accidit. ¶ Quod intellige si conueniantur actione ex administratione illa: secus si cõueniretur tanqꝫ quilibet non tanqꝫ administrator vt statim dicam. ¶ Oppo. s. de iurisd. om. iud. l. si quis id qd. §. fi. cum. l. seq. So. hic administratio mitigat delictum vt tex. dicit z gloss. z probatur in. ll. allegatis. In contrarijs secus ꝛc. ¶ Ad istud op. s. de his qui no. infa. l. athletas. §. ait prętor: vbi licet quis tenet cauponam: et sub prętertu caupone teneat mancipia questuaria: non mitigat delictũ. gloss. non fol. dic quod ibi non conuenitur ratione administrationis: sed vt quilibet tenens mancipia questua-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ria. Preterea ibi non erat officium publicū vtilitate a et auctoritate. ¶ Oppo. ff. de tu. ꝛ ra. dist. l. j. §. in tutela. Rñdeo fateor qđ tutor potest conueniri furti: ꝛ tunc non conueniretur vt tutor: sed vt quilibet furtū faciens: ꝛ teneretur ꝑm cōmunem naturam actiōis furti: hic cōuenitur actione de ratione distrahēda. et sic vt tutor. ¶ Opp. quia in duplo nō insit simplū: vt. l. si pro fure. s. de cōdi. furti. Glo. inuoluit se: ista est vera q hic cōuenitur actione de ratione distrahendā: in qua conuenitur vt tutor: et administratio mitigat delictum: ibi qñ agitur actione furti deuoluatur in actione tutele quasi tutor debuerit a se exigere. Glo. videtur tenere q sic: qđ est mirum: quia tunc debitum ex vna causa deuoluitur in actione ex a administratione: qñ eius cuius bona administrauit interest: vt. l. diuortio. s. de nego. gest. et. s. e. l. quoties. §. j. et §. seq. sed ista actio furti nō est mere penalis: nec cōtinet interesse pupilli. glo. tamen sic tenet. ¶ Sequitur versi. nō solū. hec est quinta pars in qua iurisconsultus format vnam dubitationē circa illam limitationem regule que dicebat tunc periculuz esse cōmune: quando gesserunt omnes: secus qñ vnus gessit alius nō: et dubitat qualiter quis intelligatur gerere. Ad qđ respondet multum notabiliter: siue quis gerat per se siue mandet alteri tutelā gerendam: siue cōmittat contutori suo: ꝛ ab eo recipit satisdationē: ipse gerere videtur: nec pōt defendi tanq̄ nō gerens. ¶ Sequitur ver. item in eo qđ nemo. Ista est sexta pars in qua iurisconsultus formatvnam dubitationem circa eandem limitationē b que dicebat si vnus gessit ꝛ alius non: prius conuenendum esse gerentem. dubitatur ergo q̄d si vnus gessit aliquaz alia neglexit: alius omnino nō gessit: an in nō gestis seruetur ordo. Rñ. qđ non nisi essent connexa his que gesta sunt. Nota bene istū casum et exempla que ponūtur in glo. ¶ Sequitur versi. qđ autem. Ista est septima pars in qua iurisco. for- 1 mat vnam dubitationē circa illam limitationē regule que dicebat si tutores sunt soluendo tpe finite 2 tutele. periculum diuiditur inter eos: secus si desierint esse soluendo. ¶ Quero qualiter desinere esse soluēdo intelligitur: ꝛ q̄stio ꝛ rñsio clara est multum. ¶ No. ter. ibi nam aperte ꝑdigo ꝛc. vbi vide- 4 tur casus qđ licet † quis sit manifeste ꝑdigus: tñ valent gesta per eū nisi interdicatur sibi administra- 5 tio. qđ plene examinaui in. l. is cui bonis. de verbo. ob. ¶ No. ter. ibi vel cuius bona venierūt. Ex quo 4 colligē q̄ quando bona alicuius vendūtur ad petitionem creditoris: ꝓsumptio est qđ nō sit soluendo. ¶ Opp. j. de magi. conue. l. j. §. si magistratus. Sol. dicit glo. aliud in magistratibus qui excusant si tutor quem dederūt erat ab initio soluēdo: aliud in contutoribus qui ita demum excusantur si erant soluendo tempore finite tutele. Dy. dicit qđ hoc nō est verum quando magistratus dedit tutorem ꝛ accepit satisdationem: sed si satisdationem non accepit: tunc non excusatur nisi soluendo sit tpe finite tutele. vt. l. emilius. s. eo. Ex predictis omnib⁹ appa- 1 rer solutio. q. ꝓpposite in ꝓn. l. si diligenter aduer c tatur. ¶ Ultimo circa istā materiam est distinguendum: tamen quia gl. alibi istā materiam tractauit. scilicet in. l. j. §. nunc tractemus. de tu. ꝛ ra. distra. et

✠ Andre. Poma. ¶ Tutor rerū. Istā legez dicit singularē are. l. si qs nec causam. in ꝓn. ff. si cer. pe. Jason in. l. de pupillo. §. fi. ff. de oper. no. nun. Bo. l. singularia. in. iij. col. ff. si cer. pe. sequit Jaso. l. filiusfa. §. diut. in. j. char. ff. de leg. j. facit tex. l. qđ dicim⁹. §. fi. et seq. vbi Bart. ff. qđ met. cau. text. c. ex parte. ō feu. no. Archi. §. hista. cccxl. iij. Bal. l. vt ꝓponis. la. j. in peñ. col. Et ibi Salice. C. qūo et qñ iud. Bal. c. j. §. ad ℔. m. v. col. ō pact. iura men. fir. imo. l. si ex ꝓssuz. de appel. de ancha. ꝓsi. lvij. ici. circumspectis regulis cause.

✠ Andreas Pomate. ¶ Nō eñ. Vide per moder. c. j. in. j. notabili. q̄ feu. da. poss. ꝑ Frā. cur. ¶ Exēplato. vid materiā muētarij ꝛ que pñt oppoīn inuentariū ꝛ formā inuētarij: i Spe. de instru. edtti. §. dicto de ipugnatiōe testamenti.

istam. l. non diligenter aduertit: ideo ibi dicemus.

☞ Tutor rem alicui venditam si ille non soluat pretium potest retinere si ipse tantūdem de suo expendit in vtilitatem pupilli: ꝛ venditio iuste facta fuerit.

Tutor rerum. [a] Rē pupilli iuste vēditam potest tutor sibi licite retinere si emptor ꝓtiū nō soluit: ꝛ ipse tutor pretium de suo in vtilitatem pupilli cōuertit. h. d. et est singularis ꝛ no. casus. innuit q tenet emptio facta se autore. Cōtra. j. ti. j. l. pupillus. §. itē ipse tutor. Gloss. inuoluit se multū ꝓ solutione hui⁹ contrarij: tu dic quod tutoris autoritas fuit ab initio hic iuste ꝛ iterposita: cū alteri fuit facta venditio: vñ absq̄ noua autoritate nō soluēte emptore: potuit tutor sibi retinere palā et bona fide. arg. s. eo. l. nō existimo. facit j. de le. iij. l. pater. §. xv. Nō enim [b] videtur noua emptio sed antique emptionis in personā tutoris trāslatio: et etiā sol. gl. que dicit qđ hic emit palam ꝛ bona fide: est vera in se: sed precedens verior et notabilior est. et si [b] gna eam.

☞ Debitum quando ꝓbetur ex instrumēto exemplato in inuētario. Si instrumenta ꝑducta de verbo ad verbum inserantur in actis tūc faciūt fidem perpetuo.

Tutor de culpa an teneatur. [c]

Inuentarium quādo fieri debeat coram iudice.

Si instrumentum est perditum vel non reperitur extensum in imbreuiatura notarij an possum cogere debitorem ad nouam promissionem.

Chirographis. Imputat tutori si ex instrumentis in inuentario exemplatis potuit conuenire debitores et neglexit. h. d. In tex. chirographis scilicet publicis. Item ibi eos debitores eosq̄ contutores. Item ibi priores scilicet extraneos debitores. Ibi circa debitores eosq̄ tutores. ¶ Not. qđ † ex instrumento exemplato [c] in inuentario ꝓbatur debitum. Contra hoc oppo. C. de eden. auten. si quis in alio quo. Gloss. dicit qđ hoc fuit factum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre. poma. ¶Conuenit. vide Alex. ꝑsi. vſ. in. ij. col. iij. volu. z in auſ. ſi quis in aliquo. in. ij. col. ver. ſeptimo fallit. C. de eden. Felin. c. qñ contra. in xxvj. colũ. ver. vſ. quero. de proba.

b ¶Non faceret fidem. regiſtrum actorum facit fidez. adde Bal. i. l. geſta. de reg. iur. z Bal. z Ange. in auſ. ſi quis C. de edẽ. autoritate iudicis: intelligas et parte citata ad cõfectionem inuentarij. alꝰ autoritas iudicis ei non preiudicaret: vt. l. de vno quoq; j. de re iud. z ſ. de adopt. l. nã ita diuus. ita tenent doc. in. d. auſ. ſi quis in aliquo. addit gl. q; dz tota ſeries iſtorum inſtrumẽtorum in inuẽtario cõuenit[a]. Iſtud eſt verũ ad hoc vt ex inuẽtario poſſet probari. nã ſi particula eſſet exẽplata nõ faceret fidem[b] vt. ſ. de legi. l. in ciuile. in ter. z in gl. Ex hoc † colligit practica q; ſi inſtrumẽta que ꝓducũtur de verbo ad verbũ inſeruntur in actis: tunc faciũt fidem ꝑpetuo etiã ſi originale perdatur vt hic. z ſic oportet intelligi. l. fi. C. de fide inſtr. Sed ſi particula tantũ exẽplaretur ſecus eſſet vt dictũ eſt: z hoc verũ quantum ad hoc vt ex inſtrumento exẽplato in inuentario alij cõueniantur. quãtum autem ad hoc vt tutor poſſit adminiſtrare ſufficit ſi de iuſto in inuẽtario fiat mentio: ſicut in creditoribus dicitur. j. de bo. auto. iud. poſ. l. fi. z dixi in. l. tutor qui repertorium. in princ. ſ. eo. z tene menti iſtam glo. ¶Quero an ſufficiat probare inſtrumentũ eſſe amiſſum caſu. dic vt in gl. ¶Quero

de quib⁹ inſtrumẽtis loquitur hic. Rñ. de publicis. in priuatis autem nõ ꝓcederet quia nõ poſſet fieri cõparatio vt dicit gl. ¶Quero extra gloſ. de † qua culpa teneatur tutor. Rñ. de lata hoc caſu nõ de leui vt. l. ij. C. arbi. tu. Itẽ hec. l. inducitur q; † inuentarium tutoris debeat fieri coram iudice. qõ eſt verũ quantum ad hoc vt preiudicet debitoribus vt dixi. quãtũ vero ad hoc vt tutor poſſit adminiſtrare dic vt dixi in. l. tutor q; repertoriũ. ſ. e. in princ. ¶Scõdo no. † q; ſi amiſi inſtrumentũ poſſum petere debitorem cogi[c] ad nouam ꝓmiſſionem faciendã. Idem ſi reperiatur imbreuiatura. l. inſtrm notarij nõ extẽſum. Illud intelligit Rich. vocatis his quoz intereſt: quia ſolẽnitas que requirit in cõſtitutione alicuius rei requirit eadẽ in reintegratione eiuſdẽ vt. C. de nup. l. ſi vt ꝓponis. facit vt in auſ. de tabellio. §. j. col. iij. de hoc per Guil.[d] ſ. de adop. l. adoptio nõ iure facta. z gloſ. C. de diſcuſſio. l. ij. li. x. facit qõ no. in auſ. de here. z fal. §. j. z ibi per Jac. de bel. z in ſpe. de inſtru. edi. §. ſed nũquid caſu. z ꝙ ſi. ſeq. ¶Sed aduertendum eſt qõ inſtrumento amiſſo qñq; ego peto a notario vt reficiat mihi nouũ inſtrumentũ. quandoq; peto a parte vt faciat mihi nouaz ꝓmiſſionem: quia nec originale nec protocollum inuenitur: z hoc loquitur hic: z de iſto caſu qualiter qs cogatur dixi plene in. l. ſi finita. §. eleganter. de dam. infec. z j. de l. b. le. l. iij. §. nunc de effectu.

Bal. in auſ. ſi quas ruinas. C. de ſac. ſan. eccle. z adde Bar. in. d. auſ. ſi quis in aliquo. facit. l. ſi quis. de fab. li. xj. Adde q; idẽ Bar. ſequit Jo. and. in addi. ad Spe. in ti. de inſtr. edi. §. ij. ꝙ ſi. qd ſi ſolui. x. vbi dicat ſpecu. q; debitor non obſtante qõ ſibi reddãtũ fuerit inſtrumentũ obligationis debiti qõ poterit cogere creditorem: vt ſibi faciat inſtrumentum confeſſ. ſolutionis.

c ¶Debitorem cogi. Caſus in quo poſſũ cogere debitorem vt ꝓ nouo faciat ꝓmiſſionẽ idez ſi inſtrm ẽ antiquum vel variati ſunt cõſtitutiones ſm Bal. in auſ. ſi quas ruinas. C. de ſac. ſan. eccle. z adde Bar. in. d. auſ. ſi quis in aliquo. facit. l. ſi quis. de fab. li. xj. Adde q; idẽ Bar. ſequit Jo. and. in addi. ad Spe. in ti. de inſtr. edi. §. ij. ꝙ ſi. qd ſi ſolui. x. vbi dicat ſpecu. q; debitor non obſtante qõ ſibi reddãtũ fuerit inſtrumentũ obligationis debiti qõ poterit cogere creditorem: vt ſibi faciat inſtrumentum confeſſ. ſolutionis.

d ¶De hoc per Guil. Adde no. Bart. in. l. heredes palaz. §. ſi qs poſt. de teſti. z in. d. l. adoptio. de adoptio. z iſtam glo. hic de imbreuiatura ſequitur Bar. to. in. l. gallus. §. idem credendum. de libe. et poſth. et ibi dixi.

e ¶Sed aduertendum eſt. Et vide Bar. in. l. ſi debitor. que in frau. cre. Bal. in. l. fi. C. cõmunia de leg. et dixi in. c. de ſchiſma. Andre. barba.

f ¶Ab eo. ad intellectuz huius tex. aliqua dixi poſt Bart. in. l. poſt contractum in vlti. colum. de dona. ſm Imol.

☞Andre. poma. ¶Ab eo. vide Moder. peru. in c. conſtituti. in. xj. col. de appel.

g ¶Scõdo no. Sed hoc fallit vt alde no. ſm Bal. in. l. ſi quis filio. §. ſi autẽ. j. de inofficioſo teſt. z in. c. j. §. ſanctimus. quo temp. mil. inue. pe. deb. z vide Ang. in. l. furti. ſ. de his qui no. infa. vbi ponit multas fallen. Andre. barba.

¶Judex appellationis cognoſcit an appellatio ſit accipienda vel ne.

Facta appellatione pẽdente reuocãtur in priſtinum ſtatum per officium iudicis appellationis.

Quando fiat dicta reuocatio z circa que.

Alienata lite pẽdente reuocãtur officio iudicis.

Pretium non reſtituitur ei a quo fundus auferetur.

Ab eo. [f]Facta appellatione pendente ſi appellans ſuccũbit officio iudicis appellationis in ſtatum priſtinum reponuntur. h. d. ¶Primo no. † q; ſi iudex primus nõ recipit appellationez an ſit recipienda vel nõ ſpectat ad officium iudicis appellationis: vt hic z. j. nil no. ap. pendẽ. l. j. ij. reſpõ. Et ideo iudex primus qui nõ recipit debet exprimere cauſam quare non recipit. vt. j. de ap. reci. l. ſciendum. Scõdo[g] no. † qõ facta pendente appellatione reuocantur in priſtinũ ſtatum per officium iudicis appellationis vt hic. z ita intelligit gl. idem no. in. l. furti. §. j. j. de his qui not. infa. Et aduertendum eſt q; iſta reuocatio fit demuz ſecuta victoria in cauſa appellationis vt hic. ibi: appellatiõe inuſta. z. Et aduerte: quia reuocãtur omnia facta: tam per eũ qui appellauit: vt hic: ſi ipſe ſuccũbit qz facta per iudicem cõtra eũ ſi ſuia irritantur: vt. l. cum ex cauſa. j. de appel. ¶No etiã † q; eadem ratione debent reuocari alienata lite pendente per tit. extra vt lite pen. nil inno. z per. l. fi. C. de lit. ¶† Ultimo nota qõ ea quo fundus auferetur nõ reſtituitur pretiũ. qõ facit ad q; q; ſi per inquiſitorẽ hereticæ prauitatis reuocantur alienata per hereticum nõ debet reſtitui pretium. de quo per Ly. in. l. fi. C. ad le. iul. maie. hoc dixi. j. de his que in frau. credi. l. ex his. z.

Di negotiationem.

Si tutor facit id quod teſtator iuſſit ꝓ ſumib

in dubio nolle pupilli facere: licz non exprimat. h.d. ¶Op. ſ. eo. l. titium. §. altero. Sol. glo. multis modis. Tu dic q̄ hoc eſt propter precedens mandatū defuncti: vt dixi in. d. §. altero ꝛc.

Ex duobus. Quod tutor ab alio exigit nomine ſortis vel vſurarum q̄ſtū ad eum loco ſortis habetur. h.d.

Teſtamento. Tutores dati inutiliter in teſtamento non tenentur de periculo ante confirmationē contingente. h.d. ſ. e. l. impuberi. ꝛ. l. tutores q̄ poſt. §. curatores. ꝛ q̄ ibi dixi.

1 ☞ Q̄n legatum dotis factum filie poſſit peti.

Pupillo. Tutor tenetur ſi relictū pupillo negligit a fratre ipſius petere. h.d. et 1 eſt notabilis. facit q̄ ſi pater reliquit dotem filie: q̄ poſſit ſtatim eam petere. nō expectato tempore nubili vel quod nubat: quod eſt verum indubitanter ſi relinquit ſimpliciter non adiiciendo pro dote: vt hic: ſed ſi relinquit pro dote: quatenꝰ eſt infra legitimā idem: quod ſtatim poteſt petere: cum nō recipiat dilationem: vt. l. quoniam in prioribus. C. de inofficio. teſtamen. ſed in eo quod eſſet vltra legitimā tūc poteſt eſſe contentio. quia videtur iſtud legatū eſſe pro dote. vt. l. titio. §. ante nuptias. de condi. et demōſtr. ibi dicam. tangunt docto. in. l. ſancimus. C. de nupt. 2 et ibi faciunt queſtionem quod ſi ſtatutum dicit ª q̄ filia femina non ſuccedat ſed debeat dotari: vtrum poſſit ſtatim petere dotem: dic vt ibi.

Quesitum. Quantum ad recipientem pro ſorte habetur quod ei ab initio pro vſuris datur. h.d.

Cum hereditas. Pactū q̄ tutor facit cum creditoribꝰ pupilli tenetur obſeruare in ſeipſo. hoc dicit. ¶Oppo. q̄ officium ſuum erit ſibi dānoſum. cōtra l. ſed ſi quis ex ſignatoribus. j. quemadm. teſta. ape. Dicit glo. quod non erit: quia ad hoc cogebatur cōſentire maiori parti. certe iſtud eſt verū quando omnes ſimul conuocati hoc ſtatuiſſent: vt. l. iurisgentiū. §. hodie. aſs eſt ſub. l. ꝛ ſuum heredem. ſ. de pactis. ſed hec. l. innuit q̄ſ fuerit pactum factū ſingulariter cum quolibet: nec dicitur cum maiori parte: vnde ſi nō eſſet tutor non cogeretur. dicendū eſt ergo q̄ officium ſuum non eſt ſibi damnoſum: nam ſi pupillꝰ non aduiſſet non haberet quem conueniret: ꝛ ſic perderet creditum. Item nec videtur damnoſus eſſe ſibi conſenſus ſuus: quia prouocando alios videtur eſſe parte cōtentus. facit. j. de dolꝰ except. l. apud celſum in princip.

Tutoris. In actione tutele venit quod factū eſt ab 1 herede tutoris implente inchoata per defunctum. hoc dicit. ¶Opponitur. ſ. eodem. l. tutores qui poſt princip. Solu. gloſſ. quod ibi loquitur de geſtis non inchoatis 2 per defunctum. hic ſecus. idem intellige de omnibus geſtis per heredem ad que tenebatur vt veniant in act. tu. de his vero ad que non tenebatur vt 3 veniant in a. t. nego. geſto. vt. j. de fideiuſſ. tu. l. etiaz. et. l. ſequenti.

Apud ariſtonē. Pupillus tenetꝰ ex culpa tutoris quatenus eſt locupletior. ꝛ etiā vltra ſi tutor eſt ſoluendo ſed liberatꝰ cedēdo actionē. h.d. Primo ponit vnū dictū ariſtonis. Scōo circa illud autor. l. mouet duo dubia. Tertio dictum ariſtonis approbat. Quarto ſeipm redarguit de eo q̄ male dubitauerat. ꝛ dictū ariſtonis q̄ ſimpliciter approbauerat limitat: ex quo colligitur ſolutio prime dubitationis. Quinto ſoluit ſcōam dubitationē quā fecerat. ſcōa ibi: ſed ſi tutor. tertia ibi: tu quid putas. quarta ibi: ſz quare. q̄nta ibi impune. ¶Op. in prin. approbauit dictū ariſtonis in ver. ſed quare. dicit cōtrarū. Rñ. gl. fateor q̄ corrigit ſeipm. Quidā moder. volūt tenere ne ſeipſum corrigat a dicētes q̄ in prin. loquitur q̄ſ culpa tutoris fuit talis ex qua pupillo non oritur actio durāte tutela. ideo nō liberatur cedēdo actionē: quia nō poteſt cedere. inver. ſed quare. loquitur q̄ſ culpa tutoris fuit talis q̄ durāte tutela oritur actio. vt furtū vel rapina vt. l. ſi tutor reipublice. in fi. j. de tu. ꝛ ra. diſt. merito liberatꝰ cedendo: quia poteſt cedere. Sed certe licet in primo caſu non nata ſit actio: poteſt tñ cedere ſpem actionis. vt. C. de do. l. ſpem. ideo eadez eſt ratio. tene ergo ſolutionē glo. q̄ corrigit ſe. ita tenet Dy. ꝛ Jac. de are. ¶Op. ſ. de euict. l. illud. ne vis fiat ei. l. j. §. hoc edicto. cū ſimi. Rñ. q̄ omnes leges que dicunt pupillū teneri ſi tutor eſt nō ſoluēdo: intelligas q̄ liberatꝰ cedendo actionē per hāc. l. ¶Opp. ſ. eo. l. cū plures. §. j. Solu. q̄ſq̄ tutor aliqua facit diligēter: et tunc pupillus tenetur etiā ſi caſu bonū exitum nō habuit vt ibi: q̄ſq̄ facit aliqua culpabiliter vel doloſe tūc tenetur pupillus quatenꝰ ad eū peruenit. vel vt cedat actionē: vt hic. de quo plenius dixi in. l. ſi dolo. j. ſi quis omiſſa cauſa teſtamē. vbi tangit gloſſ.

a ¶Statutū dicit. ad de tu ꝛ hāc q. vide latiſſime examinatā p aſtenſem ī ſuo tracta. ſuper ſtatuto q̄ exiſtēti bꝰ maſculus femina non ſuccedat. in. rj. parte. q. iij. qui tētans opiñ. tenet diſtinctionē Pau. de ca. in. d. l. ratio. §. titio centum.

¶De autoritate tutorum et curatorum. Rubrica.

☞ Quod nō licet directo an liceat per obliquum ꝛ quando.

Filius pōt ſtipulari a pupillo in cauſam caſtrēſis peculiꝫ vel quaſi patris autoritate.

Pater autoretur filio in cauſa aduentitia et ad quem remanebit vſusfructus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andreas pomate. ¶ Quãꝯ. Vide Bal. l. vxor e C. de conditio. inser.

b ¶ Potest autorari. Et ad materiam an quis possit ad sui vtilitatem autoritatem prestare: quero si collegium non potest sine autoritate prioris cõstituere procuratorem velit prioré pstituere an possit por autoritatẽ prestare. Bal. quod sic in. l. filiussa. §. veteraui. de procu. all. a dictum archi. in. c. pẽ sentuz. de testi. in. vj. et ad materiã vide Baldũ et doc. i auth. ptẽrea. C. vnde vir et vxor. et per Bald. in. l. si furiosus C. de nup. et vide qõ habeturin l. si consul. de adop. et vide omnino qõ not. Bartol. in le. ab omnibus. §. si titio. de le. primo. et in simili. q. vide Bal. in autenti. hoc ius porrectuz. de sacrosanctis ec.

1 Donatio causa mortis facta per filiũ in potestate patris ipso patre autoriãte an valeat.

2 Filius vt possit donare causa mortis sufficit consensus patris.

3 Consensus requisitus a statuto in cõtractu mulierum non potest prestari per eum cui directo acquiritur.

4 Pater autoratur filio donanti causa mortis fratri suo existenti in ptãte.

Quãꝯ a ¶ Qõ non licz de iure directo licet pconsequentiam. Item quis non potest autorari b i negotio ex quo sibi acquiritur pricipaliter. hoc dicit.

1 ¶ Oppo. quod non licet † directo nõ licet per obliquuz vt. §. de his qui ,no. infa. l. athletas. §. siue autez. de dona. inter vir. et vxo. l. si sponsus. §. j. de lib. lega. l. si is qui duos. in principio. Solu. Dyn. quando aliquid per se separatum ab alio est prohibitum: si illud necessario sequitur ad positionem alterius permissi: quod non licet directo licet per consequentiam: vt hic. et. §. pac. l. si vnus. §. illud. de vsucap. l. si aliena. §. hoc iure. de libe. leg. l. si is qui duos. in fi. de in integ. resti. l. non solũ. j. eodem. l. quod dicimus. de acce. l. et per iusiur. §. et si fideiussori. Si vero illud prohibitum nõ sequitur necessario ad permissum: tunc illud quod nõ iz directo: nõ iz per cõsequentiã: vt in ꝓxijs. sed si permissum nõ potest procedere sine prohibito quod non licet directo licet per consequentiam: vt. l. quoties. C. de indi. ita dicit Dyn. et bene. ¶ Querit glos. † quid si filius stipulatur a pupillo in causam peculij castrensis vel quasi patris autoritate an valeant. Glo. dicit quod sic. sed contra facit. j. eodem. l. quod dicim⁹. §. fina. et. §. de iurisdi. omnium iudic. l. qui iurisditioni. non enim videtur considerandum an per filium queratur patri vel non: sed hoc solum an filius sit in potestate. nam filius non potest autorari patri licet ipi filio nõ queratur: vt dicta. l. quod dicimus. §. fin. et hoc videtur innuere gloss. in. l. impuberẽ. §. j. j. de fal. dico quod hec gloss. dicit bene. c Aut enim pater autoratur filio: et tunc solum inspicimus an per filium queratur patri: vt. j. de fal. l. si pater. et. l. impuberem. §. j. ita debet intelligi quod no. per glossam. Aut filius autoratur patri: et tunc solam patriam potestatez inspicimus: vt. l. quod dicimus. §. fina. j. eodem. et est ratio: quia pater potest iubere filio non econtra. Ad ꝓdicta facit. §. de dona. inter virum et vxo. l. iij. §. qui in eiusdem. vbi nõ prohibetur donatio filio eunti in castra. ¶ Quero quid si † pater autoratur filio in causa aduentitia. Dicit glos. quod valet quo ad proprietatẽ nõ quo ad vsumfructum: quia patri queritur. Sed ad quem pertinebit vsusfructus. videtur quod ad ipsum filium qui habet proprietatem. non enim remanebit apud promittentem. argumen. C. de bonis que liberis. autenti. excipitur. quod declara vt dixi in dicta lege impuberem. §. primo. ¶ Quero † quid si filius velit donare causa mortis ipsi patri vel eius seruo eo autorante: an valeat. Videtur quod non c dicit glos. ista ratio non procedit de iure antiquo secundum quod pater occupabat omnia iure peculij vnde nõ erat sibi necessaria donatio causa de obuentionibus alicui titulo lucratuo: tamen dixit ipse text. illum non habere locuz in obuentionibus ex vltima voluntate patris vel econtra non intelligendo in filio emancipato. Secundo adducit ipse quia ad hoc vt valeat donatio non requirit autoritas patris: sed cõsensus dicta. l. tam his. §. primo. j. de donati. causa mor. et lege filiusfamilias. §. patri. de dona. si verum est qđ recipitur cõsensus patris potuit quãdocuq; iste consensus interuenire: secus in autoritate: quia illa interuenire debet tẽpore actus. l. obligari. §. tutor. de autor. tuto. et plene not. in lege si quis mihi bona. §. iussum. de acquiren heredi. et plene per Innocen. in capitu. consuetudinis. de consuetu. per quem patet responsum ad istam. l. j. de auto. tuto. quia loquitur in autoritate: nos vero in consensu. Tertio moucbatur Angel. si diceretur non posse filium donare patricum cõsensu ipsiusmet patris sequeretur quod illud quod fuit inductum in fauorem patris redundaret in eius odium. contra. l. quod fauore. et legẽ nulla. C. de legi. fuit enim inductum in fauorem patris vt filius non posset donare sine eius consensu: ergo et cetera. mor. fm

c ¶ Dicit bene. Add de Bartol. in. l. frater a fratre. de condi. inde. in. xxx. col.

d ¶ Quero. Add de Bal. in. l. j. in. iij. col. de inoffic. do. et q̃ no. ibi. in additio. Ang. et Bar. in. l. gallus. §. q̃d si is. de libe. et posthu. idẽ iz Barto. in. d. l. bonoũ. et ibi Bal. circa fi. C. qui admit. et not. ꝓ aul. de castr. in l. senium. qui testa. fac. pos. et vide no. per Bal. in auten. hoc ius porrectum de sa. san. ec. et Inno. in. c. dudũ. de re. eccle. nõ alie. an aũt pater possit autorari filiys in diuisione bonorum aduentitiorum. vide Bal. in. l. generaliter. de secun. nup.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Quarto adducebat text. in lege prima. §. finautem. ad trebellianum. vbi potest restitui hereditas presidenti ipsius collegij cum consensu ipsiusmet presidētis ꝛc. et ratio est: quia consensus requirebatur. ꝛ per hoc dicebat Ange. in dicto §. fuit quesitum se cōsuluisse apud Tudertum in. q. facti statutum dictabat mulierem non posse testari vel contrahere nisi cum consensu duorum cōsanguineorum quod sufficiat cōsensus illorum cum quibus vult cōtrahere vel quos vult instituere. de quo articulo infra dicam. Raph. cuma. in dicto §. fuit quesitū in. j. articulo tenet opi. Ange. quia isto casu non videtur quod talis consensus debeat interuenire ad supplendam personā ipsius filij quia ita filijfami. possūt esse optimi iudices sicut sunt patresfamil. et qui sunt sui. videtur ergo ꝙ consensus patris debeat interuenire ex dispositione l. ne fiat preiudicium patri: ergo si ita est sequitur ꝙ pater possit consentire: quia non offenditur. l. sed in secunda questione de statuto in qua dicit se non consuluisse: tenet contra Angelum: quia tales consensus videntur inducti ad supplendam inhabilitatem mulieris. vnde non debet posse talis consensus ipsorum prestari ad vtilitatem ipsorum sicut dicimus in autoritate tutorum que requiritur ad integrandā personam pupilli: vt hic. et dicta. l. j. §. fuit q̄situ ad trebel. Jmo. vero ibi dicit quod gloss. posita hic q̄ communiter est approbata est contra Ange. et ibi tenet contra Angel. pro qua adducit: quia eadem videtur ratio quando requiritur consensus alicuius et quando requiritur autoritas alicuius. ītē quia dictus consensus prestandus per patrē in donatiōe causa mortis: videtur inductus ad reintegrandam personam filij. alleg. gloss. in. l. fina. §. necessitatis. de bo. que libe. ꝛc. inc̄tum Jmo. alleg. glos. in dicto §. necessitatis. dic quod illa glo. magis cōmuniter reprehenditur: vt per Barto. ibi et alios maxime per textum in c. fina. de iudi. in. vj. dicebat et etiam Jmo. quod ad allegata per Ange. potest responderi. Primo ad. l. j. de impo. lu. de. quod ibi non dicitur quod donatio illa cau. mor. facta per filium patri valeat. propterea donatio illa de qua ibi in text. dato quod non valuisset posset tamen morte filij precedentis confirmari iuxta. l. penultimam. C. de dona. inter vir. vel posset responderi ꝙ ibi videtur necessario intelligendū filio emancipato vel in filio habente peculium castrē se vel quasi patet quia nedum ibi loquitur in donatione causa mortis sed etiā de alia vltima volūtate. Item secundum Jmol. non obst. dum dicebat Angel. quod differentia debet esse inter cōsensum et autoritatem quia respondet ipse quia licet sit differentia quandoq; illud est verum quando est diuersa ratio: sed hec non est diuersa ratio per supradicta ergo ꝛc. sed certe Jmol. non videtur bene suscipere mentem Angel. in ratione sui. nam intentio Ange. fuit ista quod iura in donatione causa mort. quam filius potest facere requirunt voluntatem et non autoritatem que voluntas potest quandocunq; interuenire etiam post actum. lege si autem plures. de aqua pluuia arcend. et lege finali. C. ad macedo. cum simi. si ita est ergo apparet quod hec voluntas patris non habet interuenire ad integrandam personā filij quia si haberet interuenire ad integrandam personam filij requireretur quod interueniret in actu sicut autoritas. dicta lege obligari. §. tutor. sequitur ergo quod dicitur requisita et debet interuenire ne fiat preiudicium patri merito vbi non agitur de preiudicio patris non requiritur talis volūtas vt patet in. l. filiuffa. in fi. ff. de dona. ſ̄z in proposito nostro non est in consideratione voluntas patris hoc casu: quia offenditur lex. et sic ad Ange. rationem non videtur sufficienter responsum pro quo bene faciunt q̄ not. Barto. et alij in dicto §. necessitatis. et vt infra concludam verior videtur opi. Ange. Rom. in dicto §. fuit quesitum se remittit ad dicta per se in lege secunda. in princip. de do. et ibi tenet opinio. Bartol. per cle. ij. de re. eccle. non alie. quam allegat etiā hic Jmo. sed ad illum textum in cle. ij. pōt respōderi qō ibi ille consensus prestandus per episcopum in contractu celebrando ab ecclesia non fuit requisitus p̄n cipaliter ad commodum ipsius episcopi: sed ad cōmodum ecclesie cuius capitulum vel rector contrahebat et sic ad integrandam personam rectoris vel capituli. nos autem loquimur in consensu prestando in fauorem ipsius patris non autem ad integrandam personam ipsius filij vt dixi non ob. responsio quam dedit Jmo. in dicto paragrapho fuit quesitū ad paragraphū finautem. ad trebel. quia aliud est collegium et aliud est singularis persona de collegio lege in tantum. paragrapho vniuersitatis. de re. di. lege sed si hac paragrapho qui manumittitur. de in ius vo. vnde c̄uis in illo paragrapho si singularis persona presideret collegio quo ad conuocationem vniuersitatis faciendam vel quo ad hoc vt esset primus in ordine iuxta legē primā. de al. scri. cū ibi not. per Bartol. ergo ibi ipsius vt singularis persone de collegio requiritur consensus nō autem requiritur consensus ad integrādam personam collegij. secus vbi requireretur autoritas ad integrandam personam collegij vt in episcopo. vt dicta clemen. ij. sed ad illam clemen. potest responderi vt supra quā responsionem etiam dedit Abb. in. c. cum in veteri. de electio. cuius verba infra referam. Adde quod vltra scripta hic per docto. Barto. in lege frater a fratre. de condi. inde. tenuit in vlti. q. opi. gloss. in hac lege prima. de auto. tuto. et sic contra Ange. eandem opinionem tenet Bald. in lege bonorum. in vlti. columna. C. qui admit. et lege si vxorem. in prima colūna. C. de condi. inser. et Jmo. in lege. in edibus paragrapho quod si filius. infra de dona. et etiam Bald. in lege si furiosus. C. de nup. ibi ponit vnū singu. verbum et remedium ad validandum donationē causa mor. quam vellet filius facere patri. nam dicit ipse quod licet dicta donatio non valeat vt in gloss. hic. tamē remedium est quod adhibeatur autoritas seu decretum iudicis. Item adde quod cum opini. Angel. tenet Petr. de bella. per. hic vt refert Bald. in dicta lege bonorum. C. qui admit. mouebatur Pet. per dictā legē primā. C. de impo. lu. de. et per alia quedam minus vigentia que refert Bald. in dicta lege bonorum. hanc opinionem etiam sequitur Cy. in lege senium. in penulti. q. C. de testa. facere poss. alleg. legē cum ipse. cum ibi not. C. de contrahen. emptio. idem etiam tenuit ful. in dicta lege senium. ꝛ ibi idē etiam Paul. de castro. in dicta lege senium. referens

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

se idem alias consuluisse cum pluribus docto. perusinis. idem Angel. in consilio. clxxviij. incip. filia resultauit patri ꝛc. idem tenet Paul. de castro. in lege filius qui in potestate. de testi. Idem Jaco. de aret. hic vno casu videlicet quando pater generalem dedisset licentiam donandi causa mor. non specificato quod donare posset patri. nam tunc videtur cessare ratio huius. l. secus autem vbi specifice pater cõsentiret filio donanti causa mortis ipsi patri: quia tunc procedit gloss. hic posita. Istud tamen quod dicunt Jaco. de are. et Cyn. pendet ab alia. q. videlicet vtrũ possit dari generalis potestas a patre filio donandi causa mortis. vel testãdi ad pias causas vel similes actus de qua questione tangit Bald. in lege prima. C. de sacrosan. eccle. ad predicta etiam vide Bald. ꝛ Salice. in lege prima. C. vnde vir et vxor. vbi ponũt q. quam ponit Ange. in dicta lege prima. §. fuit quesitum. statuto cauetur quod mulier non possit testari sine consensu mariti: quid si vult testari et instituere maritum: quid iuris. dicit Bald. se dubitare: finaliter dicit quod si maritus renuntiet illi facultati prestandi consensum sibi dari a statuto quod quidẽ facere potest. l. si quis in conscribendo. C. de pact. lege pactum inter heredem. eodem titulo. hoc pacto potest maritus ita instituat. l. si pater. de ma. vin. et lege quidam cum filium. de verbo. obliga. nec ob. l. ista. ꝛ dicta lex prima. §. fuit quesitum. quia dicta iura loquuntur quando prestatur autoritas ad integrandã personam: non autem in questione predicta ita prestabatur: sed solum in fauorem mariti. Salic. etiam in preallega. l. j. C. vnde vir. videtur transire cum illa opi. quod maritus possit consentire quia consensus a statuto requisitus: est requisitus in fauorem eius: igitur non debet in eius odium ꝛc. l. quod fauore. C. de legib. Adde tamen quod de directo tenuit contra Angel. Barto. hic in fine princi. dum dicit est argumen. pro statuto quod non valeat contractus per mulierem ꝛc. et cum hac opinio. Bart. hic posita cõ cordat Paul. de castro in dicta lege senium. idem tenuit Ange. qui est sibi contrarius in. §. economus. in auc. de ali. et emph. columna. viij. hanc partem videtur sequi Ro. in dicta lege prima. C. vnde vir et vxor. tenens simpliciter contra Bald. hanc l. j. de auto. tu. et quia consensus requiritur ad integrandam personam mulieris propter imbecillitatem. l. ij. §. verba. ff. ad vel. istam opinio. tenet etiam hic Imol per legẽ. j. et. ij. ff. ad velleia. quia presumitur quod statutum requirat consensum ad integrandam personam earum: quia l. presumit in eis imbecillitatem: et hoc dicit in contractu. in actu vero vltime voluntat. s dicit se dubitare quia non resultat preiudicium etiam si instituit dictos consanguineos quia tale testamẽtum est reuocabile lege si mihi et tibi. paragrapho in legatis. et de lega. j. dico quod statuto tudertino quod ponit an si mulier testetur instituat ꝛc. non omitto quod Abb. tetigit hunc articu. in. c. cum in veteri. de elect. vbi dubitat. statuto cauetur quod mulier non possit contrahere sine consensu duorum propinquorum: consensit vnus qui contraxit ꝛ alius qui non contraxit non consensit vtrum valeat: et decidit ipse quod sic per id quod not. gloss. in dicto capitulo cum in veteri. in contrarium adducit text. in dicta clemen. ij. et respondet vt supra respondi. Dico quod bene sentio casus istius viti. articul. pendet ab hac consideratione. videlicet an hoc statutum fuerit introductum ad fauorem propinquorum: an ad integrandam personam mulieris: si ad fauorem expedit tum est per ea que supra dixi in primo articulo. si ad integrandam personam mulieris tunc per legem nostram. et per legem primam. §. fuit quesitum. Bart. in lege transac. de transac. dicit quod quando statutum requirit consensum propinquorum videtur istud inducere in commodum propinquorum intelligas scilicet proximorum. ita Bald. in lege finali. per illum textum. C. de verbo. signi. et sequitur ibi Salice. in lege prima. C. vnde vir et vxor. et in lege finali. C. de testa. mi. et Pet. de ancha. in repe. c. canonum statuta. versi. quero viterius in versi. consanguinei. de const. et Angel. in consilio. clvij. tamen his non obstantibus dico quod in casu predicto statutum videtur requirere consensum ad integrandam personam mulieris quod firmat in terminis Bald. in lege secunda. C. de ado. et istud idem vult Barto. recte intuenti. in dicta lege transact. licet eum nunc allegauerim in contrarium quod in veritate non facit. vnde concludo de iure verius quod statutum ad integrandã personam mulieris emanauit nõ ad fauorem quod si ita est non valebit contractus nec institutio. et ita teneo in his duobus articu. ad materiam vide Joãnem andr. in spec. de instrumẽ. edi. paragrapho porro. in addi incip. Pet. ibi enim non examinat ipse has duas questiones. sed examinat vnam questionem quam ponit hic gloss. videlicet vtrum vnus filius possit donare contratri. Adde tu quod Bald. consilio. lix. secundo libro. refert aliquas opinan pater proprio facto possit autorari filio. et deinde dicit quod aut pater autorat bona fide: et tunc possit et ita loquatur vna opinio. aut mala fide: et tunc nõ possit. Subdit tamen de iure verior videtur opinio. quod possit autorari: quia aliud in tutore: vt in auth. minous debitor. versicu. sed et si. et cessione. aliud in patre cui filius in potestate potest cedere iura contra tertium nec aliqua lex prohibet. Idem et apertius tenuit Romanꝰ consilio. cccxv. per eandem legẽ primã. C. de impo. lu. de. in versicu. ex diuerso. respondit ad hanc legem quod loquitur in autoritate quam ad sui commodum non potest quis interponere. et questio ista loquitur in consensu: et aliud est autoritas aliud consensus cum sint diuersissima vt patet ex his que notat Innocentius de consuetu. c. cum consuetudinis. et gloss. in capit. dictum. de reb. eccle. non alie. Quod autem quis possit consentire ad sui vtilitatem eo casu quo res non potest explicari sine suo consensu est casus de offic. delega. capitu. cum in iure. et latius vide per ipsum Romanũ in lege filius. de donatio. Et in fine apostil. undecim relinquitur questio an vnus frater possit donare alteri fratri patre autorante si ambo sint in potestate consilio. xxvj. consuluit quod sic plene. Et de statuto quod mulier non possit testari sine consensu vide in terminis Bald. consilio. lxxvij. ij. volum. Abb. tamen consilio. xl. in iij. lib. videtur tenere quod pater possit autorari vni filio velle alteri filio: et sic fratri donare. Bald. etiam consi. iiij. j. volu. videt tene

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

re q̄ stante statuto quod filia vel eius filius nō possit se obligare sine actione potestatis vel duorum iudicum et predicta tamen cessent si interueniat consensus aui vel patris quod hoc casu si pater consentiat ad sui commodum non valet stante autem statuto quod filius non possit se obligare sine consensu & parabolo § patris an poterit se obligare cum cōsensu patris p redimēdo b ipsum a carceribꝰ. c vide Bal. d cōsil. lxxix. 6 j. libr. Adde etiam apostille in quantum 7 facit mentionem qō Jmo. dicit e dubitare i vltima volūtate quā do esset statutum quod mulier non posset testari sine consensu duorū propinquorū an illi propinqui possint consentire vt ipsos instituat. quod Bal. consuluit cōstante predicto statuto quod sic q̄ dicitur consensus nō auctoritas. consilium est. clxxij. inca. hec est copia. ij. volu. & Ange. consi. cxliij.

a ✠ Andre. Poma. Utilis. Vide Alexa. l. j. §. quesitum. in. j. colum. et sequen. ff. ad trebel. Et in consi. cvj. in. j. volumine. et consilio. xxix. in. iij. volumi. Angel. consilio. cxxxiij. incipien. tria dubia. Roma. consilio. ccccxv. et sing. cclxxx. als consi. Ang. est. cxxxvj. Panor. c. cum in veteri. de electio. Alexan. l. bonorum. circa fi. C. qui admi. & l. j. circa. ij. col. C. eo. barb. consi. j. in. iij. & xlvij. col. in j. volu.

b Tenet glo. Et facit etiam ista glo. ad id quod voluit Bartolus in rubrica dige. versus fi. dum in questio. de donatione constantum respondet ad l. legatum. de offi. presi.

c ✠ Andre. Poma. Ad multa. vide Roma. singu. cclxxx. Felin. c. edoceri. de rescript. & no. q̄ statutum quod filius non possit contrahere sine consensu propinquorum non habet locum in patre quia in eo cessat omnis suspicio. ita Bal. l. pactum quod dotali. in ij. colum. C. de colla.

d Sunt enim. Et vide ad illud an si mulier non potuerit testari sine consensu duorum propinquorum an poterit vnum ex illis instituere. dic qō sic per text. et ibi docto. in. c. cū in veteri. de elec. Et vide Bal. in. l. fin. §. necessitate. C. de bo. que libe. et in l. filius. ff. de his qui sunt sui. dominum Abba. in. c. cum in veteri. de elect. scriben. in l. si consul. ff. de adop. & in. l. cum pater. § libertis. de lega. ij. Bald. in. l. fi. C. ad mace. et in. l. bonorum. C. qui admit. ad. Bald. in. l. j. C. vnde vir & vxor Angel. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebellianum. Bald. in. l. si furiosi. C. de nupt. Raph. in l. sensum. q̄ testamen. face. poss. Paulū de castr. in. l. qui in pote state. ff. de testa. et in l. si quis mihi bona. §. q̄ si mandauit. ff. ō acquirēda hereditā & te. Barto. in. l. tā his. ff. de do. cā mortis. qō voluit Ange. i. §. economus. in autē. de ec cle. tit. Jo. de Jmo. in d. §. fuit q̄situm. & in l. in edib⁹.

e Testis presentia an necessario includat intelligentiam.
Et an presentia tutoris sufficiat si taceat. nu. 2.

Tutor si inuitus. f Nō valet autoritas interposita a tutore inuitoꝰ nec presentia corporis cum ignorantia. hoc dicit. Not. posse † esse presentiam sine consensu. et sic facit qō ls testis dicat quod fuit presens quod non sufficit nisi dicat quod vidit et audiuit. Ad idem infra eodem lege non multum. et. C. de er. aduo. l. prima & per Joannem andreā. extra de testibus. c. presentum. Contrarium⁹ §. q̄ filius. ff. de do. Jo. in. l. ij. eo. ti. Jo. an. de instru. edi. §. porro. in addi. inci. q̄ accurs. Bal. in. c. fi. de feu. sine cul. nō amit. glo. & Bal. in. l. exceptiōe. C. de euic. & in. l. si pater. C. de spon. do. Ant. in. c. cū consuetudinis. de consue. Bal. in. l. j. C. qui admi. Bal. in cō si. cxliij. incip. premittēdū. Jo. mo. in. c. dudū. de reb. ecc. nō alie. in vj. qō voluit Jo. an. in de. si vna. de re. ecc. nō alie. & in. c. qui tacet. de re. iur. in. vj. Host. in. c. possessione. de re. ec. nō alie. D. Abb. in. c. cū dilectus. de ꝓsue. & qō voluit Bar. in. l. j. §. si plures. ff. de exer. scriben. in. l. fistulas. §. fundus. ff. de contrahen. emp. quod habetur in. c. cōsueuit. de iure patrona. Abba. in. c. magis. de voto. Andre. barba.

f ✠ Andre. Poma. Existenti. vide Oldr. consilio xxvj. & consi. cx. Panor. cōsi. xl. in fi. in. ij. volu. Felin. in c. insuper. in. v. col. & in. c. cū nuntius. in vlti. col. ad fi. de testi. & barb. consi. xlij. in. xxij. co. in. j. vol. Panor. c. sicut nostri. in. v. col. de iureiur.

g ✠ Andr. Poma. Inuitus. De ratione huius. §. in. l. sub pretextu. C. de here. actio.
Tutore inuito. hoc verum nisi sit compulsus a iudice vt no. Bal. in. l. fi. §. j. de bo. que libe.

h ✠ Andre. po. Cōtrariū. vide Alexā cōsi. ij. in. j. col. iiij. vol. & cōsi. xliij. in pe. col. eo. vo. & cōsi. cxxxiij. in. ij. col. in. ij. vol. & opi. Bar. dicit cōcm Alex. consi. clxxx. incip. in causa angelorū. in. ij. vol. Alexā. consi. xx. incip. in causa opinionis. in. iiij. vol. pro qua facit gl. l. tutor. C. de peri. tuto. sed cōtra Bar. tenuit idem Alex. ibi. cxv. inci. viso supior themate in. iij. vo. & cō si. cxxxiij. in. ij. vo. in j. co. ad fi. vide alex. cōsi. v. in. ij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

colum.in.j.volumi. Feli.in proemio decretalium in v.colum.z sequen.z aliquid.c. cum literis.in vltima colum.z.c.cum causam.in.v.colum.versi.ij.declara. eodem titulo.z.c.ij.prope fin.de test. cogen. Cepo. consi.lxj.in.iij.colum.Barba.consi.xxix.in.xv. colū. in.j.volu.

et cosil. sequenti. in viij.colum. et consilio iij. in. viij. colum. in ij.volu.

a puto q sufficiat. vt est tex.i.l. testiū. C.de testibus.vbi sufficit q testis dicat numeratum est sub eius presentia:quod apparet:quia ipse non posset dicere se presentē nisi intellexisset. facit.ſ.de arbit.l.diē proferre.ſ.coā de verb.sign.l.coram.secus esset si testis dicat alium fore presentē: q non

a ¶ Nō sufficiat.bal. b in.l.ij.ſ.voluntate.ſ. solu.matr. per gloſſ. ibi in versi c cu.sed si ab 2 sens. dicebat ex illa gloſſ.colligi quod si testis deponit mutuum fuisse factum et interrogatus de 1 causa scientie dicit q fuit p̄sens si non dicit q vidit nō probat cōtrarium cō d munter tenetur per spec.de teste.ſ.primo.versic. item quod iussus et

sequitur b ergo intelligentem:quia potest esse vnus separat9 ab alio.ita loquitur hic cum simi.Sed q̄n.l.vel homo iubet aliquid fieri eo p̄sente:semper intelligitur z eo intelligente: vt d.ſ.coram.z.d.l.coram. Item hec c.l. 1 †a contrario sensu facit quod presentia tutoris tacentis z intelligētis inducat autoritatem:vide tex.ibi occupatus: licet non loquatur sufficit ſm Ja.de are.q̄ non placet.vt dicam.j. eo.l.iij.z ibi vide.

Nolla Quod.ſ.proxime. dixit in specie nūc ponit in genere.hoc dicit. e

Tutoris presentia et taciturnitas:an sufficiat in actibus minorum.

Etiam. Sufficit autoritatez tutoris interponi parte nō interrogante. hoc dicit. f

¶ Querit gloſ.quid† si tutor est tacens9 z presens an videat autorari taliter q̄ sufficiat. In gloſſ. sunt opi.finaliter determinat q̄ non valet:sed requiritur q̄ expresse loqua 1 tur.In cōtrarium facit.ſ.eo.l.j.ſ. fin. a contrario sensu.z hoc videtur tenere glo.j.de reg.iu.l.vbi non voce. z.j. Bar.z alij hic z Barto.in suo tracta.de teste.z Bal. in.l.ſi non specialiter.in princip.C.de test.z in.l.j.ad fin. d C.de sec.tabu.z Bald.z Angel.in.l.heredes palam j.de testa.et Bald.in.l.testium.per illum text. C. de testi.ibi inver.presto.z per alias rationes de quibus in dictis locis idem Jmo.in.d.c.peruenit.de testib. cog.idem tenuit Ange.in.d.ſ.ſi quis igitur. per illū textum in versi.sub sui presentia.de testib.z Jmo.et Abb.in.d.c.peruenit.de testibus cogēdis q̄uis ibi textus teneat contrarium instantibus z videntibus: sed debet intelligi ſm distinctionem Barto. aut de e sui presentia zc.idem Baldus in.l. diem proferre.ſ. coram.de arbitris.et vide Baldum in.l.secunda.ſ. f voluntate.soluto matrimonio.et Bald. in.l.testiuz. C.de testibus vbi tenet contrarium:sed Jmol.in dicta.l.secunda.ſ.primo.tenet cum Barto.per ea que hic dicuntur.adde Jmolam.in dicta.l.heredes palam.quod cum Barto.concordat. Adde quod not. Bartolus et Baldus post gloſſ.in.l.prima.C. de ero.aduo.et latius per Bartolum in tractatu de testibus.in secunda charta.et Baldum in capitulo primo.de contro.inter domi.z vasal.de mueſti.tenet cōtra Bartolum hic. Adde pulchre Baldum consilio mihi cccxxj.quidam nomine.a.iij.lib. et ad Bartolum hic vide Franciſcum de aretio in.c. primo. de iudicijs columna.viij. et Barba. in consilio iij.columna. viij.in primo volumine.Et in consilio xxix.colūna.xij.in secundo volumine.

e.l.quod dicimus.ſ.j.et quod ibi no. In cōtrarium q̄ ista glo. sit vera apparet:quia si non requireretur quod tutor loqueretur:mutus posset esse tutor z autorari:cuius cōtrariū dicitur in.l.j.in fi.ſ.de tute.z istam opi. tenet Dy.in distinctione magna quā ponit sup hoc tit.in.c.qui tacet.extra de re. iur.li.vj.z Bul.de cu.in.l.pater filiū. ſ.de adopt. z istud puto verum: non ob.ſ.e.l.j.in fi.quia ibi non debet sumi ar./a contrario sensu: q̄ resultaret prauus intellectus.

¶ Si administratio vbi concessa est:an aliis videatur denegata.

Et ſi plurib9. Sufficit vnus tutoris autoritas si potest administrare:alias sec9.h.d. ¶ Opp.j.c de acqui.here.l.pupillus. sol.glo.intelligas hic nō concessa:id est denegata administratiōe a testatore vel a iudice in totum vel in partem:z si dicis in quo differt a fi. hui9 vbi loquitur de remoto:dic vt in glo. tu intelligas istam.l. vt tacet f. tutor enim nō p̄t administrare nisi sibi decernatur administratio per iudicem vel per testatorem :vt plene dixi in.l. b legitimos in principio.ſ.de leg.tu. z no.in.l.tutor qui repertorium. in principio.ſ.titulo.primo.et. C. arbi.tute. l.fin.z j.eo.l.tutores. ¶ Querit gloſ. †an cōcedendo administrationē vni videatur alteri denegare.z distingue aut est certū quid iudex senserit.z stamus certo. In dubio vero cōcedēdo c

Andreas Pomate.

¶ Sequitur. Adde declarationē vide Alex. consil.xlix. in vlti.col. in princip. in iij.vol.

Andr.po.

¶ Item hec.vide Barb.cōſi.xxxj.in.iij.col.in.j.vol.

¶ Est tacēs. An in prestāda autoritate req̄rat q̄ tutor loquat adde tñ Bal.in.l.ſi patru9.C.cōia vtri.iudi.vbi oīno vide.z an in prestāda autoritate requirātur verba.vide q̄ habētur post Bal.in.l.fi.ſ. necessitatis.de bo.q̄ li.z de verbo cōsentire.vide oīno bal. in aut.hoc ius porrectū.C.de sacrosan.ec.vbi quer an collegiati possint bonis cōsentire in alienatione rei ecclesie:vide Bald.in.l.ſi volū.C.ad velleia.z ibi scripſi. Adde Abb.consi.xl.ij.lib.vbi allegat hanc.l.

¶ Opp.j.Et vide bal.in.l.in exercendis.C.de fi.instru.vbi alleg.no.istam glo.Andre.Barba.

¶ Ut tacet.z no.hanc glo.quod ista diuersa sunt aliquem deponi et administrationem et auferri.quam singulariter allegat Bald.in.c.primo.de eo qui arma bel.depo.in.l.ſi tutor.C.in quibus causis in integrum restituto.

vnī videt denegare alijs. vt supra de iudi.l.cū pre-
a tor. Istam glossam intelligo quando omnes tuto-
b res fuerunt presentes: et causa cognita secūdum qđ
ponitur in lege tertia.§.fina.ff.de admi.tuto. et fuit
c decreta administratio vni: tunc videtur alteri dene-
gata. vt dicit ista gloss. sed si absq; causę cognitione
vt fieri solet iudex decernit administrationē vni: nō
videt denegare alijs: imo etiam si alijs decreuisset
1 decreta duraret: non enim potest iuri alterius dero-
gare sine causę cognitione: vt lege de vnoquoq;.
de re iudicata. et de adoptioñ. lege nam ita diuus.
2 Ex his apparet qualiter debet intelligi lex pupil-
lum. que fuit supra allegata. pro cōtrario. nam ibi lo-
quitur in pluribus tutoribus qui poterant admini-
strare: et habebant decretum iudicis: tamē vnus nō
administrabat: certe bene poterat autoritatē inter-
ponere. ita loquitur ibi: et ista glossa notabilis.

1 ☞ Pupillus tutori non obligatur naturaliter inq̄n
tum factus est locupletior: tamen obligatur. b
Sed tunc qualiter obligetur Bar. non aperit. 3

Pupillus. Pupillus tutori tuto-
re autorante non po- 4
test obligari naturaliter: nisi quatenus
c factus est locupletior: sed cum autori-
tate alterius tutoris poterit. hoc dicit.

1 ¶ Nota quod tutori pupillus non obligatur natu
raliter: quia. l. resistit obligationi. prohibet enim pu-
pillum obligari tutori. vt hic. simile in lege si nō so-
d tem. in princip. de condi. indeb. sed extraneo obliga
tur naturaliter: quia lex non resistit obligationi: licet
non assistat: vt lege prima. in fine. infra de noua. qđ
plene dic vt ibi. ¶ Secundo not. quod obligatur in
quantum factus est locupletior: sed aduertendum:
an obligetur obligatione descendente ex contractu
qui geritur: an vero obligetur condictione sine cā vl
ex equitate. l. si me et titium. §. si cer. pet. vel actione
ad exhi. et similibus iudicijs. respō. dic vt no. in. l. iij.
in pun. §. cōmo.

Pupillus. Pupill⁹ in cōtractu vltro citroq;
obligatorio sine autoritate tuto-
ris non obligatur sed alium sibi obligat. hoc dicit.
¶ Quero si pupillus agat contra eum qui secū cō-
traxit: an illi permittatur agere contra eum. Respō.
non: sed retentionem habet nisi pupillus contractū
impleat ex parte sua. ita nota. in simili. in. l. in. cause.
la. ij. in princi. §. de minor. ¶ Item aduerte diligen
ter quod istud habet locum quando contractus ab
initio contrahitur: secus si post contractum factum
de eo dissoluendo ageretur: quia tunc non intelligit
liberari pupillus si aduersarius non liberatur: vt. l.
si id quod. paragrapho finali. de rescin. vendi. ratio-
nē cogitabitis.

1 ☞ Inter ementem et vendētem debet esse diuer-
sitas.
2 Notarius constituendo procuratorē si scribit instru e
mentum manu sua et promittat sibi ipsi stipulāti no-
mine eorum ꝛc. quod non possit.
3 Emēs per interpositam personā presumitur in frau-
dem nisi palam et bona fide faciat.
4 Tutor quando possit emere rem pupilli.

¶ Ista gl. itelli. ista gl. no. q; sin. fz bal. i. l. j. C. ō trāf.
Andreas Pomate. ¶ No. q. vide alex. l. j. §. fuit
quesitum. in. j. no. ff. ad tre.
¶ §. Item ipse tutor emit. no. qđ iuris qñ tutor emit
rem pupilli: sed qđ in plato. vide Bal. in auf. quibus
cunq; mo-
dis. de sa.
san. eccl. et
pe. ō anc.
in cle. j. de
excess. pla.
et adō ple
ne bal. i. l.
cū ipse. de
ōhē. ept. z
imo. in. l. j.
§. fuit ꝗsi-
tū. ad tre-
be. qđ i ex
ecutor te-
stamti no.
p Jo. an. z
spe. in ti. ō
instr. edi.
§. nūc ꝛo
aliqua i vl.
char. i ad-
di inci. cō-
uenīat.

Item ipse tutor. Nota q; †inter e- ¶ Valet
mentem et vendentem debet esse di- emptio. qñ
uersitas: vt supra de rerum permu. le- bona fide
ge prima. hoc facit ad. q. si notarius† et palam
facit procuratorem: z scribit instrumē emisse p̄su
tum manu sua: et adūcit quod promit mīt. vide
tit sibūpsi notario stipulanti z recipiē bar. i. l. fra
ti nomine eorum quorum interest de ter a fre. in
rato et de iudicato soluendo et simi- fi. xx. co. de
lia: quod non valeat: cum inter promit cōdi. inde.
tentem et eum cui promittitur debeat et facit q;
esse diuersitas. quod plene dixi in le- no. in. l. fin.
ge secūda de stip. ser. ¶ Nota quod ō ritu nup.
eoipso quod †quis emit per interposi et bal. in. l.
tam personam presumitur fraus nisi fi. C. de sū.
hoc fecerit palam z bona fide: vt tex. tri. Adde
dicit. ¶ Ultimo† pro declaratiōe pre bar. in ter-
sentis. §. distingue quādo tutor emit c minis. p̄si.
rem pupilli sui: aut per se: aut per aliū. ccxlvij. iij.
Si per se: aut autoritate cōtutoris sui: lib.
aut autoritate sua: aut tertio vendēn-
te: vt puta creditore. Primo casu aut
emit bona fide z valet emptio ō vt hic. ō
secus si mala fide. puta pretio viliori
et tunc non valet vt hic. facit. C. si ven.
pig. agatur. lege prima. z quod ibi no.
et de iure fisci. l. iij. lib. x. et quod emit
autoritate sua: et tunc aut emit rem tā
alij legitime venditam cum ipse pre-
tium nollet soluere. et valet emptio: vt
supra titulo primo. l. tutor rerum. Aut
nemini fuerat vendita: et tunc aut e-
mit palam et bona fide. et tunc valet
secundum opinio. Joan. et glos. argu.
supra titulo primo. l. nō existimo. z no.
in. d. l. tutor rerū. no. etiā. C. de ꝓtrahē.
emp. l. cū ipse tutor. et. §. de cōtrahen.
emp. l. si in emptiōe. §. fi. z poterit hoc
casu sibūpsi autorari. Aut emit clam
et tacite et non valet vt hic in prin. Si
vero emit per aliū z tunc aut per per-
sonam suo iuri subiectam. et non va-
let pinde ac si ipsemet emeret: vt hoc e
§. in fine. Aut non erat suo iuri subiec-
ta: et tunc si apparebat q; ipse eme-
bat ꝛ nomen alterius faceret in instru
mento ascribi: et valet emptio: vt hic
in ver. sane. Si vero hoc non appare-
bat nō valet: eo ēm ipso qđ per inter-
positā pson̄ā emit fraus p̄sumitur: c vt
hic in versi. sed et si per interpositā. fa
cit. j. de acqui. here. l. si is qui bonis. z
C. de natu. lib. l. iij. in fin. et hoc etiā in-
telligo si emat a cōtutore vēdente vt
dicit tex. si vero emeret vēdente cre-

¶ Fraus
p̄sumit. ad
de Cyn. z
bal. in. l. ij.
C. de repu.
her. et qđ
not. Dy. in
c. fi. de re.
iu. in vj. et
bal. in rep.
l. j. de sacr.
san. eccle.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Cõtractu patris. an filius tabellio possit cõficere a instrumentũ de re parentis. vide Bar. in l. si pater. ff. de fal. et late Barto. in consi. incip. filiussa. notarius. et vide Bal. in l. instrumenta. ad fi. C. de proba. vbi ponit an tabellio domestic⁹ et amicus instrm̃ ꝓficere possit.

b ¶ Nõ valet Bal. ta lẽ interpositionẽ decreti tenetꝰ fore validã in l. j. C. q̃ admit. z ꝺ materia ista vid eũ met Bal. qui rfidet ad ter. i. l. eum q̃. hic alleg. per Bar. Iz nõ alleget in le. potuit. in. viij. q. C. de iure delib. Ad de Bar. in l. cũ ꝓpter de le. pstã. zvide glo. in. c. cũ cõtingat. de offi. dele. z bar. in. l. si qñ. in fi. pun. de lega. j. z bar. in. l. ptor. i pu. de dã. infec. z qd si dicat autoritatem meã interpono si de iure ꝺbeo vide Bal. in. d. l. j. in pe. col. C. qui admit. et q̃ dicit q vz: et qd si dicit aliquis hereditatem adeo si de iure possum. vide Bald. in. d. l. potuit.

ditore valet si bona fide fiat: secus si mala vt hic. in ver. sed et si creditor. q̃ mala fides presumitur ex modicitate pretij vel ex interpositione persone. vt s. dixi. z predicta intelligas in tutore cui est decreta administratio: alꝰ potest emere vt extraneus: vt. j. l. prox.

TUtores. Tutores nõ possũt administrare nisi eis administratio decernatur: et tunc possunt emere vt extranei. h. d. b

QUod dicimus. hoc principium declara. vt supra. eo. in pun. c

SI DUO. Diuersitas tutorũ autorantiũ non impedit ꝓstitutionẽ duorũ reorũ. h. d. ¶ Quero an semper sufficiat vnꝰ autoritas. Rñ. q̃ sic. vt. s. eo. l. et si pluribus. nisi esset expresse dictũ q̃ nõ posset vnꝰ si ne altero. vt. l. titiũ et meuium. s. tut. j. 1 2 ¶ Quero qñ vnus est ꝑsens et tacẽs et alter autoratur: an videatur z alter autorare tex. hic videtur dicere q̃ nõ. In cõtrarũ facit tex. j. eod. l. inter pupillos. Glo. dicit q̃ hic exprimebat q̃ vnus tutor tm̃ autorabatur. vel q̃ vnꝰ tutor ignorabat de alio: z sic innuit q̃ autoritas posset prestari et: ã si tutor nõ loquat. Cõtrariũ determinaui. s. eo. l. iij. et melius: vt ibi dixi.

☞ An filius notarius possit conficere instrumentũ de cõtractu patris.

SI pater. Filius tutor nõ põt interponere autoritatẽ cõtrahente patre in cuius est potestate. h. d. Dyn. dicit hic. est argu. q̃ filius notarius nõ põt instrumẽtũ cõficere in contractu patris. a et facto instrumento nõ creditur: pro hoc: quia tabellio est loco testis: vt. j. de testa. l. domitius. sed testis idoneus nõ est: vt. s. de testa. l. testis idoneus. ergo ꝛc. ¶ Contra. q̃ possit cũ sit publicũ officiũ. C. de tabularijs. l. generali. li. x. sed quo ad ius publicũ attinet nõ curatur patria potestas: vt. j. ad trebel. l. nam quod. et. s. de iud. l. in pluribus. ¶ Sed potest distingui an sit in potestate patris vel non: vt. j. de fal. l. impuberẽ. §. si dñs. in fi ita dicit Dyn. contra hoc facit quod no. s. eo. l. j. vbi non inspicitur patria potestas: sed an patri queratur vbi solui. dic vt ibi dixi.

ET si conditionalis. Interpositio autoritatis est actus legitimus q̃ cõditionẽ non recipit. h. d. et est argu. q̃ si autoritas interponatur sub hac cõditione si et in q̃ntum possum de iure quod non valeat. b ¶ In cõtrarium facit: quia conditio que presens tẽpus recipit non suspendit: vt. l. cum ad presens. s. fi cer. peta. contra hoc est. j. de acqui. here. l. eum qui duobus. §. finali. vbi etiam conditio c de presenti vitiat actum qui non recipit conditionem: nõ determino modo.

☞ Negatiua preposita signo vniuersali facit equipollere suo contradictorio.

OBligari. a Hor. quod † negatio postposita signo vniuersali facit equipolere cõtrario. simile in lege legitimos. §. an igitur. supra de le. tu ¶ Oppo. quod ista lex sibi cõtradicit. na: in primo dicit quod pupillus potest sibi acquirere: et declaratum est quod in contractu vltro citroq̃ obligatorio pupillus non obligatur sed alũ sibi obligat: vt. l. pupillus. §. pupillus. supra eodem. Postea hic subditur contrarium. nam mutuãdo nõ obligat sibi alium: quia ipse alienare non potest. videtur enim q̃ quãq̃ ipse non alienet alius tamen sibi obligetur. Respond. illud quod est hic interdictũ in persona pupilli: est immediata causa obligatiõis alterius. mutuum enim nõ contrahitur sine re: ideo nisi transeat dominium in alterum: non contrahitur mutuum: quod est immediata causa obligationis alterius. Sed contractus emptionis et venditionis contrahitur consensu: et sic quod pupillus obligetur non est immediata causa obligationis alterius: sed consensus illius qui consensus interuenit. ¶ Ad idẽ oppo. de hac lege. ad. §. pupillus hereditatem. et insti. eo. §. neq̃. vbi lucrosam hereditatem non potest acquirere. Rñ. licet hereditas sit lucrosa tamẽ possibile est quod esset sibi damnosa. ideo non permittitur sibi adire sine tutoris autoritate. hoc tãgit Dyn. in. c. quod ob gratiam. extra de reg. iur. lib. vj. z Ly. in. l. quod fauore. C. de legi. vel dic q̃ licet constet hereditatem esse lucrosam: tamen quia illud acquirere fit per istum actum obligandi se: ideo non permittit. l. quod fiat sine tutoris autoritate. facit infra de acquir. hered. l. more. ¶ Sed ad illud oppo. c quod dictum est supra de contractu vltro citroq̃ obligatorio: qui valet quatenus est pro pupillo: nõ in eo quod est cõtra eum. ita valet hec aditio quatenus est pro

c ✠ And. Poma. ¶ Cõditio. vide Jo. fab. §. cõditiones. insti. de ver. ob. Ro. in ru. de arb. in pe. col.

d ¶ Obligari. adꝺ tñ q̃ si pmisi pupillo q̃ p me emeret et emit põt postea sine tutore mihi iura cedere. ter. est no. in. l. iij. §. nihil. et qꝺ ibi Bar. j. de manu. z Bal. in. l. j. x. q. C. si ser. exte.

e ¶ Oppo. pupillus potest suam cõditionem meliorem facere sine autoritate tutoris i negotijs: sed qꝺ in iudicijs dicas idem. glo. est no. in. l. nõ ideo min⁹. e circa finem. C. de procura. facit tex. et quod glo. parua ibi dicit in. l. si tutor. C. in quib. cau. in integ. resti. non est necef.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

pupillo non in eo quod est contra eum. Vñd. quia in a illo contractu sunt diuerse persone: merito non prohibetur in vna psona valere in alia non. Sed in isto quasi contractu est vna persona tantũ quasi contrahens scilicet pupillus qui adit: ideo non debet scindi: vt pro parte valeat pro parte non: quia eadẽ res non debet diuerso iure censeri: vt. l. eum qui edes de vsuca. Preterea hereditatis aditio non recipit diuisionem in persona eiusdem. vt. l. ſ. et. ij. de acquiren. hereditat. Preterea si adiret & non obligaretur esset heres & non heres: & sic repugnantia contra. l. vbi repugnantia. de regu. iur. Distingue ergo ex predictis quãdoq; ‡pupillus obligatur tantum: et non potest sine tutoris auctoritate: vt in princ. l. quandoq; tantũ acquirit sibi et in nullo obligat nec de suo diminuit: et alium sibi obligat: et tunc hoc potest sine tutore: vt in. ij. responso. quandoq; celebrat aliquem contractum vel quasi in quo vel se obligat: vel de suo diminuit: & alium sibi obligat vel sibi acquirit: tunc autem ille actus celebratur per se solum et non valet ne ipse obligetur vt hic. in. §. pupillus hereditatẽ. & ſ. de acquirẽ. here. l. more. & insti. eo. §. neq; aut ille celebrat cum alio: & tunc aut diminutio patrimonij pupilli est causa proxima et immediata obligationis alterius: et pupillus sibi non acquirit vt in mutuo & solutiõe: vt hic. in ver. sed credendo. aut non est causa prima: et tunc pupillus non obligatur: sed alterũ sibi obligat: vt. §. eod. l. pupillus. §. pupillus. de actio. empt. l. nul. §. si a pupillo. fallit in. l. si id quod. §. final. de rescin. vendi. dixi in. d. §. pupillus. fallit in aditione hereditatis. nam licet sit actus qui cum alio celebratur non valet etiam in eẽ tum contineret cõmodũ pupilli. vt hic. ratio propter repugnantiã que resultaret: vt dixi. §. circa eadem hereditatem.

1 ☞ Autoritas consensus an debeat interuenire ante vel statim post.

2 **Tutor.** [2] Autoritas debet in ipso negotio interponi hoc dicit. statim. ‡intellige modicum ante vel incontinenti post: non interueniente medio actu contrario: vt. l. continuus. in principio. de verbo. obliga. cum simi. Item hoc verum in autoritate consensus aũt põt interuenire postea. Item tussus põt ex interuallo ante precedere: vt dixi in. l. si quis mihi bona. §. iussum. j. de acquir. here. Item not. qõ qñ consensus requiritur certo & determinato tempore: sequens [b] ratihabitio nil operatur: vt hic. & §. de his qui no. infa. l. quid ergo. dixi in. l. bonorum. j. rem ra. habe.

b

Etiam. Sufficit tutorem autorari pupillo presente: licet alia pars sit absens. hoc dicit. ¶ Nota quod quando contractus geritur per epistolam: tunc perficitur quando recipiens consentit.

Tutor. Non imputatur tutori si impediatur non autorat. h. d.

c **Ad pupillum.** [c] Hereditas vel bonorum possef. non potest agnosci sine autoritate tutoris vel curatoris furiosi qui tenentur si non vtiliter fuerint autorati. h. d. istam. l. examinavit in glo. ¶ Glo. op. de. l. proinde. §. j. j. de stipu. ser. dic plene vt ibi dixi.

¶ Tutor. vtrum autem consensus capituli superueniens conualidet contractum agitatum cum prelato. vide gloss. in c. edoceri. de rescript. & ibi maxime per docto. Abba. addeq; licet pro actus validitate requiratur decreti interpositio debeat illud incontinenti interponi ſz gl. ordi. ſ. de iudi. l. iij. super verbo auditurus non esse. et Innocẽ. in c. dudum. extra de rebus eccle. non alie. p l. magis puto. §. non passim. ſ. de reb. eo. tamẽ quãdo ad validitatem actus requiritur superioris autoritas tunc etiã ex interuallo illa sequi potest: vt no. glo. in. c. cũ vos. extra de his que fi. a prela. & xij. q. ij. si qua de rebus extra de iure pa. c. cura. et hoc tenuit Roma. cõ si. j.

Si seruus. Si seruꝰ cõis acquirit qõ vni ex dominis non potest queri queritur alteri cui potest. h. d.

Impuberes. In contractu qui nõ celebrat verbis nõ est necesse pupillum loqui & ei tutor poterit autorari. h. d. Et hãc. l. declara vt in glo. l. iij. ſ. eo.

Non multum. Dic plene vt. ſ. eodem. l. ſ. in fine.

☞ Si curator habet plures causas et comparens dicat compareo pro omnibus causis valet.

Accipientis. [d] Una voce põt interpõi autoritas duobus diuersis actib⁹. ¶ Oppo. ſ. de pcuratori. l. licet. §. si plures. vbi vn⁹ non põt esse pcurator agentis & cõuẽtis me sibiipsi cõdẽnet vel a seipso absoluat. huius timore legit in glo. hec. l. tribus modis. Primo q; vnus erat tutor duorũ pupillorũ: quorũ vnus cõueniebatur a sempronio p vna re: alius agebat cõtra eundẽ pro alia: & sic cũ fuerit diuersa iudicia cessabit dicta pplexitas & bona est hec lect. & vera. Sc̃o modo legit q; erat tutor vnius pupilli tantũ qui agebat cõtra vnũ & ab eodẽ recõueniebatur et similiter cessat dicta perplexitas: q; sunt diuersa iudicia. et hec bona. Tertio modo legitur qõ erat tutor duorũ pupillorũ: quorũ vnus agit cõ b tra alterũ: & in eodẽ iudicio tutor interponit autoritatẽ agenti & conuento. Glo. hoc reprobat quia nõ poterit iurare de calũnia. scit enim tutor partẽ alterã nõ fauore iustitiam. sed ab hac opinio. glo. se defendit quia non iurat tutor sed pupillus tutore autore. Ista non est bona: quia nõ potest in. v. col. de oper. no. nun.

d

b ¶ Sequẽs ratihabitio. hoc quomodo intelligat. vide p me post Bar. in. l. in prouincia. §. fi. cum l. se.

✠ Andre. Poma. ¶ Si ad pupillum. vide Roma. consi. cxlix. in princip.

¶ Accipientis. & vide quod no. in. l. iij. §. j. ff. de duobus reis. per Bart. ibi. & vide pe. in. c. Raynutꝰ. de testa. Andre. Barba.

¶ Accipientis. vide Feli. c. cum superior. de maiori. et obedien.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Ultimo. ⁊ vide quod not. dicit Ange. in. l. duo rei. ff. debuob. reis. ⁊ in. l. apud. §. imperator. ff. de manumiss. vbi omnino vide Andre. Barba.

b ¶ Facit ad. q. Adde Bar. in. l. si finita. §. iulia. in. iiij colum. de damno infecto. adde Ange. in. l. duo. ff. de duo. reis. ⁊ vide que dixi in. d. §. iulia. in. vj. char.

Andreas Pomate.

c ¶ Omnibus. Vide Roma. singu. cccxxj. et Barb. consi. viij. in vlti. col. j. vo.

d ¶ Si tutor. bene faciunt in argumen. q̄ no. Barto. in. l. si cum dotem. §. eo autem tẽpore. ff. solu. matr. et hic Adde Barto. in. l. iij. C. d procur. cũ concor.

e ¶ Tetigit Dyn. Adde qs̄ not. Bartol. in. l. de pupillo. §. si qs ipi pretor. de ope. nou.

f ¶ Bo. dixit. Et vide. c. relatum. el. ij. p domi. Pe. de test. ⁊ in. c. nulli. de reb. ecc. nõ alie. et ibi dixit Bal. i. c. j. de feu. and. barb.

g Andre. Poma. ¶ Aliter. Vide Alex. cõsil. xxvij. in vlti. col. iij. vol. ⁊ consi. cxj. in pe. col. iiij. vol. ⁊ cõsi. xxj. ad fi. in. j. vol. ⁊. l. a duo pio. §. in vẽditione. ff. de re iudi. Panor. consil. lxij. in. iiij. col. in. ij. vol. et consi. cij. in. ij. col. v. volu. Feli. in proemio decreta. in. iij. col. Barb. consi. xlv. ⁊ consi. l. ⁊ consi. lxix. ⁊ cõsi. ccxxvij. Lardi. consi. lxxij. in. j. dubio.

iurare pupillus vt no. in. l. j. §. sufficit. s. ti. j. ⁊. l. ij. §. quod obseruari. C. de iuramen. cal. vnde rñdet gloss. aliter q̄ loquitur sm iura vetera sm q̄ nõ iurabatur de cal. Sed nõ est verũ: q̄ imo iurabatur vt. s̄. fa. erc. l. inter coheredes. §. si familie. ⁊ per doc. in. l. j. C. de iura. cal. vnde glo. rñdet tertio modo q̄ hoc turamẽtũ de calũnia põt omitti tacite. vel dic verius q̄ põt esse casus in quo vterq̄ hz iustã causam litigandi: scz ille qui petit ⁊ ille qui defendit: scz si vult q̄ cõmittatur stipulatio de euic. vt. l. vtiq̄ s̄. de reiven. ⁊ s̄. de neg. gest. l. at qui natura. §. cum me.

¶ Supereſt alia oppositio de dicto §. si plures. quomodo enim tutor poterit sibimet condẽnari vel a seipso absolui. Respondeo. vt text. dicit expresse q̄ hic loquitur quando ipsi pupilli suscipiunt iudiciũ tutore autore: non ipse tutor pro pupillis et sic vnus pupillus condemnetur alteri: vel absoluetur ab altero: non ipse tutor a seipso: ⁊ sic procedit ista lectu. ¶ Ultimo[a] iste. §. facit † ad questionẽ[b] vn? procurator habet plures causas: coram iudice cõparuit ⁊ dixit: ego presento me in quolibet termino quem hic habeo. hoc est in omnibus[c] causis meis: an sufficiat si causaz nõ exprimat. hic text. mirabiliter facit q̄ sic. Ad idem j. de verb. ob. l. pluribus. in pun. ⁊ de excep. l. pluribus.

☞ Tutor quando cogatur autorari pupillo.

Potestas quando possit impediri p rectores ciuitatis de eo quod fecit vel seruari debeat tpe syndicat?

Si tutor. [d] Non cogit tutor in certo cõtractu autorari pupillo. h. d. ¶ Op. C. de admin. tu. l. fi. in pun. Sol. dicit glos. speciale in iudicijs: ratio quia certum est pupillum pati damnũ si nõ defendatur propter immissionẽ que fit. quod no. idẽ ergo esset sm Doctores in omni actu singulari vbi certum esset pupillum pati damnum si non fieret. sic potest intelligi. s̄. titulo primo. l. tutor qui repertorium. §. si quis post depositionez. ¶ Opponitur. s̄. titulo. j. l. prima. in principio. Solutio ibi cogitur administrare ab initio: quãdo nil administraret: sed in vno actu autorari non cogitur. et ita loquitur hic. Ex predictis distingue † aut petitur quod tutor cogatur administrare in genere. et cogitur vt. l. prima in principio. s̄. titulo primo. aut quod cogatur autorari in certo actu: et tũc aut in iudicijs. et cogitur. vt. l. fina. in principio. C. de administ. tuto. aut extra iudicium. et tunc aut est certum quod si nõ autoretur pupillus damnificabitur. ⁊ cogitur. argumen. dicte. l. fin. in principio. C. de administra. tuto. et s̄. titul. primo. l. tutor qui repertorium. §. si quis post depositionem. aut non est certum et non cogitur vt hic. et hanc distinctionem tetigit Dyn. s̄. titu. j. l. j. in principio. et Cyn. in dicta. l. fina. in princip. de admi. tuto. ¶ Oppo. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necesse. l. fina. solu. apparet ex predictis q: ibi certum erat ab initio ledi. ⁊ ibi soluitur per Cy. in prima oppo. ¶ Ultimo no. † argumen. pro rectoribus ciuitatum quando priores vel consules volunt eos impedire vel cogere ad aliquid faciendum: vt possint licite dicere non potestis me cogere: vel hoc examinare: sed reseruetur cognitio tempore syndicat?. quod intelligenſi euidentissime male faceret vt ex predictis patet tunc enim cogi potest. de hoc est tex. in auten. vt diffe. iudi. in pun.

☞ Nomina debitorum an dicãtur mobilia vel immobilia ad hoc vt in eorum alienatione requiratur decretum.

Tutor solus quod possit delegare nomẽ debitoris pupilli: si pupillo expedit.

Si in obligatione est pecunia solus tutor delegat sine decreto.

Pecunia est de rebus que seruando seruari nõ pñt.

Syndicus factus a capitulo cum autoritate superiorus non agit contra superiorem litigantem cuz capitulo.

Item si est factus a populo cum autoritate potestatis quia non litigat contra ipsum potestatem.

Potest. Que sunt gerenda cũ alio. possunt expediri tutore autore. secus cum ipso tutore: tunc enim nec potest autorari: nec ad id procuratorez facere. hoc dicit. Ex primo dicto gloss. colligit no. quod cum alienationẽ immobilium sine decreto prohibuit oratio imperatoris: vt. l. j. ff. de re. eorum. et. l. constantini. C. de administra. tutorum. l. lex que tutores prohibuit alienationem mobilium que seruari possunt: et hic pmittitur alienatio † actionis: apparet quod actio non continetur appellatione mobilium vel immobilium. contrarium not. j. de verbo. significa. l. mouentium. Gloss. distinguit[f] alibi aliter[g] Aut in actione veniunt immobilia: et computantur inter immobilia: aut veniunt mobilia ⁊ cõputantur inter mobilia: vt in autentica. de non alie. §. primo. col. ij. istam alleg. Cyn. C. si aduer. transac. l. j. ⁊ C. de sac. sanctis eccles̄is. l. iubemus. §. fin. Dy. distinguit: aut consideramus ipsum ius obligationis: ⁊ ipsum est immobile. ita loquitur gl. in dicta. l.

mouentium aut consideramus effectum descenden
tem ex ipsa obligatione:et tunc dicit regula iuris q̃
actionem habet rem videtur habere.vnde ꝓcedũt
alie glosse vt distinguamus:aut actio datur ad mo
bilia vel ad immobilia:et scõm hoc vel erit necessa
a rium iudicis decretum[a] vel non.[b] Non obstat hec.l.
b quia intelligo qõ hic erat debitor alicuius rei mobi
lis:que fm ista tẽpora poterat alienari sine decreto
ita dicit Dy.sed Jaco.de are.in dicta.l.mouentium.
dicit q̃ ꝓprie loquendo nomina debitorũ nõ sunt
1 mobilia neq; immobilia.et sic est tertia species. De
c claratur[c] per rationem:quia non occupant locum cũ
sint incorporalia: ergo non possunt dici mobilia vel
immobilia:cum hoc dicatur respectu loci:et ideo iu
risconsultus de nominibus debitorum facit tertiam
speciem.in lege a diuo pio.§.in venditione. infra de
re iudica.supra de peculio.l.quam tuberonis. §. pe
nulti.et quando nõ esset necesse quod ista species nu
meretur inter mobilia vel immobilia retinent tertiã
d speciem[d] per se:vt dictis legibus. Sed quãdo est ne
cesse quod alicui horum accedat:tunc habet locum
distinctio glo.aut in actione venit mobile et compu
tatur inter mobilia:aut venit immobile et computa
tur inter immobilia:et ita est hic. Res enim minoris
mobiles que seruando seruari possunt prohibentur
alienari hodie:quid erit de actione?certe est aduer
tendum quid in actione venit:vt dicte glosse dicunt.
pro hoc optime textus.C.de prędi.minor.l.si ad re
soluendum.de hoc tangitur in specul.de cess.act.§.j.
versicu.sed nunquid minor.facit quod nota. in spec.
de fruc.et interesse.§. primo. versicu. item queritur.
¶ Opp.quod tutor non possit delegare. vt infra de
nouationibus.l.delegare.alias nouare.solue.hec in
telligitur secundum illam quando per delegationẽ
conditio pupilli fit melior vel fieri credatur: alias se
2 cus vt ibi. ¶ Quero †vtrum tutor solus posset dele
gare.textus videtur quod non.infra ad trebellianũ
l.restituta.§.primo.et ita habent quidã apostillatũ
hic per Dynum sed puto quod posset solus si pupil
lo expedit:vt supra titulo primo.l.tutor ad vtilitatẽ.
et dicta lege delegare.alias nouare. infra de noua
tionibus. Non obst.l.restituta.§.j.quia ibi in restitu
tione vniuersali hereditatis:que fit vt actiones trã
seant per trebel.sec? in cessione vel delegatione vni
3 us actionis tantum. ¶ Quero †vtrum si in obliga
tõe sit pecunia possit delegare sine decreto. Respõ
e detur q̃ sic. pecunia[e] enim dicitur esse inter res que
seruando seruari non possunt:vt not.in.l.j.§. fuit que
situm.j.ad trebel.quod apparet ex legibus nouis q̃
permittunt tutori pecuniam mutuare:z ex pecunia p̃
dia emere sine decreto:vt.C.de administratio. tuto.
d l.j.et in auten.ibi posita.z in autenti.vt hi qui ob. p
4 hi.se ha.§.penulti. ¶ Venio †ad secundam partem
ex qua no.quod syndicus factus a capitulo cum au
f toritate superioris non potest agere[f] contra superio
rem si litigat cum capitulo:et eodem modo syndic?
e factus a populo cum autoritate potestatis non po
test agere contra potestatem ipsum. qualiter au
tem fiat tunc syndicus quando subditi volunt agere
f contra superiorem.dicit Innocẽ.in.c.edocen. extra
de rescriptis. ¶ Oppo.ad istam partem quod credi
tor vel debitor pupilli non possit esse tutor.vt in auf.

¶ Judicis decretum.idem consuluit Dyn.in consi.
ij.incipien.in christi nomine.in questio. pe. cuius te
nor talis est.si tamen cessio actionis super immobi
libus fieret ex causa transactionis non requiritur de
cretum fm eum sed tutoris autoritas.l.preses. cum
minoris.C. qui da.tu. pos.Sol.aliud
olim:aliud hodie.dicam in.l.propter
litem.j.de excu.tuto.

ibi not. C.
de transac
tionibus.
vide tamẽ
not. in. l. j.
C.si aduer.
transac.

¶ Curatoris dati pupillo qualis
sit potestas.

Curatorem. Cura
tor po
test dari pupillo ad agen
dum non ad autorandum. b
hoc dicit. ¶ Not.q̃ impuberi potest
dari curator. quod intelligo siue ha
beat tutorem siue non vt not.s. de tu
to.z curato.da.ab his.l.curatores.et ꝓ
batur in.l. curatorem. eodem titulo. c
¶ Quero de potestate istius curato
ris. Respondeo tex.hic declarat:oia
que possunt fieri per tutorẽ circa ad
ministrationem in iudicio vel extra
puto quod possunt fieri per talem cu
ratorem:sed in illis que haberet face
re pupillus tutore autore: tũc autori

Andreas
Pomate.
¶ Vel nõ.
Vide Are.
consil.liij.
in penulti.
col.
¶ Declaratur.vide quod dixi post Bar. in.l.mouẽtiũ.de ✠b. sig.z adde Bart. in.l. si fic.§. pupillo.de leg.j.z in.l.j.C.si aduer.tran.z Bal. in.l.iubemus.la.ij.z in auf. hoc ius porrectum.de sac.san.ec. et in.c.j.circa fi.princi.de pace tenen vide Ange. et Ro.in.l.j.§. fuit quesitus.ad trebel.z in materia ista consuluit Bar.z habetur per Bal.in.l.j.de stat. ho. post Guil.z Bar.vide Jo.an.in ti. de instru. edi.§. nuncvero aliqua in additio.incipien.scire debes.&c. et Abb.in ca.nulli.de reb.eccle. non alie. vbi refert consi.ccix. Old. Adde an appellatiõe mobilium et immobilium veniant iura et actiones. Bal. in.l.j.§. argento.j.de auro z ar.leg.z in.c.j.de feu.cog.in gl. in verbo immobilia.bonus tex.in.l.bene a Zenone. de quadrien.prescriptio.glo.in.l.finã. C.in qui.cau.in integ.resti.tex.in.l.j.§.exactio.de rei vxo.act. Bar. consilio.l.Ang.consi.ccxxxviij.incip.Anastasius.p Bal.consi.lxxx.in fi.j.vol.An autem si pupillus sit obligatus ad resti.dotis vel ad actionem cedendã contra promissores dotis possit solus tutor cũ decre to tamen iudicis eo casu cessionem facere.z an idez possit facere in quemlibet creditorem pupilli. vide Ro.consi.ccclxxxvj.

✠ Pro intellectu huius legis potest.

¶ Tertiam speciem. Et idem si cõpeteret ad quã
titatem quia reputatur tertium adiacens vt firmat
lapus alleg.nonagesimoprimo.alias octuagesimo
vt refert Roma.in lege si constante.§. final. soluto
matrimo.

¶ Pecunia enim. Et vide textum in.l.iulia.s. de pe
ti.heredi.et.l.aristo.§.fi.cum.l.seq.j.de iure delibe
randi. Andre.barba.

¶ Non potest agere.quid autem si vniuersitas est
dispersa.vide Innocen.in capi.cum ex iniuncto. de
operis noui nuntia.et in capi.humilis de maiorita.
et obedien.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas Pomate. ¶Multum not. sequit Are. cõsi. xxij. in. j. co. vide etiã Alex. cõsi. vij. in fi. in. v. vo.

b ¶Defendẽte. allegatur singu. ista l. per Baldũ qõ sententia super incidenti potest ferri sine scriptura in l. finali. C. de senten. ex peri. recitan. And. Barb.

¶Defendente. et p hoc dicit Bal. in. l. j. et in authentica ibi posita. C. si vt se ab heredi. abst. qõ minor petens restitutionẽ aduersus hereditatem non habet probare se lesum quia de se presumitur et in dicta autẽtica in penultima columna nota istum textum.

c ¶Nota- a bilem practicã. Cũ petitur executiõi mãdari sentẽtia iudex potest tũc incipere a precepto. et vide qõ dixi post Bartolum in l. de pupillo. §. meminisse. de operis noui nuntiatione. 1 et ad 1 de Bartolum in. l. j. de execut. 2 rei iudica. Sed an requiratur libellus vide Baldum in. l. ab executione. in tertia columna. quo. app. de hoc etiam habetur in capitulo scisitatus de in integrum restitutione. et per Baldum in autenti. f que supplicatio. de pre. impe. offe. et per Bartolum in. l. quarta. §. condemnatum. de re iudicata. per baldum. et docto. in. l. si pretor. §. marcellus. de iudic. et

tas illius curatoris nullo modo suffi- 3
ceret. ita intelligo istam legem.

☞Pupillus habẽs socium rixosum b
potest prouocare ad diuisionem cum autoritate iudicis et maiore socio prouocante minores possunt diuidere inter se.

Inter pupillos. Nõ est necesse tutorem autorizantẽ diuisioni se subscribere. h. d. Not. quod non est necessaria subscriptio in autore. loqui tamen debet sm ea q̃ dixi. §. e. l. iij. ¶Scõo no. q̃ inter pupillos põt fieri diuisio. ¶Opp. j. de re. eo. l. si pupillorum. et. C. de pred. mi. l. penultima. vbi pupillus non potest diuidere nisi prouocetur ad diuisionez. Soluit primo glo. quod hic in hereditate nõ erant nisi mobilia: que solutio est vera: sed diuinationẽ cõtinet. Alij dicunt q̃ hic fuit facta diuisio decreto iudicis et autoritate tutoris. Istaz tenet Jaco. de are. tanc̃ multũ not. a 1
†qñ pupillo expedit. vt q̃ hz̃ socũ rixosum vel als̃ nõ expedietem sibi: tũc ipse põt prouocare ad diuisionẽ cum autoritate iudicis vt hic. Sm istã solutionẽ: et probatur. §. de tutel. l. qõ dicitur. et hoc suggerit equitas ne socũ rixosum cogatur habere arg. pro socio. l. si cõuenerit. et hoc tangitur per Ly. C. de fac. san. ec. l. iubemus. circa principium. ex hoc q̃ dicit text. predia diuidere. alij dicunt quod vnus socius ipsorum pupillorum maior eos prouocauit ad diuisionem. istam solutionem etiam not. quod vno socio maiore prouocante ad diuisionem alij minores possunt inter se diuidere. quod teneas menti.

☞Judex in exequendo sniam põt d
incipere a precepto de soluendo. 3
†practica precepti. e
Alius est modus exequendi vt primo pars citetur ad opponendũ quare sententia nõ debet executioni mãdari. f g

petitio restitutionis in integrum q̃ impediat executionem sententie.

Defendente. b †petitio restitutionis impedit executionẽ sententie. h. d. ¶Op d
po. q̃ curator solus non põt abstinere pupillum quia hoc requirit cause cognitionem vt. l. in cause. §. causa cognita. s̃ de mino. Due sunt opin. pria q̃ pupillus nõ immiscuerat se iurisdicce q̃ vel ipse solus sine tuto. Sm Placen. vel tutor solus sine pupillo scõm Azo. meritoergo nudis verbis põt abstinere. quod intellige quãtum ad hoc vt in eum non detur actio iudicati. non vt sibi preiudicetur vt interim se immiscere non possit quia hoc requirit tantam solennitatem quãtam aditio. vt. l. is potest. j. de acqui. hereditatem. alij vt Hug. dicunt quod licet hic e
in text. nõ referatur tamen in integrũ restitutio fuit petita et causa cognita data. et h̃ tutio. Ex hac. l. habes not. †practicam[c] q̃ cum petitur sententiã executioni mandari iudex potest incipere a precepto de soluendo. vt precipio tibi vt soluas id in quo cõdemnatus es per sententiã. vel ostendas quare sententia non debeat mandari executioni. ita eñ incipit hic dicendo facias iudicata. facit. j. de ope. noui nun. l. de pupillo. §. meminisse. vbi in nuntiatione que fit per pretorẽ ponitur similis modus. alius † modus exequendi est vt primo citetur pars vt veniat ad opponendum quare sententia non debet executioni mandari: licet quidã dicant q̃ sententia põt executioni mãdari etiã parte nõ citata. vt. l. ab executione. C. quorum ap. nõ reci. dixi plene in. l. a diuo pio. de re iud. §. in vẽditione. Scõo no.[d] qõ †petitio restitutionis impedit executionem[e] sententie: q̃ intellige[f] q̃n causa restitutionis erat euidens: ita q̃ apparebat q̃ nõ opponebatur causa calũnie et prorogande litis[g]. als̃ non impediret executionẽ sed ꝓcederet

integrum dixi plene post Jmo. in dicto. §. condemnatum.

¶Secundo no. et facit. l. ij. C. ad. l. corne. de fal. et q̃ tenet Joã. andre. in titu. de iudi. delega. §. stat. ver. q̃ si in statuto in fine illius additionis. Andre. barb.

¶Impedit executionem. an restitutio in integrũ impediat executionem sententie vide q̃ dixi declarando hãc materiã in. l. iij. §. si seruꝰ. de acquir. pos. et vide late Jmo. in. l. q̃ a latrombꝰ. §. j. j. de test. differẽtiaz autẽ inter appellationẽ et in integrũ restitutionẽ vide per Bar. in. l. illud. la. ij. per illum tex. j. de appel. et Bal. in rub. C. de manu. vin.

☞Andre. Poma. ¶Quod intellige. vide barb. consil. xviij. in. xj. col. et duabus seq. in. j. volu. et Ro. consi. clx.

g ¶Prorogande litis. ad de quia dixit Jmol. multũ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

singu. in. c. post electio. de cõcess. preben. q vbi quis ad impediendum executionem sententie vel instrumenti opponit exceptionem si iudici videtur quod animo calumniandi opponat et differendi negotiũ quod potest iudex nõ admittere ꝛ repellere excipiẽtem. qõ dicuz refert do. Abb. i c. pastoralis. §. q ver. o. in. c. ex parte. el. ij. de offi. del. leg. ꝛ in. c. nullus. de presump. ꝛ idẽ voluit a Jmo. post alios. in. c. cum cõtingat. de of- 1 fi. delega. idem pe. de ancha. 2 in. c. pastoralis. ỏ excep. vbi allegat Jnno. in. d. c. post elect. idem etaz in ca. ij. de falsis. et in c. licet causam. de pba. in quibus locis allegat illud dictuz Jnno. ꝛ fa 1 cit qõ voluit Jnno. in. c. fiñ. de 2 libel. obla. idem dicit b Bal. in. l. j. C. qui acc.

ad executionem prestita cautione de restituẽdo si minor vicerit i causa restitutionis. vt extra de in integ. resti. c. auditis. facit. C. de preci. impe. offe. aut. q̃ supplicatio. C. de fal. l. ij. c

SIquid est. Actus q̃ 3
tẽdit ad liberationẽ tutoris nõ potest fieri eo autore. h. d.

¶Quando ex facto tuto.[a] vel curamino. agere vel conueniri possunt.
Rubrica.

☞ Probatio per iuramentũ qõ nõ admittatur vbi quis cõuenitur ex dolo alterius.

Si villa conuenitur pro robaria facta in eius territorio ad damni emendationem nõ sufficit probatio per iuramentum in litem. Stante statuto qõ pater teneaꝫ solu- 1 uere cõdemnationem pro filio delinquente an soluat quando filius condemnatus fuit ob contumaciam. remissiue. d

DOlum. Quãdo pupillus cõuenitur ex dolo 1
tutoris nõ admittitur pbatio p iuramẽtum in litem. h. d. ¶No. ꝗ generaliter vbi aliquis cõuenitur ex dolo alteri[9] nõ admittitur pbatio per iuramentuz in litem. Et facit ꝗ ad. q. q̃ derobatus nõ agit cõtra derobatores sed contra hoies ville[b] ad emẽdationem damni vt nõ sufficiat probatio per iuramentuz in

§. iam nunc dicendum in addi. mag. inci. iam ponit verba Boffr. veniat alia questio de accusato de homicidio. quã ibi vide per eum qui plene loquitur. et facit qõ voluit Jmo. in. l. si qui a latronib[9]. §. si quis in capitali. ff. de test. vbi dixit q restitutio in integ. ipedit execlitem. sic. C. vnde vi. l. si qñ. ꝛ extra qõ me. cau. ꝛ c. fi. que admittunt pbationem rerũ derobatarum per iuramẽtum: quia habet locuz solũ qñ agitur cõtra derobatorem nõ cõtra alium[c] vt in qualibet earũ no. per doct. Facit ꝗ etiã q si statuto cauetur q pater teneatur soluere pro filio delinquẽte: et filius fuerit cõdemnatus pro delicto ob cõtumaciam: quod hec pba. non sufficiat contra patrem: nisi contra eum vere probetur crimen. ita dicit Dy. hic aliter videtur dicere in. l. cũ filius. j. de verb. obli. ego istã questionez disputaui ꝛ scripsi plene in. d. l. cum filius. in pun. ¶Oppo. s. ti. ij. l. fi. So. intelligas hanc scõm illam. scilicet q pupillus liberetur cedẽdo a actionem de hoc tamen plene dic vt dixi. j. si quis omis. cau. test. l. si dolo.

☞ Tutore emente aliquid de pecunia pupilli efficitur ipsius pupilli. Idem in ecclesia ꝛ milite.

STutor. [d]Quod tutor vel curator acquirit ex pecunia minoris efficitur minoris. h. d. ¶Not. quod illud † quod emitur ex pecunia minoris efficitur minoris. simile dicit gloss. in vxore ecclesia et milite. idem not. in lege si vt proponis. C. de rei vendicatio. ¶Opponitur supra titulo secundo lege titium ꝛ meum. §. altero. Solut. secundum Dynum illa pecunia non erat minoris: lz fuerat redacta ex re minoris. lz b tutor erat debitor in genere vt ibi dixi. ¶Op. j. de sol. l. filie. sol. secundũ

litem. sic. C. vnde vi. l. si qñ. ꝛ extra qõ me. cau. ꝛ c. fi. que admittunt pbationem rerũ derobatarum per iuramẽtum: quia habet locuz solũ qñ agitur cõtra derobatorem nõ cõtra alium[c] vt in qualibet earũ no. per doct. Facit ꝗ etiã q si statuto cauetur q pater teneatur soluere pro filio delinquẽte: et filius fuerit cõdemnatus pro delicto ob cõtumaciam: quod hec pba. non sufficiat contra patrem: nisi contra eum vere probetur crimen. ita dicit Dy. hic aliter videtur dicere in. l. cũ filius. j. de verb. obli. ego istã questionez disputaui ꝛ scripsi plene in. d. l. cum filius. in pun. ¶Oppo. s. ti. ij. l. fi. So. intelligas hanc scõm illam. scilicet q pupillus liberetur cedẽdo a actionem de hoc tamen plene dic vt dixi. j. si quis omis. cau. test. l. si dolo.

☞ Tutore emente aliquid de pecunia pupilli efficitur ipsius pupilli. Idem in ecclesia ꝛ milite.

STutor. [d]Quod tutor vel curator acquirit ex pecunia minoris efficitur minoris. h. d. ¶Not. quod illud † quod emitur ex pecunia minoris efficitur minoris. simile dicit gloss. in vxore ecclesia et milite. idem not. in lege si vt proponis. C. de rei vendicatio. ¶Opponitur supra titulo secundo lege titium ꝛ meum. §. altero. Solut. secundum Dynum illa pecunia non erat minoris: lz fuerat redacta ex re minoris. lz b tutor erat debitor in genere vt ibi dixi. ¶Op. j. de sol. l. filie. sol. secundũ

dum dicit q exceptio malitiose opposita nõ impedit processum. ꝛ ad hec adde elegantem gl. in. c. super eo. de offi. deleg. quam vide ꝛ eodem modo videtur dicendum qõ poterit repellere opponentem exceptionem nullitatis vbi comprehendit reum illam opponere malitiose vt impediat executionem sententie ꝛ ibi idem dicit do. Lar. esse in causa summaria. ꝛ ad hoc adduco gloss. notabi. in. c. pernicio- c sam. de vsu. ꝛ facit. l. satis aperte. C. de falsis. ꝛ vide do. Anto. in. c. super hoc. de renun. vbi habetur qõ exceptio nõ verisimilis non debet per iudicẽ admitti. l. non est verisimile. qõ metus causa. et ideo dicit Ange in. d. l. satis aperte. qõ cum prima fronte exce d ptio videtur opponi per calumniam nõ est differẽda executio. adduco Jo. an. in Spec. in fit. de lega.

ipedit executionem finie dũmodo non sit ꝓsumptio ꝓ illũ petẽtẽ in intẽresti. vide Sali. in. l. iudicati. C. si ex fal. instru. ꝛ retuli post bar to. in. l. iij. § cõdẽnatũ. in apostil. mag. ỏ re iudi.

¶Horage neralr ꝛ vi de Bar. in l. ne qcq̃. de icẽ. rui. idẽ dicas qñ agit de delicto in omittẽdo. p casuz sin gularẽ i. l. argẽtari[9]. §. cũ autẽ. s. de edẽ. ꝛ ibi Ang. ꝛ vide Ludo. Ro. in rub. de iureur. Andre. barb.

¶Hoies ville. facit in simili dicti Bald. in. l. j. in fi. j. col. C. cõia de leg. vbi si statuto cauet q in causis vertentib[9] sup instro guarẽtigie nulla possit opponi exceptio intelligit inter eos inter qs ꝓfectum est instm. Adde etiã Ange. ꝛ Bal. met. in. l. si debitor. C. si aduer. credi. ꝛ vide Bar. in. l. ne qd. ff. de incẽ. rui. nau. ꝛ illud dictũ Bal. in. d. l. j. cõia de le. sequit ꝑe. de anch. in. c. canonũ statuta in ver. circa istam extensionem alibi ꝛc. extra de constitu.

¶Nõ cõtra alium. vide Bar. in. l. si qñ. C. vnde vi. hic alle. per eũ ꝛ que no. in. d. l. fi. de in lit. tur. ꝛ istud fuit dictũ Dy. hic ꝛ idẽ Bal. in. c. j. §. cõuenticulam. de pac. in fi. ꝛ Bar. in. l. ne qd. de incẽ. rui. naufra.

¶Si tutor. ꝛ vide Bald. in. l. si vt ꝓponis. C. de rei ven. Bal. in. l. si familie. C. fa. ercis. ꝛ vide Bal. in. l. si curator. C. arbi. tutel. And. barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Jac.de are.z vide Bar.in.d.l.filij.et Bal.in.l.si patruus.C.communia vtriusq; iudi.

b ¶Post mortez.§.tutor.In hoc.§.sunt due regule. pro hoc in simili facit tex.in.l.j.§.edi.de edē.vbi po c nūtur due regule:vna permissiua:alia prohibitiua. vbi vide.

Bal.post Ray.cidē tz.d.Ant.i c.g.perpe/ tuus.de fi/ de instru. fa.tex.z ibi Bald.in.l. si ruffin⁹. C.de testa. mili. vide spe.i tit.de istr.cau.§. videdū.et vide bal.z moder.in d.l.si ruffi/ nus.

c ¶Quidā dicūt.z q̄d in patrato revīō bar. q̄ notabilr loquit licz sit sibi con trari⁹ i.l.q̄ 1 l aliena.§. pe.al's fi.j. de acq̄. he re.et.l.j.§. nūtiatões. de op.no. 3 nū.z vnum notabile/ bū dicit in l.iiij.§.vlt 4 q̄rī pōt.ff. de manu.e 5 vide ang.i d.l.pcura/ tor: q̄.p eui ctiōe.ff.de 6 pcura.do. Ant.in.c.li tere.de di= 7 la.Andre. barba.

d ¶Distin= b gue. adde q̄ no.Bar. in.l.iij.§.j. iu.sol.z q̄ no.Bar.in l.si patru⁹.

Jac.de are.ª q istud q̄ hic dr q res 1 empta de pecunia minoris efficit mi noris:debet intelligi tutore vel cura= tore emente.facit.s.de pe.l. ex facto. sed extraneo emente secus: vt not.in d.l.filie.nisi forte in subsidium ita dz intelligi.d.l.si vt pponis.C.de rei vē di.¶Oppo. ad id q̄ dicitur hic de stipulatione de.l.solutum.§.per libe/ ram.s.de pign.act.sol.gl.hic z meli⁹ in.l.contraria.quod dic vt ibi.

Dolus. Pupill⁹ non te 2 net ex dolo tu= toris nisi quatenus ad eum peruenerit.h.d.dic plene vt dixi in.l.si dolo.j.si quis omissa cau= sa testa.

Post mortem. De d eo q̄ quis gessit vt adminis= strator finita administra= tione nō tenetur.h.d.Intellige in ad ministratore necessario.in volūtario dic vt.l.procurator qui pro euictiōe. s.de procura.

☞Tutor simpliciter contrahēs in re pertinēte ad pupillum intelligitur tutorio nomine.

Tutor vel alius gestor necessarij⁹ cō= trahens quādo videatur nomine p= prio vel tutorio nomine cōtrahere.

Procurator vel institor contrahens z exprimens hoc fieri in causa pertinē te ad dominum videtur procurato= rio vel institorio nomine cōtrahere.

Defensiones pupilli quando possint prodesse tutori.

Quādo pecunia mutuata tutori fuit conuersa in vtilitatem pupilli: actio 3 vtilis competit contra pupillum mu/ tuanti.

Si concessum est arbitrium prioib⁹ super abundantia quid importet ta= le arbitrium.remissiue.

Tutor acquirens aliquid stipulando vel emēdo simpliciter an pupillo an sibi acquirat.remissiue.

Tutor. bSi tutor simpliciter cō b trahat in re pertinente ad pupillum:intelligitur tutorio no/ mine cōtrahere.si in re que potest ad 4 ipsum z ad pupillum pariter pertine/ re:intelligitur nomine proprio cōtrahere:nisi aliud actum sit.h.d.Et iste.§. habet duas partes. secun da ibi non idem in eo.¶Oppo.ad princ.de.l.cum post.§.j.s.tit.ij.Quidam dicunt c q̄ debet intelli gi hic quando accepit tutorio nomine:sed glo.dicit et bene q̄ hoc non expedit.nam contrahendo sim pliciter in re pertinente ad †pupillum intelligitur tu torio nomine vt hic.z j.eo.l.fi. Non obstat.d.l.cum post.§.j.quia intelligo q̄ ibi expresse voluit se pro= prio nomine obligare.¶Opp.j. de admini.re.ad ciuitatem pertinen.l.iij.§.in eum.So.dicunt quidā q̄ ibi expresse fuit actum q̄ proprio nomine obli garetur.fortevolens donare.ita dicit glo.hic.tu dic q̄ tex.hic.et.j.e.l.fi.loquitur quando tutor simpli= citer promisit:ibi quando promisit animo nouandi. ex hoc enim solo q̄ animo nouandi promisit intel/ ligitur se proprio nomine velle obligare: vt ibi pa= tet.¶Oppo.de.l.procura.qui pro euictione. supra de procura.fol.ibi in gestore voluntario.hic in neces sario fm glo.Jaco.de are.aliter dicit vt refert Cy. C.q̄ cum eo.l.et qui.dixi plene in dicta.l.procura. qui pro euictione.et.l.si pupilli.§.primo.s.de nego tijs gestis.Circa †gestorem vero necessarium que 2 est proprie materia nostra.distingue⁹ aut est certū qualiter se voluit obligare:et stamus certo: aut est dubium:quia promisit simpliciter non dicendo pro se suisq; heredibus:z tunc aut cōtraxit in re que ei dēter pertinet ad pupillū:aut in re que potest eque pertinere ad eum sicut ad pupillum. primo casu aut contraxit promittendo animo nouandi. ex hoc vi detur proprio nomine promittere: vt.l.tertia.§.in eum. de administra. re. ad ciui. pertī. aut promisit non animo nouandi:et tunc aut sciebat tutor pupil= lum ex hoc conuenirinon posse:z ille qui cum eo cō trahebat ignorabat:et tunc propter dolum tutoris ipsemet proprio nomine tenetur. vt.l. cum post.§. primo.versicu.preterea.supra titulo secundo.aut in tutore abfuit dolus:et tunc videtur tutorio nomine promittere:vt hic.et infra eodem.l. fina. Secundo casu quando contraxit in re que potest pariter per= tinere ad vtrunq;:et tunc aut fuit expressum hoc fie ri in causa pertinente ad pupillum: et videtur con trahere tutorio nomine:vt hoc.§. in fine. Expressio enim cause tunc habetur perinde ac si diceret tuto= rio nomine facere. Idem in †procuratore.vt lege si pupilli.§.primo.ibi vt pignus vel vt debitorem libe ret.idem in institore:vt.l.prima.§. non autem. ver= sicu.sed et si in prefijs.de exerci.si vero hoc non ex= primat tunc videtur se proprio nomine obligare:vt hic.fi.respon.quod intellige quantum ad actionem dandam creditori contra eum. Sed sibi tutori qui illud conuertit in vtilitatem pupilli datur actio cō tra pupillum:et eodem modo vbicunq; dixi supra tutorem teneri proprio nomine.intellige quod repe tat a pupillo:nisi constet quod fecerit animo donan di:vt lege cum post.§.secundo.ver.respondi.z ver si.sed is de quo.supra titulo secundo.Et ex hoc sequitur quod defensiones pupilli poterunt hoc casu prodesse tutori qui proprio nomine tenetur:vt dicta lege cum post.§.primo.in fine dicti.§.z infra de ac. et obligatio.l.qui seruum.puto etiam† q̄ hoc casu si pecunia fuit conuersa in vtilitatem pupilli com=

circa medium.C.communia vtriusq; iudi.z que ha 5 bes in.l.post dotem.vl.lectu.solu.matri.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

petat mutuanti vtilis actio cõtra pupillũ licet eius contemplatione non mutuauerit: vt. l. et qui. in fi. C. quod cum eo. facit. l. eum. C. si certum pet. qõ plene no. in dicta l. si pupilli. §. j. Et p̃dicta faciũt ad que-
6 stionem quam disputaui. prioribus est cõcessum arbitrum super abundantia: fecerunt aliquid qõ non poterant vigore eorum officij: poterant tamen facere vigore arbitrij sibi concessi super abundantia: nõ expresso hoc quod facerent vigore arbitrij sibi concessi: an actus valeat. dic vt dixi in dicta disputatione. ¶ Queritur † quid si tutor aliquid acquirit simpliciter stipulando vel emendo. Glo. dicit idem. tu intelligas vt dixi. s̃. eo. l. ij. & s̃. titu. ij. l. tritum & me-
7 dium. §. altero.

Tutor interposito. Sicut pupillo queritur per tutorem: ita per actorem ab eo constitutum. h. d.

Tutor qui. Si negotium in parte spectat ad pupillũ pro illa videtur tutorio nomine facere p̃ alia proprio. h. d. In text. ibi: conuenitur scilicet a legatarijs.

¶ De suspectis tutoribus et curatoribus. Rubrica.

1 ☞ Materia quotidiana est melius et subtilius examinanda.

Hec clausula. Procedit p̃ modum summe.

¶ Primo ponit q̃d induxit ad tractãdum seu tradendum istam materiam. ¶ Scõo ponit q̃ requirantur ad hoc vt ista materia intelligatur & illa per ordinẽ tractat
1 per totum istum ti. partes patent. ¶ No. q̃ † materia quotidiana est melius & subtilius examinanda: vt hic. & l. legaui. j. de libe. lega.

1 ☞ Accusatio suspecti tutoris qõ sit ciuilis quando proceditur ad solam remotionem: & quando sit criminalis.

2 Coram quo iudice hec accusatio proponi possit. remissiue.

3 Querela inofficiosi testamenti vocatur accusatio.

4 In accusatione suspecti tutoris quando requiratur forma legis libellorum.

5 In accusationibus ciuilibus ex delicto descendentibus que infamant ponit debent ea de quibus in. l. libellorum.

6 Iudex inquirens in causa suspecti tutoris quãdo nõ habeat necesse ponere in inquisitione ea de quibus in. l. libellorum.

7 Accusans in causa suspecti tutoris quãdo teneatur se inscribere.

Sciendum. Primo quero an accusatio suspecti dicatur publica. Glo. dicit[a] hic qõ est legitimũ crimen & tñ non dicit qõ est publicũ. sed qõ sit publicũ dicam. j. e. §. cõsequens. hoc plene examinaui. j. de publi. iu. l. j. nam quo ad quid est publicũ quo ad quid non. Quero q̃ interponitur accusatio suspecti: vtrum requiratur forma l. libellorum. j. de accusa. Gl. hic dicit aut p̃ceditur per viam accusationis ad remouendum: & requiritur illa solemnitas: aut per viam inquisitionis: & tunc secus. vt. j. eod. l. iij. §. preterea. ¶ Ad hoc examinandum primo est videndum † vtrum accusatio suspecti sit ciuilis causa vel criminalis[b]: & hic innuitur q̃ sit criminalis vt. j. prox. §. et. j. ea. l. §. fi. & j. ad turpil. l. j. §. suspec. In cõtrarium qõ sit causa ciuilis apparet: quia potest interuenire procurator. vt. l. non solum. §. fi. s̃. de procura. veritas est quod liquidẽ agitur ad remotionem solam: tũc est causa ciuilis. vt dicta. l. non solum. in fi. probatur per rationem quia hic agitur solum ad remedium & cõmodum priuati: scilicet pupilli nõ ad vindictam publicam: ergo &c. pro hoc facit optime text. vt in c. tue. extra de procuratorib[9]. Si autem ageretur ad penas imponendas: tunc esset causa criminalis. vt. j. ea. l.
2 §. fi. Et ex hoc apparet † apud quem iudicem debet hec actio proponi. vt j. prox. §. dicetur. nec est mirandum si etiam eo casu quo dixi esse causam
a ciuilem vocatur suspecti accusatio: quia † etiam querela inofficiosi testamenti vocatur accusatio: & tamẽ causa ciuilis est. vt. l. posthumus. §. fi. s̃. de inoffi. testa. Sco videndum est
4 † quando dicitur ciuilis ista accusatio vtrum debeat poni libellus s̃m formam. l. libello &. j. de accu. quia q̃ criminaliter intentatur nõ est dubiũ. Rñdeo † in accusationibus ciuilibus descẽdentib[9] ex delicto: siquidẽ infamant: debent poni in libello oia illa
b que in criminali. vt. l. pretor edixit. in pñ. & ibi dixi. j. de iniur. & s̃. de dolo l. item exigit. & ibi dixi. & est tex. in ca. tue. extra de p̃cu. vnde si hec accusatio p̃poneretur de dolo ita qõ remotus infamaretur: deberet poni locus et tẽpus s̃m formam. l. libello &. s̃. alias secus. Tertio est videndum † vtrũ q̃ iudex p̃cedit per inquisitionẽ in isto
6 crimine sit necesse qõ inquisitio cõtineat oia illa que dixi debere cõtinere accusationem. Gl. hic vt dixi tenet qõ non. Idem videtur generaliter tenere insti. de publi. iudi. in pñ. Idem Imo. de iure canonico extra de purga. cano. c. fi. veritas est qõ siquidem iudex inquirit solũ ad remouendum: nõ est necesse qõ inquisitio contineat crimen determinatũ: sufficeret enim si iudex diceret. hec est inquisitio quã fecit talis iudex ad videndũ vtrũ tutor bene administrauerit: & si inueneret eũ dolose vel culpabiliter gessisse: tunc intẽdit eum remouere. & de tali

a ¶ Sciẽdũ. ibi glo. dicit. & no. qõ dicit ꝓ ista gl. de qua exultat Bal. i. c. j. §. si res. de pac. tenẽ. i vsib. feud. col. x. and. Barba.

b ¶ Hec clausula. §. sciẽdũ. vel criminalis. cã suspecti sit ciuilis vel criminalis. vide Bal. in. l. j. C. si tu. nõ gess.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

intelligit Inno.in.d.c.fi.extra de pur
ga.cano.⁊ tex.ibi:sed si inquireret ad
eũ puniẽdum:tũc cum inquisitio suc
cedit in locũ accusatiõis:deberet cõ
tinere crimẽ certũ:sicut accusatio. so
lum hoc minus:qđ nõ est in ea neces
saria solẽnitas inscriptiõis. ⁊ de hac
solẽnitate nõ seruãda loquitur instit.
de publ.iudi.in p̃n.ita tenet Jac. bu.
insti. de act.in prin.dixi in.l. libellorꝝ.
7 j.de accu. ¶ † Quero an qñ quis ac
cusat aliquem de suspecto debeat se
subscribere ad penã talionis. Glo. di
cit quod sic ⁊ erit pena talionis infa
mia. Item alie pene quas quando
qꝫ quis patitur extraordinarie. Do
ctores dicũt aut accusatur crimina
liter.hoc est vt remoueat ⁊ puniat:et
tũc dꝫ se subscribere:aut vt remouea
tur tantũ:⁊ nõ dꝫ se subscribere qꝛ est
causa ciuilis. Et nõ obstat qđ glo.di
cit de pena infamie:qꝛ per hoc nõ est
locus inscriptioni.alias sequeret qđ
in qualibet actione ciuili famosa q̃s
deberet se inscribere: qđ non reperi
tur.l.cautum.de hoc per doctores.in
l.fi.C.eo.titu.
1 ☞ Delegatus etiã potest cognosce
re si de suspecto agatur vt tantuꝫ re
moueatur:si autem vt etiã puniatur
non potest cognoscere.

a ¶ Tutor. ⁊ hoc facit ad ea que not. Bart. in.l.j.§.j.cũ concordã. de ope.no. nun.

Damus. Causa suspecti põt
agitari corã ordina
rio et coram delegato iudice. h.d.
¶ Op.j.ad turpil.l.j.§.suspecti. So
lutio.ibi nomẽ p̃sidis ponitur gene
raliter vt cõprehẽdat delegatos.alij
1 dicũt † q̃ delegatus põt cognoscere:
vt hic:nõ punire:vt in cõtrario. Ista
questio fuit semel iter do. Frã.accur.
et do.Dy.vt refert Cy.in.l.fi.C.e.ve
ritas est ista aut accusant de suspecto
ad remotionẽ tm̃:⁊ sic ciuilr.⁊ põt de
hoc cognosci ⁊ iudicari apud delega
tũ:vt hic.aut accusant vt remoueant
et puniãtur:⁊ tunc solũ apud ordina
rium:vt in.l.ꝯtraria.⁊ ibi plene dixi.

Ostendimus. Omnes tu
b tores cuius
cunqꝫ cõditionis existant possunt ac
cusari de suspecto si male gerãt.h.d.
¶ Opp.j.eo.l.si tutor.Solutio dicit
glo.illud est consilium:qđ an sit verũ
ibi dicaꝫ. ¶ Quero qualiter petitur
remoueri patronus qđ non infamet.
dic vt l.fi.C.eo.
1 ☞ Publicũ est illud qđ oĩb⁹ patet.
2 Crimen suspecti tutoris est publicũ.
3 Dictio quasi est expressiua veritatis.

Consequens. Quilibet ad
1 mittit ad ac
cusandũ tutorem de suspecto etiã mu
lier si ex pietate mouet.h.d. No. † qđ
publicũ est illud qđ omnib⁹ patet.qđ
facit ad multa. ¶ Opp.qđ mulieres
nõ admittãtur.vt.j.de accu.l. ad cri
men.Sol.spãle est hic.Quero † vtrũ
2 crimẽ suspecti sit publicũ. Glos. dicit
qđ sic.vt.j.de publi.iud.l.j.⁊ insti.eo.
3 §.cõsequẽs.⁊ sic tex.† q̃ dicit h̃ quasi
est expressiuũ veritatis.ego aliter in
telligo vt dixi in.l.j.j.de pub.iudi.
1 ☞ Atrocia facta que dicantur.

Si quis de plebeis.

Ob facta atrocia tutor nõ solum re
mouetur:sed etiaꝫ punit. h.d. Et hic
tractat de vltima parte eius de quo
tractaturũ se dixerat in p̃n.legis.s.de
1 pena suspecti. ¶ † Quero q̃ sunt ista
facta atrocia. Glo. ponit exẽpla quã
no.qꝛ appellat atrocia illa facta que
alibi non reperiũtur numerata inter
atrocia:de quibus ponitur in.l.auxi
lium.s̃.de mino.
1 ☞ Si sunt due regule vna p̃missiua
alia p̃hibitiua: prohibitiua attẽdit.

Tutor. a Tutor põt accu
a sare cõtutorẽ sus
pectũ etiã si fuerit remotus.
1 ¶ Not.q̃ † vbi sunt due regule:vna
permissiua:alia p̃hibitiua:poti⁹ attẽ
ditur p̃hibitiua.nã regula est q̃ qui
libet possit accusare suspectũ:alia est
qđ libertus nõ põt accusare suspectũ
patronũ.certe ista preualet vt hic s̃m
Dy.⁊ Jaco.de are. ¶ Quero dr̃ hic
patronũ suũ:cuius erat patron⁹ iste.
In glossa ponuntur tres opi.⁊ queli
bet potest esse bona.
1 ☞ Tutor quando remoueatur vt
suspectus ex cognitione incidenti.
2 Judex de quolibet delicto commisso
coram se incidenter potest cognosce
re ⁊ punire.
Judex inquirit principaliter in causa
suspecti tutoris.
3 Damnatus per inquisitionẽ qđ non
efficiatur infamis.

b ¶ Preterea. idez dicas in procuratore tex. est singu. in.l.iij. C. de pcu. s̃m Bart. ibi sed vide Ludo. Ro. consil. cccxvj. de captura p̃sone. and. Barba.

Preterea. b Tutor potest re
moueri ex officio
iudicis sine accusatione. hoc dicit.
¶ Primo quero qualiter potest pre
tori liquere ipsum esse suspectũ. Glos
sa respondet duobus modis. Primo
incidenter cum super alio iudex prin
cipaliter cognosceret: vidit tutorem
fraudulenter se gerere in causa pupil
li. ¶ Secundo modo si iudex princi
paliter inquirat super hoc vt videat
si tutor bene vel male gerat: vt infra
eo.l.fi. ¶ Et primo not. † quod tutor
potest remoueri ex cognitione inci
denti qđ qualiter intelligatur.dicam

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ſ.e.l.impuberibus.§.fin.est tamen regula quod de a quolibet delicto cõmisso coram iudice super aliquo principaliter cognoscente ipse potest inquirere z pu b nire.vt.l.nullum.C.de testi.et.l.penulti.C.de proba. dixi plene in lege secũda.§.si publico.infra de adul.

2 ¶Secundo not.†quod iudex potest inquirere principaliter super causa suspecti. Et aduerte quod hic est speciale fauore pupillorum.alias eñ non.est per c missa inquisitio ad vtilitatem priuatam.vt hic patz. quia si speciale est in pupillo:ergo in contrarium est 2 ius commune.ad vtilitatem enim publicam licet inquirere secundum ea que dixi in dicto.§. si publico. 3

4 ¶Quero an[a] isto casu quo aliquis remouetur per inquisitionem sit infamis.glo.dicit quod non. quaz b vide et signa.Dicit Dy.nota quod damnatus[b] per 3 †inquisitionem non efficitur infamis. et ista glo.nõ reperitur alibi dicit ipse:certe imo reperitur in lege g fina.C.eo.et.l.§.C.de modo mul.de hoc not.in Specu de sen.§.j.versi.quid de his. examinaui plene.j. de publi.iu.l.infamem.

i ☞Notario nõ interdicitur officium ob delictũ cõmissum extra officium notariatus.

Nunc videamus. Tutor remouet ob dolum in tutela cõ- 1 missum:secus si extra tutelam. Item secus si in alia tutela.si est qui eum actione tutele conueniat.hoc di i cit vsq; ad.§.si tutor inimicus. Not.quod †ob crimẽ h commissum alias quam in tutela non potest quis re c moueri vt suspectus. ¶Quod facit[c] ad questionẽ de 2 notario cõdemnato de falso ex aliqua causa nõ pertinente ad officium notariatus:vt per hoc non interdicatur illud officium sibi:de qua dixi plene in l.eadem.§.primo j.ad.l.iul repe.

Quod si quis. No.hic de hac dictiõe quo ad:que non habet in se con 3 ditionem extensiuã de quo.j.titu.j.l.penulti.dixi ple i ne.in.l.j.j.de conditio.et demonstra.

1 ☞Relinquitur arbitrio iudicis an tutor remoueri debeat propter inimicitiam fratris pupilli vel transuersalium. e

d **Si tutor.** [d]Propter inimicitias cum pupillo vel cum parentibus remouetur tutor vt suspectus.hoc dicit. ¶Querit quid si est inimicus fratri[e] vel alicui ex transuersalibus glos.dicit f secus. Contra istam glos.facit. C. de excusa.tuto.l. humanitatis.ita dicit Dyn.Item videtur contra textum.infra de iniurijs.l.lex cornelia.et.l.item apud g §.conuitium.et.§.sequenti.eo.tit.vbi si fit iniuria socio meo fit iniuria mihi: multomagis si consangui- h neo.vnde †puto standum esse arbitrio iudicis[f] secũ f dum facti qualitatẽ z consuetudinem regionis.in qua h scia enim est consuetudo vt qui inimicatur seu iniuriatur vni ex cõsortibus hoc est descendentibus per lineã masculinã inimicat vel iniuriat omnibus.alibi i aliter obseruatur z hoc innuit hic tex. vnde standuz est arbitrio iudicis vt tex.subijcit.

Seuerus. Propter res male vẽditas potest tutor vt suspectus remoueri, hoc dicit.

Tutor qui alimenta. ¶Tutor q̃ denegat alimẽta indebite potest vt suspectus remoueri et etiam pu-

¶Quero an.vide Bal.in.c.j.de pa.iu.fir.in vsi.feu. Andre.Barba.

✠Andre.Poma. ¶No.q̃ damnatus. Vide zanchi.in repe.c.j.§.differentia.de accu.Panor.consilio xxv.in.ij.colum.iij.dubio.in.j.volumi.Roma.consi. ccviij.in.ij. colum.Panor.in rub. de iudi.in vl.colum. ad fi.Cardina.cõsil. xciij.in.j. dubio.

niri.hoc dicit.

☞Qui iudici precipienti non obedit dicitur pertinaciter resistere.

Quilibet dignitate carẽs dicitur humilis homo.

Quis pro debito de iure cõmuni non carceratur quando habet bona sufficientia.

Tutores qui reperto- c ¶Quod facit.et vide Bal.in c.j. de pac. iur. firma. in vsi. feu. Andreas Barba.

rium. §Qui non facit inuentarium vel pecuniam ad comparationẽ non deponit ptinaciter in vinculis est ponendus.nisi fuerit positus in dignitate.hoc dicit. ¶Not.de pena tutoris qui non facit inuentariũ. ¶No. tex. qui dicit pertinaciter cum sua gloss. d ¶Si tutor. Et vide not.per Bart.in.l. si miles.§. fi.de adul. et in.l.cum tabulis. §. j.de his q. vt indign. cõtrarium est gloss.fina.in lege athlete.§. amissionẽ. j.de excu.

Ex quo habes qõ ille †dicitur pertinaciter resistere qui iudici percipienti non obedit:z sic facit quod ille posset condẽnari[b] tanq̃ hereticus pertinax qui inquisitori aliquid asserenti nõ credit. ¶Tertio no. †quod humilis homo dicitur quilibet dignitate carens.pro hoc.ff.eo.l. prima.§. fina.pro hoc.C.vt nemo priua.l.j.secũdum Jaco.de are. ¶Not.text.ibi in vinculis publicis ꝛc.Cum glo. intelligit illud verum quando laborat inopia.z sic no.†quod de iure cõmuni[i]

tuto.Andre.Barba.

¶Si tutor.inimicus fratri.an inimicus fratris mei sit mihi inimicus:z an iniuria facta socio meo:sit facta mihi.vide bal.i.l.ij.C.de legi.et qõ dixi de socio vide que dixi in.l.item apud.ad fi.de iniur.

¶Arbitrio iudicis.De quo vide docto.in.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretoꝛi.z qõ ibi dixi in.iij. col. de ope.no.num.

¶Tutores qui repertorium. Et quomodo intelligatur quod propter inuentarium non confectũ qs teneatur vt suspectus.adde Bart.in.l. tutor qui repet.de admini.tuto.

¶Posset condemnari.Alibi gl.videlicet in.c.j. de male.intelligit pertinacia aliquid fieri vbicunq; fit scienter z nõ ex temeritate.

¶Quod de iure cõmuni.vide tex.xj.q.vj.c.illud. et tex.z doc.in.c.tue.vt lit.nõ cõtest.z.d.§.inuentione.Et an habẽs bona poterit excõmunicari alii qui tenent qõ non in.c.tue.prealle.qõ est nota. si est verũ sed Host.tenet cõtrarium imo est in electione iudicis.z vide Bal.z Joã.de Imol. in.l.filio.supra solu.matri.z eundem in.c.ij.de pigno.z vide tex.in l.j.C.de repu.bono.que contra communem opinionem probat.Andre.Barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ✠Andreas pomate. ¶Non debet. Vide Alexā. consi. clviij. in. iij. col. in. ñ. volu. et istam glo. repu. singu. Alexan. l. a diuo pio. §. in venditione. in. iij. colū. de re iudi. pro qua glos. et eius materia vide Feli. c. quod ad consultationem in. vij. colum. de regu. iur. Panor. cō

silio. xlij. in a ij. vol. Roma. consilio. cxx. et b cōsil. ccxlj. in. ij. col.

non debet[a] quis poni in carcerem pro debito: nisi quando non habet bona sufficientia pro debito. quod satis placeret[b] si enim primo discutiuntur mobilia quam perueniatur ad immobilia: et primo immobilia cū perueniat ad nomina: vt. l. a diuo pio. §. in venditione. de re iud. multo magis omnia ista debent discuti anteq̄ perueniatur ad personam: statuta tamen et consuetudines tuscie statuunt aliter.

1 2 3 4

b ¶Ad hō satis placet Et adō q̄ idem tenz Bartol. et Bal. in lege prima. C. qui bo. ced. poss. z Bartol. et Ang. in. l. nemo carcerem. de

Qui ob segniciem.

Remotus propter culpam non est infamis. Idem in eo cui alius adiungitur. hoc dicit. ¶Quero que differentia est inter ista nomina. gloss. dicit qō

1 2

erac. tri. lib. x. et Bald. in lege prima. in fi. C. de iur. z fac. igno. et in. l. ordo. in vlti. colum. C. de execu. rei iudi. et Bald. in. l. etiam ver. sed nunquid. C. de execu. rei iudi. et Bald. in spec. de execu. sententie in princi. et Imo. in. c. odoardus. de solut. Abba. in. c. quod ad consultationem de re iudi. Salt. in. l. cum et filij. C. q̄ bo. ce. pos. et Imo. in. l a diuo. §. in vendi. de re iu. et Imo. et Ro. in lege si filio. la. ñ. solut. matr. aliter tenet vide Ange. insti. de ac. §. eum quoq̄. circa. iij. co. Et sic not. hic quod de iure cōmuni quis non potest in carcerem mitti nisi quando non habet bona sufficientia. et adde q̄ in hac computatione debent excuti bona fideiussoris. ter. est sing. in. l. si plures. §. p̄terea si queratur. j. de fideiuss. quem ter. multum no. Bal. in. l. mulier. C. de iur. do. et adde que dixi in. l. j. C. qui bo. ce. pos. et Barto. in. l. cum eodem. alias est l. labeo. j. ad leg. iul. repe. z adde Bal. in. l. si filio. la ij. soluto matrimonio.

3

ADDE Bal. consi. xl. cum seq. z. xlix. j. li. et pulchrū consilium in eadē materia eiusdem Bal. consi. cccxlxxxiij. secundo libro. z per eundem consilio. ccxvij. z ccxxxvij. quarto libro z an si habeat bona in alieno territorio ita quod indēnitati creditoris possit prouidere an sit relaxandus consi. ccccxlviij. iij. volumi. Pau. de cast. consi. xxix. z seq. p e. de anchara. consi. cxxij. z Ro. consi. cccxx. vbi alleg. ter. in. l. si plures. p do Alex. allegatum in apostilla.

c ¶Che enim. Vide compo. z Joan. andre. in. c. super eo. de electione.

d ✠Andre. poma. ¶Hoc dictum gloss. Vide Feli. c. penul. in. iij. colum. versi. difficilius. de excep. z. c. si cut. in. xj. col. de re iudi.

e ¶Qui nihil. z ob quam culpā quis remoueatur vide Barto. in. l. quod nerua. in pe. col. s. depo. z adde q̄ vbi tutor nō accusat pro pupillo vbi potest accusare remouetur vt suspectus glo. est z ibi Bal. in. l. se natus. C. qui accu.

1

quasi idem significant. z sic est inculcatio verborum sed si quis diligenter inspiciat diuersa important. ¶Quero an remotus ob latam culpā efficiatur infamis. z gl. videtur tenere quod non. idem not. in. l. in actionibus. s. de in lit. iur. z ibi dixi doct. tangunt. in l. vlti. C. eo. titu.

☞Causa in sententia inseri debet si non inseratur sententia non vitiatur.

Causa in dubio non intelligitur famosa.

Tutor quando dicatur remotus ob culpam vel ob dolum.

Accusatio suspecti tutoris quod habeat similitudinem cum iudicijs vniuersalibus z sic sufficiat generaliter petere.

Ignauus enim.

¶Remotus absq̄ dolo nō est infamis. z si in sententia causa non exprimatur non intelligitur ex causa: famosa damnatus seu remotus. h. d. ¶No. causam † debere inseri in sentētia. si tamē nō inseratur nō vitiatur. de quo p Dy. in. l. qui rome. §. duo fratres. j. de ver. obliga. per Ly. in. l. properandum. §. illo. C. de iudi. per canonistas extra de re iudi. c. sicut. ¶No. † q̄ in dubio non intelligitur causa famosa. ¶Oppoñ. sententia debet referri ad acta: vt. l. fi. C. de senten. que sine cer. quanti. et de except. rei iudica. lege si testamento. et. l. si quis ad exhi. z ibi not. Glos. dicit distinguendum. † aut obijcitur culpa tantū: et obtinet quod dicitur hic. aut obijcitur dolus tantum. et ob illam causam videatur remotus: vt in cōtrario: aut obijcitur culpa z dolus. et hunc casum non posuit glos. Et tunc etiam videtur remotus ob culpā: vt not. in lege si quis ad exhiben. facit. l. si preses. et lex interpretatione. j. de pen. si autem nulla causa exprimebatur in libello: tunc etiam procedit hoc dictum glo.ª vt intelligatur remotus ob culpam tantum quod not. ¶Quero ergo quomodo potest esse quod nulla causa exprimeretur. cuz accusatio debeat solemniter proponi: vt supra eodem. l. prima. §. primo. vel dicas quod hic procedebatur per inquisitionem. vt ibi dixi. vel si dicas quod per accusationem: tamen non est necesse quod exprimatur causa quando dolus non obijcitur: habet enim † similitudinem cum iudicijs vniuersalibus. Et sic sufficit dicere dico quod male et non diligenter administrauerit negotia. vt hac. l. sicut sufficit dicere in actione tutele: peto quod reddas rationem administrationis tue tutele.

4

☞Sententie verba debent intelligi vt referātur ad petitionem.

Si pretor.

Idem est prohibere gerere z removere. hoc dicit. ¶Oppo. s. de administratio. tuto. l. iij. §. fina. et quod no. s. tit. ñ. l. iiij. Solu. glos. z bene. hic prohibuit eum gerere qui accusabatur vt suspectus: ibi erat cōtentio quis deberet administrare: et sic not. † q̄ verba sententie debent intelligi quantum possunt vt referantur ad petitionem.

1

☞Quis cogitur per iudicem administrare vt si male gerat facilius remoueatur.

Qui nihil.

¶Oppo. C. eo. l. ij. z. l. tertia. Solut. tutor qui nil gessit: aut fecit

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

fecit contumaciter et iussus a pretore potest remoue a ti vt in contrarijs. et de administr. tuto. l. fina. in prin cip. aut non contumaciter. et tunc aut scienter et do= lose et potest remoueri vt suspectus. vt in contrarijs b aliter secus. vt hic et ideo †cogitur aliquis adminis= strare per iudicē vt facilius si male gerat possit re= moueri: vt lege prima. in princi. supra de admi. tu. et g per Ly. in l. ij. C. eo.

Suspectus. Satisdatio non im pedit quin tutor si h male gerat possit remoueri vt suspect? hoc dicit.

☞ Si aliquis debz aliquid facere ex l. dispositione consilio alterius: illud necessario req= ri et sequi debet.

Impuberibus. Adulti pos= sunt accusa re tutorem de suspecto cum consilio cō sanguineorum secus in pupillo. hoc di= a cit. ¶ Not. quando[a] aliquis †debet fa= 1 cere aliquid cum consilio alterius ex dispositione le gis debet illud requiri et sequi. vt hic. et instit. eo. §. impuberibus. quod intellige vt dixi in repetitione l. j. §. si plures. s̄. de exerci. 1

1 ☞ Lata culpa non equiparatur dolo ad infamandum sed remouendum.

Si fraus. Tutor potest remoueri propter la tam culpam. hoc dicit. ¶ Not. qō 1 lata culpa equiparatur dolo quod intellige q̄tū ad remouendum non q̄tum ad infamandum dixi. s̄. e. l. iij. §. finali.

☞ Fuga an faciat quem suspectum. 1

Preterea. Ex sola cōtumacia quis suspect? efficitur: et vt suspectus remoueri potest. hoc dicit. In tex. ibi careant scilicet suarū re rum detentatione, que transferunt in pupillū. vt. j. se b quitur. ¶ Not. quod propter[b] fugam[c] quis efficitur c suspectus †et ista suspicio sufficit ad condemnatio= 1 nem quod est verum hoc casu vbi ipsa suspicio habe tur pro delicto simile quando fuga ipsa habetur pro 1 delicto. vt. C. de deserto. l. prima. li. xij. alias secus fa cit ad predicta. C. de omni agro deserto. l. locorum. li. 2 xj. et in aut. de exhiben. reis. §. si vero etiam quidā. collatione quinta. et ibi per Jacobum de bel. in l. in bonefidei. C. de iureiuran. et ibi per Bul. et Ly. et j. ad silleia. l. lex cornelia. §. j. et ibi dixi.

1 ☞ Tutor contumax potest remoueri ordine infra d scripto.

Item si quis. Cadit sub precedenti sum= mario. ¶ Oppo. dicitur hic c quod raro imo frequenter. vt supra eodem. l. j. in prin e cipio. Solu. dicit Dyn. postulatio suspecti frequens est vt ibi: sed quod hoc modo remoueatur istud fit b perraro. ita loquitur hic. ¶ Ultimo no.[b] istam legē 1 quod quando tutor †est contumax et non comparet f e potest remoueri: ordo autem remotionis erit[c] quod g propter hoc eum remoueat. erit ergo necessaria no= ua citatio post contumaciam primam. z ideo Jaco. h f de areti. exponit sic diligenter habita inquisitione † super hoc an latitet an absens sit: puto etiam quod in ipsis citationibus primis potest iudex commina

¶ Impuberibus. no. q̄ñ. et vide istum tex. no. alleg. per do. Anto. in. c. cū olim. de arbit. de quo vide que dixi in. l. si conuenerit de re iudi.

¶ No. q̄ propter fugā. Et vide Bar. in. l. labeo. al's j. §. labeo. et de edil. edic. et. l. consiliarios. C. de offi. asses. et in aut. de co. §. necessita te. et salic. in repe. l. admonen di. z ibi lu. deuretur. et qō not. l. lex cor ne lia. j. ad sil leia. And. Barba.

tis quod si nō compareat ipsum remo uebit tanq̄ suspectum. z tunc quia ad hoc videtur esse citatus non requiri tur noua citatio. [b] argu. s̄. de iud. l. ad peremptorium. cum. l. sequen. et. l. nō nunq̄. z supra de admini. tuto. l. tutor qui. §. idem folent. facit quomodo et quando iudex. l. consentaneum. et eo dem modo intelligo quod not. supra eo. l. iij. §. preterea. z sic quando iudex incidenter competit tutorem fraudu lenter administrare ante q̄ remoueat eum super hoc debet citari. ad hoc vt c possit facere suas defensiones hoc eñ debet fieri causa cognita vt hic not. p gl. et sic debet intelligi quod no. p gl. C. de admini. tuto. l. fi. in prin.

☞ Qualiter debeat conuinci ille q̄ per aliquem nuntium misit pecuniam que est deperdita vel ad debitum fi nem non peruenit.

Suspectum. Suspe ctus tu tor dicitur ex moribus nō ex diuitiarum defectu. h. dicit.

¶ Not. bene hanc legem: quia facit ad multa maxime quādo queritur an alicui imputetur quod confidit de ali quo misso per eum mittendo pecuniā vel aliam rem. non enim ex hoc solo potest conuinci quod ille pauper erat sed ex moribus precedētibus hoc de bet perpendi.

Tutor suspectus quando sit remouē dus vel ei dandus curator.

Libellus super accusatione suspecti quomodo formari possit.

ADDE Bal. cōsil. ccxxx. j. vol. et Old. consil. lxv.

¶ Ultimo not. et qō intellige q̄ñ perseverat cōtuma cia. vide Bal. in. l. preses. C. eo. in ver. perseverat. z vi de tex. singu. fm Bar. in. l. cessante. C. quomodo z q̄ñ iudex. Andre. Barba.

¶ Item si quis remotionis erit. no. modū remouē di suspectum. Adde Bart. in. l. eum qui res. C. de p cu. et vide de hoc Bart. in. l. j. in fi. prin. ff. si quis ius di. et que ibi dixi.

¶ Habita inquisitione. z vide in lege. iij. §. si ad diē. de re mili. et ibi dixi.

¶ Cōminari. hoc in silū voluit imo i. l. si finita. §. iul. de dā. infec. Iz nō faciat mentionē de Bar. hic.

¶ Noua citatio. et hec que dicit Bart. hic limitant ea que not. ipse in. l. iij. §. si ad diē. de re mili. pro qua limitatione est tex. in. c. ij. et ibi no. Joā. and. et Ant. de but. extra de test. cogen.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Si tutor. Bal. facit istã. l. singu. in. l. fi. arbit. tu. et oĩo ibi vide et hic in gloss. qd in prelato vel eo. et quidã obseruant canones et qd qñ cõfert beneficiũ indigno. vide Card. in clemẽ. j. de eta. et quali.

b ¶ And. Poma. ¶ Si quidẽ. Vide aret. insti. eo. in prĩ. z imo. cõsi. lxviij. in. ij. colũ.

c ¶ Decreto distinguit. Et ad istũ text. vide Bart. in. l. iusiurãdũ qõ ex conuẽtione. §. fi. in. iij. co. de iureiur.

d ¶ Post finitã. Et vide gloss. in c. per tuas el. j. de simo. ad qõ alle. istum tex. And. barba. ¶ Andreas Pomate.

d ¶ Post finitã. adde qõ non est opꝰ qõ iudex ferat sentẽtiã: vt p docto. l. postq̃ litis C. de pact. nisi prius pateret vt per glos. l. qui fundũ. §. finali. ff. de vi et vi armata vt nisi iudex ignoraret cãm finitã: vt per bal. c. dudum. el. ij. de electio.

Tutoꝛi de suspecto accusato quando sit ei interdicenda administratio.

STutoꝛ. [a]Si tutoꝛ conuictus per remotionẽ infirmaretur melius est sibi curatoꝛem adiungi. hoc d. ¶ Oppo. s. eo. l. j. §. ostendimus vbi legitimus remouetur. Bl. dicit quod istud est consilium non preceptum. et hanc sol. approbat in lege contraria. alio modo solui † vt distinguatur: an remouendus sit propter dolum z tũc cum de hoc infamaretur non remoueatur vt hic: aut propter culpam: et tunc quia ex hoc nõ infamatur potest remoueri vt in contrario et istam tenz Dy. puto sic dicendum si quidem remouendus est propter culpam potest remoueri vt dictum est. si propter dolum tunc stat in arbitrio iudicis quia si quidem reperit dolum et fraudem commissum in magna re debet eum remouere si vero esset modicus dolꝰ vel circa modicam rem tunc debet curatoꝛ ei adiungi vt hic et supra eode3 l. iij. §. tutoꝛ qui ad alimẽta. et infra de penis. l. respiciendum. §. furta domestica. hoc em an remoueri debeat arbitrio iudicis ponitur supra eodem. l. tertia. §. tutoꝛ si inimicus. pro hoc facit. j. titulo primo. l. propter litem. vbi distinguitur an sit lis magna vel parua que est inter tutoꝛem et pupillum. et ideo quando format libellus super accusatione suspecti contra aliquẽ tutoꝛem consanguineũ pupilli. si quidẽ quis velit eũ redarguere de culpa vl negligentia tantum: secure concludat quod petit eũ remoueri: si vero illi tutoꝛi dolum impingeret puto procedere. si sic cõcluderet peto eum remoueri vel curatoꝛẽ adiungi secundum qõ iudici videbit. ¶ Quero an huic † tutoꝛi cõsanguineo statim cum postulatur suspectus debeat interdici administratio. et videtur quod sic. vt. C. eo. l. eum quem. instit. eo. §. si quis autez. j. de sol. l. quod si forte. §. j. sed illa. ll. intelligo in tutoꝛe qui venit remouendus tunc enim pendente lite interdicitur administratio: secus si remouendus non venit vt not. extra de offi. de leg. c. venerabili. dixi in. d. l. qõ si forte §. j. j. de solu.

☞ Suspectus tutoꝛ dicitur a die postulationis et ei per iudicẽ interdicit administratio. An talis interdictio fiat a die mote litis.

Procuratoꝛ in causa suspecti tutoris quando interuenire possit.

Quis ex eodem facto consequitur premiũ z penã.

DEcreto. Post remotionem non spectat ad tutoꝛem periculum tutele. hoc dicit. hic loquitur postq̃ quis est remotus. Glo. videtur intelligere quod a die qua postulatus est † quis suspectus: tunc ei interdicatur administratio: vt instit. eodem. §. si quis autem. quod intellige fieri per iudicem: vt ibi et. l. eum quem. C. eod. quod quando fiat dixi. supra eodem. l. prox. ¶ Not. tamẽ istam glo. diligenter que innuit talem interdictionẽ fieri ab initio mote litis non expectata contestatione super causa suspecti dum dicit et eo ex quo cepit causa suspecti moueri. ¶ Querit † glo. vtrum in causa suspecti possit interuenire procuratoꝛ. Et respondet quod sic licet regula sit quod in publicis iudiciis non interueniat procuratoꝛ. Tu dicas quod si quidem procuratoꝛ interuenit ex parte rei aut accusatio fiebat ad remouendum tantum. et tunc est causa cuilis merito potest interuenire procuratoꝛ. vt. l. non solum. §. finali. supra de procurat. Si vero ageretur non solum ad remouendum sed etiam ad puniẽdũ: et tunc aduerte an imponatur pena relegationis vl minoꝛ. et sic poterit interuenire procuratoꝛ vel non: vt. l. seruum quoq̃. §. publice. supra de procurato. et l. penulti. §. ad crimen. infra de publi. iudi. Si vero loquitur ex parte accusatoris tunc non potest interuenire procuratoꝛ. nisi agatur ciuiliter secundum qõ dicitur in actionibus popularib⁹. vt. l. licet. supra de procura. quod autem glo. dicit hic quod istud sit publicum iudicium non est verum simpliciter. vt plene examinaui in lege prima. de public. iudi. ¶ Ultimo hec gloss. colligit not. quod † ex eodem facto quis cõsequitur penam et premium. remouetur enim a tutela quod est pena. et consequitur liberationem a periculo quod est premium. ¶ Ad istud opponitur supra de nego. gest. l. siue hereditaria. Dyn. circa hoc distinguit c hic quod ponit in. c. quod ob gratiam. extra de reg. iur.

☞ Mulier agens in casu l. si cõstante prosequitur iudicium ceptum mortuo marito absq̃ eo quod incipiat contra heredes causam. Et an si pendente inquisitione superueniat accusatio debeat silere inquisitio.

POst finitam. Finita causa litis finitur instantia. hoc dicit. Istam. l. intelligo quãdo accusabatur solum ad remouendũ. secus si ad puniẽdum: quia tunc remanet instantia propter penam. argu. l. vtroq̃. supra de rei vendi. et. C. si reus vel accusatoꝛ mortuus fuerit. l. fi. et si pen. appellatione mors interue. l. iij. Dy. inducit hanc. l. ad questionẽ. mulier cõstante matrimonio cepit contra maritum: dicens eum vergere ad inopiam; ante finitam litem finitum est matrimonium. queritur an de nouo debeat causam incipere contra heredes: an possit prosequi super prima

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Variatur qualitas.de qua materia vide que dixi in.l.si constante.§.si bona.sol.mat.

b ¶ Ultimo Dyn.Et vide que dixi in.c.qualiter.el.si de accusa.Andre.Barba.

c ¶ Nihil.§.imperator.ad intellectum huius tex.ꝛ.l. iurispitos. §.imperator.de excusa.tuto. Aduerte quia Bar. in.l.lucius §.de administra.tut. et in.l si cū dotem.§. a trāsgrediamur.solu. matrimo. videt velle qō ista iura debeant intelligi qō pater teneretur consentire ꝛ caue re pro filio tutore dato indistincte sec⁹ si pro testamentario. d.l.lucius. quidam tamen dicebant quod imo etiam c nec in casu huⁱ⁹.l.pater teneatur consentire vel obligare sed hic hoc erat propter fraudem suam quod multum applaudit litere limita tamen istum text.inquantum intelligitur prout Bartol.intellexit nam fallit nisi filius accepisset tutelam talis viri quod redderet dedecus generi suo.arg.l.tertia. §.emancipa.de contratabul.ꝛ hic quia tunc cessaret ratio fraudis que erat hic in tex.ita videtur necessario concludi per ea que not.Barto.hic.ꝛ in dicto.§. transgrediamur.bene facit in argumen.l.nepos pro culo.de verborum significatione. Item posset limitari secundo nisi iste filius habuisset tantū et tot bona a patre quod ex illis bonis posset cauere pro tutela administrāda ne pater pro filio duplici onere gracietur.argu.l.titia.§.qui in vita.de leg.ij.cum similibus.ita videtur etiam necesse concludi debere per no.per Barto.in dicto.§.transgrediamur.ꝛ tūc etiā videtur satis cessare animus fraudandi. non obⁱ. qō tutela dicatur necessario matrimonū autem et receptio dotis et consequens dicatur voluntaria vt probatur in.l.qui liberos.in principio.de ritu nuptia. qⁱ instantia.ad istud videtur argu.C.de rei vxo.act.l.j.§.videamus.s̄.de his qui not.infa.l.seruus.ꝛ de iudi.l.tam ex cōtractibus. In contrarium facit l.ista.ita dicit Dy.primū puto veriⁿ: qⁱ actio de dote intentabatur in isto iudicio.vt.l.si cōstante.in princ.§.sol. mat.actio ergo nō variatur per mortē superuenientē:sed variatur qualitas. a nam in primo iudicio debebat fieri condemnatio nō ad plenariam restitutionē:cū dos deberet deseruire oneribus matrimonij: vt.l. vbi. C. de iur.dot.sed in scō casu agitur ad restitutionē plenariā: ergo agitur ex eisdem actis vt s̄.de noxali.l. in delictis.§.si detracta. ¶ Ultimo Dyn. b inducit in arg.ad aliā †.q.si pendente inquisitiōe superueniat accusatio. an debeat silere inquisitio de quo p eundem in.c.actū legitime.extra de reg. iur. libr.vj.et in.l.si maritus.§.j.j. de adulte.et per Lyn.in.l.ea quidem.C. de accu.

Nihil. Al seruis pupilli potest inquiri et inuestigare de fraude tutoris.h.d.hanc.l.intelligit gl. iudice principaliter inquirēte de fraudibus tutoris:vt not.in.l.ij.§. preterea.s̄.eodem.

Imperator. c pater cogit se obligare pro filio tutore si est necesse. h. d. iste. §. quē tenet mēti. Quidā nō habent hic istum.§. sed in.l. si quis inter tres. §. imperator.j.titu.j.sed cōmuniter habetur hic.

¶ De excusatio.tuto. Rubica.

Erēnius. Quesit gl. quid de marito ꝛ vxore. Gloss.dicit quod ipso iure non renetur. ¶ Contra hoc oppo.de.l.maritus.C. de procurato.Solu.vt in glos.quia aliud in procuratore. ratio diuersitatis ponitur in.l.maritus.C.qui da.tu.poss.illa ratio non est vera: quia eadem ratio esset in procuratore. Dic ergo qō ratio magis est in procuratore: quia citius finitur ex voluntate vxoris. Istā rationem reddit ibi Odoffre. quam hic sequitur Dynus et Specu. in tit. de procurato.et ibi tangitur vna bona questio.licet breuiter pertranscār. an possit maritus esse procurator ad litem.hoc anno solu.

Excusantur. Iudex ergo quod debent esse liberi tempore excusationis. Contra hoc videtur.l.bello amissi.j.eodē. ad quod dico q̄ sufficit siue sint viui: siue viui fingantur:de quo dic vt in glos.Dicit hic quod probatur instrumentum: nunquid per testes. gloss. dicit quod ADDE q̄ doct. cōmuniter in l.si cum dotem.§. trāsgrediamur.soluto matrimonio. dicunt quod si filius non posset matrimonium contrahere commode qō pater cogitur se obligare pro dote restituenda aliās secus que ratio cessat in casu ꝓpositō.per dominum Alexandrū tamē contrafaciat quia licet filia nubat absq; dote potest tamen petere dotem a patre. vt concludunt docto.in.l. prima soluto matrimonio.et Paulus de castro.consilio.cxxxv.et tamen cessat ratio quia dos datur vt facilius maritum inueniat. Item contra facit quod consuluit Paul. de castr.cō filio.clxxvj. quod si filius qui habet patrem mente captum nubat quod bona patris sunt obligata licet non consenserit videtur posse dici q̄ si filius accepit condignam ex quo de iure canonico in matrimonio contrahen.non requiritur patris consensus quod eodem modo pater cogatur se obligare si aliter socer non vult sibi soluere dotem tamen quia idem est in filia que nubit sine consensu patris tunc quia nō cessat ratio impeditiua totaliter matrimonij. arg. not. c.cessante.de appel.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞ Andre. Poma. ¶ Ad vtilem vide Alex. l. si cũ dotem. §. si maritus in. iij. colum. ⁊ seq. ff. sol. mat.

b ¶ Ponit istam questionem. Vide que dixi in. l. sciẽdum. §. possessor. qui satisd. in. c. decet. in additio. de regulis iuris. in. vj. ⁊ Bald. in. l. j. C. si aduer. delib. et vide Ang. in. l. minoribus. de his quib⁹ vt indig. et vide Pet. et Cyn. et Bald. in. l. generalis. C. de episcopis et clericis. in questione illa an cessante causa ⁊c. vide plene q̃ dixi in. l. si cum dotẽ. §. si maritus. soluto matrimonio. sed puto Barto. bene dicere per. l. cura. §. defici. de muneribus ⁊ hono. ⁊ per. l. is oneribus. §. pen. de vac. mune.

sic. Ad hanc glossam adde quod no. in. l. ij. de ser. et no. in. l. cum circa. C. si minor se maio. dixerit. ⁊ videtur text. in. l. omnes. C. de his qui veniam eta. impetra.

1 ☞ Priuilegium concessum ob numerum filiorum an cesset si aliqui filij moriantur.

Non solum. Tu habes hic coniuncto. §. pxi. quod numer⁹ liberorum debet esse tempore quo creatur: licet filij moriantur postea: vel pendente excusatione. ⁊ † ideo text. iste facit ad vtilẽ a q. scitis quod numerus liberorum excusat a muneribus patrimonialib⁹. modo imposita est collecta. ⁊ postea filij moriuntur. videtur hic tex. quod nihilominus excusatur. tamen respõderi potest ad hunc textum. quod tutela est onus indiuisibile sed on⁹ patrimoniale est diuisibile. et ideo si tẽpore collecte secundo imposite nõ re

c ¶ Diximus. istũ tex. cum sua glo. no. Alleg. Bar. in l. admonendi. in antepe. col. de iureiur.

d ☞ Andre. Poma. ¶ Sunt. vide Alexan. in. l. quidam consulebat. in. ij. colum. ff. de re iu. Roma. sing. dcccxcj. et quid operetur clausula ex certa sciẽtia. Feli. cum inter. de excu. ⁊ ca. nonnulli. in. iiij. fallen. Pet. regulariter de rescr. ⁊ in eo. ca. §. sunt et alij. versi. fallit. vij. ⁊ in. c. ad audientiam. versi. fallit. j. eodem tit. vide gloss. instit. de vulga. substi. vbi Ange. et doct. vide Feli. c. treugas. de treu. ⁊ pa. Feli. in trac. fallẽtiarum in. j. fallen. in fi. primi volu.

e ¶ Idem vlpianus. §. sunt ⁊ alij sciẽtia principis. Et not. quod Paul. de castro nescio si est in. l. centurio. de vulga. et pupilla. aut in. l. quamquam. aut in. l. in testamento. C. de testamen. dicit quod princeps in dubio nunq̃ videtur vti suprema potestate sed iure communi. et ita dicit velle Bald. in. l. bonorum. C. qui admit. vbi alleg. not. per Joannem andream. in. c. dudum. de deci. idem in terminis tenuit Innoc. in. c. innotuit. de elec. idem Ang. in. l. bñ a zenone. de quadri. prescrip. et idem etiam not. Bald. in. l. fina. in principio. C. de fru. et lit. expen. per. d. l. quamquam. vbi etiam dicit quod priuilegium principis debet interpretari secundum ius commune nõ de iure speciali. idem etiam voluit Baldus in. c. primo. §. item sacramenta. de pac. iura. fir. subdit etiam Bartol. et Bald. in. l. testamentum. C. de testa. quod papa non videtur velle facere contra ius commune nisi apponat clausulã non obstante lege ⁊c. Et ita clare quod

periantur filij non excusantur. Joan. andre. ponit istam questio. b valde late in. c. decet concessum. de regu. iur. lib. vj.

Amplius. Hic dicitur quod tunc habet locam quando minores non excesserunt minorem etatem. dic vt infra sex menses.

c **Diximus.** c Nota bene istam legem q̃ notabilis est et menti tenẽda.

Tria onera. Querit glos. nunquid sit seruãdus ordo executionis inter gerentem et patrem. Et gl. videtur remittere. Ista glo. non declarat. et ideo dic vt not. in. l. j. de filiofa. minori. ⁊ quãdo pater pro eo teneatur. Jacob. de are. ⁊ que sit ratio hic dixi tibi iam hoc anno.

Si duas. No. istud principium pro alijs officialib⁹ vide glo. que incipit si ordo. in fi. quam not. quid in alijs officialibus incompatibilibus. Dy. remittit ad id q̃d no. in. l. ciues ⁊ incole. C. de inco. lib. x. Tu adde ad illam. l. j. quemadmodum ciuilia munera inducantur. eo. lib.

Sed et reprobari. Tu vides hic q̃ ciuitates possunt concedere immunitates et concessas auferre.

1 ☞ Procurator licet infamis non repellitur.

2 Inimicitia est causa excusationis tutoris.

3 Tutor excusatur quando fit questio de statu vel de bonis.

Athlete. Facit quod not. in. l. fulcinius. §. quid sit latitare. ex quibus causis in posses. eatur. ⁊ hic adde ad glos. que incipit. latina est hec l. vide gloss. in fin. que † concludit quod sicut procurator non repellitur licet infamis sit. idez in tutore. hoc probat text. in. l. prima. §. sed est equissimum. de postu. hoc etiam no. in. l. j. C. de infa. lib. x. vbi etiam allegatur iste text. Item habes hic † quod inimicitia est causa excusationis nisi precesserit testamentum: quia inducitur quedam presumptio contraria. ¶ Ultimo not. hic † quod si sit questio de statu vel de bonis tunc excusatur. dic verum si calũnio se non fiat. vide quod no. instit. in. §. si vero odiosus in corpore. de testi.

Sed si ignauia. Tu vides hic quod respectu pene remittuntur iniurie: ad quod facit quod habetur in. l. decreto. supra de suspectis tuto. et quod nota. Dynus in capitulo quod ob gratiam. extra de regulis iuris. libro sexto.

Non solum. Inducit Jacob. de are. quod si nuntijs soluitur pro numero miliariorũ: quod si non fecerint rectam viam non debet eis pro roto via solui. h. d.

Idem vlpianus.

d **Sunt.** d Vides hic quod tantum valet certa scientia principis c quantum super illo

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

appareat de eius mente quod intendat vti suprema voluntate.et ita dicit debere intelligi. quod legitur et not.in clemen.quia contingit. in versicu. apostolice sedis.el.j.de relig.domi.bene facit.l.si quando. in prin.C.de inoffi.testamen.et presumitur etiam principem voluisse vti suprema voluntate vbi cunq; in actu suo inferta est clausula ex certa scientia vt est gl.no.in c. ad hoc.de rescript.et clemen. ij. in gloss. finali. eodē a titulo.z est gloss.in.c. quod i alio quo. lxij. disti.in gl. iij. et alia 1 gloss.est in c.presenti. luij.distin. 2 et de hoc b vō Inno cen.z Ho 1 stien.in.c. veniens.ō fil.prest by.et videtur etiam glo.in.l.eos in princip.in versicu.decisam.quam ibi expresse ponderat Bald. C.de appellationibus.et probatur in.l quidam consulebant.in fine.et ibi hoc not.Bar.de re iudica. secundum intellectum communem. ad quod vide no. per glo.magnam.et doct.in.l.secunda. si contra ius vel vtili.publi.per Bartol.in extrauagan. ad reprimen.in versicu.non obstantibus.per Bald.in.l.fina. C.senten.rescindi non pos.predicta limita secundum Paulum de castro.in lege ex imperfecto.C.de testamen.per gloss.in versicu.imperij.videlicet quid etiā si nulla clausula ex predictis apponatur tamen si act9 sit talis q̄ valere nō possit ex potentia ordinaria. Et hoc sciat princeps scilicet quod non potest valere nisi ex plenitudine potestatis quia tūc videbitur in dubio voluisse vti plenitudine potestatis vt actus valeat adducit in simili textum.in.l.ij j. de testamē. milt.idem voluit Paul.de castro.in.l.princeps.ff. de legi.per text.in.l.penulti.C.de dona. inter virum.dū a ter.dicit quod illa donatio valet et tamen non appa ret quod fuit adiecta aliqua ex predictis clausulis.z ibi illud imperator presumitur scivisse quia omnia in b ra habere dicitur in scrinio pectoris sui iuribus vulgaribus et hoc puto verum q̄q̄ Bald.in dicto capitu.primo.§.item sacramenta.dixerit quod si testator donat filio nisi dicat regia potestate non valet vt ibi allega.l.bonorum.C.qui admit.respondeo quod

actu dispensatio eius: facit.l.quidam consulebat.§.finali.de re iudi. Ultramonta.faciunt de hoc magnum festū in.l.fi.C.si cōtra ius vel vti.public. ad quod etiā facit.l.bonorum.C.qui admi.ad bono.pos.

§ Circoportet.

Sufficit. Ibi: iustitia subaudit Jaco. de are.s.iuramento. seu secundum quod habeo scriptum ipse intelligit etiā si non fuit 2 iuratum.quod etiam tenet Guli.in.l. ij.§.finali.ō.si quis cau.Specula.etiā tangit in titu.[a]de appellationibus.§. nunc breuiter.versicu.quid ergo.et vide per archi.in.c.j.extra de dolo z cōtuma.lib.vj.ego allego text. iuris canonici quem ipsi non allegant in.c.qa propter.extra de elec in fine.

☞ An examinatio testū possit cōmitti per iudicem coram quo questio vertitur.

Et an exceptio sit i scriptis redigēda.

Oportet. [b]Ad glo.no.tria.fm hoc ergo videtur qō examinatio testium †posset committi per iudicem corā quo causa vertitur.

dicta lex bonorum.non probat eius dictum bene cū dicit ille tex.quod sufficit quod iudex sciat defectum tutoris pro quo bene facit.l.ista.et dicta lex quidam consulebant.de re iudica.sto igitur cum domi. Paul. de castro.qui etiam idem tenuit in consilio. cclxxx. incipien.in facto predicto non intendo.et de hoc vide etiā fulgo. in dicta lege ex iperfecto. qui videtur tenere cōtra pau. et nil boni allegat.ad de tamen quod dictum Bal. i dicto paragrapho item sacramenta fuit originale. Oldra. in suis consi. prout refert Rom. et sequitur in autenti. ex testamēto. in tertia columna de collatio.et de clausula ex certa scientia vltra predicta:vide Angelum in lege si constat. de appellatio.et que dixi ibi vide Imol. et Innocē. in capitu.innotuit.de electio. et dominum Abbatem in capitulo ad hoc.de rescript.vbi dicitur quod papa non potest vti plenitudine potestatis nisi ex causa.et ibi etiam quid si non constet de certa scientia.Et etiam tangitur an papa possit committere ex certa scientia causam suspecto sine potestate recusandi:et vide de hac clausula et aliis late dominum Abbatem in capitulo nonnulli.de rescriptio. in fine. iij.columne.

¶ ADDE de clausula ex certa scientia de plenitudine potestatis.Baldum consilio.ccxcv.iij. volumine.et vide eundem Baldum consilio xv.secūdo volumine.vbi refert Hostien.dicere quod princeps petat vtendo suprema potestate in preiudicium alterius.et per Abbatem consi xxiij.j.libro.

¶ Scire oportet.§.sufficit.tangit in titu.vide Barto.et docto.in dicto paragrapho quod dicimus.qui est.§.fi.l.ij.ff.si quis cau.

¶ Oportet.Istum.§.allegat Bartol.singu.in.l.j. in xj.questio.de iurisdom.iudi.

Andreas Pomate. ¶ Oportet.vide Imol.consilio.cxij.in.v.colum.versi.quod exceptionem potest opponi Lanfran.in repe.c.quoniam contra falsam. in.v.col.de proba.

§ Padonem.

Qui patri. Not. casum huius §.nam et alibi habes quod qui procurauit officium nō

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

poteſt poſtea aduerſus ad excuſatio
nem proponere vt.l.ex ſententia.ſupra
de teſtā.tute.

a **Jam autem.** [a] No. iſtum.§.
¶ Opp.quod
tutor debet iurare vt not. in.l.legitimos.in princip.de leg.tute.Sed vtde
mus quod iurando per euangelia de
facili periuraret.ergo videtur qđ non
admittatur. Dic quod nō iurabitur [b]
per euangelia:ſed per formam tradi-
tam in capitu.et ſi Chriſtus.extra de
iureiurando. et per not. in Specu.in
titulo.de iuramen.calum.

c **Si ciuitatis.** [c] No.iſtum.§.
quem Oldra.
ſolenniter allegat in vna queſtiõe quã
diſputauit.et vide Guil.in.l.j.et quod
vbi vltramontana.notant.ſ.ſi certũ pe-
tatur.

s **Jquis.**

Si quis. Jſtum caſum not. et
gl.not.hic in fine quo
modo compellatur.et dic vt in glo.et 1
no.quod alicui iuriſdictionem denega
re nihil eſt aliud dicere qđ quod impu
ne offendatur:vt.l.j.§.quod autem.

n **On tantum.**

☞ Priuilegium paupertatis perdi
tur diuitijs ſuperuenientibus.
Prope dicitur eſſe id quod eſt prope
ſex menſes.

Eos qui. Hunc.§. allegat Ja
cobus de are.quod
priuilegium paupertatis perditur ſu-
peruenientibus diuitijs. facit.l.ſemp
§.negotiatores.de iur.immu.et.l. his
oneribus.§.auctis.de vacatio. mune.
¶ No.ex princip.huius.l.quod pro
pe dicitur aliquid eſſe quando eſt pro
pe per ſex menſes quicquid gloſ.not.
in.l.j.de noua.
☞ Statutum dictans quod equi in
bello mortui emendentur an compre-
hendat vulneratos in bello et mortuos in receſſu.

Bello. Inducit Dyn.
in arg.ad que-
ſtionem ſi ſtatutum hu-
ius ciuitatis dicat equos
in bello mortuos debe-
re emendari: an debeãt emendari illi
qui fuerint vulnerati ī bello et poſtea
redeuntes deceſſerũt.et videtur qđ nõ
vt hic. Jn cõtrariũ determinatur per 1
l.j.§.ex incendio.de incẽ.rui.nau.t.l.
ita vulneratus.ad.l.aquil. Ad hanc.l. d
rſi.Ol.in qõne iſta agit de priuilegio
dãdo ptra ius cõe:cũ ius cõe velit im
munitatẽ haberi ꝓpter numerũ libe
lorũ eis viuentibus:vt.l.j.§.j.ſ.eo.ſed cõtra diſpoſi
tionẽ iuris cõis proderit etiã mortuus.non ergo mi
rum ſi lex non vult tantum extendere.puto opi.Dy.
et Oldra.eſſe veram.non tamen ſecundum eoſũ ra
tionem:ſed ſecundũ illud quod teneo: quod ſtatuta
non recipiunt interpretationẽ extẽſiuam licet cõtra
riũ in hoc teneant. Nã q tibi mors trahitur ad aliud
tempus hoc eſt per extenſionẽ vt.l. huic ſcripture.et
l.ait.ad legẽ aquil.quod verbũ impropꝛietatẽ deno-
tat.facit.l.oſſa.§.fina.ſ.de religio.et.l.naturaliter.in
principio.de acquirenda poſſeſſione.et ibi not.in ꝑn
ci.ſed ſtatutũ dixit in bello.ſi ergo equus vulneratꝰ;
et poſtea rediens eſt mortuus:iſtud eſt tñ de fictio-
ne.que fictio et interpretatio extẽſiua in ſtatutis nõ
hz locũ ſm eos vt not.in.l.j.de ver.ſignifi.

Propter. Querit hic gloſſ.an ipſo iu
re hodie tutor vel curator
qui eſt debitor vel creditor pupilli non ſit
tutor:an vero debeat ſe excuſare. hec opi.
eſt vera de qua not.in lege pater.ſupra de procura.
et in auſ.minoris.C.qui da.tu.poſſunt quam opi. te-
net hic Jaco.de are.

Jurisperitos.

☞ Si vẽditur predium pupilli ſitum in
vna ciuitate et ipſe habeat alibi domi-
cilium vtriuſq; iudicio decretum interuenire debet.

Cum oriundus. Si vendit predium
ſitum in ciuitate iſta:et
pupillus habeat domicilium alibi: conſilium eſt qđ
decretum iudicis in cuius territorio ſit predium et
decretum iudicis originis interuenire debeãt.induc-
citur.l.ſi predium.C.de predi.mino.let Cyn. in.l.pri-
ma.C.de contrahenda emptio.tu adde ad queſtio-
nem vnum bonum argumẽtum.quod eſt in capi. pa
ſtoralis.extra de priui.per Innocen. Not.glo.quaſi
dicat.et ſigna finem eius per.l.caius.ſ.eo.et vide q
ibi do.ad quod allegant iſtum.§.t.l.ſiue.§.quia plau
tianum.ſ.de lib.agno.vide qđ ſcripſi in lege magis
puto.§.queri poteſt.j.de rebus eorum.

Jis.

Eum qui. Jſte text.eſt vtilis pro-
pter.l.j.infra ad ſtertul.
ibi penitus exigit ꝛc.Ratio hui?.§.eſt dolus ꝛ fraus
ipſius tutoris qui in dubio preſumitur. Ja.de are.

Amicissimos. Gloſſ. tamen vide
tur hic velle quod
quamuis tutela dicatur legitima:cura ta-
men non eſt legitima.Dyn. eam repreben
dit et remittit ad aliam que melius dicit in.l.cum fu
rioſum.C.de cur.fu.illa bene poteſt ioqui in curatore
furioſi et prodigi:habuiſtis in lege militres. in.§.ita
autem.in gloſſ.ſupra eodem.et in lege ventri.de tu-
to.et cura.da.ab his.vide quod addidi in lege mu-
tum.j.de acqui.here.
☞ Falſa cauſa an vitiet decretum in quo implora
tur officium iudicis.

Qui testamẽto. [d] Jnſertio falſe
cauſe reddit ſen
tentiam ipſo iure nullam fauore minoris.
h.d.Dy.vel aliter ſi omittit cauſa vera in

a ¶ Spa-
donẽ.§. ita
aũt. adde
bar.ī rub.
ſ.de iure-
iuran.
↪Andreas
pomate.
b ¶ Quod
nõ iurabit
vide Jaſ.
in rub.ff.ꝺ
iureiu.in.ij
col.ver. cõ
tra bar. et
ibi j.ij.co.
vbi dat in
tellectũ ad
hunc tex.z
in.l.in bel-
lo. in prin.
vide bar.ī
ſiſi.l.bãno
§. fabinus
ff.de dã.in
fect.late.l.
lz.C.ꝺ pac.
c ¶ Si ciui
tatis. Jſtũ
tex.no.bar
to.in.l.j. in
fin.de iur.
om.iud.ī
↪Andreas
pomate.
d ¶ Qui te
ſtamẽto. Vi
de Felt.c.
ſicut.in xj.
co.de re iu
di.Lar.cõ
ſil.xxix. in
ij. col. ad
fi. de peti.
here.ſ.pet.
de ancha.
conſi.j.

a ¶ Qui testamento. valde notabilis. Et dubitauit hic Ray. Ly. et Bald. an causa nullitatis deferatur et deserta reddatur pariter sicut appellationis exẽplum si causa appellationis non fuit prosecuta intra annum vel non fuit appellatum quo casu redditur deserta an idem sit in causa nullitatis ꝺ hoc a sunt opin. de quo ẽt per Bart. in.l. si erꝓf sim. de appella. per Jmo. in.c. sepe. de appella. per Baldum ⁊ Salic. in.l. j. quando prouoc. et Bald. in.c. scim⁹. quotem. mi. et in repe. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ℞ sicu. xiij. q̃ro. ff. de pactis. ⁊ bal. in spec. de appella. versicu. statutum dict. ⁊ in.l.j. in princip. C. de senten. ex peri. rec. Qui. in.l. et suum. C. de iur. delibe. Dec. de ancha. in cle. j. de dolo et contu. Salic. in.l. fina. §. illud. C. de tempo. appel. aduerte tamen q; qñ nullitas sententie specialiter reseruatur cognoscenda tunc nõ potest appellari a sententia q; effectus appellatiõis est rescindere ipsam sententiam a qua appellatur. l.j. ff. ad turpi. l. si filius. §. fi. de bo. lib. l. si causa cognita. C. de transa. c. veniẽs. de iureiurã. c. sepe. de appel. sed id qꝺ nõ est rescindi vel suspendi nõ põt. l. nã ⁊ si sub cõditione. de inuf. ru. ⁊ irri. tecta. c. ad dissoluendũ. de despon. impu. ergo sñia nulla que nõ dicitur esse sententia. l. iij. §. cõdere de re iudic. nõ potest per appellationẽ rescindi vel suspendi vt declarat Bartol. in.d.l. si expressim. in.iij. q. ⁊ Bald. in.l.j. de sen. ex peri. rec. in prin. vide dicta in.l. quedam mulier. ff. fa. ercis.

ADDE an appel. deserta intelligatur deserta nullitas. Ange. consi. cclxvj.

b ¶ Si cũ ipse. Et semper iste text. cũ precedenti alle. quod vbicunq; vnus ex deleg. per subterfugia cãm protelat nõ currit instãtia alteri in quo culpa nõ est. adde q; hoc aperte sentit gloss. in.c. venerabilis. in glo. mag. ibi dũ glo. dicit q; propter subterfugia ꝛc. et per istũ tex. dicunt Dy. Ly. et Bal. hic quod si ex forma statuti ois causa debet determiari intra tres menses ⁊ aduersarius causa testiũ producendorum quos dicit habere in longinquis partibus petat dilationẽ que vltra tres menses extendatur q; non obstante statuto causa post tres menses erit decidenda. ad idem est tex. in.l. petende. C. de in integ. restit. et ibi doc. et text. in.l. intra vtile. in princip. ff. de mi. et.l. contra maiores. C. de inoffic. testa. et.l. fina. C. de adul. vbi dicit Lyn. no. q; si causa debet expediri intra certum tempus non currit impedito propter dilationẽ ad

1 SI cũ ipse. b Nota q; vbi qs† p aduersarium impedit prosequi ducere ad finem excusationẽ ⁊ transacta sunt tpa; põt sine noua causa seu instãtia ꝓcedere ad excusationẽ. ⁊ de ista. l. nõ meminerunt moderni in.l. ꝓperandũ. §. ⁊ siquidẽ. C. de iudi. questio quã gl. facit nũquid sñia ibi lata post terminũ sit ipso iure nulla c. Ray. eam allegat in.l. scire oportet. §. consequens. s. eo.

uersarijdẽ tenet Baldus ⁊ Salice. et not. Jaco. but. et Bald. in auten. clericis. C. de episc. ⁊ clerici. vnde dicimus qꝺ si statutus est terminus actori ad probandam ⁊ in termino actor positiões producat ⁊ stetur per

AD Dministrãtes. Que est ratio qꝺ comites militũ habẽt excusationẽ. cũ q; sine eis agere nõ pñt. Idem in vxore militis ⁊ tribuno ⁊ medico. q̃ tamen persone non sunt de numero militum. de medico probat text. in.l. abesse. s. ex quib. cau. ma.

RJtius. Jsta. l. est valde nota. et miror quod Jmo. qui de hoc tractauit nõ facit mẽtionẽ

reum quominus positionibus respondeatur nõ currit terminus actoris statutus vt not. gloss. in clemẽ. sepe in verbo stat. de verbo. significa. pro qua Bal. in.l. prima. C. de iuramen. calũ. ponderat ibi esse tex. et not. etiam Bald. in.l. fina. ff. de fer. et in.l. cõdiu. latij. de acquiren. hereditate. et hic. et facit. l. quinquennium. ff. de adulte. et quod late prosequitur Joan. andre. in Specul. de dila. §. primo. super ver. sed pone quod causa sicut in simili. idem videtur dicendus qꝺ tempora appellationis non currant quando stat per iudicem q; causam non prosequitur iuxta auten. ei qui. de tempo. appel. ⁊ que ibi dixi vt not. gloss. in auten. de appel. §. ad hoc sancimus. ⁊ in.l.j. §. dico. ff. quando ap. sit. ⁊ in auten. vt spon. largi. §. hic quoq;. et in glo. in.l. sed ⁊ si per prefectum. in princ. ff. quib. ex cau. ma. ⁊ in.l. fina. ⁊ ibi moder. ff. de re iudica. vel saltem quando facto iudicis non expeditur causa appellationis debet pars restitui in integr. aduersus cursum fatalium. vt no. glo. in auten licet si appel. actione. et ibi Barto. C. de tempo. appel. et glo. in.d. §. hoc quoq;. et gloss. ⁊ docto. in.d. auten. ei qui. et gloss. et doctores in capitulo ex ratione. de appe. lautom. et gloss. in.l. arbitrio. §. dolo. ff. de do. Archidia. post gloss. ij. questione. vj. anteriorum. et domi. de rota. sua conclusio. xcix. Sed an ista procedant vide in.d. auten. ei qui.

ADDE Roma. consi. c. et consi. ccxxv. cum sequen. et. ccccxxxj.

c ¶ Andre. Poma. ¶ Ipso iure nulla. vide Panor. consi. xvj. in. j. colum. ij. volum. Bar. a. consi. lxvij. v. colum. ij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de hac.l.vt not.per eum in.c.cum bo/ ne.extra de eta.z quali.in medio.

Si tanta. Jac.de are.dū dicit ne impossibile ꝛc. Not.quod famulus vel vasallus non potest aliquid impossibile.

8 **Qui in collegio.** a Facit iste textus quod quā do aliquibus hominibus collegij ꝓceditur immunitas aliqua: intel igitur eis esse cōcessa qui per se artem exercent non alijs.facit.l.sem/ per.§.licet.de iure immu.

¶ Vbi pupilli educari debeat. Ru.

Solet prætor. Per quem debet adiri prætor.gl.hic dicit a quo cunqꝫ.quam no.facit qđ not.j.eo.l.ius alimentorum.

Qui filium. Adde ad hāc l.vnam notabilem questio/ nem quam ponit Jaco. de are.in.l.alimen.C.de negotijs gestis. z ibi reassumit Cy.de soꝛoꝛibus que dotantur.z postea remanent cum fra tribus.

Andreas Pomate.

a ¶ Qui in collegio. vide Ale. 1. diē fun/ cto.in.v. co lum. ff. de offic. assess.

¶ De tutelis z rationibus distra/ hendis. Rubrica.

Verbū plerūqꝫ cōstituit regulā.

I **In omnibus.** No.hic qꝫ † per verbum plerunqꝫ constituitur re gula.vt ibi plerunqꝫ ꝛc. cōiuncta glo. Jac.de aret. ¶ Quero de qua culpa loquitur Gloss.vi detur dicere in.§.suspectus.insti.de suspec. tut. qđ de culpa lata leui z leuissima: sed de leuissima nō est verū.vt no.mo der.l.quicquid.C.arbi.tute.no.glo.su per verbo iudicio tutele. que est valde no.z habet magnum effectum dū dicit decreto.s.interueniente.idem si non interuenit vt.l.qui filiū.§.ritual.ſ.

Officio. ¶ Jac.de are. intelli/ git quod quilibet ad/ ministrator teneꝛtur,si nō facit rationē: et non allegat aliquam.l. expresse in/ ducitur.l.fi.de liber.lega.z.l.si ita. de manu.testa.

Si pupillus. Not. hunc.§. in fin.qđ via/ tica tutoꝛ habere debet:cui adde qđ nota.in lege idemqꝫ.§. idem labeo. §.manda.

Plane. Querit glossa quid si nullus gessit nec immiscet gloss. dicit quod siue agatur vtili siue directa idem:quod non fiat cessio. hec glo. in omnibus bene dicit preterqꝫ in versiculo si vero. Circa hoc vide Azo.in summa de administratione tutoꝛum.

Non tantum. Not. quod cessio actionis aliquando fit ante condē/ nationem:fallit in ista cessione:que semper post con/ demnationem fit.

Hanc actionem. Hunc.§. adde ad glo. rubrice.et ibi dum alle gatur.l.secunda.dic.l.prima.quia.l. secunda nō facit ad id:non autem concludit ille text. qꝫ incontinenti illa actio nascatur.

Nisi finita. In fin. huius.l. vide qđ not.in.l. ambiguitatem C.de vsufru.versicu. quid de diuisione rei ecclesiastice.

Alterius. Restituto indulta mi/ nori parat viam in inte grum restitutionē indulgende maioꝛi. hoc dicit litera dum dicit alter.secunda lect.est valde nota. licet non congruat huic litere.tamen in se est vera:vt probatur in.l.si qs possessoꝛ.de petitio. hered.z.l.si pupilli.§.fi.de neg. gest.Jaco.de are.

Non idcirco. Not. qꝫ actionis cessio petē/ tur fieri iure exceptionis. di xi in.l.si minoris.§.de administra.tut.z.l.si res obli gata.j.de lega.j.

Defensoꝛ. Nouatio necessaria nō impedit priuilegiuꝫ tu tele.hoc dicit. In bonis ipsius curatoꝛ/ ris tantum obtinet istud quod dicitur, sed in bonis defensoꝛis non.z hoc intel lige hic ꝑm Jac.de are.

Posthumo. No.istam.l. concoꝛ. l.cum pater.§.de ne go.gest.que.l. cum gl. quadam que ibi est facta ad id quod habuistis in.l. qui ventri.§.de ventre inspicien.an compe/ tat hypothecaria.dic contrarium no.in.l.fi.j.de his que in frau.cre.z ibi reprehenditur.

¶ De contraria tutela z vtili actione. Rubrica.

Contrariam. No.actio/ nem tute/ le contrariam esse prætoꝛiā: quod alibi reuocatur in dubium. Que/ rit Dy.quo competant z qualiter actiones contrarie. Dic breuiter remittendo ad glo.in.l. cōsensu.j. de act.z obli.que glo.alibi non reperitur.

An in hoc. Circa hoc vide quod notant mo/ derni in.l.secūda.C.senten.rescin. non pof.z in.l.prima.C.quando ciui.actio crimi.pre/ iudi.et per Inno.in.c. cum dilectus. extra de qđ. cognitio.

q **Dic ergo.**

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Contrarium. Nunquid hoc sit verū q̄ si tutor fecit sibi fieri liberationem a pupillo intercedente sacramento an valeat liberatio. gl. dicit quod sic. vide de hac quēstio. vt no. x. collatione. §. item sacramenta. in. ij. glosſ. et. vj. quēstio. dubium erat quia auten. sacramēta. C. si aduer. vend. loquitur in p̄ctibus prosequere plene, vt ibi.

¶ De eo q̄ pro tutore aut cura. neg. gessit. Rubr.

Protutele.

Si quis quasi. Glo. q̄rit an ista actio protutele cōcurrat cum hac actione negotio. gest. glos. dicit q̄ non: et ita etiam tenent moder. per text. in. l. militie. C. qui da. tuto. pos. est enim vera determinatio huius glo. in vtili actione protutele. non autem recta. sic intelligitur quod not. in. l. iij. §. hac actione. de nego. gest. ad hoc prestat argumen l. quemadmodum. ad le. aquil. et. l. qui bona. §. opus. ff. de dam. infec. quod not. 2

Vero. ¶ Notetis bene istam legem p curatoribus: et etiam pro alijs. q

¶ Quod falso tutore autore gestum esse dicitur. Rubrica.

1 ☞ An actus vitietur si vnius falsi et alterius veri tutoris autoritas interueniat. c

Hiis edicti.

Verba autez. a ¶ No. tq̄ sivnus falsi et alterius veri tutoris autoritas interueniat quod valet ille actus. rationem volunt reddere canoniste: quia actus administrationis est actus qui potest per vnū expediri. vt in. c. cum super. de offi. deleg. et per Jo. andre. in. c. vtile. de reg. iur. lib. vj. secus in electione: vt ibi not. per. c. massana. extra de elec. Et respondet ad. l. pedius ff. de arbi. vt not. per glosſ. in. d. c. vtile. voluerunt quidā dicere quod iste. §. intelligitur quā do autoritas fuit interposita separatim. secus si simul. tamen plus placet opinio Bern. posita in dicto c. cum super. a 1

1 ☞ An valeant gesta a procuratore pronuntiato p̄ presidem.

2 Exceptio falsi tutoris ita potest quandocunq̄ opponi sicut falsi procuratoris.

Idem pompo. b Inducitur iste. §. per alios quod si procurator pronūtiet a p̄side an valeāt gesta per eū. Et dicūt quidā q̄ sic: per hanc. l. In cōtrarium videtur arg. l. cum non iusto. ff. de colla. deteg. Ad hanc. l. ipsi respondent q̄ hic loquitur in tutore dato a iudice qui hz autoritatē z potestatē dandi tutorē. sed procuratorē nō hz potestatē dandi. q. hz dari a partibus vt. l. j. §. de procur. Spe. tangit hoc de reseri. presen. §. j. in ver. vlti. z in tit. de syndico. §. j. moderni. l. licet. C. de procu. et ibi addunt vlterius vbi etiam per Jac. de are. Jnno. facit de isto. §. mentionem. extra de electio. c. nihil. licet ibi innuat contrarium nota. C. de eo qui pro tuto. nego. gest. l. fina. vbi dicitur quod q̄uis iudex pronuntiauerit nō valent gesta per eum iuncta glos. cuz text. que dicit. scilicet a iudice. Sz respondeo quod ibi non pronuntiat se ratum habiturū: imo simpliciter administrationem inumxit. inter que est differentia. vel potest responderi q̄ ibi iudex qui non habebat autoritatē vel potestatem in tutorem approbauit eum in tutorem vt ibi glosſ. Idez habes in prelato de quo ibi per modernos. ¶ Jtē habes ibi quod exceptio falsi tutoris p̄t opponi post litem contesta. ad exemplum falsi p̄ cura. habui. q. de facto de ciuitate lucana quam hic disputaui. quidā fuit cōdemnatus tanq̄ tutor alicuius ex eo q̄ negotia male gessit. nec fuit p̄batum in causa eū esse tutorem: agitur cōtra tertium possessorem bonorum istius tutoris. ille opponit q̄ ille tutor non erat. an illa scientia probet. dixi quod nō. licet iste. §. videtur contra facere. 2

☞ Judex in loco torture p̄t facere spoliare hominem z valet p̄fessio. 1

Quidem. c Jstū tex. nota ibi dum dicit quid enī. facit ad vnam quēstionē quā habui de facto in Florētia de iudice qui non torserat hominem: sed eū spoliari fecerat. z tūc ipse fuit cōfessus. z allegabā. l. habita. in tit. q̄ metus causa. Concor. cū isto tex. p̄m Jac. de are. q̄ habetur in simili in. l. si quis mādato. §. de neg. ge. vbi no. de forma huius cōdemnationis. z illam. l. facio notare valde quia videt cōcordare cum. l facere posse. §. solu. matr. Jsta gl. videtur innuere q̄ q̄ autoritate falsi tutoris contraxit pupillus z restituitur: contrahens non tenetur pupillo ad sumptus litis.

¶ De fideiussorib⁹ z nominatorib⁹ et heredib⁹ tuto. z curato. Rubrica.

☞ An dolus sit crimen. 1

Damnis. Opt. glo. que dicit in iudicio secus: reprehenditur cōmuniter et specialiter p̄ Dy. argu. l. j. §. j. si pendēn. appel. sed ad illam respondent quidam q̄ ibi speciale in causa appellationis; q̄ non

Andreas Pomate. a ¶ Verba aūt. Vide Bld. cōsi. xlvij.

Andr. po. b ¶ Idē pōnus. vide Feli. in c. post cessionē. i pe. col. de proba. z Alex. p̄sil. ciij. in iij. co. ij. volumi.

Andreas Pomate. c ¶ Nouissime. Jste tex. ē sing. p̄z alex. p̄. clxxxvij. i v. vol. x si. exp̄iatis. z vide alex. ad. q. Bar to. s. consi. xlvij. in. ij. col. iiij. vo. z p̄si. seq. in j. col. Lepo. p̄. iij. i xj. colū. ij. dubio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Andreas Pomate. ¶Cum ostendimus. Declara et limita vt per Alexand.l.ij.§.volentes. in fine.ff.solu.ma.

¶Cum ostendimus. Tenementi Bartolus.in lege prima.de verborum obligationibus inter casus in quibus numerãtur illi in quib⁹ ꝓsumit̃ stipulatio si non appareat an verba interuenerint et etiam glo. i lege his verbis.de adopti.inter alios.Bar.in dicto loco enumerat casum istum singula.per quem dicit quod patientia in iudicio habet vim stipulationis.ita etiam intelligit.l.fina.de pacto.stipula.et.l.fi.§.j.cui appellare non licet ꝛ in.l.cum quis decedens.in principio. de lega.iij.et Bald.in repe.l.tale pactum.§.qui prouocauit.in.vij.et.xj.col.5.de pact.et Benedi.de plũbi.et Pau.de castro.in lege sciendum.infra eo.sed secundum.Dyn.Barto.et Bald.hoc est speciale propter fauorem pupilli idem tenuit Cy.in.l.inuitus in j.colum.de procu.et domi.Anto.et Abb.in.c.nonne de presump.sed certe solus fauor pupilli nõ videtur sufficere ad hoc vt patientia inducat consensum vt est text.secundum vnum intellectum quem ibi approbat Barto.in.l.si filius.supra de tutelis.quicquid ibi dixerit glo.et sic intelligo quod requiritur vtrumq;. scilicet fauor pupilli et color iudicij. ita intellexit legem istam Bapha.in.l.sciendum. de verborũ obligatio.Bal.autem in.l.statutis.in fin.C. de senten. ex peric.reci.et in.l.siue apud acta.in prima colum.C.ō transactio.et l.filiusfami.§.inutilus: de procura.et in lege si fideiussor.in prin.qui satisda.cog. et in lege secunda.§.voluntate.soluto matrimo.intelligit quod in hoc.§. operetur scriptura cum patientia nec puto istud esse inconueniens quod vltra predicta que dixi requiratur scriptura quoniam scriptura est de substãtia eorum que fiunt in iudicio.dicta.l. emancipati.et ibi no.C.de fide instrumen.ꝛ.l.ne in arbitris.ꝛ ibi gl. parua.C.de arbi.c.quoniã contra.de proba.dicebat Ro.in dicta.l.j. de verbo. obligatio. et minus bene quod non putat quod sit necesse quod illa scriptura fiat in iudicio.licet tex.iste dicat passum esse illum fideiussorem se scribi quia intelligitur etiam extra iudicium.Et hoc non bene dicit.qꝛ appellatione actorum intelligitur de scripturis in iudicio. textus est in.l.acta.cum gloss.de re iudicata.et in.l.ij.in principio.cum gloss.ff.de curato.bonis.dand. ꝛ in.l. prima. cum ibi nota.de edendo. et ibi intellexit quod hoc operetur hic geminata patientia. quod non placet. quia text.hic loquitur in actu simultaneo in quo geminata patientia habetur pro simplici et vna vt in simili not.gloss.in.l.ij.al's.iij.in glo.fina.in princip. ẽ.de pigno.actio.ꝛ glo.in.c.ab eo. in ver. instant. de appella.in.vj.et text.in.l.recta.versi.dicebam. si certum petatur.ex quo infertur an pactum nudum factum in iudicio vestiatur colore iudicij in quo Bal. in repetitio.d.§.qui prouocauit in.vij.et.x. colum.tenuit quod non per tex.optimum in dicta.l.siue apud acta.et sequitur hoc Roma. licet debilibus rationibus conetur cauillare text.in dicta.l.siue apud acta. limitauit hoc dictum Bald.in dicto.§.qui prouocauit. nõ procedere vbi pactum esset factum ad firmandum iudicium: quia tunc mandabit executioni officio iudicis si in iudicio factum fuit.ita not. Roma. in auten. generaliter.in versicu.conscribit.de episcopis ꝛ clericis.et in.l.eum pro quo.cum gloss.de in ius vocan. quod pactum tale vestiatur colore iudicij induxit gloss.not. in lege prima.in gloss.penul.de inter. act. ponendo quod cautio nuda sine causa si facta sit in iudicio eundem habeat effectum ac si facta esset cum causa.et de ratione vide per Cynũ in lege generaliter.in secunda questione.C.de non numerata pecunia. ergo idem est dicendum in conuentione nuda a stipulatione quoniam cautio nuda a causa et conuentio nuda a stipulatione a pari procedunt lege secunda.§.circa. de dolt exceptione. capitulo si cautio.de fide instrumen. cogita pro responsione pro hoc potest adduci lex sicut.de repud. heredi.et quod ibi Bald. per illum textum facit etiam lex pacta nouissima.C.de pactis.dum dicit maxime si apud acta ꝛc.et per hoc etiam adducebat Roma. id quod cum iuramentum et iudicium equiparentur.lege nam et postea.§.qui temporali.de iureiuran.sed pactum vestitur iuramento.lege si quis maior.de transacto.ꝛ dominus Abbas in capitulo cũ contingat.de iureiuran.ita etiam iudicio. sed illud est verum in iuramento decisiuo litis vt quãdoten dit ad lites dirimendas.lege prima.et secunda.de iureiuran.non autem in iuramento confirmatorio seu obligatiuo.Item magis communis opinio omnium est quod iuramentum non decisiuum non vestiat pactum vt est de mente glossato.ꝛ omnium in lege prima.C.de oper.lib.ꝛ Bal.in.lege cum antea. C.de arbi.qui ponderat illum text.ibi quinon bene facit.Bald.ꝛ Saly.in aut. sacramenta.C.si aduer. ven.Bald.in capitulo primo.§ item sacramenta.de pa.iura. fir.ꝛ etiam Imo.in dicto.c.cum contingat ꝛ est de mente Barto.ꝛ in.l.si quis pro eo. in.j.ꝛ.vj. membro.de fideiuss.ꝛ etiam ad tex.d.l.si quis maior.non bene se adaptant quia tex.loquitur de actione antiqua melius potuisset induci per Ro. dũ text. ibi dicit pena pactis inserta peti potest.et istud melius probat si velles communem opi.tenere que tenetur ad.l.j.de ope.liber.ꝛ ad iura in alijs locis.ẽ. allegata respondeque quod ibi stipulatio fuit interposita penes pactum ꝛ sic vestitur pactum. lege si pacto quo penam.C de pact. alias peti non posset. et vide do.Cal.di.de hac materia in cle.prima de proc.in.iij.colum.

a ¶Dum ostendim⁹. Hũc casum perpetuo tenementi. ꝛ dubium huius legis procedit quia fideiussores non obligantur:nisi per stipulationem: in ptus fideiussor pro cõdemnatiõe soluenda: si non contradixit obligatur. Minor ꝛ respublica obligantur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

qua debet primo procedere interrogatio et sequt re a sponsio. et facit optime argumen. ad questionem quod ꝑ accusatus de aliquo falso crimine si ab eo pe b tatur fideiussor pro condemnatione soluenda. quod si fideiussor fuit presens ꝛ scriptus fideiussor nec cō tradicit quod obligatur: quia respublica ꝛ minor eq parantur. vt not. in. l. respublica. C. ex quibus cau. ma. ꝛ l. rempublicam. C. de iure reipubli. libro. xj. et ibi melius.

Heres. Nota quod instantia ex parte rei transfertur ad heredem hoc dicit.

¶ De magistratibus conuenien. et he redibus eorum. Rubrica.

Nordinem. a Contra hoc vide tur. l. quod maior infra ad muni cipal. ꝛ de regu. iuris. l. aliud. §. refertur. vbi quo ad omnes pre iudicat ꝙ maior pars facit. So. quedaz sunt que expediūtur per maiorem partem que incumbunt ipsi vniuersitati d necessario: ꝛ sic loquitur. d. §. refertur. quedam sunt que ipsi vniuersitati necessario non incumbū. et de b his loquitur hic. ꝛ hoc placet Dy. ᵇin. d. §. refertur.

1 ☞ Expensarū cōdēnatio que dicitur spectare ad iudicem debet intelligi si fuerit petitum.

Magistratibus. c Inducit dy. † quod ꝙuis iudicis officio fuerit quis de expensis condemnatus. tamen illud intelligitur si fuerit petitum: vt hic. facit. l. iiij. §. hoc autem. de damno infect. quod ergo dicimus iudicē teneri si non condemnat in expensis. vt. l. properan e dum. §. finautem. C. de iudi. ꝛ l. fina. C. quando pro uoc. non est necess. intelligitur si hoc a parte fuerit petitum expresse. ꝛ hoc tenet hic Dy. Item quis de bet magistratum monere. ꝛ text. videtur hoc senti re dum dicit quia munere mandato non paruerunt ꝛc. quod a superiori debet admoneri. tu dic contra. et ista lex loquitur secundū iura antiqua. hodie ma gistratus municipales possunt dare tutores; vt in stit. de atti. tu. §. nos autem.

Si inter magistratus. Iste. §. al legatur in 1 materia excussionis.

Priuilegium. Iste. §. non reperitur ali bi. Dynus et ratio est hic quare promptius subuenitur pupillo contra tuto 1 rem quia tutor specialiter datur pupillo magistra tus vero non datur specialiter propter ipsum pupil lum: sed propter vtilitatem publicam; ideo non ita contra eum promptius subuenitur.

Non similiter. Ista. l. non repe ritur alibi duz di cit glosſ. in se periculum: ideſt in se omnez culpam. istud non est verum quia magi stratus tenetur ad instar tutoris sed tutor non tene tur de leuissima. vt dixi in. l. j. §. eodem.

¶ In ordinem. Ad istum tex. vide Bar. in. l. j. quod quisq; iur.

¶ Placet Dy. Vide de hoc omnino per Sali. in. l. j. C. de seditio. ꝛ per Ly. in. l. si quis in tantaz. C. vnde vi. per Bar. in. l. aut facta. §. nonnun ꝙ. de pe. ꝛ not. de sen. ex cō. i. c. gra uē. et vide oino gl. in d. l. aut fa cta. ꝛ gl. in d. §. referk. et glosſ. in l. si qs do lo. §. j. de dolo.

Magistratus. In isto titulo dictū est primitiue de satisdatio ne rem pupilli saluā fo re: que prestatur magistratui: et que prestatur tutori: de differētia eius et eiꝰ effectu: vide nota. in. l. iiij. §. si qs curator. versi. illud. j. rem pupilli salu am fore.

Ain magistra tus. Finem huius. l. feci te b notare in. l. cum eadem. j. de verb. sig. dicitur hic eadez actio. sed que sit eadem. dicūt quidam scz vtilis tutele. alij dicunt ꝛ bene. quod eadē scilicet in genere nō in speciē. quod teneatur vtiliꝛ potest eos mo uere: quia gl. quas habuistis hoc an no dicunt qđ cum magistratus dat tutorem videtur gerere. alia tamen c opinio est vera.

¶ Andreas pomate.

¶ Placet Dy. Vide plene bar ba. ꝑ si. vij. in. ij. col. et duabꝰ seq. in. j. vol.

¶ Andreas pomate.

¶ Magi stratibꝰ. vi de Alexā. ꝑ si. xix. i. ij. col. j. vol. ꝙ Felt. in ca. cū olim. in v. co. ꝛ. qñ autē. de te sti. ꝛ. c. cum cām. iij. co. C. eo. titu.

¶ De reb⁹ eoꝝ q̄ sub tutela vel cura sunt sine decreto nō alienādis. Rub.

Imperatoris.

Preterea. c Vbi si testō vel co dicillis ꝛc. Inducit Jac. de are. ad qōnem ꝙ decreto opꝰ nō est qñ testatores ꝓcedūt licē tiā alienādi p̄dia executoribꝰ: marje d cū tutor ꝛ executor ed parent: vt in. c. fi. de testa. li. vj. Iz gl. sit ꝫ l. l. ꝯdiu. C. de distract. pigno. de quo not. l. iij. C. qñ decre. opus non est.

¶ Non in spē. Idem voluit bar to. in. l. vi nū. in. j. op po. i. ij. fol. quam dat ꝑm Jaco. de areñ. si cer. pe. sed relatiuum alij facit re lationē ad idē in gñe non in spe

Ed et si.

☞ Au per autoritatem rei iudicate transferatur dominium.

Itē queri potest. Iste. §. i se cundo responso allegatur † per Ja cobum de are. quod ꝓpter autorita tem rei iudicate trāsfertur dominū; cie. vt dixi in. d. l. vinum. in princi.

e ¶ Imperatoris. §. postea. ꝛ hunc text. ꝛ similes scz quod permissu testatoris possit vendi etiā sine de creto res minoris intelligit Bart. in. l. qui rome. §. coheredes. in fi. ff. de verbo. obli. si dicta alienatio fuisset vtilis pupillo cum alioquin sola vtilitas de q se non sit sufficiens causa ad vendendū. l. si fundus. in prin. j. eodem.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre.poma. ¶Si fundus. Vide Feli.in.c.ij. in.v.col.de consti. Roma.consi.cccxxj.

b ¶Magis puto.§.fundū. Vide Fede.in cōsi.ix.qui vult quod hoc casu tutor possit sine pretore renūtia re huic legato relicto pro quo vide qđ habes p moder. in ca. suā. de pe. ez ego hic in tex. habeo gl. interlineare q̄ sentit cōtrariū.i.§. fundū.pone tutores pupillorū renūtiasse iuri petendi de legitime pro pupillis certe cū talis renūtiatio dicat aliena a tio quasi facta sit in etiam si dominium sit possidentis et non petentis: ita dicit ipse in.l. exceptio. vbi est vna gl. de hoc.j. de excep. glo. allegat hunc.§. in.l.ij. in glo. magna.s. de publiciana. ꝛ inducit Jac. an agendo rei vendicatione transferatur dñiū. Et hic est casus cū hic sit verbum petere: qđ ad realez attinet. vt.l. actio in personam. de acti. ꝛ obl. ¶Quid in personali. Iste articul⁹ male declaratur sicut alia questio declarata per modernos. ꝛ gl. dixi in.l. pō po. de acqui. poss. moderni tangūt in l. secunda. C. communia vtriusq; iudi. ꝛc.

m **Magis puto.**

Si fundus. [a]Hic probatur in secundo casu rebusque seruando seruari poterāt si valet sine debitis solennitatibus. vt probatur hic per istum tex. et hoc per doc. maxime Dy. ꝛ Bal. ꝛ pbatur in.l. tutor. ꝛ ibi no. bar. ff. de bo. pos. ꝛ Pe. de anch. ꝛ Jmo. in.c. vt super. de reb. eccl. nō alie. ꝛ Jmo. in c. tua. de his que fiūt a prela. ꝛ Bal. in.l. ꝰ iuris. §.j. de pac. et Dy. Jac. de are. Bal. ꝛ Ang. ꝛ Jmo in.l. seruū filij. §.j. de leg.j. Item ꝓbatur iste tex. q vbicūq; auctoritas in aliquo actu prestatur causa ꝓpe recognita talis auctoritas nō validat actum ꝛ alienationē. idem ꝓbatur in.§. pretor. ex tpis em̄ brevitate p̄sumitur qđ illa auctoritas fuerit causa nō cognita. ita consuluit Pe. de anch. cōsi. ccxxij. inci. visis factis narratis ꝛc. vbi cōsuluit q auctoritas iudicis prestita propere in cōtractu minoris nō cōualidat cōtractum. ergo est nulla quia sine causse cognitiōe interposita fuit. facit.l. si finita. §. si forte. versi. festinare. de dā. infec. ꝛ gl. in.c. iurgantium. de re iud. ꝛ in dubio non presumitur interuenisse nisi appareat vt habetur in l. sciendum. de verbo. oblig.

ADDE qđ in terminis in quibus consului Fed. cōsuluit ꝛ ro. consi. clxxxiij.

c ☞Andre.poma. ¶Si es. vide Jmo. cōsi. xcviij. et seq. in.vj. dubio.

d ¶Idem pretor. videtur legare. Adde Bar. in.d.l. legauerat. ꝛ Ly. post Pe. ꝛ ibi etiam Bal. in.l. fi. C. de cōpen. ꝛ Ray. in.l. filij. §. fi. j. ad mun. ꝛ Bul. de cu. in repe. l. licet. in.j. col. C. de acqui. pos. vbi dicit q de proprio significato non veniunt res mobiles: de quo vide que dixi in.l.j.vj. col. de acqui. pos.

e ¶Si pupillorum. vide Bar. in.l. si conuenerit. §. p socio vbi voluit qđ si pupillus haberet sociū odiosum et maledicum. tunc bene posset prouocare ad diuisionem.

☞Andre.poma. ¶Si pupillorum. vide quid dicat ro. consi. clxxxij.

qđ rei heredis non transit ipso iure dominium.

Fundum. [b]Istum. §. allegauit tibi in.l. seruū filij j. de lega.j.

Non passim. Nota h̄ q aliō est cōcedi liberū arbitriū ꝛ aliud arbitriū. h̄ est tex. tūcto fine huj⁹.l. dū dicit ꝓtor enim.

Inter. ibi ꝛes. [c]Hic est tex. cā cognita est q̄ creditor instat et petit sibi solui: aut est vsurariū debitū: ꝛ dz ei solui re. als nō. ¶No. tex. q dicit primo vēdi nomina q̄ de alijs bonis soluti: cōtra ordinem executionis rei iud. in.l. stipen. C. de exe. rei iud. Jac. de are.

☞Executor q fi⁹ possit vēdere q̄cūq; possessiōes. Legādo qs possessiōes vl legare ēt res mobiles. Quando imponitur decretum in alienatione rerū minoris: cōsanguinei debent requiri.

Idē ꝓtor. Nota istū tex. ꝓpter glo. q̄ est in.l. ij. C. q̄ decre. op⁹ nō est. q ꝰ executor pōt vēdere quācūq; possessionē: q̄ gl. p hūc tex. reprobat. facit gl. i.l. q̄dm. C. de distrac. pig. ¶Item no. qđ ꝰ q̄ aliq̄s legat possessiōes videt legare res mobiles. facit.l. vxorem. §. legauerat. j. de lega. ij. ¶Item no. ꝰ qđ hic dicit text. qđ deberent requiri cōsanguinei vel amici: vt ideo tu qui interponis decretum scias quid facere debeas.

☞Nuntio vel officiali iurato quod credatur. In alienatiōe fundi ꝓuincialis necessaria requirit decretū pretoris vibis ꝛ presidis prouincie. In alienatione fundi ecclesiastici requiritur decretum vtriusq; iudicis. Si res alicuius qui fuit cōtumax venditur requirit decretū illius iudicis coram quo fuit cōtumax: ꝛ q̄ iudicis sub quo territorio est res.

Illud queri. No. sup hoc dz fieri sūia literarum locutoria. ¶Item not. q huic renūtiatiōi facte p viatorē dz credi: alias frustra decret. De hac ꝰ qōne nūqd credat nūtio. vide qđ no. p modernos. in.l. ea q̄dē. C. q̄ accu. non pos. facit.l.j. §. quies. s. de offi. pfe. vr. maxime q officiali iurato credit in eo qđ refert. ꝛ ad h̄ facit.l. appantores. C. de exac. trib. li. x. ꝛ gl. i.c. cū parati. ex̄ de app. ꝛ ibi alle. istū tex. facit tex. rotūd⁹. i.c. ad audiētiā. ex̄ de pscri. ¶No. ēt ꝰ q h̄ vl q vbis ꝓtor interponat decretū sup alienatiōe fundi ꝓuincialis. vl̄ tex. i.l. si pdiū. C. de p̄d mino. moder. no. in.l.j. C. de ꝓhē. emp. ꝛ dicūt ibi q sit necessariū vtriusq; p̄sidis decretū. vt.l. iurisperitos. §. cū oñūdus. s. de excu. tut. ꝛ ad h̄ facit qđ no. Jmo. in alie p̄dict⁹ ecclīastici. vbi ꝰ expresse q dz interuenire vtriusq; iudicis decretū. vt ipse dicit in.c. pastoralis. ex̄ de p̄ut. ¶Sz q̄ aliq̄s est ꝰ cōtumax ꝛ scit qđ res sua vēdit in casu p̄missō. an debeat interuenire decretū iudicis sub quo ꝓtumacia est cōmissa: an illi⁹ sub cui⁹ territorio est prediū. Et dic illi⁹ sub quo ꝓtumacia est cōmissa. vt.l.j. ꝛ ij. ibi tex. de bo. auto. iudi. pos. hoc cū agit psonali: sed cū agit reali vide.l. cū vn⁹. in fi. de bo. aut. iud. pos.

☞Eccl̄ia an possit diuidere ꝛ mino: permutare.

Si pupillorum. [e]Quere gl. qđ ecclīa ꝰ tan possit diuisionē facere gl. dicit q sic. sicut pdict⁹ in ꝓmutatione vt in auc. itē inuices. C. de sac. san. eccle. ꝛ que est ratio differentie inter mi-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

norem et ecclesiam. Dico q ecclesia licet habeatur loco minoris: ꝛ q plus est loco pupilli: tamen ecclesia semper est eiusdem status. Sed minor licet impediat eum minor etas: tamen cum non sit impedimentum perpetuum sicut esset in ecclesia: nō est tantum inconueniens q nō possit diuidere. Sed nunquid possit minor permutare. gl. que dicit secus ꝛc. iuncta cum tex. videtur dicere q non: cum sit speciale in ecclesia. pro quo facit. §. si es alienum. vbi allegatur a pretore qd potius expedit re illa carere. ad quod vide quod posuit Jaco. de are. qui refert in. l. ij. C. si aduersus transac.

Si quid. Jaco. de are. inducit arg. ex isto. §. decretuz istud circa ea que permittuntur a iure posset copulatiue ꝛ alternatiue proferri. secus in his que contra ius essent: quia tūc alternatiue nō valet. ad hoc ipse inducit vnam gl. in. c. latores. extra de cle. excō. mini. Nā si aliquis diceret cōdemno vel absoluo. certum est qd non valet.

Illicite. Jus venditori quesitū quantumcunqꝫ post venditionem ipsi emptori prodest. h. d. Bar.

Paulus. Per testamentum quantūcunqꝫ irritum probatur voluntas testatoris vt hic. et. l. qui a patre. s. de confirma. tuto.

¶ De cura. furio. vel alijs extra minores dan. Rubrica.

Lege. xij. tabu. Sz nunquid in alienatione ante interdictionem prodigo subueniatur quoquomodo: dico quod sic. Et ita ad a de istam gloss. quam nullus allegat: vt. l. patri pro filio. circa fi. iūcta glo. cum tex. s. de minori.

c **Onsilio.**

Cum dementis. Contra exceptionem rei iudicate curatoris primo remoti datur heredi furiosi replicatio ꝓpter secundum curatorem qui condemnari facit primū. sed datur replicatio ipsi primo contra secundum: qꝛ 1 fuit conuersa pecunia in vtilitatem dementis. Que potest esse ratio quare isti heredes iterum agerent 2 cum curatore primo remoto: cum cōdemnatus fuerit ad petitionem secundi curatoris: qd probat tex. ibi: ex condemnatione. Preterea vnde venit qd iste 3 primus remotus vtatur exceptione rei iudica. Ad hoc voluit dicere gl. quod iste primus curator fuit in parte cōdemnatus in parte absolutus. Sed tex. hic innuit ꝯriū. Dic ḡ verius: q exceptio rei iudicate competit ipsi curatori remoto: ꝛ si dicas qd non prodest condemnato soli. vt. l. euidēter. ꝛ de excep. rei iudi. ꝛ not. in. l. j. C. si plures vna sen. Ad qd dico qd ita prodest sententia condemnato ꝛ soluēti sicut absoluto. vt no. in. l. ex morte. C. ad leg. aquil. et. l. si quis cum totum. §. pe. infra de excep. rei iudi.

Quesitum. No. glo. q quando interrogatio fit de duobus: ꝛ de vno respondetur: de altero videtur idē responsum. Secundo habes limitationem. l. j. C. si vnus ex pluribus. ꝛ. l. decreto. s. de admi. tuto. scilicet qd tūc habeat administrationem insoliduz quando alter non contradicit. Item inducitur per Jaco. de are. ꝛ Dy. ad questionem si vnus constituat procuratores duos: ꝛ alter positionē confitetur: ꝛ alter negat: hec negatio attēditur: ꝛ sibi nocet: ꝛ probat sic. quādo aliquis obscure protulit habet perinde ac si protulisset id qd sibi plus nocet. vt. l. de etate. §. qui tacuit. s. de interro. acti. ergo idem in procuratore: cum procurator representet personā domini. Ista. q. fuit Odof. antiquitus: ꝛ eam prosequitur in. l. j. de cōfes. et ibi per Cy. ꝛ Nico. de mat. et vide qd no. per Jo. an. in. c. si duo. extra de procu. lib. vj. ꝛ vide qd no. in. q. aperitur: in glo. que incip. post ergo.

Et mulieri. Vide q not. spe. in titu. de act. §. finitur. ver. sed verum ꝛ qd habetur in l. si quis cū sciret infra pro emp.

¶ Abhinc vsqꝫ ad titulum de testamētis sunt dicta domini Nicolai de neapo. hic interposita: qꝛ dñs Bart. parū scripsit super hoc libro: vt superius euidenter apparet.

a ¶ De excu. tutorū. sup additionib⁹ Nico. de neapo.

¶ De excusationib⁹ tutorꝝ. Rubri.

¶ Super rubrica dic et continua ad precedentia sic. Supra dixi qui et a quibus tutores possunt constitui: verum quia constituti excusantur interdum: ideo ponit hunc tit. ꝛ istam materiam vide in practica in speculo de tutore. §. sinautem. versi. tutor autē.

☞ Jureconsulti debent humiliter loqui.

Ob penuriam personarum nobiles ad ignobilium obsequia coartantur et econtra.

Leges an fuerint prius in greco q̄ in latino: remissiue.

Herēnius. Hanc. l. diuide in tres ptes. In prima ponit commēdationē tractatus quem de greco in latinum intendit transferre. In secūda ponit modum quem intendit seruare in prosecutione translatiōis. In tertia aggreditur opus suum. Sed a

ibi:faciam. Tertia ibi:dicendum. vsq; ad. §. non potest. hoc dicit. Tutor vel curator liberto dari nisi in subsidium ingenuus prohibetur. datus autem esse excusare debet alias ad rationum redditionē se obligat. libertus vero non potest se a dicto onere excusare. hoc dicit principium huius legis. Habes duas lec. secunda est vera secundum Ray. & istam dicam in verbo in grecorum. vbi expediam primam gloss.

1 Ibi:tibi. scilicet ignatio. Ibi faciam no. † iurisconsul. hic humiliter locutum. Ibi de his. scilicet de excusatione tutoris et curatoris. Ibi in grecorum. gloss. exponit duobus modis:scilicet in gloss. j. secundum tenet Dy. vt videbitis statim in apostilla sequenti & eam sequitur tertia glos. et glos. que incipit latina. & dictum est. §. in princip. Ibi voce. id est ex greca lingua in latinum secundum Dyn. Ibi verbo subaudi apponam et dicam in greco. Ibi eorum verborum grecorum scilicet originalium. Ibi dicendum hic incipias casum tu iuuenis ibi curatores. Nec; ob. de tute. l. patronus. et dicit se dixisse Ray. in gl. ibi. Solu. qđ ibi in patrono. hic in alio. Ibi penuria. † No. quod propter penuriam personarum nobiles interdum ad ignobilium obsequia coartantur sic econtra ignobiles et infames ad dignitatum obsequia propter penuriam personarum admittuntur. vt. j. de decurionibus. l. generaliter. §. spurios. et. l. eos. de mune. et ho. l. honor. secundum Jaco. de are. & de hoc habetur per Pet. C. qui & aduer. quos. l. j. Inuersi. si autem. ibi dabitur a preside tutor vel curator ingenuus libertino. cum potuit dari libertinus et sic dedit de facto et propterea hic ver. melius iunges. §. adver. libertinis pupillis omisso ℞ si. libertinis em. quem leges post eum. ¶ Glo. opponit duob⁹ modis & querit de vna questione. ¶ Primo oppo. de l. cum exoratione. j. eo. et soluit vt in gl. dic quod ibi tanq̄ ingenui habebātur. vt. C. de iure aure. annu.

5 et. ff. eo. tit. per totum. Item oppo. † quod gl. male dicit quod leges fuerunt translate de greco in latinum. Sed contra imo videtur quod non. vt instit. de iure natura. §. et non ineleganter. Sol. vt in glos. de hoc vtrum leges fuerint in latino prius q̄ in greco. dic vt no. §. de origi. iuris. l. ij. §. j. in prin. & per Ray. in constitutione. ff. in prin. et plenius per glo. in auth. de non alie. §. nos igitur. versic. alienationis. col. ij. ¶ Querit glos. quando iste ingenuus erit datus: nunquid erit tutor de facto vel de iure. Respon. qđ de iure:quia dari potest. ℨ habet se excusare. vt patet. j. eo. l. cum exoratione. ℨm Ray. nam verum est quod potest dari sed excusationem habet. Nico. de neapo.

1 ☞ Ratio administrationis a tutore non exigitur tutela durante.
Procurator etiam durante mandato cogitur reddere rationes.

2 Tutor an sit dominus pupilli.

Non potest. Ibi curator generalis:specialis sic vt not. specu. de cura. §. vt autem versicu. sed nunquid. ¶ Glo. oppo. tribus modis. primo. de l. amplissimi. et l. licet. C. eodem titulo. Solu. vt in glo. ¶ Secundo oppo. de interdicto matr. per totum. Item oppo. glos. de l. maritus. C. de procur. Sol. glos. et rationem assignat gl. in lege maritus. C. qui dari tuto. et instit. eodem titu. §. fina. quia propter affectionē remitteret rationem isti curatori. sed certe eadem ratio habet locū in procuratore:quia mulier propter affectionez sibi redditionem rationis remitteret. quare dicunt alii quod maius periculum est in curatore et tutore q̄ sit in procuratore. quia † a tutore non potest exigi ratio tutele durante. a procuratore sic. vt. j. de tute. et ratio. distra. l. nisi. et. C. de admi. tut. l. rationes. a procuratore vero potest exigi quādocunq;. vt patet in. l. qui proprio. §. fi. de procu. Sed hec ratio tangit tantum tutorem:cum a curatore possint exigi durante cura:vt notatur in. l. ij. & l. rationes. C. de admi. tut. quare dicunt alij q̄ ratio est quia magis timet adultus curatorem suū q̄ timet dñs procuratorez. quia

2 † curator dñs est adul. vt. l. qui fundum. §. si tutor. j. pro emp. & de fur. l. interdum. §. qui tutelam. sed ille leges loquuntur in tutore & non in curatore: de quo non inuenies:licet pro hoc allegetur. j. quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. si tutor. & in autem. vt hi qui oblig. §. j. colū. v. de tutore autem non est alii quod dubium:quia tutor nō potest dari pupillaris q̄ sit maritus suus:quia non potest pupilla matrimonium contrahere vt instit. de nup. in prin. et ideo dic qđ ratio est:quia reuocatio procuratoris pēdet ex mero et libero arbitrio ipsius domini. vt instit. man. §. recte. sed tutoris vel curatoris officium non finitur nisi certis modis. vt instit. quibus mod. tut. finitur per totum. quare &c. et licet aliquādo tutor reuocetur:reuocatur cum nota examinationis & fidei vt. §. titu. prior. et sic scandalum oritur in matrimonio:quod esse non debet. argumen. C. ne filius. doden. l. ij. et hec verba sunt Old. licet Ray. attribuat sibi in dicta. l. maritus. de hoc etiaz dixi. instit. eodē titu. §. fi. et de hoc habes in specu. eod. titu. §. si vir. Nico. de neapo.

1 ☞ Causa excusationis tutele non delegatur.
2 Ratio quare ad excusandum quem a tutela requiruntur septuaginta anni et tamen ad excusationem muneris publici vtilitate & autoritate sufficiūt quinquaginta.
3 Senex quis dicatur. remissiue.
Testis septuagenarius excusatur a testimonio.
4 Etas quomodo probetur legitime.
5 Mater in probanda etate admittitur licet minus probet.
6 Plena probatio an fiat ex natalibus solis.
Presumptio in his que consonant veritati siue naturę plene probat.
7 Indicium quid sit.
Ex pluribus testibus familiaribus deponentibus sequitur plena probatio.
8 Due presumptiones quando faciant plenam probationem.
Fama et vnus testis faciunt plenam probationem.
10 Si prelatus electus erat vigintiquatuor annorum et ante cōfirmationem causa pendente est effectus viginti quinq; an possit confirmari.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Excusantur. Etas.lxx.annorū pro a
bata legitime a tēpore
creationis perfectā tribuit excusationez a
tutela vel cura testamentaria vel datiua.
hoc dicit. Ibi excusantur: † que causa delegari nō po
test.j.eo.l.scire opz.§.opz.licet productio testiū pos-
sit fieri coram alio: volente iudice. vt ibi no.in glo. et 6
eam perpetuo teneas corde. Ibi legitimis. f. alijs ab
instrumentis. glo. oppo. tribus modis et de quatuor
questionibus. ¶ Primo opp. glo. de.l.fi.C.qui eta.li.
2 r. Et vide gl. ¶ Sed quero † de ratione: que est ra-
tio q̄ als ad excusationem muneris publici autori-
tate et vtilitate sufficiunt quinquaginta quinq; anni.
vt.d.l.fi. sed ad excusationē muneris publica autori-
tate et vtilitate priuati requiruntur.lxx. vt hic. dicit
pe.insti.e.ti.§.item maior. quia ibi incumbit maius
3 onus q̄ isti. Et inducit † pe.in ar. leges debent excu
sare senem a testimonio: vt.l.inuiti.§.de testi. Qua-
liter senex intelligatur. Et dic q̄ senex intelligitur il-
le qui est.lxx.annorum: cum incumbit sibi onus pau-
cum: scilicet in vno negotio: sicut et in tutore: de hoc
no.C.de his qui non imple.stipen.l.j.li.x. ¶ Sed gl.
circa hoc qualiter quis dicatur senex aliquantulum
variat: de hac aliqualiter tangitur.j.et per Ly. in.l. 7
si infanti.C.de iure delibe. et dicam.j. ad.l.fal.l. here
ditas. sed quo ad reddendum testimonium q̄ requi
ratur etas.lxx. annorum quo ad excusationem tu ha
bes glo.in.d.l.inuiti. ¶ Oppo.de.l.si nemo in fi. Dic
vt in.l.ij.§.de testa.tute.et.l.tij.et gl.refert. ¶ Item
oppo.de.l.tij.§.queri potest. Et respon. vt glo. ratio-
nem diuersitatis dixi institu. qui dari tuto. pos.§. ad
certum. et de attil. tut. in prin. et dixi.§. de tute. l. muto.
§.j. ¶ Querit glos. quando inspicimus tēpus adi
te hereditatis. Et rñ. vt glo. dicit. et hec gl. fm Ray.
est plana in necessario instituto: cum tunc inter adi-
tionem et mortem nullum sit mediū vt.l.si post mor
tem.j. de leg.j. Hu. dicit notanter q̄ tutoris datio p
cedit si potuit ipsum factum heredem post mortē si-
ne aliquo medio non aliter: fm Dy. sed hoc non esse 8
potest quid sit aliquod tempus medium: cum viuē-
tis hereditas adiri non possit. vt.j. de acquiren. her.
l. neminem. sed demum oportet q̄ adeant post mor-
tem: et sic inter aditionem et mortem oportet quod
sit aliquod medium etiam quantum ad oculum: vt
l. qui filio.§. fina. de hered. instituen. ¶ Querit glo.
4 † que possint esse legitime probationes in etate. Et
respondet vt in gloss. et not. quod etas potest proba-
ri per testes et instrumenta. similem glos. habetis in
l.ij.§. feminas. C. de his qui ve. eta. impe. et. §. de pro
bationibus. l. etiam matris. et gloss. not. contrarium
C. si minor se maio. dixe. in. l. si alterius. que gloss. est
fal. vt ibi per Ray. sed ipse Ray. tenet contrarium.
in. l. final. C. de his qui vem. eta. impe. vt dixi in auc.
quibus modis natu. effi. legi. §. j. de hoc in Spec. de
probatio. §. qui autem. versi. sed cuius rei. de hoc di
cit Ray. se dixisse in. l. cum te. de probation. et in. l. si
minorem. de in integrum restitu. et dicit hic in text.
filio. de quo nihil ibi dixit: sed dixit in. d. l. si alterius.
5 ¶ Item † querit glo. nunquid possit mater admitti
pro teste in probatione etatis. Et respondeo vt in
glo. dic verum est: tamen non facit probationē quaz
facit alius testis, vt no. in. d. l. etiam matris. ¶ Que

¶ Excusantur. In. §. j. in gloss. in ver. legitimis sem-
per alleg. ista gloss. q̄ vbi concurrunt plures presum
ptiones operantur effectum plene probatiōis. et ista
gloss. refert singu. Bald. in rubrica. C. de probationi.
Adde glos. in. c. cum causam. de proba. glo. in. l. tij. §.
rit glo. de questione vulgari † vtrū ex
istis natalibus fiat probatio plena.
Glo. dicit quod non. Et scōm hoc: qō
hic dicitur aut ex alijs &c. Nō ponas
disiunctiue sed copulatiue aut pro &
vel dicas q̄ ponatur ppriē et ex folis
natalibus fiat plena ꝓbatio. et est ra-
tio. q̄ presumptio facit plenā ꝓbatio
nem in his que sunt consona veritati
siue nature. vt nota. §. de testi. l. tij. §. j.
fm Jac. de are. et fm naturā est vt qñ
q̄ minor fiat maior. vt. l. tij. C. de in
integ. restit. et fm Oldr. respondeo ad
glo. Et sequitur in gl. qō due presum
ptiones faciunt plenam probationē
cū alijs indicijs. ¶ Ad declarationē
huius gl. quā totus mūdus allegat.
ego † quero quid est indicium. Gl. in
l. cum pbatio. de probatio. tenet qō
indicium sit minus q̄ semiplena p-
batio. Glo. videtur sentire contrariū
j. de questionibus. l. maritus. coniun
gendo. l. j. eo. tit. que dicit qō indiciuz
fit per testem familiarem. et prosunt
ista indicia qō si essent plures testes
familiares deponentes qō iudex fe
quendo ipsorum dictum debeat fer
re sententiam ita q̄ ex pluribus indi-
cijs sequatur plena ꝓbatio: vt in glo.
in. l. tij. §. eiusdez. de testi. quā teneas
corde. quia nō inuenit alibi fm Ray.
in. d. l. j. ¶ Also quid sit indicium et
quid operetur indicia. videamus an
glo. nostra sit vera: que dicit † qō due
presumptiones non inducunt plenaz
probationem absq; alijs indicijs.
Dynus dicit quod gloss. est vera in
criminalibus: in quibus iudex debet
habere maximum temperamentum.z.
vt. C. de probationibus lege sciant. et
de peni. l. qui sententiaz. In ciuilibus
due semiplene probationes facerent
plenam sine indicijs. argumen. eius
qō no. in. l. tij. §. sicut non semper. de
testi. cum hoc concor. Berti. extra de
testi. c. veniens. ¶ Contra opi. Dyni
de lege spadonem. §. qui iura. infra.
eiusdez. de
testi. gloss.
in. l. instru-
menta. C.
de probat.
gloss. in. c.
accedens.
el. ij. vt lit.
non contes
sta. et in. c.
cuz dilecti.
de suc. ab
intest. glo.
in. c. illud.
presum. gl.
in. c. cū ber
toldus. de
re iu. barr.
in. l. j. §. tde
cornelio. ō
q. z in. l. ad
monēdi. ō
iureiu. z in
l. spadonē.
§. qui iura
multa. j. e.
z in. l. excy
piūtur. ad
sille. z in. l.
indicia. ff
de rei vē. q
pulchre di
cebat bal.
in rubri. de
probatio. in
uesti. q̄ iu
dex ex va
rijs aiun
motibus z
diuersis
suggesti. q
tiū testiū
instrox de
uenit ad
vnū conce
ptū finalē
mētis inch
gentē alio
admunica-
lo. pro quo
adduco. c. cum ad sedem. de testi. spo. z. c. nostra. et
c. preterea. de testi. z qō voluit idem Bal. in. l. sciāt.
C. de proba. et in. l. prima. C. qui mune. tu. et in. l. tij.
C. ad. l. iul. maiest. et in. d. c. cum causam. z plene per
Pet. de anch. in consi. cclxv. alis. ccxl. et per Abb. in
d. l. instrumenta. et vide Bar. in. d. l. admonendi. in
xy. col. ē. de iureiuran.

eo.et de eo quod no.C.qui nu.tut.l.j.due ergo semiplene probationes diuersi generis non debent facere probationē plenā:sicut due excusationes diuersi generis non faciunt vnam plenam.Sol.secundus Dy.ibi est speciale fauore pupilloꝝ:vel dicas q due semiplene faciunt vnam plenam.Sed ista glo. nō dicit quod absq; alijs iudicijs non faciunt.et sic nō dicendat.sed hoc non est tuerī Dy. qui dicit q in ciuilibus sufficiunt tantum semiplene. Dicit Ray.quod in criminalibus Dy.bene dicit.sed in *ciuilibus* non: in probationibus diuersi generis:in probationibus vero eiusdem generis secus.per.§.qui iura. prealle ga.et.§.fi.j.eod.et ibi no.ratio est quia in similibus facilior est transitus et coniunctio:vt.l.si vnus.§.pactus.de pact.et.l.in rem.§.quecunq;.de rei vendi.et de accepti.l.an inutilis.§.acceptum.et quod ibi no. et ita dicit Ray.se consuluisse de facto.scilicet q fama et vnus testis faciunt vnam plenam probationē etiam in ciuilibus.et de hoc allegat ipse quod not.z quod ibi dixit.C.de probationibus.l.proprietatis.z de questionibus.l.fin.et de iureiuran.l.in bonefidei. In quibus non reperies vltra quam hic dixerat.De hoc habes in Spec.de noto.cri.§.fama.et versi.fama.et versi.sequenti.licet Ray.dicat Dyn.male loq in probationibus diuersi generis.tamen salua reuerentia prout refert Oldra.illa fuerunt verba Dy.scilicz quod illō qō dixerat in ciuilibus sufficere duas semiplenas probationes.debet intelligi in probationibus eiusdem generis.secus in probationibus diuersorum generum.argumento dicti.§.qui iura.et.l. prime.infra de vacatio.mu.quod tamē damnat Oldra.et sic restat esse damnatam opinionē Ray. vn⁹ enim testis facit semiplenam.vt not.in.l.tertia.C.de reb.credi.et ad hoc allegat legem theopompus. de dote prelegata. vbi sunt duo testes qui sunt probationes non solum eiusdem generis: sed eiusdem speciei.et tamen non probant. si sunt singulares in dictis eorum.vt not.glossa.in dicta lege prima. C.qui nu.tut.probatur per.c.bone memorie. extra de electionibus. Non obstat ista glos.quia non loquitur in semiplenis probationibus. sed de duabus presumptionibus:inter que est magna differentia:cum presumptio sit quid probabile.et probatur cum ipsa debeat plene probari:et ea plene probata probat aliquid semiplene:vt est in fama et fuga reī. et in alijs de quibus not.in dicta.l.tertia.de rebus credi.Sed semiplena probatio est quid semiplene probans cū sit quidam modus probandi.et semiplena probatio est vt vnus testis:et scriptura priuata:et similes: nō autem probat per aliquod aliud extrinsec⁹ a seipso: secundum Oldra. In semiplenis ergo probationibus non posset procedere.quia aut non essent singulares in dictis eorum.et tunc plene probarent: vt.l. vbi numerus.ff.de testi.Si sunt singulares repellūtur tanq; varij.vt videtur dici in dicta.l.prima. z sic erquo requirimus semiplenas probationes eiusdez generis in eis non potest procedere: teneas tamen istam glossi.menti perpetuo:quia eam allegat totus mundus. ¶Ultimo ista litera prestat argumē.t.ad questiones de prelato electo qui tempore electionis erat.xxiij.annorum. Et pendente causa fuit effect⁹ xxv.annorum ante confirmationem:quod non debeat confirmari.cum debeat tempus electionis inspici.et in episcopo requiritur tempus .xxv.annorum.vt.C.de episcopis z clericis.l.nulla.et autentica Presbyterum.hoc facit.§.numerum.j.eadē.l.facit.l. debitor.in princip.j.de lega.ij.melius.j.eodem.l.tutor petitus.in principio.et quod ibi not.z de hoc argumen.habes per Ray.j.eadem.l. et per hoc allegat ipse.l.optio.j.de optio.lega. et extra de electio. c.cum in cunctis.et hoc argumen. est ꝑm Jacobum de aret.Sed contra hanc determinationem facit.l. si is qui tres.j.eodem.in principio.vbi nominat⁹ ad tutelam excusatur a principio.et postea infra tempora legitima excusatio legitima desijt sibi competere ex aliqua superuenienti causa:quod perinde est ac si nunq; ipsi competiisset. Solutio illud fauore pupillorum.facit.l.si duas.in principio.j. eodem.et quod ibi no.Ad hoc facit.l.cum ex oratione.z.l.plane.et.l.si cum ipse.j.eodem titulo. ¶Contra istam determinationem ob.l.milites. §.fin. de re militari, cogitabitis ad istud contrarium.quia difficile. Nic. de neapo.

☞ Filij capti ab hostibus patribus nō prosunt.

Remittit. Perfectus numerus filiorum legitimorum z naturalium superstitum excusationem tutele prestat:z in hoc computantur nepotes q̄ supersunt ex premortuis filijs:pluribus tamen ex vno patre relictis loco vnius cōputandis.h.d.vsq; ad.§.ampli⁹. ibi in potestate. Nec ob.l.tria onera.j.eo.vt ibi dicam. ¶Glos.op.trib⁹ modis.primo opp.de pūn.instī.eo.ti.Et respondevt in gl. ¶Item op.de.§.sed hodie.instī. de adop. Et respōdevt in gl. ¶Item opp.de.l.ij.C. quinu. liberorum.li.x.z respondevt in glos. ¶Ex quo no. †vnum valde no.qō filij qui sunt capti ab hostibus non possunt patri querere seu nō prosunt patri: quez casum esset difficile reperire alibi z est multū notabile. Item opp.de.l.bello.j.eo.z respondevt in gl. Nico.de neapo.

☞ Stante statuto quod pro quolibet lupo quem quis capit habeat decem si accipit lupam pregnantem vel cum catulis an debeat habere decem pro quolibet.

Qui autem. Iste.§.est breuis z non eget summario quia eū summauit ibi ciuilibus. Glo.exponit hanc literam duobus modis z vtraq; bona. ¶Opp.gl.de.l.ij.C.de iniust.resti.mi.Et respondevt in gl. ¶Querit gl.qō prodesset ei qui est in ventre qō habetur perinde ac si esset natus.Et respondevt in glo.Nec ob.j.de libe.z post hu.l.si a primo.z de inu.rup.z irri.testa.l. ij.in princi.vbi tractatur de cōmodo eius qui est in ventre:z tamen nō habetur pro nato:quia illud speciale fauore testamentorum:vt no.in gl. dictarū legum que sunt no. ¶Ultimo iste.§.facit ad †.q.not. per Bul.ff.de sta.ho.l.que in vtero scz qō si est positum bannum qō pro quolibet lupo quem quis ceperit debet habere.x.q; si aliquis capit lupam que hz lupos in ventre qō debeat habere tantū.x.quia qō est in ventre qō habeatur pro nato:est verū quo ad commodum suum: non quantum ad commodum aliorum:facit ad id quod dicam.j.de operis libert.l.qui libertinus.§.penul.

An appellatione

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ An appellatione liberorū continent nepotes. 2 Et an in prouincijs in quibus viget ius Italie sufficiant quatuor filij ad excusationem sicut in Italia.

Non solum. Istum. §. etiam sumnaui. ibi extenditur. ¶ No. † quod appellatione liberorum continentur nepotes. Nec ob. supra de test. tut. l. quod si nepotes. et infra eod. l. sed et milites. in punc. quia ibi loquitur in appellatione filiorum. quo casu refert vtrum proferatur ab homine vel a lege. et dixi insti. qui dari tu. pos. §. quid si nepotes per Jaco. de are. et pe. et dicā in. l. quod si nepotes. et in. l. gallus. in pun. de libe. et posth. ¶ Querit glos. a de vno qui est numerus determinatus in filijs. Respondet vt in glo. ¶ Quero † quid in prouincijs in quibus viget ius Italie. nunquid sit idem qđ in Italia quod sufficiant quatuor filij. Dic quod non imo requirūtur quinq; sicut in prouincijs. vt institu. de excusa. tuto. in princip. Nec obst. l. j. et l. fi. de cēsi. quia ibi loquitur in tribus. secus in alijs vt instit. eo. ti. in punc. et per hoc credo falsam glo. que est. C. qui nume. lib. l. ij. li. x. que dicit quod tres filij excusant a muneribus personalibus in prouincijs habētibus ius Italie. sicut in ipsa Italia. quod credo falsum p dictū pun. insti. de excusa. tuto. et quod ibi dixi.

1 ¶ Exceptio dilatoria quando possit opponi post lit. contesta.

Numerum. Hūc. §. summaui. supra ea dē l. ij. responso. In ter. ibi: auxiliantur. non ob. de re iudica. c. abbate sane. libro. vj. 2 ibi not. per Joan. mo. Contra hunc §. oppoñ. quod debeant tibi auxiliari filij nati post creationem. 2 sic oppoñ. de. l. secunda. C. de consor. eiusdem litis. et de eo quod not. supra de procura. l. pomponius. §. rati.
1 Sol. secundum Ray. † aut exceptio dilatoria superuenit post lit. contesta. et tunc aut facto aduersarij: et tunc potest post lit. contesta. oppo. vt in contrarijs. aut absq; facto aduersarij superuenit. et non potest. vt hic. et remittit ad id quod dixit Ray. C. de fideiuſ so. auten. presente. et teneas menti ista verba scilicet id quod dicunt q; exceptio superueniens ꝛc.

1 ¶ Ulpianus an fuerit nobilis ratione originis vel scientie.
2 Quis propter scientiam efficitur nobilis.
3 Superlatiuum et positiuum in eadem persona concurrunt.

Amplius. Numerus triū tutelarum vel curarum simplicium: non mistarum pupillorum diuersorum patrimonium habentium: non commune principaliter: iustam excusandi facultatem prebet a quarta. hoc dicit. Ibi curas. si tres inter tutelas et curas: quia habet duas curas et vnam tutelam vel econtra. Ibi minoribus. nec prope legitimam etatem existentibus per sex menses. vt. l. nō tātum. infra eodem titulo. secundum Dyn. ibi nobilis
1 † ratione scientie non ratione originis secū dū Ray. qui dicit se dixisse. C. de postu. l. prouidendum. Sed
2 facit illa l. † quod quis efficitur nobilis ex scientia vl propter scientiam. ad hoc facit optime quod not. su-

¶ Non solum. querit glo. de hac. q. vide docto. post Bart. in. l. si cum dotem. §. sinautem in fecundissimo. so. ma: et in effectu dicitur quod si pater fuit excusatus a muneribus propter numerum liberorum. iuxta l. semper. §. primo. et seq. infra de iur. immu. quod licz postea maior pars liberorū decesserit et sic numerus liberorum superuentium non sit cōpletus: tamen durabit immunitas: et istud in terminis tenet Joan. andre. in reg. decet in mercu. quam multi sequuntur quos vide in. l. si cum dotē. §. si maritus. fol. ma. pro hoc facit quod not. Bald. in lege secunda. C. si aduer. deli. et quod not. Ange. in lege minoribus. ad fi. C. de his qui. vt indig. dum querit de illa q. an mulier minor non petens tutorem filio puerum hereditate filij. iuxta l. sciant. de legit. here. et l. omnes. C. ad tertul. cum vulg. si viuente filio minor effecta sit maior. nam certum est si minor erat quod sibi succurretur secundum Baldum. in lege sica. de epis. et cle. et in lege secunda. C. si aduer. delic. vnde dicit ibi Ange. quod vbicunq; etas est causa beneficij cessante etate. cessat beneficium allega. l. titia seio. §. vsuras. de le. ij. et si tutor reipub. infra de tu. et ra. distra. et not. quod Bart. hic. q. supra formatam deberet referre et eam refert Joan. andre. in dicto capitulo decet. sed in meo deficit. adde tamen contra Joan. andre. tex. aperte videtur in lege cura §. deficit. de mu. et ho. cum alijs allega. per me in apostilla posita in lege si cum dotem. §. si maritus. so. mat. et hec. ij. opinio. contra Joan. andre. in puncto iuris verior videtur q̄q̄ in iudicando et consulendo autoritate Joan. andre. sequi vellem ad allega. per Joan. andre. in q̄strum volebat quod priuilegium erat perpetuum. respondeo quod illud est verū si iā effectū suū sortitū est per. l. fi. ff. vnde libe. et ita intelligatur dictū. c. decet vel pōt rideri prout facit Dyn. in. d. c. decet illud procedere qñ ad huc supersunt reliquie priuilegij. per. l. et vnus. §. si seruus. j. de. q. nō obst. tex. in. l. j. C. qui nu. libe. qr rideo q; illa lex plures hz intellectus. vñ tenendus est ille qui iuribus cōcordat: cū iura iuribus concordare sit licitū. l. j. C. de inoffi. do. et in auc. de exhi et intro. reis. §. fi. cū vulg. non obst. no. per Ang. in. d. l. minoribus. qr nos loqmur in his q̄ habent tractū successiuū vt puta in muneribus q̄ diuersis tēporibus imponunt pm exigentiā: ipse vero in etate loquitur que hz tractū cōtinuū et ira ista q. in puncto iuris mihi videt ardua. 2 ideo dñi Boñ. fecerunt statutū expressum super hoc vc; q; propter decrescentiā liberorz cessat priuilegiū immunitatis: secus dicit statutum si vnus tantum moriatur: quia nihilominus durat priuilegium.

ADDE prime parti huius apostille dum loquitur de priuilegio cōcesso ob liberos procreatos Bald. in terminis consi. cj. incipi. verba dñi. ij. vol. Ad patrē dū loquitur de mente minoze non petente tutorem. Adde Roñ. in terminis cōsi. cclxxix.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

3 lat eum nobilissimum. et † quo not. quod superla-
tuum ꝛ positiuum in eadem persona concurrunt. j.
de verb.oblig.l.vbi autem non apparet.

1 ☞ Tres fratres habentes cõmune patrimonium
debent habere vnum estimum si sit reale: si persona
le tria.

TRia onera. Ista.l. cõtinuatur
vbi onera interdũ
vnum onus sufficit ꝛ vt in.l.si quis inter
tres. infra eodem. in princip. Item in-
tellige onera tutelarum delatarũ one-
ris causa: vt infra eodem lege spadonem. §. si ciuita-
tis. ver. sed neq; secundum Dy. sed contra hoc mul-
tum facit.l.si quis tutor. supra de ritu nup. dicam in
dicto. §. si ciuitatis. Ibi excusa. per hoc potest dici 1
quod quarta nominatio ipso iure non valet adeo vt
non teneatur tutor se excusare. facit ad hoc.l. legiti-
mos. supra de legi. tuto. et hoc tenet glo. que incipit
quartam. infra.l. proxima in princi. Sed melius not.
in prin. glo. oportere. Ibi pupillorum idem in diuer-
sis eiusdem persone rationibus. ☜ Si. in. §. ampli⁹.
opp. de.l.j. C. qui nu. tu. et de.l. spadonem. §. qui iura.
infra eodem titulo. Et respondet vt in glo. et dic ple-
ne. vt not. in dicta lege prima. facit quod dixi in prin-
cipio huius.l.j. Item oppo. gloss. de.l.j. C. qui nu. tu.
Et respondet vt in glo. et eodem modo respondet ad
l. si quis inter tres. §. finali. eodem titulo. in gloss. que
incipit separatio. glos. dicit sic ergo generaliter: de-
bet dicere grauiter. ☜ Ultimo hec † l. tria onera. in-
ducitur in arg. ad questionem. tres erant fratres ha
bitãres in eadem domo: impositum est onus per ci-
uitatem de estimis: quod debeant habere vnũ esti-
mum tantum si tenent patrimonium indiuisum: si di
uisum quod debeant habere tria: secũdum Ray. qõ
est verum in onere imposito ratione rerum. sec⁹ in
onere personali vel imposito ratione persone: quia
tunc indistincte debent habere tria: vt. C. de decurio
l. licet. li. x. ꝛ quod ibi dixi. hic iunge. Nico. de neapo.

1 ☞ Quando pendente iudicio admittatur cumu-
latio.

DIximus. Ad tertiam tutelam
vel quartam vocatus
appellatione interposita et ea penden
te ad aliam vocari non potest: sed ter-
minus illius appellationis expectatur 1
et in ea succumbens quartam repellit. eius autem vi
ctoria illam admittet. nisi de illa fuerit recusata. hoc 2
dicit. Ibi promouebitur. id est nominabitur. Ibi: a
tertia. et poterit se excusare a quarta propter tertiã 3
a qua appellauit. Ibi: et in appellatione. et sic nõ te-
neat interim excusatio ipso iure. Ibi: in excusatione 4
et appellatione interposita super ea. Ibi: illius. vide
quia hic habes quandam glo. que dicit dicere nõ te
netur. et secundum hoc habetur finitus est termin⁹
futurus: et non habebis expectare. In text. ibi: tamẽ
habebis postea terminus futurus non terminũ fu-
turum. Ibi: recta ratione. hoc satis est bene statutũ.
si enim ꝛc. Ibi: suscipiet: scilicet pendente appella-
tione super tertia. Ibi: extantem. id est postea existẽ
tem. Ibi: leges. que volunt quod quis non habeat o-
nus quatuor tutelarum. ☜ Gloss. oppo. quatuor mo
dis. Primo oppo. de. §. qui autem insti. eo. Et respõ
de vt gloss. et que sit ratio quod a nominatione tute
le non potest appellari: sed a nominationibus alio-
rum numerum sic. vt. lege pr̃ma. §. si quis. infra quã-
do appella. sit. et not. per glos. C. de tempo. appel. l. j.
per Bul. in. l. hi qui ad ciuilia. C. de ap. et dicam in-
fra eodem. l. scire. in princip. ☜ Oppo. de. l. si is qui
tres. infra eodem. Et respondet vt in glo. q̃ non ipso
iure sed excusatione proposita. vt dicta lege si is qui
tres. in prin. Solu. ibi se excusat quia non erat inten
tus aliis. hic aliis erat intentus: quia habebat litiga
re in causa super appellatiõe interposita a tertia de
tione tutele. facit ad hoc. l. iam tamen. infra iudica.
solu. et supra de exerci. l. ne in plures. ☜ Et ista iudi
cuntur † in argu. ad questionem contra glo. que est in
l. edita. C. de edendo. que dicit quod pendente iudi-
cio admittitur cumulatio actionis: si talis est secun-
da petitio quod lata sententia absolutoria in prima
non obstat exceptio rei iudicate in alia: alias secus
esset per. l. fundi. et. l. fundum. et. l. sed si ante. infra de
excep. nam vides hic quod lite finita super tertia tu
tela tenet vocatio ad quartam. sed ea pendente non.
et illa demum possunt fieri appellatione pendente
que possunt fieri in iudicio principali. vt. leg. post-
q̃. §. Imperator. infra vt lega. no. ca. et not. et tene
menti hoc generale. dominus Ray. in recollectis di
cit dixisse Dy. propter quod reprehendit eum. et ad
istum tertium respondet quod hic prima. q. erat pre-
iudicialis ad secundam: quia si in tertia retineretur
cusatur a quarta: vt hic in text. et sic non solent simul
admitti. vt dicta lege sed si ante. secus si nullo modo
prima possit facere preiudicium secunde: vt dicta le-
ge fundi. et dicta lege fundum. et dicta lege. sed si
ante. et hec sunt verba Dyn. licet Ray. eum reprehẽ
dat per ea. vt ipse fatetur in additionibus antiquis.
et de hoc habes plene per Dyn. extra de regu. iur.
c. nullius p. in bus. lib. vj. Et redeas ad gloss. et opp.
de. l. nominationes. C. de app. et recita gloss. que inci
pit ꝛ sicvt qui. h. d. ☜ Nota. finẽ vnius rei esse finem al
terius. et facit pro gloss in lege litigãtes. supra de iu
diciis. secũdum Jaco. de are. Et aduerte qua super
verbo tertie habes quandam gloss. que dicit quasi
dicat excuset me. vides quod mutat personas ne fa-
ciat te errare. et ideo melius diceret se ꝛc. Nico. de
neapo.

☞ Unum onus impositum vni domui qualiter in
telligatur.

Onus impositum vni de domo censetur omnibus
impositum.

Pater pro munere per filium suscepto an possit con
uenuri ante filium.

Pater qui obligatur pro filio penes rempublicã nõ
potest conueniri ante q̃ filius.

Si pater. Tria onera tutelarum penes eos-
dem qui sunt in eadẽ potestate vel
ipsum in potestate habentem existentia: ab aliis tu-
telis excusant: nisi prima vel earũ altera accepta fue
rit absq; voluntate paterna. h. d. Ibi filius in ptãe.
Ibi: vexabitur. de quarta tutela vel cura. Ibi: patri.
de cuius voluntate habuit filius: alias secus. vt. j. l. pri.
Ibi: domui. i. primonio. Ibi: nobilissimo. dicit. ẽ. e. l.
in fi. apparet q̃ appellat eũ nobilẽ. Seq̃. l. tria one-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ta. que continuatur ibi: sufficit. i. quo ad onus vnius 7
patrimonij excusantur: Ibi: prodesse: nec patri nec si-
bi. Ibi rescriptum est: quia periculum ad patrem nō 8
pertinet. fm Dyn. Gloss. in isto. §. si pater. oppont de
1 l. priori. solu. vt gloss. ¶ Quertt † gloss. qualiter intel-
ligatur vnum onus impositum vni domui. Et respō
de vt in gloss. et allega. pro gloss. Jacob. de aret. in. l.
filio. j. de legatis primo. ꝛ. l. j. j. de muner. ꝛ honor.
2 ¶ Inducitur in argumē. quod † quando vnus de do
mo sustinet onera quod omnes de domo videntur
sustinere: vt. l. tria onera. Gloss. oppon. duobus mo
dis. et querit de duobus. et primo oppo. de. l. si filij.
de ture. et respondet vt in glo. ¶ Item opponit glo.
de. l. spadonem. §. si ciuitatis. j. eodem. ꝛ respondet vt
gloss. ¶ Tertio querit gloss. et aduerte quia est fal-
sa: dicit ipsa nunquid pater potent statim cōuenirī:
3 et respondet vt glo. et habes ex † ista gloss. notare q
pater qui conuenitur pro munere suscepto per filiuꝫ
potest conueniri anteq̄ ipse filius. gloss. est falsa. per
l. j. C. de decurio. libro decimo. et quod ibi not. Sed 1
potes ibi dicere quod ibi loquitur vbi pater teneba
tur reipublice. quo casu oportet quod anteq̄ conue-
niatur principalis: etiam de iure antiquo. et est spe-
ciale in patre. vt ibi nota. gloss. quod est falsum. quia
idem est in quolibet intercedente penes rempubli-
cam: vt. l. iij. in fine. de administra. re. ad ciui. perti. ꝛ
ibi gloss. hic autem loquitur vbi pater tenebatur pri 2
uato: et sic interceſſerat penes priuatum: inter que
est differentia de iure isto. vt not. gloss. j. de admini.
re. ad ciui. perti. l. iij. et in. l. filius. eodem titulo. ꝛ pro
batur in. l. moschis. j. de iure fis. licet gloss. not. con-
trarium et male in. l. imperatores. §. idem rescripse-
runt. j. ad municip. Sed quicquid teneas ista gloss.
remanet vera: cum hic pater nō interceſſerat penes
rempublicam: et ideo de iure antiquo poterat con-
ueniri tanq̄ fideiussor filij qui videtur esse continuꝰ:
vt. l. cum filius. j. de verborum obligationibus. ergo
debet posse conueniri anteq̄ principalis. vt. l. non re
cte. C. de fideiusso. Et quare aliud olim in republica
q̄ in alijs: ratio not. in dicta. l. j. ꝛ sic secundum istam
4 habes † qđ pater qui obligatur pro filio penes rem-
publicam non posset conueniri anteq̄ filius. Jaco.
de aret. tenet contrarium in. l. si seruum. §. an filius.
j. de verbo. obligatio. et dixi in auten. de fideiusso. §.
primo. et videtur gloss. C. de fideiusso. l. sicut. quam
gloss. teneas cōdiret per hoc est falsa solu. Anto. de
pisis qui dicit quod pater conueniebatur ex contra-
ctu filij tanq̄ tutor: et ideo poterat conueniri. Nico.
de neapo.

1 ¶ In ambiguis iudex eligit.
2 Ordo quando attendatur ꝛ eius omissio vitiet.
3 Si aliquis vocatus a diuersis iudicibus ad diuer-
sas tutelas: quam tutelam suscipere debeat.
Sortibus quando locus sit.
4 Quando reperiuntur duo testamenta ab eodem cō
fecta: et ignoratur quod fuerit primus ꝛ quod poste-
neutrum valet.
5 Citatus ad duas tutelas: pendente iudicio electio-
nis non potest ad aliam vocari.
6 Si legatus duobus contulit prebendam ꝛ nescitur
cui primo fuerit concessa an sit in potestate eius con
firmare quem velit.

Rescriptum principis q̄ non sumat vires nisi a die
presentationis.
Absolutio ab excommunicatione non prodest excō
municato nisi ad eius notitiam peruenerit.

Si duas. Habenti duas tutelas si
due deferantur diuersis
temporibus: prior potiorem preterit.
si vero insimul deferantur erit dia de-
lata quā deferens declarauit. hoc dicit.
Et si. quasi dicat bene dico eum excusari a quarta et
si imperator ꝛc. propter istam literam que sequitur.
etenim ꝛc. Et expone si pro eq̄us. et hic incipit re-
sponsio. secundum. Dyn. et gloss. ibi: imperatores cō
stituentis eum tutorem. Ibi ad aliam. hoc verū vbi
constat de ordine si autem non constat sequitur. sin-
autem ꝛc. Ibi: creatis. i. in diuersis eiusdem perso-
ne creationibus. vel dic scilicet tutoribus: et sic intel
liges in patre et filio qui erant in potestate: quorum
tutele sibi prosunt adinuicem. Ibi: eum scilicet crea-
tum. Et nota. † quod in ambiguis iudex eligit. Ad
quod facit infra de regulis iuris. l. in ambiguis. ꝛ de
iure dotium. l. in ambiguis. et de iure fis. l. non puto.
secundum Jacob. de aret. et facit quod not. in spec.
de lega. §. nunc videndum. versiculo quid si pater.
¶ Gloss. oppo. duobus modis. et querit de vno et
inducit argumen. ad vnum opponi. gloria. et non
solutt † quod ordo non spectetur. vt. j. de solutio. l. nec
enim. Dyn. hic solutt cum ea verba recitabo in fine so
lutionis. j. eadem. l. cum hunus solu. concordat. solu.
quam ponit Lyn. in dicta lege nec enim. vno tantuꝫ
membro addito. Tu omnibus solutionibus spretis
sic dicas. quod aut loquitur de ordine quo ad seipm.
et tunc spectamus ordinem: quia mo ordinatum nihil
ꝛc. et in auten. de heredit. et falcid. §. inordinatum.
aut loquitur habito respectu ad aliud: et tunc distin
gue: quia aut queritur nunquid ordo omissus vitiet
rem de qua agitur: et tunc aut est ordo necessitatis.
et tunc ordo omissus vitiat. vt. l. secunda. §. prius.
de vulgari et pupilla. et. C. de heredita. vendi. l. vt
debitum. aut est ordo voluntatis. et tunc non vitiat
j. de pecul. leg. l. quidam. et instituti. de lega. §. ante he
redis. aut est dubium. et tunc idem quod non vitiet.
quia censetur tanq̄ simplex ordo voluntatis vt. C.
de testamen. l. ambiguitates. et. l. prepositi. aut que
rimus an ex ordine resultet ius: et tunc aut dispo-
sitio legis vel hominis voluntatis. Ita est certa: et ex ordi-
ne ius non resultat nec curamus de ordine. vt in. d.
l. nec enim. ꝛ. d. l. quidā ꝛ in. §. ante. ꝛ de leg. ij. l. cū pa
ter. §. fidei tue. aut est incerta: ꝛ tunc ordinem sequi-
mur: vt. l. generaliter. §. quid ergo. j. de fideicō. libe.
et. l. gallus. in. §. j. j. de lib. ꝛ posthu. ꝛ de hered. insti.
l. qui soluendo. ꝛ. d. l. cum pater. §. a te. de leg. ij. ꝛ de
vsufruc. l. quoties. modo habes solutionem oīs fm
Dy. Sed Dy. ponit ista vltima verba. de hac solu-
tione habes per Ja. de are. in. d. l quoties. de vsufru.
et Ray. in. d. l. enim. j. de solution. ¶ Item opponit 3
gloss. de. l. si plures. j. de accusatio. Sed † opponitur
etiam de omnibus. ll. allega. in gloss. et respondet vt
gloss. et vbiq̄ gloss. dicit quod commutatur sorte. qđ
intelligē vt in. primā. C. vti possi. in † gloss magna. in
fi. quod est not. querit gloss. pone quod tertia ꝛ quar
ta tutela est data a diuersis iudicibus que dicatur

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

preferri. Et respondet vt glo. qđ intelligē iurisditionis cuius vterq; incola est: z originari⁹. Sed si sit in vna originarius tantū in alia incola. tūc declaratione facta a iudice incolat⁹ incola prefertur. vt not. glo. C. de incol. l. ciues libi. x. z facit. l. libertus. §. prescript. j. ad muni. fm Ray. z sunt verba Dy. Sed certe glo. l. ciues contradicit in casu vbi defertur a iudicibus vel incolatus vel originis: qr dicit esse in electione vocati ad munus vel ad onus vt possit accipere qđ munus velit. z Oldr. dicit debere ad superiorē recurri. z forte istud est verū vt videatur sibi delata tutela que minus on⁹ habet arg. illius glos. Nō obst. l. duo. 1 de re iudi. qr forte ibi erat debitū id 2 qđ cōtinebatur in sentētia iudicis ad plus condemnātis. z sic nō dicitur per 3 aliam sententiā debitor liberari. z ad superiorē recurrimus arg. j. de regu. iur. l. id qđ nostrum in fi. z arg. de interdic. z releg. l. relegatorum. sed hic non erat obligatus ad aliquam tutelam anteet ideo minus intelligit in 5 vacatione muneris. Nec ob. quod potest dicere qđ hic est speciale fauore pupillor: vt intelligatur de maiori tutela. qr idem fauor est in pupillo habente paruam tutelam sicut in habēte magnam quasi par ratio ꝛc. ē. de 7 ritu nup. l. non solum. Preterea gloss. 8 in. l. ciues. loquitur „in munere publico. qđ est introductū fauore reipublice que est magis fauorabilis q̄ pupillus. arg. eius qđ no. C. de tem. appel. 10 l. j. de hoc aliqualiter tangitur p Dy. j. de leg. j. l. qui duos in princip. Et secundum ea que dixi non obst. l. iij. in 11 fi. de colle. illic. de qua Ray. op. z non solut. quia secundum ea que dixi cōcordat. z de ista questione no. Sui. C. de sacrosan. eccle. l. neminē. in. ij. col.

4 ¶ Ultimo dicit †gl. ista. l. facit ad id qđ not. C. de edic. diui adri. tol. l. fi. §. 1 j. z qñ inueniuntur duo testamenta et nescitur qđ fuerit prius vel posterius: quod recurrimus ad iudicez z iudex confirmat quodcunq; vult. sed domi 2 nus hoc non est verum. quia licet gloss. in. d. l. fi. non firmet pedes: tamen veritas est quod neuter est heres: vt in glo. et melius j. de bono. posses. secūdum tabul. l. j. in principio. z ibi dicā.

5 Quero † extra glos. pone quod iudex non elegit quam tutelā suscipere habet citatus: vbi iudex vocauit eum ad duas: nunquid poterit pendente isto dubio vocari ad aliam. Dic quod nō secundum Jacobum de aret. ē. eodē

6 l. diximus. ¶ Querit Warti. †pone quod legatus concessit duobus eandem prebendā nec apparet cui prius vel cui posterius: an debeat esse electio legati cui vult eam confirmare. De hoc habes casum secundum eum. extra de rescrip. c. duobus. lib. vj. ¶ Ultimo prestat iste tex. argum. quod

7 †mandatum seu rescriptum principis accipiat vigorem a tēpore presentationis literarū. facit ad hoc. C. de libe. cau. l. iubemus. facit. l. si sponsus. in princip. ē. de dona. inter virum z vxor. facit. l. qui absenti. in princi. j. de acquir. pos. Nec obst. C. de repu. l. licet. vt

8 not. glo. in. d. l. qui absenti. z sic prestat argu. †quod si aliquis erat excommunicatus z fuit absolutus per papam eo absente: quod absolutio non prosit sibi nisi absolutio perueniat ad notitiam suam: z solet notari in. d. l. qui absenti. z no. Jo. theutonicus. ij. quest. v. c. j. Nico. de neapo.

Ercisco idem est quod diuido.

Imperator quod sit dominus totius orbis.

Rex Francie non subest imperatori.

Ciuitates maxime: z minores que dicantur. z nu. ſ.

Quod debēāt esse professores doctrinarum in qualibet doctrina in ciuitate.

4 Statutum quod nō possit accipi pro sentētijs interlocutorijs nisi. x. ab vtraq; parte an intelligāt a qualibet parte. x. an ab omnibus vna. x.

Ciuitas metropolitana dicitur que habet archiepiscopum.

Florentia est maior ciuitas.

Pistorium est maior ciuitas.

6 Que sit differentia inter forum causarum et locum iudiciorum.

7 Impossibile dicitur qđ concedi de iure non potest.

8 Maxime ciuitates concedunt immunitatem in preiudicium sui non tamen in preiudicium publicum.

9 Princeps concedens immunitatem an preiudicet sibi an ciuitati.

10 Canonicus creatus a papa in aliqua ecclesia vltra numerum in ea taxatum an gaudeat priuilegio dictorum canonicorum.

a ¶ Si duas. §. grāmatici. vtr de esse ciuitatis sit q̄ habeat episcopū. habet p Abba. z mod. in. c. j. de offici. ordi. p Bart. in. l. ſ. de metropo. libr. xj.

* Pro intel. l. cunctos populos. C. de sum. trini. z fide catho.

Grammatici. *Grammatici rhetores et medici et sophiste a tutelis excusantur secundum modum infertus designatus. Ibi sophiste. et dialectici. Ibi qui. ſ. medici. Ibi muneribus. que sunt publica autoritate et vtilitate: z intelligas in personalibus. Ibi et hereses. dic ab eraſco † quod est idez quod diuido. quod patet. ē. famil. erciscun. in rubric. et not. extra de rescript. c. quia. lib. vj. per archidia. et de re iudic. c. j. lib. vj. fm Ray. ibi manifestum. vel manifestandum fm Dyn. vbi vniuerso. Not. † principem romanum esse dominum totius orbis. et ita testatur in. l. deprecatio. ē. ad. l. rho. de iact. Nec obst. C. de sum. trinita. l. cunctos. vbi videtur dicere q̄ sunt alij non subiecti. et de eunuchis. l. fina. et quod ibi not. quia ibi loquitur de facto. nam de facto aliqui prouincie non sunt sibi subiecte: sed de iure omnes sibi subiecte sunt. et ita dicit Petr. in dicta. l. prima. C. de sum. trin. quod credo verum. nisi per aliquod tēpus sit secuta prescriptio. vt dixi plene post And. de pisis in preambulis vsus feudorū. Jj cōtrarium teneant doc. in. l. competit. in fi. C. de prescriptio. xxx. annorum. Preterea hoc non videtur verum: cū eum Francia ab eius dominio sit subtracta:

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

et rex Francie sit exemptus. vt habes institu. de pa. po. §. fi. Sed glo. contra not. in l. hac edictali. de pa. iura. fir. plene dic vt dixi in dictis preambulis que- 7
stionibus: et dixi etiam in titu. de pa. po. insti. credo enim regem Francie non subiectū esse imperio. Nō obst. l. in nomine domini. C. de offi. prefe. preto. affri. 8
quia illa facit pro me. vt dixi in ti. de pa. po. tot⁹ mūdus allegat illam legem pro illa parte. sed veritas est in contrarium dixi in dicto titulo. ibi minores facit. j. ad orfi. l. j. et quod ibi not. Ibi medicos. qui cu- 9
rent pro ciuitate. Ibi totidem. ideſt tres qui doceāt
3 in ciuitate. Ibi secundo. scilicet numero. vij. † medi- 9
corum. et. iij. grāmaticorum. z subaudi decet vti. zc. et ibi declarat que sunt maxime ciuitates et que ma
iores et que minores. de quibus supra fecerat men- 10
tionem. Ibi tertio. scilicet numero. v. medicorum et trium sophistarum. et repete decet vti minores: et ci uitates habentes forum causarum et locum iudicio rum dicuntur maiores: habentes autem metropolitanum dicuntur maxime ciuitates: sed dicuntur mi nores que carēt istis. Ibi licet. scilicet ciuitates. Ibi muneribus. ideſt in fauorem soluentium munera. qō redundaret in lesionem eorum si non possent viuere. Glo. oppo. duobus modis. et querit de quinq; que- stionibus. primo oppo. de. l. cuicunq; de insti. Et re- sponde vt in gloss. Secundo oppo. de. l. parabolani. C. de epis. et cleri. Et responde vt in glo. et not. quot nomina habent medici. ¶ Querit glo. quot debeāt esse in vtraq; doctrina nunquid in grammatica de- 1
beāt esse quatuor et quatuor sophiste: an debeāt esse 2
quatuor in vtraq;. Responde quod quatuor in quali
4 bet doctrina. notetis † domini ex ista glo. argumen.
pro statutis in quo cauetur quod non possit percipi 3
pro sententijs interlocutorijs ab vtraq; parte nisi. x. an a qualibet debeat recipere decem. an ab omnib⁹ 4
vna decem tantum. domini ista gloss. prestat argu- 5
men. quod a qualibet debet recipere insolidum: ha- 6
bes de hoc in autenti. de iudi. §. ne autem circa hoc 7
labor. collatio. vj. facit id quod ibi dixi post Jacobū de bel. et nota bene hanc glo. ¶ Deinde querit glo. 8
que dicuntur maxime ciuitates. Et responde. vt in 9
5 glo. ¶ Not. ex glo. † quod maxime ciuitates vocan tur metropolitane: que habent archiepiscopum: me tropolis enim archiepiscopus dicitur. vt patet in au tenti. quomodo oporteat episco. et de episco. et per 1
hanc glo. damnat Jaco. de bel. glo. que est in auten. de defen. ciui. §. et iudicare. col. ij. „dum vocat maio- rem ciuitatem florentiam. et ita damnabat Ly. seq̄n do eum: sed certe illud non est verum quātum ad ci- 2
uitatem florentie: quia illa habet tantum episcopū: et non vocat eam maximam: sed vocat eam maiorē: quod certum est esse: quia scio quod ibi est forum et redditur iudicium: in eo autem quod dicit glo. de ci uitate pistorij quod sit minor. gl. posset male dicere. quia imo non est verum. imo maior debet dici: quia ibi est forum et redditur iudicium. ¶ Querit glo. q̄ est differētia inter rhethores et sophistas. Et respō 3
de vt glo. ¶ Querit glo. que vocatur ciuitas metro
6 politana. Et responde vt in glo. ¶ Querit glo. † que est differentia inter forum causarum et locum iudi- ciorum. Et responde vt in glo. quam teneas cordi. s. quod forum dicatur vbi cognoscitur de causis crimi nalibus: locus autem iudiciorum vbi de ciuilibus.

¶ Querit. gl. qualiter est impossibile requirere. Et responde vt ibi Et no. ex hac † quod impossibile di- citur quod de iure fieri non potest. sed de facto sic. et accidat. l. filius. et alie leges allegate in gl. ¶ Que- rit † glo. nunquid maxime ciuitates possint immuni- tates concedere vltra istum numerum in preiudiciū suum. dicas quod sic. preiudicat enim sibi concedenti. non tamen valet in preiudicium publicum. Ita in telligas hunc text. facit. j. de iure immu. l. hi qui certa. et habes gloss. not. C. de decu. l. vacuatis. libro. x. ¶ Quid enim † econtra si princeps concessit alicui immunitatem: an preiudicat sibi vel ciuitati. Dicam j. de leg. j. l. ab omnib⁹. C. de exac. trib. l. actores. li. x. ¶ Ultimo † versi. super inducitur ad questionem ta- lem fm Jaco. de are. In aliqua ecclesia erat certus numerus canonicorum taxatus. papa vero cōcessit in illa ecclesia prebendam vltra numerum taxatum: nunquid talis gaudebit priuilegio canonicorū. Iste text. optime prestat arg. quod nō. Nico. de nea.

Et philosophos. Vere philosophantes excusationem cōsequū tur a tutela et cura: secus si ficte. et idem in alijs priuilegijs per que immunitas eis adiudicatur. vt lega tione. militia. vel alio famulatu conceditur. et adem ptione specierum sacerdotij et gymnasij administra tione: medicus vero semel approbat⁹ poterit repro bari. hoc dicit.

☞ Medicus causa legitima subsistente reprobat.
Archiepiscopus capuanus redeuntes de studio do ctores examinabat.
Et si indigni erant reprobabat.
Doctor legum minor annis. xxv. decept⁹ in integrū non restituitur.
Officium legationis qui cogantur suscipere.
Gymnasium quid sit.
Dictio alius quando implicet.
Imperator nondum coronatus an possit priuilegia concedere.
Ex sola electione ius tribuitur.
Populus romanus qui semel imperatorem appro- bauit an possit illum reprobare.

Sed et reproba. Hec lex conti- nuatur. Ibi re probari medicum. scilicet causa legitima † subsistente. alias secus: vt. j. de decre. ab or di. facti. l. quod semel. et no. in l. vt gradatim. §. repro bari. j. de mune. et hono. secundum Dy. ¶ Item nō ob. j. de decu. l. pe. in fi. et ibi not. ¶ Et † facit illud p eo quod fuit semel factum in regno per archiepisco pum Capuanum: qui omnes de istis partibus re- deuntes voluit iterum examinari in ciuitate Nea- politana. et quamplures reprobati fuerunt. et vel- let deus quod ita fieret nunc. Ibi constitutus. scili- cet q⁹ debeant esse in vnaquaq; ciuitate. et not. ter. qui sequitur. Ibi philosophantur. facit iste text. ad questionem † quam habeo per gloss. C. de mu. patri. lege professio. libro. x. vbi dicitur quod doctor legum minor. xxv. annis non possit petere restitutionem in integrum si est deceptus in iure. quia potest sibi dici professio et desyderium tuum inter se di- screpant. et docto. formant istam questionē alibi: nō

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tamen allegant istam gl. que tamen est notabilis sa
tis Ibi cõstitutiones, ab eo latas. Ibi legatos. No
4 ta quod speciale est in istis vt non compellantur ac
cipere legationis officium. ergo in ꝓtrarium est ius
commune. de compen. l. j. et ad muni. l. j. in fine. et sic
alij compellentur suscipere officium legationis. fa-
cit. l. munerum. §. legati. de mune. et hono. et l. iij. §.
oꝛdine. de leg. habes glo. oꝛdinariam in. l. si quis de
curio. C. de decu. ¶ Glo. in. §. philosophi. opp. vno 1
modo. de leg. ij. §. qui pueros. de vac. mune. et de. l. 2
poete. C. de profes. et med. Et respondet vt in glo. l.
sed et reprobari. ¶ Glo. oppo. quinq; modis. et que 3
rit de vna. q. ¶ Opp. de. §. semel. insti. qui manu. nõ
pos. Et respondet vt in glo. Deinde oppo. de. l. iudex 4
de re iudi. Et respondet vt in glo. Item oppo. de. l. si
arbitrio. supra qui satisf. cog. Et respondet vt in gloss.
Et vt melius soluas omnia contraria. dic quod hic
fuerat causa reprobationis ibi non. de hoc not. j. de 5
decre. ab oꝛdi. fa. l. quod semel. z plene per Dy. extra
de reg. iur. c. quod semel placuit. li. vj. ¶ Oppo. de. l.
j. et. ij. C. de quib. mu. vel presta. libr. x. Respondet vt 6
in glo. ¶ Oppo. de. l. iij. §. tamẽsi. de arbi. Dic vt in
glo. ¶ Querit gloss. quare isti monstrant se non esse
philosophos. Et respondet vt in gloss. et vbi allegat
C. de profess. et medi. debet allegare. de mune. pa.
5 ¶ Querit glos. quid est †gymnasium. Et respondet
vt glo. dicit. vel expone. vt. l. j. C. de natu. li. et de mu-
ne. et hono. l. sponte. in princip. ¶ Contra hunc ter.
extra glo. oppo. quod male opponatur verbum alũ
6 †cum de eius natura sit implicare ad precedẽtia: vt
j. de reb. dub. l. quidam relegatus. ergo implicat qõ
esse militem sit famulatus. quod est falsum. vt patet
infra de mili. testa. l. j. Solu. gl. in. l. non solum. §. que 1
ritur. supra de procura. quod hec dictio alium nõ im
plicat. quia simile habes ibi crucifixus erat christus
et alij duo latrones vt not. in dicto. §. queritur. in au
ten. vt defun. seu. fune. in princ. col. quinta. secundum
7 And. de pisis. Ray. inducit hunc †ter. pro imperato 2
re non coronato et nõ dicit plus. vi: dicit q; priuile-
gium ab eo cõcessum valeat et teneat: cum dicat hic
ter. ingrediens mox principatum ꝛc. de hac questio-
ne habes plene per Jaco. de are. in lege bene a zeno
ne. C. de quadri. prescrip. Ray. tenet q; possit priuile
3 gia concedere: quia hodie est deuoluta imperij ele-
ctio ad manus sedis apostolice. vt extra de re iu. ad
apostolice. lib. vj. ergo sicut populus romanus olim
elegit imperatoꝛem absq; aliqua confirmatione. vt
supra de consti. princi. l. j. ita hodie papa non eget cõ 4
firmatione. glo. tenet contrarium in dicta lege bene
a zenone. pro quo facit quod electio non tribuit ius
electo. C. de iurisdi. omnium iudicum. l. priuatorum.
nisi tantum quo ad hoc vt reuocari nõ possit electio
per eligentes. vt in autẽ. de collatio. §. ad hec. col. ix.
et ibi habes glo. et ibi dixi de hac materia. Et si vis
tenere opi. Ray. potes respondere ad contraria. qa
ibi loquitur in dignitatibus inferioribus: vbi electio
8 non tribuit ius quo ad omnia. Sed hic †z in superio
ri versicu. ex sola electiõe ius tribuitur. vt patet in. l.
penulti. in fine. C. de decurio. libro. x. et per ea que di
cam in lege ex eo. de mili. testa. et vide in spe. de hac
questione. de rescrip. presen. §. ratione igitur. versicu.
Item quod obtentum. et per Archi. extra de re iu-
dic. ad apostolice. libro. vj. ¶ Ultimo †ter. l. sed z re
probari. in principio facit in argu. pro glo. not. quam
habes in. x. collati. si de inuesti. inter do. et vasal. lus
oria. c. j. quod populus romanus qui semel approba
uit imperatoꝛem posset eũ reprobare et degradare.
Guil. ponit de hoc. ff. de legi. l. non ambigitur. et di-
xi in. d. c. j. Nico. de neapo.

☞ Paduanus et de padua idem est dicere.
Duo priuilegia specialia in aliquo seruantur ꝓpter magnam scientiam.
Capellani cardinalium qui stant auunioni quod pos sunt retinere beneficia sua.
Scholares existentes in studio quam immunitatẽ habeant.
Non excusantur a tutela vel cura: nec a patrimonia-libus.
Doctoꝛes legum quare non excusantur vbi non do-cent.
Hodie in studijs lombardie licite legitur.
Priuilegium concessum ciuitati quando extendatur ad castra vel villas.

Amplius. Docens grãmaticam vel curans in ꝓpria patria habet excusatio nẽ in illa: secus si docet in patria aliena: nisi sint val-de disciplinati: quia tunc vbiq; docentes et extra nu merum excusationem consequuntur. Idem in philo sophantibus in ciuitate romana et legum docto. siue cum salario vel sine salario doceãt hoc dicit. Ibi: habent. iuxta numerum positum. supra. l. proxi. §. j. Ibi: comancus. id est de comanea. exponit glos. quã allegat dominus Signoꝛellus quod † tantum est di cere paduanus quantum de padua. quod facit con tra id quod notat Jac. de are. C. de adopt. l. j. de quo dixi in lege pronunciales de verboꝝ signi. fica. Ibi: numerum. traditum supra lege prima. §. ꝓmo. Ibi: in aliena patria. not. † quod ratione magne scientie seruantur in aliquo duo priuilegia specialia: scilicet quod habeat priuilegia propria et aliena et vltra nu merum. facit quod no. institut. eodem. §. item rome. in fine gloss. Ibi: patrie. allegat hunc text. And. de pisis † quod capellani cardinalium qui stant auunio-ni possint retinere beneficia sua: cuꝝ quo ad clericos auunio censeatur patria communis. Ibi habebunt. neq; in sua neq; in aliena. et vide quod no. institu. de excusatio. tuto. §. item rome. Ibi: remittuntur: q; sint isti not. Joan. mo. in proemio libri sexti. ¶ Quid † in scholaribus studentibus in iure canonico. Ray. remittit ad id quod Joan. moñ. vbi ipse notat ego nescio. Sed de questione habes glos. oꝛdinariam in lege prima et secunda. C. qui eta. vel profess. quod vsq; ad. xxv. annum habeant scholares immunitatem a muneribus personalibus. nam ꝓut intelligit illa gloss. studium nihil operatur vt excusentur: sed tan tum tempus. Volo tamen te scire quod Gullel. C. de sacrosanctis ecclesijs. lege neminẽ. videtur intel-ligere aliter illas leges quam intelligat eas gloss. quia dicit studium nihil operari quo ad immunita-tem: quod tamen est falsum: vt plene dixi in dicta le-ge secunda. et ibi videas: bene tamen verum est quod scholares existentes in studijs a tutelis vel a

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cura excusari non debent: cum istud sit munus patri
monale: vt dixi plene in. d. l. secunda. ¶ Gloss. opp.
vno modo et querit de quatuor. ¶ Oppo. de. l. me-
dicos. C. de profess. et medicis. Solu. vt in glossa. et
dic plene vt not. in. d. l. medicos. et ibi dixi. ¶ Que
5 rit gloss. † que est ratio quod legum doctores non ex
cusantur vbi non docent. Et respondet vt in glossa. ꝛ
sic hac ratione attenta doctores nostri sunt petiti
cõditionis q̃ medici qui possunt licite legere vbiq̃.
sed legum doct. non. ideo non excusantur nisi legen-
tes in ciuitate romana. quia non dicuntur docere ve
ram scientiam sed adulterinam. Et sic no. contra stu 1
dia lombardie que non habent priuilegia: quia in
eis dicitur doceri adulterina scientia. dicit tamen
Jacobus de arcto. quod si princeps scuerit legi in
dictis studijs ꝛ tacuerit quod videatur tacite cõsen-
sisse. vt. l. de quibus. ſ. de legi. ꝛ sic hodie per prescri
ptionem poterit legi in eis. ¶ Querit glo. nunquid
possit legi alibi q̃ in ciuitate romana. Et respon. et
dic vt in gloss. facit quod not. in proemio digestorũ.
§. discipuli. igitur subijcit gloss. quod non possit legi
extra ciuitatem veterem bononie. i. extra aposam.
¶ Not. ex ista glo. valde secundum dominum Si-
6 gnorellum † quod priuilegium concessum ciuitati nõ
extenditur ad villas aposas tantum est quãtum est
in illis villis Bonoñ. ꝛc. ¶ Scias quod Jacob. de
bel. formal istam questionem in auten. quib. mo. na.
effi. sut. §. si quis igitur. col. vij. et disputauit ibi con
trarium. allegat pro se. l. si quando. C. de bon. vacan.
allegat etiam pro se. l. j. §. cum vibem. ſ. de offic. pre-
se. vib. Et pro hoc faciunt gloss. not. ſ. de postulan. 1
l. ex ea. ꝛ quod nota. in dicto. §. si quis igitur. que di-
cunt quod consuetudo ciuitatis astringit villas vel
restringit. ita quod collecta ciuitati imposita ad ca-
stra extenditur. facit etiam pro Jacob. de bel. quod
not. Buil. ſ. de pign. actio. l. si conuenerit. ꝛ. ſ. de sta-
tu homi. l. ingenuũ. ꝛ Ray. in. l. si finita. §. ex hoc edi
cto. de dam. infecto. de quibus questionibus dicam
j. de leg. ij. l. predijs. §. tritio diccbam contrarium in
dicto. §. si quis igitur. argu. huius glos. quod proba- 1
bam tali ratione. vbs ꝛ ciuitas idem sunt. vt proba
tur ex. l. prescriptio. C. de oper. public. ꝛ. l. singulorũ. 2
C. de edi. priua. Sed certum est quod appellatione
vbis non continentur castra vel ville. vt. j. de pe. le-
ga. l. nam quod liquide. §. fina. ergo nec appellatiõe 3
ciuitatis. Non obstat quod potes dicere quod in pri
uilegijs fit larga interpretatio. ff. de constit. princi. l.
final quia illud est verum: non tamen contra. l. C. de
inoffi. testamen. l. si quando. non est enim verisimile 1
quod velit imperator mutare naturam et significa
tionem verborum: nisi hoc expresse: per dictam. l. si
quando. Preterea etiam in legatis fit plena interpre
tatio. j. de regulis iuris. l. in testamentis. et tamen le
gatum factum de eo quod est in vbe non extenditur
ad castra: vt in prealleg. §. fina. ergo ꝛc. Non ob. 2
l. si quãdo. quia ibi fuerunt verba interposita. scilicet
integro statu. ergo ꝛc. Preterea Buil. aliter intelli
git istam glossam. in. l. quando. et ibi dixi. Non obst.
l. prima §. cum vibem. de offic. prefect. vib. quia illa
non est cõtra. nam ponitur copula ꝛ: ergo videtur in
nuere ꝛ concludere quod appellatione vbis non cõ
tinentur ea que sunt extra ciuitatem. cum copula ꝛ:
ponatur inter diuersa: vt. C. per quas personas nob.
acquir. l. fina. et no. ſ. de iuris et fact. ignoran. in rub.
et habet inducere repetitionem precedentium. vt. l.
cato. §. seio. de fun. instru. et instru. leg. ¶ Crederem di
stinguendum. quod aut diceret priuilegium conce-
do ciuitati paduane. et tunc extenditur ad continen
tia castra et edificia. Aut dicit concedo ciuitati non
expresso nomine proprio. et tunc ciuitas intra mu-
ros habebit priuilegium. argumen. dicte. l. nam qõ
liquide. in fi.

☞ Doctor doctoratus corruptela doctorum nõ di
citur doctor ꝛ caput doctoris honoratur birreto in
signum certaminum loco corone.

Athlete. Athlete et presides ꝛ ma
gistratus dum sunt in ma
gistratu a tutelis et curis que sunt mu-
nera ciuilia excusantur. hoc dicit vsq̃
ad. §. dat. Ibi excusationem. de quib⁹
autem athletis intelligatur statim sequetur: sed qui
ꝛc. Ibi sed qui. illi tñ dum Dyn. ibi certaminibus.
ꝛ cum assecuti sunt victoriam ꝛ gloriã alias non. C.
de athletis. l. prima. libro decimo secundum Dyn.
glo. oppo. duobus modis. primo oppo. de. l. siue he
reditaria coniuncta. l. secunda in fi. de his qui no. in
fama. Et respondet vt in glo. et intellige de certami
nibus ad delectationem principis vt patet in. d. l. j.
¶ Item oppone. de. l. j. in principio. et respondet vt
in gloss. et intelligas de illis qui certant virtute pro-
pria non corruptela aduersarij. Et per hoc dicebam
in dicta. l. prima. secundum domi. Anto. † effecti do
ctores per corruptionem doctorum non videantur
doctores. iste tex. allegatur in arg per Jaco. de are.
q̃ caput coronatur in signuz honoris. quod facit ad
birretum quod cõuentuatis imponitur. quod debet
eis imponi tanq̃ vincentibus in certamine. quiuide
tur ter certasse. semel in examine priuato. ꝛ semel in
publico. ꝛ semel quando conuentuatur vt dixi post
do. Andre. de pisis. in. d. l. j.

☞ Tutela est munus publicum autoritate sed vti
litate priuatum.

Anciani ꝛ alij officiales communis dum sunt in offi
cio an teneantur soluere gabellam.

Munera ordinaria que sint remissiue.

Gentium. Non habet summarium. ibi: quo.
id est quousq̃. ¶ Gloss. opp. duo
bus modis: et querit de vno. ¶ Opponitur instittu.
eodem. in principio. Respondet vt in gloss. ¶ Et no.
quod tutela est munus publicum † autoritate sed vti
litate priuatum. facit ratio glo. ad ea que dixi supra
so'uto matrimonio. l. prima. ¶ Gloss. oppo. de. l. fi-
na. in princi. j. de mune. et hono. Respondet vt in gl.
¶ Deinde oppo. de. l. a tutoribus. §. finali. de admi
nistra. tuto. ꝛ respondet vt in gloss. ¶ Ultimo iste te-
xtus prestat argumen. † ad id quod no. gloss. in. l. ho
norem sustinenti. de muneri. et honori quod officia-
les communis dum sunt in officio: vt sunt anciani ci-
uitatis: non teneantur soluere gabellam. ¶ Contra
rium not. gloss. C. de exac. tribu. l. actores. libro deci-
mo. Buil. formal hanc questionem in. l. nemineꝫ. C.
de sacrosanctis eccleſijs. dic quod onera ordinaria
teneantur subire. cum nemo ab illis excusetur. ex-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

traordinaria subire non tenentur. per. l. j. C. de vaca.
3 pub. mune. que † autem sint ordinaria plene no. C. de superindi. in rub. libr. x. C. de cadu. tollen. l. j. in dicta l. actores.
1 ☞ Tutori pupillus expensas facere non debet.

Tutela. Summam cum precedentibus: ibi mu 1
nus. quo ad vtilitatē principaliter: ibi pertinet. accipere. vide quod est. j. ibi prouinciale. i. patrimoniale. z dicitur prouinciale ex eo quia puncriales sunt qui soluunt tributa de patrimonijs eorū. Glo op. insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. penul. Et responde vt in glos. facit pro eo quod dixi. s. sol. 2
matri. l. j. ¶ Opp. de. l. fi. s. de mune. z bono. respō de vt in glo. ¶ Querit glos. quomodo non pertinet hoc onus ad impensam. Et rīde vt in glo. ¶ Quero a te vides quod tutor non debet facere expēsam
1 pupillo. quid econtra. nunquid † pupillus debeat facere tutori expensas. Dicas breuiter quod non per l. paupertas. j. eod. tit. quia si pupillus teneatur facere expensas tutori non esset iusta excusatio q̄ oporteat laborare tutorem propter victum suum: pro hoc facit insti. eod. §. item propter paupertatem. z plene dixi. insti. de tut. in princip.

1 ☞ Modica iniuria videtur remissa.
2 Dictio vel: ponitur exceptiue vel expositiue.
3 Accusatio maioris partis bonorum an causet inimicitiam capitalem.

Dat remissionē. Primo ponit regulaz z exceptionez. Secūdo ab exceptione incipit: vt patet in litera. z vide pro intellectu huius. §. ea que not. et que dixi plene. insti. eodem. §. item si propter inimicitias. ¶ Glo. querit de quinq̄. Primo querit de cuius parte prouenit hec culpa. et responde vt in glo. et idem sentit glos. sequens. qō satis videtur equū: et sequitur per. in. d. §. 1
item propter. licet aliter sentiat glos. ibi; querit glo. 2
que est ratio diuersitatis a ver. nisi secundum. Et re
1 spondet vt in glo. Aduerte † tamen glos. distinguit: aut fuit magna inimicitia vel offensa: vel fuit modica. quod magnam non videtur remittere modicam sic. argumen. j. de admen. leg. leg. iiij. in principio. et 1
in fine. et. l. iiij. ¶ Et habes etiam ex glos. not. quod
2 † verbum vel: ponitur exceptiue: alias ponitur expositiue. ¶ Querit glos. qualiter potest testator facere quod efficiatur debitor. et responde vt in glo. ¶ De
3 inde quero † pone quod testator accusauerat istum de tali crimine: ex quo veniebat publicanda tertia pars bonorum: vel maior pars: vel quia due partes: nunquid dicatur ista capitalis inimicitia: ita quod possit se excusare a tutela filij. Quedam glos. dicit quod accusatio maioris partis bonorum non cōtrahit inimicitiam capitalem. ita tenet in. l. isti quidem in fine. supra quod metus causa tu habes g̃ glos. contrariam. in. §. si vero aliter odiosus. in autentica. de testibus. colum. vij. et. C. de re. po. l. prima. libro decimo. que sunt vera per. l. fina. C. de re. do. facit quod not. glo. in seq. §.

1 ☞ Qualitas testis attenditur tēpore quo deponit.
2 Et si habeo. q. de statu cum aliquo reciproca testificatio locum non habet.

Amplius. Ibi videtur. Et sic si aliquis face 1
ret vel diceret se debitorē vel creditorem pupilli ad hoc vt habeat excusationem ab onere: non propterea excusabitur. sed demum si bona fide hoc facit secundum Jacobum de arctio. ¶ Opponit glos. de. §. item is. institu. eod. Et responde vt in glos. ¶ Deinde iste. §. facit argumen. † ad questionem quam not. glos. in dicto. §. si vero aliter odiosus. in autentica de testibus. quod si tempore quo aliquis reddit testimonium cōtra me erat inimicus meus: licet tempore aperture non inuenia tur. tamen non valet dictum: quia inspicimus temp⁹ dati testimonij: sicut hic tempus quo datur tutor.
¶ Item prestat argumen. † ad aliud q̄ si habeo. q. cum aliquo de statu. q̄ ille non pōt reddere testimonium contra me: nec ego contra eum.

De rusticis. Ibi humilibus. Et intelligo humilem in ista materia sicut in. l. humilem. C. de incest. nup. argumen. eius quod not. institu. de public. iudic. §. ij. cum quo concordat institu. de iniur. §. atrox. ¶ Glos. oppon. duobus modis: et querit de vna questio. ¶ Oppo. de. l. certi iuris. C. de postu. z de iudi. et de leg. ij. Respon. vt in glo. quia ille concordant. ¶ Opponi. de. §. similiter. Et responde vt in glos. ¶ Item opponi. de. l. si vni alias incipit pomponius. j. de re iudicata. glos. non soluit. sed solue quod ibi iudex erat literatus licet in casu illo iam cepta questione dubitaret de facto et de iure quod resultaret ex illo. secus si esset omnino illiteratus: quia loquitur. l. certi iuris. hic autem loquitur in tutore in quo non exigitur quod sit literatus: sed tantum exigitur experientia factorum. sic dicimus in potestate vel rectore: vt not. in dicta. l. certi. z si illam non habet bene excusaretur. ¶ Querit gl. nunquid in rustico distinguemus vtrum sit sagax vel non: et responde vt in glo.

☞ Qualiter probetur paupertas.
Et qualiter quis dicatur impar oneri iniuncto in fi. remissiue.

Paupertas. Ibi imparem inopiam intolerabilē; vt no. C. de decu. l. ad subeūda. z. s. de mu. z ho. l. rescripto. §. j. fin Dyn ¶ Et aduerte † q̄ fin Ja. de are. ista. l. destruit gl. posita in. l. ij. et. l. cū de lege. de. pb. ideo dicas z melius. vt no. in. l. si vo p cōdēnato. §. q̄ pro rei qualitate. s. q̄ satisf. cog. facit ad hoc. s. de liber. agno. l. fi. quia paupertas probatur per famam: quia aliter p bari non posset. argumen. j. de flumi. l. prima. §. flumunum. secundum Jacobum de aret. facit quod no. C. mand. si pro ea. z in auten. de equa. do. §. illud. col. vij. et plene dixi in repe. l. si constante. quia hic Jac. de aret. loquitur imperfecte quantum ad intellectū huius. l. ¶ Glo. opponit vno modo z querit de vno. Primo oppo. de peri. tuto. l. prima. et responde vt in glos. et ibi dixit glos. talem. scilicet subaudias pauperem de quo loquitur hec. l. et facit ad hoc institu. de excusa. tuto. §. iij. ¶ Item oppo glos. de. l. suspectus. et. l. suspectum. s. titulo primo. Solu. vt in glo. et facit institu. eodez. §. item propter paupertatem.
¶ Querit glo. quis dicatur impar oneri iniuncto et responde vt in glo.
☞ Qui pluribus iuribus vti potest vno cessato ex alio vocatur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 priuilegio remoto remanet quis in iure cõi.
3 Nepotes qui non continentur appellatione filiorũ.
4 Miles q̃ sit tutor filiorum cõmilitonis.
5 Presbyter q̃ nõ ꝓpellat eẽ tutor filioꝝ ꝓpresbyteri.
6 Presbyter vsq; ad quem gradum cogatur esse tutor agnatorum suorum remissiue.

Sed et milites. Ibi honoris. ꝗa fuerũt socij in honore militie. Ibi aduersꝰ. Not. quod † qui pluribꝰ iuribus põt vti vno cassato ex alio vocatur. ¶Itẽ no. † qõ remoto priuilegio remanet quis in iure cõmuni. vt. j. de adult. l. miles. §. seraginta. ꝛ l. administrantes. §. fi. et l. propter. §. fi. j. eo et ꝑm Jaco. de are. facit. C. ỏ adul. l. mariti. et l auxiliuz. S. de mino. facit. l. quoties j. de reg. iur. Ibi cum reliquis subaudi qui non sunt nepotes. alꝭ est in litera reliqui vero qui cũ reliquis et non habes necesse subaudire. ¶Glosſ. oppo. vno modo et querit de vna questione et inducit in argu. 9. d vnum. ¶Oppo. de l. j. §. item in vno. de quest. gl. non soluit. Sol. vt ibi no. ¶Ad alias leges de quibus. j. oppo. dic quod illud est propter delictum suũ ex quo non debet consequi premium. ¶Querit gl. que est honesta missio. Rñ. vt in glosſ. ¶Et inducit
3 glo. in argu. quod appellatione filij non contineãtur nepotes. et est ratio quia ista lex indulget cõtra ius. et ideo non extenditur secundum Jaco. de are. j. de ver. sig. l. liberoꝝ. de quo plene dixi. j. de lib. ꝛ posth.
a l. gallus. §. instituẽs. habetis quandamª glo. que est interlinearis obscura. Et ideo cum dixit ex vna dã-
4 num dicas scilicz indicatur. † quia cogitur esse tutor filij commilitonis. vel dicas ex vna dãnum scilicet ex parte pupilli. et quod sequitur in glos. ex alia parte. dicas. s. militis qui vitat laborem: quia non cogitur esse tutor nisi tantum filiorum cõmilitonis. et sic causa cõmilitie est fortior q̃ causa militie. Item text. fa-
5 cit † ꝓ eo quod no. Gui. C. de epis. et cle. auk. presbyteros. scilicet quod presbyter debet esse tutor filiorum compresbyteri. sed Ray. ibi contra. ad hoc respondet quod hic in militia secular. ibi in militia spirituali. facit auk. gazaros. C. de hereꝛ nam cum tantũ excipiant agnati vt patet in auk. presbyteros. ergo
6 in alijs secus. ¶Quero tamen † a te vsq; ad quem gradum compellantur esse tutores agnatorum suorum. Guili. in autenti. presbyteros. tenet quod vsq; ad quartum gradũ. diximus in auten. de eccle. tit. et habes glosſ. ordinariam. institu. de excu. tut. §. idem in milite.

1 ☞An filiꝰ militis dimissi sine ignominia habeat excusationem a tutela.

Qui ignominiose. Alias incipit. q̃ nimirum. ibi priuilegium. quia habentur ꝓ non militantibus: q̃ ignominiose missi sunt. Ibi filij. qui habent priuilegium in hoc vt alij milites eis tutores dentur: quod priuilegium in filijs istorum militãtium ignominiose cessabit. et hoc vult text. ¶Glosſ. oppo. vno modo ꝛ q̃rit de vno. Primo oppo. de hac eadẽ. l. §. sed ꝛ ignomi-
1 nia. Solu. vt in glo. ¶Querit glo. † nunquid filiꝰ militis dimissi absq; ignominia habeat excusationẽ a tutelis. Et respondet vt in glosſ. vel dicas quod aut filij habent patrem vuum in cuius potestate sunt. ꝛ tunc trãsit ad eos priuilegiũ: vt in cõtrario. arg. C. de episco. et cleri. l. ij. in fi. vel dicas quod etiam viuente patre. aut filius recipit tutelã patre non consentiẽte. ꝛ tunc ex persona patris non excusatur. aut ex voluntate paterna. ꝛ tũc pater videatur renuntiare priuilegio suo. ꝛ sic nulla causa excusatur secundum Jaco. de are. dicit ipse quod hoc debet intelligi de filijs illorum ignominiose missorum vt dixi super text. de hoc an priuilegiũ patris transit ad filios habes per Gui. in. d. l. ij. C. de episco. ꝛ cleri. ꝛ dixi. C. de profes. ꝛ medi. l. magistros. libr. x.

Qui olim. Ibi dati filijs priuatorum: ibi obligantur si excusationem competentẽ non proponant. Glo. opp. vno modo de. l. j. §. sinautem. s̃. eodem. ꝛ respon. vt in glosſ.

Quandoqz autem.

Ibi tempus. ad quod fuerunt assumpti: quia habent tũc excusationẽ perpetuam vt dictum est. ibi militie. licet fuerit assumptus in maius tẽpus. xx. anno. ¶Querit glo. de vno. que est ratio q̃ nõ habent immunitatẽ nisi infra. v. annos. Et respondet vt in gl. q̃ non videtur verum: quia haberet tunc maius tempus ille qui est absolutus infra. v. annos q̃ ille qui est absolutus post. v. annos. infra. viij. qui habet tantum vnum. vt in versi. qui autem post: ꝑm And. de pisis. et hoc si tu habes in ter. sicut ipse habuit videlicet. q̃ si post quinquennium anni excusationem habet.

a ¶Quandam glos. alleg. q̃ ꝑ priuilegiatus non vtitur contra priuilegiatuz priuilegio suo ỏ quo est text. ẽt in. l. fi. §. exceptis. C. q̃ po. i pig. ha. ꝛ l. non soluz. §. de illo.

Qui autem. Supra dictuz est de his qui militant extra ciuitatem romanam. hic de his qui in ciuitate romana eã custodiẽdo de nocte. ibi militauerit. in toto tẽpore quo fuerat electus ꝑm Dy. Ibi remissionem. etiam si cõpleuerit tempus ad quod fuerat assumptus ꝑm Dy. Ibi vacationem. alicuius temporis. Ibi creditur. vt ꝓ hoc habeat excusationem. Ibi legionarius. idest qui legitime militauerit. Ibi absolutus. scilicet cũ milite. Ibi tutor. scilicet alterius qui in eadẽ regione militauit. ¶Oppo. glosſ. vno modo et querit de vno. ¶Oppo. de §. plane. et respondet vt in gl. ¶Querit glo. nunquid sit licitum rome morari qui est remissus cum ignominia. Et respondet vt in glo.

1 ☞An pater nanciscatur curam legitimã filij puberis sicut nanciscitur

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tutelam impuberis.

Jam autem. Ibi testatur. hoc quod sequitur ibi. Sz et ignominia missi.ꝛc. Ibi tutelis. i. a tutelis que iunguntur in vrbe. Ibi qui militauit.scilicet finito tẽpore militie ad qõ fuit assumptus.per enim perfectionẽ significat.l.ij. de adulte.§.perfectisse.et.j.de verbo. signi.l. vbana familia.§.pernoctare. ☞Glo.oppo.quatuor modis et querit de vno.Primo oppo.q impubert detur tutor et non curator:vt supra de tutel.l.j. Respondet vt in gl.que incipit ad litem.sic et impubes appellatur tam maior.xiij.annis.qꝫ.xxv.minor.arg. de cura.furio.l.pe.et quod ibi no.facit.j.eo.l.non solum.§.si libertus.et quod ibi not.posses tamen respondere ad contrarium glo.quod curator possit dari impuberi vt supra. ☞Opp.glo.ad versi.sed et ignominia. C. de his qui non impleſtipen.l j.et responde vt in gl. ☞Oppo.gl.de.l.siue hereditaria. de negotijs gestis.et solue vt in glo.de hoc dicas vt habes p Dy. supra de suspec.tuto.l.decreto.et ibi dicam. ☞Opp. glo.de.§.qui autem.supra eodem.Et respondevt in glo.que incipit hic not. vel dicas et melius q iste.§. loquitur, de eo qui fuit electus vsqꝫ ad certum tempus ad militiam.ꝛ completo tempore habet immunitatem perpetuam.quod compleuit tempus:patet per verbum per:quod perfectionem significat.vt dixi super textu.prima enim solu.glo.non procedit:qa non plus debet operari fictio qꝫ veritas.j.de libe.ꝛ posthu.l.filio.§.si cer.peta.l.si filius.sed qui sunt absentes non consequuntur excusationem perpetuam ante.xx.annos:vt in.§.qui autẽ.ergo nec isti. Ad.§. qui autem.respondeas quod ibi in nocturnis hic in diurnis.secundum ea que ibi ponit Dy. vel dicas verius.quod ibi loquitur vbi ante tempus habuerant causariam missionem.hic autez tempus perfecerat. 1

1 ☞Querit glo.†quare pater non est legitimus tutor istius filij emancipati.et responde vt in gl.vides ergo quod glo.non firmat pedes vtrum pater nanciscantur curam legitimam filij puberis sicut nãsciscitur tutelam impuberis.et gl.j.eodem lege amicissimos.§.lucius.tenet quod nanciscatur curam legitimam.Contrarium tenet glo.instit.de fidu.tu.in pin. et de excusatio.tuto.in principio.et.§.de tuto.et curato.da.ab his.l.ventri.et institu.de cura.et istudverum vt tenet Petr.in.d.titu.de fidu.tut. et de hoc in dicto.§.lucius. 2 3 4 5

Quesitum. Ibi ꝛ semel.scilicet tantum. ibi quiescente.id est finita.Ibi rursus.quasi dicat fortificabitur priuilegium vt ad nullam tutelam vocentur secundum Jacobum de are. Ibi quieuerunt id est tutelas et administrationes deposuerunt. Ibi auxiliantur scilicet finita tutela. Ibi habuerunt et sunt finite. Ibi esse.si non administrauit secundum Dynum.vel aliter.si administrationem non suscepit. Ibi autem.quod est dictum in tutela.Ibi emancipati.argu.quod pater nõ sit tutor sui filij emancipati.vt dixi supra proximo.§.et.l amicissimos.secundum Jacobum de aret. Iste tamen textus non potest bene ad tutorem referri. quia tũc esset legitimus tutor eius.institu.de legi.pa. tuto.in principio.et no.j.eo.l.si quis inter tres. omnes glos. sunt exposite nisi quia querit de duobus. ☞Querit gl. nunquid compelluntur plures simul suscipere.et responde vt in glos. ☞Secundo querit pone quod suscepit vnam tutelam priuati nũquid compellitur ad aliam.Respondet vt in glo. 1 2

Primipilarij. Ibi mortuus. et non erat in actu secundum Dy.ibi primipilaris mortui post reuersionem. ☞Opponi. glos.de.l.officiales.C.de episcopis et clericis.et responde vt in glo.

Si tribunus. Ibi militauerit. expone.§.eod.l.prori. in princip.Glos.oppo.vno modo. de.l.§. prori.Sol.vt in glo.

☞Bauerij qui debent habere tot pro militari sivadunt per circuitus vt via fit longior:tamen plus dari non debet quam per rectam viam.

Non solum. Ibi fuerunt:not.quod quicunqꝫ abest causa reipublice habet annum post reuersionez vt ad tutelas non vocetur.vt hic.ꝛ institu. eodem.§.qui autem.ibi deposuerũt.quia in milicia abierunt fm Dy.ibi debent. nota qõ aliquid cõtra inungendum proficit qõ nõ proficit cõtra inunctũ: vt hic.sic econtra.vt.j.eo.l.spadonem.§.j. fm Jac. de are.ꝛ.j.l.prori.Ibi rectam. Nota argu.†contra bauerios ꝛ apparitores qui accipiunt certum quid pro quolibet miliari:qõ si circumeant multũ et non vadant per viam rectam scẽm quod debent:quod non debent habere salarium pro via quam faciunt: sed pro ea quã facere debebant scẽm Jaco. de are. facit ad hoc.C.de nauicula l.fina.et.§. si quis cau.l. ij.§.penul. Nicolaus.

Dem blpianus.

☞Certa scientia principis in rescripto an sufficiat absqꝫ clausula non obstante.

Monachus effectus episcopus liberatur a monachatu.

Delinquens ante clericatum an debeat cõueniri coram iudice ecclesiastico.

Doctor vocatus a principe post collectam susceptã licite illam retinet.

Jus principis in translatione domicilij excusat a tutela.

Sunt et alij. Ibi transmigrare. tenemen tum istum tex. ☞Glos. oppo. duobus modis.Primo opponitur de.l.penul.§.de iurisditio.omnium iudicum.Sol.ibi transtulit proprio motu.hic ex concessione imperatoris. ☞Item opponitur de lege quidam relegatus.de rebus dubijs.et recita glos.vsqꝫ ad versi.idem sunt. nã verbum alij habet implicare.vt lege quidam.Solu.vt in glos. quia pluribus modis potest implicare.vt in glos ☞Querit glos nunquid sit necessarium vtrũqꝫ interuenire.et respondet et bene. ☞Ex isto text. no.†quod si princeps cõcedat aliquid ex certa scientia:licet non dicat non obstante lege.tamen sufficit. tu habes per glos.in.l.fina.C si contra ius vel vtili.publi.habes cõtrarium ibi dicto C.de aqueduc. lege omnes.libro vndecimo.et ibi dixi. ☞Item pretstat †ista.l.argumen.secundum Bul.C.de episco. audien.lege si qui.quod si aliquis erat monachus

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

et fuit translatus ad dignitatem episcopalez: quod
liberetur ab onere monachatus. quod est verum in
onere. secus in honore. vt infra ad municipales le-
a ge municeps. ¶Item¹ inducitur in argumentum.
3 †ad questionem quotidianam. scilicet quod delin-
quens factus clericus post delictum quod debeat
conuentri coram iudice ecclesiastico. nam vides hic
quod translatio facta iussu principis excusat a tute 1
la tam suscepta. ad hoc facit de vaca. mu. lege pre-
tor. ibi vel si qui sacerdotiuz et cetera. ꝛ in. §. si post.
et lege his oneribus. §. auctis. eodem titulo. et su-
pra si quis cautio. lege qui autem. et infra eodem.
lege iurisperitos. et lege spadonem. facit supra de
arbit. lex non distinguemus. §. sacerdotio. facit ad
hoc. infra eodem. l. post susceptam. et supra de libe.
agno. lege siue. §. qui plautianum. In contrarium
facit lex cum quidam. supra de iurisdition. omnium
iudicum. et de iudi. l. si quis postea. ꝛ supra eodem. 2
l. secunda. in princip. et infra eodem. l. tutor petitus.
dic secundum Dynum aut est certum quod ipse fa-
cit propter delictum. et tunc non debet excusari per
l. hos accusare. in principi. infra de accusatio. et de
bonis eorum. l. fina. et de adulte. lege si maritus. §.
legis iulie. Aut est certum quod non fecit ad euitā-
dum crimen. ꝛ tunc debet excusari. ita intelligas pri
mo allegata. facit lex hos accusare. §. hoc benefi-
cio. de accusa. aut est dubium et tunc aut ipse facit
postquam incipit inquiri contra eum per inquisitio
nem seu accusationem: et presumitur fecisse in frau-
dem. vt dicta. l. final'. de bonis eorum. aut non erat
accusatus quando ipse se fecit clericum. et tunc non
presumitur fecisse in fraudez. vt dicta. l. fina. de hac
questione habes per canoni. in decretali. in capitu-
lo primo. de obliga. ad ratiocina. et diuerse fuerunt
opiniones. Joan. and. tenet quod siue sit crimina-
lis siue ciuilis si sit in personam districtio: causa de-
beat agi coram ecclesiastico iudice. ratio quia etiaz
si ipse clericus vellet non posset renuntiare priuile-
gio suo: adeo quod capiens eum non excommunice
tur. Si vero sit ciuilis vel criminalis ꝛ districtio nō
sit in personam. tunc debeat agi coram seculari. et
hoc verum nisi prius fuisset facta districtio in perso
nam: quia carceratus ꝛ postea clericus factus: quia
tunc non valeret nec prodesset sibi aliquid. quia pri
uilegium clericatus prodest sibi in eum casum in
quo reperit eum et cetera. Et istam opinio. Joan.
4 andr. intellexit esse verissimam. ¶Ultimo †allega-
tur iste text. quod si aliquis doctor post susceptam
collectam fuerit vocatus a principe quod possit le-
cturam dimittere ꝛ collectam retinere. ꝛ facit quod
not. per Raynu. C. de caducis tollend. lege prima. §.
5 ne autem. ¶Quero ad † quid est necessarius ius-
sus principis in translatione domicilij: cum quili-
bet possit transferre domicilium proprio libito. vt
lege libertus. §. primo. infra ad municipa. et lege
assumptio. eodem titulo. dicit Jacobus de are.
quod iussus principis est necessarius vt habeat ex-
cusationem a tutela: alioquin periculum spectat
ad eum.

1 ☞ Octo dicuntur pauca.
2 Ratio quare a datione tutele non appellatur.

Scire oportet. Ibi autem. scilicet qō non
habeat necesse prouocare
a datione. Ibi tutoribus. differūt ta-
men in octo que habes not. in l. ven-
tri. de tuto. ꝛ curat. da. ab his. Et sic
no. †quod octo dicūtur pauca. dicam
in l. j. §. hoc autē. j. ad silleia. Ibi au-
ferentes. ideſt reprobantes ſm Dy. a ¶Itē. ad
Bl. opponit tribus modis. ¶Opp. de Oldr.
de. §. qui autem. instī. eo. Solu. vt in consi. iij.
glo. ¶Item opponitur contra. l. pri
mam. C. de confirmatio. tutorum.
Solu. vt in gloss. ¶Item opponi.
de. l. prima. §. si quis. et de lege no-
minationes. ꝛ lege veteranis. Solue
vt in gl. ¶Quero a te† que est ratio
qō a datione tutele vel cure non po-
test quis appellare. Oldra. reddit ra
tionem pulcherrimam que est Guil.
tutores quandoqz sunt legitimi: et si
diceremus tutores appellare posse a
datione tutele: appellaretur a datio-
ne legis: qō nō potest fieri. vt in l. an-
tepenul. j. de verbo. si g. Preterea in-
terdum tutores sunt testamentarij. ꝛ
appellatio est que corrigit primā sen
tentiam. j. de appel. l. j. ergo si dicere-
mus appellari a datione: sequeretur
qō appellaretur a sententijs puuato
rum. si vero detur a iudice est ratio vt
facilius eōsuletur pupillis. quia pro-
ponet tutor excusationē coram illo q̄
dedit eum tutorem. ꝛ sic facilius con
firmabit'. arg. C. qui ꝛ aduersus quos
l. secunda. facit quod not. in auten. de
testi. §. qui vero. quilibet enim affir-
mat vt illud quod fecit perficiatur. de
hac ratione Oldra. tangit Guil. in. l.
hi qui ad ciuilia. C. de appel. vbi po-
nit illam rationem que videtur dice-
re totum econtra. vt probatur per gl.
C. de tempo. appella. l. prima. et ha-
bes per docto. in dicta. l. hi qui. vbi
plene dixi et not. per Bet. instītu. eo-
dem. §. qui autem. et licet hec ratio
Oldra. sit satis bona tamen plenius
dixi in dicto. §. qui autem. Nico.

Multa enim. Ibi accede-
re. dicit glo.
et cetera. dic simile habes instīt. qui-
bus modis ius patrie potestatis. §.
preterea. Ibi excusabitur. et excusa-
tionem proponet prosequetur. tamē
intra quatuor menses numerandos
a die nominationis et cognitionis.
infra eodem. l. quinquaginta ſm Ja-
cobum de are. et Dy. ibi non fecerit.
scilicet excusationē ītra dnquaginta
dies. ibi qui autem. ibi cognouit. hic

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

facias.a.ꝛ in versi.extra hos facias.b.ibi hos. scilicet dies datos pro quibuslibet.xx.miliarib⁹.ibi scĩe tie.q.d.non solum legitimis et datiuis datur predictum tempus.sed etiam testamentarijs ſm Dynũ.

¶Querit glo.de vno a quo tempore incipiant isti dies.Sol.vt glo.

1 ☞Si aliquis vocatur ad aliquod onus debet sibi denuntiari. 1

2 Tutor qui fuit confirmatus quando possit se excusare.

Oportet. Ibi manifestari.No.quod cũ aliquis vocatur ad aliquod onus debet sibi denuntiari.vt hic.et.C.de decu.libro.x.l.ij.

1 ſm Jaco.de are.ibi ad domum.No.†quod hic ponitur alternatiue.igitur sufficit alterum tantum.scilicet quod citetur ad domum.vel personaliter.plene dixi.de libe.agno.l.j.in prin.gloss.oppo.de.l.quidam relegatus.de rebus dubijs.Et respõde vt per glos.que incipit sic loquitur.et ad istud contrarium respondet in versi.extra hos.licet istum versi.legerim in precedenti.§.et dic vt in glo. ¶Item ad dictum versi.extra hos.opponitur de.l.caius.j.eodẽ

2 titulo.Solu.vt in glo. ¶Nota†ex ista glo.quod ille qui fuit confirmatus potest se excusare. ¶Contra hoc opponitur de.l.iurisperitos.j.eo.Dic scõm Jaco.de are.qõ aut fuit confirmatus consentiens:ꝛ non potest postea se excusare.aut inuitus:ꝛ potest. vt.l.nescimus.infra eodem.secundum Jac.de are. ita intelligas gloss.que videntur inuicem contradicere.supra de confirma.tuto.l.secunda.et.l.fi.ꝛ glo. huic contrariam habes.j.in dicta.l.caius. et in dicta.l.nescimus. 2

1 ☞Dictio a.ponitur exclusiue.

2 A verbis receditur et mens seruatur quãdo ex verbis simpliciter intellectis iniquitas resultat.

Aliud autem. Ibi enim. Nota in versic. †ibi a qõ dictio a ponitur exclusiue vt.j.dicam.Ibi a centum seraginta. post pone literam.et dic rationem esse cũ seraginta.Ibi

2 vult.† Not.qõ quotiescunqꝫ ex verbis simpliciter intellectis resultat iniquitas: tunc a verbis recedimus et seruamus mentem.ibi vertices dicit gl.ꝛc. No.istam glo.Ibi in via ideſt in dilatione data occasione vie.vel dic in via ideſt pro via. ſm Dy. Sl. oppo.vno modo de.l. prosperit.j. qui et a quibus. 3 Solutio per hoc habetur locus quando est scripta mens cõtra verba.Ibi non erat mens scripta.vt habes.C.de legi.l.non dubium.vel solue vt habes plene per doct.C.que sit longa consuetu.l.prima. et vide quod dixi post Pet.instit.eo.§.qui autem. Item 4 de dictione a.vide quod not.Lyn.C.de nup.lege a caligato.

1 ☞Sententia lata cõtra ius litigatoris errore nõ expresso non valet fauore minoris etatis.

2 Sententia quando in primo iudicio fuit quesitum de falso an retractetur propter falsum.

3 Sententia lata post triennium qõ non valeat ipso iure.

4 Restitutio concessa post quadriennium qõ non valeat ipso iure.

5 Stante statuto qõ potestas expediat omnes causas intra duos menses.sententia postea lata an sit nulla.

Consequens. Ibi ciuitas.que non est subiecta iurisditioni dantis.secundum Dy.ꝛ secundum expositionem glo.que est verior.Ibi excusationem.post legitimum tempus. Ibi dimissus per sententiam. No.§.ita singularem sicut est aliquis in mundo in materia sua†ꝛ dicit qꝫ sententia lata contra ius litigatoris non expresso errore in sententia nõ valet ipso iure.sed hoc est fauore minoris etatis vt statim dicam. ¶Slo. opponit quatuor modis et querit de vno.primo recitat questionem:quia melius recitatur hoc modo: et ideo quero qualiter iste tutor fuit excusatus.dic vt in gl. ¶Oppo.gloss.de lege seruo multo.§. cum pretor. infra ad trebellia.ꝛ istud contrarium respicit primã expositionem. Et respondet vt gloss. et sic secus in alia sententia quam in ista:et ratio est fauor minoris etatis.et habes gloss.C.si ex fal.allega.l.fina.et l.secunda.C.si ex fal.instrumen. ¶Item oppo.glo. de lege fina.C.de fide instrumẽ. ¶Dic quod istud contrarium respicit expositiones sequentes. vel qõ obrepsit.Et respondet vt gloss. Ista gloss. est falsa †et nullus tangit:sentit enim quod si disputatur est de falso in primo iudicio:quod nõ posset postea sententia retractari.sed hoc non est verum in excusatione tutoris.et habes gloss.loquentem verius.C.si ex fal.allegatio.lege secunda.Et dictum gloss. procedit in alijs casibus.quod etiam intelligas quod vbi fuit de falso quesitum non posset postea sententia retractari in alijs casibus: sed de falso bene posset accusare secundum gloss.C.ad legem aquiliam.lege ex morte.vide quod not.C.de adulte.lege adulteri.et de ordine iudi.lege penulti.redeo ad gloss. Alterius oppo.infra de re iudica.lege diuus.Sol. aut queris quando ista sententia sit lata et cetera, tunc istam gloss.intellige secundum id quod habes nota.in lege si pretor.§.marcellus.supra de iudi. et vide quod dicam in lege seruo.§. cum pretor infra ad trebellianum. ¶Item oppone.gloss.de lege seruo.§.cum pretor.infra ad trebellia.Solu.vt in glo. et not.gloss.certe dic quod hucusqꝫ gloss.fuit locuta bene.tamen non facit aliquid ad propositum:sed hoc quod sequitur facit ad propositum.Dominus ste text.facit pro opini.posita in gloss.C.de iudic.lege properandum.in principio.vbi tenet†quod sententia lata post triennium non valet ipso iure:quam gloss.tangit et ibi Ray. per istum textum. et supra de tuto.et curato.da.ab his lege sete egresse. intelligit illam gloss.vbi apparet error ex sententia: alias secus:vt ibi dicam. ¶Item facit iste†text.secundũ Dynum pro eo quod not.gloss.in lege superuacuã. C.de temporibus in integ.resti.pet.videlicet quod restitutio concessa post quadriennium non valet ipso iure.licet aliqui dicerent contrarium tanqꝫ esset lata cõtra ius litigatoris.infra que senten.sine appella.rescin.l.prima.§.item cum contra sacras. Domini non inuenietis istam glo.in.l.superuacuã. ¶Item 5 prestat argumen.qꝫ si potestas†debet ex forma statuti finire intra duos menses causas: et si finiuerit postea quod sententia non valet ipso iure:quod nota.in.d.l.properandum.ꝛ facit.j. iudicatum solui.l. secũda.perit enim instantia:et sic dicitur lienõ con

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

testata: sed si lis non est contestata: non potest sequi sententia. vt. ſ. de senten. & interlocu. om. iudi. l. prolatam. Item quia arguimus de tempore ad locum. vt. j. de mili. testa. l. miles. et. ſ. si cer. peta. l. vnum. sed si aliquid permittitur vno tempore: videt prohibitum sequenti tempore. vt. ſ. de iudi. l. cum pretor. de statulibe. l. statulibe. §. stichum. cuz ergo permittatur iudicare intra duos menses: videtur tacite prohibitum postea: et est perinde acsi esset prohibituz expresse: et non valeret sententia. vt. ſ. de iudi. l. iudicum sol. ergo ꝛc. In contrarium facit. C. vt omnes tam ciu. q̃ criminales. in. l. fi. in fi. & de edifi. priua. l. fi. als est in tit. de ope. no. nun. l. j. ¶ Quare Ray. sequendo do. Andre. de pisis sic dicit. quod aut statuitur tẽpus parti: aut iudici: aut actori. Primo casu non potest fieri aliquid post tẽpus siue illud tps sit certum quantum ad numerum vt hinc ad duos menses. siue quantum ad terminum & vsq; ad litem contestatam. vt. l. j. §. biduum. quãdo appel. sit. & C. de iudi. l. properandum. in princ. & de appel. aut. ho die. et. C. de ex. ep. l. si quidem. & senten. rescin. nõ pos se. l. peremptorias. Secundo casu: aut statuitur tps iudici & iurisdictioni: aut iudici tm. primo casu: post tps non potest sententia ferri. vt. l. ij. §. sed si iudex. et. l. si iudex. ſ. de iudi. et de arbi. l. nõ distinguem⁹. §. ex compromisso. aut est tempus statutum iudici tantum. & tunc etiam post tempus sententia ferri potest. ita intelligas casum. l. fi. vt omnes tam ciuiles q̃ criminales. et. d. l. fi. de edifi. priua. als prima. de no. oper. In tertio casu et vltimo: aut prefinitio temporis tantum respicit substantiam actionis: vel instantiam iudicij. Primo casu nõ potest ferri siue duret instantia siue non. vt. C. de dolo. l. fi. et de assess. l. j. et. l. ij. §. fi. ne de sta. defun. Secũdo casu potest sententia ferri post tempus. vnde oportebit fieri aliam instantiam de nouo. cũ illa perierit. vt. l. ij. j. iudi. sol. remansit tamen actio. vt in aut. sed cum testator. C. ad. l. fal. & in aut. de here. et fal. §. illud quoq; & C. de nau. l. ij. lib. xj. ſm And. de pisis. cuius verba ponit hic Ray. et in. d. l. fiñ. vt omnes tam ciui. q̃ cri. facit qõ no. Spe. de iud. dele. §. restat. ꝑ. qd si in statuto.

¶ An per iuramẽtum probetur casus fortuitus. Et an ignorantia citationis ne quis dicatur contumax. nume. 2.

Sufficit. Ibi ideoq; quia sic oportet excusationem proponere intra q̃nquaginta dies ſm Dy. no. pulchrum tex. ibi iustitiam. idest qõ sit iustum ex naturali iustitia commendatum. & sic videtur qõ non facit ista litera ad id quod † allegatur per quosdam. quod probatio casus fortuiti fiat tantum per iuramentum. quia illud non est verum imo debet illud vere probari. ſ. de proba. l. in exceptionibus. §. j. et. j. de re mili. l. iij. §. si ad diẽ. et. l. qui commeatus. et. ſ. si quis cau. l. ij. §. qõ diximus. ſm Jaco. de are. Guil. tenet contrarium. ſ. si quis cau. l. ij. §. si quis. Ray. non firmat hic se in aliquo: sed audiui ipsum dicentem quod aut quis volebat se propter casum fortuituz excusare ab eo ad qõ tenebatur ex contractu: et non potest. habes glo. C. de fide instru. l. fi. aut non tenebatur ex contractu. & tunc sufficit sacramẽtum. dixi de hoc. C. de nau. l. fi. lib. xj.ª facit quod dixi post Jaco. de bel. in aut. vt nulli; iudi. §. qui vero. facit ſm Ray. quod not. Specu. de appel. §. hic videtur. ver. sed quid ergo. & quod no. Inno. extra de priuile. c. cum olim. & per Joan. mona. extra de elec. cupiẽtes. libr. vj. et per Archidia. extra de dolo et contu. c. j. eodem lib. facit qõ no. lxxxij. distin. c. proposuisti. & xviij. dist. c. placuit. ſm Jaco. de are. vide † & no. qõ si ille qui dicitur citatus iurauit qõ citatio non peruenit ad notitiam suam qõ debeat credi iuramẽto suo. et non debeat procedi contra eum. et dicam de hoc infra de rebus eorum. l. magis puto. et istud sit satis not.

☞ Appellans ab omnibus grauaminibus illatis non potest prosequi nisi illa ad quorum impositionẽ non est lapsum decendium.

Quando presens in iudicio respondendo libello protestatur quod non facit animo litem contestandi iudex potest et assignare terminum intra quem litem contestetur aliter contra ipsum procedetur.

Si iudex statuit terminum ad respõdendum libello & in termino reus cõparens petit dilationẽ ad exceptiones proponendas aliter non respondendo condemnatur in expensis.

Qui cõtestatur litem saluis omnib⁹ suis exceptionibus quod nõ videtur exceptiones proponere.

Proponens exceptiones dilatorias saluis alijs exceptionibus q̃ nõ sunt salue nisi eas expresserit. et sic:

Exceptio nominatim debet proponi.

Scire. Domini gloss. non facit hic. §. ẽz ego facio vt melius intelligatis. Ibi remissionis id est excusationis ſm Dy. ibi nominare. intellige hoc intra decez dies. als post illud tempus non auditur. Ibi nominauit. vide Joan. mona. extra de elec. c. quamuis. libro sexto. & Archid. de rescrip. c. cum in aliquibus. libro. vj. ibi continet scilicet quo ad processum non quo ad iudicii. ¶ Glos. opp. tribus modis. et querit de vno. Primo oppo. de. l. rescriptuz. de his qui. vt indig. et recita glo. que incipit quantum ad non nominatas ꝛc. Et sic no. secũdum intellectum istũ † qõ si aliquis appellauit ab omnib⁹ grauaminibus illatis sibi per iudicez in aliqua causa quod nõ possit prosequi nisi illa grauamina ad quorũ impositionem non est elapsum decendium. hoc est decem dies qui dantur ad appellandum. vt in aut. hodie. C. de ap-

a ¶ Lib. xj. allegatur iste text. p Bar. l. ij. C. de nau. de quo vide Bar. & doc. in. l. iij. §. ꝓtor. in pe. nul. col. in versic. do. Dy. de dã. infec.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

pel.arg.huius tex. ¶ Redeo ad gl. que opp.de.l.cõtra maiores.C.de in o ffi.testa.Sol.vt in gl.vel dic qđ ibi dicitur in actore:qui plura auxilia cõ traria nõ potest simul proponere. vt in l.qđ in heredem.§.eligere.de tri bu.hic in reo qui potest plures excu sationes proponere cõtrarias simul. ¶ Sed opp.de.l.propter litem.§.j. j.eo.tit.ꝛ dic vt ibi not.clarius. Item
2 iste tex.alleg.in arg.† ꝙ si aliquis est presens in iudicio:ꝛ nõ vult contesta ri litem:sed semper cum rñdet prote statur qđ non facit animo contestan di litem:ꝙ iudex potest sibi tempus prefinire.j.qđ litem cõtestetur: alio quin procedet cõtra eum tanq̃ con tra contumacem:non autem habebi tur lis pro cõtestata. quia paria sunt non venire vel venire et nihil iustum ꝓponere vt hic vides.ꝛ hec fuit opi. Jaco.de are.Guil.tenet opi. contra riam de quo habes per Cy.ꝛ glos.C. quomodo ꝛ quãdo iu.aut.qui semel. et dixi.s̃.de libe. agno.l.j.§.j. et hoc etiam tangit Jaco. de are. ¶ Item
3 no.† ex isto tex.ꝙ si iudex dederit ter minum reo ad respondendum libel lo intra decem dies.ꝛ ipse venit intra decem dies ꝛ nõ respondet.sed petit dilationes ad exceptiones producẽ das.ꝙ debeat cõdemnari ad expen sas.quia licet venerit die statuta. ta men nõ facit id qđ sibi iussum fuit.fa cit ad hoc de opt. leg.l. mancipiorũ.
4 ſm Jo.ꝛ Cy. ¶ Item allegatur † ꝑ Mar.de fa.ꝙ si aliquis fuit contesta tus litem saluis omnibus exceptioni bus suis:ꝙ non videatur propterea exceptionem proposuisse. ¶ Itẽ pre
5 stat ar.ſm † Old.ꝙ si iudex[a] statuit
a terminum parti intra quem debeat ꝓponere exceptiones dilatorias.ipe autem vna proposita dicit alijs sibi saluis ꝓpter hoc non remaneant sibi salue nisi expresserit eas.de hoc not. extra de excep.c.pastoralis.ꝛ de ꝓ ba.c.quoniam contra falsam.ſm Ol dra.inver.quinquaginta. ¶ Gl.que rit de vno quis tenetur ꝓbare an pu pillus tutorem sciuisse:an vero tutor se ignorasse.Et remittit ad.l. quidaꝫ decedens.et.l.seq vbi habes casum quod pupillus tenetur probare ꝛc.

a ¶ Qđ si iu dex. vide de hoc per docto.i.l. titie texto res.j.de le ga.j.

1 ☞ Excusatio tutoris an sit in scri ptis proponenda.
2 Causa excusationis tutoris non de legatur.
3 Receptio ꝛ examinatio testium quã do committi possit.
4 Receptio iuramenti testium an de legetur.
5 Exceptio qđ possit fieri etiam sine scriptis.
6 Protestatio an sit fienda in scriptis.
7 Positum causa exempli trahitur ad omne simile.
8 Sufficit vnam de pluribus legibus allegare.

1 Oportet. Ibi testari.q.d. † non solũ potest ꝓponi viua voce.sed libello in scriptis. et sic est argu.expressum quod est in arbitrio tutoris secundum Dy. Glo. simpliciter tenet quod in scriptis. in stitu.de excusa.tut.§.qui autem.ꝛ ibi dixi quod illa debet intelligi secũdũ istam. Ibi tribunal idest iudice sedẽ te pro tribunali.nõ autem coram de legato.quia cause cognitionẽ requi rit.ergo delegari non potest. vt hic habes per gl.in fine.ꝛ quod hic pro ponit Dyñ.intelligas quod hic vult querere legislator nunquid excusatio debeat proponi in scriptis vel coram testibus. et dicit quod in scriptis: vel etiam sine scriptis coram testi bus:hoc dicit. Istud principium ex ponitur secundum Dyñ.in versi. vel aliter vbi querit nunquid possit de po sitiones testium demonstrare coraꝫ alio q̃ coram iudice sedente pro tri bunali.ita quod possit subdelegari. ibi sub memorationibus idest testiũ productionibus seu depositionibus. quia in eis posite sunt excusationes: vt supra dixi. Ibi libellos idest scri pturam que excusationem continet. Glo.oppo.duobus modis.primo op po.de lege nec quicq̃.§.primo. de of fi.proconsu.et leg.Sol.vt in gl. Not.
2 ex ista gloss † qđ in causa que non est delegabilis:vt est excusatio:vt hic in fi.glos.potest delegari examinatio ꝛ
3 receptio testium. An † autem in alijs causis crim nalibus et ciuilibus pos sit examinatio et receptio testium committi. Dic vt in auten.vt defun. seu fu.§.illud.de testi.§.quoniam.et §.sequenti.ꝛc.ꝛ.C.de fide instru. aut. apud eloquentissimuꝫ.ꝛ.s̃.de testi.l. tertia.§.diuus.et.§.sequen. ¶ Sed
4 que.o † a te an possit delegari rece ptio iuramenti testium. Tu habes gloss.not.C.de testamen.lege hac cõ sultissima.in fine.in versi. deposi tiones. et vide quod not.de arbit. lege non ex omnibus. et Archidia. extra de testib. capitulo presentium. libro sexto et circa commissionem exami nationis et receptionis testium.vide quod not.Innocen.extra de re iudi ca capi.cum bertoldus. et extra de testi.c.cum causam.Redeo ad gloss.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Item opponi. gloss. de lege excusare. ꝛ respondet vt in gloss. Domini iste rect. allegatur pro singulari
5 in mundo ſm Andre. de pisis † qđ in electione rei est proponere exceptionem in scriptis vel sine scriptis. in hoc cõcordant etiam Dy. ꝛ Jaco. de are. in auth. hanc querelam. C. de non nu. pecu. Ad illũ rect. respondet quod ibi excipiens proponebat intentionem suam siue exceptionem per modum agendi. volo te scire quod Jac. de are. formaţ istam questionem instit. de excu. tuto. scilicet nunquid exceptio debeat proponi in scriptis vel sine scriptis: ipse ibi non soluit questionem. nec ipse Pet. qui recitat dictũ suũ in auth. hanc querelam. nec determinat. vt dixi superius: tu habes gloss. not. formantem illam questionẽ in. l. ediles. §. item sciendum. de edil. edic. que tenet qꝫ possit sine scriptis. et hoc tenet gloss. ff. de eden. l. j.
6 in pun. quam tene cordi. et hoc facit † quod protestatio potest fieri sine scriptis. Circa quod secundũ Andre. de pisis sic dicas. quod aut loqris in actore aut in reo. Si in actore. et tunc debet fieri in scriptis. C. õ anna. excep. l. vt perfectius. et est ratio quia succedit in locum cause principalis in qua habet necesse libellum in scriptis dare. vt in auth. offeratur. C. de lit. con test. ergo subrogatũ dicitur esse ius nature. vt supra si quis cau. l. si eum. §. qui iniurtarũ. et de nau. feno. l. j. aut protestatur actor in tali causa in qua nõ haberet necesse agere. et tũc põt sine scriptis: arg. a spãli. sunt eiñ casus spãles in qb⁹ scriptura reqritur. vt ulti q̃ no. in. l. Zhif. de pign. ꝛ de pact. l. pactũ. sed iste non est de illis: ergo ꝛc. Aut loqueris in reo. et tunc regulariter potest cum scriptura: vl sine scriptura: vt hic. Fallit in auth. hanc autem querelam. et est ratio. quia ibi releuatur saltem in vno. scz quod non tenetur ex propria confessione. non mirum ergo si grauatur in alio. vt debeat in scriptis proponere. arg. l. eum qui. in pun. de iureiuran. secundum Andre. de pisis. Ad auth. hanc autem querelam. respondes vt dixi supra. quod ibi per modum agendi. Ibi eis dic circa excusationem proponendam. Ibi subiectis. et non habet se necesse excusare. quia ipso iure non datur.
7 Ibi exempli gratia. No. † quod illud quod constituitur exempli gratia trahitur ad omne simile. facit ad hoc de dam. infec. l. damni infecti. la. q. ſm Oldra. et facit. l. j. §. quod vulgo. j. de vt et vl ar. et. l. actionum §. in factum. de act. et obliga. et. j. de condi. et demõ. l. si in diem. et instit. de excep. §. hec exempli. ¶ Itẽ
8 no. † qꝫ sufficit qꝫ subijciatur tantum vnum exempli. et sic facit quod de pluribus legibus sufficit allegare vnam: vt hic. ꝛ. j. ad. l. cornel. de fal. l. si quis obtulerit. ſm Andr. de pisis. Ibi suppositus. i. quem cõstat non esse suppositum ve. superatum. alꝫ si dubitaretur. haberet necesse proponere excusationez. vt
9 ſ. de iudi. l. si quis ex aliena. ꝛ si quis in ius voc. non ierit. l. ij. ſm Dyn. ibi incola. scz illius ciuitatis vnde est ille qui creauit tutorem. ¶ Querit glo. de vna q̃stione dicit enim ipsa pone quod administrauit ille qui non est datus de iure nũ quid noceat vel quid
10 prosit. Respon. vt in glo.

Ibertum. Recita gloss. ꝛ dic falsit in casu. vt. j. hac eadem. l. final. secundum Jacobum de aret. Ibi patroni. i. qui sunt liberti a quorum tutela se non potest excusare libertus secundum Dyn. Ibi nepotes. vide que dixi infra de liberis et posthumis. l. gallus. §. quidam recte. secundum Andre. de pisis. ibi ordinem. igitur compellitur suscipere tutelam filiorum patroni et aliorum descendentium: nisi poterit se excusare a tutela secundum Dynum. ¶ Gloss. oppo. tribus modis. Et primo oppo. de. l. licet. §. patronos. j. de verbo. signi. Solue vt in glo. dicq̃ est ratio propter iuris presumptionez. que est in. l. scripto. vnde li. ꝛ. l. nam ꝛ si parentibus. ſ. de inoffi. test. Item opp. de. l. cum ex oratione. j. eodem. Sol. vt in gloss. Item oppo. glo. de. l. nequaq̃. j. eo. Sol. vt in glo. quam vide.

Si plures. Oppo. gloss. de. l. nec senatoũ. eodem titulo. Et respondet in glo. domi. hanc solu. tenet Dy. licet gloss. aliter not. in contrarijs.

Spadonem. Querit glos. de quo spadone hic loquitur. Et respondet vt in glosa. et dic siue sit ex accidenti siue naturali ter castratus.

Qui patri. Ibi patri. scilicet pupilloꝝ. Ibi excusationis. cõcordat. ſ. de testa. tute. l. ex sententia. et intelligas qꝫ habebat excusationem a iure communi.

Scire oportet. Ibi fuerit. scilicet in preteritũ: sed in presenti administrationem deponit. Non obst. versi. sinautem infra eodem. Ibi liberi scilicet pupilli. Ibi a cura. propter dignitatem senatoriam superuenientem secundum Dyñ. Ibi erant senatores. alij habent senatoris. et ita habuit gloss. Si habes senatores. Nota qđ pupilli possunt esse senatores. ¶ Oppo. glos. de lege athlete. cum similibus. supra eodem. Sol. vt in glos. ¶ Secundo oppo. glos. de. l. fina. alꝫ penul. C. de nup. ꝛ non soluit. dic qđ illud habet locum in matrimonio qđ est individua conuunctio secundũ And. de pisis. Ad. l. tutor respõdeas quod istud est speciale. vel ibi supervenit priuilegium ad impetrationem ipsius. hic vero non ad postulationem suam. ¶ Querit gl. nunquid intelligatur qđ istud isti sunt alicuius dignitatis. Sol. glo. et bene quod sic. ¶ Contra illam hic oppo. de. l. in dando. et. l. et qui non sunt. ſ. de tut. ꝛ cura. da. ab his. sed ista intelligitur scõm illam vt patet in. d. l. et qui non sunt. ſm Andre. de pisis.

Negs. Ibi rationarios. magistri autem rationales regni habent excusationem a tutela ex eo quod succedunt in locum senatorum. ꝛ habent administrationem. argume. ſ. eo. l. athlete. §. remittuntur.

☞ Leges digestorum an fuerint facte post aduẽtum christi.

Jam autem. Ibi non Judeorum. expo. nit glo. idest christianorum. et sic secundum istam expositionem † habes expresse qꝫ leges digestorum fuerunt facte post aduentuz christi in virginem. tu habes glo. contrariam in. l. titia. §. fina. j. de auro ꝛ argen. lega. ꝛ. l. j. ff. de iusti. et iure. in rubri. ꝛ ibi per Bul. dicam in. d. l. titia. §. fiñ. Ibi cultus ipsorum Judeorum. vt patet ex verbo

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sine molestia.ſ.posito.licet gloss.aliter intelligat et male.vt patet per.l.generaliter.§.fi.ff. de decu. Bñ. vt glo.et sic videtur ista glo.sentire quod hic ponat⁹ tus nouum additum a cõpilatoribus nõ iurisconsultis:quod non est verum.licet gloss.ff.verum dicat:qđ aliud erat de iure antiquo:aliud de iure nouo:quantum in casu per gloss.posito.q⁹ tex.videtur dicere sed aliter intelligitur.vt.ſ.dixi.

Ratiocinatio. Expone vt in gloss.et facit quod primo quis debeat prestare introitum quam exitum.facit ad hoc quod dixi.ff. de condi.et demonstra.l.cũis. ibi numerum. vnde sunt immunes a tutelis secundum Dy.tu vero dicas quod non cõputatur pro vna tutela vt hic inuit tex.et bene.

Liberti. In hoc scilicet q⁹ excusentur a tutelis aliorum administratores rerum ipsorum senatorum.

☞ An magistratus possit vindicare iniuriam male iudicantis.

Ciuitatis. Ibi fuerit. quia dedit malos tutores. vt patet. ff. de mag. cõue.per totum. Ibi tutelis.scilicet propter obligationem quam contraxit.quia malos tutores cõstituit. Ibi sed neq⁹ subaudi predicti assimilantur his qui ob honorem ꝛc.alꝫs autem in alijs non assimilantur: vt patet ex.l.si quis tutor.§.j.ſ.de ritu nup. conũcto proximo ver.quemadmodum.et cogitabis.ibi tutores.qui appellantur honorarij.vt.l.quod si forte. de solu. ¶ Nota hic quod magistratus municipalis dicitur princeps.et allegatur † quod magistratus possit vindicare iniuriam male iudicantis.et hoc intelligitur ex tex.et ideo dic.dicitur enim princeps vt vidistis.et princeps potest esse iudex in propria causa. vt dixi.ff. de heredi.instit.l. et hoc tyberius. et.ff. de his que in testa.delen.l.proxi.et instit.de vulga.substitu.in fi. ¶ Glo.oppo.de.l.tria onera.et de.l.ij.ſ.e. glo.remittit ad id quod no.ibi.et vide bene.

☞ An cõductor predij fiscalis excusetur a tutela.

Qui vectigalia. Oppo. de.l. prima. ne tutor vel curator vect. con. Solutio dicit gloss.secus econtra. dic quod tutor non potest conducere vectigalia. licet qui cõduxit vectigalia possit dari tutor.per istum textum videtur opinio falsa:quam tenet Bayn. C. de excusa. tutorũ.l.coloni.vbi tenet quod conductor predij ꝛc.

¶ Not.† dic aut loqueris in cõductore vectigalis ciuitatis.ꝛ tũc habet locũ iste.§.aut loqueris in conductore vectigalis fiscalis.ꝛ habet locum dictũ suũ. vt ille excusetur.secus si conduceret predium.vt probatur in isto tex.ꝛ.d.l.coloni.

☞ Quando q⁹ que non prosunt singula nec multa iuuant.

Qui iura. Nota † que non possunt singula. neq⁹ enim vnita iuuant.nec obst. ſ.eodem.l.excusantur.§.primo.et.§.penultimo.et.l. instrumenta.C.de probationibus.et.l. rationes.eodem titulo.quia ibi loquitur de pluribus imperfectis:que erant de eodem genere:et vnũ quod⁹ poterat per se sufficere si fuisset perfectum: hic loquitur de pluribus imperfectis diuersi generis.ꝛ sic non p sunt singula:nec vnita iuuant.ita intelligatis istũ.§. et.C.qui nu. tu.l.vna. Et est ratio. quia in habentibus symbolum facilior est transitus. vt.l. in rem.§. item quecunq⁹.de rei vendi.

☞ Immunitas generalis ad que extendatur.

Qui accepit. Glo.ff.opp.quod debeat habere excusationẽ de.l. athlete.§.tutela.ſ.eodem. Solu.vt gloss. dic ad illam q⁹ non extenditur ad omnia:sed tãtum ad personalia. Item ad realia extraordinaria. vt patet. C. de mu. patri.l.prima.ꝛ.ff. de mune.et hono.l.cui munera.et de vaca.mu.l.his oneribus. et sic nota. † secundum Dynum quod generalis immunitas non prodesset ei ad munus publicum autoritate et vtilitate et personale. Item ad realia ordinaria.respondeo ad glo. que dicit hic erat tantum vtilitate priuatum. dic q⁹ principaliter.sed secundario est vtilitate publicũ.vt d.l.athlete.§.tutela.

☞ Testificata in vna causa quando prosint in alia.

Qui absolutus. Ibi alterius. et etiam eiusdẽ pupilli. Et adde quod no.infra de vaca.l. prima.§.primo. ¶ No. ex isto tex.† qđ quis non potest vti depositionibus factis in vna causa etiam in alia. ¶ Contra quod oppo.de.l.de etate de mino.vbi lata sentẽtia super etate facit ius super omnes. Solu. intelligas hunc tex.in eo quod potest mutari cursu temporis. secus in eo quod cursu temporis mutari non posset:puta: quia probauit se.lxx.an.certe sufficit sibi in alia causa. ¶ Ad hoc oppo.de lege is apud quem.et quod ibi nota.C.de edcn. Solu. dicas aut illud quod est probatum semel sequitur necessario verum in futurum vel de natura vel de presumptione iuris.et tũc acta in vna causa prosunt in alia : puta probaui me maiorem: vel probaui me dominum: ꝛ tunc habent locum contraria.vt de arbi.l.penulti.de testi.l.fina. Si vero non sequitur qđ sit verum in futurum id qđ probauerat in preteritum. tunc habet locũ id quod dicit.§.noster.ꝛ infra de vaca.mu.l.prima.§.primo. secundum Dynum.in hoc concordant omnes.ꝛ hec habent locum inter easdem personas.secus si inter diuersas.et ita potes intelligere hunc.§. et legẽ is apud quem.facit quod not.C.de liber.cau. lege iubemus.et vide per Cynum an acta in vna causa prosint in alia.vt lege sivt proponis.C.quomodo⁹ quando iudex.

Si non extiterint. Ibi iura ꝛ non habeat alias exceptiones.

☞ Pauper presumitur officium affectasse.

Est autem. Ibi remissionis. et non potest se excusare:ibi patrimonij. id est eius pupilli qui habet modicum patrimonium secundum quosdam.tu dicas quod tutor modicum patrimonium habebat.licet Dy. sequatur primam expositionem.ibi factus.et propterea in eius administratione non grauatur. Ibi videtur. ita qđ non proderit sibi ad excusationem. ¶ Nota secundum eius † intellectum quod pauper tutor presumitur affectasse

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

affectasse tutelam: et sic si aliquis pauper inue=
a matur in officio presumatur officium affectasse licet illud quod acquisiuit non presumatur habere ex officio. vt patet in lege si defunctus. C. arbitr. mt. de quo plene dic. vt extra de postulatio. prelat. capitulo primo.

Iquis inter tres. Ibi tute
las. idest tria onera tutelarum: ibi in numerum trium tutelarum. vt excusetur a quarta. ¶ Querit glo. qualiter habet iste tute= 1
lam filij sui. Et respon. et bene allegatur. insti. de legi. pa. tu. et. ſ. de legi. tu. l. tutor. ſ. fi. 2

☞ Pater cogitur etiam pignoribus captis recipere dotem pro filio quem habet in potestate. 1

Siquis. Ver. Imperator. als est. ſ. alias est lex. et ab isto ver. vsq; ad fi ru habes supra titulo proximo. l. finali. ſ. fina. de verbo ad verbum. sic et alias habes. supra de distrac. pigno. l. arbiter. et lege finali. vbi habes istas. ll. concor. de verbo ad verbum. et ideo dicit glo. quod fuit vitio scriptous. et sic dicere potes hic. Ibi perseuerauerit ergo pater faciebat hoc dolose. quia forte pupilli non inueniebant alium idoneum. et sic non est cõtra. l. ij. 2
infra ad municip. alias non procederet quod hic dicitur vt plene dixi supra solu. mat. l. si cum dotem. ſ. 1
transgrediamur. et facit in argu. iste. ſ. † ad questionem quam dixi. Ibi scilicet quod pater cogatur recipere dotem pro filio quem habet i potestate. de hoc etiam habes per Dyn. supra de suspec. tuto. l. fina. plene dixi in paragrapho transgrediamur. in ter. ibi compellatur captis pignoribus vel mulcta indicta secundum Dyn. et Guillel. ¶ Querit glos. qualiter debet compelli. Respondet vt glos. in. ſ. ait pretor. vi de quod ibi nota.

☞ Habens prebendam in ecclesia tenetur sustinere onera ecclesie.
Et tutor datus inutiliter qui permisit se confirmari non potest se excusare nume. 2. 1

Aius. Ibi recusauerit. hoc quod ponit hic Dyn. habes per glo. de verbo ad verbum. et vide quod not. in lege libertos. C. eodem. et quod 1
tenet ibi glo. † quod vbi habet aliquis prebendam in aliqua ecclesia quod teneatur sustinere onera ecclesie illius in qua prebendam habet. ibi nota. scilicet tanquam curator. ibi confirmatus. id est cum de eo confirmando tractatur: ita ponit glossa. in lege nesemnus. infra eodem. ¶ Opponit glossa. de lege libertos. C. eodem. Solue. vt glo. Item opponi. de lege spadonem paragrapho primo. Solu. vt glo. ¶ Nota † quod si tutor vel curator datus inutiliter permisit se cõfirmari quod postea non potest se excusare: concordat glos. infra eodem lege nesemnus. ¶ Contrarium not. glos. in dicta lege scire oportet. paragrapho primo. supra eodem. et ibi optime dixi. ideo vide ibi. 2

¶ Officium affectasse. et iste text. allegatur per gl. in. l. testium. in princi. in vers. amittat. supra de test. in illa. q. an testis propter paupertatem repellatur a testimonio et dicendum est quod licet sit pauper. si tamen non est vitiosus nec mendax admittitur quia

On tantũ. Ibi naz. et si verum est quod dixi supra in genere. nunc dicit in specie. nõ tam ex facultate. ꝛc. vt dicit illa glos. et text. in. c. quo iure viſ. di. dicit pauperes et diuites vna terra suppozitat. xij. q. j. c. si cleric? z. c. venies ergo sufficit quod sit virtuosus facit quod habetur in c. si qui testiũ. de testi. si enim habent artẽ tunc clarum est qõ non reputatur pauper si exinde posset viuere gl. est in lege si quis argentum. ff dona. paupertas eſn non est de genere malorum sed facit homines fecundos. contra illud Lucanivirorum paupertas fugit. simul

☞ Dictio prope denotat interuallũ per sex menses.
Et quando quis dicatur proxim? pubertati.

Nam si prioꝛũ. Ibi prope. nota † quod dictio prope denotat interuallũ sex mensium. facit. l. properandum. ſ. et si quidem. C. de indi. et p hoc Guil. de cug. supra de iureiuran. l. qui iurasse. in princip. reprobat glos. alibi posita. scilicet in lege prima. in fine. de noua. et de regu. iur. l. pupillum. et institu. de obliga. que ex delic. in fine. et de inuti. stipu. ſ. quod dicimus. que † dicunt quod proximus pubertati dicitur ille qui est in decimo anno cum dimidio. namvides quod deberet dici in masculo proximus pubertati ille qui est in. xij. anno cum dimidio: in femina que est in. xj. cum dimidio. Dyn. etiã sequitur opi. Guil. in lege prima. in fine. infra de noua. ego sustineo gl. ex eo quia glos. considerauit tempus quo pupill? est doli capax ad hoc qõ possit obligari ex contractibus et delictis. In lege nostra. cõsiderauit quo ad finiendam tutelam. facit. in auten. vt exac. instan. do. ſ. fi. colla. ij. ¶ Alij etiam saluant glos. respond. etiam ad istud quod dicit text. quod non tollit quin possit dici proximus pubertati z ille qui est in. x. anno cum dimidio. scilicet vsq; ad. xiij. semper dicitur proxim? pubertati. quod enim pluris est vtiq; tanti est. vt in lege penulti. de in

ta de inopia habenf in. l. si constante. solut. mat. vide tamen Spec. in titu. de teste. ſ. f. ver. item q; est pauper. vbi dicit q; ex sola paupertate quis non repellit sed si concurrit vilitas et paupertas forte sic q; sunt duo vincula q; pauper et sic fordescit. l. quisquis. in ver. paupertate fordescant. C. ad. l. iul. maie. et quod habetur in cle. in plerisq; de elec. et quia vilis z q; fit vilis glos. fina. in lege ne quis. de dig. lib. o xij dicit quod esse custodem portarum aut limitũ et vẽdere sal et sepũ. et similia officia est vile officiũ et facit qõ habetur in. l. humilem. C. de inceſt. nupt. et Wald. in c. sedes apostolica. de rescrip.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

litem iuran. et sic denotat accidentiã facti et non mi nisterium iuris. et opti. Huiꝰ. probatur extra de despon. impub. c. contiuebatur. et dixi in dicto. §. finali. ibi dum dicit cogitur prope pubertatem.

1 ☞ Immunitas aliquando conceditur propter nobilitatem.

2 Priuilegiũ concessum castro an videatur concessum villis sibi subiectis. remisiue.

Jlicnsibus. Ibi no. †quod aliquando propter nobilitatem cõceditur im- 1
munitas vt hic. Ibi romane quia forte descenderũt a romanis vel alijs a quibꝰ romani ꝛc. et facit quod 2
no. Bay. C. de iure do. l. etiam. de quo dicaꝫ infra de 3
leg. iij. l. prediis. §. titio. Sed †munquid si est concessum priuilegium castro: videatur concessum villis si 4
bi subiectis. Dic vt dicam in dicto. §. titio. ¶ Opp. glo. de. l. j. in fine. ad munici. Solu. vt glo.

1 ☞ Auctis facultatibus tenet priuilegium paupertatis.

Eos. Ibi in corporibus. scilicet approbatis: ibi 1
immunitatem. a muneribꝰ que sunt publica autoritate et vtilitate. et in hoc differt a ver. contra. Ibi exterorum. idest eorum qui non sunt de corpore fabriorum. ¶ Ibi adaucte. Not. †quod priuilegium paupertatis cessat adauctis facultatibus. facit pro hoc. infra de vaca. mu. l. his honoribus. §. auctis. et de iure immu. l. semper. §. negotiatores. et. C. 2
arbi. tute. l. si defunctus. et infra de mune. et hono. l. cura. secundum Jaco. de are. ibi fuerunt. et negotiatio nõ est aucta. alias excusaretur. vt. l. semper. §. penul. infra de iure immu. So. vt in gl. Itẽ gl. op. de. l. semper. §. negotiatio. et. §. penulti. Solue. vt gloss. et ita dixi super text. ¶ Item oppo. de. l. spadonem. §. 3
qui accepit Sol. vt ibi: quia tutela est munus publicum autoritate. vt ibi no.

Non omnia. Tamen immut in penalibus 4
que sunt publica autoritate et vtilitate. ibi priuilegium. idest durante administratione. concessum fuit priuilegium per habentem potestatem. Gloss. oppo. de. l. semper. §. negotiatores. Sol. vt in glo.

Jsqui. Gloss. querit quis dicitur fungi edilitate. Et respondet vt glo. simile. supra de cõpen. l. ideo. et facit. j. eo. l. messores.

Sane. Ibi vacante autem. idest excusationem habente. Ibi eos. idest habentes honores. Ibi tutele noue. idest nõ veteris secundum Dy. ibi vocati. idest excusationem habentis. ibi non est similis honor. idest fungitur propter quem non impediatur tutele administratio. alias bene excusaretur. vt. l. spadonem. §. sinautem. supra codẽ. et. l. propter magistratus. et ibi not. ¶ Glo. oppo. de. l. spadonem. §. scire. ẽ. eo. Sol. vt glo.

Domini. Ibi nautium. idest nauigantium p vtilitate publica secundum Dynũ. Gloss opponi. de. l. hi qui. de excu. mu. Solue vt in glossa.

Inquilini. Ibi a tutelis. scilicet extraneoꝝ. et vt intelligatis glossaꝫ. exponue vno modo inquilini. idest aduene morantes in castris non sunt ponẽdi ad tutelas eorum qui nõ sunt de eodem castro vbi habitant. vel dic quod inquilini castrorum sunt hi qui erant deputati ab imperatore ad tutelam alicuiuꝰ castri. hi bene impediuntur suscipere tutelam illorum qui non sunt de illo loco ad hoc vt non impediantur ad custodiam seu curaꝫ castri sibi deputatam et assignatam. licet gloss. hic reprobet.

☞ Mulier potest abesse causa reipublice idẽ pupillus.

Causa caput naturam sui causantis.

Filij amissi in bello quam excusationem prestent patri.

Statutum quod equi mortui in bello emendentur a communi quod non habet locum in vulneratis: postea in domo mortuis.

Bello amissi. Ista. l. facit ad pulcherrimam questionem. vt statim dicam. Ibi sexꝰ. Nota †quod mulier potest abesse causa reipublice. idem in pupillo. propter verbum vel etatis. quod statum sequitur. facit ad hoc. l. postliminiũ. in fine. infra de capti. ibi hi qui fuerunt in acie mortui. non autem hi qui per cussi fuerunt in acie et in domo mortui fuerunt. Ex quo nota †quod causa causata nõ sapit naturam sui causantis. facit infra de fun. instru. l. finali. in contrarium facit de aduo. diuer. iudi. J. fori. Sed potest responderi ad istũ textum quod sit speciale fauore pupillorum. vt statim dicam in que. extra glo. ¶ Querit gl. nunqd habeat locũ in filijs in potestate. an in emancipatis. Respon. vt glo. ¶ Querit glo. tu vides hic quod filij amissi in bello prosunt patri ad excusationem. sed nũquid prosunt quo ad alia. Et respondet et bene quod sic. subijcit gl. item prosunt mulieri quo ad hoc vt possit adoptare. et allega. instit. de adop. §. femine. ¶ Ista. l. inducitur †ad questionem vulgarem. statutuꝫ est bono. quod equi mortui in bello debeant emendari stipendiarijs: contingit quod equus stipendiarij est vulneratus in bello: postea mortuus in domo. Certe non debet emendari: oportet enim quod sit mortuus in acie ad hoc vt cõsequatur priuilegium. in contrarium facit infra de mercatu. nau. l. j. §. ex incendio. et de dam. infec. l. damni. §. fabi. et supra ad. l. aquil. l. hujus scripture. et. l. qui occidit. §. in hac actione. et. l. ita. et. l. neratius. in fin. cum sim. et hoc videtur verũ de iure. Sed quia statuta ciuitatis non recipiunt interpretationẽ dici posit quod non debeant emendari nam non est de proprija significatiõe vocabuli. vt illud censeaꝫ amissum q occasiõe alicuiꝰ rei est amissum. et hãc partẽ hic secutus fuit do. Dyn. Uber. de bobio tenuit contrarium pro quodam domino de sabaudia qui erat tunc potestas huius ciuitatis: per iura prealllega. ¶ Ad legem istam potest respõderi quod hic tractatur de priuilegio. in cõtrarijs agitur de iure communi quod fortius est q̃ speciale ius. et ideo magis extenditur. vt in auten. de non alie. §. qua vero verisimile. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ad vesle.l.antique.vel dic q̄ hic inductum est vnum speciale:scilicet quod amissus in bello intelligatur vi uere.ergo nō potest induci aliud vt censeantur amis si qui sunt percussi.et in domo mortui. vt. s̄. de iure dotium.l.cum post.§.gener.et.C.de do.promis.l. pri ma. que responsiones non placent mihi quia idem inuentur in questione nostra quia non debet ei emē dari equus de iure communi. sed tantum ex forma statuti.Respond.ad istum textum.secundum And. de pisis. scilicet quod hic speciale fauore pupillo rum.vt habeant plures qui sint tutores eorum. fa cit.j.de noui operis nuntiatio.l. nam reipublice in teresse.et hanc opinionem tenet hic Bay. et hanc se quitur Dynus in dicto.§.ex incendio.licet hic aliter et eam sequitur de Barul.C.de silentiarijs. l. finali. libro.xij.et ibi dixi. de hoc dixi in institu.de excu.tuto. §.si in bello.

ILlud. Ibi visitatum. Nota quod ar guimus ex consuetudine. facit j.de sponsa.l.ij.ibi his.subaudi tutoribus et curatoribus.

SJ pupillum. Ibi patruus. de 2 nicq̄ tutor legiti mus. Ibi in eo. scilicet suspecto secun dum Dynum ibi a tutela.et ratio est.j. l.proxima.in principio.ibi ita. idest eo vt suspecto remoto.ibi expedire. cum auctoritate al terius creati de nouo.

1 ☞ Sicut spoliatus omnibus bonis non potest ac cusari nisi bonis restitutis ita spoliatus maiori par te bonorum.

PRopter. Ibi litem. que erat an teq̄ daretur tutor:inter ipsum et pupillum.ibi parte eorum.fa cit pro eo quod dicitur extra de restit. spolia.c.frequens.libro.vj.scilicet quod 3
1 ☞sicut spoliatus omnibus bonis non potest accusa ri anteq̄ restituatur: ita si sit spoliatus maiori par te bonorum.et vide quod notat Joan. mona. in dic to.c.frequens. et de electio. c.j.et not. in autenti.vt hi qui ob.§.hec omnia.qui est positus. C.qui da.tu. pos.autentica minoris.Et respondet vt gloss.dic opi nio.Azo.hoc tenet Dyn.et hanc sequitur Bay.licet gloss.non bene firmet pedes in autenti. minous. et hoc tenuit in ista questione quam disputauit Bono. quia.§.hec omnia.vt hi qui ob.non ponit aliam pe nam nisi vt perdat debitum.ad hoc etiam facit.l.ea quidem.C.si mand.ita sue.alij tenent opinio. Hug. et gloss. in.l.pater.s̄. de procuratori. quam sequitur Jacob.de bel.in dicta auten. et in dicto.§. hec om nia.vt ibi dixi in ver. neq̄ tutor remanebit ꝛc. hanc sequitur Jacob.de aret. que videtur vera per istum text. ☞Querit gloss.quid in questione statuti.respō de vt in glo.

1 ☞Delegatus inter clericos nō potest trahere cle ricos vltra duas dietas extra prouinciam secus in prouincia.

2 Judex an possit dare tutorem etiam reb⁹ extra suā prouinciam existentibus.

3 Judex q̄ possit ferre sententiam etiam de rebus ali bi existentibus.

Quise. Ibi de quibusdam propositis. ibi in tra tempora.scilicet quinquaginta die rum a tempore cognitionis ꝛ confirmationis cōpu tandorum.vt.s̄.eo.l.scire oportet. §. quinquaginta. secus si vltra tēpora.et hoc tollit contrariū. ☞Glo. contra hoc oppo.de.l.scire.s̄.eo.Solu.vt in gloss.se cunda solu.est verior. ☞Item oppo.de.l.sed et si su sceperit.s̄.de iudi.Solu.vt glo.ꝛ bene. ☞Sequitur versi.licet ibi,datus intelligatur in dubio.ibi prouin cia.tunc enim non excusatur:licet sit vltra centesimū miliare.et per hoc determinat Jaco.de are.in.c. sta tuimus.q̄ hodie incipit statutū.extra de rescrip.lib. vj.quod ſdicat q̄ vbi iudex est delegatus inter cleri cos q̄ nō possit trahere clericos vltra duas dietas. et debet istud intelligi extra prouinciam in qua est delegatus.nam intra prouinciam poterit etiam vl tra duas dietas trahi vt hic et ibi.ꝛ ideo veri⁹ sol.ꝛ dic q̄ redit ad princi.§.non autem.ꝛ refert se ad pro ximam expositionem. Ibi illarum. quarum adminis stratione facta est excusatio ſm Andre. de pisis. ibi eius.scilicet illius prouincie vbi sunt bona. ſm Dy. ibi datur.ſcz alias tutor. ☞Glo.opp.†de.l.nō solū. §.et qui testamento.s̄.eo.Solu.vt glo.ꝛ videtur no tare ibi totum econtra quam hic. videlicet q̄ hic in simpliciter dato distinguat vtrum fuit datus a testa tore vel a iudice.vt primo casu habeat necesse se ex cusare.Secundo casu non:nisi fuit datus ab impera tore.vel eius iussu.licet non expresse determinet pa trimonium ad quod datur tantum in ea prouincia vnde est.tunc enim non haberet se necesse excusare. et ita loquitur contrarium.facit quod nota.s̄. de tu tel.l.qui habet.pro ista gloss.est de testamen. tutel. l.certarum.et.l.sequen.et sic si teneres illam gloss.et tunc non facit ad id quod not.hic Jacob.de are.qui istam gloss.sequendo supplet ad gloss. quod intelli gitur in iudice ouginis vel domicilij.et facit pro gl. †quod iudex poteſt ferre sententiam etiam de re bus alibi existentibus.de interrog.actio. l. finali.de prescrip.long.tempo.l.finali.Item quia ex quo com mittitur alicui persona et res etiam debet committi C.ne fideiuſ.do.den.l.ij.et de penis.l.finali. ☞In cō trarium facit.s̄.de tuto.et curato.daꝑ. ab his.l.pupil lo.et.j.eodem.l.iurisperitos.§.cum oriundus.de bo nis auctor.iudi.possiden.l.cum vnus.§. is qui.induc tur etiam.quod no.in dicta.l.non solum.§.ꝛ qui te stamento.s̄.eodem.vt dixi.intelligit tamen Jacob. de aretio.quod non fecit mentionem patrimonij:vt hic patet in text.et gloss. sed vbi fecisset mentionem patrimonij.tunc esset secus vt in contrario allega.et ita etiam posses distinguere glos.que est in dicto.§. et qui testamento.ab ista.l.hanc etiā sequitur Bay. qui dicit esse valde nota. ☞Ad primum tamen sa tis opponi.de.l.magis puto.§. illud. infra de rebus eorum.sed potest respōderi quod ibi loquitur in de creto interposito super re. et potest fieri sicut potest ferri sententia pro rebus existentibus alibi.vt dicto §.is qui. et ibi nota. sed tutor non videtur posse da ri pro rebus alibi existentibus. quia quando iudex dat decretum administrationis: tutor videtur con trahere quandam actionem administrationis: quod non potest iudex in alia prouincia. vt dicto. §. is qui.vel dic quod ibi non exprimitur quod pretor de

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Excusare. vide quod per istam legem dixit Bal. in l. fina. §. de fer. videlicet an finita prima dilatione secunda debeat dari. & vide. l. mancipiorū. de opt. le ga. et not. per Barto. et alios in dicta. l. finali. et per docto. in. c. vltra tertiam. de testib. et Salic. in. l. prima. C. de dila. facit l. et si post tres. §. qs cau. & licet Bald. ibi dicat quod in contrarium facit l. fin. de an na. except. et non respondet tamen dicta precedens opi. in qua ldmare videtur esse verior & p barur ex not. per glossam. in. l. secunda si quis in ius voc. & ibi clarius Barto. in versi. sed contra hoc videtur &c. et Moder. in. c. primo. de dila. vbi ponunt pone quod quis citatur die feriata in fauorem hominum vt cōpareat certe cuius regulariter quando est dubium an citatus teneatur comparere in dubio et allegare causam propter quam non teneatur comparere. l. si quis ex ali. ff. de iudi. et multe sunt cause quibus procedi potest tempore feriato. l. prima & secunda. ff. de ferijs. tamen citatio facta pro die feriata non valet etiam parte non comparente et nil opponente. vt probatur in dicta. l. secunda. in fin. nisi in citatiōe exprimatur specialiter causa. ex qua causa appareat q in illa causa poterat procedi tempore feriato. vt no. glossa. et doc. in dicta. l. secūda. et sic satis est q mspecta communi regula citatio non procedat nisi aliud exprimatur. sed ita est quod communis regula est quod secūda dilatio sine causa peti & dari nō debet. dicta. l. fina. ergo nisi exprimatur colorata causa propter quam dari debeat a iudice non procedit petitio. nec obst. l. fina. C. de anna. exceptio. quia ibi libellus generalis respectu petentis habet sua substantialia. nam quod in libello debeat exprimi & specificari causa hoc fuit inductum solum fauore rei vt possit melius deliberare an velit cedere vel contendere. l. prima. et ibi nota. de edendo. nimirum si reo tacente et nil opponente procedit libellus quasi videatur renuntiare tacite suo fauori. vt. d. l. finali. facit. l. fina. C. de excep. et. l. sed si fuscepit. in principio. de iudi. sed quod dilationes debeant amputari et sine causa pluscp semel non concedi fuit inductum ne alq per calliditatem quis sepe dilationem peteret. l. prima in fine. C. de dilatio. et. l. ij. C. de tempo. appella. et sic in casu nostro cessat ratio que est in casu dicte l. fina. de anna. excep. Adde an in causis summarijs sit danda quarta dilatio. vide Roma. consil. ccxxv. cum sequen.

derit eum tutorem in rebus Italicis et prouincialibus sed vtrumq; forte iudex dederit sicut fuit in. §. cum oūdus. secundum Andream de pisis. ¶ Gloss. oppo. institu. eodem titu. §. datus. et institu. qui da. tuto. pos. §. certe. Solu. vt in glo. Item oppo. de l. cum iure. C. qui pe. tuto. & institu. de cura. §. interdum. Sol. vt glo. vel hic speciale. vt in glo. in. l. propter. Dic vt ibi not. in rubrica.

Geometri. Attela seu cura terre mensores excusationez nō habēt. sed secꝰ in procuratore principis durante eius officio est seruandum. h. d. Ibi geometri. i. mensu ratores sm Dyn. idem est in eis qui docent astrologiam & musicam & arithmeticam. vt no. gl. instit. eo. § item rome. In doctore legum dic vt ibi no. & ē. l. sed & reprobari. §. fi. ibi geometri. dicit glos. vt fuit Baldouius qui fuit magnus in illa arte.

Propter. Ibi respondi. subaudi quia officium eorūnon habebat impedire administrationem tutele sm Dy. Gloss. oppo. de. l. athlete. §. eo. So. vt glo. ¶ Item op. de. l. ij. §. si quis municipales. §. si quis caut. Gloss. non soluit. sed dic quod ibi excusatur a priuato onere. hic vero non excusatur a publico onere pupillorū fauore. vel dic q ibi erat iusta causa impedimenti. hicnō est iusta causa administrationis recuperande. quia nihilominus potest administrare sm Andre. de pisis. vel dic q illud ibi vt excuseturr a pena. hic non excusatur a tutela secundum Dy.

Si in castris. Ibi ab eo. scilicet ab alio nō suo iudice. Ibi excusationem. dic quod improprie dicit excusationem q ipso iure non tenet secundum Jacob. de aret. et Dy. Item oppo. de. l. non tantum. §. fina. §. eodem. So. vt glo. ¶ Secundo opponi. de. §. idem. et in milite. institu. eo. Solu. vt glos. Ibi. §. penul. Dic tu quod non valeat datio vt hic sentit gloss. in fin. si intelligas ut militie dum esset in actu militie. vt. l. ab administratione. C. de legatis. et. l. militie. C. qui da. tu. possel. Nō obstat. l. sed & milites. §. eodem. quia ibi loquitur in veteranis. et sic milites non essent tutores filiorum commilitonis sui. licet glo. aliter sentiat. et male in principio sui secundum Jacob. de aret. et ita intelligit glos. istum. §. et dictum. §. idē & in milite. s. quod loquatur in milite existente in actu militie.

☞ Prestans fideicommissariam libertatem succedit liberto.

Nequaquam. Gloss. oppo. de. l. libertum. §. eodem. solue vt in glo. ¶ Querit gl. quare dicit fere. Et solu. vt in. l. is quoq; §. de in ius voc. & statum sequitur in gloss. seq. ¶ Querit glos. nunquid iste qui prestat fideicōmissariam libertatem succedat liberto. Glo. respondet quod sic. & no. ex ista glo. quod ille qui prestat fideicommissariam libertatem succedit liberto. pro hoc habes text. ff. de suis et legi. l. intestato. §. j. licet glo. no. contrarium & male. §. de tuto. et cura. da. ab his. l. libertus. & l. pupillo. §. fi. in gloss. mag. sed ille glo. possunt habere bonum respectum. vt ibi dicam. et referunt se ad alia iura patronatus non ad successionem. vt ibi dicam.

☞ An legitimatio fieri possit per procuratorem.

Excusare. Gloss. ponit casum sex modis teneas secundā lec. quā sequitur Dyn. ibi libellos. deest iudices delegatos. quasi dicat quod cognitio excusationis non possit delegari sm Dy. posses etiam sequi primam lecturam. sm Bap. ¶ Oppo. vno modo et ad rubricam duobus modis. et pro secunda lectu. quam expedit in casu et in text. facit quod not. ff. de regulis iuris. l. omnis quecunq;. et hanc etiam lecturam sequitur glos. &

eo.l.scire.§.oportet.in verbo tribunal.in fi. ¶Uenio ad tertiam lecturam quam recita vt glo. ꝛ allegat.l. paulus.et hanc tertiam lectu.tenet gloss.C.de prædi. mino.l.minorem. ¶Contra quam opp.glos.de.l.ita autem.§.gessisse.supra de administra.tut. Glos.non soluit.Ray.dicit quod propter illud contrarium debemus hanc tertiam lecturam dimittere:et si vis eã tenere potes dicere quod illud generale. istud speciale fauore pupillorum secundum Andre. de pisis. Preterea qui per alium facit non vere videtur facere per seipsum,sed interpretatiue.vt no.in lege ꝑma. §.deteciſſe.de vi et vi arma.et licet Ray.dicat quod ad istam tertiam lecturam debes tungere verba gl. per generalem ꝛc.alias non intelligeres glo.Dic qđ ista est sexta lectura et nõ habes eam necesse tungere cum glo.et tenendo istam tertiam lecturam facit ꝫ ad questionem quam habes ibi not.per Lyn.scilicet quidem misit procuratorem ad imperatorẽ Federi.pro legitimando filio suo naturali. nunquid valeat illa talis legitimatio ille text.facit quod non.facit ad hoc supra de adoptio.l.post mortem. §.finali. et.l.seq.et.C.de his qui ve.eta.impe.l.ij.in contrariũ facit infra de manu.vindi.l.etiam.§.absens. ꝛ potest dici quod ex regula generali que est in lege ꝑma.§. vsus de procurat.quod possit fieri per procuratorẽ. nam edictum de procuratoribus est prohibitorium. vt dicto.§.vsus.sed istud non videtur esse prohibitum.ergo ꝛc.secundum Lynum et hanc questionẽ habes per Ray.in dicta lege secunda qui sentit idẽ quod Ly.per rationes suas.licet dicat Jaco.bu.renere contrarium per dictam legem post mortem. et l.sequẽ. ¶Ad quas leges respondet Ray. quod ibi loquitur in actu in quo requiritur probatio etatis q̃ non potest fieri nisi per aspectum. vt.l.minor.xxv.an ms'adito preside.ex aspectu supra de minoribus.hic in alio actu. Ista solu.est falsa.quia potest probari etas per testes et instrumenta.vidisti supra eodem lege secunda.in princi.et quod ibi dixi.dictum tamẽ suum crederem verum.scilicet quod legitimatio possit fieri per procuratorẽ.nam legitimatio fit ꝑ matrimonium in auten.de incestis nup.§.dubitatum. ꝛ matrimonium potest fieri per procuratorẽ.vt.l.mulierem.supra de ritu nup.ergo ꝛc. Ad legẽ post mortem.respondeq quod ibi loquitur in actu adoptionis per quem efficitur filius ille:qui est in totum alienus et sic lex disponit ibi circa substãtiam.questio nostra loquitur in legitimatiõe in qua additur qualitas.qa de filio illegitimo efficitur legitimus. quod facilius lex concedit.argumento eius quod notatur in auteñ. matri et aute.§.ad hoc autem et illud.coll.viij.ꝛ ibi gloss.pulcherrima et notanda que illud probat. ꝛ facit quod nota.infra de leg.j.l.talis scriptura. in fine. ¶Cõtra quartã lec.op.glo.de.l.scire opz.§.oportet s̃.eo. Et solu. vt gloss. ¶Contra sextam lecturam gloss.oppo.de.l.si duo.supra de admi.tut. Dic istud contrarium non tangit primam lecturam nec secundam.sed propter istud Ray.repiehẽdit istam lecturam. ¶Item oppo.glo.de lege etiam.paragrapho absens.infra de manu.vindi. Non obst.illa.l.secundum verum intellectum quia ibi loquitur in procuratore.hic secundum verum intellectum loquitur in iudice delegato,et sic non obst.

Mensores. Ibi frumentarios. id est illi qui sunt deputati ad mensurandum frumentum secundum Dy.qui tenet hanc expositionez. Glo.oppo.de.l.his oneribus.§.corp⁹ infra de excu.mu.Et so.vt glo. ¶Querit glo.q̃ sunt mensores.Et respon.vt glo.

Legatarius. Aduerte ad primum casum. ibi fideicõmiſ.i.deest ex persona fideicõmissarij cui legatum erat restituendum. Ibi consequitur. et postea restituit fideicõmissario.nam penes se non remanet.facit ad hoc.l. si fideimee. j. de leg. iij.ibi simulo.non ꝑ omnia sed solum vt legatum remanet penes heredem.ergo legatum pertinet ad fideicõmissarium:sed hoc vltimo casu ad fiscum.vt sentit glo.et bene.quod est verum in casu vbi non esset rogatus alijs restituere al's crederem contrarium.arg.l.si fideimee.supra de leg.iij. ¶Oppo.gloss.de.l.penulti.C.de leg.Solue vt glo. ¶Item oppo.de.l.aliam.C.de his qui.vt indi.continuncto primo respõso.et solue vt glo. quia non est ꝑ omnia idem.dixi supra in text. ¶Querit gloss.quis dicitur non obtinere.et solue. vt gl.ibi.§.meminisse. Sed pone quod ipse portauit sententiam contrariã: et appellauit: appellatione pendente vult penitere. nũquid debet habere legatum.dic quod sic.perinde ac si peniteret in principali.secundum glos.not.s̃.de inoffi.testa.l.papi.§.meminisse.ergo ꝛc.

Uxor. Aduerte pulcherrimum casum.ibi priuilegium.vt q̃ est factus de corpore fabrorũ quia habent excusationem.vt supra eodem lege nõ tãtum.§.eos.vel impetrauit priuilegiũ generale.vt in casibus qui no.supra de muno.l.veriũ. §.ex facto.non habita mentione huius tutele. secus si imperator concessit priuilegium contra hanc tutelam.et tunc excusaretur.vt.l.qui autem.supra si quis cau.et quod ibi not.secundum Jaco.de are.ibi potest.facit hoc princi.ad questionem quam dixi supra eodem lege secunda.in prin.quam ibi vide. ¶Opp. de.l.qui autem.§.si quis cautio.Sol.dic quod ibi et in.§.si post. de.l. pretor. allegata in glossa priuilegium fuit concessum ad illud hic autem generaliter. secus si specialiter. vt. s̃. eo.l.idem vlpianus.§. sunt et alij.secũdum Andre.de pisis. ¶Item.opp.de.l. spadonem.§.sinautem.s̃.e.Sol.ꝑm Ray.ibi fuit datum priuilegiũ absqꝫ postulatione sui. hic secus ꝑm eum.vel dic quod hoc est speciale in illa dignitate. facit.j.eod.l.iurisperitos.et.s̃.de mino.l.verum.§.ex facto. ¶Item oppo.de.l.non tantum.§. vacare. s̃. eodem.sed dic quod ibi non est cõtra vt ibi exposui. ¶Item oppon.de.l.his oneribus.§.auctis de vaca.mu.Sol.vt glo.ibi loquitur in priuilegio pauperatis:quod est temporale.vt de muneri.et hono.l.cura. ¶Item oppo.de.l.pretor.§.si post eodem titu. Solutio vt dixi in contrario de.l.qui autem. secundum Dyn.vel dic secundum Oldra.quod hic quesiuit priuilegium propter incorporationẽ alicuꝰ corporis puta fabrorum.vt supra eodem lege non tantum.paragrapho primo.et paragrapho hi qui.secũdo respõso.secundum Oldra. vel solu. secundum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ea que not. supra de iudi. l. si quis postea. secundum Dyn. vel dic quod sicut ibi ex superuenienti cā tollitur beneficium lite pendente. ita et hic debz tolli onus. sed ratio differentie est: qa ibi beneficium est concessum propter paupertatem qua sublata debet beneficium auferri. argumen. supra eodem lege geometri. secundo responso. et l. athlete. §. primo. sz quod hic tutor cōpellatur non est ex defectu priuilegij. sed eratis fauore: quod faciebat ad tutelam compelli: quia adhuc non deficit secundum Andre. de Pisis. et ista est melior solu. 1 2

Que tutoribus. Ibi extraneis. sed heredes tenentur dare filio cui testator prodesse voluit. vt. C. de lega. l. si legatarius. secundum Jac. de are. alias non esset dare responsum ad illam legē. nam aliter respōderi nō posset. Ibi filius. Facit tex. iste quod donatum a patre filio videatur in dubio donatum non extraneo: sed ob meritum collatum. et hoc sentit gloss. C. de colla. l. si donatione. in fine. 3

¶ Appellat ad papā. vide q in fili ponit Bar. in l. de pupillo. §. si qs ipsi pretori. de ope. no. nun.

¶ Oppo. glo. de Inesennius. §. finali. supra eodem. Solu. vt glos. ¶ Item opponit gloss. de l. cum filius. §. non ture. infra de lega. ij. Solu. vt in glos. ¶ Ultimo glo. inducit hunc tex. in arg. de dictione tāq. vt in gl. in. §. qui duos. de quo dic vt ibi. et supra solu. matri. l. si vero §. item quicquid. 4

Tutorem. Ibi non oportet. scilicet in perpetuū cōtinua. l. sequentem. 1

☞ Tutor an possit accusari de suspecto per procuratorem. 1
Tutor suspectus non excusatur q procuratorem. 2
Ratio quare in causa suspecti tutoris ad defendendum. admittitur procurator: et non ad excusandum. 3
Si debentes petere tutorem si sunt in exilio q excusantur. 4

Plane. Ibi in exilio scilicz perpetuum. vt ibi patet. ibi cō tutorem. scilicz suspectū. et vide hunc tex. et intelige gloss. duobus modis. ibi nō potuit. postq̄ esset in exilio perpetuo et ignoraret contutorem esse suspectum et vt intelligas difficultatem glo. secū dum Andre. de Pisis. et vt intelligas istum textum in tutore qui erat exul et ad tempus. et ideo facilius eius ignorantia toleratur, quam in alio qui nō a esset exul. quia melius potest scire cōtutorem esse suspectum quam ille qui est exul: vel procurator suus. Et quod dicit tex. non potuit. subaudi commode. vt supra de admini. tuto. l. decreto. §. fi. secundum Andre. de Pisis. apparet hoc dicit ipse ex eo quia ipse ibi tenet quod suspectus possit remoueri per procuratorem. vt ibi dicam. ¶ Glo. in. §. tutorem. opponi. de. l. si quis sub conditione. §. primo. de testa. tute. Sol. vt in glo ¶ Querit glo. †in. l. plane. an iste potent accusare contutorem suum per procuratorem. Et respondet vt glo. que dicit. et videtur quod sic ꝛc. vel vt venus ꝛc. vt in gl. et hic aduerte. qa ista pars est valde nota. Et qua no. †quod tutor suspectus nō potest accusari per procuratorem. Bayn. dicit hanc questionem se habuisse de facto Bono. et tenuisse hanc partem scilicet quod ad accusandum non admittitur per procuratorem in causa suspecti. Nō ob. quia non est capitalis. quia in eo vertitur ratio fame. quare ꝛc. per ea que no. per eum in. l. penult. §. crimē. infra de public. iudi. ¶ Subiecit ipse †quod fuit ab eo quesitum de ratione diuersitatis scilicz quare ad defendendum potest dari procurator in causa suspecti. et non ad accusandum. Ipse respondet per. l. qui populari. infra de popu. act. secundum eum que optime facit. Glo. not. contrarium quod ad accusandū datur procurator. vt dicta lege non solum. in fine. supra de procu. secundum vnam lec. per Andre. de pisis. in lege decreto. supra de suspec. tu. Dicit glos. qō iste text. debet aliter intelligi scilicet quod nō erat tutor imo mater ꝛc. subiecit glo. hic ergo excusatur propter exilium. ¶ Not. ex ista glos. †quod si illi qui debēt petere tutorem filio pupillo: vel petere ipsum remoueri tanq̄ suspectum aliter repellantur ab hereditate: quia si sunt in exilio excusant ab vtraq̄ petitione. 2 3 4

☞ Consiliarij dicuntur sedere ad latus principis non ad pedes.
Non habens certum finem dicitur perpetuum.
Si delegatus subdelegauit qs diu sibi placuerit: ad quem appelletur a sententia lata a subdelegato.
Stylus curie tenendus est.

Iurisperitos. Ibi excusados. s. in perpetuū. et ad hoc sequitur. quoniam ꝛc. ¶ Ibi latus. No. quod †consiliarij dicūtur sedere circa latus principis nō ad pedes. facit. l. fina. C. de inoffi. testamen. secundum Bay. et dicit. C. de dome. et prote. l. j. lib. xj. sed pape consiliarij dicūtur sedere ad pedes. argu. eius quod ibi not. not. bene hunc tex. cū sequen. ¶ Ibi haberet. Not. †qō illud quod non habet certum finem dicitur esse perpetuum. pro hoc facit. l. sufficit. infra de condi. indebi. quod facit ad. q. quam staum dicam secundum Jaco. de are. ¶ Querit glos. quare non habet finem certi loci vel temporis. Et solu. vt glos. C. de decur. l. si quis. vide quod ibi nota. quia idem dicit glossa. in ambasiatore. ¶ Finis huius †principij allegatur q Jac. de are. ad. q. Certū est qō si delegatus a papa cōmittit alicui vices suas: et sic subdelegat: quod si reseruauit sibi aliquid quod appellatur ad eum: si nihil appellatur ad papam. [a] extra de offi. deleg. c. sic

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

per questionum. Modo delegatus a papa delegauit alicui quamdiu sibi placuerit. demum appellatur ab illo subdelegato. queritur an debeat appellari ad papam. an ad istum delegatum. iste text. facit quod ad papam. quia cum non posuerit certum finē videtur perpetuo commisisse et in totum. ex quo non reseruauit sibi sententiam. nam et sic si esset tēporalis cum imperatore non haberet excusationem. sed si esset perpetuus sic. vt dicta l. tutor. §. fin. cum l. sequenti. s. eodem. Jn dubio presumitur quod sit perpetuo. vt hic. pro hoc facit. s. de iudi. l. iudicium solutur. et hoc tenet Jacob. de aret. ex eo ne contingat absurdum quod ille qui impetrauit iudicem delegatum habeat iudicem quem vult tā in causa principali quam in causa appellationis. licet contrarium 4 seruetur in curia fm Jac. de aret. quod † debes tenere cum debeamus tenere stylum curie. vt. s. de iudi. l. obseruandum. ꝛ ibi not.

1 ℣ Si est factum compromissum in clericum ꝛ laicum si discordant in electione tertij vterq; iudex eligit.

2 Quando maleficium est commissum in cōfinio duarum ciuitatum quis iudex cognoscit.

3 Si potestas non pōt cognoscere de delictis cōmissis tempore sui precessoris: si aliquis fuit vulneratꝰ illo tempore ꝛ mortuus suo tempore an potertt cognoscere. vbi q; sic.

4 Existens in confinio duarum parochiarum an censeatur parochianus vtriusq;.

Cum oriundus. Jbi: curator. qui habebat domicilium ratiōe incolatus. item erat in iurisditione prouincie ratione originis. et etiam erat certus quod erat vtriusq; iurisditionis secundum Dynum. et fuit decretum p̄ sidis necessarium ratione rerum que erant in prouincia. vt. C. qui pet. tuto. l. prima. quod dic vt not. ibi in constitu. vide quod not. Guil. C. de sum. trinita. l. prima. in secunda colum. et dicam. j. de legatis. iij. l. itē legato. et vide quod dixi. j. de here. instit. l. ex facto. ꝛ quod ibi not. ibi susceperit. s. in prouincia et rome. et in hoc; dubitabatur vtrum videatur administrare curas duas vel vnam secundum Dynum. et ad hoc sequitur responsio. l. ¶ Gloss. oppo. de. l. si certarum §. iulianus. de milit. testa. glo. non so. quare dic quod ibi loquitur in milite: qui potest habere bona duplicitare. hic in pagano in quo secus. ¶ Gloss. querit 1 ad quid fuit necessarium vt sciamus an sint due cure vel non. et responde vt gloss. ¶ Item iste. §. allegatur ad duas questiones † primo ad questionē talem. duo fuerunt: a electi arbitri. vnus clericus ꝛ alter laicus. ipsi non concordant inuicem. ita quod tertiū debent eligere. et si non eligunt electio defertur iudici. vt. l. item. et. l. sicut. s. de arbi. modo est in questione vtrum iudex secularis vel ecclesiasticus debet eligere. iste. §. facit in argu. quod vterq;. ¶ Item 2 facit arg. pone † quod commissum est maleficium in b confinio duarum ciuitatum ꝛ dubitatur b in cuius territorio sit cōmissum. iste. §. facit in arg. qō vterq; iudex debet cognoscere. facit de liber. agno. l. si vel parens. §. quid ergo. ꝛ quo. leg. l. j. §. quia autem. cuz simi. verumtamē debebit ille preferri coram quo lis est contestata: quia de eodem delicto eiusdem hominis nō debet bis queri. vt. s. nau. caupo. stabu. l. penulti. ꝛ j. de accusa. l. senatus. facit. s. de offic. consul. l. prima. fm Andre. de pisis concor. Dyn. in. l. pupillus. §. j. j. de verb. signi. ¶ Item 3 p̄stat argu. si statutum † est factum in ciuitate quod potestas non debeat cognoscere de maleficijs perpetratis tempore potestatis precedentis: sed tantum de perpetratis tempore officij sui. Contingit quod quidā fuit tempore vnius potestatis vulneratus: ꝛ tempore alterius est mortuus. q; ratione dubij secundus potestas possit cognoscere. de hoc habes per Dyn. in. l. vbana familia. §. fina. j. de verbo. signi. ¶ Item præstatur argu. a 4 ad. q. no. † per Dy. in. l. adeo. §. insula. j. de acquiren. re. domi. quod si aliqs est in confinio duarum parochiarum cēsetur parochianus vtriusq;. sed de hac questione; dic ꝛ melius vt dixi. C. de agri. ꝛ censi. l. omnes. lib. xj. vbi de hoc in glo.

Qui priuilegium. Nota q; contra fratrem ꝛc. ¶ Gloss. oppo. de. l. libertos. C. eo. tit. Solu. vt gloss. b ¶ Querit gl. nunquid sit idem in patre. Et responde vt in glo.

Patronus. Jbi excusari. si aliquam excusationem habeat fm Dy. ibi confirmetur ergo añ interpositionē decreti p̄ ponenda est excusatio Dy. ¶ Gloss. oppo. de. l. caius. in princi. s. eodem. et. C. de testa. tutel. l. prima. Solu. vt glo. vel dic extra glo. quod aut confirmatur volens et debet ante se excusare. aut confirmatur inuitus. ꝛ tunc potest etiam ante excusare. vt. d. l. caius. ꝛ j. e. l. amicissimos. fm Jaco. de aret. et supra eodem. l. scare oportet. §. oportet.

℣ Si in collegio sint supernumerarij: mortuo vno de collegio: supernumerarius qui primo inuenitur admittitur.

Sis qui tres. Jsta l. vsq; ad. §. enim. diuiditur in quatuor partes. primo ponitur thema ꝛ q̄stio ꝛ solutio questionis ꝛ durat vsq; ibi nec me. ibi ponit cuiusdā obiectionis remotio et durat vsq; ibi idem euenire. ibi ponitur solutionis extensio. ꝛ durat vsq; ibi. illa quoq;. ibi ponit q̄dam differentia inter tutelas. ꝛ durat vsq; ad. §. cum. et hic ut

¶ Duo fuerunt. adde de hac. q. ꝛ dic vt p. d. Maria. sozi. in. c. j. ℣. xv. declaratio. de foro cōpet. ꝛ in c. lz. charta. fi. eo. tit.

¶ Et dubitat. adō et dic vt p Franci. de aret. in. c. fi. colū. iij. de foro cōpe. et late. d. Maria. sozi. in c. postulasti. ver. circa septimam. e. ti. vbi late. et vbi qō cōter seruat q̄ vterq; pecdat et vide aliqd p Hel. in trac. bāmto. in. ij. p̄te prim tē pous. qō. viij.

ter.hoc dicit. Ex duabus tutelis testamētarijs vel datiuis tres tutelas habenti delatas ante excusa- 1
tionem ex tribus vna finita statim tenetur ad aliam que loco tertie subrogatur. a quinta vero que loco 2
quarte succedit intra tempus legitimum excusetur. alias gestionis periculū sustinebit.postea vero ipa 3
retinet.hoc dicit. Bay.dicit quod istud principium
est valde difficile sed mihi videtur satis facile vt vi 4
debitis. Ibi decretis iudicum.ibi potuit.per numerum trium tutelarum quas habebat. ibi excusari.s. a quarta.ergo putauit quod tenuit datio et hoc dixi.s.eodem.l.tria onera. ibi pupillis. scilicet tribus antiquis vt statim sequitur. Ibi decesserit.intra tempora dicte excusationis competentis a datione duarum tutelarum.alis non esset dubium.non obst.l.tutor petitus. in principio. vt dixi.s. eodem.l. secunda in principio.ibi statim ideſt cum est finita tutela: quarta succedit in locum tertie. secundum Dynum. Ibi tutor. No.quod ipso iure est tutor etiam quarte antiq̄ excusetur.secundum Jacobum de are.tamē expresse contradixit text.dic ergo quod dictum Jacobi intelligatur in illis,quorum datio tenet licet possit ratione alicuius priuilegij excusari. vnde nescio quid velit. Ibi excusatur. hic posset legi verſic. nec me mouet qui est.j.ibi poterit ergo. et hoc vadit ad quintam tutelam que nunc est quarta.hic pos 1
ses continuare versi.illa quoq;. Ibi.nec me mouet. iste versicu. redit ad tertiam tutelam que ante erat quarta.ibi ceterum. hic respondet tacite obiectioni 2
hoc modo:hic videtur quod tutela finita per mortem pupilli debeat ad excusationem proficere cum teneatur adhuc rationem reddere. Item quia ab ista administratione non cessat. Ad hoc respondet quod.s.erat finita: et non habebat periculū.vel dic et ita dictum est.s. quod ista tutela que succedit in locum tertie excusat.et quia tutela finita nō prodest videbatur contrarium: quia neglecta computatur. ergo et finita.tamen secus est vt sequitur. ibi tutela. subaudi in cuius administratione est cessatum. ibi. Idem. ver.ibi datus est.vnus illorum quorum tute 3
lam. administrabat tutela finita. ibi administrare. non obst.C.de tempo.appella.l. finali.§. illud.vt ibi per glossi.ibi illius scilicet tertie ibi datus.non expectato spatio.x.dierum. Glosſ.oppo.j.de hac ea.l. §.fina.Solu.vt in glosſ. Iste.§.allegatur in arg.
1 †ad questionem talem. in aliquo collegio erant su- 4
pernumerarij:mortuus est vnus de collegio: quod debeat admitti vt supernumerarius:qui primo loco inuenitur.et istam.l.allega.Haug.in ciuitate bonoñ. inter scholares et doctores qui scholares volebant ponere quendam doctorem in collegio.facit ad hoc s.de iudi.l.mortuo.et in fitu.de bo.posſi.§. et cum. de testa.x.C.de prox.sac.scrin.l. cōperimus.lib.xij. vbi de hoc dixi.C.de sacrosan.ec.l.non plures.

Eum. Scilicet tutorem habentem tres tutelas cui postea fuit data quarta a qua nō excusatur.cum vna de tribus sit finita per abstensionē pupilli.ibi illa.ideſt illius pupilli tutela quam obstinuit ab hereditate materna. ibi ceterum. vnde not. casum.§.quia perfectissimus est.ibi crediderit.s. ad excusationem tutele preferatur fm Dyn.ibi habenti sani.facit ad questionem quam dixi.s. eodem.l. tria onera.

Qui non seruat preceptum defuncti non debet habere commodum ab eo.

Executor datus in testamēto cui fuit factum relictū si non vult esse tutor an perdat legatum.

Tutor datus in testamento si accepit legatum qō compellatur esse tutor.

Feudum datum scholari reuerso de studio per baronē quando possit reuocari scholari existente ignorante

Nec Ennius. Hoc principium dividitur in duas partes.primo ponitur thema et q.et interseruntur alie due questiones. Secūdo respon.secunda ibi.Respon. Secunda subdiuiditur in tres.secunda ibi.idem in matris.tertia ibi.Similis est matri.Ibi ascripsit.s.testamēto. Ibi repellēdo ꝛc.ꝛ remanebit istud legatum penes grauatum cum onere.vt.s.eodez.l.tutor petitus.§. j.et.j.de fideicom.lib.l.thais.§.seio.et ibi per Bay. videte ad questio.formatam in ver. et quid non respondet hic.sed respondet in.l.ex his.j.eod. vt dicit glo.et bene.ibi idem.ver.qui determinat primam.q. fm Dy. Ibi similis respondet ad secundam.q.ibi tutores.quibus reliquit aliquid tutele cōtemplatione.ibi recusat.s.tutelā.ibi debere. No.q̄ †qui nō seruat preceptum defuncti non debet habere commodum ab eo. facit fm Jacob.de aret.in.l. finali.C.de fideicommiſ.liber.q̄ †si testator reliquit aliquid executori in testamento. et ille noluit esse executor:non compellitur precise.vt.j.de lega.ij.l.j. ꝛ ibi dicam. et quod debeat priuari legato. tamen intelligas scōm determinationem.§.seq.et.l.sequen.q̄ est verum nisi expresse constaret contrarium de voluntate testantis:vel nisi posset versimiliter presumi de ipsa per.l. tutor petitus.s.eo. Querit glosſ. qualiter intelligitur quod debeat excusare se confirmatum. Et respondet vt glosſ.et facit ad id quod dixi post Jaco. de are.s.eodem l.scire oportet.§.primo.vbi est glo. contraria. Extra glosſ. quero pone † tutor datus ex testamento accepit legatum:numquid compellatur esse tutor. Videtur quod sic per.l.si cui.j.de condi.et demonstra.facit.j.de iure patro.l.ij .quod cōpellatur videtur casus expressus in.l. post legatum. §.amittere.de his quib.vt indig.fm Dy. Ultimo Bul.s.si certum petatur.in.l.cum quid. alleg. †hic text. quod si baro scholari redeunti de scholis credens ipsum sapientem dedit aliquid in feudum: qō si appareat postea ipsum esse ignarum legum:quod possit eum priuare de feudo.arg. huius text. et hoc haberet locum vbi expresse diuisset quod dederat sibi feudum vt aduocaret pro eo.secus si non expressisset vt ibi per eum quod no.

Non semper. Iste.§.cum.l.sequen.non inuenitur alibi secundum Dynum. Et aduerte quod in isto.§.ponitur vnus quod determinat precedentia secundum Dynum. Dy.ibi aliquin ideſt alias esset datarius. vtrum q̄s ideſt legatum siue tutelam.ibi potuit.subaudi ter considerando et in dubio.ibi postea.et sic primo reliquit legatum quam constituerit eum tutorem secundum Dy. ibi sed hec.ver.sed hec:scilicet,si obsequitur legatum

tutela vel econtra. ibi expresserit vel sit verisimile ex coniecturis. facit. l. tutor petitus. §. j. ff. eo.

1 ☞ Homini non possumus credere nisi id q̃ dicit. 1

Exhis. Hec. l. continuatur. ibi: quez scilicet legatarium qui non erat datus in testamento: sed cũ prętore. Ibi: iudicium. scilicet excusando se animo non perdendi legatum secũdũ Dy. ibi: tutorem scilicet legatarium. et ibi possumus no. † quod non possumus credere homini nisi id qđ dicit. facit infra de ali. leg. l. liberto. §. pen. secundum Jaco. de are. facit j. de superfi. l. labeo. et. C. de cad. tol. l. vnica. §. siue deficiens. et. l. si sponso. §. si qs surrogatus. de donatio. inter vi. et vxo. et ibi per Ray. 2 3 4 6

☞ Remotus ab officio ob culpam suã debet perdere salarium. 7

Quid autem. Hec. l. cõtinuat. ibi: excusauerit. vide circa hoc quod not. supra de test. tute. qui tutelam. ibi conuenit. scilicet vtili actione tutele tutela finita secundum Dy. ibi: excusauit. i. excusauerit eoipso quo a tutela absolutit. ibi a tutela. No. † quod quando aliquis remouetur ab officio[a] propter culpam suam: qđ debet perdere salarium suum: secundum Ja. de are. et no. ff. de offi. assef. l. diem functo. facit. j. de ali. lega. l. mella. §. fi. et. C. de coharta. l. ordinariorũ. li. xij. et facit secundum Ray. quod no. per Jo. mo. extra de rei iud. c. j. li. vj. z per Archi. extra de rescrip. c. quia nos. eodem lib. 8 1 2

1 ☞ Habere legatum est honor. 3
2 Et substitutus potest dari tutor pupillo.

Amicissimos. Not. pulchrum casum ibi honore legati. Not. † qđ honor est alicui habere legatum. facit ad hoc. infra de bo. poss. l. iij. ibi honor ꝛc. Et sic facit contra id quod dixi in auth. vt cum de appel. cog. §. aliud quoqꝫ. colla. viij. et qđ no. Jaco. de bel. in auten. de trien. et semis. §. primo. col. iij. videlicet quod ideo filius debet habere quartam iure institutionis et non legati: quia honor est 1 4 5 institutum esse eum heredem. et hoc etiam not. glo. j. de lega. prest. l. filium. §. si legata. quod tene cordi. nam vides hic etiam quod honor est habere legatum et sic non videtur bona ratio. sed respondeas 6 quod maior honor est esse institutus heres. et ideo bene dicitur prefertur. vt. j. vn de lib. l. scripto. cum similibus. ibi sed cum proponatur. et hic incipias casum.

2 Ibi substitutus. Not. † quod substitutus pupillo in testamento potest sibi dari tutor. quod est no. scõm Jacob. de aret. Et not. bene hunc casum qz forte non reperies alibi. Non obstat. l. j. j. titull. proximo. z C. vbi pup. edu. deb. l. j. quia ibi a iudice. hic a testatore. Ueruntamen subijcit Ray. q̃ ille pupillus non debet alij penes substitutum. vt habes. ff. de ven. inspi. l. qui ventri. teneas ergo menti quod substitutus pupillo potest sibi dari tutor. vt hic patet. Ibi. eo casu. quãdo sit locus substitutioni pupillo mortuo in pupillari etate ꝛc. Not. ibi: quod non amittit tutelã. z. De quo forte dixisti contrarium. Glos. oppo. de. l. tutor petitus. §. eodem. Sol. vt in glos. 7

☞ Quod natura negat nemo feliciter audet. 1
Filius emancipatus prodest patri ad emancipationem contra seipsum. et nume. §. 2
Pater ꝫ nanciscatur tutelam filij sui emancipati non tamen curam. 3
Cura legitima est in bonis adulti. 4
Si villa debet emendare damnum: damnum passo: quod passus damnũ si est de villa tenetur etiam pro parte sua. 6
Qui habet priuilegium propter aliquem non debet vti contra illum. 7
Si quilibet debet vocare vxorẽ suã dominam: q̃ miles non debet vocare suam dominam.

Lucius titius. Iste. §. nõ inuenit alibi fm Dyñ. ibi cura. hoc intelligo vt no. insti. eo. titu. in princ. ibi facit. ad[a] uersus quos est durum calcitrare. vnde versus. Quod natura † negat nemo feliciter audet. possibile tamẽ est sibi. vt. ff. dictus est fm Dy. Elicit enim ex isto. §. quod filius † emancipatus prosit patri ad excusationem contra seipsum. aliter videtur sentire Jaco. de are. nam ipse videtur sentire quod pater ꝛc. Glos. inducit † istũ tex. ad vnum qđ licet pater nanciscatur tutelam filij sui quem emancipauit. non tamen curam ꝛc. vt in glos. Glos. opp. de. §. j. in auth. vt hi qui ob. ꝛc. Sol. vt glos. dic qđ glos. no. cõtra. insti. de fi duc. tu. in princ. de hoc plene dixi. ff. in. j. glo. tamen not. † qđ cura legitima non fit in bonis adulti. vt. ff. de tu. z cu. da. ab his. l. ventri. §. j. vbi de hoc tangam. Ultimo † Jaco. de are. elicit de isto tex. quod filius emancipatus non connumeretur in numero cõtra seipsum. z sic aliter not. quam intelligit glos. que incipit. i. se excusare. licet † ex argumẽ. qđ postea elicit videatur sentire opi. gl. et Dy. quod argu. est tale qđ vbi per statutum villa damnuz passo debeat emendare damnum: quod si imponatur collecta pro emenda facienda: quod damnum passus si est de illa villa debeat cõferre cum eis: ad hoc optime facit. infra de legatis primo. lege ab omnib⁹. §. si titio. vbi de hoc diximus. In contrarium facit. infra de tut. et rat. distra. lege imperatores. secundum Jacob. de are. Itẽ potest † ex isto. §. colligi scõm Raynutum quod priuilegio quod quis habet propter alium non vtatur con-

[a] Ad officio. Adde Bald. hic Bal. ang. z Hico. de nea. in. l. iudices. C. ff ãno. z trib. li. x. Bar. l. meuta. j. ff ann. lega. z Amodeũ de castel. i trac. synd. Cardi. vj. q. j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tra eum:nam pater puulegio quod habz propter filios non vtitur cõtra eos.z sic vides quod sentit opinio.Jac.de are.quod non possit se excusare.Ad istõ 2
not.facit supra de minor.l.si iudex circũuento. cõtra alium autem inuito illo ex cuius persona habet priuilegium vti potest puulegio.ar.infra de contrata. l.si post mortem.§.final.facit.C.de temp.in integ.re. l.finali.¶Hoc etiam facit ad quandam.q.quam audiui formari a domio Beccario de Papia milite videlicet.pone quod statutum est in ciuitate quod quilibet debet vocare vxorem suam†dominam. queritur nunquid miles debeat vocare vxorem suam dominam.iste text.secundum expositionem Dyn.facit quod sic.in contrarium facit secundum expositionẽ domini Jaco.de are.et certe optime facit iste text.z recordor quod allegaui sibi istum tex.quod no.

8

Qui testamento. Decretum iudicis iniustum seu nullum tutorem testamentarium non excusat: in administratiõe tamẽ cessans error excusatur: secus si id per fraudem et malitiam emittitur. hoc dicit secundum Ray.domini ista est bona lex et practicabilis et inducitur ad multa ar.vt statim videbitis.Ibi habere et hoc erat verum de facto et erat legitima excusatio de iure secundum Oldra.ibi datum.gloss. dicit quod hic erat datus in testamento solenni vel etiam non solenni.sed dic quod tunc debeat confirmari.si tamen non excludit datum a iudice censetur datiuus et non testamentarius:vt not.supra. de admi.tu.l.qui negotiationem.§.testamento.et.C.de cõfir.tu.l.si vt proponis.secundum Dyn.ista opi.Dyn. reprobatur fm Ray.in.l.necz.de confir.tut.dicã plene de confir.tu.l.j. ¶Sed an ille qui est in testamento inutili datus et cõfirmatus a iudice sit testamentarius vel datiuus.dicam in.d.l.j.ibi decreuit.z male Ibi pronunttationis.quia falsam causam cõtinuit sententia secundum Dy.facit quod not. in Spec.de sen.§.qualiter.ver.ergo si iudex.et in Spec.de arb. §.sequitur.ver.sed nunqd amicabilis.fm Ray.

1 ☞ Si allegãtur due excusationes vna iusta alia iniusta.
Et lata sit sententia ex iniusta quod sententia non valet. 3
2 Falsa causa adiecta in sententia reddit eam ipso iure nullam et quando non.
3 Fouens iniustam causam non obtinet: si in sentẽtia est erratum.
4 Facienti aliquid contra ius errore subuenitur.
5 Judex an teneatur exprimere causam in sententia.
6 Tutor dicit dationem nullam:z si est aliqua proponere excusationem.
Quis dicit iudicem non suum et si est suus eum suspectum.
7 Libellus in appellatione dico sententiam nullam z si qua est appello procedit.

1 Item quero. ¶Not.casum†pulcherrimũ ex quo not.quod si fuerunt allegate due excusationes:et vna fuerit iusta z alia nõ: et iudex in sentẽtia fuerit prosecutus iniustam:quod sententia non valeat quod est nota. ¶Gloss.oppo. de.l.prima.§.biduum.j.quando appella. sit.et solu. vt gloss.ibi in.§.fina.dic.et sic not. † quod falsa causa adiecta in sententia reddit sententiam ipso iure nullam.ergo ꝛc. ¶Contra quod oppo.de.l.seruo inuito.§.cum pretor.j ad trebellia. et.l.diuus.j.de re iudica.et de.l.si is ad quem.j.de acquiren.hereditã. quod sententia lata propter falsas allegationes valeat sed rescindatur ope restitutionis. Oldra. dicit prout not.extra de offici.ordi.c. ex parte.et extra de renun..c.in presentia.quod illa causa allcg. in sententia fuit falsa in facto et in iure.in contrario fuit in facto tantum.vel in iure tantum:hic enim pupillus nõ habebat patruum.et sic fuit falsa de facto. Jtem fuit illegitima de iure.quia posito quod esset verum qõ pronuntiauit iudex quod iste haberet patruum:tamen tutela testamentaria non excluderetur a legitima.sed contra.§.de testamen. tut.l.si quis sub conditione.sed si esset lata per falsas allegationes contra presentem:secus si contra absentem argumen.j. de falsis.l.si quis obrepserit.et secundum quod ego intelleri hanc.l.per Jnnocen.potes intelligere in.§. semel.insti.qui.ex cau.ma.non licet. vel dic ad scm contrarium de.l.diuus. cum si. quia hic fuit expressus error in sententia.ibi non vel dic qõ hic speciale fauore pupillorum.z ita intelligas.§.fi.instit.eo.facit.C.si ex fal.alle.l.j.z.ij.z tenet hoc Dyn.z hoc habes per glo.in.l.si is ad quem. de acqui.here.z poterit sententia suspendi per appellationẽ vbi iudex tulit sententiam per gratiã expressa falsa causa: etiã cã nõ pbata.sed si cã esset pbata.tũc esset impossibile qõ nõ sit pbata et falsa si cã erat falsa.z sic hia valebit in aliis casibus.z rescinditur per restitutionem.et ita intelligatur.C.si ex fal.alleg.per totum.z l.diuus.j.de re iudi.z tangit glo.in.d.l. si is ad quẽ j.de acqui.heredi.fm Oldra.vbi de hoc dicam.de ista quarta tutela tu habes in Specu.de sen.§. qñ. ver.pe.z per Guil.de cu.in.l.si pretor.§.marcellus. ff.de iudi.tangitur.j.ad trebel.l.seruo inuito.§. cui pretor.dicit tamen Jac.de are.qõ hic sit speciale fauore pupillorum.vt ipso iure non teneat,allega.hoc ff.eo.l.scire oportet.§.excusantur.z j.de excep.l.qui agnitis. ¶Querit glos.de qua vtili actione hic loquitur.Et respondet vt glo. ¶Extra gl. † habes ex ista.l.notare q etiam iustam causam fouens nõ obtinet si in sententia sit erratum. ¶Jtem habes notare† q subuenitur alicui si illud quod est cõtra ius facit errore non malitia. ¶Jtem ex isto text.potes † optime colligere quod in sententia iudex nõ tenetur exprimere causam.nam si exprimat falsam causam sentẽtia est nulla.sed si tulit simpliciter. tũc creditur tulisse sententiam veram incerta causa.habes plene per Ray.in.l.qui rome.§.duo fratres.j.deuerbo.ob.z per And.de pisis.de suspe.tu.l.he effi cause.subijcit tamen Jac.de are.q interdum iudex debeat adijcere causam que mouit eum ad sentẽtiam proferendam.C.de iudi.l.properandum.§.illo procul dubio.z ff.de euic.l.sed et si vtriusq.z si his casibus iudex causam non expresse:it in sententia:recurrimus ad eum:vt dicat causam que eum mouet ad sententiam proferẽ dam:cum nullus alius possit eã scire.facit ad hoc.C.de falsis.l.si quis decurio.et.j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de app. l. ab executore. et de hoc ibi no. facit ad hoc qđ no. de testa. l. heredes palam. in prin. ⁊. C. de sen. ex pert. re. l. ij. ⁊ creditur sibi soli. sic et alias creditur vni testi. C. de ser. fu. l. quicunq; secundum Jaco. de
6 are. ¶Item no. ex. l. ista ꝙ potest tutor dicere dationem nullam. ⁊ si est aliqua proponere excusationem. ⁊ sic prestat arg. qđ quis possit dicere iudicem non suum. et si est suus recusat eum tanq̃ suspectũ. facit. s̃. eo. l. propter litem. §. primo. ꝑm Jac. de are.
7 ¶Item prestat ꝑ argu. qđ ille contra quem est lata sententia possit dicere sententiaz nullam ⁊ si qua sit appellat. pro hoc facit qđ no. By. j. de lega. ij. l. cum filius. §. varijs. ⁊. s̃. e. l. scire oportet. in prin. et. l. propter litem. §. j. ꝑm Jaco. de are. ⁊ hoc dictum est verum in reo. secus esset in actore. vt no. By. in. d. §. varijs. nam loquitur in reo: quod patet. quia tutor excusans se fungitur vice rei. quia ipe proponit plures exceptiones etiam contrarias. vt patet instit. eo. §. qui autem. ⁊. s̃. eo. l. scire oportet. de hoc habes per Ray. C. quando prouo. non est necesse. l. j. Imo. tenet indistincte qđ teneat talis appellatio. vt extra de in integ. restitu. c. constitutus. et in spec. de appel. §. iuxta. ver. sed nunquid libellus. et ista opinio approbatur de consuetudine et habes per Uber. ff. de appel. la. l. j. ¶Querit Jaco. de are. nunquid in casu. l. nostre poterit iste tutor se excusare etiam post dictam sententiam etiam transactis quinquaginta diebus: cum habeat iustam causam. ipse tenet qđ sic. nam ille qui non potest se excusare intra tempus: auditur 1
et post tempus. vt. j. eo. l. si cum ipse. Sol. ista fuit iusta ignorantia. ergo videtur habere iustam causaz. 2
argu. s̃. de calum. l. annus. et hoc casu dicitur quere re de nullitate sententie et non currit sibi tempus in excusatione proposita. arg. C. de inoffic. testa. l. con- 3
tra maiores. potest enim vna via cognosci ante alia illa quam ipse elegerit. argu. s̃. de inoffi. testa. l. papi. §. si quis.

1 ☞Dictio per quod denotet perfectionem.
2 Cautela apponenda in compromisso ad hoc vt qs elapso termino non possit agere.

Quinquaginta. Spatium quinquaginta dierum ad proponendas in iudicio excusationes tutoribus ⁊ curatoribus est statutum. sed quatuor menses continui a die nominationis ⁊ scientie ad instantiam fiendam: nisi prosequentes contradicant. aut facto aduersarij sunt impediti. h. d. cum. l. seq. scm Ray.
1 Ibi: peragendo id est ad finem perducendo: ꝙ dictio per: denotat perfectionem. vt. l. vbana familia. §. pernocrare. j. de verbo. signi. ⁊. l. ij. in princ. de
2 adul. qđ facit ꝙ ad id qđ no. per Guil. de suza. in. d. l. ij. Bono. habebant questionem cum Mutiñ. quia vicissim vna pars petebat ab alia. xxx. milia florenorum: factum fuit compromissum inter eos. Guido de suza. qui tunc fuit Mutine fecit pom in instrumẽto. ita fore de concordia partium. quod si Mutinẽ. causas suas intra tres menses non egerint cadant 1
a causa: et si Bonoñ. causas suas intra tres menses non peregerint similiter cadant a causa. Contigit quod ambe partes fuerunt litem contestate intra tres menses: post tres menses elapsos. Gui. opposuit qđ Bono. non poterant amplius petere: q causas suas non finierunt intra tres menses: qđ debebant facere: propterverbum peregerunt in instrumẽto positum. argu. huius. l. et dicta. l. ij. Contra Bonoñ. volebant opponere Mutinensibus quod ipsi non poterant agere. ad quod ipse respondet: quod actio eorum erat salua. quia agere dicitur quis litez contestando. vt. lege amplius. j. rem ratam habe. ⁊ ita obtinuit contra Odof. et teneas cordi. quia quã do facies aliquam concordiã tu poteris facere istã fraudem. quam fecit Gui. de suza. Nominationis subaudi et cognitionis. ¶Oppo. glo. et primo op po. reducendo hunc ter. ad absurdum et recita glo. que incipit sed si isti. et dic vt glo. secundum Azo. ⁊ facit pro hoc. s̃. eodẽ. l. scire oportet. §. quinquaginta. secundum By. glo. solu. aliis duobus modis. sed prima vera. ¶Item opp. de auc. qui semel. C. quo modo et quando iudex. Sol. vt gloss. quia speciale est. ¶Et oppoñ. de. l. properandum. C. de iudi. Et dic qđ ibi causa durat triennio. hic quatuor mensibus tantummodo. sed non est verum qđ sit speciale: quia hic istud tempus est propositum iuri competenti parti. ibi: est propositum instantie. ¶Querit gl. a quo tempore curr ũt isti quinquaginta dies. Et respondet vt glo.

☞ Si causa excusationis non finitur in tempore et stetit per iudicem an currat tempus. reuisitur.
Si causa ex forma statuti debet intra tres menses terminari si ponitur dilatio excedẽs illud tempus: ꝙ tamen poterit post tempus terminari.
Actor impeditus in termino facto aduersarij producere eius iura: qđ poterit post terminum producere.
4 Verus contumax qui non appellat nisi iudice pro tribunali sedente: si venit et iudex recedit an poterit appellare.

Si cum ipse. Domini ista. l. est bona. et quotidie allegatur. ibi ipse. scilicet tutor petit. Ibi: contradictionis. date per iudicez que excedebat quatuor menses secundum Jacob. de are. ibi probari. Hec obst. supra ex quibus causis maiores. lege ait pretor. §. fina. cum l. sequen. quia ista intelligitur secundum illam. argumen. infra de itine. actuq; prima. l. prima. vel ibi de tempore actionis. hic de tempore instantie. argumento eius quod notatur. eodem titulo. lege sed si pretorem. in principio. licet glossa aliter not. supra de dolo lege arbitro. §. dolo. et illa gloss. est satis not. que dicit quod etiam quando stat per aduersarium quominus causa finiatur intra tempus: quod nihilominus etiam tempus currit: sed contra eum datur restitutio. et hoc in causa principali. in causa appellationis datur actio de dolo. C. de iudi. l. properandum. §. sinautem. ⁊ not. in auc. de appel. §. ad hec. vt in auc. vt spon. lar. §. hoc quoq;. ¶Sed ꝑ pone stetit per iudicem quominus causa finiretur isto tempore an currit istud tempus. de hoc plene dixi

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

in.d.§.ad hec.in aut.de app. col.iij. et tangit Bay.in aut. si appellatiõe. C.de tempo.app. ¶Glo.querit vtrũ iste tex.habeat locum vbi decretum est probatum etiã post quatuor mens
* ses. Glo.dicit q̃ sic. Nec ob.C.de iudi.l.properãdum: vbi semper finitur instantia lapsu triennij qualitercũq; labatur:quia hic transcursus temporis permittit ius actoris:ibi reseruat ꝛ perpetuat.Et ſm Oldr.ista lex allegatur per Dy.in argumentum: q̃ si
2 statutum est in ciuitate † q̃ oẽs cause debeat decidi intra tres menses.ꝛ aduersarius petit dilationez que est vltra tres menses propter testes qui sunt in longinquis partibus: q̃ non obstante statuto post tres mẽses possit de causa cognosci. ¶Et eodem
3 † modo determinat id q̃ ponit hic Bay.ꝛ Ly.in.l.fi.C.de adul.sz q̃ si est statutum q̃ actor producat iura sua intra mẽsem:q̃ si fuit impeditus propter dilationem datam aduersario:quod etiam possit post ꝓducere. ¶Item inducitur in arg. certum est
4 † q̃ vere contumax nõ appellat nisi veniat iudice sedente pro tribunali. vt.ſ.de in integ.resti.l. diuus. quidã fuit contumax vere:ꝛ lata fuit sententia contra eum.iste venit ad banchũ iudicis.ꝛ statim cum vidit eũ iudex recessit a bancho.nunquid audiatur postea appellans.iste tex.facit in argu. q̃ sic.quia non stetit per eum.facit.ſ.de iudi.l.nonnunq̃.quidam vero distinguũt q̃ aut iudex recessit an tevesperas.ꝛ tunc debeat audiri.aut post vesperas.ꝛ tunc secus.arg.ſ.de orig.iur.l.ij.§.ꝛ quia magistratib⁹.et in aut.de iudi.§ sedebunt.collatione vj.tamen casus huius questionis videtur in.l.j.§.dies.j. quãdo appel.sit. ꝛ tangitur.j.de appel.l.ij. scias tamẽ q̃ hec questio formatur male hic per 1
Bay.in recollecta. ꝛ tu qui habes eã videas audacter:quia ita est.et facit iste tex.ad questionez no.in Spe. de lit.contest.§.quando.ver.sed nũquid super.ꝛ in Specu.de test.§.j.ver. sed nunquid si testis. Nico.de Neap.

* pro intell. l. properãdum.C. de iudi.

Post susceptã. Defectus visus audit⁹ sermonis ac intellectus egestas intolerabilis ac perpetua valitudo etiam suscepte tutele excusationẽ tribuunt impedito. h.d. ſm Raynu. Ibi potest subaudi.ꝛ sic remouetur. ſm quosdam.ꝛ alleg.q̃ no.ſ.de tut. l.j.§. fi.glo.dicit q̃ non est verum. vt ibi dicam per.l.complura.eo.tit.ꝛ ad d.glo.patebit responsum per supplerionem quam ibi dabo. ¶Gl.op.de.l.j.§.j.ſ.de tute.vbi videtur q̃ cecus non possit dari tutor.Et sol.vt gl.dicit.sed posito quod fuisset datus. tunc poterit se excusare etiam post susceptam tutelam. vt not.in.l.ij.C. si ex fal.alleg.quod teneas bene menti. ¶Item oppo. de lege frater.C.eodem.Sol.vt gloss. ¶Item oppo.de lege non solum.§.si quis.ſ. eodem.Solu.vt glo.vel dic q̃ hic text.intelligitur secundum illum. et nullum damnabis. ¶Item oppo.de lege sed in hoc.alias est.l.idem Vlpia.et habes bene eandem responsionem quam habes in precedenti cõtrario. ¶Vltimo dicit hec gloss.adde hic quod not.supra de mino.l.verum.§. ex facto. dic vt ibi. Not.casus vbi quis potest dimittere tutelam acceptam inter quos sunt isti. ¶Vltimo contra istud videtur dicere glo.infra de regulis iuris.l. vbi. scilicet quod ille infirmitates non impediunt tutelam iam acceptã. sed vt salues istam glo.dicas q̃ istud est verum ita quod desinat esse tutor ipso iure:sed tantum excusatur:ita loquitur hic et potest esse verum q̃ dixit sup. tex.super verbo potest.

Paupertas. Ibi:imparem et intolerabilem secundum Dynum ꝛ gl. et lege paupertas.supra eodem titu.vbi glo.remittit et dic vt ibi.

Administrantes. Procurator principis etiam absq; dignitate collationis prefectiq; vigilum et annone a tutelis et curis etiam suscepti excusationis priuilegio sunt submoti:assessores vero seu milites in numero absentium qui causa reipub. absunt a tutelis nouis excusantur:sed veteres nõ deponũt. hoc dicit.secundum Bay.Ibi:non vltra dicit gl.ꝛc. statim expediam eam per primum contrarium.Et ideo oppo.de lege athlete.§.gentium.supra eodẽ. quod non debeant excusari.Et sol.vt gloss. dicit et secundum hoc habetis in litera delate. quem intellectum prosequitur gloss.C.de excu.mu.l.prima.libro.x.ꝛ vide quod ibi dixi post And.de barulo.als est in tex.delata.et tunc est alius intellectus scilicet quod tempore administrationis excusetur a tutela et cura delata illo tempore.

☞ Priuilegium datum alicui non extenditur ad eius collegam.

Eorum. Ibi:profecturis scilicet de proximo. ibi:susceptam.secus in comite primi pili principaliter.supra eodem.l.non solum.§. similiter.secundum vnum intellectum. Raynu.in additio.antiquis querit rationem diuersitatis:ꝛ non soluit.tu dicas quod ratio est:quia officium primipili est dignius: et sic eius collatio habet maius priuilegium argumen.infra de alb.scri.lege fina.et.C.de bonis que liberis. lege cum multa. ¶Opponit gloss.de lege si duas.§.minuere.supra eodem.Solu.vt gloss.¶Item opp.de lege propter magistratum. supra eodem.Solu.vt gloss.et sic incipere et preparare se ad iudicium sunt paria. facit.infra de pollici.l.prima.§.cepisse.vel solue cõtrarium quod ibi in ciuitate romana hic in castro vel villa .vt in contrario nota. ¶Item opponitur de.§.item

qui reipublice. instī. eo. Et solu. vt glos. ⁊ sic no. ☞ qđ priuilegium datum alicui: non extenditur ad eū collegam. ⁊ sic facit contra id qđ dixi per Jaco. de are. ff. eo. l non solum. §. qui pupillum. ¶ Item opp. de. l. spadonem. § sinautem. ff. eo. Sol. vt glo. vt dū dicit glo. hoc argu. dic. scilicet vt non excusetur a tutela iam suscepta: sed excusatur a suscipiēda. ¶ Itē opp. de. l. idem vlpianus. §. sunt ⁊ alij. ff. eod. Et sol. vt gloss. et melius. dic vt not. in. l. verum. §. ex facto. supra de mino.

☞ Pupillus potest esse de collegio.

Item potest committere tale quid quod potest deportari.

Presbyter non excusatur a tutela filiorum compresbyteri.

Qui corporis. In collegio seu corpore licito constituti excusantur ab extraneorum tutela: filiorum nō: nec collegarum tutores infra centesimū miliare coguntur esse: sed vlterius excusantur: vbiq; vero sunt immunes qui speciali priuilegio sunt muniti. h. d. cum. l. seq. fm Ray. ibi collegarum. ¶ No. q pupillus ☞ de collegio potest esse. et sic alias pupillus potest cōmittere tale quid propter quod deportatur. vt. ff. de tu. l. si arrogati. fm Jaco. de are. Ibi filiorum. facit ad q. no. per Guil. C. de epis. ⁊ cle. l. presbyteros. de qua dixi. ff. eo. l. sed ⁊ milites. in princi. vnde vide qđ iste text. facit quod licet ☞ regulariter p̄sbyter excusetur a tutela: tamen a tutela filiorum compresbyteri nō excusatur. de quo dic vt dixi in. l. sed ⁊ milites. ff. eo. Continua. l. sequen.

☞ Qui habet priuilegium propter aliquez quod non vtitur illo contra ipsum.

Plane. Hec. l. continuatur cum. §. q corporis. ¶ Querit glo. qui sunt isti quibus conceditur specialiter vt non teneantur suscipere tutelam. Et respondet vt gloss. ¶ Ultimo §. qui corporis. facit ad id ☞ qđ dixi. ff. eod. l. amicissimos. §. fin. vbi quis habet priuilegium propter aliquem qđ non vtatur illo priuilegio contra ipsum. vt ibi dixi qđ tene cordi.

Libertus. Senatoris libertus filiorum eius tutelam cum alio administrans a tutelis aliorum excusationis priuilegium non fortitur. h. d. Ibi: administrans scilicet cū alio. ⁊ sic non ob. contrarium. de. l. nec senatorū fm Ray. ¶ Glo. opp. de. l. nec senatorum. C. eo. ti. Solu. vt gloss. vel dic qđ illud quando gerit negotia filiorum. facit. ff. l. libertum. fm Jaco. de are.

☞ Si rusticus emit partem iurisditionis quā habebat vnus ex tribus fratribus in castro. non p̄ hoc est exemptus a iurisditione aliorum duorū fratrum quin si delinquat puniatur.

Cum oratione. Ingenu⁹ vel libertus annulorum aureorū iure munit⁹ excusare se potest a tutela seu cura liberti. nisi etiam eodem iure sit tutus. illius etiam tutelam vel curam prius excusatus suscipere compellitur. h. d. fm Ray. Ibi libertino. non habente ius annulorum. alias secus esset. vt inversi. ergo. ibi datus. scilicet tutor. ibi debeat. facit ad hoc. l. j. §. j. j. de vaca. mu. Ibi annum. qui est communis omnium absentiarum. vt. ff. eodem. l. non solum. ibi dari. non obstante qđ fuerit excusatus. Ibi patrono. scilicet senatoris patroni negotia. ¶ Glo. fi. oppo. de. l. libertum. §. sed et si. ff. eo. Solu. vt gl. et dic q istud priuilegium competit liberto: sed iste perdidit nomen liberti ex quo impetrauit ius annulorū aureorū ⁊ sic tacite priuilegio renūtiare vī. facit de iure ānulorū aureorū. l. j. ⁊ j. de acq. here. l. si duo. nācum amisit nomen: ⁊ effectū nominis amisisse vi detur. C. de feriis. l. a nullo. ¶ Allegatur ista. l. ☞ qđ rusticus qui emit partem castri abvno de fratribus comitis cum omni suo iure: qđ si committit maleficium debeat comes cognoscere: sicut cognosceret si ipse non vendidisset et commisisset delictum. nō autem debeant cognoscere alij duo fratres non vendentes. contrarium facit de iure aureorum annulorum. l. j. et. l. penul. ⁊ ff. de in ius vocan. l. sed et si hac lege. §. fi. ⁊ l. paulus. respondet per procuratorem. als incipit. per procuratorem. §. fi. j. de acqu. here. et ita inuenitur in repeti. Dy. non tamen habet bonum intellectū. neq; ad istam. l. potest bene adaptari. sed in libro Oldr. reperitur Dyñ. aliter dixisse. et sic. Erant tres fratres qui habebant castrum cōmune. ⁊ ibi habebant rusticos suos in quos habebant iurisditionem puniendi maleficia. modo vnus istorum vē didit partem suam cuidam rustico. queritur modo an iste rusticus emens sit exemptus a iurisditione aliorum duorum fratrum qui non vendiderunt partes suas. Et an ipse acquisierit iurisditionem cōtra alios rusticos. hec est pulcherrima questio. et tunc hec. l. facit optime ad istam questionē. et Dy. dicit qđ iste non est exemptus a iurisditione istorum duorum dominorum: sed in alijs rusticis bene quesiuit iurisditionem. argu. eius quod hic dicitur in text. et glo. quia impetrans ius annulorum aureorum habetur ingenuus quo ad extraneos: non quo ad dominos. facit ad hoc. d. l. penul. de iure annulorum aureorum. et. l. fi. eo. titu. et. l. si is qui. j. de adul. et ad sil. l. si exheredatus cum. l. sequen. ⁊ videtur casus. j. de iure patro. l. cauus. et ita dicitur stare in istis terminis.

Et ꝑsis. Libertus senatoris ipsius procur. excusare potest se ab aliorum tutelis nisi iure annulorum aureorum a principe sit donatus. h. d. fm Ray.

☞ Si factum est compromissum et dati fideiussores et finito tempore prorogatur q fideiussores nō tenentur.

Quid in datione pignorum.

Titius. Dividas hanc. l. in duas partes principales. In prima parte fuit excusatus. In secda desiit esse tutor ipso iure. secunda ibi: sed si ita ⁊ breuiter. hoc dicit. Tutor testamentarius reipubli. causa absens veterem tutelam excusationis priuilegio circūscripto assumere teneq

tur statim post reditum administrationis pioris tē
poris cōuentione cessante. nisi in dispositione testa
toris expresse fuerit absolutus. tunc a posterioris tē
poris administratione ꝛ absentie priuilegio se excu
sat post hereditatis additionem seu euentum condi
tionis qua in testamento fuerit constitutus. hoc di
cit Bay. Ibi quoad. ideſt donec. Ibi interea. ideſt
durante absentia causa reipubli. Ibi: et ideo. dic p
tempore se. Ibi tempus. ante absentiam: ꝛ post tu
tele susceptionem. Ibi posse. ideo quia prima tute
la non fuit finita ipso iure per absentiaz: sed per ex
cusationē. secus si ex dispositiōe testantis expresse
finita ipso iure fuerit. vt. §. seq. facit. l. quod dicitur 1
§. de testamen. mili. ſm Bay. ¶ Sed adhuc nō re
stat bene declarata ratio. ideo dic qō ratio est quia
verbum quoad: appositum superius: habet in se re
uolutionem temporis vt videtur per Oldra. §. de
suspec. tuto. l. iij. §. queri potest. et aduerte. q; Bay.
dicit se legisse infortiatum. v. annis anteq̄ intellige
ret istam legem. et dicit quod iste casus primus vi
detur esse contrarius. §. sequen. de verbo ad verbū.
et respondeo vt ibi dicam. ¶ Glo. opp. de. l. tutor. §.
si quis affuturus. §. titu. j. ꝛ. l. si tutor. j. de tute. et ra
tio. distra. Sol. vt glo. dic ſm Dy. q; aut est facta di
uisio administrationis tantum: et censetur vna tute 1
la etiam finita administratione prima. vt in princi.
huius. l. ꝛ. l. iij. §. queri potest. de suspe. tuto. Aut nō
est facta diuisio administrationis: sed substantie tu
tele: et tunc censentur plures. et ita loquitur. §. sed si
ita. ¶ In dubio videtur facta diuisio administra
tionis non substantie. §. de tuto. et cura. da. ab his.
l. nec ille. Querit glo. intra quātum tempus debeat
excusari. Et respondeo vt glo. ¶ Istud principium
† allegatur ad questio. aliqui compromiserūt in ali 1
quem: vt proferret sententiam vsq̄ ad annū. ꝛ dede 1
runt fideiussores vel pignora de parendo sentētie. ꝛ
cum finiretur spatium anni ipsi prorogauerūt com
promissum ad alium annum: queritur vtrum ipsi fi
deiussores: vel pignora teneantur. ¶ Istud princi.
præstat argu. quod sic. quia videtur idem cōpromis 1
sum. sicut hic eadem tutela. ad hoc facit. j. de præca.
l. sed et si manente. §. solu. matri. l. pe. §. vxor diuor
tio. ꝛ §. loca. l. item queritur. §. qui impleto. ¶ In cō
trarium facit. §. sed si ita j. eo. quasi videatur aliud
compromissum: sicut ꝛ ibi est alia tutela. facit. §. de
admini. tuto. l. lucius. §. paulus. casus tamen est qō
fideiussores non teneantur. §. de arbi. l. labeo. §. fi. ꝛ 1
l. sequen. In pignoribus distingue quod aut erant
compromittentium: et tenentur: quasi ex tacito con 2
sensu. aut alterum et non tenentur. argu. dicti. §. qui
impleto. et. d. l. labeo. §. fina. verba hec sunt Dyn. li
cet Bay. approbet sibi illa verba. et vos habetis
per Dyn. et Bay. in dicta l. penulti. §. vxor. §. soluto
matrimo.

Sed si ita. Ibi videamus. vtrū debeat p
desse vel non. ꝛ certum est quod prodest. Dy. Ibi ex ipso testamento. ideſt ex verbis 1
testatoris. Ibi tutor. cum ceperat abesse causa rei
publi. et dic vt ipso iure. sed in casu p̄cedenti per ex
cusationem ex. l. dispositione. vt. §. eodez l. si is qui
tres. in princi. et ideo ex eius dispositione statim re
assumit tutelam post reditum secundum Bay. Ibi
potest. quia videtur noua delata. non autem vetus
continuata. ¶ Glos. oppo. insti. de satisf. tu. in princ.
et. §. eo. l. tutor. Sol. vt gl. ¶ Item oppo. de. l. quin
quaginta. §. eo. Sol. vt gl. ¶ Ex ista glos. no. ꝛ tene
menti qō exercere litem dicitur ille qui litē inchoat.
et ad hoc allegat eam Jac. de are.

Sia pretore. Curator datus a iudice mē
tecapto muro seu vētri se ex
cusare potest propter legitimum numerum. h. d. ibi
ventri. vide quod no. §. de tu. ꝛ cura. l. ventri. ꝛ quod
ibi dicam. Glos. querit propter quos liberos excusa
tur. Et respondeo vt glo.

☞ Locus vbi contractus effectum dirigit inspici
tur in contractibus.
In vltimis voluntatibus considerari debet locus
vbi fit testamentum.

Rome. Tutores a magistratib⁹ romanis da
creti: seu dati in testamento rome cōfe
cto: vel eius suburbijs dicuntur in ipsa vrbe consti
tuti. h. d. ſm Bay. ibi rome. in quo cōsuetudo dicte
ciuitatis debet spectari ſm Jaco. de are. ꝛ dixi post
Bay. de ventre inspi. l. j. in fi. ꝛ per doc. C. de sum. tri
ni. l. j. in fi. ibi datos. qō prodest propter id quod ha
bes insti. de excu. tu. in prin. Oppo. glos. de ver. sig.
l. ij. et sol. vt glos. ¶ Ultimo no. † ex isto tex. qō licet
in contractibus consideremus locum in quem effe
ctus ipsius contractus dirigitur: non autem vbi est
facta scriptura. vt. l. contraxisse. de act. ꝛ obli. tamen
in vltima voluntate debet considerari locus vbi est
factum testamentum. verba enim contraxerunt: ad
vltimam voluntatem nō trahuntur. infra de verbo.
significatio. l. verba. et per hoc patet responsum ad
l. contraxisse. secundum Alud. de pisis. et hoc teneas
bene corde.

☞ Famulo nihil impossibile iniungi debet.

Si tanta. Aduersa valetudine corporis seu
mentis super propriis negotijsle
gitime impeditus: a tutela patroni eiusq̄ liberorū
de iure communi se poterit excusare. hoc dicit secū
dum Raynu. ibi impossibilis no. argumen. † hic q
nō debet aliquid impossibile iniungi famulis. quia
ad illud non tenentur. vt hic et infra de pe. l. moris.
et. §. de neg. gest. l. si pupillū. in fi. ſcōm Jac. de are.
et probatur. j. de ope. lib. eius artifi. et. l. he opere. ꝛ
l. interdum.

☞ Comites ꝛ barones dum sunt in exercitu non
possunt conueniri nec eius officiales.
Qui solum sunt de numero gaudent priuilegio.

Qui in collegio. Pistores in
collegio m
legitimo numero constituti pistorinā
per seipsos exercentes a tutelis et cu
ris etiam collegarum. vbi ani excusari
possunt si in loco vbi dati sunt domicilium non ha
bent secundum Raynu. Ibi exerceant. facit † iste
text. ad id qō not. §. per gl. cōstitutionis imperialis
constitutione. de obseq. excep. cause qy comites ꝛ ba
rones tēpore quo sunt in exercitu nō possunt ab ali
quo cōueniri nec ipsi nec officiales eorū. ¶ Et not.
qō ita demum habeant priuilegiū si ipsimet sunt in

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

exercitu non si alios ibi constituunt eorum nomine.
2 ibinumeri. ¶No.†quod illi tantum gaudeant pri-
uilegio qui sunt de numero.vt hic. et supra.e.l.ad mi
nistrantes.§.primo.et.C.de sacrosan.eccle.l.non plu
res.facit quod not.in auĝ.vt certus sit nu.cle.in fine.
et quod ibi dixi post Jaco.de bel.in auĝ. de rese.co. 1
tij.ibi datus.a testatore.vt supra eodem lege non so
lum.§.et qui in testamento. et dixi supra eo.l. ꝓpter
§.licet. ¶Oppo.glos.de.l.j.§.quod cuiusq; vni. no-
mi.et.j.de colle.illi.l.j.quod non debeant habere pri
uilegia.Sol.vt glo. ¶Oppo.etiam de.l.ita autem
gessisse.de admi.tu.et.l.tres tutores.eo.ti.glo.nõ so.
et ideo dic.vt not.supra de procur.l.j.in fi. quod illõ
regulare.istud speciale ſm Dy.et plene per eundem
Dy.c.quod alicui.extra de reg.iur.lib.vj. ¶Oppo.
de.l.heres absens.Sol.vt glo. Nicolaus. 1

¶Ubi pupillus educari vel morari debeat:& de ali
mentis pupillo prestandis. Rubrica. 2
3

¶Ad euidentiam huius titu.premitte quod not.in
fra eodem lege finali.in glo.magna.et hanc rubricã a
continua ad precedentia:quia in educando pupillũ
multum consistit administratio tutoris: adeo quod
propter cessationem vel mendacium aliquando re-
mouetur.aliquando punitur.vt supra de admi.tu.l.
tutor.§.idem solent.& supra de suspe.tu.l.iij.§.tutor.
et.l.impuberibus.§.fi.et.j.eo.l.fi.et ideo post prece-
dentes ti.ponit istum.ſm Dy.

Solet pretor. Pupillus educari
ac morari debet apud virum ido
neũ:eius propinquis presentibus
ex conditione persone ac tempore
pretoris arbitrio eligẽdum.exclu
so ipsius substituto: licet in testa-
men:o paterno expresse cõtrarium caueatur. hoc di
cit secundum Ray.ibi:vbi.i.in quo loco et apud quã
personam.Ibi in posthumis. de quibus non cura-
tur.vbi alerentur. Ibi pueris matoribus triẽnio. vt
not.infra eodem lege finali. in fine. secundum Ray.
ibi nonnunq̃.i.aliquando estimantur apud aliquez 1
propinquum vel apud extraneum:si omnes propin
qui sunt vt suspecti.argumen.de fun.do.iij.in fine. se
cundum Dyn.ibi educaretur.et non obst.l.amicissi-
mos.in prin.ſ. tit.j.de ventre inspi.l.qui ventri.vt ibi
dixi ſm Ray. ¶Not. istum casum:quia forte dixis-
ses contrarium.¶Querit glos.qualiter estimabit pre-
ses istud.Respon.vt glo.
1 ☞Testamentarius executor cogitur cautiue re
cipere executionem.nõ precise. 2

Quamuis. Liberti parentes cognati vel
pupillorum affines educatio-
nem precise suscipere a pretore coguntur . extra-
nei vero excusarentur accipere hoc onus:sed priuã
tur legatis ac hereditatibus in testamento patris
pupilli sibi relictis:nisi alis fuerit relicturus. hoc di-
cit secundum Ray. Ibi coacturum.educationem.su
scipere et super hoc verbo dicit glos. licet pretor &c.
super verbo alimentare.dic.& apud se permitti edu
cari pupillum. Ibi placuit,denegari petitionem re-
lictorum ſm Dy.ibi scire. q̃ non pre
sumitur nisi exprimatur. sed hoc mi
nimum secundum Dy.ibi denegabi-
tur.Glos.alleg.l.qui tutelam.& vide
qõ ibi not.circa istã materiã.Ibi sta-
tuit.prestat iste text.arg.ad id† quod
ibi not.per Dy.j.de leg.ij l.j.f.q̃ exe-
cutor testamẽtarius nõ cõpellitur re
cipere executionẽ precise sed causati-
ue sic.vt hic ſm Ray.& de hoc tetigi.
j.de leg.j.l.huiusmodi.in princ.& ha-
bes plene.C.de epi.& cler.l.nulli.in.j.
q.& dixi post Jac.de bel. in auten. de
ec.ti.§.si quis autem pro redemptio
ne.col.ix.& dixi in.l.j.de leg.ij.
☞Qui obtinuit in causa nõ potest
petere expensas quas fecit vltra quã
facere deberet:ideo taxant a iudice.
Expẽse facie de sunt inter facultates.
Casus in quo voluntas testatoris nõ
seruatur.

Officio. *Tutor a
pupillo tu
tele actione conuẽtus:
sumpt9 in alimentis ac
disciplinis eius factos
ab illo ſm vires facultatis eius sibi
poterit imputare:non vltra. etiam si
moderata taxatio facta fuerit i testa
mento vel a pretore.h.d.Ibi:officio.
mercenario cuilibet actiõi bonefidei
deseruienti:& ea finita finitur.vt.ſ.de
act.emp.l.qui per collusionem.§.fi.&
C.depo.l.iij.ibi iudicis.dicit glo.su-
perior.l.dixit vbi sit alẽdus:sequitur
nunc ex cuius bonis.dic.imo quantũ
expendi debeat.vt no.& melius.j.eo.
l.fi.ibi adit9.sed arbitrio tutoris est
determinat9.Ibi facultatum.i. red-
dituum:vt.ſ.de do.inter vir.& vxo.l.
ex anno.&.j.l.pro.i.& ad.l.fal.l. diu9.
et.ſ.de libe.agno.l.si quis a liberis.
§.alimenta. ¶Ex quo no.†arg. con
tra illum qui obtinuit in causa: vt nõ
possit petere expẽsas quas fecit vltra
q̃ facere deberet ſm Jac.de are. Pre
terea iudex taxat illas expensas. vt
patet in auĝ.de iudi.§.si oportet. col.
vj.& habes de hoc glo.in.l.generali-
ter.C.de episco.& cleri. quam teneas
cordi.ibi hoc amplius.ver.ibi sed si.
ver.no.†qõ pro facultatibus tantum
faciendi sunt sumptus. cõcor.sunt in
gl.tñ poterat glos.alleg.vnam.l. que
optime& clare dicit hoc in auĝ.vt de-
ter.sit nu.cle.circa prin. ¶Opp. gl.
de.l.si patri.C.de interdi.ma. glo.nõ
sol.sed dic qõ illud in matrimonio in
quo voluntas patris debet seruari.
vt.C.de nup.l.si vt proponis.et. ſ.de
stat. ho.l.paulus. alias incipit eum
qui.secundum Dyñ.alias ſm Andr.

a ¶Officio. No. q̃ ille q̃ obtinuit in causa nõ põt petere expensas quas fecit vltra q̃ facere debe ret.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de pisis dicas q̄ in.l.si patris est regu
lare in.l.nostra est casuale. et propte-
rea.s.e.l.dicat text. nonnūq̄ a patris
voluntate ꝛc.q.d.i.aliquādo.vnde ibi a
innuit q̄ regulariter fit cōtrariū. facit 1
s̄.de admi.tut.l.iij.§.q̄uis.fm And.
3 de pi.et sic no.†casū in quo non serua-
tur volūtas testatoris simile.s̄.de ad
mi.tu.l.quidam decedens.in princ. et
j.de here.instit.l.si paterfa.et ibi no.et 2
l.quidam.in prin.glo.j. de cōdi.instit.

IVs alimento
rum. Prætor ad expēsas
et ad alimēta siue instru 3
ctionem minorum cuius
cunq̄ seruus inspectis mancipijs depu
tatis ad vsum eorum:mercedibus ab 4
eis debitis:eorū etatis vestibus:atq̄
tecto:fm vires patrimonij eorum de
quo sibi constat extra iudiciū: vel per
cognitionem iudiciariā inter tutores
et eum qui postulat alimenta decerni
habita tñ ab eadem prius confessiōe 5
quo annuo redditu seruata taxari de-
bebit eorum pecunia apud tutorē con
stituta:in hoc ab eo ponēda in vsuris
centesimis: et propter contumaciam
seu mendacium punietur fm Ray.ibi
non immersum. Not.pulchrum text.et
quotidie allegatur. Ibi decernat.fa-
cit m aut.de consul.§. penul. colū.iij.
Ibi supersit.dicit Dy. male dicatur q̄
fecit hanc.l.et sic videtur quod Dyn.
fuit multum liberalis.licet Ray.dicat
imo benedicatur. Ibi decernant fac.
infra de ali.et cib.leg.l.cum vnus.§.fi. 6
ꝛ.l.hereditatū.j.ad leg.falcid.ibi am
plis. No.bene hunc text. ad hunc text.
in aut.vt deter.sit nu.cle.post prin.ibi
exhibitioni.et alimentis. Not.quod
quando maritus legat alimenta vxo
ri sue ita debent dari quemadmodū
dicit ista lex.

a ¶Sed si
egeni. Et
adde dictū
Jmo.ꝛpe.
de anch.in
c.cōstit.de
p̄sti.vez q̄
si iudex co
gnoscit q̄
calūniose
petit am-
plā dilatio
nē p̄t tibi
statuer ter
mmū ad p
bandū et
cōminari
q̄d si inte-
rim nō pro
baueris nō
audieris.

1 ☞Pupillus an prestet alimenta tu
tori remissiue.

2 Idem operatur oppositum in oppo
sito q̄ propositum in proposito.

3 Alimenta relicta vxori debētur secū
dum facultatem reddituum.

4 Judex imponere potest penam mā-
dati.

5 Judex potest imponere penam liti-
ganti vt respondeat positionibus: ꝛ
illam exigere.

6 Judex quod possit pluries pro eodē
facto cum causa mulctare.

7 Tutor repetit expensas a pupillo q̄
nihil habebat si postea effectus est
locupletior.

Sed si egeni. Tutor pupil-
los egētes de
suo alere non tenetur.ꝛ si post alimentorum decretū
ad inopiam sunt deducti. debent alimenta decreta
minui si vero ad pinguiorem fortunam peruenerunt
sunt augenda. hoc dicit. a Ibi:compellitur. sed num-
quid econtra†pupillus debet prestare alimenta tu-
tori. Dic vt not.s̄.de administra.tuto.l. a tutoribus.
§ principalibus.et not.Jacob.de are.j.titu.primo.
§.si pupillis.facit quod not.Ray.de suspe.tut.l.im-
puberibus.§.fin.de hac questio.dixi.s̄.titu.primo.
l.paupertas.ibi accesserit. Not.quod idem†operā-
tur oppositum in opposito quod propositum in pro
posito.simile.j.de legatis.iij.l.qui filium.et de serui.
rustico.predio.l.tria predia.ꝛ.j.de vulga.et pupilla.
l.et si contra.ꝛ.C.de senten.pas.l.fina.hunc text. alle
gat Jacob.de are.quod†quando relicta sunt alimē
ta vxori quod iudex debet inquirere patrimonium:
et eius redditus:ꝛ iuxta illud facere alimenta decer
ni. ¶Itē habes ex isto†tex.quod iudex potest im-
ponere penam mandati.vt ibi comminari ꝛc.p hoc
facit in autenti.de trien.et semis.§.studium.et.s̄.de
administra.tut.l.tutor qui repertorium. §. si vero fa
ctum.C.de sum.trinitate.l.in epistola concor.j.de fi-
deicommis.lib.l.iij.§.adijci.secundum Jac.de are.
¶Item prestat argu.†quod iudex possit imponere
penam litigandi qui debet respondere positionib⁹:
q̄d si falsum confiteatur vel dicat:q̄d debeat solue-
re centum:vel si non dicat verum quod habebit ca-
pitula pro confessatis:secundum Jaco.de are.Sed
tunc quero an iudex poterit talem penam impone-
re et eam exigere. Iste text.facit quod sic.ad hoc fa
cit.l.prima.§.quid ergo.supra de ventr.inspi. et su-
pra si quis ius dicen.non obtemp.l.prima. in prin-
cip. ¶In contrarium facit.C.tommi.vel epis. in ru.
l.prima.tu teneas q̄d possit exigere.non ob.C.com-
mi.vel epis.quia ibi loquitur in diffinitiua que exi-
git plenam cause cognitionem.vt.C.de iudic.l.iudi
ces.hic in interlocutoria. ¶Tunc quero†pone q̄d
iudex dicit parti facias tale quid sub pena.cc.ccc.
cccc.nunquid potest omnes penas exigere.secun-
dum Dyn.non quia iudex non potest mulctare nisi
ter.C.de modo mulc.l.prima.ꝛ.l.eos.facit quod no.
Specu.de excep.§.primo.quid si iudex. et in titu.
de contu.§.nunc dicemus.ver.sed pacium. et in tit.
de sen.§.primo.ver.sed nunquid iudex.Ray. istam
questionem terminat.infra de lega.primo.l.filiusfa
mi.§.diui. scilicet q̄d hoc habeat locum vbi prece-
ptum iudicis fuit cū causa alioquin si esset sine cau
sa non valeret.vt ibi dixi. ¶Item quero†pone q̄d
tutor alit pupillum de suo proprio:quia pupillus nil
habebat:postea peruenit ad pinguiorem fortunam:
an poterit tutor a pupillo repetere.iste text.facit q̄d
non:quia expense debent fieri pro modo patrimo-
nij: alioquin non repetuntur. vt supra eodem.lege
prima.in principio.in contrarium est veritas.vt in-
fra de contrario iudic.tut.lege tertia. scilicet quod
posset repetere.

☞Pater herede filio instituto et dote filie relic-
ta.si sororem alimentatur a fratre donec maritet non
compensat alimenta cum dote sed de suo alit.

2 Frater tenetur alere fratrem inopem.

9 Di filium. Tutor expensas alimen
torum et ad disciplinas
liberalium

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

liberaliū artiū de bonis pupilli heredis a patre scripti ab eo factas citra decretum pretoris eius sororis ex hereditate in paterno testamēto dotate: eidē puberi aut ipsius substitutis actione tutele directa cōuentis etiā dote illi mulieri soluta de iure poterit imputare. h.d. fm Bay. ¶ Et aduerte ad pulchrū casū qui nō inuenitur alibi fm Bay. prout ipse dicit. C. de neg. gest. l. alimēta. sed satis cōcor. l. cū vnus. §. fin. ff. de alimen. et cibaria lega. fm intellectū Hugo. per quē determinabis istū tex. ibi instituerat. Dicit glos. &c. quare. hoc dicit statim videbitis in fi. glo. ¶ No. ex 1
†ista. l. pulcherrimū casum q; si pater filio herede instituto in testamento reliquit filie dotem: q; fratres tenentur interim alere sororē de suo: nec potest sibi imputari in relicta dote. de hoc per doc. in. l. alimēta C. de neg. gest. in vlt. q. vbi per Bay. ¶ Glo. opp. in sti. de exhereda. libe. in pun. Sol. vt in glos. et ibi vbi dicit exheredauit eā. dic q; sic vt fecit. ff. de ali. et cib. lega. l. cum vnus. §. fi. dicit glo. instituit eā in aliquo: et alias non valeret. sed si instituit eā in dote an valeat. dic vt plene no. de mi. l. deniq; §. sed vtrum. fm Dyn. ¶ Itē oppo. de. l. f. §. ferum. de postu. et recita glo. que incipit sic forte. Et solu. vt in gl. dicit. sed certe hodie nō negat. §. ferū. quin mulieres possint grāmaticam addiscere. licet dicat quod non possint postulare. ¶ †Ultimo glo. allegat istam l. quod frater 2
tenetur alere fratrem inopem. et ppter hanc gl. allegatur quotidie ista. l. et de hoc dixi. s. de lib. agnoscen. l. si quis a liberis. in prin. facit. s. de admini. tut. l. tutor. fm dignitatem. §. fi. et qō teneatur alere. tenz Odofre. nam si legitimus tenetur alere naturalē: vt in auc. qui. mod. na. effi. sui. §. si quis. multo fortius te- 1
netur alere legitimum.

1 ☞ Nouerca non cogitur stare cum priuignis.

2 Pendente iudicio retinende possessionis vel vti possidetis an possessio sequestretur.

Si discepterur. Controuersia de alendo pupillo p̄ sidis iudicio est dirimenda illis exclusis quos foret verisimile pupillo facere preiudiciū. h.d. fm Bay. ibi impuberis. ¶ Collige hic ar- 1
gu. †q; nouerce non coguntur stare cū ꝓpriuignis sed nō video qualiter colligatur istud ex hac. l. ¶ Iste 2
tex. allegatur per Dy. q; pendente †iudicio retinēde de possessionis vel vti possidetis q; possessio debeat sequestrari vt hic. nā vides q; hic iudex potest statuere et debet penes quem pupillus alatur. ita quod nō 3
alatur penes suspectum. pro hoc facit. l. iij. §. si vero vtraq; persona. de libe. exhib. qa ibi permittit sequestratio ꝓsone. ergo multo fortius rerū. C. de sacrosā. eccle. l. sancimus. et in hoc videt residere Dy. ¶ Cō trarium sentit Bay. in addi. antiquis. certi enim sunt casus in quibus sequestratio est permissa. C. de prohib. se. l. f. et qō ibi no. et iste nō est de illis. ergo &c. et hoc vltimū credo verū. nā tunc dem̄ debet fieri sequestratio in interdicto retinende possessionis quādo traq; persona probauit per dignos testes. vt habes glo. not. C. vti possi. l. f. in glo. sed qualiter. quā teneas cordi. que est vera. vbi nescimus quis ante prouocauerit ad iudiciū: alioquin cū ille fungatur vice actoris et alius vice rei: alius debebit obtinere: vt. l. q; accus. C. de edē. et ex de ꝓcu. c. ij. vbi hoc vide per Inno.

☞ Si pupillus renuntiat bonorum possessioni non tenet renuntiatio nisi fiat in presentia affinium.

Pupillus quādo ali debeat de bonis tutoris.

In criminibus vbi pena venit imponēda a religiōe infra quod possit peruenire ad diffinitiuam lite non contestata.

Pena extraordinaria potest esse vsq; ad penam capitis. 4

Si absens. Tutor absens volun tarie: contumax in alendo pupillū: hoc i iudicio req̄rentibus affinibus vel cognatis eius: velut suspectus causa cognita remouebitur a pretore: vel idem tutor generalis et perpetuus ab ipso adiungek: necessario vero absens idones in officio retinetur: speciali curatore ad prestationē alimentorū dūtaxat sibi adiuncto. h.d. fm Bay. ibi amicis. dicit glo. vocandos amicos &c. et no. glo. et alle. l. ergo. ex qui. cau. ma. dic melius vt no. ex q. cau. in pos. ea. l. hec aūt. §. f. quā glo. videas. ¶ Ad declarationē istius habes per Bay. C. de bo. aut. iu. pos. l. cū ꝓponas. q; ista glo. est falsa. q; hoc est spāle in casu isto. ¶ Itez facit iste tex. pro hoc quod no. glo. ff. si bo. pos. l. tutor quā gl. †tene cordi. f. q; vbi pupillus renūtiat bo. pos. non valet renuntiatio nisi fiat in ꝑsentia affinium et cognatorū suorum: q; teneas cordi. ¶ Glos. oppo. de. l. pe. C. de pa. pote. ¶ Aduerte q; iste oppo. totū ri. respiciunt. Et solu. vt glos. in. l. pe. dic de hoc vt dixi de libe. agno. l. si quis a liberis. §. si mak. et habes per doct. C. de neg. gest. l. alimenta. ¶ Itē op. de. l. f. et autē. ibi posita. C. de diuor. l. apud quem. Sol. vt glo. &c. ¶ Querit glo. nūquid pupillus debet ali de bonis tutoris. Et rñde vt glo. et alleg. l. impuberibus. s. ti. ij. et vide qō ibi no. ¶ Et Dy. allegat †istū tex. q; ibi tractatur de tali crimine ex quo venit imponenda pena relegationis vel infra q; etiā lite non cōtest. feratur ista. dicit ipse. et sic facit pro opi. quā habes no. de hoc. f. de pe. l. in seruorū. in glo. et non plus dicit ipse. Dic q; ibi nil habes no. de hoc. sed habes glo. no. f. de pe. l. absentē. que est gl. notabilis valde et mēti tenēda. et istā. l. induces taliter. Ter. videtur dicere q; tutor q̄ est absens pōt remoueri vt suspectus. et pōt iudex eum punire extraordinarie. s. de tute. l. in eos. et de offi. prefec. vr. l. f. §. item solent. et pena extraordinaria iudicis est vsq; ad relegationem

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

vel infra: vt infra de effra. et expila. l. j. §. finali. ergo patet quod in absente potest imponi pena relegationis vt hic. etiã lite non contesta. Doc. C. de accusat. l. absentem. tenent contrarium: quia si in ciuili non fertur sententia lite non cõtest. vt. l. properandum. C. de iudi. nec in criminalib⁹. cum quelibet pena corporalis ꝛc. vt. l. in seruorum. de penis. ꝛ opi. istorum sequitur gloss. valde singularis. et no. C. de dig. l. quoties. lib. xij. Bay. C. quomodo et quando iudex. l. j. et in dicta lege absentem. tenet primam opi. quod possit fieri etiam lite non conte. Nec ob. ra. do. quod non potest in ciuili fieri. ratio quia in ciuili habes remedium missionis in possessionem. vt infra et qui. cau. in pos. ea. per totum. quod remedium non habes in criminali: vt insti. de noxa. ac. §. primo. ¶ Item non ob. q in criminalibus excedentibus relegationem nõ fertur sententia lite non conte. et hoc in diffinitiua: quia ibi accusator habet remedium aduocationis. C. de requiren. re. per totum. quod cessat in criminalibus in quibus cessat pena relegatiõis vel infra quod est valde no. quicquid dicat lex ista. quam allegat Dyn. non facit: quia hic loquitur de remotione tantum: nõ de impositiõe pene. Preterea sumpto arg. prout est necessarium sumi ex isto text. et intelligendo eum vt ipse intelligit sequeretur quod etiam in criminalib⁹ excedentibus relegationẽ posset procedere lite non
4 contest. quia †interdum pena extraordinaria potest esse vsq; ad penam capitis. vt habes glos. not. instit. de iniur. §. in summa quã teneas cordi. que an sit vera dic vt ibi dixi.

¶ De tutelis et rationibus distrahendis: et vtili ꝯ rationis causa actione. Rubrica.

1 ☞ Quare hic tractatur de actione tutele.
2 Actio de rationibus distrahendis contra quem detur et quare sic appelletur.
3 Quando habeat locum actio furti et quando actio tutele.

¶ Continua ad precedentia sic. Quia ratione ad- 1
ministrationis quam facũt tutores de quibus est dictum superius obligantur tribus diuersis actiom- 2
1 bus. ideo ponit istam rubricam. ¶ Querit gl. †quare tractatur hic de actione tutele. responde vt gloss. quia in ea venit ꝛc. dic specialiter in lege prima. C. de tu. et ra. distra. et. l. sequen. et habes de ho: per Azo. in summa huius tit. et positiones et libellum formabis in ista materia. vt not. in Spec. de iudi. §. generalia. De eo autem quando nascatur actio de rationibus distrahendis. not. infra. e. l. si tutor. et lege se-
2 cunda. §. finali. ¶ Querit gloss. †contra quem actio datur de ra. distra. Respondet vt gloss. Ibi. §. de distrahendis. dic de hac actione vt plenius not. supra de admini. tuto. l. tres tutores. ¶ Item querit gloss. contra quem datur ista actio cure de qua dicitur in fine rubrice. Et respondet vt glo. Et vide circa istam materiam vt habes per gloss. insti. de attilia. tut. in fi. et quod ibi dixi. ¶ Querit gl. quare appellatur ista actio de ra. distra. Respondet quod distrahere idez est quod alienare vel auertere a patrimonio. vt si tutor rem quem bona fide administrat: vt ad pupilli vtilitatem administrare debet distraxit: ꝛ ad alium vsum conuertit: tenetur hac actione. et ideo appellatur de ra. distra. ¶ Querit †gloss. quando habet locum actio de ra. distra. et quando tutele: et quando furti. Ipsa distinguit tres casus. nam aliquando cõtractat tutor tanq; tutor: et ratione administratiõis ad se pertinentis. et hoc constat. Quandoq; constat quod contractat mala fide tanq; extraneus. Quandoq; dubitatur qua mente contractat. ¶ In primo casu tenetur solummodo actione tutele: non de ra. distra. nec furti. et ideo tenetur actione tutele: quia in ea venit damnum commissum dolo vel lata culpa vel leui ipsius tutoris. vt. C. arbi. tu. l. quicquid. et infra de re iu. l. contractus. et infra lege prima. in principio. et in hoc casu actione furti non tenetur: quia datur pro vero dolo tantum. vt not. infra de fur. l. in furti actione. et. l. inter inter omnes. §. recte. Sed in primo casu non est dolus nec culpa: sed bona fides. vide non tenetur de rat. distra. qui in ea requiritur dolus presumptus vel etiam perfidia: sed hic cõstat de bona fide. In secũdo casu vbi fecit mala fide. et tanq; extraneus. et tunc tenetur tribus actionibus. Tenetur enim actione tutele ratione male administratiomis: quia venit culpa vt dixi. Item tenetur actiõe de ratio. distra. que competit propter presumptum dolum. Item actione furti que competit propter verum dolum. vt dicta lege in furti. facit infra eodem lege prima. paragrapho hunc tamen. In tertio casu quando dubitatur tunc dat propriam actionem. de ratio. distra. cum nesciamus verum fecerit tanq; tutor vel tanq; extraneus. lex presumit quod per perfidiam cõtraxit. et sic propter istam presumptam perfidiam datur actio de rati. distra. Furti autem actio non competit: quia ista exigit verum dolum. vt dixi. et hic est presumptus: et in hoc casu reperitur differẽtia inter furem extraneum et tutorem. Nam fur extraneus magis punitur q̃ tutor propter velamẽ administrationis. facit ad hoc. l. tres tutores. §. primo. de admi. tu. secundum Dy.

☞ Pupillus agit ad expensas contra tutorem factas recuperãdas re ipsius donata. ꝛ ad alia dãna. 1
Dictio plerunq; denotat regulam. 2
Quis agere potest quando eius interest ratiõe affectionis. 3
Ratio quare donatio causa mortis permittitur fieri a pupillo. 4
Quando contractus est nullius fauore alicuius ille potest dicere contractum valere. 5
Duo singularia disiunctiue posita copulantur pluraliter. 6

Nomibus. Tutor pupillo actione tutele directa de gestis ac neglectis propter dolum seu culpam leuem ac de autoritate sibi prestita in donando causa mortis seu inter vivos tenetur reddere rationem. licet talis donatio sit idem tanq; testamenti factio interdicta. hoc dicit secũdum Bay. ¶ Domini aduertatis bene ad istam materiam: q̃ est quotidiana. ꝛ de pane q̃rẽdo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

fm quod dicit Ray. ibi tutor. circa administrationē. et sic non obst. l. nec ꝙ j. de regu. iur. ⁊ vide quod not. ibi. Ibi iudicio. i. actione tutele aliquando vtili: aliquando directa fm Dy. ibi culpam: latam ⁊ leuem. vt in. l. quicquid. C. arbi. tu. Ibi donationem. quā fecit per traditionem. Nam illo modo perficitur. vt. l. inter mortis. j. de do. cau. mor. ⁊ sic ¶pupillus facit expensas ad recuperandum pro quibus agit cōtra tutorē fm Jac. de are. Itē agit ad alia dāna. vt. l. fi. C. si tu. vel cur. ibi tenetur. ad id qđ interest pupilli nō donasse fm Dyn. ibi permittende. etiā de volūtate patris sui fm Ray. j. de do. cau. mor. l. tam his ⁊ dixi. j. de testa. l. qui in potestate. ⁊ hoc est multum pulchrum dictū. Ibi ¶plerūꝙ. i. regulariter. Fallit tamē ꝙnꝙ. ⁊ hoc sequitur fm Dy. ¶Et sic not. pro verbo plerumꝙ: qđ denotat vt sint aliqui casus contrarij a regula exceptuati: facit. s. cōmo. l. si vt certo. §. cōmodatum. ⁊. s. de tute. l. tutela. ⁊. l. plerūꝙ. de reg. iu. Fz Tho. de for. ¶Et no. hunc tex. qui quotidie allegatur ad hoc verbum sepe. facit contra hos casus speciales. l. si in diem. §. seruo. j. de condi. ⁊ demon. fm Dy. Ibi in. §. sed nōnullos ibi quibus ꝛc. Ecce casus propter quos dixi. s. plerūꝙ. Ibi interuenente: subaudi maxime. quia idem est sine eod. s. titu. j. l. qui filiū fm Dy. ibi a lite sunt. nisi haberet dotē penes se. vt. d. l. qui filium. Sed Ray. dicit ꝙ ista. l. videtur dicere cōtrariū: scz ꝙ etiā si habeat dotē sororē ¶nihilominus tenetur eam alere: vt ibi dixi. Ibi officiū. No. ꝙ si interest alicuius ratione affectionis qđ, pōt agere. facit. s. man. l. cum seruus. ⁊ hoc facit ad id quod no. j. de verb. oblig. l. liber homo. de qua dixi institu. de inuti. stip. §. alteri. ¶Glo. oppo. de tex. in auten. vt hi qui ob. §. fi. col. vj. quod teneatur iurare ꝛc. Solum est de iure nouo quod dic vt gl. ¶Querit gl. que est ratio ꝙ ¶donatio causa mortis non permittitur fieri a pupillo. Respon. ⁊ bene vt. l. diuus. de codicil. Fallit quia filiusfa. non potest testari etiam de voluntate paterna: sed potest donare causa mortis de consensu patris. vt. l. tam his. j. de dona. cau. mortis. sed certe ista magis equiparantur contractui inter vivos. vt no. glo. de do. p. eleg. l. ij. §. primo. quare glo. bene dicit quia loquitur in vltima voluntate secundum quosdam: sed tunc restabit quod ratio nō erit bona. quia vult reddere rationem quare als nō permittitur pupillo donare causa mortis. ¶Item querit gloss. ad quid tenetur substituto vel legitimo vel ip si pupillo tutor si donatio ista non valuit. Et respondet. vt glo. in. l. ff. si tut. vel cur. dic ꝙ in electione pupilli est vtrum velit vendi: are vel dicere donationem valere: ⁊ propter hoc contra tutorem agere ad interesse suum: nam ¶quotics contractus est ipso iure nullus fauore alicuius: ille potest dicere contractum valere. vt. l. si res. §. j. de iure dotium. ⁊ nota. s. de do. l. elegant. in princip. Tenebitur tamen hoc casu pupillus cedere actionem tutori contra illum donatarium. argumen. j. de reb. eo. l. illicite. et. s. de administra. tuto. l. tutores qui. §. periculo. secundum Jacobum de aret. ¶Glo. querit nunqđ talis donatio valeret cum decreto. Respondet vt glo. ¶Extra gloss. not. ¶ pro plenitudine eius principij ꝙ duo singularia disiunctiue posita copulantur pluraliter. vt ibi aut substitutum eius querentes. ꝛc. facit. j. de acquir. here. l. pater. §. j.

Sed nonnullos. Tutor alimenta prestita de facultatibus pupilli valde amplis dumtaxat eius matri vel sorori egentibus potest imputare decreto iudicis sibi vel ipsius substitutis. et per negligentiam istud omittens eis tutele actione tenetur. secus si munus eidē miserit nuptiale. hoc dicit. ibi diminuendum. etiam inter vivos. ibi decreto. scz iudicis. ibi intervenente. idem sine eo. vt titu. primo. l. qui filium. ibi sororem pupilli. ibi et. i. eo mortuo. ibi querentes id est conquerentes.

☞ Libro tutoris vel alterius administratoris circa expensas quando credatur.

1 Tutor vel quilibet administrator reddens rationes tenetur etiam reddere librum als contra eum iuratur in litem.

2 Tutor quando teneatur ad exhibitionem librorum.

3 Contra tutorem non edentem rationes iuratur in litem.

Officio. Tutor librum rationum conficere et reddere pupillo tenetur als tutele iudicio obligatur. hoc dicit. secundum Ray. ibi cōficere. et eius formam vide in spec. de instru. edi. ver. porro. An autem ¶ sit credendū libro rationū in expēsis. Dic aut expense sunt magne. ⁊ tunc nō creditur sibi. Aut sunt modice. et tunc creditur. per ea que not. in specu. in. d. titu. §. quid si executor. ⁊ per Ray. in. l. fi. §. in computatione. de iure deliberandi. Debebit tamen hoc casu adhiberi sacramentum tutoris arguendo. eius. quod nota. j. si cui plusꝙ. per. l. falc. diuus. C. de dona. l. si quis pro redemptione. coniuncta glos. que est. j. de fal. l. vxor. equiparat fideicommissarium et tutorem. Nec obstat. l. lucius. §. tutele. s. de admini. tuto. vbi videtur stari rationibus tutoris in omnib⁹. quia ibi ꝙ contra eum sunt fm Rayn. licet per. videatur sentire contrarium. C. de episco. et cler. l. id quod pauperibus. vbi de hoc per Rayn. ibi ⁊ pupillo. non solum quantum ad calculum imponendum sed etiā ad reddendum ipsum volumen chartarum rationis. argumen. l. cum seruus. j. de conditio. et demonstra. secundum Oldra. et pro hoc facit. s. de administra. tuto. l. lucius. §. tutele. et ita ¶ est in quolibet administratore qui tenetur reddere rationes: vt debeat reddere ipsum librum rationum domino. facit. j. de lib. lega. l. finali. §. inter cetera. et. j. de manumis. testa. l. si ita fuerit. vbi videtur quasi text. et si quidem non reddit tenebitur ad interesse declarandum per iuramentum in litem. supra de administrati. tuto. l. tutor qui repertorium. Et si petis rationem a tutore vel a procuratore tuo ipse non tantum tenetur ad hāc. sci licet rationem reddere. sed etiam ipsum librum rationum. idest volumen chartarum tenetur tibi restituere: alioquin iuratur contra eum in litem. vt. s. dixi quod bene teneas mēti. Ibi hoc. scilicet pro rationibus non factis ⁊ non exhibitis. glo. oppo. ad totū titu. de edendo. Et solue vt gloss. ⁊ not. gloss. cui habetis simile in. l. j. C. de eden. et. l. quedam. s. de edē.

3 Vel dic clarius ⁊ circa istam materiaz fm Dy. ꝙ aut rationes petuntur exhiberi secundario vel incidenter gratia alicuius iudicij inchoati. et tunc si pre-

cesserit contractus cuius occasione confecte sunt rationes: potest habere locum officium iudicis. quod locum habet vbi etiam actio ordinaria locum habet: cum non imploretur principaliter sed incidenter. 1 vt. ſ. de rei vendi. l. non solum. et de edil. edic. l. edi les. ſ. item sciendum. et. l. quod si nolit. ſ. culpam. eo dem titulo. facit quod nota. C. depositi. l. iij. ꝛ de iudi. l. prima. Aut petuntur rationes exhiberi principaliter. tunc aut ex illo contractu vel quasi ex quo petuntur edi rationes progreditur aliqua actio ordinaria. tunc agitur illa actione. vt hic que descendit 1 ex illo contractu vel quasi. vt. l. quedam. ſ. de eden. Aut non precessit contractus: et tunc imploratur officium iudicis. et non exhibitis rationibus agitur ad interesse actione in factum: vel per officium iudicis petitur fieri condemnatio ad interesse. vt. l. si qs ex argentarijs. ſ. ex hoc edicto. ſ. de edend. ex quo 1 libet enim edicto oritur actio in factum. instit. de interdi. ſ. fina. et not. instit. de acti. ſ. alie. quod est no. 2 et ibi dixi. et not. ſ. nau. caupo. sta. l. prima. in fine. secundum Dynum. et per hoc patet responsum ad cõ 3 trarium. de. l. quedam. ad istum. ſ. quia in istis ex cõtractu vel quasi oritur actio ordinaria. Preterea ibi loquitur in argentario in quo licet interueniat mandatum tamen actio ordinaria non nascitur: qr mandatum non fuit gratuitum: quod esse debet. ſ. mandati. l. prima. sed fit ratione publici officij. et sic in illo casu habet locum solum iudicis officium. argumẽ. ſ. si mensa. fal. mo. dixe. l. prima. ſ. primo. ꝛ j. de var. ꝛ extraordi. cog. l. j. ſ. j. Et hoc tenet Guil. in. d. l. quedam. ꝛ C. de edend. l. edita. in princip. ꝛ teneas bene 1
4 cordi. ¶ Item querit glos. ꝛ † aduerte bene quia est not. ꝛ singularis casus. nunquid contra tutorem non edentẽ rationem iuretur in litẽ. Et respondet vt glo. et no. glo. que est valde no. ꝛ forte non reperies sibi similem: que dicit qꝺ contra tutorem nõ edentem ra 2 tionem vel non reddentẽ illas, seu restituentẽ iuratur in litem. facit quod dixi in text. per Jac. de aret. ſ. in ver. pupillo. vbi allegat ad hoc. l. tutor qui reper torium in prin. quibus. ll. quidã rñdẽt qꝺ ille. ll. loquũtur in inuentario. pro glo. tñ facit. ſ. manda. l. dolus. et. l. si procurator. ſ. dolo. eo. ti. ꝛ j. ſ. seq. vbi equiparatur inuentariũ cũ libro rationũ. ꝛ hanc glosſ. tenet Ray. per. l. j. C. de in litem iuran. cum sua glos. et per l. alio. eod. ti. vbi de hoc per eum. ꝛ ita dicit ipse sibi consuluisse in ciuitate Florẽ. ꝛ hoc etiam tenet Ja. de are. vt dixi. ſ. in text. 3

1 ☞ Inuentarium ꝛ liber rationum equiparantur.
2 Ratio conscripta a tertio quod facit aliqualem fidem.

De seruis. Inuentarium ac libram rationũ pupillo exhiberi tutore cessante serui negotia gerentes possunt interrogari simpliciter ꝛ cum tormentis ꝛ sine. idem si fraus in scribendis rationibus per tutorẽs ipsis imputetur. hoc di 4
cit ſm Ray. ibi de seruis. scilicet pupilli. ibi interrogationes. ſ. sine tormentis. ibi ꝛ questiones. id est cũ tormentis. j. de iniurijs. l. item apud labeonem. ſ. q̃
5 stionem. secundum Ray. ibi rationalia. Not. hic seq parari inuentarium ꝛ libram rationum. quod facit pro eo quod dixi. ſ. prox. ſ. ibi has rationes constri 6
ptas a seruis. ¶ Not. quod ratio conscripta a tertio facit aliqualem fidem. † quod facit pro eo quod not. C. de conuen. fis. deb. lib. x. l. fi. ꝛ quod ibi dixi. et facit pro eo quod no. ſ. de testi. l. iij. ſ. eiusdem.

☞ Filius non compellitur dotare matrem si vult nubere.

Preterea Nunc. ſ. posses continuare ad. ſ. sed nonnullos. ſ. eodem. quia idẽ repetit secundum Dy. ibi numeratio. facit ad. q. que not. C. de prescrip. long. tempo. l. si vinee. et. C. de inoffi. dona. l. j. videlicet quod filius non compellatur † dotare matrez si vult nubere. facit ad hoc. ſ. de administra. tuto. l. tutor. secundum distinctionem glos. ¶ Oppo. de. l. cum plures. de admini. tuto. Solu. vt glos. ꝛ dic quod ibi erat munus consuetum hic vero nuptiale.

☞ Tutor expensas factas in lite bona fide pro pupillo repetit.
Tutor remotus tanqꝫ suspectus repetit expensas a pupillo factas vt defenderet.
Tutor pauper an debeat alĩ a pupillo.

Si pupillis. Ibi percꝫ eam voluit. expone qꝫ pro et: ꝛ postpone. ꝛ dic per eam ꝛc. nunc erit tota plana litera. Ibi notitiam quia habebat notitiam rerum pupillorum. secundũ Dyn. ibi prestandi. hoc intelligitur quando interest potius pupilli habere contutorem qꝫ admitti eꝰ excusationem quam habebat propter paupertatem secundum Jacob. de aret. et sic non ob. l. paupertas. de excu. tut. Ibi † sumptus. factos fide bona a tutore in lite. secus si lis non esset iuste mota. ar. l. quoties. ſ. sicut. ſ. de admini. tuto. ſm Dy. facit. l. si bonã famam. C. illo et. eod. titu. ꝛ idem erit ſm Bayn. si fecit expensas in defendendo officium suum quia diceba tur non iure datus vel suspectus. arg. l. fina. C. de ordi. cog. ꝛ. l. j. C. de nego. gest. ſm Ray. tene menti qꝫ si tutor esset remotus tãqꝫ suspectus. ꝛ ipse facit multas expensas propter defendendum se in ista lite in qua fuit accusatus de suspecto qꝫ possit eas repetere a pupillo. Ibi proficisci. hoc tamen dic secundũ determinationem glo. l. idemqꝫ. ſ. idem. ſ. manda. vnde si esset quidaz rusticus: ꝛ vellet ire eques. vel si esset alius ꝛ esset prope: et vellet ire eques. istas expẽsas non debet soluere pupillus vt ibi not. ¶ Querit glosſ. nunquid iste libertus debet ali ab isto pupillo etiam si non esset tutor. Et respondet vt glo. ¶ Querit glo. nunquid † alius tutor qꝫ libertus debeat habere alimẽta si egeat a pupillo. Ipse tenet quod sic per. l. in rebus. ſ. possunt. ſ. commo. ꝛ per. l. a tutoribus. in fi. ſ. de admi. tuto. De hac. q. habes per glos. que allegat ad hoc istum ter. de hoc. j. dicam. ꝛ dixi ſ. de excu. tuto. l. paupertas. et per Pe. instit. de tute. ſ. tutores. ergo ꝛc.

☞ Si timens offendi quem promisit iuvare promissit satisfacere ꝛ restituere omnia damna que possit pati an possum agere actione mandati vel ex stipulatione.
Ratio quare tutor habet actionem vtilem contra tutorem ꝛ non fideiussor contra fideiussorem.
Beneficium diuisionis an competat pluribus tutoribus ꝛ quid de beneficio cessionis a.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Nunc tractemus. Ibi fideiussor. ẓhoc si omnes erant soluendo alꝫ secus. vt sequit. sed si ꝛc. m correis autem hoc ture est secus quia inter eos nō diuiditur etiam 6
si fuerit soluendo. vt. l. si diuisa. C. loca. et. s. loca. l. cū apparebit fm Ja. de are. lz hodie sit secus per auc. de duob. re. in prin. co. viij. que est posita. C. de duob. re. auc. hoc ita. Ibi conueniri. videlicet quilibet pro quantitate pro qua est soluendo in totū fm Dyn. ibi gest. et ex cōmuni culpa fm Dy. ibi cōmuni. i. ab omnibus tutoribus cōmuniter ꝓmisso. ibi que res. i. pro prium delictū. ibi dāni. Facit ad. q. quā no. glo. C. ad l. iul. de vi pub. l. quonā multa. in glo. f. capitalis. alꝫs
4 incipit corporalis. nam ibi † querit glo. pone q aliqs volebat inuadere titiū: ipse venit ad me q ego inuadam eū: et promisit per stipulationē satisfacere et restituere omnia dāna que ego possem cōsequi ꝓpter illud delictū: et ego fui contentus: modo querntur an ego possim actione mandati agere vel ex stipulatione ad dānum quod fuero cōsecut⁹. dic vt ibi no. et tenemenū illam glo. ¶ Glo. opp. de. l. tutores. §. in eū s. de admi. tu. Sol. vt in glo. ¶ Itē oppo. de. l. vt fideiussor. j. de fideiuss. Sol. vt in glo. quia illud in fideiussoribus. istud in tutoribus. ¶ Sed tūc † quero de
5 rōne diuersitatꝫ. Et gl. in. l. vt fideiussor. assignat duplicez rōnem. prima est. quia tutores accipiunt officium necessitate. fideiussores voluntate. et propterea facilius subuenitur tutoribus. arg. de procu. l. procurator qui pro euictione. et quod ibi no. et. s. qui satisd. cogan. l. si fideiussor. §. j. et hec ratio est falsa. qa duo rei obligantur ex voluntate: et tñ si vnus eoꝝ soluat habet actionē cōtra alium sine cessiōe. vt. s. de duo. re. l. j. et qō ibi no. Secundā rōnem assignat glo. q fideiussor habet regressum contra reū principalē. licz non habeat regressum cōtra cōfideiussorē. sed tutor 1
vel magistratus non habet regressum cōtra alium. ꝛ ideo vtilis actio conceditur sibi cōtra alium tutorē. 2
Hec ratio est falsa in vno casu. j. de ma. conue. l. q si tutor. sol. q tutor tenetur ratione obligationis cōtu- 3
tonis: fideiussor vero tenetur ratione proprie obligationis: et propterea non haberet actionē cōtra aliū fideiussorē. And. de pisis tenet secundā rōnem. s. posi
tam. Ad. l. q si tutor. alleg. per glo. tñdet q iura nō considerant casus singulares: sed referunt se ad ea q̄ frequentius accidūt alle. l. nam ad ea. s. de legi. Hoc dictum nō est bonū. q; vbicū q; habet locū ratio. debet habere locū dictū et ecōtra. vt. s. de leg. l. nō omnium. et quod ibi no. quare ꝛc. Homini de hac ratione habetur per glos. C. de transac. l. j. vbi ipsa tangit precedentes rōnes. sed. reddit aliam rōnem. q; tutor gerit principaliter negotia contutoris: sed fideiussor non gerit principaliter negotiū fideiussoris: sed negotium rei. et propter ea non habet actionē cōtra fideiussorem nisi cessam: quia insecimus qō principaliter fit non in consequentia vt. s. de auc. tu. l. j. in ꝑn. et de aqua quotid. et esti. l. j. §. quotidiana aūt aqua. Hanc rōnem tangit glo. s. de neg. gest. l. ex facto fm Ja. de are. in. d. l. vt fideiussor. ¶ Querit glos. qñ inspicimus vtrum tutores sint soluendo vel non. Et respondet vt glo. ¶ Querit gloss. pone q nullus gessit. ita q alter eoꝝ est cōdēnatus nūquid erit idē q in isto vltimo casu. Rside vt glo. ¶ Querit glo. et aduerte q; ista glos. est valde no. et omni die pōt contingere de facto. pone q tutores gesserūt dolo: nunqd habeāt saltē beneficiū diuisionis. Glo. tñdet distinguendo. et dic vt in glo. ¶ Ex qua no. † q beneficiū diuisionis conceditur tutoribus dolosis: lz bñficium cessionis non habeant. ꝓ Azo. facit. l. peñ j. de ma. cōue. opi. tamen est falsa vt not. in. l. j. §. si plures. alꝫs est. l. iij. s. de admi. tu. fm Ray. aliter ipse dicit. C. de transac. l. j. vbi de hoc habes per gl tñ ꝓ Azo. tenz glo. de cur. bo. dan. l. ij. §. fi. Doc. C. de transac. l. j. tenent opi. glo. nam lz non cōcedatur in text. beneficiū cessionis quod est maius: tñ conceditur beneficiū diuisionis quod est minus. nā diuisio petitur per exceptionem et cessio petitur per actionē. et facilius conceditur exceptio q̄ actio. vt. l. j. §. qō ait. j. de superfi. et. j. de acti. et obli. l. arrianus. ¶ Cōtra hoc opp. de l. si contendat. j. de fideiuss. breuiter dic fm Ray. qō aut beneficiū diuisionis petitur per modū agendi. vt est in casu. l. si cōtendat. j. de fideiuss. et tunc sic vera opi. Azo. Aut per modū excipiēdi et sit vera opinio glo. ¶ Ultimo circa istū. §. distinguit Dy. q aut conueniuntur gerentes officiū publicū autoritate et vtilitate: aut gerentes publicum autoritate et vtilitate priuatū aut gerentes priuatū autoritate et vtilitate. primo casu aut gesserunt omnes simul: et tenet quilibet insolidū: et eis exclusis peruenitur ad nominatores. vt. C. quo quis ordi. cōue. l. fi. li. xj. Aut gesserunt omnes diuisim: et tunc aut erat facta diuisio a seipsis: aut a iudice. prosequaris. vt plene no. istud. j. ad muni. l. imperator. et. C. de cōue. fis. l. qñ. Jn secō dic vt hic habes no. per glo. et. j. §. seq. et. C. de transac. l. j. et insti. de satisd. §. fi. et. l. ij. C. de admi. tu. Jn tertio casu dic vt habes. s. man. l. creditor. §. duobus. et de procu. l. pluribus. que no.

☞ Paria sunt tutelam non esse diuisam per aliquē et esse diuisam a tutoribus inter se.

Quando tutor conuenitur pro neglectis quādo nō gerens teneatur.

Inspicitur illud quod est in aptitudine ꝛ nō in actu.

Dlqzadeo. Glo intelligit istū tex. duobus modis. Uno modo q vnus tñ administrauit. Et ex isto † intellectu habes notare q illa sunt paria tutelā non esse diuisam per aliquē: et esse diuisam a tutoribus inter se: fm opi. glo. Jo. de are: tenet contrariū: qr primo casu pōt conueniri tam gerens q̄ non gerens. Secō casu pōt conueniri non gerens: qr videtur gessisse per collegā. allegat. l. tres tutores. §. non solū s. de admi. tu. pro ipso etiā facit l. j. de ma. cōue. licet glo. magna post medū aliter intelligit illam. Secō modo intelligit gl. quando omnes gesserunt tñ diuisa fuerit administratio a testatore vel a iudice. et propterea isto casu prius cōuenitur magistratus q̄ tutor ꝛc. Dñi iste secundus intellectus est falsus qr qñ est diuisa a testatore vel a iudice prius cōuenitur magistratus etiā in illis casibus marcelli. vt. s. de admi. tu. l. lucius. §. cum testō. ꝛ sentit gl magna indistincte. ibi si vn⁹ gessit: alius nō ꝛc. fm Dy. lz Ray. appropriet sibi. Teneas ergo primā positionē q vnus tñ administrauit. ibi. Qō cū ꝛc. ver. ꝛ aduerte quod iste ver. intelligitur duobus modis fm glo. Uno modo fm q habes in text. non: ita q non superabundat. et iste fuit intellectu Jo. Alio

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

modo q̃ superabundat.z iste fuit intellectus Bulg. Marcellus dicebat primus conuenire tutorem uon gerentẽ cũ magistratum:cuius dictum est verum in duobus casibus scilicet quando potest imputari tutori non gerenti qõ non fecit eũ suspectũ vel qõ satisda.non exegit tutore administrante. Imperator dicebat econtra. scilicet primus conuenire magistratum cũ tutorem non gerentem:et eius dictum similiter est verum. Fallit tamẽ in duobus casibus in quibus primus conuenitur nõ gerens cũ magistratus. Unꝰ est quando potest facere suspectum z non facit. Alius est quando potuisset sibi non gerenti imputari: q̃ non exegerit satisdationem a gerente. Et sic patet siue teneas intellectum Jo. siue Bulg.quod idem est intellectus in effectu.et sic licet gloss. intricet se tamẽ in veritate isti intellectꝰ non differũt in effectu.ibi contutor. scilicet qui non administrauit secundum Dyn. voluit etiam in casibus istis non gerentem conuenire antecũ magistratum secundum vtrumq̃ intellectum. ¶ Gloss. oppo.et habet glo.magnam plenus distinguẽtem quam alia que sit in corpore iuris.et no.bene. ¶ Et oppo.de lege prima. in princip. de ma. conue. Et solu.vt gloss. Modo accipio gloss. magnam et oppo.de lege si tutor: de admi.tu. Glo.solu.et distingue vt gl. et dum allegat.l.ij.C.de admi. tu. dic
2 †hoc est verum si conuenũtur pro factis. Si vero de neglectis.et tunc aut erant connexa gestis: et tunc erit idez quod in gestis.aut erant separata: et tunc non gerens tenetur pariter cum gerente vt.l.tutores qui post in fi. supra de admi.tu.l.tres tutores.§. item eodem titulo. Et ita intelligas istum text.secũdum Dyn. qui multum declarat istam materiam. et ibi allegat.l. duo.de ma.cõue.dic si omnes sunt eiusdem generis:secus si diuersi.supra de admi.tut.l.lucius.§.cum testamento, vbi de hoc dicam. vt ibi allega. l.lucius.§.penulti.dic vt per hoc est falsa prima glo.vt ibi dixi.ibi quatuor. Jn 1
aliis autem casibus multomagis conuenitur. ¶ Item oppo.de lege prima 2
de ma.conue.et recita gloss.ibi.§.his
3 autẽ verbis. ¶ Ho.quod inspicim? 3
illud quod est aptitudinez non id qõ est in actu.et ad hoc quotidie allegat 4
ista gloss.hic etiam in.§.his autẽ verbis.z infra de aqua quotid. z estiua.l.j. §.quotidiana autem aqua. et insti.de actio.§.preiudiciales.et in proe.insti. in princip.et ibi dixi.facit infra de auro et argen.lega.l.et si non sint.§.quid ergo. et infra de condi.et demon.l.hec conditio. teneas istam glo. menti que est satis plana in materia sua:et cũ ea adiungas gloss.que est.C.de admini.tuto.l.ij.et de trãs ac.et.l.j.et instit.de satisdatio.tuto.§.primo.et sic habetis plene istam materiam. ¶ Alt.glos.allega.pro concor.l.iij.de conue.fi.debito.et infra ad municip.l. imperatores.dic vt in qualibet earum plene not.quãtum est in officio publico autoritate et vtilitate. glo. et similes quas allegaui superius loquuntur in officio publico autoritate.

Hanc actionem. Gloss.opp.C. de here. tu. per totum. Solu.vt gloss.et hoc est verum vbi heres tutoris conuenitur ex eius persona. Sed quid si conuenitur ex propria persona.nunquid tenetur de ieui culpa.gloss. dicit q̃ sic in.l.procuratoris. C.de neg.gest. Glo tenet cõtrarium in lege cum ostendim?. §.primo.de fide.tu. vbi de hoc dicam.et no bene istam gloss. ¶ Item oppo. de.l.ex pluribus.de admi.tuto. Sol.vt in glo.

Non tantum. Jbi actiones. quatuor remedia habet hic tutor: scilicet diuisionis et cessionis et vtilis actionis: et alterius conuentionis primo fiende secundum Jaco.de are. Gloss.opponi.de.l.peremptoriaꝝ. C. sententia.rescin.non poss. Solut.vt gloss.et gloss.inducit similia hic:quare dic quod est ratio pro ista glo.q̃ exceptio non tollit iniquitatem sententie. et sic dicitur posse post sententiam opponi.arg.eoꝝ que not.in dicta l.j.per Bay.

De rationibus. Jbi de rationibus.cuius regulam.vide plene per Dyn.et Rof.in titu.de ra.di.secundum Bay.et vide per Dyn.s̃ eo.in rubrica.et ibi dixi vobis. vnde ista actio et similes trahunt originem. ibi tutores. videbuntur tutores testamentarij ex inquisitione dari nõ tamen hac actione.cum ista actio datur ratione perfidie presumpte:vt dixi.s̃.eo.in rubri.sed in istis cessat perfidia:cum fides eorũ et industria sunt approbate.hoc tamen non est verum per hunc.§.fin Dyn. q̃ probatio non tollit præsumptionem. vt.s̃. qõ me. cau.l.non est verisimile.ibi gerunt.i.cesserunt.cũ ista actio non detur donec gerit.vt.j.e.l.fi.fin Dy. et no.

Considerandum. Jbi actiõe.de ratio. di. que datur in duplum.ibi interfit.singulariter vltra omne interesse. ibi estimationem.dicit glo.sed quid in actione furti, nũquid dupletur præterium rei vel interesse.dic vt not infra de fur.l.si quis.§.j.et in.l.an furti.in prin.

☞ Actio de rationibus distrahendis furti et tutele quando adinuicem tollantur.

1 Actio tutele quare tollatur per actionem de rationibus distrahendis.

2 Actio furti et actio de rationibus distrahendis cũ sint penales quare non tollantur adinuicem.

3 Ratio quare condictio furtiua et actio de ratio. distr. tollunt se adinuicem.

4

In tutela. Iste.§.est aliquantulum difficilis per rationes que reddũtur in ea vel infra se.ideo aduerte. Jbi actũ. z interesse solum prestitum quod venit in actione tutele. Jbi non po-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

test etiam quatenus est plus in ea. ibi est. de qua est actum actione de ra. dist. Et est ratio quia procedūt ex administratione pe: fide gesta fm Ja. de ra. ꝛ sic ex vna qualitate facti. ibi hac actione. de ra. distr. ibi furti. hec est ratio q diuersitas primeue originis facit videri diuersa ꝛ per cōsequens etiā obligationes ex diuersis factis descendentes. ¶ Glo. opp. de. l. ij. vi bo. rap. de. l. qui seruū. in fi. de act. ꝛ obl. So. vt gl. in solutione. ibi nam hoc. idest de ra. dist. ꝛ vbi dicit ista actio. scz furti. ꝛ ita expones glo. totā. Jn fi. glos. dic ꝛ sic licet iste actiones descendant ex eodē facto. tñ oriuntur ex diuersis qualitatibus eiusdē facti. nā iste tutor diuersis respectibus obligatur. Vno modo vt tutor obligatur. Alio modo obligat vt quilibet rē alienā suscipiens. tūc obligatur ratione furti. sicut dicimus in milite vendēte arma qui tenetur vt miles ꝛ tenetur vt quilibet vt. l. quedā. j. de pe. Preterea ergo q habēt diuersam originem admittūtur iste plures actiones ex diuersis qualitatibus eiusdē facti descendentes. sicut cōpatiūtur se vbi ex diuersis factis descendunt. vt. j. de prima. delict. l. nunq̄.

1 Sciamus tñ ꝗd Roffre. in ista materia tz in libellis suis super ista actione qd actio de ra. di. furti. ꝛ tutele tolluntur adinuicē in eo q cōcurrunt. sed in eo qd est plus in vna q̄ in alia nō tollunt: qd est falsum fm Oldr. ꝛ Dy. per hūc tex. ¶ Querit gl. nunquid possit agi ad penā licet fuerit actū actione tutele. Et respōde vt glo. ꝛ pater. j. l. prori. ꝛ ibi videas. Dominī rationes istorū casuū cōsistunt multum in intellectu. ꝛ ideo aduertatis bene. ¶ Et quero ꝓmo de

2 ratione quare actio tutele tollitur per actionē de ra. dist. ꝛ econtra. Text. videtur assignare rationē: quia descendunt ex vna obligatione. ¶ Contra qd opp. fm Dy. cum verba sibi Ray. appropriat: actio tutele descendit ex quasi cōtractu: illa de ra. di. descēdit ex maleficio. vt. l. ex maleficijs. §. tutele. de act. ꝛ ob. 1 l. tres tutores. in prin. de admi. tut. Sol. fm Dy. ideo 2 censetur vna obligatio qr descendūt ex vna qualitate scilz ex interceptione nō dolosa. vt. s. dixi. ¶ Jtē 1

3 quero vnde ꝓcedit istud mirabile q actio furti ꝛ actio de ra. dist. que sunt penales nō tollūt se admui cē: cōtra regulā oim. ll. de mūdo. sed dic q ratio est: qr habent diuersam originē: nā actio furti nascit ex interceptione dolosa. actio de ra. dist. nascitur ex nō dolosa. ꝛ sic licet idē sint in effectu: censentur diuersa propter diuersas origines. ¶ Cōtra qd oppo. de. l. actione. §. qd si furandi. vbi dicitur q etiā ex dolosa cōperit actio de ra. di. ꝛ sic habēt ibi eandē originē. 2 Sol. fm Dy. nos debemus inspicere primeuā naturā actionis de ra. dist. q fuit ex cōtractatione nō dolosa. nō secūdaria vbi competit ex dolosa facit. s. de

4 auto. tu. l. j. in prin. ¶ Quero ꝓ que est ratio quare cō dicto furtiua tollit se ad inuicē cū ac. de ra. dist. vt. l. statum sequēti. §. penul. dic ratio est: quia posq̄ fuit actum condictione furtiua nihilominus remanet actio furti. s. de condi. furti. l. si pro fure. §. j. ꝛ sic est ꝓ uisum isti agenti primo ad rem: qr habet eam actione furtiua. Jtē ad penā: qr habuit ex actione furti. ideo non competit sibi actio de ra. dist. Sed hoc videtur falsum. quia etiā per istā actionē vbi est actuz actione furti deberet relenari ab actione de ra. dist. que restat sibi ad rem petēdam. Ad qd rñdeo q ibi non tollitur: qr ra. di. que remanet ꝛ ad rem eo casu nō ad penāō cpetit. Cōtra qd op. de. l. cētū capue. s. eo quod cert. loc. quia vbi potest quis agere ad penam et ad rem: et accipit rem solā: nihilominus agit ad penam: ita hic licet agatur actione furti ad rem deberet posse agi actione de ra. distra. ad penā. Ad quod respondet Dynus quod illud onus quod remanet contra reum: quia potest agere actione furti contra eum tollit contrarium. Jsta omnia sunt verba Dy. licet Ray. appropriet sibi ipsa in recollectis. ¶ Jtem oppo. fm Ray. q cōdictio furtiua nō tollit penalem vt. l. si pro fure. §. j. s. de condi. furt. ꝛ. l. si pignore. §. cum furti. j. de furtis. Sol. ibi loquitur in fure extraneo: hic in tutore cū quo mitius agitur vt. s. de admi. tu. l. tutores. vel dic q ista non est mere penalis arg. d. l. si pro fure. ꝛ ibi loquitur in mere penali. facit. s. nau. caupo. l. idem. §. fina. Solu. per ea que s. dixi per Dyn. q istud est in actione furti que remanet actori facit quod not. Ray j. de publi. l. j. §. vnde queritur. in prima. q. glos. Ego omisi ibi vnum dicere. dicit glo. quod actio tutele ꝛ actio de ra. di. ꝛc. Dixi quod Roff. tenet cōtrariū arg. j. vi bo. ra. l. j. alias ñ. dic q illud nō est verū: quia illud habet locum vbi sunt actiones diuerse.

Hanc actionem. Jbi personis. scilicz bonorum possessoribus ꝛ alijs ꝙ succedentibus pupillo fm Dyn. ꝛ hec actio est inducta de iure ciuili: vt institu. de perpetuis et tempo. actio. in principio. secundum Ray. ¶ Gloss. oppo. de. §. hanc actionem etiam in herede. s. hac eadem. l. Solu. vt in glo. ¶ Querit gloss. nunquid aliquo casu datur in heredem. Et sol. vt in gloss. q̄ dicit forte in vno simplo non dabitur contra heredem: cū habeat actionem tutele. arg. de calum. l. hec actio. fm Jac. de are.

☞ Animus fraudandi non presumitur in tutore.

¶ Culposus an teneatur actione de ra. dist.

Actione. Jbi animo. quod expresse oportet probari. in ꝺubio non presumitur animus fraudandi in tutore. s. de adm. tut. l. tres tutores. et ibi no. Jbi non tollēt. alij habēt sine non. ꝛ male fm Dy. ibi hoc iudicium. s. de ra. distra. ¶ Glo. oppo. de. l. qui seruum. de actio. et obli. So. vt glossa et dic dixi. s. eodem. l. j. §. in tutela. ¶ Querit gloss. nunquid habet locum actio de ra. distr. vbi factum est aliquid non dolo. Et respōde vt gl. ista. ¶ Ex qua not. quod culposus tenetur ista actione. simile not. s. eodem. l. j. §. in tutela. in glo. ibi sit. glos. tenet contrarium insti. de autor. tuto. §. fina. sed ista glo. est falsa. vt ibi dixi per Pet. ꝛ teneas bene mētz: quia Ray. non facit mentionem.

Jtutele. Jsta lex intelligit ꝺuobus modis: ꝛ vterq̄ est planus intellectus. et vterq̄ est in glo. ibi nego. gesto. scilicet contrariam: fm secundam lectu. quam tenet Dy. ibi absit. alias abfuturum sit: vel abesse videtur: pro eo qd est obligatus. et in secundo intellectu pro eo quod glo. dicit et sic de alijs supplcas. ꝛ dicas fm hoc qd debet cauere a tutore vel a procuratore vel similib⁹ glo. expediui super tex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

In obligatione in diē quod ante diem sit nata actio.

Nisi finita. Ibi agl. ex hoc prin. cōiungendo ipsum cū glos. quas allegabo quarū vna est super rub alia est. ī. ead. l. §. si adhuc. s. eo posset dici cauillādo ꝙ tunc dicatur nata actio qñ pōt intentari. qō tñ est falsum: vt ptz in obligatione in diē. z plene habes in. l. eū qui calendis. §. pe. de ver. ob. Ista. l. non ob. q z male allegatur per glo. qz lz nō posset agi nō tamē sequitur qō nō sit nata: imo est nata actio vt hic p Dy. Et de hoc plene vide per Azo. in. l. tutor qui repertorū. s. de admi. tuto. Glo. tenet communiter vbicz q non sit nata durāte tutela. Querit gl. nunquid actione contraria tutele possit agi ante finitam tutelam. Et respōde vt glo.

Filium. Ibi teneri z insolidū. Glo. opp. de. l. filiusfa. ī. de actio. z oblig. Et respōde vt gl. non autem tenetur insolidum. vt. l. si filio. ī. eo.

Si adhuc. Ibi consumetur. Gl. querit quādo habeat locum istud. Et respōde vt gloss.

Curator impuberis durante administratione. pōt conueniri ad impubere actiōe furti. z ex stipulatu rez pupilli saluā fo. nō actione generali. Item in curatore dato bonis.

Cum furiosi. Isti nego. glo. generaliter pro tota administratione. z no. C. de admin. tuto. l. ij. ibi in hac actione. f. neg. Glo. oppo. de. l. rationes C. de admin. tut. Et so. vt in glo. Dic cōtrarium not. fm aliquos in. l. si tutor. ī. eo. et ibi dicam. Querit glo. et aduerte ad eam z est valde notabilis Querit ipsa que est ratio diuersitatis. Et respōde vt gl. dic hec ratio nō videtur vera: nā curatori impuberis potest statim cōueniri etiam administratione durante; et certum est. tamen eius curatio pubertate finitur: vt habes in. l. nā z seruus. §. qui negotia. de nego. gest. Si illa gloss. esset vera crederē istā rōnem esse falsam: et sic ꝺ dico curatorē impuberis non posse cōuenīri administratione durāte generali actione neg. gest. sed conueniri furti ex stipulatione rem pup. sal. fo. vt habetis in. l. si cū adhuc. §. ī. ī. eo sic ratio nostra gl. restat vera. et eadē ratione crederē curatorē datū bonis absentis: qō fieri potest vt statim dicam in. l. si pupillus. §. si tutor. ī. eo. posse conueniri qñcuncz etiam durante administratione. cuz nesciamus qñ administratio finiatur: quod credo et teneamus istud brocardū cordi quod est no. Cōtra istum. §. oppo. de. l. iij. §. non tantum. s. de suspe. tu. vbi dicitur curatorem furiosi posse accusari de suspecto. z tamen certum est ꝙ accusatio suspecti non competit quando tutor z curator possunt conueniri alia actione. vt ea. l. §. queri potest. Credo ꝙ. §. non tantum. debet intelligi quod non habeat contutorē quia conuenit eum de facto licet de iure possit cōueniri. z sic competit actio suspecti que competit pluribus personis anteqz concedatur actio pro administratione. z tene bene menti.

Si tutor. Ibi vt reddat. exponent gloss. vel dic plenius scilicet vt reddat pecuniam depositā vel commodatam z sic eam petebat pupillus ab eo fm Dy. Sed tunc obst. id quod statim sequitur in text. Ibi condici posse ꝛc. et est ratio quia turpiter accepta ꝛc. vnde credo ꝙ intellectus Dy. non est bonus. Glo. allegat pro cōcor. l. fina. de condi. ob tur. cau. dic vt ibi no. secus est autem in actione ex stipulatu vel ex testamento vt. d. l. fina. z ratio ibi not. que ratio non placet mihi: propter actionem ex testamento: que habet naturā beneficii. vt. l. in minorum. C. in qui. cau. in integ. restit. non est necesse posset esse ratio quia magis frangit qs fidem vbi contraxit cum eo vel predecessor meus cū quo reputor eadem persona. vt in auten. de iureiur. a mo. pre. in prin. quam vbi contraxit alius. z aduerte bene istud. Gloss. querit nunquid extinguatur actio nostra commodati propter actionem tutele. Respōde vt glos. dicit. et vtilitas est in hoc quia in ista obligatione sunt obligati fideiussores. vt. l. quoties. §. ī. de admi. tut.

Si filius. Ibi nomine. pro eo dolo quem post emancipationem commisit ꝛc. Ho. ex hac lege ꝙ fideiussio p̄ qua tenet pater pro filio inducta per. l. ij. ī. ad muni. z. C. de fi. fa. et quemadmo. pa. l. ij. al's. ī. libr. x. finitur cum filius effectus est sui iuris: quod est verum fm Jacob. de aret. quod intelligas pro tempore sequenti nō precedenti fm istum text. dicit do. Oidra. ꝙ ille leges nō exprimunt quod teneatur insolidum. sed iste ter. z in l. tria onera. z. l. ij. s. de excu. tu. melius in. l. si filiusfa. s. de tute. vbi pater tenetur sicut si ipse administrasset. z ideo forte alias tenetur de peculio. Sed tu habes casum. ī. eo. l. si filius. z teneas menti.

Si pupillus. Glo. oppo. de auten. vt hi qui ob. §. ī. colū. vi. quam habes in auten. minoris. C. q̄ dari tut. vel cu. po. gl. respondet qd repellit. dic imo non repellitur. sed sibi debet adungi curator vt patet in. d. §. ī. z in. §. sed z si quis. eo. tit. z not. s. de auto. tuto. l. ī. facit. s. de excusa. tu. l. propter. fm Dy. z Ray. z sic glo. est falsa fm eos. vel dic ꝙ gloss. habet respectum vbi pupilli successerunt anteqz haberent tutorem: z sic tēpore tutele delate inuenitur iam creditor ipsius tutoris. vnde salua reuerētia eorum glo. videtur mihi vera. z potest saluari.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ☞ Fideiussor captꝰ ad hostibus quando possit cõuenirꝰ.

2 Curatoꝛ quod detur etiam bonis viuentis quando ignoꝛatur ipsum viuum an mortuũ.

Si tutoꝛ Ibi fideiussores.accipe verbum recte conueniuntur quod est infra ibi tenetur.hic est casus pꝛo eo quod post Dyn.dixi. infra vt leg.no.ca.l.postꝯ.videlicet ☞quod ibi consulatur legatariꝰ per pꝛocuratoꝛem datum bonis captꝰ ab hostibus. Nec ob.illa.l.postꝯ.ad istam legẽ vbi dicitur q̃ fideiussores captꝰ ab hostibus cõuenirꝰ nõ possunt ipso existente in captiuitate:quia ibi obligatio cepit pꝛopter cõditionis euentũ eo tempoꝛe quo ille erat tam captus.et sic cum non posset habere imtuum contra ipsum pꝛincipalem:nõ potest habere cõtra fideiussoꝛes:vt infra de fideiussoꝛibꝰ.l. fideiussoꝛ obligari.in pꝛinci.sed hic obligatio erat cepta eo tẽpoꝛe quo erat captus in ciuitate:licet postea extimatur de medio:nihilominus fideiussoꝛes remanent obligati.argu.supꝛa de admi.tu.l.si sine heꝛede.in ꝺn capio. Item non obst.l.hactenus.supꝛa de consti.pecu.vbi tempoꝛe quo ille est captus potest cõstitui ab alio:quia obligatio constituti non est accessoꝛia: sed pꝛincipalis.argu.eodem titulo.l.sed et si citeꝛioꝛe. ☞ quod ibi not.vnde ibi obligatio effectum sumpseꝛat eo tempoꝛe quo captus eꝛat in ciuitate.vt supꝛa dixi in lege postꝯ.☞ teneas bene coꝛdi quia contꝛarium

2 est aliquãtulum difficile. ¶Ibi vel si quis. facit ☞ad id quod not.supꝛa de tutel.l.muto.§. finali. supꝛa eꝛ quib.cau.ma.l.ab hostibus.in pꝛincip.quod curatoꝛ possit dari bonis etiam viuentis. et peꝛ hoc tenuit domi.Bernar.de capua in.q.gregoꝛij de bono. qõ possit dari curatoꝛ bonis suis si ignoꝛabatur ipsum esse viuum vel mortuum facit infra de mu. et bono. lege puma.§.primo.ibi conueniꝛet. facit quod not. infra rem pu.sal.fo l.non quasi.§.si tutoꝛ.vbi glo.allega.istam.l.licet alleget male titu.quia allegat de tu.et cura.da.ad his. Querit glõss.nunquid est verũ istud quod datur curatoꝛ bonis istius captꝰ. Et ꝛesponde vt glo.

Quamuis. Hec lex continuatur cũ pꝛecedenti. Ibi tutela. ☞ dic alias tutela pristina posset integꝛari.☞ ꝛa habet do.Dy.

Si tutoꝛ Ibi abesse.et sic reassumit tutelam.ibi datꝰ est. vide quod no.ſ.de tute.l.quesitum.☞ vide ad quid aliegatur hec.l.in fi pꝛinci. ſ.de tut.☞ cura.da.ab his.l.tutoꝛ si peꝛpetuus.quod etiam bonis tutoꝛis absentis causa ꝛeipub possit dari tutoꝛ. ¶Item peꝛ istũ text. videtur pꝛobari glo.que est.ſ.de tut.☞ cura.da.ab his.l.curatoꝛem.vt j.dicam. ¶Querit glõss.qua actione tutoꝛ conuenitur. Et ꝛide vt glõss.allegat pꝛo concoꝛ.l.ij. §.queri ſ de suspe.tu.☞ debet allegari.§.si quis affuturus. Nico.de neapo.

Si duobus. Iste casus est valde not.☞ non inuenitur alibi teneas coꝛdi. Ibi recidit.i.qui postea ad legitimam etatem peꝛuenerit.xxv.annoꝛum secundum Dynum. Ibi neꝛatus ait dic quia datiua cedit legitime ſecundũ Dynum. ¶Querit glõss.quomodo potest esse quod isti fuerint sub eadem tutela et postea ceperit tutoꝛ esse suus. Et ꝛesponde vt glõss. quod optime potest fieri et ibi glõss.alleg.§.item maioꝛ.in secunda ꝛesponsione. Dic imo nec olim poteꝛat aliquis tutoꝛ esse minoꝛ.xxv.vt supꝛa de testamen.tut.l.quero.§.lucius.☞ ſ.de excusatio.tuto.l.non solum.§.si libertus. et sic pꝛima solu.est vetioꝛ secundum Dynum. et omnes. ¶Querit glõss. pone quod ille qui est agnatoꝛum pꝛoximoꝛ sit minoꝛ:ita quod alius maioꝛ fuerit admissus:nunquid incipiente illo minoꝛe esse etatis legitime ille alius desinit esse tutoꝛ. Glõss.remittit ad not.in.l.non solum.per quam glossam ibi positã colligit expꝛesse quod quesito pꝛoposita non pꝛocedit: quia non admitteretur sequens agnatus ex quo est alius pꝛoximoꝛ licet sit minoꝛ:sed datur interim curatoꝛ quousq̃ pꝛoximoꝛ agnatus fuerit maioꝛ. vt supꝛa de leg.tut.l.pꝛima.§.si apud hostes.☞ dicta.l.nõ solum.§.si libertus.et quod ibi not.de excu.tut.pꝛoximoꝛ enim semper est pꝛeferendus.de legi. tut.l.si plures. Querit glõss.pone quod testatoꝛ reliquit duos tutoꝛes in testamento.et vnus fuit excusatus ad tempus:ita quod in locuꝝ eius fuit datus alius:vel in locum defuncti est datus alius:nunquid deceden te tutoꝛe testamentaꝛio desinat esse contutoꝛ et admittatur legitimus. Ꝛesponde vt glo. Dicas quod in pꝛimo casu quãdo est datus in locum excusati legitimus non admittitur: quia supersunt adhuc testamentaꝛij tutoꝛes reliqui.et sic est vera opin. Hugo. sed vbi est datus in locum defuncti legitimus admittitur:et datiuus repellitur:quia non sunt relicti testamentaꝛij. vt lege si quis sub conditione. de testamentaꝛia tutela'. et hoc casu erit vera opinio Azo. Sed quidam alij habent econtꝛa in apostilla Dy.et male.de hoc peꝛ Raynutium. supꝛa eodem. lege si tutoꝛ.et in Specula. de tuto. paꝛagꝛapho si vero.veꝛsicu.sed pone. et.§.nunc dicendum.veꝛsic. sed pone.

Si in testamento Ibi eꝛ inquisitione subaudi datus a iudice. Ibi tutele.subaudi contꝛa tutoꝛem a iudice datum.ibi desinit ſcilicet datus a iudice existente conditione testamentaꝛij secundum Dynum vel dic quod finito tempoꝛe desinat esse tutoꝛ:☞ habeat locum actio tutele secundum Raynu. Ibi tutoꝛ. vt puta quia est datus sub conditione vel in diem: et postea vsq̃ ad conditionem vel ad diem secundum Dynum ibi conueniendus est.hoc non videtur esse verum: cum datus vsq̃ ad diem vel conditionem male gesseꝛit:et postea non remaneat tutoꝛ:cũ ipse debeat remoueꝛi vt suspectꝰ:quia qui semel est malus et cetera.vt supꝛa de suspe.tu.l.tertia.§.queri.et §.quia autem.et sic non debet esse tutoꝛ vt hic ꝺicitur. Tu dicas quod hic fuit testamentaꝛius: et venit ex datione sequenti.ibi cũ eo.scilicet tutele actione pꝛo sua administꝛatione secundum Dy. ¶Opponi.glõss.de lege actus. de regulis iuris. Solu. a iudice non potest:a testatoꝛe sic.Rationem diuersitatis dixi insti.de tute.§.ad certũ diem.☞ dixi.ſ. de tute.l.muto.§.si sub conditione.

☞ Tutoꝛe bannito ☞ eius bonis confiscatis qõ tutela finiatur ☞ agi possit actione tutele.

2 Agnatus damnatus et accusatus de suspecto tutela durante non conuenitur actione tutele.
3 Dictio preter ponitur excluiue.
4 Actio tutele an nascatur tutela durante.

Si tutor. Ibi confiscatus.idest ex causa dãnationis ex qua sequitur confiscatio bonorum. ¶Et no.ex isto text.†quod si tutor bãniatur et confiscãtur bona sua:quod sit finita tutela: et possit agi actione tutele.ita potes intelligere.l.qõ si forte.§.j.de so.secundũ Jaco.de are.facit pro hoc l.si sine herede.§.finali.supra de admi.tu.secundum vnam lectu.vbi tenet contrariũ.Dicas quod aut bona sua fuerunt confiscata propter bãnum:et tunc tutela finitur.z ita intelligantur prima dicta. Aut nõ: et tunc non.et ita intelligitur secundum dictum.l.si sine herede.§.j.supra de admi.tu. secundum Dynũ. ¶Querit gloss.quomodo potest ipse remanere tutor: postq̃ fuit accusatus de suspecto.Et respõde vt gloss.ibi.l.eum.in fine gloss. ¶Not.ex ista glo.quod 2 vbi agnatus est accusatus tanq̃ †suspect⁹ et cõdẽnatus de suspecto quod est adiũctus sibi curator qõ non conuenitur actione tutele nihilominus durante 3 tutela.Tex.ibi cetere actiones pter. Not.quod† dictio preter ponitur excluiue:de quo supra de pigno. ac.l.j.per docto.secundum Jac.de are.plene p doct. in lege prima.C.de pre.agen.in reb.lib.xij. ¶Conti 1 nua.l.ibi cuius.Respondet tacite.gl.in.§.cetere.que rit nunquid actio tutele sit nata interim.Et respon- 1 4 de vt gloss.dicit.Et sic no.†quod actio tutele nõ nascitur durante tutela.Idem tenet glos.C.pro socio.l. tandu.et no.supra de admi.tu.l.tutorem qui tutelã. quod ibi dixi. ¶Querit glos.quid in actione de ra. di.Et responde vt glo.Ex quo no.quod actio de ra. di.non nascitur durante tutela. ¶Gloss.in.l.sed non datur.querit per quem poterit intentare istas actiones.Et respondet vt glo. ¶Querit gloss.quare iste actiones pereant morte tutoris. et responde vt glo.

Si filius. Ibi facere potest ex edicto §.quod cum eo.l.j. et.ij. ibi actione.infra annum a die finite tutele inchoandum.et hoc sequitur continua.l. sequenti.

Filius. Ibi agere. l. de peculio . et aduerte ad gl.q̃ ponit casꝰ ibi ab eo:scz q̃ nõ exegit patrẽ . ¶Glop.de.l.pompo.in negotijs .§. de negg. gest.solu.vt in gloss. et in.l.tutores.Vel dic melius vt no.in.l.si id quod.§.filius.§. pro socio. ¶Querit glo.que est ratio qõ iste annus intra quẽ actio cõpetit contra patrem nõ incipit nisi a tẽpore finite tutele.Et responde vt glo.

1 ☞Tuto: post tutelam finitã non conuenitur actione tutele pro rebus nõ cõcessis que administrauit.
2 Actio tutele an detur vtilis vel directa pro cõnexis.

Si tutor. Ibi non põt.i. qõ gestus est post finitam tutelam. Nec ob l.cum ostendimus.in princi.de fideiuss.tu.z ibi dicã p Ray.ibi predia. de pecunia pupilli z eius noie.ibi contueq̃tur.No.†q̃ illa que nõ sunt cõcessa que administrauit tutor post finitã tutelã nõ veniunt in actione tutele:sed g.o.d.et,contra hũc casum.C.qui ex fac.tu. l.pe.cũ isto tñ casu cõcor.glo.C.arbi.tut.l. tutor.posses dicere q̃ glo.que est in.l.pe.loquatur in cõnexis. et tunc glos.erit no.z dat multum no.intellectũ.l.naz †qõ dicitur q̃ pro cõnexis agitur actione tutele :est verũ actione vtili vt videtur innuere ista gloss. Iste tñ tex.nõ bene patitur istũ intellectũ:quia dicit predicta cõparauerit ꝛc. z sic administratio fuit cõcessa. Preterea leges dicũt simpliciter dari actionem tutele pro cõnexis.vt hic in pun ergo debemus intelligere de actione directa arg.l.si ager vecti. in pun. et in fi. Preterea glo.dicit expresse qõ datur directa j.tit.seq.l.ij.§.iudicio.versi.hanc actionem, sed que sunt separata not.vt.§.

Si vero. Ibi negotia.s.non cõcessa.ibi deuolui.si vult adultus:z est sibi vtile.Et sic non ob.versi.si vero.§.et not.j.l.priori.fm Dy.ibi exigere.s.debitum.ibi datus.volens non multus vt C.arbi.tutel.l.curatori.z no.§.ti. ij.l. caius.fm Ray. vel dic qõ loquitur hic in liberto q̃ si fuerit tutor non potest se excusare a cura.vt.l.libellum.de excu.tuto. ibi posse.pro tempore post finitam tutelam z posteriori si hoc expediat pupillo.non alias vt .§. dixi. ¶Glo.oppo.de.l.tutor.C.arbi.tute.z solue vt glos. ¶Item oppoñ.de.l.diuortio.§.ceterum. de nego. gest.Sol.vt glo.

☞Mora brevissimi tẽporis quãdo inducat discrepantiam in iure.

Si post. In brevissimo.no.†qõ mora brevissimi temporis inducit discrepantiam in iure.in contrarium facit l.si quis ita.de condi.et demon. dic q̃ hic preiudicat quo ad impediendum continuationem: ibi vero preiudicat quo ad aliud. Ibi gestorum.ꝛc. expone et intellige vt per vlti.glo.hic positam licet glos.no.contrarium.C.arbi.tute.l.tutor. et male fm Ray. ¶Glo.opp.de.l.priori.in princi. et recita primam glo.z dic vt in ea. Item oppo. de lege statum infra prior.§.in fin.Sol. vt gloss. et ibi dixi per Dy. vide et no.

Si ex duobus. Ibi alteri. nisi in excepto.vt i secũdo respõso huius.l. Nec ob.l.si pupillus. §.de admi.tu.quia ibi in tutoribus culpo sis:et est ratio quia illi habẽt beneficium cessionis. vt.j. videbitis.et videas illam glo.de.l.si pupillus. que semper declarat istam.l. Ibi prestitisset.s.totũ quod erat debitum fm Dy.Ibi satisfacere.s. vt alij liberen'ur.et vide qõ no.de admi. tut.l.qui tutor.§. fi.et.C.de transac.l nec intentio.vide ibi no.glo. qõ tutor vel curator tenentur oñes vna actione z vna obligatione non pluribus. ¶Glo.oppo. de lege si stipu.de fideiuss.Sol.gloss.et dic de hoc vt dicam in.d.l.si pupillus.quia istud est difficile cõtrarium.

Si cum. Ibi tutore.i.cuius officiũ durat adhuc scõm Dyñ. ¶Glo.opp.de.l.non quasi.j.rem pupil.so.Et responde vt glo. ¶Item oppo.de l.aduersus.C.de admin.tuto.z l.actus.supra eodem titulo. Et respondr vt glos.et vide.gl.solu.pluribus modis sed prima solutio est vera.et dic vt no.in prealleg.l.aduersus.vide quod dixi.§.e.l.ij.§.fi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

☞ Abbas subministrat expẽsas monacho secum litiganti.

IMperatores. Ibi litis. fa-cit p̃o hoc. ff. de post. l. hi qui. fin Jaco. de are. Ibi subministrari. Ista. l. p̃estat argu. qꝫ ꝯ abbas non tenetur ministrare expen sas monacho litiganti cõtra eum. de hocto. glos. in l. si instituta. in fi. de inoffi. testa. vbi gl. tenet cõtra rium. p̃o qua facit. j. vt in pos. le. l. pe. nec ob. ista. l. vt statim dicam in contrariorum sol. ¶ Glo. oppo. de. l. si instituta. §. fi. ff. de inoffi. test. Dic qꝫ illud est fauore alimentorũ. Preterea ibi obtinuerat. in prin ci. et sic ratione illius p̃esumptionis et ratione p̃o xunitatis debent subministran sumptus: que ratio nes hic cessant. ¶ Item op. de. l. fi. C. de or. cog. gl. non soluit: sed dic qꝫ ibi erat q̃stio de bonis de qui bus debebat viuere ille agens: ꝛ iam vicerat in cau sa principali. vnde et illis bonis debet habere sum ptus ꝛ victum. hic erat questio de quodam debito particulari fin And. de pisis. vl dic qꝫ ibi erat que stio status ꝛ bonorum omnium. nec habebat vnde se posset alere aliunde. hic vero sic fin Dyñ. vel dic qꝫ ibi erat p̃esumptio p̃o illo qui petit sibi admi nistrari sumptus ratione possessiõis vel quasi liber tatis. vt ibi patet in litera. que rationes hic cessant: et per ista patet responsum ad. l. istam in questione de monacho: quia monachus ante alebatur a mo nasterio: quia non habebat aliunde vnde se aleret.

☞ Si filius se abstinuit ab hereditate paterna et aliquid habuit ab occisoribus patris quando pos sit conueniri a creditoribus paternis.

QVm tutor. Glos. ponit casum duobus modis. ſz teneas primam lec. Ibi illa scilz actio nego. gest. Gl. querit que actio datur pupillo et que datur creditoribus. Et responde vt prima glo. que est vera. ¶ Querit glo. nunquid creditores habebunt pupillum obligatuz ex eo qꝫ egit cõtra tutores actione tutele. Et respõ de vt glo. ibi. vt. l. eum. C. arbi. tute. dic. Et hoc facit ad questionem ꝛ ibi not. per docto. scilicet qꝫ si filꝰ abstinuit se ab hereditate paterna. ꝛ aliquid accepe rit ab occisoribus patris: quod non posset conueni ri a creditorib⁹ propter illud quod accepit. de hac questione plene dixi post Dy. in. l. quesitum. j. de se pul. vio. facit. ff. de acqui. here. l. p̃o herede. §. si qs. et. l. pompo. Ray. in. l. eum. dicit qꝫ hoc habet locuz vbi statutũ diceret qꝫ occisores debeant habere pa cem ab heredibus offensi: tunc enim filius accipien do aliquid ab occisoribus videtur hereditatem adi re. ergo ꝛc.

SI probatum. Qui p̃o nolẽ debitoris mi-nus idoneo exire pupilli a tutore cõstu tuti ipsum absoluit sequens ad proba tionem tenetur. h. d. fin Ray. ¶ Glo. op. de. l. tutor. de admi. tu. Sol. vt ibi no. et in. l. qui nominibus. ☞ Item opp. de. l. si minous. de admini. tu. Et responde vt glo. ꝛ bene.

☞ Minor qui debet restitui debet allegare ꝛ pbare causam quare debet restitui.

ALterius. Minorib⁹ in integruz restitutis cõtra maio rem sibi restituitur actio contra tertiũ minoris beneficio liberatum. h. d. fin primã lec. sed fin aliam dicit qꝫ mino ri plus soluenti restitutionis priuilegio de iure spe ciali restitutio conceditur contra illum eius benefi cio liberatum in subsidium propter inopiam illius cui predicta sol. facta fuit. h. d. fin Ray. fin secundã lec. vide glo. que ponit ibi casum ꝛ bene. Ibi maio rem. No. qꝫ ꝯ minor qui debet restitui debet allega re et probare causam quare petit restitutionez. facit p̃o hoc. C. de in integ. resti. l. minoribus. ꝛ. §. de mi no. l. verum. §. sciendum. ꝛ. §. de iureiu. l. nam ꝛ post ea. §. si minor. fin Jaco. de are. Ibi soluenti. dicisse ter. intelligitur duobus modis. vt in glo. ibi vtilem actionem restituram ꝛ per restitutionem in integrũ sibi factam. ¶ Glo. intelligit primo qꝫ ille adultus factus iam maior restituatur contra alium concura torem: alio modo qꝫ heres minor curatoris mortui restituatur contra concuratorem quia fuit condem natus in maiori pecunia. primus casus est verior: qꝛ secundum intellectum non patitur litera. verumta men secundus casus est verus per id quod alibi no. in simili. vt supra de petit. hered. lege si possessor. de nego. gest. lege si pupilli. §. primo. secundum Jaco. de are. quod nota.

☞ Tutor quando habet actionem vtilem contra tutorem sine cessione.

NON idcirco. Conuento a minore nomi-ne illius contra quez potest in integrum restitutio postulari illius iuris benefi cium debet concedi. h. d. fin Ray. Ibi actio. i. be neficium restitutionis in integrum quod restituit actionem. Ibi sunt. ff. si exactio non fuit facta. et hoc sequitur. ibi iudicatuz. si non soluerunt conditionẽ. Ibi excep. proponendam in causa appellationis se cundum glo. vel aduersus executionem sentẽtie. ar gu. ff. eo. l. j. §. non tantum fin Ray. ibi actionem id est beneficium restitutionis in integruz: qꝫ restituit actionem tutele: al's vtilem fin Ray. ¶ Glo. ponit casum per. l. si minoris. ff. de administra. tut. postea subijcit: et incipe constructionem. actio que ꝛc. vt in gloss. dicit. Et verbum idcirco pones post verbum redditur. et ita debes iungere et ordinare istam lꝛ teram. alias non posses eam intelligere. ¶ Gl. que rit ꝯ nunquid sine cessione habeat vtilem actionem. et responde vt gloss. et dum allegat. l. ij. dic hoc non est verum: quia ex persona pupilli non potest eã sol uere: quia statim qꝫ soluit curator sublata est actio contra tutorem. et sic pupillus iam factus maior nõ petit restitutionem in integr. contra tutorem neqꝫ alius eius nomine. Item ex sua persona non potest agere: quia ipse non videtur soluisse propter tuto rem: sed debitum suum. vt. l. in hoc iudicium. §. di uersum. supra commun diui. et supra mand. l. papi nianus. ꝛ quod ibi no. preterea isti tutores videntur condemnati ob eorum dolum. et sic sine cessione nõ dicuntur posse agere. vt. l. si plures tutel. de admini stra. tuto. Item etiam si ob negligentiam. vt. d. l. ij. de contrario iudi. tu. secundum And. de pisis. Non obstat. l. contraria: quia loquitur in collegis nõ libe-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ratis. Item non obst. prin. l. nostre: quia loquitur in eo contra quem petitur restitutio in integrum scom Ray. Sed adhuc videtur obstare: quia si iste curator est condemnatus ratione proprij doli vel culpe: non debet posse petere cessionem. vt. l. j. §. nunc tractemus. s. eo. in gl. que incipit qui administrauerat: quare male dicitur hic q̄ possit fieri cessio fm Andre. de pisis. Solu. ibi loquitur quando plures cōueniuntur ratione partis culpe.

1 ☞ Uno ex duobus reis insolidum cōuento an cessio contra alium sit fienda insolidum an pro parte.

2 Cessio in tutoribus an fiat insolidum contra contutorem.

Dm pupillus. Cessiōe actionis tutele a pupillo facta contra collegā tutoꝛi insolidum condemnato secuta solutione debiti non extinguitur actio. hoc dicit. fm Ray. hec. l. habet duas lec. prima vera. Ibi pro parte. dic vt glo. Glos. inducit hanc. l. in

1 argu. †conuento uno duoꝝ coꝛreoꝝ insolidum q̄ debeat fieri cessio pro parte et non insolidum: alleg. s. de admi. tut. l. si plures. dic vt ibi no. gl. aliter distinguendo. Sed cum ista solutione glos. concoꝛ. q̄ fiat cessio tantū pro parte sine aliqua distinctione. vt. j. de fideiuss. l. modestinus. ꝛ. C. de duo. re. l. j. ꝛ has gloss. tenet Dy. in. d. l. si plures. nam certum est q̄ tutoꝛ condemnatus potest petere partem suam 1 ab alio per act. neg. gest. vt dicto §. nunc tractem⁹. in. l. j. s. eo. sed in duob⁹ reis est idem quia vnus habet acti. nego. gest. contra alium vt. l. j. C. de duo. re. ergo si habet actionez si ipse soluisset multofortius excep. vt. j. de regu. iur. l. inuitus. §. cui damus. ꝛ de superfi. l. j. §. quod autem. distinctio autem quam fecit glo. in l. si plures. habet locum in fideiuss. quoꝝ. vnus non posset agere cōtra alium. vt. C. de fideiuss. l. cum alter. fm Dy. in. l. si plures. Domini etiam in fideiusso. non potest distinctio habere locū: quia si ipse conueniretur: opponeret contra alium beneficium cessionis vt. l. si pupillus. s. de admi. tuto. et l. stichum aut pamphilus. §. si creditoꝝ. j. de so. ꝛita poterit obtinere fideiussoꝛ si agatur contra eum insolidum: sicut poterat cōtra creditoꝛem: sed ipse nō potest sibi cedere actionez: quia est liberatus: ergo nec agere insolidum. Hec obst. q̄ posses dicere q̄ exceptio que ob. cedenti non obstet ei cui facta est cessio ex causa onerosa: illud est verum nisi in eo q̄ ceditur obstaret exceptio: tunc enim etiaz obstaret ei cui facta est cessio. vt no. in. l. apud celsum. §. si cū de legitima. de doli exceptio. fm Andre. de pisis. Circa hoc autez an debeat fieri cessio in coꝛreis insolidum an non: q̄ d. c. aut debitum insolidum ad conuentum non spectabat: tunc actio nō debebit cedi in alium. aut spectabat ad coꝛreum insolidum: et tunc debet cedi insolidum. aut spectabat ad vtrūq; et tunc debet cedi pro parte. vt. s. ad velleia. l. si mulier. §. j. ꝛ de in rem verso. l. si pro patre. §. j. ꝛ. s. commo. l. vnde queritur. et hoc in coꝛreis. Ibi tutoꝛibus

2 †vero cum queris an cessio fiat insolidū. Dic q̄ aut est condemnatus contutoꝛ propter dolum suum: et tunc non fit cessio. vt. l. si plures. de admi. tut. ꝛ. l. j. §. nunc tractemus. s. e. aut propter culpam college: et tunc insolidum debebit sibi cedi. aut pro communi culpa: ꝛ tunc pro parte. argu. d. l. si plures. ꝛ d. §. nūc tractemus. ꝛ. l. si a substituto. de leg. j. imo. l. vñ queritur. prealleg. quod tene cordi: cui alio cauno repetam in. l. si plures.

Defensoꝛ. Priuilegiū tutele pupillo competens non perimitur nouatione necessaria p̄ sententiam cōdemnatoꝝ latam tutoris preiudicio cōtingente. h. d. Ibi priuilegium. dicit gl. q̄ habeat personalem actionem tutele. vt. l. pro officio. C. de admi. tuto. ꝛ. j. de pu. ere. l. dabimus. ¶ Gl. op. de. l. aliam. j. de noua. Sol. vt glo. de hoc habes plene in. l. properandum. C. de iudi. ¶ Gl. querit quem cōtractum facit iste administratoꝛ cum pupillo. ꝛ respondet vt in glo.

Conuento. Ibi conuento. ꝛ nō exactoꝛ: alias secus esset: vt. s. e. l. si ex duobus. ibi curatoꝛem negligentem in conuentione tutoris heredis. ¶ Glos. op. de. l. alterius. §. fi. s. eo. so. vt in glo.

Posthumo. Tutoꝛ datus postumo eo non nato vtili tantum nego. gest. actione conuenitur. h. d. fm Ray. glo. querit q̄ actio vtilis cōpetit isti. ꝛ rādet vt glo.

☞ Priuilegiuz quod habet pupillus furiosus vel minoꝛ in bonis tutoꝛum vel curatoꝛum an etiā habeat eius heres.

Non solum. In bonis tutoꝛuz protutoꝛum et curatoꝛuz minoꝛes ac furiosi iuris priuilegium cōsequuntur. h. d. fm Ray. ibi datur. s. pupillo Gl. opp. de. l. ex pluribus. de admi. tu. Responde vt gl. dicit. sed †nūquid heres suus pupilli habeat priuilegium. glos. no. dicit q̄ sic in. l. dabim⁹. de pu. ere. q̄ glo. est falsa per. l. nō solū. §. fi. de ritu nup. q̄ casus est pulcherrim⁹ et singularis. licet gl. de hoc titubet in. l. ex pluribus. s. de admi. tu. gl. q̄it q̄ priuilegiū est istud. Rādet gl. ¶ Querit gl. nūquid habeat tacitā hypothecaz. in bonis protutoꝛis. Rāde vt gl. alle. gl. l. p officio. dic vt in. d. l. dabimus. §. fi. ꝛ in. l. sequenti.

¶ De ꝓtrario iudicio tutele ꝛ vtili actiōe. Rubꝛ.

¶ Continua istam rubricam: quia supra dictuz est de actione que datur pupillo: nunc de actione q̄ est contraria que datur tutoꝛi. Ad euidentiez actionū pretoriarum pon't hic Dy. q̄ quādoq; nomina contrahentium non sunt distincta: vt cernere in societate: quia quilibet vocatur socius: tunc nunq̄ habebit locum actio contraria. aut sunt nomina distincta: et tunc aut vnus nomen non accepit gratia alterius: ꝛ tunc non habet locū actio contraria: vt in emptione ꝛ vendi. vt. s. de acti. empti. l. ex empto. Aut vnus accepit gratia alterius: et tunc datur contraria: vt est videre hic ꝛ in mādato. ꝛ in similib⁹ actionibus. ꝛ de hoc habes gl. no. que non inuenitur alibi fm Dy. j. de actio. ꝛ ob. l. consensu. quam gl. bene tenet mentī.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ☞Actio tutele cõtraria est pretoria ꝛ bonefidei.
2 Actiones nascentes ex quasi contractu sunt de iure ciuili.
3 Tutor contrahens cum pupillo quando obliget ipsum.
4 Tutor quas actiones habeat contra pupillum pro gestis per ipsum.

Contrariam. pupill⁹ obligat tutori actione tutele contraria p expensis ab eo factis circa administrationẽ ipsi⁹. ibi pretor. No. qđ actio † tutele cõtraria est pretoria et est bonefidei licet Dyñ. teneat contrarium. ff. titu. ff. l. f. in pin. actio tamen tutele est de iure ciuili vt instit. de tut. in pin. ꝛ qđ ibi no. facit qđ not. Bul. in l. ex hoc iure. de iust. ꝛ iur. ꝛ dixi in dicto tit. insti. de tute. nã
2 omnes † quasi contractus sunt de iure ciuili. vt insti. de obli. que ex quasi ex contractu. Et sic gl. que dicit qđ speciale est in tutela non bene dicit. vt dixi in. d. tit. insti. de tute. in pin. Ibi proposuit. vide residuũ per Azonem in summa huius titu. Et ibi ponit rationẽ quare ista est pretoria ꝛ alia ciuilis. Ibi administrationem i. ad impendendum in rebus quas administrant. Nam accedere ad administrationem cõpelluntur: vt. ff. de admi. tut. l. f. in pin. fm Dy. ibi q̃ q̃. dic qđ ibi respondet tacite obiectioni que posset fieri: qđ ista actio non habet locum: cum pupillus non possit obligari tutori sua autoritate: ꝛ pupillus sine tutore obligari non potest. et hoc sequitur Rof. fm Dy. ibi obligetur. ꝛ sic dicitur qđ sit speciale in actione tutele contraria: quod non videtur verum. quia
3 idem videtur in actione directa. nam si tutor † emit rem pupilli palam ꝛ bona fide obligatur pupillus ciuiliter ꝛ naturaliter. vt. l. tutor rerum. ff. de admi. tuto. Sed si facit clam ꝛ mala fide non obligat ipsum pupillum vt. l non existimo. ff. de admi. tut. et. l. si in emptione. f. fi. ff. de contrahen. emp. ita est etiam in actione tutele cõtraria. nam ita demum tutor repetit sumptus si fecit bona fide. vt. ff. eo. l. iij. in pin. et
4 in. f. iudicio. fo. fm Dy. aut † cõstat tutorem gessisse bona fide vel mala fide ꝛ tũc nullum est speciale in actione cõtraria: aut dubitatur: ꝛ tunc aut pupillus est locupletior. ꝛ nihil est etiam speciale: vt patet in l. iij. ꝛ l. pupillus. ff. de auto. tuto. nam in vtroq; casu pupillus tenetur in quantitate in qua est pupillus locupletior. Sed si dubitatur an negotium fuerit male inchoatum: ꝛ tunc est speciale in ista actione. pupillus enim non teneretur aliis actionibus: et tamẽ ista tenetur. vt. l. si pupilli. in pin. de nego. gest. et. ff. eo. l. iij. f. fufficit. fm Dyñ et facit qđ dicam ibi post Bul. ☞Glo. querit nunquid tenebitur etiam naturaliter hoc casu. et responde vt gloss. ibi. l. pupillus. ff. de auto. tuto. De hoc dic vt no. ff. de regu. iur. l. pupillus nec velle. et. ff. de noua. l. f. et. C. de inutil. stipu. l. f. et. l. si eius. in princi. ff. ad trebel. vbi tetigi de hoc et ibi dixi.

Hec actio. Vide glo. f. que dicit ꝛc. dic quasi velit dicere glos. actio in genere et non in specie. Ibi probandum. f. quod habeat cõtrariam actionem nego. gest. fm Dy. Ibi finito officio. f. tutele. ibi actio contraria tutele fm Dy. ibi durat. dicit glo. qđ officium: ꝛ dic vt in glos. Et ista gl. ponit tibi casum in isto. f. ibi in ipsum procuratorẽ. vel curatorem: reddendo singula singulis. ☞Glos. oppo. de. l. ij. C. de admi. tu. tu dic vt ibi.

Preterea. Ibi conuenitur. f. tutor fm Dyñ. ibi sumptus. non ob. l. ex quibus. ff. de cõdi. inde. quia patet so. per ea que ibi no. quia ibi datur exceptio sola: hic exceptio ꝛ actio. Ibi potest. sed an iste poterit opponere in modum exceptio. quando agitur cõtra eum actione iudicati. videtur quod non: ex quo fuit semel quesitum de exceptione. argu. l. fi. C. de fide instru. ꝛ. ff. de excep. rei iudi. l. duobus. fm Jaco. de are. ꝛ vide quod not. per Ray. C. senten. rescin. non posse. l. peremptorias. ibi resarcire. et quomodo fuit compensatio reprobata hac actione.

An in hoc iudicio. Ibi contrarius per hoc videt male dicere glo. in eo quod ipsa not. f. e. l. quid ergo. f. iudicio. et. f. dicam. Ibi probandum: scilicet quod cõsequatur indẽnitatem de eo quod debebatur sibi ex contractu paterno Dy.

Hanc actionem. Ibi actionem: scilicet contrariam.

Longe. Gloss. querit quare est qđ datur magis contrarium iudicium tutele vbi intẽtatur actio de ra. dist. quam vbi non intentatur actio de ra. di. Et responde vt in glo.

☞Tutor quando repetat expensas factas p pupillo in plus q̃ habeat in facultatibus.

Quid ergo. No. bene hoc principium huius legis. ☞Quero quomodo posset esse † quod tutor expedit plus in rebus pupilli q̃ habeat pupillus in facultatibus. Dic quod potest esse quia erat mota ipsi pupillo questio status. et sic diceretur expensum vtiliter etiam vltra bona ꝛ patrimonium pupilli: quia libertas est inestimabilis. f. de regu. iur. l. libertas. ꝛ. ff. de his q̃ dele. vel effu. l. fi. fm Andr. de pisis. vel dic quod potest esse quia tutor incepit negotiũ vtiliter: sed post ea habuit malum effectum nam etiam tunc recuperat: vt in hac. l. f. sufficit.

☞Liberatio facta per pupillum tutori cum iuramento an valeat.
Dispositio aut. sacramenta puberum. an habeat locum in quasi contractibus.
Quod habeat locum in liberationibus.

Contrariam. Ibi liberationem. q̃ generalẽ. ibi liberetur: sed si pupillus nollet agere tunc dabitur remedium tutori. † quod tu habes. C. de vsu. pupil. l. fi. vbi habes de hoc bonam glo. Item poterit implorare iudicis officium: vt. l. si contendat. de fideius. et. l. aurelius. de libe. leg. secundum bul. Ibi cõsequitur per actionẽ tutele contrariam. ibi pecunie. pupillaris secundum Dynum ibi fenerare. sed non fenerauit. ibi soluit. scilicet ipse tutor de sua propria pecunia. ☞Glos. oppo. de. l. eos. f. super. C. de vsu. solu. vt in glo. ☞Item

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

opp.de.d.l.eos.§.ceteros. Solue vt glo. ¶Sl.querit pone qđ tutor fecit sibi liberationem fieri a pupillo cum iuramento:nunquid valeat talis liberatio. Et aduerte istam glo. Not. qđ tutus mundus allegat eam. Et respō dent glossa. Ibi auth.sacramenta.dic videtur tamen secundum verba illi⁹ auth.qđ hoc non procedat: † quia illa auth.loquitur in contractu: et contractus est proprie ille ex quo huiusmodi nascitur obligatio.vt.l.labeo.§.contractum.j.de verbo.significa.sed hic non est contractus sed distractus:ergo non debet ad illuz trahi: cum illa auth. sit odiosa quia priuat minorem restitutionis beneficio quod est fauorabile:vt.ſ.de mino.l.ſ. ergo non est extendenda.vt.l.cum quidam.j.de li be.et post hu.dic fm Dy.ideo illa auten. habet hic locum: quia tractatur deliberatione alterius: et sic de actu fauorabili:ersumus fauorabiles in liberatione vt.l. arrianus. de actio. et obligatio. Preterea quando quis liberat aliquem:ipse obligatur saltem naturaliter ad non petēdum ideo rōne illius naturalis obligationis potest dici quod auten.sacramēta.vendicat sibi locum.facit.ſ. de pact.l. ſi vnus.§.pactus ne peteret. et qđ ibi no.fm Dy.z de hoc habes per doct. et Ray.in dicta auten.sacramēta. circa finez.z ibi per Rofr. de hoc etiam not.per doct.in lege ſi quis.de transac.et ibi vide.

a ¶Quid ergo.§.ſuū. ibi nunqd vz.vide adtēdē qđ ponit Bart. i ſimili in.l. minor.ff.ō mino.i pn. vcz qñ pupillus litigat p̄ procuratorē cōſtitutū cū iuramēto: qz non pōt petere i integrū reſtitutōne iuramēti. Adde qđ bal. ꝓſi. clxxvj. ſ.volu. tenuit qđ p̄cu.cōſtitutus a mīore cū iuramēto non tenet z in ēſtū Bar. dicit no.qz tot⁹ mundus vide pulchrum ꝓſi.de anēcha. cccxxxj.

1 ☞Tuſci non tenent pecunias otioſas lombardi ſic vt illas habeāt ſaluas pro dominis ſuis.

2 Preſcriptio an currat contra filiūſa. in his rebus in quibus poteſt agere cum patris autoritate ſi non egit.

Vſuras. Ibi ſterilis. Aduerte: quia tuſci † optime practicant iſtum.§.nam ipſi non permittunt ſtare pecunias ſuas mortuas Lombardi vero ſic: quia illas habent ſaluas p̄ dominis ſuis.alias dicit eſſe pecunia otioſa:vt ſupra de admi.tuto.l. tutores qui poſt.§.ſ. ibi p̄matur. ideſt oſtendatur. ¶Slo. oppoſi.de.l. ſi per imprudentiam.ſ. de euictio.Sol. vt i ea.Dominꝰ iſte §.facit ad queſtionem tu ſcis qđ duz filiuſſa. eſt in poteſtate paterna qđ non currit cōtra eum preſcriptio: modo ponamus qđ filiuſſa. habeat res aliquas in quibus pater non habeat vſumfructum pro quibus non poteſt agere abſqz conſenſu paternovt glo. no.ſ commoda.l.iij.§.ſi filio.que eſt no.vt dixi infra quando di.le.ce.lege ſi vſuſfruct.§. ſi ita. ¶Queritur nunquid eo caſu currit ſibi preſcriptio dum eſt in poteſtate do.Ray. dicit per hunc text.quod aut ipſe requiſiuit patrem qđ deberet ſibi preſtare autoritatem in iudicio: et non potuit obtinere:z tunc debet excuſari:ita quod non currit contra eum preſcriptio: aut non petijt et tunc currit argumen.text.huius legis et auten.de equa.do.§.illud.vnde ſumitur auth. quod locum.C. de collatio.et extra de elect c. fina. ſecundum eum, ſed domini hoc non procedit quia filius poteſt petere vt pater compellatur ad preſtandum autoritatē. vt habes.C.de bonis que liberis. non ſolum.§. neceſſitatem.quod non poterat facere hic tutor: quia non poteſt pretorem compellere. hinc eſt qđ Bar. ſil.ſimiliter indiſtincte tenet quod in eo caſu preſcriptio contra filium currat. argumen.ſ. ex quib. eau, ma.l.ait pretor.§.primo.

☞Defenſor voluntarius:ſi ſuccumbit in cauſa qđ non repetit expenſas.

Sufficit. Ibi diligēter id eſt vtiliter. ſed nō neceſſario:et habet locum hoc in tutore.ſecus ſi in alio geſtore voluntario. vt not. in l.ſi pupilli.in princi.de nego.geſt. ſecundum Dynū et ibi de hoc per Guil. Et per † hoc patet regulariter eſſe falſam gloſſ.que eſt in.l.ex parte.in princi.ſ. famil.erciſcun.que non inuenitur alibi. Et dicit illa gloſ.qđ ſi aliquis cepit me defendere in iudicio vtiliter:licet reportauerit ſententiā contrariam:tamen poteſt repetere ſumptus:ſed hoc eſt falſuz: quia eſt geſtor voluntarius.pro hoc facit.l.iam tamen.§.in hac infra iudi.ſo.et.C.mand.lege etiam.et ibi p̄et. tenet illam glo.

Judicio. Ibi ante tutelam ſcilicet finitaz.ibi poſt tutelam finitam. ¶Gloſſ.querit vtrum diſtinguatur an fuerit connexum vel non vbi eſt expenſum ante tutelam. Reſpondet z bene: dic vt in ea. ¶Secundo querit que eſt ratio quare magis eſt diuerſum in hoc caſu qz in alio. Reſpondet vt gloſ.dicit.contra iſtam glo.videtur tex.ſ.eo. l.prima.§.an in hoc iudicio. Sed potes dicere qđ ibi loquitur vbi debitum deſcendit ex perſona patris:hic ex perſona illi⁹ pupilli.vel dic et melius qđ ibi non exegit imo expectauit ex eo qđ tutor erat et non exegit a pupillo.vt dicitur in.§.an in hoc.

☞Prelatus qui expendit in admiſtratione de ſuo ſi remouetur ab adminiſtratione: quod repetit expenſum.

Tutela. Gloſſ.opponi. inſtitu. quibus mod.tu. finit.in fine.et de lege decreto.de ſuſpec.tuto.Sol.vt glo. ¶Item iſta lex allegatur per Dyn. in argumen.ad queſtionez talem † qđ ſi prelatus impendit aliquid de bonis ſuis vel alius adminiſtrator:et poſtea remotus eſt ab adminiſtratione:nunquid poſſit repetere ſumptus factos in iſta adminiſtratione. Iſta lex preſtat arg. optimum quod ſic. in contrarium facit in auth.qui res iam dictas.C.de ſacroſanc. eccleſiis. ſcōm Dy. So.ibi deliquit in eadem re. et ideo non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

repetitur: hic aliquid posuit in illa: et ideo repetitur. arg. ſ. de his quibus vt indi. l. reſcriptũ. vt. ſ. no.

HErdem. Ibi contrariam. Non ob. l. iij. §. fi. ſ. e. vt ibi dixi per Dy. et in l. cum oſtendimus in principi. de fideiuſſo. tu. Et aduerte qa illa. l. iij. §. fi. facit multum contra: ſed dicam in dicta lege cum oſtendimus. de fideiuſſo. tut. 2

STutor. Ibi actionem. vt ei ſoluatur: vel cautio de indẽnitate preſtetur: vt. l. ſi tutele. ſupra tit. primo. ſecundum Bay. vel dic etiam vt liberetur. arg. l. ſi quis mãdato. de neg. geſt. Qualiter autem iſta ſententia liberationis mãdetur executioni. dic vt. d. l. ſi quis. qr captis pignoribus ꝛc. vt ibi patet. Ibi ſoluat. dummodo ſit finituz officium. ſupra. e. l. j. §. finito. ¶ Gloſſ. oppoñ. de. l. ſi pro ea. C. mandati. Sol. vt glo. ¶ Querit gl. que eſt ratio diuerſitatis inter fideiuſſorem et tutorem. Gl. remittit ad. l. ſi quis mandato ſupra de nego. geſt. et allegatio quandoqz eſt corrupta: quia aliqui hic in glo. habent mandati. ſed dicere debet de neg. geſt.

¶ De eo qui pro tutore vel curatore. neg. geſt. Rub.

¶ Sup iſta rubrica dicit gloſſ. quod ptutor eſt vnũ nomen ꝛc. et dic vt gloſſ. et differentia inter iſtum titulum. et ſequentem vide ibi ſuper rubrica. ꝛ ibi dicã.

1 ☞ Actio protutele quando habeat locum. 3
2 Actio protutele quod non ſit ſuperuacua ſed vtilis et neceſſaria pupillo.
3 Actio protutele et actio contraria tutele quod ſint bonefidei.

ROtutele. Ibi vtrũqz cauſum. recta glo. et dic vt in ea. ſed cõtra hanc glo. facit. C. de teſt. tute. l. j. in fi. dic qb ſponte geſſit: non tanqz tutor: hic autem tanqz tutor: licet ſciret ſe non eſſe ſm And. de piſis. Ibi geſſit. ſ. tanqz tutor. ibi ptutore. vide quod no Rofr. in titu. ſi aliquis crederet ſe tutorem. ꝛ in tit. ſequen. Ibi tutor eſt. cum nõ ſit in veritate. Ibi geſſit. id eſt adminiſtrauerit negotia pupilli ſecundum Dynum. ibi tutele i. actionem protutele ſecundum glo. ꝛ Dy. ¶ Gloſſ. oppo. de. §. ſi quis quaſi. j. eo. Solu. vt ibi.

1 ¶ Querit glo. †quando habebit locum actio protutele. Et reſponde vt gloſ. Et aduerte quia iſta gl. eſt aliquantulum obſcura: ideo aduerte dum gloſ. dicit altero tamen caſum cum diſtinctione tutele. dic vt in tutore notatur. aut ſcuit ꝛ teneatur actione tutele. ſi vero ignorauit teneatur actiõe protutele. Et ſic gl. refert ſe ad id quod dixit. ſ. ſubiecit gloſſ. altero caſu indiſtincte. dic vt in eo qui non erat tutor. In ea. glo. ibi. vel dic ꝛc. breuiter teneatis ſecundam ſolutionẽ. dic vt in glo. ¶ Quert gloſ que eſt actio que debetur contra illum qui fingit ſe eſſe tutorem cum in veritate non ſit. Et reſponde vt gloſſ. in. l. iij. C. de teſt. tute. dic nec ob. l. j. ij. reſponſo. eodem titulo. quia ibi ſponte geſſit non tanqz tutor: ſed vt alius. hic autem geſſit vt tutor: licet ſciret ſe non eſſe tutorem. ſecundum Jacobum de aretio. ¶ Querit gloſſa. que actio dabitur contra iſtum ſeruum gerentem tutelam. Et reſponde vt gloſſ. et bene. ¶ Contra iſtum titu. opponit Dynus. iſta †actio eſt ſuperuacua: quia aut gerit vt tutor: cum in veritate non ſit: aut ſciẽter et tenebitur actione nego. geſto. Ad hoc reſpondet Dynus. quod iſta actio fuit inuenta fauore pupillorum: ex eo eſt magis priuilegiata quam actio negotiorũ geſtorũ. nã hz priuilegiũ inter reales ꝛ pſonales: et priuilegium reale et perſonale habes in text. infra de priuilegijs creditorum. l. dabimus. §. primo ſecus in actione negotiorum geſtorum. vt patet. eodem titulo. l. idem priuilegium. §. primo. et. l. ſi ventri. ſecundum Dynum. Dic imo in actione negotiorum geſtorum. pupillus habet priuilegium in perſonali. vt. l. ſi negotium. eodem titulo. licet in reali non habeat. vt ibi not. ꝛ. l. ſi ventri. in principio. eodem titu. et ſic dicit Andre. de piſis quod credidit fuiſſe errorem ſcribentis additionem Dyn. patet ergo quod iſta actio inducit vtilitatem ꝛ etiam priuilegiũ reale. ſed quod ratiõe priuilegij realis dicat ptor ipſaz eſſe neceſſariam vt hac. l. in princ. non eſt veriſimile: ideo dicerem ipſam eſſe vtilem. dicas ergo ſm Andre. de piſis quod neceſſaria dicitur ex eo qõ actio tutele reſpicit principaliter perſonam. C. de nupt. l. in copulandis. et inſti. qui da. tu. poſ. §. j. et propter ea ceſſat actio nego. geſt. que reſpicit rerum adminiſtrationem. de nego. geſt. l. j. ¶ Querit ergo Dyñ. †nunquid actio protutele ꝛ contraria tutele de qua dictum eſt. ſ. titu. ptori. ſint bonefidei vel ſtricti iuris. Et videtur qõ ſint bonefidei: quia in actiõe ſtricti iuris non veniunt vſure abſqz vinculo ſtipulatiõnis: ſed in actione bonefidei vſure veniũt ex ſola mora vt. l. cũqis. C. de vſuris. ſed in iſtis duabus actionibus vſure veniũt ex mora. vt patet in. l. quid ergo §. contrarium. ſ. ti. j. et. j. hac. e. l. §. in protutele. ergo ſunt bonefidei. Joan. tamen in arbore actionum ponit iſtas actiones ſtricti iuris. et pro Joan. allegat Dy. quia non inueniuntur enumerate inter actiões bonefidei: que ſunt poſite inſtit. de actio. §. actionũ. ergo ſunt ſtricti iuris vt ibi no. Omnes enim actiones que non inueniuntur bonefidei ſunt ſtricti iuris vt ibi not. ¶ Ad contrarium reſpondeas quod licet vſure veniant: non tamen ſequitur quod ſint bonefidei: nam in actione ex teſtamento veniunt vſure ex mora. infra de legatis ſecundo. lege titia ſeto. §. vſuras et. C. de vſufrũ. leg. per totum. et tamen conſtat ipſam eſſe ſtricti iuris vt ſupra de in lit. turan. l. alias. et ſic habent naturam bonefidei: licet ſint ſtricti iuris. ¶ Gloſſ. opponi. inſtitu. de actio. §. actionum. et tenet quod contraria actio tutele ſit bonefidei. et allegat ratiões ſuas. pro ea allegabam: quia equalitas in iudicijs eſt ſeruanda. C. de ptori. ſacr. ſcri. l. fina. libro duodecimo. de vulgari et pupil. iam hoc iure. cum ergo actio tutele ſit bonefidei que datur pupillo. vt in gloſſ. §. actionum. ergo et contraria. et miror qualiter Dyn. non allegauit illam gloſ. quia eſt not.

Cum eo. Ibi protutore. idẽſt tanqz tutor: cũ in veritate non eſt: ſiue ſe eſſe dicit ſiue ſi credat ſe eſſe tutorem. Ibi poſſe: et contraria

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

protutele datur protutori in pupillum et ante puber tatem.infra.e.lege fina.et ibi not.ergo.ꝛc.facit supra titu.l.j.§.finito Ibi protutore.ideſt tanꝯ tutor cum in veritate non eſſet ſecundum Dy.ibi deinde quaſi. dicẽ gl.hoc quaſi eſt expreſſiuum veritatis:vt dixi de hac dictione.ſ.ſoluto matri.l.ſi ante.

Si quis. Ibi quaſi.iſtud eſt diminutio veritatis.¶Gloſſ.oppo.de eo quod habuiſtis ſupra hac.l.ver proinde.ꝛ hoc eſt difficile cõtrarium.Et ſol.vt.gloſſ.vt patet in vltima ſolu.quando dicit quod hic eſt ſpeciale fauore pupillorum.dic quod patet ex eo:quia ibi in verſic.proinde. gerũtur negotia impuberis.et eſt priuilegium in eo quod dixi ſupra.quia actio protutele eſt magis priuilegiata quam ſit actio nego.geſt.vt dixi tibi in prin. et vide quod not.gloſſ.circa hoc.ſupra de nego. geſt.l.iij.§. hac actione.Ad hoc poſſes reſpondere quod ibi nõ erat priuilegium militie.Scias tamen quod glo.C. eodem titulo. lege prima.querit de iſta ratiõe diuerſitatis et non reſpondet.Glo.querit que actio neg. geſt.dabitur in caſu vbi fuerunt adminiſtrata bona. Reſponde vt in glo.

1 ☞Actio protutele quando concurrat cum actione negotiorum geſtorum.

2 Unum auxilium extraordinarium quod non excludat aliud.

Si curator. Ibi geſſerit.ſcilicet tanꝯ curator.ibi curatoris et non tanꝯ tutor.¶Querit gloſſ.que actio dabitur in primo caſu ipſi curatori.ꝛ reſponde vt gloſſ.¶Querit gloſſ.

1 Utrum actio protutele†concurrat cum actio.nego. geſt.in caſu vbi tutor eſt compulſus adminiſtrare cũ vere tutor non eſſet.Et reſponde vt gl. et ibi allegat l.iij.§.hac actione.de neg.geſt.dic et hoc verum eſt ſcilicet quod non concurrat cũ actione directa. et ita potes inteligere.l.iij.§.hac actione.de nego. geſt.ſz cum vtili actione protutele bene concurrit: quia vti-
2 lis †cum vtili non impediunt ſe adinuicem: cum ambe ſint auxilia extraordinaria:et vnum non excludit aliud.vt.l.de pecoribus.C.ad.l.aquil.et.l.quẽadmodum.§.magiſtratus.ff.ad.l.aquil.et no.glo.de damno infecto.l.qui bona.§.ſi quis opus. ſecundum Jacobum de are.et habes per Pet. C.qui dare tuto. poſ.l.militie.

In protutele. Ibi attigerit.i.non adminiſtrauerit.Ibi geſſit.ꝛ quedã neglexit.Gloſſ.opp.de.l.ſi pupilli.§.fina.de neg.ge. circa hanc materiam vide que no.Bul.de cug.in.d. l.ſi pupilli.§.fi.

Si is qui. Ibi non enim ꝛc. reddit rationem.Ibi huiꝰ.ſcilicet procuratoris. Ibi pupilli:quia contractus ipſius protutoris non tenet in preiudicium pupilli ſed in preiudicium contrahentis: ſecus ſi reſcinditur per ſe vt. j. titulo primo.l.prima in princip.et ibi per Dynum. Ibi adminiſtratio.nam tutore vendente legitime non audietur pupillus circa reſtitutionem:ſed vendente p tutore audietur pupillus:vt hic patet. Item vbi cõtraxit tutor inſpicimus vtrum coniunctus ſit pupil- 1
lo vel ne:licet in contrahente pro tutore ſit ſecus. vt j.titu. primo.l.pupilli.ſecundum Dynum.dic vt ibi.

¶Oppo.gloſſ.de.l.bonefidei.j. de acquiren.re.do. Et ſol.vt in gloſſ.¶Item oppo.gloſſ.quod res pupilli vſucapiantur:vt.l.apud celſum.§. ſi quis non tutor.j.de excep.do.Sol. vt glo.ꝛ bene ꝛ gloſ.alle.pro concor.l.qui neq;.j.de re.eo.dic vt ibi.

☞Sententia lata a iudice delegato qui ignorabat ſe delegatum quod non valet.

Otro. Ibi tutor.i.tanꝯ verus teneatur actiõe tutele.Ibi tutorem.i.vt verum tutorem ſecundũ Dynum.ibi ſcire debet.facit.j.de acquirẽ. hereditа.l.ſi is ad quem.ſecundum Jacobum de aret.Ibi in fine.l.facit quod not.ſ. eodẽ l.i.in princip.et allegatur hec.l.per Bul.ſ. de offici. proconſul.l.obſeruare.in fi.quod ſi iudex† delegatus ignorat ſe eſſe delegatũ ꝛ ferat ſniam qõ talis ſnia non valet tanꝯ priuati: q; oportet quod ſciat ſe iudicem.arg.huius.l. ¶Querit glo.que actio dabitur. Et reſponde vt glo.

Qui pro tutore. Querit gl.quã diligẽtiã tenet preſtare tutor. Et reſponde vt glo.et alleg.glo.l.a tutoribus.in prin.ꝛ dic vt ibi.

Et qui. Queritur quando dabitur illud iudicium contrarium. Reſponde vt gloſſ.

¶Hic finiuntur dicta de mim Nico.de neapoli.

¶Quod falſo tutore geſtum eſſe dicetur. Rubri.

☞Cõtractus factus a falſo tutore licet ſit nullus ipſo iure in preiudicium pupilli valet tamen in preiudicium contrahentis.

Duius edicti. Ibi tert. ibi cõtrahentes. cum pupillo bonafide. alꝰ ſecus.vt.j.e.l.in fi.ſm Dy.ꝛ hoc dum dicit cõtrahentes vel quaſi.vt.l.falſus.j.eo.vt in iudicio.vt.l.defenſor.ſ.de tut.etra. diſt.ꝛ.l.iij.§.idẽ ſcribit.in princ. ſ.de pecul.ſm Jaco. de are.ꝛ bene. In text.ibi vel ad aliam regionem datus.certum eſt reſti. dari furioſo:quia furioſus qui autorizaut p non tutore habetur.vt.l.nec mandante.§.j.ſ.de tuto.ꝛ cur.da. abbis.ꝛ tutor adminiſtrando id qõ eſt adminiſtratio nis alterius pro tutore non habetur.vt.ſ. de admi. tuto.l.ſi duo.ꝛ.l.vel in partes. In tex ibi nonnevalebit qõ geſtum eſte Reſpõ.qõ ſic.quia vtile per inutile non debet vitiari ſm Dy. In gloſ.certe ſic.ibi ar. contra.ſol.quia ſi omnes eſſent veri tutores ſufficeret vnus vt.l.ꝛ ſi ex pluribus.ſ.de auto.tut.ꝛ C.eo. l.fi.ꝛ ideo eius autoritas qui tutor eſt operatur.ar. l.ſi duobꝰ.§.heres.de leg.j ſed ſi duo eſſent arbitri non ſufficeret per vnum pronuntiari.vt eo.§.ꝛ ideo adiectio huius arbitri:qui nõ poteſt eſſe arbiter:cõ promiſſuz reddit inutile.vt.l.ſed ſi ita.et.l.celſus.ſ. de arbi. In tex.ibi dabo in integr. reſtit. ¶Oppo. †qõ contractus vel quaſi qui a falſo curatore celebratur eſt ipſo iure nullus ꝛc.vt.l.ſi is qui.ſ.tit.j.ꝛ.l. ſi pluribus.ij.reſpon.ſ.de aut.iu.et.l. qui neq;.j. de reb.eo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

re. eo. ergo superuacua esset restitutio ex hoc edicto vt. l. in dubiũ. C. de tu. et cu. qui non satisd edit. respõ. quod est verum: quia contractus est ipso iure null⁹ in preiudicium pupilli et non ipsi pupillo in integrũ restit. est necess. sed in preiudicium contrahentis iste contractus est aliquis. vt. l. iulianus. §. si quis a pupillo. de act. emp. l. non eo minus. C. de procu. alias si contraheret non interueniente alio quam pupillo sibi imputaretur. et ideo restitutio sibi non est necessaria. secundum Dyn.

Denuntiatio quando constituat denuntiatum in malam fidem.

SIid. In glos. quoniam idem est. argu. contra. C. de rei ven. l. si fundum. que. l. videtur probare totum oppositũ. scilicet quod denuntiatio † constituat aliquẽ in malam fidem: ꝛ cum illa. l. si fundum. cõcor. l. quedam. §. penulti. supra de eden. ꝛ quod ibi not. et. l. ait pretor. §. si quis particeps. infra que in frau. cre. Et pro ista facit scilicet quod denuntiatio non cõstituat quem in mala fide. infra pro empto. l. penulti. et. l. si maior. C. de rescin. ven. potest solui isto modo: quia ista lex et contraria loquitur quando credit denũtiationi: sed contra hoc videtur instare glo. que est in dicta lege si fundum. que facit hanc questionem si nõ credit ꝛc. et tamen determinat quod in mala fide cõstituatur. ꝛ ideo dic quod aut ille cui fit denuntiatio scivit illum qui denuntiavit habere ius denũtiandi: et tunc videatur in mala fide constitutus. ita loquitur. l. si fundum. et gloss. aut sciuit illum non habere ius denuntiandi: et tunc non videatur in mala fide cõstitutus. et ita videtur probari in dicta lege si maior aut est dubium: et tunc debet abstinere: alꝰ malã fidem habet. vt. l. virilis. §. si adierit. de lega. prest. Sed contra hoc videtur iste tex. vbi in dubio nõ videtur constitutus in mala fide secundum Dyn. dicit Dy. so. vt ibi: et. l. si fundum. quia hic erat dolus tutoris qui preponderat culpe illius qui non credit denũtiatiõi. vt. l. item si obstetrix. ad. l. aqui. in. l. si putator et. l. qui foueas. eodem titulo. et per hanc solutionez videtur restringi hec. l. quod ista lex non habeat locum nisi quando agitur per contrahentem] contra tutorem. nam si contrahens agit contra pupillum non exigitur dolus tutoris. vt supra eodem lege prima. §. idem pompo. et ideo dic et melius secundum Dy. quod hic contrahens tractabat de damno vitãdo: pupillus de lucro. in lege vero contraria vterq; de damno vitando certabat: vnde deterior est conditio illius qui fuit in culpa ex eo quod denuntiationi non credidit cꝫ denuntiantis dicta lege si fundũ.

Quero hic an si post contractum fiat denũtiatio constituat contrahentem in mala fide. de hoc est gl. quod non in lege penulti. infra pro emptore. facit gl. pro hoc in. l. in concubinatu. supra de concub. vbi dicit quod ab initio semper fienda esset denũtiatio. qõ not. quia vtile est.

Stante statuto quod si quis steterit per decem annos quod non possit petere executionem instrumenti: quod tamen poterit petere per libellum.

PLane. No. quod qui beneficio edicti non vtitur: contra eũ nõ potest excipi de beneficio edicti. Et inducitur in argu. † ad. q. dicitur in statuto ciuitatis quod posset peti instrumentum executioni mandari: saluo si steterit per decem annos: modo stetit per decem annos an possim petere per libellum secundum ius cõmune. et videtur quod possim per hanc legem: quia ego qui peto per libellum non vtor beneficio statuti pro executione. et ideo non potest de illo statuto contra me excipi. In ciuitate ista mihi videtur quod practicetur cõtrarium nescio si sit propter alia in statuto posita.

INterdum. In glo. resti. in fine imo videtur valere pro probatione tutoris ad hoc vt restituti non possit: et videtur ob. l. j. §. idem pompo. supra eodem titu. Solu. aliud est in compellendo litigantem: quo casu iudicium in preiudicium pu. non valet: et ideo litiganti et reo restitu. conceditur. et aliud est legitimare personam tutoris. et videlicet in preiudicium pupilli et restitutio denegatur.

PUpilli. Ibi incertum cautionis. de incerto cau. vt infra ad trebellianum. l. cogi. §. si pater. hoc dicit et non sunt alia.

Confessio facta coꝝ iudice qui fecit confessum spoliare non tamen tollit an valeat.

Quando pupillus querit autoritate falsi tutoris et contrahens restituitur quod non tenetur pupillo ad sumptus litis.

Debitor cui iudex precipit vt soluere promisit quod videtur cumpulsus licet soluat.

NOuissime. Istum tex. nota. ibi dum dicit quid eñ. facit † ad vnam questionem quam habui in florentia de iudice qui non tollerat hominẽ: sed spoliare fecerat: et ipse fuit confessus. et not. alleges ea que habentur in tit. quod me. cau. Concor. cum isto text. secũdum Jaco. de are. quod habetur in simili. in lege si quis man. supra de nego. gest. vbi nota formam huius conditionis et illam legem facio not. valde: quia videtur cõcor. cum. l. facere posse supra solu. ma. ista solu. videtur innuere quod quando † autoritate falsi tutoris q̃rit pupillus et restituitur: contrahens nõ tenetur pupillo ad sumptꝰ litis. Et p hãc. l. determinat Dy. vnã. q. † et est qõ qõ quidã erat debitor: et quidã iudex sibi precepit vt solueret et ille promittit soluere: deinde soluit: an videatur compulsus soluisse. certe sic. vt hic et ista sunt quotidiana.

s IFalso. Not. istam. l. et tenebis menti. Ex causa iusta ignorantie possum petere restitutionem in integrum. hoc dicit.

f Alius. Dico q̃ ille qui p̃misit vt tutor vel ꝓcurator se obligare dz probare se tutorẽ vel ꝓcuratorẽ ex eqtate huꝰ tit. et dz probare per. l. j. et. ij. C. cred. euic. pig. non de.

De fideiussoribus et nominatoribus et heredibꝰ tutorum et curatorum. Rubrica.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli ſuper Infortiato

QUamuis. In gloſſ. in ver. non eſt. Ibi argu. ſupra 1 pro ſocio. et eſt tex. in lege tutela ple- 2 rũq; ſupra de tute. et ſic facit ſecundũ Dyn. et Jaco. de are. quod officia nõ tranſeunt ad heredes. in gloſſ. in ver. explicari ibi: in iudicio. ſecus. et ibi. ſupra de iudi. l. tã ex contractibus. videtur idem in iudicio. infra ſi pẽ. 1 appel. mors inter. l. j. §. finali. ſed poteſt reſponderi in fugiendo ibi in cauſa ap. hic in cauſa pun. tunc argũo ſic. nam ibi perficitur tutor tutela finita et ante redditas rationes. ſed tutor tutela finita et ante redditas tenetur exequi cauſam principalem. vt. l. ita autem. §. poſt completam. ſ. de admi. tut. igitur heres tutoris tenetur. Dyn. pro hac opi. facit. l. tutor. infra de ap. et. l. tam ex contractibus. que hic allegatur poteſt reſponderi ſecundum Jaco. de are. quod illa lex 2 loquitur in filio qui ſecundum hec iura non habebat heredem. vt. l. antepe. ſ. ad macedonia. et. l. j. et. ij. de caſtrẽ. pecu. hic autẽ loquitur in eo qui habebat heredem: igitur contrarium non obſt. In tex. ibi quod penes. ita quod ipſe ſibi poſſideat: quia verbum penes ſignificat poſſeſſionem. vt. l. penes. de verbo. ſignificatio. z eſt ratio quia heres tenetur ex dolo et lata culpa ipſius. vt. C. de here. tuto. l. j. et. l. cum oſtẽdimus. j. eo. ꝑm Jaco. de are.

ETiam. Querit hic Dyn. que poterat hic eſſe dubitatio huiꝰ l. et dicit quod poteſt eſſe iſta nam fideuſſit fit per ſtipulationem. vt probatur in. l. ſtipul. paragrapho ſatis acceptio. j. de ver. obli. et. l. j. ver. verbis. j. de act. et oblig. et. l. blandi. de fideuſ. ſed in ſtipulatione non veniunt niſi ea que ſunt in ipſa ſtipulatione et ipſius conceptione expreſſa. vt. l. quicquid. j. de ver. oblig. ſed in ſtipulatione de vſuris nihil erat expreſſum. ergo videbatur fideiuſſorem ratione iſtarum vſurarũ non teneri: ſed ad hoc reſpondet ipſe et dicit quod fideiuſſor videtur acceptus in omnem cauſam in qua eſt obligatus principalis: etiam ad vſuras vt. l. ij. §. fi. de admi. re. ad ci. pertt.

CUm oſtendimus. Querit hic Dy. quare heres tutoris pro non conexis, tenetur actio. tu. vt habetur in hac lege. tutor autez pro non conexis finita tutela tenetur negotiorum geſt. l. ſi tutor poſt. ſ. de tutel. et rat. diſt. Ratio eſt: q; pupillaris eas recipit ſeu admittit actionem tutele mortuo tutore: pubertas vero tutelam finiens: hanc actionem non patitur niſi gratia connexitatis inducat hoc. ſed Jaco de are. dicit q; finita tutela ſi heres tutoris nouam inchoat quod ipſe nõ tenetur actione tutele ſed actione nego. geſt. et hanc. l. intelligit ipſe quãdo iam inchoatam heres perfecit. ſed dictũ Dyn. et gloſſ. dico verum per text. Ibi in arca tutoris pupilli pecuniam. in gloſ. ibi leuis culpa. Ja. de are. dicit quod ſi heres inchoata per tutorem explet: quod ipſe tenetur de dolo et lata culpa: ſi vero ſponte incepit aliud negotium pupilli gerere: quia alia noua inchoet: ipſe tenetur etiam de leui culpa ſicut quilibet. de nego. geſt. l. tutori. et intelligit hunc tex. quando heres iam inchoata per defunctum perfecit. ſed hic vt dixi in prima queſtione.

☞ Preſentia fauoris pupilli inducit conſenſum. 3

Qui ſcriptus eſt fideiuſſor pro inquiſito et non contradixit et fuit preſens q; teneatur.

Fideiuſſores. In tex. ibi affirmatorũ. Not. qui dicebant idoneos eſſe tutores. et qui tacuerunt affirmare videntur non contradicendo. Dy. no. ex iſto. §. in princi. No. ☩ hic preſentiam inducere conſenſum. quod intelligit Jaco de are. eſſe verum fauore pupillorum. et quod iſte §. nõ intelligatur extra ſuos terminos. nam dicit ſi nõ eſſent omnia que ſunt in iſto. §. tunc preſentia nõ induceret conſenſum. hunc. §. perpetuo tene menti et dubium. l. procedit: quia fideiuſſores nunq; obligantur niſi per ſtipulationem: in qua debet primo procedere interrogatio et ſequi reſpõſio. Et facit optime argu. ad queſtionem ☩ quod ſi quis accuſatur ab aliquo crimine et ab eo petatur fideiuſſor de condemnatione ſoluenda: quod ſi fideiuſſor fuit preſens et ſcriptus fideiuſſor non contradixit: quod obligatur: quia reſpub. et minor equiparantur. vt no. m. l. reſpu. C. ex qui. cau. ma. et. l. rempubli. et ibi melius. C. de iur. reipu.

ℏ Eres. No. quod inſtantia ex parte rei transfertur ad heredem. h. d. non ſunt alia in iſta lege.

¶ De magiſtratibus conueniendis et eorum heredibus. Rubrica.

NOrdinem. Cõtra iſtũ ver. oppoſ. l. quod maior. infra ad municipales. et de regu. iur. l. aliud. §. refertur. vbi ad omne preiudicat ſimator pars facit. Solu. quedam ſunt que expediuntur per maiorẽ partem que incumbunt ipſi vniuerſitati neceſſario. et ſic loquitur dict⁹. §. refertur. z quedam ſunt que vniuerſitati non incumbũt neceſſario. et de his loquitur hic. et hoc etiam placet Dy. in decto. §. refert.

Magiſtratibus. Inducit Dy. q; ꝯiudicis officis fuerit quis de expenſis condemnatus tamen illud intelligitur ſi fuerit petitum. facit. l. iij. paragrapho hoc autem. de dam. infec. ex quo ergo habes quod illud q; dicimus iudicem teneri ſi non cõdemnauit de expẽſis. vt lege properandum. §. finaliter. C. de iudi. et. l. finali. C. quando prouo. non eſt neceſſ. intelligitur ſi hoc a patre fuerit petitum expreſſe. et hoc tenet Dy. Item quis debz magiſtratum monere. text. videtur hic ſentire dum dicit quia munere man. ꝛc. quod ſuperior debet admonere. tu dic contrarium. et iſte. §. loquitur ſecundum iura antiqua. hodie magiſtratꝰ municipales poſſunt dare tutores. vt inſti. de acti. tuto. §. nos autem.

Si inter. Iſte. §. allegatur i materia excuſſionis ideo tene ipſum menti.

Priuilegium. Iſte. §. non reperitur alibi dicit Dyn. et ratio eſt: quare promptius ſubuenitur pupillo contra tutorem:

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quia tutor specialiter propter pupillum tenetur.cura tor vero specialiter propter ipsum pupillum nō: sed propter vtilitatem publicam: ideo non ita prompte contra eum subuenitur.

Non similiter. Ista lex non reperitur ali bi dum glo.dicit in se periculum.t.in se omnem culpam.istud non est verum: quia magistratus tenetur ad instar tutoris sed tutor non tenetur de leuissima vt dixi in.l.j.s̄.eo.

Magistratus. In titulo isto dicum est promiscue,de satisdatio.rem pub.saluam fo. que præstatur magistratui: z que præstatur tutori.de differentia eius et effectu vide not.in.l.iiij.§.si quis curator.versic.illud.j.rem pup.sal.fo.

An magistratus. Finē huius l.feci te notare in.l.cum eadem.de verborum significa.dicitur hic eadem actio.que sit eadem: quidam dicunt scilicet vtili tutele.Alij dicunt z bene quod eadē.s.in genere non in specie:quod teneatur vtili et potuit eos mouere: quia gloss.quas hoc anno habuistis dicunt quod cū magistratus dat tutorem videtur gerere.alia tamē opi.est vera.hic non sunt alia.

De reb.eo.qui sub tutela vel cura sunt sine decreto non alienandis vel supponendis. Rubrica.

1 Donatio propter nuptias fit a minore sine decreto.
Alienatio rerum minoris quod fieri possit propter autoritatem rei iudicate.
Minor alienat cum iuramento.
2 In alienatione rerum minoris si interuenit decretū 1 iudicis an sit necessaria etiam autoritas tutoris seu 2 curatoris.
3 Quando pater est tutor filij impuberis res non alie 3 natur sine decreto.
4 Commissarius quod possit alienare res hereditarias ex permissione testatoris.
5 Executor vel tutor pro satisfaciendo ere alieno debet vendere rem hereditariam deteriorem non meliorem.

Imperatoris. In glo.etiā. ibi de administra.tut.l.tutelam.Item etiam donatio † propter nuptias sine decreto 1 fieri potest, vt.C. si aduersus do.l.j. Item propter autoritatem rei iudicate alienatio fieri potest.vt.l sed si pecunia.§.j.z.§. item queri.j.eodem.Item hodie potest fieri alienatio si iurant vt in auten.sacramenta.C.si aduer.vēd. in glo.super verbo alienum.ibi.C.eo.innuit ista glo. 2 quod nō sufficit decretū nisi sit† etiam autoritas tutoris.concor.gloss.in.l.ob es.hic alleg.in glos. z in.l. inter pupillos.s̄.de auto.tuto.z.l.ij.C.de fideiuss. mino.In contrarium glo.est in.l. si curatorem habens C.de in integ.rest.mi.que dicit q nō debet fieri cessio ipsius tutoris als esset in potestate ipsius: quod nunq̄ res venderetur.In gloss.tunc etiam sine quibus res peruenerat pupillis.vt.C.quādo decre.opꝰ non est.l.predium. Sed† quero si pater sit tutor filij impuberis vtrum possit res alienare sine decreto. et dic quod non.vt.l.si pupillorum.§.si pater.j.eod. titu.In ter.vltimo no.† quod q̄uis commissarius res hereditarias alienare non possit:vt.l.alio.j.de alimen.et cibaria.lega.tamen ex permissione testatoris optime potest alienare.pro hoc facit.j.eod.l.§.si defunctus.et.l.si vero non remunerandi.§.finali.s̄. manda.fm Jaco.de are.z de hoc sunt due glos.vna j de alt.z cibaria.lega.l.alio.et alia in.l.predium.quando decre.opus non est.Item pro hac opi.q̄ glo.nostra equiparat tutorem z commissarium: vt.l. tutela plerunq̄.s̄.de tute.sed tutor qui als nō poterat alienare:potest ex permissione testatoris ergo &c. Sz quero† an executor vel tutor cui est permissa alienādi facultas possit meliorem rem de hereditate alienare:vel solum rem deteriorem sufficientem ad illud es alienum exoluendū.vna est que dicit q̄ meliorez rem.hec est glos.in.l.predium.C. quando decre.opꝰ non est.sed illa gl.cōmuniter reprobatur: z maxime per dominum meum:q̄ q̄uis quis habeat generale mandatū: tamen ex bona fide gerere debet vt.l. creditor.§.lucius.s̄.man.sed iste qui vendit meliorē cum deteriorē sufficeret vendere non est bone fidei. Et istam rationem ponit glo.vnica.in.l.q̄ diu.C. de distra.pigno.quam no.quia quotidiana.

Si cōmunis. In ter.in patri. Ibi si cōmunis socius.an ipse minor vel ecclesia si sibi expediat possit prouocare aliū ad diuisionem vide per Cy.in.l.iubemus.C.de sacrosan. ec.In gl.no.nō spectari consuetum:sed ista non erat consuetudo sed quedam presumptio voluntatis: q̄ forte pupillo foret inutile licet patri fuisset vtile fm Dy.quod not.

Minor quando obligetur ex obligatiōe legali.
Minor intrando monasterium an statim transferat dominiū suarū rerum in monasterium sine decreto.
Minor quod obligatur ex obligatione consuetudinaria vel statutaria.

Sed hic. In textu ibi saluum sit. Querit Dyn. que potest esse ratio diuersitatis quare fiscus qui vendit rem minori eo pacto quod esset sibi obligata donec pecunia soluere† habet ius pignoris in ea:non aūt priuatꝰ z rō est dicit ipse q̄ q̄ aliqs ēmit cū fisco bona sunt fisco obligata:aliud aūt est in priuato.z sic ex dicto Dy.z hic ex tex.l.nostre habetis† q̄ minor ex obligatione legali obligatur.Sed cōtra.videt stare.l.fi.C. de leg. tu.vbi tutoris bona non sunt tacite obligata pupillorꝫ certe legalis est obligatio illa qua bona tutoris tenentur ipsi pupillo.vt.l.pro officio.C.de admi. tuto.cum simi.So.Jac.de aret.istud cōtrarium quod aliquando minor aggreditur contractum sibi de iure permissum:et tunc ex obligatione legali bona minoris obligantur.ita loquitur hic.aliquando aggreditur cōtractū nō sibi de iure permissum: z tūc non obligantur.vt.l.fi.C.de leg.tut.Itē q̄ in casu nostro vsus est de iure cōmuni:q̄ fecit q̄ quilibet faceret. In cōtraria.l.secus.[per istā sol.videt reprobari gl. 2 l.q̄.s̄.de pact. Quero vtrū † minor intrando mo-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nasterium statim dominium rerum suarum in mona
sterium trãsferat absq; decreto: videtur, q; nõ. vt. s.
eo. l. j. In cõtrariũ determinat Jac. de are. in l. j. s. de
fun. do. & l. quidã. de reb. dub. itẽ facit theorica supra
dicta: q; ex obligatione legali minor obligatur. ista
est obligatio legalis. ergo &c. Alij distinguunt inter
pupillum & adultũ. nam si pupillus intrat monaste-
rium dominũ rerũ suarum in monasterium nõ trãs-
fertur: q; ẽm q; pupillus matrimoniũ carnale cõtra-
here nõ potest. vt instit. de nup. in prin. ita nec matri-
monium spirituale. sed adultus matrimonium car-
nale contrahere potest. vt. l. sciendum. s. de rit. nup.
et. l. in copulandis. C. de nuptijs. ergo est spirituale.

¶ Quero ‡ vtrum obligatione consuetudinaria vel
statutaria obligetur minor. dico qõ sic vt. l. si sine he
rede. §. lucius. s. de admi. tuto. & cura.

Sed si.

Dominium an transferatur ex sententia.

Cautela vt res prohibita alienari alienetur.

Item quoniam. Nota. ex hoc. §. quod ‡ ex sentẽtia transfertur do
minium. Jacob. de are. imo videtur quod non vt. l.
dedi. §. subtilius. s. de condi. ob causam. & l. si iussu.
de fur. sed potest dici quod ibi non fuit aliqua sentẽ-
tia. sed dicitur ibi quod trado tibi rem meam vt tuã.
Et hoc intellige. scz. qõ ex sententia dominũ trãsfe
ratur puta si sequatur traditio. argu. l. ex sextante. §.
latinus. j. de excep. rei iudic. & vide que habentur in
l. statulib. §. nõ solũ. de statulib. & l. iij. & ibi glos. s. de
publi. Ex isto ver. ‡ põt colligi fraus vt res pupilla-
ris & cuiuscunq; alteri⁹ prohibita alienari possit alie
nari: hoc modo subiiciendo aliquem qui rem petat.
et ille qui non potest alienare patiatur se succumbe
re. Item intelligo istum. §. ẽm Dyn. quando aliquis
possidebat rem pupilli & desinit possidere rem culpa
et non dolo. & non ob. l. qui restituere. s. de rei ven. et
l. si culpa. eo. titu. & ibi no.

Sed. In text. ibi restaurari debere quatenus de
facto exiuit de bonis eius. h. d.

Quod tamen. In textu ibi possi-
dere quod decla-
ra: vt lege tertia. et lege finali. C. de metal.
libro. xj.

Magis puto.

Si pupillus. In glos. ij. ibi. Item quid si
rẽ alienaz. ibi. si enim vt pu
pillaris existens venditur in fi. glos. pro hoc facit. j.
de verbo. signi. l. bonorum. & l. suos seruos. j. de leg.
iij. ¶ Sed quero quid si pupillus habet possessionẽ
suam nunquid tutor poterit alienare. Rñ. sic ẽm Ja.
de are. cum de pos. nil dicatur in oratione. Item pro
hoc: quia sine tutore posset alienari non potest. ergo
et cum tutore sic. vt. j. de aequi. pos. l. j.

Quando sententia exequitur cõtra pupillũ de-
bet primo exequi in nominibus debitorum.

Commissarius qui potest alienare res hereditarias
non debet primo incipere ab immobilibus quã a no
minibus debitorum.

Decretum iudicis debet precedere venditionem re
rum minorum.

In primis. In text. ibi vel immobili nõ. ex
hoc text. argu. ẽm Dyn. quod si
‡ aliqua sententia lata est contra pupillum: ita quod
oportet sententiã executioni mandari: primo debet
incipi a nominibus debitorũ anteq; ad immobilia
perueniatur. als aũt in maioribus obseruatur. vt. l. a
diuo pio. §. in vendi. j. de re iudica. sed hoc est specia
le fauore pupilli: quia potius expedit pupillo bona
habere quam nomina debitorũ: cum debitores de
facili ad inopiã peruenire possint. Item no. ‡ ẽm Dy.
quod commissarij in casibus in quib⁹ possunt aliena
re non debent prius incipere ab immobilibus q̃ a
nominibus debitorũ. pro hoc facit. l. aristo. & l. igit.
j. de iure deliberan. & de ven. in pos. mit. l. j. in text. ibi
in ver. item requirat ibi: si modo vigeat. ¶ Nota. q;
demum q̃n creditor viget debitũ vsurarũ peruenit
ad venditionem rerum pupillarũ ob es alienũ ex-
traneũ. ex hoc. §. not. ‡ qõ decretus debet precedere
venditionẽ. als venditio est ipso iure nulla: nisi prin
cipali beneficio cõfirmetur vt. l. ij. in fi. s. eo. Itẽ not.
ex illo. §. in primis. ‡ igitur &c. ibi requirat cõsangui-
neos pupilli: q; q̃n fit alienatio rerũ pupillarũ cõsan
guinei pupilli sunt vocandi. in glo. hocnõ fit necessa
rio &c. adde alium casum & si aliunde pupill⁹ alit non
possit. vt. C. de sacrosanc. eccle. l. sancimus.

Illud. Querit Jaco. de aret. an iudex in cuius
territorio sunt res iste site possit interpo
nere decretum. dicit ipse quod sic. in l. si predium. C.
de predi. mino. sed in tutela est secus. vt. l. iurisperi-
tos. §. cum ostendimus. s. de excu. tut. & de materia
huj⁹. l. vide quod no. per moder. s. de tut. & cu. da. ab
his. l. pupillo. & l. si predium. s. alleg.

Non tamen. In glo. an aũt huic ibi. C. de
ac. l. ea quidem. et vide quod
nota. extra de probatio. c. quoniam contra falsam. et
quid de iure illo. et quid de referendarijs. & quid de
inquisitoribus. & q̃n sunt iurati. & q̃n nõ. & quis est ef-
fectus eorum. vide que habentur extra de accusa. c.
sicut. & c. cum parati. extra de appella.

Minor quod possit rem permutare cum alio.
permutans rem suam videtur facere rem suam me
liorem.

Si es alienum. Querit hic ‡ Jacob. de
are. nunquid minor pos
sit rem suam cum alio permutare. hic est argumen.
quod non. ibi vel alia comparare. In contrarium
dicit ipse. est lex cum hi. de transactio. quia quod est
in eius fauorem introductum non debet in eius le-
sionem reuerti. vt. l. quod fauore. C. de legib. et hoc
si apparet euidenter meliorem conditionem facere.
Item facit quod ‡ qui rem suam permutare permit
tit meliorem conditionem facit: vt. l. iubemus. C. de
sacrosanctis eccles. et extra de reb. eccle. non alie.
c. vt super.

Sed si. In text. ibi nulla enim com-
munio. not. quod vbi non est
cõmunio non habet locũ diuisio: sed nõ
interduz licet sit perempta communio
agitur communi diuidundo vt. l. si ita
quis. commu. diui.

Pupilli habentes bona cõmunia possunt ea di
uidere si sit ipsis vtile.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

SI pupillorum. No. istam. l. 1 et tene mẽti et not. quod † duo pupilli habentes bona cõmunia non possunt dividere. doc. nostri dicunt qõ possit fieri divisio quã 2 do esset eis vtile vt videbitis per. l. inter tutores. supra de admi. tuto. et per Ly. in. l. iubemus. in prin. 3 C. de sacrosan. eccle.

Si pupillus. Per istum. §. Dyn. dicit q si ecc. bona legitime sunt obligata tunc potest creditor vendere sine decreto.

1 ☞ Si testator promisit vendere fundum pro tanto si non vendidit: sed dedit in solutum qõ valeat.

2 Episcopus concedendo licentiam vendendi rẽ minus dãnosam qõ male facit quia debet specificare.

1 Si pretor. Quero † in pmo dixit sic testator promitto tibi vendere fundũ pro tanto. non vendidit sed dedit insolutum. an valet: et videtur quod non vt hic. contrarium credo quod datio in solutũ est similis venditioni. vt. l. litis. infra p emp. ergo ꝛc. Preterea casus est in simili in. l. finali. 2 supra man. Item facit secundus † punctus ad. q. qõ si episcopus dat licentiam vendendi rem minus dãnosam male facit episcopus sic concedendo: quia debet specificare. sed si concedit valet.

QUi neqz. Tene menti istã. l. q̃ est vtilis ad practicam et theoricam et signa bene ipsam.

Damnis. Ante decessionẽ potest revocari successor. h. d. Not. q̃ successor presens punit predecessorẽ precedentem de fraudulenta venditione. fm Dy. 2

PLicite. Exceptio que incipit cõpetere venditori post cõtractum transit ad emptorem. h. d. de ista materia dixi in. l. cum vsucap. cum venditionis ius post venditionem trã- 3 sit ad successorẽ. Circa quod dic quod ius agẽdi acquisitum post venditionem non transit sine venditoris cessione vt hic et. l. quesitum. §. si annua. ij. rñ. supra de peculio. nisi cohereat persone vẽdentis vt. d. §. si annua. ij. rñ. non autem de iure quesito ante venditionem. et an et quando transeat et qualiter. vide per Dyn. in. l. fluminum. §. adicitur. ff. de dã. infec. et l. si tertius. §. si quis prius. de aqua plu. arcen.

SIfundus. In tex. ibi cũ fructibus. No. q̃ vbi tutor vẽdidit p diũ fine decreto: pupilli nõ põt p diũ vẽdicare cũ fructib⁹ nisi restituto põtio. q̃ quidem pretium fuerit visum conversum in eius vtilitatem fm Jaco. de are. et bene quod no.

PAulus. Testamentum irritũ probat voluntatẽ testatoris. hoc dicit. ꝛ allegatur ista. l. An ex testamento inutili debeant legata naturaliter. dic vt dixi. C. de iur. et fac. igno. l. cũ quis. videatis quod ibi dixi plene.

De curatoribus fur. vel alijs extra minores dandis. Rubrica.

☞ Substitutio facta pupillo et furioso an sit exẽplaris vel pupillaris. remissiue.

Si curator datur minori et prodigo simul et non sit prodigus.

Administratio quod interdicatur prodigo a lege ff ab homine.

Furiosus et prodigus an in delictis equiparentur.

LEge. xij. tabularum. In glo. curatorẽ ei si non habet. Ibi. sulicz de tu. qui habet. cõcor. l. j. C. eo. ti. Dy. formatistam. q. † ꝛ determinat in. d. l. qui habet. quid si pupillo furioso fuerit facta substitutio. an videatur facta pupillaris: an vero exemplaris. et dicit qõ pupillaris: non autem exemplaris: cum videatur habere respectũ ad etatem non autem ad furorem. Item an si datur curator minori et prodigo et fit mẽtio in dicendo qõ dat prodigo. an valeat decreti dispõ. vide per Dy. et per Oldra. in. d. l. qui habet. §. de tute. Item an si dicatur quod datur minori et prodigo q̃ non est prodigus. vide plene per dñm meum in. l. is cui. j. de ver. obli. in glos. j. Ibi an hoc possit alienari secus si esset notorium ipsum esse prodigum. de quo plene per dñm meũ in. d. l. is cui. j. de ver. ob. In ter. ibi furiosus sanitatẽ. hoc est verũ qñ est certũ. si aũt dubitatur tũc tandiu erit in cura q̃diu a iudice erit pronuntiatum eum ad bonos mores reversum. ꝛ ratio administrationis sit reddita. et sic fm Jaco. de are. ¶ Quero † an interdicatur a lege vel ab homie administratio furioso. et habuisti tractatum in. l. is cui. de ver. obl. Et glo. tenet q̃ per iudicẽ. et vide bene circa istam materiam sicut iudex interdicit ei administrationem. ita ei concedit: vt. l. nihil tam naturale. j. de regu. iur. alias presumitur eum prodigum esse nisi per evidentissimas probationes contra istã probationem probetur vt. l. non est verisimile. in pn. §. quod met. cau. Jaco. de are. ¶ Et q̃ hic fit † equiparatio furiosi et prodigi. vide an in delictis equiparentur. in. l. si quis in tantam. C. vnde vi. Ibi. vj. q̃ro. et potest induci casus in. l. fulcinius. §. adeo. j. ex quibus cau. in pos. ea. quod non equiparentur. Regulariter autem in acquisitionibus et obligationibus nõ equiparantur. l. in negotijs. j. de regu. iur. per ea que ibi habentur. que not.

SEd et alijs. Not. hic qui sunt alij. et glos. numerat et vide eam et in. l. j. cum. l. se. §. de postu. ꝛ glo. bene allegatur.

CUm deliberarẽt. Ibi bonis a pretore curatori. vel instantibus creditoribus fm Dyn. alias non instãtibus si sit notum iudici bona dissipari vt. l. iij. in princip. C. de cura. bonis dan. quod not.

CUrator. No. quod si aliqua civitas habet vnum q̃ fuisset senator vbis q̃ cõtra eũ non dz venire ad fm decretum. secus cõtra alias psonas. sed debet dari curator bonis ꝛ vendant. ꝛ hoc p istã. l. quã tene mẽti bñ. et nõ ẽ alibi

ff ij

Obseruare. In tex.ibi:circa cause cognitionem. debet enim adhibere medicos vel alios prudentes viros qui sciunt hoc secundum Jaco.de are.quod no.

c

Onsilio.

Curator. In tex.ibi:replicatio.text.igitur videtur dicere q̄ res non reuertitur.⁊ sic est contra.supra eodem titu.proxi.l.si fundus.§.j. sed dicit Dyn.hic forte operatur interpositio decreti.vel intellige hunc.§.secundum illam legem. in gl. scilicet remoto.imo dicere potes:q̄ in totum fuit cōdēnatus:et soluit ⁊ habet exceptionem rei iudicate: quia tantum operatur condemnatio et solutio: q̄tū absolutio.vt.l.si quis cum totum.§.plane.de exc. rei iu.et.l.ex morte.C.ad le.aqui.quod no.

Cum de mentis. In glo.recte.ibi:ad exhibēdum.l. si res.imo dic quod expresse respondit et subijcit cum quo ⁊c. In glo.ibi:cum simul de vtroq̄ fuerat quesitum:sed contra hoc videtur.l.si pretor.s̄.de iudi.et.l.marit⁹. C.de procu.vbi vni conceditur et in alio videtur esse prohibitum. ¶ Ad sol.horum contrariorum Ant.in l.apud celsum.§.apud iulianū.de do.exce.distinguit duo membra:quia aliquando interrogatio et respōsio proferūtur ab homine:aliquando a lege. Primo casu si vni respondetur alij questioni nō videtur esse responsum:et ita loquitur.l.si pretor.cum cōcor.suis. aliquando a lege:et tunc si respōdit vni questioni alteri videtur esse responsum:vt hic in text.facit.l.j.de diuer.et tempo.prescrip.et.l.aurelius.§.sticho. de libe.lega.quia indefinita equipollet vniuersali. vt.l.si pluribus.j̄.de lega.j.sed si indistincte per.l.vni.q.responderetur:videtur vniuersaliter esse responsum nisi aliquid dimitteretur a lege.ergo ⁊c.pro hac opi.facit.l.apud celsum.§.apud iulianum.in fi.j̄.de do.excep.per And.de pisis quod no.

Quesitum. Iste est sing.§.et omnes imperiti allegant ipsum in fi. ¶ Oppo.q̄ contractus non sit iuris.et glo.non sol. ¶ Op. quia soluere est dare:et dare est iuris:vt.l.vbi autē. in fine.infra de verbo.obliga.ergo ⁊c.Solu. est iuris soluere.et sic solue vt dixi tibi super rub. infra de solu.et.l.si stipulatus.§.penulti.infra de verbo.obli. ¶ Alterius dicitur hic alienare:quid iuris? gl.dicit idem:cum de ambobus interrogauit:et de vno respondit:de alio videtur idem respondere. In contrarium facit.l.et si sine.§.sed quod papiñ.supra de mino.vbi de vno respondendo affirmatiue:in alio videtur negare.et clarius in.c.nonne. extra de presump. breuiter quantum est in proposito puto glo. verū dicere vt apparet ex fine istius.§.vel iste. §. inducitur in arg.fecisti duos procuratores in iudicio ad respōdendum positionibus:et vnus dixit credo: et alter dixit non credo.queritur quid iuris? dicit Dyn.quod hic est argu quod debet stari neganti. et mihi videtur quod Inno.teneat idem.quia habetur pro non responso.et sic proceditur tanq̄ contra contumacē: quia ista responsio est obscura que nō valet, vt.l.de erate.§.qui tacuit.supra de interroga.acti.et de hoc dicit Innocen.extra de procura.c.in nostra presentia.circa princip.

Quius. Nota istam legem et istud quod hic dicitur quod officium curatoris dati bonis non transit ad heredem.quod tene menti. quia est text.peregrinus.

Iulianus. Bona lex est et inducitur in argu. ad questionem de errore:an impediat translationem dominij.quod non tango nunc.

Ab agnato. Nota quod curatores non possunt minuere de bonis pupilli si liberetur pupillus per mulierem viuentem. hoc dicit tene menti.

Sepe. Nota quod curator furiosi:prodigi:est legitimus:et quod in defectum peruenitur ad datiuum. Sed quid de dato surdo et muto: vel aliter impedito: est ne legitimus vel datiuus.glo.C.de epi.audi.l.de creationibus.tenet quod in istis duobus casibus sit legitimus.et idem tenet institu. de cura. paragrapho primo.gloss.videtur aliter dicere in lege prima.in fine.cum lege sequenti.et seq. supra de postu. et vide ibi not.per glossam.quod no.et tene bene cordi.

Si furioso. Nota istam legem et est not.casus ideo tene menti et cordi.

¶ De testamentis:⁊ qui testamentū facere possunt et quemadmodū testamenta fiant. Rubrica

¶ Gloss.continuat rubri.duobus modis. primo ad proxima.Supradictum est de tutelis que dantur in testamentis.ideo hic ponitur de testa. Secundo sic volumina digestorum sunt diuisa in septem partes. habuimus quatuor.hic incipit quinta.vt.C.de vete. iu.enucle.l.secunda.paragrapho quintus. ¶ Querit gl.quare iurisconsultus incipit a diffinitione. dic vt in ea que clara est.

1 ☞ Diffinitio testamenti facta per iurisconsultum quod sit perfecta.

2 Diffinitio potest ponere substantialia rei diffinite.

3 Iusta voluntas que dicatur. Et quod modis dicatur iusta.

4 Propria significatio potius sumitur ex diffinitione q̄ ex allusione.

5 Testamentum in quo filius iniuste exheredatur:an sit nullum ipso iure.

6 Negatiua postposita signo vniuersali:facit equipollere suo contrario.

7 Testamentum conditum ante ingressum religionis quando confirmetur per ingressuram ⁊ pfessionem.

8 Testamentum proprie quod sit quid intellectuale ⁊ incorporale.

9 Statutum quod de quolibet testamento soluatur gabella:vna debet solui gabella: etiam si mille scripture fierent.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Testamentū. Hic ponit[a] tur diffinitio testamenti. ¶Oppo.†legatū est iusta sñia volūtatis nostre de eo qđ ds post mortē fieri voluit.vt.l.legatū.j.de le.ij.ergo legatū est testm̄:q; cui ꝯgruit diffinitio:cōgruit & diffinitū.vt.l.j.§.j.ff. de dolo.&.l. ois diffinitio.de reg.iur.sed hoc est falsum.vt.l. si idē.C. de codi.ergo ista diffinitio nō est bona.Huius timore quidā dicūt q; debeat hic subaudiri de eo.scz vniuerso.Istud reprehendit glo.nā testamētū est etiaz si quis instituit in re certa.vt.l.j.§.fi. ex fundo.de here.insti.Preterea pōt esse fideicōmissum vniuersale: vel donatio causa mortis vniuersalis:& tamē non est testamentum.ideo dicit glos.vt cessent oīa cōtraria: subaudias cū institutione heredis. Durū videt mihi;q; iurisconsultus nescivit diffinire testamentū; et qđ ista diffinitio egeat subtili subauditione.ego dico diffinitionē perfectam[b] sine subauditione aliqua: et cessent cōtraria. Ideo ꝓ ea declarāda sciendū est q;[2] diffinitio debet ponere substantialia rei diffinite,et per hoc debet continere genus sub quo res est diffinita. Item debet continere differentias; vt per hoc appareat qđ differt ab alijs speciebus contentis sub illo genere.vt patet in omnibus.ll.in quibus diffinitio ponitur tanq̄ genus. Sententia enim continet omnem cuiuscunq; rei deliberate voluntatem. Ideo dicitur sentētia iudicis.in titu.de senten. quia sic deliberauerit:et sic determinauit. Dicitur sententia legis.vt.l.ex sententia.ff.de testamen.tu. Dicitur sñia hominis etiam si tacite appareat de sua voluntate.vt.l.impuberibus.§.preterea.de suspe.tu. Dicitur sententia hoc est deliberatio et dispositio testatoris:vt hic quia ponitur pro genere. Ponitur in diffinitione volūtatis:hoc ponitur ad differentiā illius dispositionis que est enuntiatiua:non volūtaria seu dispositiua.de qua plene dixi in.l.ex hac scriptura.j. de donatio. Ponitur etiam in diffinitiōe nostre.hoc est nostrorum qui sumus liberi & ciues Romani. naz subditi alterius potestatis vel non ciues non possunt facere testamentum.vt.j.eodem.l.iij.et ibi not. et.l. qui in potestate.cum simi. Ponitur etiam in[3] diffinitiōe iusta:et istud verbum pluribus modis sumitur hic. Uno modo iusta hoc est solennis:ad differentiā non solennis voluntatis: que non dicitur testamentum.vt instituta.de hered.que ab intesta. in principio. Item iusta hoc est legitima & a iure permissa nō improbata. si enim quis institueret non capacē vel tutor piter disponeret non esse testamentum.vt.l.quidam. de condi.insti.&.l.meuius.de condi.&demon.&.C. de heredi.instit.l.j.& hoc etiam dicit glos. Item etiam dicit[c] iusta:id est perfecta.sicut dicit iusta etas; hoc est perfecta etas.vt.j.de leg.iij.l.cum filio.§.fi.& per hoc ego dico quod iurisconsultus posuit hic diffinitionem perfectā:& de heredis institutione intellexit: nō est enim dispositio pfecta: nisi heres instituatur: cum non sit dispositum in quem transeant actiones: nec quis sit ille qui personam defuncti representet. Omnes ergo alie voluntates q̄tuncunq; de vniuerso dicūtur imperfecte:nec per se possunt subsistere.& sic nō esset necessaria subauditio glo. Ponitur etiam

¶Testamentum. De impugnatione que fit testamento.vide per Specu.in titu.de instru.edi.§. compendiose.et formam contractuum testamentorum: vide ibi in.§.seq. Adde q; large appellatione testamenti venit codicillus etiam: & etiam qualibet ultima voluntas:ſm gl. et Bal. in l.ij. C. cōia de leg.

in diffinitiōe de eo qđ quis post mortem suā fieri voluit. hoc q; dicit post mortē suā:ponit ad differentiā dispositionū inter viuos. Apparet ergo q; hec diffinitio est bona et perfecta. [b]

¶Oppo.q; aliter diffiniatur institu. eo.in pūn.vbi dicit q; testamentū est testatio mentis Sol. ibi non ponitur diffinitio:sed allusio seu deriuatio vocabuli: que non ponit substantiā rei. Et ista allusio cōprehendit codicillū qui vere non est testamentum. vt.l.si idem.C.de codi. Et ex hoc dico† qđ si queratur que sit propria significatio vocabuli si allusio repugnat diffinitioni:propria significatio potiꝰ sumitur ex diffinitione q̄m ex allusione. Ego dixi in.l.cūctos populos.in materia interpretationis statutorum. [4]

¶Quero† quid si in testamento filius immerito exheredatur:an iustus sit testamentum? Glossa dicit hic qđ sic: nisi expugnaretur per querelam. quam nota:quia si loquimur de iure isto.sine dubio glos.dicit verum. vt j.de vulga.et pupilla.l. in substitutione. Sed si loquimur secundum iura noua:tunc si filius est preteritus vel exheredat[5]o causa non inserta:vel inserta:sed nō legitima: tūc omnes concordant q; ipso iure testamētū est nullū.vt.C.de liber.prete.auf. nō licet.et auten.ex causa.& ibi no.&.§.de inof.testa.l.nam & ijs.§.j.& ibi no. Sed an in [5]

id est pfecta sñia habito respectu ad eā perfectionē q̄m eo req̄ritur vt fiat coram quinq; testib⁹ & sicut testamentū habito respectu ad illud q; requirit in eo q; fiat coram septem & cum institutione heredis. [c]

¶Id est perfecta. Adde glo.in auten.de here.& fal. §.exheredatos., quam ad hoc summe ponderat ibi Ange.qui voluit q; istud verbum iustum adaptetur iustitie & ordini iuris:aut statutorum per quam glo. dicit ibi idē Ang.q; si superior cōmittit causam hoc modo audias & iustitiam facias q; illa verba important iustitiam partis iuris ordinem. facit.l.j. iuncta rub.j.de inju.te.& qđ voluit hic Pau.& Moder.& qđ ponunt Moder.in rubr.extra de testa. qđ no.ad statuta loquentia de possidentibus iusto tit. q; oportet q; ad talem tit.concurrat iustitia partis possidētis & ordo iuris aut statuti.non enim possent possidentes prescribere nisi haberent iustum tit.ſm quod requirit statutum.

¶Exheredatus. Quid si filius immerito exheredatur:an incōtinenti sit testamentum.vide Bald.in Lomnino.in pūn.in.ij.q.C.de inoffi.testa. [6]

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

1 ¶ Primo dicit. Et pro materia videtur esse text. in l. si posthumus. §. fina. de liberis & posthumis. intelligendo vt ibi per Barto. Adde quod Pau. de castr. refert Bald. dixisse in autenti. litet. C. eodem titu. q si imperator dixisset q per non approbate cause testamentus esset ipso iure nullū: quod caruisset intellectu.

b ¶ Nō cō firmatur. Nota hic vtrum per ingressum monasterium confirmetur testamentus a vide p Fede. in consi. cclx.

Andreas pomate. 6

c ¶ Tūc putarem. Ali de Alexā. consil. xvij. ij. volu.

d ¶ Eiusdē effect⁹. Nota de ingrediente ordinem fratrum minoruz: an per talem ingressuz cēseatur mortuus: bene facit q̄ no. Bar. in l. j. §. filium. de cōtratab. Et vtrū idem sit dicendū in mendicantibus & qui sint illi. vide Bald. in auten. in fi. de sacrosan. ecc. Adde quod Bal. dicit vt refert Pau. de cast. q̄ mors ciuilis est multiplex quedam penalitatis vt si testator damnatus esset ad mortem alias deportatus esset post testamentū & ista nō cōfirmat testamentum sed irritat vt j. eo. l. eius qui. quedam castralis vt captiuitas et ista nec irritat: nec confirmat: sed adhuc pendet. vt l. nec nos. alleg. in glo. Quedā meritoria vt ingressus religionis & ista aliquando confirmat si ingreditur religionem fratrum minorum quo casu habeā omnino pro mortuo: q illa religio non pōt habere nec in particulari nec in cōmun. Et sic idē operatur quod mors vera. aliquando nec cōfirmat: nec infirmat: vt si ingrediatur religionem que habet in cōmuni. naz etiā postea potest disponere de bonis suis. vt in jauten. si qua mulier. C. de sacrosanc. eccle. expectatur ergo mors naturalis & monasterū interim tenebit bona. arg. l. statuus. §. cornelio. j. de iur. fis. Si autem ingrediatur aliquā religionē predicatorū vel ermita-

terim posset dici aliquod donec dicatur nullum. dicam in l. filio preterito. de iniu. testa. Si autē ponimus q sit facta exheredatio inserta causa legitima: non tamen vera. tunc fuit opiñ. quia Mar. dicit: q̄ testamentum est nullum ipso iure: id eo non datur querela hodie nisi tñ inter fratres. vt nota. in. d. auten. ex causa. & l. nā & ijs. de inoffi. test. Omnes alie glo. tenuerūt cōtrarium: vt. d. ll. & ita tenuerunt omnes Moder. vsq̄ ad dñm Jacob. de bel. qui tenebat opt. Mar. nam text. in corpore. primo dicit[a] q̄ debent inferi cause legitime: scōm q̄ debent p heredes probari. postea sequitur: quod si predicta obseruata nō fuerint q̄tū ad heredis institutionē euacuato testamento &c. Est ergo hic† negatio postposita que facit equipollere suo contrario. vt. l. legitimos. §. an ergo. de legi. tuto. & l. obligari. in pun. s. de auto. tuto. Si ergo predicta non obseruātur est nullū ipso iure. & sic si heres nō probat causam esse veram: testamentū est nullū: nec est opus querela. & ita etiaz tenebat dñs Ray. puto glos. dicere verum: primo per text. in corpore. vbi dicitur: q causa debet per heredem probari. patet ergo q debet aditi hereditas ad hoc vt sit heres: quia aliter non posset probari per heredem. Si ergo dicetur testamentum non valere vel de eius viribus dubitaretur: non posset aditi. vt. l. sed si de sua. j. de acquir. here. Item probo per. §. si tales igitur. in corpo. vt cum de appel. cog. vbi dicitur etiam testamentum remanere in sua firmitate. ergo apparet: q ante erat validum. & hoc est quod voluit dicere glo. in. §. aliud quoq̄ capitulum. vbi dicit: quod debet irritari per querelam: alias quomodo fieret. vult dicere ante aditam hereditatem exheredatus non potest conqueri. vt. l. filium. §. si cum exheredato. de contra tabul. et sic est necesse quod ante omnia hereditas adeatur. Ad text. qui dicit si predicta obseruata nō fuerint q̄tum ad heredis institutionez: euacuato testamēto &c. intelligo: euacuato ipso iure: scilicet quādo causa non est inserta: vel inserta et non legitima: Et euacuando per querelam: quando causa legitima est inserta: et non probata: et sic verbum semel positum diuersis modis sumitur: probo per rationem vigentem: quando lex dicit aliquid non valere: propter aliquid omissum: quod debebat fieri post dispositionem factam: illud non vitiat ipso iure. vt. l. vniuersa. C. de preci. impera. offe. Sed si diceret non valere propter aliquid omissum: quod tunc fieri debebat: tunc intelligitur non valere ipso iure. vt. C. de legib. l. non dubium. sic in premissis si non exprimatur causa: vel exprimatur non legitima: cum illud esset fiendum tempore testamenti: intelligimus euacuato ipso iure: si vero omittitur probatio per heredem: cum illud deberet fieri post factum testamentum: imo post mortem testatoris: debet intelligi euacuatum non ipso iure: sed oportet quod euacuetur per querelam. ¶ Venio ad alias gloss. et videtur quod hic non sit bona grammatica. transit enim de pluralitate ad singularitatem: contra. l. plautius. de auro et argento legato. Jaco. de aret. exponit quis: scilicet nostrū: quasi velit dicere non est mala grammatica si post pluralitatem sequatur distributiuum singularis numeri. et hoc est verum. ¶ Quero dicitur hic post mortem: de qua morte intelligitur. Dicit glossa quod de naturali: non de ciuili. quod puto verum: nisi ciuilis haberet eundem effectum omnimodo sicut naturalis. Et per hoc dico: † quod si aliquis fecit testamentum: et instituit aliquem heredem: et monasterium in quod ingressurus erat instituit in re certa: si ponum⁹ quod sit necesse institui: et postea ingrediatur monasterium: quod per professionem que est mors ciuilis. vt. l. deo nobis. in principio. C. de episcopis et clericis. testamentum nō cōfirmatur[b]. Et iste passus tangitur in autenti. si qua mulier. C. de sacrosanc. eccle. et de mona. §. illud. & in auten. de sanct. episco. §. si qua mulier. & in Spec. de sta. mona. §. j. versi. quinquagesimoprimo. quod puto verum si ingreditur religionem que potest habere proprium in commun: non enim tūc equiparatur mors ciuilis naturali quo ad omnia: quod apparet: quia potest succedere. vt. d. l. deo nobis. §. Item potest quandoq̄ distribuere inter filios. vt. d. auten. si qua mulier. & sorte potest reuocare testamentus existens religiosus. vt. l. sed et si mors. de dona. inter virum et vxo. Sed si ingrederetur ordinem fratrum minorum qui nil habere possunt in proprio vel commun: tunc putarem [c] testamentum tale morte ciuili confirmari: quia in omnibus est eiusdem effectus[d]

7

a b c d

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ficat naturalis. vt. d. l. deo nobis. in princip. ¶ Quero vtrum testamentum possit aliter diffiniri. Azo dicit ꝙ sic: et diffinit: testamentum est quedam solēnis ordinatio cum institutione heredis: nō curo de hac diffinitione: quia diffinitio iurisconsulti est perfectissima. ¶ Quero vtrum testamentum sit aliquid corporale: vel incorporale. Respondeo † ꝙ incorporale est et intellectuale. dicit glo. quod apparet: quia vnū potest fieri in duobus codicibus. vt. l. vnum. infra. e. Contra hoc facit. infra quemadmo. testa. ape. in rubro et nigro. C. de edi. diui adri. tol. l. fin. Ad idem. j. de fal. l. paulus. Respon. proprie loquendo est quid intellectuale: vt hic. et apparet ex diffinitione que dicit: quod testamentum est sententia voluntatis nostre: licet vulgo appellemus testamentum scripturā testamenti: vt in contrarijs. Ex predictis apparet † ꝙ etiam in statuto testamentum ponitur pro sentētia voluntatis nostre qñq; et sic ꝓ eo ꝙ est intellectuale. Exemplum de quolibet testamento soluatur[a] tanta gabella. certe si ex vno testamento fierent centuz aut mille scripture vnum testamentum est et vna gabella debet solui: quia refert se ad testamētum: ꝓut est sententia voluntatis nostre. ¶ Aliud est statutū in quo dicitur qđ notarius de quolibet testamento scripto per eum accipiat tot siue tantum: certe si mille vicibus scriberet: mille vicibus deberet sibi solui tantum: quia refert se ad ipsum corpus scripture testamēti: prout est qđ corporale: hic nō habem⁹ alia.

1 Tempore testamenti requiritur sanitas mētis et nō corporis. hinc insurgit.
Clausula sanus mente et intellectu licet corpore languens.
2 Defectus in testatore superueniēs post factum testamentum qñ habeat vitiare testamentum.
3 Qñ dubitatur an aliquis sit alienatus a mente propter infirmitatem recurrendū est ad medicos.
4 Ex actibus et verbis presumitur: an quis sit alienatus mente.

1 **Ineo.** † Tempore testamenti requirit sanitas mentis: nec requiritur sanitas corporis. hoc dicit. facit C. eodem. l. senium. ꝛ. l. furiosum. et. C. de transactionibus. l. sanum. Et hinc
b insurgit [b] quod notarij semper ponunt in testamentis talis sanus mente et intellectu licet corpore languens. ¶ Oppo. hic dicitur inspici tempus quo testamentum fit. Contra ꝙ imo tempus mortis. vt in stitu. de here. quali. ꝛ diffe. §. in extraneis. Dicit glos. illud in herede: hoc in testatore. Cōtra quia in testamento requiritur vtrunq; tempus. vt. l. qui ex liberis. §. testamento. j. de secun. tabu. Dyn. dicit solu. vt notat. j. eodem. l. lege cornelia. in glossa que incipit agnatum. tu dic vt. l. prima. §. exigit. j. de bonorum
2 possessio. secundum tabu. Si enim † in testante superuenit defectus absq; eius delicto: quia post factum testamentum est factus furiosus: mutus: surdus: et similia: testamentum non vitiatur. vt. j. eodem. l. qui in potestate. §. primo. sed si ex delicto suo superuenit: secus vt. j. eodē. l. eius qui. §. j. ꝛ no. in. d. §. exigit.
3 ¶ Quero quid si dubitetur: † an propter infirmitatem sit alienatus mente. Cyn. tangit in. l. senium. C. eo. et dicit recurrēdum esse ad medicos[c] peritos in arte illa. argu. l. semel C. de re milita. lib. xij. ꝛ. l. j. §. j. de ven. inspi. potest etiam probari per alios.
4 † nā ex actibus ꝛ verbis presumitur an sit mente alienatus: vel non. vt. l. is qui. §. j. s̄. de tut. ꝛ cura. da. ab his. et. l. quidam. de condi. insti.
1 ☞ Patria potestas qñ curetur in his que sunt publici iuris.
2 Pactū de faciendo quem heredem etiam iuratum non valet.
3 Solennitas testamenti non pōt tolli pacto.
4 Solennitas testamenti an possit minui per statutum. remissiue.
5 Pactum factum de instituendo incapacem quod non valet.
6 Pacto partium non possunt substantialia contractus mutari: nec ea que respiciunt solennitatem actus.
7 Statuto an possit fieri qđ nō capax possit institui.
Statuto an possit fieri qđ spuri⁹ possit succedere.

Testamenti. Breuis est et eget declaratione per positionem casus in terminis. Gloss. prima exemplificat in persona testātis. scđo in ipso testamento. tertio in persona heredis instituti. Examinemus ista circa primum de persona testantis. ¶ Glossa ponit duo exēpla. Primū in filio vel seruo cui nō potest permittere facere testamentum vel dñs vel pater. debet enim permitti a lege cū sit publici iuris non pacti priuatorū. Secundo legit in obsidibus. ¶ Ad
1 primum opp. † in his que publici iuris sunt non curatur patria potestas. a vt. l. fili⁹. ff. de his q̄ sunt sui vel alie. iu. et. l. nam quod. in prin. j. ad trebel.
d Sol. Cy. [d] in. l. senium. C. eo. et dicit qđ in his q̄ sunt publici iuris in quibus licet illi ex natura sue professionis nō possint habere in communi habent tamen ex quibusdam priuilegijs apostolicis. vt not. Bal. in. l. cum acutissimi. C. de fideicommis. ꝛ in. l. cum questio. C. de legi. et sic videtur adhuc stari in pendenti. ꝛ vide quod no. Cy. in. l. deo nobis. C. de episcop. et cle. Jo. an. in. c. in presentia. ꝛ de fratribus predicatoribus eremitanis vide Bald. consi. lxx. ꝛ consil. cxx. et consilio ccccxxj. circa fi. et an dicta monasteria habeātur loco filioꝝ vol. ij. An aūt per ingressū monasterij testamētum ꝯfirmet vl rūpat. Roma. consil. ccxxxvij. tenuit ꝙ rūpat. Et rñdit ad fundamenta bart. i aut. si qua mulier. ibi vide ꝛ idē videt tenere Bal. cōsil. cclxxxiij. iiij. volu.
a ¶ Soluatur. Nota ꝙ si statutū dicat ꝙ de q̄libet testō soluatur tantū. ad de qđ no. Ang. ꝛ Jmo. in. l. patris ꝛ filij. de vulg. et pup. ꝛ qđ no. in simili in. l. libelloꝝ. §. sed si aliud. de accu. ꝛ vide Bar. ꝛ Bal. in. l. ordinarij. de rei vē. et Bal. in. l. accusationis. C. de accu.
b ¶ Insurgit. Adde ꝛ de hac clausula dic vt late per do. Alex. de imo. in consi. cxlj. in. j. vol.
c ¶ Ad medicos. Adde do. Alex. referentem Bar. hic in consi. cxlj. in. j. volu.
d ¶ Sol. Cy. U. de spe. i ti. de syndico. §. qđ si pater.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super. Infortiato

a ✠Andreas pomate. ¶Statutū. Vide per pe.c. constitutus.x.dist. Fed.de sents.consi.cclxxv. et consi.seq.barb.consi.xxxiij.ij.volu.

b ¶Quero. Et tu pondera circa hunc passum: quia consului Florentie modo curie Asculi et cum essem profugus i pauico in villis meis venit curs or: petit cōsiliū si statutum masculi dispones posse relinq; spurio valebat aduocat⁹ similiter allegauerat z posuerat omnia iura et duo magni pe rusini consuluerūt tñ tenebāt nō tenere sed adimuabāt causam ex alia via. ego consului valere statutuz: et respondi ad ratiōes Jaco.but. et Fede.ō se.que consilia ponit Fed.in cō 2 sil.clxxvij. et dicebat quod illud statutum emanauerat ppter publicum bonum ponderauī quia vocabat spurios deficientibus filijs masculis legitimis z nepotibus ex eis et fratre carnali dicti testantis: vide in illo cōsil.z vide Bal.in.l.j.C.de na.resti.z in.l.j.C.de sum.tri.z in.l.ij. C.de adop.z hic z.in.c.j.de consti. Jo.cal.in tit.de cō sti.in.iij.consi.z in tit.qui fi.sint legi.consi. viij.de pe. in.c.j.de consti.in.xij.q.Sali.in.l.j.C.de in.au.annul. et respondi ad rationes Joā.de Jmol.hic: z dixi q̄ non fuit sua: sed Jacob.but. vide ibi: quia faciet tibi honorem: z vide Ludo.Roma.in consil.cxlij.de ista ratione vide Joan.de Jmo.in consilio.clxiij.z vide c Bartolum in consilio.xv.incipien.habens spurium. vbi consuluit quidam doctor quod non tenet legitimatio facta ad petitionem patris filio legitimo nō errato: et tenet quod non teneat. Et vide Bartolum in consilio incip.quidā noīe Blasius. vbi cōsuluit q̄ ꝫ statutū dicat q̄ nō possit opponi aliqua exceptio tñ potest opponi exceptio inhabilitatis p̄sone: p̄sētā l.et vide Bartolum in consilio. lix. incipien. Berta mende Joannis syndicus castri sancti: vbi limitat istam legē habere locum: quando est persona i qua fundat⁹ iudicū principaliter: secus si incidenter. z ita dicit esse limitanda omnia iura dicentia requiri de persona ante litis contesta. et vide Bartolum in consilio centesimodecimotertio. incipiente: ex facto proposito. vbi consuluit si potest statutū restituere natalib⁹ et habilitare ad succedendū: et in consi.sequen. inci. viso pūcto sup oibus p̄dictis: et vide Ludo. roma.

3 bus repꝛesentatur p̄sona publica non curatur patria potestas: vt in contrarijs. potest enim filiusfamilias esse iudex: esse tutor: et similia: quia illud q̄ gerit facit vt iudex et vt tutor: et similes non vt priuatus. Sed testamenti factio licet sit publici iuris: tamē fit vt a priuato: non vt a persona publica: et ideo in eo curat patria potestas: Vel aliter in his que sunt publici iuris acq̄sitis exercendis nō curatur patria potestas: sed in his que fūt publici iuris cōcedendis: curatur patria potestas: 5 quia lex quedam cōcedit homini qui est sui iuris que non concedit filiofamilias: et pater non potest ea concedere: quia nō est ius patris: sed publicum: ita loquitur hic. ¶Ad secundum de obsidibus.opp.de.l.si quis in p̄n. §.miles.j.de lega.iij. et de testa.mili. l.ex militari. vbi testamenti factionē 6 concedit alius q̄m princeps vel lex. Respondeo. ibi magis cōseruat testamē ti factionem q̄m de nouo concedat: vel ibi facit iudex legē cōcedentē aut permittente: et sic ipsa lex facere videtur. 7

4 a An autem per statutum possit concedi vt possit facere testamētum qui de c iure est intestabilis: dicam infra.l.proxima. ¶Secundo exemplificat glos. hanc legem in ipso testamēto. Et primo circa substantiam testamenti. secundo circa formam et solemnitatem. ¶Circa primum not. ꝫquod tale pactum promitto te facere heredem: nō valet. quod intelligo etiam si fuerit iuratum: quia est contra bonos mores: et aufert liberam testamenti factionem. vt.l.stipulatio hoc modo. j. de verbo.oblig. et ibi plene dixi. ¶Circa

5 a ca secundū no. q̄ ex pacto nō potest tolli solemnitas testamenti. ¶Quero ꝫan per statutum a possit minui solemnitas testamenti. Jac.de are. dicit hic arg.not. q̄ non valet consuetudo vel statutum de minuendis solennitatibus testamenti: cum statutum sit quedam cōuētio ciuū. z istā q. disputauit ipse Jac. de are. quam pono in repe.l.cunctos populos.C.de sum.trini.z fide ca.z dic vt ibi. ¶Tertio p̄n cipaliter legitur in persona heredis instituti. vt ꝫ pactum factum de instituendo non capacem nullius sit momenti. ¶Glos.opp. quia ex conuentione partium potest mutari ius publicum. vt.l.j.§.si conuenat.ō.depo. Glo.fol. aliud in contractibus: vt ibi. aliud in testamentis: vt hic. quod est verum circa accidentalia cōtractus: secus ꝫ circa substantialia. vt.l.pacta. ō.de contrahen.emp.et.j. de preca.l. cum precario. Jdem in omnib⁹ que respiciunt solemnitatem actus. vt.l. ius publicum.ō.de pact. dicam in.l. nemo.j.de leg.j. ¶ꝫQuero b an per statutum c possit fieri vt ille qui non est capax de iure possit instituī. Rñ deo: quidam non sunt capaces de iure: nec possunt instituī propter condēnationem de his factam: vt deportatus: z similes. z in his quedam pena est irrogata eis p̄m ius ciuile commune: tunc statutum non potest dispensare. vt.l.j.§.de qua.de postu. ſz si pena esset irrogata ex forma alicui⁹ statuti: tunc sine dubio ipsa ciuitas posset dispensare: nemo enim potest. l. facere a qua non liceat recedere. vt.l.si quis in princ.j.de lega.iij. aliqui sunt in consi.xxxiij.inci.licet filius naturalis. vbi dicit q̄ si es legitimatus dicit testamentum patris nullū. z vide Paulum de castr. in consilio.ccxxxv. vbi consuluit circa hanc questionem. et limitat nisi dux: aut similes: dispensarent cum spurio iam nato: z respondet ad dictam legem primam. C.de natu.restitu. vide ibi et vide Baldum in lege fina.C. de natu. lib. Barto.in repetitio.legis vectigalia.C. noua.vect. Calde.in consilio quarto.in titu.de constitu. Andr. Barba.

c ¶Quero an per statutum possit fieri quod incapax de iure possit instituī. adde Baldum in lege cunctos populos.de summa trinitate qui tenet q̄ valeat statutum: maxime quando non superuiuunt legitimi. adde doc. in.l.seruus. infra ad legem

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

non capaces absq; aliquo suo delicto: vt spurij: tunc an per statutum possit fieri qđ spurius possit succedere fuit semel hic questio de facto multuꝫ ardua.

g Reperio q dominus Petrus de cometis[a] disputauit hanc. q. ꝛ determinauit q per statutum fieri nõ potest: per. l. j. ff. de na. resti. Item reperio qđ dominus Ly. consuluit ꝛ determinauit idem per text. in auc. qui. mo. natu. effi. sui. §. penul. vbi dicitur q spurij ad presentem legem nullũ habebunt participiũ: sed in eadem constitutione dictũ est. §. de legitimatione que fit per oblationẽ curie ciuitatis. ergo apparet expresse prohibitum: qđ per ordinamenta ciuitatis non possit legitimari vel effici capax. Istam

b q.[b] disputauit domin⁹ Recuperius de sancto Miniato. ꝛ determinauit idem: q non potest legitimari per statutum: nec valeat statutum quo cauetur q succedat: quia est contra ius diuinum: quo cauetur non erit heres filius ancille cum filio libere. xxxij. q. viij. c. dicat aliquis. et. q. ij. c. nõ omnis. et. xxxv. q. vij. c. quid est. pro quo facit qđ ista pena imponitur spurio a lege: ergo non potest tolli per statutum[c]. vt. d. l. j. §. de qua. §. de postu.

1 ☞ An testator fuerit habilis ad testandum queritur post litem contestatam.
Quando de persona primo queratur ante litem cõtestatam.

2 Exceptio quando prius sit examinanda q̃ actoris intentio.

3 Ordo omissus quando vitiet iudicium.

4 Persone que prohibentur facere testamentum.
Ascriptitus testatur: quid de vasallo.

5 Statutum an possit facere qđ qui non est sue potestatis testetur.

6 Statutum an possit dispensare: qđ prohibitus testari de iure communi propter defectum mentis testari possit.

7 Statutum an dispensare possit q cecus: mutus: et surdus testari possint.

8 Intestabiles ratione pene quando per statutũ fieri possit vt sint testabiles.
Excommunicatus q possit facere testamentum.

SI queramus. Primo querendum est de persona testantis q̃ de solennitate testamẽti. h. d. Potest intelligi primo vt iurisconsultus loquatur alicui aduocato volenti inuestigare: an testamentum valeat intra seu extra iudicium. Secundo modo potest intelligi: vt loquatur iudicibus: vt si in aliqua causa aliquem testamẽtum fecisse dicatur: et per aduersarium opponatur b quod non poterat facere testamentum: iudex ante

d omnia debet dare dilationẽ super hoc: ad probandum vtrum ille possit facere testamentũ vel non. et si hoc constabat q testamentum facere potuit: tunc dabit terminum ad probandum de testamento et eius solennitate. h. d. Hec lec. probatur expresse. C. de peti. here. l. liber. sic debet intelligi. j. de iure codi. l. quidam referunt. ¶ Oppo. ad hanc lect. † ista exceptio est perẽptoria: ergo debet examinari post litem contestatam. vt. l. peremptorias. C. senten. rescin. non pos. Respondeo: ita intelligo hic, ꝛ. l. liber. falci. ꝛ Bal. in. l. j. C. de his que pe. nomi. qui idem tenet quod Bal. in. l. j. C. de iure au. anul. tenet qđ statutum hoc non possit quando sunt nati ex damnato coitu: alis sic. et cum Bar. hic concor. Pe. de ancha. in clemen. ne romani. in princi. de elect. ꝛ Bald. in. l. prima. §. qđ post lit. pte. hoc examinat. ¶ Sz cõtra hoc: leges que dicunt ante oia inquirendum de persona intelliguntur ante lit. contest. vt. C. qui accu. nõ pos. l. non ignorat. et. C. de procu. l. ita demum. ꝛ. §. de procu. l. pomponius. §. rati. Sol. si queramus de persona eius in quẽ debet sustentari iudiciũ: tũc queritur de persona ante litis cõtesta. si de persona alterius vt testatoris: tunc post lit. cõtesta. hoc venit examinandum: vt hic. tñ ante alia vt d. l. liber. ita videtur glo. hic. et. C. de edic. diui adria. tol. l. iij. Sm predicta habes † q prius datur terminus[e] ad probandum super exceptione quam sit probata intentio actoris. cõtra. C. de proba. l. exceptionem. et de exceptio. l. si quidem. Solu. ille leges loquuntur quando oppo. aliqua excea ptio iuris vel facti que nõ potest esse exceptio nisi sit actio. hic vero oppo. exceptio cuiusdam rei preiudicialis respiciens personam posito qđ intentio actoris non esset vera: tunc illa exceptio debet prius examinari: vt dictis legibus. Ad idem facit. C. de adul. l. quoniam alexãdrum. ¶ Quez vtrũ valeat statutũ.

Adde quod ciuitas non possit per statutum habilitare spurium: vt hic concludit Bartolus tenuit Federi. consilio ducentesimoseptuagesimoquinto et ducentesimoseptuagesimoserto. quod sequẽs fuit Jacob. butrigari. et subscriptum est eius nomine. idem tenuit Bald. in facti contingentia de ciuitate Mediolani quod non possit: plura] fuerunt facta cõsilia: quia causa ardua in dominio Barnabouis vicecomitis qui habebat filium spurium. Federi. autem et Jacob. butrigar. consuluerunt super statuto Perusino dictante qđ spurij possint a patribus institui. et cum Bar. transit etiam Paulus de cas. hic. et consi. ccxxx.

~ Andreas Pomate.

a ¶ Petrus de cometis. Vide bal. in hac. q. ꝛ q̃ ibi dixi ĩ l. cũctospopulos. de sum. tri. in vers. quero vtrũ valeat statutũ.

b ¶ Istam questionem. Vide Alua. c. j. §. hoc autez. qui feu. dare possunt.

c ¶ Per statutum. Et que imponuntur per legẽ non possunt tolli per statutum. vide Bar. in. l. infamem. de publi. iudi.

d ¶ Dilationem. Cui debet dari prius terminus ad probãdum actori vel reo. Adde Bar. in. l. liber. C. de peti. heredi.

~ Andreas Pomate.

e ¶ Terminus. Vide Felinum capitu. ceterum. ver. limita cõmunem opi. de rescrip. Ange. are. §. eque. misi. de actioni.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quero quid. De hoc habetur per doct. in c. exhibita. de iudi. Bal. in l. exceptionem. C. de proba. versi. reuoco in dubium. ⁊ vide quod no. Bar. in l. a p̄cedente. de dilatio. Bal. in auĸ. gfaliter. C. de epis. et cler. ⁊ in l. ij. C. de ord. cogni. ⁊ que habes in l. quidam ꝓsule bat. de re iudi. et de a dicto bar. b ℏ facit. mẽtionẽ bal. in l. platã. ℵsi. quero ergo q̄ differẽtia. C. de senten. ſz q̄d si terminus implicite statuitur tam ꝓclinatoꝛ q̄ ꝓ perempto rꝭ: dic q̄ nõ valet ſz

3 roꝛ quid[a] si iste ordo omittat[b]? Respondeo: nõ vitiatur iudicium: quia non est de substantialibus que ponũtur per gl. in l. prolatam. C. de sentẽ. ad idem quia licet super emergenti debeat pronuntiari: tamen si omittatur: sententia propter hoc nõ dicitur nulla. vt. l. ait pretoꝛ. §. permittitur. ff. de mino. Ad idem quia ordo est regulariter: vt priꝰ detur termin⁹ actori q̄ reo. vt. l. exceptionẽ. C. de ꝓba. tamen si vtriq; datur simul: valet. vt in. c. licet. extra de ꝓba. ⁊ extra de testi. c. de testibus. ⁊ Specu. in titu. de teste. §. nunc tractandum. inversi. sed si proponitur. ¶Venio ad glos. quero † que sint ille persone que habent testamenti factionem in actiua signi

4

Bal. in. l. j. C. qui accu. ⁊ dicit Bal. in auĸ. contra. ad finem. ad trebel. quod aliud quã omissio libelli an te litem contestatam non vitiat iudicium alleg. no- 5 ta. per Bar. hic ⁊ in Specu. ꝛc. Et ad dicta Barto. d hic adde Franciscum de are. in capitulo examinata. de iudi.

Andreas ꝑomate.

b ¶Ordo omittatur. Sequitur Are. consi. cvij. cum sequenti. Feli. c. ceterum. versic. limita communem. de rescriptis.

c ¶Quero circa. Et vide que no. Bal. in auĸ. defuncto. in fi. ad tertul.

d ¶Respondeo quandoq;. Circa hanc questionem vide remissiones quas posui in l. fenum. qui testa. face. possunt.

e ¶Secunda regula. Et vide Ange. in consi. cxvij. vbi consuluit q̄ valet statutum q̄ vroꝛ non possit testari sine consensu propinquoꝝ: vide ibi omnino. Andre. barba. e

Andreas ꝑomate. 6

f ¶Istam quero. Vide Aleran. l. bonoꝝ. C. qui admit. ad bo. romanum consi. cccxix. f

g ¶An statutum. An statutuz possit inducere quod impubes testetur. et adde que dixi in lege si pater. C. qui testamen. facere possunt. ⁊ Ange. hic tenet cõtra Barto. g

h ¶Et prodigo. An autem prodigus possit testari ad pias causas. Bald. in l. puma. C. de sacrosanctis ecclesijs. in repetitio. tenuit quod sic. contrarium tenuit ipse in dicta. l. puma. in lectu. ⁊ idem tenuit Anto. et Jmol. in capi. quia ingredientibus. de testi. et Abba. Moder. in rubric. extra eodem. Adde quod Bald. consilio. cclxxv. libro primo. consuluit prodigum inter liberos testari posse. et ibi videtur sentire q̄ alia legata facere possit attento quod ista interdictio fit ne depauperetur que ratio cessat in vltima voluntate. h 7

ficatione: hoc est que possunt facere testamentum. Respondet glo quelibet persona que non reperitur expresse prohibita: prohibitas personas enumerat glo. vide glo. et signa. sed Jacõ. de are. omnes istos casus reducit ad quinq; quãdoq; enim quis prohibetur testari propter defectum sue potestatis: vt filius seruus monachus ⁊ obsides: quandoq; ꝓpter defectũ mentis vt impubes: furiosus: mentecaptꝰ: et prodigus: quandoq; propter defectum sensualitatis: vt cecus: surdus: et mutus: quandoq; ratione penalitatis: vt damnatus ad mortem: deportatus: damnatus de crimine quo efficitur intestabilis: vel damnatus de crimine quo post mortẽ potest actio inchoari: quandoq; ratione dubietatis: vt quia dubitatur de statu. vt infra eodem. l. de statu. ¶Circa primum de prohibitis ratione defectus sue potestatis. quero quid de ascriptitio. Dyñ. dicit et bene quod potest testari inter certas personas. vt. l. secũda. C. in qui. cau. colo. et censi. libro. xj. et ibi not. Ad idem in Specu. de instru. edi. §. compendiose. ver. quid de ascriptitio. ¶Quero quid de homine alieno vt sunt vasalli qui in partibus istis vocantur homines alieni. Respondeo: vt in Specul. de feud. §. quoniam. versicu. xix. ¶Quero quid de aliꝭ regularibus: et canonicis: et similibus. Respondeo: idez q̄ in monachis. vt in auĸ. ingressi. C. de sacrosan. ecc ele. ¶Quero circa[c] istã regulam † an possit dispensare statutum vt qui non est sue potestatis possit facere testamentum. Respondeo: quandoq;[d] quis nõ est sue potestatis de iure canonico: et tunc sine dubio statutum non potest dispensare. vt extra de constitu. capt. ecclesia sancte Marie. quandoq; quis nõ est sue potestatis de iure gentium: vt obsides serui: et similes: et tunc idem quia iura naturalia non possunt mutari per statuta: vt instl. de iure natur. §. sed naturalia. ¶Quandoq; quis nõ est sue potestatis de iure ciuili vt filiusfamilias: et tunc puto quod circa hoc possit dispensare per statutum. quod apparet primo ex regula vniuersali. vt lege omnes populi. de iustitia et iure. Secundo quia per statutum potest dari iurisdictio alicui qui interponat autoritatem super emancipationibus: et sic potest disponere circa patriam potestatem. ¶Secunda regula[e] est † quod quidam prohibentur testari propter defectum mentis: vt impubes: furiosus: mentecaptus prodigus et cetera. ¶Circa istam quero[f]: an statutum[g] possit dispensare: vel non. Respondeo: in quibusdam est defectus mentis vere: vt in furioso: et mentecapto: et tunc non potest circa hoc dispensare: cum in eo non cadat illud quod est substantiale testamenti: scilicet iudicium et sententia voluntatis sue. vt supra eodem. lege prima. In quibusdã est defectus mentis presumptiue: vt in impubere et prodigo[h] cui est interdictum bonis: tunc quia ista presumptio est iuris ciuilis: statutuz posset dispensare. Optime enim valeret statutum si diceret quod proximus pubertati posset facere testamẽtum: vel quod interdictio facta bonis non portigatur ad testamentum. potest enim tollere ea que iuris ciuilis sunt: vt dictum est. ¶Tertia regula est: q̄ quidam prohibentur testari propter defectum sensualitatis: vt cecus: mutus: ⁊ surdus. † An statu

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tum poterit in hoc dispensare. dicerem qꝫ sic in ceco[a]: quia testabilis: licet cum maiori solennitate. vt l. hac consultissima. C. qui testa. face. pos. Jn muto ꝛ surdo: puto qꝫ non[b]: quia imperator videt hoc expresse reseruasse. vt. j. eo. l. si mutus. sicut dicimus in arrogatione que potest fieri tantum autoritate principis: et in concedenda venia etatis: et similibus.

¶ Quarta regula est: ꝙ multi impediuntur testari ratione penalitatis: vt damnati ad mortē: deportati: hereticiꝫ similes. ¶ Circa istam quero qd de excommunicato[c] Spec. tangit in. d. §. compendiose. ver. quid de excommunicato. do. Jac. de bel. disputauit istam. q. multum solenniter: ꝛ posuit in auk. de sanctis. ept. §. omnibus. dñs Jo. and. posuit eam extra de sen. excom. c. decernim⁹. lib. vj. ꝛ in antiqua gl. non determinabat. hodie in nouella determinat qꝫ possit facere testamentum. pro hoc optime facit C. de here. auk. credētes. ꝛ in corpore vnde sumitur de stat. contra liber. eccle. §. credentes. vbi non valet testamentum excōmunicati propter suspicionez criminis heresis: ergo alias excommunicatus potest facere testamentum[d]: quod puto verum. dic tamen plenius hodie vt in. c. decernimus. per Jo. andre. ¶ Quero, de bannitis[e] nostri temporis. Dicaz j. eo. l. eius qui. in. §. si cui. ¶ Quid de infame. Dicā j. eo. l. eiꝰ qui. in. §. si cui. ꝛ in. l. is cui in. §. si quis ob carmen. Alia regula clara est non oportet examinare.

[f] Qa etate. [f] puberes possūt facere testamentum. ꝛ quantum ad hoc dies ceptus[g] habetur pro completo. h. d. ¶ Oppo. de. l. iij. §. munerem, s̄. de mino. Sol. vt ibi.

[h] ¶ Querit glos.[h] quare citius potest testari femina q̄ masculus. Dic vt in glo. ¶ Quero quid vult dicere ter. plus arbitror ꝛc. Glos. respondet. tene secundam responsionem. vel dic tutius ꝛc. quā tenet Dy.

[i] ℣ Ratio quare filiusfamilias patre permittente donat causa mortis: non tamen testatur.

[2] Filiusfamilias ꝙ in aduentitijs etiam in quibus patri non quertur vsusfructus qꝫ nō possit testari etiā de patre permittente.

Filiusfamilias testatur in eligēdo sibi sepulturam.

Item de aduentitijs testatur ad pias causas.

[3] Testamentum ad pias causas pōt pendere ex alieno arbitrio.

Qd in potestate. Filiusfamilias nō potest testari etiam patre permittēte. h. d. ¶ Opp. C. qui testa. fa. pos. l. pe. ꝛ fi. Sol. illud verum in castrensi: alꝫ secus. ¶ Opp. j. de dona. l. tazitis. §. j. Sol. donare potest causa mortis patre permittente: vt ibi. sed nō testari: vt hic. Sed que est ratio. gloss. dicit ꝙ testamenti factio est publici iuris. vt. l. iij. s̄. eo, certe ista ratio magis facit in cōtrarium: quia in his que sunt publici iuris patria potestas non curatur. vt. l. nam qꝫ. ad trebel. dic ergo ratio est: quia donatio causa mortis est magis contractus q̄ vltima volūtas. vt no. j. de do. prele. l. ij. in prin. ꝛ vltima voluntas non debet pendere ex alieno arbitrio. vt. l. illa institutio. j. de here. instit. Contractus vero possunt in alterius arbitrio conferri: ideo non potest filiusfamilias testari etiam patre permittente ne videatur pēdere ex permissione patris. dixi in. d. l. tazitis. docto. tangunt in. l. senium. §. j. C. eodē.

[2] ¶ Querit glo. ꝙ an hodie in aduentitijs in casibus in quibus patri non queritꝫ vsusfructus filiusfamilias posset Bar. post Bal. in. l. j. C. de sacrosan. eccl. in repeti. quid de tyranno, dic quod non potest testari: scōm Bal. in. l. decernimus. in fi. de sac. san. eccl. ꝛ ad Barto. hic adde Bal. in. l. j. C. de iuris ꝛ facti igno. et late Bar. in consi. incipien. existens. p. publice excōmunicatus: ꝛ quid de meretrice. vide Bald. in. l. j. C. de condi. ob turp. cau. facit quod not. Cy. in. l. ij. eo. titu. ꝛ gl. in. c. ex transmissa. de decimis. et vide oēs prohibitos testari enumeratos per Abb. extra eo. in rub. qui enumerat. xviij. Et vide in omnibus istis que dixi post Bal. in. l. j. C. de sacrosan. eccl. de damnato vero ad perpetuos carceres dicit Bald. in. l. j. C. de his qui ad liber. perue. non pos. quod actiue et passiue sunt incapaces. ad quod vide. j. eo. l. qui a latrombus. ꝛ Jmol. expresse in. l. si quis mihi bona. §. j. de acqui. here. ꝛ de excommunicato. de quo hic p Bar. vide singu. Bal. in. l. fi. C. si a non compe. iudi. et in. l. iij. si penden. app. per Jnno. de sentē. excom. c. cum voluntate. Ad de an valeat testamentum excommunicati publice: et an scriptura excommunicati faciat fidem: et an per absolutionē reconualescat. Fede. de sents consi. clvij. et consil. lxxiij. vbi concludit valere testamentum excommunicati.

✠ Andreas Pomate.

¶ Testamentum. Vide Bartolum consili. ccxxxj. Felinum in repetitio. capituli si pater. de testamen. libro sexto.

[e] ¶ De bannitis. An bānitti nostri temporis possint testari. vide omnino Bald. in lege seruo legato. §. fina. vbi omnino Jmo. de legatis primo. et que not. Barto. et quod ibi dixi in lege qui vltimo. infra de penis. vide Baldum in. l. fina. C. si a non compe. iudi. et in. l. prima. de heredi. instituē. et in. l. tertia. C. si penden. appel. et adde qꝫ ille cuius bona sunt de iure ipso facto confiscata nō potest testari. Bal. in auten. incestas vbi est tex. C. de ince. nup.

✠ Andreas Pomate.

[f] ¶ Qua etate. Vide Cepo. in cautela. fo. xv. in secūda colum. Roma. consilio. cxcix. vbi vnum verbum de hoc.

[g] ¶ Dies ceptus. et dum dicitur dies ceptus: et hic quero an vltima die pubertatis possit dari curator. de quo vide Baldum in lege secunda. C. quando prouo.

✠ Andreas Pomate.

[h] ¶ Querit glo. vide Alex. l. j. §. autem. ff. ad trebe.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ In filijs. Alius tex. vltra. §. in filijs. folet allegari b in auc. vt li. ma. & auie. §. j. vbi videtur velle q̃ in his rebus in quibus patri non queritur vsusfructus filij possit quoquo modo vult disponere: & licet sit prouisio noua tamen debet declarari per priores. l. sed & posteriores. de legi. facit. l. sciendũ. q̃ satisda. cogã. iuncta auc. auferat. de lit. cõtes. et sic non intelligitur de actu testandi: q̃ esset contra alia iura. vt contra. l. pe. in fin. cũ alijs vul. C. qui testa. fa. pos. & q̃ sit verum: patet q̃ ibi tex. dicit cum erit perfecte etatis quod verbum importat. xxv. anno. l. fi. C. de his qui ve. eta. impe. cum ibi no. sed in actu testandi nõ requiritur illa etas. l. qua etate. §. proxima. ergo &c.

sit testari: videtur q̃ sic. vt. C. de bo. que libe. l. fi. §. filijs autem familias. c Bloss. determinat contrarium hic. et l. j. §. in filijs[a]. j. ad trebel. & est expes d sum in. l. penul. C. qui testa. face. pos. 3 sunt. et hoc tenet Dy. & Ly. ibi. Non ob. §. filijs. quia ibi non debet sumi argumen. a contrario sensu: quia re-

b ¶ Prauus intellectus. Vel potest dici q̃ ille tex. loquitur quo ad alienationem inter viuos nõ quo ad testamentum: quia in eo filius dicta bona potest libere alienare. vt in auc. vt li. ma. & auie. in prin.

c ¶ Cõtrario sensu. Et de hac limitatiõe vide Bar. idem tenentem. l. j. in repe. de sac. san. eccl. & est communis conclusio: vt etiam per Bal. hic: & per Bal. & alios in. l. senium. C. qui test. fa. pos. & per Fed. de se. in consil. cclxxxiij. & cclxxxiij. licet Pau. aliter dicta consi. alleget. & per Bo. in auc. similiter. C. ad le. fal. et in. l. fi. C. qui test. fa. pos. vide que dixi in. d. l. senũ. et in. d. l. pe. in fi. C. qui testa. fa. pos. & de vtroq; articulo ibi tango. & no. q̃ variant docto. an requiratur consensus patris quãdo filius testatur ad pias causas. & vide ibi Bal. Item etiam fallit in filijs Ballorum & Butonum fm Bal. in. c. j. §. si duo fratres. in 1 fi. de duo. fratri. de no. be. inue. & no. per glo. in. l. j. de pa. pote. in prin. que dixit q̃ tales filij non sunt in po 2 testate. quam gl. etiam vt sing. secutus est Bal. c. j. in titu. an ma. suc. mu. in bene. et etiam Bo. in. l. fi. C. qui test. fa. pos. Item dicta communis cõclusio etiã 3 fallit in filijs infami. habentibus bona acquisita ex liberalitate imperiali. ita est text. qui nõ est alibi in. l. pe. C. de bo. que libe. fm Bal. vbi dicit q̃ non repe e ries alibi q̃ mulier possit habere priuilegiũ castrẽsis peculij: vt in illo tex. de reliquis ad istum articulum facientibus me remitto ad dictam. l. senium. cũ ibi no. non omitto etiam q̃ Ange. in auc. de nup. §. veniens. dicit hoc fallere in lucro dotis materne debito patri ex pacto vel statuto: quia tali lucro priuatur pater si transiuit ad secunda vota superstitibus filijs primi matrimonij &c. vt ibi per eum. Adde vi dendum ad hanc apostillam Bar. hic. & Pau. de castro consi. cc.

d ¶ Videatur pendere. Contrarium tenet Bartol. in repetitio. l. prime. in tertia questio. de sacrosanct. eccle. de quo vide late que dixi in. l. tertia. C. qui testa. face. pos.

e ¶ Si cui. Adde que scripsi post doct. in. l. secunda. C. qui testa. face. pos. vbi declaro plene quod ponit 1 Barto. hic.

sultaret prauus intellectus[b]. In vno casu reperio quod filius potest disponere: scilicet in eligendo sepulturam sibi. vt in capi. licet. de sepul. libro. vj. possumus etiam probabiliter dicere: q̃ in illis aduentitijs in quibus patri non queritur vsusfructus: filius familias possit facere testamentum ad pias causas volente patre. ita videtur probare tex. in. d. ca. licet. in fine. a contrario sensu[c]. probo per rationem: ratio quare filius prohibetur testari volente patre est ne testamentum videatur pendere[d] ex alieno arbitrio: vt dictum est. Sed ista ratio non habet locum † in testamentis que fiunt ad pias causas: possunt enim pendere ex alieno arbitrio. vt in. c. cuz tibi. extra de testamentis. ergo &c.

Surdus. Surdus et mutus non possunt testari sine permissu principis: sed hoc vitium superueniens testamentum non rumpit. hoc dicit. ¶ Opponitur. C. qui testamen. facere possunt lege discretis. Sol. vt in gloss. ¶ Oppont. infra de legatis tertio. l. mutu. in principio. Sol. vt ibi dixi.

Ius. Testamentum factum quando quis erat seruus hostium non valet. hoc dicit. ¶ Oppoñ. quod retro fingitur in ciuitate fuisse. vt lege retro. infra de capti. Sol. illud verum quantum ad ea iura que habebat ante tempora captiuitatis: vel que sunt illis accessoua: sed hic testamentum fuit factum tempore captiuitatis: et sic fictio ad aliud non porrigitur cum deficiat extremũ a quo. ¶ Oppoñ. de. l. in bello. §. codicilli. de capti. Sol. ibi codicilli dependent ex testamento quod fecit ante captiuitatem. Ad hoc opp. de. l. quidam. j. de iure codicil. Solu. ibi in captiuitate decessit: hic est reuersus.

☞ Testamentum damnati ad mortem: quod nõ valet.

Banniti ad tantum tempus q̃ non perdant testamenti factionem de iure communi: licet secundum iura siue ciuitatis sic.

Relegatus quod possit facere testamentuz: licet sit infamis.

Si cui. [c] Damnatio qua perditur vita: libertas: vel ciuitas: impedit testamentum fieri: et rumpit iam factum: secus in damnatione per quam fama tantum leditur. hoc dicit. ¶ Oppo. q̃ bona illorum non publicentur. vt in auten. bona damnatorum. C. de bo. damna. et in corpore vnde sumitur. Glossa dicit quod quantum ad publicationem hodie ista lex corrigitur. Dyñ. vero dicit quod illa autenti. loquitur in his qui post sententiam non debent superuiuere. et sic tenet opinio. Oldra. ibi nota. quod plene examinaui in lege prima. infra de bonis damna. tamen quicquid sit de hoc dicit glossa q̃ quantum ad testamenti factionem hec iura non corriguntur et bene: quia per istas penas saltem perduntur ea que iuris ciuilis sunt. vt lege quidam. infra de penis. ergo testari non possunt. ¶ Quero quid † de illis qui damnantur ad mortem hodie in ciuitatibus. Respondeo: testamentum eorum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Non valet. Sed vtrū quis post dānationem possit se obligare ad restitutionem male ablatorū. no. Barto. in l. qui soluendo. de heredi. instit. et ista limita multum singu. et per Ang. et Jmo. in l. si qs mihi bona. §. j. de acq. here. ꝛ caue: qr vt dari remediū propter q̄ potest testari q̄ appellat ipse vel heres eius q̄ casu non censetur retro mortuus fuisse seruus pene etiaz iniusta fuisset appellatio. ita videtur velle Bald. in l. p̄ma. C. ex delic. defū. per tex. no. in lege furti. §. de infa. Itē fallit si sentētia fuit nulla vel fuit sētētia iterlocutoria: secūdū bal. ibidem: vide bal. hic: cū quo tenet p̄e. de anch. in c. j. de pen. ꝛ re. et not. p Bartol. et Bald. in l. fi. C. si a nō non valet: quia damnatus ad mortez statim efficitur seruus pene. vt hic. et l. qui vltimo. infra de pe. et ibi no. Nec obstat aut. sed hodie posita. C. de donatio. inter virum et vxo. quia illa loq̄tur in damnatis qui viui remanent: vt in deportatis. ita tenet Dyn. et oēs. 1

¶ Quero † an exbanniti nostri tempore possint testari. Quidā habent istā questio. hic formatam per Dyn. et distinguūt aut est exbannitus de crimine propter quod perdit bona: aut nō. vt not. gloss. instit. qui. mo. ius pa. po. §. §. relegati. docto. tangunt in l. j. C. de heredi. instit. Ego disputaui vnam q. que incipit: Lucane ciuitatis statuto ꝛc. Et ibi determinaui quod nō potest facere testamentum secūdum statuta et iura propria ciuitatis propriē vnde est exbannitus. non autem perdit testamenti factionē de iure cōmuni: et dic plene vt ibi: et hoc tenet Ja. de are. in lege ex facto. §. ex facto. ad trebel. 2

¶ † Ultimo not. quod relegatus potest facere testamentū licet omnis relegatus sit infamis. vt l. cognitionum. §. minuitur. j. de va. et extraordi. dicam j. eo. l. is cui. 3

Si quis. Pendente processu capitali non impeditur quis potest facere testamentum. h. d.

☞ Testari non potest cui amputate sunt manus ob sententiam irrogātem infamiam.

Qui manus. Qui non hz manus potest testari. hoc dicit.

¶ Quero † q̄d si alicui amputate sunt manꝰ per siniam: queritur hic an possit testari. Et videtur q̄ sic: vt hic. qō est verum nisi sententia esset ex tali causa que irrogaret infamiam que auferret testamenti factionem: vt dicam in l. is cui. j. eodē. Specu. tangit [b] in titu. de instrumē. edi. §. compendio. versicul. quid de exoculatis. 1

☞ Obsides possunt facere testamentum.

Usurpatū est vt vna ciuitas det obsides alteri.

Obsides. ¶ Quero ō quib⁹ obsidibus intelligatur hic. Dic vt in glo. ¶ Quero † quid de obsidib⁹ datis ab vna ciuitate alteri ciuitati. Dicit Dy. q̄ nō amittūt testamēti factionē. vt. l. si qs ingenuaz. §. fi. de capti. ꝛ. j. eo. l. qui a latronib⁹. ¶ Quero † an hoc possit fieri: qō dentur obsides ab vna ciuitate alteri. Bl. in l. ij. C. de pa. qui fi. distra. dicit q̄ nō: sed vsurpatum est cōtrariū: vt dicit Azo in summa huius titu. circa quod vide c. ex rescripto. extra de iureiuran. ꝛ. c. exposita. extra de arbitris. ꝛ. c. lator. extra de pig. 2

Vide manus. Qui non hz manus potest testari. hoc dicit.

¶ Quero † q̄d si alicui amputate sunt manꝰ per siniam: queritur hic an possit testari. Et videtur q̄ sic: vt hic. qō est verum nisi sententia esset ex tali causa que irrogaret infamiam que auferret testamenti factionem: vt dicam in l. is cui. j. eodē. Specu. tangit [b] in titu. de instrumē. edi. §. compendio. versicul. quid de exoculatis.

☞ Obsides possunt facere testamentum.

Usurpatū est vt vna ciuitas det obsides alteri.

Obsides. ¶ Quero ō quib⁹ obsidibus intelligatur hic. Dic vt in glo. ¶ Quero † quid de obsidib⁹ datis ab vna ciuitate alteri ciuitati. Dicit Dy. q̄ nō amittūt testamēti factionē. vt. l. si qs ingenuaz. §. fi. de capti. ꝛ. j. eo. l. qui a latronib⁹. ¶ Quero † an hoc possit fieri: qō dentur obsides ab vna ciuitate alteri. Bl. in l. ij. C. de pa. qui fi. distra. dicit q̄ nō: sed vsurpatum est cōtrariū: vt dicit Azo in summa huius titu. circa quod vide c. ex rescripto. extra de iureiuran. ꝛ. c. exposita. extra de arbitris. ꝛ. c. lator. extra de pig.

bus: ita loquit gl. et in l. ij. alle. ꝛ dic q̄ tūc nō sunt p̄prie obsides: q: solus p̄nceps pōt immutare statū libertatis. l. j. §. de q̄. de postu. ꝛ hoc voluisse Jmo. in d. c. ex rescripto. q̄ dicit q̄ iurāt q̄ nō recedēt quasi nō sint p̄prie obsides. si aūt dant vt nō recedant a loco dōec sit inter p̄tes actū: ꝛ tūc iter p̄suatos hoc fieri nō p̄t si nō interuenit iuramētū: q: ē q̄daz sp̄es seruitutis. vt no. in l. stipulationes nō diuiduntur. de verb. obli. l. cū tale. de cōdi. ꝛ demō. itē quia est quidā carcer. ꝛ ad iura que cōtradicunt dicas q̄ narrant factū si interuenit iuramentum potest bene detineri: per tex. in d. c. ex rescripto. q̄d de monachis ꝛ clericis: an possint dari in obsides? dic qō solus papa potest. vt. c. cuncta per mundum. ꝛ. c. per principalem. ix. q. iij. ꝛ sic p̄cedit glo. in. c. vt prudem. xxxiij. q. viij. an autem episcopus possit retinere monachos in cubicularios: vide gloss. nota. ij. questio. vij. in capt. si pastoris. et vide Modernio. in d. c. ex rescripto. quis autē teneatur facere obsidi expensas. Jo. and. in d. c. ex rescripto. clare non decidit. dñs Jo. de imo. ibi dicit q̄ si obses facit seruitia illi cui est datus ille tenetur facere sibi expēsas: al's sec⁹. ar. l. l. si necessarias. i p̄n. ff. de pig. ac. ꝛ sic seruaf de facto in obsidib⁹. and. bar.

¶ Obsides. Vide glo. in l. diuus. de iure fisci. et q̄ scripsi solu. mat. in l. alia. §. eleganter. in illa. q. Bar. an valeat pactum quod licitum sit creditori capere debitorem ꝛc.

¶ Specu. tangit. Vide Bal. in l. j. C. de sacrosan. ec cle. et ibi dixi.

¶ Obsides. ꝛ idem dicas q̄ alij p̄ncipes habentes iura p̄ncipū possunt dare obsides quia habēt ius indicendi bellum. facit qō no. Bar. in l. infamari. ff. de pub. iud. an autem possint dari ab inferioribus: ita loquit gl. et in l. ij. alle. ꝛ dic q̄ tūc nō sunt p̄prie obsides: q: solus p̄nceps pōt immutare statū libertatis. l. j. §. de q̄. de postu. ꝛ hoc voluisse Jmo. in d. c. ex rescripto. q̄ dicit q̄ iurāt q̄ nō recedēt quasi nō sint p̄prie obsides. si aūt dant vt nō recedant a loco dōec sit inter p̄tes actū: ꝛ tūc iter p̄suatos hoc fieri nō p̄t si nō interuenit iuramētū: q: ē q̄daz sp̄es seruitutis. vt no. in l. stipulationes nō diuiduntur. de verb. obli. l. cū tale. de cōdi. ꝛ demō. itē quia est quidā carcer. ꝛ ad iura que cōtradicunt dicas q̄ narrant factū si interuenit iuramentum potest bene detineri: per tex. in d. c. ex rescripto. q̄d de monachis ꝛ clericis: an possint dari in obsides? dic qō solus papa potest. vt. c. cuncta per mundum. ꝛ. c. per principalem. ix. q. iij. ꝛ sic p̄cedit glo. in. c. vt prudem. xxxiij. q. viij. an autem episcopus possit retinere monachos in cubicularios: vide gloss. nota. ij. questio. vij. in capt. si pastoris. et vide Modernio. in d. c. ex rescripto. quis autē teneatur facere obsidi expensas. Jo. and. in d. c. ex rescripto. clare non decidit. dñs Jo. de imo. ibi dicit q̄ si obses facit seruitia illi cui est datus ille tenetur facere sibi expēsas: al's sec⁹. ar. l. l. si necessarias. i p̄n. ff. de pig. ac. ꝛ sic seruaf de facto in obsidib⁹. and. bar.

¶ Obsides. Vide glo. in l. diuus. de iure fisci. et q̄ scripsi solu. mat. in l. alia. §. eleganter. in illa. q. Bar. an valeat pactum quod licitum sit creditori capere debitorem ꝛc.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

Andreas domate.

a ¶ Hoc vſ Vide Are ti. §. fi. qui. nõ eſt permiſ. face. teſta.

b ¶ Teſtabit. Et ad de Bal. in l. ius ciuile de inceſt. ꝛ iuſt. et iu. ꝛ vide q̃ dixi in. l. ſi nõ ſpeciali. C. eo. et vide ibi aliã q̃ſtionẽ ſimilem. et ad Bar. hic vi de Bal. in l. his quẽ admo. te. ape. ꝛ iſtõ dictũ ſeq̃t ſimpliciter Ang. in. d. l. de die. q̃ ſatiſfda. co. et pollicef ſe dicturũ in. l. ſi fundꝰ. hic all.

And. po.

c ¶ Putove rum. Vide Jaſo. in. l. ius ciuile. in fin. ff. de iuſti. ꝛ iur.

1 Fictione. l. cornelie. teſtamentum factum ante captiuitatem confirmatur: licet teſtator ſeruus decedat.

Lege. Teſtatore decedente apud hoſtes: teſtiñ ante factũ per legem cornelią ꝓfirmat. ꝟ. d. primo ponit dictũ. Secundo ponit duas illationes. Secunda ibi: quare. a

¶ Not. fictionẽ. l. cornelie. ſqua fingit ꝛ in captiuitate mortuũ ꝓdeciſſe preãbula captiuitatis hora: et ſic nunq̃ in poteſtatẽ hoſtiũ peruenieſſe. facit. l. in omnibus. de capti. et. l. lex cornelia. de vulga. et pupil. j. Et ex ꝟ ſequit q̃ decedens ſeruus habet heredẽ. ¶ Op. ad hoc de verbo. ſig. l. iij. in fi. C. commu. de ſucceſ. l. ſeruus. Sol. vt ibi hoc enim eſt ꝓpter fictionem. l. cornelie. ¶ Oppo. captus ab hoſtibus capite minuitur: ergo teſtamentum irritatur nec cõfirmatur abſq̃ nouo iudicio. vt l. qui ex liberis. §. teſtamẽto. de ſecũ. tabu. et inſti. quib. mo. teſt. infir. §. nõ tamen. Sol. vt glo. Uel dic hoc cõtingere ꝓpter fictionez legis cornelie. ¶ Oppo. inſtitu. de here. ab inteſta. §. interdum. Gloſſ. ſoluit. Uel dic ſm Dy. q̃ ibi loquitur in caſu econtrario: quando filius redit ab hoſtibus poſt mortem patris: et ſic non habet locum hec fictio. hic vero pater deceſſit apud hoſtes. Unde. l. cornelia. fingit eum eſſe mortuum prima hora captiuitatis: et ſic tempore quo filius erat ſuus. ¶ Oppo. j. de acqui. here. l. neceſſarijs. et inſtitu. de here. quali. et dif. §. ſui. Sol. fateor quod ſuus eſt: ſz de iure pretorio hz beneficiũ abſtinẽdi: vt in contrarijs. 2 3 b

☞ Capti in bello indicto per preſides prouinciarum vel legatos pape: an efficiantur ſerui.

2 Carceratus q̃ poſſit facere teſtiñ: et q̃ nõ etiã põt cõtrahere: etiã ad cõmoditatẽ detinentis q̃ iuſte detinetur. c

3 Legatus exiſtens apud hoſtes q̃ nõ teſtabitur ſm conſuetudinem ſue ciuitatis non hoſtium.

Qui a latronibꝰ.

Capti a latronibus et legati apud extraneos poſſunt facere teſtamentum. ꝟ. d. ¶ Opp. ſ. eo. l. eiꝰ qui. in prin. Solu. ibi in capto ab hoſtibꝰ qui efficitur ſeruus: hic a latrunculis qui remanet liber. Ex hoc poteſt du 1
bitari: ſan iſti q̃ capiunt ex bello indicto per preſides prouinciarum: vel per legatos pape: efficiantur ſerui: et 2
ſiquidem bellum indicatur per papam vel principem: non eſt dubium quod capti efficiantur ſerui. vt. l. hoſtes. de capti. ſi vero per inferiores tunc videtur dicere Innocen. in. c. olim. extra de reſtitu. ſpol. quod non efficiuntur ſerui. Sed hoc videtur a contra quandam conſtitutionem Henrici imperatoris editam piſis: in qua declarauit quod qui cunq̃ rebellauerit principi vel eius officialibus ſit hoſtis imperij. quod declara vt dixi plene in dicta. l. hoſtes. ¶ Opponi. de. l. qui in carcerẽ. §. quod metus cauſa. Gloſſ. dicit nota. † quod in carcere poteſt fieri teſtamentum: vt hic. non tamen contractus cuiquolibet: vt in contrario. Dy. dicit et bene quod idẽ eſt in contractibus ꝛ teſtamento: quia ſicut non poteſt contrahere: ad vtilitatem eius qui detinet eũ in carcere: ita nec teſtari. ꝓ hoc facit. C. ſi quis alte. ꝓhi. l. j. et. ij. ſed ad vtilitatem aliorum ſicut poteſt teſtari: ita et contrahere: vt ibi. Et predicta vera in eo qui in carcere detinetur iniuſte: ſed ſi detinetur iuſte: tunc etiam ad commodum detinentis poteſt contrahere et teſtari. vt. l. non eſt veriſimile. in principio. quod metus cauſa. ita tenet Jacob. de aret. j. de verbo. ſignificatio. l. qui neq̃ ꝛ dominus Jaco. but. in. d. l. qui in carcerem. ¶ Opponitur. dicatur hic q̃ liberi maneãt. et ſic innuit quod omnis liber poſſit teſtari. Sed contra filiusfamilias eſt liber: ergo ꝛc. Item damnati de crimine capitali ſi ſuperuiuũt hodie ſunt liberi: et tamen non poſſunt facere teſtamentum. vt. §. eodem. l. qui in poteſtate. et. l. eius qui. §. primo. Solu. gloſſ. hoc intellige quod hic remanẽt et retinent dominum bonorum plene. ſubaudi ꝛ omnia que ſunt iuris ciuilis: per hoc ceſſat contrarium de damnatis: quia nec dominium rerum: nec ea que ſunt iuris retinent. vt dixi in. d. l. eius qui. §. j. ¶ Opponi. gloſſ. de liberto. ſed hec oppo. nullius valoris eſt: quia verum eſt libertum poſſe facere teſtamentum. vt. C. de bono. poſſeſ. contra tabu. lib. et. j. de bonis liber. per totum titulum. ¶ Quero qui ſunt iſti extranei: Dic vt in gloſſ. ¶ Quero † legatus qui eſt in legatione apud hoſtes qualiter teſtabitur b ꝛ videtur quod ſecundum conſuetudinem loci vbi fit teſtamentum. vt. l. ſi fundus. de euictioni. et. C. quemadmo. teſta. ape. l. ſecunda. in contrarium quia ſi illi ſunt hoſtes populi Romani. et ſic perditi ſunt ea q̃ iuris ciuilis ſunt: nec poſſunt facere teſtamentum ſecundum conſuetudinem ipſorum: cum teſtamenti factio ſit iuris ciuilis. vt. §. eodem. l. iij. Et hoc putorum c. Non obſtat contrarium: quia illud verum quãdo fieret in ſolo Romano vel in loco qui eſt ſubditꝰ populo Romano: quia tunc debet facere ſecundum eorum conſuetudinem: quia conſuetudines vel ſtatuta illius loci ſunt approbata a iure Romano: ſed quando fit apud alios extraneos vt apud hoſtes: tunc non debet fieri ſm ſtatuta illorum: ſed ſm conſuetudinem ſue ciuitatis: quia debent ſeruari iura noſtra et ſolennitates noſtre per hanc legem: quod tenemenți.

☞ Accuſatus de crimine famoſo pendente iudicio eſt infamis de facto et non admittitur ad dignitates.

Teſtamentũ accuſati in crimine leſe maieſtatis vel repetundarum: an valeat.

Quando

3 Quando in crimine tacite sequitur ademptio bonorum: si per iudicem fiat ademptio bonorũ durat causa eorum post mortem.

4 Quãdo ademptio bonorum venit tacite in cõsequẽtiam ad penam capitalem si iudex expressit valet cũ publicatione bonorũ: talis expressio nil operatur.

5 Testamentum condemnati ad penam capitalẽ cũ publicatione bonorum factum appellatione pendẽte: an valeat.

6 Bannitus appellans appellatione pendente: an possit interim offendi. remissiue.

8 **Si quis.** [a]Valet testamentum decedẽtis appellatione pendente. hoc di. ¶ Oppo. de. l. eius qui. §. primo. Solu. ibi: non fuit appellatũ: hic sic. vnde appellatio extinxit pronuntiatum. vt lege prima. in fin. ad turpillia. ¶ Oppo. j. ad munici. l. libertus. §. in questionibus. Dicit Gloss. illud ideo: quia etiam infames de facto non admittũtur ad dignitates. vt. l. ij. C. de digni. Et nota † quod accusat⁹ de crimine famoso pendẽte iudicio dicitur infamis de facto. facit infra. de requi. reis. l. fin. Et ista est ratio quare pendente processu nõ admittitur ad dignitatem: vt. l. reus. infra de mune. et hono. et. C. de reis postu. l. j. libro. xj. Et potest dari alia solu. quia ad nouos honores ibi non aspirat. iura tamen antiquitus habita retinet: vt hic. ¶ Oppo. j. de accu. l. ex iudiciorum. Glo. dicit quod hic dicitur † fallit in duobus casibus: scilicet si fuerit dãnatus de crimine lese maiestatis: vel repetundarum. vt ibi. Et vide gloss. que inci. nisi sit ꝛc. Est ne verum quod testamentum non valeat: certe non: sed intellige quod testamentum secuta sententia non valeat: sed anteq̃ sequatur sentẽtia: interim valet. vt insti. de here. que ab intesta. §. p. contrarium. probatur in lege donatiões. in fin. infra de dona. ¶ Oppo. infra ad legem iu. pecu. l. finali. Solu. glo. dicit sicut fallit in dictis duobus casibus: ita fallit in alijs septem: qui no. in dicta lege ex iudiciorum. et in dicto. §. per contrarium. licet quidã dicant quod fallit in dictis duobus casibus tantũ: tamen primum est verius. vt no. in dictis duabus glo. ¶ Alterius oppo. infra de min. test. l. si quis filio exheredato. §. eius qui. Solu. fallit in his qui mortem sibi consciuerunt. vt ibi. et. l. ij. C. qui testa. face. pos. et l. j. de bo. eo. qui sibi mor. consci. Alij dicunt qõ non est verum quod fallit nisi in. l. iu. matest. et qñ mortẽ sibi consciuit. Contrarium tenet glossa in dicto paragrapho per contrarium. et in lege donationes. in fi. de dona. ¶ Oppo. C. si reus vel accu. mor. fue. l. fina. Glo. hic dicit: intelligo quando bona fuerunt adempta expresse. et vide istam glossam. et allega. l. iij. C. si penden. app. mors inter. et. l. fi. si reus vel accu. mor. fue. habes hic casum † q̃ in criminalibus in q̃b⁹ seq̃tur bonorum ademptio tacite in capitali crimine qõ si per iudicem fiat bonorum ademptio durat causa bonorum post mortem. ꝛ sic aliquid operatur: vt hic: Et istud est contra opi. Pe. facit. l. iij. §. si quis condemnatus. et quod ibi not. infra de re iudic. pro hac glo. contra Pe. videtur casus. infra si pendẽ. app. ꝛc. b

4 lege prima tertio responso. Quid dicemus: dico † q̃ bonorum ademptio venit tacite in consequentiam 1 ad penam capitalem. modo siquidem iudex expressit hoc modo: cum publicatione bonorum condemnó. et tunc nil operatur. argu. d. l. iij. et quod ibi nota. aut expressit aliter: scilicet condemno te ꝛ tua bona adimo. et tunc dicit vez ista gl. et ita loquitur lex prima. si penden. app. mors inter. ¶ Alti. gloss. que est hic querit † quid si bona sunt expresse adempta an pẽdente appel. interim testamentum valeat. Glo. dicit quod interim est in pẽdenti: sed miror quod super ista gloss. scribentes nil dicũt. Domini mihi nõ placet. primo quia interim non est in pendenti: imo pro certo interim valet. vt. §. per contrarium. supra allega. et in lege donationes. in fine. plus dico quod secuta sententia condemnatoria testamentum non irritatur: sed bona auferuntur. probo: si bene respicis post sententiam durat questio: verum est: ꝛ ideo cum hec sentencia circa bona defuncti non disponat ipsum fuisse intestabilem: non preiudicat in hoc. ꝛ hoc colligitur ex. l. iij. C. si penden. appel. vbi ab heredibus auferuntur bona. non ob. §. per contrarium. quia ibi eius memoria damnatur qui fuit testatus. sed qñ post mortem nõ remanet questio qua condemnetur sua memoria: tunc testamentũ valet. Et isto est vtile scire propter substitutiões pupillares: et dationes tutorum: et multa alia que transeunt in fiscum publicatis bonis. ita intelligo materiam. ¶ Querit Dyn. † an exbannitus appellans possit interim offendi. Et dicit ipse quod non per hanc legem. ꝛ lege primã. nil no. ap. penden. Sed q̃d si petijt se rebanniri per alia iura q̃s p viam appellationis: an possit interim offendi: dic vt dixi in lege tertia. §. si seruus. j. de acqui. posses.

[a] Andreas Pomate. ¶ Si q̃s. Adde q̃ si pẽdet tps datum ad appellãdũ vide Pau. de ca. l. et §. j. s. eo.

b ¶ Dic vt gloss. vide bart. plene in. l. admonẽdi. de iureiuran.

Di domini. Ista lex ponit casum in terminis: et ex sequens ponit summarium eius.

De statu. Quero quid si aliquis dubitat an sit de ciuitate vel comitatu: an possit testari. Et dic qõ sic: quia hoc debet intelligi de eo qui dubitat: et in aliquo casu est intestabilis de quo dubitat vt. l. heres institutus. in fine. cum. l. seq. j. de acqui. here. ¶ Quero q̃ est differentia inter ignorantiam erroꝛem et dubitationẽ. Dic vt glo. b similis gl. est in rub. supra de iu. et fa. igno.

Nota verbalia pñt intelligi actiue et passiue et vtroq̃ modo ppue. Capitulans debet clare capitulare vt

1 ¶Is cui. Limita nisi testetur inter liberos: vt cõsu- 3
luit Bald. consil. ccxxxv. j. li. de quo vide Rotã dec. a
dcccl xvj. in antiquis de testa. in stampa.

Andreas Pomate. ¶Is cui. istam l. reputat mira
bilem Paul. is cui leg. ff. de ver. obli. et qualiter fiat
istud inter
dictum. vi
de Alexã. 2
Qsi. clxxxij.
inci. super
eo de quo 3
queritur. in
v. volu. et
an eo casu
possit testa
ri ad pias
causas. ad
de Barb. 1
consi. lviij.
ic. clemẽ.
i ꝓma pte.
Limita ta
men vt per
Bo. Sing.
inci. in der
Bononiẽ-
sis. in vlti- 2
ma char.

b ¶Si qs
ob carmẽ.
Utrũ infa-
mis possit
testari. ad 3
de Bald.
in. l. finali.
in fine. qui
idem tenz
C. si a non
compe. iu-
di. et Bal.
in lege pri-
ma. C. de
secun. nup.
hic alleg.
p Jo. an. i
reg. ifami-
bus. ff. reg.
iu. in mer-
curiali.

c ¶Si fi- 1
liusfami. li
mita hãc. l.
non habe- 2
re locũ vbi
instituisse
filium spu-

verba testis cõtra eũ interpretentur. 1
Testis deponens quod Titius vio-
lenter cognouit Bertam: quod non
probet.
Quod queritur ignoãti: queritur fu-
rioso.

Filiusfamilias. Qui non habet testamenti 2
factionẽ actiue absq; sui de
licto potest habere testamenti factio-
nem passiue. hoc dicit. ¶† Not. quod
nomia verbalia possunt intelligi acti
ue et passiue et vtroq; modo proprie.
Ad idem quod not. in l. ij. de duo. re.
et sic sis cautus in formandis libellis 3
et articulis: vt clare exprimas ne si for
te sententia esset ambigua et dictum
testis super ea: interpretaretur contra
te. vt extra de probati. c. in presentia.
¶Et facit ad. q. † de teste deponente
quod eam cognouit violenter. Certe
istud est dubium: an mulier violentiã
intulerit: an vir: cum istud verbũ vio- 1
lenter: vtrumq; significet: et ideo non b
probat: cum debeat de necessitate cõ-
cludere. vt. d. c. in presentia. ¶† Not. 1
quod illud quod q̃ritur ignoranti que
ritur furioso. vt. l. cum pater. §. furdo.
infra de leg. ij. ¶Oppo. de. l. si quis
ita. de condi. instit. Solu. fateor quod
tunc demum queritur irrevocabiliter
cum agnouit: sed ante ignoranti que-
ritur: licz revocabiliter: quia potest re
pudiare.

In aduersa. Alienatus mente ꝓpter
infirmitatem non potest
facere testamẽtum. hoc
dicit. secus esset si esset infirmus cor-
pore: licet sanus mente. vt supra eodẽ
l. ij. quod dic vt ibi.
Testamentum factũ per hereticũ vel 1
per eũ qui inciderit in crimen lese ma-
iestatis ante delictũ irritatur. 2
Prodigo manifesto nõ est interdicta c
administratio bonorum a lege.

ri ꝰ qui postea anteq; moriar legitimetur. nam tunc
valebit institutio vt est magis cõis opi. quam refero
in. l. gallus. §. instituẽs. z in. §. z ille casus post Jmo.
de li. et posth. vbi etiam dicit circa hanc q. de vsura-
rio. et vide q̃ dixi post Bal. in. l. j. C. de sacrosan. eccl.
et que dixi post Bar. in. d. §. instituens.

Dicta in hac. l. in ꝓdigo q; habeãt locum in furioso.

Is cui. 2 Ista est bona. l. iterdictio fa
cta bonis a iudice impedit te
stamentum fieri: et testamento testificari:
et iam factum non rumpit. h. d. ¶Quero
exemplũ de eo cui bonis interdicitur a lege. quidã
ponunt in hereticis. † vt. C. de here. l. manicheos. vt
in his qui inciderũt in. l. iul. maie. vt. C. ad leg. iu. ma
ie. l. fi. q; glo. reprobat quia illoum testamentũ etiã
ante factum irritatur. vt. l. eius qui. §. fi. ff. eo. sed hic
dicitur q; testamentũ ante factũ non irritatur. ergo
non loquitur de istis. vnde glo. ponit in eo cui est in-
terdictum bonis a iudice legis autoritate ista est ve
ra: sed huic aliqualiter obuiat: quod hic dicitur qõ
non potest esse testis: sed non est contra. quia est ex-
pressum. insti. eo. §. testes. ¶Quero vtrũ si† est ꝓdi-
gus manifestus videatur interdictum sibi bonis
a lege. Quidam dicunt q; sic: sed si est dubium tunc
per iudicem. ita sentit hic glos. quam no. ¶Contra-
rium no. in. l. is cui bonis. j. de ver. obl. et illa vera. vt
dixi in. l. si quis cũ sciret. ꝓ emp. et est tex. ff. de admi.
tut. l. tres tutores. in fi. ¶Quero † an id qõd hic di-
in prodigo fit idẽ in furioso. Rñde q; sic. z ẽ̃ tum ad
hoc nulla est differentia inter eos. Glossa tamẽ hec
corrupta est vitio scriptoris. vide eam. et in fi. dic cor
rupta est: cum idem sit vtroq; casu. §. eo. l. filiusfami-
lias. nec in hoc est differentia inter furiosum et pro-
digum. vt instit. eo. §. testes. et institu. quibus nõ est
permis. facere testa. §. item. prodigus.

☞ An infamis possit testari.

Si quis ob carmen. b Quero an ta- 1
lis possit capere
ex testamento: dic vt in gloss. ¶Quero † an infamis
ex alio crimine possit facere testamentum. Videtur
quod non: quia infamibus sunt interdicti actus legi
timi. vt. l. j. C. de dignit. lib. xij. et extra de testi. c. licet
ex quadam. et in c. infamibus. extra de regu. iur. lib.
vj. ꝓ hoc ista lex et auc. credentes. C. de here. Con
trarium dico quod regulariter potest infamis face-
re testamentum. vt. l. ij. C. de secun. nup. et. l. eius qui.
§. fi. supra eodem: quia regulariter infames possunt
facere testamentum. vt. l. eius qui. in fine. supra eod.
in co dum dicit de relegato qui est infamis. vt. l. co-
gnitionum. §. minuitur. infra de variis et extraordi.
cogni. probatur. C. de secun. nup. l. ij. fallit in casu hu-
ius. l. et auc. credentes. Ad illud quod sunt priuati
actibus legitimis. rñd. quod non est verum de om-
nibus: quia non priuantur illis qui respiciunt vtilita-
tem priuatam. vt instit. de excep. in fi.

☞ An testamentum vsurarij prestita cautione cõ-
firmetur.

Et filiusfamilias potest eligere sepulturam.

Filiusfam. c Testamentus 1
qõ ab initio nõ
vz ex defectu testãtis: impedimẽto ces-
sante nõ cõfirmat. h. d. Jntelligo vt di-
xi in lege. j. §. primo. de legatis. iij. et fa-
cit ad. q. de † vsurario qui fecit testm̃ et postea prestit
titcautionẽ: vt testm̃ non confirmet. de quo plene di-
cam in lege filio preterito. j. de iniu. test. simile in. l. j.
§. j. j de lega. iij. Et videtur iste text. contra glos. Jo.
andre. in. c. quam q̃. extra de vsur. sed ipse limitauit

mã suã glo. sed de hoc nolo dicere hic. Dicã in. d. l. fi
a lio preterito. ꝛ in l. vnuersa. C. de preci. impera. offe.
2 †Et istud qđ dicitur a ꝙ filius nõ põt facere testamẽ b
a tũ. fallit in castrensi. vt vidistis. ff. eo. l. qui in potesta
te. fallit in sepultura quã sibi põt eligere. vt. c. pe. ex
tra de sepul. lib. vj. Et de ista materia vide Dy. in. c.
non firmatur. extra de reg. iur. lib. vj.
1 ☞ Legatarius quo possit esse testis in testamẽto.
2 Tutor qñ possit esse testis pro pupillo.
Tutor habetur loco domini: ꝛ iurat de calumnia.
3 Si tutor constituit actorem: an tunc poterit esse tes
tis in causa pro actore.
Quid in abbate cõstituente ꝓcuratorẽ cũ capitulo.

b **Qui testamento.** b Heres in potestate te
statoris cõstitutus nõ põt esse testis in te
stamento: secus in legatario. Itẽ pater et 1
frater militis testamẽto possunt adhiberi vt testes.
1 h. d. vsq; ad. §. quecunq;. C †Opp. ꝙ legatarius non 2
possit esse testis: quia in re sua ꝛc. vt. C. de test. l. om
nibus. Dicit glo. hic adhibetur testis pro solennita
te magis qꝫ pro veritate. Hec ratio nõ concludit: qz
eadẽ esset in herede. vnde sol. glo. insti. eo. §. legata
rius. dicit ꝙ põt esse testis ad cõmodũ heredis: nõ
ad cõmodum suum: sed tũc hec. l. frustra nobis serui
c ret: quia de eo nullũ est dubium. vnde glo. c d. l. omni 3
bus. ꝛ. §. de testa. l. nullus. ꝛ. j. de re. du. l. si quis ita. di
cit ꝙ legatarius nõ adhibetur vt testis: an sit sibi le
gatũ: quia tunc in causa principali adhiberetur: sed
an talis sic fecerit testamentum: vnde vniuersaliter
de toto testamento interrogatur: non principaliter
2 testificatur pro se. C †Oppo. ꝙ tutor nõ põt esse te
stis pro pupillo: sed in causa alterius. vt. l. fi. §. de te
sti. Glos. dicit fateor ꝙ nõ erit testis pro pupillo: sed
in causa alterius. Sed aduertendũ: quia hoc qđ tu
tor nõ potest esse testis pro pupillo videtur verũ cũ
tutor habeatur loco domini: ꝑm Dy. vt. l. qui fundũ.
§. si tutm. j. ꝓ emp. ꝛ. j. quod vi aut clã. l. is qui. Item
quia iurat de calumnia. vt. l. q. §. quod obseruari. C.
de iura. calum. dubitatur tamẽ quid fiet si in testa
mento pupillus est instituts. Dicunt quidam hoc
intelligendũ in pupillo exheredato. Sed Jaco. de
aret. dicit ꝙ possit esse testis pro pupillo si ipse cau
sam non agitat. secus si ipse agitat causam: quia tũc
non potest: per dictas rationes: ꝛ ista est mens isti
ter. Idẽ tenet Spe. in simili in titu. de teste. §. j. ver.
3 sed quid tutor. C Quero † quid si tutor cõstituit
actorem suo periculo: ꝑm formam l. decreto. de ad
mi. tuto. ꝛ. C. de procu. l. neq; an tunc tutor poterit es
se testis in causa. Inno. ponit hanc q. in simili in. c. fi.
extra de testi. ꝛ erat olim extrauagans. hodie est in
d c. presentiũ. extra de testi. libr. vj. ꝛ ponit in abbate d
qui fecit procuratorẽ: ꝛ dicit ꝙ abbas nõ põt esse te
stis: secus si abbas cũ capitulo fecit vel capitulũ cũ
cõsensu abbatis. vt. d. c. presentiũ. ꝛ in. c. j. extra de te
sti. lib. vj. Idẽ dico in tutore vt si dedit ipse actorem
e qđ non põt esse testis: secus si ut der eo volẽte. vel si
contutor: tunc eum possit esse testis. argumento hu
ius litere.

f **Per contrarium.** f Dicitur hic quod
pater potest esse testis. C Oppo. insti. eo. versi. sed si filius. Glos. solu.
☞ Andre. po. C Dicitur. Adde quid in filia q̃ ha
bet dotem. Alex. consi. xvij. ij. vol.
☞ Andreas Pomate. C Qui testamento. Vide
quid dicat Alexand. consilio. v. incipien. in causa in
quisitionis. versi. non obstat si diceretur. in primo vo
lumi. ꝛ idẽ
hic ante missionẽ. ibi post rõnẽ assi in substitu
gnat. C Opp. C. de testi. l. v. Glos. sol. to vt pos
ꝙ est speciale fauore militãtis: sed in sit esse te
l. ꝓtraria dicit ꝙ nõ est testis filij: sed stis i testa
heredis filij. qđ nõ videtur bñ dictũ: mento. vt
qz ꝑm hoc posset esse testis post mis per Ang.
sionẽ: qđ est contra. §. sed si filius. in consi. cclxx
sti. eo. tene glo. j. Sol. vt hic declaratur. j. priori. §. uij. Itẽ fal
☞ Filiusfamilias quando possit es lit quando
se testis pro patre: siue queratur pa in testamẽ
1 tri: siue non. to er for
2 Filius emancipatus qđ non possit te ma statuti
stificari pro patre. requiritur
Filius emancipatus ꝙ possit scribe minor nu
re testamentũ pro patre ꝛ pro eo in merus: vt
strumentum conficere. per Joan.
Pater an possit esse testis pro filio ẽt Fab. §. le
3 agente procuratorio nomine. gatarius.
Quid pro filio emancipato. in instit. de
4 Mater non potest esse testis pro fi c testa.
lio. C Ñ glo.
5 Socer pro genero ꝛ econuerso: an te vide Bal.
stificetur. remissiue. in. d. l. si ita
6 Frater pro fratre qđ possit esse testis: et ibi dixi
licet de fide diminuatur. qui aliam
7 Coniunctus pro coniuncto in crimi rationem
nalibus quod non admittatur in te assignat. ꝛ
stem. Bald. in. l.
8 Coniunctus inter equaliter coniunc fina. de fi
tos ꝙ testificetur. dei com.
Vir pro vxore qñ testificetur ꝛ econ ☞ Andreas
uerso. remissiue. Pomate.
d C Abbate. vide Fe
Quecũqz. Hic ver. difficilis lli. in. c. insu
est ꝛ legitur in gl. per de te
duobus modis principaliter. Primo stibus.
vt non referatur ad proxime dicta ☞ Andreas
ver. per cõtrariũ: sed ad precedentia Pomate.
vbi filius prohibet esse testis patri. C Cecus.
Secũdo legit qđ refertur ad prima. e Vide Ro.
Secũda ibi: in glos. sed quidã dicunt consil. cccc
referri ad proximũ ꝛc. sicut filius nõ xx.
potest esse testis in testamẽto patris: C Per cõ
g ita nec in aliquo g negotio per quod f trariũ. Vi
patri aliquid acquiratur. h. d. ꝑm pri de Spec.
mam lec. quidam habent hic in litera in titul. de
prohibendis: quidã perhibendis. teste. §. pu
Prout habetis in litera prohibẽdis: mo. versi.
C Oppo. qđ hic tractatur de testimo quid si pa
ter vel filius.
g C In aliquo. An filius possit esse testis patri vel pa
ter filio. Bal. in. l. cũ acutissimi. de fide cio. dicit ꝙ fi
lij incestuosi non possunt esse testes in testamẽto pa
tris. alleg. ad hoc Spec. in titu. de instru. edi. §. com
pendiose. versi. ꝛ generaliter.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nijs perhibẽdis. Sol. intellige phibendis: vel nõ. z sic in aliquo casu permittit: scz cũ patri nil q̃ritur. Alio casu phibendis. scilicet cum patri aliquid queritur: z sic quelibet litera est bona. ¶ Opp. insti. eo. §. sed si filius. Sol. ibi loquitur in patre qui nõ põt esse testis filio: nõ distincto an quera tur: vel non: hic in filio qui põt esse testis in causa patris: scõm predictam distinctionem: z sic plus repelleretur pater p filio q̃ filius pro patre. ratio q; plus diligit. ita dicit glosſ. et bene. ¶ Sed ad aliud op. q; §. proxi. dictũ est de patre testificãte pro filio: ergo eo casu loquitur iste ver. Rñ. ad precedentia refertur nõ ad proxima. Sz q; videtur incongruũ: ideo alij legũt secundo modo: scz qõ ad proxima referat. ¶ Venio ad istã secundã lec. z subdiuiditur in tres partes. secunda ibi: in gl. vel ſm Jo. tertia ibi: sed hoc qõ dicat. ¶ Assumo primã partẽ ſm quam refertur ad proximũ casum nõ expressum in ter. sed subauditũ. nam §. dictũ est q; pater põt esse testis p filio militante. ergo a cõtrario sensu pro alio esse nõ põt. Et ad hoc refertur iste versi. scz qõ dictũ est de prohibendo testimonio patris pro filio nõ militante intelligitur in omnib⁹ casibus in quibus patri aliquid queritur: vt prohibeatur patris testimonium. ¶ Oppo. §. proxi. dictũ est de testimonio patris circa filiũ permittẽdo: non prohibendo. So. hic refertur ad casum subauditũ nõ expressum. ¶ Secundo opp. dicitur testimonijs eorũ. Solut. expone eorum: id est pro eis. ¶ Tertio oppo. q; pater indistincte nõ põt eẽ testis: siue q̃ratur: siue nõ. vt insti. eo. §. sed si filius. Sol. qõ hic dicitur p qõ acquiratur. subaudi. maxime ſm Azo. sed Jo. visum fuit incõgruũ q; hic illud maxime subaudiat. Jdeo retenta ista secũda lec. legit secũdo modo: scz hoc intelligat per qõ acquiratur filio: z est talis casus qõ dictũ est. §. de prohibendo patrẽ testificari pro filio nõ militante: procedit in oibus casibus in quib⁹ filio aliquid acquireretur. Et q; glo. Jo. est obscure posita ideo vide eã. vel ſm Jo. subaudi ipsi filio: nã siue negotiũ geratur p qõ acquiratur ipsi filio: pater nõ erit testis: vt ibi: ꝛc. dic in isto ver. quecũq; ſm qõ modo posui casum. z id qõ sequitur non est de casu huius ver. dicit glo. siue p quẽ queratur: siue nõ queratur patri filius nõ testificabitur ꝛc. dic hoc videtur contra id qõ dictũ est per glo. circa primã lect. sed qualiter debeat intelligi declarabo. j. ¶ Sequitur in gloſſ. z sic pater nunq̃ admittitur ad testimonium filij. z ita non subauditur maxime. Tu dic non videtur q; ista illatio colligatur ex ter. ſm dictã positionem: imo magis innuitur cõtrariũ. nã si phibet testificari pater quãdo filio acquiratur. ergo videtur permissum quãdo non acquiratur. z sic aliquo casu potest esse testis. nisi dicas sustinendo hanc lect. qõ qñ filio nil queritur nõ dicitur testificari filio. z ideo remanet vera regula. quod nunq̃ filio testificat: qõ qualiter intelligatur inferius declarabo. ¶ Sed q; iste lectu. non referũtur ad casum expressum sed subauditum. et ideo alibi legunt tertio modo. scilicet q; referatur ad casum expressũ hoc modo dictũ est. §. q; pater potest testificari in testamento filij militantis. nũc dicitur q; omnia que dicta sunt. §. habebunt locũ in omnibus casib⁹: in quibus filio militanti aliquid queritur vt pater possit p eo ferre testimoniũ. h. d. Jsta lec. procederet si haberetis in ter. perhibẽ dis hoc est permittẽdis: tractat enim de permittẽdo testimonio. Sed q; glo. habuit in text. prohibendis nõ placuit sibi ista lec. licet sustinẽdo possit dici prohibendis. scilicet quibusdã casibus z quibusdã nõ. tamen q; prima lec. ſm quã non refertur ad proxima est dar tior. ideo glo. tenet illã. Preterea per alias rationes vltima lect. non videtur bona. nam ratio quare põt esse testis filio militanti est: q; in testamento militis nõ requiritur testis. vt §. proxime vidistis not. sed in contractibus secus. z ideo ista lec. vltima non procedit. ¶ Pro †declaranda igitur materia huius. §. q; ro an filius possit esse testis patri. Respondet glosſ. in testamẽto non potest esse testis patri indistincte. in alijs distingue. aut queritur aliquid patri vel ipsi filio. et tunc non potest esse testis. aut neutri queritur aliquid. z tunc non potest esse testis. vt in prin. gl. quero quid vult dicere glosſ. in alijs negotijs ex quibus nec patri nec filio queritur. Si intelligas de cõtractibus celebratis per patrem non videtur bene dictum. quia etiam per testamentum patris nil queritur patri. Jtem videtur contra. l. parentes. C. de testibus. vbi indistincte non potest esse testis patri. vt l. lege iulia. §. de testi. quid vult ergo dicere in alijs negotijs. Jacob. de aret. vt arbitror intelligit sic. in alijs negotijs nõ pertinentibus ad patrem. vt quia agit pater procuratorio nomine alterius. et tunc distinguitur: aut patri aliquid queritur. z filius non potest esse testis: sed si nihil queritur potest. vt hic sed si negotium est patris z ad patrem pertinens. filius indistincte non põt esse testis: siue per illud aliquid patri queratur siue non. vt. l. parẽtes. z. l. lege. §. alle. ¶ Quero † an hoc sit verum tam in filio in potestate posito q̃ in filio emancipato. Et videt q; nõ procedit in filio emãcipato. vt. l. impuberem. §. j. de fal. et l. de eo. z hic nõ loquitur nisi de his filijs qui sunt in potestate. Jtem facit qõ not. Dyn. in l. quod dicimus. §. de auto. tut. vbi dicit q; filius emancipat⁹ põt scribere testamentũ patris. Cõtrariũ credo verum: et ita no. gloſſ. in. l. parẽtes. C. de testi. Preterea probatur q; emancipatus debet reuerentiã patri. vt. l. liberto. j. de obseq. Ad contrarium respondet: q; ibi loquitur in notario scribente. et aliud est scribere: et aliud est testificari. vt. j. eo. l. domin⁹. ratio: notarius

Andreas pomate.

a ¶ Pro declaranda. Vide Cepo. in caute. in fol. xxiij. in. iij. colũ. Tor. in sing. in verbo testis. z Alex. cõsi. xliij. in vlt. col. in. iiij. vol. z cõsi. v. in. ij. col. in. j. volu. Barb. cõsi. xlv. in. iiij. col. volu j. Ro. consi. clxxxvj. in ij. col.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quando scribit adhibet vtꝑsona publica ad scriben a
duz de volũtate vtriusq; partis. ideo cessat suspicio.
Nam etiã si vtraq; pars vellet q̃ filius testificaret
valeret testimoniũ eius: vt.l.si q̃s testib⁹.C. de testi.
Itẽ propter autoritatẽ publicã quã habet ab eo qui
cõcessit ei notariatus officiũ: videt eius persona ap
probata in hoc. vt.l.j.ſ.de off.prefec.preto. testis ve d
ro testificatur vt priuatus. ¶ Sed quero †an pater e
3 põt esse testis pro filio. Glo. dicit q̃ nullo modo. z vi 7
de gl. circa pun. ibi. Item ſm hoc ꝛc. ad idẽ lec. Jo.
ibi posita. Ex hoc sequit q̃ si filius est ꝓcurator ali
cuius q̃ pater in illa causa põt esse testis. cũ enim b
filio habeatur illa distinctio sit pater procurator vel
non. vt dictũ est. et hic dr̃ q̃ pater indistincte nõ erit c
testis. satis ꝓcluditur q̃ nõ põt esse testis in causa in
qua filius est procurator et hoc innuit lec. Jo. nõ sub
audiendo maxime ad text. Quid dicemus. quidã di
cunt q̃ pater põt esse testis nisi de facto filij querat.
q; tunc nõ põt. arg.l.quesitũ de in ius vo. et.l.licet. §.
j. de obseq. Sed q̃si de facto filij non queritꝫ filius
esset procurator in causa: pater potest esse testis. ar.
j. eodem.l.ad testium. in pun. et ſ. de testi.l.pater. sic
est differentia inter patrẽ et filiũ. q; filius põt esse te
stis in causa quam pater agit ꝓcurator noie alteri⁹
siue queratur de facto patris siue non. si tamẽ patri
nihil queratur: pater non potest esse testis pro filio:
etiã in causa quã agit procurator noie. si tamen de
facto filij querat. et sic debet intelligi lec. Jo. ¶ Se-
cũdo quero an pater potest esse testis pro filio emã-
cipato. Videtur q̃ sic. vt in.l.impuberẽ. §. j. j. de fal.
Contrariũ credo per.l.parentes. C. de testi. pro hoc
supra proxi. §. vbi nisi filius militat in castrẽsi pater
non põt esse testis. Itẽ q̃ post emancipationem dur
rat nihilominus affectio paterna. Itẽ maior est ra-
tio in patre q̃s in persona domestica que repellitur.
vt.l.ij. C. de testi. ad contrarium respondeo q̃ loquit
4 in scribente. vt dixi. ſ. ¶ Quero †quid in matre. a
a Glo. hic dicit q̃ nõ potest esse testis pro filio. et istõ d
est verum. vt. d.l. parentes. nisi in causa etatis. vt.l.
vlti. ſ. de proba. aks penul. et.l. etiam eo. ti. quod dic
vt ibi et nisi in testamento militis. vt supra proxi. §.
5 ¶ †Quero an socerb possit esse testis genero et ecõ
b uerso. Dic vt not. gloss. in.l. testis idoneus. ſ. de testi.
6 ¶ †Quero q̃d in fratrec an possit esse testis pro fra
c tre. Gl. in.l. parentes. dicit q̃ sic. nisi sint in eiusdẽ po
testate. In cõtrariũ videtur glo. in.l. lege iul. ſ. de te
sti. Ñideo in. d.l. lege iul. quedam persone ꝓhibẽt
que ratione reuerentie nõ possunt esse testes. tunc in
illis dicit verũ illa glo. scz q̃ non coguntur esse testes
imo nec possunt esse testes. vt libertus pro patrono.
et filius emancipatus pro patre. et similes. Sunt q̃-
dam persone q̃ non coguntur esse testes contra aliũ
ratione fauoris eius contra quem producũtur. vt q̃
fratres non testificentur contra fratres et similes. et
tunc non dicit verum illa gloss. l. iul. sed est verior gl.
l. parentes. quia volens admittitur. nolens non cogi
tur. vt dicta lege. lege iul. et est ratione quod fauore
introductum est retorqueatur in odium. vt. C. de le-
gi. l. quod fauore. Ita dicebat do. Jac. but. fateor ta- e
men quod propter fraternitatem non facit omnino
tantam fidem quantam faceret extraneus: sicut dici
tur de matre in dicta.l. etiam supra de proba. ¶ Sz

¶ Quero quid in matre. Adde quod vbi est q̃stio
status admittitur. vt.l.iij. ſ. due. et ibi Bartol. ff. ad
car. adde quod in causa matrimoniali admittuntur
ad testimonium parentes. vt in. c. super eodem. de te
sti. et in. c. videtur qui ma. accu. poss. et in. c. cũ in tua.
de sponsa.
et in. c. j. vt
lit. non cõ-
test.
quero b quid in causis criminalibus. e
Respon. †tunc indistincte non admit
titur coniunctus pro coniuncto infra
⁂ Andreas
Pomate.

¶ Quero an socer. Vide Alexand. consilio. xviij. in
iij. col. iiij. volu.

¶ Quid in fratre. an frater possit esse testis in causa
fratris. dicit Bald. in lege quoniam liberi. C. de test.
quod si fratres simul habitant nunq̃ frater admitti
tur vt testis in causa fratris et omnia iura dicẽtia cõ
iunctum non admitti in testem limita et intellige vt
per Bartol. in.l non solum. ſ. de vno. de ritu nup. et
hic: sed Bald. in.l. nisi. de epi. et cle. dixit q̃ saltem ra
ratione familiaritatis frater non admittitur in cau-
sa fratris si simul habitant. contrarium tenet in lege
finali. in. ij. co. de proba. sed quod frater admittatur
tenet Jnno. in. c. insinuante. de offi. deleg. latius per
Bald. in lege parentes. in pun. et ibi glo. C. de test. z
ibi Bal. in. ij. col. de omni transuersali. et quid in fra-
tre naturali. per Jmol. in.l. ex facto. ſ. si quis rogat⁹.
ad treb. et vide Bul. de cug. in.l. cui eorum. ſ. affini
tates. de postu. vbi quid in vxore fratris. et vide om-
nino Jmo. in ca. cum oporteat. de accu. et adde Bar.
in lege admonendi circa medium. de iureiuran. ad-
de quod Bal. consi. cclxxxv. iiij. vol. vbi alleg. Bart.
hic et Jnno. in. c. insinuante. de offi. delega. tenet q̃d
frater in causa fratris potest esse testis. et licet nõ fa-
ciat tãtam fidem quantam extraneus vt dicit Bar.
hoc quod illud debet intelligi quando est solus. sed
habet contestem quod tunc suppletur eius dictum.
⁂ Andreas Pomate. ¶ Quid in fratre. Vide Lã
fran. in repe. c. quoniam contra. in vij. colũna. de pro
ba. Alexand. consil. xciij. in. j. volu. Barba. in consil.
xlv. in. iij. col. in. j. vol. vbi dicit quod in arduis testi-
monium fratris nil valet. vide Barb. consilio. xvij.
in. ij. col. ij. vol. et limita per Alex. consi. lxiij. in. j. vo.
vbi multa ponit in materia.

¶ Sed quero. Adde Barto. in dicta lege lex cor. et
ideo dicit Bal. l. finali. in. ij. col. C. de proba. q̃ in cau
sa criminali frater nõ admittitur pro fratre: sed in ci-
uilibus requiritur q̃d testis sit omni exceptione ma
ior. adde ibi filio emancipato quod Pau. de castro.
tenet quod si filius emancipatus possit esse testis in
testamento patris quia tex. est ponderandus qui di
cit in potestate. non ob. glo. in lege parentes. quia di
cit Pau. illud intelligi quando filius vellet testifica-
ri pro patre in actibus inter vinos: quo casu repelli-
tur propter affectionem quam presumitur habere z
non minorem q̃s filius in potestate: sed hic non testi
ficatur pro patre sed pro herede patris. z i facto pa
tris. et hoc dicit etiam esse de mente Bal. hic.
⁂ Andre. Poma. ¶ In causis criminalibus. vide
Are. consi. lxj. in. j. col. Alexan consi. xviij. in. iij. col. in
v. vo. vide Jmo. vbi limitat hoc dictum Spe. c. cum
R. canonicus. de offi. dele.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ In spe. Adde quod no. Bal. Ange. et Imol. in l. si cum dotem, §. si maritus. fo. mat. et quod dixi post Barto. in lege etiam. C. de testi. post glo. ibi quid autem in cõcubina an ipsa etiam tanq̃ domestica persona repellatur? ooct. videntur velle quod sic, in lege unj. §. illud

si q̃s cau. per Bald. in l. ij. C. de testi. et ibi q̃d de spõsa et cõcubina.

illos gradus qui ponuntur in dicta. l. lege iul. et hoc voluit tangere gl. in. l. parentes. C. de testi. probatur in simili. in. l. lege cornelia. j. de iniurijs. facit s̃. de iurisd. om. iud. l. qui iurisditioni. Barto quia per iniuriam factam conjuncto videtur mihi fieri aliqua inu- 1

~ Andreas pomate. 2 3

b ¶ An mulier. Adde quod tamen mulier potest esse testis in testamento ad pias causas. secũdum Ang. consilio. xxij. et Alex. consi. cij. in. v. vol. Adde etiã quod de iure canonico femine possunt esse testes secundum Alex. consi. clxvij. in. ij. vol. quia testimoniũ maris et femine in iure diuino est equale secundum Ange. consilio. cxxxij. in casibus tñ in quibus femie admittunt: creditur magis masculis q̃ feminis ſm Panor. in. c. socijs. in. j. notabili. de verbo. signi. Bal. l. finali. C. de fide instru. quod limitat vt non procedat quando vir deponit pro actore; mulier vero pro reo. glo. c. clerici. viij. dist. Item not. quod femine nõ possunt esse testes in causa feudali. secundum Bald. c. j. in fi. qui test. sint neces. Et circa istam questionẽ bar. vide etiam Fe. i. c. quoniam. in. j. colum. et seq. de testibus. 1 2 3 4 b

c ¶ Eum qu. gl. dicit. Adde quod mulier potest esse testis in testamento facto inter liberos: vt per glo. in d. aut. quod sine. de testa. et per Barto. in lege hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. eodem titulo. et quãdo mulier possit esse testis. vide nota. in. c. super eo. el. ij. et in. c. quoniam aliqua. et in. c. tam literis. de testi. et quod no. in. c. fouus. de ver. sig. et adde quod mulier nõ probat testamentum circa priuatam scripturam. ter. est not. et ibi Bal. in. l. scripta. C. qui porto. in pig. hab. quid autem ad pias causas. v. de Bald. in lege prima. in. xix. colum. C. de sacrosanc. eccle. et an in actuli mulier possit esse testis. vide Specu. in titu. de teste. §. primo. ver. item quod est mulier. in. vj. charta. et ibi tractat etiã q̃d in codicillis. et ibi in ver. sed si qua. vide de iure canonico an in criminali admittatur. adde quod Bald. consilio. cclxxij. lib. iij. consuluit quod mulier potest esse testis in codicillis et in testamento ad pias causas. tenuit Pau. de castro. consilio. cccl xiij. Quid autẽ si mulier sit testis inter filios naturales. Spec. tenuit idem quod in legitimis et naturalibus si non sunt legitimi. in tit. de instrumẽ. edi. §. compendiose. ver. quid si pater. Bald. vero in lege si qua illustris. videtur tenere contrarium. et ita dicit fuisse consultum per q̃sp. ures doctores Florentie: quia non habent illam prerogatiuam quam habent legitimi. tamen ipse in lege finali. C. fami. ercis. aliter distinguit: et illam distinctionẽ sequitur Pau. de castro. hic. 1 2 3 4

d ~ Andreas pomate. ¶ Seruus. Quid autem in monacho et fratre in more. vide Cardi. consil. xcvij. in. j. dubio. et consi. cij. in. iij. dubio. 1

ria. Unde tãq̃ in ppria causa sum suspectus. vt. d. l. lex cornelia. et vt ibi no. ¶ Quero vtrum communes inter ꝑequaliter cõiunctos admittatur etiã in criminali. vt vnus frater inter duos fratres. rñ. q̃ sic. quia propter parẽ consanguinitatẽ cessat suspicio. vt l. nõ solũ. §. j. s̃. de ritu nup. et. l. extraneo. §. j. j. de questi. hoc probatur. C. de questio. l. hoc quod placet. in fin. vbi seruus interrogat inter duos dominos. ¶ Quero ꝑquid de viroet vxore. Dic vt inst. eo. §. testes. et vide circa predicta in Spec.a de teste. §. j. ver. seq. et glos. et Cy. C. de testi. l. parentes. vbi tamen hoc longe plenius dixi. a

Mulier non potest esse testis in testamento.
Argumentũ de iudicijs ad vltimas voluntates vq.
Hereticus quibus casibus possit esse testis.
Mulier in codicillis quod possit esse testis.

Eum qui. ¶ Qui non potest esse testis in iudicio non potest esse testis in testamento. Item ꝑmulier non potest esse testis in testamẽto: in aliis potest: nisi sit infamis. h. d. By. ¶ Ho. ꝑarg. de iudicijs ad vltimas voluntates. ¶ Oppo. de. l. quoniam. C. de hereti. Dicit glo. fallit ibi. alij dicunt ꝑquod ibi non prohibetur testimonium ferre in iudicio de his que facta sunt extra iudicium: sed de his que facta sunt in iudicio sic. alij dicunt quod illa lex est hodie correcta cum nõ possit hereticus testari. vt. l. j. in fine. C. de sum. tri. ¶ Quero ꝑan mulier possit esse testis in codicillis. Si. dicit quod sic, cum non reperiatur prohibitum. vt. l. fi. in fine. de codicillis. et quod hic dicitur de testamento debet intelligi stricte de eo cui congruat diffinitio testamenti posita in. l. j. §. eo.

Seruus. ¶ Seruus nõ potest esse testis in testamento. h. d. ¶ Oppo. j. de regu. iur. l. quod attinet. Sol. vt glo. ¶ Quero extra glos. q̃d si est dubiũ an sit liber vel nõ. Dic vt. l. j. C. e.

In testamento rustici an semper requiratur scriptura.
Testis debet testificari de eo quod percipit sensu et rationem reddere per aliquem sensum corporis.
Testis deponens aliquem dominum vt probet quia lirer deponere debeat.
Testis deponens super negligentia ville non capiẽtis malefactorem qualiter deponere debeat.

Et veteres. Testis debet stare donec testamentum perficitur. et debet testificari de eo quod sensit percepit. hoc dicit. ¶ Oppo. ad primum de. l. cum antiquitas. C. eodem. Sol. fallit ibi propter necessitatem nature vt ibi dr. ¶ Oppo. infra lege proxima. in fi. pun. et. C. eo. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. Solu. hic loquitur in testamentis in scriptis vbi non est necesse quod testes audiant vel sciant quod scriptum est. et prout dicit glos. nec intelligit quia forte clausum producitur cõtra ea loquuntur in testamẽto nũcupatiuo. ¶ Oppo. C. eodem. l. fi. Dicit glo. illud est verum in rusticis: in quo licet testamentum fiat in scriptis: tamen notarius debet scire quid in eo continetur. et addit glo. quod in testamento rustici semper requiritur scriptura. Sed contrarium no. quod scriptura ibi non requiritur. vnde intellige istam secundum illam et de testamento rustici dic vt dixi. j. de codic. l. ꝑficiunt. §. l.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ And. pō. ¶ Ultimo no. Vide Lanfr. in repe. c. qm̄ ō. in. iij. col. de proba. Alex. cōsi. xlj. in j. vol. ꝛ. l. j. in p̄n. ff. de ope. no. nū. Jaso. in ru. ff. de ureu. j. v. fal.

b ¶ Et veteres. percipit sensu. Testis debet deponere de eo quod percepit sensu. sed quid si testis dicat scio: quia tetigi cum manibus. ꝛ et res non erat tāgibilis cū manu: dic qō refert ad actum congruum. ita tenet; not. Bartol. in l. final. per illum text. C. de peri. nomi. li. xj. et sequitur Bald. in l. nō omnium. C. de legib. de istis corporeis sensibus est bona gloss. in c l. qō meo. §. finali. de acquirēda possessiōe. et institu. de gradi. §. fin. Joā. andr. in. c. quorundā. de electo. in vj. ꝛ debet sensus talis reddi per testem qui magis conueniat rei de qua agitur vt not. per Jnnocen. in. c. cum causam. de testi. Bal. in l. solam. ꝛ in l. testium. de testib. ꝛ facit Barto. speciale tractatum de testibus quem morte preuentus non perfecit. vt refert Bald. in l. edita. ad fin. C. de edendo. ꝛ illum compleuit Bald. in l. de quibus. §. de legi. et in l. iij. C. de legi. vbi plenissime discutit per quem sensum testes debeant deponere de causa scientie. et etiam posuit in rubric. C. si ex fal. instru. et in l. puma. C. de cōfes. ꝛ in l. data. C. de accus. per bartolum. in l. de minore. §. tormenta. ꝛ in l. labeo. de supel. leg. Barto. in l. pretia rerum. ad legem falcidiā. et in l. secunda. ꝛ in l. si quos. C. de rescin. ven. sed an testis in re perceptibili visu ꝛ auditu debeat reddere rationem per vtrunq; sensum. videtur quod sic. p terrum. ꝛ ibi not. docto. in capitulo secundo. de consue. et licet cautus esset si per vtrunq; sensum deponeret. tamen sufficit si deponat per sensum visus: quia ille est generalis ad omnes sensus. vt not. glossa. iij. quēstio. ix. c. testes. et per Cynum. in dicta l. testium. de quo etiam vide in dicto. c. cum causam. de testib. et ad istud et etiam ad illud quod. §. dixi secundum Bartolum. in l. fina. C. de pericu. not. vide no. per domi. Anto. ꝛ docto. in. c. tam literis. de testibus. ꝛ spe. in titul. de test. §. primo. versi. item quod non probi bet. Cyn. in l. testiū. C. de test. gloss. iij. q. ix. c. testes. Arch. in. c. ḡ iure. xxij. qō. v. et qō legi. ꝛ not. in. c. preterea. de test. et in materia qualiter deponāt testes i causa scientie. vltra predictavi de Bald. etiam in l. conuenticula. de episcopo. et cler. et quod nota. ad predicta Roma. in l. admonendi. in princip. iiij. chart. de ureur. ꝛ adde qō not. Bart. in l. j. si cer. pet. sufficit em̄ vt ibi dixit ipse cām p̄sumptiue cōcludere. Et adde qō no. p doc. maxime Sali. in l. actor. C. de pba. ꝛ dicit Bar. in l. ij. in. iij. col. C. qñ fisc⁹ vel puua. qō mod⁹ deponēdi tronice nō est tut⁹ in teste. vide gl. ibi. ꝛ ad istud qō. §. dixi fm̄ barto. si testis dicat scio q; tetigi cū manib⁹. vel dixit q; vidit rē quā audiuit. vide Bal. in. d. l. solā. in. vij. q. et in. d. l. testiū. in. vj. col. co. ti. de testi. in. ij. q ꝛ ibi etiā i iij. q. dixit q; testis q̄ dixit scio: q; percepi per sensum corporis non valet. ad idem si dicat scio: q; tetigi: q; tactus est conformis ad omnes sensus corporis n: si res esset propie tangibilis: vt durum vel molle.

¶ Andre. poma. ¶ Ego dixi. Vide Alexan. cōsi. ciij. in. iij. col. iiij. vol.

¶ Andre. poma. ¶ Oppo. Vide Barb. cōsi. xlvj. in antepe. col. in j. vol.

¶ Andre p̄ oma. ¶ Colligitur differentia. Vide panor. consi. xij. in. iij. col. ij. vol. Feli. c. ter tio loco in i ij. col. de proba.

1 ¶ Dictio palam: quomodo capiatur.

2 Quid sit notorium ꝛ quid manifestū. Differentia inter edictum: ꝛ vocem p̄conis. remissiue.

3 Testamentum nuncupatiuum q; probetur per instrumentum in quo sunt scripti septem testes.

4 Instrumentum qō equiualeat duob⁹ testibus quomodo intelligatur.

5 Testamentum quando probet per instrumentum confectum coā duobus vel tribus testibus continens quod titius fecit testamentum coā septem testibus.

6 Quando probatur testamentum factum fuisse cū solemnitate quomodo deponere debeant testes vel instrumentum cantare.

7 Quando magis stetur vni affirmanti q̄ mille negantibus.

8 Si testator dicat volo q; satisfiat oibus contentis in tali schedula quā de di tali an valeat remissiue.

9 Expressio heredis licet non fiat a testatore si tū fit a notario qō valeat.

Heredes palam.

1 †In testamento in scriptis heredes debent scribi. in testamento nuncupatiuo debent palaz nominari. vt testes exaudiāt. hoc. d. Opp.⁹ ꝛ videtur q; aliter sumat palā. vt l. palā. §. de rit. nup. Sol. fateor qō aliter ibi: aliter hic. Ratio qa ibi loquitur in actu qui hz causam successiuaz. hic in actu q̄ habet causam momētaneā. ¶ Ex hoc colligitur† differē tia

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶An notorium possit transire circa negationē. Vide not. per dom. Anto. in c. vestra, de cohabi. cleri. & multe.

b ¶An testamentum nuncupatiuum. An testamentum nuncupatiuum probetur per instrumentū. Adde que dixi post doc. in l. prima. C. eod.

c ¶Nō probetur. Aduerte tamen quia saltem videtur qō semiplene probēt: vt habes elegante no. per Bart. in l. admonendi. de iureiur. in x. colū. vbi vult quod duo testes probantes testamētū faciunt semiplenam probationē. & vide oino Lyn. & Bal. in l. fi. C. de fideicom.

d ~Andre. Poma. ¶Posset intelligi de alia. Vide Alex. consi. cv. in. ij. col. ij. vol.

e ¶Ut in gloss. Item sequitur Bald. in c. j. in fi. de cō trouer. inter me & dominū. & refert etiā Ly. in l. ij. C. de erro. aduo. & pro Bar. est gloss. not. reprobata tñ. in l. j. de itine. actuq; prima. & adde q; in criminalib⁹ fauore absolutiōis magis stat̄ duob⁹ testibus negātib⁹ qō duob⁹ affirmātib⁹. gl. est sing. lxxxj. di. c. clerici fm. Bald. in l. data. in xx. colum. qui accus. vide de materia p Jmo. in l. inter partes. de re iu. & adde Bald. in l. actor. C. de proba. & in l. cum hi. §. j. de trāsactio. Adde quod habetur in c. cum in tua. de testi. Item illa regula habet locum quando affirmatiua est probata. vt probatur in. c. ad nostram. de proba. et ibi declarat Per. de Anc. & de hoc ampliꝰ credat duobus affirmantibus qō mille negantibus. Vide etiam Bald. in l. prima. C. de bon. poss. secundum. tabu. & Jnnocen. in c. super hoc. de tempo. or. & in c. qd per nouale. de verbo. signi. per Bart. & in l. j. in prin. de ventre inspi.

f ~Andre. Poma. ¶Hec lex ad hanc q. facit quod voluit Alexan. consi. clvj. in. v. volu. Jaso. l. interpositas. C. de transactio. Et de hac q. vide Alex. consil. lxxxv. in antepenul. col. ij. vol. Et consil. cvj. alias. cviij. in. j. volu.

g ¶Presentes. Adde tu & no. modū probandi negatiuam & de quo etiā per Fran. de aret. in c. cum causa. extra de testi. & ibi plene per eū & p Lanfrā. in c. glo. hic & vbiq; tenet opinio. Jo. de consuetudine scilicet q; per tale instrumentū probetur testamentum. de rigore iuris tenet opi. Azo. Dyn. vero dicat quod opi. Jo. est vera etiam de rigore: q; video q; in casibus in quibus. v. testes requiruntur: tunc ille actus potest probari per publicum instrumentum. vt. l. fin. et auten. ibi posita. C. si cert. pe. & pro hoc. l. testiū. C. de test. & pro hoc videbitis no. in. l. ij. circa princip. j. quemadmo. testa. aperi. ¶Ad rationem Azo. respondeo aliter qō sit responsum vt tollam illud qō dictum est in l. in exercendis. & fateor q; instrumentum equiualet dicto duorum testium. quia duo probantes contrarium: efficiunt vt instrumento non stetur etiam si mille essent ibi scripti: sed nullo probante contrarium tot testibus equiualet instrumentum quot ibi sunt scripti. Ita sentit Jnnocē. in. c. cum Joannes extra de fide instrumen. facit quod dicam. j. quemadmo. testa. ape. l. j. in fi. ¶Quero & redeo ad primam questionem gloss. pone † q; instrumento publico facto coram duobus vel tribus testibus continetur quod titius fecit testamentum coram septem testibus an per hoc testamentum probetur. Quidā pro: quidam contra. vt in gl. quam vide que incipit, aliter ponitur. ibi not. &c. ¶Pro intelligentia huius questionis est aduertendum: aut instrumentum dicit quod quis fecit testamentum coram septem testibus: & illi septem testes sunt nominati & scripti in instrumento: & tunc esset eadem questio cum precedenti quam determinaui. Sed si isti septem testes in instrumento non sunt scripti: tunc reincidimus in qō. quam gloss. ponit in l. ij. C. de bono. pos. fm. tabu. Et est breuiter dicendum q; si est contentio de voluntate & solennitate: q; per tale instrumentum non probetur c testamentum: b quia tunc instrumentum equiualet tot testibus quot ibi sunt scripti. sed duo sunt ascripti. ergo &c. sed si esset contentio de solennitate tantum: vt quia ille contra quem litigatur confiteretur testamentum sic factum fuisse: tamen negat. factum. cum solennitate tunc tale instrumentum probat solennitatem: sicut posset probari solennitas per duos testes: vt no. in. l. ij. C. de bo. pos. fm. tabu. Aduertendum † tamen est: q; quando talis solennitas probat per testes vel per instrumentum se debet referre ad dispositionem factam certo loco & tēpore. ita quod illa de necessitate concludat. vel oporet constare q; semel tantum illa dispositio facta fuit: alias posset intelligi de alia: & sic probatio non concluderet. vt extra de fide instru. c. cum Joannes. & sic intelligo opinionem Hugo. in l. ij. C. de bo. pos. secundum tabu. ¶Querit gloss. an testamentum in scriptis possit fieri sine legato. dic vt in gloss. ¶Ultimo hec lex † facit ad duas questiones † primo videtur tex. pro gloss. que est in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. scilicet quod magis statur vni affirmanti qō mille negantibus: vt hic: dum dicit solennem numerum sufficit exaudire, vnde si mille dicerent nos non audiuimus: nil ad propositum: sed hoc intelligit Jaco. de are. & Old. esse verū quando testes deponunt quod eius de quo queritur non habēt cognitionem: quia dicunt simpliciter se nescire. Et hoc modo bñ dicit illa gloss. sed si asserūt cōtrariū eius q; alij dicunt vt puta nos fuimus presentes. & &c. nō potuissent dicere.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quoniam contra falsam. in prin. col. ij. et seq. extra de proba. et vide etiam Barb. in cōsi. iij. co. ix. in. ij. vol.
a ¶ And. Poma. ¶ Facit ad quæstionē vide Bar. l. quē heredē. ff. de reb. dub. et l. fi. C. de fideicōmis.
b ☞ Andreas Pon ite. ¶ Si testator vide Alexā. consil. xij. in j. z ij. co. in. j. volu. Roma. cōsil. cccvj. in ij. dubio.
c ¶ An valeat, vide glo. et docto. ibi i. d. l. iubem⁹. et Lyn. ibi pro quib⁹ facit gl. in l. mulier q̄. secundum An. z imo. ibi non est alibi. de ꝓ. oblig. licet loquatur ī stipulatione facit. l. asse toto. ō heredi. in. fit. l. insti. tutiotalis. de condi. insti. et l. si ita scripsero. cum ibi no. p Bar. de condi. z demon. facit. l. pamphilo. §. p

quin audiuissemus: tunc statur dicto 7
maioris partis ſm glos. l. ob carmen. ſ. de test. l. j. § j. ſ. de vent. inſpi. ¶ Se
3 cundo facit ad † quæstionem[a] si testa- d
tor dixit volo quod satisfiat omnibus 1
cōtentis in schedula quam dedi tali: an hec dispositio valeat. hic videtur quod nō: quia videtur debere eos palam nominare. non dicam modo dicam forte in l. si ita scripsero. infra de condi. et demon. dixi anno. in. l. q̄stionem. C. de fideicōmis. ¶ Quero † q̄d
b si testator[b] non nūcupat heredes propria voce: sed notarī⁹ expunit: an valeat. [c] Jaco. de are. videtur hic dicere
c quod non valeat. glos. et docto. dicūt contrarium. vt. l. iubemus. C. eodem. et illud obseruatur. facit. j. de leg. ij. l. pamphilo. §. j.
☞ Eadem solennitas requiritur in mutādo actum vel illi addendo que requiritur in constituendo. 2
Legata facta in testamēto quod post 2
sint in codicillis reuocari. e
3 Jn probanda reuocatione legati tacita ob inimicitiam vel aliam causam requiruntur quinq; testes.
4 Jn voluntate declaratoria quot testes requirantur.
5 Legatum quātitate non expressa de dote et ad viam reficiendam factum valet.
6 Judex quando declarare possit eius sententiam.

positum. de leg. ij. z ibi Bal. z quod dictum testium valeat tenet etiam Bald. in. d. l. iubemus. z Spec. et Joan. and. in tit. de testa. §. j. versi. quid si is. vbi hoc tenet in eo testatore qui bonam memoriam z intellectum haberet z ita infert plures antiquos tenuisse per. d. §. propositum. et per. l. nemo. ff. de here. instit. d
et dixit istam opi. sibi placere. z sic opin. hec videtur communis cum qua concordat Barto. hic z Angel. clare in. l. in fraudem. §. j. ff. de testa. mult. z no. per docto. in. c. cum tibi. de test. pro ista opi. est optim⁹ tex. in. l. quoniam indignum. de test. ibi dum dicit memē ta verbo ibi que forte femineis ꝛc. iuncta glos. ibi in versi. femineis. quam Ang. ibi dicit non esse alibi z per illum tex. cum glo. dicit Ang. ibi probari singulariter q̄ semimortuus sicut est ille qui habet linguā grossam z balbutientem qui in extraneis laborat nō e
impeditur ꝺ dere testamentū. dūmodo sanā. habeat mentem pro quo etiam allegat dictā. l. iubemus. et ita etiam dicit Ange. et Moder. ibi z vidi semel esse oppositum contra vnum testamentum quod non valeret: quia non propria voluntate testatoris: sed ad

interrogationem notarij conditum fuit de quo etiā ibi ponunt Bartolus z doctores. adde post apostillam quod idem tenuit Baldus. consilio. x. iiij. volumi. si testator potest articulate loqui idem voluit Roma. consil. cccvj. cum limitatio. secundum ipsum Joan. an. in additio. Specul. in tit. de test. §. primo. in addit. que incipit pileus cui in personā vrouis accidit iste casus. nisi forsan aliquis de testatoris voluntate informat⁹ vl forsan meditat⁹ q̄d prudenter illi agē dū esset fecerit scribite stamētum ſm q̄ ipse voluit quo scripto notarī⁹ legit institutionem heredis testatoris qui sic rīdit. tunc eīn hec institutio cē set inualida:

Quando testes declarant eius dictū 3
obscurum quod non requiratur iuramentum.

Si quid post. [d] In mutando † vl addē do requiritur eadē solennitas que in cōstituendo: secus in declarando. h. d. z est notabilis casus. ¶ Opp. z videtur q̄ sine solennitate potest mutare. vt. l. si ita sit scriptum. j. de lega. j. Sol. ante testamentum perfectū pōt vt ibi: post nō: vt hic. ¶ Oppo. instit. de adimen. lega. §. j. vbi relicta in testamento possunt adimi in codicillis: et sic non requiritur tanta solennitas. Sol. Joan. q̄ hoc intelligitur circa institutionem heredis. Pla. intelligebat cōtrarium quādo relicta in codicillis primis: adimebantur in codicillis secūdis: opinio Jo. videtur verior vt. j. dicam. ¶ Ultimo opp. de. l. alūne. §. j. j. ō ali. leg. Sol. vt gl. ¶ Quero † vtrum[e] legata relicta in testamē to possint in codicillis reuocari. Pla. q̄ non: per hanc. l. Jo. tenet contrarium per multas rationes: maxime quia legata possūt reuocari tacita voluntate. ergo ꝛc. quod dic vt in gloss. Dy. videtur tenere opi. Pla. q̄ enim dicitur: q̄ legatum potest reuocari voluntate tacita intellige si illa voluntas plene et solenniter probetur. quod multum nota. requiritur † enim secundum Dynum numerus quinq;

eo quia iste modus testandi non est inuentus a iure et sic supstitio improba est illud inuenire. de trāsla. c. ij. ver. z q̄ nō est. ij. q. v. c. cōsuluisti. Et inquātum Bar. hic tractat an relicta ī testamēto possint in codicillis reuocari. vide omnino Ro. consi. clxxix.
¶ Si q̄d. Et vide q̄ hic dicūt doc. vide Bīī in. c. j. de sum. trī. li. vj. z vide que dixi plene in rubr. de fide instru. z vide cōsi. Lud. ro. xliij. inci. super eo q̄ queritur. vbi si iudex post latam ſniam adiit causaz vtruz faciat propter hoc nouā ſniam decidit ibi distinguendo an per viā declarat⁹ ius vide ibi. et vide Lud. ro. in consi. lxiij. Andre. Barba.
¶ Andre. Poma. ¶ Si q̄d post. Ad ī istum tex. vide Panor. cōsi. lxvij. in. iij. col. ij. vol. vbi declarat Feli. c. ff. in vlti. col. de excep.
¶ Si q̄d post. Sz q̄d si post lectū testīm vult rogare testes quos nō rogauit. vide no. in. l. fi. ī pe. col. de fideic. z no. q̄ iste tex. p̄cedit ēt q̄n declaratio fieret ex iteruallo. ita voluit bar. ī. l. petēs. ī. ij. lec. C. ō pac.
¶ Andre. Poma. ¶ Quero vtruz. vide aliq̄d per Alex. consi. xxx. in. iij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ✠Andreas Pomate. ¶Hic dicitur.vide Bartol. l.j.§.si filium.ff.de leg.iij.

b ¶Quero.Adde tex.et ibi per Bart.in l.nuptie.la tij.§.de ritu nup.et quid in re reintegrada.vide bar. in l.chirographis.de admi.tuto. Et adde que not. Barr. in l. j.ad fin.de leg.iij.ꝛ vide etiam Bar. in simili. i. l.ij. in princ.in antepe.co. de vul. et pup. et ibi habes quo modo declaretur.ꝛ an ex dictis ante actis per testatorē vel post actum.

✠Andreas Pomate.

c ¶In voluntate declaratoria. vide Aler. cōsi.xcviij. in. iiij. col. iij.vo.Fe. c. pastoralis in.x.co. de except. Aler. cōsi. c.in.ij. col. iiij. volu. Barb.consilio.xix.in q̄.vol.

testium vel septem ad probandas inimicitias:per quas inducatur tacita renouatio:vel aliquid simile.quod dicitur de expressa voluntate facta in codicillis dicit Dyn.aut codicilli precesserunt testamentum:et tunc per seqūs testamentum sunt revocati. et de his non queritur.vel sunt confirmati ꝛ procedit opinio Pla. Item si codicilli sequuntur quia vident tacite confirmati.l.ante tabu.de iure codicillorum. et quod ibi not.mihi videtur quod inter Joan.ꝛ Pla.fuit disputatio de casu.l. nam nō est dubium quod relicta in testamento per voluntatem minus solēnem possunt revocari vt ope exceptionis non debeantur. vt.l.militis codicillis.§.veteranꝰ.j.de test.mili. ¶Sz dubium an possint revocari vt ipso iure non debeant. et ad hoc tendit opi. Pla.videt enim q̄ relicta in testamēto non possint adimi p codicillos ipso iure:nisi sint expresse cōfirmati.qō videtur tenere glo.in.l.si ita sit scriptū. j.de leg.j.in eo quod dicit ope exceptionis.contrarium tenet glo.in.l.fideicōmis. et ista est vera:quia quantum ad legata codicillus est solennis voluntas.vt insti.de adi.leg.§.j.quod ergo hic dicitur[a] omnia ex integro faciēda sunt: intelligas nō omnia que facta fuerūt sed omnia que de necessitate fieri debuerunt ab initio. illa de necessitate debent fieri in mutatione. Quid enim si in primo testamento fuissent. xx. testes:requirentur ne tot in sequenti testamento per quod mutatur primus? Certe non.ita ad ademptionem legatorum sufficit codicillus q̄ ab initio sufficisset ad dādū legata. ¶Opponi.ad predicta de.l. hereditas. C. de his quibus vt indignis. Respon.ibi hereditas non admittitur: sed heres indignus declaratur. ¶Venio ad sequē. †glos. ¶Quero[b] in voluntate declaratoria[c] quot testes requiruntur.glos.dicit quod duo. ¶Contrarium videtur notari quod requiruntur quinq̄.C. de codicillis.l.prima.ꝛ.j.de bonorum possessione secundum tabu.l.qui ex liberis.§.testamento.Dy.reducit ad concordantiam:quod aut tractamus de confirmatione relicti inutilis:ꝛ habent locum glos.contrarie. tunc enim qui confirmat videtur de nouo dare. vt.l.asse.de heredib.instituen.ꝛ.l.lege obuenire j.de verbo. significa. vnde quecunq̄ solennitas requiritur ab initio in dando illa requiritur in tali confirmatione:sed si tractamus de declaratione relicti vtilis: qō propter defectum probationis posset esse inutile.tunc sufficiunt duo testes.non enim ab initio deficiebat ius sed probatio.vt.l.duo sunt titij. de testamenta.tute.ita dicit Dy.hoc etiā expresse dicit ista gl.cum distinguat.aut fuit erratum in nomine:ꝛ tūc sufficiunt duo testes: etiam in volūtate declarante: quia ab initio valebat:aut fuit erratum in corpore. et tunc requiritur solēnis numerus testium.quia ab initio non valebat:ꝛ de errore corporis facit mēcionem glo.de historia que vulgaris est de Esau ꝛ Jacob.Istud tenent doc.in.l.ij.C.de codicillis. declaro aliqualiter latius in.l.q̄ ex liberis.§.ex testamento.j.de bonorum possessione fm tabu.Sed ad predicta opponitur de versi.sed ꝛ si notam.j.eo.l.nam si quantitas non est expressa non valet relictum. vt l.cum post.§.gener.de iure do.ꝛ tamē sufficit declaratio coram duobus testibus:ꝛ sic volūtas inutilis sine solemnitate confirmat. Respon.ver.sed ꝛ si notam.intelligo† quando reliquit legatum nō expressa quantitate:eo casu quo legatum valet:vt pro dote vel ad viam reficiendam vt.l.quidam in testamēto.j.de leg.ij. ¶Quero† an possit iudex[d] declarare sententiam suam glos.dicit hic est argu.q̄ sic.quod declara vt plene dixi in.l.ab executore.in princ.j.de appel. ¶Ultimo iste.§.[e] inducitur† ad questionē. vos scitis qō testes repetunt dictum suum.vt in corpore.de testi.§.qui vero.et l.repeti.j.de questi. An requiratur nouum iuramentum qñ iudex repetit testes vt dictum eorum obscurū declarent. Et hic est arg.quod non[f]:non dico modo plus.

a] ✠Andre. Pomat. ¶An possit iudex. Vide Are. l.gallus.§.si parentes.ff.de libe.ꝛ posthu. aliquid p Roma.consi.xlv.

b ✠Andre. Poma. ¶Iste.§.vide Barba.consilio cxviij.in.xix.col.in.j.vo.Feli.in.c.per tuas.in vlti. col. 7 de proba.als de testi.

c ¶Quod non et idem tenet Bald. per illum textū. in auten.sed hodie.C.de iuramen.calum.ꝛ Bald.in l.final.C.de testibus.dicit tamen ibi Bald.quod sed cus est quando iterum examinaretur testis ad aliū finem q̄s ad declarandum dictum ambiguum quia tunc deberet iterum iurare dato q̄ sit examinatus super eo super quo alꝰ iuratus deposuerat. exemplum patet in casu.d.l.fina.C. de testibus.ꝛ ad hoc allega.idem text. pro quo etiam adde glos. in.l.per hanc.in glos.fin.de tempo.appel.ꝛ ibi Bald.in.viij. q.ꝛ facit tex.in.c.fraternitatis.in fi.de test.ꝛ vide de hac materia que dixi in.l.qui bona.§.si quis stipulatus.de dā.infe.ꝛ de materia per Spe.in titu.de test. §.j.in.iiij.char.in ver.item q̄ testis.

d

e

f

g ✠Andre Poma. ¶In testamentis. Adde q̄ sufficiunt

In testamentis[g] ¶In† testamento debent esse testes rogati hoc est certiorati:quia ad hoc sunt adhibiti. h.d.

Testes in testamentis quod debeāt esse rogati et vocati.et nu.3.

Testes rogati in testamēto debent esse specialiter ad hoc adhibiti.

Si in testamento dicitur rogatis ꝛ nō additur ad hoc quod sufficiat.

Si dicatur talibus presentibus ꝛ nō dicitur rogatis quod non presumuntur rogati:ꝛ sic non valet.

Notarius an presumatur notarius.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶Opp.C.de codicil.l.fi.Sol.aliud in codicillis vt ibi.aliud in testamentis: vt hic. ¶Oppo. de.l.ad fidem.s̄.de testibus.Sol.hic est de casibus in quibus debent esse testes rogati:licet regulariter contra:vt in aut.rogati.C.de testibus. ¶Quero qualiter † debent intelligi rogati.intellige ad hoc specialiter adhibiti vt hic.z.l.nullum s̄.de diuo. ¶Alterius † no.q testes debent esse[a] vocati et rogati ad hoc: ideo notarij scribunt testibus ad hoc vocatis et rogatis.Sed quero † quid si dicitur in testamento testibus rogatis:nec addit ad hoc an sufficiat. Puto q sic[c] vt.l.ij.§.homines j.vi bono.rapto. vbi coadunati ad hoc in dubio presumūtur. Ad hoc facit.s̄.ad macedo.l.sed et iul.§.proinde. dicam.j. de verbo.obligatio.l.sciendum. ¶Quero † quid si in testamento[b] dicitur talibus presentib[b]:nec fuit ad iectum vocatis vel rogatis.dicit Dy.q non valet: quia non presumuntur rogati:quia est solēnitas extrinseca que non presumitur:vt.l.quecūq;.in fi.s̄. de publiciana.hoc tenet Cy.in.l. hac consultissima. C. eo.et Specu.de testibus.§.j.ver.sed quid in predictis.et ver.seq.quidam tamen habent additiones Dy.in.l.sciendum.de verbo.obliga. vbi videtur tenere contrarium:sed qō hic dicitur verius est.vt dixi in.d.l.sciendum. ¶Sed † quid in notario si non scribit in instrumento se fuisse rogatum. ¶Quidaz presumunt se fuisse rogatum.vt in auten.de tabel.§. quod autem.et ibi not.Jmocen.videtur tenere cōtrarium.extra de fide instrumen.c.secundo. et Specu.recitat cum licet non alleget in tit.de instru. edi. §.primo.ver.et no.determinauit contrarium per iura nostra.vt dixi plene in.l.sciendum.infra de verbo rum obliga.

An in testamēto possit fieri cōtractus.et quilibet alius actus transiens in formam contractus.

Uno contextu debet fieri testamentum. Uno.h.d. ¶Opp.C.e.l.casus.z.l.cum antiquitas.Sol.fallit ibi ꝓpter necessitatē nature. ¶Opp. C.eo.l.testamenta.Sol.ibi abundans cautela non nocet. ¶Quero quid si sint actus alieni a testamēto vt pura dicit dono vel vendo tibi talem rem procentum.et tu consentis:an valeat?glo.[e] dicit q sic. vt.l.assignare.j.de assig.li. ¶† No.[f] ergo[g] qō in testamento potest fieri contractus. et quilibet actus qui transit in formam contractus hoc tenet Dy. in c.qō semel placuit.extra de regul.iuris. libro sexto. et Cyn. in lege cum antiquitas.C.eodem.tenet men[h] hanc glo.

Qualiter capitulari debeat cōtra testem in re probando ipsum q tempore confecti instrumēti nō posset esse testis.

1 Testis q non impeditur testificari ad probandam solēnitatem instrumenti in quo erat descriptus per casum in ipsum superuenientem etiam facto suo.

2 Notarius condemnatus de falso q possit extrahere instrumenta de quibus antea fuerat rogatus.

3 Conditio testis an inspiciatur tempore quo actus geritur vel quo deponit.
Vide de hoc per Areti.in.c.post cessionem. colum. vij.de proba.

4 Impubes quādo possit testificari factus pubes de eo quod vidit in pupillari etate.

cit q certiorꝛetur incontinenti post.vide Bar.l.fi. C. de fideicom.Et ampliꝰ hoc dictum Bar.vt procedat etiam de iure canonico in testamentis nō conditis ad pias causas.ita Alex. consi.lxx.in vlti. col. ij.volu.Et ibi tangit q si ad pias causas z qō etiā ad pias causas recraꝛ q sint rogati oꝛe

5 Qui effectus est cecus qō possit testificari de eo qō ante vidit.

proprio.vide Barba.consilio.xxxij.in.vij.et.viij.colum.j.volumi.

6 Andreas pomate.

a ¶Debent esse.vide Barba.cōsi.xxij.in.v.col.j.volu.Alex.consi.xcvij.in.ij.col.ij.volu.

Andreas pomate.

b ¶Si in testamēto.Vide Alex.cōsi.lxx.in vlti.col. ij.vol.Are.cōsi.xiij.in.iiij.col.prō opi.Bart. hec est cōis sm Alex.cōsi.lxxix.alias.xxxix.in vlt.col.ij.volu.aliquid consi.xxxij.in.iij.col.z seq.in.j.vol. Et nū quid si velit probare rogatum testium possit ꝓbare per duos testes.vide Alex.qō sic.l.ij.in pen. col. C.de bono.pof.sm tabu.

c ¶In testamētis.puto q sic.Adde tñ qō illud qō dicitur testes in testamēto debere esse rogatos est verū in testamēto in scriptis secus in nūcupatiuo. vt no.gl.iiij.q.ix.c.de his.in gl.z plures.

Andreas pomate.

d ¶Quid si in testamento. Vide eundem Alexan. consi.cxxv.in.j.dub.

e ¶Uno.an valeat.Vide Bar.in.l.si quis in principio testa.de leg.iij.

f ¶No.ergo.etiā videtur casus singu.z nouus.in.l. tam is.de do.causa mor.z vide Ang.in.l. cum antiquitas.C.eo.z vide.l.is cōsequenter.§.j.fa.ercisc. et vide ter.in.l.vroꝛem.§.qui se.j.de fal.z.l. ex filia.s̄. de testa.tu.Bar.in.l.cū quis.§.codicillis.de leg.iij. et vide Lap.alleg.xiij.vbi pulchꝛe loquitur. z vide Ludo.et roma.in.l.stipulatio hoc modo.in punct. de ver.obli.And.barb.

Andreas pomate.

g ¶No.ergo.vide Roma.cōsi.clxx.incipi.prō decisione.alias.clxxj.maxime in.ij.col.z consilio. cxciij. Barba.consi.xij.in.vj.col.in fi.j.vol.z consil.liiij. in prima colum.in.ij.volu.Anto.but.consi. xxj. z quot testes requirantur ad probationem ipsius contractus.dic qō duo tantum.secūdum Alexan.z Jmol. l.nemo potest.in.j.col.ff.de lega.primo. Cepo. cautela.lxxvij.in contrarium tamen videtur facere.q isti contractus facti in testamento sapiunt naturam vltimarum voluntatum.l.j.§.si quis sub cōditione. ff. vt lega.no.cauea.

h ¶Tenementi.z hanc opi.tenuit Bar.in.l.cū quis decedēs.in.§. codicillis.de le.iij.z hec opi. est cōis q̄uis aliud testari et aliud contrahere sit per text. in.l.verba contraxerunt.de verbo.sign.sed an reuocato testamento reuocetur contractus in quo vide Sid.in consi.x.vbi dicit qō si cōtractus fuit purus non reuocatur si conditionalis sic.tamen adde text. vbi vide vnam glos.in.l.etiam matris.ff. de inoffi. test.vbi est casus q rupto testamento donatio causa mortis facta in eo nō rumpitur.sed de ista materia vide bonū text.in.l.si filia.de testa.tu.z in.l.post

legatum.§.qui mortis.ff.de his qui. vt indig. et q̃ no. Lap. alle gatione .xxxiij. ꝛ adde q̃ Bald. in l. si auia. C. de re delibe. dicit no. per illũ ter. q̃ aditio hereditatis que est actus inter viuos potest fieri in testamento. ꝛ subdit q̃ testamentũ illud postea revocaret a testatore nihilominus firma maneret illa aditio. ꝛ vide Ro. cõsi. cc. ad de Oldr. cõsi. cxiij. ꝛ Ro. consi. clxx. Bal. cõsi. cclij. j. volu. 1

Andreas a Pomate.

a Naz q̃ excipis. vide Alexã. b cõsi. dij. in ver. ij. rñ. i v. volu.

b Debes dicere. no. 2 modũ formãdi exceptionẽ cõtra testes i testamẽto ỹscriptos. facit quod no. Bal. in l. ij. C. ỹ sentẽ. et in l. j. in. iij. colũ. C. de test. vbi p bar.

c Põt pficere. adde Bart. in l. si q̃s ex argen. §. j. de eden.

d Pupilla ri etate. vtrũ pubes possit reddere testimoniuz de eo q̃ vidit in pupillari etate. vide i Spe. de test. in versic. sed nũ q̃d. et q̃ eras requiratur. vide. iiij. q. ij. in prin. ꝛ hec iura limita nõ procedere ad pias causas ỹm Bal. in l. j. in. ij. col. de sac. san. eccle. Adde Roma. consi. dxxvj.

Quero aliquis. Et vide gl. in. c. cũ nobis. de prescrip. ꝛ que ibi dixi. ꝛ vide Ludo. ro. in consili. clvij. Andreas Barba.

Ati ispe. Adde Jo. an. in. c. factũ legitime. i. mercu. ꝛ Paul. de Leaza. i cõmẽto. c. testimoniũ. de testa. ꝛ Bal. no. loquentem in. c. j. quotteslesint necessa. in vlib. feu. dixi in l. j. §. si seruus. de q̃stionibus.

Si ab ipso. vide Bal. i premio codicis. i. ij. colũ. et q̃ ibi dixi. et adde Jo. fa. insti. eo. §. pñt q̃tz in distincte i testõquod possit alieno anulo signari. ꝛ de hoc nõ facta mẽtione. in aliis ỹo actib tenet opi. Bar. dixi i l. sivn. C. c.

Andreas Pomate.

Spec. dicit vide Jo. fab. in §. pñt. isti tu. de test. Sali. ꝛ alex. ã. l. sivn. C. e. Alex. rub. ff. sol. ma. in. iiij. col.

7 Impedimentum superueniens testi inter iuramentum et depositionem quando impediat ipsum testificari: remissiue. 3 c

a

Dtestimn.

Conditionem. Tempore testamenti inspicimus cuius conditionis sit testis. h d. Opp. C. eo. l. j. Sol. ibi non erat idoneus tempore testamenti. sed putabatur ab omnib9 idoneus: ideo sufficit. q̃ no. †nam quando excipis[a] cõtra personam testis in instrumento scripti: nõ procedit exceptio tua si dicis q̃ tempore confecti instrumenti erat infamis vel seruus vel aliquid tale. sed debes dicere[b] et sic habebatur ꝛ reputabat a cognoscentibus eum. ita probat text. in d. l. j. ꝛ no. in. l. cum lege. j. eo. Opp. dicitur hic q̃ si aliquid postea accideret ei non nocet. Cõtra †pone tpm effectum esse seruum vel infamẽ non poterit deponere in iudicio. vt. l. q̃n liberi, C. de testi. et. l. iij. §. cause. j. ad carbo. ergo testamentum non potest probari. glo. dicit fateor q̃ nõ potest deponere: tamen testamentũ remaneret firmum: sed certe modicuz releuat testamentum esse si nõ possit probari. vnde in. l. j. C. eo. glo. dicit testamentum probari per instrumentũ publicum inde cõfectuz, tenẽdo opi. Jo. q̃ testamentum potest probari per instrumentum. vt dixi. §. l. proxi. in princ. Item potest esse q̃ aduersarius confitebatur testamentũ factũ. f vel forte testes erant examinati ante q̃s talis casus supueniisset. Sed Azo in sum. de testa. ordi. in fi. dicit q̃ q̃n testi absq̃ suo delicto nouo obuenit q̃ non potest testificari: vt quia est detecta eius seruitus: que prius latebat: tunc nõ impeditur ferre testimonium. vt. d. l. j. C. de test. et ita limitat l. q̃n liberi. C. de testi. Dy. vero ꝛ Jaco. de are. videntur indistincte tenere q̃ quando aliquis adhibetur vt testis ad solennitatem alicuius instrumenti: casus superueniens quantuncunq̃ suo delicto nõ impedit eum testificari. ita intelligunt hunc text. qui generaliter loquitur. secus si adhibetur ad testificãdum super alio facto sibi noto. ad q̃s tamẽ nõ fuisset adhibitus vt ad solẽnitatem. ita loquitur l. iij. §. cause. j. ad carbo. q̃ no. Et f sic facit † q̃ notarius condemnatus de falso potest perficere[c] instrumenta de quibus ante fuerat rogatus. nõ enim ex delictum suum nocere alijs qui eum ante adhibuerunt. Opp. q̃ non inspiciatur †conditio testis tẽpore quo actus celebratur. sed tẽpore quo deponit vt l. nottonẽ. §. instrumentorum. de verb. sig. Sol. hic loq̃tur quando testis adhibetur ad solẽnitatem actus: vt in testamẽto vel in alio instrumento. sed ille. §. loquitur quando non adhibetur ad solẽnitatem actus: sed aliter occurrit testem aliquid vidisse vel audiuisse: et tunc inspicitur tempus quo deponit. per h. d. †glo. q̃ impubes factus pubes potest testificari de eo q̃ vidit in pupillari etate[d]. nisi sit actus in quo requireretur q̃ testes adhiberentur ad solẽnitatem. vt not. in. d. l. notionẽ. §. instrumẽtorum. ꝛ in. l. iij. §. lege. s. de test. hoc tñ intellige si tunc cum vidit erat impubes talis etatis q̃ poterat cognoscere q̃ gerebatur. vt in. l. exciptiuntur. §. j. j. ad sil. ꝛ hoc tenebat Jaco. but. ꝛ do. Ray. Quero †aliq̃s[e] vidit aliquid: postea est effectus cecus: an possit reddere testimoniũ de eo q̃ ante viderat. Certe sic eadem ratione: nisi sit effect9 infamis. ꝛ hoc videtur sentire Spec. in ti. de test. §. j. ver. sed nunq̃d fact9 pubes. Quero †quid si inter iuramentum ꝛ depositionem venit impedimẽtum. dic vt in Specu, f de testi. §. j. ver. sed quid si testis.

Sigillans alieno anulo id exprimere debet.

Si ab ipso. [g]Testis põt sigillare anulo testatoris vl alterius. h. d. Spe. [b]põt † q̃ q̃n alieno sigillo sigillat de hoc ex facere expressaz mentionẽ. vt in Spec. de proba. §. videndum. ver. ꝛ no. ꝛ ibi vide de fide sigilli. per Guil. s. de. pecu. l. si procurator. ꝛ per Ly. C. de epis. et de l. si qua per calumniam. et per Imo. de cle. peregri. c. j. tetigi in. l. si publicanus. §. j. j. de publi.

Si signa. Si testator turbauit signa nõ videt si signatum. h. d. Bl. intelligit illud ante perfectũ testamentũ: secus si post. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

lectura ista est vera: licet aliter no. in l. iij. §. nō solū. a
j. de adi. leg. de quo per Ly. C. eo. l. nostram.
An valeat instrumentum in quo notarius non b
apposuit signum suum. Et apocha mercatorū non
subscripta licet sigillata. nu. 2. c

Si quis ex testibus. [a]Requiritur signatio⁹ subscri 3
ptio⁹ alterū sine altero nō valet. h. d. ¶ No.[b] arg.
qđ si notarius[c] non apposuit signum suum in in-
strumento qđ non valet ꝑ Jac. de are. ꝓ hoc in
aut. de fide instru. §. sed si instrumenta. et. C. de con- 4
ue. fil. debi. l. ij. ꝛ de assel. l. fi. facit. l. si ita stipulat⁹. §.
chrysogonus. j. de ver. ob. Sed putarē de hoc stan
dum consuetudini. vt no. in aut. vt prepo. no. impe.
in prin. ꝛ in Spec. de instru. edit. §. sciendum. ver. il- 5
lud etiam. ¶ Ultimo[d] not. †etiā arg. qđ in apocha
mercatorum nō sufficiat si suo sigillo sigillauit[e] nisi 6
se subscripserit. circa quod cogitabitis.

Signum. Signari potest anulo vel sigillo h
vel quouis alio signo. h. d. Istud
qđ dicit anulo intellige ꝓ eo qđ sigillum commu-
niter appellatur. vt no. in Spec. de instru. edi. §. scie
dum. ver. illud etiam.

Posse. Circa hoc qđ dicit de nocte. vide plene
per doc. in l. non minorem. C. de trāsac.
et l. more. §. de ferijs.

Signatas. No. q signate tabule dicuntur
si est signatū illud qđ eis adhe
ret. Opp. de l. si alius. §. notauimus. qđ vi aut claz. d
Sol. illud in fructibus quo ad illud interdictum et
quo ad eorum facilem separationem. nam qui desti
nati sunt ad separationem habentur ꝓ separatis. e
¶ Opp. §. ꝓ socio. l. nam socius. Sol. hic in cohe
rentibus ibi in separatis qđ no.
Si vno die apocha scribitur alio sigillatur et i
alio subscribitur dies subscriptionis attenditur.

Si testamentum. Si testa h
mentum
restauretur sufficiunt noua sigilla cum
subscriptionibus primis. h. d. ¶ Op.
ō. l. prox. §. si quis ex testib⁹. vbi requi
ritur q signent ꝛ subscribant. Sol. ibi loquitur in te
stamēto cui nunqꝫ fuit facta subscriptio. hic in testa
mento qđ semel fuit factum ꝛ postea reficitur. et sic
no. q subscriptio trahitur ad tempus quo qs sigil-
lat. ꝛ hoc forte glo. voluit dicere q facili⁹ renascitur
res[f] qꝫ nascatur de nouo. ¶ Et nota id †qđ dixi qđ i
prodesse potest ad multa: si em. quis scribit schedu-
lam vel apodissam: ꝛ sigillat: postea alio die se sub-
scribit: et dicit actum tali die dicit ne verum. Certe
sic. omnia enim referuntur ad istum actum qui vlti-
mo geritur.

Quum testamentū. [g]Unū te- g
stamentū
potest publicari in pluribus chartis. h. d.
Ex ha c. l. patet qđ testamentum est quid f
intellectuale. vt no. §. eo. l. j. q dic vt ibi.
§. ex imperfecto in. l. hac consultissima qđ non i
habeat locum in testamento imperfecto ratione vo
luntatis.
[2] Voluntas perfecta dicitur quando testator habuit h
totam suam voluntatem ꝓ declarata.

¶ Si quis. ꝛ vide que remissi ad Bar. in prima con
stitutione. ff. in prin. Andre. Barba.
Andre. Poma. ¶ No. arg. Vide Alex. in rub.
ff. de no. ope. nun. in. v. col. vbi dicit q est cōmunis.
¶ Quod si notarius. Si notarius non apponit si-
gnū suum.
Instrumentum in protocollo si repe vide Bar.
ritur imperfectū vel appareat qđ no- in pemio
tarius nolebat plus subscribere. qđ ffoz. et qđ
non faciat fidem. dixi i lege
Si testator scripsit totam eius volū- eos. in pn.
tatem in schedula non tamen eā pu- C. de fal. et
blicauit q valeat inter liberos nō in- iō dz q im
ter extraneos. breuiatu-
Et an ex tali volūtate imperfecta de re nō pro
beantur legata ꝛ fideicommissa. bēt. qr nō
Si instituendi non nominati in testa est ibi sub-
mento erant incapaces testamētum scriptio et
non valet. signum vt
no. Jac. de
Sis q⁹ testamē are. in l. ꝛ-
ctus. C. de
tum. Ex testamento nō cō fi. instru. et
pleto nil debet. h. d. ¶ Op facit qđ dz
po. ꝛ videtur q testamentū valeat in hic. ꝛ extra
ꝑsonis nominatis. vt. C. e. l. iubem⁹. de fi. istru.
in. c. cum ꝑ. tabel. ꝛ C. de tabel. l. generali qđ instru
mentum debet habere suas proprietates.
Andreas Pomate.
¶ Ultimo no. vide Bar. ꝛ Alex. l. que dotis. in vlt.
col. ff. sol. mat. Cardi. consi. cxxxiij. in. ij. col.
¶ Sigillo sigillauit. Et an sigillū probet. vide late
no. per Bar. in. l. si ꝑcurator. ff. de procur. per Guil.
de cug. ꝛ Bal. in l. si qua per calumniā. de epi. ꝛ cler.
per Spe. in tit. de ꝓba. §. fi. ver. ꝛ per cano. plene in
c. post cessionē. de proba. ꝛ in. c. ij. alias. j. de fide in-
stru. ꝛ ibi late per do. Abb. ꝛ Bal. in l. j. ad fi. de pc.
ꝛ Bal. post gl. in l. pacta nouissima. C. de pac. ꝛ bal.
in extrauag. de pac. cōstan. in ver. sigillo. aliqđ per
Bar. in l. ij. §. si quis neget. ff. quemad. testa. aper. ꝛ
Bal. in rub. C. de fide instru. in. viij. ꝛ antepe. col. per
Jmo. in l. si martius. §. si volūtate. so. ma. per Ang.
in repe. l. sciendum. in. xij. ꝛ xij. col. de ver. obli. ꝛ Jo.
fa. in. §. possunt insti. de testa. ꝛ hanc q. Bar. hic tett
git Bal. in l. ij. C. de re. alie. nō alie. sed bal. in proe.
ffoꝝ. dicit q nō sufficit sigillum absq; subscriptiōe:
et sic cōtrariatur Bal. puto eoz dicta sic cōcordari
debere nec aliter colligi potest ex verbis eorū. nam
aut apparet sigillū fuisse impressum vt puta a titio. ꝛ
certe titius per suam sigillationē bene videt cōsen-
tire ꝛ approbare: si autē constat de sigillo: nec aliter
cōstat q ipse titius sigillauerit certe nisi appareat
subscriptiovna cū sigillo nō videtur approbasse nec
consensisse: ꝛ ita loquitur Bar. in. d. proemio. ffoꝝ.
et vide Bal. in l. in bonefidei. de iureiuran.
¶ Renascit res. Et ideo dicit Bal. in l. cōtractus.
in. iij. col. C. de fi. instru. q in instrumento dz apponi
dies conclusionis pacis non dies contractus.
¶ Unū testamentū. Facit ad pulchre no. p Ange.
et Jmo. in l. eum qui. in prin. de acqui. here.
¶ Si is qui. ibi expone. Adde glo. in l. fi. in ver. cō
pletum. C. fami. ercis.

a ☞Andre. Pomā. ¶Ista tenet. Vide Panor. c. j. de succes. ab intesta. Barba. l. fideicommissa. §. j. de lega. iij. Ro. in repeti. auc. similiter. in. xviij. speciali. C. ad legem fal.

b ¶Sed ista so. Et vide Jo. mo. in consi. xlj. p eo qđ hic habet.

And. bar. ☞Andreas Pomate.

glo. dat plures solutiones. vna est q 1 hic non potuit plures nominare. ibi noluit. Ista tenet[a] Jac. de are. q ex eo qđ noluit videtur imponere finem testamēto sua voluntate. arg. l. qđ in rerum. §. ij. j. de leg. j. Sed ista sol.[b] est vera in se. vt patet ex fi. l. tamen quantum ad. l. cōtrariam non videtur sufficiens. quia ibi volebat nominare alios: tñ solemnitatem nō seruauit. Scōa sol. est hic omisit substitutos ibi institutos. Ista reprobatur 2 ibi in fi. Tertiam solu. dat ibi gl. quā Dy. formal hic: q ibi cōstabat quos alios volebat nominare. hanc sol. tenet Dy. Ista nullam rationem videt 3 habere in se. vt statim videbitis. vn de sol. vera est q hic cepit facere testamentum 2 nō perfecit. vt dicit tex. In. l. contraria cepit 2 perfecit: tamē in parte heredum nō adhibuit debitam solemnitatem. vnde hic nihil videtur fecisse qui partem indiuidui fecit. vt. l. furiosum. C. qui testa. fac. pos.

a ☞Andreas Pomate.

b ¶Per ista dico. vide Ant. de bu. de. xj. Jmo lā de si. xcj.

c ¶In testamento. vide ibi q Bart. qte net Zium. Ro. de auc. similiter.

c

d

e ¶Facit. 2 de fide im breuiature vide aliqđ qđ dixi. de. eo. l. ad testium. §. si qs. et hic adde Bar. in. l. fideicom. §. j. de leg. iij. 2 Bal. in. l. fi. C. fa. ercisc. 2 qualiter suppletionem recipiat imbreuiatura vide Bal. in rubr. C. de fide instru. in. xj. col. in ver. tertio queritur. 2 in. l. contractus. in princi. iij. col. eo. tit. 2 que dixi in. l. si prius. de aqua plu. arc. et cum Bar. hic transit etiam Bal. in. d. l. contract[s]. in pun. in. v. col. 2 ad hoc no. vide Jmo. in. l. ij. in pun. 2 in fi. de here. instit.

e

f ¶Quero quid si testator. no. de schedula testamēti. 2 vide Sali. in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. vbi tenet qđ est imperfectum ratione volūtatis 2 solēnitatis. Vide Bal. in auc. quod sine. C. de test. vbi tenet contra. vide hic Jo. de Jmo. 2 ego cōsulo nunc sm opi. Bal. vide Jaco. de bel. in auc. de test. imperfectis. Andre. Barba.

f

4

g ¶Est perfectum. Vide que scripsi in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. eo. 2 adde qđ alia est imperfectio solemnitatis seu forme. et alia est imperfectio substantie. vt no. Jmo. in. c. qđ sicut. in gl. mag. de col. quis autem dicatur ipse ordo solemnitatis et substantie et de eorum differentia. vide Bald. in. l. prolatam. C. defen. ver. quero ergo que differentia. et in versi. quero si statutum. et qđ ibi Barto. et qđ no. Bal. in. l. si ex pretio. si certum peta. et not. maxime per glos. in. l. pacta. ff. de contrahen. emp. 2 Bal. in. l. etiam. in. j. col. de exce. rei iudi. 2 ibi habes quid est vera substantia 2 solemnitas 2 que dicantur substantialia contractus. et vide Bal. in. l. ad exact. ad finem. C. de do. promis. et etiam vide que scripsi in. l. de pupillo. §. qui nuntiat. in penul. colum. de operis noui nuntia.

g

5

6

sed in. l. iubemus. totū perfecit hoc tenet War. fil. Jaco. de are. Jac. de ra. Jac. bu. Ly. 2 oēs. ¶Op. de. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. C. eo. vbi valet testamentū imperfectum inter liberos. Sol. dicunt quidaz q ista dispositio nō erat inter liberos, vel dicit gl. ibi expone ex imperfecto. i. non solenni, qđ no. tenet ergo glo. † q. §. ex imperfecto. habet locum in testamento imperfecto ratione solemnitatis omisse. secus si sit imperfectū ratione voluntatis nō cōplete. vt hic. istam tene 2 probatur per. d. l. furiosum. ibi dum dicit pro nihilo: 2 tenc menti semper. 2 colligit ex gl. ibi vel expone. i. nō solēm 2c. ¶Quid autem si sit imperfectū ratione ꝑteritionis. Tangā j. tit. j. l. si filius qui in potestate. ¶Opp. de. l. in testamēto[c]. j. de fideicōmis. li. Ad. eodē modo: quia ibi in testamēto imperfecto ratiōe omisse solēnitatis, hic vero ratione imperfecte volūtatis erat imperfectum. ¶Quero † qñ dicatur volūtas seu testm perfectum. Ad. qñ tota volūtas fuit declarata et testator habuit totā volūtatem suaz pro declarata: sicut dicimus in cōtractu qñ habetur pro perfecto et absoluto: vt. l. Octus. C. de fi. instr. ¶Et per ista dico si reperitur instm seu protocollum notarij imperfectum: 2 apparebat qđ volebat plus scribere qđ tale instm nullam fidem facit[e]. Exemplū reperitur sic. Titius vendidit talem fundum seto pro pretio certum. his pactis appositis videlicet nec reperit pl[s]. Certe nō facit fidem: quia ipse notarius nō hz tale instm pro cōpleto 2 absoluto. vt hic. 2 l. cōtractus. C. de fi. instru. 2. §. de legi. l. finitile. 2 qđ ibi no. Nec ob. qđ dixi in. l. gallus. §. j. j. tit. j. qñ in protocollo reperitur 2c. quia tunc cōstat q notarius habuit illud protocollum pro cōpleto 2 absoluto: nec in protocollo volebat plus scribere: sed intelligebat sub illo 2c. cōmunia aliorum cōtractuum. ¶Item nō ob. C. de testa. l. errore. quia aliud est notarium errare: aliud testamentū imperfectum dimittere. qñ autē aliqua particula instrumēti exēplatur: dicit dixi. j. de ope. no. nun. super rubr. ¶Quero quid si testator[f] scripsit in schedula † totam volūtatem suam non tñ publicat eam coram testib[s] 2 notario 2 moritur: an illud dicatur perfectum testm. Et breuiter dico q est perfectū[s] ratione volūtatis sue declarate in totum per scripturam. 2 ideo valet hodie inter liberos: 2 dicitur imperfectū ratiōe omisse solēnitatis. 2 ideo extranei nil poterūt petere: vt. l. ex ea. j. e. et. l. fideic. §. j. j. de leg. iij. ¶Quero quid in legatis † an legata debeātur ex tali volūtate imperfecta. Et gl. arg. qđ sic: postea determinat contrarium: qđ nec legata nec fideicōmissa valeāt: vt. l. eam quā. C. de fideicom. ter. est. j. e. l. ex ea. 2 ideo glo. distinguit tres casus: vt in ea. 2 3 aut est volūtas perfecta 2 nō scripta. 2 loquit. l. fi. j. de codi. aut nec perfecta nec scripta. 2 loquitur. l. ista. aut est pfecta 2 scripta: sed deest heres esto. 2 loquitur. l. erroze. C. eo. sed est quartus casus qñ voluntas est scripta 2 nō perfecta. 2 isto casu nō valet. arg. l. fideicōmissa. §. j. j. de lega. iij. 2. j. eo. l. ex ea. ¶Quero pone † qđ illi instituendi non nominati erant nō capaces: an vitiabitur testm. videt qđ non. vt. l. si vouch[s]. §. j. j. de leg. j. sed dicit glo. qđ hec. l. videt velle cōtrarium. 2 Dy. tenet qđ non valeat testm. arg. l. plane. j. de leg. j. in pun. 2 l. legatū.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

§.primo.de adi.le.fm Dyn.sed do.Ant.de pisis dicit q dicte.ll.allegate per Dy.cõcludunt qñ testator voluit alũ noiare et admere a primo.argu.l.cũ quidam.de his quib.vt indig.et.l.et si transferã. de adi. leg.Sed q̃stio gloss.presupponit q volebat alios vt coheredes alijs nominare: et ideo etiã si essent nominati alijs primis accrescerẽt et ideo de tali amissione non est curandum fm eum: q indubitanter illis primo nominatis accrescerẽt:vt.§.in primo. et.§. pro secundo.de cad.tol.sed vt procedat ista gloss.dicit ipse intellige q hi erant indigni et fiscus auferebat ab eis.non autem accrescebat primis. sed q̃q̃d ipse dicat tu dic et tene glo.et Dy.simpliciter: q rõ huius tex.est q testm nõ est perfectũ nec curatur an sint capaces vel non. ¶Quero quid si testm est nullum rõne preteritionis vel exheredationis: an valebit inter filios.dixi.C.de testa.l.hac consultissima.§. si quis aũt.dicã.j.ti.j.l.si filius.

1 ☞Hereticus quando possit testificari.

Infamis quando possit esse testis in testamento.

2 Exceptio contra testem infamẽ ascriptum in testamento quomodo formetur:remissiue.

[illegible] Om lege. [a]Verbũ intestabilis importat ne quis possit facere testm nec esse testis in testõ nec ei testimonium dici.hoc.d. ¶Opp.C.de here.l.

1 †qñ.vbi hereticus qui est intestabilis dicit testimonium. So huius cõtrarij timore dicũt quidã q̃ male putãt. Alij dicũt q eis testimoniũ nõ dr:sed truffa est. Alij q in testõ non dicitur testimoniũ qa nõ possint illud facere:ꝛ in alijs ficeret ista est vera. Vel alter q nullo modo dicaẽ eis testimoniũ nec extra testamentum nec in testamẽto: cũ amiserunt ciuitatez f et libertatem:sed si quis tantum ciuitatem perdidit:

b et libertatem retinuit:potest sibi dici testimonium[b] cum possit contra here:vt.l.quidam j.de penis. dicitur.l.si deportati j.de lega iij.dicam etiã forte in.d. l.quoniam. ¶Opp.o.s.eo.l.qui in testamento. et.l. si filius.Sol.verbum intestabilis tria importat: sed

2 filius dicitur non posse testari.vt in glo. ¶†Ultimo

c queritur[c] an infamis possit esse testis in testamẽto. Et dicit glo.quod sic nisi sit ita infamis quod cõstet apud oẽs:vt ibi dixi:† qualiter dz formari exceptio cõtra testem infamẽ ascriptũ in testamẽto: vide in.c.[c] presentium.extra de test.lib.vj.

1 ☞Stulte interroganti rustice respondendum est.

2 Testis quando presumatur rogatus.

3 Tabellio q̃ cõputetur in numero testium.

4 Scriptor testamenti non requiritur q rogetur.

f [f]Omitius. Scriptor testamẽti non prohibet esse

1 testis in testamento.h.d. ¶†Nota responsionem rusticã ad interrogata cõtra q̃ mite dz responderi.vt.C.de transh actio.l.vt responsum.vide q̃ ibi dixi de hoc.ꝛ.C.de

g impu.ꝛ alijs substi.l.precibus.Dicũt quidã[g]: ibi respondet imperator[h] qui est totus nobilis:hic iurisc̃onsultus qui propter scientiã erat inflatus ꝛ superbus. i forte erat quidam rusticus. Sed certe imperator alij

¶Cum lege. Et vide Baldum.in.l.ij.C.de sentẽ. et inter.om.iudi. ad quid alleg.glos.istius.l.Andre. Barba.

¶Dici testimoniũ.Bal.in.l.ij.in.j.col.C.de sen.alle. glo.hic pro multum sing.

quando rustice respondet.vt.l.mercatores.C.de condi.ob turp. cau. sed ibi c merebatur talem responsionem.Alij dicunt quod hic respondebatur iuris consulto cui verecundum erat facere questionem indubitabilem.Breuiter puto quod male ꝛ immoraliter fecit celsus sic respondendo labeoni: qui fuit magnus valde in scientia. vt no. d in.l.ij.§.post hunc.s.de origi.iur. nam responsionis sue prima pars est vera:quia non intelligebat.q.non enim dubitabat labeo an ille qui esset adhibitus ad scribendum posset adhiberi vt testis:quia ridicula esset questio:sed dubium eius erat quando ille qui fuit adhibitus ad scribendum: et sic fuit rogatus vt scriberet: non fuit rogatus vt esset testis:an hoc sufficiat vt sit testis idoneus in testamẽto:quasi ex hoc q̃ ipsum rogavt scribat videor ipsum rogare vt sit testis ꝛ hoc voluit q̃ labeonis. ¶Quia ergo celsus nõ rfidebat ad questionẽ: q̃ro quid iuris.† Puto q videbat re-

~Andreas Pomate.

¶Queritur.vide seli.c.ad probandum, in.j. et.ij. colum. de rei iudi.

¶Dicit verum. et hanc glos. sequuntur communiter docto. sed Ang.ꝛ Sali.i.l.j. C.eo.tenẽt cõtrariũ.ꝛ vide q̃ ibi scripsi i pe nul.ꝛ ante pe.col.

¶In.c.vi de Bal. in l.j.in.j.col. C.eo.

¶Domitius.vtrum tabellio numeretur in numero testium ꝛc.Et tunc tabellio dicitur priuata persona in testificando licet in conficiendo instrumẽtum publica sit persona vt no.Imo.in.c.nihil.de elec.legitur ꝛ nota.in.d.l.hac cõsultissima. Adde q̃ dicit Bal.in extraua.de pa.constan.in ver.sicut.videlicet q̃ rogatus tanq̃ tabellio nõ videtur esse rogatus tanq̃ testis:ꝛ dicit q̃ respectu fue scripture est tanq̃ tabellio:sed si scriptura non est solennis potest recipi ad probationem negotij pro teste non ad suppletionem sui instrumenti:sed ad viuam vocem tanq̃ testis vnus vicem gerens pro isto:vide no.in d.l.hac consultissima.§.fi.ꝛ ibi vide no.per Ly. Jaco.but.ꝛ alios fm Bal.ꝛ Bal.in rub.C. de fi.instru. ij.col.et in.l.lucius.§.si quis.el.j.de leg.ij.Adde an tabellio connumeretur in numero testiũ vide Bal. consi.cccxlv.ij.volu.ꝛ vide q̃ pulchre cõsuluit Pe. de anch.in simili consi.cccxxiij.

g ¶Dicunt quidam.vide Archidiaco.in capitu.consilio. xvij. distinctio.qui dicit quod consultatio est quando iudex dubitat et consuluit paruam responsionem principis est consultatio. Andreas Barbatia.

~Andreas Pomate.

¶Imperator.Vide glossam lege licet.C.de acquirenda possessio. Balduz in lege prima.C. de suffra. Roma.singula.ccccexciij.facit glos.mag.cap.primo.de malefi.

~Andre.Poma. ¶Quid ergo.vide Alex.cõsil. clij.in.ij.col.ij.volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Testis rogatus. Adde Barto. in lege sciendum. in vlti. colum. infra de verbo. obliga. et ibi vide que scripsi referendo limitationem.

b ¶ Intellige. hoc tamen intelligo vt eleganter dicit Bar. in. l. sciendū. ff. de ver. obliga. et ibi dixi. et adde Joan. an. in specu. in ti. de teste. §. f. super ver. quid ergo si dicetur. in fi. z limita. vt per ymo. ẽ et Bart. in dicta lege sciendū. in penult. vel vlt. col. q̃d si duo notarij insoli z dū sunt ro c gati vno act. an vn⁹ possit ponere alium pro teste. Bal. quod sic in. l. fin. §. primo. in vf. colum. C. de iure delibe.

testis rogatus. [a] nam non rogati dicunt fortuiti et transeuntes. Item ille qui est adhibitus ad confectionem testamenti: nõ est necesse q̃ dicatur ipsum esse adhibitū vt testē: sufficit eñ q̃ sit adhibitus. vt. l. heredes palam. §. pe nulti. supra eodem. et in auc. rogati. C. de test. ad q̃ facit quod dicitur: quod notarius presumitur rogat⁹: vt in auc. d de tab. §. quod autē. Quod ergo dicitur quod testis non presumitur rogatus: intellige [b] nisi se subscriberet: vt hic. Ex subscriptione eñ apparet q̃ non fuit fortuitus et transiens: sed q̃ fuit adhibit⁹ ad hoc. ¶ † Quero an e notarius [c] cõnumeretur in numero testium. Glos. argu. quod sic primo per hanc legē. et. C. qui testa. fa. pos. l. hac f consultissima. §. sed quia. In contrarium facit in auten. de fide instru. §. fz si instrumenta. et in hoc reside: et dicit in casibus predictis est speciale. 4

c ~ Andreas Pomate. ¶ An notarius. que sit cõis ponit Alex. consi. cliij. in vlti. col. ij. vo. per Alex. cõsi. cxlvj. in. ij. col. ij. vol. et consi. cxxxiij. in fi. eo. vo. ij. vbi 1 declarat hanc questionem.

d ¶ Glo. format. et facit quod not. per Bar. in. l. si cõ 2 sul. de adop. et adde Bal. in auc. sed nouo. in. iij. col. 3 si certum pet. et vide supra. et not. per Barto. in lege finali. C. de fideicõ.

e ~ Andreas Pom. ¶ Quis nitebatur. Vide alex. consi. cxlvj. in. ij. col. ver. an ad hoc obstat. in. ij. volu. et consi. cliij. in vlti. col. ij. volu.

f ¶ Esse testis. scz vnius nõ duorũ q̃ intendunt probare actum per viuã vocẽ non per scripturas: licet gl. in auten. de here. z fal. §. si vero absint. quã alleg. Bal. in auten. fz cũ testator ad. l. fal. dicat q̃ plus creditur tabellioni q̃ vni testi. sed solum illa glos. dicit q̃ plus creditur tabellioni q̃ alij. g

g ¶ Quã no. vtrũ tabellio possit facere instrm publicum cõtra se: vide tex. z Bart. in. l. impuberē. in fin. ff. de fal. q̃ quis possit facere testamentũ suũ propria manu probatur. in. l. ij. C. de his qui sibi asceri. z not. q̃ Bar. in. l. si consul. de adop.

h ¶ Quid in alijs clericis. vtrum sacerdotes z mona 1 chi possint esse tabelliones: z licet esse non possint tamen instrumentũ ab eis factũ valebit vt not. Bart. h in. l. vniuersas. C. de decu. li. x. dixi post Bar. in. l. im- 2 puberē. de falci. ad de Bart. in. l. f. §. huius studij de iusti. z iure. adde quod legi. et nota. in. c. sicut. ne cle. vel mo. et omnino Barto. in consilio incipiẽ. filiusfa. notarius.

i ¶ Procurationis. idem in simili vult Anc. in. l. sciẽdū. de verb. ob. z de hac materia an per scripturam i Dyn. dicit q̃ videtur q̃ iure non reperiatur cautum q̃ tabellio computetur in numero testiũ: nã hic non: quia scribens non erat tabellio: nec est necesse. vt in §. glo. nec in. §. sed q. ibi non erat tabellio nec requiritur: sed numerus testiũ solus. Nõ obstat in auten. de instru. cau. z fide. §. oportet. vt ibi no. vnde ipse distinguit sic: aut ad solennitatem requiritur certus numerus testium z tabellio: z tunc tabellio non computatur in numero testium. vt in autenti. de instru. cau. et fide. §. sed si instrumenta. sed si ꝓbaretur q̃ testes dicit ipse quod credit q̃ tabellio possit esse testis: vt alij: sed vbi sufficit ad solennitatem scripture certus numerus testiũ: nec requiritur tabellio: tunc computatur tabellio in numero testiũ: vt hic. ita dicit Dy. Glo. format hanc questionẽ in. l. hac consultissima. C. qui testa. fa. pos. z ibi recitat opi. Baldini antiqui doc. z glossatoris que est vera: z tenetur ab omnib⁹, et per Dyn. in dist. illa: nam in omni instrumento publico requiritur tabellio et solẽnis numerus testiũ ad hoc vt instrumentum probet: vt. d. §. sed si instrumenta. vnde si quis nitebatur [e] probare per instrumentum notarius nõ posset se inscribere vt testem z notarium: sed si nollet quis probare per instrumentum sed per testes: tũc tabellio posset esse testis [f] ẽm omnes. Et aduerte q̃ dixi q̃ fz sit notarius rogatus tantum ad scribendum tamẽ potest esse testis: et habet loco testis rogati: vt hac. l. ¶ Querit glo. † an sit necesse q̃ scriptor rogetur. z glo. dicit quod non: z dicit veritatem: quia qui est rogatus ad scribendum tantum non ad publicandum nõ debet rogari: quia non facit fidem sicut instrumentum: secus si ad publicandum.

☞ Monach⁹ an possit esse tabellio: z q̃d de alijs clericis: remissiue.

Notarius potest scribere z publicare eius testiñ.

Notarius potest scribere sibi instrumentũ procurationis z valet preterq̃ in cautione de rato: quia nõ potest a seipso stipulationem recipere.

Seruus. Opp. C. de tabu. l. generali. lib. x. Solu. glo. hic non scribit vt notarius. Est enim puluata scriptura: z ista scriptura sigillabitur z postea aperietur et publicabit ẽm q̃ dicam. ff. quemadmodo testa. ape. l. ij. §. f. Et q̃ hec sit scriptura priuata: apparet ex ratione quã addit glos. cum et ipse testator scribere posset: ita dicit gl. quam no. [g] ¶ Pro declarãda ista gl. forma duas questiones. prima quid in monacho vel alio sacerdote cũ nõ possint esse notarij: habem⁹ hodie text. extra de here. c. officiũ. lib. vj. facit extra ne cleri. vel mona. c. j. z Spe. idem q̃ nõ possunt in tit. de statu mona. §. f. versi. xxvij. vel. xxxvij. sed dic ẽm iura antiqua q̃ põt perficere: sed iura ista loquũtur in monachis † quid in alijs clericis [h] vide in locis. s. alleg. ¶ Secũdo quero an notarius possit sua manu suũ testamentũ scribere † vel publicare. Ista gl. videtur velle q̃ non: sicut seruus nõ potest: ita nec ipse posset: z hoc voluit gl. hic. Ego credo q̃ possit quia nõ video quid repugnat: z per. l. si cõsul. §. de adop. et per. l. apud. ff. de ma. vindi. sed si esset aliqua repugnantia ipsemet non posset. vt q̃s ipsemet notarius scribat instrumentum procurationis [i]: bene valet

nisi in cautione de rato in qua non potest a seipso stipulationem de rato †interponere: vt cum apud seipsum nō posset se obligare, vt l.ij. de stip.ser. sed probatio mandatis̄bene probabitur per illam scripturā. vt.l.licet.§.si plures melius in.l.si procuratorem ab sentem.s̄.de procu.

1 **Ex ea scriptura.** [a]Ex scriptura non lecta vel publicata coram testibus non probatur testamentum. hoc dicit. Simile habetis in.l.fideicōmiss.§.j. de legatis ij. dixi in.l.si is qui.s̄.eodem.

b **Ex his verbis.** [b]Verba: si non valet iure testamenti ꝛc. important vt debeantur relicta a venientibus ab intestato. hoc dicit. et dic vt in glo. ¶Quero que fuerunt ista verba. Dic vt in glossa. ¶Quero an virtute istorū verborum tota hereditas veniat restituenda institutis di si testamentum non valet. Gloss. hic videtur dicere quod sic: quam no. de hoc est text. infra de testa. milit. e l. querebatur. ver. vtrum autem. dixi plene hanc materiam de iure codicillorum. l.j.

1 ☞ Testis qualiter se debeat subscribere testamento.

2 Quando pluribus committitur aliquid faciendum a non potest illud expediri per vnum de voluntate aliorum.

Singulos. Hic ponitur forma qualiter testis debeat se subscribere. Primo enim quilibet testis debeat se subscribere per se: nec potest vnus alij committere. Secūdo debet subscribere nomen suum. Tertio debet subscribere se et debet subscriptio continere nomen testatoris: dicit ergo sic. †Ego talis dico et assero me esse adhibitum in testem in presenti testamento facto per talem: ideo propria manu me subscripsi et meo sigillo sigillaui vt hic. et supra eodem lege ad testium. §.

2 si quis ex testibus. ¶Nota. †quod quando pluribus committitur aliquid faciendum non potest illud expediri per vnum de voluntate aliorum. Idem no. s̄. de arbi. l. sicuti. ¶Oppo. C. de testa. l. finali. dicit gl. ibi est speciale in testamento rustici: vel verius ibi loquitur in testamento nuncupatiuo: hic de testamēto in scriptis.

i ☞ Quando verba enuntiatiua probent in vltima voluntate.

e

Ius bona. Verba prolata causa iactantie non inducunt dispositionē. hoc dicit. ¶Op. quod †verba futuri temporis in testamentis inducunt dispositionem. vt. l. pamphilo. §. propositum. infra de lega. iij. Solu. ibi fuerunt verba prolata solenniter accersitis et cōuocatis amicis. hic fuerunt prolata per modum iactātie: facit. l. consensu. de actio. et obligatio. l. obligationum substantia. eodem titulo. Quid si dicam vellem mihi talem heredem adhibitis septem testib⁹: vel dico quod vellem esse heredem in titum: dic vt l. fideicōmissa. §.j. de lega. iij.

factam manu alicuius notarij̄ possit probari negotium quod spectat ad ipsummet notarium. vide per Guil. et Bald. in lege si consul. de adop. et Bar. in lege. ij. de stipu. ser. per Joan. and. in regula cum quid vna. de reg. iur. in. vj. in mercu. et Bald. in ſauk. cōtra qui ꝓpriā de non nu. pecu. Bar. in.l.impuberem. de fal. ꝛ in.l.j. in lec. C. de his qui ſi. ascri. ꝛbar. in.l. ex sententia. supra de testa. tu. Add de an possit rogare testamentū in quo filius fratris est executor. Bal. cōsil. cclxij. ij. volu. et ad propositum de quo loquitur in apostil. vide Bal. cōsi. xiij. ij. volu.

¶De liberis et posthumis [c] heredibus exhibendis et cōstituēdis. Rub.

☞ Pronomen alicuius non est ponendum in instrumento si nomen est tale in quo non cadat dubitantia et q̄ sit differentia inter nomen pronomen et agnomen.

Quid sit. Jn.l.j. et ij. ponit q̄d sit notatim exheredare. ¶No. [d]q̄ nō est necesse †poni pnomē i instrumēto [e]alicuⁱ q̄d

3 ¶Ex ea scriptura. vide q̄d no. bald. in.l. contractus. in.v. col. de fide instru.

~Andr. Po. ¶Ex his verbis. Amplia etiā q̄n testamentū esset ruptū ex cā preteritionis. Alex. cōsil. xvj. incipien. circa prin. in. iij. col. in. j. vol.

c ¶De libe. et posthu. Adde inquātum Alex. premittit qui veniāt appellatione liberorū. bal. cōsi. ccxvij. lib. ij. do. Car. consi. lx. vbi voluit q̄ in statutis appellat. liberorū veniāt posthumi post mortē testatoris nati: et inquantū ponit q̄ legitimatus rūpat testm̄ sicut posthumus. adde Abb. cōsi. lxxxvj. li. j. bal. cōsil. ccccxlj. li. iiij. Pe. de ancha. cōsi. cclxxxij. Pau. de ca. cōsil. ccxxj. et an reuocet donatio per natiuitatē filij̄ legitimati: Bal. cōsi. lxix. voluit q̄ sic.

d ¶Not. q̄. Et sic facit si statutū dicit q̄d in instrō dz poni nomē et cognomē cōtrahentiū: alias sit nullū. Bal. hic vult q̄d nō est omittendū dz esset notoriū: et vide Ludo. Rom̄. in lege hac consultissima. Andre. Barba.

~Andreas Pomate. ¶No. q̄. vide Feli. in proemio decreta. in. xiij. col. Et nunquid in libello requiratur pronomen. vide Feli. c. cū accessissent. in princ. de consti. et. c. fi. in vlt. col. de excep. et in ru. de rescri. in. ij. col. ver. sciās.

e ¶Jnstrumēto. Adde q̄ idē voluit Bar. in.l. dem̄ stratio. in. vij. q. j. de condi. et demon. ꝛ in.l. libellorū. de accusa. Bal. in lege certum. supra si certa. pet. Jo. andre. in addi. Spe. in titu. de instru. edi. §. breuiter. in addi. ici. dicit accursius. sed si psona nō erat singularis: voluit Bar. vbi s̄. q̄ exprimat nomē cū duab⁹ alijs dem̄ strationibus: per. d. l. hac cōsultissima. et l. forma. q̄d ipsemet Bart. intelligit in.l. si item. s̄. de rei ven. hoc esse verum vbi probatum esset esse plures eiusdem nominis sed si non esset probatum sufficiat exp̄ssio solit⁹ nois ꝓpij p ter. in. d. l. si rem. et ibi tradit cautelā quā vide: idē dz do. Ant. in. c. ij. de libel. obla. et vide Bar. cōsi. cclxxix. incipien. Wartin⁹ baron. et vide Roma. cōsi. cccxvij. in fi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andr. Poma. ¶ Qđ ibi, vide Feli. c. fi. in. ij. col. ver. rñdeo. de proba. et. c. fi. in. vj. col. de presump.

b ¶ Andr. Poma. ¶ Quod testator. Quod Ange. nõ placet. q; ibi req̃ritur specialis reuocatio: sed ista non est specialis reuocatio: ergo ꝛc. et vide Dyn. in rub. de re iud. vbi di intellige si erat nomẽ tale de quo nulcit qđ vbi est eadem ratio inclusorum indefinita equipollet. vi de. l. j. C. de libe. prete. licet illa non alleg.

c ¶ Unũ testamẽtũ. Adde qđ Pau. de ca. dicit Ang. tenere cõtrarium. idem tenent Imo. et Raph. q; si opi. Bar. esset vera nũc̃ requereretur specialis clausula q; nunc̃ põt precedere nisi vnũ testm̃ validũ si enim mille fecisset per vltimũ sunt sublata: vt inst. q. mo. test. infir. §. priore. si ergo postea fiat aliud cum mentione generali non põt plus operari ista mẽtio generalis quam specialis: sed si dixisset velle illud valere non obstante testamento facto tali die et in presentia taliũ testamentũ hoc non sufficeret nisi aliquem fieret mentio de clausula derogatoria puta non obstante aliqua clausula derogatoria ibi contenta p glo. no. in. l. si mihi et tibi. j. de lega. j. que incipit expresse. de quo latius p Fede. consi. xlvij. ꝛ. lvj. ꝛ. ccvj. per Pau. de ca. consi. cccl xiij. per Bo. consi. cd xxxv. et. ccxcij. per ang. consi. cccxiij. per ange. etiã consi. incipien. quedã. d. vana. per Bal. xxij. iij. vol. et melius consi. cl xxviij. iiij. vo. p bar. consi. xxij. inci. vt dixit.

d ¶ Andreas Pomate. ¶ Et specialiter penituisse.

¶ Contrarium consuluit Pau. de castro. consi. cccl xiij.

e ¶ Item facit. adde q; idẽ tenuit Bal. in. d. l. demõstratio. et iuribus pauloante allegatis pro quo facit q; licet locus loci sit apponendus in instrumento. vt per Bar. in. l. de pupillo. §. cui nũtiatur. j. de opẽ. nouum. et per Jo. and. in addi. ad Specu. in titu. de instru. edi. §. instrumentũ. el. ij. ver. quid si locus. tamẽ fallit q̃si ex forte facti appareret de loco loci si fieret inst̃m de solu. facta thesaurario: vt per Guil. de cu. et bal. in. l. cõparationes. de fi. instru. per tex. in. l. j. C. de apo. pu. et quod locus loci etiam in testamẽto q̃si aliter claritas apparet non vitiet non appositus tenuit Bal. consi. xlij. lib. iij.

f ¶ Mevis. adde fm Bal. cautelã ad instituẽdũ spuriũ vt dicat instituo filiũ talis mulier; nõ dicat filiũ suũ ne ex inspectione testi reddat institutio nulla: nã qui vult dicere institutionẽ nullã hz necesse. pbare q; ille fuerit filius testatoris: nã ꝛ hẽrit difficile matre si illa habeat maritũ: et sequit̃ Pau. de ca. hẽ et cautelã inst. spuriũ. vide per Bo. cõsi. xlij. et Bald. cõsil. cxxxj. iij. volumine.

g ¶ Pro statuto. Adde quod predicta procedũt etiã si vera sint verba prolata vt si dico tibi furi: cũ in veritate sis: vt not. in. l. eum qui nocentem et ibi Bart. infra de iniu. per Ly. in lege si non conuitij. infra de iniu. cũ quibus transit hic Ange. §. contra quos. ver. sed quid si voces cucurbitam. Cañ. in. c. accedẽs. de purg. can. And. de iser. c. j. §. preterea. in titu. que fuerit causa bene. amit. Alb. de ros. ij. parte statutorũ. q. xlij. et hanc materiam fere per tres co. eraminat Oldra. consilio. lxij. incip. co. solueuit dubitari: et vide Bal. consi. xlv. iij. volu.

la poterat esse dubitatio: vt in gallo presso. alias secus. vt. C. qui testa. facere poss. l. hac consultissima. et ibi not. et supra de testamen. tutel. l. duo sunt tres. et l. heredes palam. §. sed si notam. supra titul. primo.

¶ Opponitur supra de transactionibus. l. cum hi. §. si prætor. Gloss. non soluit. dic quod ibi a non omittebatur aliquid in solennitatibus: hic non erat necesse quod poneretur nisi nomen tantum: quando ex illo redditur certa persona. ¶ Quero differẽtiam inter nomen pronomen et cognomen. Dic vt in gloss. hic. et. C. de testamen. l. si in nomine. et instit. de legatis. §. si quis. per gloss.

☞ Nominatim et specialiter dicitur testator ẽ priores testamenti penituisse cum reuocat omne aliud testamentum per eum factum.

Quando aliquid fit in palatio communis: palatii non confinatur.

Indefinita in odiosis non equipollet vniuersali.

Nominatim. Quando nomẽ appellatiuũ cõgruit vni tantum equiualet nomini proprio: secus si pluribus. hoc dicit. † Et est bonus casus: et no. facit ad id quod dixi in. l. si quis in principio testamenti. infra de lega. iij. scilicet quod testator b reuocat omne aliud testamentum factum per eum: et non fecerat nisi vnus testamentum. c quod dicitur de illo nominatim et specialiter penituisse. d Item facit e ad id quod dixi hoc anno in lege forma de censi. vbi queritur si dicitur in palatio potestatis † quod non debet aliter confinari: dicam in lege demonstratio falsa. de cõdition. et demonstratio. ¶ Opponitur de lege si quis supra de testamen. tutel. Solu. ibi loquitur de fauore: hic de odio. et sic vides † quod in his que continent odium indefinita non equipollet vniuersali: nam cũ dico filium meum exheredo: indefinita oratio est: vt plene dixi in. l. si pluribus. j. de lega. iij.

☞ Ad declarationem seu demonstrationem alicuius ista sufficit adiicere nomen matris sicut patris.

Et ista verba fur latro gladiator verba iniuriosa sunt licet in genere proferantur.

Item sunt verba iniuriosa spurius nu. 3.

Si percepero. Adiectio matris quem fecit videri nominatim exheredatum: et adiectio conuitij exheredationem non vitiat. hoc dicit. ¶ Not. † quod sufficit ad declarationem seu demonstrationẽ alicuius adiicere nomen matris ſicut patris. ¶ † Nota qđ verba latro gladiator fur ꝛc. licet proferãtur in genere: nec certam speciẽ maleficij cõtineãt: tamen iniuriosa verba sunt: ꝛ sic facit pro statuto s punitẽte verba iniuriosa. ¶ Itẽ no. † q; ista verba tu es spurius nat ex adulterio et similia verba: sunt verba iniuriosa. dixi in lege turpia. in principio. j. de leg. j. dixi plene in lege apud labeonem. §. cõuitium. j. de iniur. ¶ Opponi. j. ad carbonia. l. j. §. idem ait. Solu. vt in gloss. ¶ Item oppo. de. l. si posthumus. in fin. j. eo. Solu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

intellige illã ꝑm istã. ¶Itẽ op. j. de le. j. l. turpia. Solu. vt in gl. ꝛ truffa est: dic vt ibi. qꝛ ista verba in exheredatiõe nõ sunt ipꝛobata: in legato ꝙo sic: vt ibi.

Pure. ibi erat institutus sub cõditiõe: ideo potest sub cõtraria cõditione exheredari. ¶Op. de. l. j. §. sed si incertũ. j. de ven. in pos. mit. Sol. vt ibi no. et ista est vera qꝛ ibi in nascituro hic in iã nato: ꝛ ista sol. ꝓbatur in. l. cũ posthumus. ꝛ l. posthuma. j. eo.

1 ☞ Clausula posita de per se quando referatur ad omnia remissiue. ꝛ nu. 7.

2 Clausula posita inter vnum capitulum quod tantũ ad illud refertur non ad aliud.

3 Vnum capitulum dicitur quando circa idem disponit ita qꝛ ille dispositiones circa illud possunt simul concurrere.

4 Exheredatio facta a certa persona qꝛ non tenet.

5 Exheredatio facta hoc modo quisquis mihi heres erit filium meum exheredo non tenet.

6 Expressio facta per aliuꝫ modum q̃ꝫ per eũ per quẽ tacite inest quid operetur.

7 Clausula posita in principio in fine vel in medio inter plura capitula qõ referatur ad omnia si aliqua ratio non sit quare magis ad vnum q̃ꝫ ad aliud.

8 Necessaria ad exheredationem remissiue.

9 Quãdo in lege vel in statuto debeat dici. §. vel ver.

10 Contra presumptionem resultantem ex testamento admittitur ꝓbatio.

Filius. Iste. §. est subtilis ꝛ notabilis et breuiter hoc dicit. Clausula posita iter vnũ capitulũ ad illud tantũ refertur. sed posita inter plura capitula vel ante omnia vel post omnia: ad omnia refert. ¶Itẽ exheredatio facta a certa persona vel sub cõditione nõ valet. h. d. vsqꝫ ad. §. si ita. Dyonisius. §. diuidit qꝛ primo loquitur quando exheredatio est facta inter gradum. Secundo quando a certa persona. Tertio quando post aditam hereditatem. Quarto quando ante omnes gradus. Quinto quando inter gradus. Sexto: quando post gradus. ꝛ intra gradus. secunda ibi: nisi forte: tertia ibi quemadmodũ. quarta ibi: ante heredis. quinta ibi: sed et inter. sexta ibi: in eo. ꝛ de repetitione ista intelligo ꝑut dixi in. l. talis scriptura. j. de legatis primo. scilicet quod ad omnia referatur. nisi sit ratio quare plus ad vnum referatur q̃ꝫ ad aliud vt. l. j. C. de liber. prete. ꝛ non intelligas an ea que sunt dicta in precedentibus intelligantur repetita in sequentibus de quo dicam in. l. licet. j. de lega. j. Et an qualitas adiecta in vno capitulo porrigatur ad aliud: sed hic est 8
1 aliud: quia hic ☞ est clausula ꝙ se an referatur ad omnia. de quo dedi remissionem ad Specula. in titu. de instru. edu. §. nunc videndum. versicu. item quod precedentia. vbi tractat de rescrip. ꝛ ꝓuul. ¶Opponi. j. titul. primo. l. penulti. Solu. ad omnes gradus ibi non porrigitur: sed ad illum circa quẽ est posita porrigitur. ¶Ex princip. huius. §. not. ☞ quod clausula posita inter vnum capitulum ad illud tantum refer- 10
tur non ad aliud: vt dicta. l. penul. j. tit. primo. ¶Et
3 ☞ aduerte diligenter quia vnum capitulum dicitur quando circa idem disponitur: ita quod ille dispositiones circa illud possunt simul concurrere. vt plures institutiones heredum in primo gradu. Sꝫ quãdo sunt plures institutiones que non possunt simul concurrere: sed vna in defectum alterius tunc dicuntur diuersa capitula ꝛ diuersi gradus: vt institutio ꝛ substitutio. quod facit ad intellectum multorum.

4 ¶Venio ad versi. nisi. ex quo not. ☞ quod non valet exheredatio a certa persona facta: quod apparet: qꝛ exheredatio est priuatio ab hereditate: ideo nõ debet fieri a persona certa: sed ab ipsa hereditate.

¶Quero quid si fiat simpliciter dicendo filium meum exheredo. Respondeo recte videtur exheredatus: vt gl. dicit. Potest esse alia ratio: quia exheredatus a ꝑsona reperitur preteritus a gradu: ideo tãq̃ꝫ preteritus rumpit testamentum: et in idem recidit cum prima. ¶Venio ad tertiam particulam ex qua nota. ☞ quod exheredatio hec: quisquis mihi heres erit: filium exheredo: non valet: quia hec verba quisquis mihi heres erit faciunt conditionem: vt. l. qui liberis. §. hec verba. de vulga. et pupilla. sed exheredatio debet fieri pure: vt. s. proxi. §. ergo ꝛc. ¶Est et alia ratio: quia ante aditam hereditatem reperitur preteritus: ergo testamẽtum est irritum ꝛ ruptũ: et hanc rationem innuit textus. ¶Opponi. ad illud expressio eorum que tacite insunt non vitiat: vt. l. iij. j. de legatis primo. sed si tacite inest vt exheredatio assumat effectum adita hereditate: vt. l. filium. §. sed cum exheredatio. j. de contrahen. ergo ꝛc. gloss. respondet vno verbo. expressa nocent que non sunt expressa ☞ non nocẽt. vt in regula iuris. dic quod hic excipimitur per alium modum q̃ꝫ per eum per quem tacite inest vt dicam plene in. l. iij. infra de legatis primo. ¶Venio ad quartam particulam ex qua nota.

7 ☞ quod clausula posita in principio refertur ad omnia capitula. Idem si poneretur in fin. vel in medio inter plura capitula vt hic ꝛ. C. eodem. l. prima. quod intellige si non sit aliqua ratio propter quam magis debeat referri ad vnum capitulum q̃ꝫ ad aliud. vt dicit text. in dicta. l. prima. C. eodem. et hoc est verum in clausula aliqua que per se subsistit ꝛ potest referri ad plura. Sed quando in vna dispositione adiceretur aliquid per modum conditionis vel alteriꝰ modificationis: tunc an illud porrigatur ad alia capitula: dic vt dixi in. l. licet. j. de legatis primo. tenui in l. talis scriptura. §. fina. eodem titulo. ¶Oppone. s. eodem. §. in principio. Solu. ibi clausula fuit apposita inter gradum: ꝛ sic inter vnum capitulum: hic vero post omnem gradum vel intra gradus: et sic loquuntur sequentia responsa. ¶Alterius gloss. notat
8 ☞ quinq̃ que sunt necessaria ad exheredationẽ quaꝫ
9 vide et signa. ¶Ultimo ex hoc ☞. §. potes colligere quando in. l. vel statuto debeat dici. §. versicul. vel litera grossa. nam ex hoc. §. intelligitur quod dicatur vnum capitulum vel plura: si enim est vnum capitulum tunc intra illud non est. §. dum incipit aliud: tũc potest esse. §. inter vnum capitulum possunt esse versicu. vt in principio huius. §. patet. ¶Quero an in dubio videatur facta esse exheredatio a persona.
10 Et dic ☞ vt in glo. quod not. ¶Quero ☞ an contra istã presumptionem admittatur ꝓbatio in contrariuꝫ. Gloss. C. eodem. l. j. tenet qꝛ non. docto. tenent contrarium per. l. plane. §. sed si non corpus. j. de lega. j. et l. in his in prin. j. de condi. ꝛ demon. vbi non est aliqua presumptio in testamento contra quam non admit-

a ¶Si ita testatus. ꝛ sic non est de esse vulg. fusti. qđ primus gradus teneat. ratio quia vulgaris potest p se stare licet nominet duos casus. facit. d. l. cum proponas et hoc intellige de substitutione tacita vulgari: quia insit pupillari: vt dicta. l. si quis cum eum. An. barb.

b ¶Nō putauit. Adde quod Pau. de castro dicit intellectuz Barto. esse verissimum ad dictam. l. a non putauit. ꝛ dicit quod ista gloss. facit ad questi. si testator cōfiteatur in testamēto se tenerī vxori in cētum p dote quam ipse recepit ipsa presente et acceptante ꝛ mandat eā sibi restitui: qđ si postea reuocetur testamentum quod a principio valuit vel efficiatur irritum dicta confessio non reuocetur tanq̄ confessio cepent habere dependentiā q̄ illud nō est verum q̄ nō requirebat cōfirmationē per adi. hereditatis sicꝫ nec alius cōtractꝰ cōtentꝰ in testamēto vt donatio causa mortis vel inter vuos imo confirmatur sola morte vt no. C. fa. ercis. l. filie. ꝛ l. post legatū. §. qui mortis. ĵ. de his quibus vt indig. de qua quest. ı vide Baldum consilio. cliij. ĵ. volumi. ꝛ eo. volumi. clxxx. ꝛ omnino vide Roma. consi. ccccl xv. incipi. omni potentis consultatio hec.

c ¶Dic q̄ quocunq̄. Et ista impotentia verificatur ꝛ de qualibet impotentia si institutio. etiam sit solennis vt hic. ꝛ si non nascatur. s. de ven. inspici. l. pe. idē si viuo testatore instituti moriantur: vt. d. §. pro secū do de cadu. tollen. ꝛ si institutio non fit instituibilis: quia est spurius: quia tunc incipit testamentum aggredi substitutus: ꝛ ad hec alleg. semper istū. §. bal. Andre. Barba.

d ¶L. Placet. Unde hoc non approbat Joā. de ana. et de. imo dicunt quod hic non intelligitur de omni posthumo: sed de primo posthumo. facit insti. eo. §. posthumi. ꝛ l. ij. s. eo. titu. ꝛ vide glo. ꝛ doct. in. c. quoniam Abb. de offic. delega. quomodo allegant istuz ter. Andre. Barb.

⁂Andre. Poma. ¶Vide quid per istū text. dicat Ro. sing. ccccxxv. incip. quesitum fuit in fine. f

e ¶Natum. Adde secundum Baldum. quod indefinita appellatio posthumi non comprehendit nisi illum qui nascitur ex legitimo matrimonio: ideo non comprehēderet naturalem tunc siue vxoratus esset testator siue non.

f ⁂Andre. Poma. ¶Et aduerte. vide Alex. consil. clxxi. in. ij. col. in. ij. vola.

ı tor: et est ratio † quia quando posthumus fuit preteritus: ab initio valuit institutio: et sic cepit substitutio dependere ab ea: merito irritata institutione ꝓpter natiuitatem: substitutio vitiatur: sed in filio iam nato nunc̄ valuit: et vide gloss. que incipit iam natum: et tene menti istam rationem que est ratio text. in. l. contraria. ꝛ pro ea facit id quod habes in. l. si homo mortuus. et. l. in illa stipulatione. ĵ. de verbo. obliga. in solu. illarum duarum legum. ¶Opponi. ad hanc solu. C. de cadu. tollen. l. j. §. pro secundo. vbi legata pro non scripta non debentur. solu. doc. tangunt ibi: in. §. pro secundo. nam hic loquitur in substitutione que potest per se subsistere ꝛ assumere vires a seipsa sed legata vel fideicommissa non possunt relinqui nisi aliquid relinquatur ei qui grauatur: vt. l. ab eo. C. de fideicom. ꝛ l. plane. la. ij. in fine. de lega. j. ꝛ pertionem predicte solutionis soluitur contrariū de. l. in illa stipulatione. ꝛ l. si homo mortuus. ĵ. de verb. ob. et ibi dixi. ¶Opp. de. l. nō putauit. b §. j. j. de cōtabu. So. vt ibi dicetur. nam ibi loquitur in emancipato preterito: cuius preteritio ab initio non rumpit testamentū secundū ista iura. et ideo est eadez ratio que est in posthumo. ¶Ultimo † habes notarevnū. tu scis q̄ substitutio vulgaris facta p verba si heres non erit: porrigitur ad duos casus: scz si heres esse noluerit vel non potuerit: vt. C. de hered. insti. l. cum proponas. quod dictum si nō potuerit quomodo intelligitur. Dic, quod c quocunq̄ modo non possit: siue ex parte testamenti sit vitium vt hic: siue propter vitium persone instituteꝫ quia spurius: vt. l. ij. C. de hered. instituē. siue propter defectum persone instituteꝫ q̄ nō est natus instituꝫ vt. l. si. C. de insti. ꝛ substi. vel quia mortuus anteq̄ adeat vt. l. ab omnibus. §. cum quidam. ĵ. de lega. j.

☞ Institutio posthumi simpliciter facta cōprehēdit omnē posthumum: secus si instituens se astringeret ad posthumū nasciturū ex tali vxore suave l ad nasciturum ex ventre vxoris sue que pregnans est. Et mandans hospitale constitui in domibus suis si illas alienet et alias emat: tamen construi debet hospitale.

¶Lacet. d Institutio posthumi trahitur ad omnem posthumum etiam ex alia vxore natum. ꝛ hoc dicit. ¶Oppo. quod intelligatur tantuz de primo posthumo: vt. l. boues. §. hoc sermone. ĵ. de verbo. signifi. ꝛ l. cum pater. §. pater. ĵ. de lega. ij. Solu. hoc speciale fauore institutionis ꝛ testamenti conseruandi: ꝛ in odium preteritionis dicit glo. In eo qđ dicit speciale fauore testamēti conseruandi: dicit bene: in eo quod dicit fauore institutionis speciale non dicit bene. Nam idem in exheredatione: vt gl. subdit. in. l. iij. in fi. ĵ. tit. j. ¶Et aduerte e quod hic † dicitur simpliciter locū habet quando appellatio posthumi simpliciter proferatur. secus si se astringeret ad posthumum nasciturum ex tali sua vxore: tunc non porrigeretur ad alium: vel si restringeret ad certum tēpus: vt filium nasciturum ex ventre vxoris mee. que pregnans est: non enim porrigitur ad alios posthumos nascituros ex alia impregnatione: vt. l. filius. §. si quis. ꝛ l. cōmodissime. ĵ.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ✠Andreas Pomate. ¶Ultimo. vide Bar. consi. xxvj. incip. testator.

b ¶In q. Adde quod cum Barto. trãseunt communiter ceteri et idem consuluit Barto. suo consi. xxv. incip. testator disposuit: et per hanc legem placet in fi. dic̃ pau. de castro. a Joan. andre. refere in rubri. c de testa. q quidam dispũtãdo tenuerunt q si quis instituat vẽtrem vxoris sue que sit p̃gnans quod non solum videtur instituisse illuz qui est in vtero sed quemcũq; alium postea nasciturum ex ea vel alia vxore: quod dictũ Raphaelis ipsi Pau placet per glos. que est in l. infra sequenti quasi testator videatur se astrinxisse ad filiũ qui est in vtero: quinimo dicit ipe quod si testator dicat simpliciter instituo posthumum mihi nasciturũ si sciebat vxorem pregnantem censetur solũ sensisse de illo qui nascetur ex illo partu: quia ista lex debet intelligi quando ignorabat vxorem pregnantem. q̃a tunc non habuit respectum magis ad vnum q̃s ad aliud: dominus Alexand. allega. pro opinio. Joan. andre. quam dicit esse verissimam. consilium Oldr. c cxij. in meo est. ccxxij. vbi formaliter illã questio. decidit: idem videtur sensisse. Ange. consilio. lj. in meo inci. ser Simon. in fine. ij. colum. Addo quod idem videtur sensisse quidam do. Joan. de amelia eius cõsilio. xxij. inter consi. Bald. clarius consilio statim sequenti quidam dom. Philip. de perusio cui Bald. se subscripsit inter ea. cõsi. vo. iij. nã dicit ipse idẽ est dicere instituo vetrẽ: z istituo posthum ũ. venter eñ p posthumo ponitur. l. cum quidam. §. quod dicitur. j. de acqui. here. et. l. vẽtre. §. si pars here. pet. vnde si testator dicit instituo ventrem idem est dicere quod posthumum instituo. Si ergo dicit posthumum instituo includitur quicquid filiorum natum erit quandocunq; allega. hanc. l. vbi dicit esse casum [cuilibet d recte intuenti. alle. etiam no. in. l. qui filiab⁹. de legatis primo. idem tenet Bal. consi. cvij. in. ij. col. vbi al leg. hanc. l. iij. volumine. facit quod Fede. consuluit consi. xlij quod si testator instituit posthumũ ex vxore pregnãte q si vxor pariat duos q̃ ambo censent instituti per no. in. l. qui filiabus. et p glo. in. l. ex duobus. j. de rebus du. dixit tñ Ange. prealle. consil. q̃ si testator dixisset ventrem instituo si pregnans esset q solũ ille qui est in vtero censetur institutus ꝓpter illud verbum esset et ita consuluit cuius contrarium

eo. ¶Ultimo[a] hãc. l. allegaui † pridie in. q.[b] de facto. Quidã iussit[c] fieri hospitale in domibus suis: et illud heredem instituit: postea superuiuens domos illas alienauit: et alias emit: dico quod licet illa verba regulariter in domibus suis referantur ad tempus testamenti. vt. l. si ita. de auro et argẽto legato. tamen fauore institutionis et testamenti conseruandi: referuntur ad domos postea emptas per hanc ✠ legem.

SEd est questium. Qui impeditur generare ꝓpter accidens non impeditur posthumum instituere secus si a natura. hoc dicit. ¶Oppo. infra eodem lege si

tenuit Pau. de castro. consilio. lxxix. incipi. casus iste frequenter accidit q̃a per illa verba si pregnãs esset non censetur quod testator dixerit ad finem si tunc non esset pregnans licet impregnaretur ab eodem postea venter non esset institutus: quia tunc diceretur elegisse viam ad impugnandum eius testamentum vel iudicium q̃ non est dicendum. l. si miles q̃ destinauerat. infra de testa. mili. sed illa dixisse censetur quia ꝺ illa infirmitate credebat mori ꝛ quod illud verbum si pregnans

quis posthu. Solu. vt dixi in summario.

☞ Limitatio ad. §. si quis autem in l. hac consultissima. C. de test. Intellectus ad. l. si duobus. §. si prius j. de contratabul.

Ex testamento vbi filius tã natus est preteritus an sit possibile quod hereditas adeatur.

SIlius.[d] Testamentum ex quo ipossibile est hereditatem adiri de iure ciuili primum testamentum non rumpit. hoc dicit. ¶Opponitur et videtur quod primum rumpatur: vt lege hac consultissima. paragrapho si quis autem. C. de testa. Solu. dicunt † quidam quod ista intelligi

esset etiam comprehendat alios posthumos quam illum qui erat in vtero tenuit Bal. in. d. consi. cvij. dctus do. Joan. de amelia. in. d. consi. §. allega. et precedenti tenuit ipse q etiam si testator dicat instituo ventrem si pregnans fuerit quod testator videtur se astrinxisse ad illum qui erat in vtero tamen vt dixit Bal. consuluit contrarium in dictis consilijs. et in cõsilio. cccix. lib. ij. idem tenuit vbi dicit quod illa dictio si resoluitur in q̃si. i. q̃si pregnans esset. et idẽ voluit Bal. cõsi. cccc vij. ij. volu. in fi. consilij.

¶Quidã iussit. et no. mirabilẽ. q. q per alienationẽ rei legate q̃si similis redimitur nõ videtur ad equũ legatũ: vide. l. vtrũ. j. de ma. test. et sic facit q̃ no. in c. literas. de rescrip. in cle. q vtrũ gratia includat beneficia tractata post gratiã in curia et qualiter intelligantur legata facta in tẽpus nuptiarũ: vide tex. in l. sancimus. C. de nupt. nã habent tẽpus limitatũ scz triennũ post pubertatẽ. l. fin. §. filiorum. C. q̃si et qui. quarta pars li. x. et iste. ll. nõ sunt alibi. et vide Lud. ro. in consil. clxxvj. an testator possit disponere q in suis domibus fiat monasteriũ. et vide Bar. in cõsil. cclxvj. vbi cõsuluit testator iussit in suis domibus fierit hospitale postea illas vendidit et alias emit vide ibi incipit testator in testamento.

✠And. ꝑo. ¶Si filius. vide ad istũ tex. per Alex. l. si pater in vlti. col. Itẽ adde. C. de insti. et substi.

✠ ¶Pro cõcordia. Aduerte q maxima dubitatio inter doct. est in. l. si duobus. §. si prius. ff. de cõtratab. debeat intelligi in filio emancipato an in suo. Et q debeat intelligi in emancipato vult Bar. hic in hac l. si filius in. d. §. si prius. voluit q debeat poni casus in suo. Tu dic q duo fuerũt intellect⁹ z Bar. in hac l. si filius dicit q est verior intellectus q loquatur in emãcipato licz alias senserit cõtrariũ in. d. §. si pr⁹ quasi se declarãdo et ponẽ do veriorẽ intellectũ z se

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

corrigendo si alias senserit contrarium quod potest colligi per illa verba quibus vtitur dum dicit in hac l.si filius.et hic est verus intellect⁹ ad illum.§.a quo in iudicando non esset recedendum. Nec potest dici contrarius qui plures recitat intel. ad aliquam. l. et vnam approbando ſm veritatē in iudicādo ⁊ ect potius se corrigere ꝯ contrariari:vel aliud loqui gratia disputatiōis et aliud iudicando a ſz ſ̄itatē.

tur secundum illam:scilicet quod primum non rumpitur:nisi quando in secundo instituti sunt venientes ab intestato. Alij dicunt quod illa lex loquitur quando secundum testamentum est imperfectum ratione solennitatis omisse: vt quia non fuit numerus testium.secus si fuit imperfectū ex causa preteritionis:vt hic. quia tunc non loquitur ille.§.et in hoc residet glo.et bene.quam no. quia est optima limitatio ad illum.§. ¶Contra hanc videtur tex in.l.si duobus.§.si primus. j. de contratabu.sed tibi debet intelligi de testamento imperfecto ratione solennitatis:in quo fuit preteritus filius emancipatus:⁊ alij venientes ab intestato instituti.nā cum filius emancipatus nō rumpat ipso iure.apparet quod secundum in quo sunt instituti venientes ab intesta. valet et rumpit primum.vt in dicto.§. si quis autem. et illud secundum postea rumpitur p contratabu.petitas a filio emancipato preterito:et hic est verus intellect⁹ illius.§. Idem si testamentum sit imperfectum ratione imperfecte voluntatis.vt.ā.ti.j.l.si is qui testamētum. et ibi not. ¶Oppo.insti.quibus modis test.infir.§.posteriore. Respōdeo dicit glo.ibi possibile erat aditi hereditatem ex secundo testamento: hic non.ideo primus hic non vitiat. ¶Op. infra titulo primo.l.posthu. in princi. Solu.in posthumo preterito non est impossibile aditi: quia eo nato valet testamētum:ideo primum rumpitur. ¶Oppo.per testamento vbi filius iam natus est preteritus possibile est aditi ipso approbante testamentum. vt.l.filio.infra titulo primo. Breuiter dicit Dyn.quod hic fuit filius morte preuentus.ideo non fuit possibile: sed istud non est aliquid dicere:quia non querimus an aditerit:sed an aditi potuit. Solu.ergo.quod hic in testamento qō de iure ciuili nō valet:ideo nō rumpit primū. Ibi autem valet de iure pretorio.et licet valeat de iure pretorio:non tamen rumpit primum vt hic.et ibi.⁊ glo. in.l.cum in secundo.j. titu.j.et.l.si quis.§.j.j.de vulg. et pupil.substi. Vel dic q nūq̄ est possibile aditi hereditatem de iure ciuili.nam filio approbante potest petere bo.pos.ſm tabu.nō aditi vt.d.l.filio.⁊ no. in.l.j.de pe.he.et.l.certum.C.vnde le.

a ¶Si pri⁹. Adde hic per.d. ale. qui in alio nō laborat ✻ pro intellec.l.si duobus.§. si pri⁹. ff. de ctratabu. ✻ pro intellec.§. si qs autem.in.l. hac cōsultissima. C. de test. et de limitatiōe ad eūdem.§.per bar. hic.

b ¶De naturali. Ad de Bald. consilio. cccclxij. li. ij. ⁊ hec.l. facit ad.q.de qua p bar. in lege finali.ā.de offi.procon.q si sit consuetudo.q oblationes que fiunt in die dominico spectent ad archidiaconum et que fiunt in die gloriosissime virginis spectant ad rectorem ecclesie q debeat attendi dies dominicus si vno et eodem die fuerit solennitas virginis de quo per Ly.et Jmo.in.l.qui solidū. de leg.j.et ex verbo habere ibi quos adoptauit inferunt Bal.et Jmol.quod si existens in sacris instituat posthumū debet intelligi de adoptiuo vel de vero etiam legitimando tutra.ea que habētur in.c. per venerabilem qui fi. sint legi.l

¶Ja primo.

Filius iam natꝰ rūpit spem eius gradus a quo preteritꝰ est incōtinēti:posthumus vero statim cum nascitur. hō. ¶Oppo.exheredatio facta a persona non valet.vt.l.iij.§.filius.ā.eo.sed hic fuit exheredatus a primo herede.ergo ⁊c. Sol.intelligas nō esse exheredatum a persona sed a gradu:quod in dubio presumitur. Et expone a primo herede. idest a primo gradu institutorum. ¶Oppo.quod non est non potest rumpi.vt.l.nam et si sub conditione.§.post defectum.j.ti.j.sed substitutio pendente conditione non habet effectum.ergo ⁊c. Solu.q̄ non est re nec spe non potest rumpi.vt in cōtrario:sed quod est spe potest rumpi vt.l.iij.§.primo. ā.vsufruct.qué admo.ca. et infra de vsufru.l.sempronius attalus. sed substitutio est aliquid spe.ergo rumpi potest. ¶Oppo.hic dicitur idem posthumo. Contra.j. proximo titu.l. posthumus.in princip. Solu.intellige posthumum natum viuo patre et decessisse eo in vtero.vt in glo. ¶Op.quod posthumus rumpat incontinenti sicut iam natus:quia pro nato habetur. vt.l.qui in vtero. de statu ho. Dicit gloss.non habetur pro nato quoad re testamenti:sed non est necesse dicere:quia anteq̄ nascatur non est in potestate patris.vt.l.finali. infra de colla.bo.ergo.non potest rumpere. ¶Oppo.supra eodem.l.iij.in fine.vbi fit differentia inter posthumum et iam natum. Solu.quando fit a primo exheredatio:a secundo preteritio:non est differēna inter iam natum et posthumum:vt hic: sed quādo preteritio fit a primo:exheredatio a secūdo:tunc est differentia vt in contrario.

☞ An mulier sterilis gaudeat priuilegio dotis.

¶Ja quis posthumus

Nō potest qs posthumum vt suum instituere quem non licet habere impediente natura vel iure: secus si haberi potest:licet cum difficultate. hoc dicit principium huius.l.cum. §. finali. ¶Oppo.dicitur hic posse instituti posthumum quem habere non potest. Contra.ā.eo.l.sed est quesitum.§.quadonem.et §.sed si castratus. Solu glo.tripliciter. Una est non pōt.ſ.de facili. Sco.mō intelligē ſ̄ instituisse nepotē ⁊c. vt in gl. Tertio intelligit q̄ instituit posthumū quē habere pōt per adoptionē:et est magis no. quelibet tñ potest esse bona.⁊ vide gl.q̄ incipit facile.⁊c. ¶Op. ad vltimā solutionem de tex.qui dicit qs habere ⁊c. Respondet glo.q quos facit simplicē relationē nō ad id de quo queritur. ¶Oppo.ſ.de lega.ij.l.ſi quis.§.fi.et.l.fideicommissum.j.de condi.et demon. vbi appellatiōe filij in dubio intelligit de naturali.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Solu.gloss.quod illud ideo ne rumpatur testamentum:et gloss. bene dicit. quia istud testator videtur voluisse cum de alio posthumo cogitare non potuerit:cum naturaliter eum habere nō poterat propter impedimentum accidentis:vt dictum est. ¶Opp. j.eadem.l.§.fina.Solu.gloss.hic loquitur quādo est impedimentum nature.ibi quando est impedimentum iuris ciuilis.Tu dic hic expectare quod alij de fierit esse nupta:est turpe:ideo non est expectandū: vt.l.inter stipulantem.§.sacram.j.de verbo. obliga. sed in fin.huius.l. expectare quod emancipetur non est turpe.¶Oppo.j.eodem.l.filius.§.si quis eo tēpore.Sol.ibi instituit talem qui poterat nasci ex ea que in cuentu conditionis poterat esse vxor.¶Ultimo debetis scire† quod istam.l.induxi in argu s̄ so. mat.l.j.An mulier sterilis habeat priuilegiuz dotis. Et vide gloss.que multū facit:ꝛ incipit cōsuetudo.ſ. generalis. Et illud quod ibi dixi:et istud quod hic dicitur est verum q magis inspicitur natura q̄ aliquod impedimentum accidentale:vt quia ex aliquo accidenti non generat: secus si natura impediretur. vt.l.sed est quesitum.§.sed si castratus. s̄. eodem.et not.gloss.in.l.si serua.§.si spadoni.s̄.de iure dotium. Ita in proposito si mulier esset ita arta quod nō posset concipere.tunc nō haberet priuilegium.vt.l.queritur.§.mulierem ita artam.de edil.edic.vide gloss. que incipit vt suum.ibi sed tunc hodie corrigitur ꝛc. ista est bona expositio quia alienus potest instituj. vt.j.de lega.j.l.penul.

1 ☞ Nepos emancipatus qui tempore mortis non tenuit primum locum an patre excluso morte vel repudiatione habeat querelam ex persona sua.
2 In querela inofficiosi testamenti an sit locus successorio edicto.
3 Qualitas adiuncta verbo intelligitur secundum tēpus verbi.

1 **Si filium.** Iste.§.est subtilissimus.et breuiter.hoc dicit. Filio† exheredato et a querela excluso morte vel repudiatione: nepos 2 ex eo qui tempore mortis primum locum[a] nō tenuit preteritus testamentum non rumpit: alꝫ secus: sed institutis repudiantibus potest succedere vt legitimus.hoc dicit.ꝛ quatuor dicta habet vt euidenter patet ex text. ¶Ad primum casum oppo.ꝛ videtur quod nepos preteritus rumpat testamētum ipso iure mortuo patre.vt.l.posthumorum.§.j.j.titu.j. Solu.ibi est mortuus pater nepotis viuo auo: et sic nepos incipit tenere primum locum auo viuo:hic vero decessit filius post mortem patris. ¶Oppo.q iste filius possit rumpere per querelam.vt.l. si quis filiū et.l.scimus.in fine.C.de inoffic.testa. Solu. non potest rumpere dicēdo nullum tanq̄ suum:quia tempore mortis non tenebat primum locum vt hic: sed ex persona patris poterit intentare querelam ꝛ per eaz rumpere.vt in.l.contraria. ¶Venio ad versi.diuersum.ꝛ oppo.de precedenti responso.Solu.hic filius exheredatus erat apud hostes:ꝛ ibi decessit: vnde 3 fingitur mortuus prima hora captiuitatis: et sic viuo patre.vnde tempore mortis nepos tenet primaz locum:merito rumpit. ¶Venio ad versicu. quod si moriente. ¶Opp. dicto moriente: est participium

a ¶Primū locū.Adde qd ex hac.l. infert.Bal.fuisse cōsultū p nōnullos q̄ ſtāte statuto q̄ filia nō succedat q̄diu masculꝰ superuixerit ꝛ tpe mortis testatoris filius masculꝰ institutꝰ viuebat ꝛ filia erat preterita.ꝛ postea decedat filiꝰ sine filijs masculis qd tñ filia nō rūpat testm: qꝛ sicut excludor ab iteſtato ita ex testō et vt ferꝛ ista q.fuit de facto perusij tpe Bart. collegiū senēse.ꝛ ray. de forli. cō suluerūt q̄ non rūpat put.s̄. per istū tex. et p.l. si qs filio exhere dato.j.tit. j.cōtrariuz consuluit bar.ppter illud ꝯbuz q̄diuꝰ ēt ponit in.l. fi.j.ad tre. de qua. q. vide per Bar.cōsil. suis incip. pr̄ habēs filiā ꝛ cōsi. inci. i noie dñi ꝓponitur p Bal. cōsil. ccix. ij.lib. ꝛ ec. vol.consil. cclxxvij. et ibi an trās mittat ius suum ad filios.ꝛ plenius p pe. de ancha. cōsi. cexxj. inci.in christi nomie hec q̄stio.

presentis temporis:ꝛ quis moritur viuens.vt.l.qui duos.j.de manu. testa. Et hic dicitur quod auo morente repudiauit.Contra.l.si quādo.§.illud. C.de inofficio.testamen.Solu. intelligas hic querelam repudiatam post mortem. et expone morente. id est mortuo.vt in gloss. ¶Oppo. quod ille nepos habet querelaz ex persona sua.vt.l.ij §.si emancipatus.j.de bono.possess.cōtratab.Gloss.non soluit. imo asserit quod ille nepos non haberet querelam tanq̄ a patre repudiatam.et sic intrat illud difficile dubiuz †vtrū in querela inofficiosi testamenti sit locus successorio edicto. de quo in gloss.in.l.pater filium.de inofficio. testamento.et.l.si is.eodem titulo. et per Dynum in.c.nō debet aliquis. extra de regulis iuris.libr.vj.per Lyn. in.l.si quis filium.C.de inofficio.testament.veritas est quod nepos habet querelam ex persona sua. vt dicto'. §. si emancipatus.et dicta.l.si is.non ex persona patris: quia repudiata per eum ita loquitur glo.Et si dicis quomodo preteritus habet querelā'glo. in prealleg.a.l. pater. exponit querelam id est contratab. Ego dico quod stat proprie. declarabo in.l.in suis.j. eodem. ¶Ultimo ad versicul. sed si heres.opponitur de preceden.versic. vbi requiritur quod teneat primum locum tempore mortis. Solu. veruz est quantum ad rumpendum. secus quantum ad ius succedendi ab intestato:quia tunc sufficit quod teneat p̄mum locū eo tempore quo testamentum destituitur. ¶Opponi.ad istud quod etiam quo ad successionem debet esse proximior tempore mortis:vt institu.de heredi.ab intesta.§.ita demum.Sol.tex.insti.de legi.agna.suc. §.proximus.et hic soluit contrarium. scilicet aut quis decedit nullo cōdito testamento.et requiritur quod succedens teneat primum locum tempore mortis.aut decedit c̄dito testamēto. et sufficit q̄ teneat primum locū tempore quo testamentum destituitur:vt hic ꝛ glo.no.in.l.fina.j.de condi.insti. ¶Oppo.ad hunc ter.†qualitas adtecta verbo intelligitur ꝑm tempus verbi.vt.l.in delictis.§.si dānū extraneus.s̄.de noxali.ꝛ.l. titius. de testa. mil.sed verba.l.xij.tab. dicebāt q̄ suc

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ☞ Andre. Poma. ¶ Commodissime. ꝛ vide Bar. in consi. xciij. incipien. hugolinus domini Bualtero ti vbi testator instituit posthumum sub conditione decidit per istum tex. q̃ est preteritus vide ibi perpulcherrime loquitur.

☞ Andr. po. ¶ Cõmodissime. Vide Ale. cõsi. cxxiij. in. vij. col. iij. volu. Feli. c. non ne in. x. col. de presum. Barba. cõsi. xvj. i. xij. col. in. j. volu. ꝛ consil. xxj. in. xl. colum. eo. vol. ꝛ cõsi. xxxv. i. viij. col. eo. j. volu. ꝛ consil. xlj. alꝫ. vj. in. xj. colũ. eo. volu. et consil. x. in viij. col. in ij. vol. ꝛ consil. xxiij. in vj. col. in. ij. volu. ꝛ consilio. xxx. in iij. col. eo. volu. ꝛ consi. xxxvj. in. xvj. co. ij. volumi. ꝛ cõsi. xliij. in. vj. col. in. ij. volumi. Roma. consi. xx. ꝛ consi. cxlvij. ꝛ cõsi. xxxviij. Jmo. consi. xcij. ꝛ consi. c. Lar. consi. iij. ꝛ consi. xvj. in. ij. colum. ꝛ consi. xxij. Jmo. consi. cxiij. in penul. colum. ꝛ consi. cxx. ꝛ consi. cxlv. Lardi. consi. lxvj. ꝛ consilio. lxxij. in. j. dubio. vide etiam in materia huius. l. Bal. in. l. si mater. C. de inst. ꝛ substi. quẽ seq. Barb. consil. lij. in iij. colum. Alexan. in vlti. col. in. iij. volu. et vide duas decisi. ad regulam huius. l. per Jaso. l. si extraneus. in. ij. nota. ff. de condi. ob cau. vide Pano. consi. lxxv. in penul. colum. Alex. consi. lv. in. iij. vol. ꝛ consi. cxxx. in. ij. volumi. Felt. in. c. translato. in pe. col. de consti. ꝛ pro intellectu huius. l. vide Karol. ruy. in repeti. §. ꝛ quid si tantum. in. vij. col. in. j. opp. ff. de libe. ꝛ posthu.

b ☞ Andre. Poma. ¶ De facto. Adde Bar. l. si pater ante finẽ. C. de inst. ꝛ substi. vide Oldra. in simili consi. cxlij. vide Bar. consi. xxvj. in vlti. oppo. Jaſ. l. quamuis. C. de impube.

c ¶ Tertij ordinis Adde inquantum Alex. dicit q̃ persone professe tertium ordinem sancti Francisci non dicuntur religiose quod idem tenet Roma. consil. cccxlvij. vbi dicit quod mulier tertij ordinis potest succedere in feudo in casibus in quibus aliaꝫ mulier succedit.

cedebat proximior cum intestatꝰ moritur. ergo oportet q̃ sit primior cuꝫ moritur. Respon. ista verba intestatꝰ moritur faciunt vnum compositũ q̃ non verificatur tunc cum moritur: sed tunc cum post mortem testamentum destituitur. ideo ad illud tempus refertur. ꝛ sufficit q̃ illo tempore sit proximior: hoc vult dicere tex.

1 ☞ Si testator instituit filiam nasciturã ꝛ que matrimonium contrahe
c ret in mille: filiam vero nasciturã ꝛ que religionem ingrederetur in. cc. et contingat filiam nasci: ꝛ accipere habitum tertij ordinis hoc casu cẽsetur preterita.

Commodissime. a Qui pudet in vno casu: in alio videꝫ omittere: sed pulsio simpliciter porrigitur ad omnem casum. hoc dicit. ¶ Oppo. j. e. l. ſi. Sol. glo. multis modis hic ꝛ ibi. ꝛ illã puto verã: quia si testator putabat se morturũ incontinenti: forte instabat periculum mortis secundum casus qui ponuntur in l. iij. cum. l. sequen. j. de don. cau. mor. ideo si nascatur eo vivo non videtur

a 1 preteritus quia voluntatem habebat instituendi ei. et hoc innuit tex. l. contrarie. in fine. dum dicit ne pena nam patiatur preteritionis qui filios non preterijt.

¶ Oppo. C. de inoffi. testamen. l. quoniam in prioribus. vbi conditio reiscitur ergo remanet institutio pura. Solu. Hic text. notabiliter soluit: quia quedã est conditio que apponitur institutioni facte de persona certa. et loquitur lex contraria. quedam est conditio que apponitur institutioni facte de persona incerta. ꝛ sic habet non solum vim conditionis sed demonstrationis. Et tunc ea deficiente talis persona sub conditione non videtur instituta. vt hic. l. in fin. Et per hoc dicebam in j. q. de factoᵇ. testator instituit filiã q̃ sibi nasceretur et matrimonium contraheret in mille: filiam vero que sibi nasceretur et matrimoniũ ingredietur in quingentis. Contigit quod mulier nata professa est religionem tertij ordinisᶜ sororũ sancti Francisci. et sic nec nubet nec monasterium ingredietur. dicebam ipsam preteritam: et testamentum ruptum: nec poterit ipsam instituram dicta sub conditione. imo nullomodo est instituta vt hic. et ita de facto obtinui. ¶ Oppo. de. l. si extraneus. §. de condi. ob causam. Sol vt dixi. §. solu. matrimo. ꝛ. l. si cũ dotem. in princip. ¶ Oppo. j. eod. l. filio. in fin. gloſſ. nõ sol. Dy. dicit q̃ ibi; dispositio fuit facta simpliciter. ¶ Oppo. institura pro socio. §. illud. glo. non solut. Dy. ꝛ Jacob. de aret. dicunt q̃ ibi exprimebatur talis casus in quo cõcludebatur omissus ex natura expressi. dicam in. l. gallus. §. ꝛ quid si tantum j. eodẽ. ¶ Opponi. extra glo. de vulga. ꝛ pupilla. l. iam hoc iure. in princip. vbi dispositio facta in vnum casum porrigitur ad alium. Solu. vt ibi dicam. et in dicto §. et quid si tantum.

☞ Barto. audiuit bis infortiatum.
2 Titulus pro herede q̃ non habeat locum in suis.
3 Verbum familia in iure accipitur pro substantia.
4 Filius vivo patre impropꝛie est dominus rerum patris.
5 Possessio quod non continuetur in filios sicut dominium.
6 Pater hodie non potest occidere filium.
7 Ratio quare filius suus preteritus. rumpit testamẽtum patris ipso iure.
8 Preteritio materna quare habeatur pro exheredatione.
9 In querela inofficiosi an habeat locum successorius edictum.
10 Suus preteritus dicit testamentum nullum vel venit per contratabulas q̃ est talis cõditionis quod in eum continuatur dominium.

Insuis. In suos heredes dicitur cõtinuari dominium nõ noua hereditas obuenire. licet possint exheredari. ¶ Et sciatis ꝓ q̃ audiui bis istũ librũ sine alia immixtiõe ꝛ miq̃ audiui istã. l. ꝛ Acc. ꝛ Do. sicco pede transiit: sed vt mihi videtur non posset iste titu. bñ stare sine ista l. Dinidit. primo ponit vnũ dictũ. Secõ illud declarat. Tertio illud pbat ex cõiuncto loquendi. Quarto cõcludit primũ effectũ esse verum. Quinto ex predictis ponit vnam illationem. Sexto respondet cuidã

obiectioni. secunda ibi. qui etiam viuo. tertia ibi. vn de etiã quarta ibi. itaqꝫ quinta ibi hac ex causa. sexta ibi. nec ob. ¶ Primum dictum[a] est. quod in suos heredes dicitur continuari dominium non noua hereditas obuenire. ¶ Ex hoc † dicto ꝓcedit quod in suis heredibus nõ habet locum titulus ꝓ herede. vt. l. nihil. C. ꝓ herede. ideo semper suis existentib⁹ heredibus ad probationem prescriptionis alius titulus querendus est. ¶ Secundum dictum in quo probatur primum est quod filij et ceteri sui viuo patre dicuntur quodãmodo domini. cum ergo efficiuntur heredes non possunt habere dominium nouum cum ipsi ante haberent. ¶ Tertium dictum probat illud quod dictum est. s. eo. hoc † modo. familia accipit in iure ꝓ substantia. vt. l. nam quod. §. fina. j. ad trebel. et. l. pronuntiatio. §. j. de verb. signi. sed in vsu loquendi et etiã in iure dicitur paterfami. et filiusfa. Est ergo pater istius substantie et filius istius substantie, dñs. et sic substãtia aliqd tribuit vtriqꝫ equaliter. sed per hoc nomẽ pater et filius discernitur genitor a genito. ¶ Quartũ dictũ est qõd ex predictis cõcludit. nam ex predictis sequitur verũ esse dictũ qꝫ noua hereditas nõ dicitur obuenire filio: sed magis administratio libera quã ante nõ habebat. ¶ Quintum dictũ est. vt ponat illationem ex predictis. qõlicet filij non sint instituti: tamen ab intestato domini sunt ex cõtinuatione dominij. ¶ Sexto rñdet cuidã obiectioni hoc modo. si filius est dñs viuo patre. ergo pater eũ nõ põt exheredare. et sic cõtra totã istã materiã. Ad hoc respondet nõ est mirandũ si patri licet eum exheredare et priuare bonis: quia eum licebat etiam occidere[b] hoc dicit. ¶ Oppo. quod duo non possunt esse domini insolidum. l. si vt certo. §. si duobus vehiculũ. s. cõmo. Sol. † dicitur filius dñs impropꝛie viuo patre: vt ptz ex tex. qui dicit quodãmodo. et hoc est qõd dicit glo. qꝫ hoc dominiũ filij cõsistit in nudo et puro intellectu. q. d. magis est in imaginatione quadam qꝫ in veritate. simile dicit glo. in viro et vxore. quia licet vir dicatur dominus. tamen vxor est dña. vt. l. in rebus. C. de iur. do. sed ista equiparatio non est vera: quia in vxore dicitur retransire dominium: in filio dicitur continuari vt hic. ¶ Oppo. j. de acquiren. possess. l. cum heredes. Glo. hic dicit † quod in filio videtur continuari, possessio[c] sicut dominium. Contrarium est verum. vt not. in. l. cum miles. ex quibus causis mato. ¶ Non obst. l. ij. §. filium. j. ꝓ herede. quia fateor quod nouus tit. possessionis non videtur obuenire filio. vt. l. nihil. C. ꝓ herede. tamen noua possessio ⁊ noua appꝛehẽsio est necessaria. ¶ Opp. insti. de his qui sunt sui vel alieni iur. §. fina. Respondeo † olim licebat occidere: hodie non: et sic mitigata est potestas patris in persona et etiam in bonis: quia hodie non licet exheredare absqꝫ causa: olim simpliciter licebat: vt hic. ⁊. l. ij. §. ante heredis. s. eodem. ¶ Quero † que est ratio quod filius suus preteritus rumpit testamentum ipso iure? Respondeo ad hoc facta est ista. l. quia suo heredi non dicitur hereditas obuenire de nouo: sed dicitur continuari. vt hic. Cum ergo dominium continuatur in filium: non potest pater in alium transferre dominium: et alium heredem facere: nisi priuet eum. vt hic. et hoc dicit tex. in ver. hac ex causa. quia

a ~ Andre. Poma. ¶ Primum dictum. vide Andr Barba. consi. xlix. in. j. volu.

b ¶ Occidere. Adde quod ex tex. in fine infert Ang. quod stante statuto quod bannitus possit impune occidi potent impune vulnerari. alleg. text. in. l. nec in ea versi cu. occidere. ⁊ ibi no. Bartol. j. de adulte. textus in c. cui licet. de regulis iuris. idem tenuit Cynus in. l. prima ad finem. C. que sit longa consuetudo. et Bal. in. l. si quis non dicam rapere. C. de epis. ⁊ cleri. ⁊ in. l. prima. ad finem C. de priua. carce. vbi tenet quod poterit in carcere priuato detineri. et domi. Anto. in. c. fina. de consue. in materia extensionis tenui quod quelibet iniuria poterit et fieri et huic annectitur quod voluit Bartol. in. l. iij. §. fina. j. de adi. le. ⁊ in consil. incip. statuto castri plebis qꝫ stante statuto qꝫ bannitus possit impune offendi poterit occidi per. c. fi. de homi. in. vj. idẽ tenet Jo. and. in addi. ad spe. in titu. de consti. §. j. in fi. quia per contumaciam huius banniti statutũ voluit penam aggrauare. argu. c. capitalium. §. in exulibus. j. de pe. Bal. vero in suo peculio in verbo bannitus dixit qõd aut erat bannitus propter causam ꝓpter quam veniebat imponenda pena mortis. ⁊ tũc possit occidi aut non et tunc quod nõ licet iudici nõ licet priuato et hanc sequuntur Ange. et Pau. de castro in. l. catus. s. de serui. vrb. prędi. latius ibi vide et per Ange. consilio. cclxxxvj. per Pau. de cast. consi. cxciij. Barto. consi. clxxxviij. supra alleg. ⁊ Bald. consi. cxix. lib. v.

c ¶ Possessio. Adde qõd cõtrariũ etiam tenuit Bal. in. l. fi. C. de edi. diui adri. tol. et in. l. j. C. de appe. ⁊ in auten. defuncto. C. ad tertul. ⁊ in. c. j. de contro. inter mascu. et femi. ⁊ in auten. ingressi. vbi pont rationẽ per. l. cum heredes. j. de acquiren. possess. ⁊ ibi Bal. consi. xlij. lib. j.

d ¶ Nisi priuet. Adde qõd hãc rationem comprobat Ange. per quinqꝫ motiua que hic vide per Alexan. post ipsum. Item facit Bald. per sex motiua. vnde Ange. dicit qõd ratio reddi non potest nisi quia hoc fuit introductum ꝓ solennitate qõd filius deberet a patre exheredari. vnde sicut in alijs solennitatib⁹ non potest reddi ratio vtputa cur magis vnc̃. viij. vel. vj. testes requirantur in testamento. ita nec in isto et hanc tenet Paul. de castr. hic Rapha. cuma. in lege si filius. s. eo. et Ro. in. l. secunda. C. de bono. pos. contratab. Bald. vero dicit qõd ratio est quia in patre est introductum ꝓ solennitate qõd suum heredem instituat vel exheredet. ideo illa non seruata non tenet. sed cum in matre hoc non requiratur ꝓ solẽnitate. ideo eo ipso qꝫ alium instituit potest ipsum exheredare. et cũ hac ratione videtur transire Alexan.

~ Andreas Pomate.

e ¶ Preteritio materna. Vide Pau. de cast. l. si filius qui in potestate. s. eo. et Christo. poz. insti. de exhere. li. iij. j. colum.

a ¶Extractus. Adde an occidens existentem in vtero puniatur vt homicida. Jaco.bu.in.l.fin.C. de succes.refert aliquos distinguere aut erat animat⁹ aut non.primo casu veniat appellatio hominis.secundo casu non per glo.in.l.diuus.de extraordi.cri.et cum ipso transit Angel. et Salice. Bal. vero hic dicit: quod si puniatur per 9 l. cum interveteres C. de fidei cõmiss. duz dicit ꝓ talez i vtero existentẽ speꝛare eẽ homĩẽ. ergo inrerim nõ est homo. z cum ipso trãsit ꝑpau. de castro. sed qualiter de iure cõmuni puniatur. vide i.l.si qs aliquid. §. abortiõis. de penis. z in. c. sicut el.ĩ. extra de homi. facit etiam hec lex ad illam questio. an extractus secto ventre dicatur natus ad hoc vt sit locus substi. vel ne. de qua questio. per Sali. in l.fi. C. eo. et dicit Bal. ita consuluisse. sed non allega. 3 consilia sunt. cxiij. et cvij. ij. vol. et ibi dixit qõ aduocati lucani dubitabant super ipso passu. tamen ipse aliquibus rationibus veram esse eius opi. deducit. deinde allcg. ¶Odofred. in dicta.l. anniculus. in verbo extractus ita tenere in lect. quam ipse habere dicebat illi cui dirigebat consilium. Subdendum est etiam quod ꝑaulus de castro. in.l.penul. C. eodem. 2 dicit quod natus anteq̃ tangat de septimo mense non rumpit testamentum: quia censetur viuere non b posse. l. in testamento. §. finali. infra de suis et legiti. quod est verum si constat eum viuere non posse ex alia causa quam quod sit natus tempore nõ debito: quia tunc rumpit per. d. l. penulti. et idem tenet Rapha. hic et sequitur Alexand. pro quibus dicit facere. l. vrotis ab ortu. C. eodem. sed tu dic quod Bald. consilio. cxiij. libro. iij. tenet quod natus octauo mense qui secundum physicos viuere non potest rumpit per. l. vrotis abortu. et. l. eum qui certarum. eodem titulo. z de prebente poculum abortionis vide Barba. consilio. xxiij. ij. volumine. et ibi quid si abortus non sequatur.

b ~Audre. ꝓoma. ¶Si ita scriptum. Vide que circa hic dicit Alex. consi. cxvj. col. ij. vol.

non continuetur in filium cum non sit suus: nõ est necesse q̃ exheredet filiũ. ideꝛ extra dominium ponat. sed si eũ pꝛetereat facit contra officium pietatis. ideo datur q̃rela. ¶Quero vtrũ †in querela inofficiosi testamenti habeat locum successorium edictum gl. in lege si quis posthumos. §. primo. supra eodez. videtur dicere quod nõ. ¶Contrarium not. in lege pater filium. de inofficio. ꝓtestamẽ. per legem si is. eodem titulo. et hoc tenet Dyn. in. c. non debet aliquis. extra de regu. iur. 1 lib. vi. ꝓbatur in. l. iij. §. si emancipatus filius. de contratabu. per Bloss. z 2 Cyn. de inofficio. testamen. l. si quis filium. ¶Retenta illa opinio. opponitur. nepos qui erat in potestate nõ 3 fuit exheredatus nec pro exheredato habitus ergo non habebit querelam sed rumpit testamentum ipso iure. vt. l. non putauit. § primo. infra de contratab. z. l. si is. supra de inofficio. testamen. et. l. maximũ. C. de libe. pꝛeteri. si ergo filius est exheredatus: ne a pote ex eo in potestate retento pꝛeterito: filio excluso a querela: ex successorio edicto non potest nepos venire per querelã: sed per contratabu. vel dicendo nullum. Respond. glos. in dicta lege pater filium. supra de inofficioso testamento. huius timore exponit querelam. i. contratabul. quod communiter omnes sequuntur. ¶Ibi autem displicet † tũc enim est verum quod suus pꝛeteritus dicit nullum vel venit per contratabu. quando est talis conditionis quod in eum cõtinuatur dominium: vt quia tenebat primum locum. sed in questio. pꝛoposita filius exheredatus pꝛecedebat nepotem. vnde in nepotẽ non continuabatur dominum illius: ergo nepotis pꝛeteritio non facit testamẽtum nullum. sicut pꝛeteritio matris. debet ergo venire q̃ querelam in qua filius exheredatus pꝛecedit eum: sed filio excluso venit nepos similiter per querelaz. vt. l. si quis filium. C. de inofficio. testamen. vbi est casus. et. l. pater filium. §. de inofficio. testamen. ita debet intelligi ista materia.

☞ Natus dicitur qui perfecte venit: vel viuus est extractus extra vẽtrem.

Viuus dicitur quis nasci: quãdo vocem emittit vel apparet quando nascatur cum esse viuum: licet momento viuat.

Seminatus viuens et postea mortuus an rumpat testamentum.

¶Quod dicitur. Etiam qui extꝛactus a vẽtre tra hitur pꝛeteritus rumpit testamentuz, h. d. ¶Quero quando dicitur natus. Respon. † quando perfecte venit vel est extractus[a] extra ventrẽ z viuus. si enim medietas corꝑoris venit extra ventrem z viuit vt sepe cõtingit non diceretur natus. tex. est in. l. penulti. C. eo. 2 ¶Quero † quando dicatur nasci viuus. Respõdeo quando natus vocem emittit: vel etiam nõ emittit: sed apparet eum esse viuum: licet momento. vt dicta. l. penul. C. eodem. et ibi sentit glos. qõ intellige si natus habet formam hominis vt ibi. ¶Quero †quid si est seminatus viuens z postea moꝛitur. an rumpat testamentum. idem est casus in. l. penul. C. eo. Et istam questio. feci vni in priuato examine et non bene respondit.

☞ Habens potestatem legitimãdi adulterinos: item incestuosos an poterit legitimare adulterinos et incestuosum simul.

¶Coniunctio aduersatiua operatur q̃ vno casu existente non habet locum dispositio facta in alio.

b Scꝛipta scriptum. ꝓcul sio fcta in casibus separatis porrigitur ad eosdem casus simul coniunctos. hoc dicit. ¶Opponitur supra eodem. lege commodissime. Solu. ibi pꝛouidit in vno casu tantum: hic pꝛouidit in duobus casib⁹ separatis. ideo si veniunt simul coniuncti: ex pꝛesumpta voluntate defuncti dispositio trahitur ad illum casum. dicam in. l. gallus. §. z quid si tantum. infra eodem. Et hoc †facit ad questio. quaz disputauit Bono. dominus Joan. cald. dicens. Papa concessit legato q̃ posset legitimare filios natos ex incestuoso coitu. Item ex adulterino cõtingit quod quidam erat natus ex coitu adulterino et incestuoso: et sic simul concurrel

bant in eo. querebatur an legat⁹ possit legitimare. hec. l. facit q̄ sic prima facie sed si recte inspiciat̄ facit in cōtrarium: dicit enim q̄ sm iuris rigorem prouisio facta in casibus separatis nō porrigitur regulariter ad eos simul coniunctos. Istam questio. eram a minauī in. l. ij.ª in prin. de verb. obli. ¶ Ultimo nota. 2 ex hac. l. q̄ quando quis vtitur istis cōiunctionibus aduersatiuis si vero sinautem quod si: sed si: et similibus: tunc videtur velle q̄ō vno casu existente non habeat locum dispositio facta in alio: vt hic quod facit ad multa: dixi in. l. in repetūdis. infra de legatis. iij.

1 ☞ Quando sunt duo quorum vnū non potest esse sine alio vnum non poterit sine alio tolli.

2 Si seruus est institutus heres cum libertate quando possit hereditas adimi.

3 Quando seruus habet coheredem hereditas tunc relinqui potest sine libertate.

4 Si testator in testamēto solenni instituit heredem seruum: ꝛ postea adimat hereditatem ꝛ libertatem que voluntas sit ista.

1 **Regula.** ¶ Quando sunt† duo quorum vnum sine alio esse non potest vnum non poterit sine alio tolli: sed sublatum virtute remanentis perdurat. h. d. ¶ Et iste est vnus malus. §. per artistas ꝛ theologos: an qualitas possit separari a substantia. ¶ Opponitur ꝛ videtur q̄ō libertas potest tolli a legato ꝛ ecōtra: vt. l. seruū filij. §. si idem seruus. j. de lega. j. ꝛ. l. si seruus. j. de admen. lega. Respondeo q̄ō ista. l. loquitur in his quorum vnum non potest consistere sine alio vt in hereditate et libertate. ¶ Opponitur de. l. si certarū. §. si eadem. j. de testamento mili. Solu. fallit in milite cuius testamentum non astringitur regulis iuris: vt ibi ꝛ ratio est: quia miles potest sine hereditate dare libertatem. ¶ Ultimo opponitur q̄ō volūtas testatoris 2 est seruanda. vt. l. in conditionibus. de condi. et demon. Respōdeo† ego intelligo nisi appareat testatorem aliud voluisse: sed intellige quod ista voluntas sit solennis: alias adimi non posset sine libertate: sed item intellige hunc tex. quando est solus heres: alias secus: ꝛ istud videtur probari in. l. sed et si in conditione. §. fi j. de heredi. instī. hoc tenet Bul. in. l. si vnus. §. pactus. ā. de pac. Nec ob. l. ita tamē. secundo respōso. j. ad trebel. ꝛ. l. si seruus. j. de bonis auto. iudi. possi. Dicens dixit hāc. l. inte. ligi vbi euidens volūtas defuncti appareat quod intelligo scilicet q̄ adimendo vnū voluerit adimere vtrūq;. argu. l. illud. ꝛ. l. nec is. §. heres. de acqui. here. hoc autem intelligo si ista ademptio fiat in volūtate valida vt dixi plene in. l. si iure. j. de lega. iij. ¶ Quero † quid si seruus habeat coheredē? Respondeo tūc cessat huius. §. ratio potest enim tunc relinqui hereditas sine libertate ꝛ libertas sine hereditate: quia aditione coheredis confirmatur testamentum: vt. l. sed si in cōditione. §. fi. j. de heredi. instī. quod tenet 4 Bul. in. l. si vnus. §. pactꝰ. ā. de pac. ¶ Quero † quō b valebit⁹ istud facio te heredem in testamento solen 1 ni postea adimo libertatem et hereditatem que est voluntas secunda: testamentū non quia non est heredis institutio. codicilli non: quia in codicillis non potest directe adimi hereditas: quid ergo erit cogitabitis[c].

Testamentum. Exheredatio que per additionem firmari non potest in vita exheredati: ipso iure est nulla. h. d. ¶ Oppo. q̄ō testamentum valeat. quia filius fuit exheredatus secundum formam. l. j. et. ij. ā. eo. Sol. glos. hoc ideo quia exheredatio non tenet nisi adita hereditate. Jaco. de b are. dicit q̄ attenta ista ratione nūq; valeret testamentum in quo quis sub conditione esset heres institutus ꝛ filius exheredatus: q̄ō est cōtra. l. nam et si sub conditione. in princi. j. titu. j. c quare dicas quod exheredatio post mortem est frustratoria: quia impossibile est eam per additionem cōfirmari filio viuo: secus si institutio esset facta sub conditione que filio viuo posset existere. ¶ Oppo. de. l. fi. j. de cōdi. instītu. Solu. glos. ꝛ bene quia habebat ibi coheredem cuius aditione exheredatio poterat confirmari inuita. ¶ Opponitur institutio facta ad tempus videtur pura. vt. l. hereditas j. de heredibus instī. Glo. solu. ibi in institutione facta ad tempus certus: hic de institutione facta ad tempus incertum. vide in. l. ab omnibus. §. cū quidam. j. de leg. j. ꝛ dicam in. d. l. hereditas. de here. instī.

☞ Hodie posthumus non exheredatur.

Causa intestati. q̄ō trahit ad se causam testati.

Si posthumus. Posthumus preteritus rūpit spem eī⁹ gradus a quo est preteritus incontinenti cum nascitur. nec confirmatur gradus ille licet natus ante decedat quam ad eū gradum veniat. ꝛ si rumpitur pars testamenti totum rūpitur. h. d. vsq; ad. §. quod vulgo. tres partes habet. secūda ibi. itaq; tertia ibi. nam ꝛ cū duobus. ¶ Oppon. quod nō est: rumpi non potest. vt in. l. nam et si sub cōditione. §. post defectum. j. titu. j. Solu. non rumpitur gradus. sed spes eius. dixi secundum Dy. in. l. si a primo. ā. eodem. ¶ Oppo. quod posthumus exheredari non possit. vt lege si quis in suo. C. de inofficio. testamen. Solu. hodie † non potest exheredari quia in exheredatiōe requiritur causa: olim poterat. ¶ Oppon. ad secūdum responsum quod debet valere tertius gradus ex quo posthumus est exheredatus. vt. l. ij. in fine. supra

a ¶ In. l. ij. Vide q̄ posui post allexā. quib⁹ etiā adde Jo. d̄ ana. ꝛsi. lxxxv. ✠ Andreas pomate.

b ¶ Q̄ nova lebit. vide Alex. ꝛsil. citij. in. ij. volu.

c ¶ Cogitabitis. Adde q̄ō bar. i. l. si iur. j. de leg. iij. videre velle q̄ō non sit sublatū p̄mū ꝛ istaz opi. sequit̄ Bal. recte intuēti i. d. l. sancim⁹. de. de ancha. Jmo. in. l. cum esses. d̄ test. et cōsulunt Bal. cōsil. ccccxxx. li. iij. inci. ad euidētiā ꝛ inquātum tāgit alex. an legata ad pias cās debeā tur hereditate non adita vide q̄ posui in l. j. C. de sa. fan. eccle.

©Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

eodem. Solu. hic in posthumo preterito ibi in iam nato: & ratio ponitur ibi in glo. ¶ Opponitur quod inter posthumum & iam natum: non sit differentia: vt. l. si a primo. §. eod. Sol. vt ibi dixi. ¶ Veniendo ad tertium versi. & istum examinabo & dicam rationes eius in. l. penul. ff. ti. f. oppo. de. l. penul. ff. ti. f. Ultima glo. dicit qd hic posthumus excluditur vt heres institutus sed admittitur vt legitimus vel dic sm Dy num. qd hic tex. dicit excluditur: intellige post mortem ipsius posthumi: sed si viueret ad totam hereditatem admitteretur et † sic not. casum mirabilem qd causa intestati trahit ad se causam testati. Contra quod videtur. l. f. §. si ex fundo. ff. de heredib⁹ instituen. Solu. vt dicam in. l. penul. ff. titu. f. rationem ibi videbitis: & vide glossam q̄ incipit. quatuor sunt &c. Et ita dicit Dyn. ibi: dic vt ibi. ¶ Opponitur si posthumus moritur ergo testamentum confirmatur: vt. l. posthumus. in prin. ff. titu. f. Solu. ibi loquit quando posthumus decessit viuo testatore: hic qñ post eius mortem.

1 ☞ Datio coheredis facit suum heredem voluntarium.

2 Datio substituti vulgaris facit suum voluntarium.

Quod vulgo. Filius institutus in primo gradu in totum vel in partem licet sit preteritus in secundo testamentum nō rumpit. h. d. Ratio huius. §. est quia per secundum gradum filio instituto in primo nulla fit iniuria: non enim admittitur nisi ipso volente & hoc est quando est institutus solus. Idem si admittitur pro parte: sufficit enim quod pater eum instituat in legitima sua vt sic non possit conqueri. Idem quando filius est institutus cum socio: et est ratio: quia dando testatori coheredem † filio facit de suo voluntarium vt l. apud iulianum. §. idem iulianus. ff. ad treb. dicam ff. eo. l. si filius. ¶ Item dando † substitutum vulgariter facit eum voluntarium vt. l. papinianus. §. quarta. ff. de inoffi. testa.

1 ☞ Falsa causa circa filiationem vitiat exheredationem ipso iure.

2 Falsa causa adiecta in exheredatione illam non vitiat ipso iure si non respicit filiationem.

3 Assertio patris quod non faciat filium non esse in possessione filiationis nisi mulier contempserit plautianum.

Si quis ita. Exheredatione facta cū causa que respicit filiationem: si causa falsa probetur: testamentum rumpit. hoc dicit. ¶ Volo qd tu cogites circa vnum quod ego nō cogitaui nec hic nec. ff. titu. f. l. f. et ista. l. videtur casus pro opinio. Mar. quod exheredatio facta inserta falsa causa facit testamētum ipso iure nullum: qd tamen reprobaui in. l. prima. ff. de testamen. Sed respondeo † quod falsa causa circa filiationem vitiat exheredationē ipso iure. vt. l. si pater. ff. l. necapud. C. de heredibus instituen. et ita loquitur hic et dixi in. l. demonstratio. §. quod autem. de conditio. & demonstra. secus si † falsa causa aliud respiceret quam filiationem vel affinitatem. ¶ Opponi. secundum gloss. dicitur hic quod probat se filium. Contra non debet admitti ꝓbatio que facta nil relevat: sed hec est huiusmodi: quia si probetur filius exheredatio est nulla. vt hic in text. si non est filius similiter est nulla. vt. l. quidam cum filium. de verbo. obli. Glos. soluit. dicit Dy. melius quod ista probatio facta aliquid relevat. nam si probetur filius: succederet ab intestato: si non esset filius succederent alij. licet vtroq casu exheredatio est nulla. ¶ Opponitur de. l. iñ. §. cause. ff. ad carbo. Solu illud verum est quantum ad carbo. bonorum possessionem: nō ad aliud. ¶ Opponitur de. l. si instituta. §. f. ff. de inoffi. testamento. Sol. vt ibi. ¶ Quero cui incūbat hic onus probandi. Credo quod filio: quia verbus patris est contra eum. quod tenementi. hoc tamen nō placet Dy. † quia verbum patris non facit filium non esse in possessione filiationis. nisi mulier contempserit plautianum. vt. l. f. §. iul. ff. de liber. agno. et. l. f. §. si quis. ff. ad carbo. ¶ Oppo. glos. institu. qui ma. non pos. §. semel. Solu. ibi nō est error: quia causa est vera. licet iniusta. vt ibi not. Itē ibi. l. si alij. Sol. vt ibi sm intellectum Bic. Item ibi. §. f. dic vt ibi.

1 ☞ Substitutio vulgaris quod faciat de necessario voluntarium et an impediat existentiam sui heredis.

2 Existentia sui heredis operatur transmissionē hereditatis non adite.

3 In toto infortiato non videtur Bar. obscurior lex.

Si filius heres. Ista est valde difficilis lex. Quando filio datus est substitutus vulgariter: existentia sui heredis non operatur trāsmissionem: alias secus. hoc dicit. Secundum verum intellectū. et glo. non videtur illud vidisse quod est dubium et multū infrascat eam. tamen diuido secundum illam diuisionem quam puto veram in duas partes. ¶ Primo loquitur quando filius fuit institutus pure dato sibi substituto nepote vulgariter. Secūdo loquitur quando filius institutus est sub conditione potestatiua que non potest impleri vltimo vite spiritu nullo dato substituto. secunda ibi. quod si nemo. Item secunda subdiuiditur: quia primo ponit dictum secundo exemplificat. secunda ibi. sicut euenire. ¶ Pro declaratione legis quero in quo differt princi. a secundo responso. Huius timore hoc primo legitur tribus modis. primo quod hic filius fuit institutus pure. in secundo respōso sub conditione. et istam tenet Dyn. ¶ Sed ad hoc opponi. si fuit institutus pure. ergo statim fuit heres suus & necessarius. vt institu. de hered. quali. et diffe. §. fin. et lege necessarijs. infra de acquirenda hereditate. Male ergo dixit text. qui dicit nepotem esse heredem sui aui. Huius timore dicunt quidam nepotem esse heredem sui auimon directo: sed per mediam personam patris sui. et hoc tangit gloss. que incipit auo ex testamento. circa finem. quod gloss. non tenet et merito. quia tex. dicit nepotem suum heredem tam patri quam auo. sed secundum hanc lecturam non est suus heres nisi patri tantum. vnde alij recedunt ab hac lect. et dicunt quod a princip. fuit institutus filius sub potestatiua conditione que potest impleri vltimo vite spiritu. in secundo tñ fuit institutus

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sub conditione q̄ non potest impleri vltimo vite spi ritu. Ista lec. potest sustineri: sed non est necessaria: vt. j. dicam. Tertij legunt totum ecōtra qō in princ. fuit institutus filius sub conditione que non potest impleri vltimo vite spiritu. in scō responso in ea q̄ potest impleri. Ista lec. non est vera. nam fini nullo modo conuenit q̄ loquatur de ea que potest impleri vltimo vite spiritu. nam tunc q̄n iste moritur non esset certum neminem ex testamēto heredem fore cum adhuc possit impleri cōditio vsq; ad vltimum vite spiritum: qō est cōtra text. huius l. in scō rnſo. Item non cōgruit prin. q̄ loquatur de conditione q̄ non potest impleri vltimo vite spiritu: quia tunc eo viuo certum esset conditionem deficere ꝛ non posse impleri. ꝛ sic posset habere locū existentia sui heredis. ꝛ remaneret oppositio prima. ¶ Preterea tex. volut solum facere istam differentiam. Vtrum filio fuerit datus substitutus vel non. tene ergo primā. s. q̄ filius fuit institut⁹ pure. Ideo autem ipse nō fuit 1 suus heres patri quia pater sibi vulgariter † substituit: per qō facit de necessario voluntariū. vt. l. papi. §. quarta. de inoff. test. ꝛ hic est casus. qō declara ui. in. l. iul'. j. si omis. cau. re. Posses etiā itelligere totam istā. l. in filio instituto sub ꝺditione potestatiua q̄ nō pōt impleri vltimo vite spiritu. sed in primo casu habuit substitutū in scō non. ideo in primo casu nō fuit suus heres patris. in scō sic. facit ad. d. l. vl. j. de cōdi. insti. ¶ Ad id autem qō dixi qō substi- 2 tutio vulgaris impedit existētiam sui heredis[a] dic vt in. l. si filius qui patri. de vulg. ꝛ pupil. ꝛ. d. l. iul'. si omis. cau. re. ¶ Quero dicitur hic in prin. si interim moriatur. qd vult dicere interim. gl. rñdet ante adi tam hereditatē. Et ista vera: quā tenet Dy. et oēs. Ratio. quia cū haberet substitutū vulgarem requi rebatur aditio: cū tunc nō sit suus vt dixi. Alij expo 3 nunt interim. i. viuo testatore ꝛ male. quia si filius decessit intestatus viuo patre. tunc ſm ista tēpora nō haberet heredē. vt. l. j. de castrē. pe. Si vero filius decessit testatus forte in castrē. peculio: tunc pōt ha b bere heredem sed nō suū: quia tūc non hꝫ filium in potestate. licet sit miles. vt. l. filius a patre. j. e. ꝛ tex. hic dicit vtriq; suū heredem futurū. Unde tertij di cunt interim. i. pendente cōditione. vt glo. dicit. sed vt dixi in prin. loquitur q̄n filius fuit institut⁹ pure: pōt etiam intelligi q̄n fuit institutus sub cōditione. vt. s. dixi ꝛ pcederet hec lectu. ¶ Venio ad scōam partem ꝺ: hic ipse filius testato patri heres existit, quero de quo filio loquatur an de nepote an de filio primo. Quidā dicunt qō de nepote. vt in hoc videtur residere gl. ¶ Sed ad hoc opp. qūo potest esse nepos suus heres vtriq; cū pater eum precessit tpe mortis aui. vt insti. de here. que ab intesta. §. ita demum. Glo. dicit q̄ hic auus decessit testatus: et sic sufficit q̄ nepos sit proximior tpe quo testamētum destituitur. vt insti. de leg. ag. suc. §. proximus. vidi tis in. l. si quis posthumos. §. si filiū. in versi. sed et 4 si heres. ¶ Venio ad istud an sit verū. ꝛ oppo. † terti sentia sui heredis operatur trāsmissionem hereditatis non adite. vt. l. hereditatē. §. filius. j. de castr. pe. maxime in suos. l. j. C. de his qui ante aper. tab. Cum ergo iste fuerit suus: nō potest auo heres esse directo: quia pater nepotis fuit sui. ¶ Preterea dicit tex. certum esse incipit ꝛc. sed hoc est falsum: q; quicunq; heres filij ex persona filij defuncti potest hereditatē nō agnitam agnoscere. vt. d. l. j. ergo non esset certum vt dicit tex. imo est dubium. quia posset adire vel repudiare si vellet. vt. l. si quis filium. §. j. de acqui. here. ¶ Item hoc in cōditione potestatiua q̄ potest impleri vltimo vite momēto nō potest ꝓcedere: q; nō est certū iterum donec viuat: sꝫ post mortē. vt. l. fu⁹ q̄ꝫ. de hꝫ. insti. ꝛ. l. fi. j. de ꝺdi. insti. ¶ Ex hoc ꝓcludo qō hec lec. nō procedit. intellige ergo ſm Jac. de are. qō inver. qō si nemo. fuit institutus sub cōditione potestatiua q̄ vltimo vite spiritu non pōt impleri. vide istā opi. per Azo. hic in fi. Et sic loquitur de filio primo q̄ erat heres patris ꝛ nepos directe est heres patri ꝛ auo per mediam personā patris sui. et hoc modo procedit iste ver. Cogitabaꝫ si posset saluari fine ista diuinatione q̄ esset dubium vtrū posthumus nasceretur: et sic rūperetur testamentū: ideo sui heredis existentia nil operatur: et hoc modo nō possum dicere: per. l. cū quidam. §. qō dicitur in fi. j. de acqui. here. ¶ Sed tunc opp. de ver. sicut. sed dico quod ver. sicut ponitur exemplificatiue nō a similitudinarie ſm Jac. de are. ꝛ ſm lec. quā teneo. vel dic qō addit inver. sicut. q̄n nepos non extabat. habes difficilem. l. non video qualiter † possit transire. si fores audirem libēter et in toto infortiato nō videtur mihi obscurior lex.

¶ Sui heredis. vide Bal. cōsil. lv. lib. ij. et cclxx. li. iij. Pau. de ca. ꝓsi. cclij.

Multi. [b] Exheredatio fit quandoq; propter bonum. h. d. Quero an ista sit correcta per auth. de hered. que ab inte. §. illud que vult qō filius institua tur. Domini gl. tangit in. l. cū ex filio. circa prin. de vulg. ꝛ pupil. et videtur q̄ hodie sit correcta. Ubi videt gl. tenere cōtrarium in. l. sancimus. §. repletionem. et. §. seq. C. de inoffi. testa. tene glos. in. d. l. cum ex filio. et ibi latius dicam.

Dm quidam. Odia restringi. fauores cō uenit ampliari. h. d. Vide glo. que incipit no. fauorem. ibi exercitum dic vt no. per Dy. in. c. odia. extra de reg. iur. lib. vj. Que est ratio qō quando filius est exheredatus a b certa parte nō ualet. Respōdeo quia tunc in illa parte in qua non sit exheredatus in eū continuatur dominiū. et sic decederet pro parte intestatus:

Andreas Bonate. ¶ Multi. q̄ ista. l. sit corrupta. Vide Bart. Bal. Ang.

§.et quid si tantum.in.ix.col.j.eo.titu.

a ¶Sub conditione.Inducit Bald.qđ monachus siue ex testamento siue ab intestato heres non dicitur necessarius patri:quia cū sit in potestate Abb. statum mutauit ⁊ exiuit patriam potestatē vt est gl. in.l.si ex cā §.papinianus.ſ.de mi.idē ⁊ Ange.hic subdēs qđ ēt in ꝓñaz monach⁹ nō ꝺr suus heres patri ⁊ ideo requiritur expressa aditio adeo qđ si decessit hereditate non adita monasterū ex potentia suitatis non succedit contrarium tamē qđ imo iura suitatis retineat et trāsmittat tenuit Bul. de cu Jac.bu.Bal.exp̄sse in.l.deo nobis.C.de epis. et cle.per illum ter.⁊ Bal.m.l.cuz adoptiuus.C.de adop.Jac.bu.⁊ Bar.in auť.si qua mulier.C.de sac. san.eccl.Bal.in l.apud hostes.ad fi.C.de suis et legi.idem in.l.nepotes.ſ.de his qui sunt sui vel alie. iur.⁊ fuit de mente Bar.in.l.item in potestate.ſ.eo. inquantum dicit qꝺ existens in dignitate vel monachus exiens patriam potestatem qđ est verū in his quibus nō est sibi fauor nō ob. qꝺ sit in potestate qꝺ respondetur vt per Bal.in auť.si qua mulier.⁊ vide Ange.cōsil.cxxxiij.inci.in dei nomine super puncto et qđ ingrediēs monasterium iura suitatis retineat et hereditatem paternam nō aditam trāsmittat cōsuluit Bal.ꝓsi.cccix.li.ij.⁊ Pe.de anch.ꝓsi.cccxxj. vbi dicit qđ fit iniuria monacho:si nō renouetur emphyteosis finita per lineam.

b ¶Veritas prevalet.hec.l.ad plures infertur.q.j.qꝺ si sit statutum qꝺ pena delicti cōmissi de nocte duplicetur ⁊ qꝺ nox intelligatur post sonum talis campane qđ aliquis existens de longinquo non potens audire campanam delinquat quod non debeat puniri quia veritas noctis prevalet fictioni et ita vtiqꝫ decidit Bald.in.l.liberorum ſ.de his qui not.infa. Bal.⁊ Sali.in.l.fi.C.de his qui.vt indi.de qua etiā per Jaco.bu.qui illam disputauit in.l.more ro.j.de feriis.ꝑ Pe.de anch.in.c.canonum statuta de cōsti. in ver.istam.q.disputauit Jac.but.facit secundo ad 1
q.statuti vel consti.dictantis quicunqꝫ debellauerit 2
tale castrum de eo debeat inuestiri ⁊ illud habeat in 3
feudum qđ si mutus ⁊ surdus illud debellauerit qđ 4
illud debeat habere in feudum vt determinauerūt Bul.de cug.Bald.et Salice.in lege cum filiusfami.viaticum.supra si certum petatur.argum̄.lege si quis in graui.§.vtrum ver.hi qui.infra ad sille.facit l.tertia.ad questio.statuti dictantis quod bannitus b
possit impune occidi:et aliquis qui habens gratiaz 1
a principe vel iudice non sit cancellatus occidatur occidens puniatur cum adhuc sit imago scripture 2
et quia in pluribus locis traditur autoritate consulentium ero contentus de quo per Paulum de castro.consilio trigesimo quarto et centesimouigesimotertio per Angelum consilio ducentesimooctuagesimosecundo.et per Baldum consilio.xxxj.libro quarto.

Sub conditione.[a] Ut quis sit filij ⁹ heres patri requiritur qđ non sit in potestate alterius tempore mortis ⁊ conditionis existētis.h.d. ¶Opp.ad hoc qđ quis sit necessarius sufficit qđ sit in potestate tempore mortis vt insti.de here.qua.⁊ diffe.§.sui.Dicit gl.hic dedit se ad arrogādum in vita testatoris:sed non est verum:quia tunc esset adoptio nō arrogatio.Alij dicunt hic loqui in filio emancipato:⁊ nō est verum quia nō desinit esse suus ꝓpter adoptionē:sed ꝓpter emancipationez, dic ergo qđ requiritur quod sit primus tēpore mortis.vt ibi.⁊ qđ non sit in potestate alterius tp̄e existentis cōditionis:vt hic.Bloſ.ſol. ⁊ vide eam que incipit in vita testatoris.⁊ gl.assignat aliam rationem quā vide in ea.⁊.§.alienus.quē glo.allegat nil facit:quia ibi loquitur in acquisitione hereditatis: cui acquiratur.hic tractatur an iste sit suus. ¶Oppo.cōtra hanc.l.de.l.pater filio.de here.instī.vbi tūm inspicitur tempus mortis.Rñdeo.ibi loquitur in seruo hic in filio.Unde est differentia quia si seruus alienatur transit cū sua causa.⁊ dñs potest seruo legem apponere.vt.l.seruus hac.l.j.de manu.et l.j.⁊.q.C.qui.ad li.proda.nō licet.sed hic loquitur in filio cui testatoz non potest imponere legem vt hic. ¶Oppo.de.l.antepenul.j.de here.instī.vbi in seruo inspicitur tempus cōditionis:non mortis.Sol. ibi seruus mutauit statum ex dispositiōe legis.hic hominis volūtate mutauit.⁊ ita no.in contrario.et tene menti distinctionem per te. ¶Opp.de.l.seruus, §.fi.infra.de here.instī.quam glo.allegat procōdantia.sed dic vt ibi no.

Si filium.[a] Sufficit qđ a tēpore natiuitatis filius se instituum reperiat.h.d. ¶Oppo.de.l.posthuma.j.eo.Sol.vt ibi. ¶Quero de qua cōditione loquatur.Bloſſ. hic dicit qꝺ de potestatiua casuali vel mixta.In eo quod dicit de potestatiua: nō videtur verum:quia posthumus non potest implere cōditionē anteqꝫ nascatur. nisi diceres de potestatiua depēdente a potestate alteri⁹ non posthumi.⁊ idem dic de mixta:sed qđ dicit de casuali pcedit sine dubio quia potest existere anteqꝫ posthumus nascatur.⁊ hanc tenet Dy.

[1] ¶Veritas prevalet fictioni.
Redditus ideſt retrodatus.
Equitas naturalis inest in omni fictione.
Quando veritas ⁊ fictio inuicem tendunt ad diuersa fictio prevalet veritati.
Adoptio quid sit:remissiue.

Filio.[a] Quādo veritas ⁊ fictio tendunt ad vnum finez veritas prevalet[b] fictioi.h.d ¶No.ex hac.l. ꝙ veritas prevalet fictioni. ¶Secono.de significatione hui⁹ verbi reddi tus ideſt retrodatus de hoc dixi.ſ.sol.matr.in rubrica. ¶Oppo.de.l.non putauit.§. si quis emancipatum.infra de contrahenda.Solu. ibi:in extraneo exheredato qui fuit postea arrogatus: hic in filio. Ratio:quia in extraneo exheredatio ab initio fuit incepta:sed in filio licet emāciparo secus. Preterea extraneus adoptatus incipit esse nouus filius si

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ctus: qđ in filio emācipato non ꝓcedit vt hic. ¶ Sz cōtra hoc oppo. j. §. pri. Sol. ibi: in institutiōe q̄ ita cōgruit in ꝑsona extranei sicut in ꝑsona filij. Et ex hoc habes intellectū seq̄ntis §. quē vide q te. ¶ Item oppo. de. l. si quis posthumos. §. si filiū. s. eodem. Dicebat dñs Bay. qđ erat ꝓpter fictionem postliminij in qua est equitas naturalis. vt. l. postliminiū. j. de cap. z postl. reuer. sed truffa est † qz in offi ficiōe inest equitas naturalis. dic ergo q † q̄n veritas et fictio tendunt inuicem ad diuersa: tunc prevalet fictio. vt. l. si q̄s posthumos. §. j. ver. diuersus. s. e. de cap. et postl. reuer. per totū. et tota iura loquentia de postliminio et iura fictionū. ¶ Quid † est adoptio. Dic vt in glo. et no. eam. et est diffinitio Azo. in sum. de adop. et eam probat Bul. de cu. in. l. j. s. de adop. dic vt ibi per eum.

a ¶ Quesitū. Cōis est cōclusio quam ponit glo. in. d. §. quesitum vide que ibi posui.

b ✠ Andre. Poma. ¶ Lucius. Vide Bartol. l. si is qui pro emptore. in. iij. q. principali vsura. vide Are. consi. vlti. in vlti. char. in pun. vide Alex. consil. cxxx. in. ij. colū.

Posthuma. Si tēpore nativitatis filia non reperit legitime instituta testm rūpit. h. d.

1 ¶ Qui exprimit nomen speciei videtur nominatim facere.

2 Renuntiatio casuum fortuitorum q̄ non valeat nisi expresse renuntietur.

3 Mandatum factum ad petendum restitutionem in integrum quoties opus fuerit non tenet.

4 Filiorum appellatione in exheredatione quādo veniant posthumi.

Titius. Qui exheredat filios videtur nominatim exheredare: nec videt quis exheredare filios quos ignorat se habere. h. d. ¶ Oppo. insti. de exhere. li. in pun. et. l. si. C. eo. et. l. j. s. eo. Sol. glo. q̄ expresse et nominatim dicitur fieri q̄n filios exheredat, secus si dicat liberos ꝛc. vide glos. que incipit secus si dicat ꝛc. ¶ No. ergo qui † exprimit nomen speciei videt nominatim facere. tetigi in l. turpia. §. fin. de leg. j. et hoc est vtile scire ad multa: specialiter ꝓpter vnū scz † q̄ renūtiatio casuū fortuitorū nō valet nisi expresse renuntiet. vt. l. sed etsi q̄s. §. quesitū. a s. si quis cau. et. l. op⁹. s. loca. sed quid si dicat. suspicio omnem casum fortuitum ꝛc. Glo. dicit quod satis videtur exprimere. et istam. l. induco ad aliā q̄nē. multi sunt casus in quib⁹ requiritur in procuratore spāle mādatū: vt no. in. l. pō. po. de ꝓcu. An sufficiat q † dicat ad petendū restitutionē in integrū quoties opus erit. An sit opportunū q̄ dicat in tali causa. Et videtur q̄ sufficiat si dicat quoties op⁹ erit. Cōtrariū videtur in. l. si quis mihi bona. §. iussum. j. de acqui. here. Et hoc tenēt doc. z Ly. z alij in l. j. C. etiā per procura. in integ. restit. pe. po. dicā in. d. §. iussum. plenius in. l. filiusfami. §. j. de don. ¶ Quero † quid si exheredat filios. an posthumū videatur exheredare. Et videtur q̄ sic ita dicit glo. sed cōtrarium puto verum nisi in aliqua parte testamenti faceret mentionem de posthumo. vt. l. qui de filiabus. j. de leg. j. Non ob. l. quam glo. alleg. quia ibi est favor tutele dicti in. d. l. qui filiabus.

1 ¶ Promissio facta in vnum casum porrigitur ad alium in quem testator similiter prouidisset si de eo specialiter cogitasset.

2 Statutum q̄ pene duplicentur de nocte qualiter intelligatur nox z qualiter dies.

Lucius. b Favore testamenti z ꝓpter ignorantiā testatoris natus habetur pro nō nato. h. d. Vel aliter fm gl. † prouisio facta in vnū casum porrigitur ad alium in quē testator similiter prouidisset si de eo cogitasset. h. d. et est notabilis casus. ¶ Opp. d. l. nomen filiarum. j. de verb. signi. z. l. si quis filiabus. de test. tut. cū. l. seq. vbi appellatione posthumi nō continetur iam natus. Sol. vt in gl. ¶ Ultimo iste tex. facit † ad questionem dicit statutum q̄ pene duplicētur de nocte: nūquid si aliquod maleficium dicitur factuz fuisse de sero: vel dicitur qđ fuit de mane tempestiue. dicatur fieri de nocte. Recordor qđ dixi de hac questione in pluribus locis. sed breuiter do declarationem claram. l. hec verba ille. j. de ver. sig. dicit quod aut dies est aut nox. modo nox quid est? dic non est aliud nisi priuatio lucis. z dies nō est aliud nisi positio lucis c. Et istud probatur in c. consuluit. extra de offi. delega. modo ad propositum q̄n dicitur de sero nō est facta nox. sed fiunt tenebre: non tamen est adhuc nox. hoc probo per. l. q̄ duos. j. de manumiss. test. vbi viuens moritur. z videbitis in. l. si q̄s filio. j. eo. Ita dico q̄n dicitur mane. tunc celo albescente est dies. vt hic. z l. j. C. de custo. reo. quia cum nox recedit est dies. Istam questio. disputauit dñs Pet. de cernetis.

c

habent calescente die aliqui albescente z potest intelligi de die naturali iuxta no. per glo. in. l. more ro. de fer. non incongrue subnectitur questio illa q̄ si quis commiserit maleficiuz in die assumpti. virginis gloriose patiatur duplicem penaz et aliquis delinquat in nocte sequenti festum an debeat puniri duplici pena et dicitur quod aut dictum statutum est factū in honorem virginis et tunc illa dies finitur saltem in completorio ipsius festi. vt patet ex no. in cap. vlti. de sentē. excommu. libro. vj. §. adijcimus. z tunc non debet intelligi in festo illius diei aut non fuit festum virginis et tunc non debet puniri duplici pena quia de propria signi. vocabuli maleficium commissum de nocte non videtur de die. nam tunc dies est proprie cum sol est super terram vt probatur de offic. delega. consului et hec est determinatio Federi. de sens licet latius per eum consilio quadragesimoquarto. et. cclvj. et an statutum possit inducere diem vel noctem vide Angelum consilio centesimonongesimoterctio.

a ¶ Post mortem. Bald. vt refert Pau. de castro. volens sustinere glo. exponit: post mortem: idest cũ morietur: seu cum incipiet mori: et sic potuit confirmari viuente filio: quia statim cum incipit mori extat conditio institutionis heredis. sic econtra habemus qđ ista verba moriẽte tali exponuntur iterdũ post mortem. vt supra. l. si qs posthumos. §. si filium. vers. moriente. et hoc qa hic non tãtum pater deliquit erga filium: nec etiam circa formã testandi: quia dedit coheredem vt exheredatio confirmet. vnde potius per errorem videtur illa verba dixisse post mortem. ⁊ hoc ipse Bald. inducit ad. q. de testatoribus relinquentibus vxores suas domias et vsufructuarias quousq; vixerint et post earum mortem instituunt alium heredem: certe inspiciendo vim verborum vxor nõ poterit habere vsumfructum ea viuente: quia est legataria: et legatum non valet nisi adeatur hereditas: et heres non potest adire ea viuente: et sic fraudat intentio testatoris. dicit ergo Bald. quod illa verba potius videntur apposita per errorem notarij: quia intentio testatoris est q̃ ille sit heres statim non ad vsumfructũ nisi post moriẽ vxoris. Et dicit Pau. de ca. habuisse de facto bonoñ. q̃ institutus decesserat ante vxorẽ: ⁊ dubitabatur an transmisisset hereditatem ad suos heredes si fecit aliq̃s actus inducẽtes abdicationẽ. ⁊ se remittit ad Jo. an. ⁊ cũ decisione Bal. videtur transire quã etiã tenet ipse Bal. in. l. id quod pauperibus. in. xiiij. q. C. de episco. ⁊ cle. ⁊ Bal. in. l. extraneũ. C. de here. instit. Cõtrariũ tamẽ tenet Joan. and. in titu. de pigno. §. j. versicu. porro vsufructuarius. et Jmol. hic. que opini. vltra rationes suas confirmatur per text. cum gloss. in. l. qui filio. in princip. j. de heredi. instit. vbi testator legatum fecit seruo: ⁊ post mortem serui aliũ instituit. dicit gloss. non valere tale legatum: quia collatum post mortem legatarij qui non potest transmittere. vnde Angel. ibi dicit in terminis. q. non valere relictum. idem Dyn. consil. incip. q. talis est quidã cõdidit. idẽ tenet Pet. de ancha. et Jmo. in. c. fina. de pigno. ⁊ Benedic. de plum. in. l. qui duos. de manu. testa. Romañ. tamen consi. lxxj. videtur voluisse primam partem vbi dicit a

Filius. Filiusfamil. miles potest exheredari sicut paganus. hoc dicit.

Posthumũ. Hoc dicit in lege pri. §. fi. supra eodem. l. placet. cum. l. seq.

Filius. Si exheredatio facta in conditionis defectu non põt confirmari aditione: testamentũ est nullum: et filius patri ab intestato succedit. secus si potest confirmari. hoc dicit. Et istud est bonum principium et aliquãtulum difficile. Et diuiditur in duas partes. Primo loquitur in instituto sub cõditione potestatiua seu casuali nec habet coheredem vel substitutum. Secundo quando habet coheredem. secũda ibi herede aũt. ¶ Circa primam partem quero sub qua conditione fuit institutus filius. Respondeo secundum gloss. dicunt quidam q̃ fuit institutus sub conditiõe potestatiua: que non poterat impleri vltimo vite spiritu. Alij dicunt quod fuit conditio casualis. prima lectu. est vera in se. tamen oportet te ponere qđ nullum habuit substitutum. ⁊ lectu. Dyn. que hic innuit quod habuit filiusfami. substitutum tunc non procederet: quia si filius est exheredatus in defectum conditionis: succederet substitutus. Idem si non est exheredatus: quia videtur per eum stetisse quare non impleuit: artando se vsq; ad vltimum vite spiritum. vt. l. suus. §. sed et si filio. de heredi. institu. ⁊ de condi. institu. l. fina. post princip. Alia lectu. est q̃ hic loquitur de conditione casuali. ⁊ verior. ⁊ hoc sonat litera. sub conditione que non est in eius potestate ⁊c. Sed tunc obstat. C. de institu. ⁊ substitu. l. si pater. et l. suus. in prin. j. de heredi. insti. Sed rñdeo q̃ ibi habet substitutum vel coheredem in cuius aditiõe poterat confirmari exheredatio. hic secus. ¶ Sed tũc oppon. confirmatio que fit post mortem non sufficit. vt. l. si ita. §. fina. s̃. eod. Respondeo illud est verum quando est impossibile adiri hereditatem in vita filij: sed si est possibile adiri eo viuo: quia poterat cõditio eo viuo deficere. tunc potest ꝯfirmari per aditionem que fit post mortẽ. vt. l. si quis posthumos. §. si filium. s̃. eo. et dixi. in. d. l. si ita. §. fi. s̃. eo. tangetur in. l. gallus. §. in omnibus. j. eo. opi. ergo pe. que hic innuit qđ filius habuit substitutum non procedit. ¶ Uenio ad secundam partem in qua gloss. ponit casum. vt habes in ea. ¶ Opponit gloss. iste coheres fuit institutus ad tempus: ergo videtur institutus pure. vt. l. hereditas. de heredib⁹ instit. Sol. hic fuit institutus ad tempus incertum: quod fieri potest. ibi vero ad certum tempus. probatur in. l. si ita. in fine. s̃. eo. et. j. de lega. j. l. ab omnibus. §. cum quidam. et. C. de heredi. instit. l. extraneum. ¶ Secundo oppo. s̃. eodem. l. si ita. §. fi. vbi si hereditas non potest adiri invita filij non sufficit ad confirmationem exheredationis. Glos. ponendo casum nititur soluere qđ in puncto mortis potest adiri: sed nõ est bona solutio. Cum enim tex. dicit post mortem: requiritur qđ perfecte sit mortuus: ⁊ sic talis aditio non confirmaret exheredationem. vt in lege cõtraria. Unde glos. soluendo hic istud contrarium legit istum ver. alio modo. scilicet qđ hic filius fuit institutus pro parte sub conditione: nec fuit in eius defectũ exheredatus: et ei fuit datus coheres post mortem secundum Azo. et differt a prima lect. quia secundum primam filius fuit in defectum cõditionis exheredatus. Ista lect. posset esse vera ponendo q̃ filius fuit institutus sub cõditione potestatiua que non potest impleri vltimo vite spiritu. quo casu non est necessaria exheredatio. vt lege suus. §. sed et si filio. infra de heredi. insti. et de condi. insti. l. fina. sed si poneremus eum institutum sub cõditione casuali: non valeret testamentum nisi in eius defectum exheredaretur. vt lege si pater. C. de institu. et substi. et lege suus quoq; de heredi. instit. Solu. ergo gloss. alio modo quod in lege si ita. filius inuenit se exheredatum post mortem: hic eo viuo. hec lectura non videtur procedere cum text. hic dicit post mortem[a]. nisi sustinendo hanc lect. poneres casum alio modo fm

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

modo ſm Jaco.de are.ſcilicet quod filius fuit inſtitutus pro parte ſub conditione caſuali: et in eius defectum exheredatus:et fuit ſibi datus pro vna parte coheres pure:z pro alia parte alius coheres post mortem:certe valet teſtamentum: quia per adiectionem illius coheredis dati pure poteſt confirmari exheredatio.hoc dicit.et tunc expone text. dum dicit tex.ſcripto.ſubaudi et alio pure qui ſtatim adiuit.dicit tex.poteſt:vt habeat aliam partem in dictum tēpus.

filius. Qui morte aui reincidit in poteſtatem patris ſi ante reperitur inſtitutus teſtamentum non rumpitur.hoc dicit. Primo ponitur q̄ſtio.Secundo arguitur pro vna parte. Tertio pro alia parte:et determinatur queſtio. Quarto formak alia queſtio et deciditur.Secunda ibi:nō quidē. tertia ibi:ſed tamen.quarta ibi:ſed ſi heres. ¶No.iſtū tex.in qua ponuntur ſufficienter caſus in quibus filius poſt teſtamentum rumpit teſtamentum:ſcilicet ſi de nouo naſcitur:ſi de nouo adoptak:ſi ſubducto primo incipit tenere locum primi:et ſi mortuo auo incipit tenere locum patris.et not.C.de poſthu. hered.inſti.ſuper rubri.et tangā.j.l.proxima. in princip. ¶Oppo.quod teſtamentum militis non rūpatur preteritione filij.vt.l.ſicut certi.et.l.ſi cum vel in vtero,C.de teſta.mili.Sol.hic fol.tex.contrarium: quia loquitur in milite qui militare deſijt. 1

Siquis ex certa. Clarus eſt iſte. §. et ideo vide per te.

Siquis eo. Poteſt quis inſtituere poſthumum ex ea tunc ſi vxor eſſe nō poteſt honeſta:ſed ſpes eſt quod eſſe poſſit.h.d.

1 Poſthumus alienus ante legem iſtam non poterat heres inſtitui.

2 Poſthumus dicitur proprie natus poſt mortem patris.et numero.7. 2

3 Prouiſio galli hz locū in nepote nato poſt mortē patris et auiz iuliani et vell.in nepote nato viuo auo.

4 Verbum poteſt quando inducat neceſſitatem preciſam et quando cauſatiuam.

5 Teſtamentum factum ſm conſiliū Galli:an valeat.

6 Omnis ſubſtitutio eſt inſtitutio.

7 Caſus in quo qui nō eſt ſucceſſurus ab inteſtato prefertur ei:qui ſuccedere poteſt ex teſtamento.

8 Prouiſio facta in vnum caſum porrigit ad alium in quem teſtator potuiſſet prouidere.

9 Subſtitutio facta in vnum caſum quando porrigatur ad alium. a

10 Quanto iuniores tanto perſpicaciores.

11 Lex iſta continuak:z an ſit neceſſaria continuatio.

12 Natus per duos dies poſt.x.mēſes q̄ ſit legitim⁹. Mulier poteſt parere in.xij.vel.xiij.menſe:et erit legitimus ſm gentilem.

13 Si mulier poſt duos dies poſt mortē primi mariti accipit ſcōm virū z peperit i.ix.mēſe cui⁹ erit part⁹. Aſſimilatio in preſumenda filiatione q̄ nō ſit bona:quia ex cogitatione mulieris in conceptione contingit partum alteri aſſimilare.

Gallus. Re z fama difficilis eſt hec.l.et glo.vlti. huius.l.dicit quod eſt difficilior aliqua que ſit in corpore iuris z materias perfecte ſuam materiam explicat. Et diuiditur tota principaliter in tres partes ſm Dy.et omnes.Primo ponitur cōſiliū Galli cum reprehenſionib⁹ et ſuppletionibus Scevole vſq̄ ad.§.nunc de lege.Secundo ponitur prouiſio.l.vel leie.in duobus capitibus vſq̄ ad.§. ille caſus.Tertio ponitur puſio Juliani in caſu illo difficili vſq̄ ad fi. Et prima ſubdiuiditur in quinq̄ partes ſm Dy.Primo ponitur cōſiliū Galli vſq̄ ad.§.quidam recte. Secūdo ponuntur reprehenſiones z ſuppletiōes Scevole vſq̄ ad verſi.inſtituēs. Tertio quedā breuis ordinatio teſtamenti:vſq̄ ad.§.ſi.eius. Quarto quedam dubitabilis.q.vſq̄ ad.§.ī oīb⁹. Quinto et vlti.ponuntur quedā regule generales vſq̄ ad.§.nunc de lege. Gloſ. continuat hanc.l.ad precedentia: q̄ō tangam.j.de queſtionibus. ¶Ad euidentiam huj⁹.l.debes ſcire † quod de iure antiquo ante iſtam.l.poſthumus alienus non poterat heres inſtitui.vt inſti.de bono.poſſeſ. in prin.et.j.ea.l. §.ille caſus.et ibi videbitis. Sed gallus aquilius introduxit caſum in quo poſthumus alienus poſſit inſtitui heres:et ad hoc fuit neceſſaria prouiſio galli.Secundo debes ſcire † q̄ poſthumus proprie eſt ille qui naſcit poſt mortē patris. Alij dicūtur improprie poſthumi.vt not.C.de poſth. here. inſti.ſuper rubri.et dicam infra. Hoc p̄miſſo veno ad caſum in terminis. in prin.cum poſthumus alienus:ideſt q̄ primum locum non tenet tempore teſtamenti:nō poſſet inſtitui de iure antiquo:eueniebat quod nepotes q̄ naſcebantur ex filijs inueniebant ſe preteritos: et teſtamentum rumpebant: ideo fuit[a] petitum conſilium a Gallo aquilio qualiter ſuper hoc poſſet prouideri.ipſe cum eſſet iuriſconſultus et prouiſum non eſſet ſecundum iura antiqua induxit de nouo poſthumos et nepotes poſſe inſtitui eo modo quo ponitur hic in princip.litera eſt clara. a

¶Item ſcias vnum † quod cōſilium Galli habet locū in nepote nato poſt mortem patris et aui: prouiſio velleti et iuliani in caſu difficili habet locum in nepote nato viuo auo. ¶Oppo: dicit hic poſſe b:z ſic gallus poſuit in poteſtate:non in neceſſitate. contra.l. poſthumorum. §. primo. infra titulo primo.Solu.gloſ.fatetur contrarium q̄ ſi vera eſſet opi.Jo.andre.ſequeretur q̄ teſtator elegiſſet viam ad impugnandum teſtamentum: latius ibi vide et Pau.de caſtro.conſi.cccxc.cū ſeq. ¶Ideo fuit. Nota de verbo poteſt.vt no.de dictione tunc.que no.extremitatem temporis de qua tractat b Ant. de quo in c. preterea reſciſti. et ibi ē noue: de app. et glo. in cle. cuz et quē. de cōceſ. p̄b. et vide do. de. vbi pulchre lo quitur i. c. ſcſcitat⁹. ō reſcrip. vbi loquit de verbo pōt vel dic de verbo non debet. dīs Car. in. c. teſtimoniū ō teſt. facit c. nō debz. de teſti. facit. c. nō poteſt. de reiud. And. Barb. b ¶Oppo. of hic poſſe. De natura huj⁹ verbi pōt: vide Bar. in.l.ſ.tit.ſ. et in repeti.l.ſi creditores. C. de pign. et z in.l. ſiuus quoq̄. de heredi. in-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

ff.§.fi filio.Bal.in.l.ij.C. quib⁹ res iudi.non no.z in l.j.C.qui adm⁹.per Canon.in.c.fciſcitatus.de reſcrip. per Pau.de leaza.in.c.potuit.ō loc.vnde dicit Bal. q vbi lex procedit dando formam vel regulā inducit neceſſitatem:vt hac lege.quod facit ad ſtatutum quod pote

ſtas poſſit inqrere de maleficijs aliquibus: vt teneat inqrere:a- a lias punia tur de negligentia. 4 ad cuius corroboratio nem addu. cit raphael quia iuriſdictioni ſportat neceſſitatem alleg.l.j.cū ibi.not.ſ. de iuriſdi. omniū iudicū. Alexand impbare bal. de ſtatuto tamen dicit qō auctoritas eſt Bal.mag. cū Rapha. et de verbo poteſt: vide Pau. de caſtro. conſil. ccxij.

Andreas Pomate.

a Extra glo. oppo.

et ſupplet poſſe:et neceſſe eſt ne rumpatur teſtamentum.doc.circa hāc gl. b dicunt quod nō eſt neceſſitas preciſa ſed cauſatiua:et ſi vult ne teſtamentū rumpatur ſic faciat. Extra glo. oppo.[a] quod verbū poteſt:importat neceſſitatem preciſam.vt.l.nemo poteſt d ff.de lega.j.z.l.non poteſt.ff.de fur. Reſpondeo ſ quandoq verbū poteſt: poe nitur in diſpoſitione negatiua:et tunc inducit neceſſitatē preciſam:quia pītuat potentiam:vt in contrarijs: extra de reg.iu.c.ſ.lib.xſ. et ibi per Jo.and. Si vero ponitur affirmatiue in legibus reſcriptis vel in contractib⁹ nūqꝫ reperies quod importet neceſſitatem preciſam:ſed cauſatiuam.ſic facit.l.ſi mandauero tibi.§.fi.ſ.mandā. et.l.ſe f pe.ſ.de offi.preſi.et hic eſt tex. In vltimis vero voluntatib⁹ quādoq verbum poteſt:inducit neceſſitatē:vt no. glo.in.d.l.ſepe. diſtinguendo ad quē verba dirigantur. vt.l.pretor.in prin. ff.de lega.ij.et quod ibi no.Et hoc eſt verum quando verbum poteſt. ponit in oratione diſpoſitiue per ſe principaliter. Sed ſi poneretur incidēter per modū conditionis vel cauſe quid importat dicam.ff.ti.jl.j.vbi gloſſ. tāgit. Secundo oppo. et videtur q Bal lus dederit malum cōſilium. nam nō dicit filium inſtituendum: et ſic teſtamentum eſſet nullum preteritione filij. vt infra eodem. lege inter cetera, Gloſſ. ſolu. quod gallus habuit pro g conſtanti quod filius fuit inſtitutus. Nec ob.quod dicit inſtitui:quia expo

de vul.et pupil. Item quia tunc filio non videtur inferri in:uria.arg.l.filijs matrem.C.de inoff.teſt. quia tacite filius videtur inuitatus.facit in auc.vt cum de app.co.§.aliud.ibi:inuriam abolere.ſed hic opi.nō videtur vera:quia eſt contra caſum in.§.idem credē

ne:ideſt ſubſtitui: quia omnis ſubſtitutio b eſt inſtitutio.vt in gloſſ.et.l.coheredi.§.cū filie.infra de vulg.z pup. et.l.in ratione.§.quod vulgo. ff. ad.l. fal.et verum dicit iſta gloſſ. quod ita ſentit Gallus:puto c tamen d quod etiā ſi filius eſſet inſtitutus facto teſtamēto.ſecundum conſilium Galli teſtamentum valeret:e per.l.ſi quis ita heres inſtituat.ff.de here.inſti. vbi permittit lex ſic teſtari ſi ille qui ſucceſſurus eſt ab inteſtato nolit eſſe heres:talis ſit heres. Ita hic eadem ratione: ſi filius meus me viuo morietur: et ſi non poteſt mihi heres eſſe: nepos ex eo ſit heres:nulla enim iniuria fit filio et ſic eius preteritione teſtamentum non rumpitur.et erit hic caſus f in quo ille f qui non ſucceſſurus eſt ab inteſtato: prefertur ei qui ſuccedere poteſt ex teſtamēto:fateor tamē quod mē Galli fuit illa quam gl.dicit. Sed contra hoc opponitur de lege ſi ita, paragrapho finali.ſupra eodem. Reſpondeo ibi filius erat exheredatus: et ſic ex tacita voluntate defuncti non veniebat ab inteſtato. hic ſecus. facit infra de codicil. lege conficiuntur.in principio.et paragrapho primo. Item cōtra predicta facit.infra eadem lege.§.in omnibus. Solu. dico quod filius videtur tacite inſtitui eo quod teſtator vult eū ab inteſtato ſuccedere:et preferre nepoti. vt dicta lege conficiūtur. Opp.ſ.ff.ad.l.dō hic poſthumos nepotes ꝛc. contra iſti ne potes nō ſunt poſthumi. vt.l.quod ſi

dum. ver. nam et ſi filius. ff.cto verſi.ita ſane non violando literam.vbi ſi teſtator by filium ꝛne potē ꝛ vtrorem nepotis pregnātem filiam inſtituit:et nepotē preteriit.ꝛ ita dicat vbi vide.ſecūdus videtur caſus l lege ſi qa eum.§.fin. ff. de vul.ꝛ pup.terno facit tex.j. eadem lege.§.l omnib⁹.quarto quia illa ſ̄ba cōditionalē prolata nō ſducūt diſpoſitionē de filio.ar. l. ex facto agitatum. de heredi. iſt.nec ob. iſte tert.q

Adde Alexand.conſi.xxvij.in.iij.volu. de iſto verbo poteſt.Felt.c.quanto.in prin.de preſump. et.c. venerabilis.de exceptio.Barba.conſi.xlij.in.xliij. co. in.j.volum.et conſi.ix.in.ix.colum.in.ij.volum.ꝛ cōſilio.lij.in.v.colum.eod.volumi.et conſilio.lvj.in.xſ. colum.eo.volu.ij.

b Andreas Pomate. Quia omnis ſubſtitutio. Adde tex.l.j.cum glo.C.de edi.dim adria. tollen.et l.ij.et.§.in primis.ff.de bo.poſſeſ.ſecūdum tabu.vide Alex.in rubr.de vulga.et pup.l. e

c Andreas Pomate. Puto.vide Pet.de anch. conſilio.cxxxvj.Oldra.conſi.xciij.Alexā.conſi.xvj. al's conſi.cviij.in.j.volum.et conſi.cix.in ij. volum. et conſilio.cxcix.in.ij.volum.vbi dicit cōmunē opi. f eſſe contra Bar.hic.

d Tamen.Et no.hic pro quo videtur caſus in lege g cum teſtamento.infra de here.inſti.l.coheredi. §. fi.

Valeret.Adde inquantum Alexan. dicit contra Bar.eſſe cōmunem et all's.Pet.de anc.conſil.cxxvij. quod in ſtampa eſt.cxxxvj.dic etiam quod idem voluit Oldra.conſi.xciij.

Caſus.Et vide quod not.in.l.j.ff.de vulg.et pupil.Andre.Barba.

Andreas Pomate. Oppo.vide Alex.conſil. cix.ij.volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nepotes.ſ.de teſt.tute.Rñ.quod poſthumi ſunt ve
re vno reſpectu:quia poſt mortem patris ꝛ aui naſ
cuntur in caſu iſto ſcõm conſilium Galli.ſed alio re
ſpectu impropꝛie dicũtur poſthumi: q; ſubducto pa
tre de medio incipiunt tenere primum locum: vt.ſ.
a l.proxi.§.j.Et ex hoc gloſ.[a] colligit continuationem
l.ſed hic reaſſumam.j.in.q. ¶No.ergo ex hac glo.
7 quod ꝓpꝛie poſthumus eſt qui naſcitur poſt mor
tem.ideo dicitur et.ã poſthumus quaſi poſt humuꝫ
natus. et omnes alij dicuntur poſthumi impropꝛie.
vt not.C.de poſthu.hered.inſtitu.ſuper rubri.ꝛ hic in
gloſſ.ꝛ eſt vtile ſcire ſi in ſtatutis fieret mentio poſt
humi cum ſtatuta debeant intelligi ſcõm propꝛiũ ſi
gnificatũ:ergo no. ¶Oppo.q̃ poſthumus ſeu ne
pos natus in vita aui non rumpat teſtamentũ. vt.j.
ea.l.§.nũc de lege.Glo.fatetur cõtrariũ q̃ nõ rum
peret natus in vita ſi teſtamentũ fieret ſcõm cõſiliũ 11
legis velle.ſed Gallus nõ prouidit in hoc.vide glo.
que incip. ecce conſilium.vſq; ibi. item not. ¶Sed
oppo.q̃ prouiſio galli ſic fuerit inſufficiẽs: nã ꝓuiſio
facta in vnum caſum ſe extẽdit ad alium:vt in ſubſti
tutione vulgari que porrigitur ad pupillarẽ ꝛ econ
tra.vt.l.iam hoc iure.de vulga.ꝛ pupil.ꝛ.C.de impu.
et ali.ſubſti.l.hereditatem.ꝛ.l.q̃uis.ꝛ de inſti.ꝛ ſub. 12
l.ſi.ergo prouiſio Galli facta in vnũ caſum porrige
tur ad aliũ. Rñdeo:puto q̃ prouiſio.l.vellete. fuerit
8 neceſſaria ꝓ quod enim dicitur prouiſio facta in vnuꝫ
caſum porrigitur ad alium.verum eſt ſi in illo teſta
b tor poſſet prouidere:ſed hic [b] ante diſpoſitionem. l.
velle.teſtator nõ poterat ꝓuidere inſtituendo poſt
humum alienum:niſi in caſu inducto per gallũ ſolũ.
et in alijs caſib⁹ remanebat regula antiqua:q̃ poſt
humus alienus inſtitui non poterat:videbitis.j.ea.
9 l.§.ille caſus. ¶Preterea illud quod dicitur ꝓquod
ſubſtitutio facta in vnũ caſum porrigitur ad alium.
Intellige ad alium caſum qui ſit de natura ſubſtitu
tio.ꝛ reſpicit perſonam eius cui facta eſt ſubſtitutio:
non autem ſi reſpiceret perſonam ſubſtituti. ſi enim
eſt ſubſtitutus ille qui naſcitur poſt mortem:nõ po
teſt intelligi ſubſtitutus ille qui naſcitur invita⁹.vt.ſ.
eodẽ.l. commodiſſime. quod intellige niſi teſtator
putaſſet ſe deceſſurum incontinenti. vt dixi in.d l.cõ
modiſſime.et probatur.ſ.eodem.l. titius.§. lucius.
¶Opp.de.l.fi.C.eo.Sol. quidã fatentur per illaꝫ.l.
q̃ prouiſio Galli etiã porrigatur ad nepotes qui na
ſcuntur in vita.ſed nõ eſt verum vt dixi:nam prouiſio
Galli eſt contra ius cõmune.ꝛ ſic non porrigitur
vltra caſum qui in ipſa exprimitur.vt.l. precipimus.
in fi.C. de appel. Item prouiſio teſtatoris facta ſm
cõſilium Galli nõ porrigitur ad caſum quo poſthu
mus naſceretur in vita: ſcõm tempora Galli: quia
illo tempore teſtator hoc non poterat. ſed hodie cũ
teſtator hoc poſſit:porrigitur ad eum qui in vita na
ſceretur ſi teſtator putaret ſe deceſſurũ incontinenti: c
ſm quod.ſ.proxi.dixi.ſed quãdo teſtator eſſet ſanꝰ
et filius ſanus:nec cogitatio poterat eſſe quod filius
moꝛietur: tantũ ad illum caſum porrigitur: non ſi in
c vita naſcatur. ¶Oppo.q̃ Gallus[c] male dicit:quia
Sceuola eum reprehendit de ſuperfluitate ꝛ inſuffi
cientia.vt.j.ea.l.§.quidã recte.ꝛ.§.ſeq. Gloſ.fatetur
10 cõtrariũ ꝓ quod Sceuola reꝓhendit ꝛ addit: hoc ideo
quia q̃to iuniores ſunt nepotes ſpeculationes: ſcõm Pri

a ✠Andre.Poma. ¶Hoc glo.Et no.ſing. iſtã glo.
quod licet vnus titu.ſit continuandus ad alium. vt
l.ij.ſ.de ſta.homi.tamen vna.l.non eſt ad aliam cõ
tinuãda quod intelligit de neceſſitate:niſi aliud ap
pareret ex tenore ipſarum legum.

ſcianum. ¶Oppo.q̃ talis nepos po
tuerit preteriri.vt inſti.de exhe.li.in fi
ne. Sol. hic de nepote ex filio: ibi de
nepote ex filia. ¶Op. dicitur hic q̃d
Gall⁹ reprehẽdit de ſuperfluitate ꝛ in
ſufficiẽtia. Cõtra cũ iſta ſint repugnã
tia:ꝛ ſic nõ poſſ eſſe ſimul.vt.l. vbi re
pugnãtia.j.de re.iu.Sol. iſta ſunt cir
ca diuerſa,nõ circa idẽ.nã in q̃buſdaꝫ
dixit ſuperfluꝰ:ꝛ in q̃buſdã inſufficiẽter.
vt.j.patebit. ¶Venio ad.q.q̃ro ꝓ q̃li
ter lex iſta cõtinuetur.ꝛ dic vt in gloſ.
poſthumos.ꝛ tene mẽti. ¶Alii.con
cludit q̃ nõ eſt neceſſaria.l.ad.l.conti
nuatio.q̃d not. ¶Quero an menſis
quo quis moꝛitur debeat computari:
Et gl.tua dicit q̃ ſic:ꝛ bene. ¶Que
ro ꝓ quid ſi nepos natus fuit per duos
dies poſt decẽ mẽſes an dicatur legi
timus:Et gloſ.dicit q̃ ſic.ſm quoſdã
Phyſicos.ꝛ vide gloſ. iſtã que incip.
proximis ꝛc.Idẽ no.in.§.fi. in auten.
de reſti.ꝛ ea q̃ parit.ſed in.l.ſeptimo.
ſ.de ſta.homi.gl.dicit cõtrariũ. Pro
cuius declaratione ſciendũ eſt q̃d tri
plex eſt tẽpus perfectũ part⁹. Primo
eſt tps ſeptẽ menſiũ:ꝛ eſt part⁹ legiti
mus.vt.d.l. ſeptimo.ꝛ in.l. inteſtato.
in fi.j.de ſuis ꝛ leg. Secũdo eſt tem
pus nouem menſium. et in iſto cõcor
dant omnes. Tertio eſt tempus de
cem menſium. ꝛ in hoc etiam concor
dant omnes:ſed in effectu gloſ.diſcor
dat.dominus Lyn.dum ſcriberet ſu
per.l.ſeptimo.de ſta.homi.in ciuitate
conſuluit ſuper hoc magiſtrum genti
lem qui reſpondit ſibi per multa ver
ba:ꝛ finaliter concludit:quod etiam
poſt decem menſes per paucos dies
poteſt eſſe legitimus partus. pone
bat etiam aliud mirabile quod iura
noſtra non admittũt:quod in duode
cim vel in tredecim menſibus quan
doq; cõtingit:ſed raro q̃ mulier pa
rit.ſed hoc Phyſicis relinq̃dũ eſt.

b ¶Sz hoc.
Sed qua
re poſthu
mus alie
nus nõ po
terit inſti
tui hoc nõ
reperitur,
tamen ra
tio poteſt
eſſe quia
defuturis
non eſt co
gitandũ:et
hec nõ eſt
bona:quia
lex conſide
rat fructꝰ
venturos.
l interduꝫ.
ff.de verb.
obliga.ra
tio ꝓpter
euitandaꝫ
ſiniſtrã ſuſ
picionem
que haberi
poſſ de
matre.Itẽ
quia non
habeꝫ af
fectio ad
eũ,q̃ nõ eſt
l. titi⁹ j. de
obſe.ſz vſ
q̃ pot in
ſtitui de in
re iſto.l. in
tempus.ff.
de heredi.
inſti.reſpõ
deo: illa.l.
procedit:
niſi.l. reſi
ſtat initio:
vt hic di
cit Joan.
and.barb.

¶Gallus.Et dicit hic Baldus. quod ſi pater ap
pellat filium:ꝛ eſt naturalis q̃ videtur illum legiti
mare per illa verba:quod ipſe intelligit verũ ſi poſ
ſibile erat quid matrimonium poſſet contrahi:tunc
puta quando mater naturalis non erat vxor alteri⁹:
alꝰ non.et allegat Joan. andre. in.c.per tuas.ꝛ.c.
tanta.qui ſi.ſint legi.ꝛ dicit q̃ alibi nõ reperitur hoc
dictum.ꝛ tu vide Ange.in auten.qui.mo.na. effi.le
gi.§.illud tantum.Andre.Barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quero pone. Tangit hic Bald valde eleganter an masculinum concipiat femininum. z dixit quod melius de hoc tractauit Archidia. cū alius. xviij. q. iij. c. si quis suadente. z an illa interpretatio sit de p̄prio significato. vide gloss. no. in. l. prima. ff. de verb. significa. z
vide Bal. 13 ¶Quero† pone[a] quod mulier[b] post in. l. quicū= a duos dies post mortem primi mariti cp̄. C. de ser b accepit secundum virum: et peperit uis fugiti,
et Cy. in. l. quisquis. C. ad. l. iul. mate. z Bart. in. l. f. de verbo. signifi. z quod not. in. c. significauit. de rescri. et quod nota. in addi. ad Bald. in. d. l. quicunq; vbi omnino vide. z dixit hic eleganter quod si verbū potest: appellatur a statuto per modum regulariter puta potestas poterit inquirere de maleficijs tempore alterius quod tenetur si non inquisierit. quod est notandum. z vide Bal. in. l. si quis in tātum. C. vnde vi. vbi quesiuit an per verbum si quis veniat femina: z refert quendam vicarium fuisse condēnatum in sindicatu: vide omnino. Andre. Barba.

b ~Andre. Poma. ¶Mulier. Adde q̄ in proposito dicat Fran. ere. sing. xxvj.

c ¶Frequentius. Adde cum opi. Bartol. transit Alco. de neap. et Bal. hic. et in. l. septimo mense. Imol. tamen dicit quod in dubio possit iudicari filius secūdi viri: per. l. filium diffinimus. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. nam ille iudicatur filius qui nascitur infra tempus infra quod potuisset nasci ex viro. z vxore: sed iste talis ergo secundi non primi filius iudicādus. adducit etiam quod cum vltimus debuit cogitare hunc casum posse euenire quod pareret infra tēpus predictum sibi imputare debet arg. l. si quis dolum. j. loca. c 1

d ~Andre. Poma. ¶Quidā recte. z dixit Bal. hic q̄ si proponitur factū inepte: si tamē recte ꝯcluditur 2
tenet libellus. fm. Innoc. in. c. examinata. de iudi. qđ alibi nō reperitur. z dixit si produco instrumentū le= 3
gitimationis video me fateri spurium. l. ij. C. de in. artiul. au. z not. glo. relata ad tex. q̄ dicitur simpliciter fieri q̄ fit cū conditione: si illa ineſt ex natura rei. et not. hic glo. que dicit q̄ nepos querit patri vt mo= 4
mento non stet penes eum debet intelligi q̄tus ad cōmodum nō q̄tū ad irreparabilitatē successionis 5
nominis: vt no. in. l. frater. de cōdi. inde. in gl. ij. mag. 6
et colligitur hic arg. p Cy. q̄ nepos spurij nō potest instituj: sicut nec spurius. vt no. in gloss. in. l. fi. de natu. lib. nā si nepos pōt instituj ab auo acquireret patri per hāc gl. sed istud est phibitū. l. j. de na. lib. l. qui 8
testō. de pba Dy. istud nō determinat. Gof. tenet q̄ nō pōt propter vitiū paternū: q̄ videtur habere etiā 9
ad filiā. l. fi. de na. libe. ibi vitiū paternum hoc tenet Cy. in vl. q. l. fi. de na. li. vide hic Bal. z que no. plenissime vbi omnino vide: quia collegi forte omnia dicta in ista materia. l. ij. C. de her. instī. z fere omnes 11
remissiones Bald: que fuerunt mihi note: licet sim minimus inter scholares: et que not. ad Bald. in au 12
tenti. licite. z in l. fina. de natu. lib. z vide Ludo. Ro. in consi. xxxviij. incip. visa facti serie. proco quod hic Bar. z alij dicunt:
~Andre. Poma. ¶Quidam recte. Vide Alexan. d consi. cxvij. versū fortius. in. v. volu. in nono mense: ita quod partus potest esse primi veri: potest etiam esse secundi: potest enim parere in septimo z nono z in decimo mense: cuius dicetur iste partus. ¶Quidam dicunt distinguendum in cui⁹ domo nascitur. vt. l. si vicinis. C. de nupt. z. l. filium. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. alij dicunt standum testimonio matris. vt. l. etiam. s. de probatio. et. l. vxoꝛ. j. de manu. testamen. sed hoc non videtur bene dictum: quia mater potest decipi. vt. l. j. §. si mulier. de libe. agno. z. l. j. §. per calumniam. s. si mu. ven. no. domin⁹ Ja. de bel. disputauit z posuit in. l. prima. de bo. posse. secundum tab. z dicit ipse quod primo debet inspici cui assimilatur. argumen. l. quod si nolit §. qui mancipia. s. de edili. edict. si non apparet cui assimilatur: inspici tunc debet in cuius domo natus est. vt. d. l. si vicinis. z. d. l. filium. alias nullius filius diceretur. argu. l. liberorū. §. j. s. de his qui not. infa. sed hoc q̄ dicit de assimilatione non placet quia ex cogitatione mulieris tempore conceptionis contingit partus alteri assimilare. vt. l. queret aliquis. z ibi no. de verb. signi. z. l. nō sunt liberi. de sta. homi. puto ergo q̄ primo inspicienda sunt signa conceptionis que ponit Roffre. in libellis suis per titu. de edicto. si mu. ven. no. in pos. mit. si ista signa non apparent: tunc standū esset consuetudini mulieris. in quāto tēpore consueuit parere. argu. l. non omnes. §. a barbaris. j. de re mili. z. l. vel vniuersorū. s. de pigno. actio. et. l. j. §. bestias. s. de posth. sed si ita non apparet tunc esset cōmittendū medicis vel obstetricibus peritis in arte illa. vt. l. j. §. j. s. de ven. inspi. et qualitate enim persone potest medico psuaderi. quod si illud non apparet recurrendū est ad illud quod frequentius[c] accidit. c

¶ Testamenti verba in casu Galli qualiter concepta fuerunt.

Substitutio vulgaris quod habeat locum institutio decedente in vita testatoris.

Substitutio facta de filio z nepote copulatiue intelligitur ordine successiuo.

Copulatiua resoluitur in disiunctiuam ratione necessitatis vel ordinate charitatis. z nu. 4.

Institutio facta de filio et nepote iam nato: an intelligatur q̄ admittantur ordine successiuo.

Differentia inter et: z cum.

Si est relictum Titio z filijs. Seij q̄ intelliguntur coniuncti.

Si Titius est substitutus z eius filij z heredes qđ intelligitur ordine successiuo.

Si quis emit rem pro se filijs z nepotibus vel alio titulo accepit: an intelligatur ordine successiuo.

Emphyteosis si accipiatur pro se z filijs: an trāseat ad filios licet non sint heredes.

Si testator filium instituit z alium substituit: an sit substitutio vulgaris vel compendiosa.

Immunitas concessa patri et filijs: an filij eam habebunt patre viuente.

Illa actio videtur intentata que ex verbis libelli colligi potest.

Si duo sunt statuta in eodem volumine contraria inspicitur vltimum statutum.

Quidam recte. o Hic primo ponitur re= gnehensio Scuuleo=

tra Gallum de superfluitate: vsq; ad ver. idem credendum. Ibi secunda pars in qua ponitur reprehensio de insufficientia circa numerum personarū vsq; ad. §. et quid si tantum. Ibi tertia in qua ponitur reprehensio circa casus vsq; ad. §. instituens. ¶ Legamus per partes: et ponam⁹ clare casum in terminis: da summariū cōgrue nō recipit: quia verba testamēti hic clare non ponuntur. ¶ Quero pro declaratione. §. qualiter † verba testamenti concepta fuerunt. Glos. ponit quinq; modos et qlibet est bon⁹. ¶ Primus modus est q; dicat sic: si quis mihi nepos post mortē meā nascetur heres esto. Hec lect. applaudet lutere: quia non facit mentionē de morte filij. ¶ Sz aduertendū est quia nisi prouisio galli fuisset: tale testamentum nō valeret: quia instituere tur posthum⁹ alienus: vt dixi in pri. l. In quo ergo reprehenditur gallus. Rñdeo q; postq; induxit posthumos nepotes posse instituti: in modo instituēdi non sunt necessaria tot verba. Secundus modus est quod dicat filium et nepotem qui ex eo mihi nascetur post mortē meam heredes instituo. [a] Ista est bona ꝯceptio: tñ hz dubium an filius et nepos videantur insimul instituti vel ordine successiuo: de quo. j. dicam. ¶ Tertius modus est vt dicam sic. si filius heres non erit nepotem q; ex eo nascetur substituo: et ista est bona. † Ex qua not. [b] q; substitutio vulgaris habet locum instituto decedente in vita testatoris. ¶ Quartus modus est vt si dicam filium instituo et nepotē substituo: et est bona. quam no. refertur enim ad casum qui colligit ex verbis Galli: sed ex verbis Galli colligitur substitutio vulgaris si filius instituto viuo testatore moretur ꝛc. Et sic [c] apparet hic casus fm illā lecturā: quod illa verba titium instituo et Sempronium substituo. [d] inducunt substitutionē vulgarē: de quo dicā in materia substitutionis vulgaris: et etiā in materia cōpendiose. ¶ Quintus modus est vt dicam filiū et nepotē ex eo instituo. Nā nepos videtur institutus in casum qui colligitur ex verbis galli. qō multū no. scz q; † institutio facta de filio et nepote copulatiue intelligitur ordine successiuo. Et sic copulatiua resoluitur in disiunctiuā. facit. l. cū pater. §. pe. j. de le. ij. ¶ Opp. natura copulatiue est vt oēs simul vocentur. vt. l. vnica. §. his ita. C. de ca. tol. et. l. si duobus j. de le. j. Sol. hoc facit necessitas: q; testator sic habeat necesse facere ne testm rūpatur. vt in pri. l. Uel dic quod hoc facit ordinata charitas. vt infra dicam. ¶ † Querit glo. [e] pone [f] q; quidā instituit filium et nepotē iam natū: an admittant ordine successiuo. glo. tenet q; sic per. l. peto. §. fratre. j. de leg. ij. et. l. cū pater. §. pe. eo. ti. ¶ Et per hunc. §. Ja. de are. tenuit cōtrariū. s. q; quilibet sit heres pro parte per. ll. allegatas in gl. Non ob. §. iste: quia sic dz intelligi de necessitate: alias institutio non valeret: q; posthumus alienus nō pōt instituti nisi in casu introducto per Gallū. do. Ant. de pisis tenebat opi. glo. q; etiam nepotē iā natum hz necesse instituere ne testm rūpatur filio subducto de medio. ar. pro hoc. §. de vsu. l. si stipulatus. Fm hoc rñdetur ad cōtrariū. l. si mulieri. §. de vsufru. accre. q; loquitur in legato in quo nō erat necessitas. ad alias. ll. rñdetur vt in glo. Nō ob. l. peto. §. fratre. vbi loquit in legato tñ intelligit ordine successiuo: q; ibi psone non fuerunt nominate copulatiue: sed fuit

¶ Instituo. Et no. secundum Ange. q; verbū instituo ponit p substituo. et sic facit si testator instituit sororem in vita: et post mortem instituit titium: intelligitur quod substituit: de quo per Bald. in lege hereditas ex die. ff. de here. insti. ꝛ bal. hic. And. barb. platū verbū familie qō habebat illā significationē q; admittantur ordine successiuo. vt. l. fi. C. de ver. sig. Nō ob. l. cū pater. §. pe. j. de leg. ij. q; ibi testator vsus est verbis alternatiuis nō copulatiuis. Ego dicerem [g] quod etiam si testator non haberet hoc necesse faceret sed illa copulatiua esset inter personas inter quas cadit affectio ordinata. intelligitur ordine successiuo: sicut hic probatur. et in lege generaliter. de insti. et substi. et idem de here. instituto. l. lucius. sicut enim alternatiua

b ¶ Ex qua not. Et sic no. fm bal. qō vnicq; verbo potest fieri institutio et substitutio no. q; aliud est recitare: aliud ponere. quod not. pro libellis. Et no. q; plerūq; ponimus in libellis negamus: tamen in dubio tenemur stare. ꝛ no. practicam sing. q; dicam post remissionē. et hoc parte acceptante ꝙtum facit pro ea: alias nō. nam poterit ex postfacto reuocari quod not. et vide que dixi in. c. Raynutius. de testa. pro ista. q. Andre. Barbatia.

~ Andre. Poma. ¶ Ex qua no. vide Bar. ꝙsi. xxxv. et. xxxvj. et. xxxviij. et. xlviij. et. lvj.

~ Andre. Pom. ¶ Sic apparet. Vide Alex. l. me minisse. §. titius. in. ij. no. ff. ad trebel.

¶ Substituo. Adde Joan. de ana. consilio. xlvj. et cōmuniter docto. transeunt cum Barto. quod dicat substitutio vulgaris. in. l. lucius. de vul. et pupil. pro qua opi. facit ter. in. l. iam hoc iure. de vul. et pup. in ver. in vulgarē tantūmodo casum. eo. ti. et idem tenet Pau. de castro. in lege finali. C. de here. insti. vbi si dixisset Titium instituo: Sempronium sibi et mihi substituo. vide Rom. consi. cccclxxx.

¶ Querit glo. et no. q; ista gloss. non reperitur alibi secundum Dy. vt hic refert Bal. q; si frater instituit sororem et filios sororis: dic quod isti succedūt insimul: quia frater non tenetur instituere sororem. in. §. primo. in auten. de heredi. et fal. idem si instituo filiū naturalem et alios legitimos: quia filio naturali nulla debetur legitima vt glo. singu. in. l. j. ff. de cōtrahenda. Bald. ibi: et vide cum quia non loquitur. Andr. Barbatia.

¶ ~ Andreas Pomate. ¶ Pone. Vide Roman. singu. cv. et an idem in substituto. vide Rom. consil. lxxviij. Matheſillanum nota. clv. et Bartolum cōsilio. lxj. in. j. col. j. volu.

¶ Ego dicerem. Vide Bal. consil. ccclxxxj. in fin. et melius consi. cccclxvj. in princi. iij. lib. Ang. consilio xxxviij. Jo. de anania consilio alleg. xlvj.

~ Andreas Pomate. ¶ Ego dicerem. Vide Bald. consilio. cccclxvij. in fine. et consilio. cccclxvj. in princ. in. iij. volumine. Angelum consilio. xxviij. Alex. consilio. xxiij. in. iij. volumine. et consi. xij. in. iij. vo. et consilio seq. et consilio. cij. iij. col. iij. volu. et cōsilio. ix. in. ij. colū. in. v. volu. et consilio. lxiij. in. ij. colum. ij. volu. Barba. consi. xv. ij. volu.

Andre. pomate.

a ¶ Charitas ordinata sequitur Alex. consil. xliij. in iij. volu.

Andrea. pomate.

b ¶ Si dico. Vide barb. consil. lxj. in ij. col. j. volu.

c ¶ Cõuertat. adõ q̃ meli⁹ ꝓbatur in. l. qui dã. j. de pecu. le. z hoc idẽ tz bal. ꝑ no. ꝑ gl. in. l. oẽs. in a glo. fi. C. de delato. li. x. dũ dicit caput z ligua vcz amputent. quem textũ dicit Bald. non esse alibi.

Andrea. pomate.

d ¶ Ego dico. vbi ale. cõs. cv. l. ij. col. iiij. vo. alias cõsil. cvij. vide Bo. consil. xxxv. consilio. xxij. et vide alex. consilio. j. in. xj. colũ. v. vol.

e ¶ Ex quo sequitur. Adde qđ. d. alex. in consil. xxvj. col. fi. circa finem. in. v. vol. per hic dicta Bar. h. d. q̃ filij ad quos spectat feudum nõ potuerunt agere ad dictum per eorum patrem alienatum: patre vuente ex quo ordine successiuo intelligit deferri.

f ¶ Ex hoc. z vide bal. in auc. si quas ruinas. alias in autẽ. si qua mulier. C. de sac. sanctis eccle. Andreas Barba.

Andrea. pomate.

g ¶ Sequitur. Vide late Alex. consi. xliij. in j. volu. z consi. lxxxvij. alias. lxxx. eo. vo. z cõsi. ix. in ij. vol. z cõsilio. lv. eo. vol. ij. z vide bal. l. ij. C. de fluis z le. alex. l. etiam. in. liij. colum. versi. eadem glosi. ibi sicut et in ecclesiastica emphyteosi. ff. solut. mat. Romañ. consilio. xxxv.

h ¶ Emphyteosim idem tenuit Bo. cõsi. xxij. z Alex. consilio. cxl. iiij. li. quid autẽ si pater recepit pro se filijs masculis z feminis. bar. in. l. iusiurandum. §. si liberi. de oper. li. dicit quod pariter admittuntur nisi fit statutum exclusiuum feminarum. idem tenet Jo. de imol. in. c. potuit. de loca. et ꝑpet. de ancha. in cle. secunda de iure pa. et vide Bal. in. l. liberti liberteq̃ de ope. lib. ibi ponit vnam limitationez sal. in. l. ij. in xvij. col. C. de iu. emp. bar. consi. incipien. questio ista habet duo dubia. z consilio incipiente domino amate. petrus de ancharano. consilio. cccxx. Paulus de castro. consilio. xij.

resoluitur in coniunctã: ita eadem ratione coniuncta in distinctaz. z appello ordinatam charitatem quando sic ab intestato successuri erant. vt hic patet. ¶ Sed cõtra predicta facit. C. de impub. z ali. substi. l. fina. Glo. respon. quod ibi erant penitus extranei pater z filius: z sic non erat charitas ordinata. z hec est vera sol. in se: sed nõ est necessaria ad istam. l. z verius dicas qõ ibi testator dixit vna id est simul cum filijs suis ꝛc. Et sic expressa fuit volũtas testatoris qõ simul succedãt. Nõ ob. l. si mulieri z titio. qi ibi dixit mulieri cum libertis: nos loquimur quando dixit mulieri z liberis, † z sic facio differẽtiaz inter z: z cum. Et si tu dicis hoc est cõtra. l. titie. §. nihil. j. de lega. j. respondeo quantum ad inducendam coniunctionem non est differentia inter z: z cum: vt ibi: sed vtrum ista coniunctio intelligatur simul an ordine successiuo est differentia: quia cum denotat quandam simultatem. sed dicto et: potest esse magis continuata. nec requirit de necessitate concursum vtriusq̃. sed verificatur in quolibet copulatiuorum. vt. l. ea tamen. j. de lega. iij. Habes ergo ex predictis quod siue testator dicat vna cum filijs: siue simul cũ filijs: siue titio cum filijs: admittentur equaliter. sed si dico titio z filijs. tunc distinguendum est an inter eos cadat affectio ordinata vel nõ vt hac. l. ¶ Sed contra hoc facit. l. si quis titio. secundum vnam lect. §. de vsufru. accref. Solu. ibi erant penitus extranei. z sic nõ cadebat inter eos affectio ordinata. ¶ Quero † quid si testator dicat reliquo titio z filijs seu. Rideo intelliguntur coniunctim instituti. vt. l. inter duz in prin. j. de here. instit. quod ergo hic dicit de ordine successiuo habet locum quando relinquitur sibi z filijs eius. ¶ Quero quid si testator conuertat ordinem z dicat ferum nepotem meum z titium patrem eius instituo. Certe dico qõ nil ad factum: quia debet intelligi secundum ordinem necessitatis: non ꝓut est scriptum. vt. l. talem. in prin. j. de heredib. instituendis. ¶ Quero † quid si testator dicat substituo talem et eius filios et heredes. Respondeo ex eo quod dixit heredes. apparet quod post mortem illius intellexit et sic ordine successiuo. An autem requiratur quod sit filius et heres: vel sufficiat quod sit filius tantum vel heres tantum. Dicam. j. eadem lege. §. nunc de lege. ¶ Quero quid in contractibus aliquis † emit rem ꝓ se filijs z nepotibus: vel alio titulo recepit. an intelligitur ordinate: quia primo pater deinde filij. Et quidam dicunt quod ordinate: per ea que notantur in lege si non fortem. §. libertus. ff. de condi. indebi. Ego dico ꝙ quod de hoc est glossa. ff. de pactis. lege si tibi. §. si pactus. vbi dicitur quod quando pater pascisci tur filio: si aliud nõ apparet intelligitur pascisci et vt heredi. Ex quo sequitur quod ordine successiuo: cum viuus non habeat heredes: hoc etiam in filijs in potestate probatur alia ratione. nam cum pater acquirat ex sua prouisione est profectitium: quia si filio quereretur per ipsum filium acquireretur patri etiam hodie: vt lege dominus seruo. de verbo: um obligationibus. ¶ Aduertendum tamen est ad vnum quod gl. dicit si aliud non apparet: vt not. in. d. §. si pactus. ideo est distinguendum inter res: quia quandoq̃ tale pactum interponetur super rebus que de sui natura non transeunt nisi ad filios: et tũc videtur stipulari filijs vt filijs non vt heredibus: ꝓ hoc volo quod post mortem patris filij admittantur omnes ꝓ viribus portionibus: non ꝓ hereditarijs portionibus. legevt iurisuran. §. si liberi. et lege si quis operas. j. de operis libertorum. ¶ Ex hoc sequitur † quod recipit fundum in emphyteosim ꝓ se et filijs: licet filij non sint heredes: tamen equaliter habebunt fundum: quia emphyteosis non transit ad omnes heredes: sed solum ad filios. vt in auc. de nõ alie. §. emphyteosim. z Ly. tangit in. l. liberti liberteq̃. C. de operis libertorum. Ego dixi in dicta lege vt iurisuran. §. si liberi quod si tale pactum apponitur super rebus que de sui natura transeunt ad heredes: videtur pascisci pater filij vt heredibus: z sic ꝓ virili non admittuntur sed ꝓ hereditarijs portionibus: vt. l. si tibi. §. si pactus ff. de pactis. z ibi dixi. ¶ Item ex hoc quod dico filium instituo et nepotem substituo. facit ad pulchram † questionem que fuit disputata bononi. filius

instituī aliū substitutū: queritur an ista substitutio sit a vulgaris vel cōpendiosa vel q̄ est. Et fuit determinatū bonoſi. qđ erat cōpēdiosa p. l. ḥcib⁹. C. de impube. do. Ray. in trac. suo de materia substōnis in fi. dicit qđ est vulgaris ꝛ bñ. ꝛ casus est ḥic. Iz nullus alleget. l. istā. nā casus est ḥic fm illā lectu. in glo. ibi: vel sic filiū instituo: nepotē substituo. q̄ trahitur ad casum substōnis galli que fuit vulgaris: vt. s. in glo. potuit de substōne vulgari. ¶ Quero ꝑ statutuz dat⁹ b immunitatē a muneribꝰ patri ꝛ filijs. vel imperator cōcedit priuilegiū patri ꝛ filijs. habebūt ne filij immunitatē viuo patre vel post eius mortē. Et ea que dicta sunt faciūt q̄ nō in vita patris: sed post mortē. Jn cōtrariū ꝛ ista est veritas vt habeāt viuente pre: vt. j. de iur. immu. ꝛ. l. j. et. ij. C. de imur. l. fi. C. de epiſc. et cle. l. ij. Ea enim que dicta sunt debent intelligi in his que nō possunt simul ꝛ semel esse plurīū: vt dñia rerū: sed immunitas ꝛ priuilegiū possunt esse simul: 12 ſvt in cōtrarijs. ¶ Ultimo iſte. §. inducitur ad ꝑ argu. qđ in libello videatur intentata actio que ex verbis pōt colligi: sicut hic in dubio videtur facta institutio f que colligi pōt ex verbis galli. de quo p doc. in. l. edi g 13 ta. C. de edē. dixi in. l. ij. C. de eden. ¶ Dy. ꝑ etiam inb ducitꝰ istū. §. in arg. ad duo statuta c contraria in eo. c volumine reperta: qđ inſpiciaḳ vltimū ᵈ. sicut hic. Iz d pater ꝛ filius sint simul instituti. tñ inſpiciatur ordo e de quo. C. de test. tu. l. ij. ꝛ ibi per Dy. dixi in. l. omnes populi. de iusti. ꝛ iure.

1 ℣ Nepotis appellatione nō cōtinetur pronepos.

2 Dictio ꝛ cetera: inducit repetitionem omniū dictorum in precedenti.

3 Si in protocollo reperitur instrumētum imperfectū cum dictione ꝛ cetera: quid importet illa dictio ꝛc.

4 Notarius qui sumit instrumentū ex protocollo abbreuiatum an debeat illud extendere.
Notarius errat qui dicit se rogatū de appellatione vel sententia nisi primo totum sit scriptum.

5 Dictio et infra: quid importet.

e **Idem credendū.** ¶ Hic ponitur reprehēſio scevole contra gallum circa personas. et diuiditur in tres partes vſq; ad. §. et quid si tantū. Primo loquit q̄n solus nepos f viuit. Secō q̄n solus filius. Tertio q̄n vterq; . scda ibi: sed si viuo. tertia ibi: nā ꝛ filiꝰ. Jn terminis casus est clarus. Not. ergo reprehensionem scevole cōtra gallum de insufficientia circa personaz pronepotis.

1 ¶ Secundo no. q̄ ꝑ appellatione nepotis nō continetur pronepos. si enim ꝓtineretur: gallus nō reprehenderetur per scevolā. hoc autem qualiter debeat intelligi declarabo. j. e. l. §. instituens. ¶ Tertio no.

2 ꝑ de hac dictione ꝛc. que inducit repetitionē omniuz verborum dictorum in precedenti. ¶ Oppo. q̄ scevola incidit in vitium superfluitatis de quo reprehēdit gallum. Respondeo non incidit: sed recitat verba galli. q. d. etiam si teneres verba galli: illa sunt insufficientia circa personas. ¶ Secundo oppo. ad fi. dicitur hic quod ita demū procedit si nepos priꝰ moriatur. Contra cum vterq; presumatur institutus: vt g dictum est in princip. l. nihil ad propositum. quis decedat prius: cum vterq; se instituerit reperiat. Illud timore glo. legit duobus modis. Primo quod hic q̄ libet fuit institutus ꝛ quod ḥic dicitur si prius nepos

¶ Quero statutum. ꝛ vide quod no. Bal. in. l. si plures. C. de sac. sanc. ec. Andre. Barba.

✠ Andreas Pomate. ¶ Statutum dat. vide Roma. singu. lxvij.

b ¶ Dy. etiam inducit. ꝛ vide Bald. eleganter loquētem in. l. cōdeceđat. subaudi maxime. Secundo quod filius fuit institutus ꝛ nepos ꝑteritus tunc litera stat propue: quia necesse est nepotem prius mori. Sed dices tu hoc est contra illud quod dixisti in princip. l. dixi enim testamentum procedere: etiam si filius nō erat instituſ. Respondeo: hic filius erat c instituſ: ꝛ nepos preteritus: ꝛ pronepos substitutus ipsi filio instituto: vnde nepos non erat instituſ exꝑſse: ne tacite ab intestato vocabatur: ideo ipse rumpit. sed m principio. filius q̄ q̄ non instituſ vocabaḳ ab intestato et nulla fiebat sibi iniuria ꝑ d instōnē nepotis. ¶ Ultimo. ᶠ iſte. §. ᵍ ficiūtur. §. si miles. j. de iur. codi. Lyn. in l. ij. de testa. tut. Andre. barb.

c ¶ Duo statuta. vide Bald. consilio. lxiij. iij. voluni.

✠ Andreas Pomate.

d ¶ Inſpiciatur vltimō. fallit nisi p̄mum fauorabilius. Bal. c. cum olim. de consue.

¶ Idem credendum. no. hic etiā casum cōtra Barto. ea. l. in punct. vbi dicit q̄ si nō instituit filiū: sed si substituit nepotem ꝛc. nā hic est casus q̄ licet substituat testatoꝛ vulgariter nō intelligitur instituere illū cui substituit. Baldus allegauit. l. ex facto. la. j. cum in teſte. §. per verba. l. lucius. ꝛ glo. pe. in. l. si quis heres. de heredi. instītu. ꝛ glo. in. l. cum tale. §. fin. ff. de condi. ꝛ demō. tu alleg. tex. in. l. si pater impuberes. j. de vulga. ꝛ pupil. ꝛ de ista dictione ꝛc. Bal. alleg. l. itē venunt. §. petitā. de pe. here. ꝛ qđ no. in. l. licet. C. loca. ꝛ in. l. chirogra. s̄. de admi. tu. ꝛ tex. in. l. fi. ꝛ glo. in. l. pe. C. de fideiuſ. vbi stetit cum vroze ꝛc. ꝛ vide. c. significauit. de rescript. et. c. Rodulphus. eodem tit. et vide Bald. in. c. cum in iure. de offi. delega. ꝛ vide c. significantibus. de offici. delega. et ibi scribentes. Andre. Barba.

¶ Ultimo. adde q̄ Jaco. de are. in. l. si ita quis. s̄. de euic. per illum tex. cum. l. seq. in ver. ꝛc. dicit no. illum text. pro abbreuiaturis notarij defuncti: quia solum debent apponi in loco illius abbreuiature ea q̄ sunt de natura casuū exꝑſſorum. ꝛ ita dicit tenere Dyn. hic idem tenet Bald. ꝛ Sali. in. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. de iureiur. subdit tamen Jac. de are. in. d. l. si ita quis. q̄ consuetudo notarij est attenda prout facturus erat in similibus casibus. argu. l. qui semisses. s̄. de vſur. ꝛ l. vel vnuersoz̄. de pigno. ac. ꝛ hoc tenet hic Bar. ꝛ Bal. ꝛ Dy. in auten. si quis in aliquo. in fi. col. de eden. nō obſt. l. si ita quis. quia ibi dictio ꝛc. erat extense scripta. ꝛ de hac dictiōe ꝛc. vide Bald. consi. cxxxiij. ꝛ. cccclxviij. vbi dicit dictio ꝛc. concludit naturalia ꝛ consueta. iij. vo. ꝛ Ro. consi. cccxliij. in fi. ij. colum.

✠ Andre. Pom. ¶ Iſte. §. De natura huius dictionis vide Bald. consi. cxxxiij. ꝛ consi. clxviij. in. iij. volu. vbi dicit q̄ ista dictio ꝛc. inducit naturalia ꝛ consueta. vide Roma. consi. cccxliij. in vlti. colum. adde Baldum et Salice. in. l. hac consultissima. C. de te-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sta.Barba.consi.xxxij.incip.scribitur preclare.in primo vol.vbi dicitur per istam dictionem ꝛc. presumitur rogitus testium.vide Pano.c.cū. ꝓ.tabellio.in iij.col.de fide instru.ꝛ.c.cum causam.de testi. Et vide aliquam apostillam in hoc.§.

a ¶Et alibi est ꝛc. Et ita in vna litera possit poni pro vna dictione vbi ter. et Bald. in.l. quoties.§.sed si maiores de hered. instituen.ꝛ vide Joā. de Imol. in consilio lxxxvj. vbi ꝓsiluit notarius scripsit iurauit ꝛc.quod vi b detur comprehendi quod iurauerit tactis scripturis ad sancta dei euangelia. Andreas Barba.

Andreas Pomare.

b ¶Loquē di. Intelligede consuetudine generali non autez c particulari: vt per d Angel. l. de die. in. prin.qui sa. ff.cog. Et quāto tpe inducatur talis consuetudo,vide Are.cōsi.xj.incipiēt.procedent.in vl.colū.

c ¶Extendere.vide Pau.de ca.consi.j. vbi hoc explicat.Bal.consi.lxij.v.lib.

d ¶Ego dico.ꝛ vide glo.fin Bald.in.c.j.de censi.in vj.vnū no mirabiliter fm Bal.qñ notarius nō scripsit instrumentum ipse nō potest extendere: secus si est ille qui scripsit:qr ipse scit cōsuetēdam suā ꝛ an scriptura sit de esse.l.Bald.remittit ad.§.et nō stripto. Bal.hic contradicit Bart.quia ter. loquitur in actu in scriptis ꝛ nuncupatiuo:ergo semper notarius poterit extendere dictionē ꝛc.qr semper hz interpretationē iuris.d.Jo.sequitur Bar.ꝛ dicit opi.sua ꝓbatur in.l.cōtractus.de fi.instru.in glo.in ver. instrumen e

in eo qđ dicit ꝛc.inducitur ad.q.si in protocollo reperit instrumentū imperfectū:ꝛ in fine notarius dicit ꝛc. qđ illđ f importet.Dy.dicit.j.e.l.§.nūc ō lege. Spe.in ti.de instru.edi.§.ostēso.ꝑsi. sed nūquid imbreuiatura. Ego dico sic:qꝛ in protocollo hec dictio ꝛc.pōt reperiri dupliciter.Unū est ꝛc.qđ scribit breue ꝛ ponit in fine oratiōis indeterminate:qr nō regitur ab alio verbo vt dicitur hic in tex.Et aliud est ꝛc.a quod ponitur in oratione determinatiue:vt C.e.aud.ex causa.ꝛ.j.ad trebel.l.nā qđ §.si quis cōpulsus.ꝛ.l.is cui.§.qui legatoꝛ.j.vt in pos.leg. de primo dicit Dyn.sub illo ꝛc.cōtinent illa que sunt de natura cōtractus.hoc tñ nō probatur in.l.sed dic qꝛ sub illo ꝛc.cōprehenditur illud qđ deficit in illo sermone fm cōsuetudinē loquēdi.b in illa materia de qua loqmur:vel in simili.hoc probat hic ꝛ in.l.itē venūt.§. petitā. s.de peti.here.j.ea.l.§.nūc.de.l.naz p istud ꝛc.cōprehendūtur verba testamenti posita p gallū. siue instituatur filius ꝛ substituat nepos.vt dixit gallus.siue in simili instituat nepos ꝛ substituatur ꝓnepos vt hic.ꝛ per hoc dico qꝛ si precessit instrm emptionis extensum:ꝛ sequat instrm locatiōis breuiatū p hāc dictionē ꝛc.qꝛ ille clausule q̄ sunt cōes ad instrm emptionis et locatiōis intelligūtur repetite p hāc dictionem ꝛc.sunt enim similes hi cōtractus.vt.l.j.ꝛ.ij .s.loca. ¶Sed hic est aduertendum ſan notarius qui sumit instrumentū ex illa abbreuiatura debeat extēdere.c Spec.in.d.§.ostēso.ver.sed nunquid imbreuiatura.dicit qꝛ sic.ego dico.d qꝛ siquidem est cōtractus vel actus qui debet celebrari e

tis.ꝛ respōdet ad istū tex.qr loquitur iuris cōsulto. tu tene Bal.qr licet sit iuris cōsultus: tamen extēdit fm ius:ita notarius extendit fm ius:ꝛ arguit Bald. ad q.an notarius qui scripsit secundū testm ꝛ apposuit dictionē ꝛc.poterit apponere clausulā derogatoriā. Ly.hoc dicit.videtur quod illa poterit extendere:ex quo est de substantia testamēti vel recurrendū est ad ꝓsumptionē tabellionis,dō. Joā.hic fō impugnat. qr hz testm dz specialiter tollere primū: vt l.si quis m principio testamenti. de leg.iij. ergo bene facit licet nō alleget qđ no.Ange.in.l.j.ō libe.ꝛ posthu.ꝛ tu tene Bal.qꝛ extēdēdo illā dictionē ꝛc.bene specialiter tollit primum ꝛ vt resvaleat qr attēdenda est consuetudo.l. vel vniuersoꝝ. ff. de

in scriptis:ꝛ tūc nihil dz addi: totum enim extēsum dz primo scribi.vt.l.contractꝰ.C.de fid.instru.Et ideo errāt notarij qui dicūt se rogatos de appel. vl sentētijs:nisi primo totū sit scriptū. Quedā sunt instra nō celebrata i scriptis:hz in scriptis redacta:ꝛ tūc dico qꝛ p notariū nō dz extēdi.qđ eñ contineat sub illo ꝛc.est dubiū.q̄est estimatiōe iudicis ex precedēnb:ꝛ seq. vt.l.si seruus plurū.§.fi.j.de lega.j.l. volūtas.C.de fideicō.ꝛ.l.cū pr.§. cuz impfecta.de leg.ij. dz ergo notarius breuiter exēplare put iacet.ꝛ sic vtimur qꝛ notarius nō extēdat. Si vero in libro protocolloꝝ precederet instrumentum extensum' ad qđ verisimiliter debet referri illud verbum ꝛc. debet notarius de illo facere copiam.videtur eñ illa ps esse cōis sequētibus imbreuiaturis qr ad illam referatur. vt videtur hic istud ꝛc.referri ad principiū vbi sunt illa verba extensa:merito facienda est copia vt.l. si quis ex argentarijs.§.si initium.s.de edend. et si est dubiū q̄ d impoxaret subhoc ꝛc.ꝛ expediret parti posset compelli ad reficiendum instrumentum de nouo.vt not.in.l.chirographis.s.de admiuistra.tuto. ¶Est enim secundum et cetera.quod scribitur longum ꝛ habet in oratiōe verbum vnde regatur: tunc si illud et cetera:referatur ad aliquod verbum determinate:ad illud reducitur ꝛ fm illud determinatur:vt l.naz quod.§.si quis compulsus j. ad trebel.et.l.ita tamē.§.quoties. ad trebel.s.locati.l.item queritur.§.exercitu. Si vero non habet certam et tam limitationē tūc cōprehendēdo ea que sunt de natura contractus vel rei su- f

pig.act.sed o inducit ad aliā qōnē an per dictionem ꝛc.poterit poni preceptū guarentigiatū:videtur qꝛ nō:qr hoc est accēdētale:ꝛ nō de substātia cōtractꝰ: tñ dicit recurrendū ad consuetudinem notarij.p.d.l. vniuersoꝝ qđ intelligit qñ cōsuetudo est vniformis. l.medico.§.fi.de an.lega.l.si mīe.ne desta.def.l.item mela.§.j.de ali. leg. vbi standū est vltime consuetudini.ꝛ ibi habes ter.in quot vicibus verificet dictio solutus.tu vide de hoc Barto.in.l.j.C.quō ꝛ qñ iud. Bal.in.c.j.q̄ feu.dar.pof.Andre.Barb.

Andr.Poma. ¶Ideo errāt.vide Lepo.caute. cōsi.xxiij.incip.no.qꝛ ea que celebrantur in scriptis.

Andr.Poma. ¶Iudicis.vide Pau.de ca.qñ.in- g

Andre.Poma. ¶Limitationem.Dicit tamen

per qua apponitur vt l. ceterorũ ff. de ver. sig. et l. si duo patron. §. si quis iurauerit. ff. de iureiuran. pro hoc extra de libel. obla. c. vlti. coniuncto. c. exhibita. extra de iudi. Sed quid si non dicit ꝛ cetera: ſz dicit et reliqua. Rñdeo idem est dicere de reliqua qđ ꝛ cetera. vt. d. l. ceterorũ. de ver. sig. ¶ Quero qđ ſi dixit et infra. Rñ. significatio huius est q̃ scribẽs intẽdit omittere aliqua que erant in medio et assumere aliqđ qđ erat. ff. vt. l. ij. supra ad leg. aquil. Et pz quasi in oĩb⁹ decreta. vnde nõ habet illã significationẽ quã hz dictio ꝛ cetera. q̃ per dictionẽ et cetera: volo illud quod omitto: per dictionem: et infra significo illud quod volo omittere.

1 ☞ Prouisio facta in vno casu porrigitur ad alios sibi similes et quando. nu. 3.

2 Substitutio vulgaris facta in vnum casum qđ porrigatur ad omnes sibi similes.

3 Illud generale: nõ refert qđ ex eq̃pollentibus fiat.

4 Emancipatio quãdo faciat locum substitutioni vulgari.

5 Existentia sui heredis qđ nõ desinat per substitutionem vulgarẽ sed de necessario fit volũtarius.

6 Substitutio vulgaris tacita quod non faciat de necessario voluntarium.

7 Titulus de coniungendis cum emancipato liberis: an sit correctus. et sic sit sublata differentia emancipationis et patrie potestatis.

8 Si pater filiũ emancipatũ instituit: ꝛ nepotẽ ex eo in pte retentũ preterfit: an testm̃ sit nullũ vel possit dici nullũ vel rũpi per cõtratab per nepotẽ.

9 Si filius emancipatus readoptetur per patrem an noceat nepoti.

10 Si filius deportatus restituatur an noceat nepoti.

11 Restitutus q̃ nõ recuperet locũ quẽ inuenit plenũ.

12 Restitutio facta a principe nõ aufert ius alterius.

13 Restitutus non recuperat bona in alium alienata.

14 Filius legitimat⁹ post mortẽ patris an auferat bona illis qui successerunt ab intestato.

Legitimatio an trahatur retro.

15 Casus positi in isto. §. ptinent ad gallũ et vellei.

16 Nepoti preterito ex filio emãcipato instituto potest institui pupillariter licet non sit institutus.

Et quid si tantũ. [a] Iste est subtilis. §. est tertia pars in qua per scevolã reprehendit gallus de insufficiẽtia circa casus: ꝛ prosequor vsq; ad. §. qđ si is. h. d. ¶ Prouisio facta in vno casu porrigitur [b] ad alios sibi similes. hoc dicit. casus in terminis est clarus. ¶ No. diligenter [c] qđ substitutio vulgaris cõcepta in vnũ casum porrigitur ad omnes sibi similes. facit. C. de inst. ꝛ substi. l. fi. ¶ Oppo quod male dixerim hic poni reprehẽsionẽ cõtra gallum circa casus: imo est reprehensio contra scevolã. ipse enim posuit casum de nepote ꝛ pronepote. nõ gallus. huius timore gloss. legit istum. §. tribus modis. Prima lectura est quod hic ponantur tres oppositiones contra scevolam: non contra gallum: ꝛ sic fatetur cõtrarium: ꝛ hec fuit opinio pileĩ quam glo. non tenet ꝛ merito: quia non est verisimile qđ scevola seipsum incõtinenti reprehẽderit seu correxerit: vt. l. non ab ea. ff. de condi. et de. vnde legitur secundo modo: qđ hec sit reprehensio scevole contra gallum: sed ad contrarium: non respõ q̃ nõ cõprehendit ea nec supplet q̃ sunt de substãtia act⁹: vt p̃ Bal. c. cũ in iure peritus. in. ix. col. de offic. dele. de quo aliquid p̃ Ang. l. quicqđ. dum loquitur de appellatione interlocutoria. ff. de verbo. obliga. ꝛ de ista dictionẽ ꝛ cetera. vide Alexan. consil. xxxvij. ij. columna detur. Tertia lectura est qđ hic fiat reprehẽsio contra oĩa supradicta. vbi de morte fit mentio. ꝛ sic contra gallũ et cõtra scevolã. ꝛ ista est vera. Nec obst. si dicis qđ scõm hoc scevola reprehendit seipsum: q̃ non est verum. dixit enim: gall⁹ deficit in psona vt. dixit: sed posito quod personas perfecte enumerasset vt ego suppleui: tñ defecit in casib⁹: q̃ nõ enumerauit oẽs casus. ꝛ hic scevola supplet. Opp. qđ per pulsionẽ factã in vnũ casum alĩ videtur omissus. nõ autem videtur in alio prouisum. vt. l. commodissime. §. eo. cuius cõtrarium hic dicitur: ergo ꝛc. huius timore glo. secunda magna legit hunc duobus modis. primo vt fateamur cõtrarium scilicet qđ prouisio facta in vnum casum nõ extenditur [d] ad alium⁹. sed qđ testator põt si q̃ ipse vult. Secundo modo. qđ hec sit reprehensio scevole contra gallum: sed ad contrarium: non respõ q̃ nõ cõprehendit ea nec supplet q̃ sunt de substãtia act⁹: vt p̃ Bal. c. cũ in iure peritus. in. ix. col. de offic. dele. de quo aliquid p̃ Ang. l. quicqđ. dum loquitur de appellatione interlocutoria. ff. de verbo. obliga. ꝛ de ista dictionẽ ꝛ cetera. vide Alexan. consil. xxxvij. ij. columna detur. Tertia lectura est qđ hic fiat reprehẽsio contra oĩa supradicta. vbi de morte fit mentio. ꝛ sic contra gallũ et cõtra scevolã. ꝛ ista est vera. Nec obst. si dicis qđ scõm hoc scevola reprehendit seipsum: q̃ non est verum. dixit enim: gall⁹ deficit in psona vt. dixit: sed posito quod personas perfecte enumerasset vt ego suppleui: tñ defecit in casib⁹: q̃ nõ enumerauit oẽs casus. ꝛ hic scevola supplet. Opp. qđ per pulsionẽ factã in vnũ casum alĩ videtur omissus. nõ autem videtur in alio prouisum. vt. l. commodissime. §. eo. cuius cõtrarium hic dicitur: ergo ꝛc. huius timore glo. secunda magna legit hunc duobus modis. primo vt fateamur cõtrarium scilicet qđ prouisio facta in vnum casum nõ extenditur [d] ad alium⁹. sed qđ testator põt si q̃ ipse vult.

iij. volumi. Oldra. cõsil. cxxxix. col. ij. vij. q. Ant. de prato vetere iurisconsultũ. Alex. consil. xl. colum. fina. iij. volu. et consi. lxxxvij. ad finem eodẽ volumine. ꝛppo. in. c. sacrosancta. in pnc. xxij. distin. aliqđ in simili p̃ Felyn. in. c. cuz M. ferrarien. in. liij. col. de consti. ꝛ in. c. ij. xxix. colũ. de prescript. Barba. consil. xxij. vj. col. in fi. f. volu et consil. lvij. col. x. eo. volu. Roma. consi. cccxliij. colũ. ij. Imo. consil. lxxvj. penul. colum. Cardi. consilio cxxxiij. f. colum.

✠ Andre. Poma. ¶ Et quid si tantum. vide Alexan. consi. clx. colum. xv. ꝛ consi. cxlvij. colum. penul. Alexan. consi. clxxxviij. volu. v. f. artı. Panormi. consilio lxxxviij. per totum.

✠ Andreas Pomate.

b ¶ Porrigitur. Vide Alex. consil. ij. in. vj. ꝛ viij. col. versi. non obstat. f. volu.

¶ No. diligẽter. ꝛ no. q̃ hic dicit Bal. rñdendo ad d. l. fi. C. de predi. cu. lib. x. q̃ vbi fit mẽtio de pretio intelligitur venditio. allegat gl. in. l. apud celsum. §. sed cũ legitima. de doli excep. ꝛ. l. si cũ dotem. C. de iure do. ꝛ. l. illicitas. de offi. prest. ꝛ in. l. fi. pr allegata. ꝛ paruitas pretij facit presumi donationẽ. vt. l. j. ff. de superfi. ꝛ vide. l. cum quidam. C. de verb. signi. vbi dicit q̃ si quis dicit lego libros quos habeo padue siue perusij quod omnes videntur legati idem dicit in venditione vt omnes videãtur venditi nisi ex qualitate pretij aliud apparet. gl. est singu. scõmeum in. l. j. §. qđ autem. ff. de superfi. vbi omnino vide an. Et ad dictũ Bar. hic adde tu Alex. de imol. in consi. iiij. col. vj. in fi. ij. volu.

¶ Ad alium. adde Pe. de anch. consi. cccl vij. et in quantum Alex. refert. q. Jo. an. in tit. de secun. nupt. vide Bal. consi. cccc ij. li. iiij. manfredinus inquantũ etiam tangit si stipulatus sum a te. x. cum titius ꝛc. do. Pe. de anch. in cle. ij. de pe. ꝛ remiss. refert pileus disputando terminasse qđ possum per glos. in tit. de ca. dimi. in prin. in ver. commutatio. quam gl. alle. Bal. in ti. de pa. consta. in ti. diuina vocati. ꝛ in. l. ij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

C.qui ad libe.procla.non pos.adde qđ hoc idem tenuit Bal.cõsi.vj.ij.volu.vbi consuluit quod per substitutionem factã si sine liberis decesserit institutus admittitur substitutus si institutus occidatur.an autem in rescriptis casus omissus comprehẽdatur sub exẽsso bal. cõcludit q non. per. c. susceptũ.ꝺ rescrip. qđ aũt in pauilegijs et beneficijs. vide Joã. andr. in. c. lz.de trãsl. prie.et in.c. olim.de ẋ. sig. Quid autem.i.l. tu.muni.vi de Imol. hic Bald. in.l.illã. C. de colla. p cattio.mart me Anto. de but. in c.fi.de cõsue.per pe. de ancha. cõsil. xciij. vbi consuluit q qđ si statutũ trãsfert in maritum lucrum fructuum bonorum paraphernalium:quod sim ilr trãsfert lucrũ rerum dotalium: q est eadem r maiorratio: et ibi etiam quãdo fictio iducit a statuto an debeat extendi r an statutum possit inducere fictionem. Vide Bal. cõsi.xlij. ij.vol.r an statutum extendatur de casu vero ad fictum vide Domi.Cardi.consi.lx.

vult in istis alijs casibus prouidere sicut in casu mortis. et.h.d. ista.l. scõm hanc.lec.glo.non tenet istã:nã in precedenti.§.iurisc̃sultus dicit qđ testator hoc exprimat:hic vero dicit qđ hi casus admittuntur ex interpretatione.l. vellei.nec est necesse qđ testator exprimat:et ista est vera.prouisio eñ facta in vnũ casum extẽditur ad aliũ sibi similem:q nõ refert qđ ex equipollentibus fiat vt.l.mulier.in prin.j.ad treb. et.l.si mater.C.de insti.r substi. ¶ Ad contrariũ rñdeo qđ nõ porrigit ad aliũ casum scz dissimilẽ: ita dicit glo.et bene. ¶ Cõtra hoc oppo.fortiter isti casus fuerũt expressi per modũ cõditionis.scz si moriet̃ r. sed cõditiones debent impleri in forma specifica: nõ per simile.vt.l.qui heredi.in prin.et.l. meuius.de cõdi.et demon. Nõ ergo porrigitur ad casum similẽ. Per.circa hoc notanter dicit quedã est cõditio necessaria ad ipsum actum: quedã est cõditio necessaria ad effectũ actus. q dam est conditio voluntaria. In primis duobus casibus ꝓcedit quod nõ refert qđ ex eqpollentibus fiat.exemplum in cõditione necessaria ad ipm actũ:in.§.nostro:ad hoc vt substitutio vulgaris habeat locu: est necesse qđ institut⁹ nõ sit heres.si ergo exprimit vnus casus p quẽ nõ potest esse heres porrigitur ad alium similem. Exemplum de secundo scilicet de conditione necessaria ad effectum actus: si reliquit filiofamil.ad hoc vt ipse effectualiter habeat:requiritur qđ efficiatur sui iuris:si exprimitur vnus casus per quem sui iuris efficiatur: porrigatur ad alium sibi similem vt.l. si mater.r.l.mulier.preallegata. Sed quãdo apponitur conditio volũtaria tũc debet impleri in forma specifica.vt.l. qui heredi.r.l.meuius.§.allega. Ratio quia in primis testator cogitauit de effectu:in hac vltima cogitauit de forma tantum:quia voluntarie appo

fuit. His ꝑmissis[a] pro declaratione materie queritur vtrum prouisio facta in vnum casum porrigatur ad alium:et vtrum sit verum hoc generale nõ refert quid ex equipollentibus fiat. Dic aut prouisio facta sit in vnum casum per modum dispositionis:aut per modum conditionis. primo casu aut ex virtute expressi casus omissus potest intelligi:r ad illum porrigitur vt institu.pro socio.§.illud.dixi vobis in.l.cõmodis.§.eodem soluendo contrarium. aut ex virtute expressi non potest intelligi. et tunc aut illud potest constare de voluntate disponentis volentis porrigi ad alium casum omissum r ad illum porrigitur vt.l.titius.§.primo.§.eodem titulo.et.l. finali.C.eodem.secundum intellectum quem dedi in.l.commodissime.§.eodem.aut de mente non potest constare: et tunc aut casus fuit penitus omissus:aut fuerunt expressi duo casus qui obuenerunt coniunctim: primo casu aut casus omissus est similis exẽsso r habet eũdem effectum:r ad illum extenditur.vt.l.fi.§.mand. Secundo casu qñ fuerunt expressi duo casus qui obuenerũt cõiunctim:r tũc aut loquimur in materia in qua dz fieri interpretatio plena vt in testamẽtis, et ad illud porrigitur:vt.l.si ita.in prin.§.eo.r ibi dixi. aut loquimur in materia non fauorabili in qua non dz fieri plena interpretatio.r ad illud nõ porrigitur: vt.l.vim passam.§.ꝑscriptione.j. de adul.r colligit ex ter.in.d.l.si ita.§.eo. Fallit fauore vitãde cõtrarietatis.vt.l.ij.in prin.cũ sua gl.j.de ver.ob.r ibi dixi. Si vero ꝓuisio fit in vnũ casum per modũ cõditionis.r tũc aut casus omissus est dissimilis expresso:r ad illum nõ porrigitur:vt.l.si cũ dotem.in prin. §.fol.ma.r.l.si ita quis.§.j.j.de leg.ij.r.l.fi.C.de his qui ve.eta.impe.r.l.commodissime.§.eo.aut casus omissus est similis expresso:et tunc aut loquimur in cõditione necessaria ex parte actus vel ex parte effectus:r tunc ad illud porrigitur:nec refert quid ex equipollentib⁹ fiat vt hic.r.l.mulier.in prin.adtrebel.r.l.si mater.C.de insti.r substi.cũ simi. Si vero loquimur de cõditione volũtaria:tũc debet impleri in forma specifica:nec porrigitur in alium casum nõ expressum.vt.l.qui heredi.r.l.meuius.in princ.j.de condi.r demon. ¶ Oppo.ad istud vltimuz de hac l.in prin.vbi ꝓuisio facta de nepote si nascatur post mo:tem nõ porrigitur ad casum quo nascatur in vita:r tamen est necessaria cõditio que ex necessitate debet apponi:vt in prin.huius.l.qđ autem nõ subintelligatur pater:quia gallus supplet per vellei.Respondeo qđ ideo non subintelligitur quia esset contra legem cum posthumus alicuius non poterat institui secundum hec tempora:hodie vero cum posset institui:posset esse quod subintelligitur:vt dixi in prin.l. ¶ Item ad idem oppo. de.l. commodissime.supra eodem.Respondeo:ibi instituebat posthumus qui potest institui simpliciter:vnde ista adiecta que fuit adiecta:volũtarie adꝺitur.vt ibi patet.vel dic qđ ibi exprimitur vna conditio que non porrigitur ad alium casum dissimilem. longe enim dissimilis casus est nasci in vita vel post mortem. ¶ Redeo ad gloss.dicitur hic filium subducium de medio per emancipationem non succedere contra l.sed cum patrono.§.primo.de bono.poss.Sol. non succedit de iure ciuili vt hic.sed de iure pretorio[b]

a ¶ His ꝑmissis.vide oino Pe.de anch.cõsil.cclvij. ✠ Andre.Poma. ¶ His premissis.vide Felt.in.c.trãslato.col.v.r seq.de constitu.

b ¶ De iure pretorio.Rapha.cu. dicit q filius succe-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ꝛc. ita dicit glo. vt in cõtrario. Ad istud oppo. fortiter si nos intelligimus hic filium institutũ ex testamento: ita succedit emancipatus sicut suus. nã quilibet extraneꝰ succedit de iure ciuili. ¶ Preterea hic videtur casus ✝ mirabilis qõ emancipatio faciat locum substitutiõm vulgari: qõ est cõtra casum instituti de hered. instit. §. si vero a viuo. Ñ. ista substitutio de qua loquitur. l. ista non est tantum in hereditate quantum in fultate. hoc est in tenendo locũ primus fui heredis. statim enim cum filius primo emãcipatur desinit esse suus ꝛ nepos incipit tenere primũ locum: merito locus est substitutioni vt hic. sed si esset substitutus extraneus: tunc per emancipationẽ non excluderetur filius nec admitteretur substitutꝰ vulgariter: vt in cõtrario. ¶ Sed ꝓra dato substituto vulgari existẽtia sui heredis nihil operatur. vt. l. si filius heres. §. eo. ꝛ no. in. l. papi. §. quarta. de inof. testa. ergo statim cũ nepos est substitutus filiꝰ desinit esse suus ꝛ nepos admittitur. Ñ deo per substitutionem filius desinit esse suus si vult. vel aliter et subtilius hic substituitur filio in vnũ casum: scz si viuo testatore moriatur. Et sic nõ ponitur in potestate sua vtrũ velit esse heres vel nõ. vnde per substitutionem nõ desinit existẽtia sui heredis[a]. ¶ Sed cõtra id oppo. licet substitutio cõcipiatur in vnum casum: continet tñ alios casus sibi similes: vt hoc. §. si ue ergo non sit heres quia noluit: siue quia non possit videtur sibi datus substitutꝰ. rñdeo ✝ esto qõ hic sit substitutio vulgaris: tñ tacita nõ facit de necessitate volũtarium: sed solũ expressa ꝛ in casum expressum: qõ patet: qꝛ licet filio sit quis substitutus pupillariter in qua substitutione continetur tacita vulgaris: tñ existentia sui heredis operatur qõ per ipsam cõfirmentur tabule pupillares: vt. l. si filius qui patri. de vulga. ꝛ pup. ꝛ. l. iul. alꝫ incipit si pupillus. de acqui. here. ꝛ. l. pater. de priui. credi. dixi in. d. l. si filius qui patri. ¶ Redeo ✝ ad glo. opp. ꝛ videtur qõ emancipatio nil operetur hodie: vt in auth. de here. que ab intest. in prin. ꝛ. §. nullã. Glo. dicit no. istũ. §. nõ corrigꝫ: quia cõtrariũ loquit qñ nullũ est factus testm̃. sed testõ facto remanet differẽtia emancipationis ꝛ patrie potestatis. huic cõcor. glo. in auth. ex causa. C. de libe. prẽ. ꝛ in. l. si emãcipati. C. de collꝫ. et Azo. in summa illius ti. alꝫ in. l. si filius. §. de mino. Idem dicit Ro. in tit. de bo. pos. cõtrata. In cõtrarium sunt oẽs gl. que dicũt qꝫ tit. de cõiun. cũ eman. lib. est correctus vt. l. j. in princ. j. de cõiun. cũ eman. li. ꝛ. l. si ꝓponas. de inoffi. test. ꝛ in auth. in successiõe. C. de su. ꝛ legi. ꝛ in auth. de here. que ab intest. §. j. ꝛ. j. e. l. vlti. ad declarationẽ[c] ꝓsentis dubij pone. q. que ✝ de facto fuit hic: pater filiũ emancipatũ instituit: nepotem ex eo in potestate retentũ ꝓterijt: an testamentũ valeat: vel possit dici nullũ: vel rũpi per contratabu. per nepotẽ. Glo. oꝛ. hic vt videtis tenet qõ sit nullum: ꝓ quo facit tex. in corpore de here. q̃ ab intesta. Loquitur enim tantũ cũ emãcipatus filius contendit cum descendentibus vel ascendentibꝰ ab auo non a se. Istum tamen casumꝰ qñ cõtendit cuz descendentibus a se nõ reperies in isto tit. qõ ergo non mutatur quare stare ꝓhibetur. contrariũ tenui et teneo: quia in proposito ista gloss. male dicit. et quod testamentum sit aliquod ꝛ nõ possit rumpi. dat de iure pretorio per contratab. prouisio galli in casu isto erit delusoria quia secuta post testamentũ filij emancipatione vocatur nepos qui incipit tenere primum locum ꝛ per consequens deficit filij cõditio instituti. l. iij. ꝛ. l. quandiu. j. de acqui. here. ergo remanebit vt ꝓterit ꝛ ꝓ ẽstabu. ꝛ rumpet testamentũ, tñdet ipse ad hãc subtilitatẽ dicẽs qõ verũ erit testamentuz rumpi per contratab. tamen prouisio huius. §. erit vtilis nepoti: quia filius anno excludetur a bo. pos. contratabu. iuxta. l. j. §. largius. de succes. edi. ideo excluso eo venit secundum prouisionem huius. §. ꝛ si dicis habebit nepos habebit etiam filius cui nepos acquiret si erat in potestate. respõdet Paul. de ca. qõ nepos poterit differre immixtionẽ donec sit sui iuris: alꝫ fatetur contrarium.

✝ Andreas Pomate.

[a] ¶ Heredis. vide Alex. consi. xiij. col. xj. ij. vol. ꝛ in. l. si. in. ij. col. C. de institu. ꝛ substi.

[b] ¶ Corrigi. Inquantum Alex. relata. q. Bal. hic scz qꝫ stante statuto qõ extantibꝰ masculis: femina ab intestato nõ succedat: an femina preterita hoc casu rumpat: ꝛ facit duos casus: aut instituti sunt extranei aut venientes ab intestato: vt hic per eum. adde qꝫ ro. consi. iij. simpliciter tenet filiam predicto casu non posse rumpere testamẽtum. ꝛ idem tenet Bal. consi. ccxxxij. et. ccxxxiij. lib. j. ꝛ vide late Pau. de ca. consi. cccl xvij. inquantum etiam Alex. reprehendit Sali. ex eo qꝫ consuluit qꝫ stante statuto qꝫ masculi ab intestato feminas excludant si femine sit minus legitima datum in dotem seu relictũ qõ possit agere ad supplementum legitime non obstante qõ visa fuerit esse contenta sibi relicto. tu dic qꝫ idem consuluit Bal. consil. cccclxx. iij. vol. et cõsi. statim seq. est consi. Sali. qui refert ita fuisse pronuntiatum in audientia do. Lardi. albanensis fratris vbani quinti episcopo padue legente padue et idem tenet Lar. consi. lxxx. an autez stante predicto statuto qꝫ ab intestato non succedat si pater testamentum non fole ne filia possit aliquid dicere. vide Bal. alleg. consilio. ccxxxiij.

[c] ¶ Ad declarationem. Et pro glos. ista vide alia in l. fiie ꝛ in. l. emancipatus. C. de collꝫ. ꝛ in auth. ex causa. C. de libe. prete. ꝛ in. l. si filius. ff. de mino. in cõtrarium sunt gl. in. l. j. de coniun. cũ emanci. liber. ꝛ. l. certum. C. vnde cog. ꝛ in rubr. C. de suc. edic. ꝛ. l. si vt ꝓponis. ff. de inoff. testa. ꝛ medium viam eligit glos. in. §. exheredatos. in auth. de here. ꝛ fal. que est singu. quam no. Andre. barba.

✝ Andreas Pomate.

[d] ¶ Tamen casum. vide matheſil. trac. ab intest. j. et ij. col. vbi tenet contra Bar. hic.

✝ And. Poma. ¶ Ad successiõẽ. vide qd qꝫ hoc dicat Alex. in. l. qui se patris. C. vnde libe. col. xuij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ✠Andr. Poma. ¶Querela. vide Alex. ꝯſi. lxviij. col. fi. iij. volu.

b ✠Andre. Poma. ¶Preterea ille q. Et vide Bal. hic ſuper. q. filia dotata ab inteſtato nō ſuccedit: ſu- perſtitibus agnatis: an ſi factum eſt teſtamentū po- terit dice- re teſtamē tū nullū. et vide Bal. in. l. maxi- mū vitiū. Item tāgit q. quā tetī- git i. l. ij. C. de libe. et poſthu. ibi dedi remiſ ſiones ad Bal.

trie poteſtatis: etiam quocunqꝫ mo- do ſuccedatur. non eſt ergo curandū ſiue ſit factū teſtamentum ſiue non. ¶Preterea poſito q loquereꝛ tan tum ab inteſtato: probo idez: qñ vnū beneficium cōtemplatione alteri⁹: ſi vnū tollitur: tollitur z aliud. vt. l. filio. §. matri. de adi. leg. ſed cauſa quare datur querela[a] vel cōtratab. vel ius dicendi nullū eſt: quia filio fit iniuria ſi exheredatur vel ꝓteritur z ſibi non relinquitur legitima ſua. vt. l. papi. §. quarta. s̄. de inoff. teſt. ſed ille nepos ab inteſt. nihil dꝫ habere ſm omnes: ergo per preteritionē ſibi nulla fit in- iuria. ergo nō poteſt dicere nullū. vt s̄. eo. l. ſi poſthumus. §. quod vulgo.

a

c ¶Ex quo no. et vide quenotaui ad bart. C. de ſen. paſ. And. bar.

b ¶Preterea ille qui[b] decedit inteſta tus videtur relinquere venientib⁹ ab inteſtato. vt. l. cōficiuntur. de iure co- dicil. ſi igit poſtea relinquit expreſſe illud qd videtur tacite relinquere de- cedens inteſtatus ex diſpoſitione. l. non video in quo ſit culpandus. et ſic quantum ad propoſitum non teneo iſtam gl. ¶Ad glo. contrariasreſpō deo: nec eas damno: naz fateoꝛ q eo caſu quo emancipatus poteſt rumpe re rumpit eo modo quo rumpebatur olim. Ita intellige glo. in aut. ex cau- ſa. z. l. ſi emancipati. cum ſimili. Sed quidam ſunt qui olim poterant rum- pere: hodie non poſſunt: vt nepos ex filio emācipato. vt dixi. ſed ſi poſſunt

✠Andreas Pomate. ¶Ex quo no. vide fe li. in. c. iter quatuoꝛ. ō matiou. et obe. z in. c. ꝙ in eccliaꝝ. de poſti. Andre. de iſer. i. c. j. ij. col. cū ſeq. de vaſ. de- cre. eta.

rumpere: in modo rumpendi non eſt aliquid immu tatum: vt in dicta gl. ſed an ti. de contun. cū emanci- li. ſit correctus. dicam in. l. j. j. de contun. cuz eman- li. ¶Redeo nunc ad gl. † quero ſi iſte filius emanci patus readoptetur an noceat nepoti. gloſſ. dicit qꝫ non. vt. l. j. §. ſi quis filium. j. ſi ta. te. nul. ex. ¶Sed cōtra hoc videtur. l. nō putauit. §. ſi quis emancipa tum. j. de cōtratabu. z. l. filio. s̄. e. Dy. dicit intellige glo. qñ filius readoptatur ſimpliciter: ſecꝰ ſi readoꝛ ptetur in locū patris illius nepotis. ita no. in. d. §. ſi quis filium. ſm Dy. ¶Sed cōtra hoc videtur. l. fi- lio. in prin. s̄. eo. Sol. in filio exheredato non eſt cu randum quo modo readoptetur: vt ibi patet. ſed in filio inſtituto bene eſt differētia: vt hic. Ratio: quia exheredatus quocūqꝫ iure excluſus eſt: inſtitutꝰ ꝓo niſi veniat vt ſuus taliter q ꝓcedat nepotem: nō ex cludit nepotem. ¶Redeo ad gl. ¶Quero † quid ſi fi lius deportatus reſtituatur an noceat nepoti. gl. qꝫ ſic: vt. j. de cōtratab. l. j. §. fi. niſi reſtitutio poſt mor tem aui fieret: vt in gl. Duo dicit iſta gloſ. primo qꝫ reſtitutio deportati facta in vita aui nocet nepoti. Sed cōtra id qꝫ. s̄. proxime dictum eſt de arroga- tione que eſt quedā reſtitutio: vt. s̄. e. l. filio. in princ. Rñ. reſtitutio eſt in priſtinum ſtatuz reꝓſitio: vt. l. qꝫ ſi minoꝛ. §. reſtitutio. s̄. de mino. z. l. j. C. de ſentē. paſ. z ſic videtur reſtitutus in locū patris: merito ne- potem excludit: ſed arrogatio nō eſt directa reſtitu tio. ſed cōtra hoc † videtur. j. ad muni. l. ordine. z qꝫ no. s̄. de his qui no. infa. l. qd ergo. §. pena grauioꝝ. et. j. de fal. l. falſi. §. ordine. vbi reſtitutus nō recupe rat locum quem inuenit plenum. Rñ. hoc eſt verum niſi ille qui occupat locū ſuccedat in locum primi et eius perſonam repꝛeſentet vt erat hic: ſed in cōtra- rijs tenebat locum deportati ſuo iure. Sed dicitur eſt qꝫ reſtitutio poſt mortem aui nō prejudicat ne- poti qui iam eſt heres. Ex † quo no. c qꝫ in integrū reſtitutio facta a principe nō aufert ius alteriꝰ: et ſic debes limitare. l. j. ij. et. iij. C. de ſen. paſ. que dicit qꝫ reſtitutus recuperat bona. intellige que nō ſunt in alium tranſlata. facit. l. z ſi ſine. §. ſed z qꝫ papi. s̄. de mino. z. C. de repu. he. l. fi. z facit. l. qꝫ ſi minoꝝ. §. ſceuola. s̄. de mi. ¶Contra iſtam glo. op. Dy. de. l. ſi quis filio exheredato. §. ſed ſi pater. j. ttu. j. Sol. ibi loquitur in fictione poſtliminij que retrotrahit z fingit quem nunqꝫ eſſe captum: ſed reſtitutio nō fin gitꝰ retro. ideo non aufert ius alteriꝰ. ita dicit Dy.

1 2 c

d ¶Inducoin argu.ᵇ ad †. q.ᶜ aliquis eſt exbānitꝰ† bonis publicatis: et reſtitutus in totum: recuperat ne bona. breuiter per iſtam gloſ. habes qꝫ bona re cuperat niſi in alium ſint tranſlata: quia tunc nō re cuperat bona vt hic. et ſic habes determinationem l. j. et aliarum. C. de ſen. paſ. per que recuperet bona.

d 3

e ¶Inducoᵉ † ad. q.ᵇ ſolennem: aliquis filius natu ralis vel ſpurius fuit legitimatus poſt mortem pa tris: an auferat bona aliꝰ qui ſucceſſerunt ab inte ſtato. Certe ſi eſſet legitimatus in vita patris non eſſet dubium qꝫ preferꝛetur aliꝰ: ſed poſt mortez eſt dubium: ſed videtur qꝫ debet recuperare bona ſi- cut poſthumus qui naſcitur poſt mortem: vt. l. ſi qꝫ poſthu. s̄. eo. z. l. cum quidaz. §. qꝫ dicitur. De acqui- here. vñ videtur perinde eſſe ac ſi eſſet reuerſus ab hoſtibus: vt. l. ſi qꝫ filio exheredato. §. ℔ ſi pf. j. ij.

e 4

f ✠Andre. Poma. ¶Inducoſolennem. q. an indu cat ſubſtitutū. adde ancha. conſi. cccc xxvij. incl. pri mum queſitum. in princ. ver. ſed preſuppoſito. et an legitimatio auferat ius filij cui ex ſtipulatione erat ius queſitum. vide ancha. conſi. cxlvij.

f

g ¶Exbannitus. adde an bannitus reſtitutus recu- peret bona medio tempoꝛe alienata qꝫ voluit bal. conſi. ccxxj. lib. iij.

g

h ¶Induco ad. q. z vide Bal. in. l. q. C. de iur. et fac. ign. Andre. barba.

h

i ✠Andre. Poma. ¶Ad queſtionem. vide Fel. in c. que in eccleſiarum. col. ix. de conſti. vbi tractat de ſequentibus queſtio.

i

k ¶Exbannitus. adde an bannitus reſtitutus recu- peret bona medio tempoꝛe alienata qꝫ voluit bal. conſi. ccxxj. lib. iij.

k

l ✠Andre. Poma. ¶Inducoſolennem. q. an indu cat ſubſtitutū. adde ancha. conſi. cccc xxvij. incl. pri mum queſitum. in princ. ver. ſed preſuppoſito. et an legitimatio auferat ius filij cui ex ſtipulatione erat ius queſitum. vide ancha. conſi. cxlvij.

l

m ¶Induco ad. q. z vide Bal. in. l. q. C. de iur. et fac. ign. Andre. barba.

m

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Andreas Pomate.

a In contrarium videtur. et inducitur ad questio. ista glo. si quis est relegatus et bona sunt confiscata: et vnum de castris suis fiscus cōcedit alteri: post ea illum restituit: an veniat castrū. dic aut dedit castruz illi pter meritā suā: et tunc nō restituit ad illō aut nō pter meritā: ꝛ tunc restituitur ad illud. Item si pars bonorum homicide debeat dari heredibus occisi: et postea rebanniatur homicida: non auferetur pars bonorum ab heredibus. Item si ciuitas restituit bannitum nō potest illum restituere ad bona applicata heredibus: et fuit de facto tempore Ly. facit. l. toties. de pollici.

In cōtrarium videtur[a] ista gloss. quia legitimatio est quedam restitutio natalibus antiquis: quib⁹ omnes liberi et legitimi nascebantur: vt in autenti. quibus mod. natu. effi. sui. §. c natura siquidem. et. §. illud. sed hereditas alteri quesita per restitutionē non tollitur vt hic in gloss. ergo et cetera. b Pro declaratione[b] huius est videndum an legitimatio trahatur retro[c]. Et videtur quod sic: quia medio tempore fingitur non fuisse spurius qui deiecit nepotem qui inceperat tenere primum locum: si restituatur testatore viuente. et dicit Paulus quod non. vide quomodo possit responderi huic gloss. pro opi. Joan. andre. dicit ipse facit: q in iure primogenture non videtur quod pater possit in preiudicium filij disponere sicut nec de feudo. vt in capitulo primo de suc. feu. sed hic eius dictum non videtur verum. vt patet in pluribus locis sacre scripture. secundi Regum. capitulo primo. vbi datur preposuit Salomonem minorem filio maiori. Geneſis quadragesimonono. vbi Ruben fuit primogenitus israel: et cum violasset torum patris fuit data sunt primogenita per patrem eius filijs Jude: et non est reputatus ei in primogenitum. Item certum est quod ea que filio patre viuente querunt̃ur: idem filius retinet post mortem patris: etiam si paternam repudiet hereditatē. vt. C. de secun. nup. lege si quis priorus. sed certū est quod si mortuo patre rege: primogenitus repudiaret hereditatem patris: mox regnum deuolueretur ad secundogenitū. argumen. l. prima. §. assignare. et. l. tertia. §. primo. cum duabus legibus sequentibus. de assig. lib. et in decima colum. an agnatus vel filius. facit de acquiren. hereditā. l. prima. §. qui semel. multa que causa breuitatis omitto alleg. Oldra. consilio. cxciij. incipien. eleganter. quibus ostenditur filium iure primogenture priuari posse. tamen pro opinio. Joan. andr. vide Joan. de ligna. consilio. xv. secundo lib. inter consi. Bald. vbi refert illam questio. Jo. and. ad rem redeam⁹. Si vero legitimatio fiat post mortem patris siquidem pater mandauit fieri: idem est per omnia ac si invita ipse fecisset. Sed si non mandauit: tunc cum ius succedendi et adeundi sit delatum alteri: si non fiat de eo mentio in genere vel in specie non valet: quia non est credendum quod punceps voluerit illis ius quesitum auferre: ꝛ dicit non curare hoc casu: an sint alij filij legitimi ꝛ naturales an non. sed alij consanguinei vel agnati: ꝛ in hoc differt iste casus a precedenti in quo de agnatis non est fienda mentio: hic sic: quia iam quesitus erat eis ius succedendi quod sine ipsorum voluntate auferri non debebat. vt. l. id quod nostrum. de regul. iur. nec est curandum an illi adiuissent hereditatē: nec non: et hoc videtur tenere Hostien. in summa qui filij sint legiti. in principio. pe. colum. et Bald. in proemio. C. licet in lege deo nobis. distinguat aut hereditas erat adita aut non. Si vero sit facta mentio: quia legitimauit non obstante quod alijs sit delatum matrimonium sit viuente testatore vel eo de-

Andreas Pomate.

b Pro declaratione vide Panor. cōsilio. lxxxiij. in ij. col. f. volu. aliquid per Feli. in. c. que in ecclesiarū xvij. colum. de constitu.

c Retrotrahatur. Paulus de castro dicit Barto. non declarare plene hunc articulum. vnde ipse dicit quod si fiat legitimatio in vita patris ꝛ ad eius postulationem: si nō habet alios filios legitimos procedat dictum Barto. indistincte: licet habeat agnatos: quia pater poterat illis auferre bona extraneū instituendo: ergo eodem modo filium legitimando. Si autem habeat filios legitimos: tunc si de illis non fuit facta mentio in genere vel in specie non valuit legitimatio tanq̃ surreptitia: quia non solet fieri nisi in defectum legitimorum filiorum: vt in auten. quibus modis natura. effi. legi. §. generaliter. ꝛ §. si quis igitur vnde creditur quod princeps nō legitimasset si scisset subesse legitimos. si autez fuit facta mentio: tunc si fuit dictum quod non fiat eis preiudicium: valet legitimatio. tamen ille non succedit cum legitimis ab intestato: pater tamen potest sibi in testamento relinquere dummodo legitimam filiorum legitimorū non minuat. ita dicit ipse intelligere quod not. Joan. andr. in titu. de succes. ab intest. vbi refert questionem disputatam. Si autem dixit quod non fiat eis preiudicium: tunc poterit succedere etiam ab intestato: ꝛ hoc in legitimatione principis. sed in illa que fit per matri. subsequens videtur quod per eam possit minui etiam legitima aliorum filiorum per illum. §. generaliter. quia pater recipiendo nouam vxorem et procreando ex ea filios: potest preiudiciū facere prius liberis in diminuendo legitimam. et ex his patet secundum ipsum quid iuris in questio. quam tractat Joan. andre. in mercu. in capitulo fine culpa. de legitimato per subsequens matrimonium an recuperet ius primogenture: quod erat penes alium filium legitimum: qui tamen fuerat secundo loco natus. et videtur quod sic per predicta: ipse determinat contrarium: dicit tamen se dubitare. facit contra eum gloss. hic posita: quia legitimatio que fit per subsequens matrimonium sit viuente testatore vel eo de-

tum ius succedendi. vt dicit se vidisse in aliquibus legitimatis: tunc bene est distinguendum an hereditas sit adita: quia dicit quod legitimatio non valet in preiudicium illius qui adiuit: quia cum sibi sit acquisitum dominium licet per viam iuris ciuilis: tamen quia est de iuregentium. vt lege ex hoc iure. si potest sibi auferri per principem sine causa concernente publicam vtilitatem: vt plene no. si contra ius vel vti. publi. lege fina. Si vero hereditas non sit adita: tunc licet esset delatum ius succedendi: et illud est mere de iure ciuili princeps potest auferre iuxta not. per Innocentium in capitu. que in ecclesiarum. extra de constituti. et ita dicit se intelligere Joan. andr. in titu. de succes. ab intesta. et ita alias se consuluisse huic questioni et distinctioni. dicit facere illam questionem Bald. in lege deo nobis. de fratre minore cui deueniebat hereditas patris. Et quia non erat capax deuenit in proximiores: an ipso effecto episcopo et capace possit hereditas auferri proximioribus. et Bald. ibi distinguit: aut hereditas erat adita aut non. An autem filius inscio patre possit se facere legitimare. Petr. de anchara. consilio ducentesimoquadragesimosecũdo. tenuit quod non: licet pater illum etiam instituisset in testamento. Ange. vero consilio octuagesimoseptimo incip. spurius. tenuit legitimationem valere ratificante postea patre de quo per Baldum consilio decimosexto. secundo libro. An autem absens possit legitimari. Bald. videtur tenere quod non. consi. ccccl. quarto volumine. tamen dicit passus est dubius. cõsilio. cxxxj. tertio lib. aliter loquitur: de quo per Angelum consilio septuagesimoprimo. incipien. arbiter. plene per Barba. consilio trigesimoquinto. et ibi an infans possit legitimari. de quo etiã per hũc in alleg. consilio supra. An autem in legitimatione quam facit pater sint citandi alij filij. vel agnati. vide Baldum consilio octuagesimoprimo. et. clxxxij. et consilio. cccvij. primo volumine. vbi dicit quod si in priuilegio legitimati dicãtur: dummodo legitimi fiendi non preiudicent filijs legitimis et heredibus quin ipsi equis portionibus vna cum legitimãdis succedant quod nec ex testamento poterit legitimatus capere plusquam legitimi et naturales. ali. leg. tert. in. §. et quoniam. in autenti. quibus mod. natu. effi. sui. quod dicit not. et per eundem consilio cccclxxxvj. z. cccclxxxviij. quarto volumi. et ibi quod quando pater disposuit in testamento vel aliquod signum demonstrat quod possit se facere legitimari post mortem. et consilio. ccxcv. tertio volumine. z consilio. lv. secundo libro. plene per Paulum de ca. consilio. ccxxxiij. et consilio. ccxxv. et sequen. et ibi an requiratur clausula specialis. per Abba. consilio lxxxiij. primo libro. et per Paulum de castr. consilio ccxxx. per Federicum consilio. lvij. quid operetur clausula quod non fiat preiudicium venientibus ab intesta. vide per Petrum de anchara. consilio. clij. et per Paulum de castr. alleg. consilio. cxxv. per Angelum consilio. cclxxij. de legi. facta per subsequens matrimonium. per eundem Ange. consilio. xlix. per Baldum consilio. ccccxx. primo libro. z cõsi. ccxviij. et. ccccxcij. quarto libro. et ibi an talis legitimatus excludat substitutum si institutus fuerit aliquis si decederet sine liberis ex legitimo matrimonio procreandis. De legiti. autem que fit post mortem patris vide inter consilia Bald. consilio. xiij. secundo volumine. quod dam consi. do. argentini cui consil. se subscripserunt duo alij doctores et ibi quid si habens priuilegium legitimandi viuente z mortuo testatore citatis et non citatis his quorum interest. et consil. sequenti quod est domi. Bartholo. de sali. et consi. sequẽ. quod fuit domi. Joan. de lig. vbi refert Barto. bri. hanc questionem disputasse an legitimatio retrotrahatur: et tenuisse quod non. idem Tancre. in questione nona. vide etiam consilium statum seq. Bald. vbi hec sunt verba. dico z consulendo asero sicut dixi in lecturella mea super. l. gallus. dicã legitimationem quo ad vim succedendi in hereditate non tacente: sed adita nullam vim habere. facit capitu. quamuis. de rescript. in sexto argumen. do. Dyñi. non valet vnam muscam. Item tenuit consil. lv. et consil. c. eodem. secundo libro. et refert verba Dyñi. et Barto. hoc idem videntur valle prefanto cto. licet non ita clare. Calde. consilio quarto. quibus sint legitimi. idem Paul. de castr. consil. ccxvij. subdens hoc verum nisi expresse appareret imperatorem contrarium velle. An autem in legitimatione sufficiat clausula generalis quando filius legitimatur ad preces patris. vide Anchara. consil. trecentesimotrigesimoseptimo. et quid si fuerit data potestas alicui legitimandi cum clausula non obstante quacunq; lege an ipse possit postea legitimare cum clausula speciali. z de latissima potestate imperatoris legitimandi vide Anchara. consilio trecentesimonono. et an imperatoris legitimatio valeat in terris ecclesie et econtra. vide eundem Anchara. consilio trecentesimouigesimoprimo. z Abba. consilio octuagesimoquarto. Paul. de castro alleg. consilio per Balduz consilio trigesimooctauo. secundo volumine. An autem qualitas illegitimatis non expressa vitiet legitima. vide Baldum cõsilio. ccccvj. libro primo. et. ccxcv. secundo libro. et consilio septuagesimoserto. tertio volumine. per Aldra. consilio ducentesimoquadragesimoseptimo. et per Boma. consilio. cxciij. quod tamen supra concluſum est quod post ius acquisitum venientib⁹ ab intestato non potest quis legitimari post mortem patris. limita singulariter nisi filij sic legitimandi essent nati in figura matrimonij et maritali effectu sola lege canonica prohibente. nam hoc casu mortuo patre et matrimonio dissoluto papa potest legitimare filios taliter natos contra legem canonicam: et auferre lucrum venientibus ab intestato propter illam figuram et effectum matrimonij que multum operatur: vt lege tertia. supra de donatio. inter virum et vxorem et capitulo plenumq; extra eodem titulo. et capitulo ruper. de biga. et potest papa sine iniuria alicuius tollere constitut. canonicã prohibitiuam matrimonij: que erat causa deferendi succes. et reducere ad termmos iuris ciuilis quo iure matrimonia non erant ita artata. instituto de nup. per totum. ita consuluit Pe. de anch. consi. ccccx. incipi. in christi nomine viso diligenter.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

rum:nec illegitimum:vt.l.finali.infra de na.resti. et a' sic determinauerunt quidam. Mihi videtur q̄ posito quod retrotrahatur:tamē ius quesitum alteri nō tollit:sicut fictio postliminij nō tollit iura alteri que sita per vsucapionem vel prescriptio.nisi per beneficium restitutionis tollatur.vt.l.j.supra ex quib⁹ cauma.hereditatem vero recuperat quia donec pendet an aliquis reuertatur ab hostibus alius non potest adire.vt.l.nec nos.C.de capti.vnde reuersus reperit bona sua vacantia.sed tenendo opi.alioz scz qō per legitimationem factam post mortem possit recuperare bona:quomodo respondetur ad inconueniens d quod sequeretur quod illegitimi facerēt se post mortem patris legitimari:et auferentur bona alijs. Respondeo ad hoc est videndum vtrum quando aliqs legitimatur alij quorum interest sint citandi. Respō deo quandoq; pater facit legitimari filium in vita sua:et tunc alij non sunt citandi:quia hoc principaliter tangit patrem: qui potest disponere de bonis suis quomodo vult.vt.l.cum adoptio.ff. de adop. ¶ Quan
a doq; ipse filius[a] petit se legitimari: et tunc si pater hoc disposuisset in testamento quod voluisset legitimare filium:tunc filius sine alterius requisitione potest istam legitimationem petere:vt in auc.item sine legitimis.C.de natura. libe. et in corpore vnde sumitur.quandoq; pater nihil pro filio disposuit in testa-
b mento:z tunc in preiudicium eorum quibus iam ius quesitum est non posset legitimari illis irrequisitis: imo plus q̄ requiritur consensus eorum.vt.l.pe.j.de
b nata.resti.posset tamen princeps[b] si vellet etiam eis
15 irreqsitis.vt.l.ij.in fi j. de na resti. ¶ Quero tan isti casus qui ponuntur in isto.§.pertineant ad gal. vel ad vellei. Respondetur q̄ ad sententiam l.velle. innuit tex.et gloss.dicit quod pertinent ad sententiam gal.et vellei.et istud est verum. Gallus enim prouidit de his qui efficiebantur sui post mortem testatoris.et isto respectu pertineant ad eum. Vellei.prouidit de omnibus casibus per quos primus de medio subducitur.et isto respectu pertinent ad veilei. ¶ Ultimo ex his que.ff. dixi in materia substitutionis pu c
pillaris induco vnum casum nouum. Regula est q̄ pupillo non potest substitui nisi sit institutus vel exheredatus.vt.l.secunda.circa princip.j.de vulga. et
16 pupilla. † Sed ex predictis do casum quod potest fieri. pone emancipatum instituit: nepotem ex eo in potestate retentum preterijt:z sibi preterito substitui pupillariter dico q̄ valet testamētum z substitutio: quia nihil est quod repugnet: cum talis nepos non d
debeat institui vt dictum est; dicam in materia substitutionis pupillaris.

1 † Nepos ex filio spurio q̄ posset institui per auū et quomodo ad hoc vt testamentum valeat.

2 Persona patris q̄ non noceat filio.

3 Aliquem instituit contemplatione alterius intelligitur dupliciter.

c **Quid si is.** Hic ponitur noua reprehensio contra gallum circa casū m. Casus in terminis patet per se z declarabitur ex sequentibus.dicit text.re diret. subaudi mouatur ipse filius. ¶ Opponitur et videtur quod iste casus per
tineat ad vellei.a.quia text.dicit illis viuis.sed quan

¶ Quandoq; ipse filius. z de ista legitimatione vide Bald.in proe.C.et in.l. cunctos populos. et in.l. nam ita diuus.de adopt.et.l.cum acutissimi.C.de fideicommiss.vbi dicit quod si filij excludunt feminas in succedendo non extenditur ad filios postea legitimatos. et

do nepos nascitur viuis vtriscz sciliset auo z patre prouidit lex vellei. vt j.ead.l.§.nunc de lege.Huius timore glosl. tripliciter exponit super verbo deinde tene tertiam expositionem vt exponas illis viuis.i. illo viuo⁹.et sic pertinet ad consilium galli. secundū duas primas lec.pertinet ad primuz

vide quod not.Joan. andre. de p̄mogeni. regni.in.c. si pro te.et c.q̄uis.de rescript.in vj. z ibi in recolle. meis notaui.z vide Bald.in.l.ij.C. de iur.et fact.igno.vtrum preiudicet venientibus ab intesta. l.nam ita diuus.ff.de adopt.do.Be.de plum.in.l.ij. ff.de iure anu.aure.Petr.de ancharano. Dominic. de sancto Gemi.in.c.q̄uis.de rescrip.lib.vj. Joan.an. in.c.sine culpa.de regu.iur.in.vj.Jo.and.in.q. filijs suis in titu.qui filij sint legiti.z vide do. Pe.in cōsil. clxvj.Bal.in.l.quoties.C.de here.institu.z in.l.ij.C. de serui.Andr.barba.

Andreas Pomate.

b ¶ Princeps.vide Alexan.consi.lxxxvij.in.ij. volu. in fi.Cal.cōsi.xl.cum seq.in ti.qui fi.sint legi. Corse. in reperto.in verbo legitima.Barba. consili.xxvij. xvij.col.j.volu.vide etiam Alexā. consi.ij. alias.xx. in.vj.col.in prin.z per totum.j.volu.Et consil. xxv. col.ij.eo.volu.Panor.consi.ccccxlij. z vltima col.j. volu.Fede.consi.lxiij.Pau.de cas. in.l.fi.in.ij.col.C. si contra ius vel vtilita.Alexan.consi.penul. col.iij. v.volu.Feli.in.c.que in ecclesiarum.in.q.col.de consti.Barba.consi.xlij.xxij.colum.z seq.j.vol. aliqua per Felu.in.c.cum olim.in.v.col.z.ij.seq.in.xj.col. et seq.de re iudi.Barba.consi.xlix.in ij.volu. z consil. lviij.maxime.xlij.col.ij.volu.z consi.lxj.eo.volumi. Ro.in materia consi.cxcvij.

c ¶ Quid si is.et not.quod interest reipubli.ne testamenta rumpantur:et est melior text.quam sit in tuto re nec alibi ita bene reperitur secundum Baldum hic.et no.hic secundum eum quod interpretatio ponitur pro suppletione.vide glossam in lege prima. ff.de origine iuris.quam Bartolum et alij allegant in lege omnes populi.de iustitia et iure. quandoq; pro declaratione.lege prima.§.q̄uis.de vent.inspi. vide eum hic.Andre.barba.

d ¶ Idest illo viuo.Adde vltra Alexand.quod voluit Rota decisio.cccxcij.que est in titul.de rescrip. quod licet litere executoriales loquantur de executoribus:tamē vni potest fieri commissio.facit quod voluit domi.Cardin.consilio.clv. quod si apparet subscriptio mercatoris qui dicat titius et socij. non per hoc diceretur falsa:licet vnum tantum habeat socium:et facit idem quod voluit consilio nono.quod stante statuto quod habens plures filios possit certo modo testari quod si quis habet vnum filium et vxorem pregnantem dicatur habere plures filios: tamen contra facit quod voluit Oldr.consi.centesimo sexagesimosecūdo.quod si testator substituat posthu.institutis sorori.q̄ si vnus solus nascetur z mo

riatur quod forores non admittentur: an autem verbum singularis numeri verificetur in plurali. Vide Pet.de anchara.consilio.xxxj. et Rom.singu.cccl xj. Abb.consilio.lxij.incipien.quidam rayne. et inquantum Alexander tangit:an statutum puniens cõmittẽtem maleficiũ cõprehendat mandantẽ a Vide pulchre Bal. consil. lxij. iij.libro. super statuto Mediolani q̃ cauet q̃ homicida capite puniatur: ita vt statim moriatur an habebat locum in mãdante.

caput.l.vellei.quod est contra tex.qui dicit nam hic casus ad vellei. nõ pertinet.tñ glo.ª vlti.circa fin.videtur tenere precedentes:quod videtur cõtra tex.vt dixi.sed gloss.que est.ſ. e.l.§. si eius.determinat q̃ quicquid dicitur a pun.vsq̃ ad.§.nunc de lege. pertinet ad consilium galli. vnde tene dictam tertiam expositionem. Due prime gl. posite in hoc.§.tendunt ad positionẽ casus.ideo non recito. ¶ Quero an iste casus q̃ ponitur hic sit interpretatio z suppletio ad sniam galli: vel sit casus silis expresso gl.dicit q̃ est silis expresso:sicut dictum est in precedẽti.§.z illam tene. ¶ Ultimo Dy.super hac.l.dicit no.ar.ad questionẽ de nepote ex filio spurio. Dominus Anto. de pisis dicit nescio vnde Dy.voluit trahere istud a.gumẽ. Ego dico q̃ Dyn. voluit dicere sicut filio subducto de medio potest institui nepos: et ita nepos ex filio spurio:qui nunq̃ videtur fuisse in medio. z pro huius declaratione:quia hic.§.loquitur quando est dubiũ an filius sit in medio hoc est an reuertatur ab hostibus pono †.q.quã de facto habui. Quidam habebat filium spurium z ex eo nepotem:quem filiũ spurium fecit legitimari a quodaz comite: dubitabatur an illa legitimatio valeret:propter quedam que ad presens omitto:propter illud dubium quesiuit consilium qualiter potest testari Dixi quod testetur sic:talem meum filium mihi heredem instituo et si ipse capere non posset ex aliqua causa tunc instituo heredem talem nepotem meum ex eo: ita quod ad patrem eius nil possit pertinere etiam ex causa vsufructus:z ita ille fecit testamẽtum:si legitimatio valeret non est dubium quod testamentũ valet:z filius est heres:si legitimatio nõ valeret dico quod testamentum valet:et istam formaz ponit tex.in.l.iij.al's ij.C.de heredi.instit.non ergo vitiatur testamentum ratione forme:solum ergo remanet dubium an nepos ex filio spurio sit instituibilis.quod querit Dy. hic.nec plus dicit.glo.querit idem in.l.fiñ.C.de natu.li. In nepote enim ex filio naturali est tex.ibi. In nepote ex spurio querit glo.ibidem.et glo. antiqua ibi non respondebat.postea fuit facta additio frã. qui dicit idem in nepote ex spurio q̃ possit instituidominus Ly.refert Odof.dixisse nepotem nõ posse instituised non est verum vt patet in lect. Odof. imo relinquit sub dubio Rof.disputauit hanc questionem et determinauit sic.Aut iste nepos est magnus et adultus ita quod possunt esse aliqua merita apud auum:et sic videtur ipsius contemplatione institutus:et valet institutio.Aut erat infans et paruus:et tunc videtur contemplatione patris sui. non enim aliter eum notum habebat.vt lege sed si plures.§.in arrogato. de vulgari et pupilla. et lege si forte.de castren.pecu. Cum ergo cõtemplatione filij spurij facta videtur institutio:non valet.z sic videtur institutus filius per mediam personam.vt l.puma.C.de natu.libe.Specu.in titu.de succes.ab intesta.§.primo.ponit disputationem Rofr. Jaco. de bel.disputauit istam questionem in ciuitate ista et eam ponit in.l.puma.C.de natu.libe.z soluit contrarium: et determinauit quod talis nepos potest indistincte instituti.per.l.fina.C.de natu.libe. et non prohibetur nisi filius spurius instituat:et non reperitur prohibitum de alio.facit quod not. gloss.in auten.quibus mo.natu.effi.sui.§.fina.in fi.pro hoc:q̃ filius spurius potest a fratre accipere. vt lege si is qui.infra de vulgari et pupilla. ¶ Ego reduxi istaz questionem ad tres casus. primo quando constat quod nepotem non instituit contemplatione filij.vt in testamento facto secundum formam quam supra posui. Secundo quando constat quod instituit nepotem contemplatione filij. Tertio quando est dubium. Primo casu valeret institutio sine dubio.probo defectus patris ita demuz nocet filio in his que

ex persona

a ~ Andreas Pomate. ¶ Tamen glo. vide Feder. consilio.lvij.Barto.consi.cxv.Anto.de but. consilio xxx.co.ij.in.ij.dubio.

b ¶ Quidam habebat. Ad istud ã sint citandi. vide Bald.in lege ita diuus de adop.Joan.andre.in tit. de suc.ab intesta.in fine dom.Anto.in.c.per venerabilem.qui filij sint legiti.in.xxij.colum.cum seq.Bal. in lege secunda.C.de iur.et fac.igno.dom. Pet.in.c. primo.de suc.ab inte.et vide Innocen.in.c.nisi cum pridem.c.penulti.de renuntia. et vide do.Ant. post Hostien.in.c.veniens.de fi.presbyte.vbi dicit quod in disputatione non requiritur citatio partis. ponde ra bene:quia potest sumi tutela vt legitimetur p viã dispensationis z.c. vide de materia quod not. Bald. in lege cum quis.et in lege coniun.C.de na.li.et in lege finali.C.que in frau.pa.et in lege prima.C.de iur. au.anu.et in lege tanq̃.in.vij.colum.C.de fideicõm. et in lege rescripta.C.de preci.offe.ipe.et in lege deo nobis.C.de epis.et cle.et in consi.incip. verba cesaris ita dicunt. vbi decidit q̃ si filius se immiscuerat successioni sibi naturaliter debite q̃ comes non põt legitimando preiudicare filio:secus si se non immiscuerat.nam dicit cõsiderandũ in suo ius deliberandi.l.cũ antiquiorib9.C.de iur.delib. z ius transmittẽdi.l.apud hostes.C.de suis z le. z idẽ cõsuluit Bal. in suo cõsi.inci.de ptãte principis.z idem voluit in.l. presby.ad fi.C.de sacrosan.ec.z idẽ sentit in.l.j.C.de iur.anu.au.z in dicta.l.nam ita diuus. z vide que remisi ad Bal.in proe C.Andre.Barba.

c ¶ Dixi.Bald.consi.cxxxj.iij lib.laudat consi. Barto.et subdit quod illa verba cum capere non poterit operantur vt pater consentire videatur principi quando cunq̃ illum legitimanti. quid autem econtra an nepos spurius ex filio legitimo possit instituiFede.cõsi.lvij.tenet quod sic:licet Alexan. hoc alleget quo ad nepotem legitimum spurio. Bal.tamen consil.cccc vj.videtur tenere q̃ non: z hoc clare tenet consi.lxvij.v.lib.ne detur filijs peccandi materia:limita tamen nisi instituatur ab auo propter merita z merita probentur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ex persona patris descendunt: non in his que filius aliunde haberet: vt l. iij. de interdic. et releg. sed hic nepos succedit auo ex persona sua ex institutione facta de se non ex persona patris sui. ergo ꝛc. ¶ Preterea † filius deportatus non potest capere sicut spurius. et tñ non nocet nepoti. vt. ff. proximo. §. et. l. j. §. penul. de contratab. ¶ Preterea pater hereticus nõ nocet orthodoxo et fideli ex eo nato: vt. l. cognouimus. C. de hereti. et auf. idem in nestorianis. ¶ Preterea culpa patris per quam est exheredatus nõ nocet nepoti: vt l. iij. §. si emancipatus. de cõtratab. et C. de inoffi. test. l. si quis filium. et per Dy. in. c. nõ debet aliquis extra de reg. iu. lib. vj. et dixi in. l. in suis supra eodez. ¶ Preterea macula patris nõ nocet filio in his que p filiũ pfi non acquirunt. vt. l. diui fratres. et. l. qui contra. infra de iur. epa. et. l. queritur. infra de bo. li. sed in casu proposito per hunc nepotem non queritur patri vt patet ex verbis testatoris. ergo macla pris sibi nõ nocet. ¶ Preterea qñ testator expresse loquitur non potest videri fraudem cõmittere. vt. l. si quis locuples. j. de manumiss. test. sed in proposito testator expresse dixit quod nolebat ad filium aliquid pertinere. ergo ꝛc. Et per hoc respõdetur ad rationem Bof. qui dicit q̃ videtur institutus ꝓ̃platione pris vbi merita nõ precesserũt: quia apparet quod non est institut⁹ contemplatione patris. vt dixi. vel aliter † aliquem instituit contemplatione alterius potest intelligi dupliciter. primo vt alteri acquiratur. et sic illa est proxima causa institutiõis, vt l. sed si plures. §. in arrogato. j. de vulg. et pup. secundo modo potest intelligi contemplatione alterius hoc est quod alius sit occasio remota. vt si ꝓpter te habui notitiam cũ amico tuo: et ei sum effect⁹ amicus: et illum instituo: certe licet tu fueris causa remota amicitie et per consequens institutionis tui ꝓpter hoc tibi non acquiritur. vt. l. socium. ff. pro socio. ita in proposito filius spurius est causa remota institutionis nepotis: non q̃ per hoc sibi filio[a] aliquid acquiratur. ¶ Preterea contra Bofre. est. in institutione non requiritur notitia heredis scripti. vt. l. extraneũ C. de heredi. instit. licet ergo habeat notum ꝛ dilectũ nepotem ꝓpter filium nil ad ꝓpositum: quia etiã incognitus posset institui. Conclude ergo quod iste nepos debet habere hereditatem. et ita fuit consultum per omnes magnos doct. istarum partium: scilicet per dominum Ja. but. et per dñm Ray. de for. quibus fuit missa questio dicenda. et ita fuit iudicatum. Secundus casus[a] quando constat quod contẽplatione filij spurij nepotem instituit vt sibi acquiratur: et tunc certum est q̃ non valet. vt. l. j. C. de natu. libe. Tertius casus est quando dubitatur. quicquid dicat Bof. credo q̃ nepos intelligatur institutus nomine sui: non patris. primo per regulam quod quis non presumitur delinquere. vt. l. merito. ff. pro socio. sco per tex. in. l. finali. in pun. j. de his qui. vt indig.

[b] ¶ Sed quero[b] quid si instituit nepotem simpl̃citer nec dixit quod ad patrem spurium nõ perueniat aliquid: an institutio vitietur saltem in vsufructu: qui acquiritur patri per filium quem habet in potestate videtur q̃ vitietur per glos. in. l. i. in fi. ff. de auto. tut. et per glo. in. l. in puberẽ. §. j. j. de fal. determinant in l. j. ff. de auto. tuto. sed animus meus vadit ad istud

[a] ✠ Andre. Poma. ¶ Scõs casus. vide alex. in cõsi. viij. in. iiij. co. ij. vo.

[a] ✠ Andreas Pomate. ¶ Sed quero. vide Alexã. in lege qui in aliena. §. interdum. in glos. in verbo fecit heredem in fi. de acqui. here.

q̃ ex eo q̃ vsufructus non potest queri patri directo: nec per obliquum. vt l. quod conditione. j. de donat. causa mortis. et. l. si is. j. de vulg. et pupilla. quod r emanet apud nepotem institutum qui habet proprietatem. dicã forte in. l. j. in fi. ff. de auto. tuto.

Suus nõ nat⁹ potest institui sub conditione que tamen institutionem non suspendat.

Nepotis appellatione cõtinetur pronepos et abnepos.

Filij appellatione nõ continet nepos.

Aui appellatione venit auia.

Institutes. Hic incipit tertia pars huius prime partis in qua ponitur breuis ordinatio testamenti vsq̃ ad. §. si eius. ¶ Et primo ponitur ordinatio testamenti generalis: quo ad oẽs casus: ꝛ specialiter quo ad omnes personas. Secundo breuis ordinatio quo ad casus et quo ad personas secundum intellectum prime glos. secunda ibi atq̃ etiam. Casus in termnis est clarus. ¶ Oppo. et videtur quod suus non possit institui sub conditione. vt. l. fu⁹ quoq̃. in princ. j. de here. insti. Sol. nõ potest institui sub conditione que habet suspendere institutionem: ista aũt conditio hic non suspendit: vel † tibi loquitur in suo tam nato: qui non potest institui sub conditione nascaturus tñ põt institui sub ꝯditõe: si tamẽ post natiuitatem eius institutio non suspẽdatur. vt supra eo. l. cum posthumus. et. l. posthuma. sed dic post natiuitatẽ eius non suspenditur. ergo ꝛc. ¶ Op. quod hec institutio non valeat: quia heres non nominatur: vt. l. quoties. §. heres. j. de here. insti. ꝛ. l. iubemus. C. de testa. So. licet hic non nominetur: tamẽ demõstrauit aliquo certo signo scilicet qui suus nascetur: et hoc sufficit. vt. d. l. quoties. §. heres. ¶ Opp. quod male dicat sceuola. nam ipse in primo casu incidit in vitiũ de quo reprehendit gallum: quia in primo exẽplo hic insufficienter loquitur quo ad personas. dixit enim de nepote tantũ dicit Dy. Solu. patet. Hoc vult dicere quod ex certa sciẽtia dixit. volebat enim loqui generaliter quo ad personas: quod patet quia postea declarauit in secundo casu: et posuit ordinationẽ generalem quo ad personas et

[c] ¶ Institues. et dicit hic bal. q̃ oĩa iura loquẽtia i mente capto hñt locũ in furioso qõ bene no. p̃ in lectu. l. humanitatis C. cõ impẽ. et. l. ex facto. C. de vul. ꝛ pup.

[d] ✠ Andreas Pomate. ¶ Sub cõditiõe. Adde inquantum Alex. h. d. quod spurius põt istitui si legitimabit' qõ idẽ voluit Bald. ꝓpri. alle. ꝛsi. ccccvj. et inquantũ institui possint spurij: vtrũ bal. ff. ccclxxx. in fi. iij. li. ꝛ an succedãt matri. eo. li. cõsil. ccxxxvij. et ccxxxviij. ꝛ an spurius possit legitimari ad dandũ vocẽ vel ad ꝓsentandũ ad ius patronat⁹ p eũdẽ cõsil. ccexxxiij. eo. lib.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ☞ Andreas Pomate. ¶ Colligunt. vide Alexan. consi.j.col.vj.j.volu.

b ¶ Nepos. Adde an appellatiõe filij comprehendatur nepos Bal.consi.clxx.j.lib.et consi.ij.xij.lib. et cõsilio.lxxvj.iiij.li.et cõsi.ccxix.ij.li.Ang.consi.lxxxviij. Oldra.cõsilio.clxx. Pau.de castro.consi. clxx. et se. Hydre.sic. consi. xlvj. et lxviij.ij. li.cal. cõsi. xj. Joã.de ana. consi. xxviij.Bo. cõsi. cxix. et consilio cccxxxviij

c ¶ Circa pumum.et vide ang. ad. q. an aut.matri et auie habeat locũ i proauia. et vide hic bal.an appellatione filiorũ veniant nepotes.et vide hoc̃ et eundẽ Bal.an pat teneat reddere filio rõnem administrationis.Andre.barb.

☞ And. Po.

d ¶ Dico cõtrariuz. vt idẽ bal. in l. liberorũ. pe. col. de verb. sig.

e ¶ Auia adde inq̃z tuz aler. h̃ cludit qõd appellatio ne aute venit pauia. an appellatõe patruus veniat patruꝰ mag. bal. ñil. v. vol.

casus. Ex hoc colligunt do. nostri. et dom. Anto. de but. et dom. Ray. post eum; quod appellatione nepotis non cõtinetur pronepos nisi expunatur: et hoc videtur tenere hic gloss. in fine. sui. dum dicit quod puma refertur ad nepotes tantum. pro hoc videtur casus supra eadem lege. §. idem credendum. Item colligunt ex hac lege tota quod appellatione filij non continetur nepos etiam in dispositionib̃ fauorabilibus: quod patet quia filio instituto nepos qui succederet rumperet testamentum: nisi etiam esset institutus. vt patet ia princip. l. vsq̃z ad. §. nunc de lege. Circa pumum † dico contrarium quod appellatione nepotis continetur pronepos vel abnepos et similes. Nam vere quilibet est nepos. et solum ad ditur ꝓpositio vt decernatur pumus a secundo et ab vitrioli. vt. l. cui eorum. §. penulti. supra de postulan. vbi text. declarat. et infra de verbo. signi. l. murus. et. l. soceri. et l. generi. z hic est casus in nostro. §. recte intelligendo. vnde diuido sic. primo ponitur breuis ordinatio testamẽti generalis quo ad casus: tamen poterat esse dubium vtrum esset generalis quo ad personas. Secundo illud dubium determinat; dicens. prædictã institutionem esse generalem quo ad personas: perinde ac si vsus esset quibusdam verbis generalibus que dubitationem non habent: et hanc lectu ram videtur tenere secunda gloss. parua. secunda ibi a☞z etiam. et in ver. at q̃z etiam. pone casum an ista verba cõprehendant omnes casus: et sic nõ est nouus casus sed expositio predicto☞: Non ob. supra eadem lege. §. idẽ credendum. quia ibi dixit nepotem qui ex eo filio nasceretur. merito non cõprehendit pronepotẽ: quia non nasceretur ex eo filio immediate. hic vero instituit nepotem. simpliciter. probatur supra lege proxima. §. si quis ex certa. Respõdeo ad † aliud quod dicitur an appellatione filij cõtineatur nepos. et dico quod non. vt supra de testamen. ture. l. quod si nepotes. et lege si quis ita. paragrapho primo eodem titulo. et ibi not. per glossam. Et quare appellatione nepotis continetur pronepos. Dico quod virum continetur in alio propter identitatem nominis: licet cum quadã adiectione. Et illa nota additur causa notandi ordinem. pro ista habes argumẽtum in lege in suis supra eodem. et pro hoc gloss. in simili. l. illa. §. pueri. infra de verbo. signi. sed filius et nepos sunt nomina prorsus extranea. et inde est qõ dicitur supra de testamen. tu. l. quod si nepotes. aliter enim filij: aliter nepotes appellantur. Ad secundum dictum eorũ quod ex hac. l. probatur quod nepos non continetur appellatione filij. dico quod ipsi dicunt maius mendacium quod vnq̃z dixerunt homines: quia ista lex non probat aliquid an appellatione filij contineatur nepos: tunc enim habet locũ quando simpliciter profertur filius non respectu certe persone filij: sed ista lex loquitur quãdo filius fuit institutus nominatim: vt si dico istum filium meum. quia tunc non est dubium quod ad alium non extenditur. vt not. gloss. in lege si quis ita. §. primo. supra de testamen. tut. Examinaui plene in lege liberorũ. infra de verbo. signi. Modo ad propositum a capite. l. vsq̃z in fine. nominat certam personam filij nec simpliciter ponitur. et sic non continetur nepos: sed quando simpliciter profertur filius. non dico hic quia esset vna lectio. dicemus in lege quod si nepotes. supra de testamẽ. tu. ¶ An appellatiõe † aut continetur auia. Dico quod sic. propter identitatem nominis per. ll. quas allegaui. supra de identitate nominis quas nota.

1 ☞ Noli plus sapere quam sapere oportet.

2 Quando habetur determinatio. l. non est necesse q̃rere vlterius vnde processit.

3 Prouisio galli quod nõ habeat locũ in eo qui natus post mortem vtriusq̃z. s. patris et aui.

4 Fictio an possit fingere quod est impossibile de natura. remissiue.

5 Ius galli appellatur ius antiquum.

Regula catoniana non habet locũ ad leges nouas.

Quando certum est actionem competere sed ignoratur que actor non cogitur exprimere.

Quando quelibet pars dubitationis tendit ad eundem finem non est curandũ de illa dubitatione.

Si vius. Hic incipit quarta pars prime partis in qua ponuntur quedam dubitabiles. q. vsq̃z ad. §. in omnibus. et primo legam vsq̃z ad. §. fortitan. Primo ponit vnam questionem. Secundo aliam. Tertio determinationem. secũda ibi idem querendum. tertia ibi: sed cum testamentum. In terminis casus est clarus et patebit ex sequentibus. ¶ Not. ad illud † noli plus sapere quam oportet sapere. de renuntia. c. primo. lib. vj. ¶ Ho. posiq̃z † habemus determinationem. l. non est necesse querere vlterius vnde processit. ¶ Opp. q̃ talis nepos non rumpat testamentum etiam preteritus. vt. l. si quis filio exheredato. in princip. infra titulo primo. Solut. hic primo decessit filius q̃m nepos: et sic tempore mortis reperit se preteritum: et tenere locum primi. In contrario secus: quia filius erat in medio. ¶ Opp. supra eodem lege si quis postumos. §. fi. fol. hic loquitur in capto ab hostibus redeunte: secꝰ si ibi decederet. ¶ Op. hic in fine q̃ excluditur z nõ rumpit. Contra quia potest rumpere testamentum non adeundo: de iure pretorio. gloss. fatetur quod

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

non rumpit ex causa preteritionis: sed potest rumpe a re non adeundo: vt in princip. gloss. magne. Nos habemus hic duas gloss. magnas. ¶ Pro declaratione primo reuoco in dubium de intellectu ver. idē querēdum. Respondeo quidam legunt sic. quod mortuo filio remansit nepos. et testator instituit pronepotē ex eo: qui natus est apud hostes viuo patre ꝛ pauo: et reuersus est mortuo vtroq; . ꝛ sic quod supra dixi de nepote ꝛ nepote dicitur hic de nepote ꝛ pronepote ꝛ ista est vera ꝛ clara lectu. Alij vt Pl. ꝛ Jo. habēt in text. nepotē . vel si habent pronepotem dicunt q dictio pro abundat . ꝛ ponunt nepotem institutum mortuo tam filio vt in gloss. Jsta lectu. non placet: qr si filius esset mortuus: nepos ex eo nasciturus esset posthumus suus tempore testamenti: ꝛ sic posset institui secundum. l. xij. tabularum. nec esset querendū vtrum pertineret ad consilium galli vel vell. Venio ad secundam gloss. magnam . et reuoco in dubium questionem factam in text. que non soluitur. quo iure testamentum illud sustineatur an per gallum vel per velle. Solu . gloss. primo arguit quod non habet locum prouisio galli. Secundo quod non habeat locum prouisio velle. tertio q vtrūq; ius locū habeat. quarto ponit opinio. ꝛ determinat . quinto nō det ad argumenta facta in contrarium . secunda ibi. Jtem velle. cessat. tertia ibi sed cōtra videtur vtrūq; . quarta ibi. fol. quidam dicunt. quinta ibi. nec ob . ¶ Examinemus ergo per partes . prima pars est clara: solum est necesse vt examinemus illud argumentum 4 quod incipit . Jtē ius postliminij ꝛc. quod sic declaro. lex cornelia fingit captum esse mortuum preambula hora captiuitatis: vt. l. lex corne. j. de vulga. et pupil. ꝛ. l. lex corne. s. de testamen. Cum ergo fingatur mortuus statim cuz capitur fingitur natus: quia aliter non potest mori. ꝛ sic non pertinet ad gallum. 3 Et ex hac parte habes q prouisio galli non habet locum nisi in eo qui nascitur post mortem vtriusq;. ¶ Venio ad secundam partem et ista est clara . Ex hac pte habes in quibus casibus loquitur. l. velle. qō Dy. reprehendit in primo dicto. ꝛ qualiter intelligatur dicam. j. eodem. l. §. nunc de lege . ¶ Venio ad tertiam partem que similiter clara est . et ideo vide per te. ¶ Venio ad quartam partem quam vide et not. et omnia que ponuntur vsq; ad. §. nunc de lege. pertinent ad consiliū galli. Ex quo patet quod multe opi. posite in precedenti gloss. et etiam in frequenti a non sunt vere. ¶ Jtem ibi a vbi gloss. dicit pater mortuus est viuente auo: ꝛ sequitur ꝛ hoc in presenti die nepos mortuus est vere: hoc in quibusdam libris dicit ꝛ bene: quia nil est dicere . melius diceret et hoc presenti nepos natus est vere . licet ficte potest dici non natus cum sit apud hostes. Jtem ibi duz dicit. Item ꝛ prout habes nepotem habet locum gallus eo inspecto quod nascitur post mortem restantis nepos ꝛc. Jstud procedit ꝑm opinionem Joan . et Pl. quam supra in precedenti gloss. reprobaui: quia tunc talis posthumus potest institui ꝑm. l. xij. tabul . nec est necessaria prouisio galli. Preterea dicit Dy. quod gallus prouidit in eo qui fecit testamentum viuo filio: sed secundum hunc casum testamentum esset factum post mortem filij ꝛ non haberet locum prouisio galli. non est ergo bona ista litera quod habem⁹ ¶ Jtem ibi. et hic no. ꝑm Bald. quod potestas ciuilis ꝛ naturalis equiparantur. ꝛ no. q nō recte factum dicitur q nullo modo est factū: qm̄ ad nihilū iudex procedens dicitur non recte procedere vnde dicitur grauare partem in omittendo. Andre. Barba.

b ¶ De natura. inducitur ad. q. si auus cōcubinā habeat ex q̄ habuit filium naturalem ꝛ eā mortuo filio ducat in vxorem quod filij legitimi et naturales nati in filio naturali fi legitimantur per tale subsequens matrimoniuz vt possint succedere ipſi auo ab intestato p inde ac si nati fuissēt ex legitimo et naturali patre quia hoc est impossibile ex quo eorum pater mortuꝰ est quod possit fingi legitimatꝰ. ꝛ ita decidunt Bur. de cugn. et Bald. in. l. benignꝰ. de lega. et adducunt text. l. qui libertinue. §. posthumus. infra de operis liberto. et idem tenet Anto. butri. in. ꝛ. per vene-

b Jtem ibi. et hic no. ꝑm Bald. quod potestas ciuilis ꝛ naturalis equiparantur. ꝛ no. q nō recte factum dicitur q nullo modo est factū: qm̄ ad nihilū iudex procedens dicitur non recte procedere vnde dicitur grauare partem in omittendo. Andre. Barba.

in text. nepotē. ¶ Venio ad quitā partem et rn̄deo primo ad primū, qō licet vere viuo auo sit natus: tamen illud non inspicitur: quia tūc erat apud hostes et sic seruus: et sic pro nihilo reputatur. vt. l. quod attinet. infra de regulis iuris. inspicitur ergo tempus quo post mortem redijt: ꝛ sic pertinet ad gallum. Sed huic obstat secundū argumentum quod probat filium fingi natum prima hora captiuitatis p l. corneliam . sicut fingitur mortuus. Ad quod respondetur nota . vere fictio non potest fingere illud quod est b impossibile de natura vt lege si pater. in fine. supra de adopt. et lege qui certum . supra locati . sed impossibile est eum qui erat in ventre esse natum ante: ergo non fingitur per legez corneliam: sed ille qui erat natus bene potest fingi mortuus: quia erat possibile: hoc vult dicere gloss. vide eam. hoc autē an fictio possit fingere impossibile et qualiter dixi in. l. si is qui pro emptore. de vsucapion. ¶ Procedo in gloss. nos loquimur in capto ab hostibus redeunte si redijt habet locum fictio postliminij: vt semp fingatur fuisse in ciuitate: ergo fingitur natus viuo patre et auo et sic non habet locum gallus. Solu. dicit gloss. in nato apud hostes reuerso habet locū fictio postliminij quando redijt cum patre vel matre. alꝰ secus. sed hic cuz neutro redijt ergo ꝛc. Sed istud non est verum in eo qui tempore quo fuit captus erat in ventre conceptus. Sz in eo qui apud hostes fuit conceptus et natus: sic: vt. C. capti. l. prima. et lege ab hostibus. §. non. supra ex quibꝰ causis maio. et ibi nota. et probatur hoc. §. et sic videtur non spectare ad consilium galli. ¶ Unde glossa respōdet. aliter secundum veritatem incipit esse suus post mortem quando redijt: secundum hanc pertinet ad gallum quod sufficit ad confirmationem testamenti. non ergo debemus inspicere fictionem. vt. s. eodē. l. filio . Vel dicas quod si pater ꝛ auus mortuus est tempore quo reuertitur: non fingitur in eorum potestate fuisse tempore quo viuebant quia extrema fictiones non reperiuntur habilia: vt. d. l. rabiem. in. xxx. colum. qui fi. sint legitimi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Actionē. inquantū Alex. tangit hic an procedat libellus alternatiuus. Adde Pau. de cast. consi. cccxcij. an aūt valeat sñia condemno te ad rem ꝛ si non extat ad estimationē vide Ro. consi. cclxxi.

b ¶ Oppon. sup fluit ꝯ op. vt vides: vitio forsan calcographi.

c ¶ Quero vtrū. ꝛ vide Bar. in l. post mortē. §. fi. de adop. ꝛ vide hic bal. ꝛ vtr̄ posit quis esse ꝯsanguineus posit ꝯsti p̄curatorē. vir̄ hic bar. ꝛ Jo. an. in. c. potest q̄s. de reg. iu. lib. 5 vj. in mercur. vbi tz q̄ nō. arg. in. c. j. de cogn. spi. vbi tz q̄ nō. li. vj. et l. c. plures. a de ꝓsec. di. iij. d. Ant. ꝛ do. Car. l. c. veniēs. de cog. spi. Bal. ꝛ bar. in. l. post mortē. ff. ō adopt. ꝛ in l. nec mulierē. C. de iudic. vide Bal. in l. si q̄s alūnā. C. de nupt. ꝛ i. l. j. §. ne autē. C. de cad. tol. et hic ꝛ Ang. ꝛ Joan. de Imol.

Andreas pomate.

b ¶ Procuratorē. an legitimari possit quis p̄ p̄curatorē ꝛ an procedat ar. a legitima ꝛ tione ad si is qui p̄ empto. ꝛ l. sciendū. ꝛ l. dent q̄. §. ex q̄. cau. ma. vbi dixi. sed fingit nasci su⁹ post mortē. ¶ Sequit in gl. Itē pōt esse q̄ vere decessit post mortē p̄ris ꝛ aui ꝛc. sup illud decessit dic vacat ꝛ dic natus sit: alias nihil est dicere. ¶ Sed ꝯ predicta opponit cōsiliū g allu hz locū in eo qui nascit post mortē intra decē menses: sed possibile est quod rediit ille ab hostib⁹ post mortē per plures annos: ꝛ sic nō pertinebit ad cōsiliū galli. Sol. pertinet b ad consiliū galli supplētū per sceuolā ꝯ. in. §. instituē ꝯ. in omni casu quo natus post mortē efficeret suus. ¶ Ultimo gloss. noi. ex isto. §. q̄ † ius galli appellatur ius antiquū. lex velleia. appellatur ius nouū: ꝛ facit ad intellectū. l. fi. j. de regula cat. que nō habet locum ad. ll. nouas. Itē ad intellectū l. j. §. de cōdi. ex. l. q̄ hz locū in. l. noua. Facit etiā iste. §. ad. q. in plurib⁹ partib⁹ iuris reperit casus in quo certus est actionē a cōpetere: sed dubitatur q̄. ¶ Certe eo casu nō cogitur actor expunere. sufficit eī liquere iudici q̄ cōpetat actio vt hic. Et p̄ hoc est regula q̄ quelibet pars dubitationis tendit ad eundē finē nō est curandū de illa dubitatione: vt. l. quod si dubitet. j. de acquiren. heredi. ꝛ ibi dixi. ꝛ l. de statu. ꝯ. titu. j.

☞ Legitimatio q̄ possit impetrari per procuratorem.

1 ¶ Compaternitas q̄ non contrahatur per procuratorem.

2 **Forsitan** hic ponūtur alie dubitabiles. q. ¶ Et prima loquitur in pronepote nato post mortē nepotis aui ꝛ proaui sui vsq̄ ibi. ergo ibi in pronepote nato apud hostes viuo patre qui tñ rediit post mortē patris ꝛ proaui vsq̄ ibi at p̄. ibi de ec qui adoptatus est existens apud hostes qui post mortē omniū c reuertitur vsq̄ ad. §. in omnibus. Ex qua diuisione habes verū casum huius. §. ¶ In prima parte gl. ponit casum clare quē vide. dicit text. ꝛ si: als deest dictio si. ꝛ tunc litera est plana. als est dictio si: tunc expone ꝛ si p̄ certe. cum semper vna coniunctio possit poni p̄ alia q̄n expedit: vt. l. eas causas. et ibi no. de condi. ꝛ demō. ¶ Demo ad primam partem. quidā habēt in text. mortuo patre deinde auo nascatur. ꝛ hec est bona litera ꝑm quā posuit casum ꝛ d uisi literam. Alij habent vsq̄ viuo patre deinde auo nascatur ꝛc. Et tunc iste. §. debet diuidi in duas partes. scīa ibi. atq̄ si ex eo. ꝛ in tota prima parte poneretur iste casus quem dixi poni in. d. versi. ergo et si pronepos. nec ibi esset nouus casus: sed conclusio ad primum casum. ¶ Oppo. q̄ iste casus nō pertineat ad gallū. Rādeo dicunt quidam pertinere ad. l. vell. q̄ est cōtra id q̄ determinatū est. ꝯ. prox. §. in glo. magna: q: quicquid ō: vsq̄ ad. §. nunc de lege. pertinet ad gallum. dico ergo quod versicu. ergo. debeat intelligi de pronepote nato viuo patre apud hostes reuerso post mortē omniū. Ad similitudinē galli et ista posset sustineri. ¶ Oppo. ad. §. istū ꝛ videtur q̄ iste pronepos nō posset succedere: q: pater eius non fuit institut⁹. Solu. intellige q̄ nepos decessit prius q̄m filius: vt dixi in versic. nam ꝛ si filius. ꝯ. eodem. et sic non tenuit locum sui. ¶ Opp. b quod iste pronepos nō posset succedere: quia nepos pater eius fuit preteritus. Solu. intelligo istum preteritum decessisse anteq̄m filius: vt. ꝯ. eodem. §. idem credendum. versicu. nam ꝛ si filius. et ibi declaratur iste tex. ¶ Oppono. hic dicitur adoptatus succedit. contra variata conditione instituti variatur institutio. vt. l. si alienū §. in extraneis. j. de heredi. instituen. Solu. ibi variatur conditio instituti de capace in non capacem: hic de capace vnius cōditionis in capacem alterius cōditionis. ¶ Sed contra hoc oppo. ꝯ. ea. l. §. et quid si tantum. vbi si filius emancipatur institutio vitiatur. Solu. ibi ideo quia substitutus erat suus et sic fuit ibi facta substitutio in fuitate magis quaz in hereditate. vt ibi dixi. ¶ Opponi. secundum Dy. quia etiā in extraneo variatio temporis non nocet vt. l. si in conditione. §. solemus. de here. institu. Sol. ibi contingit variatio in tempore medio que nō nocet. hic in ea que contingit tempore mortis vel adite hereditatis. ¶ Oppoui ego tertio quod iste fuit adoptatus existens apud hostes. Contra absens adoptari non potest. l. post mortē. in fi. ꝯ. de adop. Sol. dicas q̄ fuit adoptatus hic per rescriptuz principis hoc expresse concedentis. qua enim ratione potest fieri legatus ret que est apud hostes: vt. l. id q̄ d. j. de lega. j. eadem ratione potest fieri adoptio principe permittente. ꝓ hoc. C. de emanci. libe. l. iubemus. ¶ Quero intra predicta dñs Imperator concessit mihi pridie pisis: dum ibi legationis officio fungerer pro cōmuni perusij: q̄ possim ego meiq̄ descendentes quos contingit esse legum doctores legitimare scholares auditor⁹ nostri: quos contingeret esse illegitime natos ex quocunq̄ complexu nephario vel illicito. ¶ Quero vtrum c † pater talis scholaris possit a me petere per procuratorem vt filium suum legitimeme. Et si queritur an hoc possit fieri in absentia patris. ꝛ idem quero de filio. Et videtur q̄ non: vt dicta. l. iubemus. C. de emanci. libe. et l. post mortem. in fine. ꝯ. de adop. ꝛ. C. de his qui ve. eta. impe. l. omnes. ꝓ hoc. C. de manu. vin. l. nec mulierē. Contrarium credo quod tam ex parte patris q̄m ex parte filij possit fieri per procuratorem. d primo per regulam. l. j. §. vsus. ꝯ. de ꝓcur. secundo per aliam regulam: rescriptum potest impetrari a quocunq̄ et non referta a quo. vt. l. vniuersis. C. de precē. impera.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

offe. sed lex dicit q̄ ista legitimatio fit per impetrationem priuilegij seu rescripti factam ꝑm illā formā vt in auth. quib. mo. na. effi. legi. §. si igitur licentia in glo. que incipit quod qualiter fiat ꝛc. colla. vj. item probatur per auth. item sine. C. de natu. lib. vbi sufficit q̄ filius ostendat voluntatem patris. nec est necesse q̄ pater sit presens. Item ex parte filij non requiritur q̄ sit presens licet sufficit q̄ ratum habeat vt in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. si quis igitur naturalis. et. §. generaliter. coll. vij. Ad cōtraria respōdeo. Non ob. l. iubemus. et. l. post mortem. et. l. nec multe rem. q̄ in legitimatione pater nil disponit: sed principi vel habenti autoritatē ab eo disponēdi ꝓsentit. nō em̄ ipse pater legitimat: sz ꝓncipis autoritas. Leges contrarie loquuntur quādo pater ipse disposuit licet autoritate iudicis. vt quando pater emancipat vel abſoluit filium. et iudex autoratur. [a] Item pater adoptat. Item dñs manumittit. Et predicta cum non sint in administratione patrimonij non possunt fieri per procuratorem: vt glo. in lege nec mulierem ſ. alle. Ad. l. oēs. C. de his qui ve. eta. impe. rñ. q̄ ibi requiritur presentia persone ad cognitionē que sine ea fieri non pōt: sed hic nō requiritur ad cognitionē: sed ad executionē: ergo pōt fieri in absentia patris. vt. l. seruū quoq; §. publice. ſ. de proc. ¶ Ex hoc potest † colligi [b] determiatio illius. q. an filiatio ſpiritualis seu cōpaternitas possit cōtrahi per procuratorē. Et videtur q̄ non q̄ ipse pater ſpūalis aliq̄d disponit et aliq̄d agit nō simpliciter ꝓsentit. ergo videtur q̄ requiratur presentia sua. vt. l. post mortē. in fi. ſ. de adop. et ita dicunt canoniste.

1 ☞ Filius emancipatus preteritus vtrum dicat testamentū nullū vel veniat per cōtratab.

2 Exheredatio emācipati facta sine causa nō valet.

3 Exheredatio nepotis vel pronepotis quando sit necessaria.

In omnibus. [c] Hec est quinta et vltima pars huius prime partis in qua ponūtur tres regule generales circa cōsilū gal 1
li et est clara. ¶ Oppo. hoc q̄ dicitur q̄ dz instituī filius est cōtra consilū galli: qui de institutione filij 2
non fecit mentionē. Sol. glo. in prin. l. dicit q̄ gallus 3
posuit pro constanti q̄ filius institueretur. ergo dixit vobis q̄ dz instituī expresse vel tacite exheredari au 4
tem nō potest: q̄ exheredaret post mortē suā. vt hic. ¶ Op. j. proximo respon. in fi. Glo. soluit q̄ verbum dūtaxat tollit cōtrariū: q̄ loquitur de filio primi gra 5
dus. ¶ Oppo. et videtur † q̄ filius preteritus nō rūpit ipso iure: sed venit p̄ ☞ trab'. vt. C. eo. l. maximū. et 9
infra de cōtratab. per totum. et. j. e. l. fi. Sol. glo. ibi in emancipato preterito. hic in suo. ¶ Oppo. etiam
[d] q̄ emancipatus [d] preteritus rumpit ipso iure. vt. C. e. e
non licet. et in corpore vt cum de app. cog. §. aliud.
2 Huius timore glo. variant. Nam quidam † dicūt q̄ in preteritione filij emancipati nil est immutatū. vt not. C. eo. auth. ex causa. et. l. maximum. et. l. si filius ſ. de mino. et hic. et alibi. Glo. tenet cōtrariū in auth. de here. et fal. §. exheredatos. vbi dī q̄ in emancipato debet inseri causa: alias testamentum esset nullum ipso iure. idem tenebat Azo in sum. de inoffi. test. §. effectus et in ti. de libe. prete. §. est aūt effectus. Idē tenet Dyn. in distinctione magna quam ponit in fin. emancipationē. vide late And. sic. cōsi. xxv. j. lib.
☞ Andreas Pomate. ¶ Iudex autoratur. an ista autoritas possit delegari. vide Alex. in. l. imperiū. in pe. col. ff. de iurisdi. om. iudi.
☞ Andreas Pomate. ¶ Potest colligi. vide Ro. singu. luij. fede. cōsil. xv. Felt. in c. lz ex quadam. ij. colum. de testi.

huius. l. et Dy. in auten. ex causa. hoc puto verum: quod si causa in emancipati exheredatione non ponitur ipso iure sit nullum: quia text. in corpore vt cum de app. cog. loquitur tam in filio suo quam in emancipato. ¶ Oppo. dicitur hic quod exheredatio filij non c
valet post mortem. Contra quia non exheredatur post mortem: sed simpliciter. Solu. ista exheredatio non potest fieri simpliciter: quia cum institutio de nepote fiat si nascitur post mortem filij: non potest per additionem eiꝰ confirmari exheredatio si nascatur filio viuo: ergo non valet. lege si ita. in fine. supra eodem. ¶ Oppo. quod in filio qui est apud hostes sit necessaria exheredatio. vt. l. si quis filio exheredato. §. sed si pater. ifra titulo primo. So. aliud est verum si rediret. sed hic non rediit. ¶ Oppo. quod etiam nepos et pronepos debeāt exheredari. ☞ Andreas Pomate.
vt infra titulo primo. l. post humoruz. Sol. † inspecto presenti statu quod a- d
lius precedit eos nō est necesse quod exheredentur. ita loquitur hic: sed inspecto eo quod euenire potest. scilicet quod filius primi gradus ante decedat: et sequens incipiat tenere locum primi: est necessaria exheredatio vt in contrario. probatur supra. e. l. §. idem credendum' ver. nam et si filius.
☞ Relatiuum et antecedens nō reguntur ab vno et eodem verbo.
Dictio nam et si pro certe.
Prouisio huius. l. non est necessaria in muliere testante.
Preteritio matris hodie debet habere causam alias testamentū esset ipso iure nullum.
Nepos per legitimationē potest effici suus post mortem filij. e
Modus legitimādi p̄ principem erat cognitus de iure fforum: sed alij modi non.

Nunc de lege. [c] Hic incipit secūda pars principalis legis: et cōsueuit reputari difficilis: et duratusq̄ ad. §. ille casus. Et diuiditur in tres partes principa-

Dy. in. l. si vt certo. §. nunc videndum cōmo. l. si cum dotem. §. transgrediamur so. ma. dictio tunc respicit extremitatē tēporis vt. ſ. e. l. in prin. et. l. in substōne. de vul. et pup. l. iij. j. de condi. et demon. et sic cōponantur adinuicem. vide hic Bal.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

les. Primo continuat se exponit mentem vtriusq; capitis.l.velle. Secundo declarat primum caput. Tertio declarat secundum. secunda ibi: et videtur. tertia ibi: etiam si parente. Et secunda subdiuidit in q̃q; particulas. Primo ponit mentem capitis.l.vell. Secundo illud declarat ponendo exemplum. Tertio ostẽdit quid addat.l.vell. ad illud quod erat prouisum per.l.xij.tabu. Quarto probat dictum per cum. scilicet mentem velleij esse veram per rationem. Quinto probat esse veram per verba.l.vellei. secunda ibi: ergo. tertia ibi. vt non solum. quarta ibi: quid enim. quinta ibi: nam et si. et ibi gloss. dat duas lecturas tenẽ primam pro vera. ¶ In tex. ibi non solum forma casum. dicit iurisconsul. videtur quod.l.velle. seruuerit nobis de vento: quia per legem.x.tab. ille qui nascitur suus potest instituj. Ad hoc respondet iurisco sul. per legem.xij.tabu. potest instituj posthumus q̃ esset suus si tempore testamenti nasceretur. hic autem addit.l.vellei. vt si mortuo filio vel filio viuo nascitur posthum⁹ mortuo patre instituj possit. ¶ In tex. ibi non sit. quod poterat fieri per legem.xij. tab. ¶ Item ibi viuo patre sui patris: qui quo ad eum est auus. Dicit text. si nascatur nepos: scilicet instructus inuita filij: tunc tamen cum nascitur erat mortu⁹ secundum vnam lectu. et hoc non licebat ante legẽ vellei. quia tempore testamenti non erat nasciturus suus. Ibi quid enim ꝛc. forma casum. addit.l. vellei. quod qui non est suus tempore testamenti possit instituj. ¶ Circa primum quero in quibus prouidit.l. vellei. Glo. dicit optime vt patet in eadem alia glo. supra eodem. §. si eius. in glo. super verbo idem querendum tenet quod etiam primum caput.l.vellei. habeat locũ etiam si nepos nascitur viuo patre et auo. quod Dyn. ibi reprehendit et etiam secunda gloss. magna illi⁹. §. in p̃n. illo nõ tz: sed cõcordat huic glo. Illa autem opinio processit ex quadam opini. Azo. et Hug. quam recitabo in ver. non solum. que dicebat quod in primo capite.l.vellei. continetur mens secundi capitis quod non est verum. vt infra dicam. Item aduertendum est quod primum membrũ primi capitis.l.vellei. quo cauetur quod nepos nascitus possit instituj filio tunc mortuo: non fuit necesse. hoc enim erat prouisum per legem.xij.tabu. cum tẽpore testamenti talis nepos nascturus erat suus. vt insti. de le. §. posthumus. et de bono. posse. §. primo. ¶ Venio ad tertiã partẽ ꝛ p̃ma et⁹ pticula clara est. ¶ Venio ad ver. §. hic sup p̃bo nascatur est duplex lec. tene primã q̃ clara est. ¶ Venio ad glo. et differt p̃ma a scõa: qa p̃m primã loquit̃ de filio ꝛ de nepote. p̃m aliam loquitur in filio et pronepote. ¶ Oppo. hic non dicitur quod filius fuit institutus. ergo testamentum est nullum. Solu. semper presupponas esse filium institutum secundum glo. quod intelligitur vt dixi supra eadem lege. in princip. ¶ Venio ad ver. non solum. Et oppo. quod hic est mala grammatica
1 t⁹ relatiuũ et antecedens regũtur ab eodem verbo: contra.l.plautius. de auro et argen. lega. Huius timore dicit gloss. quod hic non debet esse dictio qui. vel sic habes qui subaudit gloss. vnum aliud verbũ: et sic relatiuum et antecedens ab eodem verbo non reguntur vt in gloss. ¶ Secundo opponitur. secundum hoc primum caput.l.vellei. continet duo. scilicet quando nepos instituitur et nascitur filio iã mortuo. Item quando instituitur eo viuo et nascitur filio mortuo. et sic deberent dici tria capita. l. vellei. Huius timore dicit Azo quod primum caput.l.vellei. continet vnum casum expressum. scilicet quando testamentum fit filio iam mortuo. et istud per interpretationem extenditur ad casum quando testamentum fit filio viuo. vide glo. hanc opinio. posuit Azo in summa de li. prete. que opini. non est vera: nam si respicis text. in ver. nam et si ita. vbi ponuntur verba.l.vellei. expresse permittitur quod possit instituj omnis qui futurus erat suus. non ergo requirebatur quod nasciturus suus esset tempore testamẽti. z hoc declaratur in prin. huius. §. et in hoc ver. si eñ. l. vellei. de nouo principaliter hoc induxisset de nihilo nobis seruiuisset. nam per.l.xij.tab. licebat talem posthumum instituj qui tempore testamenti nasciturus erat suus. Duo ergo cõtinet nec per hoc debent dici duo capita. q: sub eadẽ cõceptione verborũ illa duo complectuntur. vt patet in ver. nam et si ita. ¶ Op, et videtur q̃ iste tex. sibijpsi contradicat. nam p̃mo dicit de eo qui nascturus esset suus: postea dicit qõ loquitur de nepote qui nascitur viuo patre. sed si viuo patre nascitur non nascitur suus: ergo non pertinet ad.l.vellei. Huius timore hic tex. legitur diuersimode. primo vt exponat viuo patre. scilicet ipsius nepotis. et hoc ponit glo. magna hic posita. et sequens glo parũla super verbo patre. et alia gloss. magna in ver. nam et si. et ad contrarium quod fit. ergo iurisconsultus est sibi contrarius. Respondet non est verum. nam in primo capite continetur secundum caput in sentẽtia: et sic facit hic mentionem de secundo capite.l.vellei. et secũdum opinio. istam ibi etiam si parẽte non erit. §. sed opinio. hec reprobatur per Dyn. quia si primum caput contineret secundum: frustra secundum fuisset factum: et sic vellei. reprehenderetur de superfluitate. ¶ Preterea hec lec. non procedit sine violẽtia. Loquitur eiñ hic tex. de eo qui nascitur⁹ est suus. Ideo tene primam quod ibi etiam si parente. sit. §. et ego natur ib. secundum caput.l.vellei. ¶ Venio ad ver. quid enim ꝛc. In quo sic forma casum. ¶ Quero q̃d mouit vellei. ad hoc statuendum. Respondetur qõ secundum.l.xij.tabu. debebat inspici tempus testamenti vtrum posthumus qui instituebatur nasciturus erat suus: quod vellei. visum est non esse equum. Ad quid enim debet inspici tempus testamẽti cum sufficit inspici tempus quo nascitur. h.d. ¶ Sed op. in heredis institutione debet inspici tempus testamenti. vt.l.si alienum. §. in extraneis. j. de here. instit. Solu. ibi in institutione pura istud est verum: in nstitutione conditionali istud non est necesse: vt infra de regu. cato. l. penulti. Vel aliter fateor quod debet inspici regulariter tempus testamenti: et quia illud inspiciendo testamentũ non valebat: q: posthumus alienus non poterat instituj: ideo prouidet vellei vt hoc casu posthumus alienus possit instituj: et sic vtroq; tempore inspecto testamentum valet licet ratur conditio posthumi instituti. ¶ Venio ad ver. nam 2 et si ita. ibi expone nam et si pro certe. ¶ Op.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a hic dicitur oīs virilis sexus[a]. Contra qꝫ etiã posthu a
ma rumperet testm̃. vt. l. posthuma. s. eod. ideo gal⁹
lus in prouisione sua fecit mentionem de nepote et
nepte. vt hac. l. in princi. Solu. glo. respondet. expo=
ne omnis virilis sexus faciens testamentũ. ꝛ sic illa
verba referuntur ad testamentum non ad institutũ.
3 Jn † muliere enim non est necessaria prouisio huꝰ
l. quia eius preteritio pro exheredatione habetur.
vt instit. de exhere. lib. §. mater. Vel expone omnis
virilis sexus. i. omnis natus ex virili sexu. ¶ Oppo.
C. eo. auten. non licet. ꝛ in corpore vt cum de ap. cog.
4 §. aliud quoqꝫ capitulum. Solu. fateor † qꝫ hodie in
preteritione matris est immutatum quod in ea de=
bet inseri causa: aliter testamentum ipso iure est nul
lum. hoc tenet Dy. in distinctione magna quam po=
nit super ista. l. Sũ expeditus de gl. ¶ Quero vtrũ
5 † per legitimationem aliquis nepos possit effici suꝰ
post mortem filij. Rñ. qꝫ sic. vt. s. de adop. l. adoptio
nes non solum. facit. C. de natu. li. auten. Jtem sine
vbi mortuo patre potest filius legitimari: eadem ra
tiõe nepos ex filio. ¶ Sed quero quare scevola qui
omnes casus prouidit non fecit mentionem de isto 1
casu legitimationis. Respondeo quod iste casus nõ
poterat contingere nisi principe mediante: ꝛ sic vide
tur quodãmodo impossibile. vt. l. apud iul. in fin. alꝫ
est sub. l. idem iulia. j. de leg. j. ideo de hoc nõ fecit. l.
6 vt. l. nã ad ea. s. de le. Fateor † tñ qꝫ iste modus legiti
mandi per principem erat cognitus isto tpe vt. l. qui
in prouincia. §. j. de ritu nupt. Alij modi legitimandi
erãt incogniti: sed sunt introducti per iura. C. titu. de
na. li. ꝛ in auten. qui. mo. na. effi. sui. ꝛ qui. mo. na. effi.
le. De quibus cũ nõ essent cogniti isto tpe si sceuola
mentionẽ nõ fecit sibi imputandũ nõ est. ¶ Quod hic
dicitur etiã inducitur per Dy. in ar. ad imbreuiaturã
repertã in protocollo. qõ plene declarauit. s. ead. l. §.
idem credendum. dic vt ibi.

1 ☞ Illud quod cõprehenditur ex verbis. l. nõ inter
pretatur sed declaratur.
2 Filius naturalis preteritus non rumpit testamentũ
siue bastardus.
3 Idem est heres quod dominus.
4 Confessio facta titio ꝛ suis heredibus quomodo in
telligatur.
5 Si testator instituto filio substituat qꝫ si decesserit si
ne filijs deueniat in titium ꝛ eius heredes: an here=
des titij extranei admittantur.
6 Si testator substituit titium et eius filios heredes
quomodo intelligatur.
Copula posita inter duo adiectiua non respectu
vnius substantie quod non requirat concursus copu
latorum.
7 Mñ appellatione heredis venit heres extraneꝰ: an
intelligatur de primo. an vero infinitum.

b
* **Etiam si parente.** [b] Quidã dicũt quod hic nõ dz esse. §. Alij
faciunt istũ. §. ꝛ bene. vt in precedentibus dixi. ꝛ inci b
pit hic tertia pars secunde partis in qua iurisconsul=
tus prosequitur secundũ caput. l. velle. vsqꝫ ad. §. ille
casus. Et diuiditur in duas partes principales. Pri
mo declarat intellectum secũdi capitis. l. velle. scõ
illud extendit ad nouum casum. Secunda ibi: in §.
videndum. Prosequor modo istam primam partem
que subdiuiditur in quatuor partes. Primo ponit mentem. l. velle. Secun
do illam declarat per exempla. Ter=
tio commendat. l. ꝛ ponit eius verba
declarando ad quos casus porrigã=
tur. Quarto tollit vnam dubitatio=
nem circa premissa. Secunda ibi: et
ita interpretandum. tertia ibi: ꝛ bene.
quarta ibi: nec solum. ¶ Opponitur
quod hic casus fuerit premissus. su=
pra proximo. §. ibi: etiam si viuo pa=
tra ꝛ cetera. Solut. quidam fatentur:
quod reprobaui: ꝛ ibi debet exponi vi
uo patre scz sui patris. ¶ Opponitur
ad secundam partẽ: dicitur hic ita in
terpretandum. Contra quia † illud
cõprehenditur ex verbis. l. non ergo

¶ Virilis sexus. Adde Paul. de castro dicit singu.
gloss. vbi sunt exposita ista verba esse menti tenẽda
pro eo quod si aliquis accipiat emphyteosim pro se
et suis descendentibus per virilem sexum quod non
solum masculi descendentes ex masculis: sed etiam
femine descendẽtes ab his masculis comprehendũtur. Idem si dicat pro se ꝛ descendentibꝰ virilis sexus secꝰ si dixisset ꝙ se ꝛ suis descẽdẽtibus masculis: quia non venirent femine descendentes ex masculis an autem sub illis verbis pro se ꝛ descendẽtibus masculis comprehendatur filius ex femina et sic nepos. Specu. in tit. de loca. §. nunc vero aliqua. versi. cxlvj. tenet qꝫ non: quia illud verbum masculis debet intelligi de descendentibus ex masculis. et fa cit ratio: qꝛ mater sua nõ admitteretur si viueret qꝛ non masculus multominus debet admitti nepos ex ea ne sit melioris conditionis cꝫ mater eius que pre cedit in gradu. arg. l. si viua matre circa medium. C. de bo. ma. vbi dicitur qꝫ melioris conditionis nõ de bet esse nepos cꝫ filius vel filia. Jdem videtur te nere Bal. in. l. j. C. de condi. inser. in. j. colũ. Jo. andre. in addi. spe. in tit. de test. super rub. dum refert dispu ta. per Bic. malũ. ꝛ pro hac glo hic dicit. d. Alexan. se solitum allegare text. in. l. lege. xij. tabu. ver. huius itaqꝫ. C. de legi. he. ꝛ. §. Jtem vetustas. instit. de here. que ab intesta. ꝛ. l. ij. §. j. j. de suis ꝛ legi. iuncto. c. ceterum. instit. de leg. agna. suc. per que iura dicit ipse ap=te probari qꝫ nepos ex filia non dicitur descendens vel coniunctus per virilem sexum ꝛ qꝫ neptis ex filio dicatur agnata non cognata stricte accipiendo: est tex. in. d. l. ij. ꝛ ideo dicit se cõsuluisse super testamen to in quo disposuerat testator qꝫ sua hereditas deue niret devno in alũ per lineã masculinã qꝫ si filius de cesserat relicta solũ femina qꝫ illa femina admittere tur. dicit tñ qõ cõtrariũ fiut cõsultũ: ad predicta qua liter masculina generatio intelligatur ꝛ an masculi ex feminis preferãtur feminis descendẽtibus. vide per Flo. inter consi. d. Pet. de anch. cccix. ꝛ qualiter illa verba descendendo de vno in alium. vide Bal. consi. cclxxxvj. ñ. volu.

☞ Andre. Poma. ¶ Etiam si parẽte. vide ad istũ tex. Alexã. consi. xcviij. in. ij. col. v. volu. ꝛ consi. clxiij. col. fi. eo. volu.

✳ Aduerte qꝫ Bart. in hoc §. etiã si parente. inuoluit vitio cõtrarietatis fm aliquos. Sed pro sol. Vide concordantiam quam posui in margi. ad. l. vt iurisdi randi. §. si liberi. ff. de oper. lib.

Prima Bartoli super Infortiato

a ✠Andre. Poma. ¶Conceditur aliquid titio. vide Alex. consi. xxiij. j. col. ij. vo. ⁊ consi. ix. col. ij. eo. volu. ⁊ consi. xvj. alias. xxxvj. ij. co. iij. vol. ⁊ consi. xc. iij. col. et consi. cvij. ad fi. eo. volu. iiij. ⁊ cõsi. xx. in prin. in v. vol. Feli. in. c. in presentia. co. xj. de probatio. Imo. consil. xxj.

b ¶Id est filios. ade inquantum Alex. limitat dictuz sit ad quoscunqz: quia tunc etiam extranei cõprehendũtur q̃ idez voluit bar to. consilio j. lib. vbi dicit q̃ vigore illorum verborum non comprehendentur persone incapaces. i. vel natura vel moribus ibi vide quia pulchrũ consilium.

c ¶Primo casu. Adde tu ad hunc casum. ⁊ vide do. Alexan. in consi. ix. colum. ij. in princi. in. ij. volumi. et ibi ponit concor.

d ✠Andre. Poma. ¶Secõ casu. Facunt q̃ no. Feli. in. c. ij. col. xvij. de excep. dum allegat Bar. hic.

e ✠Andre. Poma. ¶Illa iniquitas. vide Alex. consi. ix. ij. vol. ⁊ consi. lvj ij. col. ij. vol.

f ✠Andre. Poma. ¶Juxta p̃dicta. Vide Alex. consi. iij. col. iij. ij. vol. Pau. de cast. cõsi. xxxv. Ro. cõsil. lvj. col. ij. Feli. in. c. ij. xvij. col. ver. fallit. iiij. de rescrip.

g ¶Extranei. adde q̃ spe. in ti. de teste. §. in pmis. ✠. fi. dicit q̃ semper in testamẽtis verbũ heredes dz referri ad descendentes Paul. vero de ca. dicit q̃ lz sit magna autoritas spe. qõ sibi videt ecõtrario dicendũ q̃ largior interpretatio fit in testamẽtis q̃s in cõtractibus subdit tñ qõ iste articul⁹ est dubi⁹ ⁊ nõ auderet cõsulere p heredib⁹ extraneis lz significatuz verbi importet q̃ nõ est verisimile qõ testator de illis senserit. ⁊ ex his verbis colligere potes q̃ Alex. e nõ bene refert Pau. de ca. nisi diuersa esset lectu. sua nec etiã bñ sentit. q̃ opi. spe. seqũtur Bal. cõsil. cccxij. inci. ꝓponitur qõ mãfredin⁹. iiij. lib. ⁊ cõsil. cl. incip. verba testamẽti. j lib. ⁊ cõsi. ccxxv. iiij. lib. viso testõ. Jo. ibi vult qõ si testator faciat testm̃ i quo instituat vxorem ⁊ alium heredem vtrunqz ipsorum pro equali portione cum hac conditione quod post mortem ipsoruz dicta hereditas deueniat ⁊ deuenire debeat ad titium ⁊ eius heredes pro duabus partibus pro alia vero ad casum contingat q̃s titium viuis institutis decedere nullis relictis descendentibus: sed soror tantum cueniat etiam casus q̃ alter institutorum decedat q̃ soror dicti titij in nullo succedet q̃ illud verbum et eius heredes intelligitur de descendentibus titij non autem de sorore nec extraneo q̃ ita se habet cõmunis vsus loquendi. de quo vide etiam Bng. consi. cclxv. ⁊ late consi. cx. Pau. de ca. cõsil. cxc.

licet. C. de natu. lib. tamen facto testamento aliquid petere non possunt. vt est gloss. not. in. l. j. in princi. in gloss. naturales. j. de contratabu. ¶Venio ad versicu. ⁊ bene. ¶Oppo. viuens non habet heredem vt l. j. §. de actio. vel hered. ven. ⁊ l. j. j. pro herede. ergo aliquo viuo quis nõ potest desinere esse suus heres. Respond. filij sui dicuntur sui heredes etiam in vita patris sui: sicut in vita patris dicuntur domini: vt l. in suis. §. eo. idem enim est heres† quod dominus: dicitur enim ab heros quod est domin⁹. facit. j. de heredi. instituen. l. his verbis. in princip. ¶Quero ergo† conceditur[a] aliquid titio ⁊ suis heredib⁹: vtrũ ista verba suis heredibus debeant intelligi de filijs tantum⁊ quod videtur per casum huius legis: vbi dicitur si quis ex suis heredibus: quod ad eos tantum qui tenent primum locum referuntur. Jn contrarium videtur quia etiam heredes quoslibet extraneos alterius appellamus suos heredes vt. C. de le. l. in annalibus. de verbo. signifi. l. sciendum. Circa qõ dic quandoqz illa verba suis heredibus referuntur ad tempus vite eius de quo loquimur: ⁊ tũc semper intelligitur de illis liberis qui tenent primũ locum: vt hic: nam in vita non habet quis heredem: vt dictuz est. quandoqz illa verba referuntur post mortẽ eiusdem de quo loquimur: et tunc quandoqz illa verba proferuntur circa illud quod de sui natura non trãsit nisi ad filios vt in feudo: ⁊ tunc debet intelligi suos heredes id est filios[b] vt. x. colum. de suc feud. c. primo. et not. in. l. ex facta. §. fina. ad trebel. ⁊ per Dynũ in. l. in conuentionibus. de verborum significa. licet Pet. et Jaco. de ra. aliter dicant ⁊ male in quadam q. quam Cyn. ponit in. l. liberti liberteqz. C. de ope. liberto. Si vero illa verba referuntur ad rem que de sui natura transire potest ad quoslibet heredes: tũc quandoqz illa verba expumuntur a recipiente: quãdoqz a concedente. Primo casu[c] intelligitur etiam de heredib⁹ extraneis: vt. l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verborum obligatio. facit. §. de probation. l. si pactum cum similibus. Secundo casu[b] quandoqz a concedente vt puta testator vel alius concedens: tunc siquidem intelligendo vniuersaliter de heredibus resultaret iniquitas: et contra mentem concedentis: et tunc assumimus heredibus id est liberis. vt. l. ex facto. §. finali. ad trebellia. Si vero illa iniquitas[e] non resultaret: stat proprie vt omnes heredes comprehendantur etiam extranei vt. l. in annalibus. C. de legib. et dicta lege sciendum. de verborum significationibus. Sed dices quod. l. in annalibus. est contra hanc distinctionem. nam ibi loquitur in legato annuo quod de sui natura non transit ad heredem. ergo deberet intelligi de hered⁹. i. filijs. Respondeo verba mea dicunt aut illa verba proferuntur super re de sui natura transmissibili ad heredes vel non. in. l. in annalibus. res que legatur vel. quantitas de sui natura erat transmissibilis ad heredes: sed transmissionem impedebat conditio que est in legato annuo: nõ natura rei legate: vere ergo proferuntur super re de sui natura transmissibili ad heredes. ¶Quero iuxta† predicta[f] testator instituit filium hoc modo: ⁊ ei substituit: si decesserit sine liberis deueniat ad titium ⁊ eius heredes. quero vtrum heredes extraneis dicti titij admittant ad fideicõmissa

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Videtur quod sic: vt dicta l. in annalibus. C. de leg. In contrarium videtur quod debeat intelligi de filijs: quia alias resultaret iniquitas et contra mentē testatoris. sicuti enim perdilexit filium, viuum titij: ita heredes filij predilexit vltra heredes titij: maxime si contingeret q̄ heredes filij essent de agnatione testatoris: heredes Titij essent extranei: quod nō est presumendum testatorem voluisse. argu. infra de condi. et demō. l. publius. in fine. et ideo hoc casu intelligitur substitutus titius et eius heredes. scz filij. Et ita videtur sentire Ricar. malum. in quadam sua disputatione. ¶ Ex hoc apparet solu. q. quam facie bam supra eodem. §. quidaz recte. †quod si testator dicit substituo titium et eius filios et heredes: secundum rigorem verborum deberet intelligi filios tantum: vel heredes tātum. nam hec copulatiua cadit inter duo adiectiua. nec habet respectum vnius substantie. ergo ꝛc. vt. l. ea tamen adiectio. infra de leg. iij. hoc tamen est verum nisi resultaret sensus incōgruus et cōtra mentem testatoris vt dixi. ¶ Quero istis casib⁹ si qb⁹ dixi cōprehēdi heredes extraneos an intelligatur de primo herede tantum an de omnibus in infinitum. Quidam dicūt aut dixi tibi tuoq̄ heredi ꝛ intelligatur de primo. vt. l. antiquitas. C. de vsufruc. Aut dixi tibi tuisq̄ heredibus. Et intelligūtur omnes: vt. l. sciendum. de verbo. signi. hec distinctio videtur contra. l. si pluribus. infra de lega. ij. et infra de leg. iij. l. si plures. vbi non est differētia vtrū nomē heredis proferatur in singulari aut in plurali. dic ergo aut hec appellatio adiscitur circa rem que de sui natura ad heredem non transit: et tunc de primo intelligitur. vt dicta lege antiquitas. aut super re de sui natura transitoria ad heredes: et omnes comprehenduntur: nisi in casibus: vt. l. sciendum. de verbo. signi. et. C. de leg. l. in annalibus. intelligendo eā vt dixi supra. Sed contra predicta facit supra de vsufruc. accrescē. l. si quis titio. sed intelligo quod ibi de mente testātis apparebat. facit quod dicam in lege et facto. §. finali. ad trebel. ¶ Quero circa istā partem: quia ista verba sunt defectiua si quis ex suis heredib⁹ suus esse desierit quomodo dicebatur vltra in l. velle. Dynus supplet si quis ex suis heredibus suus esse desierit succedentes in locum suorum instituti testamentum non rumpant: vt. j. §. videndum. vel dic si quis ex suis heredibus esse desierit ne' obid minus ratum sit testamentum quod in locum primi succedit: vt probatur infra eadem. l. §. ille casus. ¶ Venio ad versiculum. nec so'um: et videtur quod non sit necesse quod primus instituatur vel exheredetur: vt dixi. s. eadem. l. in principio. Sol. vt dixi. s. ea. l. §. idem credendum. ver si. nam ꝛ si filius. ꝛ. s. §. in omnibus.

Videndum. Hic scevola secundum caput l. velleia. extendit ad nouum casum ꝛ est text. clarus. dicit text. non rumpat et certe non rumpit per rationes que sequuntur. Dicit textus. significaret tempus in quo incipiat esse suus: ergo nec nos debemus distinguere. Dicit textus quod licet. ideſt licitum est. ꝛ ista verba omitte hic ꝛ lege in fine. §. ¶ Oppo. contra scevolaz de superfluitate: quia in verbis. l. velle. oēs casus comprehenduntur: vt. s. proxi. §. Male ergo dicit scevola quod iste casus captiuitatis sit ex interpretatione. Sol. in. l. velle. continentur oēs casus quando quis desijt esse suus sine spe reassumēdi illum gradum: sed incapto est spes reassumendi. ¶ Opp. hic q̄ sint superflua verba dum dicit liberi eius ꝛ ceteri: quia appellatione liberorum omnes continentur: vt. s. ea. l. §. instituens. et de testa. tut. l. qō si nepotes. Solu. hic appellatio liberorum stricte accipitur pro filijs. vel †aliter appellatio liberoruz proprie porrigitur ad nepotem. ceteri appellantur posteriores vt. j. de gradib⁹. l. iuris cōsultus. §. parentes. ¶ Oppo. a s. ea. l. §. si ei⁹. Sol. ibi de nato apud hostes hic de nato i ciuitate. ¶ Opp. si ille filius moritur post mortem sequens non incipit esse suus: vt. l. si qs b posthumos. §. j. s. eo. ꝛ. l. si quis filio exheredato. in pn. j. ti. j. Sol. nō vere moritur post mortem: sed per fictionem. l. cornelie. fingitur mortuꝰ inuita: ideo nepos dicitur succedere in locum sui. Cōtra hoc facit quod no. s. ea. l. §. ꝛ quid si tantum. in fi. glo. magne. Solu. ibi loquitur de restituto post mortē: secus in eo qui per fictionem succedit. vt ibi dixi. ¶ Opp. qō iste §. nō fit necessarius. pertinet eīm hic casus ad. l. xij. tabu. vel ad primū caput. l. vell'. nam tempore testamenti tenebat primus locum iste nepos: ergo secundum caput. l. vell'. non habet locum. solu. fateor qō tenebat primum locum tempore testamēti: sed tamen erat spes quod filius qui erat apud hostes reuerteretur. et iste nec pos tunc: nunc esset suus: et ita spes habetur pro veritate ac perinde vt si iste nepos tunc temporis non fuisset suus. huius ratio est quia hic spes importat eundem effectum quem veritas: quia nepos qui remansit in ciuitate donec filius est apud hostes non potest se immiscere hereditati: vt lege penulti. infra de suis et legiti. et lege nec nos. C. de caduc. merito

vbi dat intellectum ad. q. Ricar. malū. de qua hic p bar. bal. cōsil. xciij. sup his pūctis. iij. li.

¶ And. po. ¶ Ex hoc appet. ēt de ale. ꝓsi. iij. volu. ff.

¶ Nā hec copulatiua. Adde Ang. hic. ꝛ d. Alex. in ꝓsil. ix. col. j. v. iij. ꝓfirmat. in. ij. vo. et vide in. d. consi. co. ij. ver. ꝛ pro hoc facit et cum Bar. ꝓco. Bal. in. c. j. de natur. fac. feli.

¶ Andreas ꝺomare.

¶ Ñ est verū. vide Alex. ꝓsil. ij. a's. x. in iij. colū. iij. volu.

1 Liberorum appellatione proprie veniunt nepotes: ceteri dicuntur posteriores.
2 Spes habetur pro veritate: ꝛ quomodo. nu. 4.
3 Statutū qō qui rem immobilem vendiderit forensi vel vendenti cōsenserit qō habeat locum in habēte actionem ad illam rem: eam vendentem vel vendenti consentientem.
4 Interpretatio extensiua non habet locum in statu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ✠Andreas pomate. ¶In ar.ad.q.vide in simili 4 barb.in rub.de rebus ec.non alie.Pau.de cast.cõsil. ccxluij.et consi.ccxxxtij.ro.consi.clxvij.Barb.in tractat de gabel.in.tij.parte.viij.partis princi.

b ¶Ille casus.Et not.ex isto tex.fm dictũ meum q vbi qs nõ est viliter institutus habetur p preterito 2 a sic facit secundũ Ange.q si statuto valeat testim cum quinq testibus et si quis instituit filium 2 substituit nepotẽ bãnitum qñ cũ iste bãnitus perdiderit iura ciuitatis propterbãnum quod non valet institutio facta de ipso nepote et sic poterit venire ab intestato et non prestabit legata etiam hodie per auk.ex causa. quia illa loquit qñ quis est preteritus que ratio cessat in casu isto sz contra Ange.facit q si nõ recte est institutus habeꝫ pro preterito vt hic.ergo.Item q aut bona sunt publicata et tunc non potest venire ad talem successionem cum sit de iure ciuili et in suitate videtur perdidisse successionem aut bona nõ sunt publicata: 2 tũc non debet dici perdidisse ius succedendi. 1 pertinet ad secundum caput.l. vell.p interpretationem et extensionem sce 2 uole.¶Ista induco in argu. †ad.q.ª 3 statuto huiꝰ ciuitatis cauetur quod qui rem suam immobilem vendiderit b forensi vel vendenti cõsenserit puniatur certa pena pone q ego habebam actionem personalẽ ad rem: vel debebat mihi restitui per fideicõmissum. Ego consensi alicui vendenti eo casu quo poteram impedire. vel ex forma iuris vel statuti an puniar.Videtur q non: q vere res non est mea: lz spes subsit vt sit mea:vt.l.statuliberi a ceteris.infra de statuli. In contrarium q per illam spem poteram impedire sicut si esset mea vere.ergo spes et veritas important eundem effectum. casus videtur in lege penulti.infra quib.

c ✠Andreas pomate. ¶Institui.adde inquantũ Alex.ponit an bannitus vel rebellis possit vti beneficio statuti ciuitatis a qua est bãnitus Pau.de cast. consil.xxxij.Bal.consi.lvtij.2 inquantũ tangit etiam an cautio prestita per vsurarium manifestũ post testamentum faciat reconualescere testamẽtum.adde q Bal.late consi.cccxxxtij.tij.lib.tenet testamentũ reconualescere non solum si post testamentum prestitit cautionem.sed etiã si post mortẽ ab heredibꝰ prestita sit de mandato vel voluntate vsurarij defuncti 2 inquantum etiam dicit q faciens testamentum tpe quo nõ sit vsurarius testamentũ irritatur si dem de efficiatur.Adde q idẽ voluit Fede.cõsi.vij.si tñ c vsurarius solẽni prestita cautiõe de restituẽ dis vsuris illas nõ restituat 2 multo tpe viuat post testim secundũ qz faciat valet mihi lomin? scõm vt voluit cal. cõsil.tij.de vsuris.inquantũ etiam Alexã.ponit q si sit statutũ speciale qõd in causis a cẽtum libris supra talis sit iudex et in causis pupillorũ alꝰ sit iudex cõtingatq causam pupilli de centum libris agitari qõd debeat preferri iudex pupilli non quantitatis. adde qd si sit statutuz qõd de causis motis coram capitaneo potestas nõ possit se intromittere 2 preceſſit citatio non legitima coram capitaneo: an testis poterit cognoscere.vide Ro.quod sic.consi.ccccxij.

ad li.procla.non licet. Respondeo† dicitur q spem haberi pro veritate:est ex interpretatione extensiua vt hic:ibi per interpretationem inducit:sed ista interpretatio nõ habet locum in statutis.ergo 2c.Dixi in l.omnes populi.ff.de iusti.2 iure.

☞Lex non põt extendi ratione identitatis quando induceretur correctio.

Dictio in: quomodo diuersimode accipiatur. Testes deponentes vnus in domo alius iuxta domum an sint contrarij 2 reducantur ad concordiam.

Ille casus. bDiuiditur in duas partes. Primo ponitur prouisio iuliani in casu difficili.Secundo questio sceuole circa consilium iul.Secũda ibi:queremus. Item prima subdiuidit in tres. Primo ponit dubitatio iul. Sc̃dõ dubitatiõis. Tertio decisio sc̃da ibi: nõ em.tertia ibi iulianus. Dicit tex. decedat,dubitat an talis nepos rũpat vel succedat,vtqõ rũpat.nõ em pertinet ad primum vel fm caput.l. ¶velleie.dicit tertius.non enim. Ista pars subdiuiditur in tres. Primo premittit quomodo ille casus non pertinet ad primum vel secũdum caput.l.vell.Secundo illud clarius declarat. Tertio facit vnam rationem concludentem testamentũ rumpi.secunda ibi:deniqz.tertia ibi:porro.dicit ter, tempore quo nascatur.et ideo non habet locum primum caput.l.velle.Et dicit tex.iam natus erat tẽpore testamenti:sed iste non erat natus tempore testamenti. ergo non pertinet ad secundum caput. ¶Oppo.quod ille casus sit superfluus: quia prouisum erat per.l.vell.in primo capite.in verſi. non solum.ibi:viuo patre 2c.Solu.expone viuo patre,scilicet patris sui. hoc est auo. et sic nihil faciat ad.§. istum.vt ibi dixi. ¶Oppont dicitur in ver.denicz quod non permittit instituꝰ. Contra supra eod.l.§. etiam.huius timore sunt in gloss.quatuor expositiones.prima qõd non permittit instituꝰ:scilicet natos: sed nascituros.secunda qõ non permittit exẽsse sed tacite.tertia qõ non permittit:sed cogit: si non vult testamentum rumpi.Et ista est vera. Pro cuiꝰ declaratiõe scias qõ nepotem iam natum ex filio viuo possum substituere filio de iure communi per.l.xij. tabu.quia non est posthumus:sed iam natus:vnde l.vell.non prouidit circa prouisionem institutionis: sed declarauit qõ ex eo quod nepos incipit esse suꝰ: et incipit habere aliam cõditionem quam haberet tempore testamenti:testamẽtum non rumpatur:vn de secundum caput velle.non pertinet ad hunc casum. ¶Oppo.insti.de bo.pos.in prin.Solu.hic dicitur qõd posthumus alienus nullo iure possit instituiᶜ scilicet ciuili:sed de iure pretorio poterat vt in contrario. ¶Oppo.ff.de leg.j.l.penul. Glo.fol.ibi qõd posthumus alienus non poterat instituꝰ de iure antiquissimo:sed de iure nouo etiam.ff sic qõd videtur contra ver.porro.Ideo pro huius declaratione scias q fm l.xij tab.poterat instituꝰ posthumus q erat futurus suus si nasceretur tempore testamẽti: vt insti.de le.§. posthume in princ.de bono.pos.in prin.Posthumus vero alienus:hoc est qui non nasceretur suus si nasceretur tempore testamenti non poterat instituꝰ.ratio quia de iure.l.xij.tabul.non admittebatur ad successionem nisi suus:vt insti.de succes.ab inte.§.emãcipati.sed ille posthumus alie

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nus non erat suus. ergo ꝛc. istam puto rationē quare posthumus alienus nō poterat instituī: vt instit. de le. §. posthu. licet ille tex. loquatur in legato. Superuenit gallus ꝛ prouidit qđ posthumus qui non erat suus tpe mortis: sed nasceretur suus post mortem: possit instituī: vt hic. l. in prin. Ita loquitur lex pen. ff. de leg. j. qui fuit casus suppletus ꝛ extensus p scęuolam: vt. §. vidistis. superuenit. l. vell. et. puidit q̄ possit instituī posthumus alienus tpe testamēti: qui tū nascitur suꝰ ꝛ in vita testatoris: ꝛ quia hoc nō sufficiebat: introductū est cōm caput vt ille qui est natus tpe testamēti possit iure cōmuni instituī: qui succedendo in loco primi non rumpit. Superuenit cōsiliū iuliani in casu difficili qđ possit instituī posthumus alienus tpe testamenti qui nō nascitur suus tū postea succedendo in loco primi suus efficitur vt in hoc. §. Superuenerūt postea ꝓres et viderunt q̄ hoc erat iniquum q̄ posthumus alienus nō possit instituī. ideo ꝓuiderunt q̄ si instituatur admittatur per bo. possessionez de iure prętorio: vt insti. de bo. pos. in prin. Superuenerūt postea imperatores et viderunt q̄ edictum ꝓtoris erat equum: ideo circa hoc fecerunt cōstitutiones per quas oīs posthumus alienus possit instituī licet nunq̄ efficiat suus: quas cōstitutiones nō habemus: sed earum mens recitatur insti. de le. §. posthumus. ꝛ de bon. poss. in prin. Et predictis apparet qđ quedam glos. que est e ff. e. l. §. si eius. que dicit qđ prouisio iuliani hꝫ locuz f quando quis fecit testamentū filio mortuo male dicit. ¶ Opp. hic vī q̄ iulianus hic coniunxit duo capita. l. vell. Contra nō videtur bona cōiunctio: quia in eis multa sunt diuersa quantum ad casum propositum: quia in primo casu loquitur qñ nascitur post mortem filij: quod hic non est. scōm caput loquitur quando quis natus est tpe testamēti: qđ hic nō est. Respōdeo fateor qđ ista duo capita non sufficerēt d vt magistrali interpretatione ille casus possit decidi. sed iulianus erat turisconsultus. vnde autoritate quam habebat cōdendi. l. hoc introduxit fauore testamenti conseruandi. Et quia eadē est ratio in isto casu qđ in precedentibus cum tempus testamenti e inspici nō debet: vt. §. e. l. §. nunc de lege. versi. quid enim. Dices tu si eadē est ratio ergo interpretatione magistrali potuisset ille casus decidi. vt. l. nō possunt. §. de legi. Rñdeo extendere† leges ex idē titate rationis non possumus quādo per hoc inducerez tur. ll. correctio: nō enim vna per aliam tollitur nisi quatenus exprimitur: vt. l. precipimus. in fi. C. de appel. sed de hac extensione ventretur cōtra. l. xij. tab. Ideo fuit necessaria prouisio iuliani in casu isto. a ¶ Nota ex hac. l.ª pro doctoribus qui arguunt ex b connunctione duarū vel trium legum ᵇ. ¶ Opp. qđ iste casus pertinet ad primū caput. l. velle. nam iste nepos nascitur in potestate: ergo nascitur suus. Respondeo nō sequitur: quia non est suus quādo alius eum precedit: vt insti. de hereduz qua. ꝛ diffe. §. fui. c ¶ Ultimo vosᶜ videtis hic q̄ dictio imponitur p 2 valde. ¶ Pro† declaratione dic q̄ dictio in quan- b doqz reperitur cōposita cū alia dictioneᵇ. quādoqz simplex non cōposita. primo casu: quādoqz componitur cuz verbo sum es est. vt ipsum ines inest: ꝛ tūc significat quandoqz intrinsecitatē: vt. §. si cer. peta. ¶ No. ex hac. l. ꝛ sic facit ad materiam. c. veniens. extra de testib. q̄ si vnus ꝓbet superueritate: ꝛ duo super fama qđ dicta eoruz simul iuncta probant. vi de Bar. in. l. admonendi. §. de iureiur. Item facit q̄ si duo testes probant de consanguinitate et duo de copula ꝓbatur incestus. facit iij. q. ix. c. testes. And. barb. l. lecta. §. dicebam. ibi pena incontinēti apposita inesse videtur. Si vero cōponitur cū alio verbo: tunc quādoqz imponitur pro valde. vt hic cū similibus. quandoqz ponitur in pro nō: vt C. de testa. l. hac cōsultissima. §. ex im b perfecto. ꝛ in auc. de here. ꝛ fal. §. inoꝛdinatum. ꝛ hoc ꝑm qđ magis potest materie ꝓposito adaptari. facit etiā secunda consti. C. ibi indefenso. ꝛc. et ibi gl. Secundo casu quando dictio in reperitur simplex non composita: et tunc aut adijcitur nomini significāti locum aut tempus aut neutrum illoruz. Primo casu aut adijcitur ablatiuo et significat intus in loco: vt lege prima. §. in flumine. ff. de flumi. Si adijcitur accusatiuo significat extra locum: vt. ff. arbo. fur. l. j. §. j. vbi exponitur in. i. supra vel iuxta. Fallit rōne euitādę ꝓtrarietatis: vt. l. si statua. ff. de iniur. ¶ Et istud facitᶜ in argu.ᶠ Legū. Adde qđ Inn. intelligit i materia exorbitāti alꝰ necessaria sit ꝓuisio superioris et inquātū Alex. pōit de testibꝰ quoz vnꝰ dicit de veritate ꝛ fama aliꝰ de fama tātū qđ ꝓcludēter ꝓbent ꝑm ipm. vide qđ voluit Ang. consi. iij. ¶ Ultimo vos. ꝛ no. de significatione huius dictionis in. vide plene Lud. ro. in consi. cccixvj. ꝛ vide. c. ij. de cōsue. ꝛ ibi do. Car. ꝛ alios ꝛ eundem in. c. nobis. de iurepa. ꝛ dixi in. d. c. iij. And. barb. ¶ De dictione in. Add de vltra Alex. Oldra. consil. xlix. vbi de quamplurimis aliꝫ dictionibus ꝛ quando testes reducendi sunt ad concordiam. vide Petrum de anchara. consilio. cccixxxvj. et. cccxcix. et clxxxvij. ¶ Et istud facit ad. q. Bal. dicit hoc procedere qñ est posita dictio importans meum iuxta illud in cāpo meo ꝛc. ꝛ tangit hic incidenter Bald. quandoqz dictio in: adijcitur persone vt statutum puniat facētem iniuriam in personam vt comprehendat scindētem vestes iniuriose nam videtur qđ sic. per id qđ habetur in. l. sed est questionis. ff. de iniur. ꝛ ibi Barto. Innocen. in. c. nuper. de senten. excom. vbi ponit an rapiens equuz super quo erat clericus impedītus sit excommunicatus vt si iniecisset violenter manū in clericum facit quod no. in. l. licitatio. §. illicite. de pu. et tangit hoc etiam Bal. an factum in ostio dicatur factum in domo vel extra et dicit qđ partim videtur factum in domo partim extra tu vide eū dem in. l. j. §. solu. matri. ꝛ Bart. in. l. prima. §. primo. §. de do. Andr. barb.

✠ Andreas Pomate.

¶ Facit in ar. ad questio. limita vt per Alexan. in. l. inter stipulantem. in. §. j. ff. de verbo. obliga. et consilio. cxliij. ij. volumine. et an concordantur ad hoc vt probentur ad hoc vt euitetur falsum vide Alexand. consilio. cxvj. et consilio. cxxxiij. j. vol. et consi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

xxiij.ij.vol. Et quid in vno teste Bar. in l. si eos. ad fi. ff. de falsis. vide Feli. in materia. in. c. cū tu. in. iiij. conclu. de testi. ꝛ vide. iij. alias significationes huꝰ dictionis. vt per Roma. consi. cclxxvj.

a ¶ Ultimo gl. inducit extra gl. hic dicitur de coadunatiõe capitũ legaz ꝫ inducit p Bal. post Cy. ad. q. si statutuz dicit qõ in psonalibꝰ tñ talis sit iudex et in realibꝰ tñ talis sit iudex qõ si ꝓtingit qõ mixta poterũt se iudices coadunare ꝛ simul ỹ ipsis cognoscere. arg. huiꝰ text. dicit tñ qõ videt esse locꝰ ꝓuentioni. ar. l. iste. de off. ad. q. ¶ vnus testis dixit quod fuit in domo. alius iuxta domũ. An isti testes probent. videt qõ sic quia testes reducuntur ad cõcordiam ne sint cõtrarij vt extra de testib. cuz tu. dixi in l. in insulam. §. j. s̃. solu. matri. exponatur ergo in domo idest iuxta domũ: vt dicta. l. si statua. Dicunt tamen canoniste vt Ber. ꝛ Innoc. qõ illa concordia tunc debet fieri quãdo testes sunt pares: secꝰ si ex aliqua parte sunt plures: quia tunc non debet stari: vt extra de offi. deleg. c. cum cõtingat. ꝛ ibi per Inno. Secundo casu quando adijcitur nomini significanti tẽpus: et tũc aut adijcitur ablatiuo. ꝛ debet intra tempus intelligi vt. l. j. §. quibꝰ j. de succesſo. edi. ꝛ. l. si ita fuerit. j. de manu. testa. ꝛ tetigi in. l. si cui. j. de lega. j. tantum est dicere in anno quantum intra annum. Si vero ponitur cũ accusatiuo: ꝛ significat post tempus scilicet annos proximos: vt. l. si in annos. ꝛ. l. non putabam. j. de condi. et demõ. dixi plene in. l. si cui legetur. j. consi. et. l. pe. s̃. de tut. om. iudi. sed ita loquitur quãdo iurisditio competebat pluribus non solum vni ideo videt qõ debeant simul coadunari vel debeãt adire superiorem vt prouideat huic casui. ar. l. commodissime. de libe. ꝛ posthu. ff. licet Bald. transeat cum Dy, Andr. barb. a

b ¶ Inter cetera. no. quod preteritus dicatur qui nõ est institutus nec exheredatus et sic de iure isto nõ sufficit habere per fideicommissum. tenet hic Bal. et Ange. et domi. meus sed in contrarium tenet gl. in lege scimus. §. cum autem. C. de inofficio. test. sed in contrarium facit ratio secundum Baldum quod honorabilior est institutio. Item est casus licet ipse non alleget in lege ita tamen. §. qui rogatus. infra ad trebellianum. sed in contrarium pro gloss. videtur casus in lege pomponius. §. si quis ex morte. supra de inofficio. testamen. respondevt hic per dominum meum. Item est casus in lege ex asse. infra ad legem falcidiam. vide ibi per eum. Andreas barbatia. b

☞ Andreas Pomate.

¶ Inter cetera. Limita vt per Franciscum cremẽ. singu. xij.

c ¶ Nullum. etiam si non dicat nullum vt tenet Pau. de cast. consi. cccij. c

☞ Andreas Pomate.

d ¶ Si filio. pondera istum text. in verbo: nihil: per barb consilio. xliij. columna tertia. primo volumine. et in. c. prudentiam. in princi. per illum text. de offi. delega. d

de lega. j. dic vt ibi. Tertio casu quãdo adijcitur nomini ꝛ non significat locum neq; tempus: et tũc aut adijcitur accusatiuo: et ponitur pro contra vt. l. non dubium. C. de legi. ꝛ. C. de epiſc. ꝛ clerꝰ. l. raptores. C. de here. l. manicheos. ꝛ de calumniato. l. in heredẽ. in princ. ꝛ omnes. ll. que dicunt actiones dari in heredẽ. Si vero adijcitur ablatiuo: tunc significat materiam de qua agitur. vt quando dicitur in pecuniarijs causis ꝛc. vt. l. in pecuniarijs. s̃. de fer. ꝛ. l. videmus. §. in fauiana. s̃. de vsu. ꝛ instit. de act. §. in bone fidei. cum multis similibus. et hoc de vera ꝛ ꝓpria significatione. Quandoq; tamen reperitur impropríe poni. Nam quandoq; ponitur in pro aut: vt. l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. j. de solu. Item vnam lec. quandoq; in: ponitur pro cum: vt. l. naturalis. §. at cum do. versic. quod in his. supra de pres script. verbo. et ibi gloss. quandoq; in: ponitur pro ad: vt lege cum antea. in fin. C. de arbi. et de his non potest dari certa doctrina: quia iste coniunctiones et prepositiones sepe ponuntur vna pro alia quando expedit: vt not. in. l. eas causas. infra de cõditio. et demon.

Queremus. Hic scenola ponit vnaz questionem circa consilium iuliani et est casus clarus. ¶ Opp. iste casus videtur contra casum. §. et quid si tantũ. s̃. e. l. vbi per emancipationẽ desinit suus posse esse heres ex testamento. Respondeo ibi habebat substitutum in suitate: hic non. ¶ Oppo. de. l. si alienum. §. in extraneis. j. de heredi. instit. So. ibi facta est mutatio de capace in non capacem. hic vero facta est mutatio de capace in capacem alterius conditionis dixi. s̃. eod. l. §. fortitan. ¶ Ultimo gloss.ª dicit quod ista est difficilior. l. que sit in toto corpore iuris. et suam materiã melius explicat: ꝛ ego declaraui vobis melius quã vnq; fuit declarata. distinctionem magnam Dyñ. quam ponit non refero quia modice vtilitatis est ꝛ postquam ille gallus fuit nunq; sic cantauit vt hoc anno fecit. a

b **Inter cetera.** Filio in potestate ꝛc preterito testamentum est ipso iure nullum hoc dicit. in ꝓteritione filij emancipati quid iuris sit vidistis. s̃. eo. l. gallus. §. in omnibus. Itẽ an hec l. quo ad legata sit hodie immutata per auc. ex causa dicam. j. ti. j. l. filio. b

c **Nam apud.** Filius apud hostes ꝓteritus non rumpit testamentum si non redit. hoc dicit. hoc intelligeꝛ vt supra eodem. lege gallus. §. in omnibus. c

d **Si filio.** Ab intestato suus ꝛ emancipatus succedũt equaliter. hoc dicit. vel aliter. Exheredatus nõ habet contra tabu. beneficio alterius preteriti. hoc dicit. Hec lex legitur duobꝰ modis. primo quod loquitur in duobus filijs. et tunc est plana. secundo qõ loquitur in filio emancipato et nepote ex eo in potestate retento qui venit per edictum de coniun. cũ emancipa. libe. eius. qõ edictũ est hodie correctum vt dicit glo. cõtrarias gloſ. habemus vt dixi in. l. gallus. §. ꝛ quid si tantum. s̃. eodem. dicam d

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

latius in l.j.de contin.cum emãci.li. ꝛ per Ly.C. de a
suis ꝛ legi.aut.in successione.dicit glos.ibi.§.sed et
si exheredatus.de quo dicvt dixi.j.de supel.lega.l.
labeo.ꝛ per Dy.extra de reg.iur.c.qõ alicui.lib.vj. b

¶De iniust.rup.ꝛ irrito testa. Rubrica.

¶Dictum est supra de testamentis:verũ quia testa
mentum quandoq; efficitur iniustum:ideo ponitur
hic hec rubrica.

1 ☞Dictio potest an importet necessitatem.
2 Primum testamentum non rumpitur per secũdum
licet sit possibile adire hereditatem ex eo per resti
tutionem factam a principe.

a Testamentum.[a] Glo. diuidit
hanc.l.in.v.particulas: sicut po
nit quinq; modos nullitatis: di
uiditur ꝛ melius in tres:scõm qõ
de tribus tangit rubrica.quia pri
mo de iniusto.scõo de rupto. ter
tio de irrito testamento.scõa ibi aut rũpitur.tertia
ibi aut irritum.Et circa primum ponit duos casus.
circa secundum alios duos.circa tertum vnum tan
tum:ꝛ sic potest sustineri gl.que dicit qõ ponit quin
q; modos rumpendi.¶Oppo. quod male facit iu
risconsultus ibi ponẽdo duos casus:quia institutio
vel exheredatio est de solẽnitate ꝛ necessaria: vt.§.
tit.j.l.inter cetera.glo.fatetur contrarium: et tu dic
quod hic sunt duo casus circa iniustũ testamentũ:
et differunt in hoc quia primus respicit solẽnitates
cõmunes que in quolibet testamento requiruntur.
Secũdus casus respicit solemnitates que quãdoq;
non requiruntur vt in eo qui non hz liberos.¶Op
po.hic dicitur qõ solennitates debent seruari.Con
tra.C.de formu.l.j.Gl.non soluit.Dy.dicit qõ hic lo
quitur de solennitate necessaria:ibi de frustratoria
et simulata.¶Opp.de.l.codicillis.§.fi.j.de leg.ij.
Solu.ibi non valet vt testamentum sed vt codici
lus:quia fuit ibi sufficiens solemnitas quo ad codi
cillos.¶Opp.ad scõm qõ preteritione non rũpa- c
tur:vt.l.j.j.de contratabu.Solu.hic in preteritione
fuit:ibi in preteritione emancipati.quod per auten.
mutatur in hoc:quia causa debet inferi: vt dixi in.l.
gallus.§.in omnibus.j.titu.j.¶Oppo.quod testa
mentum scõm non tollat primũ:sed vtrunq; valeat
vt.l.querebatur.de test.mili.Sol.hic in paganoibi
in milite qui potest decedere duobus cõditis testa
mentis.¶Opp.de.l.si filius qui in potestate.§.ti
tu.j.Solu.ibi in secundo testamento nõ potuit adi
ri hereditas de iure ciuili:vt ibi dixi.Dicam in.l.cũ 2
in secundo.j.eo.¶Opp.j.eo.l.iij.versi.sed ꝛ si stan
te.Solu.qõ text.hic dicit ex quo heres existere po
tuit:debet intelligi.idest possibile fuit.ꝛ ita fuit in.l.
contraria aliquo casu possibile hereditatem adiri.
Nota ergo quod hec dictio potest:intelligitur idest
1 possibile est.¶Oppo. †quod dictio potest impor
tat necessitatem:vt.§.titu.j.l.gallus.in princ.Solu.
b ibi dictio potest[b] ponitur in oratione principaliter
propter se:tũc quid importet:dic vt ibi.hic ponit in

¶Testamẽtum.ꝛ vide de.meum in.l. qui hoc an=
no.j.de verbo.obli.vbi reprobat Bar.hic. Andre.
barbatia.

¶Dictio potest.no.dever.potest adde q; no.Bar.
in.l.creditores.in.j.col.C.de pig. in repe. de intelle=
ctu huius
cidẽter propter aliud:quo casu intel
ligitur potest.i.possibile est. Sed cõ
tra videtur qõd hec dictio potest reꝙ
rat cum potentia actum. vt.l. iij.§. si
quis sic acceperit.de sta.lib.Pro sol.
scias qõd potest tria importat.Primũ
est possibilitas nature.Scõm est po
tentia.Tertium est actus.hoc pmis=
so dic aut verbum potest in oratione
positum non refertur ad actum certe
persone:ꝛ tunc significat possibilita
tem nature:vt hic.dicit enim text.ex
testamento ex quo potest adiri here
ditas:nec curat per quem.Quãdoq;
refertur ad actũ certe persone:et tũc
aut ille actus cum explicatur cõtinet
commodum certe persone: aut non.
Primo casu aut ille ad quez refertur
ex hac potentia vult agere ꝛ requirit
potentia cũ actu:vt.l.iij.§.si quis sic
acceperit.j.de stat. libe. Aut ex hac
potentia vult alius eum conuenire. ꝛ
intelligitur qõd habeat potentiã et cõ
moditatem deducendi ad actum: vt
l.nepos proculo.j.de verb.sig.Secũ
do casu quando actus explicandus
non respicit cõmoditatem certe per
sone:tunc requiritur potentia dedu
cendi ad actum illius persone:nec re
quiritur possibilitas nature vt.l. in
ter illam.j.de verb.signi. Fallit quã
do apponeretur dictio postq̃: q; tũc
requireretur potentia cum actu scõm
lecturam quam posui in.d.l. inter il
lam.¶Contra predicta oppo. de.l.
qõ seruius. de condi. ob cau. Solu.
hic[c] loquitur qd importat dictio po- c
test:posita incidenter ꝓpter aliud af
firmatiue.ibi vero loquitur quid im
portat dictio potest negatiue.hoc est
quando deficit illa potentia. ꝛ sic est
materia per se quam dicam in.l.fluus
quoq;.§.pe.de here.inst. Scias etiã
quod hec dictio potest: habet quam
dam virtutem extensiuam:vt.l.si ita
quis.in princi.j.de lega.ij.¶Quero
†quid si ex testamento est possibile
adire hereditatem per restitutionez
factam a principe.Respõdeo primũ
non rumperetur propter hanc possi
bilitatem:vt ar.l.iiij.in prin.ꝛ.§.j.ꝛ.ij
j.de fideicom.lib.¶Opp.de.l. cum
quidam.j.de his qui. vt indig. Sol.
ibi poterat adiri hereditas:licet es
sent indigni.vt.l.ex facto.§.iul.j. de
vulga.ꝛ pupil.¶Ultimo opp.instit.

So.ꝟ.ꝛ
no.de verꝫ
bo põt.vi
de.l.si ita
q̃s.de leg.
ij.ꝛ ibi bar
to.ꝛ Bal.ꝛ
vide Bar.
in.l.si ita
ff.de au.et
ar.le.bar.j
l.gall⁹.in
pn.s.de li.
et posthu.
Aud. bar

qui.mo.test.infir.§.alio. Dic vt in gl.

1 ☞An si in codicillis sunt instituti venientes ab intestato primum testamentum rumpatur.

Hunc autem. Ista lex determinat qđ.§. dixerat de testamento rupto per aliud testamẽtum. ¶Opp. 1 2 hic dicitur de venientibus ab intestato scriptis in volũtate imperfecta inducta per iustinianum: vt.l.hac cõsultissima.§.si quis autem. C. de testa. Solu. hoc fuit additum a cõpilatoribus noui iuris. simile in.l.si duob⁹. §.si puer.ff. de contratab. ¶Oppo. de.l.sancim⁹. C. de testa. Sol. ibi sunt plura. s. testamentum imperfectum 3 1 cursus temporis. ¶Quero quid si 2 in testamẽto imperfecto apponatur clausula cassans et irritãs &c. Respõ. vt dixi in.l.si iure. ff. de le. iij. ¶Quero ☨qđ si in codicillis sint instituti venientes ab intesta. an primum testa- 1
a mentum rumpatur. Respondeo qđ sic. 2 per hanc.l. 2 per dictũ.§. si quis autem[a]. Sed dices ille.ll. loquuntur quando voluit testari: sed non seruauit solennitatem: sed in questione 3 posita expressit qđ voluit codicillari. Respõdeo ex quo a lege permittitur in volũtate imperfecta instituti venientes ab intestato videtur permitti eadem ratiõe in codicillis: vt.l. militis codicillis. coniuncta.l.j. 2.l. miles. de testa. mili. 2 l.j.§. de codicil. ¶Quero quid si testametum in quo sunt instituti venientes ab intestato est nullum ex causa preteritionis. dic vt dixi in.l.si filius qui in potestate. supra titu. primo.

1 ☞Posthumus proprie est qui natus est post mortem patris.

Posthumi. Posthumi sunt nominatim exheredandi: 1
a posthumi nominantur qui posthumũ nascuntur. vel qui post testamentũ agnascuntur. h.d. ¶☨No. 1
b qđ posthumi[b] proprie sunt qui nati sunt post mortem. Alij improprie dicuntur posthumi: vt hic patet 2 glos. dicit. dixi in.l.gallus. in prin. §. titu.ff. Modos autem quibus quis dicatur posthumus habuistis in.l. filij a patre.§.ff.titu.ff. 2 no. C. de posthu. here. instit. super rub. ¶Oppo. qđ primus testamentum non tollatur per secundum ruptus vt.§.l. prox. Sol. hic est ruptum agnatione posthumi: et sic possibile fuit hereditatem adiri in.l. contraria nullo modo fuit possibile. 1

Nominatim. De re que nõ habet nomẽ proprium dicitur nominatim disponi si sub nomine sui generis nominet. h.d. ¶Not. qđ fauore testamenti conseruandi trahitur ad iam natus vbi dicitur posthumus exheres esto vt hic. 2. §. titu. ff. l. placet.

☞Quod non est re nec spe tolli non potest. Sublato vno tollitur illud quod ex eo dependet nõ autem tollitur qđ per se subsistit. Illud quod est spe habetur perinde ac si esset re.

Licet autem. Posthumus rupit si gradum vel spem eius gradus a quo reperitur preteritus et quod dependet ex eo, quod autem non consistit re nec spe rumpi non potest. hoc dicit cum duabus.ll. sequen. In.l. nam et si sub conditione. ¶Not. ☨qđ non est re nec spe tolli non potest. ¶No. ☨qđ sublato vno tollitur illud qđ ex eo dependet. non autem tollitur id quod per se subsistit. ¶Oppo. ff. ea. l. in fi. Solu. glos. subaudit maxime Azo legit alio modo. sed quilibet est bonus casus fm Dyn. ¶Oppo. pendente conditione primus gradus nullus est. ergo secundus non potest ab eo dependere. 2 sic nec rumpitur: vt. l.ij. in fin.§. titu. ff. et. l. ff. §. si venter. ff. de ventre in pos. mit. Respõdeo pendente conditione primus gradus non dicitur subsistere re sed spe. 2 propter illud quod est spe dicitur secundus gradus dependere ex eo. facit. ff. l. cum vero. in princ. de fideicommiss. libe. vbi illud qđ est spe habet perinde ac si esset re. Ratio huius est, vt dixi. §. titu. ff. l. gallus. §. videndum. quia hic spes habet eundez effectum sicuti si esset re. nam ita impeditur substitutus adire pendente conditione institutionis: sicut si esset institutio pura. 2 heres deliberaret. facit. ff. quibus ad libertatem proclamare non licet. l. penul. et. ff. de acquiren. heredi. l. quãdiu. ¶Opponi. de ver. post defectum. ad princi. l. Solut. hic non consistebat testamentum re nec spe: in principio. ff. legis consistebat spe. ¶Ultimo glo. que est hic. signat vnum contrarium et non solut. dicit glos. contra. supra vsufruc. quem admodum caueat. lege tertia.§. primo. solu. vt not. infra de regulis iuris. l. non potest. in fin. titu. alia contraria solue vt in eis not.

☞Ad hoc vt quis admittatur ad rũpendum requiritur quod sit suus tempore mortis. Ut admittatur quis ab intestato satis est qđ sit primitor tempore quo testamentum destituitur. Nepos conceptus post mortẽ aui nihil attinet auo et auo non potest succedere.

Si quis. Nepoespe certius ita demum rumpit testamentum si tempore mortis aui cum filius nõ precedit vere vel ficte: sed ab intestato succedit vt fili⁹ si ipse quo testamentus destituitur. 2. mus reperitur si in vita aui fuit cõceptus. h.d. vsqz ad.§. siue autem. ¶Nota ☨istum tex. qđ ad hoc qđ quis

a ¶Si qs autẽ. vide de hac. q. not. in.d.l. hac cõsultissima. §. si qs autẽ. C. de test. ☞Andreas pomate.

b ¶Posthumi. Vide Alex. cõsi. cxij. colũ. viij. vo. iij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

admittatur ad rumpendum requiritur quod sit suꝰ tempore mortis: sed ad hoc vt succedat ab intestato sufficit quod reperiatur proximior tempore quo testamentum destituitur. simile. ff. ti. ff. l. si quis posthumos. §. j. ☞ Secundo † not. nepotem conceptū post mortem aui nihil attinere auo: et auo non posse succedere. quod intellige ex persona sua: vt. l. j. §. si quis primior. vide cogna. sed ex persona patris sui si ei fuisset delata hereditas: posset succedere patri: per equitatem tituli de his q̄ ante aper. tab. ita tenz Dy. in distinctione magna quam pone in. l. gallus. in fi. ꝛ Ly. ponit in dicta lege prima. de his qui ante aper. tabu. et. l. si quis filium. de inoffi. testa. et. l. qui se patris. C. vnde libe. hoc etiam limito alio modo: q̄ non habebitur vt nepos quo ad aui successionē. quo ad alios secus: vt. l. paulus. de bo. lib.

a

b

c

2

Siue autem. Nepos apud hostes siue in ciuitate conceptus si preteritus reperitur testamētum rumpit nisi posthumꝰ sit institutus vel exheredatus: h. d.

1 ☞ Quando sententia trahat secum executionem.

Irritum. *Eius qui perdit ciuitatem vel libertatem vel vitam per sentētiam testamentum rumpitur. Fallit in milite si et per sententiam a iudice reseruetur. hoc dicit vsq̄ ad. §. eius qui. ☞ Not. † quod sententia trahit secum executionem. statim enim cum quis damnatur ad mortē efficitur seruus pene anteq̄ moriatur. Ita dicunt canoniste in sententia excommunicationis. de quo not. in l. fi. C. si a non competen. iudi. et in. c. pastoralis. extra de appella. ☞ Quarto an istud hodie sit correctuz. Glo. dicit quod sic. quod non est verū in his qui statim debēt mori. nam in eis nihil est immutatum. vt no. in auten. hodie. C. de dona. inter virum et vxorē. et. l. qui vltimo. j. de pens. dixi in. l. eius. §. primo. ff. de testamen. Dicitur in versic. qua ratione. quod similes voluit valere primum testamentum: primum testamentum valet. ☞ Quero quid si non declarauit. licet hic iurisconsultus non determinet: tamen credo quod eo quod permissum est sibi testari quod si nil dicit testamentum est validum: et nunq̄ reprobatur. nam casus qui sequitur non habet operari q̄ tollatur testamentum: vt dicam. j. eo. l. pe.

1 ☞ Bona militis qui non habet successorem ab intestato debentur legioni.
Bona clerici deueniunt ad ecclesiam consanguineis clerici deficientibus.
Bona artificis non habentis successorem debentur eius collegio.
2 Seipsum occidere vt videatur fortis non est virtus.

Eius qui. Si damnatio suspenditur per rescriptionem principi factaz testamentum non rumpitur etiā si reus decedat nisi conscius se occiderit. hoc dicit. ☞ No. † quod bona militis qui non habet successorem ab intestato debētur legioni in qua militabat. et sic est argumētum quod deficientibus consanguineis clerici: bona sua deueniant ad ecclesiam: vt. C. de episcop. et cleri. l. si quis

a

☞ Irritum. Et sic facit quod si dānatus est quis de crimine capitali efficitur intestabilis licet euaserit postea periculum quid autem in bannitis nostri tēporis. vide Bal. ꝛ Ange. et do. Joan. hic ꝛ glo. Barto. ꝛ que ibi dixi in. l. ꝛ militibus. C. de testa. mil. vide etiā Bart. j. e. l. §. quaten?. ꝛ hic text. facit ad. q. papa pcedit epi scopo. q̄ posset testari de fructibus ecclesie. vtrum etiam intelligatur de perceptis ante licentiam. iste text. facit quod sic idem voluit Pau. de castr. in. l. hec conditio filie. §. si sic. j. de condi. et demonst. Adde q̄ Pau. de cast. hic inducit hunc text. ad. q. vasalli vel emphyteote vendentis sine cōsensu domini. ꝛ dein de denuntiantis q̄ si dns dederit licentiam q̄ videatur remissa per hūc text. tamen in contrariū ipse decidit si dns erat ignorans illius venditionis quia nō est verisimile q̄ si scuisset penam remisisset. facilius enim remittit penam cōmittendam q̄z cōmissam ꝛ ita dicit reperisse quosdam vltramōtanos q̄ istum text. facit sm ipsum. l. si vero non remunerādi. §. si post creditam. ff. man. Itē dicit facere q̄ si princeps concedit alicui vt possit facere molendinū in flumine publico. si habet iam factum possit illud retinere absq̄ distinctione sciuerit vel ignorauit: quia non agitur de eius preiudicio. non ob. §. si post creditam. quia propter naturam mandati non potest trahi ad preterita sed futura. item dicit facere q̄ iudex possit reseruare notario quem cōdemnat de falso vt possit conficere instrumentum de quo in. l. militibus. C. de test. mili.

✠ Andreas Pomate.

☞ Irritum. ad istum tex. vide Pau. de ca. in. l. ꝛ militibus. C. de testa mili.

✠ Andre. Poma. ☞ Item facit. Limita vt p Jaso. in. l. j. col. fi. C. vnde vir ꝛ vxor.

b

c

☞ Admittatur collegiuz. No. q̄ si cerdo vel faber decedit non relictis agnatis vel cognatis q̄ succedit collegium cerdonum vel fabrorum ꝛ sic de similibus. q̄ limita vt in aut. preterea. C. vñ vir ꝛ vxor. et indistincte hic volunt doc. preferendam vxorem siue diuitem siue inopez. ꝛ quid si clericus decedat non extantibus propinquis dic vt habetur in ca. j. de succes. ab intesta et in. c. presbyteri. de preben. et per do. Jo. hic. ꝛ adde q̄ no. glo. ꝛ Bar. in. l. quo tutela. de regu. iur. adde q̄ Pau. de cast. dicit q̄ hic §. est argumen. q̄ statute statuto quod potestas in fine officij per mensem non possit aliquem absoluere a processu criminali quod possit absoluendū pronuntiare: quia aliud est absoluere aliud absoluendum pronuntiare: vt no. in. l. prima. C. si aduer. libe. et tale statutum est rationabile: quia officiales in fine officij faciliter absoluunt vt captent benevolentiam. glo. est in lege meminerint. secundum Bald. C. vnde vir.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ In quo cõsistit. Et ista quomodo probetur. vide hic per Bald.

b ¶ Hi autem. vide quid per istum text. dicat Barto. in. l. j. ff. de offi. eius. et iste tex. procedit etiam in delegato. Et vide quid per istũ tex. dicat Feli. in. c. j. xvj. col. de constit. et in. c. ex parte. e. titu.

a in quo consistit dicta lactatio. Respondeo cum vltimum terribilitũ sit mors vt ostendat se fortes et de nulla re timere ideo se occidunt: sed iste actus non est virtuosus: quia ad hoc vt fortitudo sit virtus requiritur quod tendat ad debitũ finem: quod hic nõ est.

c ¶ Siue non. Not. qõ licet appellatio p iudicem a quo nõ recipiatur nihilominus executio dz differri p illum vt ẽt dicit not. Bar. in lege prima. ff. de offi. ei9 cui mã. est iurisd. et facit. l. pro uinciarũ. C. de fe. et ad id qõ hic habetur: vide glossa. et quod ibi per modernio. in lege pantonius. §. rei perduellionis. de acqui. heredi. et Bald. in lege addictos. in. ij. et. iij. colum. C. de epis. audi. nam licet gl. in dicto. §. rei perduellionis videatur velle quod in crimine lese maiesta. possit appellari. ille tamen tex. facit in cõtrarium. ad idem est tex. in lege constitutiones. j. de appel. item crimen hereseos simonie et lese maiestatis equiparãtur iurta no. per gloss. singul. in. c. primo. de testi. in. vj. et in gloss. l. nullus. C. ad. l. iul. maie. sed in crimine hereseos non appellatur. c. inquisitionis. de hereti. in. vj. z pro hoc est text. secundum vnam expositionem Archidia. in c. felicis. de pe. in. vj. z ibi refert Jo. and. post Archi. quod est speciale in crimine lese maiestatis quod nõ appelletur et si hoc reperitur in aliquibus minoribus criminibus. l. constitutiones. ff. de appella. ergo fortius in isto. vide Modernio. in. d. l. constitutiones. Adde quod Bald. dicit quod si iudex faceret executionem in causa criminali deberet punire eadem pena qua puniunt condemnatum etiam si condemnatus erat vere criminosus quia saltem habeat iustaz defensionem pendente appella. allegat textus. in. l. lex. infra ad legem iuliam repetũdarum. vbi iudex puniturus vniformiter si puniat innocentem vel etiam nocentem habentem iustam defensionem. quod dicit Paulus de castro perpetuo tenendum.

b ☞ Andre. Poma. ¶ Secundo not. Adde tex. in. l. penul. ff. de sica. z vide Alexan. post Barto. in. l. prima. colum. xij. ff. de offic. eius. et extende vt per Baldum in. c. j. ad finem in titu. qualiter vasallus iur. debe. fidelita.

c ☞ Licet appellatio a diffinitiua nõ recipiatur tamen executio differtur.

b Testamẽtum dãnatorum non rumpitur si est appellatũ siue appellatio fuerit recepta siue non: nisi cum per appellationem executio nõ differtur. hoc dicit. ¶ Not. quod † quando appellatur a diffinitiua: licet per iudicez appellatio non recipiatur. tamen executio debet differri. ¶ Secundo no. casum in quo prius iu. ex punit. Dein de rescribit principi.

☞ Qui petit bannum cassari aliter qõ ex appellatione an possit interim offendi. remissiue.

Hi autem.

Quod si quis. Sententia nulla testamenti factionem non tollit. hoc dicit. vel aliter. Sententia que est irritanda alio modo qz per appellationem vt quia sit ipso iure nulla interim testamenti factionem tollit. h. d. ¶ Opp. z videtur quod teneat: vt. l. mouis. §. iste fere. ff. de pen. Solu. intelligas quod hic fuit expressus error in sententia: vt ibi plene dixi. ¶ Ultimo † Dynus in. l. ij. §. si seruus. infra de acquirenda possessione. formaz questionem an ille qui petit' bannum cassari ex alia causa qz ex causa appellationis possit interim offendi. Et dicit ipse quod sic. In contrarium allego istum tex. dic vt ibi.

☞ Restitutio principis et postliminij equiparantur.

Restitutio non retrotrahitur sicut postliminium.

Testamentum restituti an reconualescat ipso iure.

Miles damnatus videtur persistere in eadem voluntate per eum confecta.

Quatenus. Reuersorum ab hostibus si sint restituti per principem testamenta conualescunt. hoc dicit. ¶ Not. dicit Jaco. de are. † quod restitutio principis et postliminij equiparantur. ¶ Ad quod opponitur de lege gallus. §. et qui si tantum. in fine gloss. supra titulo primo. et ibi per Dynum. Solu. equiparantur quantũ ad confirmationem testamenti: vt valeat ex nunc scilicet a die restitutionis non autem retrotrahitur restitutio sicut postliminium: vt ibi dixi. Et probatur in gloss. in lege fina. C. de senten. pas. ¶ Quero hic dicitur † quod testamentum reconualescat: an hoc fiat ipso iure vel sit opus quod de nouo declaret se velle. Blo. dicit quod ipso iure: vt lege prima. §. exigit. infra de bonorum possessio. secundum tabu. ¶ Contrarium videtur in lege qui ex liberis. §. testamento. eodem titulo. et infra de legatis tertio. lege prima. §. sed si filius. facit quod not. institu. quibus modis testamen. infir. §. nõ tamen. et in hoc videtur residere Dynus contrarium credo. nam in reuerso ab hostibus non est dubium quod testamentum conualescat ipso iure per fictionem postliminij: ergo eadem ratione idem in restitutione que ei equiparatur: vt hic. Preterea dicit text. conualescit. et sic innuit quod ipso iure absqz aliquo hominis facto. ¶ Ad contrarium respondeo quandoqz aliquis mutat statum volens: vt quia dat se ad arrogandum: tunc si recuperat primum statum testamentum non reconualescit sine noua voluntate: vt in contrarijs. quãdoqz quis mutat statum inuitus: tunc si illum recuperat reconualescit testamentum absqz noua voluntate: vt hic. Ratio: quia quando inuitus non videtur mutare voluntatem: secus si volens. vt lege fideicommissa. §. si rem. infra de legatis tertio. et lege rem legatam. supra de ademptis legatis. Et † per hoc apparet solu. questio. quez vltimo feci. supra eadem lege. §. irritum. scilicet qõ miles damnatus videtur persistere in eadem voluntate: licet expresse non cõfirmet: quia inuitus mutauit statum.

Filij Mutatione status in melius testamenti non rumpitur. h. d.

Nam si

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

MAm si miles. Rupto primo a gradu qui valet iure speciali: secundus qui depēdet ex eo non rumpitur. hoc dicit. ¶Opp. supra eodem. lege nam et si sub conditione. et quod no. in lege tertia in fine. ff. titulo primo. Solu. hic primus gradus tenuit de iure speciali tanquam: ibi de iure cōmuni. Istam responsionem ponūt docto. in auten. ex causa. in quinta oppo. et ego dixi in prima oppositi. C. de lib. preteritis.

c ERtum. Agnatione filij ciuilis rūpitur testamentū. h. d.

Filia. Preteritione filij vel nepotis emancipati testamentum non rumpitur. hoc dicit. dicit ter. testamentum non rumpitur si pretereantur: z hoc ipso iure per contratabu. secus. ¶Quero quid vult dicere text. vna emancipatione. Dic vt in gloss. ¶Quero de quo nepote loquatur hic. Respon. loquitur de nepote ex filio. nepos enim ex filia non est in potestate: ideo non requiritur emancipatio vel exheredatio.

s Ipater. Per reuersionez testatoris ab hostibus vel filij institūti testamentum non rumpitur. hoc dicit.

SIbine. Per secundas tabulas vacuas prime non rumpuntur. hoc dicit.

1 ℣ Si posthumus nascitur et viuo testatore moritur testamētū in quo erat preteritus reconualescit.

Testamentum in quo filius natus est preteritus si viuo testatore moritur recōualescit si in eo sunt instituti venientes ab intestato. et nu. 3.

2 Ratio quare posthumus preteritus viuo testatore moriens non rumpit testamentum sed moriens viuo testatore sic.

4 Statum mutans et illum recuperans an faciat testamentum reconualescere absq; noue volūtatis iudicio.

5 Quando testamentum reconualescit: an hereditas possit adiri de iure ciuili an sit necessaria bonorum possessio.

6 Ex testamento iniusto preteritione iam nati et per eius mortem confirmatio an possit adiri hereditas vel debeat peti bonorum possessio.

7 Si testamentum irritum reconualescit petitur bonorum possessio.

8 b POsthumus. a Testamentum ruptum b posthumi agnatione eo decedēte viuo testatore recōualescit de iure pretorio. Idē si filius iam natus preteritus viuo testatore decedat vel impedimentū capitis diminutionis tē porē mortis cessauerit. h. d. et est notabilis. l.

1 ¶No. q̄d si posthumus nascitur et viuo testatore moritur testamentum in quo est preteritus recōualescat. Itē quod vbi filius natus est preteritus z viuo testatore decedat et venientes ab intestato sunt instituti quod reconualescat. ¶Opp. C. de posthu. here. instit. ij Solu. ibi posthumus defuncti posthumus decessit: hic in vita. Ratio quia quando decedit viuo testatore testator postea presumitur decedere durante eadem voluntate: propter quod testamentum reconualescit: que presumptio non potest adesse si posthumus superuixit patri: quia tunc patris voluntas erat iniusta tempore mortis. ¶Oppo. infra eadem lege qui vxorem. So. ibi decessit post mortem fictam. et sic ratio est eadem sicut quando decessit post mortem veram: et hoc quod dico de decedente posthumo post mortem intelligo quando decessit in tali etate quod testamentum post mortem approbare non potest. si enim posset approbare et approbaret: esset idem quod in filio iam nato de quo infra dicam. et plenius in lege filio preterito. infra eodē. ¶Opponitur instit. de exhereda. lib. in principio. vbi dicitur quod testamentum non reconualescit filio decedente in vita testatoris. Solu. hic dicit gloss. quod ibi loquitur in filio iam nato preterito: hic in posthumo. et rationem differentie collige ex gloss ibi scilicet bonum initium. ¶Sed cōtra hanc solutionem videtur casus in hac lege. ver. idem z circa. vbi loquitur de testamento iniusto. qui versic. de necessitate intelligitur de testamento iniusto ratione preteritionis iam nati. nā si esset iniustū rōne solēnitatis omisse: tūc talis defectus cessare nō posset nisi nouo fieret: vt. l. heredes palā. paragrapho primo. de testa. Huius timore gloss. videtur tenere quod versicu. idem et circa. loquitur de filio iā nato preterito qui decessit post mortem testatoris et testamentum non dixit nullum. vel forte confirmauit secūdum legem filio preterito. infra eodem vt hic patet in gloss. paruula super verbo iniustum. Alia est gloss. super verbo data. innuit ergo gloss. c q̄d filio iam nato preterito decedente in vita testatoris testamentum non reconualescit: sed eo mortuo sic. Idem not. in lege si hereditas. paragrapho qui filium. supra de testamen. tute. et infra de donatio. l. ad eum. paragrapho lucius. et infra de regulis iuris. lege omnia fere. hoc non videtur verum. nam tota ista lex videtur loqui impedimento cessante in vita testatoris: alias non bene sequeretur. Idē et circa ꝛc. ¶Preterea contra hoc est glossa. in lege finali. de regu. catonia.

c ¶And. Po. ¶Posthum⁹. Limita hūc tex. vt per Ang. in. l. filio ꝓterito. ff. e. p Jas. in. l. gallus. in pri. ff. de lib. et posthu. et de inteꝛl. huⁱ⁹ tex. vide barb. in rep. c. raymutius. xxix. char. de test. Itē limita vt per Bo. sing. cx. et exte de vt p Jaso. in. l. ij. col. ij. ff. de bo. po. ꝓm. ta. et ibi vide Lācelo. vi de tñi istud vt p Bal. in. l. q̄ vxorē. ff. eo. vi de et ad istū textū Alex. in. l. pf. in. l. co. ver. itē ad de. de iust. et iur. Et vide aliuz casum in q̄ testm̄ recōualescit p Fran. cre. sing. lix.

b ¶Ruptū. q̄d in aliq̄ alia dispositione q̄s vltima voluntate. vi de Bar. in l. titia. §. impator: ō leg. ij. z de ite. lectu huius. l. vide etiā Bal. in. l. fi. in. x. col. in ver. ſ. q̄ro. C. vñ leg. et ad vers. idē et circa. adō tex. in l. ēt. §. falsꝰ. ff. ō bo. lib. licz iste tex. hic cōiter reputetur sing.

c ¶Innuit ergo gl. cōtra hāc opinio. vt casus ff. §. si filius. de leg. iij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vnde dico sic. in posthumo preterito defuncto viuo testatore non est dubiū quod reconualescit de iure pretorio: vt hic in princip. In filio vero iam nato viuo testatore preterito. si quidem in testamento sunt instituti venientes ab intestato post filium vel cum ipso filio. tunc testamentum confirmatur de iure pretorio. hic est casus hic. Ita intelligitur lex finalis. de regu. cato. Si vero alij essent instituti: tunc eo mortuo in vita testatoris non confirmaretur testamentum: vt instituta de exheredatione liberorum. in principio. et ita loquuntur glo. pro hac parte allegate. sed si decessit post mortez testatoris quid iuris sit. dicam in lege filio preterito. infra eodē. Ad predictam distinctionem an sunt instituti venientes ab intestato vel non. facit. C. de testamen. lege hac consultissima. paragrapho si quis autem. et lege si duobus. paragrapho si prius. infra de contratabu. et text. hic probat expresse. C Uado [a] ad induendū me vt vadam ad cōmētum domini Bartoli de Saroferrato. C Oppo. tad id quod dicit irritum. quod intelligit glosſ. capitis diminutione: vt si ille defectus cesset et testator primum statum recuperet testamentum reconualescat de iure pretorio: vt instituq. modis testamen. infr. paragrapho non tamen. et text. innuit quod hoc est verum demum si sunt instituti venientes ab intestato. Contra: imo etiam si sunt instituti extranei testamentum reconualescit: vt supra eodē lege si quis filio exheredato. paragrapho quatenus. prout loquitur de restitu. Huius timore ista verba si bonorum possessio data fuerit intelliguntur pluribus modis. Primo quod intelliguntur de bonorum possessione contratabu. que datur filio preterito: tamen eam noluit: et secundum hoc exponitur si pro quis. et illa verba referuntur tantum ad id quod dixit iustum: non ad id quod dixit irritum. Et hec lectu. ponitur in glosſa super verbo irritum. et super verbo data. in princip. et quia videtur contra mentem istius legis quod verba. si bonorum possessio z cetera. ad istum casuz tantum referantur. ideo alij dicūt qō referuntur ad vtrumq;. Ad contrarium respondent: quod subaudietur hic maxime. quasi dicat idem si essent extranei instituti. Istud videtur detestive: scilicez quod hic subaudiatur maxime. nam hic iurisconsultus non potuit verba sine mysterio. dic ergo quandoq; quis mutat statum sine sui voluntate. tunc si eum recuperat testamentum reconualescit absq; noue voluntatis indicio: vt dicto paragrapho quatenus. et ibi dixi. Quandoq; quis mutat statum sua voluntate: tunc si eum recuperat testamentum non reconualescit absq; noue voluntatis indicio: vt lege qui ex liberis. paragrapho testamento. de secundum tabu. et instituq. quibus mo. testamen. infir. paragrapho non tamen. quod fallit si in testamento essent scripti venientes ab intestato: tunc enim absq; noue voluntatis indicio confirmatur. hic est casus hic quod est notandum. C Opponitur dicitur hic quod legata valeant. contra de lege si quis testamento. infra de lega. secundo. Solutio ibi testamentum nullo modo valebat: hic valebat de iure pretorio. C Opponitur extra glosſ. de lectu. quam tenui in verbo idem et circa. de lege si filius qui in potestate supra titulo primo. Solu. ibi precedebat testamentum validum de iure ciuili. ideo subsequēs testamentum non potuit confirmari. hic vero intelligitur quando nullum aliud testamentum precedebat. Ita intelligit glosſa in lege si quis eum. in fine. infra de vulga. et pupil. tetigi in lege contraria. tangam in lege cum in secundo. infra eodem. Domini credo quod istud non sit verum in casu legis nostre: quia in secundo testamento sunt scripti venientes ab intestato. et sic primum rumpitur: vt lege si duobus. paragrapho si prius. infra de contratabu. sed lex contraria loquitur quando venientes ab intestato non erant instituti. et ista est vera. C Quero 5 dicitur hic quod testamentum reconualescit: an ex hoc possit adiri hereditas de iure ciuili: vel an sit necessaria bonorum possessio secundum tabu. de iure pretorio: quod est vtile scire. Nam aditio hereditatis potest fieri perpetuo et vbiq;: bonorum possessio intra annum et coram iudice tantum. vt. codice qui admitti. ad bonorum possessionem. lege prima. et videtur quod vtrunq; possit fieri scilicet peti bonorum possessionem. secundum tabu. per hunc textum. ibi bonorum possessionem secundum tabu. accipere heres scriptus potest. etiam videtur quod possit adiri de iure ciuili: per id quod subditur in textu hereditatemq; obtinebit: vt diuus Adrianus Imperator noster scripsit. et sic videtur q; est de iure ciuili ex rescripto imperatoris. Communiter omnes tenent quod hic est casus in quo bonorum possessio secundum tabulas est necessaria: quod tenet glosſa in lege certum. codice vnde legi. idem Azo in summa. idem in glosſa in lege qui vtorem. infra eodem. et lege si quis. de vulga. et pupil. et supra de petitio. hereditatis. lege prima. idem not. Roffre. in titulo de bonorum possessione. secundum tabu. Dy. idem in lege gallus. in distinctione magna. Idem Cyn. in dicta lege certum. Ad hunc textum respondeo quod bono. possess. datur ex rescripto principis quia princeps scribit quod detur bonorum possessio. et sic obtineatur hereditas. et hec erit bonorum possessio extraordinaria. de qua loquitur titu. infra vt ex legi. et senatusconsul. bonorum possessio detur. Et predicta vera in testamento rupto agnatione posthumi postea confirmato per mortem posthumi viuo testatore. C Quero 6 quid de testamento

a C Uado ad induendū. Aduerte q; ex isti verbis vī qō hec nō sit lec. bar. Et forte fuit Bay. de forli.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

iniusto per preteritionem iam nati ꝛ per eius mortē confirmato secundum lecturam quam tenui in versi cu. idem et circa. an sit necessaria bonorum possessio vel possit adiri de iure ciuili videtur quod possit adiri de iure ciuili quando sunt scripti venientes ab intestato: vt. l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testament. sed ibi loquitur de testamento imperfecto ratione solennitatis omisse: secus si ratione preteritionis: vt. l. si filius qui in potestate. s. titu. primo. dic ergo quod hic habet necesse venire per bonorum possessio. secundum tabul. dicam clarius in. l. filio. ſ. eodem. Quero ꝯ circa id quod dixit irritum: an sit necessaria bonorum possessio secundum tabu. Glos. in dicta. l. certum. C. vnde legi. ꝛ Cynus idem Roffre. videntur tenere quod sit necessaria' hoc casu bonorum possessio secundum tabu. vt dicto. §. non tamē. instru. quibus modis testa. infir. et dicta. l. qui ex liberis. §. testamento. de fm tabu. Sed contra hoc videtur. s. eodem. l. si quis filio exheredato. §. quatenus. Solu. ibi in primo casu testamentum confirmatur per fictionem postliminij vel. l. cornel. quod est de iure ciuili. Secundo casu confirmatur per restitutionem factam a principe que est similiter de iure ciuili: vnde ibi adiri potest hereditas de iure ciuili: hic vero fuit factum irritum testamentum capitis diminutione: quia se dedit ad arrogandum ꝛ recuperauit statum suum per mortem patris adoptiui vel per emancipationem absq; aliquo principis facto: ideo testamentum recouualescit de iure pretorio: et sic est necessaria bonorum possessio secundum tabu. a Item quero quid si fuit factum testamētum sine scriptis. Respondeo tunc est necessaria bono. possess. secundum nuncupationem: vt. l. secunda. C. de bono. possess. secundum tabu.

1 Quando testamentum primum confirmatur p secundum omnia que ibi sunt scripta que possunt valere sine heredis institutione sunt confirmata: ꝛ illa que heredis institutionem requirunt trahūtur ad fideicommissum.

2 Clausula si non valet iure codicillorum an trahatur ad heredis institutionem. remissiue.

3 Quando primum confirmatur per secūdum agitur ex confirmante: non ex confirmato.

Si paganus. Testamentum primum confirmatum per secundum valet iure codicillorum. ḥ. d. Oppo. ꝛ videtur quod primum valeat iure directo quasi tempore quo confirmauit primum illud fecisse videatur: vt. l. si quis filio exheredato. §. qua ratione. s. eodem. ꝛ sic videntur instituti duo, ille qui est institutus in primo: ꝛ ille qui est institutus in secundo solenni testamento. Solu. dic quod hic loquitur in pagano qui videtur facere testamentum eo modo quo potest nec potest decedere duobus conditis testamentis. Item in isto secundo heres scriptus in primo: nō fuit nominatus secundū qō requiritur in. l. heredes palā. s. de testa. et. l. iubemus. C. de testa. Not. ergo ex predictis qō si testamentū primū confirmatur per scōm oia q̄ ibi sunt scripta que possunt valere sine heredis institutione sunt confirmata: illa que heredis institutionem requirūt trahunt ad fideicōmissum. vt hic. Not. etiam qō in hoc fideicōmisso venit heredis institutio: et sic facit ad illam questionē vtrum illa clausula si non valet iure testamēti valeat iure codicillorū trahitur ad heredis institutionē: dixi in. l. ſ. de iure codicil. dicā in. l. codicillis. §. fi. ſ. de leg. ij. Quero ex quo testamento ageretur an ex confirmato an ex confirmante. dicit Dy. qō ex confirmāte: vt. l. si quis prior. ſ. ad treb.

Posthumorum. Filio sublato de medio nepos tenet locū sui ꝛ testamētum rumpitur si non reperitur institutus vel exheredatus. ḥ. d. Oppo. et videtur qō talis nepos nō rumpit testamētū. vt. l. si quis filio exheredato. in prin. s. eo. Sol. ibi pr̄ sup vixit post mortē testatoris: ḥ nō. Opp. de ea. l. §. sed si pr̄i. Sol. ibi pr̄ superuixit existens apud hostes. Op. de. l. pater filium. s. de inoffi. test. vbi ille q̄ assumpsit primū locū post mortem testatoris rumpit testamentum. Gloss. dicit aliud in ascendente: aliud in descendente: vt hic. Vel dic qō ibi tenebant eundem gradū a licet essent diuersi ordinis: quia vnus erat de ascendentibus alius vero de descendētibus. Iste est difficilis passus ꝛ reintrat in illā questionē. An successorius edictū habeat locū in querela: de quo dixi in. l. in suis. s. tit. ſ. Tamen q̄ctum ad propositū dico qō in. l. pater filiū. pater qui incipit tenere primū locum post mortem filij: nō dicit nullum nec venit per cōtratab. sed venit per querelam: q; eius preteritio pro exheredatione habetur. Et idē in nepote si filius fuisset exheredatus. vt. l. si quis filium. C. de inofficioso testamen. dixi in. l. in suis. s. titu. ſ. ꝛ plenius in dicta. l. pater filium. Quero an hec lex sit correcta: eo casu quo filius de medio subducitur per emācipationē. dic vt dixi in. l. gallus. ꝛ. §. ꝛ quid si tātum. s. de libe. ꝛ posthu. Bar.

a Gradū: vide Bal. ꝛ Bart. in d. l. si quis filio. C. de inoffi. test.

Sita. Legitur duobus modis. Prio si exheredaui masculum et natus est masculus non rumpit testamentum. Item si exheredaui feminā et nata est femina. ꝛ sic diuersimode intelligitur. Secundo modo legitur qō testator exheredauit per hec verba si filius masculus natꝰ nata ve sit: tūc ve accipitur pro et: et vtrisq; natis testamentum non rumpitur. Oppo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de.l.iij.§.j.ſ.ti.j.Sol.vt in gl. ¶Opp. de.l.j.§.quare.j.de ven.in poſſeſ. mit. Solu.vt in glo.

Si vxorem Statiz cũ poſthumus naſcitur etiam patre viuo apud hoſtes: teſtamentum rumpitur: nec reconualeſcit filio interim decedente.hoc dicit. ¶Oppo.ſ̃.eo.l.ſi quis filio exheredato.§.irritum.cũ enim ſemel eſt ruptum per captiuitatẽ.vt ibi. ergo amplius rumpi non poteſt.vt.l.nam z ſi. §.poſt defectum.ſ̃.eo. Solu.propter ſpem poſtliminij z fictionem que ſperabatur dicitur cõfirmari:vt.l. ſi quis filio exheredato.§.quatenus.ſ̃.eod. ideo quia in ſpe cõſiſtebat rumpitur poſthumi natiuitate. ¶Oppo. cum poſthumus decedat viuo teſtatore teſtamentum confirmatur de iure pretorio.vt.ſ̃.eod.l.poſthumus. in princip.Sol.hic deceſſit filius poſt captiuitatem patris z ſic poſt fictam mortem:z ideo quia non videtur patrem potuiſſe velle ideo non confirmatur. Item non poteſt confirmari iſtud teſtamentum:quia nõ poſſet hereditas adiri.vt.l.nec nos.C.de capti.

¶Si cõditio impoſſibilis adꝺicia tur in ſecundo teſtamento an primus rumpatur.

Sim in ſecũdo. Per ſecundũ teſtamentũ in quo heres eſt inſtitutus pure vel ſub conditione primum rumpitur:niſi conditio ſit talis per quam ſecundum teſtamentum ſtatim reddatur nullum.h.d. Primo ponit dictus. Secundo latius explicat materiã.ſecunda ibi:multũ. Item ſecũda ſubdiuidit:vt euidenter ptz ex litera. ¶Oppo. ex teſtamẽto quo filius tam natꝰ preteritur poſſibile eſt hereditatem adiri:vt.j.eo.l.proxi. tamen per illud teſtamentũ primũ non tollitur:vt.l.ſi filius qui in poteſtate.ſ̃.titul.j. Male ergo hic dicit teſtamẽtũ primum tolli per ſecũdũ ex quo heres poteſt exiſtere.glo.ſolu.not. hoc verum quãdo ex ſecundo poteſt adiri hereditas de iure ciuili:ſecus ſi de iure pretorio tãtum põt bonorũ poſſeſſ.peti:vt in cõtrariis.quam glo.vide z ſigna. Idẽ not. in.l.ſi quis eum.j.de vulg.z pupil.qõ docto.tenent. qualiter autem intelligatur dicã ſtatim in fi. legis. ¶Opp. de.l.ſi meuia.j.tit.ij. Sol.vt in glo.et dicam in contrario. ¶Oppo.de.l.ſi z ita quis.j.de lega.ij. Solu.ibi eſt verum poteſt:quod licet ſit preſentis' tẽporis fam̃ eſt extenſiuũ:vt ibi patet. ¶Opp.de.l.cũ tale.§.penul.j. de condi.z demon. Sol.ibi erat conditio de futuro: licet implicaret aliquid de preſenti:vt ibi dicam. Et gloſſ.hic circa finem dicit aliqua verba que ſunt corrupte ſcripta.z ad de cum allegar.l.cum tale.§. fina. vult dicere.§.penulti.dicit glo.ibi non ad ea. hec gl. eſt corrupta vſq; ad finem. z debet dicere non de ea que implicat conditionem que pro parte eſt de preſenti pro parte eſt de futuro. Oldra. Venio ad vltimum ver. queroſi conditio impoſſibilis adiiciatur in ſecundo teſtamento an primum rumpatur. Joan. andr. dicit quod ſic. Alij cõtra. z hoc probat habetis in gl.vel dic primum non rumpi:que eſt vera litera. Si enim diceret vel dic rumpi nõ eſſet noua opinio a precedenti.ſed idem diceret. Videamus ergo que ſit vera opi. Jaco.de are.tenet vltimam: ſcilicet qõ primũ non rumpatur:quia teſtamẽtum in quo quis inſtituitur ſub conditione impoſſibili valet vt ex eo tantum de iure pretorio poſſit peti bonorum poſſeſſio:vt.l.facta.§.ſi in danda.j.ad trebel.z ſic primum nõ rumpitur:vt no.ſ̃.ea.l.Fm Joã. z ſic reprehendit Jaco.ex dictis ſuis puto opi. Jo. eſſe veram ſcilicet qõ primum rumpatur. Pro cuius declaratione ſciaq; quod quedam eſt conditio impoſſibilis que reijcit de iure ciuili:quedam que reijcitur de iure pretorio: vt.l.conditiones.de condi.inſtitu. Eo caſu quo reijcitur conditio a pretore:tunc tantũ ſolũ poteſt peti bonorum poſſeſſ.vt.d.§.ſi in danda.ſed quando conditio reijcitur a iure ciuili nõ video quid repugnat qn de iure ciuili poſſit adiri hereditas. Et iſto caſu indubitanter eſt vera opi. Jo. ſecundum quod primus tollitur per ſecundũ:qz ex ſecundo poteſt adiri hereditas de iure ciuili. Item eo caſu quo cõditio reijcitur de iure pretorio:z ſic non poteſt adiri hereditas de iure ciuili ſed eſt neceſſaria bonorum poſſeſſ. adhuc opi. Jo. eſt vera:nec contradicit ei quod dicitur ſ̃.eadem.l.in ſecunda glo.nam quandoq; id ꝓpter quod teſtamentum confirmatur de iure pretorio ſuperuenit poſt mortem teſtatoris: et tunc propter illud primum non rumpitur. Ratio:quia primus erat iam morte confirmatum. Ita loquitur.l.ſi filius qui in poteſtate.ſ̃.titul.j. conuincta.l.filio.j.eo. ſperatur enim confirmari teſtamentum per approbationem filij poſt mortem. Quandoq; id quod eſt cauſa confirmandi teſtamentum de iure pretorio ſuperuenit viuo teſtatore:tunc per tale teſtamentũ tollitur primum:vt hac.l.in fine.ſecundum opinio. Joan. probo per rationem ſi per bonorum poſſeſſ.contra ius que eſt de iure pretorio et contra voluntatem defuncti aufertur hereditas heredi ſcripto: multomagis per bonorum poſſeſſionem ſecundum tab. que licet ſit de iure pretorio eſt tamen de voluntate defuncti: et ſecundũ hoc glo.in.l.ſi quis eum.in fi. de vulga.z pupil. non eſt vſq; quaq; vera.z ibi dicam.

¶Teſtamento rupto ex cauſa preteritionis quod iſto iure non debeantur legata nec libertas: an ſit ſecus de iure autenti.et conſeruantur per autentic. ex cauſa.nu.4.

Jus dicendi nullum an ſit iudicium per ſe ſeparatũ a petitione hereditatis.

¶Superuenit. adõ Bart.in.l. j.in vlt.qõ. pun.inver. vltertius q̃ro q̃d ſi filius nõ poteſt.de vulga.z pupil. ſubſti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

3 Filius preteritus quod possit approbare testm̃: ita quod de equitate valeat.
5 Dispositio aut. ex causa. quod habeat locũ in preteritione filij tam nati a sciente facta.
Exheredatio potest tripliciter sumi.
6 Preteritio matris quod aliquando habeatur pro exheredatione inualida.
7 Circũscribere est dolo aliquem decipere.
8 Dispositio aut. ex causa. an habeat locum rupto testamento preteritione posthumi vbi quod sic facta a sciente.
Ray. de forli. et Jaco. but. fuerunt preceptores bar.
9 Dispositio auten. ex causa. an habeat locum in preteritione quasi posthumi. i. eius qui subducto primo de medio incipit tenere locum sui.
10 An ista aut. habeat locum rupto testamento per cõtratabu. preterito filio emancipato.
11 Dispositio auten. ex causa. an habeat locum testamento rescisso per querelam propositam a filio exheredato vel pro exheredato habito vbi recitatis pluribus opinionibus tenet opinionem glosse. quod sic.
12 Quando testm̃ rumpitur q̃tum ad heredis institutionem cetera firma manent. qui veniant appellatione ceterorum et que conseruentur per dictã auten. ex causa.
13 Relictũ filio preterito vel exheredato qui rumpit testamentũ an cõseruetur per aut. ex causa.
14 An legata et fideicommissa confirmata per auten. ex causa. ex testamento rupto petantur actione ex testamento.
15 Statutũ quod testamenta mandentur executioni sicut sententie quod habeat locum quando legata petuntur etiam ex testamento rupto.
16 Clausula codicillaris si non valet iure testamẽti q̃d operetur. remissiue.
17 Quando extranei sunt scripti heredes: quam partẽ aduocat preteritus.
18 Quo iure testamentũ irritatur ex causa preteritiõis vel exheredationis.
Filius preteritus petit contratabulas.
Exheredatus cum causa per querelam inofficiosi. z sine causa dicit testamentum nullum.
19 Differentia inter suum preteritum et emancipatũ.
20 In preterito a matre vel eius linea quo iure testamẽtum irritatur.
21 Quando ascendentes sunt preteriti vel exheredati quo iure testamentum irritatur.
22 Testamentum filij in castrense peculiũ in quo pater est preteritus an sit nullũ et subiaceat querele.
23 Testamẽtum in quo collaterales sunt preteriti quomodo irritetur.
24 Jus dicendi nullum testamentum qualiter practicatur.
25 Approbatio expressa testamenti filij preteriti an requiratur vel sufficiat tacita. et nu. 28.
26 Dispositio huius legis an habeat locum liberis ex tantibus:
Testamẽtum in quo filius sit preteritus an sit aliq̃d donec filius non declaret intentionem suam.
27 Ex iracundia filij quando inducatur approbatio testamenti.

Andr. Poma. ¶ Filio preterito. Et vide Bar. in cõsil. inci. in. q. vertente in curia dñi capitanei. p intellectu huius. l. et pro ea vide Ludo. in cõsi. xxiij. incip. postmodũ aũt instãte. vbi disputauit q̃ ĩstitut⁹ possit dicere testm̃ nullũ in quo alter filius est p̃teritus. vide Bal. in l. j. C. de liis z legt. vbi rep̃hẽdit bar. ℞.

29 Ex testamento approbato per filium preteritum an possit adiri hereditas de iure ciuili vel sit necesse quod petatur bonorũ possessm̃ tab.
Testamentũ approbatũ per filiũ valet de equitate pretoria.
30 Testamentũ non habens solennẽ numerum testiũ q̃ non possit approbari per venientes ab intestato.
31 Testamẽtum defectiuum ratione solennitatis: Item ratiõe preteritionis in quo sunt instituti venientes ab intestato potest approbari.
32 Dispositio huius legis habet locũ in aliis liberis licet loquatur in filio.
33 Testamentum in quo pater est preteritus ipso patre approbãte recõualescit.
34 Si filius preteritus nõ dicit testamẽtum nullum an alij eius beneficio poterunt illud dicere. remissiue.
35 Si vsurarius tempore testamenti nõ prestitit cautionẽ: sed post factũ testamentum an reconualescat.

Filio preterito.

Ista est solennis lex et eius materia multum incognita. Et breuiter hoc intendit. Filio preterito relicta in testamẽto nõ debentur nisi filius tus suũ omiserit. h. d. ¶ Primo loquit q̃n filius preteritus nõ omittit ius suũ. ¶ Scõo q̃n omisit. Scõa ibi q̃ si bonis. ¶ Ex prima parte no, q̃ rupto testameto † ex causa preteritionis nõ debentur legata nec fideicõmissa nec libertates. vnde circa hoc primũ notabile habemus examinare q̃ in hoc sit immutatũ per aut. ex causa. C. de lib. pre. ¶ Secũdo no. modũ quo agit filius preteritus qui vult dicere testamentũ nullum. nam petit hereditatem ab institutis. ibi si preteritus a fratrib⁹ partẽ hereditatis auocauerit. et sic videtur quod † ius dicẽdi nullum non sit iudicium per se separatum a petitiõe hereditatis. ad hoc q̃ no. C. de ordi. iu. l. j. z circa istud notabile habemus examinare. scz qualiter rumpatur testamentum ex causa preteritionis vel exheredationis: per quem modũ. et quid in hoc sit immutatum. et hoc circa primam partem. Ex secunda parte not. † [b] quod filius preteritus potest approbare testamẽtum: ita quod de equitate valeat. et

[a] Andr. Poma. ¶ Filio preterito. Ista est solennis lex et eius materia multum incognita. Et breuiter hoc intendit. Filio preterito relicta in testamẽto nõ debentur nisi filius tus suũ omiserit. h. d. ¶ Primo loquit q̃n filius preteritus nõ omittit ius suũ. ¶ Scõo q̃n omisit. Scõa ibi q̃ si bonis. ¶ Ex prima parte no, q̃ rupto testameto † ex causa preteritionis nõ debentur legata nec fideicõmissa nec libertates. vnde circa hoc primũ notabile habemus examinare q̃ in hoc sit immutatũ per aut. ex causa. C. de lib. pre. ¶ Secũdo no. modũ quo agit filius preteritus qui vult dicere testamentũ nullum. nam petit hereditatem ab institutis. ibi si preteritus a fratrib⁹ partẽ hereditatis auocauerit. et sic videtur quod † ius dicẽdi nullum non sit iudicium per se separatum a petitiõe hereditatis. ad hoc q̃ no. C. de ordi. iu. l. j. z circa istud notabile habemus examinare. scz qualiter rumpatur testamentum ex causa preteritionis vel exheredationis: per quem modũ. et quid in hoc sit immutatum. et hoc circa primam partem. Ex secunda parte not. † [b] quod filius preteritus potest approbare testamẽtum: ita quod de equitate valeat. et

[b] Andr. Poma. ¶ Ex secũda parte nota. vide mlta similia per Bar. cõsil. lv. in. j. z. ij. co. z limita vt p̃ Pau. de cast. hic quẽ refert et sequitur alex. consi. lxxiij. inci. põderatis in vl. col. in iij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ista est materia propria et singularis hic quam examinabimus: et sic habemus tres materias. ¶ Opponitur ad primum de lega. prestan. l. j. Solu. ibi in filio emãcipato preterito qui de iure ciuili nõ admittebat ad rumpẽdum: vnde cum pretor eos admittat per bonorum possessionem contratabulas: et sic grauat legatarios: sua eq tate conseruat legata certis personis per illum titulum. hic vero loquimur in filio suo preterito. ¶ Sed contra hoc oppo. de. l. si duo. de lega. prestã. Solu. ibi qñ filius preteritus non dixit nullũ: sed venit p contratabul. Un de alius filius institutus prestat lega 5
ta secundũ distinctionem illius legis. a
¶ Sed oppo. C. de libe. preteri. aut. 4
ex causa. gloss. dicit hic † quod hec lex corrigitur hodie. nam rupto testamẽto ex causa preteritiõis vel exheredationis debent legata et fideicõmissa et libertates. istud qõ dicit de aut. ex causa. venit examinãdum per multas questiones. Primo vtrum rupto testamento preteritione filij iam nati legata et cetera confirmentur p aut. ex causa. Et dicit glo. quod sic et omnes leges antique huic similes corriguntur. ¶ Pro hoc facit: quia aut. ex causa. lõquitur generaliter et in corpore vnde sumitur. §. si tales. vbi tractat de testamẽto facto a filio qui preterijt vel exheredauit parentes: similiter generaliter loquitur. et glosse. tenet hanc opi. hic. et in. l. vrorem. de manumiss. testa. in vltima glosse. et in. d. §. si tales. et in lege prima. C. de codicil. et in omnib9 gl. quas ibi allegabo cum loquemur de preteritiõe posthumi. ¶ Preterea eadem est ratio in preteritiõe que est in exheredatione. nam sicut in causa preteritionis irritatur testamentum ipso iure ita ex causa exheredationis causa non inserta. Sed oñes alij sunt in contraria opi. quod hec lex nõ corrigitur: et quod aut. ex causa. non ha- 6
beat locum in preteritione facta a patre: sed debet intelligi in preteritione materna que habetur pro exheredatione. Ita tenet glo. in aut. vt cum de appella. cogno. §. aliud quoq; capitulum. idem Azo in summa. de libe. prete. Dyn. etiam in distinctione magna quam ponit in lege gallus. dicit iura antiqua in hoc non corrigi. dominus Jaco. butri. in cursu lectionis videbatur idem tenere: et hoc probat in corpore vnde sumitur dicta aut. paragrapho si autẽ hec obseruata non fuerunt nullum exheredatis liberis et cetera de preteritis nullam mentionem fecit. et iura antiqua non intelliguntur corrigi per noua iusi qua tenus expiimitur vt lege precipimus. in fine. C. de appellati. ¶ Preterea ius nouum videtur introductum in fauorem filij: sed hic nulli9 est fauor filij: imo est odium: quia tenebatur ad legata ad que ante nõ tenebatur ergo ꝛc. Quod autem sit in fauorem filij probatur in dicto paragrapho si autem. ibi ne filij falsis accusationibus condemnentur ꝛc. et hoc tenebat Pet. sed Dyn. fuit in contraria opinione non tamen respondet ad dictas rationes factas in contrarium nec eas ponit. Dico quod passus dubi9 est propter opiniones tantorum virorum. et hic passus et alij quos tangam in hac materia egent declaratione imperiali. Credo tamen pro declaratione istius questionis sic dicendum † quod exheredatio potest tripliciter sic assumi. a Uno modo stricte: et tunc exheredatio est ab hereditate exclusio expresse et solẽniter facta. Ita loquitur titu. de libe. prete. et supra titulo primo. requiritur enim quod sit facta exheredatio nominatim et quod interueniant alia que ponuntur in lege tertia. paragrapho si filius. supra titulo primo. Alio modo assumitur exheredatio large: et tunc exheredatio est ab hereditate exclusio facta tacite vel expresse secundum voluntatem testatoris, et hoc casu nomen exheredatio comprehendit preteritionem factam a testatore sciẽte se filium habere. probatur in lege si patronus. ij. in princip. de bonis libe. et lege Paulus. §. finali. eodem titulo. et lege sicut certi. et lege si cum vel in vtero. C. de testa. milit. Ille enim qui dat suam hereditatem alteri et de filio mentionem non facit exheredat eum tacite. Et si diceres. dicte leges loquuntur in milite in quo est speciale quod preteritio habeatur pro exheredatione. Respon. quod est speciale in hoc quod exheredatio predicta tacita valeat sicut exheredatio que expresse facta est a pagano. In pagano vero talis tacita exheredatio non valeret: sed secũdum mentem testatoris vterq; tacite exheredat. Tertio modo dicitur exheredatio largissime omnis ab hereditate exclusio: et hoc comprehendit preteritionem factam a testatore sciente vel ignorante se filium habere: que preteritio facta pro exheredatione est: vt lege si instituta. in fine cum lege sequenti. supra de inofficio. testamen. Et si dicas ibi speciale in matre cuius preteritio pro exheredatione habetur. Respondeo. † quod pro exheredatione valida habetur: ita quod opus est querela: sed in aliquo habetur pro exheredatione inualida tantum: quia licet verba excludant talem filium ab hereditate: tamen mens testatoris non fuit sic. ergo est triplex exheredatio. Una largissima quando ex verbis testatoris excluditur: non tamen ex mente testatoris tacita vel expressa. Secunda larga vt quando non excluditur expresse secundum verba: sed tacite secundum mentem. Tertia sumitur stricte et proprie vt quando ab hereditate excluditur expresse secundum verba testatoris et secundum voluntatem. Hunc ad propositum dico quod autentica ex causa. habet locum in exheredatione largo modo sumpta. non dico largissime. que ex

a ¶ Assumi. Ro. quoniam per si exheredatio. adde Bal. in repeti. l. in suis. in xviij. colũ. cũ seq. C. ti. primo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

heredatio comprehendit preteritionem factam a
sciente non ab ignorante.et sic distinguo. Aut filius
est preteritus a testatore sciēte se illū filiū habere et
habet locum autenti. ex causa. ɔ corrigitur hec lex.
Si vero preteritio fiat a testatore ignorante: et tunc
a iura antiqua remanent incorrecta[a].et legata nō de-
bentur.et hanc distinctionem probo primo in corpo
re vnde sumitur dicta auten.§. sinautem hec obser-
uata nō fuerint.ibi enim annectit causam ne filij fal
sis accusationibus condemnentur ɔ cetera. Que ver
ba referuntur ad filium preteritum vel exheredatuz
inserta aliqua causa licet nō vera et sic testatore sciē
te. Deinde sequitur alia ratione circunscriptionem
aliquam in parentuz substantijs patiantur ɔ cetera.
7 Circumscribere ſ est per dolum aliquez decipere. vt
l.j.§. de in integrum restitu.ɔ ibi not. De necessitate
ergo refertur ad preteritionem factā a testatore sciē
te:quia si ignorasset nullam circūscriptionē possem⁹
opponere:ɔ sic rationes.l.non adaptarentur. Ex ra-
tionibus ergo illis apparet quod verbum exhereda
tio comprehendit preteritionem factā a sciente. hoc
etiam probatur in.§.ſi tales igitur.ɔ in.§. sinautem
hec obseruata non fuerint. vbi generaliter loquitur
nec de exheredatione vel preteritione facit mentio-
nē.hoc etiā probatur in.§.ɔ he quidez q̄ ibi sequitur
vbi ter.dicit ɔ he quidem exheredationis vel prete-
ritionis pene cētū ɔc. Et sic loquitur de preteritione.
ɔ in sequen.§.dicitur. sola enim nostre est serenitatis
inuentio ex parentibus ɔ liberis inuriam preteritio-
nis vel exheredationis auferre. ɔ sic loquitur etiam
de preteritione ɔ sic est verisimile imperatorē intelle
xisse in precedentibus.§.ex predictis apparet respō-
sio ad illas.ll.quas allegauit in cōtrarium scilicet qō
in corpore non fit mentio de preteritione.fit eiā men
tio expresse:vt.§.dixi ɔ etiam tacite:quia verbum ex
heredatus continet talem preteritionē factā a scien
te.merito in hoc ius antiquū corrigitur. Non ob.qō
dicitur quod ius nouum introductum est in fauorez
filiorum:quia fauor filij est in hoc quod in exhereda
tione debet inseri causa:sed fauor testantis est quod
testamentum non irritatur in totum sed remanet va
lidum quo ad alia capitula: vt probatur in corpore
vnde sumitur.d.auten.vbi text. dicit hoc autem di-
sponimus vt parentes et filios a testatoris iniuria li
beremus: vt.j. eodem. §.sequitur.vnde constat ad
vtriusq; partis vtilitatem ac cautelam presentem.l.
fuisse prolatam.ɔ sic patet in fauorem vtriusq; dicta
iura fuisse introducta.ɔ secundum hunc modū glos.
que dicunt iura antiqua fore correcta dicunt verum:
sed si acciperes exheredationem largissime vt com
prehenderet preteritionem factam etiam ab ignoran
te:iura antiqua non corrigerētur.nam text. in cor
pore intelligitur in preteritione facta a sciēte:vt ostē
di. ¶ Preterea probo sicut hodie rupto testamento
ex causa preteritionis cōseruantur cetera capitula:
ita olim conseruabatur totum testamentum militis
non obstante preteritione.sed in milite adiꝯbetur il
la distinctio vtrum aliquem preterierit scienter vel
ignoranter:vt.l.sicut certi.ɔ.l.si cum vel in vtero. C.
de testamen.militari. Et in isto casu est vera opinio
illorum qui dicunt iura antiqua non corrigi. ¶ Se-
8 cundo est ſ videndum an auten.ex causa.habeat lo-

cum rupto testamento ex causa prete
ritionis posthumi. Quidam dicūt qō
sic.ɔ per hoc corrigitur.l.j.C.de post
hu.here.instit.ɔ.j.de lega ij.l.si quis
testamento.ɔ de fideicom.libe.l.si
pater.in principio. Et hec fuit opinio
Placen.ɔ probatur:quia illa auten.
loquitur generaliter.ergo ɔc. ¶ Prę-
terea lex et iura antiqua loquuntur in
posthumo id est particā posthumū
et iam natum:vt.l.maximum.in fi.C.
de libe.prete.sed in iam nato determi
natum est supra quod corrigantur er
go ɔc. ¶ Preterea sicut olim rupto te
stamento per contratabu.debebātur
legata certis personis: ita hodie de-
bentur omnib⁹:sed in filio de iure an
tiquo non fiebat distinctio inter post
humum ɔ iam natum:vt.l.j. in princi.
de lega.prestan.coniuncta.l.prima.j.
de contratabu.ergo ɔc. Alij dicūt et
dicitur quod fuit opi. Azo. vt scripta
antiqua referunt quod iura antiqua
in hoc non corrigantur:sed illa loquū
tur in posthumo preterito.auten.ex
causa,loquitur in iam nato: quod fun
datur pluribus rationibus. primo qꝛ
in corpore non fit mentio de posthu-
mo.ergo ɔc. ¶ Preterea quando qs
natus est preteritus testamentum est
statim irritum quantum ad institutio
nem:ɔ legata nunq̄ ceperunt depen-
dere ex institutione:sed quando est p̄
teritus posthumus tunc ab initio va-
luit testamentum:ɔ legata ab eo de-
pendere ceperunt merito rupta insti-
tutione vinantur legata: vt.l.nam et
si.§.finali.s̄.eodem.et not.in.l. tertia
§.final.s̄.titulo primo.ɔ Jacobus de
aret.ɔ dominus ¶ Cynus tenēt primā
opinionem.scilicet quod leges cōtra
rie.et similes corrigantur in hoc. alle
gant pro se gloss⁹.in.l.generaliter. §.
ex testamento. infra de fideicommis.
libe. ¶ Ego allego plures alias glo.
scilicet in lege bona.§. finali.infra de
capti.et lege si pater. in principio.in-
fra de fideicommis.libe.ɔ lege prima
supra de testamen.tute.ɔ lege si quis
testamento.infra de legatis secundo.
C.De codicil.l.prima. Et audiui Bay.
tenentem hanc opinionem. Sed do-
minus Jacobus butri. cum legeret
autentica ex causa. me audiente te-
nuit contrarium per istam rationem:
quia autenti.ex causa.loquitur in pre-
teritione facta ex causa: que non ca-
dit in posthumū: vt lege si quis in
suo.paragrapho legis.C.de mofficio
so testamento.ergo ɔc. Ego dico di-
stinguendū eo modo quo.s̄. Aut pre
teritio posthumi est facta ab eo qui

a ¶ Remanent incorrecta. si exheredatio vl p̄teritio fuit facta ab ignorāte an habeat locuz autē. ex cō. adde bal. in l.in suis. in repe. in xxij. col.ē. tit.j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sciebat se habere vxorem pregnantem: & est vera opinio. prima. quod iura antiqua sunt correcta: quod probatur ex corpore: vt §. dixi. et licet ibi non fiat mētio de posthumo tamen loquitur generaliter de qualibet preteritione. Aut preteritio facta est ab eo qui ignorabat se habere vxorem pregnantem: & iura antiqua non corriguntur: quia textus in corpore de hoc non loquitur: vt supra ostendi: hoc probatur in simili in l. sicut. & l. si cum vel in vtero. C. de testamento militari. & l. qui iure militari. ff. de testamento militari. ¶ Preterea certum est quod donatio inter viuos nititur maiori firmitate q̄s legata. sed certus est quod donatio inter viuos propter superuenientes liberos de quibus testator non cogitauit reuocatur: vt. C. de reuo. do. l. si vnq̄. ergo multomagis legata. facit. l. tale pactum. §. final. de pactis. ¶ Preterea hoc persuadet equitas. Pone aliquem non habentem filios fecisse magna legata consanguineis et ecclesijs: quē non est verisimile facere si de filijs cogitasset. nō esset extraneos pretulisset soboli sue: vt. l. cum auus. ff. de conditio. & demonstratio. & l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. Et eodem modo si haberet aliquos filios tempore testamenti postea superuenissent alij de quibus non cogitauit non est verisimile quod tot legata reliquisset: vt. l penulti. in fine. §. de iure codicil. Et sic vno casu est vera opinio Azonis et eum sequentium: alio casu pla. & sequacium. Respondeamus ad quasdam rationes quas feci pro placen. in q̄stum concludunt contra Azonem. specialiter ad illam rationem quam feci de titul. de leg. prestan. dico enim quod ibi nulla est differentia inter posthumū et iam natum: et inter preteritionem factam scienter seu ignoranter: ergo & cetera. Ratio: ideo enim conseruat pretor legata per illum titulum quia facit iniuriam legatarijs dando contratabul. eis qui non vocabantur de iure ciuili. que ratio locum habet siue contratabu. detur tam nato siue posthumo siue preterito scienter vel ignoranter. hic conseruantur legata propter tuendā voluntatē defunctī q̄ volūtas defuncti cessat q̄n preteritio est facta ab ignorante. Vñ ad rationes factas per Azonem contra placen. non obstat quod dicit Jacobus butri. scilicet quod auten. ex causa. loquatur in preteritione facta ex causa: q̄ puto falsum. nam vt dixi loquitur generaliter in omni preteritione facta scienter per quam filius circumscribitur. Et textus ibi ex causa preteritionis & cetera. expone id est ex ipsa preteritione: & sic iu transitiue legitur. simile in l. prima. C. de condi. indebi. Vel dic quod verba posita in autentica ex causa. sunt verba Guarnerij: in corpore aliter iacent. ¶ Sed contra opi. quam pono tam in tam nato quam in posthumo. Oppo. de. l. fina. ff. de heredibus instituē. vbi quando preteritio est facta ab ignorante institutio vitiatur & legata firma remanent. Solu. ibi loquitur quando preteritus est aliquis cuius preteritio. testamentum non rumpebat: sed institutio rumpitur propter defectum cause quam testator adesse putabat: que causa respiciebat institutionem solam: non legatum. merito legata firma remanent: quia in eis non est defectus voluntatis: sed in presenti questione secus vt dixi. ¶ Contra hoc etiam fortiter oppo. de. l. cum mater. §. de inofficioso testamento. vbi videtur quod debeat distingui totum econtra. Ad id quod dixi. §. Aut preteritio est facta scienter: et sic re & consilio: et tunc legata non debeantur. Aut ab ignorante: et tunc debebantur: & ita videtur tenere glossa. ibi posita. Respondeo quod opinio glossē non est vera per rationes quas dixi. §. vide teneas opinionez Azo. ibi positam quod dictum in princip. l. corrigatur per id quod sequitur: & tunc facit pro illa opinio, quam teneo quod satis placet. Vel dic quod quādo mater preteriit filiū quem non credebat se habere & alitū instituit: filij hz duplicē viā q̄ dicat institutionē nullā propter decretū cāe: q̄ mater ideo instituerat extraneū: q̄ putabat se nō habere filiū: & tūc institutio vitiatur non legata: vt. l. fin. de here instit. Aut vult irritare institutionem tanq̄s preteritus et venire per querelam olim vel hodie dicendo nullum ipso iure et tunc legata totaliter non valebunt. ita loquitur finis dicte legis cum mater. et quod. §. dixi. ¶ Tertio est videndum vtrum illa auten. habeat locum in preteritione quasi posthumi: hoc est eius qui subducto primo de medio incipit tenere locum sui per l. velle. vtrum si per preteritionem talis posthumi testamentū rumpatur illa auten. locum habeat. Glo. §. de testamen. tute. l. prima. tenet quod sic. In contrarium videtur: quia talis posthumus non fuit per machinationem preteritus. nam testator ideo eum non instituit: quia alius eum precedebat: et sic licite fecit. Teneo glossa. Ad contrarium respondeo quod hec machinatio videtur: quia non est vsus consilio l. velle. vt. §. titulo primo. l. gallus. §. nunc de legeret. §. eodem. l. posthumorum. sicut enim ille qui habet vxorem pregnantem et ventrem non instituit: ita qui habet nepotem et de eo mentionem non facit secundum consilium l. vellei. circunscribit enim saltem re ipsa. huic opinio consonat voluntas defuncti. si enim filium suum grauauerat legatis multomagis est presumendum quod grauasset nepotem qui erat in vlteriori gradu. ¶ Quarto est videndum vtrum auten. ex causa. habeat locum rupto testamento per contratabu. preterito filio emancipato. Glo. in. l. prima. C. de bono. possessio. contratabu. tenet quod sic. Idem. §. de vsufruc. l. si extraneo. pro hoc facit quia sublata est hodie differentia emāncipationis & patrie potestatis. Alibi glossa videtur tenere contrarium. & sic in preteritione emancipati nihil mutetur: vt not. in. l. si filius. §. de minoribus. pro hoc facit quia tunc est sublata differentia emancipationis et patrie potestatis quando nullum est factum testamentum secundum glossam. et nota. in lege gallus. §. et quid si tantum. supra titulo primo. et in lege si emancipati. C. de collationibus. et dicta autentica ex causa. Jacobus de aret. licet sit de illis qui tenent quod in filio suo preterito iura antiqua non sunt correcta: tamen in filio emancipato tenet quod iura antiqua corrigantur. nam text. in corpore vt cum de appella. cognio. §. causas. versicu. si quemlibet ex predictis. loquitur de liberis qui possunt ab intestato succedere. sed q̄stum ad successionem ab intestato nulla est differentia emancipationis et patrie potestatis: vt in autentica. de here. que. ab intestato. §. nullam. ergo & cetera. Pro hoc addidit ipse rationem quia est fauor filij emancipati. dicit enim ipso iure nullum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nec necesse habet venire per contratabu. et stare sub dubio litis. de hoc vtrum dicat nullum vel veniat p contratabu. diximus supra titu. primo. l. gallus. §. in omnibus. et dicam infra. tamen illã opinionem puto veram si ponimus illam preteritionem factam a sciente se filium habere. secus si ab ignorante. et sic intelligo gl. dicte. l. i. C. de bono. possess. contratabu. Nec obstant dictis. j. de lega. iij. l. ij quia loquitur de legatis relictis a preterito que non valent. hic de legatis que leguntur ab instituto que conseruantur rupto testamẽto ex causa preteritiõis: vt dixi in dicta lege secũda.

¶ Quinto est videndum vtrum aut. ex causa. habeat locum testamento rescisso per querelam propositam a filio exheredato vel p exheredato habito. In hoc sunt multe opinio. nam Mar. dicebat qõ hodie non habet locum querela. et sic nõ procedit questio. et legata remanent firma per dictam auten. cuius opinionem reprobaui in lege prima. supra de te. Alij dicunt quod habet locum querela etiam hodie. tamẽ licet de iure antiquo testamento rescisso per querelã legata non debeantur: hodie vero debẽtur per aut. ex causa. et hoc tenet glo. in lege papinia. §. si ex causa. supra de inofficio. testa. et. l. nam et ijs. §. primo. e. titulo. et. l. iure nostro. §. finali. supra de testa. tute. et infra de legã. ij. l. cum filius. in prin. Tertij dicunt: et ista fuit opi. Azo. in sum. quod aut est testamentum nullum ipso iure: quod est quando causa non est inserta in exheredatione. vt infra dicam. et tunc habz locum auten. ex causa. aut causa fuit inserta. et tunc quia oportet testamentum irritari per querelam secundum cõmunem opinionem legata et cetera irritantur: et iura antiqua non corrigũtur. hoc probatur per rationem: quia quando testamentum est nullum legata non habent dependentiã ab institutione. sed quando est aliquod sed irritatur per querelam: secz vt dicitur in simili. l. nam et si sub conditione. supra eo. et in. l. ij. in fi. de libe. et posthu. Quarti vt Hug. tenent istam opinionem. tamẽ ratio eius displicuit. nam in eo quod dicit quando testamentum est nullum legata valent est contra. l. is qui in potestate. in prin. de leg. prestan. In eo quod dicitur quod quando testamentum irritatum per querelam legata irritantur propter dependentiam: est cõtra. l. nam si miles. §. eo. subsituendo opi. Azo. dic quod. l. is qui in potestate. nõ ob. loquitur enim sm iura antiqua sm que legata non poterant valere a se nisi ex testamento adiretur hereditas: hodie secus in casu auten. vt j. dicam. Non obst. l. nam si miles. quia ibi testamẽtum ab initio valuit iure speciali non communi. vt ibi dixi. et sic ratio Azo. adhuc durat. Hugo. tamen assignat aliam rationem: quia vbi testator inseruit causam deliquit in duobus scilicet in exheredando et in inserendo falsam causam. sed quando causam non inseruit deliquit in vno tantũ: ideo minus punitur. et sic quo ad institutionem tantum testamentum irritetur. Ista ratio reprobatur per doct. Quid enim si inseruit causam veram et per heredem non probatur. Certe in nullo deliquit. et in totũ testm irritatur sm omnes. Unde fuit quinta opi. Jacob. de aret. qui tenet hanc opinionem per altã rationem. scilicet qõ ter. in autenti. ex causa. dicit irritum sit testamentũ. in corpore vnde sumitur dicit euacuto. z sic intelligitur quando est irritum ipso iure. Ista opinio non placet. nam verbum irritum non est in corpore sed in vno. §. dicit euacuato testamẽto z cetera. z in alio dicit rescisso. z gloss. intelligit ibi euacuato. scilicet p sententiam: z sic agebatur querela quod patet: quia isti ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem: vt l. a testatore. de conditio. z demonstratio. Quod ergo dicit euacuato testamento. i. si testamentum euacuetur: z hoc declarat in alio. §. vbi dicit rescisso. debes ergo scire quod auten. ex causa. sumitur ex duobus. §. in vno loquitur quando pater preterijt filiuz. in alio quando filius preterijt patrem. z in vno dicit euacuato: et in alio dicit rescisso. vt dictum est. Unde fuit facta sexta opinio quorundam qui tenẽt predictam opinio. z addunt rationem: quia quando testamentum irritatur per querelam irritatur tanqz dementis. z sic legata non debentur: vt. l. titia. §. de inofficioso testamento. z in hac opinio. videbatur indinare dominus Jacobus butri. dum legeret dictã legem papinianus. §. si ex causa. postea quando audiui eum legentem auten. ex causa. nihil firmauit. ideo ista ratio non placet. nam licet olim testamentum irritaretur per querelam quasi colore dementie: vt. l. hoc colore. de inofficio. testa. tamen ille color hodie non queritur. sed irritatur in totum hodie per querelam: quasi causa inserta non fuerit vera. non enim potest dici demens qui exheredauit filiũ ex iusta causa quam putabat veram licet postea nõ reperiebatur vera: vel non probatur. et hoc tenet Jacob. de areti. in alia materia super alio puncto. Unde fuit septima opinio Dyn. qui tenet totum econtra a precedenti opinio. dicit enim aut causa legitima est inserta et per heredem non probata: et habet locum aut. ex causa. aut causa non est inserta in exheredatione: et tunc testamentum irritatur in totum. dicit ipse qz colligitur in corpore vnde sumitur. d. aut. do. Cyn. scribit in. d. aut. z audiui ipsum dicentem dum eam legeret quod plures respexit in corpore z nesciuit illud colligere. dicebat etiam quod multos interrogauerat qui dicebant idem scilicet quod nesciebant hoc colligere ex corpore. mihi videtur qz Dyn. hic colligit ex altero de duobus locis. primo ex. §. finautem hec obseruata nõ fuerint. ibi ne filij falsis accusationib9 condẽnentur. z. nã tũc ỹ falsa accusatio: qñ cã ingratitudinis inseritur que vera non probatur: vel ipse colligit ex. §. hec autem disposuimus. in fin. in versicu in aliquo autem negotio disceptantes. z. vbi hoc videtur expresse dicere si bene inspiciatur. Ista opinio non placet. nam licet sit vna ratio in corpore ne filij falsis accusationibus condemnentur que competit ex heredatis causa inserta. statim tamen ibi annectitur alia: vel ne aliquam circumscriptionem in parentum substantijs patiantur z. que ratio congruit exheredatis sine causa z etiam preteritis a sciente: vt. s. dixi. ¶ Preterea text. dicit si autem hec obseruata nõ fuerint. z sic loquitur generaliter siue non fuit obseruatum illud quod precepit de inserttione cause: siue non fuit obseruatum illud quod precepit de probatione cause. Non obst. text. in versicu. in aliquo autem negotio z. Nam ibi imperator sic pronuntiauit quod reperijt testamentum esse

¶ Ut colligitur. Istam opi. etiã tenet glo. in ver. totius substantie. in fi. et ideo Old. et Bar. et Ang. in d. l. maximum vitiũ. quia uniquum esset quod exheredatus admitteretur ad querelam defuncti eius iudicium impugnando: et quod legatũ ex eo testõ cõsequat eius iudicium q̃ ad legatũ approbando. ar. ff. õ inoffi. test. l. si pars. §. fi. et l. vlti. in princ. et l. filium. §. omnib⁹. de leg. p̃stan. quã opi. sequit Bar. in autẽ. ex causa. i an tepe. co. et ibi Bal. in pe. colũ. C. de lib. p̃te. et bar. in l. pe. C. de fideicõ. sed ang. tenet ꝯtrariũ in §. fi. ad fin. in autẽ. vt cũ de app. co. sed magis cõmunis opi est cum Bar. sed quidã alij dicebãt q⁹ aut talis filius incepit a petitõe legati et videtur testm̃ approbare: et sic postea non poterit ipsum expugnare: aut incepit ab impugnatiõe: et tũc redditur indign⁹ legato: vt l. papi. §. meminisse. de inoffi. testa. vnde ista duo non possunt simul stare q⁹ filius irritet restitutionẽ et deducat rẽ ad causam intestati: et qõ possit petere legatũ virtute. d. l. auten. ex causa. et hoc videtur sentire Fulg. in d. l. maximũ vitiũ sed paulus ibi dicit qõ nõ videt quomodo istud procedat. nã nõ est verum qõ petendo legatũ videaẽ testm̃ approbare cũ non habeat necesse hoc facere: imo etiã testamẽto nõ valente legata valẽt: tũc demũ petendo legatũ approbare videẽ testm̃ qñ ipsum legatũ aliter cõsequi vel ꝓsequi nõ põt nisi testõ approbato et valido vt erat de iure veteri et qui vult vnũ vult aliud sine quo illõ haberi nõ põt. l. illud. de acqui. here. l. ij. ff. de iu. om. iu. hic aũt cũ non sit necesse approbare iz impugnet per hoc nõ redditur indignus legato postq̃. l. reddit legata valida etiã testamento expugnato vnde verior sibi videtur prima opi. glo. posita in. d. l. maximum. contra Bar. ibi et hic.

falsum dolo et machinatione quorũdam extraneorum. vt dicit tex. ibi dolo et machinatione quorundam. compositam fuisse comperimus ꝛc. vnde magis hoc pronuntiauit ex causa falsitatis q̃ preteritionis vel exheredationis. Preterea licet text. hoc ibi dicat exp̃esse. tamen ibi fuit pronuntiatio principis anteqũ fuerit facta cõstitutio vnde sumitur auth. ex causa. Unde sic pronuntiauit imperator secundum iura antiqua que pronuntiatio esset hodie iniusta secũdum illam cõstitutionem. teneo ergo opi. glos. simpliciter: quia rupto testamento simpliciter per querelam: vel alio quocunq⁹ modo ex causa exheredationis: legata et fideicõmissa remanẽt firma per auth. ex causa. q̃a semper est facta scientie testatoris: et sic bene habet locũ ratio tex. vt dixi in p̃cedentibus dubijs. hoc tz glo. in quinq⁹ locis que. s. alle.

a ¶ Sed cõtra p̃dicta opp. ex testõ ex quo nõ aditur hereditas non possunt deberi legata: vt. l. si nemo. de testa. tu. et de re. iu. l. si nemo. Ñ. contraria loquũtur qñ testm̃ nõ irritaẽ ex causa preteritionis vel exheredatiõis facta a scientie. ratio põt esse: q⁹ qñ ex aliqua causa hereditas nou aditur vadit ad alios p̃ter spem et voluntatẽ testatoris. vnde eos testator grauare nõ cogitauit. sed qñ irritaẽ ex causa preteritionis vel exheredationis facta scienter: tũc testator cogitauit grauare eũ quẽ exheredauit vel preterijt scienter inq̃tũ poterat: si em̃ eũ p̃mabat tota hereditate q̃ sibi debebatur: multo magis p̃sumit lex q⁹ voluit grauare cum legatis: ideo legata conseruantur.

12 ¶ Sexto † est videndũ: vt in. d. auth. qõ testm̃ rũpitur q̃tũ ad heredis institutionẽ et cetera firma p̃manẽt: quero q̃d cõtinet appellatiõe ceterorũ. Ñ. substitutiones directe p̃ quas nõ succedit defuncto sed pupillo: vel forte filio mẽtecapto: qõ dic vt dixi in. l. i. §. fi. de vulga. et pupil. vbi glo. et Dy. tangunt. Item fideicommissa vniuersalia legata et fideicõmissa particularia tutele dationes: vt expresse vr in corpore vnde dicta auten. sumitur. et quo apparet qõ non est vera opi. Dy. quã ipse ponit in. l. j. de vulga. et pupil. dũ dicit qõ ea nõ possunt relinqui nisi in testamento. nõ remanẽt valida per illã auten. nam tutele datio non põt relinqui nisi in testamẽto: vt. l. j. §. de testa. tut. et tñ remanet valida. Item ex hoc dico qõ constituto executoris remanet firma eadem ratione sicut tutoris. Item illud qõ est relictũ in vim modi remanet firmum cum vim legati obtineat: vt. l. fi. C. de his q̃ sub modo. Item ea que sunt relicta in vim conditionis remanent in eodem statu in quo erant ante per d. auth. An autez id quod debebat dari heredi instituto causa conditionis impiende debeat dari filio preterito vel exheredato apud quem remanet hereditas. Dic vt colligitur[a] ex. l. is cui. j. de cõdi. inde. et l. qõ conditionis. de dona. causa mor. et l. qui heredi. §. j. de condi. et demon. Item si erat grauatus heres sub conditione si decesserit sine liberis: an filius preteritus ad quem vadit hereditas intelligit grauatus sub conditione si decesserit sine liberis ipse vel cum decesserit heres scriptus. Dicit dixi in l. peculium. §. fi. j. de leg. ij. Item an institutio de certa cõseruetur. dic vt dixi in. l. ex facto. de here. instit.

13 Item si † aliquid erat relictum filio exheredato vel preterito qui rumpit testamentum an illud cõseruetur. dixi in. l maximum. C. de libe. prete. Cyn. ponit auth. ex causa. Bar. sil. disputauit et tenuit qõd ei non debetur. vt Cy. refert quã opi. ego teneo per rationes suas. pro hoc induco casum. j. si quis omis. causa test. l. si non solus. §. j. vbi legata que non conseruantur ex edicto si quis omis. cau. testa. non conseruantur et qui visus est testamentum impugnare. expressius videtur. j. de leg. prestan. l. filius. et istud puto verum.

14 ¶ Septimo est † videndum qua actione petuntur legata et fideicommissa ex isto testamẽto nupto ex causa preteritionis vel exheredatiõis. Quidam dicunt actione ex testamento. Alij dicunt condictione ex. l. ita. et ista fuit opi. Doug. que ponitur auth. ex causa. in vlti. glo. Cy. tenet eam qõd reprobatur quia quando illud qõ per se est inutile cõfirmatur agitur ex cõfirmante non ex cõfirmato: vt l. posthumus. §. fi. ff. co. et j. ad trebel. l. si quis prore. j. de here. instit. l. esse. hoc tenebat Pet. et Dy. alij dicunt qõd agitur actione ex testamento. qõd tenet Jac. de are. et Jac. butr. et hoc pu. overissimum. Nam tex. in corpore vnde sumitur. d. auth. dicit ranq⁹ non rescissum id obtineat testamentum: et sic apparet quod ipsum testamentum sit validum quo ad legata. vt sic non nascatur condictio ex. l. propter testamentũ: sed ex

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Circa primum. Et vide eundem in auc. ex causa. et in l. cõ. C. de episco. et cle. ꝛ in auc. in testamẽto. C. ad tertul. Sali. in d. auc. ex causa. ꝛ in auc. presbyteros. C. de epi. ꝛ cleri. quo ad filium clericum. Jaco. but. in dicta auc. presbyteros. Ange. in auc. vt cũ de ap. cog. §. sint igit. et in l. j. ff. de inoff. test. ꝛ p do. abb. i. c. q; nos. de test. vbi alle. casum q; testiñ filifamilias clerici non subiacet ẽ rele. Et alleg. etiam Bar. i auc. si qua mulier. C. ō sa. san. eccl. vide q̃ ibi dixi in dicto capitulo q; nos. Aliq. barb.

b ¶ Causa legitima. ꝛ legitie cause enumerãtur in. §. causas. in ea. autẽ. vt cũ de app. cogno. pro cui⁹. §. iteꝝ lectu cõsidera qõ ille ter. enumerat iter alias causas iustas exheredationis illã videlicet si quis parentibus suis manus intulerit et postea subdit si grauem et inhonestam iniuriã eis ingesserit quia attento qõ in primis fecit mentionẽ ille ter. de filio inferente manus in patrem ꝛ postea pro alia causa enumerat si grauem et inhonestam iniuriam ingesserit ꝛc. qõ sufficit verbalem iniuriaꝫ grauem et inhonestam inferri. ita dicit Joan. and. in. c. fina. de do. quem ibi alij sequuntur in intellectu dicti. c. fina. dum litera dicit si forte in eum impias manus ingesserit: aut sibi atroces iniurias ꝛc. nam illa vltima verba debent secundum Joan. andr. et alios ibi exemplificari in graui iniuria verbali non autem in actu vulnerandi vel fustibus cedendi quia hec comprehendebatur sub illis verbis impias manus intulerit et per hec est responsum ad capi. cum illorum. de senten. excommu. adde legem pretor. §. atrocem cum. §. sequen. et duabus. ll. sequenti. ff. de iniur. et. l. sed si hec. §. pretor de in ius vocan. et ibi no. guil. de cuneo. et Ange. vbi ponunt que dicatur grauis vel grauissima iniuria. et per Hosti. in sum. de senten. excõmu. §. quis possit ab hac. ꝛ per Barto. in. l. nõ solum. §. si mandato. ff. de iniu. et Bal. in l. magnũ. C. q̃ accu. ꝛ Andr. de iser. in. c. j. §. similiter in titu. qui⁹ modis feu. amit. ꝛ spe. in ti. de legato. §. nunc dicamus. ℣. qõ etiã dixi. vbi dixit qõ preter homicidium et mẽbri mutilationeꝫ committit iudicãtis arbitrio quis dicatur grauiter offendi vt est etiaꝫ dictũ Innoc. in d. ca. cum illorum. ergo probatur i dicto §. causas. iuncta decisiõe Joan. and. in

1 ipso testamẽto roborato le. vt. l lege obuenire hereditatem. de ver. signi. et. §. de pac. l. legitima. vbi dicit quãdo contractus. l. roboratur ouꝫ actio eo ipso contractu. pro hoc vi detur casus expressus in. l. fiñ. j. de here. insti.

15 ¶ Et ex his ꝛ colligitur determinatio questionis dicit statutũ qõ testamentum mandetur executioni sicut diffinitiue sententie: modo petuntur legata ex testamento rupto ex causa preteritionis vel exheredationis. si quidem peterentur condictione ex. l. non haberet locum statutũ quod dicit qõ testamenta mandentur executioni ꝛc. Si petentur actione ex testamento tunc haberet locum statutum quod dicit qõ testamenta mandentur executioni ꝛc. Et ita fuit determinatum per do. Thadeum de pepul.

16 tunc doc. bonoñ. ¶ Ultimo ꝛ esset videndum quid si testamentum remanet valid um quo ad legata si in testamento esset apposita ista clausula si non valet iure testamenti valeat iure a codicillorum: an dicta clausila tunc operetur aliquid: quod glo. tangit et docto. in dicta auten. ex causa. ꝛ videtur qõ non: quia valet iure testamenti quo ad aliquid. sed dic vt dixi. j. de iure codicil. l. j. Sumus expediti de

17 prima parte ꝛ veniamus ad secundã partem dicitur qõ si preteritus a fratribus auocauit. quero quid si extranei essent scripti. gloss. dicit idem per eandem rationem: quia testamẽtum est nullum: licet sit argumentum contra. supra eodem. lege posthumus. b versi. idem et circa. sed secundum intellectum quem ibi dedi non est contra. Sed quomodo extraneis institutis potest esse idem? nam hic auocauit a fratribus partem: ab extraneis deberet auocare totum: quia filius in totum succedit. Solu. intelligas hic extraneis. i. deest fratribus filijs emãcipatis: alias fateor qõ totum auocaret.

18 ¶ Quero ꝛ quo iure testamentũ irritatur ex causa preteritiõis vel exheredationis. Respondeo hic: circa hoc sunt opi. quia quidam dicunt hodie non habere locum querelam: qõ reprobaui. supra de test. l. prima. Alij dicunt quod in preteritione materna nihil innouatur: quod reprobaui. supra eadem. l. Unde omnibus omissis in hoc articulo secundum opinio. quaz teneo distinguo vobis per tres casus. primo quando queritur de descendentibus preteritis vel exheredatis. secundo quando de ascendentibus. tertio quando de collateralibus. ¶ Circa primum² dic aut fuit preteritus vel exheredatus a patre vel eius linea: aut ab auo paterno vel similibus: aut a matre vel eius linea. primo casu aut erat filius in potestate aut emancipatus: si in potestate et tunc aut est preteritus: et testamentum est nullum ipso iure: ꝛ potest petere contra tabu. vt lege maximum vitium. de liberis preteri. quod intellige si tenebat primum locuz: vt dicta. l. gallus. §. et quid si tantum. supra titu. j. Si vero fuit exheredatus et tũc aut est inserta causa legitima³ d. c. fi. qõ etiã si nõ interuenerit actualis percussio potest dici grauis iniuria si ergo potest verificari ter. in. d. §. causas. in verbali iniuria sine dubio ista iniuria verbalis sufficere dz puta qñ diceret filius patri pditor. ꝛ qõ esset dignus decapitari. nã quid censetur esse graue vel leue ex qualitate pene. l. ij. ff. de publi. iudi. l. auxilium. ff. de mino. ꝛ no. gl. in. l. ad ea. ff. de reg. iur. ꝛ Bar. in. d. l. nõ solum. §. si mandato. de iniur. ꝛ in. l leuia. ff. de accu. ꝛ dixit nota. Ang. in. d. l. leuia. qõ si communis opi. est in regione aliquod delictum esse leue: vt est Florentie percutere cum pugno reputabitur leue et pari ratione econtra si reputatur graue censebitur graue. bene facit licet ipse non allegeret legem accusare. §. sunt quedam. ff. de extraordi. crimi. vbi delicta debent puniri secundum morem prouinciarum et est melior textus qui

sit in iure ꝑm Bal.in.l.ij.in fi.C.de noxa.⁊ ideo vtile esset semper probari quod communis opinio in regione talis iniuria dicta in personam patris reputatur grauis ⁊ inhonesta ⁊ ꝙ talis iniuria scz dicendo prodito: et qđ meretur decapitari sit inhonesta.

patet in lege turpia. in prin. cũ ibi nota. đ leg.j.dicet ẽt grauis iniuria ex eo qđ ꝑdictũ crimen iniuriaruz cõmissum fuisset i foro vel theatro. vt i.§. atrox.institu.de iniu. ⁊.l.sz est qõnis.ff.e.ti. ⁊ esset etiã sufficiẽs cã

et oportet eum venire per querelam inofficiosi testamẽti. ⁊ si quidem causa probabitur: omnino repellitur: vt in aut.de here.⁊ fal.§. exheredatos. alꝭ testamentum rescinderetur quo ad institutionem tantum: vt.s̃.dixi. si vero causa non fuit inserta: ⁊ tunc potest dicere nullum: vt in aut. vt cũ de appel.cog.§.aliud. vnde cause insertio est hodie de substantia: vt not.s̃. de test.l.j. Si ꝟo queris de filio emãcipato: ⁊ tunc aut[a] fuit exheredatus: et tunc idem qđ in filio in potestate: vt.s̃.dixi: quia aut cuz causa aut sine causa[b]. si fuit preteritus sine causa: ⁊ tunc idem quod in filio in potestate constituto: quia et dicit nullum: ⁊ potest venire per cõtratab. aut fuit † pre

19

exheredationis quod cum viris veneficis ⁊ maleficis conuersaretur filius ⁊ ab eis didicerit venena facere: et ea fecerit: vt in dicto.§ causas. ibi dum dicit si cum maleficis vt maleficus versatur. nam venena mala conficere est quid flagitiosum ⁊ de genere ꝓhibitoruz ⁊ punibile. vt lege quod sepe.§.veneni. in ver.flagitiose.ff.de cõtrahen.empt.l.capitalium.§. venenarij.cum gloss.ff.de pe. et sit cautus aduocatus: quia oportet capitulare et probare de veneno malo. bona enim quedam medicamenta sunt. lege qui venenum.ff.de verborum significatio. et dicta lege quod sepe.§. veneni. alias dictum testis non concluderet nec probaret. capitulo in presentia. de probatio. lege neqꝫ natales. C. eodem titulo. quinimo etiaz quod cause essent similes illis causis que sunt expresse: vt in dicto.§.causas. aut eandem seu maiorem rationem habentes sufficeret ad exheredationem. signanter decidit Guil.in autenti. non licet. C.de lib.prete. allegat tex.in capi.primo.§. porro.cum sequen.tit.que fue.pri.cau.benefi. amit. hoc idem fuit de mente Bald.in lege solo. C. de liberali cau. dum per illum text.in dicto.c.primo. dicit equiparari filium posse exheredari: ⁊ vasallum posse priuari feudo. vnde sicut in priuando vasallum fit extensio ex identitate rationis ad alias causas: vt ibi. ita videtur fieri posse in exheredatione filij. bene facit gloss.in lege fina. C. de reuo. dona. quam ibi reputat singu. Salic. que vult quod etiam ex alia causa ingratitudinis non specificata in dicta lege fina. possit reuocari donatio dũmodo illa alia causa sit similis.

a ¶ Et tunc aut ⁊c. Adde quod not.glo.et Bal.in.l. gallus.§.in omnib⁹.s̃.tit.primo. adde no.per Bal. in.l.fina.in antepe.col.inversi.ij.quero.C.vnde legi. et ibi Barto.

b ¶ Sine causa. Adde Bal.in repeti.l.in suis.in.xij. col.s̃.titu.j.

teritus causa adiecta: ⁊ in hoc differt emancipatus a suo. suus enim dicit nullum ⁊ potest venire per cõtratabu. vt dixi. emancipatus vero habet necesse venire per contratabulas. vt dixi in autenti. de here.et fal.§.exheredatos.et ibi gloss. ¶ † Secundo

20

casu quando preteritio fit a matre vel eius linea: et tunc nulla est differentia inter preteritionem et exheredationem: cum eius preteritio pro exheredatione est. aut ergo est preteritus vel exheredatus cum causa. et oportet eum venire per querelam. vt institu.de exhere.libe.§.mater. aut sine causa: et dicit nullum quia testamentum deficit in suis substantialibus: cum cause insertio sit de substantialibus. vt supra dixi. et hoc in filio iam nato. In posthumo vero non potest inseri causa. vt lege si quis in suo.§. legis.C.de inofficio.testamẽ. et sic semper dicit nullum. Contra predicta facit. C.de inofficio.testamẽ. lege si maritus tuus. vbi si preteritio fit cum causa habet locum querela. Solu.ibi loquitur in exheredatione: vt ibi dicit gloss. quod patet: quia ibi dicit competere querelam que cum iure dicendi nullum non competeret. vt lege maximum. C. de liber. prete. ⁊ institu.de inofficio.testamen.§.tam autem. Ex predictis ergo vides: quod quando per iura antiqua testamentum rumpebatur ipso iure et per iura noua nil immutatur: sed quando filius habet necesse venire per querelam vel per contratabu. tunc est hodie additum in fauorem filiorum: quod per patrem inseratur causa legitima: alias testamentum est nullum et predicta quantum ad modum rũpendi: et quantum ad prestationem legatorum. dic vt supra dixi. ¶ † Circa secundum principale: scilicet

21

quando querimus de ascendentibus preteritis vel exheredatis. dic aut loquimur de matre vel eius linea aut de patre et eius linea. primo casu aut pretereuntur vel exheredantur sine causa: et testamentum est nullum: quia deficit in substantialibus vt supra dixi. aut cum causa: et tunc sine pretereantur siue exheredentur: idem est: quia semper habent necesse intentare querelam: cum talis preteritio pro exheredatione habeatur. vt institu.de exhere.libe. §.mater. et licet ibi loquatur in descendentibus preteritis: idem in ascendentibus. vt.C.de inofficio.testamen.l.cum filium. et supra de inofficio.testamen. lege prima. Si vero queritur de patre vel eius linea: et tunc aut pater vel auus est preteritus vel exheredatus a filio emancipato: aut a filio in potestate constituto. Primo casu aut sine causa et testamentum est nullum: quia deficit in substantialibus: vt supra dixi: aut cum causa: et tunc aut est preteritus et habet contratabu. vt infra si a patre quis fuerit manumis.l.prima. aut est exheredatus et habet querelam. vt lege prima. supra de inofficio.testamen. ⁊ lege pater filium. cum similibus. Si vero est preteritus a filio in potestate constituto. et tunc aut testatur extra castrense vel quasi: et non potest: et sic testamentum est ipso iure nullum. ex defectu persone testantis: vt supra de testamentis. lege qui in potestate. et.C.qui testamenta facere possunt. lege penul-

22

tima. ¶ † Si vero testatur in castrensi: vel quasi qđ potest. Glo. variant. nam quandoqꝫ dicunt qđ tale testamentum nullo iudicio potest retractari. ita no.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

in auł.ex causa.ꝛ.C.de inoffi.testa.l.de inofficioso.ꝛ
ſ.de inoffi.testa.l.j.¶Quandoq; dicunt glo. qđ testa
mentum non rumpitur sed agitur ad legitimam cũ b
dictione ex.l.vt no.C.de episco.ꝛ cler.auł.presbyte
ros.ꝛ eo.titu.l.cum lege.ꝛ in auł.de sanctissimis epi
scopis.§.presbyteros. ¶Quandoq; gl. dicũt qđ iura c
antiqua cor'guntur in hoc:quia hodie testamentũ
filij super castrensi vel quasi subiacet querele.vt no.
C.de inoffi.testa.l.fi.ꝛ.C.ad tertul.auł.in testamen
to.ꝛ.ſ.de inoffi.test.l.papinianus.§ papinianus. et
j.si a patre quis fuerit manu.in rubr.ꝛ hanc opi.te
net Jaco.de are.qđ mihi placet.probatur in corpo
re vide sumitur auł.ex causa.nam lex loquitur in fi
liofamilias in casu in quo potest testari:sed non po
test testari nisi in castrensi vel quasi.ergo in illo lo
quitur.Dic ergo aut filius in potestate preterit vel
exheredat patrem sine causa:ꝛ testamentũ est nul
lum ipso iure:quia deficit in substãtialibus:vt.ſ.di
ri aut cum causa:et tunc aut preterit.ꝛ dicit nullum
aut exheredat: et est locus querele: vt supra dixi
23 in filio preterito. ¶†Circa tertium principale. scz
quando querimus de collateralibus:tũc aut de fra
tre ꝛ sorore aut de vlterioribus. ¶Primo casu aut
de vterinis tantum:ꝛ nullo modo admittũtur.vt.C.
de inoffi.test.l.fratres.in prin. aut de cõsanguineis
vel vtrinq; coniunctis:ꝛ tunc siue sint preteriti: siue
exheredati semper venunt per querelam duob⁹ cõ
currentibus:scilicet quando turpis persona sit insti
tuta ꝛ qđ cause ingratitudinis cessent:que ponũtur
in corpore de nup.§.ingratitudinẽ.ꝛ probatur in.d.
l.fratres.C.de inoffi.test. ¶Quero ex predictis vi
des qđ testamentum irritatur vel per querelam vel
per contratab vel per ius dicendi nullum.practicaz
querele habuimus.ſ.tit.de inoffic.testa.practicam
bonorum possessionis per contratabulas habuim⁹
in titu.de bono.possef.contratabu.ꝛ dixi in.l.iij.§.si
causa cognita de bo.possef.de iure vero dicẽdi nul
lum non habemus specialem titu. ¶Quero ergo
24 †qualiter p'oponatur.iuriscõsultus hic innuit aper
te qđ non sit necesse facere mentionem de nullitate
testamenti:sed simpliciter petat hereditatez ab in
testato:et si excipietur de testamento: replicabitur
de nullitate:vt hic.duz dicit si preteritus a fratrib⁹
partem auocabit ꝛc.vide ter.expressum.C. de ordi.
iudi.l.j. Et hec est bona practica:cum autem ipso iu
re sit nullum:non est necesse quod a iudice postule
25 tur⁹.vt.l.que sub conditione.in fi.de cõdi. insti.pos
set tamẽ si quis vellet principaliter petere quod te
stamentum pronuntietur nullum:ꝛ hoc fieret per of
ficium iudicis:vt dixi plene in dicta.l.que sub cõdi
tione.in fi.dic vt ibi. ¶Expedita ergo secũda par
te veniamus ad tertiam partem.hic dicitur qđ si fi
lius preteritus non vult dicere nullum qđ testamẽ
tum confirmatur. ¶Oppo.in hoc testamento sunt in
stituti alij fratres.ꝛ sic venientes ab intestato. siue
ergo preteritus approbet testamẽtum siue non:ista
voluntas debet confirmari. vt.l. hac consultissima.
§.si quis autem.et.§ ex imperfecto.C.de testamen.
Solu.ibi loquitur in testamẽto imperfecto ratione
solennitatis:hic in testamento imperfecto ratione
preteritionis.facit qđ not.ſ.titu.j.l.si filius in pote
state et vi.l.si quis posthumos.§.si filium.qđ dic vt
dixi.j.de contratabu.l. si duob⁹.§. si
25 prius. ¶†Secundo oppo.in auł. vt a
cum de app.cog.ᵇ §. siue igitur. vbi
dicitur qđ si hec obseruata non fue
rint liberi equa lance vocentur:et qñ
loquitur[c] de liberis dicit qđ hereditas veniat ad venientes ab intestato: ex hoc apparet qđ filio preterito testamentum rumpitur ꝛ lex ꝓcedit vltra disponendo de hereditate:vnde approbatio filij preteriti nihil videtur quod possit operari cõtra dis-
26 positionem legis.propter hoc †Jaco.de bel.dicit hodie istam legẽ non b
habere locum liberis extantib⁹:quia lex ꝓuidit eis. Sed puto contrarium nam titu.vt cum de appel.cogno.ꝓnõ venit ad impugnandum testamentũ principaliter: sed ad adiuuandũ inquantum potest.dico ergo quod illa auł.limitatur per istam.l. scilicet qđ ex causa preteritionis vel exheredationis testamentum irriteturnisi fuerit approbatum per legem istam.vt ſ.de legi.l.nam ꝛ posteriores. et qui satisda.cogan.l.sciendum.coniuncta auł.offeratur.C.de li.conte.ꝛ hoc cõmuniter tenent glo.ꝛ colligitur ex gl. quas allegaui. ¶Oppo.insti.de ex c
here.libe.in prin.Sol. qđ ibi dicitur testamentum non valet in quo filius est preteritus.verum est si velit testamentum dicere nullum:nõ si semper taceat vt hic.ꝛ vide istam gl. ꝛ signa que incipit:vel deponens ꝛc.ibi: non
27 si semper taceat ꝛc.innuit ista gl.†qđ filius declarat intentionez suã si vult dicere testamentum nullum:cũ interim est aliquod.expressius in glos.C. de bono.possef.contratabu.l.ij. facit qđ no.ſ.de testa.l.j.ꝛ hanc glo.tenet Dy.in.l.gallus.in distinc.mag. Moder.dicunt contra per casum si tabu. testa.nulle exta.l.j.in fi.ꝛ ſ.titu.j.l.fi.
In quibus dicitur qđ vno filio preterito alij filij statim possunt venire ab intestato.ergo interim testamentum non est aliquod:quia q̃diu est locus testamẽtarie successioni cessat ab intestato ꝛc. Et hoc refert Cyñ. C. de posthu.heredi.insti.l.ij. tenent ergo isti qđ requiratur qđ filij⁹ preteritus approbet expresse:nec sufficiat si taceat.ego dico sic:quandoq; filius approbat expresse:ꝛ tunc non est dubiũ qđ testamentum confirmetur.vt hac l.approbare autem expresse est facere aliquem actum per quem inducatur abstentio ab hereditate paterna vt text. hic expresse dicit qđ si se bonis patris abstineat ꝛc.quandoq; filius approbat testamẽtum tacite vt

¶Postulet. facit qđ no.bal. in.l.fi.C.si ma.fac.ad de.l. siue C. de rep. here.scõm verũ intellectum.

¶Andreas pomate.

¶Appel. cog. Vide Tiler. in.l. posth.col. iij. ℣. subsequẽter q̃rit de difficili qõ.C.ꝺ bo.pos. ꝛta.i.iij.co. ꝛ in.l.si qs posthumos.§.si filiũ.m.vij. col.ſ.tit.j.

¶Si loquitur. no. opi.Jac.ꝺ bel.q̃ facit ad no.per Bar.in.l.si minorẽ. §. fi.de ꝛta.ꝛ hic p̃ imo. in antepe. col. et not. qđ ꝓterit⁹ a milite ignorante nõ põt approbare testamẽtuz. hoc reputat mirabile Bal. i.l. si cũ vel invtero.C.ꝺ test.mi.vbi dicit ℣ esse nouuz idẽ forti⁹ i pagano: vt ibi dixi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quia facit aliquem actum qui nō pos
set procedere nisi testamētū valeret
vt petendo ꝓtrata.nō eñ pōt testa
mentū rescindi per cōtratabulas nisi
presupponatur valere:z tunc videtur
illud approbare tanq̄ testamētū sic
factū:nō tanq̄ benefactū:sic dicim⁹
in dño appellante a sñia falsi ꝓcura
toris.vt.l.iij.§.falsus.j.rem ratā ha
beri.z hoc qđ dico de filio:probatur:
j.de legat.prest.l.is qui in potestate.
z.l.si duo facit qđ no.C.de bo.pos.cō
tratab.l.ij.z de libe.prete.l.maximū.
Idem si legatū ex testamento acce
ptaret vel aliquid simile faceret.vt
l.pe.§.fi.s̄.de inoffi.testa. quandoq̄ 29
filius non approbat expresse nec tacite per aliquē actū sz solū tacet:z tūc an per taciturnitatem inducatur approbatio testamenti sunt opi.vt dixi dico si quidē filius tacet tñ facit aliquē actum per quem inducit aditio: vel immixtio in hereditate paterna: tunc expresse videtur dicere nullū:vt hic dū dicit si partē hereditatis auo c
cauerit. Idem puto si bona hereditaria possiderit eadem rōne. ¶ Preterea hic dixit ī bonis ꝑtis se abstinuit ⁊c.sed qñ se immiscuit[a] secus.si vero nullū talē actū fecerit:tūc si quis dē taceret tanto tpe qō ꝑscribat iuri adeūdi vel immiscēdi de iure ciuili intra.xxx.annos nō esset dubium:quia parta sunt quē excludi repudiatione vel tpe.vt.l.ij.§.expectandi.j.de bo. pos.ꝓm ta.Si vō tāto tpe nō taceat: tūc glo.videt velle qō si ꝑteritus taceat p annū qō ex tali testō debetur bo.pos.ꝓm ta.text.est ⁊ gl.⁊ decard. edi.l.si impubes.§.fi.ibi:aut nō accepisset.alꝫ hz cōtratab.vel ab intestato bo.pos.⁊ ita intelligit tbi gl.qō videt rationabile.nā ex hoc testamēto sic approbato dat bo.pos.scōm tab. nō aūt adit hereditas de iure ciuili: vt.j.dicā.sed ꝓtor tacētē per annum habet ꝑ omittente merito succedit edictū ꝑtoris vt det bo.pos.scōm ta. ꝑbat in.d.l.ij.§. expectādi.j.de bo. pos.scōm tab. ¶ Cōtra hoc videt.C. 30
de iure delī l.suum.[b] vbi ille q̄ repudiat bo.pos.de iure pretorio nō ꝑtinetur succedere de iure ciuili ab intestato.q̄dā istā gl.reprobant.sz si vis eā sustinere nō tñ est cōtra:qr ibi loquitur quādo aliquis repudiat de iure ꝑtorio ex testamēto:nec est aliqs qui possit ex testamento succedere. hic vero est aliquis qui potest succedere ex testamento.vt dicta.l.si impubes.§.fin. ¶ Oppo.C.de posthu. here.instī.l.ij. Bloss.dicit ibi in post 31
humo:hic in iam nato.hec nō videt bona:qr facilius cōfirmatur testamētū ruptum natiuitate vel agnitione posthumi:quā ruptū ꝑteritione filij iam nati.vt.s̄.eod.l. posthumus. in prin.dico ergo qō in.l.contraria impubes decessit in tali statu in quo nil intelligebat.vnde nō pōt sibi imputari approbatio vel reprobatio. sic dz intelligi qō no.s̄.eo.l.qui vrorez. ¶ Oppo.testm nō pōt pendere ex alterius volūtate.vt.l.illa institutio. de here.instī.ergo nō pōt pēdere ex volūtate filij.Sol.nō pōt cōferri in alterius voluntate a testatore:vt ibi. sed a lege sic vt hic. ¶ Nemo ad.q. et circa istā partē:quero primo: vtrū ex isto testamento sic approbato possit adiri hereditas de iure ciuili vel est necesse qō petat bo.pos.scōm tabu. de iure pretorio.Quedā gl.tenēt qō de iure pretorio.vt.s̄.l.pri.in.ij.glo. z.j.de ꝓta.l.qō vulgo.z.C.de ꝓtab.l. ij.z.s̄.de peti.hereditā.l.j.vbi glo.hoc firmat.In ꝓtū qō possit adiri de iure ciuili:innuit glo.j.de le.prestā.l.si duo.in gl.paruula dū dicit sed adijt vel bo.pos.petijt.et.C.de instī.z substī.l.si pater.qō patet:qr glo.in.l.certū.C.vnde legi.ponit oēs casus in q̄ c
bus hodie est necessaria bo.pos.ꝑm tabu.nec ponit istud Dyn.in distin. magna quam ponit in.l.gallus.dicit qō hoc testamentum valet de equitate:nec declarat pretoria vel ciuili.Sz in quadam sua dispu.determinauit qō de equitate pretoria per rationez positaz in glo.s̄.l.proxi.Idem tenet Roffre. de bono.possess.scōm tabu. Idem Cy.in.l.certum.C.vnde legi. Et istud videtur verum per rationē positam.s̄.in.l.proxi.quia si hoc testamentum valeret de iure ciuili:primum rumperetur:quod est contra l. si filius qui in potestate.s̄.tit.j.quod no.quia cū sit necesse succedi de iure pretorio est necesse quod cognoscatur bonorum possess.coram iudice intra annum vel centum dies.vt.l.fi.C. qui admi.ad bo.pos. ¶ Quero qd si testamentum non habet solennez numerum testium:an possit approbari per venientes ab intestato. Dico qō non.vt.C.de testa.l.non dubium. Ratio est:tunc enim approbatio filij valet quando testamentum rumpitur eius fauore:quia preterit⁹:vt hic sed solennitas non est inducta fauore instituti:sed iure publico.vt dixi in.l.nemo pōt.j.de leg.j.nam approbando non potest validari testamentum. ¶ Quero si testamentum ha

a Andr.po. a ¶ Immiscuit. vide Pano. cō sil.iij.i.nij. co.in.ij.dubio.in.fin. in.ij. volu. Anto. de but. consi. xxvj.z consi.lxviij.

b ¶ Suum. Not. sing. limitationem ad.l. fuuz.C. de iur. delib. sed docto. oēs hic cōtra Bart. Salic. tamen in.l.j. in. iij. q.C. deposthu. here.instī. videt tenere id qō dicit Barto. hic:z male Fulg. alꝫ Flo.etiam ⁊ Moder.

in.d.l.fuū. per illum ter. tenent cōtra Barto.et idem Bald.contra Bart. tenet in.l. certum. in xij.colū. in verficu.est et sexto.C. vnde cognita.vbi ol no vide et idez Bal. in.l.j.C.de su.z leg.et in.l. posthu.m.j.colum.C.de ꝓtratabu. z hic adde Bald.in.l. ij.C.ō posthu.hered. instit.et in d.§.si impube.

¶ Possit adiri. An testamentum approbatuz per filium preteritum sit aliquod de iure ciuili vel pretorio. vide Bald.in.l. posthumo in.ij.qō.C. de. contra tab. z etiā in.iij.z.iiij. q.et in repe.I.I suus. in.xj.colū. dixi.in.d. l. posthumo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

bet solẽnitatis defectũ: tamen in eo sint instituti venientes ab intestato: sed contra talem defectum succurritur: per l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testamen. Item est ibi defectus preteritionis: an poterit approbari. Respondeo sic. vt dicta. l. si duobus. §. si pater. ff. de contratabulas. ¶ Quero † hic loquitur in filio preterito. quid in alijs liberis preteritis. Respon. idem. vt infra de leg. prestan. l. is qui in potestate. et in l. si duo. et. C. de liberis preteritis. l. maximum. ¶ Quero † quid in patre preterito approbante: an testamentum reconualescat equitate huius. l. Iste passus nõ poterat esse cognitus isto iure: cum pater preteritus nõ dicebat nullum: sed veniebat per contratabulas. hodie vero dixit nullum: vt dixi in distinct. precedentis partis. vnde credo q equitatem huius legis testamentum confirmari eadem ratione. nil tamen reperio expressum. ¶ † Quero si filius preteritus non vult dicere nullum: an alij beneficio preteriti possint dicere nullum sicut dicimus in contratabulas: vt lege si post mortem. in fine. infra de contratabu. dic vt ibi dixi. ¶ † Ultimo quero[a] vsurarius fecit testamentum et anteq̃ faceret vel in ipso testamento nõ prestitit cautionem de restituendo vsuras secundum formam. c. quanq̃. de vsuris. libro sexto. postea prestitit illam cautionem: an testamentum reconualescit. Jo. andre. cum glossauit sextum librum. dixit quod sic. postea videns qõ multi reprobant opinionem suam per legem primã. §. sed si filius. infra de legatis. iij. et supra de testamen. lege si filius. quando glossauit Clementinã in. c. j. de sepulturis. dixit quod testamentum reconualescit: quo ad sepulturam: et ita intellexit dictum suum in dicto capitulo quanq̃. de vsuris. libro sexto. dominus Nicolaus de mata. anteq̃ fierent iste glosse disputauit hanc questionem. et determinauit qõ testamentum reconualescat: et vt tollantur omnia contraria dixit sic. quandoq; testamentum ab initio non valet: quia ille qui facit est intestabilis: et ex post facto non reconualescit: vt lege prima. §. si filius. infra de lega. iij. et de lege si filius. Quandoq; testamentum non valet ab initio propter defectum heredis instituti: vt quia est intestabilis passiue: et tunc idem: quod dic vt. l. si alienum. §. in extraneis. de heredi. instituen. Quandoq; deficit ab initio ratiõe solennitatis et tunc idem quod non reconualescit: vno enim contextu debent adhiberi solennitates. vt. C. de testamentis. l. antiquitas. et. §. de testa. l. heredes palam. in fine. Et quartus casus in quo testamentuz non deficit propter defectum persone testantis heredis instituti vel solennitatis. sed deficit per creditores qui fraudantur vt quando ille qui non est soluendo instituit seruos: tunc tale testamentum potest reconualescere si postea incipit esse soluendo. vt C. de necessarijs seruis heredi. instituen. l. prima. et j. de heredibus instituendis. l. qui soluendo non erat et cetera. Hunc ad propositum capitu. quanq̃. extra de vsuris. libro sexto. non facit vsurarium intestabilem: sed prohibet personis interesse tali testamento: dum dicit nullus vsuriorum testamentis intersit. Item prestatio cautionis non est de solennitate testamenti quod patet: quia potest prestari cautio ante testamentum per plures dies; vt dicto capitulo

¶ Ultimo quero. Nota hanc questionem de vsurario: videl atissime ad hoc no. per Ange. in dispu. fua incip. astensis miles. et quod no. Bald. in l. prima. C. de sacrosanc. eccle. in repeti. et Bald. in l. vniuersa. in princip. C. de preci. impe. offe. hic alleg. et quod non confirmetur testamentũ: cõsuluit Frã. de rampo. ni. in consi. incip. albericus quõdam hugonis. et ita refert ibi vidisse bis consilium Joan. de lig. et approbatum per Jo. cal. quod confirmetur et ibi refert Fran. de rampo. se hanc eandem partem tenere in lect. et difficultatem hanc dici consistere ex intellectu. d. c. quãq̃. vbi colligit q talis prestatio cautionis ante testamentũ est de substãtia et solẽnitate in materia preambula: als testamẽtum est nullũ ipso iure sicut in his q̃ dicimus de solennitate sentẽtie quorũ preposterato vitiat scõm ea que habent in l. prolatã. C. de senten. item in. d. c. quanq̃. ratio principalis fuit odium: sed in. ll. hic alleg. in contrarium: vt hic erat fauor filiorum vel alterius. vtrum autem heredes vsurarij satisfaciendo faciant reconualescere testamentum: certum est qõ non. ita dicit Bal. l. si hereditas. C. de testamen. mulita. et quod sufficit ante mortem prestari cautionẽ: tenet Bal. in l. fi. in. ij. col. C. si a non compe. iudi. et de dicta cautione ad. d. c. quanq̃. vide no. Bal. in l. penul. in versi. sed dubitatur. et ibi ponit quesita: de quibus hic per Bar. de execu. rei iudi. per Bal. in l. posthumo. C. de contratabu. et ibi quid si post testamentum et cautionem fecit vsuras. sed an valeat statutum qõ vsurarius possit aliter testari. Bal. qõ nõ in l. cõsulta. C. de testa. et ad predicta vide Ange. et Jmo. in. d. l. qui soluendo non erat. j. de here. instit. et Jmo. in l. gallus. in. §. ille casus. de libe. et posthu. in iij. col. per Bal. in l. arrogator. de adop. et quod no. Bal. in l. humanitatis. in vlti. col. C. de impu. et hic adde Bal. in l. iiij. C. vnde legi. et in l. gallus. §. etiã. ſ. titu. j. in. ij. colũ. et quid si quis tempore testamenti non erat vsurarius postea effectus est vsurarius: ponit Bald. in. d. l. gallus. §. etiam. ſ. titu. j. et in l. j. §. si filius. de leg. iij. vbi etiã de questione de qua hic per Barto. de qua etiam per Bald. in l. ex libera de vsu. et legi. et per Moder. in. c. qr in omnibus. de vsu. de ista etiam. q. vide Roma. in. d. l. posthumo. et Pau. de cast. in consi. cccl xxxiij. adde videndum ad predicta de vsurarij cautione que cõsuluit Bal. consi. cccxxxiij. iiij. vol. et eiusdem Bald. consilium per Gaspar. de. cal. subscriptum. j. volu. consi. xxv. in fine. ij. col.

Andreas Pomate.

[a] ¶ Ultimo quero. Vide ad hoc Feli. in. c. significauerunt. in. v. col. ver. vlterius. de testi. per Bar. cõsi. xij. vj. col. j. volu. ar. consi. iiij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Si ego. Et vide Barto. in consilio suo. lxxxvij. incip. faciolus grandi. vbi allegat istum textum quod potest testator prohibere ius accrescẽdi. And. barb.

b ¶ Sol. ibi fuit. Et ibi dixi de hoc contrario. vbi gl. et docto. laborant: et istam solutionem quam ponit hic Bart. ponit glo. in l. contraria. et est prima solutio quam dat ibi in gloss. z istã sequit ibi Bartol. et cõis solutio hic et ibi. sed Jacobus de are. ibi dicit quod solutio diuinat ad istã legez: ideo tenet secũdam solutionẽ. quã dat ibi gl. videlicz qõ ibi loquit quando in a stituti sunt filijs quibus est fctã substitutio q̃ casu si euenit conditio substitutionis i persona vni⁹ de mẽte testatoris nõ videtur esse qõ substitutus admittat vt preferatur fratri superstiti sed potius preferatur frater superstes illi substituto. l. cum acutissimi. C. de fideic. l. cum auus. ĵ. de cõdi. et demonstratio. l. lucius. ĵ. de heredib. instituen. la vltima. hic loquitur in extraneis quasi velit q̃ speciale sit in filijs. sed ista solu. non est vera: quia propter dictionem vterq̃ positam in illo textu: ita debet habere locum in extraneis sicut z in filijs tertiam solu. posuit Angelus in. l. heredes mei. §. cum ita. ĵ. ad trebellianum. scilicet quod hic loquitur in vulgari substitutione in qua nõ requiritur quod vterq̃ decedat. l. cum quidam. que est. l. penulti. C. de impube. loquitur de pupillari: sed hec solu. non est vera quia si hic facta fuisset vulgaris per signum collectiuum vterq̃: prout ibi certe requireretur quod decederet vterq̃ institutus prout ibi quoniam non videtur posse assignari ratio diuersitatis inter vulgarem z pupillarem quando essent facte per signum collectiuum b pitur in totum: quia reperitur persona substituta a quo posthumus est preteritus. in secundo casu non rumpitur: quia non reperitur persona a qua non sit exheredatus posthumus. Hec ratio colligitur ex secunda glossa paruula in secunda parte. l. super vericu. puto. hec ratio non placet. Dynus dicit cum ex heredatio non posset fieri a persona: sed a gradu: vt ff. titulo primo. l. iij. §. filius. Dicit ergo dinus. quod ratio est: quia in secundo casu non reperitur aliq⁹ substitutus qui me coniunctum repellat. Jn primo sic: et sic hoc casu aliam partem habet iure accrescẽdi: non iure substitutionis. Illud dictum declaro quando testator dedit substituturn extraneum: videtur prohibuisse ius accrescendi inter institutum et substitutum: cum substitutus preferatur. vt. C. de fideicommiss. autenti. hoc amplius. et. ĵ. de bono. possess. secundum tabu. l. ij. §. si duo. not. in. l. qui patri. ĵ. de acquiren. hereditã. merito vno mortuo vel repudiãte alius heres non habet per ius accrescẽdi: propter prohibitionem testatoris tacitam: substitutus etiam non habet: quia eius gradus rumpitur: et quia testator non potest decedere pro parte testatus z p parte intestatus totum testamentum est ruptum: z hec ratio est prime partis. vt. ff. titu. j. l. si posthum⁹. ver. nam z cum duobus. Sed quando sunt instituti plures z invicem substituti: per substitutiones testator voluit tollere ius accrescendi. non enim voluit tollere ius coheredum: imo voluit augere: et sic habent vtrunq̃ ius: vt. ĵ. de acquiren. here. l. si quis heres. et ibi no. C. de impu. z alijs substi. l. testamento. z ibi no. portio ergo vnius deficiens vadit ad alium per ius accrescendi. z ista est ratio secũde partis. Jn tertia parte ratio patet: nõ enim vnus potest adire cõtra alium: quia sic adiret cum dubitatur de viribus testamenti. contra. l. sed si de fua. ĵ. de acqui. hered.

1 ¶ His premissis oppo. extra gl. causa testati trahit ad se causam intestati. vt. l. j. §. si ex fundo. ĵ. titu. ij. Sol illud verum nisi testator prohibuisset: qõ hic fecisse videtur: dando substitutum: vt dixi. idem si alias prohibuisset expresse. vt. l. quoties. §. si duo. ĵ. titu. ij. Et sic habes ex predictis qõ testator potest prohibere ius accrescendi tacite vel expresse. cõcor. l. dominus. §. j. ff. de vsufruc. secundum vnam lectu-

2 ram. ¶ Et predicta faciunt ad intelligenda verba illa in testamentis: scilicet instituo illum in certa re: et quod plus petere vel habere nõ possit: de quo dicã in dicta. l. quoties. §. si duo. ¶ Sed contra predicta opponitur fortiter de. l. quidam testamento. infra de vulgari z pupilla. vbi substitutione deficiente redit portio ad coheredes per ius accrescendi. Respondeo quando substitutio vitiatur alio modo quam ex causa preteritionis loquitur contrarũ. sed quando vitiatur ex causa preteritionis: tunc procedit. l. ista. ideo enim preteritus rumpit vt sibi locum faciat. vt lege nam z si sub conditione. in fine. supra eodem. non autem rumpit. vt ad alios vadat. Huc redeo ad gloss. ¶ Oppone. ad punct. quod videatur exheredatus ab omnibus gradib⁹. vt. l. tertia. §. filius. supra titulo primo. Sol. vt in princip. gloss. ¶ Oppo. secundo qõ substitutus non vocatur nisi ambobus institutis exclusis. C. de impube. et alius substitu. l. penulti. Solu. ibi fuit⁹ facta substitutio vtriq̃: hic

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Si quis heres. Si extraneus instituatur incipiat esse suus institutio non vitiatur. hoc dicit. ¶ Oppo. glo infra de contratab. l. non putauit. §. si quis emancipatũ. Sol. aliud in exheredatione que est res inepta in extraneo. vt. l. quidã cũ filium. ĵ. de verbo. obli. Aliud in institutione que est res apta in extraneo: vt hic. dixi in. l. filio. §. fi. ff. ti. j.

1 ☞ Causa testati quando non trahat ad se causam intestati.

2 Testator non potest prohibere ius accrescendi.

3 Clausula instituo Titium in certa re et prohibeo quod plus petere vel habere non possit: qd operet. remissiue.

4 Testamentum quando rumpitur per querelam inofficiosi non rumpitur vltra q̃s iudex voluerit.

5 Regula si vinco vincentem te: quãdo habeat locum. remissiue.

a Jego. ¶ Cã testati non trahit ad se causam intestati si testator prohibuit: secus si non phibuit. hoc dicit. Diuide: primo loquitur quãdo testator duos istituit et cuilibet extraneum substituit. Secundo quando eos invicem instituit. Tertio circa primum casum docet qualiter possit adiri hereditas. Secunda ib⁹: sed si ego. Tertia ibi: in prima. pro declaratione ter. q̃ro ratione istorũ casuũ. Glo. dicit in primo casu testamentũ rum-

vterq; preterea hic tex. in versi. sed si ego. qui versi. obstat illi. l. loquitur in reciproca nō in vulgari. z per consequēs forte possit dici quod aliud est in reciproca substitutione: de qua hic que non potest fieri per dictionem vterq; quoniam substitutio reciproca fit ꝺ ipsimet heredibus instituti: quia dicitur et vos inuicē substituo. z nō potest apponi dictio vterq; qa si vterq; decederet nullus remanebit substitutus. in lege cōtra na loquitur de pupillari que fieri potest per verbū vterq; qa in pupillari tertius datur substitutus illis duob⁹ impuberibus filijs istituti: qr dicitur qō si vterq; filius pupillus in pupillari etate decesserit. Sēpro- ni⁹ heres esto. addo tamen qō potest dici qō principium huius. l. obst. illi. l. penul. inquantum hic in princi. vult quod possit euenire casus substitutionis q̄uis in persona vnius: scilicz Titij eueniat conditio substitutionis vulgaris tantum et non in persona alterius: et isto modo intelligendo remanet dubium: quomodo respondetur nisi dicatur quod hic versi. sed si ego. venit continuatione ad principium huius legis. et ponit tantum casum substitutionis reciproce: et de casu institutionis nō facit mentionem in versic. sed si ego. quasi velit quod illa substitutio reciproca continuetur cum eodem casu. sic hic ponuntur duo casus ad primum casum inquātum loquitur de vulgari. hic videtur velle tex. quod possit conditio substitutionis euenire in persona vnius. est tamen difficilis responsio sed in secundo casu in versi. sed si ego de facili tollitur. ideſt qō loquitur in reciproca. vt. s. dixi.

4 vtriq; hic singulis. ¶Opponitur qō potest decedere pro parte testatus et pro parte intestatus vt lege circa. de inofficio. testamen. Solu. hic quando testamentum rūpitur natiuitate posthumi: quia ideo rumpit vt sibi locum faciat: vt dixi. et sic in totum. ibi quando rumpitur per querelam. z sic facto iudicio: ideo non rumpitur vltra q̄s index voluerit. hoc tangitur in penulti. gloss. in lege antiqui. supra si pars heredi. pet. ¶Opponitur quod admittitur institutus †nam si vinco vincentem te vincam te: sed institutus vincit posthumum qui est exheredatus: et posthumus vincit substitutum ergo institutus vincit etiam substitutum: adeo quod ex eius persona testamentum non rumpetur. vt lege de accessio nibus. de diuer. et temp. prescrip. Solu. dicit gloss. quod fallit illa regula. dic de hoc vt ibi dixi. et Cyn. in auten. licet. C. de natura. libe. ¶Opponitur de iure codicil. l. sed cum ea. Solu. dicunt quidam quod hic loquitur quando instituti sunt extranei: ibi quando filij et fratres. Istam solu. nec improbo nec approbo. dic vt ibi dicam.

Licius. Testamētum inciſuz a testatore non sanc mentis nō rūpitur. hoc dicit.

¶De his[a] que in testō delent. Rub.

a Legi intelligitur prospici oculis que scripta sunt.

Testis dz deponere ꝺ sensu corporis nō de eo qō intellectu percepit.

Statutū qō instrumenta mandentur executioni sicut sententia: an habet lo cum in instrumento ſdotis continente tacitam stipulationem.

De in testamento. Primo ponit vnum dictum. Secundo exponit quodlibet verbum illius dicti per multas particulas. Secunda ibi: legi autem. Hec secunda pars subdiuidit in multas particulas: vt infra videbitis. ver. legi. hic exponit verbum legi. ¶†Et b not. quod legi b intelligitur c prospici oculis que scripta sunt: et sic apparet quod sententia non dicitur lecta secūdum formam legis ij. C. de senten. ex peri. reci. nisi quis scripturam oculis prospiceret. ¶†Secundo no. c de eo quod dixi in lege qui testamento. paragrapho finali. supra de testamen. quod testis debet deponere de sensu corporis non de eo quod intellectu percepit. per hoc optime facit iste textus ibi non debet intelligi: sed oculis prospici. ¶†Tertio nota d quod statutum est hic quod instrumēta publica mandentur executioni sicut sententie. modo quedam mulier habebat instrumentum quod vir fuerat cōfessus se habuisse dotem: et de ea fecerat quietationem. nunc soluto matrimonio petebat executionem instrumenti contra virum ex vigore tacite stipulationis de restituendo presumpte ex lege prima. codice de rei vxo. actio. Ista lex facit contra eam: quia illa tacita stipulatio non potest esse legitime scripta in instrumento: sed intelligitur autoritate legis: et ideo tunc non mandaretur executioni illud instrumementum e secundum legis dispositionem. In contrarium fa

cellatū. vide Bartolum in lege nihil interest. ff. ꝺ adi. lega. ¶ Legi. Et sequuntur istam partē bal. hic Ange. et Joan. de Imola. tu vide que remisi ad Baldum in lege ad probationem. C. de probationib⁹. et in lege prima. in princip. C. de rei vxo. act. et in lege iurisgētium. paragrapho qō fere. ff. de pactis. et vide dominū Antonium. et ibi dixi in capi. iij. de consti. et q̄ dixi in repetiti. l. cū acutissimi. C. de fideicommissis in. vij. colūna. Andreas bar.

1 Legi. C. de testa. l. ij. et ibi Bal. et Ange. et Jaso. in. §. fuerat. insti. de actio.

a De his. Quid dicatur cā

b Et. Et sequuntur istam partē bal. hic Ange. et Joan. de Imola. tu vide que remisi ad Baldum in lege ad probationem. C. de probationib⁹. et in lege prima. in princip. C. de rei vxo. act. et in lege iurisgētium. paragrapho qō fere. ff. de pactis. et vide dominū Antonium. et ibi dixi in capi. iij. de consti. et q̄ dixi in repetiti. l. cū acutissimi. C. de fideicommissis in. vij. colūna. Andreas bar.

c Legi. Et sequuntur istam partē bal. hic Ange. et Joan. de Imola. tu vide que remisi ad Baldum in lege ad probationem. C. de probationib⁹. et in lege prima. in princip. C. de rei vxo. act. et in lege iurisgētium. paragrapho qō fere. ff. de pactis. et vide dominū Antonium. et ibi dixi in capi. iij. de consti. et q̄ dixi in repetiti. l. cū acutissimi. C. de fideicommissis in. vij. colūna. Andreas bar.

d Tertio. Et sequuntur istam partē bal. hic Ange. et Joan. de Imola. tu vide que remisi ad Baldum in lege ad probationem. C. de probationib⁹. et in lege prima. in princip. C. de rei vxo. act. et in lege iurisgētium. paragrapho qō fere. ff. de pactis. et vide dominū Antonium. et ibi dixi in capi. iij. de consti. et q̄ dixi in repetiti. l. cū acutissimi. C. de fideicommissis in. vij. colūna. Andreas bar.

e secundum. Et sequuntur istam partē bal. hic Ange. et Joan. de Imola. tu vide que remisi ad Baldum in lege ad probationem. C. de probationib⁹. et in lege prima. in princip. C. de rei vxo. act. et in lege iurisgētium. paragrapho qō fere. ff. de pactis. et vide dominū Antonium. et ibi dixi in capi. iij. de consti. et q̄ dixi in repetiti. l. cū acutissimi. C. de fideicommissis in. vij. colūna. Andreas bar.

f Andre. Poma. ¶Tertio no. vide Bar. ꝺ si. xlvj. j. vol. Jaso. in. §. fuerat. insti. de actio.

g Instrumentum. Contrarium tenuit Bal. in lege

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ad probationem. C. de proba. et in l. j. in princi. C. de rei vxo. actio. vide Angel. in l. reos. §. cum in tabu. de duo. re. et Moder. in lege iuregen. §. quod fere. supra de pac. in lege prima. in glo. super ver. semper. in ver. tacite opposita. supra solu. ma. et que ibi not. ad dictũ Bartoli hic optime facit quod dicit domin⁹ Antonius in. c. translato. de cõsti. et dixi post Bar. in lege prima. in fine infra de lega. ij. et vide no. per Bartol. et ibi dixi in lege p̃ma. infra titulo primo. ⁊ ĩ terminis Bald. in. l. ad probationem. et in. l. vbi adhuc de iure dotium. et vide quod not. Bald. in lege generaliter. ad fi. de sacrosan. eccle. et ad idem facit quod not. Bald. in. l. legem. in princi. C. loca. et in terminis Bald. in dicta lege prima. §. et vt plenius. C. de rei vxo. act. Adde quod opi. Bald. in lege ad probationẽ. sequutus est Ro. cõsi. cxlvij.

a ✠ Andreas Pomate. ¶ In contrarium facit. vide Bald. in lege ad probationem. C. de proba. in lege vnica. §. et vt plenius. C. de rei vxo. actio. et in. l. iurisgentium. §. quod fere. ff. de pac. Bal. in lege vbi adhuc. C. de iure do. Anto. de but. in. c. translato. de cõsti. Aret. in. §. fuerat insti. de ac. Alex. in. d. §. qd̃ fere. Pano. in. c. cũ olim. in. ij. no. de cẽsi. Barb. in. d. c. trãslato. Et ibi Feli. de consti. Cepo. in caute. cxv. Barba. in repe. l. cũ acutissimi. C. de fideius.

b ¶ Et ideo. Et vide dñm Abba. in consil. x. vbi pulchre loquitur. Andr. Barbatia.

c ✠ And. Pom. ¶ No. istũ. vide Preposi. in. c. in memoriam. xix. dist. Panor. cõsi. x. j. volu.

d ¶ Tollitur suspicio. Adde omnino Bal. in. l. diuus. §. item senatus. j. de fal. et Bart. in. l. vnus. C. de test. et in lege finali. §. primo. post princi. j. de edi. diui. et not. pulchre. Bal. in. l. in fraudem. §. sicut. j. de testa. mili. cum his que ibi dixi. et quod not. Bart. in. l. j. in fi. et quod ibi dixi j. de secun. tab. et dixi in. l. si vnus. post Bar. et vide de eo quod dixi in. d. l. in fraudem. cano. et maxime dominus Abb. in. c. ex literis. de fi. instru. et ibi etiã dñs Anto.

e ¶ Dixerat. Ad istum tex. vide quod dixit do. And. de imo. in. c. de translato. de consti.

f ¶ Ipso iure. Adde no. in. l. ex facto. §. fiscus. de condi. et demon. et in. l. nostrã. C. de testa.

a cit⁹. l. si duo patroni. §. marcellus. supra de iureiurando.

1 ☞ Que sit differentia inter edictũ cancellatum et perditum.

Sed volẽtibus. In isto §. exponit verbũ icõsulto deleta. ¶ † Quero que est differentia inter inductum cãcellatum et perductum. Dic vt not. in lege si quis libertatem. supra de peti. here. in glo. super ver. inducatur. ⁊. C. de sol. inductũ. et infra lege proxima. in prin.

1 ☞ Quid operentur verba notarij scribentis ea que scripta sunt et addita mea propria manu scripsi et addidi. Et an si sunt plures subscriptiões: et notarius dixerit simpliciter q̃ subscripta sunt ⁊c. an consulto presumantur subscripta. nu. 2.

b **Et ideo.** b Hic format vnam questionem circa premissa. ¶ † Nota istum c versi. ad ea que notarij apponunt tota die in fine instrumentorum: scilicet ea que scripta sunt et addita mea propria manu scripsi et addidi: quia per hoc tollitur suspicio d instrumenti: veruntamen quia illa scriptura non refertur nisi solum ad ea que consulto sunt suprascripta: vt hic: vnde facit notarius ponere quod suprascriptũ est: scilicet in tali vel in tali parte si esset suprascriptio in vna parte tantum non esset necesse. quod ad illam tantũ referretur. vt. l. ij. de libe. et post hu. ¶ Quero † quid si apparent plures subscriptiones et notarius dixerit simpliciter que suprascripta sunt: an omnia presumantur suprascripta consulto. Respondeo sic nisi fauore libertatis. vt infra. l. proxima. in fine.

Sed si legi. Hic format aliam questionem circa premissa.

Sed consulto. Hic facit vnam questionẽ circa id quod proxime dixerat. e ¶ Opponitur ad versi. de precedenti. Solu. quando aliquid deletur ita quod post deletionem legi non potest. aut hoc fit ante consummationem testamenti: et tunc est presumptio quod si testator voluisset deleri: iterum fe i set rescribi: vt in precedenti responso. sed quando post consummationem testamenti: tunc habet locum distinctio huius. §. aut est deletum consulto: aut inconsulto.

Et si quidem. Hic incipit exponere verbum propositum. in princip. l. j. consulto.

Si vero. Hic exponit id quod in principio dictum est ibi: id vero quod non iussu.

1 ☞ An hereditas semel data ipso iure possit adimi per deletionem. Et si quis habuit instrumentum quod perdidit vel est deletum. licet possit petere debitum per modum libelli non tamen potest petere executionem instrumenti vigore alicuius statuti tribuentis instrumenti executionem paratam. numero. 2.

Et hereditatis. Iste ver. refertur ad totum dictum. ¶ Opponitur † quod hereditas semel data non potest adimi ipso iure f per deletionem. vt lege heredes palã. paragrapho primo. supra de testamen. dicit glossa quod hic debet exponi non videtur data: scilicet efficaciter. Tu dic quod si ante perfectionem testamenti deletur non videtur data hic. si post: aut deleuit vt decederet intestatus et ipso iure tollitur et applicatur venientibus ab intestato. vt infra lege proxima: aut deleuit: quia heredes reputauit indignos: et nõ tolluntur ipso iure: sed heredes sunt: sed fiscus ab eis auocat: vt infra eodem. l. penul. Non obst l. heredes palam. §. primo. quia ibi deuenit ad actum verbi: et sic requiritur solennitas. hic deuenit ad actum facti. pro hac opi. facit quod no. doct. C. de testamẽ. l. nostram. et. l. hereditas. C. de his quibus vt indignis. ¶ † Ultimo glo. dicit quod ex tali testamento licet possit adiri hereditas de iure ciuili non tamen potest peti bonorum possessio secundum tabulas. vt

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

in gloss. per hoc patet quod si aliquis habuit instru-
a mentum quod postea perdidit [a] vel postea est dele-
tum: quod licet debitum possit peti per modū libel-
li: non tamen potest peti executio instrumenti ex for-
ma statuti: de quo dixi. §.

1 ☞ Si ex pluribus condemnatis vnus soluit illi⁹
tantum nomen debet cancellari.
2 Si tota condemnatio cancelletur vno soluente: ex
pluribus condemnatis remanet tamen valida in p̄-
sonis aliorum.
3 Cancellare est qō fit p̄ transuersum in signū crucis.
Inducere est per medium ducere.

1 **Cancellaucrat.** In dubio cā-
b cellatio restri-
gitur ad rationē ipsi cancellationi ad-
rectam. h. d. ¶ Not. † quod quādo plu-
res [b] sunt condemnati in vna condēna-
tione z vnus soluit illius tantum nomen debet can-
c cellari [c]. ¶ † Secundo nota [d] quod si tota condemna
2 tio cancellaretur vno soluente nihilominus cōdem-
d natio remaneret valida in personis aliorum restrin-
gitur enim cancellatio ad causam cancellationis: vt
hic quod tene menti. vidi in vna cōdemnatione esse
plures condemnatos: et quia duo soluerūt condem-
e nationem totum cācellauit: nec aduertit de vno qui
nō soluit: an possit fieri in non soluente executio. Cer
te sic: quia cancellatio ad illos duos tantus refertur:
f vide gloss. que incipit sed nō soluitur ꝛc. quidam di-
cunt quod soluitur ibi in ambiguo. sed veritas est in
contrarium: quia hic loquitur quando est dubium:
g sed quando est certum loquitur. l. prox. et ibi solue-
tur. ¶ Quero que sit differentia inter inductum et
h 3 cancellatum. † Et dico quod propriē cancellare est
per transuersum in modum crucis ꝛc. Inducere est
per medium ducere: sicut probatur per glossaz. in. l. si
quis libertatem. in gloss. super versi. inducatur. §. de
petitio. hereditā. z. l. inductum. C. de solu. ¶ Oppo.
§. l. proxima. Solu. in gl. os. que distinguit tres casus.
a et in eo quod dicit in dubio. idem in. l nostram. C. de
testa. Sed Cy. ibi z Dyn. hoc reprobant: quia nemo
est indignus: nisi appareat. vt. l. cum pater. §. rogo. ī.
de lega. ij. ¶ Oppo. ī. l. prox. Sol. ibi non cancella-
ut omnes tabulas.

1 ☞ Magni domini non recognoscentes superiorez
possunt esse iudices in causa propria.
2 Iudex non debet habere consilium cum aduocatis
vt sibi credatur sed collationem sic.
3 Aduocatus non potest cogi vt consulat in causa in
qua est aduocatus.

e **Prorime.** [c] ¶ Nota q̄ impera-
f tor est iudex [f] in causa
imperij z in causa fisci. ad idem. ī. titu. ī.
i l. z hoc tyberius. z ita dicūt [g] docto. † q̄
g magni iudices z ciuitates que nō reco-
gnoscūt superiorē sunt iudices in causis propriis. de
quo per Cy. C. ne quis in sua causa. l. j. z per Innocē.
extra de electionibus c. nosti. et de iudi. c. cum venit
2 sent. ¶ Nota ergo gloss. hic super ver. remotis. † qō
h iudex non debet habere consilium [h] cum aduocatis

a ¶ perdidit. Vide Paul. de cast. in. l. nostram. C. de
testa. z adde Bartol. in repe. l. iij. C. de pigno. et que
dixi in. l. finali. super gloss. in ver. depositionibus. de
edi. diui.

b ⸸ Andre. Poma. ¶ Quando plures. Vide Bald.
in. l. emancipati. C. ō fide instrumento.
litis et imponit finem dictis eorum
quando sibi videtur. quod intellige
consilium vt eis credatur. vt. l. prętor
§. j. de iurisdictio. omnium iudicum. z c
l. final. de testibus. Sed collationem
bene potest habere cum eis nōvt eis
credatur nisi quatenus iudica videb-
3 tur. Credo tamen quod † aduocatus
non possit cogi vt consulat in causa in
qua aduocatus est: sed alij cogi pos-
sunt. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. sanci-
mus. z quod no. C. de prox. sacr. scri.
l. ij. libro. xij.

¶ Cancellari. Vide Bart. in. l. acta. in fin. princ. de re iudica. qō no. Bal. in l. si vt propo-nis. la. j. ad fi. C. q̄modo et qnando iu-

dex. z quid importet cancellatio banni. vide Bal. in l. generalis. C. de senten. pas.

⸸ Andre. Poma. ¶ Secūdo no. Vide Lepo. cōsi. vij. Imo. consi. dcccl xxxix.

⸸ Andre. Poma. ¶ Proxime. Limita vt p̄ Oldr. consi. cxxiij. incip. quod remissio. sequitur Alexand. consi. j. v. volu.

¶ Est iudex. Sicut potest pro se iudicare: ita potest
pro se scripturam z probationē reprobare: ſm Bal.
in. l. exemplo. in fi. C. de proba.

⸸ Andre. Poma. ¶ Ita dicunt. Vide Feli. in. c. cū
non liceat. de rescrip.

h ¶ Habere consilium. De hoc habetur per Barto.
in. l. est receptum de iurisdi. omnium iudi. vide Bal.
in. l. ij. in fin. de senten. que sine cer. quantita. et adde
Bald. in. l. placet. C. de sacrosanc. eccleſijs. z Bartol.
in. d. l. ij. z Imo. in. l. si pater. famil. erciscun. in notabi-
libus. ī. titu. j.

a ¶ Nomen. Et pondera: quia fauorabilior est perso
na q̄ res z fauorabilior est libertas q̄ piū relictum.
hoc probo per text. in. l. primo gradu. ff. que in frau.
credi. vbi dicitur quod valet legatum libertatis nō
legatum alimentorum. qui text. destruit dictū Bar-
to. et hic omnino: et adducit quod libertas diminuit
legitimam filiorum. vt. l. papinianus. §. qui arta. z §.
quoniam quarta. ff. de inofficioso testamento. sed re
licta pia non diminuunt. c. quicunq̄. xvij. q. iij. et q̄
libertas facit quem de nihilo aliquid: sed legatum
piū nō facit de nihilo aliquid. Item iurisdictio illud
non expressit. argumen. l. j. §. fina. C. de cadu. tollend.
Si opponitur quod ante preferatur: respondeo non
est expressum. Et vide Angelum in repetitio. l. eam
quam. vbi dicit quod magis est pia libertas dixi in
Joannina. Joan. andr. in. l. ita stipulatus est abs te.
tenuit contrarium quod lex loquens de libertate ex
tenditur ad pia relicta: sed nihil [e] legat ego autem
ibi tenui contra tamen vide ibi doc. et ex hoc videtur
q̄ non bene sumant doc. c. ex literis. de probationi. q̄
loquitur in libertate z ipsi extendunt ad causam fa-
uorabilem. z vide Ludou. Roma. consilio. cxcv iij.
Andreas Barbatia.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Nomen. Adde Bar. in l. si vnus. C. de testa. ✠ Andre. Poma. ¶ Nomen. Vide Alexan. consi. xi. j. volumi.

b ¶ Pias causas. Et sic dispositio facta fauore libertatis dicitur esse dispositio ad piam causam: vt hic. facit textus in l. j. § finali. in versicu. rationez pietatis. j. de cõmu. ser. manu. et q̃ per illum textum. dixi in l. captatorias. C. de testamen. milit. circa contrarium. l. fideicommissi. j. de fideicom. libe. et Bal. hoc tenet in d. l. j. § fina. et Barto. in l. si vnus. C. de test. et l. titio vsufructus. § primo. ff. di. et demonstra. et bal. in l. ij. C. de fideicom. libe. et in l. penulti. eodem titul. et in l. si tu dare. C. de testa. manu. et in l. j. in principio. C. de cadu. tollen. et ibi dixit expresse Bal. in vl. col. q̃ libertas et ecclesia equiparantur. et Bar. in l. j. C. de sacrosanct. eccle. in repe. l. iij. q. v. partis princi. dixit quod legatum libertatis est pium per dictam. l. fideicommiss. § vide in. d. l. captatorias.

Nomen. a ¶ Nota q̃ si fauore libertatis est quid in dubio inductum: quod inductũ est presumitur; inconsulte. ergo in contrarium est ius commune. et quod dicitur in libertate idez puto in relictis ad pias causas b eadem ratione q̃ō est multum no.

1 1 2

☞ Ex cancellatione instrumenti facta per notarium in bastardello non preiudicatur instrumento extenso in libro.

Sufficit q̃ō creditor reddat debitori instrumentum debiti cancellatum: iz non cancelletur in libro notarij.

1

Puribus. Si de eodez facto sunt plura instrumẽta vnius cãcellatio alterius vires non tollit nisi de mente cõstet. h. d. Notarius c scripsit instrumentum † primo in bastardello paruulo. c deinde illud extense posuit in libro suo: et in bastardello cancellauit. certe ista cancellatio non noceret instrumẽto scripto in libro. p hoc facit: q̃ cancellatio limitatur ꝑm causas cancellationis. vt. § eod. l. cancellauerat. sed causa cancellationis ꝑm mortem notarioum est: vt ideo cãcellet in bastardello: q̃ complete missuz est in libro: igitur ꝛc. Secundo facit † si creditor reddat debitori instrumentum cancellatum: licet in libro notarij appareat instrumẽtũ nõ cancellatuz: q̃ mẽs fuit q̃ō a toto debito receda tur. vt. l. si chirographũ. de ꝓbat. per cancellationẽ vnius videtur totũ instrumentũ cãcellatũ: q̃ talis fuit mẽs iurisconsul. vt hac. l. ij. respon.

c ¶ Bastardello paruulo. Nota bene et adde q̃ bastardellus nullam fidem facit secundum Baldum in rubri. C. de fide instru. in. xx. colum. in versicul. tertio queritur. et ibi vide in. xxiij. columna. an notarius possit cancellare protocollum reddito instrumẽto: et q̃ō instrumentũ cancellatum probet olim obligationez et satisfactionem. ponit etiam Bartolus in l. acta. de re iudicata et ad Bar. hic adde Bald. in l. nostram. in. iij. col. C. de test.

1 2 1 2 1 2

¶ De heredi. instit. Rubrica.

☞ Impersonalitas quando vitiat dispositionem.

Notarius si dicit rogatus scripsi intelligitur: scilicet a partibus.

Qui testatur. ¶ Oppo. C. de testa. l. hac cõsultissima. Solu. ista est superfluitas q̃ non vitiat. ¶ Itẽ opp. C. de cõsti. pecu. auten. si q̃s. Sol. † impsonalitas ex parte eius qui obligatur vitiat dispositurnẽ: vt ibi: ex parte eius cui obligatio queritur: vel qui disponit ad sui cõmodum: non vitiat: vt hic. et. l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verbo. oblig. subintelligitur enim persona loquentis. et ideo cum testator dicit Titius heres esto. intelligitur: sez mihi. † Et per hoc credo c q̃ō si notarius dicat rogatus scripsi debet intelligi. s. a partib⁹ vel a testatore.

Si ex fundo. f ¶ Opp. C. de here. insti. l. q̃sties. Sol. ibi erat alius heres institutus vniuersalr: hic nõ. ¶ Quero q̃d si testator dixit Titiũ instituo in fundo: et q̃ō plus petere non possit, dicaz ꝛ. eo. l. quoties. §. si duo.

☞ Due negationes licet faciant affirmationem tres faciunt orationem negatiuam.

Condemnatio expensarũ an videat facta si iudex in sententia dixit Titiũ absoluo et victum victori in expensis taxatione nobis reseruata.

Sinautem. g ¶ Quero an valeat testamẽ-

d ¶ Mens fuit. Vide no. in l. qui tabulas. ff. de fur. et q̃ō ibi dixi: et q̃ō no. bar. in aut. cassa. C. de sacrosanc. eccle. et hoc se quit Bal. in l. matrẽ. in. iij. colũ. C. de testa. et Bart. in l. labeo. ad finem. ff. de pa. et ibi dixi.

✠ Andr. po. ¶ Per hoc credo. Vide Paul. de cast. consi. ij. vide que in simili ponit Feli. in c. sicut. xxiij. colũ. de re iudi.

✠ Andreas Pomate.

¶ Si ex fundo. In principio ad istum text. vide Alexandrũ cõsil. clxvij. in secundo dubio. secundo volu. Federi. consi. cxxj. Barba. cõsi. cxv. et cõsi. clxxij. et que scripsi post Bar. in l. quoties. §. si duo capitulis. §. fi. ĩ. eo.

¶ Sinautẽ. Et vide glos. in c. j. de vita et honestate clericorum. vbi supplet verbum statuimus. glos. in c. quisquis. de pecu. cleri. supplet verbum statuimus. glos. in c. quia nos. de appellatio. c. j. de prebendis. in c. de rapto. super verbo: placuit. c. primo de iudic. super verbo: placuit. et facit. c. j. de probationib⁹. vbi deficit verbum accipimus. et vide que ibi remisi. Andreas Barbatia.

✠ Andre. Poma. ¶ Sinautẽ. Vide Felin. in c. ad audientiam. in. iij. fallen. de restrip. Barbã. consi. v. col. ij. et. j. volumine.

¶ Pro concordia. Aduerte si iudex in sententia con

tum si dicat Lucius. Pla. qđ sic per. l. errore. C. de testa. et exponebat in pro valde. gloss. cõtra quia† hic sunt tres negationes: et licet due faciãt vnã affirmationem. vt. l. duobus. ff. de verbo. signi. tñ tres faciũt orationem negatiuam. facit. l. j. ff. de cad. punit. et per Ly. C. de ser. fug. l. j. Ista. l. facit ad. q. iudex in† sentẽtia dixit titium absoluo: et in expensis victum victorimobis et successoribus taxatione reseruata. quere batur vtrum videbatur facta condemnatio expensarum: quia deficit verbum condẽno. nec videtur repetitum ex precedentibus. Et videtur quod non. C. de senten. l. preses. In cõtrarium facit[a] hec lex maxime in fine sui. licet enim non sit verbum cõdemno: tamẽ debet subintelligi. [b]nec ob. quod sententia debet ferri in scriptis: quia etiam hic loquitur in testamento quod fit in scriptis. et hoc puto verum licet contrarium fuerit iudicatum.

Circa. Defectus conditionis de preterito vel de presentivitiat institutionem: sed si de futuro purificat si ex facto testatoris dependet. hoc dicit. secundum Dyn. ¶ Opponitur de. l. clemens. in fi. infra eodẽ. Sol. vt ibi. ¶ Opponitur de [c] l. qui heredi. infra de conditio. et demonstra. Sol. hic loquitur in cõditiõe de futuro que depẽdet ex voluntate testatoris. vnde testator non inferendo causam videtur peccauisse. ibi quando conditio dependet ex facto alterius vel ex fortuna. ita dicit Dy. hic. et no. glo. in. l. si quis ita scripsit heredẽ. j. e. ¶ Op. de. l. stichũ qui meus erit. de leg. j. in eo quod ibi dicitur de relatiuo quis vel qui. Solutio vt ibi. ¶ Opponitur. de. l. si meuia. j. eodem. Solu. ibi est cõditio nugatoria que nunqs fuit nec esse potuit. ideo eius defectus vitiat. hic autem fuit conditio de preterito que esse potuit.

Seruus. [a] ✠ Andreas Pomate. ¶ In contrariũ facit. vide Feli. in. c. illa. de excusati. Jaso. in. l. errorem. C. de testa. aliquid per Bartolum consi. v. in. ij. colũ. j. volu. Ro. in simili consi. dxx.

Si seruum. In institutione videtur adiecta cõditio que adiicitur libertati. hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. diuus pius. j. de manumiss. test. Solu. vt ibi. ¶ Opp. de. l. quidam. C. de nec. ser. sol. vt glo. et ibi plene.

Si quis ita. De adiectione alterius alteri potest adiici conditio. hoc. d.

Qui fideicõmissariã. Licet ius institutionis nõ mutetur tamen qualitas acquisitiõis mutari potest. hoc dicit. ¶ Et oppo. de. l. si seruum. §. si quis. infra de acq. here. Solu. potest desinere esse heres si vult quo ad effectũ vt ibi: tamen semper remanet heres nomine vt hic. et lege ei qui soluendo. infra eodem. ¶ Opponitur quod heres ante non potuerit dare libertatem vt lege vnum ex familia. in princip. infra de lega. ij. et lege sed si ante. ad trebe. gloss. non soluit. dic quod ideo potest dare libertatem ante: quia nemini preiudicaret: ideo non potest restituere hereditatem ante: quia alij preiudicaret. vt not. in lege post mortem. C. de fideicommiss. et lege filiusfa. §. diuus seuerus. infra de le. j. z. l. cum pater. §. a filia. j. de lega. ij.

Aperture. Legitur in gloss multis modis z satis clare. et varietas lec. est pro- c

demnatoria vel absolutoria dicat victum victori in expensis et non subiiciat condemnamus. Bartolus in lege preses. C. de sentẽtijs et interlocuto. omnium iudi. tenet quod non valet sententia. Contrarium tenet in hac. l. ij. §. sinautẽ. secundum dominum Jaso. in. §. curare. instí. de actiõi. Tu dic cum reuerẽtia tñ ti doct. nõ est contrarius. Imo in dicta lege preses. tenet conclusionẽ verissimam quod est nulla. Sed arguit contra de. l. verbum volo. C. de fideicommiss. et soluit quod aliud est in vltimis voluntatibus: et aliud in sentẽtia vbi verba stricte intelliguntur: nec subaudiri debẽt. In hoc vero. §. sinautem. idem tenet quia simpliciter opponit de dicta lege preses. z similiter ita soluit bene. verum est quod prima facie videtur sibi cõtrariari: sed postea finaliter concludit vt in dicta lege preses. licz per alia verba non tamen multum discrepantia ab illis: de quibus in dicta lege preses. Sed in effectu idem dicit. Et dato quod intelligeretur contrarius adhuc posset saluari. Quia aut non constat de mente iudicis: et procedat prima opinio. Aut constat de mente per alia verba: et tunc procedat secunda opinio. istam opinionem sensit dominus Alexander in lege errore. C. de testamentis. quicquid dicat in hoc §. sinautem. dicẽs quod licet prima opinio sit verior: tamen secũda est equior: quam conatur sustinere. vt ibi per eum.

Pertinet. [b] Debet subintelligi. et istud facit vtrum contract⁹ in scriptis recipiat suppletionem facti de quo habetur per Baldum in lege contractus. ad finẽ. C. de fide instrumen. vbi dicit quod non allegat no. in. c. cũ p. tabellio. de fide instrumento. vide tamen hic nor. per Barto. in lege prima. fuvia titulo primo. in pun. et ibi Bald. et hic etiam Bald. in lege finali. C. de edic. diui. et quod not. Innocen. in. c. dudum. de reb. eccle. non alie. Bartol. tenet contrarium eius quod hic in lege preses. C. de sentẽ. et illa sua opi. est de iure verior. Iz ista sit equior et si velles eam tenere potest dici qꝫ sinia super expensis de se est interlocutoria. et sic de veritate in sui prolatione non requirit tã tam solemnitatẽ quantã diffinitiua cũ possit etiã sine scriptis proferri dũmodo reducatur ad scripturam vt no. in. l. ij. ff. de appel. et sic in casu ꝓdicto presumatur plus actũ et minus vel nihil scriptũ. vt hic dicimus Itẽ quia ita fauere debemus vt res potius valeat ꝙ pereat. l. quoties. de ver. obli. et de hoc hic vide per Jmo. sustinentẽ vtrãqs opi.

Qui heredi. [c] ✠ And. ꝑo ¶ Qui heredi. vtr. glo. in. l. stichꝰ qui meus erit. ff. de leg. et in. l. pe. C. de instí. et substi.

Prima Bartoli super Infortiato

¶ Pro declaratione istarum lect. distingue: quandoq; quis dat se ipsi testatori in arrogationem: quandoq; extraneo. primo casu aut ante testamentum: aut post testamentum. primo casu aut reperitur in arrogationem tempore mortis patris et erit suus heres patri. Sed si queratur an sit suus heres impuberi cui est substitut⁹: distingue. aut reperitur sui iuris tẽpore mortis impuberis: et erit suus: aut reperitur in arrogatione alterius: non erit suus. Si vero tempore mortis testatoris non reperitur in potestate: nemini erit suus: vt hic secundum secundã lect. et l. sub conditione. de lib. et posthu. Secundo casu quando post testamẽtum se dedit ad arrogandum tũc si reperitur in arrogatione tempore mortis efficitur suus. virum autez sit suus impuberi distingue eo mõ quo supra dictum est. et supra de libe. et posthu. l. filio. ꝓragrapho finali. z. l. si quis heres. de iniu. test. et tractatur hic in tertia lect. Secundo casu principali quando quis dat se in arrogationem extraneo tunc aut tempore quo cedit dies substitutiõis pupillaris reperitur sui iuris vel non vt supra dictum est et probatur hic in vltima lectura.

* Aduerte z Bar. i hac l. su⁹ quoq; alleg. ꝓ tra rius. Tu dic pro saluatiõe barto. vt in cõ cordantia quã ponit ad l. si pater. C. cõ insti. z substi.

a ¶ Quin in priorib⁹. ad de bar. in l. si pat C. de insti. et substit. sub cõdit. fac. et ibi diti.

1 ☞ Testamentum in quo filius est institutus sub conditione casuali an irritetur.

2 Ratio quare emancipatus institutus sub conditione casuali non habet contratabu. sed sub conditione pendente dicit testamentum nullum.

3 Filius quod possit institui sub conditione potestatiua que potest impleri vltimo vite spiritu.

4 Dictio etiam est implicatiua.

5 Hereditas an possit statim adiri per coheredem quando filius est institutus sub conditione potestatiua.

6 Testamentum in quo filius est institutus sub conditione mixta est nullum.

7 Quelibet conditio hodie apposita in institutione filij reijcitur.

8 Testamentum in quo filius fuerit institutus in re que non extat est nullum.

9 Si filius institutus in re que extabat tempore testamẽti sed euincitur: an testamentum sit nullum.

10 Filius institutus in certa quantitate potest dicere se nolle quantitatem sed velle de bonis testatoris et tantum quantum est valor ipsius quantitatis.

* Suus quoq; suus heres post sub omni cõditione institut: filius vero sub potestatiua tantum. cui si non paruerit ab hereditate excluditur: et coheres statim potest adire non expectato q̃ impleat conditionem hoc dicit. Primo ponit dictum. Secũdo incipit a dicto. Tertio format vnam questionem circa p̃missa. Quarto illationem. Secunda ibi sed excipiendus. Tertia ibi sed vtrum. Quarta ibi et ideo. ¶ Opp. q; suus non potest institui sub omni cõditione. vt. C. de insti. et substi. l. si pater. Solu. intelligas hoc de suo hoc est de eo qui potest esse suus vt nepos et similes. ita intelligit prima gloss. hic posita. dicam infra lege proxima. §. primo. ¶ Sedo oppo. † q; filius possit institui sub conditione casuali vt. d. l. si pater. de insti. et substi. Sol. verũ est si in defectum conditionis exheredetur vt ibi. secus hic. Et est ratio q; si conditio deficit semper fuit exheredatus: si vero extiterit: semper fuit institutus. Et est rõ q; retrotrahitur vt. l. heres quoq; de acqui. here. sed si nõ esset exheredatus in defectũ cõditionis: aliquo casu posset se reperire preteritũ. scilicet deficiente cõditione: et sic testm̃ esset nullum. ¶ Tertio oppo. de leg. iij. §. si sub ea. j. de contratabu. Solutio ibi in filio emancipato qui potest institui sub omni conditione: hic in suo. Sed que est † ratio quod filius suus interim debit nullum et emancipatus non habet contratabu. scilicet pendente conditione. Cy. in dicta lege si pater. querit et non solu. Dic q; ratio est q; pendente cõditione institutus habet bo. possess. fm tabu. vt. l. §. si sub conditione. de bo. poss. secum. tabu. mento prętor denegat ibi contratabu. sed filius emancipatus non poterat aliter venire per contratab. ergo ꝛc. sed filius suus dicit nullũ ipso iure nec habet necesse petere a pretore. vnde pretor nõ potest denegare ei beneficium quod habet a lege: illud vero quod habet a pretore potest denegare. ¶ Oppo. quando † filius instituitur sub conditione potestatiua que nõ potest impleri vltimo vite spiritu videtur quod debeat exheredari ne mutiat se preteritũ in vltimo vite spiritu: et sic testamentum est nullum. vt. l. inter ceteras. de lib. et posthu. Huius tamore dicunt quidam eũ debere exheredari. ¶ In contrarium est veritas: vt l. si libertus. §. existimo. j. de bo. lib. Nec obst. q; reperiatur preteritus: q; hoc facto suo ꝓpingit q̃ ante vltimum vite spiritum debuit implere. Eamus ad cõmentum dñi Paulj de neapoli. ¶ Reintro ad gl. et opp. et videtur q̃ si instituatur sub conditione casuali non irritetur testamentũ. nã in legitima videt institutus pure subducto grauamine: vt. l. q; si in priorib⁹. a C. de inoffi. test. glo. fatetur cõtrariũ et sic dicit hanc l. esse correctam. Jaco. de ra. et Bu. tenent cõtrarium. et ideo dicũt q̃ q̃cq; institutioni adijcitur conditio q̃ facit testm̃ subiacere querele: et tunc illa reijcitur. ita loquit. l. quoniam in priorib⁹. C. de inoffi. testamen. vt pura quando conditio erat potestatiua: et per eam filius institutus nimis grauabatur. quandoq; adijcitur conditio que reddit testamentum nullum vt conditio casualis. et tunc nichil immutatur de illo iure: non enim esset fauor filij quod aliquid mutareturimo esset odium. ¶ Ex

a teneo[a] istam glo. et pluries tenui conrrarium consulendo et est text. in l. scimus. §. cum autem. C. de inofficioso testamento. vbi aliquis fuit rogatus restituere filio suo post mortem suam scilicet ipsius rogati. Constat quod ista est conditio casualis. potuerat
b enim filius decedere ante institutum: ⁊ sic dies[b] fideicommissi non cederet. ⁊ tamen illa dies vel conditio subducitur. dominus Rayn. de forli. misit de padua vsq; ad ciuitatem istam: respondeo mihi ad illam. l. quod ibi filius non erat institutus. ideo nihil ad propositum. Respondeo secundum ista tempora quocūq; relicti titulo filius haberet legitimam excludebatur a rumpendo: vt. l. omnimodo. in principio de inoffi. testamen. ⁊ in auten. de trien. ⁊ semis. §. j. ideo nihil ad propositum an esset institutus vel non. solum hic est aduertendum vtrum adiectio cōditionis casualis sit reij ienda vel non. Secundo respondebat quod ille. §. est correctus per auten. ex causa. ⁊ in corpore vnde sumitur. Respondeo licet glos. hoc ibi nō teneat. tamen posito quod sit verū corrigitur in hoc quod filius debet habere iure institutionis nec sufficeret relinqui alio titulo: in eo quod dicit conditionē casualem remouendam ab eo quod relinquitur filio nullam immutationem patitur. Est ergo ibi casus
4 pro gloss. nostra. ¶ Opponitur. dictio etiam† implicat idem in contrario. vt. l. conuenticulam. C. de episcopis ⁊ clericis. l. etiam. j. de legatis primo. C. si tut. vel curato. interue. l. etiam. sed hic dicitur etiam si conditioni nō paruerit submotum esse: innuit qd etiam si paruerit esse submotum. Huius contrarij timore gloss. legit tribus modis. Primo quod abundat dictio etiam et est clara. Secundo quod est verum quod innuit idem in contrario: tamen intellige si paruerit esse submotum scilicet a testamento rumpendo. et secundu; predicta oportet te ponere quod filius habebat coheredem cuius aditione testamentum confirmatur etiam si non pareat conditioni. potest etiam intelligi quando filius institutus siue paruerit conditioni testamentum est validum: siue nō paruerit tamen adhuc testamentum dicitur validum: quo ad prestationem legatorum ad que tenetur: quasi voluntarie omiserit ex causa testamenti et adiuerit ab intestato: per titulū si quis omissa causa testamen. et hoc innuit sequens gloss. dum allegat. l. illius titu. ¶ Venio ad versiculum. et ideo di-
5 citur hic† quod potest statim adire nec tenetur expectare conditionis euentum. Contra cum dubitatur de viribus testamenti non potest hereditas adiri vt l. sed et si de sua. j. de acquirenda hereditate. sed hic est dubium: an pater decedat testatus vel non: ergo ⁊c. vt. s. titulo secundo. l. penulti. Huius timore sunt hic tres lectu. prima quod hic in versicu. cum ⁊ si patrem mutat casum et loquitur quando filius est institutus sub conditione casuali vel mixta: tunc enim extraneus institutus coheres statim potest adire filio approbante testamentum per. l. filio. s. titu. ij. sed certe ibi non aditur de iure ciuili. sed de iure pretorio petitur bono. posses. Secundo modo intelligitur iste versicul. cum et si patrem. hoc modo si antecedens predictum esset verum: ergo dubitaretur de viribus testamenti: ⁊ tunc sequeretur ista conclusio qd expectari deberet. ⁊ ista est bona lectu. Tertia lect.

a ¶ Ego teneo istam gloss. Tu pondera: quia ista gl. non dicit illud quod Barto. hic dicit. imo dicit contrai ⁊ ita eam intelligunt docto. hic. nec gloss. in. d. l. si pater. dicit contra. ⁊ contra Barto. tenent omnes doct. antiqui ⁊ moderni. contra tenet Franc. de Rā. in. d. l. si pater. et ibi rapha. ful. ⁊ ibi Bal. ⁊ Ange. et Bald. hic et Ang. in cōsi. cxvij. ⁊ Bald. in d. l. quoniā i prioribus. et in. d. §. cum autē. Jo. d imo. transit cū Bart. in. l. fi. j. de conditio. institu. Ego cōsului contra Bart. sed Paul. de ca. in. d. l. si pater. tenet contra p bar. ⁊ dicit opi. Bart. meliorem ⁊ vide Barto. in consilio lxxxvj. incipien. factū super quo erant exhibita consilia. in primo dubio quomodo allegat. §. porro. hic positum. et vtrum testamentū sit validū vide in secundo dubio: qr disputat. d. l. si pater. Andre. Barba.

est vt loquatur quando filius nō habuit coheredē: tunc adde ad gloss. sic ibi vel dic fecerit quando non habuit coheredē vel substitutū. ⁊ est tertia lectu. dicit glo. ⁊ dic expectare debet filius vt possit succedere ab intestato. dicit glo. vsq; ad finem vite ipsius qñ non pōt impleri vltimo vite spiritu. q̄dam habent in glos. testatoris. sed dz esse vacat. dicit glos. vel post mortem qñ potest impleri vltimo vite spiritu.
6 ¶ Quero † quid si filius est institut⁹ sub cōditiōe mixta. Gl. sup verbo cōstat. ponit opi. verū est q̄ testm̄ est nullū sm̄ ista tpa eo ipso qd filius instituit sub conditione que non est in eius potestate. vt. l. si pater. C. de institutio. et substitutio. ¶ Quero † quid si erat institutus sub conditione potestatiua tamen morte preuentus nō potuit implere. Respondeo satis est quod conditio verisimiliter fuit potestatiua: vt j. eadem. l. §. sed et si filio. hodie vero vt dixi omne grauamen subducitur. vt. l. quoniam. et. l. omnimodo. et. l. scimus. §. cum autem. C. de inofficioso testamento. et si fuerit ei relictum minus legitima illud suppletur. vt dictis legibus. hodie vero debet habere iure institutionis. vt in l. autentica. vt cum de appel. cogn. §. aliud quoq;
8 capitulū. ¶ Quero † quid si pater in-
c stituit filium in aliqua re que non extabat. exemplum: instituo filiū meum in eo qd mihi debet sempronius: cum

¶ Ego teneo. adde qd ipse contrariū cōsuluit cōsil. xiij. inci. ex facto pposito. ⁊ Ang. consi. cxx. incipien. domi. Antonia quondam blasij. ⁊ gl. hanc sequutus est ipse Bald. in. l. si pater. C. de institutio. ⁊ substitu. et ibi Sali. ⁊ Jo. de imo. hic sed inclius hunc articulum explicat in. l. fi. j. de cōdi. instit. in. xij. col. in versicu. circa casuale idē voluit Pau. de cast. in. d. l. si pater. vbi dicit qd tot⁹ mūdus seruat opi. Bar. ⁊ nullus rñdet bene ad. §. cū aūt. qr p eius opi. cōseruātur testamenta per cōtrariā subuertantur. eandem opin. tenuit Ange. cōsil. xcvj. incip. viuianus de monte. et Bal. consi. xxix. ij. volu.

b Andreas Pomate. ¶ Et sic dies. Vide Anto. consi. lxviij.

c ¶ Aliqua re. vide Bal. in. d. l. scim⁹. in prin. circa. fi. ADDE Bald. consi. xij. iij. vol.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quero si filio. Et vide pro ista. q. an possit detrahere quartam in re & non in quantitate filij. Bal. hic aliter loquitur & vide Baldum in. l. sancimus. C. de inofficioso testamento. vbi dicit quod potest capere in re mediocri. Salic. ibi tenet contra Guil. & Bart. ego consu-

lu contra Guilel. et Bart. per d. l. sancimus. §. f. vbi dicitur 9 pecuniam et in versi. iniquitatē et per id quod habetur in aut. de triē te & semis. §. j ℣. quātitate. & an possit detrahere in vna vl plurib⁹ reb⁹. vide bart. in. l. iij. ff. ad l. falc. & in. l. ij. C. qñ et q. quar. a pars de. Ang. j. l. j. C. ad l. fal. et in. l. ij. §. pe. C. cōia. de leg. & in cōsil. quod remisi ad Bar. & vide. d. Pet. in. c. Ray. de testa. Bal. in l. filtū quē. C. famil. ercis. & in. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eo. Old. in cōsi. cxxvij. Ray. in auten. res que. C. com. de leg. & in. l. iubemus C. ad trebel. & alios in auten. de restit. & ea que par. in prin. in glo. & per alios in. l. non amplius. §. fina. ff. de leg. j. Andre. Barba.

Andre. Poma. ¶Quero si filio. vide Bald. cōsilio. cccclvij. in ij. vol. Ancha. consi. cxxvij. penul. col. Paul. in. c. Raynutius de testamen. aret. consi. xviij. in vij. dubio. Pauluz de castra consilio. xvij. et consilio cxxxij. Et Fabia. in repet. autent. nouissima. colum. xij. C. de inofficioso testamen. Alexā. & moder. in. l. si nō amplius. in. §. fi. ff. de leg. j. & in cōsi. xij. in. j. col. in v. vol. & Ro. in consi. cclxxvij. & plene per Alexā. in. l. marcellus. §. res que in vlti. col. ver. quid autem in legitima. ff. ad treb.

b Andre. Poma. ¶Puto. vide Aler. consil. cxliij. iij. col. in iiij. volu.

c ¶Primo casu. Vide Bal. not. in. l. si pater. in. v. q. C. de vxor. & fabsti.

sempronius in veritate nihil deberet. Respon. testamentū est nullū: q in nihilo est institus. vt. l. si sic. §. j. de leg. j. cōiuncta. l. omnimodo. C. de inoffic. test. ita sentit glo. in. l. iij. §. sed vtrū. in 1 fi. ff. de minō. ¶Itē † quero qd si instituatur in re q̄ extat tēpore testamē ti: sed postea euincitur vel esse desijt. Respondeo in re que postea euincitur habemus casum in. l. scimus. §. j. 2 3 de inoffic. testa. ibi Guil. addit rationem. res enim aliena in illo casu relinquit a patre filio. aut ergo pater sciebat: & valet legatum: aut ignorabat & idem: cum relinquitur cōiuncte persone: vt. l. cū rē alienā. C. de leg. ¶Sed posset esse tertius casus scz q̄ testator credebat rē esse suam & voluit heredē instituere vniuersaliter nō teneri de euictione. tamen. l. scimus. in fi distincte 1 dicit testamentum esse validū & filio deberi legitimā: q ab initio relictum erat aliquod & per hoc apparet respōsum ad id qd querebatur de re que esse desijt. ¶Quero si filio³ † relinquatur iure institutionis certa quantitas: 10 et filius dicat se nolle illam quantitatem: sed dicat se velle quātum est valor ipsius in bonis defuncti an audiatur. Bar. in. d. l. scimus. determinat q̄ sic. per. §. repletionem. in ea. l. per autenticā. de triente et semisse. §. primo 2 colla. iij. dum tamen non possit dicere se velle tantam partem in qualibet re.

b Puto. [b] Conditio dicitur potestativa vel non scōm id qd frequēter accidit. hoc dicit. ¶Quero que est ista generalis distinctio. Respondeo illa que frequentius accidit vt in glo.

☞ Substitutus filio instituto sub conditione potestativa que potest impleri vltimo vite spiritu an possit admitti in vita statuēdo terminum filio intra quem impleat conditionem.

¶Quis quando dicatur desinere posse.

Si in sententia vel statuto dicitur quod quis pro tali delicto condemnetur in centum: & si soluere nō potuit amputetur sibi pes: quando dicatur illa conditio impleta.

Sed & si filius. Sub cōditione potestativa que pōt impleri vltimo vite spiritu viuo filio nō admittitur substitutio: nisi in ea dies fuerit adiectus. secꝰ si in vltimo vite spiritu impleri non potest. hoc dicit cum pinci. l. seq. ¶Opp. extra glossaz. de. l. si filius a patre. §. de lib. & posthu. Solu. vt ibi dixi. ¶Oppo. secundo † quod licet conditio potestativa possit impleri vltimo vite spiritu: tamen substitutus pōt admitti in vita naz statuetur certum tēpus heredi intra quod si non implet habeatur pro defecta: vt. l. si quis instituatur. §. j. e. Ultramoñ. fatentur contrarium Ly. ponit in. l. si pater. C. de insti. & substi. qd̄ videtur cōtra istū text. vbi dicit substitutum non posse admitti in vita filij. propter quod dico quod ad petitionē substituti vel sequentiū in gradu non potest statui certus terminus filio: vt hic. sed ad petitionem creditoriū sic. vt in cōtrario. facit. l. j. §. sane. j. de succes. edi. ¶Vides ergo † ex hac. l. qd̄ illud qd̄ pōt quis non dicitur desinere posse nisi cum moritur. habeo ergo tractare hic qñ dicatur desinere posse. qualiter aūt posse dicatur. dixi in. l. gallus. in princi. & l. j. de muns. testa. Ad quam declarationem est sciē dū qd̄ posse desinit quib⁹ multis modis: qñq̄ ex persona ei⁹ qui debet facere. qñq̄ ex tēpore in quo dz fieri. qñq̄ ex materia ex qua debet fieri. quandoq̄ ex persona eius in quē dz impleri. Primo si desinit quid posse ex persona ei⁹ qui dz facere: & tunc procedat distinctio eius. l. aut est cōditio potestativa que potest impleri vltimo vite spiritu: & non desinit posse in vita: sed demū post mortem. Aut nō pōt impleri vltimo vite spiritu: et desinit posse in vita: sed tunc cum est in articulo mortis: et sic in hac. l. nō cōsideratur aliud p̄ qd̄ desinat posse, nisi pſona que dz impleri. Secō desinit esse qñq̄ ex tpe in quo dz impleri. si em̄ est limitatū tēpus certū ab homine vel a lege: illo elapso desinit posse fieri. qñ limitatur ab homine: est expressum in hac. l. & si in conditione. in prin. & de ver. ob. l. in illa. cū similibus. An autem tempus possit apponi a iudice: dixi. §. in precedenti cōtrario. An aūt a lege hic intelligitur tēpus. aduerte qñq̄ cōditio potestativa adiicitur in vltima voluntate. quādoq̄ in dispositione inter

c vivos. Primo casu. [c] aut adiicitur institutioni here-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dis. et nullū tēpus habet limitatū. vt hic. Ideo exspectatur tēpus mortis: nisi per iudicē aliud statuat. vt dixi. aut adijcitur legato: et tūc habet tēpus limitatū. j. qō impleatur cū primū pōt. alās est defecta cōditio vt. l. hec cōditio. de cōdi. et demō. et istā differentiā inter institutionē et legatū ponit gl. in. l. si qs inst: tuatur. j. eo. et ibi dicā. in cōtractibus vero inter vivos dic qñq; incipit a precedenti dispositione. et tunc intelligit tēpus limitatū si illud nō fecerit quo ad cōstituatur in mora faciē di: si nō hz precedentez dispositionē intelligitur qō desierit posse fieri vt. l. ita stipulatus. de verbo. obli. ¶ Jurta predicta quero quid si in sentētia iudicis vel in statuto dicatur qō cōdemnet propter tale delictū in centū: et si soluere nō potuerit vel nō soluerit amputet sibi pes: qñ dicatur illa cōditio cōpleta si soluere non potuerit: vtrū adaptabimus leges que loquūtur de cōtractibus: an leges que loquūtur de vltimis volūtatibus cogitabitis. Ad predicta facit extra de rescrip. c. sciscitatus. vbi illa clausula si talis adesse non poterit. intelligitur scz tunc cū causa agitatur et sic habes tēpus limitatū a lege. ¶ Tertio dixi quod posse desinit ex materia ex qua debet aliquid fieri. Jurta qō est aduertendū qō quandoq; materia ex qua debet aliquid fieri in dispositiōe sumitur stricte. exēplū in l. qō seruus. s. de cōdi. ob. cau. vbi debet intelligi qō nō pōt repeti donec matrimoniū pōt cōtrahi ex eis: dē spōsalib⁹: ecce materia stricta: et sic mutatione cōtingente: hoc est illis sponsalibus dissolutis desinit posse fieri et datur repetitio. casus est in. l. stipulationem. et lege sequen. que incipit et licet. supra de iure do. quandoq; assumitur large. vt quo ad titius contraxerit matrimonium: et tunc desinit posse fieri cū spes nuptiarū defecerit vt in aut cui relictū. C. de indi. vidu. et in corpore vnde sumitur. Si vero materia ex qua esset generalissima. vt si decem dedit in genere: tunc ex parte materie non poterit desinere posse: quia genus perire non potest vt. l. incēdium. C. si certum peta. et in lege ratione. §. incerte. j. ad leg. falci. ¶ Quarto dixi quod desinit posse fieri ex persona in quam deberet impleri: vt si decem titio dederis: licet enim ex parte tua non possit deficere invita: nec ex parte materie: quia in genere: tamen ex parte titij potest deficere: quia potest ante mori: vt. l. cum ita. de condi. z demonstra. z. s. §. prori. ista ergo lex solum respexit an desinat posse fieri ex parte eius qui debet facere.

§ Et si in conditione.

Nepotes. Liberi sequentis gradus post filium possunt sub omni conditione institui. hoc dicit. ¶ Quero an hec lex intelligatur si tempore quo fit testamentum filius precedat nepotem an etiam si nepos teneat primum locum. glosſ. tenet quod loquitur in nepote quem filius precedit. ter. s. l. prori. in principio. videtur facere differentiā inter filium et nepotem. Azo in summa de institu. et substitu. tenet idem quod hec gloſſ. z Cynus. in. l. si pater. eodem titulo. tenet idem. ¶ In cōtrarium videtur. j. de suis et legiti. l. prima. §. sciendum. et ibi hoc tenet gloſſ. idem tenet in. l. iij. §. si sub ea. de contrahend. cōmuncta. l. illud. §. primo. eodem titulo.

a ¶ Quid si ꝛc. vide in simili quod no. Bar. in. l. centesimis. §. final. de verbo. obliga. z mihi videtur qō hoc decidat Bald. in. l. non solum. §. monete. in penul. colum. de ope. no. nun. z ibi no. z Bal. hoc decidit et intelligit illud non posse arbitrio iudicis: aliter ipse videtur loqui in. l. cūcq; in pe nul. col. C. de seruis fugitiuis. z adde bal. in. l. acceptam. in vlti. colum. C. de vsur. et ī. l. quod seruus. ff. de condit. ob cau. an autem dicatur posse soluere si habeat fideiussorē p eo p mittētem adeo qō sit relaxandus. vide qō no. bar. to. in l. nemo dubitat. p illuz text j. de reg. iur. z ī l. j. j. de custo. re. l. statuliberos. §. si qs sic acceperit. vbi text. no. j. ō stat tubbe. z. l. ttē liberatus. §. j. ff. q. mo. pig. vel hypo. fol. z ħ adde Ang. z imo. in. l. j. ff. de iust. test. Bar. in. l. j. als si. in fi. de pe. leg. z vide Bald. in. l. j. in. viij. questio. C. de institu. et substitu. quid si statutum vel sententia dicat quod si soluere non poterit intra mensem ꝛc. et constat ante mensem quod de suo nihil habet. vide bal. in. l. si quis id qō. §. in seruos. ff. de iurisdi. omn. iudi.

b Exemplum est precedentis summarij. ¶ Opponi. quod institutio vitietur: quia deuenit ad eum casum a quo nō potest incipere: vt. l. quia ratio. de cōdi. insti. Sol. tene vltimam solutionē Jo. que est vera.

Si seruum. Si seruus cum libertate institutus redimatur in vita testatoris efficitur necessarius: secus si post mortem. h. d. ¶ Oppo. de communi ser. ma. l. j. So hodie aliud esset circa qō distingue vt in glo.

☞ Clausula cassans et irritans qñ operetur.

Sed si sit cum. Si seruus solus cum libertate instituatur libertatem recipit a seipso: ideo a seipso adimi non potest. h. d. ¶ Quero qd est hoc dicere qō libertatē habet a seipso. Rñdeo hoc est qō libertatis datio cōfirmatur aditiōe sui ipsius: nec spectat aditionem alterius: posset etiam dici qō libertas non est hereditaria. ideo non dicitur eā capere a testatore: sed hoc non placet vsqz quaqz: quia licet libertas non sit propriē in hereditate nec in bonis testatoris: est tamen occasionaliter: quia pōt testator dare libertatem: sicut vsusfructꝰ formalis nō est in bonis dñi tñ nō pōt p̄sti-

in. l. j. als si. in fi. de pe. leg. z vide Bald. in. l. j. in. viij. questio. C. de institu. et substitu. quid si statutum vel sententia dicat quod si soluere non poterit intra mensem ꝛc. et constat ante mensem quod de suo nihil habet. vide bal. in. l. si quis id qō. §. in seruos. ff. de iurisdi. omn. iudi.

→ Andreas Pomate.

b ¶ Seruus. Vide quid dicat per istum text. in. l. si cōstante. §. j. ff. solu. matri.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Quoties. §. sed si non. quarta quinta. Adde not. per Bald. et Imol. post Barto. in lege. q̃ quarta. in princip. infra de leg. j. vbi omnino vide. et Barto. in auten. quod sine. C. de testa. et. l. cum patrono. ff. de bo. possess. in. j. consti. digestorum. vbi dicitur q̃ ista debẽt scribi per literas extẽsas: non per signa. Nõ autem de hoc fallit in casu. d. auten. quod sine. et fallit in libris iuris ciuilis et in cõsti. decre. secundum Bartol. in dicta autẽ. quod sine. et Nicol. de neapol. in lege lucius. de admi. tu. et in lege lucius locusta. de lega. ij. et Bar. ibi.

~ Andreas pomate.

b ¶ Sed si non. Limita vt per Alexand. cõs. lxxvj. in. iij. colũ. in. iiij. vol.

~ Andreas pomate.

c ¶ Not. vide Aret. consil. xlvij. in. ij. volu. in. iij. notabili. vide Aret. consi. xlj. in ij. colum. ter. in l. adhibitis. in fi. C. de his qui sibi ascri. Barba. in rubr. ff. de fide instrumento. et c. probationem error nõ respon. vide Alexan. consilio. lxxxviij. in. ij. colum. in. iiij. volumi. Cepo. consilio. xxj. in. ix. et xj. columna. Barba. consilio. xxix. maxime in. x. colum. in fi. et seq. j. volu.

d ¶ Tertio no. p excusatione notariorũ. et vide Bar. in l. ij. et de fal. est enim regulare q̃ vbi est tolerabilis error: presumitur potius error: q̃ malitia. vide Bal. in l. j. C. de his qui sibi ascrib. in test. vt potius presumatur quod non probet q̃ vt dicat falsum. Bald. in. §. quibus in. j. constitu. C. et adde quod not. Bald. in. l. secunda. C. qui accus. non pos. et in rubr. C. de cõtrahen. emptio. in. xix. q. et vide docto. in. c. j. de fyndi. C. communia de lega. l. ij. et Lyn. in. l. si quis decurio. C. de fal. et Tancr. in. viij. rubri. in. x. q. in fin. vbi dicit q̃ si notarius omisit scribere pthocollũ in totũ vel d in partẽ vel omisit ibi scribere substãtialia vel solẽ- 3

tui alteri. ¶ Sed quero quid est hoc dictum quod a se adimi non potest: sicut a se sibi legari non potest. Respon. ademptio requirit confirmationem per additionem hereditatis sicut legatum. sed si diceremus istam adẽptionem valere: non posset adimi hereditas: quia seruus non potest esse heres sine libertate. ideo ademptio valere non potest vt. l. si ita. paragrapho regula. de libe. et posth. et ex hoc debet intelligi quod hic seruus erat institutus solus sine coherede. ná additione coheredis posset confirmari ademptio et valeret: vt. C. de communi ser. ma. l. fina. et ita intelligit hic gl.

1 ¶ Et istud† inducebam ad illã clausulam que in testamento ponitur cassans et irritans omne aliud testamentum et cetera. quia oportet q̃ illa clausula confirmetur additione ex illo testamento: vnde si non potest adiri: illa clausula nihil operatur vt dicam in lege si ture. infra de lega. iij. ¶ Opponitur. heredi nõ potest legari a seipso: vt lege legatum. paragrapho primo. infra de lega. j. ergo nec libertas potest dari ipsi a seipso. gloss. hic in fine. dicit aliud in legato: quia hereditas et legatum se inuicem non compatiũtur aliud in libertate. ¶ Et si quereretur quare hoc: respondet glos. quod libertas non est res hereditaria. declaro: quia si habet hereditatem habet omnia que sunt hereditatis. ideo legari non potest sibi illud quod iam habet. nec potest obligari ipse sibimet: sed libertas non est in hereditate. j. ideo non repugnat quod ego relinquem tibi hereditatem et libertatem cum libertas sit in dominio occasionaliter. ¶ Opponitur de. l. seruus infra de legatis primo. Solutio. ibi non habebat a seipso.

SI seruus. In prima pte prime gloss. ponit casum. Secundo dubitatur quis fuit ille heres q̃ seruum alienauit post mortem. gloss. dicit ille qui esset heres si conditio deficeret. hoc non placet: quia pendente conditione et sic est spes institutionis alius substitutus vel ab intestato veniens venire non potest: vt. l. q̃ diu. de acquir. hereditta. et communia de succes. l. ante q̃. vnde glo. subdit hic quod fuit coheres. istud intellige in coherede qui interim est heres insolidum qui erat cõunctus re tantum. vt not. in. l. secunda. §. si pars hered. pet. dixi. in. l. plane. §. si coniuncti. j. de leg. j. als alienare non posset.

DVo socij. Si hereditatis delate a duobus dñis dies simul cedit seruus vtriq; necessarius erit. h. d.

QVoties. a Lex tota principaliter dividitur in duas partes. Primo tractat de forma institutionis. Secõdo de institutionis effectu. secũda ibi hereditates. &c. Prima subdiuidit: quia primo ponitur q̃ fuit erratum in corpore. Secundo quando in quantitate. Tertio quando in ipsa institutione. Quarto quando est erratum in appositione persone extranee. Quinto quãdo dubitatur de incertitudine institutionis. secunda ibi. sed si non in corpore. tertia ibi tantundem. quarta ibi. sed si cum primum. quinta ibi. si quis nomen. Error in corpore vitiat institutionem et legatum. hoc dicit. ¶ Opponit. si appellio fratrem meum qui non est non vitiatur dispositio: vt infra eodem. l. nemo. §. qui frater. glo. hic distinguit: et bene quam signa. dixi in. l. demonstratio. de condi. et demon.

a Error scripture quomodo probetur.

1 Dictum prevalet scripto etiam quãdo ille qui dicit est idem qui scribit.

2 Quando reperitur aliud scriptũ a notario q̃ fuerit dictũ a partibus q̃ presumatur error et non falsum.

3 Note significatiue numeri posite in instrumẽto qui instrumentum vitient.

b Sed si non in. b Error in quantitate continua vel discreta non vitiat dispositionem nonvitiat: et quod est dictum prevalet et q̃ est scriptum. hoc dicit. De quantitate cõtinua loquitur vsq; ad ver. sed si quis pro centum: vt puta centum: quarta: quinta et similia. de quantitate discreta loquitur ver. sed si quis pro centum: quia omnis numerus est quãtitas discreta. ¶ Not. † per principium huius. §. quomodo probatur error scripture. scilicet si aliter fuit dictũ aliter reperiatur scriptum. ¶ Secundo not. † q̃ etiam quando idem est ille qui dicit et ille qui scribit dictũ prevalet scripto quod est notata. ¶ Tertio lex ponit optimum † argu. ad eam

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nia: q' p̄sumit ex simplicitate poti⁹ q̄ dolo. et adde bonū tex. in. c. ad audientiam. de presump. qō notarius presumitur diligenter fecisse officium suum nisi contrarium probetur. et vide Bal. in. l. captatoriam. C. de test. mili. vbi consuluit de notario. qō quando aliquid addit in scriptura dicit se fecisse ō consilio talis. vbi eū dē vbi pulchre loquit in. l. errore. C. de test. ⁊ in. l. si frater tuus. C. de fideicō. ⁊ vide qō no. doc. in. c. j. de syndi. Adde qō no. Innoc. in. c. fraternitatis. de heredi. qō si notarius committit falsitatem in aliqua parte vitiatur instrumentum siue hoc faciat scienter siue ignoranter: quia non debet ponere in instrumento nisi illud quod vidit vel nouit. et in hoc non potest cadere ignorantia. iij. q. ix. c. hortamur. cogita si ista sunt contraria. idem in teste. Et adde qō no. Bald. in. l. volumus. C. de testa. ⁊ in. l. iubemus. eo. titu. et in. l. eam quam. C. de fideicom. vbi ponit regulaz quod quando aliquid vitiatur ratione errois non extenditur. vide ibi ⁊ adde Bal. in. l. fi. C. de ca. larg. lib. x. vide Bal. in rubr. C. de fide instru. et in. l. si post dictionem. C. de iur. ⁊ fac. ign. et in. l. imperator. ff. de sta. ho. et vide consilium Joan. de imol. xxxj. ad excusationem notarij de falso. ⁊ vide Bar. in cōsi. lxx. incip. ex facto proposito vbi loquitur de errore notarij: ⁊ si possit ⁊ quomodo corrigere: ⁊ vide Bar. in consi. xcix. in. c. ioannes notarius. vbi pulchre loquitur de notario falsario. And. barba.

¶ Sed errore. Vide cōcordantias. j. §. pri. in apostil. et sic no. hic optimam. l. ad excusationem notariorum. et tene menti singu. quod notarius in dubio presumitur errasse non falsum commisisse. ⁊ adde q̄ dixi post Bar. in. l. si quis obtemperit. C. de fal. et vide Ange. in. l. inter eos. de re iudic. et in. l. iurisgentium. §. quod fere. de pac. et adde Bar. ⁊ doct. in. d. aut. qō sine. Bal. in. l. verbum volo. C. de fideicom. et ibi an syllaba possit p̄ dictione poni. et adde Ange. in. l. lucius. in prin. ff. de testa. mili. Quid in errore indictionis an possit corrigi per notarium exemplum notarius in originali ⁊ sic in prothocollo non apposuit indictionem. sed in extensione instrumenti sic an possit corrigi: certe sic. qō probo nam in publico instrumento cōtinentur duo. vnum qō spectat ad notarium vt anni domini indictio dies ⁊ alie solennitates: secundum est substantia contractus. Si enim est erratum in eo quod vitiat instrumētum. vt quia deficit indictio. vt in auten. vt prepo. no. impe. in prin. et in aut. qui. mo, natu. effi. legi. in. §. quantū. et in. c. inter dilectos. de fi. instru. ⁊ glos. in. l. generali. C. de tab. lib. xj. poterit corrigi ille error ne scribentis error noceat partibus. l. si quis in nomine. ⁊ l. error. C. de testa. ⁊ hoc si cōstat de errore sed si est erratum et non cōstat in quo vt quia fuit omissa dies. et sic fuit erratum et isto casu notario dicēti se recordari debet credi. quia officiali creditur in officio sibi commisso. l. si quis decurio. C. de fal. magis puto. §. ne tū. ff. de re. eo. ⁊ p̄cedit hoc qñ est erratum hic qz functus est officio suo sicut iudex. vt. l. iudex omittēdo. sed cū est erratū qz posuit vnam diem vel mensem cum deberet ponere alium isto casu nō poterit se corrigere. nisi de errore cōstet per testes vel alijs modis. l. quicquid astringende. de verb. obli. ⁊ posteā. de re iud. ⁊ sicut testes. et si indictio est posita in instrumēto. et est erratū non vitiat instrumentum. vt in hoc. §. ⁊ licet presumatur dolus in annis domini quando in eis erratur. quia communiter omnes sciunt annos domini. ideo culpa lata vel dolus est eos ignorare l. late. ff. de verbo. signi. sed indictio nescitur ab omnibus. ita ideo probabilius presumitur error in indictione. facit ad hoc glo. in. l. si quis in fundi vocabulo. de leg. j. ⁊ in. l. penul. de re. du. ita formaliter dicit Bar. in. l. si libr arius. ff. de reg. iu. quicquid dicat glo. in. c. inter dilectos. de fi. instru. ⁊ dicit Bar. in. d. l. si libr arius. qz si solemnitas non fuit scripta nec seruata in instrumēto punitur notarius vt falsarius secus si fuit seruata licet non fuit scripta. ⁊ sic per predicta patet qō error in indictione est tolerabilis et excusabilis. vt hic per Dy. ⁊ Bar. ⁊ facit in simili qō voluit Inno. in. c. qualiter. el. ij. de accu. in gloss. vbi dicitur qō testis magis debz recordari de personis et loco q̄ de die. nam error testis in tempore excusabilis est. vt voluit Archid. iij. q. ix. c. nihilominus. Et Bald. in. l. presbyteri. C. de episco. et cleri. Error tamen in annis domini non est tolerabilis secundū Barto. in dicta. l. libr arius sed Gul. de cu. et Barto. in lege imperator. de sta. homi. dixit qō post instrumentum publicatum et postquam data est copia parti non potest tabellio suum errorem corrigere. argu. eius quod dicimus de teste. et habetur in Specu. de instru. edi. §. postremo. ver. sed nunquā. quamuis Bartol. in dicta. l. si libr arius. indistincte velit quod potest notarius corrigere errorem suum circa indictionem. Alij dicunt quod error qui iuris presumptiōe corrigitur vt error indictionis semper per notarium corrigi potest. secus si non corrigitur iuris presumptione. quia tunc esset notarius sibi cōtrarius. item quia equiparatur testi. sed testis autoritate iudicis facta p̄ fide de veritate: pōt corrigere. igit̄ ⁊c. Sz ego in hoc distinguo sic. aut tabellio nō restituit instrm partib⁹. et pōt tūc illud corrigere et aptare vt vult. vt. l. si quis decurio. C. de fal. aut restituit instrumentum in publica forma. et tunc aut vult corrigere eodem modo quo corrigit lex et potest quia habet iuris presumptionem pro se. aut circa aliud circa quod lex non presumit. et tunc non potest. tamen dicit ibi Baldus quod addere potest quod per errorem omisisset sicut testis. argumentum eorum que not. in auten. de testibus. paragrapho. quia vero. errorem autem partis tabellio corrigere non potest. lege ambiguitatem. C. de testamentis. lege illa institutio. infra eodem. et ibi dicit quod potest addere que per errorem omisit. sed consuluit Dyn. consilio trigesimoquarto. quod

4 ¶ Ultimo not. ⁊ q̄ ille note significatiue numeri posite in instro

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

omissio indictionis vitiat instrumentũ. sed error in computatione non vitiat ex eo: quia error in cõputatione est aliud q̃ omissio indictionis ⁊ ideo dicebat idem Bal. in. d. l. imperator. qd̃ si notarius vult corrigere errorem. puta circa indictionem valet instrumentũ quia indictionis error non nocet. qr trahit ad cõmutatiõem certi tpis i. mẽsis et diei. ergo notarius potest illum corrigere. quia idẽ facit ipse qd̃ lex. et dicit Bal. qd̃ opi. Dy. est verior. quia maior est defectus omissionis q̃ cõmissio erroris. l. titius. et. l. gallus. §. in omnibus. de liber. et posthu. et licet Bal. ibi ita dicat tamen contrarium dixit in. d. l. j. scilicet qd̃ notarius potest addere instrumento illud qd̃ omisit. ⁊ idem Bal. in rub. C. de fide instru. in. ix. col. in versi. sed pone qd̃ tabellio in imbreuiatura. quem vide omnino vbi distinguit in ista materia prout. s̃. sed idem Bal. in. l. cum proponebatur. ff. de iudi. dixit circa istum passum qd̃ aut notarius vult emendare errorem non mutata substantia actus et potest. l. actorum verba. ff. de re iudi. sed si mutando substantiam. ⁊ tunc aut nondum redigit contractum in publicam formam et potest: quia ipse est talis ad cuius fidem recurritur. l. si q̃s decurio. C. de fal. dummodo nõ mutet substantiam per id quod habetur in. l. sempronius. de leg. ij. Si autem iam eum redigit in publicam formam et cũ tradidit partibus. ⁊ tũc si error est manifestus quia instrumentum caret indictione. vel quia discordat indictio cum annis domini. tunc potest emendare: quia non cẽsetur in effectu tradidisse ex quo ita manifeste eum imperfectũ tradidit. si autem error nõ est sic patens. vt quia forte dixit die tertio ⁊ debuit dicere die secundo. et tunc secus. sequitur hic Jmo. et per consequens male consuluit Dy. et istam partem contra Dy. sequitur do. Cardi. in. d. c. inter dilectos. in ver. sed contra. in. iij. q. vbi dicit q̃ error indictionis est error notarij ideo non vitiat cum possit corrigi. et allegat et sequitur dicta Bart. in. d. l. si librarius. idem voluit Jmo. in. c. ex literis. de fide instru. et facit quod voluit Bar. in. l. fi. ff. de tab. exhi. et si quis opponeret. et de eo quod voluit Bald. in l. post diuisionem. C. de iur. et fac. igno. vbi voluit q̃ si notarius omittit solennitatem incumbentem officio suo punitur de falso. respon. quod loquitur quando fuit omissa in instrumento ⁊ prothocollo. nos loquimur quando in prothocollo qd̃ potest eam supplere in instrumento. Item Bal. ibi loquitur quando omisit solennitatem in testibus. et in indictione vel annis domini. ⁊ sic non loquitur quando omisit indictionem dũtaxat. et istam partem etiam sequitur Jmo. in. l. actorum. de re iud. dum remittit se ad Bar. in dicta. l. si librarius. Et Pe. de ancha. in. d. c. inter dilectos. facit quod voluit Joan. and. in data. lib. vj. ⁊ qd̃ no. Spec. in titu. de instrumen. edi. §. instrumentum. ver. sed nunquid confecto. ⁊ ibi Joan. and. et quod voluit Archi. xxxv. q. ix. §. j. vbi voluit quod notarius potest suum errorem corrigere. ⁊ sic illa est communis opinio quod potest notarius corrigere suum errorem circa solennitatem incumbentem suo officio commissum. et facit quod voluit Anto. in. l. errore. C. de test. vbi allegat barto. in dicta l. si librarius. et allegat bal. ĩ suis apostil. in dicta. l. imperator vbi dicit quod si cõstat qd̃ est erratum ⁊ in quo tunc potest corrigere. quia non habet quis iustam causam cõtradicendi. aut est erratum quia discordat indictio ab annis et tunc aut vult corrigere illum errorem ante redditum instrumentum partibus ⁊ potest. quia lex ad plenum confidit de tabellione. l. si quis decurio. de fal. aut post. ⁊ tunc secus. quia notarius functus est officio suo. l. iudex post q̃. de re iudica. sed alibi Bald. dixit aut substantia et vis est in tempore vt in hypothecaria. et tunc non possit corrigi nisi probato errore. aut nõ est vis in tempore nisi quo ad solennitatem instrumenti. et tunc potest quia aptare instrumentum ita quod valeat de iure pertinet ad officiũ tabellionis: vt no. in capitu. fraternitatis. de hereti. et si nõ adaptauit aptare debet: vt no. in simili in. l. seruiele. de legatis primo. non obst. dicta. l. iudex post q̃. quia ibi loquitur in sententia. vide Bald. in dicto capit. inter dilectos. vbi allegat illud consilium Dyñ. contra gloss. ibi vbi querit quid si notarius dixit in instrumento de indictione et non scripsit de qua indictione sed dimisit spatium vacuũ causa postea scribendi de qua indictione vtrum vitietur instrumentum vide ibi et per docto. in lege si quis ex argentarijs. §. si initium. in repeti. de eden. ⁊ ad predicta facit quod voluit Bartol. in. l. gallus. §. idem credendum. de libe. et posth. dum tractat de ver. ⁊c. an possit aliquid addi et extendi. vide ibi ⁊ ad id quod dicit Bar. hic per illum textum quod non presumitur quod notarius scripserit falsum. adde quod dixit Bal. in. l. ij. C. de fal. vbi dixit quod si notarius erat persona fide digna quis non admittitur ad dicendum instrumentum falsum. et Tancre. de corneto in sua compendiosa in. viij. rubric. questione. x. dixit quod si notarius omisit scribere prothocollum in totum vel in partem vel substantialia vel solennia quod potius presumitur qd̃ per simplicitatem quã per dolum et malitiam hoc fecerit capi. ad audientiam. de prescrip. vbi habetur qd̃ presumitur qd̃ notarius fideliter et diligenter exercuerit officium. et facit quod voluit Bald. in. l. prima. C. communia de leg. vbi dicit qd̃ si in instrumento dicitur qd̃ omnes consiliarij vniuersitatis interfuerunt in illo actu. et reuera certi consiliarij exempti non interfuerunt quod non videtur notarius scripsisse falsum ideo non est mirandum si Cyñ. dixit in lege transigere. C. de transacti. quod per maculam falsitatis homo venit ad nihilum inter homines. ideo falsitas de-

instrumentum nõ vitiant. Cõtra hoc tamẽ videtur. j. de bo. pos. l. sed cum patrono. §. fi. ⁊. C. de test. aut. qd̃ sine. et in corpore vnde sumitur. ⁊ in. j. consti. ffor. §. pe. ⁊ in. ij. consti. C. circa fi. et de vete. iur. enu. l. ij. §. pe. Rñ. quedaz sunt note q̃ nõ sunt in vsu: vt quedam litere cõglutinate insimul: quib⁹ vtunt quidã notarij p eor signis: sicut faciũt amãtes qui portãt quasdã literas in quib⁹ cõtinet nomen dñe q̃ non possunt legi nisi a sciẽtib⁹: et ille

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

bet non presumi facilit er imo difficulter. et videtur probari in.c.accedens.de accu.satis eñ dicitur esse probatum pro instrumento statim qđ producitur. ideo debet contrarium probari.arg.eius qđ voluit gl.in.l.si tutor.C.de peri.tu.⁊ gl.in.l.j.C.de testa. mi li.⁊ in.l.super.C.qui milit.non pos.⁊ in.l. creditorē. C.de pig. act.⁊ gl.in l.i testō.C. de test. mi li.⁊ in.l.iij. C.de peti. here.et in l.ij.de erro.aduo.⁊ in.c.ꝓposuisti.lxxxij.dis.in.c. sup eo. de test.cog.⁊ in.c.sicut. el.ij.de iureiur.et in c.penul.đ excep.⁊ in c.iij.de p̄scri.⁊ in.c. j.qđ met. cau.⁊ in.c. illud.de p̄sum.⁊ in.c. ad falsa rionum.de crimi.fal.⁊ gl.in.l.j.C. de fi.instr.

a literenihil probant[a]:vt.l.sed cum patrono.in fi.de bono.pos.Quedā sunt 1 litere:⁊ note que sunt in cōmuni vsu: vt.v.pro quinq;.⁊.x.pro decē.⁊ similes.⁊ he litere probant vt hoc.§.fallit in casib⁹ in quibus lex specialiter disponit vt scribatur extense ⁊ non per figuras literarum: vt in legibus.s̄. in

b contrarium allegatis. Notas autē[b] significantes numerum ponit Hug. sub litera.D.quibusdam:tamen ex illis signis non vtimur.

1 ☞ Quando destinatū fieri non fit intelligitur per errorem omissum et quando vitiat.

2 Error probatur quādo in tractatu de faciendo actum aliquid exprimitur postea aliud est factum.

Tantundem. Error in conditione quaz quis destinauit inserere institutionē vitiat.h.d.in versi.sed si conditionē. si habes literam nollet:dicas qđ mutat casum. nam contrarium loquitur quando volens addere conditionem non addit.hic quando nolens addere addidit.¶ Opp.C.de insti.⁊ substi.l.penul.⁊.j.de leg.ij.l.cū pater.§. fi.gl.dat plures solutiones.prima ꝙ non habetur pro instituto secundum 2 qđ destinauit. Alij dicūt qđ ibi desti c nauit tm̄ in animo hic expresse. Dy. d dicit qđ erit institutus non pure nec

Anto.de but.in.c.cum contra.de pigno.facit glo.in l.ius qui in prouincia.in ver.defuncti.⁊ ibi Bar.s̄.si certum peta.vbi si notarius dicit in instrumento titius filius ⁊ heres sempronij qui sempronius sit mortuus ne notarius videatur apposuisse falsum in instrumēto dz subaudiri verbū quondaz. hoc est filius quondā sempronij.

a ¶ Nihil ꝓbāt. Facit qđ habet i.l.ij.§.penulti.C.de vete.iur. enu. Bal. tñ hic limitauit istud dictū et in dicta aut. qđ sine.de test. vt ꝓcedat solū in testō in scriptis.secus in nuncupatiuo redacto ad scripturā per notas vsitatas: qr licz ex tali scriptura non assumatur ꝓbatio tñ valet testamentum ex se sicut valeret si nulla scriptura esset cōfecta. Et sequit Imo.in hoc.§.facit qđ voluit idem Bal.in.d.aut.qđ sine.dū dicit satis esse si vsitato modo scribatur:item quia consuetudini est standum.d.l.sed si cum patrono.§.fi.⁊ Ange.hic.

Andreas Pomate.

b ¶ Notas autem. Uide de hoc per doc. in autē. qđ sine.C.de testa.Alex.consi.ccxciiij.inci. videtur prima consideratione.in.ij.volu.

Andreas Pomate.

c ¶ Ultimo no. Uide Are.in.l.ita stipulatus.in.iiij. col.iij.notabili.ff.de ver.obli.

d ¶ Tantundem.error probatur.no.qualiter ꝓbetur error:quia si primo tractatum est vt res sic agatur ⁊ postea aliter actum est presumitur error.facit.l. si finita.in prin.cum ibi no.maxime per Imo. de dam. infe.Et dixi post Bar.in.l.ita stipulatus.in.iiij. col. de ver.obli.⁊ scripsi in.l.itē.§.fi.s̄.de pac.⁊ omnino vide gl.no.⁊ ibi Bar.in l.cum proponeretur. de le. iij.quā alle.pro no.in.l.si librarius.ad fi.de reg.iur.⁊ ad intellectum eius qđ hic no.Bar.⁊ ibi an sit verū vide Imo.in.d.l.cum proponeretur.

et iur.hast.fis.lib.x.⁊ in dubio preualet ꝓbatio que fauet instrumento:vt est casus singu.in.l.iul. de manu.ita etiā preualet presumptio que fauet testamento arg.illius.l.que ad hoc est elegans tale enim presumitur instrumentum quale apparet.⁊ in prima sui figura.vide que dixi post Bal.in.l.cum precib⁹.C. de fi.instr.⁊ dicit Bal.in.l.satis aperte.C. de fal. qđ quidam notarius fuit cōdemnatus de falso quia in instrumento addiderat penas.⁊ contra illam opiñ. Dy.facit ratio.quia potentius est delictum in committendo q̄ in omittendo.vt est gl.fi.iuncto tex. et ibi dixi in.l.auxilium.de mino.sed video quod error si exprimatur ⁊ cōmittitur a notario est tolerabilior et potest corrigi vt hic.⁊ per Bar.in.d.l. si librari⁹. ergo multo magis si omittatur indictio.quia est error consistens in omittendo. Et istud dictū solet allegari quod si notarius in testamento vel in instrumento aliquid omittit vel scribit aliter q̄ cōtrahentes dixerint potius presumitur per errorem illud facere vt euitet penam falsi ipse notarius quam falsuz fabricare. Ad idem facit dictum Spe.in titu. de instru.edit.§.restat.circa fi.⁊ in.§.seq.per Jo.and. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Si quis ita. Adde qđ Pau. de ca. refert qđ Bal. hic per gl. in verbo heres. dicit qđ si accusatur vel inquiratur aliquis qđ occiderit hominem ignotum cuius nomen ignoratur & quis esset; & vnde esset qđ procedat accusatio dummodo de corpore occisi sit certum. qz sufficit certitudo ista qđ maleficiū sit cōmissum: et dicit Pa. habuisse cōsensū bono. et qz iudices potestatis a. legabant dictū Bal.

b ¶ Si duo. intestati. Et hāc cōclusionem qz illo casu successio reducat ad causam intestati firmat p istum text. Frā. tigri. in cōsi. suo inci. Jaco. alle. etiam d. l. pe. de minu. test. & l. & postumus ℔ aleg. & habetur p bar. in dicti. inci. Matthe. Matheolus gratioli.

Andreas Pomate.

c ¶ Nam ibi testator & circa intellectum huius. §. vi de Bar. in consil. lxxxvij. incipi. Faciolus gratioli. de probi. iuris accres. et vide Bar. consi. cxvij. inci. Jacobutius maneti de Perusio. vbi loquit de isto iure accrescendi prohibito a testatore. & in consi. inci. Nellus. & in consil. incipi. Mariolus. et Ange. in consilio. ij. incipien. nemo ad presens dubium. in vlti. colum. et vide Bal. in. l. quoties. C. de here. instit. et in. l. prima. C. quando non pe. par. vbi concordat opi. Sali. in dicta. l. quoties. sequitur Dy. et temperat qđ teneatur restituere venientibus ab intesta. Joan. de imo. in. l. prima. §. si ex fundo. supra eodē. reprobat opinionem Ange. et sequitur opinio. Dy. damnata opini. Barto. hic et idem etiam tenet hic Ludouī. roma. in dicta lege prima. quando non pe. par. sequitur simpliciter opini. Dyñ. et tunc pendet de facto.

1 aliud est factum. nam intelligitur per errorē vt hic de eo qui destinauit cōditionē inferere qđ de necessitate intelligitur ante cum de testamento faciendo tractauit: postea sequitur et nō addidit scilicet tunc cum testamētum faciebat. idez probatur. j. proxi. §. qđ intelligē. vt dixi in. l. si qs in fundi vocabulo. j. de leg. j. plenius in. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. j. de verbo. obliga.

Sed si cui primum.

Persona institutioni adiecta per errorem heres non erit. h. d. ¶ No. id quod dixi in precedenti. §. qz si in tractatu vnum est deliberatum et aliud postea factum presumitur per errorē et non simulate factum. b

Si quis nomen.

Sufficit heredem demōstrari aliter ℔ nomine p̄prio. hoc dicit.

Si quis tamē ita di

xerit[a]. Sufficit personas esse certas. licet distributio portionuz ex futuro euentu dependeat. h. d.

Heredes.

Hic incipit secūda pars principalis q̄ tractat de institutiōis effectu. et per institutionē succeditur in ius defuncti. & plures i dubio intelligunt̄ equaliter instituti. h. d.

1 ☞ Inst. tutus in fundo & prohibit[b] plus petere nō posse nullo alio herede instituto quod non sit heres insolidum. c

2 Testator potest prohibere ius accrescendi.

3 Bar. iuit ad commentum Bal.

4 Si testator instituto herede in re certa alīū vniuersalem heredem quē putabat viuere instituit q̄ erat mortuus vel decessit anteq̄ adiret qđ institutus in re certa habebit totum.

5 Quid si in casu predicto adiecit illa verba qđ plus petere non possit.

6 ¶ Clausula: quod plus petere nō possit adiecta in institutione quid operetur.

Si duo.

Plures instituti in re certa dividunt sibi hereditatem equaliter nisi testator manifestissime aliud voluit. h. d. ¶ Principium huius. §. declarabo. j. l. proxi. finem vero nota dum dicit si modo voluntas patrisfamil. manifestissime non refragatur. ¶ Ex quo dico † qz si testator instituit te heredez in fundo & adiecit quod plus de bonis suis petere non possis: quod licet nō sit alius heres institutus in testamento: tamen non eris insolidum institutus: quia voluntas testatoris vbi manifestissime refragatur vt hic. sed reducēt res ad causam intestati[b]. quod probo primo per hūc text. secūdo per rationem. quando ex verbis testatoris colligitur perplexitas seu repugnantia institutio vitiat: vt. l. si titius de condi. instit. sed hic est huiusmodi. volunt enim ipsum esse heredem in fundo. & non habere plus. quod est impossibile nullo alio existente herede: quia ius nostrum non patitur &c. vt. l. ius nostrum. de regu. iur. ¶ Preterea sicut institutio facta in fundo presumitur facta in toto. ita seruo instituto simpliciter presumitur institutus cum libertate: vt l. cum quidam. §. j. C. de necess. seruis hered. instit. sed si testator expressit contrarium qđ cum instituerit sine libertate non erit liber. vt. j. ea. l. no. §. fi. & iusti. tu. de heredi. instit. in prin. & vitiabitur institutio: vt l. quia ratio. j. de condi. instit. ita in proposito quando adiecit quod plus petere non possit. non videtur institutus in totum et institutio vitiabitur. probatur etiam per. l. penulti. §. de inutil. testa. et de libe. et posthu. l. si posthumus. versic. nam et cum duobus. Nam ibi testator[c] dando substitutum in parte videtur prohibere ius accrescendi: et rupta illa substitutione rumpitur testamētum in totum. vt dixi in dicta. l. penul. pro hoc facit † quia testator potest prohibere ius accrescendi: vt no. in. l. dominus. §. primo. ff. de vsufru. coniuncta gl. in vna solutione. ¶ Restat respondere ad ea que possunt allegari in contrarium et hic est finis. Vadamus † ad commentum domini Baldi. ¶ Et primo cōtra hoc videtur casus. j. eod. lege si ita quis heres institutus fuerit excepto fundo. vbi exceptio nil operatur. ita et illa verba et plus petere non possis nihil debent operari. ¶ Et ad istum text. potest responderi vt sit sensus quod duo instituti sint heredes equis partib[b]: nisi voluntas testatoris manifestissime refragetur. quia tunc quando voluntas testatoris refragatur essent heredes ex disparibus partibus non autem quod res deducatur ad causam intestati. Respondeo primo iste intellectus non est bonus. nam in distributiō partium nō est necessaria manifestissima voluntas defuncti. sufficit enim qualitercūqz de mente appareat etiam si in testamēto aliter sit scriptum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

supra ea.l.§.j.sed hic requiritur manifestissima volũ a
tas defuncti ad hoc quod res deducatur ad causaz
intestati.z hoc etiam est probatum supra alijs ratio
nibus. Ad legem si ita quis.respondeo ibi dicit qđ
sit heres excepto fundo.q.d.omnia alia tibi do exce b
pto fundo quem non do.que verba important vt ex
pressa concessione defuncti non habeatur. quod au
tem non accrescat sibi:hoc non ꝓhibuit testator:ma
nifeste.vel dic ibi precessit institutio simplex: z sequi §
tur illud excepto fundo quod cõtinet ademptionẽ
fundi.Sed sibiipsi a seipso adimi non potest vt su
pra.e.l.sed si in cõditione.in fi.ergo ꝛc.sed in questio
ne proposita nunqꝫ dedit nisi rem certam et prohi
buit eum plus petere vel habere. Secundo ob.dic
te determinationi quod nemo potest facere quod
leges non haberent locum in suo testamento: vt.l.
nemo potest.j.de leg.j.Ñ.quedam sunt que depen
dent ex voluntate defuncti expressa: vel presumpta.
et in his potest facere testator quod vult exprimẽdo
suam voluntatem:vt.§ probatum est in iure accre
scendi et in libertate que tacite sequitur seruum insti
tutum.et probatur.j.de condi.et demon.l.in condi- 6
tionibus.in prin.et.§.j.vbi leges que dicunt qđ con
ditio que tacite meit nihil operatur procedũt nisi de
voluntate defuncti aliud appareat.hoc etiam ꝓbatur in hoc.§.et ita loquitur lex nostra. sed in foicnita
tib⁹:et in alijs que non dependent ex voluntate de
functi nemo potest facere quod leges non habeant
locum in suo testamento. ¶ Tertio ob. quod dicta
verba.et plus petere non possit ꝛc.videntur adiecta
fauore institutiz:ergo alio instituto non existente ni
hil operantur:vt.l.peto.in prin.j.de leg.ij. respõdco
questio proposita loquitur solũ quando instituit vnũ
in re certa:et alium vniuersalem heredem non facit:
tunc enim illa verba plus petere non possit ꝛc.vidẽ
tur adiecta fauore venientis ab intestato.vt dicta le
ge peto.ver.idem dicemus.finautem alium heredẽ
instituisset qui defecisset.Quid iuris sit dicam in se
quentibus questionibus. ¶ Quero †testator[d] insti- 4
a tuit quendam in fundo nec adiecit quod plus pete a
re non possit alium instituit vniuersaliter qui tempo
re testamẽti erat mortuus.licet testator crederet eũ
viuere.vel decessit postea anteqꝫ adiret. an ille institu
b tus[b].in fundo sit heres insolidũ.Videtur qꝫ nõ: qz
alio instituto vniuersaliter habeꝫ loco legatarij: vt
l.quoties.C.eo.z no.§.eo.l.j.§.si ex fundo. ¶ Preter
ea licet ille sit mortuus tamẽ qz testator purabat eũ
viuere dẽbet habere perinde ac si viueret: vt. l. quo
loco.§.j.eo.Contrarium credo qꝫ ille habeat totũ
iure accrescendi.nam licet testator dederit alium he
redem vniuersalem:nõ est manifestissima voluntas
eius quod plus petere non possit si portio illius defi
ciat.ergo habebit.arg.l.si miles.de testa.mili.z.l. ex
militari.§.fi.cũ.l.seq.eo.ti.Et hoc tenet Guil.de cu.
§.de condi.indeb.l.seruo. ¶ Sed contra predicta
facit.§.de iniust.test.l.pe.vbi nõ fuit manifestissima
testatoris voluntas solum enim prohibet accresce
re dando substitutum sicut hic dando coheredem:
ñ ibi nõ accrescit sed totum reducitur ad causam in
testati. Respondeo ibi substitutio rũpitur ex causa
preteritoꝛ z volũtas legis est manifestissima ideo
posthumus rũpit.vt sibi locũ faciat z sibi rem dedu
cat ad causam intestati:vt.l.nã z si.in
fi.§.de iniust.testa.dixi in.d.l.penult.
† ¶ Sed quero qđ si testator adiecis
set qꝫ talis institutus ex fundo plꝰ pe
tere vel habere non possit an hoc ca
su herede instituto deficiente sibi ac
crescit, respondeo dicta verba qꝫ plꝰ
petere vel habere nõ possit videntur
referri scilicet rebus sic se habentibꝫ
prout testator disposuit.arg.l.qđ ser
uus.§.de condi.ob cau. z.l.fi.§. item
quesitũ.§.de condi.inde.vide.l. paul
lo callimacho.§.j.j. de leg. iij. Sed si
heredis institutio deficeret tũc dicta
verba non videntur operari:vt.l.pau
lo callimacho.§.j.† Et ideo est aduer
tendum quia quandoqꝫ in institutio
ne ex re certa testator adiecit dicta
verba:z quod plus petere vel habe
re non possit.z nullum aliud fecit he
redem vniuersalem. z tũc sine dubio
videtur dixisse illa verba fauore ve
nientium ab intestato vt dictum est.
et sic res reducetur ad causam intes
tati. Quicqꝫ testator prouider sibi in
stituendo heredem vniuersaliter de
eo qui ꝑm cogitationem defuncti in
oẽm casum poterat esse heres. vt in
stituendo hominem iam natũ. et tũc

Andre.Poma. ¶ Si testator. Vide Alex.consi.
clxij.in viti.col.ij.volu.z que posui post Barto.in.l.j.
§.ex fundo.§.eo.Barba.consi.ij. colum.j. als.vij.et
seq.j.volu.

¶ An ille institutus.de hac materia vide plene per Angel. in consil. suo cccclx. et hanc cõclusionem tenet Salic. in.l. q̃ties. C.eodẽ. et Jmol.§. si ex fundo. §.eo.in re petit.quam ponit.j.eodem. in fi. itru.z ideo dixit Sa li.in.l. sancim⁹ i p̃n. C. de inoffi. testa. qꝫ testator ñ potuit ꝓhibere petitionẽ supplemẽti legitime et de hoc dico qđ est ter.i.§. ceterũ. in auten. vt cuz

de appel.cog.z an possit ius accrescendi ꝓhiberi. vide aliquid per Bald.in.l.j.in.ix.col.C.qñ non pe. par.z plene in.xix q.z an prohibitus a iure accrescẽdi videatur esse prohibitus a successiõe intestati vt de Bal.post gl.in.l.j.C.de testa.mili.z Ange.ibi ponit materiam de quo hic scz an testator possit ꝓhibere ius accrescendi.z per Bal.in.l quoties.C.e.circa primam col.vbi limitat in casu.d.§.ceterum.not. per Bar.in.d.consi.incip.Matheolus. z Ange. in consi.cxliij.cum quo concordat Salic.in lege quoties.C.eodem.sed Jmol.cum reprehendit in dicto §.si ex fundo.et in capt.Raynu.et vide Bald. in lege si quis ita instituatur si legitimus.j.eo.et Federi.de señ.in consi.cxxxj.et no.per Salice.j.l.j.C.quãdo non pe.par.in.viij.questio.z etiam per Ange.in l.prima.C.de testa.mili.et per Jmol. in.c. primo. in pe.colum.de test.et per Bald.in repeti.l.in suis. circa vltimam chartam.de lib.et posthu.et vide Baldum in repeti.ca.si pater.de testa.in.vj.charta.xiij colum. et vide not. per Jmolam plene in capitulo. Raynu.de testa.et per Sali.in lege quoties. in.iij. questio.C.eodez.per Jmo.in repe.dicti. §. si ex fundo.ad finem.

ADDE pulchre roma.cõsi.lxxxj.z an testator possit prohibere ius accrescendi.vide Baldum consi. lxxxiij.libro.v.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Dicta videantur. Imo. in repe. §. si ex fundo. quã ponit j. co. in fi. tenet contrarium.

ADDE quid si institutus in re certa quod plus ꝛc. dato herede vniuersali cui heredi iniunctũ fuit onꝰ capelle faciende ꝛ si nõ faceret puueꝫ hereditate ad illa heredi tas accrescat ipsi in a stituto i re certa anve ro ꝙueniat ad venien tes ab intestato. anve ro applica bit capelle Bal. cõsil. cccxxxvj. lib. iij.

~ And. Po.

b ¶ Not. ꝙ vide qd er hoc infert Bl. ff. xlv.

c ¶ Pater famil. i pn. er no. modũ petẽdi.

qa si dico duas ptes non intelligit de duaꝰ tertijs. Sed ꝓtra istud dictũ Barto. est text. in c. indennitatiꝰ. §. si vero. de elec. lib. vj. vbi due ptes intelliguntur respectu totius ꝛ ibi. d. pe. allegat illũ tex. contra Bar. ꝛ vide ibi ꝛ etiã. d. Dominicuz. et idẽ etiã tz do. Pet. in c. extirpande. de prebẽ. sed Jo. de imo. ibi soluit bar. hic. ꝛ vide do. Abb. ꝛ do. Pet. in

fauore instituti illa verba dicta videã tur: [a] vt dicta lege peto. in princi. infra de leg. ij. et intelligerentur sic plus petere vel habere nõ possit instituto adeunte: vt dicta lege paulo callimacho. §. primo. Quandoqꝫ testatoꝛ sibi prouidit de aliquo qui etiam secundũ cogitationem suam heres non poterat esse nisi in vno casu tantum: vt qa instituit ventrem vxoris sue si pgnãs erat et si ad lucem peruenerit. ꝛ eo casu quo pregnãs non esset: et ad lucem non peruenerit: nihil disposuit. tũc dicta verba dicantur dicta fauore instituti si erit. si non erit fauore venientiũ ab intestato. vt dicta lege peto. in pn. ver. idem dicemus. maxime quando testatoꝛ subiungit quod vult voluntatem suam valere etiam iure codicillorum. et sic etiam prouidit venientiꝫ ab intestato.

1 ☞ Dictio postea de necessitate nõ inducit interuallum.

Si quis ita. Dictio postea non impedit 1 die hereditatis et libertatis simul cedere. hoc dicit. ¶ † Not. quod [b] dictio postea nõ significat de necessitate interuallum tẽporis. et sic facit ad questionem notatam per Dyn. supra solu. ma. l. fructus. Et possumus dicere quod hic non est necesse quod detrahatur dictio postea. nam est quidam ordo temporis et quidam ordo 1 nature. ordo temporis patet. de ordi 2 ne nature do exemplum vt primo est ignis postea calor non ordine temporis 1 sed nature. ita in proposito primo seruus postea liber postea heres non ordine tẽporis sed ordine nature. qꝛ õmo persona debet esse habilis que fit 2 heres: vt. l. si queramus. §. de testa. et de iure codicil. l. quidam referunt. qõ ergo iurisconsultus dicit ꝙ detrahaꝫ postea. s. quo ad ordinem tpis: quia simul ꝛ semel tpe cediturtrũcꝫ. sed sm ordinem nature seu intellectus precedit libertas. 1

Si seruus. Primo ponit que 2 stionem. secundo 3 determinat duas' alias questiones. reassumit primam. secunda ibi ꝛ qui- 4 dem. tertia ibi. sed ꝛ si pure. ¶ Opponitur. C. de necess. ser. l. cum quidaz. c Solutio ibi loquitur quando nullam 1

mentionem fecit de libertate hic sic. ¶ Alterius dicitur hic quod quando est alienatus vel manumissus posset esse heres. contra. j. de acquirenda hereditate. l. placet. ꝛ. l. cum proponas. in principio. C. eod. Solu. quidam dicunt ꝙ eum heredem existere loquitur quando fuit manumissus. vel dicitur aliũ esse heredem per ipsum seruũ. dic tertio ꝙ heres est iussu noui domini. ꝛ ista est vera. ꝛ vide gl. que incipit vo luntarium ibi. Vel dic etiam non manumissus ꝛc. domini doct. dicunt contrarium' in. l. cum proponas. C. eo sed damno eos per istum tex. vt plene scripsi in. l. cum filio. j. de lega. j.

Si alterius. Plures institutiex diuersis rebus admittũtur equaliter vt instituti. h. d. hoc intellige q̃tũ ad hereditatẽ sed in fundo habebũt partes nominatas: vt. l. ex facto. la grande. j. eo. Et ita oportet intelligi. §. l. prox. §. si duo. ¶ Opp. j. l. prox. Sol. vt glo. ibi.

☞ Copula que cadit inter diuersas orationes nõ inducit coniunctionem.

Tertius. Coniuncti ex re certa habentur prouno quo ad diuisionẽ hereditatis faciendam cũ alio instituto. h. d. ¶ Op. j. l. prox. Sol. istud ꝓpter cõiunctionem duorũ in eadẽ re vt not. s. l. pri. vlterꝰ scias qõ vltramonta. videntur dicere ꝙ testatoꝛ hic apposuit copulam dicendo titius fundi cornelianꝰ heres esto ꝛ duo titij illius insule heredes sunto qõꝝ quilibet habet tertiam. quia omnes essent cõiuncti verbis. Ita dicit Ly. in. l. fi. C. de impu. et alijs sibi sti. in prima oppo. ꝙ non est verum. nam † copula q cadit inter diuersas orationes non inducit coniunctionem verbalem: vt. §. qui. mo. vsufruc. amit. l. sicut in annos. §. ij. dicam j. eo. l. item qõ sabinus. de pri plene in. l. re coniuncti. j. de lega. iij.

Si in equalibus. Etiam in distributõepar tium vltimum dictum prevalet. hoc dicit.

☞ De dictione eque ꝛ equis portionibus.

Et cõiuncti per nomen collectiuũ sunt plus coniuncti quam illi qui cõiunguntur per copulam. nu. 2.

Interdum. Dictio † eque facit vt coniuncti cum distinctis equaliter admittantur. h. d. ¶ Not. diligenter de virtute huiꝰ dictionis eque et equis portionibꝰ. ¶ Scdo no. † qõ coniuncti per nomen collectiuum sunt plus coniuncti quã illi qui coniunguntur per copulam in eadem oratione. nam hic primus et fratris filij in eadem oratione per copulam sunt coniuncti. tamen quia illi filij sunt cõiuncti per nomen collectiuum habentur loco vnius nisi esset dictio eque.

☞ Res est diuisibilis in infinitas partes.

Res in dubio intelligitur diuidi in. xij. partes.

Qui petit duas partes in dubio intelligitur de duodecim nisi dicat totius.

Quilibet fundus diuiditur in duodecim partes sicut hereditas.

Paterfamilias. ¶ Not. ꝙ res est

a q̃ res ẽ diuisibilis? ī infinitas ptes? vt ibi q̃ voluerit.
b Ad idē. l. si cui. ō ser. Itē no. ꝙ res ī dubio itelligī
2 diuidi in duodecim partes. et per hoc sis cautus in
c libello z sentētijs si eī petis ꝙduas partes dicas de
3 tribus rei totius: si eī peteres simpliciter duas par-
tes in dubio intelligīt duas partes scz de. xij. vt hic.
4 nisi aliud appareat. Et ꝙsi dicis hic loquitur in here-
ditate: certe eo modo quilibz fundus diuiditur. vt. l.
quoties. §. si duo. s̄. eo. C. de leg. l. cum questio. Sed
si diceres peto duas tertias vel duas quartas illud
est indubitabile: vt. j. ea. l. §. fi.

Deniqz hic primo loquitur quando testator legauit vni partem et alteri partem. Secundo quando legauit vni totum et alteri partē. f
Tertio quando vni totum et alteri totum. Quarto
q̃ pluribus totū et alteri partē. Secunda ibi. sed si
excesserit. Tertia ibi. sz si duos. Quarta ibi. in alio.
ver. sed si duos. ¶ Opp. adver. sed si excesserit de. l. 1
cū questio. C. de leg. multa dicuntur pro solutione hu
ius cōtrarij. veritas est quod hoc debet intelligi qō
hic constat ꝙ testator voluit transire ad diponditū
quod apparet si testator dixisset tutū instituo. in. xij.
vncijs in alijs. vj. instituo semproniū. Ex hoc quod
dixit in alijs apparet quod voluit ad diponditū tran
sire. licet hic in tex. non declaret. distingue ergo quā-
doqz testator relinquit vni partem et alteri partem
infra assem et loquitur hic. §. in princi. Quandoqz re
linquit vni totum et alteri totum et non est dubiū ꝙ
concurrunt vt hac. l. §. sed si duos. quandoqz relinqt
vni totum et alteri partem. et tunc aut constat quod
illud quod dabat secundo voluit adimere a primo
et stamus certo. aut non constat quod voluit adime
re. et ita loquitur ver. sed et si. Aut est dubium et tūc
est distinguendū. aut primo relinquit partem et po
stea totum. aut primo totum secundo partem: vt no.
in. l. cum questio. C. de leg. facit qō dicā j. ad trebel. l.
marcellus. et. l. qui quadringenta. et vide glo. que in
cipit ex asse institutos ꝛc. dicit glo. not. q̃tum ad sub
stantiam rei hereditarie. q̃ in qualibet vncia erit tā-
tum de substantia hereditatis q̃tum erat primo li-
cet habeat pauciores vncias.

Si quis ita. Oppo. s̄. de. l. proxi. vbi illa verba tertia: quarta et similia significāt modū portionū nō or-
dinem. Rñdeo hoc ꝓpter precedētia ver-
ba. scz prima: et secunda que sunt mere significatiua
ordinis: secꝰ si illa verba non essent appolita: sed alia
tunc essent modificatiua. vt. s̄. l. proxi. in fi.

1 ¶ Quando relatiuum quis vel qui faciat veram
relationem non simplicem.

Iulianus. Relatiuum quis vel qui in dubio facit ve-
ram relationem non simplicē. hoc dicē.
¶ Not. quod dixi in summario facit. l.
1 triplici. de ver. signi. ¶ Oppo. † ꝙ fa-
ciat simplicē relationē non verā. vt. l. dñm. C. de in- c
iur. z. l. iij. de neg. gest. respondeo de sui natura facit
veram vt hic. sed vbi resultaret iniquitas debz intel d
ligi quod faciat simplicem relationem. vt in contra-
rijs et in sacra scriptura mulier damnauit que salua e
b uit quod nota. quia facit id ad saluandum? dicta te-
e stium. ¶ Ultimo no. gl. superverbo quindecim par f
c. cū omnes. de ele. et vide que dixi in. l. j. de acquir.
here. in glos. ij. et vide Bar. in. l. plures. ff. de dā. infe.
vide ibi Lud. vbi alleg. Bar. hic et trāsit cū Barto.
hic et vide Ange. in. l. si in rem. ff. de rei vendi. et in. l.
etiam. ff. de vsufru. et vide in consi. Joan. de Imo. in
consi. cl. et
tes. in fi. gloss. Tu dic quod cum cuilt bet ex primis reliquerit minus: secun do plus: quod hec lex hodie non est correcta: vt no. per glo. in dicta. l. cum questio. C. de leg.

Item quod sa binus. f Hic incipit tra-
ctare aliam materiā quā
do aliquis est institutus
sine parte.

¶ Coniunctio que cadit inter orationes non inducit conunctionē realem.

Unde idem. Iste ver. est for tis. casus est qō quosdam instituit ex. xj. vncijs. z duos sine partibus. illam vnciam habebūt illi qui sunt scripti sine partibus. et si vnus ex eis repudiat semunciam om nibus accrescit. hoc dicit. ¶ Oppo. ꝙ ille solus sine parte scriptus ad illā semunciam vacātem admittat. vt. l. §. si vero quidam ex heredib?. C. de cadu. tol. Sol. dicit glo. intelligas qō a hi duo instituti sine partibus nō erāt verbis cōiuncti. ponendū est ergo qō quilibet erat institut? in diuersis ora-
tionibus. Sed cōtra hoc oppo. de. l. si ita quis heredes. j. eo. Bl. soluit opti me. Sed op. licet isti non sint cōiūcti verbis vt dictū est. sunt tñ cōiuncti re. qz ad vnā portionē vocantur. gl. dicit fateor ꝙ sunt cōiuncti re inter se. z etiā b sunt re coniuncti cum alijs institutis in. xj. et sic oēs admittuntur. vt hic in fi. glo. quam vide. istud quod alij sunt coniūcti re est manifestissime falsum. nam distinctio partiū facit cessare cō iunctionē realem: vt. l. re coniuncti. j. de leg. iij. sed hic p̄mis distinctim assi gnauit. xj. vncias. Alij istituti sine par tibus vocant ad vnciā vacantē. et sic non sunt re cōiuncti. Petrus in. d. §. si vero quidā. dicit ꝙ hic non erant con iuncti re: sed oēs verbis. et intellige-
bat ꝙ inter institutionem factam de

~ Andreas pomate. ¶ Item not. ꝙ. adde Aret. in. l. plane. in fi. de leg. j.

¶ Ad saluandum. Et hoc sequitur ro. in. l. j. in prin. supra de ope. no. nuntia.

¶ Ad saluādū dicta testiū. vide Alex. ꝑsi. cxxij. ver. ꝓterea. col. iij. vol. ij. Roma. ꝑsi. xxx. col. ij.

~ An. Po. ¶ Itē ꝙ sabin?. §. sz si. vō car. ꝑsi. lxvij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

Item ꝙ sabinus. §. sed si. Not. istũ tex. in ver. aliter atq; si ita scripsisset. in ver. ex reliqua parte. qꝛ cõcordat cũ tex. in. l. ij. de here. insti. et cũ. l. si miles. la. ij. ff. de testa. mili. de verbo residuũ. aliquid dixi in d l. ij. et vidi de hoc verbo residuũ a l's dubitari sup vno rescripto impetrato a summo põtifice ꝑ quẽdam priorem cuiusdã monasterij quod possit testari de fructibus ꝛc. cũ alias sine tali impetratiõe nõ posset vt aliquid dixi postbal. in. l. fina. §. non autẽ. C. de bo. q̃ libe. in rectore ecclesie. nam in rescripto continebatur ꝙ concessa fuit gr̃a sacerdoti seu priori. quod possit testari in qua dicebatur prout tibi placuerit ordinare et disponere ac super hoc testamentum facere et concedere libere et licite valeas plenam et liberam concedimus facultatem volumus aũt qđ in dispẽsatione bonorum dicti prioratus ꝛ aliorũ beneficiorũ iuxta quãtitatẽ residui erga ipsum prioratũ et alias ecclesias a quibus illa percepisti te liberalem exhibeas prout conscientia tibi dictauerit: et anime tue saluti videris expedire. stat dubium nunc propter illud verbũ residui pro quota parte papa concessit ꝙ testaretur iste prior et residuum relinqueret ecclesijs a quibus percepit prout conscientia dictauerit et anime saluti viderit expedire qm̃ quo ad ista verba ĩferiora papa voluit dicere qđ residuũ bonorũ ꝙ perceperit ab ecclesijs relinquat eis s̃m qđ ab eis percepit. qꝛ voluit papa ꝙ illud qđ percepit ab vna ecclia illi ecclesie relinquat istud important ista verba inferiora. et sic apparet ꝙ l3 papa cõcedat plenã ꝛ liberã facultatem testãdi de bonis quesitis intuitu beneficiorũ. tñ restrinxit illã liberã facultatẽ in residuo. ideo est aduertendũ ꝙ erit illud residuũ. nã cum ista gratia sit preiudicialis ecclesijs a quibus percepit bona et ad instãtiã sui emanauit dicta cõcessio. ideo ista gratia restringi dz inq̃tum potest vt euitetur preiudicium tertij. vt in. c. super eo. de offi. dele. c. q̃uis. de rescri. in. vj. l. ij. §. si quis a principe. et. §. merito. ff. ne quid in lo. pub et in l. nec auus. C. de emãci. lib. et. c. in corrigendis. de offi. ordi. et sic licet beneficia principũ sint late et latissime interpretanda. l beneficiũ. ff. de consti. prin. c. cũ dilecti. de dona. c. visis. xvj. q ij. tñ illud est verum quãdo agitur de preiudicio ipsius cõcedentis vt dictis iuribus sed quando agitur de preiudicio tertij tunc secus. quia nõ est de intentione cõcedentis preiudicare tertio. nisi quatenus est expressum in gratia seu priuilegio. et cum ad impetrationẽ istius prioris dicta gratia fuerit concessa sequitur ꝙ in dubio debet fieri interpretatio contra ipsum priorem impetrantem. vt in. c. contra eũ. de reg. iur. in. vj. et. l. veteribus. de pac. et. l. quicquid astringende. de verbo. ob. licet enim in dicto rescripto dicatur ꝛ de quibuscũq; bonis tã ratione dicti prioratus quã ratione aliorum beneficiorũ tuorum que đ presenti obtines et in posterũ obtinebis. tamen papa non cõcessit quod đ omnibus illis bonis possit testari. sed duntaxat voluit declarare de quibus bonis possit testari. qꝛ cum habebat bona quesita ex pluribus beneficijs papa indulsit ei qđ de bonis quibuscũq; tam prioratus q̃ aliorum beneficiorũ hoc apparet ex verbis inferioribus dum dixit iuxta quantitatem residui. vnde voluit ꝙ residuũ dictorum bonorum testetur erga prioratum et beneficia. Et sic nõ cõcessit qđ possit vni vl pluribus relinquere omnia bona que acq̃siuit ex dictis beneficijs. vt iam fecit dictus prior instituendo conuentũ in quo erat prior qm̃ residuum debuit disponere ꝛ distribuere alijs ecclesijs a quibus illa bona percepit. ergo non potuit testari de omnibus bonis instituendo dictũ monasteriũ vnde vr̃ velle qđ illud verbũ residuũ importet lucrum ꝙ dictus prior acquisiuit de dictis ecclesijs vt sic in illis distribuere et relinquere debeat vel saltem dimidiã omniũ bonorum. et de hoc est tex. valde solẽnis in. l. ij. C. de heredi. insti. in ver. nam residui. commemoratio etiam totum admittit vbi si testator instituit incapacem in certa portione et alterũ heredem instituit in residuo ille institutus in residuo videtur institutus in totum patrimoniũ defuncti. qꝛ propria significatio illi⁹ verbi residuũ vel verbi reliqua importat totũ patrimoniũ defuncti. facit qđ hr̃ in. l. q̃q̃. C. de test. mili. et. l. amissi. in prin. ff. de fideius. et. l. et qui. ff. de do. causa mor. et. l. ceterorũ. ff. de ver. sig. tex. hic ꝛ que in simili dixi in. d. l. ij. et sic ista verba adaptantur ad totum si ergo non apparet pro quota parte papa voluerit istum posse testari de bonis ecclesiarũ videtur ꝙ totũ qđ ex dictis ecclesijs fuerit perceptũ veniat reseruandum ipsis ecclesijs et qđ remaneamus in dispositione iuris cõis. l. si extraneꝰ. ff. de cõdi. ob. cau. l. si cũ dotem. in prin. solu. ma. cũ si. et illa verba de quibuscũq; bonis: non intelligũtur ꝙ omnia bona possit relinquere. vnde nõ intelligunt̃ de generib⁹ singulo

Sed si. Not. ꝙ ille cui relinquuntur reliqua si nihil reperitur nihil habebit et sic est finis ꝑ hoc mane.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Sabinus. Institutus sine parte habebit quod deest ad dispondium.

Ex facto. Verba enuntiatiua cōditionaliter prolata non inducunt dispositionem. h. d. Dixi plene i. l. ex hac scriptura. j. de do. Hic est duplex litera vna quē nō instituerām. alia quē instituerā. ⁊ sunt verba testātis. ⁊ ꝑm illā posui casum summariū. Ad quā opp. de. l. ex hac scriptura. j. de dona. Solu. ibi verba enuntiatiua proferebātur principaliter propter se. hic incidēter ꝓpter aliud qꝛ conditionaliter. Scdo debes scire ꝙ hec lex legitur duob⁹ modis. quidā formāt questionē an seius qui dicebatur institutus admittatur ⁊ rñdebat ꝙ nō et ꝑm ista posui summariuz. Alij ponunt ꝙ fiat questio in substituto. ⁊ illam reprobat glo. imo dicit substitutum admitti. ad hoc oppo. conditio de preterito falsa vitiat institutionem: vt. l. ij. s̄. eo. ergo hec substitutio non debet valere. Sol. dic ꝙ hec cōditio erat de futuro. s. si heres nō erit lz implicet aliqd̄ preteritum scz ꝙ eū instituerat. simile in. l. cum tale. §. pe. de condi. ⁊ demon. ad idē op. ꝙ illa verba si heres nō erit. debeant intelligi de eo qui pōt esse ⁊ nō vult esse. vt l. pater seuerina. in prin. de cōdi. ⁊ demon. sed hic ille qui dicebatur institutus nō pōt admitti. ergo nec substitutus. Sol. vt dixi in contrario.

Quo loco.

Si iam mortuo. Verba testatoris debent intelligi perinde ac si esset illud qd̄ testator putauit. h. d. pulcher casus est. No. ꝑ gl. in. l. seruo. s̄. de cōdi. inde. Et not. istud qd̄ dicit gl. ꝙ verba debēt intelligi prout testator putauit. dixi vobis in. l. quoties. §. si duo. s̄. eo.

Trebatius. Opp. hic dicitur quod erit liber ⁊ heres contra. j. de vulga. ⁊ pupil. l. qui liberis. §. sub cōditiōe. Sol. vt gl. vel dic ꝙ ista cōditio depēdet ex facto testatoris. vñ nō faciendo vr̄ petuisse hanc. l. cum seq. prosequere vt in glo.

1 ☞ Bonorum possessio que datur pendente conditione tribuit illam administrationem quā habet curator bonorum.

Si quis instituatur. Est difficilis. l. ⁊ diuiditur in duas partes principales. primo ponit quid pōt facere heres institutus in diē certū vel incertum. secūdo quid pōt facere iudex. secūda ibi. sed si bon. pos. missus in possessionem pendēte conditione potest omnia facere que curator datus posset. h. d. ꝑm vnā lec. ¶ Opp. bo. pos. que petitur pendēte conditione nō tribuit ius seu iuris effectum: vt. l. ij. §. si sub conditione. j. de bono. pos. ꝑm tab. si non tribuit ius

a vel iuris effectum ergo interim[a] non potest alienare gloss. dicit ꝙ illud quod permittit alienare refertur ad eum qui institutus est in diem certum. ⁊ sic habetur vt pure institutus. sed hoc est contra mentem. l. que de vtroqꝫ pariter loquitur. dic ergo ꝑm Jac. de aret. et melius ꝙ bon. pos. interim nō tribuit ius. scz rum. sed de singulis generum isto modo loquendi vtitur glo. in. l. j. in ver. omnibus. C. cōmunia de leg. et in. c. nō cōcupiscentiā. de cōsti. ⁊ sic papa voluit ꝙ possit testari de bonis cuiuscūqꝫ beneficij. sed nō de omnibus oim suorū beneficiorū. vide alias rōnes ius residens in personam heredis. sz interim potest alienare vt curator datus bonis. ⁊ hoc puto verum per. l. j. j. de iur. deliber. Sed cōtra hoc facit tex. qui dicit distrahi tāqꝫ heres. So. fateor ꝙ etiam curator distrahit tāqꝫ heres. ⁊ eodē modo pōt a creditore conueniri ꝑm eundem Jaco. de aret.

1 ¶ No. etiam diligenter ꝙ boñ. pos. que datur pendēte cōditione tribuit administrationem illam que competit curatori bonorum. ¶ Oppo. quilibet potest vendere rem alienam: vt l. rem alienam. de contrahen. empti. Solut. potest alienare rem alienam. ¶ Alterius oppo. ꝙ vere vendat rez alienam. vt. l. ij. §. si sub conditione. j. de bono. pos. ꝑm tabu. Sol. ibi in omnem euentum habiturus erat filius hic non erat heres habiturus in omnem euentum.

1 ☞ Iudex citans aliquez ad hoc vt sciat an velit esse heres: debet ei dari tantum tempus q̄tum habet ad petendum bo. pos.

2 Instituto sub conditione potestatiua potest non solū statui tempus vt impleat cōditionem sed etiam infra qd̄ adeatur hereditas.

Sed si bonorum. Hic loquitur quid habeat facere iudex aliquo instituto sub conditione et subdiuiditur quia primo loquitur de instituto sub conditione potestatiua: secundo de instituto sub conditione casuali. secūda ibi. item si conditioni. Si institutus differt conditionem potestatiuā implere ei ad hoc per iudicem terminus statuetur. h. d. ¶ Opp. ⁊ videtur ꝙ non sit necesse ꝙ iudex statuat tempus. quia lex statuit ꝙ impleat q̄ primū potest: vt. l. hec conditio. de cōdi. ad hūc casum lz nō ad materiam quas posui in. d. l. demonstratio. in vj. colū. de cōdi. ⁊ demon. ergo licet dicat de q̄buscūqꝫ bonis ⁊c. tñ restrīgit ad ecclesias in quibus fuit beneficiat⁹ ⁊ sic nō de omnibus bonis dicti prioratus et sic dicatur residuū importat medietatē toti⁹ vt voluit glo. iūcto text. in l. si residuū C. de distr. pig. vbi d̄r residuū debiti si paratꝰ est soluere. ⁊ glo. in ver. residuū exponit. i. partē quo casu appellatione partis venit residuū. i. mediū toti⁹. vt ꝓbat in l. nomē filiarū. §. portiōes. ff. de ver. si nisi restringat ꝑ adiūctū. qꝛ dicat ꝑs aliqua. qꝛ tūc importat min⁹ dimidia. vt est glos. valde sing. in cle. j. de fo. compe. ADDE de hoc verbo residuum quod ipse cōsuluit consi. xxvj. iiij. volu.

a ¶ Si quis. interim. An heres institutus sub conditione possit interim pendente conditione petere bonorum possessionem ꝑm tabulas ⁊ an faciat ius. vide Cyn. in. l. filijs matrem. C. de inoffi. testa. ⁊ ibi ad eum se remittit Bald.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

8 Andre. Poma. ¶ Vult dicere. vide Alex. consi. iiij. col. iij. vol. ij.

b' ¶ Item si conditioni. proclamatio. valida est citatio per edictum generale in loco publico ⁊ potest ꝑ hanc citationem fundari iudicium ita sentit Bart. hic q̃ semper allegatur ita etiã dicit Bar. in l. fina. in princip. C. de iure de lib. et in l. a prima. C. d̃ iur. dotiũ. impe. et in l. si eo tempore. C. de remis. pi. Jaco. but. et Bal. in autentic. si omnes. C. de edi. di. et Bal. in l. quinquaginta. ff. de 1 excu. tu. et in l. prescriptione. C. cõtra ius. et in l. ij. C. de test. et Innocẽ. in c. final. qui ma. accus. et demõ. Glo. sol. notabiliter ibi in legato hic in institutiõe heredis: ratio: q̃ in institutione heredis est maius periculũ. ideo heres nõ est ita grauãdus. ⁊ hãc tenet Pe. ⁊ Cy. C. de insti. 1 et substi. l. j. dixi in l. suus quoq̃. §. j. s̃. eo. ¶ Quero quid vult dicere[a] tex. q̃ pretor imitetur edictum suum. Glos. dicit q̃ nõ habemus. sed credo q̃ habeamus. nam extraneis ad petendũ bono. pos. pretor indulget centũ dies: descendentib⁹ annũ. de illo edicto loquitur hic q̃ pretor debet imitari statuendo tantũ tempus quantũ per illud edictũ statuitur ⁊ non minus qd̃ no. multũ. probatur in l. ij. j. de iur. de 1 libe. ⁊ l. j. §. largius. de succes. edic. qd̃ est mẽti tenendũ. q̃ assessores in hoc b multum errant statuendo minus tẽpus ad deliberandũ an velit adire vl̃ nõ. Et sic no. † q̃ si iudex fecit aliquẽ citari vt sciat si vult esse heres vel nõ debet dare tantum tempus q̃tũ datur ad petendam bo. pos. Et non põt minus tempus statuere. vt. ll. preall. et per hoc mille processus deuastabũtur. ¶ Querit quid erit elapso termino dato a iudice? Rñ. videbitur defectus conditionis. vt hic. nec est locus. pos. ⁊ in. c. humilis. ⁊ in. c. inter quatuor. de ma. ⁊ obe. domi. Abb. in. c. fi. de vita ⁊ honest. cle. do. Car. in. c. dilecti. de exces. Imol. in. c. albe. de test. ro. in consil. quod incip. pro plena discussione. do. de sancto Gemi. in. c. fin. de elec. in. vj. Bart. in extrauag. ad repri. in ver. per edictum. Bald. hic vbi dicit se vidisse cassari multos processus. Bartol. in. l. iiij. ff. de bo. auto. iudi. posses. Ange. in tractatu de inuentario. et adde 1 circa. q. Barto. hic quia dixit Innoc. in. c. fin. qui matri. accus. pos. quod vbi est certus heres ille citandus est. Idem voluit Joan. and. in. c. fi. de elec. in. vj. al's autem ꝑm quod etiã dixit Bart. hic non esset satisfactum per generalem citationem. l. si diu. ⁊ ibi Angelus. ff. ex quibus causis in possessionẽ eatur. tamẽ 1 si fuerunt citati hi quos tangit prima causa successionis valet. iuxta illud quod decidit text⁹ in. l. prima. §. denuntiari. ff. de vent. inspi. et ibi vide. et ideo aduocati non dirigunt libellum in genere contra volẽtem esse heredem alicuius defuncti: sed faciunt sigillatim requiri illos quos proxima causa successionis tangit. ⁊ cum comparent in iudicio faciunt eos interrogari si volunt esse heredes talis defuncti. vt hic ꝑ Ange. post Bald.

ADDE an sufficiat generale proclama. Baldus consilio. cccxij. libro secundo. et per Abb. consi. [illegible] libro primo.

illi distinctioni que fit in. l. q̃ diu. de acqui. here. Non enim põt hic haberi pro adita: cum nõ dũ erat purificata institutio. sile in. l. si seruus. j. de bo. auto. iudi. pos. ¶ † Ultimo no. q̃ instituto sub cõditione potestatiua nõ solũ põt statui tempus vt impleat conditionẽ: sed etiã põt statui tempus intra qd̃ adeatur hereditas. vt hic dicit tex. q̃ pro tanto est aduertendũ q̃ statuitur tẽpus eo tempore quo nõ potest facere sed potest facere vt possit. scilicet implendo cõditionem: ⁊ ideo hoc fit.

☞ An sufficiat generalis proclamatio quando creditores volunt agere contra bona hereditaria ⁊ nõ reperitur heres.

Item si conditioni. Primo ponit vnũ dubium. Secundo vnam questionem circa illud. secunda ibi. sed si sub conditione. Pendente conditione casuali iudex statuet terminum infra quem si non petitur bon. posses. vel hereditas adeatur creditores in possessionẽ mittentur et curator bonis constituetur. hoc dicit. Not. quid debent facere creditores pendente cõditione institutionis. ¶ † Quero qñ creditores volũt agere cõtra bona hereditaria cũ non reperiatur heres. an sufficiat generalis proclamatio[b] si quis velit esse heres cõpareat ⁊c. ꝑm formam. l. si eo tpe. de remis. pig. Aut est necesse q̃ citent aliqui nominatim. Rñ. nominatim citari debere illos qui primũ gradũ obtinent. ⁊ ad quos hereditas pertineret. et innuit hoc tota lex que vult citari institutũ sub conditione. pro hoc. j. de succes. edi. l. j. §. j. ⁊ §. largius. ⁊ expressius in. l. j. §. peñ. de ven. inspicien. ¶ Quero qd̃ vult dicere tex. nisi intra certũ tempus hereditas obtigerit aditaq̃ fuerit. primo q̃ dicit hereditas obtigerit intellige per bo. pos. ꝑm tab. ⁊ sic possit heres a creditoribus cõueniri tanq̃ curator datus bonis: vt hac l. in prin. ꝑm Jac. de are. ⁊ quod sequitur aditaq̃ fuerit intellige post existentẽ cõditionem. ¶ Quero dicit text. ⁊ interim ⁊c. Quero de quo tẽpore intelligit istud interim. Respondeo. potest intelligi. i. inter primam dilationẽ datã heredi. vt. l. ait pretor. de iure delibe. vel põt intelligi interim. i. postq̃ creditores in possessione fuerint. anteq̃ hereditas adeatur. argu. l. si diu. j. ex qui. cau. in pos. ea.

☞ Quando per curatorem datum bonis possint vendi res tempore periture.

Si sub conditione. Diuiditur i duas partes. Prio. format vnã. q. circa predicta ⁊ eã determinat. Scdo circa suã determinationẽ tollit vnã dubitationem. scda ibi. ⁊ ideo. ¶ In prima parte sic pono casum. † Dictum est. s̃. q̃ per curatorẽ venduntur que sunt tẽpore peritura. quero an per curatorẽ possint vendi res nõ periture vt satisfiat creditoribus. Rñ. q̃ sic. si est graue es alienũ. vt q̃ debetur sub pena vel q̃ debetur reipublice que tota die molestat sicut dicim⁹ in curatore dato ventri.

☞ An eger et impeditus teneatur mittere procuratorem.

2 Et an cũ agitur contra bona defuncti modo de quo hic ꝑ scdm decretum dãdus sit curator qui vendat.

Et ideo. Iste versic. legitur hic in glos. tribus modis. de primis duobus non curo

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

assumo tertium ibi vel melius secundū glo. fm quē. hoc dicit. Ad uersus facta per talē curatorē nō restituitur pupillus sed absens vel aliter impeditus. h. d. ¶ Oppo. ff. de minō. l. in integrū. Sol. glo. pupillus non restituitur. vt ibi. sed absentes et impediti sic. vt hic. et. l. j. in fi. ff. ex qui. cau. ma. et. l. in possessiōe. §. cū dicitur. ex qui. cau. in pos. ea. et fm hāc lec. posui sum marū ista non placent mihi. q. l. in integrum. de qua glo. facit mentionē loquitur in pupillo qui non restituitur de eo qđ factū est ante aditā hereditatē. cum interim tunc non fiebat cōtra pupillū: sed cōtra hereditatē: que interim representat personā defuncti ma/ioris: et eadē ratione videtur q nō deberet subueni ri absentibus vel impedito de eo qđ sibi ante aditā hereditatē fieret. et leges hic allegate in glo. loquūtur de eo qđ fit in bonis eorū absentū. vel aliter im peditorum. ¶ Scđo modo legitur alibi in glos. j. ex qui. cau. in pos. ea. l. si dis. fm quā pone sic casum. Di citur. ff. q fit venditio vt satisfiat creditorib⁹. sed vi detur q debeat differri et expectari. Ad hoc rñdet iurisc̄ōsultus et dicit q illud qđ dicitur de dilatione est verū in illis qui sunt absentes ex causa iusta vel iusta causa impediti: sed. §. precedēs loquitur in pre sentibus qui detrectant petere bono. poss. hoc dicit. ¶ Tertio modo legit Ja. de are. hoc modo. Dictū est. ff. q bona venduntur per curatorem datū bonis. Cōtra imo videtur q per ipsos creditores debz fieri venditio bonorū: vt. l. fulcinius. §. j. j. ex qui. cau. in pos. ea. Rñ. per creditores pōt fieri vēditio cōtra de bitorem latitantē. sed qñ debitor non latitat sed est absens vel legitime impeditus tunc fit venditio per procuratorē causa cognita. h. d. ¶ Quero quidvult dicere rex. sine dilatione dic vt in gl. ¶ Quero vtrū teger et impeditus teneatur mittere procuratorem. Glo. videtur dicere q sic vel patitur missionem vel venditionem. Quod dicit de mittendo procuratorē dic plene per Ly. C. de restitut: iōe mil. l. j. dixi. in. l. j. de diuer. et temp. prescrip. et qđ dicit patitur vendi tionem. intellige per curatorē datū bonis: vt. l. in pos sessione. §. fi. j. ex quibus cau. in pos. ea. Potest quar to modo legi dictū est. ff. q curator potest vendere. Quero vtrū eo tempore quo curator vendit erit ne cessariū decretū iudicis vel posset sine decreto ven dere. rñdet iurisc̄ōsultus in primis dictis. ff. est neces se q sit cause cognitio et decretum iudicis vt in pu pillo et alijs absentibus. et ista lec. probatur. in. l. ait p̄tor. et. l. ij. de iur. delī. ¶ † Ultimo tene mēti q qñ ꝯ bona defuncti agit. fm decretum hoc modo dz in terponi: q detur curator bonis qui vēdat: [a] vt hac. l.

Si titius. Not. q substitutio vulgaris fit ꝓbis affirma tiuis. et dic vt dixi in. l. j. de vulga. et pupil. ¶ Secundo not. quod eodem mo do fit substitutio in legatis sicut in hereditate. vt hic. et. l. vt heredibus. de leg. ij.

Si te solum. Si p̄ma institutio est plena scđa in eo dem testamento facta nihil operatur. et idē vbi sub pluribus conditionibus disiunctiue relinquitur. h. d. ¶ Op. qđ vltima institutio debet valere: vt. l. nā ad ea. j. de cōdi. et demon. dicit glo. et no. aliud in institutionibus in quibus preualet institutio plenior: vt hic. aliud in legatis in quibus preualet vltima voluntas. ¶ Oppo. j. e. l. si quis ita scripsit. Sol. dicit glos. ibi habebat coheredem hic non. Tu dic q ibi loquitur quando pro parte pure et pro parte sub conditione. hic quan do primo pure. secundo sub cōditiōe. ¶ Oppo. de. l. si heredi plures. de cō ditio. insti. Solu. glo. intelligit hic cō ditiones esse positas separatim non copulatiue.

Si ita quis. Varietas ordinis institutionem non vitiat. hoc dicit.

Verbū q reperitur in preterito et futuro subiunctiui in vltimis voluntatibus intelligit in futuro.

Si testator legauit cuilibet filie q̄ vidua fuerit centū an ad legatū admittantur q̄ erant vidue tēpore testamēti vel q̄ postea contigerit viduari.

Dictio quisq; et dictio ois: an differāt: et quid de dictione quilibet.

Dictio ois in singulari est distributiuum. in plurali est collectiuū.

Dictio quisq̄ idē est qđ dictio quilibz quia est distributiua.

Dictio quisquis: est distributiua.

Nomina collectiua: et distributiua.

Dictio quisq̄ quare magis sumat̄ im proprie q̄ dictio omnis.

Relatiuum quis vel qui quādo ponatur distributiue.

Si plures intrant castrum an omnes debeant habere premium.

Si statuatur q quicūq; acceperit vexillū florentinorū habeat centū si duo simul acceperūt nec apparet quis primo: simul habebunt centū.

Distributiua particularia que sunt.

Hoc articulo. [b] Nomen quisq; proprie est collectiuum. sed fauore institutionis vt distributiuum assumitur. h. d. Diuiditur in tres partes. Primo ponit verborum ꝓpriam significationem. Scđo dicit mentē seruandā. Tertio ponit qualis mēs in dubio presumatur. scđa ibi: in quo puto. tertia ibi: sed humanius. ¶ Et est aduertendū q quidā habēt hic quisq;. et ista est bona litera. Alij habent hic quisquis. et ista non est bona. quia dictio quisquis est vere distributiua: vt infra dicam. Oppo. et vide tur quod hec institutio non valeat. vt. l. j. ff. de his que pro nō scrip. Dicit glo. quod hec verba scriptū habuerit. ꝛc. conferuntur in preterito. ibi in futuro.

a ¶ Et ideo qui vēdat. vide Bal. idē tenentem in. l. fi. in pri. C. de manu. test. et vide q̄ di xi post bar. in. l. si plures. ff. de cur. bo. dā. et idē tz no. Bar. in. l. si bona. C. de bo. aut. iu. pos. sec⁹ in primo decreto. et ad de Bal. in rubri. C. de succes. edi. in vlti. col. et not. per Angel. et Jmo. in. l. ad diē. de ver. obl. et per bal. in rub. C. de succes. edi.

b ¶ Andreas Pomare. ¶ Hoc articulo. vide Alex. cōsi. clxxv. in. v. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Et ista sunt. et vide Bal. in l. fi. C. de sen. que sine cer. quan. et ibi remiss. et vide l. si tã. j. de condi. z demon. et ibi remiss. et vide Bald. in c. constitutus. de rescri. et ibi dixi. And. barb.

b ☞ Andreas Poma. ¶ Ista sunt vtilia. vide Feli. in. c. ad hec de rescrip. Are. i l. iij. §. ex pluribus. j. col. 1 de acquir. pos. ¶ Et cũ bar. hic tenet Are. in sti. de leg. in prin. z dicit se vidisse de facto vide Jaso. in l. quominus. xxj. q. ff. de flu. a vbi dicit q b hec decisio z bar. cõtinet c reprehẽditur. Et cõtra Bart. hic est cõmunis opinio. Fin Jaso. in. d. §. si ex pluribus. in gl. ui. ver. z fuscepit. in l. iij. ff. de acquir. pos.

et ideo ibi non valet quia conferũtur in alienum arbitrium. ¶ Contra verbum habuerit reperitur in preterito z in futuro subiunctiui: sed † in vltimis voluntatibus tale verbum quod reperitur in preterito et in futuro debet intelligi in futuro. vt l. si ita legatũ esset d et l. solemus. de condi. et demõ. Sol. debz intelligi in futuro nisi dispositio vitiaretur. vt hic. arg. l. quoties. de verbo. obli. Dicas tu hoc est contra. l. j. in fi. de his que pro non scrip. ha. sol. ibi 4 subauditur per glos. scriptum habuerit scilicet in tabulis quas faciet: et sic de necessitate ad futurum refertur. Et 5 ista sunt a vtilia b ad questionem † testator legauit cuilibet siue filiẽ que vidua fuerit centum: queritur an ad legatũ c admittentur ille que vidue erant tempore testamenti: an ille quas postea contigerit viduari. Certe ex predictis patet quod in dubio in vltimis voluntatibus verbum fuerit debet intelligi in futuro subiunctiui. ¶ Oppo. dicitur hic quod si vn⁹ scripsit erit heres. contra. C. de impub. et alijs substit. l. 6 cũ quis. Solu. gloss. quod ibi inequalitas tollit otrariũ. Vel dic q ille leges nil ad ꝓpositũ nõ enim vi ibi an si cõditio in persona vnius veniat et in persona alterius non: substitutus admittatur. Vel dic quod ibi fuit oratio copulatiue concepta: et sic requiritur cõcursus vtriusq: hic fuit dictio quisq; que assumit distributiue. ¶ Op. C. de impub. et alijs substi. l. cũ quidã. So. vt in glo. vel dic q fauor filiorũ illam f interpretationẽ admittit. sed certe idẽ esset in quolibet: vnde cessat ratio gl.

c ¶ Hoc articulo. an ad legatũ. vide etiaz not. primo. l. si ita legatum. infra de condi. z demon. et ibi videtur tenere contra Barto. hic et vide. l. si tam facta. de condi. et demon. z quod in simili no. Bald. in lege finali. in fine. C. de senten. que sine cer. quantita. et text. in lege solemus. cum ibi nota. de condi. et demonstra.

d ¶ In plurali. adde eũdem Bart. in lege moschis. infra de iure fisc. et Sozi. in. l. quidam relegatus. §. si tibi. j. de reb. dubijs.

e ☞ Andreas Pomate. ¶ Que sunt nomina collectiua. Vide Feli. in. c. capitulum. f. crucis. in princip. de rescrip.

f ☞ Andreas Poma. ¶ Simplicia sunt. vide cepo. consi. xiij. in. v. colũ. in prin.

g ¶ Attribuunt. et hoc dixi post Jmol. in dicta lege qui filiabus.

vt l. heredes mei. §. cum ita. j. ad treb. et ideo solute qi ibi fuit vs⁹ testator verbo mere collectiuo. hic verbo qõ similitudinẽ hz cum distributiuo. ¶ Quere gloss. an iste solus habebit totã hereditatẽ: dic vt in glo. ꝓterea querit glo. quid si vterq; scripsit heredẽ? similiter dic vt in glo. ¶ † Opp. et videt q differant quisq; et omnis. vt. l. si pluribus. in prin. j. de le. ij. Sol. ibi loquitur in distributiuo quilibet: qõ differt a dictione ois. et differunt in hoc. nam quilibet attribuit cuilibet insolidũ. ois attribuit simul et collectiue. vt. l. si pluribus. in prin. j. de le. ij. et pro hoc l. non distinguemus. §. cũ in plures. ff. de arbi. qõ intellige verũ si proferatur in plurali b vt oẽs homines fecerunt lapidẽ sed si in singulari: vt ois homo fert lapidem: tunc est distributiuum sicut quilibet. vt no. ff. de stat. ho. l. iij. et est casus. j. de iure fisci. l. moschis. z ibi no.

¶ Oppo. de. l. si creditores. z quod ibi no. C. de pac. Rñ. ibi † loquitur in dictione quisq; que est idem qõ quilibet. hic in dictione quisq; que est idẽ q omnis. ¶ Op. de. l. qui liberis. §. hec verba. j. de vul. z pup. Sol. ibi † loquitur in dictione q̃squis que est distributiua. vt ibi. et. l. si. C. de impu. et alijs substi. hic loquitur in dictione quisq; que est collectiua vt hic et. l. si necessarias. §. si annua. ff. de ꝓg. act. ¶ Et aduerte ne quedã glo. que est in. d. §. si annua. te decipiat: q glo. videtur ibi dicere in dictione quisquis quod nõ est verum qr text. dicit quecq; sic in collectiuo quisq. ¶ Oppo. de. l. si necessarias. §. si annua. vbi stat in propria significatione collectiui. Solu. hic fauore institutionis trahitur ad impropriã significationẽ: secus si tractaret de odio. vt ibi. ¶ Vt igit̃ ista materia † liqueat scias q quedã sunt noia collectiua c quedam distributiua: collectiua: vt ois quisq; ois est collectiuũ. vt. d. l. non distinguemus. §. cũ in plures. et no. in l. si pluribus. j. de le. ij. et hec dictio quisq; etiã est collectiua fm propriã significationẽ: tñ vbi tractatur de fauore institutiõis sumitur impropriẽ ne pereat. vt hic. ¶ Sed quare magis sumitur impropriẽ dictio quisq; q̃ dictio omnis. Rñ. hoc est propter vicinitatem quam habet cũ dictione quisquis. et cum dictione quisq;: et cũ alijs distributiuis. Distributiuorum vero quedã sunt distributiua simplicia quedã duplicia. simplicia sunt: vt quilibet et q̃sq;. Quare appellantur simplicia. Respon. quia vnũ verbum tantũ requirunt: et rem cuilibet attribuunt insolidũ hoc est verũ. nisi natura rei repugnaret. vt si dicerem quilibet vestrũ mihi heres esto. qui non possunt esse insolidum. arg. huius. l. in fi. Item est natura istorũ distributiuorũ vt requirat cõcursus omniũ ad quos refertur: alꝰ esset falsa oratio: vt. d. l. non distinguemus. §. cũ in plures. et. l. si creditores. C. de pac. z no. in dicta. l. si pluribus. j. de lega. ij. g Quedam sunt distributiua duplicia: vt q̃squis si q̃s quicũq; ista semper requirunt duo verba vt probant iura que. j. allegabo. Item ista attribuunt rem cuilibet insolidum sicut precedentia: vt. l. qui filiabus §. j. j. de leg. j. tamen in hoc differũt: q; non requirunt concursum omnium sicut precedentia. sed verificantur in vno vel etiam in omnibus. vt probatur expresse in. distributiuo si quis in dicta lege si necessarias. §. si annua. in fi. §. probatur in distributiuo quisquis. vt l. qui liberis. §. hec verba preallegata. et l. ex duobus. §. fin.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

8 j. titu. j. probatur in dictione quicunq; a in l. edicto: in a
puncip. ꝛ l. ait diuus. in punc. j. de iur. fis. ¶ Quid volo
dicere. Dictio quisquis ꝛ quicūq; verificantur in vno b
et in omnibus. vt si dico quisquis vestrum audit ꝛc.
si vnus audit verificatur. Itē si omnes audiunt veri
ficatur. ¶ Sed opponi. de. l. ab omnibus. in punct.
de leg. j. ꝛ l. si quis in fundivocabulo. §. fi. eo. tit. Rñ.
ista verba distributiua duplicia si actū primi verbi
insolidū non distribuunt nec actū secundi. vt. d. ll. se-
cus si primi verbi actum distribuunt insolidum. tūc
enim distribuunt actum secundi insolidum. vt. l. qui
filiabus. in fi. de leg. j. ¶ Item habemus relatiuum
7 quis † vel qui: quod aliquando ponitur distributiue.
vt quando antecedens est terminus communis: et
tunc quis vel qui quando ponitur distributiue attri
buit insolidum ꝛ vnum requirit ꝛ nō plura: vt. l. si fue
rit j. de reb. dub. hoc est verum nisi de mente dispo-
nentis aliud appareret. vt. l. ex duobus. in punct. de
vulga. ꝛ pupil. ꝛ l. qui duos. de reb. dub. nam quia in
hereditate vltimi decedentis deberet reperiri here- g
ditas primi: ideo in ambobus morientibus verifica
tur illa oratio ex p̄sumpta volūtate defuncti. ¶ Ve-
8 nio † ad. q. de pluribus b intrantibus castrum simul.
b quam Dy. formatc in. l. qui filiabus. §. j. j. de lega. j. et
c Jac. de are. in. §. nos autem. in proemio ff. ox. an oēs
debeant habere premium. ꝛ in ista. q. habes conside
rare per que verba loquitur. vt si dicat quisquis vel
si quis vel quicūq; primo ingressus fuerit habeat cē
tum. et certe si omnes simul ingrediantur videntur
omnes primi: vt in. j. constit. ff. ox. §. discipuli. ꝛ ideo
quia actus primi verbi competit cuilibet insolidum
quilibet habebit centum insolidum: vt. l. qui filiab⁹.
§. j. j. de leg. j. ꝛ isud non esset dubium si premium cō
sisteret in re que pluribus potest dari insolidum vt
quantitas: sed si pluribus non posset dari insoliduz.
vt talis equus. tunc facerent partes per concursum.
Si vero fuit statutum factum per distributiuum q̄s
vel qui. vt quia dixit quis vel qui primo intrauerit.
tunc ex propria significatione nullus deber habere: d
vt. l. si fuerit. j. de rebus dub. sed ex mente disponen
tis est aliud: vt. l. semper. §. negotiatores. j. de iur. im
mu. C. de pala. l. fina. libro. xij. Extra sentit Jacob. de
d are. in. j. consti. ffor̄. ¶ Sed iuxta hoc quero † in ci
9 uitate pisarum tempore conflictus, ciuitatis Lucane
quo tempore ibi actu legebam factum fuit vnum sta
e tutum quod quicunq; acceperit vexillum florentino
rum habeat centum. duo acceperunt nec apparebat
quis primo. et domi. Francis. tigri. erat de antianis
et scripsit mihi et ego respondi quod ista questio nō e
est similis precedenti. nam plures possunt ingredi
castrum ꝛ verum est quemlibet eorum ingressum es f
se insolidum. sed actus capiendi banderiam non cō-
perit cuilibet insolidum sed pluribus simul. et ista
verba quicunq; ceperit vexillum debent intelligi pri
f ma captura vt. l. boues. §. hoc sermone. j. de verbo. g
significa. ꝛ sic debent attribui omnibus vt in plurī-
bus portantibus trabem. s. ad. l. aquili. l. ita vulnera
tus. in fin. et sic debebunt illi duo habere totū simul
non quilibet insolidū. arg. d. l. uñ. §. fi. j. de leg. j. ꝛ hoc
10 de distributuis vniuersalib⁹. ¶ Sunt etiā † quedaz
distributiua particularia. vt. l. alteruter ꝛ similia: ꝛ dic-
tio vter q; distribuit inter duos sicut dictio quilibet.

~ Andre. Poma. ¶ Quicunq; vide aliquid p ro.
consi. xxxj. in pun. ꝛ Bar. consi. fi.

~ Andreas Pomate. ¶ Ad hanc questionem et
sequētem. vide Jmo. in cle. ꝛ si principalis. de rescri.
Are. in. l. j. §. item acquirimus. ff. de acquiren. posses.
Bald. in
nam requirit cōcursum vtriusq; ꝛ cuili- penulti. ffo
bet rem attribuit insolidum. vt not. rū. §. itaq;.
in autenti. de iud. §. hoc autem. colla. Alexan. in
vj. ꝛ eo. tit. §. ne autem. ꝛ s. de excusa. l. qui filia-
tuto. l. si quis duas. §. est autem. pro bus. §. j. ij.
hoc tex. in. l. cum quidā. C. de impub. colum. de
et aliis substi. ꝛ predicta vera sm pro legatis. j.
priam ꝛ veram significationē. Quan Panor. cō
doq; impropue sumitur. s. pro altero. sil. xcix. in
vt. l. rescrip. §. si pacto. s. de pac. ꝛ. l. fi. ij. dubio.
§. cum autem. C. de bo. que lib. De di- pe. colum.
ctione alter de dictione alteruter ꝛ de ij. volu.
dictione vter dic quod iste verifican- c ¶ Dy. for-
turs in altero tantum: ꝛ differentiā in mat. et ad
his collige per ea que no. j. de leg. j. l. hanc ques-
si ex toto. §. j. ꝛ. s. de ferijs. l. j. in fine. et tionem vi
l. vter ex fratribus. j. de condi. insti. et de no. per
s. eod. l. titius, de dictione vtrolibet. Angel. et
Jmol. in. l.
si eius qui
nouissimus. j. ad trebel. ꝛ in. l. qui filiabus. de lega. j.
adde quod no. Barto. in. l. si necessarias. §. si annua.
de pig. actio. et in hac questio. doct. variant vt plene
not. per Jmo. in. d. l. qui filiabus. Item facit ad. q. q̄
stante statuto q̄ primogenitus succedat in regno si
duo simul nascātur ambo succedant de qua per Jo.
and. in additio. Spec. in titu. de feud. in addi. mag.
et per Bald. in auten. in testamento. C. de colla. in. l.
in quibus. C. de secun. nupt. ꝛ in. l. etiam duobus. de
vulgari et pupilla. et quod not. in. l. intus. C. de fide
commis. libe. et Bald. in. l. ex hoc iure. in. v. questio.
de iust. et iure.

~ Andre. Poma. ¶ Sed iuxta hoc quero. et pro d
q. vide Ly. Dy. ꝛ Abb. in. l. qui filiabus. §. j. al's. fin. j.
de lega. j. Jacob. de are. in. §. nos autem. in prima cō
sti. ffoum. do. Anto. ꝛ Joan. de Jmo. in cle. et si prin
cipalis. de rescrip. do. Pet. et Joan. de Jmo. in. c. iu-
dicante. de test. Bald. in prima constitutio. ffoum.
vbi pulchre loquitur. et in. l. si in duobus. §. primo. ff.
quemadmo. testamen. aperian. Barto. in. l. prima. §.
item acquirimus. ff. de acquiren. posses. Bald. hic et
Jo. de Jmol.

¶ Unum statutum. de quo per Jmol. in. l. qui filia-
bus. §. j. j. de leg. j.

~ Andre. Poma. ¶ In prima captura. Vide Feli.
in. c. ij. de treu. ꝛ pace. Alexan. consi. xvj. coium. j. uij.
volumi. et in. l. duorno. §. ob donationes in. uij. col.
et seq. solu. matri.

¶ Iste verificantur. Adde quod habetur in. l. en-
cille. C. de furt. ꝛ q̄ dicto vter attribuat actum verbi
cuilibet insolidum: est textus ꝛ ibi Bal. in. l. si apud
C. de appel. ꝛ de dictione neuter. vide glos. cū text. in
l. pe. ff. rē ra. habe. ꝛ de dictione vterq;. vide glo. in. l.
creditor. §. si duobus ff. man. ꝛ glo. in. l. si. §. finaliter.
s. eo. ad fi. ꝛ ibi omnino Bal. C. de bo. que lib. ꝛ glos.
et Bal. in. d. l. rescripto. §. si pacto. de pac.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a Andre. Poma. ¶Illa institutio. Adde quod. in iure per Panor. in c. j. penul. colum. de iureiur. vbi p modet.

b ¶Illa institutio. si reliquit. Ex hoc habetur ille magnus articulus vtrum verbū relinquo quod est obliquum tractatur ad directā institutionem hoc est vt perinde sit ac si dixisset instituo. & sic an & quādo sufficiat dicere in testamento per alia verba q̄ per verbū instituo hoc est vtrum possit dicere talem heredē relinquo communis est conclusio quod sic. ex quo si dicit talem heredem relinquo censetur esse heres sup vniuersitate bonorum: secus si dixisset talez heredē relinquo super tali re. de quo vide no. per eundem in l. his verbis. j. eodem. vide glo. in auten. de here. et fal. in. §. si vero nulla. in versicu. relictus. per Dyn. Bar. et Jmo. in l. cogi. in prin. in ver. generalr. p illū text. j. ad trebe. & vide text. & Bart. in. l. diuus. et ibi Bal. j. de test. mil. & Bal. & Sali. in l. qñ indignū. C. de test. & tex. in. §. aliud q̄ capitulum. iuncto. §. ceterum. in auten. vt cum de ap. cog. & Barto. in l. centurio. in fine. de vulgari & pupilla. et gloss. in. l. si pater. de test. in. vj. quam sequitur ibi Bald. & eam sequitur Joan. andre. Anto. de bu. & Jmo. in. c. raynutius. de testa. & Salice. in. l. quoties. & ibi moder. C. de heredi. instituen. & in auten. nouissima. de inofficio. testamen. & Bald. in. l. ij. in. ij. col. C. de bono. posses. fim tabu. & Jac. de are. & Pet. & Bal. in. d. l. quoties. & doct. Tholosani vt refert Bald. in. l. fi. C. famil. ercis. & do. a Cardi. in. d. c. raynutius.

ADDE de verbo relinquo. Ancha. consi. dij. Pau. de cast. consi. cccvij. incip. in dei nomine in casu presenti. Ange. consi. lxxxviij. incip. Pet. de vibe & Pau. de ca. consi. cccxlvij. per Alexan. consi. lxx. ij. vol. do. Cardi. consi. lx.

c ¶Disputauit hanc questionem. de ista. q. habetur p Bald. in. l. captatorias. C. de testamen. mili. & in. l. humanitatis. in. iiij. oppo. C. de impu. Jmol. in repe. l. j. §. si ex fundo. quam ponit in fine huius titu. reliqua dic vt hic per Jmo. & vide Barto. hic in fin. et quid ista verba operentur ad sensum sapientis. adde q̄ dicunt docto. argu. istius text. & eorum que hic nota. et in. d. l. ex ea parte. quod poterit consulere penam apponendam in instrumento ita dicunt m. l. pacto. argumen. illius text. §. de transac. & vide quod nota. b docto. in proe. C. in. §. quibus. vbi tangitur an sapiēs mutare poterit substantiam cōtractus & ad ea que dixi de pena. vide que scripsi in. l. si pupus. §. recte. de c aqua plu. arcen. & Bald. in. l. sancimus. C. de verbo. significationi. & quid possit facere notarius qui habet arbitrium conficiendi instrumentum ad sensum sapientis. vide Baldum in. l. imperator. §. de statu hominum. & dicit Baldus in. l. contractus. de fide instrumentorum. quod talis sapiens potest supplere non in facti scientia et tale consilium non excusat notarium nisi in his que sunt de apicibus iuris: non in his que sunt in facti scientia secundum eum. et hic adde nota. per Baldum in. l. penulti. in. v. columna. l. ballista. j. ad treb. & de multis videbimus. j. de condi. et demon. l. j.

1 ☞Testamentum quod fiat ad consilium sapiētis quando fieri possit.

Substantia relicti non potest in arbitrium alterius conferri sed dictatio scripture sic.

2 Sapiens fm consilium cuius testamentū fieri debet quid poterit facere & que verba addere.

Si testator dixit relinquo filie centum q̄s sapiēs nō poterit addere iure institutionis.

3 Verbum relinquo adiectuz vniuersitati trahitur ad institutionem secus si rei particulari.

4 Sapiēs in legatis verba testatoris implicita explicare potest.

5 Quod contractus fiat ad consilium sapientis quid operetur hec clausula & que poterit sapiens addere.

6 Notarius qui habet conficere instrumentum fm dictamen sapientis sub quo die debeat ponere dictamen: an confecti instrumenti an dictamīs.

7 Substantia contractus non confertur in arbitrium tertij incerti: sed illud quod est de natura & qualitate contractus.

8 Compromitti an possit vt arbitramentum feratur ad consilium sapientis: remissiue.

9 Instituo pauperes Christi quos titius eliget: quod valeat talis institutio.

10 Facta eo modo institutione: electione pendēte iste eligere debens conuenitur.

11 Quando precessit primum testamentum cum clausula derogatoria: an sapiens poterit addere secūdo non obstante tali testamento.

Illa institutio. a Ultima voluntas nō debet ex alieno arbitrio pendere: hoc dicit. ¶Oppo. de. l. fideicommissaria. j. de fideicom. lib. Solu. vt in glo. circa fi. ¶Opponi. in. l. j. in princip. j. de lega. ij. Solu. vt ibi videbitis ¶Quero quidam fecit testamentum et dicit quod vult quod ad sensum sapientis fiat. Glo. distinguit: aut substantia relicti confertur in personam sapientis & non valet: secus si non substantia relicti nō potest alterius arbitrium conferri. sed dictatio scripture sic. Et † Jacobus de are. procedit vltra glossam querendo quid poterit iste sapiens facere: & dicit quod si precessit testamentum in quo fuerunt verba derogatoria poterit sapiens addere non obstante illo testamento; in quo talia verba et cetera. Itē si reliquit b filie poterit addere sapiēs iure institutionis q̄ fit de solennitate & alias non valeat. non dicebat plus Jacob. de aret. Ricar. malum. disputauit hanc questionē. c quando reliquit filie centum ad sensum sapientis. an possit addere iure institutōis; et pro opin. Jacob. arguit quod sic. quia verbum relinquo trahitur ad institutionem. vt. l. his verbis. in princi j. eo. & in auten. de here. & falci. §. si vero nulla. et sic sapiens nil addit. sed declarat quid verba continebant: et quod testator voluerit: apparet quia voluit quod de iure valeret. ¶Preterea video quod l. quandoq; subintelligit sic institutionem. vt. l. iij. C. de inofficio. testa. et. l. fi. j. co. tit. si hoc facit lex: ergo hoc debet facere homo. ¶Preterea si aliud dice-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

res ista verba nil operarentur. vt l. si quis. ff. de lega. j. ¶ Item in dubio debem⁹ interpretari. vt res magis valeat quã pereat. ¶ In contrariũ[a] qđ sapiens non possit implere facit. nã illa institutio nõ põt valere q̃ non est verbis scripta vel a testatore expressa. vt. l. iubemus. C. de testa. sed testator nõ expressit istã institutionẽ. ergo non põt valere. ¶ Preterea aut dicis istã institutionẽ in testamẽto expressam: et dicis falsum. q; lecto testamento ibi non reperitur. vt. l. vxorẽ ff. de manu. testa. et. l. fideiussores magistratus. ff. de fideiuss. et. l. tutie tertores. ff. de le. j. et. l. fi. C. de iureiu. ¶ Sed dices non reperitur in testamẽto per se sed per relationem ad aliud vt. l. asse. et. l. si quis. ff. eo. ti. et. l. institutio talis. ff. de condi. inst. sed hoc nõ. potes hoc dicere quia verũ est quod potest contineri in testamento per relationem ad aliud. s. explicandũ per ipsum testatorẽ. ¶ Itẽ ad explicatum tam vt. l. hoc articulo. §. e. sed per relationẽ fiendam ad aliud de futuro ex voluntate alterius non põt. vt. l. si quis ita. ff. e. et. l. ff. de his que pro non scrip. ¶ Itẽ si diceres videtur contineri in testamento. quia sic dicere arbitrio talis intelligit arbitrio viri boni per. l. ij. ff. de le. ij. non potes illud dicere. q; ꝑm hoc. l. que est in aut. vt cũ de ap. cog. §. aliud quoq; c. frustra esset. q; sem per intelligeretur. ¶ Concludo ergo quod sapiens vigore talis arbitrij nõ possit supplere. Añ. † ad illõ qđ continetur in testamento[b] per verbũ relinquo. qđ est verum quando refertur ad vniuersitatẽ sed quãdo ad rem certam refertur nunq̃ trahitur ad institutionem. vt. l. nam quod. et. l. cogi. §. et generaliter. ff. ad tre. et ibi hoc tenet Dy. et ibi dicam. et. l. omne verbum. C. cõmunia de leg. ¶ Ex hoc concludo qđ sapiens non posset facere. quid dicemus, dico dñm Richar. dicere veritatem quando in testamento est aliquis defectus propter quẽ testamentum est ipso iure nullum: q; non potest testator testamentũ mutare nisi ex integro omnia solẽniter fiant. vt. l. heredes §. sed et si notam. §. de test. Si ergo ipsemet testator non põt quomodo posset sapiens. predicta sunt vera in institutione heredũ. ¶ Quero † quid in legatis. Credo si potest apparere de mente testatoris qđ ex dicto sapiẽtis illa verba implicita possent explicari. argu. pro hoc. l. puma. ff. de legatis. ij. et eius qđ statum dicam in contractibus: et argumento huius gl. ¶ Quero † quid operentur dicta verba in contractibus. et glo. in. l. si mandato titij. §. manda. videtur dicere quod possit sapiens declarare ea que sunt iuris. vt puta ea que sunt de natura cõtractus. ¶ Itez pro hoc quia istud de iure debet intelligi. vt no. in. l. inter stipulantem. in principio. ff. de verborum oblig. et. l. emptorem. in fine. §. de act. empt. et. §. de vsuris. l. si stipulatus. ¶ Itẽ potest supplere sapiens vigore arbitrij ea que sunt de consuetudine ponẽda. vt. l. ex ea parte. in principio. ff. de verborum obligatio. vbi est tex. et glos. ꝑm vnam lecturam. et. l. quod si nolit. §. quia assidua. §. de edil. edic. et. l. si pluus. §. primo. ff. de aqua pluuia, arcenda. et per Specula. in titul. de emptio. et vendi. §. sciendum. versicul. sed quid si instrumẽto. ¶ Sed quero † iuxta premissa. notarius habet arbitrium conficiẽdi instrumẽtum secundũ arbitrium sapientis debet ne ponere sub eodẽ die et consule sub quo est factum testamentum illud. vel de exceptione rei iudicate. et dum dicit hic Bartol. quod potest opponere clausulas consuetas. Adde Baldum in rubrica. de reuo. his qui in fraud. credi. in vlti. colum. vbi dicit quod supplere in facto nõ potest secundum eumdem Bal. in. l. humanitatis. in. iij. colum. C. de impub. item non potest aliquid addere in contractibus qui celebrãtur verbis vel requirunt scripturam secundũ Angelum. et Imol. in. l. qcqd astringende. de verb. obli. et Sali. in d. l. captatorias. ADDE plene Jo. and. in addi. ad spe. in titu. de instru. edi. §. insti. fm ꝑ si. qđ si cũ cõtrahẽtibus et opi. Ja. ꝺ are. qđ sapiẽs possit addere iure institutionis. Tenet do. Card. cõsi. lx. vbi vide de ꝑ bo relinq. et qđ si pater dicat p̃ sua benedictiõe volo qđ habeat centum.

sub eodem die et consule sub quo dicit sapiens. ¶ Ego in facto valde arduo dixi si sapiens vult mutare verba: potest sub eodem die notarius ponere. vt. l. actorum. §. de re iudica. sed si sapiens vellet ambiguum declarare vel aliquid addere in hisque potest debet notarius scribere sub die in quo dicit sapiẽs vt. l. heredes palã §. sed si notam. cum gloss. §. de testa. vbi declaratio que fit debet per duos testes probari: sicut dicimus in quolibet arbitratore. vt contrahimus societatem arbitrio verne. nam fit arbitramẽtũ sub illo die. vt. l. si societatẽ. §. arbitrorum. §. p soc. Sed dices tu omnia ista non valent quando in arbitrium tertij incerti confertur. vt. l. si merces. in pun. §. loca. et gl. tangit in l. si mandato titij. §. manda. Solu. illud † qđ est de substantia contractus non potest conferri in arbitrium tertij incerti. vt. d. l. si merces. sed illud quod est de natura et qualitate contractus bene potest committi etiam in arbitrium cõtrahentis. vt. l. hec vẽditio. de cõtrahen. emp. et. l. ex ea parte. in pun. ff. de verbo. obli. ¶ Quero † vtrum possit in aliquos cõpromitti vt ferant tantum sententiam ad cõsilium sapientis. et glos. dicit q; sic. vt in Spec. de arbi. §. sequitur ver. sed qđ dicatur, declarauit istam. q. in repetitiõe. l. j. §. si plures. §. de exerci. ¶ Vltimo † quero in testamentis que fiũt tota die dicit instituo pauperes christi quos talis eliget nonne est cõtra l. istam illa institutio. Cy. in. l. captatorias. C. de test. mili. dicit tunc valet institutio: quia non substantia institutionis confertur in alterius arbitriũ: sed persone electio. allegat ad hoc. l. fideicommissaria. in fi. ff. de fideicõ. li. sed hic videtur electio persone collata in personam tertij: sicut in. q. illa. Credo qđ illa institutio valeat vt ipe dicit: quia cõmittitur electio certi ge-

[a] ¶ In contrarium. sapiens et vide Bald. in. l. humanitatis. C. de impube. et in. l. captatorias. C. de testa. mili. et Ange. hic et Sali. in. d. l. captatorias. Et vide do. Pet. et Joan. de imol. in ca. cum tibi de testa. et ibi dixi. Andre. barba.

Andreas Pomate.

[b] ¶ Quod continetur in testamento. Vide Card. consi. lx. colum. j.

Prima Bartoli super Infortiato

a ✠Andre. Poma. ¶Si quis ita scripserit. vide qd inferat ex isto tex. Old. cõsi. xxij. et se.

b ¶Si quis ita scripserit, et vide glo. adde Bal. in l. extraneus. C. eo. ti.

c ✠Andreas Pomate. ¶Ex facto vide Alex. cõsi. cxj. in. ij. volumine.

d ¶Hereditas. sol. ibi fuit. et ad no. hic per Bart. vide Bal. 10 z doc. in l. extraneũ. C. eo. in. q. de vxore vsufructuaria in vita. viõ no. per Bald. in. l. id qõ pauperib⁹ in. vij. col. 11 de episco. et cleri.

e ¶Expectatur. et iõ per hãc l. et l. ex facto. j. l. proxima. z ẽt per alias leges z rationes infrascriptas potest decidi dubiũ tale: pone testator re

neris: et certũ genus instituitur. s. pauperum. Et ratio est: quia sunt oẽs instituti illo non eligente: vt l. si quis titio. et l. cum quidam. j. de leg. ij. sed in casu l. nostre instituo quos titius voluerit: ipso non eligente non esset aliquis institutus. ¶Quero †quid si dicat quis instituo pauperes christ ds talis elegerit: quero qui cõueniantur interim antecs elegerit pauperes? rñ. b ille fideicõmissarius habetur loco heredis per l. si quis ad declinandã. cõtuncta. l. nulli. C. de episco. et cleri. et hoc tenet Roffre. in titu. de act. ex testamento. et in Specu. de instrumen. edit. §. nunc aliqua. dixi plene in questione quam disputaui que incipit filium instituit. ¶Quero †an illud qõ dixit supra Jaco. de aret. scilicz quod si precessit voluntas derogatoria qõ sapiens poterit addere non obstante tali testamento an sit verum. Respõ. non. nam quando precessit voluntas derogatoria oportet quod in sequentibus testatorem illius specialiter pe 1 niteat: vt. l. si quis in principio testamẽti. j. de leg. iij. sed dicere q testamẽtũ 2 dictetur cũ consilio sapientis non est illius voluntatis specialiter penitere 3 imo generaliter et sub iube ꝛc. proquo facit quod dictũ est. §. q instituto 4 debet specialiter exprimi.

linquit vxorem vsufructuariam et titium extraneum instituit in re certa et vniuersaliter in omnibus alijs bonis instituit post mortem vxoris vsufructuarie filios sempronij nasciturosi cõtigerit eam filios habere. s. masculos legitimos et naturales vtrum valeat tale legatum vsusfructus z vtrum confirmetur ex additione heredis instituti in re certa scilicet titij. z videtur quod tale legatum vsusfructus non valeat. primo quia dies talis legati non cedit nisi a die adi- 1 te hereditatis. l. j. §. in nouissimo. C. de cadu. tollend. et. l. j. §. j. ff. quando dies vsusfru. le. ce. sed in casu nostro institutio vniuersalis heredis fuit collata post c mortem vsufructuarie. et sic tempore quo est finitus vsusfructus. quia morte vsufructuarie finitur. §. finitur. instituo. de vsufruc. z. l. final. C. de vsufruc. et etiam sub conditione. scilicet si contingat post mortem vsufructuarie semproniũ habere filios legitimos et naturales eos instituit. ergo videtur quod tunc legatum debet reddi nullũ. vt videtur voluisse Dy. in cõsilio incip. in christi nomine. questio talis est. quidaz d cõdidit testamentũ in quo vxorẽ suam dominam ꝛc. ita etiam sentit Joan. an. in additio. Specu. in titu.

Is qui. La. ptus ab hostibus et seruus eis? postest institui propter spem postliminij, hoc dicat.

☞ Si institutus habet coheredem institutum sub conditione an interim institutus pure sit heres insolidum.

Si quis ita scripserit. Non expectatur cõditio cui⁹ nihil operatur euẽtus. h. d. ¶Opp. j. qñ dies leg. ce. l. hmõi. vt de gl. que incipit nisi in conditionali ibi: huiusmodi ꝛc. dic vt ibi. et per Ly. C. de instituo. et substitu. l. si pater. in. vj. q. ¶Querit gloss. †quid si haberet coheredem institutum sub conditione an interim sit heres insolidum. Gloss. remittit ad notata in. l. j. §. si pars here. pet. z vide glo. bque incipit quid ergo si alius. z Dyn. hic tenet opin. Jo. per vnam rationem: quia si semel est heres non põt desinere esse heres. vt. l. ei qui solue do. in fi. j. eo. hec ratio non habet locum in legatis. et ideo ille leges que loquuntur in legatis non vigent. z ita tenui vobis in. l. plane. §. si conuncti. j. de leg. j. tetigi in. l. si marito. §. si pater. s. so. matr. Ad illud qõ dicit Dy. si semel est heres ꝛc. Rñ. qõ incõmenti non dicitur heres: sed pendet ex euentu conditionis: quia si cõditio deficit semper dicetur insoliduz fuisse heres. si exiterit: non. vt in. l. quedam. j. de reb. dub. z. l. quires. j. de solu. interim tamen totam hereditatẽ tenebit sed an erit heres insolidum pendebit. ex euentu conditionis: vt dixi.

☞ Quis quando possit instituo heres ad diez incertum.

Monasterium si instituatur heres post mortez alicuius an statim erit heres.

Ratio diuersitatis inter diem certum: incertum et conditionem.

Si aliquis est institutus in semisse vsqz ad pascha alius in eodem semisse post pascha alius in alio semisse simpliciter an talis institutio valeat.

Institutio facta de aliquo vsqz ad pascha et quod nullo modo vlterius possit esse heres: quod non teneat.

Hereditas ex die. ¶Opp. de. l. milesita. et l. in fraudem. j. de test. milit. Solu. ibi speciale in milite. ¶Opp. de. l. qui filio. et. l. in tempus. j. e. z. l. filius a patre. in prin. s. de libe. et posthu. vbi expectatur dies. Solu. hic loquitur de die certo. †sed in diem incertum potest heres institui: vt. l. ab omnib⁹. §. cũ quidam. j. de leg. j. z not. ad l. si ita. §. fi. s. de libe. z post h. sed in cõtrarijs loquit l. si ita. §. fi. s. de libe. z post h. sed in cõtrarijs loquit de die incerta. ¶Oppoñ. ad illud de. l. ex facto in prin. ad treb. Solu. fateor qõ potest institui quis ad diem incertũ hoc est vt extũc incipiat esse heres dico autem potest institui: vt extũc desinat esse heres recto sed per fideicommissum sic. vt dicta. l. ex facto. et. l. filius. ver. vt quis heredem. j. de leg. j. z. l. si milites. j. de testa. milit. ¶Opp. C. eo. l. extraneum. vbi etiam quando est dies incertus subducitur vtrum tempus de medio. Solu. ibi fuit dies incertus mortis instituti. et sic certum est ipso viuente diem cedere. non ergo expectatur dies. quod supra dix.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de pigno. §. fi. in additio. incipi. sed vsufructus ꝛc. ꝛ Ange. in. l. qui filio. in prin. ff. eo. per illum ter. vbi si filium exheredo alio herede instituto pro medietate bonorum: si filio exheredato lego seruum quem post mortem filij instituo heredem pro alia medietate: ideo ibi valet legatũ. qꝫ confirmat ꝛ per additionẽ cohere

de die incerta: intellige mortis tertij. Ita quod dubium est an institutus decedat ante vel non. Et per hoc fallit dis. si enim ibi intelligeret qõ non fuisset datus coheres qui adiuuisset non valeret legatum serui. idem voluit Bet. de ancha. in. c. fi. de pigno. idem Benedic. de plumbi. in. l. qui duo. §. j. ff. de manu. testa. qꝫ legata nõ debentur nisi hereditate adita. lege eam quam. C. de fideicommiss. ꝛ. l. si nemo. C. de testamẽtute. et certum est qõ illi heredes vniuersales: scilicet filij sempronij non possunt adire hereditatẽ nisi post mortem vsufructuarie et nõ ante. l. si quis instituatur heres in diem. ff. eo. et. l. in tempus. j. eodez. ergo cum tale legatum videatur esse collatũ in tempus mortis vsufructuarie. et sic perinde sit ac si testator dixisset vxori lego vsumfru. omnium bonorũ cum ipsa morietur: videtur esse nullius momenti. l. titio cum mouetur. de vsufruc. nec habet obstare qõ fuerit institutus titius in re certa: quia illa habetur loco legatarij: vt hic. et in. l. quoties. C. eodez. igitur eius additione non potest confirmari legatum vsufruc. et hanc opi. qõ non valeat legatum vsufruc. videtur expresse firmare Jmol. in. l. filius a patre. in prin. ff. de libe. ꝛ posthu. ꝛ in. c. fin. de pigno. alij vero vt Bal. in dicta. l. filius a patre. in princ. ꝛ Bal. Ange. et Rapha. in. l. hereditas ex die. ff. eo. et Bal. in l. si seruus. §. j. de vulga. ꝛ pupil. tenebat legatum in casu nostro valere: ꝛ reijci illam dilationem adiectã in institutione heredis vniuersalis: scilicet illorum filiorum sempronij. mouentur per text. in. d. l. filius a patre. in prin. et per alia alleg. ibi per eos. hoc tamẽ est aliud maxime per quod dici debet valere legatum vsufructus: quia fuit institutus heres in re certa: scilicet titius. per id quod dicit Bart. hic et. j. dicam. ꝛ ideo Bal. ꝛ Salice. in. l. extraneum. C. de heredi instituen. dicunt qõ heres vniuersalis cum non possit in questione nostra ante mortem vxoris adire: ꝛ per consequens cum non sit heres: legatũ vsusfructus poterit eius vxori accipere cum possessio bonorum vacet. argu. eorum que no. in. l. non dubium. C. de lega. et. l. titia cum testamento. §. j. de legat. ij. sicut si esset legatarius executor testamenti. l. fistulas. §. fundum. de cõtrahen. emp. ꝛ aduenente post ea die hereditas retro fingatur adita. l. mulier. §. si quis hereditarium. ff. de cõdi. insti. vel ẽm eum possit officium iudicis super hoc implorare. argu. l. hereditas. in fi. ff. de peti. heredi. ꝛ. l. quintus. §. j. ff. de annu. leg. ꝛ idem videtur tenere Bal. in. l. id qõ paucis. in. xiij. q. C. de epis. ꝛ cleri. et Ange. in. l. multes ita heredem. in princi. j. de testa. milit. Jtem per aliam rationem legatum non vitiatur: scilicet si interim pendente conditione agnosceretur bonorum possessio per heredem iuxta. l. fi. §. si sub conditione. j. de secun. tabu. et dicta. l. si quis instituatur, et ibi

hoc etiam videtur velle Bal. et Ange. et Paul. in dicta. l. filius a patre. et plenius in consil. cccl xxxix. incipien. in Christi nomine visis dubijs. et in consi. precedenti tenet valere legatum. et in dicto cõsilio concludit hoc esse verum etiam si per heredem illũ

diui aliquos docto. dicentes quod si ecclesia vel monasterium aliquod instituatur post mortem alicuius:

non adeatur heredi tas. qꝫ de mente testatoris vi dek fuisse

quod legatum debeatur: etiam hereditate nõ adita: postquam instituit heredem post mortem vxoris. et potest testator disponere legata valere etiam hereditate non adita. vt per Bartol. in. l. nemo potest. de lega. j. et in. l. j. in princip. ff. si quis omis. cau. test. et in. l. eam quam. C. de fideicommiss. cum similibus. per. §. si vero expressim. in auten. de heredi. ꝛ falci. que opinio videtur equa et consona voluntati testatoris: tamen in casu nostro debet valere legatum. quia fuit alius institutus in re certa vt fuit de mente Joan. and. in additio. supra alleg. si bene inspiciatur: quia per additionem instituti in re certa cõfirmatur testamentum siue heres vniuersalis post ea adeat siue nõ cum talis institutus in re certa habeat ius accrescendi. l. prima. §. si ex fundo. supra eodem. et ita tenet Barto. hic. et Bartol. in lege quoties. C. eodem. et ibi etiam Salice. et Angel. et domi. Anto. in. c. Raynutius. extra de testamen. non enim requiritur qõ omnes heredes adeant vt testamentum confirmetur. l. si nemo. de testamen. tute. l. si legato. §. finali. et. l. testamento manumiss. de manu. testamẽ. si ergo institutus in re certa. habet ius accrescendi illo vniuersali herede repudiante quo casu habetur ac si heredem non habuisset. l. ij. §. sed si sint. j. ad tertullia. l. j §. penul. C. de caducis tollendis. sequitur qꝫ testamentum confirmatur per eius additionem. Jtem quia talis institutus in re certa videtur institutus sub tacita conditione que non suspendit transmissionem. lege conditio que extrinseca. et lege aliquando. de conditio. et demonstratio. et non transmitteret si non haberet ius accrescẽdi. Sed ita est quod accrescit: vt hic ergo confirmatur testamentum in tantum quod transmitteret ad suos heredes. talis institutus in re certa decedens etiam antequam sit aperta via iuris accrescẽdi. lege si ex pluribus. de fi. et legi. et ita fuit solitus consulendo tenere et legendo: scilicet quod per additionem factam ab instituto in re certa dato sibi coherede vniuersali confirmetur testamentum: licet non nulli teneant quod non cõfirmetur. Sed ad ea que ipsi dicunt patet responsio ex his que proxime dicta sunt: et dicta lex filius a patre loquitur solum quando erat institutus vnus post mortem vxoris cui legatus erat vsusfructus. dixi in dicta lege filius a patre.

ADDE qõ quando vxori legatus est vsusfructus et post: aliquis eius heres est institutus: quod tamen ei debetur. vt. ff. clare ostendit et consuluit Roma. consi. lxxj. vbi dixit qõ si vera esset opinio Joã. and. sequeretur qõ elegisset sibi viam ad impugnãdum testamentum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Mori. an monasterium dicatur posse mori. ꝛ adde quod in hoc dubio omnes doctores tenent hic contra Bartol. et vide quod notat Bal. post Bartolum in.l.j. in vlti. colum. C. de sacrosan. eccle. in lectura ꝛ qđ no. Bal. in.l. id qđ pauperib⁹. in. vij. col. i ista qstione magna C. de epis. a et cleri. et Bal. in. l. post mortẽ. i. v. col. C. đ fideic. ꝛ Bal. ꝛ angel. hic. et Bal. in. d. l. extraneũ 3 C. eod. vbi tenet contra Bart. hic. Imola tamen hic tenet cũ Barto. per. l. pater. §. tuscianum. de leg. ij. vbi legatũ factum tempo đ nõ debet si erit dissolutũ. ergo debz expectari si dissoluit

quod statiz erit heres: quia monasterium vel ecclesia non potest mori⁹ et sic certum erit diem cedere: qđ mihi non placet. quia presumptio est quod monasterium intra. xxx. annos capit teminuetur vel forte extinguetur. vt l. hereditatẽ. ver. sic deniqz ad. l. falc. ¶ Opp. de. l. actus legitimi. j. de regu. iur. vbi nulla fit mentio institutionis. Respon. quod ibi deficit supplebitur per istam. l. ¶ Quero† que est diuersitatis ratio inter diem certum et incertum seu conditionem. Respondeo ſm Dy. qđ conditio vel dies incertus quãtuncũqz existens retrotrahitur. vt. l. qđ dicitur. de testa. milit. et sic videtur ille semper decessisse testatus. secus in die certa que retro non trahitur: ꝛ sic videtur quis decedere pro parte testatus ꝛ pro parte intestatus. ita dicit Dy. in. c. actus legitimi. de reg. iur. li. vj. Jac. de are. assignat aliam rationem. nam natura diei certe est vt nõ suspendat iuris effectum sed executiones. vt. l. cedere diem. de verb. signi. sed natura cõditionis est vt suspẽdat totum effectum iuris. vt ibidem. Si ergo diceres institutũ in diem certam nõ posse adire. tũc dies

operatur contra suam naturam. sed cõditio operatur suum effectum et aditionem impedit. ¶ Juxta predicta[b] quero† aliqs est institutus ex semisse vel qz ad pascha. alius in eodem semisse est institus[9] post pascha. alius in alio semisse simpliciter. an valeat institutio. certe ſm rationem Dy. sic[c]. quia nõ reperitur pro parte tẽporis testatus ꝛ pro parte intestatus. ꝛ sic cessat ratio. l. ꝛ sic tempus non subduceretur de medio quod tenet Bart. in. l. extraneũ. C. eo. sed ſm rationem Jac. de are. vtrum temporis subduceretur de medio et sic quilibet videt institutus pure vt hac. l. qđ puto verius. pro hoc. l. filius a patre. ñ. respõso cũ sua gl. s. de libe. ꝛ posthu. ¶ Quero† quid si testator dixit instituo mihi titium heredem vsqz ad pascha. ꝛ qđ nullo modo possit vltra[9] heres esse. Tunc dico qđ institutio vitiatur in totum. quia continet in se repugnantiã sicut in herede instituto in re certa. cum fuit dictum quod plus petere non possit. vt dixi in. l. quoties. §. si duo. ff. ad. l. miles ita. in prin. j. de testa. militã.

☞ Institutus in re certa non habetur loco legatarij nec vere est heres: sed est tertia species de per se participans de vtroqz.

Institutus in re certa qđ habeat ius accrescendi et possit capere rem sua autoritate.

Adde quod hanc dicit cõmunem Alexan. in consilio. cxxxviij. colum. penultl. versicu. quo autem in. j. volumine.

Institutus in re certa decedens ante agnitionẽ qđ illam transmittat sicut legatarius.

Institutio de re certa rupto testamento: qñ confirmetur per aut. ex causa.

Testamentum an confirmetur instituto in re certa illud agnoscendo.

Remedium. l. fi. C. de edicto diui. q competat instituto in re certa.

Relegatus seu confinatus an habeat domicilium vbi confinatur: remissiue.

Pater relegans filium in certo loco per hoc non incidit in titulum de priuatis carceribus.

Ex facto. Institutio pluriũ ex rebus certis valet et sunt heredes equaliter ꝛ res illas tanqz prelegatas accipiunt. Item ibi dicitur esse res vbi perpetuo debet esse non vbi est ad tempus. hoc dict. Tota ista. l. diuiditur in quinqz. quia primo ponitur thema et questio vsqz ibi dicebam. Secundo declarat quasdam dubitationes pertinentes ad materiam questionis proposite. vsqz ibi: cuz hec ita sint. vbi determinat vnam questionem que colligitur q thematevsqz ibi: rerum autem. ibi ponitur quedam conferentia ad determinationem alterius questionis que ex themate colligitur et in text. expressa fuit vsqz ibi: que res in proposito. ibi illam questionem determinat vsqz ad finem. ¶ Not. quod institutio valet ex rebus certis et dicuntur esse equaliter instituti. ¶ Item not.[e] quod ibi res dicitur esse ibi perpetuo debet esse. ¶ Oppon. quod † institutus in re certa habetur loco legatarij. vt lege quoties[f]. C. eod. Solu. gloss. ibi erat alius institutus vniuersalis ter: hic non. Vel dic qđ heres institutus in re certa vere est heres. sed habetur loco legatarij quo ad

---

Andreas Pomate.

ñ Mõ potest mori. Vide Alexã. in. l. pactum quod dotali. in vlti. col. C. de pac.

Andreas Pomate.

b ¶ Juxta predicta. Vide Alex. consi. clxij. in. tij. col. ij. volu. alias. cclx. penul. col. j. volu.

c ¶ Dy. sic. Idem tenet Salic. in. d. l. extraneum. et Benedic. de plumbi. in. l. libertas. de manu. testa. alle. gloss. iuncto ter. in. l. miles ita. in princi. in versic. hereditas. j. de test. milit. Bal. in. l extraneum. tenet contra Bar. hic scilicet qđ vsqz ad pascha vnus erit heres directo: post pascha alius erit heres p fideicommis. idem tenet Bald. in. l. miles ita. in princip. infra de testamen. milit. et Bald. et Ange. et Jmol. in. d. l. filius a patre in prin. et paul. in dicta. l. certi.

d ¶ Vtiatur. doc. omnes allega. in pcedenti apostilla tenent contra Bar. hic veritas pendet ab illo articulo: an testator prohibere possit ius accrescendi de quo in. l. quoties. C. eo.

ADDE Pau. de cast. consi. ccij. qui etiam in facto consuluit contra Bar.

Andreas Pomate.

e ¶ Item no. vide Barb. consi. xliij. col. iij. in. ij. vol. Anto. de but. consi. ix.

f ¶ Ut. l quoties et ibi vide de illa materia: qz tota ista. l. cũ suis questionibus examinatur ibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

hoc ne cõueniatur actionibus hereditarijs. hec est secunda sol. glo. ¶ Et no. q illam appropriant sibi ultramontani. z etiam tenet Jaco. de are. et Cy. in d. l. quoties. probat sic: institutus ex re certa habet ius accrescendi. vt l. j. §. si ex fundo. z l. quoties. §. si duos. ſ. e. si non esset heres nõ haberet illud ius: q inter heredes z legatarios nõ est ius accrescẽdi. vt l. si nemo. de test. tut. z l. si nemo. de regu. iur. et hoc est quod voluerunt iura noua q filius haberet iure institutionis: quia vere est heres quo ad omnia preterq̃ quo ad actiones. ita dicunt ipsi. sed glo. in. l. si quis priore. ad treb. dicit qõ habetur loco heredis quo ad excludendam querelaz tantum: quo ad alia loco legatarij. Huc etiam videtur dicere idem. Ex d minemus nos primo dico q opi. vltramon. que tangitur in glo. non est vera. dicunt etiam q sint heredes quo ad omnia preterq̃ quo ad actiones: quod falsum est: quia heres nõ detrahit falcidiaz a coheredẽ de eo qõ capit iure hereditario. vt. l. in singulis. ad leg. fal. sed hic detrahitur ex institutione ex re certa. ergo nõ habetur quo ad omnia vt heres. vt hic. z l. quoties. C. fami. ercis. ¶ Preterea si tu dicis qõ sint heredes quero pro qua parte: si dicis qõ e pro nulla: certum est hoc esse impossibile. Sed si dicis qõ pro aliqua etiã hoc est impossibile: et statim do oppositum cum alius sit institutus insolidũ: ergo iste in nihilum. z respectu huius rei nulla est pars hereditatis: cum hereditas sit ius vt hic dicitur inter. quia nulla pars ascripta est ꝛc. Unde Bar. sil. et Jaco. bu. sequens eum dicit: aut institutus est filius ex re certa. et tunc est vera opi. vltramon. quod habeat loco heredis. vt in. §. aliud quoq; cap. in auten. vt cum de appel. cog. Extraneus vero loco legatarij vt. l. quoties. C. eo. ratio quia filius habet illaz rem loco legitime*: hoc est tertie vel quarte z si deficit suppletur sibi. ergo videtur institutus in quarta merito habeat loco heredis. Istud displicet mihi plus. nam legitima filij est quarta bonorũ deducto ere alieno z funeris impensa. vt. l. papi. §. quarta. ſ. de inoffi. test. sed quarta bonorum ere alieno deducto non est pars hereditatis. vt. l. non amplius. §. fi. j. de lega. j. z. l. si quis seruum. §. fi. cum l. seq. j. de lega. i. ergo non habetur loco heredis. ¶ Quid ergo dicemus? Respõ. heres institutus ex re certa nõ est heres vniuersalis nec est legatarius: sed est vna tertia species per se quevocatur heres ex re certa: q̃ partim capit de natura institutionis vniuersaliter: partim de natura legatarij: sicut dicimus in grammatica de participio: quod partem nominis partem verbi recipit. Recipit enim hoc institutus ex re certa * quod habeat ius accrescẽdi. z puto b quod sua autoritate potest accipere rem in qua institutus est sicut heres vniuersalis hereditatez. et per ista voluit lex filium institui etiam ex re certa vt dicto. §. aliud quoq; capitulum. At legatis vero accipit q non tenetur creditoribus: et quod per falcidiam defalcet vt hic. ¶ Ex predictis infero ad † determinationem quarundam questionum. Primo. vtrum heres institutus in re certa decedens ante agnitionem illi rei illam transmittat. Videtur quod non. vt. C. de iure deliber. l. quoniam sororem. vbi tertus dicit si aliquid hereditatis fuisset relictum. dico quod res ipsa

Andreas Pomate.

¶ In loco legitimie, vide Ange. are. in. §. actionũ. col. xxxj. insti. de act.

Andreas Pomate.

¶ Et puto. vide Alex. in. l. nemo potest. iij. col. ver. querit hic p Bar. de lega. j. et. l. quoties. col. iij. C. e. tit. z consi. lxij. ij. col. ij. dubio. versic. nec etiã. in. ij. volu.

transmittatur sicut transmittit legatarius. quia quo ad rem talis institutio sapit naturam legatarij: sed illos effectus quos capit ab institutione vniuersali scilicet qõ habeat ius accrescendi: illud non agnitum nõ transmittitur: quia est aliquid hereditatis: ideſt iure hereditario. ¶ Quero etiam per † auten. ex causa. rupto testamẽto ex causa preteritionis vel exheredationis rũpuntur institutiones cetera autem firma permanent. an institutio facta ex re certa remaneat firma? Respondeo inquantum sapit naturam legati remanet firma: inquantum sapit ab institutione vniuersali vitiatur: vt ex predictis ptz. ¶ Eodem modo quero: certum est qõ vno ex institutis adeunte totũ testamentum cõfirmatur. vt. l. si nemo. ſ. de testa. tute. et. j. de manu. testa. l. testamẽto. z l. si legato seruo. in fine

¶ Primo vtrũ. Istã q. etiã tangit Bart. in. l. q̃ties. C. eo. z no. allegat istaz. l. qñ sororez de qua. q. habet ibi p doct z hic p Ang. et Jmo. in. l. j. §. si ex fundo. ſ. eo. z Jmo. in. c. Ray. super. ij. glo. extra de testa. z Sali. in. d. l. quoties. tenet qõ rem illam particularem non transmittit intra annum datum ad deliberandum per. l. cum antiquioribus. C. de iur. deliberan. nisi esset filius ille institutus in re certa. quia ex potentia suitatis transmittit. et loquitur Sali. posteaq̃ repudiauerit vniuersalis heres licet Jmo. hic. vt in. d. §. si ex fundo. z. d. c. Ray. infideliter referat istam opi. Sali.

¶ Hereditatis. et in hoc cum Bar. tenet Jo. and. in Specu. in titu. de testa. §. in primis. Et Cy. Franci. tigri. Bar. Guil. Ange. Sali. et Pau. in. d. l. quoties. z Bal. z Ange. in. d. §. si ex fundo. et Bar. in. l. quoties. §. si duo. ſ. eo. et Bal. in. c. si pater. de test. in. vj. et Jmo. in. d. c. Raynu. super gloſſ. sed contrarium tenet Nico. de matha. Jaco. bu. Ray. Bal. et Fran. de rampo. in. d. l. quoties. z Bal. in. l. quidam elogio. in vlti. col. C. de iur. delibe. vbi videtur facere differentiam an filius sit institutus in re certa: vt tunc transmittat illam spem obuẽturam iuris accrescendi residui hereditatis relicte heredi vniuersali qui decessit intra annum deliberãdi hereditate adhuc per illum institutum vniuersaliter nõ adita. aut extraneus et tunc secus vt ibi per eum. Addo etiaz quod Ange. et Jmo. in lege filius qui patri. de vulgari et pupillari. tenent idem quod ipsi tenent in dicto paragrapho. si ex fundo. scilicet idem qõ Bar. to. hic.

¶ Predictis patet. idem tenet Jmol. in dicto. §. si ex fundo. in repetitio. in octaua columna. et videnot. per Baldum in auten. ex causa. C. de liberis preteri.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Nam institutus. et idem tenet Bart. in. d. l. quoties. aliter tamen loquitur Bartol. in dicta lege fina. C. de edic. diui. sed Angel. et Salice. in dicta lege quoties. transeunt cum gloss. hic et Imol. hic in dicto capitu. Raynutius super secunda gloss. et Angel. in. l. fi. de edi. di. ¶ In ter. ibi: rerum autem itaq; earum. Aduertēdū est: q ibi est nota. text. ad vnaz questionem. vez. pone aliqs habet maiorem partē fortunarū suarum et bonoz ciuilium in ciuitate lucana: et ibi habitat. Et in ciuitate romana habet mercantias pecunias z alias res mobiles. an debeāt iudicari bona sita in territorio ciuitatis romane adeo qō statutum ciuitatis lucane disponens circa res in testando vel aliter in contrahendo vel obligando in eis sibi locum non vendicet scōm doctrinam Bar. in. l. cunctos populos. et ibi scripsi post Bal. C. de sum. trin. breuiter concludo per istum tex. et per. l. si ita legatum. de legatiij. et. l. debitor. ē. de pigno. cum similibus. que iura allega. glo. hic in quibus patet qō mobilia que sunt in loco ad tempus non censentur esse res illius loci: sed ea que ibi sunt perpetuo māsura. vt sunt res immobiles censentur esse res illius loci vbi sunt et pecunie et alia bona que essent extra ciuitatem romanam. si tamen essent reuersure ad ciuitatem romanam: vt ibi sient censentur esse de bonis ciuitatis romane: ergo si ciuis lucanus per decennium et vltra domicilium habuerit in ciuitate lucana: et ibi haberet maiorem partem fortunarum suarum presumitur habuisse animum ibi perpetuo manendi: cum eadem parte fortunarum suarum quas ibi habebat. ita no. Salic. in lege secunda. in fine. C. de iurisditio. omnium iudicum. per legem ciues. C. de incolis. libro decimo. et. l. secunda. eodem titulo. et ad hoc bene facit quod not. Pet. Cyn. Bald. Angel. hic vbi dicunt quod res quas quis secum habet vt vtatur in certo loco. censentur esse illius loci. z ideo dicunt quod si scholaris forensis infirmus existens in ciuitate Bononie relinquat titio bona que habet Bonoñ. videtur reliquisse libros quos ibi habebat causa studendi in loco illo. argumen. dicta lege. debitor. et facit id quod habetur in lege si inducta. C. in quibus causis pig. ta. contrahi. et licet Imol. hic dubitet de hoc quando constabat quod bona non debebant Bonoñ. manere: sed debebant ad alium locum transferri: vt ibi perpetuo essent. tamen dicit quod ibi casus videtur quem dicit esse singularem ad hoc videlicet quod mobilia censentur esse de territorio loci: vbi reperiuntur: et ideo fisco illius loci confiscantur. et illud videtur verius quam id quod

6 eodem titu. An heredē † instituto ex re certa agnoscente institutionem testamentum confirmetur. Respon. sic quia vno adeunte confirmatum est: quia ammodo siue alij repudient siue agnoscant testamentum valiturū est. quia vni adeunti totum accresceret: sed hec eadem ratio est in instituto ex re certa. ergo et cetera. nisi esset dictum quod plus petere non possit: vt dixi in lege quoties. §. si duo. sup a

ponit Baldus in lege mercatores. C. de commer. et merca. et dato quod etiam teneremus decisionem Bald. in dicta lege mercatores. tamen mihi non obstat quo ad propositum nostrum. quia Baldus in dicta lege mercatores. vult quod mobilia personam concernant et nō locum vbi sita sunt. nam si etiam volumus attendere locum vbi erat persona testatoris adhuc habemus intentum. pra eodem. ¶ Quero † etiam heredibus institutis datur remedium lege vltima. C. de edi. diui adria. tollend. quero an heredibus institutis ex re certa competat illud remedium. Gloss. videtur dicere quod non: quia quantum est in re habetur loco legatariorum: sed legatario non datur beneficium illius legis. ergo et cetera. contrarium forte est verius. nam institutus[4] ex re certa

et idem dico de actis seu nominibus debitorum: quia si in ciuitate Romana celebrati sunt contractus ex quibus creata sunt illa nomina debitorum. et tunc dicendum est quod censentur esse de bonis illius loci: vt est casus in lege titium et meuium. §. tutores. de administratio. tutorum. Idez si alibi celebratus esset contractus. et solutio esset collata in ciuitate Roma. l. quoties. ff. de solutionib⁹. pro cō firmatione predictorum facit quod actio. dicuntur coherere persone creditoris: et illam comitantur. lege quis ergo casus. de pecu. lege tertia. z ibi not. ff. pro socio. et in nota. questio. declarat Baldus in lege prima. ff. de statu hominum et vbi quis habet duo domicilia. vnum ratione originis et aliud ratione incolatus semper consideramus potius locū incolatus in his in quibus persona est in consideratione. vt patet ex gloss. valde notabi. in capitu. statutum. §. cum vero. in versiculo vnam dictam. et ibi notant docto. de rescript. in sexto. fortificantur predicta: quia quando actiones dantur ad quid mobile iudicatur de eis prout de re mobili vt not. gloss. in autenti. de non alienan. §. primo. in versicu. consumeranda. et ibi clarius declarat Angel. et nota. Dyñ. et Bartol. in lege et potest. ff. de autoritatetutorum. et gloss. in lege prima. et ibi nota. Bartol. C. si aduer. transactio. et Bartol. in lege mouentium. de verborum significatio. Joan. andre. in Specul. in titu. de fruct. et inter. §. primo. super ver. sed quid si debeo. et Angel. in lege prima. §. fuit quesitum. ad trebellianum. ergo sicut dixi quod res mobiles censentur esse de territorio illius loci in quo site sunt. ita est dicendum de actio. que dantur ad res mobiles. istud etiam firmat Lappus allega. nonagesimoprimo. incipiente. in nomine domini amen. Casus est talis: videlicet quidam Nicolaus et cetera. in fine de quo facit mētionem Romanus in lege si constante. paragrapho finali. soluto matrimonio. nam concludit Lappus quod si in variis locis defunctus habet bona et cetera. vt ibi per eum. Adde que plenius ipse consuluit. vbi de verbo ad verbum est hec apostilla. consilio decimosexto. libro primo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

non expectat additionem aliorū de necessitate imo agnitione sua totū testamentū cōfirmatur. vt. ſ. diſi ergo videtur quod illi cōpetit beneficiū illius. l. quia quantū ad hoc loco heredis est. ¶ Oppo. de. l. heredes. §. fi. ſ. famil. erciscun. Solutio. ibi in diuersis vniuersitatibus que cōstituunt diuersa patrimonia. ¶ Oppo. de. l. nesennius. j. ad. l. falcidiam. Solutio vt ibi dicam. ¶ Ultimo versi. perinde si seruꝰ
7 inducitur ad duas questiones. Primo vtrum † relegatus seu confinatus videatur habere domicilium 1
ibi vbi confinatus est. Et hic videtur casus quod nō de quo dic. vt in. l. eius qui in fi. infra ad mu. Secun-
8 do † facit si pater relegat filium ex certo loco quod 2
ex hoc non incidat m titu. de priua. carce. per hunc ver. et per. l. iij. §. de dolo. de libe. exhi. Cynus. in. l. j. C. de priua. carce.

Si quis ita. Defectus cōditionis que depēdet ex facto testatoris institutionem non vitiat. hoc dicit. ¶ Oppo. ſ. de iniust. rup. et irri. testa. l. cum in secundo. Solu. hic in conditione de futuro que dependet ex facto testatoris. rationem dixi. ſ. eodem. l. ij. Gloſſ. distinguit hic. quam vide per te. ¶ Ultimo vide glo. ibi. Item not. dicit gloſ. et conditio non est. quia habetur pro pura cum testatorem penituisse videatur. vt. ſ. eodē l. ij. et ibi de hoc distinguitur per Dynum. gloſ. dicit m. l. qui plures. sed ibi scriptura erat imperfecta circa personas: que a iure non supplentur. hic circa positiones que a iure supplentur. vt. ſ. eodem. l. item q̄ sabinus secundum Dynum.

Quin in testamento. Nō admittitur concursus instituti et substituti. hoc dicit. ¶ Oppo. quod nō valeat institutio. quia filius non fuit institutꝰ. Gloſſ. solu. intelligo filium hic institutum. quod dic vt dixi in lege gallus. in principio. ſ. de lib. ꝛ posthu. sed contra hoc facit. l. si quis eum in fi. j. ti. j. ſm vnaz lec. sed illam non teneo.

Hec verba Copula vltimo loco posita etiā inter precedētes solute positos videtur apposita. h. d. prout est copula ibi ꝛ caius. quidam habent sine et: tunc hoc dicit soluta resolui tur in cōiunctam hoc dicit. facit. ſ. de excusatio. tut. l. si duas. §. ij. l. cum declarationis. §. quidam. cum. j. de fun. instru. dixi de materia huius. §. in. l. re coniuncti. j. de lega. iij.

Qui tres. Indefinita non comprehendit eū de quo specialiter est prouisum. hoc dicit.

Qui filio. Post mortem legatarij potest seruus legatꝰ heres instituꝰ. hoc dicit. ¶ Oppoui. de. l. hereditas. ſ. eodem. Solu. ibi fuit heres institutus ex die certa que subducitur. hic ex incerta vt ibi dixi. ¶ Querit gloſſ. vtrum post mortem legatarij cōsistat legatum si solus seruus est heres institutus. Et dicit glo. q̄ nō. Aduerte in primo casu. l. quando filius est exheredatus q̄ 1
stio non procedit: quia si solus seruus est heres institutus post mortem filij reperiretur filius exhereda- a
tus post mortem ergo testamentum est nullum vt. l. suus que ex. §. sed si filius. ſ. eodem. ꝛ. l. si ita in fine. de liberis ꝛ posthumis. In secūdo casu quā do seruus est legatus extraneo et institutus solus post mortem: procedit questio si ponis ipsum institutum cuz libertate. alꝰ non procedit secunduz hec tempora. vt instit. eodem in prin.

¶ Codicilli q̄ nō rūpantur rupto testō qñ sunt ab intestato confirmati.

Relicta in codicillis an requirant cō firmationem per aditionem hereditatis ab intestato.

Seruus. Conditio tacite hereditati adiecta non potest in codicillis adimi. h. d. ¶ Et ratio huius est quia si posset adimi in codicillis videretur hereditas directo data in codicillis: quod nō potest esse. ¶ Quero vtrum iste seruus fuerit institutus solus: vel habuit coheredem. Gloſſ. prima dicit quod solus: ꝛ bene. ratio. q̄ si haberet coheredem possent codicilli confirmari q̄ aditionē coheredis: ꝛ per consequēs a deberetur libertas ex vigore codicillorum. ꝛ intra kalendas. et sic potest esse heres. ¶ Quero dicit hic quod erit liber ex codicillis: quero an erit heres. Dicit Hugo qō sic scilicet voluntarius. ¶ Sed contra hoc opponitur de. l. cum quidam. C. de necessa. seruis here. instituē. vbi eoipso quod instituitur videtur relinquere libertatem: ꝛ erit suus et necessarius. Solu. illud cum testator nihil de libertate disposuit. hic secus. vt no. hic. ꝛ supra eodem. l. quoties. §. fina. et instit. eodem in principio. ¶ Sed tunc oppo. cum certum sit eum heredem futurū in omnem casuz: ad quid expectatur conditio. contra. l. si quis ita scripserit. supra eodem. Respon. ad hoc vt sciatur an sit voluntarius vel necessarius. Ista lectu. Hug. potest procedere si ponimus seruum habuisse coheredem. vt. ſ. dixi. sed si ponimus euz solum institutum non procedit: alias sequeretur qō hereditas potest dari directo in codicillis. teneamus ergo qō ex codicillis illis liber erit tantuz et non heres ſm Joannem. ¶ Sed contra hoc oppo. si non aditur hereditas: relicta nō valent. vt lege si nemo. de testamen. tute. et. C. de fideicommiſ. l. eam quam. Quidam dicūt q̄ habebat coheredem. sed. ſ. reprehendi scōm Joannem. dicenduz est ergo † quod hic codicilli fuerunt confirmati ab intestato. ꝛ ſm hoc nō obstat. l. j. C. de codi.ª que dicit q̄ rupto

a ¶ C. l. j. C. de codicil. et ibi dixi.

a ✠ Andreas Pomate. ¶ Quero vtrũ relicta. et vide qd habetur in.l.si quis cum nullum.§.p̃mo.et ibi Barto.j.de iu.codi.

b ✠ Andreas Pomate. ¶ Glo.hic tenet. hanc glo. reputat sing.Bal.in aut.ex causa in.ij.op.C. de libe. preter. Et de hac questio. vide Alex.l. iij. 2 de lega .j. a Bart. in.l. fi. in.j. col. b C. de peti. c here. et in l.si quis cũ nullũ. §.fi. ff. de iure codicil.

c ¶ Quod sic. Adde quod idez tenet Angel. in.d.l. j. supra de iniu. testa. no.g̃ q̃ ad h̃ vt debeãtur legata vel fideicõmissa ab intestato requritur aditio hereditatis per aliquem q̃ possit esse heres de iure ciuili vel pretorio.sicut requirit ad hoc vt veniat ex testamẽto.l.si nemo.s̃.de testamẽ. tute.et predicta sine dubio procedunt quando nullus etiam fiscus apprehendere voluit bona defuncti.sed datus est curator bonis qui debet satisfacere creditoribus.l.prima.C.de cur.bon.dan. quid autez si fiscus agnouit bona illa tanq̃z vacãtia et satisfacit creditoribus et superest tantum quod potest satisfieri legatarijs quod fiscus teneatur ad legata relicta ab intestato per text.in dicta.l. filiussa.§.j. de lega.j. sed contrarium credo. valet quod fiscus non teneatur ad legata nec etiam ad libertates. per.l. iiij.§.si bona de fideicom.lib.et.l.quod diuo.j.de manu.testamen.nec obst.d.l.filiussa.quia eam intellige quando fuit nominatim grauatus fiscus.predicta fallunt in relictis ad pias causas de quo per Bartol.z doct. in.l.j.C.de sacrosanc.eccle.z ad Bart. hic adde Dy. Jac.de but.z Bald.in.d.l.nemo. de testa.tute.z idẽ Bald.in.l.fina.in.j.colum.C.de petit. here.Bald.in l.fina.in princip.de te.z hic alleg.z in.l.eam quam in iij.col.C.de fideicom.dixi aliquid in.l.hec verba. de lega.j.in.j.nota.

testamento rumpuntur codicilli:quia illud est verum : nisi codicilli sint ab intestato confirmati. ¶ Quero † vtrũ relicta[a] in codicillis requirant cõfirmationem per aditionem hereditatis ab intestato.Glo. hic tenet[b] quod sic.[c] et de hoc est text.infra de fideicõmis.li.l.ij.et instit. de eo cui liber. causa bo.addi.circa medium.et.C.de manu.testa.l.fi.circa prin.

Si quis. Iste est subtilis. §. et hoc di. Sublata causa viuo testatore per quam conditio vni rei adiecta alteri repetita ĩtelligatur:cessat repetitio conditione pendẽte.secus si esset iam defecta.hoc dicit. ¶ Opponitur de secundo responso ad primum. Respondet gloss. quod in primo casu alienando videtur eum penituisse conditionis. ¶ Sed cõtra hoc opponi. supra proximo. §. vbi in voluntate imperfecta non videtur testator penitere conditionis tacite adiecte hereditati. Respon. hic testator nihil disposuit circa conditionem. sed solum circa personam serui alienandi vel manumittendi: sed ipsa lex disposuit circa conditionem. Nam causa quare conditio inest hereditati est necessitas: quia non potest esse heres sine libertate.vt lege seruus. infra titu.ij.que causa necessitatis deficit viuo testatore.et per consequens videtur institutio pura. Sed in precedenti.§.nõ poterat causa deficere viuo testatore quia libertatem dedit in codicillis.et predicta sunt multum notabilia. Scitis enim quod si institutio est conditionalis omnia legata tacite habent illam conditionem. vt.l. si titio §.fina.infra quando dies legati cedit. et.l.si dies.§. finali.eodem titulo. Pone ergo quod institutio heredis est vitiata pendente conditione viuo testatore ex causa preteritionis vel exheredationis.vt.l.nã et si.s̃.de iniust. testamen. nam legata debebuntur pure per auten.ex causa.C.de libe.preter.nam vitiata causa quare intelligebatur repetitio conditionis repetitio vitiatur. ¶ Ad secundum dictum opponi. hic dicitur si eum alienat post conditionis defectuz non restauretur institutio. Contra si viuo testatore cessat defectus propter quem non valet testamentũ: testamentum reconualescit.vt.l.posthumus.in principio.de iniusto testamento. Solu. hic defectus superuenit voluntate testatoris: poterat enim instituere pure si volebat:qui defectus si cessat:non reconualescit testamentum : nisi appareat noue voluntatis indicium.vt.l.qui ex liberis.§. testamento.j.de secund.tab.sed hic nullum indicium noue voluntatis apparet.ergo zc.

Cum venditor. Quicquid post vẽditionem venditori accrescat mediante seruo vendito restituitur emptori vel eius heredi.h.d.

1 ☞ Propter repugnantiam iuris communis admittitur concursus instituti et substituti.

2 Si in testamento fuit institutus liber quez testator credebat seruum cui hereditas queritur.

3 Si fuit institutus paterfamilias qui erat filiusfamil. cui acquiratur hereditas.z sic an sit idem in filiofa. quod in seruo.

4 Heres institutus transmittendo qd facit alium heredem. Adde tu ad hec dicta Bar.d.Alex.in cõsil. iiij.col.vij.in prin.in.ij.volu.

1 **Si paterfami.** Propter repugnãtiam † iuris cõmunis admittitur concursus instituti z substituti.h.d. De hac materia habemus tres leges.s.istam.z.C.eo.l.cum proponas.z insti.de vulga.z pupil.substi.in fi. ¶ Querit gloss.quid de alio semisse.z dic vt in glo. ¶ Oppo.s̃.eo.l.cum in testamento.in prin.vbi non admittitur substitutus z institutus propter repugnantiam iuriumz rationum. Solu.ista est decisio per hũc modum magis ex voluntate principis quam ex subtilitate rationum. ¶ Opp.C.eodem.l.cum proponas.Sol.ibi loquitur in casu certi hic in casu dubij. ¶ Querit gloss.

2 quid † ecõtra si instituit liberum quem putabat seruum.Glos.instit.de vulga.et pupil.substitu.in fi.dicit qd querit sibi.Jacob.de are.dicit quod idem in casu isto quod in casu huius legis qd fuit diuisio per illum modum:quia eadem est ratio.voluit enim q̃ alium faceret heredem nisi conditionem mutaret: sed hic non est mutata conditio:ergo zc.teneo glo. per.l.liber homo.de acquiren.rerũ domi. pro hoc quia si sciuisset eum liberum:multo magis instituisset eum.argumen.l. barbarius. de officio pret. que

3 ratio cessat in casu huius legis. ¶ Quero † instituquendam

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quendam vt patremfa. qui sit filiusfamil. an sit idem quod in casu huius. l. Jacob. de are. dicit aliud in filio aliud in seruo: ratio: quia in filio remanet nomen heredis. licet hereditas transeat ad patrem. vt. l. cū filio. infra de lega. j. sed in casu nostro secus est. sed illud reprehendi in dicta lege cum filio. sed habemus glo. que dicit idem in filio. quod in seruo. vt. l. si quis filium. de acquiren. heredi. et ibi etiam tetigi. ¶ Ultimo no. [a] diligentissime materiā substitutionis vulgaris: que est si heres nō erit vel alium heredem nō fecerit. Ex quo in materia substitutionis vulgaris elicio multas conclusiones quod heres † institutus ad quem ius deliberandi transit prefertur substituto vulgari: quia licet institutus heres non fuerit: tamen alium heredem fecit. In contrarium tamen facit text. hic qui dicit mutata conditione. Sed respō deo quod satis mutatur conditio per mortem. Vel melius. hic dixit iurisconsultus exprimendo illud de quo minus videbatur inesse: quia posset dubitari si efficitur de libero seruus: an voluerit testator excludi substitutum per dominum. et declarat iurisconsultus q̄ sic. multomagis si nulla mutatio conditionis enenit.

1 ☞ Quilibet non recognoscens superiorem est iudex in causa propria.

Et hoc tyberius. Not. q̄ in causa propria princeps est iudex. Idem † dico. in quolibet qui non recognoscit superiorem [b] simile in. l. pri. de his que in test. delē. et ibi dixi per doc. in l. j. C. ne q̄s in sua causa.

1 ☞ Testamentū vsurarij an recōualescat per cautionē per eū tēpore testamēti prestitā: remissiue.

2 Tempus mortis: an tēpus aperture tabularū inspicitur vt testamentū recōualescat.

3 Mater quod excludat tacitam substitutionē si ipsa vixit tēpore quo de viribus institutiōis incipit agi.

Qui soluendo. Defect⁹ extrinsecus si tempore aperture tabularum cessat: testamentum recōualescit. h. d. Iste casus mirabilis. Concordat. ff. eo. l. pignori. et hic facit † q̄ si vsurarius [c] tempore testamenti non prestit cautionem: sed eam prestat postea ante mortem: testamentum reconualescit per hanc. l. dixi in. l. filio preterito. in vltima parte. supra de inu. testamen. et ibi declarau. ¶ Oppo. † quod inspiciatur tempus mortis non tempus aperture tabularū. vt. C. de cad. tol. §. et cum triplici. et. §. in nouissimo. Sol. gloss. q̄ hoc ideo quia secundum hec iura non poterat adiri hereditas nisi apertis tabulis: quod non placet: q̄a in suo et necessario secundum hec tempora inspiciebatur tempus mortis. vt. l. si post mortem. in princi. et. l. quesitum. in princip. infra de leg. j. voluit ergo dicere hec. l. quod inspici debet tempꝰ quo incipit agi de viribus institutionis: et tunc si non est nisi vnꝰ seruus: de necessitate dicitur quod ille est primus. de viribus autem institutionis tunc agitur q̄n tabule aperiūtur: ergo illud tēpus inspicit. facit † q̄ dicūt doc. in simili. C. de insti. et substi. l. fi. in fi. vbi mater excludit tacitā substitutionē si ipa vixit eo tēpore quo de viribus institutionis incipit agi. ¶ Opp. de. l. si fue-

rit de rebus dub. ¶ Sol. hic incertitudo erat reducta ad certitudinē. Opp. de regu. cato. so. glo. dic melius vt no. in. l. penul. j. de regu. cato.

☞ Ex facto vnius quando aliꝰ possit hereditate priuari.

Volūtas illicita testatoris nō seruat.

Extraneus institutꝰ pōt exheredari.

Si testator aliquem heredē instituat et cum sub conditione exheredet an valeat exheredatio: ibi quod sic.

Si in eodem testamento in quo titiū iustitui vel in alio ipsum] pure exheredo q̄ non valeat exheredatio.

Si testator instituit titium heredem et si molestauerit vxorem priuetur hereditate: si molestat eam indebite: nō priuatur hereditate directo.

Si dictum sit quod heres priuet hereditate nec adiecit ad quē perueniat cui hereditas restitui debeat.

Paterfamilias. Ex facto alterius alius exheredari non debet. [c] h. d. Habeo istam pro difficili. ¶ Oppo. quod alter qui adiuit non tenetur ad implendam conditionem in totum. vt. l. cum tale. in fine. et. l. pen. infra de cōditio. et demonstra. Sol. ibi in conditione que potest diuidi: hic in ea que non potest diuidi. ¶ Opponi. quod facto vnꝰ alius potest † priuari hereditate: vt. l. cancellauerat. supra titu. j. Solu. secundum glos. ibi peruenit ad actum facti cancellando testamentū. hic ad actum verbi. quod diligenter not. Ad quod facit quod no. docto. in l. nostram. C. de testa. ¶ Oppo. quod volūtas testatoris debet seruari. vt. l. in conditionibus de conditi. et demō [d] stra. sed hic per vnum voluit priuari omnes. ergo ꝛc. Solu. hic † est voluntas illicita. ¶ Oppo. extra glos. infra de manu. test. l. si ita fuerit. vbi potest vnus priuari propter alium nō implētem conditionem. Sol. dic quod hic hereditas fuit data pure: adēptio vero fuit facta sub conditione: quod non potest fieri ex facto alterius. ibi ipsa datio fuit facta sub conditione: vnde ꝓpter vnū nō implentem pōt testator [e] alteri nō dare nō aūt pōt data adimere. vel dicas quod ibi loquitur in legatis. c hic in institutionibus. ¶ Oppo nitur quod exheredatio sit res inepta in extraneo. vt lege quidam cum filiū. de verbo. obligationi. Solu. in extraneo † non instituto procedit cōtra sed extraneus institutus potest exhere-

Andreas Pomate.

¶ Alt. no. vide alex. cōs. iiij. co. ij. in. j. vo.

¶ Superiorē. Ad q̄ vide no. per Bart. in. l. est receptū. de iurisd. om. iudi.

¶ Si vsurarius. ad istam. l. ad de q̄ inci dēter dixi in. l. imperiū. in apostilla magna. d. iur. om. iu. vide intellectu huius. l. aliq̄ ponit bal. in. l. eam quā i. xiiij. col. C. de fi dei cōmis.

¶ Nō debet. ista. l. est singu. fm Bal. in l. j. §. opp. de his que pe no. et p illum text. i fert ibi ad plures no. que.

¶ In legatis. ray. hic contra quia nō habet rationem. et ita ex facto tertij in hereditate si-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ent in legato potest quis excludi a iure acquirẽdi. vt l. si quis sempronii. C. eo. tit. vnde approbauit primã solu. et vide Bal. in l. j. in v. op. et in vij. q. C. de his q̃ pe. no. Benedi. de plumbi. in d. l. si ita.

a ¶ An valeat. Tetigit paul. de hac questione in l. hereditas. C. de his qui. vt indig. et videtur tenere Bar. in l. l. seius augeritus. ad legem allega. Ange. et Imol. hic.

dari. vt hic et not. per glossam in lege si certarum. §. si eo. infra. de test. mili.

4 ¶ Quero si testator † aliquem heredem instituit et eũ sub conditione exheredauit in eodem testamento vtrum exheredatio valeat. Et videtur quod non: quia exheredatio sumit effectum per additionem hereditatis. vt. l. filium §. sed cũ exheredatio. j. de contrab. sed per additionem hereditatis non posset confirmari exheredatio sua. quia est repugnantia. z alius non est q̃ adeat ergo exheredatio est nulla. ¶ Contrarium puto nam qui exheredat sub conditione in contrariam conditionem instituere videtur. vt lege aliquando. de conditio. et demonstra. Ista ergo exheredatio videtur adijcere conditionem institutioni quod potest fieri in eodem testamẽto. Nec ob. quod exheredatio debet confirmari per additionem: quia illud est in exheredatione filij.

b ¶ Rationem. talis enim impositio pene per testatorem fieri potest. l. j. C. de his que pe. no. instit. de le. §. fi. l. j. §. item si ita. ad. l. fal. et in ꝓposito ponit bal. in dicta lege vxorem. §. heres. de lega. iij. z per Bal. in auc. cui relictum. C. de indic. vidu. et in dicta lege prima. C. de his que pe. no. et est boñ. tex. cum gloss. et ibi Bar. in lege lucius. §. tres heredes. ad trebe. et ibi probatur q̃ statim quod cõtrouersiam mouet dicitur molestari. vide ibi. sufficit enim sola petitio: vt dicatur molestari ad hoc allega. quod no. gloss. in. c. cõstitutus. de reli. domi. in ver. instauratam per quã dicit ibi not. domi. Anto. in. vj. colũ. q̃ vbi in libello ad hoc vt possim petere rem mihi restitui requiritur rescissio contractus vel quod pars cecidit a contractu sufficit in libello rem petere quasi tacite videat peti etiam rescissio contractus. vnde si minor petit rem quam vendidit sibi restitui procedit libellus licet non petatur contractus rescissio. quia petito consequenti etiam preambulum ad illud videtur petitum. l. illud. de acquirẽ. here. et si petatur hereditas restitui et postea appareat in iudicio testamentum querelandum quod super illo libello potest ferri sententia secundum domi. Anto. ibi supra. et sic vult q̃ etiam nõ esset in hoc iudicio expresse petitum declarari talem cecidisse a legato vel ab hereditate sufficiat libellus in quo petitur condẽnari ad rei restitutionem. bene facit quod no. gl. in. l. qui de mofficioso. et ibi doc. §. de inoffi. test. vbi habetur quod sufficiat in vno eodemq̃ libello filium exheredatum intẽtare petitionem hereditatis et querelam inofficiosi ad rescindendũ testamentũ absq̃ eo q̃ in alio iudicio prius fuerit petitum rescindi testamentũ ad idẽ facit q̃ no. Barto. in. l. qui sub conditione. §. fina. ff. de condi. instit. et Bald. in lege quod tempore. C. de restitutio. mili. cum simili.

ADDE quod molestia etiam dicitur fieri agendo in iudicio: vt est tex. in auc. de fideiuss. in punc. in ver. molestijs. et in lege prima. in verbo molestari. C. de mundi. et ibi Bal. et Hic. ma. et no. Bart. in lege amplius. infra rem ra. habe. Anto. de bur. in. c. vigilãti. de prescrip. et vide per Alexand. consilio. xlix. et. dr. et. lij. ij. volum. per Pau. de castro. consilio. cxcj. z ad questionem sing. hic Bar. vide Bal. consi. cccxxxvj. tij. volu. quo modo intelligatur quod heredes nõ debeant quouismodo molestare vxorem cui legat. vide pulchre per barba. cõsi. xij. j. volu. 1

c ~ Andreas Pomate. ¶ Istud priuari. vide Alex. consilio. xxij. in princip. in. ij. volu. et consi. lvij. j. colũ. 2 eo. volumi. ij.

b Rationem. talis enim impositio pene per testatorem fieri potest. l. j. C. de his que pe. no. instit. de le. §. fi. l. j. §. item si ita. ad. l. fal. et in ꝓposito ponit bal. in dicta lege vxorem. §. heres. de lega. iij. z per Bal. a in auc. cui relictum. C. de indic. vidu. et in dicta lege prima. C. de his que pe. no. et est boñ. tex. cum gloss. et ibi Bar. in lege lucius. §. tres heredes. ad trebe. et b ibi probatur q̃ statim quod cõtrouersiam mouet dicitur molestari. vide ibi. sufficit enim sola petitio: vt dicatur molestari ad hoc allega. quod no. gloss. in. c. cõstitutus. de reli. domi. in ver. instauratam per quã dicit ibi not. domi. Anto. in. vj. colũ. q̃ vbi in libello ad hoc vt possim petere rem mihi restitui requiritur rescissio contractus vel quod pars cecidit a contractu sufficit in libello rem petere quasi tacite videat peti etiam rescissio contractus. vnde si minor petit rem quam vendidit sibi restitui procedit libellus licet non petatur contractus rescissio. quia petito consequenti etiam preambulum ad illud videtur petitum. l. illud. de acquirẽ. here. et si petatur hereditas restitui et postea appareat in iudicio testamentum querelandum quod super illo libello potest ferri sententia secundum domi. Anto. ibi supra. et sic vult q̃ etiam nõ esset in hoc iudicio expresse petitum declarari talem cecidisse a legato vel ab hereditate sufficiat libellus in quo petitur condẽnari ad rei restitutionem. bene facit quod no. gl. in. l. qui de mofficioso. 7 et ibi doc. §. de inoffi. test. vbi habetur quod sufficiat in vno eodemq̃ libello filium exheredatum intẽtare petitionem hereditatis et querelam inofficiosi ad rescindendũ testamentũ absq̃ eo q̃ in alio iudicio prius fuerit petitum rescindi testamentũ ad idẽ facit q̃ no. Barto. in. l. qui sub conditione. §. fina. ff. de condi. instit. et Bald. in lege quod tempore. C. de restitutio. mili. cum simili.

ADDE quod molestia etiam dicitur fieri agendo in iudicio: vt est tex. in auc. de fideiuss. in punc. in ver. molestijs. et in lege prima. in verbo molestari. C. de mundi. et ibi Bal. et Hic. ma. et no. Bart. in lege amplius. infra rem ra. habe. Anto. de bur. in. c. vigilãti. de prescrip. et vide per Alexand. consilio. xlix. et. dr. et. lij. ij. volum. per Pau. de castro. consilio. cxcj. z ad questionem sing. hic Bar. vide Bal. consi. cccxxxvj. tij. volu. quo modo intelligatur quod heredes nõ debeant quouismodo molestare vxorem cui legat. vide pulchre per barba. cõsi. xij. j. volu. 1

c ~ Andreas Pomate. ¶ Istud priuari. vide Alex. consilio. xxij. in princip. in. ij. volu. et consi. lvij. j. colũ. 2 eo. volumi. ij.

Iniuria. Condicio que de preterito fuit impossibilis reputatur. hoc dicit. videbitis in lege multa cum si. infra de cond. et demon. dum plene in. l. j. de condi. instit.

☞ Offendere dicitur qui alium iniuste ad turbationem inducit.

Institutus vt det monacho: vel alteri religioso qui actione conueniatur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Quidam cum filium. Hic a est sing. ꝛ quotidianus casus[a]. Ex testamẽto non potest conueniri: quia a defuncto gratuitus nõ probatur: sed conuenitur ex mãdato quod suscepisse probatur. h. d. No. ter. ibi patris offensam veretur. hoc est patris turbationem. Offensa ꝯ ergo dicitur quicquid alium ad turbationẽ inuste adducit qđ examina: vt dixi in. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de pu. ¶ Not. qñ aliquis instituit ꝯ aliquem seculare vt det alicui monacho vel fratri: q̃ contra talem institutum potest agi actione mandati. vt hic. qđ est verum si fuit adhibitus ab ipso monacho: secus si fuit adhibitus ab ipso testatore: tũc videtur q̃ monachus potest agere actione negotiorum gestorum quia videtur gessisse negotia sua. posset etiam agere ex testamento q̃ tacitã fidẽ assumpsit de restituendo. vt. l. fin. de fideicom. C. fm vnam lectu.

a ☞ Quando dictio imo stet correctiue vel copulatiue.

1 Si testis dicat fuit sic imo sic statur vltimo dicto.

Sita scriptũ. Dictio imo potest correctiue. h. d. ¶ Oppo. de puma constitutione. C. §. quibus. Gloss. dicit aliter ponitur ibi: aliter ponitur hic. Tu pro huius declaratione dic ꝯ quandoq; dictio imo ponitur cum copula et: vel etiam: et tunc habet vim copulatiue: nec ponitur correctiue vt. d. §. quibus. ꝛ. l. iure gẽtiũ. §. quintimo. s. de pact. fm vnã lec. qñq; dictio imo ponitur simpliciter. ꝛ tũc si profertur ab homine ponit correctiue: vt hic. ꝛ. l. stichus. ff. de ma. test. quandoq; profertur a lege. et tunc siquidem ponitur inter incõpassibilia ponitur correctiue. vt. l. si vehemẽta. in pun. et. §. ff. s. ad. l. rhod. de iac. ꝛ in omnibus legibus in q̃bus reperitur imo. aut reperitur inter cõpassibilia. ꝛ tunc siquidem in precedenti est eadem ratio vel maior. ꝛ habet vim alternatiue. vt. l. iubemus. §. economus. C. de sacrosanct. eccle. alias ponitur correctiue vt hic. ¶ Oppo. ff. de condi. ꝛ demonst. l. non ad ea. Glos. non sol. dic q̃ ibi non erant verba correctiua. sed alterius voluntatis tantum dispositionem continentia fm Dy. vltimo hec. l. inducatur in arg. ad que b sti o. ꝯ quod si testis interrogatus dicat sic fuit: imo sic. quod stetur vltimo dicto quasi se correxerit. non autem habetur pro vacillatione vt hic. ꝛ Spe. ponit in titu. de teste.

Quidam testamento. Oppo. C. de le. l. cum questio. hic constat quod testator voluit transire ad dispondium. ¶ Oppo. insti. eo. §. si plures. sol. eodẽ modo ꝛ distingue. vt dixi plene in. l. interdum. §. fin. s. eodem. ¶ Oppo. de. l. qui non militabat. solu. eodem modo.

In testamento. Qui primo relinquit vncias postea partes: intelligitur partes facere de residuo. hoc dicit. Quero quid mouet iurisconsultum ad ꝯ hanc interpretationem cum idem sit dicere pars quod vncia vt. s. eod. l. interdum. §. paterfami. ꝛ. l. quoties. §. si duo. ꝛ ideo hic videtur quod primus debeat habere duas vncias: institutus ex vna parte vnam vnciam et sic tota

¶ Quotidianus casus. et per istum textum dicit singula. Barto. in rubrica. C. que in fraudem credito. in fine. quod restituens hereditatem ex contractu non retinet quartam. et de intellectu istius. l. vide Bartolum. in. l. filius in principio. de verborum obligatio. et hanc. l. etiam not. allega. in. l. nemo potest de legatis. ff.

hereditas videtur diuidenda in minorem numerum vnciarum ꝗ̃ sit as. vt dicta. l. interdum. §. pater. versicu. deniq; s. eodẽ. ¶ Respondeo ex eo quod instituit testator modum loquẽdi. primo enim assignauit vncias. secundo assignauit partes: colligit iurisconsultus quod partes fecerit de resi b duo quasi intellexerit quod alia sit signatio partis ꝗ̃ vncie. sed si omnibꝰ assignasset per eadem verba siue partes dixisset siue vncias: idem esset. et sic debet intelligi quod dixi in. d. l. interdum. §. pater. f. q̃ vna pars intelligatur de duodecim nisi ex mente proferentis aliud appareat.

☞ Verbum relinquo quando alius non est heres institutus trahitur ad institutionem.

2 Testamentum in quo masculus fuit c heres institutus ꝛ filia femina relicta fuerunt centum q̃ non valeat.

His verbis. Querit ff glo. d quid si dicam relinquo tibi bona. respondet q̃ illa verba trahuntur ad institutionem si alius heres non esset scriptus in testamento. vide gloss. in auten. de heredi. ꝛ falci. §. sive nulla. super verbo relictis. e ¶ Quero quid si testator ff masculum instituit in tertem filie centum reliquit. an testamentum valeat? videtur quod nõ: quia non fuit dictum iure institutionis. vel in his heredem instituo. et verbum relinquo non trahitur d ad

et ibi Salicetus. C. de test. et ibi de hoc vide in. d. §. non omnis.

b ¶ Non trahitur. An ꝛ quando verbũ relinquo trahatur ad institu. adde plene Barto. in. l. centurio. de vulgari ꝛ pupilla. quid autem de verbo assigno. dic idem q̃ de verbo relinquo. gloss. est singul. in. l. quoties. C. fami. erciscun. quam ita allega. Jmol. in. l. j. §. si ex fundo. in fine. s. eo. in repeti. quam ponit j. eod. titulo. in fine titu. ꝛ ponit Baldus. in. l. iij. C. communia de leg. et Jmo. in dicta. l. centurio. in ij. columna. et not. quod verbum relinquo vel aliud verbum cõmune adiectum vniuersitati relictorum non trahitur ad institutionem heredis. sed ad codicillos vt actus valeat qui alias non valeret secundum Bald. not. in. l. ꝛ in epistola. et in antepe. questio. C. de fideicommiss. de qua materia vide que dixi in. l. j. de leg. f. in principi. vbi dixi quid de verbo lego. quid etiã est verbum commune.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Aut hic no de ista questione vide per moder. in l. inter cetera de libe. z posth. et per Bal. in l. quoties. C. de heredi. instituen.

b ¶ In contrarium. Et hoc tenent quidam quos refert hic Baldus vt intelligatur iure institutionis relinquere p quibus est gloss. in. l. a quoties. C. b fami. ercis. et sentit Baldus. i l. captatorias. C. de testamen. milita. et Joan. andre. in. c. si pater. de test. in. vj. idem tenet Bald. in. l. si adulta. C. de here. act. quod si pater relinquit filio. et prohibet ne pl⁹ de suis bonis petat q̄ videtur relinquere iure institutionis. et allegat. l. debitor. j. ad trebellia. Itē alibi dicit quod si pater dicit relinquo legitimam videtur relinquere iure institutionis per. l. humanitatis. C. de imp. pube. Item puto q̄ si testator dixit relinquo centum filie z postea dixit volo eam esse tacitam z contentā pro omni sua falcidia legitima z trebellianica. vt cōmuniter fit in testamentis q̄ propter hoc videtur relinquere iure institutionis z videtur casus de hoc. C. de heredi. instituen. in. l. quoties. vbi verbum relinquo de se non significat institutionem: z hoc habuit de facto Rapha. cuma.

ADDE q̄ idem consuluit Bartol. consilio. liij. incipit. Basilius. z sequenti. quod est Francis. tigri. contrarium consuluit quidam alter tunc temporis. consil. immediate sequenti inter eadem consilia idem voluit Ange. quod non sufficiat consilio. xcviij. incipiē. Pet. de vibe. z Ange. secutus est Alexan. clarissime. licet hic contrarium teneat consilio. lxx. in. ij. colum. v. et volumi. primam opi. videtur sequi Pau. de castro consilio. cxcix. z Bald. consi. x. iij. volu. z Pau. de ca. consil. cccxv. z adde quod si testator dicat relinquo omnia bona mea faciat ipsum heredem consilio. cccxxxvij. lib. j. z idem si dicat pono omnia bona in manu tua et vide consilio. xxx. domi. Lardi. vbi ponit an valeat testamentuz si dicat lego centū pro sua benedictiõe.

¶ Institutio facta de monacho cū hoc q̄ nihil acquiratur monasterio q̄ non valeat.

Perplexitas in testamentis q̄ dissoluatur ex presumpta mēte testatoris.

c ¶ Verbuz additur. vt de melius q̄s alibi de precedenti questio. in l. finali. C. famil. ercis. et Bartol. in authenti. vnde si patrens. C. de inofficioso testamēto. vbi dicit per glo. ibi positam super verbo falcidie. q̄ si testator dicit relinquo centū filijs meis pro falcidia quod etiā si non diuisset iure institutionis | vz testamentum quod dictū Salice. ibi limitat nisi fecisset alium heredem vniuersalem. quia tunc verbum relinquo non trahitur ad institutionem. sed glossa in autentica nouissima. de inofficioso testamēto. dicit quod in testamento inter liberos non est necesse quod legitima relinquat iure institutionis quā gloss. docto. sequuntur. sed Baldus in l. maximum vitium. in vltima columna. de liberis preteri. dicit vnum singul. videlicet quod si per statutum est assecta legitima sufficit quod relinquatur quoquo relicti titulo. sed Barto. in l. j. §. sciendum. j. de suis z legiti. dicit vnum pulchrum videlicet quod si filia maritata que de iure non succedit non est instituta non dicit testamentum nullum facit quod not. Dyn. in l. plane. de lega. j. z quod habetur in l. qui repudi. de inofficioso testamento.

¶ Illa institutio non vitiant. ad istum §. vide Bar. to. in l. legatum. j. de lega. j.

Institutionez quando alius est heres vniuersaliter institutus vt hic nota. a

¶ In contrarium b facit. nam quādo nullus alius est institutus verbum relinquo trahitur ad institutionem ne testamentum pereat: eadem ratione quando illud verbum additur c relicto facto filie: debet intelligi iure institutionis ne testamentum sit nullū. In contrarium est veritas. nam verbū relinquo adiectum certe quantitati vel rei nunq̄ trahitur ad institutionez. vt l. cogi. §. z generaliter. j. ad trebellia. et ibi per Dy. pro hoc in corpore. vt cū de app. cog. §. aliud cōiuncto §. ceterum. eo. titu. vbi expresse videtur q̄ non sufficiat relinquere nisi iure institutionis relinquatur: z hoc tenet Ric. malum. in disputatione quam retuli in. l. illa institutio. in principio. §. eo. sed quando verbum relinquo additur vniuersitati bonorum procedit distinctio huius. l.

Illa institutio. Verba maledicentiōis vniuersalia institutionem nō vitiāt. hoc dicit. quod dicit. l. turpia. in prin. j. de lega. j.

Interdum. Seruus de adulterio accusatus a domino non potest institui. h. d. 1

Si in parte. Falsa demonstratio nō vitiat institutionem si de persona instituti constat. hoc dicit. quod dic vt dicam in. l. demonstratio. in princip. de condition. et demonstratio.

Alienum. Institutio est institutio serui alieni cum libertate nec tractu temporis confirmatur. hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. sed si in conditione. §. si seruum. §. eodem. vbi valet institutio si postea redimatur seruus. Solut. ibi in seruo communi hic in prorsus alieno. ¶ Opponitur de. l. quoties. §. seruus cum libertate. §. eodem. dicit glo. secus in seruo pro parte quod in alieno. quod Dynus exponit postea alienato. nam si alienatur nihilominus erit heres ex testamento in quo erat institutus. nam ab initio institutio valuit z si alienetur iussu domini potest adire. ¶ Oppo. de libe. et posthu. l. filio. in fin. vbi valet institutio extranei qui postea arrogatur. Respon. ibi in extraneo instituto ab initio valuit. hic seruus alienus nō potuit institui cū libertate. Istud principium facit ad questionem. Aliquis † instituit monachum heredem. ita tamen quod nihil iuris acquiratur monasterio vel abbati. quero an institutio valeat. hic videtur esse casus quod non valuit. sicut enim seruo alieno non potest relinqui cū libertate. imo si relinquitur est inutile. ita nō

poteſt relinqui monacho quod non acquiratur mo- a
naſterio. vt in auc. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccl. ¶ Pre-
terea iſta verba continent in ſe repugnantiam: quod b
monachus ſit heres et q̄ monaſterio non q̄atur: er-
go inſtitutio vitiatur. vt. l. ſi titius. infra de condi. in-
ſti. Et iſtud videretur de rigore iuris. Equitas tamē
eſſet quod iſta perplexitas diſſolueretur ſecundum
2 volūtatem teſtatoris † ſicut alibi lex diſponit perple
xitatem diſſolui ex preſumpta mente defuncti. vt. l.
qui quadringenta. in princip. ad. l. falci. et ſit ſenſus
illorum verborum quod monaſterio non queratur.
hoc eſt q̄ patiatur monachū habere conniuentibus
oculis: ſicut patitur dñs ſeruū: vt. l. iiij. de manumiſ.
et q̄ ei Abbas non faciat. Dic vt not. in. l. lucius. §.
tres heredes. j. ad trebel.

1 ☞ In heredib⁹ inſtitutis q̄ tp̄e capacitas inſpiciat.

2 **In extraneis.** a In extraneis heredib⁹ re-
quiritur capacitas tempore
b teſtamēti et mortis et adite hereditatis b media ve
ro tempora non nocent. hoc dicit. ¶ Concordat. l. ſed
3 ſi in conditione. § ſolemus. s̄. eo. titu. et. j. l. proxima.
¶ Oppo. † q̄ tantum tempus mortis inſpiciatur. vt
inſti. de her. quali. et diffe. §. fui. Gloſ. hic ſe inuoluit.
finaliter concludit aduertendum eſſe. aut loquimur
in ſuo herede aut in extraneis. Item aut ſucceditur
ex teſtamēto aut ab inteſtato. In herede ſuo vel ſuo
et neceſſario ſi quidem nititur ſuccedere ex teſtamē
to inſpiciuntur duo tempora. ſcilicet tempus teſta-
menti. vt conſtiterit inſtitutio. vt. l. prox. §. interdum.
Item tempus mortis. vt in. d. §. fui. ſed tempus adi
tionis non inſpicitur: quia tempus mortis et aditio-
nis eſt idem in ſuo: vel in ſuo et neceſſario. Hoc q̄d
dicit glo. quod tempus teſtamenti inſpicitur eſt ve-
rum quātum ad hoc vt ſciamus an ſuccedit. ſed quā
tum ad hoc vt ſciamus an ſit ſuus vel voluntarius.
erit aliud vt infra dicam ſecundum glo. hoc quod di
cit quod tempus mortis et aditionis eſt idem: pro-
batur in. l. ſi poſt mortem. in prin. de leg. j. et. l. iulia.
noſter. j. de condi. et demon. et ibi not. In contrariū
facit. l. nam nec emancipatus. j. de lega. j. dixi plene
in. l. vlti. j. de condi. inſti. poſtq̄ vero cōſtat quod po
teſt ſuccedere ſi queratur an ſit ſuus vel neceſſarius
tempus mortis inſpicitur. vt dicto. §. fui. inſti. de he
re qua. et dif. hoc tamen eſt verum in inſtituto pure.
ſecus in inſtituto ſub conditione: quia tunc etiam in-
ſpicitur tempus exiſtentis conditionis. vt. l. ſub con-
ditione. s̄. de libe. et poſthu. quod intellige vt ibi di-
xi. ſcz q̄ illud verum in ſuo tantum: ſed in ſuo et neceſ
ſario: puta in ſeruo: inſpicitur tempus mortis ſiue pu
re ſiue ſub conditione ſit inſtitutus: niſi libertatē ac-
cepit a lege vel a pretore: vt infra eo. l. pater filio. et
dixi in dicta lege ſub conditione. de libe. et poſthu.
Contra hoc facit prin. huius. l. fol. ibi ab initio inſti-
tutio non valuit. Item aduertendū eſt q̄ hic dicitur
tempus mortis inſpici vt ſciamus an ſit ſuus: debet
intelligi q̄ ſufficit tempore mortis eſſe in poteſtate.
q̄d dico pro tanto. q. poſito q̄ tempore mortis nō te
neret primum locum in ſucceſſione: ſi poſtea incipit
tenere: vt nepos ſubducto patre de medio: tamē ſu⁹
erit. vt. l. ſi quis exheredato. in prin. s̄. de inuſt. teſt.
Predicta vera quando quis nititur ſuccedere ex te-
ſtamento. ſed ſi ab inteſtato ſuccedit inſpicitur tēp⁹
mortis. ita dicit gl. Tu dic ſi teſtator deceſſit nullo cōdito teſtō tēpus mor
tis inſpicitur. al's inſpicitur tempus quo teſtamentum deſtituitur. vt lege
ſi quis poſthumos. § penulti. de libe. et poſthu. et inſtit. de heredi. que ab
inteſta. § ita. et inſtit. de leg. agna. ſuc
ceſſi. § proximus. et dicta lege ſi quis
filio exheredato in princip. z hoc q̄ ad
inſtitutionem: quo ad legata non: ita
dicit gloſſ. vt. l. interuenit. infra de le-
ga. preſtan. bo. po peti. quod intellige
vt dicam in lege prima. de reg. cato. z
l. ſi cognatis. de rebus dubijs. ¶ Op
poni. de legat. ij. et. l. non oportet. So
lu. vt ibi. ¶ Opponi. infra eodem le-
ge. in tempus. Solu. ibi fuit inſtitutio
conditionalis: hic plura. ¶ Opponi.
infra de acquiren. heredi. l. ſi ſeruus.
dicit gloſſ. ex benignitate receptū eſt.
tu dic vt ibi. ¶ Opponi. ſupra de ſta.
homi. l. et ſeruorum. § ingenui. et. C. ō
heredi. auten. idem de neſtorianis. gl.
dicit ſpecialia ſunt: dic quod in prima
eſt fauor libertatis: in ſecunda fauor fi
dei. ¶ Item facit contra iſtam legez
infra de vſucap. l. cū vir. Sol. vt ibi.

Seruum. Hec lex in princip. ſui
comprehenditur ſub precedenti ſummario. hoc dicit.
Media tempora non nocent.

Si in non faciendo.
Impoſſibilis conditio de inſtitutione reſcitur. hoc dicit. Gloſſ. ponit ex-
emplum ſi digito celum non tetigeris. Certe iſta conditio non eſt impoſ
ſibilis: ſed eſt neceſſaria. pone ego inſtituo te ſub hac conditione ſi nō mo
rieris vel ſi per annum non comederis: et de hac impoſſibilitate dicā plē
ne in. l. j. j. de condi. inſti.

Hereditas. Hic iuriſconſult⁹ ponit omnia nomina vnciarum.

Item. Opponi. de l. quia ratio.
de condit. inſtitu. Solu. h̄ fuit data libertas pri-
mo pure: ſecūdo ſub cō
ditione. valet ergo pri
ma tanq̄ plenior. vt. l. quod traditur.

Andre. Poma. ¶ In extraneis. vide quid p iſtū
textum dicat Imol. conſi. ix. in. ſ. col.
¶ Adite hereditatis. quo tempore inſpiciatur ha-
bilitas et ad iſta vide not. per Bal. in. l. j. C. de his q̄
ad lib. et Bal. no. in. l. deo nobis. in vltima queſtiōe.
C. de epiſ. et cleri. et etiam ad
itellectū hu
ius. §. vīō
doc. et ma
xime imo.
in. l. ij. ī pn.
in. ij. colū.
de vulga.
et pupi. et
per illū tex
tum dicit
Bar. in cō
ſilio incip.
quidā de-
ceſſit inte-
ſtatus ſup
ſtite ꝛc. q̄
ſi ſtatutuz
dicat quod
filia dota-
ta non ſuc
cedat ſi nō
dicat vlte-
rius intel-
ligitur de
ea q̄ pro-
pter dotē
erat tā fa-
cta inſuc-
ceſſibilis tē
pore mor-
tis defun-
cti de cui⁹
hereditate
agitur ꝛ p
conſequēs
ſtatutū in-
telligit de
filia dota-
ta tempo-
re mortis
patris vel
illius de
cuius ſuc-
ceſſione a-
gif ad idē
facit. § ex-
traneis. in
ſtitu. de he
red. quali.
et dif. idē
eſt de mē-
te Bal. in
l. ſi plures. C. de condi. inſti. in antepe. colum. in ver.
iuxta predicta formatur talis queſtio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de condi.et demon. secundum Dyn.

a ☞ Suus sua suum nō solum dominium sed ius quod dam significat.

Si quis ita. Suus esse dicit in quo quis ius patronatus retinet.[a] h.d. ¶ Not. qō hoc pronomen suus sua suum nō significat solum dominium sed ius aliquod: simile in l. seruos. et l. nuper. j. de le. iij. et sic in vulgari appellamus vasallos homines nostros: qui ius aliquod in eis habemus. licet sint liberi. ¶ Oppo. de conditio. instit. u. l. seruꝰ. Glo. dicit. sol. vt ibi. nam hic fuit data primo pure. secūdo sub conditiōe. ¶ Oppo. de l. qui cōcubinam. §. si stichus. j. de lega. iij. Solu. gloss. ibi non dixit si meus erit: sed si erit in potestate mea. vel dic. l. illam fm istam intelligi vt distinguatur inter manumissionem: et alienationem et hanc vltimā tene.

a ¶ Retinet et ad istuz tex. vide. l. si in diē. §. j. de cōdi. z demō. z vide Barto. post glo. in l. stichum qui meus erit. ō le. j.

Seruus. In seruo hereditario inspicitur conditio defuncti hoc dicit. 2

Deus. Si testator ex pleto asse alios heredes instituit videt eos in alio asse reuocare non primis substituere. h.d. 3

b ¶ §. fi. j. et ibi vide cōtrariū qō vult bal. p illū text. in l. fina. C. de posthu. here. insti.

↬ Andreas pomate.

Pater filio. Ut pu mū testamentum tollatur per secundū sufficit esse posse sibile vt ex secūdo adeatur hereditas. Item seruus substitutus pupillo est ei necessarius si suꝰ reperitur tempore mortis patris pupilli. hoc dicit. No. quod in seruo sufficit q̄ sit suus tempore mortis testatoris: licz reperiatur alienatus tempore existentis conditionis. dixi in. l. si alienum. §. j. s̄. e. In tex. iussit. iure pupillaris substitutionis. ibi vendidit. post q̄ hereditati paterne se immiscuit. Ibi peruenerit: z sic expirauit substitutio pupillaris. Dy. ¶ Oppo. ad primum dictū de. l. si filius qui in potestate. s̄. de libe. et posthu. Solu. vt not. in. l. cū in scō. s̄. de iniusto testa. ¶ Opp. ad scōm dictum. j. tit. j. l. fina. Solu. vt in glo. q̄ nō est heres interim necessariꝰ nicōmutabiliter vel voluntarius. sed existente conditione poterit esse volūtarius. ¶ Opponi. quod non possit esse heres pupillo qui non reperitur suus tempore mortis pupilli. vt. l. seruum meum. in prin. et. l. talem. §. j. s̄. e. titulo. Solu. sufficit quod sit suus tempore mortis testatoris: licz nō pupilli. dixi in. §. in extraneis.

b

c ¶ Presumitur scire Ad istū. §. vide Bar. in. l. demōstratio. de cōdi. et demō. et habet in. l. falsa. in prin. e. ti. z no. in. l. nō nudis. et in. l. neq; natales. C. de p̄ba. et p ea no. in. c. ex parte de resti. spolia. et in. c. illō de p̄sum. z in. l. neq; p bar. z bal. de testa.

d

Sis qui soluendo. Illius seruus instituto ꝑualet qui fraudandoꝝ creditoꝝ causa institutus non reperitur. h.d.

☞ Regula q̄ quis nō possit decedere pro parte testatus et pro parte intestatus quō procedat.

Testm̄ in quo testator dixit volo valere si decessero post sexagesimum annum q̄ valeat.

Testm̄ in quo quis est institutus si testator ex illa infirmitate decesserit irritat testatore recōualescēte.

Testator derogat regule catoniane: et in. l. in temp⁹ infra eodem.

Potest quis. Potest quis facere cōditione si intra certū tēpus decesserit. h.d. ¶ No. q̄ regula que dicit qō quis nō pōt decedere pro parte testatus et pro parte intestatus est vera de tēpore qō hz excurrere post mortē testatoris. nā in tempore qō currit in vita pōt quis facere vt si. j. certū tēpus decessit decedat testatus: si post illud decedat intestatus: et sic vt pro toto tempore quod excurrit post mortem erit testatus: vel pro toto intestatus. ¶ Querit glo. quid econtra si testator dixit volo valere si decessero post annum sexagesimum an valeat. Et arguit pro z contra. veritas est quod valet. Nec obst. regu. cato. quia non habet locum in institutione conditionali. vt. l. pénulti. de regu. catonia. et addit gloss. rationem. quia testator per suam voluntatem potest derogare reg. catonia. quod nota. retigi in lege cetera. infra de legatis. j. ¶ Quero dixit testator instituo talem meū heredem et volo testamentū meum valere si de hac infirmitate decessero: quero an ipso recōualescente testamentum' irritetur. Certe sic per hanc legem facit. l. alumne. §. fi. b j. de adi. leg. secundum Ja. de are. et pro hoc optime. j. de do. causa mor. l. iij. et. l. senatus. §. mortis. eo. titu.

Sis qui solucō. Substitutus liber prefertur instituto seruo si per eius libertatem creditores fraudentur. hoc dicit.

Nemo. Pronomen hic hec hoc est demonstrativum rei presentis ad oculum. h.d. de significatiōe huius pronominis dicit in. l. meuius. §. fi. j. de leg. q. Idem habes in. l. si stipulatus fuero. de verbo. obliga. et. l. prima. in princi. de operis. nun. et ibi dixi.

☞ Probatur quod quis sciuerit suum fratrem per publicam vocem.

Qui frater. Oppo. de. l. si pater. et. l. nec apud. C. de here. instit. vbi institutus tanq̄ frater qui non est non valet. Sol. distinguenotabiliter. vt in glo. aut sciebat eū fratrem aut ignorabat aut dubitabatur. et in dubio presumitur scire eum fratrem cum sic nominat. quia non presumitur quis dicere q̄ mēte nō cogitauit. vt. l. labeo. de supel. le. ¶ Sed quero quomodo probatur quod ipse sciuerat eum suū fratrē. Respō. si publica erat notum vel publica fama erat in vicinia iuxta ea que dixi in. l. si possessor. de acqui. here.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Liber homo. Si liber hō adīt vt seruꝰ iussu alterius non valet aditio.h.d. Dic plene in.l.liber homo.in princi.de acqui. rer. do.ꝛ.l.qui in aliena.in princip.de acquiren.hereditā.

Si quis ita. Potest relinqui portio heredi caris per respectum ad portionem alterius rei.h.d.

☞ Copula ꝛ:posita inter duas orationes ꝙ nō inducat coniunctionem verbalem.

Titius. Duo coniuncti habent vnum semissem vnus disiunctus habet alium.hoc dicit. ☞Opponi.j.de legatis ij.l lucius.§.lucius.vbi quilibet admittitur in virilem.Sol.gloss.not.ꝙ geminatio illorum verborum heres esto: tollit contrarium.videtur sentire gloss.illud quod alias dixi ꝙ copula que cadit inter duas orationes non inducit coniunctionem verbalem:sed illa que cadit inter personas in eadem oratione positas. quod est verum probatur in.l.prima.C.de cadu.tollen.ꝛ.l. sicut in annos.§.primo.quib.mod.vsusfruc.amitta. dixi in.l.re coniuncti.j.de lega.iij. Ad contrarium tamen de.§. lucius.dic vt ibi. ☞Oppon.de.l.fina.j.respon.C.de impu.ꝛ ali.substi.dicit glo.intellige illam secundum istam:tu dic quod ibi propter naturam verbi distribuui quisquis:quilibet videtur singulariter nominatus vt ibi not.

Cum quis. Portio deficiens eius qui nemini erat coniunctus accrescit omnibus.h.d.

Si heres. Media tempora non nocent. hoc dicit.Hoc intelligo quando passus 1
est mediam capitis diminutionem: secus si maximam:quia tunc restitutus videtur alius homo. vt.l. intercidit.j.de conditio.et demonst.que.l.est gloss. 2
huius.§.et.l.sed et si in conditione.§.solemus.supra eodem.

Titius ex semisse. Institutus ex parte 3
pure et ex parte sub conditione:si habet coheredem: adeundo ex pura pro parte conditionalis institutionis est heres conditione pendente.sed ea existente in totum sine noua additione.ꝛ decedens interim non transmittit. h. d.cum.§.seq. ☞Opp.quod etiam ex medietate quadrantis sibi relicti sub conditione sit heres.vt. j.pro ri.Solu.fateor quod hoc suppletur per.§.sequentē. ☞Oppon.de.l.si solus.j. de acquirenda hereditа. a
vbi qui adīt ex institutione pura est ex conditionali 1
heres.Solu.illud est verum quando vtraq; pars est sibi delata. ☞Opponi.ad.§.si ita.vbi dicitur quod statim est heres pro parte. Contra.imo non est heres.quia: non existit conditio:et conditione pendente non potest esse heres.vt dicta.l.si solus.j.de acqr. hereditа.Solu.non habebat ibi coheredem hic sic. ☞Quert glo.quis conuenietur interim pro illo exeunte qui est in pendenti.dicit glo.quod quilibet ac si nihil esset in pendenti.tu hoc declara:vt.l. qui fundum.§.si tu ex parte.ad leg.fal.Cetera dicit vt in g.o. 2
que sunt clara.

Si attilicinus. Qui adit hereditatem heredis defuncti ex p. b

te si suam propriaꝫ institutionē omittit eiꝰ portio pro parte sibi accrescit: si habet coheredē:alias insolidū. h. d. Dicitur hic ꝙ statim ex semisse est heres:quero quo iure. Glo.hic super verbo ex semisse.respondet.vide eaꝫ. et adde in fine dū dicit gloss.est in suspenso.hoc est falsum qz text. nō dicit qđ seius adiret hereditatē attilicini imo repudiauit.secundo qz si adīsset nō haberet nisi trientē ex persona titij:cum ipse titius adīsset. vt patet in litera.ꝛ sic ius accrescendi non habet locū:vt.l.j.§.penultimo. ff. de vsufru. accre. Ideo dicendū est qđ hec fuit additio Ceruoti. Ita dicebat domi. Oldr.vel dic quod glo.errauit in nomine personarum:vt si velit dicere ꝙ trientem habet seius ex sua institutione:quam de eo fecit titius: qz adiuit hereditatem attilicini: et medietatez trientis ipsius seij qui repudiauit: habet iure accrescendi: alius medi⁹ tricꝭ est in suspenso.ita not.gloss.Item vide aliam glos.paruulam que dicit titio testatore.supple imo herede attilicini testatoris. a

Si soluendo. Seruus primo loco institutus ab eo qui nō est soluendo:est heres necessarius.h.d. b

☞ Uerba enuntiatiua emissa propter se in actu odiosa ꝙ inducant dispositionem.

Ista verba quoniam tei contentam ex dote esse volui an inducant dispositionem etiam quo ad dotem.

Uerba enuntiatiua emissa per modū cause quantum ad dominium non inducunt dispositionem: sed quantum ad actionem personalē: vel exceptionem sic.

Si volebat. Uerba enūtiatiua q̄ erāt i actu odioso dispositionē inducūt. h. d. ☞Op. ªff.eo.l.ex facto agitatum. Sol.ibi fuerūt ☞ verba enūtiatiua emissa ꝓditionaliter ꝓpter aliud:hic sunt verba enūtiatiua emissa principaliter propter se.dixit enim testator. te filiā exheredauit:ista sunt verba emissa ꝓpter se:q̄ inducūt dispositionē:ꝛ subiūxit:hoc ideo fecꝭquia volo te dote cōtentam esse.Ista eīm sunt verba enuntiatiua:propter aliud emissa:per modū cause:que an inducant dispositionē dicā statim. ☞Quero ☞ an istis verbis quonā;te contentam ex dote esse volui inducat dispositio.Respondeo ᵇaut queris vtrū ex hoc videatur

Andreas Pomate. ☞Op. vide aliqđ ꝙ Aret.cōsi. ix.in princ. ☞Rñdeo. ꝛ qđ in statuto dicente qđ filia sit cōtenta dote pīna an videat filiā exheredare vid Bal. in.l. fi. in prin.ī tij.co.C. de dotis promis. vbi alle.istū text.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas pomate. ¶In tempus declara hanc l. per Bartolum in l. prima. §. ij. colum. antepe. ff. de ope. no. nuntia.

b ¶Oppo. limita istam l. vt per Bar. in l. si constãte. §. quoties. & in l. alia. §. eleganter. fol. mat.

☞Andreas pomate.

c ¶Alius, cõtrarium tenet Jas. in l. si mihi et tibi. §. regu. per illum tex. de legatis. j. Alexan. in l. gallus. in puncip. prime colume. ff. de liber. & posthum. Jas. in. d. l. gallus. §. quid si his. & ibi late Ar. et.

d ¶Institutus. Adde no. p Bar. to. in l. si. sic. a de lega. iij. et omnino Bartol. in l. alio. in. j. col. de alie. lega. et quod nota. Bartolus. in l. quidam cum filiũ. d. §. eodem.

e ¶Non videtur. Et sic no. q̃ hꝫ grauẽtur executores distribuere in pauperes certa bona nõ videtur per hoc pauperes instituti sed si grauati fuissent vniuersam hereditatẽ distribuere: posset dici q̃ censẽt institui seu q̃ tenent locũ heredũ per id q̃ leg. & no. in his verbis. in pun. §. eo. & in. §. si vero nullam. de here. & fal. in auten. & hic per Bal. & Imo. & Bar. in l. cẽturio. in vj. colũ. in ver. sed quid si testator substituit aliquẽ sub cõpendio directo in certa portiõe de vulga. & pup. & est de mente Bald. in l. j. C. ad l. fal. & in l. g j. ff. de testa. & in l. precibus. ver. seq. q. C. de impu. et ali. substi. & Bart. in dispu. inci. filiũ adultũ alias incipit titius filiũ adultũ. Imo. in. c. cũ tibi. de test. et ad dicta Bar. hic ad de Alex. de imo. in cons. iij. colum vij. ver. presupposito. in. ij. col.

f ☞Andre. Poma. ¶Loco heredis. vide Bar. in l. centurio. xxiij. speciali. ff. de vulga. & pup. Alex. cõsi. xcviij. in fi. ij. volu.

g ¶Moderni canonistę. Adde Bar. in l. si quis titio. de leg. ij. & Bar. in auten licet. C. de natu. li. & in. d. l. si quis ad declinandã. & in. d. l. centurio. & Bal. in. d. l. j. C. ad. l. fal. & quid si decedat talis executor ante distributionẽ an hereditas efficiatur caduca. vide Ange. q̃ nõ. in. d. l. cẽturio. vbi refert Jo. an. in spe. in tit. de testa. edit. & hic adde Bal. in l. j. in. ij. col. §. de testa.

po. b de. l. si alienum. §. j. §. eodem. Sol. ibi institutus simpliciter. hic ad incertum diẽ. ¶Opp. de. l. hereditas. §. eo. Sol. ibi fuit dies certus: hic incertus. rationem dixi ibi. ¶Oppo. j. de regu. cato. in. l. j. Sol. gl. hic testator nonvoluit regulam illam habere locum quod apparet: quia instituit in die incerta: & testator potest prohibere regulam cato. vt not. §. eo. l. potest quis. & hic.

Quoties. Vitiatur institutio propter incertitudinem persone. h. d.

Heredes. Portio coniuncti deficiẽs accrescit coniunctis; distinctis: omnibus. h. d.

Jus. c Potest instituti seruus eius q̃ post mortẽ testatoris nascet. h. d. ¶Op. posthumus alienus nõ potest institui fm ista tempora. vt insti. de bono. posses. in puncip. & quod not. in l. gallus. in puncip. & in. §. ille casus. §. de lib. & posthu. ergo nec seruus posthumi. vt. §. eo. l. non minus. Solu. intellige de seruo illius posthumi qui potest instituere ex prouisione galli. l. vellei. & l. iul. vel dicas. licet non possit institui posthumus alienus tamẽ potest institui seruus eius fm ea que dixi in simili in. l. seruꝰ eius. de acqui. heredi.

☞An per illa verba cõmitto abbati talivt det cẽtum fratribꝰ minoribus videatur institutus abbas. Et an per illa verba iubeo bona mea distribui inter pauperes christi per titium videatur titius institutus. nume. x.

Hereditas. Nõ videt quis eum instituere quẽ legãdo grauauit. h. d. ¶Querit Dy. pone q̃ testator dixit cõmitto talt abbati vt det centũ fratribꝰ predicatoribꝰ q̃ per hoc abbas non videtur institutus: d vt hac. l. secundũ Dy. ¶Sed pone q̃ testator iussit bona sua distribui inter pauperes christi per titiũ: an per hoc titius videtur institutus. Respon. ex istis verbis proprie loquendo nõ videtur e heres institutus esse executor vt hic. sed habetur loco heredis f vt agat et vt conueniatur actionibus hereditariis: vt. l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleric. sed ibi loquitur in executore legitimo. idem igitur in testamentario. vt. l. nulli. eo. tit. & hoc tenet Roffre. in titul. de actio. ex testamento. & Specu. in titu. de instru. edi. §. nunc aliqua. Imoc. & alij moderni canonistes in. c. cum tibi extra de testa. Ego dixi in. q. quam disputam que incipit filium instituit.

Sita quis. Coniunctus re tñ. et cõiunctus verbis tantũ ad portionem vacantem pariter admittitur. h. d. ¶Quero que est ratio huius legis. Respon. titius est institutus in solidum in vna oratione. vnde ille institutus est re coniunctus. caius & meuius ex equis partibus instituti: sunt inuicem coniuncti verbis tantum. quia posiit in vna oratione: coniuncti re nõ sunt inuicẽ: propter diuisionẽ portionuꝫ: quia dixit equis partibus: vt. l. re coniuncti. j. de legatis. iij. sed cum primo instituto sunt re coniuncti. Restat quod quantũ ad istum casum portio deficit sunt duo quorum vnus est cum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

iunctus re tantum alter verbis tantum. et sic statuit quod pariter admittuntur. et sic est casus illius questionis difficilis que ponitur in .l. re coniuncti. infra de legat. iij. in gloss. ¶ Quero quid vult dicere text. a in fine. non tamen coniunxisse ꝯ celeriter dixisse videbatur. Respond. omissis expositionibus gloss. qđ vult dicere non tam coniunxisse. scilicet videtur eos realiter dico secundo institutos: quia non sunt re cõiuncti: quã celeriter dixisse: ideſt in vna oratione eos posuisse: propter quod sunt verbis tñ cõiuncti.

Sita scriptum. Institutio plenior prevalet. hoc dicit. ¶ Oppo. infra de conditio. et demonstratio. l. non ad ea. Solu. ibi in legato. hic in hereditate. vt dicit glo. in. l. si re solum. ſ. eo. a

Si quis sempronium. Institutio non potest conferri in alterius voluntatem expressam: sed velatam sic. hoc dicit. Ratio huius est: qa quando exprimitur velatum non exprimitur per eum modum per quem tacite inest. nam si dicit instituo te si titius voluerit: confertur in liberam voluntatem titij. Sed dicendo si titius capitolium ascenderit: non confertur in liberam voluntatem: quia forte necesse habet capitolium ascendere propter alia facta sua. Item in secundo casu huius legis ista conditio si hereditas adita fuerit exprimitur per alium modum ꝯ tacite insit vt dixi in lege. et si perceperit. ſ. filius. supra de lib. et posthu. plenius in lege hec verba. ſ. de leg. ſ. b

☞ Illa verba si volet in institutione faciunt de necessario voluntarium. 1

Substitutio vulgaris facit institutum de necessario voluntarium. 2

Cornelius. Expressio eorum q̃ tacite insunt nihil operatur si exprimantur prout insunt: secus si alio modo. hoc dicit. ¶ Not. ex †fine legis quod per ista verba si volet: testator facit de necessario voluntarium: simile in. l. iam dubitari. ſ. eo dez. facit ad hoc quod dixi †quod substitutio vulgaris facit de necessario voluntarii. b vt not. in. l. papinia. ſ. quarta. de inofficio. testamen. et in. l. si filius heres. de liber. et posthu. l. iulianus. si quis omiſ. cau. testa. 1

☞ An valeat institutio facta de pauperibus eligẽdis per guardianum minorum. 1

Captatorias. Concorda. l. captatorie. ſ. de lega. ſ. l. captatorias. C. de test. mil. qđ dic vt. ſ. dicã. ¶ Quero †testator instituit pauperes eligendos p guardianũ fratrum minorũ an valeat. Dy. qđ sic in. l. captatorie. ſ. de lega. ſ. qr nõ confertur substantia institutionis in tertiũ. sed certarum personarũ electio cõmittit. Idẽ tenet Ly. in. l. captatorias. C. de testa. mili. Et est casus qui facit istam distinctionem in. l. fideicommissaria libertas. in fin. de fideicommiss. libert. hoc est verum preterq̃ in relictis ad pias causas: quia valet institutio captatoria: z legata captatoria: vt in. c. cuz Andre. Poma. ¶ Si dicat. vide Fel. z Bal. in. l. ementis. C. de quadru. emp. Ang. z Imo. in. l. centesimis. ſ. fi. ff. de ver. ob. 2

¶ Ad instituendum. hanc. l. alleg. pro not. Bald. in l. j. in. x. columna. in. viij. q. C. de his que pe. no. z in auten. msi. in ij. colum. ad trebel. tibi. de test. z ibi per Inno. a

☞ Sicut quis non potest astringi ad instituendum metu pene ita nec spe premij. b

Ile autem. Notabilis casus est. et est ratio casus alterius. l. qr sicut metu pene quis non potest astringi ad instituendum alium: vt. l. stipulatio hoc modo. j. de verbo. obliga. ita quis nõ potest astringi ad institutionem spe premij. Et sic no. †quod sicut quis nõ potest astringi ad instituendum alium metu pene ita non potest astringi spe lucri. ¶ Opp. ſ. eo. l. si quis sempronium. vbi si non confertur in alterius voluntatem expresse valet. Sol. illa conditio non inuitabat quem ad instituendum alium spe lucri. hic sec⁹. ¶ Item oppo. de. l. titio. ſ. f. de condi. et demon. Sol. ibi in matrimonio licet sit causa spiritualis nõ prohibetur simonia vt ibi dixi. sed hic loquitur in institutione in qua est prohibitum quem astringi spe premij sicut metu pene. z hoc facit ad questiones quas ibi dixi de monacho. b c d

☞ Id quod est in lesionẽ vnius introductum non debet in fauorem alterius redundare. 1

Si persone de quibus in auk. hoc amplius. C. de fideicom. nolunt hereditatez qua quis est priuatus an reuertatur ad illum qui fuit priuatus. 2

Si quis solidũ. Not. tex. ibi legi enim ꝛc. et no. †quod id qđ in lesionem vnius est introductũ non debet in eius fauorem redundare. Et hanc l. alleg. pro casu ad questionem quaz facit gl. alibi. nã nos habem⁹ in auk. hoc amplius. C. de fideicõ. z in corpore vnde sumitur: qđ qui nõ implet voluntatem defuncti intra annũ priuat hereditate ipso iure z vadit ad personas ibi numeratas. Querit glo. †qd si ille persone noluerint hereditatez: an reuertatur ad illum institutuz qui non impleuit volũtatez defuncti. Et dic qđ non nam qđ in eius lesionem tum fallit vbi talis hereditas esset damnosa: quia tunc in odium eius qui non adimpleuit intra annuz cogetur hereditatẽ dãnosam alijs ad quos trãsiret e

¶ Est prohibitũ. Ad de Barto. in. l. cum do. C. de transact. et quod not. Bart. in. l. vxor. ſ. heres. de le. iij. facit qđ no. Bald. in rubrica. C. de epõ. Andreas Pomate. ¶ Si qs solidũ. Vi de Jaso. i rubr. ff. de iusti. et iure. in. iij. colum. ¶ No. tex. vide etiaz de hoc gl. et doct. in l. si seruus pluriuz. ſ. si heredis. de leg. j. et p illã legẽ põt etiam determiari qõ gl. in ꝟ si. testõ. in. l. j. C. de secũ. nup. ¶ Quod nõ. Istud dictũ limitat pe. de anch. in. c. ĩtellexim⁹. de iudic. arg. illius ter. vcz qđ nõ reuertitur talis hereditas ad institu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

repudiatis acceptare/quod not.et ſequuntur moderni ibi.in princip.aduerte quia iſta.l.loquitur in naturali.ſed quid in ſpurio.Bal.in lege eam quam.in penultima columna.C.de fideicommiſ.ſentit quod ſic. explicit hanc legem eſſe ſingula. et ibi vide omnino baldum.

a ¶ In ſubſtitutione. Item hãc l. et ſimilẽ intelligevt not.p bar. 1 in lege legatarij.de conditio.et 2 demõſtra.

b ¶ Tenet Cyn. ſed Bartol. in dicto.§. p ſecundo.re a net Sozi. 1 Cyn.et ſic Barto.eſt ibi contrarius.

c ¶ Si ita. et dixit in iſta. l. bal. b quod ſeq̃tur Ange. et Imola hic quod ſi teſtator mi̇ta legata et fideicommiſſa relinquit et poſtea inſtituit heredem vniuerſalẽ dicendo inſtituo p̃terea̅ in legatis et fideicommiſſis. ſupra relictis quod nihilominus dicta legata et fideicommiſſa comprehẽduntur in inſtitutione vniuerſali:per iſtum textũ addo quod idem dicit Paulus de caſtro.in.l.cogi.§.m de quẽtur.ad trebellia.vbi inquit quod ſi teſtator poſt facta legata particularia dicat in omnibus autem ſuis bonis inſtituit titium vniuerſalem heredez inſtitutio vniuerſalis etiam videtur facta in illis rebus particulariter relictis:quia ille non detrahũtur de iure id eſt de vniuerſitate hereditatis per illum tex.nam cum teſtator faciendo inſtitutionem vniuerſalem cenſeatur voluiſſe quod per eam confirmẽtur legata et per heredem preſentur cenſetur voluiſſe quod ſit heres in omnibus bonis etiam legatis et predicta decidi poteſt.quod dixi in.l.ſi quod. in principio. circa finem magne apoſtille. C. de inofficioſo e teſtamento.vtrum ſi data eſt licentia patri inſtituendi filium ſpurium in reſcripto et priuilegio legitima

eſt introductum non debet in eius cõmodum redundare:vt not.de here.et fal.§.ſi vero nullus.pro qua glo. videtur caſus hic quod not.

¶ Conditio adiecta in inſtitutiõe quando adiecta videatur ſubſtitutiõi et ad ſubſtitutum tranſeat. 2

Subſtitutio eſt fauorabilior q̃ legatum.

Dob conditio. ne. Conditio adiecta in inſtitutione non videtur repetita in ſubſtitutiõe a c hoc dicit. ¶ Oppo.et videtur ꝓquod ad ſubſtitutum tranſeat cum eodem onere: vt.C.de cadu.tol.§.pro ſecundo coniuncto.§.ne autem.vbi ſemper tranſit cum onere. Bloſſ.j.dicit quod hoc eſt verum in conditione caſuali:ſecus in poteſtatiua vel mixta vt in contrarijs. Idem tenet Cyn.b in.§.pro ſecundo.et Pe.ibidem. Iſta ſolu.eſt cõtra caſum legis ſecundum intellectũ gloſſ.in lege que conditio. j.de condi. b et demonſtra.prout gloſ.ponit caſum de dandis.r.et bene.Cyn.in lege contraria dixit diſtingue aut erat conditio que alteri emolumentum adferebat.et videtur repetita. aut non et nõ vr repetita. Hec ſol.eſt ꝛ caſum.l.que e conditio.Tu dic aliud in legatis:aliud in inſtitutionibus et ſubſtitutionib⁹ q̃ ſunt fauorabiliores vt ponit ſequens gloſſ. ¶ Item oppo ni. de.l.qui libe-

tionis libere et quomodo ſibi placuerit poſſit priuare filios legitimos et naturales a legitima quam debet habere a iure dicebam quod non per ibi not.hec ne faciunt etiam predicta quoniam quamuis pater inſtituat filium ſpurium legitimum vniuerſalem heredem in omnib⁹ bonis et iuribus ſuis et filios legitimos et naturales non inſtituat ita tamen ꝓ eis ſufficit ad legitimam quam debent habere quod non hilominus non dicet ad hoc iſto caſu filius ſpurius in omnib⁹ bonis inſtitutus ꝓ p̃dicta.

s Ita. c Hoc dic plene vt in.l.q̃ties.§.ſi duo, ff.eo.titu.et ibi dixi.

Seruus. Dixit tex. legari poteſt a marito donationem reuocanti:alias ſec⁹ quia talis donatio confirmatur morte:vt.l.donationes.de dona. inter virum et vxo. d fm Jaco.de are.

Agſle toto. Agitur ex ſcriptura declarata nõ ex ſcriptura declarãte. h.d. vel aliter vna ſcriptura videtur continere id qõ continetur in alia ad quam refertur e. h.d. Vo.id quod dixi in ſummario ad qõ facit lex inſtitutio.infra titu. j.et.l. ſi ita ſcripſero.de condi.et demon. et qõ ibi not.

pella. et allegatur iſta.l.quod creditur teſti depo-nenti per relationem ad aliud nã ſi teſtis in hoc iudicio depoſuit ſecũdum qõ depoſuit in alio iudicio agitato cum alio et plus nõ ſpecificat niſi quia refert ad aliud iudicium probat concor.text.in.l.ſi ita ſcripſero.de condi.et demõ.et.l.qui ex liberis.§.teſtamento.de ſec.tab.et no.Bar.in.l.eos de fal et Bal. in.l.geſta.C.de re iudi.et per eum in.l.iurisiurandi et in.l.ſi.C.de teſti.Pet.de anch.in clemen.teſtib⁹ de teſt.do.Anto.butri.in.c.cum in tua.de teſt. et dixit Bar.in.d.l.eos.qõ teſtis q̃ depoſuit ꝓ vna parte in eadem cauſa nõ eſt integer teſtis. de quo per docto.in.d.c.cũ in tua.et in.c.cum cauſam que inter archiepiſcopum de teſt.et Pet.de ancha.in.d.clem. teſtibus.de teſti.

¶ Refertur. Et ſic cõfines appoſiti in primo inſtrumento intelliguntur appoſiti in ſecũdo quando fm inſtrumentum ſe refert ad primum.argu.iſtius tex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Qui non militabat. No. qđ illud quod quis accipit actione iuris computat in quartaz iure exceptionis doli vt hic z l. nesemnius. et lege filio. infra ad legem falcidiam. dixi in l. in quarta. eodem titu.

Lucio. No. tex. ibi modum ꝛc. No. ergo hunc tex. ad id quod dixi in l. interdū. §. eo. quod due partes intelliguntur due de. xij. partibus totius hereditatis: nisi ex aliquo adiūcto appareat testatorem aliu ꝛ sensisse. facit. l. si ita scriptum. §. in testamento. §. eo.

Filijs. No. tex. ibi nominatim. de materia huius. §. vidistis. in. l. interdum. §. sed si duos. supra eodem. et not. plene in lege cū questio. C. de leg.

q Dodsi me. Habes hunc text. in l. ij. §. eo. titu.

c Tenens.

1 Relatiuum quis vel qui inducit conditionem. b
2 Relatiuum quantitatis vel qualitatis inducit conditionem.

Si ita scripserit. Oppo. et videtur qđ remota cōditione valeat institutio. argu. §. eo l. ij. Solu. hic fuit cōditio a de preterito. f. si rectasset. z sic cōcordat cum l. contraria. Sed si intelligas quod sit de futuro vt dicit glo. intelligas quod institutio est manis. scilz tanq̄ conditionalis: sed valet tanq̄ pura. z allegaui. l. hac
1 †in materia conditionis. vbi dixi quod relatiuum quis vel qui inducit conditionem. ¶ Quid in rela- b
2 tiuis †quantitatis vel qualitatis. Et dixi quod sic per hanc. l. c

3 Si quis ita. a Ex volūtate defuncti primus est locus successioni ab intestato quā ex testamento. h. d. Dy. ¶ Oppo. z videtur qđ non possunt primo succedere venientes ab intestato. vt. l. anteq̄ C. communia de succes. z. l. cū diu. de acqui. here. Sol. dicunt quidam quod veniunt ex testamēto. Tu dic quod hoc est verum propter defuncti voluntatem.
1 et †per hanc. l. dixi in. l. gallus. quod testamētum in quo dico qđ si filius moueretur me viuo nepos sit he-
2 res: nō instituto filio aliter. valet. ¶ Itē no. † quod b substitutio vulgaris non presupponit de necessitate institutionem. licet glos. aliud videatur velle. j. titu. l. j. hic enim substituit vulgariter legitimo. tamen non est institutus nec venit ex testamento. vt dicam j. titu. j. in. l. j.

4 Inonlex. Cū plures leges concurrunt ad vnum effectum si cessat vna remanet virtus alterius.

Si seruo. Seruus cui testator de necessitate debet libertatem nō potest e⁹ necessarius fieri. h. d. ¶ No. tex. ibi qđ ein ꝛc. vsq̄ ibi idem erit ꝛc.
1 ¶ Quando disiunctiua accipitur pro coniuncta.
2 Et an si testator dicat filium heredem instituo et si decesserit sine liberis deueniat in talez: filij superstites videantur substituti.

ad idem facit. l. institutio talis. de here. instit. l. si ita scripsero. de conditio. et demonstra. l. aut pretor. §. j. de re iudica.

ADDE Tu secundum Areti. in. l. scire debemus. j. de verbo. obli. col. iij. quod adeo relatū est in re-

Deius. b Si i qua libet parte alternatiue mens testatoris nō verificatur; disiunctiua accipitur p coniuncta. h. d. et est singularis lex et non habet nisi vnam propriam concor. c Nota tex. ibi filium ex se natum de quo dicam infra de lega. ij. l. si ita quis testamento. et ibi per Dyn. ibi. Respondi. hic apparet respōsio. ij. q. ibi. igitur. hic respondet ad primam. dicit tex. relictis. z sic requirit vtrūq̄ scilicet defectus conditionis et defectus liberorum. vt substitutio vendicet sibi locū. tene mēti casuz huius

ferēte qđ ois qualitas dispositionis relate cēsetur repetita in dispositione referente. Et ibi dicit qđ dictio relatiua refert substantiā et qualitatē per. l. si cui. §. j. j. ff leg. j. allega. Bart. in extrauagan. ad reprimendam in verbo prout. et in lege edita. C. de eden. et vide etiam de hoc in secundo notabili.

¶ Si quis ita. et est singu. hec. l. secundum Baldū in. l. fina. C. de testa. quod testator potest disponere quod tutela legitima preferatur testamētarie z ad hanc. l. vide Baldum in dicta. l. antequam. C. commu. de success.

Andreas Pomate.

¶ Lucius. vide ad istum tex. Alex. consi. v. iij. vol. Pano. consi. xl. j. volu. in. j. dubio.

¶ Propriam concor. Concor. d. l. generaliter. z ibi Bal. C. de insti. z substi. in prin. z. l. si is qui ducenta. §. vtrum. z ibi Bar. de reb. dub. ita limitatur. l. si heredi plures. de condi. insti. vbi si plures cōditiones alternatiue sunt posite z disiunctiue sufficit vnā impleri. Fallit in istis casibus scilicet quādo inter plures conditiones esset adiectaua que diceret si decesserit sine liberis vt clarius probatur in. d. l. generaliter. in prin.

ADDE Oldra. consilio. clxxxix. et Oldra. consi. xxj. in fine.

¶ Vendicet sibi locum. vidi tñ dubitari qñ ipse frater substitutus decedit anteq̄ eueniret casus substitutionis. i. anteq̄ decederet filius testatoris heres institutus vtrū ius substitutionis transmittatur ad nepotes istius substituti. exemplū lucius instituit titium filium suum: z si titius decederet sine filijs legitimis z naturalibus substituit sempronium fratrē testatoris z filios sempronij in dimidia bonoꝝ. z in alia dimidia substituit alium fratrē testatoris nolentem z filios caij. decesserunt ambo et sempronius substituti ante titium instituendum ex isto casu nō extant filij sed nepotes ex filijs. vtrum ex quo testator voluit filios caij preferri sempronio et filijs sempronij pro medietate bonorum videntur etiam preferri vel nepotes caij filijs sempronij vt sic appellatione filiorum caij contineantur etiam nepotes caij. et videtur in casu isto prima consideratione dicen-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dum qđ non quia ius substitutiõis quod residebat in persona caĩ transmittitur de iure ad heredem si decedat substitutus antequã eueniat casus substitutiõis prout in casu nostro l. si ex pluribus. de suis et legi. l. qui liberis. §. hec verba. de vulga. et pupil. ꝛ maxime quia in testamento nulla fuit facta mẽtio de nepote: ideo nõ debet comprehendi appellatione filiorum. l. quod si nepotes. de testa. tute. institu. qui da. tu. pos. §. fi. ꝛ in. l. gallus. in prin. iuncto. §. institutus. de libe. et posthu. et not. Cyñ. et Andr. de pisis. in. l. libellorum. de verborum significatio. vbi refert Bartol. in. iij. colum. et idem videtur tenere Bald. et Imo. in dicto. §. instituens. et respõdet ad tex. istum quod videtur facere in contrarium. videlicet quod hic comprehendũtur nepotes appellatione aliorum ne alias extraneus substitutus preferatur agnato defuncti quod non videtur esse de mente testatoris. l. cum acutissimi. C. de fideicom. l. generaliter. §. cum autem. C. de institu. et substitu. idem videtur tenuisse Fran. accur. vt refert Bal. in dicta. l. gallus. §. ille casus. vbi inquit quod Francis. accur. consultus super tali questio. quidam ꝛc. vt ibi per eũ qui dum dicit qđ aut dispositio ista fit ab ascendentibus ꝛ cõtinentur nepotes. secus si ab alio. facit ratio. d. l. cum acutissimi. sed in casu nostro ista dispositio fuit facta ab ascendentibus dictorum nepotũ. scilicet a patruo magno. ergo ꝛc. Item quia ꝑm cõmunem vsum loquendi appellatione filiorum non comprehenduntur nepotes: vt not. in dicto. §. fi. institu. qui da. tuto. pos. et no. Jaco. butri. in prima cõsti. ff. vt refert do. Anto. in prin. decre. in. j. colum. et Bald. in repeti. l. in suis. in fi. de libe. et posthu. qui prevalet. l. libellorum. §. quod tamen. de leg. iij. l. cũ delationis. §. asinam. de fun. instru. sed ad ista responderi potest. et primo non obst. d. l. si ex pluribꝰ. quia fateor quod si nepotes vellent venire tãquam heredes caĩ aut non admitterentur: sed tanq̃ censeantur vocati exꝑsse a testatore sic: prout infra probabo non ob. d. l. qđ si nepotes. quia respondeo vt per Bart. in. d. l. liberorum. et do. Anto. in. c. in quibusdam. de pe. et pet. de ancha. in. c. j. de baptis. qđ ideo ibi tutor datus filijs non videtur datus nepotibus. quia licet illa prouisio ex parte filij cõtineret favorem: tamen ex parte tutoris qui datur inuitus continet onus et licet datio tutoris non extendatur ad nepotes hoc est eis bene preiudicium: quia prouidebitur eis de tutore legitimo vel datiuo. Jstam solu. etiam sentit glos. in. l. iusta. de verborum significa. non ob. d. l. gallus. in princip. et in dicto. §. instituens. quia secundum Bar. ibi illa. l. loquitur quando filius fuit institutus nominatim: vt quia dixi instituo titium filium meum. tunc non est dubium qđ non continetur nepos. l. si quis ita. et ibi no. ff. de testa. tut. quinimo ille tex. potius facit pro opi. qđ appellatione filij cõtineatur nepos dum ibi probatur quod appellatione nepotis venit etiam pronepos secundum vnũ intellectum quem ibi sequitur Barto. non obst. opini. Pet. et Andre. de pisis. et Imo. quia non sunt vere: vt infra ostenditur. ꝛ dato quod essent vere tamen quantum ad casum nostrum: vt infra ostendam. inferunt quod imo appellatione filij contineatur nepos. non obst. communis vsus loquendi quia respondeo primo ex his que dicit egregie Bald. in. l. lege. ad fi. C. de legi. heredi. vbi dicit quod de communi vsu loquendi vulgares appellant nepotem illum qui est filius fratris. vnde secundus Baldum sermones prolatos in vulgari debemus interpretari secundum communem vsum loquendi. sed sermones prolatos in literali debem⁹ interpretari secundum artem literarum vel secundum grossum modum loquendi literaliter non autem secundum communem vsum loquendi vt not. per Cyñ. in lege si cum ante. C. de dona. ante nupt. bene facit quod not. Bart. in lege si quis filiabus. de test. tut. et in lege si quid earum. in princi. de legatis tertio. et in dicta. l. liberorum. in vlti. colum. idem est de mente Bald. in. c. primo. in princi. de succes. feu. Preterea quia talis communis vsus loquendi est facti et potest esse quod in aliquibus locis vigeat ꝛ in aliquibus non: de omnib⁹ autem locis non potest notitia haberi. Accur. in dicto. §. fina. insti. qui da. tut. pos. dicit quod ita se habet communis vsus loquendi. nam et eorum que facti alieni et remoti sunt quilibet presumitur habere ignoratiam. c. primo. de cõsti. in. vj. c. cum in tua. qui ma. accu. pos. Preterea si ita esset quod pro constanti presupponendum esset vbiq̃ vigere cõmunem vsum loquendi frustra Barto. et doct. supra in dicta lege liberorum. et alij in lege maximum vitium. C. de liberis preteritis. cum infinitis concordantijs disputarent an statuta et alij actus ac dispositiones facientes mentionez de filijs comprehenderent nepotes cum certum esset quod non cum recipiant interpretationem a communi vsu loquendi. lege labeo. et ibi Bartol. de supelle. lega. et dicto. §. quod tamen. et capitu. ex literis. de sponsa. et dicto. § asinam. et tamen Bartol. in dicta. l. liberorum. habuit memoriam de tali communi vsu loquendi. vt ibi per eum. in fin. prime columne. ideo comprobo contrariam sententiam. primo per legem nostram. in versicu. filium. iuncto versicu. eius liberos. non obstat responsio quam ad istam. l. dedit Bald. in dicto. §. instit. quia ideo hic nepotes excludunt substitutum: quia eadem ratione qua testator hic pretulit extraneis substitutis fratrem testatoris et eius filios eadem ratione videtur voluisse preferre nepotes. sed ita est in proposito. quia testator in dimidia pretulit caium et filios eius ipsi sempronio et filijs sempronij. eadem ratione videtur pretulisse nepotes caij. et hec responsio probatur in lege cum acutissimi preallega. ꝛ ibi expresse gloss. secunda. que dicit quod qua ratione testator pretulit filium fideicommissario. eadem ratione videtur pretulisse alios descendentes ex filio. et illud esset verum etiam si fideicommissarius vel substitutus esset etiam de descendentibus testatoris et pariter coniunctus sicut in proposito nostro quia adhuc etiam locuz habet id quod habetur in dicta. l. cum acutissimi. glo. est que subtiliter hoc probat in. l. prima. C. de dona. causa mor. quam ad hoc inducit et reputat singu. Imo et Roma. in. l. si cui. ff. de dona. causa mor. et idem not. Jaco. butri. in. l. iij. C. de inofficio. testa. et Bald. in. d. l. cum acutissimi. et est casus. licet ipsi non allegent in. l. cũ auus. ff. de conditio. ꝛ demonstr. vide in proposito do-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quod per exclusionem nepotum ius veniret consolidandum in filios sempronij qui erat frater testatoris tamen eadē ratione qua prætulit testator caium in dimidia et eius filios ipsi sempronio z filijs eius eadem ratione videtur prætulisse nepotes caij et sic responso Bal. potiꝰ facit pro ista parte inducēdo eam z fortificando: vt supra bene facit quod statim dicam secundum Pet. z Andre. de pisis. nec ad hoc ob. si diceret testator bene prætulit in dimidia caium z eius filios masculos per quos conseruatur agnatio z familia. ergo non debent venire nepotes. l. prontūciatio. et l. familie. ff. de verb. signi. inst. de legi. agna. succes. in prin. ergo ꝛc. quia respondeo quod ex quo testator prætulit caium et eius filios per ea verba testator videtur sensisse non solū de masculis. sed etiā de feminis. vt est casus in. l. si ita sit scriptum filiabus. ff. de lega. j. et in. l. si quis ita dederit. ff. de test. tut. et in. l. quisquis mihi. de verbo. signi. si enim voluisset nō comprehendi feminas dixisset filios masculos. l. j. §. sinautem ad deficientes. C. de caducis tollen. c. ad audientiam. de deci. istud idem videtur tenere quo ad propositum nostrum. Pet. et Andre. de pisis. vt refert Ly. z Bald. in. d. §. instituens. volentes quod vbi ab homine fit mentio de filio semper comprehendatur nepos quando alias sequeretur quid inhumanuz per. l. vxorem. §. concubine. de lega. iij et. l. liberorum. versic. sed et papi. de verbo. signifi. sed non est dubium quod inhumanum esset hanc inequalitatem seruari inter descendentes fratrum dicti testatoris pariter substitutorum. nam dicit tex. in. l. fi. C. quo. bo. quod lex nature defert successionem agnatis et in dubio de mente testatoris esse presumitur quod inter succedentes suos sibi pariter coniunctos equalitas omnino seruetur vt probatur in. l. fi. C. communia vtriusq; iudi. iniquum ergo esset si per talem interpretationem auferret nepotibus successio quaz lex nature alibi deferri consueuit: et in dubio testatorem videt ꝑm iuris dispositionem voluisse testatori secundum qō de iure succeſſuo ab intestato deferebatur inter heredes suos vt no. Barto. in. l. heredes mei. §. cum ita. ff. ad trebel. z probatur in dicta. l. gallus. §. quidaz recte. ꝑm vnam lectu. de libe. z posthu. z no. Barto. in. l. iusiurandi. §. si liberi. de ope. li. sed de iure pariter admittuntur neptes siue nepotes cum filijs dicti sempronij: quia succedunt nepotes et neptes in locum patris sui qui erant pares in gradu cum filijs sempronij. l. prima. §. sed si quis. ff. de suis et legi. institu. de heredi. que ab intesta. §. cum filius. z in auten. post fratres. C. de legi. heredi. ergo ꝛc. Preterea istā opinionem quod indistincte testator vocando per modum dispositionis filios videatur etiam cōprehendere nepotes tenuit Barto. in dicta. l. liberorum. in tertia colum. et in dicto. §. instituens. et pro hoc etiā allegat. l. filij. et. l. iustam. ff. de verborum significa. et capitu. secundo. cum gloss. de verborum significatio. vbi appellatione filij dicuntur nepotes continere ergo cur non est dicendum hoc habere locum in vltimis voluntatibus in quibus lata fit interpretatio. l. in testamentis. de regulis iuris. c. cum dilecti. de donatio. et cum Barto. concordat formaliter domi. Anto. in dicto. c. in quibusdam. et Pet. de anch. in clemen. j. de bapt. et Jmol. ħ in fine. j. colum. fortiꝰ dixit ipse i te disiunctiue: cōcordat optime. l. generaliter. C. de institu. z substi. facit. l. si is qui ducenta. §. penul. j. de rebus

dicto. §. instituens. quod tenendo opinionem quod appellatione filij in testamentis non comprehendatur nepos. tamen illud fallit quando dispositio facta filio non est collata in tempus presens sed in futurum euentum in quem verisimiliter erat dubium an tūc extarent filius an vero nepos vel alij inferiores. nam tunc verisimile est testatorem late accepisse verbum filius presertim cum verisimiliter par affectio debeat presumi, fuisse testatoris erga nepotes si extarent filijs mortuis. et ita dicit se intelligere hoc casu. l. nostram. et ex hoc infert quod si testator instituit fratrem suum et si decederet sine filijs substituit filios sempronij filijs decedentibus ante casum substitutionis euenientem et sic ibi in specie decidit questi. nostram. an tamen statutum comprehendat nepotem videtur in terminis Bald. decidere quod sic. in lege in quibus. C. de secund. nupt. et alij in varijs locis. Tamen fallit quando nepos non representaret personam patris sui. nepos enim nūquam representat personam patris sui: nisi quando venit ad successionem aui vel patrui. vt in autenti. de heredi. que ab intesta. §. huius priuilegium. z in dicta autenti. post fratres. et ibi Bartol. statutum enim debet interpretari vt quantominus fieri potest ledat ius communevt per docto. in terminis nostris: maxime Jmo. in lege si vero. §. de viro. soluto matrimonio. cum similibus. Adde quod consuluit in pulchro casu Bald. consilio. ccxxxviij. primo volumine. quod si testator instituat filias in certa quātitate et fratrem heredem vniuersalem et si decederet sine liberis masculis substituat filias propias ipse testator et earum filios: et contingat fratrē decedere cum nepote ex femina: et similiter filias decedere cum nepote ex filio contingat quod nepos ex filia institutus non excludit nepotem ex filiabus testatoris licet testator predilexerit fratrem et eius liberos filiabus propijs incipit quidā nobilis. Jtē vide quod consuluit Roma. consilio. cxlviij. quod si testator instituat aliquem et si decederet sine filijs quod substituit hospitale quod nepos ex filia excludit substitutum. Jtem vide quod consuluit Jacob. butri. consilio. cclxvij. inter consiliū Bald. volu. iij. quod si testator instituit filium et ei substituit si decederet in pupillari etate titium et filios eius z moriatur titius secundo eius filijs relictis nepotibus titij. deinde moriatur pupill⁹ quod nepotes admittentur. et vide Oldra. consi. cclxix. et Pau. de castr. consi. xxxvj. vbi an opiñ. huius glo. sit vera quā glo. dicit singularem Pet. de anchara. consi. cxxxvj. incipien. ponderandum. et illam etiam sequitur Jo. de anania. consi. lxviij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Preferat libertum. late vide cõcordan. in l. ex facto. §. ex facto. ad trebellia. z habes text. z casum in l. j. C. de pac. quam. l. no. facit text. no. in l. qui filium. in prin. j. ad trebel. et ad intellectum huius gloss. et text. vide Bar. in l. si cum dotem. in prin. §. solu. matri. et late per Jmo. in l. filiusfami. §. cũ quis. de lega. j. et qõ not. Ly. et Jacob. de a are. Bal. Angel'. et 2 Jmol. hic qui oẽs sequunt istã glo. hic videlicet qõ testõ: magis videt diligere filios qs̃ nepotes z qõ 1 no. Pe. de anchar. in 2 cõsi. cxxvj. et Bar. in 3 l. sed si sic. j. de le. iij. et hãc glo. c sequit etiã Jmo. in l. ex fctõ. ff. ad trebel. in §. ex facto. facit quod voluit Bart. in l. centurio. in penul. colum. de vulga. z pupil. et hanc glos. sequitur Bald. in l. cunctos populos. in xv. colum. C. de summa trini. et Petr. de ancha. in c. si pater. de testa. in vj. in xij. no. reputat eam singu. Bal. in l. cum acutissimi. in vltima colum. C. de fideicom. et refert Per. de ancha. in d. c. si pater. qõ Bal. dicebat quod ita etiam tenebat Jaco. de are. z Ly. in l. j. C. de condi. inser.

ADDE ipsum Alexan. consil. cviij. j. lib. z plenius per eundem cõsi. clxxxv. vbi arguit ad partes. ij volumi. per Oldra. consi. cxlj. incipien. thema tale est. Si. lcutionem. per Pau. de ca. cõsi. xxxviij. z. lxxviij. et. ccxxxvj. et sequenti per Bal. consi. clxxxvj. incip. in christi nomine dubitatur. iij. volu et Petr. de ancha. consi. lxxiij. incipi. in christi nomine contra phiiponum. ibi aliter loquitur quam in consil. alle. per do. Alex. quod in meo est. cxxxvj. incip. in christi nomine ponderandum est principaliter per Barb. cõsi. xxvij j. lib.

Andreas Pomate.

b ¶ Veniunt. De isto articulo an libertas tacite sint vocati ab intestato an vero ex testamento. adde quod opi. huius glo. est communis si quod venient ab intestato. de qua vide Alexan. consi. cviij. j volumine. c Et mesius qs̃ alibi et consi. clxxxij. in secundo volumi. et consi. cxcvj. co. volumi. z consi. lxvj. in. iij. colũ. d dub. ¶ Oppo. de condi. insti. l. si heredi plures. vbi in alternativa sufficit alteram partem existere. Sol. hic verisimiliter mens testatoris non verificatur in qualibet parte disiunctiue. ratio quia non est verisimile quod testator preferat libertum a fratri suo vel filijs fratris z idem no. C. eo. l. generaliter. ¶ Quero testator j dicit filium heredem instituo. z si decesserit 1 sine liberis deveniat in talẽ. Quero an filij superstites sint substituti z veniant ex testamento: effectus est magnus: quia quando veniunt ex testamento revocarent alienationes factas: alias non: dicit hic gloss. quod b veniunt ab intestato. quam signa et tene eam menti.

Contrarium velle est nolle. non velle est medium inter velle z nolle. Ex implemento conditionis quãdo quis videatur adire.

Filius instituus si nollet quod possit repudiare ante impletam conditionem. 2

c Dam dubitari. Seruus potest instituí sub conditione si voluerit. nec eget exheredatione in conditionis defectum. z per eam efficitur voluntarius: z adimplendo conditionem videtur heredi tatem adire. hoc dicit. Et dividit in duas partes. Primo dicit de institutionis substantia. Secũdo de acquisitione hereditatis. secunda ibi non ab re. Nota quod dixi in summario. ¶ Item nota † quod contrariũ quãtum ad velle est nolle: non autẽ eius contrariũ est non velle. vt habes hic. que autem alias verba ꝛc. et non velle non est contrarium de velle. sed non velle est medium inter velle et nolle. probatur in l. filij §. primo. ad tertul. et l. qui se patris. C. vnde liberi. z l. secunda. C. de iuris et facti ignorantia. z probatur in simili in l. prima. §. sciẽtiam. de tribu. et facit quod not. in l. aliquando. infra de conditio. et demonstratio. z dixi in l. si ita legatum. §. illi si volet. infra de legatis primo. 2

¶ Opponi. † ad hanc l. dicitur hic quod implendo conditionẽ videtur adire: contra in l. prima. §. primo. ff. de conditio. ob causam et l. si quis ita. de conditio. instit. Dicũt quidam de conditio. insertis. vbi refert multos doctores cõsuluisse: et collegium contra commune. Et post multa dicit istam gloss. teneri. Et vide latissime Barb. in repeti. l. cum acutissimi. C. de fideiussoribus. Roma. in l. si cum dotem. in prin. ff. solu. matri. vide pletissime Ancha. et Bal. in repeti. c. raynutius. in vj. charta. de testa. per Alexã. in l. j. in fi. C. de pact. vbi per Lance. qui colligit infinita consilia ad hoc. Et vide Alexan. consi. xxiij. colum. iij. iij. volu. z cõsi. liij. in iij. col. in iij. volu. Pau. de castr. consi. cxxvj. et sequenti. in antepenul. colum. Alexã. consi. cx. in ij. volu. z consi. xxij. col. penul. z fina. in xj. volumi. et consi. xxxj. eo. iij. volu. Cuma. consi. xvij. vbi limitat Oldra. consi. xxj. ad finem. z consil. xciij. in iij. col. et consi. xlj. ad finem. barba. consi. xvij. inserto in cõsilio Alexandri. in iij volu. in fi. vbi transit cum gl. Alex. consi. lv. in. ij. et. vj colum. in. iij. volu. z consi. ciij. in. iiij colum. eodem volu. colum. vij. versi. non obstat. j. volumi. Barba. consi. xxvj. z consil. cxxx. Barba. consilio. xvij. vol. in. ix primo volumi. z consilio. xxxiij. col. in. iij. j. volu. z consi. eo. lvij. colum. viij ij. volu. et consil. lv. col. v. et ij. seq. in. ij. volumi. Roma. consi. cxviij.

Andreas Pomate.

¶ Jam dubitari ad intellectum hui⁹ l. vide Bosi. l. seru electione. in prin. de leg. j. in ij. col.

¶ L. si quis. z ibi omnino vide Bar. z glo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ibi in extraneo. hic in suo. Gloss. reprobat per. l. eum bonis. ff. de acquirenda hereditate. vbi actus qui in extraneo inducit aditionē in suo induxit immixtionem. quare gloss. soluit[a] aut implet[b] conditionem eo animo vt sit heres: et tunc est heres: aut eo animo vt purificet conditionem vt non sit heres: et tunc non est heres. vt. l. antistius. de acquir. here. aut dubitatur: et tunc dicit Dy. aut conditio constitit in voluntatis expressione: et tunc implendo, videtur adire vt hic. aut constitit in facto extrinseco. vt si decem dederit vel capitolium ascenderit: et tunc implere videtur eo animo vt purificet conditionem nō vt sit heres. vt. l. j. §. j. de conditio. ob causam. et. l. si qs sta. j. titulo. ij. et. l. in conditionibus. §. j. j. de cōditio. et demonstra. et ibi hoc tangit gloss. dicit Guliel. in l. j. §. j. supra de conditione ob causam. quod etiā qñ conditio constitit in facto extrinseco debemus inspicere coniecturas an multo tempore deliberauit: et tunc videtur implere eo animo vt sit heres: alias nō: z nihil allegat: sed pro ipso facit. l. sed si alio. §. j. j. ad trebellianum. et. l. omnes. eodem titulo. ¶ Querit glo. an filius †potest repudiare qui fuit institutus si volet: et videtur quod non: quia anteq̄ impleat conditionem non potest repudiare: nec post impletam: quia heres est: vt hic. et. l. necessarijs. de acquirenda hereditate. tamen dicit glo. et bene quod potest repudiare ante impletam: vt. l. is qui heres. §. primo. j. de acquiren. here.

a ¶ Gloss. soluit. Et vide Bart. j. ti. j. l. si filius qui patri. in. tiij. col. z vide. s. eo. l. cornelius.

b ✠ Andreas Pomate. ¶ Aut implet. Adde quod ista sol. glo. est communis ſm Alexan. l. j. §. j. ff. de cōditio. ob causam.

✠ Andreas Pomate.

c ¶ Pacumeuius. limita vt per Ro. singu. cclviij.

d ¶ Pacumeuius permanēt. ad de Barto. in. l. demōstratio. §. j. de condi. z demon. et ibi omnino vide q̄ dixi ad hic not.

e ✠ Andreas Pomate. ¶ Nota quod vide Alexā. cōsil. cxv. in vlti. colū. iiij. volu.

f ¶ Justa causa. Vide Bal. in l. eaquidē. in secunda colum. C.

g ✠ Andreas Pomate. ¶ Heredes quos voluit. vide Alexan. consil. liij. in. ij. colum. in. iiij. volumi. et consilio. xix. in secunda colum. in primo volumi. Roma. consi. xvj. et consil. liiij. in secunda colum. et consili. lxv. in fi. Panormi. consilio. xxx. in. xxj. colum. et. xxiij. questio. in. ij. vol. et consilio. lxiij. in vltima colum. in. ij. volumi. z consilio. lxxxv. in prima colum. eodem volumi. et consi. cxj. alias. iij. in. iij. colum. eodem volumine. Cepol. consilio. v. in secunda colum. et consilio. vij. in vltima colum. et cōsil. xiij. in primo dubio. in. iiij. columna. Bald. in. l. j. in. v. colum. C. de edic. diui adriani tol. Barb. consil. iiij. alias. xciij. in. ix. colum. in primo volumi. z consilio. x. in sexta colum. et seqē. eodem volumi. et consilio. xij. volumi. ij. et consil. xvj. in. ij. colum. eodem volumi. et consilio. xix. in. j. colū. eodem volumi. et cōsilio. xxj. in. ij. colum. eodem volumi. z consi. iiij. in. xiij. col. eo. volu. j. z consi. xliij. in xxj. colum. eodem volu. et consi. x. in. iiij. colū. z. vij. in. ij. volumi. et consilio. xvj. in. xvij. colum. et seq. in ij. volumi. et consilio. xix. in. vij. colum. ad fi. eodem volu. z consil. seq. in. j. et. ij. col. eo. z consil. xxij. in. iiij. col. z cōsi. xxx. in. vij. col. in. ij. vol. z consi. xliij. in. vj.

Si qui. Qui semel est heres ī perpetuū non potest desinere esse heres. hoc dicit. Fallit in casibus notatis in. l. sub stitutione. j. titu. j.

Si socius. Hec. l. ponit tres casus in quibus seruus communis equiparatur seruo proprio et glo. ponit casum.

Testamento. Lex ista est sing. cum sua glo. z est determinatio plurium legū in hac materia. Non sufficit mortis tempore quē fuisse seruum si ante conditionis euentum libertatem a lege cōsequitur. hoc dicit. ¶ Op. de. l. iij. §. qui fideicommissam. s. eodem. z. l. pater filio. supra eodem. vbi sufficit quem esse seruum tempore testamenti vt sit necessarius. Solutio. illud verum quando consequitur libertatem ab homine. secus si a lege vt hic. vide gloss. que incipit bene valet. in fine.

Imperatorem. Opponitur de. l. ex hoc edicto. §. sed heredem. de aliena. iudi. mutandi causa facta. vbi quis pōt instituere aliquem heredem: nec incidit in penam illius edicti. Glo. dicit speciale hic: qua plus sibi cauere debet. sic. j. de iure fisci. l. res. §. lites. et in stitu. quib. mo. testa. infir. §. fi.

1 ☞ Rumor z publica fama in ciuitate prestāt iustā causam credendi.

2 Falsa causa quando vitiet institutionem.

3 Prefationes probant causam finalem dispositionis.

4 Falsa causa expressa z uncerta in testamēto vitiat di

Prima Bartoli super Infortiato

col.in.ij.vol.et consil.xliiij.in.vij.col.ij.vol.et consil. lvj.in.xvij.colũ.in.ij.vol.et consil.lix.in.xij.colũ.in.ij. vol.Ro.cõsi.xc.et consi.clxxx.in.vij.col. et.cccxxviij. in.ij.col.Imo.consi.cxxviij.in.ij.col. et cõsi.cxxxviij. Cardi.consi.cxxxij.in j.co.et cõsi.cxlij.et.cõsi.cxlvij.

Andreas Pomate.

a ¶ Melior Amplia vt per Ange. l.si quis cũ aliter.ff.de verbo.ob. et vide circa hoc dictum Ale. cõsil.vij.in ij.col.in.ij. volumine. vide ꝯcor. ad istã regulam per Barb.consil.x.in.vj. column.ij. volumi.

b ¶ Et sic habes.ad de no.bal. de iustiniano.C.componendo. in.§.quib⁹ et Bartol. in lege cũ hi.in prin. de transa. et do.Cardi.et Imo.in.c.pe.in fi.de cleri.coniu.per Bal.in.l. ambitiosa.de decreto ab ordi.fac.

Andreas Pomate.

c ¶ Item not.istam.l.vide Cepo.consilio.lxxj.in.iij. colum.ꝛ sequen.

d ¶ Pone enim.et semper alleg.hec doctrina Bart. post Raymundum hic in ista.l.final.per istum text. ad hoc videlicet quod fama seu rumor inducit iustã causam credulitatis quamuis etiam fama non esset vera facit.l.cum quidam.§.quod dicitur.de acquir. heredi.Si enim rumor inducit iustam causam credulitatis per istum text.multomagis hoc erit in fama:quia rumor minor est q̃ fama quia est particularis assertio ex incerto autore ex sola suspitione proueniens.nec requiritur quod ab omnibus vel maiori parte communiter et publice dicatur vt not. Specul.in titu.de noto.crimi.§. nũc de minore.ꝛ ray. et Imola hic in princip.ꝛ Bar. in.l.ea quidez.in prima columna.de accusa.et in rubric.C. de probatio.in p̃ma columna. et Jo.ca. et alij post eum in ca. vestra.de cohabitatio.cleri.et gloss.prima.et ibi doct.in ca. super eo. de eo qui cogno.cõsanguineam vxoris sue.et dixit propter hoc Bart. in lege verum.ff.de furt.quod sufficit probari predicta vt quis presumatur habuisse iustam causam accusandi vt euitet penam:et vide Bartolum in lege cum quidam.§.quod dicitur.de acquirenda hereditate.

a mẽti.Et ista est melior[a] lex que sit de hoc.¶ Opponitur de.l.si ĩstituta.§. finali.de inofficioso testamento.vbi falsa causa non vitiat. Solutio falsa causa nõ fuit ibi apposita licet putãs falsam causam esseveram testamentũ mutauit.¶ Et† sic habes[b] ex hac.l.et l.contraria.quod falsa causa inserta[b] et expressa in testamento vitiat dispositionẽ ipso iure: sed si non fuit inserta sed tacita in corde retenta non vitiat ipso iure:quod tene menti. ¶ Quero que est ratio† quod falsa causa vitiat institutionem et non legata:ex vna solutione precedenti habes vnam rationem:quia illa causa non fuit inserta legato:sed institutioni: ideo institutionem tantum vitiat vt hic. ibi licet modus institutionis ꝛc. sed si esset adiecta institutioni ꝛ legatis tũc institutio et legata vitiarentur. et hoc si legata essent magna que non esset verisimile testatorem relicturum si ipsum viuere scuisset.et ita dixi dum tractaui materiam cause in.l.demonstratio.§.j.j.de conditio.et demonstratio. ¶ Itẽ no. casum† singularem quod legata valent vitiata institutione vt hic.et notat gloss.in.l.eam quam.C.de fideicõmis.et.j.titulo primo.l.prima. ¶ Itẽ no.istam[c] legem.que facit ad questionem nota.per quam potes multos a mitria liberare.Pone enim[d] quod statutum dicat quod si aliquis accusat aliquem de falso vel falsam accusationem proponit:si nõ probat:puniatur ꝛc.modo† aliquis accusat de falso:nõ tamen probat.queritur nunquid sit remedium quod de falso nõ puniatur et hic videtur quod sic.debes enim articulare quod de hoc erat rumor et fama:ideo hoc fecisti:ꝛ sic excusaberis vt hic.excusat enim a presumptione doli.vt.l.miles.§.mulier.de adulter.habet etiam excusare a pena vt ibi et.l.secunda.quis ordo in bono. possessio.ser.quam.l.allegat Jacob. de are.Est et alius modus q̃d quis articuletur quod hoc fecit quia audiuit a personis fidedignis:vt lege qui cum maior.§.si patris.de bonis lib. et facit lex mater.C.de calumniat. secus si non a fidedignis:vt lege at halen⁹.j.de falsis. Item habet excusare eum si probet quod de hoc erat publica vox ꝛ fama:vt dicta.l.miles. Itẽ habet ipsum excusare si hoc audiuit ab amicis et consanguineis:vt lege tutorem.de his quibus vt indign.et facit.infra de bonis liber.lege paulus.paragrapho quero. Hic non sunt alia.

7

¶ Sequitur arbor substitutionum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

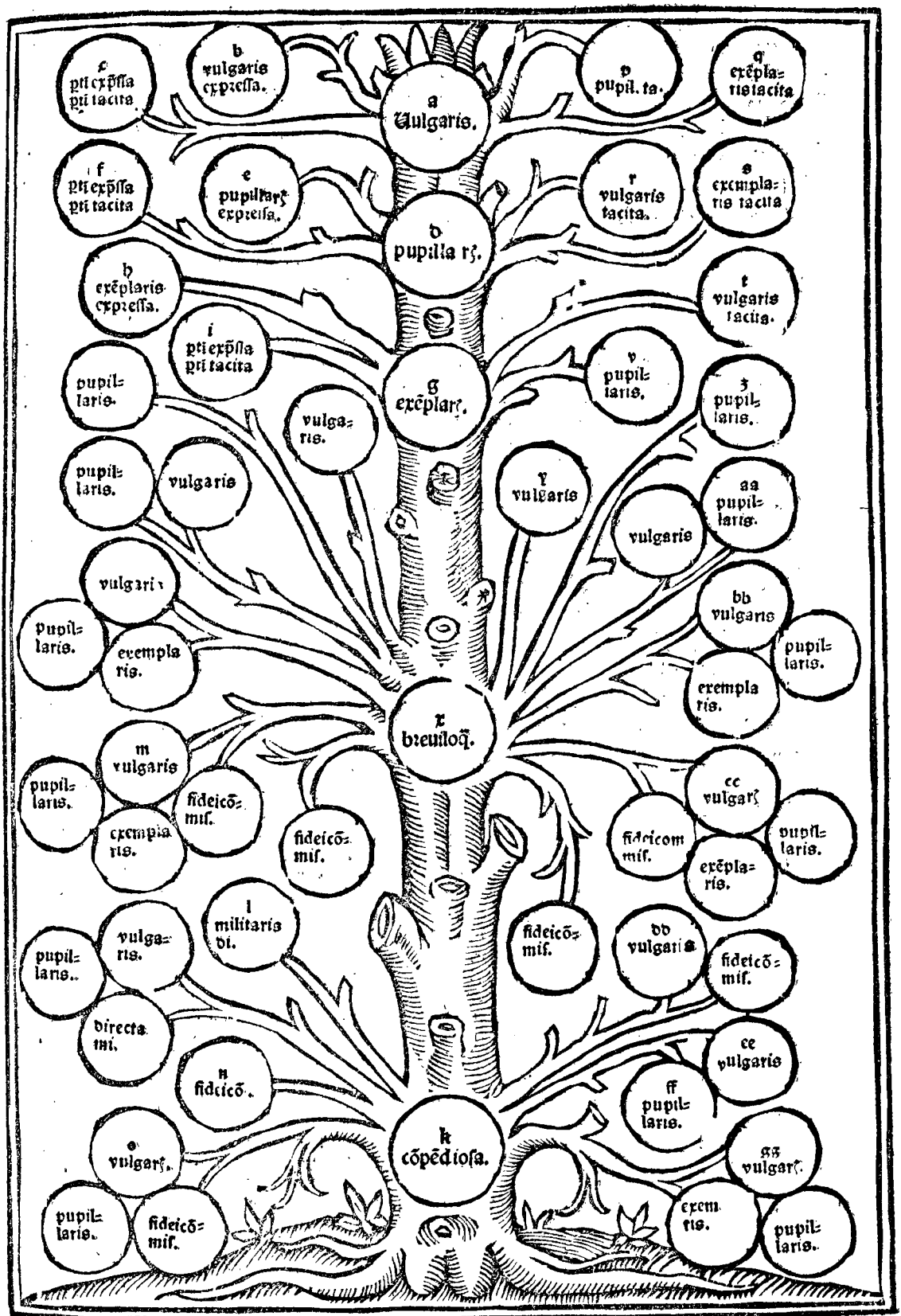
a vulgaris.
b vulgaris expressa.
c pti expssa pti tacita.
d pupillaris.
e pupillaris expressa.
f pti expssa pti tacita
g exēplaris.
h exēplaris expressa.
i pti expssa pti tacita
k cōpēdiosa.
l militaris di.
m vulgaris
n fideicō.
o vulgaris.
p pupil. ta.
q exēplaris tacita
r vulgaris tacita.
s exemplaris tacita
t vulgaris tacita.
v pupillaris.
x breuiloq.
y vulgaris
z pupillaris.
aa pupillaris.
bb vulgaris
cc vulgaris
dd vulgaris
ee vulgaris
ff pupillaris.
gg vulgaris.
pupillaris.
vulgaris.
exemplaris.
fideicōmis.
directa mi.
fideicom mis.
exemplaris.
pupillaris.
exemplaris.
exemplaris.
exempl

Declaratio arboris

¶ Declario arboris precedentis.

a Vulgaris substitutio est secunda institutio directa que a quolibet ⁊ cuilibet fieri potest. et nihil hȝ specialitatȝ. Imo. et Lanfran. de oriano. in.l.centurio.ff. de vulg. Jaſ. in.l.j.col.iiij. illo ti. Et dicitur vulgaris qꝛ vulgo omnibus potest fieri. glo. in.c. Raymutius. de testa. glo. inſti. de vulg. ſubſti. in prin. de quo late per Bar. in dicta.l.j. poſt Bul. de cu. Et habet quinq effectus quos expedit Barto. in dicta l.j. et ibi Alex. et Ja. Primus in homine ſui iuris intelligitur ſi heres non eris vel alium heredem nõ feceris. l. cũ proponas. C. de here. inſti. ſ. fina. inſti. de vulg. Secundus quod teſtamentum poteſt aſſumere vires ab ipſa vulgari ſubſtitutione. l.iij. ſ. fi. ff. de lib. et poſthu. Tertius quod vulgaris expreſſa continet pupillarem tacitam. l. iam hoc iure. ff. eodem. e Quartus quod per vulgarem ſucceditur teſtatori. inſti. de vulg. in prin. Quintus quod vulgaris facit de ſuo et neceſſario voluntarium. l. ſi filius heres. ff. de lib. et poſthu. et durat hec vſq ad additionem hej reditatis. et ea adita expirat. l. poſt aditam. C. de impu. glo. in. d. c. raymutius. et in. ſ. qua ratione. inſti. de pup. et de eius ſpeciebus. vide in cellulis ſuis.

b ¶ Expreſſa dicit tripliciter. Primo in genere vt ſunt ille que comprehenduntur in breuiloqua vel cõpendioſa glo. in. l. lucius. ff. eo. et in. l. in teſtamento. C. de teſta. mi. in. l. precibus. C. de impu. et ibi doc. Alia eſt expreſſa in ſpecie vt eſt illa que exprimit ſpeciẽ ſubſtitutionis vt ſi heres non eris talis ſit: ſed poteſt illud eſſe: qꝛ noluerit vel nõ potuerit. l. cũ proponas. C. de here. inſti. et nullus horum caſuum ſingularũ hic exprimitur ideo dicitur expreſſa in ſpecie et non ſingulariter. Alia dicitur expreſſa ſingulariter que exprimit caſum ſingularem in quo comitatur. videlicet ſi heres eſſe nolueris talis ſit: facta tamen in caſu impotentie trahitur ad caſum nolentie. et econtra. l. gallus. ſ. quid ſi tantum. ff. de lib. et poſthu. limita tamen quinq modis. de quibus per Alexand. in. dicta. l.j. f

c ¶ Partim expreſſa et partim tacita dicitur duobus modis. ſcilicet quo ad verba: vt ſunt ille que comprehenduntur in breuiloqua ⁊ compendioſa. nam reſpectu verborum generalium dicũtur expreſſe reſpectu vero verborum ſpecialium dicuntur tacite gloſſ. in. l. in teſtamento. C. de mili. teſta. que appellat eas tacitas et expreſſas. et ita concor: glo. in. l. precibus. C. e. et in. l. lucius. ff. eo. que dicunt eas expreſſas et gloſſ. in. ſ. qua ratione. inſti. de pup. que dicit eas tacitas. Alia eſt quo ad caſus vt ſi heres eſſe nolis. qui ſte caſus nolentie comprehendit et trahitur ad caſum impotentie. l. gallus. ſ. quid ſi tantũ. ff. de libe. et poſth. qꝛ paria ſunt nolle et non poſſe. l.j. ſ. vſus. ff. de ꝓcura. facit tex. in. l. ſi. C. de inſti. et ſubſti. ſub condi. fac. ⁊ ſic quo ad caſum exꝑſſum appellat exꝑſſa quo ad tacitũ tacita. Bar. in. d. l.j. ⁊ ibi Alex. Jaſ. ⁊ ſcribẽtes. g

d ¶ Moribus introductum eſt: vt pater filijs ſuis i in poteſtate cõſtitutis minoribus. quatuordecim annis poſſit teſtari pupillariter ſubſtituendo. l. ij. ff. de vulga. in princip. et inſti. eodem in princip. dum tamen cõcurrant octo que ſunt neceſſaria quo ad hoc vt pupillaris poſſit fieri filio de quibus per text. glo. et Barto. in dicta lege ſecunda. et in lege in teſtamẽto. C. de mili. teſta. Et finitur hec pubertate et aliis modis. de quibus per gloſſ. magiſtram. et ibi tex. ⁊ doctο. in lege in pupillari. ff. eodẽ. facit. ſ. maſculo. inſtit. de pup. habetq alios effectus videlicet quod pupillaris expreſſa continet vulgarem tacitam. d.l. nam hoc iure. Secundus quod per eam ſucceditur pupillo. inſtitu. de pupil. in prin. Tertius quod pupillaris ſubſtitutio expreſſa excludit marrem ⁊ quoſcunqꝫ venientes ab inteſtato. l. papi. ſ. ſed nec impuberis. de inoffi. teſta. ff. et lege precibus. et lege ſi teſtamẽto. C. de impub. cum per eam ſuccedatur ex teſtamento. l.iij. de acquir. her. ff. Quartus quia quos pater poteſt ſibi neceſſarios facere: et filio ſuo dicta lege ſecunda paragrapho patus. in fine. Bar. et omnes ibidem.

e ¶ Expreſſa dicitur illa que fit verbis expreſſis vt ſi heres ſis et moriaris in pupillari etate talis ſit: tacita vero eſt illa que continetur in vulgari expreſſa. Barto. in dicta lege ſecunda. col.iiij. Et ẽtuis gloſ. in paragrapho qua ratione. inſti. eo. dicat quod iſta fit verbis affirmatiuis: vulgaris vero negatiuis: nihil eſt quia ĩmo omnis ſubſtitutio directa ſiue ſit expreſſa ſiue tacita: habito reſpectu ad eum cui fit ſubſtitutio fit verbis negatiuis ſiue priuatiuis: vt ſi nõ ſis heres vel ſi moriaris in pupillari etate ⁊c. reſpectu vero illius qui ſubſtituitur affirmatiuis vt talis ſit de quo late Bart. et poſt eum ſcribentes in dicta l.ij. Lanfran. in. d.l. centurio.

f ¶ Partim tacite et partim expreſſe quo ad verba ſunt ille que comprehenduntur in breuiloqua et cõpendioſa: vt in vulgari dixi. Quo ad caſus vero in caſu. l. iul. de acqui. here. ff. et. l. pater. de priui. credi. Bart. in. d.l.ij. col.iiij. ver. et ſm hoc.

g ¶ Exemplaris ideo dicitur. quia fuit facta ad exẽplum pupillaris ſubſtitutionis. l. ex facto. ff. eodem lege humanitatis. C. eodem. et inſti. eo. in. ſ. qua ratione. quia ſicut pupillaris fit pupillo qui ſibi ꝓuidere non poteſt per teſtamentum. Ita exemplaris furioſo prodigo ſurdo et muto qui ſibi ꝓuidere etiã non poſſunt per teſtamentum. differt tamẽ hec a pupillari in cauſa efficiẽte quia pupillaris fuit introducta moribus: vt ſupra dixi. exemplaris vero lege principis. d.l. humanitatis. et requirũtur quatuor de quibus per Jaſ. in dicta. l. humanitatis ad hoc vt poſſit fieri. Primo qui eam facit ſit aſcendens. vt pater vel mater. d.l. humanitatis. Secũdo quod ille cui fit perpetuo morbo laboret. Tertio ꝙ tali filio reliquatur legitima. Quarto quod ſi talis mente captꝰ haberet liberos quod ſaltem vnus ex eis ſubſtituatur. Jaſ. in. d.l. hũanitatȝ. ỗ materia cuiꝰ dar. bal. aler. et Jaſ. i. d.l. ex facto. ff. e. ⁊ de eiꝰ ſpẽbꝰ. vide i cellul. ſuis.

h ¶ Expreſſa eſt illa q̃ fit verbis expreſſis vt ſi decedas in furioſitate talis ſit heres. tacita vero eſt illa que cõtinetur in vulgari vel pupillari expreſſa. doct. in. d.l. ex facto. et in. d.l. humanitatis.

i ¶ Partim tacita et partim expreſſa quo ad verba eſt illa que comprehenditur in breuiloqua vel compendioſa. quo ad caſus vero eſt ſi fiat iſto modo ſi filius meus decedat in furioſitate talis ſit heres ſi ceſſet furioſitas remanet tamẽ prodigalitas vel ſur ditas ad iſtos caſus trahitur Barto. in dicta l. ex fa

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cto.col.vj.z sic in casu furiositatis expressio est expressa in casu vero surditatis tacito est tacita z casus expressus trahit ad alios casus tacitos. d.l.gallus.ff. de libe.z posthu.§.z quid si tantum.

k ¶Cõpendiosa dicitur quia sub compendio verborum plures substitutiones seu plura tempora complectitur et fit per hoc aduerbium quandocunq; gl. in.l.verbis ciuilibus.ff.eodem.z in dicto.c.raynutius. et in.c.si pater de test.libro. vj. videlicet hoc modo quandocunq; filius meus decesserit talis sit heres. vel potest fieri sine illo aduerbio quandocunq; vt quando testator vno certo tempore complectit plures etates.text.in.l.centurio.ff.eodem.z ibi scribentes.Et dicit Bartol.ibidem q ipsa compendiosa a pagano facta non est species substitutionis de per se sed est quedam adiectio q intellige. i. quidã modus inducendi alias substitutiones sub noua forma verborum respectu cuius potest dici species de per se siue fiat a pagano siue a milite.Aret. in rub.ff.eo. et glo.j.in.l.verbis ciuilibus.ff.eo. Jaſ.ita declarat in dicta.l.centurio.ff.eodem.colũ.x.sed quando fit a milite tunc vero est species substitutionis de per se et hoc est q voluit gl.in.d.rubrica.z Jaſ.in.d.l.verbis ciuilibus.

l ¶Quando compendiosa facta est a milite maioribus per verba mere directa vtroq; tẽpore cõprehẽdit militarẽ semper erit directa militaris in qua veniunt tantũ bona defuncti.l.centurio.ff.eo.z ibi glo. et scriben.facit.l.miles etiam.ff.de testa.mili.

m ¶Si autem compendiosa fit a milite per verba directa suo filio pupillo in potestate constituto vtroq; tempore erit directa nam intra tempora pubertatis valebit vt vulgaris z pupillaris post vero erit directa militaris.l.precibus.C.de impube. ſm intellectũ verum Fulg.q̃uis glo.ibi dicat q si mater sit in medio obliquatur.z idem glo.in.d.l.centurio.z dicto.c. si pater.male tamen quia mater nullũ habet in hoc priuilegium.Barto.in dicta.l.centurio.z ibi Alexã. et Jaſ.z idem Jaſ.in dicta.l.precibus.quia illud ſm scribentes haberet locum quando fieret per verba communia.

n ¶Ubi autem compendiosa fit per verba mere obliqua vt per verbum rogo reddas restituas z per alia ministeria alterius exigentia ad transmissionem hereditatis;de quibus per Bartolum z Lanfran.in dicta.l.centurio.ff. eod.tunc est semper fideicommissaria siue fiat a pagano siue a milite scribẽtes in supra dictis locis de qua tractatur.ff.z.C.ad trebel.z insti. de fideicommiſ.here.

o ¶Sed si compendiosa fiat a pagano per verba cõmunia suo filio pupillo in potestate existenti valet vtroq; tempore tanq; fideicommissaria. Bartolus et Baldus in dicta.l.centurio.et idem in.l.extribus. C.de inofficioso testamen. Ange.consilio.cxxv.incipien.hoc est testamentum.quam opinionem sequũtur glo.in.d.l.cẽturio.in dicta.l.precibus. in dicto.c. raynutius.§.finali.in institu.eod.z in dicta.l.extribus. Contrarium teneas quod imo intra tempora pupillaris etatis valeat tanq; vulgaris z pupillaris iure p directo. Post vero pupillarem etatem efficiatur fideicommissaria.et istud sequitur gloſſ.in.§.qua ratione,iste de pupillari.et in capitulo si pater, de testamen.libro sexto.sequitur Cynus post multos antiquos in dicta.l.precibus.et ibi Salice.Fulg.Paul. et Alex.Et hanc opi.indubitatam dicit dict⁹ Alex. in dicta.l.centurio.z ibi post eum Jaſ. reprobando glo.contrarias.

¶Et nota q in materia substitutionis cõpendiose versatur triplex species verborũ. Nã quedã sunt verba directa quedã cõmunia z quedã obliqua: directa sunt illa que denotant ius competere ipso iure z que important tale ius ex quo possit adiri hereditas de iure ciuili vel bonorũ possessio peti de iure pretorio. Lanfran in.l.centurio.ff.eo.z Bal.in.l.fi.C.de sacro sanct.eccle.z sunt hec instituo vt toto titu.ff. de here. instituẽdo in verbo heres esto.l.fi.C.de here. instit. z.l. j.in fi.ff.illo titulo.idẽ in verbis dominus esto.l.his verbis.ff.de here.instituẽdo in verbo monatur.c.si pater. de testa.lib.vj.z verbũ assigno est directũ.l.j.ff.de assignat.liber.c.ij.de offi.ord.idẽ dic in verb.adiudico. Ꝑb.accrescat est etiã directũ.l.q̃ patri.ff.de acq.her. et.l.vnic.C.quando partes non peten.idem in verbis concedo z detra ho.Lanfran.in.d.l.centurio.

¶Communia vero sunt illa que extant in significatione directi z obliqui vt est verbum permaneat.l.si cum ante.C.de donatio. propter nupt.z tex. in.l.rale pactum.§.fina.z ibi gloſſ.z Barto.ff.de pac.z Bal. in.l.j.C.de pac.inter emp.z ven.et Bald.in.d.l. fina. C.de sacroſan.eccle. Fulgo. in consi.xlj. idem dic in verbo redeat.l.si duobus.ff.de milita.testamẽ.idem dic in verbo pertinere ſm Barto.in.d.l.centurio. cũ quo transeunt Joan.de lig.z Bal.in.l.si pater.de testamen.lib.vj.pro quo facit quod habet gloſſ.not. in l.si quis intentione ambigua.ff.de iudic.q verbum pertinere est commune ad petitorium et possessorũ et ibi sequitur Bart.facit etiam glo.in.l. cum mater. in gl.ij.ff.de inoffi.testamen.que dicit verbũ pertinere esse latũ:idem glo.in.c.inter dilectos.de fide instr. que dicit q verbũ pertinere est tam latũ q per id cẽsetur omne ius in iudicio deductũ vndecũq; debeatur,z illã reputat sing.Ant.in consil.ccxcv. incl. vltis attestationi.&c.ex quo tamen vide glo.in.c.fi.de elec. lib.vj.que videtur similis.dic etiam q verbum deuoluatur est commune.Lanfran.in.d.l.centurio.idẽ verbum deueniat est commune.Bald. in.d.l.fi.z de isto verbo sunt duo text.in.l.penulti.ff.de solu. alius est in parua constitu.in vſi.feud.Idem dic de verbo habeat.Angel.in.§.extraneo.institu.de pupil. vide tamen text.qui videtur dicere q sit obliquum. in.l. qui concubinam.ff.de lega.iij.§.j.et ibi Barto.et de verbo succedat vide Lanfran.z Jaſ.in.d.l.centurio. et no.q nullum est tam verbum commune quin per adiectionem verbi eoipso efficiatur directum. Lanfran.vbi.s̃.Obliqua vero verba sunt illa que exigũt factum alterius vt est verbum restituatur.l. coheredi.§. cum filie.ff.de vulgaribus .idem in verbo detur.lege fundi trebatiani. ff. de vſufructua. legat. idem in verbo reddatur z in alijs.de quibus per doctores in dicta.l.centurio.et in dicta.l. final.C.de sacroſanc.eccle.

¶Pupillaris tacita vulgariter continetur in vulgari expressa quando ipsa vulgaris facta est per patrem pupillo in potestate constituto:et hoc siue mater sit in medio siue non. gloſſa in lege precibus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

C.de impu.in verbo omnino.et tex.in.l.fi.C.de insti. et substitu.sub condi.fac.et ibi glossa.et glossa.in.§. qua ratione.instit.de pupilla.doct.vltramon.in.c. raynutius.de testamen.z ita teneas licet, glossa aliter voluerit in.l.centurio.ff. eodem. quam reprobat Jason et alij in.l. precibus.§.alleg. Quod tamen limita verum nisi vulgaris esset facta simul maiori et pupillo:quia tunc propter imparitatem non continetur in ea pupillaris tacita.l.q̃uis.C.de impube.et alijs substitu. limitatur etiam nisi constaret de voluntate patris nolentis pupillarem tacitam in vulgari comprehendi.l.nam hoc iure.§. finali.in verbo si voluntas parentis non refragetur.ff.eodem. et in dicta.l.q̃uis.C.de impube.in verbo si modo non cõtrarium z cetera. Limitatur tertio si pater facit vulgarem et pupillarem suo filio prouidendo ei in omnem casum:quia tunc expressim facit cessare tacitu̇ l.cum ex filio.§.filio.ff.eodem. Quarto limita.quando vulgaris esset facta per dictionem tantummodo. Jason in dicta.l.nam hoc iure. aduerte tamen quia ista pupillaris tacita non admittitur contra matrem.gloss.in.l precibus.alleg.sequitur illam Bartolus et omnes in.l. prima. ff. eodem. in tertio substitutionis vulgaris effectu.col.viij.nec etiam cõtra patrem pupilla.et alias personas de quibus per Bartolum in dicta.l.secunda. cum opinio. Bartol. transeunt indifferenter moder. et maxime Alexan. in dicta.l.centurio.et Albe.de rosa.in repe. istius rubri.quij.colum.Salice.et Paul.in dicta.l. final. C.de institu.et substitu.opinio. Barto.compto.Aret. duplici fundamento.quia in materia exorbitãti, quando est fauorabilis prout est ista fit extensio de persona ad personã q̃ non concurrit eadẽ tacita volũtas etiã in stipulatione que est stricti iuris. l. rale pactum. §. fi.ff.de pac.z pro ea parte est tex.in.l.generaliter. in princip.C.de secun.nup.

q ¶ Exemplaris tacita comprehẽditur in vulgari expressa furioso facta si tempore quo fiebat vulgaris erat furiosus.argu.l.si predia.ff. de re.eo. secus si eo tempore quo fiebat non erat furiosus: ille cui fiebat quia casum aduersam q̃ fortunam ꝛc.l.inter stipulãtem.§.sacram.de verbo.obli.ff.Bar.in.l.ex facto.ff. eo.ita tenuit Old.laudu.vt refert Alb.in repe.rubr. ff.eo.col.lxxxiij.

r ¶ In pupillari expressa continetur vulgaris tacita l.nam hoc iure.ff.eo.l.in testamento.C.de mili.testa. gloss.in.§.qua ratione.instit.eo.que excludit matrem pupilli et omnes venientes ab intestato.glo.in.l.fin. C.de instit.z substit.sub condi.fac.z ibi scriben.omnes approbantes eam q̃ tamen limita fm Bart.in matre defuncti:quia sicut per pupillarem tacitam nõ excluditur mater pupilli ita nec per vulgarem tacitaz mater testatoris.Bart.in.l.ij. in princip. ff.eo. colũ. viij.ver.vltrius quero.

s ¶ Exemplaris tacita continetur in pupillari expressa quando ipsa pupillaris fit furioso. Bartol.in.l.ex facto.colum.v.ff. eodem. quia in habeñ. simbolum facilior est transitus.l. in rem.§.item quecunq;.ff. de rei vendicatio.l.item si acceptolatum.ff. de acceptila.l.quarta.§.fina.de bono.posses.et ita Guil.decu. et Rayn.dum tamen pupillaris non fuerit facta cuz limitatione temporis:quia tunc vltra tempus nõ extenderetur.l.si ita quis.ff.eodem. et sicut pupillaris tacita non excludit matrem nec alias personas.de quibus per Bartolum in dicta.l.secũda.ita nec etiã exemplaris tacita a paritate rationis.Bar.in.d.l.ex facto.nisi appareat de voluntate cõtraria defuncti glo.in.d.l.precibus.z tex.in.d.l.nã hoc iure.z aduerte quia illa voluntas probabitur per duos testes vel per coniecturas.Bar.in.d.l.ij.in prin. penul.z fi.col. Bal.Angel.Sali.z Paul.in.d.l.precibus.Salice.et Jas.in.l.q̃uis.C.de impu.

t ¶ An tacita vulgaris contineatur in exemplari expressa. Credo quod sic eo modo quo i pupillari quãdo testator instituit furiosum.quia vbi est eadem ratio idem ius debet statui.l.illud.ff.ad legem aquil. a.titio.ff.de verb.obligatio.de quo per scriben.in dicta.l.ex facto.ff.eodem.z in.§.qua ratione.instit.eo. illa ratione:quia vbi due sunt cause naturalis z accidentalis semper naturalis prevalet. vt.§. dict per.l. qui habet.ff.de tute.

u ¶ Exemplaris substitutio quãdo fit pupillo per patrem intra tempora pupillaris etatis si pupillꝰ erat in potestate valet vt pupillaris post vero vt exemplaris:quia vbi concurrunt due cause naturalis z accidentalis semper prevalet naturalis.l.qui habet.ff. de tutel.post vero pupillarem etatem erit exemplaris:dum tñ nõ fuerit facta cum limitatione tẽporis. d.l.si ita quis.Barto.in.l.ex facto.ff.eo, z ibi post eũ scriben.

v ¶ Ista duplici nomine nuncupãtur. s. reciproca. vt in.l.nam hoc iure.§.quod genus.ff.eo.z alio breuiloqua.de quo est text.in.l.cũ in testamento.ff.de here. instit.§.hec verba.z non fit nisi ex pluribus personis duabus vel tribus paris vel disparis numeri. declarat Bar.in.d.l.lucius.col.iij.ff.eo.z appellatur reciproca propter mutuam z alternatiuam repetitionez substitutionis quã in vnaquaq; persona facere testator intelligitur. Jas.in.l.in testamento.C.de mili.testamen.alie tamen vni persone: z fit per hec verba. titium z seium heredes instituo: z eos inuicem substituo.l.lucius.z.l.coheredi.§.qui discretas.ff.eo.l.j. et.ij.C.eod.vel per hec lucium et titium heredes instituo: z vter eorum viuat heres esto.l.titius z seius cũ l.seq.ff.de here.instit.l.si fundũ sub cõditione. §.his verbis.de le.ij.ff. Vel isto mõ titiũ z seiũ instituo et substituo.l.si pater impuberi.fm vñ lec.ff.eo.z cõtinet plures in se substitutiones.aliquando duas alias quando quatuor.de quo plene dicetur in singulis exemplis ex ipsa descenden.

w ¶ Breuiloqua has duas solum comprehendit quãdo fit duobus maioribus vel duobus imparibꝰ scz vni puberi z impuberi: vel vni existẽti in prãtore alteri nõ existẽti q; tũc breuiloqua cõprehendit solũmodo tã substõnẽ q̃ põt equaliter ambobus fieri.l.nãponere §.sed si alter.ff.eodem.et.l.secunda.C.eodem.Lanfran.in.d.l.centurio.et.l.in testamẽto.C.de testamẽ. militari.et de veritate huius plene Barto. z Jason post eum in.l.lucius.ff.eodem.et idem Jason.in lege in testamento.C.de testamento militu. Lanfran. in.d.l.centurio.

x ¶ De due cõprehenduntur in breuiloqua quando fit duobus impuberibus exheredatis. argu.§. non solum.instit.de pupil.substit. quia cum pater nihil

talibus relinquat: nō potest eis substituere vulgariter cum per vulgarem succedatur testatori: et per pupillarem pupillo. insti. eodem in princip. pupillariterve ro nedum potest substitui instituto quinimo exhere dato lege prima. in fine. ff. eo. et. d. §. non solum. quare breuiloqua duobus exheredatis facta duas dicitur pupillares continere. vt declarant Bar. Alexan. Pau. et Jaſ. in dicta. l. lucius. ff. eodem. et late Bar. in dicta. l. j.

aa ¶ Quas quatuor dicunt iura in breuiloqua comprehendi quando fit duobus pupillis in potestate constitutis institutis. l. lucius. §. aliter. et in. l. nam hoc iure. §. j. ff. eo. sequitur Lanfran. in. d. l. centurio. Bar. et doc. in. d. l. lucius. in. d. l. nam hoc iure.

bb ¶ Iste sex continentur in breuiloqua quādo fit duobus pupillis mēte capitis: videlicet due vulgares si non adeatur hereditas: due vero pupillares si decesserint in pupillari etate. Exemplares etiam duas si moriantur post pupillarem etatē in furiositate: theorice tradit hoc Bar. in. d. l. lucius. et Lanfran. in. d. l. centurio. Posset etiam dici quod breuiloqua continet sex alias si fiat p hec verba pupillos meos duos sane mentis heredes instituo: et eos inuicem substituo. si decesserint in pupillari etate vel quandocūq; videlicet duas vulgares duas pupillares et duas fideicommissarias. de quo Bart. et Lanfran. in locis quibus supra.

cc ¶ Licet substitutio breuiloqua de se non comprehēdat fideicommissarias sed semper directas fallit si ei adiungatur compendiosa; et fiat hoc modo duobus pupillis furiosis. vos instituo. et inuicem substituo siue moriamini in pupillari etate vel alias quandocunq; quia tunc in ea comprehenduntur octo substitutiones. s. due vulgares: due pupillares: due exēplares: et due fideicommissarie. Bart. in. d. l. lucius. et Lanfran. in. d. l. centurio. Jaſ. in. l. in testamento. C. de mil. testa. idem si pater dixerit substituo vos inuicem vulgariter pupillariter exemplariter: vel p fideicōmissum. de quo tex. melior de iureiur. in. l. recusare. §. titius. ff. ad treb. Alex. in. d. l. lucius. circa fi.

dd ¶ Iste due fideicommissarie continentur solum in breuiloqua quando facta est duob⁹ in codicillis. ar. l. scuola. ff. ad trebel. arg. glo. in. l. verbis ciuilib⁹. ff. eo. et glo. in. l. j. ff. de iure codicil. Bart. in. d. l. lucius. et ibi Alex. et Jaſ.

ee ¶ Si compendiosa fiat a pagano maiori per verba communia cum adiectione temporis importati per distributiuum quandocunq; vel per aliam dictionē distributionem temporis significantem a principio valet tanq; vulgaris: addita vero hereditate erit fideicommissaria. Barto. in dicta. l. centurio. ff. eo. co. ix. ver. ij. oppo.

ff ¶ Vbi autem compendiosa fit per verba mere directa a pagano filio pupillo in potestate constituto intra tempora pupillaris etatis valet vt vulgaris et pupillaris postea nullo iure. l. verbis ciuilibus. ff. eo. in verbo frustra. §. extraneum. insti. eo. et tex. fortis in. l. si seruus legatus. §. si seruus alienus. ff. de le. j. et gl. in. l. in pupillari. et in. l. centurio. ff. eo. glo. in. l. scuola. ff. ad trebel. in. §. qua ratione. insti. eo. in. c. raynutius. de testa. in. c. si pater. eo. li. vj. reprobata glos. iij. §. fi. insti. de pupil. substi. que sub dubio voluit cōtrarium Bal. in. d. l. centurio. et ibi moder. licet circa istā materiam Bar. in. l. ex tribus. C. de inoffi. testa. et in d. l. centurio. sepe variauerit.

gg ¶ Aliquando substitutio compendiosa fit duobus pupillis furiosis per verba mere directa. et tunc continet tres substitutiones. s. vulgarem vsq; ad aditionem hereditatis pupillarem vsq; ad quatuordecim annos. post vero vsq; ad tempus sane mentis exemplarē. Bar. in. d. l. centurio. et ibi Lanfrā. et oēs.

¶ Finis declarationis arboris precedentis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

¶ De vulgari et pupillari substitutione. Rubrica.

1 ☞ Gradus substitutionū sunt q̄nq̄.
2 Substitutio fideicommissaria est duplex.
a ¶ Dictū est.s.ª de instit. in primo gradu modo sequitur videre de his qui sunt instituti in secundo gradu. Verū quia hoc fit per substitutionem vulgarem et pupillarem. ideo post precedentem titulum ponitur iste. ¶ Opponi. ad istam continuationem. dixi sequitur videre de institutione in secundo gradu. Cōtra quia substitutio fit quādoq̄ in tertio gradu. vt. j. e. l. j. in principio et in. l. si posthumus. secundo responso. s. de liberis et posth. et sic male dicebam quod hic tractat de secundo gradu tantum. Solu. intellige omnem institutionem post primū esse secundum gradū. ¶ Pro † declaratiōe quero quot sunt grad⁹ substitutionū. Gloss. dicit quinq̄. directe. vt vulgaris. et de hac dicem⁹ hodie in. l. j. Itē pupillaris de qua dicem⁹ in. l. ij. Tertia est exemplaris. de qua dicemus j. eodem. l. ex facto. Quarta est breuiloqua. de qua dicemus. j. eo. l. lucius. Quinta est compendiosa de qua dicemus. j. eodem. l. centurio. Et est † alia substitutio scilicet fideicommissaria. ⁊ illa est duplex. vt dicit glos. institu. de pupil. substitu. §. fi. quare glo. dicit q̄d est duplex. dic quia fit in parte vel in toto. Item quia quandoq̄ fit verbis mere obliquis: quandoq̄ verbis directis que obliquantur. quandoq̄ verbis cōmunibus. et habes istius substitutionis materiam. j. ad trebel. per totum. tangam quatenus incidenter occurret in materia compendiose substitutionis. in. l. centurio.
1 ☞ Bonorū possessor venit appellatione heredis largo modo sumēdo.
2 Ordo intellectus ⁊ nō ordo scripture q̄d attendatur in substitutione.
3 Substitutio vulgaris facta adulto vl' extraneo est simplex.
4 Si positionibus debet respōderi simpliciter negando vel affirmādo alias habetur pro confesso: si respondens negat se habuisse pecuniam: ⁊ si apparuerit habuisse quod expēdit in negotijs domini quod non dicitur respondisse.
Simplex dicitur quod fit sine plica et confertur in vnum casum tantum ⁊ nō in duos casus.
Respondens simpliciter secundū verba licet habeant duplicem intellectū dicitur simpliciter respondere.

5 Substitutio vulgaris sic d̄r q̄ra quolibet et cuilibet fieri potest et quare sic dicatur latius ponit.
6 Quotuplex sit substitutio vulgaris.
7 Vulgaris expressa que dicatur. et nu. 9. et. 10.
Expressum quot modis dicatur.
8 Substitutio breuiloquia et compendiosa complectitur substitutiones expressas vulgares.
11 Substitutio vulgaris tacita que dicatur.
12 Substitutio vulgaris partim tacita ⁊ partim expressa que dicatur.
13 Substitutio si heres non erit quot casus comprehēdat.
14 Substitutio vulgaris facta in casu si heres non erit porrigitur ad casum si esse non poterit.
15 Substitutio facta in vnum tempus non porrigitur ad aliud.
16 Substitutio vulgaris qualiter et quib⁹ verbis fiat.
Institutio an necessario precedere debeat substitutionem vulgarem.
17 Substitutio vulgaris quod concipiatur verbis priuatis vel negatiuis.
18 Vulgaris substitutio quod habeat quinq̄ effectus.
19 Substitutio vulgaris quod non cesset interim quando est spes quod institutus qui repudiauit veniat p restitutionem in integrum.
20 Si institutus decedat ante aditam hereditatem et transmisit ius deliberandi quod ius preferitur substituto.
21 Si monachus est institutus et non vult adire quod monasterium poterit adire et est equior opinio.
Subiectio monachalis equiparatur subiectioni filiali magisq̄ seruili.
22 Filio instituto repudiāte quis admittatur an pater an substitutus.
23 Filio vel monacho instituto mortuo ante aditam hereditatem an sit locus substitutioni vel veniet pater.
24 Filius quando hereditatem non aditam transmittat ad patrem.
25 Quando ille qui repudiauit hereditatē habet substitutum vulgarem et fideicommissarium: et fideicommissarius petit institutum cogi ad adeundum quis preferatur an substitutus an fideicōmissarius.
26 Si institutus est indignus nec adijt hereditatem fiscus admittitur ad hereditatem excluso substituto.
27 Institutus et substitutus quibus casibus cōcurrāt.
28 Secundus effectus substitutionis vulgaris et an testamentum possit vires accipere a secundo gradu.
29 Quando institutus in primo gradu potest esse heres sed non eodem modo quo defunctus voluit an ipse institutus admittatur vel substitutus vulgaris.
30 Testamentum an possit vires assumere a tacita substitutione vulgari vbi q̄ sic. nume. 32.
31 Tacita vulgaris per aditionem hereditatis factam per pupillum non confirmatur.
Vitiato expresso quando vitietur accessorium.
32 Pupillus cui facta fuit substitutio pupillaris si decesserit viuo patre an substitutus admittatur ex tacita vulgari.
33 Si substitutio pupillaris est facta ventri et venter nō nascit̄ an substitutus admittat̄ ex tacita vulgari.
34 Textus effectus substitutionis vulgaris et quādo expressa vulgaris contineat tacitam pupillarem.

Andreas Pomate.
a ¶ Dictum est. s. et vide Bar. in ꝯsi. lxxxvj. incipiē. factū super q̄ dātur cōsilia. vtrum possit filiꝰ substitui ī legitima p fideicōmissum ⁊ vide Bar. in cōsil. lxviij. in ci. ex facto proponit. vbi all'. gl. Ja. de are. ⁊ Ray. hic licet aliter dicat Dy. ⁊ vide Oldr. in cōsi. xx. ⁊ in ꝯsi. seq. et vide do. Pet. in cōsil. xxxij. et in cōsil. xlv. q̄si substitutio est vulgaris vide ibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

35 Tacita pupillaris an cõtineatur in expreſſa vulgari: a quãdo mater eſt in medio. remiſſiue.

36 Expreſſa vulgaris facta in vnum caſum ita quod cõtineat tacitam in alium caſum continet etiam tacitã pupillarem.

37 Subſtitutio vulgaris expreſſa facta furioſo an contineat tacitam exemplariam. remiſſiue.

38 Quartus effectus ſubſtitutionis vulgaris q̃ per eã ſucceditur teſtatori non ei cui facta eſt.

39 Ex ſubſtitutione vulgari expreſſa continente tacitã pupillarem cui ſuccedatur an pupillo an teſtatori.

40 Subſtitutio vulgaris tacita cõtenta in pupillari expreſſa an trahatur ad bona pupilli.

41 Tacita vulgaris an habeat locum quando mater eſt in medio.

42 Aditio que fit ex tacita vulgari an confirmet expreſſam pupillarem remiſſiue.

43 Subſtitutio vulgaris partim tacita partim expreſſa an admittatur contra matrem in caſum tacitum. 1
Intellectus ad. l. fina. C. de inſtitu. et ſubſtitu. ſub cõdi. fac.

44 Prelegata an veniant in ſubſtitutione vulgari remiſſiue.

45 Quintus effectus ſubſtitutionis vulgaris eſt quod facit de ſuo voluntarium.

46 Subſtitutio vulgaris quomodo et per q̃ extinguat.

47 Per aditionem primi heredis extinguũtur omnes 2
gradus ſubſtitutionum.

48 Per aditionem vnius ex pluribus heredibus inſtitutis quando extinguatur ſubſtitutio facta omnib⁹.

49 Si heres inſtitutus adiuit ſed eſt reſtitutus vt abſtineat tunc ſubſtitutus vulgariter admittitur.
Et admittitur quia poteſt venire ⁊ de iure pretorio per ſecundum tabu. etiam de iure ciuili. ⁊ erit heres vtiliter.

50 Exiſtentia ſui heredis quando impediat ſubſtitutũ vulgarem.

51 Si filius non poteſt adire de iure ciuili ſed de iure 3
pretorio vt in caſibus no. in. l. fi. C. vnde legit. vel
Si filius fuit a primo gradu preteritus a ſecũdo exheredatus ⁊ approbauit primum gradum ita q̃ ex eo poteſt petere ſm tabu. an ſubſtitutus admittatur qui venit de iure ciuili.

52 Quando ille qui poteſt venire de iure ciuili ſi venit per ſm tab. ſubſtitutus excluditur.

53 Quando inſtitutus repudiauit bona. poſſeſ. ſm tabul. et vult venire de iure ciuili ſubſtitutus etiam excluditur.

54 Si inſtitutus ſub conditione noluit parere conditioni: ſubſtitutus admittitur.

55 Si pater emancipauit filium cui fecerat ſubſtitutionem pupillarem tacita vulgaris in ea contenta ex- a
tinguitur.

56 Tacita vulgaris comprehenſa in expreſſa pupillari 4
an expiret pupillo effecto pubere.

57 Subſtitutio pupillaris facta adulto vel extraneo q̃ contineat tacitam vulgarem.

Heredes.

Iſta lex diuiditur pulcher in tres ptes. Primo ponit diuiſionem vnam inter inſtitutos ⁊ ſubſtitutos vſq; ibi. heredis ſubſtituto. ibi ſecundum membrum diui- b
ſionis ſubdiuiditur. Ex qua ſubdiuiſione apparet differentia inter ſubſtitutionem vulgarem ⁊ pupil. vſq; ibi. ſubſtituere. In tertio incipit tractare materiam ſubſtitu. pupilla. ideo vſq; ad. §. ſubſtituere. legem⁹ hoc mane: et tractabimus materiam vulgaris.
¶ Opponitur quod inſtituti in primo gradu non ſunt heredes: vt inſtitu. de bonorum poſſeſ. §. quos autem. Solu. intellige de inſtitutis in teſtamento valido de iure ciuili: vel dico † quod appellatione heredis large ſumendo continetur bono. poſſeſſio, vt l. hereditatis appellatione. de verbo. b
ſignifica. ⁊ l. prima. §. bonorum. et. j. ad trebel. ¶ Secundo opponi. quod inſtituti in ſecundo gradu ſunt inſtituti non ſubſtituti: vt. j. l. proxi. §. ſed ſi quis ita. Solutio. intellige hoc de ſecundo gradu conſiderato † ordine intellectus: non ordine ſcripture vt ſupra titulo primo. lege ſi quis ita inſtitutus. et lege quo loco. in principio. ¶ Tertio ad tertiam partẽ opponi. q̃ nulla ſubſtitutio ſit ſimplex cum vulgaris contineat pupillarem. et pupillaris vulgarem: vt. l. iam hoc iure. infra eodem. Solutio hic videtur ſimplex inſpecta ſola figura verborũ. ſz. l. contraria loquit inſpecto tacito intellectu. Et hec vera quando ſubſtitutio fit pupillo. ſecus ſi † adulto vel extraneo fieret: quia tunc eſt ſimplex totaliter. Ita hic videtur ſentire Dyn⁹ et bene ſuper ſecunda gloſſa iſti⁹ legis. ¶ Quarto opponi. quod ſubſtitutio pupillaris hic non cõcipitur bene: dicit enim mihi heres eſto: ſed per pupillarem ſucceditur pupillo non teſtanti. ergo nõ debet dici mihi heres eſto: ſed filio meo heres eſto. Dicit gloſſa. hoc dictum nihil releuat. facit iſta gloſſa nota. ad id quod dicam in l. ſi ita. §. primo. de ſecundis tabulis.
¶ Expeditus de contrarijs⁴ inducebam ſemel iſtum textum ad queſtionem. † Dicebat ſtatutum quod quis poſitionibus ſimpliciter tenetur reſpondere confirmando vel negando: alias habetur pro confeſſo. modo cõtingit quod quidam reſpondendo dicit: nego me habuiſſe pecuniam. ⁊ ſi apparuerit me habuiſſe dico me expendiſſe in negotijs domini. ego dixi quod habebatur pro confeſſo⁴ in tali reſpõ

¶ Andreas Pomate. ¶ De contrarijs. Vide Matthe. notabi. xxxvij. in. iij. charta. Et de iſta dictione vide Baldum in l. puma. §. is itaq; inſtitu. de iuſtitia et iure. Alexandrũ conſilio. lxxviij. in ſecunda columna. iij. volumine. Felinuz in rubrica de ſumma trinitate ⁊ fide catholica.

¶ Pro cõfeſſo. Adde q̃ ideꝫ tenet ipſe Bartol. in l. j. §. ſi qs ſimpliciter de verbo. obliga. et not. Bart. in. l. fi. per illum text. verſicu. in ſimpliciter C. de do. p miſ. Bald. et Salu. in l. in teſtamento. de ſuis ⁊ legiti. bene facit q̃ not. gloſ. in de. ſepe. de verbo. ſigni. ⁊ tex. in. c. j. ⁊ q̃ ibi not. Archi. extra de fer. Bald. in. l. iubem⁹. C. de ap. vbi dicit quod re⁹ negãs ſe occidiſſe. et ſi occidit q̃ id fecit ad ſui defenſionẽ quod non admittitur quia non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dicitur simpliciter respondere.idem dicit Angel. in d.§.si quis simpliciter.z Bald.in.l. si quidem. C. de excep.et in.l.j.C.de confes. Paul.de cast. tamen in.l. j.§. si quis simpliciter in terminis de quibus ibi per Barto.reprehendit ipsum Barto.quia prima negatio fuit pura z vtilis. secunda ergo vtilis non debet illam vitiare quia vtile p inutile. l. sanctimus.C. de dona.z ita dicit exp̄sse voluisse Bart.in.l.de etate.§.nihil.de interr.actio.z ita dicit tenere Rapha.cu.ibi alleg.Bart.z ita se consuluisse dicit P au.de ca.d.Alex.in apostilla.ibi.in.§.nititur imp:obare Bart.z ita dicit tenuisse Bosi.z aliter loquitur quam hic ibi vide presupposita communi sententia vera illa limita fm Baldum in.l. iusiurandū. et ad pecunias.§.non semper.per illum ter.ff. de iureiurando.in.l.prima in principio.C.de edi .acti. nisi ex causa induci videretur admittendam responsionem duplicem quo ad duo est mente tenendum. Primo quia positio esset captiosa . adeo quod simpliciter respondendo faciliter caderes in laqueum. Secundo quia sicut dicimus quod licet alias respōdēs positionibus teneatur absente aduocato . et non instructo respondere:vt nota . Bartolus in.l.si postulauerit.§.questioni.j. de adulteriis. tamen fallit nisi respondens esset idiota:vt quia rusticus quia potest institui et presente aduocato| respondere vt signanter voluit Hostiensis. in capitulo pastoralis. de iudicijs.et Specula.in titul.de positio.§.vij. versiculo xvij.et in.§.iij.versiculo sed patronus.ita in proposito si respondens erit rusticus vel idiota hec erit sufficiens causa propter quam iudex possit responsionē duplicem admittere.et stante statuto predicto qualiter quis dicatur simpliciter respondere confiteri vel negare:vide Bal.consi.ccxxxix.iij.vol. z de confitente delictum cum aliqua qualitate per eundem Bal. ij.vol.cosi.ccxlv.

a ¶Ad primum.Respondeo.Et vide domt. Lardi. in.c.raynutius.de testa.vbi dicit non esse curandum de nomine. contrarium ibi dixi.et vide que ibi dico quia reprehendo istud dictum quod hic dicitur per Barto.Andre.Barba.

Andreas Pomate.

b ¶Videamus.Vide Fel.c.translato.de constitutio. Barb.c.raynutius.in.xxvij.colū.de testa.Feli.capi. ad aures.in princip.de rescrip.Bar.l.iij.§.quesitus. ff.si quis cautio.

c ¶Expressum.ad de ad hanc suā theoricā ad quam semper recurritur qō ipse voluit in.l.fi.C.si cōtra ius vel vti.publi.z in.l.si quis in prin.de leg.iij.z in.l.fin. ff.si quis in ius voc.non ie.est glo. bona in.c.inquisitorum.in verbo expresse de hereti.in sexto.alio:ettaz non dicitur quid expressum.

licet illa verba habeāt duplicem intellectum. tamen dicetur simplex responsio . vt patet per ea que dixi ff.in tertio contrario per Dyn. Veniamus ad materiam vulgaris substitutionis z tractemus hoc ordine. ¶Primo quero quare dicit vulgaris.Secōdo quotuplex sit vulgaris.Tertio qualiter z quibus verbis fiat.Quarto quis sit effectus vulgaris substitutionis.Quinto z vltimo que impediunt z extinguunt effectū vulgaris substitutionis. ¶Ad primū respōdeo.†Dicitur vulgaris:quia a quolibet z cuilibet fieri potest.ita dicit Azo in summa.C.eod. z instit.de vulga.substitu.super rubri.z per Azo.ibi in summa. Dicunt quidam quia quilibet scit vti istis verbis.si heres non erit &c.Istam refert Cy.C.eodem.l.precibus.certe fm hoc fideicōmissaria potest dici vulgaris:q: in ea omnia predicta continentur:q: potest fieri a quolibet z cuilibet.z quilibet scit vti illis verbis. vnde Guil. de cu. dicit q quinq; modis potest dici vulgaris.Primo potest dici vulgaris. i. quia omnibus patet:vt j. de fur.l.vulgaris.z.l.in ratione.§.qō vulgo.j.ad legem falcidiam. z.l. filius. §.secundum vulgarem.j.de legatis primo.z isto modo potest dici vulgaris substitutio: quia omnibus patet.et quia cuilibet z a quolibet potest fieri.Secūdo exponitur vulgaris.i.directa vt.ff.titu.j.l. quidam cum filium. Isto modo potest etiam dici vulgaris quia directa est.z secundū hoc fideicommissarie non cōpetit hoc nomen.Tertio modo dicitur vulgaris id est approbata:vt.l.si seruus nauem.j.de fur. z hoc modo etiā potest dici| substitutio vulgaris approbata.Quarto modo dicitur vulgaris:quia fit cum fictis verbis vulgaribus.alis quia fit consuetis verbis z vulgaribus.Quinto modo dicitur vulgaris id est expressa: vt.l.libertates.j.de fideicom . liber. Ita dicitur hic vulgaris:quia expressa a iure z quandoq; a testatore.alio modo dicitur vulgaris id est que nihil habet specialitatis.vt.l.edicto.§.extat.j.de iure fis.sed ista substitutio est| huiusmodi . ergo z cetera. ¶Secōdo principaliter†quero quotuplex est substitutio vulgaris:glos.z Dynus dicunt quod duplex. s. expressa et tacita.et dicit glos.institu.de pupil.substitu. in glos. magna. quod ille substitutiones que continentur in breuiloqua sunt tacite . alibi dicit quod substitutiones que cōtinentur in breuiloqua sunt omnes expresse.Ita nota.j.eodem.l lucius.Jacobus de aret. dicit aliter quod substitutio vulgaris:alia est expressa: alia est tacita:alia presumpta z cetera.vt refert Cynus.in.l.precibus.domi.Ray.z Guil.de cug.vtitur alijs.verbis que recitare non curo . Tu omissis omnibus dicas sic . quod vulgaris substitutionis tres sunt species.alia expressa:alia tacita:alia partim expressa partim tacita:et quelibet per se recipit subdistinctiones . Videamus b† ergo de prima que dicatur vulgaris expressa . ¶Ad quod sciendum est quod expressum dicitur tribus modis . Primo modo expressum c dicitur illud quod in genere dicitur:vt.l.fi. in fine.et quod ibi not.C.quod cum eo secundū vnam opinionem.Secūdo modo dicitur expressum quod specialiter exprimitur vt.j.ad legem come.de fal.l.j. §.inter filium.z.d.l.fi.C.quod cum eo.fm aliam opinio.Tertio modo dicitur expressum id quod singulariter z propria nomine exprimitur:vt.l.quod in re

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

rum.§.fi.j.de lega.j.et ibi glo.paruula. Hīs †premiſ a
sis[a] dico quod ſubſtitutio breuiloqua ꝛ cōpendioſa
cōplectitur ſubſtitutiōes expreſſas: ſcz in genere ita
loquitur glo.j.eo.l.lucius.et.C. de teſta.mili.l. in te-
ſtamento.et ita intelligitur quod not.gl.C. de impu. b
ꝛ ali.ſubſti.l.precib⁹.in gl.fi.et quod no. Azo in ſum
ma illius tit.in fi.nam verba ſunt generalia et com-
prehendentia ſubſtitutiones:ſed ſi acciperes expreſ c
ſum ſpecialiter vel ſingulariter:tunc non comprehē-
deret expreſſas ſubſtitutiones:ſed tacitas,ita loquit
inſti.eo.titu.§.qua ratione.in glo.magna. et qō not.
C.de impube.et aliis ſubſti.l.precibus.in gloſſ.pe. et
quod ſentit glo.in.l.fi. C.de inſti.et ſubſti. ꝛ quod no.
infra eo.l.iam hoc iure.in glo.que incipit.ſcilicet ſub
ſtitutionis tacite.et probatur etiam ibi in ver. quod
ius.ita debet intelligi gloſ.mag.e.ti. C.e.l.precibus.
b Et ſic vides[b] q᷑ diuerſis reſpectibus poteſt dici ex- d
preſſa et tacita:expreſſa in genere:et tacita in ſpecie.
9 ¶Eſt ꝛ †alia ſubſtitutio expreſſa ſpecialiter ſeu quo
ad ſpeciem.vt ſi dico ſi heres nō ſit talis. talis ſit he
res.vt hic.et inſti.eod in principio. Iſta eſt expreſſa
ſpecialiter in ſpecie:quia ſpeciem ſubſtitutionis com
prehendit.ſed non expreſſa ſingulariter.non enim ex
primitur aliquis ſingularis caſus in quē ſubſtitutio
cōmittatur.dicit enim ſi heres nō erit ꝛc. ¶Et iſtud
quod non ſit heres:poteſt eſſe: q᷑ non vult: vel quia
non poteſt:vt.l.cum proponas. C. de here.inſti. Itē
quem non poſſe eſſe heredem poteſt eſſe vel propter c
mortem:vel propter aliud impedimentum iuris vel
facti.vnde non poteſt dici expreſſa ſingulariter.licet
10 gloſſ.vbiq᷑ appellet eam expreſſam. ¶Eſt et alia †
expreſſa vulgaris ſingulariter vt quando caſus ſub
ſtitutionis ſingulariter exprimitur.vt ſi poſthumus
non naſcetur.vt.l.finali.C.de inſtitutio. et ſubſtituti. d
vel ſi dico ſi filius meus me viuo moriet̄ur: vt.l.gal-
lus.in princip.ſupra de libe.et poſth. vel ſi heres in-
ſtitutus capere non poterit:vt.C.de heredi.inſtituē.
l.ij.et hoc modo quedam poteſt dici expreſſa in ge-
nere non in ſpecie.quedam poteſt eſſe expreſſa in ſpe
cie:ſed non ſingulariter.et ſupra dixi. ¶Secūdo eſt
11 †videndum de tacita vulgari. circa quod ſciendum
quod quedam eſt tacita vno reſpectu que alio reſpe
ctu poteſt dici expreſſa. vt modo dixi:quedā eſt om-
nino tacita:vt illa que continetur in expreſſa pupilla
ri.vt.j.eodem.l.iam hoc iure.ꝛ.l.q᷑uis.C.eodem.illa
nullo modo eſt expreſſa nec ex vi verborum intelligi
tur,ſed magis.l.poteſtate:ex preſumpta mēte defun
12 cti:vt dicta.l.iam hoc iure. ¶Tertio †videamus de
ea que eſt partim tacita partim expreſſa. et hoc con
tingit duob⁹ modis.Primo quia partim eſt expreſ-
ſa partim tacita quo ad caſus.ſecūdo quo ad verba:
et iſtud ſecundo declarabo in proxima queſtione p̄n
13 apali. ¶†Ad declarationem prime quero iſta ſub-
ſtitutio ſi heres non erit:quot caſus comprehendit̄
dico duos ſcz ſi heres non voluerit eſſe:vel q᷑ nō po
tuerit.et illud non poſſe:contingit pluribus modis:
vt dixi:probatur in.l.cum proponas. C. de heredib⁹
inſtituendis.quod eſt verum. niſi quando ſubſtitu-
tus eſt in poteſtate inſtituti. tunc enim non videtur
ſibi permiſſum repudiare ex inſtitutione.et eſſe he-
res ex ſubſtitutione:vt j. ſi quis omiſ.cau. teſta.l. iu-
lianus.et ibi no.et ſecundum hoc illa verba ſi heres

Andre.Poma. ¶His premiſſis. Vide Bartol.
in.l.centurio.in.j.colū.j.eo.Alex.conſi.xij.in antepe.
col.in.iij.vol.ꝛ cōſi.cxxj.in.vij.col.ꝛ conſilio.cxxxiij.
in.j.col.iij.volu.
¶Et ſic vides.et vide que dixi in quodam conſil. l.
in materia
non erit intelligunt.i.eſſe nō poterit. l.ſi quis in
¶Hoc p̄miſſo[c] †q᷑o nūq᷑d ſubſtitu- princip.te-
tio facta in vnū caſum ſcilicet ſi heres ſtamenti.ō
noluerit eſſe :porrigitur ad alium ca- legatis.iij.
ſum:ſcilicet ſi eſſe nō potuerit:vel ecō et plene di
tra.videtur quod non:vt.l. pater ſeue co in.c.cuz
rinam. de conditio. et demonſtratio. eſſes . de
et ibi videtur caſus.et.l.commodiſſi teſt. ꝛ vide
me . de liberis ꝛ poſthumis. l. ſi cum Baldum.
dotem.in principio. ſoluto matrimo- in.l.huma
nio.cum ſimilibus . Contrarium[d] eſt num. C. de
ventas.et eſt caſus in.l. gallus. §. et leg. ꝛ Pau
quid ſi tantum . vbi expreſſe dicitur luz de ca-
quod ſubſtitutio facta ſecundum con ſtro in con
ſilio.liij.et
Barto.in.l.j.ad fi.ff.ſi quis in ius voca.non ier.ꝛ in
l.generaliter.C.de non nume.pecu.Bald.in.l.edita
C.de eden.ꝛ vide Bar.in.l.centurio.j.eo. vbi Joā.
de imo.in.c.raynutius.de teſtamē.ꝛvide que ibi di
xi.Andre.Barba.
Andreas Pomate.
¶Hoc premiſſo quero.vide Alexan. conſi. clxx.in
ij.colum.et quid dicat Ray. Fulg.in.q.de hoſpita-
li ſubſtituto.l.fina.in.ij.colum.C.de inſtitu.ꝛ ſubſti-
tu.vide Roma.lvj.incipi.in cauſa propoſitum con-
ſultationis limitat per Alexā.conſi.j.in.iiij.col.in.j.
volu.et vide Fede.de ſeſi.conſi.xlij.
¶Contrarium eſt caſus. Et de hoc vide Bart. in
l.pater ſeuerinam.prealleg.et in.l.fina.C.de inſtt.et
ſubſtitu.et in.l.ex facto.la.j.de here. inſti. Joan. de
imol.in.c.raynutius.de teſta. vbi plene dixi. ꝛ vide
Barto.in lege ſi mater.§.primo.infra de vulgari et
pupillari. Bald.in lege cum proponas.de here. in
ſti.Andr.Barba.
¶Contrarium.adde pro opi.Bar. bonum text. in
l.ſing.ſcōm vnam lec.de inſti.ꝛ ſubſti.ſub cōdi. fac.
quem tex.ibi ponderant Bar.ꝛ Ang.ꝛ Guil.de cu.
in repe.l.precibus.in.j.q.prin.ꝛ etiam Ray.in tract.
ſuo ſubſtitutionum in materia vulgaris. Bal.in.l.
cum proponas.C.de here.inſti.ꝛ Anto.de but.in.c.
raynutius.in materia vulgaris de teſta. Pau.de ca.
conſi.ccxxxvj.quam tamen concluſionem limita. vt
ibi per eum ꝛ quando per talem extenſionem reſul-
taret abſurdum quia melioris conditionis eſſet ex-
traneus qui minus dilectus preſumitur quam inſti-
tutus qui forte eſt de deſcendentibus teſtatoris q᷑d
tunc non ſit fienda extenſio ad caſus omiſſum. Itē
limita niſi tractaretur de excludendo perſonas ma-
gis dilectam teſtatori quam ſit ipſe ſubſtitutus vt
voluit Pe.de anch.conſi.cclvij.incip. in chriſti no-
mine et ſerie teſtamenti ꝛ limita talem extenſionē
non fieri q᷑n de ſui natura nō comprehenderetur ca
ſus ſimilis cōcepto.ſ.ſi naſcetur inſtitutus nam non
comprehendit caſum ſi naſcitur ꝛ non addit ſecūdū
Ange.conſi.xcij.in fi.alleg.q᷑d no. gl.in.l. ſi ture.§.
j.j. eo.titu.ꝛ dicit hoc eſſe no.Dy.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Tertio quero. Adde de his que Alex. se remittit ad l. gallus. videnda etiam que ibi posui.

b ~ Andreas Pomate. ¶ Et primo quero. vide Barb. c. ra ynutius. in. xxix. charta.

c ¶ Ulteri⁹ quid si testator dicat filiū et nepotē heredes instituo. an nepos dicatur vulgariter substitutus filio vide Pau. de castro. in lege gallus. §. f. et ibi Alexā. quid autē si testator dicat titiū heredē instituo et si heres non erit rogo vt restituat a hereditatē caio. Sui. de cu. in lege precib⁹ dicit quod licet prima facie videatur posse dici quod sit vulgaris per. l. ille a quo. §. si de testamento, infra ad trebel. tamē ꝯcludit eā esse fideicommissariam. per l. coheredi §. cum filie ī. eodem. et illa verba si heres nō erit intelliguntur voluntarie qr tunc cogi poterit vt restituat et adeat per l. debitor. ī. ad trebel.

filium galli invnum casum porrigetur ad alium casum. Ad idem quia paria sunt nolle: et non posse. vt lege prima. §. visus. supra de procu. facit. l. mulier. infra ad trebellia. Non ob. l. pater seuerinam. vt ibi dixi. Ad alias. ll. respō de vt dixi. in. §. et quid si tantū. et hoc tenet Bul. et Bar. et bene† tamē substitutio facta in vnum tempus nō porrigitur ad aliud: vt infra eodem lege si ita. et quod dicam. in lege si mater §. primo. infra eod em. Ex his manifeste habes qđ illa substitutio est partim expressa partim tacita quo ad casus quia in quibusdam casib⁹ expressa in quibusdam tacita. ¶ Tertio prīcipaliter† quero[a] qualiter et quibus verbis fiat substitutio. Et primo quero[b] an sit necesse quod institutio heredis precedat. Glos. et Dy. in. iij. gloss. huius. l. videtur velle quod de necessitate debet precedere institutio. Ego fateor hoc esse verum cōmuniter: sed possibile est fieri substitutionem vulgarem non precedente institutiōe. vt si dico si legitim⁹ heres noluerit esse talis sit heres: vt supra titulo primo. l. si quis ita. facit. l. cum in testamēto. in princip. eodem titulo. intelligendo prout tacet. licet gloss. subaudiat institutionem quod non est necesse. vt ibi dixi. Ad idem. l. gallus. in princi. et ibi dixi. licet videatur dicere quod tacite videtur legitimum instituere. vt infra de iure codicil. l. conficiuntur. et vide quod not. in lege si quis ita heres instituatur. et sic tacite precedit institutio quod satis placet. et pro hoc videtur casus. ī. eodem. l. coheredi. §. fina. secundum vnam lectu. quod tene mēti. ¶ Ulterius[c] quero quibus verbis fiat substitutio vulgaris. Gloss. insti. eod. dicit quod expressa fit verbis negatiuis: tacita fit verbis affirmatiuis: vt supra titulo primo. l. titius. cum. l. sequen. et ī. eodem. l. qui liberis. §. hec verba. et. l. finali. C. de heredibus instituendis Azo in summa. C. eodem. videtur dicere quod in dicto. §. hec verba. et in dicta. l. final. C. de here. instit.

quod Alex. putat verū si testator dixerit rogo vt restituat per fideicommissum nā als vulgaris esset ꝑ Bar. in. l. querebatur. de test. mili. et per Bal. in. l. humanitatis. in. xv. col. C. eo. in ver. mirabilem.

sunt vulgares expresse. et ita tenet Dyn. et ita refert Cynus. in. l. precibus. et Bul. de eug. et Bayn. de forti. dicunt circa hoc sua verba multum inuoluta. nec vera nec veritati proxima. ideo nō curo referre. dicter 17 go sic quod omnis directa substitutio siue sit tacita siue expressa habet duo extrema. vnū qđ refert ad eū cui fit substitutio. siue sit tacita: siue expressa. Aliud qđ refertur ad eum qui substituitur. Primus semper est negatiuum siue priuatiuum. et istud nunquam fallit: siue istud extremū exprimat semp negatiue siue priuatiue exprimit siue tacite subintelligat. Aliud extremus semp est affirmatiuum seu positiuū siue tacite siue expresse. in vulgari hoc patet in pupillari ętā patet: vt si filius heres erit. et infra pupillarem etatem decesserit: titius sit heres. nam illa verba si erit heres: que sunt positiua non sunt verba substitutionis: et patet quia potest fieri exheredatio. vt hac. l. in fine. et illa verba si infra pupillarem etatem decesserit. sunt priuata: quia idem est decedere: et non viuere. Illa verba titius heres esto que referuntur ad eū qui substituitur semper sunt affirmatiua. Nunc ad propositū tacita vulgaris que cōtinetur sub expressa pupillari nullis verbis fit a testatore expressis: ꝛ a iure tacite subintelligitur per affirmatiua verba et negatiua eodem modo quo dixi. Item substitutio tacita de qua loquitur. l. titius. cum. l. seq. supra titulo primo. subintelligitur propter quedam verba affirmatiua a testatore prolata: tamen semper subintelligitur affirmatiue et negatiue secundum ea que supra dixi. Item substitutio de qua loquitur. l. quiliberis. §. hec verba. ī. eodem. in illa exprimuntur verba que referūtur ad substitutū vel substitutos: merito illa sunt affirmatiua: sed verba que debent referri ad eum cui fiat substitutio fuerunt omissa: et tacite subintelliguntur si impubes decesserit ꝛc. et sic priuatiue. vt dixi. ideo glos. que dicit quod illa substitutio est tacita bene dicit respectu verborum que debent referri ad eum cui fit substitutio. et Azo et Dyn. qui dicunt qđ ibi est expressa: bene dicunt respectu verborum que debent referri ad substitutos: credo tamen quod ibi non est vulgaris expressa sed pupillaris: vt ibi dicam. Item substitutio de qua loquitur lex finali. C. de heredibus instituendis. est expressa quo ad verba que debent referri ad eum qui substituitur. et sic intelligunt Azo et Dyn. et est tacita quo ad verba que debent referri ad eum actum cui fit substitutio: sed gloss. infra eodem. lege verbis appellat illam substitutionem dubiam: ꝛ bene: quia illa verba non propriae sonant in vulgarem: quia per eam scilicet vulgarem succeditur defuncto. vt instit. eodem. circa principium. Sed ibi testator dixit sempronius plotij heres esto: cum plotium instituisset magis enim sunt apta ad pupillarem per quam succeditur pupillo. et ideo dicatur dubia et lex interpretatur eam vulgarem: ꝛ sic his duobus casibus substitutio partim est expressa partim tacita quo ad verba. Ī dez positumus dicere de reciproca. nam ibi non exprimuntur nisi verba que referuntur ad substitutos. ¶ Quarto principaliter 18 † quero quis sit effectus vulgaris substitutionis. Respondeo omnia sunt primo paliter. Primus in hoc mine sui iuris intelligitur si heres ille erit. vel mi-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tata conditione alium heredē non fecerit: sed in homine alterū iuris intelligitur si ipse heres nō erit vel alium heredem non fecerit: vt. s. titu. j. l. si paterfamilias. titium. ⁊ institu. de vulgari substitutio. in fi. ⁊. C. de heredi. insti. l. cum proponas. Secundus effectus est qō testamentum potest assumere vires ab ipso secundo gradu. vt. l. iij. in fi. s. de libe. ⁊ posthu. Tertius est qō ista vulgaris expressa continet tacitam pupillarem: vt. j. eo. l. iam hoc iure. Quartus est qō per eam succeditur defuncto nō et cui facta est substitutio: vt in sti. eo. in puncip. Quintus effectus est quod vulgaris substitutio facit de suo et necessario voluntarium. vt. l. si filius heres. s. de libe. ⁊ posth. et no. in. l. papi. §. iij. ff. de inoffi. testa. de quolibet istorum effectuum videamus per ordinem. Et primus effectus est si heres non erit vel alium heredē non fecerit admittitur substitutus. vt. d. ll. et hoc in testatore sciente. sed in ignorāte dic. vt. l. si pater. cū l. seq. s. titu. j. Item qō dicit si heres non erit ⁊c. intelligē. ⁊ desijt esse posse quia est exclusus repudiatione vel alio modo alias donec est spes institutionis cessat substitutio: vt. l. qō diu. j. de acqui. here. ¶ Sz circa hoc † dubitatur quid si est spes qō institutus qui repudiauit veniat per restitutio. in integ. an interim cessabit substitutio. Dico qō non[a] vt. l. ⁊ si sine. §. sed qō papi. s. de mi. quod dico qō diu est spes institutionis ⁊c. intelligitur si est spes de iure communi. secus si de iure speciali: vt. l. iij. §. j. j. de fideico. libe. pro hoc vide qō no. in. l. ij. §. expectādi. j. de sec. cun. tabu. ¶ Item dubitatur † quid si institutus decessit ante aditam hereditatem tamen ad heredes transmittit[b] ius deliberandi: quis præferatur: an heres heredis an substitutus. Dico qō[c] heres heredis præfertur: quia licet institut[a] heres nō fuerit heres. tamen facit alium heredem: quia ex eius persona alius heres adijt. ⁊ sic cessat substitutio vt. d. l. si pater. pro hoc videtur casus in. l. j. C. de his qui ante aper. tab. ⁊ ibi ita hoc exponebat Rich. cū ibi dicit ter. alioscz ⁊c. et ipse exponebat alios. s. substitutos vel coniunctos. pro hoc videtur tex. j. de acquir. heredi. l. si quis filiū. ij. respon. si bene illud responsum ad legis principium continuabis. pro hoc videtur glos. in. l. sed ⁊ si pro dote. §. pe. j. de lega. prestan. et ibi tetigi hic. debet ergo expectare qō heres heredis repudiet vel alio modo excludatur. ¶ Itē potest dubitari: quia seruo instituto nolēte adire: licet dñs velit: locus est substituto: vt. l. cum proponas. C. de here. insti. Quero † quid si est institutus monachus qui nō vult adire. Jac. de are. ⁊ Richar. dicūt idem qō in seruo: vt. l. deo nobis. C. de epis. ⁊ cle. Et idem in Specu. in ti. de sta. mona. §. j. ver. viij. queritur. Alij dicunt qō licet monachus recusēt adire nihilominus poterit adire monasterium sicut pater filio recusante[d] vt. l. si. §. sinautem in secūda. C. de bonis que libe. ⁊ hoc tenet Archi. xviij. q. j. c. j. ⁊ Joan. and. tangit extra de proba c. in presentia. ⁊ ista videtur equior opi. vt sic subiectio mōrchalis sit magis subiectio filialis qō seruilis: quod apparet: quia seruus potest vēdi: monachus non sicut nec filius. Itē monasterium cogitur alere monachum sicut pater filium: non autem dominus seruum quia potest eum habere pro derelicto. Sed dicetis † vos, adhuc re-

¶ Dico quod non. Quid si institutus qui repudiauit potest venire ad reuocandum abstensionez per aliud remedium qō per beneficium restit. in integ. veluti per remedium. l. si. C. de repu. here. an isto casu poterit admitti substitutus Bal. ⁊ Ang. firmāt qō sic in. l. qō diu. la. j. ō stat dubium an filio repudiante preferatur substitutus vel pater. Glo. in acq. here. d. l. cum non solum. §. j. tenet patrem alle. Alex. preferri. ⁊ ibi Cy. Bul. de suza. tenēt vltra eos contrarium: quia testatoris volūtas ter. ⁊ glos. est seruanda. vt in. §. disponat. Bul. expressam de cu. idem qō expressa prouisio testatoris debet tollere prouisionem. l. vt in. l. si qs infra eodem. l. cum ex filio. §. primo. su⁹. j. de et. l. ex facto. §. item quero. dñs Ray. re delib. et tenet glo. per tex. illius. l. qui dicit qō idē videt repudiatio filij non debet nocere pa- tenere pau lus de cas. in. d. l. quā diu. licet in. d. l. si quis suus. ipse et Rapha. teneant contra Bar. ⁊ Pau. in. d. l. si.

b ¶ Transmittit. Ange. hic tenuit contrariū qō imo non transmittant. sed opi. Bar. videtur verior quaz ipsemet tenuit in. l. cum proponas. C. de here. instit. et ibi Franc. tigri. Bal. ⁊ Pau. de ca. Bar. ⁊ imo. in d. l. si pater hic alleg. Bal. in. l. cum antiquioribus. ⁊ in. l. quidā elogio. C. de iur. deli. ⁊ in. l. apud hostes. C. de suis ⁊ legit. ⁊ in. l. papinianus. §. iij. de inoffi. testa. Ange. in. l. si plures. §. j. j. eo. Pau. de castr. in. l. qō diu. la. j. j. de acqui. here. Jmol. in. c. raynuttus. in materia vulgari. de test.

c ¶ Dico qō. Contrarium tenet hic Ang. per. l. si paterfa. hic alle. ad quam responde qz si illud qz ibi dicitur est in actu voluntario multo hic in actu necessario. Item per. l. si quis filium. hic allegatā. quia ibi per dationem vulgaris non impeditur institut⁹ respondere quia ibi potest loqui in actu volūtario scz quando testator dixit si voluerit ⁊ mortuus sit ante illam conditionem qō admittitur substitutus ⁊ excludunt heredes instituti ⁊ pro isto dicto vide Bar to. in. d. l. cum proponas ⁊ in. d. l. si pater. s. de here. insti. sequitur Bal. in. l. antiquioribus. C. de iur. deli be. et. l. j. C. de here. insti. ⁊ in. d. l. cum proponas. eo. titu. Jo. de imo. in. c. raynutius. de testa. ⁊ vide que ibi dixi omnino quia plura noua dixi. ⁊ in. d. l. si pater. hoc non sequitur Bart. sed dat nouam opi. sed Bene. de plumbi. in cōmento. l. iij. de iur. deli. sequit Bar. sed Ange. in. d. l. cum proponas. ⁊ in. d. l. si pater. ⁊ in. d. l. cū antiquioribus. ⁊ hic tenet cōtra Bar. et subdit in. d. l. cum antiquioribus tenet cōtra Bar to. And. Barba.

d ¶ Recusante. Ange. consi. xcj. ⁊ consi. cxxxiij. Bal. consi. cccx. lib. ij. vbi clare tenet qō monasterū inuito monacho vel monacha possit adire hereditatez et inquantum Alex. reliquit considerandum an relictum monacho a patre videatur relictū ratione sanguinis potius quam intuitu monasterij. dic qz Bal. consilio. cclxxxij. libro. iij. dicit qz relictum religioso qui habere potest proprium potius videtur relictū ratione sanguinis quam monasterij. si vero proprium habere non potest videtur relictum potius monasterio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Indignus. adde qđ Ang. tenuit contrariū quia fiscus non venit tanq̄ heres indigni sed tanq̄ successor vniuersalis ad bona vacantia. d.l. recusare. Item quia qua ratione venētes ab intestato ad hereditatē istius indigni repudiantis non possunt excludere substitutū vulgarem ita nec fisc⁹. Imol. vero dicit qđ aut adiuit ille indignus et tunc darū est substitutū excludi. l. post aditā. C. ō impuber. aut nō adiuit ꝛ tūc iura p̄sumūt eū in fraudē fisci noluisse adire vt not. gl. in. d. §. fisco. ꝛ bartol. in. d. §. seq̄ns hāc opi. tenet gui. de cu. in. d. l. p̄cibus. in. fi. colū. et ibi Bal. i. vij. col. ꝛ imo. in. c. raynutius. de testa. et vide Ange. consi. ccv. sed quid si testator instituat filium et substituat quod si quouismodo capax esse non posset titius ꝛ contingat q̄ filius sit condemnatus vt rebellis an veniat substitutus. vide Ancha. consi. cclxxvj.

tri:q: pater ꝛ filius cēsentur vna persona. Ego idem teneo qđ pater preferatur. primo per. l. cum non solū. §. simuliq̄ modo. ibi enim dicit tex. per inde ac si ipse pater ab initio fuisset institutus. Preterea ego dixi qđ substitutio vulgaris intelligitur si heres non erit vel alium heredem nō fecit: vt. l. si pater. cum sim. §. titu. j. sed hic filius ministerio suo fecit heredē patrem: et pater ex iure filij adijt: et sic cessat substitutio. vt. d. l. si pater. cum si. §. titu. j. Et per hoc respōdetur ad omnia contraria: quia fateor p̄uisionez. l. scilicet in eum casum quo testator disposuit. scilicet si heres nō erit. vel alium heredem non fecerit: sed hic fecit alium heredem ergo ꝛc. idez dico in monasterio quod preferat substituto quia 26 fecit alium heredem. ¶Quero † qđ a si monachus vel filius decesserit ante aditam hereditatem: an sit locus substitutioni vel veniet pater ꝛ domi. Ray. contingebat hos duos casus filio repudiante vel moriuo ante aditam hereditatem: ꝛ dicebat idē vtroq̄ casu: sed Richar. malumbre dicebat secus filio moriuo. vt refert Cy. in. l. cum non solum. §. j. C. de bo. libe. b et hoc puto verum. Primo per. l. si infanti. C. de iu. delibe. vbi filio moriuo ante aditionem queritur patri ita demum si fuit infans secus si fuit maior. ibi ergo est tex. cum glo. no

23 ante aditionem queritur patri ita demum si fuit infans secus si fuit maior. ibi ergo est tex. cum glo. no

24 stre questionis. ¶Preterea † per filium non transmittitur ad patrem hereditas non adita nisi aliquo ascendentium sm glos. l. j. C. de his qui ante aperta bu. et. l. ij. C. ad orfi. licet teneant quidam contrariū in hoc vt ibi no. si ergo est spāle in hereditate ascendentium: ergo in contrarium est ius commune. sm alios esset minus dubium vt ibi no. ¶Item dubitatur quid si ille † qui repudiauit habet substituz vulgarem ꝛ alium habet per fideicōmissum: fideicommissarius petit illum repudiantem cogi adire: vt. l. nam quod. §. si quis compulsus. j. ad trebel. modo substitutus vulgariter vult hereditatē iure substitutionis vulgaris: ꝛ fideicommissarius vult eam iure fideicommissi. queritur quis preferatur. ꝛ videtur qđ fideicommissarius: vt. l. non iustam. C. ad trebel. et. l. facta. §. iul. j. ad trebel. vbi hoc videtur expressum. In contrarium videtur casus in. l. si patroni. §. fi. sm primam casus positionem. eo. titu. Dico sic. aut fideicommissum non est repetitum a substituto tacite vel expresse. ꝛ tunc prefertur substitutus vulgariter. vt. d. §. fi. Aut est repetitum. ꝛ preferetur fideicommissarius. vt. d. l. non iustam. ꝛ. d. §. iul. sed quia ille. §. iul. aliquātulum videtur obstare huic dicto. ideo dic vt ibi. ¶† Item quero qđ si heres institutus est indignus[a] nec adijt hereditatem an veniat fiscus vel substitutus. Respondeo fiscus repulso substituto. vt. j. ad sil. l. si sequens. in pun. facit. j. de bo. lib. l. in seruitutē. §. ei qui. ratio: quia licet ipse institutus non sit heres: tamen facit heredem fisco: ergo substitutus repellitur. vt. l. si pater. sepius pre. alleg. §. titu. j. hinc est q̄ fiscus tenetur ad legata et fideicommissa etiam hereditate non adita per heredem: vt no. in. l. eam quam. C. de fideicom. ꝛ. l. recusare. §. si fisco. j. ad treb. ¶Item quero[b] an aliquo 27 casu institutus ꝛ substitutus † veniant simul doc. cōmuniter dicunt q̄ sic. ꝛ in. l. si pater. §. ti. j. ꝛ instit. eo. §. fi. Ego do alium casum[c] quando patronus fuit substitutus et in aliqua re propria grauatus: q̄tūc ipse habebit debitam portionem vt institutus. ꝛ residuum habebit substitutus si ipse nō vult iudicium defuncti implere vt. l. si libertus patrono. ver. quid ergo. j. de bo. lib. Et sic concurrunt institutus ꝛ substitutus. Item do tertium casum in filio instituto. ꝛ grauato eo modo quo dixi in patrono per eandem l. quia est eadem ratio. ¶Sumus expediti de primo effectu ꝛ questionibus emergentibus circa illū.

28 Secundus † effectus est qđ testīm potest assumere effectū ab isto scō gradu. vt. l. iij. in fi. §. de liber. et posthu. Circa qđ dic breuiter q̄libz primus gradus nō hz effectū ppter defectū contingentem ex parte instituentis: q̄libz ppter defectū p̄tingentē ex parte instituti. primo casu aut ille defectus fuit pretentionis vel exheredationis ꝛ tunc distingue. vt no. in. d. l. iij. §. fi. §. de libe. ꝛ posth. ꝛ. §. de iniust. test. l. nam ꝛ si sub cōditione. ratio quia ideo preteritus vel exheredatus rūpit vt faciat locū sibi non alteri. pro hoc l. peñ. §. de iniust. testa. ꝛ qđ ibi dixi vobis. Aut fuit alius defectus in primo gradu qui cessat in secūdo: et tunc indistincte potest a scō gradu incipere. vt §. de iniust. test. l. nā si miles. ꝛ §. ij. l. si is qui solūci

b ¶Quero. Adde eundem Bartol. in. l. gerit. circa medium. j. de acquiren. heredi. doc. in. l. si heres institutus. C. eodem. Bald. in. l. vnica. C. quando non pe. partes. per Bartol. vbi querit an filius qui habet substitutum vulgarem possit retenta legitima residuum repudiare de quo vide Anchara. consilio. cccxiij.

✠Andreas Pomate.

c ¶Ego do alium casum. Vide Alex. consi. lxxv incip. visis diligenter. in. iij. col. in. j. vol. Are. cōsil. clx. incipien. longa est disputatio. in. xvj. col. Pasi. c. raynutius. de testa. in fi. Bart. in. l. gerit. in. vj. col. et ibi Alexan. in apostil. ff. de acqui. heredi. Adde etiam alium casum in quo substitutus concurrit cum instituto. l. fi. in pun. vbi glo. ꝛ docto. maxime Jason. C. de institu. et substitu. Alexan. lege heres institu. C. de impube. Pau. et Moder. l. quia poterat. in. j. col. et seq. ff. ad trebel.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

do non est seruum ꝛc. Scdo casu qñ est defectus ex parte instituti. tunc indistincte potest a scdo gradu incipere siue primus nolit esse heres: vt. ff. ti. j. l. tam dubitari. ꝛ. C. de here. instit. l. cū proponas. cuz simi. siue primus sit exclusus tēpore vt. j. de acqui. here. l. q̄dam. siue sit exclusus morte. vt. C. de cad. tol. §. pro secūdo. ibi vel substitutus ꝛc. ꝛ ibi no. et. j. de fideicō. li. l. thays. §. splendophorus. siue sit exclusus deportatione vel alia dānatione: vt. ff. de lib. ꝛ post hu. l. gallus. §. ꝛ quid si tantū. ꝛ de bonis li. l. si necē. §. j. siue excludatur ratione alteri⁹ incapacitatis. forte quia nō est natus ex legitimo matrimonio qz spurius: vt. l. ij. C. de here. instit. Et p̄dicta vera in vulga ri expressa. sed in tacita. j. dicam. ¶ Ulterius † quero b quid si institutus in primo gradu potest esse heres. sed nō eodez modo quo defunctus voluit: quia fuit institutus suus vel necessarius: sed in tempore mortis reperitur emācipatus vel manumissus: an admitteretur institutus vel substitutus. hoc est meuz dubiū. Et dic aut ista vulgaris substitutio fuit facta ex necessitate. vt qñ nepos substituitur filio. et tunc substitutus p̄feratur: vt. l. gallus. §. ꝛ q̄d si tantū. ibi emācipatus esset ꝛc. videl enim substitutus in illuz casum si filius desijt esse suus. vt ibi patet. ꝛ hoc p̄m ista tēpora. p̄m hodierna iura forte aliud esset vt dixi in. d. §. ꝛ q̄d si tantū. Si vo substitutio fuit facta ex volūtate. tunc p̄fertur institutus non attenta illa status mutatione: vt. d. l. gallus. §. fi. ꝛ instit. de here. instit. §. seruus aurē. ꝛ est expressum. ff. ti. j. l. si paterfa. ritiū. videl eñ substituere in eū casuz si heres nō erit quoquo modo. ¶ Ulteri⁹ quero an c testamen tum † possit vires assumere a tacita vulgari: an vero requirat aditio in primo gradu. Bl. dicit qđ nō pōt incipere a secūdis tab. ex tacita vulgari sed requiri tur aditio ex institutione. vt. l. apud iulianū. §. iulianus. ad treb. ita sentit gl. Idē Dy. per illū. §. ꝛ. l. ita tamen. §. a patre. eo. ti. ꝛ qz vitiato expresso vitiat tacitū: vt. l. iij. §. qui hz. ff. de serui. rusti. prędi. Idē videtur sentire Ly. in. l. precibus. ꝛ idē. d. Bay. Bul. de cu. tenet cōtrarium. qz tacita vulgaris sumit effectū in casu hereditatis nō adite: vt. j. e. l. tā hoc iure. ergo est impossibile qđ in casu hereditatis adite assumat effectū. Preterea per aditionem hereditatis dz finiri tacita vulgaris: vt. l. post aditā. C. e. ergo ab eo casu nō potest inchoari: vt. l. titio cū moueretur de usufru. ꝛ de usufruc. legato. l. usumfructū cū moueat. 31 Iste rōnes † cōcluduntur qz tacita vulgaris p aditionē ipsius pupilli nō pōt cōfirmari: qđ cōcedo. sz gl. et Dy. dicūt de aditione coheredis. in Oldr. tenet idē qđ Bul. quia p̄m hoc sequeret qđ si testator soluz pupillū instituit: q̄ decederet hereditate nō adita testamētū rūperetur: qz nullus posset esse heres. nec ex pupillari nec ex tacita vulgari. qđ est ↄ mentem. l. iam hoc iure. j. eo. ita dicebat Old. sed certe tūc qñ pupillus solus est institutus existētia sui heredis cōfirmat tabulas pupillares vt dicā. j. l. pri. in materia pupillaris substitutionis. ideo testm nō 32 rūperet. Quid ergo † dicem⁹ ad rñ. qz licet pupillaris requirat aditionē hereditatis. in vulgaris tacita q̄ cōtinet sub ea hoc nō requirit. sed pōt ab ea incipere. pbo per. l. neqz eñ. §. fi. de testa. milit. ꝛ dico ibi esse casum. nam ibi sub expressa fideicōmissaria cō-

a ¶ Morte. Adde Pau. de cast. consi. cxlviij. Andreas Pomate.

b ¶ Ulterius quero. vide Alex. consi. j. in. tiij. col. vo lu. j. Oldr. consi. xx. alias. cc. Alexan. in. §. iul. hic alleg. in. tij. no.

c ¶ Ulteri⁹ q̄ro. an testamentū Ang. hoc idē tz. ff. qđ incipiat a tacita vulgari in voce nōer eo qz facta expōne pupilli. verisimilr est qz si testator cogitasset pupillū repudiare voluisset substitutū sibi venire ꝛ rñdet ad. §. iuli. qz ibi cohērdes pupilli erāt ipsi pupillo substituti. naz tūc tacita substitutio intelligatur ex eo quia coheredes. ar. l. si titio ꝛ meuio. §. iu. de leg. ij. l. quia tacita. ff. ti. j. ideo in illa pupilla. expressa nō intelligitur tacita vulg. sz adde qđ ista respōsio nō videtur bona quia illa substitutio intelligitur respectu iuris accresc. vnde cessante iure accrescendi cessat illa substitutio. sed vulga. nō venit ex iure accrescendi. ergo ꝛc. ꝛ respondeo aliter ad. d. §. iuli. qz ideo nō potest habere locū tacita vulg. quia non erat sublata existentia suitatis quo ad trāsmissionem per dationem coheredis extranei. l. iij. C. de iu. deli. ꝛ ideo primo necessarū fuit scire quis esset heres pupilli in quē facta erat transmissio vigore suitatis. ꝛ sic necessarium fuit aditi ex pupillari. And. Barb.

d ¶ L. neqz enim. adde solemnem text. p̄m Alex. in. l. Antonius. j. de fideicom. lib. ꝛ opi. Barto. sequitur Imo. hic referens Ang. hoc in voce ita tenuisse qz facta expressione pupillaris verisimile est qz si testator cogitasset pupillum repudiare voluisset similiter substitutum admitti. idem cōfirmatur per. l. pater filium. j. eo. intelligendo qđ ibi tractet de tacita vulgari prout ibi tenet Jac. de are. ꝛ magis cōmuniter alij. idem tenet Bal. in. l. fi. C. de instit. ꝛ substit. sub condi. fac. ꝛ ibi ad hoc ponderat gl. fi. idē Bal. in. l. quidam elogio. C. de iur. deli. ꝛ in. l. tractabatur j. de testa. mil. ꝛ in. l. vnica. §. p̄to. ff. C. de cad. tol. idē tenuit Oldr. consi. xx. qui similiter respondet ad. §. iul. vt hic facit Bar. licet Imol. hanc sol. dicat contiuere diuinationem.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Opi. Dy. Adde qđ illam sequitur Pau. de cast. consi. cclviij. cum modificatione de qua hic p Bar. et similiter opi. Dy. sequitur Fed. ptsi. ccxlvj. de quo vide Bal. consi. xi. vbi refert Fran. de rampo. li. iij. et consi. cxliij. li. iij. z consi. cvij. z. cccxcv. z seq. z cõsi. ccccl. xliij. li. bro. ij.

Andreas pomate.

b ¶ Si substitutio. vi de Ray. i repe. l. gallus. §. zqđ si tantũ. in xxij. col. ff. de libe. et posthu.

c ¶ Tertio, addevidẽ dũ Anch. cõsi. lvj. et Ro. consi. cxxxiij. et alij est casus qñ vulgaris expssa est fcta cũ dictõe taxatiua. p l. iam hoc iure. in fi. i vulgarem tantũmodo casum. j. eo. z hoc tenuit Sa li. in. l. pcibus. i j. co. C. e. Fulg. in. l. cũis. C. eo. z i. l. fi. C. de insti. et substi. sub qđ. fac. Pau. đ cas. l. d. l. tã hoc iure.

habeat. vt ibi dicit gl. ergo dz itelligi de tacita vulgari. Ñ. ibi forte habebat bona materna vel alia bona que post mortẽ patris acquisiuerat. Nõ ob. §. a patre. quia ibi loquit in pupillari. ¶ Ulteri⁹ quero pupillus cui est facta substitutio pupillaris decessit viuo patre: an substitutus potest succedere ex tacita vulgari. Glo. qđ sic. j. eo. l. lex cornelia. in glo. superverbo nõ existimo. z in gl. fi. z j. eo. l. si pater captus. idẽ tenet Bul. de cu. q̃ gl. videntur tenere id qđ. ꝯ. tenui q testm̃ potest assumere vires a tacita vulgari. Dy. cõtra per. l. qđ si filij. j. de cap. ibi nihil est ꝛc. Quasi diceret nec de pupillari nec de tacita vulgari. z idẽ videtur sentire gl. z Ly. in. l. pcib⁹. C. eo. ti. Alij autẽ distinguũt aliter. aut pupillus hz coheredez cuius additione cõfirmatur tacita vulgaris. z loquitur prima opi. aut hz coheredẽ et loquitur opi. Dy. hz certe prout dixi. ꝯ. pxi. questione illud qđ tacita vulgaris cõfirmatur additione nõ est necesse dicere. quare dico q omnes dicũt bene. diuersis tñ casibus loquuntur. vnde distingue. aut filius mouitur ciuiliter viuo patre: vt quia capit ab hostib⁹: z post mortẽ patris mouitur naturaliter. z tũc substitutus põt succedere ex tacita vulgari. vt. j. eod. l. lex cornelia. z ibi no. ratio q: patre viuo adhuc durat spes substitutionis pupillaris. vnde nõ est qđ imputet patri cur testm̃ nõ mutauit: aut filius viuo patre decessit naturaliter. et tũc si quidẽ pater statim decessit post. ita. z nõ habuit tẽpus mutandi testm̃: z idez: quia substitutus venit ex tacita vulgari. z ex ꝑsumpta voluntate defuncti: quia eum instituisset si scisset. vt d. l. si pater captus cũ sua gl. j. e. si vero pater decessit post ex iteruallo ita q habuit potentiam mutãdi testm̃. tũc substitutus nõ admittitur. ita loquitur. l. qđ si filius. z opi. Dy.[a] nam cũ potuit sibi ꝓuidere: et nõ ꝓuidit: lex nõ subuenit sibi. nec potest dici q nõ cogitauit de hoc. quia filium mortuum vidit. probatur. j. de test. multi. l. tractabat. z ar. l. iij. C. de inoffi. testa.

33 ¶ Ulterius quero quid si substitutio[b] pupillaris facta est vẽtri. vẽter nõ nascatur. an substitut⁹ admittatur ex tacita vulgari. lex. z gl. q sic. ff. de

ven. inspi. l. pe. facit. C. de insti. z substi. l. fi. vbi vulgaris expressa facta si posthumus nõ nascatur: cõtinet tacitã pupillarẽ eo nato: ergo idẽ ecõuerso. Alij vero dicunt cõtra nisi sit coheres cui⁹ additione cõfirmetur illa tacita vulgaris. q nõ placet vt dixi. §. q additio nõ requiritur. dico ergo sic aut spes nati tacita post humi deficit post mortẽ testatoris: vel ante per modicũ tẽpus. z substitutus admittit ex tacita vulgari. vt. d. l. pe. Aut deficit multo tpe post testamentũ ante mortẽ testatoris. z tũc secus per ea que ꝯ. dixi. ¶ Sunius expediti de scdo effectu. ¶ Tertius[c] effectus test q illa vulgaris expressa cõtinet tacitã pupillarẽ. vt. j. e. l. iam hoc iure. qđ est verum nisi testator dixerit cõtrarũ expresse vel tacite. exꝑse probatur. j. e. l. iam hoc iure. in fi. z. C. eo. l. cũis. ita cite vt in breuiloqua facta disparib⁹ vt. d. l. iam hoc iure. cũ si. Itẽ qñ in virtũq casum expresse ꝓuidit. vt. j. e. l. cũ ex filio. §. j. ¶ Quero † qđ si mater est in medio an tũc in vulgari cõtineat tacita pupillaris. Glo. in. l. pcib⁹. dicit qđ cõtinetur sed nõ cũ effectu. Alia gl. dicit cõtrarũ q nõ cõtineat. vt. j. eo. l. centurio. z ibi de hoc dicũ. ¶ Itẽ quero † qđ si vulgaris fuit facta in vnũ casum ita q cõtineat vulgarem tacitam in alium casum fm ea q̃ dixi. ꝯ. an tũc tacita pupillarem cõtineat. Casus est qđ sic. C. de insti. et substi. l. fi. fm lec. gl. ¶ Quero an † vulgaris expssa facta filio furtoso vel mẽtecapto contineat tacitam exẽplariam dicam. j. e. l. ex facto. in materia substitutionis exẽplarie. ¶ Quart⁹ effect⁹ † est quia per eã succeditur defuncto nõ ei cui substituto est fcta. vt insti. eo. in prin. ¶ Iurta hoc quero qđ † de vulgari expressa que in se cõtinet tacitã pupillarẽ: an per eã succedit pupillo. ita qđ trahatur ad bona pupilli. Dy. qđ sic propter vicinitatem quã habet cũ pupillari. Et ideo dicit qđ est casus. j. e. l. ij. §. sed sitta. et exponit tex. ibi qđ ei. f. filio. vt ad proximũ fiat relatio. z idẽ do. Ray. sed Ly. hoc relinquit sub dubio. Bul. de cu. z Wart. fyl. cõtra. quia per vu. garẽ substitutionẽ succedit defuncto: p pupillarẽ pupillo: vt insti. eo. in prin. z ar. l. fere tiã. j. de le. iij. Ego dico q Jac. de are. in hoc passu sentit veritatẽ: sez qđ p vulgarẽ succedit solũmodo defuncto. z hoc eo tpe quo pupill⁹ repudiat. sed p pupillarẽ tacitã in ea cõprehensam succedit pupillo. tũc cũ pupillus in pupillari etate decedit. z sic habebit locum vtraq substitutio: nec eñ est de necessitate pupillaris substitutionis qđ filius sit heres. vt. l. iul. als si pupil⁹. j. de acqui. here. per quã. l. hoc ꝓbat. z ita dz intelligi opi. Jac. de are. q opi. p scripta male recitat. Nõ ob. §. sed si ita. q dz exponi ei. f. patri vel si exponis ei. f. filio. itelligẽ ex pupillari tacita. ¶ Itẽ quero † an tacita vulgaris cõtenta in pupillari expssa trahat ad bona pupilli. Dy. q sic. z est casus fm vnã lect. j. ad l. Fal. l. qui fundũ. §. coheres. cõtrarũ tenet gl. C. de insti. z substi. l. fi. do. Ray. dicit aut est substitut⁹ coheres z hz locũ dictũ Dy. aut alius z hz locũ dictũ glo. truffa est quare dic q eo tpe quo se abstinet pupillus succedit ex tacita vulgari: sed eo tpe quo moritur succeditur ex expressa pupillari. vt. ꝯ. dixi in pxi. q. unicã. eñ reperit qđ per vulgarẽ succedit pupillo. z si cõtingeret qđ simul ei semel decederet pupill⁹: z etiã pater: p qđ excluderet a bonis patris

a
- Andreas pomate.
- Ray.
- Dy.
- Bul. de cu.
- Wart.
- Fyl.
- Ly.
- Jac. de are.
- Glo.
- Bal.
- Fran. de rampo.
- Fulg.
- Sa li.
- Anch.
- Ro.
- Alij
- Sunius
- Tertius
- Quero
- Quart⁹
- Iurta
- Ego dico q Jac. de are.
- Ulterius
- Quero an
- Itẽ quero
- Itẽ quero
- Itẽ quero
- Ulteri⁹
- Quasi diceret
- Alij autẽ
- Aut
- Ego
- Sez
- Et ideo
- Ita
- Ego
- Ita
- Ego
- Ita
- Ego

nis:dicerem substitutū venire ex pupillari ad bona pupilli:ex vulgari ad bona patris.nā illa substitutio continet vtrumq; casum copulatiue. vt siue veniat uterq; casus siue alter sufficiat.vt infra eodem. lege iam hoc iure. Non ob.§.coheres. q; teneo alias lec. ibi positas.vel intellige secundum predicta. ¶ Ulterius quero vtrum tacita vulgaris habet locū quando mater est in medio:glo. quod sic:quia per eā non succeditur pupillo sed defuncto. vno.in.l.fi.C.de instit.et substi.et hoc puto verum de matre pupilli si viueret mater testatoris tunc tacita vulgaris non haberet locum contra matrem testatoris eadem ratione qua tacita pupil.contra matrem pupilli nō admittitur. ¶ Quarto quero vtrum per additionem que fit ex tacita vulgari confirmetur expressa pupillaris.Dicam.j.eod.l.prox. ¶ Quinto quero quid de vulgari partim expressa partim tacita an admittitur cōtra matrē.in casum tacitū. Dico quod est casus quod non in.l.fi.C.de instit.et substitu. Intelligo aliter q̄ glo.intelligat.et aduerte quod est verus intellectus.nam dicere primo quod ibi est casus quod tacita pupillaris non admittatur contra matrē non est bene dictum.nam hoc esse verum est iuris certi et aperti.vt.l.precibus.C.eo.ti.sed in.d.l.vlti. dicitur q; de illo casu non erat contentio inter vlpianum et papi.ergo non est dicendum q̄ ipsi dubitassent de eo q̄ est tus apertū et clarū:quare pono ibi casum aliter:scilicet quod testator instituit vtrorem ex parte,et ventrem ex parte: et ventri si non nasceretur substituit quendam vulgariter:et sic expressit vnum casum. Contigit quod posthumus natus decessit hereditate non adita:nec existentia sui heredis ibi operat additionem:quia habet coheredem extraneum.vt.l. apud iulianum.§.idem iulianus.infra ad treb.queritur vtrum substitutus admittatur ex substitutione vulgari tacita in hunc casum an mater. Et ibi respōdetur:quia licet ibi fatetur de successione viri: tamen mater excludit substitutum ex presumpta voluntate defuncti:quia ipsam matrē instituit pro parte:et quia testator plus diligit matrem propter filios vt.l.cum quis.C.de natu.libe. et ideo est verisimile quod velit hereditatem luctuosam ipsius defuncti ad eā pertinere:et substitutū excludi nisi mater prior decedat:q; tunc admittitur substitutus.et hic est casus singularis in.l.illa.alias aūt tacita vulgaris admittitur cōtra matrem impuberis: q; de eius impuberis successione non tractatur: vt dixi.§.prox.q̄ō. ¶ Quero an prelegata veniant in vulgari substitutione.De hoc dic vt.l.quāfiliabus.§.fi. cū.l.seq.de leg.j.et.l.miles.§.p parte.de leg.ij.et in qualibet ipsa rum dixi. ¶ Quintus effect? est q; vulgaris substitutio facit de suo voluntarium:vt.l.si filius heres.§. delibe.et posthu.dic vt ibi dixi.et.l.si filius qui patri. j.eo.Expediti sumus de.iij.q.prin. ¶ Quero quinto que impediant et que extinguant effectū vulgaris substitutionis.lex dicit q; post aditā hereditatē extinguitur vulgaris substitutio:vt.l.post aditā. C.eo. Nec ob.C.de fideicom.auten.hoc amplius.et ibi no. et.C.eo.l.post aditā.et per Azo.in sum.eo.ti.§.extirat.Sed circa hoc insurgūt dubia. Primo quid si feci tres vel quatuor gradus substitutionū an oēs expirent per additionē primi.certe sic:vt.ō.titu.j.l.cū

¶ Ulterius.Adde q; cū Bar.hic transit Ang.in.d.l.fi.sepius alleg.Imo.in.c.raynutius.in materia vulgaris alij vero de his mentionem non faciunt.
Andre. Poma. ¶ Dico. vide Alex. l.apud iul.in iij.not.in.ij.col.ff.ad treb.

Intel. ad d.l.fi.C. de instit.et substitu.

in testamento.et j.eod.l.si mater.§.fi. ¶ Itē quero vtrū additōe vni? ex hērdibus extinguat substitutio facta oībus.Breuiter dico sic:aut substitutio fuit facta pluribus copulatiue vel cōiūctim aut instituit duos titiū et seiū: et dicit si titius et seius heredes non erunt talē substituo: vel dixit: si neq; titius neq; seius &c. vel si predicti &c. tunc vno adeūte extinguitur substitutio q: eius substitutionis cōditio deficit cū requirat ncutrū heredē esse. vt.j.eo.l.quidā testamento. et C.eo.l. q̄uis.Si vero fuerit facta substitutio separatim: tūc vno adeunte? expirat substitutio quo ad seipsum: non quo ad alios nō adeuntes:vt. ō. de inuis. test.l.pe.et j.e.l.ex duob?.§.filiū.et.l. cū ex filio.§.fi.et.l.coheredi.§.coheres.Ad hoc faciūt omnia iura que dicunt substitutū preferri coniuncto.vt C.de cad.tol.§.pro scdo.et j. de secū. tab.l eqssimū.§.si duo.et. C. de fideicom.aut.hoc amplius.et no.in.l.q̄ patri.j.de acqui.here. ¶ Itē dubitat quid si aduit heres et aduersus aditionez restitutus est vt abstineat: an admittat substitut? vulgariter.Certe sic vt.l.et si sine.§.sed q̄ō papi.ō.de mino.et.l.ex cōtractu.j.de re iudi. et.j. eo.l.ij.§.interdum.Sm vnā lec. et not. C.e.l.post aditam.et hoc casu an substitutus adeat de iure ciuili an ?o habeat petere per Sm tab.q̄ videt: q; cū primus non desinat esse heres de iure ciuili:vt.d.§.sed et q̄ō papi.et.l.et qui soluēdo.ō.tt.j.alius eo iure heres esse non pōt.vt.l.q̄ō cōtra.§.vni.j.de re.iu.et.l.hereditate.§.pater j. de castrē.pec.et hoc vident seq vltramōtani: Ly.sequēdo eos.C.vñ lib.l. q; se patris.et vī casus in.l.ij.§.interdū.in fi.j.eo.ibi vt ptor vtiles actiones &c. Sm vnā lec.veritas est q̄ō pōt de iure ptorio:vt ibi. Itez etiā de iure ciuili: vt.l.j.§.si quis adita.j. ad tertul. vbi est casus et no.de suc.edic.l.fina. Nec obst.q̄ō alius remanet de iure ciuili: q; est verū directe. si substitutus erit heres vtilr. silr in eo cui hereditas restituit p trebel.et hec plures dixi. ¶ Dubitat et an existētia sui hērdis impediat substitutū vulgarē. Breuiter dic aut substō est facta ex necessitate vt ex ?silio galli vel.l.vellei.et tūc existentia sui hērdis excludit substitutū.

Andreas Pomate.

¶ Uno adeūte. Limita vt p Bal.i.c. si pr.in. xvj. col. ij. q̄o vnū. p declaratiōe. de testa.li. vj.vt nō p cedat q̄n esset substituta pia cāvel pauperes xpi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nã facta est substitutio sub conditione si suus heres esse desinat: vt.d.l. gallus.in prin.et hoc sentit gloss.j.eo.l. si mater.§.j.facit qđ dixi.§.circa secundum effectũ.ver.vlterius quero quid si institutus:si vero vulgaris substitutio est facta volũtarie:tunc siquidẽ est vulgaris expressa:existentia sui heredis non põt habere locũ: vt.l.si filius heres.§.de lib.et posthu. et ibi dixi.z dicam.j.eo.l.si filius qui patri. si vero loqueris de vulgari tacita: dico q eã non extinguit existentia sui heredis, qđ ptz qz existentia sui heredis confirmat tabulas pupillares in quibus cõstat q cõtinetur tacita vulgaris: vt.l. si filius qui patri.j.e.et de acqui. her. l filius.et.l.iulianus. als: si pupillus. tunc dico q non impeditur illa tacita vulgaris per.ll.alleg.§. et per ea que a dixi.§.proxi.q. ¶Vlterius† quero qđ si filius nõ põt adire de iure ciuili:sed solum de iure pretorio in casibus not. in.l.fi.C.vnde legi.vel pone.filius fuit in primo gradu preteritus et scõo exheredat9: approbauit primũ gradũ: ita q ex eo põt peti ꝑm tabul. vt.l.filio.§.de inju.test.an substitut9 admittatur qui venit de iure ciuili. Videtur q sic:sicut institutus in secundo testamẽto qđ est validũ tantũ de iure pretorio non admittitur si precedit aliud testm validum de iure ciuili.vt not.in l.cũ in scõo.§.de inju.te.et.j.eo.l.si qs eum.§.j.ita et hic prefertur substitut9 qui potest venire de iure ciuili. ecõtra videtur quod preferatur institut9, nã substitutio fuit cõcepta in casu si heres non erit: sed heredis appellatiõe cõtinetur bonorum possessor. vt.j.ad trebel.l.j.§.bonorũ. z.l.hereditatis.j. de ver.sig.Sol.dico qñq̃ ius petẽdebo.pos.incipit habere originẽ viuo testatore:hoc est q testm viuo testatore de iure pretorio valebat: vt qñ conditio turpis remittit a pretore: vt.l. facta.§.si sub cõditione.j.ad treb.z in posthumo qui moritur viuo testatore:vt.l.posthum9.in prin.de inoff. testa.tũc institut9 prefertur substituto. arg.j.de cõdi.z demon.l.in cõditionibus.§.si patronus.vbi videtur casus q cõditio si patronus heres non erit deficit patrono veniẽte ꝑ cõtratab. z sic de iure pretorio. ¶Preterea si ille qui venit ꝑ eõ tratab. preferẽ ei q põt adire de iure ciuili.vt.j.de cõtrata. ꝑ totũ.nisi tomagis iste q hz ꝑm tacuz iste veniat ex voluntate defuncti: ille cõtra voluntatẽ. Si aũt ius petendebo.pos.incipit habere originem post mortẽ testatoris:vt filio preterito approbãte testm:tũc dicerẽ substitutũ preferendũ per d.l.cũ in scõo.cũ gloss.sua. quã intelligo solũ eo casu cũ filius post mortẽ approbat testm:vt ptz ex.l.quã glo.allegat.ratio:qz approbatio talis nõ potest tollere ius quesitũ substituto tempore mortis: et quia illud tps inspicitur:vt.l.si alienũ.§.in extraneis.§.ii. j.Non obst.qđ no.in.l.si quis eum.§.j.j.eod.quia est falsa vt ibi dixi. ¶Quero† quid si is qui potest venire de iure ciuili vult venire secundũ tab. an repellatur substitutus. Certe casus est q sic.C.de iure deliberan.l puberem. ¶Item† quero quid si heres institutus repudiauit bono.pos.ꝑm tab.z tunc vult venire de iure ciuili.substitut9 vero dicit q sibi fecit locum repudiando.quid iuris:gloss.in.l.suum heredẽ. C.de iure deliberan. videtur dicere substitutum admitti:sed doc.reprehendunt ibi illã glos. dic vt ibi eos. ¶Quero† quid si institutus noluit parere conditioni sub qua est institutus. Certe tunc non est dubiũ q substitutus admittitur.vt.l.ij.C.de instit.z substit. ¶Vlterius quero[a] quid si pater† emancipauit filium cui fecerat substitutionem pupillarẽ.an tacita vulgaris in ea cõtenta extinguatur. Bul. qđ sic in l.cohereditas.§.cũ filie.j.e.sed certe ibi de vulgari nil dicit.do.Ray.idẽ:q illa cõditio si in potestate tempore mortis permãserit que est in pupillari:sicut vitiat pupil.ita ꝑpter eius defectũ vitiat etiã tacita vulgaris.arg.j.de condi.z demon.l.mulieri z titio. Item quia circa vtrũq debet vniformiter operari. vt.l.si legatarius.in fi.j.de legat.iij. Ego credo hoc esse verum:quia ex quo pupillarem suã spõte annullauit:imputet sibi cur circa vulgarem sibi nõ prouidit.vt.l.tractabatur.j.de testa.milit. Ad qđ facit qđ dixi.§.circa scõm effectũ.ad idem.j. de adi.lega.l. rem legatã.z.l.si seruo cuz libertate.z.§. quẽad.ser. ami.l.si stillicidij. licet sit arg.cõtra.§. de serui. vrb. prędi.l.si domus.sed ibi vtraq̃ seruitus erat per se expresse ꝓfirmata. hic vna substitutio erat expressa alia subintellecta a iure ex ꝑsumpta volũtate defuncti:que ꝑsumptio cessat qñ emãcipat z in vulgarem nõ prouidit.vt.§.dixi. ¶Quero† quid si ille cui est facta pupillaris expressa efficitur pubes. an extinguatur tacita vulgaris sicut expressa pupillaris:gl. j.eo.l.lex coꝛ.in fi.in gl.super verbo ad agnatum tenet qđ nõ extinguatur. Dy. Jac. de are. Bul. de cu. z do.Ray.cõtra.per.l.qui habebat.j.eo. sed illa nil facit. Itẽ per.l.si fundũ.per fideicõmissum.§.fi.als est.l.si titio.z.l.seq.j.de leg.j.sed certe si rõnẽ illi.als cõsideras.nil facit.qz ibi ideo.qz post tpa pubertatis legitimi nõ habẽt exdispositione defuncti:qui si voluisset testator nõ potuisset.pudere in bonis pupilli:z hic si voluisset vulgariter substituere potuisset.z hãc opi.videt tenere gl.insti.eo.in gl.mag.sed illud põt referri ad pupillarẽ tantũ. Mihi videt sic dicendũ:aut fuit facta pupillaris cũ limitatione certi tpis: vt si infra pupillarez etatem ꝛc.tunc expirat vtraq̃ fez pupillaris:z tacita vulgaris. qđ apparet qz volũtas defuncti fuit nõ ꝓpudẽ dixi.tra illud tps. vt.j.e.l.si ita qs.z.l.si plures.in prin.z hoc casu loquitur Dy.z alij. aut fuit facta sine tpis prefinitione vt qz dixit qsquis mihi heres erit filio meo heres esto, vel fuit facta in tps lõgius vt si filius meus decesserit.j.xxv.an talis heres esto:tũc iz finiatur pupillaris aduenien-

a ¶Quero adde dumbar.dicẽ q l.q hõbat. mihi facit ꝑ opi.dy. voluit mouere Bart. qz cũ sibi facta fuerit pupillaris filie:medũ cũ ad pubertatẽ ꝑ- 51 uenerit filia expirat pupillaris ꝑ.l.in pupillari.j.e. verũ etiaz de vulgari tacita erat aliquo mõ tractãdũ: qz ibi fuerat filia exheredata. nec ob. qđ ibi fit respectu filij impuberis instituti cui facta erat pupillaris expressa dz tacita vulgarẽ continere: qz ad huc nõ facit ille text. ꝑ Dy. quia ibi ꝑpubes adiuit.z sic vulgaris expirat.z hz Bar.in.d. q habebat videat sentire q illa l.ꝑbat opi. Dy. tñ ꝑm moder.ibi non ꝓbat difficilis tñ est illa lex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ris aduenīente pubertate: vt.l.in pupillari. et.l.cen-
turio.j.e.tñ durabit vulgaris.ar.l.fi.C.de here.instit.
et q; apparet q; voluntas defuncti fuit hec. pro hoc. b
q; si ab initio fuit pupillaris substitutio facta maio-
a ri vel extraneo[a] continet vulgaris: vt.j.dicã. ¶Que
57 ro ¶ ergo quid si fiat pupillaris maiori vel extraneo:
an contineat tacitam vulgarem[1]: Bul. q; sic. q; vltima-
to expresso non vltimatur tacitum. vt.l.j.§.j.ś. quilmo.
pig. vel hypo. sol. et q; peccatum est in materia ergo
vs vt valere põt vt.l.si vnus.§.si acceptilatio. ś. de c
pac. et qõ no. in.l.an inutilis. de accepti. do. Ray. cõ-
tra per glo. instit. eo.§. extraneo. sed certe ista glo. est
falsa. et ipse idem reprehendit in materia cõpendio
se. vt ibi dicemus. tene ergo dictũ Bul. per.l.si fide-
iussor. j. de leg.j. et p.l.fi.C. de here. instit. q; ibi est casus.
nã illa verba sempronius plotiũ heres esto. sunt ver-
ba pupillaris expresse: quia aliũ ibi nõ facit heredẽ:
et tamen lex resoluit in tacitam vulgarem q; ista sunt
circa materiã vulgaris tacite et expresse.

1 ¶ Exheredato quando possit substitui.
2 Auc. ex causa q; non habeat locum in testamento in
quo nulla est facta institutio.
3 Substitutio pupillaris cõseruaꝛ per auc. ex causa.
Datio tutele conseruatur per auc. ex causa.
Substitutio fideicõmissaria an cõseruetur per dictã
auc. remissiue.
4 Filio quando possit substitui per fideicõmissum in
legitima.

Substituere. Hic iurisc̃õsultus incipit tra-
ctare materiã pupillaris sub
stitutionis. Et diuiditur iste. § in tres partes. Primo
dicit cui potest fieri substitutio pupillaris. Secũ
do quis potest substitui pupillariter. Tertio qualiter
debeat fieri substitutio pupillaris. scõa ibi. et tã
eum. tertia ibi: substituere. ¶ Examinemus istũ. §. d
1 et oppo. ¶ et videtur q; exheredato non possum[2] sub
stituere. vt. j. eo. l. coheredi. §. cum filie. Dicit glo. hic e
in substitutione directa: ibi in fideicõmissaria. ratio:
q; p directã quis efficitur heres pupillo: et sic est pro
uisio: q; decedit testatus. vt. j. e. l. proxi. et instit. eo. §.
igitur. sed in fideicõmissaria videtur grauari a patre
q; ab ipso patre videtur relictũ. vt. l. vnũ ex familia.
j. de leg. ij. Cũ ergo sit onus nõ põt ei imponi cui ni-
hil relinquitur ſm Dy. et bene. Scõo op. j. l. proxi. §.
quisquis. et. l. miles ita. in fi. de testa. mi. So. fallit in c
milite. ¶ Tertio op. s. ti. j. l. fi. Sol. ibi speciale. Ulte
rius op. de lib. prete. auc. ex causa. sumpta ex corpore
vt cũ de app. co. §. si tales igitur. vbi testiñ valet licz
non valeat institutio. quod est cõtra istum tex. Glo.
b que est[b] hic huius timore dicit q; ibi loquitur qñ pro-
pter solã preteritionẽ testiñ est nullum: sed hic qñ sub
2 stituit sine institutione: notetis istã glos. ¶ Ualt igit
ista glo q; auc. ex causa. nõ habeat locũ qñ quis fecit
testamẽtũ nemine herede instituto. secus si instituit
aliquem heredem et filium preteriit. quod not. vt di d
cit glo. q; illud est ius nouũ. hoc vetus. q. d. in casu il-
lius auc. corrigitur ista. l. quod no. et sic ſm vtramq; e
3 sol. ¶ glo. ista tenet quod pupillaris substitutio cõser-
uaturper auc. ex causa. q̃ dicit cetera nãq; firma per
manent. Dy. Contra: dicens q; illa auc. loquitur tan-
tum in his que sine institutione heredis valere pos-
sunt: vt legata et fideicõmissa que possunt ab intesta
to relinqui: qõ non est in pupillari sub
stitutione vt hic. et. j. l. proxima. ita di
cit Dyn. Alij vero reprobant Dy. qõ
etiam tutele datio cõseruatur. c vt no.
in lege iure nostro. §. fina. supra de te-
sta. tu. et tamen in codicillis non pos-
sunt dari tutele: nisi codicilli sint cõfir
mati testamento. vt. C. de testa. tu. l. ij.
Cy. in auc. ex causa. hoc relinquit sub
dubio. teneo glos. hic positam: q; tex.
in corpore vnde sumitur expresse dicit
quod tutele remanent firme: quia est
fauor filij. Ita est fauor in hac substi-
tutione. Preterea edictum si qs omis
sa causa testamenti cõfirmat tabulas
pupillares. vt infra lege prima. §. pla
ne. eadem ratione | confirmentur per
auten. ex causa. Preterea tex. in autẽ.
ex causa. et in corpore vnde sumit dic-
it cetera firma permanent: sed appel
latione ceterorum continentur tabule
pupillares. vt. j. e. l. qui plures liberos
paragrapho finali. et. l. nam quod. pa
ragrapho si quis compulsus. ad treb.
et ibi est casus. et hoc tenet Jacob. de
are. et Oldra. et omnes. De substitu-
tione vero fideicommissaria an con-
seruetur per auten. ex causa dic vt di-
xi[c] infra ad trebellia. l. ita tamen. pa-
ragrapho quoties. ¶ Quero an pos-
sit substitui filio [c] preterito. Gloss hic
dicit quod non. Jaco. de are. dicit esse
verum nisi filius preteritus approbet
la que ex parte pupillaris. Andre. barb.
Andre. Poma. ¶ Glo. que est. vide Alex. const.
xlvij. in vlt. dubio. in ij. vo. inci. abunde.
¶ Cõseruatur. Adde esse intelligendũ vbi alius fi-
lius est preteritus: quomodo ille cui facta est substi-
tutio et cũ hac glo. trãseunt Ja. de are. et Old. in. d.
auc. ex causa. Ray. Bal. Jmo. Pau. de ca. hic Ang. q;
fulg. in auc. ex cã Bal et Ang. in. l. papinianus. §. sed
nec impu. s̃. de ino. test. vbi refert ita consuluisse mo.
in. l. filio. de iniu. test. q; Bar. cõsi. incip. ex facto ꝓ-
nitui de quo per Ang. cõsi. xl. et. xcix. et. ccxj. vide et
p Bal. cõsi. cxiij. ij. vo. per Bo. cõsi. clxxxj. et late q̃
posui in auc. ex causa.
¶ Ut dixi. vide q̃ posui in auc. ex causa. in versi. quic
quid de substitu.
¶ Quero an filio. Adde q; etiã filius põt grauari
in legitima si pater pmittat alicui oia bona sua post
mortẽ ex titulo oneroso: nã legitima debet post es
alienũ sed oia bona patris tunc sunt es alienũ ergo
filij legitima priuantur qõ est no. dignũ Bar. in. l. he
reditariũ. ff. de bo. auto. iu. pos. And. barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

testamentum per.l.filio preterito.de iniusto testamen.et dicam infra lege
4 prima. ¶ Quero † an filio possit sub-
a stitui in legitima[a] per fideicōmissum? gl.quod non.C.de inoffi.test.l.quoniā in prioribus.contrarium no.in.l.ex tribus.eo.titulo.et ibi Cyn.recitat cōsilium Dy.quod quidam ponunt super illa.l.Dic breuiter aut tale fideicōmissum iniungitur filio et nō tenet vt.l.cū patronus.infra de leg.ij.et.j.eodez.l. coheredi.§.cum filie.aut tale fideicōmissum iniungitur venientibus ab intestato et succedentibus ipsi pupillo. et vz vt infra de leg.j.l.si fundum per fideicōmissum.§.fi.al's est.l.si titio. ratio:qr venientes ab intestato non habent ex necessitate:quia poterat testator substituere aliū pupillariter.z eos priuare:sed ipse filius habz ex necessitate. Ita consuluit Dy.et sic sum⁹ expediti de isto.§.

a ¶ In legitima. vide Bal.cōsil. clv.lib.iij. sed qd si legitima sit aucta p statutū an in illo augmēto poterit grauari vide Cald. cōsil.xxxij. de testa.

1 ☞ Pupillaris substitutio quo iure introducta sit.
Jus cōsuetudinariū licz in scriptis redigatur cōsuetudinariū dicitur.
Scriptura non inducit sed inductum probat.
2 Requisita vt habeat locū substitutio pupillaris.
3 Substitutio pupillaris quibus liberis fiat.
4 Pupillaris substitutio facta extraneo an trahatur ad fideicommissum: remissiue.
5 Stāte statuto q minor.xxv. annis nō possit testari pater tali filio nō potest pupillariter substituere: et an exēplarie:remissiue.
6 Substitutio pupillaris facta puberi an trahat ad fideicōmissū. remissiue.
7 Filio emancipato nō pōt pupillariter substitui in successione ex testō.
Differentia patrie potestatis et emācipatiōis non est sublata.
8 Quo tēpore requiratur illū esse in potestate cui fit substitutio pupillaris.
9 Substitutio pupillaris facta ab extraneo qñ mutetur in vulgarē.
10 Substitutio facta filio naturali qd valeat si legitimatur post mortē patris per principem.
Legitimatio facta de naturali p principem retrotrahitur.
Filius potest legitimari post mortem patris.
11 Substitutio pupillaris facta non existenti in potestate an trahatur ad fideicō missum.remissiue.
12 Ratio quare requiratur q ille cui est facta substitutio pupillaris efficiatur sui iuris post mortem patris.
13 Impuberi militi in alterius potestate recasuro non potest substitui pupillariter nisi testator esset miles.
Impubes potest esse miles.
14 Substitutio pupillaris an vitiet si ille cui est facta desierit esse in potestate ante mortem testatoris.
15 Substitutio pupillaris q nō extinguatur qñ pupillus exijt potestatem patris per dignitatē.
16 Si pupillaris substitutio euanescat per emācipationem iura fideicōmissi non remanent firma.
17 Quando filius liberatur a patria potestate per ingressum religionis an extinguatur pupillaris: remissiue.
18 Substitutio pupillaris facta a patre in testamento minus solenni valet quando alter filius est substitutus:secus si extraneus.
19 Impuberi exheredato pōt pupillariter substitui.
Impubes doli capax potest exheredari.
20 Filio preterito qui nō rūperet testm concurrentibus alijs requisitis in substitutione pupillari potest pupillariter substitui.
21 Filio preterito approbante testamentum substitutio pupillaris ei facta tenet.
22 Dicta.s.de filio exheredato an habeāt locum siue bona siue mala mente sit exheredatus.
23 Pater qui est turpis persona quod non possit substituere filio pupillo.
24 Aditio hereditatis an requiratur vt valeat substitutio pupillaris.
25 Ex aditione facta ex tacita vulgari confirmantur tabule pupillares.
26 Substitutio pupillaris duplex.
27 Pupillaris substitutio quibus verbis fiat.
28 Si testator dixit si filius meus heres erit et infra pupillarem etatem decesserit talis sit substitutus: qd si abstinuit et decessit infra pupillarem etatem q substitutus admittatur ex pupillari.
29 Primus effectus pupillaris substitutionis est quod continet tacitam vulgarem.
Scdus effectus est qd per eā succeditur pupillo.
30 Substitutio pupillaris an trahatur ad omnia bona impuberis.
31 Tertius effectus pupillaris est quod expressa excludit matrem et alios ascendentes preteritos.
32 Tacita pupillaris quando excludat matrem.
33 Substitutio pupillaris partim tacita et partim expressa quando excludat matrem.
34 Si auus fecit substitutionem vulgarē nepoti in potestate retento ex filio emancipato an tacita pupillaris excludat illum patrem emancipatum.
35 Tacita pupillaris an excludat auiam.
36 Tacita pupillaris an excludat fratrem pupille.
37 Ex pluribus rationibus sufficit vnam subesse.
38 Tacita pupillaris excludit matrem quando probatur testatorem ita voluisse.
39 Quot testes requirantur ad probandum voluntatē defuncti q testator voluit matrem excludi per tacitam pupillarem.
Voluntas declaratoria testatoris probatur p duos testes.
40 Ex quibus presumatur quod voluntas defuncti fuerit quod mater excludatur per tacitam pupillarem. vbi quod ex quatuor causis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

41 Si teſtator reliquit aliquid matri pupilli ꝛ iuſſit eaz esse contentam ꝛ qō plus non poſſit petere de bonis ſuis an tunc mater excludatur ex tacita voluntate teſtatoris a tacita pupillari.

42 Mater cui fuit relictum a teſtatore donec vitam vidualem ſeruauerit an ſicut per tranſitum ad ſecūda vota priuatur relicto ita etiam excludatur a tacita pupillari.

43 Conditio perſone matris eſt ſufficiens eam excludendi a tacita pupillari.

44 Mater etiam excluditur per tacitam pupillarem ex conditione perſone ſubſtituti. c

45 Mater defuncti ſubſtituta vulgariter pupillo ex tacita pupillari excludit matrem pupilli. 3

46 Quintus effectus pupillaris ſubſtitutiōis eſt quod pater facit filium heredem ſuum ꝛ neceſſariū quod eſt vtile:
Quia talis exiſtentia ſui heredis operatur trāſmiſſionem hereditatis pupilli non adite.

MOribus. In hac. l. iuriſconſultꝰ dicit quo iure eſt introducta ſubſtitutio pupillaris: ꝛ quis poſſit ſubſtituere pupillariter: ꝛ quibꝰ: et vſq; ad qō tps: qualiter: ꝛ qñ effectū hz pupillaris ſubſtitutio. Prima quatuor expediunt permixtim vſq; ad ver. quiſquis quintū vſq; ad ver. adeo. ſextū vſq; ad ver. interdū. ꝛ trā de tex. legemꝰ. vide tex. ibi ita eñ. vbi nouꝰ caſus ponit: ꝛ dicta materiam pupillaris ſubſtitutionis per. q. principales ꝛ accēſſorias examinabo. Primo quero quo iure fuit introducta ſubſtitutio pupillaris. Scdo quot requiruntur vt locū habeat. Tertio quotuplex ſit. Quarto quibus verbis fit. Quinto quis ſit eius effectus. Sexto ꝛ vltimo qualiter finiatur. Ex quibus omnibus apparebit intellectus preſentis. l. ꝛ glo. ipſius ꝛ
1 totius materie. ¶Quero primo † quo iure fuit introducta ſubſtitutio pupillaris. Text. hic dicit mori bus. ꝛ idē inſti. eo. §. j. Glo. exponit. i. iure lacedemoniorum vt inſti. de iure na. §. ex non ſcripto. hoc ideo dicit ne forte putares hoc eſſe de iuregentiū: qz hoc eſſet contra. l. lege obuenire. j. de verb. ſig. ꝛ. ſ. de te. l. iij. fuit ergo a iure ciuili nō ſcripto illius ciuitatis b introducta: ſed cū hodie ſit in ſcriptis redactum: ꝛ a iure ciuili romanorum approbatuz. pōt dici de iure ciuili: ſicut. j. de acquir. here. l. moze. Fm Dy. certe fa-
a teor hoc iure eſſe introductuz: vt dixi: tamen adhuc deberet dici iuꝰ conſuetudinariū licet ſit in ſcriptis redactū: quoniā ſcriptura non inducit: ſed qō prius erat inductū in ſcripturā deducit vt per eā probetur: vt. l. cū res. C. de proba. ꝛ. ſ. de pig. l. cōtrahitur. Idē
b dicemus in vſibus feudoꝝ: qz adhuc conſuetudines appellāturz ſint in ſcriptis redacte: ꝛ hoc nor. p
2 Dy. in. l. j. C. de leg. ¶Scdo q̄ro quot requirāturꝫ vt habeat locū hec ſubſtitutio? glo. ponit hic quinqz. ſz ex text. colliguntur alia tria: ꝛ ſic ſunt octo. primo qꝫ ſit de liberis vt hic dicit text. liberis. ſecundo qꝫ ſint impuberes vt hic dicit text. impuberibus. tertio qꝫ ſint in poteſtate. vt in ver. qō ſic erit. quarto qō ſui iuris morte teſtatoris efficiantur. vt hic in verſi. plane d poſthumis. quinto qꝫ non deſierint eſſe in poteſtate ante mortem teſtatoris. vt. j. eodē. l. coheredi. §. cum filie. ita dicit glo. ſexto qꝫ ſibi pater facit teſtamentū:

¶Moribus. certe fateor ꝛc. ſic no. qꝫ de eſſe cōſuetudinis nō requiritur qꝫ redigatur in ſcriptis vt hic p Bal. ꝛ Ange. Andre. Barba.

⁊ Andre. ſpoma. ¶In vſibus feudoꝝ. que ſit vtilitas an remaneat conſuetudo an vero aſſumat ſi vt. ſ. l. proxi. in fi. ꝛ. j. hac. l. in ver. quiſ quis. ſeptimo qꝫ impubes ſit inſtitutus vel exheredatꝰ. vt hic inver. ſed ſi eos. octauo qꝫ patris adeatur hereditas vt hic inver. adeo. hec omnia examinemus per ordinē. ¶Dixi c qꝫ requiritur quod ſit ex liberis. quero de quibus liberis. † Rñ. aut queris de liberis legitimis ꝛ naturalibus ꝛ poteſt ſubſtitui vt hic. ꝛ inſtit. eo. in prin. ꝛ. C. eo. l. ſi teſtamēto. cum ſi. aut de legiti c mis tantū: ꝛ idē vt. l. ſi arrogatoꝝ. ſ. de adop. ꝛ. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. j. eo. ꝛ hic in verſi. ſed ſi extraneuz. quod tamen in filio adoptiuo hodie non procedit eo caſu quo in poteſtate non tranſit. vt inſti. de adop. §. j. et C. de adop. l. cum adoptiuis. ꝛ no. hic in glo. ſ. Aut queris de filijs naturalibus tantū: ꝛ eis nō poteſt ſubſtitui pupillariter: cum non ſint in poteſtate: vt inſti. de pa. po. §. j. ꝛ tex. j. eo. l. lucius. ibi no. Itē habet locū i liberis primi gradꝰ ꝛ vlteriorꝭ natis ꝛ naſciturisꝫ.
4 vt hic in text. ¶Quero† quid ſi fiat extraneo an trahatur ad fideicōmiſſum. dicam. j. eodem. l. verbis. et hoc de primo. ¶Secundo ergo quero dixi qꝫ requiritur quod ſit impubes: quero: pone † quod ſtatuto ciuitatis cauetur quod minor. xxv. an. non poſſit teſtari: an pater huic filio poſſit pupillariter ſubſtituere. videtur quod ſic: qꝛ
5 quando propter etatem filius impeditur teſtari: pater poteſt filio ſubſtituere. ergo ꝛc. inſti. e. §. j. In cōtrariū qꝛ quādo aliter q̄ propter pupillarecz

bi nomen iuris poteſt intelligi p Bar. l. viros. C. de diuer. offi. lib. xij. et per Ange. aret. in fi. eo. in. ij. colum.

¶Dixi qꝫ requiritur. et aduerte quia Bay. dicebat qꝫ iſtud cōtrarium loquitur in inſtitutionibus hic in ſubſtitutionibus: ergo. ſed certe iſta rāſio non reddit rationē diuerſitatis: licet faciat caſus diuerſos. baldus vero dicebat qꝫ cū ſubſtitutio ſit conditionalis inſtitutio ꝛ regula cato. non habet locum in cōditionali inſtitutione: ergo. ſed iſta reſpōſio eſt contra. §. in extraneis. l. ſi alienum. ſ. titu. primo. vbi tria tempora inſpiciuntur in conditionali inſtitutione: nec valet regula Barto. quia ſi non valet diſpoſitio in expreſſo nec debet valere in tacito. tu reſpōnde quod aut queritur de capacitate vel incapacitate habet locum cōtrarium: ſed vbi queritur de alio tūc ſufficit quod adſit tempore mortis. et quo a principio actus non fuit omnino nullus: quia ſaltem valuit vt legatum. et vide Barto. in conſi. incip. and. condidit teſtamentum. et eſt in ordine libri mei. x. quid ſi pater inſtituto filio ſubſtituit filios filioꝝ quid operentur illa verba. Andre. Barba.

¶In contrarium addē quod idem tenet Nicol. de neapo. hic ꝛ Raph. cum j. Imo. in. c. raynutius. Bal. in. l. de quibus. in x. col. ſ. de legi. Bal. inſti. de vulg. ſubſti. in principio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Sed si ille.do. Fran.de rampo. dicit hic quod ali quis instituit impuberem extraneū ⁊ post testm̄ ado prat: deinde substituit pupil. substi. erat in potesta te substituentis. sed ista responsio violat literam. itē quia tunc non videtur dubitationem aliquam contine cōtra l. quod labeo. j. ad carbo. Andre Barb. ⁊Andreas Pomate.

b ¶Ista gl. vide ⁊ de dara vt p Ang. insti. eod. in. iij. col. versic. iij. requiritur. et. iij. co. ver. iij. queritur. Alex. l. prec ib⁹. in. ij. col. in glo. in verbo casum. eo. titu. ⁊Andreas Pomate.

c ¶Pupillaris. Adde videndum Bal. consi. cxl. lib. 10. j. Cal. consi. xj. de test.

d ¶Hoc verum. Adde hoc verum quod potest substituere q̄ ad bona q̄ cōferet ipe au⁹ miles non trahetur dicta substitutio ad alia bona. l. cum filius. de testamen. militari. et facit eodem a titulo. l. miles ira. §. exheredato. et per hoc dicit Angelus. quod filius impediatur testari pater non poterit filio substituere. vt. j. eo. l. ex facto. Ideo etiam fuit introducta substitutio exēplaris. vt. d. l. ex facto. et. C. e. l. humanitatis. que tñ alia est a pupillari. Quid dicemus. Dico q̄ pater nō pōt ei testari pupillariter. nā in pupillo est ratio deficientis etatis. vt q̄ nō pōt habere filios: sed tamen minor. xxv. annis potest habere filios: ideo magis equiparatur furioso q̄ pupillo: merito ei non potest substi tui pupillariter ex virtute hui⁹. l. Sz an ei possit substitui exemplarie per l. humanitatis. dico q̄ illud statutum qđ prohibet testari induxit quandam bonorum interdictionē specialē: quia interdixit testari. ar. j. de castren. pec. l. ex castrensi. circa prin. ⁊ ideo reincidit in illā. q. an ꝓdigo cui est bonis interdictū: exemplarie substitui possit: qđ dicam. j. eo. l. ex facto. ⁊ qđ ibi determinabo. Itē itelligo esse determinatū hic. ¶Quero† quid si fiat hec substitutio pupillaris puberi an trahatur ad fideicommissum. dicā. j. eo. l. verbis civilibus. ¶Tertio dixi† q̄ requiritur q̄ sit in ptāte. q̄ro vtrū hoc sit correctū p̄ auté. de here. q̄ ab inte. q̄ dicit esse sublatā differentiā emancipationis ⁊ patrie potestatis. Dēs doc. dicūt qđ nō: q: in successione ex testamento nil est immutatū. vt no. in l. gallus. §. ⁊ quid si tñ. ff. de lib. ⁊ post hu. ⁊ de liber. prete. auten. ex cā. et de collē. l. fi emancipati. cū fl. ⁊ sicut mater olim nō poterat substituere pupillari ter. vt. j. e. l. si mater. ita nec hodie. ratio q̄ nō pōt habere filiū i potestate. ¶Quero† quo tpe dz esse in potestate ille cui fit ista substitutio. Ādeo non requiritur qđ sit in potestate tpe facti testamenti: sed sufficit qđ sit tpe mortis. vt hac. l. §. sed si extraneum. sed cōtra hoc opponitur qđ requiritur habilitas tribus tempolibus: scilicz testamēti: mortis: ⁊ adite hereditatis vt. l. si alienū. §. in extraneis. ff. titulo. j. sed si ille² cui fit substitutio non erat in potestate tempore facti testamenti non valuit. ergo nec confirmatur: licet sit in potestate tempore mortis. ¶Dicit glo. quod est verum: quia requiruntur tria tempora quantum ad capacitatem heredis sed semper fuit hic capax: licet fiat de volūtario b necessarius. ff. titulo primo. l. iij. §. fina. ita dicit gloss. videte. ista sol. respicit personam impuberis instituti. cuius institutio ab initio valuit: sed erat voluntarius: nunc propter additionem efficitur necessarius: sed de persona substituti cuius substitutio ab initio b non valuit. ista glossa b nil videtur dicere. sed certe glossa habuit bonum intellectum. nam talis substitutio facta extraneo ab initio valuit vt vulgaris substitutio: propter mutationem contingentem tempore mortis assumit aliam naturam ⁊ valet vt pupillaris. ⁊ sic immutatur quedam qualitas. sicut in. d. l. iij. §. fina. ff. titulo primo. mutatur qualitas: quia efficitur de volūtario necessarius: hoc vult dicere ista gl. sic ergo si poneres quod talis substitutio ab initio nullo modo valeret postea non confirmaretur. vt dicto. §. in extraneis. ⁊. l. que ab initio. de regulis iuris. ¶Ho. ergo† ex hac sol. q̄ hic habes text. quod pupillaris substitutio facta extraneo mutatur in vulgarem quando ab initio valuit vt vulgaris vt dixi de hoc. ff. eodem. l. prima in tractatu vulgaris substitu 9 tionis. in vltima questio. ¶Item quero† quid si alicui filius naturalis tantum legitimatur post mortem patris per principem vel comitē habentē auto 10 ritatem: an valeat pupillaris substitutio ei facta. Dico quod sic quod probo: quia legitimatus per principem nil differt a legitimo ⁊ naturali. ⁊ legitimatus videtur restitutus primis natalibus: vt in corpore q. mo. na. effi. sui. §. illud. et. §. bella. et ibi expresse hoc dicit. ¶Item talis legitimatio seu restitutio facta natalibus retrotrahitur ac si semper fuisset legitim⁹ vt. j. de nata. restit. l. fina. dixi in. l. gallus. §. et quid si tantum. sicut ergo filio post mortem patris reuenē te ab hostibus valet institutio: et substitutio sibi facta: quia fingitur retro fuisse in potestate ⁊ in ciuitate. vt. l. illa. §. primo. ff. titulo primo. ⁊. j. eo. l. ex cornelia. j. de cap. l. pater. §. fi. ⁊. l. se. ita in proposito. quod autem filius possit legitimari post mortē patris est casus in auten. item sine legitimis. C. de natu. libe. et 11 in corpore vnde sumitur. ¶Quero quid si ꝓpupillaris c fiat ei qui non est in potestate: an trahatur ad fi deicommissum. Dicam. j. eo dē. l. verbis. ¶Quarto 12 requiritur† qđ efficiatur sui iuris post mortez patris ita quod in potestatē alterius nō incidat. quero que est ratio. Rñ. ratio est quia pater potest facere testamentum filio qui propter etatem testari non potest. vt institu. eod. §. j. sed hoc posito quod non esset defectus etatis: tamen testari non posset: q̄ reperitur in potestate alterius. et ideo in tali nō posset quis facere testamentū. Idem dicerem si pupillus alia ratione esset intestabilis q̄ ratione etatis: quia patet non posset ei facere testamentum ⁊ hoc tangitur in 13 vlti. princip. q. ¶Sed pone† quod instituo militem impuberem in alterius potestatē recasurum: an potero ei pupillariter substituere. constat enim quod impubes potest esse miles. vt. l. fi. C. de testa. milita. Et videtur quod sic: quia solum propter etatis defectum impeditur testari: nam miles etiam filiusfa. testari potest de castrensi peculio ꝛc. tamen credo qđ nō valeat talis substitutio: quia per hoc fieret iniuria ei in cuius potestatē recasurus est: quia auferret ei potestatē substituendi militi pupillariter: hoc verum⁹ nisi ipse testator esset miles. argu. pro hoc ex

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

pressum.j.de testa.milit.l.cum filiussa.z.l.impube.de admi.tuto.p̃o hoc facit hec.l.que generaliter dicit qõ filio qui est recasurus in alterius potestatẽ nõ po
14 test substitui. ¶Quinto dixi † qõ requiritur qõ non desierit esse in potestate ante mortẽ testatoris: hoc est verũ si per emancipationẽ exeat de potestate. vt j.eo.l.cohered.§.cũ filie. ¶Itẽ si alij dareẽ in adoptionem eadem ratione.secus si exeat: sed spes est qõ reincidat per fictionem vt in capto ab hostibus
15 vt.j.eo.l.lex come.et.l.pater.de capt. ¶Quero † qd si exeat de potestate per dignitatem. Dicit gl.et bene q̃ pupillaris substitutio non extinguitur: q̃ oĩa iura naturalia et legitima remanent firma. vt in auten.constitutio que de digni.§.illud quoq̃.sed quod
16 possit substitui pupillariter est de iure legitimo. ergo ꝛc. ¶Preterea † quero cũ pupillaris substitutio irritetur per emancipationem: an remaneat valida iure fideicõmissi.dico quod non:q̃ semel valuit iure directo.vt infra eodem lege verbis ciuilib⁹. ¶Itẽ
17 quero † quid si filius exeat de potestate per religiõis ingressum.dicam.j.invlti.q.in pun.et hoc de quinto. ¶Sexto dixi q̃ requiritur quod pater faciat testamentum sibi:hoc fallit in milite.vt hic in versi. quisquis.et.l.miles ita.de testa.milit. Item debet facere testamẽtum primo sibi.vt infra eadem lege.§. pri⁹.
18 et ibi dicam. ¶Sed † quero[a] quid si testamentũ minus solenne fuit patris:an valeat substitutio pupillaris videtur quod sic:quia continet fauorem liberorum:vt sic filius decedat testatus vt dictũ est. z probatur in lege iulianus.als si pupillus.infra de acquir. here.ergo debet valere.vt.l.hac consultissima. §. ex imperfecto.C.de testa.et hoc putarem verum si ali-
b quis de liberis esset substitutus. [b] sed si extraneus esset substitutus incideret in illam. q.an datio tutoris valeat facta a patre filio in imperfecto testamento.de qua in dicto.§.ex imperfecto.et,vt dicitur in lege qui a patre.de confir.tu.finaliter puto quod non valeat.sicut enim ipse pupillus non posset extraneũ instituere in testamẽto imperfecto:ita nec pater.per ea que dixi supra circa illum ver. quarto requiritur. et per ter.in.§.ex imperfecto.qui dicit quod quo ad extraneos habetur p̃o non facto: et hoc de sexto. ¶Septimo dixi quod requiritur quod sit impubes institutus vel exheredatus:ratio:quia alias testamẽtum esset nullũ.vt hic in.§.sed si eos. ¶Quero q̃d si testamentum rumpatur per contratab. dicam infra eadem lege.et si contratab. ¶Quero quid si testamentum rumpatur per q̃relam. dic an in totũ vel in parte.vt in.§.sed nec impuberis.l.papi. de inoffi.
19 test.et hic no.in gloss. ¶Quero † an id quod dicitur de exheredatione sit hodie correctum:quod videtur q̃ impubes non potest cõmittere causam ingratitudinis.vt.l.si quis in suo.§.legis.de inoffi.testa.quod est verum in impubere qui non est doli capax. alias secus.vt no.insti.e.§.non solum.et hoc tenet Bul.et
20 Oldr. ¶Quero † quid si sit talis preteritus qui nõ rũperet testm:cũ in eo oĩa alia occurrãt q̃ requirũtur in pupillari substitutione.certe credo quod ei potuerit substitui pupillariter:nec req̃ritur substitutio vel exheredatio.exẽplũ in nepote ex filio emãcipato in ptãte retẽto sm iura hodierna vt plene dixi in.l.gal l⁹.§.et quid si tm.supra de lib.et posth. et sic videmiles substituit filio suo pupillariter: et si talis filius recasur⁹ sit in ptãte aut tenebit substitutio solũ quo ad bona testãtis z non quo ad alia p.d.§.exheredat. et sic poterit esse casus q̃ reperiret pupillus decedere p̃o parte testatus z p̃o parte intestatus: si forte

tur nouus casus quo potuit pupillariter substitui ei qui non est institutus vel exheredatus vt plene ibi dixi. Itẽ quero an rupto testamento ex causa preteritionis conseruetur[c] pupillaris substi. per auten. ex causa. dixi supra.l. proxima. ¶Item quero[b] quid si filius
21 † preteritus approbat testamentũ an valeat pupillaris substitutio ei facta. Jaco.de are.dicit quod sic.vt dixi supra lege proxima. per.l.filio preterito supra de inuisto test.hoc intelligo verum si pupillus approbat tutore autore.vt.l.si ad pupillum. de auto. tuto.
22 ¶Item quero † an id quod dicitur de filio exheredato habeat locum: siue bona siue mala mẽte exheredetur: vt.l.multi.supra de lib.et posth. Sut. de cu.quod sic:quia lex nõ distinguit: ergo ꝛc.vt lege non distinguemus.de

auus nullum aliud dedit substitutum z p̃mo mortuus sit frater ipsius filij cui facta est substitutio.z hoc ꝓpter priuilegiũ militis testãtis. quod est not.dignum.

Andreas Pomate.

a ¶Sed q̃ro. Vide Alex.l.precibus.iij.col.ver.quid aũt.C.eo.fozi.l.j.in.iij.col.q.ij.defunctus.in.ix.colũ. et seq.supra eodem.

b ¶Substitutus.adde fortificando opi. Bart. vltra Alex.naz pater põt facere heredes necessarios filio quos ipse filius nõ posset.l.sed si plures.§.quos posumus.j.e.et pater ista p̃t que concernunt ipsam successionẽ rõne cuius substõ pupilla.dz testm filij fortius dz posse substituere in testõ mus solẽni cũ h̃ cõcernat simpliciter ordinationẽ rõne cuius dz testm patris vt.l.patris et filij.item facit. q̃ substitutio pupillaris est pars z seq̃la testamẽti paterni.c. si pater de test.in.vj.vnde non dz alia solẽnitas requiri q̃ in ipso paterno als turpis esset pars q̃ suus non cõgrueret vniuerso. Itẽ testm patris est principale substitutio accessoria.l.ex pupillari.j.eo.ergo debet seq̃ naturã sui principalis:et sicut in illo sufficiunt duo testes similiter et in substitutione pupillari. ar.l.si ego §.per alluutonem.supra de publi. et vt meis deꝛ audacia scriptis hec fuerunt verba Pauli de castr.consilio.cccliij. vbi.dicit non esse in iudicando nec consulendo a sententia Barto.recedendum. sed an stante statuto quod mater transiens ad secunda vota nõ succedat filijs nisi ab eis fuerit heres instituta si mater que pupillariter fuit substituta filio trãsiuerit ad secunda vota:debeat succedere tanq̃ instituta a filio:ex quo ad successionem est testamẽtum filij. bal. voluit quod sic.cõsi.ccccxlj.lib.j.

c ¶Conseruetur. Vide Paul. de castro.in dicta auten. ex causa. Bald.consilio.cxiij iij.volum i.Rom. consilio.clxxxj. Bald.consilio. ccccvij. ij. volumine. in fine.

d ¶Itẽ quero.contrarũ tenet hic Ang. tu tene opĩ. Barto.Andre.barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Sed dices.et etiam hoc potest contingere ꝓpter rigorem potestatis patrie per legē in fuis. supra de libe.z posthu. And. barb.

b ¶Respondeo.Ange. hic tenet contrarium:quia omnia indistincte loquuntur: ergo indistincte intelligi debent et quia si mala mēte ex heredet potest substituere pupillariter, et ad legē a finalem.§. eo autē tē pore.respō det quod facit ꝓ eo qa ibi non interdicit patri turpis et inq̄ vitepetitio dotis seu et⁹ administratio: qz si viueret pōt consumere sed i casu nostro cessat iste timor:quia mortuo patre admittitur substitutus.ergo ꝛc. potes dicere quod aut ei patri interdictum bonis ꝛtūc non potest quia etiaz ipse impeditur testari.z sic procedit opi. barto. aut nō fuit interdictum:qz non est tam turpis vite:et tunc ꝓcedit c opi.Jo.an.qz si nō impeditur testari nec ꝓ filio ꝙ bene no.And.barb.

c ¶Dico ꝙ sic.adde ꝙ idē tenuit Ange.§.fi.j.ea.l.et Jmo.hic.et in.c.Raynutꝰ in materia pupillaris. et ꝓ hoc adducit uno.qz illa verba nō vident apposita ad limitandum:sed qz forte abominabat aliū casum notare.f.impotētie.vt.l.cūus.ver.quid abminor.j.e.vel forte qz mortis cogitatione turbatus vite rius non potuit cogitare.arg.l.hac consultissima.§. at cū humana.C.qui test.face.poss.et hāc opi. firmat Bal.insti.de vulg.substi.in prin.

arbi.et lege de pretio.de public.ꝓ hoc.l.cum quidam.C.de lega.et lege ab exheredato.infra de lega.j. et.l.in ratione.paragrapho fina. ad leg.fal. quevidentur loqui in exheredato mala mente cum et testatoꝛ nil reliquerit: et tamen potest ei substituere. Sed[a] dices tu quomodo iudicium vel testamētum pupilli committitur patri qui eum exheredat mala mente: et sic est sibi inimicus: vnde debet reiici iudicium patris sicut arbitri vel iudicis: vt lege non distinguemus.§. cum quidam.supra de arbi.et.C. si qua prędi. po.l.j. Respon.[b] lex tantum de patre confidit quod non credit quod filio faciat aliquid nisi ꝓ bono. ideo ad petitionem patris filius incarceretur.vt l.si filius tu⁹.C.de pa.po. cum nullus amor vincat paternū.vt.C.de cur.fur. l.finali in princip. et lege isti quidem. quod me.cau.dixi tamen ꝓ veritate quod si pater esset ita turpis persona quod et non committeretur administratio bonorum filij viuentis. vt.l. finali.C.de sen.paf.et supra solu.ma.l. si cum dotem paragrapho eo autem tempore.quod tunc non potest pupillariter substituere.et multomagis cū ibi sit maius periculū.facit supra vbi pupil.edu.de.l.prima. et lege vtilitatem. de confir.tut. quod tene menti.

2 ¶Octauo requiritur ꝙ sit adita hereditas vt valeat substitutio pupillaris.vt hic in ver. adeo. ¶Item per edictum si quis omis. cau. test. vt in versic.plane. fallit in milite.vt lege miles ita.paragrapho finali.de testa. mili. Item fallit vbi existentia sui heredis confirmat tabulas pupillares. vt lege pater in princip.infra de pupil. credi.quam gloss.hic allega. ꝓ contraria.et hoc plene examinabo.j.e.l.si filius qui patri. Quero an ꝙ aditione facta ex tacita vulgari cōfirmentur tabule pupillares. Respondeo siquidem solus pupillus fuit heres institutus:existentia sui heredis cōfirmat tabulas pupillares.vt dictum est:ideo non, est necesse quod confirmentur per aditionem ex tacita vulgari tenendo illam opinionem quam tenui.§.l.proxi.sed si habet coheredē quinō repudiat tunc non video quid repugnet quin confirment per aditionem ex tacita vulgari secundū ea que dixi.§. proxima.in.q.illa an a tacita vulgari possit incipere testiñ.qō plene dixi. ¶Quero ꝙ quotuplex est substitutio pupillaris. Respondeo dupler. alia tacita alia expressa.expressa est que fit verbis expressis. tacita que fit verbis tacitis seu a iure subintellectis. quod dic vt dixi.§.in tractatu vulgaris substitutionis: licz de vno possit dubitari an reperiatur pupillaris partim tacita partim expressa sicut dixi in vulgari. Nā si queris an reperiatur partim expressa partim tacita quo ad casus.dico quod non possit reperiri: quia hoc solum in vnum casum cōfertur:scilicet si infra pupillarem etatem decesserit.ideo alium casum nō potest comprehendere.quia nullius alius casus est. nā si in parte substituat in alia parte videt̄ voluisse substitutionem non valere vt.l.si ita quis. j.e. predicta vera nisi in casu quem dicam forte.j.proxi.q. Si vero queratur an reperiatur partim tacita partim expressa quo ad verba.Dico quod sic eodē modo quo dixi in vulgari pcedē.ll.z hoc de tertia.q. ¶Quarto querit̄ quibus verbis fiat substitutio pupillaris. Respondeo verba que referuntur ad eum ꝙsubstituitur semper sunt affirmatiua.illa que referuntur ad eum cui substituitur semper sunt negatiua seu priuatiua scilicet si decesserit infra pupillarem etatē ꝛc. prout dixi supra circa vulgarem substitutionem. Sz contra hoc potest opponi:quia in pupillari substitutione dicit si heres erit et infra pupillarem etatē decesserit ꝛc.et illa verba si heres erit:sunt affirmatiua siue positiua.vt supra lege proxima.in princip. Respondeo illa verba si heres erit :non sunt de substitutia pupillaris substitutionis:vt patet:quia potest filio exheredato fieri et quādoq; filio preterito: vt.§. vidistis. Item probatur expresse.C.eo.l.si testamento.vt infra eo.l.qui liberis.§.hec verba.et.l.coheredi.§.fi.et.l.qui duos.et.l.pater fa.et.l.pe.j.eo.tit.et.j. ea.l.§.sed et si quis. ¶Sed quero ꝙ quid si illa verba apponuntur quia dicit testator si filius meus heres erit ꝛ infra pupillarem etatem decesserit talis sit heres et filius non fuit heres:quia abstinuit.sed infra pupillarem etatem decesserit an veniat substitutus ex pupillari:dico quod sic.[c] vt.l.tulianꝰ.alias si pupillus j.de acq̄.here.et.l.pater.in princip.j.de pupil. ere. Et pm hoc erit casus in quo pupillaris substitutio est partim expressa partim tacita.quo ad casus: expressa si heres erit j. pupillarē etatē decesserit tacita si heres nō erit ꝛ j.pupillarē etatē ꝛc.j.e.l.tā h iure.

3 ¶Quinto principaliter ꝙ queritur quis sit effectus pupillaris substitutiōis. Nā primus effectus est ꝙ pupillaris continet tacitam vulgarem.vt.l.tam hoc in princip.j.eo.quod est verum nisi testator contrarium senserit expresse vel tacite.vt dixi.§.circa vulgarem. Secundus effectus est quod per eam succedit pu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

30 pillo. vt instit. eo. circa princ. ¶ Quero ergo † vtrum a trahitur ad omnia bona impuberis pupillaris substitutio. Dic aut quis substituit filio legitimo tantū: vt filio adoptiuo. ꝛ dic vt. l. si arrogato. §. de adopt. b
g et. ſ. eod. l. sed ꝛ si plures. §. in arrogato. Aut filio[a] legitimo ꝛ naturali: ꝛ tunc aut fuit paganus ꝛ trahitur ad omnia bona pupilli vndecunq; quesita. vt. l. sed ꝛ si plures. §. ad substitutos. ſ. eodem. aut fuit miles: ꝛ tunc potest ad certa bona trahi: ꝛ certa non: ex militis voluntate. vt. d. §. ad substitutos. si vero substitutio fieret filio naturali tātum non legitimo: non valeret: quoniam eum nō habet in potestate: vt hac. l. in
31 princip. et. §. vidistis. ¶ Tertius effectus est: qꝛ † pupillaris expressa excludit matrem[b] ꝛ alios ascendentes preteritos: quos ipse filius preterire non potest: vt. l. papinianus. §. sed nec impuberis. §. de inoffi. testamen. ꝛ. C. eo. l. precibus. ꝛ. l. lucius. ſ. eod. Sed circa hoc insurgunt dubia. Primo dubitatur an hoc sit verum hodie: de hoc sunt tres opi. Jacob. de are. et War. sil. dicunt qꝛ mater hodie non excluditur per. l. humanitatis. C. eo. vbi exēplaria que est introducta ad exemplum pupillaris matrem non excludit. secū e do: quia olim pater matrem precedebat in filij successione. vt. l. ij. §. obijcitur. ſ. ad tertul. eadem ratiōe substitutus ab eo. sed hodie secus. vt in auten. defuncto. C. ad tertul. ꝛ sic leges antique sunt correcte. Secunda opi. est qꝛ etiam sit hodie idē quod olim: quia f
euitanda est legum correctio. ꝛ hoc tenet Dy. Jaco. g
de are. ꝛ Cyn. C. eo. l. humanitatis. Idem tenet dñs Bartolutius de piatis. ꝛ inducebat. l. cum quidam. que sequitur post. l. humanitatis. C. eodem titul. que l. permittit fratrem fratri substitui non autem precipit. ꝛ tamē constat quod frater hodie succederet ab c
intestato cum parente sicut mater. vt. d. auten. defuncto. Tertia fuit opinio Guil. de cug. qꝛ dicit qꝛ mater hodie debet habere legitimam conditione ex. l. per auten. presbyteros. C. de episco. ꝛ cleri. licet per multa verba dicat. videte non curo de istis opinioni d
bus: quia precedēs opi. qꝛ iste. ll. non sint correcte est
e vera. Item etiam canonizata[c] in. c. si pater. in fin. extra de testa. lib. vj. que est lex nouissima. Non obst. l. humanitatis. quia ibi loquitur in exēplaria que differt a pupillari vt dicam. ſ. eo. l. ex facto. Non obst. ratio allega. per doctos istos: quia prelatio in successione non est causa substitutionis: sed patria potestas: alias sequeretur qꝛ etiam mater de iure antiquo posset substituere quando est sola: quoniam ipsa mater succedit. item hodie posset pater instituere solum in dimidia: quod est absurdum. ¶ Ulterius queritur
32 quid † de pupillari tacita: an tacita pupillaris excludat matrem. Ñ. glo. omnes tenent qꝛ non. vt. l. vlti. f
C. de institu. ꝛ substi. ꝛ. l. precibus. C. eo. ti. predicta vera in tacita pupillari subintellecta a iure. vt. l. ita; hoc iure. in princi. ſ. eo. tit. ꝛ sic nullo modo fuit expressa. g
sed si nos loquimur de tacita pupillari specialiter q̄ expressa est verbis generalibus: ꝛ illa que cōtinetur in reciproca vel alia que continetur in compendiosa. dicemus. ſ. eodem l. cēturio. ꝛ. ſ. eodem. l. lucius. vbi
33 est alia materia. ¶ Ulterius † quero quid de pupild
lari partim tacita partim expressa[d] vtrum matrē excludit. Respon. si quidem est partim expressa partim tacita quo ad verba matrem excludit: ratio quia ex

¶ Aut filio. ꝛ ratio est ſm Ange. qō sicut instituitus in re certa trahi ad vniuersum vt in. d. §. si ex fundo. ita hic. Andre. Barba.

¶ Excludit matrem. Adde qꝛ opinio. Bar. optime probantur in. l. sed si plures. §. ad substitutos. ſ. eod. et ibi bal. et Jmo. ꝑ dicta contēdūt etiā quo ad bona que obuenisset pupillo ex linea matrena et circa hoc vide que notat Bald. in dicta. l. precibus. in verſ. pone ergo et in l. humanitatis. C. eodem. et in repe. d. c. si pater. ꝛ idē tenuit baldus. consilio. cxj. primo volumine.

verbis testatoris ista substitutio cōprehenditur: sicut dicimus in ea que in reciproca continetur: vt. ſ. eodem. l. lucius. Sed si nos queramus; de ea que partim est expressa partim tacita quo ad casus: vt. §. dixi. dico idem. si enim testator voluit matrem excludi in vnum casum. ſ. si filius heres erit: ꝛ infra pupillarem etatem decesserit: eadem ratione ex coniecturata mēte defuncti voluit eum excludi si heres non erit et infra pupillarem etatem decesserit: vt. ſ. dicetur cum tractabitur de coniecturata voluntate defuncti: circa tacitam substitutionē. ¶ Sz
34 circa hoc dubitatur[e] tacita pupillaris non † excludit matrem: sed excludit patrem verbigratia. Auus fecit substitutionem vulgarem nepoti in potestate retento ex filio emācipato: an tacita pupillaris[f] excludat patrēs illum emancipatum? Videtur quod sic: quia de matre lex tantū loquitur.

mine.

¶ Canonizata. vide per Bal. consi. ccxix. lib. j. incip. Petrus a mandi. ꝛ ibi de exēplari quando excludit matrem ꝛ quādo pupillaris est omnino tacita ꝛ substitutus sit pater testatoris vel pauperes xp̄i an excludunt matrem ꝛ tene qꝛ sic.

¶ Partim expressa. Vide Joannem de ana. consilio lxvj.

¶ Sed circa hoc. In contrarium fortiter facit: quia si auus cum excludit patrem a prima hereditate per vulgarem factam nepotiata videtur quod mēs sua fuerat multo fortius excludere ipsum ab ipsa hereditate impuberis. potest dicere hoc debet limitari quādo extraneus fuit substitutus vulgariter qui fuerat multum grauatus prout in simili tangitur in questione illa. an tacita pupillaris excludat fratrem pupilli vel dic secundo quod non est eadem ratio in portione delata nepoti per auum in hereditate ipsius nepotis.

¶ An tacita pupillaris. Vide Baldum consilio. clxxviij. et clxxxiij. secundo volumine. per Angelum. cōsilio. xcvij.

¶ Excludat patrem. Adde qō opi. Barto. sequitur Guil. de cu. in. l. precibus in materia vulgaris qui solus limitat non procedere qñ pater impuberis fuisset ab auo mala mente exheredatus. alleg. in arg. §. exheredatos. in auten. de here. ꝛ fal. ꝛ. l. patronatus. §. si quis non mala mente. ſ. de bon. lib. ꝛ hanc modificationem sequitur Salice. in dicta. l. testamento. et cum opi. Barto. tenuit etiam Pau. de ca. in. l. fi. C. de instit. ꝛ substi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ✠Andre. Ioma. ¶Alia ratio. Not. quod Barto. hic tenet quod tacita pupillaris non excludit fratrē. contrarium tenet Jacob. butri. in l. precibus. C. eod. quia non est eadem ratio in matre z fratre quia matri debetur legitima non autem fratri. et ista placet dño meo.

b ¶Sz istō contra istā theoricam facit. C. constitutionē de regulis iuris. in. vj. et vide do mi. meum. in dicto. §. de viro. andre. barb.

c ¶Et hoc putoverū. Adde qō idez tenuit Guil. de cug. in dicta l. precibus. z ray. in. c. substitutionū. in materia pupillaris. ange. in l. precibus. z ibi Salice. et Jmo. in dicto capitu. raynutius.

d ¶Excludat fratrē. Adde qō Jmol. hic refert Jacob. butri. in l. precibus. indistincte tenuisse fratrem excludi ex eo: quia non est eadem ratio in fratre: cum matri debeatur legitima in bonis filij: sic fratri in bonis fratris ideo statuta in matre non trahuntur ad fratrem in l. finali. C. de interdi. ma. z tenet Jmo. hic. z in dicto. c. Raynutius. idem Rapha. cug. in l. hoc iure. j. eodem. Sali. in l. fina. in fine. C. de institu. z substitu. transit cum Barto. Alexā. dicit quod fortasse verior est opi. q̄ iste frater impuberis quando est de descēdentibus testatoris debeat non obstante tacita pupillari excludere substitutum ijsdem rationibus quibus in proximis duabus questionibus precedentibus excluditur per auiam et patrem substitutū: nec obst. quod qua ratione fuit exclusus ab hereditate paterna et eadem ab hereditate fratris: quia nō. presupponimus filium hic fuisse exheredatum nec exclusum sed ei relictum fuisse quod debeatur nec presumendum est testatorem voluisse preponere isobolem extraneam proprie per rationem generalem. d. l. cum acutissimi.

vt. l. precibus. C. eod. ergo nō refertur ad patrē. vt. l. si vero. §. de viro. s. fol. mat. z hoc: q; leges q̄ loquūtur de mulieribus non extenduntur ad mares. vt. l. penul. z ibi not. j. vt in pos. leg. Jn contrariū videtur z est veritas. q̄ em̄ est ratio qō tacita pupillaris nō excludit matrem. ratio potest esse duplex. vna quod per vulgares z succeditur testatori defuncto: per pupillarem succeditur ipsi pupillo. vt inst. eod. circa prin. Iz ergo testator pretuerit extraneum matri pupilli in substitutione ipsius testatoris. nō est tñ verisimile qō voluit preferri extraneum in substitutione ipsius pupilli: z matrem excludere a luctuosa successione filij pupilli: vt. C. de inst. z substi. l. fi. vbi probatur predicta ratio. Alia ratio[a] est quod mater preterita ab ipso filio impubere haberet querelam: sed quādo pater facit filio testamentum excludi tur a querela. vt dicta. l. papi. sed nec impuberis. de inoffic. testa. vnde voluit lex per suam interpretationem excludere matrem a querela si testator eam non excludit expresse: sed iste rationes habent locum in patre sicut in matre. vt. l. furiose. s. de cur. fur. ergo z cetera. Quito est maior ratio in patre qui filius est testatoris. et sic non est verisimile alienam sobolē sue voluisse preferri z cetera. vt. l. cum acutissimi. C. de fideicommis. z. l. generaliter. de instit. z substitu. et. l. cum auus. j. de cōdi. et demonstra. Non obst. l. si vero. §. de viro. quia verus est quod lex non debet extendi ad alios casus: etiam eandem rationem habentes. quando lex est contra ius commune: vt dixi in dicto. §. de viro. sed istud quod tacita pupillaris non excludit matrem nō est contra ius commune. vt dixi quoniam aliud statutū in contrarium non reperimus. Non obstat. l. penult. j. vt in posse. lega. quia ibi est diuersa ratio inter mares et feminas. ¶Ulterius quero[f] an tacita pupillaris excludit auiam. videtur quod sic: quia de matre hic loquitur. ergo z cetera. vt dicto. §. de viro. pro hoc facit. l. patri. et. l. sic eueniet. j. de adulte. Jn contrarium videtur et ista est veritas quod tacita pupillaris non excludit auiā: q; matre mortua auia assumit sibi locum matris. l. nepotes. et. l. vbi. C. de su. z legi. Item quia par est p̄uilegium matris et auie tutela vt in autentica matri et auie. C. quando mutu. offi. fun. po. z in corpore vt lic. matri et auie. in principio. pro hoc. j. ad tertul. l. secunda. §. si mater. coniuncto versicu. quid si nepotibus. vbi apparet quod constitutio que loquitur de matre habet locum in auia que tutores nepotibus non petijt. Ad argumētum contrarium patet responsio ex his que dixi. s. z hoc tenet Guil. de cug. z domi. Ray. et hoc puto verum[c]. ¶Ulterius quero[f] an tacita pupillaris excludit fratrem[d] pupillie videtur quod sic: quia de matre lex tantum loquitur ergo z cetera. vt in dicto. §. de viro. Preterea eadem est ratio in frarre que est in matre: quoniam frater non habet querelam: nisi preteretur ab alio fratre istituta turpi persona. vt. l. frātres. C. de inofficioso testamento. quid dicemus. Guil. de cugn. tenet contrarium ex presumpta voluntate defuncti que est vt voluerit filium suum preferri cuilibet extraneo. argumen. l. cum acutissimi. C. de fideicom. et de institu. z substitu. l. generaliter. et. l. cum auus. de condi. z demonstra. Do. rayn. dicit quod idem in fratre vtrinq; coniuncto: sed si est frater coniunctus ex vno latere tantum: tunc secus dicit: quia nō est eadem ratio: que est in matre: q; mater ei preferetur in successione. vt in auten. defuncto. C. ad tertul. videre primo dictum Guil. de cug. quia intelligo quando extraneus fuit substitutus vulgariter pupillo in fauorem filij testatoris et fratris pupilli cui forte multa legata et fideicommissa reliquit: nec eum voluit grauare oneribus hereditarijs: alias ponendo simpliciter extraneum esse substitutum vulgariter pupillo: ea dem ratione qua pater excluſit filium suum a successione ipsius patris: que magis est sibi debita q̄ successio fratris. vt. l. scripto. in fine. vnde liberi. videtur ipsum excluſisse a successione pupilli. vt. j. dicam. cum simi. questionibus. Item dictum do. ray. qui dicit quod hoc habet locum in fratre vtrinq; coniuncto: secus si ab altero tantum parente. intelligo. s. matre tantum. nam si esset tantum ex parte adhuc stat ratio Guil. per. l. cum acutissimi. cum simili. nec ob. si dicis quod non est eadem ratio que in matre. imo est eadem ratio que in matre: scz vna ex rationibus. s. presumpta voluntas defuncti. et ex pluribus rationibus sufficit vnam subesse. vt. l. si venti. §. in bonis. j. de pinule. credi. z institu. de nup. §. affinitatis. z. l. liberorum. de his qui not. infa. cum suis gloss.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Jsta autē precedens ratio non pōt intelligi ofi ipse idem frater est substitutus vulgariter:quia tunc ipse idem succederet ex tacita pupillari: nec tractarem⁹ an ipse excluderetur a se ipso. et ideo dixi qō tacita pupillaris non excludit matrem et quosdam alios.

38 ¶Quero quid si ꝓbetur quod † testator voluit matrem excludere vigore tacite pupillaris.glo.respon-
a det q⁹ mater excluditur[a] per.l.in testamento. in fi.C. de test.mili.hoc not.glo.in.l.precibus.super ver. omnimodo.C.eo.et bene dicit. Ad idē facit.l.iam hoc iure.j.eo.sed dices si voluntas defuncti probatur ergo nō est tacita pupillaris:sed est pupillaris exꝑssa. Rñ.non est verum: imo nullam mentionem facit de pupillari:et tamen de presumpta voluntate facit ali quibus coniecturis constare.vt.j.declarabo per exē
39 pla. ¶Quero † ergo[b] et reuoco in dubium quot te-
b stes[c] requiruntur ad p:obandum istam voluntatem
c defuncti.Videte.determinatio istius.q.dependet ex quadam dubietate.quidam enim dicunt quod quā-do mater est in dubio vulgaris expressa nō continet eam.et hoc videtur sentire glos.C.e.l.precibus. Alij dicunt quod vulgaris expressa bene continet tacitā pupillarem:sed contra matrem non habet effectum et ista est vera vt examinabo.j.eo.l.centurio. vbi gl. tangit:sed si hoc est quod continetur tacita pupillaris licet non habeat effectum contra matrem. Jsta probatio fit ad declarationem huius voluntatis.s. huius tacite pupillaris contente in expressa vulgari: z probatio declaratoria potest fieri per duos testes vt.l.heredes palam.§.sed et si notam. supra de test. et ibi per glo.et Dyn.sed si teneremus aliam opinio-
40 nem.scilicet quod non continetur: tunc ista probatio
d fieret ad inductionē noue volūtatis nō ad declarationem:ideo requiruntur septem testes per ea q̄ no. in.§.sed et si notam.teneas precedentem opinionem per ea que not.in lege centurio. ¶Quero † ex qui-
b bus presumatur[d] ista voluntas defuncti quod voluerit matrem excludi per tacitam pupillarem. Respō. ex quatuor principaliter. ¶Primo ex his que testator dixit extra testamentum. Secūdo ex his que dixit in testamento. Tertio ex conditione matris et si-militum personarum de quibus excludendis tractatur. Quarto ex conditione persone eius qui est substitutus. ¶Videamus de quolibet. Dixi primo ex
e his que testator dixit extra testiñ[e]. quid enim si ante e dixerit si filius moriet̄ nolle q⁹ mater ei⁹ haberet vnum obolum vel similia verba.certe videtur sufficere.argu.ad hoc.ff.titu.j.l.quoties.§.j.z qō ibi not. Ad idē.j.de leg.j.l.si quis in fundi vocabulo.ꝓ hoc l.tuta.§.idē rñdet.j.de ver.obl.cum suis similibus.
41 ¶Secūdo pōt † apparere ex verbis positis in te-
f stamēto.quid enim si testator matri pupilli reliquit aliquid:z iussit eam esse contentam vt plus de bonis suis petere nō posset.Jn hoc dicit Bul.si quidē illa verba fuerunt adiecta legato relicto ab ipso pupillo:tunc matri non preiudicat in successione que venit post mortē pupilli.vt.l. paulo callimacho. §.j.ff. de leg.iij.sed si illa verba essent adiecta in aliquo legato relicto a substituto pupilli:tunc secus. presumitur enim qō voluit substitutum matri preferre: vt.l. peto.in prin.de leg.ij.ꝓ hoc facit.l.fideicōmissa. §.si
g quis ita.de leg.iij.z qō ibi dixi vobis. qō puto verū.

¶Excluditur. Adde Bartol.idem tenentem in.l.fi-na.in.fi colum.C.de instit.z substitu. vbi dicit quod ille textus hoc probat:licet gloss. in.l.precibus.non fuerit de illo text.recordata. idem tenuit Bald.in.l. centurio.j.eodem.vbi dicit Dy.ita tenere in.l.ex testamento. C. de testamento milita.z vide Bald. consil.ccviij.j. volu.

f ¶Sed qd si testator † reliquit vsu-
42 ri siue aliquid donec vitam vidualē seruauerit z ipsa transiuit ad secūda vota:an ex presumpta voluntate defuncti sicut per transitum ad secūda vota ab ipso relicto priuatur. ita excludatur a tacita pupillari. videte ꝓ futuris annis illud fideicommissum vt legatum annuum potest deberi a b substituto pupilli sicut ab ipso pupilo.vt.l.si fundum sub conditione. §.si pater. infra de legatis primo.z.l.non solum.§.liberatio.j.de lib.leg.z ideo sicut per transitum ad secunda vota testator voluit eam eo relicto priuari etiam in persona substituti seu alterius heredis pupilli p cursum et suc-

✠Andreas Pomate.

¶Quero ergo vide Alexan.cō si.c.in.ij.colum.iiij.volumi.et sic ꝓbatio testamenti nulliter vt inter libe. vt p Bar.

in.l.fina.C.fami.erciscun.

c ¶Testes. Adde qō cum Bar.concordat Bald. in l.precibus.in.iiij.col.in.v.q.C.eod.vbi etiam tangit Ang.z Sali.in.ij.col.z Sali.in.l.q̄uis.C.e.p Bar. et Jmo.in.c.ray.de test.z in.d.l.in testamento.

✠Andreas Pomate.

d ¶Ex quibus presumatur. Vide de omnibus istis coniecturis Alex.consi.xcj.in.iiij.volu.z consi.c.alis x.in.ij.col.in.iiij.volu. Anto.de but.consi.liij.Alex. l.precibus.in.ij.col.in gl.in verbo amodo.C.eo.vbi ponit aliam coniecturam contra limit. Ange. ibi.f. quando esset substituta pia causa. Et hoc communiter tenetur ꝑm do.Jo.bap.ibi z ita tenet Alexan. consi.xxxviij.in.j.volu.z consi.lvj.in.ij.volu.z cōsil. xij.z consi.xcij.in.iij.vol.quam limitat are.cōsi. clv. licet docto.indistincte teneāt illam aliam coniecturam Ange.vide tamen cone. ibi tenentem contrarium.et opini.Ange.tenuit Barto.consil. pe. in penul.colum.

e ¶Extra testiñ. adde qō Bal.in.l.ꝓcib⁹.dicit q⁹ sic. si dicta verba ꝓtulerit post cōditum testiñ per.l. heredes palam.in princ.z in.§.si quis post.ff.de testa. Idē imol.in.d.c.raynutius.faciens mentionem de verbis Bal.in.l.precibus.adde qō per mulieres vt voluit Bld.consi.cxcvij.

f ¶Sed quid. Adde qō cum Bar.hic trāsit Bal.in d.l.precib⁹.in.iiij.col.z ibi Ange.z Sali.z dixit bal. in.d.l.precibus.qō si testator dixerit q⁹ volebat matrē impuberis habere.ff.si nō nuberet z nubat nedū legato: ſ hereditate pupilli priuabitur qz si noluit eam habere legatū si nuberet multo forti⁹ nec vniuersam hereditatē vt ibi latius per eū z pulchre p Bal.cōsi.ccxviij.ff.alleg.j.vol.vbi qūo apparet qō testator voluerit matrem excludi.

✠Andreas Pomate.

g ¶Si testator. Vide Alexan.consilio.xij.in antepenul.col.in.ij.volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

2 ¶ Inhonestum. Adde quod forte verum est dicere quod non excludatur ex testatoris voluntate quoniã illa est iam finita per mortem. l. iij. supra loca. et l. si ita legatũ. §. illi si volet. de leg. j. sed bene poterit auferri ab illa tanq̃ ab indigna ꝛ applicari fisco per ea que habentur in lege fororem in glos. C. de his quib⁹ vt indi. in lege hereditas. eo. titu. et hoc tenuit frã. de rampo. in. l. post aditã. ꝛ in. l. ꝓcib⁹. ff. C. e. vt refert et sequit uno. hic. ꝛ imo. in. c. Ray. allega. no. per Bart. in lege prima. infra de his qui. vt indi. ꝛ idẽ qđ Imol. sentit | bal. in dicta le | ge precib⁹ et cũ opi. Imol. trãsit Alex.

Andreas Pomate.

b ¶ Qđ pro batur. vide Barto. cõ sil. xxiij.

c ¶ Glos. in l. precibus. Vide que ibi posui ꝛ inquantuz Alexã. hic dicit quod appareat quod testato⁹ voluerit excludere matrem cum substituit paupe res xpi. vi de Lal. cõ silio. xvij. de test.

Andreas Pomate.

d ¶ Quid de matre. Vide Alexan. in. l. precibus. in virt. colum.

cessionem temporis: eadẽ ratiõe presumitur quod voluerit eam per transitum ad secunda vota excludi a tacita pupillari. Tertio potest † pbari ex 43 conditione persone matris et consimilium personarum de quibus excludẽdis tractatur. vt ecce qđ si mater erat inimica testatoris: qa forte habuerat 1 amicitiam cum vno scholari vel scriptore: et sic multum eum offenderat. 2 certe presumã eũ voluisse ipsam excludi a tacita pupillari. vt. l. iij in fi. ꝛ l. ex parte. j. de adi. leg. et. l. si municipie. j. de his qui. vt indig. et hoc etiam tenz Buil. Item quid si mater non est capax hereditatis pupilli: quia tutorem pupillo non petijt. certe perinde est ac si non esset mater. vt. l. ij. in fi. j. ad tertul. et. l. j. §. pe. infra de contratab. ꝛ ibi dixi. Idem esset dicẽdum si post mortem pupilli vxor testatoris aliquid in 1 honestum † fecisset vt not. in. l. fideicõmissum. C. de fideicõ. et. l. fororem. C. de his qui. vt indig. ¶ Quarto dixi 44 † quod probatur ex conditione per b sone substituti. pono enim quod frater pupilli filius testatoris est ipsi pupillo substitutus vulgariter: certe tacita pupillaris excludit matrem: quia presumptio est quod testator voluit filium suum vxori preferri. arg. l. cũ acutissimi. cum similibus. C. de fideicõ. et hoc videtur sentire glos. in. l. precib⁹ c C. eo. circa fi. vi. gl. hoc etiam videtur sentire Azo in summa. eod. ti. Et hoc vr sentire Ja. de ra. ꝛ plures alij in. l. fi. C. de insti. ꝛ subst. qđ multũ mihi vr cõsonũ volũtati defuncti. facit ad hoc l. peto. §. fi. j. de leg. ij. facit etiã. l. lucius. ti. j. ꝛ l. gñaliter. C. de insti. ꝛ substit. Predicta vera in fratre pupilli secus in frat-e testatoris patruo pupilli fm Buil. de cu. vt. l. iij. ij. rñso. j. de le. pre45 stã. ¶ Sed qđ † de matre d⁹ defuncti. d quid eñ si mater defuncti est substituta vulgariter pupillo. Dicit Buil. de cu. idẽ qđ in filio pari ratione: qñ ab intestato pariter succederet pupillo si cut filiꝰ testatoꝛ pupilli frat. vt ĩ aut. defũcto. Itẽ qr est de parẽtib⁹. ar. d. l. iij. post prin. de leg. prestan. ita dicit Buil. quod satis 46 placet. ¶ Quint⁹ effectus † pupillaris substõtis est qꝛ pater facit filio heredẽ suum ꝛ necessarium quem fcz facit sibi. vt. j. ea. l. §. prius. in fi. ꝛ. l. sed ꝛ si plures. §. quos possumus. j. eod. qđ tene menti. Est tñ vnle scire. nam puto qđ existentia sui heredis in illo pupillariter substituto operetur transmissionẽ hereditatis pupilli non adite: sicut hereditatis paterne eadẽ ratione vt dicemus. j. eo. l. si filius qui patri. ¶ Ultimo principaliter est vidẽdum qualiter finiatur substitutio pupillaris. Istam materiam ponit glos. tua in. l. pupillari. j. eo. ideo ibi dicam.

☞ Fideicommiss. vel relictum a substituto exheredati quando valeat.

Quando institutus adiuit hereditatem ꝛ eam post repudiauit per restitutionem in integrum quod substitutus vulgaris poterit adire de iure ciuili.

Interdum. ¶ Institutus cogitur adire propter fideicommissum debitum in secun. tab. Itẽ aditio facta ex vi restitutionis in integrũ firmat tabulas pupillares. h. d. Et dividit in duas partes ꝛ quelibet pars hz duas lec. In prima parte tene scõam lec. In scõa parte tene lec. primam. No. tex. ibi improbuz esse ꝛc. Scõa pars ibi: ergo ꝛc. ¶ Opp. ad prin. §. ꝛ videtur † qꝛ fideicõmissum vel relictũ a substituto exheredati nõ valet. vt in. l. coheredi. §. cũ filie. in fi. §. j. eo. l. plane. la. ij. circa prin. j. de leg. j. Rñdeo fateo: cõtrarium nisi substitutus exheredati sit institutus ab ipso testatore vt in. l. in ratione. §. fi. j. ad. l. fal. ꝛ. l. qui fundũ. §. qui filios. eo. ti. habuistis in. l. fi. in prin. j. de le ij ꝛ ideo posui hic casum qđ fuit substitutus exheredato ille qui fuit institutus a patre. que est scõa lec. posita in gl. sed prima lec. gl. est falsa vt ex ꝓdictis apparet. vide gl. que incipit titius. ibi idem si eundẽ ꝛc. Hic incipit scõa lec. que est vera: sed precedens est falsa. vel vt cessent omnia cõtraria possumus ponere casum qđ filius nõ fuit exheredatus: sed fuit institutꝰ dato sibi coherede extraneo: vnde existẽte sui heredis nil operatur. vnde oportet qđ heres cogatur adire propter tabulas pupillares et fideicõmissum relictum in eis. ꝛ hec est tertia lectura posita hic in glo. Item opp. ꝛ videtur qđ quis sit solicitus de hereditate viuentis. vt in aut. cõtra rogatus. C. ad rebel. ꝛ l. cum archimedoxam. C. vt in pos. leg. dicam quidã qꝛ illud procedit ex volũtate testantis: sed certe ꝛ hic procedit ex voluntate. quare dic ibi agit de hereditate testatoris mortuiꝰ hz ꝺ de hẽditate pupilli viuentis fm Dyñ. ꝛ Jaco. de are. ꝛ Oldr. ¶ Alexio ad secundum versi. dicatur hic qđ fuit restitutus adeunde hereditatis causa. quero ad quid fuit restitutus. Dicũt quidam qđ fuit restitutus vt adeat. et sic confirmantur tabule pupillares. Alij dicunt qđ fuit restitutus vt abstineat vel repudiet. ꝛ scõm hoc cõfirmaꝛ vulgaris substitutio vt substitutꝰ vulgariter possit adire. ista lect. hz sit in se vera: vt. ff. de minorib⁹. l. ꝛ si fine. §. hz qđ papi. tñ quãtũ ad nostrũ §. nõ est vera: qꝛ hic dicit scõis tabulis. et sic loquit de tabulis pupillarib⁹. sed substõ vulgaris sunt pme tabule testatoris: licet sit scõs gradus. tenẽdo

secundam lec. ¶ Opp. de l. ꝛ si sine. ꝑ. de muto. als est. l. aut pretor. §. sed qꝫ papi. Solu. dicit gl. hoc verum in liberto substituto: in seruo autē distingue vt ibi: et bene. ¶ Ultimo. §. iste videtur casus 1 vnius questionis. Aliquis adiuit hereditatem ꝛ repudiauit per restitutionem in integrum quero vtrū substitutus vulgariter possit adire de iure ciuili vel an habeat necesse petere fm tabu. Et videtur qꝫ habeat necesse petere fm tabu. quia primus remanet heres de iure ciuili. vt. l. ei qui soluendo. ꝑ. titu. j. ergo secūdus eodē iure heres esse non potest. ꝛ sic habet necesse venire de iure pretorio: ꝛ hoc videntur sentire vltramon. ꝛ Ly. sequendo eos in. l. qui se patris. C. vnde lib. pro hoc videtur esse casus in. §. isto. vbi dū dicit pretor ꝛc. Contrarium est verum: quia etiā de iure ciuili potest adire. vt. l. j. §. si quis adita. ꝛ ibi dicit. j. ad tertul. refigit in. l. j. ꝑ. eo. in tractatu vulgaris substitutionis. Ad hunc text. rñdeo: quia fateor qꝫ 3 potest petere fm tab. nō tamē per hoc prohibetur adire de iure ciuili. Ad contra. ta respondeo vt dixi in. §. si quis adita. et. ꝑ. eo. l. j.

1 ☞ Conuersio ordinis quando vitiat substitutionem.

2 Ratio diuersitatis quare conuersio ordinis non vitiat substitutionem factam filio instituto et tamē facram exheredato sic.

3 Libellus peto cogi et compelli et ad predicta condemnari quod valeat.

4 Ordo quando attendatur ꝛ primo circa producendam aliquam rem in esse.

5 Ordo omissus quando habeat vitiare.

6 Ordo tēporis quando attendatur vt inducat prelationem in tempore.

7 Ordo scripture vel locutionis quando inspiciatur vt ex eo aliquid presumatur.

Primo. Si aliquis substituat filio exheredato debet sibi primo heredem scribere: als substitutio vitiatur. sed si substituat filio instituto ordo non attenditur. h. d. vsqꝫ ad fi. ¶ Not. text. 1 ibi: vsqꝫ adeo. † dicitur hic qꝫ conuersio ordinis vitiat substitutionem. contra. j. proxi. §. dicunt quidaꝫ qꝫ iste. §. per sequentem corrigitur. Certe nō est verisimile qꝫ statum iurisconsultus se corrigat. vt. l. nā ad ea. j. de condi. ꝛ demon. Alij dicunt hic de rigore: ibi de equitate. certe est idem dicere qꝫ corrigere. quare gl. dicit hic loquitur quando substitutio fit filio exheredato. ibi qñ filio instituto. Quidam doct. vltramon. dicentes qꝫ non vident rationē huiꝰ gl. dicunt aut substitutio fit diuersis temporibus: ꝛ habet locum iste. §. aut fit eodem tpe ꝛ eodem contextu: ꝛ tunc habet locū sequēs. §. ꝛ hoc tenet Pet. ꝛ videtur hoc tenere gl. in. l. si quis euz. §. j. j. eo. certe inquantū ipse dicit qꝫ quādo testamētum fit diuer 8 sis temporibus debet seruari ille ordo[a]. dicit verū: sed inquantū dicit qꝫ hic. §. nō habet locū qñ fieret eodem tpe: male dicit. Primo contra glo. j. huius §. Secō contra tex. dicit eñ scriptura in singulari numero ꝛ sic innuit qꝫ esset eadem scriptura eodē tempore facta: nō diuersis. ꝛ j. dixit vno ꝓtextu ꝛ sic vno tēpore factū teneamus ergo solutionē gl. ¶ Quero † que est ratio diuersitatis vtrum substitutio fiat b exheredato vel instituto. dicūt qdā: qꝫ qñ pr exheredat filiū nō facit qꝫ dz: et ideo debet plus astringi: sed nihil est dicere: quia forte facit qꝫ dz exheredando filium ex iusta causa: quare puto esse rationē quando pater instituit filium ꝛ ei substituit: siue p̄cedat substitutio siue sequatur: scōm ordinem scripture semper sequitur substitutio ꝛ precedit institutio scōm ordinem intellectus. vt. j. proxi. §. ideo satisfactū est rescripto imperatoris qꝫ requirit institutionem precedere: sed quando filius fuit exheredatus non potest dici qꝫ institutio precedat secūdum ordinē intellectus: ideo substitutio vitiatur: quia est omissus ordo. Et hoc facit ad † questionez dico in libello: peto eū cogi ꝛ cōpelli et ad predicta condēnari: videtur qꝫ talis libellus non procedit: quia primo petit executionem ꝙ sententiam. certe imo procedit: quia scōm ordinem intellectus primo petit sententiā ꝙ executionem: vt hic. ꝛ l. quo loco. ꝑ. tit. j. 4 ¶ Ulterius oppo. † dicitur hic qꝫ ordo debet attendi. cōtra in. l. ambiguitates. et. l. preposteri. C. de testa. et. l. nec enim. de so. ꝛ. l. quidam. j. de pec. lega. ꝛ inst. de lega. §. ante heredis. gl. dicit qꝫ ad alia non curatur ordo vt in cōtrarijs: sed certe ista solu. non habet intellectum. Alij vt Dyñ. in. l. nec enim. de solu. dicunt aut apparet de mente disponentis: et non curatur de ordine vt in cōtrarijs: aut nō constat de mente testantis: et tunc ordo debet attendi: vt. l. quoties. de vsufr. Sed per hoc non est responsum ad hanc legem quia hic apparet de mēte et tamen ordo attenditur. Alij vt Dyñ. in lege preposteri. C. de test. dicunt aliter et imperfecte. quare puto sic dicendum quod tripler est ordo. a primus ipsius rei quo aliqua res in esse producitur. Exemplum in sententia que debet ferri precedente libello et litis contestatione. Item testamentum debet habere certum numerum testium. et institutionem heredum ꝛ similia. ꝛ quod precedat institutio. et substitutio sequatur vt hic. b Secundus ordo est temporum vnius rei ad aliam rem: quia vna in tempore precedit aliam. Tertius ordo est scripture seu locutionis. ¶ Circa primum constat quod quelibet res debet habere in se ordinem productionis: vt in autenti. de heredibus et falcidia. paragrapho inordinatum. 5 ¶ Sz † dubitatur[b] an ordo omissus habeat vitiare vel nō. Circa qꝫ dic

→ Andreas pomate. ¶ Ille ordo. Vide Feli. i. c. cū dilecta. in ꝟbo ordo. de rescri.

→ Andreas pomate. ¶ Sz dubitaf. vide Feli. in. ca. cū cā. in. v. colū. de restitu. ro. pf. ccrlj. in. ij. col.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Signum crucis. Adde qđ idem tenent Bald. et Ang. in. d. l. fi. §. j. ꝛ Bal. in. §. quibus. in. j. consti. C. Ang. in. §. si vero non implens in auc. de here. ꝛ fal. et Ange. in. l. j. §. hec stipulatio. j. si cui plusq̃ per. l. fal. ꝛ ibi refert Old. ꝛ Host. in. c. raynaldus. de test. Nūm tenuerūt p. d. l. fi. in princ. ūcto tex. l §. et si pfatā. cū gl. in ver. solidauerit. ꝛ h. d. Ang. in d. §. hec stipulatio. esse tuti⁹. alle. Jo. an. i addi. spec. in ti. de pbst. edi. §. fi. in addi. inci. Iz dubitet, als incipit cuz a quidā. vbi firmiter tenet opini. Host. per quaz dicit ita se consuluisse ꝛ idem tenuit Ray. in. d. l. fi. §. j. per d. §. si prefatam. cum glo. ꝛ per tex. in. l. sancimus. in auc. de here. ꝛ fal. in ver. modū. Sali. in. d. l. §. sinautem dubius alle. glo. in auc. de teste. §. licet in verb. venerabili. col. vij. idem tenuit Fran. de rāpo. in. d. l. fina. vt hic refert Jmo. quia dicit qđ faciliter opi. Bar. potest sustineri hoc vide per eum. et qđ omissio signi crucis non vitiet tenuit Bald. consil. xxxv. iij. volu. ꝛ glo. cccxxxj. ij. volu. qđ sit de substātia videtur voluisse Abb. consi. lxxij. ij. volu. vbi enumerat requisita in inuentario.

Andreas Pomate.

aut est ordo necessitatis aut volūtatis aut dubitatur. Primo casu omissio ordinis vitiat. vt. C. de sen. l. prolatam. ꝛ de here. ac. vt. l. debitum. et in pñti. §. modo id qđ dico vitiat. dic quādoq; ipso iure: quādoq; facto iudicis. vt. l. j. ꝛ ibi no. C. de app. Secūdo casu tunc omissio non vitiat. vt. l. posteri. C. de testa. ꝛ inst. de le. §. ante heredis. Tertio casu qñ dubitat. tunc aut omissio talis ordinis est magni preiudicij. tūc videtur ordo necessarius: ꝛ omissus vitiat. vt. l. cū hi. §. si pror. de transac. aut est modici preiudicij: tūc ordo voluntarius ꝛ omissus nō vitiat. vt. l. j. in fi. s. de ven. inspi. ꝛ istud pertinet scire ad multa. po 7
ne in inuentario omittitur ponere si 8
gnum crucis[a]. puto qđ non vitiatur c
confectio inuentarij: quia talis ordo qui importat modicum preiudicium videtur ordo voluntarius non necessarius. ideo omissus non vitiat. vt. l. j. in fi. ꝛ ibi dixi de ven. inspi. secus si omitteretur citatio creditorus que est magni preiudicij. vt. l. cū hi. §. si pretor. de transac. ¶ Circa qđm † queritur an ordo temporis sit spectādus vt inducat prelationem in iure. dic aut querimus de honoribus: aut alīa in ribus. Primo casu aut querimus de ordinandis. et tunc nō inspicitur ordo in temporibus vt preferatur antiquior sed dignior. vt. l. honores. in princ. de decu. ꝛ in auc. de monachis. §. ordinatiōe. C. de decu. l. ad subeunda. lib. x. cum sint. fateor tñ qđ in ipsi⁹ ordinandi persona inspicitur ordo vt gradatim ascendat. vt. l. vt gradatim. de mune. et hono. in prin. ꝛ l. honor. §. gerendorum. eo. titu. fallit vbi esset aliter specialiter prouisum. vt. l. primicerius. C. de offi. prefec. vr. et de aduo. diuer. iudi. l. petitionem. aut querimus de iam ordinatis inuicem preferendis. et ordo temporis inspicitur vt. l. j. j. de alboꝰcriben. et. C. de consul. l. j. lib. xij. aut querimus de alijs iuribꝰ realibus vel personalibus et tunc plene distingue vt p glo. ꝛ Dy. in. l. priuilegia. j. de priuile. credi. ꝛ l. cum vnus. de bonis auc. iud. poss. ꝛ l. finita. §. si plures. de dam. infec. ꝛ in qualibet earum dixi. ꝛ per Dy. in. c. prior. extra de regu. iuris. libro sexto. ¶ † Circa tertium[b]. s. circa ordinem[c] scripture vel locutiōis queritur vtrum debeamus spectare vt ex eo aliqđ presumamus. In hoc dic aut mens disponentis est certa et non curamus de ordine. vt. l. nec enim. j. de sol. et. l. cum pater. §. fidei tue. j. de leg. ij. ꝛ l. quidam. de pecul. le. aut est dubium: et inspicimus ordinem. vt l. generaliter. §. quis ergo. j. de fideicom. li. ꝛ de vsu fruc. l. quoties. in principio. cum similibus. et ita loquitur prima cōstitutio. C. circa finem. quia si ex die et consule apparet de priouitate vel posteriouitate stamus certo. als in dubio lex que est prius posita primo videtur facta. ꝛ sic videtur qđ ordinē scripture attendimus vt ex eo aliquid presumamus.

Sed et si quis. Hunc §. summauit cū precedenti. et diuidit in tres partes. In prima parte facit primo substitutionem pupillarem. In secunda parte facit substitutionem vulgarem. deinde instituit. et extinxit conditionem vulgaris. In tertia substituit eodem modo tamē deficit conditio vulgaris et extitit conditio pupillaris. Secunda ibi: sed et si ita. Tertia ibi sed et si filius extitit. tex. in fi. ibi impuberi. sed hic non incipit a testamento impuberis secundum ordinez intellectus. licet ordo scripture seu ordo locutiōis aliud inducat. ¶ Oppo. ad hunc. §. s. prox. Solu. vt ibi dixi et fuit ad. q. mirabilem vtrum vulgaris expressa que cōtinet tacitam pupillarem in se trahatur ad bona impuberis. Dyñ. dicit qđ sic. allegat pro casu hunc. §. versi. sed si ita. ibi seruus ei heres erit ꝛc. Et exponit Dy. ei scilicet impuberi: vt ad proxima fiat relatio sed Guil. de cu. contradicit: quia per vulgarem sua ceditur defuncto non pupillo. ad hunc. §. respondet exponendo ei scilicet testatori. hunc passum examinaui. supra. l. proxima. in tractatu vulgaris. Potest etiam queri an tacita vulgaris contenta in expressa pupillari trahatur ad bona impuberis. dicit Dy. esse casum in. l. qui fundum. §. coheres. j. ad legem fal. Examinaui. s. e. l. j. in tractatu vulgaris. et ideo non insisto in hoc.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Dm filio. Qui est heres defu cto per mediā per a sonam alterius nō admittitur ex substitutione facta per hec verba q̄squis mihi heres erit ⁊c.h.d. ¶Opp. j.e.l. si in testamēto. Sol. vt ibi videbitis. ¶Quero ꝺz q̄ dns nō potest esse heres ex vigore illius substitutionis. quero quid in seruo qui fecit heredē. do. Jaco. de are. dicit q̄ seruus non poterit esse heres: q⁊ nullo tpe fuit heres: licet secus in filio: vt l. cum filio j. de leg. j. q̄ tenet Ly. in l. cū proponas. C. de here. instī. puto q̄ non bene dicat imo puto q̄ idem in filio ⁊ seruo vt l. qui liberis. §. hec verba. j. eo. et dixi plene in l. cū filio. ideo puto q̄ ipse seruus vel filius poterit esse heres qui nudum nomen heredis retinet. facit. j. eodem. l. ex facto. §. iulianus. et lege in substitutione.

1 ☞ Prouisio facta in vnum casuz quando inducat remotionem in alio.

2 Substitutio facta in vnum casum porrigitur ad alium.

Am hoc iure. [a] Ista est multū pulchra ⁊ notabilis lex et breuiter. h.d. vsq; ad ver. q̄ ius. Substitutio facta impuberi vulgariter continet tacitā pupillarem: ⁊ facta pupillariter continet vulgarem tacitam. h.d. ¶Opp. q̄ 1 prouisio facta in vnum casum inducat in alio remotionem. vt. l. commodissime. §. de libe. ⁊ posthu. ⁊. l. si cum dotem. in princ. §. 1 solu. ma. Ly. formatat hoc contrarium in. l. precibus. C. eo. ⁊ finaliter nihil dicit. nā dicit q̄ est fauore pupilli. ista non est vera so. quia fauor pupilli est quod 2 vulgaris continet pupillarem. sed q̄ pupillaris cōtinet vulgarem est fauor testatoris: q̄m per eam testator succeditur. vt instī. eo. circa prin. Possum⁹ dicere[b] sic substitutio de necessitate debet habere cōditionem propriaz: ideo si testator substituit in vnū casum illam cōditionem de necessitate posuit. ideo b non videtur excludere alium casum. presumit ergo lex q̄ si de alio casu cogitasset eodem modo substituisset. Contraria loquūtur in substitutione vel alia dispositione que de necessitate nullam cōditionem habet. Circa hoc tñ distingue vt dixi in. l. gallus. §. 1 et quid si tantum. ff. de libe. ⁊ posthu. ¶Opp. j. eo. l. cum ex filio. ⁊ instī. e. §. ij. Ñ. ibi vulgaris non continet pupillarem quia apparet de mente testatoris c qui in vtrūq; casum specialiter prouidit: sed tñ hic 1 fuit secus. ¶Quero ✝ vtrū substitutio facta in vnuz casum porrigitur ad alium. Ñ. sic. vt. l. gallus. §. et d quid si tantū. de libe. ⁊ posth. plene dixi in tractatu vulgaris substitutionis. vbi vide.

1 ☞ An substitutiones que continentur in reciproca sint tacite vel expresse.

Quod ius. [c] Breuiloqua facta duob⁹ impuberibus in vtrusq; persona vulgarem ⁊ pupillarem cōtinet. h.d. ¶Not. q̄ hic c dicit reciproca quia debet dici reciproca. licet g do. appelletur breuiloqua cuius materiam examinabimus. j. eo. l. lucius. ¶Circa istum. §. formatur vna 1 questio: ✝ vtrum substitutiones que continentur in reciproca sint tacite vel expresse. Et q̄ sint tacite videtur tex. hic cum gl. que incipit substitutionis taci

¶Andreas pomate.

¶Jam hoc iure. Limita vt q̄ Bar. l. gall⁹. in prin. in pe. col. ⁊ ibi Alex. §. quidā recte. moder. ⁊. l. testō. C. de testa. mili. Panor. cōsi. clv. in. iij. col.

¶Andreas pomate.

te. contrarium no. j. eo. l. lucius. ⁊ ibi examinabo. veritas est q̄ nō est tacita eo modo quo. §. dixi de pupillari cōtenta in vulgari: ⁊ ecōtra: q⁊. §. fuit tacita oīno nullo modo verbis cōprehēsa. hic vero est expressa gñaliter tacita tñ specialiter: q⁊ verbis specialibus nō est expressa. vt plene declaratur. §. eo. l. j. in tractatu vulgaris. Ad hūc tex. qui dicit q̄ ius. rñ. ⁊ expone q̄ ius. s. vt vna cōceptio substitutiōis plures cōprehēdat diuersimode. et eodē modo potest sustineri glo. q̄ dicit q̄ ius. s. substitutiōis tacite. vt intelligas tacite. s. spāliter. sed expresse gñaliter. vnde nō est tacita eo modo quo dixi. §. ¶Quero circa istaz lect. an substitutio reciproca possit fieri p alia verba q̄s per ista vos inuicez ⁊c. Et tex. habuisti q̄ sic. in. l. cū in testamento. §. hec verba. §. tit. pri. ⁊ facit l. lucius. cum. l. seq. eo. ti.

☞ Una determinatio respicies plura determinabilia debet intelligi vt equaliter determinet.

Verbum substituo est commune.

Quando tertius est substitutus pluribus impuberibus nō inuicem substitutis: communi verbo quod intelligatur substitutus in eum casum qui potest conuenire vtriq;.

Sed si aliter. [d] Substitutō breuiloq̄ facta personis disparibus ad eū casuz porrigitur qui vtriq; conuenit. h.d. ¶No. tex. [e] ibi incongruum. not. q̄ ✝ quando vna determinatio refertur ad duo determinabilia debet intelli

b ¶Possumus dicere. ⁊ sicvbi ex pectu ris appet de ꝓua voluntate testāt; nedū admittere tur mī ad hēditatez pupilli cui facta fuit exp̄ssa vul. hz et q̄libz ali⁹ vemēs ab intestato. q̄ est no. hz bal. ⁊ Bal. hic dat duas solutiones q̄ ibi cas⁹ fuit omissus a testō re non a. l. supplente vt hic: vel aut ibi fuit defect⁹ so lēnitatis h volūtatis. sed melior est solutio Bar. ⁊ vide Oldr. i cōsil. xx. et consi. seq.

¶Andreas pomate.

¶Quod ius ⁊ no. iste tex. inquantum dicit de reciproca est sing. nam breuiloqua est nomen magistrale inuentum a doc.

¶Sed si aliter. Bald. tñ dixit q̄ vtroq; respectu potest dici cōmune: cum litera simpliciter appellet illud cōmune. fatetur tñ q̄ hic nō ꝓbatur q̄ sit cōe sed reuera hic erit casus p gl. in. l. p̄cib⁹. q̄ vult q̄ sit cōmunis. facit q̄ ista lex indistincte loquitur de. l. precibus. cum si. Andre. barba.

¶Andreas pomate.

¶No. tex. de ista regula vide Alex. l. in testō. hic alle. vbi limitat. vide Pau. de ca. l. fi. per illū tex. C. de sen. ⁊ inter. om. iud. vide Bar. ad hāc regulam. p̄sil. iij. barb. consi. xxvij. in. ix. col. ⁊ seq. in. j. vol. ⁊ consi. lxiij. in. x. col. j. volu. et consi. xvij. in. viij. col. in. ij. volu. et consi. xxxiij. in. viij. colū. q. volu. ⁊ consi. xlij. in xj. col. eo. volu. q.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

gi prout ea potest determinare equa liter vt hic.z.l.hereditatez.z.l.ꝯuis. C.eo.z de test.mi.l.in testamento.facit qđ habuistis in.l.si legatarius.§. fi.j.de leg.iij. ¶No.scđo qđ† verbũ substituo est cõmune: vt hic dũ dicit hic cõmuni verbo ꝛc.z hoc tenet gl. in.l.precib⁹.C.e.sed tñ hic tex. nil facit:qz dicit cõmuni verbo quia cõmuniter refertur ad duos: nõ autem ꝺz cõe illo respectu:qz possit esse directũ et fideicõmissarium. ¶Quero qđ si fiat ista substitutio duobus impuberibus quoz vnus prius efficiatur pubes ꝯ alius:z sic ad imparitatez deueniat.Videbitis.j.e.l.luci⁹. ¶Itẽ quero quid si fiat tribus quorũ duo erãt impuberes tertius erat pubes. a vtrũ in persona duorũ ꝺtineãtur quatuoz substitutiones.Dicaz in.l.luci⁹. j.eo. ¶Item quero†quid si non fiat substitutio inuicem inter eos: sz quidam tertius substituatur eis cõmuni verbo.Certe idẽ qz intelligitur substitutus in eum casum qui põt cõuenire vtriqz.vt.l.ꝯuis.C.eo.materiaz istam declarabo.j.e.l.lucius.

1 ☞ Substitutio vulgaris facta separatim pluribus etiam disparibus an contineat tacitam pupillarem.

2 Pluralis locutio qñ geminat duas singularitates:remissiue.

Hoc itaqz casu. Substitutio vulgaris seu pupillaris separatim plurib⁹ facta ad vtrũqz casum porrigit̃ licet sint persone dispares.z vbi ꝟba sunt clara nõ admittitur questio voluntatis.h.d.vsqz ad fi.ẽm opi.gl.quã puto veram. ¶Quero ꝺz hic†qz si vulgariter substituit vtriqz separatiz qñ sunt dispares relinquit̃ questio volũtatis vtrũ talis vulgaris cõtineat pupillarem:quero quid iuris tũc.In gl. sunt opiñ.vna qđ non contineat, alia opi.est qđ sic.z istã opi.tenet glo.sed doct.vltramon. vt Jaco.de ra.tenẽt opi.primã.z hoc ponit Ly.i.l. ꝯuis. et ibi no.C.eo.in gl.sup verbo decesserit.z.l.in testamento.in vlti.q.C. de test.mili.sed Ja.de are.tenet opi.gl. z nil allegat.videte.ratio que mouet vltramon.est ista pluralis locutio geminat suas singularitates. vt.l. falsa §.fi.j.de condi.z demon.si ergo dixit eos inuicem substituo:perinde est ac si diceret:primũ substituo scđo:zsecũduz substituo primo.vnde inter illas duas conceptiones non ꝺz esse differentia:sed puto contrarium et teneo opi.gl.nam propter vnionem sermonis videntur quodam modo in vnum corpus z in vnam qualitatẽ redacti. vt.C. de cadu' tol.§.ne autem.ver.his ita.cũ dictũ in vno debeat intelligi in alio.vt.l.mulieri z titio.de cõdi.z demõ. et.l.scie.§.catio.j.de fun.instru.Sed quando substitutiones sunt separate tũc de qualibet conceptione separatim iudicatur:nec infertur de vna ad aliã.vt l.pater filiam.§.fi ad.l.fal.z.l.fi.ff.de inoff.test.Nõ ob.†qđ dicunt qđ pluralitas geminat duas singularitates vt plene dixi in.l.falsa.in fi.j. de condi.et demon.z in.l.hoc articulo.de here.inst.

☞ In portiõe hereditaria imputatur qđ quis habet iure accrescendi.

Substituti per hec verba quisquis mihi heres erit vocantur per nomina appellatiua et pro hereditarijs portionibus.

Illud qđ quis hz per ius accrescẽdi dicitur potius habere ex dispositione.l.quam testatoris.

Si in testamento. [a] Substitutus per verba quisquis mihi heres erit ad substitutionem pro hereditaria portione vocatur in qua computatur id qđ habet iure accrescẽdi. h.d. ¶No.ergo†qđ in portione hereditaria cõputatur id qđ habetur iure accrescendi. quod est not. ¶Opp.z videtur qz isti vocentur in viriles portiones vt.l.nonnunqz.j.ad treb.Sol.ibi fuerũt expressa propria nomina:hic appellatiua. Sed cõtra hoc opp.de.l.vlti.C.eo.vbi videtur qz quilibet admittatur ad virilẽ.Sol.†fateor qz per hec verba quisquis mihi heres erit quilibet videtur nominatus. adeo qđ inuicem non videntur cõiuncti.vt dicam.j.e.l.si pater.tamen per nomina appellatiua videntur nominati.ideo vocantur pro hereditarijs portionib⁹. Item dicitur hic qđ habet ab alio per ius accrescẽdi computat in suam portionem.contra.ff.eo.l.cuz filio.z argu.j.eo.l.qui liberis.§.hec verba.ff.ibi loquitur qñ partem habuit non immediate a defuncto:sed per mediam personam heredis:sed hic habuit a defuncto immediate per.l.vt tex.dicit. ¶Ex hoc no.duo†primo qđ id qđ quis hz per ius accrescendi dicitur magis habere per.l.ꝯ ex dispositione defuncti directa.vt hic dicitur in tex. cum sua gl. que incipit.ex parte.Sed cõtra si hoc est verũ tunc est cõtra.j.eo.l.qui liberis.§.hec verba.vbi ille qui non venit iudicio testatoris nõ debet admitti. Ñ. hoc hz per.l.mediãte iudicio testatoris:sed nõ directo.vt.l.lege obuenire.j.de ver.sig.simile in.l.generaliter.§.si quis seruuz.j.de fideicom.li.z intelligas qđ hic decreuit portio alterius vt quia repudiauit vel alio modo totũ capere nõ poterat vt quia erat naturalis.vt.j.e.l.pri. ¶Ultimo no. hic arg.ad.q. testator habens quatuor filios duos filios ex vno matrimonio z duos ex alio:vnus erat pupillus cui fecerat substitutionẽ pupillarem per hec ꝟba quisquis mihi heres erit.vel per similia verba. Contigit qđ vnus ex filijs primi matrimonij decessit.z ei successit frater vtriqz coniunctus. modo decessit pupillus cui facta est substitutio:ille filius primi matrimonij volebat admitti ad substitutionem pro portione sua et fratris cui successit.ab intestato per hãc legem.Certe hec lex nil facit:quia loquitur hic quando habuit a lege immediate.et nõ fuit ti amis-

a Andreas pomate.

a ¶Si in testamento. vide are.z Ja.l.si mihi z tibi.in prin.de lega.j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Ad euidentiam.imo vnam vnciam per.d.l.ij.sed forte erraut hic Bar.per aut.licet.C.de natu.lib.et e vide Barto.in consil.incipiente mochus de spoleto. ad quod allegat istam.l.et est in ordine.xlij. Barto. in cõsi.cxvtij.incip.dictus quod filius quivere natus est ex cõcubina. Andre.barb. ✠Andreas pomate.

a ¶ Ad eudentiã. vide Alexã. i in.l.cogt. §.hi qui solidũ.in vlt. colũ.ff.ad trebel.

b ¶ Quero id qõ.bal. 3 hic vult qõ pupill⁹ de 4 cedat intestatus quo ad bona paterna ꝛc. que opi.est melior quã glo.in.d.l. nos nostrũ per.l.j.ꝛ.ij. a C.de li.vo/luit qõ habeatur per e nõ relicta. sed eo casu veniunt venientes ab intestato.ergo nõ ob.l.j.C.de secũ.nupt. cũ sim.ubi erat propium delictũ hic aũt non erat indignus suo delicto.ꝛ hoc puto verum nisi apponit qõ fuit arrogatus de restituêdo filio p.l.nõ intelligit.j.de iure fisci.Andr.barb.

c ✠Andre.Poma. ¶ Secundo quero.vide Imo.cõsi.lxxj.ꝛ Alex.consi.lj.in vlti.col.ij.vol.

b ¶ Qualcat.adde qõ Bal.ꝛ imo.sequũtur opi.Bar.ꝛ limitãt nõ ꝓcedere qñ pater spurij expresse grauasset institutũ de restituêdo spurio vel nisi appareret institutũ tacite accõmodasse fidem defuncto de restituendo spurio.iuxta ea que habentur in.l.non intelligitur.§.j.j.de iure fisci.ꝛ in.l.lucius.§.in testamẽto.de leg.j.vel scõm Jo.de Imo.nisi appareat istuꝫ a patre institutũ fuisse passum semper post mortẽ testatoris bona patris possidere arg.l.sicut.§.superua quam quib.mo.pig.vel hypo.solu.Pau.de ca.transit simpliciter cũ Bar.ꝓ quo alleg.l.titij testamentum. in prin.j.de his qui.vt indig.Bal.cõsuluit qõ frater

1 Filius naturalis vel spurius licet prohibeatur succedere patri non tamen prohibet succedere fratri suo pupillo etiã ex iudicio patris per substitutionem pupillarem.

2 Spurius quod nõ possit succedere ex substitutione vulgari.

b Spurius quod possit instituí ab instituto a patre ipsius spurij.

4 Spurius quod nõ possit emere ab eo cui pater ipsius spurij vendidit.

3 Jis qui ex bo- c nis. Si filius naturalis substituat pupillo in bonis testatoris non potest succedere vltra statutã portionez:sed in bonis pupilli insolidũ põt succedere.h.d. ¶ Ad euidentiã[a] scias qõ filiꝰ naturalis nõ põt succedere:nisi i duabus vncijs extantibus legitimis. vt.l. ij.C.de na.li. Not.†ex hac.l. mirabili: q: licet naturalis vel spurius phibetur succedere patri:tñ nõ prohibetur d fratri suo pupillo succedere etiã ex iudicio patris. Casus est hic de filio na 4 turali:de spurio vide gloss. in aut.qui. mo.na.effi.sui.in fi.col.vij. ¶ Oppo. de.l.qõ cõditionis.j.de do.cau. mor. Glo.fol.hic ideo ne decedat ꝓ pte testatꝰ ꝛ pro pte intestatꝰ. truffa est. tu dic ibi illud qõ causa cõditionis impossit fratrẽ spuriũ instituere indistincte. cõsi.v.j.vo. ✠Andre.Poma. ¶ Tertio quero vtrũ.ꝛ sic multo fortius si ipse filius a patre emisset:sed gloss. sing.in d.l. qui testamentũ .tenet ꝓtrariũ : q: facilius ꝓesumit fraus i vltia volũtate:ꝛ sic i dubio vult q nõ ꝓsumit fraus nisi appareat de tacita accõmodatiõe quod intelligeverum nisi passus fuisset post mortem testatoris dictũ filium possidere dicta bõa l.sic.§.sup uacua.s. q.mo.pig. vel hypo. fol. Bald. vero dicit qõ spuriꝰ a pre nõ ꝓt ex vltima voluntate vltra legitimã portionẽ neq; ex ti. inter vivos neq; ex ti.lucratiuo putadonationis.secꝰ ex ti.oneroso puta vẽditiõis.ꝛ sic i telligit gl. i.d.l. q testm.ꝛ inq; tũ dicit de spurio posset capere ex ti.oneroso.apte ẽ ter.i.d.l.j.C. õ na.li.vbi fit mẽtio de ti.ẽptiõis ꝛ maxie h̃ ꝓcedit qñ ptiũ ꝓfessat.nã qñ suspicat de fraude tũc facili⁹ ꝓsumit cũ emanat cõfessio.Itẽ nec ẽt vr̃ bñ dictũ qõ poterit capere ab eẽneo de bonis pmis ex ti. inter vivos qõ est ꝯ ter.d.l.j. vbi pbabit ꝑ mediã psonã.

f ¶ In fraudẽ.Vide Fed.ꝓsi.lvij.Bal. ꝓsi.ccxlj.ꝛ ꝓ opi.bar.facit qõ ꝓsuluit.d.Frã.de rãp.ꝓ.xxv.in.li. cal.de test.qõ si rogatꝰ tacite de restituêdo spurio mortẽs dicat filio suo q̃r fuit rogatꝰ restituere:ꝛ sir ille filiꝰ mortẽs ꝓfiteat qõ ista ꝓfessio ꝓsit fisco ppt fraudes ꝛ inc̃tũ Alex. h̃ refert pau.de ca.notabilr dicere q executor põt i ꝓprios filios spurios distribuere si sũt paupe.adõ bal.ꝓ.lxxv.iij.li.ꝛ qõvoluit ꝓe.de anch.ꝓsi.ccccxxxvij ꝭ cal.ꝓsi.xxxj. tenuit qõ filijs paupib⁹ executor distribuere nõ possit.ꝓ.xxxix.e.n.de test.tz qõ possit si sint summe pauperes.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas Poma. ¶Ergo ꝓsumitur.vide Alex. consi.lij.in vlt.col.ij.vo.

b ¶Qō non.Adde quod istud limitant Bal.et ang. vt refert et sequitur Pau.de ca.misi in testō sit apposita clausula codicillaris que apta est trahere directam ad fideicōmissum vt.l.q; rebatur.ō testa.mili. idem sequitur Imo. hic et Fulgo.in.l.precibus. vbi refert se cō suluisse alleg. text.in l.fratertu⁹ C.de fideicōmiss.not. gloss.in.§. masculo.in stit.ō pup. substi.idez tenuit imo. et Ang.in l.in pupillari.j.e.et hoc etiam voluit bar. in.l.j.i.xvj. q.de iure codicil.tenuit Mathe.nota. clxviij. et Bald.consilio.cxliij.iij.volu.

de natu.li.que bene facit. et facit l.iij. in fine.e.tit.et.l.j.et.ij.C.de repu.here. et.j.de acqui.here.l.si tis qui bonis.fa a clius ergo ꝓsumitur fraus in cōtra ctibus:q; in vltimis voluntatibus: vt dicto.§.sed heredem.prealleg.ō proxima.q. ¶Ultimo pro materia hu⁹ l.facit quod dixi in.l.fi.C.de his quib⁹ vt indig.

1 ☞Substitutio que semel valuit iure directo an obliquetur isto casu vt trahatur ad fideicōmissum.

2 Substitutio fideicōmissaria an trahatur ad directam. 1

3 Substitutio que nunq; valuit iure directo an valeat iure fideicōmiss. b

4 Verba directa in codicillis an trahantur ad fideicōmissum.

5 Verbum volo est directū vel obliquū 2 ratione adiuncti. c

6 Substitutio pupillaris facta a matre trahitur ad fideicōmissum.

7 Pupillaris substitutio facta maiori quod non valeat iure fideicommissi.

8 Verba vnius substitutiōis directe qō trahātur ad aliam substitutionem directam.

3

c ☞Andre.Pomate. ¶Quero econtra. Vide Alexan.consilio primo.in.iij.col.in.iij.volu. d e

d ¶Quero quid.et per id quod dicitur in codicillis singulariter et eleganter dixit hic Bald. et sequitur Ange.qō si in testamento posita sit clausula codicillaris quod post tēpora pubertatis fit digressio ad voluntatem codicillarē ex quo non potest valere iure testamenti obliquabitur pest tempora pubertatis 2 valebit vt fideicommissaria.siue fuit facta per verba directa siue,communia etiam dato quod ab ipo principio voluerit quod in pupillarem etatez valeat iure directo et intellige quando clausula est apposi f ta hoc modo si non valet valebit in tex.2 no. in.l.prima.de iure codicil. et tene menti: quia considerata forma testamentoruz.in quo consueuit apponi dicta clausula codicillaris cessabunt opi.Andre.Barba. 4

☞Andreas Pomate.

e ¶Si institutio.Vide Alexand.l.centurio.in xxiij. colum.j.eodem.

f ¶L.sceuola.Vide Pau.de ca.con.cccly.Et in quantum Bar.dicit q verbum volo non sit directum vide quod voluit do.Lar.consi.lx.

g ☞Andre.Poma. ¶Preterea vide Bal.l.illud.§. g tertium.ff.de iure codi. 5

Verbis ciuilibus. Compl dicta fa cta a pagano p verba directa nō valet vltra tpa pubertatis. Itē q nō admittitur vt substitut⁹ nō admittit vt cōiunctus.h.d.ista est notabilis lex 2 valde menti tenenda. ¶Op.ad prin.de.l.centurio.j.eo. vbi cōpendiosa potest fieri verbis directis vltra tempora pubertatis. Solu. verum est in milite:secus in pagano vt hic.Materiam compendiose dicemus in.l.centurio. ¶Ad secundam partem oppo. dicitur hic quinon admittitur vt substitutus non admittitur vt coniunctus.Gloss.ponit quod substitutio fuit facta per illa verba.si intra.xxv.annos decesserit:et sic substitutio fuit sub die.et sic remota die debet admitti vt coniunctus.vt.l.hereditatis.ō.titul. primo.Respon.lex contraria loquitur quando fuit sub simplici die institutus.hic vero fuit institut⁹ sub conditione limitata tempore.hoc est si filius decesserit intra.xxv.annos, non ergo fuit dies simpliciter.sed conditio limitata tempore. ¶Quero †vtrum substitutio que valuit semel iure directo obliquetur aliquo casu vt trahatur adfi deicommissum. Hic videtur tex.quod non b in prin.et in.l.pupillari.j.eo.fallit fauore matris.vt.C. eo.titu.l.precibus.hoc qualiter intelligatur dicem⁹ in.l.centurio. ¶Quero †econtra c vtrum substitutio fideicommissaria seu obliqua trahatur ad directam.glo.que est hic dicit quod non.Et videtur qō hoc colligitur ex.l.ista.sed non colligitur nisi dicas quod colligitur in prin.ecōuerso.vt sicut directa ad obliquam non trahitur.ita obliqua nō trahitur ad directam:vel dic quod colligitur ex secundo respon so.sicut substitutio non trahitur ad institutionem, ita et obliqua non trahitur ad directam. Sed contra hoc habem⁹ clare in.l.Antonius.infra de fideicommiss.lib.secundum Jacobum de are. et videbitis in.l.neq; enim.§.finali.cum.l.sequen.j.de testamilita. ¶Quero †quid⁹ si institutio c vel substitutio non curo facta per verba directa nullo tempore potuit valere iure directo an valeat iure fideicommiss. glo.que est hic simpliciter dicit qō sic.sine ab initio non potuit valere ratione volūtatel in qua fit:quia fit in codicillis.vel ratione persone testātis. vel ex cum quo quis testatur:vt.l.sceuola.a d treb 2 l.ex facto.eo.titu.2 hoc si nil est aliud quod impediat.sed quo casu potuit valere iure directo nō trahitur ad fidei.vide gl. que incipit testatoris.2 ipsam nota et tene menti. ¶Pro declaratione huius †glos.quero vtrum verba directa in codicillis trahantur ad fideicommissum.gl.q; sic per.l.sceuola f.j.ad trebel. et videtur tex.in.l.illud.§.tractari.infra de iure codicil.et.l.cū quis.§.setam.j.de lega.iij. Jac.de are. dicit contrarium dicens qō hoc nulla lege reperit.2 dicit qō in.l. illud.fuerunt verba obliqua sez verbum volo qō est obliquum:secus si esset verbū mayre directum:quia tunc nunq; obliquatur:vt h ac gl. sed Oldr.ipsum reprehendit.et ab omnibus damnatur per.l.sceuola.que dicit qō ex benignitate illa verba trahuntur ad fideicommissa.si enim esset verbum obliquum traheretur de rigore ad fideicommissum. ¶Preterea verbum volo est directum. vt l. quoniam indignum.C.de testa. ¶Preterea s vt dixi pluries

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

dixi pluries verbū volo non est directū vel obliquū a de se nisi ratione adiuncti: vt dixi in.l.apud ausidiū. infra de adoptio.le.sed pro Ja.de are.facit gl.q̄ est in.l.imperatores.j.de manu.test.sed illa glo.nō omnino bene dicit:sed debet intelligi sm predicta. Alterius glos.dicit q̄ si propter cōditionem persone non a valet trahitur ad fideicōmissum. Quero mater[a] fecit †pupillarē substitutionē filio.vtrū valeat iure fideicōmissi. Per istā glo.videt q̄d sic:[b]q̄ propter cōditionē persone nūq̄ potuit valere iure directo: qm̄ mater non pōt substituere directo et pupillariter: q̄ non hz filium in ptāte vt.ff.e.l.ij.j.eo.l.si mater. Contrarium no.glo.instit.e.§.extraneū.quā glo. quidam tenent:sed cōmuniter oēs tenent glo.hic posita. Et ad illam que dicit q̄d nullo iure valet.dicūt iure scilz iure directo.sed iure fideicōmissi sic:vt hac gloss. sic in quolibet extraneo substituente.vt.j.de leg.j.l. filio §.vt quis heredem.et.l.ex facto.in princi.j.ad trebe. b

7 Sed †quero ponamus[c] quod substitutio pupillaris est facta maiori.vtrum valeat iure fideicommissi. per istam gloss.videtur quod sic.quia propter cōditionem persone nūq̄ potuit valere iure directo. Cōtrarium dicunt[d] omnes docto.nam cum substitutio pupillaris debeat finiri adueniente pubertate.ita q̄ vltra non durat.ergo a pubertate non debet incipere vt.j.de vsufru.le.l.vsumfructum cū moriar.ad hoc facit.l.si fundū per fideicō.alo.l.si titio.§.fi.cū.l.seq. j.de le.j.hoc tenēt do.Ray.et Bul.de cu. et oēs q̄d satis placet. Cōtra oia predicta videtur quod talis substitutio nullo casu possit valere propter defectum persone iure fideicōmissi.nā ab initio pōt valere iure directo vt vulgaris que potest fieri a quolibet et cuilibet.ergo ꝛc.respond.vt dicam in materia compendiose in materia illa vtrum compendiosa contineat vulgarem. Ultimo quero[e] vos habetis hic e 8 vtrum †verba directa trahantur ad fideicōmissum vel contra:sed quero vtrum verba vnius substitutionis directe trahantur ad aliam substitutionem directam.glo.hic notāter dicit quod sic.quod verba dubia directa trahuntur ad vulgarem directam. allegat.l.fi.C.de here.instit.vbi verba sonabant in pupillarem.q̄ dicit titij plotij heres esto.et sic videbatur facere heredem heredis.tñ interpretatur ibi imperatorē esse vulgarem.et sic verba vnius substitutionis trahantur ad aliam vt ibi dixi. c d

1 Distributiuum quisquis quod habet in se conditionem.

2 Substitutio an sit conditionalis institutio.

3 Nullum q̄ fit per omnia idem dicitur simile.

f Si liberis.[f] Clarum est principium huius.l.ideo non summo eam eo quod est quedam diuisio ideo seipsam summat. No.tex. 1 ibi:cui similis ꝛc. Nota †de distributiuo quisquis:q̄ hz in se cōditionē:vt dixi in.l.hoc arti culo.§.ti.j.et plenissime in.l.j.j.de condi. et demon.

2 Op.q̄ †nulla substitutio sit pura:cū ois substō sit cōditionalis institutio:vt.l.cohercdi.§.coheres.j.e. et.l.in rōne.§.si filio.ad.l.fal. So.vt in glo. Opp. dī hic q̄d id q̄d est idē sit simile.cōtra.l.q̄d nerua.et 3 quod ibi no.§.depo.† Rñ.nullū q̄d fit per oīa idē f dicit simile vt ibi:hic vero idē quo ad effectū tñ di-

Quero mater. et no hoc de mātre q̄ quotidianū est quod si mater substituit impuberi quandocunq̄ decesserit valebit semper vt fideicōmissaria etiam si filio moriente in pupillari etate. Et adde in cōtrarium hic dicitur quod substituto facta impuberi per viam directam nil uersum quo ad verba: et illo respectu dfr similia quo respectu sunt diuersa. vz : limitanisi fuerit cōcepta sic

Qui est heres defuncto nō ex eo iudicio non admittitur ad substitutionem factā per hec verba quisquis mihi heres erit.et sic:

Quando heres heredis dicatur heres testatoris.

quandocunq̄ decesserit talis sit et heres. nam tunc valebit iure fideicommissi quia a principio non vz iure directo. Andre.barb.

Q̄d sic.adde q̄ hāc gl.sequūtur Bal.Ang. imo. Pau.de ca.War.Syl.Ly.gui.de cu.in.l.precibus. C. e.ibi sali.ibi et ang.in.d.l.centurio.do.Ant.z car.flo. in.d.c.raynutius.et ibi imol.in materia pupil. z Ja. but.bal.in.l.extraneū.C.de inoffi.test.Bal.in.l.extraneū.C.de here.instit.cōtrariū tenuerūt aliqui quoruz motiua nō refero vide hic per Alex.q̄ glo. hic secutus fuit Bal.cōsulendo cōsi.cxuij.iij.vol.vbi dicit autoritatē glo.hic Dy.ray.Bul.de cu. Bar.cōfirmari ratione naturali q̄ nō dz imperitia mulieris q̄ nescit quid sit pupillaris substō vel vulgaris officere vere et reali intētioni ipsius.ar.l.codicillis.§.fi.de le.ij.et C.de testa.l.q̄n indignū.nā et ipse iudex dz interpretari ex potestate sibi concessa a.l.vltimā voluntatem ita quod valeat et non pereat vt. C.de fideicō.l.voluntatis.et.l.fi.de manu.testa. crudelis est interpretatio que fit ad subuertēda iudicia defunctorū. et a iure et veritatis dispositione penitus aliena. vide et si verba fideicōmissi deficiunt tñ eū sermonē pro fideicōmis.debemus accipere.arg.ff.de leg.ij.l.vnū ex familia.§.item imperator marcus. et idem tenet Calde.consi.xj.de test.de substitutione facta pupillo extraneo.vide Bal.cōsi.cxl.j.volu.

Andreas Pomate. Ponamus.vide Pano. consi.xxxij.in.j.col.ij.vol.

Contrarium dicunt.nam hoc dictum videtur procedere si testator putabat cum impuberem quod est conditio impossibilis quam testator putauit possibilem vitiat actū.l.seruo manumisso.de condi. inde.sed cus forte si sciebat:q̄ cū illa cōditio impubere facto tam sit impossibilis:facit.l.si mihi meuia. et.l.j.j.tit. j.de ver.obli.d.l.titio cum moretur. quia ibi non cōferret dispositio in tempus impossibile euenire imo euenire poterat:quia conferebatur in tempus mortis future:sed in casu nostro conferebatur dispositio in tempus impossibile euenire ratione psone cui substitutio fiebat. And.barb.

Andre.Poma. Ultimo quero. Ultimo dixit hic Ange.quod quando substituitur vnus post mortem que erat institura ad vitā q̄d hic talis substitutio nullo tempore valet iure directo:sed trahetur ad fideicommissum.tu recurre ad.l.si filius apparet. supra de libe.et posthu.

Andreas Pomate. Qui liberis.vide Alex. consi.xxxvj.in.ij.volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andre. Poma. ¶ Hec verba. vide qd plius tex. dicat Bld. consi. xvj. incip. thema tale est. refert et sequitur Ray. §. et qd si tantū. in. xiij. colū.

b ¶ Ultimo. Adde q cū Bar. transit Bal. in. l. fi. §. fi et ſi quis. C. cōia de le. et in. l. fi. in. xviij. q. C. de here. inſti. ⁊ in. c. j. de inueſti. 2 in ma. fac. et in aut. ſi tamē. C. de temp. ap. Paul. 3 ca. hic etiam transit cuz Bar. limitando illō verū quando habebant notā

1 Iſta verba quiſquis mihi heres erit ſit heres filio meo impubere quā ſubſtitutionem contineant.

2 Seruus eſt eodem modo heres nomine ſicut filius.

3 Compromiſſum factum in aliquē ſub nomine dignitatis quod non tranſeat ad ſucceſſorem.

4 Executor teſtamenti datus ſub nomine dignitatis quod eo mortuo ſucceſſor erit executor.

perſonam illius alias cenſeātur habuiſſe reſpectum ad dignitatem et tranſibit. argu. l. qui habebat. j. de rebus dub. et dicit quod tempore quo ſtudebat iſta queſtio venit ad manus Bald. de quodam compromiſſo facto a rege Francie limita tamen in caſibus in quibus dicitur commiſſionem factam ſub nomie dignitatis tranſire in ſucceſſorē in dignitate vbi ſucceſſor haberet dignitatem nomine proprio non alieno. ita probatur in. l. q principi continuata. l. ſi auguſte. de lega. ij. et ibi no. Barto. et hanc limitationem tenet Ange. poſt Lyn. in. l. ſi quis imperatorem. C. q teſt. fa. poſ. Bald. in lege hac conſultiſſima. e. tit. reprobat gloſſ. in. l. de. et ſi principalis. de reſcrip. que cōtrarium ſentiebat. item limita niſi exiſtens in dignitate eſſet coniunctus ei qui ſibi cōmiſit vel aliter appareat de aliqua preſumptione affectionis. ita tenet uno. hic et Ange. per not. per gl. in. c. ij. de teſti. alias fallentias vide per Joan. andre. in addi. ad ſpecu. in titu. de iudice dele. §. teſtat circa principiū. vbi querit quid ſi habēti duas dignitates duo ſucceſſerunt ei in dictis dignitatibus. et ibi etiam quid ſi cōmiſſa ſit cauſa epiſcopo Bonoñ. et ante cognitionē cauſe eccleſia bononienſis ſit facta archiepiſcopalis an poſſit procedere talis epiſcopus de quo etiā per eundem. in addi. in ſpe. in titu. de inſtrumentorum edi. §. nūc aliqua ſup. ver. qd erit in prelato. ⁊ p eundē in. c. rōne. et. c. priuilegiū. de reg. iur. lib. vj. in mercu. et in. c. quis. de offi. dele. in. vj. per Paul. de lea. in diſputatiōe in. quē papa reſcribit epō. an aūt cōmiſſo facta epō bononiē ſi extēdatur ad ſocūtenentē. Guil. de cu. in. l. ſi ptor. §. de offi. eius cui man. eſt iuriſ. concludit q nō per illū text. Alex. dicit putare ſe diciſſe in lege more. ſupra de iuriſdi. omn. iudi. et adde quod limitationem Paul. de caſt. c. ſupra in principi. voluit Bald. in cauſa filius compromiſſi facti in regem Francie eius conſilio. cccxvij. j. volumi. incip. in chriſti nomine ego puto. Ad queſtio. vero an cōmiſſio facta epiſcopo expiret ipſo facto archiepiſcopo. Oldra. dicit quod dignitas non tollitur. ſed mutat eius conſilio. ccxxxix.

5 Inſtituti vel ſubſtituti in ſecundo gradu qōveniant per hec verba quiſquis mihi heres erit: vel quos mihi heredes inſtitui.

6 Si teſtator ſubſtituit per hec verba ſi talis deceſſerit ſubſtituo heredes meos infraſcriptos: demū inſtituit pauperes eligendos per aliquē: an illi pauperes admittātur ex ſubſtitutione illa.

7 Scriptum dicitur quod legi poteſt non intelligi.

8 Verbum inſtituo quod trahatur ad ſubſtitutionem directam.

Hec verba. a Qui eſt heres per mediam perſonam alterius non admittitur per ſubſtitutionem factam per hec verba: quiſquis mihi heres erit. hoc dicit. Vel aliter. Qui ⁊ eſt heres defuncto non ex eius iudicio non admittitur ad ſubſtitutionem factam per hec verba: quiſquis mihi heres erit. hoc dicit. Et eſt nota. text. ibi: quia non ex iudicio veniunt ⁊ cetera. ſimilis text. eſt infra vt le. no. ca. lege p. ima. paragrapho non ſolum. nam ſi eſſet heres heredis ex diſpoſitione defuncti: pura ex pupillari ſubſtitutione admittitur vigore dictorum verborum. ratio: quia habet affectionem defuncti. caſus eſt infra eodem. lege paterfamil. in princi. ¶ Opponitur ſupra de in rem ver. lege tertia. paragrapho ſed et ſi erraueris vbi non refert an quando per obliquum vel per directum aliquid fiat: vt patet. Solut. hic aliud: quia conſideratur affectio teſtatoris: que in eo qui eſt heres per obliquum non cadit. Alterius opp. dicitur hic neq; heredum heres. contra in lege qui patri. infra de acquir. heredi. dicit vt ibi dicam. ¶ Alterius oppo. vt infra de codi. ſi quis cum teſtamentum. vbi non curatur quomodo ſit heres. Solutio ibi nullus erat inſtitutus. vnde in eis iſta verba nihil poterāt operari. hic vero ſic. vel aliter ibi volebat quoſdā grauare. hic volebat eos honorare. qui honor non cadit in eum in quem teſtator nullam habet affectionem. prima ſolutio magis placet: quia illam tenebat Dyn. ¶ Item oppo. ſupra de donatio. inter virum et vxorem. l. ſi donate. paragrapho primo. gloſſ. non ſol. ſed dic quod ibi virumus nominatus tenet locum primi quo ad effectum donantis. hic vero heres heredis non tenet locum primi quo ad effectum teſtantis. ¶ Extra glo. ⁊ quero quam ſubſtitutionem contineant illa verba: quiſquis mihi heres erit: ſit heres impubes filio meo. Dicunt quidam quod expreſſam vulgarem. ita tenet Azo in ſumma huius tituli. et Dyn. in tractatu ſuo de ſubſtitutio. gloſſa vero dicat quod hic continetur expreſſa pupillaris et tacita vulgaris. ita not. inſtituta. eodem. in diſtin. magna. ita tenēt Jacobus de Raven. et Lynus in lege precibus. poc etiam tenui vobis ſupra eodem lege prima. in tractatu vulgaris in queſtio. quibus verbis cōcipiatur. nā cū hic ſubſtituatur pupillo: q dicit filio impuberi ſit heres: pz qō eſt expilla pupillaris cōtinens in ſe tacitā vulgare. vt ibi dixi. ¶ Ultimo. Hāc. l. induco cōtra Ja. de are. et Petrū qui dicunt q filius eſt heres noie. ſed ſeruus nō. vt dicūt in. l. cū pponas. C. de here. inſtituen. ſed dico contrariū: q eodē modo eſt heres domus per ſeruum ſicut pater per filium. vt dicam plene in. l. cum filio. j. de leg. j. ¶ Ultimo hanc Linduco ad queſtionem cui quia ſemper dubitaui.

c ¶ Andreas Pomate. ¶ Dubitaui. vide Lanfran. in tractatu de arb. char. xxj. ver. ſolet. Feli. c. preſentata. in principi. de teſta. et. c. cum ex officij. in. xiij. col. c.

b in. 4

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vos habetis q̄ si delegatio est facta alicui sub nomine dignitatis transit ad successorem in dignitate vt in.c.quoniam abbas.extra de offi. deleg.⁊ not.s. de iurisdom.iudi.l.⁊ quia.⁊.l.tale pactum in fi. de pactis.modo pone compromissum factum in aliquem abbatem sub nomine dignitatis: an transeat ad successorem in dignitate. Videtur q̄ sic per predicta iura. In cōtrarium videtur casus hic:nam licet sub nomine appellatiuo hic sit facta substitutio. quisquis mihi heres erit.non transit in eos in quos non cadit affectio: licet succedant in nomen appellatiuum. vt hic.ita in questio.ista. vnde sicut compromissum nō transit ad heredem.vt.l.diez proferre.§.j.s. de arbit. sic nec ad successorem in dignitate. vt hic. ⁊ hoc tenet Innocen.in simili in.c.fina.extra de offic.deleg. Nec obst.quod dicimus in delegatione facta sub nomine dignitatis:quia illud verum quando aliqua iurisdi. committitur: sed questio nostra loquitur quādo committitur aliquod exercitium seu aliquis actꝰ. vt compromissum et similia vt nota.per Innocen. in dicto.c.fina.extra de offi.delega. Et hec multa § facient contra ea que dixi in .l. quidam relegatus.j. de rebus dub.⁊ contra id quod fit quotidie. Dicit testator.[a] facio meus executorem priorem talis hospitalis.nam secūdum predicta videtur quod succedēs a in hospitali non sit executor nec in illo officio succedat.quod est contra communem obseruantiam:⁊ cōtra ea que dixi in.l.quidam relegatus.sed dic quādo testator dat executorem in vltima voluntate dat cū in locum executoris legitimi.hoc est in locum episcopi qui est legitimus executor.vt.l.milli.⁊.l.si quis ad declinandam.C.de episco.⁊ cleri.sicut ergo illa executio defertur sub nomine dignitatis.⁊ ita hic executio defertur in locum legitime.vnde magis de dignitate quam de persona videtur sensisse sed si vellem quod ista lex nihil faciat. dic quod lex ista loquitur quando sunt aliqui substituti sub nomine appellatiuo per testatorem impositos ⁊ introducto: quia ipse eos heredes instituit.sed si esset aliud nomen appellatiuum non introductum per testatorem non curarem an esset primus vel secundus. vt dixi in solutione contrarij.l.si quis cum testamentum.de iure codicillorum.puto tamen ea que dixi de arbitro et arbitratore esse vera per ea que notantur per Innocen- b tium [b] in dicto.c.vltimo extra de officio delega. non habetis hic alia nisi quod recitabo hic aliquas que 6 stiones quas omisi. Et quero † vtrum substitutio facta per hec verba quisquis mihi heres erit vel per hec verba eos quos mihi heredes instituit.vtrū admittantur illi qui sunt instituti in secundo gradu. vt b substituti vulgariter vel pupillariter alteri filio. Respondeo sic quia in iudicio testatoris veniunt vt in 7 hoc.§.hec verba. Quero † quid si testator [c] substi- c tuit per hec verba si talis decesserit substituo heredes meos infrascriptos:demum postea in testamento instituit pauperes eligendos ⁊ nominandos per aliquem:vtrum illi pauperes admittantur ex substitutione illa. Respondeo.et aduerte propter illam dictionem infrascriptos. nam scripti dicuntur illi qui possunt legi non qui possunt intelligi: vt probatur in l.prima circa princip.s.de his que in testamen.delē. pauperes autem electiō possunt legi in testamēto de prescrip.vide quid dicat Bal.in.l.fi.in.v.col.C.de cōtrahen.emp.Barb.in.l.si stipulatꝰ.ff.de ver.obli. glo.c.ij.de testa.in.vj.

¶ Dicit testator ad aliud quod tangitur hic de executore vltime voluntatis scilicet quod transeat non tamen assignet bonā rationem: quia illud est nomen non introductum a testatore: secus in casu huius. §. hec ratio nō placet: quia cōcluderet id quod minus p̄missum: quia executores in locum tenent successoris. l. ꝺputat sub nomine dignitatis:q⁊ dat episcopum loci.l. milli.p̄eal leg.sed certe potius econtra:q⁊ l. prouidet in defectū dati a testatore:vt in auten.Iz. de episco.⁊ cle. Bal.vero dicit hic qꝺ est speciale fauore vltime voluntatis ⁊ videatur cōmissa tāq̄ bono viro.tu potes dicere q̄ ratio colligitur ex gl.pe.in.c.ij.de testamen.in.vj.videlicet:q⁊ illud ministerū est tale q̄ videtur committi respectu dignitatis vel religionis,p qua p̄sumitur non aūt respectu affectionis certe p sone ⁊ ideo secus esset si deputans talē executorem esset cōsanguineus ipsius deputati:q⁊ tunc non trāsiret in successores:vt voluit glo.p̄alle. ⁊ vide cōsiliū Bar.lxv.incip.domi Cato.ad quid allegauit istum §.hec verba.quādoq̄ testator dicit quisquis vel qualiter.Andre.Barba.

~ Andre.Poma. ¶ Inn. in dicto.Et hanc solutionem posuit ibi Inno.tu dic quod quando cōmittitur iurisditio fit respectu p̄sone ⁊ peritie p̄sumpte quā p̄sumitur habere successor in dignitate.facit.c. statutum.de rescriptis in.vj.sed nudum ministerū cōmittitur respectu affectionis quod contingit minus p̄missis.⁊ facit.l.mandato distrahendo:ū.s. mandati.l.cui bonis.s.de remun.furiosi.

~ Andre.Poma. ¶ Quero quid si testator. Vide Alexan.consi.clxiij.verſic.p̄missis in.v.vol.⁊ idem Alex.⁊ moder.l.fi.C.de hered.instit.⁊.l.si quis.§.fi.ff. de acquir.here.vide quid per istam. l. dicant moder l.cum filio,in glo.j.j.de leg.j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Transit. vide Pau. de ca. consi. cclix.

b ¶ Paterne. Adde quod Jmol. hoc dicit etiam esse no. z Sali. idē tenet in l. testamento. C. eo. fortius voluit Ang. in l. quoniā sororē. C. de iure deli. z in l. qui duo. j. e. z in l. ventre. j. de acquir. here. z Jmol. ibi in vlti. chart. ang. z uno. in l. pantonius. eod. titu. Jmo. et Pau. de cast. in. d. l. qui duos valet quod idē etiā scz quo ad trāsmissio. her. paterne delate impuberi in casu. d. l. qui duos. valz qñ testator habēs duos filios ipuberes dixit q; si ambo decederent impuberes titū substitue bat: quia tunc mortuo vno ex impubertbus hereditate paterna non adita non venit statim sed

SI pater. Divisunctus in vnam dimidiam z plures coniunctim in aliaz dimidiam pro hereditarijs portionibus ad substitutionē vocant. h. d. ¶ Op. ad hanc. l. de. l. lucius. §. lucius. j. de leg. ij. vbi dī q; omnes vocantur ad virilem. dicit glos. Sol. vt ibi. Alij vero dicunt aliter vt no. s. ti. j. l. liber homo. §. titius. vbi dicitur qđ geminatio verborum illud induxit. sed sol. ista non est bona. nā hic nō fuerunt verba geminata: siue orationes geminate: sed fuerunt omnes nominati vna z eadem oratione. Alij vt Jacob. de rauen. dicūt. qđ ibi ꝓpter relatiuū quis videtur singulariter nominati. illa sol. approbatur per Ly. C. eo. l. vlti. sed in veritate est cōtra istū text. qz hic ponit relatiuū quos. z videtur cōiter contra glo. z no. l. siue a certis. j. de duo. reis. vbi relatiuum quis vel qui nō induxit qđ plures videtur singulariter nominati: quid dicem?z ¶ Certe teneo solu. glosse. posite in. l. lucius. ad quam glosse. se remittit. nam ex eo quod testator voluit alienari extra familiam: presumitur quod voluerit cuiqs dare virilem: vt ibi no. ¶ Ulterius oppo. de. l. fina. C. eo. tit. Jstud contrarium est valde difficile. Glosse. hic z ibi multas sol. ponut que omnes

a

1

2

3

alius frater impubes iure transmissionis sibi facte ex potentia suitatis: quia tunc dicitur superesse persona que ex presumpta mente testantis habet excludere substitutum. ad idem alle. l. qui duos de reb. du. qđ singulariter dicit Alexan. ad ampliatio. huius. §. latius hic vide per eum.

b

c

d Andre. Poma. ¶ Filio impuberi. alleg. iste. §. q adita hereditate per filiū censetur vnū patrimoniū hereditas patris z filij. Et no. q cōiunctorū dz fieri separatio vniformis qđ est vtile sm Ang. in eo q impetrauit ecclesiā q alteri erat vnita z nō pōt illā vnitatē possidere. facit. c. super eo. de prebē. in. vj. Iz non alleget q datio coheredis imponit suitatez quo ad cōfirmationē tabularū pupillariū. l. apud iul. §. idē iul. j. ad treb. z j. e. l. si filius qui patri. non aūt ponit effectū suitatis quo ad effectū trāsmissionis hereditatis non agnite. l. iij. C. de iure delibe.

e Andreas Poma. ¶ Filio impuberi. Vide quid q istum dicat aret. l. j. §. veteres. in princip. z ibi Alex. ff. de acquir. pos. in. v. col. vide etiam Alex. consi. xij. in ij. col. z seq. in. v. volu.

divinationem continent: sed veritas est quod ibi est substitutus per hanc dictionem distributiuam quis. quis. vnde quilibet videtur nominatus: merito quilibet videtur substitutus in virilem. hic vero substituitur per illud relatiuū quos: qđ est magis collectiuū qꝫ distributiuū. Dicit enim quos sibi: qđ non est distributiuum: sed magis vnitiuum z collectiuum. nam collectiuum est cū reperitur in plurali numero et ad plures nominatos refertur. Et hec so. patet ex significatione verborū: z hec est vera quā sequūtur doct. vltramon. Et audiui a quodam antiquo doctore q War. de fano interrogat⁹ de solutione huj⁹ contrarij sic rñdit. ¶ Sed cōtra illā sol. opp. si per distributiuū videt quilibet notatus ergo in virile qlibet admittit. nō p hereditaria portiōe qđ est cōtra casum. s. l. prox. in fi. z l. in testō. s. e. Rñ. qlibet vi notatus noie appellatiuo. z ideo inter se in portionib⁹ q eos tangunt habebunt portiones hereditarias: sed ētū ad extraneū habebūt virles. Hec ob. l. fi. C. eo. que videtur velle q etiā habeant inter se virles: quia illud ideo quia etiam in hereditate habebant virles: alꝫ esset contra. s. l. prox. in fi. z. s. eo. l. si in testamēto. ¶ Ultimo glo. op. de. l. j. C. eo. sed illa concordat non discordat.

SEd si plures. Spes substitutionis pupillaris ad heredē nō trāsit⁹. h. d. cōcordat lex qui liberis §. hec ꝫba. s. eo. dic vt ibi. In tex. obierūt sol: ideſt pupillo. Idē de spe substitutionis reciproce: vt l. lucius. §. fi. j. e. ¶ Op. de. l. qui patri. j. de acq. here. Solu. vt ibi dicam. z no. bene istū tex. qz quotidianus est. Barto.

Existentia sui heredis operatur transmissionē hereditatis paterne z fraterne.

Pater qui fecit de filio suo necessario, voluntarium poterit facere necessarium filio suo.

Beneficium abstinendi qđ habet filius in hereditate paterna quod habeat etiam in fraterna.

Quos possum. Iste est bon⁹. §. z habetis in. l. ij. §. prius. s. eo.

¶ No. † q sicut existentia sui heredis operatur trāsmissionem hereditatis paterne. vt dicam. j. e. l. si filius q patri. z plenissime in. l. ex militari. j. de test. milita operatur transmissionē fraterne b hereditatis ex pupillari. qđ no. multū vt hic est casus. ¶ Quero † quid si pater fecerit sibi de filio suo z necessario, voluntarū. vt puta qz dedit sibi substitutū vulgariter p. l. si filiꝫ heres. de lib. z posth. an poterit facere hec necessarū filio suo. Et dic q sic vt hic: qz sufficit potentia sua ideo nō requiritur q faciat. qđ no. ¶ Quero † vtrū beneficiū abstinendi qđ hz filius in hereditate paterna habeat locū in hereditate fraterna. z dico q sic. vt. l. si filius qui patri. j. eo.

Filio impuberi. c Substitutus pupillariter non potest heredi tatem pupilli separare a paterna si est adita per pupillū. Itē nisi adeatur ex paterna nō potest ex pupillari adiri. h. d. cum. §. sequenti. z est nota. textus. Ibi nō potest. ibi rñdet. z no. ibi iuncta em. In ter. ibi habere possum. sine paterna. nam aut filiꝫ adierat hereditatem patris z non conceditur separatio personaliter: vt. s. prox. §. aut non adiuuet: tunc per me

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nō possunt ꝓfirmari tabule pupillares q; repudiauit: ⁊ sic nō defertur ex his hereditas.vt.j.proxi.anteꝙ aliquid recitetur vide prius.§.sequentē.Bar.

1 ☞ Substitutus an in casu huius.l.possit petere restitutionem ex persona pupilli vt se abstineat ab hereditate paterna.

2 Existentia sui heredis dato coherede extraneo nō confirmat tabulas pupillares.

3 Per aditionem heredis instituti in re certa qđ confirmentur tabule pupillares alio herede vniuersali non reperto.

Si ex asse. Extraneus solus institutus repudiando hereditatem paternā nō potest agnoscere pupillarem.hoc dicit. ¶ In tex.ibi institutus extraneus.secus si esset suus vt.j.eo.l.si filius qui patri. ¶ Oppo.ad.§.filio.quod possit separari hereditas patris et filij.vt.l.si filius qui patri.j.eo.sol.ibi filius adiuit et per beneficiū restitutionis abstinuit:hic nullo modo.vt hic fm vnam lecturam.

1 ¶ Sed dubitatur† an in hoc casu istius.l.substitut⁹ possit petere restitutionem ex persona pupilli vt se abstineat a paterna.Videtur quod sic per.l.non solum.supra de in integrum restitutio. ¶ Sed contra hoc videtur per hanc legē vbi ḥz necesse vtranq; habere vel neutrā. Sed respondet qđ haberet necesse 1
habere sc̄z ipso iure nisi restitutionē ipleret. ¶ Op. de.l.si filius qui patri.j.eo.vbi potest habere vnam 2
sine alia.Solu.ibi vterq; erat suus et necessarius: q; duo fratres.vnde existentia sui heredis licet vterq; 3
repudiaret confirmat tabulas pupillares. hic vero vnus erat extraneus:ideo ipso et pupillo repudian- 4
2 tibus sec⁹:quia† existentia sui heredis non habet locum vbi coheredem extraneum habet: vt.l.apō iul. a
§.idem iulia.j.ad trebel.et dicam in.l.si fili⁹ qui patri.j.eod. Nota ibi:iuncta est hereditas ꝛc.quia effecta est vna hereditas. ¶ Ultimo vide gloss.que incipit ꝛmo contra.ibi.l.liberum.sed vbi vnum non dependet ab alio:nec est pare eius sicut in diuersis legatis seruatur:vt.l.si duobus.j.de leg.ij. Dy. ¶ Op. ad hunc.§.si ex asse. de.l.apud iul. §. idem iul. j.ad trebe.Sol.hic dicit ex asse.et sic nullum habet cohe- 1
redem cuius aditione possent tabule pupillares cō-
3 firmari:sed ibi sic.Dy. ¶† Quero qđ si heres esset ex asse:tamen in testamento est quidam heres in re certa an per eius aditionem cōfirmentur tabule pupillares.dico quod sic:quia cum non reperiatur ali⁹ heres vniuersalis iste institutus ex re certa erit vniuersalis heres.vt.l.j.§.si ex fundo. supra titu.j.et plene dixi in.l.ex facto.eodem titu. ¶ Sed aduerte qđ in institutione in re certa nō fuerūt apposita illa verba: et plus de bonis meis petere non possit: q; tunc non habeꝯ loco vniuersalis heredis:sed testīn vitia- 2
retur:vt dixi in.l.quoties.supra titu.j.et l.pe. supra ꝺ b
de iniu.test. ¶ Oppo.de.l.si filius qui patri j.eodē. Solu.hic fuit institutus extraneus idēq; substitut⁹ ibi suus. ¶ Oppo.de.l.pater.de priui credi. Solu. hic quādo filius est exheredatus cui facta est substi- c
tutio:secus si se abstinet cum est institutus:q; tūc exi ꝺ
stentia sui heredis ꝓfirmat tabulas pupillares. Ista materia ponitur in glos.in.l.quidā elogio.C. de iure delib.et per Dy.in di.magna.infra de acqui.here.vide glo.que incipit:ad hoc ꝛc.ibi.l.quod vulgo. Sol. quo ad cōfirmationē eorū que ex testamēto depēdent requiritur aditio vt hic cū simi.et.l.si patronus.j.ꝺ bo. lib.sed quo ad mutationē prioris voluntatis sufficit posse adiri licet non adeat:vt in contrario.

Ad substitutos. Substitutio pupillaris porrigitur ad omnia bona patris et filij: nisi ex testō militis aliter specialiter disponentis.h.d. Dicit hic ad substitutos pupillares: quero an hoc sit verū siue quis succedat ex tacita pupillari siue expressa. Dy. dicit qđ sic.primo q; loquitur hec.l.generalit. a
secundo quia ex eadem ratione:ne decedat pupillus pro parte,testatus et pro parte non. ¶ Quero quere aliud est in milite.Rñ. quia miles potest decedere pro parte testatus ⁊ pro parte intestatus.et idem potest facere in te b
stamento pupilli. predicta vera in filio legitimo:quid in arrogato. dic vt dicam.j.proximo.§.

☞ Posito vno inconuenienti sequitur aliud.

Donatum ambasiatoribus an sit ipsorum.remissiue.

Datum filio patris contēplatione est peculij profectitij.

Donata vxori a cōsanguineis viri,an sint vxoris vel heredum viri.

In arrogato. [a] Pater legitimus tantū potest substituere filio pupillariter solum in his que ab eo pfecta sunt.h.d. c
¶ Nota tex.ibi:vt puta arrogatoris amicus ꝛc.fm hoc contingit quod pupillus deceꝺat pro parte testatus ⁊ p parte non. Cōtra.l.ius nostrū.j.de regu.iur.Rñ.posito† vno inconuenienti sequitur aliud inconueniens: vnū inconuenīs est quod quis habet duos patres:vnum naturalem et legitimū: alium legitimum tantum. Eadem ratione sequitur aliud inconueniens qđ pupillus potest decedere pro parte testatus et pro parte intestatus: et cum duobus testamentis:quorum vnū est factum a patre naturali:aliud a legitimo.quod dic vt.l. si arrogator. supra de adop. ¶ Ultimo† gl. adducit hāc d
legem contra ambasiatores[b] Medio la.de quo in.l.qui proprio.§.procur.vt in ceteris.s̄.de pcu.et dixi in.l.si vero §.item quicquid.s̄.sol.matri. ¶† Ultimo nota[c] in fine huj⁹.§. qđ quicqđ filius habz beneficio pris[ꝺ] seu ei⁹ occasione dicitur profectitium vt hic cum si.allega.in glossa.et non in lege cum opz in prin.de bo.que lib. Ego limito hoc dictū sic q; filj⁹ habz bñficio pris

[a] Andreas pomate.
¶ In arrogato.vide alex. cōsil. clxxix. i. ij. col. cū seq. in.v. volu.
[b] Ambasiatores. Adde qđ Bal.in terminis ꝓtra cōe tanue suo consil. lvij.j.volu. bar. secuꝺ et ia. ꝺ ra.
[c] Ultimo. qñ dicat aliqđ factū cōtē platiōe alicuius videro. cōsilio cccxliij. i.j. dubio. ⁊ q̄ dicat i materia fra. cre. sing. dcxxij. als dcccxxij. vide imo.pl. cxxxix.i pe nul.colū.et cōsi.cxl.ad finem.
¶ Bñficio pris. Adde qđ hicnō attēditur.non agnoscendū qđ debeat i legitima filij cō putari fm bar.⁊ pau.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de ca.in.d.l.cū opz per tex.in.d.l.sancimus.§. repletionē.tñ alex.dicit sc consuluisse cōtrariū primo per l omnimodo.§.fi.in verbo occasiōe.C.de inoffi.test. et ibi ita dicit expresse tenere gul.de cu.ray.et cy.idē voluit et bar.in cōsi.inci.gilbertus.et in cōsi.incipiē te pater de

dit dotem idem dicit renef imo. ang. 2 sali. in.d.l. omnimodo.§. fi.ang. cōsil. xxxvj. pau.de ca. cōsi.cxvij. inci.comelia. nō ob. §. repletionez. qz ibi a casu non patris con remplatio. a obuenit tamē dicit p opi.Bart. facere tex. in l. qñ no uella.a nemine ponderatuz in ꝓbo et substantia. C. b de inoffi. testa.attēto quod dictio ex denotat causam immediatā.l.j.§. ex incēdio supra de incen. rui. et naufr. cui

intelligo qō beneficiū patris sit causa proxima vel sit causa remota imediata tñ: sicut verbi gratia reperis filium meū in ostio et des sibi aliquid quod non dares nisi propter me. vnde cum sim causa proxima vel causa remota nō multū quasi immediata qz das ei pure nō tñ dares nisi ꝓpter me. Secꝰ si ego pater essez causa remota qz propter patrē meū habui notitiā cū quodā dño tñ scio facere ita qō dominus ille diligit me plus qz patrem meum: certe illud qz daretur mihi ab illo domino non erit profectitiū sed aduentitium. hanc differentiā ponit tex. no. in l. socii qui. §. pro socio. Ex hoc habes 1 colligere[a] multa. pone qō aliquis duxit vxorem et fiunt encenia vxori: con 2 tigit qz dissoluitur matrimonium qro cuius debent esse ille res donate. tñ. 3 si qñdē donatio est facta a consangui neis ex parte viri illa dona fuerūt facta contemplatione viri. vnde de bo 4 nis viri videtur profectum vt hic. cum 5 dicit arrogatoris amicus vel cognat 6 videnf em magis facta marito qz vxori: vbz in encenijs factis a ꝓsanguineis 7 vxoris videntur facta cōtemplatione 8 vxoris. et ita hoc anno de facto consulut in.q.cuiusdam domine.

Nemo. Si aliquis sibiꝓpsi restituatur non valet nisi sub c stitutio commodum afferat: et istum §. examinaui plene. infra eadem lege finali. In tex. ibi: siue mutatione cause siue oblatiōe commodi ex substitutione prouenientis.

is qui heres. Capacitas seu incapacitas substituti vel instituti tēpore mortis pupilli inspicitur. hoc dicit. In textu ibi filius decesserit. Iz non esset capax tēpore mortis patris impuberis. Item ibi passus. subaudi qz tēpore quo decessit pater erat capax. Dy. Op. qz quis debeat esse capax tribus tēpibus. vt. l. si alienū. §. in extraneis. ē. ti. j. fo. hoc verū est qñ qs est heres institut⁹ ipsi testatori: sed qñ qs est substitutus pupillo inspicit tēpus mortis pupilli. vñ facit qz requiritur qz sit capax tēpore testamēti mortis pupilli et adite hereditatis: media vero tēpora nō nocēt. vt. l. sed et si in cōditione. §. folemus. ē. ti. j. Ultimo scias qz quidā legunt alio mō hūc finē qō substitutus fuerat grauat⁹ sub aliqua pena quā lect. glo. reprobat. qz dicit qz de iure isto nō poterat pena imponi: sed certe ista rō nō est bona: qz imo poterat sm ista iura pena imponi vt dixi in. l. j. et. ij. de his q penci no. in l. multa. j. de condi. et demon. Sed non placet illa lec. qz non congruit litere.

Beneficium abstinendi est introductū in fauorem filiorum non in odium.

Si quis adiunt et postea restituitur vt abstineat tabule pupillares remanent fir me.

Qui adiuit licet sit restitutus vt abstineat remanet heres nomine.

Existentia sui heredis dato coherede extraneo qd operetur.

Existētia sui heredis de iure ciuili qñ habeat locū.

Beneficiū abstinēdi introductum a pretore qñ enerue existentiam sui heredis.

Existentia sui heredis quod non confirmet legata.

Stante statuto qz bānuti nō possint reuerti ad ciuitatem intra. x. annos nisi habuerint pacē ab heredib⁹ occisi qō poterit habere pacē a filio occisi qui se abstinuit ab hereditate paterna.

Si filius qui patri. Existentia sui heredis operatur confirmationem tabularum pupillarium ad cōmodum filij abstinentis. h. d. ista solennissima lex. Et diuiditur in tres partes principales. Primo ponitur dictum. secundo respōdet duabus obiectionibus contra dictum. tertio ponit quandam illationem ex ꝑdictis. Secunda ibi: iustius. tertia ibi itaqz legata. Ad euidentiam debes scire quod lex nostra in prima parte sui habz diuersas lec. qz casus variantur ser modis. tribus modis respectu filij substituti. Item alijs tribus modis respectu eius cui facta est substitutio. hoc premisso pono casuz sic. quod quidam filium maiorem heredem instituit et filium pupillum exheredauit: vel eum instituit sed se abstinuit ab hereditate paterna mortur pupillus in pupillari etate. iste frater maior instituꝰ vult hereditatem paternam repudiare et pupillarem amplectiqua sibi pupillo substitutus est pupillariter: quero an possit. Respon iurisconsultus quod potest vel ficpone casum simpliciter quod instituit vnum maiorē suū filiū et eum alteri filio substituit: de illo cui facta est substitutio nihil ōr quid fuerit factū: mouit pacē ille filiꝰ cui facta est substō. nō filius substituꝰ vult

[a] Andre. ꝑdona. Habes colligere. ad hoc plures limitatiōes ꝓ cāpeg. l. vt liberis. ver. colligit hic ang. C. de colla. et ibi vide Alex. et mod. vide etiam Ant. but. consi. xxxix. Ro. cōsi. clxxij.

[b] Quā vxori. ad de qz Bal. hec sunt verba sup scō pūcto. dicit bar. qz donamēta facta mulieri ꝓ cōsanguineos viri remanēt viri: sed si per cōsanguineos mulieris debēt restitui heredib⁹ mulieris. ff. ō vulg. l. sed si plures. §. in arrogato. per Bar. sed verius est qō cū donatio sit perfecta et sit ius quesitū mulieri qō mulier trāsmiserit ad suos heredes. C. de dona. ante nup. l. si mater vestra. hec est eius Bal. determinatio. consi. cclxv. iiij. lib.

[c] Andre. ꝑdon. Si filius qui patri. ꝓ intellectibus. l. vide aliqua per ray. in rep. l. gallus. §. et qd si tñ. in. xj. col. circa fi. et sc q. ff. de lib. et posthu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

hereditatē fratris ꝛ dimittere hereditatē patris an a
pōt. Et rñdet q̄ sic vide l' terā vsq; ad versi. iustius.
¶ In tex. ibi: fratri. hic nō fit mentio de institutione
impuberis fratris. vñ dic q̄ hic impubes fuit exhe-
redat⁹ ꝑm Ja. de ra. vel mstitutus sed repudiauit ꝑz
opi. positā in glo. ¶ In tex. extiterit. iuris ciuilis au
toritate nō per immixtionē vel additionē. Glos. tāgit
hic. ꝛ Dy. addit sic dz beneficio pretoris. In versi. iu
stius. Pone adijcitur ad istā decisionē nō pōt substi
tutus separare bona paterna a bonis pupillaribus: ꝫ
vt. s. eo. l. sed ꝛ si plures. §. fi. ꝛ. C. de iu. deli. l. quidam
elogio. sed hic ꝓmittitur ſpatio. quare male. rñdet
iurisc̄ōsultus q̄ iustius facit p̄tor admittere separa-
tionē quā facere cōtrariū: iustius em̄ est id inter fra-
tres quā seruare ꝓtrariū: maxime: q̄ frater alteri fra
tri ab intestato succedit. ¶ In text. concesserit. Assu
me ibi p̄sertim, ibi: itaq; ꝛ postea reuertere. s. et
enim ius dicentis. ꝛ tunc pone casum. ¶ Sc̄o op.
testamentū pupillare nō pōt valere si ex paterno nō
aditur hereditas. s. ponitur ex paterno nō esse aditā
hereditatem. ergo pupillare testamentum nō potest
valere. maxime de iure pretorio: ꝑm q̄ filius habet
beneficium abstinendi nec est heres ipso iure. Ad
quod rñdet iurisconsultus beneficiū abstinēdi est a
pretore introductū in fauorē filiorū ne inuiti obliga-
rentur oneribus hereditarijs: sed in his que in eorū
cōmodum existentia sui heredis operaretur: voluit
pretor eos remanere. Ideo in casu illo existēcia sui
heredis operatur: q̄ ad ipsius filij substituti cōmo-
dū pertinet. h. d. vide literā ibi: etenim ius dicentis
ꝛc. l. pretoris qui cōcessit filijs in potestate manenti-
bus beneficiū abstinēdi. Et nota hūc tex. qui est val
de not. ꝛ mēti tenendus. In versi. itaq; iurisc̄ōsultus
ponit illationē ex dicto pone casum. Ego video q̄
potest repudiare paternā ꝛ adire pupillarē. quero
qualiter debentur legata ꝛ qualiter imponitur ratio
l. falci. Rñd. iurisc̄ōsultus q̄ legata debētur ex sc̄is
tabulis: ratio l. fal. imponitur respectu bonorū im-
puberis non respectu bonorū patris. ¶ Not. ergo
ex hac. l. q̄ beneficiū abstinēdi est introductū in fa
uorem filiorū nō in eorū odium. qd̄ tene mēti perpe
tuo. ¶ Nunc op. ex testamēto ex quo nō aditur here
ditas nō pōt succedi pupillo: seu nō pōt habere locū
substitutio pupillaris: vt. s. eo. l. ij §. adeo. ꝛ. l. sed ꝛ si
plures. §. ex asse. sed s. ꝑm qd̄ posui casum hereditas
nō fuit adita ex paterno: ergo ꝛc. Huius timore[a] va
riatur lec. tribus modis in fratre substituto pupillari
ter. Primo q̄ hic frater adiuit sed per beneficium re
stitutionis se abstinuit: ꝛ hoc vult dicere tex. paternā
hereditatem recusset. dico per restitutionē in integr.
Ista ergo aditio confirmat tabulas pupillares ꝑm
istā lec. que lect. ponitur in fi. prime glo. ibi vel dic q̄
recusset ꝛc. Sc̄ōm hanc lec. habes casum. ¶ No. q̄
si aliquis adiuit ꝛ postea restituitur: vt abstineat re-
manent firme tabule pupillares: sed contra hoc ex-
presse est in. l. nec nouum. s. de condi. inde. vbi adi-
tio restitutione secuta nil operatur. Rñd. sustinendo
hanc lec. prout possumus. restitutione secuta aditio
precedens nil operatur in his in quibus hereditas
adita diminuitur. Ita loquitur l. contraria. fallit fa-
uore libertatis in l. si mulier. s. de mino. ꝛ illo eo. tit.
l. interduz. No. ꝑm hoc in hac. l. tractatur de his que

¶ Huius timore. ꝛ hanc lectu. etiam confirmat do.
argentinus: sed Bal. reprehendit: q̄ non cōfirmātur
litere in ver. dū dicit nō sponte fuscepit. itē quia non
videtur in se: quia restitutio in integrū aduersus re-
pudiationē validat tabul. pupil. ita econtra tab. pu-
pil. validi
tas p adi-
tionē de-
bet inualidari restitutio con-
cessa aduer
sus edictū
per locum
a cōtrario,
argu. l. ꝛ si
cōtra. j. eo.
Angel hic
dicit opin.
Bar. posse
procedere
in casu hu
ius. l. vbi fi
lius in po-
testate erit
institutus
quo casu li
cet restitu-
tio fiat ad
uersus im-
mixtiones
seu agnitio
nem here-
ditatis cuz
remāet sui
tas sicut si
a pun. repu
diasset: sed
opi. Bald.
ꝓcedit q̄n
extraneus
est institu-
tus: q̄ cum
tunc restitutio pa-
riat in inte.
statim per
inde habe
tur ac si ab
initio fuis-
set repudia
ta. sed cer-
te opinio
Bart. pos-
set defen-
sari: quia
semel tabu. pupil. fuerunt confirmate remanent ꝛ a-
lide. Andre. Barba.

¶ Pupillares. adde q̄ idem tenet ꝑe. de ancha. cō
silio. xxv. vbi dicit quod sola existentia sufficit ad con-
firmat tabulas pupillares ꝛ omnia que sunt ad com-
me dum filiorum suorum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cere.l.quidã eulogio.C.de iure delib. et ponitur etiã hec lec.in fecũda glo. ibi vel adiuit ꝛc.Ista lectu.si tu ponꝛes impuberẽ hereditatẽ adiuisse nõ esset bona.nam iaz iuncta hereditas esse cepisset:vt.l. sed ꝛ si plures. §. filio §.eo.ideo non potest fieri separatio:vt.l.j.ꝛ.q̃.j.de acqui.here.propter quod alij legunt alio modo seu eodẽ licet limitent ꝛ dicant concedo cõtrarium.ꝛ dico q̃ frater cui facta est substitutio repudiauit similiter. nam frater qui est substitutus repudiauit sine dubio: vt dicit text. hanc lectu.ponit glos. secunda in princip.huius.l.Ista lectu.est vera:ꝛ ꝑm hanc lectu. ponꝛtur q̃ vterq̃ frater fuit institutus et vterq̃ repudiauit. ¶Sed tunc opp.

4 †quando filio datur coheres existentia sui heredis nil operatur:vt.l.apud iulianum.§.idem iuli.j.ad trebel.sed hic fuerunt duo filij: ꝛ sic filius repudians habuit coheredem:ergo existẽtia sui heredis nil operatur. Solu.sustinẽdo hanc lecturam ꝓ vera ego a limitaui semper dictum Dyn. qui dicit quod quando filius habet coheredem existentia sui heredis nil operatur:intelligo verum quando habet coheredem extraneum:secus si fratrem 5 suum:vt hic.et.j.de stipula.ser.l.liber homo.§.j.ꝛ.l.ff si plures.§.quod possum:ratio est:quia dando coheredem extraneum videtur testator discedere a legis dispositione prouidendo de coherede extraneo: vt dicit Dyn. in materia substitutionis.et Cynus recitat in.l.precibus.C.eod. sed quando habet fratrem suum tunc a legis dispositione non videtur recedere. Sed quero quid ſsi pater dedit filiuz emancipatum coheredem vtrum per b hoc videatur testator recedere a legis dispositione.cogitabitis. ¶Contra hoc oppo. C, de iure deliberan.l. si fratres. vbi textus dicit quod existentia sui heredis operatur trãſmiſſionem cum filius habeat coheredez extraneum:alʒ dixi.et dico datio coheredis extranei facit existẽtiam sui heredis nil operari circa ea que dependent ex testamento: sed circa ea que veniunt extrinsecus vt circa trãſmissionem tunc datio coheredis non 6 impedit existentiam sui heredis operari vt ibi.ꝛ sic in duobus limito dictum Dyni. sed ista lectura licet sit vera in certamen cõtinet aliquam diuinationem. ideo Jacobus de aret. recedit ab ista lectura. et ponit hunc fratrem cui est datus substitutus exheredatum:et sic cum sit exheredatus hereditas nunq̃ fuit tũcta:ꝛ sic potest frater impubes substitutus hereditatem paternam repudiare et pupillarem amplecti. ¶Ueniꝛo ad vltimaz partem dicitur hic quod legata debentur a substituto impuberis. Contra:a substituto exheredati nõ possunt deberi legata.vt.l.plane.la secunda. de legatis primo.ꝛ.l.ab exheredati.eodem titu.ꝛ.l.penul.C. de leg.et.l.qui fundum.§.qui filios. j. ad legem falcid. Solu.a substituto exheredati non debentur legata nisi ipse substitutus fuisset ab isto testatore institus: vt.l.in ratione.§.finali.ad legem falcidiam. sed hic fuit institutus sed repudiauit:ergo ꝛc. Uel pone q̃ vterq̃ fuit institutus ꝛ vterq̃ repudiauit secundum ea que supra dixi. ¶Item quero:tu dicis quod existentia sui heredis operatur in fauorem filiorũ. Contra:imo operatur in damnum:quia debentur legata ex tabulis pupillaribus vt hic. Sol. existentia sui heredis operatur in sui fauorem vt possit succedere ex tabulis pupillaribus vt hic.ꝛ hoc est commodum filij quod posset esse:quia succedendo ab intestato haberẽt pupilli matrez vel alios coheredes:sed ex successione tabularum pupillarium haberet integrum. vel est sibi cõmodũ:ꝛ q; sic voluit inducitur cõfirmatio legatorum:et sic non est eius odium:imo quia sic voluit. ¶His expeditis [a] examinemus aliqua dubia. Primo de existẽtia sui heredis de iure ciuili quãdo habet locum posito quod ius pretorium abstinẽdi non esset introductum. Secundo an beneficium abstinendi de iure pretorio habeat locum vt eneruet vires existentie sui heredis. ¶Ad primum † dico q̃ si quidem filius in potestate habet substitutum vulgarem expresse: existentia sui heredis nil operatur. vt.l.si filius heres.§.de libe.ꝛ posthu.ꝛ no.in.l.papi. §.quarta.de inofficioso testamento. in secunda glo. magna.ratio:quia dando substitutum vulgarem videtur eum facere heredem si vult. hãc rationem ponit iurisconsultus in.l.j.§.si proponatur. j. si quis omiſ. cau.testamen. Item si testator eum instituit sub hac conditione si volueris.existentia sui heredis nil operatur:vt habuistis in.l. cornelĩ.et.l. iam dubitan.in fine.§.titulo proximo.et.j. titulo proximo. l. verba. Sed quid [b] ſsi eum instituit sub conditione potestatiua:vt si decem dederit:an faciat de necessario voluntarium. Textum habetis quod non.in.l. in conditionibus.j.de conditio. ꝛ demonstra. ¶Item q̃r ſsi bi testator coheredem extraneum:existentia sui heredis nil operatur in his que dependent ex isto testamento.vt.l.apud iulia.§.idem iul. j. ad trebellianũ. secus in his que veniunt extrinsecus vt.l.ij.C.de iure deliberan.et ibi dixi. alʒ, autem extra hos casus existentia sui heredis semper operatur de iure ciuili.vt.j.de hered. qua. et diffe.§.fui.ꝛ institu.de here. ab intest.§.fui.ꝛ.j.de bo.li.ꝛ.l.ſi ex modica.§.ſi filiꝰ. cum simi. ¶Item † quero an beneficium abstinendi introductum a pretore eneruet vires existentie sui heredis. Respondeo quando filius expresse se immiscet hereditati paterne:tunc beneficium pretoris nil operatur, vt probatur per hunc textum. ibi non sponte susceptis.quando ergo sponte adiit pretor non se immiscet.facit.l. cum bonis.j. de acquirẽ. hereditate.et. C.ſi vt ſe ab hered.abſti.l.j.et.l.ij.§.de condi.fur. ¶Quãq̃ filius tacet:q; nõ immiscet nec repu-

a Andreas pomate. ¶Expeditis. Uide panor.c õ ſil.xl. alʒ ꝛc.in.j.du. in.ij.volu. alex.l.apõ iul.§.idem iul.in.v.co. verſi.iuxta predicta q̃ rit.ff.ad trebel.

b Andreas pomate. ¶Sz q̃d. de rõne diuersitatis inter iſtas duas cõditiones ptãtuas videaret. in repe.in.l.ſi feminis.C.õ tur.delibe. vide paul. de caſt. cõtra Bart. d.l.in ꝏditionib⁹ hic alleg.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

diauit:et tunc quedã sunt q̃ respiciũt dãnum ꝛ onus ipsius filij:vt q̃ creditoribus hereditarijs teneat: et tũc beneficiũ prętoris operatur vt eneruet vires exi stẽtie sui heredis vt hic.ibi nõ sponte ꝛc. et.C.si vt se ab here.absti.l.j.et.d.l.cũ bonis.de acqui.here. et.l. necessarijs.e ti.quedã sunt in quib⁹ existẽtia sui heredis operat cõmodũ et vtilitatẽ filij. vt puta cõfirmationẽ tabularũ pupillariũ.Jtẽ cõfirmat dationẽ tutele.vt.l.si nemo.s̃.de testa.tu.ꝛ eo.ti.C.l.ij.et ibi per Ly.et ꝓbatur q̃ rõnem illius.l.q̃ cõtinet filij cõmodum nõ incõmodũ.Jtẽ vt operet trãsmissionẽ hereditatis nõ adite ad quoscũq; vt.l.apud hostes.ꝛ ibi per doc.C.de suis et legi.et dicã hunc passum.j.de testa.milit.l.ex militari.in fi.cũ.l.seq. et in oĩbus casib⁹ similibus in quibus filij cõmodũ respiciũt. sic in casu.l.nostre illud est cõmodum filij instituti:item commodum filij cui est facta substitutio q̃ decedit testatus:et tunc beneficiũ abstinendi non impedit effectũ existentie sui heredis:q̃ hoc nõ fuit propositũ prętoris vt hic.et.l.iul.alfe si pupillus.de acqui.here.et l.filius.et.l.pater.de priui.cre.et ita tenent docto.vt dixi.s̃.Quedã sunt in quibus existentia sui heredis nõ operatur cõmodũ nec incõmodũ filij.verbi gratia:q̃ legata debeantur ex testõ paterno.Jtẽ libertas ex testõ ꝓpetat.nã nõ curat filius q̃ venientes ab
7 intestato teneant.glos.ꝛque est.j.ad fil.l.j.§. idẽ sceuola.videt tenere qđ existẽtia sui heredis cõfirmat legata.text. habuistis in contrarium.l.j.vt in posses. leg.l.j.in fi.et ꝓbatur in.d.l.et si ex modica.§.si filij.
8 de bo.li.¶Predicta fallũt primo fauoꝛe libertatis vt.l.scriendũ.j.de ma.te.et.l.cum quasi.§.sed ꝛ si su⁹. j.de fideicõ.li. Jtem fallit in.l.ita tĩ.§.si pater.j.ad treb.et rõnẽ ibi dixi. ¶Ex istis concludo aduersũ qđ l.nostra remanebit quasi declarata: pone filiũ exheredatum:alium filium institutum:extraneum exheredato substitutũ:institutus abstinuit:poterit ne substitutus ex scõis tabulis succedere:dico q̃ non:q̃ existentia sui heredis operatur cõfirmationẽ tabularũ pupillarium in cõmodum ipsius filij abstinẽtis:siue ipse filius qui se abstinuit fuit substitutus: siue ei facta fuerit substitutio:sed quando ista cessant:vt in.q. proposita:existentia sui heredis non potest habere effectum:quia tunc operatur beneficium abstinendi.
6 ¶Est etiam tertius casus quando filius se expresse abstinuit ab hereditate paterna:an tũc operetur beneficium abstinendi.Respon.quod tunc beneficium abstinendi operatur:ꝛ eneruat vires existẽtie sui heredis.fallit propter filij delictum:vt.l.si seruum.§.abstinere.imo.§.prętor ait.j.de acquiren. hereditа.ratio quia ex eo quod expresse se abstinuit quod existẽtia sui heredis operaretur esset sibi damnum: quia quicquid fit contra voluntatem filij dicitur esse suum damnum;vt institu.de actionibus.§.preterea.ꝛ hoc circa ista que non respiciunt ipsam hereditatem a qua expresse se abstinuit.sed circa alia extrinsecus vt circa substitutionem pupillarem vel dationem tutoris;tunc existentia sui heredis operatur vt hic.ꝛ.l.filius.j.de acquiren.hereditа.ꝛ alijs.ll.alleg.s̃.¶Cõtra hoc videtur.j.de leg.j.l.nã nec emancipatus.vbi postq̃ quis se abstinuit existẽtia sui heredis nõ operatur etiã in his que cõmodum filij respiciunt vt ibi coniuncta.l.precedenti. Sol. ibi ad hoc vt legatum

Andre.ꝑoma. ¶Predicta fallunt.ꝛ ratio est in d.§.si pater.quia ibi filius inuitus potest cogi se immiscere hoc limitat Ang.si filius instituitus vult cũ tũc posset compelli vt fideicom.restituat idem si decessit post moram immiscendi se hereditati.l. non iu
stam.C.ad treb.secus si ante moram decesit q̃ tunc non confirmatur q̃ illa confirmatio est odiosa. ad de hoc verum si filij⁹ repudiasset sed si tacuisset cuz tunc transmittat ad quẽcunq; exneũbar. in.l.vẽtre. de acq. here.idẽ vr i hfde qđ i filio gl. i.l. eã quã. de fideic.ꝛ sic ẽm Ang. i legatj ad pias cãs ipsoꝛfauore:q̃ libertati eqparant facit q̃ no.bar. i.l. pri.de his q̃ i test. delẽ. et sic qñ filius in ptãte est i stitut⁹ cessat dispu tatio an hẽditate non adita de beãt legata pia vt.l. j.C. de sacsan.eccl.q̃ saltez isto casu debẽ tur.
~Andreas ꝑomate.
b ¶De tali. q. vide alia qua g ray. in repe.c. ꝛ

a ipsius filij:vt q̃ creditoribus hereditarijs teneat: et tũc beneficiũ prętoris operatur vt eneruet vires existẽtie sui heredis vt hic.ibi nõ sponte ꝛc. et.C.si vt se ab here.absti.l.j.et.d.l.cũ bonis.de acqui.here. et.l. necessarijs.e ti.quedã sunt in quib⁹ existẽtia sui heredis operat cõmodũ et vtilitatẽ filij. vt puta cõfirmationẽ tabularũ pupillariũ.Jtẽ cõfirmat dationẽ tutele.vt.l.si nemo.s̃.de testa.tu.ꝛ eo.ti.C.l.ij.et ibi per Ly.et ꝓbatur q̃ rõnem illius.l.q̃ cõtinet filij cõmodum nõ incõmodũ.Jtẽ vt operet trãsmissionẽ hereditatis nõ adite ad quoscũq; vt.l.apud hostes.ꝛ ibi per doc.C.de suis et legi.et dicã hunc passum.j.de testa.milit.l.ex militari.in fi.cũ.l.seq. et in oĩbus casib⁹ similibus in quibus filij cõmodũ respiciũt. sic in casu.l.nostre illud est cõmodum filij instituti:item commodum filij cui est facta substitutio q̃ decedit testatus:et tunc beneficiũ abstinendi non impedit effectũ existentie sui heredis:q̃ hoc nõ fuit propositũ prętoris vt hic.et.l.iul.alfe si pupillus.de acqui.here.et l.filius.et.l.pater.de priui.cre.et ita tenent docto.vt dixi.s̃.Quedã sunt in quibus existentia sui heredis nõ operatur cõmodũ nec incõmodũ filij.verbi gratia:q̃ legata debeantur ex testõ paterno.Jtẽ libertas ex testõ ꝓpetat.nã nõ curat filius q̃ venientes ab
7 intestato teneant.glos.ꝛque est.j.ad fil.l.j.§. idẽ sceuola.videt tenere qđ existẽtia sui heredis cõfirmat legata.text. habuistis in contrarium.l.j.vt in possess. leg.l.j.in fi.et ꝓbatur in.d.l.et si ex modica.§.si filij.
8 de bo.li.¶Predicta fallũt primo fauoꝛe libertatis vt.l.scriendũ.j.de ma.te.et.l.cum quasi.§.sed ꝛ si su⁹. j.de fideicõ.li. Jtem fallit in.l.ita tĩ.§.si pater.j.ad treb.et rõnẽ ibi dixi. ¶Ex istis concludo aduersũ qđ l.nostra remanebit quasi declarata: pone filiũ exheredatum:alium filium institutum:extraneum exheredato substitutũ:institutus abstinuit:poterit ne substitutus ex scõis tabulis succedere:dico q̃ non:q̃ existentia sui heredis operatur cõfirmationẽ tabularũ pupillarium in cõmodum ipsius filij abstinẽtis:siue ipse filius qui se abstinuit fuit substitutus: siue ei facta fuerit substitutio:sed quando ista cessant:vt in.q. proposita:existentia sui heredis non potest habere effectum:quia tunc operatur beneficium abstinendi.
6 ¶Est etiam tertius casus quando filius se expresse abstinuit ab hereditate paterna:an tũc operetur beneficium abstinendi.Respon.quod tunc beneficium abstinendi operatur;ꝛ eneruat vires existẽtie sui heredis.fallit propter filij delictum:vt.l.si seruum.§.abstinere.imo.§.prętor ait.j.de acquiren. hereditа.ratio quia ex eo quod expresse se abstinuit quod existẽtia sui heredis operaretur esset sibi damnum: quia quicquid fit contra voluntatem filij dicitur esse suum damnum;vt institu.de actionibus.§.preterea.ꝛ hoc circa ista que non respiciunt ipsam hereditatem a qua expresse se abstinuit.sed circa alia extrinsecus vt circa substitutionem pupillarem vel dationem tutoris;tunc existentia sui heredis operatur vt hic.ꝛ.l.filius.j.de acquiren.hereditа.ꝛ alijs.ll.alleg.s̃.¶Cõtra hoc videtur.j.de leg.j.l.nã nec emancipatus.vbi postq̃ quis se abstinuit existẽtia sui heredis nõ operatur etiã in his que cõmodum filij respiciunt vt ibi coniuncta.l.precedenti. Sol. ibi ad hoc vt legatum

¶In pupillari. Jsta lex ẽ breuis ita q̃ nõ indiget summario.Dicit hic q̃ finitur pupillaris aduenięte pubertate.Quero vtrũ filiak oino ita q̃ non cõtineat fideicõ. Rñ.Dy.qđ sic:vt.l.x̃bis.s̃.e.¶Oppo.j.de ꝺdi.ꝛ demõ.l.pf.§. ꝺditionũ x̃ba.Glo.nõ sol.tõ soluit Dy.ibi existẽtia sui heredis considerak que hic de nouo interuenire nõ põt.sed certe b ego nõ intelligo hãc sol.nã ita potest interuenire hic noua consideratio vt post tempoꝛa pubertatis valeat iure

Substitutio pupillaris subsequitur quibus modis finiatur.
Quo ratione persone testãtis seu testamenti.
Ex persona substituti.
Ex persona pupilli ꝛ quomodo.
Qñ pupillus fuit passus maximã capitis diminutionẽ an substitutio pupillaris euanescat.
Substõ pupillaris extinguit depositione non tñ fideicommissaria.
Substitutio pupillaris qñ extinguak pupillo effecto religioso.
Si pubes habeat filiũ intra tpa pubertatis substõ pupillaris finitur.

fideicõmissi sicut ibi.quare dic q ibi lz vno tẽpore sumatur ꝓprie verbũ tutela alio tẽpore improprie: tñ semp tendũt ad eundẽ effectũ: scz ad ꝓuisionẽ filij: vt habeat tutorẽ et curatorẽ:hic vero si post tẽpora pubertatis valeret fideicõmissum:tẽderet ad cõtrarium effectũ. Nã pupillaris substitutio est ꝓuisio filij:sed fideicõmissum est odiũ filij vt dixi vobis in.l. j.circa prin.s.eo.et ideo non variatur significatio de vno esse ad aliud ꝓtrariũ esse:sed de vno esse ad aliũ esse simile tendens ad eundẽ effectũ bene põt variare,videbit.j.l.proxi.et.s.ti.j.l.iij.§.qui fideicõmissariam. ¶Hoc ꝓmisso quero qualiter finiatur substitutio pupillaris.gl.q est hic dicit q finit sex modis. vide glo.et signa eã.addit Dy. quosdã casus sed nõ curo nec ray.plus dicit quã ista glo. Tu vero plenꝰ dicas sic.substitutio pupillaris qñq deficit ī ipso initio:q deficit aliquid de substãtialibꝰ q̃ dixi in.l.ij.in prin.s.e.Qñq deficit ex postfacto. et ista est materia nostra.Et hoc contingit tribus vel quatuor modis.Primo ex persona testãtis seu testamẽti. Scõo ex ꝑsona substituti.Tertio ex ꝑsona eius cui est fctã substitutio.Quarto ex ipsa substitutione. ¶Aduerte ꝓter ordinẽ primo dixi q defecit rõne ꝑsone testãtis seu testamẽti.vt puta si testator fuit deportatus vnde irritatur eius testm.vt.l.si quis filio.§.irritum. s.de inoff.test.vel si fecerit aliud testamentum. vt.j. e.l.si quis cũ.ti.fi.Item si testamẽtũ sit ruptũ agnatione posthumi.vt.l.si pater filium.j.e.et hoc tamen intellige olim:hodie vero remanent tabule pupillares per auth.ex causa.vt dixim.l.j.§.fi.s.eo.titu.Itẽ si hereditas nõ adeatur:vt.l.ij §.adeo.s.eo. qõ intelligo nisi sustineatur per edictũ si qs omisc.cau.te. vt ibidem.vel nisi existentia sui heredis operetur cõfirmationem:vt.l.si filius qui patri.s.e.Itẽ rupto testamẽto per querelam in totum:vt.l.papi.§.sed nec impuberis.s.de inoff.test.q similiter intellige fm opi. illorũ qui dicũt hodie remanẽt firma legata ꝛc. per auth.ex causa. hinc tabule pupillares firme remanẽt per ea que dixi in.l.j.in fi.s.eo. ¶Scõo ꝓmodo irritatur ex persona substituti.vt puta si nõ reperitur capax tẽpore mortis pupilli: vt.l.si is qui heres. supra eodem q intellige si non est totũ capax. Si vero est capax ꝓ parte:z ꝓ parte non:dic vt.l. si is qui ex bonis:eodem titulo. ¶Tertio ꝓ modo irritatur ex persona pupilli cui est facta substitutio. hoc contingit multis modis. Primo adueniente pubertate,vt hic. ¶Quero vtrum sufficit vltimum annum tetigisse an sit necesse quod sit completus. Weuiter possent allegari iura pro z contra per ea que ponuntur in.l.ij.§.minorem.s.de mino.veritas est quod eo tẽpore quo pupillus incipit posse testari: eo tempore z momento desijt substitutio pupillaris. quod probatur.nam substitutio pupillaris fit in prouisionem filij qui propter etatem sibi prouidere non potest: vt s.eo.l.ij.in princi.z institu.eo.circa princip. Cũ ergo incipit posse testari deficit substitutio pupillaris: q autem tempore hoc sit: habetis in.l.qua etate.s.de test.per quã.l.hoc declaratur. ¶Scõo deficit si testator alia impuberis etatẽ taxat:vt.j.eodem.l.si ita quis. ¶Tertio deficit capitis diminutione etiã minima:vt.s.de adop.l.nec ei.§.eorũ. ¶Sed hic aduerte quoniã licet desinat ipso iure substitutio: tamẽ in effectu remanet valida: qz debetur hereditas ex stipulatione illis qui succederent ex substitutione si adoptio facta nõ esset:vt.l.non aliter.z.l.his verbis. de adop. ¶Iuxta hoc ꝓquero extra glo. quid si pupillus fuit passus maximã capitis diminutionẽ quia deportatus vel seruus pene effectus.possunt enim ille pene cadere in pupillũ doli capacẽ:vt.l.si arrogati.s.de tute.z.l.impuberẽ.j.de fur.z de falsis l.imp uberẽ.quid erit tũc.Rñ.q vtiãtur tabule pupillares, nã remota minori etate:pupillus esset in tali statu in quo nõ posset facere testamentũ. ideo sibi facere pater nõ potuit.sicut qñ est talis pupillus qui reincidet in alterius potestatẽ vt.s.e.l.ij.in princi.z hoc tenet Bul.de cug.z bene. ¶Sed contra hoc oppo.q quando datur in arrogationẽ filiꝰ.saltẽ effectꝰ substitutiõis pupillaris remanet:quare nõ.ergo hic ita. Rñ.q arrogatio fit in fauorẽ filij:vt .d.l.nec ei.s.de adopt.Ideo nõ tollit effectũ substitutionis q est similiter ad fauorem filij:sed deportatio fit ad damnum filij z ꝓpter eius delictum merito tollit ea q̃ sunt ad eius fauorem qñ ad hoc fit.Et ideo cuz ea perdat que sunt iuris ciuilis:etiã hoc perdit vt heredem habere nõ possit. ¶Sed cõtra hanc ꝓ determinationem oppo.q substitutio deportatione non tollatur:vt.l.ex facto.§.ex facto.ad treb.z.l.fratres, §.cornelio.de iure fisci. Sol ibi loquitur in substitutione fideicom.que erat ad onus filij z ad commodum aliorum ideo deportatio ipsius grauari nõ potest extinguere id qõ spectat ad cõmodum aliorũ: sed hec substitutio pupillaris est ad ipsius deportati cõmodum ideo extinguitur. ¶Quero quid ꝓ si pupillus efficitur religiosus an finietur pupillaris substitutio.Dicis tu.tu videris ꝓsupponere impossibile.nam pupillus nõ potest obligari religioni:vt c.ij.extra de regu Dicit Bul.intellige qõd parentes obligauerunt eum religioni:vt.l.lucius.§.pcõ.j.ad muni.et.C.de mu.non conti.inter pa.et fil.l.j.z.ij.libro.x.vel fuit factum ex dispositione vel dispẽsatione pape vt.l.quidam consulebat.de re iudica.Isto casu dixit ipse finietur substitutio: quia efficitur inutestabilis filius etiam remoto impedimẽto etatis: vt auten.ingressi.C.de sacrosan.eccle.et dixi.s.proq.Nec obꝰ qõd dicitur de filio dato in arrogationem vbi effectus non extinguitur:quia arrogatio nõ est impedimentum perpetuum sed potest solui de facili scilicet emancipatione vel arrogatione et morte. In quantum Bul.dicit de filio effecto religioso ex dispensatione pape:dicit verum. de filio tradito a parentibus religioni non putoverum.nam decretales dicunt qõd pupillus traditus religioni non efficit perpetuo traditus:sed potest penitere quousq; ad annos.xiij.peruenerit:vt in.c.ij.et.c.cum virum.contra de regula.tenet tamen interim ingressus vt ibi et ideo putarem idem dicendum qõd in filio dato in arrogationem vt extinguatur.scilicet non totaliter. qõd putarem maxime verũ quado a sola matre post mortem patris traditur monasterio.qõd potest fieri vt in cap.ij.extra de regu.per Innocen.ne sit in matris potestate extinguere substitutionem paternã. Item finitur substitutio pupillaris emancipatione pupilli:si ante mortem patris fuit pupillus emancipatus vt lege coheredi.§. cum filie. infra eodem.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Circa hoc[a] † quero[b] quid si impubes habuerit filiuz intra tē pora pubertatis. Dices tu hoc est im/
b possibile[c]: sed certe reperitur qō mater concepit in
c xj.anno z peperit ante.xij.annum completum. licet sit contra communem consuetudinez.ar.l.si maior. C.de legi. here.z hoc est qō dicit quedam decretalis de impuberibus quorum malitia supplet etatez vt extra de despon.impub.c.de aliis.ij. Breuiter cū hoc sit possibile dico qō pupillaris substitutio finitur natiuitate filij:vt.l.ex facto.in princi.j. eo. Item deficit substitutio pupillaris ex defectu ipsius substitutionis.vt si est facta substitutio sub conditione extrinseca que deficit: vt.ſ.eodem.l. qui liberis. in principio.

1 ☞ Substitutio compendiosa directa verbis facta intra tempora pubertatis trahitur ad bona patris et filij:post ad bona patris.

2 In substitutione compendiosa post tēpora pubertatis veniunt fructus.

3 Substitutio directa qō in aliam directam mutatur non in fideicommissariam.

4 Substitutio pupillaris comprehensa in cōpendiosa qō sit tacita specialiter expressa tamen generaliter.et excludit matrem.

5 Substitutio tacita pupillaris cōprehensa in expressa vulgari non excludit matrem.
Tacita pupillaris an contineatur in expressa vulgari qō mater est in medio vbi qō sic licet contra matrem non habeat effectum.

6 Si mater repudiat hereditatē filij ab intestato alij ab intestato venientes non succedunt sed substitutus ex tacita pupillari succedit.

7 Substitutio compēdiosa post tempora pubertatis obliquatur fauore matris.

8 Effectus qui resultant qō substitutio compendiosa post tempora pubertatis obliquatur.

9 Substitutio compendiosa quid sit.

10 Substitutio cōpendiosa dicitur quia sub cōpendio verborum plures substitutos complectitur.

11 Substitutio cōpendiosa facta a milite est proprie substitutio:facta a pagano est adiectio.
Stan.e statuto qō filie femine teneantur stantibus masculis obseruare disposita a testatore tūc etiam paganus potest substituere directo compendiose femine.

12 Effectus substitutionis cōpendiose facte a milite. c

13 Effectus cōpendiose substitutionis in pagano.

14 Substitutio compendiosa facta per verba mere directa vt quandocunqz decesserit vel intra.xxv. ann. talis sit heres an obliquetur.

15 Uerba directa z ciuilia.

16 Uerba directa non ciuilia.

17 Substitutio facta quandocunqz quis decesserit talis sit heres que substitutio sit.

18 Substitutio compēdiosa facta alicui directo in certa portione vel in certa re an valeat iure directo intra tempora pubertatis.

19 Substitutio facta per hec verba quandocūqz sine liberis decesserit lego titio bona mea qz intra tempora pubertatis non valebit iure directo.
Uerbum lego licet sit directum tamen proprie non trahitur ad institutionem.

quid si tantum.in.ix.col.z seq.ff.de libe.z posthu. Andreas pomate.

¶ Circa hoc.vide Imo.Pau.z Alex.in.l.humanitatis.in gl.in verbo cessat.C.de impube.

b ¶ Quero.adde qō cū de hac decisione Bar.trāsit Hic. ō nea po. Bald. Raph. et Imol. hic ēstū Ang. limitat nō pcedere si abstinens non fuisset masculꝰ q̄ solebant sumere vindictam.vt no.gl.i.c.j. §.hic autē nōdū. qui feu.da.pos sunt. z cuz Ang. transit imo.ad dēs illō verū extante

20 Substitutio compendiosa facta per verba mere obliqua omni tempore est fideicommissaria et non excludit matrem.
Restitutio est verbum obliquum.

21 Substitutio facta hoc modo qñcūqz filiꝰ meꝰ decesserit sine liberis volo qō bona mea deuenturꝰ inter pauperes christi p meos fideicommissarios qz nō erit fideicōmissaria intra tē pora pubertatis: sed valebit iure directo.
Uerbum accipiat relatum ad vniuersitatez bonorum trahitur ad directā pupillarem.
Fideicommissarij constituti in testamento nullis alijs datis heredibus habentur loco heredum.

22 Tacita pupillaris que colligitur ex presumpta voluntate defuncti exclu-

masculo.secꝰ si femina extaret absqz masculo.an autem illa gl.sit vera .Alex.dicit videndum Ang.ſ.xxij.tu dic qō est.cclxxxviij.stante tñ statuto de quo hic per Bar.dicūt Cy.z Bal.in.l. eum qui.C. arbi. tu.qō si filius fecerit pacem cū occisore qz ex hoc videtur eius hereditatē adiuisse. hoc idē tenet Bar. in.l.pro herede.de acqui.here.in lect. antiquis. sed quid si sit statutū qz stantibus masculis femina nō succedat an masculus dicatur esse suus etiā quo ad portionē filie sibi accrescentem ex statuto adeo qō illam nō admittat trāsmittat ad quoscunqz. Pau. de ca.in.l.fi.j.de acqui.here.refert Bal. z fuisse qz sic quia statutum facit eā haberi pro mortua nō masculus in totū efficitur suus qō est notandū de qua.q.pro.in.l.ventre.e.ti.per Cy.Ange.z Salt.in.l.j.C.ad l.iul.de adul.per Ange.consi.lxxix.incipi. maria de bastardis.et vltimo scriptis hic per Alex.vide do. Card.consi.lxxx.

¶ Impossibile.adde qz glos.xx.q.j.c. qō intra dicit puerum nouem annoruz ingrauidasse nutricē. Hiero.epistola.lxxv.ad diamum refert qō salomon et acham in.xj.etatis anno liberos procrearūt Iosef. etiam dicit vidisse nō solum feminas sed masculos in pupillari etate generare et cum decisione transit Ang.hic idem Bal.in.l.precib⁹.C.de impu. z alijs. substi.idem Bul.de cu.ibi dicens qō alias sequeretur qō inducta in fauorem odium operarentur contra.l.qō fauore.C.de leg.j.Et Bal.in.l. humanitatis.z ibi Fulg.C.eo.z Bal.in.l.ex facto. in pun. z in Lnec em.ſ.de adop.vbi limitat istud dictū esse verum qñ impubes susciperet filios legitimos z naturales.secꝰ si naturales vel spurios qz tūc nō expirat pupillaris sed fideicōmissaria sic alle.l. gñaliter. §. cum autem.C.de instit.z substi. sed melꝰ allegasset Lex facto.§.si quis rogatus.j.ad treb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Centurio. adde inquãtum Alex. hic ponit an milites hodierni temporis gaudeant priuilegio militum antiquorum qõ Bal. consi. ccxxvij. in. li. tenet q possint donare concubinis z per cõsequens nõ gaudeant priuilegio: sed Ro. cõsi. ccccvj. tenuit q gaudeãt priuilegio antiquoꝝ inq̃ tũ etiã subdit priuilegũ militũ gaudere dñios non recognoscẽtes superiores qui in eorũ dñio tenẽt locũ imperatoris. adde Pan. ĉ ca. pf. ccxxvij. vbi de duce Mediolani quem dicit tenere locũ imperatoris in dñio suo. z Jo. ĉ ana. pfi. lxxxj.

Andreas Pomate.

¶ Centurio. de materia hui⁹ l. vlĉ Are. cõsi. clv. p totum.

Pro pcoꝛdia. aduerte q mortis testatoris tpe fructus percepti sunt restituendi fideicõmissario per grauatũ restituere ꝛc. ita Bar. in. l. in fideicõmissaria. in fi. prin. ff. ad treb. et firmatur ista opi. per doc. fm intellectum Ange. et sequacium in. l. ita tñ. in prin. eo. ti. Cõtrarius allegatur fm Ange. z ambos. imo in hac. l. centurio. ver. opp. ad secundam partem. Soluũt ipsi vno ore q̃ Bar. est vitio scribentis corruptus sed non placet sol. per. l. iubemus. C. ad treb. quam alle. ideo aliter solue q scĩa opi. loquitur qñ grauatus restituere erat de filijs in ptãte quo casu fructꝰ nõ sunt restituẽdi vt in illo casu singulari. d. l. iubemꝰ. z est rõ: q filiꝰ in ptãte istitutꝰ incõtinẽti efficit hẽs sine imixtiõe. l. i. ff. suus. cũ ibi no. ff. de li. z posth. iõ isti fructꝰ nũq̃ fuerũt effecti hẽditatis cũ iter mortẽ et existẽtiã filij nõ sit dare mediũ. ff. si nautẽ. insti. de here. q̃ ab inteſt. q̃ sic nõ est in extraneo herede.

1 ¶ Centurio. adde inquãtum Alex. hic ponit an milites hodierni temporis gaudeant priuilegio militum antiquorum qõ Bal. consi. ccxxvij. in. li. tenet q possint donare concubinis z per cõsequens nõ gaudeant priuilegio: sed Ro. cõsi. ccccvj. tenuit q gaudeãt priuilegio militũ gaudere dñios non recognoscẽtes superiores qui in eorũ dñio tenẽt locũ imperatoris. adde Pan. ĉ ca. pf. ccxxvij. vbi de duce Mediolani quem dicit tenere locũ imperatoris in dñio suo. z Jo. ĉ ana. pfi. lxxxj.

Andreas Pomate.

¶ Centurio. de materia hui⁹ l. vlĉ Are. cõsi. clv. p totum.

Pro pcoꝛdia. aduerte q mortis testatoris tpe fructus percepti sunt restituendi fideicõmissario per grauatũ restituere ꝛc. ita Bar. in. l. in fideicõmissaria. in fi. prin. ff. ad treb. et firmatur ista opi. per doc. fm intellectum Ange. et sequacium in. l. ita tñ. in prin. eo. ti. Cõtrarius allegatur fm Ange. z ambos. imo in hac. l. centurio. ver. opp. ad secundam partem. Soluũt ipsi vno ore q̃ Bar. est vitio scribentis corruptus sed non placet sol. per. l. iubemus. C. ad treb. quam alle. ideo aliter solue q scĩa opi. loquitur qñ grauatus restituere erat de filijs in ptãte quo casu fructꝰ nõ sunt restituẽdi vt in illo casu singulari. d. l. iubemꝰ. z est rõ: q filiꝰ in ptãte istitutꝰ incõtinẽti efficit hẽs sine imixtiõe. l. i. ff. suus. cũ ibi no. ff. de li. z posth. iõ isti fructꝰ nũq̃ fuerũt effecti hẽditatis cũ iter mortẽ et existẽtiã filij nõ sit dare mediũ. ff. si nautẽ. insti. de here. q̃ ab inteſt. q̃ sic nõ est in extraneo herede.

23 Substitutio facta p hec ẽba si filiꝰ me⁹ decesserit sine liberis tunc bona mea deñt pauperib⁹ nec dicat p quẽ qõ omni tpe erit fideicommissaria.

Episcopus qñ pauperes sunt instituti qñ habeatur loco heredis.

24 Si testator dixit volo qõ bona mea vendantur z pretium eoꝝ detur pauperibus per fideicõmissarios meos qõ intra tempora pubertatis valebit iure directo.

25 Qñ testator dixit volo q bona mea vendantur et pretiũ distribuãt inter pauperes quoꝝ electio fiat p fideicõmissarios meos an talis substitutio sit pupillaris intra tps pubertatis.

26 Substitutio cõpẽdiosa facta perverbum commune substituo an omni tẽdore sit fideicõmissaria vel intra tempora pubertatis valeat iure directo et postea fideicommissario.

27 Et ex quibus cognoscetur quod sit directa.

28 Actiones non veniunt appellatione bonoꝝ mobiliũ z immobilium.

29 Filij testatoris quando sunt substituti pupillo per fideicõmissum matres excludunt ex presumpta mente testatoris.

30 Verbum qõ potest se habere ad plura tempora in dubio comprehendit futurum.

31 Si testator dicit substituo tali filio meo impuberi si decesserit sine liberis qñ videatur etatem limitasse.

32 Substitutio compendiosa facta per verbum commune an contineat vulgarẽ: scilicet si institutus non erit he

33 Substitutio compendiosa facta per verbum cõmune in re certa quando valeat.

34 Verbum commune adiectum certe rei vel quantitati nunq̃ trahitur ad institutionem.

35 Si testator instituit filiam in certa quantitate. Et si decedat sine liberis in pupillari etate vel postea qñ cunq̃ voluit qõ dicta quantitas veniat in talem q̃ non contineat pupillarem.

36 Substitutio cõpẽdiosa facta per verbũ cõe in certa portione sub noie quote qñ trahatur ad directam.

37 Si testator dixit si filius meus decesserit sine liberis bona mea deueniant ad talẽ: an hec substitutio valeat in filijs filiorum.

38 Substitutio cõpendiosa facta per plura verba vq̃ vnum directum aliud obliquum vel commune qõ iudicabitur.

40 Qñ verbũ directũ in substõne appositum potest se habere per modum dispositionis z demonstrationis in dubio intelligitur demonstrative.

41 Qñ in diuersis personis substitutis apponũtur diuersa verba: scilicet directa cõmunia z obliqua: qualis substitutio iudicabitur.

Verbũ cõe adiectũ certe portioni alio vniuersali herede instituto nõ trahit ad institutionẽ: als secus.

42 Si testator in institutione reliquit certa legata singularia demũ dixit residuũ bonoꝝ meoꝝ volo ad talem peruenire q̃ substitutio non alteratur.

43 Verbum directuꝫ est illud quod de sui natura hoc importat vt ille cui relinquit de sua manu accipiat: nec in alterius factum trahitur.

Verbum heres esto est directum.

44 Volo q talẽ heredẽ recipias iportat fideicõmissuꝫ. Rogovt talẽ heredẽ facias est fideicõmissaria.

45 Verba obliqua sunt illa que sonãt vt quis accipiat de manu alterius: et sic factum alterius quasi testatis requiritur.

46 Verba cõia dicuntur que possunt habere vtranq̃ significationẽ vel quod quis de manu sua accipiat vel de manu alterius.

47 Verbum substituo quare non sit directum sicut instituo.

48 Verbum peruenĩat est verbum commune.

49 Verbum pertineat est verbum commune.

50 Verbum habeat est commune.

51 Remaneat est cõmune. Idem verbum redeat.

52 Verbum succedat est commune.

53 Reuertatur est commune.

54 Deuoluatur qõ sit verbum commune.

55 Verbum accrescat est verbum obliquum.

56 Verbum moriatur est cõe de iure gentium.

a ✶ Centurio. a In ista. l. tractabo materiam substitutionis cõpendiose pleniſſime. Et est. l. ista famosa vtilis z pulchra. Et diuiditur in duas partes. primo loquit de filijs decedẽtibꝰ intra pupillarem etatẽ. scõo de decedẽtibꝰ postea. scõa ibi: post eam autẽ. z breuiter. h. d. Substitutio cõpendiosa facta a milite impuberi intra tps pubertatis trahit ad oĩa bona patris z filij: postea vero solum ad bona testatoris cũ fructibus z priuilegio speciali. h. d.

¶ Nota † q substitutio cõpẽdiosa directis verbis

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

facta intra tẽpora pubertatis trahitur ad omia bona patris ꝛ filij: post tẽpora pubertatis valet quantum ad bona patris. ¶ Nota ꝙ in substitutiõe cõpendiosa post tẽpora pubertatis veniunt fructus. ¶ Opp. de. l. s. prox. ꝛ. l. verbis ciuilib⁹. §. fi. vbi ex postfacto non variatur substitutio sed hic variat: qz primo valet vt pupillaris: demũ aliter. Sol. ¶ directa nõ mutatur in fideicõmissariam: vt in cõtrarijs: sed vna directa in aliaz directã sic vt hic: sicut devolũtario hered fit necessarij⁹: vt. l. iij. §. qui fideicõ. s. ti. j. ratio: quia in habentib⁹ symbolũ ꝛc. vt. l. iij. in fi. cũ. l. seq. de bo. pos. ꝛ. l. si acceptilatũ. j. de accept. ꝛ. l. in rem. §. itẽ quecũqz. de rei ven. Ita vna directa in aliam directam: nõ aurẽ in fideicõmissariaz que est sibi opposita. ¶ Opp. vt hic ꝙ venit omnia bona patris ꝛ filij. cõtra. s. eo. l. sed ꝛ si plures. §. in arrogato. Sol. ibi in filio arrogato hic in naturali. ¶ Op. qõ in filio naturali nõ veniunt omnia bona: vt. l. miles ita. §. exheredato. de test. mili. Solu. ibi in filio emãcipato exheredato: in quo non põt substitutio valere iure pupillaris directe. hic loquit in filio in potestate. ¶ Op. de. l. fi. C. de insti. ꝛ substi. ꝛ. l. precibus. C. eo. vbi ex tacita pupillari nõ succedit impuberi nec veniũt bona ei⁹. Sol. fm gl. hic: quia ibi qñ mater est in medio: quo casu in expressa vulgari nõ cõtinetur tacita pupillaris. hic vero nõ erat mater in medio: merito ibi nõ veniũt bona impuberis: qz ibi nulla est pupillaris expressa vel tacita. ita videt tenere gl. hic ꝛ no. ¶ Ista gl. † põsupponit duo. primum ꝙ substitutio pupillaris cõprehẽsa in cõpendiosa sit tacita. Illud etiã videt ꝓbari per tex. ꝛ gl. mag. vt. d. l. põcib⁹. ego dixi[a] ꝛ dico circa hoc qõd est tacita specialiter tñ expressa põt dici gñaliter. quia sub hac gñalitate verbor cẽprehẽditur pupillaris. et excludit matrẽ ista pupillaris cõprehẽsa in cõpẽdiosa: vt in. d. l. põcib⁹. patet ꝛ in. c. j. de test. li. vj. et in hoc † differt a tacita pupillari q cõtinet in expressa vulgari. q non exprimitur nec specialiter nec gñaliter sed a iure intelligit: vt. s. e. l. j. dixi. ꝛ illa matrẽ nõ excludit fm dictã determinationẽ. s. in. l. ij in materia pupillaris substitutiõis. Scõm est ꝙ vulgaris expssa qñ mater est in medio nõ cõtinet pupillarẽ tacitaz. sed gl. in. d. l. fi. ꝛ. d. l. precib⁹. dicit contrariũ: ꝙ etiã tũc cõtinet tacitã pupillarẽ. que tñ nõ hz effectũ cõtra matrẽ. ꝛ sic habetis glo. cõtrarias. Pe. vt refert Ly in. l. põibus. in scõo cõtrario videtur tenere qõd nõ cõtineatur tunc tacita pupillaris qñ mater est in medio: ꝛ sic tenet ista gl. licet de ea nõ faciat mẽtionem. ꝛ ꝓbat sic quia tantũ valet tacitũ quantũ expssum. vt. l. cũ quid. si cer. pe. sed expressuz excluderet matrẽ: ergo ꝛc. Preterea expressio eorũ q tacite insunt si exprimat ꝛc. vt. l. iij. j. de le. j. ꝛ ideo nõ operat si exprimat. Contra pet. arguo sic. substitutio q ab initio nõ cõprehendit pupillarẽ ex postfacto nõ cõprehẽdit eã. vt. l. q ab initio de reg. iur. Itẽ quia tẽpus testamẽti dz inspici vt. l. si ita. j. de au. ꝛ ar. leg. vt ibi dixi. ꝛ tenẽt doct. in materia reciproce vt dixi in. l. lucio. j. eo. ¶ Ibi hoc põmisso. l. dicit ꝙ licet mater sit in medio tpe quo fit testñ vel tpe mortis testantis: si decedat mater postea anteqz pupillus: succeditur pupillo per tacitam pupillarez quã vulgaris cõplectitur. vt. l. fi. C. de insti. ꝛ substi. Sic igit ab initio nõ cõprehẽditur: ex postfacto nõ potest cõprehẽdi: ergo ab initio comprehẽdit eã licet sine effectu sit propter matrem: vñ puto cõtrarias glo. dicere verũ. ¶ Ex hoc sequitur[b] magna vtilitas † qõd si mater repudiat hereditatẽ filij ab intestato: nõ venirent alij venientes ab intestato: hz substitutus ex substitutione tacite pupillaris q in vulgari in veritate cõtinet: licet ꝰ matrem nõ habeat effectum: nec est curãdum vtrum mater morte vel repudiatione excludatur. ar. l. ij. §. sed ꝛ sint sui. ꝛ. §. se. j. ad text. ꝛ ista opi. puto veram. nõ ob. ratio. Pe. s. ꝙ tantũ valet tacitũ quantũ expssum: quia illud nõ est verũ semp: vt patet c in filio qui dz nominatim exheredari nõ preteriri silentio. ꝛ sic dz mater priuari ab hereditate filij per expressam substitutionẽ nõ per tacitaz: nisi tacita esset ꝓbata. vt dixi in materia substitutionis pupillaris. nõ ob. illa ratio quia expressio eorũ que tacite insunt nihil operatur. s. in his que insunt ex necessitate: sed de voluntate secus. vt. l. talis. j. de leg. j. ꝛ dixi in. l. ij. eo. ti. Ita hic tacita pupillaris cõtinetur de volũtate non de necessitate. ¶ Opp. † ad scõam partem de. l. precib⁹. vbi substitutio cõpendiosa post tpa pubertatis fit fideicõmissaria: hic cõtra. Sol. Fateor cõtrariuz. sed falsa est q gl. hic: quia miles etiã post tpa pubertatis potest substituere maiori: vt. l. miles ita. et. l. milites etiã his: de testa. mil. ꝓbo extra gl. qõd sit falsum: quia in substitutione fideicõmissaria nõ veniunt fructꝰ percepti tẽpore mortis[c] testatoris: als iudicio testatoris. vt. l. iubem⁹. C. ad treb. sed hic veniunt fructus. vt in fi. l. patet. ergo ꝙ nõ loquitur in fideicõmiss. sed in compendiosa. Ad. l. precibus. respondet glo. qõd ibi ꝓpter matrem quia est in medio: quia obliquatur sicut fauore matris tacita non hz nec filius patri vel matri vt voluit Bal. cõsil. clxxij. iij. lib. inquantum Alex. hic ponit qõd ius patronatus transit ad heredem extraneum. vide Fed. cõsi. cxj. ꝛ melius per do. Cardi. consi. cxxij. Ro. consilio cclxviij. et inquantum dicit quod iura sepulchrorũ transeunt ad heredes extraneos. dic quod contrarium tenet Joan. de ana. consil. lxxxvj. Petr. de ancha. consi. cxij.

[a] ¶ Andre. Poma. ¶ Ego dixi. ista est cõis opi. vt dicit Alex. cõsi. clxvij. als. xlvij. in fi. in. q. volu.

[b] ¶ Ex hoc sequit. si substitutus pro iure accrescẽdi capiat vniuersum. vide Lud. ro. in cõsi. lvj. alleg. et Bar. hic pro istis dictis hic per Bar. vide. d. Abb. in ꝓsi. cxxvij. et vide Bar. in cõsi. clv. inci. pr filio. vbi disputat de gl. i §. de quarõne instit. de vul. vide ibi de ꝓbo succedat ꝛ de ꝓbo deuenerat.

[c] ¶ Andreas Pomate. ¶ Tẽpore mortis. Adde qõd Ang. dicit ꝙ putat lecturã bar. corruptaz qz illi fructus nõ veniũt vt fructus sed vt reliquũ patrimoniuz et filio pñt dari in supplementũ legitime. de quo vltra Alexã. vide pau. de cas. ꝓsi. cclvj. ꝛ qõd filio legitimo in fructib⁹ assignari non possit. ꝓsuluit Pe. de anch. cõsi. cxxvij. et ro. ꝓsi. cccxxxvij. sic

a ¶ Ex forma statuti. Adde q̄ cū Bar. cōcor. Anto. de bu. c. raynutius. Bal. in repe. c. si pater.

b ✠ Andre. Ponna. ¶ De effectu. vide Pau. de cas. post Bar. l. precibus. C. eo. titu.

c ✠ Andr. Ponna. ¶ Primo quero. Vide Lance. l. p̄cib⁹. vbi multi⁹ mo- dis limitat C. eo. tit. et ista opi. j. gl. est cōis ꝑm Alex. hic et ino. ca. raynutius.

d ¶ Vz. adde q̄ hāc tz Old. ꝯsi. cxxv. de q̄ vide pau. de ca. cōsi. cxxxiij.

e ¶ Jo. an. Adde q̄ ꝑe. ō anc. ꝯsi. xxvj. secut⁹ quendā do. hugo. guarū bertū tz q̄ substō cō- pēdiosa facta p ꝟba directame re ciuilia obliquek post puber tatē mari mesi sit clausi sine libe ris. vbi autē est clau sula codicillaris illa tollit oēs dubitatio nes vt ibidē ipse cō cludit et vi⁹ de Lal. cōsi. ix. de testa.

8 effectū vt dixi. s. effect⁹ vero † q̄ obliquetur post tpa pubertatis est magnus vt hic ꝑpter fructus et legitimā que nō veniūt in restitutiōe. vt. l. cohe- redi. §. cū filie. j. eo. ꝑpter beneficium diui a driani et mul. alia. nā in directa heres suo iure pōt adire: sed fideicōmissari⁹ opz q̄ petat de manu heredis. vt hic. et. l. p̄cib⁹. ſz licz hoc teneāt doc. et in se sit bene dictū: tñ quātum ad. l. nostrā nō placet: quia etiaz si mater est in medio nō obliquaret vt hic. Nō ob. l. p̄cib⁹. quia ibi facta fuit substitutio p verbū cōe. s. substi- a tuo: et tunc obliquat post tpa pubertatis: et infra tpa pubertatis valuit iure directo: sed hic substituit directo: b vt hic ꝺi. ergo et miles post tpa pubertatis directo pōt substituere. vt. l. 12 miles ita et. l. milites. de testa. mil. ¶ Opp. de. l. verbis. s. e. Sol. hoc in milite ex speciali priuilegio: ibi in pagano. ¶ Op. de. l. scevola. j. ad treb. Sol. ubi in codicillis. ideo ad fideic. trahit vt ibi patet. et illi codicilli fuerūt facti a priuato. nā miles etiā in codicillis posset substituere directo: vt l. militis codicillis. in pun. de test. milli. ¶ Op. q̄ fructus medij tpis nō restituātur vt. l. iubemus. C. ad treb. et in. l. in fideicōmissariam. j. ad trebel. So. ibi in restitutione q̄ fit p fideicō. hic in substitutione cōpendiosa directa in qua veniūt fruct⁹ nō oēs sed illi q̄ sunt p̄cepti et repertiunt in heredi tate, vt hic dicit tex. no. ¶ Expedit⁹ de cōtrarijs veniam⁹ ad materiā cō pendiose q̄ alta multū est et subtilis et male tracta- ta: et magis cōis q̄ aliqua c alia. Et primo quero q̄d sit substitu- tio cōpēdiosa. Scōo quare dicat cō- pēdiosa. Tertio ō et⁹ effectu. ¶ Ad primum dico † q̄ ꝑm q̄ō est de mente d Azo. in sum et alio⁹. illa est cōpēdio sa que sub conditione mortis vel alia multa cōplectitur tpa: q̄ō dico sub cō ditione mortis: apparet per exēpluz e positū hic. et in. l. p̄cib⁹. Aut eīn si fili⁹ meus decesserit q̄ō dico vel alia: in- telligе etiā si esset apposita aliqua cō ditio: vt puta si aliq̄d fecerit ea dē es- set substitutio. Q̄ō dico multa cōple ctitur tpa. s. tpa pubertatis vel pupil la. vel aliud. hoc autē fit vel tpe limi tato. vt q̄ dixit si. j. xxv. annos decesserit vt hic. vel tpe non limitato vt q̄ dicit ꝺficūq̄ decesserit vt. l. prealle. ¶ Scōo quero 10 † quare dicat cōpēdiosa. Rñ. q̄ sub cōpēdio ꝟbor plures substitutiōes cōplectit. seu plura tpa et istud nomē fuit introductū ab imperatore: vt. l. p̄cib⁹. fa- cit ad hoc. l. meuius. §. duob⁹. j. de leg. ij. ibi oratio- nis cōpēdio. ¶ Sed an ista † cōpēdiosa sit p se sub stitutio: an ꝟo quedā adiecto. Veritas est q̄ si ista substitutio fiat a pagano: tunc est magis adiecto quā substitutio p se: q̄ in ea plures directe ꝓtinētur s. vulgaris et pupilla. et exēplaria et alia fideicōmiss. ſz si fiat a milite q̄ pōt etiā post tpa pubertatis substi tuere iure directo tūc nouā substitutionē in se conti net ideo est vera substitutio. ita voluit Dy. in tracta tu substitutionū. Ita voluit gl. s. e. in Bub. et hoc pa cedit de iure cōi sed in q̄busdā ciuitatib⁹ sunt etiam statuta ꝑm que etiā pagani pñt substituere directo post tpa pubertatis. dicit em̄ statutū ciuitatis hu⁹ q̄ filie femine coganť obseruare oia a testatore dis posita stātib⁹ masculis. Et ideo ex forma hu⁹ sta- tuti[a] vel siliis pōt substitui directe filie femine et sic ista substitutio pōt fieri a pagano directo vt hic in femina nō extantib⁹ masculis. et hoc credo verum. Tertio quero de effectu[b] substitutionis compen- diose. istam questionem examinemus per questio- nes. ¶ Primo quis † sit effectus substitutionis in milite. Respond. aut a milite fit per verba mere di recta. et ita loquitur lex nostra. aut per verba cōmu nia: et tūc si mater est in medio post tpa pubertatis obliquaťur: vt. l. p̄cib⁹. alias valeret semp iure directo p hāc. l. et. l. p̄cib⁹. aut fit p ꝟba obliqua: et tūc semp est fideicō. vt. l. cohe redi. §. cū filie. j. eo. et hoc verum ꝺ opi. pileij. et hoc i milite. Idē forte in pagano q̄ pos set substituere directo post tpa pubertatis: vt. s. di xi ex forma statuti. ¶ Quero scōo † q̄s sit effect⁹ cō pēdiose substitutionis in pagano. Rñ. ꝑm gl. nram aut fit talis cōpēdiosa p verba mere directa: et tunc intra tp̄s pubertatis valet iure pupillaris: post mul lo mō: vt. l. verbis. et. l. in pupillari. s. eo. Aut fit per ꝟba mere obliqua: et tūc est fideicōmissaria: vt. d. §. cū filie. aut fit per verba cōia. vt p verbū substituo et tūc sunt gl. ꝓtrarie: quia in. l. precib⁹. dicit q̄ semp per est fideicō. sed insti. e. in gl. magna dicit q̄ intra tp̄s pubertatis valet iure directo. nos. j. de hoc di cemus. ¶ Assumo per tres. q. punc. et sic habet tria membra. ¶ Primo quero[c] † quis sit effectus com- 14 pendiose quando fit per verba mere directa. vt q̄si cunq̄ decesserit: vel intra. xxv. annos decesserit ta lis sit heres. Gloss. vt dixi dicunt post tempora pu bertatis nullo modo valet⁹. ſz ante sic. vt. l. verbis. et. l. in pupillari. s. eodem. et hoc tenet gloss. hic. et in. l. precibus. et instit. eo. in gloss. magna. et Azo in summa. Jaco. de bel. Dyn. et omnes et Ber. in ca. raynutius. extra de test. et Inno. et Joan. and.[c] in. c. j. de test. lib. vj. in gloss. antiqua. Superuenit hodie Joan. and. in. c. j. de testa. super nouella. qui tenet q̄ infra pupillarem etatez valet iure directo posita il re fideicom. de primo est casus. dicit ipse in. d. c. j. de test. lib. vj. et de secundo dicit ipse q̄ō est casus in ca. raynutius. vbi dicitur q̄ō post tempora pubertatis valet iure fideicom. Item dicit ipse q̄ō de iure ciui li est casus in. l. precib⁹. nam ibi nulla specialitas po nitur in milite licet fuerit sic de facto. q̄ utili. velle

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

pbare per multas rones. vt ptz ibi. dicit etiã q̃ que-
stio ista fuit disputata per vltramõ. & vltimo bonoñ.
per do. Bar. de piatis. q̃ dicebat q̃ hec opi. est mul-
tum cõgrua voluntati defuncti: & cõtrariũ teneret. Si
igitur est voluntas testatoris dicit ipse. ergo ꝛc. vt. l.
in conditionibus. de cõdi. et demõ. Non ob. l. in pu-
pillari. et. l. verbis. s̃. eo. dixit ipse: qa ibi volebat sub
stituere pupillariter tantũ. et per errorẽ maius tẽp9
expressit. vel aliter q̃ vbi dicit frustra. ſz quantũ ad
substitutionẽ directã: valebit tñ iure fideicõ. et iste
est in fine eius effectus. nescio quid dicã tamen forte
a vtraq̃ opi. posset sustineri. nam mihi [a] videt q̃ ver-
ba directa quantũ ad presens tẽpus reperiãtur du-
15 plicis gñis. Quedam sunt directa † et ciuilia. hoc est
iure ciuili introducta vt verbũ heres esto. vt. l. lege
obuenire. j. de ver. sig. Scitis enim qõ deportatus nõ
põt esse heres: qm non habet ea que sunt iuris ciuilis.
Itẽ pretor nõ põt facere heredẽ sed bonorũ possess.
et similes. et idẽ de verbo instituo. vt. l. j. et per totũ
s̃. ti. j. Et isto modo accipiendo si substitutio est fac-
ta per verba directa ciuilia si semel valuit iure dire
cto nunq̃ trahitur ad fideicõmissum. vt. l. verbis. s̃.
eo. et no. ibi ciuilibus ꝛc. Ita etiã no. in. l. in pupilla-
16 ri. s̃. eo. Quedam † sunt verba directa nõ ciuilia. hoc
est que distinguntur ad substitutũ vt ipse de manu sua
capiat nõ ab alio. vt. l. eam quã. C. de fideicõ. in glos.
super verbo directis. Exẽplũ in verbo accipiat. & in
verbo capiat. et in verbo moriatur. vt in. c. j. de test.
lib. vj. et ideo ista verba sunt magis cõgrua et cõia
oibus gentibus et aliis. et isto modo acci-
piendo dico q̃ opi. Jo. an. est vera. probo hoc. illud
dictũ talis accipiat: vel talis moriatur. et similia ver
ba possunt intelligi qõ quis accipiat iure directo vt
heres: et possent intelligi vt quis vt legatarius accip
piat sua tñ auctoritate. vt. l. tutia. s̃. j. de leg. ij. et sic ista
verba de iure ciuili nõ habent ꝓpriũ significatũ. qm̃
ꝫba iuris ciuilis nõ sunt. et nõ i dubio intelligerent ꝫ 18
qõ casus euenret quod si pupillus moriatur infra pu e
pillarem etatem lex interpretatur substitutionem di
rectam: si postea moriatur interpretatur fideicõmis-
b sariam. simile habes [b] in verbo qõ põt reperiri in pre
terito et futuro. nam lex illud interpretatur secundũ
accidentiã factũ: q̃ si in preteritũ occurreret ideo in-
terpretabitur: & ita ecõtra. vt. l. ij. de adi. leg. et. l. hec
cõditio. s̃. fin. de cõdi. & demon. Et per hoc patet ri-
sio ad cõtrariũ: qõ dicit q̃ substitutio directa nunq̃
obliquatur: cõcedo: sed ista nunq̃ fuit directa si post
pupillarẽ etatem decesserit: q̃ hic faciebat lex illum
primo morituꝝ: vt. l. cũ quidã. s̃. fino. de acqui. here.
et ideo lex semper fuit certa. & si pupillus decessisset
in pupillari etate esset directa: q̃ certa erat lex. sed
q̃n sunt verba directa ciuilia: illud verbũ habet in se
proprium significatũ vt iure directo sit heres. & ideo
ibi nõ est necessaria interpretatio: q̃ sic voluisse de-
functum constat: ideo post tpa pubertatis non obli-
quatur. & ita dico. hoc forte voluit sentire Jo. and. in
fi. glo. sue nouelle. vbi facit differentiã inter directã
17 directo & inter directam nõ directo. Quid † si tes-
c tator [c] sic substituit quandocunq̃ decesserit sine li-
beris talis sit heres. Glo. in. l. precibus. dicit q̃ oi tẽ
pore est fideicõmissaria: q̃ dicit sine liberis. Idẽ In
b nocen. in. c. raynutius. extra de test. Dy. & alij dicũt

Andreas pomate. Nam mihi. adde quod
ista distinctio reprobat per Are. consi. clv. incip. pe-
riculosum est. & vide Abba. c. raynutius. in. viij. colũ.
extra de testa.

Andre. poma. Simile habes. Vide Areti. l.
iij. s. ex plu-
ribus. in. j.
colum. ff.
de acquir.
pos.

istam opi. esse falsam. vt hic & contra
casum huius. l. q̃ hic fuerũt apposita
illa verba sine liberis. & tñ valet iure
cõmuni infra tẽpus pubertatis: nec
etiã illa verba habent inducere fidei c
com. substitutionẽ. nã congruunt pu-
pillari etati. Constat enim pupillũ de-
cedere sine liberis. Jaco. de bel. mitti-
tur tenere glo. quasi illa verba sine li-
beris videantur ad maiorẽ referri. q̃
põt decedere cũ liberis. vt. l. j. de suis
et legi. & dicit ad hanc. l. q̃ hic est spe-
ciale priuilegio militis. & non obst. q̃
hic dicat iure cõmuni: q̃ priuilegium
est in milite qõ infra pubertatis tpa
valeret iure cõmuni et trahit ad oĩa
bona patris & filij. Et ista sunt verba
sua: que nõ habent iuris saporem. et
extra. c. j. extra de test. li. vj. & est casus
in hac. l. Nõ ob. si dicatur nõ vt decedere sine liberis nisi ille qui eos ha-
bere potest: quia est falsum: vt his le
gib9, & alia est significatio illi9 partis
cipij intestatus & similium. de quib9
in. l. j. de suis et leg. et alia istorũ. Vel
aliter licet id qõ ibi vt sit ex rigida si-
gnificatione verborũ tñ de cõmuni
vsu aliud est. vt ibi. & l. liberoꝝ. s̃. qõ
tamẽ cassius. j. de le. iij. et. l. labeo. de
supel. leg. & l. cũ delationis. s̃. assinã. 18
de fun. instr. Quid † si testator sub- e
stituit aliquem [c] cõpendiose directo
in certa portione vel incerta re. an va
leat iure directo intra tpa pubertatis fm ea q̃ dicta sunt. Rñdeo si qui-
dem substituit per verba directa & ci
uilia vt heres esto vel instituo & tunc
sufficit: ac si sup vniuerso esset substi-
tutus. vt. l. coheredi. s̃. fi. j. e. fm vnã
lec. & ar. s̃. tit. j. l. j. s̃. si ex fundo. Sive
ro substituit per verba directa nõ ci-
uilia: vt accipiat talẽ rez: vel talis po
dere sit talis & similia. si filius meus
quandocũ q̃ decesserit sine liberis. &
isto casu nõ trahitur ad directã sub- d
stitutionẽ; quia in relictis singulari-
bus nulla est differẽtia vtrũ apponã
tur verba directa vel obliqua. vt. l. oẽ
verbũ. cõmunia de leg. & instit. de sin-
gu. re. per fi. reli. circa princip. nisi a-
dijciantur expresse illa verba talis
sit heres: quia tunc secus. vt dicto. s̃.
si ex fundo. sed q̃d si ista ꝫba adijcia-

Andreas pomate.

Et alij
dicũt. Pro
ista opi. cõ
suluit Ra-
pha. cõm.
psi. cl. ict.
ꝓponitur.

e Substi
tuit aliquem. Vide Alex. consil. xlv. in. vij. col. j. vol.
Ro. consi. cc.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ⁊Andreas Pomate. ¶Cõpendiose. vide Alex. cõsi.lx.in.iij.col.in.j.vol.vbi ponit aliquid de superioribus.et vide Mod.l.j.ff.de leg.j.

b ¶Verbũ lego. Adde vltra Alex.de hoc verbo bal. consi.cxj.do.Lardi.consi.lx.

⁊Andreas Pomate. tur certe portioni quote vt dicã in. q.

c ¶Quandocũq; vi 19 de plures a opi.de ista questiõe p barb.c.cuz tibi.in.xiij. colũ.de testa.Alexã. consi.clxij. in antepe. colũ.in.ij. vo. et cõsi. xij.in.ij. co lũ.in.iij.vo. Panor.pl.lix.in.j.dubio.in.j.vo. Pau.de castro.l.si quis ad declinandam.de epi.et cleri.Bar. consi.iij.et consi.lv. principali quã facia de hac substitutione perverba cõia. ¶Sed ⁊qd si testator cõpendiose[a] substituit per hec verba qñcũq; sine liberis decesserit lego tibi bona mea vt q; ista verba sunt directa ⁊ sic intra tẽpora pubertatis trahantur ad directã pupillarẽ.nã verbũ lego trahitur ad institutionẽ heredis. vt.l.verbis legis.de ver.sig.et.l.filiũ. §.si legata.cõiuncta.l.j.in princi. de legatis.Alexã. ¶In cõtrariũ videt.l.mulier. §.fi.j.ad tre.et hoc puto verũ. Et per hoc apparebit responsio ad cõtraria.

d ¶Sit fideicõmissaria. Adde quod ita Bald. consuluit quod sit fideicommissaria.eius cõsi.cccexxxij. incip.in christi nomine.factum sic se habet.iiij.lib.et consi.ccccl.xvij.j.volumi.et consilio.ccxxxij.eo. volu. opi.Barto.sequitur Ange.hic et Pau. de castro. in lege precibus.Barto.in lege si quis ad declinandã. de epi.et cleri.et.l.fundi trebatiani.et cõsi.incip.bar. roseli.et consi.incip.ver.fecit testamẽtum.in lec. do. Alex.alle.Pau.de castro.consilio.xcviij.ibi non loquitur de hoc sed consilio.cxcix.nec ibi loquitur de hoc primo casu nisi referendo:sed de secũdo de quo hic in ver.sed quid si.consuluit idem dom.Alexand. consilio.xij.iij.volumi.limitandum dictum Bartoli nisi testator dixisset bona distribuantur pro anima mei testatoris:q; tunc bona pupilli non possunt prodesse anime testatoris.c.non putãda.j.questio. j. nõ erit directa substitutio.ita consuluit Pet.de ancha. consi.viij.incip.in dei nomine difficultas questionis ꝛc.z in opi.prima persistit Bal.consi. cclxxxvj.ij.vo. Abb.cõsi.lix.lib.j.sequit opi. Bar.etiã si diceret bona mea dentur ⁊ distribuantur.de quo vide Cal.cõsilio.xxvij.de test.Bal.cõsil.lxxxvj.li. v.vbi voluit q; substitutio facta pupillo si decesserit sine liberis qõ totũ distribuat excludat matrem cũ sit relictum cuz hoc quod plus petere non possit.

e ⁊Andre.Poma. ¶Loco heredum. Vide concor. per Alex.consi.iij.in.vj.col.in.ij.vol.et consi.xcviij. in fi.in.ij.vol.

f ⁊Andre.Poma. ¶Respondeo cõtrarium tenere Barto.in.iij.q.in ea.l.quam contrarietatem detegit Areti.hic ⁊ Ange.consi.xcvij. Pau.consi.xxv.Aret. consilio.clv.

g ⁊Andre.Poma. ¶Colligitur. Vide alex.consil. cxxiij.iij.col.versi.z ponderanda.in.iij.vol.

h ¶Quid si testator.z quando dicitur si filius meus decedat bona mea vendantur et distribuantur inter pauperes.vide Bartolum in consilio. xlj. incipien. quidam Bar.z ibi vide quando relinquitur vxor do licet enim ex latissima significatione verbum lego trahat ad institutionem:tamen sm cõem vsum non trahitur:z est species distincta ab actu heredis.vt.d. l.verbis.cui cõmuni vsui stare debemus.vt dictũ est

b fateor tñ q; verbũ lego[b] est verbũ directũ in dubio, vt.l.lucio.j.de leg.ij.z qõ dico q; sit directũ.scz directũ ad ipm legatariũ. Jdeo dicas quedã sunt verba directa que habẽt a iure tacitam significationem vt trahantur ad institutionẽ.vt verbũ instituo z verbũ heres esto.quedã habẽt significationẽ separatam a iure:vt verbũ lego.quedã enim habẽt specialem significationẽ:vt verbũ accipiat verbũ mutatur verbũ sit talis:vt ex ꝓdictis apparet. ¶Scda principalis ⁊questio est qñ ista cõpendiosa substitutio fit per verba mere obliqua.z isto casu sm oẽs ista substitutio est in omni tempore fideicõmissaria z matrẽ non excludit z non venunt bona pupilli z falcidia de eis nõ detrahit.vt.l.coheredi.§.cũ filie.j.eo.Sunt autẽ verba obliqua vt restituo.vt.d.§.cũ filie.sunt z alia, vt.l. fundi trebatiani. de vsufructu lega. et. j. dicã.

21 ¶Sed ⁊quid si testator dixit qñcunq; c filius meus c decesserit sine liberis volo q; bona dẽtur vel distribuantur inter pauperes christi per meos fideicommissarios.an ista substitutio sit fideicommissaria intra tpa pubertatis.videtur q; omni tpe sit fideicõmissaria.cum verbũ dentur et distribuantur sint mere obliqua per.d.l.fundi. Cõtrarium est verum: nam in his verbis.ẽ.proxi.narratis subintelligitur tale verbũ qñcunq; sine liberis decesserit.s.qõ tunc fideicommissarij accipiant de manu sua z dent.vt.l. alio.in fi.glo.de ali.z cib.leg.z.l. deniq;.§. interdũ, de pecu.lega.z vt expresse in.§.si quis autẽ. in aut. de eccle.tit.Sed istud verbũ subintellectum.s.accipiat:si refertur ad vniuersitatem bonorum trahitur ad directã pupillarem.vt.ẽ.probatur z probatur in d.c.j.de test.z in.l.his verbis.in pun.ẽ.tit.j.ergo ꝛc. pro hoc videtur esse tex.in.c.cuz tibi.extra de testa. vbi dicitur q; qñ non est alius heres isti fideicõmissarij habẽtur loco heredum.hoc aũt tenet Bof.in ti.de ac.ex testamẽto.ver.itẽ quid erit qõ sepe contingit.z Specu.in.§.nunc vero aliqua.ver.itẽ pone qõ aliquis.de instru.edi.z Jnno.in.d.c. cũ tibi. Sicut ergo qñ testator nullũ alium facit heredẽ dicti

e fideicõmissarij habẽtur loco heredũ[c].ita quãdo testator filio suo impuberi nullũ alium facit heredes videt facere heredes dictos fideicõmissarios. Si dices tu si mater est in medio videt q; ista interpretatio non debeat admitti: q; sicut tacita pupillaris non admittitur cõtra matrem.vt.l precib⁹.ita nec admittitur contra matrem ilia tacita interpretatio que est vt testator videatur apposuisse illa verba si ue verbum accipiat. Respondeo[f] contra matrẽ nõ

f admittitur tacita pupillaris de qua testator non cogitauit:sed ius presumit si de hoc cogitasset:tũc nõ admittitur:vt tacita que continctur in vulgari.vt.l.

22 precibus.sed tacita ⁊que ex ꝓsumpta voluntate defuncti colligitur[g] ex aliquibus coniecturis vel verbis testatoris .ista bene excludit matrẽ.vt in.l.precibus.in glo.super verbo omnino.z in.l.in testamẽto.in fi.C.de mili.testa.sed ista est humanismodi. ergo

23 ꝛc. ¶Sed quid ⁊ si testator[h] dixerit si filius meus h decesserit sine liberis tũc bona mea dentur pauperibus

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ribus nec dixit per quos. Videtur qđ idem quia episcopus est executor legitimus qui habet eandē potestatē quā haberent fideicōmissarij nominati. vt.l. nulli.et.l.si quis ad declinandā.C.de epis.et cle.et sic episcopus tenebit locū heredū.vt.d.ll.sed contrariū credo q̄ ista substitutio sit fideicōmissaria omni tēpore:q̄ facta perverba mere obliqua.vt.d.§.cū filie. Nec ob.q̄ episcopus est legitimus executor et tenet locum heredū:q̄ episcopus tenet locum pauperum. et siquidem pauperes sint instituti: tunc episcop⁹ tenet locū heredū.vt.d.l.si quis ad declinandā. Si vero pauperibus est legatū vel fideicōmissum relictū. tunc locum heredū episcopus nō tenet.sed pōt intētare actionē pro hoc legato.nec possunt illa verba intelligi in persona episcopi quod accipiat manu propria ex presumpta voluntate defuncti. vt dixi.s. in priori.q.q̄ illa executio pertinet ad episcopum mere ex iuris dispositione etiā contra voluntatē defuncti. et etiā si dixerit contrariū.vt.d.§.si quis autem. de eccle.tit.ideo nō tenet locum heredū:sed solū actiones intentabit q̄ petunt ipsis pauperib⁹. ¶ Quid
24 si testator †dixit volo q̄ bona mea vendantur ꝛ pre b
tium eorum detur pauperibus per fideicōmissarios meos.an hec erit directa intra tempora pubertatis. Videtur quod non:nam testator precepit duo: vnū vt bona vēdant.et in hoc nō adiecit per quē: postea p̄cepit q̄ p̄tiū inter paupes p suos fideicōmissarios distribuatur.cū ergo primus actus debeat fieri per heredē vel episcopū ex.l.dispositione.videt q̄ sint fideicōmis.q̄ de manu alterius pretiū fideicōmissarij capiunt. Credo tñ contrariū: quia illa verba vltimo posita determinant verbū dentur et verbū vendātur.vt.l.mulieri et titio.de condi.ꝛ demon. ¶ Quid
25 si testator †dixit volo quod bona mea vendant ꝛ pretium distribuatur inter pauperes: quorū electio fiat per meos fideicōmissarios. an illa sit pupillaris intra tempus pubertatis:quasi illa verba per meos fideicōmissarios ad oia precedentia referātur.an vero solum electio pertineat ad fideicōmissarios:ꝛ distributio:et venditio remaneat dispositioni iuris cōmunis sine distributione executoris. Istud vltimū puto verum quia qualitas que adiicitur determinato verbo per relatiuum respicit solum suum antecedens.vt.l.a filio.in fine.de alimen. leg. Modo cum verba dicant quoꝛ electio pertineat seu fiat p meos a
fideicommissarios.intelligitur quorū.s.pauperū vn b
de ad id tantum refertur per meos fideicōmissarios pro hoc.l.filium.et quod ibi not.infra vt in pos.leg. als de lega.prestand.et p̄m hoc ista erit fideicōmissaria.idem puto si diceret bona mea vendant:et pretium distribuatur inter pauperes eligēdos p meos fideicommissarios:quia illa verba per meos fideicōmissarios:referuntur ad participiū solū eligendos:ꝛ participiū resoluitur in verbū et relatiuū. vt eligendos.l.qui eligentur.vt.§.dixi. Predicta vera nisi ex
alijs verbis infra vel supra in testamento positis ap
pareat testatorē aliud sensisse. ¶ Quero quid si ta-
lis distributio non precipiatur de bonis omnib⁹.sed
26 de certa portione.infra dicam. ¶ Tertio †principa-
a liter quero q̄ substitutio cōpendiosa est facta per
verbum cōmune et per verbum substituo:qđ est cōmune.vt.l.precibus.an intra tempora pubertatis va
mina et massaria et quādo et an relicta ad pias causas trahātur.Bald.contra Bar.tenet Bald in.l.precibus.C.de impub.et ibi Sali.et Bald. in cōmento c.si pater.de testa.in.vj.do.Car.in.c.cum tibi.eo.tit. et ibi Joan.de Imo.et hic et Barto.in.q. filiꝰ adultum vide q̄
leat ture directo.postea ad fideicom- dixi in di-
missum trahatur.vel sit omni tempo- cto.c.cū ti-
re fideicommissaria.Respōdeo siqui- bi.et supe-
dem ista substitutio est facta cum tē- rioribꝰ an-
poris distinctione: vt quia dicit si de- tis cōsului
cesserit intra pupillarē etatem vel po- ferrarie cō
stea quandocunq̄ talem substituo ꝛc. tra Bart.
Tunc p̄m omnes intra tēpora puber sic occurrit
tatis erit directa pupillaris:postea fi- fauentie et
deicommissaria.Hoc tenet glos.in le- quidā sa-
ge precibus.circa fi.et omnes indubi piens con-
tanter illud tenent. quandoq̄ fit sine suluit pro
temporis distinctione. et in hoc sunt Bar. alle-
opinio.quia glos.in lege precibus. et gauit.c. si
hic tenet quod omni tempore sit fidei pater. ō te
commissaria.b Idem Azo in summa. sta. lib. vj.
Idem Jaco.but.et glo.in.c. Raynu- et nō aliud
tius.extra de test.et Joan.andre. in p certo il-
lud.c. loq̄-
tur quādo
instituit pauperes.et sic non obst.vide Barto. in lege si fundi trebatiani.de vsufruc.lega. vbi quatuor vicibus dicit se consuluisse vt hic volui ego consului contra.et vide Bald.in lege precibus.C. de impub. vbi consuluit verone contra Barto.et vide do.Car. in.c.raynutius.vbi tenuit contra Bart. padue. Jo. de Imol.ibi.respondet ad motiua.Bar.in suo cōsilio.Sali.in dicta lege precibus.sequitur Bald. et vi de Bald.in lege si quis ad declinandam. C. de epis. et cleri.vbi tenet contra Barto.et in lege ex tribus C.de inoffic.testa.et vide Barto.in consilio.cix.inci. erat minor.aldus de castro vbi testator dixit si nullꝰ filiorum decesserit sine liberis que substitutio sit ista vide ibi et vide Bar.in consilio.cxv.incipien.in questione proposita viso puncto vbi loquitur de verbo succedat.et vide Bartol.in consilio.lxxiiij.incipien. vir quidam.et vide Bar.in consilio.cclxxxij.incipiē. titius condidit.vbi pulcherrime loquit. And.barb. ~ Andre. Soma. ¶ Tertio principaliter. Vide bar. consi.xxxj.et consi.cxlvij. Roma.consi.xvij.

¶ Fideicommissaria. Adde quod hanc tenet Aldra.consilio.xcix.Angel.consilio.cxxv.vbi dicit patrem suum Bald.sic consuluisse non facta distinctione an mater sit in medio vel ne sed solum si ex coniecturis apparere potest quod directa voluit testator substituere de quo infra et communem opinionē antiquorum tenet Bald.consil o.cci.in consulendo. iiij.lib.et eodem libr. cclv. etiam si substituti essent pauperes. et consilio.ccclxix.libro secundo.vbi plene tamen dicit non decido hoc casu quia erant substituti fratres testatoris et vxori erant facta prelegata.et consilio.ccclxxv.libro primo. Angel. consilio.xiij.Bartol.consilio.liij.incipien. Angelus marie.et consilio.xxij.incipien.homo accursuli.eandem opinionem tenet Joan.de ana.cum mater est in medio.consilio.lxxix.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Jure directo. Adde quod hanc opi. videtur tenere do. Lar. consi. xxxix. et xcj. Oldra. sibi ipsi contrarius. consilio. cxxv. Alex. consi. xj. Pau. de castro. cõsilio. ccdvj. nisi testator se restrinxisset ad bona sua tãtum. quia tunc vult quod omni tempore sit fideicõ. et primam opi. etiam tenet cõsi. ccxlix. ro. cõsi. cxxx. ~Andreas Pomate. ¶Jure directo. Idẽ tenet alex. cõsi. cxxj. a in. iij. volu. in. ij. colũ. 7 seq. Are. cõsi. clv. in ct. parẽdo iure Jmo. et Ful. l. pẽcibus. C. e. ti. vbi Ful. dicit quod in iudicando et consulendo tenet istã opi. et Salice. l. ex tribus. C. de inoffi. test. Barto. l. si quis ita. p illum text. ff. de vsuf. Pau. de castro. consilio. c. incip. sub anno millesimo. Alex. consi. ij. incip. attentis verbis testamenti. in. iij. volu. do. Chriſto. de castil. in disputatione incip. sceuola pater habens ꝛc. vbi dicit quod alis de facto obtinuit in collegio mediolan. et vide Bartol. l. si arrogator. in vlti. char. ff. de adop. istam partem etiam sequitur Lardi. consilio. lx. in iij. colum. Oldra. consilio. cxxv. contrarũ tenet idẽ Oldra. consilio. xcix. alis. xciij. aut xliij. Bal. consili. cccclxxx. in. ij. volu et cõsi. cd. in. iiij. volu. adde et qđ scripsi ad Bar. in dicta lege pẽcibus.

gl. antiqua. in dicto. c. si pater. de test. lib. vj. Idem Ray. et War. fill. et quasi maior pars legistarũ. et etiã Odof. Alia glo. insti. eo. in fine magne gloss. tenet contrarium. quam tenet Jaco. de are. cum distinctione tamẽ. et Ly. in. l. precibus. et Joan. andre. hodie in. c. j. de testa. lib. vj. ¶Arguam⁹ circa hoc. primo videamus pro ista parte quod valeat iure directo intra tempora pubertatis. postea iure fideicõmissi. Illud quod regitur et determinatur. sm cursum temporis variatur variato tempore. vt. l. pretia rerum. §. nõnullam ad. l. fal. et. l. titia seio. §. vsuras. j. de le. ij. ct. C. de vsur. l. penul. Jta in proposito ista substitutio que diuersa tẽpora respicit: cum respiciat tempora pupillaris etatis: valet vt pupillaris: demum vt fideicõmissaria. Preterea pro hoc. l. põnitur. lib. xxvij. in negotijs. de neg. gest. pro hoc. l. pater seuerinam. §. conditionum. de condi. et demon. et hic videtur tex. in. l. precibus. C. eo. pro hoc videtur hodie casus expressus in. c. j. extra de test. li. vj. ¶Pro alia opinio. quod omni tempore sit fideicõmissaria probatur sic. ista substitutio est vna pro omni tempore: ergo verbum substituo ad plura tempora relatum debet illa determinare vniformiter sicut dicimus in personis vt. l. Cuius. et. l. hereditatem. C. eo. et. l. tam hoc iure. §. e. et est licita argumentatio de tẽpore ad personas. vt. l. vel singulis. et. l. seq. j. eodem. ergo ꝛc. Sed ista non potest esse: nisi omni tẽpore sit fideicõmissaria. ergo ꝛc. Preterea nõ debet esse diuisio voluntatis. vt. l. eum qui. in fi. de his qui. vt indi. sed si ab initio esset directa 7 postea efficeretur fideicõmissaria fieret voluntatis diuisio. ergo ꝛc. ¶Certio facit pro hoc. l. diem proferre. §. inde quæritur. supra de arbi. vbi dispositio debet esse communiter et vniformiter. ¶Preterea vna et eadem res non debet diuerso iure censeri. Jsta sunt argu. Dyn. Bul. et omnium. 7 hanc opi. sequitur Ray. ¶Certa fuit opi. Jaco. de are. qui videtur distinguere inter istas opi. vt dicamus sic. quandoq; ista substitutio compendiosa fit sine aliqua temporis distributione. vt si filius meus sine liberis decesserit talem substituo. et tunc posset esse vera opi. glo. in. l. precibus. et eam sequentium. ¶Quandoq; apponitur in hac substitutione distributio in tempore vt cũ dicit quandocũq; decesserit talem substituo. et isto casu dixit verã esse opi. aliarum glo. nam secundum omnes est verũ qđ quando fit distinctio temporum intra pupillarẽ etatem erit pupilla. postea erit fideicommissaria: vt dictum est supra. sed per distributionem quandocunq; fit distributio temporis. vt. l. sicut in annos. in princi. qui. mod. vsusfru. amit. ergo ꝛc. Preterea illud operatur dispositio vniuersalis in vniuerso quod particularis in singulari. vt. l. si chorus. j. de leg. ij. et. l. cõs. C. de prescrip. xxx. vel. xl. ann. et hoc vult tenere Ly. in lege precibus. 7 probat sic. sermo qui dirigitur ad personam debet intelligi sm conditionẽ persone. ut. l. plenum. §. equitij. de vsu et ha. et sic per illa verba relata ad filium intra tempora pubertatis erit pupillaris: postea erit fideicõmissa. et dicit sic consuluisse. et ita tolli videntur rationes Dy. et Bul. qui dicunt quod vna substitutio nõ debet diuerso iure censeri: quia secundum predicta sunt plures. ista opi. non videtur mihi vera: quia sine distributione videtur qđ infra pupillarem etatem sit directa postea fideicommissaria. vt. d. c. si pater. extra de test. li. vj. quoniam secundum iura nostra distributio in tempore nõ inducit pluralitatem: nisi fiat enumeratio temporum. vt. l. si stichum. §. stipulatio. de ver. obli. vbi dicit singulis annis connuncta. l. pluribus. eo. titu. et quod in qualibet earũ per Dy. dñ. ¶Jtẽ non videtur quod possint dici plures dispositiones ex pluralitate effectuum: 7 aut mouetur infra pupillarem etatem: aut postea. et sic vnum erit sicut in dispositione alternatiua. vt. l. illud. qñ dico leg. ced. 7 qđ no. in. l. si ex toto §. j. j. de leg. j. Et ita loquit in tali actu qui semel possit accidere. Nõ ob. d. l. sicut in annos. quia ibi ponitur distributiuum in tempore in tali actu qui potest plures existere. vnde opi. Ja. de are. in. hi nõ placẽt quid dicemus? dubito. tamen dico in. q. nostra quod debemus primo aduertere si ex talibus verbis per testatorem appositis possumus cõiecturare qđ voluit. j. tẽpora pubertatis iure directo valere: qđ contingit sepe. ¶Quid enim si dicit testator: q; substitutus capiat sua auctoritate. Ex hoc videtur iure directo dicere. vt. l. titia. §. j. sm primã lect. j. de le. ij. vel qđ si in pcedẽtibus verbũ illud cõmune accepi pro

✳ pro intelle. l. sicut in annos. ff. quibus mo. vsufruct. amit.

b ¶Pro directo. Ange. allega. consiliũ. cxxv. in hoc 7 in eo quod dicit totam et integram approbat opiñ. Barto. licet Alexand. aliter referat in lec. et idem tenet Barto. consilio. xv. incipien. pater habens. cum autem testator dicit libere bona mea deuenire quod debeat censeri substituo directa. voluit Romañ. cõsilio. cxxx. et cum dicit sine diminutione voluit Joã. de ana. cõsi. lxxxvj. et cũ dicit quod capiat ppria auctoritate voluit Bal. consil. ccxvij. li. j. 7 cum dicit totũ b directo. certe et in sequentibus accipiã pro directo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

residuum ⁊ omnia bona sua voluit quidam doctor in consiliis. Baldus. cclxxviij. libr. iij. sed in eo quod Bartol. dicit omnia bona mea. Ang. allegg. consiliū reprehendit Barto. ⁊ nimes de quibus ibi per eum licet Baldus alleget consi. ccxviij. approbare videa tur doctri. na Barto. vbi autem testator di a ceret pleno iure. Ang. stat cū bar to. ⁊ inquā tum dicit notandum quod ex his Bart. b hic ⁊ consi liis per eū allegatis colligitur quod illa c verba totā et integraz testator vi detur phi d buisse trebellianicā aperias o culos quia inuolute lo e quitur. naz p illa ver ba totam integram pleno iure non censetur prohi bita trebel lianica nisi addatur ⁊ sine aliqua diminutione ita concludit Roma. per text. loquētes consil. lxxv. lxxix. et. ccxxxix. vbi dicit bis obtinuisse florentie idem voluit Paul. de castr. recte intuenti: li b cet non ita clare eius consi. d. ⁊ consi. cxviij. vbi etiam dicit vidisse consultum per egregios viros. ⁊ consil. ccxlvj. ⁊ vbiqs alleg. Old. alibi. Paul. de cast. patrem legū appellat. ⁊ in dictis maxime. cl. dicit quod hoc hic vult Barto. vt ibi per eum videre potes. ⁊ in auten. sed cum testator.

⁊ Andre. Poma. ¶ Acciptat. que dicitur libere fieri. vide Alex. consi. vj. alias. xcvj. ad fi. Adde ad idem c text. ⁊ quid ibi no. Paul. sup verbo libere. c. de multa. in. j. col. de preben. ⁊ quod no. Barto. c. que in eccle d siarum. de constitu. ⁊ ibi dom. Anto. in. iij. nota. de constitu. dicentem q dictio libere importat vt quis e faciat pactum sine alterius consensu ⁊ requisitione. f Item importat vt quis faciat actum sine alterius diminutione ⁊ contradictione ⁊ cetera licet Rapha. comen. non recordatus de Bart. hic teneat contrariū consilio. cv. incipien. in benedicto filio. si testator di-

vt. l. si seruus plurīū. § fin. j. de lega. j. Itē quid si testator dixit libere accipiat. q. d. accipiat de manu sua: non enim videtur deuenire libere cū sua autoritate nō pōt accipere. ⁊ sic pōt p f alīū impediri. vt. j. de vi ⁊ vi. l. vim fa cit in fi. facit qđ dicā. j. de leg. ij. l. me uius. § fundo. in fi. §. vel quid si testa tor dixit cū ciqs filius meus decesse rit volo hereditatē meā totam ⁊ inte gram ad talem venire: q tūc hoc nō pōt esse nisi ex vigore pupillaris dicet 29 re: q alias subtraheret legitimā ⁊ tre bellianicam. ⁊ ideo erit directa. arg. l. in testamēto. in fi. C. de test. mili. vel quid si dicit oia bona mea volo pe uenire ad talem: quia eo ipso qđ dicit oia nihil excipit. vt. l. iul. in princi. j. de leg. iij. vel dicit perueniat sine aliqua diminutione. tūc excluderet matrē: q est pupillaris tacita ex voluntate probata. vt. l. precibus. in gloss. super verbo oino. secus si dicat perueniat volo oia bona mea mobilia ⁊ immo bilia nō dicat iura ⁊ actiones: quia tunc videtur mstitus in certis bonis: 28 q ⁊ actiones non sunt bona mobilia vel immobilia. vt. l. quā tuberonis. §. fi. §. de pecu. Ja. de are. in. l. mouē tū. de verb. sig. ⁊ Spe. in. §. j. ver. secūdo q̄ro. de fruc. ⁊ interesse. ⁊. l. a diuo pio. §. si super rebus. de re iud. Quāq aliqō illoꝝ vel horū nō apponitur m testamēto: sed loquit simpliciter testa

xerit quod bona sua libere reuertantur ad talem qđ tamen propter hoc ille non habebit licentiam appre hendendi illa bona propria autoritate. et de verbo libere. vide Barba. consilio. iij. in. vij. columna. in pri mo volumine. et consilio. xj. in secunda colum. in. ij. volumine. et. x. colū. Roma. cō silio. cxxx. ⁊ idem qđ dixi. §. de verbo libe re ⁊ de ver bo pleno iure et de verbo om nino. Vide Feli. in c. auditis. in. iij. colū. et sequen. de prescrt. Et quid ō verbo ple narie vide Barb. con silio. ij. in v. colūna. secundo vo lumine. et ad hoc vi de etiam Barba. cō silio. iij. in v. columna. eod. se cundo volumine. et quid de his bo plenissi mum. vide Barba. cō si. xxviij. in. iij. col. ij. volu. ⁊ de verbo plene. vide re. consilio. ccxxxix.

toꝝ illo casu cū voluntas testatoris est dubia nec de eius voluntate apparet. Dico q debemus inspicere si quidcz mater est in medio. ⁊ tūc interpretor p matre tanq in beniqriorē partē. Et erit omni tēpore fideicōmissaria. vt dicimus in. l. qui duos. de reb. du. et qđ no. in hac glo. ⁊ d. l. precibus. et hoc casu intelligo opi. omnium qui di cunt hanc substitutionem esse fideicō missariam omni tēpore. s. quando ma ter est in medio. ¶ Quod intelligo nisi sint substituti filij testatoris predicti qui ex presumpta voluntate defuncti matrē excludunt. vt no. per gloss. in. l. precibus. C. co. in vlti. glo. ⁊ dicemus in. l. lucius. j. eo. vbi gloss. dicit. Facit qđ doc. dicūt in. l. fi. C. de insti. ⁊ substi. dices tu hoc est cōtra. l. precibus. vbi primo est directa postea fideicōmissa ria ⁊ est mater in medio. Solut. ibi est speciale in testamento militis: qui pōt substituere directo oī tpe. ⁊ habet priuilegium qđ lex dicit eā obliquam et mater est in medio: sed si esset pa ganus tūc esset omni tpe fideicōmis saria matre existente in medio. vt. §. ¶ Cōtra predicta videtur. c. j. de te sta. li. vj. vbi mater est in medio. et ibi valet iure directo infra tpa puberta tis. Sol. verū est qđ ibi fit ista substi tutio per verbū directum. vt ibi no. in gloss parua super verbo filie: sed ista lex loquit quādo fit per verbū cōmu

⁊ Andre. Poma. ¶ Et integrā. Vide de ista clau sula tota ⁊ integra Alex. consi. cxlj. in. ij. colum. ⁊ con sil. v. in. iij. col. in. ij. volumi. ⁊ consi. xcvij. in fi. in. iij. volumi. Feli. c. auditis. in. iij. columna. de prescript. Barba. consilio. xxiij. in. ij. colum. j. volu. ⁊ consilio sequen. in. xiij. co. Roma. consilio. lxxv. ⁊ consi. lxxix. Et de verbo totam. vide Cardina. consilio. cxxxiij. in penul. col.

⁊ Andre. Poma. ¶ Omnia bona mea. Vide bar to. consi. xliij. ⁊ con. lv.

⁊ Andre. Poma. ¶ Diminutione. De isto verbo vide Feli. c. auditis. in. iij. col. de prescrip.

¶ Mobilia ⁊ immobilia. Adde Bal. consi. ccxij.

⁊ Andreas Pomate. ¶ Pro matre. Idem tenet Antonius de butri. consilio. lij. incipien. dubitatio questionis huius Joan. de ana. consilio. lxxix. incip. casus sic se habet vbi appellat istam opinionem li cet fallat.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Limitasse. Vide Bal. consil. cvj. lib. iij. & ad dicta Bar. hic ad de Alex. de Imo. in consi. xx. col. ij. versi. nec predictis. in. ij. volu.

b ☞ Andre. Soma. ¶ Dicas sic. Vide Alex. cõsi. xx. in. j. col. ij. vol. & l. ij. in. xvij. col. 8. eo. & l. iam hoc ture. in. iij. colũ. ver. ite no. ex ea. l. 8. eo. & l. gallus. §. q̃dã recte. in. iij. col. vide et Alex. cõsi. j. in. iij. col. j. vol. Et p̃ ista opin. Barto. facũt q̃ vult Bal. l. precab⁹. in vl. col. C. eo. & ibi Alexã.

c ¶ Cõtinet vulgarem. Vide p eũ dẽ in cõsi. inci. Rich. & i. l. q̃dam. de acq. here. & an vulgaris q̃ cõtinet in cõpẽdiosa habeat locũ si heres moriat⁹ viuo testatore. vid bal. cõsil. xciij. iij. vo. & q̃ substõ. cõpẽdiosa facta p̃ vbũ cõe ptineat vulgarẽ tenuit ange. cõsil. ccvij. in fi.

☞ Andr. po.

d ¶ Siue fi. Vide alex. cõsil. clxij. in princi. in ij. vol. inci. circa pmũ.

ne: & tunc potest interpretari quod de manu alterius accipiat. sed quando a est verbum directum in quo est verisimile quod a seipso accipiat: ista interpretatio nõ cadit. In omnibus tamẽ casibus in quib⁹ tacita pupillaris ad b mittitur contra matrem ex presumpta voluntate defuncti: idem dicerem probatis presumptionibus predictis. Quod de matre dixi intelligo etiam si esset in medio aliqua illarum personarum contra quam dixi non admitti tacitam pupillarem vt dixi in materia tacite pupillaris. Si vo nec⁹ mater nec⁹ aliqua istarum personarum esset in medio. tunc saluo meliori consilio vel iudicio cui in hoc & in alijs assentio: dico quod si decesserit i pupillari etate erit pupillaris directa: post ea autem fideicommissaria. hoc probo per rationẽ quam feci. §. quia verbum quod potest se habere ad plura tempora iudicatur in dubio esse prolatum ab initio vt ostendat futuros euentus. vt. l. iij. in princi. j. de adimẽ. lega. & l. hec conditio. la. j. de condi. et demon. & l. sed & iulianus. §. proinde. ẽ. ad macedo. & l. qui res. post princi. de solu. Aut ergo iste filius decesserit de pupillari etate: & videtur hoc verbum prolatum ac si dixisset testator: si in pupillari etate decesserit. Si vero postea decedat: videtur prolatum in fideicõmissaria. & sic videtur ista substitutio vniformis. quia. l. que semper certa est de euentu. vt. l. cum quidam §. fin. j. de acqui. heredi. facit istam substitutionem ab initio pupillarẽ ex c post facto fideicommissariam. & ideo non variatur ex tempore: sed est vniformis & in vnum casum potest omitti. Et per hoc patet responsio ad con d trarta. dices tu per hoc non respondetur ad rationes. l. iam hoc iure. quia verbum substituo relatum ad plures personas intelligitur vt vniformiter illas respiciat. ergo idem in tempore: sed nõ est verum: quia substitutio breuiloqua relata ad plures psonas potest in diuersis casibus cõmitti. q̃d enim si vnus repudiaret hereditatẽ ¶ Certe alter succederet ex vulgari. posset tamẽ ille idem decedere intra pupillarem etatem. & sic est opus de pupillari tractari. Et sic habes diuersos effectus in diuersis temporibus

31 ¶ Si dixi substituo tali filio meo impuberi si decesserit sine liberis: vtrum per hoc verbum videatur impuberi etatem limitasse[a] vt vlterius hec substitutio non extendatur. Joan. an. dicit q̃ non. nam illud verbum impuberi: videtur adiectũ causa demonstrationis. vt. d. c. si pater. extra de test. li. vj. vt ipse etiã no. & alle. d. c. raynutius. vbi dicit tex. tu vero dicas sic. aut illud verbum impuberi adijcitur verbo disposituo vt filio meo impuberi talem substituo si decesserit sine liberis & tunc est verum hoc quod dicit Joã. and. vt. l. mella. in princip. de alimen. & cibaria lega. Si vero ponitur & respicit verbum executiuum. vt si filius meus decesserit filio meo impuberi succedat talis: vel bona mea deueniãt in talem: quia illud verbum deueniant et succedat: sunt verba executiua. licet demonstrationis causa sint adiecta. & tunc requiritur q̃ sit impubes cũ illi succedatur. ar. ad hoc in. l. ij. de au. & arg. leg. & l. in delictis. §. si extraneus. de noxa. & l. titius. de testa. milita. & quod dixi in. l. ex facto. in princi. circa contraria. j. eo. Fallit si ponatur aliquod verbũ propter q̃ appareat testatorẽ aliud sensisse. vt puta sine liberis: quia tunc videtur voluisse extẽdi ad substitutionem post tẽpora pubertatis. et ita potest intelligi. c. raynutius. q̃ licet decederet sine liberis nõ decederet impubes de necessitate. et tñ postea intelligitur vt illud verbum impuberi. sit appositũ causa demonstrationis. ¶ Quero vtrum substitutio cõpendiosa facta per verbũ cõmune contineat vulgarem. s. si institutus nõ erit heres. Respõdeo aut illa, cõpendiosa continet pupillarẽ: quod si sit apparet ex predictis: & continetur vulgaris. vt. §. e. l. iam hoc iure. in prin. aut nõ continet pupillarem. vt puta q̃ facta filio maiori vel emancipato vel alio vt patet ex predictis. & tunc si illa cõpendiosa esset facta per verbum mere obliquum non contineretur vulgaris: imo illa substitutio obliqua euanescit instituto nõ adeunte. vt. l. ille a quo. §. si de testamẽto. j. ad treb. sed si esset facta per verbum cõmune tũc continet vulgarẽ ẽm Jacob. de are. vt dicit Ly. in. l. precibus. & Ray. tenet hoc quod puto verũ. nam verborum significatio hoc importat. dicit enĩ si filius meus decesserit sine liberis vel quandocunq; qñ intelligitur siue decedat in vita testantis siue non, & siue ante testamentum siue post. vt. l. iij. in prin. de adi. leg. & l. hec cõditio. §. fi. de cõdi. & demon. sed dictis casibus sine dubio dicta substitutio non põt verificari nisi vulgarẽ. ¶ Contra hoc videtur. l. heredes mei. §. cũ ita. ad trebe. vbi facta per verbũ cõmune peruenat semper videtur fideicõmissaria. Sol. illud post adita hereditatem est verum. ¶ Secundo oppo. ad predicta. & videtur q̃ hec substitutio compendiosa non contineat nisi vulgarem tantum et nullo modo trahitur ad fideicommissariam. vt. l. iam hoc iure. in prin. §. eo. nam ibi dicitur q̃ breuiloqua facta q̃ verbum substituo continet tantummodo vulgarẽ. ergo idẽ in cõpẽdiosa. Solu. intelligas sic si quidẽ substitutio compendiosa est facta per adiectionẽ tẽporis

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

importati per distributiuū quādocunq; tūc sine dubio cōtinet fideicōmissariā post aditā et pupillarem qñcq; vt. s. dixi. Idem si non est apposita dictio qñcūcq; sed alia dictio que de natura sui tēporis tractū significat. vt si decesserit sine liberis licet non dicat quandocūq; q; tunc requirit tractū tēporis vt appareat vtrum decedat sine liberis. et tunc cōtinet fideicōmissariā. vt. d. l. heredes mei. ꝛ. d. c. j. de testa. li. vj. et facit. l. precibus. sed si dixerit testator filio meo talem substituo. nullo adiecto quod requirat tractum temporis tunc illa substitutio non esset cōpendiosa: d
a sed vulgaris tantū.[a] vel pupillaris si esset facta filio impuberi. vt. l. gallus. §. j. ꝑmynā casus positionē. de libe. et posthu. probatur in. l. iam hoc iure. §. j. s. eod.
33 ¶ Quero † vlterius quid si substitutio compendiosa fuit in re certa per verbum cōmune[b] facta. vt puta si filius meus decesserit sine liberis ei substituo titiū in tali fundo: vel talis fundus perueniat ad talē. Di-
34 co † q; verbū cōmune adiectū certe rei vel quātitati nunq; trahitur ad institutionē. vt. l. cogi. §. ꝛ genera liter. j. ad trebel. Hoc tenet Dy. ibi per. §. aliud quoq; c. conūcto. §. ceterum. in aut. vt cum de app. cog.
35 ¶ † Et hoc no. ad questionem[c] si testator instituit filiam in certa quantitate. et si decedat sine liberis in c
pupillari etate vel postea' quandocunq; volo q; dicta quantitas veniat ad talez: q; tunc nō cōtinet pupillarem: q; est facta in certa quantitate per verbum cōmune. Idem dicerē si istud verbū est directum: q; non est in ciuile directū. et ideo non trahitur ad insti-
36 tutionem. vt. s. dixi. ¶ Quero † vlterius quid si hec substitutio per verbū cōmune fiat in certa portione sub nomine quote: an trahatur ad directū. Respondeo siquidē totā hereditarē diuisit per quotā in plures personas. tunc est perinde ac si vnum tantum in totum substituisset. nam assignatio portionū licet nō apponatur heres esto vim habet institutiōis. vt. l. j. §. diuus autem pius. s. tit. j. sinautem vnam tantum portionem alteri assignasset. et in alijs nullam substitutionem fecisset. tunc ad institutionē nō trahit. hoc probatur per. l. cum autem. infra de leg. ij. hoc etiam probatur per rationem. verbum cōmune trahit ad institutionem quādo nullus alius est vniuersalis heres in testamento. vt. l. his verbis. in princ. et ibi no. supra titu. primo. sed hic alius heres est. scz primus c
institutus et heres eius post mortem suam. ergo ꝛc. Hunc aūt substitutum non videtur testator voluisse d
esse heredē per illud verbū cōmune. ideo q; sibi totum non assignauit. argu. d. l. cum autem. et ibi dicā.
37 ¶ Quero † vlterius quid si testator dixit si filius meus decesserit sine liberis bona mea deueniant ad talez. an hec substitutio valeat in filijs filiorum. Ista q̄stio fuit de facto. Rich. dixit q; non: q; testator nil eis reliquerit: sed ab intestato vel ex testamento successerunt patri. quod not. s. ti. j. l. lucius. ergo eos nō potuit grauare pater. vt. l. sed et si sic. §. j. et ibi vobis tetigi j. de le. ij. Jaco. de bel. cōtra: vos aūt dicatis sic. aut fideicōmissum relinquit ab ipso filio primo instituto. licet sub duplici conditione alternatiua. vt puta: si decesserit sine liberis vel eorum filij sine liberis. et tunc valet q; ille grauatur qui est honoratus: licet in persona heredis istius primi filij existat ista conditio. e
vt. l. coheredi. §. cum filie. j. e. ti. et de condi. ꝛ demō.

~ Andreas Pomate. ¶ Vulgaris tantum. Adde quod ita tenet Jmol. c. raynutius. in materia pupil. substi. de testa. Pau. de ca. li. C. de here. instit. Alex. l. gallus. §. primo. in. iij. colū. ff. de liberis et posthu. contrarium tamen tenet Bal. l. humanitatis. C. eod. in vlt. char
l. legatum sub conditione. Si vero relinquitur nominatim ab ipsis filijs filiorum tunc non valeret relictum per d. l. fz et si sic. §. j. et hoc tenebāt Rich. et ray. Cogitaui' q; possumus sustinere qō etiā hoc casu valeret fideicommissum. Rñ. ad. l. sed et si sic. et nego q; ibi filij filiorū nō habeāt ex dispositione testatoris primi: nā ex quo istos filios grauauerit videt eis reliquisse. vt. l. deniq;. §. interdum. de pe. le. facit qō no. in. l. alto. in fi. j. glo. j. de ali. et cibo. le. pro hoc induco tex. optime facientē. j. de ope. li. l. si ita stipulatio. in pri. Non ob. l. lucius. preal. ꝛ quod ibi no. q; illud verū qñ ipsis filijs. filiorū nullum grauamē impositū est: als secus vt dixi. s. modo dubitat[e] cui illud onus sit adiectū vel filio instituto primo vel eius filijs. Rñ. tenendo primā opi. qō fideicōmissum ab eis relictū in dubio non valeret: q; in dubio debebamus dicere ab eo relictū a quo valeret vt res potius valeat quam pereat. vt. l. ~ Andreas Pomate.
quoties. de reb. du. probatur in. l. si ser uus legatus. §. qui margaritam. j. de b ¶ Verbū
le. j. et. l. fi. C. ad treb. Sed tenendo secundam opi. quā primo tenui. s. quod cōmune. vt
vtrisq; posset relinqui. dicit; colligitur de Alexā.
ex his que dixi in lege qui duos. j. eo. consil. xij.
et ex his que ibi not. per glo. Quarto in penulti.
co. in iij. vo
lu. et cōsil.
xxv. in fin.
in. j. volu. Rom. consil. lviij. Barto. consilio. xxxv. ro. consilio. cxxxiij. in. ij. col. ij. dubio. et consi. cc. Alexā. l. nam quod. §. non omnis. in. ij. col. in. iij. notabi. ꝛ in iij. col. j. ad treb.

¶ Ad. q. adde quod hic sequitur Pau. de castro. cō silio. lxxviij.

¶ Cogitaui. Vide Jmo. hic et in. c. raynuti'. Bal. in lege vnica. §. pro secūdo. C. de cad. tol. Pau. de castro. consilio. ccxxxvj.

~ Andreas Pomate. ¶ Cogitaui. Hanc opi. sectur Bal. et Are. hic Ange. §. fi. instituto. de pupil. substi. Ancha. c. si pater. in. xij. col. de testa. lib. vj. In cōtrarium idem tenuit Barto. consi. incip. Andreas fecit testamentū. Bald. etiam sibi contrarius. l. ab eo. C. de fideicō. Anch. etiam sibi contrarius. ꝑ. consi. xxxvj. Alex. hic et consi. xcj. in. j. volu. et consi. cv. eo. volu. et consi. lxvj. in. ij. volu. et consi. clxxxv. eo. volu. et. xxiij. col. in. iij. volu. et consilio. lv. in. iij. volu. Et pro opi. Bart. vide Pau. de castro. consilio. xxvij. Bar. in. §. sed si. Alex. consi. lv. in. iiij. col. iij. volu. et consi. cvij. in. j. vol. Com. consi. xxv. in. ij. col.
~ Andreas Pomate. ¶ Modo dubitatur. Vide Alex. in consi. lxvj. in fi. in. ij. vol.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Quarto principaliter quero. Et no. casum in quo substitutus potest venire ex directa vel fideicōmissaria substitutione idem voluit Bar. in. d. §. ritius. vbi alleg. l. si quis seruo. ff. de ma. test. Bul. in. l. precib⁹. C. de impu. et aliis substi. Barto. in. d. l. si quis seruo. Ang. in dicto. §. titi⁹ dicit illum tex. esse melioꝛē de iure quando dicitur vulgariter et pupillariter ꝛ per fideicōmissuꝫ ꝛ etiam alle ga. l. fin. C. de codicil. ꝛdicit paul. de ca. in. d. §. titi⁹. qō ille tex. semper allegatur ad hoc quia notarij debent dicere substituit vulgariter ꝛ p fideicōmissum. Bal. in dicta lege precib⁹ in penultī. co. allegat dictum. §. titi⁹. Bal. in repe. l. in suis. in pe. char. in ver. sexto queritur. ff. de liberis et posth. Et facit quod dicat Bal. in. l. tam hoc iure. §. fi. de vulg. ꝛ pupilla. quod notarij apponunt ista verba et ignorant quid importent. facit quod voluit Barto. in. l. j. §. q. ff. de iure codicil. si dicatur valeat iure testamenti et iure codicillorum. erit in electione heredis anvenit iure testamenti an iure fideicommissi. alleg. dictā legē finalē. C. de codicil. ꝛ dictū. §. ritius. idem dicit Barto. in dicta lege finali. C. de cōdi. in. q. ritij. Bar. in. l. si titio fundum. ff. de vsuf. uc. leg. Lyn in. d. l. precibus. in tractatu compendiosc. ver. quid si testatoꝛ dicat filium impuberem. Joā. de imo. hic in pun. vl. char. vbi dicit qō testatoꝛ voluit facere plures substitutiones in diuersis casibus. idem voluit in. c. raynutius. ad fi. de testi. idē voluit in. d. §. ritius. ibi etiā Rapha. cu. Andre. barb.

b ¶Duo ex his verbis. Vide Oldr. consilio. cxxv. incipien. in presupposito casu. et Bald. consil. cxxxiij. secundo volumine. et consilio. cccixvij. in fine. j. volu. et consi. lv. ij. volu.

c ✠Andreas pomate. ¶In certa. Vide Alex. consilio. xij. in. j. col. iij. vol.

38 †principaliter² quero. ſ. expediuit qñ
a relictū est per verbū mere directū vel
cōmune vel mere obliquū. Sed quid
b si apponūtur duo ex his verbis⁹ dic
qñq; quis apposuit illa in ꝑsona vni⁹:
qꝛ dixit si filius meus decesserit sine liberis talem sibi substituo ꝛ eū sibi heredem facio. vel bona mea ad talem perueniant. et in his eū heredem instituo et similia. et isto casu perinde iudicabo ac si tota institutio esset facta p verba mere directa. quia istud verbū cōmune et ambiguū declaratur ratione adiuncti. argu. l. si seruus plurū. in fi. j. de leg. j. et. l. nec adiecit. cū. l. seq. §. pio socio vel melius verbū directum habebit in sua significatione. verbū cōmune trahetur ad fideicōmissum: vt sic aliquid operetur adiectio dictoꝝ verborū: et tunc erit in electiōe substituti vel capere ex directa vel ex fideicōmissaria. vt. l. si quis seruo. j. de ma. test. et. l. recusare. §. ritius. ad treb. idē si testatoꝛ dixit post factam substitutionem volens dictā substitutionē valere vulgariter et pupillariter et per fideicōmissum: qꝛ tunc esset electio substituti: vt dictū est. Idē in q̄stiōe quā vidi. dixit testatoꝛ si filius meus decesserit sine liberis ritū instituo et substituo. nam cum verbū instituo sit directū. vt. §. e. l. j. in pun. et. l. si pater filio. et. l. j. in pun. §. titu. j. valet vtroq; iure. ad hoc facit. l. pe. de ven. inspi. Idē putarē si testatoꝛ vtitur duplici verbo: vt per verbū cōmune et aliud obliquū. vt dicendo sic si filius me⁹ decesserit sine liberis volo bona mea deuenire ad ritū iure substitutionis et fideicōmissi: qꝛ substitutio est verbū cōmune et fideicommissum obliquū: qō debet intelligi vt sit vtroq; ꝛ sic fit electio substituti. vt ꝓbat tex. in. l. recusare. §. titi⁹. ad treb. et. d. l. si quis seruo ꝓalle. ¶Quero †iuxta predicta quid si verbum directū in substitutione apositū pōt se habere per modū dispositiōis ꝛ demōstrationis. vt cū dixit testatoꝛ: si talis filius meus decesserit sine filijs: tunc ei substituo ritū infrascriptū meū heredem: quē postea infra heredē scripsit. nā illa verba meū heredē possunt intelligi eodē: et vtroq; modo quo dixi. §. Quid in dubio. Dico qō in dubio debet intelligi demonstratiue. vt. l. fin. §. ritia. de lib. le. ¶Quero †vlterius quid si in personis diuersorum apponātur ꝑdicta verba diuersa. Ista est terribilis questio. ad hoc ꝓsupponatis vnā regulā. primo qꝛ verbū cōmune adiectū certe portioni nō trahitur ad institutionē vbi esset ali⁹ vniuersalis heres in testō: alīs secus. vt no. in. l. his verbis. in pun. §. ri. j. et in auth. de here. et fal. §. si vero nulla. in glo. sup verbo relictis. ¶Hoc premisso. qñq; testatoꝛ vnū substituit directo per verba directa ꝛ ciuilia simplīr: aliū per verba cōta in certa portione. tūc substitutus simpliciter erit substitutus directo. substitutus per ꝛba cōta erit honoratus fideicōmisso: per rationē predictaꝫ: qꝛ non pōt trahi ad substitutionē cū alius sit substitutus vniuersaliter. Qñq; vnū instituit directe in certa portione. aliū per verba cōta in residua portione. et tūc fateoꝛ qꝛ pōt trahi ad directā illa facta per verbū cōe: qꝛ in ea portione in qua adiicit: null⁹ ali⁹ reperit heres institutus. ergo ꝛc. et per ea que dixi. Qñq; testatoꝛ vnū substituit in certa portione p verba directa et ciuilia. qꝛ verba directa non tñ ciuilia quantū est in ꝓposito modicū differūt a cōmunib⁹: aliū vero substituit per verba mere obliqua in alia portione. tūc substitutus per directū capit iure directo tantum. vt. l. coheredi. §. fi. j. eo. Alius erit fideicōmissarius in portiōe partis ei relicte. Qñq; †41 vnū
c substituit in certa portione p verbū cōe. aliū p verbum mere obliquū. et tunc puto qꝛ tota ista substitutio debeat censeri fideicōmissaria. quia glo. nostri et oīes qui dicunt qꝛ verbum cōe trahitur ad directū. dicunt verū qñ additur vniuersitati bonoꝝ et alius non est heres. vt. d. l. his verbis. §. de here. instī. non aūt additur oibus. Sicut ergo illa portio est relicta per fideicōmissum expresse. ita istud verbum dubiū et obscurū interpretatur fideicōmissum. vt. d. l. si seruus plurū. in fi. et qꝛ cōstat testatoꝛē voluisse ius primi heredis remanere: eo qō post mortē suā reliquit fideicōmissum: nec reliquit ab eo qui erat substitut⁹ in certa portione per verbū cōe. Qñq; apponuntur in persona diuersorum verba cōta quos substituit in certis portionibus diuidendo hereditatē inter eos tunc sine dubio trahitur ad institutionem: qꝛ diuisio hered. ratis per partes lꝫ non adiiciatur heres esto ad institutionē trahitur. vt. l. j. §. diu⁹. §. tit. j. ¶Que
ro q̄d †42 si in institutione testatoꝛ reliquit certa legata singularia: demū dixit residuū bonorum meoꝝ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Andre.Poma. ¶Videamus regulas. Vide alexan.cons.i.n.j.vol.in.iij.col.

b ¶Andreas Poma. ¶Heres. Vide de isto verbo Panor.consilio.xxxij.in.j.colum.ij.voluni. Alexan. l.ex facto. in principio.ff.ad trebel. vbi etiam ponit in verbo instituo ꝛ ad cognoscendum que verba sint directa vel obliqua vl cõmunia. vide Feli. in.c. in presentia.in.j. colum. de proba. a ¶Heres esto. adde Bald. consilio. cxl.j. volumi. et ibi de verbo restituas. c ¶Andreas Pomate. ¶Quedã sunt verba obliqua. et de verbo succedat vt de Ludo. Ro. in consi.clxxxiij. ꝛ vide bal. in.l.fina.C.de sacrosanc.eccle. vide Bartol. in consi. incip. homo accursuli. de verbo deueniat. ꝛ de materia huius legis.

volo ad talẽ peruenire. Rñ. ppter illa legara substituto vniuersaliter facta perverbũ resiuũ ꝛc. nõ alteratur sed remanet in suis viribus ac si esset heres institutus. vt.l.ij.C.De here.instit. expedit⁹ de ista pte vento ad aliã. ¶Quinto ꝛ vltimo principaliter est videndũ. dixi.s.qõ quedã sunt verba directa quedã obliqua. ꝛ quedã cõia. videre habem⁹ de his ꝛ quibusdã aliis de quoꝝ natura dubitatur. ꝛ primo videam⁹ regulas. a Dico ꝙ verbũ directum est illud qõ de sui natura hoc importat vt ille cui relinquitur de sua manu accipiat nec in alterius factuꝝ trahitur. vt probat in.l.eã quã. in glo. sup verbo directis. C. de fideicõ. ꝛ in l.omne verbũ. C. cõia de le. ꝛ hoc est qõ dico ꝙ verbũ heres b esto c est verbũ directũ. vt dicit gl. in.l. precibus. ꝛ s.ti.j.l.j. ꝛ per totũ hũc ti. qꝝ ipse testator facit non disponit vt ali⁹ faciat in totum. ꝙ si disponat vt ali⁹ faciat vt volo ꝙ talẽ heredem recipias. tunc erit fideicõ. vt.l.pater filiũ. §. fin.j. de le.iij. ꝛ l. luctus. §. fi. eo. ti. ¶Itẽ si dicat rogo vt titiũ heredẽ facias: qꝝ esset fideicõmissaria. vt.l. ex facto. in pn ci.j. ad treb. ꝛ l. filiusia. §. vt quis heredem.j. de leg.j. verũtñ inter verba di

c ¶Heres esto. adde Bald. consilio. cxl.j. volumi. et ibi de verbo restituas. c

d ¶Quedã sunt verba obliqua. et de verbo succedat vt de Ludo. Ro. in consi.clxxxiij. ꝛ vide bal. in.l.fina.C.de sacrosanc.eccle. vide Bartol. in consi. incip. homo accursuli. de verbo deueniat. ꝛ de materia huius legis.

¶Andre. Poma. ¶Verba obliqua. Vide Alexã. consilio.xij.in.j.col.iij.volu. ꝛ quid de verbo capiat. vide Ro. consi.cc.

e ¶Andre. Poma. ¶Verba communia. Vide Anto. de but. de isto verbo substituo. consilio. lxxvj. incipien. viso puncto. vide Bald. per illum tex. l. mulier. §. fi j. tit. j. ꝛ l. j. in pun. s. eodem. ꝛ ibi not. Jmo. Ang. et Moder. ꝛ est bonus text. l. si quis mihi bona. §. fi. versic. id quod. ꝛ ibi Bald. j. de acquir. heredi. ꝛ in. l. gallus. in glosſ. in verbo necesse est Barto. ꝛ Jmo. l. qui liberis. s. eo. ꝛ vide Oldra. consi. cxcvij. in. ij. col. consi. lxvij. in pun. in. iiij. vol. Panor. consi. xxxij. in. j. col. ij. vol. vbi etiam ponit de verbo heres esto. ꝛ de isto verbo substituo. vide ro. consi. lvij. in. j. du. Barto. consi. cxxxiij. als. ccxxxiij. consi. ccxv.

f ¶Substituo. Vide Bal. consi. lv. ij. volu.

g ¶De verbo deueniat. Vide Roma. consi. cxxx. vbi dicit quod Jmol. in. c. raynaldus. voluit ꝙ sit verbũ directum.

h ¶Andre. Poma. ¶Peruenias. Vide Alexan. cõsilio. lvj. in. ij. volumi. et consilio. clxij. ꝛ eod. volumi. ꝛ consilio. clxxiij. eod. volu. ꝛ consi. xxxvj. in. iij. volumi.

limita vt per Aret. ꝛ vide bonum tex. l hereditas. C. de heredi. instituen. Alexan. l. precibus. ad fin. glosſ. in verbo secundum causam. vbi ipse ponderat esse glosſ. pro hoc ꝛ quid de verbo aduenias. vide Alex. consilio. lvij. in. j. colum. in. ij. volumi. ꝛ de verbo peruenire. vide Alexã. consil. lvij. in. j. colum. in. ij. volumi. et de verbo peruenire. vide Alexã. consil. clxj. in penulti. colum. ij. volumi. et quod verbum deueniat sit verbum commune. dic quod est communis opi. panor. consi. xxxij. in. j. colum. ij. volumi. Alex. consilio. lvij. in. j. colum. et per eundẽ Alex. consilio. clxxx. in. j. colum. ij. volumi.

¶Andre. Poma. ¶Heres esto. Vide Alexã. consilio. xxxij. in. j. col. iij. volu. ꝛ quid de verbo capiat. vide Ro. consi. cc.

¶Andre. Poma. ¶Verba communia. Vide Anto. de but. de isto verbo substituo. consilio. lxxvj. incipien. viso puncto. vide Bald. per illum tex. l. mulier. §. fi j. tit. j. ꝛ l. j. in pun. s. eodem. ꝛ ibi not. Jmo. Ang. et Moder. ꝛ est bonus text. l. si quis mihi bona. §. fi. versic. id quod. ꝛ ibi Bald. j. de acquir. heredi. ꝛ in. l. gallus. in glosſ. in verbo necesse est Barto. ꝛ Jmo. l. qui liberis. s. eo. ꝛ vide Oldra. consi. cxcvij. in. ij. col. consi. lxvij. in pun. in. iiij. vol. Panor. consi. xxxij. in. j. col. ij. vol. vbi etiam ponit de verbo heres esto. ꝛ de isto verbo substituo. vide ro. consi. lvij. in. j. du. Barto. consi. cxxxiij. als. ccxxxiij. consi. ccxv.

¶Substituo. Vide Bal. consi. lv. ij. volu.

¶De verbo deueniat. Vide Roma. consi. cxxx. vbi dicit quod Jmol. in. c. raynaldus. voluit ꝙ sit verbũ directum.

¶Andre. Poma. ¶Peruenias. Vide Alexan. cõsilio. lvj. in. ij. volumi. et consilio. clxij. ꝛ eod. volumi. ꝛ consilio. clxxiij. eod. volu. ꝛ consi. xxxvj. in. iij. volumi.

recta quedã sunt verba directa ꝛ ciuilia. quedam non ciuilia sed directa et cõia iuregentium. vt. s. dixi. ꝛ hoc de 45 directis. ¶Quedam † sunt verba obliqua d et ista sunt illa que sonant vt qs capiat de manu alterius. ꝛ sic factum alterius quasi testantis requiritur. vt probatur i verbo restituat. vt.l. cohe redi. §. cũ filie. j. eo. ꝛ quasi p totum ti. ad treb. hoc pbat in verbo def. vt l. fundi trebatiani. de vsufruc. leg. Itẽ in verbo reddat. vt. l. cũ quidã. j. de lega. ij. ꝛ l. verbũ reddẽdi. de ver. signi. 46 ¶Quedam sunt verba † cõia e vt ea que possunt habere vtrãqꝫ significationẽ vel qõ quis de manu sua accipiat: vel de manu alterius. vt ponit exemplum 47 glo. Sed quare † verbum substituo f non est verbũ directũ sicut instituo. Dic quia est verbũ magis generale qꝫ quocũqꝫ modo quis in alterius loco ponatur dicitur substitutus: adeo qõ in legato singulari. vt. l. titius cum duab⁹. ll. seq. s. tit. j. ꝛ C. de cad. tol. §. in primo. ꝛ §. pro scõo. sed nõ est ita in verbo instituo. ¶Modo his regulis ꝓmissis dubitatur de quibusdã aliis. ¶Et primo de verbo 6 peruenias. b an sit † directum vel commune vel obliquũ. ¶Et qõ sit obliquũ videtur casus.

et quod verbum peruenias sit verbum commune tenet etiam idem Barto. l. lucius. in. ij. qõ. principali. j. eod. Bald. l. hoc iure. s. eod. et. c. si pater. in. xv. colũ. de test. Alexan. d. consi. lvij. incipien. perspectis. in. ij. volumi. ij. colum. ꝛ consil. clxij. volu. iij. incipien. circa primum dubium. in pe. coluni. ꝛ consi. clxxj. incipien. viso processu. ꝛ consi. cxxxvj. in. iij. volumi. incip. viso themate super quo dubitari contingit limita tamen hoc non procedere quando verbum peruenias adiũ geretur verbo eo ipso: quia tunc importaret directã substitutionem. ita Bald. l. final. in. j. colum. C. de sacrosanct. eccle. alleg. Archidia. in. c. eum qui. de preben. lib. vj. ꝛ in. c primo. de sepul. eod. lib. facit glosſ. in. c. que sit. in glo. in verbo euenet. de elect. libro. vj. et glosſ. in clemen. j. in verbo eo ipso. de vita et honesta. clerico. Joan. andre. in. c. quia sepe. in nouellis. de preben. libro sexto. Secundo limita non procedere quando apponeretur clausula pleno iure. C. de sacrosan. ecc. Ange. consil. cxxv. incip. hoc testamento petri. in vlti. col. in. l. iulianus. s. de rei ven. ꝛ Are. ad de tex. in. l. si post missionẽ. in ver. plena legata. ff. ad l. falci. et in. l. diuortio. in princip. iuxta glosſ. in verbo plena. ff. de neg. gest. Tertio limita quando fingeretur verbo libere. ita sentit Bart. s. in. q. principali. Itẽ qꝫ si testator dixit libere. ꝛ ibi eius dicta multũ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

faciunt pro istis tribus limitationibus quia etiã possent adaptari ad alia verba communia. vide etiã ad hoc Ro. consi. cxij. z consi. xxx.

a ✠Andr. Poma. ¶Ego dico. Idem tenet Bal. in l. fina. C. de sac. sanc. eccle. Ange in. l. precibus. penul. colum. C. eodem tit. Idem est in verbo deueniat fm ter. in l. penulti. ff. de solu. in l. secunda. et ibi Angel. de bonis que liber. Ange. con a silio. xiij in cipien. Jacobus habens vnuz filium. z de isto verbo perueniat vide Bar to. consilio xxj. et consilio. xxv. alꝫ. xxv. ad fin. et consilio. ccxxxviij. vbi ponit de verbo deuenire.

in l. fideicõmissa. §. hec verba. j. de legatis. iij. z l. hȳdes mei. §. cũ ita. ad trebel. z l. heredibus. §. fi. eo. ti. ¶In cõtrariũ qõ sit directũ habes in. l. ij. §. peruenisse. de here. vẽ. z l. heredes mei. in prin. ad treb. z oẽs. ll. que loquũtur de substitutiõe facta ꝓverba q̃cq̃d ad eũ peruenerit. vt. l. cũ virũ. C. de fidei com. z l. balista. cũ l. seq. j. ad trebel. z hoc videtur tenere Jmo. in. c. raynu. in gl. sup verbo deuenire. extra de testa. ¶Ego dico[a] q̃ sit cõe. Primo ex predictis apparet qꝺ in obliquo z in directo reperiꝝ: ergo est cõe. hoc etiã apparet ex regula precedenti: qꝺ siue de manu alterius siue de manu mea directo habeat dꝺ peruenire. ¶Secundo ꝺubitaꝝ de verbo ꝓtineat. et vꝝ q̃ sit obliquũ. vt. d. l. fideicõ. §. si filio. j. de le. iij. z l. j. C. de pac. inter em. et ven. vbi exponiꝝ ꝓtineat. i. restituatur. z l. lucius. §. filiã. j. de leg. ij. et ibi Dy. in cõtrariũ q̃ sit directa z trahaꝝ ad institutionẽ heredis. vt. l. licet. C. de pac. ¶Ex predictis dico q̃ est ꝺubiũ cõe vt. l. verbũ illud pertinere. de ver. sig. Nec obst. §. filiã. vbi interpretatur fideicõmissum in dubio: qꝺ illud in relicto singulari. vbi verba cõmunia nunc ad institutionẽ trahũtur nec etiã verba cautilia directa. vt. l. oẽ verbũ. C. cõia de lega. z dixi. §.

50 ¶Tertio ꝺubitaꝝ de ꝺbo habeat: qõ videꝝ directũ: qꝺ habere est ius dñij vel possessiõis. nõ aũt dicꝫ habere q̃ habet per fictionẽ. vt. l. stipulatio ista. §. habere. de ver. oblig. z l. habere. de ver. sig. sed in fideicõmisso quis dꝫ petere ab alio: ergo ꝛc. z hoc vꝺ detur sentire Azo in summa de here. insti. post princ. ¶In contrariũ q̃ sit obliquũ. vt. l. fideicõmissa. §. si filio. j. de leg. iij. ¶Ex predictis satis possumus dicere q̃ sit cõe. pro hoc facit regula precedens: qꝺ siue a me siue ab alio habeam habere dicor. ¶Quarto

51 ꝺubitaꝝ de verbo remaneat. vtrũ sit cõe. z videꝝ q̃ sic: qꝺ intelligitur si habeat: z si nõ habeat: restituatur. vt. l. si cũ ante. C. de do. ante nup. z l. pretor. in fin. et quod ibi not. sup verbo remanet j. de col. bo. Idẽ in verbo redeat vt puto: lꝫ alibi videatur accipi pro

52 directo. vt. l. si duobus. j. de test. mi. ¶Quinto ꝺubitaꝝ de verbo succedatᵇ. z videtur qõ sit verbum directũ. vt in rub. z l. j. z ij. C. cõi. de suc. z in pluribus alijs. ll. z l. si abducta. C. de fur. z l. si in persona. C. de fideicom. z l. cꝫ cꝫ. ad l. fal. cum simi. ¶Contrariũᶜ credo q̃ sit verbũ cõe. vt. l. nõ tm. in prin. j. de fideic. li. z l. restituta. §. fi. cum l. seq. j. ad treb. vbi dicitur q̃ ex trebellianica est successio. pro hoc videtur casus in. c. raynutius. extra de testamen. ¶Sexto dubita

ᵈ tur ꝺde verbo ꝺreuertatur. quod videtur obliquum.

53 vt. l. iij. de pact. inter empto. z vendi. sed credo quod sit ꝺdẽ qõ. s. dixi in verbo pertineat. z pro hoc est gl. no. j. de do. l. j. in fi. glo. magne. z facit. l. lucius. §. tres

54 heredes. ad trebel. ¶Septimo dubitatur ꝺe verbo deuoluaturᵉ. et videtur quod sit directum. vt. l. de emancipatis. C. de legi. hered. z l. lucius secundo respon. j. eo. z. C. de iure deliberan. l. si infanti. super verbo deuolutas. dixi q̃ est cõmune. vt. l. ij. z quod ibi no. de ali. z ciba. lega. z quod ibi dixi. ¶Octauo

55 quero ꝺquid de verbo accrescat. z videtur q̃ sit obliquum. vt. l. codicillis. de vsufruc. lega. In cõtrarium quod sit directum. C. quando non pe. par. in rubro et nigro. z §. his ita. C. de cad. tol. z est verbum aptum ad cõprehendendũ bona impuberis: vt, l. qui patri. in princ. de acquir. here. z hoc puto verum. non enim aptatur vt quis capiat de manu alterius. Non obst. l. codicil. quia ibi in codicil. vbi si essent verba directa traherentur ad fideicommissum. vt. l. sceuola. ad

56 trebel. ¶Nono queritur ꝺde verbo moriatur. ꝺ text. et gloss. est in. c. si pater. de testa. lib. vj. qõ est verbuz directũ. q. ꝺ. moriatur tali. i. directo ad talem perueniat: putoᵍ tñ quod verbum hoc z precedens z cetera verba simi. nisi illa duo. s. heres esto et instituo non sunt ciuilia fz magis cõia iuregentiũ. ¶Ultimo habemʰ videre qualiter hec substitutio finiatur. ¶Et cũ dixi vobis quod quandoq̃ ista substitutio continet vulgarẽ q̃ñq̃ pupillarẽ: q̃ñq̃ alꝫ. dic vt. s. dixi de materia vulgaris pupillaris z aliarũ substitutionum. de substitutione de qua loquitur lex sceuola. ad trebel. dicemus ibi.

Si quis eum. Si seruus legatꝰ substituatur pupillo euaneſcit legatum in conditionis euentum. hoc dicit. hic dicit q̃ in istis testamentis z si. inuuit quod patris q

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

filij sunt plura testamēta. Sed cōtra de.l.patris ꝛ filij.j.eo.solu. vt in.l.cōtraria dicā. ¶ Ulterius opp. in sti.de adi.le.per totū. vbi dicit qđ nō refert an codicilli sint cōfirmati vel nō. Sol. dicit hic confirmatis. subaudi maxime. ¶ Dicit hic legatū vī ademptū. q̄ro an videaꝫ incōtinenti an expectet euētus cōditionis substitutionis. Dicit gl. incontinenti. ¶ vide gl. que incipit sub cōditione ꝛc. glo. precedēs dicit contrarium et bene qđ expectatur euentus conditionis. 3 casus est in.l.si seruus cōmunis. in fi.j.eo. et.l.si post mortē. §. fi. de leg.j. ℈m Jaco. de are.

1 ¶ Quis quando possit facere testamentū sibi et filijs diuersis horis.

2 Jsta verba si filius viuo se decedat: cuius sint an testatoris an legislatoris.
Si testator instituit extraneū sub cōditione si filius te viuo moriatur. videtur primo instituere filiū suū.

3 Si filius iam natus preteritus decedat viuo testatore tamen testamentum non confirmatur.

4 Si filius posthumus est preteritus in secundo testamento natus viuo testatore decedat: an rumpat primum testamentum.

5 Posthumo preterito nato et mortuo viuo testatore necessario deuenitur ad ℈m tabu.

6 Primum testamentū nō tollitur per secundū si ex eo non potest hereditas adiri de iure ciuili.

Si cum suo. Rupto testō paterno rūpitur pupillare. ꝛ remanēte paterno remanet pupillare. h.d. ¶ Tex. ibi instituat. dic et filium iam natum pretereat. ¶ Aduertatis. opp. duo

1 bus modis. dicitur hic ꝛ qđ pōt quis facere testm̄ sibi et filijs diuersis horis. Cōtra imo dz fieri vno cōtextu. vt.l.heredes palā. §. fi. de testa. et.l.cū antiquitas. C. de testa. Rñdent hic quidam q̄ dixit hic alia hora. s. continuata. et sic sit factū sine interuallo vno contextu. Tu dic q̄nq̄ est vnū testm̄ omni respectu. ꝛ tunc debet fieri vno contextu. vt.d.l.heredes palam in fi. Quandoq̄ est vnum testamētum vno respectu. sed alio respectu dicuntur plura testamenta. vt in casu proposito. vt videbitis. j. e.l. patris et filij. et tunc possunt fieri in vno cōtextu. Item possunt fieri diuersis horis in quolibet tamen per se. tunc adhibitis legitimis testibus vt hic dicatur. ¶ Quero vtrum sit differentia a quo incipiat. vtrū a paterno vel a testō pupillari. Glo. dicit q̄ sic: q̄ nō fit diuersis horis debet incipi a paterno alꝫ pupillare nō valeret si enim fieret vna hora et vno cōtextu. tu dic vt dixi in.l.ij. §.

2 primus aūt. s. e. ¶ Procedo ꝛ vlterius dz hic si viuo se filius decedat ꝛ quero an ista verba si viuo se ꝛc. fuerunt verba testatoris facientis institutionē sub illa cōditione. an vero sint verba legis recitantis factū. ℈ glo. dicit vtrāq̄ lec. posse esse verā; sed prima opin.

8 posita in glos. q̄ ista verba sint testatoris: nō plz. q̄ ℈m hoc testm̄ nō esset irritū: ꝛ filius nō esset preteritus. nā q̄ extraneū instituit sub cōditione si filius se viuo moriatur: primo videtur instituere suum filium. vt.l.si quis ita heres. s. tit.j. ꝛ est casus ℈m vnam lec. in.l.coheredi. §. fi.j.eo. ꝛ. s. de liber. ꝛ posthu.l.gall. in princ. nil subaudiendo. licet glo. aliter teneat. ꝛ est ter. s. tit.j.l.cū in testamento. in princ. non cauillando ter. pro hac opi. prestat argumentum optimum.l. si ita stipulatio. in prin. de oper. libe. quare tene scōam

¶ Non placet. Adde ℈m Bald. quod propter aliud videtur quod ista lectura non sit bona: quia ista videtur quedam vulgaris substitutio facta filio. ℈ quā do filius est institutus in primo gradu potest preteriri. argumen. vt. s. de liberis ꝛ posthumis. l. si posthumus. §. quod vulgo. sol. dic contrariuꝫ procedere quando in eodem testamento substitutio esset facta: sed hic fuit facta diuisio tempore vñ magis videtur secunduꝫ testm̄ substōvulgaris. ℔ vitiat ex p̄teritiōe ex quo infert vltra Bal. qđ et fecit testm̄ primū in quo titū̄ herede dē̄ instituit et postea ex iterualo aliud faciat ī quo īstituat sē̄ pronum sub ꝯditione si titius eo viuo moriaꝫ qđ primū testm̄ statim est ruptū per secūdū: q̄ duo testamēta non possunt simul stare diuersisē̄ poub⁹fctā ab eodem

lect. posita hic. q̄ ista sunt verba legis et exponamus si. id est cuius. vt dicit glos. ℈m quā lec. ꝛ habes q̄ filius iam natus preteritus ℔ viuo testatore decedat. tamē testamentū nō cōfirmat. de hoc tm̄ plene habetis in.l. posthumus. in princip. s. de iniust. testamen.

¶ Jurta.l. nostram querit ꝛ gloss. hic quid si preteritus est filius posthum⁹ qui natus viuo testatore decedit. an rumpatur superi⁹ testamentū. Gloss. q̄ nō: q̄ scōm testm̄ ꝛ confirmatur tm̄ de iure pretorio: vt possit peti bonorum pos. ℈m tabu. vt. d.l. posthu. in prin. de iniust. test. ꝛ ideo primū non rūpitur: quia ad hoc vt primū rumpatur per scōm requiritur qđ ex scōo potuerit adiri hereditas de iure ciuili. vt.l. cū in secūdo. de iniust. testa. probatur in l. si filius qui in potestate. s. de libe. ꝛ posth. vide gl. que incipit sub hac cō ditione. glo. ista male dicit in casu in quo loquitur. nam ex scōo testamēto in quo posthumus est preteritus possibile fuit hereditatem adiri de iure ciuili. vtputa nō nato posthumo. ideo primum rumpitur. vt.l.j. ꝛ ij. s. de iniusto testa. ꝛ est contra istam gloss. casus in.l. posthumi. §. sed ꝛ si stante. s. de iniu. tes. ꝛ sic gl. maledicit quia potuerit adiri hereditas de iure ciuili. rationes autē posite in gl. cōcludunt veritatē in filio iam nato p̄terito: vt probatur per casum.l. si filius qui in potestate. s. de lib. ꝛ posthu. ¶ Sed quero quid si scōm testamentū est tale ex quo necesse sit peti bonoruꝫ possessio ℈m tabu. ex alia tm̄ causa quam propter causaꝫ preteritionis: vt quia fuit aliquis institutus sub cōditione impossibili quā pretor remittit vel ex alia cā. de his dicatis vt dixi in.l. cuz in scōo. s. de iniust. test. tetigi in materia vulgaris substitutionis. tene mē ti istā glo. ad duo. Primo ꝛ qđ posthumo p̄terito et mortuo viuo testatore de necessitate deuenitur ad ℈m tab. et nihilominus institut⁹ in scōo non poterit esse heres nisi titius viuo testatore decesserit cū sit institutus sub ista cōditione: sed si hoc scōm haberet vim substitutionis vulgaris per ipsam nō tolleretur institutio prima. et sic titius posset esse heres si nō decederet viuente testatore quod dicit esse perpetuo menti tenendum quia extraneus casus et posset de facili contingere.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Duo testamenta. Adde qđ cũ Barto. tenent bal. Ange. et Jmol. et Ray. in lect. ordinaria et scias qđ Paul. de castro dicit quod nõ videt quomodo possit 1 procedere iste intellectus quia oportz violare literã vt patet in verbo resignare per glo. vnde ipse intelligit qđ paternũ fuit factũ pr̃ 6 adhibitis suis signaculis. ⁊ postea pupillare cum alijs signaculis de p se demum fuerunt remota signacula pupillaris adiecta. ⁊ sic verbum resignare exponit. i. remouerit. ⁊ sic erit sensus q̃ paternũ valet nec pupillare vitietur quia pr̃is signa sufficiũt ẽt si diuersa hora factũ sit pupillare. et iuxta hoc dicebat q̃ quãdo pupillaris substitutio vno cõtextu facta est cum paterno ⁊ testes simpliciter attestentur se fuisse adhibitos ad paternum intelligentur adhibiti ad pupillare per istum textum. dum dicit signa patris sufficiunt ⁊ dicit quod nullus doctor hic tangit quod dictum videtur sequi Alexand. sed intellectum reprobat ad hanc. l. quia de propria significatio. vocabuli idem sit resignare quod aperire. l. si testamentum. cum glo. ſ. de testamen. Jtem quia iste intellectus est contra textum. in. l. si quis eum. §. fina. li. ſ. eodem. vbi in pupillari diuersa hora facta requiritur eadem solennitas que in paterno ergo sicut primum vitiaretur si amouerentur signacula ante aperturam testamenti ita in pupillari dicit tamen posse procedere opinio. Paul. quando pupillare et paternũ vno et eodẽ tẽpore absq; interuallo ꝓdita essent et in quolibet de per se essent appposita signacula ⁊ si gilla septẽ testũ: qr tunc licet testator amoueat appposita in pupillari: nihilominus vtrũq; testm̃ firmũ manet ex his que adhibita sunt in paterno.

Substitui. Videt; qđ 1 filio substitui põt vide glo. ¶ Ad hoc opp. glos. et non soluit. vide eam que incipit dic natũ. ibi sed argumentum cõtra ꝛc. sed hic certificatur ex postfacto ibi nõ. quod no. j. eo. l. si pater filium.

Si seruus. Jstud 1 punct. ponit tres casus satis faciles: ideo non summo. ¶ Dicitur hic offerens. contra imo requiritur consignatio et depositio. vt. C. de cõmuni seruo manu. l. j. dicũt quidã speciale i seruo substituto. veritas est vt qđ hic deficit ibi suppleatur vt dicatur offercus et deponens et consignans. Materiam huius. l. habetis plene expeditam p gl. in lege sed et si sub conditione. §. fina ll. ſ. ti. j. ideo hic non insisto. videatis ergo per vos.

Si titio. Hic habetis casum cõ 1 tra vnam glo. quã habuistis. ſ. e. l. si quis eũ. in prin. dicitur hic si post mortem idẽ est. ꝛc. ¶ Quero an debeat expectari tempus mortis legatarij. Rñ. non. casus est in. l. si post mortẽ. §. fin. j. de leg. j. sed debet expectari euentus conditionis substitutionis sed tẽpus mortis non quia certum est venturum ꝛc.

☞ Si pater testatur in scriptis ⁊ filio per nuncupationem an dicantur plura testamenta vel vnum. Dictio sed: posita cum copula ponit diuersitatem in facto ⁊ identitatem in iure: secus si sine copula. ¶ Quando pater testatur pro se ⁊ filio quo ad quid habeantur vt duo testamenta ⁊ quo ad quid vt vnum. Si in vna charta reperiuntur plura testamẽta adhibitis eisdem testibus an valeant ista testamenta.

Patris et filij. Testamentum patris et testamentus filij quo ad quid habentur pro vno quo ad quid pro diuersis. h. d. versi. sed et si pater, hic ponit quando habentur pro diuersis. ¶ Oppo. et videtur quod de iure pretorio habentur tanq; diuersa testamenta. vt. l. si ita. §. fina. de bo. pos. fin tabul. Solu. ibi loquitur quando pater fecit sibi testamentum in scriptis filio per nuncupationem: vel econuerso: quo casu testamenta habentur pro diuersis ⁊ sic concordat cum fine non autẽ concordat cum casu principij: que aũt sit diuersitas. j. dicam. ¶ Jtem dicitur hic sufficit esse signatas tabulas patris: licet non filij: cõtra. ſ. eo. l. si quis eu;. §. fi. vbi requiritur eadem solẽnitas in testamẽto filij que fuit in testamento patris. et debet reiterari in testamento filij. Sol. qñ tabule patris ⁊ filij fiunt vno cõtextu vna solennitas sufficit. ita loquitur hic. ⁊ qđ dicitur in text. licet tabule filij signate nõ sint. exponitur per gloſ. duobus modis. Primo. i. aperte ⁊ non signate: intelligatis non signate. ſ. separate. sed sunt iuncte testamento paterno. adeo qđ signa impressa in testamento paterno vident impressa in pupillari. ita debes intelligere hãc. l. vt. l. ad testium. §. fi. ſ. de test. Alio modo exponitur per gl. ideſt aperte coram honestis personis. vt. l. ij. quemadmodũ testa. ape. et tũc intellige qđ ab initio fuerũt signate. ita debetis intelligere hãc materiam. ¶ Quero † circa hãc. l. in ver. fi. qñ pater fecit testamentũ sibi in scriptis et filio per nuncupationem an dicãtur plura testamenta vel vnum tantũ. Quidam dicũt vnum etiam isto vltimo casu. ⁊ hoc patet ex prin. huius. l. Alij dicit et ista est veritas q̃ tunc videntur duo testamẽta. hoc apparet ex text. qui dicit sed ⁊ si. et sic est dictio aduersatiua. que dictio sed: qñ ponitur cũ copulatiua ⁊: denotat diuersitatẽ in facto ⁊ identitatẽ in re. ⁊ sic hic in fi. denotat q̃ hec sunt diuersa testamenta quo ad diuersas solẽnitates. sed vnũ quo ad vnũ iuris effectum. vide glo. que incipit per hoc videtur qđ sit. ibi assimilatio. simile de hac dictione sed habetis. ſ. ne quis eũ qui in tus vo. est ꝛc. l. j. ff. l. sed et si lege. in prin. ſm vnã lec. ſ. de pet. here. Sed si poneretur dictio sed: sine copula vel alia aduersatiua sine copula tunc denotat diuersitatẽ in facto ⁊ in re. vt tangit gl. in. l. hoc amplius. §. de his autẽ. sup verbo aũt. de dã. infec. videtur mihi q̃ tangat per gl. in. l. qui vsumfructũ. j. de ver. ob. ¶ Quero ⁊ quo ad quid habẽtur vt duo testamenta. ⁊ quo ad quid habẽtur vt vnũ. Et vide gl. magnã. ibi est cigovinii ꝛc. ¶ Pro ista questione declarãda debetis scire qđ in testamento sunt plura cõsideranda. vcz persona testantis: solennitas testamenti: valor seu effectꝰ te-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

stamenti. vltimo acquisitio hereditatis ex testamē a to procedens. ¶ Ad primū dico q̄ si cōsideramus personā testātis q̄ sunt vnum: quia vnus ⁊ idem facit vtrūq; testamentum. vt. ſ. eo. l. ij. in prin. Scō si cōsideremus solēnitatez testamēti. dico q̄ possunt haberi vt vnum si fiant vno cōtextu ⁊ vna solēnitate. Item possunt haberi vt diuersa si fiant diuersis horis ⁊ diuersis solennitatib⁹ vt dixi. ſ. et in. l. si qs eum. in fi. ſ. eo. Si cōsideramus factū: scz valorem seu effectū testamenti. quedam sunt que testamentum in totum euacuant vt preteritio filij. querela in totū proposita ⁊ obtenta: ⁊ hereditas nullo modo adita: ⁊ similia. ⁊ istis casibus q̄si nonvalet paternū non valet pupillare ⁊ censetur vt vnum. vt. ſ. eo. l. si quis eum. in fi. ⁊ de inoffi. testa. l. papinianus. §. sed nec impuberis. ⁊ l. ij. §. adeo. ſ. eo. ti. ¶ Quedam sunt que testamētum expugnant quo ad quedam non in totū. vt bo. pos. contratab. que expugnant tantū de iure pretorio. Itē querela pro parte ꝓposita ⁊ obtenta: ⁊ istis casibus testamentū pupillare censetur c vt diuersum a paterno. vt. l. ⁊ si contra. j. eo. ⁊. l. papinianus. §. sed nec impuberis. ⁊ de inoffi. testa. Si cō sideremus hereditatis acquisitionem precedētem ex testamento: tunc dico q̄ posito q̄ testamentum primum sit cōfirmatum vera aditione vel propter existentiam sui heredis: tunc vt diuersa testamenta censentur quia quis potest agnoscere hereditatē pupillarem ⁊ repudiare paternam. vt. l. quesitū. de acqui. here. ⁊. l. si filius qui patri. ſ. eo. ⁊ dixi in. l. sed si plures. §. si ex asse. ſ. eo. q̄ non contingeret si diuerse partes hereditatis paterne essent delate. nā non posset quis vnam amplecti. ⁊ aliam repudiare. vt. l. si solus. de acqui. here. et. l. quidam elogio. ⁊ ibi pleneno. C. de iure deliber. ¶ Vltimo[a] quero †[b] pone q̄ in eadem charta sunt scripta plura testamēta adb hibitis eisdem testibus vtrū valeant ista testamenta. videtur q̄ non. quia speciale est in testamēto patris ⁊ filij q̄ sufficit vna solēnitas. ergo in alijs plures solēnitates requiruntur. ¶ In cōtrarium videtur quia ista solennitas videtur quodlibet testamētum per se respicere in illa charta. ⁊ sic quodlibet testamentum habet per se suam solennitatem. vt. l. si quis ex argēt arijs. §. si initium. ſ. de eden. ¶ Quid dicemus? Breuiter dico q̄ omnia ista testamēta valent per dictum. §. si initium. ⁊. l. scire debemus. j. de 2 ver. ob. ⁊. l. titia. §. fi. eo. tit. ⁊. l. pluribus. in princ. eo. titu. nō ob. l. ista. quia sufficit hic vna solēnitas adhibita ab eodem homine. In questione vero nostra quot sunt homines testantes tot fuerunt hoies qui adhibuerunt suos testes licet de hoc vna scriptura fuerit facta vel licet hoc dixerit vno cōuocio vel vna voce. arg. de hoc. j. de duo. reis. l. iij.

☞ Substitutio facta in vnum casum habet locuz in alio casu a testatore omisso nisi testatoris voluntas repugnet.

¶ Vltimo. adde q̄ decisionem Bar. hic intelligit Bal. veram indubitāter quando notarius dixisset in instrumento q̄ omnes isti testes erant adhibiti in omnibus testamentis in eadem charta scriptis tamen idem dicit etiam si notarius hoc non exprimat q̄ dicit esse notandum ꝓ ampliatione. d. §. si initium loquentis in die q̄ ꝓcedit etiā in adhibitione testiū ⁊ cū eo trāseunt alij et idē videt dicēdū de loco appositio. in pn. scripture. q̄ cēsēt repetit⁹ in sequētibus partibus. ita Bal. et Sali. in. l. eo quod a multis. C. si certum peta. et de istis vide Bal. in rubri. de fi. i. stru. Ang. in. l. luci⁹. j. de test. mili. Bal. cō. sil. clxxij. iij. li. ꝓmissis tribus statutis et inquantuz Alex. tangit an sententia sup expēsis sit diffinitiua vel interlocutoria. vide Ro. cō. si. cccclviij

Siquis ita. Subſtitutio pupillaris facta ad tēp⁹ post tempus videtur prohibita. h. d. ¶ Opp. b substitutio facta in vno† casu habet locū in alio casu a testatore omisso. vt. l. iam hoc iure. ſ. e. ⁊. l. gallus. §. ⁊ quid si. ſ. eo. ti. ſ. de lib. ⁊ posth. sed hic c dicitur contra. Respondeo hoc est verum nisi testatoris voluntas repugnet tacite vel expresse. vt. l. iam hoc iure. ſ. eo. et. l. cū quis. C. eo. sed hic videtur repugnare et apparet tacita voluntas in cōtrarium quia testator se restringens ad certum tempus videtur post tēpus prohibere vt. l. statuliberū. §. sticho. j. de leg. ij. ⁊. l. imperator. ſ. de postulando. ⁊ hoc est q̄ dicit text. hic. non enim in hunc casum substitut⁹ videtur. ¶ Oppo. de. l. fi. C. de posthu. here. insti. Sol. vt not. in. l. commodissime. de libe. ⁊ posthu. ¶ Opp. de. l. si extraneus. ſ. de cōdi. ob cau. Sol. c illa cōcordat. nam ibi casus omissus remanet dispositioni iuris cōmunis: ita hic casus omissus. ſ. post decē annos remanet dispositioni iuris communis. ¶ Item opp. ſ. de supel. leg. l. legata. in prin. ⁊. l. quesitum. §. fi. de fundo instr. vbi dicitur q̄ per specialem prouisionem non derogat prouisioni generali. Sol. hic fuit tantū speialis prouisio ⁊ nulla generalis prouisio precessit. ideo stamus soli prouisioni speciali.

I Squi. Op. de. l. et si cōtra. j. e. Solu. ibi succesit ex pupillari alius q̄ ille qui petit contratab. nam propter contratab. non expugnant tabule pupillares. vt ibi. sed ille qui ꝓtratab. petit est indign⁹ substitutione. ¶ Quero vtrum hoc sit verum siue iste obtineat siue succumbat. dic vt in glo.

☞ Substitutio breuiloqua q̄ nō transit ad heredes.

Substitutio breuiloqua an in omnē casum comprehendat directam et fideicommissariam.

Si plures. Spes substitutionis breuiloq̄ ad hēdes nō trāsit. ⁊ in dubio ꝓ nomina appellatiua facta interpretatur. et ideo solū qui sunt heredes ex eo vo-

et an lata possit mutari. vide per eundem consilio. cccl xij.

Andreas Pomate.

¶ Vltimo quero. Vide Ange. in. §. igitur. instit. de pupil. substi.

Andreas Pomate.

¶ Sol. Hāc sol. sequitur Pau. de ca. ⁊ Alex. in. l. in testamentis. in fi. C. de impube.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cantur pro hereditarijs portionib⁹. hoc dicit cum.l. seq. ¶ Not.text. ibi quoniã inuicem in omnem casum ꝛc. Et not.ter.ibi. qui dicit qui heredes extiterint.ꝛ sic per nomina appellati ua. ¶ Opp.de.l. si ex pluribus.ff. de suis ꝛ leg. Respon. ibi loquitur de iu re accrescendi quod transit ad heredem. hic ꝟ vero in substitutiõe breui- 1
loqua que ad heredem nõ transit vt hic.ꝛ.l.lucius.§.fi.ff.e.ꝛ vidistis simi 2
le in.l.qui liberis.§.hecverba.ꝛ.l.sed et si plures.in prin.§.eo. ¶ Opp.de.l. si tu ex parte.ff.de acquir.heredi. vbi etiam ille qui non est heres videt qõ admittatur ad substitutionẽ. Solu. ibi fuit facta substitutio per noia pro pria:hic vero fuit facta per appellati ua qõ in dubio sumitur.vt hic ter. in fi.not.dicit. ¶ Ultimo ex hac.l.not. dicunt quidaꝫ ꝟ qꝫ hec substitutio bre 2
uiloqualin omnem casum cõprehẽ dit directam ꝛ fideicõmissariam sub stitutionem vt hic dicit ter. qm̃ inuicem in omnem casum ꝛc.sed Dy. exponit ideſt in omnem euentũ prouenientem ex substitutione directa nõ per fideicom.hoc examinaui in.l. lu cius.ff.eo. Venio ad.l.si plures.

✳ pro ꝓcor dia.aduer te nũquid vltimo sub stitut⁹ i ca su.l. cohe redi. i p̃n. hoc eo. ti. admittat ad portio nẽ p̃mi in stituti ex substitutio ne vulgari an vero p ius accre scendi et bar.determinat ſm Dy. qõ nõ venit ex substitutio ne vulgari ſz per ius accrescen di.i.d.l. co heredi. in p̃n. Cõtra 1
rius alle.p do. Alex. ibidem in hac.l. ſi titi⁹. tu dic Bar.ſe re fert ad di cta per eũ in hac.l. ſi titius. vel posset con cordari.vt p Pau. de ca. q̃ limi tat ꝛc. de hoc etiã p do. Allexã. 1
consi.ff.

Si plures. Opp. ifra ad 1
treb.l.nõnunq̃.ꝛ.l.quo ties. Respondeo hec p illaꝫ determinari debet vt succedant pro hereditarijs portio nibus.niſi fuiſſent expreſſa ꝓpria no mina vel fuerint iussi dare aliquid ex quo presumatur qõ testator voluerit eos habere viriles.vt glo.dicit ꝛ bene.in dubio autem videtur facta hec substitutio per nomina appellatiua. vt hic in fine.

☞ Si pater iſtituit filios ꝛ eis sub ſtituit titiũ quod videtur substituiſſe vltimo morienti.

Si pater. Extra ne⁹ post mortem omniuꝫ filiorũ in dubio substitutus vi 2
deꝫ.h.d. ¶ Quero qua liter fuerunt formata verba testamẽ ti in hac.l. Quidam dicunt qõ pater dixit filios meos inuicem substituo. et hoc prout quidam habent in text. substituit. Alij dicunt qꝫ dixit inuicez instituo.ꝛ hoc prout habent instituerit.ſed non curo quia ſi dico inuicem instituo. Iſta verba continent institu tionem et substitutionem.vt.l. qui liberis.§.hec ꝟba.ff.eo. ¶ Scꝺo ꝟ q̃ro q̃d ſi pater ſimpliciter instituit filios et eis substituit titium. Respon deo ſemper vltimo morienti videtur substituiſſe.vt l.pe.C.eo.tit.qõ plene examinaui in.l.heredes mei. §.cumita.ff.ad trebell. ¶ Dicitur hic duo gradus. Contra imo tres quia institutio filiorum ꝛ substitutio inuicem ꝛ substitutio tertij.glo.ſoluit duob⁹ modis.tene ſecundã vt exponatur institutionis.i.substitutionis ꝛ sic gradus institutionis non computeretur.

☞ Teſtamentum qõ possit incipere a substitutione vulgari expreſſa.

Ad confirmationem tacite vulgaris non requiritur aditio ex teſtamento paterno.

Si pater. Substitutio vulgaris habet locum etiam in inſtituto viuo teſtatore defuncto.h.d. ſm gloſſ. eſt enim difficilis ꝛ subtilis tex. ¶ Opp.C.de posthu.heredi. inſti. l.ſi. Respondeo vt no.in.l.commodiſſime.§. de lib. et posthu. ¶ Secundo oppo.qõ substitutus nõ po teſt admitti:quia incertus ꝛ innominatus.vt.l.quoties.in prin.§.de here.inſti. Dicit glo.qꝫ hic fuit demonſtratus certa demonſtratione que habet vim proprij nominis: quia omnino per natiuitatem eſt certificandus. Tertio op.qõ substitutus nõ admittitur.nam inſtituto mortuo viuo teſtatore substitutio debet expirare:quia non poteſt adiri hereditas ex inſtitutiõe paterna.vt.l.ij.§.adeo.ꝛ.l.ſed ꝛ ſi plures.§.ſi ex aſſe.ff.eo.Solu.illud verum in pupillari substitutione:hic loquitur de vulgari.dicit enim ſi filius mihi naſcetur post mortem filij mei:ꝛ sic eſt vulgaris expreſſa.ꝛ a qua testamẽtum poteſt incipere vt hic.ꝛ.ff.de libe.ꝛ posthu.l.gallus. ꝛ quaſi per totam.l.C.de cadu.tollen.§. pro ſecundo. ꝛ.l.thais.§. ſplendophorus.de fideicom.liber.ita dicit Glo.et Dy.ideo prima gl.huius.l.exponit patri:ſcz vuluenti.ꝛ sic fuit vulgaris expreſſa.ſed quia tex.non dicit viuenti.Ideo Jaco.de ra.dicit qꝫ iſta lectura continet diuinationem:ꝛ ideo legit alio modo ꝛ ſm eius lecturam hoc dicit.Tacita vulgaris nõ exprirat pupillo viuo teſtatore defuncto ſi ſupereſt substitut⁹, hoc dicit ſm Jaco.de ra.in text.substituerit.ſcilicet pupillariter et ſecundum hanc lectu. oppon. tacita vulgaris requirit aditionem hereditatis ex teſtamento paterno. vt.l.apud iulia.§. idem iulianus.ff. ad trebel.ſed hic ex paterno non poteſt adiri:quia pupillus inſtitutus deceſſit viuo teſtatore.Dicit Jaco.de ra.illa regula fallit quando frater eſt substitutus impuberi vt hic.facit.l.ſi filius.ff.eodem.ꝛ tangitur per Lyñ.C.eod.l.penul.Ego ꝟ autem dico mu distincte quod ad confirmationem tacite vulgaris non requiritur aditio ex teſtamento paterno. Sed ſi pupillus moritur viuente teſtatore, an extinguat tacita vulgaris.Diſtinguo.ff.eo.l.j. in tractatu vulgaris.et tangam.j.eo.l.lex cornelia. In hoc tamen no.opi.Jaco.de ra.

✳ Titius. Bonus caſus eſt qõ dicit hic in vltãs partem:intelligas in partez titij iure substitutionis.in partem coheredis iure accrescendi ſi repudiauit coheres. ſed ſi poneremus coheredem adiuiſſe et titium repudiaſſe partem tunc admitteretur ſempronius in

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

partem titi tantum. vt. l. ij. §. si duo. j. de secu. tabu.

1 Substitutus pupillo qui decessit viuo testatore an possit venire ex tacita vulgari.

2 Testamentu an accipiat vires a tacita vulgari vbi qō sic. nec requirit aditionem.

3 Tacita vulgaris an possit habere locū mortuo pupillo viuo testatore.

4 [a]Fictio legis cornelie sicut testamentum confirmat paternum ita ⁊ pupillare si pupillus post mortem testatoris vere vel ficte i pupillari etate decesserit. hoc dicit cuz. l. seq. Et procedit hoc ordine. quia primo ponit vnum dictum. secūdo illationem. secunda ibi: quapropter. Item ista secunda subdiuidit in quatuor partes. primo loquit qñ ipubes post mortē testatoris decessit vere in ciuitate. Scōo qñ ficte. tertio quādo ante mortem testatoris filius decessit vere et ficte. Quarto qñ añ mortez testatoris filiꝰ decessit ficte post mortē vere. scōa ibi: sed si pr. tertia ibi: si vero viuo. quarta ibi: quare etiā. ¶ Dicitur hic in ver. sed si pater. qō ex. l. cornelia. veniūt substi. Contra. j. de capti. et postli. reuer. l. pater. in fi. vbi dicitur quod veniunt de iure pretorio. Gl. dicit quod veniunt ex ea. l. et ex suppletione pretoris. vide glo. que incipit non ex verbis. et sic habes casum ꝑm Jaco. de are. ⁊ glo. quod venit substitutus de iure ciuili ⁊ pretorio. ¶ Opponit glo. ponamus quod pater capitur. deinde filius. tertio pater moritur in captiuitate. deinde filiꝰ moritur in captiuitate. et sic quilibet ꝑsumitur mortuus. preambula hora captiuitatis. ergo primo pater: deinde filius. et sic substitutus debet admitti vt hic. sed infra. l. proxima innuere videtur contrarium ergo ꝛc. Respondet glos. que incipit non ex verbis ibi. Sed respondeo ꝛc. Ista solutio est vera ⁊ verissima. sed ratio solutionis ponitur in. l. proxi. nam ratio est quia si filius decedit patre mortuo ficte. filius esse heres patri non potuit. vt. l. nec. C. de capti. nec fuit suꝰ heres nec per immixtionem. ⁊ sic testamentum paternum est nullius momenti. ⁊ substitutio nō habet locum. vide glo. j. l. proxima. que incipit ex vulgari. et hec sunt vera. si ponimus impuberem non habere coheredem cuius aditione confirmentur tabule pupillares. quia tunc bene potest succedere ipsi pupillo. licet non traherent ad bona defuncti. de quo dic plene. j. de captiuis. l. pater. ⁊ ibi glos. sed si filius viuo patre esset captus non admittit substitutus ex substitutione pupillari. vt hic. ¶ †Sed quero vtrū ad bona defuncti posset venire ex tacita vulgari.

¶ Tres gl. dicunt quod sic videatis eas: ⁊ vna est super verbo non existimo ⁊ incipit ad hoc ꝛc. ibi vel saltem ꝛc. alia incipit et hoc intelligo ꝛc. ibi vel saltem tacita. alia est infra. l. proxi. ⁊ incipit ex pupillari. ibi vel ex tacita. Item †habesᵇ etiā qō testamentum potest sumere vires a tacita vulgari. nec requirit aditionem ex testamento paterno. nam non ponitur hunc filium habere coheredē. imo magis cōtrarium innuitur, ⁊ patet in ratione glos. que incipit ex pupillari. Contrarium tenetur et glo. habetis in lege apud iulianum. §. idem iulianus. infra ad trebellia. ⁊ Dyn. tenet illam glo. ratio que mouet Dy. est quia filio decedēte in vita patris extinguitur pupillaris que est principalis. ergo et tacita vulgaris que est accessoria vt. l. iij. §. q habet. §. de seruit. rusti. predio. et text. est. j. ad trebellianum. l. apud iulianum. §. idem iulianus. fallit scōm Jaco. de are. quando frater est institutꝰ. vt. l. si pater. §. eodē. Guil. de cu. dicit qō tacita vulgaris non requirit aditionem hereditatis. ⁊ sic testamentum sumere potest vires a tacita vulgari sicut ab expressa. et est ratio secundum eū: quia non potest incipere dispositio ab eo casu a quo dz extingui. vt. l. titio cum moriet. §. de vsufruct. sed substitutio vulgaris extinguitur per aditionem. vt lege post aditam. C. eodem. ergo ab ea non incipit. Sed respondeo qō extinguitur vulgaris per aditionem eius cui facta est substitutio. sed doctores qui tenēt qō requiratur aditio intelligunt de aditione coheredis non eius cui facta est substitutio. et ita dicit Raymu. et est text. in. l. apud iulia. §. idem iulianus. infra ad trebellia. Oldra. dicit qō testamentū potest assumere vires a tacita vulgari. alias sequeretur absurdum. nā ponе qō vnus filius tantum est institutus cui fctā est substitutio pupillaris: si filius non adibit: tunc nunqꝫ substitutus admitteretur ex tacita vulgari. quod est cōtra text. l. iam hoc iure. §. eodem. ¶ Sed respondeo si vnus filius tantū est institutus tunc existentia sui heredis confirmaret tabu. pupillares. vt. l. si filius qui patri. §. eodem. et. l. pater familias. §. de pupille. credito. Sed pone quod existētia sui heredis nil operetur vt si filius decessit capto patre ab hostibus. tunc bene sequitur absurdum quod dicit Oldra. et breuiter ego teneo istas tres glo. reprobata opinio. Guil. Oldra. glo. et Dy. in. l. apud iulianum. §. idē iulianus. j. ad trebellia. et dico quod est casus in. l. neqz enim. §. fina. j. de testamen. mili. vbi vulgaris tacita cō prehensa in fideicommis. nō requirit aditionem hereditatis. vide ab illa tacita vulgari potest testamētum assumere vires. nam licet fideicommis. requirat aditionem tamen tacita vulgaris compiehensa sub fideicommissaria nō requirit aditionem. dices tu qō ibi est speciale. Respondeo qō ibi est speciale. qō fideicommissaria trahatur ad directam. sed quod illa directa possit a se sumere vires postꝫ ad illam trahitur fideicommissaria nullum est speciale. Idez est casus in

→Andreas pomate. a ¶ Lex cornelia. legator. l. applicauit. sing. Bal. in. c. i ꝑsentia. extra de proba.

→Andreas pomate. b ¶ Itē habes. vide pau. de ca. in. l. ꝑcipiꝰ. in vlti. col. ff. sed aduer. ad vnū. C. e. ꝑ cuiꝰ opi. dicit Lor. cōsuluisse cū collegio perus. videcēt Alex. cōsi. xvij. i. ij. colum. in. iij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

Andreas Pomate.

a ¶ Sed quid si testator. vide Roma. singu. cvij. Panor. consi. cv. in secundo volumi. Anto. de butr. consilio. xxxij.

b ¶ Argu. huius. l. Adde fm Alexan. qõ cõtrarium tenẽt Ange. & imol. Rapha. Pau. õ ca. & ipse alle. qui dicit se ptra Bar. fuisse: quia opi. Bart. est contra tex. in. l. heredes mei §. cũ ita. ff. ad trebel. in versi. in omnẽ hereditatẽ. non obst. iste tex. qz loquitur in substi. vulgari. q̃ con cipitur ante aditam hereditatem & ideo cũ tunc habeat locũ ius accrescẽdi testatorẽ esse voluisse illud reservare nõ sic in fideicõ. q̃ concipitur post aditam hereditatẽ. tu tñ dicq̃ Pau. õ ca. ꝓsi. ccxxvj. dicit quod alsdubitauit de his que hic dicit Barto. marie qñ esset aliqua ꝓsumptio quia in. l. pe. C. de impub. et ali. substi. tenet contrarium verum quia qõ Barto. hic dicit idẽ firmat in. d. l. heredes mei. §. cũ ita dicit non videri sibi tutum recedere a Bart. hic & ibi. et id quod dixit in. d. l. penul. dixit per inaduertentiam ex quo non facit mentionem de dicto. §. cũ ita et vide que ibi posui quibus etiam Jo. de ana. consilio. xxij.

l penultima. in fi ff. de vẽtre inspiciendo. nil subaudiendo. Non ob. l. apud iulianum. §. idem iulianus. ff. ad trebellianum. quia ibi requiritur aditio ad confirmandas tab. pupillares: nõ ad confirmandã taciram vulgarem. et si dicis quomodo hoc fit cum pupillus nihil habeat. Respõdeo quis tibi reuelauit hoc. nam pupillus potuit multa querere post mortẽ testatoris. vt. l. sed si plures. §. ad substitutos. supra eodem. Non obstat ratio tua que est quod rupto principali rũpitur accessoriũ. quia substitutio vulgaris tacita non est accessorium. imo est quid tacitum eque principale vt. l. si fideiussor. in principio. ff. de legatis primo. quare credo salua meliori deliberatione quod tacita vulgaris nõ requirat aditionem: imo testamentũ ab ipsa tacita vulgari potest assumere vires. ¶ Quero ꝑ mortuo pupillo testatore viuo. an tacita vulgaris possit habere locum. Iste tres gloss. dicunt quod sic. Dy. contra et dicit qõ est casus in. l. qõ si filius. infra de capti. et postli. reuersis. et sic dicit esse determinatũ ex eo quod ibi dicit nihil extc. Et sic nec ex pupillari nec ex tacita vulgari. Alij doct. superuenientes dicunt. aut pupillus habet coheredem ex cuius aditione tabule secũ de confirmantur. et habent locũ iste gloss. alias habet locum opinio Dy. Ego dico quod hec est truffa. sed dico quod iste gloss. et Dyn dicunt verum: quia quãdoq̃ pupillus decessit ficte vino testatore. vnde spes pupillaris substitutionis non deficit omni no viuo testatore & tunc tacita vulgaris habet locum. Et ita loquitur iste due glo. l. lex cornelia. ¶ Quandoq̃ filius vere decessit viuo testatore. & tũc quandoq̃ pater non habuit tempus prouidendi sibi et mutandi testamẽtum: quia statim decessit post filium: et tunc habet locus tacita vulgaris: vt lege si pater ff. proxime. et ibi glo. ¶ Quandoq̃ pater habuit tempus prouidendi et mutandi et non fecit: et tunc lex presumit quod testator voluerit quod substitutus pupillariter succederet. Et ita loquitur. l. quod si filius ff. de capti. & posiit. Et hanc distinctionem habes in l. tractabatur. ff. de testamẽto milit. et probatur in simili. in. l. iij. C. de inoffi. testa.

1 ☞ Ex presumpta voluntate defuncti coniunctus prefertur substituto.

2 Dictio neq̃ est copulatiua.

3 Si testator substituit duobus per fideicommissum simpliciter videtur cuilibet per se simpliciter substituere.

4 Si testator dixit si tales decesserũt volo qõ omnia bona mea deueniant in tales. videtur vocare substitutos cum ambo instituti decesserunt.

5 Sicut coniunctus ex voluntate defuncti prefertur substituto: ita etiam veniens ab intestato.

Vidam testamẽto.

Ex presumpta ꝑ voluntate defuncti cõiunctus prefertur substituto. h. d. ¶ Oppo. dicitur hic qõ cõiunctus prefertur substituto. contra imo cõiuncto substitutus. in autenti. hoc amplius. C. de fideicommiss. et infra de bonorum possessio. secũdum tabu l. secunda. §. si duo. & no. in. l. qui patri. infra de acquirenda hereditate. Respondeo iurisconsultus respondet quod hoc est propter voluntatem presumptam defuncti: que voluntas apparet hic ex duobus. primo quia substitutos volut admitti in plures quam in duodecim vncias. ergo apparet qõ voluit admitti cum tota hereditas vacasset. quoniam in eos totam hereditatem distribuit. Item hoc apparet ex alio: scilicet ex hac dictione ꝑ neq̃ que est dictio copulatiua et sic requiritur vtrunque non fieri. vt infra de verborum obligationi. lege si quis ita stipulat. et facit quod dixi in lege si ita quis ducenta. paragrapho cum ita. infra de rebus dubijs. et hoc tene menti ad multa. Ex hoc habes qõ ex presumpta voluntate defuncti coniunctus substituto prefertur. Et per hoc potest limitari vnum dictum ꝑ substituit testator duobus per fideicommissum simpliciter: certe cuilibet videtur substituere simpliciter per se. vt infra de legatis secundo. lege finali. §. filiam. et infra ad trebellianum. lege lucius paragrapho cato. ¶ Sed quid si testator. ꝑ dixisset si tales decesserint volo quod omnia bona mea deueniant in tales. et tunc videtur velle substitutos vocare cum ambo instituti decesserint. argumentum huius legis. Idem putarem si esset aliqua alia presumptio quam hic ponatur: vt si esset presumptio coniunctionis: vt quia erãt filij instituti vnde velle videtur coniunctum preferri substituto: secundum ea que plene dixi in. l. heredes mei. §. cum ita. ad treb. ¶ Ultimo no. ꝙ sicut ex voluntate defuncti coniunctus substituto prefertur. ita quãdoq̃ veniens ab intestato prefertur substituto ex presumpta voluntate defuncti. vt. l. si qõ ita heres institutus. de here. instituen.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ☞ Dictio tunc denotat extremitatem temporis. a
2 Qui semel fuit heres an possit desinere esse heres: remissiue.

a Suffi-

In substitutione cit quez semel heredē extitisse: nisi testator eū heredem esse tempore mortis requirat: quod ex dictione tunc presumitur: hoc di. In textu ubi referēda esset. subaudi vt oporteat casum tempore mortis impuberis heredez esse ad hoc vt substitutum excludat. non autem sufficit aliquo tempore fuisse secundum Dy. ¶ Opponitur
3 de princip. ad finem. Solutio. †dictio tunc tollit contrarium: que extremitatem temporis significat. vt. l. iij. in fine. de conditioni. et demonstrationi. et de testamenta. rute. lege penultima. ¶ Secundo opponitur ꝛ videtur quod nullo modo possit esse locꝰ substitutioni rupto testamento per querelam. vt. l. papi. §. sed neqꝫ impuberis. de inofficioso testamēto. Solu. hic testamentum fuit ruptum pro parte. ibi in totum. ¶ †Item oppo. qui semel fuit heres nunqꝫ po
2 b test delinere esse heres. vt. l. et si sine. §. sed quod papi. de minor. et. l. ei qui soluendo. supra titulo primo. Dic vt in glo.

Si cum plures. Exp̄sumpta voluntate de functi plures coniuncti vocantur in virilē respectu vnius defuncti. sed inter se in hereditarias portiones. hoc. d. et est singularis casus. Oppo. et videtur quod omnes coniuncti admittant in vnam dimidiam et titius in aliam dimidiā. vt. §. ti. j. l. titius. et §. eo. l. si pater filio. quidam dicunt qꝺ hic nō coniunxit eos: sed eos instituit separatim eos nominando: diuinare est. tu dicas quod hoc contingit propter duo: primo quia illos cōiunctos instituerat ex dispartibus portionibus. Unde sicut eos in institutione separauerat. ita videtur separasse in substitutione. Secundo qꝺ hoc in substitutiōe expressit. dixit enim pro portionibus hereditarijs: sed in contrarijs ista duo non interuenerunt. imo eos vno sermone instituit. vnde eos in substitutione non videtur separare. ¶ Item oppo. C. eo. l. finali. §. primo. vbi videtur qꝺ inter se vocentur in viriles. Respon. ibi fuerunt substituti per distributiuū quisquis. ꝛ ita de facto cōtingit qꝺ in substitutione partes viriles habuerunt. dixi in. l. si pater. §. eo. ꝛ. l. si in testamento. §. eo.
1 ☞ Substitutio facta in tempus an dicatur facta in diem vel conditionem.
2 Mater qꝺ non possit substituere filio pupillariter.

c * Mater c Mater pōt instituere filium in tēpus pubertatis ꝛ ei substituere vulgariter hoc. d. et ista est diffilis lex tam in princi. qꝫ in i. ¶ Opp. qꝺ tale testamentū nō valet qꝺ filius interim reperitur preteritus ergo testiñ est nullū secundū iura hodierna vt in auten. vt cū de app. cog. §. aliud quoqꝫ. ꝛ in auten. nouissima. C. de in
1 offi. testa. Dicit †glo. hic filius fuit institutus ad tempus vnde tempore subducto de medio remanet institutio pura. Istā glo. Jaco. de are. reprehendit dicens qꝺ hoc non est verum imo dicit qꝺ hec substitutio est conditionalis cum erit annorum. xiij. vt. l. si

a Andre. poma. ¶ In substitutione. ad istum text vide Alex. consi. xlij. in fi. in. iij. vol.

b ¶ Desinere. adde Pet. de ancha. consil. ccxxxiij. ꝛ in quantum Alexā. ponit an legatum factum vidue requirat perpetuā viduitatem. vide Bal. cōsi. cccxvij. lib. iij. Ange. consilio xxiij. pau. de ca. cōsi. ccxlvij. vbi vide pulchrum casum.

cui. §. hoc aūt legatū. j. de le. j. ꝛ. l. si titio. j. qñ. dī. le. ce. sed institutio pōt cōferri in conditionē vel in diem incertum. vt. §. titu. j. l. in tempus. ꝛ. j. titul. j. l. fi. per totum. ꝛ not. in. l. hereditas. §. ti. j. glo. tamen videtur voluisse euadere hoc. ꝛ dicit qꝺ hec verba faciunt diem regulariter nisi aliud testatorē sensisse appareat. allegat. l. si ita scriptum. de manu. testa. videte an ista c verba faciant diem vel conditionem. dixi in. l. si cui. j. de legat. j. Tamen in proposito dico qꝺ ex qualitate persone. quia filius presumitur qꝺ voluit testator pottus facere diem qꝫ cōditionem. vt. l. seius saturninus. j. ad treb. et de vsuris. l. in fideicom. §. cum pollicitus. vel tenendo opinio. Jaco. de are. qꝺ faciant cōditionem illa verba dic quod ista conditio fuit adiecta in fauorem filij vt quia habebat parrez vite turpis de cuius moribus mater suspicabatur. vt. l filius matrez. C. de inoff. testa. ꝛ isto casu ista substitutio potest valere vt dicam j. eo. l. cum filio. in princ. Et ex hoc patet que erat ratio dubitandi in lege nostra. nam erat qꝺ filius interim videbatur preteritus et videbatur posse venire per

~ Andreas pomate. ¶ Si mater. Vide que ponit Alex. in. l. si pater ad fin. C. de instit. et substitu.

* Pro concordia. adde qꝺ mater pōt instituere filium sub conditiōe casuali. qꝺ illa conditio hodie subducit de medio et reperit

pure institutus. ita Bart. in l. si pater. C. de instit. et substi. sub condi. fa. contrarium fm do. Alex. vbi. §. col. fi. vbi tenuit Bar. in hac. l. si pater ꝛ hic all. doc. do. Alex. pro vtraqꝫ opi. Tu dic ideo dicit Bart. in hac. l. si mater. §. valet testiñ. fm casum huius. l. eo quia institutus sub illa cōditione casuali a matre videtur in defectum cōditionis preteritus que preteritio in matre habetur pro exheredatione. inst. de exhere. lib. §. mater. secus de ture. nouissimo vbi oportet qꝺ sit expressa institutio vel exheredatio cuz vna ex. ix. xiij. causis de quibꝰ in. §. aliud quoqꝫ in aut. vt cū de app. cog. ita do. Alex. vbi refert Aug. in. l. reprehēdenda. C. eo. ti. Aliter potest dici et melius qꝺ Bar. de directo nō est sibi contrarius: quia alio casu loquitur in hac. l. si mater ꝛ parū fuit cōsideratus Bar. cuius opi. hic est vera. Et est ratio quia in cōtrarium cōditionis euentum fuit hic nō dico exheredatus sed institutus quo casu etiā in patre valeret talis institutio. Nam si mater dixit instituo filiū meū qñ erit. xiij. an. nonne post. xiij. an. est institutus. Et hoc toleraꝫ ꝓpter fauorē fi ij in cuius fauorem fuit facta talis substitutio forte ꝓpter patrem suspectū de dilapidatione. ꝛ sic quādam singularitatem denotat hic Bar. ꝛ docto. seq. quasi nō sit dispositio cōditionalis ex prime dicta ratione vt declarant hic doc. ex mente matris expressa.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

querelam secundum ista tempora vel dicere nullam hodie.ratio vero dubitandi que ponitur in fine glo.est nulla quoniam substitutio vulgaris potest fieri et conferri in casum in quem institutio non valeret.vt.l.gallus per totā l.s.de libe.et posth.et.l.si pater filiū. supra eodem titu. et.l.iij. in fine de liberis et posthumis. ¶Quero † vtruz mater possit substituere filio pupillariter.Videtur q̄ sic q: tex.dicit in tabulis pupillaribus.contrarium est veritas.quia mater nō habet filium in potestate.ergo nō potest substituere pupillariter.vt.s.e.l.ij.in prin.nō ob.hec l.quia loquitur in vulgari. et ita dicit quedam tua glo.hodie autem qualiter ꝓcedat ista substitutio facta in tēpus dicam.j.eodem.l.cum ex filio.

1 ☞ Quando filius superuixit patri et repudiauit z nepos etiam repudiauit.an admittatur tertius substituꝰ.

Andreas pomate. 2 Existentia sui heredis q̄ non impediat substitutionem vulgarem nisi quādo substitutio esset facta secundum consilium galli:vel.l.velleie.

a ¶Mihi videtur. vbi Alex.cōsi. j.in.iij.co. z se.in.j.vo. 3 Substitutio vulgaris facta in vnum casum quando porrigitur ad aliū casum non expressum.

Si filius. Iste est subtilis. §. valdc. Si instituꝰ est heres:euanescit substitutio vulgaris prima et omnis posterior. hoc dicit. 1 ¶Querit glo.† pone q̄ filius superuixit patri et repudiauit et etiam nepos repudiauit an admittetur filius substitutus. Glos.quod non quia substitutio filij fuit facta si viuo testatore decesserit:et ille non decessit viuo testatore. ¶Item dicit glo.quod verba superiora si heres non erit debent intelligi cum possit esse heres. Ita dicit glo.ista gl.habet duos passus. Primus passus glo. † est an existentia sui heredis impediat substitutionē vulgarem gloss.arguendo videtur dicere quod sic. videte regulariter. veritas est in contrarium.vt.s.eo.l.ij.§. interdum.in fin.§.et.l.et si fine.§.sed quod papi.s.de mino. ratio apparet in promptu. nam ex eo quod habet quis substitutum vulgarem cessat exi stentia sui heredis. vt.l. papinianus. §.quarta.z ibi not.s.de inoffic.testamen.z.l.si filius heres.s. de liberis z posthumis. ſz posito quod existētia sui heredis non cessaret sed haberet locum.tunc idem esset. vt.s.dixi. predicta vera regulariter z communiter. Sed quādo substitutio vulgaris est facta secundum consilium galli: vel l. velleie. tunc existentia sui heredis impedit substitutum vulgarem.et hoc casu loquitur glossa nostra z bene.ratio.quia magis videt nepos substitutus in suitate cp̄s in hereditate.vt.l.gallus.§. et quid si tantum. prout loquitur in filio emancipato:probatur etiam in.§.nunc de lege. et ideo statim cum primus est suus cessat substitutio. quia est facta in suitate:z hoc casu loquitur bene ista gloss. ¶Decimo ad determinationem questionis. si filius superuiuit patri: licet repudiet:nepos ex substitutione nō admittitur quia substitutum impedit existentia sui heredis.z verum dicit gloss. sed ista ratio non videtur concludere in tertio extraneo substituto. de quo loquitur text.z questio gloss.nam ille non potest dici substitutus in suitate. quia non est de liberis: sed magis in hereditate videtur substitutus. Huius timore glo.dicit ideo nepos non admittitur:quia verba ista si heres nō erit debent intelligi cum esse possit:sed hoc casu nepos non potest esse heres: ergo z cetera.videte pro ista gloss. facit.l. pater seuerino. in principio.de conditio.z demonstratio. ¶Contra istam gloss.videmini habere textum.in.l.cum proponas.C.de here.instī.vbi verba si heres non erit debent intelligi:vel quia nolit:vel quia nō possit. propter quod quidam reprobant istam glo.mihi videtur[a] qō ista glo.dicat veritatem hoc casu. primo q si aliud dicerem[9] sequeretur qō ille substitutus tertius prefertur nepoti in hereditate:contra defuncti voluntatem presumptam. vt.C. de fideicom.l.cum acutissimi.et.l.cum auus.j.de condi.z demonst. qō autem nepoti preferatur substitutus in hereditate ostenditur sic. Iste nepos ex substitutione non potest succedere vt dictuz est in questione nostra. Jtē nec ab intestato posset succedere donec est locus successioni ex testamento. vt.l. cp̄diu. de regu. iur.et.l. cp̄diu.j.de acquiren.here.z.l.antequam.C. communia.de suc.Si ergo iste substitutus tertiꝰ posset succedere ex primo testamēto ille nepos repelleret.ideo debent intelligi ista verba si heres erit.s.cum possit ex testamento succedere ne illud absurdum sequatur. ¶Contra hoc oppo.† fortissime.substitutio facta vulgaris in vnum casum porrigitur ad alium casum non expressum.vt.l.gallus.§.z quid si tantum. de libe.z posthu.dixi.s.e.d.l.j.Si igitur ista substitutio est facta in vnum casuz tantum.s.si heres esse non possit refertur ad alium casuz.s.si heres esse nolit z econuerso.Ad hoc z dico q̄ porrigitur ad aliū casum nisi voluntas testatoris repugnaret tacite vel expresse.vt.s.eo.l.iam hoc iure.z.j.eo.l.cuz ex filio. §.j.sed hic repugnat propter inconueniens quod.s. dixi.z ideo si poneremus alium casum.s.qō nepos non possit esse heres z inconueniens illud cessaret: vt quia ille nepos esset mortuus antecp̄s filius repudiaret.tunc crederem substitutum admittendum.ex eorum verborum significatio hoc patitur.vt.l.cum proponas.C.de here.instī.Item nullus aliud est inconueniens.propter qō de voluntate defuncti aliud presumatur. ¶Contra illud qō dixi vltimo opposui. Licet substitutio facta in vnum casum porrigatur in alium vbi non repugnat voluntas defuncti tamen vno tempore facta substitutio ad aliud tempus nō porrigitur.vt lege si ita quis.supra eodem.sed in casu.l. et proposite questionis fuit facta substitutio si me

viuo filius

vivo filius moriatur & sic fuit collata in tempus vite. ergo si decederet post: debet cessare substitutio. Respondeo illud tempus fuit appositum in substitutio ne facta filio de nepote: sed non fuit adiectum in substitutione facta nepoti de extraneo. nec etiam debet intelligi repetitū. vt supra titu. j. l. sub conditione. merito ergo extraneus admittitur in casu quo. s. dixi.

Ex duobus. Supremus vel vltimus est post quem nemo sequitur. hoc dicit. ¶ Oppo. de l. eum qui infra ad treb. Sol. vt ibi. & dixi in lege qui duos. in princip. infra de reb. dub. Item hic dicitur quod sunt duo vltimi. Contra istud relatiuum quis vel qui quando ponitur distributiue. vt ponitur hic: requiritur quod in vno tantum verificetur existentia conditionis non in pluribus. vt. l. si fuerit. infra de reb. dub. sed hic dicitur q̄ in pluribus verificatur. Solu. hoc est ex presumpta voluntate defuncti qui voluit in hereditate vltimi reperiri hereditatē primi vt. l. qui duos. j. de reb. dub. dixi in. l. hoc articulo. s. de here. insti.

☞ De his verbis quisquis mihi heres erit & quatuor important tantū quantū repetitio ab intestato.

Filium. Heres ex substitutiōe vulgari admittitur ad substitutionem impuberi factam per hec verba quisquis mihi heres erit &c. h. d. ¶ Ad hanc. l. opp. ille qui nō est heres directe & immediate defuncto non admittitur ad substitutionez per hec verba. vt. s. e. l. qui liberis. §. hec verba. Dicit gl. no. hoc est ideo: quia dictio quisquis plures requirit. et ideo si non comprehenderet substitutū non verificaretur dictio quisquis. sed in. l. contraria erāt plures instituti ad quos referr. Dy. reprehendit istā glos. quia verbum quisquis potest referri ad vnum. vt. l. si in testamēto. §. primo. j. si quis omis. cau. test. Dicit ergo Dy. q̄ quotquot essent instituti. tñ admittetur substitut⁹ vulgariter. ratio q̄: ex iudicio defuncti succedit. probatur in. d. l. qui liberis. §. hec verba. et ita videtur velle Dyn. et eius ratio mihi plus placet q̄ ratio glo. tñ glos. dicit veritatē inquantum dicit q̄ distributiuuz quisquis requirit ad mīn⁹ duos. ¶ Pro† cuius euidētia debes scire q̄ dictio quisqs importat in se conditionem vt. l. qui liberis. in princ. s. e. vnde existentia conditionis bene potest verificari in vno casu tantum. vt. l. si testamento. §. j. j. si qs omis. cau. testa. sed principalis locutio et oratio debent esse de pluribus. vt hic. probatur in. d. l. qui liberis. in principio. §. hec verba. Si enim poneremus vnum scholarem tantum esse in scholis et diceremus quisquis prius exibit scholas &c. esset impropria locutio: quia distributiuum seu partitiuū requirit plura vt hic patet ad sensum. Sed ponam⁹ q̄ in testamēto dixerit testator quisquis mihi heres erit det illi decem. an per hec verba comprehendantur venientes ab intestato. Glo. hic videtur velle q̄ sic. quidam reprehendunt hanc glos. dicentes q̄. l. si quis cū testamentū nullū. j. de codicil. loquitur vbi nullum est factum testamentum: et sic nulli heredes sunt nominati. et sic de necessitate intelligitur de venientibus ab intestato: sed quādo factum esset testamentum et heredes nominati: tunc glo. non bene diceret: sed ego puto glos. bene dicere in vtroq̄ casu: quia quando fuit substitutio pupillaris est prouisio: ideo in eum qui non est nominatus in testamēto nō cadit affectio. vt dicto. §. hec verba et arg. quod no. in lege qui filiabus. §. primo. infra de lega. j. sed quādo relinquuntur legata per hec verba quisquis mihi heres erit &c. respectu heredum continet onus si ergo testator voluit grauare heredes quos nominauit et dilexerit multomagis videtur grauare venientes ab intestato et substitutos quos minus dilexerit. vt. l. publius. §. titia. de conditioni. et demonstratioi. et sic glos. bene dicit. Ex hoc habes notare q̄ idem important verba quisquis mihi heres erit q̄ importaret repetitio ab intestato. Contra hoc dictū facit. l. si plures. j. de leg. iij. vbi dicitur quod idē est dicere heres me⁹ dato vel quisquis mihi heres erit. Respon. illa similitudo que ibi ponitur est vera similitudo quantū ad scriptos in testamento non quo ad omnia.

Etiam si contra. Rupto testamento contratab. non rumpitur substitutio pupillaris: nec legata a substituto. hoc dicit. ¶ Oppo. rupto testamento rumpuntur tabule pupillares. vt. l. pap. §. sed nec impuberis. de inof. testa. Sol. ibi quando rumpitur per querelam. et tūc tollitur testamētum ipso iure: quia est de iure ciuili: sed contratab. est de iure pretorio. vnde sicut pretor non potest facere quem heredem ipso iure ita nō potest facere desinere ipso iure. posses tu dicere cum p contratab. tollitur testamentum paternū in effectu: quare etiam tabule pupillares non rumpūtur in effectu. Respon. tabule pupillares continent prouisionē filij quia decedit testatus et ea que continent prouisionem liberorum: reseruantur per titu. de lega. prestan. ideo substitutio pupillaris remanet. Ista est ratio docto. et bona. ¶ Contra istam rationem opponitur quia quod dicitur quod ea que sunt in prouisione filij reseruantur. per tit. de leg. prestan. est verum de filijs non intentantibus contratab. vt. l. filium. §. omnibus. de lega. prestan. sed hic secundum casum glo. ponitur quod filius contratab. intentat ergo &c. Quid dicemus? Respon. illa. l. filium. §. omnibus. loquitur in commodis pecuniarijs in quibus ipse filius potest disponere per se vel cū auctoritate tutoris vel curatoris. vñ petendo contratab. perdit illud in quo potest disponere: sed istud est testamentum pupilla re circa quod pupillus existens in pupillari etate nil potest disponere nec tutoris auctoritas ad hoc se extendit. vnde contratab. petendo nō potest testamētum pupillare irritari. ¶ Ultimo querit glos. que est differentia inter querelam et bo. pos. contratab. & dic vt in glo.

☞ Legata testamento contratabulato: an a substituto debeantur omnibus vel prout a pupillo debentur. 1

Vxore relicta domina et vsufructuaria mortuo filio in pupillari etate substitutus pupillo vxori prestat integrum vsumfructum. 2

Ita operatur propositum in proposito quod operatur oppositum in opposito. 3

Contrariorum quando eadem sit disciplina: remissiue. 4

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

5 Quod hic dicitur. an habeat locum in filio exheredato.
Exheredatus an habeat contratab. beneficio preteriti.

6 Dispositio huius. l. quod non habeat locum in filio preterito.

7 Qñ testm̄ rumpitur ipso iure per contratab. substitutio pupillaris rumpit.

a Integrū. ad de Bal. cōsil. ccccxv. lib. iij. Bal. cōs. ccxxx. et ccccix. li. j. Pau. de ca. cōs. cclxxxix. vnū notabile volunt pe. de anch. cōsil. ccxxxix. q̄ vxor relicta vsufructuaria instituta matre testatoris nō p̄ habeat q̄s si esset istitutus filius et an substituto extraneo et pupillo morīēte mat dēat habere integrū vsumfructū. vide ro. cōsil. ccccvj.

Andreas Pomate.

b Vel singulis. i primo notabili. vidē alex. cōsi. iij. vo. et cōsi. ciij. in. vj. co. in iij. vo. et vide q̄d dicat Fe. cōsil. xlij.

ET si contra. Ista l. reputatur difficilis et habet tres partes: prima durat vsq; ad ver. sic et crescere: secūda vsq; ad ver. his consequens: tertia vsq; ad finē. et 3 scōm quod ter. habet tres partes. ita glo. magna que est hic que ponit casū habet tres partes p̄out ponit casum. Quarto et vltimo glo. formal quasdā questio. circa. l. Videamus glo. magnam ibi et sic augetur &c. Ponitur secunda pars. Oppo. ad prin. †scōm casum glo. habes quod substituꝰ tenet oibꝰ p̄stare legata: cū pupillꝰ non teneat nisi cōiunctis personis et non vltra. vt. l. qui fundum. §. qui filium. j. ad leg. fal. et. l. filium. in prin. de lega. prestan. Ista enim legata de quibus loquitur hic debentur ex persona impuberis. ergo non in plus substitutus tenetur. Et ideo Jac. de are. et Old. dicunt quod glo. non posuit bene casum: debuit ergo ponere sic si legata prestantur oñibus forte minueret. l. fal. per quam legata minuuntur: sed quia filius non prestat extraneis: sed solum parentibus: ideo legata debentur in plus: quia falcidia non detrahitur cū non prestantur tot legata. ar. j. de leg. prestan. l. filium. §. fi. Et ideo habetis hic in ter. propterea non preterea. vel si habetis p̄terea exponat. idest pro- 6
pterea scm Ja. de are. et scm hoc intantum tenetur substitutus inquātum tenebatur pupillus: in his que a pupillo sunt relicta. Credo Jac. de are. dicere veritatem. nam legata siue ab initio siue ex postfacto fiant inutilia minuūt 7
falcidiam. vt. l. non est dubiū. cū. l. seq. j. ad. l. falci. Tamen tenendo opi glo. no. istud prim. q̄ videtur casus illꝰ. q. 2
†si testator reliquit vxorē suā dñam et vsufructuariā scm cōsuetudinē debz habere alimenta tm̄ liberis institutis vt no. C. si secū. nupse. mu. aut. ibi posita. dico quod si filius fuit institutus et extraneus sibi pupillariter substitutꝰ: et pupillus heres factus decesserit: q̄ substitutus debet dare vsumfructū integrum licet filius alimenta tm̄. crescit em̄ legatū in persona substituti. vt 8
hic scm casum glo. qđ intelligo. vt plene examinaui in lege titia cū testamē-
to. §. titia cū nuberet. j. de leg. ij. Venio ad scdam partē. l. ibi sic et crescere. et vide scdam partē glo. ibi sic augetur &c. glo. hic ponit casum satis bene. Sz op. q̄ ipse pupillus tenetur ad p̄standa legata oibꝰ vt. l. fi. §. j. j. de leg. iij. Sol. debentur legata a pupillo pro vncia quā habet ex volūtate defuncti oibus: pro vncijs vero accrescentibus debentur legata tantum coniunctis personis. et ita hic. et ibi loquitur. et eodē modo debebit substitutus legata relicta a pupillo: legata vero relicta a substituto omnibus debentur. vt. l. filium. §. oibus de leg. prestan. ratio q̄ substitutus totum habet ex iudicio defuncti. ideo in totum debentur oibus. Venio ad tertiam particulā que incipit his †consequens. allegatur ad hoc: qđ operatur propositum in proposito: id operatur oppositum in oppositō. h. d. No. ter. ibi vt quēadmodū. vide glo. ibi ecōtra &c. que est tertia pars glo. Quarta pars incipit ibi in exheredato &c. Opp. cōtra secundā lec. gl. hic dicitur q̄ non debentur legata nisi coniunctis personis. Contra imo omnibus et pro semisse: q̄ totū semissem habet ex iudicio defuncti. ergo &c. et dixi. §. de instit. ideo quidā reprehendūt hāc glos. sed veritas est q̄ bene dicit nisi filius adiuuisset et omisisset cōtratab. vt. l. is qui. la. j. §. sed si vnus. j. de leg. prestan. et de bo. pos. cōtratab. l. si ex duobus
4 §. j. Dicitur hic †q̄ cōtrariorū eadē est disciplina. cōtra. de. l. si is qui negotia. §. de nego. gest. z. l. qui pro pūio. §. procuratoꝛ. ver. vsq; adeo. z. §. idem queritur de procura. Sol. vt no. per glo. in regula iuris scm naturam. et per Dy. in. c. qui sentu cōmodū. de reg. iur. lib. vj. Quero †vtrum hoc quod hic dicitur possit
5 habere locum in filio exheredato. Glo. dicit et bene q̄ nō. vt in ea habes. tum quia exheredatus non habet cōtratab. vt. l. non putauit. in prin. j. de cōtratab. tum quia ab eius substituto legari nō posset. vt. l. plane. j. de leg. j. et. l. qui fundū. §. qui filios. j. ad. l. falci. Sed an exheredatus possit habere contratab. beneficio preteriti. Quidam quod sic. et ideo dicūt quod hic bene potest poni casus in filio exheredato. sed certe hoc est falsum: quia contra casum. l. si post mortem. §. exheredati. de cōtrab. Quero †vtrū possit poni casus in filio preterito. gl. quod non quia ab eo substituto non potest relinqui. vt. l. cum quidam. C. de leg. licet sibi potest dari cōtratab. puto quod gl. dicit veritatem quod suus etiam petendo contratabu. non prestat legata vt. l. is qui. in p̄ncip. de leg. prestan. Ultimo †ex. l. ex duobus. §. fina. supra eodem formal questionem quando per contratabul. rumpitur testamentum ipso iure secundum glos. vt dixi in. l. illud in princi. j. de contratabu. et no. in lege vt liberis. in princip. C. de coll. vtrum tunc tabule pupillares tollentur. Certe sic. q̄ magis propter hereditatem non adiram quā propter contratab. rumpitur testamentum. ideo substitutio pupillaris rumpitur. vt. l. ij. §. adeo s. e. Item in p̄cipio huius legis. et si contra reprobaui opi. Jaco. de are. et hoc videtur tenere glo. paruula.

p Otest. Hec lex continuatur cum. l. ista proxi. quam vide.

b Vel singulis. Not. quod si testator vltimo moriens substituit nō videt filios iuicē substituere. q̄

hoc videtur tex. in l. titia seio. §. seia. ff. de leg. ij. Dicit gl. sol. vt ibi. ꝛ dic ꝙ ibi nō est q̄ vltimo substituit: ꝛ q̄ phibuit alienari fundū. ideo videt fideicōmissuꝫ inuicē datū. Dyn hic vī dicere ꝙ hoc ideo est: q̄ directo ipsi filio substituit: nō aūt rogauit alteri restituere per fideicōmissum: q̄ si hoc fuisset videret inuicez substituere. videte. puto ꝙ Dy. voluit hoc dicere hic nouissimo substituit simpliciter. ibi vero substituit nouissimo in toto fundo. ideo voluit totum fundū ad nouissimū pertinere. ita in ꝓposito si rogasset nouissimū restituere hereditatē totā: vī ꝙ tota hereditas ad nouissimum perueniat. vt. l. deniq; §. interdū. de pec. leg. ꝛ idē si directo esset facta substō in tota hereditate. Itē op. de. l. si pater impuberes. s̄. eo. Sol. ibi fuit facta substō recipꝛoca inuicem. hic non.

1 ☞ Valet argumentum de personis ad tēpus sicut de tempoze ad res.

Qui plures. Potest quis omnibus liberis substituere vel parti eoꝝ: aut nulli: aut ad tempus totū pupillaris etatis vel ad partem eius. h. d. vide glos. que incipit ergo q̄ ad breue tēpus etatis ꝛc. ¶ Ex hoc † tex. not. iurisconsultum argumentari de personis ad tempus sicut. s̄. de in lit. iur. l. videamus. §. pe. sic etiā de tpe ad res. ff. de mi. test. l. miles ita. §. ꝛ quia diximus. sic etiam de tempoze ad locuꝫ vt. l. quoties in diē. de verb. obli. ꝛ l. vinum. s̄. si certa. ꝛ l. si res. de trītica.

1 2 3 4 5 6

Et si a patre. Aditione facta a coacto ex treb. cōfirmantur tabule pupillares[a]. h. d. Ad hanc l. op. dicitur hic ꝙ fuit institutus filius. Cōtra. tab. pupillares remanent valide per existentiam sui heredis. ꝫ repudiet. vt. l. si filius qui patri. s̄. e. ꝛ l. iul. alꝫ si pupil. ff. de acqui. her. ergo nō est querēdū vtrū cōfirment per aditionē coactā: glo. fatetur ꝙ filius fuit institutus. ex eo ꝙ hic dicit patre. nā eoipso ꝙ posuit patrē. ergo sequitur ꝙ filꝰ fuit institutꝰ. Itē fatentur gloss. ꝙ per existentiā sui heredis testamētū erat validū. sed per aditionē cō firmat plꝰ quasi ex quodā cōtractu q̄ ꝓtrahit̄ p aditionē. vt hic dicit tex. cōfirmentur. q. d. puus fuerunt valide. sed fortius cōfirmantur. ſm hāc lec. debes intelligere ꝙ filio fuit datus substitutus vnus vulgariter ꝛ alius pupillariter fuit substitutus: ꝛ in fideicōmisso veniunt bona patris tm̄ deducta legitima et trebellia. vt. l. coheredi. §. cū filie. ff. e. sed in pupillari venunt omnia bona patris ꝛ filij: vt. l. sed ꝛ si plures §. ad substitutos. s̄. eo. hec lec. nō applaudit litere. q̄ ter. loquit̄ destituto in testamento. ꝛ sic de iure ciuili nō erat validū testamentū nec existentia sui heredis validauit ipm̄. quare Jac. de aret. intelligit ꝙ filius fuit exheredatus ꝛ extraneus institutus. ꝛ ꝙ dicit in stitutus. dicit. f. extraneus. ꝛ filius exheredatus: sed hec lec. nō placet. q̄ ter. dicit a patre. vt gloss. ꝛ dicit bene. Quare dic ſm Dy. qō filius habuit coheredez extraneum. ꝛ sic existentia sui heredis nil operatur vt. l. sed si plures. §. filio. s̄. eo. ꝛ l. apud iul. §. idē iul. b ff. ad tre. ꝛ ita debes intelligere[b]. ¶ Quero ſm hāc lectu. a quo fuit relictum fideicommissum vtrū a pupillo vel ab eius substituto. Dic ꝙ vtrūq; potest procedere dū tamen dicas eo casu quo fuit relictum a substituto non posse cogi nisi mortuo pupillo. vt. l. ij.

a

1

¶ Tabule pupillares. dicit hic Bal. vt refert Paul. de castr. ꝙ nō est tex. in mundo qui melius probet ꝙ sicut per auten. ex causa. obseruantur legata ꝛ fideicommissa ita conseruantur substitutiōes pupillares quæ sunt pars testamenti sicut legata.

b ¶ Ita debes intelligere. adde ꝙ Pau. de cas. reprobat ꝓpter verbū destituo quia tūc multo min⁹ esset destitutuꝫ testm̄ p repudiationem filij cū subsit coheres p cuius aditionē pōt confirmari vſ tenēdo ꝙ loquatur ī filio plus plꝫ ꝙ non hēret coheredē ad cōtraria rn̄det ꝙ ista coactio nō erat necessaria tm̄ fuit vtilis q̄ releuat̄ substitutus ab onere probandi sutatē post. & exīsse adiuit: alꝫ haberet necesse ꝓbare patrem ꝙ erit difficile: subiungit postea ꝙ sibi plꝰ plꝫ lec. Ja. de are.

1

Quum ex filio. Filio impuberi emācipato nō pōt pupillariter substitui. ꝫ pōt eius institutio omittī ꝛ p fideicōmissum sibi in tps pubertatis relinq. qō importabit tantū dē quātū substitutio pupillaris h. d. ¶ Op. ꝙ istud sit malū cōsiliū. nā ille q̄ nō erat in ptāte poterat venire p ōtab. ꝛ testm̄ rūpere ꝛ dimidū auocare. vt. l. ita tm̄. §. q̄ rogat⁹ ad tre. Solu. ibi loq̄tur in filio matou hic loq̄tur in impubere q̄ nō pōt hoc casu venire p ōtab. qm̄ in sui ꝓuisiōe vī hoc fecisse testato⁹. q̄ sicut substō pupillaris est ꝓuisio filij ita legatū hoc mō relictū. ꝛ preteritio hoc mō facta succedit in locū pupillaris substōnis q̄ nō pōt fieri ei q̄ vere est ī ptāte. ideo filius p cōtratab. nō pōt conqueri: q̄ magis est sibi ꝓuisum & cōtractum alias iurisc̄ōsulti vanū dedissent cōsiliū. ¶ Ad hāc so. op. † si hec fuit ꝓuisio filij. ergo ista adiectio cū in suā tutelā puenerit facit diē nō cōditionē. ideo filꝰ emācipatus trāsmitteret legatū ad suos hr̄des. nō aūt succederet filꝰ impubes q̄ est in ptāte vt. l. si ita. §. pegasus. ff. de leg. ij. ꝛ l. in fideic. §. cū polidꝰ. s̄. devsufris. ꝛ l. sei⁹ saturnin⁹. ff. ad tre. ꝛ l. ex his. C. q̄si di. leg. ce. Ās̄. licet sit in fauorem filij. non tamen facit cōditionē ex voluntate defuncti qui instituit ꝛ legatum hoc modo fecit in locum pupillaris substitutionis. vt dixi. Itē oppo. † ꝙ hec lex hodie nō procedat. et est cōtra. l. quoniam in ꝓuoribus. C. de inoffic. testamen. vbi omne tempus et omne gra-

2

a ¶Andre. Poma. C. L. cũ ex filio. ver. Ego autem dico. vide Areti. consi. xix. in. iij. col.

b C Utilitatẽ. Pau. de cast. dicit q̃ iure isto sibi videtur q̃ cõsiliũ istoꝝ nõ fuerit bonũ q̃ si bene cõsideres nõ est verum q̃ fiat ad cõmodũ istius emancipati, sed ad cõmodum fratris sui vt dimidia emancipati integraliter maneret penes fratrem si emãcipat⁹ moriatur i pupillari etate vnde q̃d ad emãcipatũ. de fauore fratris sui post q̃ ipse iurtã recepit tã in dilati. q̃ interim nihil hꝫ quã in trãsmissione q̃ nihil transmittit preterea dicit ipse de quo alimẽ b tabitur interim si nõ hꝫ alia bona ꝛ restõ non veniet sibi fienda nisi p⁹ pupillarẽ etatem vnde videtur dicenduꝫ q̃ ipse habeat contracta p. l'. ita tamen. §. si quis rogatus alleg. per Bar. ꝛ subdit ipse qualiter in re isto consilium dari potuit huic testatori non video nec certe hodie q̃ licet treb. phiberi possit non tamen legitima tolli.

uamen subducitur de medio ergo falꝫ tẽ legitima videtur esse relicta. Glo. videtur concedere quod hec. l. in hoc hodie corrigatur Ja. de are. C. de inoffi. testa. l. filijs matrem. videtur velle sustinere istud consilium q̃ non sit correctũ. dicit enim q̃ illa. l. quoniã in prioribus. vult quod omne grauamẽ subducat. sed ista dilatio nõ est grauamen ergo ꝛc. gloss. in. l. quoniam. se nõ firmat. sed in. l. si pater puelle. eo. titu. tenet idem quod hic. Ego autez a dico a sic si quidem est certum quod dilatio talis sit grauamen filij ꝛ tunc sine dubio subducit. vt. d. l. q̃m in pꝰ ribus. si vero est certum q̃d est cõmodum: vt quia mater dubitãs de mortibus patris apposuit dilationem. et tunc non subducitur. vt. d. l. filijs matrem. sed si est dubium tunc puto q̃d de medio subducatur hec dilatio. vt l. si pater puelle. cum sua glossa. C. de inoffic. testamen. ꝛ institu. de autorita te tuto. §. neq;. et quod ibi no. Modo ad propositum ista institutio ꝛ legatum succedit in locum pupillaris substitutionis que est prouisio filij ꝛ eiꝰ vtilitatẽ b continet vnde dico hanc legem per iura. C. non correctam. ꝛ hoc est quod consilium illorum quatuor iurisconsultorũ voluit. C Oppo. ſ. in c autenti. de trien. ꝛ semisse. § prohibemus. ꝛ vt cum de appellatio. cogno. §. aliud quoq;. vbi filius debet habere iure institutionis nec sufficit habere quoquo relicti titulo sublata differentia emancipationis ꝛ patrie potestatis. Solu. fateor quod hodie istud consilium est correctum ꝛ testamentũ hoc modo factum est ipso iure nullũ. nam preteritio debet fieri ex causis certis que sunt nominate in titulo vt cum de appellatio. cogno. §. causas. ꝛ inter illas causas non est: nisi forsan diceremus quod ibi sunt nominate cause ingratitudinis. de causis vero que continent dilationem et prouisionem nulla fit ibi mentio. et hoc satis placet. ꝛ sm hoc ista lex non esset hodie correcta. nam iste filius est preteritus ex iusta causa sue prouisionis. vnde sicut olim non poterat habere bono. possessio. contra tabul. ita hodie non potest habere contra tabu. nullum autem non potest dicere testamentum quando est preteritus ex iusta causa. vt not. in auten. de heredi. ꝛ falci. §. exheredatos. ꝛ secundum hoc non erit correcta. l. multi. ſ. de liberis et posthumis. Tamen vt †iusta euitem⁹ quando ille casus eueniret darem tale consilium quod illum filium emancipatuꝫ institueret in quinq; solidis. ꝛ residuum sibi legaretur in tempus pubertatis secundum consilium illorum quatuor sapientium. tunc enim nullum testamentum nõ posset dicere quia institutus. Item nõ posset agere ad supplementum. quia ius agendi ad supplementum succedit loco querele. vt. l. si quis filium. in fin. ꝛ. l. ultimo. C. de inoffi. testamen. vnde sicut querela non potest intentari. vt hic nota. ita non potest agi ad supplementum. C Quero † vtrum sufficiat quod filio relinquatur aliquid iure fideicommissi vniuersalis. vt iure institutionis videatur habere. glo. in. l. scim⁹ §. cum autem. C. de inoffi. testa. videtur dicere quod sic. Ego autem dico contrarium. per. l. ita tamen. §. si quis rogatus. ſ. ad treb. fallit in casu huius. l. vbi talis modus relinquendi succedit in locum pupillaris substitutionis. ſ. C Querit gloss. mag. †in fi. an ille cui legatur dimidia hereditas teneatur ad onera debitorum creditorum ꝛ legatorum. Et est casus in. l. si quis seruum. §. fina. cum. l. seq. ſ. de leg. ij. licet faciat argu. contra. l. mulier. §. fi. ſ. ad trebel. dicit ibi. C Quero hic †dicitur quod in suam tutelam ꝛc. qualiter intelligatur. Quidam vsq; ad. xxv. annos. alij vsq; ad. xviij. ꝛ hec vera. quia si pupilo succedit in locum pupillaris substitutionis que pupillaris substitutio non potest fieri nisi vsq; ad. xviij. annum. ergo dic quod de. xviij. annis. intelligitur argu. pro hoc. ſ. de leg. iij. l. cum filio.

c ¶Andre. Poma. C Filio. Vide Pau. de ca. in. l. testamentum. C. de impube.

Filio. c Expressum facit cessare tacitum. h. d. vide hic casum expressum in quo expꝛssa vulgaris non continet tacitam pupillarem. ꝛ econuerso. ꝛ hoc propter expressam prouisionem.

Quidam. Jus accrescendi transit ad illum ad quem transit portio iure substitutionis. h. d. C Oppo. ille substitutus non erat illi instituto coniunctus: ergo portio non debet ei accrescere. Dicit glo. fateor quod non erat coniunctus ei sed erat ei coniunctus ille cui fuit substitut⁹. Glo. ista dicit verum si illi qui remanserunt heredes erãt coniuncti illi. Sed si poneremus omnes disiunctos ista inuestigatio gloss. non esset necessaria cum inter heredes etiam disiunctos esset locus iuri accrescendi. vt. l. heredes sine partibus. ſ. tit. ſ. ꝛ. l. ſ. ſ. iuste. C. de cadu. tollen.

Causa cognita. Substitutus impuberi qui se postea dedit ad arrogandum habet vtiles actiones si postea impubes decedit. h. d. de materia huius. l. dic vt. ſ. arrogatori. ſ. de adop.

Coheredi. Iste est bona. l. Substitutus ei qui est substitutus coheredi filio vtroq; defuncto vocatur in vtriusq; portionẽ. h. d. C Quero quo iure

iste habebit vtrãq; portionem. Quidam dicunt qõ vnam partem habebit iure substitutionis.aliam iure accrescendi.et hic quidã dicunt et habẽt hic apostillarum per Dy.et ego hoc securus dixi idez supra e.l.si titius coheredi.text.tamen in lege si titius. videtur dicere quod iure substitutionis habet partem vtrãq;.dicit enim in vtrãq; partẽ substitutũ esse.

Ex his. Hic dicit vel alij et sic innuit q; hic dicit pater qui per filium z dominus qui per seruum acquisiuit admittatur. Contra in lege q̃ liberis.§.hec verba supra eodem.Solu. vt in glo.q; filius vel seruus remansit in potestate alterius. vel aliter pater qui per filium vel domin9 qui per seruũ acquisiuit non admittitur quia nec hoc dicitur.sed ille filius vel seruus admittitur semper licet alteri acquisiuerit.Sufficit enim quod semel fuerit heres licet alteri acquisiuerit.vt.l.in substitutione supra eodem.et quod dixi in lege qui liberis.§.hec verba. et l.cum filio.s.eo.

Cum filie. Iste.§.ponit sex notabiles casus vt patet ad literam. ☞No.ex primo casu huius.§.quod pupillaris substitutio euanescit eo cui est facta sui iuris effecto ante mortem testatoris.quod intellige si aliter q̃s per dignitatẽ fiat sui iuris.vt plene examinaui.s.eo.l.ij.

1 ☞Substitutio facta infra tempora pubertatis p verba mere obliqua non trahitur ad directam.

Verbum restituere est mere obliquum.

2 Fideicõmissum in dubio videtur relictũ ab ipso filio impubere instituto.licet relinquatur post mortem.

3 Legitima impuberis de illo fideicõmisso qõ detrahitur sicut trebellianica.

Quod si heredem. Hic est secũdus casus huj9.§.No.ter. ibi vt ab impubere ꝛc.Qui est valde not.text. ☞Et est ¶notãdum ex hoc ver.j.quod substitutio facta infra tẽpora pubertatis p verba mere obliqua nõ trahat ad directã.mere em obliquũ fuit ꝛbũ restituere sec9 ꝛbo si fuit ꝛbũ cõe.vt no.in.l.p̃ab9.C.e. ☞Secũdo no.¶et perpetuo tenemẽti quod in dubio fideicommissum videtur relictum ab ipso filio instituto impubere.licz relinquatur post mortem suam vt hic dicit text.ibi vt ab impubere ꝛc.Hoc ideo quia si fideicõmissum esset datum nominatim ab herede impuberis veniret in fideicõmissum legitima filij: vt.l. si fundum per fideicommissum.alꝰ est sub.l.si titio. §.finali cum.l.seq.j.de lega.j.sed si sit grauatus ipse pupillus nõ venit legitima in grauamine.vt no.per Dy.supra eodem.l.j.et per Cyn.in lege ex tribus.C. de inof.test.et hoc tene mẽti. ☞Tertio no.¶q; legiti9 ipuberis de illo fideic.detrahit fal. seu tre. Certe hodie legitimã de iure nature ꝑm op.canonistaruz in.c. raynutius.et.c.raynaldus.extra de test.de qua tangitur in glos.in.l.papinia.§.meminisse.s.de inofficio.testa.et.l.q̃s q̃s.C.ad.l.fal.et aut.de hered.et fal.§. si qs autẽ.et.l.j.§.fin.si cui plus q̃.per.l.fal. et in.l.rõne.§. quod vulgo.j.ad.l.fal.

Nec aliud. No.quod substitutio que fit per verba mere obliqua non extenditur vltra tempora pubertatis veruntamen quidã ex isto ver.notant quod si fieret vltra tempus pubertatis per verba directa quod valeret.quod gloss.reprehendit vt dixi in lege centurio supra eodem.

☞Legatarius singularis non detrahit falcidiam.

Legatarius certe rei licet rogetur restituere vniuersaliter occasione talis legati non detrahit fal.nec trebel.

Filia instituta in certa quãtitate z rogata restituere si decesserit sine liberis detrahit falcidiam et treb.

Que ita. Hunc.§.not.et declara.vt infra de|codici. l.j.in ver.nec fideicommis. ☞Oppo. de.l.sed si plures.§.ad substitutos. supra eodem.Solu.ibi in directa.hic in fideicommissaria:in qua bona filij nõ veniunt:quod not.sed remanent apõ successorem filij. ☞In versi. et ideo. iste est no.ver. ☞Oppo.quod etiam si sint legata a filio exheredato nõ valeat fideicõmis.vt.l.cum quidam.C.õ leg.Solu.intelligo ibi in fideicõmisso a relicto a substituto exheredati qõ nõvz etiã si sit legatũ exheredato b ab ipso exheredato. ☞Opp.de.l.qui fũdũ.§. fi. z.l.in ratiõe.in fine.infra ad.l.falci.Solu.valet si substitutus fuit ab eo institutus.vt plene dixi in lege qui fundũ. §.qui filios. ☞No.¶quod legatarius singularis non detrahit falci. qõ dicit.l.lex fal.§.nũq̃.j.ad.l.falci. ☞No. ¶quod legatarius certe rei licet rogetur restituere vniuersaliter occasione ipsius legati non detrahit falcidiam. seu trebelliani.quod not. quia hic fuit filie relictum legatũ.et fuit rogata de restituẽda hereditate.vt ibi intra modum hereditati datum ꝛc. quod¶ facit si pater instituit filiam in certa quãtitate et eam grauauit de restituendo simpliciter bona sua si decederet sine liberis.Aduocati communiter dicunt quod debet detrahi fal. et trebel. qõ verum esset si esset grauata vniuersaliter occasione illius portionis. et qa est instituta in certa quantitate. eius contẽplatione potest grauari vt hic.

Qui discretas. a Substitutio breuiloqua vocat prius in institutione cõiunctos postea disiunctos. hoc dicit. Et est valde not.casus.et ipsum induca ad aliqua dum tractabo materiam breuiloque substitutionis in lege lucius.j.e.

Qui patrem. b Substitutio breuiloqua non refertur ad eos de quibus specialiter est substitutum. hoc dicit. Not. text. ibi propter specialem ꝛc. ☞Oppo.de.l.fina.infra ad trebellia. vbi porrigitur ad eos quibus est spe-

a ☞Qui discretas. vide pau. de cast.consil. cccl vij.

b ☞Qui patrẽ. et vide bar.in cõs. v. ici.ang. z Wart.in ordie libri mei ad qõ all. istum tex. Andr. Barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas pomate. ¶Non videri.in princ.vide Alex.cõsi.cccij.inci.circa primũ dubiũ. Et intellige istũ tex.qñ subſtitutio fuit facta per verba directa ſecus ſi per verba cõmunia ita Ro.cõſi.lviij.in princi. et conſi.cc.incip.qñ valerianus teſtator Alexã.in.l.ij. in princ.ſ. e.ti.2 in.v. q. Bartol. in lege cẽturio. ſ. e. ☞Andreas pomate.

cialiter ſubſtitutum. Solu. ibi ꝓpter illa verba illi vel illis.que cũ ſint pluralis numeri non poſſunt verificari niſi referantur ad eos quibus eſt ſpecialiter prouiſum vt dixi. ¶Item oppo. eodem modo quod per ſpecialẽ prouiſionem a generali non eſt receſſum. vt.l.j.§.j.de no.ope.nũcia.ſolu.vt dixi in.l.queſitum.§.fi.de fun.inſtru.

b ¶Qui duos.vidᵒ qd dicat Ro. cõſi.xix.in j.not. videare.conſil. cliij. in. ix. col. Alex. cõſil.clxxv. ver. dñi fateor.v.col. ☞Andreas pomate.

Coheres. Legata in ſecundis tabulis relicta contribuuntur cum relictis a ſubſtituto. 2 hoc dicit.et tractat materiam contributionis. ¶Oppo.quod iſta contributio non fiat.vt.l.in ratione. §. quod vulgo.2.§.queſitum.infra ad.l.fal.ſo. hic loquitur quando relicta a ſe legata in inſtitutione cum relictis a ſe i ſubſtitutione contribuuntur. ſed an relicta a pupillo contribuantur cum relictis a ſe dic vt ibi plene dixi.et.l.q fundum.§.coheres.j ad.l.fal. b

c ¶Ultimo quero. vidᵒ concord. ꝑ Alex.cõſi. a xij. in vlti. colũ.in iij. volu. Are. cõſil.clxvj. alſ.clvj.in iiij.co.mat. not. clxij. Alexan.in lege centurio.i.xxviij.col.ſ.e.ti.Alex.cõſi.xij.in.ij.vo. Com.cõſi.iiij.in ij.col.Barb.cõſi.xiij.v.col.

Non videri. a Hic eſt no.§. et legitur duobus modis et vterq; eſt pulcher caſus.et ſecundum primam lect.hoc dicit. Subſtitutus in partem admittitur in totum ſi non reperiatur alius. hoc dicit.ſed ſecundum aliam lectu. hoc dicit.ſubſtituto facta a filio ſi impubes deceſſerit valet licet vere inſtitutio non precedat.qꝛ precedere fingitur.h.d. Et eſt no.caſus. ¶Contra hanc ſcõam lectu.quã puto veram oppo.quia filius debet eſſe inſtitutus vel exheredatus.vt.ſ.eo.l.ij.circa prin.Solu.debet eſſe inſtitutus vel exheredatus vel ꝓ inſtituto vel exheredato habitus.ſi enim poneremus extraneum inſtitutum inſolidum:tunc filius eſſet preteritus et teſtamentum non valeret.ſed quando nullum alium inſtitutum in teſtamento habet:videtur filium inſtituere vel videtur velle eum habere ab inteſtato.vt.l.ſi quis ita heres.ſ.titu.j.et ſi non eſſet heres habitus. tunc veniat ſubſtitutus.et ita poteſt hic intelligi.licꝫ gloſ.videatur velle contrarium.ſ.e.l.ſi quis eum.§. fi.et.l.ſi in teſtamento.ſ.e.2.l.gallus.in prin.ſ.de lib. 2 poſth.et ita ibi dixi.

☞Ad hoc vt legata dicantur relicta a ſubſtituto impuberi.quomodo debeant concipi verba. Jn ſubſtitutiõe fideicõmiſſaria an legata dicãtur relicta ab herede vel a fideicõmiſſario:et vide.

Si duos. b Si duo impuberes ſimul deceſſerunt ſubſtitutus ſuccedit vtriq; eorum ex pupillari directa.alias vltimo tantum in cuius hereditate reperiet hereditatẽ primi tanꝯ bona aliunde queſita.h.d. ¶Ro.ergo qõ dixi in ſummario.ſ.qꝛ ſi ſimul decedunt vterq; ſuccedit ex pupillari directa.et habuiſtis.ſ.e.l.ex duob⁹. et.l.qui duos.in prin.j.de reb.dub.ſed ſi diuerſis tẽpoibus decedunt ſucceditur tantum vltimo ex pupillari directa.licet in hereditate vltimi inueniet hereditatem primi.habuiſtis.in.l.vel ſingulis.ſ.e.ti. pater filiam.§.finali.j.ad.l.falcet.et dicam in lege qui duos j.de re.du. ¶Oppo.qꝛ ſcõm hoc videtur qõ decedat ꝓ parte teſtatus et ꝓ parte inteſtatus: cõtra.l.ius noſtrũ.j.de re iudi.So.in totum decedit teſtatus vltimus filius:ſed primus decedit in totum inteſtatus:et ſic non ob.contrarium.¶Item opp. qõ in hereditate ſecundi nõ reperiatur hereditas primi ſi non fuit adita.vt.l.quoniam ſoꝛorem.de iur.deli. et in.§.in nouiſſimo.C.de cad.tol.Sol.dico quod ſecundus adiuit hereditatem primi.et cõpetit ſibi ius deliberandi.vel ius petẽdi reſtitutionem in integrũ quod trãſmiſit ad ſubſtitutum.vt dixi in.l.qui duos. ſ.alle. ¶Opp.qꝛ in ratione falcidie cõputentur oia bona delimeti.que tempoꝛe teſtamenti habebat.vt l.in rõne.in princi.ad.l.fal.et.§.quod vulgo. Bñ.hic dicit glo.quod bona alterius impuberis in his non computantur.quia in his nõ fuit ſubſtitutus hoc eſt ſatis bene dictum.vel dic fateoꝛ contrarium qõ debẽt inſpici bona que quis habebat tẽpoꝛe mortis teſtatoris ſed ille pupillus cui eſt facta ſubſtitutio nõ habuit tẽpoꝛe mortis teſtatoꝛis niſi ſuam partẽ.ſed aliam habuit ex poſtfacto.idco in falcidia non computatur.vt.l.in rõne.§.qõ vulgo.ſ.alle. ¶Item dicit hic quod legata data a ſubſtituto irritum recidunt. ¶Quero an iſte ver.referatur ad primum caſum vel ad ſcõm Gl.dicit qꝛ põt referri ad vtrũq;.ſi inquantũ dicat referri ad primũ caſum male dicit: qꝛ in primo caſu ſuccedit ex pupillari directa vtriq;. et ſic legata ex perſona vtriuſq; debentur:cum vterq; decedat teſtatus vt.l.pater ſi.§.fi.infra ad.l.fal.et in hoc Dy.reprehẽdit glo.et bñ. ¶Ultimo quero

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

qualiter fuerunt concepta verba qñ legata fuerunt a substituto relicta. Dicit glosſ. q̃ dixit si talis infra pubillarem etatem decesserit lego tibi centum: quod tenemenți. et sic non dicit lego a substituto. sed simpliciter dicit lego tibi centum. ꝛ tamen glos. dicit quod ex istis verbis videtur relictum a substituto. ¶ Cõtra hoc videtur text. §. l. prox. §. cum filie. ver. quod si heredem. Solu. possumus dicere q̃ ibi verba fuerunt prolata ad ipsum impuberem. qñ ipsum impuberem grauauit. sed hic simpliciter fuerunt prolata. vnde cum referantur post mortem videntur relinqui a substituto. argu. l. codicillis. in prin. de vsufruc. leg. et hoc puto verũ in substitutione directa. ¶ In

2 substitutione ꝛ vero fideicõmissaria an videant legata relicta ab herede vel a fideicõmissario. dic plene vt dixi in l. marcellus. §. ad treb. ꝛ hoc tene menți. q̃ est vtile. q̃ quando legata relinquuntur a substituto venit legitima. secus quando ab impubere.

1 ☞ Ad hoc vt ista substitutio exemplaria fieri possit an sufficiant qualitates de quibus hic semel exti-
tisse licet postea desinant.
Qualitas iuncto verbo quomodo ꝛ quando intelligatur secundũ tempus verbi.
Qualitas iuncta participio debet adesse tempore importato per participium.

2 Beneficium quomodo dicatur intelligi ne cõtineat iniquitatem.

3 Si habens filios naturales tantũ fecit ipsos legitimari vt ei succederẽt si postea cepit vxorez ꝛ habuit filios legitimos per hoc non prohibentur succedere legitimati.

4 Substitutio exemplaris quare sic dicatur.

5 Substitutio exemplaris in quibus conueniat cũ substitutione pupillari in causa producente.

6 In substitutione exemplaria an requirantur vt fieri possint que requiruntur in substitutione pupillari.

7 Filio naturali potest substitui exemplariter non tamen spurio.

8 Patri furioso nõ põt substitui exẽplariter per filium.

9 Substitutio exemplaria fit maiori.

10 Filio impuberi mentecapto vel furioso an possit exẽplarie substitui. ꝛ quando erit pupillaris.

11 In substitutione exemplaria non requiritur q̃ filius sit in potestate sicut in pupillari.
Ratio diuersitatis in hoc inter pupillarem ꝛ exemplariam.

12 Mater que transiuit ad sc̃a vota nõ põt filio mẽtecapto vel furioso exemplarie substituere als secus.

13 Substitutio exemplaria facta per matrem ante trãsitum ad secunda vota. ipsa transeunte euanescit.

14 In substitutione exemplaria etiam sicut in pupillari requiritur q̃ ille cui fit substitutio non sit recasur9 in potestate.

15 Furioso qui ante furorem esset condemnatus de crimine ex quo efficeretur intestabilis non potest substitui exemplarie.

16 Dementia tempore mortis requirit̃ ad hoc vt substitutio exemplaria fieri possit.

17 In substitutione exemplaria requiritur q̃ pater faciat testamentum sicut in pupillari.

18 Filio etiam exheredato non potest exemplarie substitui. licet sic in pupillari.

19 Ratio quia filio exheredato exẽplaria substitui nõ potest pupillo sic.

20 Substitutio exemplarie q̃ fieri possit etiam qñ furiosus vel similes sunt instituti in minori quantitate.

21 In substitutione exemplaria an requiratur q̃ testamentum adeatur sicut in pupillari.

22 Bonorum possessio fm tabu. que datur furioso licet non sit iuris tamen confirmat substitutionem exemplariam.

23 Tacita exemplaria an cõtineatur in expressa vulgari facta furioso quod sic.

24 Duo specialia procedentia ex duabus causis possunt circa idem concurrere.

25 Substitutio pupillaris expressa an contineat tacitã exemplariam.

26 Tacita exemplaria probata reperiri possunt.

27 An sic dari possit substitutio exemplaria generaliter ꝛ tacita specialiter.

28 Substitutio exẽplaria partim expressa ꝛ partim tacita an detur.
Surdo et̃ muto vel prodigo an possit exemplarie substitui.

29 Liberi vel fratres furiosi vel dementis substituunt̃ in substitutione exemplaria necessario si supersunt.
Ratio quare in substitutione exemplaria quicunq; substitui non potest sicut in pupillari.

30 Mater an possit preterire in substitutione exẽplaria.

31 Pater an possit vnum ex filijs vel fratrem mentecapti substituere ꝛ alios preterire vel exheredare.

32 Pater substituendo exemplarie quando fratrẽ vtriq; coniunctum: ꝛ quando vtrunq; substituat.

33 Pater vel mater an possint seipsos substituere.

34 Substitutio exemplaria qualiter effectu conueniat vel disconueniat cum pupillari.

35 Tacita exemplaria quando excludat matrem.

36 Si a patre ꝛ matre est facta substitutio exemplaria furioso quis substitutus admittatur.

37 Pater vilis non potest filio furioso exemplarie substituere.

38 Si auus dedit vnum substitutum ꝛ mater aliũ quis prefertur.

39 Substitutio exemplaria qualiter finiatur ꝛ an cõcor-
det in hoc cum pupillari.

40 Si facta substitutiõe exemplaria furiosus sit factus sane mẽtis. ꝛ postea reuertit in furorem q̃ substitutio recõualescat.
Cessare ꝛ extinguere differunt.

41 Si furiosus effectus sane mentis fecit testamentũ: an substitutio exemplaria cesset.

42 Si filius ante furorem fecit testamentum pater nõ potest in furore ei substituere exemplarie.

43 Filij nasciturj quando extinguant substitutionem exemplariam.

44 Si furioso nascatur filius quẽ in potestate non habebat. an extinguatur substitutio exemplaria.

45 Ex duabus rationibus sufficit vnam esse ad hoc vt dispositio teneat.

46 Substitutio exẽplaria finit̃ ex defectu ei9 cui facta est.

✶ EX facto. Hic tractatur materia substitutionis exemplaris quã hic dicã. Substitutio exemplaris expirat impedimẽto cessante vel liberis postea susce-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ptis.hoc dicit.Et diuidit in quatuor partes principales.Primo enim ponitur thema ꝛ questio. Secundo ponuntur quedam preambula ad determinationem questionis.Tertio ponitur determinatio q̃stiõis.Quarto determinat nouam questionem dependentem ex premissis. secunda ibi respondi beneficia.tertia ibi.igitur etiã agnatiõe.quarta ibi.nec interest.vsq; a ad.§.itez quero. In tex.ibi rumpatur testamentum.id est predicta substitutio pupillaris que est testamentum filij muti.Secũda pars principalis diuiditur in quatuor partes vel quinq;. b Primo premittit vnum ad sui excusationem. Secundo dicit talem substitutionem euanescere impedimento cessante quod probat ex verbis rescripti. Tertio illud probat per similitudinem impuberis. Quarto illud probat per similitudinem furiosi. Quinto probat hoc per reductionẽ ad absurdum.secũda ibi.verum. tertia ibi. vt quẽadmodum. quarta ibi. nam et c furioso.q̃nta ibi.eteniz uniquiq;. ¶In versi.verum.pono casum sic. supra dixit q; princeps debet adiri. sed quid si non possumus. Respondet q; si ille mutus desineret esse mutus substitutio extingueretur.q; cessaret impedimentum.q; verba rescripti loquũtur de muto.ergo donec durat mutus nõ cessat substitutio.sed postea sic. ꝛ ita pone casum.ꝛ ita rñdet.Et anteq; veniat ad rñsionem in versic. vt quẽadmodum iurisconsultus probat per similitudinem ꝛ est casus clarus in versi.nã ꝛ furioso.ꝛ versi.seq. No.tex.ibi aufert enim.In versi.igitur agnatione. istat querens quid ergo dicitis in q.proposita.Rñdet iurisconsult⁹ natiuitate filij rumpi substitutionem et probat sic. ista sunt paria quem sibi heredem facere per testamentum vel sibi a iure fieri. sed si ipse sibi fecisset per testamentum talis substitutio extingueretur vt.§. probatum est.ergo nunc cum nascitur sibi filius: qui a lege efficit suus heres. ¶In ver. nec enim.hic ꝓbat q; aliã rõnẽ dicẽs q; verba rescripti vel testi nõ debẽt referri ad casuz nõ cogitatũ.iz pf vel ꝑnceps nõ videt cogitare exheredare eũ qui postea nascet.h.d. ¶Opp.ad primã partẽ frustra a principe impetrat qõ a iure communi conceditur. vt.l.j. C. de thesau.lib.x.ꝛ.l.j.ad muni.ꝛ.j.tit. j.l.que sub conditione in fi. sed de iure cõmuni quis potest substituere filij s si c ipeditis.vt.l.humanitatis. C. eodẽ.ergo. ꝛc. Respond.de iure antiquo nõ poterat quis substituere filio puberi directo quantumcunq; impedito testari nisi hoc impetraret a principe:vt hic.hodie vero factum est ius commune per.d.l.humanitatis.ꝛ insti.eo.§.qua rõne.igitur ista substitutio q; introducta est ad, similitudinem pupillaris vocatur exemplaris. quidam tamen dicunt q; muto non potest substitui sine rescripto principis.ꝛ.l.humanitatis. loquitur in mente capto ꝛ nõ in aliter impedito qõ nõ plz.vt.j. dicã. ¶Ad scõaz partẽ a op.q; princeps nõ debeat interpretari sed semp de iure dz interpretari ꝺ eũ ꝑ quo proferunt.vt.l.veteribus.§.de pac. Sol. aliud i pactis:vt ibi aliud in beneficio vt hic.Scõo opp. ꝺ dicitur hic ex eo qõ ꝑmisit substituere muto videt intelligi debere donec durat⁹ mutitas. Cõtra imo qõ talis qualitas ꝛ similes qualitates apponãtur causa demonstrationis et sufficit tales qualitates semel extitisse licet postea desinant.§.e.l.in substõne.ꝛ.j.de ali.ꝛ cibaria.l.e.l.mella.in princi.Sol.ille qualitates apposite in oratione significãt regulariter ꝼm tempus verbi ad cuius determinationẽ veniũt.aut ergo ille qualitates determinant verbum per quod significatur ipse actus disponendi.aut determinatur verbũ per qõ significat tps a quo dispositio sumit effectũ.aut determinatur quoddã aliud verbũ separatũ ab his. Primo casu sufficit regulariter illas qualitates adesse tpe quo fit dispositio lz postea desinant.vt.l.mella in princ.j. de ali.ꝛ cibaria.le.ꝛ ibi dicit testator relinquo alimenta puero vel puelle.nã illa adiectio puero vel puelle.determinat verbũ relinquo. Sufficit ergo qõ tempore quo.relinquitur.i.tpe testamenti sit puer vel puella. hoc etiã probatur de aur.ꝛ arg.le.l.iij. ibi enim legauit q; vtilis causa parata sunt qõ est verbũ presentis tpis qõ significat tps testamenti ideo.sufficit tpe testamenti esse.fallit in.l.nostra.ratio q; sequerent absurditates que ponũtur in tex.ideo. req̃ritur q; qualitas duret vsq; ad tps quo substitutio sumat effectum. ¶Secundo casu requiritur quod ille qualitates assint illo tempore quo dispositio substitutionis sumat effectum.vt.l.ij.j.de aur.ꝛ argen.lega. ibi eñ legauit que vtilis causa erunt parata. quod est verbum futuri temporis.vnde cum illa qualitas vtilis veniat ad determinationez illi⁹ verbi erunt quod est verbum futuri temporis.ꝛ significat tẽpus mortis in quo dispositio sumit effectum. ꝛ ideo requiritur quod tempore mortis sit vtil.ad idem.j.ad trebellia.l.ex facto.§.si quis autem.vbi verba illa si decesserit sine liberis debẽt intelligi sine liberis superuentibus tempore quo decedit, quia illa verba sine liberis determinant verbum decesserit.Ad idem. §.de noxalibus.l.in delictis.§.si damnum extraneꝰ facit.j.de testa.mili.l.titius. que multum probant de presenti distinctione. ¶Tertio casu quando determinãt quoddã aliud verbum separatum ab his tic sufficit illam qualitatem semel extitisse licet definat. hoc probatur in.l.in substitutione.§.eodem.ibi enim dixit quisq; mihi heres erit impuberi filio meo heres esto. nam verbum erit non respicit tempus quo testator facit testamentũ nec tempus quo moritur pupillus.sed respicit quo tpe moritur testator.vnde sufficit q; semel fuerit heres:quod trahitur ad tempus mortis in.l.heres quandoq; alꝫ quo ꝙ de acquirẽdo.

Andreas Pomate.

a ¶Ad secundã ptẽ opp.Vide Felin.in.c. iij.de exce.

Andr.po.

b ¶Donec durat.Vide Bal.in l.si ds heredẽ.ff. de insti.ꝛ substi.

Andr.po.

c ¶Primo casu.Vide Panor.cõsi.xxvj.pe. col.ij.vo.ij. dub.ꝛ consil.xcij.i fi. ꝛ cõsil.seq. in.ij.co.vide etiã panor.cõsil.j. in.iij.col.j. vol.ꝛ cõsi. cvij.in vlt. dub. in.ij. vol.eep.cõ si.lviij.j.co lũ.Bar.cõ si.xxx.ꝛ cõ si.lxxiij.et cõsil.cxvij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

here. et. l. heredibus. j. ad trebel. facit. l. titius. infra a
de test. mili. et quod dixi in verbo. idem dico in par-
ticipio. nam qualitates que veniũt ad determinatio
nem participij debent adesse tẽpore importato per b
participiũ vt. d. l. titius de testa. mili. et hoc est vtile
2 scire ad infinitas. q. ¶ Dicitur hic † quod beneficiũ
non debet intelligi vt iniquitatem contineat. Cõtra
a de. l. prospexit. [a] infra qui et a qui. vbi beneficiuz prin
cipis continet iniquitatem. Respond. debet intelligi
ita quod non contineat iniquitatem per quam aliqs
dãnificetur vt hic: sed si amitteretur per hoc lucrum
aliquod rescriptum principis per hoc non restringe
b retur vt ibi. ¶ Ultimo hec. l. inducitur [b] per Dyn. ad
3 q. † Aliquis habens filios naturales tantũ fecit eos
legitimari. vt possint ei succedere. deinde accepit vxo
rem. et habet filios legitimos ex ea. queritur: an ta-
les filij legitimati possint succedere vna cum filijs le
gitimis: do. Dyn. pro et contra multa possent dici. 5
tamen per hanc legem solet dici quod non: quia cau
sa cessat que erat quod non habuit filios legitimos.
ideo debet cessare effectus legitimatiõis ipsius per
hanc legem. Ita dicit Dyn. dom. Ray. dicebat con
trarium quia res cepta perfecta et consummata li-
cet perueniat ad euin casum a quo non potest inci-
pere: tñ nõ vitiatur. vt not. per Dyn. in. c. factum le-
gitime. de regu. iur. lib. vj. et de verbo. oblig. l. si sub
vna. §. si quis viam. Ad hanc respondet quod substi
tutio ante mortem filij non erat perfecta. sed legiti-
matio sic. Sed ad dictum Dyni posset responde-
ri quia licet legitimatio esset perfecta. tamen actus
succedendi de quo querit erat in pendenti et non cõ
firmatus sicut substitutio. tamen in hac secũda opi.
magis starem q̃ in prima. quia legitimatio est per-
fecta: sed actus succedendi de quo queritur est acces
sorius ad legitimationez. Preterea probo aliter aut
ponis filios esse legitimos per subsequens matri-
monium et succedunt cum legitimo. vt lege antepe-
nulti. et penul. C. de natu. li. aut dicimus eos esse legi
timatos per rescriptum principis. et tunc idem quia
text. in corpore quib. mo. na. effi. le. §. illud in fin. dicit
quod legitimati per rescriptum habentur per omnia
sicut legitimati per matrimonium: sed si ponimus le 6
c gitimatos per dationem curie forte procederet [c] di-
ctum Dy. ¶ Ueniamus ad materiam substitutiõis
4 exemplarie. Et † primo quero quare vocet ista sub-
stitutio. Doc. dicunt q̃ est introducta ad exemplum
pupillaris. vt hic. z. C. eo. l. humanitatis. z insti. eo. §.
qua ratione. ¶ Sed contra hoc opponi. nam exem-
plar dicitur illud vnde sumitur. sumptum dicitur exẽ d
platum. vt in. l. j. §. si quis in duobus. de bon. pos. ꝑm
tabu. z. l. ij. de fi. instru. z ideo magis debet dici exẽ- e
plata q̃ exemplaria. Guil. dicit q̃ ista est magistra-
lis locutio de qua non est curandum. Uel aliter di-
cit lex contraria loquitur quãdo vna scriptura est ab
alia exemplata. hic loquitur quando res vna ad exẽ
plum alterius fit non q̃ sit eadem: z tunc quia vtraq̃ d
est principalis vocare eam potes exemplariam et
exemplatam sicut placet. ¶ Quero secundo q̃ ista e
substitutio est introducta ad exemplum pupillaris
videamus in quibus conueniant z disconueniant ad
inuicẽ. ex quo habebimus materiam propter quod
quinq̃ ꝑncipalr examinem⁹. Primo qualr cõueniat

¶ L. prospexit. Adde q̃ eandem solu. ponit Bart.
in. l. adigere. §. q̃uis de iurepa. cũ quo alij docto. cõ
muniter transire videntur.
Andre. Poma. ¶ Hec. l. inducitur. Uide Alex.
consi. clxxxvij. z seq. v. volu.

in cã ꝓducente. Scdo qualiter in ma
teria ꝓducibili hoc est vtrũ oĩa q̃ req
rũtur ad pupillarẽ: reqrant ad exẽpla
riã. Tertio qualr in mõ ꝓducẽdi con
ueniãt. hoc est vtrũ substitutio exem-
plaria possit fieri tacite vel expresse si
cut pupillaris. Quarto qualr in effe-
ctu ꝓducit. z hoc est vtrũ oẽs effect⁹
hz quos hz pupillaris. Quinto vtrum
in ꝓductionis materia hoc est vtrum
eisdẽ modis finiat exẽplaris sicut pu
pillaris. ¶ Ad primũ † vtrũ cõueniãt
iste substõnes in cã ꝓducẽte. doct. di-
cunt q̃ sic. q̃ sicut pupillaris fuit indu
cta q̃ pupillus nõ põt sibi ꝓuidere ꝑ
testm̃. ita z exẽplaris. quia mentecap-
tus z similes nõ possunt sibi proui-
dere per testamentũ. vt. l. humanita-
tis. C. eo. z insti. e. §. qua rõne. Tu dic
latius. Aut queris nunquid cõueniãt
in causa efficiẽte. Et dico qd nõ. quia
pupillaris fuit introducta morib⁹. vt
l. ij. s̃. e. exemplaris lege vel constitu
tione principis. vt. l. hũanitatis. Aut
queritur vtrũ conueniant in causa fi-
nali. z tunc conueniunt in causa finali
in genere: quia vtraq̃ substitutio fuit
introducta ad ꝓuidendum ei qui si-
bi prouidere nõ potest. Sed si consi
deras causam finalem in specie: z tũc
non conueniunt. quia pupillaris sub-
stitutio fuit introducta ad prouiden
dum ei qui ꝓpter etatem non potuit
testari: ista nõ. vt. l. humanitatis. z. §.
qua ratione. et hic. ¶ Quero secũdo
† casu. s. an cõueniant in materia ꝓdu
cibili: hoc est vtrũ in ipsa substitutio
ne requirãtur illa octo de quib⁹ dixi
in. l. ij. in prin. s̃. e. Dic primo q̃ in pu-
pillari requiritur qd sit de liberis. an
hic requiratur. dic q̃ sic: patet hic. et
in. l. humanitatis. ¶ Sed quero de
quibus liberis [d] loquit hic. Aut que-
ris de liberis z legitimis z naturali-
bus [e] z tunc conueniunt vt hic. z. l. hu
manitatis. aut in legitimis tantum z

c ¶ Forte
ꝓcederet.
Bald. hic
tenet quod
nullo mo-
do infrin-
gatur legi
tiatio idez
tenet in. l.
eam quam
C. de fidei.
in. xiij. col.
Cy. in. l. si
vnq̃. de re
uo. do. pro
quo alleg.
tex. in. l. ij.
j. de itine.
actuq̃ pri-
ua. et. l. pe.
de na. li. et
ray. i. d. l. si
vnq̃. Idẽ
tz ꝑ. c. de-
cet. de reg.
iur. in. vj.
idem facit
Sali. i. d. l.
si vnq̃ et
cũ opi. isto
rũ transit
Alex. opi.
aũt Dy. se-
quit Guil.
de cu. in. l.
j. C. de na.
li. quã seq̃-
tur Jo. an.
in ti. d̃ suc-
ces. ab ite.
§. j. ꝟ. sz ex
fcõ. i addi.
spe. idẽ cõ
suluit. Ol-
dra. consi.
cclvij. inci.
quidã rex
Bal. seq̃t
primã opi. ꝯsi. clxxij. primo vo. z Ro. late ꝯsi. cxciiij.
vbi ad vtrãq̃ partem arguit z soluit.
Andre. Poma. ¶ De quib⁹ liberis. in fi. Uide
Alex. consi. iiij. in. iiij. dubio. in. iiij. volu.
¶ Naturalibus. Ange. z Imo. hic tenent qd nullo
modo naturalibus exemplarie possit substitui. idẽ
Bal. in. l. ij. in fi. C. de here. insti. et cum opin. horum
transit Alexan. licet Bald. in. l. humanitatis teneat
quod substitui possit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Valet iure pupillari. idē tenet Imol. hic et in c. Ray. Bald. in d. l. humanitatis et Alex. hic de quo vide Sali. in d. l. humanitatis.

b ¶ Quero vtrū mater. idē q̄ Bar. tz Ange. hic subdens secus etiā in patre trāseunte ad scōa vota q̄ nō 11 possuāt admittere bonū filij. l. fi. C. vbi bon. mat. l. generalit. C. de secund. nup. raph. cum. transit cū Bar. et Bal. in d. l. hūanitatis cōtra rū tz Imo. hic et in. c. Ray. Sal. in. d. l. hūanitatis. tñ do. Alexā. stat cū opi. Ang. q̄ si cut pāt q̄ dissipat bona et est suspecta pso na nō pōt pupillarit substituere vt voluit Bart. in. l. ij. ē. eodez mō dicēdū sit 9 i matre suspecta z similiter trā sit cū bart. eo casu q̄ fecisset testamentuz deinde trā sisset ad secunda vota.

idem vt. l. si arrogator. ē. de adop. et l. sed si vlures. §. in arrogato. ē. e. ¶ Cū ergo'nō reperiamus discordiā stabimus similitudini. Aut† querimus de naturalibus tm̄. et in hoc discōuenit q̄ istis et similibus non'potest substitui pupillariter cum non sint in'potestate vt. l. ij. ē. e. sed ista bene potest fieri e's: q̄ in ea nō requiritur patria potestas. vt. j. dicam. Aut loqueris de liberis spurijs et in hoc conueniunt: q̄ non sunt nominandi filij vt in aut. ex complexu. C. de ince nup. z in aut. qui. mo. na. effi. sui. §. fi. ideo nec pupillaris nec exemplaris potest eis fieri. ¶ Sz quero† an patri furioso possit substitui per filium exemplariter. Videtur q̄ō sic vt. l. ijs qui. ē. de tu. z cu. da. ab his. Doct. contra q̄ hic cum similibus tm̄ dicitur de liberis. vt. l. si vero. §. de viro. ē. solu. mat. ¶ Preterea in pupilla ri non est mucntū q̄ō filius substituit patri: ergo nec in ista que īducitur ad eius exemplū. Non ob. l. ijs qui. quia aliud in administratione bonorū que fit invita aliud in substitutione que fit in testamēto. vt. l. aurelio. §. caius. de libe leg. et quod no. in. l. j. §. fuit quesi- 12 tum. j. ad trebel. ¶ Preterea plus iu- b ris habet pater in administratiōe bonorū filij q̄ econuerso vt no. in. d. l. ijs qui. ergo 2c. ¶ Sc̄o† quero: requirit in pupillari q̄ filius sit impubes. an hoc req̄atur in ista substitutione. Dic q̄ō non. vt hic patet. et in. l. humanitatis C. eo. que loquuntur: in his filijs q̄ posse 13 sent suscipere filios. z hic expresse dicitur puberi ergo 2c. ¶ Sed† quero 10 iuxta hoc quidam habuit filium impuberem z mentecaptū vel furiosum vtrū exēplarie possit substituī. Doct. q̄ non. q̄ cū in eo sit duplex defectus: prevalet naturalis: ideo fiet substitutio pupillaris. arg. l. qui hz. ē. de tute. per quam. l. hoc tenēt Dy. z Jaco. de ra. Sed Guilel. dicit aliter z melius. Aut filius furiosus impubes non est in potestate z tunc potest ei exemplariter substituī cū pupillariter non possit propter defectum potestatis. Aut est in potestate. z tunc si fiat exemplaria intra tpa pubertatis vz iure pupil 15 a lari[a] ar. d. l. q̄ hz. postea valebit iure exēplarie. ar. d. l. cēturio. ē. e. q̄ō intelligē si fuerit facta exēplaria sine limitatiōe tpis. vt. j. dicā. ¶ Sed op. q̄ō

substō q̄ assumit vnū effectū nō trāsit in aliū. vt. l. verbis. z in. l. in pupillari. ē. e. So. ibi substō q̄ incipit valere iure directo nō trāsit in fideicōmissariā. sed vna directa in aliā directā bñ trāsit vt. l. iij. §. q̄ fideicom. ē. ti. j. z. l. cēturio. ē. e. ¶ Tertio† q̄rit in pupillari substitutiōe req̄rit q̄ pupill⁹ sit in prāte. an ita hic. Rñ. q̄ nō. q: i. l. hūanitatis. C. e. pmittit parēib⁹ vtriusq̄ sexus. Sz q̄ est rō diuersitatis inter pupillarē z exēplariā. Guil. z Lyn. cū eo videtur dicere q̄ sit rō. q̄ substō pupillaris est introducta fm̄ rigorē iuris ciuilis: q: pupill⁹ ex tali rigore impedit testari. ergo ei nō pōt substitui nisi ab eo q̄ hz in prāte patria: q̄ potestas est de iure ciuili. vt. l. nā z ciuius. de his q̄ sunt sui vel alie. iu. Et q: pr̄ vna psona pr̄sumit cū filio de iure ciuili. vt in. §. ei q̄. instit. de inutil. stip. sz filius furiosus nō impedit testari ꝓpter impedimētū iuris ciuilis. sz magis ꝓpter q̄ō dā infortunij z ex quadā hūanitate. quid ei. Et. h. d. text. in. d. l. hūanitatis. sed ista humanitas cadit ꝓpter in matre z patre vt. l. furiose matris. de cur. fur. sed ista rō nō est vsq̄s multū: q: etiā pupill⁹ impedit ꝓpter defectū intellect⁹ sicut furiosus. Ray. dicit q̄ vbi maius periculū verſ tur ibi cauti⁹ est agēdū. sz maius periculū est in furioso. q: pōt esse furiosus ꝓpetuo. ideo largi⁹ ei qui dctur. vt tā mater q̄ pr̄ possit ei facere testm̄. Ista rō nō viget q: ꝓpetuo intelligit. i. dū viuit. vt. l. j. §. ꝓ soc. sed si pupillus decederet in pupillari etate in perpetuū fuit ipedit⁹. ita furiosus decēs in furore. Vel dic q̄ō in pupillari substōne dantur magis large ptātes q: q̄s̄ pōt substitui non sic in exēplaria. vt. d. l. humanitatis. sed q: ista non est tāe ptātis. ergo 2c. Sed truffa est. ideo tuti⁹ esset rīdere ꝓ l. non oim. ē. de legi. hz iste persuasiones sunt bone. ¶ Quero† vtrū mater b que transiuit ad scōa vota possit filio exēplariter substituere. Dico q̄ō nō quia ista substō est introducta cā humanitatis q̄ hūanitas cessat in matre. vt. l. lex q̄ tradores. C. de admin. tut. Hoc ptz etiā q: pupillus non dz educari apud eam q̄ ad scōa vota transit vt. l. ij. C. vbi pu. edu. de. ¶ Preterea isti matri nō cōcedit tutela vt in aut. sacramētū. C. q̄ñ mu. tu. offi. fun. pos. si ergo in vita nō cōcedit multo minus in morte. ¶ Quid† si mīt fecit testm̄ in quo prio exēplarie substituit postea ad secūda vota trāsiuit: puto q̄ō euanescat substō: q: req̄ritur q̄ tpe q̄uo mouit assint illa q̄ in substōne requirūtur vt. l. cohered. §. cū filie. ē. e. ¶ Quarto requiritur in substōne pupillari q̄ per mortē testantis pupillus fiat sui iuris. vtrū idē in furioso. Rñ. qualiter cunq̄ fiat siue per mortē testātis siue alio mō nō curo q: in hac substōne nō requirit vt q̄s habeat cū matre ptāte. vt. ē. d. i. ¶ Quinto† requiritur in pupillari 14 substōne q̄ non sit recasurus in ptāte vtrū hic idem sit. Puto q̄ō sic q: solū hoc casu est introductum vt q̄s possit alteri testari cū impedit ꝓpter demētiam vel simulē casum. Si ꝑo ꝓpter aliū defectū vtputa pr̄ie ptātis z similes nō posset: q: nō posset q̄ se impedimēto cessante: nec per aliū. vt. l. neq̄ ꝓ se. C. de here. inſti. Et† p̄ ista rōnē dicit Guil. q̄ō si furiosus ante furorē esset cōdēnat⁹ de crimine ex quo efficeretur intestabilis. tūc nō posset sibi substituī exēplarie vt q: hereticus. vt. l. manicheos. C. de hereti. vel q: deportatus vt. l. si q̄s. §. irritum. ē. de inu. rup. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

16 irri. test. ¶Quero †qñ requiratur qđ quis patiatur dementiam vel similem casum vt ei possit fieri talis substitutio: Rñ. nõ tempore testamẽti sed mortis vt l. ij. §. sed si extraneum. ff. e. cũ enim nõ reperiat discordantia remanet simul tudo in hoc inter pupillarem 17 et exẽplariam. ¶Sexto †requiritur in pupillari qđ pater sibi faciat testm̃ an hoc sit in exẽplaria. Rñ. sic. nam cuz testamentum patris sit principale ista substitutio que est testamentũ filij vt hac. l. est accessorium: ideo oportet qđ confirmetur a suo principali. vt. j. l. pri. ¶Preterea hoc probatur in. l. humanitatis. C. e. que requirit qđ quis illi filio saltẽ relinquat legitimã ergo sibi dz testari: sz hoc fallit in milite. vt. l. miles ita. in fi. de testa. mil. ¶Septimo 18 †in pupillari requiritur q filius sit institut9 vel exheredatus: an idem in exẽplaria. Rñdeo in eo qđ dicit institutus concordat: in eo qđ dicit exheredato pupillo posse substitui: certe discordat. nam in. l. humanitatis. ff qđ de necessitate debeẽ sibi legitima. 19 ¶Quero †que est ratio diuersitatis. Rñd. dicunt doc. qđ pupillaris substitutio introducta est ꝑm iuris rigorem occasione patrie potestatis que durat siue filius sit institutus siue exheredatus. sed exemplaria est introducta ex quadam humanitate q̃ cessat cũ filius exheredatur. ita dicit Bul. Alij vt Bay. dicunt qđ potest esse. quia pupillaris fit impuberi qui potest esse doli capax et cõmittere causas ingratitudinis vt dicit. ff. e. l. ij. sed furiosus nõ potest committere causas ingratitudinis. facit qđ no. inst. e. §. non solum. hoc est truffa. quia poterat esse q furio- 8 sus cõmiserit causam ingratitudinis ante furorẽ9. ¶Tene ergo rationem precedentem. vel solue q non omnium ꝛc. vt. l. nõ omnium. ff. de legi. quia rationes 20 vigentes nõ possunt assignari. ¶Quero †qđ si furiosus b 21 similes sunt instituti in minor c q̃ in legitima. Rñ. potest fieri substitutio ista cuz enim posset agere ad supplementũ vt. l. omnimodo. C. de inoff. testam̃. perinde est ac si essent in legitima instituti. ¶Octauo †queritur in pupillari requiritur aditio hereditatis: an idem in exẽplaria. Videtur qđ non: quia furiosus nõ potest adire nec curator pro eo vt l. fi. §. finautem perpetuo. C. de cur. fur. ergo ꝛc. Tu dicas. aut est institutus solus furiosus a patre in cuius potestate erat. et tunc existẽtia sui heredis cõfirmat tabulas pupillares. ar. l. fi. §. fi. C. de cur. fur. nã cautillando ter. et arg. eorũ. que dixi in pupillari substitutione. ff. eo. l. si filius qui patri. Si autẽ nõ erat in potestate quia tractatur de testamento materno vel quia habebat coheredẽ extraneum ita q existẽtia sui heredis nõ potest confirmari tunc requiritur aditio coheredis: vt. l. apud iul. §. idẽ iulianus. j. ad b trebel. Vel debet9 sibi dari curator qui petat bono. 22 pos. ꝑm tab. pro pupillo. que bo. †pos. licet non sit iuris ꝑm opi. posita m in. l. fi. §. fi. de cur. fur. et dixi in. l. j. de bo. pos. que fur. infan. ꝛc. tñ cõfirmat istas tab. exẽplares: quia sicut cõfirmat fideicõmissa vniuersalia ita istas tab. exẽplares. vt. l. cũ heres instituta. j. ad treb. que lex est singularis ad hoc. ad qđ facit l. nam qđ. §. si quis cõpulsus. j. ad trebel. et. l. qui plures. j. §. fi. ff. e. Et hãc. q. nõ tetigerũt doct. ¶Scđo principaliter quero vtrũ substitutio exemplaria cõtineat in modo ꝓducendi cũ pupillari, et in hoc exa

¶Ante furorẽ. ex hoc infert imo. ad. q. qđ si qs cõmisit delictũ ante furorẽ postea superuenit furor q põt puniri ꝓ quo alle. l. fi. §. sed cũ antiquitas. C. de cur. fur. tñ aliter ipse cõcludit. et q sua ꝓclusio est dubia nõ refero sed q finaliter dicit. q si ꝓcessus est expedit9 ad furorez qđ puniri possit. si vero ꝓcessus non est expeditus ad furorem non possit expediri et ita concludit Bal. i. d. l. hũanitatis qui cũ eo nõ põt litigare et sic nõ poterit ferri sinia et in hoc resi det Alex. ~ Andreas pomate.

minabuntur tria. Primo vtrum sicut pupillaris producitur in esse et exẽplaria et tacita: ita et exemplaria. Secundo quibus personis possit substitui exẽplarie. Tertio q̃ persone possunt substitui. ¶Venio ad primum. certũ est qđ expressa exemplaria potest fieri. sicut hic. et. l. humanitatis. in. §. qua ratione. inst. eo. Sed de tacita dubitatur. ¶Quero ergo vtrum †in vulgari expressa facta furioso contineat tacita exemplaria. Bul. qđ nõ. et idẽ Bay. quia casum aduersam̃q fortunam ꝛc. vt. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. j. de verb. obli. Preterea duo specialia non debent concurrere circa idez vt. l. cum post. §. gener. et qđ ibi no. ff. de tu. do. et in. l. j. C. de do. promis. sed cum vulgaris expressa contineat tacitam pupillarem et hoc est speciale. non debemus dicere quod contineat aliud speciale. s. tacitaz exemplariã. b ¶Credo q debemus dicere sic si tempore quo fit substitutio vulgaris ille non erat furiosus non continet tacitã exẽplariam. quia casum aduersam̃q fortunam ꝛc. Ita intelligũt doc. Sed si illo tempore erat furiosus credo q contineatur, tacita exemplaria. arg. l. qui neq. et. l. si predia. supra de re- c bus eorum. Nec obst. tunc ista ratio quia casum aduersam̃q fortunam et cetera. Quia ibi de casu futuro. hic de casu iam eminenti. Item non ob. 24 †quod dicũt quod duo specialia ꝛc. Quia illud verum quando duo specialia habẽt originem ex eodem fonte. sed hic quando ex duobus: quia vno modo propter etatem alio modo propter furorem bene possunt cõ d currere. vt. l. singularia. supra si certum petatur. ¶Preterea nunquam ista duo specialia possunt concurrere quia donec habet locum pupillaris cessat exemplaria per. l. qui habet. ff. de tutel. Concludo ergo quod contineat tacitam exemplariam sicut tacitam pupillarem. ¶Quero vtrum 25 †expressa pupillari contineatur tacita exemplaria. Bul. et Raymu. quod sic quia in habentibus symbolum facilior est transitus vt lege in rem. §. item quecunque. supra de rei vendi. et lege si acceptolatum. infra de accept. et lege tertia. §. final. infra de bo. pos. Ego vero dico sic. aut pupil

b ¶Quid si furios9. vide Alex. i l. humanitatis in. fi. col. ꝑ si. qđ autẽ. C. de impube.

c ¶Minor q̃ legitia. Ang. Sali. Pau. de ca. i. d. l. humanitatis trãseũt cũ Bar. cũ q bus trãsit Alex.

d ¶Vel dz. hãc tz ꝑe. de ancha. ꝑsi. viij. et si paupes eẽnt substituti q non venit ex mẽte testãtis sz ex fomẽto iurꝛ positiui latius ibi vide.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Surdus ⁊ mutus. Alex. dicit q̄ magis communis opi. est illa Bar. hic cum quo concordat Bal. in l. humanitatis in. iij. ⁊. iiij. col. ⁊ hoc dicit Alex. probari in. d. l. humanitatis vbi imperator large mente captum comprehendit pro quocunq; incipiente: adeo q̄ i termis cōsuluit bal. ꝯsil. cclvij. j. vo. vbi vide plā ad hāc materiam ⁊ vbi quālr exp̄ssa pupil.

b ¶Preterir. Adde Jo. fa. insti. e. §. quarō ne. ⁊ Pau. de cas. in. l. humanitatis. ⁊ imol. 26 l. c. Ray. ⁊ q̄ cū bar. est magis cōis opiñ. vt dicit Alexan.

c ¶Tūc fratres. ⁊ per hoc dicit Pau. ō ca. in. l. humanitatis. q̄ fuit magna ꝓtentio: q: a cuidā mētecapto habēti sororē fuit facta substō de extraneo: et dicebāt q̄ illa erat exēplaris q̄ debebat excludere matrē ēt a legitima filij sicut pupillaris: ꝑrū dicit se cōsuluisse: q: nō erat substituta sorori.

laris substitutio est facta cum limitatione temporis: ⁊ tunc si potest valere iure pupillaris post tēpora pubertatis expirat ois effectus huius substitutionis. arg. l. si ita q̄s. §. eo. ⁊ hoc tetigi in materia vulgaris. Aut est facta talis substitutio sine tēporis limitatione. vt quia dixit talis heres esto tunc si esset facta filio impuberi cōstituto in potestate valet intra tempora pubertatis iure pupillaris. posteavalet iure exemplaris substitutiōis. arg. l. cēturio. §. e. sed si intra tempora pubertatis nō posset valere vt pupillaris: valeret eo modo quo potest. ⁊ sic iure exemplaris. arg. l. gallus. §. de libe. ⁊ posthu. ¶Sed circa hoc † quero nūquid sit reperire tacitam exemplariam p̄sumptam. Certe sic vt. l. in testamēto. in fi. C. de testa. milita.

27 ¶Quero † vtrū sit reperire expressam exemplariam generaliter ⁊ tacitam specialiter. Dicam. j. e. l. lucius. in materia breuiloque substitutiōis.

28 ¶Quero † vtrū sit reperire exemplariam partim tacitam partim expressam. vt dixi in pupillari ⁊ tetigi invulgari. Rñdeo antēq̄ veniam ad hāc q. oportet me determinare aliā ⁊ quero pone q̄ aliquis non est mentecaptus: sed surdus ⁊ mutus[a]: qui impeditur testari: vt. l. discretis. C. qui test. fa. pos. vel ꝑdigus an istis possit substituī exemplarie. Cy. refert q̄ Jac. de are. dicit q̄ nō. quia. l. humanitatis. C. eo. loquitur solum in mentecapto ergo non habet locum in alijs vt l. si vero. §. de viro. s. sol. matr. ⁊ sic in casu huj[us]. l. deberet impetrari hodie a principe sicut olim. Guil. de cu. distinguit inter mutum ⁊ surdū ex vna parte ⁊ prodigum ex alia. primo casu potest substituī exēplarie: quia eadē est ratio que in furioso ⁊ demēte: scz propter casum. ergo legis ꝑuisio extendit se ad casum similem. vt. l. gallus. §. ⁊ quid si tantū. s. de lib. ⁊ posthu. ⁊ no. in. l. que propter necessitatē. de re iudi. In prodigo vero non pōt substituī: quia in illum casum ipse incidit sui culpa ⁊ delicto: ex quo debet sequi pena et non debet habere premium. vt. l. siue hereditaria. de neg. gest. Item imputet sibi quare se posuit in necessitate. vt. l. si fideiussor. s. qui satisda. cog. ⁊. l. ij. si quis cautio.

domi. Raynu. in hoc vltimo tenet contra Guillel. et bene. dicit enim q̄ prodigo potest substituī exēplarie. pro hoc facit. l. j. C. de cu. fur. Non obst. q̄ dicit Guil. per. l. siue hereditaria. quia ꝑdigalitas est tale vitium propter q̄ testamentum iam factū non debet vitiari. ⁊ sic non est tale delictum propter q̄ debeat imponi pena circa factionem testamenti. vt l. j. §. exigit. j. de bo. pos. fm tabu. ⁊ q̄ ibi no. Preterea propter tale vitium a lege sibi prouidetur invita dando sibi curatorem eadem ratione debet sibi prouideri in morte vt alius ei possit testari. a quo enim procedit prodigalitas nisi ex quadam dementia. et sic vidistis quib[us] substituī possit exēplarie. ¶Quero ergo vtrum reperiatur exēplaria partim expressa partim tacita. dicit testator si filius meus decesserit in furore: talis sit heres. cessauit furor: sed remāsit prodigus vel surdus vel mutus vtrum ad istos casus non expressos porrigatur substitutio. respon. sic: quia sicuti vulgaris expressa cōtinet tacitam pupillarem ⁊ tacitam exemplariam. ⁊ sicut vulgaris secta in vnum casum porrigitur ad aliuz: ita hic eadē ratione. vt. l. gallus. §. ⁊ quid si tantum. s. de libe. et posthu. et. l. iam hoc iure. s. eo. et, l. fi. C. de mstitu. et substi. facit q̄ dixi. s. eodē. l. j. in materia vulgaris.

29 ¶Quero † quis possit substituī exemplarie. in substitutione pupillari quemcunq; possum facere heredem mihi: possum facere heredem pupillo. vt. l. sed si plures. §. quos possum. s. eo. nunquid idē possum in exēplaria. Respondeo non: quia debeo substituere de liberis si sint vel de fratrib[us]. l. vt humanitatis C. eodem titulo. ¶Quero que sit ratio huius differentie. Respondeo substitutio pupillaris est introducta secundum iuris ciuilis rigorem ratiōe patrie potestatis: que durat etiam si extraneus substituatur. vt supra dixi. sed exemplaria fit ex quadam humanitate et pietate: que pietas videtur cessare in substituendo extraneos cum furiosus haberet filios vel fratres. hec est ratio Guillelmi que est satis bona. Possent assignari alie rationes de quibus non curo. Juxta hoc † quero vtrum mater posset preteriri in tabulis exemplaribus. Jacob[us] de are. et Marti. filli. dixerunt quod non. sed mater debet substituī: ⁊ per hoc dicebant legē precibus. esse correctam: que dicit quod mater potest preteriri[b] et presse in tabulis pupillaribus. quod reprobauit. supra in tractatu pupillaris substitutiōis. Dico etiam quod in casu legis nostre non dicunt verum vt tenet glossa. instituta eodem paragrapho qua ratione. vbi dicit quod duas personas tantum habet necesse testator substituere exemplariter filijs mentecaptis. primo filios. Item si non habet filios tunc fratres[c] mentecapti: alias potest substituere quoscunque vult. et hoc tenuit Nicolaus mathe. in quadam disputatione. et idem Guillelmus de cuneo.

31 ¶Item dixi † quod pater debet substituere vnum ex filijs vel fratrem: quero vtrum possit vnum ex filijs vel fratrem mentecapti substituere et alios preterire vel exheredare sine causa legitima. gloss. in l. sed si plures. §. quos possum. s. eo. nunquid idē possum in exēplaria. Respondeo non: quia debeo substituere de liberis si sint vel de fratrib[us]. l. vt humanitatis C. eodem titulo. ¶Quero que sit ratio huius differentie. Respondeo substitutio pupillaris est introducta secundum iuris ciuilis rigorem ratiōe patrie potestatis: que durat etiam si extraneus substituatur. vt supra dixi. sed exemplaria fit ex quadam humanitate et pietate: que pietas videtur cessare in substituendo extraneos cum furiosus haberet filios vel fratres. hec est ratio Guillelmi que est satis bona. Possent assignari alie rationes de quibus non curo. Juxta hoc † quero vtrum mater posset preteriri in tabulis exemplaribus. Jacob[us] de are. et Marti. filli. dixerunt quod non. sed mater debet substituī: ⁊ per hoc dicebant legē precibus. esse correctam: que dicit quod mater potest preteriri[b] et presse in tabulis pupillaribus. quod reprobauit. supra in tractatu pupillaris substitutiōis. Dico etiam quod in casu legis nostre non dicunt verum vt tenet glossa. instituta eodem paragrapho qua ratione. vbi dicit quod duas personas tantum habet necesse testator substituere exemplariter filijs mentecaptis. primo filios. Item si non habet filios tunc fratres[c] mentecapti: alias potest substituere quoscunque vult. et hoc tenuit Nicolaus mathe. in quadam disputatione. et idem Guillelmus de cuneo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

istam gl. nam illud est testamentum aui. hoc est patris furtosi a quo talis nepos non debebat instituvel exheredari. vnde tanq̃ cõtra testamentum furiosi nõ debet conqueri. vt in simili dicetur in. §. sed nec impuberis. l. papi. s̃. de inoffi. testa. ꝛ hoc videt probari per prin. l. humanitatis. C. eo. dum dicit nulla querela ꝛc. Puto q̃ glo. bene dicit cũ determinatione quam dico. nam q̃ dicit lex vnum ex filijs dz substituere: cõcedo. tamen alios instituere ex re certa vel exheredare ex iusta causa debet: nam si furiosus est: debet facere id q̃ faceret si esset sane mentis. Item q̃ dicit tex. nulla querela ꝛc. Intelligo q̃n exheredatio est ex iusta causa. Item q̃ dicit Ray. per. § sed nec impuberis. non habet locum hic quia hic loquitur in exemplaria que inducitur ex quadã humanitate que cessat quãdo quis exheredatur ex non iusta causa: quia nõ est testatus ex officio pietatis qui exheredat vt. l. j. ꝛ. ij. s̃. de inoffi. test. ¶ Itez
32 q̃ dixi q̃ † pater debet substituere vnum ex fratribus. quero de quo fratre debet intelligi. Dicit Bui. de cu. de vtrinq̃ coniunctis q̃ patet quia. l. humanitatis. C. e. loquitur de his qui admittunt ad querelam. sed fratres coniuncti ex vno parẽte tantũ nõ admitterentur ad querelam vt. l. fratres. C. de inoffi. test. ergo ꝛc. Alij vt Ray. dicũt q̃ aut substitutio fit a patre ꝛ debẽt substitui fratres cõsanguinei vel vtrinq̃ coniuncti: aut fit a matre ꝛ debent substitui vterini vel vtrinq̃ coniuncti. Et ad. l. humanitatis. C. eo. ꝛ ad. l. fratres. C. de inofft. testa. respõdet q̃ nõ potest rũpi per querelam a fratribus vterinis respe b
ctu fratris furiosi quib⁹ fit substitutio: sed respectu 36
matris que facit substitutionem sic. vt. l. papi. §. sed nec impuberis. s̃. de inoffi. test. vnde parens qui facit substitutionem in se nõ habet humanitatẽ talez
33 fratrem nõ substituens. ¶ Quero † vtrũ pater vel mater possint substituere seipsos. Dic q̃ non. arg. l. fi. s̃. de offi. pret. ꝛ. l. preses. de offi. presi. Preterea vt tabule exemplarie valeãt requiritur aditio ex testamento principali. vt. s̃. dixi: sed in vita sua non potest adiri hereditas ex testamẽto ipsius testatoris. vt. l. qui superstitis. de acqui. here. pro hoc quia legis pulsio que permittit parentem substituere filio nõ intelligitur de seipso arg. s̃. manda. l. si man-
34 dauero. §. si tibi. ¶ Quero qualiter † hec substitutio exemplaris conueniat ꝛ disconueniat effectu cũ pupillari. Et primus effectus substitutionis pupillaris expresse est q̃ continet in se tacitam vulgarẽ. Quero an idem sit in exemplaria. Puto q̃ sic per l. iam hoc iure. s̃. eo. ꝛ. l. ij. C. eo. cum enim in hoc nõ reperiatur disconuenientia erit in hoc similis pupillari maxime: quia eadem est ratio. Secundus effectus pupillaris substitutiõis est q̃ trahatur ad oia bona patris ꝛ filij vndecũq̃ quesita: quero an sit idẽ
a in exemplaria[a]. Dic q̃ aut est facta filio legitimo ꝛ naturali: ꝛ tunc trahitur ad omnia bona sicut pupillaris. vt. l. sed si plures. §. ad substitutos. s̃. eo. et in hac. l. prout dicitur testamentum filij esse. vt. C. eo. l. humanitatis. Si vero est facta filio arrogato: ꝛ tũc idem quia trahitur ad bona arrogatoris tantũ ad exemplum pupillaris. vt. l. si arrogator. s̃. de adoptio. ꝛ. s̃. eo. l. sed ꝛ si plures. §. in arrogato. Posset etiam hic queri quid in exẽplaria que continet tacitam vulgarem: ꝛ quid in vulgari que cõtinet tacitam exemplariam. Certe in omnibus dicerem idem q̃ dixi. s̃. circa substitutionẽ pupillarez. ¶ Alii. quero † vtrum substitutio exemplaria excludat matrez sicut pupillaris. Breuiter dico q̃ tacita exemplaria nõ excludit matrem sicut nõ excluderet eam tacita pupillaris. vt. l. precibus. C. eo. ꝛ hoc dico ratione paritatis: ꝛ omnes illas personas que p tacitam pupillarem nõ excluduntur: vt dixi in trac. pupillaris substitutionis per illas rationes puto nõ excludi p tacitam exẽplariam per eandem rationem. Et ex istis causis ex quibus potest p̃sumpta voluntas probari q̃ voluerit excludi matrẽ ꝛ similes personas per tacitam pupillarem: ex eisdem causis puto posse ꝓbari in tacita exẽplaria per easdem rationes. et ll. De exẽplaria vero expressa an matrem excludat dixi in precedentibus.
¶ Ulti.[b] quero pone † q̃ filio furioso est facta exemplaria substitutio a patre ꝛ matre: quis preferatur? Jac. de are. Mar. Silli. Dy. et Cy. dicunt substitutum a patre preferri. argu. l. fi. C. de cura. fu. ꝛ. l. nec in ea. j. ad leg. iuli. de adul. ꝛ. l. j. C. si tutor contra ma. volun. Bui. de cu. distinguit aut pater erat vilis persona: ꝛ tunc preferr substitutus a matre. vt. ff. de libe. exhi. l. iij. et. l. sed si vnus. §. filio. j. de iniu. facit. s̃. solu. matri. l. si cum dotem §. eo autem tempore. Aut nõ erat vilis persona sed honesta: ꝛ tunc prefertur substitutus a patre substituto a matre et capit omnia bona. argu. l. ij. §. obijcitur. j. ad tertul. ꝛz bona matris debebit restituere per fideicommissum substituto a matre. argu. eius q̃ no. s̃. eo. l. verbis ciuilibus. ꝛ. l. filius. §. vt quis heredem. j. de leg. j. ꝛ. l. scevola. j. ad treb. Sed certe iste leges parum faciunt: quia loquũtur in casu prorsus diuerso. Sed pro hac opi. facit gl. in. l. si arrogator. s̃. de adopt. oni. domi. Ray. dicebat aliter. aut pater erat vilis persona: ꝛ tunc dicit idẽ quod Bui. quia prefertur substitut⁹ a matre: alias vero substitutus a patre habebit bona paterna: substitut⁹ a matre bona materna: similiter iure directo. et sic decedit ille mente captus cum duobus testamentis. arg.

dictos fusos fideicõ. vbi melius videbit p aia ipsius testatoris q̃ nõ dicit exẽplaris directa cõprehẽsa in cõpẽdiosa q̃ illa ꝓba post mortez ꝓ ꝛc. q̃ testatrix voluit distribui bona pro anima sua. vñ bona mentecapte nõ ꝓdessent aie ipsi⁹ testatricis. c. non putanda. j. q. j. latius ibi vide: q̃ rñdet Bar. in. l. centurio. de substit. pauperũ.
b ¶ Ultio. idez tenet Pau. de ca. in. l. humanitatis. Jo. fabr. in. §. qua rõne. instit. eo. Ang. in. d. l. humanitatis. Imo. in. c. ray. et est cõmunis opi. et idez quod Bar. ℞ tenuit Bal. in. s̃. alle. ꝓsi. ccvj. j. vol.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

eius qđ dicimus de filio arrogato in l.si arrogator.§.de adoptio. nam ibi diuersitas parentum qui possunt pupillariter substituere facit quem cum duobus testamentis decedere. ita in ꝓposito diuersitas parentũ qui possunt facere hanc substitutionẽ faciet eum decedere cum plurib⁹ testamentis. Iste distinctiones Rayñ. ⁊ Bul.
37 non placent mihi. primo in eo ꝓquod ꝓesupponunt qđ si pater erat vilis persona potest substituere filio: credo hoc non esse verum. sicut enim tali patri denegat administratio in vita. vt.l.fi.C.de sen.paf. ⁊.l. si cuz dotẽ. §.eo autem tempore.§.fol. matri. cũ similibus. ita debet ei denegari facultas disponendi post mortẽ de bonis suis eadem ratione. illi enim cui est interdictum bonis propter prodigalitatem est interdictũ in vita ⁊ in morte. vt.l.is cui bonis.§.de test. ¶ Preterea illa distinctio est insufficiẽs. dicit enim substitutus a patre habebit bona paterna substitut⁹ a matre habebit bona materna. sed quia possibile est quod filiꝰ non habebit bona paterna nec materna. ergo ⁊c. Reperio quod Alco. mata. disputauit hanc questionez ⁊ determinauit ⁊ dixit sic. aut substitutio est facta a patre filio quem habet in potestate: ⁊ tunc substitutus a patre ꝓefertur: cum ibi cõ
40 currat ius ꝓprium patrie potestatis: et etiam illud ius humanitatis ⁊ pietatis. vt probatur hac.l. ex facto. et argu.l.humanitatis.C.eo. ⁊ argu. eorum que dixi.§.de pupil. substit. et hoc est verũ qđ talis substitutus ꝓefertur in bonis paternis ⁊ in bonis undecũqz quesitis preterqz a matre. bona vero materna habebit a mre substitutus qui substitutus est ex quadã humanitate. arg. eius qđ dicimus in filio arrogato. vt.l.si arrogator.§.de a adop. ⁊ arg. eius qđ dicimus de tutore in.l.mater.C.de testa.tut. et.l. mulier. et.l.si patronus.§. de confir. tut. Si vero ista substitutio fuit facta filio quem quis non habeat in potestate: hoc casu sunt paris ꝺditionis substitutus a patre et substitutus a matre: qz quilibet est substitutus ex quadam humanitate. ⁊ ideo substitutus a patre habebit bona paterna. ⁊ substitutus a matre habebit bona materna tanquam heredes vniuersales huius filij furiosi. bona ergo aduenticia habita alunde diuidũtur inter se sicut dicimus in simili. supra titulo primo. lege ex facto. ⁊ secundum hoc diuersitas parentũ operatur vt quis cum duobus testamentis decedat. et hec opinio et
38 distinctio plus placet. ¶ Quero ꝓ si auus dedit nũ substitutum et mater alium: quid iuris? Dicunt quidam aut habebat eum in potestate: et ꝓfertur substitutus abauo. vt.l.ij. supra eodem. aut non habebat eum in potestate et ꝓfertur substitutus a matre: quia maius est ius matris et maioris potentie: et maior est pietas circa eum argu. auten. defuncto. C. ad tertullia. et ita dicit Bay. Sed ego dico idem quod in precedenti questio. dixi. per easdem rationes. Nec obst. qđ mater habet potentius ius circa eum: quia ex eo actu successionis facultas substitutionis nõ attenditur. nam filio furioso qui habet liberos qui omnes alios successores excludũt potest
39 fieri ista substitutio. ¶ Quinto principaliter quero qualiter ista substitutio finiatur vtrum in hoc cõcedet cum pupillari. Respon. si testamentum deficiat ex persona testantis vel aliter ex defectu testamenti: vel quia rumpitur per querelam: vel propter hereditatem non aditam. In omnibus istis istis exemplaria finitur sicut pupillaris. vt patet ex precedentibus per easdem rationes. Item sicut pupillaris deficit quandoqz ex defectu substituti vel ex defectu ipsius substitutionis vel conditionis ipsi substitutioni adiecte ita et exemplaria per easdem rationes ⁊ ll. quas dixi. supra eodem. l. in pupillari. Sunt tamen duo casus examinandi qui hac.l. ponuntur. Primo quod exemplaris deficit impedimẽto cessante. Secũdo desinit procreatis filijs. vt hic. Tertio est videndum an desinit hec substitutio ex defectu eius cui facta est substitutio. ¶ Ad primuz dicitur hic quod hec substitutio finiatur impedimẽto cessante. ¶ Quero ꝓ quid si furiosus fact⁹ est sane mentis et postea reincidit in furorem: an remaneat firma substitutio. Videtur quod sic. vt lege penul. C. de cur. fur. sed Bul. circa hoc distinguit. aut furor cessauit in vita patris testantis: et in vita reuersus est: et tunc reconualescit substitutio: aut furor fuit reuersus post mortem testantis: et nõ reconualescit. argumen. lege posthumus. in principio. de iniust. rupt. et irri. testamen. coniuncta. lege secunda. C. de posthu. here. instit. et idem tenebat Baynu. Sed hoc non videtur verum. primo per textum in lege humanitatis. C. eodez. vbi videtur quod cessante furore[a] cessat substitutio. No. quod dicit cessat non dicit extinguitur. Et differentia est inter cessare et extinguere. vt lege inter stipulantem. §. sacram. et quod Dyñ. ibi not. infra de verborum obligatio. Item distinctio quã ipsi faciunt aut furor est reuersus in vita testantis ⁊c. Non videtur vera: nã l. posthumus. de iniust. testamen. lege secunda. C. de posthu. heredi. institu. que faciunt distinctionem an posthumus moriatur in vita testatoris an post mortem: loquuntur in testamento quod quis sibi ꝓpsi facit sed in testamento quod quis fecit alteri vt filio pupillo vel furioso non attenditur vtrum impedimentum cessauerit in vita testatoris vel non: sed an cessauerit in vita eius cui facta est substitutio: vt in vita pupilli vel furiosi. ita not. in lege si arrogator. in princi. §. de adop. in princip. prime gloss. magne. Dico ergo quod cessante furore cessat substitutio exemplaria et non extinguitur: et furore reuer-

a ¶ Cessante furore, addeqz cũ Bart. hic trãseũt. d. Anto. de bu. ⁊ imol. in.c. ray. et Bal. ⁊ Ange. in.l. humanitat⁹. rapha. hic ꝺ materia hui⁹.l. vid ꝓ Alex. cõsil. xxv. ij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tente incipit habere vires cum nũcꝫ fuerit extincta. a
41 Fateor† tamẽ quod si illo medio tempore quo erat in dilucido interuallo furiosus sibi testamentum fecisset: tabule pupillares essent omnino extincte per tex. huius.l. non enim debet auferri testamẽti factio
42 homini sane mẽtis. Et ex hoc† dicerem aliud quod si filius furiosus fecisset testamentum ante furorem eo effecto furioso non potest substitui a patre vel a matre et similibus: sufficit enim quod sibi fecit testamentum et testamenti factio non debet ei auferri p hanc legem. Sed ista lex videtur et aliquantulũ contradicere quod .s. dixi cessante furore cessat substitutio: quia hic videtur dicere quod extinguatur omnino. Respon. hec lex hoc innuit: sed.l. humanitatis. C. eodem. que est constitutio noua non vtitur his verbis que sunt hic posita. vnde ex substitutione que fieret per legem humanitatis. starẽ illi legi: sed ex substitutione que fieret ex rescripto starem huic legi vel aliter dic posito quod non esset vera illa ratio quam facio per glossam. supra de adoptionibus. l. si arrogator. per quam idem tenerem. ¶ Secũdo est videndum: † hic dicitur quod liberis procreatis extinguitur hec substitutio. hoc videtur contra legem humanitatis. C. eodem. vbi dicitur quod etiam si habet liberos potest substituere filios furiosi. si ergo tam nati non impediunt hanc substitutionem: ergo eadem ratione vel maiori nasciturus non extinguunt substitutionem iam factam: vt.l. pater furioso. s. de his qui b
43 sunt sui vel alieni iuris. Solu. fateor quod si de filijs nascituris in exemplaria substitutiõe esset facta mẽtio secundum quod supra dixi debere fieri de filijs iam natis: quod substitutio exemplaria per natiuita c
tem filiorum non extinguitur. et sic hec lex determi-
44 natur per legem humanitatis. ¶ Item quid† si furioso nascitur filius quem in potestate non habebat an per hoc extinguatur exemplaria substitutio. Si consideras hunc textum videtur quod non: quia iste textus requirit quod ille qui nascitur sit suus heres. in contrarium dico: nam quando lex vel homo facit mentionem de filijs furiosi vel mente capti debet intelligi de his quos habere potest: sed tales persone matrimonium contrahere non possunt cum consensum non habeant. ideo debet intelligi de filijs naturalibus. vt.l. heredibus. §. primo infra ad trebellianuz. sed si esset facta hec substitutio muto qui posset postea accipere vxorem: vt hac lege dicitur. et lege mutus. supra de iure dotium. vel prodigo qui forte habet consensum quo ad matrimoniuz. hoc casu de quibus liberis debet intelligi. debemus recurrere forte ad distinctionem gloss. in.l. generaliter. §. cum autem. C. de institutionibus ꝛ substitutioni. et plenissime dixi in.l. ex facto. §. si quis rogatus. infra ad trebellianum. ¶ Ad hunc textum qui videtur requi- b
re quod sit suus: dic quod hic due rationes ponuntur. vna habet locum tantum quando nascitur suus: sed alia ratio que est quod non est verisimile imperatorem de hoc cogitasse: habet etiam locum in fi- c
lijs naturalibus. et de duabus rationib⁹ sufficit vnã adesse: vt.l. si ventri. §. in bonis. de pactis. credito. et in. §. affinitatis. in titu. de nuptijs. et.l. liberorum. §. notantur. s. de his qui notantur infamia. ¶ Ulti-
45 mo † est videndum an ex defectu eius cui est facta

¶ Item quero. inducitur per Baldum. ad. q. quod si alicui conceditur redditus vnius ret vsqꝫ ad quantitatem .x. aureorum alij vsqꝫ ad centum in eadem re: et contingat quod redditus sint vsqꝫ ad .x. aureos et vltra primus admittetur vsqꝫ ad .x. secund⁹ in re

substitutio exemplaria finiatur. Respondeo sic. si enim prodigus cui facta esset substitutio commisisset delictum propter quod esset deportatus vel seruus pene effectus: cum dicamus prodigum obligari ex delicto: vt not. per doctores in.l. si quis in tantam. C. vnde vi. et scripsi in.l. si is cui bonis. ff. de verborum obligationib. Vel si ponimus furiosum habuisse dilucida interualla et delictum commisisse vel religiosum esse factum tunc dicerem extingui. argumen. eorũ que dixi in materia pupillaris substitutionis. s. eo. l. in pupillari.

Item quero. [a] Species tẽ pons derogat generi temporis. h. d.

Lucius. Rupta institutõe tũc testamentum incipit a substitutione. h. d.

Julianus. [b] Qui semel ẽ heres licet ei vt indigno auferatur hereditas: vel ipso iure desinat esse heres. vocatur ex substitutione[c] per hec verba. quisqꝫ mihi heres erit. hoc dicit vsqꝫ ad finez. Nota text. ibi: nec desinit ꝛc. ¶ Oppo. de.l. in substitutione. s. eo. Solu. primus casus illius.l. concordat. In secundo casu discordat. sed illud est propter dictionem tunc ibi positam: vt ibi dixi. ¶ Ultimo oppoñ. de.l. intercidit. infra de conditio. et demonstratio. vbi ille qui est effectus seruꝰ licet postea efficiatur liber non admittitur quasi videatur alius homo. Solutio. vt dixi in lege si cognatis. infra de rebus dubijs. ꝛ plenius dixi in.l. prima. §. fina. cum.l. seq. ff. de contrarabu. ¶ Ultimo vide glos. que incipit sic. supra ibi. Sol. vt ibi: quia ibi in iure accrescẽdi quod accrescit po-

siduo nec concurrẽt. Item facit secundum Paulum de castro quod si baro cõcedit monasterio silvam retento sibi vsu venãdi qõ nihilominus monasterius potent venari attento quod silua potest conuenire vtriusqꝫ in soliduz. al leg. in ar. l. lucio. ff. õ aqua quoti. et esti. et vide Bar. ad similes q. in.l. i cõcedendo. de aq̃ pluuia arcen. alꝭ. q. vide hic per Bal.

Andreas Pomate.

¶ Item quero. ad istũ textum vide roma. consil. lvi. fi. in casu proposite consul.

Andreas Pomate.

b ¶ Julianus. vide vnum verbum Panor. in ca. raynaldus. in quarta colum. de testib. et quid ex isto textu infert Oldra. consilio decimosexto. in secunda questio.

c ¶ Vocatur ex substituti. ex hoc. §. inferunt Bal. et Ange. cum quibus videtur transire Alexand. qõ si quis esset ingressus religionem mẽdicantium post ea esset effect⁹ abbas alicuius monasterij capacis bonorum quod poterit admitti et substitui pupillari: de qua hic.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andreas pomate. ¶ Ex pupillari. vide ad regulam huius. l. q executiue nunq̃ ampliat gratiam clemẽ. j. ad fi. et ibi Panor. de preben. ꝛ ibi per alios.

Vide Roma. cõsi. cccxcviij. incip. in casu in quo queritur. col. vlti. Bal. in. l. causam que in vlti. char. C. de iudicijs. do mꝰ nũ Ant. consi. xx. incip. visis puncto ꝛ q̃ fatis. in fol. in. l. qui rome. §. duo frẽs. viij. colũ. ff. de ver. oblig. Lar. cõsil. xvij. i. xvj. col. in fin. ỗ pcef. preb. als est cal. 1 Pau. ỗ ca. pl. cccxxvj. 2 Not. Abb. in. c. cũ non 3 stris. pen. col. de cõ- 1 cef. prebẽ. vide Lar. psil. xxv. in fi. de preb. Adde qđ dicit Aler. in. l. more. co. vj. ff. de iurisd. om. iud. dũ loquit de papa dicẽte. aut nr̃a.

b ¶ Lucꝰ. Vide bar. in psil. cxv. incl. in qõne ppositã. Andre. Barba.

tione: hic in iure substitutionis quod respicit personam. Item ibi quia ab indignis: sed ibi indignitas reddebat quem inhabilem ad omnes honores. hic vero ad vnam hereditatem tantum in qua deliquit. ¶ Ulterius opp. de. l. is qui contra. ff. eodem. vbi ille q̃ deliquit circa testamentum paternum excluditur a pupillari. Solu. ibi delictum commissum fuit circa ipsum testamentum quod vtranq̃ hereditatem respicit. hic vero fuit commissum delictum circa ipsam hereditatem paternam non circa ipsum testamentũ.

☞ Principale per accessorium non confirmatur,

Pactum principale an vestiatur a pacto penali. remissiue.

a **Ex pupillari.** a Principale† per accessorium non confirmatur. hoc dicit. ¶ Quero dicitur neq̃ ex parte. quero quãdo est ruptum pro parte. Rñ. per querelam q̃ potest pro parte rumpere vt. l. circa. supra de inoffi. testamen. tamen remanet validum pupillare. ¶ Item quero exemplum in totum. Respondeo: si principale est ruptum in totum per contratabulas remanet validum testamẽtum pupillare. vt. l. ex duobus. in fine. supra eodem. tamẽ per additionem factam ex pupillari non cõfirmatur testamẽtum paternũ ꝛ legata debentur ex pupillari non ex paterno vt dixi. ff. eo. l. ꝛ si contra. Videtur quod principale testamentũ nõ cõfirmatur per pupillare. ¶ Quero an testamentum possit cõfirmari per aditionẽ facta ex tacita vulgari cõprehensa in expressa pupillari. Dixi ī materia vulgaris substitutionis. ¶ Ultimo not.

2 quod† dixi in casu per hoc dicũt doc. q̃ pactum principale non potest vestiri a pacto penali quod est accessoriuꝫ b de quo dic per docto. in. l. petens. C. de pactis.

1 ☞ Tacita pupillaris non excludit matrem nisi quãdo alius filius testatoris esset substitutus vel ex aliquibꝰ presumptionibus appareret.

2 Substitutio breuiloqua non est substitutio per se sed quedam adiectio.

3 Substitutio hic quare dicatur reciproca vel breuiloqua.

4 Substõ breuiloqua seu reciproca quibꝰ verbis fiat.

5 Substitutio breuiloqua quos effectus faciat: ꝛ quot substitutiones contineat.

6 An hec substitutio possit continere substitutiones impares.

7 Substitutio breuiloqua quod contineat substitutiones expressas generaliter sed specialiter tactas.

8 Testator habens tres filios vnum puberẽ et duos impuberes: et eos inuicem substituit an inter filios impuberes contineatur pupillaris.

9 Si habens plures filios impuberes vnũ vnius anni alium. xij. annorum ꝛ eos inuicẽ substituit an matore excedente pubertatem pupillaris euanescat in personam minoris.

10 Si ex duobus impuberibus institutis et inuicẽ substitutis vnum emancipauit an substitutio euanescat etiam in personam alterius in potestate retenti.

11 Declaratio fit sine noua solennitate.

12 Si ex duobus impuberibus vnum emancipatum ꝛ alũ in ptãte instituit ꝛ inuicem substituit emancipatũ adoptauit an pupillaris substitutio pmaneat.

13 Si ex duobus filijs impuberibus vnũ instituo alũ exheredo ꝛ eos inuicem substituo an contineat vulgaris in persona substituti.

14 Dictio si: apposita rei que est de presenti ꝛ certa resoluitur in quia.

15 Si habeo duos filios vnũ impuberem alium puberem et furiosum eos instituo ꝛ inuicem substituo an contineat in persona vnius vulgaris alterius exemplaris.

16 Si testator duos filios furiosos instituit eos ad inuicẽ substituit vtrũ cõtineat vulgaris et exemplaria.

17 Inequalitas portionis an impediat substitutiones pupillares contentas in breuiloqua.

18 Si testator plures filias instituit ex certis rebꝰ vel quantitatibus ꝛ demum filij masculi sunt vniuersaliter instituti postea dixit oẽs filios meos inuicem substituo an filie predicte videantur cum masculis inuicem substitute.

19 Si duos filios impuberes instituo ꝛ dico si qs eorum nõ erit heres eos inuicem substituo an in ista breuiloqua contineatur pupillaris.

20 Substitutio breuiloqua facta per hec verba vos inuicem substituo an contineat fideicommissariam.

21 Ex quatuor filijs institutis ꝛ inuicem substitutis ex duabus vxoribus altero ipsoꝝ repudiante admittitur frater vtrinq̃ coniunctus.

22 Duo instituti et inuicẽ substituti an possint omittere iure institutionis et accipere iure accrescendi. remissiue.

Licius. b Substitutio breuiloqua facta personis imparibꝰ cõnet tantũ vulgarẽ: si personis paribꝰ continet etiã pupillarem: que matrem excludit. h. d. vsq̃ ad. §. paulus. ista est facilis in text. hic tractabimus materiam substitutionis breuiloque. ¶ In text. ibi: ad matrẽ: scz ab intestato. Notabilia colligatis per vos vt patet ex summario. ¶ Opp. dicitur hic q̃ naturalem filiũ heredẽ instituit. Contra. talis filꝰ naturalis nõ potest habere usufructuꝫ vt. l. j. C. de natu. libe. Solu. hic loquitur secõm iura antiqua: sed aliud hodie, ita dicit gloss. ibi. Hec sol. vi-

detur

detur cõtra.l.si is.ſ.eo.et est cõtra glo.ibi positam. Sol.possumus rñdere q̃ lz glo.exẽplificet istã.l.per iura noua:tñ de iure antiquo non erat in filio exꝑssũ. vel dic sic.filius naturalis nõ fuit instituꝰ nisi in vncia et de iure antiquo poterat eum instituere in totũ qñ non erãt alij filij legitimi:hodie vero est limitatũ hoc qñ est mater coniunx defuncti.in auc.licet. C.de natu.libe. ¶Sc̃o op.†ad secundũ respõsum huꝰ 1
l.tacita pupillaris non excludit matrẽ: vt.C.eo.l.precibus.et.l.fi.de instit.et substi.Glo.dat duas solutiones.vna est.fateor q̃ ista substitutio contenta in reciproca est tacita:et qõ dicitur tacita pupillaris nõ excludit matrem:est verum nisi quando est substitutus alius filius testatoris.Ita no.hic et in.l.precibus.in vlti.glo.C.eo.et quidam eam tenẽt in.l.fi.C.de instit. et substi.sub,condi.fac.q̃ solutio mihi nõ placet q̃tũ ad legem nostram.nã tacita pupillaris excludit matrem probata voluntate defuncti ex legitimis ꝓsumptionibus:vt dixi supra.eo.l.ij.z no.C.eo.l.precibus. in ver.omnino.sed presumptio est quod pater voluerit alium filium preferri sue vxori: vt.l.cum auus.de condi.et demon.et.l.cum acutissimi.C.de fideicommiss.Alij dicunt quod hec substitutio continet pupillares expressas et nõ tacitas:de quo dicam in tractatu breuiloque:ad quã tractandã accedamus. ¶Ad
2 †euidentiam huius substitutionis debetis scire qõ hec substitutio non est proprie substitutio per se: sed
a est quedam adiectio substitutionis: a sicut dicimus in simili in actione de peculio institoria z tributoria: vt.l.ij.ſ.cui congruit.ſ.de peculio.nam ista substitutio continet vulgares pupillares et exemplarias: vt.j.dicam.et sic est nomen accidentale non substantiale. et ista substitutio in text.vocatur reciproca: vt.l.iam hoc iure.ſ.eo.sed per doctores vocatur breuiloqua:vt hic videtur.et in.l.precibus.C.eo.et instit. eo.in glo.magna. ¶Circa hanc substitutionẽ quero tria principaliter.Primo quare dicatur reciproca seu breuiloqua.Secundo,principaliter quibus verbis fiat.Tertio principaliter quis sit eius effectus.
3 ¶Venio†ad primum et dico quod vocatur reciproca.ſ.eo.l.iam hoc iure.quasi repetita:quia de vno in alium repetitur secundum glo.dicitur autem breuiloqua:quia breuibus verbis fit: vt hic not. in glossa.
4 ¶Secundo†principaliter quero quibus verbis fiet hec substitutio.Respondeo per hec verba: vos inuicem substituo:vt hac.l.et.l.iam hoc.et.l.qui plures.z l.coheredi.ſ.qui discretas.et.ſ.qui patrem.ſ.eo.et C.eod.l. hereditatem.et.l.in testamento.C.de testa. milit.Item fit his verbis:vter eorum viuet.vt.l.titiꝰ et seius cũ.l.seq.ſ.ti.j.et.j.de leg.j.si fundum sub cõditione.ſ.his verbis.Item fit per hec verba:vos inuicem instituo et substituti sunto:vt probatur in.l.cũ in testamento.ſ.hec verba.ſ.ti.j.et.ſ.e.l. si pater impuberes.secundum vnam lect.glo.Item fit per verbum deueniat seu peruenat:vt heredes meos instituo.et si quis eorũ decesserit volo bona mea ad aliũ deuenire seu peruenire.ita dicit Bul.do.Ray.dicit hanc esse fideicommissariam per.l.fideicõ.ſ.hecver
b ba.j de leg.iij.ego dico[b] idem quod Bul.vt per omnia sit idem in verbo peruenire quod in verbo substituo.vtrũq̃ enim est verbũ cõmune:vt dixi in.l.cẽturio. Et hec est regꝶa.illa dr̃ breuiloqua seu reciproca quandocunq̃ in vna conceptione verborũ plures hincinde instituunt: z substituũt vt ex ꝑdictis ptz. ¶Tertio†principaliter q̃ro de effectu huꝰ substitutiõis breuiloque.Circa quod primo dicit Bul. quod ista substitutio continet duas vulgares tantũ quã doq̃:vt quando fit duabus personis imparibus:quarum vni nõ potest substitui pupillariter: vt hic.et.ſ.eo.l.iã hoc iure.ſ.j.et.C.eo.l.hereditatem. et a C.de test.mi.l. in testõ.ſ.lex i testõ:facit[b] forte dubiã de hac materia.nã hec substitutio breuiloqua fit ibi a milite qui etiam post aditam hereditatẽ potest substituere extraneo directo: vt.l. centurio.ſ.eodem.et tamen ibi nõ videtur substituisse prout põt nisi ꝓbetur.Glo.ibi solu.illud contrariũ duobus modis. Primo:quia ibi ideo requiritur probatio ab eo qui hoc dicit quia contra eum erat aliqua presumptio.sed illud est diuinare. Alij dicũt quod probatur eoipso quod non probatur contrarium.Ista est contra illũ tex.Tu dic et melius:quia ista substitutio que fit a milite post aditam hereditatem cuilibet extraneo fit ex speciali priuilegio militum.ideo ista breuiloqua in dubio non continet substitutiones que ex priuilegio speciali possunt fieri: nisi voluntas probetur: secus de his que de iure cõmuni possunt fieri.ita loquitur materia nostra. Quãq̃ ista substitutio continet duas pupillares tantum:vt qñ fit duob⁹ impuberibus exheredatis.arg. insti.de pupil.substitu.ſ.nõ solum. Quãdoq̃ b
continet duas fideicommissarias tantum: vt quando fieret in codicillis.vt l.fceuola.j.ad trebel. Quandoq̃ continet quatuor.duas vulgares et duas pupillares. vt quando fieret duobus impuberib⁹ institutis,z̃ i potestate cõstitutis.vt hic secundo respõso.et.l. iam hoc iure.ſ.eodem. Quãdoq̃ cõtinet sex vt si dico filios meos impuberes instituo et eos inuicem substituo si decesserint in pupillari etate vl quandocunq̃. Nam hec cõtinet duas vulgares si non adeatur hereditas;z duas pupillares si decesserit in pupillari etate: et duas fideicõmissarias si decesserit postea. Item potest esse qõ continet octo.vt si quis haberet duos filios impuberes mẽte captos et eos institueret vel substitueret per hec verbat si decesserit in pupillari etate vel post in dementia.vel alias quandocũ q̃ inuicem substituo. Nam tunc contineret duas vulgares duas pupillares duas exemplarias et duas fideicom-

¶Sed est q̃dã adiectio substitutionis. Imo.dicit qõ est species de p se:q̃ nõpotest fieri nisi plurib⁹: alie aũtveniẽt tz bal. in.l.ꝑcib⁹. in.xij.col.z Ro.in.l.in testõ. C.de testa.milit. Rap. quẽ aler.sequitur dicit qõ quo ad formã ꝺr̃ species substitutionis ꝺ per se non autez: quo ad effectũ.

¶Ego dico.ad deq̃ opi.sua ꝶz aler.ꝑbat in tex.l. heredes mei ſ.cum ita. ad treb.et l.heredib⁹ ſ.fi.e.tt.et in.l. si ita fuerit. de lega.iij.et ita tz Bal. in.l.fi. C.ꝺ fac.san.ec. et Bar. in cõsi.incip. pater filio impuberi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Quero.vide Bald.cõsi.cclij. et in fi.sequentis. ij. vol.et Pau.de castro.consi.cclxij.vbi substitutio facta fuerat personis imparibus et pubes erat extraneus.tamẽ Pau.videtur simpliciter tenere quod sit vulgaris in personis omnium:cuius contrarium voluit Bald.

in lege in testamẽto de test.milit.et ibi et ℔ do. alex. allega.pro opi.Bart. cõsi.Ray. et Sali.incipiens testator. tamen ostẽsi. Barto. secutꝰ est angel.consilio 6 cccvj. incip. testator de verõa. vbi ita dicit testauisse legẽdo: sed qd si testator instituit heredem propriam matrem et filiũ p equali portiõe et dicit si aliquis predictorum Jo.z Frã. heredũ decesserit qñ cunqꝫ sine filijs legitimis volo quod vnꝰ succedat alteri zalꝫ alteri zsicpsos institutos zpostumos adinuicẽ descẽdentibꝰ sine filijs substituo:pterigatqꝫ filium in pupillari etate decedere relicta matre et auia predicta instituta:anvigore dicte substitutionis exclusa sit materzeo quia pupillaris que continetur in reciproca sit expressa.dicit Anto. quod mater non excluditur:qꝛ reciproca facta personis disparibus cõtinet tacitam pupillarẽ que matrẽ nõ excludit.ita consuluit;eius consi.clj. incip. dictus punctus iudicio meo est arduus.

b ~℔Andre.Poma.¶Pone.vide Cosñ.cõsi.xvj.

c ¶Sed pone.opi.Bar.hic tenet Bal. post albertuz de cremona et in l.in testamento.C.de testa. milit. et ibi sali.et Pau.de ca.hic.

missarias:et sic octo. Fateor tamen si dictis duobus filijs dementibus substitueret simpliciter p hec verba:vos a inuicem substituo.cõtinerentur sex di 8 recte:due vulgares et due pupillares b et due exemplarie.Jsta sunt vera quãdo hec substitutio breuiloqua fieret duobus tantum:sed si fieret pluribus puta tribus vel quatuor vel octo pupillis:tũc numerus substitutionũ ascẽderet multum. posset enim continere octo vulgares:octo pupillares et sic de similibus.et si plures filij essent:numerus multiplicaretur plus:z hoc patet ad sensum. ¶Sed quero†quãdo hec substitutio fit duobus:dixi quod continet duas vel quatuor vel sex ꝛc. sed an possit substitutiones imparis numeri cõtinere.vt tres quinqꝫ vel septem.Non video quod possit esse nisi ex pbata voluntate:vt puta si inuicẽ substituit duos filios quorũvnus erat impubes et probetur voluntas quod voluit impuberi pupillarit substituere.argu.l.in testamento in fin.C.de testa.milit. ¶Secundo † quero vtrum 7 hec substitutio contineat substitutiones expressas vel tacitas. Bloss.hic z instit.eod.tenet quod continet expressas.et idem Azo in summa. quod apparet:quia matrem excludit que per tacitam non excluditur.Alibi g'oss.in lege precibus.tenet quod sint tacite. hoc videtur probari per text.in lege iam hoc iure.versicu. quod ius supra eodem.et ibi glo.que incipit scilicet tacite.Quid dices:Bul.circa hoc dicit verba sua.et Ray.alia verba.et dicit est tacita quo ad verba.sed expressa quo ad effectum:quia excludit matrẽ. Breuiter dico quod ista substitutio

continet substitutiones expressas generaliter.et ita debent intelligi gloss.que dicunt quod sint expresse: et isto respectu potest dici tacita specialiter:vt dixi supra eodẽ lege prima.in tractatu vulgaris substitutionis.et si dicatur tacita substitutio non excludit matrem.Respond.tacita substitutio nullo modo expressa non excludit matrem:sed ista substitutio est tacita specialiter sed expressa generaliter.z ideo matrem excludit:et ita debetis intelligere. ¶Quero:a pone†quodᵇ testator habebat tres filios:vnum puberem:et duos impuberes:et eos inuicem substituit:certum est quod vulgaris continetur in persona omnium.Sed dubitatur an inter filios impuberes contineatur pupillaris. Videtur quod non propter immistionem maioris.vt lege prima.paragrapho item queritur.de aqua quoti. et estiua. Bul.de cu. tenet contrarium.argu.supra eodem lege coheredi, §.qui discretas.et.§.qui patrem.argu.pro hoc.l.j. finali.infra de co.bo.et.l.pretor.§.iulia. eodem titu, per quas leges dicit ipse quod videt quod ista questio debeat determinari.Jstud idem tenet Ray.da dispositio relata ad personas debet intelligi secundum conditionem persone ad quam refertur:vt.si quis filio.§.irritum.de inutsto testa.et.l.ex militari. de mili.testa.Non ob.§.item queritur. quia ibi erat ius inseparabile.hic secus.argu.in eodem titu.l.j.§. trebatius.et quod not.per Dyn.in.c.vtile. extra de regu.iur.lib.vj. Jstud dictum non placet mihi. primo per rationem:ratio enim que mouet legislatorẽ in lege iam hoc iure supra eodem.est ne verbũ istũ substituo quod respicit impuberes respiciat eos difformiter:sed eadem ratio est si vnus de decem esset maior sicut si vnus pe duobꝰ.g ꝛc. ¶Preterea non est verisimile quod testator voluerit vnum filiũ impuberẽ preferri in successione alterius impuberis:sed potius est verisimile quod voluerit alios filios concurrere in successione predecedentis:et sic seruare inter eos ius legitimarum hereditarum:vt.l.vel singulis.supra eodẽ maxime ne inequalitas immineat inter fratres.argu.l.illud in fine.C.de collato. Non ob.l.coheredi.§.qui discretas supra eodem.quia ibi propter vnionem quam fecit in institutione:presumitur defuncti voluntas in substitutione:sed in questione nostra non proponitur hoc. Si enim impuberes ponerentur in institutione coniuncti:et ille disiunctꝰ: fateor contrarium:alꝫ secus. Non obstat.§.qui patrem.quia ibi nulla interuenit specialis prouisio. Nõ obst.l.j.§.finali.de coll.bo.et.l.pretor.§.iulia.eodem titulo.quia ibi ratio que mouit legislatorem habet locuz: siue sint duo siue plures permixtim. prout ibi dicitur:vt emancipatus conferat suo nõ autem emancipato.cui emancipato nullam fecit iniuriam:sed in questione nostra propter immixtionem alterius cessat ratio que mouit legislatorem:vt supra dixi. non obst.quod dixi quod verba debent intelligi secũdꝫ conditionẽ persone ad quã referuntur:vt.§.dixi.da verum est.dumtamẽ vniformiter referant:non autẽ difformiter.Sed † pone,ᶜ habeo plures filios impuberes:vnus habet vnum annum:alius habet.xij.annos:eos inuicem substituo.et ille qui duodecim annos habet efficitur cito pubes:ita qꝫ in eius persona expirat pupillaris substitutio;vtrum expirabit

9

c

in persona alterius qui remansit impubes. Videtur quod sic: q⁹ res deuent ad eum casum a quo incepere nō potest. ergo ⁊c. vt. l. vlanius. §. sed cum duo. ff. de fideiuss. ¶ Preterea pupillaris substitutio potest b fieri in tempus breuius pubertate: vt. l. si ita quis. et l. ex facto. §. item quero si ita. §. eo. et hec facta videtur in tempus breuius pubertate: ita quod oino sit equalitas. argu. l. illud. in fin. de col. Bulli. de cug et Dyn. super hac. l. tenent cōtrariū: q⁹ inequalitas que impedit ab initio ex postfacto superueniens non infringit dispōnes: vt. l. eandem. §. ff. de duob. reis. per hoc inducit Bul. fortiter. ff. ad carbo. l. iij. §. ibidem. et hoc videtur velle gl. nostra. sed do. Ray. dicit aliter. Aut illa inequalitas superuenit testatore viuo: ⁊ sic ante dispositionem consummata: ⁊ sic vitiat: ita quod finitur substitutio: secus si post mortem. argu. ff. de verbo. obligatio. l. si sub vna. §. si quis viam. ⁊. l. pluribus. §. ⁊ si placeat. eod. titul. ⁊ quod ibi not. et p Dy. in. c. factum legitime. extra de regulis iuris. lib. vj. Hoc dictum non placet mihi. nam licet in persona vnius superuenerit pubertas: nō est hic casus in quo impediretur pupillaris substitutio in persona alterius. sed est casus in quo facit presumi testatorē non voluisse in dubio si ab initio interfuisset: modo in p̄posito casus qui facit ab initio voluntatem cessare si superuenerit ex postfacto non inducit presumptionem quod cesset voluntas si preter voluntatem defuncti superuenerit vt. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de lega. iij. ⁊. l. rem legatam. de adi. lega. modo ista pubertas superuenit a natura dispositiōe defuncti. ergo ⁊c. ¶ Preterea ista substitutio intelligitur ab initio in persona vtriusq⁹ sub hac forma si quis eorum impubes decesserit. vt hic in secundo responso. nō aūt intelligitur limitatū si quis intra tot ānos decesserit: ⁊ hoc est de mēte hui⁹. l. si q⁹ bene inspiciat.

10 ¶ Quero ‡ vlteri⁹ duos filios impuberes instituo: 13
a et eos mutuo substituo: demum vnum ex his emācipo: ita q⁹ pupillaris substitutio finiatur: an finiatur in persona alterius retēti in potestate. videtur quod non. arg. l. si post mortem. §. ff. de contrab. et. l. eandem. §. ff. de duo. reis. vbi inequalitas que superuenit ex postfacto non impedit. Bul. de cug. tenet contrarium. nā cū mutatio fit in vno videtur fieri in alio eadē ratione. arg. C. de diuer. rescri. l. ff. ⁊ in auten. vt hic. mat. ⁊ aute. §. ad hoc. p̄o hoc facit ter. optim⁹ in l. alteri. de adi. leg. hoc idem tenet Do. Ray. allega. l. cum eisdem. et. l. plenus. de edil. edic. Ego vt dixi vobis puto hoc esse verum quando ista emancipatio fuit facta de volūtate testatoris p̄opue. sed si ex aliqua causa fuisset coactus emancipare: tunc esset aliud argumen. l. rem legatam. de adi. lega. ⁊. l. fidei commissa. §. si rem. ff. de lega. iij. non obst. l. eandem. §. ff. de duob. reis. quia illa inequalitas superuenit ex postfacto de voluntate contrahentium: cum dispositio iam esset perfecta ⁊ consummata. sed hoc testa- c
mentum seu substitutio non erat confirmata quia cō firmatur morte. Sed contra predicta oppo. certum est quod illa substitutio pupillaris continetur ab initio in breuiloqua. quomodo ergo potest testator reuocare eam sine noua solennitate. Respon. illud qō continetur in breuiloqua est quedam declaratio hu-
11 ius generalitatis: sed ‡ declaratio potest fieri sine noua solēnitate. vt. l. heredes palam. §. sed si notam. s. de testamen. ergo ⁊c. ¶ Quero ‡ quid econtra b si ab initio fuit facta inequalitas sed superuenit postea equalitas. pone instituit quis duos impuberes vnum in potestate alium emancipatum: ⁊ eos inuicem substituit. postea emancipatum adoptauit: nunquid pupillaris substitutio continebitur. videtur qō sic quia cessat ratio inequalitatis impedies. ergo ⁊c. vt. l. adigere. §. quis. de iure patr. p̄o hoc facit. l. qui soluendo nō erat. s. titul. ff. ¶ Ad idem. l. si aliena res. in fi. ff. ad treb. p̄o hoc videtur casus in l. ij. post prin. s. eo. Contrarium a determinant docto. quia dispositio inutilis ab initio non confirmatur ex postfacto vt. l. penul. de reg. iur. et. l. f. §. sed si filius. ff. de lega. iij. Ad idem l. si ita. de aur. ⁊ argen. leg. ⁊ idem tenebat do Ray. quod puto verum. nā certum est quod hic ab initio non cōtinebatur pupillaris ex postfacto: ergo licet defunctus voluerit comprehendi non potest fieri sine noua volūtate vt. l. heredes palam. §. sed si notam. de testa. nō ob. l. ij. post punct. s. b eo. quia ibi testator substituit pupillariter expresse. vnde constat q⁹ voluntas testatoris fuit ab initio quod eēt pupillaris licet nō esset cōfirmata. ergo cessante impedimēto quia fuit voluntas et durat. sed hic ab initio cessauit voluntas propter inequalitatem.

¶ Sed pone. habeo ‡ duos filios impuberes vnum instituo: alium exheredo et eos inicē substituo: certū est q⁹ c
contineretur pupillaris que potest fieri in persona vtriusq⁹. sed an contineatur vulgaris in persona substituti. videtur quod nō: propter inequalitatē: cum vulgaris non possit fieri exheredato. Bul. de cug. tenet contrarium: nā vulgaris pōt fieri cuilibet. et ideo nō pōt fieri exheredato: q⁹ nō fuit instituⁿ: vñ est hic defec⁹ materie nō aūt est defec⁹ potētie testātis ſz defec⁹ materie min⁹ ip̄ed't vt. l. si vn⁹. §. si acceptilatio. s. de pact. ⁊. l. an inutilis. de accep. Idem tenebat Bayn. et dicebat quod vulgaris concipitur per verba si heres non erit. sed ista verba non sunt exheredato cōtraria. ergo ⁊ cetera. Mihi videtur c quod sola pupillaris continetur. siue enim esset defectus in potentia siue in materia semper verbum quod respicit p̄sens debet illa vniformiter determinare: vt. l. si legatarius. in fin. infra de legatis. iij. p̄o hoc facit. l. in testamēto. C. de testamē. mili. vbi non sufficit

a ¶ Quero vlteri⁹. cuz Bar. transit paul. de cas. hic sal. et Lu. Ro. in. l. i testō. aliq̄ tñ contra. tñ verior opin. quā etiā sequit alex.

b ¶ Quero qd ecōtra. idē voluit ang. Imo. hic Bald. ang. Sal. ⁊ Lu. in. l. in testō. et Imo. in. c. Ray.

c ¶ Mihi videt. cum Bar. trāsit Imo. in d. c. ray. ⁊ alex an. hic.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Pone. Cõtrariũ eius qõ hic tenet bar. tenet Jmo. hic z in dicto. c. ray. cui respondetur per Alexan. qui transit cum Barto.

b ¶ Duo furiosi. idem q hic Bar. tenet Jmol. in. d. c. ray. alij non tangunt.

Andreas Pomate.

c ¶ Sed q̃ro. Vide Alexand. consi. lxvj. j. col. um. ij. volu.

d ¶ Rñ. nõ. idem tenet Jmol. hic et Ang. cũ limita. que per Jmol. et Alexan. reprobat. hãc tamen decisionẽz Barto. ꝑm Alex. limita vt per ipsum bar. in l. fi. j. ad trebe. et in consi. inci. ang. Mat. et ꝑ et. de anch. in cõsil. lxiij. et Pau. de castro. in l. cõ heredi. §. qui discretas. ff. eod. scz si duo tantũ masculi essent substituti z vna femina in re certa z dixerit substituo superuenientes si vnus eorũ decesserit sine liberis: tũc enim intelligit substitutꝰ nõ solũ masculus sed femina: q illa pluralitas nõ poterat verificari in solo masculo vt. d. l. fi. sed q̃d si institutis heredibus duobus masculis vniuersaliter z duabꝰ feminis i certa quãtitate testatoꝛ subdat z si oẽs filij mei decesserint sine liberis substituo fraternitatẽ: an etiã de feminis intellexisse videatur. vide Pau. de cast. cõsi. cccl vij. tenentem q non.

e Andre. Pomat. ¶ Preterea. vide Barba. consil. xxxv. in. iij. col. in fi. j. vol.

f Andre. Pomat. ¶ Quod instituo. vide Alex. in l. precibus. col. pe. C. eo. ti.

g ¶ Et dicetur tacita. Adde ꝑm Alex. qõ cõmuniter comꝓbatur ab alijs.

h ¶ Dy. contra. limita vt hic per Alex. z vide Pau. de cast. consi. cccl v.

i Andreas Pomate. ¶ Duos filios. vide Cõn. consilio. xvj. adesse potẽtia nisi assit de iure cõi. ꝑterea vt. s. fuit determinatũ p Guil. tenẽdo opi. suã qñ qs priuat potẽtia facto suo: q emancipat aliquẽ: cessat ꝓsumptio pupillaris substõnis. ita hic si exheredãdo priuo me potentia faciendi vulgarẽ substõnẽ: cessat ista ꝓsumptio. Rñ. ad rõnem Ray. dicit ipse. substõ cõcipit in casu si heres nõ erit. q̃ verba nõ sunt ꝛ̃ia exheredation. videte. imo sunt ꝛ̃ia z diuersa. c nã in persona instituti ista verba si heres nõ erit faciunt cõditionẽ: sed in ꝑsona exheredati faciunt causam si ꝑ 14 quia. † nã dictio si: q̃ apponitur rei q̃ est de ꝑsenti z certa resoluitur in quia: vt. l. iij. z ibi no. j. de leg. j. z. l. j. de condi. z demon. ¶ Pone. a habeo duos fi d lios: vnũ † impuberẽ: aliũ puberẽ sed 15 furiosum: eos instituo et adinuicem substituo: certum est quod in persona vtriusq; continetur vulgaris. sed an cõtineatur in persona viriꝰ pupillaris et in ꝑsona alterius exẽplaris. Guid. e de cu. tenet q nõ: q̃d puto verũ. nam multe sunt differentie z imparitates inter pupillarez z exemplariã. Jstud ergo verbum substituo: nõ respiceret 19 vnifo: miter illas personas. cõtra. l. iã f hoc iure. ff. e. ¶ Sed † iuxta hoc que- 16 ro quid si duo erant filij furiosi b: z testatoꝛ instituit eos z adinuicẽ substituit vtrik cõtineatur vulgaris z exemplaris. Videtur q sic ad similitudinẽ g pupillaris. Jn cõtrariũ videtur: substitutio que fit iure speciali nõ continetur in breuiloqua nisi exprimat: vt. l. in testõ. C. de test. mil. sed exẽplaris fit ex quadã humanitate: z sic de iure speciali, vt. l. humanitatis. C. eo. ergo ꝛc. Contrariũ puto q̃d contineatur in exemplum pupillaris hodie: quia illa substitutio potest fieri de iure cõmuni a quolibet testatore habente filios furiosos. per. l. humanitatis C. eod. sed hic loquitur ꝑm hec tempora antiqua ꝑm que ista exemplaris substitutio non poterat fieri nisi de iure speciali: vt. l. ex facto. ff. eo. tunc putarẽ secus.

¶ Quero vtrum † inequalitas portionis impediat substitutiones pupillares contentas in breuiloqua. Certe nõ per. l. qui plures. ff. eo. cũ. l. seq. z hoc etiam probatur. nã inequalitas tẽporis nõ impedit istã substitutionẽ contineri: ergo nec inequalitas rerũ arg. l. miles. §. et quia diximus. j. de testa. mil. ¶ Sed quero c circa hoc de pulchra † questione. predicta sunt vera q̃ est inequalitas rerum hoc est patrimonij: quia 18 plus quantitatis habet vnus q̃ alius. ¶ Sed pone. plures filie sunt instituteꝛ ex certis rebus vel quantitatibus: z demum filij masculi sunt vniuersaliter instituti: postea dicit omnes filios meos inuicẽ substituo: vtrũ filie predicte videantur cum masculis substitute inuicẽ. Rñ. nonꝰ. nã heres ex re certa non est propue heres simpliciter loquendo: sed habetur loco legatarij. et est tertiũ genus per se: quia vocatur heres singularis: vt not. ff. titul. j. l. ex facto. in pun. et ista substitutio videtur facta in portionibus hereditarijs. vt. l. qui plures. ff. eo. sed ille nõ habẽt portionẽ: ergo ꝛc. Preterea c hoc probatur in. l. coheredi. §. qui discretas. ff. eo. vbi quos testatoꝛ cõiunxit in institutione videt substituere sed instituti ex re certa nõ hñt ius accrescẽdi cum institutis. vt. l. j. §. si ex fundo ff. titu. j. ergo ꝛc. ¶ Pone † q̃ instituo duos impubes res: z dico si quis eorũ nõ erit heres eos inuicẽ substituo: vtrũ in ista breuiloqua cõtineatur pupillaris. Et videtur q nõ rõne breuiloque: q̃ talis substõ fuit collata in casum expressum si heres nõ erit. vnde continetur tacita pupillaris sub expressa vulgari: vt. l. hoc iure. ff. eo. z dicet mere tacita z nõ excludit maiorẽ: sed si esset mere breuiloqua excluderet maiorem.

20 ¶ Quero † vtrũ substõ breuiloqua facta per hec verba vos inuicẽ substituo: contineat fideicommissariã. Videtur q sic. vt. l. qui plures. ff. eod. z ibi in oĩa casum ꝛc. vt. l. scevola. ad treb. Dyn. cõtra h q̃ cuicunq; fiat ista substõ: si ab initio valet iure vulgaris directe: ergo ex postfacto non obliquatur: vt. l. verbis. ff. eo. Nõ ob. l. scevola. q̃ substõ ista fuit facta in codicillis: merito trahitur ad fideicõmissariã: licet aliter intellexerit Jac. de are. vt dixi in. l. verbis. z. l. scevola. sed nõ plz hec rõ. q̃ lz cõtineatur vulgaris ab initio ante aditã hereditatẽ: tñ post aditã põt trahi ad fideicõmissariã. vt dixim in. l. cẽturio. ff. e. nõ determinatio est vera p. l. iã hoc iure. ff. e. vbi in vulgaris tantũmõ ꝛc. z ibi no. Nõ ob. l. q̃ plures. q̃ illa verba dicũt in oĩm casum z in oĩm euentũ. q̃uis ex directa substõne. Nõ ob. q̃d dixim in materia cõpendiose: q̃ ibi aliud scz q̃ testatoꝛ multa tpa in substõne adiecit dicẽdo q̃cunq; decesserit. hoc hic non facit. z de hoc dixi in materia cõpendiose. ¶ Quero † q̃dã hñs duos filios i de ꝑma vxore. duos ex secunda instituit z inuicẽ substituit. vnus repudiauit: vtrum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

admittat ille solus q̃ est vtrinq; cõiunct⁹ z qđ videt qz legis cõiunctio equiparatur cõiunctioni hois. arg. l. testõ. de here. instit. sed cõiunctus ab hoie prefertur in breuiloqua diuũcto. vt. l. coheredi. §. q̃ discretas. s. e. ergo zc. Non ob. d. l. coheredi. §. qui patrẽ. p quã videt qz ista substitutio specialiter facta debeat aliquid operari vltra ius cõe. arg. l. si qñ. j. de leg. j. qa illud ideo: qz testator sic expressit spãliter. ¶ Preterea ista substitutio aliquid operatur z aliud est venire iure substitutionis et aliud iure accrescendi et ita habẽt quidã in. d. §. q̃ discretas p Dy. Alij in. d. l. iã hoc iure. et dicũt qđ iure substitutionis dz intelligi: qz scõm volũtatẽ testatoris venit. vt. d. l. qui liberis §. hec verba. s. eo. sed pater parẽ affectionẽ habet in omnibus: ergo zc. Ray. fuit primo cum Dyn. postea contra. et dicit quod contra Dyn. facit. l. fin. j. ad treb. ¶ Preterea dicit ipse. ratio Dy. non est vera p l. re coniuncti. j. de lega. iij. qz fortior est cõiunctio hominis q̃ legis. Ego dico ẽtra Dy. qz isti fratres nullo modo sunt cõiuncti coniunctione legali. nã in hac materia coniunctos accepimus tali coniunctione q̃ inducat ius accrescendi. vt. l. coheredi. §. qui discretas. s. eo. sed isti fratres sunt coniuncti coniunctiõe sanguinis. ideo non iure accrescẽdi. vt dixi in. iij. questione de coniunctione legali in. l. re coniuncti. j. de lega. iij. ¶ Quero: ponamus. duo sunt instituti et inuicem substituti: an possint omittere iure institutionis et accipere iure accrescendi. Gloss. tangit in. l. nec is. §. heres. de acquiren. here. et ibi dixi z in. l. si tu ex parte. eodem titulo.

1 2 2 2 3 4

Paulus. Spes substitutionis reciproce ad heredem non transit. h. d. Concordat. l. qui liberis. §. hec verba. et. l. qui plures heredes. in prin. s. e. ¶ Oppo. de. l. si ex pluribus. j. de legi. here. Sol. ibi in iure accrescendi: hic in spe substitutionis. ¶ Oppo. de. l. qui patri. j. de acquir. here. Sol. vt ibi. ¶ Oppo. de. l. coheredi. s. eod. Solu. vt dicam in. l. qui habebat. j. eo.

b

1 ☞ Hec cõditio si mihi heres erit videt existere si aliqs est heres heredis ex dispositione defuncti.

2 Libellus in quo quis petit rem vt heres tituj procedit licet sit heres heredis.

Paterfamilias. Nota et pulchra lex est. Pupillaris expressa etiã que nõ continet vulgarem tacitã trahitur ad bona patris et filij. h. d. vel sic. Hec cõditio si mihi heres erit videt existere si aliqs est heres heredis ex dispositiõe defuncti. h. d. Et istud est notabile summariũ. vel dic ibi: sibi scz vulgariter. Prima pars summarij probatur ibi: sibi. et sic est vulgaris. Et ex eo qđ dicit filio fuit pupillaris. vt. l. cuz ex filio §. fi. s. eo. sed non est multũ curandũ. vt. l. sed z si plures. §. filio. s. eo. vbi ceperunt bona patris et filij esse vnita. ¶ Oppo. ad scõm summariũ: qz per pupillarem substitutionẽ succeditur pupillo tm̃. vt instit. eo. in princi. Sol. illud verbum mihi: nil operatur. vt. l. si ita. §. qui filio. j. de secũ. tabu. vel dic qđ nõ est heres defuncti directo: sed per mediã personã filij. et sic heres heredis est heres testatoris. vt. l. fin. C. de here. instit. ¶ Sed contra de. l. qui liberis. §. hec verba. s. eo. vbi non sufficit qđ sit heres per mediã personam filij: et sic heres heredis. Sol. hoc nõ debet attendi: sed an sit heres ex iudicio defuncti vel legis dispositione. sed hic ex iudicio defuncti est heres. z sic est verificata conditio. Ex vigore em̃ illorũ verborũ quisquis mihi zc. Substitutio vulgaris comprehenditur: vt supra eo. l. ex duobus. in prin. et connet pupillarẽ vt hic. Facit ad. q. ¶ aliquis est heres heredis tituj: z petit hereditatem nec dicit in libello vt heredis heres: sed vt heres tituj: sed postea probatur heres per mediam personam. Dico ª quod valet quia conditio debet intelligi ad literam: vt. l. meuius. de condi. et demõ. multo magis debet intelligi secũdum mentem proferentis: vt. l. si quis intentione. s. de iudi. tangitur per Lyn. in lege finali. C. de here. instit.

a

☞ Spes substitutiõis vulgaris qđ transit ad heredes.

Spes substitutiõis pupillaris ex presumpta voluntate defuncti transit ad heredes.

Ista ẏba si filia mea decedat anteq̃ nuberet qualiter intelligantur.

Vulgaris tacita comprehensa in expressa vulgari expirat pubertate aduenente.

Qui habebat. ᵇ Spes substitutionis pupillaris non transit ad heredẽ pupillariter substitutũ. hoc dicit. Difficilis et subtilis est hec lex iudicio meo. ¶ Oppo. ¶ quod spes substitutionis pupillaris transeat ad alũ substitutũ: vt. l. coheredi. in prin. s. e. So. gloss. verum est quod transit ad substitutum vulgariter: vt ibi. non pupillariter: vt hic. Et ideo intellige quod hic impubes decessit iam fact⁹ heres. ita dicit glo. super verbo impubes. Dyn. dubitat de hac solutione. videtur em̃ dicere in hoc non video rationem inter vnam substitutionem et aliam: et ideo dicit quod in contrario partem habebat iure accrescendi partẽ habebat iure coheredis: sed non placet: quia ambas partes habet iure substitutionis: vt. l. si titius. supra eodem. et dixi in dicta lege coheredi. in prin. ideo tene solu: glo. nostre. quia ibi loquitur in vulgari: hic in pupillari. cuius conditio non existit: quia ista filia decessit pubes. vt ex text. apparet. et ex gloss. ij. vnde ista mater et soror nõ potest venire ex vulgari nec pupillari merito ad eos non transit spes substitutionis. ¶ Oppoñ. certum est quod substitutio pupillaris qua ista filia est

b

¶ Ego dico contra Dy. adõ qđ ideẽ vult bal. et Nico. de nea. in. l. iã hoc iure. s. e. et in. §. q̃ discretas: et in. §. qui patrẽ et in l. coheredi s. eo. idem Bal. in. l. j. et ibi pau. de ca. s. e. pro quo facit ẽm ale. qz ista substitutio est subrogata loco iuris decrescendi. vt. d. §. qui discretas. sed in iure accrescẽdi oẽs pariter admittunt. vt l. titio vsufruct⁹. s. ẽ vsufruc.

¶ Qui habebat. vide Bal. cõsil. ccxxxiij. tij li. et consi. cxvij. incq̃dam fuit substitut⁹. e. iij. lib.

Andreas Pomate.

¶ Habebat. vide Alex. cõsi. j. in. v. col. j. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

substitutus filio est conditionalis substitutio: vt lege in ratione.paragraphus si fil o.ad legem fal.sed substitutio conditionalis vel legatum conditionale trãsit ad substitutum primo legatario decedente: vt in.§. sinautem sub conditione.C.de cadu.tol.et est expressum in.l.cõdityla grande:de acqui.heredi. Sol.glo. fi.et bene.et no.bene quod isti qui erant vltimo substituti erant pupillariter substituti:scilicet filie si impubes decesserit.sed ista filia decessit pubes:merito conditio secunde substitutionis deficit:ideo isti substituti non possunt admitti ad bona pupilli. arg.u.l. coheredi.§.qui patrem.supra eodẽ.et sic innuit ista
2 gl.†quod si decessent ista filia in pupillari etate: ita quod mater et soror ex substitutione successissent qõ spes substitutiõis pupillaris ad heredem transiret. quod placet presumpta voluntate defuncti:quia voluit istos substitutos succedere filie. in cuius hereditate voluit inuenire hereditatem primi:vt.l.ex duobus.in princip.supra eodem.et not.in lege qui duos de re.dub.2 secundum hoc illi qui ponunt hic casum quod spes substitutionis pupillariter substituti non transiit ad heredes non bene dicunt: quia imo transit:vt hic innuit gloss. ¶Quero de vna.q.†ista verba si filia mea decedat anteqꝫ nuberet: qualr intelligant. Bl.j.dicit.i. nubilis esset. Sed ꝫ hanc solu.videtur.l.sancimus.C.de nup.vbi intelligitur: idest antequ nuptiarum solẽnitas siue festiuitas celebretur. Sol.illa loquitur in dubio.sed hic debet intelligi vt glo.dicit.nam hic filie exheredate non potest substitui nisi pupillariter et directo:vt.l.prima.in fine. et l. coheredi.§.cum filie.supra eodem.Si ergo aliter intelligatur esset intellectus absonus:vt.l.quoties.in l.in ambiguo.de re.dub.si autem posset vtroq; modo valere staremus.d.l.sancimus. ¶Quero vltio. ti dicis quod spes substitutionis transit ad substitutum vulgariter:vt.l.coheredi.et.l si titius. supra eodẽ.modo hic mater et soror fuerunt pupillariter substitute.que continẽt vulgarem tacitam tamen:exacta non venerunt.Respon.quando quis substituitur filio exheredato:talis substitutio non potest cõtinere vulgarem substitutionem. Ista non placet: quia licet ista filia esset exheredata a primo gradu tamẽ a secundo non:quia erat substituta vulgariter et pupillariter.et sic potest in tertio gradu.vt supra.titu.j. l.potest ergo:ideo dic quod hic filius adiuerat:ideo prima substitutio expirauerat:vt dixi supra in primo
4 contrario.vel aliter.†vulgaris tacita contenta in expressa pupillari expirat adueniente pubertate: vt dixi in lege prima supra eodem.in materia vulgaris substitutionis.Cum ergo ista filia adoleuerit expirat ista substitutio pupillaris sub qua substituta erat.

Titius. ¶Difficilis est tota hec lex. et breuiter hoc dicit. Additio hereditatis extinguit spem substitutionis vulgaris:non personam ad eũ tantũmodo hoc dicit illud principiũ. ¶Opp.quia locus est substituto nõ est locus substitutio:sed hic est substitutus:ergo ꝛc.vt.l.quãdiu.de acquiren.heredi.So.hic locus est substituto in portione sua tantũ non eius cuius aditio fuit facta:et ideo illa portio non vadit ad substitutum. ¶Opp.quod ista portio vadit ad coniunctum non ad substitutũ vt.l.seruus communis ab extero.j.de acquir heredi. Solu.ubi nullus erat substitutus:hic sic. ¶Oppo. de.l.si pater.supra titulo primo. et instituto eodem.§. fina.,vbi intelligũtur ista verba si heres non erit vel alium heredem nõ fecerit.sed hic fecit:ergo ꝛc.Solu.glo.quod hic fecit in portione sua cuius institutus non fuit non aliorum: quia seruus representat personam duorum dominorum. ¶Oppo. extra gloss. qõ iste substitutus vulgariter nõ debeat admitti nisi vtroq; non adeunte: et altero non agnoscente: vt.l.quãuis. C.eodem.et.l.quidam testamento.supra eodẽ.Sol. ista verba si heres non erit.relata ad seruum cõmunem intelliguntur separatim et disiunctim. hoc probatur in lege et proculo.infra de lega.ij. et.l.qui heredi.§.si duorum seruo.de condi.et demonstra.merito cuicunqꝫ portio vacet substitutus admittitur. Ita contrarius fuit facta substitutio duobus coniunctim et copulatiue:ideo requiritur quod neuter sit heres. Ita debetis intelligere istam difficilem materiam.

Titius. Multum difficilis.§.est. Quoties substitutio est plenior qꝫ institutio preualet substitutio. hoc dicit.habet quatuor partes. primo ponitur thema et questio. secundo ratiocinatur circa questionem ponendo quatuor casus. tertio reassumit questionem et eam determinat. quarto ponit nouam questionem et eam soluit. secunda ibi:et quidem.tertia ibi:secundum hec.quarta ibi:quidergo ꝛc. ¶Dic in text.ibi in hac.q.idest in hoc themate examinando per modũ questionis. ¶Oppo.ad primũ dum dicit in hac ẽstione.debet dicere in his questionibus cũ plures sint.Dicvt.s.apostillam in Ja.de are. ¶Item oppo.ad secundũ qꝫ substituto adferat commodum.vt.l.j.§.si proponatur.j.si quis omis.cau.testa.So.quidam qꝫ nullius momenti est. scilicet nullus vtilitatis:quia posset adire ex substitutione et omittere ex institutione. Alij quod ista secundum illam et bene per.l.si te solũ.§.primo.supra eodem.et.l.sed et si.§.finali.supra eodẽ. ¶Opp. dꝫ hic qꝫ si substitutio sit pura institutio nõ valet.licꝫ tra;vt hic.et dicta lege sed et si plures.§.fina.i.ẽ.eo. Solu.licet sit pura tamen affert aliquam vtilitatem et hoc sufficit quod possit aliquam vtilitatẽ afferre. ¶Oppo.dicitur hic quod quis fuerat substitutus pure. Sed contra:qua nulla substitutio est pura.vt lege coheredi.§.coheres.supra eodem.et lege in ratione.§.si filio.ad.l.fal.Solu.glo.et bene.simile videtur in lege qui liberis.in pan.supra eod. ¶Opp. dicitur hic quod institutus fuit sub conditione:et substitutus pure.Sed contra quia ista substitutio pura habet in se conditionem contrariam:vt.l.si post mortem.§.finali.infra de lega.j.et.l.pecuniam.supra decer.peta.glo.dicit.quod ista est conditio tacita que proprie non est conditio.vt lege conditiones que extrinsecus.de condi.et demonstra.sed non placet:qa ista conditio ex testamento procedit:vt.l.ad quãdo. de condi.et demonstra.dixi in dicta lege cõditiões. Sol.contra num quod signauit vobis loquitur in legatis:sed in hac substitutione est aliud:quia in ea inest de necessitate conditio contraria ei que in institutione est apposita.et ille conditiones que insunt de necessitate non proprie suspẽdunt:vt lege tertia.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

j. de leg. j. ¶ Oppo. q̄ ista conditio non debeat expectari cum omnino non sit conditio extitura: vt. l. si quis ita scripserit. §. titu. j. Solu. hic in nulla parte institutio erat pura. ⁊ ideo expectatur conditio: q̄ posset interim mori: vt. l. huiusmodi. j. de lega. j. ibi vero erat in aliqua parte pura. ¶ Oppo. extra glos. dicit hic q̄ cōditio institutionis existens facit non valere substōnē: sicut si ab initio fuissent due pure. ¶ Op. de. l. verbis j. ad. l. falci. vbi dispositio que ab initio valuit per euentū conditionis nō irritatur. So. illud in legato in quo adueniente conditione nō trahitur retro: vt. l. sempronius attalus. de vsufru. leg. ⁊ illud est in diem. in conditione est in. l. j. j. si quis omis. cau. testa. ⁊ ideo nō trahitur retro: vt. l. quod dicitur. de testa. iure. ⁊ ideo due sunt pure. ¶ Opp. ad tertium dicitur hic q̄ libertas prevalet legato. cōtra de. l. seruum filij. §. si idem. j. de leg. j. So. intelligo hīb in dubio ⁊ quando libertas potest valere: alīs secus: vt in contrario. ¶ Oppo. hic dicatur q̄ iste seruus ex primo gradu non potest esse heres: quia sibi sic non fuit libertas relicta. Contra in. l. pe. C. de ne. ser. her. instit. Solu. fateor q̄ hodie ex primo gradu posset esse liber ⁊ heres: quia statim q̄ heres instituitur videtur q̄ fit liber nisi cōtrarū appareat. ⁊ ita debet intelligi glo. mag. in fi. fm iura noua: alīs diceret male ⁊ cōtra hunc text. qui dicit q̄ ex prima institutione nō potest esse heres. ¶ Item oppo. q̄ per libertatem datam in substitutione legatū non reuocet simpliciter: sed debeat expectari euentus: vt. l. fi. C. de ne. ser. he. inst. Glo. parua que est hic videtur fateri cōtrarium per. l. cōtrariā: Iz illa lex cōtraria nō videatur mutare aliquid de iure antiquo: sed ponit casum qui ponitur in. l. si seruus cōmunis in fi. §. co. dic q̄ ibi loquitur quando est substitutus pupillo: hic sibi ipsi vulgaliter que non habet tractum temporis. sufficit ergo q̄ velit esse heres: sed si substitutio facta de seipso esset facta sub aliqua condit one: tunc debet expectari euentus conditionis. ¶ Dicitur hic vnus grad⁹. contra: imo plures scz institutionis ⁊ substitutionis. Bl. sol. q̄ vnus est grad⁹. expone scz valid⁹. vel aliter. i. vna psona q̄ est substituta. ⁊ instituta vel vnus gradus scilicet substitutionis: tene quam vis non curo. ¶ Venio ad quartam partem circa quam opponi. ⁊ quod ista inuestigatio: an iste titius heres aduenit vel non: non sit necessaria: quia etiam si aduit sticho erit liber et heres: siue testator voluerit preferre legatum libertati vel econtra propter illam perplexitatem: quia ille non pōt iubere anteq̄ sit dominus: ita non potest iubere anteq̄ adeat. ¶ Opponitur de. l. sed si plures. §. finali. ff. eodem. Solu. hic adfert cōmodum: quia substitutio secunda est cum libertate. ¶ Opponi. quod perplexitas vitiet: vt. l. si titius. j. titul. j. Solu. de conditione impossibili ratione perplexitatis dicam. j. titulo. j. l. j. ¶ Alterius distingue vt glos. magna que incipit sub dubio. super verbo prevalere.

Pupillus. Dic ibi vniuersum: id est nūquid vniuersus eius status ex euentu conditionis pendeat. Dynus. ¶ Quērit glossa. nunquid ab hereditate emptoris potest abstinere. Nō dic vt. l. tertia. §. qui fideicommissam. supra titu. primo. Et istius. §. materiam examinaui. ff. in. l. paterfamilias. in fine.

¶ De conditionibus institutionum. Rubrica.

Relictum sub conditione necessaria habēte precedentem conditionem turpem non debetur.

Impossibilitatis quatuor sunt species.

Impossibilitas nature quando vitiet testamentum.

Impossibilitas nature q̄n vitiet contractum.

Impossibilitas de iure quando vitiet dispositionē.

Impossibile de iure dicitur quod est contra bonos mores.

Impossibilitas ratione perplexitatis quādo habeat vitiare.

Quando impossibilitas de facto habeat vitiare dispositionem.

In locum conditionis impossibilis q̄n aliquid debeat impleri.

Si relictū est fratribus pro missis cantandis licet ciuitas sit interdicta: debet aliud honestum in locum missarum fieri.

Si conditio est pro parte possibilis ⁊ pro parte impossibilis: impletur possibilis alia reīcitur.

Institutus sub conditione impossibili an possit adire hereditatem de iure ciuili vel perere bo. pos. de iure pretorio.

Filius institutus sub conditione impossibili potest testamentum approbare.

Conditio impossibilis in persona tertij nō vitiat dispositionem.

Matrimonium contractū sub conditione impossibili an valeat: remissiue.

Ob impossibili.

Hec lex habet duas lecturas que consistunt super illis verbis alio modo. vt dicit ibi glo. ⁊ vtraq̄ est vera: tenendo quam vultis et secundum vtrāq̄ pone casum. ¶ Opponi. institu. de lega. §. finali. ff. C. de his que pe. nomine. l. prima. vbi est idem textus. Dicit gl. hic conditio fuit apposita honorato: ibi fuit apposita grauato fm Azo. hic glos. non formal. sed eam formal. C. de his que pe. no. l. j. ⁊ institu. de leg. in. d. §. fin. ⁊ j. de condi. ⁊ demon. super rubrica. ⁊. l. obtinuit ⁊ Dy. in. c. nemo pōt. extra de reg. iur. lib. vi. Do. to. vltramon. dicunt veritatem q̄ istud contrarium nō meruit signari. Nā si respiciam⁹ legē contrariā. ibi nō fuit relictum sub impossibili conditione. imo sub cōditione necessaria. dixit enim iubeo q̄ heres interficiat patrem suum. ⁊ si non interfecerit. dec centum pene nomine titio. vides ergo q̄ titi⁹ debet habere centum sub conditione si heres patrem nō interfecerit. sed filiū interficere patrē est impossibile de iure: ergo non interficere est necessarium. ⁊ sic relictū fuit sub conditione necessaria. Dicas tu: ergo debetur sicut relictū sub conditiōe necessaria: q̄ pro pura habetur vt. l. si pupillus. §. qui sub conditione. j. de noua. Respondeo debetur nisi habeat precedentem conditionem turpem. vt. l. si homo mouius. j. de verbo. obliga. ⁊. l. in illa stipulatione si calēdis. eodem titulo. ⁊ hanc opinionē tenet glos. hic ibi non est impos.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

sibilitas ꝛc. illa ergo distinctio adiicia/tur honorato vel grauato est falsa: qꝫ lege nō probat. ꝛ est cōtra casum. l. si mihi ꝛ tibi. §. si quis seruos. ī. de leg. j. vbi cōditio adiicitur grauato: et va/let dispositio. ¶ Preterea hec lex: et l. conditiones. ī. eod. ꝛ. l. obtinuit. ī. de cōdi. ꝛ demon. loquūtur generaliter et nō dicūt an vel cui sit adiecta cōdi/tio impossibilis. oīs eīn cōditio q̄ adi/icitur institutiōi vꝫ adiecta relicto et legato in illo testō vt. l. si dies. in fine. ī. qñ dies lega. ced. Sz si esset vera ta/lis opinio sequeret q̄ nullū legatū re/lictū in testō illo in quo q̄s est institu/tus sub cōditiōe impossibili valeret. Alia est opi. Jo. in. d. l. j. de his q̄ pe/no. re. q̄ hec. l. cōcordat cū illa. l. ꝓpo/et est cōtra ter. in. l. j. C. de his q̄ pene nomine. in fine ibi sine vllo dāno ꝛc.

Andreas Pomate.

a ¶ His premissis[a] veniam[a] ad mate/riā cōditionis impossibilis ꝛ reperi/mus quatuor spēs impossibilitatis. 4 Quedā est impossibilitas de natura: quedā de iure: quedā est ratione per/plexitatis. Et quedā est impossibili/tas de facto. Examinemus quālibet per se: ꝛ primo de impossibilitate natu/re. ¶ Op. qđ impossibilitas oīno vi/tiat testm: vt. l. si stipuler. de ver. ob. et l. apud iu. §. fi. als est sub. l. idē iul. ī. de leg. j. Rñ. ibi impossibilitas adiicitur per modū dispositionis: ideo nō va/let ipso iure. hic per modū conditio/nis. ¶ Ad hoc oppo. de. l. si mihi ꝛ ti/bi. §. si quis seruos. ī. de leg. j. vbi adi/icitur per modū dispositionis ꝛ nō vi/tiat. Sol. ibi impossibilitas nō erat in eo qđ erat substantiale in dispositio/ne: sed in quodā accidēti vt in die seu 5 dilatione: ideo vitiatur ꝛ nō vitiat: vt ibi dixi. ¶ Item op. conditio de prete/rito non vera est impossibilis: vt l. verū. ī. de reg. iur. sed cōditio de pre/terito non vera vitiat dispositionem. vt. l. cū in scō. de inoff. testa. ꝛ. l. ij. de here. instituen. ꝛ ī. eo. l. institutio talis §. fi. cū sq. Respondeo: hic loquitur in conditione impossibili de futuro: ibi de preterito. ratio: quia talis conditio est magis causa finalis q̄s cōditio. vt l. demonstratio. §. j. ī. de condi. et de/mon. ꝛ qđ ibi dixi. ¶ Contra hanc so/lu. oppo. de. l. si mevia. §. de here. di. instituto. Glo. ista dicit quod ibi loqui/tur de cōditione nugatoria. sed quid vult dicere nugatoria: Respondeo cō/ditio de preterito que est modo im/possibilis ꝛ de preterito fuit impossi/bilis: est nugatoria ꝛ nō vitiat: sed il/lud quod. §. dixi loquitur in cōditiōe de preterito que licet nunc sit impossi/bilis: tamen de preterito fuit possibilis. ¶ Ad hoc oppo. ꝛ videtur quod conditio impossibilis vitiet di/spositionem. vt. j. de verborum obligatio. l. impos/sibilis. Respondeo impossibilis conditio vitiat con/tractum: vt ibi non vltimas voluntates. vt hic, ꝛ ra/tio fit fauor vltime voluntatis. vt. l. in testamentis. de regulis iuris. ¶ Sed contra hoc de contractu op/poni. quod in contractibus impossibilitas nō vitiat. vt. l. insulam. §. locati. Solut. ibi impossibilitas erat circa aliquod accidens. vt plene dixi in. l. si mihi ꝛ ti/bi. §. si quis seruos. ¶ Et predictis potest distingui circa impossibilitatem nature. Aut impossibilitas ad ijcitur in vltimis voluntatibus: aut in contractibus. Primo casu aut per modum dispositionis aut p modum conditionis. si per modum dispositionis: aut est impossibilitas circa id quod est substantiale in di/spositione: aut circa aliquod accidēs. si per modum conditionis: et tunc aut de preterito aut de futuro. si de preterito et tunc aut est. impossibilis nunc: et fuit impossibilis de preterito. ꝛ non vitiat: si vero de pre/terito fuit possibilis: et impossibilis de futuro: tunc vitiat vt hic. saluo eo quod dico circa impossibilita/tem iuris. Si ī contractibus aut per modum con/ditionis ꝛ vitiat. aut per modum dispositionis: ꝛ tūc aut circa id qđ est principale in dispositione. ꝛ vitiat: vt. l. si stipuler. ī. de verbo. obliga aut circa accidēs. vt circa diem: ꝛ tunc distingue: aut in contractib⁹ bo/nefidei aut stricti iuris: vt plene dixi in. l. si mihi ꝛ ti/bi. §. si quis seruos. ī. de lega. j. ꝛ probatur in. l. insulā. §. loca. Ego dixi qđ impossibilitas vitiet contractū. Contra. in. l. si militem. C. De condi. ob causam. Sol. hic dantur plures solutiones. puma aliud in contra/ctibus nominatis ꝛc. Bzeuiter Dy. ponit vnam solu/tionem. Impossibilis conditio vitiat omne cōtra/ctum de mundo siue bonefidei ꝛc. sed non impedit quin cōdictionē ob causam: que non ouf ad perficiē/dū contractū prout agitur: sed ad resoluendū ipsum extra id quod agitur. vt. l. si is. §. fi. §. cōmoda. ita lo/quitur. l. si militem. C. de condi. ob cau. ¶ Venio ad impossibilitatem iuris ꝛ op. institutio q̄ in alterius voluntatē cōfertur est impossibilis de iure: ꝛ nō si fiat institutio vitiat. vt. j. illa. ꝛ. l. si qs sempronium. ꝛ. l. ca/ptatoias. §. de here. instit. Sol. cōditio proprie im/possibilis de iure est illa que est ptra bonos mores. sed ista institutio que confertur in alterius arbitriū non est impossibilis de iure: sed lex nō assistit. simile in. l. stipulatio ista. §. alteri. ī. de verbo. oblig. ꝛ quod ibi not. in. l. pacta que contra. C. de pact. vel si volu/mus dicere qđ si cōtra ius: dicamus qđ ideo ibi ve/tiat: qꝛ talis conditio facit cessare solennitatem testa/menti: cū voluntatē defuncti institutio talis non ha/beat: ꝛ ideo vitiat institutionē. ¶ Iterū op. qđ cōditio impossibilis de iure debeat impleri de facto. vt. j. ē. l. mulier. et. l. meuius. ī. de cōdi. ꝛ demon. Sol. si cōdi/tio que est de iure impossibilis impleatur de facto ꝛ nihil facit contra bonos mores debet impleri de fa/cto vt hic. ꝛ ī. eo. l. conditiones. simile dicit Dyn. in. l. qdam cū filiū. ī. de verb. obli. ¶ Item opp. de. l. ser/uo. de condictio. unde. vbi conditio de iure impossi/bilis vitiat legatum. glossa ibi. soluto, conditio im/possibilis non vitiat si testator sciebat eam impossi/bilem: sed si credebat possibilem ꝛ erat impossibi/

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tunc vitiat.quod tene menti.argu.ſ. de here.inſti.l. quo loco.§.primo.hec ſo.videtur contra caſum.l.ab omnibus.§.primo.infra de lega.j. vbi dicit quod licet teſtator putauit conditionem poſſibilem q̃ erat impoſſibilis tamen non vitiat.Sol.illa conditio de tabulis reddendis reſpicit vnum finalem effectum: ſcilicet liberationem.z ideo licet ſit impoſſibilis per vnum modum ſufficit quod ſit poſſibilis per alium modum equipollẽtem:ſicut dixim⁹ in lege mulier. 7
in prin.ad trebel.et.l.ſi ita.quando dies leg.ced z.l. q.C.de inſti.et ſubſti.In aliis aũt cõditionibus que ad vnum finalem effectum non proponuntur eſſet ſecus.hoc probatur.quia cõditio debet impleri in forma ſpecifica:nec debet impleri equipollẽter: vt dixi in lege gallus.§.et quid ſi tãtum.ſupra de lib.z poſth. ¶Oppoñ.de.l.filius.infra eodem. vbi conditio impoſſibilis vitiat inſtitutionem. Glo.ſoluit duob⁹ modis. Primo quod ibi vitiatur teſtamẽtum ad cõmodum inſtituti qui erat ſucceſſurus ab inteſtato. z vitiatur inſtitutio vt ſuccedat ab inteſtato et legata non ſoluat.Alia eſt quod ibi ſpeciale in filio qui non poteſt inſtitui niſi ſub cõditione poteſtatiua:et ideo 8
illa inſtitutio peccauit in forma.et iſta eſt vera.Et p hoc apparet quod precedens ſolutio non eſt vera: quia illa.l.in aliis venientibus ab inteſtato non procederet:vt.l.ſi libertus ſub conditiõe.j. de bo.liber. Item non haberet locum in filio emancipato vel inſtituto a matre:vt.l.reprehendenda.C.de inſti.z ſubſti.Expeditus de impoſſibilitate iuris;quia in omnibus caſibus in quibus impoſſibilitas nature vitiat:in omnibus illis impoſſibilitas iuris vitiat;ſed in illis in quibus impoſſibilitas nature non vitiat an impoſſibilitas iuris vitiet? ¶Diſtingue ex predi-
6 ctis per te. ¶Veniamus† ad impoſſibilitatem ratione perplexitatis.et opponitur quod impoſſibili- 9
tas vitiet.infra eodem.l.ſi titius.Sol.ibi eſt impoſ- a
ſibilitas ratione perplexitatis: hic nature vel iuris. et ratio eſt; quia imputet ſibi teſtator qui induxerit perplexitatem et conditionem inſeruit ipſemet; vt ibi no. ¶Item oppo. quod impoſſibilitas ratione 10
perplexitatis non vitiat; vt infra eodem lege ſi quita.in princip.Sol.ibi perplexitas poteſt de iure diſſolui.de facto ſecus:vt ibi patet. ¶Item opp.quod impoſſibilitas ratione perplexitatis non vitiat:quia ſi non poteſt diſſolui de iure debet diſſolui de facto; vt.l.ſi titius.de verbo.oblig.vbi lite cõteſta.de facto quis ſoluit perplexitatẽ.Solu.ille qui implet cõ- 11
ditionem de facto z ſic diſſoluit perplexitatẽ implet eam ſibi z ad ſui cõmodum:ideo talis diſſolutio admittitur.ſimile.j.eo.l.mulier.§.j.ſed ſi impleas de facto:z fieret ad alterius commodum; non implentis; tunc talis diſſolutio perplexitatis nõ admitteretur. hic eſt caſus in.l.ſi titius.j.eo.tit.z probatur in.d.l. ſi titius.in exemplo negatiuo. ¶Opponi.quod iſta perplexitas non vitiat diſpoſitionem:vt.l.qui quadringenta.in prin.j.ad.l.falci. Solu.ibi perplexitas ex verbis vel ex diſpoſitione defuncti nõ contingit; ſed ex quodã accidenti facta eſtimatione patrimonij:z ideo non vitiat ſed diſſoluitur perplexitas; put poſſibile eſt ꝑm voluntatem defuncti. ſed quod ſ. dixi habet locum in perplexitate que proceſſit ex verbis vel ex diſpoſitione defuncti. ¶Item op.de.l.vlt.§. titius.ver.q̃d ergo.ſ.tit. priori.vbi perplexitas nõ vitiat diſpoſitionẽ. Sol. l.ſi titius.j.eo. loquitur q̃n pplexitas cadit iter res dignas pari fauore:tũc diſpoſitio vitiat:ſed ſi cadit inter res quarũ vna eſt digna maiori fauore; prefertur fauorabilior.arg.l.inter pares.de re iu.z ex predictis diſtingue per te. ¶Venio† ad impoſſibilitatẽ de facto.z op.q̃ impoſſibilitas vitiat diſpoſitionem vel legatum:vt.l.cũ heres.§.j.j.de ſtatu libe. Glo.que eſt ibi et in.§.impoſſibilis.inſtit.de here.inſtit.ſoluit ibi de impoſſibilitate de facto que eſt magis difficultas q̃ impoſſibilitas.z ideo q̃ eſt poſſibilis licet difficilis diſpoſitionẽ vitiat:vt ibi de tali impoſſibilitate de facto que dicitur difficultas.dic vt dixi in.l.continuus.§.illud.de verb.obli. Nos videtis q̃ cõditio impoſſibilis diſpoſitionem nõ vitiat:quero† an in locũ illi⁹ debeat aliud impleri. Reſpon.quandoq; teſtator adiecit cõditionem impoſſibilez ad nullum finem honeſtũ; vt ſi celũ digito tetigeris:z tunc non debet aliud impleri: vt hic.et.j.eo.l. cõditiones.et.l. obtinuit. de condi.z demon. Quandoq; adiecit conditionem impoſſibilem ad aliquem honeſtum finem et tunc debet impleri ille honeſtus finis ꝓout eſt poſſibile: vt j.de vſufru.leg.l.legatum.z.j.de admi.re.ad ciui.pertl.legatum. ¶Et
† per hoc⁴ ſi teſtator reliquit centũ a ¶Et per hoc.z vide q̃ no.in rubrica quotem.et ad Bal.in.l.j. C.de his q̃ pe.nomi. And. bar.
fratribus predicatoribus pro miſſis cantandis et ciuitas eſt interdicta:et ita q̃ miſſa non poteſt cani: tunc debet aliud honeſtum fieri in locum illius honeſti finis. ¶Quero† quid ſi conditio eſt ꝓ parte poſſibilis z ꝓ parte non? Reſpon.quatenus eſt poſſibilis impletur:quatenus eſt impoſſibilis reſcitur: vt lege qui dotez. de dote prelega.facit.l. penulti.infra de conditio.z demonſtratio. ¶Quero† an inſtitutus ſub conditione impoſſibili poſſit adire hereditatem de iure ciuili:vel habeat neceſſe petere bono.poſſeſſ.de iure pretorio? Jaco. de are. dicit ſimpliciter q̃ habeat neceſſe petere bono.poſſeſſ.de iure pretorio:vt ipſe no.in.l.cum in ſecundo. ſupra de inuſt.teſta.z.l.ſi quis eum. ſupra titu. priori. et probatur per textum.l. facta.§. ſi in danda. infra ad trebellia Quid dicemus? Reſpond. quedam cõditiones impoſſibiles remittuntur a iure ciuili:quedam a iure pretorio. Primo caſu poteſt adiri de iure ciuili:vt hac.l. z inſtitu.de heredibus inſtituen.§. impoſſibilis. et

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

l.conditiones.infra eodem titulo.quedam remittuntur de iure pretorio. et tunc non potest adiri de iure ciuili:sed recurritur ad bo.pos.secundum tabu. ideo quia ius ciuile illam conditionē nō remittit.ita loquitur.§.si in dandā et ita loquitur.l.j.§.ad eos .j .ad legē fal. Contra hoc facit.l. si libertus .in principi.infra de bo libe. vbi conditio reiicitur a pretore et tamen est heres de iure ciuili. Sol.oportet te intelligere heredem esse.idest bono.pos.nō autem de iure ciuili. Item quero † dictū est quod si filius institutus est sub conditione impossibili non valet testamētum.sed an filius potest testamētum approbare.dico quod sic.vt.l.filio.supra de iniusto.testa.et est casus recte intelligendo.infra eodem.l. si quis in testamento. Querit glosſ.† quid si conditio impossibilis in persona tertij apponitur. Dicit glosſ.quod non vitiat:vt.l.si meuia.§.de her. inſt.,z hoc propter generalitatē.l.obtinuit. infra de condi.et demon. Querit glosſ.† an matrimonium factum sub conditione impossibili valeat. Et videt qō sic:quia est fauorabile sicut institutio: sed tu dic de hoc vt in.c.finali. extra de condi. apposi.

a Opp.vi et vide qō de hoc elegāter tangit Bar.in l.j.C.q̄ test. face. possunt. Andr. Barb. Andreas pomate.

b Qō facit ad qōnē Cōtrarius vī tenere Bart. in.l. manumissiones. C.de iusti.z iure vide Jaſi l.si idē cū eo.in prin. ff. de iur, om. iud.in iij.col. Andreas pomate.

c Dicit statu.z videas oēs in no gl.sing. in.l.vbi fideiussor.ō solu.

* Aduerte q̄ in hac.l. si ita heres Bart. accusat vitio cōtradictiōis. Sz q̄ saluatione Bar.vi de concor. quā posui ad.l.cui fūdus.ff. de cōdi.z demon.

An quod cōmune est propriū sit. Et an alienato vsufructu res sit mea et qd si est alienata proprietas.nu.2.

Si testamēto. Conditio si meus erit verificatur in proprietate tātum totius vel partis:nisi contraria voluntas appareat. hoc dicit. Oppo.dicitur hic quod cōmune est meum est: imo quod commune † est meum non est:vt.l.quintus j.de aur.z arg.leg.glo. dicit in dubio nō dici meū nisi in totū sit meū:quod tene menti:sed ista glo.est contra tex. super quo est signata ibi nisi euidentissimis. vbi dicitur meum est quod commune:nisi probetur contrarium. vnde glo.dicit in.l.id quod nostrum. j.de regulis iuris.quod commune est dicitur meum ficte non vere:ita dic vt dixi plene in.l.seruī electione.§.j.j. de legatis.j. Dicitur hic vbi † alienauit vsumfructū adhuc dicitur res mea. Sed quero quid econtra si alienauit proprietatem.dicit glo.q̄ idem videtur.vt.l.iij.de vsufruc. sed dicit finaliter contra.vt.l.j.§.j.j.ad fillet. z adde j.ad.l fal.l. statulib. Nō obst.l.iij. q̄ vsus fructus licet sit pars dominij: tamen finitur morte testatoris :ideo de eo non sentit testator. Quero quid si manumisit ita quod tantum iuspatronat⁹ retinuit. Casum habuistis.ē.titu.ij.l.talem.§.j. Item quere glosſ.quid quando testator voluit quod esset suus in totū quis erit tunc heres:dicit g'oſſ. distinguere vt habuistis in.l.sed et si in conditione.§.si seruum cōmunem.ē.titu.ij.

Una pluralitas generat plures singularitates. Ista propositio duo z tria sunt quinq: z duo et tria sunt septem verificatur.

Duo et tria z cōponantur quinq tñ nō sunt quinq. Statutum quod bannitus in centum impune offendatur non comprehendit bannitum in duobus bannis videlicet vnum in quinquaginta et aliud in sexaginta.

Sed si duo. Una † pluralitas generat plures singularitates.h.d.contra hoc opponi.C.de impuber. z alijs subsitu.l. cūis. et.l. penulti.ego,examinsut plene in.l.falsa.§.fin.j.de cōdi.z demon.z tetigi.ē.tit.ij.l.hoc articulo. vbi glosſ. tangit. Ultimo glo.† inducit hunc text.in arg.ad q.vtrum ista propositio possit verificari duo et tria sunt quinq. vel duo z duo z tria sunt septem. Et dicit qō sic:quia duo sunt de numero quinq. Itē tria sunt de numero q̄nq. Itē duo z duo sunt de numero septē.z sic verificatur.vide gl.per totū tus de hoc j.de ver.ob.l.quoties. Scias tñ q̄ licet ex duob⁹ et tribus cōponant quinq tñ duo z tria nō sunt q̄nq. vt.l.vbi fideiussor.j.de sol.z ibi no.qō facit ad⁹ qōnem. † Dicit statutū^c qō ex bannitis a centū liberis supra possit impune offendi. Certe si hz duo bannā vnū in quinquaginta aliud in sexaginta nō est exbānitus in centū:vt dixi in.d.l.vbi fideiussor.z ibi vide quod tene menti.

Conditio vt habeatur pro impleta an sufficiat sola oblatio: vel requiratur depositio et consignatio.

Alle in quem iussus est quis implere conditionem an sit legatarius.

Si conditio habet diem puta si domum edificaueris an si ille in cuius solo debet fieri cōdicio habeatur pro impleta.

Si ita heres. Cōditio potestatiua habetur pro impleta si stat per eum in cuius personā tenet impleri.h.d.z habet vnam bonā glosſ. Et quero † primo vtrum sufficiat oblatio solaꝛel requiratur depositio z consignatio ad hoc vt conditio habeatur pro impleta.gl.dicit si quidem fit presentiꝛtūc sufficit sola oblatio.vt.l.statuliberos.§. filichus.de statuliber.aut fit absentiꝛet tunc debet fieri depositio et consignatio.vt.l.cum heres.eodem titulo.Dy.et Jaco.de ra. dicunt quod requiritur depositio et consignatio etiam quādo fit presenti per rationem: quia quandocunq; fit oblatio ad consequendam actionem requiritur depositio z cōsignatio.l.j.C.de communi ser.manu.et nota.ē. titulo primo.l.si seruus communis.tu dic quando oblatio fit ad implementum conditionis.et fit et qui er implemento conditionis nil de suo perdit:z ad nihil obligatur implementi conditionem : tunc sufficit sola oblatio.vt lege statuliberos.§.filichus.infra de stat

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tulibe. z ibi glo. Et est casus expressus in l. vltima. C. de condi. inser. sed quando oblatio fieret nō solū causa implendi conditionem tantum: sed causa soluendi pretiuz: vel ille in cuius persona impletur ad aliquid obligatur: tunc requiritur depositio z consignatio. vt l. j. C. de commu. ser. manu. z qō no. in l. si seruus. §. ti. prori. z probatur in. l. antepenultima. C.
2 de pac. inter emp. ¶ Scōo quero ꝑ virū iste in quez est iussus implere cōditionem sit legatarius. Et gl. dicit quod non per. l. si quis sub cōditione. j. si quis omis. causa testamenti. z econtra qō sic vt. l. fideicōmissa. §. cum esset. j. de lega. iij. sed ad. §. cum esset. dicit glo. solue vt ibi. z in. l. in ratione. §. tametsi. ad legem falcidiam. nam ibi loquitur quando cōditio apponitur et quē testator potuit pregrauare. Sed tu dices nonne testator potuit istum heredem grauare. Sol. illud impletum debet impleri anteqz sit heres z sic anteqz possit grauari: z ideo non po-
3 test dici legatum vel fideicōmissum. ¶ Quero ꝑ qd 1 si ista conditio habet diem. vtputa si domum edificaueris. z ille in cuius solo debet edificari impedit: an statim est heres liberatus vel debet expectare diem. Dic in legatis z dispositionibus que recipiūt diem: fateor qō expectatur dies. vt. l. in illa stipulatione. §. j. j. de ver. obli. Fallit fauore libertatis vt. l. statuliber. §. fi. j. de statulibe. sed heredis institutio 1 non recipit diem vt. l. hereditas. §. ti. ij. z sic cōditio non habetur pro impleta: sola dies remanet: ergo non expectatur. z de hoc dixi in. l. hoc iure. et. l. in il- a la. j. de verbo. obliga. z dixi in. l. ita stipulatus in tertia questione principali circa fi. eo. ti. vbi plene dixi et distinxi circa fi. dic vt ibi.

SI qui ita. ¶ Nota hanc legē. ¶ Querit gl. vtrum statim ꝓtracta societate ille sit heres: an debeat expectari cursus. xvj. anno. Azo tenuit quod non debeat expectari. gl. tenuit contrarium: quia non fuit appositū tantum si contraxerit societatem: sed si permanserit. vnde debet expectari cursus tēporis. Ego dico quod si tempus esset adiectum tantum cōtractui: vt instituo vos si contraxeritis societatem in bonis meis vsqz ad. xvj. annos. tunc celebrato contractu remaneret solum tempus: sed de hereditate subducitur vt no. supra l. prori. ergo ꝛc. sed si esset adiectum nō solum contractui sed persistentie ipsi⁹ contractus tūc 1 est conditio vnde cursus temporis debet expectari. Item quero quomodo potest impleri ista conditio perseverantie. nam dicit textus permanserit ꝛc. illud videtur impossibile quod permanserint socij anteqz sint heredes. Respondeo oportet intelligere quod permanserint in illa societate rei future: et prodest quia possunt interim petere secundum tab. vt. l. ij. §. si sub conditione. de secundum tabu. et. l. si quis instituatur. §. titu. ij. z ideo omnia gerent z tractabunt tanqz heredes: et hoc prout legitur qō defunctus non contraxerit societatem. Alij dicūt huius timore qō ipse defunctus societatem contraxerit vt dicit glo. j. quod non placet per rationem que dictatur hic in tex.

1 ☞ Conditio si non alienauerit respuitur si nō est persona cuius fauore sit prohibita.

Idem Iulianus. ¶ Hic §. tractat de mutiana cautione. ¶ Oppo. quod hic nō habet locum cautio mutiana: quia ista conditio potest impleri in vita heredis: vt. l. cum tale. §. j. j. de condi. z demon. Solutio expectare mortem esset triste: ideo non expectatur. vt in. l. cum tale. §. j. z. l. mutiane. ¶ Item dicitur hic quod conditio est impossibilis: quia nō est cui caueatur. Contra: quia sunt saltem venientes ab intestato quib⁹ debet caueri. vt. l. is cui. j. de condi. z demon. et expresse deveniētibus ab intestato ponitur in auc. cui relictuz. C. de indic. vidu. z in corpore vnde sumitur. Sol. dicunt quidam qō hic nō erant venientes ab intestato. vel dic ista ꝑ cōditio si non alienauerit respuitur de facili si non est persona cuius fauore sit prohibita: vt. l. filiusfami. §. diui. j. de leg. j. sed secus in alijs conditionibus negatiuis: ita dixi in. d. l. is cui. j. de condi. z demon.

☞ Quando ad veritatem copulatiue requiratur vtranqz partem esse veram.

SI heredi. a Ad veritatem copulatiue requiritur vtrāqz partem esse veram: sed ad veritatem disiunctiue sufficit alteraz partem esse veram. h. d. ¶ Oppo. et videtur qō quando plures ꝺditiōes apponūtur: debet pareri vltime non cuilibet. vt. l. qō traditum est cū. l. seq. de ꝺdi. z demon. Solu. verbū disiunctim potest capi dupliciter: vez per alternatiuaz aut: z vel: sic loquitur hic. Alio modo disiunctim. i. separatim: et tunc est parendum vltime vt ibi. ¶ Item oppo. §. titu. ij. l. lucius. vbi disiuncta accipitur pro cōiuncta. Solu. ibi speciale: z rationem ibi videbitis. ¶ Item op. qꝰ ꝑ ad veritatem copulatiue nō requiritur vtrunqz sed alterum sufficit vt. l. j. §. de his qui no. infa. et. l. j. j. ad le. pompe. de parrici. Veritas est qō qñ due orationes ponuntur copulatiue non principaliter: sed respectiue ad aliud: tunc requirit cōcursus vtriusqz vt hic. Sed qñ plures orationes non copulantur respectiue ad aliud sed quelibet principaliter: tūc copulatiua ponit magis cā ordinis qz coniunctionis: ideo nō requiritur cōcursus vtriusqz vt. ll. cōtrarijs. z probo per ter. l. ea tamen adiectio. j. de lega. iij. et hoc plene dixi in. l. si is qui ducenta. §. vtrum, infra de rebus dubijs.

a Andreas Pomate. ¶ Si heredi. Et vide Ludo. ro. in cōsi. cxxix.

a Andreas Pomate. ¶ Si heredi. De materia vide p Jas. post Bar. z alios i. l. §. ff. de iusti z iur. et an ista regula sit vera tñ potiꝰ inspicie da est mēs qz natura copule .. ita Bal. in. c. ij. pe. col. ꝛ reseri.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Andreas Pomate.

a Et natura ⁊ consuetudine cõtractus. vide Felin.in.c.ij.col.vij.versi.stylus curie.de rescri. ⁊ in.c. tertio loco.in fi.de proba.et in.c.causam que.col.fi. de testi.Barba.cõsi.j.in.xlj.col.j.vol.Bal. alias Bar. in l. ¶. q̃cũq;. C. de apo. puj.libr.j. Barb.ꝑsi. xlvij. i. xxix.col.j. volu.et ꝑsi.lj. col. iij. eo. vo.⁊consi. vij co.vij. ⁊ seq.in. ij. vol.⁊ cõsi. xvj. in.vij. col.i.ij.vo. ⁊ ꝑsi.lvij.in ij col.in. ij. vol.⁊cõsi. lix i.vj. co. eo.volu.et consi.lxvj. col.vij.eo. volu.

Andreas Pomate.

b Facit ad statuta. ℞ dictũ seq̃t Alex.cõsi. xxxiij.in fi. v.vol. ⁊ vij de remissi ue ꝑ Bar. ꝑsi.xij. i ij. a col.eo.⁊cõ sil xxxvij. i ãtepe. col. ⁊ pisla doctrina facit ter. i.c. j. ℞ iureu. b li.vj.⁊vide Felin.in.c. 2 eccl̃ia sancte marie. xxvij.di. ℞ consuit.vbi etiam per Barba.in. iiij.col.vide Alex. consi cxxiij.col.ij.vol.iij.Lepo.cõsi.xv.barba.ꝑsi. vij.col.j.vol.⁊ consi.xxiij.in.ij.col. eo.vol.et consil. xlvij.in.xv.col.⁊ seq.j.vol.⁊ cõsi.vj.in.x col.in.ij.volu.⁊ cõsil.xiij col.vij volu.ij.Et cõsi.xlij.aks. xlvij. col.vlt.eo.volu.ij.⁊ consi.xxv.col.viij.eo.vol.⁊ cõsi. lvj.in.v.col.eo.volu.⁊ consi.lxij.col.vij.vide Anto. de but.consi.xix.in.iiij.col.et consi.xxxvj.j.col.⁊ xlj. et.lxvij.et.lxxvij.Ro.consi.xcj.et consil.cij. ad fi. et 2 consil.cxcix.colum.ij.Imol.consil.lxxxij. et Cardi. xxxiij.ad fi.et consi.xlvij.ad fi.et consi.xvj.et consil. cxx.et.cxlviij.j.colum.

Si quis ita. Impossibilitas reijcitur de institutiõe. h.d.Querit gl.vtrũ saltem monumentum debet impleri.Bl. qõ sic quasi duo sint p̃cepta. vt.l.celsus. §.j.s̃.de arbi.⁊.l.hec scriptura.de cõdi.⁊ demon.⁊ pbatur in.l.insulam.§. j.s̃.de loca.⁊.l.si mihi ⁊ tibi.j. de leg. primo.

Juramentum de nõ separando matrimonium etiam ratione consanguinitatis non valet.

Et stante statuto q̃ qui declinauerit iurisdictionẽ potestatis possit offendi non includitur clericus.⁊.

Si quis sub conditione. Dicitur hic qõ in ipsa exactione habetur exceptio.Contra non est necessaria exceptio quia alteri per alterũ nõ queritur actio vt.l.stipulatio ista.§. alteri.j de verb.obli.Dicunt quidam qõ ideo legatario dar̃ actio:q; heredis stipulantis interest: sed est truffa.: q; tunc quereret ipsi stipulanti non alij. vt dicit glos. quare dic qõ stipulatus fuit non capax.vide glos. que incipit siue promiserit.Opp.C.de euic.l.pe. sed ibi stipulatio duple interponitur ex natura ⁊ cõsuetudine cõtractus. ⁊ secus hic: ideo hic presumuntur mala fides:ibi non. Ultimo †glos.induxit hanc.j.cõtra eos qui copulant aliquos in matrimonio ⁊ iurant qõ neuter separabit iure cõsanguinitatis q; hoc iuramẽtum nõ valebit. Item facit ad statuta[b] que generaliter aliquid mandant:qõ non porigant ad illicita. Exemplum dicit † statutum quicunq; declinauerit iurisdictionem potestatis possit offendi:certe hoc nõ intelligitur de clerico declinante.facit quod dicitur in.l.prima.§.que onerande.quarum rerum act. non datur.

An iuretur de futuro.Et an statutum inferiorꝫ qõ fit in fraudem appellationis ad superiorem valeat.nume.2.

De sub conditione. Juri iurandi conditio heredi vel legatario vel fideicõmissario mortis causa donatario apposita remittitur sine sola siue coniunctim siue disiunctim cum alia fuerit apposita.hoc dicit vsq; ad.§.quoties. Oppone, dicitur hic quod remittitur talis conditio.Sed cõtra.infra eadem.l.§.quoties.Solu.quantum ad iuramentum remittitur:sed quod venit in iuramento debet impleri.argu.j.de conditio.et demonstratio. l.hec scriptura. Oppo.de.l.si cum patruo.C. cõmunia vtri.iud.et.l.si quis cum debitore.s̃.de iureiuran.dicit glosſ.ibi in contractibus: hic in vltimis voluntatibus.hoc reprobatur per.l.pactum. supra de pact.datur alia solutio ibi in iuramento de preterito:hic in iuramento de futuro quod non licet iurare. Item oppo. de lege si quis libertatem. de manu.testa.Solu.ibi speciale fauore libertatis. ⁊ seruus qui non potest implere conditionem de faciendo vel dando iuret. Item oppo.de lege municipibus. de conditio. et demonstratio. Solu.ibi in iuramento de preterito:hic in iuramento de futuro. Opponi.de lege antistitue. infra de acquiren.heredi.Solu.ibi in iuramento de preterito:hic de futuro est. et est ratio dicit glossa. quia illud de preterito non potest impleri aliter quam iurando. vt dicit glosſ.et bene. Preterea in iuramento de futuro est maius periculuz de periurio Item sepius deieretur in iuramẽto de futuro. Extra gl. opponi. †tvidetur quod iuretur de futuro:vt lege si quis maior.C.de transact.et lege presenti.§.sanc. C.de his qui ad eccle. et in autenti. iusiuran. quod prestatur.per totum vbi prestatur iuramentum de futuro. Istas contrarietates soluit Pet. in.l. si cum patruo.C.communia vtriusq; iudi.et ibi refert Ly. et Guillel.in lege illicitas.supra de offic. presi.in illa questione an in securitate debeat iurare:et in.l. si quis cum debitore. supra de iureiurando. dicit sic. Juramentũ quod est de futuro ⁊ super eo quod est voluntatis non debet interponi.ita loquitur hic q; implere conditionem est voluntatis et non necessitatis:vt.l.si quis sub conditione.infra si quis omis. cau.testa.et ita debet intelligi glo.que est in.l. ne in arbitris.C.de arbi.sed si est super eo quod est necessitatis. tunc est secus vt in contrario. Item.ll. que dicunt quod sufficit cautio iuratoria. Item aduerte quia in his que relinquuntur sub modo nõ est prohibitum iuramentum: quia illud est in obligatione.vt.l.final.C.de his que sub modo.de iuramento ꝑbatur in aut.cui relictum.C. de indi.vidu. Ultimo †hec lex in versicu.sed et si sub iusiurandi. facit ad questionem certum est quod statutum inferiorum quod fit in fraudem appellationis que interponitur ad superiorem non valet vt extra de

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a iureiuran. c. vententes[a]. vnde cõsules ꝛ presules cõ/ sueuerant de hoc habere constitutiones prouincia/les. modo pone casum qõ ciuitas que causas appel/lationis nõ habuit statuit vt quilibet qui diceret se/ grauatum posset petere consilium sapientis per qõ/ exgrauetur vel possit appellare. ☞Certe hoc videtur/ in fraudem appellationis. argumento huius. §. cuꝫ/ sua glos.

Quoties. Licet iusiurandum remittatur ta/men dandum vel faciendũ est qõ/ sub illo iuramento precipiebatur. Item cõditio po/testatiua vel modus habentur pro impletis si non/ steterit per eum. hoc dicit. ☞No. tex. in fi. ibi imple/nda enim ꝛc. ☞Opp. videtur qõ non habeatur pro/ impleta: imo habetur pro defecta vt supra ad legẽ b/ aquil. l. inde neratius. §. idem iulianus. Sol. ibi con/ditio deficit facto tertij: ideo actio datur in tertiuꝫ./ hic autem casu fortuito deficit cõditio. ☞Sed tũc/ oppo. de. l. legatũ. C. de condi. inser. vbi si deficit cõ/ditio deficit relictum. Solu. ibi in cõditione mixta/ hic autem in potestatiua. nam seruus non potest li/bertatem recusare vt. l. fi. C. de manumiss. testa. et ra/tionem ꝛ distinctionem huius materie dic vt no. gl./ in. l. in testamento. j. de cõdi. ꝛ demon. ꝛ ibi est opti/ma gl. vbi plene dixi.

1 ☞An quando contractus sententia vel testamen/tum est nullum possit peti a iudice principaliter de/clarari nullum.

Et quo iure possit peti declarari nullum. 2.

De hoc iure. Quod a iure remittitur non/ est necesse remitti a iudice. Item tacita cõditio non impedit transmissionem./ h. d. ꝛ no. hunc tex. qui est no. et menti tenendus. et c/ hic dicam quedam que nunc̃ vobis dixi. ☞No. q̃/ dixi vobis in summario. ☞Oppo. ꝛ videtur q̃ alia/ conditio insit: quia dare vel facere tenebatur q̃ cõ/tinebatur sub iuramento. vt. §. quoties. ꝛ sic videtur/ q̃ a die mortis non cedit dies legati. Sol. hic testa/tor expressit solum conditionem de iureiurãdo que/ est remissa a iure: sed illa que de dando vel faciẽdo/ subintelligitur a iure: ꝛ ideo non impedit transmis/sionem. Dy. videtur velle contrarium q̃ imo trans/missio impeditur. ꝛ hunc tex. intelligit Dy. qõ dies/ legati cedat post cõ impleuit cõditionem de dando/ vel faciendo: et ad hoc puto Dy. esse motum per. §./ quoties. vbi impeditur legatarius habere actionẽ/ anteq̃ impleat conditionem. Ego puto glo. dicere/ veritatem: et est casus in. l. si post diem. in ver. sed si/ ea. j. quando di. le. ce. Non ob. §. quoties. vbi dicit./ actiones hereditarias non habebit: quia fateor qõ/ non cedit dies quo ad natiuitatez actionis: quia ta/cita cõditio natiuitatem impedit sicut expressa: sed i/ transmissionẽ non impedit. vt. l. itez quia. §. de pac./ et hoc modo potest responderi ad. l. si quis liberta/tem. j. de manumis. tes. ☞Ego dixi† vobis pluries 2/ et nunc̃ declaraui quando contractus sentẽtia vel/ testamentum est nullum. vtrum possim petere hoc 3/ a iudice declarari nullum: et quo iure possim pete/re: et qõ non possit fieri videtur casus hic. ꝛ secũduz 4/ hoc dices tu. qualiter poterit cognoscere de nullita- 5/te si non possum petere. Respondeo incidenter agã/ petitione hereditatis: et si excipies de testamento/ dicam testamentum nullum: vt. l. j. C./ de or. iudi. vel agam actione prima: a/ sed si excipiatur de sententia: replica/bo de nullitate. in contrarium est gl./ in. l. j. §. j. in gl. super verbo questiõis./ j. que sen. sine appel. rescin. ☞Quid di/cemus? Breuiter teneo qõ principali/ter possit agi de nullitate: ꝛ hoc pro/bant iura que allegabo quo iure pos/sit peti. Non ob. iste text. quia fateor/ quod non est necesse sed possum si vo/lo. Nec ob. text. qui dicit quod nõ est/ per singula remittẽdum: quia fateor/ qõ non est remittendum si pronũtia/tur remissum. ☞Sed quero[b] † quo/ iure possim petere qõ annulletur vel/ cassetur quatenus de facto processit./ Imo. extra de offic. iudi. c. vlti. dicit b/ qõ iudicis officio gl. tangit in. l. si do/lo. C. de rescin. vendi. Ego dico quan/doq̃ contractus est nullus ex partiũ/ conuentione siue irritatur ipso iure: ꝛ/ tunc potest pronuntiari nullus: ꝛ cas/sari quatenus de facto ꝓcessit actio/ne ex eodẽ contractu. vt. l. ex empto./ §. is qui vina. s̃. de ac. emp. si vero cõ/tractus est nullus non ex partiũ con/uentione sed ex alia causa: tũc si qui/dem dolo partis fuit nullus petitur/ cassari actione de dolo. vt. l. elegãter./ in prin. s̃. de dolo. sed gl. in. l. si dolo./ C. de rescinden. vendi. non bene se fir c/mat[c]. si vero non fuit nullus ex dolo/ partium sed ex alieno defectu tũc pe/titur cassari officio iudicis vt. l. ꝛ si ita./ C. de predi. mi. et ita intellige primaz/ opin. positam in. l. si dolo. C. de rescin/den. vendit. Si vero non est contra/ctus sed loquimur de testamento vel/ sententia que est nulla tunc petit de/clarari nulla et cassari: quatenus de/ facto processit officio iudicis vt. l. j. §./ j. cum sua gloss. s̃. de fer. Et per illam/ l. intelligit Innoc. per officium iudi/cis in. c. fi. extra de offi. iudi. et proba/tur in. l. certa. C. qñ ꝓuo. nõ est necef./ ita intelligo. l. j. §. j. j. que sen. sine ap/pel. rescin. cũ sua glo. ꝛ pro hoc. l. chi/rographis. §. j. s̃. de admi. tuto. ꝛ ibi/ gl. vide ergo qõ ius dicendi nullum/ est iudicis officium.

☞Scriptura videtur continere id/ quod in alia ad quam refertur conti/netur.

Si dicatur eligimus illum quẽ titius/ nominabit quis videtur eligere. 2

Et de hoc debent fieri duo instru/menta. 3

Institutio an possit fieri vno verbo. 4

Si cõstituo procuratorem illũ quem/ titius nominabit ꝛ titius sit inhabilis/ an valeat. remissiue. 5

a ☞Que sub/ditiõe. c./ venientes./ de q̃ vide/ Bald. in. j./ ꝓsti. C. et q̃/ ibi dixi in/ §. qb⁹. i vl/ti. col. ꝛ ibi/ et vide an/ valeat sta/tutũ q̃ sin/gularis p̃/sona ñ pos/sit appella/re.

b ☞Sz q̃ro./ Et vide. d./ pe. in. c. ij./ de pac. vbi/ allegat/ istã doctri/nã Andr./ bard.

Andreas/ pomate.

☞Quero,/ vide ro. cõ/ si. ꝛc. incip./ viso.

c ☞Non bñ/ se firmat./ Et ad hãc/ materiãvi/de q̃ dixi i/ l. si exp̃ssiz./ de appel.

Prima Bartoli super Infortiato

1 INstitutio talis. Una† scriptura videtur continere id qđ cõtinetur in alia id quã illa refertur. h.d. simile habuistis in.l. asse toto. de here. instit. ¶Opp. glos. de.l. quidam referunt. de iure codicil. Dicit Dy. ibi fuit mutata conditio persone: hic non. Item

2 hec. l. †inducitur in argu. ad. q. nos eligimus illum quem titius nominabit: quis videtur eligere? Dicit glo. qđ nos non: sed ille qui nominabit vt. l. item eorum. §. si decuriones. s. qđ cuiusq; vniuer. no. vide gl. que incipit sic. ĵ. de condi. ⁊ demon. ibi. §. si decuriones. ille. §. facit in contrarium cum sua gl. q̃ nos videmur eligere. ſ. per aliuz vnde habes aduertere ad verba. quandoq; dicimus eligimus illum quem titius nominabit tunc nos eligimus et ille fungitur officio nommandi vt hac glo. Quãdoq; damus titio potestatem eligendi ⁊ tũc videmur eligere ficte per alium: vt. l. item eorum §. si decuriones. s. q̃ cuiusq; vniuer. no. ¶Quero † vtrũ de hoc debeat fieri vnum instrumentum tantum nos eligimus illum

3 quem titius nominabit vel duo. Dico q̃ duo debẽt fieri de iure: sed consuetudo aliud obseruat vt dixi

4 in.l. heres. §. sed si notã. s. de testa. ¶Item †inducitur hec lex ad. q. vtrũ institutio possit fieri vno nudo verbo de quo dixi in. l. ĵ. s. de here. instit. ¶Item

5 inducitur †ad. q. vtrum possum cõstituere procuratorem illum quẽ nominabit titius: ⁊ titius est inhabilis ad constituendum procuratorem. Ly. formatur hanc. q in. l. quod quis. C. de procurato. ⁊ Joã. and. extra de procura. c. religiosus. in cle. ⁊ hec. l. facit qđ possit licet titius sit inhabilis.

SIquis in testamento. 1 Hanc. l. habeo pro difficili. ¶Opp. qđ filius non potest instrui sub tali cõditione vt. l. si pater. C. de instit. ⁊ substi. ⁊ s de heredi. instit. l. suus quoq;. Sol. hic erat emancipatus vel dic q̃ erat suus: sed in defectum conditionis exheredatus vt dicit gl. ĵ. vel dic qđ ista con- 1
ditio habetur pro non adiecta vt. ĵ. dicetur. ¶Opp. qđ ista conditio sit turpis vnde filius non habebat necesse adoptare illũ vt. l. vxorem. §. heres. ĵ. de lega. iij. gl. soluit pluribus modis. ⁊ vltimo dat vnaz so. fateor contrarium: ⁊ qđ dicit parato filio: subaudi maxime. vnde siue filius sit paratus adoptare siue nõ ipse filius est heres quasi impleta sit cõditio: hoc nõ videtur verum quia qđ aliquis aliquẽ adoptare cogatur metu pene est prohibitũ: vt ibi nam agebatur de priuãdo heredez hereditate post aditionem: qđ apparet: quia illud onus adoprandi aliquem fuit sibi iunctum nõ in modum cõditionis sed alterius grauaminis: vnde est turpe sicut matri monum nõ debet fieri metu pene. vt. l. fi. C. de spon salibus. sed q̃ spe lucri qđ inuitetur ad adoptandũ aliquem nõ videtur turpe sicut nõ videtur turpe qđ quis inuitetur ad matrimoniũ spe lucri: vt. l. titio. §. ĵ. ĵ. de cõdi. ⁊ demon. Quid dicemus? Possum dicere qđ gl. dicit male. ⁊ hoc qđ dixi sit vera sol. cõtrarij. Tenendo hanc gl. possum dicere qđ spe lucri aliquem inuitare ad adoptãdum nõ est turpe sed hereditas patris nõ est proprie lucrum ⁊ perdere eam dicitur damnum. vt. l. fi. C. de codicil. vel quasi damnum vt no. in. l. iij. C. de iuris et fac. igno. vñ videtur metu pene inuitatus. timore huius cõtrarij nõ est necesse q̃ filius sit paratus adoptare. vñ subaudi maxime vt dixit gl. sed timore alterius cõtrarij est necesse q̃ paratus sit adoptare. ideo nõ potest subaudire maxime vt statim dicam: sed hodie non est iusta causa exheredandi: quia nõ est de casib⁹ numeratis in auc. vt cum de ap. cog. §. causas. ¶Scõo op. qđ cõditio turpis adiecta filio instituto facit testm̃ ipo iure nullũ: vt. ĵ. e. l. filius. ergo nõ erit heres quasi cõditione cõplera imo testm̃ erit ipso iure nullũ. Sol. dico q̃ hic loquitur in filio emãcipato vt dixi in primo cõtrario: vel dic prout loquit in suo: qz illud maxime qđ dicit gl. nõ est subaudiẽdum qz filio parato implere cõditionẽ testm̃ est aliqđ vt hic. Nõ ob. l. filius. qz est verũ q̃ testm̃ est nullum: sed si filius est paratus implere cõditionem testm̃ cõfirmatur per l. filio. s. de iniu. test. ⁊ hic est casus: alias esset nullũ vt. l. cõtraria. sed instabis: filius ergo implet conditionem turpem. Rñ deo coacte adoptare est turpe: sed adoptare sponte nõ est turpe. ⁊ ideo cõpleta cõditione: heres est vt hac lege.

VErba. Sl. signat ar. ↄtrarium de manu. testa. l. si quis locuples. in fi. vbi apponens conditionẽ videtur velle expresse illã impleri sol. hic expresse cõmittit eius arbitrio velle adimpleri vel nõ. dũ dicit si nolit ꝛc. ſm Dy. ¶Itẽ sunt argumẽta ↄtraria diversis. l. si stipulatus. de leg. ĵ. l. si qñ. in prin. Solu. ibi verba possunt aliquid operari hic non: quia tacite inerat. vt. l. iij. ĵ. de leg. ĵ.

Legatum quomodo dicatur acquiri.

IAquita. Implementum cõditionis nõ inducit additionez vel legati acquisitionem irreuocabilem. h.d. ¶Dicitur hic q̃ legatum acquiritur impleta cõditione. Contra imo a morte testatoris acquiritur recta via statim vt. l. a titio. ĵ. de furtis. ⁊ l. cũ pater. §. surdo. ĵ. de leg. ij. Solu. in legatis† quedam est acquisitio ficta ⁊ ista est a tpe mortis: vt. l. a titio. ĵ. de fur. Quedam est acquisitio vera sed revocabilis: ⁊ ista est a tpe adite hereditatis vt. l. si tibi homo. §. cum seruus. ⁊. l. seruum filij. §. ĵ. ĵ. de leg. ĵ. ¶Quedam est acquisitio irreuocabilis ⁊ ista est a tpe agnitionis vt hac. l. ¶Item oppo. qđ quis implendo cõditionem videatur adire hereditatem vt l iam dubitari. in fi. s. de here. instit. Sol. vt ibi not. et. l. ĵ. §. sed si parendi. s. de condi. ob cau. Et no. bene hanc l.

FIlius. Cõditio turpis adiecta in institutione filij vitiat testamẽtum. Item non dicimur posse qđ honeste non possumus. hoc dicit. ¶Oppo. de. l. ĵ. s. eodem titulo. vbi conditio impossibilis nõ vitiat sed vitiatur. Sol. speciale in filio. ¶Item oppo. de l. si libertus sub conditione. ĵ. de bo. lib. Sol aliud in liberto vt ibi: aliud in filio vt hic. rationem dixi supra eo. l. ĵ.

STitius. Impossibilitas ratiõe perplexitatis vitiat institutionem. h.d. ¶Oppo. s. eo. l. ĵ. ⁊. l. cõditiones.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vbi conditio impossibilis reijcitur. Solu. hic in conditione impossibili ratione perplexitatis: ibi aũt loquitur de impossibilitate nature vel iuris: dic vt .s. e.l.j. ¶Opp. q perplexitas non vitiat vt l.si titius.j. de ver.obl. Sol. ibi est perplexitas que potest dissolui: hic autem est perplexitas indissolubilis et ideo vitiat institutionem. ¶Querit glo. ponamus institutionem factam negatiue si scius heres non erit titius heres esto. et si titius heres nõ erit seius heres esto. glo. dicit quod expectabitur alterius repudiatia: hoc no: est verum q; non posset repudiare cum nondum sit delata: vt.l.is qui heres.j. de acqui.her. sed veritas est quod institutio non vitiatur q; adeũdo de facto sibi implet cõditionem et facit deficere alteri. vt.s.e.l.j. vel q; altero decedente alter heres erit et ita glo. bene dicit. Sed op. et videtur q; sufficiat cõditionem impleri de facto: vt.d.l.si titius. et.l. mulier.j. eo. Solu. vt plene dixi. s. eo. l.j.

SIplures. ¶Quero hic dicitur plures institutiones vtrũ ste plures institutiones debeant intelligi esse facte diuersis personis vel de eadem. gl. ponit primo q; diuersis personis, secundo qõ de eadem. nam si diuersis posito quod cõditio extaret in persona vnius adhuc debet expectari conditio in persona alterius: qui diceretur esse coniunctus in eadem parte. vt.l. coheredi. §. coheres. s. titu.j. et.l. plane. §. si coniunctim.j. de lega.j. et ita dicit Dyn. ¶Item tenendo secundam lectu. oppo. quod vltima conditio spectetur vt.l. sub diuersis. et.l. quod traditum. cum.l. seq.j. de cõdi. z demõ. Solu. aliud in hereditatibus vt hic. et.l. si te solum. de here. instit. aliud in legatis vt ibi. ¶Querit glos. de vna. q. et vide glo. que incipit in specie. et adde in fi. ibi in prin. et. §.j. et.l. liber homo. §. si ita scriptũ.

QDm seruus. Conditio adiecta in institutiõe videtur in legato repetita. hoc dicit. ¶Oppo. de.l. seruo alieno. §. si ab impubere. et.l. si quis a filio.j. de leg.j. z.l. fi. de fideicõmiss. lib. Sol. conditio que vitiaret legatum non videtur repetita: sed illa que non vitiaret legatum sic vt hic. quod declara vt dixi in.l. licet.j. de legatis primo. z articulum istum declarant in.l. auia §.j.j. de condi. z demonstra. ¶Quero de quo seruo loquitur hec lex. Glos. hic dat tres solu. primo q; erat seruus propitius testatoris: z ista lect. est verissima z pone q; quod seruus habebat coheredem alias ille seruus non posset habere libertatem nec legatũ nullo existente herede. vt glos. sequens dicit. Et ista est vera lectu. alij dicunt quod erat seruus alienus: sed ista lectu. est falsa: quia seruo alieno non potest directo dari libertas. vt.l. seruo tuo. C. de manumis. testamen. z. s. titul. ij l. si alienum. Alij dicunt quod seruo testatoris tempore testamenti et alienato viuo testatore. ista lectu. est vera: quia per alienationem est recessum a libertate z remanet firmum legatum et substituto vt. s. titu. ij. l. qui filio. §. si quis seruum. et oportet te intelligere quod habebat coheredem alias nil valeret: sed prima magis placet quia nullã continet diuinationem. Dicitur hic quod in legato potest videre conditionem repetitam; quero que est ista conditio que in legato videtur repetita. Glo. videtur dicere de conditione adiecta institutiõi. scilicet si titius fuerit consul vt in gloss. super verbo conditionem. alia gloss. super verbo extiterit. dicit contrarium nam dicit quod defecit conditio institutionis: si illa intelligeretur in legato repetita legatum non deberetur. de alia ergo cõditione intellexit. Ibi tus contrarij timore Jacob. de aret. dicit super hoc text. repetitam conditionem statute libertatis: vt.j. de ꝓditio. z demonstratio. l. auia. istud dictum videtur falsum quia textus dicit quod libertas fuit data pure et sic non est statuliber: vt.j. de statuliber. l. secunda. ¶Quid dicemus? Breuiter dico quod conditio adiecta institutioni videtur repetita: et hoc ꝓbat text. l. auia. et hec gloss. super verbo extiterit male dicit sed intelligo non extiterit quia nolit esse heres. Sed tu dices: quomodo cum seruus sit necessarius ergo non potest repudiare. Respõdeo prout tu intelligis de seruo alienato a testatore est clarũ quia est voluntarius: sed secundum primam lecturam. dicit glo. qõ per hec verba dat sibi licentiam abstinẽdi: et facit de necessario voluntarium. vt.l. verba. s. eodem et.l. cornelius. s. de here. instit. pone ergo casum sic. dominus reliquit seruo libertatem pure: et cum heredem instituit pro parte sub conditione si titius consul factus fuerit: dato sibi coheredẽ: z adijcit et si heres esse noluerit vel sibi heres non extiterit: lego sibi centum: et omnia sunt plana. Ad argumenta contraria que ponuntur in gl. vlti. dic vt colligitur ex his que dixi in.l. licet.j. de lega.j. Sequentem.l. vide per teipsum.

MOlier. Jstam.l. habuistis examinatam in.l. mutiane.j. de condi. et demon. et breuiter hoc dicit. Conditio de non petendo in vltimis voluntatibus per acceptilationẽ impletur. ¶Idez si alio modo de iure peti nõ potest. hoc dicit. ¶Opponi. et videtur quod ipso iure vir non potest petere soluto matrimonio. vt.l. ij. supra soluto matrimonio. Gl. intelligit quod fecit vir pactum de dote lucranda. vel dic quod etiam soluto matrimonio potest petere quia habet actionem: licet obstet exceptio et petendo repellitur ab heredi tate. ¶Item videtur quod non sufficiat acceptilatio: sed sit necessaria cautio mutiana. vt.l. mutiane.j. de conditio. et demonstratio. Solu. quandoq; referuntur hec verba si non petat: ad ius vt non petas de iure: et tunc impletur per acceptilationem: quia amodo non potest petere vt hic. et ita loquitur vltimum membrum dicte.l. mutiane. infra de cõditio. et demonstratio. quandoq; referuntur ad factum vt non petas de iure vel de facto: et tunc non sufficit acceptilatio: vt dicta lege mutiane. prout loquitur de mutiana. sed in dubio ista verba referuntur ad ius in vltimis, volũtatibus: vt lege licet. infra vt le. no. ca. et lege auia. in fine. infra de conditio. z demonstratio. secus in contractibus: quia intelligitur de iure vel de facto: et promittendo non petere nõ impletur conditio. vt lege vbi pactum. C. de transact. et not. in lege siue apud acta. eodem titulo. ꝛ lege prima. circa finem glo. mag. C. de pactis. et dixi in. d.l. mutiane.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andreas Pomate. ¶Si quis hereditariū.intelligę ꝑm Alex.in.l.ij.§.ex his.col.fi.in fi.de ver. obli. Et vide Bar.consi.vj.

b ☞Andre.Pomate. ¶Si quis testiñ.vide Bay.in §.et quid si tñ.xv.col.de libe.et posthu.

☞Andreas Pomate.i 1

c ¶Quidā in suo. vō a Cy.p col. sing.inverbo pactuz nō opoꝛtz.

☞Andreas Pomate. 1

d ¶Proba ri.vō Lā franc.in repe.c.qñ cōtra falsam i.lxxxv.co. de proba. alex.in.l.furiosum. C. qui test.fa. pos. Fel.in c.auditis. b peñ.col.de prescrip.et vide Jas. in.d.l.furiosum.

☞Andreas Pomate.

e ¶Sz ego dico. vide Bald.in.l. nō hoc.in vltim. col. C.vnde legi.Barto. in.l. sicuti. 1 §.sed si q̄ratur. ff. si ser. vendi. Felñ.in.c. Bertold⁹. in antepe. colū. de re iudicata. Bald.in.l. non ignorat. C. qui accus. non pos.z intellige ex presumptione dominiū per Alex. consi.xciij.colum.ij.z qualiter probetur possessio.vi de Barba.consil. viij.col.ij.volu.z vide circa dicta Bar.hic Alexand.consi.x.in.iiij.colum. Felu.in.c.illud.in.ij.colum.in.ij.notabi.de presump. Barto.consi.xxvij.in.xviij.co.j.vo.z seq.col.iiij.z.xlj. in.ij. volu. et consi.vj.in.vj.colum.vide que posui ad Bart.in.l. tittia.ff.de solu.

☞Cōditionem impleri de facto qñ sufficiat.remissiue.

Si ꝯs hereditariū.[a]

Si cōditio non potest impleri de iure 1
sufficit q impleatur de facto. h.d. Vides hic q non est dictio si:et tñ est cōditio:allegatur.l.j.de condi. et demō.
¶Oppo.†quod non sufficiat impleri conditione de facto.vt.l.hec conditio.de condi.z demon.et.l.j. in fi.§.qō quisqz iuris.et.l.ea quidem.C.si man. ita fue. alie. Sol.nō sufficit impleri de facto si de iure pōt impleri. alias sec2 vt hic.hanc materiam tractant doc.in d.l.ea quidem.et Dy.in.l.quidā cū filium.j.de verb.obli.et dixi plene in.l. 1
continuus.§.cū quis.e.nit. ¶Oppo. q ista cōditio tanqz impossibilis reiī- 2
citur vt.§.eo.ti.l.j.solue vt tibi.

Si quis te.[b]

[b]Substitutus est 3
ꝓprie institutus
vel substitutio est ꝓprie institutio.h.d. 4

Eruus.

No. ratio 5
nem huiꝰ c
l.q est no. ¶Oppo.de l.talem.in prin.§.titu.ij. Solu.ibi fuit data libertas bis. Primo pure. Scōo sub cōditione ideo valet ex prima datiōe. Itē 1
opp.hereditas non potest dari in diē vel sub conditione.vt.l.hereditas.§. ti.ij.Solu.hereditas sola non potest dari in diem vel sub cōditione sed cū libertate sic.
☞Cōditio qñ non stat per heredē q impleatur habetur ꝓ impleta:ni d
si voluntas defuncti repugnet.

Ter ex fratrib⁹.

Cū.l.sequenti. ¶Opp.cō- 1
ditio mixta si impeditur p casum dispositio deficit:vt.l. in testa- 2
mento.de condi.z demon.z.l.legatū. 3
C.de condi.inser.Solu.hic erat institutio pura sed diuisio portionum conditionalis.vt.j.l.ꝓxi. ¶Opponitur si vnus fratrū ducit consobrinam in vxorem matrimonium est illicitum:z sic conditio est turpis:vt extra de consanguinitate z affinitate.c non debet.Solu.de iure canonico mātimonū tale est ꝓhibitū:sed ꝑ has.ll.est permissum. ¶Quero quid si vnus de fratribus duxit illā z alius erat paratus ducere z illa noluit ¶Quero qualiter diuidantur ipsa bona.Gloss.dicit ille qui ducit habebit dodrantem:alter quadrantem:quia certum erat quod duobus nubere non poterat.vide gloss.que incipit quid si alteri ꝛc. Istud quod †dixit lex quando conditio non stat per me habetur ꝓ impleta.est verum nisi voluntas defuncti repugnet voluntati aliorum:sed hic repugnat voluntas defuncti:quia permittendo quod nubat vni videtur ꝓhibere quod alij nubat.et sic habes quod leges que dicunt quod conditio que non stat per heredem habetur ꝓ impleta est verum nisi voluntas defuncti repugnet.ita vidistis in.l. in conditionibus.in principio.infra de conditio.z demonstratio. et hoc idem not.per glossam.j.de verborum obligatio.l. in executione.§.finali.

☞Ex qualitate sermonis quis presumitur furiosus:z qualiter talis suspicio submouebitur.

Cautela qō notarius scribat in testamento causam quando testator apponit cōditionem inhumanam vel fatuam.

Quid sit dictū ꝑ in memoriam humane conditionis.

An ex possessione quis presumatur dominus.

Fama an sufficiat ad probationem dominiī.

Vidam in suo.

[c]Conditio 1
que cōtinet inhumanitatem respuitur z ex sermonibus incongruis presumitur quis nō sane mentis:nisi probetur cōtrarium. h.d.No. † qō ex qualitate sermonis quis ꝓsumitur furiosus simile de tut.z cur.da.ab his.l.is qui.§.z habuistis in.l.apud iulianū. in fi.alꝭ in.l. idez iulia. j.de leg.j. ¶Opp.ꝺ hic q iste qui talem cōditionem apposuit presumitur furiosus.cōtra.j.de cōdi. et demon.l.meuius.dicit gl.hic speciale fauore humane religionis: vel dic vt ibi dixi. ¶Quero quō potest ista suspicio submoueri z probari qō sit sane mentis vt ex his verbis non presumatur furiosus. Respon.hoc magis consistit in facto q̄s in iure:quia erat iocularius qui causa ludendi talia testamenta faciebat.vel faciebat causa humanitatis.z reducē est ad magnam cōtritionem z suū corpus despiciebat vnde consulo †q notarius causam inseraat in testamento qñ talia scribuntur. ¶Item quero †quid vult dicere tex.in memoriam humane conditionis. Rñdeo duobus modis quia homo fuerat de terra creatus.z ideo in terra sepelitur z in terrā reuertit. vel dic q ille qui tradit eū terre facit in memoriam conditionis humane. ¶Ultimo gl. inducit ad qō nem hic in sermonib⁹ stultis presumitur stultus seu furiosus.Dicit glo.†q eodem modo presumit dīs si vtatur possessione: licet non vere sit dīs qō tenet menti.Sed gl. alibi dicit cōtrarium:vt no.in.l.ij.c. de proba.z.l.cum res.eo.titu.vbi dicit qō ex possessione quis non presumitur dominus.Sed Jaco.de are.distinguit plene.Sed ego dico z sum alibi se- e
litis

lius distinguere si queratur vtrum dum quis possideat tanꝯ dominus, presumatur dñs. ¶ Distingue aut dominium deducit in iudicium per modũ actionis: aut per modum exceptionis. Primo casu aut ꝑncipaliter intentatur: vt in rei vendicatione in qua ꝑncipaliter venit dominium: aut incidenter quia est talis actus in quo venit dominium incidenter. Primo
a casu dominium debet probari directo[a] de iure gentium vel ciuili vt l. in rem. s. de rei vendi. et l. ita vt si fur. s. cõmo. et ibi no. et. C. de non numera. pecu. l. j. et quod ibi no. fallit quando agitur contra eum q̃ violenter accepit. vt l. si quis emp. ver. sed hec contra supra illis. C. de prescrip. xxx. anno. Secundo casu quãdo dominium in iudicium inducitur incidẽter: ꝛ tũc aut quis ad probationem dominij inducit possessio-
b nem de presenti et presumitur dominus.[b] Ita hic intelligitur glo. et expresse no. in. l. sicut. §. sed si querat. s. si ser. ven. et est tex. cum glo. s. fa. erc. l. j. et facit qđ no. per Ly. C. que sit long. consue. l. ij. in. iij. q. prin. in fi. ij. q. Nec ob. s. ad. l. aquil. l. item mella. §. pe. vbi dominium venit in iudicio incidenter: et tamen bonefidei possessor non habetur pro domino: qz ibi constabat contrarium: scilicet eum non esse dñm: et sic predicta intelligo nisi cõtrarium appareat. Aut ad probationem dominij inducitur possessio de preterito. et isto casu possessio nõ facit quem presumi dominũ. vt. l. et que nondum sunt. §. quod dicitur. s. de pigno. et not. per glo. in. l. ij. C. de proba. facit quod solet dici ꝑ doc. in. l. cum res. C. eo. ti. et quod solet notari per doc. insti. de ac. §. item seruiana. Si vero dominium deducitur in iudicium per modum exceptiõis: ꝛ tũc aut post fundatam intentionem actoris et non presumitur dominus vt. C. de probatio. l. siue possideris: 1
aut ante intentionem actoris fundatam: et tunc presumitur dominus vt. l. ob maritorum. et ibi glo. C. ne vxor pro ma. et. l. j. quod ibi no. C. de pitu. fil. facit infra de sol. l. tritia et ibi tetigi. Ad predicta etiam facit C. de ag. et censi. l. litibus. libr. xj. et sic debet intelligi quod no. in. d. l. cum res. C. de proba. et. l. iij. eo. titu.
§ facit † ad hoc quedam glo. que videtur velle qđ etiã fama quandoq; sufficit ad probationem dominij vt no. in. d. l. iij. C. de proba. et. l. at qui natura. §. cuz me s. de nego. gest.

Quem testamento. Sed quero an sine effectu cogitauerat. Bloss. dubitat. veritas est quod sine effectu cogitauerit. vt Azo dicit in lege diuus. C. de iure codicil. et insti. de codicil. §. fi.

1 ☞ Filius institutus sub conditione que non potest 2
vltimo vite spiritu impleri ꝙ non debeat in eius defectum exheredari.

2 Proximior vt quis dicatur quod tempus inspiciat.

3 Filius an possit post mortem exheredari.

4 Quando nepotes admittunt in actu moriẽdi an acquirant patri ipsorum.

5 Vtrum inter mortem et aditionẽ in suo sit dare medium.

6 Institutio facta de filio si intrauerit monasteriũ an valeat.

Si filius Filio instituto sub cõditione potestatiua que non potest impleri vltimo vite spiritu decedente anteq̃ impleat cõditionem fit locus substituto vel venientibus ab intestato ipso viuo. secus si in ea conditione que vltimo vite spiritu potest impleri: quia tunc ipso mortuo admittunt. hoc dicit. Et diuiditur. Primo ponit thema et questionem. Secundo questionem auget ponendo dubium bimembre. Tertio respondet primo dubio et illud probat per simile. Quarto respondet secundo dubio. Quinto ponit vnum casum similem prime responsioni. secunda ibi cum non sufficit. tertia ibi: nam superior. quarta ibi altera vero. quinta ibi quemadmodũ et ista est valde difficilis lex. ¶ In tex. heres erit. scilicet institut⁹. ibi substituatur. scilicet vulgariter et si filius decedat anteq̃ pareat cõditioni. queritur an nepos admittatur eo mortuo vel eo viuo. ¶ In tex. ibi quemadmodum ꝛc. idest sicut nepotes viuo filio. ꝛ in actu mortis existente admittãtur ad hereditatem aui in primo casu. et ita hic ꝛ ita hec dictio quemadmodũ non ad proxima sed ad precedẽtia refertur secundum Dyn. Dicitur hic qđ nepotes admittuntur filio viuo cõditione defecta. opponitur filius illo casu reperitur preteritus et sic testamentum est nullum. vt. l. cõmodissime. supra de libe. et posthu. et. l. penul. eodẽ titu. Dicũt quidã † q̃ filius qui instituitur sub cõditione q̃ non potest impleri vltimo vite spiritu: debet in eius defectũ exheredari. hoc est cõtra casum l. si libert⁹. §. existimo. de bo. lib. ꝛ not. per doc. in. l. si pater. C. eo. ad contrariuz respondẽ qđ imputet sibi filius q̃ conditionem non impleuit. vt. l. suus quoq; de her. insti. Dicitur hic q̃ legatum cedit eo moriente et trãsit ad heredem. Cõtra. in. l. miles. §. pro parte. j. de leg. ij. Solu. vt ibi dicam. et facit ad hoc q̃ habuistis in. l. vlti. j. qñ dies. ce. et. l. ab omnibus. §. cum quidam de leg. j. ¶ Item dicitur hic in versic. altera. q̃ nepotes erant legitimi. Cõtra † ille est legitim⁹ qui est proximior 2
tempore mortis. vt. §. cũ aũt. insti. de hered. que ab intest. sed hi nepotes nõ erant legitimi tempore mortis. Bloss. respondet quando quis decedit nullo condito testamento: tunc inspicitur quis est proximior tempore mortis: ſz si decedat condito testamento tunc ille proximior dr: qui est primior tpe quo testm destituit. vt hic not. et ꝓbatur insti. ꝛ legi. agna. suc paragrapho prox. et habuistis in lege si quis post humos. paragrapho si filium. supra de libe. et posthu. Sed primum mem

a ¶ Probari directo, ꝛ vide circa hãc materiam dom. abb. in. c. cũ ad sedẽ ꝛ rest. spo. in. vj. charta. et plus dicit in. d. c. allegãs. d. Inno. in c. illud. de prescri. vez q̃ si testes deponerẽt q̃ talꝭ a tãto ipse citra possedit talẽ prẽ ꝑ sua et tã q̃ suam. q̃ non propter ꝛ probat dñiz de quo ẽt dixi in. l. cũ res. C. ꝛ ꝑ batio.

b ¶ Presumitur dñs. vide in. l. apꝛ trebatiũ. §. neq; et ibi dixi de aq̃ plu. arcen.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

bum qñ decedit intestatus intellige q̃ ille intelligi-
tur proximus qui est proximior tẽpore mortis vel cũ
hereditas defertur. vt si aliquis decessit relicta vxo-
re pregnante inspicitur quis est proximior tempore
quo partus nascitur abortuus: vt. j. de suis et leg. l.
intestato. §. peñ. et l. item. §. primo. quod maxime est
verum. vt inst. de legi. agna. suc. §. placebat. ¶ Op
3 po. ſ dicitur hic quod valet exheredatio quando he
res est institutus cum filius moriet̃ur. Cõtra hoc est
expressum in. l. si ita. §. finali. supra de libe. et posthu.
Huius contrarij timore iste versic. quemadmodum.
legitur tribus modis principaliter. Primo sic quod
tex. non dicat. quod testamentum valeat imo quod
non valeat: et hoc casu testamentum destituitur. id
est non valet et sic refertur ad proximum: et sic sicut
supra destituit sic hic licet non eodem modo nec eo-
dem tempore. vt in glo. ¶ Alia lectu. principalis est
q̃ valet testamentum. Ad contrarium respondet gl.
quod hic habebat alium coheredem extraneum pu
re institutum: cuius additione poterat confirmari ex-
heredatio et fuit confirmata: sed in lege cõtraria nõ
5 habebat coheredem. hec solu. est vera in se licet con
tineat diuinationem: sed eam sustinendo instatur se
cundum hoc quomodo testamentum destituitur. vt
innuitur in litera. quemadmodum ꝛc. Gloss. respon-
det: destituitur. id est irreuocabiliter firmatur morte
filij: quia amodo non habet locum querela. vel dic
destituitur. id est annullatur viuo filio et querela in-
tentata: vt tangitur in fine gloss. Alij dicunt in le-
ge contra. dicitur quod filius non potest exheredari
post mortem. hoc est verum si filius instituatur sub
conditione casuali. secus si sub potestatiua. et in eius
defectum exheredatur: quia tunc potest exheredari
post mortem: vide gloss. ibi vel dic. ꝛ cetera. Ista so-
lu. est falsa contra text. l. suus quoq̃. paragrapho sed
et si filio. supra de heredi. institu. vbi text. dicit quod
filius non potest exheredari in defectum conditiõis
mixte vel potestatiue. quare dic quod ver. quemad-
modum refertur ad primum casum non ad proximũ
secundum Dyn. et sic cessat cõtrarium. scilicet quod
si filius exheredetur et alius instituitur cum filio mo
rietur: non dico post mortem: et tunc valet exhereda
tio: quia filio viuente et in actu mortis existente ille
potest adire: nec vitiatur testamentum in vita. Nec
ob. l. si ita. quia ibi post mortem filij fuit alius institu
tus hic cum moueatur secundum Jaco. de are. Et ex
hoc habes tria membra: quia quando quis exhere-
datur et alius instituitur post mortem eius: et tunc
aut habet coheredẽ et tunc valet vt hic. ſm viã lec.
aut nõ habet coheredẽ et tunc nõ valet. vt. l. si ita. in
fi. aut filius exheredatur ꝛ alius instituitur cũ filius
moriet̃ur: non dico post mortẽ: tunc valet exhereda-
tio et viuo filio et in actu moriendi existente admit-
titur heres institutus: post mortem vero non posset
4 adire vt hic dicit. ¶ Sed quero si ſ admittunt̃ ne-
potes cũ est in actu moriendi an querant ipsi filio pa
tri eorũ: et sic post ex persona eius habeãt: an vero
ipsi nepotes habeant iure suo. Glo. arguit pro et cõ
tra vide gloss. que incipit substitutus ibi sed an ꝛc.
Ja. de are. tenet q̃ nepotes in actu moriendi nõ que
runt patri per. l. fi. ſ fi. C. de bo. que lib. allegatã in gl.
Ego puto contrariũ ad quid enim esset facta dispura
tio in hac. l. an viuo filio vel eo mortuo nepotes ad-
mittantur. quare puto q̃ querant filio et ex persona
filij habeãt. Rñdeo ad. l. fin. in fi. C. de bo. que lib. q̃
dico ibi loquitur in vsufructu qui nullus est cũ incon
tinenti recedere speratur quod esset in eo qui incõ-
tinenti debet mori. hic loquitur in proprietate que af
fert vtilitatem ei qui incontinenti debet mori: quia
transmisit ad heredes suos. hoc probat text. in lege
ij. in fin. et. l. seq. infra quando dies lega. ce. Sed tũc
instatur: filius fra. non potest acquirere hereditatem
nisi iussu patris: vt. l. si quis mihi bona. §. iussum. in-
fra de acqui. heredi. sed filius dum est in actu moriẽ
di non potest iubere. ergo non esset possibile q̃ istis
nepotibus queratur hereditas in vita filij. Respon-
deo dico q̃ filius est suꝰ heres aut nec requiritur iu
ssus et filius efficitur heres patri suo per mediã per-
sonam nepotis velit nolit: et est necessariꝰ heres. vt
l. filius patroni. j. de bo. libe. et infra de acquir. here.
l. qui in aliena. §. interdum. ¶ Et si tu dicis an per se
vel per alium titius fuerit heres ad quid. pdest. Res-
pondeo ad multa. ¶ Et secundum hoc ſ q̃ro vtrus
inter mortem et aditionẽ in suo herede sit dare me-
dium. Istam questionem format Dynus in. l. nã nec
emancipatus. j. de le. ſ et glos. sunt contrarie. nam in
l. si alienum. §. in extraneis. de heredi. instit. dicit q̃d
non est dare medium. contrariũ notatur in. l. iulian⁹
j. de condi. et demon. et hic videt casus q̃ inter mor
tem et aditionem in suo herede est medium. nã hic
nepos est heres suus patri nõ statim sed q̃n pat mo
rietur. Itẽ videtur tex. ad syl. l. j. §. si pater. et ibi teti
gi. in contrariũ videtur tex. in. l. si post mortẽ. j. de le
ga. j. et. l. quesitum. §. presenti. eo. titu. ¶ Aduerte ha
bes distinguere quatuor casꝰ. Aut q̃ris de succesſio-
ne ex testamento aut ab intestato. Primo casu aut fi
lius est institutus pure: et inter mortẽ et aditionem
nõ est dare mediũ. ita loquitur glo. in. l. si alienum. et
tex. in. l. si post mortẽ. §. j. et. l. quesitum. §. presenti. j.
de leg. j. et. j. si quis omiſ. cau. test. l. j. §. qui sunt impo
testate. et alia glo. j. ad. l. fal. l. si creditor. Aut est insti
tutus sub conditione et potest esse mediũ inter mor
tem et aditionem vt. l. in conditionibus. j. de condi.
et demon. et hic: sed si loqueris de succesſione ab in-
testato: et tunc aut nullũ est conditũ testamẽtũ: nõ
est dare mediũ. vt in. §. fui. insti. de her. quali. ꝛ diffe.
qõ intellige. f. qõ nõ est mediũ. an sit heres in certa
parte: sed in alia parte potest esse mediũ. pone q̃d de
cessit vxore pregnante. antequã eius partus sit in ven
tre formatus filius tam natus nõ est heres: nisi pro
quarta: q̃ plures pñt creari. Aut est iã creatꝰ part⁹
ita quodãmodo per naturam plures creari non pñt:
et tũc est heres ſm veritatẽ: q̃ si vnꝰ est cõceptꝰ est
heres pro dimidia. vt. l. cũ quidã. §. fuum. de acquir.
here. vide in illa parte est mediũ illud tẽpus q̃d pẽ
det an partus formet. Itẽ si post cõceptũ moriet̃ur
partus in ventre erit heres in totum: et sic fuit me-
dium in illa parte. Idem si fuerunt duo fratres quo
rum vnus postea abstinuit: ꝛ hoc verũ de iure cõmi
per rescriptum posset post mortem effici suus: et dici
in. l. gallus. §. et quid si tantum. ff. de libe. et posth. et
ibi tangitur per gloss. Aut aliquod est testm̃ et tunc
potest esse medium: q̃ ille est suus heres qui est pro
xumior the quo testm̃ destituitur: vt hic. et. l. ij. filius

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

qui patri. s. tit. proxi. ⁊ hoc habito respectu ad ius ci a
uile: sed ꝑm ius pretorium ꝑmqđ filius pōt abstinere
non est dubiū: qꝛ est dare mediū: vt. l. nam nec eman
cipatus. j. de leg. j. Et hūc respectū certe habuit glo.
in. l. iulianus noster. j. de condi. ⁊ demon. tamē secu
ta aditione videtur a tpe mortis fuisse heres postq̄
nō abstinuit. vt. l. j. §. qui sunt in ptāte. si qs omis. cau. a
test. Et predicta vera si, queratur de medio tpis sed
de medio persone secus etiā quo quis esset suus per 1
mediā personā alterius vt. j. de acquiren. heredi. l. si b
6 quis in aliena. §. interdū. ¶ Sed † quero pater insti
tuit filiū sub cōditione si monasterium intrauerit an
potest institui sub tali conditione. Et videtur quod
sic: quia est potestatiua ⁊ sic valet vt hic. ⁊. l. suꝰ quo
q̄. Dy. tenet contrarium quia non sufficit ꝙ sit pote
statiua solum: sed oportet quod sit facilis: vt hic: ⁊. l.
suus quoq̄. secus si sit difficilis: vt. l. hec conditio. j.
de condi. ⁊ demonstra. l. ij. eo. tit. ⁊ quod ingredi mo
nasterium sit difficile allegat Dy. in auten. de mona
chis. §. j. col. ij.

¶ De iure deliberandi. Rubrica.

1 ✠ Seruo non datur tempus ad deliberandum li
cet possit nolle adire.
2 Patri ⁊ filio simul datur tempus ad deliberādum.
3 Monachus institutus equiparatur seruo in tēpore
ad deliberandum.

1 SI seruus. Opp. † ⁊ videtur
ꝙ seruus debeat
habere tempus ad deliberanduz:
quia ipse potest non adire: vt. l. cuz c
proponas. C. de heredi. instituen.
Sol. seruus non potest adire nec
repudiare. Adire non nisi prece
dat iussus. vt. l. si quis mihi bona. §. iussum. j. de acq̄
ren. here. Itē repudiare nō pōt. vt. l. j. §. per seruum.
j. de suc. edic. sed pōt nolle adire: sed propter hoc nō
2 datur tp̄s ad deliberandū. ¶ Quero † quid in filio
fa. Credo ꝙ dz dari patri ⁊ filio simul quia neuter si
ne altero pōt repudiare: vt. l. is qui heres. §. fi. ⁊. l. se.
j. tit. ij. sed aliud in seruo qꝛ solus potest repudiare:
vt. l. j. §. per seruum. j. de succes. edic. dixi in. l. legatū.
3 in. j. char. j. de lega. j. ¶ Quero † quid in monacho in
stituto vel succedente ab intestato: cui equiparabimꝰ
seruo vel filio. Effectus est magnus quia si filius re
pudiat pater potest adire: vt. l. fi. §. vbi autem. C. de
bo. que libe. secus in seruo. de hoc scribo in materia
vulgaris substitutionis tamen in hoc puto qđ equi
paretur seruo cum non sit spes quod sibi facto sui iu
ris possit queri.

1 ☞ Tempus vbi non datur certum est arbitrariuz. b
2 Heredi nō legatario datur tepus ad deliberanduz.
3 Fideicommissarius vniuersalis ꝙ habeat tempus
ad deliberandum. c
4 Fideicommissarius vniuersalis potest facere inuen
tarium ex persona sua. d
5 Quantum tempus detur citato ad respondendum
an velit esse heres.
6 Si iudex dat secundam dilationem causa non cogni
ta factum in ea quando teneat.

✠ Andre. Poma. ¶ Ait pretor. ad istum text. vide
Alexan. consi. xvij. in. j. colum. in. iiij. vol. ⁊ adde mul
tos casus in quibus statur arbitrio iudicis vt ꝑ bar
ba. consi. xx. in fi. in penul. col. in. ij. volu. Item statur
arbitrio iudicis an aliquid sit iniquum vel vetꝰ. Ita
Joan. cal.
i. c. quoniā
cōtra. de ꝓ
ba. itē stat
arbitrio iu
dicis an a
micus pos
sit testari
ꝑ amico.
ita Sal. in
l. eos. C. de
test. adde
Barb. cō
silio. lj. in
ij. colum. j.
volu. item
statur arbi
trio iudi
cis an aliq̄
dicātur vi
cini Alex.
in. l. iiij. §.
sed cum vi
cinuz. ff. de
dam. infe.
item statur
arbitrio iu
dicis an in
iuria sit
grauis vel
leuis scđm
Bal. in au
ten. si dici
tur. C. de
test. itē sta
tur iudicis
arbitrio an
constitutio
sit rationabilis vel non vt dicit glo. in. c. j. de constit.
adde etiam alium casum per Barto. in. l. si constāte.
in. iiij. col. ff. sol. mat. ⁊ tale arbitrium imponitur ꝑm
quod in similibus esset consuetū vt dicit glo. in l. qđ
ergo. §. pena grauior. vbi Bar. in. iij. col. ff. de his qui
not. infa. ⁊ tale arbitriū in penis extenditur vsq̄ ad
mortem ꝑm glo. in. §. in summa. instit. de iniurijs. de
qua glos. vide lute Feli. in. c. in literis. columna. x. de
constitu.

Ait pretor. a Nota † text. hic
dum dicit tēpus
⁊c. quod vbi tempus non dicitur cer
tum: relinquitur arbitrio iudicis. b
¶ † Quero cui datur tempus ad de
liberandum. Dicit glo. ꝙ heredi non
legatario cum damnum non contine
at. vt. l. si hereditatem. s. mandati.
¶ † Quid in fideicommissario vniuer
sali. Ex ratione glosse videtur ꝙ de
beat habere tempus ad deliberandū
quia cōmodū ⁊ incommodum habet
vt habetis instit. de fideicom. hered.
4 §. si quis. ¶ Et ex † hoc concluditur
ad questionem vtrum fideicommissa
rius vniuersalis possit ex sua persona
inuentarium facere. Et dixi quod sic:
quia inuentarium fit ad hoc vt cesset
deliberatio: vt. l. fina. §. ij. C. de iure de
liberan. sed deliberatio cadit non so
lum in heredem: sed etiā in fideicom
missarium ergo ⁊c. ita dixi in. l. in ra
tione. §. qđ vulgo ad. l. fal. ⁊ in spec. de
instru. edit. §. edicto. versi. quid si he
res non fecerit. ¶ Quero † tota c die
citantur heredes instituti vel venien
tes ab intestato: ⁊ iudex statuit termi
num intra quem debeāt rñdere an ve
lint esse heredes vel non. quero quan
tum tempus d debeat dari. Habes in
l. itaq̄. tex. no. ꝙ debet dari ad minꝰ
tempus centū dierū. ⁊ expressius in. l.
j. §. largius. de succes. edic. ⁊ ex hoc re
probaui gloss. s. de hered. b. institu. l.
si quis instituatur. sed hoc examinat

b ¶ Arbitrio iudicis. ⁊ vide. d. Abb. in. c. nonnulli. de
rescrip. vbi in non dispositis a iure committitur arbi
trio iudicis.
c ✠ Andre. Poma. ¶ Quero tota. vide Jas. in rubr.
de suc. edicto. in. iij. col.
d ¶ Quantum tempus. adde tu ꝙ Bal. post Ja. but.
in rubr. de suc. edic. ⁊ idem Bal. ⁊ Pau. de ca. hic te
nent qđ istud tempus erit arbitrarium. ⁊ hanc opin.
dicit. d. Alexā. de Imo. magis cōmunem in cōsi. suo
iiij. col. iij. in fi. in. ij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

latius per glo.ĵ.de acqui.her.l.quam
6 diu.z ibi dicã. ¶ Itẽ ꝗro dicit hic
q̃ ſcõa dilatio dz dari cauſa cognita:
hoc facit ad materiã.l. in pecuniarijs
ſ̃.de ferijs. Sed querit gloſſ.ſi iudex
dedit dilationem ſine cauſe cognitio 1
ne vtrum ſit ipſo iure nullum: quod
ſub illa dilatione fit an vero annulle= 2
tur per appellationem ab interlocu=
toria de iure canonico: vel per appel=
lationẽ a diffinitiua de iure ciuili. Rñ.
vt dixi in.l.ij.de re iudi.

1 ☞ Creditoribus hereditarijs p he 1
redem q̃ fiat copia inſtrumentorum
ad fundandã replicationẽ z ſic actor
eduntur per reum inſtrumẽta ad fun=
dandam replicationem.

Andreas pomate. a ¶ So.hãc ſol.ſequit Pano.in.c. edocerí.in tij.col.ver. nõ obſt.de reſcrip.

2 Remedium vt edantur inſtrumenta
heredi per creditores: ſcilicet vt fiat
proclama.

3 Notarius debet dare copiam inſtru= a
menti in quo habeo obligatũ nomen
debitoris. 2

Aꝛiſto ſcribit. Opp.q̃ ds nõ debeat ede=
re inſtrumenta aduerſario. vt in.l.is apud quẽ.C.de edẽ.z.l.ĵ.ſz.l. q̃ accuſare.e.ꝑit. ſed hic cogit̃ ds ede re inſtrumenta creditoribus. ¶ Sol. 1
dicit ꝗ gl.hic loqꝫ ante aditã heredi tatem. quo caſu fit copia creditoꝝ hereditarijs: ſed poſt aditionẽ nõ fit copia: quia creditores incipiũt habe re aduerſarium: z hoc non ad fundan dam intentionem: ſed ad fundandaz replicationem ſic: vt.l.fi.C.de eden.lz ibi de hoc ſint opiniones. z eſt caſus in.l.pe.ſ.fin ad.l.fal. ¶ Quero hic fit 1
2 ꝗ copia inſtrumentorũ heredi. de qb̃ inſtrumentis loquitur. Rñdeo de he= 2
reditarijs vt.l.ariſto.de acquir.here= ditate: vel etiam de inſtrumentis exi 3
ſtentibus penes creditores heredita rios ſm quoſdã: vt gl. dicit q̃ fiet ſic: qꝛ iudex faciat ꝓclamari q̃ quicunq; 4
hz inſtrumẽta hereditaria vel dz alí= 5
qua habere ab hereditate oſtendat ĵ. talẽ diẽ alias ſibi ꝓiudicat vt eſt 6
text in.l.ĵ.ſ.cũ dicitur.ĵ.ſi cui pluſq̃ p l.falci.facit optime.ĵ.de acqui.here.l. 7
3 ariſto. ¶ Ultimo hec lex ꝓbat ꝗ vnũ vez ego creditor habeo obligata oĩa 8
bona mei debitoris: z volo quod no= tarius det mihi inſtrumẽtum in quo 9
continetur nomen debitoris mei dico 10
quod debet dare copiam: vt hic z.l.fi na.ĵ.de bo.aut.iudi.poſſi.

Si maior. In tex. ibi ſine prę iudicio. ſcilicet adi tioque: ideo preſumendũ eſt q̃ ꝓ hoc nõ videtur adire ſm Dy. ¶ No.q̃ pendente dilatio no permittatur heredi vẽdere res hereditarias. Cõ tra.ĵ.eod.l.ait prętor. vbi videtur ſpeciale in pupillo non in maiore quod venditio impediatur. Solu. vt ibi dicam.

☞ Qui non poteſt alienare quando poterit actio= nes exercere.

Deliberans adire quando poſſit pendente delibera tione ad adeundum alienare.

Aꝛit prętor. Not.tex. ibi eſt enim ab ſurdum ꝛc. dicitur hic q̃ ille qui non poteſt alienare nõ poteſt actio nes exercere. ¶ Contra de.l.ꝓcurator to= totũ.ſ̃.de procu.ſol. ꝗ fateor in eo qui non poteſt alie nare ſuo nomine: ſed in eo qui nõ poteſt alienare no= mine alterius non ſequitur. ergo non poteſt actiões intentare nomine illius: quia poteſt habere manda tum ad agendum non ad alienandum. Ad quod fa cit text. et gloſ. in.l. eius eſt nolle.ĵ.de reg.iur. ¶ Itẽ oppo. de.l.ariſto.ſ.ſi maior.ſ̃.eo.tit. vbi indiſtincte in perſona cuiuſlibet deliberantis non admittit alie natio niſi cauſa cognita. So.a ibi loquitur in magna hereditate: hic in parua. Preterea hic põt diminui cauſa veſcẽdi pupillũ: ibi nõ. ita dicit glo. ni ꝓ autem aduerte qualiter iſte leges procedant: quia ſi maior deliberet de adeunda hereditate. ipſe deliberãs nõ poteſt alienare deliberatione pendente niſi cauſa co gnita: vt.l.ariſto.ſ.ĵ.ſ̃.eod. ſed ſi eſſet datus curator bonis ipſe vel alius tunc poteſt alienare ex cauſa ſine decreto iudicis res tẽpore perituras vt.l.ſi quis inſtituatur.ſ.fi.z.l.ſeq.ſ̃.de here.inſtitu. ſed ſi pupil lus deliberat etiam curator datus bonis non poſſet alienare aliquas res etiam tempore perituras niſi cauſa cognita: z idem puto in qualibet perſona infir ma niſi cauſa cognita. hic eſt caſus in.l. ſi quis inſti tuatur.ſ.fina.ſ̃.de here.inſti. z ideo hic dicit prętor diminui vetabo. z ſic loquitur imperſonaliter a quo cũq; ſed in.l.ariſto.ſ.ſi maior. loquitur perſonaliter: ſcilicet de perſona eius qui deliberat.

☞ Maior q̃ poſſit reſtitui de eo quod geſſit intra quadriennium quod datur ad reſtitutionẽ et eſt ſin gulare.

Subſtitutus vel legitimus adeundo hereditatẽ q̃ non excludit ſuum ab hereditate paterna.

Diſpoſitio huius legis quod habeat locum etiaz in nepote.

An hec lex habeat locum in filio emancipato.

Filiꝰ qui repudiauit hereditatem maternã an poſ= ſit penitere.

Qui ſemper tacuit intra quantum tempus poſſit adire.

Ille qui repudiauit volens adire qñ audiatur imper petuum ſiue ſuus ſiue extrancus.

Si quis dixit nolo repudiare vel q̃ hereditas ſibi nõ ſcipedit qñ inducatur repudiatio. z nu.11.

Repudiatio an inducatur dicendo nolo adire.

Repudiare an videatur ille cui eſt ſtatutum certum tempus ad adeundum vel repudiandũ: z nihil facit.

Siquis ſuus. Nota notabilem. z cõ= menti tenendã: z cõ= cordat.l.fina.C.de repu.here. ¶ Oppom. de illa.l.fina.C.de re.here. hic dicitur quod

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

permittitur post repudiationē. ℭ Contra. imo intra triē 8
nium: vt l. cōtraria. Solu. intellige istam ꝑm illam vt
possit adire intra triēnium cōputandū a tēpore repu
diationis si fuit maior. vel intra triēnium computan
dum a tempore vtilis anni si fuit minor: et sic est † ca
sus singularis quod potest restitui minor de eo qō b
gessit intra quadriennium quod datur ad restitutio
nem quod est ibi speciale: sed regulariter contra re
gulariter: vt l. doli mali. §. diuersum. infra de noua.
ℭ Item oppo. de. l. ij. s̄. de iur. et fac. igno. vbi post
repudiationem non potest adire. Quidam dicūt qō
ibi tacendo hic expresse repudiando. Alij dicūt ecō 9
2 tra. vide glo. ibi. vel † verius ibi erat substitutus vel
legitimus qui adijt vnde filius excluditur ab hereditate materna: vt. j. ad tertul. l. filij. §. primo. suū autē
heredem adeundo ab hereditate paterna nō exclu
deret intra dicta tempora. ita loquitur hic ꝑm Jaco.
de arer. et secundum hoc hic loquitur de hereditate paterna: ibi de hereditate materna. et hec est ve
3 ra sol. ℭ Quero ergo † et reuoco in dubium vtrum
hoc habeat locū in quolibet suo tam in filio q̄m in ne
pote. Dic vt. l. finali. de repu. here. que loquitur tātū
de hereditate paterna: sed ista lex loquitur in quoli
bet suo: z sic intelligo: et ita sentit gl. in. l. nonnunq̄. j.
de col. bon. et. l. iusta interpretatione. circa finem. in
fra de verbo. signi. vbi patris appellatio intelligitur
de auo. sic. l. fina. que loquitur de hereditate pater
4 na intelligam de auita. ℭ Quero: † quid de emanci
pato: glo. hic et in lege finali de repu. here. dicit idē
quod in suo per. l. nōnunq̄. infra de col. bono. Solu.
l. nonnunq̄ non loquitur de repudiante: sed nolente
conferre. ℭ Est ergo dicendum de filio emācipato qō
dicam de filio repudiante hereditatem maternam
vt probatur expresse. C. de iur. et fac. igno. l. ij. et. iij. z
ibi no. et dixi in dicta lege nōnunq̄. Iz q̄dā dicāt idē
in filio emancipato quod suo per. l. pro herede. §. pa
pini. de acquiren. here. que lex modicum facit: vt ibi
5 videbitis. ℭ Quid in hereditate † materna: vtrum
possit penitere: si repudiauit? Bloss. quod sic in lege
finali de repu. heredi. per. l. filij. §. primo. ad treb. ad
uerte. l. filij. §. primo. non loquitur in repudiante sed
in eo qui dicit nolo adire. nam ille qui deliberat po
test dicere nolo adire: ideo non presumitur repudia
re dicēdo nolo esse heres: nisi sit elapsus annꝰ postq̄
dixisset: vt dicta lege filij. §. primo. sed si repudiasset
nūq̄ postposset adire. vt. d. l. ij. et. iij. C. de iuris z fac. 10
igno. et. l. sicut. C. de repu. here. circa qō dic vt dixi in c
6 lege filij. §. primo. ad tertullia. ℭ Quero † intra quā
a tum tempus a posset adire ille cui semper tacuit. Re
spondeo vsq̄ ad. xxx. annos si viuit: sed si decessit in
tra annum transmittit ius deliberandi. alias secus:
vt. l. quonia fororē et ibi no. et. l. cum antiquorumꝰ. C.
de iure deliberandi. de cuius iuris deliberandi trās
missiōe plene dicam infra de rebus dub. l. qui duos
7 in principio. ℭ Sed quero: † vtrum ille qui repudia
uit: audiatur imperpetuum: volens adire in suo: dic
vt hic. et. l. finali. C. de repu. heredi. in extraneo si est
maior: nō auditur. vt. l. sicut. C. de rep. here. beneficio
fideicōmissarij potest cogi. vt. l. nam qō. §. fi. j. ad tre
bellia. si vero est minor: tunc debet audiri nisi bona
fide sint alienata a substituto vt lege quod si minor.
paragrapho scevola. supra de minori. et ibi gloss.

ℭ Quero † quid si aliquis dixit volo
repudiare vel dixit hereditatē sibi nō
expedire? Dic aut hoc ipse dixit post
tempus datū sibi ad deliberandū: et
tunc ista verba inducūt repudiationē:
vt. l. sed si alio. b §. j. et. l. omnes qui. j.
ad treb. Aut hoc dixit ante petitā de
liberationem: et tunc ista verba cum
cursu trium mensiū inducunt repudia
tionem. tex. est no. et singularis in. l. fi.
§. similiq̄ modo circa. j. col. cū sua gl.
C. eodem titulo. ℭ Sed † quid si dixit
nolo adire? Dico quod in illo qui dicit
nolle se adire cum cursu anni inducit
repudiatio: vt. l. filij. §. primo infra ad
tertullia. et ita tenet Ly. in. l. secunda.
C. de iuris et fac. ignoran. licet ꝑe. ibi
aliter dicat. facit quod no. C. vnde lib.
l. qui se patris. vbi videtur quod idem
sit dicere nego me esse heredem. z no
lo esse heres. et est ratio differentie in
ter hec et ea que dixi in precedēti que
stione: quia hec verba sunt abnegati
ua voluntatis deficientis: nec ponunt
voluntatem ad aliquid tendere vt si
dico nolo esse heres: non tamen dico
quod habeam animum repudiandi:
sed magis differendi: vt no. in. d. l. secū
da. C. de iuris et fac. igno. Idem si ne
go me heredem: vt not. in. l. qui se pa
tris. sed in questiōe precedenti verba
ponunt aliquam voluntatem adesse:
cum dico volo repudiare hereditatē:
vel dixit sibi non expedire hereditatē b
vel similia: et ideo vel inducitur repu
diatio statim vel inducitur cum cursu
minoris temporis: eadem ratiōe ista
verba volo adire vel puto mihi here
ditatem expedire si proferantur post
tempus datum ad deliberandum in
ducerent additionem vt dicta lege om
nes qui. ad trebellia. alias post lapsū c
spatium trium mensium. vt dicto pa
ragrapho similiq̄ modo. quia dicta
verba ponunt aliquam voluntatem: z
ista sunt vtilia et singularia. Sed †
quidᶜ si preto: statuit certum tempus
intra qō debeat adire vel repudiare:
et nil facit? Dic quandoq̄ illud tem
pus statuitur ei qui est institutus sub
conditione potestatiua vel mixta: et
tunc elapso tempore habetur pro re
pudiante: sed pro adeunte non potest
haberi cum conditio non sit impleta:
vt lege si quis instituatur. supra de he
redi. institu. et in lege seruus. infra de
bonis auto. iudi poss. Quandoq̄ il
lud tempus statuitur, ei qui est in
stitutus pure: et tunc aut statuitur ad
petitionem filij exheredati qui vult
intentare querelam. et dic vt lege scī
mus. paragrapho finali. C. de inoffi.

Andreas Pomate.
a ℭ Quātū tps. sequitur Are. ꝑ. cl. in fi.
Andreas Pomate.
b ℭ Sed si alio. vide ibi p alex. in. l. q: poterat. in pn cip. e. ti.
Andreas Pomate.
c ℭ Sz qd. z vide per ange. et. d. meū in. d. l. si qs istituat. s̄. de here. instit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

testamen. Quando ꝙ statuitur ad petitionem creditoris et tunc elapso tpe habet pro adita. vt.l.fi. §.fi ꝯa qđē.z §.seq.C.eodē. Aut statuitur ad petitionem substituti: et tunc elapso tempore habetur pro repudiata: vt lege quādiu. et ibi not. infra de acquiren. here. et sic ista lex non corrigitur. l'gl. dicat eam corrigi in dicta lege finali. §.sed quia quidam. et male. et ibi doc. reprehendunt ipsam. ¶Ego dixi ꝙ ille qui dixit hereditatem non expedire vel nolle adire. ista verba non inducunt repudiationem nisi cū cursu certi temporis. vt supra dixi. hoc verum nisi sit compulsus adire: vel si patitur se compelli tunc quantum ad suum dānum habetur pro repudiante: et sic non potest adire: vt.l.nam quod. §.si quis compulsus. et.l.ita tamē. §.si patronus. j.ad treb. et ibi dixi.z habetur in lege generaliter. C.de inffi.z substi.

11

Andreas Pomate.

a ¶Caueſt statuto. et vide Bar. in cōſi. ſuo clxxxij. ici. q̄ſtio eſt talis vtrū ſtatutū vbi diſputat ſtatutū aufert ſolēnitatē vtrū intelligāt de ea que eſt ad bene eſſe.

Andreas Pomate.

b ¶Si miles. circa hūc tex. vide Feli. in c. ex officio. in.ix. z.xij. co.ō pſcri. barb. cōſi. lxxij. in.xij. co. i. ij. vo. Panor. cſ. xcij. in. ij. co.ij. volu.

Andreas Pomate.

c ¶Qui iure. vide col. ſing. i. ver. ſubſti. inci. vbicunq.

¶Qui filium. De hac materia vidiſtis plene in lege ex facto. §.ſi quis rogatus. ad treb. et in lege generaliter. C. de inſti. et ſubſti.

2

¶Incipit liber quintus. De teſtamēto militari. Rubrica.

¶Querit Dyn. ſup hac rubrica quot ſunt militis priuilegia que latius dic in lege neq. §.ij. j.eo. titu.

1

¶Stante ſtatuto qđ in maleficijs poſſit peruenire ad condēnationem non obſtante vlla iuris ſolennitate dūmodo de maleficio conſter: quod ſi teſtes ſunt examinati in die veneris ſancti quod poterit peruenire ad condemnationem.

b

¶Clauſula non obſtante vlla iuris ſolēnitate quid importet.

1

¶In probanda voluntate militis teſtātis debent teſtes in iudicio examinari iuris ſolennitate ſeruata.

2

¶Militibus. Oppo. quod miles debeat teſtari iure communi vt. C.eo. l.penult. Huius cō trarij timore gloſſ. ſolent diſtinguendo tres caſus: vide glo. que incipit a ſolennitate. et iſtam legem induxi ſemel ad pulchrā q̄ſtionem. ¶Caueturª ſtatuto ꝯ ciuitatis aſſiſi quod in maleficijs poſſit peruenire ad condemnationē non obſtante vlla iuris ſolēnitate. dūmodo conſter de

c

a

1

maleficio. modo teſtes fuerunt examinati in die veneris ſancti. queritur an poſſit peruenire ad cōdēnationem. Ego fui imaginatus quid vult dicere nō obſtante iuris ſolēnitate. Et reſpōdeo ꝙ tm eſt dicere quantum ad iura prima naturalia redeamus: probo hoc. De iure naturali omnes liberi naſcebātur z poſtea ſuperuenerunt bella et concupiſcentie et inde ſequuta ſunt matrimonia. et quidam ſunt legitimi et quidam nō: quidam liberi et quidam ſerui: vt in auc. quibus modis nat. efficiuntur legitimi. §. liceat. modo qñ imperator reſtituit naturalibus reſtituit ad priſtinum ius non obſtante iuris obſeruatione: vt.d.§. liceat. et in autentica quibus mo. na. efficiūtur ſui. §. illud. modo in propoſito cū dicit nō obſtante iuris obſeruatione: tm eſt dicere quātū redeamus ad priſtina iura naturalia: ſed de iure naturali in ore duorū vel trium ſtat omne verbū: vt.c. nouit. extra de iudi. Itē ſolēnitas feriarum eſt de iure ciuili non naturali vt.l.oēs. la. ij. et.l.actus. C. de ferijs. que pōt per.l. toll. etiā ſi eſſet in honorē dei inducta: vt.l. prouinciarū preſides. C. de ferijs. et ibi dixi. Item iuramentū eſt de iure ciuili. vt.l. iuriſiurandi. C. de reſt. dummodo parti defenſio nō auferatur quia defenſio eſt de iure naturali. l. vt vim. de iuſt. et iur. et. c. paſtoralis. extra de re iudi. et in clemen. et hoc probatur in tex. vbi milites poſſunt teſtari qualitercūq volūt: quia remiſſa eſt eis iuris ſolēnitas debet tñ duobus teſtib⁹ probari ad idē. C. fami. erc. l. fi. Sed an ꝙ ſi iſti teſtes examinabūtur in iudicio req̄ritur iuris ſolēnitas. Rñ. ſic vt.l. lucius. j. eo. ibi legitimis probationibus. nam in eo quod venit expediendum per ipſum militem eſt remiſſa ſolennitas vt hic. ſed in eo quod venit expediendum per iudicem vel per heredem ſecus: vt j. eo. l. in fraudem. §. ſi.

2

¶Qui poteſt contrahere tanq̄ tutor et tanq̄ priuata perſona ſi contrahit ſimpliciter quomodo videtur contrahere: remiſſiue.

¶Qui poterat vt arbiter z arbitrator procedere ſi elegit viam arbitri an poſſit redire ad aliam viam. remiſſiue.

¶Similes. b Illud quod ex noſtra voluntate dependet intelligimur facere eo iure quo melius facere poſſumꝰ. hoc dicit. ¶Not. tex. ibi neq; cīm ꝛc. Sed quid in cōtractibus vbi ꝙ quis pōt contrahere tanq̄ tutor et tanq̄ priuata perſona et contrarie ſimpliciter. de hac queſtione dicam in lege poſt monē. §. primo. quando ex facto tutoris. Dy. ꝙ inducit hāc. l. ad queſtionem compromiſſi in tritum tanq̄ in arbitrum et arbitratorem et elegit viam arbitri an poſſit redire ad aliam viam. Dixi in lege ſi dominum. j. de furtis. et Spe. ponit in titu. de arbi. §. ſequitur. verſi. quid ſi compromiſſum.

b

¶Qui iure. c Idem intelligo in auc. cauſa. quod illa authēntica nō habet locum vbi teſtator facit legata magna. et nō cogitat de ſtipe. vel ignorat vtrem pregnantem probatur. j. eo. l. milites. §. miles et probatur in auc. ex cauſa. C. de lib. p. etc. et. ē. de inſto tup. et irri. teſt. l. fi. to preterito.

c

¶Sermo intelligitur ſm conditionē perſone. ad quam dirigitur. et nu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 Iudex ex causa q̃ possit reseruare notario condemnato de falso vt possit instrumenta facere.

a 1 EX militari. a Sermo† debet intelligi ſm conditionem persone ad quam dirigitur. h. d. ¶ Not. ex. ibi nam cum oppo. q̃ condemnatus de crimine capitali non possit facere testamentum: vt. l. si quis filio exheredato. §. irritum. ſ. de inoff. testa. Solu. intellige hoc iudice vel principe permittente in sententia: vt. l. si quis in prin. §. miles. ĩ. de leg. iij. ꝛ ĩ. de veter. mi. fuc. l. j. ꝛ no. in. l. ex militibus. C. cod. facit ad questionẽ an iudex possit reseruare notario cõdemnato de falso vt
2 possit facere† instrumentũ. Et videtur q̃ sic. doctores dicũt q̃ causa cognita põt: alias nõ vt. l. nõ põt. ĩ. de furtis. ꝛ l. diuus. ĩ. de inin. ubi videtur casus. Lyn. ponit in. l. ex militibus. C. eo. ¶ Oppo. de. l. si quãdo C. de inofficioso testa. vbi debet facere de iure communi. Solu. hoc ideo quia si cum milite loquebatur
3 intelligitur q̃ facit de iure militari. nam† sermo debet intelligi ſm cõditionem persone ad quam dirigitur vt hic ꝛ l. plenum. §. equitij. ſ. de vſu et habi. et per Dy. in. c. ea que a iure communi. extra de re. iur. lib. vj.

1 ☞ Hereditas patris non adita a filio suo existente in potestate an transmittatur ad quẽlibet successorem vbi quod sic.

2 Differentia inter extraneum ꝛ suum quo ad trãsmissionem hereditatis non adite.

3 Heres filij repudiantis ꝓpter existentiã suitatis an possit adire q̃ filius heres repudiauit. remissiue.

Si filius. Cum. l. sequenti. vsq; ad. §. depo-
1 tati. Quero an hereditas† patris non adita a filio suo existente in potestate transmittatur ad quemlibet successorem vel non. Glossa dicit quod transmittitur ad suos vt hic not. ꝛ dicit text. in l. puma. C. de his qui ante aper. ta. p. l. apud hostes. C. de suis ꝛ legiti. ꝛ videtur casus ibi. ꝛ idem tenet in l. ij. C. ad orificia. ad extraneos non. vt not. glo. in. l. si infanti. C. de iure deliberan. ꝛ idem sentit in. l. si fratris. eodem titulo. hoc dictum videtur contra casum 2
legis nostre. ꝛ l. hereditate. §. filius. ĩ. de castren. pec. et. l. qui duos. §. cum in bello. ĩ. de reb. dub. et. l. Iuci⁹. ĩ. de iure fisci. ꝛ l. apud hostes. de suis ꝛ legi. Jn quibus. ll. videtur expressum q̃ transmittitur ad quemlibet: quare Mar. Syl. ꝛ Jacob. de bel. dicunt glo. esse veram nisi filius impediatur adire iusta ignorantia vel alio iusto impedimento: tunc enim ad quoscunq; transmittitur. nam omnes. ll. allegate in gloss. videntur loqui vbi filius impeditur adire propter iustum 3
b impedimentum. Jta tenet in autentica de triente et semisse. §. primo. Alij doctores tenent indistincte q̃ transmittitur ad quoscunq; per prealle ga. ll. et hanc opinionem tenent Jaco. de aret. ꝛ Pet. et vltramontani. ꝛ Rich. mal. et Pet. in. l. apud hostes. ꝛ Ray. de forli. et idem Rayn. de monte vbiano tenuit consulendo. hanc opinionem puto veram et septius sic de facto cõsulu: et ista distinctio iusti impedimenti non placet per. l. liber homo. §. fina. infra de stipu. ser. vbi 1
est text quod etiam ille errauit in iure: tamen existentia sui heredis hereditatis paterne acquisitionem operatur. et probo hac ratione. beneficium abstinẽdi fuit introductum in fauorem filiorum vt non teneãtur creditoribus non in odium suum: sed si hereditas non adita non transmittitur ꝛ sic priuaretur a lege: transmissione quam habebat de iure antiquo tã illud beneficium esset in eius odium inductum quod esse non debet: vt. l. si filius qui patri. §. de vulga. ꝛ pupil. et l. apud hostes. C. de suis ꝛ legi. ibi dicit sua ꝛ cetera. dices tu hoc posset esse odium filij. quid enim si hereditas filij soluendo non esset? Dico quod nõ est odium: quia sicut filius viuens habebat potestatem abstinendi vel immiscendi ita transmittit vt infra titu. primo. l. si quis filium. §. primo. et ibi nota. ¶ Contra hanc opinionem facit. ĩ. ad tertullia. l. ij. §. si quis ex liberis. vbi videtur casus: sed tene secundam lecturam positam in glo. ꝛ facit contra. ĩ. de iure deliberand. l. si infanti. vbi dicit omnes hereditates. intelligas. ſ. extraneorum ꝛ eodem modo C. de cadu. tollen. l. puma. §. in nouiſſimo. vbi dicit hereditates non aditas non transmitti intelligas scilicet extraneorum. ¶ Item contra hoc facit l. puma. C. de his qui ante aper. tabu. vbi ex speciali beneficio trãsmittitur hereditas et tamen loquitur de paterna. Solut. illa lex loquitur de hereditate ascendentium: ꝛ etiam eorũ qui b
in potestate non habent: ꝛ inquantũ loquitur de paterna hereditate q̃ habet eum in potestate illa. l. nullum induxit speciale. Item facit contra predicta. l. cum antiquioribus. C. de iure deliberand. vbi videtur dici idem in filio quod in extraneo quod decedẽs trãsmittit ius deliberãdi: sed tu† dic. si filio est statutum certum tempus ad deliberandum: et decedit interim est idem in suo quod in extraneo: sed si nullum tempus est statutum tunc remanet differentia inter suum et extraneum: quia suus ad quoscunq; et quandocunq; trãsmittit: sed extraneus 3
intra annum tantum ¶ Item† quero cum filius b repudiãs remanet heres: vtrum existentia sui heredis operatur vt heres filij possit adire illud q̃ ipse filius repudiauit. Textus quod nõ in. l. puma. C. de his qui ante aper. tabul. Jstam materiam latius tractabo. ĩ. ad tertullianum. l. secunda. §. si quis ex liberis.

☞ Clausula nõ obstante iuris solẽnitate operatur q̃ videtur res reducta ad primũ ius naturale gentium. 1

Andreas Pomate. ¶ Ex militari. Vide Barb. consil. ij. in. iiij. colum. alias xiiij. in. ij. volu.

Andr. po. ¶ Quero cũ filius. Vide Jaso. in l. q̃ se pris. co. ij. ꝛ seq. C. vñ libe.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 Iusgētiū duplex: z qō cadit in seruū.
3 Priuilegia militum in testando circa formam z solennitatē testamenti sunt nouem.
4 Priuilegia in testamētis militum circa personam testantis.
5 Priuilegia cōcernentia personam instituti.
6 Priuilegia militis circa substantiam dispositionis.

NEq enim. Ad euidentiā nota qō circa testamentū sunt multe solennitates: quedaz circa formā testamēti z ipsuz testiū: quedā circa personā testantis: quedā circa personā instituti seu legatarij: quedā circa substantiam dispositionis. z circa quodlibet illoz̄ videtur dispensatum per illa verba posita. ſ. eod. l. j. scilicet testentur quomodo velint: sed hic loquitur de solennitate que est circa personam instituti qui debet esse capax tribus temporib⁹: vt. l. si alienuz. §. in extraneis. de her. inst. ☞ Op. de ver. 4
si seruū: ad ꝛ si. deportati. nā in primo ver. dicitur quod nō capax potest instituī: in seq. non. gl. super verbo fere. dicit quod verbum fere tollit contrarium. gloss. bene soluit sed nō per hec verba: sed solue per illa verba posita. ſ. eod. l. j. per que in militibus omnis solennitas iuris est remissa. videtur concessum qō possint instituī oēs qui sunt capaces de iure gentiū: sed si nō sunt capaces de iure gentiū nec de iure ciuili: tunc nō possunt instituī. z hoc 5
tene menti: † quia facit ad illud quod dicunt statuta: non obst. iuris solennitate. que verba intelliguntur: qz redit ad primum ius naturale: vt dixi ſ. eo. l. j. Et intelligas naturale: id est de iure gentium. Et ius gentium est
2 † duplex[a]. Primum qō fuit eoipso qō
a gentes fuerunt: non tamen commune cum b iuris: vt quod promissa soluuntur. z istud ius gentium adhuc est in seruis: qz naturaliter obligant. Ōdam est ius gentium quo oēs gētes vtuntur introductum vsu gentium: vt in l. j. in fi. ſ. de iusti. z iure. z istud ius non cadit in seruū: quia per ius gentium est introducta seruitus que impedit hoc: vt. l. manumissiones. ſ. de iusti. z iure. Et ideo illa verba remissa omni iuris solennitate reducuntur 6
ad ius gentium. non enim ad primum tantum quod fuit eoipso quod gentes fuerūt sed etiam ad id quod fuit introductum ex vsu gentium. vnde id quod non cadit in seruum non videtur remissum vt hic. ☞ Ultimo videamus priuilegia militum. Dynus enumerat. ſ. eodem. super rubrica. Tu vero latiꝰ et melius dic quod in testamento sunt considerāda quatuor priuilegia militum. Primo ipsa forma † et solennitas testamenti. Et circa hanc videtur dispensatum in nouem. ☞ Primo in numero testium. Secundo quia non requiruntur rogati secundum distinctionem positam. ſ. eodem. l. j. Tertio quod non tenetur filium instituere vel exheredare dumtamen facit scienter: vt. j. eodem. l. qui iure. et l. militis. §. miles. z. C. eodem. l. si cum. vel in vtero. et l. sicut certi. Quarto: quia agnatiōe sui heredis que fit per. j. velleiam non rumpitur: licet sit preteritus: vt. j. eodem. l. idem. Quinto: quia potest instituere in codicillis: vt. l. militis codicil. in principio. j. eodem. Sexto: quia facilius testamentum confirmatur: vt. j. eodem. l. in fraudem. § j. z. l. militis. §. veteran⁹. Septimo: quia in substitutione pupillari non requiritur quod sibi fiat testamentum: vt. l. miles ita. in fine. j. eodem. Octauo quod ad confirmationem tabu. pupillarium non requiritur aditio: vt dicta l. miles ita. in fine. Nono: quia potest decedere cum duobus testamentis: vt. j. eodem. l. querebatur. Et circa omnia ista dispensatum videtur per illa verba posita. ſ. eodem. l. j. scilicet faciant testamentum quomodo velint. ☞ Secundo est † considerāda persona testantis circa quam videtur dispensatum. Primo in damnato de crimine capitali: vt. l. ex militari. ſ. eodem. Secundo in dubitante de statu suo vt. ſ. eodem. l. ex militari. §. si miles. Tertio in muto z surdo. vt. ſ. eodem. l. iure militari. in eo vero qui est seruus hostiū: vel qui est pupillus non est dispensatum: vt. ſ. eodē l. facere. et. C. eodem. l. finali. Ratio est: quia impedimentum seruitutis est iuris gentium. Item impedimētum discretionis: quod est in pupillo similiter est iuris gentium. vnde ad hoc non porrigitur dispensatio que inducitur per illa verba posita. supra eodem titulo. l. prima. ☞ Tertio est consideranda † persona instituti seu legatarij. ☞ Et hic est aduertendum quando qz quis est impeditus de iure communi propter defectum iuris gentium: vt quia seruus: et tunc in hoc non videtur dispensatum cum milite: vt infra eadem. l. §. si seruum. et quod supra dixi. aut propter impedimentum iuris ciuilis: z tunc aut si esset dispensatum tolleretur ius alterius: z et non intelligitur dispensatum: vt. j. eo. l. in fraudem. in pun. z. l. dotalem. quod no. ad ea que ibi dixi. Aut non tolleretur ius alterius: z tunc intelligitur dispensatum in tribus. Primo: quia potest instituī ille qui alias non potest: vt hoc. §. deportat. Secundo: quia sufficit quod sit capax tempore mortis: vt hoc eodem. §. tertio quod fauore militis est constitutum quod non possit relinquere mulieri in qua est turpis suspicio: vt. l. miles ita. §. mulier. ſ. eodez. sed hoc non est vigore illorum verborum positorum. ſ. eodem. l. j. sed ex rescripto diui adriani. vt dicto. §. mulier. ☞ Quarto debem⁹ considerare † ipsam dispositionis substantiam. aut quis est prohibitus disponere ne auferat ius alterius: et tunc hec prohibitio durat etiam in milite vt j. eodem. l. cum filius. et dicta. l. miles ita. §. mulier. aut ius alterius nō auferetur: z tunc aut ideo est prohibita dispositio: quia contra edicta prętoria: nec

a Andreas Pomate.
a ☞ Ius gētiū est duplex. de veritate huiꝰ doctr. viō Jas. in. l. j. in princip. gl. mag. ff. de acquir. pos.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

contra bonos mores: et non videtur dispensatum vt l. si a milite. §. edictū. ĵ. eodem. Aut alia ratione est prohibita dispositio in priuato. et tūc videtur dispēsatum in septem. Primo: quia miles potest instituere ex re certa: et alij non. Secundo: quia pro parte potest decedere testatus et pro parte non. vt infra. e. l. miles ita. in princi. Tertio: quia potest extraneo substituere directo. vt supra eodem lege milites. etiam his qui. de vulga. et pupil. l. centurio. Quarto: quia obliqua trahitur ad directā. vt. ĵ. ea. l. §. fi. ꝛ. l. sequē. Quinto quia verba enuntiatiua emissa propter aliō inducunt dispositionem. vt. C. eodem. l. ex his. Sexto: quia emancipato substituit directo: vt. ĵ. eo. l. miles. §. exheredato. sed illud est idem cum tertio. Septimo quia potest heredem grauare vltra dodrantem. vt. l. si certarū. §. fi. cum. l. seq. ĵ. eodem. ꝛ. C. ad. l. fal. l. in testamento.

1 ☞ Hereditate non adita fideicōmissum non debetur homini libero.

2 In testō paganorum qñ cōseruetur libertas herede decedente hereditate non adita.

3 Si institutus decedat a testatore sciente et non habente tempus ad prouidendum conseruatur libertas et hereditas.

4 Tacita vulgaris comprehensa in expressa pupillari non requirit aditionem.

5 Vulgaris tacita vtrū expiret si pupillus decedit cui pupillariter fuit substitutus.

Cum miles. Fauore militis et fauore liberatis et institutionis fideicommissaria libertas trahitur ad directam. hoc dicit. ¶ Opponitur et videtur quod istud sit de iure communi propter defectum institutī quod hereditas fideicommissario nihilominus debeatur: vt. l. penultima. §. cum autem. C. ad trebellianum. Gloss. fatetur contrarium quando fideicommissarius homo esset liber in quem actiones possent transire. vide gl. que incipit testamento. et id quod dicit gloss. est falsum

1 †quia hereditate non adita fideicommissum nō debetur libero homini: vt. l. ille a quo. §. si de testamento. infra ad trebellia. ¶ Non obstat. l. penulti. §. cum autem. C. ad treb. quia ibi decessit heres institutus: sine herede hereditate per eum adita. Et hanc opinio, tenent omnes doctores. Jacob. de are. Jacob. de ra. Bayn. et omnes moderni. ¶ Item opponitur dicitur quod in testamentis paganorum conseruatur libertas. Contra de. l. antonius pius. ĵ. de fideicommissa. libert. Solutio † in testamento militis siue decedat viuo testatore et sciente siue non conseruatur libertas et hereditas. sed in testamento paganorum si decedat testatore sciente tempus ad deliberandum siue ad prouidendum habente conseruatur libertas tantum: vt. l. antonius. prealllega. Sed si decessit ipso ignorante tunc conseruatur libertas et

3 hereditas: vt hic. ¶ Sed quero † quid si decedit institutus testatore sciente sed nō habente tempus ad prouidendum an conseruatur libertas ꝛ hereditas. Dico quod sic. vt. l. tres tutores. de administratione tutorum. et. l. athlete. §. dat remissionem. s̄. de excusationi. tutorum. et facit optime. C. de inofficioso testamen. l. iĝ. ¶ Ultimo per istam. l. ego dico † quod

4 tacita vulgaris que continetur in expressa pupilla. pio concordia. Aduerte quod notarius qui aliquid omittit in instrumēto per eum rogato ponit in margine et attestatur quod est sua aditio ꝛ ꝙ per errorem omisit post publicatum instrumentum non potest errorem suum corrigere intellige quando in substantialib⁹ cōtractus non requirit aditionē vt hic inducendo sic: sicut enim tacita vulgaris que continetur in fideicommissaria non requirit aditionem: vt hic. ita nec tacita vulgaris que continetur in exp̄ssa pupillari. vt dixi in. l. ĵ. s̄. de vulgari et pupillari. ¶ Item induco hanc. l. † ad aliud quod si decedit pupillus cui pupillariter quis est substitutus: vtrū expiret tacita vulgaris. dixi in. l. ĵ. sed dico quod debet distingui sicut distinguitur in. l. ista. aut decedat institutus testatore sciēte ꝛ ad prouidēdum tempus habente aut nō. vt hac l. distinguitur: quod tene menti.

In fraudē. Istud principium declarabo. ĵ. proxi. §. sicut. vbi dico plene.

☞ Eadem solennitas requiritur in destructione testamenti que in constructione.

Resigillans testamentum cancellatum quando in dubio videatur facere causa renouandi.

Sigillando quando quis videat approbare remissiue.

4 Notarius si cancellauit instrumentū et postea dicit qđ errore fecit qđ instrumentum probat.

Sicut. ¶ Not. tex. ibi: si tñ ꝛc. ibiꝫ ideo cū miles induxisset. ¶ Quero † que solēnitas requirat in testamēti destructione. Rñ. ea que requiritur in constructione eiusdem. Et ista materia etiam traditur per doc. in. l. errore. C. de test. et in. d. l. librarius alia est. q. an apostille apposite per notarium faciant fidem quasi sine die ꝛ cōsule et sic alio tempore facte ex̄ tempore contractus et ita loquatur. ñ. opi. qđ non valeant. adde ad paul. in. c. cū venerabilis. de reli. do. in fi. cum cōcordan. ibidem. aduerte tamen qđ in. d. l. cancellauerat. illa cancellatio facta per notarium valet licet non trahatur ad omnes quia de absolutione constat forte alio instrumento. l. fina. C. de senten. ex peri. reci. quia requiritur scriptura ꝛc. ideo nō tantum habetur respectus ad cancellationem ex̄ ad sententiam solutionis in alijs autem additionibus nō crederetur vt supra in. ĵ. opi. aliud tamen est querere de istis apostillis que fidem non faciunt quando fiunt alio tempore. vt. s̄. vt aliud est querere an possit notarius corrigere errorem suum qđ omissum vel alteratum fuit factum tempore contractus: et sic cum die et consule et coram testibus. adde ad paulum de castro consilio. cxxvi.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Ultimo induco, sed cõtra hoc facit tex. in l. j. ver. et ideo. ff. de his q̃ in test. delen. vide oino Bal in l. si vnus. et in l. pe. C. de test. vbi nõ stat cũ. d. Bart. hic. do. Abb. in. c. cũ venerabilis. de reg. stat cum dicto Bar. hic. Andre. Barb.

☞ Andreas pomate.

a ¶ Ultimo induco. vide Bal. in l. causaz q̃. q illũ text. C. cõm. vl epist aler. consi. iij. in ij. col.

☞ Andreas pomate.

b ¶ Dotalẽ vide aret. psi. cxlvj.

☞ Andreas pomate.

c ¶ Glo. tz. ista est cõmunis sm Aler. in. l. apõ iul. §. fi. in. ij. co. de leg. j.

☞ Andreas pomate.

d ¶ Ille eẽt heres. vi de aler. in l. nam qd. §. nuntius. colum. fin. a ff. ad trebellia. §. si miles. ver sic. vltimo hec lex inducitur ad q. vide per Alexand. consi. lviij. j. columna. iij. volu. et consi. cxxij. eo. vol.

dem vt hic coniuncta l. j. §. e. ¶ Quero quid in dubio: resigillat q̃ quis testamẽtum cancellatũ: an in dubio faciat causa renouandi. glo. quod non ſz magis ne legatur. vide glo. que incipit q̃s antea. alꝰ q̃s causam. et hãc opi. tenet dñs Oldra. Sed quidã doc. contra z 2 Dy. multũ facit cõtra. j. eo. l. tribunus. §. fi. cũ concordantijs ibi positis. vbi sigillando qs videtur approbare tam b factũ. ego dico sic. duo sunt actus: aperire testamentum: et resigillare. siquidem quis aperit testamentũ incidendo tabulas nõ incidendo linũ tantũ z cancellando seu inducendo testamentum: tunc ex hoc actu presumitur mutatio voluntatis: et licet postea resigillet non videtur facere vt approbet: ſz magis ne legatur vt hic: et ideo cum miles induxisset: et sic non solum aperuit: sed etiam induxit ideſt cancellauit: vt. l. inductum. C. de ſoluẽ. et. l. si q̃s libertatẽ. §. fin. de peti. heredi. sed qñ simpliciter aperuit sed non induxit vl cancellauit: post resigillando videtur magis aperuisse causa reuidendi. et ideo per sigillum videtur cõfirmare: vt. l. tribunus. §. fi. ¶ Ité quero vtrũ sigillando quis videatur approbare. Dic vt no j. eod. l. tribunus. §. finali. et 2 dixi. §. solu. matri. l. que dotis. ¶ Ultimo induco ad questionem notarius cancellauit instrumentum et post scripsit notarius quod istud instrumentum per errorem cancellauerat an illud instrumentum probet. Dic quod est tex. hic vbi miles aperuit z cãcellauit z nihilomꝰ si voluit valere valuit. facit qd dixi in. l. cãcellauerat. §. de his que in testa. delen.

Si quis Priuilegium militis nõ tollit delictũ scribentis. h. d. Et est ratio: q priuilegiũ militis cõceditur solũ circa ea que venunt expedienda ab ipso milite.

☞ Regula generalis non comprehendit specialia.

Bonorũ Quero quid velint dicere ista verba q generalis est ista determinatio. Dicit glo. vt non sit vlla exceptio. ex qua no. Dy. qd regula generalis comprehendit oẽs casus priuilegiatos: hoc mihi non placet q̃ regula generalis nõ cõprehendit specialia: vt no. Dyn. super rubrica. de reg. iur. lib. vj. z. j. de re. iur. l. j. z ibi gl. sed est ratio legis: q priuilegiũ militis nõ egreditur personã militis: z ea que ab ipso milite testante sunt expedienda respicit vt hic. sed pertio bo. pos. respicit personã heredis z priuilegiũ militis nõ tollit negligentiam heredis vt hic. z ideo priuilegium militis non tollit delictum scribentis.

☞ Priuilegium militis non tollit priuilegium mulieris.

Si ciuitas concessit bayliam quibusdam sapientibꝰ prouidendi z ordinandi quomodocunq̃ velint quod ex ista generali concessione non videtur data potestas auferendi ius tertio quesitum.

Si fundus dotalis legatur debetur estimatio.

Alienatio fundi dotalis quomodo dicatur prohibita z cuius respectu.

Dotalem Quero que est ratio huius. l. Respon quia priuilegiũ militis nõ debet tollere priuilegiũ mulieris. ita dicit gl. vide eã. et l. quã alleg. ſz. l. fi. in prin. §. et qui. cauma. simile videbitis no. j. l. pr. §. j. ¶ Et hoc est no. ad questionẽ in qua cõsului. cõcessit ciuitas quibusdam sapientibꝰ bayliam z potestatẽ prouidendi z ordinandi super adunantia quomodocunq̃ velint et melius possint: z habẽt illã potestatẽ quã hz adunãtia generalis: an possint auferre ius alterius. Et videtur qõ possint generaliter: vt. l. vẽditor. §. si stat §. cõmu. predio. z. l. antiochenſiũ. §. j. de priuile. credi. z. l. lucius. j. ad municipa. z de ven. rerũ que ad ciui. pertinẽt. l. j. lib. xj. Sed cõtra vnã personam singularem nõ possunt: vt. l. si priuatus. j. qui. z a qui. z. l. tories. §. j. j. de polli. Et dubiuz qõmodo est an ex illa generali cõcessione transeat potestas illa: ita qõ si illi sapientes volũt possunt auferre ius quesitum alteri. dic q̃ hoc ius nõ venit in generali pcessione: vt hic cõiuncta. l. j. §. e. ¶ Quero vtrũ si legatur fundus dotalis debetur estimatio. Bos. dicit qõ non: quia huius rei dotalis nõ est cõmercium: qõ tene menti. Et idem glo. tenet in. l. si prediũ. C. de iure do. z ibi Dy. hoc tangit. Jac. de are. tenet cõtrariũ hic. z dicit qõ nõ est verũ qõ fundi dotalis cõmerciũ sit. phibitũ. hoc est cõtractus vt puta venditio: sed phibita est alienatio. z ideo dicit Jac. de are. qõ debetur estimatio: vt. l. si qs inquilinos. in prin. j. de leg. j. l. cetera. §. si duob. eo. ti. Ego examinaui in. l. cũ lex. de fideiussoribꝰ. z dixi qõ respectu mulieris est phibitus ptractus z obligatio z dñij trãslatio. z ita no. in. l. si prediũ. C. de iure dot. z ibi per doc. sed respectu aliorũ cõiter tenet obligatio. z venditor emptori obligatur z fideiussor accedit: sed dominium non transit: vt dixi in. l. cum lex. j. de fideiusso. et sic hoc casu debeatur estimatio.

Si certarum Ibi certarum. alꝰ certarũ: z tunc stat proprie: alꝰ ceterarũ: z tunc subaudi tantum z mobilium: alꝰ instituisset simpliciter aliquos in certis z vnũ in ceteris rebus ꝛc. et sic ille esset heres vniuersalis: z alij habentur loco legatarij: vt. l. quoties. C. de here. instit.

Julianus Opponi. gloſſ. j. eodẽ. l. si duobus. Solu. vt ibi. Item opposi. de lege si sub conditione. quibus mod. vsufr. amit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Sol. ibi sunt hereditates duorũ. hic vnius. ¶ Item oppo. ſ. ea. l. in pun. Sol. hic sunt diuersa patrimonia et ideo sunt diuersi heredes: ibi vnum tantum. ¶ Oppo. de. l. ex facto. ſ. de here. instit. Sol. ibi in pagano qui non habet nisi vnum patrimonium. hic in milite qui habet duo patrimonia. et ideo fit ista separatio.

1 ☞ Heres institutus a pagano quãdo possit in eodem testamento exheredari.

Si eodem. In hoc. §. semper dubitaut. dicitur hic put est in litera. ¶ Nota qõ paganus illum quẽ heredem instituit non potest exheredare in eodem testamento. Cõtra scõm illam literam in qua dixit non. Sol. scõm illam literam negatiuaz casus ponitur duob⁹ modis. primo instituit seruuz cũ libertate: z ademit sine libertate qõ non potest: vt. l. si ita. §. regula. ſ. de lib. z posth. et tunc ꝓcedit sine scrupulo: quia miles hoc põt: paganus nõ: sed alio modo intelligitur in libero instituto: z tunc dicit glo. qõ ratio est: quia exheredatio est res inepta in extraneo: vt. l. quidam cum filiũ. j. de verb. obli. Sed ꝓpter hoc non intelligitur solutum cõtrarium alterius litere. Item exheredatio est res inepta in extraneo: sed in herede instituto est res apta: vt. l. paterfamilias testamẽto. ſ. de here. instit.

2 Ego dico ꝓout habes literam negatiuam: q̃ nullus liber homo potest exheredari sine iusta causa. hic est casus in. l. paterfamilias testamẽto. de here. instit. et l. vxorem. §. heres. j. de leg. iij. z est ratio: quia cum hereditas debetur heredi instituto a seipso nõ potest adimi: vt. l. sed z si in conditione. §. fi. ſ. de here. instit. Sed ꝓout habes literam affirmatiuã scilicet possit sine non: tunc intelligitur qõ possit fieri ex causa legitima ingratitudinis: vt. l. paterfamilias testamento. ſ. de here. instit. z. l. vxorem. §. heres. j. de leg. iij. vel dic qõ non potest adimi directe: sed ꝑ fideicõmissum: vt. d. l. vxorem. §. heres. z dixi in. d. l. paterfamilias testamento.

a

Sed si miles. Hic. §. cum. l. seq. cõcordat cum. l. si post missionem. j. ad legem falci. z cum. l. seq.

1 ☞ Diminutio que fit de legatis dupler est.

2 Legata vltra vires patrimonij an sint indebita de iure gentium z ciuili.

3 Si legatus sibi reseruauit prebendam vacaturam. remissiue.

4 Si duo statuta contraria reperiantur in eodem volumine secundum derogat primo licet sint eodẽ tẽpore confirmata. z remissiue.

1

Si vero. Quid ergo. Bloss. ponit casum. volo † qõ notes vnum. quedã est diminutio que fit de legatis: quia vires patrimonij nõ sufficiunt. quedam est diminutio que fit per. l. fal. primum probatur hic. z. l. si post missionẽ. et in. l. in quantitate. in fi. ſ. ad leg. fal. Modo aduerte legata non debentur vltra vires patrimonij: sed quero † an sint indebita de iure naturali hoc est gẽtium z ciuili. z hic est casus qõ sic. z ideo non videt dispensatum per verba. l. j. ſ. eo. z vt dixi. ſ. e. l. neqz enim. §. j. sed diminutio que fit per. l. falci. non facit legata esse indebita de iure gentium: sed de iure ciuili. et ideo in testamento militis habet locum prima diminutio sed secunda non vt dixi in. l. j. ſ. ad legem falci.

2 ¶ Glo. † inducit hanc. l. ad questionem de legato qui reseruauit sibi prebendam vacaturã: z de hac questione est facta decretalis extra de offic. legati. c. presenti. lib. vj. z habetur per Dy. in. c. j. in vltima questione. de regu. iur. lib. vj. ¶ Ultimo hec lex † inducitur ad. q. vos videtis qõ licet testamentum et etiam codicilli confirmentur eodem tempore scilicet tempore mortis: tamen ordo compositionis inspicitur z sic inducitur ad. q. de duobus statutis contrarijs in eodez volumine repertis vt secũdum dicet primo licet sint eodem tempore confirmata. de hoc not. Dy. in. l. ij. C. de testa. tute. et per Dy. in. l. tutores. ſ. de test. tu. z ego scripsi in repetitione. l. omnes populi. de iusti. z iure.

3 ☞ Verba obliqua trahũtur ad dicta expressa dispositione defuncti. Item fauore libertatis.

4 Verba directa ex dispositione defuncti trahuntur ad fideicommissum. Item ex ratione legis.

5 Si testator dixit volo qõ post mortem meã restituatur tali substituens eum vulgariter et pupillariter quod erunt due directe.

6 Incontinenti dicitur fieri quod fit simul quando fit vnum post aliud.

7 Testes deponẽtes vidisse aliquid ꝓ simulam scz vnus post alium dicunt contestes z probant.

a

Querebatur. Hec lex est valde notabilis z menti tenenda. z iuris consul. in hoc titu. procedit hoc ordine: quia a principio tituli vsqz ad. l. si certarum ponit expositionem illoꝝ verborum testẽtur quomodo velint: positoruz. ſ. eo. l. j. sed in. l. si certarũ. cepit formare questionem circa materiam. et hic ponitur vna questio.

b ¶ Nota † quod verba obliqua trahũtur ad directa expressa dispositione defuncti: vt hic. ¶ Item quandoqz fauore libertatis trahuntur ad directam: vt supra eodez. lege neqz enim. cum lege sequenti. ¶ Item no. quod † quandoqz ex dispositione defuncti verba directa trahuntur ad fideicõmissum. ¶ Item quandoqz ex dispositiõe legis vt vidistis. in lege verbis ciuilibus. supra de vulgari et pupilla. ¶ † Item quero⁹ si testator dicit volo quod post mortem meam restituatur tali substituens eum vulga-

† Andreas pomate. ¶ Quere baf. vide quid dicat Bar. cõsi. xij.

† Andreas pomate. ¶ Item qñ. vide alex. in. l. j. ſ. punc. ff. de vulga.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Andreas pomate.

a ¶ Ad quæstionem.vide Panor.& moder.in.c. nullus iudicum.de foro cõpe.Bal.in auĉ. hoc ius porrectum.C.de sa.san.eccl.& cõtrarium tenet glo.in.c. quisquis.xvij.q.iiij.in verbo ecclesiasticis. vide etiã Alat.& bu.

ꝑsi xl.incl. sullã dub. refert Fel.in ca.de quarta.in iij.co.de ꝓscri.et ꝓopi.Bart. consuluit Aret.cõsi. xciij.et vide Barb. cõsil.xv.ij. col.j.vol.

b ¶ An ille prior.Adde tu & vide ad hoc dicta bar. Fel.i pe. Greg.col. iiij .v. sed ad prædicta.

c ¶ Prio dicit.Adde tu ad hec dicta Bal. in l.j.C.de erro.aduoca.et eũdẽ Bar.in l.j. §.& parui. 1 j.qõ vi aut 2 clã.& alex. de imo.in 3 ꝑsi.iij. col. in.iij.volu.

Andreas pomate.

d ¶ Certe sic.vide remissiue per Alex.consi.xxxiij.incip.viso themate.in prin.j.vol.Bart.in.l.non putauit.§.non q̃uis.ff.de contratab.adde concor.per Alex.consil.iij.col.ij. in ij.vol.et consi.lv.ij.col.eo.vol.et vide quid per istũ tex.dicat Bal.in.l.qui accusare.C. de eden. et circa hoc dictũ Bar.vide Alex.cõsi.dxvj.& consi. vj. col. iiij.vol.ij.vide etiã Alex.cõsi.dxxvj.in vlt.col.ij.volu.Fel.in.c.qñ contra.col.ij.de ꝓba. 3

Andreas pomate.

e ¶ Sunt statuta.vide Jaso.in lege de quibus.xxix. col.de.ll. 4

Andreas pomate.

f ¶ Ultimo no.vide Pau.de cast.in.l.hac consultissima.in prin.C.de testa.

Quod constitutum.

¶ No.hanc legem que solet allegari in materia statutoꝝ † qõd nõ recedit a verbis statuti. ¶ Querit gl. quid si est tribunus & miles:an habeat istud priuilegiũ finito officio:Dicit qõd sic:quia cuꝫ miles habeat illud priuilegiũ.ergo & ipse cum sit miles.Et sic † not.qõd tribunus militum nõ habet priuilegium militis nisi ipse sit miles qõ tene menti. Et induco hoc ad.q.ª nam canonistæ dicunt quod † ecclesia exempta videtur exempti presbyteri monachi & perpetuo obligati:vt in c.per exemptionem.extra de priuile. lib.vj. Modo quidã est prior cuiusdam hospitalis qõ est exemptũ:an ille priorb est exemptus? Ego consulo sic.prior hospitalis potest esse laicꝰ:vt in.c.ĩ. extra de reli.domi.in cle.Modo.c.qõ dicit exempta ecclesia videtur exemptus prælatus:intelligo de prælato qui sit de corpore ecclesiæ:sed si esset laicus tunc in his que respiciunt suam personam nõ est exẽptus & non gaudet priuilegio:vt habetis hic.& ita dixi.qõ no.bene:quia quotidie practicatur.

☞ Stante statuto qõd contra instrumentũ vel sententiã non possint opponi nisi certe exceptiones qõ tamen poterit opponi quod instrumentum non sit instrumentum vel sententia.

Si villa vigore statuti tenetur resarcire damnũ dẽ robato debet prius constare ipsum derobatum.

Verbum relinquo an trahatur ad institutionẽ.remissiue.

In his que percipiuntur sensu auditus:ratio:quia audiui in teste esi bona.

Testes dicentes audiuisse titium instituisse seium heredem qõd non probant nisi dicant se adhibitos & rogatos.

Ius traianus.

Hec est bõ alex.

¶ Opp.qõd testes rogati nõ requirantur:vt j.e.l.lucius.Sol.vt no.plene.ŝ. e.l.j.vbi plene gl.distinguit.& no.C.e. l.milites. ¶ Scõo no.ex hac.l.multa.primo dicit statutum † qõd cõtra instrumẽtum publicum nõ possunt opponi nisi due vel tres exceptiones:vel cõtra sententiã iudicis nõ possit opponi nisi vna exceptio. modo ego volo ꝓbare instrm nõ esse instrm vel sententiã nõ esse sniaz. Queritur an possim opponere.

d Certe sicꝰ:quia prius dz cõstare sententiam esse vt hic.facit.l.iiij.§.cõdemnatum.de re iudi.& hoc disputãdo determinauit Nico.mat.de mutina. ¶ Item sunt statutaᶜ † per totam Italiam qõd si aliquis fuit derobatus villa teneatur restituere damnũ derobato:& stetur eius iuramẽto.certe hoc debet intelligi qõd prius debeat cõstare ipsum esse derobatum:et postea stabitur eiꝰ iuramẽto de estimatione dãni: vt hic.& ꝓ hoc facit.l.si cũ exceptiõe.§.in hac.ŝ.qõ metus cau. ¶ Item † no.hic qõd verbũ relinquo:trahitur ad institutionẽ.de quo dic vt dixi in.l.his verbis.ŝ.de here.instit. ¶ Item † not.qõd in his que auditu percipiunt sufficiẽs est ratio testis: si dicit:ego audiui vt hic.ibi:se audiuisse &c. De hoc per docto. in.l.testium.C.de test.& per Jacob. de are.in.l.ij.§. idez labeo.de aquæ pluuiæ arcen. ¶ Ultimo nota

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quod ꝓ si testes dicunt se audiuisse titium instituisse talem heredē. ⁊ non dicunt se adhibitos ⁊ rogatos ad hoc: nihil ꝓbant: vt hic. ibi: aliquando ⁊c. Et hoc tene menti quando habes ꝓbare testamentū per testes: ⁊ sis cautus in formando articulos.

1 ☞ Qualitas iuncta verbo vel participio dꝫ intelligi ſm tempus verbi vel participij.

2 Si dñs tenetur ꝓ delicto commisso a famulo qđ non teneatur ꝓ delicto commisso anteq̄ esset famulus: secus si dicit ꝓ delicto famuli.

1 **Titius.** Qualitas ꝓiuncta verbo vel participio debꝫ intelligi ſm tempus verbi vel participij. h. d. solennis ler. ¶ Et nota ter. ibi: cōſtitutionib⁹ eīn ⁊c. dicit statutum qđ dñs tenetur ꝓ delicto commisso a famulo suo. Quero ꝓ an teneatur[a] dñs ꝓ
2 delicto cōmisso anteq̄ esset famulus. Certe non: qꝫ oportet qđ sit famulus tpe delicti cōmissi: vt hic. et expresse in l. in delictis. §. si extraneus. s. de noxa. et gl. ibi allegat cōcordantias. ⁊ facit. l. si tutoris. in fi. s. qđ iussu. sed si dicit qđ dñs tenetur ꝓ delicto famuli. tunc iste ter. innuit qđ tenetur ꝓ delicto ante cōmisso: vt hic: qꝫ dicit nō militū testamēta ſꝫ a militib⁹ facta. cogita in hoc: qꝫ est valde vtile scire. vide circa hoc. s. de vulga. ⁊ pupil. l. ex facto. in princ.

Centurio. ¶ Not. qđ qui annullat testamentum non solum annullat testamentū sed etiaꝫ omnia scripta in testamento. h. d.

Cum filiusfa. ¶ Nota text. ibi: quia hereditatis ⁊c. concordat. s. eo. l. in fraudem. in princi. et l. dotalem.

Ja milite.

Edictum. ¶ No. hunc. §. qui est gl. illi⁹ verbi qūo. qđ est positum. s. eo. l. j. qꝫ verba illius arbitri. qđ datur militibus. s. eo. l. j. nō extenditur ad turpe.

1 ☞ Patri emancipati ⁊ alijs ascendentibus nō habentibus filiū in ptāte debet quarta in bonis filij.

2 Testamentum factum circa peculium castrense qđ subiaceat querele contratabuletur.

1 **Patri eius.** Quero q̄ ſit pars debita patri emancipati ſcđm ista tępora. Dicit glo. qđ est tertia. vide glo. que dicit qđ est tertia. Idem no. in l. pāronius. circa prin. si a pa. qđ fue. ma. Cōtrarium no. in auth. de trien. ⁊ semis. §. j. ⁊ in auth. nouissima. C. de inoffi. testa. vbi querit gl. an
b pars quarta que debetur patri augeatur[b] per auth.
c nouissima. quid dicemus[c] forte qđ patri manumisſi soli debetur tertia. ita loquitur ista glo. ⁊ glo. cōcordans sed alijs ascendentib⁹ vt ex linea materna vel alij ascendenti qui nunq̄ habuit eum in potestate nec eum manumisit tunc debetur quarta: vt in gloſ. contrarijs. Item dicitur hic qđ contratabu. non ha
2 bet locum in testamēto militis. ¶ Sed quero ꝓ qđ in querela. dicit glo. idem. vt. l. fi. C. de inoffi. test. vide glo. que incipit. vt. j. posita in. l. nam in bonis. et sic tenet qđ testamentum factum circa castrense peculium non subiacet querele nec contratabu. Idem no. in. l. fi. C. de inoffi. testa. ¶ Contrarū no. in. l. cum lege. C. de epiſco. ⁊ cle. ⁊ eo. titu. autē. presbyteros. ⁊ in corpore vñ sumitur. de sanc. epiſc. §. pſbyteros. vbi dī qđ petitur legitima cōdictione ex lege. alibi gl. dicit qđ subiacet hodie querele ⁊ cōtratab. vt no. in auth. in testamento. C. ad tertul. ⁊ l. fi. C. de inoffic. testa. et. j. ſi a pa. quis fue. ma. ſuper rubrica. ⁊ ibi de hoc dixi. ⁊ tenet Jac. de are. ⁊ Cy. in auth. ex causa. C. de libe. prete. ego tenui idē per ter. in corpore vt cum de appel. cog. vnde sumitur auth. ex causa. ⁊ auth. in testamēto. vbi dī qđ testamentū filij rescinditur patre preterito. ⁊ sic intelligitur in casu quo filius potest testari: sed filius nō potest nisi in castrēsi vel quasi: ergo in castrensi vel quasi debet intelligi. ⁊ sic hodie subiacet querele.

Si filiusfa. Hec ler duos casus ponit per pulcherrimā rationem. Et vnus casus est qñ posthum⁹ natus est milite existente in militia. Secundus qñ nascitur post militiam.

e Jus militis.

Militia. Facili⁹ tollitur qđ valz iure speciali q̄ qđ valet de iure communi. h. d. ⁊ not. ter. ibi: alioquin ⁊c.

☞ Dicto ad: ponitur ꝓ iurta.

2 Si filium pupillum testator instituit: c et idem pupillariter substituit extraneuz: ⁊ in codicillis illā substitutionē reuocauit: ⁊ pupillo pupillariter substituit sorores: qđ sorores excludent extraneum primo substitutum.

Militiscodicil d **lus.** ¶ No. gl. que dicit ad testamentū. i. iurta testamentū. † et sic dicto ad: ponit ꝓ iurta. et eodē modo: vt. l. quidā iberus. ff. de seruit. vrb. prediorū. ⁊ l. item apud labeonē. §. si conuitium. j. de iniur. ⁊ ibi per Jaco. et tene menti hanc. l. nam † per ipſam consului in ciuitate ista inuna. q. nam dicit. l. j. s. eo. qđ milites quocūq̄ modo sint testati valet testamentū. ⁊ dicit si fecit codicillos: hereditas debetur iure directo. modo quidam instituit filium pupillum: et ei pupillariter substituit quendam extraneum: post in codicillis illam pupillarē substitutionem reuocauit et substituit ei sorores illius pupilli: et euenit casus illius pupillaris substitutionis. dicit substitutus pupillariter quod in codicillis non potuit reuocari substitutio

Andreas Pomate. ¶ An teneat. vide Bo. cōſil. xv. ⁊ pſ. xj. Alex. i. l. j. ff. ne quis eum qui.

b ¶ Augeatur. Et qđ hodie ſit aucta. ade. d. aler. de imo. in pſi. cxl. i fi. in. j. vol. et do. Fab. de ſctō Faui. in auth. nouiſſima. colū. iij. ꝑ sic. ij. quero.

Andreas Pomate. ¶ Quid dicemus. Vide ro. pſ. clxxxv.

Andreas Pomate. ¶ Militia. Adde rōnes per Lāce. i. l. ij. §. j. in fi. ff. de iudi. et est gl. in ca. ſi ſuper gſa. de offi. deleg. et in. c. fi. xvj. q. iij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ☞Andre. Poma. ¶Ego dico. Vide Alex. consi. cxlvj. iij. vol. Are. in. l. cū heredi. §. cū filiū. ff. de vulga. z in auc. hoc inter liberos. C. de testa. Jaso. in. l. hac cōsultissima. §. si qs autē. alle. hic. C. de test. ro. consi. clxxix. in. iij. col. in. ij. dubio.

☞Andreas Pomate.

b ¶Veteranus. De intellec. hui⁹ l. vide ale. a ꝑsi. lx. col. ij. vo. ij. z. l. nemo. col. vij. de legatis. j.

☞Andreas Pomate.

c ¶Et credere. vide Alex. cōsi. cxij. icipit. vt paucis vtar. ij. vo. barb. lxvj. alꝰ. lx. col. xiij. in. ij. volu.

d ¶Primū tolleret. ꝺ hoc dicto feci mētionē in. l. si ure. de leg. tertio.

☞Andreas Pomate.

e ¶Miles. ad istū text. vide alex. in ꝑsi. cv. i ij. col. i. iij. volu.

☞Andreas Pomate.

f ¶Jo. an. Urō alex. i l. si pater. z in. l. filius. §. si quē. ff. ꝺ falsis in apostil.

iure directo: sed iure fideicōmissi. Et sic volebat succedere de iure directo et restituere alijs substitutis retenta quarta. Et sic tenebāt omnes doctores. ego dico[a] qꝺ ille extraneus in totum repellatur: quia qui in primā volūtate est institutus extraneus: et in sequenti voluntate nō solemni sunt instituti venientes ab intestato: tūc prima volūtas solennis tollitur per scḝam non solennem: vt. l. hac cōsultissima. e §. si quis autez. C. de testa. z. l. ij. §. de iniust. testa. Sed mihi respondebatur qꝺ ille. §. si quis: loquebatur quādo testator non restrinxit se ad certū genus testandi. ego respōdi per istaz l. nam sicut ibi in. §. si quis autē. permittitur non soleniter testari: ita hic militi permittitur non soleniter testari: z tamen miles restrinxit se ad certum genus testandi. scz: quia voluit codicillari: z ex illo priuilegio in codicillis dare hereditatē directo: vt hic. et ita fuit obtentum.

Miles. ¶Oppo. §. eo. l. quere batur. Sol. vt ibi. et vi debitis. j. ea. l. in fine.

Miles. Nota ex hoc. §. qꝺ auc. ex causa. q̄ dixit ex causa p̄teritionis vel exheredationis ꝛc. habet locum vbi testator pretexit filium scienter: secus si ignoāter: quia tunc legata non debentur: vt hoc. §. z l. si cum vel in vtero. C. eo. titu.

☞Interuenientes ab intestato suf ficit quoquo volūtatis iudicio dispone re. Et si producatur testamentum inter liberos corosum taliter qꝺ nō appareant nisi duo testes valet testamentum. nu. 2.

Veteranus. [b]Nota solennem. §. et not. f tex. ibi. in cuius exceptionis vires ꝛc. Et quero quid volunt dicere ista verba. Respon. doli exceptio semper nititur equitate: vt. j. de doli except. l. q̄ equitate. vnde si legatarius petit repellitur exceptione: quia nō habet voluntatem defuncti. Si vero legatarius possideret z heres institutus petit similiter repellitur heres exceptione que procedit ex ea equitate: qꝝ petit quasi non habeat voluntatem defuncti. et ideo in pari causa potior est cōditio possidentis. ¶Oppo. qꝺ etiam institutio non valebit: vt. l. hereditas. C. de his quibus vt indig. Sol. vt ibi per docto. no. in l. nostram. C. de testa. et [c]crederem qꝺ si aliquis diceret ista verba hodie coram quinq̄ testibus z in illo testamento non essent extranei scripti: sed venientes ab intestato primū tollerentur: quia sufficit quo quo voluntatis iudicio ꝛc. vt. l. ij. §. de iniusto testa. et. l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testa. et hoc tene menti. et semper respice quis sit institutus in testamento. Nam semel [f]ego habui de facto. producebatur quoddam testamentum scriptum et publicatum in quo erant scripti filij testatoris et rogati per fideicommissum restituere qꝺ testamentum erat corosum adeo quod non apparebant nisi duo testes. dicebatur qꝺ testamentum non valebat: sed certe dixi qꝺ valebat per. §. ex imperfecto. l. hac cōsultissima. C. de testamentis.

Miles. [c]Quero si miles facit secūdum testamentum an videatur velle reuocare ipso iure primum: vel an videatur vtrunq̄ valere. Bloff. in. l. querebatur. §. eo. dicit qꝺ in dubio valet vtrunq̄: sed ibi tertius fuit. Jaso. l. facit contrarium. facit pro glo. §. ea. l. in prin. et. §. j. Quid dicemus: dic si quidem primum testamentum expresse vult remanere non est dubium: vt. ꝺ. l. querebatur. Si autem nil dicit z tunc aut fecit secundum testamentum super omnibus bonis. z videtur primum tunc reuocare: vt hic. z dicta. l. querebatur. Si autez facit super parte bonorum: tunc in dubio videtur velle vtrūq̄ valere: vt. §. eadem. l. j. in princi. et. §. j. ita dicunt doctores.

s **Jduobus.** Jstam materiam examinat glos plene in. l. j. C. eodem titu.

Quod dicitur. Nota ergo qꝺ in institutionibus existens conditio trahitur retro: vt hic. z no. per Dy. in. c. j. de regu. iur. lib. vj. secus si in legatis: vt. l. j. §. j. ad fille. et ibi videbitis.

☞An instrumenta confecta a notario suo valeāt. Et testamentum militis non valet si non est perfectum. nume. z.

Licius. Nota istud verbum notario suo ꝛc. qꝺ est valde nota. an ille note probent. dixi in. l. quoties. ver. sed et si quis. §. de heredi. instituend. Joan. andr. [f]disputat vnam questionem f an instrumentum factuz a notario suo probet. Et videtur casus quod valeat: et potest allegari pro et contra. sed magis videtur quod sic. et hic erat dubium: quia erat scriptum notis et non literis extensis. hanc questionem ponit Joan. andr. in mercurialibus suis in titu. de regulis iuris. non recordor sub qua litera. Jtem aliud quod dicitur legitimis probationibus. not. vt dixi supra in lege prima. in fine. Jtem nota † quod etiam testamentum militis non valet si non est perfectum. facit infra de legatis tertio. l. fideicommis. §. primo. et supra de testa. l. si is qui.

m **Jlesita.**

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ☞Argumentum de re ad tempus: et de persona ad res: quod valeat.

Et qua dirimus. Ibi: et quod in bonorum ꝛc. ¶Not. b

b †quod licitū est arguere de rebus ad tēpus vt hic.

1 8 et idem de personis ad res: vt. l. qui plures liberos. de vul. et pupil. Idem de tēpore ad locū: vt. l. vinum. 7 ff. si cer. pet. et. l. in hac. §. de tritica. et. l. quoties. de verb. obli. Itē collige rationē ex hac. l. quare ḡs non pōt decedere pro parte tēporis testatus ꝛ pro parte 8 non: q; sicut quis nō potest decedere pro parte rerū testatus et pro parte non ita nec in tempore: dixi in ✳ l. hereditas ex die. §. de here. instit.

1 ☞Miles quod non potest relinquere mulieri de qua est turpis suspicio.

2 Concubine an possit relinquere miles. remissiue.

3 Priuatus potest donare et legare concubine et mulieri de qua est turpis suspicio. 1

4 Clericus non potest legare concubine. d

5 Legatum factum mulieri quā quis retinebat in vxorem quam tamen pro vxore habere nō poterat quādo valeat.

b **Mulier.** b ¶Not. notabilem. §. qō miles † nō

1 potest relinquere mulieri de qua est turpis suspicio. et idem habetur in. l. mulierem. j. de 3 his qui. vt indig. et in. l. ij. C. de dona. inter vi. ꝛ vxo. e

2 ¶Sed quero † quid in concubina. vtrum miles possit sibi relinquere? Guil. videtur velle qō non. vt not. in. l. affectionis. j. de do. et vide ea q̄ ibi dixi. ¶Quero † quid in priuato qui donat vel legat alicui mulieri cōcubine vel alij in qua est suspicio. Dicit gl. quod valet. et allegat. l. affectionis. j. de dona. et. l. donationes in concubinam. eodem titu. sed in legato est expressum in lege qui concubinam. de leg. ij. et. l. itē 4 legato. §. parui. eodem titu. ¶Sed quid in clerico c

4 † qui retinet concubinam et ei legatū relinqt. Rich. malum. dicit quod non potest vt hic et. l. militem. de his qui. vt indig. Nam sicut miles secularis militie non potest: ita miles celestis militie non potest. et p hoc alleg. glos. l. miles. de re iudica. et ibi idem dixi.

5 ¶Quero † quid in ea quam quis retinet tanq̄ vxorem: quam in vxorem habere non potest ratione cōsanguinitatis vel alia ratione an potest sibi relinquere legatum. Veritas est ista aut mulier ignorat matrimonium non consistere: sed credit illud valere: tūc valet. j. de legatis primo. l. fina. l. j. ꝛ. l. ij. de his quib. vt indig. Aut mulier sciebat matrimonium non consistere ꝛ tunc in eius persona legatum non potest cōsistere. vt. l. vxori maritus. j. de vsufruc. lega. Aut dubitatur vtrum sciuerit vel nō. ꝛ in dubio presumitur ignorantia: vt. l. fin. j. de lega. j. Item potest intelligi ignorantia vel scientia ex his que notan. in. l. fi. de ritu nuptiarum. d

1 ☞Ex sola electione quis non efficitur miles.

2 Imperator nō efficitur imperator nisi suscepta insula.

3 Miles non habet dignitatem.

4 Doctor dicitur illustris: ꝛ legens per. xx. annos efficitur comes. e

5 Qui est iussus investituram recipere videtur consequi dignitatem.

6 Ex sola electione quando quis consequatur dignitatem. f

~Andre. Pomat. ¶Quod licitum est. Vide Jas. in. l. diuortio. §. si forte. ff. solu. matri. Lepo. consi. vij. penul. colum.

~Andre. Pomat. ¶Mulier. et vide Bart. in. l. mulierem. j. de his quib. vt indig. et quod not. in. l. affectionis. j. de do. ꝛ in l. miles. j. de re iudica. vide Bal. in. l. mercatores. C. de condi. ob turpem causam quid i aduocato. cogita. ꝛ

Script⁹ in matricula militū vel scholarium: si non est miles vel scholaris non habet priuilegia. ¶Sed qd in clerico. ꝛ vide Jo. an. in. c. de his. de sepul. et do. flo. in. c. j. ō cler. egro. And. bar.

Scholaris non perdit priuilegiū nisi steterit per quinq; annos. ~Andreas Pomate.

Ex eo tpe. Non a tēpore electionis sed ex eo tpe quo script⁹ est in matricula militū incipit quis priuilegio militari vti. h. d. Glo. dat tres cōcordantias. vt hic. habes † qō ex sola electione⁹ nō est ḡs miles c nec aliquā dignitatē cōsequit ex electiōe sola: vt in auc. de admi. §. fi. nec efficitur sui iuris vt in auc. consti. que de digni. §. j. Item nec † imperator efficitur imperator nisi suscepta insula vt. l. bene a zenone. C. de quadri. pscr. ¶Quero vtrum † miles habeat dignitatem^c. Rñ. non vt. l. pe. C. qui nō pos. mi. li. xij. ꝛ de equef. dig. l. j. e. lib. et sic ista similia nil habent cōmune cum milite: quia p̄dicti sunt in dignitate. Item adducit glo. simile in magistro. intellige aliarum artū. ¶Sz quid in doctore^e? Dic vt solet notari in prima constitutione. ff. veteris. vbi doctor † appellatur illustris. sed si legerit per viginti annos consequitur dignitatem comitiuam. Item dicit gloss. simile in pistore. ¶Oppon. infra. l. prox. vbi ante cp̄ sit scriptus in ✳ matricula gaudet priuilegio militari. Dicit gloss. qō hec. l. suppletur per gradus doctoratus. ita probat Bar. in. l. j. C. de no. codice cōpo. in. l. fi. C. de iudi. cōtrarius tñ allegat p pau. in. c. clerici officia. de vi. ꝛ ho. cle. col. iij. in hac l. ex eo. tu dic. Bar. corrupte allegat eo q; affirmat iuam tenet vbiq; ꝛ sine dubitatione in doctorib⁹ licet etiā se remittat sz in militib⁹. §. dicit non hꝫ dignitatē. adde ad pa. idē tenentē eandē ꝓietatē in c. ppositi. de ꝓba. col. fi. vbi ꝓcordat dato qō eēt sibi cōtrarius adde eundem Panor. in. c. clerici. de iu. Ad Bar. in. l. omnes. C. de dect. lib. x.

~Andreas Pomate.

¶Ex sola electione. vide Panor. consi. xlvij. j. vol. et prepo. in. c. iij. col. ij. iij. d. imo. in cle. j. §. porro. v. q. de iureiuran.

~Andreas Pomate.

¶Miles hz dignitatē. vide Jas. in. l. pe. j. col. C. de pac. Aler. in. l. die functo. col. viij ff. de off. assef. Alb. in. l. milites. C. loca. Bart. in. l. j. ante pe. col. C. de digni. lib. xij. Ange. in proe. instit. in. j. col.

¶In doctore. an doctoratus sit dignitas. vide do. Abba. in. c. clerici. de iudi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Andre. Poma. ¶ Item oppo. vide Areti. in.c. omnipotēs.col.j.de accusa.

b ¶ Ex sola electione. Adde tu tex. singu. et ibi Are. in.c.fi.extra de iudicijs.

c ¶ Andre. Pom. ¶ An sufficiat. vide Alex. ff. lviij. col.ij. vol. iiij.z an de beat iterū ꝙ soluere si faciat iterum scribere in matricula elapsis quinque annis. vide Bo. singu. xxxvij. Bar. to. in l. aut facta. §. tēpus. ff. de pe. in trac. de teste. in verbo aliquā. in. xvj. col. Bald. in aut. habita. iij. colū. C. ne filius p patre. facit Bal. in aut. dos data. de do. ante nup. vide Roma. sing. cclxxviij.

¶ Andreas Pomate.

d ¶ Filius. adde feli. in. c. eā te. in. xv. col. de rescrip. Jason vbi multa ponit in l. admonendi. in lectu. in glo. in ver. bo tu. ex isto intellectu. ff. de in rem. glos. Bar. Are. z Jas. in l. dimortio. §. interdū. ff. solu. mat. faciunt ea que ponit idem Jas. in l. generaliter. §. nihil cōe. in j. membro prime combinationis.

e ¶ Andre. Poma. ¶ Veteres. Vide ibi per Alexā. in. vj. col. z ibi per are. in pun.

1 ¶ Hereditas quid sit.

Hereditas qđ sit introducta de iure ciuili.

Heres in foro conscientie non tenetur ad debita vltra vires hereditarias.

2 Differentia inter hereditatem et bona vacantia.

Hereditas qualiter acquiratur.

3 Aliud est hereditas: aliud ius acquirēdi: aliud ipse actus acquirendi.

Jn. l.j. de origine iuris. admonet nos nō incupere sine aliqua ꝓfatione: memini anno ꝓterito in lectura. ff. veteris assumpsisse auctoritatez. Pulchra sum z decora ꝛc. Nunc assumo istam. Nigra sum: sed formosa filia hierusalem: ideo dilexit me rex z introduxit me in cubiculū suū in quib⁹ verbis ꝛc. Glo. cōtinuat rubricā. Dictū est §. de iure delī. dic vt in ea. ¶ † Quero quid sit hereditas. Respō. iurisconsul. Paul. dicit. hereditas nihil aliud est quā successio in vniuersum ius qđ defunct⁹ habuit vt. l. nihil. de verb. sig. ¶ Examinem⁹ hoc. illud nō videtur ꝓcedere. Aut intelligis de iure succedendi. et hoc est falsum. Nam ius succedendi hz quis anteq̄ adeat qđ patet: quia trāsmittit quis anteq̄ adeat quandoq̄ vt. l. cū antiquorib⁹. C. e. si ergo hereditas est ius succedēdi. ergo quis hz hereditatē anteq̄ adeatur: qđ cōtinet in se repugnātiā. et est cōtra tex. l. ꝓtia rerū. j. ad le. falci. Aut intelligis de ipsa successione: z tunc anteq̄ succedat nō est successio z sic nō esset hereditas anteq̄ adeatur qđ est falsum. Aut intelligis de ipso actu succedendi. z ille nō est hereditas. sed est quidā actus animi et facti: vt. l. ꝓ herede. §. j. j. eo. Aut intelligis post ipsam successionem. et tunc non est hereditas: quia postq̄ quis adiuit desijt hereditas esse. et confunditur cum patrimonio heredis: vt. l. sed z si plures. §. filio. de vulga. et pupilla. et. l. fina. in fine. C. de in officio. testamen. et no. in. l. j. §. veteres. de acquir. possess. z

men est miles. Jtē videt qđ nō sufficiat qđ sit in numero: sed opz qđ habeat stigmata: vt. l. stigmata. C. de fabricē. li. vj. So. dic qđ etiam requirit qđ habeat stigmata z alia que notantur in. l. pe. ex qui. cau. ma. ¶ Dicitur hic qđ ille qui † est scriptus in matricula militū hz priuilegia militū. Et scholaris qui est scriptus in matricula scholarium hz priuilegia scholarium. Sed quero quid si esset scriptus et non est miles vel nō est scholaris. Rñ. non hz priuilegium: vt. l. scriniarios. C. eo. z. l. qui sub prætextu. C. de sac. sanct. eccle. z. l. si duas. §. decet. s. de excu. tut. ¶ Sed quero † an sufficiat ᶜ scholarem probare se anno intrasse et studuisse si non studet: an vero perdat priuilegium ex eo. quia non exercuit illud ministerium per vnum annum. Respon. non perdit priuilegium nisi steterit per quinq̄ annos: vt de primicer. l. fi. lib. xij. C. de profe. z medi. l. iij. lib. x. non sunt hic alia dicenda ad presens. tene menti.

Filius. ᵃ Habetur pro facto qđ de proximo est fiendum. hoc dicit.

¶ De acquirenda hereditate. Rubrica.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Andreas pomate. ¶ Testatore. vide Alex. cō sil. clxiij. in. ij. col. in fi. in. ij. vol. et quod iure sint inuēta testamenta. vide Barb. in rubrica de testamen. in prima. alꝰ. ciij.

b ¶ Ex hoc sequitur decisio. Et vide hic modernio-res et bar. in l. j. C. de sacro. san. eccle. in. xj. col. Ange. in l. nisi. §. hec stipulatio. ff. si cui plꝰ. no. a doc. in. c. j. de so. et in ca. que in ecclesiarum de test. de pe. i. c. raynal. e. ti. facit ꝓ bart. qꝛ inductū est in penā ne heres nō ꝓficiēs 2 teneat vltra vires hereditarias: quia trāsgredi-tur legem: vt i. c. si vero non fecerit i auth. de here. et fal. sed in foro cōscientie quis nō tenetur ad penas. ca. fraternitas. xij. q. ij. itē qꝛ lex fundat se super presumptiōe qō heres surripuerit vt. d. §. si vero sed ista presumptio cessat de iure cano. vt no. Bal. in auth. ingressi. C. de sacro. san. eccle. alleg. beatū tho. in l. cū quis. C. de iur. et fac. igno. et vide Lu. ro. in auth. similiter. eod. ti. ad fi. vbi late disputat And. barb.

possessor. et vbicūqꝫ post aditam hereditatem appellatur hereditas: impropria locutio est. vt ibi not. Respō. neutro dictorū modorū intelligitur facta diffinitionam predicta se referūt. solū ad successionē hominis. Diffinitio loquitur de successiōe iuris. mortuo eñ testatore [a] succedit quoddam ius qō vocatur hereditas. et personam defūcti continet in omnibus iuribus q̄ defunctus habuit: vt. l. hereditas in multis. j. de acquiren. rerū domi. et. l. mortuo. [b] j. de fideiussoribus. et illud est ius quod appellatur hereditas: vt. l. ōma. [3] §. fi. ff. de rerum diuisio. Illud est ius [c] quod per additionem acquirim⁹. et iste est verus intellectus illius. l. licet glo. ibi. et infra de bono. possess. l. iij. §. hereditas. videatur aliter intelligere.

¶ Secūdo quero: quo iure est introducta hereditas? Videtur quod iure gentium. nam omnes gentes isto iure vtuntur. transmittunt enim hereditates suas ad posteros. et hoc habemus in veteri testamento in pluribus locis. ¶ In contrarium quod sit de iure ciuili romanorum tantum: est tex. in decretis. dist. j. ca. ius quiritū. facit de [e] ver. sig. l. lege obuenire. et. l. tutelas. [d] tus. et in alia materia in. l. vectigalia. j. de pub. et eti adducit glo. in. c. literis. de rescri. Ad hoc tamen respondetur quod alleg. per Pau. non loquuntur in foro conscientie sed ciuili: an autem de iure canonico teneatur vltra vires hereditarias non conficiens inuentariuꝫ. Bald. in. l. fi. C. de in-re delibe. tenuit qō idē sit qō de iure ciuili. et idē voluit Angel. vt refert Jmo. in l. j. §. hec stipulatio. j. si cui plus q̄ p. l. fal. Bal. tamē hic dicit qꝫ in terris ecclesie seruatur ius canonicuꝫ quod quis non tenetur alleg. Joā. an. in c quā q̄. ō vsur. et idē voluit Ange. in. l. ex testamēto la. ij. ō test. mili. q̄ opt. in princip. de cap. diml. et quod nota. infra eodem lege tertia. et. C. de acquir. possess. l. prima. et hoc apparet: quia de portati qui non sunt capaces eorum q̄ sunt iuris ciuilis non sunt capaces hereditatis: vt lege prima. C. de heredi. instit. et istud est verum quod hereditas dicto modo sumpta scz ius quoddam quod succedit in omnibus bonis que defunctus habuit est solum ciuium romanorum et nullius gentis alterius. Et [b] ex hoc sequitur decisio vnius questionis quam decretiste et theologi formant vtrum in foro conscientie [c] heres teneatur ad debita vltra vires hereditatis. Respondeo qō non: quia in foro conscientie non assumitur isto modo quo sumitur de iure ciui. ideo nō tenetur nisi quatenus patiuntur hereditatis facultates. Jta tenet Hostien. in summa. titu. de testa. paragrapho penulti. versic. quid si bona. et ita tenet Joan. andre. de vsu. c. q̄ q̄. lib. vj. in nouel. Jdem tenēt theologi [d] vt vidi in multis sententijs eorum. ¶ Et ex hoc apparet aliud que est differentia inter hereditatem et bona vacantia. [e] Respondeo: quia si succedit in vniuersum ius etc. tenetur vltra vires hereditarias non conficiens inuentariuꝫ. Bald. in. l. fi. C. de in-re delibe. tenuit qō idē sit qō de iure ciuili. et idē voluit Angel. vt refert Jmo. in l. j. §. hec stipulatio. j. si cui plus q̄ p. l. fal. Bal. tamē hic dicit qꝫ in terris ecclesie seruatur ius canonicuꝫ quod quis non tenetur alleg. Joā. an. in c quā q̄. ō vsur. et idē voluit Ange. in. l. ex testamēto la. ij. ō test. mili. q̄ opt.

c ¶ Foro conscientie. vtrū in foro cōscientie heres teneatur vltra vires hereditarias. vide de hoc feli. in consi. xxj. vbi late disputat an heres possit cōuenīri vltra vires hereditarias in foro cōsciētie nō cōfecto inuētario. de quo etiā vide no. per Bart. in l. gerit. j. e. et Jo. an. in. c. ij. de vsu. in. vj. in nouella. et vide bal. in l. fi. in prin. de iure delib. et in l. muro. j. eo. et in l. filiū quē haberē. in. xvij. col. fami. erci. et Ant. de bu. in. c. tua nos. de vsur. et Ange. in l. si testō. la. ij. C. de test. militis. et in l. j. §. hec stipulatio. si cui plus q̄ ꝑ l. fal. et Pet. de anch. in. c. possessor. in. iiij. char. de regu. iu. in. vj.

b ¶ Theologi. adde quod Pau. dicit se semper dubitasse de hoc dicto Barto. quod heres non conficiēs inuentarium non teneatur in foro cōscientie quia lex conscientie obligat ad oīne illud quod obligat. l. positiua quando facta est ab habente potestatem vt dicunt theologi et etiā Bar. in. l. si quis pro eo. de fide

ꝑō saluari ꝑm ipsum Ang. in. d. §. hec stipulatio. in eo qui non sensit cō modum: vt est in executore qui tenet locum heredis qui non fecit inuentarium: vt not. Barto. in. l. centurio. §. de vulga. et pup. Jtem potest saluari in eis qui succedunt illis qui non tenētur in plus q̄ facere possint: vt. l. sunt quidā de re iudi. et licet tale beneficium nō transeat ad heredes vt. l. qꝫ tale. so. mat. tamen isto casu ne deteriores sint heredes quam defuncti non tenebūtur: et circa predicta abb. cōsi. lxxiij. in. ij. parte consiliorum tenuit qō in foro conscientie non teneatur: quia confitenti creditur in oīnibus cū ibi nō tractetur nisi de preiudicio suo: vt in. c. significasti. de ho. et. c. si quis suadēte. de pe. in foro autem iudiciali ecclesiastico tenetur non conficiens inuentarium vltra vires hereditarias etiam si sit clericus. et dicit quod glo. quā sequitur Jo. an. in. c. j. de test. tenuit qꝫ etiam ecclesia teneatur quod ipse non sequitur: sed in omnibus alijs procedat: et quod leges loquentes de inuentario habeant locū de iure canonico dicit videri text. in. c. capi. Raynaldus in fi. de testamentis. et ibi dicit quod ita cōmuniter tenent doctores latius ibi: quia nullam facit distinctionem.

¶ Bona vacantia. de quo aliquid dixi in. l. ex facto §. fi. in. ij. charta. ad trebel.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ~Andreas Pomate. Tertio quero. vide Alex. consi. lxxxvij. penul. col.

b ~Andreas Poma. Hoc premisso. vide Alex. consi. xx. in. iij. colū. in fi. j. volu.

c ~Andre. Poma. Alicui est. Et vide Bar. in pl. suo. lxxxvj. inci. factū super quo dātur cōsilia. vbi dicit qō iure adeūdi nō pscribit si qs immisa scuit se hereditatipaterne q vī facere i habitādo domū paternā. ad hoc alle. l. j. C. dē repu. here. et dicit ibi Barto. qō habitando soror cum fratre qō non currit sibi prescriptio petitionis hereditatis qr vī possidet cū fratre et possidēti nō currit prescriptio. l. pe. C. de ser. fugi et vide Bar. in pl. suo. clxxix. inci. quidā habuit vxo rem.

tra vires hereditatis: sed quando qs capit sub hoc nomine tanqz bona vacantia non dicitur in hereditate succedere: vt. l. iiij. §. eadem cōstitu. de fideicō. lib. cū glos. ibi posita. ideo nō tenetur vltra vires hereditatis: vt. l. j. §. an bona. et. l. non possunt de iure fisci. Tertio quero[d] †qualiter hereditas acquiratur. Respon. duob[9] modis. Aut facto hominis: aut ipso iure. si facto hominis et hoc est dupliciter. vel de iure ciuili: vel de iure pretorio. de iure ciuili et hoc vel per additionē: et habemus istum titu. et de hoc loqtur rubrica dum dicit de acquirē. heredi. vel per restitutionem trebelliancam. et habemus titu. ad trebel. vel p bono. possef. inductam a iure ciuili: et habemus titu. vt ex. l. vel senatusco̅su. bono. possef. detur. Ex predictis ergo habes quod †aliud est hereditas: aliud ius acquirendi: aliud ipse actus acquirendi. Secundo modo acquiritur ipso iure: vt in suo herede z necessario vel in necessario tantum. sed quia heres suus et necessarius habet a pretore beneficium abstinendi: ad hoc vt in effectu dicatur heres: est necesse qō illam acquisitionē a iure introductā acquirat: hoc est approbet: quod fit p iiminirtionem. et de hoc loquitur rubrica dum subdit. et de admittē da hereditate: vt habes per di. sed prout habes sine di. debet intelligi: id est perdē da seu repudianda. Tractat enim hic titulus tam de acquisitione qz de repudiatione hereditatis. Ego autem hic pro declaranda materia huius tituli: quatuor intendo principaliter.

Primo de iure seu potestate acquirendi hereditatem: quod dicam in. l. is potest. j. eo. vbi glo. ponit. Secūdo de ipso actu acquirendi hereditatem quod iurisconsul. examinat in lege pro herede. per totā. l. j. e. ego tractabo in. l. gerit. j. eodem. Tertio vtrum hereditas non adita trasmittatur: quod tractabo in. l. ventre. j. eod. Quarto vtrum hereditas pro parte haberi possit et pro parte repudiari: et in hoc passu glo. extendit se multum in. l quidam elogio. C. de iure delib. quod Dy. tractat in. l. j. j. eo. tñ qa illa materia fundatur ex multis. ll. huius titu. vt prius videatis leges tractabo eam in. l. fi. j. e. vide glo.

1 Jn adeundo partem quis acquirit totum: et si dicit partem adeo partem repudio; et si partem repudiat partem defert.

2 Juri adeundi et iuri accrescendi renuntiari potest: de hoc late. per do. maria. soz. in. c. si diligenti. de foro competenti.

Jus accrescendi non est persone: sed portionis.

3 Repudians partem an videatur alias partes repudiare.

4 Ratio quare aditio partis trahit ad se totum nō autem repudiatio.

Legatum an possit pro parte adiri et pro parte repudiari.

5 Si volens mihi donare posuit ante me magnā quātitatem florenorum et accepit partem an postea possum agere ad totum.

6 Ille cui aliquid defertur ex legis dispositione nō potest pro parte agnoscere.

7 Di totum. Additione partis totum qō potest queritur siue simul siue discretis partibus hereditas deferat. hoc dicit cum. l. seq. Diuide. Prima pars loquitur quando hereditas fuit delata per partes pluribus: sed per repudiationem deuenta est ad vnum: et hoc secundū primam glo. que in prima lege ponit casum. per. l. testamento. C. de impube. et alijs substi. Secundo qñ hereditas per partes fuit delata vni. secunda pars est in lege secunda. Vel aliter et melius. Primo loquitur quando hereditas tota fuit delata vni sine distinctione partium. Secundo vni per distinctionem partium. Et ista est secunda lect. glos. in lege prima, que est verior: et magis applaudet litere. Ad euidēciam scias quod naturaliter et de iure est quod vnā rem quis nō posset tenere in manibus pro parte: existente vnitate: vt. l. vulgaris. in princip. infra de fur. z l. an pars. infra pro derelicto. Sed diuidendo vnitatem et frangendo rem posset partem abijcere et partem tenere: vt dictis legibus. Hoc premisso[b] pone casus in terminis. Alicui[c] est delata hereditas in totum. Quero an possit pro parte agnoscere z pro parte non. Respond. iurisco̅n. quod non. nō enim potest eā scindere: et scindendo partem habere. vide text. Sequitur. l. et si quis. Sed quero: quid si testator eā diuisit et scindit per partes et reliquit partes vni: vtrum possit quasdam partes adire et quasdam repudiare? Et dicit quod non. hoc dicit: vide literam. ratio in prima lege est: quia hereditas non est heredis antequā adeat: ideo non potest eam scindere. ratio in secunda lege est: quia lex multum pro inconuenienti hz qō illa psona que representata est in hereditate representetur pro parte tantum: et pro parte non. et ideo legislator introduxit quod per additionē partis in totum potest adiri per adeuntē videt esse aditū in totum vt hic. et in. l. si ex asse. et. l. si solus. in princi. infra eodem. Opp. j. eodem. l. si solus. ver. item si seruus. Sol. dicit glo. hic qñ deferuntur plures partes vni per se ibi quādo per alium. Jstud est verū si primo quis adijt partē sibi delatā per se tunc non acquirit partē delatā per seruū vel filium. ratio: quia non potest ipse solus sua voluntate acquirere: sed requiritur consensus serui vel filij qui potest non

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

consentire: vt l. cum proponas. C. de heredi. instituē. et l. si quis mihi bona. §. iussum. ī. eo. Sed si primo sibi acquireret partem sibi delatam per seruum seruo adeunte ex iussu suo: tunc statim acquireretur sibi altera pars sibi delata: quia potest sua voluntate sibi acquirere: vt l. si ego. ī. eo. Item quando sunt plures partes mihi delate per me aditione vnius acquiro totum si possum: si non possum secus. vt si essem institutus in parte pure ⁊ in parte sub conditione. vt. l. si te so'um. s̄. de heredib. instituen. Remanet ergo firma regula quā dedi in summando scilicet per aditionem partis totum acquiritur quod potest: siue simul siue separatim differatur. ¶ Quero † vtrū adeū a do partem acquiram totum. gloss. dicit quod sic: vt ī. eodem l. si ex asse. ⁊ intelligit gloss. etiam si statim dicam partem adeo: partem repudio. ⁊ quod sic intelligat patet ex eo quod postea querit. ¶ Quid si partem repudiat: partem differat. Jaco. de aret. isto casu dubitabat: quia ista verba videntur tenere repugnantiā: ⁊ sic actus vitiet: vt l. vbi repugnantia. ī. de regu. iur. puto quod gloss. verum dicat: nec cōtineat repugnantiam: vt patebit ex ī. dicendis statim. Dico ergo quod quandoq; heres adīt partem: ⁊ vtruz plus deferatur sibi: ignorat. ⁊ dicit vt l. ex semisse. ī. eodem. ¶ Quandoq; scit plures partes sibi deferri: ⁊ tūc siquidem vnaz partem adīt et de alia nihil dicit est heres in totum si potest: vt l. si ex asse. ī. eodem. Si vero adīt vnam partem: ⁊ alias partes repudiauit tunc similiter est heres in totum: vt hic secundū glo. probo: quia posito quod repudiatio valeret in partibus repudiatis: tamen per ius accrescendi in totum succederet: nec continebit repugnantiam si repudio 5 ex institutione: et volo ex iure accrescendi: vt. l. si tu ex parte. in fine. ī. eodem. et not. in. l. nec is. ī. eodem.

2 Sed si poneres † quod renuntiauit iuri adeundi et iuri accrescendi. adhuc dico idem quod est heres in totum. Jus enim accrescēdi non est persone sed portionis: vt. l. si titio. §. primo. s̄. de vsufruc. et. l. si totaz. ī. eodem. et sic persona ei iuri renuntiare non potest. et hoc est quod dicitur quod res accrescit inutis: vt C. de cadu. tollendis. l. vna. §. is igitur. Item dico qō si ipse diceret adeo istam partem ita tamē quod mihi ex hoc non obueniat alia pars aliquo modo seu iure: non valeret per legem primam. s̄. si vsusfruc. peta. Sed si dicta verba proferret cōditionaliter adeo istam partem si per hanc alia mihi non accrescit aliquo iure: tunc aditio non valet. et hoc casu esset vera opinio Jacob. de are. quia est facta sub conditione de presenti que deficit in. l. cum ad presens. si certum petatur. Ad idem l. actus legitimi. ī. de regulis 3 iuris. ¶ Secundo quero: † quid si partem repudiat? vtrum videatur alias partes repudiare? Gloss. sentit quod non. et probatur in. l. si solus. in principio. ī. eodem. imo repudiatio partis nihil valet. ¶ Sed contra: qui vult vnum vult aliud sine quo illud esse non potest: vt. l. nec is. §. primo. et. l. illud. ī. eodem. ergo repudiando ¶ partem video repudiare oēs alias sine quarum repudiatiōe illaz repudiare nō possum. pro hoc in. l. si quis vi. §. differentia. de acquiren. possessio. et quod ibi not. per Dynum. ⁊ alios super glo. scilicet habendo pro derelicto dominium video: relinquere possessionem sine qua dominium pro derelicto haberi nō potest. Respon. si vno iure repudiaui: tamen possum illam partem alio iure habere scilicet per ius accrescendi. et ideo dicitur illa repudiatio nullius effectus. vel possum dicere vt gloss. hic videtur sentire q; illa regula quando quis vult vnum ⁊ cetera. loquitur quando quis vult aliquid acquirendo secus si repudiādo. ad quod facit quod not. in dicta. l. si quis. §. differentia. per gloss. licet alia opi. teneatur ibi cōmuniter. ¶ Quero que est ratio a † quod aditio partis trahit ad se totum: non autem repudiatio partis? glossa dicit quod aditio est fauorabilior. et est satis bona ratio: tamē assigno melior: em. Illud quod est aliquid positiue recipit augmentum: illud quod nihil est non potest augmentum recipere: vt. l. adeo. §. quod si toto. ī. de acquiren. rerum domi. et quod not. in. l. prima. s̄. de usu. Modo ad propositum adire hereditatem pro parte est aliquid acquirere. et ponit aliquid in persona acquirentis. ideo trahit ad se aliud: vt dictum est. repudiatio vero nil ponit in repudiante imo priuat: ideo non trahit ad se totum. ¶ Querit gloss. quid si partem repudiat ⁊ aliarum aditionem differt? Dic vt in gloss. ¶ Querit gloss. quid in legato? † Dic vt in gloss. et est tertia glossa. l. i. Glossa ponit duas regulas et vnam exceptionem a qualibet regula. Dicit gloss. in legato vnius rei est idem: quia non potest acquiri pro parte et pro parte repudiari. et verum dicit. ratio patet: quia stante vnitate non potest fieri diuisio. nam non potest diuidere legatarius dispositionem testatoris. Dicit gloss. fallit in herede legatarij: vt. l. legatarius. infra de legatis primo. et est bona exceptio. ratio quia inter heredes per legem. xij. tabula. est diuisum ius legati: vt lege prima. C. si certum petatur. merito potest heres pro parte agnoscere ⁊ pro parte repudiare: nec est in legato illa inconuenientia que est in hereditate: scilicet quia non representaretur persona in totum: quia in legatis non cadit. Sequitur in glossa. alia regula scilicet si plura legata sunt potest vnuz amplecti aliud repudiari. Jsta est bona regula. cessat enim in his ratio que est in hereditate quando per plures partes defertur. Ponit glossa exceptionem nisi onus esset iunctum vni legato alteri non: vt lege sed duobus. infra de legatis secundo. bona exceptio est quia est eadem ratio que est in he

a Andreas Pomate. a ¶ Que est ratio. vide Bal. in simili in. l. j. ī. q. C. de li. p̄te. pau. de cas. in. l. heres instituto. in fi. C. de nup. vbi p' alex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Perfecta. Adde ibi q̄ cum eo concordat Imol. & Raph. Bal. & Pau. de ca. qui dicūt hoc dictum subtile & singulare ſm Bald.

b ☞ Andreas Pomate. ¶ Quādiu. Amplia iſtum text. procedere non ſolum quando quis eſt certus de viribus teſtamenti ſz etiam quādo dubitatur. tex. eſt in l. j. & ibi Pet. Joā. bap. & Lā. C. de bon. poſſeſ. ſm tabu.

☞ Andreas Pomate.

c ¶ Aduerte. Adde Bartol. in l. j. in v. co. ff. de vulg.

✳ Pro cōcordia. aduerte q̄ mutus et ſurdus qui aliquid intelligunt poſſunt adire hereditatē. ita bar. i hac. l. mutum. & in l. mutum. ff. de bono. poſſeſ. fur.

6 reditate ſcilicet vt illud onus in totū ſubeatur. ¶ Quero. quidam voluit tibi † donare & poſuit ante te magnaz b quantitatem florenorum dicēs ſe donare tibi totum. et tu accepiſti partē: et poſtea penitet te et dicis q̄ agnoſcendo partem videris agnoſcere totum. et ſic vis petere totum. Ille ex aduerſo dicit quod non potes pro parte acceptare. et ideo vult a te repetere c quod accepiſti: querit quid iuris. Et videtur dicendum idem quod in legato: quia legatum eſt donatio: vt l. legatum. j. de legatis ſecundo. Contrarium puto ſcilicet quod pro illa parte quam acceptauit valeat pro alia non poſſit aliquid dici: vt. l. prima. §. ſi ſtipulanti. j. de verborum obligatio. et argumen. l. ſancimus. C. de donat. Non obſt. quod dicitur de legato: q̄ legatum eſt quedam diſpoſitio perfecta a ab ipſo teſtatore: & ſic eo mortuo queſitum eſt ipſi legatario dominium vel ſaltem obligatio. non ergo poteſt repudiare pro parte illud: vt. l. 1 an pars. j. pro derelicto. ſed donatio eſt contractus qui non perficitur niſi 2 conſenſu duorum: tamen anteq̄ conſentiam poſſum impedire: vt non perficiatur niſi in certa parte: cum ex hoc donans non ledatur nec donatarius. vt. l. prima. §. ſi ſtipulanti. j. de verb. oblig. ¶ Quero quid ſi aliquid deferatur alicui ex. l. diſpoſitione non iure hereditario: an poterit pro parte agnoſcere. Certe non vt. l. iij. C. de omni agro deſer. libr. xj. ¶ Ex predictis potes diſtinguere cum aliquid defertur alicui aut a teſtatore aut a. l. ſi a teſtatore: aut iure legati aut iure inſtitutionis.

Sed contrarius alle. p do Alex. ibidē in. l. j. in princ. ff. de verb. ob. vbi videtur Bar. dicere q̄ nō poſſunt verbo ſtipulari ſed per epiſtolā. Itē dicit q̄ equiparātur pupillo ſz pupill⁹ ſine tutore nihil agit. igit ꝛc. Tu dic. Bar. idēdict vbiq; & idē ꝛcludit dū vbiq; allegat p̄ bart diſtinctionē ſuā i. l. ſeruo multo. §. ſi pupillo. ff. ad tre. quā allegat pro ſingulari ad hoc nō ob. quod nō poſſit ſtipulari: q̄ reſpondetur q̄ oīa poteſt mut⁹ intellige cū cōgruentia recti ſermonis ſcz in quibus exigitur animus. nō enim fuit ita ſimplex Bar. q̄ voluerit q̄ mutus poſſet loqui & debet intelligi cum autoritate tutoris vel curatoris vt probat ille tex. quem allegat.

b ☞ Andre. Poma. ¶ Extra glo. vide Alexan. & are. in. l. j. ff. de verb. obli. in pun. Barb. conſi. lx. colum. viij. ij. volu.

e ¶ Sia gerere. adde Bart. qui tenet cōtrarium in. l. j. in prin. de ver. ob. & vide ibi omnino que dixi.

f ¶ Qualiter ſcribat. De hoc vide p̄. Bart. in. l. mutū. de leg. iij & per Ang. in. l. itē quis. §. de pac. & p̄ Bal. in. l. ſi pater naturalis. §. de arbi. & in. l. mut⁹. in princ. §. de procu. p̄ Ang. in. l. ex facto. in prin. de vulg. & pupil. et per Bal. in. l. diſcretis. qui teſt. fa. poſ. & v. de q̄ & dixi in. l. j. in pun. de verb. obli.

Quamdiu. b Seipſam ſummat. ¶ Querit glo. intra quantum tempus poteſt inſtitut⁹ adire. Dic vt in glo. ¶ Opp. de l. ſi pater. de heredi. inſtituen. Soluit gloſſa. hec regula fallit in caſibus qui ponuntur in glo. Certe in caſu dicte. l. ſi pater. verum eſt quod fallit. in aliis vero non vt in eis videbitis. Aduerte c tamē quod iſta lex debet intelligi quamdiu pupus poteſt adire de iure communi. Si enim poteſt adire per reſtitutionem: tunc ſubſtitutus non expectabitur. ſiue ſit reſtitutio que concedatur per pretorem viuentem. vt. l. iij. §. primo. de fideicommiſſa. li. ſiue cōcedatur ipſo iure: vt. l. finali. de repu. here. et quod not. in. l. ſecunda. C. de iur. et fac. ignoran. & l. ſi quis ſuus. de iur. de liberan. Alia dicenda ſuper hac regula videbitis. j. eo. l. quamdiu.

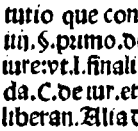

Molle. Hec regula formatur hic negatiue in. l. is poteſt. j. eo. ponitur affirmatiue quam repetaz ibi. & ibi examinabo hanc regulam.

☞ Mutus & ſurdus reguntur conſilio curatoris et que poſſint gerere ſine curatore.

Notarius qualiter ſcribere debeat additionem factā per mutum.

Notarius non habet neceſſe, ſcribere omnia verba et actus cōtrahentium: ſed ſufficit quod ſcribat effectum iuris.

3 Qualiter probetur per teſtes mutum voluiſſe adire hereditatem.

Conſanguinei & domeſtici mutt preſumuntur ſcire actus & conſuetudines eius.

✳ Mtū. Seipſam ſummat. rationem huius legis aſſignat gl. ¶ Nota ſm gl. q̄ nō ſufficit volūtas ſola in additione: niſi declaretur per actū. q̄dā modernorum tra vt refert Cy. in. l. potuit. C. eo. dicā in. l. gerit. j. eo. ¶ Querit glo. vtrū mutus et ſurdus poſſint iubere alium adire. Dico vt in gl. & bene. ¶ Opp. extra glo. d Mutus † & ſurdus reguntur conſilio curatoris: vt. l. j. in fi. cū. l. ſeq. de poſtulando et. j. de cura. fur. in rub. & in. l. j. in fi. de muneribus et honoribus. ergo non poſſunt adire ſua ſponte: vt. j. priori. §. ſo. quidā ſunt qui ꝓpter hoc impedimētum efficiuntur non capaces intellectus. et iſti per ſe non poſſunt facere ſine curatore ſicut pupillus nō poteſt ſine tutoris autoritate. Quidam impedimento non obſtāte intelligūt. & iſti poſſunt omnia gerere e. vt. l. diſcretis. C. qui teſt. facere poſſunt. & l. j. de bono. poſſ. fur. compe. text. eſt qui facit hanc diſtinctionem in. l. ſeruo multo §. ſi pupil. j. ad trebellia. qui text. eſt ſingularis ad hoc. ¶ Quero † additione facta per mutum qualiter ſcribat notarius. Reſpond. ſi notarius f

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

per se intelligit mutum nutu secure [a] potest scribere a
qualiter talis mutus nutu adiuit hereditatem vt.l.
nutu.j.de leg.iij. Non em̃ habz necesse notarius scri-
bere omnia verba et oẽs actus cõtrahentiũ: sufficit
em̃ si scribat effectũ iuris.nã sufficit qõ scribat talis
fideiussit pro tali.vt.l.sciendũ.j.de verbo.obli. iz ad
istud multa verba requirant. Si vero per se non in-
b telligit [b] adhibeat aliquẽ vicinũ vel consanguineum
qui intelligat et scribat in instro qualiter iste notari⁹
certificatus per talẽ suũ consanguineũ tanq̃ per in-
terpretem vidit dictũ talem facientẽ signa et nutus 2
per que hereditatẽ adire volebat.vt.l.prima. in fi.j.
c de ver.ob. Sed qualiter [c] hoc † pbarẽ per testes
3 et hoc est mauis dubitũ cũ ipsi debeãt deponere de
eo qõ viderunt nõ de effectu quẽ ipsi iudicant.vt.l.q 3
testamento.in fi.s̃.de test.et.l j.in prin.de his que in
testa.delen.et.l.testiũ.C.de testi. Ñ.si quidẽ testes 4
essent cõsanguinei vel als domestici sufficeret qõ de
ponerent simpliciter se vidisse talẽ mutũ facientem
signa et actus per q̃ et quos significabat se velle adi 5
re hereditatẽ. tales em̃ psone presumũtur scire act⁹
et consuetudines muti et ipsum intelligunt vt.l.octa
vi.j.vnde cogna.et.C.de in integ.resti.l.de tutela. sin
autem essent extranei tũc debent deponere nomina
tim de signis hoc modo vidi talem mutum digito
ostendere domũ et res hereditarias: et postea strin
gere brachia ad se propter qõ intelligimus eũ velle
illas res ad se pertinere. esset em̃ vtile z q̃sq̃ necessa
riũ vt circa hec adhiberent alij testes cõsanguinei z
domestici q̃ dicerent q̃ cõsuetudo muti esset hec qõ
talia signa vellent hoc significare.

☞ An mulier et alij qui propter imbecillitatẽ pro-
hibentur obligari ex forma statutorum possint here
ditatem adire.

Eum cui lege. Oppo C. de here l.mani-
cheos Dicit glos. intellige 1
de eo cui interdicitur bonis a iudice propter prodi-
galitatem: vt.l.j.s̃.de cur.fur. secus si propter delictũ
interdicatur a lege: vt in contrario. idem dico † si ali-
cui interdicat administratio a lege vel a statuto nõ
propter delictum: sed propter imbecillitatem cõsilij:
vt sunt statuta cõmuniter per Italiam. q̃ dicunt qõ
b mulieres non possunt obligari [b] sine consensu cõsan-
guineorũ. tunc enim poterit adire hereditatẽ: vt hic. b
non simpliciter: sed cũ solẽnitate statutorũ: vt dicam
statim et probatur in.l more.j.eo. Oppo.de.l.fu- c
rioso j.de reg.iur. Solu. prodigi nulla voluntas est.
scilicet in alienando vt ibi sed in acquirẽdo sic vt hic d
dum tñ interueniat autoritas curatoris: vt.l.cũ quí-
dam.C.de admi.tu. Ita dicit glo. z bene. Oppo.
ad hoc si hẽ tractat de acquirendo. ergo non requi
ritur curatoris autoritas: vt.l.is cui.infra de verbo.
obliga. Glo. non soluit. Jaco. de are dicit quod bene
si esset acquisitio simplex que non posset esse damno
sa procederent contraria: sed acquisitio hereditatis
posset esse dãnosa: ergo requiritur curatoris autori-
tas: vt insti. de auto. tuto. ſ. neq̃.

☞ Filiusfamilias sicut voto non obligatur an obli
1 getur aditione hereditatis.

Secure. adde quod Bald. hic impugnat Barto.
quia quemadmodum requiritur quando testis de-
ponit quod deponat per vnũ ex quinq̃ sensibus cor
poreis quod sensum exprimit. l. qui testamentum. ſ.
finali. supra de testa. l. testamentum. versi. sub presen
tia. C. de te
sta. ſ. si au
tem absint
in autenti.
de heredi.
et falc. ita
debet esse
in tabellio
ne: et sicut
testis de-
bet depo-
nere vt su-
pra eo. mo
do tabel-
lio debz cõ
ficere istru
mẽtum al-
tero ex duo
bus sensi-
bus scilicz
visu vl auditu. vt no.
gloss. in. ſ.
oportet. in
ver. si als.
in auẽ. de
instr. cau.
et fide. et
not. Joan.
Andre. in
addi. spec.
in titu. de
instru. cau.
in auẽ. sed
nouo iure.
C. si cer. pe.
et qõ hec
sit veritas
tenet Joan. an. in titu. de instru. edi. ſ. et restat. versi.
sub qua forma.

Andreas Pomate. Nõ intelligit. vide Ang.
in.l item q̃ in prin ff. de pa.

Andre. Pomat. Sed qualiter. vide Feli. in. c.
cũ causam. col. iij. et seq. de test.

Obligari. Adde quod cõmuniter transeũt doct.
cũ Barto. et Ang. hic in cõsi. vlti. dicit q̃ si in here-
ditate non sunt creditores nec legatarij q̃ sine solen
nitate statuti poterit adire. et ita dicit in.d. consi. de
cid. esse bo. in.d.l. more. Idem tenet hic Paul. de cast.
qui similiter dicit se consuluisse. si autem statutũ di-
cat quod non possit cõtrahere sine presentia &c. bar.
in.d.l. more tenuit quod non poterit adire. Idez hic
tenet Paul. de castro. qui dicit quod vidi seruari de
facto cũ sit fauorabile. Idem tenet Bo. hoc contra-
rium tenent hic Bald. Ange. Imol. et ipse Bartol.
in.l. apud iul. ſ. fi. ex qui. cau. ma. et domi. Abb. in. c.
qua fronte. de appel.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Simplici voluntate. hanc rationem Bart. reprehendit Pau. de castro. in lege mutum. supra eodem. de quo vide omnino que dixi in lege prima. in prima col. C. qui admit. post moder.

b ~Andre. Ioma. ¶Quero nūquid. Ista est cōis opi. secūdū Alex. in. l. a si quis mihi bo. §. missum. in prin. e. tit.

c ¶Sed et si nō adierit. Vide bal. in. l. iij. in. vj. col. 3 fideicō. ad de qō pro opi. Bart. facit. l. quicunq; C. 6 apo. publi. li. x. cōmuniter p̄ scribentes. approbat in. l. j. C. q̄ admit.

~Andreas Ioma te. ¶Sed et si nō adierit. vide q̄ in ppōsito no. Barb. in reperi. rubr. de fi. instru. col. lviij. cui ad de Felt. in c. sicut. pe. co. 6 re iu. vide Bar. cōsi. lxxix. & mīta pulchra p̄ tas. in. l. j. v. co. et seq. C. q̄ admit. are. pf. xxxvj. in. 4. casus ta ~ta est. a. e.

luntate: a sed hereditatis aditio consistit in volūtate simplici declarata per aliquem actum: vt. l. proxi. in prin. ff. l. pro herede. in princ. j. eo. ideo nō obligatur: quia cōtinetur sub illa exceptione preterq̄ in voto: et in agnitione bonorum possessionis: eodem modo dicitur quis obligari voto magis solenizato: quia oportet quod illud votū fiat coram iudice et per iudicē approbetur decernendo olim. hodie sufficit agnitio sola: vt. l. fi. C. q̄ admi. ad bon. possess. ideo filiusfamilias nō obligatur agnoscēdo bonorū possess. fm ista tempora. Idem in trebellianica restitutione. nam licet heres restituat hereditatem mihi: tamen cum creditoribus et legatarijs ego nil facio: sed ex hoc solo quod accepto restitutionē hereditatis: obligor. vt. l. j. §. j. ad treb.

¶Sed quero † que est ratio quod in aditione hereditatis debz precedere iussus: in bo. poss. et trebellianica restitutione sufficit ratihabitio sequēs vt hic. et. l. seruo inuito. in prin. j. ad trebe. Respon. gl. tangit in. l. j. C. qui admit. ad bono. poss. tu dic clarius. aditio hereditatis est de iure ciuili mere. nam de iure gentium vel diuino non reperitur q̄ quis nuda voluntate obligetur nisi deo: sed hic nuda volūtate obligatur: ergo est mere iuris ciuilis: vt dixi in rubrica. ff. e. sed de iure ciuili est patria potestas: vt. l. nam ciuilis. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. fm ergo ius ciuile filius non est potestatis sue: nō ergo dicitur habere potestatē nisi pater admittat. merito ergo opz quod precedat iussus patris seu permissio: vt. l. si quis. §. iussum. j. eod. quia ratihabitio non sufficit cum nil reperiat factū cū nulla videatur voluntas: ergo ratū habere nō potest: sed in bono. possess. non consideratur adeo solemnitas iuris ciuilis. pretor enim vocat ad hereditatē inspecta naturali causa: nec curat vtrum sit agnatus vel cognatus. emancipatus. vel suus. ideo videt aliquid factū naturaliter: merito pōt ratum haberi: vt dicit glo. l. in. l. j. C. qui admit. ad bo. pos. eo. modo in trebellianica restitutione gero aliquod negotiū cū herede restituente: et cū eo ago saltem tacite vt satisfactū creditoribus et legatarijs: iz absentibus. licz enim de iure ciuili mero ante senatusconsultum trebel. illis absentibus nō obligarer: q̄a alteri stipulari &c. tamen obligabor naturaliter. vt. l. stipulatio ista. §. alteri. j. de verbo. obli. ergo erit aliquid actum. merito potest ratum haberi: sed aditio hereditatis in sola volūtate cōsistit: vt dixi. ¶† Quero nunquid filius possit repudiare hereditatē absq; iussu patris. Hodie constat quod sic. vt. l. cum nō solū. C. de bo. que lib. fm tēpora harū legū non. vt. l. is potest. et. l. is qui heres in fi. j. eo. sed ibi non dicitur quod iussus deber precedere licet requiratur voluntas. sed hoc probatur in. l. iulianus. j. de leg. j. in. j. charta. vbi optio que est actus consistens in simplici voluntate non potest fieri per filium: nisi precedente iussu et optio aliquid repudiationis continet. Nā optando vnum repudio ceteros. dicere tu ista videntur contra. l. nam ratihabitio cōsistit in simplici voluntate: nec requiritur patris presentia. vt. l. pomponius scribit. de nego. gest. tamen filiusfamilias potest ratum habere sine iussu etiaz patris. vt. l. ij. in fi. supra solu. mat. et. l. si sine. §. fi. infra rē ra. ha. ¶Preterea declaratione sciaz † quod istorum actuum cōsistentium in libera voluntate quidam sunt magne autoritatis: vt testamentum et codicilli per que sola voluntate disponimus in alios: et ista non possunt fieri per filumfami. etiam patre volente. vel iubente vt. l. qui in potestate. ff. de testamen. ¶Quidam sunt actus etiam solemnes: sed non tantum vt aditio hereditatis per quam etiam quis obligatur his q̄ nil sciunt de hoc et obligant sibi alios q̄ erāt ante obligati: et iste actus non potest celebrari nisi precedat iussus. vt hic. et. d. §. iussum. Sed in bo. pos. et trebel. restitutione sufficit ratihabitio per rationē quā dixi. ¶Quidam sunt actus per quos quis obligat se tantū vt vouendo se deo: et in istis sufficit sequens autoritas nec requiritur quod precedat iussus. vt. l. si quis rem. §. voto. de pollici. ¶Quidam sunt actus qui consistunt in volantate per quos quis nec alium obligat sibi nec se alteri: sed per illum actum ex alio actu contingit obligatio et ratihabitio † non enim oritur actio ex ratihabitiōe fm veram opi. sed ex negotio gesto quod ad nos trahitur per ratihabitionem. vt. l. si pupilli. §. item queritur. De nego. gest. et ibi dixi ter. et in isto actu non requiritur autoritas nec consensus patris. probatur per simile. pupillus non obligatur sine autoritate tutoris. tamen potest implere cōditionē per quā purificatur actus vnde obligatur. vt. l. in cōditionibus. j. de condi. et demon.

¶ Ex diuturnitate temporis omnia presumuntur solemniter acta.

¶Ex cursu temporis decem annorum nō inducit aditio sed presumitur quod precessit.

¶Practica in probanda aditione filij q̄ allegetur q̄ precessit iussus patris ex sequuta est aditio.

¶Ex cursu decem annorum bonorum possessio presumitur solemniter agnita.

¶Ex actu qui non potest fieri circa ius alterius nomen heredis facto a patre consentiente filio presumitur aditio facta.

¶Ex patiētia decē annorū presumitur seruitus cōstituta si allegetur iz habeat causam discōtinuā.

Sed et si non adierit. † Ex diuturnitate

tempore presumuntur omnia solenniter acta. hoc
a dicit. ¶ Not. ipsum a summarium: vnde scire debes
a quod ex cursu longi temporis non inducitur aditio
sed presumitur quod precessit. ideo textus dicit cre-
dendum est aditisse ꝛc. simile in l. cum de in rem ver
so. §. de vsur. ꝛ ex hoc habes practicam. debes enim
allegare quod precessit iussus patris ꝛ secuta est adi
tio filij. ꝛ ad hoc probandum potes facere positiões
quod pater tenuit dicta bona per. xx. annos filio pre
3 sente ꝛ patiente. ¶ Quero quid in bo. possess: vtrum
eodem modo presumatur solenniter agnitio bono-
rum: text. hic loquitur in aditione. dicit textus. sed si
non adierit. ꝛ qđ in bono. possess. non procedat: patet
quia illa debet agnosci vel ratificari intra annum ad
plus. vt. l. bonorum. j. rem ra. habe. sed hic requiritur
cursus. x. annorum: ergo ꝛc. Et hoc tenet Jac. ꝛ Bal.
Sed glo. C. qui admit. ad bo. pos. l. j. super ver. taraz
intelligit idem in bono. possess. ꝛ allega. hanc. l. quod
tenent ibi docto. Mod. ꝛ bene per ea que dixi. nam c
patientia tanti tẽporis non inducit actum: sed facit
presumi q̃ retro ab ipso initio sunt omnia solenniter 1
4 acta. ꝛ sic intra tẽpus. ¶ Quero quid si appareat d
vnus actus tm̃ qui nõ hz fieri citra ius ꝛ nomẽ here-
dis. vt. j. eo. l. p herede. in vno die fact⁹ a patre con-
sentiente filio expresse aduerte: nõ dico q̃ precesserit
iussus principaliter de adcũdo: sed qđ act⁹ fact⁹
est a patre cõsentẽte filio: ex quo deberet induci adi
tio si sui iuris esset. Ẽ. ex illo solo actu presumũtur
via soleñiter acta: sicut hic ex cursu tẽporis cũ patiẽ
tia. text est ꝛ glo. no. in simili in l. ij. C. de do. p̃mis. naz
ibi dicitur q̃ illud qđ operatur prestatio p̃ lõgũ tẽps.
vt. l. cũ de in rẽ verso. idẽ operatur p̃missio per vnã
hoz̃ facta pro tãto tẽpore. ¶ Ulti. per istũ ver. fusti
b neo gl. nostras contra dicta omniũ Modernorum.
5 tñ dicit glos. q̃ ex patientia. x. annorũ presumit ser-
vitus cõstituta si allegetur: ꝛ habeat causam discõti
nuã. vt. l. cũ de in rem verso. §. de vsur. ꝛ l. j. in fin. j. de
aqua plu. ar. ꝛ l. seruitutes. de serui. qđ reprehẽdunt c
Ulteramonta. Nam. l. cũ de in rem verso: loquitur in
faciente. f. in soluente. questio glo. loquitur in patien
te: in quo est minor presumptio. ita tenebãt Jac. bur.
et Bay. de forti. ꝛ hoc ꝛ Cyn. in l. si certis ãnis. C. de
pac. hoc dico hic esse ꝺ̃ casuz huius ver. ꝛ l. si filꝰ.
C. de petit. heredi. facit qđ no. in l. pe. C. cõmuni divi.
dixi in l. j. in fi. de aqua plu. arcen. dixi in repe. d. l. cuz
de in rem verso.

8 ☞ Si precedit mandatum de aliquid faciendo et
tu facias: licet non exprimas nomine mandantis il-
lius mandato: tamen facere videris.

Si is qui. Qui iussu alterius adijt presumi-
tur solum in iubenti querere velle si
iussum credat valere: secus si sciat inualidum vel sine
iussu adijt. h,d. Tres partes habet vt in gloss. pone
casum fm vltl. lectu. gloss. ꝛ veram: alias exammabo
j. ¶ Oppo. de j. responso ad tertiũ. dicũt quidã prin
cipiũ loquitur in errante finis in dubitante. qđ glos.
reprehendit ꝛ bene per l. fi. C. de cõdi. indebi. Alij di
cunt q̃ principiũ loquitur in errante in facto. finis in
errante in iure. Ista casus ponitur non est vera: quia
error iuris vel facti ẽqtum ad hoc non videtur attẽ- d
dendus: vt. l. j. in principio. j. de lega. iij. ¶ Preterea
ignorantia facti supina: ꝛ ignorantia iuris idem est.
ran. consi. lxxix. incipien. quis sit ille dec. j. vol. ꝛ consi
cij. inci. super. j. dubio. in. j. volu. ꝛ consi. ix. inci. an bo
na. iij. volu. ꝛ consi. j. incip. ponderatis hic. in. iiij. vo.
et cõsi. xij. eo. vol. ꝛ cõsi. cv. eo. vol. Aret. cõsil. xxxvij.
incip. factum super quo. ꝛ consi. cij.

a ¶ Not. hz. Et vide Bartol. in cõsi. clxxix. incip. quidam ha-
vt. l. regula. de iur. et fact. ignor. ideo buit vxorẽ. Andreas
glo. dicit tertio modo: ꝛ bene. Ex qua Barbatia.
distingue vt habes text. et gloss. Aut
ille qui dubitat vel errat in iure vel in
facto: vtrum sit filiusfamilias adijt p̃
cedente iussu: ꝛ tunc in dubio non vi-
detur velle querere sibi nisi aliud ap-
pareat: vt hic in princip. Aut scit illũ
iussum reuocatum tacite vel expresse: b ¶ Sustine
et videt velle querere sibi: vt in. ij. rñ- co gloss.
so: ꝛ sic non p̃cederet secundũ rñsum: Bal. ꝛ An
si poneremus filiũ ignorare mortem gel. hic te-
patris c: p̃sumeretur eñ adire ex p̃ nent cõtra
cedẽte iussu aut adijt nullo precedẽte Bartol. et
iussu. ꝛ videtur velle, pro se: vt in. iij. rñ adde bal.
so. ꝛ ex hoc respõso. nota diligẽter in. l. prima.
in. viij. col.
C. qui ad-
mitti. Adde quod Rapha. cuma. cum quo concor-
dat Roma. distinguit quod aut apparet istum qui
itinerabat per fundum longo tempore me patiente
itinerasse tanq̃ volẽs vti seruitute. et tunc procedat
opin. Barto. hic aut itinerauit non tanq̃ vtens seru
tute: et tunc licet per longum tempus itinerauit non
tamen potest allegare seruitutem: quia actus nõ de-
bet operari circa id quod non fuit exercitum. allega.
l. j. §. iulianus. el primo. j. de itine. actuq̃ priua. ꝛ dicit
Alexander. quod hic concordia fuit Cynt. in dicta. l.
si certis annis. pro quo facere dicit quod nota. Bar
tolus in vltima columna. in. l. cum de in rem verso. ẽ.
de vsuris.

¶ Mortẽ patris. Et hic debent esse nota. contra in- d
fideles procuratores: de quo vide per Barto. in d. l.
qui seruum: de interroga. actio. vide de hac materia
Barto. in l. post dotem. in fi. iiij. col. solu. mat. et vide
omnino que dixi in l. j. §. nuntiatio. in. vj. col. de ope.
no. nun. ꝛ vide que no. in l. si ventri. in fi. de priui. cre.
quid si delictum post mandatũ feci. vide Bng. de
are. in tracta. maleficiorum. in ver. sempronium men
datorum. in fi. iij. colũ. adde quod Pau. de cast. in eo
q̃ Bar. dicit: si precedat mandatũ de aliquid facien
do: ꝛ postea facias licet nõ exprimas nõie mandan-
tis: qđ tamen presumitur q̃ nomine illius feceris. al-
leg. pro hoc casum in l. si ita quis. §. scia. de ver. obl.
et in l. res ex mandato. de acquir. do. ꝛ dicit not. q̃
hoc casu qñ tpe empt. non dixit q̃ nõie mandatarij
emebat q̃ sibi acquiritur dñium ꝛ per actionẽ man-
dati tenetur transferre in mandan: ẽ. si vero emisset
nõie mandãtis recta via dñium cũ possessione requi-
reretur mandatũ: vt. l. per prõcur. C. de acquir. q̃ of. et vi
de of̃o text. ꝛ qđ ibi not. Bart. ad p̃positũ in. l. is qui
§. si ab ignoto. ver. qđ si is. j. de manu. Jo. qui in ad
dit. in rit. de proc. in princi,

Andre. Poma. ¶ Not. diligenter. Vide Alexã.
cõsi. xxv. an vltl. col. q̃. vol. Jaf. in. §. sequẽs. columna
vij. institu. de actio. Felin. in. c. cum Mar. ferariẽsis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

in.ij.col.de consti.Ang.con.cxcvij.j.vol.z consi.j.pe. col.iij.vol.z consi.lviij.in punc.j.vol. Bo.consi.xcj.in iij.col.z consi.xciij.in.ij.col.

a ¶Interdum. Item alia est limitatio vt si filius sit institutus sub conditione qua eueniente siue impleta cum impleri possit sine iussu fiat aditio. hic est text. nota. in.l. in conductis pupillus. versicu. finali. de condi. z demon. et hūc text. iducit Ly. et Dyn. et nouissime Bal quod qui non est miles non potest alū creare militem: et q non est doctor nō potest alium doctorē creare. z vide no. per Bar. in.l.j.C. de digni. libr.xij. z ibi dicit an ille qui non est miles: sed baro: possit alium creare militem: z adde Ange. z Imol. in.l.apud eum. de manumis. tit. generali: vbi querit an imperator possit creare doctorem, absq; alio doctore.

1 2 3 4 q si precedit mandatum alicuius de aliquo faciendo z tu facias postea: licet non expimas facere te nomine illius: tamen presumitur q̄ noie illius a feceris: vt hic. z.l.qui seruū. s. de interroga.act. z qō not. in.l.si pupilli. §.j. in glo.mag. de nego.gest. qō est verum cūtum ad mandantem: q; ipse habet b actionem mandati cōtra facientem: et faciens contra eum: non contra illum cū quo cōtrahitur nisi hoc scierit. vt.l.sed z iulianus. §.j. s. ad macedo. In secundo respōso quero que est ratio huius glos. ponit z bñ vt statim dicam legendo eaz. dico q̄ ratio est: 1 quia sciebat iussum reuocatū. vñ non presumit facere ex necessitate iussus. vide glos. per te. Dicit glo. sufficit semel fuisse vtilē. non est bona ratio: q; si aliquo tpe fuit vtile magis deberet impediri queri aduenti. Dicit glo. ratione iussus qō nihil est: sm Jaco. de

¶Nepos filij exheredati quādo dicatur sui⁹ auo, Quod nepos habet auo dicitur aduentitium, Filius an faciat heredem patrem remissiue, Heres Titij ab intestato qui fuit heres Seij ex testamento: an dicatur heres ex testamento vel ab intestato.

are. q; actio qō iussu: oritur ex iussu precedenti secuto contractu vel quasi: vnde si iubens moriatur re integra iussus reuocatur ad instar mandati.

Interdum. a Si filius in potestate est alicui heres necessarius: facit patrem necessarium heredem. secus si fuit voluntarius. hoc dicit. in versic. sed z si quis. pone casum secundū vltimam lectu. glos. alias examinabo j. ¶Oppo. b quod nepos nō est suus donec pater precedat. vt in stitu. de hered. qualita. et diffe. §. sui. sed hic precedit eum ergo ꝛc. dicit gl. hic erat exheredatus vnde habetur pro mortuo. ¶Oppo. quod si haberetur pro mortuo nō potest sibi acquirere filius. Respondeo: habetur pro mortuo quo ad quid: z quo ad quid nō. ¶Oppo. extra glo. †quod etiam exheredatus non habetur pro mortuo: vt nepos dicatur esse suus. qō patet: quia potest p̄teriri. vt.l. si quis posthumos. §. si filium. in principio. de liberis et posthumis. et.l. si quis filio exheredato. de inutilo. testamen. in pūcta. Solu. in successione contra vel preter voluntatē aui nepos filij exheredati non dicitur suus: sed in successione secundum voluntatem dicitur suus. ratio quare viuente filio nepos non dicitur suus est quia precedit eum pater: nec potest dici quodammodo dominus bonorum aui cuz exheredatio sumat effectū post mortem. vt.l. filium. §. sed cuz exheredatio. j. de contratabul. vnde auus nō habet necesse instituere vel exheredare eum. sed quando pater instituit eum dicitur suus z necessari⁹: q; erat in potestate. ¶Oppo. z reuntro glos, quod non queratur patri quo ad proprietatem. vt.l. fi. C. de bo. que liberis. Dicit glo, verum est hodie: cum aduentitia non querantur.

¶Nota istam glos. †quod illud quod nepos habet ab auo dicitur aduentitium, c respectu patris. quod dic vt dicam in.l. dedit dotem. de colla. bono. tangemus in.l. quesitum. in princip. j. de lega. j. ¶Item ad versic. sed z si quis. reuoco in dubium intellectū huius versicu. Glossa legit quatuor modis. primo in aliquo qui fit instit⁹ ab aliquo extraneo. dicit Dyn⁹ istum casum non procedere: quia non habet dubium: z intelligit institutum ab extraneo quo ad se institutum: z extraneum quo ad filium arroganten: vt ab vlti. lectura differat. Alij legunt quod aliquis fuit institutus heres a patre suo. in cuius potestate erat. hec lectu, non est vera: quia contra text. ibi: mortis tempore ꝛc. Tertij legunt vt in glo. quam lec. gl. reprehendit z bene. vide glo. que subdit quod filius nō possit bene adoptare. Certe imo potest filius qui non est in potestate. vt in.l. qui liberatus. et.l. si pater filium. s. de adop. Ultimo glos. ponit vnum casum verum: qui est clarus et posset legendo literaz.

¶Aduerte punctum huius litere facit ad vnum †vtrum filius faciat heredem patrem? Videtur text. qō sic. ibi patrem enim suum ꝛc. dicam in.l. cū filio j. de lega. j. secundum responsum. facit ad aliud: vos videtis q; quis efficitur talis heres per alium: qui

b ¶Oppo. Vide Alexan. in.l. emancipati. in. iiij. col. C. de colla. 2 c

c ¶Aduentitium. Ex dispositione aui testantis dicitur bona aduentitia. nota. z idem tenet glos. parua quam ibi tenet Barto. z Ange. in.l. quesitum. de legatis. j. et hoc intelligit verum Imol. quando filius est exheredatus: secus si esset institutus: per.l. quintus. §. fina. de annu. leg. sed suum dictum facte nō est verum: quia est contra glos. in.l. gallus. §. quidam recte. de libe. z posthu. dicentē qō si pater cum filio a patre: id est ab alio instituatur quod subuenit ipsi filio: scilicet nepoti sibi non queritur: z sic profectitium non dicitur sed aduentitium: z istud teneas nisi exp̄s se contemplatione filij, nepoti obuenirent. vt loquitur.l. dedit. de colla. bono. per quam se fundat Bar. tenendo contra istam glos. Item non obst. d. l. quintus. §. fin. quia ille text. loquitur in casu satis diuerso. Bart. in auten. ex testamento. C. de secun. nupt. tenet quod in dubio dicatur profectitium. Adde Angel. consilio. lxxviij. incip. Joan. phylippi. z Barba. cōsi. d xlj. ij. lib. 3

Andre. Poma. ¶Aduerte. Vide Bal. in.l. multum. colum. ij. C. si quis alte. vel sibi. Alexā. consi. ciij. v. col. iiij. volu.

a ¶ Celsus. Uide no. in lege pomponius. et in lege ne sennius. de neg. gest. et limitatur hoc esse verum in actibus precedentibus a voluntate mea. tamen secus si a voluntate mea et alterius. l. j. §. item si predixerit. nau. c au. stabu.

Andreas Pomate. ¶ Celsus vide Feli. in. c. cũ. M. ferrariẽsis in. j. charta de cõstitu.

* ¶ Aduerte qd Bar. allegat cõtradicere i hoc. §. fin. his que dixit in. l. pacta nouissima. C. de pactis. Sz pro saluatione bart. vide ꝯcor. positã ad d. l. pacta nouissima. C. de pact.

Andreas Pomate.

b ¶ No. qd. vide bart. in. l. non solũ. §. morte. in. iij. colũ. ff. d ope. no. nũtia.

Andreas Pomate.

c ¶ No. qd per actum. Uide Alex. consi. vij. col. iij. in. iiij. vol. ro. consi. clxxviij. pe. colũ. Are. ꝛ Alex. in. l. si stipulatus. in princ. ff. de ver. obli.

d ¶ Recedere. Angel. ponit vnum dictum valde not. allegando Innocen. in. c. perlatum. quod metus causa. ꝛ in. c. causam matrimonij. de offici. delegati. vbi dixit: quod si metus adfuit tempore contractus a tyrãno illatus: postea trado rẽ ex interuallo: an videatur subesse metus: ꝛ dicit qd sic: qꝛ nõ videtur purgatus metus postq̃ suberat eadẽ causa timendi. et ibi allegat idez in protestatione: ꝛ refert. pone q quidã fuit tortus nullis precedentibus indicijs. postea notarius ex interuallo scribit: q spõte cõfessus fuit reꝰ: an dicatur falsum scribere: ꝛ dicit q sic: quia cum iudex possit iterum torquere: ꝛ sic subesset eadem causa timoris non est verum illum sponte cõfessum: imo metu tormentorum videtur confessus. ideo officiales practicant quod aliqui notarij non adsint in tortura. si vero processit tortura precedentibus indicijs legitimis. tunc si ex interuallo confiteatur dicit sponte facta: et operatur aliquid. de hoc vide Bartolum. in. l. prima. §. vltimo. et ibi dixi de questioni. et Bald. in. c. primo. §. iniuria. de pa. iura. firmã. Jacob. butri. Bald. et Angelus in. l. secunda. C. quod metus causa. Bal. in. l. prima. in. viij. colum. C. ne ex delt. defun

4 lis est ille per quem efficitur. † quod facit ad. q. glo. in lege. iij. in prin. de peti. heredi. si sum heres Titij ab intestato qui fuit heres Seij ex testamento vtrum dicar ex testamento vel ab intestato. et determinat eo modo quo prius: pro quo. l. nec interest. j. de fideicom. here. pet.

☞ Protestatio precedens cõtraria actui sequenti: facit vt actus sequens nihil operetur.

2 In consistentibus in pura nostra voluntate protestatio precedens impedit actum sequentem.

3 Protestatio ad hoc vt impediat actũ fiendum quando requirat patris presentiam.

4 Causa quando requiratur in protestatione.

5 Per actum sequentem contrariũ protestationi qñ tollatur protestatio.

6 Timens quis ne cogatur contrahere cautela est Dyn. quod clam protestatur: quod si facit non facit voluntarie: et an talis cautela sit bona.

a **Celsus.** a Protestatio † pcedens actui sequenti ꝯria facit vt subsequens actus nihil operetur.

2 hoc dicit secundum Dy. ¶ † Nota q in his que cõsistunt ex nostra pura voluntate: protestatio precedens impedit actum sequentem. ¶ † Nota qd b in dictis casibus quando fit protestatio non requiritur partis presentia: vl quod ei innotescat: vt hic: ꝛ in glo. dũ dicit clam. sed si esset celebrandꝰ actꝰ qui penderet ex voluntate mea et alterius: tunc protestatio debet innotescere parti: alꝰ nil valeret. vt. l. fina. §. item si predixerit. naute caup. stabu. et. l. si fideiussor. in princip. s̃. manda. ꝛ. l. actione. §. renuntiare. s̃. pro socio. et. l. j. in princi. de liber. agnoscen. tangitur per docto. in. l. pacta nouissima. s̃. de pactis. ¶ † Nota q in protestatione nõ requiritur causa: quod in casibus predictis intellige: scilicet in eo quod in nostra voluntate sola consistit: vt hic. sufficit enim pro ratiõe voluntas. vt. l. quia poterat. ad trebellia. alꝰ requireretur causa. vt. l. si hominem. s̃. mandati. ꝛ. l. j. C. debi. ven. pign. impe. non pos. ¶ Nota qd per actum c sequentem contrarium protestationi non videor a protestatione recedere d: vt hic. ratio: qꝛ ille sequẽs actus pendebat a mea simplici volũtate: que voluntas presumitur abesse propter protestationẽ: secus si actus sequẽs pendebat ex volũtate mea ꝛ alterius. vt. l. cũ in plures. §. locator horrei. s̃. loca. ꝛ. c. solicitudinẽ. extra de appel. sicut enim propositũ meũ in mente retentum non nocet cõtrahenti mecum. vt. l. si repetendi. C. de condi. ob cau. Ita nec talis protestatio facta clam que ei non innotescit. et aduerte ad illud quod dico: quod

vide imol. in dicta. l. j. §. vlti. de questio. et videtur ꝓbari ibi doctrina Angel. et ibi etiam vide Bart. vt refert Imol. in dicta. l. prima. fuit dictum Gandini in suo tractatu maleficiorum. in ca. de tormentis. sub rubri. vtrum cõfessio facta ab eo qui tortus est nullis precedentibus indicijs valeat. et istud dictum sequitur Salice. in. l. ij. C. de custodiendis reis. idẽ Petrꝰ de Ancharano in clemen. j. de homici. idem Angelus in tractatu de questionibus. et idem voluit Petrus de ancharano in consil. xxiij. incipiente: in Christi nomine visa inquisitione. vbi dicit vnum aliud: videlicet quod si apparet illum fuisse iniuste carceratum et postea confessum non dicitur: nec dici potest confessio legitima: nec ex ea condemnatus est. allegat legẽ nouissime. et quod ibi voluit Baldus. ff. quod fal. tuto. autorita. bene facit lex qui in carcerem. ff. quod metus causa. et quod ibi Bartolus contrariam opinionem voluit Baldus in. l. vnica. C. de cõfessis. et etiam idem tenuit Petrus de leaza. in commento. capitu. grauis. ad finem. de deposito. et predicta opinio Angeli communis est. Ego adduco l. maritus. cum glossa quam ibi notat Bartolus de questionibus. et Baldus et Romanus in consilio clxviij. sequitur opinio Angel. et facit mentionem de contrarietate Baldi. et ad predicta vide glossam in. l. vt debitum. ꝛ ibi notat Baldus. C. de heredita. actioni.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Largior fieret. Cõtrarium tenet Bal. in l. pacta nouissima. C. de pactis. per l. si ita scriptũ. & ibi Ang. de lega. j. sed Innocen. in. d. §. morte. & in c. cum. W. ferrarien. de constit. dicit quod obstare videtur text. in dicta l. si ita scriptum. et ad illum respõdet meli⁹: facit text. in. l. si qs in principio testamẽti. als in. l. si quis. §. qui testamẽto de lega. j. a Bar. in. d. l. pacta nouissima. fa 5 cit quãdã distinctionem cum opi. Bart. concordat dñs And. in. d. c. cuz W. ferrarien. de cõstit. et ibi etiã Imo. et Imo. in d. §. morte et Imo. in lege quoties. §. sed si cum. de here. instit. et Pau. de castr. in. d. §. locator horrei. vbi ponit vnã distinctionem quam reprobat l. pacta nouissima. prealleg. & d. §. morte.

talis protestatio facit presumi volũtatem abesse: intelligitur de actu qui statim sequitur postea: secꝰ si ex interuallo magno. argu. l. per retentionem. C. de vsuris. et ideo ad hoc vt hoc esset: est necesse qõ protestatio largior fieret. ª scz si aliquo tẽpore per me fieret aliquis actus per quem induceretur aditio ex nunc protestor me non facere animo adeũdi. ¶ His premissis venio ad glo. et oppono quod aditio valet sed rescinditur per actionem qõ metus causa. vt. l. si mulier. §. si metuj. s. quod metus causa. Bl. ponit plures solutiones. illa est vera solu. quod hic non adiuit: quod apparet ex protestatione per quam presumitur voluntatem abfuisse. et hoc vult dicere glo. dum dicit hic fallens ibi non. ¶ Opp. quod metus verborum non sit iustus metus. Solu. eodem modo quo. s. da hic nõ adiuit: nam si adiuisset metus non fuisset iustus. ¶ Oppo. C. eodem l. cum aliquis. Sol. dicit glo. ibi per tu dicem cogitur. sicut. j. ad trebellia. l. nam quod. §. qui compulsus. Aduerte quod quando actus pendet ex mera mea voluntate: tunc est verum qõ protestatio impedit actum sequentẽ. sed quando quis potest cogi adire vel nolit et iuste cogitur: tunc protestatio precedens nil operatur. ¶ Oppo. j. si quis omiss. cau. resta. l. j. §. j. Dic vt in glo. ratio solutionis est: quia dominus potest iuste cõpellere. vnde quantum ad dominum aditio non stat in libera potestate serui: et sic nihil releuat protestatio: sed quãrum ad extraneum sic. ¶ Opponitur de. l. si patre. de ritu nuptia. Bloss. non soluit. Dy. dicit: quod ibi loquitur de coactione reuerentiali: quod nil videtur: qz etiã coactio reuerẽtialis inducit rescissionem actus. vt. l. prima. §. que onerande. quarum rerum act. non da. dicergo quod ibi non erat actus qui penderet ex nuda voluntate facientis. Item nulla precessit protestatio. Itẽ reperitur ᵇ in quibusdam additionibus Dy. qõ per hanc legem cõsuluit † qõ si aliquis timebat ne cogeret ab alio cõtrahere: consilium est qõ protestetur clam qõ si facit non facit voluntarie: hoc consilium nõ est bonũ ᶜ: quia hec lex loquitur in his que pẽdent ex voluntate contrahentis tantum: sed si postea celebraretur contractus cũ alio nil operaretur ᵈ. vt dixi. nec per hanc protestationem probaretur metus. vt. l. metum. C. quod metus cau. et de materia protestationis dixi in l. non solum. §. final. de operis noui nuntia.

tum ad dominum aditio non stat in libera potestate serui: et sic nihil releuat protestatio: sed quãrum ad extraneum sic. ¶ Opponitur de. l. si patre. de ritu nuptia. Bloss. non soluit. Dy. dicit: quod ibi loquitur de coactione reuerentiali: quod nil videtur: qz etiã coactio reuerẽtialis inducit rescissionem actus. vt. l. prima. §. que onerande. quarum rerum act. non da. dicergo quod ibi non erat actus qui penderet ex nuda voluntate facientis. Item nulla precessit protestatio. Itẽ reperitur ᵇ in quibusdam additionibus Dy. qõ per hanc legem cõsuluit † qõ si aliquis timebat ne cogeret ab alio cõtrahere: consilium est qõ protestetur clam qõ si facit non facit voluntarie: hoc consilium nõ est bonũ ᶜ: quia hec lex loquitur in his que pẽdent ex voluntate contrahentis tantum: sed si postea celebraretur contractus cũ alio nil operaretur ᵈ. vt dixi. nec per hanc protestationem probaretur metus. vt. l. metum. C. quod metus cau. et de materia protestationis dixi in l. non solum. §. final. de operis noui nuntia.

Si quis filium. Vulgaris substitutio exprimit si per institutum alteri hereditas acquiratur. hoc dicit. ¶ Oppont. quod sit locus substitutioni cum filius non sit heres: sed pupha. hic qui dicit quod imo est necessaria. et alle. dictum Bal. in rubri. C. si quis alt. testa. prohibue. sed voluit eũ allegare in tractatu schismatis. in. xij. col. vbi tenet qõ est necessaria protestatio. sed Rapha. dicit qõ non requiritur protestatio qñ actus cõsistit in faciendo: secus si in omittendo. et sic loquit c. si iustus metus. de appel. & dicta. l. ij. C. de his qui per me. iudi. quia alias sequeretur qõ nunqz foret succursum meticuloso qui metu tyranni vẽdidit nisi protestaretur: & an requiratur protestatio qñ non facio actum metu: vel aliquo impedimento tetigi in reportatis in. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretor. de ope. no. nuntia. inquantum tenui contra Bar. in. l. ij. ff. si quis cautionibus.

Andreas Pomate.

Si quis filium. Vulgaris substitutio exprimit si per institutum alteri hereditas acquiratur. hoc dicit. ¶ Oppont. quod sit locus substitutioni cum filius non sit heres: sed pupha. hic qui dicit quod imo est necessaria. et alle. dictum Bal. in rubri. C. si quis alt. testa. prohibue. sed voluit eũ allegare in tractatu schismatis. in. xij. col. vbi tenet qõ est necessaria protestatio. sed Rapha. dicit qõ non requiritur protestatio qñ actus cõsistit in faciendo: secus si in omittendo. et sic loquit c. si iustus metus. de appel. & dicta. l. ij. C. de his qui per me. iudi. quia alias sequeretur qõ nunqz foret succursum meticuloso qui metu tyranni vẽdidit nisi protestaretur: & an requiratur protestatio qñ non facio actum metu: vel aliquo impedimento tetigi in reportatis in. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretor. de ope. no. nuntia. inquantum tenui contra Bar. in. l. ij. ff. si quis cautionibus.

Andreas Pomate.

Non est bonum. Sed Bald. & Imol. hic sustinẽt istud dictum Dy. nisi subesset eadem causa timoris. alleg. no. per Imo. in. c. primo. quod metus causa. et in. c. causam matrimonij. de offic. delega. & no. Bart. in. l. si ob turpem. C. de condictio. ob turp. cau. & in. l. secunda. quod metus causa. istud dictum non puto verum: quia aut in veritate probatur de iusto metu tyranni: et iste metus est sufficiens ad rescindendum contractum absqz protestatione: aut non probatur de iusto metu: sed solum de protestatiõe clam facta: et tunc ista non est sufficiens ad rescindendum cõtractum dependentem a voluntate duorum. Paul. de castro sentit istud qõ dixi & vult conari saluare Bart. et sua saluatio nihil valet: attento quod in actib⁹ dependentibus a voluntate duorum nihil valet protestatio. & sic non facit abesse consensum. l. j. §. renuntiare pro solu. l. j. de liber. agnoscen. dicit tamen Paul. quod tunc protestatio facit abesse consensum quando qs metu tyranni non audebat protestari. alle. not. p bal. in. l. clari. C. de fidei commiss. et in. l. ij. C. de his qui p met. iudi. non appe. et sic bene cõcedo qõ ista limitatio procederet quãdo iuste timeretur tyrãnus & clam protestare tur. et non qõ glo. hic probat qõ qñ actꝰ est metu factꝰ nõ est opꝰ protestatione vt actꝰ dicat nullus. & quo vide Ba-

b ¶ Item reperitur. Et vide Angelum. in. l. mora. s. de vsur. vbi tenet istam theoricam. et ibi refert quendam egregium sic decidisse per istum textum. qui secundum eum est singularis. et vide eum in dicta. l. mora. et hic Adde ad Modernos hic. Andreas Barbatia.

c ¶ Non est bonum. Sed Bald. & Imol. hic sustinẽt istud dictum Dy. nisi subesset eadem causa timoris. alleg. no. per Imo. in. c. primo. quod metus causa. et in. c. causam matrimonij. de offic. delega. & no. Bart. in. l. si ob turpem. C. de condictio. ob turp. cau. & in. l. secunda. quod metus causa. istud dictum non puto verum: quia aut in veritate probatur de iusto metu tyranni: et iste metus est sufficiens ad rescindendum contractum absqz protestatione: aut non probatur d de iusto metu: sed solum de protestatiõe clam facta: et tunc ista non est sufficiens ad rescindendum cõtractum dependentem a voluntate duorum. Paul. de

d ¶ Nil operaret. Vide clari⁹ practicã papiensem in forma libelli: opponit contra iudicem suspectum in gl. in ver. protestando in. xiij. col. versi. & per hoc patet. vide Bar. consi. xlij. iij. col. j. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

trem heredem facit.vt per.l. pri.§.interdū.Sol.vt substitutus excludatur sufficit qđ institutus sit heres vel alius ei⁹ ministerio.vt hic.z.l. si pater.§. de here.instī. ¶Querit glo.an hoc sit verum: siue testato: sciebat:siue ignorabat eū filiumfamilias.dicit glos.si ignorabat habet locum distinctio.l.si pater.z hanc glo.tenet Jaco.de are. Pe. tenet contrarium vt refert Ly.in.l.cum proponas.C.de heredi. instī.dicam in.l.cum filio.ĵ.de leg.ĵ.tenementi hanc glos.quod distinctio.l.si pater.de here.instī.que loquitur de ignorante quem seruum: habet locum in ignorante quem filiumfamilias.

1 ☞Leges disponentes hereditatem non agnitaz transmitti intelligūtur vt ille in quem transmittitur possit adire vel repudiare.

2 Si filius decedit sciens se necessarium quod etiam transmittat beneficium abstinendi.

3 Filius quando possit se ab hereditate paterna abstinere et aultam habere.

Sed et si filius. [a]Suus hereditatē patris non agnitam transmittit cum beneficio abstinendi.h.d. ¶Nota qđ omnes leges que dicunt hereditatez non agnitam transmitti:debent intelligi:vt ille in quē transmittit possit adire vel repudiare;immiscere vel abstinere sicut defunctus poterat:vt hic.z not.in.l.ĵ.C. de his qui ante aper.tab. ¶Quero†qđ si decesserit sciēs se necessarium?Glossa respōdit idem:nisi immiscuerit.tunc enim non haberet beneficium abstinēdi here es sicut nec defunctus.vt infra priori.§.pro hoc facit tex.in.l.cum antiquoribus.C.eodez. vbi dicitur illud fuisse responsum per Paulum iurisconsultum cuius est hec.l.z ꝑm hoc hic debetis habere gl.que dicat idem si non ignorauerit.alias glo.est sine nō. et male:quia non esset diuersus casus ab eo qui potitur in litera. ¶Querit glos.quid†si velit abstinere a paterna hereditate:z habere aultaz?an possit?

b Glo.dicit quod sicᵇ.ista glo.diceret verum tenēdo illam opi.qđ hereditas patris non agnita nō transmittatur ad extraneos:qđ tenet gl.in.l. si infans.C. eo.sed tenendo illam opinionem veriorem qđ hereditas patris per suum transmittatur ad quoscunqz. hec glo.non procedit.naz si nepos abstineret se ab hereditate paterna:illa hereditas vadit ad alium: et ille alius potest adire aultam:cuz filius decedēs illam transmiserit ad quoscūqz:z hoc bene tangitur in.l.qui se patris.C.vnde lib.z ibi per Ly.inver.illa exempla reprobantur.d.vero.l.qui se patris: debet intelligi qñ filius ab hereditate paterna erat penitus exclusus vnde eaz nō poterat transmittere.hoc autem an hereditas patris nō agnita transmittat. dicemus plene in.l.ventre.ĵ.eodem.

1 ☞Heres heredis an sit heres testatoris.

2 Heredis appellatione an comprehendatur extraneus.remissiue.

3 Heredum appellatio an porrigatur in infinituz ad quoslibet successores:an intelligatur de primo tantum.

4 Libellus dico me heredez Titij procedit:licet sim heres heredis Titij.

In omni. [c]Hereditatē agnitam per defunctum non potest heres eius repudiare.hoc dicit. ¶Nota † quod qui est heres heredis testatoris est heres.Glo.dicit qđ hec regula fallit in casibus. ¶Pro cuius declaratione debetis scire qđ circa hoc occurrunt duo dubia. Et primo†an appellatio heredis porrigatur tantuz ad filios: an ad quoscūqz extraneos. de quo in l.ex facto fi. ad trebellia. diximus in l.gallus.§.nunc de lege.§.de liber.et posthu. ¶Secundo dubitatur†an appellatio hereduz porrigatur in infinitum ad quoslibet successores an vero intelligatur de primo tantum? De hoc etiā diximus in.d.§. nunc de lege.in pupillari tamen substitutiōe facta p hec verba:quisquis mihi heres erit:sit heres filio meo. nō intelligitur esse heres defuncti nisi q̄ ei est heres ex dispositione sua:vt.l.quis liberis.§.hec verba.de vulg.z pupil.z l.sciendum.de verb.signi. ¶Quero si suz heres†Titij per mediam personam alterius: an ego habeam necesse hoc in libello exprimere:an sufficiat si dicaz simpliciter me heredē Titij?Doc.in.l.fi.C.de hered.instītu. dicunt q̄ non est necesse:qđ est verū. alleg.pro hoc casum.l.paterfa.de vulga.et pupil.

1 ☞Stāte statuto qđ mulier nō possit contrahere:an poterit hereditatē adire.

✳ [M]Ore Qui non potest se obligare nō potest adire. h.d. Hec.l.in mō legēdi aliquāvarietatē hz tñ oēs alienando aliquam rem transeat ad heredem heredis.de quo per Bartolum in lege lucius.§.sempronie.de legatis tertio.vbi distinguit. vide etiam notata per Bartolum et Jmo.in.l.filiusfamilias.§.dui.de legatis primo.et Bal.in.l.secunda.C. qui. ad liber.proda.non pos.per Salice. in.l. voluntas. C. de fideicommiss.

✳ Pro concordia. Aduerte quod Bartol.allegatur per docto. vitio contradictionis inuolutus: prout sentit dominus Jaso.in.§.omnium.instit. de actio. circa illud videlicet an in ciuitate vbi statuto cauetur:quod mulier non possit contrahere sine consensu suorum propinquorum possit mulier adire hereditatem.et Bartol.in lege apud iulianum.§.final. ff.ex quibus causis in possessionem eatur.tenuit aperte qđ sic:quia adire non est proprie contrahere. vt probatur in dicto.§.fina.et in lege ex maleficijs.§.heres.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ff. de actio. ꝛ obl. Sed statuta debent capi in ppria. significatione: ergo ꝛc. Contrarium tamen allegat in hac. l. more. referunt doc. in. l. mutum. hoc tit. Et intellige si statutum loquitur de contractu: secus si de obligatione. de quo per Raph. in hac. l. more. Tu dic qꝫ bar to. non est sibi cõtrarius: q; verior est opinio quã tenet in. d. §. fi. Nec ob. quod hic dicit in hac. l. more. eo quia hic non firmat pedezimo gratia disputationis arguit pro vtraq; parte: vt ergo euitetur contrarietas que est vitanda inquantum fieri potest. l. vnica. C. de mi offi. do. cum si. est dicendum quod Bar. potius gratia disputationis ẽ quod mutauerit opi. Andreas Domare.

a ¶ Sed quero. Vide Roma. sing. cxvj. als. xvj. Jaso. in. l. barbarius. iij. col. ff. de off. preto. vbi tenet qꝫ istud procedat etiam in contractu. ꝛ vide Ange. de are. in. §. heres. hic alle. Roma. cõsi. xij. ꝛ cõsi. ccviij. Panor. in. c. qua fronte. iij. col. de appel.

b ¶ In contrarium. Contrarium tenet Ange. hic. et idem Bar. in. l. apud iulia. §. fi. qui. ex cau. in pos. ea. et in. l. labeo. §. contractus. de verb. sig. vide que di xi. s. in. l. mutum. vbi allegaui Abb. in. c. qua fronte. de appella. Adde quod istud in simili decidit Bal. in lege contractus. de fide instrumen. in secunda co lum. idem Bald. in. l. si donatione. quod met. cau. ꝛ in. l. siue apud acta. in prima colum. C. de transacti. vbi statutum loquens in contractu: non habet locũ in liberatione. vide male videtur loqui Bald. in ru bri. de pactis. et melius locutus est Barto. et post eum Angel. in lege si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. bene facit decisio Jmo. in. l. stipulationum alie. de verborum obligatio. vbi dicit qꝫ statutum loquens de contractu non habet locum in stipula tione: quia non est propie contractus. et vide Bal dum in lege pactum quod dotali. in vltima colum. C. de colla. tamen est verior Bartol. opi. et ipsemet Bald. tenuit contrarium in dicta. l. siue apud acta. videatis not. per Bartol. in. l. tertia. §. contrarium. supra de contrario iudi. tute. et in. l. tres fratres. de pactis. et in. l. iurisgentium. in princip. in prima co lum. eodem titulo. Salice. in. l. prima. C. de pact. et ad materiam videndus est Bal. in. l. prima. in prin ci. de contrario iudic. tute. vbi dicit quod stante sta tuto: qꝫ mulier non possit se obligare sine consensu propinquorum non habebit locuꝫ si mulieris negotia administrauerit aliquis et mulier est effecta lo cupletior ex ea. ideo dicit Raph. quod stante dicto statuto nõ intelligitur de obligatione: qua quis est locupletior effectus. l. tertia. §. commod. et. l. pupil lus. de auto. tuto. idem etiam qꝫ non intelligitur de obligatione que ex quasi delicto nascitur. et vide in materia Angel. in. l. cum in vna. §. tutor pupillo. de appellatio. Adde que consuluit Romanus consilio ccccliij. scilicet quod stante statuto quod minor non possit se obligare sine certa solennitate: quod si se obligauerit vtiliter absque illa solennitate

1 specie. et sic posui summarium. ꝛ secundum hanc lecturam quam posui: est casus questionis de statuto prohibente mulierem obligari sine consensu consanguineorum: vt non possit hereditatem adire sine cõsensu eorum. ¶ Sed quero[a] quid si statutum dicit quod mulier non possit contrahere sine consensu consanguineorum: an possit adire hereditatem? Et videtur qꝫ sic: quia adire non est cõtrahere: sed quasi contrahere. vt. l. apud iulianum. in fi. ex quib. cau. in pos. eatur. et. l. ex maleficijs. §. heres. de acti. et obl. Jn contrarium[b] videtur: quia pro contractu accipitur omnis obligatio. vt. l. omnem. s. de iudic.

2 ¶ Quero hic loquitur de pupillo. quid de adulto? videbitis in. l. impuberibus. in fi. j. eo. ¶ Quero qñ pupillus est suus vtrum habeat beneficium absti nendi. dic vt in glossa.

Impubes. Seipsum summat. ¶ Opp. ex tra glo. adeundo quis obligat. vt. s. l. proxi. sed patria potestas nõ est sufficiens ad obligandum. vt. l. fi. §. j. de verbo. obli. ergo ꝛc. Solu. in illis casibus in quibus filius tãtum obligatur auctoritas patris non est sufficiens. vt in contrario. Sed vbi agitur de querenda hereditate que patri debeat queri in totum secundum ista tempora: vel hodie quo ad vsumfructum: ꝛ sic pater est legitimꝰ administrator: tunc patria potestas est sufficiẽs: vt hic. et. l. si infanti. C. eodem. declarau in dicta. l. fili. §. proximo.

3 ¶ Qualiter dicamus scire. ꝛ quod scire cadat in pupillũ.

4 Nec lex habet locũ in pupillo proximo infantie.

5 Tutor solus non adit pro pupillo.

6 Furiosus an possit adire: vel curator pro eo. ꝛ e missiue.

An pupillis ad adeundum sufficiat curator. re missiue.

Tutor solus petit bonorum possessionem pro pu pillo.

Pupillus. Pupillus potest cuꝫ tutoris auctoritate he reditatem adire. h. d. Primo declare mus tex. quid vult dicere causam ac quirende hereditatis non intelligat. Respondeo ideſt non intelligit vtrum ab intestato vel ex testamẽto sibi tanqꝫ voluntario: aut necessa rio: deferatur hereditas. ista enim dꝫ scire heres. vt l. is potest. ꝛ. l. is qui putat. j. eo. ¶ Quero qd vult dicere iste tex. nec ẽim scire: nec discernere talis etas potest? Rñdeo: sicut in iudicio primo fit examinatio: postea iudicatur. ita in intellectu nostro primo fit examinatio: post examinationẽ iudicat intellectus. ista examinatio dꝫ discernere. istius nõ est ca par pupillus. Jtem scire dicimur id qꝫ per causam cognoscimus: ꝛ per hãc examinationez facta: vel cum nobis: vel cum alio. vt in. l. in bonorum. de bo. posses. illud scire nõ habet pupillus. ꝛ hoc vult tex. cum dicit: nec scire nec discernere potest. ¶ Quero quid vult dicere: non scit magis quã furiosus? Respond. illud scire qꝫ procedit ab ilia examinatione quam. s. dixi: sicut nec cadit in furiosũ: ita nec in pu pillũ: sed vnum scire sun primum magis largo modo cadit in pupillũ quod non cadit in furiosũ. scit enim

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

qđ bonum est habere aliquid: ꝛ malum nō habere: et quedam multa vniuersalia que habentur sine exa
minatione. ꝛ ideo pupillus naturaliter obligatur q̄
2 in furioso non cadunt. ¶ † Item intellige hanc. l. in pupillo qui nō est proximus pubertati: sed infantie. quod innuit text. dum dicit si fari posset alꝫ si esset proximus pubertati posset scire ꝛ cognoscere. est enī doli capax. vt in. l. j. §. an in pupillum. s̄. depos. ꝛ de c
noua. l. j. in fi. ¶ Quero quid in infante. Dicit in gl.
3 ¶ Quero † vtrum tutor solus possit adire ꝓ pupillo? Glo. dicit qđ non. ꝛ bene. C. e. l. potuit. ¶ Quero
4 † vtrum furiosus potest adire hereditatem vel curator ꝓ eo: dicet. j. de bo. pos. infan. dela. l. j. ¶ Que
5 ro † vtrum curator sufficiat scilicet pupillo ad adeūdam hered tatem? Dic vt in. l. cum in vna. §. tutor.
6 de appel. ¶ Querit glo. † an solus tutor possit petere bonorum possessionē: ꝛ dicit qđ sic: vt. l. tutor. de bo. pos. cōcordat gl. in l. impuberi. s̄. de tuto. ꝛ cura. 1
da. ab his. ꝛ in. d. l. potuit. C. eo. Contrarium not. C. qui adm: t. ad bono. pos. l. bonorum. vbi dicit idē in bonorum possessione qđ in hereditate. sed hāc glo. cum si. tenēt Dy. ꝛ omnes.

7 **Impuberibus.** [a] Hec lex seipsam summat. b
et glos. legit eam ita bene quod non eget suppletione: ponit enim vnā opi. placen. quam reprobat: postea ponit veritatem ex qua colli
ge breuiter sic. aut loquimur de impubere: aut de adulto. Primo casu: aut se non immiscuit: ꝛ sine dubio potest se abstinere: aut se immiscuit: et tunc aut
sine tutore: et idem: aut cum tutore: et non potest se c
abstinere nisi per restitutionem: aut loq̄mur in adulto: ꝛ tunc aut non habebat curatorem. ꝛ ita loquitur hec. l. quia ita demum potest se abstinere si non se immiscuit: sed si se immiscuit nō potest se abstinere nisi per restitutionem: aut habet curatorem: et tunc distinguo vt in pupillo. in prin. dicitur: quia aut cum eius autoritate: aut non.

Si qui se. Suus qui se nō immiscuit potest abstinere beneficio
prętoris edicti sine additione iudicis. h. d. Hanc legem declarabo. j. eo. l. necessarij.
1 Bonorum possessio quādo possit peti pendente conditione.
2 Conditio potestatiua in persona heredis potest esse duplex: et que suspendat additionem et repudiationem.
3 Repudiatio facta pendente conditione non valet postea cōditione existente poterit hereditas adiri.

b **Si qui heres.** [b] Illa hereditas repudia
tione amittitur que potest adiri. secus si adiri non poterit. h. d. ¶ Oppo. qđ illa determinatio hoc ita verū est: nō fit necessaria ꝛ includebatur in verbo delata. s̄. posito. vt. l. delata. de verb. sig. Sol. vt in. j. glo. ¶ Oppo. qđ possit repudiare. j. de cura. bo. dan. l. j. et in. l. in plurimum. j. eo. Sol. gloss. no. ibi coram iudice: sed extra iudicium secus vt hic. Idem no. in. ll. contrarijs. ¶ Oppo. de. l. nec is. §. primo. j. eo. Sol. gloss. per. l. illud. j. eod. ¶ Oppo. de. l. j. C. de pactis. Sol. per pactum: potest quis se obligare: et renuntiare quod valet contractus. ꝛ quod ipse consuluit consil. ccccxliij. scilicet qđ mulier prohibita se obligare sine consensu suorum consanguineorum: poterit maritum liberare de fructibus rerum paraphernalium: quia per hoc non efficitur pauperior.

a ¶ Impuberib⁹. ange. dicit qđ gl. hic inepte loquitur. tamen dicit qđ Bononie omnes maiores. xxv. annis appellātur puberes. ꝛ dicit Raph. qđ nescit an de facto ita dicatur Bonoñ. imo dicit quod potest glos. excusari vt in puero centum annorum. alle. l. pueri. de verbo. significa. ꝛ tex. ij. q. vij. prealleg. vbi allegat puerum centum annorum maledictus. quis dicatur puer paruus. vide. l. fina. et ibi Bal. C. de infan. expo. et quis dicatur puer: iuuenis: adolescens ꝛc. vide Ly. in. l. si infanti. C. de iure delibe. et Angel. in. l. quidam ita. ad trebel. et in. l. non aliter. §. j. de lega. iij. vbi bonus text. et Bal. in. l. prima. C. de emen. propin.

¶ Is qui heres. No. secundum Pau. de cast. dicentem hic in fi. prin. in ver. ꝛ si in arbitrium probari qđ si quis fuerit institutus sub conditione potestatiua et ea pendente dixerit nolle conditionem implere: non videtur per hoc repudiare. ꝛ sic poterit postea adire. l. nec is. §. j. j. eo. et ibi Bar. et sic est tex. opti. pro eo de quo dubitauit ra. in. l. suus quoq; §. sed si filio. de here. instit.

¶ Non simplici. Non valet renuntiatio iuri de futuro. dicebat tamen Raph. hic no. se putare qđ cuz iuramento valet talis renuntiatio. alleg. Barto. in l. is potest. j. eo. tamen Barto. ibi non dicit hoc: sed hoc confirmo: quia dicimus qđ iuramentum habet vim clausule si non valet ꝛc. l. cum pater. §. filius matrem. de lega. iij. sed si fieret presenti talis renuntiatio valeret in vim pacti. ergo ꝛc. idem videmus in simili. q. mota per Pet. de ancha. in. c. cū̄ quis. de pac. in. vj. an si filia renuntiauit future successioni patre absente secundum formam. d. c. quāuis. an valeat. ꝛ dicunt doc. per. d. l. j. C. de pact. non valere. et maxime Pet. de ancha. tamen ex quo alleg. illam. l. j. vbi pactum fuit inter fratres factum videtur de mente eorum esse intelligere qđ saltem fuerunt aliqui presentes qui illam renuntiationem acceperant cū̄ quis pater abesset: et per consequens non valuit: quia inducebatur votum captande mortis: sed in casu nostro non erat presens ille per quem inducebatur tale votum et sic illa decisio non obstabit. facit etiam pro dicto Raph. quia iuramentum quoties potest sine interitu salutis eterne seruari seruandum est. c. si vero. ꝛ. c. cum cōtingat. de iureiu. Item facit quia per iuramentum absenti ius queritur. fm gl. singu. in. c. quoties coēdis. j. q. vij. quā alle. Bar. in rub. C. res inter alios acta. ꝛ in. l. pactum qđ dotali. C. de colla. et ego dixi in. l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de verbo. obli. si ergo ius queritur absenti ac si fuisset presens: valet illa renuntiatio tanq̄ pactum liberatorium: per. l. primam. C. de pact. cum ibi not. teneatis menti: quia non memini me legisse istud dictum alibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nem ponit ibi gl. ¶ Opp ff. de bono. pos. fm tab. l. ij. §. si sub cõditio. † Dicit gl. aliud in bonorũ possessione cẽ in hereditate. tu vero dicas clarius pendente conditione potest peti bonorum possessio fm tabulas que non tribuit ius. z eodem modo potest illa bona possef. repudiari: sed bo. pos. que tribuit ius nõ potest peti pẽdente cõditione: neq repudiari. et sic est idem q in hereditate. ¶ Opp. z intro gl. iij. §. de condi. instit. l. f. Sol. intelligas hic qualisqualis cõditio que tamen nõ sit talis que haberet pro non appposita z impleta: sed sit talis q̃ suspendit dispositionem. ¶ Opp. q cõditio que cõsistit in arbitrio heredis non suspendit aditionez. vt. l. verba. de condi. instit. ergo nec repudiationem: si in alterius volũtatem conferatur: ipso iure nõ valet. vt. l. illa institutio. de here. instit. Sol. † cõditio potest actiua in persona heredis potest esse duplex. vno modo exp̃sse si volet: et ista in herede extraneo nil operat: in suo operatur: qua facit de suo voluntarium: ñ aditionem non suspendit: ergo nec repudiationẽ: z hoc modo non loquitur hec. l. Secũdo modo potest cõferri in volũtatem velatam: vt si decem dedit z si. z tunc aditionem suspẽdit: z idem in extraneo. vt. l. si quis sempronio. ũ. de here. instit. et. l. nonnunq̃. de cõdi. z demon. Dicit tñ gl. q si apponitur in voluntatẽ alterius per hec verba si arbitrabit. non per verba si volet quia semp est pura. vt. l. j. de leg. ij. hoc nõ est verũ: quia qñ apponimus per si: facit cõditionem. vt. d. l. j. de leg. ũ. z ibi videbitis. ¶ Quero: † repudiatio facta pendente cõditione non valet: an postea existente cõditõe poterit adire? Certe sic. vt. l. nec is. in fi. ff. eo. z ad hãc. l. facit. l. sed si de sua cõditione. ff. eo.

Si quis. Qui nõ potest adire ꝑpter dubitationẽ: seu inhabilitatẽ: seu conditionis dependentiam non potest repudiare. hoc dicit. b

¶ Pater an possit repudiare hereditatem in qua filius fuit institus cõtemplatione ipsius sine consensu filij: vbi q̃ non.

2 Pater potest cogere filium vt repudiet.

3 Repudiatio tacita que fit per cursum temporis facta per filium preiudicat patri.

In ꝑfectitijs per iura noua nihil est immutatum.

Tempus ad adeundum in profectitijs hodie non potest statui a iudice filio nisi patre consentiente.

4 Si repudiatio patris non valet: an preiudicet ipsi patri licet non filio.

5 Disposito huius legis an habeat locum in hereditate aduentitia.

6 Tacita repudiatio filij in hereditate aduentitia q̃ noceat patri.

Hereditas matris quod olim patri querebatur pleno iure.

7 Repudiatio patris in quo noceat filio.

8 Dominus hereditatem serui delatam repudiat et que sit ratio.

9 Legatum vel fideicommissum relictũ filio vel seruo quando pater vel dñs repudiare possit.

10 Jussus patris in repudiatione fienda per filium q̃ debeat precedere.

11 Filio coacto per patrem repudiare subuenitur post mortem patris.

Neq filius. Seipsam summat. ¶ Quero nũquid iste. §. habet locũ in hereditate patris ꝑfectitia: vt si filius fuit institutus cõtemplatione patris? Glo. dicit q̃ sic: q̃ sine dubio est verũ: quia tunc filius nõ potest repudiare sine cõsensu patris. sed † an pater posset repudiare sine cõsensu filij est dubium. Et videtur q̃ sic: quia profectitia querũtur patri pleno iure. vt. l. cũ oportet. C. de bo. que libe. ergo si pater repudiet non nocet filio. z sic ratio hui⁹. l. cessat: que est ne alter alteri noceat z hoc quidã tenent. probo fortiori ratione qñ filius instituitur cõtemplatione patris enim si adeat factus sui iuris cogetur patri restituere. vt. l. aditio. in fi. ff. eo. z. l. liber. de acqui. re. do. z. l. quidaz cum filium. de here. instit. ¶ Cõtrarium[a] tenet nazpater tunc nõ potest adire sine filio. vt l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. eo. ergo nec potest repudiare. vt. l. is potest. ff. eo. fateor tamẽ q̃ tunc potest cogere filium vt repudiet. arg. l. idẽ cẽ. ver. si cui mãdauero. s. manda. vbi hoc optime ꝓbatur. Et hoc verũ in repudiatione expressa. † in repudiatione vero tacita que fit per cursum tpis statuti a. l. communi vel municipali: vel forte a iudice ꝑiudicaretur patri. vt l. fi. ff. quis or. in bo. pos. ser. z q̃ no. in. l. ij. C. de repu. bo. pos. z in istis ꝑfectitijs per iura noua nil est immutatũ hodie. vt no. in. d. l. fi. ff. quis or. in bo. poss. ser. † si tamẽ tempus statueretur a iudice: tunc non posset hodie statui filio nisi patre cõsentiente iudici. vt. l. cum non solũ. §. necessitatẽ. C. de bo. que lib. ¶ † Sed quero[b] licet repudiatio patris nõ valeat: an preiudicet ipsi patri: licet nõ filio? Gloss. dicit q̃ sic. vt. l. ij. §. deniq̃. s. so. ma. Ja. de are. dicit z bene q̃ illa loquitur in pacto nõ repudiatione simplici: per no. in hac. l. in ꝑn. ¶ Quero † an hec lex habeat locũ in hereditate aduẽtitia? Gl. dicit q̃ sic: ꝑcialiter hodie. vbi apud filiũ debet remanere proprietas. verum est q̃ olim et hodie non poterat filius repudiãdo nocere patri: nec pater filio: vt hic. z sic repudiatio non valebat: hodie vero est immutatum q̃ repudiatio valet quãtũ ad repudiantẽ et alteri remanet plenum ius adeundi. vt. l. fi. §. vbi autem. C. de bo. que libe. z hoc est verũ in repudiatione expressa. ¶ Sed † quid dicemus de tacita? Doct. in

Andreas pomate.

a ¶ Cõtrariũ. Idem tenet bar. in. l. j. in. ij. col. C. qui admit.

Andreas pomate.

b ¶ Sed q̃ro. ꝑ ũ tenet Alex. in l. legatum ff. de leg. j. p text. in. l. seruo inuito. in prin. ff. ad treb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

l.j.C.qui admit.ad bo.pos.dicũt qõ sicut expressa re-
pudiatio filij nõ nocet patri.ita nec tacita. Alij dicũt
cõtrariũ qõ puto verũ:qr.d.l.cum non solũ: loquitur
in repudiatione expressa:ergo in tacita:licet sit eadẽ
ratio:tamen iura antiqua non sunt correcta:vt.l.pre-
cipimus.in fi.C.de appel. Preterea mouẽte filio pa-
ter priuatur hereditate sibi a filio delata:nisi filius eẽt
infans.vt.l.si infanti.C.de in.dels.eodem modo ad-
ueniente hoc casu quod filius negligat pater priuat
hereditate nisi forte filius malitiose negligeret: tũc
enim illa diceretur repudiatio. vt.j.eo.l.recusari. et
7 haberet locũ.d.l.cũ non solum. ¶Quero ꝑ nunquid
hereditas materna olim querebatur per filiũ patri
pleno iure:an apud filiũ remaneret proprietas? Gl.
hoc tangit plenus hic:et alibi aliquantulũ in.l.ij. C.
de repud.bo.pos.alibi non tangitur quod recordor.
Quidam dicebant qõ olim filio remanebat ꝓprie-
tas:qõ glo.reprehendit:quia hoc primo fuit intro-
ductum per Constantinũ in.l.j.C.de bo.ma. Rich.ma-
lum.tractat hic hanc.q.et non facit de his mentionẽ
glo. Ly.recitat eam.in.l.j.C.qui admit.ad bo.pos.et
tenet quod de iure antiquo hereditas matris nõ ac-
quirebatur patri pleno iure:per.l.filius. in prin.de in
offi.test.et ibi dicebat ipse esse casum. Cõtrariũ est
a veritas.et sic est vera glo.hic posita.casus est in.l.fi-
liussa.j.eo.et.l.si filius meus.j.titu.ij. ¶Ad.l.filius
meus.respondeo qõ quoddã est ius q̃rendũ: et illud
nõ queritur patri per filiũ etiam de iure antiquo: qõ
apparet:qr ius adeundi residet in persona filij et nõ
trãsit in psonã pris:m ultomin? ius q̃ est ꝓparatoriũ
illi? iuris q̃rẽdi:vt q̃rela inofficiosi q̃parat ius adeũ
di:sz additiõe sequitur ius prosequẽdi. s. actio seu he
reditatis petitio seu ius retinendi queritur patri in-
8 continenti.vt.l.placet.j.eo.et.ll.s.alleg. Diceres ꝑ tu
si in effectu additione secuta queritur patri quid no-
cet filio si pater repudiat? Rñ. qõ filius habet spem
si efficiatur sui iuris anteq̃ adeat queratur sibi:sicut
seruo.s.si anteq̃ adeat manumitteret.vt inst.õ her.
inst.§.alienus.ita dicit gl. hoc probatur in.l.renũtẽ-
9 te.C.eodem. ¶ꝑ Quero quid b in seruo? an hereditã
b tem seruo delatam dominus possit repudiare? Gl.
dicit hic quod sic.et ita tenet in.l.legatum seruo.j.de
lega.j. Sed que est ratio? Ly. inuolut se multum in
d.l. rentiente. domini non video.l. que hoc dicat q̃
hereditatem delatam seruo dominus repudiat: et
in contrarium habeo rationem: quia dominus non
potest adire.vt.l.cum proponas.C. de heredi.inst.
ergo nec repudiare.vt.l.is potest.j.eodem. Non ob.
l.j.§.per seruum.alleg.hic in glossa.quia ibi loquitur
in bono.possessio.non in hereditate que facilius con
fertur.concedatur enim conditione pendente. vt.l.ij.
§.si sub conditione.de bono.possef.secundum tabu.
et ideo de facili conceditur domino potestas repu-
diandi.patri autem hoc non conceditur.vt.l.ij.C.de
repud.bono.possef. ratio:quia filius expectat effici
sui iuris per emancipationem vel per mortem sui pa
tris.vt.l.scripto.j. vnde lib.z.l.nam et si parentibus.
de inofficioso testamen. seruus autem non expectat
libertatem nisi ex voluntate domini vnde mortem
eius expectare esset absurdum: quia casum aduer-
samq̃ fortunam z cetera.vt.l.inter stipulantem.§.fa-
cram.j.verborum obligationi.et ideo si ponerem⁹

a ¶Filius. Add de Bar.in.l.is potest.in.v.col.j.eo.
b ¶Quero quid. Vide late Imol.in.l.legatum.de le-
gatis primo.quid in monacho. Lyn. in.l.deo nobis
C.de episcop.et clerr.et Bald.in.l.j.C.qui admi.in.x.
questio.z Barto.in.l.tutor.in fin.de bono. possessio.

Bald.in.l.
is qui.C.de
fideicom.
z Canoni.
in.c.in pre
sentia. de
proba.

illum seruum esse statuliberum: forte
dominus non posset repudiare bono
rum possessionem sicut nec in filio.
¶Quero ꝑ quid in legato vel fideicõ
misso relicto filio vel seruo? Respon-
deo: secundum ista iura si legatum
erat purum statim dies eius cedit et c
queritur vel patri vel domino. vt.l.q̃
legata. de regulis iuris. ideo pater
vel dominus posset repudiare.vt.l.le
gatum seruo.j.de legatis primo. Sz
si esset relictum sub conditione nõ po
test repudiare. ita intelligit glossa.C.
de fideicom.l.ex repudiatione. hodie
in filijs est immutatum vt in aduen-
titijs queratur sibi quo ad proprieta
tem z pater nõ prẽmoreat ei. ¶Que
ro ꝑ dicit hic simul possunt repudiare
an debeat ꝓcedere iussus sicut in
additione? Dico qõ sic:vt.l iulianus.j.
de leg.j.dixi in.l.qui in alie.in prin.s.
e. ¶ꝑ Itẽ quero quid si pater coegit
filium ad repudiandum vna secum?
Respondeo subueniretur sibi post
mortem patris. vt.l. apud celsum. §.
fi.de do.excep.

Simul
possunt. et
facit ad sta
tutum qõ
filius sine
licentia pa
tris nõ pos
sit se obli-
gare:qr sta
tutis õr licẽ-
tia ꝓcedere
si simul se obligãt.
adde rex.i
l.cũ pr.§.j.
de lega.ij.
Bal.alioqn.
quez ad h
ibi ponde
rat bar.z i
l.titi?.s.q.
mo. pign?
vel hypo.
fol.p illaz
rex. quẽ al
le.bar.i.d.
§.liberis.
z Bar. ibi
sequũt do
cto.et bal.
idẽ in.l.fi.
C.ad ma
ce.z in.l.si
fili?. §. de
his.i fi. et
in spe.i ad
di.in ti. de
reo. Joã.
an. in reg.
q̃ tacet.de
regul. iur.

Bal.in.l.exceptione.de excep.z ibi dubitat an suffi
ciat patrem fideiubere ꝓ filio in cõtractu ad hoc
vt videatur patris consensus interuenisse tamẽ per
d.l.titius.in prin.s.qui.mo.pig.vel hypo.fol. videtur qõ satis appareat de consensu patris:et sic con-
tractus teneat:quod tene menti. Adde an et quan-
do pater et filius se obligant in instrumento pater
dicatur consentire: Bald.in addi.Specu.in titu. de
accusatio.

¶ꝑ Quero quid si pater coegit filium ad repudiandum vna secum? Respondeo subueniretur sibi post mortem patris. vt.l. apud celsum. §. fi.de do.excep.

¶ꝑ Quid sit dicere plus in opinione q̃ in veritate.

1 Error in causa acquirendi impedit additionem.

2 Veritas quando inficiatur magis q̃ opinio.

3 Heres necessarius qui credit se volũtarium q̃ adire possit.

4 Cautela in redigẽdo in scriptis immixtionẽ filij hereditatis paterne.

5 Quando apparet qõ aliquid pro he rede gessit:z non apparet vtrum pu-taret se voluntarium vel necessarium tunc videtur adijsse.

6 Dicta in additione intelliguntur in repudiatione.

IS qui putat. Error an sit necessari? vel nõ impedit repudiationem vel additionem. h. d.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Acquirendi. solus error cause acquisitiõis vitiat c hereditatem. et adde Barto. in lege ventre. in. iij. co lum. in. j. oppo. j. eo.

b ⁊ Andre. Poma. ¶ Quod magis. Vide per pre posi. in. c. veritatẽ. in. vj. col. C. qui admit.

c ⁊ Quid ecõtra. Vi de Bal. in l. potuit. C. de iu. deli. vbi tenet cõtra bar.

¶ Quero † quid vult dicere plus in opinione q̃ in veritate? Rñdeo: aditio consistit in animo solo. vt. l. pro he rede. §. j. j. eo. ergo in ea debet magis inspici opi. que est in aimo q̃ veritas: sed hec opi. erat erronea: ergo vitiat repudiatio.

d ¶ Nec is. Nota ẽ in Bal. q⁹ vbi negatiua cadit dire cto in sen sum testis a põt de ea deponere q̃ is non sit coarcta ta loco et tẽpore. et sic limitat c. bone. de electio. el. j. et. l. actor C. de pro ba. vbi ha bẽt quod negatiua nisi sit co arctata nõ potest pro bari. ex q̃ inferebat Bald. po ne Titium fuisse pre sentẽ quan do Caius mutuauit

¶ Oppo. extra glo. quod † iste error non vitiet aditionem. vt. s. eodem. l. qui in aliena. §. si is. versi. nã eum. Solu. hic quis errabat an fuisset filiusfa. defuncti de cuius hereditate agebatur. et sic errabat in causa acqui rendi. a si enim erat filiusfa. acquisitio erat sibi facta ipso iure. si non erat de bebat sibi queri per voluntatẽ in lege cõtraria errabat in hoc an esset filiusfami. alicuius viuentis. et sic certus erat de causa adeundi. sed errabat in hoc an alteri acquireretur aut sibi: q̃ error non impedit aditionem: vt ibi. solus enim error cause acquisitionis impedit aditionem. vt. j. eo. l. si is ad quem. ratio quia impedit voluntatẽ: vt. j. videbitis.

¶ † Oppo. glos. quod b magis inspicitur veritas q̃ opinio. vt. l. fi. j. de cri. expi. here. l. ij. §. si a pupillo. j. pro empt. cum si. Vlo. non sol. dic quod hic loquitur in aditione que consistit in solo animo: vbi magis inspicitur opi. ibi in his que in solo animo non consistunt. ita sentit glo. in lege heres. infra eodem. et ita solu. By. infra eodem lege si quis extraneus. §. primo. et hoc videtur hic dicere text.

4 vt supra dixi. ¶ † Queritur glo. text. hic d loquitur quando in veritate erat vo luntarius: et putabat se necessarium: quid econtra? Alique fuerunt opinio. inter glossatores finaliter de terminat gloss. quod idem: declaro: siquidem est ne cessarius tantum vt seruus sine dubio nõ potest adi re voluntarie: quia velit nolit est heres nec habet be neficium abstinendi. Si vero est filius et necessari⁹: tunc per beneficium abstinẽdi potest dubitari: quia videtur voluntarius de iure pretorio. Gloss. tamen idem dicit et bene declaro: error talis impedit volũ tatem: ergo impedit aditionem que consistit in vo luntate. quod impedit voluntatem patet: si puto me voluntarium cum sum suus: ergo habeo voluntatẽ acquirendi de nouo: non autem habeo voluntatem immiscendi me: quod est approbare acquisitionem mihi factam a iure: vt dixi super rubrica cum ergo ac quisitionem ignorem non tenet aditio: eodem mo do si repudio habeo aim ne acquiratur mihi ẽ nouo, non autem habeo voluntatem adiciendi acquisi tionem mihi factam a iure: ideo vitiatur acquisitio et repudiatio. vide gloss. et not. eam bene. † et in hoc debeo esse cautus quando redigitur in scriptis immixtio alicuius filiũfami. vt dicas. talis sciens patrẽ defunctum ⁊ se esse suum heredem dicte hereditati se immiscuit. idem si diceret eam adiuit vel pro he rede gessit: cum preponatur sciens se suum heredẽ. si vero diceret sciens hereditatem patris delatam: tunc non valebit aditio: cũ delata est: que aditi po test. vt. l. delata. j. de verb. signi. no. s. eo. l. is qui he res. in prin. sed hereditatem patris quis non potest adire: sed acquisitionem factam immiscendo potest approbare: predicta vera nisi sequeretur aliqd ver bum per qd̃ apparet eum sciuisse se suum heredẽ: vt si diceret adiuit et immiscuit: cum immiscere sit proprie suorum. ¶ † Sed quid si apparet qd̃ aliqd pro herede gesserit? vtrũ autem putaret se voluntatem vel necessarium? nihil apparet. certe, cũ hoc cõ sistat in iure non presumitur ignorantia. vt. l. leges C. de legi. nisi probaretur per modum quem dixi in l. non fatetur. j. de confes. ⁊ que dixi in aditione idem intelligas in repudiatione.

Nec is. e Qui dubitat de viribꝰ testa menti non potest adire. Item aditio alterius non impedit eum qui cer tus est. h. d. ¶ Opp. extra gl. his que mo uetur alicui de viribus testamenti facit rem dubiã. vt. l. scriptus. j. ad carbo. ergo cum testamentum di catur falsum non potest esse certus de viribus testa menti. Respondeo: concedo quod facit rem dubiã in omnibus que non consistunt in facto proprio eiꝰ cui his mouetur: vt si ipse fuit presens testamento: vel dicatur quod ipse fecit falsum testamẽtum: tangam in. l. is potest. infra eodem. et probatur in. l. cũ falsum. j. eodem.

Repudiatione vnius iuris quãdo videatur repudiatum aliud.

Successionem de iure ciuili quis amplecti potest: ⁊ de iure pretorio.

Si institutus repudiat vno iure et vult venire alio: quando et preferatur substitutus.

¶ Qui potest venire per stipulationem et per ius accrescendi: an possit vno iure amplecti ⁊ alio repudia re, remissiue.

Heres

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Heres institut⁹. a † Repudiatiõe vnius
1 iuris non videtur repu
diatum aliud: nisi repudiatum non potuit sine illo
repudiari. hoc dicit. Ex prin. no. quod dixi in summa
2 rio: et adducitur ad duas questiones. Primo † quod
quis potest amplecti successionẽ de iure ciuili et re-
3 pudiare de iure ꝑtorio. vt. C. eo. l. puberẽ. ¶ † Quid
b si⁹ institutus habet substitutũ et repudiat vno iure
et vult venire alio: an ei preferatur substitutus. Glo.
in lege suum. C. eo. dicit quod sic. docto. in contra. tu
dic quandoq; repudiatio refertur ad ipsam heredi-
tatem: ⁊ tũc videtur repudiare omne ius querendi il
lam hereditatẽ. vt. l. si duo. ver. idẽ iulianus. ⁊ l. duo
bus. §. si quis iurauit. de iureiu. quãdoq; refertur ad
ius adeundi: vt puta repudiat aditionem de iure ci
uili: et reseruat de iure pretorio vel ecõtra. et tunc di
co quod adhuc ipse prefertur substituto: quia q̃diu
potest institutus succedere: substitutus non admitti-
tur. vt. l. quamdiu. s̃. eo. et generaliter loquit̃. l. q̃diu
q̃ dic̃: q̃diu potest admitti nec distiguit quo iure. suf
ficit ergo qd̃ aliquo iure admitti possit ex testamen-
to. sed si diceret se nolle acquirere hereditatem sim-
pliciter: tũc vr̃ in totũ repudiare: sicut ecõtra qñ dicit
se velle acq̃rere vr̃ velle acq̃rere omni iure. vt. d. l. pu
4 berem. ¶ † Item inducit glossa quod si aliquis po-
test venire per substitutionem et per ius accrescẽdi:
potest repudiare vno iure: et alio amplecti. dicam in
lege si tu ex parte infra eodem. et dixi in lege re con-
iuncti. infra de lega. iij.

1 ☞ Cognito qui potest adire cognoscitur qui po-
test repudiare.
2 Quis potest adire et quando.
3 Jus adeundi hereditatem dicitur tribus modis.
4 Uouentes regulam fratrum minorum sunt incapa-
ces hereditatum.
5 Si societas contrahitur de hereditate futura nõ in-
telligitur communicari ipsa spes: sed heredtas sub
conditione si obuenerit.
6 Jus adeundi quod habet consanguineus: an sit ali
quod ius vel aliqua res per se.
7 Jus succedendi de iure canonico tollitur pacto cum
iuramento.
8 Jus succedendi liberorum est aliquod per se separa
tum a iure filiationis.
9 Jus succedendi ex testamento alicui viuenti nõ est
ius nec spes a iure approbata.
10 Substitutus pupillo mortuo testatore non dicitur
aliquod ius succedendi habere: vel spem aliquã qd̃
dicatur ius.
11 Statutum quod quicunq; habet instrumentum te-
stamenti: vel codicillorum alicuius rei valoris decẽ
librarum vel supra: debeat illud insinuare intra sex
menses non comprehendit substitutum pupillariter
viuente pupillo: sed per fideicõmissum sic.
Substitutus per fideicõmissum habet ius succedẽ-
di et spem separatam per se.
12 Jus adeundi respectu certe hereditatis iam existẽ
tis: quia mortuus est ille de cuius hereditate agitur
quando sit aliquod ius separatum per se: et quando
dicatur ius adeundi et quando ius deliberandi: et
adeundi et deliberandi simul.

13 Seruus et monachus si decedãt an-
te aditam hereditatem dominus nec
abbas poterit adire.
14 Jus adeũdi hereditatem est ius que
rendi.
15 Si contra adeũtem opponitur quod
est seruus filiusfami. vel minor q̃s pro
bat.
Testatorem fuisse mortuum qualiter
probare debet adire debens.
16 Quod heres sciat testatorẽ mortuũ:
quomodo probetur.
17 Qui est infirmus vel absens a ciuita-
te nõ presumitur scire illud de quo est
publica fama in ciuitate.
18 Scientia in preteritum non presumi-
tur.
19 Heres quomodo debeat scire testa-
mentum factũ et se institutum ad hoc
vt possit adire.
20 Heres qui credidit testamentum fa-
ctum se institutum et testatorem mor
tuũ: et ita erat cõmunis opinio ⁊ adi-
uit si postea superuenit fama in con-
trarium an aditio teneat.
21 Qualiter probetur quod heres sciue
rit se pure institutum.
22 Testatorem potuisse testari quali-
ter probetur.
23 Si probãtur due fame contrarie: et
opinio heredis cum vna concordat: q̃
fama prefertur vt quis dicatur testari
potuisse.
24 Heres adire volens quomodo de-
beat esse certus quod nullus eum pre
cedat.
25 Heres adire debens debet esse cert⁹
an ex testamento vel ab intestato he-
reditas ad eum pertineat.
26 Ex discussione probatur quem nõ fe-
cisse testamentum.
Per discussionem probatur quem nõ
esse soluendo.
Item an aliquis sit presens.
Item an res extet vel sit deperdita.
27 Heres extraneus in dubio presumi-
tur habere scientiã testamenti.
28 Heres adire volens debet esse cert⁹
an sit necessarius vel voluntarius.
29 Si Titio fuit delata hereditas Sẽ-
pronij cui Titio successit et dico quod
credo quod Titius fuit heres Sem-
pronij et eius hereditatem adiuit. qd̃
si probare non possum ex nunc adeo
ex iure deliberandi vel adeundi mihi
transmisso per Titium an valeat adi-
tio vbi quod putat aditionem nullã.
30 Heres debz scire quando adit ex qua
parte sit heres.
31 Quando filius vel seru⁹ adit iussu pa
tris vel domini ipse et non pater debz
de predictis esse certus.

a ¶ Heres institutus. adde bal. no. in rub. qui admit. in. vj. q.
✠ Andreas Pomate.
b ¶ Quid si. Hoc sequit̃ Bal. in rubri. C. q̃ admit. in vj. q. Aret. in. §. sequit̃ insti. d̃ bo. poss. facit Are. ꝯs. xcj in vlti. co.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

32 Si pupillus edit cū auctoritate tutoris.

Tutor ipse debet habere scientiā predictorum.

QSpotest Breuis est et quantum pro tex. non egeret summario. sed summabo text. cum gloss. et omnibus que dicturus sum. Qui hz ius adeundi principaliter et per se nō impeditur ad sui vtilitatem is repudiare potest: aliter non. hoc dicit.

1 ¶ Ho. quod tunc cognoscimus qui potest repudiare quādo cognoscim?

2 qui potest adire. ¶ Quero quis est qui potest adire et quando potest adire? Gloss. ponit sex que requiruntur in persona heredis volentis adire. quorum si quid deest adire non potest. et hoc declarat gloss. in prin. ff. vsq; ibi: item scire debet. Itē ad hoc vt sciam? qñ adire pōt: ponit quinq; que debēt intervenire: quorum si quod deest adi renō potest. et hoc prosequitur glossa vsq; ibi: sed regula huius legis. vide glossam per se que est clara. Ad ea q̄ dicuntur hic per glossam opponitur imo dicitur posse quis adire quando ea nō concurrunt: qa solum si sit liber homo et capax hereditatis dicit posse adire. vt. l. in tempus. de heredib? instituendis. et. l. si ita scriptum. j. de legatis secundo. et quod not. institu. de legatis. §. legari. Item ex testamēto posse adire dicitur etiam viuo testatore. vt. §. de iniusto testamēto. l. j. Pro declaratione horum debetis scire quod nos habemus in hoc titulo duas regulas vnam negatiuam: scilicet non potest repudiare qui non pōt adire. vt. l. iij. supra eodem. aliā affirmatiuam: scilicet potest is repudiare qui potest adire. ¶ Et vt intelligamus est sciēdum quod posse adire hereditatem seu ius adeundi hereditatem dicitur tribus modis. primo generaliter et simpliciter: non respectu alicuius hereditatis presentis nec speratе. ita loquitur. l. in tempus. z. l. si ita scriptum. preallega. et omnes leges que dicunt aliquem posse adire: eo ipso quod est capax iuris adeundi: et illud ius non est aliquod ius precisum et separatum a libertate: quam quis habet que libertas est naturalis facultas. ꝛc. vt. l. libertas. de statu hominū sicut enim ille qui est dominus rei nō dicitur habere ius vsūfructus quasi illud ius sit aliquid separatum a domino. vt lege vtifrui. in principio. supra. si vsusfructus petatur. sed ideo vti tur: quia dominus: ita posset capere illud nō est separatum a libertate: sed ideo quis potest capere quia liber. z quando quis efficitur non capax tunc dicitur status eius diminui. vt lege cognitionum. in fine. de variis et extraordinariis cognitionibus. et hoc vult dicere titulus de capitis diminutione. hoc est de diminutione status. hoc probatur in lege si in metallum. de his que pro non scripto. et institu. de legatis. §. legari. et in omnibus casibus ibi notatis. z isto posse sic sumpto optime procedit regula negatiua: qui non potest adire. hoc est ille qui non est capax ille non potest repudiare. vt lege quarta. supra codez. sed regula affirmatiua non procedit. qui enim habz istud posse non habet istud repudiare. quod patet: quia nō potest quis adimere a se libertatem: nisi patiendo se vendi ad pretium participādum. et ita nō potest adimere illud ius adeundi: quod est idem cū 4 libertate. † Fallit in his qui venerunt regulam fratrum minorum: que est in altissima paupertate fundata: qui efficiuntur hereditatum penitus incapaces. vt in. c. exiui de paradiso. de verborum significatione. in clementina. quod plene tractaui in meo libello minoricarum. b ¶ Sed cōtra predicta obijcitur. societas potest contrahi hereditatis incerte. vt lege tertia. paragrapho de illo pro socio. ergo interim est aliqua spes. si enim non esset aliquid non posset deduci in contractuz. vt lege nec emptio. de contrahenda emptione. Respondeo. ibi ipsa spes non communicatur: nec in societate ponitur: sed communicanda venit ipsa hereditas obuenies. vt lege actione. §. diximus. §. pro socio. Si enī cōicaret ipsa spes: ita posset adire vnus socius sicut alius: cum ius adeundi sit cōe. quod esset contra. l. illā. Secundum posse adire seu ius adeundi est respectu certe hereditatis future: vt hic vel ab intestato vel ex testamento. Si ab intestato vel est potestas adeundi descendentium vel aliorum. ¶ Assumo illud secundum membrum: et hic quero † vtrum ius adeundi quod habet consanguineus sit aliquod ius vel res aliqua per se. Et videtur quod sic: nam mater que non petijt tutorem filio perdit ius succedendi vt lege secunda. paragrapho si mater. infra ad tertullianum. et lege omnes. codice ad tertullianum. ergo est tale aliquod ius: quia quod non est perdi non potest. ¶ Preterea quis habet spem succedendi alteri. vt lege tertia. paragrapho si quis. supra de conditiōe ob causam. sed spes est aliquid: vt lege spem codice de donationibus. ergo ꝛc. Veritas est quod ius hoc est precisum et separatum a iure agnationis et cognationis sicut vsusfructus causalis. non est aliquod ius separatum a domino. textus est in lege ius agnationis. supra de pactis. et lege iura sanguinis. de regulis iuris. probatur in. lege post emancipationem. paragrapho primo. de liberis legatis sic et patronus. qui habet ius succedendi liberto non habet aliquod ius separatum a iure patronatus: vt lege finali. de liberis agnoscendis. ¶ Ex predictis apparet quod ex tali iure succedendi procedit regula negatiua: scilicet qui non habet illud ius non potest repudiare. regula affirmatiua huius legis non procedit. quia qui habet illud ius succedendi non potest illud repudiare. vt lege ius

† Andreas Pomate.

a ¶ Io pōt. vide alex. in. l. is qui. §. ff. l. pn. s. e. et in. iij. co. ver. nō obstat regula.

b ¶ Minorū carū. propterea bar. in. l. si i metallū. j. de his q̄ pro nō scri. dixit q̄ si fratres minores instituūtur heredes q̄ hereditas vadit ad venientes ab intestato nō ad fiscū.

3

agnatoꝝ. et dicta.l.iura sanguinis.z hoc est verum a
quod non potest repudiare simplici repudiatione.
7 ¶sed per pactum cum iuramento potest de iure ca-
nonico.extra de pactis. c. quamuis.libro.vj. licet de
iure ciuili sec⁹ vt.l.pactum .C. de collationibus.et.l. b
non dubium.C.de legibus.ius vero succedēdi quod
8 competit patrono potest tolli eodez modo⁹ quo ius
patronatus.vt.l.secūda et.iij. C. de iurepatronatus.
¶Non obstat.l.ij.§.si mater.infra ad trebellianum.
quia fateor quod succedendi ius potest adimi ab il-
lo iure agnationis vel cognationis:sicut vsusfructus
a dominio.sed donec durat non est aliquod ius sepa
ratum ab illo iure agnationis. Nec obstat quod est
spes aliqua.vt in.§.si quis quasi.quia fateor qꝫ pōt
esse spes:hoc est actus volūtatis sperantis:tamē nō
est spes a iure approbata. ita quod dicatur ius esse
aliquod:imo totaliter reprobatur in mortem alteri⁹
8 sperare.vt.l.finali. C.de pactis. ¶¶Est et aliud pos-
se succedere seu ius succedendi liberorum: et istud
b est aliquod per se separatum b a iure filiationis.quod
probatur.ſ.de adop.l. nec ei.§. preterea.vbi dicitur
quod filij habent spem succedendi parētib⁹. z istud
a iure approbatur propter votum parentum.vt.l.scri
pto.j.vade libe.quod apparet:quia mortuo filio pri-
mi gradus nepotes succedunt in illud: quia ius pa-
tris sumunt.j. de suis et legitimis.l. prima.§. suos.et
l.gallus.per totum.de liberis et posthumis. et in au
tentica.de heredi.que ab intestato.§. primo.si succe-
dunt in illud ergo est aliquod separatum a iure filia
tionis: cum in illo non succedat: extinguitur enim
cum persona:z in illo iure procedit regula negatiua:
quia qui non habet illud ius non potest illud repu-
diare.non autem procedit regula affirmatiua: quia
non potest filius remuntiare iuri succedendi.vt dicta
l.pactum.C.de collationibus. licet contrarium fuit
factum in veteri testamento de Esau qui vendidit
fratri suo Jacob ius primogeniture.Est ergo aliqd
ius a iure filiationis distinctum:et probatur in decre
9 tis:non recordor vbi. ¶¶Est aliud scilicet potestas
c succedendi c ex testamēto alicui viuenti.et illud simi
liter non est ius aliquod nec spes approbata a iure:
quod apparet:quia quis non potest petere aperiri
tabulas viuentis quod posset si aliquod ius habe-
ret.vt.l.secunda.§.si dubitetur.j.titulo primo.z non 12
debet esse solicitus de hereditate viuentis,vt.l.secū-
da.§.interdum.ſ.de vulga. et pupilla. non est ergo
aliud nisi quedam possibilitas succedendi sic cogita
ta vel imaginata.vt.l. prima. de iniusto testamento.
10 vbi exponitur potest:id est possibile est. ¶¶Sz cir-
d ca hoc quero⁹ an substitutus pupillo mortuo testato
re dicatur habere ius succedendi:vel spem aliquam
a iure approbatam:ita quod ius dicatur. Respōdeo
e quod non.solum enim in statulibero fauore liberta-
tis est introductum vt viuente pupillo dicatur habe
re spem.vt.l.secunda.et.l.in tabulis.j.de statuliber.
in alio substituto non.vt dicta.l.secunda. §. inter dū.
de vulgari et pupillari. ¶¶Et hoc dixi iam pluries.
11 in ciuitate ista est statutum † quod quicunqꝫ habet in
strumentum testamēti vel codicillorum alicuius rei
valoris decem librarum vel supra:debet illud produ
cere animo insinuandi infra sex menses: alias nō va-
leret nec audietur:certe ille qui est substitutus pupil

¶Eodē modo.z no.qꝫ Bar.in.l.fratres.C.de inof.
testa.dixit quod facilius tollitur ius patronatus qꝫ
iura sanguinis.vt.l.ius agnationis.uncta.l. final.C.
de bo.libe.

Andre. Poma. ¶Separatum. Vide circa hec vnum verbum Alexan. consi. iij. in fi. in inj.col.ponit Paul. de castro hic.

lo pupillariter:viuo pupillo non tene
tur insinuare:quia non habet ius nec
spem aliquam que censeatur alicuius
estimationis:nec deberet esse solicit⁹
de hereditate viuentis.pro hoc optime
facit de.l. post emancipationem.
de liber.lega. Sed si esset substitut⁹
per fideicommissum:tunc aliud dice- c
remus.habet enim interim spē.quod
patet: quia potest petere cautionez;
vt in toto titulo:vt leg.nomine cauea
tur.et non certat de hereditate viuē-
tis:sed iam mortui:vt nota.C.ad tre-
bellianum.autentica nisi rogati.ergo
habet aliquod ius quod potest esse
estimationis decem librarum.z vltra
predicta vera quod non est ius ali-
quod:scilicet principaliter et per se.sz
bene potest dici ius aliquod: hoc est
qualitas aliqua inherens substitutio
ni facte de illo substituto: quod appa d
ret:quia si substitutus adhit paternaz
non potest repudiare pupillarem. vt
l.quidam elogio.C. eodem. Item in
venditione hereditatis paterne po-
test venire hereditas pupillaris.vt.l.
secunda.§.illud. de heredi. vendi. et
sic accessorie:vt ibi nota. Item trans-
mittitur ad heredem in casu cum ipsa
hereditate:vt lege qui patri. infra eo
dem. ¶¶His premissis ad propositū
dico quod in ista potestate succeden-
di procedit regula negatiua: quia
qui non habet non potest eam repu-
diare. affirmatiua autem non proce-
dit:quia viuo testatore non potest re
pudiari hereditas. vt.j.l. proxima.
¶¶Tertiū posse principale est posse
adire hereditatē vel ius adeundi respe.
ctu certe hereditatis tam existentis:
quia mortuus est ille de cuius heredi.
tate agitur.et hoc tripliciter. Primo
quando hereditas non esset delata:
vt quia institutus est sub conditione:
et conditio pēdet. Certe illud ius est
aliquod:et spes aliqua iure approba
ta:quod apparet:quia potest peti bo e
norum possessio secundum tab. et qꝫ
ista spes sit aliqua res: est text. ſ. de
heredi. vel actione vendi. l. nomina.
facit.l.spem.C.de donationi. ipsa ta-

col.ver.3ꝫ nullus.in.j.vol.z in.x.col.in prin. Et con
trariū videtur velle Bar.in.l.q̄ rome.§.duo fratres.
in.j.fol.primi contrarij.ff.de verb.obli.

Andreas Pomate.

¶Hoc ꝯ
ro. An sub
stitutus te
neatur insi
nuari face
re testamē
tum viuo
pupillo: et
quid in fi-
deicōmis-
sario: vide
Bald.in.l.
testamēta,
C.de testa;
et in.l.ij.C.
qui.res in.
non no. en
ge.et Jos.
de Imol.
in.l.facta.
§.si bono-
rum.als.l.
a filio.j.ad
trebel.

Aud eas
Pomate.

¶Non so-
lum. Vide
Alex.con-
sil.lxxxvij.
in x. colū.
als.in j. ij.
vol in vij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

men spes hoc casu non potest cedi: nec transmittitur. ¶Contra hoc videtur quod illud quod est spes nõ sit aliqua res. vt. l. nec emptio. de cõtrahenda emptione. Solu. per te. Secũdo modo dicitur quis habere posse adeundi hereditatem quando hereditas est delata: & subest aliquod impedimentum: vel circa personam: vel circa casus qui ponuntur in gloss. & illud posse est ius aliquod: quod apparet: quia ei prescribitur. vt. l. licet. C. eodem titulo. non obstante ignorantia. vt. l. final. in fine. de prescriptio. longi temporis. et de prescriptio. triginta annorum. l. sicut. et. l. omnes. Item quandoq; transmittitur: vt in casibus qui nota. in. l. ventre. ff. eodem. sed videamus istud quod ius est. Respondeo: si quidem impedimẽtum est animi: quia furiosus vel infans vel alter ignorans testamentum vel mortem testatoris vel hereditatem sibi delatam: tunc appellatur ius adeundi: nõ dico ius deliberandi: quia deliberare non potest ille qui ignorat. vt. l. cum antiquorum bus. C. eodem. sed si est aliquod impedimẽtum subsistente scientia vt si est filiusfamilias vel pupillus vel eius tutor: tunc dicitur etiam ius deliberandi quod apparet: quia tales deliberare possunt. vt. l. qui in aliena. §. si is qui putabat. versiculo nam eum. ff. eodem. et. l. multum. de condition. et demonstratio. dixi plene in. l. qui duos. de rebus dubijs. facit. C. qui admit. ad bonorũ possessio. l. prima et quis ord. in bono. possessio. ser. l. finali. et istud dicitur ius deliberandi & adeũdi simul. scilicet quia ius deliberandi presupponit ius adeundi. vt. l. cum antiquorum bus. in. ff. glosse parua. sed ius adeundi potest esse sine iure deliberandi. vt. ff. dixi. ¶Sed oppo. si illud est ius aliquod: ergo seruus acquirit domino. vt. l. acquiritur. de acq̃rendo rerum dominio. non ergo est necesse quod precedat iussus. Respõ- b. deo ius[a] acquirendi per filium vel seruum non queritur patri vel domino: 15 quia sic esset acquisitum: antequam adiret contra legẽ Pretia rerum. infra ad legem falcidiam. sed ius prosequẽdi actionem iam quesitam: vel quesitam retinẽdi acquiritur. vt dicta. l. acquiritur. et. l. placet. ff. eodem. et dixi in. l. is qui. §. finali. ff. eodem. Ex hoc 16 patet & quod si seruus[a] decedit ante aditam hereditatem dominus nõ potest adire. vt. l. idem neratius. §. primo. ff. ad legem aquiliam. et idem dico in monacho. si decedit. anteq̃ adeat: Abbas non potest adire eadem ratione. Nunc ad propositum in illo iure procedit regula negatiua qui non habet illud posse adire nõ potest repudiare. nõ autem procedit regula affirmatiua: vt qui habet illud posse licet impeditus possit repudiare. vt hic. et ff. l. proxima. in principio. et. l. is qui heres. in princi. ¶Tertio modo dicitur posse adire vel habere ius adeundi nullo modo impeditus et istud appellatur et similiter ius deliberandi et adeundi. vt dicta. l. cũ antiquorum bus. in secunda glossa. et in illo iure procedit regula negatiua. scilicet qui non potest adire sine aliquo impedimento potest repudiare. vt. l. quarta. §. eodem. Item procedit regula affirmatiua posita hic: scilicet ille qui potest adire sine aliquo impedimento potest repudiare. ¶Illa ergo regula sit limitata. reintro gloss. & oppo. ad eam. tutor potest adire hereditatem infanti delatã absq; aliquo impedimẽto: vt. l. si infanti. C. eo. & tamen nõ potest repudiare: vt. l. tutor. ff. de bo. pos. ergo regula nõ est vera. Ñnd. dicit gloss. fallit. tu dic. hec regula procedit in eo qui potest adire pro se & ad sui vtilitatẽ. secus in eo qui adijt pro alio ita not. gloss. in. l. eius est velle ff. de regu. iur. tangitur in glo. in. d. l. si infans. ¶Oppo. seruus repudiare non potest: tamen potest nolle adire: l. iij. in fi. C. de here. instit. Dicit glo. ibi fallit. certe nõ fallit. quia seruus nõ potest adire: licet possit nõ adire: sed dubium facit qõ dicitur de domino qui potest repudiare licet nõ possit adire. sed dic vt dixi in. l. is qui heres. ff. eo. in fi. ¶Opp. bonorũ possessionẽ decretalem quis potest acquirere nõ tamen põt repudiare. vt. l. j. §. decretalis. de suc. edi. Glo. dicit ibi fallit. tu dic quod dam est ius querendi. & tũc tractam[a] de repudiatione ita loquitur hic: hoc est de nõ acquisitione vel de abdicatione potestatis querendi: sed bonorum possessio decretalis est ius quesitum. vide ibi nõ cadit repudiatio. sed bene potest queri vtrum possit derelinqui & haberi pro derelicto nõ an possit repudiari: quã q̃stiõ est ergo &c. vt. l. sicut. C. de re- 14 pu. here. † & p hoc dico q̃ illud ius adeũdi hĩditatẽ est ius querendi: & ius q̃rẽdi nõ q̃ritur alteri: vt. ff. dixi de filio & seruo & monacho. ideo dicũt iura q̃ regulariter hereditas non adita nõ transmittitur: vt l. j. §. in nouissimo. de ca. tollen. & l. vnica. de his qui ante aper. tab. ¶Expediti de theorica huius. l. veniam[a] ad q̃dã ex q̃bus apparebit practica hui[a]. l. & primo hic ponunt impedimẽta q̃dam circa psonã: q̃dã circa alias qualitates que interuenire debẽt. ¶Videamus qualiter[b] hec probentur circa personam de facili: videtur: primo enim requiritur q̃ sit liber homo. ¶Certe ei qui dicit eũ nõ liberum incũbit onus probãdi si est in possessione libertatis. alias secus: vt. l. mouet. C. de ser. expor. & eodẽ mõ. qũ dicitur de filiofa. vt. l. circa. §. de pba. & qũ no. in. l. titia. §. solu. ma. Itẽ quod dicitur q̃ dz esse compos mentis. & ille dz probare qui dicit nõ cõpotem mentis: vt. l. ne codicillos. C. de codicil. Itẽ quod dicitur maior. xxv. an. dic vt dixi in. l. de etate. ff. de minor. ¶Venio ad alias qualitates in quib[a] est aliqualis difficultas. & primo dicit glo. q̃ dz scire testatorẽ mortuum: vt. l. prori. hoc importat duo. ff. q̃ vere sit mortu[a]. ite q̃ heres sciat. Primũ qualiter probetur tangit gl. in. l. sed si de fu- j. e. & j. tit. l. j. §. si dubitetur. & ibi dicam. Secũ sc.

a ¶Ñsi deo ius. circa hoc cõsidera ẽba bar to. in. l. que aũt. §. si seruũ. ff. que in fraud. cre. et vide not. p Bar. ff. pro. tit. col. in fi. Andr. po.

b ¶Videamus qualiter. ¶Vide Jas. in. l. si pu[a]. in. xlij. col. de no. oper. nun. Alex. in. l. si remãcipati. in. ij. no. C. de col.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

16 †q̄ heres sciat examinemus. et sciendum est quod illud scire non debet intelligi de vera scientia q̄ percipitur per sensum sicut dicimus de teste: vt. l. testiū. de testi. et. l. qui testamento. §. fina. s̄. de testa. ꝛ l. j. in pun. de his que in test. dele. Sed intelligitur de scientia. hoc est de vehemēti opi. vt. l. cum quidam. §. q̄ dicitur. infra eodem. et no. in lege si quis extraneus. infra eodem. §. fi. facit quod no. in glo. in. l. ĥ. §. idem labeo. de aqua plu. arcen. ¶ Nunc videamus qualr
a hec scientia probetur. [a]ad quod aduertendum est q̄ aliquando ille qui dicitur heres negat se scisse defunctum testatorem ad hoc vt euitet onera hereditaria. et alius vult probare ipsum sciisse. et tunc siq̄dem dixit se facere expresse aliquid vt heres videtur confessus illum mortuum sciisse: quia viuentis nulla est hereditas. vt. l. j. s̄. de here. ven. et. l. j. infra pro hered. nec potest venire contra suam confessionem nisi de errore doceat. vt. l. generalit. C. de nō nu. pec. Sed posses dicere. ista confessio non debet preiudicare nisi ꝯtum ad illos qui presentes fuerunt: vt. l. fi. s̄. de interro. ac. Respon. quod non est illud verū: quia in casu isto aditio preiudicat quo ad oēs etiaz si fiat tacite faciendo id quod non potest fieri citra ius et nomen heredis: vt. l. pro herede. j. e. Non ob. l. fi. s̄. de inter. act. quia debz intelligi in eo qui heres esse non poterat vt ibi no. ¶ Quandoq; ille qui di-
b citur [b]heres: nō dixit expresse quod faceret vt heres: ſ; alio mō res' hereditarias administrauit ita quod si sciret mortuū videretur adiisse: in casu isto si probetur quod sit consanguineus eius qui dicitur mortuus scire presumitur. vt. l. octaui. j. vnde cogna. et. l.
c de tutela. [c]C. de in integ. rest mi. nisi forte ipse ex aduerso ad excludendum talem presumptionem probet absentiam suam vel aliquid aliud per quod tollatur illa presumptio: vt. l. filium. de his qui sunt sui vel alie. iur. ꝛ extra qui ma. acc. pos. c. cum in tua. sive ro non est cōsanguineus. sed probaret quod esset vicinus tunc deberet probari quod fama esset in vicinia: et presumeretur scientia. vt not. in. l. si tutor. C. de peri. tu. sed si non esset vicinus: sed esset eiusdem ciuitatis debet probari fama in ciuitate ꝛ presumitur scientia eius: vt. l. regula. §. primo. et. l. nec supina. de iur. et fa. ignoran. et facit. C. de remiſ. pig. l. si eo tempore. d. l. si tutor. et. d. c. cum in tua. nisi ipse ex aduerso ad tollendam istam presumptionem probaret absentiam vel infirmitatem: vt. d. c. cū in tua. quod not.
17 diligenter †quia illud q̄ dicitur quod presumitur q̄s quod sciat illud de quo est publica fama in ciuitate intelligitur de sano non de infirmo: presente non de absente. Aliquando ille qui dicitur heres non est cōsanguineus nec vicinus nec est ciuis eiusdem ciuitatis: tunc non presumitur presentia: et tunc nec per cōsequens scientia. nisi alijs modis probetur. nam sic presumitur esse in ciuitate vnde est: nisi ipse ꝓbet absentiam. vt dictum est de necessitate presumitur q̄d non est in alia ciuitate. vt. l. optimam. C. de cōtra hē. et cōmit. stip. Aliq̄n ipse heres dicit se sciisse. ꝛ ali? ad excludendū eū ab hereditate dicit ipsum nesciisse. et tunc aut ille heres dixit tunc et nunc dixit aliq̄d mortuū: et est p̄sumptio q̄ vere sciuerit ex eo q̄d dixerit. nemo em̄ vr̄ dixisse q̄d mēte nō cogitauit. l. labeo. de supel. leg. est em̄ ei credendū in his q̄ mēte
20 j. ad carbon. ¶ †Pro declaratiōe hu

fua cōsistunt: vt no. insti. de act. §. alte. nisi ex aduerso ad excludēdū illā p̄sumptionē sciētie ꝓbetur ꝑa: q̄d p̄t fieri ꝓbanda q̄ fuerit mortuus tali loco et tēpore et q̄d tunc heres erat in tali loco q̄d ad eius notitiā peruenire non potuisset. vt. d. l. optimā. vel probādo q̄d per alios cōmuniter viuere putabatur sic opinio heredis q̄ colligit ex dicto suo nō fuit mota iustis rōnibus. q̄d sufficit ad impediendā aditionē.
18 vt. l. cū quidā. §. q̄d dicit. j. e. ¶ †Sed pone q̄ quidā se sciisse in preteritum nō dixit: sed simpliciter bona adiuit. ꝛ modo scire dicit: nō sufficit puta si ius a deūdi esset sibi delatū per ius deliberādi q̄d durat anno: vt. l. cū antiq̄oribus. C. eo. et annus esset elapsus: certe non presumitur sciētia in preteritū per regulā. l. verius. s̄. de ꝓba. ꝛ c. presumitur. de reg. iur. lib. vj. q̄d intellige nisi probaretur aliquid ꝑ q̄d sciētia presumatur. puta q; erat cōsanguineꝰ vel vicinus vel ciuis et erat fama in vicinia vel ciuitate vt ex predictis patz: et eodem modo quando tractatur de ꝓbanda scientia alicuius hominis iam defuncti propter ius deliberādi b
quod sciens transmittit probari debz per coniecturas predictas. que cōiecture possunt tolli p alios modos predictos. sit ergo cautus aduocatus ad faciendas probationes concludētes pro parte sua. Sum expeditus de primo. ¶ Scōo dicit glosſ. q̄ debet scire c
sibi delatam q; pure institutus est vel est purificata institutio vt in glossa.
19 ¶ †Circa hoc est aduertēdum quod primo presupponit testm̄ esse factū et illud debet scire: et non intelligas q̄d interfuerit testamento vel viderit fieri vel legerit: sed sufficit q̄ ei sit dictū vel scriptum literis amicoruz. vt. l. de etate. §. finali. s̄. de inter. act. vel quod de hoc sit cōis opi. et per supradicta apparet q̄ hereditas p̄t adiri clausis tabulis: vt. l. j. §. cum igitur de catol. et. l. j. i fi. de iu. ꝛ fac. ign. et. l. j. §. j. j. de bo. pos. ſm tabu. sed si ex aduerso probaretur cōmunis opinio et fama q̄ testamentum non esset factum: tūc heres non posset adire licet esset in cōtraria opi. sed secus si esset certus per suum factū: vt q; interfuisset vel haberet testamentum publicum vt probat j. eo l. cum falsum. et. s̄. l. proxi. in pūn. ꝛ ibi no. j. e. l. cū quidā. §. fi. Ite si heredi moueret questio de testō per hoc diceretur reddi dubius adeo q̄ non p̄t adire nisi sit certus pfecte: vt. d. l. cū falsum. j. e. expressius in. d. l. scriptū

¶ Scientia ꝓbet. de q̄ etiā p glo. in. l. vētre. j. e. in ver. sciāt sic. et in. l. ij. §. q̄ abſuari ac cipit credere ꝑ scire et estimare. et ibi vi de Bar. in pun. et q̄d ibi post eū dixi. C. de iur. ca.

Andreas Pomare.

¶ Dicit. vide aret. q̄ illū text. in. l. ij. §. fi. ff. sol. ma. vide Bo. ꝑsi. ccccij.

¶ L. ō tutela. de intellectu eorū q̄ hic dixit Bar. vi de q̄ dixi i l. titi?. §. j. post Bar. de libe. et posthu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Impediat aditionem. sed certe vt mihi videtur d. §. suum non probat opi. Bar. q̃ q̃n̄ suus est institutus tunc non attenditur quo ad acquisitionem hereditat̃ scĩa heredis seu cõmũis opi. Imo. l. ꝑa q̃ semp est certa est illa q̃ suo defert heredit̃ nullo fct̃o heredis iterueniẽte. vt d. §. suũ. et l. illud. s. si pars here. a pet. ſz opi. bar. melꝰ ꝓbat in. l. falsuz. j. e. iuncta. l. ij. C. de edi. di. et not. gl. fin vnã fol. in. d. l. cũ falsam. z ibi Bar. expresse: z ꝓ Bart. hic faciũt oĩa iura dicẽtia q̃ aliqua impedit̃ faciẽda q̃ non impediũt iã facta. l. ꝓfurioso. cũ similib̃ hiq̃ sunt sut.

Andreas pomate.

b ¶ Dic̃ gl. vide Bo. ꝛſi. dixi.

21 tius questionis et precedentium et etiam sequentiũ moueovnum dubiũ. pone q̃ heres credidit ab initio testm̃ esse factum et se institutũ et defunctũ mortuũ et ita erat cõis opi. et fama et veritas. vnde ipse potuit adire et adiuit. postea superuenit fama in cõtra. qd erit de illa aditiõe? Videtur q̃ sit nulla. nam sequens fama tollit pumã: vt. l. ij. §. ij. j. qs ot. in bo. po. ser. Cõtra b dico. nam postq̃ quis effectus est heres: opi. cõis contraria illud non permit nec extinguit. vt. l. cũ quidã. §. fiũ j. eo. licet enim cõis opi. impediat aditionem. a non tamen potest extinguere aditionem factam. vt ibi patet. z in hoc etiam debet esse cautus aduocatus vt articuli concludant famam tali tempore quod sufficiat ad intentionẽ suam. Posito ergo † q̃ cõstet testamẽtum factum debet scire vtrũ pure vel sub conditione sit institutus. ponam ergo quod in veritate sit institutꝰ pure: ſz an heres hoc sciuerit dubitatur qualiter probetur. Dic aut heres fuit certificat̃ de testamento. q̃ inter fuit vel vidit vel recitari fecit: et tunc non potest dubitari quin sciuerit fm quod est: vt. j. tit. j. per totum. Aut heres fuit certificatus ex opi. multorum: et fama vel ex literis amicorũ: et tunc aut illorum opi. vel assertio habebat se simpliciter q̃ talis erat institutus. vtrum pure vel sub conditione nihil dicebãt. et tunc presumendũ est q̃ pure credidit. vt. l. j. de condi. et demõ. z ideo poterit adire. q̃ sua opi. cum veritate concordat: vt. l. cum quidã. §. qõ dicit. j. e. aut opi. vel assertio ex qua heres fuit certificatus habebat se cum dubitatione. vt q̃ dicebãt fecit testamẽtum et instituit talem nescimus vtrũ pure vel sub conditione: et tunc heres debet esse certus: vt. l. cum falsum. j. e. et. s. l. proxi. in pn. Si vero dubitatur qualiter fuit certificatus. et tunc in dubio heres presumitur scire q̃ in testamento continentur: vt. l. cum heres. de lib. leg. et. l. quidã ita. §. si quis filium. ad treb. facit. s. de transa. l. non est ferendus. examinaui in. l. qui Rome. §. duo fratres. infra de verbo. obli. sed si poneremus heredem in veritate institutum sub conditione: tunc si conditio non extitisset absq; dubio aditio non valeret. vt iurib⁹ vulgaribus: sed si poneremus conditionem extitisse. ſed dubitatur an. heres sciuerit extitisse. tunc potest esse conditio constituta in talẽ euentum quod heres presumitur scire pura mortem consanguinei vel vicini vel in aliquem euentum alicuius facti. de quo fama erat in ciuitate. vel ex predictis patet. sed si predicte presumptiones cessarent restat regula quod presumitur ignorantia. vt dicta lege verius. et dicto. c. presumitur. An autem dicta ignorantia vitiet aditionem. Aduerte quod si heres sciuerit cõditionem adiectam vitiatur aditio. si vero credit se pure institutum licet fuerit sub conditione et conditiõe purificata aditio valet: vt. l. ſz et si de sua. in fi. et. l. si quis extraneum. §. fi. j. e. et ibi per Dy. ¶ Tertio requiritur. dicit gl. b quod sit certus quod testator potuerit testari. aſs dubitat de viribus testamẽti: vt. l. heres. §. fin. ¶ Certe hoc quod potuerit testari de facili scitur. scilicet si nõ habet aliquas ex illis cõditionibus que ponuntur in lege si q̃ramus. de test. sed si quis vellet probare heredem de hoc dubitasse ad excludendum eum ab hereditate: et tunc hoc est difficile. Ideo aduerte aut quis vult hoc probare ꝓ verba heredis a deũtis vel per facta extrinseca. Primo casu si quidem verba heredis expresse habent se ad dubitationem: vt q̃ dixit nescio si potuerit facere testamentum vel non: q̃ ignoro: vtrum fuit pupillus vel adultus an pater eius decesserit ante eum vl non. et tũc est probata dubitatio: est enim actus mẽtis qui probatur per verba. vt. l. labeo. de supel. leg. et quod not. insti. de acti. §. alie. Sed si verba heredis ostenderent quod animus magis inclinabat se ad vnam partem q̃ ad aliam: tunc secus esset. verbi gratia. dicebat heres: credebam quod pater decesserit ante eũ: vel q̃ esset adult⁹: q̃ sic audiui a tali: nec tñ posset esse bene certus: tunc non nocet talis incertitudo: cũ habeat vehementem opi. in ea parte que sufficit vt no. in. l. si quis extraneus. in fin. infra. e. Si vero probaret dubitationẽ heredis per alia extrinseca: tunc si cõmunis opi. seu fama erat contra id qõ heres adeũdo asseruit. tunc assertio heredis nihil releuat. vt. l. cum quidam. §. qõ dicit. j. e. nisi heres doceret se certum per sensum cõpotus. vt. j. eo. l. cũ falsum. et qõ. s. dixi. 23 ¶ Sed quero: † q̃d si circa id ꝓbetur due fame cõtrarie: et opi. heredis cõcordabat cũ illa: que magis faciebat ꝓ eius standũ est illi fame que procedit ab hominib⁹ magis dignioribus. vt. l. cũ quidã. §. quod dicitur. ver. quid ergo si ipsa. j. eo. vbi mulier licet neget si obstetrices affirmãt standum earũ dicto. et si esset fama equalis putarem satis dubitari ex hoc esse probatã dubitationẽ q̃a animum suũ non põt inclinare magis ad vnã rem q̃ ad aliã. 24 ¶ Quarto dicit † glo. requiritur quod sciat q̃ nullus eũ ꝓcedat: aſs dubitaret de viribus testamenti: vt. l. cum quidam. §. primo. j. e. hoc quod aliquis eũ precedat potest cadere in dubitationẽ altero de tribus modis. primo si forte defunctus habebat quendam filiũ qui absentauit se et de eius vita vel morte dubitat: tunc qualiter quis posset certificari q̃ nemo eũ precedat apparet et ex his que dicent̃. j. qualiter posset probari vita vel mors alicuius dicitur in. l. ij. §. si dubitetur. infra titu. primo. Secũdo potest hoc contingere quia est aliquis presens qui dicit se filiũ: alius negat: q̃ forte dicit suppositũ eũ vel ex alio ventum. quod dicit qualit. deducant incertitudinẽ non est ne-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

stra materia sed l.j.C.ad.l.comel.de fal.z.l. scriptus. ad car.l.filium de his qui sunt sui vel alie.iur. Tertio modo pōt cōtingere:q; est quedā mulier que ō: prēgnans q̄ paritura est post humū anteriorē in gradu: de hoc si dubitatur vel qualiter certificetur traditur doctrina a;iurisconsul.in.l.cum quidam.§.j.j.e. quod dic breuiter aut mulier asserit se prēgnātem esse: vel non esse:z per neminem ꝓtradicitur.tunc eius dicto credetur:vt.d.§.quod dicitur si putetur.z.l.j.§. ceterum.de ven.inspic.si vero cōis opi.obstetricum vel dominarū que cum ea cōuersantur se habeat in contrarium.tūc standū est illi opi.sed si opi. sunt diuer-
25 se dic vt dixi.s. ¶Quinto dicit glo.† q; scire debeat
a qua ex causa ad eum pertineat vel ex testamento[a] vel ab intestato:vt.j.eo.l.si is ad quem. hoc quod dicit ex testamento de facili stat sin ea que dixi. s. sed hoc quod dicit ab intestato:illa est mere negatiua.f. q; testamentum nō fecit.qualiter ergo hoc scire poterit' Respondeo.ex opin.communi:quantum cum veritate concordat: vt dicto.§. quod dicitur. si vero communis opinio. est q; testamentum non fecerit eo-ipso qō hoc allego.f.testamentum nō factum proba; tal;est intentio mea:nisi per aduersariū aliud probet: vt.l.cū probatio.z ibi no.al's.in.l.cū de lege.s.de p-
26 ba.Sed si † opi.est qō fecerit testamentū tamen non reperitur:tunc ad hoc vt possit veniri ad aditionez: consulerem fieri diligenter inquisitionem autorita-
b te iudicis.f.q; interrogarent oēs notarij [b] et habentes ꝓtocolla notariorū mortuoꝝ:interrogarent cō sanguinei z vicini z presbyteri quibus confitebatur
31 et similes persone.z si nō reperiretur apud illos tūc dicatur pro vero testamentum non esse factū.sic deducitur in verum per discussionem quem non esse soluendo.in aut.de fideiuss.§.j.z de pig.auten. hoc si de
32 bito:sicut etiā per discussionē deducitur in notitiaz an aliquis sit presens:vt.l.cū quidā.§.fi.cū.l.seq.j. de leg.ij.z.l.hoc iure.de ver.ob. sic etiā per diligentem
c inquisitionē[c] certificamur an res extet vel sit deperdita:vt.l.iij.§.nerua filius.de acqui. pos.in dubio autem si de hoc nihil est dictum:si quidē est heres su⁹ non est presumendum q; sciuerit testamentū .q; pōt esse heres ex testamento etiam ignorans: vt.l. si seruus testō.j.de stip.ser.z.l.quesitū.de acqui.re.do.z.l. eius qui in prouincia.s.si cert.pet.z.l.extraneū.C.de here.instit.z in.§.fi.insti.eo.ti.nec videtur de nouo acquirere:sed sibi videtur dūium cōtinuare. z ideo in eis nō hz locū ti.pro herede. vt.l.j.C. pro here. z.l.in
27 suis.de lib.z posthu.† Sed si esset heres extraneus presumitur scire in dubio nisi q; cōiecturas cōtra probetur:vt.d.l.cū heres.de ll.leg.z.l.quidā ita. §. si q;s filiū.ad treb.z.l.non est ferendus.de transac. glo.nō
28 ponit hic plura. ¶Sexto dico † q; requritur q; sciat vtrum sit heres volūtari⁹ vel suus.f; si in hoc erraret vitiaretur aditio:vt.l.is qui putat.z.l.seq.s. eod.
29 ¶† Circa hoc moueo vnū dubium.titio fuit delata hereditas sempronij:an titio ego successi: z feci fieri vnū instrumētū huiꝰ tenoris.dico q; ego credo q; si 1
tius fuerit heres sempronij:z eiꝰ hereditatē adiuit: q; si hoc ꝓbare nō possum . ex nūc ego adeo ex iure 2
deliberandi z adeundi mihi trāsmisso p ipm titium: quero an valeat talis aditio. Et vt q; nō.si essem titius 3
adiuit hereditatē sempronij ego de necessitate habeo illā hereditatē sempronij nec possum repudiare:vt.l. si qs filiū. §.fi. s. eo.sed si ipse nō adiuit sed trāsmittit in meus deliberandi z adeūdi: ego possum eā adire z repudiare sicut ipe poterat:vt.l.si quis filiū.§.j.s.eo.z sic est error in hoc vtrū sim necessarius. vel volūtarius.ergo aditio nulla.In cōtrariū facit.nā ille q; est heres here dis dicit esse heres ex cā pria qua de functo succedit.vt.l.iij. z ibi not.s.de pet.he.z dixi.s.e.l.qui in altera. §. interdū. ¶Preterea nō videt verū q; in aliquo casu ego sim heres necessarius:nisi ex quadā necessitate ꝓsequētie.vez si volo esse heres tūc habeo de necessitate hereditatē sempronij si eā aduim:hoc principaliter dependet ex volūtate mea sicut cū adeo ꝓtē ex necessitate habeo aliaz partem
a adire.nec p hoc dico necessarius: q; a mea voluntate causatur, cū em ego vtroq; casu sim volūtarius videt q; nō impediat aditio: hoc tñ relinquo sub dubio.q; de facto pendet. ¶Septimo † requirit q; sciat p qua parte sit heres.Circa qō distingue: vt not. j.e.l.si qs extraneꝰ.§.j.z.l. ex semisse. p̄dicta vera qñ qs p se solū pōt adire.
31 Sed qñ † filius vel seruus adit iussu patris vel dñi:in cuius persona requiritur q; cadat scientia p̄dictorū? Rñ. in persona filij vel serui.vt.l.cū quida.
32 §.pe.j.eo. ¶Sed quero † qñ adit pupil.cū auctoritate tutoris vel tutor cū cōsensu pupilli:in cuius persona requritur q; cadat scientia predictorum? Rñ.sufficit q; hoc sciat tutor. hoc notabiliter voluit dicere tex.l.l. pupilli. s.eodem . vbi dicitur quod pupillus nō pōt scire causam sue aditiōis : z tñ fauorabiliter ei p̄statur q; possit adire cū auctoritate tutoris . non habetis hic alia. z hec sufficiant.

Di hereditatē.

Non est lōgū tēpus q; fuit mihi apportatus vnus p;o
c ceſſus in quo dicebatur q; mater talis erat mortua.Itē q; talis fuit mater.Itē q; talis fuit filia . Itē q; talis fuit gerens pro herede: nō tamē fuit positū q; ista sciuerit matrē esse mortuam.certe nihil valet:q; nō pōt gere re pro herede nisi sciat matrē mortuā esse et hoc tenemenți.

☞ Quid sit dicere p herede z qualiter hoc verbum accipiatur.

Quando quis dicatur aliquid facere causa custodie vel vr heres.

In his que consistunt in animo statur dicto meo.

Andreas Pomate.

a ¶Ex testamento. Adde q; si cōis opin. nō ꝓbatur z sit in dubio . Vide Bo.z ibi p mode.in.l. si emācipatus . in.iij. nota.C. de coll. z ibi p Alexan. in.iij.nota. vbi p Lā. vide per com. cōsil. xliij.

Andr.po.

b ¶Sēs notarij. vide qd p hoc dicat alex. in.l.j. C. q̄ admit.

Andr.po.

c ¶Inquisitio nez . Vide Feli. in.c. fi.iij.nota. de proba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

4 Si quis fuit protestatus q̄ aliquid faciebat tanq̄m negotiorum gestor: hereditatis z postea fecit quedam tāq̄m heres: an videatur a prima protestatione recessum: remissiue.

Anim⁹ sol⁹ q̄n obliget me hereditati.

Ea que consistunt in alio sunt facti.

a ¶ Pro herede. dum Barto hic fin vnam lectu. anti 5 quā ponit 6 vnū casum a in quo filius pōt detrahere legitimā de bonis patris et alia dimittere. vide Barto. in l. q; poterat. ff. ad treb. et ibi dixi. z in l. 1 gerit. j. eo. et Bart. in l. j. in. iij. q. principali. ff. de vulg. et pupil.

PRo herede. a In p̄cedentib⁹ z specialiter in. l. is pōt. et in. l. se. dicit iurisc̄onsultus de iure seu ptāte adeūdi: hic dicit de ipso additionis actu. z materiaz huius l. explicabo in l. gerit. j. eo. z breuiter hoc dicit. Qui facit aliq̄d tanq̄m heres oneribus hereditarijs est obligatus. secus si alio aio faciat. q̄ apparere pōt vel ex ptestatione vel ex facti qualitate. hoc dicit vsq; ad. §. si q̄d tū. ¶ † Quero: q̄d est dicere p̄o here de: dicūt quidā id est p dño. vt instit. de here. quali. z diffe. §. pe. z intelligo p̄o dño. s. ex causa hereditaria: posset em̄ dicere se dim ex alia causa z non c est heres: vt. j. dū dicit quasi alio iure dñs etc. Qualiter hoc verbū p here de accipit. dic vt. l. regulariter. §. de pe. here. z. j. p herede sup. rub. ¶ Et 2 glo. † nostra q̄rit de vno. pone q̄ ptestatio non fuit facta q̄d in dubio p̄sumet. an videt causa custodie vl̄ vt heres: ¶ Hic sunt gl. diuerse sicut fuerunt dicta diuersa z diuersoz doc. z Hug. dicit q; nō est necessaria sed cā tollen de dubitatiōis fit. Azo dicit q; est necessaria al's p̄sumit heres. z. h. d. glo. parua. alia gl. q̄ est in prin. sequētis. §. dicit z melⁱ⁹. q; in dubio ex qualitate personarū z ex gestis p̄sumit etc. Et 1 vide istā gl. q̄ incipit. ideſt aliquid etc. Melⁱ⁹ ergo etc. Ideo Iac. de are. vidēs q; ista gl. relinquit te adhuc incertū dicit sic. q; quedā sunt q̄ nō possunt geri citra ius. z nomē heredis: z tunc sine dubio p̄sumit heres: vt. j. ea. l. §. papi. q̄dā sunt indeterminate q̄ possunt fieri ab herede vt herede z nō vt 1 herede: z tūc dicit standū esse in casu isto iuramēto heredis. l. in ambiguis. 3 ij. j. de reg. iu. allego † tibi bonā gl. ad hoc inst. de ac. §. alie. i gl. ma. vbi dicit q; in his q̄ in aio cōsistūt statur dicto meo. z ad predicta facit q̄d videbitis. j. e. l. si duo. z. l. iul. al's si pupil. §. j. Dubitari tñ posset circa predicta. si esset mortuus ille q̄ hoc fecit: z heres dicit eū adiuisse qualiter scietur anim⁹ defuncti q̄ ab herede nō pōt declarari: vt. l. idē pōponius. scribit. §. fin. ff. de reiven. z. l. inter stipulantē. §. si stichū. d j. de ver. ob. Ideo de necessitate opz nos redire ad doctrinā Azo. quod ex qualitate rei: z personaz: presumā an fecerit causa adeundi vel non vt quia hereditas erat opulenta z tunc causa adeundi. vel non. z tunc nō aio adeūdi. vel q; erat p̄sona pia. vnde ex qualitate rerū z personarū presumamus: vt. l. vnica. C. si quis impera. maledi.

4 ¶ Quero † aliquis est protestatus z nō vidi illud qđ aliquis fuit protestatus qđ ea que faciebat: faciebat tanq̄m gestor negotiorū hereditariorum: z postea b fecit quedā tanq̄m heres an videatur a prima protestatione recessum? Dicam. j. ead. l. §. penultimo. ¶ † Quero vtrum b animus solus obliget me hereditati vt quia sto in camera mea et in animo meo dico ego volo esse heres. an sim? Et glossa. in. l. mutum. s. eo. dicit q; opz qđ sit animus qui p fectionē declarer. glos. tangit in. l. potuit. C. eo. z ibi per doc. veritas est qđ hic loquitur gloss. q; si queris quo ad veritatem an sim heres: z tunc sufficit c solus animus: sed q̄tum ad p̄bationem: oportet q; sit factum. vt animus p̄obetur. z ista est veritas. tamē c in foro consc̄ientie foret teneretur heres ille qui habet animum talem. sed non vltra vires hereditarias vt dixi in rub. ¶ † Quero an ea que cōsistūt in animo sint facti. Et rex. hic videtur q; nō. cōtrarū videtur in. l. bonefidei. §. j. j. de acqui. re. do. Non ob. hic tex. qui intelligit nō tā facti. s. alteri⁹ extrinsect. sed voluntas est factū etiam: vt d dixi in. l. si is qui p emptore. z nec. ſio si de hoc est questio in philosophia. s. an nolle sit potentia.

☞ Casus in quo filius institut⁹ ab intestato succedens potest habere legitimam z aliud repudiare.

Hereditarios. Vidi semel quendaz filium qui possidebat bona p dote matris sue z p sua legitima querebatur quid iuris. Et tetigi tibi in. l. si liberi⁹ patro. 10. j. de bo. lib. z dico † tibi q; in vno casu potest tantum filius institutus ab intestato succedēs habere legitimā z aliam repudiare. z casus est iste. s. pater instituit filium z grauauit ipsum de aliqua re propria ipsius filij. et ei dedit vulgariter substitutū tunc pōt velle legitimā et repudiare aliud et ad substitutū relinquere: vt. l. si habertus patrono j. de bo. lib. al's non potest habere quia non potest pro p te hereditatē habere z pro parte nolle: vt. l. ij. z. ij. z. l. si ex asse. s. eo. q; si hꝫ legitimam⁹ vt heres oportet q; habeat totam hereditatem possēs habet partem: vt in. d. ll.

b ¶ Quero vtrū. dum ponit bar. hic in lect. ātiqua an creditores pñt poni i possessiōe vni⁹ vasalagij. vide Bald. in. l. liberti. i fi. C. de oper. liber.

c ¶ Sufficit. adde q; in foro cōsciē tie p Bar. in. l. si q̄s p eod. co. nō. ff. de fide⁹ mus.

¶ Habet legitimaz. de quo vide Alexā. cōsil. cxlij. in. iiij. col. i fi. in. ij. vo. z in. l. q; poterat. i. iij. colū. ff. ad treb. z vid. que scripsi ad Bar. in. l. gerit. eo. vj. j. eo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 ☞ Que opere transeant ad heredes.
2 In his que ad heredem extraneum nō transeunt nomen heres intelligitur de filio.
3 Homines ciuitatis possunt capi ob delictum ciuitatis si superioris copia haberi non potest.

Si quid tamen. In his que nō trāseunt ad heredes extraneos nomen heredis intelligitur de filio: et ideo si illum actum facit vt heres onerib⁹ hereditarijs nō obliga tur. hoc dicit. secūdum intellectum quem habuit hic iurisconsul. licet glosſ. aliter intelligat. ¶ †Oppo. q opere transeunt ad heredes extraneos. vt. l. a duob⁹ et. l. cum patronus. §. primo. de ope. liber. So. intelli ge hic de operis incertis que ad heredes transeunt: non de certis vt in contrario. Item nō intelligas de obsequialibus que non prosunt heredi. fateor quod iste. §. debet intelligi de his que ad heredes non trā seunt. quia tex. dicit. sed qualiter dicat ego discrepo a modernis in lege si nō sortem. §. libertus. supra de condi. inde. ¶ Oppo. et intro glo. mag. qui facit ali quid quasi heres² licet id quod facit nō sit hereditarium. tamen hoc casu oneratur oneribus hereditarijs: vt infra. l. proxima. §. primo. et in lege gerit. ī. e. hic dicitur contra quare male. huius timore quidaz habent hic literam affirmatiuam et cancellant eam. et sic concor. secundū hoc not. casum quod quādoqz plus datur creditoribus q̄z heredi extraneo. rationem ponit glo. nostra in prin. ista litera non habetur cōmuniter ideo non placet nec potest sustineri vt sta tim dicam. Alij habent literam negatiuam tunc pro cedit contra glo. sed glo. respondet q hic debet exponi quasi heres. ideſt quasi non exheredatus. ista expositio destruit tex. ¶ Istud dictum videtur con tra casum in. l. si quis non quasi. ī. eo. dico ego †quod tex. stat propie. ad contrarium respōdeo. in his que ad heredem extraneum non transeūt: hoc nomē heres intelligitur de filio. tex. est de alie. feu. c. f. colū. r. vnde filius petendo vt heres id quod non trāsit ad heredem extraneum intelligitur petere. scilicet vt fi lius intelligendo verba secundum materiam in qua ponuntur: vt. l. si vno. supra loc. ideo non obligatur oneribus hereditarijs. z sic intelligit iurisconsultus papinianus vt apparet. ī. §. proxi. in fi. vbi dat regulam rem pro herede gerere dicitur qui facit quod contra nomen heredis z ius facere non potest. requiritur ergo ius z nomē heredis: sed si est aliquid quod potest facere heredis nomine licet nō iure: non videtur gerere pro herede. hic est casus hic vbi intelligitur heres ideſt filius. ¶ Quero quō intelligit tex. q dicit qō operarū petitio cōpetit creditoribus. Quidā intelligūt de creditoribus filij qdā de creditoribus patris fm diuersas lectu. sed fm lectu. quam teneo intelligo de creditoribus filij qui habet operas licet non sit heres patris. ¶ Sed tunc oppo. quod ille opere incerte non debentur alij q̄z patrono: vt. l. si nō sortem. §. libertus. ſ. de condi. indebi. Solu. glo. no. †quod hoc fit propter necessitatem et inopiam. hoc allegaui in materia represaliarum in prima questione quod sicut propter necessitatem potest creditor capere personam liberam in quam habet ius debitoris. vt puta libertum suum vt sibi operetur: ita propter delictum communitatis non reddentis ius: si superioris copia haberi non potest possunt capi homines illius ciuitatis in quos ciuitas habet ius. Dico tu. lectu. tua contradicit huic litere. put litera est affirmatiua. Respon. illa litera non est bona. vel dic si habes illam literam q petit tanqz heres ex testamento vel aliquid aliud adijcit p quod appareat quod protulit illud nomen heres. non tantum pro filio sed pro heredis nomine z iure.

☞ Recipiens pecuniam a dāte causa conditionis implende quando videatur se pro herede gerere. et numero. ſ.

Quis dicatur habere nomē heredis tantum: quis effectum tantuz: z quis effectum z nomen.

Quis est qui hz nomē heredis. z nō effectum quo ad omnia.

Suus de iure ciuili est heres nomine: z effectu licet secus de iure pretoro.

Qui facit protestationem q non intelligit gerere pro herede. si postea facit actum contrarium protestationi videtur ab illa recedere.

Suus qui habet coheredem nō desinit esse suus.

Beneficiū. l. fi. C. de repu. here. an habeat locum in filio emancipato.

Papinianus. Iurisconsult. fūmat hic in fi. ibi itaqz tunc ꝛc. ¶ Opp. glo. qui semel repudiauit iterū adire non potest. vt. l. sicut. C. de repu. here. Solu. ibi in extraneo. hic in suo. ¶ Opp. ī. eo. l. si seruum. §. fi. Sol. vt in glosſ. ¶ Opp. ſ. de mino. l. iij. §. fei. o. Sol. nō soluit hic. sed. ī. soluit in primo. §. in vltima gl. dic vt ibi. ¶ Opp. qō ista distinctio nō sit bona †nam qñ testator iubet dari pecuniā in dubio intelligitur dari vt heredi: vt. l. qui pecuniam. de ſta. lib. ergo nō potest accipi citra ius z nomen heredis. Distinguе. aut testator iussit dari pecuniam heredi: aut nominatim filio: aut simpliciter. si heredi. tunc indistincte accipiendo videtur gerere p herede. si filio distingue vt hic in tex. aut habebat coheredem aut non. si habebat coheredem aut adiuit aut nō. si adiuit hz locū distinctio tex. secus si non adiuisset. aut simpliciter et tunc perinde est ac si iussisset dari heredi: vt dicta. l. qui pecuniam. ¶ Dicitur hic

a ✝Andre. Poma. ¶ Heres intelligitur de filio vide Bo. consi. pe. in. ij. dubio.

b ¶ Si quid tamen. sed tunc oppo. Item vide istum tex. allegatum per Bartol. in. l. si ita stipulatus fuero illud aut illud. in princi. circa medium. de ver. ob. et vide qō scripsi in. l. ex plurib⁹. ſ. ō admi. tuto.

✝Andreas Pomate ¶ Papinianus. in pn. z vide bar. to. in cōsil. cxxv. incip. in. q. vertē te iter Frā ciscum vbi alleg. istū tex. qō pater tenens fundū dotalem pro suis infantibus post mortē matris videatur adire hereditatē vide ibi.

✝Andreas Pomate. ¶ Papinianus. in pn. Extende vt pceda tetiā in seruo abstinēs. sc ita p gerēdo aliqñ actū qui ad ius z nomen heredis fieri non possit vt eo ipso se immiscere: ita bar. in. l. frater a fratre. ī. fi. col. in pnc. ff. de cōdi. inde.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 ius ꝛ nomen heredis: quero ꝑ quis est qui habet nomen tantum: et quis est qui habet effectum tantum: et ꝙs nomen et effectum? Glos. dicit est clara. tu dic plenius in primo membro habere nomen heredis intelligitur quãdoq; filius licet non sit heres vt dixi. ff. proximo. §. quãdoq; intelligitur habere nomen heredis qui est heres de iure ciuili: ly nõ de iure pretorio vt in filio qui se abstinuit. Itẽ in eo qui adiuit et per restitutionem abstinuit: vt. l. et si fine. §. sed quod papinia. ff. de minor. et. l. ei qui soluẽdo. ff. de here. inst. quandoq; quis intelligitur heres nomine et non re. vt filius qui acquisiuit hereditatem patri: vt. l. cum filio. ff. de leg. j. licet apud eum non remaneant actiones vtiles nec directe sed solum nomẽ heredis: vt. d. l. cum filio. in his vero qui habent effectum tantum vel nomen et effectum. glos. ponit exẽpla clara. ¶ Addo quartum membrum. quia sunt quidam qui habent nomen heredis: et non effectum quo ad oĩa sed quo ad aliqua vt ille ꝑ a quo aufertur hereditas vt ab indigno: vt. l. ex facto. in fi. de vulga. et pup. Idem in eo qui restituit hereditatem ex trebe. quia quidam apud eum remanent: vt infra ad trebe. l. quia perinde. vt ergo quis videatur gerere pro herede requruntur illa duo copulatiue vt non possit fieri citra ius et nomẽ heredis. ete nim si posset fieri ex nomine tãtum nõ videtur gerere pro herede. vt. ff. pri. §. si vero posset fieri ex effectu tantũ non ex nomine nõ videtur gerere pro herede: exemplum tamẽ inuenire est difficile. pone tamen in eo qui ex substitutione directa et fideicõmissaria succedit: et sic est heres re et nomine et põt succedere ex fideicõ. vt. l. recusare. §. titius. j. ad trebel. tũc si faceret aliquẽ actũ hereditarium in reb⁹ hereditarijs de necessitate tunc nõ intelligitur facere vt heres: sed vt fideicõmissarius si illo iure fieri posset: vt. l. restituta. in prin. j. ad treb. ¶ Oppo. contra predicta libertates confirmãtur ex sola existentia sui heredis siue aditione siue immixtione: vt. l. scien- 1
dum. de manu. testa. ꝛ. l. cum quasi. §. b
sed ꝛ si quis. de fideicom. lib. ergo hic filius solus institutus poterat accipere hanc pecuniam ex solo nomine hereditario sine immixtione ergo nõ videtur se ꝓ herede gerere. ¶ Solu.
4 ¶ de iure ciuili suus est heres nomine ꝛ effectu licet de iure pretorio sec⁹. et ideo accipiendo simpliciter videt se immiscere: quia sine nomine ꝛ effectu saltem de iure ciuili hoc non procedit. ¶ ¶ Not. ergo istam distinctionẽ ꝙ aliud est posse facere nomine tantum hoc est vt filius et non videtur adire: vt. ff. proxi. §. aliud effectu tantum. hoc est vt heres de iure ciuili: aliud posse facere nomine ꝛ effectu: tũc enim accipiendo ex voluntate defuncti videtur se immiscere: vt hic. ratio quia licet quo ad libertates operetur existentia sui heredis non tamẽ operatur quo ad alia relicta: vt. l. prima in fine. vt in posses. lega. vn de accipiendo aliquid quod sibi debetur sub vi conditionis videtur se immiscere. ¶ Ultimo ex isto. §. colligo tria extra glo. ꝛ not. primo quod ¶ si quis fecit protestationẽ quod non intelligit se gerere ꝓ herede. si postea fecit actum protestationi contrarium videtur ab illa recedere. quod habes hic in filio qui se abstinuit et postea fecit actum cum alio contrahẽdo vel solutionem recipiendo vt hic patet. sec⁹ si fuit pura voluntate adiret: vt. l. qui in aliena. §. fina. ff. eodem. et nisi diceret se prioris protestationis penitere: vt. l. si quis in principio testamenti. j. de legat. iij. ¶ Secundo no. ¶ qõd suus qui habet coheredem nõ desinit esse suus: qõd apparet quia adhuc potest abstensionem suam reuocare qõd nõ posset si non esset
✶ suus. Nec ob. l. apud iulianum. §. idem iulianus. j. ad treb. vbi dato coherede non operatur existẽtia sui heredis: quia illud est verum in his que dependent ex testamẽto secus in alijs: vt. l. si filius qui patri. ff. de vulga. ꝛ pupil. sed hoc an possit suã abstensionem reuocare necne non dependet ex testamento. ¶ ¶ Ultimo quidam inducunt hunc. §. qõd beneficium. l. fi. C. de repu. here. habeat locũ in filio emancipato. vt illud debeat cõsequi iure pretorio: qõd non emancipatus consequitur iure ciuili. et Ly. allegat ibi hunc tex. dic vt ibi. ꝛ ego dicã tibi in. l. nõnunq;. de collat. bo. ꝛ hic sit finis.

¶ ¶ An filius faciens pacem de morte patris ꝛ accipiens pecuniam videatur adire.

Si sepulchri violati.

a Qui agit actione personali cõpetenti ad vindictam ꝓ re hereditaria immiscere se non videtur. h. d. prosequaris vt in gloss. Inducit Dy. hunc. §. ad. q. de filio qui fecit pacẽ de morte patris ꝛ inde accepit pecuniam an videatur adire facit hec. l. qõ nõ no. Ly. in l. eum qui. C. arbitru. ego ponam in. l. penul. j. de sepul. vio. ¶ Oppo. qõd actio furti competit ad solam vindictam: vt. ff. proxi. §. Sol. gl. quod aliud in furto quod non competit ad vindictam sed propter rem familiarem: vt l. pretor edixit. j. de inur. ꝛ. l. cũ emancipati. §. emancipatus filius. j. de col. bono. ¶ Sed oppo. de. l. iij. §. seio. ff. de minor. Glo. respondet. ꝛ bene. Dy. inducit ad questionem. ¶ ¶ Quero. filiusfamil. fecit pacem b de morte patris ꝛ inde accepit pecuniam. an ex hoc videatur adire hereditatem? Et Dyñ. dicit qõd non: quia illam pecuniam accepit non vt hereditariam: sed vt pactum in vindictam vt hic. ꝛ. l. questitum j. de sepul. vio. ꝛ. l. cum qui. C. arbi. tute. et. l. si vero. §. hec autẽ. ff. de his qui dete. vel effu. ¶ Alĩ dicunt quod aut dicit statutum qõd quis debeat habere pacem ab heredibus interfectus tunc videtur filius faciendo paces ꝓ herede gerere: quia citra nomen heredis non potest facere: vt. ff. §. proximo.

✶ ꝓ iurel. l. apud iulianum. §. idẽ iulian⁹ ff. ad tre.

a ¶ Si sepulchrum violati. aliter legit Bar. hunc. §. in lec. ãnqua. et adde ꝙ ly fili⁹ recipiat lucrũ qõd sibi dz reseruari a patre vel matre trãseunte ad scõa vota tñ nõ efficitur heres. l. generalr §. in his. C. de sec. nu.

b ¶ Filiusfamil. fecit pacẽ. vide feli. in. c. in p̃sentia. j. xv. co. de ꝓba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

aut dicit statutum a filijs interfecti. & tunc dicit verum Dy. sed pone quod statutum dicat qđ habeat pacem ab heredibus patris tantum: dico qđ existẽtia sui heredis operatur qđ illud ponit: licet se absistuerit: quia est extra hereditatez: vt dixi in. l. si filius. §. de vulg. & pupil. & ibi tetigi.

1 ☞ Mentiẽs alicui cũ additiõe salvo honore suo non est quin dicat verbum iniuriosum.

2 **Si quis extraneus.** a Animus derelinquendi est contrarius animo adeundi. h. d. Glo. dicit in extraneo secus in suo. Dy. dicit † qđ hec. l. est contra illos qui dicunt tu mentiris salvo honore tuo. qz verbũ iniuriosum precedens declarat qđ nõ habet voluntatem saluandi illi honorem: vt. l. si non convitij. C. de iniur.

Interdum. Et quasi heres rem hereditariam attingat adire videtur si fuerit ei delata. h. d. Glo. format argu. contra & non soluit. & vide eam que incipit non hereditaria. in fi. ibi. l. fi. et dic solu. hic in aditiõe hereditatis que fit solo animo: quod non est in furto vt. l. inficiando. in prin. j. de fur.

1 ☞ Quando ignorantia conditionis euentus impediat aditionem. 1

Sciendum est. Error in quota nõ impedit aditionem nec ignorantia conditionis heredis. ☾ Oppo. ad primũ dictum. j. eo. l. ex semisse. glos. dat plures sol. sume illã. 3 aut erat huiusmodi propositi quod pro quacunqz parte institutus esset volebat esse heres & valet aditio. Aut erat propositi qđ volebat esse heres in maiori parte: & vitiatur aditio. Aut erat dubium: & tũc si erat in maiori parte presumitur voluisse. primum membrum probatur hic. secundum in. l. ex semisse. tertium in. l. si quis mihi bona. §. quod si ex parte. j. 1 eo. ☾ Oppo. ad secundum de condi. & demon. l. ij. & l. multum. Glos. dat plures solu. quelibet potest esse bona. tamen vltima est notabilior. nam quedaz est ignorantia per quaz animus ita redditur incertus: quod ad nullam partem applicatur. quedã est ignorantia id est nescientia; quadam certitudine tamen animus vehementer applicatur ad vnam partem. ista ignorantia non impedit aditionez. ita loquitur hic: hec sol. est vera probatur in. l. cum quidaz. §. qđ b dicatur. j. eo. Sol. Dy. b quarto modo: quando qz scit se institutum sub cõditione quã ignorat extitisse: & tũc nõ potest adire. vt. l. contraria. fz si putet se institutum pure & ipse erat institutus sub conditione que conditio extiterat licet ignoret non impeditur aditio ita loquitur hic. pro qua facit. l. fz & si de fua. §. fi. j. eo. & etiam ista solutio est in se vera. Reassumo igitur omnia sic. quando quis ignorat cõditionem extitisse: aut erat conditio iuris. aut cõditio facti. primo casu talis error non impedit. vt. l. multũ j. de condi. et demon. dicit glo. quod intellige si per talem errorem non errabatur in causa acquirendi. sciebat enim se esse suum vel voluntarium: quia si in hoc erraret non valet aditio: vt. l. is qui putat. & l. sed quen. §. eodem. sed per illud errabatur in persona 2 eu debebat acqri: vt. l. q̃n aliena. per nã eũ. §. e. ita

☾ Si quis extraneus. & vide Bart. in. l. quia. ff. de procu. & doc. in. c. quanto. de ꝛeiu. & vide Barto. in consi. clxxxv. inci. ante queritur & in dubium revocatur vbi dicit q̃ videre nostrũ est duplex. alle. glo. in hac. l. si quis. Andre. bar.

☾ Si qs extraneꝰ. de quo vide q̃ dixi post Bar. in. l. fi. §. q̃ qsqz iur. ☞ Andreas pomate.

☾ Si qs extraneꝰ. vide Fely. & c. j. col. fi. & lit. cõtest. Alex. in. l. turpia. in iij. col. ff. & leg. j. Ro. sing. ccccxxxiij. alias ccccxxiij. ☞ Andreas pomate.

b ☾ Dy. vide pp. i. c. nec̃z in. ix. dis. Fely. & c. j. in viti. col. de exceptiõ. ☞ Andreas pomate.

c **Sis ad quem.** Error in causa acquisitionis impedit aditionem. h. d. & hec est magistralis & legalis lex. ☾ Antequam intrem glosſ. † querationem huius legis. Respondeo c hereditatis aditio consistit in animo et voluntate: sed error in causa acquirendi impedit voluntatem. ergo impedit aditionem. Diceres tu. error in causa non impedit animum volentis acquirere: vt in toto titu. de conditi. indebi. Respond. in acquisitione dominij non est causa proxima acquisitionis causa solutionis: sed traditio cum voluntate tradentis: vt lege traditionibus. C. de pact. ideo vbicunqz error cause impediret voluntatẽ tradentis impeditur trãslatio dominij: vt cum trado rem meam vt tuam. vt l. tertia. §. subtilius. supra de conditi. ob cau. dixi in lege eius q̃ in prouinciam. supra si certum petatur. Sed hic causa proxima acquisitionis est voluntas mea. et illa est causa ex qua mihi defertur. merito si in illa erratur acquisitio impeditur. ☾ Op. gl. s. l. pri. in fin. Et sol. optime. ☾ Ultimo glo. inducit ad † questionem q̃ si iudex fert sententiam ex causa falsa

☾ Si qs extraneꝰ. de quo vide q̃ dixi post Bar. in. l. fi. §. q̃ qsqz iur. ☞ Andreas pomate.

☾ Si qs extraneꝰ. vide Fely. & c. j. col. fi. & lit. cõtest. Alex. in. l. turpia. in iij. col. ff. & leg. j. Ro. sing. ccccxxxiij. alias ccccxxiij. ☞ Andreas pomate.

b ☾ Dy. vide pp. i. c. nec̃z in. ix. dis. Fely. & c. j. in viti. col. de exceptiõ. ☞ Andreas pomate.

c ☾ Si is ad quem. Intellige vt per Ancha. consi. ccuij. inci. ex themate pdicto ff. in ꝫuz facit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Non valet. an valeat sententia lata ex falsa causa. ꝛ adde Bar. in l. fi. ff. de iusti. ꝛ iur. ꝛ late Ang. et Imo. in l. qui rome. §. duo fratres. de ver. obli. ꝛ per moder. in l. j. §. biduum. qñ appellandũ sit. vbi omnino vide in j. charta. quid autem si sententia sit lata ex causa partim a vera ꝛ partim falsa, vide quod no. gl. in. l. si nõ sorte §. si cẽtuz. de ꝓdi. inde. ꝛ Inn. in. c. in presentia. de renũ. de q̃ plene habetur post Bar. in. d. §. duo fratres. vbi ẽt not. qõd cuz sñia est lata ex vna cã vera et alia falsa. ꝛ ꝺ materia habeꝯ per Imo. in. l. diuus. de re iudi. ꝛ in. l. seruo inuito. §. cuz prętor. ad trebel. ꝛ no. Inno. ꝛ doc. omnes in. c. cum dilectus. de rescrip. ꝛ vtrũ istis casibus quib⁹ trãsit sententia in rem iudicatam possit ipsa postea retractari. vide omnino per doc. Et maxime per do. Anto. ꝛ Lar. in. c. excommunicato. de reseri. ꝛ ibi est q̃d sit falsa causa notoria ꝛ quid si iudex dixit maxime b ex tali ꝛc. ꝛ alia ibi vide ꝛ quando sententia ex falsa causa lata est. vide Bal. in l. j. in fin. C. si ex. fal. instr. c ꝛ adde que dixit Bal. in l. generaliter. §. j. C. de reb. cre. videlicet quod quando iudex emendat errorez primi iudicis debet ponere causam ꝛ qñ requiratur causa in sententia. vide Bar. in l. quid ergo. §. pena grauior. ꝛ in. l. lucius. de insa. q̃ dicit q̃ iudex debet apponere qõd nõ obstante q̃ sit probatum absoluit. et adde duos casus in. l. preses. j. de sen. in quibus requiritur causa in sententia. idem dicas qõd requiritur in sententia absolutoria ab obseruatione iudicij alꝫ non valet ꝑm do. Anto. in. c. examinata. de iud. per id qõ no. ibi. ꝛ in. c. sicut. de re iudi. allegat text. in auꝯ. de iudi. §. oportet. colla. vj. ꝛ qõ no. Jo. and. in. c. finem. de dolo ꝛ cõtu. de quo ibi late per Imo. et est tex. ꝛ ibi Bar. in. l. j. j. si men. fal. mo. direrit. et Spec. in ti. de expen. §. j. ver. tu dic. tu vide Bar. in l. siue. d e tuto. ꝛ cura. da. ab his. ꝛ vide qõ no. Inno. in. c. j. de depo. ꝛ qñ dicatur falsa causa. vide Bal. in l. j. C de condi. inde. ꝛ quando requiratur causa vide etiam p er Barto. in. l. quid autem. §. ignominia. de insa. ꝛ i n sententia boni ꝛ in omni alia vigore contu macie requiritur causa: vt not. Bal. in. l. penul. ꝭ. de fideicommiſ. l. b. et in auꝯ. semel. in. j. col. qũo ꝛ quando iud ex. ꝛ no. quod doc. in. c. ex parte. de cõcef. prę-

non valetᵃ sententia in effectu: ly motus veris ꝓbationibus potuisset idẽ ꝓferre et valeret: vt. l. ij. C. si ex fal. instru. ita dicit glo. ¶ Examinemus illud. in eo qõ dicit qõ non valet sententia cũ effectu. innuit sententiã valere ipso iure tamen posset rescindi b ope appellationis vel restitutionis vel alia. ¶ Pro cuius declaratiõe dic qõ quandoq; sentẽtia fertur ex falsa causa allegata a parte: qñq; ex falsa causa allegata a iudice. quãdoq; ex falsa causa a iudice in mente retẽta. si primo modo tunc aut fuit allegata falsa 3 causa circa substãtialia iudicioꝝ. qꝫ dixit litem cõtestatam cum non esset ꝛ similia: ꝛ tunc sentẽtia est nulla ipso iure: vt. l. si qs obrepserit. de fal. Aut fuit allegata falsa causa circa iustitiã partis: vt quia dixit pactum factum: vel solutionem ꝛ similia: ꝛ tũc aut sententia est lata contra minorem. ꝛ tũc est ipso iure nulla: vt. C. si ex fal. alle. l. c

den. per id quod dicit ibi Hosti. per illum ter. dicit quod si iudex fert sententiam exprimendo causam non concludentẽ sententia est nulla licet ex alia causa posset iustificari et ideo dixit ibi Abb. sicu. quod quando vis exprimere aliquam causam dicas maxime qñ videris motus alijs causis ꝛcũ quis exprimit plures cãs quarũ vna facit alia nõ. sñia sustinet ꝓ causam vt gentez. vt est ter. no. i. c. ꝓtuas. el. j. q̃ filij sint legi. et qõ sin. no. Inn. in. c. in ꝑsentia. de renun. vbi si iuderetur posset duas causas vnã cõtra iuscõe

j. Aut contra maiorem. ꝛ tunc aut illa allegatio fuit facta dolo partis: aut absq; dolo. Primo casu si sententia fuit lata contra absentem est ipso iure nulla. si cõtra presentez est aliqua. sed per restitutionem rescinditur: vt l. si ꝓtor. §. marcellus. ꝭ. de iudi. Si vero absq; dolo. tunc sentẽtia est alias qua sed ope exceptionis rescinditur. et istis duobus vltimis casib⁹ loquitur titu. C. si ex fal. instru. et. l. diuus. j. de re iudi. ꝛ sic potest intelligi ista gl. predicta vera in sententia sec⁹ in decreto: † quia illud interpositum ex falsa causa respectu agentis est ipso iure nullum: vt. l. cum vero. §. subuentũ. de fideicommiſ. lib. ꝛ. l. j. §. hec verba. ne vis fi. ei. quod declara vt dixi in l. iuste. j. de acquir. possess. Secundo casu quando. s. falsa causa fuit a iudice in sententia expressa. tunc aut fuit falsa in facto et iure vel in iure tantuz: ꝛ sententia est ipso iure nullaᶜ qꝫ cõtra ius litigatoris valet sentẽtia ita dixit dñs Abb. in. d. c. ex parte. ꝛ illud dictum Inno. referunt moder. in. l. j. §. biduuz. quando appel. sit. facit quod nota. Bald. in lege falsa. C. si ex fal. instru. in versicu. si sententia sit lata ex fal. attestationibus et vere.

¶ Marcellus. et de intellectu huius. §. marcellus. vide que ibi dixi.

¶ Nulla. Adde Inno. in. c. quoniam contra. de ꝓba. quidem tenet quod Barto. hic istud dictum tamen non videtur verum vt per Imo. in dicto. §. duo fratres. et etiam reprobat Imol. in. l. ex diuerso. §. fi. solu. mat. ꝛ vide quod habetur in. l. cum ꝓla. de re iud. ꝛ adde Inno. in. c. prudentiam. de offi. dele. et adde qõ no. Imo. in. l. seruo inuito. §. cum prętor. ad trebel. et Imol. hic videtur tenere contrarũ adde qõ ipse no. in. c. in presentia. de renũ. ꝛ vide Baldum in. l. j. C. de erro. calc. qui refert Innoc. in dicto c. in presentia. ꝛ dicit qõd valet sentẽtia si iudex dicit quia est probatum ideo te condemno licet nõ sit ꝓbatum illud idem refert in. l. prescrip. C. si cõtra ius. et in. l. non dubium. in. viij. col. C. de leg. si autem iudex dicat quia probasti per seruos tuos. ideo te absoluo quia hic sententia lata est per ꝓbationes non requiritur appellatio. ita dicit Bal. in. l. liberorum. C. de test. alleg. Joan. and. in dicto c. quoniam contra falsam. et istis. Adde Bald. in. l. prima. C de indi. libe. alꝫ de indi. vidu. tol. ꝛ in. l. ij. in princ. C. de re iudi. et q̃d si vna causa est vera alia falsa vide Bal. in dicto. §. ignominia. ꝛ moder. in dicto. §. biduum. et predictis adde que dixi post Barto. in dicto. §. si iudicio. ꝛ ad no. hic vide Imo. in. l. ꝑses. de re iudi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

net expressum errorem: vt l. qui testamēto. §. de excu. tuto. z. C. quando prouo. non est necesse. l. ij. et. j. de appel. l. si expressim. aut fuit falsa in facto tantū non in iure. vt puta si dixi quia reperimus talez soluisse. et ideo eū absoluimus. tamen de solutione non appareat in actis. tunc sentētia valet sed per appellationem rescinditur: vt. l. preses. j. de re iudi. z ita potest intelligi ista gl. Sed aduerte: quia si ex alia causa iudex potuisset idē iudicare: ex alia causa per iudicem appel. confirmabitur: vt. l. fi. §. quod cum eo. Dices tu si deberet confirmari male dixisset ista gl. que dicit qō non valet in effectu. Respō. q bene dicit glo. §. non enim valet in effectu nec agetur ex sententia illa: sed ex sententia noua confirmante ex noua causa: vt no. in. l. furti. in prin. de his qui not. infa. et. l. eos. C. de appel. z potest esse magnus effectus. ¶ Quid enim si iudex condemnauit quendam ex causa que infamat: iudex appellationis reprobata illa causa cōfirmat sententiam ex alia causa que nō infamat: Certe non dicemus sentētiam primam in effectu valere. ¶ Tertio casu. f. quando iudex falsam causam in mente retinuit vt quia corrupt⁹ precibus vel pecunia. an sententia valeat: Dixi in. §. cū pretor. in. l. seruo inuito. ad trebel. z an tunc competit restitutio. vide vt ibi no.

☞ Mulier debet certificari cum renuntiat. velleiano.

Irrepudianda. Dixi in. l. hūt rome. §. duo fratres. j. de verbo. obli. quod hereditatem vel legatum quis non potest vel non videtur remittere nisi sit certus de iure suo et inspectis et cognitis verbis testamenti: vt supra de transactio. l. de his ꝛc. Facit † quod mulier debet certificari quando renuntiat velleiano. vt l. fina. §. penul. z §. ad velle dixi in. l. doli excepti. j. de noua. non habetis hic alia.

Dubit questionis. Si quis accepit pecuniaz vel promissionem vt repudiet nō videtur adire: alis si hereditatem adeat videtur pro herede gerere. h. d.

Iauis mihi. Seruus bonafide possessus si adit iussu possessoris non acquirit ei. h. d. ¶ Oppo. j. eo. l. aditio. §. et qō a quibusdā. Glo. dicit ibi loquitur in libero homine bona fide possesso. hic in seruo: et assignat bonam rationem. ¶ Oppo. §. de vsufruc. l. si serui. et. l. sequen. Sol. gl. quod dominus debet iubere. sed debet restituere possessori si eius contemplatione fuit institutus. Jaco. de ra. dicit qō. l. aditio. j. eodem. z. l. si serui. que dicunt quod bonefidei possessor non potest iubere intelligantur si eius contemplatione non fuit institutus. z alias posset iubere causa euitādi circuitum: vt. l. dominus testamento. de condi. inde. z. l. si patront. §. quod si prior. j. ad treb. hoc non placet mihi. primo per ter. l. seruus dotalis. §. sol. ma. vbi mulier nō potest iubere licet eius cōtēplatione sit institutus seruus dotalis nisi habeat dominiū. ¶ Scōo per rationem: seruus non dicitur habere voluntatem sine iussu domini: vt. l. qui in aliena. in punc. §. e. z. j. ea. l. §. iussum. z ideo actum aditionis vel alium consistentem in simplici voluntate non potest facere: z iussus possessoris non est ad hoc validus. vt dixi §. nec ob. qō dicitur de circuitu. quia verum est qō euitatur circuitus. scilz nō necessarius sed hic est necessari⁹. ¶ Sed tunc queritur quo iure cogetur dñs a fructuario vel possessore. Bloi. in. d. l. serui. §. de vsufru. dicit q officio iudicis sicut in trebel. resti. vt l. quia poterat. j. ad treb. z sic in casu nostro. z istud puto verū quicquid dicat Jac. de are. qui dicit qō intelligit qō nō possit adire iussu fructuarij vel possessoris qñ eius contemplatione non est institutus. alis recta via iuberet possessor z vsufructuarius: vt. l. si patront. ver. qō si prior. j. ad treb. z. l. dominus testamento §. de condi. indebi. Sed puto opi. glo. esse veriorē. quia requiritur in iubente qō sit dñs: vt. l. seruus dotalis. §. solu. mat. z ista tene menti.

Seruus. Seruus vniuersitatis iussu rectoris et seruus fisci iussu procuratoris adibunt hereditatem. z seruus pene nō est capax hoc dicit primum z scōm responsum declara vt in glo.

☞ Hereditas opulenta que dicat. An idem sit in deportato qō in damnato ad mortem ad hoc vt non sit capax.

Relictum deportato an habeatur pro non scripto z sic veniat ad venientes ab intestato vel auferatur ab eo tāq ab indigno z applicetur fisco.

Damnatus ad bestias vel ad gladiū hodie efficitur seruus pene.

Hodie nihil est immutatuz de seruo pene in his que post sentētiam reseruantur.

Quod dicitur hic in hereditate habet locum in legato preterq in legatis alimentorum.

Seruus fisci. Seruꝰ vniuersitatis iussu rectoris seruus fisci iussu procuratoris adeunt hereditatē: seruus pene est incapax. ¶ † Que est hereditas opulēta. z dic vt gl. hic dicit signa eā que incipit opulētam: vt. §. ꝛc. Et tene mēti eam. ¶ † Quero in ver. si qs plane. an sit idem in deportato qō in dānato ad mortē. Bl. dicit q idē cōtum ad hoc vt non sit capax: vt. l. j. C. de here. insti. hoc est verū in se. sed in d. l. j. de hoc dubitatur. dicā in l. si deportati seruo. j. de leg. iij. ¶ Sed qd in deportato? z dicit gl. qō aliter: z dic vt gl. sed est verū qō in deportato est

et in. d. §. duo ffes. rij. colū. et ibi Ang. z vide Bal. qui tenet cō Bar. in. l. j. de condic. inde.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ☞ Audre. Poma. ¶ Jussum. De iussu. mãdato et scripto vide Bar. in l. sepe. ff. de offi. presi. Feli. in. c. nonnulli. §. sunt. et alij. in tertia amplia. de rescrip.

b ¶ Oppo. C. eo. adde Bar. in l. gerit. j. eo.

c ¶ Speciale. vide Bal. in l. executi. in. v. col. de execu. rei iud.

d ¶ Et bene. Adde q̃ dixi scõz Archi. l. l. bonor. rẽ rs. habe.

☞ Andreas Pomate.

e ¶ No. vide Alexã. cõsi. l. i pn. et cõsi. liij. in. j. volu.

f ¶ No. qõ dicit. et vide h̃ Bar. et in. l. si autem. ff. de aqua plu. arc. et Bal. l. l. q̃cũq. et in. l. nõ solũ. §. necessitate. C. ũ bo. q̃ libe. et. l. j. C. qui admit. et h̃ et in rub. C. de exer. et in. c. fiñ. de feud. sine cul. non admit. et vo. Ant. in. c. cũ ꝓsuetudinis. vbi plene ũ cõsue. et in. c. cũ in veteri. de elect. Jo. and. in addi. spec. in titu. de

1 aliud fez qõ retinet libertatez. † Sed an illud qõ relinquitur deportato fit pro non scripto. et sic veniat adveniẽtes ab intestato vel auferatur ab eo tanq̃ ab indigno et applicetur fisco? Tangitur per Cyñ. et doc. in. l. j. C. de here. instit. et tangaz in. l. si deportati. j. de leg. iij. glo. dicit qõ hodie nemo

2 bene natus efficitur seruus. † qõ non b est verum in damnato ad gladium et ad bestias. quia illi efficiunt serui pene quia moriunt: vt. d. auk. sed hodie. C. de dona. inter virum. et in. l. qui vltimo. j. de penis. et dixi in. l. eius qui. j.

3 de test. ¶ Quero † an qõ dicitur de seruo pene hodie sit correctũ: glo. dicit qõ sic. tu dic qõ nõ est hodie aliqd innouatum in his qui post sententiã nõ reseruantur: vt. l. qui vltimo. j. de penis. et auk. sed hodie. C. de dona. inter virum et vxorem. dixi in. l. eius q̃

4 §. de testa. ¶ † Quero an qõ hic dicitur in hereditate sit idem in legato. Glo. dicit qõ sic et bene nisi in legatis alimentorum. ¶ Querit gl. an idem sit si primo fuit damnatus et postea institutus. Et dic vt glo. et quid in legatis. et dic vt glo. et bene dicit. sed in legatis debet intelligi qñ q̃s esset in metallum damnatus ante mortẽ defuncti. hic non sunt alia.

1 ☞ Ratio quare iussus debet precedere autoritas vero sequi.

2 Quid si hodie immutatũ in ꝓfectitijs et quid in aduentitijs.

3 Tutoris autoritas debet seq̃ statim non ex interuallo.

4 Sex casus in q̃b⁹ iussus nõ requirit.

5 Qñ in aliquo actu intervenire debet iussus in aliquo mandatuz: in aliquo autoritas et in alio consensus qũo intervenire debeant.

6 Jussus superueniẽs statim post aditionem an valeat.

7 Filius vel seruus an possit huic iussui non parere.

8 Cõsensus pfis q̃ interuenire dz in iudicio an possit interuenire postea. An possit prestari per nuntiũ vel epistolam.

Jussum. a Jussus dz pcedere autoritas sequi. h. d. Primo rectat vnũ dictũ antiquorũ. c Secõ circa illud format plures questiones. scõa ibi. sed vtrum: vsq; ad finem. ¶ † Quero q̃ est ratio istius⁹ dif- f

ferentie. Videtur enim q̃ tutoris autoritas debeat precedere. nã pupillus nõ obligatur voto sicut nec filiusfa. vt. l. si q̃s rem. §. voto. de pollici. ergo eadez rõne autoritas dz pcedere in vno sicut in alio. Certe si iste casus cas⁹ q̃ hoc scripsit fuisset imperator dicerẽ q̃ sic sibi placuit sed fuit iurisconsultus. vt de orig. iur. l. ij. in. j. col. vnde motus fuit ratiõe. Ratio esse potest: q̃ potestas patris in filiũ est maior: habebat enim potestatẽ vite necisq̃: vt. l. in fute. §. de l. be. et posthu. vnde filij nulla est volũtas: et sic nõ põt approbari per sequẽtem cõsensum vt dixi. j. l. qui in aliena. §. e. potestas ñ tutoris est minor. pupilli cũ dicitur aliquis esse cõsensus: qõ apparet quia naturaliter obligatur. ideo per tutorem potest validari qõ factũ est: quia est aliquid. ¶ Opp. C. eo. b l. filio. Sol. ibi pcedit volũtas filij nõ adeuntis sed cõmittentis patri q̃ adeat: et sic patrez quodãmodo facit procuratorem. si pater postea gerit p̃ herede: satisfactũ est postea iuri. precessit enim volũtas patris ex eo qõ precessit mandatũ: et secuta est aditio filij per patrem adeuntem. et si dicas fm hoc videtur adita hereditas per ꝓcuratorem: hoc cõceditur. cum enim filius non possit adire nuda voluntate: cessat ratio quã ponit. l. paulus. j. e. et si diceres: ergo pater fuisset heres duplicez personã iubentis et eius cui iubetur, pcedo hoc nec est incõueniens diuersis respectib⁹: vt. l. si cõsul. de adop. et. l. ij. de offi. presi. ¶ His premissis venio ad glo. et op. C. de bo. que lib. l. fi. §. vbi aũt. Sol. de iure antiquo obtinet hec. l. in aduentitijs et ꝓfectitijs. hodie in aduentitijs nõ est necesse q̃ pcedat iussus. ita dicit gl. j. et alia gl. que est super verbo pcedere. et no. in. l. qui in aliena. §. eo. et aduerte tamẽ q̃ in ꝓfectitijs nihil est hodie † immutatũ. vt no. in. l. fiñ. j. quis ex. in bo. pos. ser. in aduentitijs vero est immutatũ qñ pater discordat cum filio: vt. l. fi. C. de bo. que lib. glo. etiã tenet qõ etiam vbi nulla est discordia qõ filius potest adire ignorante patre. ratio quia potest eo contradicente ita no. C. qui admit. ad bo. pos. l. j. ¶ Opp. hic ẽ q̃ autoritas tutoris debet sequi. cõtra. §. de auto. tut. l. obligan. §. tutor. veritas † est q̃ hic tutoris autoritas põt sequi statim vt hic nõ ex interuallo. vt ibi. ¶ Venio † ad tertiã glo. et op. q̃ iussus nõ requiratur: vt. l. v. de castren. pecu. Solu. dicit gl. q̃ fallit in multis casib⁹. Primus casus in. d. l. v. de castren. pecu. ideo q̃ habetur loco. patrisfa. quantũ ad cas. pe. vt. l. ij. ad mace. ¶ Secũs est casus in. l. q̃ in aliena. §. inter duz. §. eo. Certe ibi nõ fallit q̃ hic loquitur de additione q̃ fit per hoiem. ibi de ea que interdum fit per legez. ideo iussus nõ est necessarius. ¶ Tertius est. j. eo. l. cum heres. certe ibi bene fallit. q̃ pater erat furiosus et iubere non poterat. si esset absens q̃d iuris sit videbitis. j. e. l. cũ quidam. in pri. ¶ Quart⁹ casus est in. l. q̃ in aliena. §. sed si nõ adierit. Certe ibi non fallit sed p̃sumitur iussus interuenisse licet non doceatur vt ibi dixi. ¶ Quintus casus est in. l. si filius C. de peti. here. ¶ Sed certe ibi nõ fallit sed p̃sumitur iussus interuenisse. vt dictum. §. pri. casu. ¶ Sextus casus est hodie in aduentitijs hoc declarauit. §. ¶ Oppo. qõ sufficiat qõ sequatur ratihabitio. vt. l. §. C. ad mace. Solu. hic speciales. in iussu quod pcedit qõ no. et bene. ¶ No. c q̃ dicit⁹ speciale in iussu

non dicit ſpeciale in hereditate: et ſic † aduerte quod quandoq; lex diſponit quod interueniat iuſſus ſeu mandatum: et tunc debet precedere ſemper mandatum vt hic. et l. ſi vero remunerandi. §. ſi poſt. ſ. mãda. quandoq; lex diſponit quod interueniat autoritas alicuius: tunc debet interuenire in ipſo negotio ante vel poſt ſtatim vt hic. z l. obligari. §. tutor. ſ. de auto. tut. cum ſi. Quandoq; lex diſponit q; interuenit conſenſus ſeu voluntas alicuius. et tunc ſufficit ſiue precedat ſiue ſequatur a incontinenti vel ex interuallo ſm diſtinctionẽ. d. l. fi. C. ad macedo. et de hoc per Jnno. et Jo. an. de reb. eccle. non alie. c. ſ. li. vſ. et per Dy. in c. ratũ. et c. ratihabitio. de reg. iur. lib. vj.

a

Ratio horũ eſt b ſignificatio verborũ: liquet enim nõ poſſe dici aliqd fieri iuſſu vel mandato meo niſi precedat autoritas. hoc importat enim vt in ipſo negotio quis ſit autor: conſenſus vero et voluntas quandocunq; intercedat: recte dicitur conſenſu meo z voluntate mea factũ. et ideo ſi diſpoſitio diceret quod aliquid debeat fieri de licentia vel precepto vel permiſſione alicuius non ſufficeret q; interueniret poſt actum. iſta enim importãt idem quod mandatũ vel iuſſus. vt liquet intuenti. Venio ad glo. ſuper verbo. poſſe. et oppo. inſtitu. de auto. tut. §. tutor. Solu. aliud in autoritate et aliud in iuſſu. Item opp. ſ. de auto. tuto. l. obligari. §. fina. So. vt in gl.

b

Quero † ergo vtrum iuſſus ſuperueniẽs ſtatim poſteaualeat. Dy. dicit q; ſic et male. quia tunc nõ differret ab autoritate tutorũ quod eſt contra hunc tex. Aduerte tamen quod iuſſus vel ratihabitio ſequens nõ validat additionem precedentem. ſed ſi poſtea ſequeretur aliquis actus ſufficiens ad additionem valeret. vt infra. e. l. ver. ſed quid ſi mandauit. et ibi no.

6

Querit glo. c nunquid filius † vel ſeruus poſſit huic iuſſui non parere. glo. dicit quod ſic. ſcilicet de facto poſſet enim contradicere et velle ſuſtinere mortem anteq; adire: vt. l. iij. C. de here. inſti. ſed de iure non poteſt contradicere: et poteſt iure patrie poteſtatis vel dominice cogi ad adeũdum: vt. l. j. §. primo. j. ſi q̃s omiſſa cauſa teſtamen. et. l. cum aliquis. C. de iure delibe ran. et quod no. in. l. qui in aliena. §. fi. ſ. eo.

c

7

Induc it † Guil. hunc. §. vtrum conſenſus patris qui debet d interuenire in iudicio d per. l. cum non ſolum. §. neceſſitatẽ. C. de bo. que libe. poſſit interuenire poſtea. Hic text. facit quod non: dicit gloſſ. certe nihil facit. hic enim requiritur iuſſus. ibi conſenſus. ſed tamen verum eſt quod ibi non poteſt ſequi conſenſus per aliam rationem. quia iudicium peccat in alijs ſubſtãtialibus ſuis non in conſenſu ſolo vt ibi no.

8

b

Induc itur iſte. §. per Dy. e vtrum ille conſenſus de quo loquitur. C. de bo. que libe. l. fina. §. neceſſitatem. poſſit preſtari per nuntium vel epiſtolam. z dicit q; ſic. argumen. huj. §. quod puto verum. per tex. l. honores. in fi. de decur.

e

Mandatũ ſpeciale vbi requiritur debet eſſe certum reſpectu rei.

Procurator conſtitutus ad petendum reſtitutionem in integrum non tenet conſtitutio niſi dicatur in qua cauſa vel in qua re.

1

Si conſtituo procuratorem ad agendum z defendẽdum z de calum. iurandum z beneficium reſtitutionis petendum z non dico in qua cauſa nec cum quo e

2

his que ſi. a prela. Sali. in. l. ſi. C. ad mace. z vide bal. qui pulchre loquitur in. l. ſi pater. C. de ſpon. z vide q̃ nota. in. d. c. fi. de feu. ſine. cul. non amitten. Andre. Barbatia.

Siue ſequatur. hoc verum ſi actus ſubſiſtebat. alias non. c. auditis de electio. et faciũt q̃ dixi i. l. obſeruare. de offic. pcõ.

3

an valeat. z qñ dicatur generale mandatum: z quando ſpeciale.

Pater an poſſit generaliter permittere filio quod poſſit ſtare in iudicio.

licet in contrariũ faciat tex. cũ ibi no. in. l. per fundũ. de ſeruit. ruſti. predio. z vide quod ibi not. in. c. edoceri. de reſcri. que autem ſit ratio diuerſitatis inter autoritatem z decretum. vide Bal. in. l. cum ipſe. C. de contrahen. emp. quid de conſcientia vel licentia vide hic Jmo. z vide in hac materia ſing. dictũ Bar. in. l. ſi autem plures. de aqua plu. arcen. z per Jo. andr. in c. cum in veteri. de elec. z no per Bald. in rubr. C. de exerci. in. v. col.

Differentiam inter conſenſum z ratihabitionem vide per Bal. in. l. fi. C. ad mace. z de autoritate ſiue decreto. vide Bal. in. l. ij. §. de ſer. reipu. ma. z de omnibus latius in. l. fi. §. neceſſitatis. de bo. que lib. et ad materiam vide no. per Jnno. in. c. cum cõſuetudinis. extra de conſue. ſed quid de conſilio dic q̃ ſemper debet precedere. vt no. gl. in. l. ſepe. de verſig. quã ad hoc alle. Bal. in. c. ij. de feu. ſine cul. non amit. vide Bald. in. l. j. in pe. col. C. q̃ admit. z adde q̃ no. Jo. mo. in. c. dudũ. de reb. ec. nõ alie. in. vſ. in gl. mag. de cõſenſu. dic aut actus ſiue conſenſus eſt nullus ipſo iure z tunc debet in ipo negotio interuenire. l. j. in fi. de auc. tu. aut actus valet tñ infringi poteſt per exceptionẽ z tũc ſufficit ratificatio. l. fi. C. ad mace. de decreto. dic q; cauſa iã cognita põt interponi ante z poſt: q; ꝓtor poteſt ꝓmittere futurã venditionem z retrofactã corroborare p decretũ. cõſulitius tñ eſt facere eo cõtextu. z adde q̃ no. Jnno. in c. dudũ. j. allegato. z facit q̃ no. in. l. ij. §. ꝓmittit. ſ. de mino. in gl. ſed videt ſecus quã gl. põderat Bal. in. d. c. ij. z idẽ voluit Bar. p gl. ibi in. l. vt iuriſiurandi. in fi. pun. de oper. lib. z differentiã inter conſenſum decretũ z licentiã z autoritatẽ. vide p. Jnno. in. c. dudum. de re. ec. nõ alie. z Bal. in. l. ſi q̃. §. j. de inoffic. teſta. Bal. latiſſime in. l. j. in vlti. col. qui admit.

Andreas Pomate.

Ratio horum eſt. vide Fel. in. c. cum nuntius. colum. fi. de teſt.

Querit glo. an filius ſicut ſeruꝰ poſſit cogi adire et qd in patre putatiuo. vide Bal. in. l. j. in. ij. col. C. qui admit. z vide no. Bal. in. l. fi. in fi. pun. ℣. quero. filius meus. de bonis que libe.

d

In iudicio. vide que dixi in. l. ſi cum dotem. §. eo autem. fol. ma. z ita etiã determinat Jaco. de bel. et Ange. referendo eum in. l. ſi cum dotem. §. ſi pater. folu. mat. et vide latius per Pe. z Bal. in aut. cauſa que ſit cum monacho. C. de epiſc. et cleri. z per Barto. in. l. j. C. de decu. lib. x. et in. l. filius. de dona. et in §. neceſſitatis. preallega.

Andreas Pomate.

per Dy. vide Pau. de ca. pſi. cxlviij. col. iij.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Sed vtrum. quid in bo. pos. vide no. in l. iij. §. acquiri. j. de bo. pos.

b ¶ Aduerte tñ. vide Bar. in l. qui bona. §. si alieno. in j. q. de dã. infec. et ibi dixi in. iij. col.

c ¶ Quero vtrũ. adde Bal. in l. filiusfa. in fi. de dona. et an sufficiat generalis licentia de do. caus. mor. vel ỹ testãdo: vide Bart. in l. tã his. de dona. cau. mor. et qõ b ibi dixi pẽ 1 bar. in. §. j.

d ¶ Sz qd si mandauit. alẽs est in. §. pater filio. ibi inducit iste §. vbi bar. in lege prima. de op. no. nun.

Andreas pomate.

e ¶ Oppo. 2 vide Feli. in. c. cũ nũtius. col. fi. de test.

a ¶ Facit ad q. et vide Bartol. in q. statuto ciuitatis perusij vbi rãgit si hic ꝓmittur occidere et alio occidi tur fm quam. l. puniatur. Andre. Barba.

a ¶ Facit ad questio. Adde text. in. c. ex literis. liuer. qui respondent quem ibi ponderat Petrus de Ancharano. de excessi. prela. et idem tenet Petrus de Ancharano. consilio. cxvij. alẽs. cclxvj. et plus dico quod si dominus dixisset facias quod audiam nouum excesse iubendo quod non interficiat tenetur mandati. cassus est in. c. finali. de homi. in. vj. et not. Baldus. in. l. non ideo minus. in. xvj. q. C. de accu. ad hoc quod nota. Bartol. in. l. iij. de adi. lega. sed caue quod dominus mandato seruo quod faciat vindictam debet intelligi de iusta et licita vindicta videlicet de accusando. l. prima cum gloss. j. C. de his quib. vt indig. et ibi per Paul. de castro. et limitat dictum Barto. vt per Bald. in. l. si literas in fin. C. manda. Adde proxime dictis que voluit Bald. consi. xcij. volu. iij. incip. Betonus de decono.

Sed vtrum. [a]Jussus debet specialiter interponi respectu hereditatis. licet pertubentem dubitetur de causa acquisitionis. hoc dicit. ¶ Oppo. quod sufficiat generale mandatũ: vt. l. procurator cui libera. ff. de procura. et. l. si duo. de admi. tu. Sol. illud generale: hic et in alijs casib⁹ est speciale. ita dicit gl. et bene. Aduerte tamen[b] diligenter †quod vbi requiritur speciale mandatum debet esse certum respectu rei vt hic. vnde dicunt docto. quod si facerẽ te procuratorem ad petendum restitutio. in integrum et non dicerem in qua causa vel in qua re quod non valz per istum text. ita refert Cy. C. etiam per procur. in integ. resti. agi posse. l. j. contra hoc videt. l. filiusfa. §. pe. ff. de donatio. vbi sufficit quod pater cõsentiat filio quod donet causa mortis licet non exprimat rem nec personam, tamen illud dicitur speciale mãdatũ. Solutio dic vt ibi plene examinaui.

¶ †Quero an sufficiat sic dicere facio te meum procuratorem ad agendum et defendendum de calũnia restituendũ et beneficiũ restõnis petendũ: et non dico in qua causa vel in qua re: cum quo. an vero sit necesse vt dicam ad iurandum de calũnia in causa cum tali. vel ad petendum beneficium restitu. cum tali et in qua causa. et Pet. et Cyn. C. etiã per procu. in integ. rest. agi posse. dicũt quod debz dici in qua causa hz speciale mandatũ: et cũ qua pson̄a. hz ꝓtra hoc est tex. in. l. titi⁹. de lib. et posthu. vbi si exheredo filios meos oẽs qõ vt deo: nominatim dicere. qd dicem⁹? Domini est bene pulcher passus et q̃tidianus. Breuiter ego dicerẽ sic salua semper meliori deliberatione: q; si mandatum est generale quo ad causas et quo ad psonas ad petẽdũ restitutionẽ in integrũ ꝓtra oẽs psonas: credo q; non sufficiat per illas. ll. nec sit speciale mandatũ, sed si est speciale quo ad psonas: et generale quo ad causas: vt de iurando de calum. ꝛc. Et tunc credo q; sit speciale mandatum quo ad illam personam nominatam: vt. j. ea. l. in ver. plane et ꝓ hoc dicta. l. titi⁹. vbi si nominẽtur plures psone vel vna vel plures nomine collectiuo sufficit: et est speciale per. d. l. titus. ¶ Opponit gloss. quod, ista incertitudo vitiet additionem. vt. l. nec is. et. l. si is. ff. eo. Sol. additionẽ impedit talis incertitudo vt ibi nõ iussuz: vt hic. ¶ Quero vtrum,[c] pater possit generaliter filio †permittere quod interfit in iudicio. quidam dicunt quod nõ per istum textum. sed certe magis facit in contrariũm q; hoc est speciale. ergo ius commune est in contrariũ. Breuiter mihi videtur quod decisio illa dependeat ex opi. que sunt in. §. necessitatem. l. cũ nõ solũ. de bo. que lib. Aut enim dicitur qõ requiritur cõsensus in signum repudiationis: et fateor qõ non posset cõsentire generaliter: quia qui repudiat debet esse cert⁹: vt. l. in repudianda. ff. eo. Aut tenes aliaz opinionẽ qõ requiratur consensus indistincte ad perficiendã personam filij que est imperfecta vt ibi no. fm aliaz opi. Alzo. et tunc possit pater consentire generaliter quia non reperitur qõ specialiter debeat ꝓ hoc gl. l. si longius. in pun. ff. de iu di.

Sed quid si mandauit. [d]Jussus intelligitur quocunq; modo et per quecunq; verba per que voluntatem patris apparet precessisse. h. d. ¶ Anteq; intrem gl. quero rationem primi dicti. Respõ. suus efficitur heres per. l. que. l. est certa. ideo eius ignorantia non impedit existentiam sui heredis. vt hic. et. l. illud. si pars here. peta. ¶ Oppo.[e] qui petit bono. possef. videtur adire. vt. l. puberem. C. eo. ergo qui mandat peti bono. pos. videtur mandare vt adeatur et sequens aditio postea nihil operatur. Respon. gl. ibi in eo qui potest adire filius vero adire non potest nuda voluntate.

¶ Qõ debitor vꝰ interpellat⁹ et in mora ꝓstitut⁹ si creditor dicit idigeo pecunia illa quã mihi debes. Si dñs dixit famulo vade et nunq; redeas domũ si ego nõ sentiam aliquid de illo negotio: si famulus interficit illum. qõ dñs tenetur de homicidio. Ratihabitio in delictis operatur mãdatum ad sequentem actum.

Pater scio. Inducitur hic. §. ꝑ Pet. ad. q. †pone creditor dicit debitori suo ego indigeo pecunia illa quam mihi debes vel simulia verba. vtrum ex his verbis videatur debitor interpellatus vel cõstitutus in mora. §. iste facit qõ sic. ¶ Contra tenet Pet. et refert Cy. in lege in minorum. in quibus causis in integr. restitu. non est necesse. Nam verba enuntiatiua in contractibus non inducunt dispositionem dicit ipse. contrarium dico nam hic loquitur in actibus inter vivos: non in vltima voluntate. et bene. tamen ista verba dispositionem inducunt.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nem inducunt.et pro hoc.l.etiam hoc modo: et.l.et dem modo.de le.j.nec potest dicere qõ ista sunt verba enuntiatiua.qr si hoc esset cũ proferantur de futuro in dictis.ll.non inducerent dispositionem in vltima voluntate:vt.l.titia.in prin.de leg.ij. dic ergo qõ sunt verba dispositiua.perinde est ergo ac si diceret
a mihi redde. ¶Facit ad.q.ª q̃dã nobilis ꝺe florẽtia
2 dixit famulo suo q̃ receperat quãdã iniuriã nũq̃ redeas mihi domum.si ego non sentiam aliquid de illo negotio.ille famulus iuit et interfecit iniuriantem queritur an dominus videatur mandasse.Hic videtur casus quod sic.et ita fuit ibi obseruatum et amputatum fuit illi militi caput tempore domini Franciſci de Eugubio. et nota multum istos casus maxime illum quod ratihabitio operetur mandatum ad sequentem actum 2 no.id quod dixi in summario. 3

Si coram. Pater potest iussum limitare vel in numero vel in quota quam limitationem non licet egredi si per eum conditio fieret deterior secus si melior.hoc dicit.ver.idemq̃ intelligas quod debeat fieri conditio patris melior vl deterior ſm precedentia. ¶Querit glo.quid ſi adiuit ſine presentia titij an valeat.Dic vt in glo.et dixi in.l.titium et meuium.supra de admi.tu.et in.l.j.§. si plures.de exercito. 4 5 6

Sed si mandauit. Iussus respectu patrie hereditatẽ nõ porrigitur ad pupillarem.secus si simpliciter iussit respectu testamenti.h.d. 7

Sed si postea. Nuda penitentia iubentis revocatur iussus.Item mutatione status eius cui iubetur.h.d. ¶Opp.glo.de.l. diem.Solu.ibi vertitur damnũ mandatarij hic non ſm Dyn.vel dic.hic in his que nuda voluntate fiunt cum alio non contrahendo.ibi secus. b

Si ego. Qui vult portionẽ sibi delatã.per aliũ vult suã. h.d. hanc.l.prosequere vt in glo.non habetis hic alia vobis ad presens recitãda ¶Oppo. dicitur hic quod debet specialiter iubere.Contra quia primo videtur quod valet tantũ generale quo ad oia quantuz speciale quo ad specialia:vt.l.si duo.§.de admi.tu.So.gl.qõ fallit hic et vos scitis q̃ multa sunt in quibus requirit spãle mandatũ:vt no.in.l.põponius.de pcu.

Aristo existimat. Rationes defuncti peti possunt vt videat causa deliberationis et ex hoc non videt adiri. hoc dicit cum.l.seq. ¶Et querit gloss. quo iure petantur iste rationes.Et dicit glo. q̃ officio iudicis et bene.

Quidã. Legationis causa ꝛc.not.dicit gl. q̃ absentibus reipublice causa ita subuenitur in lucro prout in dãno. ¶Itẽ q̃ restituitur pater.Iz ipse nõ sit institutus sed filius suus ꝛc. ¶Opp.q̃ iste qui erat de prouincia non erat absens causa reipublice: vt.l. eũ qui vectigalis.j.de ver. signi.Sol.intellige q̃ restituat ex illa clausula si qua mihi iusta causa videbitur.vel ponit reipu.causa improprie et tene qõ vis. ¶Que rit glo.quid si filius erat absens ꝛ pater presens ꝛ sic non potuit adire ꝛ dubium est quia ex persona filij non subuenitur patri:vt.l.ij.§.fz vtrum. ſ. de mino.vbi glo.determinat contra. sed an dicat verum illa glo.examinabo in l.pantonius.j.eo.ti.vbi videtur casus et illa est notabilis.l.et mẽti tenẽda.

¶Legitimus vel consanguineꝰ an possit esse idem.
Consanguineus dicitur ſm cõmunẽ a modũ loquendi conjunctus sanguine quocunq̃ modo.
Quod iusta ratione putatur dicitur putari.
Fama excusat quem a dolo.
Accusans aliquẽ de eo quod erat publica vox et fama excusatur si delictũ non probatur.
Syndicus denuntians motus non iustis rationibus potest puniri.
Ad faciendum cõmunem opinionem quot requirantur.
In dependentibus a facto meo debeo attendere veritatem non communem opinionem.
Syndicus qõ seipsum denũtiare non tenetur si vere scit se non deliquisse. Iz sit fama q̃ ipse deliquerit.

Quod dicitur. b Primo ponit regulam antiquorum bimembrẽ. Secũdo examinat primũ membrũ. Tertio secundum.secunda ibi.et non solum. tertia ibi.quod si ipse. Venter qui paritur est posthumũ qui aliis anteferatur impedit sequentes adire siue sit plenus venter siue putetur.secus si venter est vacuus et sic opi.adeuntis est cõmunis h.d. ¶Sequitur versi.et non solum.hec secunda pars subdiuiditur. b Primo dicit regulam habere locum siue ex testamento siue ab intestato succedatur.Secundo siue venter pariturus sit siue nondum. tamen aliis preferatur.Tertio siue succedat de iure ciuili siue de iure pretorio.Quarto concludit ad predicta ponendo rationem.Quinto exponitur verbũ putat. secunda ibi:in eo. tertia ibi: idemq̃. quarta ibi:siue igitur.quinta ibi: q̃ ſ si putet. ¶Sequit ver.qõ si ipse ꝛc. Jurisconsultus hic exponit ſm membrũ regule.ꝛ hec pars subdiuiditur in tres.Primo dicit q̃ scire dicit ille qui scit iustis rõnibus motus.vt puta ſm opi.multorũ.secus si iniustis.Secundo dicit q̃ opi.que nõ cõcordat cũ veritate non sufficit. Tertio dicit q̃ qñ aliquis certus est per sensum ꝓpriuz: cõis opi.non curatur.secunda ibi: q̃d ergo.tertia ibi:sed ꝛ si ipsa. ¶Opp.

Andreas Pomate.
¶Facit ad q.vide ro. sing.cclv. faciũt que no.Bal.in l. ob hec verba de his q̃ not. infa. et q̃ de ratihabitiõe. vtq̃ Aug. are. in trac.malefi. in ver. sempronius mãdatorẽ Et circa istud vide oino Jaſ.ĩ l.j.i.vj.col. ff.de ser.fugi.vbi ponit. vij. limi.et alex. ꝑ. cxxvij. col.j.et se. iiij.vo.Fe. in.c. afferte.col.fi.ff. de ꝓsum.
¶Cũ quidã.§.qõ dicitur.hunc tex.in fi.vide no.alle. ꝑ Bart. in l.eius.in fi. j.col.si cerpet.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Modus loquendi. qs dicatur cõsanguine⁹. Bal. tñ hic dicit q nisi de tali vsu loq̃ndi doceat nõ est recedendum a cuili ver. sig. z ita refert pe. de anch. in c. canonũ statuta. de p̃sti. in ver. quero vlteri⁹ de ver. cõsanguinei. et dicit Bald. in l. fi. ad fi. de ver. sig. qñ noie cõsanguineo: uz non venit mal zuida vide bal. in. c. si pat. de test.

b ¶ Obtentũ. vide ad idẽ bar. in l. fi. ff. ỗ here. inst. p illũ tex. z vide q habetur in. c. in q̃si. §. q̃situm. de accusa. z bar. p illũ text. in ver. multis, in. l. si mulier. ad treb. vide Angel. de are. in tra. maleficiis, in ver. necnõ ad q̃relam mistralis. i pẽ. co.

c ¶ Huius ver. vide ang. ỗ are. in trac. maleficiis. in ver. necnon ad denũ. ministralis. in pe. col. i

Andreas pomate.

d ¶ Vult dicere. Vide Are. cõsil. clv. col. iij.

ad primam partem. s. si pars hef. pe. l. antiqui. Sol. ibi extraneus erat institutus vna cũ posthumo: vel posthumus erat exheredatus. hic posthum⁹ erat preterit⁹. vnde natus rumpebat testamentum vel succedebat ab intestato. vnde debebat preferri. ¶ Opp. contra hoc quia etiam quando est exheredatus: testamentum rumpetur p querelam. Solu. querela non rumpit testamẽtum ipso iure: sed facto homi nis ideo non impeditur aditio: vt no. in. l. antiqui. ¶ Opp. j. ea. l. §. fuũ. Sol. ibi loquitur in suo cui posthumus nõ anteponitur. rationem ibi videbitis z ibi dicam. ¶ Opp. dicitur hic q venter etiam non suus in possessionẽ mittatur. ¶ Contra. j. de ven. in pos. mit. l. j. §. j. Huius timore sunt hic due glo. vna super verbo consanguineum: que dicit quod ibi loquitur de ventre qui est suus quo ad defunctum legitimus vero vel consanguineus quo ad aliũ qui supereſt. hec lec. non placet. quia secundum hoc in illo versi. nihil addetur ad regulam antiquorum. Alia glo. est super verbo edictalem. qñ ibi dum dicit ventrem mitti in possessionẽ: mutet casum et redeat ad suum. tu dic ꝑm Dyn. et Jaco. de are. q venter non suus mittitur in pos. nõ ex edicto de ventre in pos. mit. quod succedit loco edicti de cõtratab. sed ex alijs patribus. sicut enim nat⁹ mittitur in pos. per vnde legitimi vel per vnde cognati vel secundum tabu. ita ventrem mittit in pos. vt. l. ñ. et. l. vbicunq. de ven. in pos. mit. ¶ Quero: vtrum legitimus vel consanguine⁹ possit esse idẽ? Respon. secundum glo. et bene quod sic. declaro. si accipias consanguineũ pro cognato non est dubium. quicunq enim est legitimus. idest agnatus ille est cognatus. vt. l. inter agnatos. j. vn de legiti. Si vero accipias consanguineum de fratre ex parte patris: vt. l. j. §. q sanguineos. de suis et legi. in auſ. de consang. et vter. fra. tunc idem. q frater et frater inuicem sunt legitimi z consanguinei. ¶ Sciendum tamẽ est q cõmunis mod⁹ loquendi a consanguineum appellat etiam quocunq modo sanguine coniunctum. ita ponitur extra de cõsan. et affini. ita ponit Azo in summa de suis et leg. ¶ Primo ex a l. nostra singulariter notare debetis

1 2 3 4 5 6 7 b c

expositionem istius verbi putetur. nam putari dicitur quantum ad iuris effectũ: quod iusta ratione putatur. vt hic in ver. quod si ipse. iusta autem est ratio si illud dicatur ab eo de cuius facto agitur vt hic in ver. quod dicitur si putetur. nisi dictum ipsi⁹ habeat opi. communem contrariam. vt hic in ver. quid ergo si ipsa. Item iusta ratio credẽdi est cõmunis opi. vt hic in ver. quod si ipse. et facit ad multa vt fama excuſet quem a dolo. et sic facit q si accusaut aliquẽ de maleficio de quo erat publica fama quod nõ possum puniri tanq̃ faciens falsam accusationem vel denũtiationem quod milies est hic obtentum. b ¶ Facit etiam quod syndicus qui aliquo mõ denunciat nõ motus iustis rationibus possit puniri. ¶ Sed q̃ro dicitur hic quod multorum opi. quot debent esse istri? Gloſſ. in. l. iij. §. idem diuus. supra de test. dicit quod maior pars populi debet esse in illa opiñ. sed in lege prima. C. de test. et. l. si arbiter. supra de proba. videtur dicere quod omnium debeat esse opi. Thomas de piperato antiquus doctor Bonoſi. dicebat quod in hoc aduertendum erat negotium de quo tractat, Si enim est negotium magnũ vt de morte regis vel vnius nobilis requiratur fama totius ciuitatis: in negotio nõ ita notabili sufficiat fama vicine. nihil alt, tamen dictum eius placet mihi multum. Et hoc dicit glo. que incipit multorũ opi. qui hoc scire possunt sufficit ergo fama inter vicinos et cõsanguineos: qđ plene dico in lege de minore. §. plurimuz quoq̃. j. de questio. ¶ Ultimo not. quod quãdo cõmunis opi. est de aliquo quod pẽ deat ex facto meo debeo attẽdere factum meum et veritatem non cõmunem opi. vt hic in ver. ß et si ipsa. et facit ad multa. et facit ad q. Syndicus debet denuntiare omnia maleficia de quibus est fama: fama est quod ipse syndicus deliqt posito hic quod alias tenetur se denuntiare. tamen non tenetur si ipse vere scit quod delictum non commisit. arg. huius versi. c

Lex semper est certa de eo quod est: non de eo quod est incertum.

Quando est institutus venter et filius datus cohereS pro qua parte erit heres filius.

Suum heredem. Lex semper est certa de eo quod est: nõ incertitudo hominis non vitiat aditionem que per legem inducitur. hoc dicit. Gloſſ. continuat hunc. §. supra dixit de extraneo nunc de suo. ¶ Anteq̃ intrem gloſſ. quero rationem primi dicti. Respõ. suus efficitur heres per. l. que. l. certa est. ideo eius ignorantia non impedit existentiam sui heredis vt hic. z dicta lege illud si pars here. pe. ¶ Quero quid vult dicere⁹ text. quod post certũ tempus filius est heres pro dimidia? Respon. l. certa est de omni eo de quo potest esse certus homo non de eo de quo solus de⁹ est certus. et ideo nec lex est certa donec pendet de euentu futuro. quia illud scit solus de⁹ et de hoc lex est incerta. ¶ Nunc ad propositum ante quadraginta dies post conceptionem incertum est vtrum generetur vnus vel plures: et ideo non potest dici heres pro dimidia: quia lex ipsa ignorabat: post quadraginta dies partus est cõceptus: et ideo sivn⁹ est in vtero est heres ꝑ dimidia: quia licet nos ignoremus. lex hoc scit et est certa; quia in rerum natura

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

est:ideo filius viuens est heres p dimidia.hoc pba
tur hic z l.vētre.j.eo. ¶Oppo.z est fortis opp.z vi-
detur q sit heres p;o quarta parte rep;obata fnia
pompo.vt.l.antiqui.s.fi pars here.pe.z l.sed si resti
tuatur.§.fi.de iudi.Glo.fo.fnia pompo. que ponitur
2 hic rep;obatur ibi.z hoc multi tenēt.†Tu dicas.quā
doq; queris p;o quota parte filius sit heres in veri-
tate z habet locū distinctio huius l.q; anteq; sit cer
tum in rerū natura quot concipi possunt nō diceret
heres p;o dimidia:sed p;o quarta.vt.d.l.antiqui.sed
postq; in rerum natura est certū :q; est vnus partus
est heres p;o dimidia vt hic.sed si queris p;o quota
sit heres: vt admittatur ad petendum: tūc est heres
a p;o quarta:vt.d.l.antiqui.[a]licet enim lex sit certa nō
est certus de hoc iudex.Ideo admittitur p;o quar-
ta.vt.d.l.antiqui.que loquitur respectu petitionis:q;
patet quia est posita in tit.si pars heredi.peta.hic ve
ro attēditur ipsa veritas p;o quota parte sit heres:
nō p;o quota parte admittatur ad petēdum: qō ptz:
q; si vnus extraneus est institutus vna cū posthumo
et adiuit p parte sua:q; statim q; in rerū natura cer
tum est mulierem nō esse pregnantem.licet ipse igno
ret sibi accrescit: quia illa acquisitio fit per legē ipso
iuuito z ignorante.vt.j.l.p;oxi.z.d.l.illud.z qō accre
scit multo p batur in.l.si quis heres.j.eo. ¶Ultimo
glo.summat istā materiā per vnā distinctionē. vide
eā z add e vt dicā.Dicit glos.q; prevalet vt hic.tu dic
qō iul.loquitur quo ad peti.pomp.quo ad veritatez.
tu dic qō.s.dixi.Dicit glo.z dicā in quarta. q; est ve-
rū de iure antiquo quo emancipatus nō erat cogni-
tus:sed hodie admittitur de iure crudi.vt.l.memini
mus.C.de leg.her.z in auē.de here.que ab intest.§.f.
et puto qō admittatur nō in quarta tantū:sed eo mō
quo suus.vt.d.l.meminimus.ibi:ad similitudinē suo
rū &c.Dicit glos.sed interim preterito posthumo:q;
nō est verū si aliquis est in vtero:q; dubitat de viri-
bus testamenti.vt.l.ventre.j.eo.z.l.illud.in fi.de con 1
tratab.secus si nullus esset in ventre.vt.d.ll.Dicit gl.
vel exheredatur.z hoc qō de exheredato dicitur ho 2
die corrigitur.q; posthumus nō potest committere
causam ingratitudinis.ideo exheredari nō pōt.vt.l.
si quis in suo.§.legis.de inoffic.testa.C.coniuncto.§. 3
causas.in auten.vt cum de appel.cog.

Scientia. Adeuntis scientia inspicitur non
patris vel domini iubentis. h. d.
glos.arg.cōtra &c.Dic ibi inspicitur factū vtriusq;.s.
mandantis z mandatarij. sed hic solus filius est he-
res z solus adit.z ideo eius inspicit scientia vel igno
rantia sed in cōtrario mandatū fuit inuitū.z ideo in b
spicitur scientia mandantis.ne suū maleficiū rema- 1
neat impunitū.Dy. ¶Quero:quid in tutore z pupil
lo:Rñ.inspicitur scientia tutoris.vt.l pupillus.s. eo.
et dixi in.l.is potest in fi.s.eo. 2

Si certus. Qui est certus p seipsum nō red
ditur dubius per litē.h.d.sec9 si
non esset certus per seipsum sed per aliorum opi.vt
l.cum falsum.j.eo.hic non sunt alia.

Heredi. Portio deficiens accrescit
etiam ignoranti eam defe-
ctam. h.d. Ratio huius.l.est quia acq;
sitio que fit per ius accrescendi: fit a le
ge.vt.l.ū quis heres.j.eo.z idco non re
quiritur scientia vt hic.

Heres Ignorantia
mortis: vel
existentia conditionis:z
dubium an testator fue
rit sui iuris:impedit adi
tionem:licet in omnem partem dubij
testamentum validum esset.h. d. ra-
tio primi dicti est clara. Venio ad se-
cundum et opp. j.eodem.l.sed z si de
fua.§.fin Gloss.hic z ibi multum insi-
stit in solutione huius contrarij ¶Qui-
dam dicunt quod hic putabat se pure
institutum quod est contra text. qui
dicit quod ignorabat.dic ergo quod
ignorabat hoc vtrum pure vel sub cō
ditione esset institutus et sic dubita- ☞ Andreas
bat.ibi vero putabat se institutum pu Pomate.
re z erat institutus sub cōditione que a ¶Antiq.
erat purificata:vel putabat se esse in- Circa hec
stitutum sub conditione que erat puri vide alex.
ficata et purificatam nesciebat: vel in.l.j.ff.co.
erat institutus pure:vnde veritas cuz iij.no.ff.de
opinio.concurrit. hic vero erat in du lega.ij.
bio. ¶Venio ad versi.sed et si de cō b ¶Nō si
ditione.ratio patet ex text.quia dubi dubitetur.
tatur de viribus testamenti. ¶Opp. z p utelle
de.l.ij.§.si sub conditione.j.p;o emp. tu clarior
Solu.gloss.aliud in acquisitione alia hui9.l. viō
rum rerum quam hereditariarū.Ita Bart. in.l.
dicit glo. quasi dicat quod acquisitio vent'e. in
hereditatis cōsistit in solo animo.di- iij.col.in.f.
xi idem vobis in.l.si quis extraneus. op j. eo.et
s.eod.§.f.vide hanc glos. z not.eam. Bart. in.l.
¶Oppo.glo.de edic.diui adria.tol. gallus.§.
l.ij.Solu.vt in glo. si ei9. in fi.
de li.z post
hu. alleg.
istū tex.ad
q.q; si cer-
tuz est me
habere ac
tionē z nō
constet de
qua nō co
go:in libel
lo exprime
re nomen
actionis.

☞ Illud est ius adeundi q; est sepa
ratum ab ipsa aditione.
Si reperitur in actis quod lis fuerit
contestata:etiam si non reperitur quo
modo processus tenet.
Si citatus habet duas domos: z in
vna habitat tempore estatis:z in alte
ra tempore hyemis : et nuntius refe
rat se citasse ad domum quod citatio
teneat.

Quod si dubi-
tetur.b ¶Not. †ex hac
l.qō illud,est ius adeun
di quod est separatum
ab ipsa aditione.dixi in.l.is potest.s.
eodem. ¶Secundo per istum †text.
determino questio. Reperit in actis
quod lis contestata est : nec dicitur p
negationem vel confessionem:an va-
leat. Specu.in titu. de litis contesta.
qō non. Nec ob.l.sciendum j.de verb.
obligatio. quia stipulatio fit vnifor-
miter.litis contestatio potest fieri
diffor:miter.scilicet per cōfessionē vel
negationem ergo ex hoc verbo lis

contestata est: nō possum aliqd presumere: ego dico q̄ ꝓcessus tz licet fuerit dubiū an lis fuerit cōtesta. p negationē vel cōfessionē: q: sufficit quocūq; mō fiat z vz ꝓcessus. ar. huius. l. Sed si queris an debeamus interpretari q̄ sit facta p negationē vel cōfessionē. Dico q̄ neutro istorū modorū sed stam⁹ in dubio ei qđ sufficit ad valorē ꝓcessus. dixi in. l. sciendū [a]. ff. de ver. ob. Itē induco † ad aliud citatio dz fieri ad domū [b] habitatiōis. vt l. j. §. j. s̄. de li. agno. z ꝓpter istud Jo. an. in. c. cām. de elec. in cle. tz q̄ si quis hz duas domos. sed in vna habitat in hyeme. z in alia in estate q̄ in vtraq; pōt fieri citatio. q̄d ergo si nūtius retulit se citasse in domuz: nec expressit de qua? puto citationem valere: q: in qua cūq; sit: ius citādi est. ar. huius. l. Qui est iudex si ignorat se iudicē an valeāt acta per eum: remissiue.

a ¶ L. sciendū in pe. q. b z ibi vide que dixi.

b ¶ Ad domū. Adde Bart. in. l. c iiij. §. ꝓtor. de dā. infe.

c ¶ Fieri citatio. vī tñ z Bart. hic cōtradicere his q̄ dixit in. l. iiij. §. ꝓtor. de dā. infe. nisi intelligas dictū bar. hic sm no. p gl. in cle. cām. in ꝑ. cōiter. de elect. z ibi feci mētionē de hoc dicto in. d. l. iiij. §. pretor. de dā. infec.

Sed et si de sua. Error in cōditione persone adeūtis: additionē nō impedit: q: p hoc de causa additiōis nō dubitatur. h. d. ¶ Op. q̄ pater presumatur superuiuere z sic de cōditione sua quis nō dubitat. Sol. gl. iustis p̄sumtionibus mouebat ad credendū contrariū. vide glo. z no. eā. z hoc examinabo. j. quēadmo. testa. aperi. l. ij. §. j. ¶ Op. s̄. e. l. is q̄ putat. z. l. se. Sol. gl. z nō bñ: sed tu dic hic dubitabat⁹ vtrū eēt filiuſſ. scz alterius quā illi⁹ de cui⁹ hꝛditate agit. ibi an esset fili⁹ et⁹ de cui⁹ hꝛditate agit: z sic dubitat an eēt suus vel volūtarius vt ibi dixi. ¶ Facit hec. l. † si aliqs est iudex z ignorat se esse iudicē an valeāt acta per eū. di d xi in. l. multū. de cōdi. z demō. z in. l. q̄ro. de eo qui ꝓ tuto. facit. l. ij. §. j. de iudicijs.

¶ Instituto sub cōditiōe ptātiua duplex scientia req̄rit vt possit adire. In ꝑditiōe casuali sufficit vna scientia.

Sed a si. Institutus pure q̄ putat se institutū sub cōditione ea purificata nō impedit adire. h. d. ¶ Pro declaratiōe huius litere quero an facilius hic admittat in casu secūdo quā in primo. glo. aliquā tulum se inuoluit. † Dic q̄ cōditio est potestatiua ad hoc q̄ qs possit adire requirit duplex scientia: vna tēpore quo impletur. vt. l. ij. j. de cond. z demō. Alia tēpore quo hereditas aditur. vt sciat eā impletā. Q̄ñ est cōditio casualis: sufficit vna scientia vt q̄s sciat eā impletā esse licet ignorauerit tempus impletionis. vt. l. ij. ꝓ allega. z. l. mul. tū. eo. ti. de cōdi. z demō. Hic dī facili ter ꝛc. ¶ Op. s̄. eo. l. heres institut⁹. So. gl. z bene z dic vt dixi in ꝓrario.

Si quis heres. Si qui adiuit partē alia sibi delata accrescit inuito. ¶ Op. ad ꝓin. de. l. si fol⁹. in fi. j. eo. tit. gl. fol. ¶ Querit gl. z istā q̄stionē not. vtrū ille posset repudiare ex iure substōnis: z habere iure accrescendi. ¶ Quidā dicūt q̄d pōt: glo. determinat cōtrariū per istū text. qui dicit q̄d ex causa substitutionis accrescit eo inuito: cōtrariū hnius no. in. l. testamento. C. de impu. z ali. substi. Itē contra istā glo. facit. l. nec is. §. j. z q̄d ibi not. s̄. eo. z. l. recusare. §. titius. j. ad trebel. Dyn. respondet ad istas duas. q: ibi erāt duo iura adinuicē nō cōpatientia scz causa testamenti z intestati. vt l. nec is. §. j. s̄. eo. vel iure directo et iure fideicōmissi. vt. d. §. titius. sed iste due cause cōpatiūtur se inuicē. ita dicit Dy. Oldr. dicebat aliter scz q̄d in l. recusare. §. titius. erant due cause et vtraq; ex dispositione defuncti: vnde pōt ab vna recedere z aliā amplecti: sed hic vna est ex dispositione defuncti: scz ius substitutionis: z alia ex dispositiōe legis. scz ius accrescēdi: z iō nō ꝫ recedere a dispositiōe defuncti et amplecti dispositionē legis: sed cōtra hoc facit. d. l. nec is. §. j. Solut. ibi bene est vna ex dispositione defuncti. s. ex testamento. alia ex dispositione legis. s. ab intestato. Sed ibi totū ex vno iure: hic vero ꝑ parte valebat ex dispositione legis ꝓ parte ex dispositione defuncti: q̄ nō admittitur. et ita tenet hic glos. veritas est ista. Aut q̄s incipit ab additōe ptis: z aliā ptē habebit iure substōnis inuitus: hic est casus. z gl. hic. ꝫ ante q̄s aliq̄d adeat pōt vnā partē repudiare z aliā adire: z tūc ptē repudiatā habebit iure accrescēdi. hoc ꝑbat in. l. si tu ex p te. in ꝓn. j. e. Et ita loq̄tur gl. i. l. testō. et. d. l. nec is. §. j. Ad secundū responsum quero de intellectu ipsius quod ꝓsequere vt in glo.

d ¶ Si q̄s heres. veritas ē ista Adde q̄d istud imo. sequitur in. c. ray. in materia breui loquar i fi. de testa.

Si exclusus. Acquisitione partis non acquirit alia eo iure quo deficit nec debet acquiri per aliū: nisi noua additio interueniat. h. d.

Per sua. Op. s̄. e. l. l. si ego. sc. nō acqrit ꝑ iure institōis ꝫ accrescēdi. ita itelligit gl. z bñ facit. j. de le. ij. l. si mihi pure. rōnē istī⁹ legis vide istā. vii. l. j. z ij. §. eo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cum enim portio que mihi acquirit per aliū nō posfit acquiri nuda voluntate. ideo sine iussu non acquiritur.

a HEres. a Opp. de here. instit. l. si te solum ex parte. Gloss. dicit intellige hoc de herede vniuersali qui est vnus. vel non succedit in omne: sed vniuersum sic. ¶ Oppo. de his que ad heredem non transeunt vt vsusfructus et similia. Solu. Expone omne ius. scilicet ius transmissibile. ¶ Extra glo. oppo. de legatis q̄ recta via trāseunt in legatariū. Sol. expone. idest in omne ius quod in aliud non sit trāslatum. vt. j. de fur. l. a titio.

f Fictio que est idē qō presumptio iuris et de iure non patitur probationem in contrariū. 1

b SI DUO. b Qui vult vnam partem vi detur velle alteram accrescentem. hoc dicit. ¶ Oppo. j. eodem. l. cum hereditate. Sol. ibi alter nō abstinuerat. vel si abstinuerat alter ignorabat. ¶ Oppo. c in damno iuris error excusat vt in l. regula. de iur. et fac. ignor. Solu. glo. hic damnū habuit originem a lucro. vnde fingitur scire d vt in gloss. et no. ipsam bene. ibi vel dic ꝛc. Ratio est quia qui accedit ad lucrum ante omnia de suis iuribus diligenter inquirit. vt. l. qui in alterius de regulis iur. Et no ta f quod hic dicit fingitur. ꝛ sic est fictio: que est idē quod presumptio iuris et de iure. et probatur in. l. fi. §. quod me. cau. et sic non admittitur probatio in cōtrarium: et sic tenet glo. quam no. quod autem sit fictio: apparet ex verbo quod est in tex. videtur. quod fictionem significat. vt dixi plene in. l. si is qui. ōvsuc. b c d e

QUamdiu. c Oppo. de. l. si quis ita. de here. instit. Solu. glo. ibi fallit. ¶ Oppo. j. vnde lib. l. vlti. Solu. gloss. ibi non poterat adire ex testamento quia conditio defecerat. ¶ Opp. quādiu potest dari contratabu. non potest habere secundum tabu. vt lege equissimum. §. primo. de secun. tabu. et de cōtra tabu. l. illud. §. finali. Solu. vt in glo. sed tu dicas qō bono. possess. contratabu. datur filio emancipato de iure pretorio eo casu quo si esset suus diceret nullum sicut si esset preteritus. vt. l. j. in principio. infra de cōtratabu. qō ḡ facit ius dicendi nullum de iure ciuili facit bono. possef. contratabu. respectu iuris pretorij sed donec potest testamentum dici nullum non pōt adiri hereditas. vt lege cum quidā. §. quod dicitur. 1 §. eodem. ita donec potest peti contratabu. non datur secundum tabu. quia respectu iuris pretorij dubitatur de viribus testamenti: sed quia respectu iuris ciuilis non dubitatur de viribus testamenti. et ideo 2 interim posset adiri hereditas de iure ciuili licet gl. dicat forte tamen indubitanter verum est. vt. l. illud. et. l. si ex duobus. de cōtratab. ꝛ l. is qui in potestate §. j. j. de leg. prestan:

QDesitum. Qui repudiat paternaz pōt adire pupillarē hereditatem si habet coheredem alīs secus. hoc dicit. ¶ Quero quod est illud edictū in quod incidit. glos. Respon. duobus modis primū improbat. secundum sustinet. Certe illud videtur cōtra mentem litere que dicit quod non potest habere f

¶ Heres. Adde quod heres quandoq; plus iuris habet q̄ defunctus ꝛ pōt etiam opponere exceptionem ex persona propria que nō cōpetebat defuncto vt no. in. l. lucius. so. ma. ꝛ per hoc limitatur regula. l. in his. §. non debeo. de reg. iur.

pupillarem. dicendum est ergo quod edictum dicebat si quis repudiat paternam pupillarem habere nō potest. b ¶ Quero rationē dicti marcelli. Dic vt in glo. et dixi ponendo casum. glo. remittit ad no. in. l. quidam elogio. C. eo. dicam in. l. fi. j. eo.

& Existentia sui heredis operatur confirmationem tabularum pupillarium ad cōmodum abstinentis. c

FIlius. Existētia sui heredis confirmat tab. pu. ad commodum filij abstinentis. hoc dicit. hāc. l. no. ¶ Oppo. §. eo. l. proxi. Solu. quidam dicunt hic habebat coheredem qui adiuit: quod est diuinare. vel dic d quod hic speciale in filio abstinēte dicit glo. hec est vera. Videamus rationem. glos. f eam ponit et non bonam: sed ratio est † quia existentia sui heredis operatur cōfirmationem tab. pu. ad commodum abstinentis. vt hic est casus. et probo de iure ciuili filius est heres suus et necessarius. de iure pretorio in fauorem filij fuit introductum vt si vellet posset abstinere ne creditoribus paternis teneatur. vt. j. eodē. l. necessarijs. et instit. de here. quali. et diffe. §. sui. cuz ergo ius pretorium sit introductum in fauorem filij. ideo in eo casu quo noceret ei illud ius pretorium nihil operatur. vt. l. quod fauore C. de le. et. l. nulla. ff. de legi. merito ad sui filij abstinentis cōmodum existentia sui heredis operatur vt confirmet tabu. pu. et. h. d. l. si filius qui patri de vulg. et pup. ꝛ si bene intelligas idem esset ad cōmoduz filij cui est facta substituto. vt. j. l. proxi.

& Existentia sui heredis que remanet post restitutionem in integrum cō e firmat tabulas pupillares: et tutelas non legata.

Existētia sui heredis dato coherede extraneo nō ꝛfirmat tabl'as pupilla.

¶ Andreas pomate. ¶ Si duo vide quid dicat Prepo. i. c. quo iure. in. ij. co. viij. dis. ¶ Andreas pomate. ¶ Op. vide are. cōsil. xvij. in prin. in verbo et tunc vide bart. ꝑ. excvij. ¶ Si duo fingitur scire. vide ad hoc. l. non ampli⁹. §. j. cū glos. j. de leg. j. cū alijs q̄ all. in. l. ij. §. fi. in. ij. col. q̄ satisd. cog. ꝛ no. quod dans pecuniam vt beneficij vl' p̄bendā cō sequat' dicitur titulo lucratiuo habere. ita not. Bar. in. l. j. §. si quis. j. si q̄s omi. cau. test. ¶ Quamdiu. q̄q; tamen causa intestati p̄ualet cum se testati. l. hac consultissima. paragrapho fina. et ibi. hic not. C. de test. in. ij. not.

¶ Filius rationem. gloss. adde quod argentinus in lege filius qui patri de vulg. et pu. per istam glo. concludit quod per existentiam sui heredis non confirmabuntur tabule pupillares vbi mater impuberis esset in medio quam cōclusionē ibi reprehendi posset imo.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Julianus dicunt quidam. vide Bart. l. j. in. iij. q. pun. in. iij. effectu. ff. de vulg. et pupil.

b ¶Heres. et dum glo. hic et in. d. §. veteres dicit qđ seruus hereditarius post aditam hereditatē nō dicitur hereditarius: ꝫ heredis. inducit hic per Raph. cu. ad qō. statuto cauetur qđ mulier maritata extra territorium non succedat i patrimonio et hereditate territorij: mulier primo adijt hereditatē postea se maritat extra territoriuꝫ potest oia retinere et idē voluit Bald. in. l. si a matre. in fi. C. de fluis: ꝫ legi. ꝫ per istas gloss. dicit Raph. qđ sustētatur libellus si post aditam hereditatem dico peto talē rē hereditarij: quia verba impropriātur. l. si olei C. loc. sec⁹ si fideicōmissarius diceret peto talē rē vt hereditariam qā iam adiuit vt hic refert Rom. ꝫ adde ro. ꝫ post gloss. l. ij. supra. de fideicōmis. here. pe. ꝫ vide aliquid per Bo. in. d. §. veteres adde tamen quod hereditas adita etiam appellat i hereditas l. fi. §. finaut em liu scōa: et ibi Bald. C. de iuo. qui lib.

Tacita vulgaris comprehensa in expressa pupillari quod nō trahatur ad bona impuberis.

IVlian⁹. Existentia fui heredis confirmat tab. pupilla. ad commodum filij cui facta est substitutio. hoc dicit primo ponit dictuꝫ iul. quod continet regulam et exceptionem. Secundo reprehensionem marcelli circa exceptionem. Tertio consilium marcelli si opiñ. iulia. esset vera. ¶Quarto declarationem reprehensionis. secunda ibi: que sententia. tertia ibi: alioquin. quarta ibi: sed quod in fratre. ¶Oppo. si pupillus abstinuit et sic nō aditur hereditas ex testamēto paterno non valet pupillare testamentum. vt lege secunda. §. adeo. ſ. de vulg. et pupil. et. l. quesitum. in fi. ſ. eo. Quidam dicunt quod habuit alium coheredem qui adiuit et est diuinare. Alij dicunt quod filius primo adiuit et per restitutionem fuit abstentus. ¶Nota ꝺquod ista existentia sui heredis que remanet post restitutionēꝫ in integ. confirmat tab. pupil. ea dem ratione et tutelas: secus in leg. vt lege prima. paragrapho finali cum lege sequen. infra. vt in possess. lega. et huic concordat. l. si filius qui patri. de vulga. et pupil. habes viam lec. que licet in se sit vera tamen diuinationem continet. Alij dicunt quod se abstinuit ab initio: sed existentia sui heredis confirmat tab. pup. Ista est vera per rationem quam dixi. ſ. l. proxi. est enim ad cōmodum filij cui facta est substitutio: vt licet se abstinuit valeant tab. pup. vt hic dicitur in tex. ideo beneficium abstinendi quantum ad hoc nihil operatur legata tamen que debentur extraneis et alia que ad cōmodū filij non pertinerent nō cōfirmaret. vt. l. j. in fi. j. vt in pos. leg. fallit in libertate. vt. l. cū quasi. §. si quis. ꝺ fideicō. li. ¶Oppo. extra glo. j. ad treb. l. iul. §. idē iulianus. Sol. Dyn. ꝺ ibi pupillus habebat coheredem extraneum ideo existentia sui heredis non confirmat tabu. pupil. hic nullum coheredem habebat. ad idem facit. l. pater. infra de priui. cre. ¶Oppo. ꝫ nunc sum in glo. mag. de. l. si filius. de vul. et pup. vbi etiam frater non tenetur creditoribus paternis. Hic dātur due solutiones. tamen ad idem tenduntꝫ veritas est quod suus heres et necessarius frater eam repudiare potest beneficio edicti pretoris cōcedentis beneficium abstinēdi. vt dicta lege si filius. ¶Ultimo ꝺdicūt quidam quod hic est casus quod tacita vulgaris comprehēsa in expressa pu. trahitur ad bona impuberis. hic enim pupillus se abstinuit et sic habet locum vulgaris et sic trahitur ad bona impuberis: vt hic contrarium dixi in. l. ij. §. fi quis ita. de vulg. et pup. quia fateor quod ex vulgari succeditur defuncto: sed ex pupillari succeditur pupillo. vt ibi dixi.

Si in societatem. Qui perseuerat in inchoatis i vita patris se videtur immiscere. secus si noua inchoentur. hoc dicit. ¶Oppo. quod debeat dici totum econtra. nā inchoarum videtur quod habeat necesse perficere. vt supra pro socio. l. heres socij. ergo facit ex necessitate pcedentis actus. vnde nō videtur adire. vt. l. ij. §. seio. supra de minо. sed si noua inchoet facit voluntarie. videtur ergo adire. Breuiter itellige quod hic fuit contracta societas viuo patre eorum que proueniebant ex questu nulla re paterna posita in societate. Unde si filius post mortem patris perfecit cepta: ꝫ administrauit res paternas merito videtur adire: et intelligas quod illa que fecit non erant ita connexa quin derelinqui possent. alꝰ nō videtur adire per rationem quam. ſ. dixi. probatur in. l. si tutor post pubertatem. supra de tu. et ra. distr. et. l. tutorem. de admini. tut. sed quando de nouo aliud querit bona patris non attingit. ideo videtur se non immiscere. ita loquitur hic. sed si poneres quod in societate coeunda posita esset res patris: tunc siue noua siue vetera filius faceret circa illas res videtur se immiscere: qꝛ bona patris administrat.

Si seruum. Qui manumittit seruū paternum videtur se immiscere: secus si seruum castrē. pecul. h. d. cū. §. seq. ¶Opp. de primo. §. ad seq. Sol. glo. duobus modis. Dic vt in ea. ratio est qꝛ manumittit seruum proprium nō paternum. ita dicit Dy. et bene.

Proponebatur. Oppo. ſ. proxi. §. dicit hic gl. abstinuit ꝛc. ista non est bona per. l. pro herede. §. pompo. ſ. eo. Sol. verū est qꝛ manumisit seruum proprium hic. sed. ſ. manumisit paternum. et illam teneatis.

b **Heres.** ꝺper seruum hereditarium non potest quari aliquid qđ sit hereditatis. hoc dicit. et hanc legem declara vt in glo. et dixi plene in lege prima. §. veteres. de acquiren. possess. ¶Quero q̄ est ratio huius. l. glo. dat plures solu. et est ꝓma verissima. nā qꝛ seruus hereditarius anteq̄ adeat non est heredis: ꝫ sic sibi nihil pōt q̄rere post q̄ est aditа: nō est hereditarius. et ista est vera.

¶ Facta a prelato qui postea est remotus tenent. Facta a prelato qui fuit pronuntiatus non esse prelatus: an teneant. remissiue.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

QVoties. Gesta per pupillum bona si de habentur rata eo per restitutionē abstēto. h. d. ¶ Ho. q facta a p̄lato q̄ postea remotus est valēt: sed q̄d de factis a prelato q̄ postea p̄nūtiatus est nō esse prelatus' gl. tāgit in l. uij. C. in qui. cau. in integ. rest. nō est ne. z l. iusiurandū. qō ex cōuētiōe. §. fi. s̄. de iureiu. et facit. s̄. de offi. p̄to. l. barbarius. z qō ibi not. z l. ij. C. de sen. z plene per Inno. extra de elec. c. nihil.

☞ Seruus dotalis institutus cui restituat hereditatem an viro an uxori.

ADitio. [a]Aditio hereditatis nō est opa. nō requritur iussus dñi. h. d. Gl. diuidit dicens q primo ponit dictū qō probat tribus rationibus vel fm Dyn. primo c ponit regulam. scōo tres illationes ex regula. tertio respondet cuidam obiectioni que posset fieri ad contra. scōa ibi: idcirco. tertia ibi: z quod. Dicit tex. seruili. Dy. dicit q opa dicit officiū diurnū: vt. l. j. de ope. lib. sed aditio hereditatis in solo aio cōsistit. Dy. ¶ Oppo. de. l. dotalē. s̄. solu. mat. Dicit Dy. aut fuit institutus contēplatiōe uxoris: et dz restitui uxori: aut contēplatione uiri z dz remanere apud uirū. vt. l. cōtraria. aut dubitatur z p̄sumitur qō cōtēplatiōe ipsi⁹ seruit: z sic debet restitui uxori vt hic. Item contra. s̄. eo. l. si quis mihi bona. §. j. Sol. vt ibi.

☞ Quis debet esse certus de facto suo.

Dubietas superueniēs post additionem eā nō vitiat

Dubitans de uiri⁹ testamēti q dicit falsum si decedit interim transmittit hereditatem non aditam.

Quando aliquis interrogatur de facto suo non datur tempus ad deliberandum.

DVm falsum. Questio falsi nō impedit additionē eius d qui suo facto est certus de uiribus testamēti. Ho. † q quis dz esse certus de facto suo. Ad hoc op. de. l. sed z si me putē. in p̄n. s̄. de cōdi. in de. So. ibi certat de dāno vitando. ideo p̄sumitur ignorātia. hic vero de lucro. ad idē qō no. in. l. si duo s̄. eo. facit qō no. in. l. cū de indebito. §. j. s̄. de proba.

b ¶ Op. [b] C. de edic. diui adria. tol. l. ij. Sol. glo. z no. valde. q ibi tā adiuerat cū. q. falsi fuit mota. ¶ Not.

z diligenter p eo† q dixi in. l. is pōt. s̄. eo. q dubietas superueniens post additionē. nō vitiat additionez que anteq̄ fieret vitiaret eā. vel dic qō hic in pentono. ibi in possessorio. Hec est vera quo ad. l. illā. ¶ Quero quid si alio modo de uiri⁹ testamēti dubitatur. Glo. dicit idē: qō intelligas q sit certus per suū sensum non per opi. dixi in. l. cū quidā. §. fin. z l. nec is. in

3 prin. s̄. eod. ¶ † Ulterius scias q hoc casu decedens interim transmittit hereditatē non aditā. videbitis

4 in l. ventre. j. eo. Facit in arg. † q q̄ alicui fit positio vel interrogatio de facto suo nō datur tps ad deli- 1
liberādū: q: de hoc dz esse certus. z facit pro hoc gl. in. l. si res obligata. j. de leg. j. z qō no. in. c. iuris igno 2
rantia. extra de reg. iur. lib. vj. per Dy.

1 ☞ Mandatum sicut finitur morte ita furore superueniente.

DI furiosum. Iussus reuocatur furore superueniēte. h. d. ¶ Not. † sicut morte finitur mandatum: ita furore superueniente. ¶ Oppo. glos. de l. ij. §. voluntatem. s̄. solu. matri. z l. patre furioso. s̄. de his qui sunt sui vel ali. Certe non cōtradicunt. nam in. §. voluntatem. si sane mentis esset non posset contradicere. in. l. patre furioso. non sufficit volūtatem cessare imo requiritur expressus dissensus. vt de diuor. per to. furiosus autem non dissentit. quia voluntatem non habet. ergo potius concordat cum ista Dyn. Solu. aliter quod contraria loquuntur in retinendo. hic loquitur in acquirendo de nouo. precedens solu. est vera sol. hic non sunt alia.

SI quis alicui. [c] Furor superueniens non reuocat ea que sunt perfecta vigore mandati: sed impedit perficiēda. hoc dicit. ¶ Oppo. de. l. Paulus. a al's per procuratorem. j. eod. solu. hic mandauit vt filio vel seruo. ibi vt procuratori. vel hic in bon. pos. ibi in aditione hereditatis. Utraq; istaruz est bona solu. ¶ Oppo. de condi. inde. l. si indebitam. Solu. glo. ibi mandatum non fuit reuocatum tacite vel expresse. Addit Dy. nec reuocari poterat: quia mandatum fuit obligatoriū pro quo. l. si quis prohibuerit. al's papini. s̄. de publi. ¶ Quero per quem b debet rata haberi ista petitio bonoū Dic vt in glo.

DPupillum. [d]Tutor q non gerit sed qui gerere potest autoram potest. h. d. prosequere et examina vt in glo. c

☞ Mandatum factum a tutore reuocatur per mortem ipsius. z nu. 4.

Tutor iubet per epistolam.

Compromissum factum a prelato an extinguatur eius morte: remissiue.

Mandatum factum a prelato reuo- d
catur morte ipsius.

Si pupillus vel capitulum cum auctoritate tutoris vel abbatis facit procuratorem an reuocetur morte tutoris vel abbatis.

SI per epistolaz. Morte † tutoris reuocatur mandatum factum ab eo. hoc dicit. ¶ Not. † duo habes: primo hic quod tutor potest iubere per epistolam. secundo quod hic iussus reuocatur morte tutoris. ¶ Op. ad bmū qō tutor debeat esse presens in ipo negotio: vt. l. obligari. §. tutor. de auct. tuto. So. ibi requiritur autoritas hic q̄ requiritur iussus. dixi in. l. si quis

q q ¶ tiij

Andreas Pomare.

¶ Aditio. Uerbū p̄terea hic positum limita. vt p Bart. in. l. j. §. veteres. in fi. ff. de acquir. pos.

Andr. po.

b ¶ Op. vide Lepol. cō si. xij. col. x.

¶ Si quis alicui. Adde Bal. in l. fi. in p̄nc. C. de admi. tu. z Bar. in. l. nō solū. §. morte. de ope. no nun.

¶ Pupillū. vide gl. i. l. iusiurandū qō ex cōuentiōe §. si tutor. de iureiur.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Si p epistolã. op. q tutor. an mãdatũ plati extinguatur morte ei⁹ adde bal. in l. mãdatũ i. v. co. z ibi. ẽt an finiat mãdatũ antianotũ finito offõ. C. mã. adde an mandatũ factũ nũtio curie p iudicẽ re integra finiat. tex. est qõ nõ in aut. vt nulli. iud. Bar. in l. fundi. de acq.

possef. hoc no. q: quotidianum. mihi bona. §. iussum. s. eo. ¶Op. q tutor[a] nõ possit iubere. vt l. potuit. C. eo. Sol. glo. qõ hic loquitur in tutore infantis. alꝰ requireretur ipsius volũtas.

b ¶Uf idẽ. adde bar. z ¶Hec. l. †notabiliter facit qõ cõ in. l. actor.

j. rẽ ra. hab. z in. l. ambitiosa. in prin. iij. col. de decre. ab ordi. fa. z in. l. ij in fi. de opti. leg.

c ⁂And. ꝑoma. ¶Eũ qui. Limita vt p anch. cõsi. cclij. ver. nõ obst. de acquir. here. l. eũ qui. Et pro declaratione vide Alex. z are. in. l. qui rome. §. duo fratres in. v. q. ad Bar. ff. de verb. obli.

d ¶Eũ qui. glos. ponit. de ista materia dixi post bar. ibi nõ omittas videre gloss. no. in. c. si duobus. de rescrip. vbi tũcto tex. videtur velle q si duo testamẽta sunt facta vno z eodem die qõd presumitur pro illo testamento. in quo est institutus proximior si aũt sunt equales in gradu instituti in dictis testamentis presumitur q illud qõd est primo presentatũ sit cõfectum et ita etiã ibi intelligit illã glo. Jo. and. in nouel. z de materia vide etiã late Pe. de ancha. z doc. in. d. c. cũ duobus vbi dicitur q etiã presumitur ꝑ possessore. et Cy. in. l. fi. C. de edic. di. refert Jaco. Bal. idem tenuisse z bar. buri. in. q. suis dñicalibus. q. lvj. que incipit cum due mulieres. in fi.

ADDE q ꝑaul. de ca. refert Ang. vidisse arduã. q. de duobus testamentis factis diuersis temporibus a diuersis notarijs z diuersis tenoribus z eadẽ persona erat instituta z dedisse consilium quod ex vltimo deberet adire hereditatem non applicando animum plus ad vnum quam ad aliud. et ita fuisse obtentum de quo vide Petrum de ancha. cõsi. cccvij. et. cclij.

e ¶Idoneus. Sed qñ papa mandat ad instantiã alicuius qõd se informet de aliquo et si reperitur ita esse vt fuit narratum sic faciat: talis commissarius non potest procedere ad executionem nisi seruata forma et habita diligenti inquisitione super his de quibus papa voluit q se informaret et debent vocari hi qui possent ex hoc ledi. argumen. l. fina. C. si per vim vel alio modo z not. in clem. vnica. de offi. delega. et per Fede. de se. cõsi. lxxx. z per Old. cõsi. xlij. vbi dicit q si papa mãdat q de idoneitate persone solẽniter inquirat z si eũ idoneum repererit prouideat q hz necesse ante suam prouisionem inquirere. argu. l. cũ hi. §. prætor. s. de transac. z l. magis puto. §. si es alienũ. z de re. eo. z hoc propter formã mandati que est seruãda. c. cum dilecta. de referi. vnde subdit ꝑaul. de ca. f. hic licet Old. nõ alleget qõd cautela est q cõmissarius promittat z declaret se informationem habuisse et ita reperisse z quod de hoc appareant acta notarij. et alꝰ nõ staretur simplicibus verbis eius. arg. c. qñ. contra falsam. de proba. z quod no. glo. in cle. cum ei. ouem de concess. preben.

f ¶An valeat. Vide Baldum. in l. ij. in ij. columna. C. quando ꝓuoco.

promissum factũ a ꝑlato extinguit ei⁹ morte. de quo in Spec. de arbi. §. finitur. ver. quid si prelatus. Tãgitur per Guil. in. l. non distinguemus. §. si dñi. s. de arbi. ¶Facit etiã qõd †mandatũ factũ per prelatum extinguitur morte prelati. de quo est hodie casus. extra de procu. c. fi. in cle. z ibi glo. tangit. q. ad ar. contra hoc facit. l. si quis mancipijs. §. si impubes. de insulto. Sol. ibi loquit in mãdato institoris: quod nõ reuocatur morte. Guil. de cu. dicit predicta vera qñ ꝑlatus solus iubet vel mandat. Sed quid si prelatus cum capitulo facit procuratorẽ. vel tutor cũ pupillo vt. l. neq. C. de procu. z videtur idẽ q solus prelatus possit reuocare: z qõd eius morte finiatur: q cũ requiratur voluntas vtriusq statim cũ altera volũtas desinit esse: mandatũ est nullũ. z hoc videtur tenere Inno. in. c. presentiũ. de testi. lib. vj. circa prin. que olim erat extrauagans. hodie incipit presentiũ de testi. li. vj. z predicta vera †qñ vterq eorũ mandauit. Sz qd si pupillus facit procuratorẽ cũ autoritate tut. vel capitulũ cum autoritate abbatis. z sic abbas ipse non facit. dubitabile est.

c ¶Dm qui. ‘Si dubitatur de viribus testamẽti nõ pot adiri hereditas. h. d. ¶Querit glos. quid si apparent duo testamẽta confecta eodẽ die nec apparet qõd prius z qõd posterius. gl. remittit ad l. fi. C. de edi. di. adri. tol. dic vt in. l. j. §. j. de bo. pos. fm tabu. vbi glo. ponit.

☞ Argumentum a contrario sensu habet locum in mandatis.

2. Ille dicitur explorasse cui aliquid persuadetur qñ ab his qui scire debent: nec tanta certitudo requiritur sicut in testibus.

3 Si papa mandat alicui qõd prouideat de tali beneficio si reperitur idoneus. z prouidetur non facta inquisitione: q prouisio teneat.

Filiusfa. §. iste legitur duobus modis. primo vt sit. §. ibi filius acceptis. secũdo vt nõ sit ibi. §. fm primã lec. h. d. ¶Etiã †in mandatis habet locũ arg. a cõtrario sensu. h. d. fm aliam lec. h. d. Non valet additio si nõ est seruata forma iussus. h. d.

1 ¶No. diligenter †q quando cõmittitur alicui aliqd q debeat explorare: explorasse dicitur qñ ab his qui hoc scire debent aliquid esse persuadetur. ꝑ hoc. s. de re. eo. l. magis puto. §. ne passim. j. quib. ex cau. in pos. ea. l. hec aũt. §. j. de verb. ob. hoc iure. z l. ait prætor. §. fi. s. ex qui. cau. maio. z sic non est necesse q ad hoc q exploretur dicatur q quis habeat tantam certitudinem quanta requiritur in testibus: qui debent de necessitate ꝓbare. pro hoc. l. cũ quidã. §. qõd dicitur. s. e. z qõd dixi in. l. is põt. s. eo. ¶Et inducitur in ar. ad q. †papa mãdat alicui q prouideat tali de tali beneficio si reperiatur idoneus[e]. ille prouidet nõ facta inquisitiõe de idonetate an valeat[f]. ¶Et hic videtur casus q non. Sed Jun. determinat cõtra id. Jo. and. tenet idem extra de offic. deleg. c. j. in cle. z ratio eoum est: q illa verba magis sunt modi q̃ cõditionis: cum illa conditio tacite inerat. z id eo expressa nihil operatur. vt l. muto. §. hanc autem. s. de rute. Ald. hunc tex. rñ. q in hereditate illa conditio nõ inest tacite prout est in beneficio conferendo. z ideo aliquid operatur z tenet menti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Sedet si quis. [a] Hereditatis aditio nō recipit conditionem. hoc dicit. Facit l. actus legitimi. de reg. iur. ratio quia consistit in voluntate que voluntas firma non est si conditio apponatur.

Omheres. Si pater est furiosꝰ filius potest adire et sibi ḡrere sine iussu. hoc dicit, [b] et hic est singularis casus. ℂ Oppo. s. e. l. si quis mihi bona. §. iussu. Sol. fallit hic propter patris fauorē. ℂ Oppo. quod filius non possit manumittere: qꝛ patri acquirit. vt. l. placet j. e. So. quidam qꝛ hic manumittit vt curatoꝛ: qđ gl. reprehendit per. l. seruum. j. de manu. vnde alij dicūt quod hic manumittit ex priuilegio patris tamen seruus est. sed hec sol. videtur contra literam que dicit quod habeatur perinde ac si paterfa. adiuisset. Dic ergo quod hic est casus specialis in quo filius non acquirit patri. ad idem. l. imperatoꝛ. j. ad treb. ℂ Opp. ad hoc de. l. antistius. §. fi. j. eod. Solu. ibi filius iussit curatoꝛis patris adiuit. ideo acquiritur patri hic secus.

Quierparte. Non expectatur cōditio cuius euētus nihil operatur. hoc dicit. ℂ Opp. j. l. proxi. So. vt in glo. signat hic quedā cōtraria et nō soluit. tolle solutiones. Dicit gl. l. pecuniā. ad has duas respon. vt no. in. d. l. iul. Dicit glo. l. huiusmodi. dic quod ibi expectatio potest impedire transmissionē. et ideo expectatio aliqđ operatur. hic non. ad. l. si kalendis. rñ. ibi expectatio affert debitoꝛi commodum dilationis: hic expectare nihil operatur. Non ob. l. aliqñ. s. ad velle. qꝛ ibi reprobat tota obligationis substātia. vt. l. si mulier ꝓtra sena. §. fi. e. tit. ad vell. ſm Dy.

Quierduabus. [c] Et heredis heredis acquiritur pro parte portio in conditiōis euentū. h. d. Contra imo statim pertinuit ad ipsum adeuntem. vt. s. l. proxi. in fi. hoc est forte contra: Sol. dicunt quidā vt Rog. et Azo: qꝛ hic in partē conditionalem habuit substitutum. vide glo. hoc non videtur verū: quia instituto herede decedente ante conditionis euentum: ad heredem eius de illa portione nihil pertinet etiam conditione existente. vt. l. fin. in prin. de vulg. ꝛ pupil. et. l. liber homo §. si ita. secundo responso. s. de here. instit. nisi dicas substitutum repudiasse. vel expresse dictum fuisse per testatoꝛem qꝛ nō admitteretur nisi in cōditionis defectū. vnde ipsi idem Rog. et Azo dixerunt aliter. videlicet qꝛ hic habebat cōiunctum: hec non videtur bona: quia dimidia illius partis delate sub cōditione statim esset sui adeuntis, alia dimidia non transiret ad heredem primo herede mortuo ante existentiam conditionis. vt. d. l. liber homo §. si ita. ℂ Unde Roge. subaudit maxime. ꝛ hec est bona lec. vel clarius cōditione facta statim habet totum iure accrescendi. sed illam partem existēte cō ditione habet iure institutionis. ꝛ si dicas quomodo institutio conditionalis transit ad heredem. Rñd. [e] speciales est hic in substitutione partis quando non hꝫ substitutum vel coniunctum: transit eñ ad heredem sicut ius accrescendi. Idem tenet seq. gl. quam tenementi ꝛ dicam. j. eo. l. qui patri.

Quisemel. Portio deficiēs accrescit coheredi tuo. h. d. ℂ Oppo. de. l. cum hereditate. j. eo. ri. Sol. intelligo nisi vellet dimittere.

☞ Statutum loquens de dñio alicuius rei non habet locum in herede qui fuit dominus ficte hereditatis. Et an hec fictio semper locū habeat.

Heres. Hereditatis aditio retrotrahitur ad tempus mortis. hoc dicit. ℂ Quero vtrum hoc sit secundū veritatē vel scōm fictionem. Glo. dicit qꝛ scōm fictionem ꝛ bene ꝛ fm † hoc si statutuz loquitur de dominio alicuius rei: non haberet locuz in herede qui fuit dominus ficte hereditatis iacentis. ter. est cum glo. in. l. iij. §. hec verba. s. de neg. gest. ℂ Quero vtrum † semper hec fictio habeat locum. Glossa dicit qđ non: ita dicit regula omnia fere. j. de reg. iur. ꝛ allegat hic aliquos casus. Dic qđā sunt casus in quibus requiritur veritas. ꝛ tunc illa fictio non attenditur. vt. d. l. iij. §. hec verba. sic loquitur. l. hereditarie. j. de fur. ꝛ totus tit. de crimi. expil. heredi. cum enim furtum sit contractatio rei aliene ꝛc. Requiritur qꝛ res sit aliena in veritate: qđ nō est in hereditate iacente ꝛc. Quandoqꝫ licet illa fictio sufficeret. tamen non potest habere locum. nam vt hec. l. locū habeat requiruntur duo extrema habilia sicut in qualibet fictiōe translatiua. vt. l. sciendum. et. l. deniqꝫ. s. ex quib. cau. ma. ꝛ. l. huic scripture. s. ad l. aquil. et. l. quoties. j. de noua. l. eum qui ita. §. fi. j. de ver. obli. ita sunt hic quedam que extinguūtur morte defunctꝰ ꝛ ideo cum non reperiantur tē pore aditionis non possūt ad heredem pertinere: quia vltimū extremū deficit vt no. in. l. heres in omne. s. e. quedam nō erāt tempore mortis nec potuerunt inchoari iacente hereditate. vt acquisitio vsufructus vt. l. vsufructus. de stipu. ser. vel vsucapi. vt. l. fi. §. fi. ꝛ. l. ceptam. de vsucap. et e in istis similiter hec fictio non habet locum. ꝛ ad istam reducūtur omnes casus positi in glo.

☞ Per alium possum qđ non possum per me.

Quis heres possit hereditatem aditam repudiare ne portio deficiens sibi accrescat.

Ñ per abstensionē vnius coheredis possit ille q̄ adiuit ex toto recedere.

Aditio qđ deferatur cōditione ex lege ista.

ℂ Si ꝛ si quis. vide Bar. in. l. cōditionalis. s. d auto. tuto.

ℂ Hoc dicit. Vide Bar. in. d. l. pl. j. eo.

ℂ Qui ex duabus. Istū text. nō facit sin. Bal. ꝛ Ange. ꝛ imol. ꝛ est limitatio ad §. ꝛ qđ si tm in l. gall. s. de liber. et posth. ꝛ. l. fi. de isti. ꝛ substi.

ℂ Bona lect. Vide Pau. d ca. hic.

Andreas Pomate.

ℂ Spāle. Vide per Ro. consi. xxj. ij. col. j. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

5 Heredi datur conditio huius l.

6 Si filia que adiuit pro parte contingente hereditatem matris decessit relicto filio ex viro suo an alia portione deficiente filius ipse possit ex persona matris repudiare z habet ex persona sua: vt auum materñ excludat.

7 Dispositio huius l. quod habeat locñ etiam si heres inuentarium non conficeret.

8 Si nõ sunt creditores ſz legatarij an habeat heres bñficiñ huius l.

9 Si nõ sunt creditores nec legatarij in hereditate sed alie implicationes q̃ requirunt laborẽ animi z persone: an heres habeat hanc electionẽ.

Dñ hereditate propter vnum abstinentem potest alius qui adierat a toto recedere. nisi creditores eum pro parte abstinẽtis noluerint molestare. idem de herede eius. h. d. cum. l. seq. et est valde singularis. l. ibi dum dicit tex. portione. tunc ille qui adiuit non poterit a toto recedere: quia ꝛc. vt sequitur in tex. Ibi cum dicit tex. debent. dic vt ipsum cui accreuit non conuenient vltra vires illius portionis. Ibi: cum dicit tex. dentur. heres ergo est in totum non tamẽ tenetur pro illa portione vltra vires illius portionis. ¶ No. quod possum p alium q̃ non possum per me. ¶ † Oppo nit glos. sed non sol. dic ergo ibi in seruitute: sed hoc accidit hic propter inopinatũ casum: que ratio ibi cessat. Ibi: cum dicit glo. l. pe. imo est. l. ante pe. et concor. quod intelligẽ vt ibi in glo. ad. l. si certarum. §. j. dic quod concor. vel est speciale in milite. et de hoc per Dy. extra de re. iu. in. c. quod alicui nõ licet li. vj. vbi de hoc per eũ. ¶ Venio ad secundã partẽ. z primo reuoco in dubiũ intellectũ tex. glo. legit duobus modis. secundã lec. tenent doct. per. l. si minor. j. eod. que lec. placet in effectu per. l. antepe. j. ad tre. z per. d. l. si certarũ. §. j s. tit. j. tñ q̃ expositio facit magnã violentiã litere. ideo exponẽ tex. vt dixi legendo literã. z rectdit in eundẽ effectũ. ¶ Opp. quis nõ põt decedere pro parte testatus et p parte intestatus. vt. l. ius nostrũ. j. de re iur. Solu. vt dixi legendo literam

¶ Oppo. de. l. qui ex duabus. in fi. s. 6 eo. Sol. † quidã aliud in extraneo repudiante aliud in suo: ita tãgitur hic z ibi. Jo. dicit idẽ i suo z in extraneo: vt hic in prima glossa z etiã in mag. q̃ tenet glo. C. eo. l. quidã elogio. ratio q̃ per beneficiũ abstinẽdi habet filius idẽ q̃ emancipatus. vt. l. nam nec emancipatus. j. de lega. j. z. l. pro herede. § papinianus. s. cod.

¶ Opp. s. eo. l. si duo. Sol. ibi vnus primo repudiauerat: alius postea adiuit: hic primo adiuit z secuta est postea repudiatio: z sic inopinatus casus postea euenit. ¶ Opp. q̃ hec electio nõ tribuatur ei. vt. l. si minor. j. eo. Sol. ibi fuit absentus per restit. in integ. cum tam adiuerat. hic vero nunq̃ adiuerat. ¶ Opp. ad hanc sol. de. l. antepe. ad treb. Sol. ibi: in fideicõmissario qui sentit cõmodũ adite hereditatis. ideo eius absentione grauatur in hoc quod aut totum retineat vel a toto recedat. Sol. precedens loquitur in herede qui se abstinet per restitutionem: non debet igitur nocere alteri coheredi qui vult sua portione esse contentus. z sic reassumo †. Aut quis primo adiuit: demũ secuta est repudiatio alterius: aut repudiatio precedit aditionem. primo casu aut repudiatio secuta est ipso iure. aut beneficio pretoris viui restituentis. si ipso iure loquitur hec. l. si beneficio pretoris viui: aut loquimur in coherede: aut in fideicõmissario. Sco casu. s. quando repudiatio precedit aditionem. aut ille qui postea adiuit hoc sciebat. et loquitur. l. si duo. s. eo. aut ignorabat. z habet locum hec lex eadem ratione. ¶ Quero primo † quo iure deferatur hec cõditio. Bñ. q̃ condictione ex. l. cuz enim hic inducatur aliquid in fauorem alterius p̃ducere debet actionẽ z exceptionẽ. vt. l. statuas. de acqui. re. do. possum9 etiam dicere q̃ hic expediat officio iudicis. vt. l. si certarũ. §. j. circa finẽ. ibi dum dicit expellendus est ꝛc. Sed certe ali9 casus est ab isto. vnde mihi plus placet q̃ oriatur ꝯditio ex hac l. z etiã exceptio vt statim dicaz. ¶ Quero † cui detur ista conditio. Bñ. heredi. in cuius fauorez facta est hec lex. vt. l. fideicõmissa. §. interdum. j. de le. iij. ergo agit heres cõtra creditores z eos facit vocari: vt detur ipsi potestas a toto recedẽdi ꝓpter portionem obuenientem: tũc si creditores impedire volunt: possunt dicere se cõtentos esse eius portione: z pro residuo nõ tenetur vltra vires huius portiõis: vel si volunt deferunt illi electionẽ recedendi a toto vel defendẽdi p toto. nisi cñ per creditores deferatur electio nõ potest heres hoc facere vt hac. l. ibi. quia nõ potest heres exonerari nisi deferat conditio posses ibi intelligere q̃ hec electio deferatur ipso iure: nisi creditores dicãt se velle esse cõtentos eius portione. z tũc erit illa p:actica: q: heres expectabit q̃ creditores eũ cũcent. et ipse heres excipiet z ꝓpter portionẽ accrescẽ tem vult a toto recedere: creditores replicabunt q̃ sunt cõtenti q̃ rũdeat p portione sua pro alia nõ teneatur vltra vires hereditarias. Item aduerte q̃ hic non permittitur hoc heredi nisi propter creditores. z sic si nulli essent creditores vel essent et nollent molestare non datur sibi illa electio: multominus igitur vbi nulli creditores sunt quia nec volunt nec possunt molestare.

¶ Et hoc dixi in questione de † facto filia adiuit hereditatem matris pro parte sibi contingente. et sic pro illa parte acquisiuit vsumfructum patri suo. decessit remanente filio ex viro suo: alia portio deficit: nec filius volebat totam repudiare vt sic non haberet eam ex persona matris: sed posset habere ex persona sua. et per hoc excluderet auum

8 ¶ Cũ hereditate. z hãc. l. tã in cẽnco q̃ i suo limitabar. in l. vl testõ. C. de impu. p. l. si tu ex parte. j. eo. et an ista. l. habeat locũ in eo q̃ est institutus et pupillo substitutus Bart. est sibi cõtrarius in l. fi. j. eo. et in l. j. §. his ita. de cadu. tollen.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

maternum ab vsufructu.certe non potest. nam iste a
auus nō est creditor hereditarius. non em̄ debebat
habere a matre:sed a filia sua.z ideo cū nullꝰ sit cre
ditor hereditarius heredi non defertur hec electio
7 vt hic. ¶Quero †an hec.l.habeat locū hodie si he
res inuentarium nō cōficeret. puto q; sic.nam pro
pter omissionē inuētarij nō grauatur nisi in hoc qō
teneatur insolidū.z qō nō possit vti beneficio fal.qō
autē perdat beneficiū huius.l.non reperitur expres
sum vt in corpore de here.z fal.§.si vero non defece
8 rint. ¶Quero †quid si creditores nō sunt sed lega
tarij.Videtur qō habeat locū hec.l.q; quo ad ipsuz
heredem legatarij sunt creditores.l.j.C.de bo. auc.
iud.poss.In cōtra.quia fm̄ hec tpa quis legatarijs
nō tenebatur vltra vires hereditarias.vt.l.j. §. pe.
j.ad treb.z.C.de legi.fi vniuerse.cū ergo nō ꝓbant
aliquod onus ista.l.non prouidebit.hodie forte se
cus:nam tenētur insolidum z vltra vires hereditā
rias.posset dici hanc.l.locū habere.nisi diceres qō
insolidum tenetur ꝓpter delictum suū: quia inuen
tarium nō fecit.ergo ꝛc.Sed posses tridere: q; hoc
delictum nō respexit portionem alterius ergo non
debet amittere beneficium huius.l. qō est pro illa.
9 vt.l.rescriptū.j.de his qui.vt ind. ¶Quero †quid
si nō sunt nec creditores nec legatarij sed sunt in he
reditate alie implicationes que forte requirūt labo
rem animi z persone. puto qō ꝓpter hoc non defe
ratur ei hec electio.solum enim propter creditores
defertur:vt hic patet.Et no.in ista.l.cū hereditate.
qō ēq̄is quis habeat coheredez.tū suus heres ōr.
vt ibi siue suo siue extraneo.Nec obst.j.ad trebel.l.
apud iuli.§.idem iul.quia verum est qō desinit esse
suus heres:quantū ad ea que ex testamento depen
dent:sed illud qō possit abstinere vel non: nequaq̄
dependet ex testamēto.ad hoc.l.pro herede. §. pa
pinianus.ē.e.z.l.ij.C.eo.facit.l.ex parte.j.eo.dixi in
l.si filius.de vulga.z pupil.substi.
1 ☞Intentio creditorum cōtra filium an sit funda
ta nisi filius probet se abstinuisse.

a ¶Necessarijs.ª Suus hz a pretore beneficium abstinen
di si se solenn̄ter nō immiscuit:sed si solēniter immiscuit tūc secus nisi restituatur vt minor.necessarius vero heres nullo modo absti
1 nere se potest.h.d. ¶Quero †vtrū fundata sit in
b tentio creditorum cōtra filium nisi filius probet se
abstinuisse.Quidam dicunt qō sic:gl.est cōtra hoc
in.l.j.C.si vt se ab here.absti.z ibi moderni vacillāt.
veritas est illa qō vtraq; opinio potest sustineri: nā
filius qui venit de iure ciuili est heres nomine z ef
fectu vt hic.z in.§.sui.instituta.de here.qua.et diffe.j.
tit.ij.l.j.§.qui sunt in potestate.z.j. de condi.et de
mon.l.in cōditionibus.z.l.ij.§.de condi.furti.C. de
cura.furio.l.fi.§.j.§.eo.l.more.ij.rūso: z ideo credi
toribus tenetur.z illo onere non eximitur filius nisi
vellet se abstinere vt hic dicit tex.z in.d.§.sui.opor
tet ergo qō filij voluntas declaretur.vt.l.si ita lega
tum.§.illi si volet.j.de leg.j. z hoc modo ꝓcedit opi
nio antiquorum.Sed pone qō creditor egit contra
filium:z filius in nulla parte iudicij fecit aliquē actū b
per quem videatur se immiscere.vel forte fuit cōtu
max.z sic eius volūtate nihil apparet. poterit ne cō

¶Necessarijs.si filius ergo heres an sit fundata in
tentio creditoris contra filium statim adde casum
fm̄ Bal.in.c.j.in prin.an agna.vel fil.z ibi est tex.sin
gu.fm̄ Bal.qō beneficium abstinendi est de iure ci
uili de quo vide Bal.in.l. si paterna. C. que in frau.
cre. z vide
Bal.in.l.j.
de his qui
ante aper.
tabu. z qō
sit de iure
ciuili te
nuit Sali.
in.l.apud
hostes. j.
de.m. et le
gi. pro hoc
et facit.l.j.
§. si vt se
ab hered.
absti.z.l.si
defun.C. de
legi. here.
vbi tracta
tur de bñfi
cio absti
nēdi sumi
pto de iu
ris ciuilis
positione.
ex hoc re
demnari quasi creditorum intētio sit
fundata. Videtur qō sic per ea q̄ dic
ta sunt:q; tenetur nisi appareat vo
luntas cōtraria.cōtrarium est verū.
sicut enim ille qui obligat ª est pure.
et obligatio illa speratª mouari in con
ditionis euentum.nō potest interim
cōuenīri.vt.l.pecuniam.§.si cer. pet.
ista iste filiꝰ licet sit obligatus:q; spe
ratur tolli ista obligatio in cōditiōis
euentum:scz si voluerit abstinere in
terim cōuenīri non potest.nec hz ne
cesse hoc opponere:quia ius inducit
hoc.quia id qō est verum a iure indu
ctum non est necesse exprimi per ho
minem:z hic est casus per.l.j. C. si vt
se ab heredi.absti.ibi fides veritatis
verborū admiscula nō desideratªt
idem in.l.ei qui.§.eo facit.l. que sub
conditione.in fine.de conditio. institu.
et hoc modo vera est opini. glos.
que dicit qō interim nō est heres quā
tum ad cōmodum vel incōmodū: q;
nō pōt vt heres conuenīri. et eodem
sultaret maxima vtilitas cū duraret .xxx. annis ab
autem durat anno:sed si tamen videtur qō sit de iu
re pretorio per.l.istā.z quia tex.d.l.fi. alle. per Bal.
in.d.l.j. de his qui ante aper.tab. nō loquitur de be
neficio abstinendi.sed de beneficio inuentarij quod
datur etiam extraneis heredibus vt ibi patet in.d.
l.j.z.d.l.si defunctis recitauit dispositionē iuris pre
torij tamen potest dici qō duret.xxx.an. quia filius
vtitur beneficio abstinendi dum cōuenitur a credi
toribus hereditarijs per viaz exceptionis.z sic erit
perpetuum.l.pure. §.fi.de excep.do. vide Bal.in.c.
j.in prin.an agna.vel filij.z in.l.j.in.vj. col.z seq. et in
iij.q.C.quando nō pet.par.z in.l.qui se patris.C.vbi
de li.in.vij.col.z qō sit de iure ciuili. videtur ꝓbari
in.l.j.in princ.j. de colla.do.sed qō sit de iure preto
rio ostendo.nam ius ciuile bene potest facere quēz
esse heredem.auc.hoc amplius.C.de fideico. z not.
in.l.in substi.ff.de vulg.z pupil.ius pretorium.no.l.
et si sine.§.sed qō papi. de minor. vide si esset de iu
re ciuili sequeretur.qō si filio abstinente nunquā ex
potentia fuitatis confirmarētur tabule pupillares
et alij effectus fuitatis non resultarent qui ideo ope
rantur quod aditio hereditatis contra.l. filius qui
se paterna.et lege si pupillus. supra eodem. et lege
si filius qui patri.de vulga.et pupilla.pro hoc etiaz
facit.§.sed his permisit pretor.insti.de here. quali.
et diffe.

¶Andreas Pomate.

b ¶Quero vtrum vide Alexan.consilio. cxxxvij. in
principio.et Alexan.in.l.non hoc in.ij. columna.C.
vide leg.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Si glo. pro hac sol. facit qđ in simili dicit Bar. in l. uy. §. cato. in. iij. oppo. princi. vbi alleg. istam l. de verbo. obli.

b ¶ Scõm tab. z l. tñ. a ls. ij. §. de iniusto test. ij. rñso. et no. Bar. in l. re cõiuncti. ver. sed circa hoc moueo tale dubiũ. de l. ij.

Andreas pomate.

a ¶ Si minor. no. casus notabilẽ mq̃ ponit o hẽditatis non accrescit coheredi. Et vide aliũ in l. cũ. hẽditate. §. eo. adde aliũ nisi testator reposuisset. dictionẽ ꝓpatiuaz qr tũc non accrescit vt elegãter probat in l. lucius. §. q̃ habebat. j. ad treb. Iz alij q̃ allegent ter. in. l. ij. C. de test. mil. q̃ ter. nõ bene ꝓbat. adde aliũ qñ suꝰ q̃ hz cohẽdẽ absti nuit: qr tũc ñ accrescat coheredi q̃ ad poterit suã abstentionẽ reuocare vt singulr volũt mod. i. l. fi. C. de repu. here. z facit text. i. l. papinianꝰ §. pẽ. hẽde. ẽ. e. Iz alij moderni res ibi ꝫdicant.

modo ꝓcedit sequẽs opi. posita hic in glo. dũ dicit tenetur. i. teneri videt prima facie: quia vere tenet. licet nõ effectualiter: vt dixi. dices. glo. ista q̃ dicit eũ nõ esse heredẽ quantũ ad cõmodũ cõtradicit ei qđ dixi in. l. filiꝰ. et l. iul. ẽ. eo. z contra ter. in. l. si filius qui patri. de vulg. z pup. Rñ. quoddã est cõmodũ ex ipsa hereditate puenies: qđ nõ potest ab incõmodo separari. vt debita z credita hereditaria. z in istis ꝓcedit qđ dicit glo. quedam sunt cõmoda nõ ex ipsa hereditate. vt q̃ cõfirmẽtur tabu. pupil. z tutele dationes. z in istis operat existẽtia sui heredis etiã post abstensionẽ: vt in cõtrarijs. ¶ Opp. de. l. cũ quasi. §. sed z si quis. de fideicõ. liber. Sol. ibi speciale in libertate: z de hac existentia sui heredis dixi in. l. si filiꝰ qui patri. de vulg. z pup. substi. ¶ Opp. de. l. ait pretor. §. non solum. ẽ. de minor. Sol. vt in glo.

Ex parte heres.

1 Suus licet habeat coheredem extraneũ ꝓ sua parte est necessarius. nisi sub cõditione fuerit institutꝰ. h. d. No. q̃ in summario dixi simile in suo z necessario dixi. §. eo l. cum hereditate.

2 Ius substitutiõis pupillaris ẽt hereditate adita non transmittit ad heredes.

3 Ius accrescendi simplex non habet locum in diuersis hereditatibus: sed quãdo est vnitum cum pupillari substitutione: sic.

Ius accrescendi vnitum cum pupillari substitutione q̃ habeat locũ etiã post aditam hereditatem.

Ius substitutionis prefertur iuri accrescendi.

4 Dispositio huius l. an habeat locum siue adiuit pupillus siue non.

Qui patri heres.

Non est alibi ista l. que est nouus z singularis et non habet parem nec concordantem. z. h. d. Ius accrescendi trãsit ad heredem. z si est vnitum cum pupillari substitutione trahitur ad eam vt habeat locum post aditam hereditatem. et trahatur ad b bona impuberis. h. d. et primo ponit dictum. secundo declarat illud habere locum in herede heredis. secunda ibi: quod sic.

¶ Quero ante omnia quid vult dicere text. nam si ipsum z. Respon. hereditatis paterne aditio obligat heredem vt cogatur habere pupillarem: sed obligationes transeunt in heredes ergo heredes heredis habere coguntur. ¶ Oppo. ẽ. eodẽ. l. quesitum. §. fina. Sol. ibi non adiuit paternam. ¶ Oppo. de. l. si filius qui patri. in princi. ẽ. de vulga. z pupilla. Sol. vt ibi. ¶ Venio ad gloss. magnam. z oppo. † ius substitutionis pupillaris non transmittitur ad heredes. vt. l. qui liberis. §. fina. de vulga. et pupilla. et. l. sed si plures. in princi. eodem titu. Solu. dicit Bo. hic fuit proprium nomen substituti ex presso. ibi appellatiuum. gloss. non damnat hanc solu. tamen hec est falsa. primo contra text. in. l. qui habebat. supra de vulga. et pupilla. secundo contra rationem. magis enim transmittitur quod relictum est sub nomine appellatiuo heredis: quam sub nomine proprio. vt. l. cum ita. ij. de conditio. et demonstratio. Unde gloss. sol. secundo modo. qđ hic nõ venit per ius substitutionis: sed per ius accrescendi. z hec vera vt statim dicam. Tertij dicũt qđ hic loquitur quando pupillus adiuit. in contrario sensu. Innuit quod indistincte quãdo pupillus adiuit. vt tũc ius substitutionis transmittatur ad heredem quod est contra casum. l. qui habebat. ẽ. de vulga. et pupilla. et contra. l. j. §. in nouissimo. de cadu. toll. tene ergo precedentem sol. qđ hic venit per ius accrescẽdi: vt probat text. ibi accrescendi iure z. ¶ Sed extra glo. oppo. † ius accrescendi non habet locum in diuersis hereditatibus: siue deferatur ex diuersis testamentis siue eodem. vt. l. si sub conditione supra quibus mod. vsufru. amit. et. l. si duobus. ẽ. tit. j. et l. ij. C. de re mili. et qđ ibi no. Respond. verum est in iure accrescendi simplici vt in contrarijs: sed si est vnitum cum pupillari substitutione trahitur ad ea vt portigatur ad bona impuberis. hic est casus singularis. pro hoc facit. l. si duobus. in princi. ẽ. eodẽ. cum glo. et in l. ij. C. de testa. mili. et ibi no. in gl. fi.a

¶ Item contra ius accrescendi non habet locum post † aditam hereditatem in proprietate. vt. l. j. in fi. ẽ. de vsufru. accre. sed hic filius adiuit hereditatem paternã. ergo non habet locum. Respon. illud in iure accrescendi simplici: sed si est vnitum cũ substitutione pupillari trahitur ad eam vt habeat locum et post aditam hereditatem. z hoc est singulare hic. qđ ergo dicimus ius accrescẽdi transit ad heredes: hoc est de iure communi. vt. l. hec scriptura. §. fi. de condi. z demon. et. l. si ex pluribus. de suis et legiti. et. l. j. §. is ita. de cadu. tol. sed qđ trahatur ad bona impuberis: et qđ habeat locum post aditam hereditatem est hic singulare propter vnionẽ quaz habet cum substitutione pupillari. Dicit tamen gl. et bene qđ istud est verum cum alij iure substitutionis admitti non possunt: quia non erant vel erãt excluſi. nam si esset ius substitutiõis prefertur iuri accrescen. allega. gloss. de heredi. et fal. §. si vero. de vulgari et pupillari. l. qui habebat. melius probatur in lege secunda. §. si duo. infra de bonorum possessio. secundum tabulas b. ¶ Oppoñt de lege si ex pluribus. in fine. de suis et legitimis. Sol. gloss. ibi in vulgari hic in pupillari. Certe hic non loquit.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ter in specie substitutionis pupillaris tantum: vt dixi. imo etiam in iure accrescendi. Alij qđ hic su⁹ fuit substitutus ibi extraneus. nec hoc placet. nam text. dicit hic quod substitutum obligat aditio: nō quod suus fuerit. Alij dicunt qđ hic erat substitutus qui adiuit in parte in qua erat institutus: sed ibi substitutus non erat institutus. sed ista fol. non est bona. primo quia contra tex. secundo contra. l. sed si plures. de vulga. ⁊ pupil. vbi heres institutus nō transmittit ius pupillaris substitutionis. Dic ergo quod ibi in iure substitutionis. hic in iure accres. qđ transmittitur. ⁊ sic cōcordat cum illa l. ¶ Oppo. de. l. toties. j. eo. fol. vt ibi. ¶ Quero ⁊ an hec. l. locum habeat siue pupillus adiuit siue nō. Glo. in ff. dicit nō curandum de hoc. contrarium no. in. l. toties. j. eo. ⁊ C. de cadu. tol. §. finautem sub cōditione. ⁊ illud videtur verius. Si enim pupillus nō adiuisset paternam hereditatem ius accrescendi non esset vnitum cum pupil. substi. imo diuersa respicerent. quia ius accres. hereditatem paternā. ius substitutionis hereditatem pupillarem. Sed tunc instatur. quia ratio tex. est vniformis siue pupillus adiuit siue non: cum enim substitutus adiuit paternam: est obligatus habere pupillarez: siue pupillus adiuit siue nō. et ita loquitur prima gl. hic posita ⁊ bene. ergo ista obligatio ad heredem transibit. Respond. quando substitutio non esset vnita cum iure accrescendi non transiret ad heredē. quia est personalis obligatio. sed qñ est vnita cum iure accrescendi. tunc transit ad heredem: quia ius accrescendi non extinguit cū persona. et hoc est quod dicit text. hic coniungi cuz paterna hereditate. et ex hoc qđ ponimus hic pupillum adiuisse apparet qđ nō potest succedi ex vulgari tacita vel expressa: non habentur hic alia.

Filium. Institutus qui adit ab intestato videt repudiare ex testamento. et facit locum substituto. h. d. ¶ Oppo. qđ non sit necesse qđ probetur qđ fuit sane mentis cum presumatur nisi pbetur cōtrarium. vt. l. nec codicillos. C. de codicil. Sol. gl. q probatur eo ipso qđ cōtrarium non pbatur. ¶ Oppo. de. l. nec is. §. heres. ff. eo. ⁊ l. mater. de inoffi. testa. Solu. glo. hic scie bat sibi hereditatem esse delatam: als secus vt in contrarijs. ista est vera. ⁊ si dicas imo ignorabat: quia putabat patrem dementē fuisse. vt dicitur in tex. Respō. presumptio est q sciuerit veritatem eo qđ filius. vt. l. octaui. vnde cog. vnde illis suis verbis quibus dixit patrem dementem non credit: sed si bene erraret in facto credens eum dementem fuisse. tunc repudiasse non videtur. vt in contrarijs. Alij dicunt qđ hic errabat in iure: que sol. non est vera per text. qui dicit tanquā pater demens fuerit. vnde expresse loquitur quod in facto errabat non in iure. quid autem si in iure errabat. dicam in lege clodius. infra eodem. non habetis hic alia.

Iminor. [a] Portio abstinentis se per restitutionē nō accrescit coheredi inuito. hoc dicit. ¶ Oppono. supra eodem. lege cum hereditate. dic

Antistius. Qui impletconditionem non videtur adire nisi expresse hoc animo fecerit. h. d. ¶ Op. de. l. iam dubitari. de here. instit. Sol. distinguevt ibi. et. l. j. §. sed si parendi. ff. de condi. ob cau. ⁊ l. si quis ita. de condi. instit. als incipit ei qui. ¶ Opp. qđ non valeat ista conditio si iurauerit. vt. l. que sub conditione. de cōdi. instit. Sol. vt gl. quia ibi de iuramento futuro. hic de ꝓterito. ⁊ de hoc habuistis in. l. si qs ita. j. de condi. instit. als incipit ei qui. et de condi. ob causam. l. j. ⁊ l. iam dubitari. ff. de here. instit. Querit Dyn. an ille qui agit querela in effectu videatur esse heres eo ipso qđ obtinet. Gl. formatistam. q. in. l. quema dmodum. ff. de inoffi. testa. dicam in. l. cuz quidam.

Si seruus. Si dñs serui mutatur nouus iussus requiritur. h. d.

In libris. [b] Furiosus non acquirit volūtate sua sed voluntate legis vel alterius cum iussu curatoris. ¶ Oppo. de. l. cū heres institutus. ff. eo. Solu. si filiꝰ adit sua sponte sine iussu curatoris acquirit sibi nō patri. si cū iussu curatoris. tūc acquirit patri. vt hic. tene menti.

Seruus. Seruus pluribus pōt partem vni acquirere ⁊ partez sibi si fuerit manumissus. [a] h. d. ¶ Op. qđ adeundo partē videtur adire totum ab initio. vt. l. j. ⁊. ij. ⁊ ff. eo. Solu. iurisconsultus soluit in. l. cum solus seruus. j. eo.

Iseruus. Seruꝰ plurium potest omnib⁹ necessarius existere. h. d. ¶ Op. seruus communis non potest institui heres necessarius alicui ex dominis. vt. l. si sub cōditione. §. seruum communem. ff. de here. instit. ⁊ instit. de dona. §. fi. Sol. fin iura ffozū. debetis intelligere qđ omnes domini simul decesserunt. vt l. duo socij. de here. instit. vel omnium hereditas peruenit ad vnum. hodie autem procedit ⁊ sine dubio q potest seruus communis institui ab vno ex [b] socijs. vt. l. j. C. de com. ser. manumis.

Seruus. Exiunctione legati in hereditate locus est iuri accrescendi. h. d. ⁊ est no. in legato proprietatis dic esse secus: si in vsufructu est idem. vt in gl. vide eam

Andreas Pomate. ¶ Si minor. Limita vt per Lanf. in. l. j. an pnc. C. qñ nō pet. par. et ibi p Jaſ. i vlti. col. et p Alex. in. l. j. §. ij. in fi. ff. de oper. no. nun.

[b] ¶ In libris. Intelligevt per Jaſo. in. l. infantes. in fi. C. q ad. admit.

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Quandiu. ꝛ vide Bar. in consi. ccxix. alleg. ista ꝛ l. §. is autem. vide ibi omnino: quia pulchre loquit. et vide qđ no. Ang. hic ꝛ Bal. de termino dato ad probandum vide eum in. l. si qñ ꝛ ibi dedi remissiones. C. de test. Andre. barba.

b ¶ Ult. gl. adde bal. in. d. l. ff. §. sinaũt alicꝰ. C. đ iure delib. et ibi Bar. ꝛ Bal. i ru. C. de suc. edi. i. j. col. ꝛ oĩno vide nota. p Jmo. in. l. 1 si qs instituat. in. iij. ꝛ. iij. co s. de hꝰ. insti. ¶ Et ad dictũ Bar. ß de ꝓtumacia vide pau. đ cas. hic ꝛ Bal. i. l. deberi. 1 C. de fideicõ. vbi qđ qlibꝫ leuis cã excusat a cõtumacia. ꝛ p notabili põit Franc. de are. in l. ij. C. de suc. edic. ꝛ idẽ qđ tꝫ bart. ß ponit gl. ꝛ Bar. i. l. q̃ dotis. s. 1 sol. mat. et ibi pau. đ ca. col. vij. 2 ꝛ do. alex. in col. xv. 4 Andreas ꝑ omate. 5

a ¶ Đ̃ qꝛ. idẽ tꝫ bar. in. l. q̃ dotis i. j. col. ꝟ. si ꝟo est 6 accef. ff. so. matri. 7

8

et vide qđ dicam in. l. proxi. ¶ Opp. de. l. et proculo. j. de leg. ij. vbi nõ est locus iuri accrescẽdi. Sol. id in legato hic in hereditate. ꝛ est ratio ne qs a decedat pro parte testatus. qđ in legatis cessat ꝛ vide qđ p me not. in. d. l ꝛ proculo. ¶ Sed cõtra hoc op. de l. j. §. j. s̃. de vsuꝰ. accrescẽ. Sol. illud 1 est verum in vsufruct. aliud in legato 2 proprietatis. ꝛ tene menti istam gl. ꝛ no. ꝛ signa eam.

☞ An si heres institutus insolidũz decedat intra annũz ꝛ transmittat ius deliberãdi ad plures heredes an poterunt adire separatim. 3

Dm solus seruꝰ.

Seruus pluriũ potest separatim adire ꝓpter separationez que a. l. inducitur. licet non a testatore. ḣ. d. per hoc apparet solutũ cõtrarium qđ feci in. l. seruus duoꝝ. s̃. e. ¶ Quero: heres ꝟ institutus insolidũ decessit intra annum ꝛ transmisit ius deliberandi ad plures heredes: vtrũ habeyb bunt necesse oĩes adire simul an poterit quilibet separatim: dic qꝺ quilibet separatim. vt hic. licet eĩm in perb sona moriẽtis id ius nõ esset diuisuz 5 tũ in persona heredis per. l. diuidit si cut cetera iura hereditaria. ꝛ poterũt separatiz adire vtilitatis causa ne alterius festinãtia alteri noceat: vt hic. ꝛ. l. legatarius. in princ. j. de lega. j. et aliꝰ postea repudiantibus vel excluc sis erit locus iuri accrescẽdi in hereditate. vt. s̃. eo. l. proxima.

☞ Quando est locus gradui precedenti, non ventur ad sequentem. et nume. ꝫ.

Transacto tẽpore hereditatis habetur pro repudiata.

Institutus ꝛ substitutus quãdo concurrant.

Qui non adiuit intra terminũ vel repudiat qñ videatur adire.

Cõtumacia semper interpretatur in id qđ contumaci est deterius et aduersario vtilius.

Practica huius legis ꝛ quantum tẽpus statuere debet iudex.

Qui sunt illi qui possunt petere vt statuatur tẽs heredi ad adeundum.

Substituto statuitur terminus stante tempore instituti qui incipit finito 6 tempore instituti.

Dilatione pẽdente potest dari a iudice alia dilatio que incipiat illa finita.

Si fuerunt electi tres potestates vnius terre vnus post alium si secundus decedat deliberante primo tertius admittitur.

Si testator filio instituto pupillariter substituit titium ꝛ quãdocũq; titius decesserit sine liberis substituit ei sempronium: titio predefuncto pupillo: sempronius admittitur ex substitutione pupillari.

Quandiu. [a] Sequentes in gradu nõ admittũtur nisi primis exclusis: ideo primis statuitur tẽpus ad adeundum: vltra qđ non audiuntur. ḣ. d. ¶ Not. † qđ quãdiu est locus gradui ꝓcedenti non venitur ad sequentem. Item no. † q transacto tẽpore: hereditas habetur pro repudiata. ¶ Opp. de. l. fi. extra de vulg. ꝛ pupil. Sol. vt ibi quia ibi est locus in portione repudiata. ¶ Opp. de. l. si qs ita s̃. de here. insti. non est cõtra vt ibi patet. ¶ Oppo. de l. ait prætor. §. sed qđ papinian. s̃. de mino. Sol. † gl. no. q̃ diu institutus potest admitti de iure cõmuni nõ est locus substituto secus si de iure speciali per restitutionem vt ibi Idem si restitutio concederetur ipso iure sine remedio prætoris viui. vt. l. fi. C. de repu. here. ꝛ ibi no. ¶ Oppo. ꝛ † videtur quod institutus ꝛ substitutus concurrunt. vt. l. si paterfa. testamento. s̃. de here. insti. ꝛ instituta de vulga. et pupil. sub. §. fi. in fine. fallit ibi propter repugnantiã iuris ꝛ rationis. ꝛ est idem casus in. l. cum ꝓponas. C. de heredi. insti. et est alius casus in. l. si libertus patro. j. de bo. libe. ꝛ potest addi tertius vt id quod dicitur in patrono idem dicatur in filio. et dixi in. l. pro herede. §. papinianus. s̃. eodem. ¶ Vento ad vltimam glo. [b] et opp. † qui non adiuit intra terminum vel repudiat videtur adire. vt. C. eo. l. fiñ. §. sin autem hoc. et. § si quis autem temerario. Sol. hec lex hodie corrigitur per vllam scõm Azo. et Hugo. Alij dicunt ex ista et est vera et notabilis qđ in illa statuitur terminus ad instantiam creditorum: hic substituti: quod perpetuo tene menti. istam tenent docto. ibi. et bene: ratio quia [c] contumacia semper interpretatur in id quod contumaci est deterius: et aduersario vtilius. vt. l. de etate. §. qui tacuit. supra de inter. acti. vnde quando statuitur terminus ad instantiam creditorum: interest creditorum vt habeatur pro adeunte. vt habeant quem conuenant: sed quando statuitur ad instantiam substituti interest eius qđ habeatur pro repudiãte. vt sic possit adire. ita loquitur hic. ꝛ hoc verissimum in herede instituto pure: sed si sub conditione potestatiua: et ei esset statutus terminus ad conditionem implendaz: et ad adeundum: nec adimpleuit: non habetur pro adeunte: quia non potest: cum non sit impleta conditio. vt lege si quis instituatur. in princip. de heredi. instituen. et in. l. si seruus de bo. auto. iudi. pos. et dixi in lege si quis sumus. de iure deliberan. Item hec vera in herede qui potest adire de iure ciuili. sed in eo qui non potest aliter succedere nisi per contrabu. secus: quia ibi requiritur expressio verborum coram iudice. vt. C. qui admi. ad bono. possef. l. final. item ex eo † quod dicit ad instantiam creditorũ ꝛc. et intelligas practicam huius. l. quod hoc habet fa

cere iudex ad petitionem eius cuius interest: et ad-
uerte quia videtur q̄ iudex non possit statuere mi-
norem terminum centum dierum. vt. l. j. et. ij. s̄. de iu-
re delib. et ibi de hoc dicitur. In casu tamē sufficiūt
tres menses. vt. l. fi. §. j. C. de iure deliberan. ¶ Que-
7 ro: † qui sunt isti qui possunt hoc petere vt temp⁹ sta-
tuatur? Respon. substituti: creditores: filius qui spe-
rat mouere. q. inofficiosi. vt hic in glo. mag. ¶ Que
8 ro: † quomodo statuit̄ hic termin⁹ substituto? ¶ Re-
9 spon. gloss. q̄ terminus substituti incipit finito tem-
pore instituti. vide glo. et no. q̄ licet dicatur. C. de di-
la. l. siue pars. quod pendente dilatione officium iu-
a dicis cōquiescat: interim tamē poterit dari dilatio[a]
que incipit post illam finitam: quod not. Dy. † istum
versi. is autem inducit ad. q. si tres fuerunt electi po
testates vnius terre: vnus post aliū: et secundus de-
cedat deliberante primo; quod admittatur tertius.
argu. j. de condi. et demon. l. pater. ita dicit ip̄e. hanc
q. tangit Cyn. in lege post aditam. C. de impu. et ali.
sub. facit quod dicam in lege cum sub hac. infra de
b condi. et demon. ¶ Quero[b] iuxta predicta † [c] testa-
10 tor filium heredem instituit. et ei pupillariter substi
c tuit titium: et quandocūq; decesserit titius sine libe-
ris ei substituit sempronium: contigit q̄ titius ante
pupillum mortuus est. demum moritur pupill⁹: que-
ro an sempronius ei possit succedere ex vigore pu-
pillaris substitutionis. Et hic est casus quod sic: qd̄
tibi clarius apparebit respondendo contrarijs. Cō-
tra predicta facit. l. si mater. §. j. de vulga. et pupil. et
ibi no. sed responde vt ibi. Item facit contra. q̄r sem-
pronius substitutus fuit titio non pupillo. sed respō
sio apparet per hanc legem. quia gradu primo sub-
stitutionis perempto admittitur sequens. Item fa-
cit contra. iste substitutus fuit titio qui erat extrane⁹
ergo in eius persona fuit substitutio fideicommissa-
ria. et sic pupillo nō potest succedere directo. Respō.
titius iste substitutus fuit compendiose que continet
vulgarem: et dixi in lege centurio. videtur ergo di-
d ctus titius pupillariter substitutus. et cum titius he
1 res non erit sempronium substituit. et videtur secun
dus gradus substitutionis. vt. l. pater. de vulga. ⁊ pu
pil. qui scd̄s gradus quo ad titium est vulgaris: quo
ad pupillum est pupillaris: sed si prima fuisset dire-
cta pupillaris. secūda mere fideicōmissaria: tunc se-
cunda non posset habere locum: nisi ex substitutione
adeatur hereditas. vt. l. apud iul. §. idē iul. ad trebel.
et. l. ita tamen. §. qui suspectā. eo. tit. sed si prima esset
mere fideicōmissaria. ⁊ scd̄a idem tunc licet primum
fideicomissum deficiat remanet apud heredem cuz
onere suo: ⁊ sic debetur secundo. vt. l. j. §. pro secūdo.
C. de cadu. tollen.

In pluriū. Siue succedatur de iure ciuili siue de iure pretorio script⁹ precedit legitimos. etiā si cōditio sit adiecta: ⁊ interim nō potest repudiari nisi corā iudice. h. d. ¶ Oppo. glo. ad fi. l. de. l. is pōt. ⁊ l. is qui. §. j. s̄. eod. Sol. hic coram iudice repudiauit. ita not. hic ⁊ in cō trarijs ⁊ in. l. j. de cu. bo. dan. vel dicit q̄ hic extiterat conditio. prima sol. est magis no.

Iseruum. Seruum alienum ab hostibus redemptum potest

a ¶ Dari dilatio. Utrum pendente dilatione possit alia dilatio dari: vide Bartol. in. l. ij. in vlti. dicto. s̄. de re iudica.

b ¶ Quero. Bart. cōsuluit super hoc consi. incip. quidam nomine titius habens filium ⁊c.

quis sibi necessarium heredem facere sed domino primo estimatio debetur. hoc dicit hec gloss. que ponit qualiter iste redemptus teneatur ⁊ cui: et ad quid.

Si quis hac lege. Potest quis pro parte temporis esse necessarius. ⁊ pro parte voluntarius. h. d. vide pro hoc quod not. in. l. iij. §. pen. j. de here. insti.

1 ☞ Quando verba sunt scripta in p̄sonam non extendūtur ad fieri faciētez. secus si sunt scripta in rē. ⁊ dictio

2 Quid: verificatur in qualibet particula.

Pretor ait. Qui amouet aliqd ex hereditate anteq̄ abstineat malafide p̄dit beneficiū abstinēdi. secus si post abstensionē. h. d. vsq; ad fi. ⁊ primo ponuntur verba edicti. scd̄o iuriscō. ponit casum in edicto. tertio incipit expositionem. scd̄a ibi: si quis suus. tertia ibi: non dixit. Per hoc qd̄ dicit si quis su⁹. tertia ibi. nō dixit. Per hoc qd̄ dicit si quis suus: apparet expositio illorum verborū: eum eam ve positorum in edicto. naz sumit eū. s. suū vt hic vides. vide tex. dum dicit non dixit. hic exponit verba edicti factuz fuerit ⁊c. ¶ No.[d] ex hoc ver. † qd̄ qñ verba sunt scripta in personam: vt si quis occiderit: si quis percusserit. si quis furatus fuerit et similia: nō porriguntur scd̄m propriam significationem ad eum qui fieri fecit. sed quando verba sunt scripta in rem. hoc est

ADDE q̄ Pau. de castr. etiaz illa sequitur ⁊ dicit Bal. hanc decisionez valde commendare idem facit Ange. qui dicit se cōsuluisse florentie et Paul. de ca. se cōsuluisse vicētie. de quo vide ei⁹ cōsi. cccl j.

c Andreas Pomate.

c ¶ Predicta. Vide Pau. d̄ ca. ꝯs. ccclxix. p̄ ista opi. est tex. s̄m Jas. ibi in l. si titi⁹. ff. de vulg. et pup. ita ēt tz Jas. vbi dicit se sepe de fctō ꝯsuluisse i l. j. in. ij. qō. prin. Bar. ff. de vulg. cōtrarium tenet Old. consi. clxxvij. incip. testator. in vlt. suo testamēto. vide Ray. in repe. l. gallus. §. ⁊ quid si tantum. xxj. col. ff. de libe. ⁊ posthu. ver. quarto quero. ⁊ ad istam. q. vide Bar. cōsi. inci. quidam. ⁊ Alex. ꝯsi. iiij. in. j. volu. vide etiam Alex. consi. j. in. j. vol. et. iij. col. vbi limitat.

d ¶ Not. vide oīno Bal. in. c. j. de benefi. fra. qd̄ facit ad no. p̄ Bar. in. l. inter stipulātē. §. sacrā. de ver. ob. ADDE tu videndum Bal. cōsi. lij. li. iiij. vbi consuluit super statutis mediolani quib⁹ cauetur vno qd̄ nullus corporaliter puniat̄ nisi. l. municipali caueat̄ alterovero cauetur qd̄ homicida capite puniat̄. ita qd̄ statim moriatur an vigore hui⁹ statuti mandās homicidium puniatur. Bal. d. consi. determinat qd̄ non puniatur et de decisione Barto. vide Paul. de cast. hic et Cyñ. in. l. si per alium. s̄. ne quis eum qui in ius vo. vi exi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

8 ¶Si qs heres. no ergo q citatus ad certã diẽ põt añ diẽ ꝓparere q etiã voluit Ba. in. l. stipulatio ista §. incertã. et ibi dixi remissiue. de ver. obli. et etiã ad bar. h adõ q no. bar. in. l. q ante kalẽdas de ver. ob. et in. l. cõdiu. s. eo. et in. l. ij. j. de re iudi. sed quid si ali 1 quis est ci tatus z cõ stat eũ cõparere nõ posse an interum manꝰ iudicis sint ligate dixit Inn. q sic fallit i electi. vbi 2 ipeditꝰ nõ expectat vt in. c. cũ inter vniuersas. et ibi per eũ de elec. z idẽ dicit Bal. in oibꝰ publicis actibus q est in elec. ne propt pau corum absentiã publica vacilletur vtilitas. l. ij. C. de decu. li. x. ita dicit bal. in. c. j. ꝛ mil. vas. qui contu. est in. viij. col. in ver. pone aliqs est citatꝰ ꝛc. dixit tñ Hosti. et Jo. an. in nouel. in. c. irrefragabilis. de offi. ord. vt re 1 fert Bal. in. d. c. j. q qñ statutꝰ est alicui terminꝰ ad se corrigẽdũ z certũ est q nõ vult se corrigere q nõ dz expectari. z ad põdicta faciũt q no. doc. in. c. ab excõmicato. de rescri. Bar. z Bal. in. l. siue pars. de dila.

8 ¶Andre. Poma. ¶Si quis heres. ad istã. l. vide Aler. in. l. nemo põt. ff. de leg. j. z in. l. j. C. de iur. deli. ADDE q pau. de ca. infert hãc. l. ad duas. q. maxie ad statutũ florẽtinũ dictãs q appellari debeat intra x. dies z postea habeat lx. dies ad ꝓsequẽdã appellatio. q si qs prãa die appellauerit qñ statim icipiũt currere lx. dies. nec expectari dz lapsus. lx. dierũ. ar. huiꝰ. l. dicit tñ q aliq cõsuluerũt cõtrariũ. Itẽ iducit ad aliã. q. q si maritꝰ reliqt vxo. vsumf. toto tpe vite sue dũmõ vidua steterit z postmortẽ reliqt alteri z mulier se maritauerit. q ille alte substitutꝰ dz statim venire nec expectare mortẽ mulieris p hãc. l. z p id qñ ponit Jo. an. in addi. spe. in ti. de sec. nup. sup rub. nõ ob. q dixit post mortẽ mulieris: q censet se retulisse casu quo mulier nõ nupserit sz si cogitasset q. de buisset nubere eo mõ fust inuisset in illũ casum cum in de. l. fin. C. de repu. here. Sol. fateor q spõte q semꝰ abstinuit põt adire hereditatẽ: sed delinquẽdo non videtur ad eaz redire. facit. l. si quis extraneus. s. eo. et i bi vide rationem.

¶Dilatione data decem dierũ si ille cui data est dilatio expedit prima die iudex potest procedere. q finita causa dilationis est finita dilatio.

Si quis heres. Finita causa dilationis finitur dilatio. h. d. z est bona lex per quam dixi † iam pluries de facto. si iudex dat alicui terminum trium dierũ ad respondendũ positionibus. z ille rñdet primo die. qñ amodo iudicis officiũ põt procedere sicut si illa dilatio esset finita: nec illũ vltimum diem expectare debet vt hic et. l. a filia. §. fi. j. ad trebel. ¶Oppo. de. l. in illa stipulatione si kalendis. et l. insulam. j. de verbo. obliga. z. s. si quis cau. l. si ex. §. j. Sol. hic loquitur in hereditatibus in quibꝰ dies sola non impedit aditionem. z vide gloss. dic ad illa contraria vt sequitur in seq. contrario. pro hoc vide gloss in. l. iij. in fi. de condi. z demon. dicit glo. in. l. insulam. sed in illis nõ erat finita causa dilationis omnino vt ibi patet sicut in seq. contrario.

¶Filius tenendo feudum vel emphyteosim an videatur heres.

Si quis non quasi. Qñ quis facit vt filius nõ vt heres nõ inducit immissionez. h. d. puto etiã qñ si dixit quasi heres simpliciter qñ intelligatur vt filius scõm ea que habuistis in. l. pro herede. §. quid tñ. s. e. z in. l. si patroni. in prin. j. ad trebel. z faciunt † ista an filius videatur heres tenendo feuda z emphyteosim. Et hic videtur qñ non sunt hereditaria vt dixi in. l. si patroni in prin. s. alleg.

¶Filius petẽdo iuramẽtũ fidelitatis nõ videt se immiscere nec etiã petẽdo possessiones emphyteoticas que ex forma pactorũ debent venire ad filios.

Qui putat se. Conditio dãdi impletur si datur plus secus si minus. h. d. Inducit Dy. l. precedentem. q † filius petendo iuramentũ fidelitatis nõ videtur se immiscere cũ illud pertineat ad filios vt filios nõ vt heredes. Idem dico si peteret possessiones emphyteoticas que ex forma pactorum debent venire ad filios vt ad filios de quo per Dy. in. l. si patroni. in prin. ad tre. dixi in. l. vt iurisiurandi. §. si liberi. de oper. liber. ¶Opp. de. l. cui fundus. in prin. j. de condi. et demon. Sol. ibi erat adicta conditio pluribus. hic vni. ¶Opp. de. l. si quis extraneus. §. sciendum. s. eodem. Solu. ibi est causa prorsus diuersa.

Qui bona fide. Liber putans se seruum iussu alteri⁹ adeũdo nõ obligatur secus si sua sponte. h. d. cum. §. seq. q incipit de eo ꝛc.

De eo. Opp. s. pri. §. Sol. habuistis in. d. l. q in aliena. §. j. s. e. z si quidẽ ille q adiuit fuit eiꝰ ꝓpositi vt omnimodo vellet esse heres: si vel sibi vel alij acqrat adeũdo efficit heres. Sed si dubitat an voluerit esse heres z tũc aut adit iussu alterius. z nõ ꝓsumit acqrere sibi. vt. s. pri. §. Aut sine

iussu

tus adit et tunc vt velle esse heres ⁊ sibi acquirere. et hoc idē vidistis in fi.in.d.l.qui in aliena.§.j.ff.eo. a

Ex semisse. Qui adiuit ex parte minori cū deferretur hereditas pro maiori obligabit si ei⁹ erat propositi. h.d. ¶Oppo. de.l.ex asse.ff.eodem. Solu.glo. quod ibi scit se institutum in totum hic ignorauit. ¶Oppo. de.l.si quis mihi bona.§.quod si ex parte.ff.eo.So. glo.quod ibi in iubente hic in adeunte.hoc non placet Dy.quia quantum ad hoc iubens debet esse certus:vt.l.pater.in prin.j.eo.vnde solue vt sequēs contrarium. ¶Oppo.de.l.si quis extraneus.§.sciendū et.ff.e.et.l.illud.ff.si pars hered.peta.dic aut sciebat se institutū in parte maiore et est heres in totum: vt lege prima.et secunda.et lege si ex asse.supra eo dē. aut ignorabat. et tunc aut erat eius propositi quod volebat omnino esse heres ꝓ quacūq; parte.et tunc heres erit sine dubio.aut erat eius propositi ꝙ volebat esse heres pro maiori.et non erit vt hic:aut dubitabat.et tunc aut est sibi vtile ꝙ sit heres pro maiori et ex hoc sit eius conditio melior:et presumitur ꝙ voluerit esse heres in totum:aut sit deterior eius conditio:et tunc secus:vt.l.si quis mihi bona.§. quod si ex parte.ff.eod. Aut dubitatur vtrum sit ei vtile aut nō:et tunc intelligo ꝙ si erit heres pro maiori parte voluerit esse.alʒ secus vt.d.§.quod si ex parte.

Ꝙ Gerundium si respicit verbū vel participiū futuri tēporis inducit cōditionem.secus si presentis tēporis:qz magis venit ad modificationem.

Si tu ex parte. Quocunq; iure adeatur: portio illa que potest acquiri sine noua aditione acquiritur. Item qui ex institutione repudiat partem potest in alia parte ex substitutione succedere:et repudiatam iure accrescēdi habebit. h.d. et est fortis.l.diuide.primo ponit vnam questionem quando quis adiuit ex substitutione:et postea extat conditio institutionis:et ad illam respondet.secdo cū repudiauit ex institutiōe et postea vult adire ex substitutione:et ad illam non respondet. tertio respondet cuidam questioni per quam apparet sol. precedentis scda ibi:Item si tu.tertia ibi:respondi nō dubito.Dicit tex.omiseris aditionem. deinde repudiauit titius coheres cui fuisti substitut⁹. et adiuit alⁱ coheres.Dyn dicit in tex.titiane partis.determinat verbum substitutione:quasi dicat adeūdo ex substitutione partis titiane.hoc est ex substitutione facta in parte titij.Dicit tex.partem tue partis titio coheredi iure accrescendi delatam.Respondeo quod sic vt patet ex sequentibus.Dicit tex.potestate mea.instituti id emq; substituti.vt dicit tex. vendicare. hoc est dicere in potestate mea est habere ex substitutione et repudiare ex institutione et ecōtra.Dy. Pro declaratione.l.reuoco in dubio casum in prima parte. glo.legit duobus modis.Primo in duobus institutis.scilicet seius in duabus vncijs sub conditione: et titius pure in decem.et seius titio substitutus. ⁊ hoc in prima glo.istam tenet gl.que mihi non placet. nā si essent duo tantum instituti statim cum seius adiuit ex substitutione esset heres in totum nec expectaretur conditionis euentus:vt.l.cū heres.in fi.ff.eod. sed tex.hic inuit conditionem expectandam.ª ergo ⁊c. Nisi sustinēdo diceremus vt dixi in.l.qui ex duabus.in prin.ff.eo.Vnde alij antiqui legebant in tribus institutis. et hec lectu.ponit in glo.super verbo ad me.quamvide. istud placet quod essent tres instituti. et tunc est necesse ꝙ expectetur cōditionis euentus saltem pro dimidia:vt l.liber homo.§.si ita. ff. de here. instit. tamen tenendo hanc lec.placet vt exponamus tex.vt fiat mutatio ꝑsonarum.scilicet ad me id est ad te.⁊ mihi idest tibi.tamen ab illa lec.glosse.recedit dicens quod ille casus est in.§.pxi.sed nō est verū.ille enim differt ab isto: qz ibi primo repudiauit partem suam: postea adiuit ex substitutione: hic p̄mo ex substitutiōe adiuit. ¶Venio ad scdm casum. et hic.§. variatur duobus modis. primo ꝙ essent duo instituti.qđ glos.non placet. et merito qz tunc haberet totum ille adiens ex substitutione.dic ergo ꝙ erant tres instituti vt apostillaui legendo literam. ¶Sed quero quid iuris de hac.q.cū non respōdeatur ad eā:respōdeo. responsio colligitur ex sequenti respōso. qz licet repudiauit partē suā:tñ adeūdo ex substitutiōe habebit iure accrescendi partē illius partis:vel totam si duo essent instituti. ¶Oppo.ad prin cip.in.l.si solus.j.eo.Solu.illa.l.istam et simules glossat. ¶Oppo.de.l.sicut C.de repu.hered.vbi qui semel repudiauit non pōt iterum adire.Solu.fatoor eodē iure.sed alio iure sic.vt hic. et.l.fin.§.j.de vulg.et pupi. ¶Venio ad tertiā et vltimā partē et dicitur hic ꝙ possum vnā institutionem adire et aliam repudiare. ¶Opp.de.l.quidā elogio.C.eo.et.ff.eo.l.ij. Sol. aditiōe partis quis habz totū nisi prius repudiauerit aliam partem: tunc eñ adeūdo aliā partē de parte repudiata nō habet nisi quatenus ei accrescit.ita loquitur hic. ¶Sed ctra.hoc est in potestate sua habere iure accrescēdi: vt iure institutiōis.cōtra.l.si quis heres in prin.ff.eo.Solu.vt ibi dixi.et ꝓbatur per hanc.ꝙ si quis incipit ab aditiōe partis.aliam partem eo iure quo sibi delata est in testamento cogitur habere vt hac.l.in prin.etiam inuitus vt.d.l.si quis heres. Sed si quis incipiat a repudiatione:postea adeundo partem poterit illam habere iure accrescendi. et hoc est quod in fine hic dicitur:quod potest habere vel ex iure institutionis vel iure accrescendi. ¶Vltimo no. ꝓgerundium si respicit verbum vel participium futuri tem-

a ¶Expectādā.bar. alle.cōtrarius i.l.fi. j.eo. vide q̄ rescrip.i l.quidā elogio.C.e.

ambob⁹. nisi vsufructus sic expōsit vnū casum ponit alⁱ ar.l.mulier j.ad treb. nō ob.etiā l.pub.§.j. de cōdi.et demon. qz ibi expectatio tpis potest esse ꝓficua ei cui fuit posit legatū sm hoc mulieri nō pōt esse ꝓficua sed hereditas.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Inducit conditionem. vide quod dixi in l.j. de of. consu. vide Bald. in l.ij. in ij. colu. C. de ser. fu. et in l. siue possidentis. in ij. col. C. de proba. et quod no. bal. in lege si solēnibus. C. de fi. instru. qd in supino. vide glo. in lege mevia. so. ma. et de gerundio adde no. p Bart. in l. ij. ad fi. de a condit. et de. et in extraua. ad repu. i ver. ne ex eorū z Bald. in lege id qō pauperibus de epi. et cle. et dicit quod importat causam finalem et vide Bald. in lege si ex caut. in v. q. de non nu. pe. et Bald. l. falsus. C. de fur. et sal. q idē finaliter dicit in lege prima. C. de his qui latro. occu.

a potis inducit conditionem[a] vt hic: ibi quin ex substitutione adeundo ꝛc. et glos. exponut adeundo. adest si aduenerit. sed si gerundium respicit verbum vel participium presentis temporis: tunc non induceret conditionem sed

b ¶ Certe non. limita nisi precessisset decennium secundum mo. in lege qui in altena. in princip. infra eodem. facit. l. sciendum. cum materia. de ver. ob. vide Bartol. in lege a duo. §. in vendi. ver. quero ergo si reperiuntur de retu. adde quod not. Innocen. in. c. super his de accu. et in. c. innotuit. de eo qui fur. ori. fusce.

ADDE secundum Paul. de castro. quod ille q vult vnum censetur etiam velle aliud sine quo illud esset inutile vt. C. de fideicommiss. l. cūctis. et lege finali. supra de diuer.

c ¶ Duo fratres. per hanc legem dicit Paul. de castr. secundum Auge. Richar. et Bal. quod sint duo fratres habentes domum cōmunem et vnus se absentet et alter inhabitat totam domum et reuertatur ille qui se absentauit quod non potest petere pensionē partis sue licet per plures annos fuerit absens qa non potuit habitare pro parte cum esset cōmunis. et hoc etiam probatur hic quia quando est actus q non potest fieri in partem vnius quin fiat in partem alterius non inducit aditi vt intelligunt hi doc.

d ¶ And. eas pomate. ¶ Lu. dic. Vide Felu. in. c. j. in. vij. col. de proba.

e ¶ Placet. et hanc legem limita in filijs francigenarum qui non sunt in patria potestate secundum glo. insti. de pa. po. in. §. ius autem dixi. in. l. fi. C. de inof. test. Secundo limita nisi pater esset furiosus tex. est sing. in. l. cū heres. j. eo. licet aliqui contra. Tertio limita nisi statutum disponeret quod filij nō sint in potestate patris. tex. est not. in. l. parte furio. ibi ius patrie potestatis moribus receptum est ꝛc. s. de his q sunt sui vel alie. iur. Quarto limita nisi filius acquireret possessionē ab imperatore. l. cū multa. C. ō bo. que li. Quinto limita nisi statutum dictaret q bannitus non posset acquirere in terra bannientis quia tunc non acquiritur patri per filiū. l. ij. C. de here. instit. Sexto limita nisi essent filij iudeorum q assumpsissent sacrum baptisma: qr tunc non queritur patri tex. est no. xvij. q. j. iudeorū. Item in casu. l. imperator. j. ad trebel. dic vt ibi dixi.

e ¶ And. Po. ¶ Placet. intellige p bar. l. frater a fratre. in vl. co. ff. de cōdi. inde. et vide bar. l. si qs p eo. ff. de fideiuss. §. j. limita vt p bal. l. sua. ff. de cōdi. insti. l. qsi filius acq̄reret patri existēti in vltu. vue spū.

magis veniret ad modificationē seu qualificationē actus. j. de vt et vi ar. l. vim facit.

☞ Ad positionē cōsequentis sequit positio antecedentis in his q̄ pendent ex nostra mera volūtate.

ILLUD. Qui vult cōsequens vult et antecedēs. hoc dicit vel sic. ad positionem † consequētis sequitur positio antecedentis. h. d. ista. l. procedit in his que pendent ex nra mera voluntate. in aliis vero non procederet. vt puta si ego produco sententiā sequitur de necessitate. ergo precesserunt acta. certe non[b] nisi petur. vt. l. prolatā. C. de sentē. Item si pbo q aliquis est ordinat⁹ sacerdos. sequit de necessitate. ergo alij ordines precesserunt: certe nō vt. c. ij. extra de cleri. peregri. z ibi p Inno. huic. l. cōcor. l. ad rē. et. l. ad legatū. §. de pcu. cetera oia dic vt in gl. et bñ. ¶ Op. glo. de. l. item apud labeonē. §. si quis. Solu. ille cause se cōparauntur vt. l. nunq̄ de priuatis delic. hic non. vt. l. cōtra diu. s. eodem. secundum Dy.

☞ An si quis plusq̄ pro parte sua dominū interposuerit videatur aditi.

DO fratres. [c] Vsus rerum cōmunium aditionem hereditatis socij non inducit: nisi quis vltra fecerit q̄ ex necessitate communionis facere teneretur. hoc dicit. z no. ipsam in casu hic. ¶ Quero † quomodo cognoscatur vtrum quis plusq̄ pro parte sua dominū interposuerit. vt ex hoc videatur aditi. Respōdet quidam vt puta alienando insolidum. tunc videtur aditi re. vt hic secundum quosdā nutu dic⁹ quedam sunt q̄ pro parte expediri non possunt: et tunc de necessitate cōmunionis quis habet necesse illud facere insolidum: et eo casu nō videtur aditi. nisi eius animo fuerit: vt hic probat. et in. l. si cū vno. s. ex no. cau. aga. et l. fi. cōes. de neg. gest. z fami. ercis. l. heredes. §. si vn⁹ quedā sunt que possunt expediri pro parte vt exigere a debitore cōmuni: et illa si faceret insolidum inducerent aditionē: quia in parte sua dominū interponit. ita loquitur hic. et. d. l. probāt. ¶ Quero an ista l. loquatur q̄n frater dicit ex illo actu noluisse se aditi hereditatē quid ecōtra si ipse vel heres eius affirmat se ex illo actu voluisse aditi. et aduersarius negat. quid iuris. Dicam in. l. gerit. j. eo. ti. ¶ Op. glo. de. l. merito. illa cōcordat vt in his q̄ possunt fieri in solidum iure cōmunionis sic facta esse intelligatur. alias secus vt patet in iam dictis.

☞ Casus in quibus etiam sm̄ ista tempora per filium non quebatur patri.

In his que patri per filiū acquiruntur primo acquiruntur filio postea per ipsum patri.

PLACET. [c] Que nobis acquirūtur p eos q̄ sunt in potestate nra momento nō resident penes eos. h. d. Vnū dicit ista lex. s. qō dixi in summario aliud p̄supponit. s. q quicqd acquirit filius acquirit patri. z tamen hec lex principaliter non dicit secundum Dy. sed probatur in. l. j. §. si quis a paren. fue. ma. et ad illud propriie vadunt oīa cōtraria hic signata. ¶ Op. de. l. si id quod dūs. s. de cōdi. inde. Solu. glo. ibi in naturali obligatione hi. in ciui. acquisitio. Dy. hoc reprobat: q etiam natu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ralis obligatio q̃rit per filiũ patri. vt l. frater a fratre ſ. de condi. indeb. ſed attende: quia glo. ibi inter illa facit differentiã. nã naturalis obligatio nõ ita patri acquiritur quin remaneat ẽt apud filiuz. ſed in ciuili acquiſitione: in hoc nil apud filiũ remanet. p hanc. l. ita dicit gl. in. d. l. frater a fratre. ſed hoc ibi reprobo. nã naturalis obligatio facilius trãſfertur q̃z ciuilis: vt. l. ſi ex. ad tre. So. ergo q̃ ſtrariũ loquit̃ i obligatiõe naturali: qua ipe dñs tenet̃ ſeruo vel pater filio qõ ſibi nõ queritur ne ſibũpſi obligari videatur. h. d. Dy. hic. z glo. in. d. l. frater a fratre. z idẽ Dyn. in. l. ſi quis pro eo. §. j. de fideiuſ. ¶ Opp. j. de ſol. l. qui homine. §. quidã. glo. hic z ibi mouit ſe in iſto contrario. veritas eſt q̃ filius eſt heres z quod actiones cõfundantur: z ſic ad patrẽ trãſfertur hereditas prout eſt apud filiũ. vt. l. cõtra. ſed hoc totũ expeditur vno inſtanti: ita quod momento nõ remaneat apud filiũ. ita loquitur hic. ¶ Oppo. de leg. j. l. cũ filio. gl dicit. ſol. vt ibi. q̃ apud filiũ remanet nudum nomen heredis abſq; aliquo iure. Opp. de. l. qui heredi. in prin. j. de condi. z demon. Sol. glo. ibi vt ſcripto nõ vt heredi. Dyn. dicit ibi loquitur in his q̃ſunt facti hic iuris. Mihi videtur qõ quelibet ſol. veritatẽ contineat et idẽ. nã ibi loquitur in cuius perſona debeat imperi cõditio: qõ eſt facti in quo inſpicitur ſolũ perſona eius qui eſt heres ſcriptus. Iz hereditatis effect̃ nõ reſideat in eo, hic loquitur quo ad alios effectus iuris hereditarij: in quibus nõ inſpicim̃ perſonam filij. q̃ apud eũ nihil remanebat ſm iſta iura. ¶ Op. C. de vſufru. l. fi. in fi. Glo. ſol. hic. ſed q̃ paſſus eſt difficilis omitto examino eñ plene in. l. filio. j. de cõdi. z demon. ¶ Op. † Vltimo q̃ nõ omnia que filius querit patri querat: vt. l. cũ heres. in prin. ſ. eo. Solu. fateor: ſm iſta tpa q̃ hoc fallit in multis caſibus. nã extra cauſam caſtrẽſem filius nõ acquirebat patri q̃ñq̃. primo q̃ñ querebat illicite. vt. l. qõ ſeruus. de acq. poſ. ſcõo in dote vt. l. ij. §. qõ ſi in partis. ſol. mat. l. põponius philadelphus. fa. ercif. id eo fuit factus titul. de col. a. dotis etiam de iure antiquo. Jtẽ in caſu. l. cum heres. ſ. eod z. l. imperator. z. l. cogi. §. ſi patet. ad trebel. ſm intellectũ Jacob. de are. hodie vero filius querit ſibi ex omni cauſa aduentitia per tutu. C. de bo. que libe. ¶ Quero cui † primus querat̃ vel filio vel patri. Non eſt dubiũ q̃ filio z ex perſona filij patris. vt. l. qui liberis. §. hec verba. ſ. de vulga. et pupil. et idem in ſeruo. vt ibi. et illud quod in vna inſtantia vadat ad patrez eſt magis notabile ad aliud. vt verbi gratia. quando intras ad cameram obſcuram cũ cãdela quod eſt primus: vel primus ſuccedat obſcuritas et poſt ea lumen veniat. vel econtra quando exiſt̃ tũc lumen: et remanet obſcuritas quod eſt primus: et vidi quendam doctũ. qui diſputauit. z hoc adduxit in diſputatione.

Jſolus. In his q̃ acq̃rere põt q̃s p ſe aditione partis totũ querit. ſecus in his q̃ quis põt querere p aliuz. h. d. z eſt lex multũ magiſtralis z glo. multũ ſufficiẽter. Rationẽ horũ caſuũ videamus q̃ñ q̃s eſt inſtitutus inſolidũ ſine diſtinctione partiũ: a deũdo pro ea parte totũ acquirit q̃ nõ poteſt ſcindere: vt. l. j. ſ. eo. ſed q̃ñ inſtitutus eſt ex pluribus partib̃ et in nulla habet ſubſtitutum tũc idem: vt hic. nam illa diuiſio partiũ facta a teſtatore nõ dicitur heredi: tatem diuidere cũ omnia referantur reſpectu vnius. ſed magis demõſtratiue fit: ſicut fundus qui diuidi tur gratia vertoris culture: tñ idẽ fundus remanet vt. l. cauſa. §. fi. j. de leg. ij. ſicut videmus in illa menſura q̃ vocatur canna in qua ſunt ſigna diuiſiõis. nõ tamen diuidunt vnitatẽ ipſius: ſed q̃ñ in aliqua parte habet ſubſtitutum: tunc quia habetur reſpect̃ ad diuerſas perſonas teſtatoz videtur diuidere. tamen agnitione partis totũ agnoſcitur. illa ratione ne ſtet in pendenti perſona repreſentata. vt dixi in. l. j. §. q. ſ. eo. Jn ſecunda parte. l. ratio quare agnitione partis non acquiritur totum eſt: quia non poteſt. non enim pendet ex voluntate iubentis tantum vel adeuntis tantum. que ratio tangitur hic in vltima gl. z probatur. j. §. priori. ¶ Ex predictis poſſumus ſoluere vnũ dubiũ. hic loquitur quando ſeruus eſt inſtitutus ex parte pure z ex parte ſub cõditione: quid ſi ex pluribus partibus eſſet inſtitutus pure ſeruus. Certe ſi vnus eſt dominus nõ videtur qõ poſſit pro parte tñ adire: q̃ non poteſt diuidere cũ teſtatoz nõ diuiſerit referendo partes ad vnã perſonã tantũ. nec lex dicit q̃ñ eſt vnus dominus: ſed quando plures: vt. l. cũ ſolus ſeruus. ſ. eo. ¶ Venio ad gloſſ. z oppo. de. l. liber homo. §. fina. ſ. de heredi. inſtitu. Glo. non ſolu. hic in prima gloſſ. ſed j. in vltima gloſſ. quia ibi hereditas defertur mihi per alium ex noua diſpoſitione. ſ. q̃ heredi primo ſucceſſi. ¶ Opp. ſ. eo. l. ſi tu ex parte. in fin. ſolu. vt ibi. ¶ Oppo. de. l. cum hereditate. ſ. eo. Solu. ibi deferuntur mihi plures partes diuerſo iure. ſ. vna ex diſpoſitione defuncti: alia ex diſpoſitione legali. t. ex iure accreſcendi: hic vno iure deferuntur plures ex diſpoſitiõe defuncti tantũ. ¶ Vltimo gloſſ. ſummat hic iſtam materiam z glo. z doc. in. l. quidam elogio. C. eo. licet nõ plene dicam in. l. ſi. j. eo. non habetis hic alia.

Otius videtur. Jus ſubſtitutiõis nõ trãſmittitur ad heredẽ. h. d. ¶ Op. ſ. e. l. q̃ patri. So. ibi transfertur ius accreſcendi nõ ius ſubſtitutionis: ſi illud ius hz hoc vt trahatur ad bona impuberis: qõ intelligo vt dixi in totũ vel in partẽ. Jtem illa. l. dz intelligi: q̃ pupillus adiuit z ſic cepit eſſe iuncta hereditas defuncti z pupilli. alias ſecus.

☞ Jntellectus ad. l. ſi deportati. in prin. j. de le. tij

Jſeruus eius. Iſta eſt ſing. l. z difficilis. z difficile eſt cã defendere a cõtrarijs. Cũ ſeruus non capacis in totũ vel in partẽ inſtituitur contẽplatione ſui: tempus adite hereditatis inſpicitur. h. d. Hec lex hz duas lec. prima loquitur in ſeruo eius qui eſt otio nõ capax. z ita videtur intelligere glo. hic. z Dy. qui dicit in prima parte pone exemplũ in ſpurio. in ſoba in filio naturali: cõſtat aũt q̃ ſpurius eſt ſimpliciter non capax: quod apparet q̃ ſi eſt inſtitutus venit ſimpliciter ad venientes ab inteſtato: vt. l. j. C. de natu. li. z. l. lucius. §. j. j. de leg. j. z ibi dicã. Secundo intelligitur in ſeruo eius qui iz capax ipſo iure. tamẽ nõ in effectu: q̃ auferetur ab eo vt ab indigno. et ita ſentit glo. j. l. priori. z Jacob. de are. pono ergo caſum ſimpliciter z in cõtrarijs examinabo. ¶ Op

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Consonat glo. Adde no. doc. in l. si mihi ⁊ tibi. de legatis primo.

b ¶ Ad dominum. pro hoc etiam facit gloss. in l. idē est. §. finali. s̄. de heredib. instituen. ⁊ not. per gloss. et Barto. j. l. proxi. per Barto. in l. fi. C. de vsufru. ⁊ cuz hac respō-sione trāsit simpliciter Imola et Paul. de castr. in l. si mihi ⁊ tibi. §. regula. de legat. j. vel potest responderi s̄m Jaco. de aret. et Bald. ad istum text. et ad d. l. si deportati. quod ibi ⁊ hic dominus erat saltē capax nomine lz nō effectu et sic his casibus licet consideretur persona domini bene valebit secus in d. §. regula. cum alijs alleg. in contrarium quia in illis non est capax nec nomine nec effectu exemplum patet in furioso qui nō potest aliquid capere a patre suo vt not. in auten. quib. mo. na. effi. sui. in fi. alia fuit sol. quam dat Pau. de ca. in d. §. regula. in lec. bono. vcz. q. d. l. si deportati. nō ob. ad d. §. regul. quia ideo ibi legatum relictum seruo deportati valet ⁊ applicatur fisco: quia in illo seruo fiscus hz spem ea ratione qz post mortem deportati bona ipsius acquisita post deportationem habent peruenire ad fiscum. l. ij. cū ibi nota. de bo. prescri. ⁊ no. glo. in l. si tibi mandauero. §. is cuius. ff. manda. ideo ratiōe spei quam hz fiscus in illius deportati bonis acquiritur istud tale legatū sibi sicut alibi videmus in l. verum. §. si seruus. s̄. pro soc. hoc tamen non placet quia illa ratio illius spei quam habet fiscus in bonis illius deportati non debet esse sufficiens causa vt acquiratur aliquid ipsi seruo imo deberemus potius dicere quod istud legatum deberet stare in suspenso quousqz seruus applicaretur fisco. l. si tibi homo. §. si seruum. j. de leg. j. nō ob. tex. in d. l. verū. §. si seruo. alleg. per eum. qz ibi ille socius habebat dominium de presenti. nimirum si ratione illius dñij de presenti poterat totum acquiri. veriores sunt prime solu. no. tamen illud quod dicitur q deportatus est saltē nomine capax quod cōmunis opin. est in l. j. C. de here. instituen. quod non dicatur deportatus nec nomine capax nec effectu. et ille solu. prime multum pendent ab hoc.

* Intel. ad l. si deportati. ff. de leg. iij.

c ¶ Andre. Poma. ¶ Si totam. Ad materiā huius l. vide aliqua per Fede. consi. xxvj. ⁊ consi. xxvij. ergo q si seruus mutauit dñm: nō pditur hereditas eo q prim⁹ dñs erat indign⁹. nisi seru⁹ esset institutus cōtēplatione ipsius dñi indigni: ⁊ sic in fraudez vel nisi fuit manumissus vel alienat⁹ in fraudem. ita pōt intelligi hec lex cui intellectui cōsonat glos.ª j. in l. proxi. tñ nō cōuenit litere q̄ dicit simpliciter capere nō pōt. intellige ergo in seruo nō capacis simpliciter: et ita intelligit Dy. ⁊ glos. vt dixi. Item intellige quod seruus hic fuit institutus contēplatione ipsius serui. nec obst. cōtraria que loquūtur qñ seruus est institutus cōtēplatione dñi vel simpliciter. quo casu videtur habit⁹ esse respect⁹ ad dñm.ᵇ vt. l. cū aliquis. C. eo. ideo tūc dicitur fieri fraus merito tūc inspicit capacitas vel incapacitas ex persona dñi: sed qñ instituitur ex persona sui dz inspici tempus hereditatis adite. tunc eñ dicitur fieri in fraudē. ita loquitur hic ⁊ per hoc habes intellectuz. l. si deportati. in p̄ncipio. de lega. iij. nam si deportatus nullo modo est capax s̄m veram opinionem. vt. l. j. C. de here. insti. et. l. si necem. §. deportatus. de bo. liber. ⁊ l. j. in fi. de contratabu. et nota. s̄. eodem. l. si quis mihi bona. §. primo: tamen seruus deportati habet aliquid plus capacitatis si ipsius contemplatione relinquitur vt hic. ideo si dies legati cedit durante deportatione acquiritur fisco cum deportato nō posset acquiri. secus si relinqueretur contēplatione deportati vel simpliciter per hanc. l.

1 ☞ Portio accrescit portioni non persone.

2 Jus substitutionis coheret persone non portioni et non transmittitur ad heredem.

Jus accrescendi respicit rem non personam ⁊ trāsit ad heredes.

Si totam. c Portio † accrescit portioni nō persone ⁊ certe qui perdit portionem perdit ius accrescendi. licet nomē heredis retineat. h. d. et est bona. l. ¶ Oppo. de. l. ex facto. §. fin. s̄. de vulga. ⁊ pup. So. † ius substitutionis coheret persone nō portioni. quod apparet. quia nō transmittitur ad heredem vt. l. toties. s̄. eo. ⁊ ideo licet ab eo auferatur hereditas vt ab indigno: remanet tñ nomē heredis in persona sua. ideo pōt succedere ex substitutione: que non transit ad fiscum. licet transeat portio. sed hic loquitur in iure accrescendi quod respicit rem nō personam vt. l. si titio. s̄. de vsufru. patet qz transit ad heredem vt. l. qui patri. s̄. eo. et. l. si ex pluribus. de suis et legitimis. ⁊ l. prima. §. is ita. de cadu. tol. merito transit ad fiscum ad quem transit portio. ¶ Ultimo habes hic gloss. que dicit. Item not. quod hic non capax et non datur ⁊c. Aduerte quia ista gloss. intelligit. l. precedentem: maxime in secundo responso quod loquitur in indigno. Itē aduerte quid velit dicere glo. hic loquitur in nō capace ⁊ nō datur: scilicet ipsi nō capaci: sed datur fisco aufertur enim ab herede istituto qui erat capax: tñ est indignus propter delictū: qz assumpsit tacitā fidē de restituendo non capaci. sed si ipsi nō capaci directo esset relictum tunc nō daretur fisco sed veniret ad venientes ab intestato: vt. l. j. C. de natura. libe. ⁊ l. j. C. de heredi. instituen. s̄m veram opi. ⁊ l. non intelligitur. circa prin. §. j. j. de iur. fis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

1 Proximior agnatus decedens pendente dubio an posthumus nascatur: licet sciat testatorem defunctum ius deliberandi ad heredem non transmittit.
2 Lex semper est certa de eo quod est certū in natura.
3 Filius in potestate hereditatem paternam nō agnitam transmittit ad quoscūq; heredes.
4 Quod inter mortem et aditionem in suo sit mediū.
5 Sciens hereditatem sibi delatam: et decedat ea nō adita quando illam transmittit.
6 Qui propter aliquam dubitationem adire non potest et in omnem euentum futurum heredē se cognoscit interim decedens transmittit hereditatem.
7 Si filius ignorat patrem fecisse testamentum: siue suus siue emancipatus: et decedat hodie transmittit hereditatem.
8 Veniens ab intestato quando propter aliquid non potest adire: et in omnem euentum cognoscit se futurum heredem si decedat transmittit hereditatē.
9 Impeditus adire facto alterius hereditatē nō aditam decedens transmittit.
10 Quando quis metu pene legalis tātum impeditur adire: interim decedens transmittit.
11 Stante statuto quod forensis non possit aliquo titulo acquirere bona sub pena nisi fuerit allibratus an forensis proximior agnatus defuncti qui venit ad ciuitatem vt faceret se allibrari et postea adire et anteq̄ predicta faceret est mortuus istam hereditatē transmittat q̄ non.
12 Suus heres de iure ciuili hereditatem non aditam vel non agnitam transmittit ad quemcunq; successorem. et nume. 20.
13 Beneficium abstinendi quia introductum in fauorem filiorum vbi non vertitur fauor nil operatur.
14 Filius sciens et habilis ad adeundum an transmittat tantūmō ad suos. et nu. 17. vbi q̄ ad quoscūq;.
15 Suus infans vel furiosus: an transmittat hereditatem paternam etiam ad matrem. et nu. 18. vbi q̄ sic.
16 Filius qui non est solus heres legitimꝰ sed sunt alij liberi coheredes. si decedit. an portionem transmittat ad patrem vel matrē an ad coheredes. ꝛ nu. 19.
21 Quando existentia sui heredis cessat ob aliquā causam vt puta quia habet substitutum vulgarem tunc suus non transmittit hereditatem non aditam.
22 Filius qui repudiauit hereditatem paternam illam non transmittit.
23 Filiꝰ hereditatē maternā nō agnitā nō trāsmittit.
24 Filius emancipatus hodie hereditatem paternam non agnitam transmittit sicut suus.
25 Quoties quis decedit hereditate ascendentis non agnita nec repudiata illam transmittit ad descendētes etiam si non sit suus.
26 Infans decedens hereditatem cuiuscūq; non agnitam sed delatam transmittit ad patrem vel ad suos alios descendentes: etiam si sit emancipatus.
27 Ascendentes infantis hodie iure hereditario petūt hereditatem infanti delatam: licet non agnitam.
28 Filio infanti cui delata fuit hereditas decedenti superstite patre et matre vel auo paterno et materno quis succedet. vbi quod vterq;.
29 Si emancipatus substituit filio infanti pupillariter extraneum decessit relicto filio et auo fraterno ipsiꝰ filij et infans decedat delata eidem hereditate extranei non agnita: quis succedat isto casu.
30 Si sciens hereditatem sibi delatam decedit ea non agnita nec repudiata intra annum: ad quoscūq; ius deliberandi et adeundi transmittit.

Entre. Ex testamēto non potest esse heres qui de eius viribus dubitat: nisi sit suus: et in se verum scit testamentum valere. alias secus: et qui in omnem euentum futurum se heredem cognoscit: interim hereditatem decedens transmittit. hoc dicit. Primo ponit vnum dictum. Secūdo ostendit quomodo in predictis differt suus ab emancipato vel extraneo. Tertio ostēdit ex predictis insurgere vnū inconueniens. Quarto contra illud inconueniens dat remedium. secunda ibi. sed si vacuo. tertia ibi. ergo si ventre. quarta ibi ideoq;. Casus in terminis. filium emancipatum vel extraneum instituit ventrē vxoris preterijt. Queritur vtrum institutus possit adire hereditatem ex testamento. Respondeo quod non: q̄diu pendet an posthumus nascatur: et sic an testamentum rumpatur. hoc dicit. ratio huius est quia dubitatur de viribus testamenti ꝛc. vt. l. sed et si de sua. supra eodē. Assignat glo. aliam rationem: q̄ instituti expectant preteritos. vt. l. ij. §. expectandi. ff. de bono. posses. fm tabu. quod hic non examino. dic vt ibi. ¶ In secunda parte. scilicet in ver. sed si vacuo. sic pone casum. Queritur an idem esset si filius in potestate esset institutus et venter preteritus. Et respondeo si in veritate venter esset vacuus. licet non crederetur: filiꝰ in potestate statim esset suus heres ꝛ decedens trāsmittit: emancipatus vero non est suus heres nec adire potest: donec vxor putatur pregnans. hoc dicit. sic ergo si venter est vacuus differt suus ab emancipato: ergo a contrario inuit quod si venter est plenus nec suus: nec emancipatus: interim est heres. ¶ In tertia parte sic pone casum ex eo quod dictū est. §. a cōtrario sensu q̄ vbi suus ventre pleno interim non est heres. sequitur illud quod si filius suus interim decederet nihil ad heredes transmittit: qa nō est heres suus p. l. nec p aditionē. inquantū ergo videt q̄ decedens nihil transmittat iurisc̄ōsultus fatetur q̄ sequeretur illud inconueniens. ¶ Sequitur quarta pars: ꝛ illam diuide in tres. Primo dat remedium cōtra inc̄ōueniens. Scō ponit rationē. Tertio illud extendit. secunda ibi quia siue. tertia ibi. eademq; ratio. Prima particula legit duobus modis vt colligitur ex gl. primo vt quod dicit decreto. intelligitur. l. per bo. pos. cōtratab. et ita intelligit g̃. super illo verbo. fm illā sic pone casum. ¶ Quero q̄ remediū est contra dictū inconueniens. Rñdeo remediū est q̄ ille filius qui decedit trāsmittit ad heredem suū ius petendi bo. pos. contratabu. ex decreto iudicis interponendo super bo. poss. filio: et heredi eius succurritur. h. d. hec lect. ꝑbaꝫ in. l. illud. in fi. cū l. seq; ff. de bo. pos. cōtratabu. tenē do istā lec. dicas q̄ siquidē heres filij vult venire per cōtratab. pendente dubio an nascaꝫ posth. pōt: idē si post posthumū natū. sed si posthumus non esset natus et certū esset ipsum non nasciturum: tūc non veniret per contratabu. quia certum est testamentum non rumpi: sed per secundum tabul. ita debet intelligi alternatiua

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

posita in dicta lege illud. in fin. cum. l. seq. vt ibi scripsi. ⁊ glos. aliter sentiat. Secundo mō legitur q̄ hic loquitur de decreto p̄sentis. l. dicit ergo iurisc̄. q̄ est succurrendū contra predictū inc̄ueniens filio decreto et autoritate p̄sentis. l. vt decedens ille hereditatem ⁊ non quesitā ipso iure vel per additionē trāsmittit. h. d. hoc sentit gl. cū dicit ex hac. l. no. hereditatem non agnitā transmitti. idē not. in. l. script⁹. ff. de car. edi. ⁊ ista lec. plz. Sumus eīn in materia de acq̄. here. de iure ciuili. ⁊ lex in dubio dz intelligi fm subiectā materiā in qua posita est lex. vt. l. imperatores. de in diē adiect. et no. in. l. fi. s̄. de cōdi. indeb. ¶ Sequit q̄ siue frater instat querēs q̄ est equitas que a: ¶ Incertus. solus error: cause acq̄sitionis vitiat hereditatē ⁊ adō bar. in. l. is qui putat. s̄. e. vbi ponit rōnem huius. l. mouet nos ad statuendū hoc cōtra regulam iuris cōis. Rn̄. q̄ siue posthumus nascatur siue nō: heres futurus erat: ergo equū est q̄ decedēs transmittat. ¶ Sequitur ver. ea dē ratio ⁊c. instat querens erit ne idē in emancipato: Rn̄deo q̄ sic q̄ eadē est ratio h. d. notabilia colligе ex summario et ex casu in terminis. ¶ Oppo. ad primum qui in oēm euentū futur⁹ est here res nō impeditur adire. vt. l. q̄ō si dubitetur. s̄. eo. sed emācipat⁹ est hmōi vt in fi. huius. l. ergo adire potest. cuius cōtrarium dz hic. Sol. l. q̄ si dubitetur. loquit q̄n nō dubitat in causa acq̄sitionis. sciebat eīn ibi defunctū decessisse restatū. sed dubitatur an in ciuitate vel apud hostes ⁊ sic erat causa certa: q̄ ex testō succedebat. hic vero erat b: ¶ Nō trāsmittit. hereditas nō adita: non trāsmittit. adō duas not. fal. q̄s posui post bar. in. d. l. q̄n soror ē. C. de iure delt. et not. p̄ fali. in. l. apud hostes. C. de fuis et leg. a uncert⁹ ⁊ de causa. scz an ex testō ⁊n ab intestato. ergo adire nō pōt. lz in oēm casum ita sit heres. vt hic. ⁊. l. si is ad quē. s̄. e. ¶ Ex ista prima parte no. 1 q̄ō primo: agnatus decedēs pendente dubio an posthumus nascat. lz sciat restatorē defunctū: tus deliberādi ad heredē nō trāsmittit per. l. cum antiquioribus. C. eo. nā sibi hereditas interim nō est delata. vt hic dz in text. rotūdo: ergo nō pōt scire sibi delatā. ꝓbatur q̄ non dz delata hereditas q̄ nō pōt adiri. ff. de ver. sig. l. delata. et sic cōstitui. ¶ Ad scdam partē hic op. dz hic a cōtrario q̄ vētre pleno filius in ptāte interim nō est heres. cōtra. s. 2 eod. l. cū quidā. §. fin. Rn̄. dicit ibi lex semp̄ est certa de omni eo de quo est certum in natura. et ideo si venter est vacu⁹. lz apud nos dubitet lex est certa et facit filiū in ptāte suū heredē. vt hic et in cōtrario: sed lex non est certa de eo q̄ nō est certū in natura naturata: sed solūmodo est certū apud deū: et ideo si venter est plenus pōt esse q̄ nascatur viuus: et q̄ō nō nascetur hoc soli deo liquet nō aūt est certū in natura naturata. ideo lex non est certa nec filiū facit suū heredē vt hic. et hoc not. dicit tex. in. d. §. fin. ibi nā per naturā humane cōditionis ⁊c. quasi dicat. l. est certa. de eo q̄ est certū in natura non de eo q̄ō est ꝑ naturā certū vt deo. ¶ Ex ista parte no. ꝑ casum expressum q̄ filius in ptāte hereditatē paternā nō agnitā transmittit ad quoscūq; heredes: nō enim loquitur de filio se immiscente: q̄ non poterat propter incertitudinē. cū enim extraneꝰ non possit adire vt hic dz. ergo nec suus immiscere. vt. l. cū bonis. ff. eo. Itē tex. iste dicit heres fuisse intelligitur. q. d. lex facit eū heredē. et lz decesserit heres fuisse videt vt trāsmittat. nec potes dicere q̄ō sit hic casus specialis: quia hec lex solū speciale inducit eo casu quo filiꝰ nō intelligit a iure heres fuisse. scz q̄n venter erat plenus. vt ptz ex sequenti parte. vt. s̄. 3 ¶ Nō trāsmittit hereditatem agnitā. ¶ Ex predictis ꝑ ptz q̄ q̄nq; inter mortē et additionē in filio suo est mediū: vt quādo venter erat plenus vt plene dixi in. l. fi. s̄. de condi. instit. ¶ Ad 4 dixi. ¶ Ex predictis ꝑ etiā ptz q̄ q̄nq; inter mortē et additionē in filio suo est mediū: vt quādo venter erat plenus vt plene dixi in. l. fi. s̄. de condi. instit. ¶ Ad nio ad. tertiū et ad quartū simul et op. nō dz esse melioris ꝑ cōditionis qui est in casu dubij quā qui est in casu certi. vt. l. ordinata. §. fi. de libe. cā. l. iulia. in prin. de cōdi. inde. et. l. j. in princ. ff. de leg. iij. sed ille q̄ esset sciens hereditatem sibi deferri: ⁊ ea nō adita decederet: non trāsmitteret. vt. l. j. §. in nouissimo. C. de caducis. tol. ergo nec iste dubitans. So. si constaret quod scisset et non adiuisset: sed adire negligisset: tūc decedens non transmitteret per rationem predictam: sed lex presumit q̄ quod si fuisset certus adiuisset sed propter illud impedimentum non potuit. ita intelligit glos. C. Joe restitut. multi. l. j. in fi. mag. glo. dum allegat. l. j. §. j. s̄. si mulier ven. nomine. vbi est quasi idē casus. cum isto vt statim dicam. ¶ Oppo. s̄. si mul. ver. no. l. j. §. fi. Sol. dicit gl. quod ibi in extraneo hic in filio: quod est contra. l. scriptus heres. ff. ad carb. que est in extraneo loquit. dic ergo q̄ hic et in. l. scriptus. cōtra eū qui impediuit me adire ponendo me in dubitatione non poterat habere regressus: q̄ nō fecit dolose vel non est soluendo: secus si posset cōtra illum habere regressus. vt si mulier calumniose dixit se pregnantem et esset soluendo: vt in contrario. ꝓ quo facit. s̄. de eo per quem factum erit. l. fi. ff. de leg. j. l. plane. la. q. §. j. ad. l. aquil. l. inde neratius. §. j. quod not. in lege in testamento. ij. ff. de condit et demon. ¶ Venio ad materiam quam glos. hic tractat: et glo. in fi. ponit vnam regulam negatiuam: que est quod hereditas nō adita non transmittitur: b vt. C. eo. l. iij. et. l. quoniam. et de cadu. tol. l. j. §. in nouissimo. ab ista regula excipit glos. multos casus: qui in veritate non sunt casus singulares sed magis sunt regule exceptiue non ita vniuersales sicut regula a qua excipiūtur. vt infra patebit. Primus ergo casus in quo fallit regula est hic. dicit glos. ex quo ꝑ talis regula colligitur. qui propter aliquam dubitationem adire non potest: et in omnem euentum futurum se heredem cognoscit: interim decedens transmittit: q̄ hec regula debeat sumi: ꝓbo ex fine huius. l. vbi iurisconsultus extendit ad omnem casum vbi est eadem ratio. quare dicit quod se cognoscit futurū heredem in omnē casum? Rn̄deo q̄ si ignoraret: ꝓpter illā causam impediret q̄ propter dubitationē:

b: ¶ Nō trāsmittit. hereditas nō adita: non trāsmittit. adō duas not. fal. q̄s posui post bar. in. d. l. q̄n soror ē. C. de iure delt. et not. p̄ fali. in. l. apud hostes. C. de fuis et leg.

et sic decedens nõ trãsmitteret. vt. l. qui posthumos a
7 j. ad sille. ¶Quero † quid si filius ignorat an pater fecerit testm̃ vel non? Rñdeo in filio suo non est dubium q; interim est heres. quia cũ sit certũ in rerum natura lex facit cum heredem vt hic. C. l. ex militari. §. fi. cum. l. seq. de testa. mil. & l. eius qui in prouincia. in fi. si cer. pet. cũ simi. in filio emãcipato ſm̃ ista tempora decedens nõ transmittit quia nesciebat in oẽm euentũ se futurũ heredem. poterat enim esse q; testator sibi aliquid reliquerat quoquo relicti titulo quod
8 sufficiebat[a] vt. l. omnino. C. de inoffi. testa. & in autẽ. de trien. et se. §. j. sed hodie cum debeat sibi relinqui iure institutionis cognoscit in oẽm euentũ se futurũ heredẽ: Iz non mẽtũ siue decedat testatus siue intestatus. ideo decedẽs trãsmitteret per regulã hui⁹. l. e
8 ¶Quero † q̃d de alio veniẽte ab intestato? Rñdeo idem si in omnẽ euentũ futurũ se heredẽ cognoscit: exemplũ. proximior agnatus reperitur institutus in testõ q̃ testm̃ ꝺr falso ab alio fabricatũ: & sic nõ põt adire vt. l. cũ falsum. §. eo. tamẽ siue sit testm̃ siue nõ: cognoscat se futurũ heredẽ. & interim decedẽs transmittit per regulas hui⁹. l. facit. j. de bo. lib. l. si filius. §. fi. ¶Scõs casus positus in glo. est. j. ad carbo. l.
9 scriptus. ex quo talẽ formo regulã. ¶Quoties † q̃s facto alterius impeditur adire: decedens hereditatem nõ aditã transmittit[b] vt ibi. C. l. si filius. in fi. j. de
b bo. li. & sic est idẽ casus cũ isto. Iz ibi glo. ponat ꝓ diuerso: q̃ intelligẽ nisi cõtra illũ impedientẽ habere posset regressum. vt. l. j. in fi. §. si mulier vẽ. no. & §. dixi. facit optime. §. q̃ me. cau. l. si mulier. §. fi. ¶Ter-
c tius casus[c] positus in glo. est. j. ad silleia. l. iij. §. elegãter. et. l. q̃. posthumos. ex q̃ talis daꝺ regula. ¶Quo 13
10 ties † quis timore pene legalis tãtum impeditur adire interim decedens transmittit: vt ibi. impediebatur enim propter timorẽ pene[d] senatusconsulti sille.
d
11 ¶Et propter hoc dicebã in † q. de facto. statutũ est hic quod nullus forensis possit aliquo tit. in territorio huius ciuitatis aliqua bona acquirere sub certa pena nisi primo se faciat allibrari. contigit q; mortuo quodã perusino quidã forensis eius ꝓximior cõsanc
guine⁹ venit ad ciuitatẽ istã vt faceret se allibrari et postea adiret: ãteq̃ posset hoc expedire ipe est mor d'
tuus. dicebã q; istam hereditatem non aditã transmittit: q; timore pene statuti distulit adire per regulam predictã. facit: q; preparabat se. vt. l. quemadmodum. de inoffi. testa. Istos tres casus ponit hic glos. de iure ffor. Alios casus quos ponit ꝓbat per iura C. & ideo nõ attendẽdo ordinem glo. assumam illas ll. ſm̃ q̃ fuerũt priores vel posteriores. ¶Quartus casus in quo fallit dicta regula est. C. de suis & legiti. l. apud hostes. de quo casu sunt multe contentiones quidã enim assumunt inde talẽ regulaz. Hereditas ascendentis etiã nõ adita transmittitur ad ascendentes. q̃ tz glo. ibi dũ dicit speciale in matre. Idẽ not. in l. j. C. de his qui ante aper. ta. & in. l. ij. C. ad orfi. ista regula est contra. l. ij. §. si quis ex liberis. j. ad tertul. contra. l. si infanti. C. de iur. delib. in eo q̃ dicit quod spectale est in infante vt transmittatur ad patrẽ vel ad aliũ ascendẽtẽ ꝓ lineã paternã: oẽs alias hereditates non agnitas non transmittit. Alij dicunt q; in d. l. apud hostes. ideo fuit quia sciuit filia horam captiuitatis qua fingitur pater mortuus: et sic talẽ col-

¶Quod sufficiebat. Barto. hic videtur male loqui primo quia ſm̃ ista iura digestorum filio erat relinquendum iure institutionis. l. inter cetera. et ibi late dixi. de liber. & posthu. q; etiam habebit locum in filio emancipato. vt. l. ita tamen. §. qui rogati. ad trebel. et in. l. filijs. §. de mino. Itez ſm̃ tempora. C. ſm̃ q̃ sufficiebat relinqui filio titulo legati vel fideicõmissi idẽ erat et in filio emancipato & in potestate vt patet in. d. l. omnino. & in auten. de trien. et semis. § j. que iura loquuntur in omnibus his quib⁹ cõpetit q̃rela.

ligũt regulã qui scit morte fictã licet ignoret verã interim decedẽs trãsmittit hoc est contra casum. l. nec nos. C. de cap. vnde alij dicũt q; ibi est ratio q; erat suus heres: q̃ ego teneo. Ex quo talẽ colligo regulã veriſſimam.
12 †Suus heres de iure ciuili hereditatẽ nõ aditã vel agnitã transmittit ad quencũq; ſucceſſorẽ[e]. hic est casus ibi dũ ita dicit sua heres extitit. & in. l. ij. C. de iure delib. non violando literã. et hoc erat de iure antiquo digestorꝝ. text. est hic in secunda parte. vt. §. dixi. et. l. ex militari §. fina. cum. l. seq. de testa. mili. j. de reb. dub. l. qui duos. §. cum in bello. et. §. fina. et de ſtip. ſer. l. liber homo. §. fi. de iure fis. in. l. luci⁹, de caſt. pec. l. hereditate. §. filius. hoc probatur per rationem: inſpecto mero iure ciuili anteq̃ filius haberet beneficium abſtinendi non est dubium q; transmittebat: dubium facit hodie beneficium abſtinẽdi cõceſſum filio: ꝓ q̃ equiparatur quodãmodo extraneo. vt. l. nã nec emancipatus. j. de legaꝺ. j. ſed beneficiũ † abſtinendi fuit introductum in fauorẽ filiorum: vt. l. neceſſarijs. §. eod. inſtitu. de here. qualit. et diffe. §. ſui. & vbicunq; non est fauor filij: beneficium nihil operaret. vt. l. ſi
b
de inoffi. testa.

bel. et in. l. filijs. §. de mino. Itez ſm̃ tempora. C. ſm̃ q̃ sufficiebat relinqui filio titulo legati vel fideicõmiſſi idẽ erat et in filio emancipato & in poteſtate vt patet in. d. l. omnino. & in auten. de trien. et ſemiſ. § j. que iura loquuntur in omnibus his quib⁹ cõpetit q̃rela.

¶Transmittit. & add de not. q. formatam per Bald. in. l. filius matrez. C.

~Andre. Poma. ¶Tertius casus. vide Oldr. cõſilio. cvij. ad fi.

¶Timorẽ pene. vide hic Ange. & ro. in. l. ſi quis in graui. §. eleganter. j. ad silleia.

¶Quẽcũq; ſucceſſorẽ. & adde Barto. idẽ volentem in. l. ij. & in. l. ſi infanti. in. v. col. de iure deliber. et ꝓ Bar. est bonus tex. & ibi Bar. in. l. j. §. ibidẽ. de colla. bono. vbi ꝺr secus tamen esse in bo. poſ. cõtra tabu. & de hoc plenissime habetur ꝓ Bald. in repe. l. in ſuis. de lib. & posthu. in. xxiij. col. aduerte tamen q; Bald. multum no. in. l. quẽ ſe patris. in. vj. col. C. vnde li. vult q; ſi deceſſit au⁹ & postea filius qui hereditatẽ patris repudiauit q; nepos potest dici ſuus auo. nam tenebat primũ locũ tẽpore mortis aui & sic nõ erat ſuus & neceſſarius q; ſi aui nepos deceꝺat hereditare non adita illam non transmittit ad oẽs ſed ſolũ ad deſcẽdentes per. l. j. C. de his qui an. ap. rab. & de materia vide etiam Bal. in. l. ſi filius heres. de lib. & poſthu. in vlti. col. vbi tenet opi. Barto. & ſubdit q; vbi lex deꝼert additionẽ ibi hz locũ transmiſſio hereditatis nõ adite. et quid in ſuo qui nõ erat neceſſarius. & de materia etiaz habetur per Bal. in dicta. l. apud hoſtes. C. de ſuis & legiti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

filius qui patri.ſ. de vulga ꝛ pup. ꝛ p regulā quia quod fauore introductuꝫ eſt ꝛc. vt.l. quod fauore. C. de legi. ſed ſi illud beneficiū impediret tranſmiſſionem eſſet detrimentuꝫ filij ergo nihil operatur. Sed ſi dicas non eſt de trimentum quia forte hereditas eſt damnoſa. Reſpon. imo detrimentum eſt ſimpliciter: quia ſi eſt damnoſa here res eius poterit abſtinere ſicut ipſe poterat ante immixtionem. vt.l. ſi qs filium. §. j. ſ. eo. intereſt ergo filij trāſmittere illud ius adeundi cum beneficio abſtinendi ſicut ipſe habebat. p pter hoc enim forte habebit heredez non habiturus alias ar. l. iulia. als ſi pupillus. in princi. ſ. eo. ꝛ hoc eſt qđ

a ¶ Cuꝫ in bello. ſed certe. §. ille nō facit p Bar. qꝫ loqtur in filio pubere in pupillo eſſ non poſſet habere locuꝫ p. d. l. qui duos. §. fi. ꝛ ita tꝫ bartol. in d. §. cū in bello.

dixit tex. ꝛ expreſſe in. l. fi. §. j. C. de cu- 17
rat. licet glo. ibi vellet deſtruere illuꝫ tex. dicit enim tex. qꝫ iure antiquo nulla erat dubitatio qꝫ filius ſuus hereditatem paternā tranſmittat ad quoſcunqꝫ: cum beneficium abſtinendi ſit introductum ad ſui cōmodū: vt glo. ibi dicit licet poſtea inferat aliud ſcilꝫ qꝫ non tranſmittat ꝛ male. ꝛ illud communiter tenent oēs moderni. ¶ Ly. in d. l. apud hoſtes. Ricar. ꝛ do. Bay. et collegium huius ciuitatis ſemel conſuluit hic inter quos fuit do. Bay. de monte vbiano vir recolende memorie. Sed do. Ja. de bel. diſputauit hic ſuper hoc vnam queſtionem ꝛ circa hoc poſuit quatuor regulas i effectu. tres negatiuas ꝛ vnam affirmatiuaꝫ quas referam vobis ad literam vt videamus an procedant. ¶ Prima re-
14 gula † eius eſt talis. Quoties ſuꝰ heres liberum habet arbitrium ſe immiſcendi: quia ſciens habilis etatis ꝛ compos mentis: nec habet impedimentū iuris vel facti regulariter non tranſmittit hereditatem etiam paternam ad matrem vel ad extraneum, ſed ad liberos vel ad patrem ſi eſt auita: vel extranei ſi eſt infans: vel extranei: ſi eū recuſauerit: vt. l. j. §. in nouiſſimo. C. de cadu. tol. et. l. ſi infanti. C. de iure deliber. ſ. eod. l. qui in altena. § interdum. ꝛ. l. ſi quis filium. §. j. et. l. et qui. ¶ Secunda eius regula eſt. Quoties ſuus heres habet impe a
dimentum accidentis vel ignorantie vel alterius impotentie iuris vel facti: eo caſu tranſmittit etiam nō agnitam: et ignorans et ad quemlibet extraneum vt. l. hereditate. §. filiuꝰ. j. de caſtren. pecul. et. l. qui duos. §. cum in bello. ꝛ. §. fin. j. de reb. dub. ꝛ. l. apud hoſtes. de ſuis et legitimis. ¶ Ter-
15 tia regula † eius eſt. Quoties ſuꝰ heres habet impedimentum naturale, quia infans vel furioſus eo caſu non tranſmittit hereditatem paternam etiam ad matrem vt. l. ſecunda §. ſi quis ex liberis. j. ad tertul. vbi eſt caſus ſecundū eum. et. C. de cur. furio. l. j. §. tali. ꝛ §. ſinautem in furore. C. de iur. deliber. l. ſi infanti. §. ſi vero. ꝛ ibi not. in glo. ¶ Quarta regula eius eſt. † Quoties filius nō eſt ſolus legitimus heres ſed ſunt alij liberi qui cum eo ad hereditatem admittuntur: eo caſu nec pater nec infantis mater ex tertul. vocantur: ſed hereditas quecunqꝫ tranſfertur ad fratres ꝛ coheredes: excluſis aſcendentibus. Caſus eſt apertus ſecundum eū in l. ſecunda. §. ſi quis ex liberis verſic. ſed ſi non ſolus. j. ad tertul. ꝛ. C. ad orfi. l. ij. iſta ſunt verba ſua ad literam: que examinemus. ꝛ inquantum in dictis verbis continetur hereditatem paternam non aditam tranſmitti. concordat cum regula quam ſupra poſui in aliis diſcordat nec dicit bene ꝛ cetera. ideo videa
17 mus per ordinem. Prima † regula que dicit filiū ſciētem et habilem ad edeundum non tranſmittere niſi ad ſuos: non eſt vera. primo per. l. cum antiquorum. C. de iure deliberan. in principio. vbi dicitur filium deliberantem poſſe et in ſuam poſteritatem deliberationem tranſmittere. et pro etiam: quaſi dicat non ſolum ad extraneos ſed etiam ad ſuos tranſmittit deliberationem. Dicetis vos. hic non eſt ſanus intellectus: quoniam arguit de minore ad maius affirmatiue. ſed reſpondeo in heredes ſuos videbatur quod non tranſmitteret deliberationem ſeu ius deliberandi: ſed eum faceret neceſſarium: argumento ſ. eodem. l. qui in aliena. §. interdum. ſed extraneum non poterat facere neceſſariū. ponit ergo ibi pro conſtanti quod in extraneum tranſmittit ius deliberandi et etiam in ſuam poſteritatem. ¶ Preterea ſcientia eſt cauſa tranſmiſſionis: ꝛ adiuuat ius trāſmittēdi. vt dicta. l. cum antiquorum. ſed ſecundum eundem Jacob. ignorans tranſmittit. vt in ſecunda ſua regula. ergo multomagis ſciens. Preterea ratio trāſmiſſionis eſt quia ſuus heres eſt. vt dicta. l. apud hoſtes. ꝛ hac. l. cum ſi. ſed illa ratio habet vniformiter locum tam in ſciente qꝫ ignorante. ergo apparet qđ prima regula domini Jacob. non eſt vera. exceptiones quas ipſe ponit a dicta regula faciunt pro me quia concordant regule mee: ideo illas non examino. ¶ Secunda regula domini Jacob. ſimiliter con-
18 cordat cum mea. ¶ Tertia regula † que dicit quod impeditus impedimento nature. vt quia infans vel furioſus non tranſmittit paternam: ſimiliter non eſt vera in infante. probo. per caſum. l. lucius. infra de iure fiſci. licet quidam diuinando dicant quod ibi fuit adita hereditas. ita quod infans tranſmittit: probatur. infra de rebus dubijs. l. qui duos. §. cum in bello. ſed ipſi reſpondent quod ibi fuit infans impeditus per ignorantiam ꝛ per mortē ſubito ſecutā. et ſic fuit impedimentum aliud quam nature: ſed male dicunt: quia ſi verum eſſet quod impedimentum infantie impediret tranſmiſſionem: poſito quod concurrant plura alia impedimenta que non haberent impedire inſpiceremus illud vnū impedimentū infantie qꝫ nocet. vt. l. q poſthumos. ad ſil. Preterea ſi diceres qꝫ infantia cū ignorātia ſimul facit qꝫ ſit locus trāſmiſſioni ergo infans ſemp trāſmittit cum ſemp ignoret. Jd aūt quod dicit de furioſo eſt cōtra tex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a non violãdo eũ in.l.fi.§.j.C.de cur.fur. Non ob.[a] ad a tertul.l.ij.§.si quis ex liberis.quã ipse alleg.pro casu q; ille.§.facit pro ista opi.fm vnã lect.ibi positã z bene.quã ipse allegat pro casu.nã ibi queritur vtrum filius qui decessit ante agnitã hereditatẽ patris nõceat matri patris sui. Respondet q; si non nascit suꝰ patri:quod matri patris non obstat.ergo a contrario sensu si nasceretur suus matri: patri obstaret: et ipse hereditatem illam transmitteret ad suos heredes:q; suus:et si dicas quomodo potest esse qõ non nascatur suus patri suo? Respondeo quod erat cõceptus anteqꝫ pater emãciparetur.vnde natus nõ est sui iuris sed in potestate aui fm gloss.ibi positam et bene.ita tenent docto.in.d.l apud hostes.C. de suis et legi. Non obst.l.vlti.C.de cur.furio.§.j.et.l.ij.§.si quis ex liberis.j.ad tertu. quos ipe allegat. quia illi e §.loquũtur in hereditate materna vel extraneorum. nam paternam furiosus transmittit. vt ead.l.§.fina.

19 ¶Quarta regula †dicti domini Ja.similiter nõ est vera.nam.l.ij.C.ad orfi.loquitur in hereditate materna. et sic filius non est suus heres. Non ob.j.ad tertul.l.ij.§.si quis ex liberis.ver.sed si non solus. qa ibi similiter loquitur in filio qui non erat in potestate patris:vt patz ex casu quem posui modo in dicto

b §.si quis ex liberis. Concluditur[b] ergo quod filius siue sciens siue ignorans siue impeditus adire siue non impeditus:hereditatem paternam non agnitã transmittit.si enim suus heres est de iure ciuili. per l.supra alleg.potissime per.l.liber homo.§.j.de stip. ser.que dicit quod filia sua etiam errans in iure hereditatem patris non agnitam transmittit:et sic tollit illam distinctionem an habuerit iustam causam ignorandi vel non. Non ob.l.si infanti.de iure delib. ex qua principaliter fundant se qui tenent cõtrariũ. nam ibi dicitur omnes hereditates filio delatas nec agnitas non transmitti:perinde acsi delate nõ essent quia loquitur in hereditatibus in quibus est necessaria aditio seu agnitio:quod idem est: vt patet in litera dum dicit non agnitas. In hereditate autem paterna non est necessaria agnitio:quia.l.facit eum he-

c redem[c] si ipse non abdicat eam a se. vt lege necessarijs.s.eod.merito transmittit. Non obst.l.cum antiquoubus.C.eo.q̃ videtur ponere q; de iure antiquo erat speciale in filio qui transmittebat ius delibe.ad suos.q; ibi est dictio z pro etiam:vt. s. dixi. Non ob. l.j.§.j.in nouissimo.C.de cad.tollen.q; ibi simpliciter loquitur in hereditate q̃ egeret aditione. Predicta

20 vera †qñ filius in potestate p.l. efficit suus heres patris:secus si aliqua causa existentia sui heredis cessaret. forte quia haberet substitutum vulgarem: tunc enim non transmitteret nisi agnitã:quia cessat ratio: quod probatur in.l.si filius heres.s.de libe.z posth. Et hoc casu quo non efficeretur suus non transmitteret ad heredes:nisi ex speciali prouidentia huius.l. dixi plene circa hunc passum in.l.si filius qui patri.s.

21 de vulga.z pupil. ¶Item predicta vera †nisi filius ipse hereditatem paternam repudiauerit. tunc enim non transmittit.vt.l.j.C.de his qui ante aper. ta.nec

22 †plus commodi transmittit ad heredem suum quã ipse habiturus esset.z quia hoc casu propter illã abstensionem cessat illa ratio qua dicebatur suꝰ heres.

23 d. ¶Circa predicta † quero[d] quid de hereditate ma-

¶Non obst. vide Bald. in.l.j.in fi.C.de his qui ante aper. tabu.z in.d.l.apud hostes.in.ij.colum. z not.q; non transmittitur hereditas fratris impuberis qui est pupillariter substitutus vt per Bartol. in.l.sed si plures.§.quos possum.ff.de vulga.z pupil. cum concord.de q̃-

terna vtrum non agnita transmittatur. Videtur q; sic:vt.l.pe.C. de suis z legi.vbi dicitur q; filius succedit matri ipso iure.sed intelige.f. si adeatur b ab homine.sicut dicimus in cõpensatione.nõ enim transmittitur nõ agnita per tex.in.l.ij.C.ad orfi.z per regulam dicti.§. in nouissimo. ¶Quero

24 †an hodie[e] emanciparus hereditatẽ patris non agnitam trãsmittat sicut suꝰ.vt quod sic.C.de legi. here.l.meminimus.vbi dicitur quod emãcipatus succedit ad similitudinem suorũ. c sed in suis non est dubium.vt dictum est.ergo z cetera.per hoc. quia subla ta est hodie differentia emancipationis z patrie potestatis. vt in auc. de here.que ab intesta. §.nullam. et no. qõ ibi dicit text. nulla differentia ꝛc. cogitabitis. ¶Quintus casus q̃ hic ponitur in glo.est. C. de his qui ante aper.tab.l.j.ex quo talem regulã col- d ligo. ¶Quoties †quis decedit hereditate ascendentis nõ agnita nec repudiata:illã transmittit ad suos descendentes:etiã si non sit suus: vt ibi patet: z illud est nouum qõ introduxit illa.l.videlicet qõ nõ suus trãsmittat.scz ad descendentem ex se tantũ. qñ de iure antiquo suus transmittebat non solũ ad suos sed etiã ad quẽlibet extraneum vt dixi.s.materiam illius.l.examina.vt ibi p doc. ¶Sextus casus qui ponitur in gloss.est.C. de iur.delibe.l.si infanti. ex quo talez e

26 colligo regulam. ¶Quoties † quis infans decedit hereditatem cuiuscũqꝫ non agnitam sed delatam trãsmittit hereditatem non agnitam ad quoscunqꝫ. idẽ videtur tenere Bar.in.l.si ex causa.§. papi. de mino. dũ alleg.l.meminimus.C.de su.z leg. Item ad hoc vide qõ dixit Bar.in.l.gallus.§. et quid si tantum.s. de liber.z posthu.z vide que dixi in auc. si qua mulier post Bar.C.de sac.fan.ecc.adde Bal.in auc. in succes.C.de suis z legi.z Ange.in.d.§. z quid si tantum.adde Bal.in auc.in succes.C.de su.z legi.et de hoc est casus in.l.si fratris.C.de iure delib.ita tenet expresse Bal.ibi.z Bal.in.l.licet.in eo.ti.z Ange.in l.si eman.in fi.C.de colla.z ibi cum eo transit Paul. et moder.z pau.in.d.§.z qd si tm.z Ange.in.l. sicut certi.C.de testamen.mlt.z in.l.illud.ff.si pars here. peta. Fulgo.et Pau.de castr.in autenti.ex causa.de liber.preteri. et Imol.in lege iam dubitari. de heredi.institu.et in.l.cum quidam.§.seruum.s. eodẽ. et etiam hic...

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Quero. hanc q. indecisam reliquit Bartol. in dicta lege si infanti. in. iij. columna. C. de iure deliber. vide ibi Bald. et Bal. et Lyn. in lege secunda. C. ad orfi. Pauluz de cast. in dicta lege si infanti. post bal. tbi tenet opin. Bartol. hic licet Rico. de matha. ibi ptra. Idē cum Bar. tenēt Ange. z Imola hic qui eū limitat. Andreas pomate.

b ¶ Panormitanus. in p. rubr. Limita vt per Alex. cōsi. clxij. in. ij. colū. iij. vol. et vide Alex. in materia cōsi. xx. incip. viso pcessu in vlti. col. j. vol. alex. cōsi. clxiij. in. ij. volu. z pl. clxvij. in pe. colū. eo. volu. et cōsilio. xx. in vlti. col. j. volu.

¶ Panormitanus. q̄re pone. pe. de ancha. tenet contra Bart. in consilio cccxlvij. allegat bal. in l. si ifanti. vbi dicit esse casum cōtra bar. C. de iure deliberan. Andreas Barbatia. Andreas pomate.

c ¶ Quero pone. vide Alexand. consil. clxj. in. iij colum. cum sequen. z Barto. consi. xxij. ad fin. z consi. clxxiij.

d ¶ Utrum heres. Vide Bar. in. l. si infanti. C. de iure deliberan.

tit ad patrē vel ad suos alios ascēdētes per lineam paternā, etiā si in eius ptāte nō fuisset periēdo ac si adita fuisset vt ibi pz. ¶ Sed circa hoc dubtū quero quō pōt esse q̄ filius infans nō fuerit in ptāte patris. Rīdeo: vel q̄ fuit emancipatus per rescriptū principis vt. l. fin. C. de emanci. vel q̄ natus erat ex filio emācipato premortuo remanente auo: vel q̄ cōceptus et natus ante emancipationē patris. ¶ Quero † quo iure ascendentes hanc hereditatem petant. Rīdeo olim occupabat iure peculij. hodie vero hereditario iure vt no. in. l. si infanti. ¶ Quero filius infans cui † delata fuit hereditas: decessit supstite patre et matre vl auo paterno et materno: illa hereditate nō agnita: queritur vtrum succedit pater seu auus paternus tantum. Qđ videt q̄ ipse solus habet beneficiū illius. l. si infanti. nō mater seu auus maternus. in cōtrariū qđ succedit vterq; scōm formā auc. defuncto. C. ad tertu. nam patri non datur illud beneficiuz simpr: z ficta causa quia perinde est ac si per infantē fuisset adita. facit ergo etiā pater seu auus paternus si vult vt illa hereditas habeatur pro adita, sed si sic est vocaretur vterq; sz pater et mater vel auus paternus et maternus vt. d. auc. defuncto. ergo ꝛc. Beneficio ergo patris vel aui paterni vocatur ad successionē mater vel auus maternus. sic in silibus vt. l. si post mortez. §. fi. j. de contratabu. cū silibus. et q̄ ibi dixi. ¶ Quero: filius † emancipat⁹ substituit filio suo infanti pupillariter extrancū decessit relicto filio suo z auo paterno ipsius filij. ille filius infans decessit hereditate cuiusdā extranei sibi delata z nō agnita. Adillā certū est substitutū nō vocari: q̄ non hz beneficiū. l. si infanti. an vocet auus paternus puto q̄ nō. nā. d. l. si infanti. prout det patri vel auo in eū casum tantum in quo excludit ab illa hereditate propter hereditatē nō aditā: sed hic aus excluditur a successione propter substitutū. nā si hēditas esset adita esset substituti. vt. l. sed et si plures. §. ad substitutos. de vulg. z pupil. ¶ Septimus casus est. C. de iure delib. l. cum antiquoribus. ex quo talem colligē regulam.

¶ Quoties quis sciēs hereditatē sibi delatā decedit ea nō agnita vl repudiata intra annū: ad quoscū q̄z ius deliberādi z adeundi transmittit vt ibi. circa q̄ō multas notas z pulchias. q. feci in. l. qui duos. in princi. j. de reb. du. z dic vt ibi. ¶ Octauus casus est scm glo. C. de instu. z substi. l. fi. sed certe ille casus nullā noutratē ptinet q: ibi filius suus hereditatē paternā nō agnitā transmittit ad matrē que transmitteretur ad quēcūq; plures casus nō ponūtur in glo. z predicta vera in trāsmissione hereditatis nō adite que fit ipso iure. z est quedā trāsmissio que fit petita in integrum restit. de qua dicā in. l. pantonius. in prin. j. eod. dixi in. d. l. qui duos. in prin. j. de reb. dub.

Metus. Aditio facta metu rescindit. h. d. ¶ Opp. s. eo. l. qui in aliena. §. fi. dic vt ibi.

1 ¶ Quomodo heredi absentis detur restitutio.

2 Et an heredi minoris decedentis hereditate non adita detur restitutio.

Antonius. b Impedit⁹ adire ꝓpter iustam absentiam: si decedat interim: ius petendi restitutionem ad adeundū suo heredi reliquit. h. d. multū norabiliter. Primo ponitur constitutio principis continens aliquid cōtra ius cōmune. Scdo ponitur dictū menti cōtinens ius cōe. Scda ibi mettanus. ¶ Oppo. tempus petendi bo. pos. est vtile. ergo nō currit absenti. Glo. dicit dic vt no. C. de resti. mil. l. j. certe illa opp. nō obst. huic. l. quia hic nō dicitur q̄ fuerit exclusus tēpore sed morte. sed bene obstat ad. d. l. primam. ideo respondeo vt ibi nota: liter no. ¶ Opp. scdo si lesio nō fuit cōpleta in absentia nō datur restitutio. vt. l. qđ tēpore. C. de resti. mil. dicit gl. fo. vt ibi istum passum examinant doc. in. l. j. de re mili. in iij. q. z dicūt sic. † Quandoq; absens ab hereditate vel bo. poss excluditur tēporis cursu. tunc heres potest petere restitutionez ex persona defuncti sine dubio. quia etiam ipsi defuncto cōpetebat vt in. d. l. j. C. de re mili. Quandoq; absens excludit morte. et tunc si heres vult petere restitutionem nō potest de stricto iure: sed de benignitate principis. contrarium statuitur in absente causa reipublice. vt hic in prin. aut vult impetrare resti. nō ex persona defuncti tantuz sed ex clausula generali si qua mihi iusta causa esse videbitur. tūc potest: totum enim hoc factum, s. absentia z mors secuta faciunt vnā causam iustam petendi restitutionē in integ. z hoc hz locuz tam in absente causa reipu. quam in quocūq; absente nō culpabili: vel non doloso. z hoc vult dicere hic Mettanus: dum dicit de absente causa legationis et sic ꝓpter causam reipu postea subdit de eo q̄ hereditatē matris ꝛc. Et sic loquitur de quocūq; absente ꝛc. deinde subdit sine respectu distū. q. d. nō curo si fuerit perfecta lesio in vita vel in morte. sed totuz hoc facit vnam iustam causam vt dixi. ¶ † Quero pone c qđ aliquis minor decesserit hereditate non adita: vtrum heres eius poterit petere restitutionem? Videtur quod non de iure communi: quia nul

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

nor non fuit lesus nec ex cõstitutione principis quia loquitur solũ in absente causa reipu. in cõtrarium vi detur dictũ Veniam qui dixit vt hoc totũ. s. minor etas cum morte cõcedat resti. ex clausula generali. et hoc tenet Jaco. de are. z dicit qõ est casus in. l. q̃ duos. in prin. ff. de reb. du. z ibi examinat. z idẽ tenet Jac. de bu. in. l. j. de re mili. idẽ Jo. an. extra de proba. c. in presentia. licet Ja. de bel. videtur tenere cõtrarium in quadam sua disputatione quã ponit in auc. de rei. z se. in pn. ¶ Ultimo Dy. querit hic vtrũ heres possit habere ratum gestum nomine defuncti. et videtur qõ non per hanc. l. dic plene per eum in. c. ratum. de reg. iur. lib. vj. dixi in. l. bonorum. z. l. si is cui. j. rem ratam habe.

1 ☞ Hereditas illius quem filius dubitat an fuerit culpabilis in crimine lese maiestatis adiri potest.

2 Negatiua coartata loco z tempore cadit in veram scientiam z sic probabilis.

3 Si in accusatione ponatur dies delicti z non probatur reus absoluitur.

4 Accusator potest cogi ad petitionem rei diem inferre.

5 Quando liquet de crimine lese maiestatis ante sententiam quod delinquens possit habere heredem interim.

6 Quomodo possit liquere filio patrem non esse culpabilem.

Rei. Eius qui est suspectus de crimine lese maiestatis interim potest adiri hereditas. h. d. ¶ Dy. C. ad. l. iul. maie. l. j. in fi. Solu. nõ possunt alienari ti. sing. sed adeundo pñt acquiri. ¶ Quero † quid si dubitatur an pater eius fuerit culpabilis? Glo. videtur innuere qõ nõ possit adire. Jn contrariũ. quia pendente cognitione potest habere heredem. vt instit. de here. que ab inte. §. per cõtrariũ. et. l. qui a latronib⁹. §. de testa. z ideo interim adire poterit. ¶ Sed posito qõ requiratur certitudo: qũo poterit esse certus? Quidã per opi. multo z vt. §. e. l. cũ quidam. §. q dõ. Alij qõ per factũ suũ. qõ est verum si lis erat inchoata. vt. l. cũ falsis. §. eo. ¶ Sed tunc quero qũo potest esse certus qõ nõ deliquit cũ

2 sit mere negatiua? gl. dicit no. vide z no. eã. Ho. † q

b negatiua[b] propter coartationẽ loci vel tẽporis ca-

c dit in rectam scientiam alterius. ¶ Ho.[c] ex hac gl.

3 † qõ si aliquis in accusatione ꝓposuerit diem. licet nõ teneretur q̃ si illud non probat debet succũbere vt hic. z. l. habebat. in princ. de instit. si enim nõ esset necesse ꝓbare diem inferram: filio nõ posset liquere

4 de innocẽtia patris. ¶ Dico † etiã qõ interdum ad petitionẽ rei potest accusator cogi diem inferre. vt l. j. C. qui accu. nõ pos. z no. in. l. is qui reus. de publi. iud. z ibi dixi. ¶ Dicitur hic si sibi liquet ꝛc. Cõtra

5 † si nõ liquet hz heredem interim. vt instit. de here. q̃ ab inte. §. per cõtra. et. j. de do. l. donationes. in fi. in quibus. ll. vi. qõ anteq̃ proferatur sentẽtia potest habere heredem. z dubito in hoc contrario ꝓpter ea verba que dixi in. l. q̃a latronib⁹. §. de testa. ord. Finaliter teneo cõtra qõ interim habet heredem et hic dum dicit liquet subaudi maxime z siue cõmiserit malum interim potest habere heredẽ: z si nõ cõmiserit. z sic in vtroq; casu possit habere. merito potest adire. vt. l. qõ si dubitetur. §. eo. tñ si cõmisit ma

a ¶ Tenere cõtrariũ. qõ sequitur Bal. in. d. l. si infanti. ibi scõo pono. z ibi Jac. bu. z Bar.

☞ Andreas Pomate.

b ¶ No. qõ negatiua. vide Alexan. cõsi. xciij. in. ij. colum. iij. volu.

c ¶ No. ad de Bal. q̃ ad hoc alle. gl. no. in l. actor. i. q̃. col. C. ꝺ ꝓba. z i. l. ij. ad fi. C. de sec. tabu. z Bal. in. l. j. i pe. char. C. q̃ accus. late disputauit hoc z vid Jmo. in. l. eum nulla. ꝺ reuocti.

☞ Andreas Pomate.

d ¶ Qũo ꝓ ligre. ad de Bar. i fi. h cũ q̃daz. ff. de bon. pos.

¶ Cũ bonis. vel hec l. alle. in. l. j. §. de qui. ob cãm cũ cõcor. in illa. q. vtruz implendo ꝺditionẽ q̃s adire videatur.

☞ Andreas Pomate.

¶ Cũ bonis. vide q̃d p istuz text. dicat bart. l. duo fratres. in tij. q. ff. de ver. obli.

Pro herede. Ultimam voluntatem condendo potest quis hereditate adire. conco. l. si auia. C. eo. no. in. l. cogi. §. sed si mules. ad trebel.

Cum bonis. Ille actus qui in extraneo iducit aditionẽ in suo inducit immixtionẽ. h. d. sed si gna hãc regulam. z teneas illã bene menti. quia erit vtilis tibi.

Pupillus. Minore restituto restituunt actiones cõfuse. h. d. de restitutione actionum videbitis in. l. ꝓpter venem. §. nepotis. j. ad silleia.

☞ Hereditas animo adit licet nihil hereditarium attingatur.

2 Possidere rem vt hereditariã est in actu quo probatur aditio.

3 Jn hereditate dicitur esse possessio rei: non tamen vere.

4 Jn consistentibus animo magis opinio quam veritas inspicitur.

5 Solus animus an sufficiat ad adeundum.

6 Solo animo z volũtate quis nõ obligatur nisi deo.

7 Jn foro cõscientie quis adeundo nõ obligatur vltra vires hereditarias.

8 Adire quid sit quid repudiare: quid immiscere z quid abstinere.

9 Animus volentis adire qualiter declaretur.

10 Animus adeundi an declaretur per verba suspensiua.

11 Jn voto quis nõ obligat nisi verba solenniter z deliberate emittantur.

12 Aditio qõ nõ inducat per ista verba ista hereditas mihi non displicet. Jnter placere et displicere est quoddam medium.

13 Si conuocatis pluribus amicis z testibus qui dixerit sitis testes qõ ego

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

volo adire talem hereditatem inducitur aditio.

14 Verba enuntiativa propter se quando inducant aditionem.
Si aliquis est confessus se esse heredem titij qñ inducatur aditio.

15 Verba enuntiativa emissa propter aliud qñ probent animum adeundi.
Si aliqs vt heres titij scribit alicui an p hoc videat hereditatē adijsse.

16 Aditio hereditatis an inducatur si aliqs dixit magna fortuna fuit qđ talis hereditas obuenit mihi.

17 Per verba dubia qñ inducatur aditio puta placet mihi vel benevolo vl bene contento.

18 Animus adeundi quando probetur per scripturam.

19 Voluntas seu animus adeundi quãdo probetur perfecte.

a ¶ Serit an hereditas possit adiri vltj motu vite spiritu gl. tenuit q̄ nõ in l. fi. j. qñ dies lega. ced. ☞ Andreas pomate.

20 Qui potest facere aliqđ tanq̄ heres et nõ heres: vno modo licite ꝛ alio illicite quando videatur adire.

21 Qui potest facere aliquid vtroq̄ modo scz nomine suo ꝛ vt heres quo nomine dicatur feciſſe.

22 Qui dicit se possidere domũ pro sua legitima an releuetur ne videatur adire.

23 Qui habet substitutũ vulgarem: et est grauatus legatis potest habere legitimam ꝛ omittere hereditatem.

b ¶ Oppo. Dyñ. vide Lard. ꝑsi. xxxvij. i. j. colum.

24 Qui potest facere actũ vtroq̄ modo licite. s. nomine suo ꝛ alieno qñ dicatur adire.

25 Dans eleemosynam de reb⁹ ꝛ bonis defuncti qñ videatur adire.

26 Maritus cui hereditas vxoris erat delata p se et filijs si pannos vxoris dat pauperibus an videatur adijsse.

27 Quando quis potest facere actũ nomine suo et vt heres licite sed vtroq̄ modo nomine meo ꝛ alieno quando videatur aditio facta.

28 Voluntas adeuntis quando probetur per non factum.
Debitor diem qui successit creditori si non soluat alijs qui succederẽt ipso repudiante dicitur adijsse.

29 Animus adeũdi qualiter ꝓbetur in eo qui adit ex iure alieno.

30 Quando quis adit ex iure alieno p se tantum per illos actus p quos induceretur aditio si ex suo iure vel psona aditret per eosdem inducitur aditio.

31 Succedens defuncto credens ipsum defunctum adiuisse hereditatez sibi delatam si ad cautelã dixit intra annum si nõ apparet defunctũ adiuisse ex iure deliberandi adeo: vel aliquid agit ex quo induceretur aditio an dicatur inducta aditio si postea constat de nõ aditione defuncti.

32 Si aliquis adit iure suo pro alio tñ ꝛ ad vtilitatem alienam ex quibus videatur adire.

33 Quando quis adit ex persona aliena ꝛ pro alio qñ dicatur adire.

34 Si tutor in inuentario dicit qđ credit in hereditate esse talem ꝛ talem rem que fuerũt de hereditate talis inducitur aditio.

35 Si infanti competit ius adeundi per ius deliberandi ad eum transmissum ex persona alterius qđ tutor poterit adire.
Due fictiones habentes originem ex diuersis possunt concurrere.

36 Quando aliquis nõ adit sed adeunti autorizatur ex quibus videatur aditio facta.
Tutor in prestanda autoritate an necesse habeat loqui.

---

a Herit hereditas animo adit licet nihil hereditarium attingatur. h. d. diuidit in tres partes. Primo ponit dictũ. Scõo illud limitat et probat per exemplum de re non hereditaria in qua defunctus ius habebat. Tertio per exemplũ de nõ hereditaria in qua nullus ius habebat. scõa ibi: vnde et si domum, tertia ibidemq̄. ¶ No. †primo summarium. ¶ Scõo no. †q̄ possidere rem vt hereditariã est in actu quo ꝓbatur aditio. ¶ Tertio no. †q̄ in hereditate dicitur esse possessio qualisqualis rei pignorate. ibi cui⁹ ꝛc. ¶ Oppo. ad vltimũ de. l. qui a seruo. de act. ꝛ obl. So. defunctus donec viuit rem pignoratam sibi traditam possidet vere. vt. l. qui pignoris. ꝛ. l. j. §. per seruũ. j. de acqui. pos. sed eo mortuo hereditas nõ possidet vere. vt. l. j. §. sceuola. si test. lib. esse iussus. ideo ter. hic dicit qualis. Non obst. l. qui a seruo nõ enim ꝺr ibi qđ heres possidebat. sed qđ alius incipit ab hereditate possidere precario. ꝛ sic hereditas tribuit alij qualitatem possidendi per seruum nõ qđ possideat: qđ apparet. quia alius potest possidere ciuiliter ꝛ naturaliter a me. ꝛ tñ nullo modo ego possideo vt. l. et habet. §. eum qui. de preca. ¶ Secundo oppo. s. eodem. l. pro herede. §. si quid tamen. Glo. dicit sol. vt ibi dixi. quia nomen heredis ibi accipitur pro filio. ꝛ sic gessit ibi pro herede. hoc est pro filio. non proprie vt heres. ¶ Oppo. Dy. b extra glo. de l. ij. §. si sub conditione. j. pro empto. vbi inspicitur magis veritas quaz opi. Sol. habuistis in. l. heres institutus. in prin. s. eo. per glos. †quia in his que cõsistunt in animo vt est aditio hereditatis inspicitur magis optiñ. q̄s veritas. vt hic cum similibus. ibi in alijs rebus que in solo animo non consistunt. et hoc inducit Dyn. in argu. ad questio. de eo qui percussit clericum quem putabat laicum: an sit excommunicatus: de quo glos. in. l. si quis ignorans loca. ꝛ dixi in. l. item apud labeonem. §. si quis virginem. j. de iniurijs. non est nostra materia. ¶ Modo venio ad materiam. l. †et quero primo vtrum solus animus sufficiat ad adeundum hereditatem. glos. in. l. pro herede. §. primo. supra eodem. dicunt qđ sic. Alij dicunt qđ requirũtur animus et actus. vt. l. mutium. in principi. s. eodem. ꝛ institu. de heredum quali. et diff.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

§.ff.c.eo.l.potuit.hec vero gl.aliter loquitur scz qđ a
sufficiat animus qualitercunq; declaratus.vide gl.
hec glo.dicit veritatem ꝛ declarat omnes alias.ll.
que dicunt qđ sufficiat solus animus:intellige:scz
declaratus.ꝛalie gl.que dicunt qđ requirit animus b
et actus:hoc est aliquid per qđ animus declaretur::
quodcunq; sit illud:siue factū siue non factum:siue
dictum siue scriptum:qđ hoc sit verum probant per
ter.in.l.pro herede.§.j.ſ.eo:probo per rationem.so
lo†animo ꝛ sola voluntate non obligatur quis nisi
6 deo.vt.l.si rem §.voto.de polli:hoc tenēt Roff.et
Host.in summa de voto.et sanctus Tho.in.q.ij.q.
7 xcviij.ex hoc†concluditur qđ in foro cōscientie[a] qs
8 non obligatur adeundo vltra vires hereditarias.
quia cum fiat voluntate nuda non possum obligare
me alteri nisi quatenus ad me peruenit.dixi.ſ.eod.
super rub.Quia ergo ad aditionem hereditatis re
quiritur qđ animus declaret:quero que sunt illa per
que talis animus declaratur.Et ante q̄ ad hoc ve
niam primo videndum est quid sit adire:ꝛ quid im
miscere.ꝛ quid repudiare.ꝛ quid abstinere:quibus
visis videamus ea quibus animus ad hoc declara
tur.ꝛ vt scias ante q̄ quis adeat requiritur potentia
adeundi seu ius adeundi.de hoc feci vnam repeti
tionem in.l.is potest.ſ.eo. ¶Posita ergo omni po
3 tentia adeundi dico.Adire hereditatem†est potē, c
tiam adeundi nō impeditam per actum volūtatis
declaratum:in esse deducere.Et ecōtra:repudiare o
est potentiam repudiandi nō impeditam per actū
voluntatis declaratum ꝛa se abdicare vt probatur
hic.ꝛ.l.pro herede.in prin.§.j.ſ.eo.ꝛ instit.de here.
qua.ꝛ diffe.§.ff.Immiscere qđ est suorum est here
ditatem a iure acquisitam per actum volūtatis de
claratum acceptare vel agnoscere. ¶Abstinere est
hereditatem a iure acquisitam per actum voluntā
tis declaratum a se abdicare.illud probatur in.l.ſ.
9 prox. ¶His visis †videamus qualiter fit illa de
claratio voluntatis.Ad qđ sciēdum est qđ iurisconſ
sulti hoc certis regulis non tradiderunt.sed posue
runt quosdam casus indubitabiles:videlicet quod
tunc iste animus adeundi declaratur:quando quis
facit actum qui citra ius ꝛ nomen heredis fieri nō
potest.vt.l.pro herede.§.papt.ſ.eo.quādo vero est
actus qui potest se habere ad aditionem et non ad
aditionē dicit inspiciendum quo animo fecit.vt.l.p
herede.§.j.ſ.eo:quid autem esset in dubio:non de
clarauerunt iureconſulti.Nostri docto:vt Azo ꝛ cō
muniter alij vt apparet tradiderunt super hoc talē d
doctrinam videlicet qđ hoc perpendenduz esset ex
qualitate personarum earuz ꝛ ex qualitate actuum
et rerū quas attingerent:vt quādoq; habeat quis
b necesse probare se nō fecisse[b] animo adeundi.quā e
doq; probetur ab aduersario:ita no.ipse.ſ.eo.l.p
herede.§.seruos.Jacob.de are.addidit in hoc esse
standum iuramento heredis:cū in solo animo cōſ
stat.ar.in.l.p herede.§.seruos.ſ.eo.l.iurambiguis. f
de reg.iur.pro hoc induco glo.instit.de act.§.alie.et
ecce quicquid doct.nostri dixerunt in illa materia.
¶Sed quia illa doctrina est multum generalis et
obscura ideo intendo hic tractare per.v.q.princi.ꝛ
duas postea accessorias.Primo qualiter anim⁹ hic
declaretur per verba.Secō qualiter declaretur per
¶Foro conſciente.Vide Bar.ꝛ alios plentissime in
rubr.ſ.eo.ꝛ sequitur Bal.in.l.filium.in.xvij.col.fa.
erc.alleg.c.parochiano de sepul.et.c.q̄q̄.de vsur.
in.vi.ꝛ Bal.in.l.ff.in fi.prin.de iur.delib.
¶Non fecisse.hoc sequitur in his terminis Bal.in
l.q actusare.C.de eden.
scripturam.Tertio qualiter declare
tur per facta.Quarto qualiter decla
retur per non facta.Quinto qualiter c
declaretur animus q̄n quis adit iure
alieno vel proprio.Circa primū scien
dum est qđ quedam sunt verba dis
positiua aditionis nullam ambiguita
tez habentia.vt si quis dicat gero
me p herede.vt.l.pro herede.ſ.eo.
vel agnosco istā hereditatem vt hic.
vel dicat apprehendo vel assumo mi
hi vel accipio hereditatem hāc vt.l.
apud ausidium.de opt.leg.ꝛ per illa
verba inducitur aditio sine dubio. d
¶Sed circa hoc dubitatur de.iij.
primo vtrū hec aditio et animꝰ de
claretur per verba dispositiua suspē
siua.Secō vtrum per verba enūtia
tiua de hoc principaliter propter se.
Tertio vtrū per verba enuntiatiua c
ppter aliud.Quarto.quid iuris qñ
verba sunt dubia. ¶Ad primū † de
verbo suspensiuo vt si dico volo adi
re.vtrū ex hoc inducatur aditio.Gl.
in hoc dicit qđ nō in.l.serui electione.
in prin.j.de.ſ.Jn cōtrarium videt
casus in.l.iam dubitari.in fi.de here.
instit.ꝛ.j.eo.l.paulus rñdet per procu
ratorem als incipit per pcuratorem.
Respon.qđ per hec verba inducitur
aditio si certitudinarie et deliberate e
dixit se velle adire:siue hoc pbetur
ex precedentibus siue ex instantib⁹,
siue ex sequentibus.alias si nō appa
ret qđ deliberate dixit non inducitur
aditio:primū probatur ex precede
tibus si fuit datus terminus ad deli f
berandum.et postea rñdent se velle
adire:inducit aditio.vt.l.sed si alio.
ñ.rñ.ꝛ.l.omnes.j.ad treb.ex instanti
bus tpe quo illa verba proferuntur
deliberatio pbatur.si dicit se velle
esse heredē.vel se vellē habere here
ditatē.vt.d.l.iaz dubitari.in fine.ꝛ.l.
apud ausidium.de opt.leg.aliud est
enim dicere volo adire[c].ꝛ aliud volo
esse heres vel volo hereditatē.vt.d.
tura probant.Item si dixit pro certo
volo adire hereditatē.Item si inter
rogatus[f] ab alio si volebat esse he
res.rñdit q̄ sic.nā hoc verbum volo
qñ profertur rñdendo alteri intellig
tur deliberate volo:vt.l.in ementis.
als in vēdentis.C.de cōtrahē.emp.
plus dicit.l.si dicerem vis esse heres
vel vis adire hereditatem:tu rñdeo

l.si quis seruus.de iure deli.
¶Probatur.idē puto qđ isto casu inducat repu
diatio si dicat nolo adire.vt.l.ſ
lij.matrez.ad tertul.
fm Jaco.
bum.quē re
tulit bal.i
l.si se pris.
C.vnde libe.
Andreas
pomate.
¶Volo a
dire:vide
Alex:in.l.
q se pris
viij.col.C.
vnde libe.
¶Inter
rogat⁹ ad
de Bal.in
l.cunctos
pplos.C.
de ſum.tri.
et in.l.j.in
vj.colū.de
conſe.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

cur non: deliberate videris respõdisse. vt. l. j. de ver. obli. idem si cõstituit ꝓcuratorem ad hoc vt. l. paulus als per ꝓcuratorem. j. eo. non em̃ posset cõstituere ꝓcuratorem nisi deliberate vellet. Ex sequẽtibus vero probatur. s. si post dicta verba prolata current tres mẽses. C. eo. l. fiñ. §. simliq; modo. vbi est casus singularis. q licet ibi loquat in repudiatione. tñ idẽ est in aditione. eisdem enim regulis ꝓcedunt. vt inst. de here. qua. q diff. §. sicut aũt. q. C. de repu. here. l sicut. q qõ dixi si illa verba nõ proferũtur deliberate nõ inducũt aditionẽ. ꝓbatur in gl. de. l. serui electione. si enim dico mdeliberate volo adire hoc sonat: h est primus modus volũtatis mee est ad adeundum: nõ qõ deliberate vellem. ad† hoc facit qõ canoniste dicũt de voto qõ verba nisi solẽniter q deliberate emissa nõ inducunt votum. extra de voto. c. ij. de act. q ob. l. obligationũ substantia. §. fi. ¶ Sed que
11 ro† qd si dixi ista hereditas nõ mihi
12 displicet. Videt qõ inducatur aditio vt. l. cũ antea. circa prin. C. de arbi. sz nõ puto. nõ em̃ sequitur non displicet ergo placet: quia est quod dã mediũ inter displicere et placere. vt ꝓbatur in. l. j. §. si is qui naue. de exerci. et de tribu. l. j. §. scæuam. q qõ not. in. l. qui se patris. C. vnde lib. Non ob. l. cũ antea. quia ibi loquit in actu in quo sufficit hoc verbũ nõ displicere. ¶ Que
13 ro† quid si cõuocatis amicis q pluribus testibus quis dixerit. sitis testes qõ ego volo adire illam hereditatẽ. Rñ. ex ista solẽnitate actus quia cõuocatis amicis potest p̃sumi qõ dixerit deliberate: q inducitur aditio. Et hic potest esse intellectus. l. pãphilo §. ꝓpositus. j. de leg. iij. licet alio modo inteꝛlexerim in. d. l. serui electione
14 j. de leg j. ¶ Circa scd̃m † scz qualiter ꝓbatur per verba enũtiatiua ꝓpter se. vt si aliquis ꝓfessus est se esse heredẽ titiꝰ. Videtur qõ hec cõfessio nõ inducit aditionem non enim obligat me nisi illi quo presente cõfiteor. vt. l. fi. s. de interro. act. veritas est vt no. ibi aut illa verba proferuntur ab eo qui potest adire et inducitur aditio seu ꝓbatio voluntatis adeuntis per hanc. l. cuz simi. quia ꝓ herede se gerit. sed si proferũtur ab eo q non potest esse heres non preiudicat nisi a quo ad presentes huic confessioni vt
15 hic. ¶ Circa tertiuz† scz qualiter ista volũtas ꝓbetur per verba enũtiatiua emissa ꝓpter aliud pone qõ ego scribo tibi salutando talis heres tali

a ¶ Circa se cũdũ stat declaratio ni heredis de volũtate defũcti: vt not. plene p Bar. in. l iter sti pulãtez. §. j. de verb. obli.

salutem q similia an ex hoc ꝓbetur voluntas. Videtur qõ nõ. vt. l. epistola. in prin. §. de pact. C. de testa. mili. l. ex his verbis. in contrarium facit ista. l. et §. l. ꝓ herede. §. j. que dicũt qõ quandocũq; aliqs facit aliqd vt heres inducitur aditio. Rñ. q; q; verba enuntiatiua ꝓpter aliud proferuntur cõditionaliter vt promitto tibi si heres sum q tunc nõ inducitur aditio. Primo quia talis actus cõditionem non recipit. vt. l. eum qui. in fi. §. eo. q. l. actus legitimi. de reg. iur. Sc̃o quia ista verba proferuntur dubitantue. q in aditione hereditatis requirit animus certꝰ non dubitantis vt. l. is q heres. §. j. q. l. si is ad quẽ. et. l. heres institutus §. eo. Si vero ista verba enuntiatiua proferuntur per modum cause. vt hoc facto: quia heres sum: sine dubio inducunt probationem voluntatis. vt. l. emptor. in fi. de rei vẽdi. j. de collatio. l. penul. Si vero proferuntur demonstratiue vt in casu proposito. si ego tanq; heres talis te saluto et similia tunc idem vt hac. l. et. l. pantenius. in fi. l. ꝓ herede. §. j. q l. si quis extraneus. §. j. Non obst. l. epistola. quia ibi verba erant enuntiatiua facti alieni. Non obst. l. ex his. C. de testa. mili q ibi erant verba enuntiatiua facti alieni. qõ poterat aliter esse inductum quam in voluntate proferentis consistat
16 hic secus. ¶ Sed pone† q aliquis dixit magna fortuna fuit qõ talis hereditas obuenit mihi. vnde ex hoc inducatur aditio. Respon. verba enũtiatiua inducunt probationem voluntatis eius qõ enuntiant et eius qõ important: non vltra. aut ergo verba enũtiatiua continent hoc totum qõ ego sum heres: et tunc inducunt probationem voluntatis eius vt dictum est: sed si verba enuntiatiua continent hoc tantum qõ mihi obuenit: tunc non inducunt declarationem volũtatis qõ sim heres: quia potest esse qõ est mihi fortuna quia possum adire licet nõ adeam: nõ ergo inducunt probationẽ aditionis: quia extenderentur verba vltra suum significatũ vt. l. titia. §. cattus. j. de leg. ij. sed si dicerem magna fortuna est mihi qõ sum heres: tunc ꝓbaretur animus vt ex ꝓdictis patet. ¶ Item† ad quantum q̃ verba sunt dubia: exemplum aliquis dixit mihi talis hereditas tibi obuenit: ego respondi bene placet mihi vel bene volo vel bene cõtento. ista verba sunt dubia. si em̃ referantur ad hereditatem hoc est dicere bene placet mihi hereditas vnde volo hereditatem: induceretur aditio. vt patet ex iaz dictis. Si referãtur ad hoc totum bene placet mihi q obuenit hereditas: non induceretur aditio. illo casu dico qõ stabit interpretationi dicẽtis fm Jac. de are. vt. s. dixi. circa prin. probatur in. l. si quis intentione. de iudi. q quod no. insti. de act. §. alie. et si ipse mortuus esset puto standum declarationi heredis sui quẽadmodum voluntatem melius nouit. vt. l. si quis a filio. §. si quis plures. j. de leg. primo. ex hac enim declaratione alius non damnificatur perdendo suum licet forte dãnificetur perdendo lucrum. sed hoc non impedit heredem declarare vt ibi dixi. ¶ Circa scd̃m† specialem
18 q principalem† scilicet qualiter hic animus ꝓbetur per scripturam. dico in omnibus idem quod supra dixi circa predicta. non enim figura litterarum obligat. sed consensus qui continetur in eis. vt lege non figura. de actio. et obligatio. tuo tamen educitẽ

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

da sunt. Primo quia quando fit in scriptis presumo facilius factum deliberate q̃s quãdo simpliciter pro fertur. vt l. ij. C. de sen. ex peri. reci. Secundo aduerte quod scriptura licet esset inualida quo ad id ad qđ fit principaliter: puta si filius familias in testamento se diceret adire vel aliquid in eo disponeret per qđ induceretur aditio. vel si in testamento non esset so-
19 cõmis. lib. et l. j. et. ij. C. de fideicõmis. ¶ Circa tertium principale. scilicet qualiter hec voluntas probetur per facta. sciendum est quod quedam sunt facta preparatoria ad aliquid. quedam sunt que prin-
a cipaliter sunt propter se. ¶ Circa primum[a] dico quod quedam sunt preparatoria ad additionem necessaria et per illa non inducitur aditio: exemplum si aliquis implet conditionem: quia ante impleram non potest c adire. vt lege prima. §. si parenti. de condi. ob. cau. supra eodem lege antistius. vel si aliquis agat querela qui ante adire non potest et tunc non inducitur aditio vt lege quemadmodum. de inoffi. testa. Idẽ si petit sibi exhiberi tabulas vt instruatur de viribus hereditarijs. quoniam ante q̃s habeat animum certum non potest adire vt lege antisto. cum. l. seq. supra eodem. quedam sunt preparatoria non necessaria vt puta si accuso testamẽtum falsum. si enim sum certus de hoc non est mihi ne adeam prohibitum. vt. l. cum falsum. supra eodem. tunc per tale preparatorium non necessarium inducitur aditio vt lege cũ quidam. infra de bo. pos. vbi dixi. idem si aliquis dicat testamentum nullum. vt. l. suus. C. de repu. here. et predicta vera in his que sunt preparatoria ad additionem hereditatis: sed si fieret aliquis actus prepa d
ratorius ad petitionem hereditatis. vt puta si face- e
rem formari libellum volens contra te agere petitione hereditatis. vel si ponerem quod interrogeris an possideas pro herede: quia intendo te cõuenire pet. her. et similia. omnia ista inducerent probationem voluntatis adeuntis. vt. l. quemadmodum. de inoff. testa. Secundo dixi quod sunt quedam facta q̃ fiũt fiunt principaliter propter se. et hic aduerte: q̃ quedam sunt certa que nõ inducũt additionẽ. vt. l. p herede. in fi. §. eo. q̃dã sunt certa q̃ inducũt additionẽ: q̃ citra ius & nomen heredis fieri nõ possunt. et de his nõ dubitat vt. l. p here. §. papi. §. eo. q̃dã sunt que p aliquẽ pñt fieri tanq̃ p herede & etiã alio modo de his dubitatur. in his habent locũ verba Azo. q. §. in prin. retuli perpẽdendũ esse ex qualitate rei psonarũ et factoũ: & ideo ad hoc examinãdũ formo quatuor dubia: primo q̃n idẽ factũ põt quis facere vt heres et nõ heres: n̄ vno mõ licite alio mõ illicite. Scõ q̃n idẽ factũ põt q̃s facere vtroq̃ mõ licite: & vtroq̃ c
mõ noie suo. Tertio vtroq̃ mõ licite tñ vno mõ nomine suo. alio mõ noie alieno. Quarto q̃n vtroq̃ mõ
20 nomine alieno & suo. ¶ Assumo primũ[b] quod est fa
b cile. si enim apparet q̃ voluit facere eo mõ quo illici d
te põt: nõ inducere aditionẽ. vt. l. si quis extraneus. e
in prin. §. eo. si est dubiũ. & in dubio nõ presumitur q̃ voluit derelinq̃re. vnde interpretamur in illã ptẽ. l. merito. §. p soc. & hoc est q̃ dr in. l. p herede. §. papi. §. e. q̃ nõ põt fieri citra ius & nomẽ heredis. s. illicite.

a ¶ Circa primum. et dicit no. Bald. in. l. j. in. iij q. C. qui admi. quod qui possidet in dubio presumitur adire nisi negatiuam probet. vt ibi declaratur per eum quod not. vide tamen not. per eum in. l. non hoc. vnde cogna.

b ¶ Assumo primũ. ad de q̃ possi dendo bo na hereditaria per x. an. indu citur here ditatis adi tio. ter. est in. l. si filius. C. de pert. here. & de hac materia habet Bald. in l. potuit. C. de iure deli. & in. l. nõ hoc. C. & ff cogna. i. j. colũ. adde Bal. cõsil. cccxlvij. iij. vo. vbi dicit qui p descriptionẽ bonorũ i catastro adit hĝ dictatẽ mãdãdo heredi suo q̃ soluat legata testatoris cui ipe succedere debet: q̃ voluit idẽ Bal. cõsil. ccccvij. et ccccxj. eo. vol. vbi antrãsligẽdo

21 tũc istud p̃sumit. ¶ Ad scõm[c] q̃n põt fieri vtroq̃ mõ noie suo. exemplũ ha bitauit filius in domo paterna: põt esse q̃ habitauit vt heres & qđ habitauit ibi filius tãq̃ in re sibi obligata p dote mris sue vel p alia cã: vt puta quia erat dom⁹ emphyteotica q̃ debebat sibi vigore instri emphyteotici lis nõ esset heres: vñ q̃ debeat intelligi i dubio q̃ fecerit eo modo quo est dñs. vt C. cre. euic. pig. nõ de. l. j. & l. si q̃s domũ. §. pe. s. loc. Jn cõtrariũ[c] qđ videatur fecisse eo mõ quo sibi vtili⁹ est vt l. j. cũ. l. seq. j. de solu. Rñ. aut illũ actũ poterat facere vt dñs & nõ vt heres: et nõ presumitur aditio. vt. l. iulian⁹. alias si pupillus. §. fi. s. eo. et in exẽplo posito de emphyteosi. arg. l. si patroni. in prin ad treb. et l. pto herede. §. si quid tñ. s. e. fm intellectũ quez dedi. Si vero nõ poterat facere vt dñs nisi esset heres: exemplũ si vendidit simpliciter rem hereditariã sibi obligatam: vel locauit. tunc quia ille act⁹ est celebratus cũ alio videtur fecisse hoc vt dñs nisi aliud exp̃sserit. vt. d. l. j. C. credi. euic. pigno. nõ de. l. si quis
d domũ. §. pe. s. loca. sed si ille actus nõ celebratur cum alio[c]. puta si ipse stetit in domo hereditaria: qđ potest intelligi vt dñs vel iure pignoris vel causa custodiez similia: & ex hoc qũo intelligatur nemo decipitur: quia cũ nemine cõtrahit. et intelligo tũc ipm possediss ex causa que erat sibi vtilior. et qđ diligens homo fecisset. vt d. l. j. de sol. Quid enim si erat hereditas hominis locupletis fm cõmunẽ opinionem? Certe aditionem presumam. sed si cõmunis opi. se haberet quod hereditas erat damnosa presumam aliud: arg. dicte. l. j. de solutio.

cum legatarijs & an possidendo dicatur adire & qđ idem Bal. voluit cõsi. ccccxxxiij. eo. volu.

Andreas Pomate.

c ¶ Jn contrarium. vide Alex. consi. lxxxj. in. iij. col. in. iij. volu. et consi. xxxij. eodem volumi. et consilio lxxxix. in. ij. colum. uij. volu. car. consi. xxxvij. in. j. et secunda colum.

d ¶ s. loca. aliquid dixi in. d. l. nõ hoc vnde cog.

e ¶ Cum alio. vtrum per habitationem domus hereditarie videatur quis adire ad de Bal. post glo. in. l. prima. C. si vt se ab heredi. absti. et in. l. nõ hoc in prima columna. C. vnde cogna. & in. l. prima. C. de repu. heredi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli sup̄er Infortiato

¶ Andreas Pomate. ¶ Si aliquis. vide panor. c. rsy. prope fi. apparatus. de test. Pau. de castro. l. heres instō. C. de impu. vide soz. l. j. in. vij. col. in. iij. q. ff. de vul. ꝛ pup. panor. consi. iij. in. j. dubio. ij. vo. ꝛ vide que scripsi ad hoc. s. in. l. pro herede. ¶. hereditarios in fi.

eod. ti. late pet. de ancha. consi. eccxiij. inc.

et illud voluerunt dicere verba Azo. Si dubitatur recurritur ad declarationem ipsius heredis secundum prędictā fm Jacob. de are. ¶ Sed quęr sola. 22 ro ꝯ quid si aliquis[a] dixit se possidere [b] illam domum pro sua legitima. an per totā. Adde in hoc articulo Bar. in. l. qꝝ poterat ad tre. vbi dicit qꝙ heres non potest repudiare hereditatem et petere legitimam: videatis etiam de hoc articulo bal. Cyn. Bap. Salv. Ange. et Moder. in. l. ij. C. de impu. et Bal. in. l. vnica. in. ver. ad. j. q. C. qñ non pe. par. et etiam Bart. in lege prima. de vul. et pup. in. iiij. q. principali. in ver. item quero an aliquo casu ꝛc. ꝛ bar. in lege pro herede. ¶ seruus. in nōnullis lec. antiquis ff. de acq̄. here. et Ang. in cōsi. lxxxj. ici. in christi nomine subtiliter. potissima ratio est. quia legitima debetur hodie iure hereditario et per aliam rationem que colligitur ex verbis Bar. dum allegat. l. si dubitari. et l. finis quoq; sed ad istam secundam rationē facilius est responsum. nam licet olim filius posset institui sub conditione potestatiua. tñ fm magis cōes conclusiones hodie istud est correctum quātum est respectu legitime. per l. qñ in principio. vt ibi plene per scribentes. C. de inoffi. test. et in. l. finis quoq. de here. instit. et in lege si pater. C. de instit. et substit. et latissime per Jmo. in. l. fi. de condi. instit. plus dicunt Cy. et alij in prealle. l. iij. referendo. q. ad terminos illius. l. iij. prout ipsi faciunt. et etiam alij scribentes in locis. s. prealle. quod istud habz locum etiam si iste institutus haberet substitutum vulgarem. quia propter hoc licet habeat substitutum vulgarem nō potent partem hereditatis acceptare. et partem repudiare. ar. l. ex asse. de acquir. here. ꝛ predictam conclusionem videtur etiam firmare Bal. in. l. iij. que incipit quādiu la. j. s. eodem. ꝛ in. l. scimus. in princip. in v. questio. C. de inoffi. testamen. ꝛ. l. papinia. ¶. quarta. ff. de inoffi. testamen. que conclusio limitatur per docto. in illis locis nisi filius institutus ꝛ habēs substitutum vulgarem fuisset grauatus onere legatorū et fideicommissorum ad eo quod illis solutis non remaneret sibi integra legitima. vel esset grauatus filius in aliqua sua re propria text. est qui reputatur aureus in. l. si patronus liberto. versi. quid ergo. de bo. li. nam ibi patronus fuerat institutus vniuersaliter heres ꝛc. ꝛ expiesse Paul. in. d. l. iij. intelligit illam limitationem quam dixi procedere quando huiusmodi legatum erat tale. ꝛ tantū quod soluto quinto non poterat apud filium remanere legitima. dico quod ille text. in. d. l. patroqus. in princip. iuncto versi. quid ergo. probat quod quando haberet substitutum vulgarem ꝛ esset grauatus de dando rem propriā ipsi? filij vt exoneret se. tex. ille vult quod possit repudiare retenta legitima. cum predicta conclusione ꝛ limitatione transit Pau. de castr. in consil. clv. incipien. in christi nomine visis actis ꝛc. idem etiam tenuit Angelus in. l. si pater. circa penultī. vel antepenul. coll. C. de institu. et substitu. et Paul. de castro. in. l. prima. ¶. eodem. sed Salice. in. l. quoniam in prioribus. circa viti. colum. de inofficio. testamen. tenet contra dictam limitationem: nam dicit ipse qꝙ illud quod dictur in. d. l. si patronus. non haberet locum in filio: qꝝ filius non posset vllo casu repudiare hereditatem ꝛ cōsequi legitimam dato quod haberet substitutum vulgarem ꝛ esset grauatus onere legatorum. quod probat ipse. quia textus in dicta l. si patronus. loquitur in patrono cui non debetur legitima iure institutiōis seu iure hereditario. text. est licet ipse eum non allegęt in. l. fine. ¶. excluditur. ꝛ ibi not. gloss. ꝛ Bartol. ff. de iure patrona. sed filio debetur legitima iure institutiōis et iure hereditario merito videtur quod aliud sit in filio quaz in patrono. Item quod sit differentia inter patronum et filium allegat glos. in. l. j. C. de contrab. lib. tamen ꝙ hoc non recedo a limitatione supra data quia videtur in filio militare ratio propter quā se fundat text. in dicta. l. si libertus patrono. versi. quid ergo. nā textus ibi se fundat in eo quod fuit datus patrono substitutus vulgaris et fuerat grauatus patronus onere legatorū que ratio multomagis militat in filio cui magis est debita legitima vt per gl. in dicta. l. si qs legatum. in fi. ff. de falsis. nam si verum esset id qō fal. dicit sequeretur qō etiam quando patronus nullum substitutum vulgarem haberet nec esset grauatus onere legatorum posset repudiare hereditatez deducta legitima quod est contra dictam. l. si libertus patrono. in fi. iuncto ver. quid ergo. adde etiam quod cum opi. Sali. concordat Pet. de ancha. in cō filio. cccij. incip. ex sola substitutione vulgari respōdens ad illum textum. d. l. si libertus patrono. quod ibi ideo illud erat quia non erat inuētum beneficiū l. omnimodo. ff. de inoffi. testa. ꝛ declarat Bar. in. l. excusatur. ff. si quis omis. cau. testa. ideo videtur qꝙ non haberet locum. d. l. si libertus patrono. et per consequens nullo modo posset patronus ꝛ pari ratione filius hereditatem repudiare ꝛ petere legitimam seu supplementum legitime. sed certe non videtur quod beneficium de quo in dicta. l. omnimodo. et in dicto. ¶. sed nostra. habeat omnino derogare puisioni posite in dicta. l. si libertus. que hoc casu scilicet quando patronus erat vniuersaliter heres institutus et datus sibi substitutus nō loquitur in casu illo. et per consequens nō debēt illa iura corrigere dictā. l. libertus patrono. in casu omisso. l. precipimus. cum vulgaribus. C. de appel. Adde etiam quod Roma. in. l. vnica. C. quando non pe. par. et in l. prima. supra eodem. dicit quod in quantum Barto. in dicta. l. quia poterat ꝛ do. concludit. qō filius etiam potest regulariter repudiare hereditatem: ꝛ petere legitimam videtur falsum secundum eū qō dicit probari incōuincibili ratione mouetur ipse nā filius dicitur post mortem patris creditor in legiti-

tñ casu

malz in vita patris nō.l.j.§.si impuberi.de collā. bo. l.iij.C.de his qui ante aper.tab.et in auā.de her. z fal ci.§.j.cum seq.vbi hereditas patris dicitur debita filio.sed ita est q̄ creditor potest repudiare hereditatem debitoris sui et consequi quod sibi debebatur a debitore suo.l.vt de bitum. ibi a no.C.ō he re.ac.ergo idem dicē dum est in filio. scz vt possit legitimam cōsequi et repudiare hereditatē p hoc facit bn eum:q̄ legitima dicitur quota bonorū et nō quota hereditatis.l.papi.§.quarta.de inoffic.testa.et not.Bart. in.l. ex facto.la grāde.de inst. ergo nō videtur qđ ℔ casu possit filiꝰ ꝓhiberi petere legitimam et repudiare hereditatem:sed ad argu.ipsius potest responderi quod filius non dicitur proprie et vere creditor adeo quod nō comparatur creditori de quo loquitur tex.in dicta lege vt debitū probatur sic.nam etiam patronus dicitur creditor esse quarte sibi debite.vt.l.si patronus. in princip.ff. de dona.quo argu.vtitur Cyn.in auten. res que.ad fi.cōmu.de lega.ad probandum quod etiam filius dicitur creditor in legitima tamen nos videmus qđ patronus dicitur creditor large. vt dixi. non tamen potest repudiare hereditatem et petere quartā nisi quando institutus et datus est substitutus vulgaris cum onere legatorūz.vt probatur in dicta lege si patronus libero.iuncto versicu. quid ergo.preterea si verum esset quod filius diceretur creditor in hereditate paterna per.d.l.vnicam. supra de his qui ante aper.tabul.sequeretur q̄ filius nō posset instituī sal tem iure ffozum.sub cōditione potestatiua quod est contra.l.iam dubitari.et.l.suus quoqz.de hereditā. instituen.est verum quod Rom̄.in dictis locis reliquit cogitandum.adde etiam quod cum opi.Barto.z sequacium in dicta lege quia poterat. transit Abb.in c.raynutius.de testa.et ibi dicit quod illud quod dicit Bart.in lege quia poterat.ad trebel. videlicet q̄ tamen casu reperio quod potest retinere legitimam[a] et hereditatē omittere.scilicet si habet substitutum vulgarem et est grauatus legatis. vt.l.si libertus patrono.de bo. li. ¶ Ad tertium† quando ille actus potest fieri vtroqz modo licite.tamen vno modo nomine suo alio modo nomīe alieno. et illud potest duobus modis intelligi.primo nomine alieno hoc est advtilitatem alienā:suo tamē nomine. hoc est animo repetendi:als non repeteret secundum istum modum intelligēdi possunt habere locum dicta verba Azo.scilicet hoc esse perpendē dū ex qualitate rerum et personarum ꝛc. vt dicamus sic quedam sunt in quibꝰ causa pietatis de facili cadit vt sepelire defunctum.hanc causam faceret vicinus vicino.Item pascere familiam: maxime si essent pueri paruuli et expēsa erit modica:facere custodiri domum.hec enim omnia ex pietate faceret vicinus vicino. et tunc ex his actibus non presumitur aditio nisi probetur aliud vt.l.at si quis. §.plericqz.ō relig. ¶ Quedam sunt in quibus non est hec presumptio ita de facili nec presūptio aditionis.vt puta de tumētis cura habuit fructus recolligi fecit et filius non possit repudiare hereditatem et velle legitimam procedit quando pater decessisset intestatus quia non poterit etiam tunc repudiare hereditatem et velle legitimam alleg.l.j.§.si ex fundo.de here.instit.qui text.loquitur quando conditum esset testamentū: reponi:et his similia:de quibus loquitur.l.pro herede.§.seruos.supra eodē et tūc siquidem ipse viuit qui fecit stādum est interpretationi eius cum iuramento.vt dicit Jacob.de are. alias staretur interpretationi heredis eius vt dixi. ¶ Quedam sunt in quibus nullo modo talis cadit presumptio. vt si vē didit rem hereditariā nō perituram. si vadit ad habitandum in domo cū familia;et supellectili: vel illam domum possidere se dixit.et in istis animus adeundi presumitur. nisi contra probetur.vt.C.de re.here.l.j. et.ij. ō.e. l.pro herede.§.fi.et hac.l.et supra eodem lege si quis mihi bona. §.iussuz. ibi quid si vt rem hereditariā distraheret.Hec ob.C.de iure delib.l.j. vt ibi no.Secundo modo hec verba possūt intelligi nomine suo et alieno hoc est gerendo negotium alterius ad quem spectaret.et tūc in dubio nomine alieno non intelligitur. vt lege et magis. de so.et quia in actu persona extrinsecꝰ nō subintelligit:vt.l.si ita stipulatꝰ. paragrapho chrysogonus.de verbo. obliga. ¶ Sed quero† quid si dedit aliquas eleemosynas pro defuncto ō rebus defuncti et de bonis defuncti an ex hoc adūsse videatur? Respond. vnde in casu isto vcz quādo pater decessisset intestatus puto passum eē dubiuz et nullus interminis ita clare ponit sicut Abb. nam quod iste casus sit dubius quādo abintestato patet.quoniā illo casu ō betur legitima filio vt quota bonorū.d. §. quarta. et sic non debetur ire institutionis cuz presupponatur testatorem decessisse intestatū:tñ sustinēdo opi.do.Alb.pōt p eo induci tex. in.l.si libertꝰ pfono.attēto q̄ tex.ille loquit in pfono cui nō debet legitima iure institutiōis.ztñ tex.ibi nō vult q̄ pfonus possit repudiare hereditatē et ꝓsequi legitimā nisi in casu speciali.ver.qđ ergo. Juxta predicta dubitat Bal.in.d.l.iij.C.de instit.et substi.quid si filius cui delata erat hereditas dixit repudio hereditatem salua mihi legitima an videatur adiuisse et sic in totum per ius accrescendi an excluſus et cōcludit no.Bal.quem sequitur Pau.de castr.et Fulg. qđ habebitur pro adeūte nō pro repudiāte sicuti in simili dicit glo.not.in.l.j.in glo.fi de acqui here. adde qđ Bal.consi.lxxiij.j.vol.q̄ voluit filia heres instituta non possit hereditatem repudiare et petere dotē qñ dos nō est promissa patre viuente.

[a] Retinere legitimā. Adde Bart.ō.eo.l.pro herede.§.j.et in.l.q; poterat.ad trebel.et que ibi habes. et adde qđ per solutionē factā creditoribus inducit aditio hereditatis vt voluit no.Barto.per illū tex. in.l.j.C.de iure delibe.

ADDE qđ per trāsactionē factā cū creditoribꝰ inducitur aditio hereditatis vt cōsuluit Bal. consilio ccccvij.iij.vol.et melius cōsil.xciij.et.cxj.vol.j.et ibi per quos actus inducatur aditio.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Venio ad quartum. Et not. pro. q. in qua Barto. fecit disputationem debitor in diem erudite que dixi in consi. apud Veronam. et vide Bar. in consi. cxxv. incip. in questio. vertente inter Fran. ex vna parte vbi loquitur de patre possidente bona vxoris delata filio infanti. et vide bar. in consilio clxxx. inc. quidã habuit vxorem And. Barb.

quedã sunt eleemosyne necessarie vt conseruetur honor defuncti secũdum consuetudinem ciuitatis: vt immittẽdo pecuniam in candelis cereis tempore funeris secundum diuersas consuetudines: et tunc ex hoc non videtur aditio. videntur enim expense funeris. vt lege at si quis. paragrapho funeris. et paragrapho hec actio. de relig. si vero talis eleemosyna nõ erat necessaria de necessitate: tunc in dubio presumitur aditio. vt lege indebitum. C. de condi. indebi. non enim potest quis licite largiri de alieno. vt lege si pignore. paragrapho primo. infra de fur. et ideo ille actus non dicitur fieri citra ius et nomen heredis.

b ¶ Presumitur aditio. Bal. tenet cõtrarium in l. si certis annis. in fin. C. de pac. ☞ Andreas pomate. ¶ Aditio vide Alex. l. non hoc. C. vnde legi. in pe. et vlti. colũ. vbi sequit Bart. hic sed bar. hñdet bene et ibi late per Lã celo. et cõtra Bart. tenz Ang. l. quidã referunt. C. de iure codi. Are. cõsil. dri. z bar. cõsil. cxxv. in fi. et psil. dnij. et ps. ccuij. Ro. ps. ccxlvij. et vide q̃ posui. d. l. merito. ff. pro so.

25 ¶ Quero: ſ quid si maritus cui delata erat pro se et filijs hereditas vxoris dedit pannos vxoris pauperibus: an ex hoc inducatur aditio? Respon. quidam sunt panni pretiosi z festiui. z illi sunt viri. vnde ex hoc non presumitur aditio: q̃ vir fecit de suo: nisi vxor reliquisset in testamẽto: tunc em̃ insoluendo legata videtur adire. vt. d. l. in debitum. Si vero erant panni quotidiani. tunc illi sunt vxoris. vt. l. si pat. imo. l. si vsufructus. §. j. ad. l. falci. et tunc videtur dedisse pannos vxoris: et inducerentur aditio ne alias videatur de alieno largiri. vt dictum est supra. de hoc cuius sint panni dicã plene in. d. l. in his. §. j. ff. so. matri. ¶ Ad quartũ † fz qñ possum facere vtroq; modo licite. sed vtroq; modo nomine meo et alieno. exemplum delata est mihi hereditas fratris mei: cum quo habebã bona cõmunia: que post mortem administrauit. possum enim facere vt heres: et etiã si non facio vt heres facio nõe meo et alieno. qi pro iure meo. et dic aut negotiũ qđ geritur poterat expediri pro parte et ille gessit in totũ. et inducit̃ presumptio aditionis: quia plus sua parte dñationẽ interponit. vt. l. duo fratres. ff. eo. sed si nõ poterat expediri pro parte z facit totũ. tunc siquidem ipse negat se fecisse alio adeũdi nõ presumitur aditio. vt. d. l. duo fratres. fit enim ex necessitate cõmunionis. vt. l. heres. §. idem iuris. fam. ercisc. sed si ipse vel heres eius diceret se fecisse animo adeundi starem interpretationi: fue per ea que dicta sunt in Ja. de are. et. ff. declarauit. z maxime si hereditas est locuples: quia quãdo de acquirẽdo tractatur nõ approbatur sit acceptare. vt. l. si absentis. et ibi no. C. si certum petatur. et. l. quo em̃ 28 §. j. et ibi no. j. rem ra. ha. ¶ Venio † ad quartũ[2] principale. scilicet vtrum illa voluntas adeuntis probetur per non factum. Respon. quod sic. primo per rationem: repudiatio hereditatis inducitur seu probatur per non factum. vt. l. recusari. j. eo. in fin intellectuz Jaco. de are. ergo aditio. quia eisdem regulis precedit: vt inst. de here. qualit. et dif. §. fi. C. de repu here. l. sicut. et hoc est indubitanter verum. exemplum ad petitionem creditorum est assignatus terminus heredi ad adeundum vel repudiãdum: intra terminum nihil facit. Certe illud non facere: facit presumi aditionem. vt. C. eodẽ. l. fi. §. finaurem hoc. et. §. si quis vero temerario. et no. ff. eod. l. q̃dm. et ibi dixi. aliud exemplum pone debitor in diem et sub pena succesit creditori suo: in diem debitũ nõ soluit alijs qui succedunt ipso repudiante: certe ex hoc nõ facto presumitur aditio. b probo si aditio non presumitur. ergo iste fuisset in mora. esse in mora est delictũ. vt. l. quod te. ff. si certum peta. et. l. qui sine. de reg. iur. ergo debemus presumere aditionem per quam in delictum non incidit. vt. l. merito pro soc. vt supra dixi. ¶ Secundo compensatio fit ipso iure. si tamen opponatur ab homine: et dicit. l. qđ eo casu pro quo cõpensatione non facta quis incideret in penam presumitur facta ipso iure. vt. l. si constat. C. de compen. et ibi no. et in. l. si quid a fideiussore. ff. de compensa. ita aditio fit ipso iure: herede tamen volẽte. si ergo ipso nolente incideret in penam in dubio est presumendum quod voluerit. Tertio probo c per casum in. l. si peculium. §. sicut autem de pecul. leg. que inducitur sic. sicut hereditas aditur solo animo qualitercunq; probato. ita pecul. admittur seruo solo animo domini per quecũq; indicia probato. vt. l. non stamus. ff. de pec. sed si dominus est debitor serui: et ei differt illo soluere in dubio induxit animum admittendi pecu. vt d. §. sicut autem. ita hic probatur animus adeuntis. et hoc verũ si ipse qui soluere distulit vel heres ei⁹. hoc dicit si non autem ipse negaret se aduisse. et alius ex hoc vellet eũ cõuincere quod aduenit. puto quod non sufficeret. d ar. eius qđ no. in. l. sine possidente. C. de proba. et l. qui iurasse. §. si pater. de iureiurã. z ita dixi in questione quam disputaui de hoc. Et predicta sunt multum necessaria et sepe occurrentia: maxime in hereditibus dominarum. in quibus vt plurimũ non est nisi nomen dotis sue z filij debitores sibi succedunt vt ex hac cessatione inducatur aditio. Idem si pater cessauerit soluere intra tempus debitum si filij succedẽtes erant infantes vt j. dicam. ¶ Venio 29 ad quintum † principale. Qualiter probetur animus iste et in eo qui adit extraneo. ¶ Et circa hoc quero quatuor. [3] primum quid iuris qñ quis adit tu-

c ¶ Tertio probo. cõtrariũ tenet Bal. in. l. pe. so. ma.

d ☞ Andre. pomat. ¶ puto qđ non sufficeret. v. de Alex. consi. xx. in vlti. col. ñ. vol.

e ¶ Quero quatuor. vide Bal. in. l. non hoc. vnde cogna. et in. l. dos a patre. so. mat. et in. l. cum antiquoribus. de iure delib. et in. l. si certis annis. C. de pac. et in. l. fun. pe. char. qui admit. et in. l. in his. §. seruus so. ma. et vide Bar. in. q. que incipit debitor in diem. Imo. hic tenz opi. Bar. et vide Salt. in. l. ij. C. de pe. hered. cum. d. l. cum antiquoribus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

realieno pro se tantum. Secundo quid iuris qñ ds a
adit iure suo pro alio tantū ꝛ ad vtilitatem alienam.
Tertio quid iuris qñ quis adit ex iure alieno et pro
alio. Quarto quid de eo qui nō adit sed adeunti au-
30 toratur. ¶ Ad primū † qñ quis adit iure alieno pro
se tantum: exemplū in eo ad quem transit ius delibe
randi ꝛ adeundi hereditatē defuncti delatā in omni
bus casibus qui not. in l. ventre. §. e. Respō. per oēs
illos actus p quos induceretur aditio si ex suo iure
vel ex sua persona adiret: per eosdē; induceretur qñ
adit iure alieno pro se tantum: quia in omnibus loco
illius substituitur: vt ei idem per omnia tribuatur vt
31 l. si quis filium. ij. respon. §. eo. ¶ Iuxta predicta † q-
ro: qu d m credebat defunctum cui successit adiuisse
hereditatem sibi defuncto delatam: tamē ad cau-
telā dixit sic. si nō apparet defunctū adiuisse: ex iure
delibe. ad me transmisso intra annum ego adeo. vel
pono q verba non dixit: sed intra annum tale quid
fecit ex quo induceretur aditio si pro certo crederet
sibi ius deliberandi ꝛ adeundi esse delatū: an ex hoc
inducatur aditio si postea de defuncti aditione non
constat: ꝛ videtur q non. nam ille qui putat se necessa
rium cum sit voluntarius vel in hoc dubitat non po
test adire. vt. l. is qui putat. ꝛ l. seq. §. eo. Sed iste pu-
tans defunctum adiuisse erat ille cuius hereditatem
defunctus adiit necessarius: nec potuit hereditatē
eius non habere: vt. l. si quis filium. in fin. §. eo. sed p
ius delib. est voluntarius. ergo ꝛc. Preterea q here-
ditatis aditio nō recipit cōditionē. vt. l. si is ad quē.
et l. heres institutus. §. e. l. actus legitimi. de reg. iur.
sed ille adit sub cōditione si primus non adiuit ergo
ꝛc. Preterea de hoc videtur gloss. in simili in. l. iij. in
prin. de acqui. pos. vbi animus retinendi possessionē
non inducit acquisitionem de novo si primus quis nō
possidebat fm illam glo. ¶ In cōtrarū ꝛ illud puto
a verum: † facit. nā necessitas causatiua non tollit volū
tatem: nec est ei contraria imo conformis. vnde si ali
quis vult adire hereditatem consequenter vult oia
onera ipsius hereditatis. vt. l. si duo. §. eo. ita in pro-
posito q vult hereditatē proximi defuncti ꝛ adit eaꝫ
sponte, videtur velle aliam hereditatem quam cre-
dit defunctum adiuisse. ꝛ per hoc cessat ratio prima:
qꝛ loquitur in eo qui putat se necessariū necessitate p
cisa velit nolit. hic vero necessitate causatiua. Prater
ea licet error in causa acquisitionis videatur vitiare
aditionē: tamē hoc verū qñ quis errat circa factum:
sed si factum est clarum: errat autē vel dubitat quo
iure sibi deferatur: talis error nō impedit aditionē.
exemplum. pone. putabam me non posse succedere
de iure ciuili: sed solum per bo. possef. petendo bono
rum possef. certe heres ero de iure ciuili: vt. l. puberē.
C. eo. facit quod no. in l. nec is. §. j. §. eo. ad hoc opti-
me facit tex. in. l. gallus. §. si eius. ver. sed cum testa-
mentum. §. de libe. ꝛ posthu. sed in proposito factuꝫ
est certum quia eo iure ꝛ ex ea causa succeditur illi p
mo defuncto per secundum heredem quo succede-
batur per primum sive primus adierit sive non. vt
l. iij. §. de petitio. hereditā. sed hic est error iuris hoc
est vtrum sufficiat aditio vna. ſ. hereditatis vltimi
defuncti an requiratur aditio nova. Ad idem si ali-
quis scit hereditatem sibi delatam dubitat autem
an possit adire per se vel iussu alterius impedit adi-
¶ Puto verū. Bal. in l. potuit. de iure deli. ꝛ cōtra
Bart. in. viij q. ꝛ adde q si filiꝰ recepit lucrū qđ sibi
debetur de successione a patre vel matre transeunte
ad secunda vota nō tenet adire. l. generaliter. §. in his.
et in auten. res q. C. de secun. nu. qđ aūt si filius facit
pacem de
morte de-
functi vi-
de Bart. in l.
p heredē.
§. fi. §. eo.
Item ꝛ filiꝰ
teneat fcu
dū vel em
phyteosim
paternā tñ
nō tenet adi-
re vt not.
Bar. in. d.
§. i his. ite
no. q si qs
semel onus
subijt vel
acceptauit
nō pōt am
plius repu
diare here
ditatē de-
latā sibi in
tuitu illius
oneris tex.
est no. in l.
j. §. de nat.
li. ꝛ ibi bar
to. ꝛ Bal.
qđ si quis
post tps
petē de bo
no. pos. il-
lā petijt. an
videat adi
re Bal. q
sic in l. im-
puberē p
illum text.
C. eo.

tio vt. l. qui in aliena. §. si is qui. §. eo.
et l. murū. de condi. ꝛ demon. ergo ꝛc.
Preterea id qđ dicit q hereditatis
aditio nō recipit cōditionē dꝫ intelligi
de tali cōditione q̄ suspendat animū
adeūtis: sed si nō suspendit animū sꝫ
in oēm euentū vult hereditatē: tunc
nō impeditur aditio qđ apparet i eo
qui est certꝰ in quota parte heres sit
institutus. Haꝫ si dicit se velle esse he
redē sive in toto sive in parte heres
sit institutus nō impeditur aditio. vt
l. si quis extraneus. §. sciē dū est si qs
partē. §. eo. ꝛ l. ex semisse. ꝛ ibi not. ita
in proposito iste vult esse heres sive
defunctus adiuit sive non. Preterea
animus retinendi possessionē inducit
acquisitionē; possessionis de novo si
prius nō habeatur possessio. vt. l. qui
ob pactionē. ꝛ l. qđ vulgo. ꝛ l. si ferū.
j pro empto. reprobata glo. que est in
l. iij. in prin §. de acqui. pos. ꝛ ibi dixi.
et quibus concludo istū esse heredē.
32 ¶ Ad scām † qñ quis adit ex iure suo
pro alio tñ ꝛ ad alienam vtilitatem.
exemplū in filiofa. qui adit ꝛ acquirit
patri etiā hodie in profectitijs. aliud
exemplum in monacho qui adeundo
acquirit monasterio in quo requiritur
iussus abbatis sicut in filio iussus pa
tris vt no. in spe. de sta. mona. §. j. ver.
viij. hic qualiter iussus debeat inter-
uenire ꝛ que verba sunt ad hoc apta
habuisse i. l. si quis mihi bona. §. iuſ
sum. §. eo. ꝛ si iussus iste non apparet
sed solum appareat filium possedisse
consentiente patre vel patrē patien-
te filio. vel monachum patiente abba
te vel econtra vtrum presumātur oia
fuisse acta solemniter. Dixi §. eo. l. qui
in aliena. versicul. sed si non adierit.
33 ¶ Ad tertiū quando † quis adit ex p
sona aliena ꝛ pro alio exemplū in tu-
tore qui adit pro infante. ꝛ idem in pa
tre: qui adit pro filio infante. tunc di-
co q in omnibus et per omnē actum
per quē aliqs dicerē per se adire: p
illū eundū actū pro infante presumi-
tur aditio. ꝛ sicut per non factum pre
sumitur adeūtis animꝰ per se ita p in
fantē. vt. l. si infanti. C. e. ꝛ p hoc text.
optimus. in l. sed et si dānum. als est
l. peculium. §. j. ꝛ ij. §. de pecul. ¶ Ju
34 xta hoc † quero pono q̄ tutor in mue-
rario suo facto de bonis infantis di-
cit. Item credit eē in bonis dictis infan

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Videt verū. De hoc plene hī p Ang. in ōsil. ccxxviij. facit q̄ no. Bal. in l. patruus. cōmu. vtri. iudi. in pe. col. z in l. si infanti. C. de iu. delib.

b ¶ Paul⁹ q̄d in repudiatiōe hereditatis. vide bart. in l. recusare. j. ad tre. in prin. z in l. ij. de offi. procu. cef.

c ¶ Opp. j. de bo. pos. adde bar. in l. iij. §. acquirere. de bo. pos. de q̄b⁹ oībus vide Bar. in l. q̄ i alie. na. in prin. §. e. z legit z no. in l. si mart⁹. C. mā. z ibi p gl. an i petenda bo. pos. requrat spāle mandatū. imo. hic tz ōnē illā gl. z ad istus regule limitationem vide Bar. in l. filio. C. de iure delib.

tis talē z talē rē que fuerūt de tali hereditate. vtrū ex hoc inducatur aditio. Rñdeo q̄ sic q̄ i hereditatis aditione hoc sufficit q̄ quis credit rē esse hereditariā lz nō sit. vt hac. l. si quis extraneus. §. eod. facit optime. l. z eo modo. z in. l. etiā hoc modo. j. de le. j.

¶ Itē quero † iuxta hoc pone quod infanti cōpetebat ius adeundi hereditatem per ius delibe. ad eum transmissum ex persona alterius. an tutor adire poterit. Videtur q̄ nō. q̄ cōcurrerent circa idē due fictiones. nam tutor representat personā infantis z infans personā eius cuius heres est: ex quo hz ius adeūdi. z sic impedit aditio per ea que no. in. l. j. C. de do. pro. z l. cum post. §. gener. de iure do. Contra puto. q̄ iste fictiones habent originē ex diuersis. ergo possunt cōcurrere. vt. l. singularia. §. si cer. pet. z. l. si seruus cōis meuij. in punct. de stī. ser. et hoc puto verū z de concursu duaꝝ fictionuꝫ dixi in. l. si is qui pro emptore. in vlti. q. de vsuc. ¶ Ad quartum. scz quando aliquis † nō adit sed adeūti auctoratur. exemplū in pupillo: qui non potest adire sine tutoris auctoritate nec tutor sine pupillo. vt. l. potuit. C. de iure deliberan. z. l. pupillus. §. eod. Et circa hoc qualis scientia in pupillo z tutore reqratur in eis que ad aditionē necessaria sunt. dixi in. d. l. pupillus. z. l. is potest. §. eodem: ꝓ one ergo q̄ omnia concurrunt que requirūtur vt posset adire: dubitatur de actu aditiōis z. ll p̄dicte dicūt q̄ reqritur tutoris auctoritas. vñ illa. q. residet i hoc an in prestanda auctoritate requiratur q̄ tutor loquatur: de quo per glo. in. l. iij. §. de aut. tut. z ibi de hoc sunt opi. et gloss. videtur residere in hoc q̄ sit necesse tutorē loqui. contra sentit. j. de reg. iur. l. vbi nō voce. sed primū videtur verus[a] q̄ apparet q̄ mutus non pōt interponere auctoritatē. vt. l. j. de tut. sed hoc erit necesse ꝓbari q̄ pupillus aliquē actū fecerit mandante tutore laudante vel approbante per verba: nec sufficeret si pupillus patiēte tutore domum hereditariam inhabitauerit vel alias res tenuerit: quia verba requiruntur si tamen diu teneret tutor vel pupil. presumo omnia solenniter acta: vt. d. l. qui in aliena ver. sed si non adierit. §. eo.

a

Si pupillus. Restitutio pupilli prodest fideiussori eius. h. d. ¶ Op. gl. C. de fideiuss. mu. l. j. z. ij. dic vt in glo. hic in cōtrario. z. l. si minor. de procu.

¶ Ratio quare hereditas per procuratorem adiri non potest.

Ex constitutione procuratoris facta ad adeundum quis dicitur adire.

Priuilegium mutatur mutatione persone.

Si ecclesia vel respublica transit ad primatum perdit priuilegium.

Paulus. [b]Alias incipit per procuratorē. † hereditas nō pōt adiri per procuratorem. z mutatione persone desinit peculiū esse castrense. h. d. ¶ Op. de. l. j. j. de offi. procu. cesa: Sol. ibi speciale. ¶ Op. j. de bo. pos. 9. iij. §. acquirere. C. mand. l. si maritus. dicit glo. aliud in bo. pos. petenda: vt ibi: aliud in aditione here: vt hic. ratio q̄ bo. pos. non consistit in solo animo. dz enim peti coram iudice vt. l. finali. C. qui admit. ad bo. pos. sed hereditatis aditio consistit in solo animo. vnde eo ipso quod mando videor adire vnde nil restat fieri per procura: hec est vera. Item per meam voluntatem debeo fieri heres non pervoluntatē alienam. hec solu. est verissima. lz non teneatur a quibusdam. vt. j. dicam. ¶ Op. j. ad trebellia. l. qui ita. §. j. fol. glo. eodem modo. secus in restitutione treb. que non consistit solo animo vt ibi rog. vere ad omnia predicta dixit q̄ per specialem procuratorem potest adiri hereditas. vt in contrariis: non per generalem vt hic. iargu. §. de mi. l. illud. §. si talis. glo. hoc reprehendit per regulam. l. si duo. de admi. tut. secundo per rationē. Si enim pōt haberi rata petitio eius qui nullum habet mandatum multomagis valet ab eo facta qui habet generale. ita dicit gloss. hic. Alij glo. legunt tertio modo z dicunt etiam per procuratorem generalem posse adiri z ista. l. fm eos non intelligitur in procuratore ad adeundum sed in eo qui est institutus pro alio. vnde adeundo nō facit alium heredem. sed debet ei restitui. vt. l. quidam cum filium. §. de heredit. institu. Certe extranea lect. est ista: quia tex. loquitur de procuratore adeūdi. vn/ de glo. tenet primam fol. f. q̄ nec per specialē nec per generalem possum adire. glos. addit nisi forte in casu quando suspendi voluntatem meam in voluntatem procura. licet Hug. hoc non placuerit. ¶ Pro huius declaratione examinemus rationes glos. prima ratio est. quia mandando videtur adire: illa ratio non videtur bona non enim concludit in procuratore generali. Item non concludit in eo qui incertus est de viribus hereditatis. et sic dicit procuratori: vade z inquiras de viribus hereditarijs et adeas si eam reperies idoneam. vt. l. si quis mihi bona. §. sed quid si mādauit. z. l. eum qui. §. j. §. eodem. z hoc est quod in fin. gloss. dicitur voluntatem domini suspendi: propter que vltramon. dicunt hereditatem posse adiri per procuratorē. z Ly. refert in. l. prima. C. qui admit. ad bono. possessio. in primo contrario. veritas est ergo quod prima ratio gloss. non concludit nisi in procura. speciali. z q̄n voluntas domini est certa z clara. Alia tamen ratio gloss. est vniuersalis ad omnia alia: dicit glo. ratio est q̄ per meam voluntatem z animū debeo fieri heres nō per alienū: q̄d verissimū est. declaro ea q̄ coherent persone nostre nō possunt explicari per alium. vt. l. j. §. ne aūt. C. de cō-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

du.tol.sed voluntas mea est hmõi.ergo ꝛc. ¶Sed a diceres in quolibet cõtractu requiritur volũtas ꝛ tñ põt explicari per aliũ.Rñ.Iz in cõtractu requirat voluntas:tñ volũtas vnius nõ ꝓficit cõtractũ: sed due volũtates collate insimul vel duorũ cõsensus in vnũ collati perficiũt cõtractũ.vt.l.j.s.de pac.ideo põt fieri per aliũ:vt volũtas mei absentis cõfeturat cũ tua per meũ nuntiũ vel epistolã:vt.l.cõsensum.j.de act. et ob.l.j in fi.s.de cõtrahen.emp.Sed illud qõ cõsistit in mea libera voluntate nullo modo põt p aliũ explicari nisi per me.et ideo si reperitur casus q̃ hereditatis aditio in mea volũtate libera nõ consisteret.vt in filiosa.qui Iz vellet nõ põt nisi pater iubeat tunc posset adire hereditatẽ per ꝓcura. casus est in l.filio.C.eo.et eadem rõne pupillus qui nõ põt adire nisi autoritate tutoris poterit facere ꝓcura.ad adeũ dum.facit.l.iij.in fi.s.qui pe.tuto.et ibi not. procura. vero generalis in hoc non sufficit. Primo q̃ in casu cessat voluntas dñi cũ requiratur speciale mandatũ
a vt.l.si quis mihi bona.§.iussum.s.eo.Preterea[a] procurator non posset facere id quod non posset facere dñs propter impedimentũ iuris.vt.l.minor.§.fin.de ꝓcu.sed dñs qui ignorat hereditatẽ sibi delatã propter impedimentũ iuris adire nõ põt ergo nec procurator ꝛc.Item si poneres dñm scire tñ propter dubium an hereditas sit soluendo vel non suspẽdit voluntatem suã.et tunc non potest fieri aditio. q̃a aciꝰ additionis requirit voluntatem liberam nõ coactam seu conditionatã.vt.l.eũ qui.in fi s.eo. et.l.actus. de regu.iur . sed ille qui dicit si est soluendo adeo:alias nõ:habet voluntatẽ conditionatã seu coactam: merito non posset sequi aditio.pro hoc q̃ est speciale in
b cesare[b] vt possit adire per procuratorẽ.vt.l.j.de offi. procur.ce.ergo in cõtrariũ ius est cõe. ¶Ultimo di
2 ligenter ꝑaduerte q̃ Iz per procuratorẽ nõ possit adiri hereditas:nec per actum qui a ꝓcuratore fiat: tñ constitu. procura. dicitur esse aditio hereditatis vt hic expresse dicit gl. ¶In secunda parte.l.dicit Dy. c
3 not. ſq̃ mutatione persone mutatur priuilegiũ et sic facit quod si res ꝓ:ublica vel ecclesia transit ad priuatum perdit priuilegium et efficitur vsucapibilis. facit de inoffi.testa.l.vltima.

c **Is qui bonis.** [c] Abstentio facta mala fide non prodest qõd presumitur si omnia bona patris emerit vel per interpositã personã mercatus fuerit. h.d. sm verũ intellectũ.et est no.l. ¶Oppo. delictũ filij post abd sentionem cõmissum nõ obligat eũ vt.l.si seruum. §.fi.s.e.so.gl.intellige q̃ mercatus est ante abstẽtionem.vide glo.istud est cõtra tex.ibi qui bonis paternis abstinuit.vnde Dy.volens sustinere gl. exponit abstinuit.i.abstinere proposuit al's non procedit qõd glo.dicit.sed an bene dicat nõ dico:ita dicit Dy.hic. alij vt Ia.de are.et vltramon.dicunt manifeste glo. d nõ bene dicere:q̃ est contra istum tex. ¶Ad cõtrarium respõdeo q̃ in.l.si seruum.§.fi.cõstat q̃ vere se abstinuit hic se abstinuit manifeste in fraudẽ. quod presumitur ex duobus quorũ quodlibet per se sufficeret. Primo q̃ oĩa bona mercatus est . vt.l.omnes.§. lucius.j.que in frau.cre.et.l.qui testm̃.de proba. Secundo q̃mercatus est per interpositã personã.vt.s.

¶Preterea procurator.Et an sufficiat ꝓcurator generalis vide hic moderniores et licz sint in cõtraria opi.ego allegaui glo.sing.alibi sm Bald. cõcordantem opi.vide ad remissiones quas eis hic dedi. Andre.Barb.

b ¶Speciale in cesare. Videtñ Cy.in l.j.in fi.j.op.C. qui admit.ꝛ bal. in rubr.C. qui admi. in.vj.colũ. Adde plene ꝑ barb. cõsi.xviij. ĥ.li.ꝛ inducitur ad.q. de qua vt refert pau. de ca.cõsuluit Oldr. q̃ si filia renuntiauit hereditati paterne et bona puenirãt ad masculum et masculꝰ deide moriatur q̃ filia nõ prohibetur succedere ab itestato.quia illa bona nõ sunt paterna:sed fraterna.

¶Si is qui bonis. Et est sing.casus limitãs l.ij. C. de repu.heredi.ꝛ est arg.si quis timet aduersam fortunam et donet oĩa bona sua alicui nõ nocet creditoribus quia in fraudem videtur facere sm Bald.Itẽ si quis donat bona sua postea cõmittit delictum debent confiscari.facit quod no.Bar.in lege post contractum de dona.Item facit si quis timet conuenirí petitio.hereditatis capiat titulum a non habente q̃ non prodest sibi imo poterit conueniri petitione hereditatis ideo faciat aduocatus sm Ange.q̃ articulet quod transferens nullum habeat titulum et vide Ange.in.l.ij.C.de rep.here.vbi singulariter dixit qõd si quis alienat meliorẽ rem quã Iz presumit in fraudem facere allegat casum sing.in.l.summa cũ rõne. ff.de pec.licet ille tex.non bene probet. adde eundẽ in.l.fin.ff.de stipu.seruo.et in aut.sed iam necesse. C. de dona.ante nup.

d ¶Non obligat.supple oneribus hereditatis tamẽ si addita sorte hereditas et sic abstentio presumitur fraudulenta quando post abstentionem apparet de fraude aliqua puta quia heres qui se abstinuit subtrahit aliquam rem ab hereditate et per talem subtractionem apparet quod habuit animum possidendi res hereditarias.vide que dixi in lege secunda.C. de repu.here.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Qui superstitis. viuentis. Idem dicas de hereditate eius de cuius morte dubitatur secundum Bal. in l. prima. in. ij. col. C. de pac. et ibi vide not. Bar. in iij. col. quando dicatur patisci de hereditate viuentis et quando possit.

b ¶ Aduerte. Adde Bar. post alios in. d. l. pactum. de colla. et facit quod not. Barr. in l. j. §. fi sic. de colla. do. et qō no. per Sal. in. d. l. pactum qō dotali.

PAter. In mandante requiritur certitudo cause. hoc dicit. non tamē requiritur tanta certitudo quanta in adeunte vt lege si quis mihi bona. §. iussum. et §. sequen. et l. eum qui. §. primo. s. eodem.

c ¶ Quero pm. Et vide Bar. in l. in quarta. j. ad l. fal. vbi not. decidit istam questionem. et vide Bal. in l. pactū. C. de colla. vbi aliter loquit. et vide Jo. de imo. hic vbi tenet cū Bart. hic vide Ang. in. d. l. in quarta. ego consulo nunc fauentie et pondera bene inquātum Bar. alleg. d. c. quāuis. quia sentit quod licet filia dicat se contentam amplius non venire ad bona patris non nocet filijs. And. barb.

d ¶ Andreas Pomate. ¶ Secundū predicta. adde Ange. cōs. cccj. Are. consilio. clvij. et consilio. cxlvij. vj. columna.

e ¶ Tangit glo. De quo vide Bart. in l. j. §. si nepos. de comun. cum eman. lib. et Bal. in l. pactum. in. ij. q. de colla. adde inquantū Bart. distinguit in secundo quesito q Bal. in l. pactum. C. de colla. dicit indistincte q non nocet: qr iuramentū est personale ex parte iurantis. vt no. Jmo. in. c. veritatis. de iureiuran. in l. si vero. C. de pac. distinguit aut filia decessit in vita patris et repudiatio eius et iuramentum non nocet filijs eius quoniam habentur pro non natis nā etiā si non repudiasset nec iurasset fuisset filia exclusa per mortem nec fuisset sibi delata hereditas et illud iuramentum habet conditionem tacitam si contingat hereditatem sibi deferri alias non esset necessaria repudiatio. postq̄ ergo non extitit cōditio euanuit repudiatio: sed si superuixit patri tunc statim illo mortuo defertur hereditas patris sibi et illo instanti succedit virtus repudiationis et illam excludit ab ea et tota accrescit illi masculo nō aūt transit ad filios filie et qō ita sit optime probat. l. quoties. j. de noua. §. fi. et. l. stichum. §. si tamen fine. et sic filijs non nocet iuramentū matris: sed potius sup existētia eius propter quam hereditas fuit illi delata tanquā precedēti in gradu non aūt filijs eius et exclusō que postea subsequitur ex dicta repudiatione cū iuramēto non prodest filijs ad quos nō trāsmittit ius repudiatū. l. si quis filiū. de inoffic. test. sed prodest coheredibus filie quibus accrescit. vt. C. quando non pe. par. l. vnica. et hic si extant alij qui succedunt essent cum ista filia. si non repudiasset vt frater vel filij fratrum sed si non extarent aliqui ex illis sed alij agnati viciniores in gradu: tunc illa repudiatio non nocebit filijs etiā si mater superuixit patri quod non deuoluitur ad coheredem per ius accrescendi cum non eidem sed ad sequentes in gradu per successorum edictum.

Mutus. Jussus potest geri nutu et literis. hoc dicit. Intellige in muto qui habet intellectum perfectum. alias procur. possit tubere. vt. l. antistius in. fi. s. eo.

1 ¶ Pacto non potest renunciari successioni viuentis secus de iure canonico q pactum de nō succedēdo firmatur iuramento.

2 Si filia iurat se nō reuersuram ad bona patris vtū hoc preiudicet filijs natis ex ea.

3 Pactum factum per filium q etiam filij ex ea nō succedāt q non valeat: licet contrarium in aliquibus locis de consuetudine admittatur.

4 Si filia dixit se esse dote contentam et promisit non venire ad successionem nec ipsa nec filij. an valeat et iuramento firmetur.

5 Alienatio facta de fundo dotali per mulierē firmatur iuramento quo ad ipsam mulierem.

QVi superstitis. Non nocet nobis repudiatio facta de bonis viuentis. a hoc dicit. Bloss. dicit idem si dubitetur et bene. ¶ Oppo. C. de bo. li. l. fi. Sol. glo. quod ibi tacite quod potest non expresse vt hic. Aduerte b ne erres. ius succedēdi ibi nō erat aliud quam ius patronatus. vnde si ius patronatus remittitur: in cōsequentiam remittitur ius succedendi. dixi in. l. iis potest. s. eo. sed ius succedendi quod habet iure sanguinis. nec tacite nec expresse potest renunciare vt. l. iura sanguinis. j. de reg. iur. et l. ius agnationis. de pac. nisi delinquendo. vt infra dicam. ¶ Oppo. j. de donationibus. l. quidam. §. fi. Solui: ibi delinquendo ad. l. priuatur. non ipse renunciat. ¶ Quero vtrum per pactum posset renūciari successioni viuentis. Glo. dicit quod non: etiam si iuretur. vide glo. et quod dicit de iuramēto non pcedit de iure canonico cui in hoc est standum. vt in. c. q̄uis. de pac. lib. vj. quod verum est in pacto de nō succedendo: sed pactum de succedendo est cōtra bonos mores. vt lege finali. C. de pac. adeo non validaretur iuramento etiam de iure canonico. vt in. c. non est obligatorium. de regu. iur. lib. vj. scripsi plene in lege stipulatio hoc modo. infra de verbo. obligatio. ¶ Quero secundum c predicta valet pactum iuramento firmatum de iure cano. quo quis pmittit nō succedere. quid si filia prom. fit et iurauit se non reuersuram ad bona patris? vtrum hoc preiudicet filijs natis ex ea? Glo. tangit in. l. pactum. C. de colla. Aduerte siquidem nepos ex filia veniret ad successio. cum alijs nepotibus aut. tunc pactum matris nō noceret sibi sine dubio. quia mater pacta est de se. filius autem veniret suo iure. si autem veniret ad successio. cum patruis seu auunculis, tunc ipse non potest venire. cum succedat in locum matris. sed mater fuit exclusa per suum pactum. ergo et filius. Sed respondeo ad cōtrariū hoc: quod filius succedat in loco matris seu patris quantū ad successionē aui nō habet a matre: sed ex dispositione legis. ergo mater suo facto non potuit auferre filio. vt. l. si arrogator. supra de ado. Sed quid si poneres hoc et precise dictum esse in pacto qō filij ex ea non succedant? Hoc etiā tangit gl. c in. d. l. pactum. C. de colla. veritas est quod de iure non valeret de consuetudine in aliquibus locis admittitur vt. x. columna de matrimonio.

ad moꝛga. cõtracto. c. j. ꝛ si de feu. fuer. cõtro. c. filius.

4 ¶ Item vide. quedam † mulier iurauit se esse dote contentam ꝛ promisit non venire ad succes. nec ipsa nec filij. deinde illa mulier decessit anteꝯ pater relictis filijs heredibus. nunquid possint venire filij ad successionem qui sunt nepotes. Et de isto est casus decretalis quia obligatio que venit ex iuramento ex parte iuraꝛntis est in personam. vt si ego iuro non ligo heredem iurando. sed ex parte eius cui iuratur est in rem ꝛ trãsit ad heredem vt capit. veritatis. extra de iureiurand. ergo isti nepotes possunt venire. Preterea creditis vos quod iuramentum confirmatiuum confirmet illud pactum? ¶ Certe non: quia pactum est nullum: sed quia iuramẽtũ est seruãdũ ideo metu iuramenti seruatur pactum: vt in. c. cum contin

5 gat. extra de iureiurand. ¶ Sed pone † quod alienatio proh. bita est de fundo dotali: si mulier facit firmatur iuramento. sed an tunc transferat dominium. Credo ꝙ non. quia. c. dicit ꝙ non potest venire contra et mulier non venit contra. Sed decretalis non dicit ꝙ dominium transferatur adeo quod ab alio non possit vendicari. sed ab ipsa muliere non posset: quia non potest venire contra ꝛ ille est magnus effectus. et no. istud ꝙ multum placuit quãdo primo occurrit mihi ꝛ tene bene menti.

a 1 ☞ An filia que passa est fratres possidere hereditatem et si quid voluit ab eis perijt licet non sint lapsi. xxx. an. an tñ videatur repudiare.

a 2 ¶ Recusari. [a]Vide ibi text. ibi: iudicio voluntatis ꝛc. addit Jac. de aret. vt rem hereditariaꝫ petire permittendo cum eam possit saluam facere. Alterius ista. i domini probet argumentum. † ꝛ est quasi casus ad illud quod si filia femina passa est fratres possidere hereditatem et si aliquid voluit ab eis petijt. quia licet ab additione heredi. atis non recedat b nisi. xxx. an tamen si illud in iudicio volũtatis apparet ꝛ noluit recuperare non, video quare non videatur recusasse. vt hic ꝛ arg. l. procu. a. s̃. de proba..

b ¶ Vt si pupillum. [b]Error adeũtis in etate ꝓ pria non impedit additionem. h. d. ratio est quia talis error voluntatem non impedit. hic non sunt alia.

1 ☞ Error quando impediat repudiationem.

2 Per ignorantiam quando quis perdat lucrum.

c ¶ Lodius. [c]Qui adit ex posteriori testamento inualido ꝓ iuris errore videt ex primo repudiare ſm papi. ẓ paul. cõtra. h. d. ¶ Op. cõtra papi. s̃. d

d 1 de inoffi. test. l. mater. Sol. † faceꝛ ꝙ papi. male dixit ꝛ ꝙ male pronũtiauit. ꝛ ꝙ ꝑ aulus bñ dixit. istud est veriſſimũ si intelligamus ũtũ erraſſe in facto per d. l. mater. sed si ponim9 eũ erraſſe in iure tũc adhuc e dubiũ est. nã glo. in l. filiũ s̃. eo. videt tenere ꝙ eo casu papi. diceret bene. Dy. remittit ad no. in l. q̃ fideicõmissum. j. de lega. ij. vbi glo. distinguit aut tractatur de perdẽdo debito. aut de acquirẽdo lucro. Alij distinguũt: qñ errat i iure. aut potuerit peritiores cõ

e sulere aut nõ vt. l. in bonoꝛũ. j. de bo pos. tu dicas [c]qñ

2 ꝙ tractamus vtrũ † per ignorantiã iuris ꝙs perdat lucrũ qð poterat acqrere: qñꝙ vtrũ ꝓdat illud quod vt institut. de succes. cogn. ¶. placebat. sed filij eius reperiuntur in prioꝛi gradu inter subsequentes ergo illi admittuntur per successionem edictum quia supest qui eos excludat sicut si mater vere repudiasset post mortem patris que sola fuerat successura si non repudiasset quia erat iã acqsitũ. Primo casu. aut q̃ris vtrũ illud lucrũ ꝓdatur volũtate. hoc est repudiatiõe ꝓesumpta. ꝛ tũc vno casu nñ perditur. s. qñ quis extraneus vult vti contrarijs modis ex eadem proximioꝛ agnata admitteretur vt. l. j ¶. videndum. de succes. edic. secus si simpliciter vt ibi no. do. ꝛ hãc distinctionem Bal. Paul. de ca. hic latius cõprobat quem vide ꝛ eius consi. cccxj.

¶ Recusari. Not. gloss. hic et Jac. de are. ꝙ qui permittit rem hereditariam deperdi videtur repudiare hereditatem et inducit hunc textum Bartol. licet in lectura non dicat ſm Angel. quod si soꝛoꝛ permittit hereditatem paternam possideri diu per fratres et cum egerit aliquod petebat ab eis videtur repudiasse ius succedendi non ex cursu temporis sed tacite per. l. pro nulla. s̃. de probatio. quod intellige si nõ erraut in iure vt. l. clodius. secus dicit si diu voluit ꝛ cum fratribus nihil habuit commune per. l. licet. C. eodem inducitur per Bald. post Lyn. ad sustentationem libelli si dicatur quod contrahitur matrimonium cum Berta per verba de presenti cum matrimonium non fiat per verba ſz ꝓ cõsensum: intelligit ꝙ cõtraxit ꝓ verba declarãta cõsensum. And. Bar.

¶ Recusari. Allegat Bal. hic no. ꝙ est recurrendũ ad testes de intenti. quia verba prolata sufficiunt allegari ꝛc. ipse in. c. j. in vna addi. parua. de conten. inter me et do.

¶ Qui se pupillum. ꝛ inducitur per Bald. ad. q. de eo qui duxit in vxoꝛem eam quã putabat alteri nupram ꝛ non incidat in penam quia attẽditur veritas sed debet agere penitentiam vide Joan. and. in. c. j. ver. voto. libr. vj. ꝛ an percutiens laicum quem putabat clericum incidat in excommunicationẽ vide Fede. de se. in consi. xiij. sed si putabat laicum ꝛ erat clericus ꝛ vide. c. si quis ignorans. ꝛ vide ibi glos. ff. de loca. ꝛ vide. c. si vero. ꝛ. c. contingit. ꝛ. c. audientia. de senten. excom. Andre. Barba.

~ Andreas Pomate.

¶ Clodius. Adde quid si in casu huius l. in testamẽto inualido sit apposita clausula codicillaris. vide Anchara. consi. xo. cccl viij. vers. sic. licet ergo pro vero presuppositio.

~ Andreas Pomate. ¶ Oppoui. Non inducitur repudiatio vide Are. ¶. duos fratres in. xvj. colũ. de verbo. ob liga.

¶ Tu dicas. Et not. quod hic dicit Angel. ꝙ eo ipso quod heres decedit et non potuit consulere peritiores ad petendum ꝛc. in integrum restituitur hereditatẽ quod bene no. ꝛ vide Ludo. xo. in consi. cxxiij. ꝓ his que hic dicũtur. ꝛ vide Lud. xo. in cõsil. cccxxix. vbi loquitur qñ actus fuit exercitus ex capite inhabili ꝛ potuit exerceri ex capite habili vide que pulchre allegat. ꝛ vide quod no. Bald. in l. fi. C. de codicil. Andreas Barbatias.

a ☞Andre. ꝓma. ¶Quandoq; queritur. vide Roma. consi. cxxv.

b ¶Tutorem filio. Adde q̄ Paul. de castro hic dicit se consuluisse quod illud est verum si potuit consulere pertinentes: alias secus: vt quia esset in locis rusticanis & tam modicē dilige-ter bōa ad ministrasset: licet nō poterit tutorem. tamen quia solum erravit in iure positiuo si autem naturali: vel quasi dixit ipsam excusandam ab illo rigore iuris: & quod ita est veritas sicut deus est.

c ¶Ratio patet. Et adde q̄ iuris ignorā a. tia excusat a penis do li non late culpe. l. bene. de prescript. xxx. b. anno. & no. c Ange. in. l. sicut. ad finem. de p̄script. xxx. anno. dolus et lata culpa non equiparantur in delictis quando tractaretur de perditiōe fame & persone. l. lex corneli. de sica. in hereditate tamen acquisita non nocet error iuris. glos. est nota. in. l. fideicommissum. de legatis secundo. sed in dicta. l. final. versicu. si quis vero. videtur probari quod error iuris noceat. nam ibi dicit textus. lucra nō capere & debita admittere: si enim debitum amittit tractat de damno vitando. si lucra capit tractat de lucro captando. q̄ distinctio fit in ignorante ignorantia iuris. l. iuris. & l. errori. de iur. & fact. ignoran. non in errante in facto. l. prima. de iur. & fac. igno. & tamen ibi si per ignorantiam iuris eligit venire iure directo: credens de iure posse venire ad hereditatem tanq̄ directo heres ex testamento: & nō potuit nisi ex codicillis & per fideicommissum in casu et in dicta. l. fina. sibi imputet. nocet enim sibi illa iuris ignorantia vt non possit postea hereditatem sibi delatam iure fideicommissi petere: fallit in ascendentibus & descendētibus ibi enumeratis in. d. ver. si quis vero qui elegerunt venire iure directo & sucubuerunt q̄uis per ignorantiā iuris excusent & post ea venire possunt iure fideicō. tanq̄ heredes ex codicillis. i. per fideicōmissum. ADDE ad hanc. l. quod consuluit bal. in terminis. consil. cccxliij. ſ. volu. ☞Andreas ꝓmate.

scriptura: vt si ꝓmo petijt ex testamento nunc ex codicillis vel ecōtra. vt. l. fi. C. de codicil. sed si ex diuersis scripturis vel dispositionibus veniret nō induceretur repudiatio. vt. l. legitimā s. de peti. heredi. ratio q̄ talis error impedit voluntatem per cōsequens impedit repudiationez. hoc est quod hic dicebat paulus & bene reprobata opi. papi. sicut dubitans de viribꝰ testamenti errando in iure vel facto nō pōt adire hereditatē. vt. l. si is apud quē. & l. heres institutus. & l. seq. s. eo. et hoc propter impedimētū voluntatis. Ita ille error impediret repudiationē vt. l. iij. & l. is pōt. s. eo. ¶Contra hoc tamē facit. l. si patronus. in prin. j. de his que in frau. pat. Ā deo q̄ illud est responsum papi. & ibi ptz precedens error eodē modo quo hic. vel sustinēdo dicas q̄ ibi perditur actio reuocatoria cōperens patrono q̄ cuz cōtra ius ciuile detur facili? perditur vt. l. in honorarijs. ſ. sed cū rescissa. de act. & ob. ¶Quādoq; queritur? vtrū quis per errorē iuris perdat lucrū: nō dico repudiatione vera vel presumpta. sed ex alia iuris dispositiōe. & tūc aut lex priuat aliquē ꝓpter aliquō q̄ cadit in delictū. vt matrē non petētē d tutorem filio. & iuris error non excusat. vt. l. fi. C. qui pe. tu. ratio patet: ibi in tex. aut priuatur propter aliud q̄ non cadit in delictū. vt q̄ intra tēpus e bonoꝝ possessio. nō petijt: tunc distinguitur aut potuit cōsulere pertinentes se: aut nō. vt dicam in. d. l. in bonoꝝ. nec posset dici q̄ ibi est tacita repudiatio non petendo intra tempus. q̄ dico quod illud non procedit ex tacita repudiatione sed ex legis dispōne.

¶Quid enim si ille intra tempus p testaretur se velle repudiare? Certe eodē modo cōcluderetur. vel si intelligeres ex repudiatiōe. intellige facta a iure nō presumpta ex aliqua voluntate. Scōo casu quādo queris an q̄s priuetur lucro. & aq̄sito: q̄ō tamē repudiare pōt. vt legato per errorem iuris. Et dic q̄ non ſm papi. vt. l. que fideicōmissum. j. de lega. ij. que est de respon. papi. Et ideo si hic esset filiꝰ suus heres cui hereditas patris est ipso iure quesita. licet si vult pōt se abstinere. vt. l. necessarijs. s. eo. tunc per ignorantiā iuris nō videtur repudiare etiā ſm papi. q̄ est eadē ratio q̄ in legato. vt. d. l. que fideicō. que in filio emancipato vel sui iuris existēte non procederet sed haberet locū p̄cedēs distinctio. vt. l. ij. C. de iur. & fact. igno. Ad glo. l. filiū. s. e. dico q̄ nō dicit verū & in. l. illa filius sciebat ius & factū: et hoc tenet gloss. ij. et si diceret quod putaret patrem dementem non creditur ei: quia scire presumitur. vt ibi dixi. ¶Quero et reuoco in dubiū vtrū hic fuerit bene pronuntiatum. Respō deo. si iudex mouit se per respon. papinia. male iudicauit: sed si alia ratione potuit bene iudicare. scilicet si dominus heres ante aditam hereditatez decessisset hoc sentit glossa vltima hic et bene.

¶Alia ratione. Adde quid si in sentētia expressisset duas causas: quarū vna est vera altera falsa. vide Alexan. in l. qui rome. ſ. duo fratres. in. xvij. colum. ff. de verb. obli. & Alex. in. l. impossibilis. ff. de ver. ob.

¶Que neptis. Ex ista. l. no. q̄ auia tenetur dotare neptem: q̄ō an sit verū cogita. & vide text. in. l. dedit dotē. j. de col. do. vel bo. & hic Moder. & Moder. in l. ſ. fol. matri. Itē notant hic q̄ō est casus similis in. l. si minor. s. eo. quod habet locum ius accrescendi q̄n portio deficit ope exceptionis. et no. quia Ange. eleganter dicit hic quod obligatio contracta per heredem respectu rerum hereditariarum transit cum suo onere. & sic limitat. l. j. ſ. si heres. j. ad trebel. sec? si non respectu rerum. vt est tex. no. in. l. fin. ſ. fi. s. de contrahen. empt. tamen do. Jo. & Rapha. hic contra. tenent. Andre. Barba.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

supra eodem. non habetis hic alia recitanda.

1 ☞ Si alicui deferuntur plures portiones vniuersе hereditatis ex dispositione defuncti an si habet vnam cogatur habere omnes.

2 Si deferũtur alicui plures portiones: quedam ex dispositione defuncti quedam dispositiõe legis an qs cogatur habere totum.

3 ¶Quando plures hereditates vnius deferuntur alicui ex dispositione vnius: quando possit vnam amplecti et aliam repudiare.

4 Si plures hereditates vnius deferuntur ex dispositione diuersorum vni: tunc potest vnam amplecti et aliam repudiare.

5 ¶Quando plures hereditates diuersorum ex diuersorum dispositione vnam potest amplecti et aliam repudiare.

6 ¶Quando plures hereditates diuersorum ex dispositione vnius tantum: quando vna possit adiri ꝛ alia repudiari.

7 ¶Qñ quis vult adire paternã et repudiare pupillarẽ vel adire pupillarem et repudiare paternam.

8 Tertius modus quõ põt cõtingere q hereditas diuersorum defertur ex dispositione vnius.

* ARISTO. In eo qui post abstentionẽ vnius omnia bona vendicat dantur actiõ integre. h. d. ¶Quero in quo differat hec. l. a pcedẽti. Rñ. in precedẽti fuerũt abstenti per resti. in integ. hic vero vnus se abstinuit p beneficiũ abstinẽdi cõcessum a pretore mortuo. ¶Item in precedẽti dr q teneꝫ ad vniuersa onera passiue. hic vero põt intelligi quod ad eum transeant oẽs actiones actiue. ¶Oppo. s. eo. l. cũ hereditate. Sol. hic volebat vti beneficio illius. l. ibi non volebat. Cõtra imo q habet vnam portionẽ cogitur habere oẽs alias multꝰ vt. l. quidam elogio. C. eo. l. j. et. l. si solus. s. eo. Solu. ibi quando plures portiones deferuntur ex dispositione defuncti. hic qñ vna ex dispositione defuncti: alia ex dispositione legis. scz per ius accrescendi. circa quod glo. posuit summã suã in. l. quidã elogio. C. eo. et ibi Cy. et Dy. posuit in. l. j. s. e. Ego vt tibi materia ista liqueat: reseruaui eam hic. ergo vt eam plene habeas: distingue plenissime quatuor casus. Primo qñ deferunt vni plures portiones vnꝰ hereditatis ex dispõne defuncti. Scõo qñ deferuntur plures portiones quedã ex dispõne testatoris: quedã ex dispositione legis: vt per ius accrescendi. Tertio quando deferuntur plures hereditates. Quarto quãdo plura legata. ¶Circa † primum dic: aut quis errat circa quotam seu quotas sibi delatas quia putat de maiori vel minori pte sit. et distingue vt not. s. eodẽ. l. ex semisse. ꝛ. l. si quis extraneus. §. si quis partem. Aut est certus de portione seu portionibus sibi delatis. ꝛ tũc aut totum relinquitur vno nomine, aut distinctis partibus. Primo casu aut relinquitur libero aut seruo. Si libero: tũc aut adit ipse aut heres eius. si ipe tunc aditione partis totum videtur adire: nec potest scindere voluntatem relicti. vt. l. j. ꝛ. l. si ex asse. s. eod. si vero adeunt heredes eius forte ex iure deli. ad eos transmisso. tunc si sunt plures possunt pro parte adire. argu. l. legatarius. in princip. j. de leg. j. ꝛ per rationem positam. s. eod. l. cum solus seruus. vt ibi dixi. si

* pro concordia. Aduerte quod inter alios doc. Bar to. Cepol. querit an dispositio. l. cum hereditate. ff. hoc eodem titulo: habeat locum in eo qui est institutus et pupillo substitutus. et Bartol. in. l. testamẽto. C. de impube. et alijs substitu. in solu. contrarij illius l. vbi do. Alexan. videtur tenere q non. ꝛ dicit illam l. procedere solum in institutiõe simplici: secus si fuerit pupilla riter substitutꝰ quia si tunc non dicatur decedere pro parte testatus et pro parte intestatꝰ. et sic nõ obst. l. iusnfm. ff. de reg. iu. l. cũ hereditate. cuzsi. Szõ vidi sentire fm predictos doct. in hac. l. fi. ꝑ. scõo casu. qñ deferunt diuersoure. Tu dic si bene inspiciatur Barto. nõ contradicit: eo quia in vario casu loquitur primo i. d. l. in testamento: verum dicit quia aliud est institutio simplex et aliud pupillaris substitutio: quia institutus succedit testãti: substitutus pupillaris succedit pupillo: cuius dicitur esse testamentum. l. ex tribus. C. de inoff. testa. et in. l. ij. per Bar. et doc. ff. de vulga. et pupilla. Et vbiq; vbi tractatur materia pupillaris substitutionis: nimirum si cessat dispositio. d. l. ius nostrũ. cum simi. sed in hac. l. fi. Bar. nõ loquitur in hoc casu: sed loquitur qñ in vna aditione sufficiebat heredi habere vtranq; ꝛ est casus in. l. si tu ex parte hoc eo. titu. quam alleg. Bar. Notãda sunt predicta ad ea que habentur in. l. vnica. §. is ita. C. de cadu. tollẽ. et in. l. quidam elogio. C. de iure delibe.

vero relinquitur seruo tunc aut est seruus vnius et non potest scindendo adire pro parte. s. eod. l. j. et quia cessat ratio. l. cũ solus seruus. s. eod. aut est seruus plurium. ꝛ põt adire pro pte. vt. s. eo. l. seruus duorũ. ꝛ l. seruus cõmunis. ꝛ l. se. ¶Scõo casu qñ plures partes deferuntur distinctis ptibus: tunc aut deferuntur mihi oẽs p me. aut oẽs p aliũ aut quedã p me: q dã per aliũ. Primo casu aut oẽs deferuntur mihi eodẽ iure puta institutionis. aut diuerso. s. quedã iure institutionis: qdã iure substitutionis. ¶Si primo modo aut omnes pure. et vnꝰ aditione video: adire totum: etiaz si aliquem habeam substitutũ vel coniunctum. vt. l. ij. et. l. si solus. s. eo. ꝛ. l. quidam elogio. C. eo. si vero quedam pure. et quedam sub conditione. tunc aut non habet substitutum seu cõiunctum ꝛ tunc aditione vnius habet totum vt. l. cum heres. §. fi. s. eo. et. l. si quis ita. de here. inst. aut in parte cõditionali habet substitutum: et tunc adeundo non erit heres. nisi pro parte pure relicta. vt. d. l. cum heres. §. fi. tamen existente condi. erit etiaz in alia parte sine noua aditione. vt. l. si tu ex parte. in princi. s. eodem. et erit heres eodem modo quo testato: disposuit nec posset vnam partem habere iure institutionis. aliaz iure accre. vt not. in lege si quis heres. in princip. supra eodem. etiam si inciperet a repudiatione. Nec obst. l. si tu ex parte. in fine. supra eodem. quia ibi due partes deferuntur diuerso iure. scilicet institutionis et substitu. rationem infra dicam. Si vero in parte cõditionali non habet substitutum sed

coniunctum. tunc adeundo partē pure relictam est heres etiam in illa parte partis conditionaliter relicte: quaz habiturus est in omnem euentum. scilicet in eo quod sibi accresceret conditione deficiente: in reliquo spectatur conditio: vt lege liber homo. §. si ita. de hered.instit. Secundo casu quando deferuntur diuerso iure. scilicet quedam iure institutionis et quedam iure substitutionis. tunc aut primo adiuit ex institutione.et tunc adueniente cō 3 ditione substitutionis eam habebit absqz noua aditione:eodē modo quo testator disposuit.vt lege si tu ex parte.supra eodem.in princi. Si vero primo repudiauit partem suā.tunc possea partem aduenientem substitutus poterit adire et cum ea repetet iure accre.partem partis sue. vt.l.si tu ex parte supra eodem in fine.et si dicas q̄ est ratio differentie inter hunc casum et precedentem quando ambe deferebantur ex institutione:tamen vna pure alia sub conditione? Respond.iste portiones delate diuerso iure ab initio fuerunt delate duobus.et sic vnus poterat agnoscere alī repudiare: ita iste qui vicem duorum sustinet.si a repudiatione incipit vt dictū est. ¶ Secundo casu principaliter quando plures portiones deferuntur mihi p aliū vt puta per filium vel per seruum. et tunc aut oēs pure.et non potest vnaz partem tātum adire. rationem posui in lege si solus supra eodem. Si vero aliqua pure:aliqua sub cōditione: tūc 5 potest vna adiri.et si conditio extiterit non haberet aliam sine noua aditione.vt dicta lege si solus supra eodem. ¶ Tertio casu principali quan- 6 do quedam deferuntur mihi per me: quedam per alium. tunc aut vna obuenit mihi per me: alia per alium cuius heres sum:z tunc dic vt.l.liber homo.§.si ita ſ.de here.instit. Aut vna obuenit mihi per me: alia per alium. ſ.per filiū vel seruum vel filiū. z tunc dic:aut primo agnosco partē mihi obuenientē per aliū z partē delatā mihi statim habeo sine noua aditione vt l.si ego.ſ.eo. Aut primo adiuī partē meā z illā nō acqro sine nouo iussu.vt ſ eo.l.si tu ex parte. z hoc de primo. 7

a ¶ Secō mō. et no. q hic dicit Ang. q si hereditas venit ex dispositione statuti et sic nō pōt pro parte acceptari et p parte repudiari vt in text. singu. in.l. iiij. C. ō oi agro ōser. lib. x. z vide Ang.l. j. et.ij.ſ.e. et hic moderniores lz ille text. loquat ex dispositione hois si bene cōsideret z vide Mod. in.l. vētre. ſ.eo q volūt q si hereditas defertur suo ex statuto: illa nō trāsmittit vigore iuitatis z lz hereditas nō trāsmittit tū trāsmittitur illa q̄ defert ex statuto:dū mō sit certa pars:ita volūt Moder.in.l.cū antiquioribus. C. de iur.delibe. Andre.

¶ Circa scōm principale.† qñ quedā a portio defertur ex dispositiōe defuncti:quedam ex dispositione legis.ſ.p tus accrescen. tunc aut ille cui obuenit immiscuit se omnibus z tenetur in totum: nec potest separare. vt hic.et ſ.l.prori. Aut non immiscuit se omnibus sed vult petere suam sine alia. et tunc distinguē: aut primo adiuit postea portio deficit:aut econuerso:vt plene dictum fuit in.l. cum hereditate.ſ.eodem. ¶ Circa tertium.ſ. quādo vni plures hereditates deferuntur. est aduertendum diligenter per quinq membra. Primo quando deferuntur plures hereditates vnius ex dispositione vnius. Secundo quando plures hereditates vnius ex dispositione diuersorum. Tertio qñ plures hereditates diuersorū ex dispositiōe diuersorū. Quarto qñ plures hereditates diuersorū ex dispositione vnius ex illis. Quinto quando plures hereditates diuersorū ex dispositione alterius ab eis. ¶ Circa primum † quādo deferuntur plures hereditates vnius ex dispositiōe vnius:exemplū in milite qui habet duplex patrimonium si instituerit vnū per se in castrensi: z illū per se in eodem testamento vel alio in paganicis: si adiret vnā nō cogeretur habere aliā: sicut si diuersi essent instituti nisi cū distinctione que no.ſ.tit.j.l.si duob?. C. de testa.milita.l.ij.cum enim ius accrescendi cohereat portioni non persone.vt.ſ.eod.l.si titio.§.j.de vsufruc.z inter illas portiones nō sit ius accrescendi:apparet q̄ vnam potest amplecti aliā repudiare fm distinctionem diarum.ll. z quia quando duo iura concurrunt in persona vnius iudicatur ac si concurrerent in persona diuersorum: vt.l.tutorem.de his qui.vt indig. ¶ Circa secundum † scien- 4
dum quando plures hereditates vnius deferuntur ex dispositione diuersorum:exemplum filius arrogatus habet substitutū a patre naturali in bonis et in hereditate sua propria:z idem substituz habet a patre arrogante in bonis arrogātis. quilibet eñ capit iure directo propter diuersitatem patrum et patrimoniorum fm veraz opi.no.in.l. si arrogator. ſ.de adop.tunc dico q̄ potest vnam amplecti:aliā repudiare:tūc enim sunt duo testamēta:z ex eis nō habet locum ius accrescendi:vt.ſ.qui. mo. vsusfru. amit.l.si sub conditione. ¶ Circa † tertium quando plures hereditates diuersorum ex dispositione diuersorum vt hic.nullum est dubium q̄ non hz locū ius accrescendi.arg.d.l.si sub conditione.z not. per glo.in.l.quidam elogio. ¶ Circa quartum † quādo plures hereditates diuersorum ex dispositiōe vnī tantum ex illis:hoc potest contingere duobus modis Primo si aliquis cui erat delata vna hereditas intra tempus deliberandi decedens me fecit heredem:certe ex iuris dispositione possum adire hereditatem suam:z alteram: hoc casu possum adire hereditatem testatoris et aliā repudiare sicut ipse poterat.vt.l.si quis filium.§.j.ſ.eo.nō autem possum aliam amplecti z testatoris hereditatez repudiare: quoniaz illa propter istam testatoris obuenit. Sed si testator tam ad.uisset non possum vnaz amplecti et aliam repudiare:vt.d.l.si quis filium. in fi. et de here.instit.l.si quis.§.fi. ¶ Secūdo † modo[a] hoc potest contingere quādo relinquitur alicui hereditas paterna et pupilla.et in hoc articulo ☞ multū plene z perfecte distinxit in memoriam ergo excellētie sue sua verba quasi ad literam referam et modica que per me addentur manifeste lector perpendet. Facit enim duo membra principalia. Aut enim qs primo adit paternam et vult repudiare pupil. aut vult repudiare paternam z adire pupil. Primo casu

si adit paternam nunq̃ potest repudiare pupil. vt. C. eo. l. quidã elogio. et. l. qui patri. i. responso. s̃. e. adeo qd̃ c si decesserit substitutus viuẽte impubere nihilominus hereditas impuberis defertur heredibus substituti: ⁊ nõ iure substitutionis quia tale ius non transit ad heredes. vt. s̃. eo. l. toties. et j. de su. ⁊ le. l. si ex plurib⁹. sed iure accre. vt. d. l. qui patri. ij. respon. ſm Dy. sed que est ratio Dy. non dicit. dic. quos possum mihi facere necessarios: possũt filio meo. l. sed si plures. §. quos possum. s̃. de vulga. ⁊ pupil. sed si aliquis agnouit partem hereditatis mee: reliqua sibi inuito accrescit[a]. ⁊ in hoc quodãmodo est necessarius. vt. s̃. eo. l. heres institutus. ita etiam in hereditate pup. Et ideo isti duo casus in vnum iunguntur. in l. quidam elogio. C. e. sed si obueniente pupillari vellet repudiare paternam: ne illam haberet scdm̃ formam l. cum hereditate. s̃. e. forte posset. facit. l. si certarum. §. iul. s̃. titu. j. Et qd̃ Dy. dixit de trãsmissione iuris accre. ad heredes. intellige vt dixi in. d. l. q̃ patri. s̃. e. Redeo ad verba Dy. si vero vult repudiare paternã habereq̃ pu. distingue sex casus. Primo quando fuit institutus a patre solus impubes. Secdo quando solus alius extraneus qui nõ erat in potestate instituẽtis: ⁊ idem erat pupillo substitutus ⁊ impubes exheredatus. Tertio quando solus alius filius qui erat in potestate instituentis est institutus ⁊ impuberi exheredato substitut⁹. Quarto quando impubes erat institutus vna cum alio nõ substituto. Quinto quando impubes vna cum alio substituto est institutus. Sexto quando substitutus est institutus vna cum filio ⁊ impubere exheredato substitutus. Primo casu aut impubes se immiscuit et nullo modo se abstinuit: et substitutus non potest separare hereditatẽ impuberis ab hereditate patris. vt. s̃. de vulg. ⁊ pupil. l. sed si plures. §. filio. ſm Dy. hoc est verum qd̃ non põt separare ad eundo: sed postq̃ adiuit poterit impetrare restitutionem vt abstineat scdm̃ qd̃ poterat b ipse pupillus. vt. l. non solum[b]. de in integ. resti. Postea dicit Dy. aut impubes adiuit vel se immiscuit ⁊ postea per restitutionem se abstinuit. et tunc poterit substitutus habere pupil. sine paterna. Nam cũ tabule pupillares sint confirmate per aditionem: non infirmãtur per abstinentiã restitutione concessa. vt supra de vulgari et pupillari. lege secunda. §. interdum. versiculo ergo etiam si minor[c] secũdum verum intellectum. vt s̃. de mino. l. ⁊ si sine. §. sed qd̃ papi. ⁊ ita intelligitur per aliquos. l. iul. s̃. e. Aut nullo modo adiuit vel se immiscuit: sed ab initio se abstinuit: ⁊ tunc poterit substitutus habere pupil. sine paterna. ⁊ tunc creditoribus impuberis tantum: et non patris tenetur. ita debet intelligi. l. iul. al's si pupill⁹. s̃. eo. nihil diuinando. Dy. illud verũ vt ibi dixi. ⁊ hoc operaretur existentia sui heredis incommodum pupilli cui facta est substitutio vt decedat testatus. Sed contra hoc videtur qd̃ hereditas paterna ⁊ pupilla. habentur sicut plures portiones vnius hereditatis. vt. l. quidam elogio. C. eodem titu. ⁊ tũc si quis primo habeat partem ex institutione: cogitur habere ex substitutione et econuerso. vt. l. si tu ex parte. s̃. eo. ergo sicut si adit paternam cogitur habere pupillarẽ: vt dictum est. ita si primo adit pupillarem cogitur habere paternã. Ista est fortis ratio in tantum qd̃ iurisconsul. iul. hoc dicebat in. d. l. iulia. ⁊ arbitror pro certo quod hec fuerit ratio que mouebat eum cum reprehenditur ibi a marcello. Respondeo ad dictam rationem: nam illud qd̃ qui habet paternam cogatur habere pupilla. est in fauorem pupilli: vt decedat testatus: ideo trahit ad se pupillarẽ: tanquam ad partem hereditatis paterne: sed quando hoc esset contra voluntatem pupilli: tunc nõ procederet dicta equiparatio: ita est in proposito: vt ibi dicit text: repugnat enim vtilitati pupilli. vt ibi dixi in text. Redeo ad verba Dyn. Secundo casu quando solus extraneus institutus est a patre: et impuberi filio exheredato substitutus: non potest habere pupilla. sine paterna: quia ad hoc vt confirmentur tabule pupilla: oportet adire hereditatem. ita intelligitur lex sed si plures. paragrapho si ex asse. de vulgari et pupillari. et supra eodem. lege quesitum. ad trebellianum. lege ita tamen. paragrapho qui suspectam. Dynus. Sed si poneremus istum institutum esse minorem: posset minor adire paternam et petere restitutionem: ⁊ essent confirmate tabule pupillares ⁊ sic haberet pupilla. sine paterna. Redeo ad verba Dy. Tertio casu qñ solus alius filius in potestate existens est institutus ⁊ impuberi filio exheredato substitutus. ⁊ tũc aut se immiscuit pater-

a ¶ Aristo. iuito accrescit. Cõtrarius in hoc fuit Bar. i l. testõ. C. d̃ impu. et ꝯ Bar. h̃ ad de Ange. in. l. si is q̃. q̃ cõtinuat cũ. l. hereditatis. s̃. eo.

b ¶ Ut. l. nõ solũ. et vide Bar. p intellectu isti⁹. l. non solũ. in. l. si pater. ff. d̃ priuil. cre. vbi sibi cõtradicit. et gl. sin. in illa. l. circa mediũ gl. mag. in v̄. meli⁹. ⁊ vide Bar. in l. testõ. C. d̃ impu. vbi sibi ꝯtradixit. Andr. barba.

c ¶ Uer. ergo si minorũ. certe ille ver. loq̃tur in alio casu vnde dic qd̃ dictũ Bart. pbat̃ in. l. si fili⁹ q̃ patri. ſm vnã lect. quã tz ibi Bar. in ij. col. ⁊ ibi de hoc dixi. s̃. d̃ vul. et pupil.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

* Pro ꝯcordia. Aduerte qꝫ in actione sũ maria ad exhibẽdũ ꝓcedit ꝓ viam iuramẽtr̃ita allegat bar. tenere in l. si liber. alias thesaurus. ff. ad exhi. Contrariũ alle. tenere in hac.l.j.sol. dupler primo qri. d. l. thesaurꝰ verũ dicit vbi agit ꝫ modico ꝓiudicio secus si de magno| vt i hac.l.j.vt ipse Bar. hic sentit i d.l.thesaurus. vel et scõ id qꝫ dixit in. d. l. thesaurꝰ. dzintelligi sane z limitari vt in hac.l.prĩa. Posset et tertia dari sol.q̃ est vera ꝑm bar. i hac.l.j.vt qꝫ dixit in d.l. thesaurus. procedat qñ q̃ritur an iter. sit petẽtis alias non.

nec nullo modo abstinuit: z hzc trãꝫ sicut extraneus: aut se immiscuit: et post immixtionez se abstinuit per restitutionẽ: z tũc quia tab. pupil. remanent firme: poterit habere pupil. sine paterna: vtvidetur loqui prima facie l. si filius qui patri. s̃. de vulg. et pup. Aut ab initio se abstinuit: z nullo modo se immiscuit: et ille casus non est omnino expeditus ꝑm glo. que est in d.l. quidam elogio. nam quidã dicũt qꝫ poterit habere pup. sine paterna. per l. cũ quasi. §. sed z si. de fideic. lib. Alij dicũt qꝫ illud spãle fauore libertatis. z ideo dicunt substitutũ nõ posse habere pup. sine paterna. cũ tabu. pupil. nõ sunt cõfirmate. eo qꝫ nõ est adita hereditas ꝑis. vt. l. ij. §. adeo s̃. de vulg z pup. Tu vero audacter dicas tenẽdo primam opinionez qꝫ poterit habere pupillarem solã. nam sola existentia sui heredis absqꝫ aliqua immixtione seu aditione confirmat substitutionẽ pupillarem z fidei cõmissa vniuersalia: que ad cõfirmationẽ aditionẽ seu immixtionẽ requirunt. vt. j. ad treb. l. ita tñ. §. si pater. ita dz intelligi nec est opus diuinare. 7 s̃. eo. l. filius qui se. z de vulg. z pup. l. si filius qui patri. z hoc patet ibi duz dicit onerib⁹ nõ sponte susceptis. ꝛc. Si eñ poneres immixtionẽ precessisse: nõ inuitus necessitate iuris ciuilis: sed sua immixtiõe volũtaria obligatus esset. z hoc qñ solus sꝰ heres est. sed si cũ alio: sola existẽtia sui heredis nõ inducit cõfirmationẽ tabu. pupil. nec fideicõ. vt. j. ad treb. l. apõ iulia. §. idẽ iul. z põt esse ratio: qꝫ cuz testatoz sibi ꝓuidet instituendo plures: quoz vnius aditione poterãt oia cõfirmari: nõ curauit iurisco. ꝓuidere: vt haberẽtur ꝓ ꝓfirmatis. vt. C. de pac. cõuen. l. fi. j. de ꝓcario. l. z haber. §. cũ quis. Per hoc patet in quo versetur ꝓuilegiũ sui heredis in. l. si filiꝰ. de vulg. z pup. qꝫ extraneus in- 1 solidum institutus z exheredato sub 2 stitutus repudiata paterna nũqꝫ cõsequitur pupil. vt in. §. si ex asse. Secus in suo insolidũ instituto propter 4 existẽtiã sui heredis. ita dicit Dy. qꝫ multũ placet z rationẽ dixi in. d. l. filius. s̃. eo. z. d. l filiꝰ qui patri. s̃ de vul 5 ga. z pup. qꝫ intellige nisi talis filius 6 ex cuius existẽtia debent confirmari tabu. pupil. haberet substitutũ vulga 7 rem: qꝫ per se examinaui. in. d. l. si filius qui patri. Redeo ad verba Dy. * Quarto casu qñ erat substitutꝰ impubes cũ alio nõ substituto si impubes solus vel impubes z coheres adiuerint paternã: non põt substitutus habere pupil. sine paterna. ar. d. §. filio. l. sed si plures. de vulg. Sed si adiuit coheres solus z nõ pupillus cũ per eius aditionẽ cõfirmatũ sit testim̃ impuberis: poterit habere pup. sine paterna. vt. d. l. ita tñ. §. qui suspectam si nec impubes nec coheres adiuit non valet pupil. et ideo ex eo nõ defertur hereditas: vt ꝓdicto. §. si ex asse. z. l. ij. §. adeo. de vul. z pup. z ad treb. l. apud iul. §. j. ꝑm Dy. qꝫ intellige nisi coheres esset suus: tunc existẽtia sui heredis operaret ꝯfirmationẽ: vt dixi in. d. l. si filiꝰ q̃ patri. Redeo ad verba Dy. Quinto casu qñ instituit⁹ est impubes vna cũ substituto: nõ põt habere pupil. sine paterna: qz aut adiuit solꝰ impubes z nõ põt separari: qz bona sunt immixta: aut nullus adiuit z nõ valet testim̃ impuberis: vt. l. ita tñ §. qui suspectã. ad trebel. z. l. sed si plures. §. filio. de vulg. z pupil. ¶ Quid ergo si adiuit solꝰ impubes paternã vel solus coheres z ꝓ restitutionem abstinuit? Ex ꝓdictis patet rñsio ꝑm Dy. ꝓdicta intellige nisi coheres impuberis esset frater eiꝰ z in ptãte testatoris: tũc enim vtroqꝫ ab initio abstinẽte valerẽt tabu. pup. per existentiã sui heredis. vt dixi in. d. l. si filius qui patri. Redeo ad verba Dy. sexto casu qñ substitutus vna. i. cũ alio filio est instituitus. dico qꝫ si adiret coheres paternã põt substitutꝰ habere hereditatẽ impuberis exheredat⁹ sine paterna. alias nõ posset qz nõ valent tab. pupil. vt. l. quesitũ. s̃. eo. Hic finiũt verba Dy. ¶ Tertio nõ põt ꝯcõtingere qꝫ diuersoz hereditas deferꝛ mihi ex dispositione vni⁹: puta si sim substitutus pluribꝰ filijs impuberibus an possim vnã amplecti z aliã repudiare. Dic si adeo paternã z cogoz habere oẽs pup. vt. l. quidaz elogio. C. eo. si illam non adeo z sine illius aditione valent pup. qꝫ qñ sit: ꝑz ex ꝓdictis. tũc possum vnaz amplecti aliã omittere: esset enim contra vtilitatem impuberis. qz forte metu vnius nulliꝰ hereditatem qꝫ acquireret. vt. l. iulia. alias si pupil. s̃. eo. ideo vna aliã ad se nõ trahit: vt dixi. ¶ Preterea ex testamẽtis diuersoz nõ est ius accrescẽdi. vt. l. si sub ꝯditione. qui. mo. vsufru. amit. Circa quã tñ relinquũtur plura legata dicvt. j. de leg. ij. l. ij. cũ. ll. seq. z hoc ꝓ declaratione huius subtilis materie.

¶ Quemadmodum testamenta aperiantur inspiciantur z describantur. Rubrica.

¶ Testamẽtum petitur aperiri officio iudicis.
Hoc edictũ hz locũ qñ quis cõfitetur se habere tabulas nec assignat causam quare nõ dz exhibere.
Quo ordine imploratur hoc officium iudicis.
Quando constat qꝫ quis habet tabulas: sed nõ dicit se nolle exhibere quo iure procedetur: z que cause cognitio requiratur.
Que ꝓbatio requirat in hac summaria cognitiõe.
Juramentum calumnie in hoc edicto prestatur per procuratorem.
Hoc edictum ꝓ quibus vltimis voluntatib⁹ habeat locum.

Omnibus. ¶ Prio põit mẽtẽ edicti. Scõo rõnẽ. Tertio incipit expõere. s. ba ibi: rõ. tertia ibi: si qs.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

¶ Dicit ter. quicunq; ꝛ quoꝝ intereſt et veriſimile eſt qđ animo calũniandi nõ poſtulent. Dy. duo habemus videre. primũ quo ordine peruenīat ad aperiendum teſtm. ꝛ iſtud dicã hic. ſcđm poſtq̃ ad hoc debet deueniri qualiter aperiatur ꝛ inſpiciaꝫ et deſcribaꝫ. ꝛ de hoc dicã in. §. fi. ¶ Circa primũ † quero quo iure petaꝫ teſtm aperiri ex hoc edicto. Rñ. officio iudicis. vt patet ex ter. dũ dicit facturũ ſe põtorꝝ pollicetur. vt. ff. eo. l. cũ ab initio. C. eo. l. ij. no. ad circulum arboris actionũ. Et Jo. in arbore nõ fecit circulum huic edicto: oſtẽdens qđ ex eo nõ oriebaꝫ actio. Scđo † q̃ro qñ hoc edictũ habeat locũ. Breuiter qñ quis cõſitetur ſe habere tabu. nec aſſignat cauſam quare nõ debeat exhibere. ꝛ ſic nõ põtendit. vt. ff. eo. l. ij. §. fi. ꝛ. ff. de tab. exhi. l. j. §. j. Si enim negaret ſe habere vel diceret ſe nõ debere exhibere. haberet locũ interdictũ de tab. exhi. vt in. d. ll. ¶ Tertio † quero quo ordine imploꝛabitur hoc officium. Rñ. ante oĩa fient interrogationes vtrũ habeat tabu. vel nõ: ꝛ ſi dixit ſe habere. vtrũ cõtendit ſe exhibere vel nõ. arg. l. vbicũq; a. §. de interro. ac. Jta dicit Jac. de are. Item Ro. in libello ſuper tit. de tab. exhi. ¶ Quarto quero ſi † cõſtat q̃ habeat tab. tũc: et nõ dicit nolle ſe exhibere: quo ordine ꝓcedetur dicit gl. que eſt hic ſuper verbo alieno. ſ. q̃ nõ ꝓcedatur in forma iudicij ſicut dicimus in bo. poſ. vide hanc gl. certe in bo. poſ. nõ eſt neceſſe qđ citet pars vt. l. iij. §. acquirere. ꝛ q̃ ibi no. j. de bo. poſ. qũo ergo hoc ꝓcedet. ¶ Preterea ter. j. in. l. prī. §. ſi dubitetur. dicit q̃ dz fieri cognita cauſa. ergo parte citata. vt. l. in cauſe §. cauſa cognita. s. de mino. Ad hoc vt iſtud edictũ habeat locũ requiritur qđ quis non dicat ſe nolle exhibere. Jdeo aduertendũ. qñq; ille a quo petitur exhiberi cõſitetur ſe debere exhibere. tũc fit ſibi preceptũ iuxta. l. ſi debitor. s. de iudi. et nõ fit in forma iudicij: vt ibi patet. Et hoc modo poteſt intelligi illa gl. qñq; hoc modo nõ cõſitetur. ſed dicit. dñe iudex bene habeo teſtm: ſed dubito vtrũ teſtator viuit vel ſit mortuus: vel an iſtius interſit: illo caſu retiã habebit locũ hoc edictũ. nõ enim dicit ſe nolle exhibere vel nõ debere: ſed an debeat dubitat. ita loquit j. l. prī. §. ſi dubitet. tũc adhibet ſummaria cognitio vt. d. §. ſi dubitet. Et ſi peterent tabu. aperiri: tunc nõ eſſet neceſſe qđ alia pars citaretur: ſed ſi peterẽtur tab. publicari vel tradi parti. tũc deberet pars que ledi poſſet citari vt veniẽtes ab intestato vt. l. j. j. de tabu. exhi. ꝛ. l. nam ita diuus. de adopt. ¶ Quero que † probatio requiratur in iſta ſummaria cognitione. Dicit gl. per iuramentũ partis. vt. l. theſaurus. ad exhi. l. iij. C. e. illud eſt verũ: ſi queratur de probãdo an partis interſit. ſed ſi debent alia pbari. vt puta mores teſtatoris de qua dubitatur. tũc requiritur alia pbatio per famãve l per vnũ teſtem. vt. l. ij. §. ſi dubitet. j. eo. fateor tñ qđ iudex dz aperire tabu. ꝛ primo ipſe videre. ꝛ ſi reperit petentem eſſe in manifeſta calũnia: quia eius nullo modo intereſt: nõ oſtẽdet ſibi. ſicut eñ particulam ad eũ non pertinentẽ nõ iubet ſibi edi. ita ſi totum manifeſte videt ad ſe nõ pertinere. vt. l. argẽtarius. §. edi. s. de eden. ¶ Quero † an iſtud iuramentũ calũnie poſſit põſtari per procuratorem. Bto. dicit qđ ſic vt. l. qui bona. §. ſi aliena. de dã. inſe. ¶ Quero † pro quibus vltimis volũtatibus habeat locũ hoc edictũ. gl. dicit q̃ pro teſtamẽto in ſcriptis. Item pro teſtamento nũcupatiuo per notariũ in ſcriptis redacto ꝛ bene. Item pro teſtamẽto perfecto ꝛ imperfecto. vt. l. proxi. §. j. quod dic. vt ibi ꝛc.

Ratio. ¶ Nota hãc regulã in his que ex teſtõ dependent nõ poteſt tranſigi nec veritas diſquiri niſi inſpectis ꝛ cognitis his teſtamenti. hoc enim examinat glo. ꝛ ego examinaui in lege de his. ſupra de tranſact.

☞ Teſtis negãs ſũum ſigillum an faciat vacillare fidem teſtamenti.

Teſtis vnus de ſcriptis in teſtamẽto vel inſtrumento: ſi ille cõtradicat quando reddat inſtrumentum ſuſpectum: ꝛ nu. 7.

Quo fiet apertio teſtamenti qñ eſt certum qđ debet aperiri.

Quando teſtamentum petitur aperiri inſinuari ꝛ publicari quo fiet.

Si in dubium reuocatur de vitꝫ teſtamenti quid agendum.

Inſtrumentũ ꝓbatur ſcriptum manu alicuius vel eius dicto ſi viuit vel per comparationem.

Si omnes teſtes in inſtrumento deſcripti cõtradicunt inſtrumẽto: inſtrumentum reprobatur.

Si duo teſtes deſcripti in inſtrumento cõtradicunt dicente ſe nõ interfuiſſe: inſtrm redditur falſus. niſi p alios teſtes approbetur.

Quando teſtes dicunt ſe nõ recordari an interfuerunt vel non inſtrumentum remanet validum.

Si teſtes dicunt aliter fuiſſe ſcriptũ q̃ fuerit actum an inſtrumentũ reddatur falſum.

Qui ſubſcripſit inſtrumentum illud e impugnare poteſt ꝛ quomodo.

Si ex non deſcriptis in inſtrumento contradicunt illi quot teſtes requirãtur ad impugnandum inſtrumentũ.

¶ Omnibus. vbicunq; Adde not. per Bal. in l. ij. C. de teſti. in. ij. et. iij. q.

¶ Poſſet citari. in publicatiõe teſtamẽti debent citari. Adde Bar. poſt Bal. in l. j. ꝛ. ij. C. de teſta.

Andre. Poma. ¶ Probatio requiraꝫ. vide Angel. conſil. ciiij. i fi.

¶ Jurm. p iurm. pbaꝫ intereſſe. ſ. Ange. i. l. ſi qs ex argẽtarijs. §. exigit vbi vide dicit q̃ illud dictũ eſt falſum: quia. d. l. ſi qs. §. ex hꝭ. ꝛ. §. primere. ꝛ. l. prętor. §. j. de edẽ. vbi expedit. qđ appeat de vtilitate petentis. nec obſt. l. theſaur. hic alle. q̃ ibi loquit de alia exhibitione iuſtroꝛum. Item non ob. d. §. exigit. q̃ ibi loquit qñ ꝓſtabat rẽ ad petẽtẽ ptinere: et tñ ãno tollitur. vide Bar. i. l. ſi is a quo. vt in poſſ. leg.

¶ Partis interſit. et eſt alia gl. .iij. §. ſcindum. ad exhib. i ff. ſummatiz.

¶ Ratio. Vide Bartol. de iſtis verbis in. l. de his. s. de tranſac.

Andreas Pomate.

¶ Si quis neget. de materia. vide Aler. ꝑſi. cxlvij. in. ij. volu. ꝛ cõſi. xxvij. eo. vo. Anna. cõſi. xcvij. Are. in. §. item verborum. inſti. de inuti. ſtip. Barba. ꝑſil. xlvij. in. j. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

b ¶Si quis neget. obscure loquitur. no. de sigillo. et adde Bar. in l. que dotis. in prin. cum cōcor. in ver. sigillo muniri. ff. fol. matri. ⁊ ibi dicitur qō in l. condenda non est opus sigillo principis ⁊ cōtractus p̄batur per sigillum vbi deficit tabellio. vt no. in. c. ij. de foro cōpe. in. vj. in nouella. facit. l. hac cō sultissima. §. fi. C. qui test. fa. pos. ⁊ i. l. si vn⁹. a C. ō testa. sigillus hȝ vim cōfessiōis ⁊ confirmatōis: vt no. in. l. ū. C. de rebus alie. ñ i alie. sine lis: teris: ramē mutum ⁊ incertum est testamenti sigillum. et ideo per solius sigilli mutationem nō p̄batur commissio p̄sertim specialis. vt no. in. c. ḡuis. de pact. in vj. in nouella. sed aliud est sigillum alterius fidei cō mittere aliud characterem imponi. Inno. in. c. quoniam contra. de proba. dicit qō delegatio potest p̄bari per sigillum delegantis. ⁊ vide Bal. in. l. si qui per calumniam. C. de episco. ⁊ cleri. et in. l. pacta nouissima. in vlti. col. de pac. C. ⁊ vide Bal. in. l. j. in vlti. col. de procu. ⁊ an sufficiat solum sigillum mittentis epistolam. vide Bar. in rubri. ff. orum. per istum text. ⁊ de materia vide Cano. in ca. post cessionem. de proba.

✠Andreas Pomate.

c ¶Uero sigilli. vide aliqua p. Alex. in. l. que de eis. ad fi. ff. soluto matrimonio.

✠Andreas Pomate.

d ¶Utrū sit verū. vide Barb. cōsi. xlij. in. ij. col. j. vo. vide etiam Alex. consi. cxlix. in vlti. col. ij. vol.

e ¶Suspectū. Nō testes ꝓbant cōtra instrm et qñ eorū dicto stetur. adde gl. super verbo vidisse. in. §. si vo absunt. in auth. de here. ⁊ fal. ⁊ si quatuor testes descripti dicūt vnū: duo cōtradicūt statur illis quatuor p̄m glo. in. §. item verborū. insti. de mutu. stipu. doc. in. c. cū ioannes. de fide instru. ⁊ in. l. in exercendis. C. eo. ti. ⁊ vide Ang. ⁊ imo. hic ⁊ gl. in. d. §. item verborū de quo per Inno. Jo. an. et Jo cal. in. d. c. cū Jo. ⁊ c. tertio loco. de ꝓba. vide Ange. ⁊ Bal. in lec. antiqua. in. d. §. qō fere. ⁊ Bald. in. l. optimā. de cōtrahen. stip. ⁊ in. l. nullus. C. de testi. q̄ dicit ꝙ propter arduitatem negotij testes debēt examinari coram honestis personis. Adde videnda post hanc apostillam que cōsuluit Bal cōsi. lv. iij. vol. et hanc additionē vide per Alex. cōsi. xxvij. ij. li. sed latius vide per Pano. in. d. c. heredes.

✠Andreas Pomate.

f ¶Si tabellio viuit. Vide Alex. consi. cv. in. ij. col. ij. vol. ⁊ consi. clxvj. in. ij. dubio. ij. volu. ⁊ consil. cj. in iij. volumine.

13 Testes non descripti in instrumento contradicentes instrumēto qualiter habeant deponere.

14 Testis examinat⁹ a notario si dicit notarū scripsisse qō nunq̄ dixit, cui stetur. remissiue.

Si quis neget. [a] Unus ex testib⁹ necessarijs ascriptis in testō contradicens: idem testamēti facit vacillare. h. d. Dicitur enim suū qō dicitur a se appositum. Jaco. de are. dicit testez agnoscere cum forma sigilli non appareat in testamento. Dyn. Reuoco ꝙ in dubium si testis negat suum sigillum vtrum dubitetur de virtb⁹ testamentum ⁊ incertum est testamenti sigillum. et ideo [2] per solius sigilli mutationem nō p̄batur commissio [d] p̄sertim specialis. vt no. in. c. ḡuis. de pact. in [e] vj. in nouella. sed aliud est sigillum alterius fidei cō mittere aliud characterem imponi. Inno. in. c. quoniam contra. de proba. dicit qō delegatio potest p̄bari per sigillum delegantis. ⁊ vide Bal. in. l. si qui per calumniam. C. de episco. ⁊ cleri. et in. l. pacta nouissima. in vlti. col. de pac. C. ⁊ vide Bal. in. l. j. in vlti. col. de procu. ⁊ an sufficiat solum sigillum mittentis epistolam. vide Bar. in rubri. ff. orum. per istum text. ⁊ de materia vide Cano. in ca. post cessionem. de proba. [3]

¶Uero ꝙ vtrum sit verū regulariter qō dictū vnius testis de ascriptis in instrumēto reddat instrm suspectū, Bl. notabiliter dicit aut preter illū remanent tot testes quot sufficiunt ⁊ instrm non redditur suspectū, alȝ secus. p̄batur per ter. in l. cū tabule. j. de bon. pos. ꝓm tabu. qō tenet Inno. in. c. cū Joannes. de fide instru. ⁊ ibi per Jo. and. Idem Ja. de are. ⁊ Ly. refert in. l. in exercendis. C. de fide instru. vide gl. et signa quia est no. ¶Pro declaratiōe materie ꝙ qro postq̄ certuȝ est qō testamentū debet aperiri: qualiter hoc fiet? Rsideo si quidem testes sint p̄sentes facilis est cognitio: quia vocabuntur omnes vt sua sigilla recognoscant. vt. l. cum ab initio. j. eo. si vero omnes nō sunt p̄sentes vel nullus ⁊ res vigeat aperitur coram honestis personis. vt. l. ij. C. e. ⁊ j. e. l. sed si quis ex signatoribus. Et hoc est verum si aliquis petit tabu. aperiri tantum vel etiam respici ⁊ scribi: non dico insinuari vel publicari: quia tunc requirit [4] alia solennitas. vt statim dicam. ¶Quero ꝙ quid si aliquis petit aperiri insinuari ⁊ publicari? Respondeo tunc debent citari omnes testes et iurare et interrogabuntur an sua sigilla recognoscunt ⁊ subscriptiones. et si non sunt presentes non cogentur venire: sed mittetur ad eos. vt. l. cum ab initio. et. l. sed si quis. infra eodem. et iudex publicabit eorum dicta et tenorem illius schedule: et tunc decetero habet vim publici instrumenti. vt lege publicari. C. de testa. et hoc tangam j. eodem. l. proxima. in princip.

¶Restat hic ꝙ videre vltra quomodo hi testes contradicentes instrumento impugnent instrm. dic m. in. l. proxima. ⁊ ad declarationez presentis materie quando reuocatur in dubium qñq̄ de virtb⁹ testamenti. quia per doctores multuȝ intricate traditur. ideo dic qñq̄ reuocatur in dubiū vtrū instrumentū sit scriptū manu eius de quo ꝺ: ⁊ tunc si tabellio viuit: [f] eius dicto statur. vel si nō viuit per cōparationem literarum approbatur. ⁊ facit plena fides. vt. l. si quis decurio. C. de falsis. ⁊ in auth. de fide instru. §. si vero moriatur cū. §. seq. ⁊ no. in auth. at si contractus

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

de fide instru. ¶ Quęq; reuocat in dubiū veritas instrumēti an sit verū qđ scriptū est in eo. ꝛ hic aduertendū est. aut cōtra instrumētū nil probat. et in dubio statur instro. ⁴ vt. l. cū pter b⁹. C. de pba. aut cōtra instrm aliqđ pbat. et hic aduerte. ¶ Quęq; ꝛ dicūt in instro oēs testes ibi ascripti. dicētes se nūq; interfuisse: et tūc dicūt quđ qđ per hoc instrm nō reprobat qz quilbet illoꝝ est singularis in dicto suo. ergo non facit fidē. vt. l. iureiu. C. de testibus. extra de electio. c. cū dilecti. sed hoc est falsum cū dictū vnius testis ascripti in instro faciat vacillare fidē instrumenti vt hic: multomagis si oēs. ¶ Preterea testes adhibentur in instro: vt per eos adhibeat fides instro. vt in aut. de fide instrumentoꝝ. §. si vero. sed nunc p eos fides nō interponitur. ergo ꝛc. ¶ Et pro hoc videt casus extra de probationibus. c. tertio loco. et. c. tam literis. in fin. de test. et ista est veritas. Ad cōtrariū 9 rident quidā. Primo qñ vnus dicit se nō interfuisse: i videtur de alio dicere qui non potuisset esse ibi quin vidisset sed hec non est bona rō: qz alij esse potuissent quos ille non vidisset nisi diligenter et subtiliter aduertisset: sicut modo hic in f hol s sunt multi de quibus nescirem dicere an sint vel n on: nisi diligēter aduerterē. alij rident qz sufficit b qz testes sint cōcordes in dicto: licz in rōne sint diuersi. vt no. in. l. ob carmen. in fine. §. de testi. Sed hic oēs cōcordant in dicto: dicentes instrumentū esse falsum: sed hec rō nō est bona: qz aliquid esse falsum vel nō: spectat ad iudicē inter lectus. vnde testis non interrogatur de hoc: sed super aliquo facto an id fuerit vel nō fuerit. c Dic ergo c quod illi testes non sunt singulares: imo sunt pfectes. ¶ Ad cuius declarationē premitto qđ f omnes testes in ratione proxima et immediata sui dicti de necessitate sunt singulares. Nam cum ratio redditur per propriū sensum: vt. l. qui testamēto. in fi. §. de test. et. l. testium. C. de test. quilibet est singularis d de sensu suo: non de sensu alterius: sicut ergo in affirmatiua sufficeret si plures dicerent se vidisse: ita in negatiua si plures dicunt se nō vidisse. illi enim testificantur per approximationem sensus ad rem sensatam: quia dicunt se vidisse: isti per subtractionem sensus a re sensata: quia dicunt se non interfuisse. Et hoc si volo probare instrumentum esse falsum: eo qđ instrumentum est vnum totum: continens id per qđ instrumentum est factum: et coram testibus factum. Sed si quis velit dicere contractum non interfuisse simpliciter: tunc esset necesse quod probaretur per testes aliqua coartatione loci vel temporis: in quo talis contractus diceretur factus: ꝛ qz testes tunc dicerent se interfuisse ꝛ tale quid factum nō esse. ¶ Que e rō c quid si vnus f ex testibus ascriptis in instrumēto f cōtradicit? Distingue: vt dixi. §. aut est supra numerz: 7 aut non: licet Jo. diceret hoc esse speciale in testamēto: tamen omnes doctores dicunt idē in quolibet instrumento. Jnno. in. c. cum Joan. ꝛ Jacob. de aret. ꝛ 8 alij. ¶ Quero ꝛ quid g si duo ex testibus assumptis i g in instrumento contradicunt dicētes se non interfuisse? Quidam dicunt eodem modo aut in instrumēto remanet sufficiens numerus testium aut non: quia illi sunt singulares in dicto suo. Sed dico qz sunt conh testes: ideo instrumentum redditur falsum b: nisi per aliquos testes approbetur vt. l. optimam. C. de con-

a ¶ Statur instrumento statur dicto tabellionis. et adde glo. in auten. de heredi. ꝛ fal. in. d. §. si vero absunt. super verbo quantum ad hoc. vide in auten. sed nouo. si cer. peta.

b ¶ Quod sufficit. vide Bal. in. l. cum antiquitas. ꝛ in trahend. et committen. stipu. et statim dicam. vt tamen cessent ille dubitationes consulo quod fiat articulus illo modo: quod tali loco et tempore tales testes non fuerunt pſentes huic contractui: ꝛ quod vnus non fuit cum alio in dicto loco: nec potuissent esse quin se inuicem vidissent: tunc enim quilibet deponeret de absentia sua ꝛ alterius: ꝛ absq; dubio non essent singulares. ¶ Quero: ꝛ quid si testes i dicunt se non recordari vtrum interfuerint vel non? Jnnocentius dixit qđ instrumentum manet validum: quia cōtra ipsum nihil probatur ꝛc. vt. l. cū l. j. C. ō test. et in. l. ij. in iij. colū. C. de secund. tab. ꝛ bal. per illum text. in. l. j. ad fin. C. si vn⁹ ex pluribus. et Jmol. in. l. inter pares. de re iudica. maxime. i. vj. colum.

✠ Andreas Pomate.

c ¶ Dic ergo. Adde Alex. l. ij. in vlt. col. C. de bono. possess. fin tabu.

✠ Andreas Pomate.

d ¶ Singularis. vide Jo. bapt. in repe. l. admonēdi. in. lx. col. cū seq. ff. de iureiur. Bar. cōsi. lvij. in. ix. co. j. vol. Alex. in materia consi. xlvij. in. iij. volu.

e ¶ Quero. Adde Bal. in. l. j. C. de secun. tabu.

✠ Andreas Pomate.

f ¶ Quid si vnus. Vide Alex. cōsi. clxix. in pe. col. ꝛ cōsi. xvij. in. iij. col. ij. vol. Barba. cōsi. xlij. maxime in viij. col. in. j. vol. ꝛ Jmo. consi. cvj. in fi.

g ¶ Quero quid. Adde qz quatuor testes requiruntur ad reprobandum instrm ꝛ nō minus qđ intelligevt no. per Jmo. in. c. super hoc. de renū. ꝛ ponit Ro. in rub. de arbi. in. xv. q. ꝛ de materia vide late in cōmēto. c. tertio loco. de pba. ꝛ qđ testes reprobātes instrumentū debeāt reddere rationē sui dicti etiā nō interrogati: tenet Bal. sing. in. l. presbyter. ad fi. de epis. ꝛ cle. Adde qđ ad pbandum id qđ esset cōtra presumptionē resultantem ex instrumento semper duo testes sufficiunt. vt per Ang. ꝛ Pau. de cas. in. l. iurisgen. §. quod fere. de pac.

h ¶ Red ditur falsum. ꝛ ideo pōt torqueri notar. ⁹ qñ apparet qz vnus ex testib⁹ falso descriptus est in instrumēto ꝛc. vt in. c. cōstitutus. ꝛ in. c. sedes. de rescr. facit qđ no. in. c. fraternitatis. de test. Bal. in. l. si ex fal. C. de trāsac. Bal. in. c. ad audiētiā. ꝛ in. c. cum abeo. de rescri. ꝛ vidi cōsultū semel d: quodā teste apposito a notario in. instro qui testis illa die erat extra ciuitatē: ita qđ nō poterat interesse. nā si opponitur a parte qđ instrm est falsum est sufficiēs iudicū ad torquendum notarium.

i ¶ Quero qđ si testes. Adde tu ad hec dicta Bar. qđ pulchre ponit Alex. in cōsi. xxxiij. col. vj. et pe. in iij. vol. ꝛ in cōsi. xlviij. col. ix. in. iij. volu.

✠ Andreas Pomate.

h ¶ Si testes. vide Alex. cōsi. xxxiij. in vlt. col. iij. vo. et consi. xlij. in. iij. volu. Et consi. lxxxviij. in. j. colū. ad fi. eo. iij. volu.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ⊰Andreas pomate. ¶Interfuisse ꝓtractui, vide Barb.cōsi.xxiiij.in.ij.colū.j.volu.Alex.cōsi.cxlvij.in peñ.colū.in.iij.volu. vbi querit cui magis credatur an testi an instrumento.

b ¶Quā fuisse actū.qd si test; dicat aliter fuisse actū ꝙ scriptū sit, vide bal.in.l.j.ī prin.de fē. que si.cer. quā. et ad 10 de ꝙ in instrumētis b antiqs: et fic de facts antiqs magis credit instrumentis ꝙ testibus.z ad hoc alle.tex. no. in.l. cēsus. de pba.et ita alle.ro. 12 in.l. ij. de acq. pos.et de hoc est gloss.in.c.tertio loco.de proba.idē si esset instrumētum factū in archiuio publico vel factū in iudicio di cta.l.census.d.l.in donationibus.C.de do. et no. pe. in.l.qui in aliena.in prin.de acqui.here.et ad p̄dicta vide q̄ dixi insit.de acti. §.preterea.et circa.l. census vide oīno Bal.in.l.exēplo.C.de proba.et m ꝓposito Bal.in.d.l.optimā.de cōtrahē.et cōmit.stipu.

c ⊰Andreas pom. ¶In subscriptione.vide Pau. de castro.consilio.cccxlix.alias cccl.alex.cōsi.cxlvij. in.ij.col.ij.volu.

d ⊰Andreas pomate. ¶Dicunt quidā. vide alex. cōsi.xix.in.iiij.col.et seq.iiij.volu.et in vlt.col. Card. consi.lvj.in.iiij.col.

e ¶Quā testi.ad ꝙ vide no.in.d.l.optimam.ꝛc. vide Ly.z Bal.in.l.in exercendis.C.de fi.instru.

f ⊰Andre.pom. ¶Multum cauti. Vide Bar.cōsi.xxxij.in.x.col.j.vol.z consi.xlv.in.iij.colum.eo.vol. et consil.xlvij.in.xij.colum.j.volu.z consil.liij.in.iij. colum.eo.volu.

g ¶Aduerte tñ. Adde Bal.in.l.j.C.de sec.tab.z in.l. si bñ.de minst.test.z Bar.z Bal.in.l.ij.de secū.tabu.

h ⊰Andre.pom. ¶No.cōcluderet.vide Alex.cōsi. cvij.in.iij.col.ij.vol.z consil.cxxxiiij.in.j.col.in.ij.vol.

i ⊰And.po. ¶Est cōsiliū. De isto cōsilio vide alex. cōsi.iij.in.iij.col in.ij.vol.z Alexan.l.ij.in fi.C.de bo. pos.ꝓm tab.z consi.cv.in.ij.col.ij.vol.

k ¶Ultimo. Vide Bar.in.l.si librarius.circa fi. de re gu.iu.z qđ no.Imo.in.c.cū Joannes. de fide instru. et no.in auten.de test.§.si vero quidā.z Bald.in.l.in exercendis.C.de fi.instru.

l ⊰And.pom. ¶Ja.de are.vide alex.l.ij.i fi.C.de bo.pos.ꝓm tabu.remissiue p Feli.in.c.cū cām.in.xv. col.de testi.z.c.audientiā in.ij.col.ad fi.z seq. de prescrip.Imo.consi.iiij.in.j.colum.

in.l.in exercendis. C. de fide instrumentorum. dicit quod requiritur probatio trium vel quatuor testium: cum testes non ascripti in instrumento contradicunt ipsi instrumento. et hoc quidam dicunt z mouentur sic. Instrumentum habet vim duorum testium.z est ibi autoritas notarij: et sic ergo tres ad minus requruntur ad impugnandum: hoc omnes doctores impugnant: quia assumitur bis idem. nam illud totum: scilicet instrumentum cum autoritate notarij habet vim duorum testium. ergo non assumitur postea autoritas notarij iterum: ita dicūt Innocen. Joan. Jacob. de aret. et omnes: glos. alia ratione mouetur ad hoc dicendum: quod instrumentum habet vim duorum testium. ergo ad id reprobādum requiritur maior numerus z potentior probatio: sed si essent duo testes esset probatio paris potentie: ergo instrumētum non reprobatur. Et propter hoc dicunt quidā vt dicit Nico. mat. et Jacob. butri. in quadam disputatiõe ꝙ quādo testes non ascripti contradicunt instrumento est in iudicis arbitrio videre quod preualet: respiciendo vtrum persona notarij sit suspecta: vtrum scriptura habeat in se aliquam suspicionem vel rasuram: tūc crederem potius testibus ꝙ instrumento. Sed si persona notarij esset honesta. illi autem testes essent aliqualiter suspecti: tunc plus creditur instrumēto ꝙ testi. vt.l.optimā. in fi.C. de cōtrahen.z cōmit.stip.z requiritur qđ hec ꝓbatio fiat per testes multū idoneos z omni exceptione maiores: in dubio presumendū esset pro instro. vt.d.l.cū precibus. ideo debent esse aduocati multum cauti in his questionibus. vt fiant ꝓbationes de legalitate notarij z fidelitate z bonitate ipsius: z aduersarius faciat probationē de fidelitate testiū. Alij autem simpliciter dicunt qđ duo testes prevalent instrumēto. Nam instrm habet vim duorū testium ꝓpter autoritatem notarij: sed maiores autoritates sunt duo testes ꝙ autoritas notarij: sed precedens 13 dictū putoverū per.d.l.optimam. in fi. Aduerte ꝗ tamen ꝙ testes non ascripti deponunt cōtra instrumentum debent deponere se fuisse presentes dicto loco z tpe quo contractus ꝺ: fuisse celebratus: alias non cōcluderet eorū probatio: quia alio tpe potuerunt fieri diuersi cōtractus: z diuersi tenoris: sed si testes bene nō recordantur de tpe: est consilium vt fiat vnus articulus quō ille cōtractus semel tantū fuit celebratus inter partes: z si partes hoc cōfitentur dictū testium cōcluderet de necessitate: licet de tpe non recordentur. vt.d.c.cū Ioannes. z hoc consilium de illo articulo fiendo dat ibi tex. notabiliter. vbi etiā dicit qđ de hoc possunt partes interrogari per iudicē: an semel tantū fuit contractus venditionis celebratus inter eos super tali re vel plures. facit. C. si vnus ex pluri. appel. l.j. ¶Ultimo Jac. de 14 ꝗare. inducit hanc.l. ad questionem. de teste examinato a notario qui dicit nunq̄ dixisse qđ notarius scripsit de quo per Jac. de are. hic z hoc in Specu. de teste. §. fi. versi. sed po. ecce. z per Ly. C. de fal. l. si quis decurio. non habetis hic alia.

☞ An tabule testamenti probent antequā cōstet iudice publicentur. Et an si testamentum est publicatum secundum solennitatem. l. proxime: an faciat fidem nisi ostendatur originale. viu. z.

Tabularum.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Tabularum. Dicit tex. publicū a nō dicas publicū. idest autenticū: sed publicā vtilitatē respiciens. ¶ Quero vtrum tabule testamenti probent antequā coram iudice publicentur. Respond. quoddā est testamentū nūcupatiuū de quo rogatus est publicus notarius. Et id facit fidem si est publicatū a notario: et ita de consuetudine est obtentū ꝛ de iure ꝑm quosdā. vt l. fi. C. de fideic. ō. et ibi no. et l. ij. C. de test. quoddam est testamentum in scriptis: et hoc quandoq; est scriptum manu priuata sigillatum et subscriptū a testibus ꝑm formā. l. hac cōsultissima. C. de testa. et tunc interim est priuata scriptura: nec fidem facit nisi coram iudice publicetur: vt dixi. s. l. proxima. vnde si testes interim mouentur non valeret illud. vnde periculum est facere testamentum in scriptis. Quoddam est testamentum in scriptis factum manu priuata sigillatum et subscriptum a testibus. Sed notarius est rogatus a testatore quomodo testator profitetur illud esse suum testamentum et quomodo fuit sigillatum et subscriptum a testibus: tunc illud facit fidem sine alia probatione vel publicatiōe iudicis. ita dicit gl. et notabiliter intelligebat hanc glo. Jaco. butri. qō placet si enim creditur notario in testamento nuncupatiuo vbi rogatus est tam de tenore testamēti quā de solennitate: multomagis creditur sibi in hoc testamento in scriptis in quo est rogatus de solennitate tantum. ¶ Quero ꝛ si testamentum est publicatū ꝑm solēnitatē quam dixi. s. l. proxima. an faciat fidē nisi ostendatur originale Videtur quod non. vt lege publicati. C. de testamen. Breuiter dicas aut fuerūt citati hi quorum interest: et facit fidem. vt l. optimā C. de contrahen. ꝛ cōmit. stipula. l. fin. C. de rela. nec debet originale exhiberi: nisi aliquis vellet illud redarguere de falso: tunc debet exhiberi vel fides fieri saltem per iuramentum quod originale habere nō potest. vt l. fi. C. de fide instru. sed si pars non esset citata non faceret fidem vt in auten. si quis in aliquo C. de eden.

1 ☞ Pro testamento falso imperfecto hoc edictum habet locum.

2 Pro testamento vero imperfecto habet locum hoc edictum.

3 Si testamentum apparet cancellatum interlineaturis potest tamen peti vt publicetur: et notarius debet illud publicare cum interlineaturis et rasuris: et de illis mentionem facere.

Testamentum. Omnis scriptura q̄ prima facie continet vltimā volūtatem pertinet ad hoc edictum. hoc dixi. ¶ Sup. infra ad. l. corneliam de fal. l. si quis legatum. glos. facit tres casus. ¶ Primo pro testamento falso et nō perfecto non habet locum hoc edictum nec etiā edictum de tabulis exhiben. vt ibi: illud est verum si cōstat esse falsum et imperfectum: non enim interest alicuius habere illud: non quo ad cōmodum: quia falsum: non vt posset accusare alium de falso: quia imperfectum: et sic crimen non est commissum vt. l. contraria. facit. l. qui falsas. C. de falsis. ¶ Secundo ꝛ dicit glo. pro falso et perfecto locum habet hoc edictū et illud: hoc etiam potest esse verū: quia interest nostra habere illud instrumentum: licet sit falsum: vt possimus illū de falso accusare quandocunq; perfecit crimen. ¶ Tertio dicit gl. ꝛ pro vero et imperfecto similiter habet locū vtrūq;: hoc est etiam verum. ¶ Potest enim mea interesse habere testamentum verū licz imperfectum: vel quia sum de liberis vt. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. de testa. vel quia volo probare voluntatem defūcti que probatur per testamētum imperfectum. vt. l. fi. §. de reb. eo. vel volo vt habeam probationem obligatiōis naturalis que resultat ex testamento imperfecto ꝑm glo. in. l. error. C. de iuris et fac. igno. et. l. j. §. de condictio. indeb. quod est verū. vt probatur in. l. in testamēto. j. de manu. iste. ¶ Et hoc etiam dico qō si testamentum ꝛ appareat cancellatum cum interlineaturis et rasuris quia nihilominus potest peti quod publicet vel quod notarius reddat in publicā formam. pro hoc facit. s. l. proxi. in fi. tamen debet notarius publicare cū omnibus interlineaturis et rasuris et mētionem de eis facere vt sic nō plus faciat de fide exemplum quā originale. licet publicatuz remaneat suspectum. vt. s. l. proxima. in fin. facit qō not. per Inn. in. c. quoniā cōtra falsam. de probatio. ¶ Quero si primum testamentum est reuocatum per secundum an posset peti publicatio. videbitis in. §. proximo.

☞ Notarius cogitur publicare primum testamentum licet reuocatū nō potest illud lacerare ad petitionē testatoris et licet testator cancellet non tamen debet dare copiam.

Si plura. Nota ꝛ secundū vltimam lecturam qō notarius cogitur publicare testamentum primum q̄q̄ testator id reuocauerit per seruum

a ✠ Andreas Pomate. Vtrum tabule. vide Cepo. cōsi. xcvj. et. xcix.

¶ Publicentur. et de hac publicatione testamenti et priuilegij et etiam testium vide etiam Innocē. in c. albericus. de test.

b ¶ Vnde periculuz, adde glo. C. e. l. ij. et Inn. in. c. Post cessionē. de prob. et in. c. ij. de fide instru.

c ¶ Quoddam est testamentū. ꝛ vō bar. consi. cxij. incip. viso testamēto predicto ꝛ his q̄ ibi cōsuluit vale re testim manu publica scriptum: licet testes sint mortui. allegat hāc glo. quam dicit communiter doc. seq. an. B. ✠ Andreas Pomate.

d ¶ Si notarius. vide ce. cau. xij. in. ij. co.

e ¶ Hāc gl. et sequitur hanc gloss. Bal. in. l. j. in. ij. col. C. de testi. et ibi etiam Bar. in. ij. lectu. et secundū Ange. et Sali. ibi ista glo est singularis.

f ¶ Ar in auten. Adde Barto. ꝛ que dixi in. l. ege pub. de test.

g ✠ Andreas Poma. ¶ Primo. Idem etiam in statuto faciente mentionem de instrumento seu testō quod intelligit de valido. Barb. cōsi. lj. in. xxij. colū. j. volumine.

h ¶ Potest peti. qō intelligit vt no. Bar. in. l. diuus. §. idem senatus. et qō ibi dixi de fal.

i ¶ Si plura. no. quod licet notarius fecerit primo testamentum q̄q̄ testator id reuocauerit per seruum

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

non debz notarius ad petitionem testatoris
primum dilacerare: imo dicit Joan. andre. in. c. acce
pimus. de fide instrumento. quod si aliquis lacerat
instrumentum productum in iudicio quod quantum 1
ad contenta in instrumento standum iuramento eius q̃
prendit in
tereſſe. Et
ad queſtio
nem Bar.
bene facit
l. qui tabu
larum ff. ꝺ
fur. vbiter.
not. et ſub
dit Joan.
andre. in.
dicto. c. ac
uerit per secundum: interest enim no
stra habere illud forte quia volo secũ 2
dum redarguere de falso vel de nulli
tate et similia. ꝛ per hoc dixi semel cui
dam notario interroganti me quod
ad petitionem testatoris non poterat
nec debebat testamentum dilacerare 3
ita quod oĩno nõ reperiretur sed si te
stator vult cancellet. licet enim sic re- 4
cepimus, quod in questione predicta pena est arbi
traria. Adde quod not. moder. in lege si quis id q̃.
paragrapho primo. de iurisdi. om. iudi. et Bald. in
lege prima. de fide instru. et dixi in lege si de posses
sione. C. de probatio. vide ad Barto. hic not. in lege
acta. de pena iudicis ꝛc. adde de lacerante instrumẽ
tum productum qualiter debeat puniri et an iudex
delegatus in illa causa possit lacerantem instrumen
tum punire. Pe. de anch. cons. clxxij. a

a ¶ Probetur mortuus. quomodo probetur aliquem
esse mortuum. vide no. Barto. in lege quoties. C. de
naufra. lib. xj. et dominum Anto. in. c. in presentia. de
proba. Bald. in lege conuenticulam. de episco. et cle
ricis. in vlti. columna. Barto. in tract. de teste in. iiij. b
char. vbi plena gloss. in. c. quoniam frequenter. §. sin
autem. vt lite non cõtesta. que tenet quod per famã.
et vide omnino Cyn. et Barto. in lege si quidem. so
luto matri. qui tenet quod de morte de longinquo lo
co vel antiqui temporis sufficit probare per famam.
cui autem incumbat onus probandi mortuum esse
vel viuum. vide Barto. in dicta lege si quidem. ꝛ ad
de quod heres producendo instrumentum antiquũ
eoipso dicitur facere fidem quo ad remedium. l. fin. 1
C. de edic. diui. secundum Barto. singu. ibi. in versi
cul. quero vtrum substitutio. et qualiter mors proba
tur. vide Guil. de cu. in lege cum debitoris in princi.
C. de iudi. et vide dominum Abba. in. c. in presentia.
de sponsa. et Bartol. in lege genero. et in lege finali. c
de his qui not. infa. et Joan. andre. post specula. in
titu. de no. cri. §. fama. circa medium. Ad hanc apo
stillam. vide Bal. consi. xxxiiij. et. cccciij. j. volu.

b ⁂ Andreas Pomate. ¶ Primo quando presumi
tur. vide Alexand. consilio. clxxv. versicu. nec obstat
in. v. volumine.

c ⁂ Andreas Pomate. ¶ Aduerte. Vide Alex. con
silio. iiij. in. vj. colũ. ij. volu. et. l. iubemus. C. de repu.
Cons. consilio. xliiij. et que scripsi ad Barto. l. si que
dam. C. solu. matri.

d ¶ Tunc requirit. et ideo vidi dubitari ex forma sta
tuti communiter per italiam: et de iure communi il
la demum sententia potest executioni mandari que
nõ reperitur suspensa per appellationem: sed in rem
iudicatam transiuit. l. si causa cognita de transact. l.
ij. C. de vsur. rei iudi. et. c. quod ad cõsultationem. de
re. iudi. c. veniens. de iureiu. Pone lata fuit q̃dã sen- d
tuocetur adhuc notarius tenetur facere copiam vt
hic.

☞ Probare mortem per famam quibus casibus
sufficiat.
In his que sunt maxime preiudicij mors vere debet
probari: et quomodo deponant testes.
In re magni preiudicij: que tamen potest reponi in
pristinum statum sufficit mortem alicuius probare p
famam et alias presumptiones.
Mors etiam probari potest per discussionem offi
cio iudicis.
In re leuis preiudicij probatur mors per vnum te
stem vel aliam leuem presumptionem.
Notarius tenetur publicare testamẽtum viuo testa
tore ad instantiam ipsius testatoris.
Exemplans aliquod instrumentum et apponẽs ibi
suum signum tale exemplum bene probat contra ex
emplantem.
Exemplum facit fidem contra illum qui illud dat.

Si dubitetur. Si dubitatur de vita testa
toris testamentum nõ ape
ritur nisi causa cognita. hoc dicit. ¶ Opponitur.
quilibet presumitur viuere vsq; ad centum annos
nisi probetur mortuꝰ. vt lege finali. C. de sacrosanc
tis eccle. Quomodo ergo probatur eum viuere di
cit gloss. hic probat eum mortuum per vnum testem
vel aliam presumptionem quod sufficit ad hoc edi
ctum. Tria habes ex hac gloss. Primo quod quis
presumiturᵇ viuere vsq; ad centũ annos postea pre
sumitur mortuus. hoc tenet Guilel. in lege ab ho
stibus. in princip. supra ex quibus causis maiores.
¶ Sed quero si volo probare eum mortuum et hoc
edicto qui erunt testes qui probent quod ipse exce
deret modo etatem centum annorum. Respondeo
probabitur per aspectum corporis quod sufficit nõ
solum in iudice: sed etiam in teste secundum doctri
nam quam dedi in lege de etate. supra de minorib⁹.
¶ Secundo habes ex hac glo. quod probare quez
mortuum sufficit per famam quantum ad hoc edi
ctum: quasi dicat alias non: ali bi gloss. videtur velle
quod sufficiat probatio per famam. vt lege sed si de
sua. supra titu. primo. et lege si quidem. C. soluto ma
trimo. et ibi per doctores. ¶ Aduerte c quem esse
mortuum est negatiua et priuatiua: merito est diffi
cilis probatio. vt lege actor. C. de probationi. ¶ Ad
uertendum tamen est quod quando requiritur pro
batio mortis: circa ea que sunt maxime preiudicij: vt
quando aliquis accusatur de homicidio: tunc mors
debet probari vere vt lege inde neratius. in fine. et
l. seq. ad legem aquiliam. quia probant per eos qui
viderunt eum mortuum: tetigerunt eum frigidum
non habentem pulsum. vel si dicit simpliciter vidi
eum habere omnia signa mortui. cum illa signa sint
notoria nec habemus vocabula magis expressa: vel
vidi eum sepelire: vt lege prima de religio. vel vi
di eum examinari. vt lege ita vulneratus. in princip. ad legem aquiliam. vel vidi decapitari et simi
lia que de necessitate mortem concludunt. Quedam
sunt que non sunt tanti preiudicij: sed magni vt pu
ta. fama. vel status alicuius: tunc requiritur d pro-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tentia ꝙ causa appellationis fuit deserta et ab hac sententia fuit appellatum. demum iudex appellationis confirmat hanc sententiam super desertione latam: si et inquantum stilus illius curie non sit in contrarium circa cursum fatalium quod si stilus haberet se in cõtrariũ: tũc pronuntiauit bñ appellatum: querit̃ cui incumbat onus probandi dictum stilũ et cum quilibet debeat probare id quod ẽ fundamentum intentionis sue: siue consistat in affirmatiuis siue in negatiuis. iuxta. l. ei q̃. ꝛ in. l. in exceptiõib⁹. ff. de probatio. et. l. in illa. iuncta. l. hoc iure et ibi late Bart. de verbo. obligat. et l. si quis cõsortium. C. de fabri. a lib. xj. et. l. magis puto. §. ne possim. de rebus eorũ et quod not. in. l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisda. cog. vnde videtur dicendum ꝙ ille pro quo lata fuit sentẽtia habeat necesse probare ꝙ stilus curie nõ est in cõtrarium qꝛ sentẽtia fuit scripta sub conditione si stilus curie nõ se habeat in cõtrariũ cõfirmo sñiaꝫ latã super desertione q̃ cõtinebat qualiter causa appellatio. fuit deserta si ꝛ inquãtũ stilus curie ꝛc. Ista enim sñia cõditionalis seu scriptura cõditionalis anteq̃ eius cõditio sit in iudicio liquidata nõ põt habere aliquaꝫ iurisditionẽ anteq̃ ille qui vtitur dicta scriptura cõditione eam liquidauerit probando veritatem conditionis etiam si conditio sit necessaria: scilicet probando ꝙ stilus nõ sit cõtrarius ꝛ sic oportet probari per modos traditos per doctores in. d. l. in illa. ꝛ probatur in. d. l. hoc iure. cum ibi nota. per Barto. de verbo. obliga. dum tractat quomodo probetur negatiua: scilicet imperatorem in italiam non venisse ante kalendas maias. vide ibi. ꝛ vide Bald. in. l. si quidem. C. de excep. vbi etiã dicit ꝙ instrumẽtum condi. ante liquidationẽ cõditi. nõ habet executionẽ paratam. ita ẽt vult Bal. in. l. cum in testamẽto. ĩ fi. C. de testa. manu. pro hoc ẽt allego tex. in. l. si ita stip. ver. ꝙ si ab initio. iuncto versic. nũc autem. in ver. declarat. de verbo. oblig. de illa conditione si titium in tali loco nõ sisterẽ. et ibi Inn. ꝺclarat angel. et moder. ꝛ bal. in. l. celsus. circa finez princip. de arbi. dum allegat. l. iij. §. si ad diez. ff. de re milita. ad idez facit qꝺ not. Bart. hic dum dicit ꝙ ad probandũ aliqd nõ esse vel nõ repiri dꝫ fieri ꝑ iudicẽ diligẽs inqsitio vel discussio ꝑ nũtios. d. §. ne passim. ꝛ. l. cũ qdã. §. fi. cum. l. seq. de leg. ij. ꝛ. d. l. hoc iure. ꝛ aut̃. hoc si debitor de pigno. ita ẽt in casu nr̃o nõ sufficit allegare stilũ in contrariũ nõ esse. sed etiã ꝓbari dꝫ. ar. eius qꝺ dicit hic Bar. ꝛ in. d. l. in illa. ꝛ Bal. in. l. is põt. de acqui. here. et in. l. cum mulier. solu. matri. ꝛ cano. in. c. super his. de accu. per Ang. in repe. l. si vacantia. in. v. col. C. de bo. vacan. lib. x. vbi similiter dicit ꝙ negatiua talem non esse in ciuitate debet probari per discussionem ꝛ explorationem per ex. in. d. l. hoc iure.

5 batio que ponitur in auten. hodie. C. de repud. esset eñ magna infamia si mulier viuẽte viro nuberet: nõ enim posset in p̃stinũ statũ reponi. ¶ Quedã † est res similiter magni p̃iudicij: sed nõ tãti: vt qꝛ est questio de aliquo numero pecuniario: de quo quicquid fiat: põt reponi in pristinũ statũ: ꝛ tũc sufficit probatio publice fame: et per alias probatiões: vel alias p̃sumptiones idoneas. vt qꝛ cõsanguinei fecerunt luctũ ꝛ eũ pro mortuo habebãt. vt. l. iij. s̃. de cõdi. inde. ꝛ. l. fi. de here. insti. ꝛ. l. sed ꝛ si de sua. s̃. ti. j. ꝛ ibi no. 1 puto etiã ꝙ sicut in alijs casibus in q̃bus debet probari aliquid nõ esse vel nõ reperiri ad probationẽ hui⁹ ex of 2 ficio iudicis debet fieri discussio ꝛ di 3 ligẽs inquisitio. vt. l. magis. §. ne passim. de reb. eo. C. de pigno. auten. hoc si debitor. ꝛ. l. iij. de his q̃ in frau. cre. ita hoc põt peti a iudice vt mittat nũtios ꝛ diligenter inquirat vtrũ ille sit viuus vel mortuus. arg. l. hoc iure. de ver. obli. l. cum quidam. §. fin. cũ. l. seq. j. de lega. ij. ¶ Quedã † sunt modici preiudicij: ꝛ tũc sufficit probatio per b vnũ testẽ vel aliam leuẽ presumptio- 1 nem vt hic. ¶ Tertio habes ex illa gloss. ꝙ contra illas probationes factas per tales presumptiones si quis vult admitti ad probandum contra 4 admittitur. ¶ † Quero vtruꝫ aliquo casu notarius teneatur publicare testamentũ viuo testatore. Dico ꝙ sic[a] ad petitionem testatoris ipsius. vt. l. omnium. C. de test. non ad petitionez heredis vel legatarij: vt hic et per docto. in. l. j. C. eo. ti. ¶ Ultimo dicit̃ hic in tex. † inspiciat ꝛ sigillet notarius: ꝑ qꝺ habes ꝙ ille qui exemplat aliqꝺ instrumentũ ꝛ in exemplo apponit signum suum: per quod dicit Jaco. de ra. qꝺ exemplũ facit plenã fidem contra exemplantẽ quasi confiteatur sic esse in autentico vt hic. ꝛ sic potest cõueniri vt hic. ꝛ. l. generaliter. C. de non nume. pecu. etiam facit fidem exemplum contra eum qui dat exemplum. vt. l. si quis ex argentarijs. §. pe. s̃. de eden. ꝛ per doc. in auten. si quis in aliquo. C. de eden.

☞ Heredi petenti copiã testamenti a notario an notarius teneatur edere cum die ꝛ consule.

Legatario dꝫ edi ꝑticula testamẽti.

Particula testamenti non debet edi ꝛ si editur quando probat.

Volens redarguere instrumentũ falsum circa diem ꝛ consulem potest petere vt edatur cum die ꝛ consule.

Diẽ. Inspectio ꝛ descriptio tabularum fit sine die ꝛ consule. h. d. ¶ Oppo. s̃. de eden. l. pretor. vbi rationes reddũtur cum die ꝛ consule. Glo. sol. dic vt in ea. ¶ Quero[b] quid si heres † petit copiã a notario testamenti. vtrum debeat sibi dare cũ die et cõsule. Glo. in. l. pe. C. eo. expresse dicit qꝺ nõ. hic glo. innuit cõtrarium in solutione contrarij. si enim me mãdãte testamentum esset confectum: põt peti cum die ꝛ consule sicut rationes. vt hic glo. innuit. sed testamentũ fuit confectum defuncti mandato: ergo heredi debet edi cum die ꝛ cõsule. vnde Jaco. de are. ꝛ Cy. cum eo referũt in. d. l. pe. qꝺ hoc dꝫ intelligi quando

a ¶ Dico ꝙ sic. an testamentũ debeat publicari viuo testatore. vide Bal. in. l. ij. in fi. C. de testa.

b ¶ Quero. Adde Ang. in. l. j. §. edere. de edẽ. ꝛ bal. in. l. pe. hic alle. ꝛ adde Bar. in. l. augeri⁹. §. edit. ff. de

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

edendo.cū concor. ibi positus.

petitur edi ab alio nō a notario. nā si a notario semper dz edi cū die ꝛ consule siue petat ab herede siue a legatario: qui quantū ad suū legatū dicit heres. vt l. id tps. ff. de vsuca. mihi videtur qd indistincte a quocūq; petat testamentū inspici ꝛ describi ad hoc vt videatur an eius interesse dz hoc fieri sine die ꝛ cōsule: hic est tex. hic. posit q̄ aūt apparuerit manifeste qd interest alicui⁹ vel q; heres vel legatari⁹: tūc debet edi cū die ꝛ consule a notario. Ita intelligo dictū Jaco. de aret. que editio heredi fiat in totū: legatario †dabitur particula ad eū ptinens. l. legatū ꝛ institutio heredis. vt. l. argentarius. §. edi. s. de eden. ꝛ p doct. in. l. fi. in fi. C. de prec. impe. offe. et in c. cōtingit. extra de fide instr. Quod aūt dico qd sufficit legatario pducere particulā testamenti. nō idem dico †si quis produceret particulā statuti. id enim nō probat: vt. l. inciuile. de lega. qd plene examino. ff. de oper. no. num. sup Rubrica. Jtē dico † qd si vellet redarguere de falso circa diez et consulem posset petere sibi edi cuz die ꝛ consule: ꝛ edi ab alio q̄ a notario ꝛ a suo aduersario. vt. l. j. §. editiones. de eden.

Andreas Pomate.

a Quod sufficit. vtō Feli. in. c. s. xiij. colū. ver. tertia conclusio. de proba.

b Dicit glos. vide Bart. in. l. iij. §. si pro eo. qd quis 4 qz iur.

c Quero. Si iudex mittit i alt quez locū ad examinandū testes ꝛc. ꝛ ad gl. hic vide q̄ no. Bal. in. l. hac cōsultissima. §. si qs aūt C. de test. Iz hāc glo. nō alleget. ꝛ vide no. in. d. l. iudices. qd in criminalibus dixi post Bar. in. d. l. gfialiter. §. fin. C. de re. credi. et vide not. in. c. significasti. de of. ord.

1 2

Vtrum. Ex causa datur terminus ad exhibendum tabu. h. d.

Si quis. Hoc edictuz cōpetit cōfitenti contra negātem interdictum ꝛ heredi vendicatio competit. h. d. cum. l. seq.

Quis erit ordo cum mittitur ad testes signatores absentes.

Dum ab initio. Primo loquitur qñ oēs testes sunt presentes in eodē territorio. Scdo qñ quidam sunt presentes ꝛ quidam absentes. Tertio qñ omnes absentes. secunda ibi. in. l. sed si maior. tertia in. l. sed si quis versi. ꝛ si forte. Et i his. ll. tractatur quale dz esse officium iudicis in aperiendo tabulas posteā liquet quod aperiri debent et hoc sit pro summario. Oppono. nam hec lex cum ab initio dicit testes cogendos venire cui contradicit. l. sed si quis. Solu. primum loquitur qñ sunt in eodem territorio. secundo qñ in alio territorio. vel dic qd etiam qñ sunt in eodem territorio non sunt cogendi venire si nō possunt sine magno incommodo: vt in curiatib⁹ que habent territoria multum distantia ꝛ si possunt sine magno incommodo: tunc coguntur vt hic. Opp. quod etiam officium iudicis sit damnosum: vt. l. posit lega

b tū. §. his vero. de hic qui. vt indig. Sol. dicit glos. qd hec iniquitas toleratur qñq; : sed ibi admixta est aliqua culpa. hic secus. Quero vtrum isti signatores debent iurare. Glos. dicit qd sic: sicut testes qui examinantur. vt. l. iusiurandi. C. de testib. Quero †qñ c mittitur ad absentes quis erit ordo? Respon. si quidem sunt in suo territorio debet iudex mittere notariū vel officialem ad recipiendū iuramentū. ꝛ dicā in. l. ad egregias. §. de iureiuran. ꝛ C. de epis. ꝛ cleri. autenti. sed iudex. Si aūt in alterius territorio sunt: cōmittatur iudici alterius territorij qd recipiat iuramentum ꝛ dicta: ꝛ quod sibi remittat: ipse eī iudex principalis cause dz publicare nō ille cui cōmittitur. ita tenet glos. sed pbatur in. l. iudices ꝛ auten. apud eloquentissimū. C. de ſi. instru. Et aduertendū est qd cōsiliū est qd iudex cōmittat articulos distinctos et interrogatoria sm que testes interrogantur. vt in. c. presentiū. extra de testi. lib. vj.

Pupillares. Tabule pupillares non aperiuntur vni pupillo: nisi ex causa. h. d. cū. l. seq. dicit text. nō patietur causa potest esse q̄ dicitur in. l. seq.

Si in duobus. Dicit tex. si agente sunt ꝛ sic pro alio apertendo nō cōpetit hoc edictuz nisi ex causa si in alio diceret aliter scriptum: vt. l. sempronius. ff. de legatis. ij. Quero notarius dicit se rogatum de testamēto: sed dicit qd testator sibi imposuit quod non deberet ostendere alicui an potest cogi vt ostendat. ꝛ quid iuris sit cogitabitis.

Si sui natura. Quod natura facit non eget ministerio iudicis. hoc dicit.

Si tabule. Quero qualiter subueniatur. Respon. contra corrumpentem vel supprimentem per acti. l. aquil. vel per acti. furti. vel per acti. falsi. vt. l. in lege aquil. si deletū. ad le. aquil. et. l. qui tabu. ꝛ. l. quidam. tabularum. ff. de fur. ꝛ. l. paulus. ff. de falsi. contra heredem etiam succurritur: nisi posset per testes probari.

Si quis omissa causa testamenti ab intestato vel alio modo possidebat hereditatem. Rubu.

Glo. continuat. glo. vltima dicit hoc edictuz esse inductum propter tria. Primo propter eum qui omittit ex testō. vt ipse ide eē teneat ab intestato. Secundo ꝛ tertio vt in glo. fu dic qd istud edictū est introductum per se ꝛ principaliter propter vnum: scilicet propter eū qui omittit ex testamento: vt habeat ab intestato. vt. l. proxi. in pun. Alij duo casus positi in glo. sunt ex extensione iurisconsultorum ꝛ etiam diui pij. l. licet. ff. eodem titu. ꝛ C. eod. l. j. Est et quartus casus similiter ex extensione iurisconsulti ff. eodem. l. si quis pecuniam. §. q̄ q̄. et alius. ff. eodem. l. qui aūt. §. hoc edictū. Possunt addi alij casus in interpretatione magistrali: scilicet quādo primus veniens ab intestato omittit vt veniat ad sequentem in fraudem legatorū. vt. l. j. in fi. ff. de lega. iij. Item quando quis

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

omittit ex institutione vt habeat iure accrescendi vt a l.si tu ex parte.in fi ſ̃.tt.ij.que oia examinabimus in distinctione quam ponemus in.l.fi.j.eo.Dyn.autem in hoc articulo facit distinctionem vnã multum imperfectam quam quidam habent in.l. quidam. et.l. si ab instituto. dicam.j.e.l.vlti.Bar.

1 ☞Si in testamento est adiecta clausula quod falcidia non detrahatur:si heres scriptus omittit adire vt habeat ab intestato:hereditas debetur nominatis in testamento.

2 Omittens adire ex testõ vt habeat ab intestato qñ in dubio videtur facere vt circũueniat legatarios.

3 Actiones quas pretor pollicetur quãdo sint ciuiles et quando pretorie.

PRetor. Primo ponit mentem edicti. Secundo incipit exponere.secũda ibi et parui.et breuiter hoc intendit. Qui possidet ab intestato tenetur legatarijs ac si adijsset ex testa-
a mento si hoc poterat.hoc dicit. ¶Oppo.quod hic[a] ti.hodie non sit necessarius.nam herede omittente deuenit hereditas ad fideicommissarios ad legatarios in testamento nominatos secundum ordinẽ positum.C.de fideicom.auf.hoc amplius.qui ordo ha-
b bet locum[b] etiam hereditate non adita vt in auten. de here.et fal.§.si vero expressim. cum ergo non veniat ad venientes ab intestato cessat hoc edictum.

1 Potes[1] dicere quod hoc edictum hodie corrigitur. vel verius contraria loquuntur quando in testamento est adiecta illa clausula.non detrahatur falcidia: tunc enim si illo timore heres omiserit defertur hereditas nominatis in testamento secũdum illum ordinem.secus in alio testamento.et sic hoc edictum re-
c manet incorrectum.[c] et hoc tenet Jaco.de bel.in auten.de here.et fal.§.hinc nobis.in penult. et vlti.q. dixi in.l.nemo potest.j.de lega.j.et no.bene hoc contrarium:quia illa legata valent etiam non adita hereditate quando heres omittit timore falci. ¶Que-
2 ro hic[2] loquitur in eo qui omittit vt circunueniat legatarios:quid in dubio? Respõdeo quando ille qui repudiauit possidet ab intestato.presumitur in fraudem:nisi aliud probetur.vt.l.quia autem in princip. §.non simpliciter.j.eo. secus si alius possideat:tunc enim accepta pecunia presumitur fraus alias nõ nisi probetur.vt.l.si pecuniam.et.l.si in testamento.in-
d fra eodem. ¶Quero[d] dicitur hic[3] actiones pollicẽ-
3 tur.vtrum ille actiones erunt pretorie vel ciuiles. Dicunt quidam quod sunt ciuiles origine:pretorie extẽsione.vt.l.j.et.ij.de bo.poss.here.pe.vel dicas q̃ omnino sunt pretorie:q̃ cũ hereditas nõ fuerit adita ex testamento nunq̃ a iure ciuili habuerunt originẽ:sz beneficio pretoris.in casibus vero in quibus ista extensa sunt per interpretationem iurisconsultorum vt
e dixi in rubrica potest dici illa actio ciuilis:[e] quia responsa prudentum ius ciuile sunt:facit institu.de act. §.sed ista.

c

Et parui. Qui potest esse heres per se vel per alium:si omittit ex testamẽto[1] habet ab intestato hoc edicto teneꝛ.hoc dicit. ¶Op-
d quod seruus nõ sit compellendus:vt.l.cũ proponas. e C.de here.institu.Solu.per iudicem seruus est compellendus in vno casu tantũ:scilicet in.l.cum aliquis

~Andre.Poma. ¶Opp.qõ hic.et no.modũ no. vt legata debeãtur nõ adita hereditate tñ Bal.cõtra tenet.C.eo.l.j.vide ibi omnino.

¶Habet locum.hanc opi.etiam sequitur Bald. in l.nemo potest.in.q.col.de lega.j.et Bar.in.l.pactum inter heredes.ſ̃.de pac. Bar. in auf. sed cum testator.C.ad.l. falci.Bar. C.de iure delib. quia ibi erat questio de statu vnde dominus non poterat eum compellere sua autoritate cũ interim habeatur pro libero.vt.l.ordina in lege eam quam.de fideicom.fuit dictum Jaco.de Bel.in.§.hinc nobis.in.xxj.op.in auf.de here.et fal. quod dictum sequitur Bald.in lege filium quem habentem.fa.er.in.xxvj.q referens esse dictum nouum et singu.in prealleg.locis istud idem sequitur Ang. C.in rubrica si quis omis.causa.idem Bal.in repe.l. prime.de sacrosan.eccle.in vers.quarto quero an valeat talis voluntas sine herede.in.iij.q.v.pun.idem Ange.in.d.l.eam quam.in lec.idem Rom. in repet. auf.similiter.in.xx.et.xxj.speciali enumerato iter specialia vlt.voluntatis.C.ad.l.falci.contrarium tenuit Bal.in lege prima.in.ij.columna.in ver.extra opp. si quis omiſſ.causa te.et bal.in dicta lege eam quam circa.v.col.vel.vj.et Ange.ibidem in repe. mouetur Bal.in.l.locis per tex.in auf.sed cum testator inver. si heres.C.ad.l.fal.vbi text.dicit heredi descendenti ergo presupponit eum esse heredem et se adiuisse.sz istud non ob.quia istud verbum non est in corpore imo tex.qui in corpore dixit si voluerit ab institutione discedere ergo presupponit quod heres non adiuit quia si adiuisset non posset amplius desinere esse heres.l.ei qui soluendo de heredi.inst.l.si sine.§.sed quod papi.de mi.mouetur etiam quia opz quod alicuis sit heres vt legata prestentur et debeantur sed tñ.quod vbi legata debentur hereditate non adita ex testamẽto requiritur tñ quod illi quibus obuenit hereditas ab intestato agnoscant hereditatem ita glos.reputata sing.in.l.qui filio.§.j.de here.insti.quã singu.ad hoc reputat Bald.in auf.contra.in.ix.col. de libe.prete.vnde intelligitur quod ille persone enumerate.in dicto.§.si vero expressim.in auf. de here. et fal.agnoscant.et sic habebit legatarius quẽ conueniet.adducebatur etiam tex.in dicta auf. hoc amplius cum glo.in ver.subsit.ad.l.fal.vbi glos.vult q̃ tex.in dicto §.si vero expressim.loquatur in hereditate adita:sed certe illa gloss.loquitur in casu.d.auf. hoc amplius.q;verũ est dicere q̃ heres post aditã hereditatem fuit negligens in adimplendo voluntatem defuncti imo in.l.qui filio.§.primo.de here.inst. facit mentionem de isto dicto Barto.et dicit q̃ tex. alle.per eum non bene probat in dicto. §. si vero expressim demum dicit quod dato quod nõ probet nõ ob.sue conclusioni et sic non approbat nec iprobat.

¶Incorrectum.Vide Bald.in lege prima.in secunda colũ.C.eodem.

¶Quero dicitur.vide Bal.in.l.j.in versi.vlti.queritur.C.eodem.

~Andreas Pomate. ¶Actio ciuilis.Vide areti. lege.v.in princip.in antepenulti. columna.ff.de verbo.obliga.

ta.de li.cau.a domino vero est compellendus iure potestatis dominice quandocunq; dominus vult dum tamen acerbitatē nō exerceat.vt.l.ij. ō. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Et si dominus non fecerit et hoc ad dānum suum cederet non imputaretur sibi vt.l.in re mandata.C.manda.et.l. si constante.§.si maritus.supra soluto matrimonio.sed si hoc vertitur in dānum aliorum vt legatariorum tūc domino imputatur si eum nō compulit. ita loquitur hic. ¶Opp. quod possit fingi ignorantia.vt lege doli.in fine. j. de noua.Sol.ad damnū eius qui persuadet mihi cōtra veritatem possum ignorantiam fingere vt ibi no.non ad damnum tertij vt hic. ¶Querit glo. an possit dominus repudiare hereditatem sine seruo? Et dicit quod sic. vt dixi in.l.heres.§.fi.ō.ti.ij.

☞Quando testator dat substitutū instituto videtur permittere q; ex institutione repudiet.

Si proponatur. [a]Si idē est sibi substitutus potest institutionē omittere ex presumpta voluntate defuncti. hoc dicit. ¶Not.text.ibi facultatē ꝛc. ¶Oppo.non valet substitutio facta de seipso.vt.l.finali.§.primo. de vulg. et pupil.gio.dicit quod fuit hic substitutus coheredi. et intelligit gloss.de substitutiōe pupil.vt patet ex.ll.quas gloss.allegat.ō.ti.q.l.quesitum. et.l.tulia.hoc verum non est:quia substitutēdo pupil.non videtur hic testator permittere quod omittat ex institutione et adeat ex substitutione.imo tunc fit cōtra voluntatem defuncti. vt dicta.l. tulia. Item nō potest intelligi de substitutione vulgari facta coheredi. nō enim videtur permittere tunc testator:vt quis omittat ex institutiōe sua et adeat ex substitutione:tūc enim haberet portionem suam ex iure accrescendi et sic aliter q̄ ex voluntate defuncti:licet hoc posset fieri tamen contra voluntatem defuncti fit. vt.l.si tu ex parte.ō.tit.ij. Intellige ergo quod sibijpsi fuit substitutus:tamen in substitutione fuit mutata causa et sic valet substitutio vt dicta.l.fi.ta.§.primo. hic tex.innuit †quod dando substitutum videtur testator permittere quod repudiet ex institutione ex voluntate defuncti.cui concordat quod dixi mus quod si heredi suo datur substitutus vulgaris non erit suus et necessarius. vt.l.si filius heres.supra de lib.et post. hu.et not.in lege papi.§.quarta. de inoffi.testa.Sed contra hoc videtur.C. eodem.l.prima.et infra eodem.l.ij.et.iij.expressius j.eo.l.iul.et ibi dicam.

☞Filius de iure ciuili est heres re et nomine.

Filio abstinēte ab hereditate paterna an potest adire illam per se vel per extraneum.

L.qui se patris.C.vnde liberi.q; non sit correcta.

Pretermittere. Pretermittere est in extraneo repudiare:in suo abstinere.in instituto sub conditione potestatiua cō ditionem non implere.hoc dicit. ¶Not.ex ver. qui sunt. †quod de iure ciuili filius est heres re et nomine licet per pretorem habeat beneficium abstinendi vt dixi in lege necessarijs.supra titu.ij. ¶Item scias q; †quidam per hunc text.dicunt filio abstinente ab hereditate paterna:illa hereditas nec per se nec p aliū poterit adiri de iure ciuili:quoniam ipse remanet heres de iure ciuili.et duo non possunt esse heredes in solidum de iure ciuili.ergo necessario deuenitur ad bonorum possess.text.est hic.et sic dicunt per †hanc glossam.l.qui se patris.C.vnde liberi esse falsam.et in hac opi.sunt omnes moderni.ego contra:quia illa glossa bene dicit.quia casus est in lege prima.paragrapho si quis adita.infra ad tertullia.vbi licet ille qui adiuit abstineat per restitutionem in integ:et sic remanet heres de iure ciuili:et tamen sequens admittitur de iure ciuili.ad idem lex et si sine.§.sed q̄ papi.supra de minoribus.facit.ō.de iudi.l.tam ex cōtractibus.quod ibi not.et.l.finali.j.de iudicijs. Non ob.quod dicitur duo non possunt esse heredes insolidum et eodem iure: quia fateor eodem iure et eodem respectu.sed hic licet eodem iure scilicet ciuili sunt heredes tamen diuerso respectu:apud filiū em remanent directe et vtiles.apud alium autem adeūtem trāseunt vtiles cum effectu:sicut videmus in eo cui restituitur hereditas ex trebelliano de iure ciuili:vt.l.j.§.j.ad trebel. Non ob.hec.l.que dicit q̄ petut bono.pos.quia per hoc non negat quin possit adiri de iure ciuili.

Non querimus. Qui omittit ex testamēto tenetur hoc edicto si possidet pro herede ab intestato.vel pro possessore vel dolo desiit possidere vel possessionem acquirere.hoc dicit vsq; ad paragraphū vlti. ¶Not.text. ibi quocunq; enim modo ex quo declaratur et sequēs paragraphus de eo q̄ dolo omisit acq̄rere possessionem:intelligo lucrifacturus eam per aliū.alias non teneretur:vt lege si quis pecuniam et lege si quis omissa infra eodem. ¶Oppo.supra pro socio.l.nemo.§.primo.et.l.prima.§.vtrū.j.de his que in frau. patroni.Illud contrarium soluitur per glo.in duobus locis:et dicit quod regula est quod ille qui non acquirit non tenetur. vbicunq; reperies contra:ibi fallit vt.l.alienationis verbū.de ver.sig. et.l.nō fraudatur.§ j.j.de reg.iur. Dy.soluit in.l.qui autē.in pn. j.de his que in frau.credi.et dicit quod q̄n quis est obligatus de acquirendis ratione alicuius cōtractus precedentis tenetur illi qui perdidit:secus si ad hoc obligatus non est.modo ad propositum hic inconuenienti cum dolo facit repudiando hereditatem. videt esse obligatus statim querere hereditatem si potest vt.l.proti.et.l.sequen.quod si nō facit tenetur ac si dolo desierit possidere.

a ¶Si proponat.add de Bal.in rub.C. eo. et q; ibi habet in.l.j. z q̄ no.An. z imo.in.l. recusare.§ a titius post gloss. j.ad trebel.

†Andreas pomate.

a ¶Si proponat. in pri.ad istū text. vide Alexā.l.si plures. §. fi.ff.de vulga. z pup. et ibi pau. de ca.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Si quis per fraudem. Qui omittit hereditatem vt vadat ad legitimum tenetur legatarijs si pecuniã recipit possessore prius excusso. hoc dicit cum. l. seq. et iste casus non comprehẽdit in edicto. sed est ex extensione. hoc intellige si fecit hoc pecunia accepta a et possessore prius excusso. vt. ĵ. l. proxi. ¶ Oppone. videtur quod non teneatur ille qui omiserit: vt. ĵ. eo. l si quis pecuniam. Solut. hic omisit pecuniam recipiendo non gratis. ¶ Opp. ĵ. eodem. b l. proxi. Sol. istud determinatur et declaratur per. l. seq. qõ prius possessor debet excuti ꝛ postea dz deuenire ad istum omittentem.

1

Qui dat pecuniam vt habeat officium vel beneficium dicitur habere titulo lucratiuo. Et quando tenearur qui omisit ex testamento: vt vadat vt legitimum. nume. 2.

Licet pro herede. Dicit hic quod possessor conuenitur maxime ꝛc. Innuit ergo quod si non habet causam lucratiuam quod teneatur. contra. ĵ. eo. l. vlti. Sol. dicit glo. quod illud maxime abundat. ¶ Oppo. contra hoc. si ille possessor qui non habet causam lucratiuam non tenetur: ergo in. l. nostra nõ tenetur: quia dedit pretium omittenti: cuius contrarium hic dicitur. Dicit glo. hic dedit alius non ipse: quod est diuinare: vel dic quod nihilominus dicitur habere causam lucratiuam: non enim dat qui non dat bono modo. ita dicit glossa ꝛ bene ꝛ vide eam. non enim dedit vt pretium hereditatis. sed vt omitteret hereditatem sic. ĵ. ad. l. falci. l. ad veteram. §. j. ꝛ. l. qui fundum. vbi quis licet det causa conditionis implende nihilominus videtur habere titulo lucratiuo. Jaco. de are. ¶ Ho. etiam qõ ille qui dat pecuniam vt cõsequatur officium vel prebendã cum dat malo modo dicitur habere titulo lucratiuo. Alij recedunt ab ista lect. ꝛ dicunt in versi. sed vtrum. heres omisit nõ accepta pecunia. ꝛ hanc lectu. plene prosequitur glo. ibi alij dicunt. Ad quam opp. heres omittens ꝛ possessor potest conueniri ab initio nulla facta excussione possessionis vt. l. proxi. Solu. ibi omisit. accepta pecunia hic nõ. ¶ Oppo. cõtra hoc si nõ accepit pecuniam. ergo omittens nullo modo tenetur vt. ĵ. l. si quis pecuniam. propter hoc lex legitur alio modo retento eodem themate. quod heres non accepit pecuniam: quod hoc prius: ponatur electiue. scilicet q cõueniatur possessor non heres: tamen prima lectu. est verior ꝛ illam teneas. ¶ Oppo. quod ab vtroq; petatur illo ordine non seruato. vt. l. si non solus. §. j. ĵ. eodem. Solu. glo. hic ab vtroq; idem legatum ibi secus: intellige ab vtroq; idem legatũ. scilicet petitur: licet vnus solutio sufficiat. non intelligas ab vtroq; idem legatũ: scilicet factum est: quia non est verum imo ab vno tantum. s. ab instituto. potes etiam soluere quod lex contraria intelligitur secundum istaz. vel dic quod in cõtrario omisit vt deueniat ad substitutum hic ad legitimum. ¶ Oppone. ĵ. eod. l. si non solus. §. finali. Solu. vt ibi. ¶ Oppo. ĵ. eod. l. proxi. 2 Solu. illã intellige secundũ illam. ¶ Quantum ad propositũ vt liqueat materia huj. l. De eo qui omittit ex testamento vt vadat ad legitimum. dic aut omisit sine dolo: aut dolo et fraude legatorum aut dubitatur. Primo casu non tenetur vt. l. quia autem. §. non simpliciter. ꝛ. l. si quis omissa. ĵ. eod. Secundo casu aut accepta pecunia ꝛ tenetur eo ordine quo hic traditur. aut nõ accepit pecuniam: et tunc aut queris an teneatur omittẽs qui nihil possidet et non tenet. vt. ĵ. eodem. l. si quis pecuniaz. aut queris de possessore: et tunc si participauit fraudem tenetur sine dubio. si non participauit tunc tenetur fm Pla. et Per. ꝛ not. C. eodem. l. j. in gloss. et per Cyn. sed secundum Azonem non tenetur: vt not. ĵ. eod. l. si quis omissa. in princ. que opinio est verior. probatur p tex. ĵ. eo. l. qui autem. §. si patronus. in fi. C. eodem. l. j. Tertio casu quando dubitatur tunc aut accepit pecuniam: et presumitur fraus alias secus nisi probetur. probari autem dicitur eo ipso quod omisit volens gratiam facere b legitimo. vt. ĵ. eod. l. si quis pecuniam alia pertinentia ad materiã dicemus in. l. fina. ĵ. eodem. ¶ Vltimo no. q ille casus quo qs omisit vt veniat ad legitimum nõ est in edicto. sed ex extensiõe ex edicto: vt hic dicitur in tex. contra hoc facit. l. si quis pecuniam. ĵ. eo. vbi innuit qõ sit ex edicto. sed intellige qõ sit ex edicto. scilicet extensiue vel vtiliter vt ibi dicitur.

¶ Pecũia accepta. q dat pecuniã vt cõsequatur officiũ dicitur habere titulo lucratiuo. Vide Bal. in. l. j. ver. extra q̃rit. C. eo. ¶ Op. ĵ. eod. Vide Bal. in rubu. C. eod.

Si pecuniam. Si institutus omittit p pecuniam et substitutus ab intestato adit quilibet tenetur proprijs legatarijs: ꝛ a cõmunibus quilibet poterit insolidum conueniri. hoc dicit. Dicit textus dandam. scilicet. suis propijs legatarijs: in communibus habet locum quod sequitur vt infra eodem. l. si non sol. §. finali. secundum Jacobum de are. ¶ Oppo. ẽ. l. proxima. que dicit possessorem prius conueniendum. Glos. faterur cõtrarium. tu dic quod supra omisit vt veniret ad legitimum. hic vt veniret ad substitutum: qui etiam erat heres legitimus. vnde cum co lex mitius agit quia habet voluntatem defuncti et dispositionem iuris ideo seruatur dispositio hic posita. probatur in. l. si non solus. §. finali. supra eodem. ¶ Opponitur. de. l. si non solus. §. penultimo ꝛ fina. Sol. de legatis relictis ab vtroq; separatim: tunc quilibet debet conueniri per se. sed quãdo ab vtroq; simul: tũc prius debet excuti possessor. Habes ergo hucc

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

usq; quod istud edictum habet locū in tribus casibus. Primo quādo quis omittit ex testamento vt possideat ipsemet ab intestato. vel alio modo. vt supra eodem.l.j.in prin. Secundo habes quando quis omittit ex. testamēto in fraudē: vt alius possideat ab intestato.vt.l.j.in fi.ꝛ.l.licet. Est ꝛ tertius casus quando quis omittit ex institutione vt alius ex substitutione habeat:ꝛ de hoc videbitis hic:ꝛ alios tres c. casus prosequere.

a ¶ Actio vtilis. qua actione agēt hoc casu legatarij. Vide Bal.ꝛ Sali.in.l.fi.C. eo.

Andr.po.

b ¶ Possumus cōcordare. vide Aler.l.j.in ij.col. de lega.j.

c ¶ Aliquid lucri.adde Bald.in.l. ij.in.iij.co. C.eo.

d. ¶ Si q̄s. b ꝛ facit ad not.p bar. in.l. q; poterat. ad trebel.

e ¶ Ter.hic adde bal. in rub.C.e.

Si q̄s pecuniaz. d Si institutus omittit in fraudem vt ad alium vadat possidens solus tenetur:sed pecunia accepta teneturvterq;.hoc dicit. ¶ Nota primo quod iurisconsul. innuit qō. ex hoc edicto teneatur ille qui omittit vt veniat ad substitutum vel legitimum sed intelligo hoc per extensionem:vt dixi supra eodem.l.j. ¶ Secundo not.quod ex hoc edicto inducitur actio vtilis a scilicet ex testamento vt hic.ita not.supra eodem.l.proxima.probatur infra eodem.l.si non solus.in principio. sed Joan. in arbore vocauit hanc actionem in factum ponit ergo circulum de actio. in factum ex edicto.si quis omis. cau. testa.et in hoc videtur concor. Roffre. in libellis in actio.super edicto.possumus cō cordare vt in casu expresso in edicto scilicet quando quis omittit vt ipse possideat habet locum actio in factū que oritur ex edicto quando nomen actionis non exprimitur.vt.l.fina.supra de eo per quem factum est. in casibus in quibus extenditur per iurisconsultos vocetur actio vtilis ex testamēto.modici tamē est effectus hec disputatio. ¶ Opponi.supra eodem l.licet. Solut. ista secundum illam vt possessor prius cōueniatur q̄s ille qui omisit accepta pecunia. ¶ Opponi. extra gloss.quia ille qui omittit vt vadat ad substitutum videtur facere ex voluntate defuncti; ergo non incidit in edictum.vt.l.prima. §. si proponatur.ſ. eodem. Solu.vt dicam.j.eodē l.iulia. ¶ Oppone.j.eodem.l. si non solus. §.finali.not. etiam in.l.si quis omissa.licet quidam contra vt not. in e l.prima.C.eodem. ¶ Quero an sit necesse quod ille qui possidet participauerit fraudem. Dico quod sic: vt.l.q; autem.§.si patronus.et.l.mater.§.finali.infra eodem.et.C.eodem.l.prima.et no.infra eodem.l.si quis omissa.licet quidam contra.vt not.in.l.fi. C.eo.titu.

Quamquam. Quicunq; curat vt omittatur ex testamento ista actione tenetur.hoc dicit. ¶ Quero vtrum ille qui procurauit teneatur etiam si nihil ad eum peruenit.glo. dicit quod sic vide eam. Contra illam oppo.quia nō tenetur qui omittit gratis.vt.ſ.l.proxi.ꝛ ideo debet intelligi quod legatarius erat de illis qui venūt ab intesta.et bona peruenerunt ad eum. alias tenerentur illi ad quos bona deuenerunt ſm. Jaco.de aret. quod placet:solum enim tenetur ex hoc edicto ille q̄ hoc procurat facturus sibi aliquid lucri c.vt.l.j.§.nō quetimus.ſ.eo.

Si quis. e Venditor hereditatis tenetur quasi possidens non quasi dolo desinēs possidere:hoc dicit.non tenetur tamen hoc edicto ex actione ordinaria quia adiuit.vt.l.secunda.C.de here.vel actio.ven.

Excusatus Si aliquis est graduatus in legitima habet causam iustam omittendi. hoc dicit.hodie ista non esset iusta excusatio quia de debita portione subducitur omne grauamen cum patrono.vt institu. de suc.lib. §.sed nostra.ꝛ.C.de inoffi.testa.l. quoniam in priorib⁹.no.in.l.proxi. §.si patronus.

☞ Testator relinquēdo fideicōmissum ab intesta to non vī concedere facultatem omittendi ex testō. Si in testamento sit clausula si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum ꝛ heres habeat electionem:quod heres eligēs ab intestato cum possit venire ex testamento incidit in hoc edictum. Falcidia quod habeat locum etiam quando legata debentur ex hoc edicto. Clausula si non valeat iure testamēti valeat iure codicillorum equipollet quod si legata non debeantur ex testamento debeantur ab intestato.

Quia autem. Non videtur per missum institutor vt adeat ab intestato ex eo qō aliqua fideicommissa ab intestato subintelliguntur relicta:ꝛ si fecerit in edictum incidit vt tamen prius relicta in testamento soluātur: sed si testator hoc expresse permiserit non incidit in edictū:et omnia legata cōtribuuntur.hoc dicit. Primo ponit.q.secundo respondet ad illam ponendo dictū iul.tertio dictum iul.declarat ꝛ ex eo colligit vnū. quarto formatur vnam questionē nouam ꝛ respondet ad aliam.secunda ibi er iul.tertia ibi:ordo.quarta ibi:quid deinde. ¶ Not.quod † relinquendo fideicommissum ab intestato non videtur testator concedere facultatem omittendi ex testamēto nisi hoc testator expresse ꝛ nominatim concesserit. ita dicit textus hic. Et pro hoc † videtur dicendum salua meliori deliberatione quod in.l.finali.C. de codicil. vbi testator dicit quod valeat iure testamenti vel codicil.et heres habet electionem quod si heres eligat ab intestato cū possit ex testamēto incidit in hoc edictum nisi expresse permiserit testator. ¶ Nota etiam quod † quando legata debentur ex hoc edicto locus est falci. vt hic.et.l.finali.C.eodem.et.l. prima.§. ad eos.j.ad legem falcid.cum simili. Et no. † quod

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

illa verba si nō vz iure testi: valeat iure codi. eqpol-
lent illis verbis si legata non debent ex testō: debeā
tur ab intestato. vt hic in glo. super verbo fuerunt. re
licta. et l. ex testamento. C. de fideicom. dicam in l. j.
infra de codi. ¶ Oppo. de. l. prima. §. si proponatur
supra eodem. Solu. quando dat eundem substituti
videtur permittere vt omittat ex institutione: quia
vtroq; casu decedit testatus. secus quando relinquit
fideicommissa ab intestato: quia non videtur eligere
viam ad impugnandum sua iudicia. vt lege. iij. §.
de mili. testa. Jaco. de are.

Non simpliciter. Qui omittit dolo te-
net hoc edicto si pos-
sidet. secus si ex iusta causa. hoc dicit. ¶ Quero que
sunt iuste cause omittendi hereditatem. Jurisco. hic
exprimit duas. scilicet si testator expresse permiserit.
Item si bona pertinent ad alium: postea ponit clau
sulam generalem si alias est iusta causa. Alia causa
est si esset grauatus in debita portione secundū ista
tempora. vt lege excusatus supra eodem. ꝛ infra pro
ri. §. Alia iusta causa est si in sua falcidia esset gra-
uatus q̄uis heres extraneus. vt l. cum pater. §. titio
infra de lega. ij. sed hodie forte si quis omitteret ex
illa causa non posset succedere ab intestato. sed de-
uentret hereditas ad personas nominatas in corpo
re. in auc. de here. et falci. §. si vero expressim: dixi in
lege prima. ni princip. supra eodem. Illa causa est si
grauaretur hereditas impuberis propter debita te
statoris. vt l. iulia. in princip. supra titulo. ij. ¶ Nota
differentiam inter bona vacantia et hereditatē qō
dic vt. §. titu. ij. super rubri.

Si patronus. Licet patronus istam cau-
sam omittendi habeat tene
tur ex hoc edicto si participauit fraudem cū herede
omittente. hoc dicit. ¶ Not. ter. quod possessor non
tenetur nisi participauerit fraudem cetera dic vt in
glo. et quod dixi. §. eo. l. excusatus.

Hoc edictum. Qui omittit contratabu. et
adit ab intestato tenet hoc
edicto. hoc dicit. ¶ Quero. et reuoco in dubium qō
est exemplum nostri. §. Joan. ponit casum in filio in
potestate preterito qui potest dicere nullum et ven-
re per contratab. sed gloss. reprobat hoc per. l. is qui
in potestate. et l. si duo. j. de lega. prestan. vbi sup pre
teritus licet veniat per contratabul. nulli prestat le-
gata. sed ip si respondent quod hic filius commisit
in fraudem propter quam fraudē tenetur. quod non
placet Jacobo de aret. iam non potest videri feci-
se in fraudem. Nā si adiisset nō teneretur. vnde alio
modo legitur in filio preterito emancipato qui omi
sit contratabul. et adiuit ab intestato. Glossa repro
bat quia filius emancipatus de iure ciuili ab inte-
stato non potest succedere: nec etiam de iure preto-
rio per vnde liberi. donec est locus bonorum posses-
sori contratabul. vt l. prima. j. si tabul. testa. nulle ex.
Dynus et Jacobus de aret. dicunt quod hec lec. est
verissima: quia non potest habere locum vnde libe.
donec speratur contratabu. quod est verum nisi con
tratabu. prius repudietur. et ita fuit hic. Alij ponunt
exemplum in suo instituto qui habet contratabu. be
neficio preteriti. hec lect. est in se vera tamen non cō
gruit litere: quia tunc teneretur ad prestanda legata
omnibus vt in glo. dicitur. tene ergo
precedentem lectu. ¶ Sed tunc op-
poni. si filius emancipatus repudiat
contratabu. ergo succedit institutus
vt l. q̄diu. §. titulo secundo. Solu. in
tellige quod institutus repudiauit vo
lens facere gratiā exheredato ꝛ frau
dem participauit.

Si libertas. Relicta conser
uantur ex hoc
edicto cum sua causa: scilicet vt condi
tionalia debeantur condit; impleta.
hoc dicit. ¶ Quero in cuius persona
debeat pareri conditioni vel heredis
scripti vel adeuntis ab intesta. glo. in
l. pro herede. §. papinia. supra titulo a
secundo. super verbo citra nomen. di
cit quod in persona heredis scripti:
quod intellige si nominatim hoc fuit
iniunctum. secus si simpliciter sub no b
mine heredis: tunc enim implemen-
tum conditionis transiret ad euz ad
quem trāsit dominium: l. seruus si he
redi. in prin. de sta. libe. ¶ Oppo. de
l. si quis sub condi. j. eo. Solu. vt ibi
in fi. glos.

☞ Si filius preteritus rūpit testa-
mentum beneficio auten. ex causa. C.
de liber. prete. an legata conseruen-
tur. remissiue.

Quidam tituz. Qui potest adire heredita
tē si omittit. beneficio hu
ius edicti non vtitur. h. d. facit in ar-
gu. tad. q. quaz notant in. l. maximū
vitium. C. de libe. prete. an filio prete
rito rumpente testamentum per au-
ten. ex causa. cōseruentur legata per
auc. ex causa. ꝛ glos. in. d. l. maximum
vitium. formatillā. q. dic vt ibi. ꝛ do.
Mar. sil. disputauit eam Bonosi.

Si quis sub con
ditione. Per id qō in vi cō
ditionis relinquitur nō cō
petit b actio ideo non conseruat hoc
edicto. h. d. ¶ Oppo. pendente con
ditione non potest repudiare. vt l. is
qui heres. supra titulo. ij. Sol. nō po
test repudiare proprie: sed patiendo
labi tempus intra quod debet imple
ri conditio: videtur repudiare. vt su-
pra eodem l. prima. §. qui sub condi-
tio. Item posset repudiare coram iu
dice. vt l. in plurium. supra titulo se
cundo. et l. prima. infra de cu. bo. dā.
¶ Opponi. videtur quod pro relic
tis causa cōditionis implende com
petat actio. vt l. fideicommissa. §. cū
esset. infra de legatis tertio. Solu. vt
ibi. et no. in l. in ratione. §. tamen si. ij.

¶ Glo. re-
probat. vi
de bar. ibi
in prin.

¶ Nō cō-
petit qō ē
in cōditio
ne nō est i
petitione.
fallit in. l.
si ita stipu
latus. de o
per. li. ꝑm
Bald. in. l.
acceptaz.
in. vj. q. C.
de vsuris.
et vide qō
no. Bal. i
rub. de in-
sti. ꝛ subst.
et ad finē.
duz hic vz
q̄ datū cū
cōditiōis i-
plēde non
vz esse le-
gatū. in cō
trariūfacit
ter. in. l. qr
tā. in ꝟ. ſz
qō implen
de. j. ad. l.
falc. fol. vt
ibi p Bar
in. iij. colū.

ad.l.falcidiam. ¶Opponitur de condi.ob causam.l.dedi. Solu.glo. optime.et dic vt in ea. ¶Opponitur supra de transactio.l.cum hi.§. hec oratio. Gloss.non soluit hic: sed ibi soluitur in glo.parua: quia ibi nec est legatarius sicut hic: licet in eo habeat locum oratio que prohibet transactio. ¶Opponitur de.l.quia autem. in fine.supra eodem. Solue vt in glossa. ¶Opponitur de.l.quidam testamento.j.de leg.j. dic vt in glo.

Si non solus. Si plures possident ab intestato vno omittente quilibet tenetur in virilem: si pecunia accepta quilibet insolidum tenetur. hoc dicit. hoc pun. declara vt dicam.j.eo.l.fi.

Cum substitutus. Et q adeũ do potest consequi hereditatẽ si omittit hoc edicto non subuenitur. hoc dicit facit supra eodem lege quidam titium.

a ¶Si duo vide Bal. in.ff. circa iij.col.C.e.

Si duo. a Si institutus et substitutus omittũt ex testamẽto: et si institutus solus possidet tenetur ad omnia: et substitutus qui dolo repudiauit: et si substitutus solꝰ possidet tenetur ad omnia: et etiam institutus si repudiauit accepta pecunia: si vterq; possidet vterq; suis legatarijs tenetur. hoc dicit. ¶Opponitur quando repudiauit accepta pecunia primo sit conueniendus possessor quam omittens. vt lege licet. supra eodem. Solu. intelligę istam secundum illam prout loqtur in instituto qui repudiauit accepta pecunia. et eodem modo prout loquitur i substituto qui repudiauit accepta pecunia. sed si loquitur de petitione legatorum relictorum ab altero: sed quando ab vtroq; legata sunt relicta: tunc quilibet tenetur suis: nec discutietur primo possessor. vt hac lege in fine. ratio quia cum subeat onera per se ex dispositione defuncti lex mitius agit cum eo pro legatis ab eo relictis: vt dicã.j.eodem.l.fi. i.in distinctione magna quã ibi ponam.

Si ab instituto. Legatarij communes possunt conuenire quem volunt institutum vel substitutum, hoc dicit. ¶Oppo. ẽ.eodem.l.prox. Solu. ibi in legatarijs primis: hic in cõmunibus, id est in legatarijs propriꝭ.

De libertatibus.

Heredem Actio ex hoc edicto transit contra heredem insolidum: sed si defunctus tenebatur ex dolo transit in quantum ad heredem peruenit. hoc dicit. Vt istum.§. intelligas scias quod heres tenetur ex hoc edicto in tribus vel quatuor casibus. ¶Primo quando omisit ex testamento et aditurus ipse ab intestato: tũc propter suam additionem inducitur quidam quasi contractus. sicut si ex testamẽto adiuisset: et tunc ipse et heres eius tenẽtur insolidũ etiam si modicum possidebãt. vt.j.l.prox. Quando qꝫ enim dolus purgatur: per actiones descendẽtes ex contractu vel quasi et dantur contra heredem insolidum. vt.l.si hominem.§. datur. supra depositi. et.l. ex contractu. de actio. et oblig. et ita loquitur prima pars huius.§. Quandoq; tenetur omittens ex testamento quia possidebat vt predo vel dolo transtulit possessionem ad alium. vel quia dolo nõ quesiuerit. vt.l.j.§. nõ querimus. ẽ.eo. tunc nullius interuenit quasi cõtractus additionis. et sic ex solo dolo causatur hec actio contra eum: merito contra heredem non datur nisi quatenus ad eum peruenit. vt hic in scõa parte.§. idem si pecuniam accepit vt omitteret. In text. ibi propter dolum ꝛc. dic cõmissum in omittendo possidere res hereditarias vel in transferendo possessionem in alium per pecuniam ẽm Jac. de are. ¶Oppo. hic innuit qõ si defunctus omisit hereditatẽ sine dolo qõ tenetur contra.l.qui autem.§. nõ simpliciter. et.§. si patronꝰ. vbi dicitur qõ qui repudiat hereditatem nõ tenetur nisi dolo faciat. Sol. gloss. qõ iste qui agnouit hereditatem tenetur insolidũ; sed propter rebꝰ quas desijt possidere dolo de his tenetur inquantum ad eum peruenit. et vide istam glo. que incipit sez tantum subaudi ꝛc. ibi. Sed nunquid ꝛc. Ista lec. loquitur in eo qui omisit ex testamento et agnouit ab intesta. qui tenetur ex hoc edicto act. ex testamento extensa cõtra eum per pretorem ex virtute huius edicti positi in.l.j. in pun. ẽ. eo. et ibi dixi et ideo nõ debet inspici an ad eum peruenit vel nõ quia heres tenetur habito respectu ad id qõ erat in bonis tpe mortis defuncti: nõ curo an ad heredem peruenit vel non. vt.l. in rõne. in pun. j. ad.l. fal. Ista lec. ergo non potest esse vera cum illis teneatur ex quasi contractu. que erit ergo vera. Et gloss. ista in pun. ponit veritatem quod ista lect. non sit vera probatur.j.l.prox. et.l.sequẽ. vbi licet minima teneat pro omnibus tenetur. Est ergo verũ vt intelligas in primo casu quando quis omisit ex testamento et agnouit ab intesta. Sed tunc heres eius et ipse tenentur insolidum actio. ex testamẽto que descedit ex quasi contractu celebrato additione: et ideo licet fuerit dolus admissus: heres tenetur insolidum sicut defunctus: vt.j. de actio. et obliga. l. ex contractu. et.l.si hominem.§. datur. ẽ. depo. Quandoq; aliquis omisit propter dolum facere per pecuniam non tamen agnouit ab intestato: et tunc tenetur ex suo dolo legatarijs. et sic in suo delicto heres eius non tenetur nisi inquantum ad eum peruenit. et vide gloss. in princip. que incipit. scilicet tantum subaudi quia possidet.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ET si non totam. Siue partem siue remer hereditate possidet hoc edicto tenetur. h. d. ¶ No. quod qui omisit ex testamento et possidet ab intesta. licet minimam rem tamen insolidum tenetur ex hoc edicto. ꝛ eodem modo heres eius. secus si non possideat et ex edicto teneatur vt dixi. s. l. proxi.

1 Pars hereditatis propie non est in vna re.

2 Ille qui potest cõuenuri petitione hereditatis tenetur hoc edicto.

QUamuis. a No. qõ in vna re non est pars hereditatis p̃prie ꝛ est ratio quia hereditas est nomen iuris. vt insti. de re. cor. ꝛ incor. §. j. ꝛ. l. j. de re. di. et dixi in. l. quod dicitur. s. de impen. in re. do. fac. ideo in vna re nõ residet. est tamen illa res pars contenta in illo iure: quod tenet menti: sed cõtra infra de solu. l. qui res. §. aream. vbi dicitur area est pars domus. Sic. non sol. dic quando q̃s plures res faciunt vnum totum integrale: et vnam vniuersitatem coporum. ꝛ tunc quelibet potest dici pars illius coporis. vt in. l. rerum mixtura. de vsucap. quedam sunt res quibus colligitur vniuersitas iuris: vt hereditas: tunc nulla res potest proprie dici pars illius: quia res est facti: ita loquitur hic. ¶ † Vltimo nota qõ ille qui potest cõuenuri hereditatis petitione tenetur hoc edicto.

SI quis omissa. Qui omittit hereditatez absq; dolo non tenetur hoc edicto. sed ad petitionem fideicommissarij poterit cogi adire. h. d. In gl. superverbo possideat que requirit qõ fraus sit participata cum omittente. licet Pla. et Pe. contra in. l. j. C. eo. hec vera. et probatur in. l. qui autem. §. si patronus. s. eo. circa scõm casum videbitis. j. ad trebel. l. nam quod. §. vlti.

DOlo. Plures omittentes ab intesta. possidentes ac si ex testamento adiuisset conuenuntur. h. d.

ADmonendi. Ex hoc edicto petuntur legata salua ratione. l. fal. vel portionis alio iure debite. h. d. cum. l. seq. ¶ Opp. de. l. si duo. s. de dolo. Solu. vt in gl. ¶ Opp. de. l. si seruus non sit. s. de inter. act. ꝛ de. l. si plurium: in prin. s. de nox. Solu. ibi oriebat actio ex quasi delicto. hic ex quasi contractu. vt no. gl. fami. ercis. l. is consequenter. §. sed cum monumentũ. Preterea intelligas qõ patronus habeat falcidiam ꝛ vltra illã portionem sibi debitam: sed vna parte dz esse cõtenuus. vt. l. j. §. interdum. j. fi. cui plus q̃s per. l. fal.

SIcadem. In specie prefertur ille cui ab instituto relicta est. h. d. hec. l. non sunt alia pro nunc.

1 Hereditas materna secũdum ista tẽpora queritur patri.

b SI filius. b Actio ex hoc edicto competit contra patrez qui ex persona filij omisit ex testamento ꝛ adiuit ab intestato. h. d. ¶ No. hunc † casum qõ hereditas materna scõm ista tempora queritur patri. licet quidam dubitauerit vt in gl. s. titu. ij. in. l. ij.

¶ Quamuis. in prin. ꝛ est in ar. fm Bal. qõ qui nõ est in possessione omnium rerũ beneficij sed aliquarum dicitur esse in possessione beneficij. And. barb. Andreas Pomate.

b ¶ Si filius. no. hunc casum idem no. Bar. in. l. is q̃ qui. §. fili. ¶ Item no. qõ hic dicitur qõ pater omisit causam testamenti intelligo filio volente ne contradicat d. l. is qui heres. §. fi. s. titu. ij. heres. §. fi. in. ij. col. s. eo. ti. ꝛ. l. j. i ij. col. C. q̃ admit.

c ¶ Ista ꝑba. tenemẽti istaz gl. qõ ista ꝑba si tit⁹ heres erit intelligũt si hẽs erit ex testõ de quo est casus in. l. in ꝓditiõib⁹. §. si patronus. j. de ꝓdi. et demon. and. barba.

SI in testamento. Per hoc edictum nõ cõseruantur ea que per se possunt subsistere et de necessitate aliaz additionem nõ expectant. h. d. ¶ Opp. titio adeunte ab intest. videt extare conditio institutionis meuij: q titius heres est. Solu. non est heres ex testamento. Ista verba c debent intelligi si heres erit scilicet ex testamento. ita dicit gl. quam vide ꝛ no. Si quis tamen heres esset per contratabu. extaret conditio. vt. l. in conditionibus. §. si patronus. j. de cõdi. et demon. facit ad istam. l. si quis cuz testamentum nullum. de iure codici. d ¶ Opp. quia semper potest imputari testatori culpa si legata non petit ab intest. ꝛ sic nunq̃ habebit locum hoc edictum Sol. vt in glos. tu dic qõ ratio tex. est optima. Nam hereditatẽ potest accipere a seipõ nec expectat additionem alterius. eo eodem modo qñ hereditas et libertas simul iũcta est. vt. l. sed si sub cõditione. in fi. s. de here. insti. imputandũ est ergo testatori si talia dependere fecit ab institutione alterius. legata vero ꝛ libertates simplices nõ possunt assumere vires a seipsis. vt. l. legatum. §. j. j. de leg. j. Item nec ab intestato debẽtur nisi hereditate ab intestato adita. vt. l. ij. de fideicõmissa. libe. ꝛ insti. de ecui libe. causa bon. adi. et. l. vlti. C. de ema. te. et ideo cum de necessitate pẽdeat ex aditione alterius non potest imputari defuncto si relinquitur aditio instituti. et hoc voluit dicere iste tex. ibi quia aliter q̃s ab herede ꝛc.

SI quis. Legatus substituto in institutionis defectum conseruatur per hoc edictum. hoc dicit. ¶ Opponi. supra eodem. l. si non solus. §. j. sol. hoc omisit ex iusta causa: vt tex. dicit. ¶ Opponi. supra. l. proxi. vbi relicta ipsi instituto non conseruantur. Solu. hic fuit relictũ in institutiõis defectũ ibi loquit relicto libertatis qõ põt vires assu-

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Si filius. in pn. ex h tex. no. bal dus qđ filius ciuis gaudet pri uilegio ve ri ciuis si cut fit de re ex testō gaudet pri uilegio ve ri heredis q̄ non refert. vide q̄ notaut plene ad bal. in l. si ruffinus. C. de test. milit. z ad bar. i. l. si is qui p emptore. bō vsucapio. z vide bal. in. j. cōstit. ffor. and. barba.

Andreas pomate.

b ¶ Circa ista. vide z gl. hui⁹. l. not. q̄ est sing. z pro intellectu eius vide Bal. in l. j. §. si procurator. §. si quis di. non obtēp. z vide Bal. in l. fi. §. fi. de tēpo. app. vbi dicit q̄ placet. z medium q̄ istā glo. vide ibi.

Andreas pomate.

c ¶ Julianus. vide Are. cōsil. clx. in vltima nodubio.

mere ex ipsius propria aditione vt ibi dixi.

SI filius. a Institut⁹ omittēs cō tratab. sibi cōpetens beneficio preteriti omnibus ad integra legata tenet. h. d. ¶ Opp. qđ nō debeantur legata omnib⁹ sed exceptuatis personis. vt. l. qui autē. §. j. §. e. Sol. hic loquitur hic filio instituto qui habet cōtratab. ex persona alterius: ibi in emācipato qui hz cōtra tab. ex propria persona non alterius. ideo nō tenetur ad legata omnibus: vt. l. nonnunq̄. j. de leg. prestan. ergo si omittit nō tenetur omnib⁹ quia eis non facit iniuriam. Sol. ibi loquitur quando preteritus petit cōtratab. et dimmuit partē instituti. hic vero nō petijt vel petendo diminuit. ¶ Vltimo glo. hic intrat materiam qualiter teneatur ad legata ille qui venit p cōtratab. idem no. in. l. z si contra. §. de vulga. z pupil. z in. l. vlti. §. de leg. iij. dicam in. l. nomunquā. infra de lega. prestan.

Qualiter pupillus teneat ex facto tutoris.

SI dolo. Pupillus ex h edicto non tenetur: nisi in eo qđ ad eum peruenit ex facto tutoris. idem in adulto. h. d. ¶ Oppo. qđ pupil. ex dolo tuto. teneatur insolidū vt l. polla. C. de his qui. vt indig. et l. illud. §. de euic. Glo. notabiliter distinguit tres casus scz aut deliquit contrahendo aut delinquēdo aut in medio circa istab. vide glo. z nota eam. b ¶ Dicitur in lege nostra qđ ex delicto tuto. pupillus tenetur quatenus ad eum peruenit. imo videtur qđ insolidum vt. l. illud. §. de euictio. et. l. polla. C. de his quibus vt indig. Timore huius contrarij est facta gl. hic que dat vnam distinctionem et vide eam que singularis est. et incipit dicēm Jr. ꝛc. Et id qđ dicit glos. aut est c medium inter hoc libēter vellem scire quid est dicere: quia nescio videre: si vellet dicere medium inter hanc legem vel quasi cōtrahendo. vel quasi delinquendo. illud nō est bene dictū per dictam legem polla. vbi in quasi contractu loquitur. z tamen pupillus insolidum tenetur: z si glo. sic intellexit nihil est dicere: qđ videtur propter materiam in qua sumus. Preterea. l. j. §. hoc edicto. quaz allegat loquitur expresse in delicto. nō ergo video qđ dicemus. et dico qđ quātum ad hāc l. possumus de facili respōdere quia hic loquitur de dolo tuto. qui nō est punibilis circa personam eius: ad quē nihil peruenit. Jta vidistis in. l. si quis pecuniam. §. eo. illa solu. non sufficeret. Nam quādo aliqua peruenit ad pupil. ipse pupillus debet teneri insolidum propter dolum tutoris. vt l. et si non totam. §. eo. z sic propter dolum tutoris insolidum. per. l. allegatam in ista glo. nescio ergo qđ velit dicere medium ꝛc. dico ergo qđ pupillus tenetur insolidum. tamen in effectu tenetur inquantū ad eum peruenit: quia pro residuo liberatur cedendo actio. contra tutores. vt. l. vlti. §. de admi. tuto. et qđ no. in. l. j. §. hoc edicto. et. j. ne vis fiat ei. Jstam† ergo materiaz qualiter pupil. teneatur ex facto tuto. Breuiter quantum ad propositum assumo duo verba: qz quandoq̄z tutor delinquit non gerendo publ. negotia. et tunc pu. non tenetur. vt neq̄z in interdicto. de regu. iur. et ibi not. Quandoq̄z delinquit gerens negotia pupilli. et tunc aut colludendo cōmissit delictum in negotijs pupil. et tunc non tenetur vt l. meminerint. C. vñ vi. licet glo. parua aliud innuat et non bene. Quandoq̄z cum aduersario non collusit: et tunc aut pena non potest eque cadere in tutore sicut in pupillo: quia erat pena amissionis alicuius iuris et tunc illo casu tenetur pupil. vt. C. de his quibus vt indig. l. polla. licet a tutore posset recuperare vt ibi. Quandoq̄z pena eque potest cadere in tutorem sicut in pupillum: et in illo casu dico q̄ pupillus tenetur insolidum: tamen in effectu nō fieret ex actio contra pu. nisi inquantum ad eum peruenit: z pro residuo liberabitur cedendo act. contra tutorē. vt. l. illud. §. de euic. et. l. j. §. hoc edicto. j. ne vis fiat ei. z hic. z. §. de admi. tu. l. vlti. per quam iste declarātur quas videbitis.

QUi seruus. Qui omittit ex institutione sua z adit ex substitutione serui hoc edicto tenetur. h. d. et aut. l. declaratur vt in. l. proxi.

Eo ipso quod quis omittit capere ex institutione et capit ex substitutiōe alterius presumit dolus. Habere ex institutione est honor: et ibi ponitur ratio.

Quando quis est substitutus coniuncto cuius mortem expectare est durum qđ nō sit idem quod impatre substituto filio.

Hec lex generalis ad omnes parentes.

IVlianus. c Qui omittit ex institutiōe z sibi querit ex substitutione tenet hoc edicto nisi sit substitutus filio suo z relicta ex substitutiōe primo defalcantur. hoc dicit. et est nostra lex magistralis: primo loquitur qñ alicui est substitutus filio qui est in eius potestate. secundo quando ecōtra filio est pater substitutus. scdo. ibi. deniq̄z prima subdiuiditur. nam primo dicit habere locum edictum. Scdo que legata prius defalcentur. secū da ibi: sed si varia. Jtez prima subdiuiditur: quia primo ponit dictuz. secundo rationem. secunda ibi: quoniam ꝛc. Primus casus est clarus. ¶ Ad euidentiam versi. quoniam. debes scire quod substitutio vulgaris cōprehendit duos casus scilicet si heres esse noluerit

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

vel non potuerit. vt. l. cum proponas. C. de here. insti. Item scias[a] qꝫ substitutio vulgaris cõfertur in casum quandocꝫ displicibilem testatori. vt si filius suus moritur. vt. l. quamuis. C. de impu. ꝛ ali. substi. ¶ Nunc ad propositũ contra supradicta posset opponi: et videtur qꝫ poterit omittere ex institutione et amplecti ex substitutione ex presumpta voluntate defuncti. Respon. iurisconsul. qꝫ hoc nõ est verũ. nam filius substituitur patri in casu. hoc est qꝫ si cõtigerit qꝫ pater esse noluerit vel qꝫ non potuerit nõ qꝫ sibi placeat quod velit: vel qꝫ per testatorẽ ꝛ detur sibi hec potestas. hoc dicit. ¶ Sequit ver. sed si varia. hic ponit Dy. casum sic. Testator habebat xx. in bonis. Primo loco aliquem scz patrem instituit et ab eo legauit titio. x. Item substituit filiaz et ab ea legauit. x. sempronio: ita qꝫ legata inuniuerso excedunt dodrantem. queritur de quo legato sit detrahenda falcidia. Respon. falcidia debet detrahi primo de legato relicto a filia. ¶ Sequitur versicu. deniqꝫ. ista pars est clara cum declaratione gloss.

b ¶ Oppo.[b] dando substitutum vulgarem facit de suo voluntarium: vt. l. si filius heres. supra de lib. et posthu. et. l. papi. §. quarta. de inofficio. testa. Solu. id verum quãdo testator substituit filio suo de quo secundum votum parentum non videtur intellexisse si heres esse non posset: vt sic decedat anteꝫ testator: secus si extraneo substituit vt hic in prin. s. l. prꝫ. ¶ Oppo. s. eo. l. j. §. si proponatur. Sol. ibi substituit eundem sibiꝑsi. vnde non potest intelligi in illum casum si heres esse non posset: quia si non posset esse ex institutione non posset esse ex substitutione. et sic in eius liberam voluntatem conferre videtur. ¶ Opp. s. de acquir. here. l. si solus. vbi dando substitutum pro parte non facit eum qui erat necessarius in illa parte voluntarium. Solu. ibi erat extraneus institutus: ꝛ sic per substitutum non videtur illud induci. Vel aliter. hic est necessarius ꝓpter vnam partem quam agnoscit que trahit ad se aliã: sed nunc testator videtur prohibere ne vna pars 1
aliam ad se trahat nisi hoc manifeste dixerit: vt. l. quoties. §. si duo. de heredibus insti. sed substituendo hic manifeste non dicitur: imo nullo modo dicitur: ergo ꝛc. Circa materiam huius legis distinguã plene. j. eodẽ. l. vltima. in tertio principali membro. 3

1 ¶ Ultimo ex hac. l. nota † duo. Primum qꝫ dolus presumitur eo ipso quod quis omisit ex institutiõe: et capit ex substitutione alterius: vt ibi. nõ enim caret dolo ꝛc. 4

2 ¶ Secundo † qꝫ habere ex institutione

3 est honor. ꝛ ex hoc colligitur ratio quare filio debet relinqui iure institutionis: scilicet quia honoratio 5
bilior titu. vt hic. Item est alia ratio: quia vtilior ꝓpter tus accrescendi. vt. l. quoties. §. si duo. s. de here. 6
redi. insti. Item quia ex seipso potest subsistere non expectata alterius additione: vt. l. si in testamento. s. eo. ¶ Quero † quid si substitutus esset quis alteri 7
sibi coniuncto cuius mortem expectare esset durũ: an idem presumem? qꝫ in patre substituto filio? Et 8
videtur qꝫ sic: vt. l. cum tale. j. de condi. et demonst. contra: puto quia hec. l. solum loquitur quãdo votũ parentum repugnat. Et aduerte: quia hec lex gene 9
ralis est ad omnes parentes: siue habeant in potestate siue non. hic non sunt alia dicenda.

Mater. Dubium huius legis erat: quia a
filij hereditas videbatur quodammodo debita matri: ꝛ ideo si in ea grauatur videt habere iustam causam repudiandi: vt l. excusatur. s. eodem. qꝫ dubium tollit. hoc dicit.

In sententiam. Qui non
iplet conditionem potestatiuam directam et adit ab intestato nõ tenetur hoc edicto. hoc dicit.

In eum. Tertius possidẽs ab
intestato tenetur si cũ c
instituto participauit fraudem. hoc dicit.

Seruum. Qui ha
bet prẽtium videtur habere hereditatẽ: ideo relicta a se prestare tenetur. h. d.

Institutus. Fideicommissa vniuersalia
conseruantur per hoc edictum salua trebellianica. h. d. ¶ Oppoñ. qꝫ iste habet aliquod remedium: scilz compulsionis: vt. l. nam quod. §. qui compulsus. et. l. quia poterat. ad trebel. et l. si quis omissa. s. eo. Solu. vnũ istorum nõ tollit aliud quia diuersi sunt effectus. Item quia ex vno detrahit trebel. ex alio non.

Qui omissa.
Per hoc edictũ conseruantur libertates saluo iure patronatus. h. d.

Quomodo scitur an quis possit intentare actionem ex hoc edicto.

Omittens ex testamẽto vt possideat ab intestato quando teneatur inquãtum et qualiter.

Si quis omisit hereditatem ex testamento vt alius possideat ab intestato: quo talis omittens teneatur.

Si omisit adire ex testamẽto vt substitutus habeat quãdo teneatur hoc edicto.

Omittens contratabu: vt habeat ex testamento qñ teneatur: remissiue.

Quando quis omisit ex institutione vel substitutiõe vt habeat iure accrescendi quomodo teneatur.

Si primus legitim? omisit vt veniat ad sequentem: an teneatur.

Si veniens ab intestato vt filius omisit ꝛ vult venire vt legitimus hz locũ hoc edictum.

Si filius preteritus qui potest venire scõm tabulas ꝛ adit ab intestato non tenetur hoc edicto.

[a] Item scias. adõ Bart. in. l. j. i. ij. q. ꝑn. devul. ꝛ pupil.

[b] Opp. vi de Bal. in rub. ꝛ in. l. j. in. j. opp. C. eo.

Andreas Pomate.

¶ Colligitur rõ. de istarõne vide feli. c. sit per literis. de rescrip. ver. regula fallit. in ij. col.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

10 Per hoc edictum conseruantur tabule pupillares: ⁊ tutele dationes.

Andreas a pomate. ¶ Qui omissa. Vide Areti. consi. clx.

¶ Qui omissa. [a] Qui omisit ex testamento ⁊ possidet aliquo iusto titulo inter viuos nō tenet hoc edicto. h. d. ¶ Op. de. l. j. §. non querimus. ⁊ l. quia autē. §. non simpliciter. ff. e. Sol. intellige hoc in titu. vero non ficto vel per collusionē habito quia talis titulus nō

1 pcedit. vt in cōtrarijs. Quero † quō sciam vtrum possim intentare act. ex hoc edicto vel non. Respon. fient interrogationes sicut in petitione hereditatis. Nam primo interrogabo eū si est heres ex testamēto si dixerit sic. planum est quia conueniam eū actione directa ex testamēto: si dixerit nō. sed se repudiasse tunc queritur an aliquid de dicta hereditate possideat. ⁊ si dixerit qđ non: tunc queritur an repudiauit accepta pecunia vel non si dixerit q̄ non accepit pecuniam non est remedium contra eum nisi de mēdacto conuincatur. vt. l. fi. de rei vendi. ⁊ l. si quis pecuniam. ff. eo. Si vero dixerit se possidere aliquid: tunc queritur an ex aliqua causa: si allegauerit aliquem iustum titulum non est remedium contra eum nisi conuincatur de fictione vel collusione vt hic. Si nullum titulum allegauerit sed dixerit se possidere pro herede vel possessorio: tunc queritur ex qua causa repudiauit: et si iustā allega. non est remedium contra eum. vt. l. quia autem. §. nō simpliciter. ff. eo. si nullam allegauerit teneť ex hoc edicto. ¶ Ultimo Dy. reassumendo istam materiā posuit vnam suam distinctionem quam Lyn. recitat de verbo ad verbum. C. eo. l. j. que distinctio minus bene ordinata est ⁊ in multis mēbris defectuosa. Ut autē ista materia tibi clare liqueat distingue plene quatuor casus. primo quando quis omittit ex testamento vt ipse possideat ab intestato. Secundo quando quis omittit ex testamento vt alius possideat ab intestato. Tertio quādo omittit ex testamento vt habeat substitutum. quarto quando omittit contratabu. Circa † primum dic aut omittit non implendo conditionem aut repudiando. primo casu aut erat conditio potestatiua ⁊ facilis: ⁊ teneť. sicut si cēt

2 instituitus pure ⁊ repudiaret. ff. eod. l. §. qui sub conditione. aut erat grauis ⁊ onerosa: ⁊ nō tenetur quasi ex iusta causa omiserit vt. ff. eodem. l. mater. §. primo. Secundo casu: q̄ omisit repudiando eam ex iusta causa. ⁊ non teneť edicto. vt. ff. eodem. l. quia autem. in prin. §. non simpliciter. ⁊ ibi istos casus explicant. aut sine iusta causa: et tunc aut possidet aliquo titulo inter viuos: aut p̄ herede: aut nullo titu. si aliquo titulo inter viuos et tunc aut iste titulus erat iustus ⁊ nō tenetur vt hac l. ⁊ ff. eodem. l. j. §. nō querimus. Aut titulus erat iustus ⁊ fictus ⁊ tenetur ac si titulum non haberet. vt. d. §. non querimus. ⁊ arg. ff. eo. l. quia autem. §. nō simpliciter. ff. de peti. here. l. nec vllam. §. j. ⁊ ij. conjuncta. l. cum enim. ff. e. Si vero possidet titulo pro herede: aut tanq̄ heres alterius quaz illius ex cuj⁹ testamento repudiauit ⁊ non tenetur: quia nec peti. here. posset cōuenire. vt no. ff. de peti. here. l. nec vllam. §. neratius. alias est l. ⁊ incipit etiam: licet quidam damnent illam gl. aut possidet pro herede ex cuius testamento omisit: ⁊ tunc aut queris an teneatur ad ea que possunt p̄ se subsistere aut ad portionem hereditatis relictam directo ⁊ non tenetur. vt. ff. eod. l. si in testamento. Aut queris an teneatur ad ea que per se subsistere non possunt: ⁊ tūc aut est relictum taliter quod ex testamento non daretur petitio: hereditate adita. vt causa cōditionis implende ⁊ non tenetur. vt. ff. eod. l. si quis sub conditione. licet glo. aliter innuere videatur in casu. l. q̄ autem. §. pe. sed ibi reprehendi eam. aut daretur petitio si ex testamento adita fuisset: ⁊ tunc aut ille qui vult petere est in simili culpa: quia potuit adeundo consequi ⁊ non tenetur omittens. vt. l. quidam titium. ff. eo. l. si in testamento. §. fi. ⁊ l. si non solus. §. j. ⁊ ista haberent locum in quolibet ex infrascriptis casibus. ideo in eis non repetam. aut culpa non potest illi imputari: ⁊ tunc talis omittens tenetur. vt. l. j. in princip. ff. eo. Sed inquantum ⁊ qualiter est aduertēdū. Dico ergo aut legata non fuerunt repetita ab inte. aut fuerūt. Primo casu aut ipse sol⁹ possidet tanq̄ heres: ⁊ tunc ipse tenetur insolidum etiaz si modicum possideat. vt. ff. eodē. l. ⁊ si non totam. idem si dolo desijt possidere vel dolo desijt apprehendere possessionem: vt. ff. eo. l. j. §. non querimus quod intellige: vt ibi. De herede vero el⁹ dic vt. ff. eo. l. de libertatib⁹. §. j. aut possidet ipse ⁊ alius tanq̄ heres ab intestato: ⁊ tūc aut ille alius nō fuit substitut⁹: aut fuit. primo casu aut nō participauit fraudem cum ipso omittente: ⁊ hoc constat ⁊ nō tenetur aut participauit: ⁊ tunc aut ille omittens recipit pretium: ⁊ qlibet tenetur insolidum: aut non recipit et quilibet tenetur p̄ parte hereditaria. ⁊ hec oia probantur in. l. si non solus. ff. eo. in prin. aut dubitatur vtrum participauerit fraudez: aut non: ⁊ tunc puto q̄ non presumitur nisi probetur: vt. d. l. quoties. §. q̄ dolo de p̄ba. quod probatur si heredi persuaserit: vt. l. j. §. persuadere. de ser. cor. vel aliter p̄curauerit vt fieret. ff. eod. l. quia aūt. §. si patronus. si vero ille alius fuit substitutus qui similiter possidet ab intest. ⁊ omisit ex testamento: ⁊ tunc aut queris de legatis relictis seperatim a quolibet: aut de relictis cōiter ab vtroq̄. Primo casu quilibet teneť de suis: vt. l. si nō solus. §. fi. ff. e. quod intellige si erāt relicte res diuerse seu quātitates. si vero eadē species: preferatur illi cui relictum est ab instituto. vt. ff. eodem si eadem res. si vero erant res relicte communiter

possent legatarij conuenire quem vellent: vt. ſ. e. l. ſi ab instituto. Secundo vero casu principali quando scilicet legata fuerunt repetita ab intest. tunc illa debentur tamen relicta in testamento debent prius solui ꝑm ordinem datum. ſ. eo. l. quia autem. in prin. et
3 hoc de primo. ¶ Circa ſcm̃ ꝙ quando omisit ex testamento vt alius possideat ab intest. aut ille alius non erat institutus nec substitutus ex testamẽto: aut erat institutus in testamento: aut erat substitutus et repudiauit, et postea substitutus omisit vt ad institutũ redeat: qr erat succeſſurus ab intest. ꝓmo casu dic vt dixi in. l. licet ſ. eo. Secundo casu quando 5
substitutus possidet ab intest. omittẽte instituto tũc aut institutus accepit pecuniam vt omitteret et sub- 6
stitutus tenetur suis: z institutus tenetur suis. omnes vero legatarij quemlibet possunt insolidum cõuenire sicut si vterq; possideret. vt. l. ſi pecuniam. z. l. ſi nõ solus. §. fi. z. l. ſi ab instituto. ſ. eodem. nec hic fit prius discussio possessoris sicut. ſ. in. l. licet. ratio quia mitius agit lex cum substituto: qui etiam omnia onera sustinet q̃s cum alio qui non habet onera niſi solius eius qui ex testamento omisit: vt dixi in. l. ſi nõ solus §. fi. ſ. eodem. ſi vero omisit ſine pecunia solus substitutus tenetur ad omnia: vt. d. l. ſi non solus. §. fin.
Tertio vero casu quando institut⁹ solus possidet ab intest. omittente substituto. tũc aut substitutus omi- 7
sit pecunia accepta: et tenetur institutus et substitutus. vt dicta lege ſi non solus. §. fi. prius tamen discutitur possessor q̃s recipiens pecuniam: vt. d. l. licet. ſ. eodem. et no. in dicta lege ſi non solus. ceſſat eñ ratio ſupradicta cum iam erant omnia onera substitu- 8
ti: aut non recipit pecuniam. et ſimiliter ipſe institutus possessor tenetur ad omnia: vt lege ſi non solus. in fi. prealleg. Item in omnibus casibus in quib⁹ dixi legata conſeruari per hoc edictum: intellige cum ſua causa: vt conditionalia ſi impleta fuerit cõditio: ſub modo vt impleatur modus: vt. l. quia autem. §. 9
fi. ſ. eo. Item ſi deberet detrahi falcidia detrahitur vt. l. quia autẽ. in prin. et. l. duo. §. admonendi. ſ. eo. z C. eo. l. finali. et. l. prima. §. ad eos. ad. l. fal. et hoc de
4 ſecundo. ¶ Circa tertium q̃s ꝙ omittitur vt habeat substitutum. et dic aut erat substitut⁹ ipſemet ſibiꝑſi et nõ tenetur hoc edicto: qr videtur facere ex diſpoſitione defuncti: vt. l. j. §. ſi proponatur. ſ. eod. aut erat 10
substitutus alius: z tunc aut ille alius erat in poteſtate primi omittentis: z ſic ad ipſum reuertitur: z hoc edicto tenetur: vt. l. cui ſeruus. z. l. iul. ſ. e. aut nõ erat in poteſtate eius: z tunc aut substituit deſcendenti exſe z non incidit in edictum videtur enim hoc permiſiſſe testator quod apparet: qr facit de ſuo voluntarium: vt. l. ſi filius heres. ſ. de libe. z posthu. z not. ſ. de inoffi. test. l. papi. §. quarta. z per rationẽ que ponitur. ſ. eod. l. iul. §. fi aut eſt substitutus extraneo: et tunc aut substituit aliquẽ ex deſcendentib⁹ substituti. z idẽ. vt. d. l. iul. in fi. ſ. eo. Aut substituit extraneo: tunc aut omittens omisit bona fide et ſine fraude et non tenetur substitutus: nec ipſe ex hoc edicto: vt. ſ. eo. l. ſi quis omiſſa. aut hoc eſt factũ in fraudẽ: z tũc aut in fraudẽ omittẽtis quẽ substitutus ignorauit. et idẽ qr nõ tenetur: vt. l. quia aũt. §. ſi patronus. in fi. ſ. eo. et. C. eo. l. j. z no. ſ. l. ſi quis omiſſa. facit. ſ. eo. l. ma- ter. §. fi. aut participauit fraudẽ z tenetur ipſe z omittens etiã teneretur ſi accepiſſet pecuniã: ſed an poſſet ſoluus diſcutiatur diſtinguendũ eſt aut substitut⁹ hz onera ſua z nõ dz diſcuti poſſeſſor. aut nõ habet et tunc habet diſcuti: vt. l. ſi quis pecuniam. z ibi nota. et. l. ſi nõ ſolum. §. fi. ſ. eo. z dixi in precedenti articu. et dico etiam qr q̃ſi substitutus ſolus tenetur: ꝓ⁹ debent ſolui legata relicta ab instituto: vt. d. l. iul. ſ. eo. et idẽ videtur dicendũ de legatario qui erat grauatus fideicommiſſo: vt ſi procurat vt omittatur ex testamento z veniat ab intestato ad eum teneatur hoc edicto ſicut substitutus vt. ſ. eo. l. ſi quis pecuniã. §. quãq̃s. z hoc de tertio. ¶ Circa ꝙ quartũ quãdo omittit contratab. vt habeat ab intestato: vt. ſ. eo. l. quia aũt. §. peñ. quod examina: vt ibi. ¶ Quero ꝙ quid ſi omiſit ex institutione vel substitutione vt habeat iure accreſcendi ꝑm ea que dixi in. l. ſi tu ex parte. ſ. tit. ij. Videtur qr nõ poſſit habere locum hoc edictum: quia non intereſt cum portio caduca accreſcat cum onere ſuo: vt. l. j. §. prio ſecundo. et. §. in nouiſſimo. C. de cadu. tollend. Sed certe imo poteſt intereſſe per ea que dicuntur. j. ad legem falcid. l. j. §. id quod ex ſubſtitutione. z. §. ſeq. vt ſic vigore huius edicti ſoluantur ac ſi ex institutione adiuiſſent: vt. l. quia autem. in princ. et idem videtur dicendum ſi omitteretur vt alius habeat iure accreſcendi. ¶ Quero quid ſi omittat primus legitimus vt veniat ad ſequentem legitimum? Certe hoc fieri poteſt in necẽ legatorum: vt. l. j. §. fin. de legatis iij. et idco omnia que dicta ſunt quando omittit institutus vt veniat ad legitimum poſſent hic dici eadem ratione. ¶ Quero ꝙ quid ſi veniens ab intestato vt filius omiſit ex illo capite z venire vult vt legitim⁹ quod fieri poteſt: vt. l. j. §. quibus. de ſucce. edict. Reſpondeo locũ eſſe huic edicto ea ratione: ſi hoc eſſet factum in necem legatorum: vt puta ſi erant relicta nominatim ab vno gradu: et ipſe repudiauit ab illo z adiuit ex ſequẽti. ¶ Quero ꝙ qd de filio preterito qui poteſt adire per ſecundum tabulas. vt lege filio. de iniuſto rupto z irri. teſtamen. an ſi adeat ab inteſta: teneatur hoc edicto. Reſpondeo non. Juſtam enim cauſam habuit. vt. ſ. eodem lege excuſatus quod intellige ſi nihil fuit ſibi relictum iure inſtitutionis. alias ſecus hodie. vt ibi dixi. ¶ Quero ꝙ cum per iſtud edictum conſeruantur legata et fideicommiſſa vniuerſalia et particularia: vt per totum titulum. z. ſ. eodem. lege ſi ſeruum. §. primo inſtitutiones vero directe non conſeruantur. vt lege ſi in teſtamento. ſ. eodem. Quid erit de tabu. pupilla. Reſpondeo ille conſeruabuntur. text. eſt nota. in. l. ij. §. plane. ſ. de vulgari et pupillari facit lex nam quod. §. ſi quis compulſus. ad trebellia. eadez ratione dico conſeruari tutelaꝝ dationes. ſicut etiã ꝓſeruantur per auc. ex cauſa. de lib. pret. vtin auc. vt cum de appel. cogno. §. ſinautem hec ob ſeruata nõ fuerint: z hic ſit finis huius diſtinctionis.

¶ De senatusconſulto silleiano: z claudiano: quo: ſi teſtamenta non aperiantur. Rubrica.

☞ Domeſtici dicuntur qui ſunt de agnatione. Nulla mortalior peſtis ad nocendum q̃ familiaris inimicus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Exponit domus. quid veniat appellatione dom⁹ vide bal. in hac. l. et moder. in repe. l. cum acutissimi. C. de fideicōmiss. 1

b ✠ And. Poma. ¶ Dñi. intellige vt per Ang. in ru. ff. de ope. no. in. viij. co. ver. vtrum. b

c ¶ Seru⁹ Si dom⁹ z venit destruēda p pter maleficium z sic pignorata. an creditor poterit obstare ne 1 ōstruat: vide tex. in. l. res que. §. res aūt. j. 2 de iur. fis. qui hāc. q. deciditj. et 3 qd in vrore an poterit impedire destructionē domus viri p dote sua vide hic Ange. a et Bal. in l. pign⁹. C. de pig. ac. An. barb.

d ¶ Tenemēti. vide Ro. z Ly. in. l. pignoris. ō pig. ac. et Bal. in. l. si dominuz. C. de pigno. z Bald. hic. z Bald. in. d. l. pignoris. quid autem in inquilino. vide Bald. in dicta. l. pignoris. et in. l. si noxale. de noxalibus. adde tu Roma. consilio cxxviij.

e ¶ Seruj. no. singu. istum text. licet conditio purificata trahatur retro non habet locum in legatis. Vide Dy. in. c. j. de regu. iu. in sexto. et in. l. quod dicitur. de 1 testa. mili. z do. meum in. l. fi. de do. causa mortis. andre. Barba. 2

¶ Seruj. vide Bart. in. l. si filius. in prin. de ver. ob. et qualiter cōditio in legatis trahatur retro. z ad in- f tellectum huius litere vide Jmo. post Ang. in. l. q̄si- 1 tum. §. si mihi seruus. de leg. j.

✠ Andre. Poma. ¶ Serui. cōtra istū tex. est text. l. iij. §. qui fideicō. vbi Bal. ff. de here. instī. secundū intellectum quē dicit Bal. l. quidam elogio. in. viij. col. C. de iure delibe.

f ✠ Andr. Po. ¶ Sed in eodē. z no. p eo qui de proximo est rebāniendus an interim poterit impune offendi. vide Bal. in. l. et qui. §. de iudi.

bus descendentibus ab vno stipite. de quo dixi in. j. pronuntiatio. §. familie. de verb. signi.

☞ Possessor bone fidei quando habeatur loco domini.

Domini. b ¶ Oppo. q̄ qui habet vsumfruc. continetur appellatione domini. vt l. si postulauerit. §. de eo. j. de adulte. Solu. ibi seruꝰ torquetur pro vsufructuario: quia ibi erat in eius ministerio quod in casu illo sufficit. nō quod vsufructuarius dicatur dominus: et sic concordat. ¶ Opponi. †nam bonefidei possessor habetur loco domini. vt l. quoties. §. j. de noxali. z l. magis puto. §. j. de re. eorum. z l. seruos autem. j. de lega. iij. Solu. bonefidei possessor habetur loco domini: vt ipse vel heres eꝰ non possit dicere se non dominum: nec alius cuius interest donec contrarium probetur: vt. l. quidam in fuo. in fine. de condi. institu. et. l. tutia. j. de solutionib. et ita loquuntur ista contraria: sed post q̄ deregeret ab alio quod non sit dominus loco domini, non habetur. z ita loquitur hic.

☞ Si committentes delictum propter quod bona venant distrahenda creditor habens domum pignoratam potest illam defendere: contra Jacob. de are.

Seruus. c Inducit Jaco. de are. †hunc. §. si aliquis commisit maleficium propter quod bona debent vendi seu distrahi q̄ō creditor qui habet domum pignoratam: non posset eam defendere: quia quo ad vindictam publicam perm de dicitur domini ac si non esset pignorata: vt hic. ego puto contra. nam creditores preferūtur pene publice: vt. l. j. C. de. fisc. credi. pre. lib. x. et. l. q̄ placuit. de iure fis. Non ob hec. l. quia loquitur in seruo qui delinquendo potest priuare dominuz domino suo vt. l. j. §. quoties. de vi et vi arma. Unde hic ex delicto suo conuenit merito preiudicat creditori: q̄ et dño posset preiudicare. alie vero res inanimate non dicūtur cōmittere delictum. z tene mentē.

Seruj. c ¶ Nota quod in legatis cōditio existens non retrotrahitur. pro hoc l. si mater. §. eandem. infra de executo. rei iudi. ¶ Oppo. j. ad legem falci. l. in ratione. §. primo. gloss. non sol. ibi soluam. quia vere ibi nulla est fictio. hoc eramanuu plene in. l. si is qui pro emptore. de vsucapionibus. licet Dy. videatur dicere cōtrarium. de regiuris. c. j. lib. vj. in vltī. q. in contractibus secus: vt. l. potior. et. l. qui balneum. §. qui potiores in pigno. habeantur.

☞ Illud q̄ō fieri debet de proximo habetur perinde ac si factum esset.

Si aliquis est occisus me presente ipsum nō adiuuante q̄ō non teneor nisi sim particeps sceleris.

Sed in eo. f ¶ Nota quod illud quod fieri debet de proximo †habetur perinde ac si factum esset. ¶ Opponi. de. l. tertia. §. de his. infra eodem. Solu. duo sunt videnda hic. Primo an seruus puniatur. Secundo an torqueatur. Ad primum dico q̄ō nō punitur: vt hic. nisi aufugerit ante apertas tabu. vt. l. contraria. Ad secundum dico q̄ō potest et debet torqueri: quia etiam factus liber torquetur: vt. l. si exheredatus. in fi. j. eodē. tamen non est festinandum ad eius tormenta: vt hic.

Item

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a Item[a] iste.§.inducitur ad.q.[b] quod si aliquis occi-
b dat aliquem me presente et eum non adiuuarem † cũ
2 possem non teneor: nisi alias essem conscius vel par-
ticeps sceleris: vt patet hic. et apparet per locum a
speciali in toto isto ti. si enim in seruo est speciale: er-
go in contrarium est ius cõmune. hoc tangitur in.l.
culpa caret. per glo. de regu. iur. et per Dyn. in.c. non
est sine culpa. de reg. iur. lib. vj. et per Guil. in lege vt
vim s̃. de iusti. et iure. et facit quod dicam statim. j̃.
ea.l.§.occisorum.

Domini. Facit pro pluribus dominis vnius castri qui habẽt plures vasallos: vt quilibet domini appellatione contineatur.

1 ☞ Vasallus qua pena punitur faciens aliquid cõ-
tra dñm ea tenetur si facit contra filium dñi.
2 Estimũ patris prodest filio etiam emancipato.
3 Filius emancipatus q̃uis non dicatur agnatus ta-
men tenetur hoc edicto.

1 **Domini.** Nota † quod illa pena que imponi-
tur vasallo si facit aliquid cõtra do-
minum imponitur etiam si facit contra filium domi
2 ni. Item † facit in argu. quod libra seu catastrum pa-
tris prosit filio siue in potestate siue emancipato nõ
autem alijs qui in eadem familia sunt vt alũnis fa-
miliaribus et si. ¶ Vltimo quod hic dicitur de dato
in adopt. vel de recepto forte hodie immutatur in le
3 ge cum in adoptiuis. C. de adop. ¶ Not. † etiam qd
filius emancipatus q̃uis non dicatur agnatus: vt.l.
tutelas. de capi. dimi. tamẽ tenetur hoc edicto. ideo
non est bona expositio quam facit Jacob. de areti.
in princip. huius.l. dum dicit domus idest agnatio.
vt ibi dixi.

De matris. Quero rationem huius.§.Di-
cit glo quia filius non est de fa
milia matris. Certe nec filius emãcipatus est de fa-
milia patris: et tamen cõtinetur hoc edicto vt supra
proxi.§.ideo intelligo.l. quod hic simul non habita-
bant in eadem domo. vt. j̃. eo.§.si vir.

1 ☞ In suo an inter mortem et aditionem sit dare
medium.

e **Si pater.** [c] Principium huius.§.videtur pro
1 bare † quod in suo inter mortem et
aditionem sit medium. licet de hoc gloss. varient in
lege iul. ff. de condi. et demonstra. et.l.si alienum.§.
in extraneis. de heredi. institu. tamen quod dicitur
debet intelligi scilicet quod est medium de iure pre-
torio. de iure autem ciuili nullum est mediuz vt lege
prima.§.qui sunt in potestate. supra titulo p̃mo. dixi
plene in.l. vlti. s̃. de conditio. institu. Secundum rñ.
huius.§.glo. intelligit de filio emancipato q̃ si esset
suus statim esset heres et serui essent liberi et opti-
me dicit in seruis quibus relicta est libertas que cõ-
firmatur per existentiam sui heredis: vt lege sciendũ
de ma. testa. et.l. cum queritur.§.et si quis. j̃. de fidei
com. libe. sed quantum ad seruos legatos non est ne
cesse: quia existentia sui heredis non confirmat lega
ta particularia: vt lege prima in fine. vt in pos. leg. li
cet secus in fideicommisso vniuersali: vt.l. ita tamen
§.si pater. infra ad treb. ratio patet ibi quia in liber-

a ¶ Item iste.§.ꝛ vide Bald. in lege prima. C. de ser.
fugi. ꝛ quod ipse no. in lege raptores. C. de epi. ꝛ cle.
et in.c.j.§.vel furtim. de pa. iur. fir. x. col. et vide bart.
in lege sed vtrum. infra de parrici. et sic nota ex isto
tex. licet quis sit pñs non presumitur dare auxilium
nisi cũ asso
ciasset: vt
h̃ dic̃ bal.
An. barb.

tatib⁹ est speciale earum fauore: in fi-
deicõmisso vniuersali est fauor filij ne
postea adire cogatur s̃m l. q̃ poterat
ad trebel. dixi in.l. iul. s̃. de acq̃ here.

Si pater necat⁹. Ratio huius
est q̃ est cõis familia et sic nõ ob. j̃. de
ver. sig. l. licet.§.patronus.

1 ☞ Res vxoris non dicunt̃ proprie
viri nec econuerso.
2 Una familia appellatur vna domus.
3 Vxor non potest esse testis in causa vi
ri nec econuerso.

d **Si vir.** [d] Not. † quod hic ꝓprie
1 res vxoris non dicuntur
2 viri nec ecõuerso. ¶ Nota † quod vna
familia appellatur vna domi⁹. ¶ Gl.
3 inducit † quod vxor non potest esse te
stis in causa viri nec econuerso: quasi
sint domestice ꝑsone. Idẽ not. gl inst.
de test.§.in testib⁹. Oppo. glo. de l.
j.§. seruum mariti. Solutio. seruus
non torquetur contra vxorem vt ibi:
quia quodãmodo est domina: sed pro
morte vxoris sic vt hic eadem ratio-
ne et sic concordat.

1 ☞ Occisus dicitur qui per vim oc-
ciditur non naturaliter moritur.
2 Statutũ q̃ villa teneat̃ capere male
factorẽ intelligitur si potuerit.
Item non tenetur si maleficium fuit
factum clam.
Item non tenetur si maleficium fuit
commissum iuxta confinia quod sta-
tim ad alienum territorium trãsierũt.
3 Maleficium quando puniatur ex so-
la scientia.

Occisorum. Non tenent̃ ser
ui de morte do-
1 mini si ei opem ferre non potuerunt.
e hoc dicit. ¶ Nota † primo [e] significa-
tionem huius verbi occisorum. intel-
ligitur enim per vim non naturaliter
2 seu a deo. ¶ Secundo nota † text. ibi:
hoc ideo: quia toties puniẽdi ꝛc. quia
est argumentum ad questionem. per
Italiam sunt statuta quod ville et ca
stra teneantur capere malefactores.
f nam hoc intelligendum est [f] si potue-
runt: vt hic. Quid enim si aliquis in
villa venit cum tanta gente et cõmi-

b ¶ Inducitur ad.q. facit quod not. Bart. in lege metum.§.licz quod met. cau. et vide no. in c. quanto. de sentẽ. excõ.
Andreas Pomate.
¶ Inducitur ad questionẽ. vide Cepo. ꝯsi. xxxiiij. inc. si nũq̃ in. iiij. co. ꝛ séquen.
Andreas Pomate.
c ¶ Si pater. et vide Bar. in lege si optio infra si optione leg.
d ¶ Si vir. ¶ Una familia appellat̃ vna domus. et vide.l. tria onera. de excu. tut.
Andreas Pomate.
e ¶ Nota primo. vide Bono. in repe.§. cato. in. xij. col. in. iiij. no de ver. obli.
f ¶ Intelligendũ est.

Qñ villa teneat̃ capere malefactorẽ no. tñ q̃ si non
p̃t capere tenet̃ denũtiare. l. ij Et ibi bal. C. de his q̃
latro. occul. ꝛ ad hãc materiã vide oĩno q̃ notat bar.
in.l. ab oĩb⁹.§.j. de le. j. et bar. j̃. e.l. si q̃s.§.si marit⁹.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Addictos. et vide Bald. in l. annus. C. de cal. z in l. j. C. de his qui latro. occu. ad materiã huj⁹. l. adde c not. per Bar. in l. si quis non dicã rapere in. iij colũ. de cpif. et cle. et in l. diuus. de cu. reo. et in l. ne quid 3 de incend. rui. naufra. et omnino Bart. in l. iij. §. subuenit. j. e.

et Bald. z Ange. in l. si ideo. hic a alle. adde videndus Bald. sup statuto de monẽ. quo b cauetur q̃ villa tenea tur ad denuntiandũ malefacto rem: alias

sit maleficiũ quod non posset tota vil/ la resistere: certe non tenetur. ad hoc C. de appel. l. addictos.ª ¶ Quid si maleficiũ fuit factũ ciãᵉ Certe nõ tenet: si nõ cepit: vt infra eo. lege. iij. §. si maritus. Itẽ q̃d si maleficiũ fuit ꝓmissus iuxta confinia: ita quod statim potue d runt⁹ transire ad comitatum alterius? Certe non tenetur. ad hoc. l. ij. in princip. supra de nox. et. l. naturalem. in princip. infra de acquir. rerum do. et supra de edẽ. edi. l. si quis sit fugitiu⁹. §. primo. ¶ Et facit ad predicta. C. de rem: alias

teneat ad emendã dãni. si; incẽdiũ datũ vel factũ fue 1
rit palã vel occulte in ipsa villa super quo consuluit 2
q̃ licet non posset cognosci an humano facto vel di/ uino prouenerit incendiũ q̃ tñ villa teneatur est cõ/ silio. xxxvij. j. volu. et vide pulchrum casum in mate/ ria hac per Bal. consi. clxxxij. iij. volu. Item adde q̃ stante predicto statuto absentes a villa nõ tenebun/ tur ẽm Albert. de rosate in. ij pte statutorũ. q. lxxxiij. 3 vt refert et sequitur Ro. cõsi. vij.

b ¶ Andreas pomate. ¶ Potuerunt. vide Ro. cõsi. 4 clxx. in. versi. verbum tamen Feli. in. c. inter. in. j. colũ. de excep. Lepo. consi. xvij. in. q. du. et pulchre Bar. consi. centesimo. in vlti. co. Barb. consi. viij. in. iij. co 5 lumna. in primo volumine. et consi. xvij. in. iij. columna. et sequen. in. ij. volumine. et in. vij. ¦colum. et cõsi. c quinquagesimo. in. iiij. col. ij. vol.

c ¶ Vide tex. adde Bal. in. l. si eo. h alle. et ideo facit 1 q̃ si vider tenetur sententiare infra tempus sub pe/ f na intelligitur si potest: et quid si in via cõmuni duaꝝ 2 rum villarum datum est damnum: vide Bald. in. l. si plures. C. de condi. infer.

d ¶ Item illud. adde Bar. in. l. fi. in princ. j. de qõ. vide Angel. de are. in trac. malefi. in ver. nunc videamus de tortu. in. v. col.

e ¶ Hoc autem senatus. et vide Bal. in. l. fi. C. de his qui. vt indig. Andre. barb.

f ¶ Vicini intelliguntur qui dicant vicini. Vide bar. in. l. iij. §. furdus. j. eodem.

g ¶ Abijcimus fictionem. vide que dicũtur in lege si filio. de lib. et posth. de hac. q. vide Bald. in lege fi na. l. de his quibus vt indig. et no. per Bald. in lege liberos. in princip. de his qui no. anfa. per Jaco. but. 3 in lege more supra de ferijs. per Sali. in lege non mi nor. em. C. de transactio. per Pe. de ancha. in lege ca nonum statura. de constitu. in versicu. et istam mate g riam disputauit Jaco. butri. ꝛc. adde Ange. in lege gallus. §. et quid si tantum. de lib. e: posth. z facit notata in. l. aut facta. §. tempus j. de penis. et q̃d habeat deponere testis qui interrogatur quid sit vox. vide Bald. in. l. data opera in. iij. col. C. qui accu. et in. d. l. nõ mino. ẽ. adde videndũ post hãc apposillam pulchrã. q. Federi. de se. cõsi. xliij. et cclvi.

his quib. vt indig. l. si ideo. ¶ Ultimo hic in fi. vide tex. quod consocij puniuntur: sed supra eod. lege. §. sed in eo. dicitur quod non puniũtur nisi participes: qualiter intelligatur † hoc. respon. sola scientia de ma leficio cõmittendo non facit quem teneri: nisi maleficium debet cõmitti in dñm: vt hic. vel in patrem vt l. ij. ad. l. põpe. de parrici. vel in principem vel in rem/ publicam cui quis subest: vt. l. quisquis. C. ad legẽ iu. male. In alium vero si debet committi non punitur quis ex sola scientia nisi fuerit particeps: vt in. §. sed in eo. et quod ibi dixi. dixi plenius in. l. vtrum. infra ad. l. pompe. de parrici.

Item illud. ᵇ Ex isto. §. sumitur practica qõ curia mittat notariũ vt videat mortuum et describat vulnera q̃ cum constat curie poterit postea procedere ad inuestigandum de male/ficio. facit. l. inde neratius. §. finali cum lege sequẽ. supra ad legem aquil.

¶ Vicini intelliguntur quoad potest vox exaudiri.

Statutum quod in maleficijs cõmissis de nocte pene duplicentur: et nox intelligatur a primo sono cam pane q̃ pulsatur de sero vsq; ad aliam campanã que pulsat de mane: an cõprehendat maleficiũ cõmissum de nocte: tamen in loco vbi sonus campane nõ poni gebatur. et nu. 4.

Si fictio et veritas circa idem concurrunt que earũ prevalcat.

Quando maleficium dicitur commissum de sero vel de mane: an dicatur commissum de nocte vel die. re/ missiue.

Locus loci necessario non inseritur in inquisitione.

Hoc autem senatus. ᶜ ¶ Per hunc tex. dicit Jac. de are. † quod vicini intelliguntur † quod ad potest vox exaudiri. facit infra prox. ver. potuisse. et. C. eodem lege fina. ¶ Item facit. statuto † cauetur quod in maleficijs commissis in nocte pene duplicentur: et et nox intelligatur a primo sono campane que pul/satur de sero vsq; ad aliam campanam que pulsatur de mane. modo quidam cõmisit maleficiũ in tali lo/co ad quem non portigebatur sonus campane: in re/ritate tamen de nocte fuit: quaritur an pena duplici paniri debeat. Ja. de are. disputauit hanc qõnem: et tenuit id quod ego infra tenebo: tñ clarius quã ipse dicas. quedam est nox naturalis ex natura: vt quan/do sol nõ est super terram: vt lege hec verba. de ver. sig. Quedam est nox ficta: vt si sol de sero est sup ter ram: tñ campana est pulsata. fingitur enim nox cum non sit. Hoc p̃misso scias † q̃ qñq; fictio et veritas cõcurrunt circa idem subiectũ respectu eiusdẽ tem/poris: et omnimodo eodẽ respectu: z tũc abijcimus fictionẽ ᵍ et amplectimur veritatẽ. est enim impossi/bile q̃ fictio et veritas sint circa idem oĩi respectu: vt. l. filio quem pater. de libe. et posth. ¶ Qñq; fictio et veritas concurrunt circa idem respectu eius/dem temporis: tamen rendunt ad contrarios effec/tus: et tunc amplectimur fictionem et veritatem re spuimus vt lege retro. et. l. in quibus. j. de captiuis. et in oĩbus legib⁹ que aliquid tractãt de fictione.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Quandoq; fictio ꝛ veritas concurrunt circa diuersa subiecta: tunc vtrunq; amplectimur et vnum non impedit aliud: exemplum, quidam decessit relicto filio nato et ventre: ille qui natus est ꝑm veritatem est natus. ille qui est in vtero habetur ꝑ nato ꝑm fictionem et acceptamus vtrunq; vt. l. cum quidam. §. suũ ꝫ titulo. de acquiren. hereditã. ꝛ l. qui in vtero. ꝫ. de statu homi. et. l. illud. si pars here. Quandoq; fictio et veritas concurrunt circa idem subiectum respectu diuersorum temporum. verbi gratia. reuersus est aliquis ab hostibus: secundum veritatem modo est in ciuitate: et istud acceptamus. Item in ciuitate fingitur fuisse tempore captiuitatis. ꝛ istud etiam admittimus: quia respectu diuersorum temporum concurrit fictio et veritas. Hoc ꝓmisso venio ad questionem. ¶ Istud statutum quod inducit noctez ficta in primo sonovsq; ad illum qui pulsatur de mane nõ tollit noctem veram si eodem tempore concurreret: quia in nocte vera statutum nil operatur. non enim potest concurrere fictio circa idem omni respectu: et veritas: vt dixi. et ideo si aliquis deliquit in nocte vera punietur pena duplici. licet sonus campane ad illum locum nõ ꝓtraheretur: sed si deliquisset nocte ficta. hoc est post sonum campane sole adhuc existẽte super terram nõ punietur pena duplici si deliquit in loco ad quem sonus campane non ꝓtenditur: excusatur enim si inde audiri non potest vt hoc. §. ꝛ. C. eodem. l. finali. ¶ Sed quero[a] quid si †accusator dicit maleficium commissum esse de sero vel de mane an intelligetur de nocte vel de die? Dic vt dixi in. l. aut facta. §. tempus. ĩ. de pen. ¶ Ultimo vides ex hoc. §. differentiam esse inter cameram seu cubiculũ et domũ: sed †in. l. libellorum. ĩ. de accu. dicitur q̃ domus ꝺz inseri in accusatione. ꝛ sic non est necesse inseri cameram: quia locus loci est.

a 4 5

Hoc rescriptum. [b] Not. quod multa dicuntur duo vel tria ad idem. ĩ. de leg. ĩ. l. licet. alibi aliter accipitur. vt extra de cle. excom. c. latores. ꝛ ibi glo.

b c

Impubes doli capax non tenetur de delicto in non faciendo. Et an minor. xxv. annis examinari[a] in criminali faciat indicium. nu. 2.

1

Impubes. Per hunc. §. determinat Dy. multas. ll. que dicũt quod † impubes tenetur de delicto si est doli capax. alias non: quia omnes intelliguntur de delicto commisso in faciẽdo: vt. l. impuberem. ĩ. de falsis. ꝛ in. l. infans. ad. l. corne. de sicar. sed si deliquit in non faciendo tunc simpliciter excusatur. vt hic ꝑm eum. ¶ Item facit. † minor xx. annis non est testis idoneus in causa criminali. vt l. in testimonium. §. de testib. sed si examinetur an sacit indicium. hic est textus. q̃ sic. et. l. final. C. eodem. ¶ In contrariũ facit. nam qui non debet examinari examinatus non probat: vt. l. maritus. ĩ. de questio. ſz dic vt ibi dixi.

1 2 a 3 4 5 b

Excusatur. [b] Nota bene hunc casum cõtra homines villarum castrorum vel ciuitatum qui erigunt rumores ꝛ pulsant cãpanas et fingunt se velle capere malefactores et nõ posse quod eis hoc non prosit.

b

¶ Sed quero ꝛ vide do. Ant. in. c. cũ dilecta. de dolo ꝛ contu. ꝛ qð habetur in. c. si perfodiens. de ho. et in. l. ij. C. de custod. reo. Andre. Barba.

a

Andre. Poma. ¶ Hoc rescriptum. vide Areti. §. final. instituta de iure persona. et in tracta. maleſi. in verbo pluribus ꝑ cussionibꝫ. Albert. in puma parte statutorum. iij. et Panor. c. ad nostrã. de reb. ecclesie. non alie. Bart. in. l. si gemina arbor. vbi Alexander in apostil. ff. arbor. fur. cesa.

Si dominus. Habes hic ꝙ nõ cõqueri est remittere.

Trãsigere de crimine capitali ſz ut preiudicium transigentis non alterum.

Transigere an possit de delicto commisso in non faciendo.

Iuus. [c] Dominus percussus potest purgare [f] innocentiam seruorum

c f

Vel tria. De quo etiam vide gloss. in. l. j. ff. de leg. j. vbi not. instituta de iure personarum. §. finali. ꝛ est gloss. j. in. c. ad nostram. de reb. eccle. non alienan. et vide etiam not. in. l. licet imperator de leg. j. ꝛ ibi Ange. qui dicit quod tria facit multa per tex. in auten. de referenda. quod an sit verũ ibi dicam. ꝛ vide etiã not. per Bal. in. l. hac cõsultissima. C. qui testa. fa. pos. qui dicit quod octo faciunt multitudinẽ quid de verbo pluribus. vide Bald. in. l. si gemina. ꝫ. ar. fur. ce. vide Bald. in hac materia in. l. hac consultissima in fine. qui testa. fa. pos. gloss. in. c. ad nostram. de reb. eccle. non alie. quid de verbo multis ꝛ de verbo plurimis. vide Angel. de are. in tracta. maleſi. in ver. pluribus et pluribus.

Excusatur. Et quando omnino probatur negligẽtia alicuius volentis. Et an testes qui dicũt commune fuisse negligens in capiendo malefactores et nil aliud probant et quid debet probare villa quod nõ fuit negligens. vide Bartol. in consilio. xxviij. incip. interim sunt inquisiti. et in consilio. xxvj. incipien. reuerende mi pater. et vide tunc in. v. rubrica. questio. vj. circa medium. vbi dicit quod fit de nocte non bene probari fuisse notorium. xviij. q. ij. pernicioſa. ꝛ vide Tancre. in. xij. rubrica questio. xxiij. et vide Baldum. in. l. si non specialiter. C. de test. et in. l. data. C. qui accusare non possunt. in. x. colum. ꝛ in. l. j. C. de emen. iusti. C. Bald. in. l. non minorem. C. de transact. Bal. in. l. si ideo. C. de his qui. ub. vt indig. et in. l. j. C. de his qui latrones occul. ꝛ vide Bald. in. l. prima §. puertiam. de postu. de surdo qui non potuit audire. et vide Bald. in. c. j. §. porro. que sunt prima causa beneficij amittendi. de delicto facto de nocte. ꝛ in. l. arethusa. de statu homi. Et vide Ludo. ro. in consi. vij. incipiens. visis necessarijs. ꝛ vide Bald. in. l. non dubium. C. de legi. et vide elegans consilium Barto. incipiens. nuncerini. Andre. Barba.

Andre. Poma. ¶ Diuus. Adde tamen licet vulneratus ꝛ moriens non possit absolucre occisorem: potest tamen eos exculpare vt non possint detineri. Bald. l. j. prope fi. C. commu. de leg. faciunt que not. Lepol. caute. ij.

¶ Purgare. quid operatur ista absolutio domini.

vide Bald.in.l.j.in.vij.colum.C.commu. de lega.et Barto.in.l.non solum.§.primo.de iniur. ⁊ Barto.in l.damni.§.fabini.de damno infecto. et quid si aliqs veniens ad mortem dicit se tulisse iniustam sententiã vel falsum testimonium.vide Bartol.in.l.si quis in graui.§.j. et ibi forte a dicam.j.eo dem.et qd operetur ista absolutio.vide Ly.in.l.j.in ver.pone testator ita dixit ⁊c. C.de iure deliber.⁊ Bald.in.l.transigere.in pe. colũ. C.de transactionibus.

a ¶ Querit glos.et nota singu.istam glos. Em Dyn. licet pena applicanda fisco de consensu partium nõ poterit remitti nec si applicatur parti per fiscum remitti non potest.vt est glossa singu.in.l.menia. C.de in ius voc.nec tamen hoc est verum quando delictũ consistit in faciendo:secus si omittendo. licet contra tenẽt Bartol.Baldus et Lynus.⁊ vide glos.singu. in.l.si eius.§.de pretereritis.ff.de vsufru. quod pena.l. aquil.non venit propter culpam in omittendo. Andreas Barba.

b ¶ Durum videtur.vide Bal.in.d.§.si paciscar. qui est in.l.iurisgentium.ff.de pactis.

c ☞ Andre.pomate. ¶ De facili.vide Baldum.l.si quis in conscribendo.in vltimo.colum.de emp.⁊ vend. Alexand.l.transigere.in.iij.colum.⁊ ibi moder.C.de transactionibus.

d ¶ Si quis in graui.in principio.⁊ vide Bald.in.c.j. quib.mod.feu.amit.x.col.⁊ vide Bald.in.c.si a morte.de alt.feu.da.⁊ vide quod no.in titu.hic fin.l. contra.et in.c.j.§.porro.que sit prima causa inuesti. Andreas Barba.

e ☞ Andre.pomat. ¶ Si quis moriens. Vide Bal. in.l.j.in prin. C.communia de lega.et ibi Jas. Alex. consi.xiij.iij.volu.

f ☞ Andre.pomat. ¶ Item facit. Et an stetur dicto notarij dicentis se scripsisse falsum instrumentum vide Bald.in auten.si dicatur.C.de testi.licet Angel. voluerit quod faciat indicium ad informationem iudicis quia tunc non requiritur iuramentum vt est textus singul.in.c.primo.§.si dico. super verbo testiũ. de pa.te.et tu adde Bald.in.l generaliter.C. de non numerata pecunia.et vide quod ipse nota. in.l. hac consultissima.de testamẽtis.et quod ibi ad eum nota.Salice.tenet cum Barto.in.l.qui falsa.ff.de institutio.et vide que dixi in capitulo cũ ecclesia.de causa possessio.et que dixi in ca.raynutius.de test.in .ij. columna.

g ☞ Andre.pomat. ¶ Aliquis dixit. Vide Felin.capitulo.sicut.in.j.notabili.de testi.et capitu.literas. in iij.colum.et seq.de presumptio.Barb.consilio.iij.in vij.⁊ seq.in.j.volu.

h ¶ Nõ preiudicet. Si iudex in articulo mortis dicit se tulisse sententiam falsam an preiudicet aliis ⁊ facit an testis in articulo mortis possit examinari ita qõ si ibi credatur.de quo etiam dixi post Bartol.in.l.lege aquil.ff.ad.l.aquil.et no.Bal.de pa.cõstan.in versi. vasall.⁊ ad dictũ Bal.qõ credat iudici vide Jmo. in.c.j.de arbi.bñ facit.l.qõ si vtriusq;.de eui.⁊ in.l.ab enim deliquerunt in faciendo serui in omittendo.vide glos.istam.⁊ not. ¶ Contra glo.facit.C.de trãsactio.l.trãsigere. † So.de crimine capitali licet trãsigere in preiudicium transigentis:vt super illo processu non procedatur;et vt reus non habeatur vt confessus de crimine:vt.l. secunda.§. de bon.eorum. et.l. in omnibus.de prevarica.ita loquitur.l. transigere non in preiudicium aliorum qui possunt accusare. Ita loquitur hic glos.dixi plene in.l. si maritus.§ si negauerit.j.de adulte. ¶ Item aduerte: qꝛ † Dynus videtur velle quod per hanc glossam determinẽtur omnes leges que dicunt quod de maleficio nõ licet transigere:scilicet si fuerit commissum in faciendo: secus si in omittendo: vt hic Dynus idem dicit in.l. prima.§.vsq; adeo.infra de iniurijs. Idem Lynus in.l.transigere.in penultima questione. Sed durum videtur quod illud quod hic ita singulariter est statutum trahatur ad consequentias in omn casu contra.l.ius singulare.et.l. quod non ratione.ff.de legibus.hic enim seruit ita acriter punirentur si dominus suum non iuuant.merito de facili fit eis remissio.et hoc innuit textus. dum dicit pretas pro seruis. que ratio alis cessat. Pone enim quod aliquis desistendo incidit in turpi.vel non prosequendo incidit in.l. secundã.C.vt intra certum temp. crimi.questio termi. vel in.l.qui crimen.C.qui accusare non pos.poterit ne illud remitti quod delinquitur in non faciendo? Nõ credo.obstat enim regula.l.transigere.et.l.iurisgentium.§.si paciscar.§.de pactis.

b ☞ Vasallus acriter vulneratus si relinquit dñm in prelio non tenetur.

1 Vasallus non adiuuans dominum omnino periturum excusatur.

d **Si quis in graui.** Dyn.dicit notabile argumentum † pro vasallo acriter vulnerato qui dominum in bello dimisit quod nullatenus teneatur. Ad idem infra de operis libertorũ.l.libertus qui. et lege prima.§. tulisse, supra eodem. Sed † quid si dominus erat omnino periturus quantuncunq; vasallus opem ferret? Videtur excusari.argumẽtum.l.si alꝰ §.est ⁊ alia.ibi periturus. infra quod vi aut clam facit quod notatur in.l.j.in fi.de iure emphyteotico. secundum Dynum.

1 ☞ Dictum iudicis vel testis in morte dicentis tulisse sententiam per pecuniã vel falsum deposuisse nõ preiudicat aliis.

e **Si quis moriens.** Assertio interfecti non probat nisi probetur aliter mors illata.hoc dicit. Bloss. opponit.j. de bo.libe.l.qui cum maior.§.finali.⁊.l.paulus.§.primo.⁊ de cu.fu.l.si furiosa.§.primo nõ solvit Dy.dicit hic quod propter verba defuncti pena non imponitur.et hic sed heres vel filius, si accusat: a presumpta calumnia excusatur vt in cõtrario. ¶ Item facit ad questionem aliquis assessor veniens ad mortẽ dixit se tulisse vnam sententiam propter pecuniam.

f Vel aliquis dixit se tulisse falsum testimonium an credatur. Et facit qõ tale dictũ nõ preiudicet aliis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ad idē.l.j.§.si quis filiū.de car.edic.et.l.seia.in prin. supra ad vellei.tex.videtur in ca.sicut.extra de testi.

☞ Vasallus non tenetur iuuare dominum iniuste preliantem.

a Villa que tenetur ex forma statuti capere malefactorem non tenetur capere occidentem bannitū qui poterat impune occidi.

Syndicus denuntiat occidentem bannitum q̄ etiaz ite poterat occidi.

1 **Si maritus.** Dy.allegat † hunc.§.quod vasallus[a] non tenetur adiuuare dominum iniuste preliantem.de quo habes in capitulo domino guerram.x.colla.in titu.hic incipiūt cō suetudines ꝛc. Ego induco ad questio.† ville et castra comitatus tenentur capere malefactorem: aliquis occidit malefactorem qui potest impune offendi. Certe non tenetur villa si non cepit. casus est hic.

¶ Dices tu.hoc est cōtra illud quod determinas in lege finali.§.diuus.infra de public.per quem.§.dico quod syndicus debet denuntiare de occisione exbāniti licet potuit impune occidi. Sed respondeo[b] denuntiatio fit ad cognitionem: vnde debet denuntiari.non enim syndicus est iudex: sed iudex debet cognoscere.ad idem.l.de pupillo.§.meminisse.ver. toties.j.de ope.no.nuntia.sed capere fit ad executionem.vnde si liquebit executionem non debere fieri de maleficio villa non tenetur.vt hic.

Si cum omnes. Licet seruo vni ex dominis gratificari.hoc dicit.

Subuenitur. Argumentum pro castris comitatus vt non puniant si de nocte non exiuerunt ad capiendum committētes maleficium extra castrum cum esset clausum castrum ꝛ claues nō tenebant per eos alias secus.

c **Surdus.** [c] Argumentum quod si duo domini habent domos vicinas et introitum habent per diuersas stratas quod non dicātur vicini.est enim aliud impedimentum quam impedimentum longinquitatis.

1 ☞ An teneatur qui prestat opem post maleficium commissum.

Si quisquā. ¶ Qui defendit vnum ex seruis malefactoribus videt esse noxi[9] criminis.hoc dicit. Dicitur hic in textu † quod qui prestat auxilium malefactori post maleficiū cōmissum ad euadendum videtur dare auxilium ad maleficium committendum.et hoc videtur tenere ille Albertus de gandino in libello suo: sed hoc nō dicitur hic sed dicitur quod qui celauit punitur ex hoc crimine quod eum celauit ac si reus esset quod non puniatur tanq̄ auxiliator:et est speciale hic:al's ipse prestans opem post maleficium commissuz punitur mitius:vt.l.raptores.C.de rapt.virgi.dixi in.l.in furti.§.ope.j.de furtis.

1 ☞ Stante statuto quod q̄cunq̄ denuntiauerit homicidam habeat certam quantitatem:an istud premium debeat consequi particeps criminis.

Si ex stipulatu. Istum §.prosequere vt in glos.ibi.vel aliter.facit ad questionem † facta est lex ad capiendum committentes maleficiū extra castrum cū esset lex quod quicūq̄ denūtiauerit homicidam habeat certam quātitatem:vtrum istud premiū debet consequi particeps eiusdē maleficij si alium denuntiauerit cum quo maleficiū cōmittit cōiunctim. ¶ Hic videtur casus[d] quod sic:et premium consequatur et penam euitet. In contrarium est text.in.l.iiij.circa finem.s. de condi.ob turpem cau.Ad hunc.§. respon.quod hic seruus non erat particeps eiusdem criminis: imo minus deliquerat scilicet in nō prestando auxilium domino quod delictum facili[9] remittitur:vt.s.l.proxima.et.l.j.§.impubes.

1 ☞ Statutum quod capiens bannitum habeat certum premium si homines ville qui ex forma alterius statuti traxerunt se ad rumorē q̄d faciebant volentes capere bānitum illum ceperunt non habebunt premiū.

2 Premium quod debet capiētibus bānitos nō datur officiali nec familie capienti exbannitum.

3 Capiens bānitum ignoranter nō habet premium.

4 Statutum q̄d forensis nō possit acquirere nō cōprehēdit illū qui habet premium virtute alicuius reformatiōis.

3 Fuga sola non est sufficiens probatio maleficij.

e **Vtrum.** [e] Non videtur vindicasse qui non vltro vindicauit:et fauore publice vtilitatis generalis locutio non recipit restrictionem de habilitate persone. hoc dicit.

f Principium huius.§.[f] facit ad multa.

1 statutum † est hic quod qui ceperit exbannitū habeat certū premiū: aliud statutū est q̄d homines cōmunitatis debeant se trahere ad rumorem et ca

si dicatur in.ij.colūna.C.de testa. quod non nocet per id q̄d habet hic vide Bal. post Bar. in lege generaliter. in vlti.no. de non nu. pecu.quid si mouens dixit non fuit vulneratus a titio. vide sing. Bal. in lege prima.in ver. sz pone testator ita dixit.circa vlti.colū. C.com.de leg.

a ¶ Si maritus.vasallus. De vasallo q̄ tenetur capere malefactorē vide Barto. in lege prima.§.accu.ad turpil.et in dicta lege fi. de publi.

b ¶ Sed respōdeo.vide Angel. de aret.in tracta.malefi.in ver.necnon ad denun.ministralis.

c ¶ Surdus.facit iste textus ad q.de qua in.l.diuus. de in integrum resti.et facit.l.j.§.initium.et quod ibi no.s.de postulan.scz an statutum puniens delinquētem cōprehendat mutum.

d ¶ Hic videtur casus.et vide bar.in dicta.l.idēq̄.§. fi.et Bal.in.l.j.C eodem.And.Barb.

e ¶ Vtrum Ad de bar.in.l nulla.C.de dela.lib x.

f ¶ Principium huius.§.Et vide Bart.in.l.nulla nauicula.C.de delato.lib.x.Andre.barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Item eadem.et vide Baldum in l.ij.C.de ope.li. et que ibi notat.Andre.Barb.

b ¶Excludit illum.vide Bald in consilio incipiē. Statuto ciuitatis perusij cauetur quod receptans bānitum.vbi tenet contrarium:et pulchre loquitur. vide Angelum de aret.in malefic.in versic.nec non ad denuntiā.inistratis.iver.quero de questione.et quid si bannitꝰ capiat bānitū an debeat habere premiū. a vide Bal. b quod sic.in 2 lege rogasti in pin. si certū peta.et in lege prima. C.de piec. ipe.offe.

c ¶De condi.facit pro hoc text.in l.ij.de ope.lib.vbi etiam Bald.et an hoc statutum comprehendat occidentem ad sui defensionē:et an cōprehendat ignorantem occidentem bannitū.vide hic moder.et qō no.Bald.in l.j.ff.de legibus.et Ange.in l.inter omnes.§.recte.ff.de furtis.vide singu.limitationē bal. in l.ab hostibus.§.si vero vroxem.et vide no.p moder.in c.ad hoc.de simo et ad Bart.hic vide text.et vide Bal.in c.in ecclesijs.de consti.et vide Bar.in l. genero.de his qui not.infa.et Bald.in lege.si quis heredē.in pe.q.de condi.insti.et vide Bald.tenentē contrariū.in.d.l.genero.7sequitur ro.hic vide Ang. de are.in trac.malefic.in ver.fama publica precedēte in pe.char.et ibi etiam quid de bannito occidente alium bannitum.

d ¶Ideo qui capit.Et vide bart.in l.iij.de cōdi.et demō.bal.in l.si quis.C.de insti.et substi. vide bal.in cōtra.in l.genero.§.de infa.Andre.barb.

e ¶Secundum rñ.Et per istum vers.vide que dixit eleganter Bal.in l.cū mulier.solu.mat.et ibi refero in fi.j.char.vbi etiā refero aliud not.dictum q̄ per istū text.posuit Bal.in l.j.ad fi.C.de piecu.impe.offe. et in l.liberras.C.de statu ho.et vide ſde.de ancha. in c.canonum statuta.in xxiij.char.ver.quero vlterius.de constitu.

e ¶Andreas pomate.¶Scōm rñ.adde qō istud statutum non procedit si sibi daretur in dotem res immobilis q̄ liam posset retinere tra.Barba.inter consilia.Alex.consi.vltimo.vol. dñi dec.in alij.vo.Alex. consi.cxiij.in iiij.vol.

g ¶Andre.pomate.¶In cōtrariū qō hoc facit insimul dicit Bal.li ult.C.qui accu.Barba.consi.xix.in vij.col.quem vide.

c ¶Excludit illum.vide Bald in consilio incipiē. Statuto ciuitatis perusij cauetur quod receptans bānitum.vbi tenet contrarium:et pulchre loquitur. vide Angelum de aret.in malefic.in versic.nec non ad denuntiā.inistratis.iver.quero de questione.et quid si bannitꝰ capiat bānitū an debeat habere premiū. a vide Bal. b quod sic.in 2 lege rogasti in pin. si certū peta.et in lege prima. C.de piec. ipe.offe.

d pere malefactores et erbānitos: contigit qd̄ quidā iuit ad capiendū erbannitum cū erbānitus effugeret eleuauit rumorē.alij rustici hoc audientes traxerunt et ceperunt erbannitū: an debeant habere premium. Hic est casus qō non: quia non vltro traxerūt se:sed incitati: et sic capiens per hūc §.incitatus non habebit: quia non cepit vltro.Et aduerte diligenter quod istud quod requirit vltro excludit eū qui incitatus est incitatiōe facti 7 qua si quadā coartatione causatiua: vt.ſ. dixi.et patet in ter.Item eadem a ratione excludit illum b qui coactus est coartatione mris. ¶Et per hoc dico qd̄ premiū qd̄ debetur capienti bꝰ erbānitos non debetur officialibꝰ vl familie potestatis capiētibus: nō enī vltro faciunt:sed ex necessitate eorum officij: quod est purgare prouinciam.

3 ¶Erbannitum:sed repertum in delicto ieut non debetur ei premium concessum capientibus:quia non vltro sed casu fortuito fecit vt hic.pro hoc ratio q̄a conditio potestatiua debet impleri a sciente non fortuito.vt lege secunda.de conditio.et demonstratio.sed hic est conditio potestatiua si ceperit hoc est si sponte ceperit.et sic videtur text.in lege si quis in aliena. paragrapho quod si seruus.infra de acquiren.rerū domi. ¶Venio ad secundum responsum hic 4 statutum quod forensis non potest hic emere possessiones deinde facta est reformatio quod qui dederit tale castrum debeat habere tale podere a comuni:queritur an forēsis debeat habere.Et videtur quod non quia statutum debz intelligi de habili ad habendum:l.vt gradatim.§.et si lege.de mune.et hono. ¶In cōtrarium est casus hic cum emm hoc vtilitatem publicam respiciat non respicit restrictionem de habilitate persone.et ad hoc inducitur in simili per Bar.in lege si filiusfa.supra.si cer.pe. dixi in lege omnes populi.in materia interpretationis restrictiue.de iustit.et iure. ¶Venio ad versi. de his. iste versi.intelligitur de his qui manumissi sunt sub condi.vel qui aufugerunt:vt supra eodem lege prima.§.ferut appel.et.§.in eo.et quod ibi dixi in proxuno.§.de his que ꝛc.Declara ꝛc.vt dixi supra.l.prima.et.l.j.§.in eo.supra eodem:non tamen intelligas hic quod sola fuga sit sufficiens probatio maleficij.vt supra eodem lege prima.

e ¶Secundum rñ.Et per istum vers.vide que dixit eleganter Bal.in l.cū mulier.solu.mat.et ibi refero in fi.j.char.vbi etiā refero aliud not.dictum q̄ per istū text.posuit Bal.in l.j.ad fi.C.de piecu.impe.offe. et in l.liberras.C.de statu ho.et vide ſde.de ancha. in c.canonum statuta.in xxiij.char.ver.quero vlterius.de constitu.

e ¶Andreas pomate.¶Scōm rñ.adde qō istud statutum non procedit si sibi daretur in dotem res immobilis q̄ liam posset retinere tra.Barba.inter consilia.Alex.consi.vltimo.vol. dñi dec.in alij.vo.Alex. consi.cxiij.in iiij.vol.

g ¶Andre.pomate.¶In cōtrariū qō hoc facit insimul dicit Bal.li ult.C.qui accu.Barba.consi.xix.in vij.col.quem vide.

malis hominibus:vt.l.congruit.de offic.presi. ergo non vltro:et sic non habebit premium vt hic. Preterea qui gratis facere tenetur si premium accipit turpiter facit:vt lege finali de condi.ob tur.cau.Item qō dixi vltro excludit eos qui casu fortuito ceperunt erbannitos.Ideo qui capit erbannitum ignorās eū

Quod ad causam. Hic iurisconsultus intrat aliam materiam.Supra expeditum est de questione et vindicta seruorum qui dominum non iuuerunt et de premio eorum qui malefactores indicauerunt. hic ponitur vnum edictum in quo prohibentur testamenta aperiri recitari vel describi vel hereditatē adiri sub certa pena ante questionem adhibitā de morte defuncti:et contrafacientibus penam imponit. ¶No. prohiberi principaliter tria et per consequens quartum.scilicet additionem hereditatis. ¶Quero que est pena contrafacientis Dic vt in glossa. et aduerte quod hic tenet opinio Hugo.sed in lege in cognitione infra eodem.se non firmat vt ibi dicam. Lucro si aperuit vt sciret an heres esset. Glossa dicit quod non videtur dolo malo facere. Aduerte ergo quod loquitur in sciente se heredem ea scientia intelligo q̄ sufficit in additione hereditatis.vt dixi in lege is potest supra de acquir.heredi.si enim fecit et aperit presumitur quod dolo faciat.vt lege propter venen.§. neptis.infra eodem.si ignorat non videtur dolus: si cupit scire vtrum ad eum vindicta pertineat vel nō. ¶Oppo.de.l.j §.occisorum supra eo.dic vt in glos. scilicet hec.ſm illam.

Si quis ignorans. Vor.quod hec ignorantia excusat. vide Dyn.in c.iuris ignorantia. de regu.iur. libro sexto.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a **Si quis tabu.** a Facit ad questionem. episcopus fecit constitutionez q̄ quicunq; literas alterius aperit sit excōmunicat⁹ modo quidam traxit illā chartā que claudit literam non tamen aperuit literā nec legit: an sit excommunicatus? Et videtur quod non per hunc. §.

b **Si alius.** b No. quod quando. l. requirit plura facta ad penam imponēdā non requiritur concursus omnium: sed sufficit alterum esse factum. simile in. l. prima. ĵ. ad. l. pompe. de parricidi. ꝛ. l. j. §. de his qui not. infami. tamen hic melius declaratur.

Non tantum. Tene ibi heres. ¶ No. rationez edicti positi. §. §. qđ ad causam. ¶ Nota licet ibi non sit prohibita expresse hereditatis aditio tamen prohibita intelligitur. f vt hic ꝛ ibi not. in gloss.

1 ☞ Qui non adit metu pene legalis trāsmittit hereditatem non aditam.
2 Quomodo poterit probari quod quis metu pene nō adiuit.
3 Impedito aliquid implere succurritur.
4 Si due cause concurrunt vna que prodest altera q̄ nocet que attendatur.

c **Eleganter.** c Si hereditas metu pene huius edicti nō adeatur si interim heres decedat transmittitur: secus si propter aliud impēderetur adire. hoc dicit cum versiculo seq. ¶ No. 1 ☨ casum in quo hereditas non adita transmittitur, dz quo in. l. ventre. §. de acquir. heredit. ¶ Sed circa 2 hoc ☨ quero quomodo poterit probari quod metu senatusconsulti non adiuit. Respondeo. statim cum fuit de iuncrum mortuum: nec est aliud impedimētum: tunc presumo quod non adiuit metu senatusconsulti: vt. l. propter vencu. in principio. ꝛ. §. primo. ĵ. eo 1 dem. ¶ Secundo nota ☨ quod succurritur ei qui impeditus est quid implere. de quo in. l. in testamēto. 3
d de conditio. ꝛ demonstratio. ¶ Tertio nota⁹ ☨ quod 4 quando concurrunt due cause quarum vna prodest et alia nocet inspicimus id quod nocet: vt. l. qui post humos. in fine. infra eodem. ¶ Ad hoc oppon. de l. iij. §. si quis palam. ĵ. de iure fisci. Gloss. non soluit: dic quandoq; causa que prodest est potentior ita qđ offuscat et permit illam que nocet: ꝛ tunc inspicim⁹ quod prodest: vt in. l. cōtraria. ibi enim quis reliquit clam et palam et eo ipso quod relinquitur palam tollitur clandestina: ideo illa inspicitur. hic vero causa que nocet est potentior. non enim potest dici q̄ propter metum edicti omisit aditionem: quia si adire vellet non posset alio impedimento sublistente: sicut tangitur in glo. in. l. si vir. ĵ. pro donato. ꝛ ibi plene dicit. de hoc tangitur per Dy. in. c. possessor. de regu. iu. lib. vj. ¶ Secundo oppo. glo. de. l. emancipatum. §. fin. de senato. So. ibi erant due cause quarum nulla nocet: sed vna prodest: alia non. ideo inspicitur id qđ prodest.

e **Necessarios.** e Pena que imponitur extraneo adeunti imponitur necessario se immiscenti.

¶ Si quis tabu. et vide Bal. in l. titio cū esset. ad municipi. quid de tardante presentare. vide tex. in. l. fin. C. de fab. ꝛ de falsificante literas. vide textum not. in. c. ad audientiam. de cri. fal. Andre. Barba.

¶ Si aliud. hoc procedit nisi vnum veniat ad qua- l. si cādum
Non alias. Non alias publicabuntur bona nisi aditio contra edictum sit secuta. hoc dicit. Et nota pro opi. Hugonis ad id quod dicam in. l. in cognitione. ĵ. eodem ꝛc. alterū. bal. in l. prima §. famu. ercisc. Andre. barb. ¶ Si ali⁹. vide bal. et Angel. hic et in. l. j. §. de ifa.

Ubi quis. In occiso clam nō habet locum hoc edictum.

f **Si certus.** f ¶ Oppo. C. de accusa. l. fina. Solu. hic est principalis crimin⁹us. quasi dicat. principalis potest torqueri vt indicet occisores vel accessores. i. mādatores: auxiliatores ꝛ simi. secus de alijs particip⁹ vel coequalibus: vel verius ibi ponitur regula. hic est casus specialis: vt ibi no. ¶ Elegan ter. Et ide q̄ iste tex. habet locū etiam in trāsmissio nibus legator⁹ cōditionalī⁹: sm Bal. in l. j. C. vt ac. ab here.

☞ Si aliquis non reperitur: presumitur mortuus.

Si vnus. Serui possunt torqueri p̄ domino nō cōparente sicut parente. p⁹o mortuo. hoc dicit. quod dicitur. §. eodem. l. j. §. ītē illud. qđ liquere dz dñm esse occisum vt possint torqueri serui: subaudi vel nō comparere dominū liquere debet. ¶ Nota. argu. ☨ q̄ quando aliqs nō reperitur presumitur mortuus: ita q̄ potest peruenire ad torturam. non dico quod hoc sit plena probatio. de probatione mortis habuistis in. l. ij. §. si dubitetur. §. quemadmodum testamen. aperi. d ¶ Certio not. Vide Jaſ. l. si arrogator. in xxiij. col. ff. de adopt. e ¶ Necessarios nota hic probari quod suus ante aditam hereditatem dicitur sui⁹ nudo nomine: de quo in l. necessarius. §. de acquir. her. Andreas Barba. ¶ Et si certus. nota hic probari secundū Bal. dum sententiaz Lyn. in l. si cūda. C. quorū ap. non recip.

Senatusconsul.

Si filius. Ex quibus causis extraneis auferitur hereditas ex eisdem causis castrēse peculium confiscatur. h. d.

Si fisco. Ad fiscū transeunt bona cum onere legator⁹ ꝛ hoc dicit. ¶ Nota quod dicit caduca ꝛ sic innuit hereditatē nō esse aditam qđ dicam in. l. si sequens gradus. in prin. ĵ. eo. f

Si exheredatus. No ex pn. qđ ex futuro euētu declaratur vtrum seruus quod cum certuz est quem commisisse delictum vite riusto⁹queri non debet. Andre. Barb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶Sol.z facit an si quis est ciuis ex priuilegio intelligatur ciuis quo ad odia Bart.in.l.iñ.§.emancipatus.de contrahen.et si nobilis qui desit esse nobilis i an quo ad odia sit nobilis vide Bar.in.l.j.C.de filio fa.lib.x.Andre.Barba.

b ¶In. cognitiõe. et not. hic de dictiõe sẽper z qñ.ũ q3.Bal. in l.j.fo.ima.z no.sing.ex ista l.quod accusatio contra homicidas durat spatio xx.an.l.q̃rela.C.ỡ fal. ꝛ3. quo ad cõfiscationẽ bonoꝝ. durat q̃nquennio.andre.barb.

c ¶Opp.q ista.z vide gl.in.l.j.C. eo.z bald. ibi q̃ alle. Inn.in.vj. An.barb. 1.

d ¶Est falsum.idẽ tz Bar.in.l.j. 2. de p̃batis delic.

✠Andr.po.

e ¶Lec.gl. 3 z an finia lata cõtra occisores prejudicet heredi quo ad cõfiscationẽ.z vide Bal.C. vbi cau.fisca.in.l.j.in finalibus verbis. b.

deliquerunt vel nõ.¶Contra hoc vf qõ voluntas z ꝓpositũ faciant maleficiuz nõ futurus euẽtus penit⁹ extra neus:vt.l.iubemus.in fi.C.de test.z.l.c sed si vnus.in pun.j.de iniur.Sol.[a] hereditas iacens repꝛesentat personaz defuncti:vt.l.mortuo.de fideiusso. ergo serui hereditarij videbantur esse defuncti vere ergo deliquerunt: qꝛ filiũ defuncti nõ inuauerũt:vt.l.j.§.dñi. ẽo.vnde futurus euentus non facit delictũ q nõ est:qꝛ vere erat:sed bene põt facere vt quis cõsequatur impunitatem talis delicti qꝛ fingitur nõ fuisse.q hoc apparet intellectus seq. ver. si vero irritũ. vere enim serui erãt filij eo modo quo serui patris dicũtur filij,vt.d.§.dñi. qõ sufficit ad hoc senatus:con.non enim posset facere qõ hodie fingeretur retro fuisse filius vbi filius nõ est:z sic deficit extremum a quo vt.l.huic scripture.§.ad.l.aquil. non habetis hic alia.

a Sola.

[I]Demq; erit Dicit dixi in l.j.§.in eodem.§.eo.

Sola apertura testamenti ante vindicatam morte defuncti:an induc at publicationem hereditatis.

2 Accusatio de qua in hoc textu:an fiꝛmatur quinquennio z ex sola accusatione deueniatur ad publicationem bonoꝝ.

3 Cñ tractatur de auferendis bonis heredis propter iniustam mortem defuncti:que erit practica.

4 Delicta que in omittendo cõmittuntur tunc dicuntur perfecta: qñ transiit tantũ tempus quod potuit impleri z non impleuit.

5 Stante statuto qõ pater teneatur soluere cõdẽnationem pro filio an sufficiat filiũ esse condemnatũ. remittitur.

[I]N cognitione.[b] Lex ponit practicã totius istius materie.

¶Ad.euidentiã debetis scire q hereditate adita añ. vndicatã morte defuncti nec habita.q. de familia accusantur occisores.z finia lata cõtra occisores hz effectũ qꝛ hereditas cõfiscat. Hoc ꝓmisso veniam⁹ ad casum. Accusatio facta cõtra occisores hz effectũ cõfiscationis bonoꝝ.

b Opp.

quenniũ.contra eos q de morte defuncti possent de participio tenere semper.h.d. fm gloss. ¶Oppo.q propter solã apertura nõ publicabuntur bona vt.l. necessarios.§.non alias.ff.eo.Solu. Hug. hic addebat aperti testamẽti z hereditatis adite. Jo., z Azo intelligebant simpliciter glos. hic non firmant sed in l.si ea.C.eo.tit.tenent opi. Hugo. idem tenent in.l.iij. §.qõ ad causam.ff.eo.qõ est verũ qꝛ casus est in.d.§. non alias. ¶Oppo.†quod ista c accusatio nõ finiat quinquennio sed.xx.annis.C.de fal.l.querelam. Tꝛmore huius contrarij sunt hic due lectu. prima quod hic heredes accusantur directo de eo quod aperuerunt tabul.z hereditatem adiuerunt z fertur sententia cõfiscatiõis bonoꝝ:que accusatio finitur quinquennio:vel cõtra propinquos durat semper vt hic. Examinemus istam lec.Ex hac lec.habes:q ad cõfiscationẽ bonoꝝ.deuenitur per accusationẽ factam de herede z hec erit practica huius.l.fm illos. q bene dicant probatur.ff.e.l.necessarios.§.j. vbi dicitur q bona publicantur.z sic nõ sunt publicata ipso iure nisi sententia sequatur.pro hoc.l.pe.j.eodem vbi dicitur q de hoc accusantur. ¶In contrarium facit si esset accusatio ageretur causa coꝛam preside nõ coꝛam procuratoꝛe cesaris:vt.l.j.C. vbi cause fisca. sed ista causa agitur coꝛam procuratoꝛe cesaris.ergo nõ est accusatio sed est questio bonoꝝ. simpliciter. et ista est vera.probatur per.l.cauus seuus.j.eod. ¶Si enim esset accusatio vera in penam fieret publicatio et morte extingueretur crimen. quod est falsum ⁹ vt ibi contra heredes:ergo agitur petitio hereditatis vt.l.prima.C.de his quib.vt indig.et ibi not.quod intellige vt.j.dicam. Non obst.§.non alias.quia intelligo publicabuntur scilicet per.l.secuta sententia cõtra homicidas vel non secuta:vt.j.dicam. Non obst. l.penulti.j.eo.quia intelligo accusare impꝛopꝛie:scilicet agere.simile in.l.q accusare C.de.eden. ¶Ideo gloss.legit alio modo prout vobis posui in summario:z ideo exponit gloss.in cognitione.i. accusatione contra homicidas. Jsta lec.z expositio non videtur congruere litere que dicit in cognitione aperti testamenti:sed homicide non accusantur de aperto testamento:sed de homicidio.sustinendo gloss.potes dicere vt gloss.in cognitione id est delatione que fisco fit in bonis homicide iam puniti:sed hec etiam non videtur vera:qꝛ delatio põt fieri in quadriennio homicidis punitis a die delationis facte fisco vel intra xx.annos:vt.l.intra quatuoꝛ.z.l.in omnibus.j.de diuer.z tempo.prescri.z.ff.tit.proxi.l.quia autem.§.nõ simpliciter:expone ergo in cognitione hoc est in accusatione contra homicidas per quam peruenit ad cognitionem aperti testamenti ex.senatusconsulto:z sic sustinemus lectu gloss. que communiter tenetur: sed hec lectu.non videtur congruere litere. nam põt esse q occisores nõ reperirentur:z tamen non debuerunt tabule aperiri z hereditas aditi ante q̃ haberetur questio de familia:vt.l.iij. §. quod ad causam.ff. eod.Lectu.gloss.[c] procedit quando contra heredes ageretur:qꝛ necem defuncti non vindicauit:sed hic agitur q tabulas aperuit z hereditatem aduit ante sumptam vindictam.qui casus non est hic.z ita sentit gloss.in l.alius.ff.j.eo. lectu.tamen que hic ponitur per glo.communiter approbata est.z ideo cauã

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

3 teneamus. ¶ Et pro eius declaratione est † videndum quando tractatur de auferendis bonis heredi propter multam mortem defuncti: et tunc hec erit practica: quia primo debent accusari occisores si viuunt: et sententia lata contra eos: citra quinquennium hoc effectum confiscandorum
a bonorum contra heredes: vel si heredes essent propinqui perpetuo vt hic: per glossa. et. l. j. C. vbi cause fisca.
1 sed contra heredes agitur homicidis condemnatis per pen. hered. et sic est causa ciuilis: vt lege prima. C. de his quib. vt indig. et tunc heredes dicerur esse
b negligentes quando transiuit tantum tempus quo commode potuerunt accusare et non accusauerunt: vt no.
4 in. l. j. C. de his qui. vt indig. quo not. † propter delicta que committuntur in omittendo quo tunc dicantur esse perfecta qui transiuit tantum tempus quod potuit impleri et non est impletum: nec expectetur quo transeat tempus quo desinat posse fieri sicut in contractibus: vt. l. ita stipularus. j. de ver. obl. sed est sicut in vltimis voluntatibus: vt ibi patet. Quod tractat de auferendis bonis heredi propter apertam testam seu aditam hereditatem ante questionem habitam de familia et sumptum supplicium. et tunc si occisor est certus erit ide processus: qui dictus est s. scz qui primo accusabitur occisor et sententia habebit effectum confiscandorum bonorum &c. vt hic. et. l. et si certa. s. e. Si vero occisor erit incertus tunc directo ageretur contra heredem per pen. hereditatis propter negligentiam sua coram procuratore cesaris vt. d. l. si. ea. C. e. sicut ageretur si occisores essent mortui: ita q non possent condemnari: vt. l. j. C. vbi cause fis. facit. j. de car. edi. l. ij. Nec ob. l. si ideo. C. e. vbi heres non punit si malefactores non possent inueniri: qui versum est q non punitur propter multam mortis defuncti: sed bene punitur propter tabulas apertas et propter hereditatem aditam festinanter. ¶ Opp. q heres non punitur in amissione hereditatis sed in centum aureis: vt. l. e lege cor. §. fi. j. e. So. ibi aperuit testam non aut adiuit hereditatem. Et aduerte qd illa actio que datur ad centum aureos est popularis. vt. d. l. lege in fi. ideo non est necesse quod expectetur quinquennium: imo finitur anno: vt. l. fi. j. de popula. act. ita intelligit Dy. glo. q est hic in prin. que dicit act. in centum aureis non finiri quinquennio. ¶ Vltimo vides hic q sententia lata contra occisores habet effectum confiscandorum bonorum
c contra heredes. quod induco ad questionem de statuto huius ciuitatis quo cauetur quod pater teneatur soluere condemnationem pro filio vsq ad legitimam an sufficiat filium condemnatum esse. quam questionem diffuse tractauit et posui eam in. l. filius. in princip. j. de verborum obligationi. vbi tangit Dyn. et est in puma: oppo. quam feci in. l. in cognitione. vbi dixi q glosse. tenet oppuo. Hugo. in. l. si ea &c. Et adde. vt. j. ad trebel. l. marcellus. §. fina. sed ille. §. multum facit. ✶ pro opi. contraria. sed responde vt ibi per glo. nota habetis hic alia.

d) Excipiuntur impubes quia non tenuat dominum non tenetur senatusconsulto nisi in eo tria concurrant que exprimit hec lex. h. p. ¶ Not. casum in quo impuberes non excusantur a delicto commisso in non faciendo. et ea ratione videtur vbique dolus impuberis cui

a ¶ Contra heredes. an isti heredes possint purgare moram suam. vide Ang. et Imo. in. l. si insulam. de ver. ob. in. v. fallen. regule affirmative.
↝ Andre. Poma. ¶ Contra heredes. vide Bar. consi. l. in. ij. volu. Alexan. consi. xix. in. ij. colum. j. vo. Barb. consilio. xvij. in. x. colu. ij. volu.

✶ Si frater occidit fratrem. an bona deueniant ad fiscum vel ad filios occidentis: remissiue.

✶ Sequens. Fisc⁹ succedit in locum heredis indigni et profertur subsitit. etiam necessario et nocet vindicanti. h. d. ¶ Gloss. formaat hic nota. q. hec. l. sine dubio procedit si institutus primo gradu adiuit: quia per additionem extincta est substitutio. vt. l. post aditam. de impube. et alijs substitutio. ¶ Sed si institutus non adiuit quid iuris? dicit quidam non esse idem sed substitutus preferri fisco. Joan. dicit idem. opini. Jo. est vera vide tex. in. l. in seruitute §. et qui. de bonis lib. et. l. cuz fisco. s. ea. in eo quod. ibi dicit caduca. nam non esset caduca si esset adita hereditas. hoc videtur sentire glo. in. l. eam quam. C. de fideicom. vbi dicit q̃ hereditate non adita bona auferuntur ab indigno: et vadunt ad fiscum cum onere suo. et hoc no. per glo. in. l. recusare. §. si fisco. ad trebellianum. et dicis quare non preferatur substitutus deuenit ex voluntate defuncti si primus heres non est. Respondeo
b ¶ Negligentes. vide q dixi post Bart. in. l. ita stipulatus. de verbo. obli. in. ij. apo.
c ¶ Contra heredes. sententia lata contra occisorem. hz executionem parata p eos heredes: vt notat. bal. l. l. j. C. vbi cau. fisca. et hic p Bo. et late per Bal. in. l. j. C. qui. res. iud. nō not. cet.

Excip tā
d tur. et no. istum tex. sm Bal. qñ dicitur proximus puber tati pupillus in delictis. vide eum hic.
↝ Andreas Pomate.

¶ Excipiuntur. et not. istum tex. meliorem de iure. scōm hoc facit quod not. Bald. in. l. si quis in tantam. C. vnde. vi. et in. l. non solum. in princ. de excusatorio. et de hac dictione. vide tex. in. l. ij. §. ex contrario. de acqui. poss. ¶ Respondeo. cum opinio. Bart. hic transit Jmo. et Pau. de cast. in dicta. l. cum fisco. s. eodem. et Bo. hic et istud idem vult ipsemet Bar. in. l. j. in. iij. questio. principa. in primo effectu substitutionis. vulgaris. versi. item quero quid si heres. s. de vulga. et pupilla. vide que in hac materia dixi in. l. recusare. §. fiscus. j. ad trebel.

pro concordia. Aduerte. datus erat substitut⁹ vulgariter indigno qui fuit institutus in testamento et institutus recusat adire: poterit ne fiscus hereditatem adire et substitutum excludere: sicut potuisset auferre instituto adeunte. ita Bart. in. l. j. in questionibus. ff. de vulga. et pupilla. do. Alexand. idem dicit Bartol. sibi contrariatur in hac. l. si sequens. in princ. Tu dic Barto. in hac. l. si sequens. tenet idez quod in dicta. l. prima. nisi in casu speciali quando substitutum fecisset sibi statu terminum ad adeundum. et sic in casu negligentie primi &c. Et sic vide-

tur fienda differẽtia an recusset expresse: an tacite per lapsum temporis: et ita potest saluari. Posset et aliter solui si attendamus mentem testatoris ita sensit do. Alex. in dicta lege prima. in illis verbis. Sed responderi posset vt Barto. in alio articu. ꝛc. quia si loquimur in casu quando testatori non posset impugnari fraus ꝛc. possemus tenere cuz scõa opiñ. istud idez videtur tenere ipse Alexan. in lege is qui contra. ff. de vulga. et pupilla. substi.

Andreas Pomate.

a Cluz ex parte. et al legatur q̃ statutũ potest diminuere legitimam et vide Bal. in lege cuz lege. C. de episcop. et cle. l. finali. C. de bo. q̃ libe. cano. in. c. raynutius de testa.

b Pomo dotis. maritus si nõ vindicat mortẽ vxoris priuatur lucro dotis. Ad de Barto. in. l. eum qui. in fi. ff. de his qui. vt indig.

c Primus. ꝛ vide gl. sing. in. l. interrogari. C. de quest. Andreas Barba.

d Oppo. contrarium no. in. l. j. §. item illud. ff. eod. vbi glos. in fi. adde Bar. in. d. l. j. in prin. ff. de questio. et in. l. vnius. §. in ea causa. eo. titu.

Andreas Pomate.

e Ex hac. l. Aide Oldr. consi. lxv. Felꝰ. late. c. nullꝰ. per totum. de presump. Decpol. consi. xxix. in princ. et consil. xxxj. in j. col. Barba. consil. xlvij. in. xxvj. colũ. ꝛ alꝫ. xvj. ꝛ seq. j. volu.

mus fuit negligens est presumptio q̃ in fraudem fisci non adeat. ideo fiscꝰ occupat ac si adita esset. et ex hoc puto quod huic substituto sit dare medium quod anteq̃ transeat tempꝰ ne negligẽtie primi heredis faciat sibi statui terminum ad hereditatem adeũdam vel repudiandam: nũc ipso repudiante ante negligẽtiam transiret ad substitutũ. probatur in lege si anteq̃ infra eodem. et ibi dicam. Bloss. formar duo contraria. quorum rationem videre est difficile. et dic in primo priuatur: quia non adiuit hereditatẽ defuncti. in secundo: quia non petijt tutorem: hic vero post mortẽ defuncti nõ vindicauit: sed pulchra est solu. Bog. quia vbiq̃ indignum. et ideo apponitur varietatis casus. Ista solutio bene demonstrat non tamen varietatis rationem assignat. C Querit Dyn. † si frater occidit fratrem suum an bona deueniant ad fiscũ an ad filios occidentis. et Dynus ponit melius illaz questionem in lege cum ratio. in fine. infra de bo. dam. et ibi est casus: vide bitis aliquã tulum in. l. j. et. j. §. fratris infra titu. primo.

Marito non vindicanti mortem vxoris occise auferẽ portio dotis quã debet lucrari ex forma statuti.

Cum ex parte. Ab indigno aufertur hereditas et legatum: et quicquid quocunq̃ iure de bonis testatis mortis causa caperet. hoc dicit. eadem ratione dico † q̃d ei qui non vindicaret mortẽ occise vxoris aufertur illa portio dotis quã lucrari debet ex forma statutorum. vt. l. et qui. de his quibus vt indig. ibi cum dicit glos. §. si quis autem non impleuerit. Solut. ibi est in

c Primus. ꝛ vide gl. sing. in. l. interrogari. C. de quest. Andreas Barba. 1

d Oppo. contrarium no. in. l. j. §. item illud. ff. eod. vbi glos. in fi. adde Bar. in. d. l. j. in prin. ff. de questio. et in. l. vnius. §. in ea causa. eo. titu. 1

Andreas Pomate.

e Ex hac. l. Aide Oldr. consi. lxv. Felꝰ. late. c. nullꝰ. per totum. de presump. Decpol. consi. xxix. in princ. et consil. xxxj. in j. col. Barba. consil. xlvij. in. xxvj. colũ. ꝛ alꝫ. xvj. ꝛ seq. j. volu. 1

culpa hic in dolo. vt. l. propter veneni. §. neptis. ff. eodem vel istud delictum est maius illo. vel aliter ib' delictum committitur solum contra testamentum: et ideo perditur solum quicquid ex testamento capitur non aliunde. hic delictum committitur circa vindicandam mortẽ: ideo perditur quicquid causa mortis capitur.

Omino. Etiam seruus communis p̃ premio libertatem consequitur. hoc dicit.

In tortura quis debet de aliquo nominatim interrogari.

Testis an interrogetur de die: remissiue.

Primus. Hic dicitur primus ꝛ sic innuit quod perueniatur ad torturã non precedẽtibus indicijs. hoc dicit. Oppo. de. l. j. in principio. ff. de questionibus. Glo. dicit hoc speciale contra not. ff. eo. l. j. §. item illud. ꝛ. ff. de questioni. l. j. Dy. hic approbat hanc glos. quod hoc sit speciale. C Oppon. † q̃ in tortura quis non debeat interrogari de aliquo nominatim. gl. cõcedit. C Opp. ff. de eden. l. j. §. rationes. gl. dicit q̃d nihil facit ꝛ bene. C Ultimo † glo. inducit in arg. q̃ testis est interrogandus de die q̃d dic. vt. l. testiuz. C. de test. ꝛ ibi per docto.

Inofficiosi. ꝛc. Propter defuncti mortem nõ suspendit querela inofficiosi testamenti. h. d.

Dominus. In familia que non tuit dominum erit vindicta supplicuz. hoc dicit. C Aduerte quia rex. dicit sumitur supplicium de familia et sic sub nomine vniuersitatis loquitur de familia: et prout vniuersitas est non habet caput: ideo intelige hic familiam pro singulis de familia. vt nota. in simili quando vniuersitas delinquit ꝛ punitur. l. metuz. §. animaduertendum. ff. quod metus causa. et. l. sed si ex dolo. ff. de dolo. qualiter autem puniatur pro delicto ex quo debet inferri mors dixi in. l. aut facta. j. de penis.

Propter veneni. Mors clandestina ab extraneo facta additionem nõ impedit fiscus si a familia facta dicat. hoc dicit. nota distinctionem huius. l. Gloss. enim in. l. cum fratrem. C. eodez. distinguit sic. aut aliquis fuit occisus palam ꝛ non potest adiri hereditas: aut clã: et tunc aut a familia aut ab extraneo vt hic. et ista est vera opi. Alij vt Azo non distinguunt clam vel palam sed solum a familia vel ab extraneo sit occisus. Et prima est vera. probatur in. l. si ideo. ꝛ. l. cum fratre. C. eodem titu.

Qui scit factum et facit contra ius presumitur in dolo.

Neptis. Ei cui aufert hereditas vt indigno propter dolum non restituuntur actiones confuse. secus si propter culpam. hoc dicit et est nota. §. et not. etiam glos. ed quam sepe remittitur. Dic vt in gloss. nota. ex † hac l.ª quod ille qui scit factum si facit contra ius presumitur in dolo: quod maxime habet locum hic vbi tractatur de

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

acquirendo. vt. l. si duo. et ibi nota. s. de acquirenda a
hereditate. argumen. tamen contra predicta. s. eo.
l. iij. §. si quis.

Presidis. In dubio non videntur heredes
indigni si non ꝓuocauerunt. h. d. b
¶ Oppo. C. eo. l. minoribus. in fi. Solu. glo. hic tri-
bus modis. Tu dic qd aut est certū qd sententia est
bene lata: ꝛ non tenentur heredes appellare. aut est 1
certum qd est male lata: ꝛ tenētur appellare. aut est
dubium ꝛ presumitur pro sententia: et non tenentur
appellare. vt. l. herennius. §. caia. de euic. ꝛ ita loqui 2
tur hic. ꝛ ita qd dicit presidis iniquitatem intelligo
non apparentem licet in veritate esset: sic probatur
j. dum dicit tex. non defunctorie. i. non malitiose. nō
enim credebat male vindicare. eo autem casu quo d
dixi debere appellare excusaretur ꝓpter inopiam.
vt. l. si procuratorem. §. si ignorantes. s. manda. ꝛ no
ta hic fm vnam solu. als dic si tamen appellauerūt
prosequi tenētur. vt. l. minoribus. C. eo. ꝛ hic no. sed
si aliquis appellat an heredes teneantur responde-
re? Certe indubitanter sic vt. l. minoribus. C. eo. non
habetis hic alia dicenda.

a Caius. [a] Causa ciuilis bonorū cō
tra heredes occisoribꝰ cō-
demnatis nō finitur decēnio nec mor
te heredis. h. d. ¶ Opp. qd quinquē-
nio pereat hoc ius confiscandorū bo-
norum. vt. l. in cognitione. s. eo. soluit glos. trib⁹ mo
dis. primus intellectus communiter non tenetur. vt
dixi in. l. in contraria. de duabus alijs solutionibus.
tene quā vis. vel dic qd hic loquitur post occisores
condemnatos ꝛ vixit post decennium. sed antequā
condemnarentur sufficeret quinquennium vt in con
trario. ꝛ sic concordat. Oppo. extra gl. qd act. pena-
les non transeunt ad heredes. vt. l. j. C. ne ex delict.
defunc. l. j. in prin. de priua. deli. Solutio quidam di
cunt illud verum in delicto cōmisso in faciendo. hic
in non faciēdo. quod est truffa. dic qd hic nō est cau
sa criminalis licet teneatur de bonis applicādis fi-
sco: cōdemnatis enim occisoribus statim bona sunt
confiscata. ꝛ fiscus agit petitiōe hereditatis ad bo
na. vt. l. j. C. de his quib. vt indig. ꝛ hoc vult text. hic
cum enim ista causa sit pecuniaria ꝛ ciuilis ad here
dem transit. Si vero erat criminalis q̄uis pecunia
ria ad heredem non transiret. vt. l. ex iudiciorum. de
accusatio.

b Si anteqū. [b] Ex causa per fideicom- e
missarium cogitur heres 1
adire ante vindicatam mortem defuncti. f
h. d. ¶ Quero quomodo potest cogi adi
re cum si sponte adiret incidit in penam: qd est hoc
quod hic dicitur in cause cognitione vertitur. nā po
sito qd ipse non adiret ꝛ mortem defuncti non vindi-
caret. bona defuncti transirent ad fiscuz cum onere
suo[c]. vt. l. cum fiscus. s. eo. ꝛ sic fideicōmissarius nō
perderet fideicommissum. Sed respondeo quod in f
cause cognitione vertitur hoc quia forte heres non
vult vindicare mortem. sed fideicommissarius vult:
expedit ergo fideicommissa. quod anteq̄ heres sit
in negligentia cōpellatur adire et restituere. ex hoc
enim lucratur quartam quam heres deberet detra-
here que perueniret ad fiscum si bona ad eū perue-

¶ Caius. Et no. sing. limitationem ad. d. l. in cogni
tione. vbi dicitur qd quinquennio finitur est verum
ante accusationem factaz de homicidio. secus si fa
cta est: quia tunc durat vltra decennium.
¶ Si anteq̄. ꝛ per istam. l. limitatur. j. fi. ad fi. eo. ti.
nirent. vt. l. ij. in fi. j. ti. j.
☞ Fuga sola quando faciat proba
tionem maleficij plenam et quando
semiplenam.
Premium quod statuitur denuntian c
ti malefactores: si non exprimitur de
quibus bonis soluatur quomodo sol
ui debeat.

Lege cornelia. [d]
Pro quolibet seruo aufu
giente conuicto conuincē- d
ti quinq̄ aurei de bonis conuicti si
habet. als a fisco dantur. h. d. Diui-
de. Primo loquitur quando quis cō-
uincit seruos testamento non manu-
missos. Scdo quando conuincit ser-
uos manumis. testamēto. s. da ibi: p̄-
terea. ¶ Oppo. hic in fine dicitur ex
bonis damnati supra ꝓxime dicitur
ex bonis defuncti vel ex publico. glo.
soluit dicens qd primo de bonis dā-
nati. si nō sufficiunt. tunc ex publico. e
Certe per hoc nō tollitur cōtra. quia
s. dixit de bonis occisi. vnde Jac. de
are. exponit hoc est ex bonis damna
ti scz heredis qui statim est damna-
tus in confiscatione bonorum eo ipso
quod seruus est damnatus. vt. l. in co-
gnitione. s. e. Dy. dicit qd primo ha-
beat premium ex bonis damnati se-
cundo ex bonis occisi. ꝛ si nō sufficiūt
ex publico. vt in principio: ꝛ sic qd in
principio deficit hic suppletur. qd ve-
rum puto: nam in prin. loquitur quā-
do sunt conuicti serui nō manumissi:
qui nō possunt habere aliquid: meri-
to debent habere de bonis occisi vel
ex publico: secundum responsum lo-
quitur quando est conuictus seruus
manumissus qui potest habere ali-
quid ideo dicitur de bonis damna-
ti. ¶ Nota ex hac. l. [c] qd † sola fuga f

qd non hz.
locū in eo
acto adi-
re. Andre.
Barba.
¶ Onere
suo. adde
qd dixit
Bart. in. l.
sequēs. in
fi. princ. s.
eo.
¶ Lege
cornelia.
Vide bar.
in. l. si qd
id quod. §.
fui. vbi al-
le. istā. l. de
iuris. om.
iudi.
Andreas
Pomate.
¶ Not. ex
hac. l. ꝛ vi-
de sali. i. l.
admoneu.
di. s. de iu
reiu. et ibi
Lud. ꝛ hic
ꝛ an cacce-
rat⁹ ꝓ de-
licto possit
fugere sal-
ua ꝯsciētia
gl. or. i cle.
pastoralis
in ꝟ. violē-
ter. d re iu
di. tz q nō.
vide. d. pe.
de anch. in
c. j. d iura.
calū. ꝛ do.
An. in pal-
le. cle. pastoralis. vbi dicit q aut est notoriū de deli-
cto ꝛ tūc peccat aut occultū ꝛ nō peccat vide eū ibi
omnino. ꝛ vide dispu. d. flo. que incipit inquisit⁹ vbi
disputauit de illo Bononiensi condemnato fugien-
te cum vestibus vxoris.
¶ Sola fuga. An sola fuga rei probet vel indicium
faciat habetur per do. Anto. in c. veritatis. de dol.
ꝛ contuma. ꝛ adde quod regulariter fuga non facit
quem haberi pro coniuncto. l. prima. C. de requiren-
re. et lege vbi. C. de fal. et quod faciat indicium te-
net etiam Barto. in lege prima. ff. de questio. et an
bannum faciat indicium veritatis habetur per

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Bal.in.l.j.in.ix.col.C.de here.instit. de materia per Jo.and.in addi.spe.in tit.de presum.§.ij ver.violē b ta.adde casum no.in quo fuga plene per Barto. in aut.vt nulli iudic.§.si quis vero accusatus.col.ix.z theoricam Bar.hic limita vt no.per eum in.l.j.j.de bo.eo.z vi de rect. in l.q̄d autē. de li. caus. z hic adde Jmo.in.l. itereſſe.de acqui.poſ. vide ang. de aret.in trac.maleſi.in ℣. fama publica.

non probat maleficium niſi aliter docatur.vt hic in prin.z ſcō reſponſo. ad idem.C.de rapto.virgi.l.j. Bloſſ. tamen in.l.in bonefidei.C.de iureiu- 1 ran.z in.l.admonēdi.ff.eo.ti.dicit q̄ fuga facit ſemiplenam ꝓbationem: c q̄ quantum ad hoc dicit dixi in.d.l. admonendi. Alibi videtur q̄ fuga facit plenam probationē.vt.l. deſertorem.de re mili.z.l. conſiliarios. C. de aſſeſ.z.l.impubertibus.in fi de ſuſpec tu.doc.rangūt in.d.l.j.C.de rap. vir.tu dic clarius quādoq; fuga obj̄citur alicui pro crimine.z tunc proba ta fuga probatur crimē. vt.d.l.deſertores.j.de re mili.z vidiſtis.§. eo.l.j. §.cum dūs.Quandoq; fuga obj̄citur alicui in probatione alteri⁹ crimi- 2 nis nō vt crimen per ſe:z tūc q̄ſq; eſt crimen ſolius ſuſpitionis.z tūc fuga eſt plena ꝓbatio.quia facit quem ſuſpectum.vt.d.l.impuberib⁹. Quandoq; eſt crimen de quo requiritur ꝓ d batio plena vera de ipſo facto nō de ſuſpicione tantū:tunc fuga regulariter non facit plenam ꝓbationem. vt hic.et.d.l.j.de rap.virgi.z in corpore de erbi.z introdu.reis.§.ſuſcepto.in dicium tamen vel ſemiplenam ꝓbationem facit vt gl in.l.in bonefidei.z in.l.admonendi.fallit in caſu.z ibi facit plenam ꝓbationem.vt.d l. conſiliarios.C.de aſſeſſo. Facit.l.iſta in argu.†q̄ ſi ſtatuitur premium denuntianti malefactores nec exprimit̄ vnde ſoluatur.debet intelligi[a] ſm formam hui⁹.l.de bonis malefactoris. Primo Scō de bonis eius ad cui⁹ vtilitatem ſumitur vindicta. Tertio de publico. ¶Jtez no.ter hic ex vinculis cauſaz dicat ꝛc.ſimi.in.l.ij.j.de cuſto.reo.

☞An in qualibet actiōe populari 1 ſi quis id quod.de iuriſ.om.iudi.

c ¶Contrarium vide ſingu.Bar.in.l.ſenatus.§.ſe- e natus z quod ibi dixi de iure fiſci. 1

d ¶Aduerte.et ſic habes intellectum ad totum tit. et intellige vt per Bal.in. d.l. quoniam ſororem.C. eo.et vide concor.in.l.j.§.ſi mulier.in ver. elegāter. de lib agnoſcen.

e ¶Querit gl.Et practicam huius tit.z qñ ꝓbetur quem impediuiſſe teſtari z quid ſi tale teſtamē tum erat etiam nullum.z quid ſi non cum effectu impediuit.not.Bald.in.l.teſtamenti. et q̄ ibi glo.C. de inoffi.teſta.

medietas pene ſit actoris alia medietas ſit fiſci.

Er hoc edicto. [b]¶Qui teſta. tab. aperuit cōtra edictuz tenetur ad centum aureos actione populari quoruz medietas eſt actoris alia medietas eſt fiſci. h.d. ¶Opponitur q̄ pena ſit cōfiſcationis bonorum. vt.l.in cognitione.§. eo.Sol.ibi facit plus.quia hereditatē adiuit vt ibi dixi.Et ter.notatur.quod iſtius pene pecuniarie medietas eſt actoris.alia medietas eſt fiſci. ¶Idem dicit †glo.in qualiber actione popularj.vt.l.iij.alꝫ quinta.§.hec autem.de his qui delecerunt.Jn cōtrarium[c] eſt veritas.quia q̄ñ lex ſtatuit actionem popularem tota pena eſt actoris poſt litis conteſtationem.vt.l.ſi cui.j.de verbo.ſig.hoc tenēt Azo z Roffre.in libellis in titu. ſi quis corrūpit album pretoris. Nec obſtat.l. iſta quia ideo hic. q̄ lex ſimpliciter hoc ſtatuit.z hoc verum quando per legem inducitur actio: ſecus ſi accuſatio. nam tunc indiſtincte pena applicatur fiſco.niſi aliud dicatur, vt.x.col.que ſint regalia.c.j.z.l.mulierarū.C. de modo mulcta.qualiter autem cognoſcatur an lex introducat actionem vel accuſationez dixi in.l. agraria, de termino amo.facit ad predicta.l.vlti.de iurig. et quod ibi notatur.

Fideicommiſſuz. ¶Qui debituz accepit ab heredibus nō prohibetur eos accuſare de iniuſta morte defuncti. h.d. Aduerte[d] licet ter.dicat accuſare.non tamen eſt proprie accuſatio.vt dixi in.l.in cognitione.§.eo.cuz in tota iſta materia dicitur de here de qui non vindicauit mortem defuncti. intelligē niſi fuerit preuentus ab alio accuſatore vel a pre ſide inquirente.vt.l. ſororem.C.eod. facit.l. edicto. de iure fiſci.

Si de pluribus. [a]Delictum vni⁹ ex heredibus non nocet aliis. h.d. ¶Opp. q̄ factum vnius ex heredibus alijs preiudicet:vt.l.ij. in fi.de verbo.oblig. Sed.ibi in actio.que inchoantur a perſona defuncti. et tranſeunt in perſonam heredis. hec in actione q̄ inchoatur in perſona heredis dixi plene in.l.ea.§. cato.j.de verbo.obli.

¶Si quis aliquem teſtari prohibuerit vel coegerit. Rubrica.

☞An cum ego cogo aliquem vt titium inſtituat an mea coactio noceat titio.

¶Querit glo.[e] quando habeat locum iſte titulus. Et dicatis vt in glo.ſed †quando cogo te vt alium inſtituas.an coactio mea noceat inſtituto. Et glo. que hic eſt tenet quod ſic. Sed contra tenet gloſſ.in lege ſecunda.C.eodem.et allegat.l metum.§. ſed licet.§.quod metus cau.pro tūa gloſſ.facit.l.elegan ter.in principio.§.de dolo.et quod ibi not. Jn contrarium probatur per Dynum quia quando dolus alicuius eſt immediata cauſa alicuius acquiſitionis mee debet mihi nocere vt in dolo procuratoris qui nocet domino. vt.l. ſi procurator. infra de doli

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

excep. et. j. de vi et vi arma. l. j. §. si quis tamen. ꝛ. §. si filius. Item videtur casus expressus in. l. j. C. eo. ꝛ
* istam opinionem tenẽt Dy. ꝛ Pe. ¶ Non obstat. l. metum. §. sed licet. quia ibi metus alterius non fuit causa proxima acquisitionis. sed laboris meus. nec. l. eleganter. in prin. s̃. de dolo. quia ibi loquitur in contractu in quo similiter dolus alterius non est immediata causa acquisitionis. quia acquiro ex cõtractu meo non dolo alterius. ꝛ qõ ista opinio sit vera istorum doctri. videtur probari in. l. j. §. j. j. eo. titu.

1 ☞ Frater occidens fratrem nocet omnib⁹ sequẽtibus in gradu sed existentibus in eodem cũ eo vel proximiori non.

2 Si aliquis vult testari ꝛ cõsanguinei impediunt curia debet prouidere ꝛ quomodo. 1

3 Hec ler quomodo practicabitur.

Si dum captat. Ab eo q̃ prohibet testamentum fieri vel mutari aufertur hereditas vt ab indigno. h. d. ¶ Oppo. j. l. pri. §. fratris. Glo. soluit ꝛ bene. ꝛ vide illam glo. que in
1 multis locis allegatur. Tet dixi vobis in. l. si sequẽs. s̃. primo titu. scilicet qõ quando frater occidit fratrem qõ nocet omnibus sequentibus in gradu: sed existentibus in eodẽ cum eo vel proximiori nõ preiudicat per istam gl. vt. l. cum ratio. in fi. j. de bonis
2 dam. ¶ Quero †aliquis vult facere testamentũ: cõsanguinei non permittunt introire notarium: ꝛ mittitur ad curiam vt faciat qõ notarius introire possit et testamentũ libere facere: quid faciat curia. Quia domini dico qõ potestas debet hoc facere per regulam ne potentiores humiliores afficiant vt. l. illicitas. §. ne potentiores. s̃. de offi. presi. ꝛ per hoc videtur casus in. l. curẽt s̃. de testi. ꝛ sic ponebat casum Jac. but. cui parcat deus. licet glo. aliter dicat in fi. ibi dicitur testari. j. testificari dicit glo. sed Jac. bu. dicebat testari proprie. ¶ Quero qualiter practica
3 bitur ista l. †Et credo qõ sic practicetur qõ ille qui prohibuit testari accusetur ꝛ imponetur pena extraordinaria. ꝛ hoc facto proponetur cõtra eum actio ciuilis. scilicet petitio hereditatis sicut in quolibet alio indigno dicimus. vt. l. puma. C. de his quibus vt indig.

3 ☞ Si maritus prohibeat vxorem testari an noceat filijs qui successuri essent ab intestato.

a **Si dominus dolo fecerit.** a Dolus domini prohibentis mutari testamentum nocet seruo ꝛ alijs institutis non legatarijs. h. d. ¶ Oppoñ. de pun. ad finem. quia in principio dicitur quod dolus prohibentis mutari testamentum nocet alijs. s. filio vel seruo etiam manumisso. In versi. sed si legatum. dicit contrarium. ꝛ istud non est inultum facere contra. q. possumus respõdere altero de duobus modis quia in prin. fuit adhibitus dolus a cõiunctis personis. in quibus presumitur dolus p cõiunctis: vt. l. penul. j. de bo. liber. ꝛ hoc puto verũ satis. vel aliter aliud in institutiõe: aliud in legato. ita loquitur secundum responsum. §. ꝛ ratio satis est in promptu. nam quando adhibeo violentiam ne aliquis faciat testamẽtum: tunc respicit institutionem
1 et circa eam videtur facta violentia. et non respicit legatum principaliter. et ita aliud in vno quaz in alio. ¶ Alterius dicitur hic ꝛ non fuerũt in potestate ꝛc. Sed an sufficiat quod nõ fuerunt omni tẽpore: an altero. Et vltima opi. glo. est vera. ꝛ vide glo. que incipit eo tẽpore ꝛc. ibi alij quod ꝛc. Ibi argu. contra ꝛc. Et dic scilicet ad precedẽs responsum. Item ibi in text. eius si qd ꝛc. Dic scilicet hunc relicto causaz dedit dominus. ideo nocet. sicut in dolo procuratoris dicimus quod nocet domino: vt. j. de do. excep. l. si procurator. Dy. ꝛ illam rationem tenet mẽti ꝛ quia per hoc potest terminari q̃stio no. qõ si maritus phibuerit vxorem facere testamentum an noceat filijs qui essent successuri ab intestato. Videtur quod sic vt hic. sed contra videtur de iure quia si filij vellent succedere ex testamento quod phibuit pater mutari: tunc noceret filijs: secꝰ quando dedit causam dolus patris successioni legitime scõm istam lect. quare ꝛc. Pro hoc vidistis. s̃. l. pri. not ibi. Item fit preiudicium proximioribus in gradu. ꝛ vide gl. que incipit ei qui phibuit in fine. dic qõ est ratio quia initium hic habuit: ibi nõ. argumentum. s̃. de heredi. instit. l. ij. et de cadu. tol. §. in primo. ꝛ §. pro secundo. fm Dyñ. ¶ Sed circa istam glo. oppo. que tenet quod ille qui est indignus distribuit, sed contra. j. l. prima. §. fi. vbi non distribuit indignꝰ sed fiscus. Respon. hic loquitur in fi- * pro intel-
deicommiss. particulari. ibi in vniuer- le. l. metuz
sali. ꝛ ratio est quia in vniuersali de- §. lz. ff. qõ
trahitur trebellianica: sed legatarius met. cau. ꝛ
qui soluit fideicommissum particula- l. elegãter.
re nullam detrahit quartam. ꝛ ita lo- in princ. ff.
quitur hic. tene menti istã materiaz. de do.

Si quis. Qui impedit testes accedere impedit testamentũ fieri. h. d. ¶ Quero exẽplum. ver. fratris. gl. legit duobꝰ modis. primo si vnus frater prohibuit quem testari de nouo non nocet alteri. ista est bona ꝛ clara. scõo quando vnus frater qui solus erat institutus in primo testamento mutari phibuit testamentum: quo casu alteri fratri non nocet sed prodest: habebit enim partem suam: cum nihil esset habiturus si primum testamẽtum duraret. In hoc tamen sunt opinio: an hec lectura sit vera examinabo statim in. l. vlti. non habetis hic alia ad presens. a ¶ Si dõs. Et hic colligit scõm bal. qñ dolo alicuꝰ mihi acq̃rit imediate non dz mihi pdesse. ita tenz hic gl. ꝛ in rub. ꝛ dy. ĩ l. j. §. si qs tñ. de iust. et iur. ar. ꝛ do. exce. l. si procurator. Andr. barba.
1 ☞ Si cogo te vt me instituas incido in edictũ, ꝛ hereditas applicatur fisco.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 An isto casu preiudicem venientibus ab intestato z quo ipsis succurratur.
3 Legata an debeantur ex testamento facto per vim.
4 Que coactio interuenire debeat vt quis incidat in edictum.
5 Quo practicabitur ista materia.
a ¶ Sinaut. Ho. ipsa ret. z vide do. Ant. in psi. in chu sti et mris eis gloriosissime. vbi pcludit qd cōperit actio ō dolo ad ierē esse. l. si qs affirmat. ff de dol. l. quoties. ō pscri. z l. d. §. sempro ma. et pōt agere an aliquos vt ipse refert ad duplz pdi. ex. l. vt in autē. vt nulli. in. d. §. z si pueni. z vt no. gl. in. d. §. sem pronia. sed posset dubitari an ille. §. loquatur de iudicib⁹ tm̄ rōne officij testari. phibētib⁹ z qr pene sunt restringende. sed gl. habuerūt respectum ad ꝯbū vl alij cuilibz in tex. d. §. nisi expona cuilibet iudici. ita dicit. d. Ant. i psi. And. bar.
6 Si compuli te vt alium instituas habet locum hoc edictum.
7 Dolus alteri⁹ qñ est causa imediata acqsitiōis mee ille dol⁹ mihi nocet.
8 Practica hui⁹ edicti qñ quis cōpellit testatorem vt alium instituat.
9 Impediens aliquem volentē testari de nouo an incidat in hoc edictū.
10 Interficiens consanguineum suū an ipse ei succedat vel succedat fiscus.
11 Prohibens testari aliquem qui volebat mutare primum testamentū quo cōprehendatur in hoc edicto.
12 Quando hereditas applicatur fisco qñ legata remanent firma.
13 Practica pbandi q quis prohibuerit aliquem testari vel testm̄ mutare.
14 Si testator dicat q libēter mutaret testamentum sed q timet an dicatur sufficienter probatus metus.
15 Hereditas an veniat ad fiscum siue fuerit adita siue non vbi qō sic.
16 Vir q reputetur indignus si pbetur q ante testm̄ verberauit vxorem.

VIrum. Licet testatorē placare blando sermone. h. d. ¶ Pro declarāda ista materia quero in quot casibus habeat locū iste ti. Glo. rubrice dicit in quatuor: quos examinemus. Primo hz locum † qñ cogo te vt me instituas. tūc incido in edictū: z hereditas aufertur et applicatur fisco. vt l. j. C. eo. titu. Sed quero † qūo potui preiudicare venientib⁹ ab intestato: qui me p̄cedebant in gradu cōtra ea que no. s. eo. l. j in prīe Dic qō postq̄ fui institutus nullus est qui me precedit. q in suc. prior est causa testamenti. vt. l. q̄dm̄. j de acqui. here. Sz adhuc insurgit iniquitas. quia ex facto meo primus venientes ab intestato excludo. Rñ. hic non cōstabat qō vellet instituere venientes ab intestato vel alios: vel qō voluerit decedere intestatus. sed hic bene cōstat qō inuitus me instituit. Sinautē a pōstaret quos voluit instituere. tūc illosquos lesi daretur actio cōtra me de dolo vel condic. ex. l. ad duplū. vt nota. in. l. lucius §. sempronia. j de lega. ij. et in auc. vt nul. iudi. §. z hoc pueni. t. C. e. l. ij. z si nō essem soluēdo in dubio iste lesus reuerteretur cōtra fiscum. arg. l. fi. in prīn. ff. de eo per quem factū erit. z. l. plane. la. ij. §. j. j. de leg. j. ¶ † Quero vtrū legata debeant ex hoc testamēto facto p vim. Et videt qō sic: vt. ff. l. pri. in fi. z. l. j. §. j. ¶ In cōtrariū videtur qō non: q̄ postq̄ fecit testm̄ inuitus ita habēt volūtatē legatarij sicut heredes. z q̄q̄ coactio fuerit facta per aliū nō dz pdesse legatarijs. vt. j. dicā in sēdo casu. Rñ. si pstat qō testator coactus instituit me: et nihil aliud pstat vltra: qō tūc legata debētur. vt. l. j prealle. sed si cōstaret qō totam illā volūtatē fecit coacte. tūc nihil debet per rationem sēdo factam.
4 ¶ Quero † q̄ coactio dz interuenire vt qs incidat in edictum. Rñ. metus mortis vel cruciat⁹ corporis. s. q̄ caderet in constantem virū: vt. l. metū. qō metus cā. vel alius metus q̄ induceret restitutionē p officiū iudicis de quo in. l. j. §. q̄ onerande. quarū rerum act. nō dat. z. l. fi. §. j. z. ij. ff. qō met. cā. z. l. interpositas. C. de transac. z no. in d. l. metū. qō metus causa. Ad tollēdū ifi dictā pōsumpt. q nō interceserit metus curet qs q testm̄ fiat interuenientib⁹ psanguineis. vt. l. trāsactionē. C. de transactio. ¶ Quero † qūo b
5 b practicabit ista materia. Rñ. primo accusabit ille cogens z punietur criminaliter. z illa sua habebit ꝯ eum effectū confiscationis bonoꝝ: vt a modo cōuenit p hereditate pe. here. ar. l. in cognitiōe. s. ti. j. ita intelligo. l. j. C. eo. ¶ Sēdo hz locū † iste ti. qñ cōpello te vt instituas aliū. vt. l. j. C. e. ita dicit gl. rub. sed in. l. ij. C. eo. no. ꝯ per. l. metū. §. sed licet. s. qō metus cā. pro hoc. l. elegāter. in prīn. s. de dol. vbi dolus tertij nō nocet alteri. p hoc. l. j. ver. sed si legatū. s. e. vbi dol⁹ vnius nō nocet legatarijs. ad idē postq̄ qs est institut⁹ tenet primū locū in suc. fz et q̄ tenet primū locū nō nocet dolus alteri⁹. vt no. s. eo. l. j. in ōne. ergo ꝛc. 7 ꝯ tenēt ꝑe. Dy. Ly z oēs. nā † qñ dolus alteri⁹ est immediata cā acquisitionis mee ille dolus mihi nocet. vt l. si ꝓcurator. j de doli exce. z. l. j. §. si qs tñ. z. §. si filiꝰ. j. de vi z vi ar. z probat tex. in. l. j. C. eo. z ar. l. ij. §. j. s. eo. z j. qui. nō cōpe. bo. pos. l. j. Nō ob §. fz licet. q ibi dol⁹ alteri⁹ nō est cā prīma acqsitionis mee sed labor me⁹. Nō ob. l. elegāter. in prīn. q ibi dol⁹ tertij nō est cā prima acqsitiōis mee. sed ꝓximus me⁹. Nō ob. qō dī de legatarijs q: vt dixi s. intelligo qñ nō cōstat q fuerit coactus ad legādū. sed hic psupponitur in q. q coactus instituit aliū. Nō ob. qō dī q est primo: quia hec causa primitatis causaba/

¶ Quero qūo. vide Bart. in. l. fi. alle. j. C. eo.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

tur a dolo tertij qui eum instituī fecit. Jn contrarijs erat proximior in consanguinitate vel sanguine. ꝛ sic causa proximitatis causabatur aliter q̄ ex dolo tertij. et pro hoc facit optima sol. quam Dy. dedit. s. eo. lege prima. §. primo. in penultimo contrario q̄ fect.

8 ¶ Practica autem huius membri fert quod primo accusabitur inferēs metum: que accusatio secuta cōdemnatione habebit effectum confiscandorum bonorum cōtra instituentem: vt dixi supra. ita intelligas quod ei quem quis lesit per illum actum sit saluum ius recuperandi contra inferentem metum. vt dixi supra in prox. casu. ll. habem⁹ videre duos casus duobus quos j. dicam. ¶ Tertio † casu habet locū iste ti. quando impedit aliquem volentem testari de nouo. vt supra eodem lege prima. in princ. ita dicit glo. rub. ¶ Circa hoc distingue. Iactus aut iste qui impedit est proximior: succedurus ab intestato. et hereditas aufertur sibi et applicatur fisco. vt in princi. legis prime. Aut ille habet priorem in gradu vel equalem. et sibi non preiudicat. vt lege. ij. §. fratris. s. eodem. ita tenet glo. in pun. l. j. ¶ Sed cōtra hoc oppo. s. determinatum est quod qui cogit testatorē instituere alium facit locum huic iuri. sed qui impedit testatorem testari videtur eum cogere relinquere venientibus ab intestato. vt lege conficiuntur. in pun. et. l. si quis. cū testamentum nullum. j. ti. j. Respon. si cōstaret quod ego impedirem testatorem volentē testari. et instituere alium procederet oppositio. sed quod in glo. dicitur intelligitur quando probatur quod quis prohibuit alium testari simpliciter forte enim si testator fecisset testamentū instituisset venientes ab intestato.

¶ Et distinctio precedens facit ad questionem de

10 eo † qui interfecit consanguineum suum. vtrum succedat ei. et si non: vtrum succedat fiscus. quidā habent hanc questionem tactam per Dyn. in lege si sequens gradus. supra tit. primo. veritas est quod distingua

a tur[a] aut interfectus erat proximior aut viterior. primo casu bona confiscātur. Secundo non. vt. l. cū ratio. in fi. de bo. dam. et. l. ab hostibus. § primo. s. solmat. Interficiēs vero nullo modo succedit p dictas ll.

11 ¶ Quarto casu habet locum iste tit. † quando quis prohibet testari aliquem qui volebat mutare primū testamentum. vt. s. l. prima in princip. ita dicit glosa rubri. Circa hoc distingue. aut ille qui prohibuit non erat institutus ipse nec filius eius vel seruus ꝛ sua prohibitio nō impedit succedere institutos in primo: vt s. eo. l. ij. §. fratris. ꝛ q̄ not. in. l. j. in pun. q̄ intelligo nisi constaret quod testator volebat mutare primum testamentum respectu heredis instituti ꝛ volebat instituere alium: ꝛ tunc perinde est ac si coegisset testatorem illum instituere vt in precedentibus dixi. facit ad predicta: quod factum prohibentis non nocet legatarijs ꝛ fideicommissarijs extraneis. ꝛ eadē ratione nec institutis extraneis: vt. l. j. §. sed si legatum. et. l. prox. in fin. s. eo. sed si erat institutus filius vel seruus prohibentis: tunc si erant in potestate tempore prohibitionis. licet non essent tempore adite hereditatis dicuntur indigni. ꝛ hereditas fisco applicatur fm omnes. vt. s. eo. l. j. §. j. ꝛ j. qui. non compe. bono. possef. l. j. in fi. sed si erant sui iuris tempore prohibitionis ꝛ adite hereditatis. sunt opi. s. eod. l. j. tamen Dy. tenet illam. quod sit idem quod. s. potest esse ratio. q̄ propter coniunctionem personarum videtur prohibens prohibuisse solum fauore illorum. arg. l. penult. j. de bo. lib. Item predicta vera nisi illi instituti essent successuri ab intestato. tunc enim prohibitio tertij nō impedit succedentes ab intestato vt dixi in casu precedenti. multo forti⁹ hic. Pono casum in terminis. maritus prohibuit vxorem testari vel testamentū factum mutare ad hoc vt succederēt omnes filij. certe non impeditur propter hoc successio filiorum propter eq̄ que dixi. Preterea tam pater prohibens q̄ mater sunt in equali gradu filio. ideo par coniunctio omnem suspi

a cionem tollit. vt l. non solum. de ritu nupt. maxime hodie quo iure mater habet de necessitate filium instituere in aliquo. vt in auten. vt cuz. de appel. cogno. §. aliud quoq; capitulum. Si vero ipse prohibēs erat institutus in primo testamento: tunc aut cū alijs: aut solus: primo casu alijs nō nocet. nisi etiam ipsi dolus commiserint. vt s. l. j. in fi. ꝛ. l. ij. §. fratris. ꝛ semper intellige nisi constaret q̄ testator volebat mutare etiam quo ad institutionem aliorum. Si vero erat institutus solus: ꝛ tunc aut ipse solus erat ettaz successurus ab intestato. ꝛ hereditas applicatur fisco. vt. l. j. in pun. s. e. aut non erat successurus in aliquo vel nō solus. ꝛ in hoc sunt opi. s. l. pri. §. fratris. nam quidam dicunt q̄ succedūt alij venientes ab intestato. vel in totum si erant ꝓpinquiores vel ex parte sua si erant in equali gradu. ꝛ sic factum vnius nō noceret alteri: hoc est. prodest. contra istam opinionem est. C. e. l. j. ꝛ quod dixi supra in primo casu. s. quādo quis compulit instituere se idem enim videtur esse siue cōpellam vt me instituas siue quod in institutiōe facta perseueres. ꝛ ideo alij dicunt q̄ succedit fiscus tantū. ꝛ ista opinio placet per. l. j. C. eo. Nec ob. §. fratris. quia ibi loquitur quando ꝓhibuit testari de nouo. ꝛ ad illum casum tantum refertur. vt ibi no. fm illam opi. hoc semp intelligas nisi constaret q̄ volebat mutare testamentum ꝛ instituere venientes ab intestato. vel alios certos. tūc enim illis subuenitur fm ea que dixi. s. circa primū

12 casum. ¶ Quero † qñ hereditas applicatur fisco vtrū legata remaneant: valida. text. videtur quod sic in. l. j. §. sed si legatum. s. eo. ꝛ. s. l. prox. in fi. q̄ intellige nisi legata essent relicta fisco vel seruo prohibentis eadē ratione quam. s. dixi de institutiōe. nisi

a ¶ Distinguat. Aliquis interfecit ꝓsanguineum. vtrum fiscus succedat ei. ꝛ vt de Bar. et q̄ ibi dixit. l. fin. de his qui. vt indig. per Bald. in. l. eā quaz. in tit. col. C. de fideicōmis.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶Quero qualiter. Adde que no. in l. proxi. de his que in testa. delen. et in l. ex facto. §. j. de condi. et demon. et in §. legaui. insti. de leg.

b ¶Quero pone. Et cõtra tenet Bal. in l. pe. C. de testa. vbi omnino vide. Andre. barb.

c ¶Nõ valeret. facit text. et qõ ibi dixi. in l. si quid. §. j. §. iij. j. ad de qõ not. a bar. in l. in testõ. de fideic. liber. adde bal. in l. nostrã C. de testa. in vlti. col. vbi tz ꝓtra Bart. hic.

d Que onerãde. adde ter. in l. miles. §. veteranus. de test. mil. et in l. si iure. de leg. iij.

e ¶Sepissime. võ formas codicillorũ in Spec. de instru. edi. §. viso. de impugna.

constaret testatorem voluisse mutare voluntatem etiam quo ad legata. ita intelligo. l. eum qui in fi. alꝫ est. l. si scriptis de his quib. vt indig. ¶Quero † qualiter[a] probabitur quod quis ꝓhibuerit aliquem velle testari vel testamentũ mutare. Respõ. duo oportet probare. scilicet quod ille volebat testari. Item quod ille alius ꝓhibuit sibi. vt supra eodẽ lege prima, in princip. hec autem ꝓhibitio probatur si impediat introire notarium vel testes. vt §. eod. l. j. in princip. et. l. marcellus. in fi. ad treb. et. l. eum qui. in fin. alꝫ est. l. si scriptis. de his qui. vt indig. ¶Quero pone[b] quod testator dixit coram duobus vel tribus testibus vel etiam coram notario qõ ipse fecerat testamentum coactus ⁊ quod libenter mutaret: sed omittit propter timorem: an sit sufficiẽs probatio. Respon. si diceret simpliciter propter metum non exprimendo a quo esset illatus quod non valeret[c] aliquid: nõ em̃ potest sua simplici voluntate remouere testamentum quod ante fecerat. vt lege sancimus. C. de testamẽ. sed si diceret sibi metum illatum ab instituto. tunc satis eum indignum reputare vt detur. et tunc hereditas applicabit fisco. vt lege hereditas. C. de his quib[9] vt indignis. ¶Quero † vtrum hereditas veniat ad fiscũ siue sit adita hereditas siue non. Respon. quod sic. vt lege proxi. in fin. dum dicit caduca. facit quod dixi supra titulo primo. l. si sequens grad[9]. in prin. ¶Quero iuxta † legẽ nostrã pone qõ tẽpore facti testamenti nulle iniurie fuerunt facte p virum vxori. sed precesserant iniurie et verba. vtrum ex hoc vir reputetur indignus. Imo. in simili videtur determinare qõ sic. extra offi. dele. c. causam matrimonij. dixi in l. j. §. q̃ onerã de. [9] quarum rerum act. non datur.

¶De iure codicil. Rubrica.

¶Istorum formas vide in Specul. de instru. edi. §. viso. continua ⁊ queras vt in glo.

1 ☞Si non valet quod ago vt ago: valeat vt valere potest: remissiue.

2 Quomodo cognoscatur an quis voluerit testari vel codicillari.

3 ¶Clausula si nõ vꝫ iure testamẽti valeat iure codicillorũ quid importet ⁊ que persone videntur grauari.

4 An ista clausula valeat si dicitur valeat iure testamenti ⁊ codicillorum q̃ sic.

Copula posita inter incõpassibilia resoluitur in disiunctam.

Quid operetur si dicatur valeat iure testamenti saltem vel iure codicillorum an valeat.

Coniunctio saltem: quid operetur.

5 Si dixit et voluit valere vel iure codicillorũ qõ intelligatur ac si diceret iure testamẽti vel codicillor.

Dictio vel: apposita vni oratori vel dictioni tantuꝫ sumitur pro saltem.

6 Clausula codicillaris habet locum etiam quãdo testamentum non valet propter defectum solẽnitatis omisse.

7 Clausula codicillaris qõ non operatur quãdo testamentum non valet ratione voluntatis imperfecte.

8 Clausula codicillaris quod operetur quando testamentum non valet ratione preteritionis iam nati.

Paria sunt relinquere a venientibus ab intestato et dicere si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum.

9 Clausula codicillaris an operetur in testamẽto nullo ratione preteritionis posthumi.

Donatio inter viuos est validior fideicommisso.

Fideicommissum reuocatur per superuenẽtiam liberorum quando quis non cogitabat in perpetuum habere filios.

10 Si dicatur si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum ad qõ tempus referãtur ista verba.

Verbum subiunctiui siue preteriti siue p̃sentis tempus qõ habere possit significationem futuri.

11 Si dixit si non valet iure testamẽti valeat omni iure quo melius valere potest: an comprehendat futurum: remissiue.

12 Clausula codicillaris an operetur q̃n testamentum est nullum ratione exheredationis.

13 Aliꝫ ex causa. qõ conseruat hodie legata q̃n testamentum querelatur causa inserta non vera.

14 Clausula codicillaris an aliquid operetur si testamentum rumpitur per contratabulas.

15 An operetur testõ rupto agnitione sui heredis.

16 Hec clausula codicillaris q̃n operetur testamento rupto quia hereditas non adita.

17 Item operatur quando testamẽtum non valet respectu heredis incapacis.

18 Quando testamentũ non valet respectu testatoris: tunc dicta clausula non operatur.

19 Clausula codicillaris apposita in primo testamento q̃ non operatur quando primum per secundum simpliciter reuocatur.

20 An dicta clausula porrigat ad tabulas pupillares.

21 Si in codicillis dicatur si non valet iure codicillorũ valeat tus alterius voluntate: prout melius valere potest: quid operetur hec clausula.

22 Si in codicillis adimatur substituto pupillaris facta in testamento quid operetur talis ademptio.

✶ [e] Si non valet qõ ago vt ego non valeat vt possit valere hoc dicit. Hic habemus videre duo. ¶Primo illud generale si nõ valet quod

Epistime.

et quod ago vt ago ꝛc. De quo per Dy. in l. non codicillum. C. de testamen. ditti in l. j. §. si quis ita. j. de verbo. obli. ¶ Secundo habemus videre specialiter materiam huius. l. et singu. de vigore illius clausule que apponitur in quolibet testamento si non valet iure testamenti valeat iure codicillorum et illud examinemus. ¶ Oppo j. ad trebel. l. scevola. Glos. fol. ibi volebat codicillari: hic facere testamentum.

2 Ideo Dy. distinguit † aut certum est quod quis voluit testari: et non valet iure codicillorum nisi dicat. vt hic. cum simi. aut voluit codicillari. et hoc certum est: tunc valet et verba directa trahuntur ad fideicõmis. d. l. scevola. et l. cum quis. §. setam. j. de leg. iij. et quod ibi not. in lege verbis ciuilibus. ſ. de vulga. et pupil. aut est dubium et tunc aut in illa voluntate est institutio heredis et presumitur quod voluerit facere testamentum aliꝰ secus. vt. l. illud §. tractari. j. eo. et. l. nec codicillos. C. eo. ¶ Uenio ad materiã illius clausule examinandam per multas questiones. Et

3 primo quero † quid importet hec clausula. et que persone per hec verba videntur grauari. ¶ Bosſ. di-

4 cunt[a] quod videntur rogati venientes ab intestato. vt. l. ex testamento. C. de fideicom. et ibi no. et. l. quia autem. in princip. et ibi not. supra si quis omis. cau. te

6 sta. quod puto verum quando venientes ab intestato succedunt. si enim succedunt aliqui ex testamẽto: puta si precesserat aliquod testamentum q̃ non est ruptum per istud ꝑm quod valet iure codicillorum: illi heredes qui successerunt ex ipso videntur rogati.

7 Quicunq; enim aliquo modo succedit videtur rogatus. vt infra eodem lege si quis cũ testamentum nulle lum. preterꝯ si esset heres ex testamento postea facto. vt infra dicam. Item aduertendum est diligenter q̃ non est simpliciter verum q̃ habeatur perinde ac si essent rogati. Nam text. in. l. querebatur. ſ. de testa. mili. dicit vim testamenti in causam legati et fideicõ. et codicillorum esse cõuersam per dictã clausulam. que verba sunt multũ ponderanda. [b] nam ex testamento nemini queritur hereditas nisi adita regulariter. ita nunc est ista directa institutio que trahitur ad fideicõmissum: vt. j. dicetur. prout iure fideicõmis. valet habet in se istam conditionem si agnoscatur et sic non transmittitur ad heredes nisi quis agnouisset. vt. l. si ita legatum. § illi si volet. j. tit. j. si enim hoc diceretur non esset transferrevim testamẽti in vim codicillorum. sed esset noua et separata vis codicillorum ab ea que erat in testamẽto. quod tex. ille non vult: sed in illis casibus in quibus hereditas non adita non transmittitur in illis transmitteret fideicõ. non ergo per omnia est idem ac si rogẽtur venientes ab intestato. et ita dixi de facto. ¶ Secũdo

4 quero † [c] quid si testator ita dixit volo quod valeat c iure testamenti et codicillorum: an valeat[d] hec clau- d sula: Uidetur q̃ non: quia inducitur repugnantia. vt c l. vbi repugnantia j. de reg. iur. In cõtrarium est casus in. l. fi. C. eo. non obst. contrarium. q̃ quod dicit ꝛ codicillorum debet exponi et pro vel: et hoc propter regulam que est quod quando copula ex: ponitur in d ter inc̃opassibilia: resoluitur in disiunctam. vt. l. si tertio fundus. j. de vsufruc. leg. et erit electio heredis q̃ petat iure directo vel fideicom. vt. l. vlt. C. eo. et j. ad f trebel. l. recusare. §. titius. dum tñ nõ eligat cãm inte

✳ Aduerte q̃ Bar. alleg. cõtrariasse in hac. l. j. in. q. vj. sed pro saluatione Bar. vide cõcordan. quam posui ad. l. qui filiabus. in prin. de leg. j.

a ¶ Glo. dicunt. adde q̃ de clausula ista voluit Bar. in l. si ita. de auro et ar. le. et quid importet hec clausula codicillaris. et que persone videant per eã grauari et quid si nõ est opposita clausula codicillaris in testõ ꝛ dixit qõ voluit testm valere omni meliori iure et modo quo valere potest dic q̃ perinde est ac si esset clausula codicillaris. l. cũ pater. § filius matrẽ. de leg. ij. a similitudine ratio

b nis ꝑm Bal. et Ang. ibi: qõ no. ꝛ hoc ꝓbat tex. optimus in. l. codicillis. §. fi. et ibi Bar. et imo j. de leg. q̃. vbi sufficit eqpollens sed aliqd in materia huiꝰ clausule vide per Bal. et Jmo. in. l. posthumꝰ. §. si pagaꝰ. de inju. te. ꝛ qõ no. bal in. l. titia. in. j. co. de iu. test.

b ¶ Põderãda. Jstud dictũ mihi semp est visum non verũ: q̃ ratio propter quã se fundant oẽs doct. in. l. si filio. j. de leg. j. et ibi videas per me post Bar. in vlr. col. est q̃ ac. ex testõ et offm iudicis ad fideicõmissuꝫ restituendũ transmittit. vt. ſ. sed etiã q̃si debetur fideicõmissum ex codicillis cõpetit vtilis actio testõ vt habes per glo. in. l. j. C. cõia de leg. et vidimus in l. j. de te. ḡ eadẽ rõne ꝛc. reperio Raph hic q̃ dicat q̃ istud dictũ est derisoriũ. et qõ d. l. cũ q̃rebat. dicit q̃ testm ꝓpter clausulam codicillarẽ valet iure codicillorũ nõ tñ dicit q̃ transfundat ꝛc. dicit tñ tenere mẽti dictũ bar. ꝓpter autoritatẽ ipsius. et ꝓpter capita iudiciũ qui q̃ primũ vnũ capitũ nõ põt ab eis euelli. et vide eũ post Jmo. in. l. quidã ita. in prin. j. ad treb. q̃ faciunt arg. contra Bar.

~ Andreas pomate. Secundo quero. vide Bar. cõsi. xij. incip. si quis instituatur. Auge. are. in tracta. de testa. in versi. iure codicil. ad fi. Et ꝑã. l. cum filio. in. x. colũ. de lega. j.

¶ An valeat. adde Bar. in. l. fi. C. de codicil.

~ Andreas pomate. ¶ Tertio quero. vide Frã. cre. sing. ꝛc.

f ¶ Hec clausula. et hec clausula exponitur. i. quatenus non valet. et sic pro parte posset verificari scõm

Barto. et docto. in lege stichus qui meus erit. de lega. j. et Barto. hic in. xj. qō. et Barto. in auth. ex causa C. de libe. prete.

a ¶ Quito verū et de veritate huius. q. pleniſſime dixi poſt alios in auth. ex cauſa. in. xv. colum. cū ſequen. C. de li. prete.

b ¶ Quito quero. z p dicto bar. hic vīd an ge. in auth. ex cauſa. C de lib. prete. vbi idē dicit. et in l. aliō quo ēs capituluz. in auth. vt cum de ap. cog. et a. i. l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. z hic in. vj. q. et in. l. j. C. de codicil. 9 vbi dicit q̄ c eſt gloſ. in punct. quā nō allegauit colle- giuz peniſſimū quod determiat contrariuz opi. Bart. vīd ibi tex. et gloſ. q̄ ni hoc ꝓbat vide ang. in lege idē ēs ff. de teſta. mi. vbi dicit eē ca ſuz. de hoc vide Ang. in cōſilio

beat locum quando teſtamentum nō valeat propter defectum ſolemnitatis omiſſe. text. et glo. q̄ ſic. vt. l. codicillis §. fi j. de leg. ij. et l. ex his verbis. C. de teſt. milit. et no. in auten. ex cauſa de li. prete. ¶ Quarto quero quid ſi teſtamentum non valet ratione voluntatis imperfecte: quia anteq̄s impleat mortuus eſt teſtator: vtrum tūc operetur illa clauſula. tex. videtur q̄ ſic. C. eo. l. fi. circa medium. Jn contrarium facit l. fideicōmiſ. §. primo. infra de le. iij. et l. ex ea ſcriptura. ſupra de teſta. et ibi videtur tert. et hoc puto verum. [a] non ob. l. vltī. C. eo. quia intelligo voluntatem imperfectam ratione alicuius ſolemnitatis non voluntatis. not. glo. in lege ſi is qui. ſupra de teſt. ¶ Quinto quero [b] quid † ſi teſtamentum non valet ex cauſa preteritionis [c] an tunc illa clauſula operetur. Glo. in auth. ex cauſa. tenet q̄ nō. et fuit additio noua. Jacob. Bal. et antiqui glo. tenent cōtrarium vt refert Mar. ſilī. in auth. ex cauſa. et eſt caſus ſecundum hoc in lege ſi patroni. §. finali. infra ad trebel. Dy. z alij moderni tenent illam opinio. opponentes cōtra illam gloſ. et probant ſic iſta ſunt paria reliquere a venientibus ab inteſtato. et dicere ſi non valet iure teſtamēti valeat iure codicil. vt no. in lege ex teſtamento. C. de fideicōmiſ. et. l. quia autē in pin. §. ſi quis omiſ. cau. teſt. et per Dyn. in. l. codicillis. in fi. infra de leg. ij. Sed ſi teſtator [e] diriſſet legata tantum deberi a venientibus ab inteſtato ſine v. lo. dubio filius teneretur. vt lege ſi quis cum teſtamentum nullum. j. eo. in pin. et ita [f]

Ludo. ro. in cōſilio. cxx. de clauſula codicillari. Andre. Barba.

c ¶ Preteritionis. Adde Bal. idem tenentem conſi. ccxxxiij. j. vol. et ibi etiam vide an tunc filius detrahat duas quartas vel vnam tantum. et de predicta clauſula vide omnino Bal. cōſil. cccclxxiij. ij. volumi. et conſilio ccxcij. z p Pau. de caſtro. conſi. lx. et. ccl.

d ¶ Quod rumpetur. Et videō illa clauſuz Bal. in l. iam hoc iure. §. de vulg. z pupil. vbi reprehēdit doctri. Bart. hic. et Jo. de Jmol. i l. filio preterito. de iniuſt. teſt. et bald. in l. quotics. C. de here. inſt. vbi dicit quod illa clauſula quod quia inſtituit heredez in certa portiuz videtur apposita ab ipſo tabellione ſimule dixit. Dabb.

e ¶ Donatio inter viuos. vide Aller. conſi. ccxlj. in. ij. col. et ſeq. ij. volu.

f ¶ Reuocat. Cōtrariū tenuit bar. in l. q̄ filiab⁹. in fi. de le. j. z timo. ibi ſe remittit ad notata p̄ ſe i. l. filio preterito. §. de iniuſto rup. irri. eoq̄s teſt. magis cōtra opi. eſt cū bar. in. d. l. q̄ filiab⁹. in fi. et ſic cōtra Bart. hic. qa oēs ſequuntur opi. Bar. in. d. l. qui filiabus. per l. generaliter. §. er. teſtamento. j. de fideicōmiſ. liber. maxime quia teſtator apponendo clauſulam codicillarem. videt in genere cogitaſſe de hoc caſu z in ſpecie nō potuerit cogitare: qō ſatis ſufficit. l. q̄ iure miſitari. de teſta. milit. l. ſub ptextu. la. ij. de trāſac. et ibi per doc. z ad iura allegata p̄ bar. hic poteſt reſpōdē

ev. et vide tex. in. l. qui graui. j. eodem. z vide Bald. in. l. ſi totus. C. de dona. vbi cōſulunt fm. opinio. bar. et vide Bar. in conſi. incipien. quidam nomine lap⁹. e vbi ponit notabilia ad hoc et in conſil. quidam fecit teſtamentum. et in conſil. incipien. lapus fecit teſtamentum. f et in conſi. incip. do. Jaco. et in conſi. incip. quidam andreas. et in conſi. incip. viſo teſtamento. Et vide Bar. in. l. qui filiab⁹. ff. de leg. j. vbi videtur aliter ſentire q̄ am hic: vide ibi Bal. et Jo. de imol. et vide Barto. in conſi. incip. teſtator in teſtamento et eſt in ordine in conſi. meo. xvj. et in conſi. cxvij. me. Jacobutⁿ manetti de peruſio. vbi loquitur de clauſula codicillari. et vide Bartol. in conſil. incip. lapus fecit teſtamentum. et eſt in conſil. cxxxviij. et in conſilio. cxcvj. incipien. quidam nomine lapus. et vide

in. c. quintauallis. de notario apponente q̄ arbiter poſſit videre ꝛc. Andre. barb.

☞ Andre. Pomate.

¶ Beuocat. Cōtrariū tenuit bar. in l. q̄ filiab⁹. in fi. de le. j. z timo. ibi ſe remittit ad notata p̄ ſe i. l. filio preterito. §. de iniuſto rup. irri. eoq̄s teſt. magis cōtra opi. eſt cū bar. in. d. l. q̄ filiab⁹. in fi. et ſic cōtra Bart. hic. qa oēs ſequuntur opi. Bar. in. d. l. qui filiabus. per l. generaliter. §. er. teſtamento. j. de fideicōmiſ. liber. maxime quia teſtator apponendo clauſulam codicillarem. videt in genere cogitaſſe de hoc caſu z in ſpecie nō potuerit cogitare: qō ſatis ſufficit. l. q̄ iure miſitari. de teſta. milit. l. ſub ptextu. la. ij. de trāſac. et ibi per doc. z ad iura allegata p̄ bar. hic poteſt reſpōdē

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

ri pluribus modis. Primo ad l. si vnq̃. quod loquitur in donatione que si valuisset diminuta fuisset legitima filij. secus in legatis que non minuunt quartam. l. papillianus. §. iuj. ē. de inofficioso testamēto. Ad l. sicut certi. potest dici qđ ibi non fuit j appositaclausulacodicillaris per quam possit dici testatorez in genere cogitasse. dixi plene in autenti. ex causa. ō liber. preterī. cum Bartol. in dicta l. qui filiabus. transeunt ibi communiter doctores. et Baldus ī dicta autē tica ex causa. in opp. ij. in antepenulti. columna. et Baldus z Salice. in l. fina. C. de codicil. et Salice. et Paulus ō castro. in l. prima. C. de heredi. instituen. Fulgo. in dicta autē tica ex causa. Pau. de cast. in dicta l. sicut certi. de testamen. mili. et in consilio. lvj. incipiente preclarus et egregius. z in duob9 consilijs ibi sequenti. et Jmo. in dicta l. filio preterito. Baldus tamen in l. si totas. C. de inofficio. testa. et Bald. in stitu. de codicil. §. fina. et per Bar. in consilio incipien. quidam nomine lapus. et Angelus hic tenet oppinio. Barto. hic de quo etiam per Angel. in l. idem erit dicendum. de testamento milita. per Angel. in consilio. cvj. z. ccxvij. alias. cc. xvij. z vide per Angelum in consilio. cccxij. z Baldum in dicto. §. finali. in stitu. eodem. Adde Baldum consilio. xx. z cōsilio. xxx. et consilio. cccclxl. primo volumi. z Barba. consilio. lxj. et Pau. de castr. consilio. lviij. Roma. cōsilio. cxxij.

a ⁓ Andre. Poma. ¶ Cogitauit. idem tenet Alexāder consilio. xlj. incipiente viso tenore. in. j. volumine et consilio. cxlj. in. q. columna. ij. volumine. Barb. cōsilio. lx. in. iiij. columna. z sequenti. i ij volumine. Ange l. j. C. eodem titulo. et consilio. lxxx. z consilio. lx. Barto. l. qui filiabus. in fine. vbi videtur sentire contrarium. et ibi per Alexan. consilio. cxlij. in quatuor primis chartis. in. ij. volumine et consilio. iij. z consilio sequen. in. ij. volumine. Roma. consil. cxxij. z consilio. cxxxj. Lardi. cōsilio. xx.

b per l. si nunq̃. de revoca. dona. ergo multomagis fideicommissum. Preterea in testamento militis mest clausula tacite si non valet iure communi valeat iure militari. vt l. iij. supra de testamen. mili. Sed pone posthum9 nascitur facto testamento: an illud valebit iure militari potuit enim valere si testator voluit. et tamen non valuit si testator hoc non cogitauit. a vt C. de testamen. mili. l. si cū vel in vtero. z. §. de testamen. mili. l. quitare. Et hoc puto verum maxime b si illa clausula si non valet ꝛc. poparet magis esse de consuetudine notariorum q̃ qđ testator deliberet qđ importet. ¶ Secundo† quero c quid si testator dixit si non valeret iure testamenti valeat iure codicil. an hec verba referantur ad tempus condit testamenti: an ad futurum si contingeret testamentū non valere: dubium facit: quia illud verbū valeret: reperitur in presenti optatiui z in p̄terito imperfecto subiunctiui. z hic videtur presentis temporis. ita videtur tex. f̄m vnam lectu. in l. cum stipulamur. prout est in tex. oporteret vt f quidam habent. j. de verborum obli. sed alij habent oportet. sed tunc nihil ad propositum. ad idem. l. qui rome. §. augerius. j. de verb. obligatio. f̄m vnam lecturam. z. j. si lib. inge. se esse dica. l. secunda cum sua glossa. Jn cōtrarium videtur quod illa verba subiunctiui siue sint preteriti tēporis vel presentis. possunt habere significationem futuri. vt l. si ita quis. §. seia. j. de verbo. obliga. et ibi per Jacob. de are. z l. si stichum. z l. inter creditorē. j de fideiuss. z l. si debitor. §. verisimile. de contrahen. empti o. z l. si cui libertas post punct. de condi. z demō. et de vi. triti. et oleo leg. l. cum certus. quia subiunctiuum cum semper respiciat illud verbum si: illud esset futuri b temporis: presens vel preteritum subiunctiui potest intelligi cū in futuro illud erit presens vel preteritū: qđ non cadit in preterito et presenti indicatiui. Concludo ergo q̃ si aliud non repugnat assumā illam interpretationē vt res potius valeat. 9 maxime c in testamentis. j. de reg. iur. l. in testamen. et. j. de reb. dub. l. quoties. z in l. ambiguo. cum simi. z sic verba comprehen c dunt tempus futurum. ¶ Octauo q̃ro† quid si dixit si non valet iure testa 12 menti valeat omni iure quo melius valere possit: an illud verbuz valere potest extensiuum comprehendat futurum tempus. dic vt dixi in. l. si ita. j. de auro z argen. le. vbi istam questionem perfecte examinaui. ¶ Nono† q̃ro† quid si testamentum non valet vi exheredationis. Nā. siquidem testamentū est nullū ipso iure causa nō inserta: tūc idē q̃ in filio preterito. z eadē rōne. Si vero valet: sed impugnatur per querelaz. tunc videtur q̃ talia verba nil operentur. vt l. titia. §. de inoffi. testa. z l. patronus. in fin. j. de leg. iij. ratio: quia cū testamentū damnetur tanq̃ dementis merito non valet iure codicil. vt. j. l. pri. §. furiosus. cre- d ¶ Potius valeat. et cum hac opi. transit etiā Bart. in l. fi. C. de codicillis. z Bald. in addi. Specu. in tit. de instru. edi. in. xiij. vel. xiiij. columna. limita autem hoc prout dixi post Bartol. in l. cum stipulamur. de verbo. obliga.

⁓ Andre. Poma. ¶ Maxime. vide Alexan. l. fina. et ibi Bald. C. de fideiusso. z l. fina. vbi Jas. C. de iure emphyteo. Alexan. consilio. xxviij. incipiente viso puncto alias prehabito. in. ij. volumine. Barb. in rubr. de fide instru. in. xxxviij. colū. z consi. lij. inserto inter consi. do. Alex. in. vj. col. in. iiij. vol. Barb. consi. xlij. in. xj. col. in. j. volu. z consi. xviij. in. xj. colum. z seq. colu. z cōsi. xvj. alias. xvij. in. ij. col. ij. vol. z cōsi. xxxviij. late scripsi post Bar. l. si pater. §. plautius. ff. de aqua pluuia arcenda.

¶ Nono quero. Jsta est communis opi. l. j. in. xiij. col. versi. item pone filius. de leg. j.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

a ¶ Probatur in tex. adde Bal. in repe. l. in suis. in. xx. col. cū seq. de lib. z posthu. z in. d. autenti. ex causa in vj. col. de libe. prete. z qō no. Bal. in. l. controuersia. p glo. sing. ibi de transactio..

b ¶ Decimo quero, z vide de hac clausula no. p Bar. in. l. si ita. ō aur. z arg. lega.

c ¶ Undecimo q̄ro. vt de q̄ dixi i l. sceuola. ad. trebel.

Andr. po.

¶ Undecimo q̄ro. vi de Alexā. a consi. xxvj. maxime in pe. co. in. j. volu.

Andr po.

d ¶ Ō nepotes. vi Alex. cōsi. clx. in. j. co. ñ. vol. als clxj.

Andr. po.

e ¶ Duodecimo q̄ro. vide alex. cōsil. ix. ad fi. in. j. vol. z cōsil. xx. i. j. co. e. vol.

f ¶ Quintodecimo q̄ro. de hoc habetur p Bald. in. l. posthum⁹. ¶. fi. de iniu. test. z in. l. j. de fideic̄o. li. z in. l. fi. C. eo. ad fl. per spe. z Jo. an. in ti. de instr. edi. §. cō pendiose. ver. pone..

do q̄ non est verum hodie. nam querela non expugnat hodie testamentum tanq̄ testato⁹ sit demens. nō enī est dementia exheredare filium inserta iusta causa. sed impugnatur tanq̄ causa inserta non vera vel non proba ta per heredē. quod potest esse absq̄ aliqua culpa defuncti. z hoc † appa ret. quia hodie conseruantur legata per auten. ex causa. ſm opi. quam ibi teneo. z probatur in text. vnde sumit ibi ne filij falsis accusationibus cōdē nentur. que verba referuntur ad filiū exheredatum inserta causa. licet non vera. z sic testamētum non expugna tur per querelam. z hoc tenent quidā doc. z Jacob. de aret. z Lyn. refert in auten. ex causa quod puto verū quare dico q̄ hoc casu illa clausula opera tur. ¶ Sed cōtra. oppo. nā hodie ex causa preteritionis vel exheredatio nis testamētū remanet firmū preter q̄ ad institutionē. z sic patet q̄ defi cit conditio illa si nō valet iure testa menti z c. et modo in veritate valet iure testamenti saltē quo ad legata. Di cunt quidam q̄ testamentū nō valet et legata petuntur cōdi. ex l. sed text. ibi in corpore dicit tanq̄ nō rescissum obtineat testamentum. z sic acti. ex te stamento petuntur. z sic fuit pronun tiatum per dñm ¶ Hadeus de pepul. tunc dñm boñ. pro hoc q̄ acti. ex te stamento petentur videtur casus in. l. fi. in fi. ff. de here. instit. ¶ Quomodo ergo respondemus ad cōtra: Rñ. illa cōditio si nō valet iure testamentiva leat iure codicillorū: intelligitur ideſt quatenus nō valet z c. vt. l. ſtichū qui meus erit. j. tit. j. z sic cū quo ad insti tutionē nō valeat iure testamēti quā tum ad institutionem operabitur. vt valeat iure codicil. nō quantum ad le gata que debentur per auten. ex cau sa. ex testamēto. z q̄ hereditas debea tur vigore istorū verborū probat tex. in. l. querebatur. ver. vtrum aūt. de te sta. mili. z not. in. d. auten. ex causa. et j. titulo secundo. l. codicil. in fine. facit. l. posthum⁹. ¶. ſi pagan⁹. ff. de iniust. rupto et irrito testamento. ¶ Deci

b mo quero b quid si testamentum rum

15 pitur per contrarabu. an aliquid opera tur: videtur quod non. nam licet rū patur per contrarabu. tamen valet de iure ciuili. vt. l. z si contra. ff. de vulga. et pupilla. z sic videtur quod deficiat conditio quod verum est de iure ciuili: licet non pretorio. In cōtra rium probo sit substitutio vulga. concipitur in eum casum si heres non erit: et tunc sufficit quod non sit heres de iure pretorio: licet sit heres de iure ciuili. vt. l. et si fine. ff. de minoribus. ¶. sed et quod papin. z l. prima. ¶. si quis adita. ad tertul. ita in proposito suf ficit si testamentum non valet de iure pretorio: z hoc puto verum. ¶ Undecimo quero c quid si testamen

16 tum rumpatur † agnitiō e sui heredis per. l. vellei. ver bigratia. testato⁹ instituit duos filios equaliter de mum vnus decessit alio viuo. remanentibus ex eo nepotibus qui reperiuntur preteriti. an tunc opera bitur illa clausula si non valet z cetera. ¶ Quidam q̄ sic: vt supra dictum est in posthumo: quod est verum quantum ad legata que conseruarentur per autenti. ex causa. non tamen quod nepotes d fratribus debea

d ant iure fideicommiſ. portionem patris eorum. quia illa verba operantur vt iure fideicom. debeatur id quod directo est relictum. vt dicta. l. querebatur. ¶. vtrum. z dicta. l. posthumus. ¶. si paganus sed por tio filij decedentis non fuit directo relicta fratribus. imo nullo modo ergo z cetera. Preterea ipsi fratres non tenentur adinuicem. ad. fideicommiſ. quando sunt instituti equaliter in toto et qualiter grauati. q tantum debet vnus alteri. et sic esset eluſorium. vt. j. titulo primo. l. ab omnibus. ¶. ſi titio in fine. et ibi no ta. per gloſſ. secus si partes essent dispares: quia tūc

17 possent operari. ¶ Duodecimo † quero e quid si testa e mentum rumpatur. quia hereditas nō est agnita seu adita. quero vtrum tunc operatur illa clauſula. Cre do quod sic. vt. l. eam quam. C. de fideicom. z. l. quia autem. in prin. ff. si quis omiſ. cau. testa. dumtamē di catur si non valet vel valebit iure testamenti z c. vel ſimilia verba que trahantur ad futurum. ¶ Tertio

18 decimo quero † quid si testamentum non valebit pro pter defectum heredis inscripti incapacis. Dico q̄ illa clausula operatur. vt. d. l. eam quam. secundū vnā

19 lect. ¶ Decimoquarto † quero quid si testamentum non valet propter defectum testantis? Respondeo nihil operatur quia qui non potest testari nō potest codicillari. vt. l. diuus. ¶. codicillos. j. eod. l. ij. j. titul. j. In casu tamen potest operari cum codicilli possint confirmari faciliꝰ q̄ testamentum. vt. l. prima. ¶. pri mo. j. de lega. iij. facit quod not. an. l. tritia. ff. de inoffi. testa. ¶ Quintodecimo quero f quid si testamentum,

20 † in quo sunt verba ſi non valet. vel valebit z c. mutatur per. secundū testamentum factū ſimpliciter. vtrū illud primum remaneat validum iure codicil. et q̄ dico. ſimpliciter intelligo quia nō dixit cassans z irri tans quicquid est ſcriptum in primo testamento. tūc eum quid operet illa clauſula z cetera. dic vt. l. ſi tu re. j. de legatis. iii. videtur quod valeat iure codicil lorum. quia illa voluntas quod valebat iure codicil. nunq̄ habuit dependentiam a testamento. ſed ſi tes tamentum non valebat aſſumebat vires. z ideo per conſequens testamētū nō irritatur. vt. l. ſi quis cum nullum. ff. eo. credo q̄ primū to aliter eſt ſubſatum: q̄ per illa verba. ſi non valet: videntur rogati venientes ab inteſta. ſm opi. communem: non venientes ex teſ tamento. ſed iſta ratio modicū cōcluderet. ſtim ea que dixi. ff. in. j. o. probo quia per ſcām teſtamētū vi

detur reuocatum quicquid continetur in primo. vt a
l.si iure.ff.de leg.iij.l.iij.§.item si ipse.ff. cui plusquã
per.l.falc.eadem ratione est reuocata illa clausula si b
non valet iure ⁊c. Preterea in testamento militis ta-
cite inest illa clausula si non valet iure communi, va-
let iure milit. vt.l.iij.de testa.milit. tamen faciendo se-
cũdum: primum tollitur. nisi expresse confirmaret in-
scõ: quia iure mili. valere poterit. vt.l.quer. batur.
de testa.milit. et ibi dixi. Cõcludo ergo quod debet
intelligi si nõ valet. saltem quã per reuocationem te
a statoris. ¶ Decimosexto[a] quero ⁊ quid si in testamẽ-
21 to vbi est clausula est aliqua substitutio pupillaris ⁊
puto quod si testamentum totũ non valet qõ pos-
sit dici ad tabu. pupi. l. verbis ciuilibus: et quod ibi
not. s. de vulga. ⁊ pupil. l. sceuola. ff. ad treb. sed si po-
neres quod totum testamentum vitietur: tabule pu
pillares nõ possunt valere iure directo. ideo tunc va
lebunt iure fideicom. vt dixi in. d. l. verbis. nõ dico ex
codicillis: sed iure fideicom. relicti. Sed dubium est
an valeat tanquã fideicommissum relictum ab his
qui ab intestato impuberi succedunt. et puto si qui-
dem pater poterat substituere pupillariter sed fuit
defectus in aliqua solẽnitate. quod videntur rogati
qui ab intest. succedunt impuberi. vt. l. sceuola. ff. ad
trebel. ⁊ ff. de lega. ff. l. quod fideicommiss. quod intel
ligo: vt ibi probatur. et in. l. qui duos. circa finẽ. s. de
vulga. et pupilla. et ibi no. per glo. et ibi dixi. ¶ Sed
argu. contra predicta. ff. de ali. ⁊ cib. lega. l. libertis. §.
posthumis. vbi illa clausula non corrigitur ad tab.
pupil. sed ibi illa clausula pertinet ad diminutionem
legatorum ante relictorum. hic pertinet ad augmen
tum et sustẽtationem. Item op. quia in hac clausula
solet dici hec est mea vltima voluntas quam valere
volo ⁊c. sed tab. pup. non sunt vltima voluntas testã
tis: sed filij. ergo ⁊c. Sol. pro ea tuenda dicitur, volũ c
tas patris. vt. l. papin. §. sed nec impuberis. de inoff.
22 testamen. ¶ Decimoseptimo[b] quero, pone. in codi-
b cillis inseruntur illa verba si non valet iure codicil-
lorum valeat iure cuiuslibet vltime volũtatis prout
melius valere potest: quid operantur ista verba: rñ.
operabuntur vt valeat iure alterius voluntatis mi-
nus solẽnis: vt iure voluntatis imperfecte inter libe
ros. vt. l. hac cõsultissima. §. et imperfecto. C. de test.
et. l. fin. C. fami. ercis. non autem vt valeat iure testa-
menti etiam si esset sibi solẽnitas sufficiens ad testa-
mẽtum vt heredis institutio. quia illa heredis insti-
tutio potest valere in codicillis iure fideicõmiss. sed
si ponerem ꝙ ibi essent aliqua que non possent vale
re in codicillis: vt datio tuto. pup. substi. ⁊ similia. et
tunc idem quia hec verba si non valet iure codicil-
lorum valet iure cuiuslibet alterius vltime voluntas
tis debent intelligi equalis vel minoris solennitatis
non maioris. vt. l. ff. de vi. rei. ⁊ oleo leg. ⁊ extra de pro
21 cu. c. ij. in cle. ¶ Quero[c] in testamẽto fuit facta sub-
stitutio pupillaris: in codicillis ad testamentum fa
cris fuit reuocata illa substitutio. ad quid traheret
hec ademptio. Videtur dicendũ ꝙ aut in testamẽto
est vn⁹ sol⁹ institutus ⁊ repudiauit ⁊ nõ valet adẽ-
ptio. q. nõ habet a quo confirmetur. vt. l. ij. ff. cod. aut
adiuit vel sunt plures instituti ⁊ aliquis adiuit ⁊ tũc
valet ista adẽptio vide. l. sed si cõditione. in fi. de he-
re. inst. l. si ita scriptum. §. regula. ff. de
libe. et posth.

¶ Decimosexto quero. vide Bal. Ang. ⁊ Imol. in. l. b
verbis ciuilibus de vulg. ⁊ pup.

¶ Decimo septimo q̃ro, vide bal. in. l. ff. in vl. colum.
versi. extra quero. C. e. ⁊ in. l. querebatur. ff. de testa.
mil. idem tenet Bal. in. ff. eo. §. ff.

Andreas Poma.

b ¶ Decimo septimo q̃ro. Vide Alexand. l. nemo⁹ põt in. ff. col. de leg. ff.

¶ Furio-sus non intelli. nota ter. dum dicit per omnia et in oĩ bus et ab sentis ⁊ des centis loco habeat qz istum terr reputat sin gu. Angel. in. l. in nego tijs. ff. ꝺ re gu. iur. ad illos q̃ effe cti sunt ci ues alicui⁹ ciuitatis ⁊ in eoũ pri uilegijs ap ponunt illa verba in omnibus ⁊

Si quis post. põt relin qui ei qui nõ est tempore te stamenti. sed tẽpore codicil lorum: secus e contrario. hoc dicit.

¶ Opponit ꝙ potest posthumo re linqui: vt instit. de leg. §. posthumo. c
Solu. vt in glossiet circa hoc an post humo alieno, posset relinqui: dic vt. l. gallus. §. ille casus. s. de libe. ⁊ posth. et ibi plene fuit dictum. Dyn. dicit qõ etiam scõm hec tẽpora potest relin qui posthumo. vt. l. penul. ff. tit. ff. ergo hec. l. habet respectum ad. l. xij. tabu.

Codicillorum ius. Fac
cta in codicillis perinde habentur acsi essent facta in testamento tunc. hoc dicit. ¶ In-certa scripta essent. dic eo die quo codicilli scribuntur scõm Ja co. de Arena. ¶ Oppo. s. eo. l. ff. Rñ. glo. et dicit dic vt ibi dixi ⁊c. dic vt in glo. ff. quia verba directa in codicillis ex presumpta volũtate trahuntur ad fideicommissum. vt. l. sceuola. ff. ad tre bellianum.

Furiosus non intel. Furiosus habetur pro absente ⁊ non

per omnia habeãtur pro ciuibus: nam tunc per ista verba geminata cessat fictio et dicũtur veri ciues. ideo in simili dicit Bald. in prima constitutione di gestis: in principio. in fine versiculi. quod aliud est esse ingenuus et aliud haberi pro ingenuo. tamẽ si ista verba coniungantur: quia dicatur in rescripto vel priuilegio habeatur ⁊ sit ingenuus tunc signifi cant veritatem alleg. l. ff. §. fin. quod quisq; iur. et ibi Bal. reprehendit Bart. in. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapioni. ⁊ ideo semel vidi consultum quod cũ legitimabatur spurius dicebatur in priuilegio ha beatur ⁊ sit in omnibus et omnia legitimus ꝙ dici tur vere legitimus et excluditur a forma statuti fe mina a successione si causa cognita id est citatis filia bus fuit facta legitimatio et cum clausula non ob stante. et facit etiam quod per illum textum voluit Romanus in consilio octuagesimo vbi consuluit statuto cauebatur quod de questionibus vertenti bus inter extraneos non deberet fieri compromiß sum modo quidam a suo consanguineo habebatur in omnibus et pomnia pro extraneo cõsuluit quod non posset fieri compromissum per illum tex.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ §. hereditas. Vide Specu. in titu. de instrumen. edit. §. visa impugnatione testamenti. in fi. hanc opi. sequuntur Bald. et Ange. hic et Bart. in. l. j. de lega. j. in prima columna. et Jmo. et Paul. de castro in. l. ex duobus. de vulga. et pupilla. pro qua est glo. in. l. eam quam, in glos. tertia C. de fideicommissis dum gloss. alleg. l. qui liberis. §. j. a de vulga. et pupil. et pro ista opinione optime facit text⁹ in. l. in testamento. §. primo. iuncta glos. s. si qs omiss. caus. testamen. et in. l. si plures. de legatis tertio. contraria opinionem tenuit glossa reputata singula. in l. ex duob⁹ c §. primo. ó vulgari et pupillari, quam ibi sequūt bar to. Bald. et Ange. q̄ sibi contrarij fuerunt mouentur mira ratione per. l. publius. que ratio nō est bona vt ibi dicam post Bart. et iō ratio Bar to. hic videtur, verior cum fini. ✠ Andreas Poma.

consentiente. hoc dicit. declara vt dixi in. l. secunda. §. voluntatem. s. fol. matrimo. ¶ Oppo. de. l. secunda. s. de p d cu. Solu. vt glo. hic que optime soluit illud contrarium.

Hereditas. a Hereditas nō potest directo dari vel confirmari in codicillis. sed ad fideicommissum trahitur.

¶ Decedens ab intestato videtur instituere illum qui ab intestato succederet.

1 Ista verba quisquis mihi heres erit: videntur extendi ad successores ab intestato.

Si quis cum. Per codicillos factos ab intestato videntur rogati omnes quocūq; in re succedentes inter natos et nascituros. hoc dicit. ¶ Nota b gō quando quis decedit intestatus videtur instituere illum qui ab intestato succederet: vt hic. et. l. conficiuntur. in princip. j. eodem. ¶ Nota quod ista c verba quisquis mihi heres: videntur extendi ad successores ab intestato. contra in. l. qui liberis. §. hec verba. s. de vulga. et pupilla. Solut. dicunt quidam hic loquitur in legatis que continent onus heredis. vnde cōprehendit etiā heredes ab intestato. ibi in substitutione que continet prouisionem substituti: que prouisio non trahitur ad eum de quo testator non cogitauit. hoc non placet per ea que habuistis. s. titu. iij. in. l. si in testamento. quare dic quod ibi loquitur quādo fecit testamentum quo casu hec verba referuntur ad heredes scriptos in testamento hic quando nullum fecit. probatur. j. proxi. §. et. j. eo. l. quidam refe runt. Et glos. opponit secundum Dynum quam quidam habent quidam non: dicitur hic bon. possess. ꝛc. contra quia si succedit de iure pretorio tantū non videtur voluntate defuncti succedere. vt. l. j. §. vel maxime. j. de collabon. sed hic dicitur contra: cum intelligatur per ista verba heres scriptus. Solutio sustinendo glo. posse sumus dicere quod ides quia testator expressit illud hic. alias secus. vel forte potest dici q̄ illud dictum glo. non est vsq; quaq; verum vt ibi dicetur. ¶ Opponitur de leg. j. §. fi. j. de lega. iij. Solut. ibi nominatim ab vna persona relinquit hic simpliciter. hic non sunt alia.

b ¶ No. q̄. vide cōsil. lxxxiij.
✠ Andreas Pomare.
c ¶ No. q̄ ista. vide Alex. l. iij. in. ij. col. j. titu. j.
d ¶ Testamento. in prin. et ad istum. §. vide singulationem in. l. qui filio. §. j. prealle. et ibi Bal. qui sub 1 tiliter loquitur. And. Barba.

Testamento. a Ad confirmationem codicil. requiritur aditio ex testamento si factum est. hoc dicit. Vide quod si codicilli fiant post testamentum nisi adeatur hereditas ex testamento ex codicillis nil debetur. vt. l. ij. de fideicommiss. lib. et. l. fi. C. de ma. test. et not. in. l. qui filio. §. j. de here. insti.

Ante tabulas. Per sequens testamentum non revocātur codicilli nisi aliquo indicio cōfirmentur. h. d. hoc est verum secundum ista tempora hodie vero semper videntur codicilli cōfirmari siue precedant siue sequant. ¶ Opponitur institu. eodem. §. non tantum. Solu. gloss. quod ista est. l. papi. que ibi corrigitur in text. expresse.

Dius severus. In codicillis nō potest adjici cōditio institutioni pure facte. hoc dicit glossa.

Licet in confirmatione. Nemo potest sibi legem imponere a qua non licet recedere. h. d. hic esset tractanda materia. l. si quis in principio. j. de lega. iij. quia illud est difficile. cōtra. quod habet illa. l. et non dicam modo hic quia ibi dicam. ¶ Opponitur de lege si quis. in principio. j. de legatis tertio. Et gloss. dat plures solu. docto. Modernī. dant alias. dicam ibi et Dyn. tangit in. l. sanctimus. C. de testamen. ¶ Opponit. de. l. si mihi et tibi. §. in legatis. j. de legatis. j. dicam in. d. l. si quis in princip. ¶ Opponi. de. l. si. in princip. j. de lega. ij. Solu. illa concor. cum ista. ¶ Ultimo inducitur ad. q. quando imperator concessit rescriptum an debet dicere non ob. tali lege: Et dic vt lege fina. C. si contra ius vel vti. publi. et ibi per gloss. et docto. in. l. rescripta. C. de pet. impe. off.

Si post. Legata pro non scripta nō valent etiā in codicillis. h. d.

Quidam. Per fictionem aliquid retro non fingitur vbi deficit extremum a quo vel ad quod. hoc dicit ista. l. et tene hoc menti. vel alter. Codicilli facti ab eo qui desijt esse testabilis non referuntur ad testamentum. Item nōba prolata in codicillis intelliguntur vt ex tunc non ex tempore testamenti. h. d. Gloss. signat vnum argumen. cōtra dic vt ibi. et. l. in bello. §. codicilli. j. de cap. et postli. re.

c **Conficiuntur.**

¶ Cuius existens in villa q̄ nō pōt facere testamentum coram quinq; testibus.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

2 Rusticus indistincte testari potest coram quinq; testibus in villa. si plures haberi non possunt.
3 Quod imperator statuit ex certa scientia non debet in dubium reuocari.
4 Qualiter probatur quod non potuerunt haberi nisi quinq; testes.
5 Testamentum rustici potest probari per quinq; testes & coram iudice si non fit scriptum manu publica notarij.
6 In testō rustici an necessarie requiratur scriptura.

a **Codicilli.** Iurisconsultus ponit hic determinationem quibus modis fiant codicilli: & hoc. d. Quatuor modis hic in text. positis qs potest codicillari. dum tamen non impediatur testari impedimento iuris: secus si impedimento facti. h. d. ¶ In. l. vltima. C. de testa. dicitur q; b rusticus in villa si non habet. vij. testes potest facere testamentum 5
1 cum quinq; quid si ciuis est in villa & non possunt haberi nisi. v. testes. an possit facere testamentū? Jaso. de are. disputando tenet quod non per hanc. l. qō puto verum. nam illa lex vltima solū concedit priuilegium rusticis & sic personis non loco. non ergo ciuibus: licet in loco illo essent. & hoc teneo in repetitio- 6
ne. l. cunctos populos. C. de summa trini. ¶ Quero
2 verum † sit verum indistincte qō rusticus potest facere testamentum coram. v. testibus in villa si plures non reperiuntur. Glo. in. d. l. fin. dicit qō non nisi probetur consuetudo loci: sm ista illa. l. de nihilo. quia ideo nō consuetudo ante illam. l. nō potest probari q; desijt extare memoria & consuetudo presens non videtur aliquid facere ad propositum. De illa em̄. l. non meminit: puto quod non sit necesse probari consuetudinem. nam lex illa est scripta vniuersis rusticis q̄ sunt sub imperio Romano. vt patet ibi circa medium. et in. l. fi. l. non ergo requiritur vt precederet illa consue
c tudo vel non. Item quando imperator: c † statuit aliq;
3 quid ex certa scientia credendum est hoc esse verum & nō dz in dubium reuocari: vt. l. ij. C. de legi. & l. j. s. de off. pref. pret. extra de confir. vti. vel inuti. c. j. & ij. sed Imperator: ibi statuendo reseruat consuetudinem omnibus rusticis. ergo presupponit quod ante erat. et ergo est standum: preterea sicut in testamentis verba enuntiatiua inducunt dispositionem vt ex testamento agatur. licet aliter nō probetur: vt. l. j. C. de falsa causa adiecta legato. & l. ex hac scriptura. de
d donationibus. & l. legaui. de libe. lega. ita & enūciatio d h
principis ibi habet vim dispositionis. vt ex illa. l. fieri possit. licet de consuetudine non doceatur. Preter
e ea quando dispositio est certa: de causa nō curatur: vt. l. cum tale. §. falsam. j. de condit. & demonstrati. maxime si causa est impulsiua. vt. l. j. §. fe. de pollu. sed ita est ibi. nam illud quod dicitur de consuetudine fuit causa impulsiua. & causa finalis fuit rusticitas eorum. & quia stat in loco vbi copia hominus
f haberi non potest vt ibi dicitur. ¶ Quero qui dicā
f tur rustici? Respond. text. C. ne rustic. ad vllum obse. deuo. l. prima videtur intelligere rusticos omnes g
qui habitant extra muros ciuitatis vel castri: tamē idem intelligeremus, de castris comitatus vbi non esset copia hominum. & sic non sunt castra insignia. h
illa enim non gaudent isto priuilegio. vt examinatur
4 in dicta. l. vlti. ¶ Quero † ibi dicitur si non possunt

¶ Codicilli. Et dum dicit quod succedens ab intestato habet tacitam voluntatem defuncti. limita vt habes hic in apostillis in textu. et vide ad ista Baldum in. l. fi emancipati. in octaua columna. C. de collationibus.

haberi septem testes sufficiunt quin
que: qualiter probatur? g Certe ex ipso quod quis dicit non potuerunt plures haberi fundata est intentio sua nisi probetur contrarium: vt. l. cum de indebito. supra de probationibus. Iustius tamen est vt notarius dicat qō facta inquisitione plures haberi non c
possunt. ¶ Quero vtrum sit necesse quod illi quinq; testes deponant post ea coram iudice. † textus in. l. vltima dicit quod sic, quod intelligo nisi testamentum esset scriptum manu publici notarij: vt notatur in. l. finali. C. de fideicommissis. et. l. secunda. §. finali. supra quemadmodum testamenta aperiantur. ¶ † Ultimo quero an in dicto testamento sit necessaria scriptura? Petrus quod non: vt notatur in dicta. l. vltima licet contrarium asserat glossa. supra de testamentis. l. qui d
testamento.

b ¶ Dicitur quod facit l. fin. C. de testamen. Andr. barbatias.
Andreas Pomate.
¶ Impe
rator. vide Felinus. c. cum inter, per errorē in tertia columna: de excepti. et tribus columnis precedē. vbi ponit de ista clausula.
¶ Enūcia
tio. qn̄ ipe
rator aliq̄d statuit q̄d opet clausula ex certa scientia: et de aliis vide p modern. in. l. fi constat. de appell.
Andreas Pomate.
¶ Preter
ea. vidē alexand. l. qui se patris. C. vnde libe. i fillo articulo. an ista verba noloadire inducāt re
pu. & ibi Ma
celo. Jaso. vj. colū.

¶ Quero qui dicantur. Et an gaudeant priuilegio
f l. fina. C. de sacrosanctis ecclesijs. & vide ibi Baldū & glo. fingu. Andre. Barba.
g ¶ Qualiter probabitur. vide de hoc que dixi in. l.
decem. in. fi. apost. de verbo. obli.
Andreas Pomate.
h ¶ Certum est. Et nota quod. l. posthumus. §. de iniusto testamento: habet locum in codicillis & in. l. filio preterito fin. Bald.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

et hoc prout habetis in litera ſi. Sed put habetur in litera ſz eo die debet aliter diuidi ꝛ aliter debet legi. vt tertia pars incipit ibi: Sed eo. et faciat vnam rationem contra codicillos ꝛ illud quod premiſerat. Nam ꝛ teſtamē tum valet ſi iungatur cum queſtione vt ſit ratio dubitandi hoc modo. queritur an ex codicillis debeantur legata: ratio dubitandi eſt: quia teſtamentum valet. Sed in contrarium arguo quia codicilli ſunt facti eo tempore q̄ erat intreſtabilis: illam lecturam tangit gloſſa ſuper verbo non habuit. et ſequens gloſſa ſuper ſequenti verſicu lo. Tertia litera eſt cum eo. tunc aliomodo diuidatur: ſcilicet vt in tota illa pertinentia ponatur ratio dubitandi que eſt quia teſtamentum valet cū codicilli fuerint facti eo tempore quo non erat teſtabilis. ſed tene primam lecturam: quia magis clara quā glo. ponit ſuper verbo nam ꝛ teſtamentū alie particule ſunt clare. ¶ Opponitur de. l. qui ex liberis. §. teſtamento. ſ. de bonorum poſſeſſio. ſecūdum tabulas. Solu. intellige illam ſm iſtam ſecundum quod aliquo iudicio voluntario ille emancipatus cōfirmaret teſtamentum primum. al's non valeret. ꝛ facit ad iſtum. §. ſ. de lega. iij. l. ſ. §. ſ.

a Andreas Pomate.

a ¶ Venio ad verſic. nec ſimilis: videtur quod effectus mutus non poteſt codicillari: q. non poteſt teſtari. vt. l. diſcretis. C. eodem. ergo nec codicillari: vt. l. diuus. §. codicillos. ſ. eo. ꝛ. ſ. §. proximo. Reſpon. aut tu intelligis de muto proprie. ꝛ tūc debet intelligi de codicillis poſtea factis mutirate ceſſante. vel ſi fecit ſtāte mutirate intelligas q̄ poſtea illud vitiū ceſſauit. et aliquo voluntatis iudicio confirmauit. vt in precedenti caſu poteſt etiam intelligi in eo qui non eſt mutus proprie. ſed per aliquod accidens infirmatus non poteſt loqui ad preſens: ſed poteſt facere codicillos nuncupatiue. vt. ſ. de leg. iij. l. mutus. ¶ Opponit. hic dicitur de alienis teſtatur. Contra imo 2 codicillatur. Solu. vt in glo. quia verbum teſtari: large ponitur. ¶ Opp. quod non licet de alienis teſtari. vt in aut. ingreſſi. C. de ſacroſanc. eccle. Solu. glo. quod hic erant ſua tēpore mortis. ¶ Opp. ad ſi. q̄ teſtamentus non valeat de iure ciuili. vt inſtit. de exhere. lib. in prin. Solu. non valet de iure ciuili. ſed de iure pretorio confirmat. vt. l. poſthumus. in principio. ſ. de iniuſto teſtamento quod intellige ſi viuo teſtatore deceſſerit. alias ſecus vt ibi dicitur. In caſu tamen poſſunt valere codicilli ſi teſtator eos confirmauit expreſſe poſt natiuitatem poſthumi quam q̄ poſthumus poſt teſtatorem deceſſerit: ita dicit glo. ꝛ bene. Et aduerte quod poſthumum appellat natum poſt teſtamentus non poſt mortes teſtatoris: alias eſſet impoſſibile q̄ teſtator confirmaret poſt natiuitatem poſthumi. et ideo valet prout ex nunc non prout ex tunc. ſ. confirmatione teſtatoris.

Similes. Codicilli facti a milite poſſūt ſtare per ſe: ideo ad teſtamentum nō referuntur. hoc dicit.

Si ei ſeruo. Si legatum non valet ab inſtitio confirmatur ex poſtfacto ꝛ impedimento ex vltima voluntate teſtatoris ſublato. hoc dicit. ¶ Nota caſum in quo ceſſat regula catoniana. de quo plene videbitis in. l. ſ. ſ. de regu. Catoniana. rationem dic vt in glo.

Si quis certi generis. Qui confirmat codicillos poſteriores videtur reprobare priores. hoc dicit. ¶ Contra hanc legem facit ſ. de lega. ſecundo. l. fin. in principio. vbi a voluntate reprobante tacite recedit per aliam ſimplicem voluntatem. Solu. hic in teruenerunt duo actus. ſcilicet prima voluntas que confirmauit poſteriores. ꝛ per conſequens reprobauit priores. deinde ſecuta eſt voluntas poſterior: ex quibus duobus media reprobata intelligitur. ibi ſecus vt ibi dicitur.

Aliſto. Non poſſunt fieri codicilli ab eo qui dubitat de ſtatu ſuo niſi fit miles. hec dicit.

Quod per manus. ¶ Principale non poteſt confirmari ab acceſſorio. Hoc dicit.

Si grauī. Legata ab eo quez quis putabat in ſolidum ſibi ſucceſſurum: puta ſi aliquis cum eo ſuccedat in partem non in totum debentur. fallit in libertate hoc dicit. Gloſ. ſignat aliquas oppoſitiones dic vt in ea. materiam huius legis ꝛ penulti. ſ. eodem Dyn. tractat in. l. pater. §. cum eſtimaret. ſ. de lega. ij.

Illud ſine dubio.

Verbum volo poſitum cum inſtitutio directa trahitur ad fideicommiſſum.

Ex preſumptione colligitur an teſtator voluerit inſtituere directo vel non.

Tractari. Si teſtator fecit inſtitutionem heredis in dubio videtur voluiſſe teſtari. hoc dicit. In codicillis id eſt in quadaz ſcriptura non ſufficiente ad teſtamentū: ſed ad codicillos. hoc dicit. Dicitur hic quod eſt dubium an voluerit facere teſtamentum an codicillos. Contra: imo voluit facere codicillos vt ponitur in principio. Solutio. expone codicillos vt dixi ſuper text. ꝛ ceſſant cōtraria. ¶ Nota duo. primum contra Jac. de Are. q̄ dicit q̄ vbicūq; ponit verbū volo poſitū cū inſtione directa trahit ad fideicōmiſſum. vt. l. ſceuola. ad treb.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

quod est contra hanc legem. ¶ Non obstat. l. sceuola. quia ibi cōstabat q̄ volebat facere codicillos. vt
2 no. s. l. j. ¶ No. scdo quod † ex presumptione colligitur vtrū testator voluerit instituere directo vel non. et sic facit ad ea que diximus in. l. cēturio. s. de vul. et pupil. vbi ex presumptione inspicimus vtrū testator voluerit substitutionem cōpendiosam intra tempus pubertatis trahi ad directam vel non.

3 ☞ Legata directa ab instituto. in codicillis qñ a substituto debeantur.

a **Quidam referunt.** a Diuidit in duas partes. prima qñ vnum heredem instituit ⁊ ei substituit ⁊ post mortem primi codicillos fecit. Secunda qñ plures heredes instituit ⁊ substituit ⁊ codicillos fecit post mortem vnius. scda ibi: quod si duo. prima pars breuiter hoc intendit. Sicut legatū est nullum quando relinquitur ei qui tēpore legati non est. ita quādo relinquitur ei qui tempore legati non viuit. h. d. ¶ Opp. relicta ab instituto videntur repetita a substituto vt. l. licet. j. de le. j. ergo a substituto debētur licet ab instituto relicta
1 fuerint. Rñdeo possumus hoc intelligere † qñ in codicillis legata sunt relicta ab herede nominatim. tunc nō tenetur substitutus. vt. l. si plures. in fi. j. de leg. iij. ad. l. falci. l. j. §. id qd̄ ex substitutiōe. ⁊ hoc innuit litera. quia heres ⁊c. ⁊ ibi ita vt ab instituto codicilli confirmantur ⁊c. dices tu si hoc est ergo non debentur a substituto etiam si tēpore codicillorum vixisset institutus: qd̄ esset contra mentem huius. l. Sustinendo posses dicere fateor qd̄ non debentur. sed non ideo quia ab initio non valuissent. sed quasi defecta ex postfacto ꝓpter hereditatem nō aditam ab instituto ⁊ huic potest adaptari tex. in princi. ibi an perinde datio vel ademptio ⁊c. Vel dicas ⁊ melius q̄ hic fuerūt legata relicta ab instituto sub nomine appellatiuo hoc modo ab herede meo: nō no
b minato nomine proprio: ⁊ tūc a substituto debētur b per dictam. l. licet. j. de leg. j. scz si institutus viuebat tempore codicillorum. al's secus vt hic que est notabilis determinatio ad illam. l. rationem. tangam. j. proxi. §. quid si verba in codicillis fuerunt simpliciter prolata? Jaco. de are. videtur dicere qd̄ in dubio videtur dirigi sermo ad heredem institutum in primo gradu: ⁊ qd̄ allega. mihi nō placet: quia sicut codicilli ab intestato referuntur ad omnes qui ab intestato quoquo gradu succederent: vt. l. si quis cum c testamentū nullum. s. eo. ita eadez ratione facti ex testamento referuntur ad omnes qui ex testamēto heredes extiterint quoquo gradu. Preterea ꝑ hoc videtur tex. in. l. paterfamilias. §. j. s. de vulga. ⁊ pupil. vt referatur ad heredes oēs q̄ sunt ex iudicio testatoris primo vel scdo gradu. facit. C. ad treb. l. vl.

Quod si. Alias incipit post testamentum. si nō inuenis in libro dic qd̄ est de. l. quidam. ⁊ hic summat ver. qd̄ si duo ⁊c. Legata in codicillis a duobus institutis relicta vno eoꝝ mortuo pro parte eius in effectu tantum sunt legata inualida. h. d. cum. l. sed cum ea. que debet continuari ad istam scdm veritatem licet communiter veniat post. l. ab intestato. ⁊ ita glossator habuit: tñ debet intelligi. vt. s. dixi. nō erit hoc verū de rigore. secus

a Andre. Poma. ¶ Quidam referunt. et per hāc l. limitatur. fm Bal. l. licet imperator. j. tit. j. qd̄ habeat locum quando legata sunt valida a prin. secus si sint pro non scripta.

b ¶ Debentur. ⁊ idem qd̄ hic tenet Bar. in. l. licet. ⁊ l. de equitate. vt. j. eo. l. sed cū ea. quaz hic iunge si nō habes. ¶ Opp. hic legata fuerunt relicta per hec verba quisquis mihi heres erit. ergo debebuntur a quocunq̄ qui erit heres. vt s. eo. l. si quis cum testamentum nullum. Jaco. de are. dicit qd̄ id verum quādo nullum est factū testamentū. secus qñ aliquod. quia tunc referunt ad institutos in primo gradu. vt. s. de vulg. ⁊ pupil. qui liberis. §. hec verba. sed hoc non est verū: imo referuntur ad omnes qui sunt heredes ex iudicio testatoris primo vel scdo gradu. vt. l. paterfamilias. §. j. s. de vulg. et pupil. quare intelligo qd̄ hic dixit q̄squis mihi heres erit ex institutis. ¶ Oppo. qd̄ hereditas pro non scripta accrescit cū onere suo vel ad substitutum vadit: vt. l. j. §. is ita. C. de cadu. tol. videbitur in. l. que conditio. j. de cōdi. et demon. si ergo hereditas erit pro nō scripta eodez modo legata relicta ab instituto erūt pro nō scripta: ergo debet transire etiā ad substitutum. Rñdeo illud verum qñ hereditas erat pro nō scripta. ⁊ per cōsequens legata respectu eiꝰ a quo relicta sunt. ⁊ sic nullo tpe ceperunt habere effectū ab institutione. cuz institutio fuerit nulla ⁊ substitutꝰ habeat tanq̄ ipse fuerit prior. sed hec institutio fuit aliqua licet legata ꝑ nō scripta respectu eius a quo relinquūtur: et sic substitutus habeat tanq̄ scds nō tāq̄ primꝰ. facit. s. de li. ⁊ posth. l. iij. in fi. ¶ Opp. j. e. l. pe. Dicit gl. illa corrigit istam tu dic qd̄ cōcordat intelligendo illā cū determinatione. l. sed cū ea. j. eo. quam legi nūc simul.

c **Ab intestato.** c Ista lex se ipsam summat in fi. ⁊ ibi manifestius dicam ⁊c.

Litere quibus. Id qd̄ dicit ꝓmittitur. exponitur in glo. duobꝰ mo-

q̄ cōditio. in princ. de cōdi. ⁊ demō. lz bal. hic indistincte dicat q̄ qñ legata sunt ꝑ non scripta vt qr sunt relicta ab herede q̄ tpe facti legati mortuꝰ erat ñ videt repetita a substituto. ⁊ ita etiā tz Ang. in. d. l. lz veritas depēdeat ab illo magno dubio vtz an portio hereditatis non scripta trāseat cū onere vel non de quo plene ꝑ gl. i. l. j. §. is ita. de cad. tol. cū ꝯcor. nā tenēdo opi. q̄ trāseat cū onere vera est opi. Bart. hic ⁊ in dictis locis. sz tenēdo qd̄ nō trāseat cū onere ꝑut tenuit Dyñ. bal. ⁊ imo. ⁊ cōplures in. l. celsus. al's incipit pater. §. fi. de leg. ij. ⁊ Cy. in. l. non iustam. ad trebel. qd̄ est multum sustentabile per istam. l. tunc verius erit dictum Bal. ⁊ Ange.

c ¶ Ab intestato. adde ad limitationē huius. l. in fi. qd̄ vbi testamentum nō valuit tunc bene valent codicilli. vt dicit Bar. in. l. legati inutiliter post prin. j. de leg. j. sequendo glo. ibi.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

Prima Bartoli super Infortiato

a ¶ Plotiana. ⁊ sic fuit ſm Bal. ꝙ quando confirmā tur statuta futura videntur confirmari presentia qđ bene no. Bar. in. l. oportebat. de verbo. sig. et alleg. istum tex. Bar. in consi. ccxxv. incip. statuto cauetur ꝙ si mulier fuerit dotata. Andre. barba.

b ¶ Ultimo no. et vide ang. ī aut. ex cā. vbi nota. limitatopi. barto. ⁊ in. l. ij. ff. de cōdi. indeb. vbi oīno. eūvide. et vide Bart. in. l. a demōstra. ff. de ꝯdi. ⁊ demonstr. And. barba.

¶ Ultimo no. vid barba. ꝯsi. lx ī iiij. col. ij. volu.

c ¶ Ut hic ī fi. ſz si iste recte consideret face re videt ꝯ opi. bar. qr ſz opi. suā b oīa legata 1 vitiari debēt qđ est ꝯ istū text. vide Jmo. in. l. q filia- c bus j đ le. j. in princi. post Bar. tu dic qđ imo nō est contra qr Barto. loquitur qñ nullꝰ aliꝰ fi dis. Primo modo prout iacet in litera promitto quod te heredē faciam: hoc non est verum: quia est cōtra bonos mores talis obligatio. vt. l. stipulatio hoc modo. j. de verb. obl. Secūdo modo quia in literis dixit te here d dem facio. et tunc non valet vt testamentum. quia non est ibi solennitas. nec vt codicilli. quia datur ibi hereditas ita loquit hic. cetera sunt clara.

a Plotiana. a Si actꝰ importa- e tus per verbū futuri tēporis cadit in eo qđ est de p̄terito dispositio refertur ad illud. h. d. facit. j. de condi. ⁊ demon. l. cū tale. §. falsam. ⁊ quod ibi no.

☞ Auten. ex causa non cōseruat legata rupto testamento p̄teritione filij quē testator ignorabat viuere.

Is qui vnū. Relicta ab eo quē quis solum sibi successurum putat si in parte succedit pro parte debētur si sunt diuidua: si ꝟo sunt īdiuidua nihil. h. d. ¶ Nota rationem in fi. ibi qm̄ ⁊c. Et materiā huius. l. dicam in. l. cū pater §. cū estimaret. j. de leg. ij. vbi Dy. ponit. ¶ Ultimo no. b fi. huiꝰ. l. ad opi. quā teneo per aut. ⁊ ex causa. qđ non cōseruātur legata rupto testō ex causa preteritionis filij quē ignorabat viuere. nam si sciuisset testator nec tot legata fecisset ⁊ ei non abstulisset: vt hic in fi. c dicam in. l. filio preterito. s. de iniust. rup. ⁊ irrito testa.

Si palam. Nominatio heredis sine scriptura non facit vt scriptura cōtinens legata sine institutione sit testamentum. sed vt codicilli habētur. h. d. ¶ Op. s. eo. l. j. Solu. hic nō erat scriptuz in tab. nomē heredis. ibi sic. ¶ Oppo. C. de testa. l. errore. Sol. ibi fuit omissum errore scribentis hic volūtate te d stantis. ¶ Opp. C. eo. l. fi. §. illud. Dicit gl. illa magis ꝯcordat. ¶ Quero vtrum d ista nominatio heredis valeat vt testamentū nuncupatiuū. Gl. hic videtur dicere qđ nō: intelligo qđ legata debeātur a veniētibus ab intestato. Sed in. l. si is qui. s. de testa. videtur dicere qđ in testamento valeat. ⁊ ideo Dy. sustinet e vtrāqz literaz: aut enim apparet qđ testator volebat cōdere testamentū in scriptis. et procedit lec. hic posita. nō enim valuit vt testamentū in scriptis quia nō fuit scriptum nomen heredis nec vt nūcupatiuum. quia testator noluit facere testamentū nuncupatiuum. aut non constat. ⁊ tunc illa nominatio heredis si est facta coram legitimo numero testium valet vt testamentū. et e illa scriptura valeret vt codicilli ita intelligat gl. in. l. si is qui. s. de testa.

¶ Bartoli in primā Infortiati partem Commētariorum finis Lugduni fideliter excusorū apud insignem Typographum Joannem Crespin alias du Quarre. Anno a Virgine grauida. M. CCCCCxxxvij. mēse Julio.

¶ Regestum.

aA. bB. cC. dD. eE. fF. gG. hH. iJ. kK. lL. mM. nN. oO. pP. qQ. rR. sS. tT. vU. xX. yY. zZ. aaA. bbB. ccC. ddD. eeE. ffF. ggG. hhH. iiJ. kkK. llL. mmM. nnN. ooO. ppP. qqQ. rrR. ssS. ttT. vvU Quaterniones sunt. xxX autem ternis.

Bal. cōsil. cccxxj. ij. volu.

¶ Quero vtrum Et vide Ang. in. l. j. §. j. s. de her. insti. et Bal. i. l. tutor. C. de test. et sic not. qñ aliqs restituit ad testādu ius emphy. si nō est mētio hr̄dis scripti non valet testamentū. andre. barb.

¶ Dy. sustinet. adde qđ not. Angel. et Jmo. in. l. j. §. sinautem sit. de heredi. insti.

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance

© Centre d'Études Supérieures de la Renaissance